No. 907
W H Finlay
30/11/76

V/8.

John. L. Myres.
23. 11. 07.

£700-

Johan Winbom

Carl Johan Tornberg
Ups. 1843.

John. L. Myres.
Christ Church.
23. xi. 1901. Oxford.

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

http://archive.org/details/geographisacrpar00boch

ἘΝΔΟΞΟΤΆΤῼ ΚΑῚ ΕὐΓΕΝΕΣΤΆΤῼ

ἀνδρὶ Σαμουήλι Βοχάρτῳ.

Κῦδος γραμματέων, περιφήμων δόξα Γαλατῶν,
    Ἀγλαΐη κόσμου κάλλιμε κρινοφόρου.
Εὐκλεὲς φέγγος Μουσῶν, ὦ φοῖβος Ἀπόλλων
    Καὶ Χάριτες πᾶσαι συμμαχέουσιν ὁμῶς.
Ἡμετέρη σοι Μοῦσα θύει, σέ τε Μοῦσα Βόχαρτον
    Ὕμνει ἡμετέρη, καὶ σεὸν ἔργον ὕδει.
Ἔργον παντοτελὲς, πατρὸς τέκος ἄξιον, ὅττι
    Μηδεμίας σοφίας ἐστ' ἀποδευόμενον.
Ἔργον τῶν μυθῶν ἱέραξ, γελάον τε Προμῆθη,
    Καὶ κτίστην λιθίνου Δευκαλίωνα γύοις.
Πεπνυμένη φλυάρων μάστιξ, τῇ πολλὰ παλαιὰ
    Νώνυμα πόλλ' ἐστὶν, καινά τε πολλὰ κενά.
Ἔργον ἄναξ ἔργων, πολὺ εἶ ἀντάξιον ἄλλων.
    Εἶ γὰρ πᾶσιν ὅρος, σοὶ δ' ἀόριστον ἔφυς.

Στέφανος Μοναχός.

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

DEC 1938

ILLVSTRISSIMO VIRO

IACOBO TVRGOTIO,

EQVITI, DOMINO DE S.

CLAIR, DE MESNIL-GONDOVIN,

DE Ste HONORINE, DE BONS, DE Ste
Croix, de Noron, de Bellou, de Souſmons &c.
Sacri Conſiſtorij Conſiliario.

SAMVEL BOCHARTVS S.P.D.

VIR ILLVSTRISSIME,

Cadomum Neuſtriæ ocellum, quæ abhinc luſtris aliquot nobis prò alterâ patriâ fuit, alij à ſitu commendant, alij ab aëris ſalubritate, alij ab arce & mœnibus, alij propter Academiam, quæ viros omni ſcientiarum genere cultiſsimos ſemper fouit in ſinu ſuo. Nos miramur ob id maxime quod incolas habeat elegantiſsimi ingenij, & ad omnia ductilis: Quibus quicquid ſerio aggrediuntur ita ſuccedit, vt ad id vnum nati eſſe videantur. Pluribus exemplis id confirmare nobis eſſet obuium, ſi hæc res ageretur: Sed vnus eris inſtar omnium, Vir illuſtriſsime, qui hic natus & educatus in nobiliſsimâ familiâ, poſt ſtudiorum curriculum tam feliciter emenſum vt in hoc ſtadio paucos habueris æquales, neminem ſuperiorem, in iuuenili feruore ætatis ad arma te conuertiſti, & cataphractorum equitum anteſignanus non vulgaris fortitudinis exempla edidiſti. Quâ contentus adoreâ, ſtudia ad tempus intermiſſa maiore niſu repetiiſti, ita vt cum inter primos in foro emineres, conſentientibus omnium votis & ſuffragiis in Rhotomagenſi curiâ Senatorum albo adſcriptus ſis. Sed quæ merita hanc dignitatem tibi conciliauerant mox eandem eripuerunt, vt ad altiora prouehereris. Nimirum excelſus ille animus

ã ij

diu cælari & Neuſtriæ noſtræ finibus cohiberi non potuit. Sublimiore theatro fuit opus, è quô virtutum tuarum ſplendor latius ſe diffunderet. Proinde ad vrbem regni metropolim è patrio ſolo euocatus es, inter aulæ proceres deinceps habendus. Et poſt nauatam aliquandiu regi & regno fidelem operam in eorum illuſtri collegio per quos deſideria ſupplicum principi innoteſcunt, tandem in eum ordinem receptus es quô, non iam dico Gallia, ſed vniuerſus orbis nullum nouit auguſtiorem. Illorum ordinem intelligo qui ad clauum reipublicæ ſedent, vt regni ampliſsimi curas cum rege partiantur. In quâ dignitate quantâ cum laude verſeris, quam in deliberando ſolertiam, quam in dicendo facundiam, quos in aggrediendo animos, quam in exequendo fidem & ſedulitatem exhibeas, verbis exprimere noſtrum non eſt. Nec præconio noſtro egent hæ virtutes vbiq; notæ. At præterire non poſſum quâ comitate me exceperis, imo cœperis, quoties te interpellare auſus ſum: Et quô fauore immerentem proſecutus ſis, quandocunque me coegit ferro trabali vincta neceſsitas patrocinium tuum implorare atque expoſcere. Hoc præcipuum quod fratrem tuum (virum ampliſsimum, doctiſsimum, integerrimum, in eâ curiâ Præſidem in quâ tu olim Senatoris egiſti partes) ita mihi conciliaſti, vt nunquam par ſim futurus meritis vtriuſq; veſtrum erga me celebrandis. Itaque, quod vnum poſſum, collata in me beneficia gratâ mente recolam, perpetuique cultûs & obſequij nexu vobis deuinctus adhæreſcam dum ſpiritus hos reget artus. Cuius animi exiguum ſed fidum pignus hoc quicquid eſt operis tibi conſecro & offero. Tu beneuole ſuſcipe, & à claritate nominis tui tenui huic & obſcuræ ſcriptioni ſplendoris nonnihil mutuare. Datum Cadomi, pridie cal. Nouemb. A. MDCXLVI.

IN EXIMIVM OPVS SVMMI VIRI
SAMVELIS BOCHARTI
DE GEOGRAPHIA SACRA.

NVmine placato facies cum reddita terris
Prima fuit, ſolis octo ſuperſtitibus:
Queis prima emergens regio eſt habitata colonis,
Traxit & vnde ſuos inſula quæque viros.
Priſcorum mendax commenta eſt fabula vatum,
Sincerumque nihil, nil ſine labe fuit.
Sordibus ex iſtis denſa & caligine lucem
Eruere, humanæ non fuit artis opus.
Deſperata aliis vnus tentare BOCHARTVS
Auſus, & ignotas primus inire vias.
Huic promunt Arabes, Phœnix, Chaldæus & Indus,
Quas proprio gazas continuere ſinu.
Purior & ſacris hauritur fontibus vnda,
Diuite quam venâ nobile fundit opus.

CLAVDIVS SARRAVIVS Senator
in ſupremâ Curiâ Pariſienſi.

EIDEM DEORVM gentilium Apanthropoſis.

MAgna Deûm genitrix quæ tot fœcunda nepotes
Auſa dediſſe polo, Satanæ dum regna manebant,
Deſine mœſta tuos ad ſydera tollere vultus:
Expulit inde gregem natorum docta BOCHARTI
Pagina, cælicolas quos credula finxerat olim
Simplicitas. Non aſtra regit, non fulmina torquet
Juppiter ille tuus, neque gentibus imperat vllis.
Quis fuerit quantuſque docet, dum vita manebat,
Hic liber, & quali perfuncti munere fratres.
Quaſque procul terras habitauerit impia proles.
Vt queat è ſuperis tot numina pellere regnis,
Non cupit impoſitum conſcendere Pelion Oſſæ.
Sed velut enſe potens diuini janitor horti,
Solo Scripturæ gladio fugat agmina victor,
Gentileſque Deos toto procul arcet Olympo,
Poſtquam ſydereis inſignibus exuit omnes,
Et dedit eſſe homines mortali ſanguine cretos. Suum cuique Deo ſydus aſſignatum.
Sic vbi ridendas peragit comœdia partes,
Quem ſceptro & gemmis & maieſtate ſuperbum

Imperioque vides, hic mox ceſſante theatro
Fit miſer, & laceris errat per compita pannis.
O fortunatos quibus hæc in tempora naſci
Contigit, errores queîs diſſipat alta BOCHARTI
Mens agitata Deo! Quod ſi te priſca tuliſſent
Sæcula, non falſis extructa altaria Diuis,
Non vt vera (nefas) coluiſſent numina quorum
Mortalis natura fuit. De faucibus Orci
Auxilio iam rapta tuo, quas ſoluere grates
Ethnica gens poterit ſolum nunc faſſa tonantem,
Chriſti aṗthropoſis. Fideliū apotheoſis. *Qui Deus humanos pro nobis induit artus,*
Diuinamque homini peperit per funera vitam?
Scilicet vt Latio ſeruati gloria ciuis
Querna corona fuit ſpectati roboris index,
Sic Erebi te victorem poſt fata beatum
Incorrupta manet cælo plaudente corona.

PHILIPPVS LE SVEVR DE PETIVILLE,
Senator in ſupr. curia Rhotomag.

EIDEM.

DVm ſacræ explanans ignota volumina chartæ,
Docta hominum fictos pagina ridet auos.
Reſtituitque orbi veros vetereſque colonos,
Et retegit cunctis quæ ſit origo viris.
Quam tibi conueniunt diuini verba poëtæ!
Quamque tuum pulchro carmine laudat opus!
Iam noua progenies cœlo demittitur alto,
Auctorem rurſus quæ ſuper aſtra feret.
Carmine nimirum fælix BOCHARTE *Maronis,*
Quod te qui poſſet dicere ſolus erat.

IO. FRANCISCVS SARACENVS.

EIDEM Εὐχαριστικόν.

O dignum cedro & victurum in ſæcula librum!
O Superis dignum quod mihi mittis opus!
Ditior in noſtris non ſurgit pagina terris,
Non ipſa Herois pagina Salmaſij.
Namque habet & vocum Veneres, & pondera rerum
Continet, & doctus quas capit orbis opes.
Quærebas quis erat vacuæ vetus incola terræ,
Quas habuit ſoboles, quas habuitque domos.
Nuntiat hoc populis volitat quæ fama per orbem.
Nec mora geſtit auos noſcere quiſque ſuos.

Geſtit, & vt cuncti promiſſo munere gaudent,
Gratum opus exornant munere quiſque ſuo.
Hûc fluit & Latiæ fœlix opulentia linguæ:
Muſarumque parens Græcia tota fluit.
Contulit & gazas potat qui flumina Nili.
Contulit Eoïs proximus Indus equis.
Theſauros & Arabs, & recluſere Sabæi,
Et Chaldæus opes donat, & Aſſyrius.
Non tibi diuitias Batauus, non Teuto negauit,
Non Geta, non Celtæ, ſit licet hoſtis, Iber.
At dedit ante alios Byrſæ pugnacis alumnus,
Atque opus ornauit, docte BOCHARTE, *tuum.*
Quas tibi, quas referam pro tali munere grates?
Credo equidem dignas nemo referre queat.
Sed quas non alius, quas non ego ſoluere poſſum,
Ne dubitâ, ſoluent poſtera ſæcla tibi.

ÆGID. **MENAGIVS.**

EIDEM.

SOl oculos pleno perſtringit lumine fulgens,
Sic aciem mentis ſcripta BOCHARTE *tua.*
Configis cornicum oculos, doctique fatentur
Hactenus in tenebris ſe iacuiſſe meris.
Heli ſenex rediuiuo iterum à Samuele docetur, 1.Sam.3.17.
Et fit diſcipulus qui modo doctor erat.

IACOBVS BRIDOV **Collega.**

EIDEM.

PRæmia BOCHARTO *quis digna rependere poſſit,*
Qui nobis adeo nobile promit opus?
Obſcura illuſtrat, pandit confuſa, reuelat
Arcana, & nulli cognita multa docet.
Infanda errorum pridem quæ monſtra vetuſtas
Finxerat, Herculeâ conficit ille manu.
Orcus adoranda illuſo quæ numina mundo
Suaſerat, in Stygiis quam bene merſat aquis.
Factitios fugat ille Deos, illuſtrior inde
Emicet vt veri gloria celſa Dei.
Vis plura? ignotum reſerat mortalibus orbem,
Et prius occultas monſtrat in orbe vias.
Nomina tot retegit priſcis incognita ſæclis,
Tot loca, tot populos, tot monumenta virûm,

Vt merito dicas: Hic orbem reddidit orbi,
Hic mundum veteri fecit in orbe nouum.

Petrvs dv Bosc Collega.

EIDEM.

*BOCHARTE, antiquo generis qui ſtemmate fulges,
Clariùs at propria nobilitate micas.
Hellados, & Latij, ſpoliiſque Orientis onuſto,
Arteſque & linguas cui tot habere datum.
Quâ Geneſis reſeras myſteria, viuere cunctas
Per geneſes dabit hæc pagina docta tibi.
Nam quod nemo prius (conantum & plurima turba eſt)
Vnus tu profers abdita ſenſa palam.
Chartis quicquid habet terrarum legiſer Heros,
Nunc pede inoffenſo Lector obire poteſt.
Noſſe coloratas vicino Hyperione gentes,
Et quaſcunque Orbis machina vaſta capit.
Et vatum commenta, & quicquid Græcia mendax
Auſa Deûm eſt vanâ fingere in hiſtoriâ.
Jamque datur ſobolem patris agnouiſſe Noachi,
Mundum qui retro vidit & ante bifrons.
Atque vagis latè populos erroribus actos
Quos vatis codex principis enumerat.
Enumerat, ſed erant cæcis hæc merſa latebris,
Quæ nunc* BOCHARTI *poſt monumenta patent.
Cedite voſque noui doctores, voſque vetuſti:
In lucem veſtris clarius exit opus.
Eſt primus ſcriptor Moſes, Samuelque ſecundus:
Primus at interpres Moſis hic eſt Samuel.*

N. N.

EIDEM.

*ABſtulit hic Moſi quæ cornua cæca vetuſtas
Impoſuit, lumen reſtituitque ſuum.*

Iacobvs Savary.

EIDEM.

*IN Chaos antiquum Babylone rediuerat orbis,
Nunc iterum ex tenebris lux rediuiua micat.*

Iohannes le Myere.

Ad lectorem

AD LECTOREM PRÆFATIO

IN QVATVOR LIBROS PHALEG.

ANno proxime præterito rogatus ab amicis vt ſententiam meam ſcriberem de loco Paradiſi terreſtris, nouam inſtiti viam, neque à quoquam tritam hactenus. Quod cum ipſâ nouitate illis diſplicere ſenſiſſem qui deceſſorum ſententiis hærent ita mordicus vt ne latum quidem vnguem ab iis diſcedere fas putent: Operæpretium me facturum putaui, ſi vt ex hominum animis hunc errorem reuellerem, altero exemplo docerem, eoque perilluſtri, Geographica Moſis vocabula nondum fuiſſe ſatis cognita. Conſilium igitur fuit tractatui de Paradiſo pro appendice ſubnectere breuē expoſitionem decimi capitis Geneſeos de humani generis propagatione ex ſtirpe Noæ. Ex quâ non veteres modo ſed & nouitios interpretes horum ignoratione à ſacri ſcriptoris ſcopo ſæpe aberraſſe pateret. Sed hoc meditanti mihi tam multa ſe obtulerunt vt quod vnius capitis anguſtiis concludi poſſe ſperaueram ſub manum creuerit in multos libros.

Itaque pro appendice ad libellum de Paradiſo propediem edendum ſi dederit Deus, en tibi Lector ſeparatum opus de diſperſione gentium è Babyloniâ factâ, & diuiſione terrarum inter Noæ poſteros. De quô argumentô plurimi nonnulla ſtrictim & obiter, nemo accurate ſcripſit hactenus. Quod ſæpe mirari ſubiit, cum nobiliſſimum ſit argumentum, & res ſcitu pernece ſſaria. Neque enim aliud quicquam ſupereſt vnde priſcarum gentium origines exſculpamus. Nam Chaldæorum, Phœnicum & Ægyptiorum monumenta pridem conſumpſit ætas. Et Saiticus ille ſacerdos *Patenit* nomine de quô Proclus poſt Platonem in Timæo, Græcos merito aſſerebat ſemper eſſe pueros nec vnquam ſenes, vt pote veræ vetuſtatis prorſus ignaros. Proinde quoties de rebus vetuſtis ſermonem inſtituunt ad ridiculas fabulas deuolvuntur. Atque alij ſe ex quercubus aut lapidibus, alij ex fungis, alij ex cicadis, alij ex formicis, alij ex draconis dentibus ſe fabulantur ortos. Quis porro gentium aliarum incunabula & primordia edoceri poſſe ſe putet ab iis qui de propriâ origine talia mentiuntur? Itaque hoc reſtat vnicum, vt ad ſacram anchoram hoc eſt ad Scripturam confugiamus: Quæ non ſolum in genere docet omnes homines ex vnô ſemine eſſe editos, nempe ex Adamo in creatione, & poſt diluuium ex Noâ & tribus filiis, ſed & recenſet nepotes Noæ, & qui populi ex ſingulis ortum duxerint. Ita vt ex vno capite Moſis, ſi modo recte intelligatur, multo plura & certiora poſſint erui de populorum originibus quam ex omnibus quotquot ſuperſunt vetuſtiſſimarum gentium monimentis.

Verum enimuero non eſt cuiuſvis hoc interpretari commode & ad ſcriptoris mentem. Neque enim pleraſque gentes iiſdem vocabulis Ebræi appellant quibus exotici ſcriptores. Peregrina illa nomina tanquam abſona & incondita Græci vel reiecere prorſus, vel ita interpolauere vt quæ manent veſtigia veteris appellationis ſæpe fugiant perſpicaciſſimos. Inde factum vt veteres in tam diuerſa abierint. Aliter enim hæc nomina Ioſephus

interpretatur, aliter Africanus, quos ſequuntur plerique patres, aliter Chaldæi paraphraſtæ, aliter Arabs interpres Lutetiæ nuper editus, aliter denique Gorjonides, & author libri Iuchaſim. Et in hâc interpretationum varietate recentiores ſuſpenſi hærent, nec habent quod ſequantur. Nos in hoc opere conati ſumus his tenebris lucem inferre, partim ea tuendo nouâq; argumentorum acceſſione firmando quæ à veteribus recte dicta ſunt, partim etiam ea oppugnando in quibus videntur erraſſe. Nec defuere rationes quibus vtrumque præſtaremus.

Prima, quæque eſt maxime obuia ducitur ex ſono vocis. Nam vt veteribus Madai Medos ſignificat, Iauan Iones, Thiras Thraces, Peliſtim Palæſtinos, Sidon Sidonios, Arki Arcæos, Arvad Aradios, Elam Elymæos, Aſſur Aſſyrios, Lud Lydos propter ſoni vicinitatem. Ita nobis Meſech & Tubal ſunt Moſchi & Tibareni: Askenaz Phrygia minor, vbi Aſcania regio & vrbs, & Aſcaniæ inſulæ, & Bithynia, vbi Aſcanius amnis, & in proximo Pontus Axenus: Togarma vel Torgama Cappadocia, vbi Trogmi populi: Eliſa Peloponneſus, vbi Elis & Aliſium: Tarſis Phœnicie *Tartis*, Hiſpania vbi Tarteſſis regio & Tarteſſus vrbs & amnis: Rhodanim Gallia vbi Rhodanus, Rhodumna, Rhedones &c. Chus Arabia Saracenica, vnde geminatis radicalibus כשכשה eſt conuerſio ad Saraceniſmum: Et huius colonia trans Tigrim Ebraice Chus & Chuth, Græce Ciſſia, Perſice & Arabice Chuzeſtan appellatur. Chuſi filij Seba, Chauila, Sabtha, Rhegma, Sabteca, Græcis Sabæi, Chaulotæi ſeu Chablaſij, Saphtha & Sophtha, Rhegma, Samydace: Nepotes Seba & Dedan, vnde alij Sabæi, & Daden regio & & vrbs ad mare Perſicum. Sic Babel eſt Babylon, Erec Arecca, Acchad vel Archad Sittace ad fluuium Argadem, Niniue Ninus cuius nomen plenum extat in Ptolemæo & Ammiano. Calach Calachenæ regioni nomen dedit. Pathros vel Phathures eſt Thebais vbi Paturis oppidum & nomus Phanturites: Rahab Aegypti Delta *Rib* hodieq; dictum: Caſluchim Colchi: Semari Simyra: Arpaxad Arrapachitis: Aram Arimi ſeu Syri; עוץ *Vts* vel *Guts* עוט *Gaut* vel עוטה *Gauta*, id eſt vallis circa Damaſcum. Mas ſeu Meſech Maſiani ad montem Maſium, vnde Maſca fluuius. Rurſus Meſa vel Muſa & Saphar vbi habitauit Iectan cum filiis loca ſunt Arabiæ Fœlicis ex Plinio, Arriano & Ptolemæo notiſſima. Et à Iectane qui & Cahtan, Catanitæ dicuntur, & Baiſat Iectan oppidum: Ab Almodad Allumæotæ: A Selepho Salapeni: Ab Hatſarmaueth, vel Hadhramauth vt ſcribunt Arabes Atramotæ: Ab Hadoramo Drimati: Ab Vzale vel Auzale Auſara: Ab Obale vel Aubale Abalitæ: Ab Abimaele vel Abimâle Mali regio & Malitæ vel Manitæ populi: A Seba Sabæi illi celebres ad mare Rubrum: A Chauila Chaulan: Ab Iobabo Iobabitæ qui Ptolemæo mendoſe Iobaritæ.

In hoc argumento plus eſt virium cum pro vnâ aut alterâ alluſione plures occurrunt. Exemplo ſit nomen Thiras, quô non ſolum Θρᾷξ & Θρῆσσα, ſed & Thuras alludit vnum è Martis nominibus qui fuit Thracum Deus, Terus item & Therops Thracum reges vetuſtiſſimi, Teres & Tiris Thracica nomina; Athyras, Tyras, Tearus, Tyrias amnes Thraciæ aut vicini, Tyriſtaſis vrbs, Thraſum regio, Trauſi populi.

Interim hîc cauendum ne plus nimio nobis indulgeamus, & vocum origines hûc referamus quæ iam aliunde notæ ſunt. Vt Ioſephus qui à Meſa deducit Meſenæos circa Paſini caſtrum: Cum ibi Μεσωνὴ dicatur ea regio quæ media eſt inter duo Tigridis oſtia. Et Græci qui Rhodanim volunt eſſe Rhodios; Cum Rhod Phœnicie dicatur, vt Græce Ophiuſa, à dracone quô occiſô Phorbas in cœlum tranſlatus eſt ab aſtronomis & Ophiuchus dictus. Sic Cimmeriis nomen non fecit Gomer, vt volunt recentiores, ſed כמריר *cimrir* tenebrarum atror; Nec Pathros Petræis Arabibus, ſed Petra vrbs metropolis: Nec Aram Armenis, ſed הרי מני *hare Mini* montana Mini vel Minyadis regionis vicinæ Ararat, cuius meminere Ieremias & Nicolaus Damaſcenus apud Ioſephum: Nec Meſech Moſſynœcis, ſed μόσσυνες ſeu turres ligneæ quæ ſunt illis inſtar ædium: Nec à Chalne fit Calliniſum vel Callinicum, ſed à conditore Seleuco Callinico. Eos nihilo plus probo qui nimium remota conſectantur, vt qui ex Chauilâ deducit Babytacen & Sachalitas ex Sabteca. Et in vltimo Septentrione Opharitas & Sarmatas ab Ophir & Hatſarmaueth qui in extremo Auſtro ſiti ſunt.

Ierem. 51. 27. Ioſeph. antiq. lib. 1. cap. 4.

Profuit etiam attendere ad vocum ſignificationes quæ raro ſunt otioſæ. Itaque vt in filiis Chanaan Sidoniis à piſcatu nomen, Hetthæis à terrendo propter Anakæos admixtos ipſâ ſtaturâ terribiles, Pherezæis à pagis, Sinæis à lutoſô, Guergueſæis ab argilloſô ſolô, Heuæis à ſerpentibus propter vitam Troglodyticam: Ita in Arabiâ Diklæi Minæorum pars à palmis dicti ſunt quibus fertiles illorum agri, Ierachæi à Lunæ cultu vt Arabice Alilæi, Iobabitæ ab eremo, Sabæi à captiuitate, quia regi ex palatio ſuo prodire vetitum fuit ſub pœnâ lapidationis. Et in Aegypto Delta *Rahab* ſeu *Rib* appellabatur à pyri formâ. Pyrum enim *rib* Aegyptiis. Vnde eſt quod *Athribin*, oppidi nomen in medio Delta, Orion καρδίαν ἀπίων *cor pyrorum* explicat. Thebæ quoque dictæ *No-Amon* vel *Amon-No* in prophetis aliquoties, id eſt Ammonis fanum aut ſedes ibi impenſe culti. Et Nilus שחור *Sihor* vel *Siris* vt Græci ſcribunt à nigredine. Regio enim quam alluit eſt μελάγγειος, vt Plutarchus author eſt, & eius atrore aqua inficitur. Aegyptus ipſa deniq; *Miſrajim* nominatur ab anguſtiis, aut etiam à ſitu loci quô nullus naturâ tutior. Nam Ebræa vox vtrouis poteſt referri. Et circa Aegyptum Succhæi ſunt Troglodytæ, quia סכה *ſuccha* eſt antrum: Ludæi Aethiopes, vt לוד *lud* anfractus fluuij, quia Nilus in Aethiopiâ maxime ſinuoſus eſt: Lehabæi Libyægyptij Aethiopibus vicini, quia להבה *lehaba* eſt ardor Solis: Lubæi incolæ Xerolibyæ, quia לוב *lub* ſitim ſonat: Phutæi etiam iidem id eſt diſperſi appellantur, propter habitationes in Africâ hinc inde ſparſas, vt maculas in pelle pardi: Ammonij ענמים *Anamim* vel *Ganamim*, propter paſtum ex carne & veſtitum ex pelle ouium, quia ענם *ganam* eſt ouis, vt eâ ſpecie taceam ab iis coli Deum Ammonem. Naphtuhæi in Marmaricæ maritimis ab Aegyptio νέφθυ quo litora montibus interciſa ſignificari ſcribit Plutarchus in Iſide: *Chub* locus circa Aegyptum Ezech. 30. 5. Paliurus Marmaricæ vrbs & lacus: quia Syris כוב *chub* paliurũ ſonat. Itidem in Europâ Galli *Rhodanim* dicti videntur à flauis crinibus, quia ראדני *rhadini* Arabice flauũ aut croceum ſonat; Et Latium *Citthim*, quia כתים *cethim* eſt latens, ita vt tam

Citthim quam Latij vox ad latebras alludat. Et in Aſiâ *Lud* Lydia vocata eſt à Mæandri flexibus, vt Aethiopia in Africâ, vbi authore Herodoto σκολιὸς καθάπερ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος *Mæandri inſtar ſinuoſus eſt Nilus*. Phrygiam etiam coniectamus Ebraice appellari *Gomer* à conſumendo, vt Græce Φρυγίαν ἀπὸ τοῦ φρύγειν à torrendo, propter partem eius κατακεκαυμένην, quæ videtur fulmine ambuſta: Et *Tubal* Tibareniam vbi Chalybes, atque æris & ferri fodinæ, quia *tubal* eſt ſquama ferri & æris: Moſchicam quoque *Meſech* à longo tractu montium: Et Sidenem vel Siden *Caphthor*, quia vtrumque eſt malum Punicum. Atque vt *Aram Naharajim*, id eſt Syria duorum fluminum, Meſopotamia dicitur propter Tigrim & Euphratem illam ambitu ſuo complectentes, ita è duabus Meſopotamiæ partibus cultiori nomen *Paddan-Aram*, quia פדאן *Phaddan* Arabice eſt cultus ager. Sic *Aſſur* Aſſyria dicta eſt quaſi beatum ſolum, quia *terra eſt frumenti & muſti, terra panis & vinearum, terra olei & mellis* 2. Reg. 18. 20. Vt amomum & vnguenta taceam & Aſſyrios odores. Et *Sinhar* terra eſt שנער quæ excuſſit incolas ſuos, vt *Babel* locus in quo בלבול confuſio facta linguarum. Et *Niniue* נין נוה Nini ſedes: Et *Erec* ארך à longitudine dicta eſt, vt quam Euphrates ter allueret: Et *Rehoboth* רחובות à platæis: Et Suſa vel *Suſan* שושן *à liliis* ἀπὸ τῶν κρίνων, non *à fontibus* ἀπὸ τῶν κρηνῶν, vt in Stephano perperam legit Aurogallus.

Hoc Græcos non prorſus latuit, qui quandoque pro Ebræis verbis alia adhibent ἰσοδυνάμα. Inde eſt quod *Sin* Πηλούσιον vocant nomine æque facto à luto, & Thebas Διόσπολιν pro Ebræo *No-Amon*, & Nilum Μέλανα pro Ebr. שחור *Sihor* quod nigrum ſonat. Sic in Vrbicij Tacticis Galli vocantur τὰ ξανθὰ ἔθνη, quomodo Ebraice *Rhodanim* id eſt flaui. Tale eſt quod iam diximus Phrygiam & *Gomer*, Siden & *Caphthor*, Latium & *Citthim* idem ſonare diuerſis linguis. Neque aliud cauſæ fuit cur Ezech. 27. 11. גמדים *Gammadim* Aquila Πυγμαίους *Pygmæos* redderet, quam quia גמד *gomed* eſt πυγμὴ menſura cubiti, & πυγμαῖος idem quod πηχυαῖος ſeu cubitalis. Atque id ipſum reſpexere qui primi Mæones pro Lydis vſurparunt, & Mæoniam pro Lydia, & Mæandrum pro amne *Lud*, tanquam ἀπὸ τοῦ μαιοῦσθαι ab obſtetricando, quia לדה eſt partus, & ילד obſtetricari. Quanquam illos fugit ratio. Id enim veriſſimum quod ſupra eſt obſeruatum, tam in Aſiâ Lydiam quam in Africâ Aethiopiam Ebraice dici *Lud* à flexu amnium.

Nec fruſtra obſeruari Scripturæ ſynonyma docent pauca hæc exempla. I. Aſſyrij leguntur Iſraëlitas deportaſſe *in Chalach, Chabor, Hara & amnem Gozan* 1. Par. 5. 26. Et *Hara* doctiſſimo Schikardo & aliis videtur eſſe Aria regio prope Paropamiſum non procul ab orâ Indiæ. Nempe illos fugit *Hara* ibi eſſe pro *Madai* ſeu Mediâ, vt planum erit hunc locum conferenti cum 2. Reg. 17. 6. & 18. 11. Itaque *Hara* eſt Media, quæ & ipſa *Aria* dicta eſt, vt docet Pauſanias in Corinthiacis. Vnde eſt quod *Arios* pro Medis legere eſt in Herodoti Polyhymniâ. Sed & apud Ptolemæum in Aſſyriæ parte quæ Mediam attingit eſt mons *Chaboras*, nec procul inde *Calachene*; Et in ipſâ Mediâ *Gauzania* vrbs dicta, vt veriſſimile eſt, de nomine vicini amnis, quem Perſæ deinceps rerum potiti pro *Gozan* Cyrum appellarunt:

Ita vt iam nulla ſuperſit dubitandi materia. II. Reginam Saba non fuiſſe Æ-
thiopiſſam, vt Ioſephus & alij ſtatuunt, ſed in Arabiâ regnaſſe Chriſtus
aperte clamat, cum pro reginâ Saba nominat reginam Auſtri. Ebræis enim
& Syris & Arabibus regnum *Ieman*, id eſt Auſtri, eſt Arabiæ pars aromati-
fera. III. Ita Chus in Aethiopiâ non eſſe, vt volunt veteres, ſed in aditu
Arabiæ Fœlicis ad mare Rubrum vbi Madian ex eô patet quod Madian &
Chus vel Chuſan pro ſynonymis adhibentur Hab. 3. 7. Proinde Num. 12. 1.
Chuſitis appellatur Sephora vxor Moſis quæ Madianitis erat. Et iuxta Chal-
dæam paraphraſim Cantic. 1. 5. filij Chus habitant in tentoriis Kedar, id eſt
inter Cedreos Arabes quos circa eadem loca ponit Plinius lib. 5. cap. 11. IV.
Paddan Aram ex Arabiſmo me recte explicaſſe Meſopotamiæ cultam par-
tem, colligere eſt ex Oſ. 12. 13. vbi propheta Iacobum fugiſſe ſcribit in שדה
ארם *Sede-Aram*. Ita vt ibi *ſede* id ipſum ſit quod Moſi פדן *Paddan*. Porro, ex
omnium conſenſu, שדה *ſede* eſt cultus ager.

Nec oſcitanter prætereunda quæ pertinent ad gentium κειτήεια & cha-
racteres, in quibus ſacris ſcriptoribus cum profanis mire conuenit. Sic in
his prophetæ Habac. 3. 7. *In loco vano vidi tentoria Chuſan, commota ſunt au-
læa terræ Madian*, clarum eſt agi de Saracenis, quos ob id ipſum Scenitas
veteres appellarunt quod ſub aulæis ſemper degerent. Nec minus in eoſ-
dem quadrant hæc Ieremiæ cap. 13. verſ. 23. *Nunquid mutabit Chuſæus cu-
tem ſuam*. Saracenis enim color eſt inter fuluum & nigrum, vt Vartomanus
author eſt, qui Mecchæ diu habitauit. Quô faciunt hæc Chaldæi paraphra-
ſtæ Cant. 1. 5. *Nigræ fuerunt facies eorum vt filiorum Chus qui habitant in ten-
toriis Kedar*. Sabæi item vt Eſ. 45. 14. deſcribuntur אנשי מדה *viri menſuræ* id
eſt proceri, ita in Agatharchide habent τὰ σώματα ἀξιολογώτερα *corpora ſpecta-
biliora*. Et Ezech. 27. 8. Tyriis adſunt pro remigibus incolę Sidonis & Aruad,
id eſt Sidonij & Aradij, quorum φιλοπονίαν περὶ τὴν θαλαττουργίαν *rei naualis
ſtudium* Strabo multum extollit. At Ierem. 46. 9. Phutæos id eſt Libes cly-
pei inſigniunt. *Phutæi*, inquit, תפשי מגן *apprehendentes clypeum*. Nempe Li-
bes teſte Herodoto in Melpomene vtebantur armis Aegyptiis. Porro Ae-
gyptij pugnabant σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι inſtructi clypeis ad pedes vſque porre-
ctis, vt habetur in Xenophonte lib. 6. Cyrop. Vnde eſt quod Maximus Ty-
rius ſermone tertio meminit *Medici equitatus, curruum Perſicorum &* ἀσπί-
δων Αἰγυπτίων *ſcutorum Ægyptiorum*. Rurſus Ezech. 38. 15. in copiis Gog id
eſt Scytharum omnes equitant, quomodo Scythæ deſcribuntur ab Hippo-
crate ὑπὸ τῶν ἵππων ἀεὶ κοπτόμενοι *ab equitatione ſemper defeſſi*. Et Ezech. 39. 3.
minatur Deus ſe excuſſurum illorum arcus & ſagittas, quæ ſunt Scytharum
arma perpetua. Neque aliter inſtructi Parthæ, Suſij & Elymæi. Quo pertinet
illud prophetæ Eſ. 22. 6. *Elam ſumpſit pharetram*. Et Ierem 49. 35. *Confrin-
gam arcum Elam*. Leguntur tamen Aethiopes arcuum mole, crebrâ iacula-
tione, & ſagittandi peritia mortales omnes longo interuallo ſuperaſſe.
Proinde rex Macrobiorum Aethiopum arcum ſuum ad Cambyſem mit-
tens, illum monuit vt tum demum moueret bellum in ſuos *cum Perſæ tam
facile traherent arcus tantæ magnitudinis*. Herodoti verba ſunt Muſâ tertiâ.
Merito igitur Ludæos id eſt Aethiopes deſcribit Ieremias תפשי דרכי קשת Ierem. 46. 9. Eſ. 66. 19.

tractantes & *tendentes arcum*, & Eſaias משכי קשת *trahentes arcum*. Sed & in Aruc Ludæi שאוכלין בני אדם *qui comedunt filios hominum* neceſſario ſunt Aethiopes, quia extra Aethiopiam Africa nullos nouit anthropophagos. Neque alij Ludæi illi quos Talmudici horâ quauis ruere in cibum dictitant. Diodorus enim lib. 3. id ipſum habet de Æthiopibus Ichthyophagis. Quanquam Ichthyophagorum proprium nomen eſt ציים *Sijim*, quod docent verba Pſaltis Pſ. 74. 14. *Tu confregiſti capita Leuiathan, & dediſti in cibum populo Sijim*, id eſt Ichthyophagis qui è balænis in terram eiectis victum ſibi comparabant, vt ſcribunt Agatharchides, Diodorus & Aben Ezra.

De Sabbatho fol. 10. 1.

Hoc quoque valde obſeruandum eſt quid ex ſingulis locis exportetur. Putâ argentum, ferrum, ſtannum & plumbum ex Tarſis ad Tyrias nundinas Ezech. 27. 12. Ex quô argumento vel vnico abunde patet Tarſis nec eſſe Ciliciæ Tarſum, nec Africam aut Carthaginem, vbi metalla nulla, quamuis aliter ſtatuat Theodoretus in Ieremiam cap. 10. Lucanus de Africa lib. 9.

In nullas vitiatur opes, non ære nec auro
Excoquitur.

Sed Tarſis eſt Hiſpaniæ Tarteſſis, quæ his ipſis metallis fuit olim ita fœcunda, vt priſci Phœnices argenti vi maximâ inde collectâ immenſas opes comparauerint, vt teſtatur Ariſtoteles in libris mirabilium, & Poſidonius apud Diodorum lib. 5. Sic Ezech. 27. 6. buxus ad tranſtra nauium petitur ex inſulis Citthim id eſt Italicis, in quô numerô eſt Corſica, vbi buxum eſſe craſſiſſimam & pulcherrimam ex Plinio ſcimus & Diodoro & Theophraſto. Et verſu ſequente purpura ex inſulis Eliſa purpura eſt Laconica & Hermionica; Ex Cytheris item, & Gyaro, & Amorgo, & Co, & Niſyro, & Rhodo, & Carpatho, aliiſque inſulis circa Græciam, vbi purpuræ prouentus fuit vberrimus. Et verſu 13. mancipia ex Iauan & Tubal, id eſt Ionica & Tabarenica ſeu Cappadocica, quia Tibarenia pars fuit Cappadociæ. Vtraque apud veteres celeberrima. Sed Cappadocica viliſſima, vt ex Plutarchi Lucullo conſtat, & Appiani Mithridaticis. Græca autem & Ionica tanti pretij vt ob id ipſum Darius bellum intulerit Græcis Atoſſæ vxoris impulſu, vt debellatâ Græciâ huiuſmodi mancipiorum liberior eſſet optio. Ibidem æs ex Iauan & Tubal, id eſt Euboicum quod Strabo & Moſſynœcum quod Philoſophus tam impenſe laudant. Quippe ad Tibareniam Moſſynœci pertinent. Aut ſi Ebræâ voce נחשת chalybem intelligas, quomodo multi Ebræi, ibidem erant Chalybes à quibus chalybi nomen. Et in chalybis ſpeciebus cum Chalybdico, Sinopico, & Lydio, Laconicum commendat Daimachus apud Stephanum & Euſtathium in Catalogo pag. 222. Eiuſdem capitis verſu 14. Tyrij mulos & equos ex Togarma ſibi comparant. Inde collige Togarma non eſſe Turcomanniam, nec vllam partem Scythiæ, vbi, Herodoto, Strabone & Aeliano teſtibus, aſini non ſunt, ac proinde nec vlli muli. Sed in Cappadociâ mulos Heneticos p[illegible]ra laudat. Et equorum tanta fuit nobilitas vt eos Romani Cæſares ſibi ſolis [illegible]ari voluerint. Proinde vt Geographus author eſt Perſis pro tributo annuo conferebat Cappadocia bis mille mulos & equos mille quingentos. Vinum *Chelbon* verſu 18. defertur ex Damaſco. Χαλυβώνιον *Chalybonium* Græci vocant. Ita Strabo, Athe-

næus, Heſychius & Euſtathius. Mendoſe ſcribitur in Suidâ Χαλυδώνιος οἶνος per δ, & in Plutarcho de fortunâ Alexandri Καλυδώνιος per κ & δ. Huius vini præſtantiam ex eô collige quod Perſarum reges vt triticum ex Aſſô Aeolidis, & aquam ex Eulæo petebant, ita οἶνον ἐκ Συρίας τὸν Χαλυβώνιον *vinum ex Syriâ Chalybonium*, vt aſſerit Strabo lib. 15. Nomen à Chalybone oppido Syriæ notiſſimo, metropoli Chalybonitidis. Multi putant eſſe חלב *Aleppum*, quæ aliis eſt Berrhœa veterum. Iam ne mireris apud prophetam vinum Chalybonium non è Chalybone ſed è Damaſco Tyrum importari, obſeruâ hæc Athenæi lib. 1. cap. 22. Ὁ Περσῶν βασιλεὺς τὸν Χαλυβώνιον μόνον οἶνον ἔπινεν, ὅν φησι Ποσειδώνιος κἀν Δαμασκῷ τῆς Συρίας γίνεσθαι, Περσῶν αὐτόθι καταφυτευσάντων τὰς ἀμπέλους *Perſarum rex non aliud quam Chalybonium vinum bibebat, quod etiam in Damaſco Syriæ gigni tradit Poſidonius, cum ibi Perſæ vites ſeuiſſent.* Perſę id eſt Aſſyrij, quæ frequens eſt κατάχρησις. Nam quô tempore ſcripſit Ezechiel, nondum Perſæ rerum potiebantur. Hæc ad Aquilonem Iudææ maxime inſignia.

At ex Auſtrinis regionibus aurum allatum, & margaritæ, & gemmæ, & Eſ.60.6.
aromata. Thuris ex Seba id eſt Sabæi meminere Eſaias & Ieremias. Indi- Ier.6.20.
dem balſami plantam in Iudæam attulit regina Saba, non ex Aethiopiæ Meroe, vt Ioſepho viſum. Neque enim Aethiopicam ſed Arabicam plantam eſſe balſamum ſciunt quotquot legerunt Agatharchidem, Strabonem, Diodorum & Pauſaniam in Bœoticis. Sed & in Æthiopiâ fruſtra quæritur *topazius Chus* de quo Iob. 28. 19. Cum Topazos vel Chitis & Cytis vnde eruitur Arabicæ ſint inſulæ in mari Rubro. Idem de Rhegma iudicium Arabiæ oppido ad mare Perſicum ex Stephano & Ptolemæo notiſſimum, vnde aurum & aromata Ezech. 27. 22. Chauila quoque vnde onyx & bdellium, vel vt alij melius beryllus & margaritæ, non recte Indiæ aſſignatur, cum ſit in Arabiæ parte quæ mare Perſicum attingit, vt pluribus docuimus in libello de Paradiſo. Ibidem & in hoc ipſo opere actum de pleriſque locis auriferis quorum in Scripturâ mentio, nempe Ophir, & Paz, & Vphaz, & Paruaim, & Seba, & Rhegma, & Chauila, quæ vel ſunt Arabiæ Fœlicis vel Taprobanæ. In Arabiæ Gaſandibus, qui Caſſanitæ Ptolemæo, tantam auri fuiſſe vilitatem ſcribunt veteres, vt ferrum ibi duplo, æs triplo, argentum quadruplo auro veniret. Ab hâc opulentiâ loco factum nomen Ophir, quaſi opulentum dixeris, quô deinde Taprobanæ portum Phœnices appellauere, vbi eadem fuit auri vbertas. Græci pro Ophir Ἵππουρον *Hippuron* ſuâ linguâ ſcripſerunt. Ea vox in Plinio legitur & in Solino. In eadem inſulâ Πάσι κόλπον *Paſi ſinum* & Φάσιος ποταμοῦ ἐκβολὰς *Phaſis fluuij oſtia* deſcribit Ptolemæus, vnde ſumpta פז *Paz* & אופז *Vphaz*. Vt Taprobanæ nomen ex טף פרון
taph Paruan. *Paruan* Syra flexione idem eſt quod *Paruajim*; & *taph Par-* 2. Paral. 3. 6.
uan eſt littus Paruan ſeu Paruajim. Itaque aurum Paruajim idem eſt cum 1. Reg. 9. 26.
Taprobanenſi. Rei firmandæ facit quod quicquid ex Ophir afferebatur, la- & 10. 11. 22.
pides & ligna pretioſa, ebur, ſimiæ, pauones, etiam in Taprobanâ reperire 2. Paral. 8. 18.
eſt, vel in Indiæ proximâ Cherſoneſô.

Excutienda inſuper Prophetarum oracula, in quibus non pauca latent quæ ad hanc rem multum conferunt. Iauan eſſe Græciam & Macedoniam

colligitur ex Daniele potiſſimum, qui Alexandri geſta deſcribit capite octauo ſub nomine regis Iauan. Idem vbi de Antiocho cap. 11. verſ. 29. & 30. prædicit fore vt is Ægyptum inuaſurus inuitus regrediatur, quia ſuperuenient naues Citthim, id eſt Romanorum Popilio duce, quorum metu diſceſſit re infectâ. Eſ. 20. 4. 5. Chuſæis in captiuitatē abductis Azotij timent & confunduntur à Chus expectatione ſuâ. Hinc collige Azotios ſeu Philiſtæos Chuſæis fuiſſe vicinos. Et vero id expreſſe legitur 2. Par. 21. 16. in Ioramum inſurrexiſſe Philiſtæos & Arabes qui ſunt vicini Chuſæis. Chuſæi igitur non ſunt Æthiopes, ſed Saraceni vt diximus. Proinde cum Æthiopia Iudææ reſpectu
Eſ. 18. 1. Sophon. 3. 10. ſit trans Ægyptum, Ægyptus ab Eſaiâ & Sophoniâ deſcribitur trans flumina Chus. Et Ezech. 30. 8. 9. ex Ægypto nauigatur ad Chuſæos, id eſt ad Saracenos per mare Rubrum. Nam contiguæ terræ ſunt Æthiopia & Ægyptus, nec vllum eſt mare intermedium.

Idem vſus ex hiſtoriis. Sic terra Ararat in quô locô ſit patet ex 2. Reg. 19. 37. vbi Senacheribi filij interfecto patre leguntur fugiſſe in terram Ararat, id eſt in Armeniam. Ita enim Ioſephus Antiq. lib. 10. cap. 2. hanc hiſtoriam ex Beroſo referens. Vt eos falli neceſſe ſit qui Ararat vel in Phrygiâ quærunt, vel circa Paropamiſum. Sobæos ab vnâ parte Syriam Damaſcenam attigiſſe colligitur ex 2. Sam. 8. 5. & 1. Reg. 11. 24. ab alterâ Euphratem ex 2. Sam. 8. 3. & 10. 16. Soba igitur nec eſt Sophene verſus Euphratis fontes, vt Ioſephus interpretatur, nec Alep ſeu Berrhœa in Cyrrheſticâ, quæ Beniamini ſententia eſt atque ipſorum Alepenſium. Ex hiſtoriâ Iobi colligitur Auſitidem in quâ habitauit Chaldæis & Sabæis fuiſſe vicinam, cum in illius greges vtrique irruerint. Itaque Iobi Auſitis nec Damaſcena fuit, nec Idumæa de quâ Lam. 4. 21. ſed tertia prope Babyloniam, cuius incolæ pro Auſitis in Ptolemæo Aeſitæ perperam appellantur. Primæ conditor fuit Vts filius Aram Gen. 10. 23. Secundæ Vts filius Diſan Idumæus Gen. 36. 28. Tertiæ Vts filius Nachor fratris Abrahæ Gen 22. 21. Cui vicini Sabæi non ſunt è poſteris Iectan, quorum ſedes ad extremum Auſtrum Matth. 12. 42. ſed Abrahæ nepotes ex Iocſan qui habitarunt ad Orientem Hebron Gen. 25. 3. 6. Hi ſunt
Strab. l. 16. p. 779. c. Sabæi quos Strabo cum Nabatæis in aditu Arabiæ Fœlicis habitaſſe teſtatur.

Neque id fruſtra obſeruaueris, quarum gentium Scriptura ſoleat coniunctim meminiſſe. Quippe vicinas eſſe credibile eſt quæ ſæpe ſimul nominantur. Vt in Eſaia & Ieremiâ *Madai & Elam*, id eſt Medi & Elymæi. In Daniele & Eſther *Madai & Paras*, id eſt Medi & Perſæ. In Nahumo *Chus & Miſrajim*, id eſt Saraceni & Ægyptij. Sic 2. Reg. 17. 24. *Babel & Cuth* mihi ſunt Babylonia & Ciſſia; Eſ. 66. 19. *Phul & Lud* Philæ in Aegypti finibus cum vicinâ Aethiopiâ. Ezech. 38. 2. *Magog & Ros* Iberia vel Albania & Armenia Araxene, Scytharum antiquiſſima ſedes vt in Herodoto & Diodoro habetur. *Meſech & Tubal* Moſchi & Tibareni, qui populi non modo vicini ſunt ſed & ita coniuncti vt in Herodoto bellum gerant ſub iiſdem ducibus & iiſdem armis inſtructi. Ibidem verſu 6. *Gomer & Togarma* ſunt Phryges & Cappadoces, qui contigui erant ante Gallogræcorum in Phrygiam migrationem. Ierem. 46. 9. & Ezech. 30. 5. cum Aegypto nominantur

Chus

Chus, *Put* & *Lud*, id eſt Saraceni, Libes & Aethiopes, qui tres populi Aegyptum cingunt.

Etiam ordo ſæpe obſeruatur, vt in loco Ezechielis quem nuper citauimus, vbi *Magog*, *Rhos*, *Meſech*, & *Tubal*, id eſt Iberia vel Albania, Araxene, Moſchica & Tibarenia eô ordine nominantur quem in naturâ obtinent. Et eiuſdem capitis verſu quinto *Chus*, id eſt Arabia, media ponitur inter *Paras* & *Put*, id eſt Perſidem & Libyam. Et in his Ieremiæ c.44. v.1. *Qui habitabant Migdol & Taphnes & Noph, & in terrâ Pathros* id eſt Magdoli, Daphnis Peluſiis, Memphi, & in Thebaide, fit progreſſus ab Aquilone in Meridiem. Ita etiam in his Rabſakæ Eſ. 37.12. *An eripuerunt eas Dij gentium quas deſtruxerunt patres mei, Gozan & Charan & Reſeph, & filios Eden qui erant in Talaſſar?* Id eſt Meſopotamiæ Gauzanitidem, & Charras, & Rheſcipham, & Talatham, vt pluribus docuimus in noſtro Paradiſo. Qualibus locis mire adſtruitur regionum & vrbium ſitus.

Hûc quoque faciunt Scripturæ loca quibus docetur quam cœli plagam reſpectu Iudææ obtineant ſingulæ gentes. Nam ad occaſum quædam deſcribuntur vt Philiſtæi Eſ.9.12. pro quò LXX τοὺς Ἕλληνας *Græcos* habent. Quædam ad Auſtrum vt Idumæa Abd.19. Aegyptus Dan. 11.5. Sabæi Matth. 12. 42. Quædam ad ortum vt Perſis Eſ. 46. 11. Eden Gen. 2. 8. Auſitis Iob. 1. 1. 3. Kedar Ierem. 49. 28. Moab Iud. 11.18. Ammon Deut.3.16.17. Agareni 1. Paral.5.10. Madian Iud.6.3. Et omnes Abrahæ filij quos habuit ex Keturâ Gen. 25.6. Quædam ad Aquilonem, vt Gomer & Togarma Ezech. 38. 6. Magog, Rhos, Tubal & Meſech Ezech. 39. 2. Media Ierem. 50. 3. 9. Aſſyria & Niniue Sophon. 2. 13. Quædam denique ſunt ambigui iuris, & varie definiuntur. Sic regio Amalekitis ad Auſtrum ponitur Num. 13. 30. & ad ortum Iud. 6. 3. quia inter vtrumque media. Syria item quæ media eſt inter Orientem & Aquilonem Orienti adſcribitur Eſ. 9. 11. & Aquiloni Dan. 11. 6. Idem de Meſopotamiâ iudicium quæ pro Aquilonari habetur Ierem. 46. 2. 6. 10. & pro Orientali Gen. 29. 1. & Num. 23. 6. De Babylone itidem, quam Aquilonis nomine toties deſignat Ieremias. Tamen Ezech. 25. 4. 10. filij Orientis recte vocantur Babylonij, cum ad Orientem multo plus vergant. Itaque cum venturis Babyloniis Ieremias Iudææ minatur ab Aquilone malum impendere, non tam reſpicit ſitum Babylonis quam iter quô Babylonij in Iudæam erupturi erant. Quippe vt vitaretur eremi vaſtitas, iter illis fuit per Riblam & Hamatham, id eſt Antiochiam & Epiphaniam, quæ ſunt ad Aquilonem Iudææ. Non poſſum non addere duo loca Eſaiæ, vnum de vocatione gentium cap. 49. verſ. 12. alterum de miſſione Apoſtolorum cap. 66. verſ. 19. quibus quatuor mundi plagas verbis propheticis deſignat. Prior ſic habet: *Ecce iſti è longinquo venient, & ecce illi ab Aquilone & Occaſu, & iſti de terrâ Sinæorum.* Quod idem eſt ac ſi dixiſſet populos in Eccleſiam confluxuros ex quatuor orbis partibus. Fit enim expreſſa mentio Aquilonis & Occaſus. Et terra Sinæorum ſeu Peluſiotarum ad meridiem eſt. Ortum denique ſignificat, cum alios dicit è longinquo venturos. Vt cap. 46. verſ. 11. *Vocans ab Oriente volucrem, & è longinquô virum conſilij mei.* Atque ea phraſis ſubinnuit terræ molem verſus ortum eſſe profundiorem. In altero

Ierem. 1. 13. 14. & 4. 6. & 6. 1. 22. & 10. 22. & 13. 20. & 25. 9. &c.

Rom.11.5. loco Deus per prophetam ita loquitur: *Mittam ex his qui euaſerint* (id eſt ex reliquiis ſecundum electionem gratiæ factis) *ad gentes Tarſis, Phul & Lud trahentes arcum, Tubal & Iauan, regiones remotiſſimas quæ non audiuerant famam meam.* Gentes Tharſis ſunt Indi ad ortum, Phul & Lud Æthiopes porrecti in Auſtrum, Tubal Tibareni & Moſchi Aquilonem verſus, & Iauan Græci ad occaſum. Sic Ierem. 2. 10. *Citthim* & *Kedar* leguntur pro occaſu & ortu, quomodo Pſ. 89. 13. *Tabor* & *Hermon.* Hinc eorum quæ dicta ſunt multa firmari nemo non per ſe colliget.

Cauendum interim ne vt ſimpliciter dicta ſumantur quæ non dicuntur niſi κατά τι & certo quodam reſpectu. Ex quo errore factum eſt vt in extremo Oriente Paradiſum multi quærerent, quia hortum legitur Deus in Oriente plãtaſſe. Et filij Iectanis in Indiá ablegati ſunt, quia dicũtur habitaſſe à Meſâ vel Muſâ quâ itur ad Saphar montem Orientis: Cum Saphar non vocetur mons Orientis niſi reſpectu Muſæ. Alioqui enim hæc regio tota verſus Auſtrum inclinat. Sic cum Babylonia tam ſit orientalis quam Armenia, mirantur interpretes quorſum Gen. 11. 2. ex Oriẽte proficiſci ſcribãtur qui ex montibus Ararat veniunt in terram Sinhar, ignari Orientem dici in Aſſyriorum imperio quicquid trans Tigrim. Illud etiam multos torquet quorſum 4. Eſdr. 1. 11. Deus in Oriente diſſipaſſe ſe dicat populos Tyri & Sidonis, cum Tyrus & Sidon ad illud mare ſitæ ſint quod occidentale vocatur Deut. 15. 24. quia Iudææ reſpectu eſt contra Solis occaſum Ioſ. 1. 4. Sed vel ex hoc ipſo apparet ſpurium illum Eſdram quiſquis fuit extra Iudæam ſcripſiſſe in iis locis quæ ſunt ad occaſum Tyri & Sidonis, Romæ putâ vel in Græciâ.

Notandum etiam intra quos fines quoſque populos Scriptura coerceat.
Gen.10.19. Chananæos illos quos Deus internecioni deuouerat Moſes habitaſſe ſcribit
à Sidone ad Gazam & Leſam vſque, id eſt Callirhoem ad ortum lacûs Aſ-
Iud.20.1. phaltitis. Terræ Iſraëli, cum id ſolum ſignificat quod Iudæi occupabant,
1.Sam.3.20. 2.Sam.3.10. termini aſſignantur à Septentrione Dan, & à meridie Berſabea. At ratione
& 24. 2. 15. 2. Par. 30. 5. populorum qui Iudæis tributarij fuere, eiuſdem fines multo plus patuere.
Amos.6.14. 1. Reg 8.65. Vnde eſt quod Iudæa nonnunquam à torrente Aegypti ad Hamath, aut ad
1.Par.7.8 magnum vſque fluuium extenditur. Torrens Aegypti riuus eſt aut fluuiolus
1.Reg. 4.21. 24.2.Par.9. per lacum Sirbonidem in mare ſe exonerans inter Caſium montem & Rhi-
26. nocoluram extremum Palæſtinæ oppidum. Is שחור *Sichor* appellatur Ioſ. 13. 3. eodem nomine quô Nilus Ierem. 2. 18. & Eſ. 23. 3. quia creditur eſſe ramus ex Peluſiaco Nili alueo in Sirbonidem deductus, vt ex Brochardo & Leone Africano probat Fullerus Miſcellan. lib. 2. cap. 8. Hamath eſt Epiphania, quæ
vid Theod. in c. 4. Ier. ab incolis *Hama* hodieque nominatur. Vox in Arabum hiſtoriis eſt frequens, & in Nubienſi Geographo. Et magnus fluuius eſt Euphrates, quô vſque Dauid & Solomon regni ſui terminos produxerunt. Dauid enim profectus eſſe legitur להשיב *ad vertendum* vel להציב *ad conſtituendum manum ſuam ſuper fluuium Euphratem* 2. Sam. 8. 3. & 1. Par. 18. 3. Et Solomon habuiſſe ſub ditione ſuâ *omnia regna à fluuio* vſque ad *terram Philiſthæorum* 1. Reg. 4. 21. Nempe vt ſequitur verſu 24. *dominabatur à Tiphſach vſque ad Gazam.* Tiphſach eſt Tapſacus vrbs, in qua fuiſſe τὴν διάβασιν & τὸ ζεῦγμα

τοῦ Εὐφράτου *Euphratis traiectum & pontem* Strabo non ſemel teſtatur lib. 2. & 16. Atque id ſonat ipſum nomen: Ebræis enim פסח eſt tranſire. Et ſupra Tapſacum proxima erat חלים *Helam* Ptolemæo Ἀλαμάθα, vbi Dauid percuſſit Meſopotamenos 2. Sam. 10. 16. 17. Hi regni Iudaici fines etſi patuerunt longe lateque, tamen proferentur multo latius, ſi magiſtris creditur, quibus *Sarphath* eſt Gallia, & *Sepharad* Hiſpania Abdiæ verſu viceſimo ex eorum mente ita reddendo: *Et exules exercitus iſtius, nempe filiorum Iſraël,* hæreditabunt *quæ fuerant Chananæorum Sarphath vſque; Et exules Ieroſolymitani* hæreditabunt *quæ in Sepharad, hæreditabunt*, inquam, *vrbes Auſtri.* Porro *Sepharad* Hiſpaniam eſſe volunt, quia in Chaldæo interprete redditur אספמיא *Aſpamja*, & *Sarphath* Galliam, quia ex Ebræis verbis ita redditis videtur ſequi *Sepharad* eſſe ad Auſtrum terræ *Sarphath*, quomodo Hiſpania eſt ad Auſtrum Galliæ. Sed in priore hemiſtichio *Sarphath* eſt Sarepta vrbs inter Tyrum & Sidonem. Et poſterius ſic explicandum: *Et exules Hieroſolymitani qui ſunt in Sepharad hæreditabunt vrbes Auſtri* ſupple Iudææ. *Sepharad* eſt Babyloniæ pars in quâ Iudæi captiui erant. Incolas pro Sepharadæis Greci traiectis literis *Strophas* aut *Strophadas* vocarunt. Ptolemæus in deſcriptione Babyloniæ lib. 5. cap. 20. Περὶ δὲ τὰ ἕλη Ἀμορδακία, ὑποκειμένους ἔχουσα τοὺς καλουμένους Στρόφας *Circa paludes Euphratis Amordacia ſubiectos habens Strophas*. Interpretes legerunt Στρόφαδας. Hinc in Ptolemęi tabulis circa Apamiam quæ eſt ad Euphratis & Tigridis confluxum Strophades deſcribuntur. Itaque regio *Sepharad*, vbi Græcorum *Strophæ* aut *Strophades*, circa Apamiam fuit. Proinde pro *Sepharad* in Chaldæâ paraphraſi ſcriptum fuerat אפמיא *Apamia*, vnde corruptum אספמיא *Aſpamia*, quod recentiores Hiſpaniam eſſe voluerunt. Huic ridiculo commento cætera ſuperſtructa. Græci interpretes nihilo rectius Sepharad *Ephratham* interpretantur, & Hieronymus *Boſphorum*, & Iunius *finem dominatus*, tanquam voce compoſitâ ex סוף & רדה.

Cæteras gentes quod attinet, Ægyptum producit Ezechiel cap. 29. verſ. 10. *à turri Syenes vſque ad terminos Chus*. Et Syenem in Aegypti & Aethiopiæ finibus omnes ſummo conſenſu ponunt: in his Strabo, Ioſephus, Plinius & Solinus. Inde certâ & inuictâ ratione colligitur Chus Aegypti terminum Syenæ oppoſitum non eſſe Aethiopiam ſed Arabiam. Regina Saba Matth. 12. 42. veniſſe dicitur ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς *ex terræ finibus*. Ergo regni ſedes non fuit Meroe in Mediterraneis, quæ Ioſephi ſententia eſt, ſed Sabæorum regio ad Oceanum: Ibi enim ſunt terrarum vltimi fines. Iſmaëlitas ſcribit Moſes Gen. 25. 18. *habitaſſe à Chauilâ vſque ad Sur è regione Ægypti.* Hæc Arabiæ loca ſunt ad meridiem Iudææ, vt conſtat ex 1. Sam. 15. 7. *Sur* in Chaldæâ paraphraſi Ionathanis exponitur הגרא *Hagra* ſeu Petra, in Ieroſolymitanâ חלוצה *Eluſa*, quod poteſt ferri, quamuis Sur eremi potius quam vrbis nomen eſſe videatur. At pudendo errore Chauilam vterque interpres הנדקי *Indiam* reddit. Ac ſi ditio Iſmaëlitarum tam late patuerit quam Aſſyriorum imperium, quod in libro Eſther extenditur מהדו ועד כוש *ex Hoddu ad Chus*, id eſt ab Indo flumine ad ſinum Arabicum in prouincias CXXVII. Nunquid inde probabili ratione colligitur has paraphraſes, quas pro vetuſ-

tiſſimis Iudæi nobis obtrudunt, vel eſſe procuratas, vel his commentis conſpurcatas, poſtquam Saracenorum imperium cœpit latius ſe diffundere.

Sed & ſumme neceſſarium eſt obſeruare vrbium montium & fluuiorum nomina in ſingulis regionibus. Sic in *Madai* ſeu Mediâ præter *Chabor* & *Gozan* quæ iam dictæ ſunt, deſcribit Tobias Ebræus cap. 5. רגש ואגבתנים *Rhagas* & *Ecbatana* vrbes, hanc in campo, illam in montibus, itinere bidui diſſitas abinuicem. In *Elam* ſeu Elymaide Daniel cap. 8. verſ. 2. *Suſan* vrbem ad fluuium *Vlai*, id eſt Suſa ad Eulæum. In Aſſyriâ Moſes *Niniuem* & *Calach* vnde Calachene ad Lyci fontes, & in medio *Rheſen* quam Λάρισσαν vocat Xenophon. In terra *Sinhar* ſeu Babyloniâ, *Babel*, *Erec*, *Chalne* & *Accad*, id eſt Babylonem, Areccam, Cteſiphontem caput Chalonitidis, & Sittacem ad Argadem. In prouinciâ Eden concurſum Euphratis & Tigridis Gen. 2. 10. & Enoch vrbem ad orientem Gen. 4. 16. 17. quæ Ptolemæo eſt Anuchtha. In Chaldæis *Vr*, ſiue Plinij Vram intelligas ad Euphratis diuertigium, aut Vr Ammiani in viâ è Tigri Niſibim, quod puto veriſſimilius: In Paddan Aram id eſt Meſopotamiæ cultâ parte Charran ſeu Carrhas. Sic in Syriâ Sobæa Soba & Berothai 2. Sam. 8. 3. 8. & Tadmor 2. Par. 8. 3. 4. Ptolemæo ſunt Sabe, Barathena & Palmyra. Caput Aram id eſt Syriæ Damaſcenæ eſt Damaſcus Eſ. 7. 8. Rabbath filiorum Ammon Deut. 3. 11. eſt Ptolemæi Philadelphia. Stephanus in Φιλαδέλφεια: Τρίτη, τῆς Συρίας ἐπιφανὴς πόλις, ἡ πρότερον Ἀμμάνα, εἶτ' Ἀστάρτη, εἶτα Φιλαδέλφεια, ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου *Tertia Syriæ illuſtris vrbs, quæ prius Ammana, deinde Aſtarte, & poſtmodum Philadelphia dicta eſt Ptolemæo Philadelpho.* Idem in Ῥαββατάμμανα vrbem eſſe dicit montanæ Arabiæ; Vt Polybius lib. 5. τὰ Ῥαβατάμανα τῆς Ἀραβίας. Et Theodoretus in Eſaiam cap. 11. Ἡ μὲν νῦν Φιλαδέλφεια προσαγορευομένη, ἐστὶ δὲ πόλις Ἀραβίας λαμπρά, Ἀμμὰν μέχρι καὶ τήμερον τῇ ἐπιχωρίῳ καλεῖται φωνῇ. Quod ipſum repetit in Ezech. cap. 21. & in Amos cap. 1. Nominis Ptol. lib. 5. cap. 17. Moab veſtigia apud Ptolemæum ſupereſſent in Arabiæ Petrææ duabus vrbibus, ſi per corruptores licuiſſet. Prima ſcribitur Χαράκωμα in textu Græcô, ſed in tabulis rectius *Characmoba*. Ita enim legit Stephanus cuius verba ſunt: Χαράκμωβα, πόλις τῆς νῦν τρίτης Παλαιστίνης, ἣν ἀναγράφει Πτολεμαῖος ἐν γεωγραφικοῖς ἐν πεμπτῷ βιβλίῳ, ἐν τοῖς Ἀραβικοῖς *Characmoba vrbs tertiæ quæ nunc dicitur Palæſtinæ, quam deſcribit Ptolemæus lib. 5. Geograph. in Arabicis.* Et Theodoretus in Eſaiam cap. 15. de Moabitis: Μητρόπολιν δὲ εἶχον τὴν νῦν καλουμένην Χαράκμωβα *Pro metropoli olim habebant eam quæ nunc dicitur Characmoba.* Inde apud Glaucum Χαρακμωβηνοί. Dicitur & inuerſis vocibus Μωβουχάραξ. Altera in textu ſcribitur Ῥαβμάθμωμα, & in tabulis *Rabathmoma*: In Stephano item: Ῥαβάθμωμα, πόλις τρίτης Παλαιστίνης, ἡ νῦν Ἀρεόπολις. Sed vtrobique legendum Ῥαβάθμωβα *Rhabathmoba*, quod Ebraice eſſet רבת מואב *Rabbath Moab* magna vrbs ſeu metropolis Moab, vt רבת עמון *Rabbath Ammon* dicebatur Ammonitarum metropolis. Hieronymus ex Euſebio: *Moab vrbs Arabiæ quæ nunc Areopolis dicitur* &c. *Appellatur autem Moab ex nomine vrbis & regio. Porro ipſa ciuitas quaſi proprium nomen poſſidet Rabbath Moab, id eſt grandis Moab.* Vetus nomen erat ער *Ar* Num. 21. 28.

Flamma &c. *deuorauit Ar Moab.* Et Deut. 2. 29. *Moabitæ habitantes in Ar.* Et Eſ. 16. 1. *Vaſtata eſt Ar Moab.* Inde factum Areopolis. *Sela* סלע Hebræis petram ſonat. Sela igitur Idumææ vrbs 2. Reg. 14. 7. eſt Petra Arabiæ caput. Cuius aliud nomen *Rekem* vel *Rakim* pro Kades occurrit paſſim in paraphraſi Chaldaicâ & Arabicâ. Nempe à conditore Rekem vno è Madianitarum regibus quos debellauit Moſes Num. 3. 8. Ita Ioſephus Antiq. l. 4. c. 7. Hinc Epiphanius in hæreſi Melchiſedekianorum: Ὁ μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ τῇ Πετραίων Ῥωκόμ τε καὶ Ἐδὼμ καλουμένῃ. Etiam in Idumæâ cēſentur Eſiongaber & Eloth 1. Reg. 9. 26. id eſt Eſſia & Aela vel Elana vrbs ad mare Rubrum de quibus nos plura deinceps. Elanis vicina eſt Pharan vt ex Ptolemæo conſtat. Et aliquanto infra Madian Moſis receſſu nobilis Exod. 2. 15. In Ptolemæo Μοδιάνα eſt in littore, & intus Μαδιάμα. Incolæ Stephano Μαδρλωοὶ καὶ Μαδιδυῖται, ſed legendum Μαδιηνοὶ καὶ Μαδιανῖται, vt vtrumque ſit â Madiane vel Madiene, nec niſi formâ nominis differant hæ duæ voces; vt addit continuo poſt ὅτι οἱ Ἄραβες τοῖς δυσὶ τύποις χρῶνται. Sequitur Arabia Fœlix, cuius multa ex Moſe loca iam deſcripſimus. Et Aegyptus trans mare Rubrum, ad quam pertinent *Sihor* Nilus, *Pathros* Thebais, & *Rahab* Delta; Et in Thebaide & infra vſque ad Delta *Phul* Philæ, *Seuene* Syene, *No-Amon* Thebæ ſeu Dioſpolis, & *Noph* vel *Moph* Memphis; & in Delta *Soan* Tanis & *Hanes* Anyſis. Et trans Delta *Chub* Paliurus, Et inter Delta & Arabiam, *On* Heliopolis, *Pithom* Patumos, *Pibeſeth* Bubaſtus, *Rameſſes* & *Goſen* Heroum vel Heroopolis & Heroopolites nomus, *Taphnes* Daphnæ Peluſiæ, *Migdol* Magdolus, & *Sin* Peluſium. Palæſtinam, Phœnicem & Chananæam conſulto præterimus, quia non ſunt huius loci.

Iam ſi veteres conſulueris, reperies nos raro admodum à receptâ ſententiâ diſceſſiſſe, quin veterum aliquem habuerimus præeuntem. Sic Euſebius ante nos Tharſis fecerat patrem Hiſpanorum: Θαρσὶς, inquit, ἐξ οὗ Ἴβηρες. Et apud Græcum Scholiaſtem in Ezechiel ſunt qui Thogarma pronunciant eſſe Καππαδόκας καὶ Γαλάτας. Et in Ezech. 30. 5. hoc veterum gloſſema, Αἰθίοπες καὶ πᾶσα ἡ Ἀραβία, reſpondet Ebræis verbis לוד וכל ערב *Lud & omnis Arabia.* Quô eôdem pertinet quod pro Ludæis Ieroſolymitanus paraphraſtes habet ית מריוטאי *Mareotas.* Quippe pro Mareotis legendum eſſe ית מרויטאי Meroitas id eſt Æthiopes res ipſa monet. Atque ita ſumpſit Elias qui hos populos eſſe vult מפרינת פריטיגי *è regione Pretegiani.* Porro *Chus* quod Æthiopiam alij interpretantur, Ionathani eſt ערביא *Arabia.* Et eum ipſum Iectanem quem Scripturæ interpretes in Indiam cum filiis ablegant, eum ipſum inquam pro parente & conditore agnoſcunt Homeritæ & Amanitæ in Arabiæ parte aromatifera. Quod, præter Theophanem, Anaſtaſium & Euthymium, teſtantur Arabum ſcriptores non infimi Ioſephus Ben Abdillatif, & Mohammedes Ben Iacob Sirazita, & è Iudæis Abraham Zacuth in libro Iuchaſin. Neque id patres prorſus latuit, è quô numero Euſebius, Epiphanius, Euſtathius Anthiochenus, author Chronici Alexandrini Arabum genus deducunt ex Aſarmoth ſeu Hatſarmaueth filio Iectan.

Sed & Ethnici ſcriptores in multis Moſi concinunt. Vt rem repetamus paulo altius, diluuij fama quo paucis ſuperſtitibus reliqui homines perie-

rint apud omnes gentes increbuit. De eo Hierapolitani apud Lucianum de Deâ Syrâ longam hiſtoriam texunt ex archiuis ſuis depromptam, narrationi Moſis per omnia ſimilem, niſi quod Noæ ſubſtituitur Deucalion. Plutarchus columbæ meminit ex arca emiſſæ, & Abydenus auiũ quæ cum ſemel atque iterum ex immenſo pelago in nauigium ſtatim ſe recepiſſent, non habentes vbi conſiderent, tertia vice talis lutulentis redierunt. Ex eodem diſcere eſt arcam in Armeniâ ſubſtitiſſe, ibique extare eius reliquias quæ amuleti vim habeant. Quod ipſum docent Beroſus & Polyhiſtor & Nicolaus Damaſcenus. Epiphanius quoque author eſt eas adhuc ſuo æuo in monte Cardyęorum oſtenſas. Et Beniamin ſcriptor Hebræus Omarem refert templum ex illis fabricaſſe in vicinâ Tigridis inſulâ. Proinde mons quem diximus alio nomine vocatur mons *Themanim* id eſt τῶν ὀκτὼ. Ita obſeruant Elmacinus & Nubienſis vterque Arabs. Nimirum ab octo illis qui ex diluuio euaſerant. Et in eodem monte κώμην Θαμανῶν memorat Agathias lib. 4. Quæ ſequuntur de turre Babylone extructâ, & confuſione linguarum, & conditoribus inde diſperſis per varias terrarum oras ab Eupolemo & Abydeno diſertis verbis referuntur apud Cyrillum & Euſebium. Et ſi de ſingulis agatur, Græci genus ſuum ad Iaphetum ſeu Iapetum non obſcure referunt, cum illum eſſe perhibent hominum antiquiſſimum. Ita vt res ceſſerit in Prouerbium, & *Iapeto vetuſtior* dicatur pro valde ſene. Iam quod ad Iauan alludit Ionum nomen, ad Eliſam Elis & Hellas & Aeolus, Græcorum originem ab his eſſe repetendam aperte prodit. Eadem in reliquis filiis Iapheth vel ſoni vel ſignificationis conuenientia iam obſeruata; Si vnum Magog excipias patrem Scytharum circa Caucaſum, qui Græcorum fuit Prometheus. Id docet Iapetus pater, & ſedes in Caucaſo, igniſque & metalla quę volunt à Prometheo reperta, quia multa ſunt in illis locis, & fabula de roſione cordis, quia *Magog* id ſignificat: Et quod Magog alio nomine dicta eſt vrbs Hierapolis, quam Promethei filius Deucalion Scytha condiderat vt à Luciano proditum. Chamum vel Hamum Afri ſub Hammonis vt Noam ſub Saturni nomine coluerunt. Inde Africa Hammonis & Hammonia dicta eſt; Et Ægyptus in Plutarcho *Chemia* pro Chamia id eſt terra Cham vt appellatur in Pſalmis. Nomen Meſraim manſit in menſe Μεσωρὴ, & in vrbe Babylone prope Memphim quam Ægyptiij & Arabes מצר *Meſer* vocant. Nomen Put in Pythone & Pythio Apolline. Nam Apollo Libycus Hammonis fuit filius vt habetur in Ampelio. Nomen Chanaan in Mercurio; Vtrumque enim eſt à mercibus & mercaturâ: Et Mercurius ſeruus vt Chanaan; & eloquentiæ pater, quia literæ ſunt à Phœnicibus; & alatus, & viis præfectus propter longinquas eorumdem nauigationes; & lac & mel illi libata quæ ſunt deliciæ terræ Chanaan. Sed & ex Chanaan Χνᾶ *Chna* decurtatum, quod Phœnicis fuiſſe cognomen ſcribit Sanchoniathon. Vnde Χνᾶ Phœnice regio & Χνάοι incolæ in Stephano. Sic Chuſi filium Nimrod vel Nebrod eſſe Bacchum docent in veſte νέβριδες, & in curru נמרין *nimrim* id eſt tigrides, quibus ad nomen alluditur, & expeditiones in Oriẽtem, & quod in Arabiâ dicitur eſſe natus: Denique quod Bacchus appellatur, id eſt בר כוש *Barchus* filius Chuſi, & Ζαγρεὺς id eſt potens venator. Rurſus è filiis Chanaan

Heuæi circa montem Hermonem habitabant, Ioſ. 11. 3. & Iud. 3. 3. qui eſt in Oriente terræ Chanaan Pſal. 87. 13. Proinde *Cadmonim* id eſt orientales dicuntur Gen. 15. 19. & *Hermonijim* id eſt Hermonæi Pſ. 42. 7. Græci igitur aperte docent ex hac potiſſimum tribu fuiſſe eos Phœnices qui Thebas condiderunt, cum coloniæ ducem Κάδμον appellant & eius vxorem Harmoniam aut Hermionem. Hoc præcipuum quod vtrumque fingunt in ſerpentem fuiſſe mutatum, quia Heuæorum nomen ſerpentes ſonat. Inter Æthiopes & Ægyptios multa fuere communia, vt quod reges pro Diis habuere, ſtudium circa ſepulchra, ſtatuæ & literarum characteres eiuſdem formæ, ſacerdotum idem habitus. Hæc pluribus perſequitur Diodorus lib. 3. vnde concludit Æthiopes & Ægyptios cognatos eſſe populos & congeneres. Quibus hæc Moſis plane conſona, *Mitſrajim genuit Ludim*, quæ ſignificat Aethiopes Aegyptiorum eſſe colonos. Idem ſequitur de Lehabæis, Anamæis, & Naphtuchæis, id eſt Libyægyptiis, Ammoniis & Adyrmachidis ſeu Marmaridis. Sic apud Herodotum Ammonij ſunt Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιόπων ἄποικοι *Ægyptiorum & Æthiopum coloni*, & Adyrmachidæ ab Aegyptiis ſolâ veſte differunt. Et in Marmaricæ littore Aptuchi fanum habet Ptolemæus, qui videtur fuiſſe Naphtuchæorum pater. Caſluchæos item ſeu Colchos ex Aegypto veniſſe docebat color ater, criſpum capillitium, circumciſionis ritus, & quod eodem modo linum elaborabant, vita denique omnis & lingua ſimilis. Ex quibus notis hos Aegyptij generis fuiſſe colligunt Herodotus, Scymnus, Diodorus, Dionyſius Periegetes, Valerius Flaccus, Ammianus, Agathias, & plures alij quos ſuo loco citamus. Atque vt Caſluchæis vicini Caphthoræi, ita Sideni Colchis. Nempe Side idem quod Caphthor, hoc eſt malum Punicum. Itaque Caphthoræos veteres magno conſenſu in Cappadociâ ponunt, vbi Side prope Colchidem. Turbat quod vt Caſluchæi & Caphthoræi ex Aegyptiis, ita ex Caſluchæis & Caphthoræis Philiſtæi dicuntur orti. Porro parum credibile nonnullis videbitur vt coloni ex Aegyptô in Colchidem profecti alios colonos remiſerint in Palæſtinam, cum loca tam ſint diſſita. Sed vtriuſque itineris veſtigia ſunt in Poëtis qui Typhonem Aegyptium memorant ad Caucaſum vſque progreſſum, & poſt aliquot pugnas ſaucium pedem retuliſſe, & in Palæſtinâ expiraſſe prope lacum Sirbonidem.

Ex hoc ſpecimine lectori palam fiet nos omnem mouiſſe lapidem, nec quicquam intactum præteriuiſſe, vt veritatem in Democriti puteo latentem erueremus. In quô conatu ſi non fuit par vbique ſucceſſus, tamen ſperamus fore vt noſtram hanc qualemcunq; opellam boni probent. Eſt aliquid prodire tenus, ſi non datur vltra. Non omnia poſſumus omnes. Nihil ignorare ſolius eſt Dei. Aliorũ σφάλματα vidimus & correximus: Alius noſtra videbit & emendabit. Quod æquô animô paſſuri ſumus, modo id cum modeſtiâ fiat, atque amore veritatis, non obtrectandi ſtudio. Quô vitiô paſſi ſunt nonnulli tenebriones ita ſe tranſuerſos abripi, vt hoc opus calculo ſuo damnauerint antequam viderint. Nempe conſilium ipſum illis diſplicet. Vellent homines noſtri ſcilicet nominis ſtudioſi vt bonas horas vtilius collocaremus. Et nos ab inſtituto noſtro valde alienum feciſſe putant, qui tantum

ſtudium in his minutiis poſuerimus. Neque enim, ſi illis creditur, noſtrâ multum intereſt ſcire quam mundi partem occupauerint filij Ioctan, nec vtrum in Arabiâ aut Æthiopiâ Chus conſederit.

At hi monitores, qui otij & negotij rationem à nobis tam ſeuere exigunt, ipſi nobis exemplo ſuo præire debuerant, & re potius quam verbis docere quale ſit illud penſum ad quod inuitos reuocant. Quippe haud quâquam ferendum eſt vt qui ipſe nihil agat, & in turpi otio conſeneſcat, id ſibi ſumat iuris in alios vt eorum ſcripta vellicet & pede ſuo metiri velit. Interim qui huiuſmodi labores vt inutiles carpunt, ſciant Moſem per noſtrum latus adeoque Deum ipſum peti. Idem enim eſt ac ſi dicant Deum hæc fruſtra dictaſſe Moſi in quibus illuſtrandis operam noſtram impendimus. Certe ſi non fruſtra ſcripta ſunt, nec fruſtra eſt quod explicantur. Porro vt in naturâ nihil fruſtra fieri, ita in Scripturâ nihil fruſtra dici verum & indubitatum eſt. Nempe libri ſacri ſupra cæteros hâc prærogatiuâ eminent, quod nihil in iis eſt quod vel vacet vel deficiat. Itaque facilius eſt vt cœlum & terra prætereant quam vt vnus apex è Lege cadat. Et tam iis qui verbo ſuo adimunt quam qui addunt Deus grauiſſima quæque interminatur. Vt enim Dei verbo quiſquis addit illud perfectum eſſe negat, ita quiſquis adimit idem accuſat tacite, ac ſi quædam habeat otioſa & ſuperflua, & vult haberi Deo ſapientior, & Paulum arguit mendacij, cum dicit quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam eſſe ſcripta, omnemque adeo Scripturam eſſe vtilem ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iuſtitiâ.

Sed vt preſſius agamus, quod aiunt noſtrâ nil referre quam mundi partem inſederint Chuſæi aut Iectanæi, vox eſt belluæ non hominis, nedum Chriſtiani aut viri docti. Hæc aſinina ſunt axiomata, per quæ retroactis ſæculis periit ſenſus bonarum rerum, & barbaries in mundum inuecta eſt, & æternam timuerunt ſæcula noctem. Noſtrane igitur nihil refert vt ſacræ hiſtoriæ & prophetarum oracula intelligantur? Hæc autem quis intelliget, dum ignorantur populi quibus hoc vel illud eueniſſe narratur, aut euenturum prædicitur? Certe Dei verbo quoad nos non conſtabit ſua veritas, ſi de Æthiopibus id accipias quod refertur de Saracenis. Nec poterit ſacra hiſtoria cum exoticâ conferri, nec euentus cum prædictione. Et Scripturæ interpres in deuia feretur, vt qui de cepis reſpondent de alliis interrogati. Ac ſi quis in Cæſare Gallorum nomen ad Sarmatas referat, aut Britannorum ad Garamantas. Cuiuſmodi errores cum nemo ferat in Cæſaris interprete, cur his nihilo leuiores patienter præteribimus in tractatore Scripturæ? Maxime ſi tales ſunt vt ea ſacris ſcriptoribus affingant quę ridicula ſint aut ἀσύστατα. Quales nonnulli occurrunt, ex quibus profani homines anſam arripuerunt multa in prophetas deblaterandi, ac ſi Geographiæ tam ſe prodant imperitos quam aut Aeſchylus aliquis, aut Antonius Diogenes, aut ſcriptores Argonauticôn.

Quæ à me fruſtra non dici arguet hic ipſe liber, in quo huiuſmodi maculas à ſcriptoribus θεοπνεύστοις abſtergere conati ſumus; Et tractare geographica vt theologum decuit; Ad Dei gloriam omnia referentes, & Scripturæ illuſtrationem, cui non Arabes modo & Ebræos, ſed & Romanos & Græ-

cos

cos ſcriptores mirum in modum concinere toto opere paſſim docemus. Atque eô fine cum res poſtulat eorum teſtimonia cõgerere non dedignamur. Non quod talibus ſuffragiis Dei verbum in ſe fiat firmius, ſed vt infirmitati hominum conſulatur, & reuincantur athei, qui nihil habent quod regerant, cum quæ in Scripturis noſtris ſunt maxime paradoxa in eorum ſcriptis legunt in quorum verba iurarunt.

In primo è quatuor libris cui titulum fecimus; *Diuiſionis gentium* περιηγούμενα, docemus Noam & tres liberos & nonnullos è nepotibus ſub aliis nominibus à poëtis graphice deſcribi; Et vbi terrarum arca fabricata ſit, & quô in locô ſubſtiterit: Et cur ex Oriente profecti dicantur primi homines qui ex Armeniæ montibus in Babyloniam deſcenderunt, quæ recta eſt ad meridiem. Ibidem multa diſquirimus de Babylonis amplitudine & ſitu, & mœnibus ex latere & bitumine, de altitudine turris Babylonicæ, de conſilio ſtructorum, de confuſione linguarum, & gentium diſperſione. Quæ ζητήματα ſic à doctis vltro citroq; agitata ſunt, vt nondum exhauſta fuerint; & ſuperſint multa dicenda.

Agitur in ſecundo libro de Semo & Semi poſteris, quem cæteris præpoſuimus ratione dignitatis. Huius libri pars non infima verſatur in ſtirpe Iectani, quam omnes Scripturæ interpretes Ioſephi veſtigiis inſiſtentes in Indiam ablegauerant, nos inuictis rationibus Arabiæ parti aſſerimus ex quâ thus & myrrha proueniunt & quicquid eſt aromatum.

Tertius eſt de Iaphetho cuius filios in Aſiâ Mediam, Iberiam, Moſchicam, Tibareniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Phrygiam, in Europâ Thraciam, Græciam, Italiam, Galliam & Italiam occupaſſe probamus; Iis reiectis qui, vt illum intra limites anguſtiores coerceant, Rhodanim Rhodios eſſe volunt, & Cethim Cyprum vbi Citium, & Tharſis Ciliciam cuius Tarſus eſt metropolis.

In quarto agitur de Chami filiis: Et Chus dudum è patriâ exul in Arabiam ſuam poſtliminio reuertitur, vt Æthiopiam cedat Ludæis, quos eſſe veros Aethiopes pluribus demonſtramus. Et Phathruſæi Thebaidem occupant. Et Caſluchi hactenus ignoti ſe Colchos eſſe profitentur. De Babylone item & Niniue & aliis vrbibus à Nimrode conditis multa habentur nondum vulgata, & vt ſperamus profutura.

Errata typographica ij facilius condonabunt, qui ſcient quot incommodis in huius libri editione conflictatus ſim, & meliorum inopiâ eô neceſſitatis adactum vt illorum operâ mihi fuerit vtendum qui ἐν πίθῳ quod aiunt τὴν κεραμείαν ἐμάνθανον. Taceo me in emendatione nullum habuiſſe adiutorem, & iis negotiis ſæpe vrgeri per quæ ad hæc minutula non licet attendere quantum ſatis eſt. Sed & ſculptori qui tabulas geographicas edidit, defuit peritia, potiſſimum in Ebræorum characterum efformatione, in quibus quæcunque deſunt ex ipſo libro lector facile ſupplebit. Ex quâ occaſione ſit factum vt huic tractatui alterum attexuerimus de Phœnicum ſermone & coloniis dicetur in ſequentibus.

INDEX CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Diuiſionis Περιηγούμενα.

CAP. I. *Hiſtoria de Noâ & tribus filiis accurate confertur cum fabulâ de Saturnô & Saturni tribus liberis.* pag. 1

CAP. II. *De nepotibus Noæ quorum mentio Gen. 10. Chanaan confertur cum Mercurio, Nimrod cum Baccho, Magog cum Prometheo: Pleroſque alios non appellari veris nominibus, ſed vrbium aut gentium nominibus quas condiderunt.* p. 11

CAP. III. *Arca Noæ quô locô ſubſtiterit.* p. 15

CAP. IV. *Vbi ante diluuium vixerit Noe, & arcam fabricauerit.* p. 24

CAP. V. *De terrâ* Senaar *vel* Sennaar *vel* Sinhar *vel* Singar, *in quam ex montibus Ararat profecti ſunt primi homines.* p. 27

CAP. VI. *De pallio* Sinhar *Ioſ. 7. 21.* p. 28

CAP. VII. *Cur Gen. 11. 2.* מקדם *ex* Kedem *vel ex Oriente profecti dicantur qui ex montibus Ararat venerunt in terram Sinhar.* p. 34

CAP. VIII. *Babel ſeu Babylon vbi fuerit.* p. 36

CAP. IX. *Turris Babel vbi fuerit.* p. 40

CAP. X. *Quando & à quibus fuerit extructa turris.* p. 42

CAP. XI. *Turrim & mœnia Babylonis ex latere & bitumine conſtitiſſe.* pag. 45

CAP. XII. *De Babylonis amplitudine.* p. 49

CAP. XIII. *De altitudine turris Babylonicæ: De eâdem fabulæ cum Moſis hiſtoriâ collatæ.* p. 51

CAP. XIV. *Quô conſiliô primi homines tantam molem erexerint.* p. 53

CAP. XV. *De confuſione linguarum.* p. 56

CAP. XVI. *De gentium diſperſione.* p. 70

LIBER SECVNDVS.

De Semi poſteris.

CAP. I. *De Semo.* pag. 73

CAP. II. *Elam* עילם. p. 78

CAP. III. *Aſſur* אשור. p. 81

CAP. IV. *Arphaxad* ארפכשד. p. 83

CAP. V. *Aram* ארם. p. 83

CAP. VI. *De locorum nominibus quibus vel præfigitur vel poſtponitur nomen Aram.* p. 85

CAP. VII. *Semi nepotes ex Aram.* p. 90

CAP. VIII. *Vts* עוץ *Gen. 10. 23.* p. 90

CAP. IX.	*Hul* חול.	*p.* 91
CAP. X.	*Gether* גתר.	*p.* 92
CAP. XI.	*Mas* מש *Gen. 10.23. vel Meſech* משך *1.Par.1.17.*	*p.*93
CAP. XII.	*Lud* לוד.	*p.* 94
CAP. XIII.	*Sela* שלח.	*p.* 100
CAP. XIV.	*Eber, Phaleg, & reliqui Eberi filij vſque ad Abrahamum.*	*p.*104
CAP. XV.	*Ioctan vel Iectan* יקטן	*p.*109
CAP. XVI.	*Almodad* אלמדד *& Saleph* שלף.	*p.* 112
CAP. XVII.	*Hatſarmaueth* חצרמות.	*p.*113
CAP. XVIII.	*De loco Arabiæ vnde thus aduehebatur.*	*p.*117
CAP. XIX.	*Iarach* ירח.	*p.* 124
CAP. XX.	*Hadoram* הדורם.	*p.*128
CAP. XXI.	*Vzal* אוזל.	*p.*130
CAP. XXII.	*Dicla* דקלה.	*p.*134
CAP. XXIII.	*Obal* עובל.	*p.*139
CAP. XXIV.	*Abimaël* אבימאל.	*p.* 144
CAP. XXV.	*De homonymiâ nominis Seba & Sabæorum in Scripturâ. pag.* 146	
CAP. XXVI.	*Seba* שבא *filius Ioctan Gen.10.28.*	*p.* 146
CAP. XXVII.	*Ophir* אופיר.	*p.*156
CAP. XXVIII.	*Chauila* חוילה *Gen.10.29.*	*p.*161
CAP. XXIX.	*Iobab* יובב.	*p.* 163
CAP. XXX.	*De Meſâ* משה *& Saphar* ספר *Gen.10.30.*	*p.*163

LIBER TERTIVS.

De Iapheti poſteris.

CAP. I.	*De Iaphetho.*	*pag.* 167
CAP. II.	*Thiras* תירס.	*p.* 172
CAP. III.	*Iauan* יון.	*p.*174
CAP. IV.	*Eliſa* אלישה.	*p.*176
CAP. V.	*Chitthim* כתים.	*p.*178
CAP. VI.	*Dodanim* דודנים *ſiue Rhodanim* רודנים.	*p.* 183
CAP. VII.	*Tharſis* תרשיש.	*p.* 188
CAP. VIII.	*Gomer* גומר.	*p.*194
CAP. IX.	*Askenaz* אשכנז.	*p.*196
CAP. X.	*Riphat* רפת *vel Diphat* דפת.	*p.*198
CAP. XI.	*Thogarma* תוגרמה.	*p.* 200
CAP. XII.	*Tubal* תובל *& Meſech* משך.	*p.*204
CAP. XIII.	*Magog* מגוג.	*p.*212
CAP. XIV.	*Madai* מדי.	*p.*219
CAP. XV.	*Populi ex Iapheti filiis oriundi iuxta Ioſephum Ben Gorjon.*	*p.*225

DESCRIPTIO TERRARVM IN QVAS DISPERSI SVNT STRVCTORES TVRRIS BABEL
Ad pag. 1.
MESOPOTAMIA CVM PARTE BABYLONIÆ
SYRIA ET ÆGYPTI Delta
AD LECTOREM
Hic supplere visum est qua propter locorum anguſtias in tabulâ vniuerſali deſcribi non potuerunt
HISPANIA
OCEANVS Arab. Mare Ambiens
MARE MEDITERRANEVM Ebr. MAGNVM et OCCIDENTIS Arab Sçami id eſt Syrum
GALLIA
ILLYRICVM
ITALIA Ebr. CETHIM
THIRAS
Sarmatia Europæa
SARMATIA ASIATICA
SCYTHIA INTRA IMAVM
MARE CASPIVM Arab. Georgian & Dailem & Chozar & Tabareſtan dictum a regionibus adiacentibus
Mare Gr. Pontus Axenus & Euxinus Arab. Nitas
Aſcenaz
Macedonia
Græcia
Sicilia
Sardinia
Corſica
Creta
Cyprus
AFRICÆ PARS CIS TRITONEM PHVT Ebr.
Xerolibya Ebr. Lub
Libyes Ebr. Lubim
PARTHIA
MESSABATÆ
PERSIS
CARMANIA DESERTA
CARMANIÆ PARS
SINVS PERSICVS Arab. mare Alachdar id eſt viride
ARABIA FELIX
ARABIA DESERTA
ARABIA PETRAEA
SINVS ARABICVS Rubrum Ebr. Mare vulgo Suph Arab. Chalzem id eſt Cliſmatis
AETHIOPIA SVB ÆGYPTO Ebr. LVD
MARE INDICVM
Arab. Mare Sin et Hind et Sind et Iaman et Hercand
R. Hubert f. Cadomi

A LIBER PRIMVS.

DIVISIONIS ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ.

CAPVT PRIMVM.

Hiſtoria de Noa & tribus filijs accuratè confertur cum fabulâ de Saturno & Saturni tribus liberis.

Id verum quodcunque primum, Scriptura antiquiſſima, ex quâ petitum aut detortum quic-
quid antiquum in gentibus, vt fabula de Saturno & liberis, quæ tota latet in Hiſtoriâ Noæ. 1.
Saturnus παγγενέτωρ 2. Iuſtitiæ præco. 3. Eo Rege omnia communia & indiuiſa. 4. Et homines in
ſummâ pace degebant. 5. Et vnius erant ſermonis. 6. Eius vxor Rhea ſeu tellus, quia Noe appel-
B latur *vir terræ*. 7. Idem agricola & vitiſator. 8. Et ebrietatis præſes. 9. Cur Saturnalibus ſerui domi-
norum loco. 10. Saturnus author legis quæ deos vetat videre nudos. 11. Idem cum vxore & ſuis ex
Oceano emerſit. 12. Nauis eius Symbolum. *Capita aut nauis* Gall. *croix ou pile*. 13. Saturnus prædi-
cit diluuium. Columba Deucalionis. 14. Cur tradatur Saturnus voraſſe omnes liberos præter tres
πολυθρυλλήτης. In ſcriptura Prophetæ dicuntur facere quod futurum prænuntiant. *Cham* ſeu
Ham, id eſt Iuppiter, Afris *Hammon*, Ægyptijs Ἀμμοῦν & Ἀμοῦν. Tria loca ſcripturæ de Hammone
quæ ſumunt multo aliter interpretes. *Amon, de No Haman-No, Nô-Amon. Dioſpolis* non eſt *Alexan-
dria* quæ nondum erat, ſed eius loco *Racotis*. Dioſpolis cur à Nahumo aquis circumdari dicatur.
Dioſpolis prope Mendetem in medijs aquis. Magnam Dioſpolim, id eſt Thebas, aquam habere pro
muro. Eadem phraſis in Iſocrate & Heliodoro. Africæ & Arabiæ loca ab Ammone dicta. Ipſa Afri-
ca *Ammonia* vel *Ammonis*. *Cham* vel *Ham* vnde Ægyptus *Chamia*, *Chemia*; *terra Cham*, *Hermo-
chymius*, hodie *Chemi* Cophtitis. *Chemia* Plutarcho nigredo oculi. חום *Chum* Hebr. nigrum, חם
Cham feruidum vt Græcè Ζεὺς Cham vt Iupiter fratrum minimus. Quomodo cœli Dominus. Cur
C fingatur patrem execuiſſe. Verbum יגד æquiuocum Gen. 9. 22. Cur Corcyra Saturno odioſa.
Gordiæi montes Corcyræi. Iaphet Neptunus maris Deus. Eius portio in inſulis & peninſulis. Lo-
cus Euhemeri. Ποσειδῶν Poenis פשיטן *Peſitan* à dilatando vt Iaphet. Neptunus εὐρύστερνος. *Mare
latum*. Neptunus à נפתח *Niphtha* vel à *Nephthy*. Non à nando vel nubendo. *Moſele* Ægyptijs.
Sem idololatris exoſus, ad inferos detruſus, pro Plutone habitus. Alludit ad שמה *ſamma* quod
ἀφανίζειν Græci reddunt. Σμὺ Typhon Ægyptijs, qui & *Seth* & *Bebon*. Vtrumque explicatur.

TERTVLLIANVS aduerſus Praxeam rectè aſſerit *id eſſe verum quod-
cunque primum, id eſſe adulterum quodcunque poſterius*. Neceſſe enim
eſt vt veritas ſit prior mendacio, cum mendacium nihil aliud ſit quàm
corruptio veritatis. Itaque inter doctrinæ cœleſtis characteres & κριτήρια,
merito cenſetur antiquitas, adeoque dignitatis atque authoritatis apud
homines multum illi inde accedit. Hæc porro doctrinæ antiquitas non
D aliunde melius poteſt adſtrui, quàm ſi doceamus in gentibus quicquid
fuit antiquiſſimum, id ex Scripturis noſtris aut petitum eſſe aut detortum.
Exemplo ſit priſca fabulâ de Saturno & tribus liberis orbis imperium in-
ter ſe partientibus: in quâ docti pridem viderunt latere Noam & tres fi-
lios à quibus terra diuiſa eſt. Sed vt res clarius eluceſcat, totam hanc fabu-
lam libet conferre accuratius cum hiſtoriâ Moſis de Noa; quod non pu-
to quenquam hactenus ſufficienter præſtitiſſe.

Noam eſſe Saturnum tam multa docent vt vix ſit dubitandi locus. 1.
Omnium qui poſt diluuium vixerũt communis parens eſt Noe. Ita Satur-
nus in Orphei hymnis παγγενέτωρ & γενάρχης appellatur. Et eius vxor Rhea,

E Μήτηρ μέν τε θεῶν ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

2. Noe non iuſtus modò, ſed & iuſtitiæ præco ſedulus, cum
eo vixerit ſæculo, quo hominum mores erant perditiſſimi, nihil
non egit vt illos ad veræ pietatis normam verbo & exemplo re-
duceret. Saturnum itidem regem iuſtiſſimum fuiſſe volunt, adeo-

que pro virili τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐξ ἀγρίου διαίτης εἰς βίον ἥμερον μεταστῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀποδοχῆς μεγάλης τυχόντα, πολλοὺς ἐπελθεῖν τῆς οἰκουμένης τόπους, εἰσηγήσασθαι δὲ αὐτὸν ἅπασι τήν τε δικαιοσύνην καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς; *homines ſui temporis ex agreſti vita ad humaniorem cultum tranſtuliſſe, & propterea magnos honores conſecutum, multa orbis loca peragraſſe, & omnes ad iuſtitiam & animi ſimplicitatem induxiſſe*: Diodori verba ſunt lib. 5. Bibliothecæ. Neque aliter Aurelius Victor in libro de origine gentis Romanæ: *Feros homines & rapto viuere aſſuetos ad compoſitam vitam traduxit.* Quibus hæc ſummi poetæ conſona Aen. lib. 8. A

Is genus indocile & diſperſum montibus altis
Compoſuit, legeſque dedit. B

3. Inter diluuij tempus & Phalegi natiuitatem anni centum interceſſerunt, per quos, orbe nondum diuiſo, Noe in vniuerſum genus hominum, vt pater in liberos, naturale habuit imperium. Hæc eſt Poetarum ætas aurea ſub regno Saturni, qua homines, vt fabulantur, omnia in commune poſſidebant: *Rex Saturnus* (inquit Trogus apud Iuſtinum lib. 43.) *tantæ iuſtitiæ fuiſſe fertur, vt neque ſeruierit ſub illo quiſquam, neque quicquam priuatæ rei habuerit, ſed omnia communia & indiuiſa omnibus fuerint, veluti vnum cunctis patrimonium eſſet.* Et Virgil. 1. Georgic.

Nec ſignare quidem aut partiri limite campum C
Fas erat.

Et Ouidius lib. 3. Amorum Eleg. 7.

Signabat nullo limite foſſor humum.

Quod de eadem ætate habetur in Heſiodo,

Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν,
Ὥστε θεοὶ ἔζωον; ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος.
Cælorum imperium dum Rex Saturnus habebat,
Dijs ſimiles ſummâ degebant pace, nec vllus
His labor aut ærumna fuit.

Id, inquam, videtur ſumptum ex vaticinio Lamechi de Noâ Gen. 5. 19. *Iſte conſolabitur nos de labore noſtro, & de dolore manuum noſtrarum, de maledictione quâ dominus terræ maledixit*: Eodem pertinent hæc Teleclidis apud Athenæum lib. 6. D

Εἰρήνη μὲν πρῶτον ἁπάντων ἦν ὥσπερ ὕδωρ κατὰ χειρός,
Ἡ γῆ δ' ἔφερ' οὐ δέος οὐδὲ νόσους &c.
Primum quidem omnibus pax fuit, vt manibus aqua,
Nec quæ metum afferrent nec quæ morbum terra genuit.

Et quæ de Saturno habet Martialis lib. 12. Eigr. 63.

Antiqui Rex magne poli, mundique prioris,
Sub quô pigra quies nec labor vllus erat. E

5. In eodem ſæculo terra tota vnius erat ſermonis teſte Prophetâ Gen. 11. 1. Quod fabularum conſarcinatores extendunt vſque ad beſtias. Inde eſt quod ſub Saturno volunt communem aliquam fuiſſe linguam homini & brutis. Plato in Politico: οἱ τρόφιμοι τοῦ Κρόνου παρούσης αὐτοῖς οὕτω πολλῆς σχολῆς

A λῆς καὶ δυνάμεως, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θηρίοις διὰ λόγων δύνασθαι συγγίνεσθαι, κατεχρῶντο τούτοις σύμπασιν ἐπὶ φιλοσοφίαν: *Saturni alumni tanto otio & facultate non ſolum cum hominibus, ſed & cum beſtijs colloquendi, hiſce omnibus ad philoſophiam vtebantur.* 6. Noe Gen. 9. 20. appellatur איש האדמה *vir terræ*, id eſt agricola. Tale *vir belli*, pro milite Ioſ, 5. 4. *vir brachij* pro robuſto Iob. 22. 8. *vir ſanguinis*, pro ſicario vel homicidâ, 2. Sam. 16. 7. *vir pecoris*, pro opilione Gen. 46. 32. *vir verborum*, pro diſerto, Exod. 4. 10. *vir labiorum*, pro multiloquo, Iob. ij. 2. *vir linguæ*, pro maledico, pſ. 140. 12. Nulla phraſis vſitatior. Tamen de Noâ, *vir terræ*, ſic fuit ſumptum à Mythologis, ac ſi terram ſiue Tellurem Deam duxiſſet
B in vxorem: Tellus enim eadem quæ Rhea Saturni vxor. 7. Sed cum alios non lateret ad agricolæ & vinitoris deſcriptionem hæc pertinere, *Noe cœpit eſſe vir terræ, & plantauit vineam*, Saturno etiam agrorum & vitium cultus tribuerunt. Aurelius Victor vbi ſupra: *Iſque primus agriculturam edocuit.* Plutarchus in Ῥωμαϊκοῖς quæſt. 42. καρπῶν ἀρετῆς ἢ γεωργίας ἡγεμὼν ὁ θεὸς, ἡ δὲ ἅρπη τοῦτο σημαίνει *fructuum virtuti aut agriculturæ deus ille præeſt, hoc enim falx ſignificat.* Et in eiuſdem parallelis Saturnus Icarium docuiſſe legitur χρῆσιν τὴν τοῦ οἴνου πόσεως καὶ τὴν ἀμπέλου, *vini vſum & vitis cultum.* Sic apud Macrobium Saturnal. lib. 1. cap. 6. *Huic Deo inſertiones ſar-*
C *culorum, pomorumque educationes, & omnium ejuſcemodi fertilium tribuunt diſciplinas.* Et Ianus ibidem à Saturno *edoctus peritiam ruris*, eius ſimulachro *falcem inſigne meſſis adjecit.* Ita de Iano Seruius in 8. Aeneid. *Quem cum docuiſſet Saturnus vſum vinearum & falcis &c.*

8. Quinetiam quia vir ſanctus vino ſuccubuit ſemel, fortaſſe nondum expertus eius vires, in ejus facti memoriam Saturnalibus more receptum erat multo mero ſe ingurgitare, & Saturnus ebrietati præeſſe credebatur. Proinde in Luciano dicit Saturnus ſibi curam eſſe commiſſam κρότου, καὶ ᾠδῆς, καὶ μέθης, *plauſus, cantûs & ebrietatis*: Et Saturnalium ſeptem diebus ſibi non licere ſerium quicquam aggredi, πίνειν δὲ καὶ μεθύειν καὶ βοᾶν, *ſed inebriari & libere & vociferari.* In Epiſt. Saturn. In Saturn.

D 9. Eodem Saturni feſto, vt refert Athenæus lib. 14. Romanis in more fuit ἑστιᾶν τοὺς οἰκέτας, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας, *vt ſeruos conuiuio exciperent, & ſeruilia miniſteria ipſi obirent.* Quod ipſum non Romæ ſolùm & in Græciâ, ſed & Babylone vſurpatum docet ibidem Athenæus ex Beroſo. Noe videlicet Chamum execratus prædixerat fore vt eius poſteri ſerui eſſent ſeruorum: Atque id impletum in Chananæis, tum cum ſubire coacti ſunt Iſraelitarum jugum qui Aegyptijs diu ſeruierant. Sed Chami poſteri, quos Græci poſtmodum & Romani imitati ſunt, ſeriam maledictionem conuertere conati ſunt in rem ludicram, quaſi oraculum impleturi, aut eluſuri verius, hâc ſeruitutis imagine. Athen. lib. 14.

E 10. Occaſio anathematis à Noâ in Chamum contorti hæc fuit, quod vidiſſet את ערות אביו *patrîs ſui verenda nuda*, atque oculos ſuos hoc ſpectaculo pauiſſet. Fuit id ex parte notum Poetis, qui latam à Saturno legem eſſe fingunt, quâ ſancitur ne quis Deos nudos impunè contempletur. Proinde in Callimachi hymnis Minerua cum Tireſiam occæcaſ-

ſet, qui lauantem illam viderat, apud Tireſiæ matrem factum ita excuſat. A

------ ἐγὼ δ' οὔτι τέκνον ἔθηκ' ἀλαόν.
Οὐ γὰρ Ἀθαναίᾳ γλυκερὸν πέλει ὄμματα παίδων
Ἁρπάζειν. Κρόνιοι δ' ὧδε λέγοντι νόμοι,
Ὅς κε τιν' ἀθανάτων, ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται,
Ἀθρήσῃ, μισθῷ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.

------ non per me perdidit ille oculos.
Nec mihi luminibus pueros orbare voluptas.
Aſt à falcigero lex ſene lata iubet,
Vt pœnâ grauiore luat temeraria quiſquis
Audet in inuitos lumina ferre Deos. B

11. Etiam id notandum quod in Timæo Platonis, Κρόνος τε καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων *Saturnus & vxor Rhea, & qui cum illis fuerunt* ex Oceano & Thetide nati dicuntur, Noe ſcilicet cum ſuis ex aquis diluuij tanquam ex matrice emerſit. 12. Itaque nauem priſci Romani Saturni ſymbolum eſſe voluerunt. Quò quidem recentiores nauim illam ſignificari ſtatuunt quâ in Italiam ſcilicet aduectus eſt. Ouidius lib. 1. Faſtorum:

Et bona poſteritas puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata Dei.

Macrobius vbi de Iano: *Quum primus quoque æra ſignaret, ſeruauit & in hoc Saturni reuerentiam; vt quoniam ille naui fuerat aduectus ex vna quidem parte ſui capitis effigies, ex alterâ verò nauis exprimeretur: quo Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. Aes ita fuiſſe ſignatum hodieque intelligitur in aleæ luſu, cum pueri denarios in ſublime iactantes, capita aut nauim* (Gall. croix ou pile) *luſu teſte vetuſtatis exclamant.* Eadem legere eſt in Aurelii Victoris libello quem citauimus de origine gentis Romanæ. Plutarchus ita in Ῥωμαϊκοῖς ad quæſtionem cur nummi veteres ab vnâ parte habuerint Ἰανοῦ διπρόσωπον εἰκόνα *Iani bifrontem imaginem*, ab alterâ πλοίου πρύμναν ἢ πρῷραν ἐγκεχαραγμένην *nauigij puppim aut proram inſculptam*, à pleriſque aſſeri dicit id fieri ἐπὶ τιμῇ Κρόνου πλοίῳ διαπεράσαντος εἰς Ἰταλίαν *in Saturni honorem qui naue in Italiam trajecerit.* Quod tamen docet poſt modum à ſe non probari ſatis, quia cum multis alijs, Saturno commune id fuit: καὶ γὰρ Ἰανὸς, καὶ Εὔανδρος, καὶ Αἰνείας ἐκ θαλάττης προσεκομίσθησαν *quippe Ianus etiam & Euander, & Æneas mari in Italiam appulerunt.* Itaque videntur veteres ſymbolo nauis aliud ſignificaſſe, nempe arcam Noe, quâ cum ſuis ſeruatus eſt ab vniuerſali Cataclyſmo. D C

13. Neque id Aſſyrios prorſus latuit, quamuis facti veritatem commentis ſuis obſcurauerint, vt gloriæ vni Saturno, id eſt Noæ debitæ portionem aliquam Regi ſuo Xiſuthro tribuerent. Sub illo nimirum narrat Alexander Polyhiſtor μέγαν γενέσθαι κατακλυσμὸν *magnum fuiſſe diluuium, &* σωθῆναι τὸν Ξίσουθρον προαγγείλαντος αὐτῷ τοῦ Κρόνου τὸ ἐσόμενον, καὶ ὅτι προσήκει ναυπηγήσασθαι λάρνακα, καὶ ἅμα πετεινοῖς, ἑρπετοῖς τε καὶ κτήνεσι πλεῖν ἐν αὐτῇ, *ſeruatum fuiſſe Xiſuthrum, cum ei quid futurum erat Saturnus prædixiſſet, fabricandam ipſi arcam, & in eâ cum volucribus, reptilibus atque iumentis eſſe nauigandum.* Ita etiam in Abydeno, Κρόνος προσημαίνει μὲν ἔσεσθαι πλῆθος E

Apud Cyril. cont. Iulian. l. 1.

A ὄμβρων: *Saturnus quidem præſignificat magnam imbrium vim futuram.* Sed Xiſuthrus Rex ἐπ' Ἀρμενίης ἀνέπλωσε, καὶ παρ' αὐτῆ ἰὼν κατελάμβανε τὰ ἐκ θεοῦ· τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἐπείτε ὕων ἐκόπασε, μετίει τῶν ὀρνίθων πεῖραν ποιούμενος, εἴ που γῆν ἴδοιεν τοῦ ὕδατος ἐκδῦσαν· αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος ἀχανέος, ἀπορεύσαι ὅκῃ κατορμήσονται, παρὰ τὸν Ξείσουθρον ὀπίσω κομίζονται, καὶ ἐπὶ αὐτῇσιν ἕτεραι. *in Armeniam nauigauit, & cum eò contenderet, vera eſſe deprehendit quæ Deus prædixerat. Tertia autem die poſtquam remiſerat tempeſtas, aues quaſdam emiſit, experimentum capturus, an eæ terræ aliquid viſuræ eſſent ex mari extans: illæ verò ab immenſo pelago exceptæ, cum deeſſet locus vbi conſiderent, ad Xiſuthrum retro rediere, & poſt eas aliæ.* Ita vterque ſcriptor diluuij vatem
B Saturnum ab eo diſtinguit qui impleuit vaticinium, cum in Scripturâ idem Noe qui à Deo monitus diluuium prædixerat, etiam arcam fabricauerit. Sub Xiſuthro veriſimile eſt Tigrim & Euphratem in Babyloniâ aliquanto plus ſolito exundaſſe, atque huic inundationi ea tribuiſſe Aſſyrios quæ contigerant ſub generali diluuio. Sic in particulari Theſſaliæ diluuio Deucalionem etiam in arcâ euaſiſſe, & ex eâ columbam emiſiſſe tradunt Græci ſcriptores. In his ita Plutarchus Δευκαλίωνι φασὶ περιστερὰν ἐκ τῆς λάρνακος ἀφιεμένην δήλωμα γενέσθαι, χειμῶνος μὲν εἴσω πάλιν ἐνδυομένην, εὐδίας δ' ἀποπτάσαν, *columbam aiunt ex arcâ emiſſam Deucalioni indicem* In lib. vtrà animal. &c.
C *fuiſſe, cum rediret tempeſtatis, tum auolaret ſereni cæli.*

14. Quod pænè omiſeram ad diluuium id quoque pertinere puto, quod Saturnum Poetæ volunt deuoraſſe omnes liberos præter tres illos πολυθρυλλήτους, Iouem inquam, Neptunum & Plutonem, qui ſoli ſuperſtites orbem vniuerſum inter ſe diuiſerunt. Noe quatenus Propheta & Paſtor aliquomodo pater fuit etiam mundi prioris: Quem damnaſſe legitur Hebr. 11. 7. quia vaticinio ſuo diluuij pœnis addixit. Quippe ex Scripturæ phraſi Prophetæ dicuntur id facere quod futurum prænuntiant. Sic Gen. 49. 7. *Diuiſi eos in Iacobo, & diſperſi in Iſraele:* Diuiſi & diſperſi, id eſt prædixi diuidendos & diſpergendos. Ezech. 43. 3. *Quando veni ad perdendum ciuitatem,* id eſt ad prænuntiandum perdendam, vt rectè Iu-
D nius. Hinc Deus legitur *cædere per Prophetas* Oſ. 6. 5. & præfeciſſe Ieremiam gentibus & regnis *ad extirpandum, & deſtruendum, & diſperdendum, & diſſipandum.* Eo ſenſu Noe conſumpſit omnes homines, id eſt prædixit conſumendos. Tres ſolum ſuperfuere, nimirum Sem, Cham & Iaphet, qui orbis imperium inter ſe diſtribuerunt. Hi ſunt tres Saturni liberi quos habuit in regno ſucceſſores, de quibus nunc agendum.

Cham ſeu Ham, vel quia fratrum minimus Gen. 9. 24. vel propter anathema à patre in illius caput contortum, in Africæ ſteriles arenas ablegatus eſt, vbi per multa ſæcula cultus eſt ſub nomine Iouis *Ham* ſeu *Hammonis.* Ægyptij mollito ſono denſæ aſpirationis Ἀμμοῦν vel Ἀμοῦν dice-
E bant. Herodotus in Euterpe, Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία, *Ammoun enim Ægyptij Iouem vocant.* Plutarchus in Iſide: ἔτι δὲ τῶν πολλῶν νομιζόντων ἴδιον παρ' Αἰγυπτίοις ὄνομα τοῦ Διὸς εἶναι τὸ Ἀμοῦν ὃ παράγοντες ἡμεῖς Ἄμμωνα λέγομεν; *Inſuper autem cum plerique ſentiant proprium apud Ægyptios Iouis nomen eſſe Amoun quod Hammonem dicimus, vocabulo inde de-*

ducto. Ab Ariſtotele ſcribitur Ἀμμοῦς. Heſychius: Ἀμμοῦς, ὁ Ζεύς, Ἀριστοτέλης. Ab Hebræis אמון *Amon* & המון *Hamon*. A

De illo *Amone* vel *Hamone* ſcriptura palam meminit tribus in locis quæ interpretes multô aliter accipiunt: Primus Ierem. cap. 46. verſ. 25. *Dixit dominus exercituum, Deus Iſraelis: Ecce ego viſito* אמון מנוא *Amon de No, & Pharaonem, & Ægyptum, & deos eius, & Regem ejus. Amon de No*, id eſt Deum *Amon*, in cuius honorem conſecratum fuit fanum in vrbe *No*. Vnde eſt quòd illa vrbs compoſito nomine dicebatur *Amon No*, vel *No-Amon*. Ezech. 30. 15. והכרתי את המון-נא *& ſuccidam Hamon-No*. Et Nahum. 3. 8. התיטבי מנא אמון *An tu melior es* vrbe *No-Amon*? Itaque non placet quod אמון vel המון his locis alij *tumultum*, alij *nutritium*, alij B denique volunt nomen eſſe Regis Aegypti. Cum ſit ipſiſſimum nomen Iouis ab Aegyptijs *Hamon* dicti vel *Amon*. Vnde eſt quòd LXX reddunt in Ezechielis loco quem citauimus, καὶ ἐν Διοσπόλει ἔσται ἔκρηγμα *& in Dioſpoli erit ſciſſio*. In Dioſpoli, id eſt in Iouis vrbe in *Hamon-No*, quomodo habet Propheta. Nec erat cur poſteriores interpretes, Chaldæus, Hieronymus, Hebræi, Druſius etiam, hâc interpretatione rejectâ, pro Dioſpoli redderent Alexandriam. Nec enim veriſſimile eſt Ezechielem & Ieremiam imminentis excidij pœnam denunciaſſe vrbi quæ nondum erat, quô ſæculô illi ſcripſerunt. Aut Nahumum Niniuem vrbem ita compellaſſe: C *Tu ne melior es*, (id eſt munitior) *Alexandriâ aliquando extruendâ ab Alexandro magno*. Similitudines nihil docent, niſi ſumantur ex rebus notis, qualis eſſe non potuit ciuitas nondum condita, nec niſi multo poſt condenda. Quid quòd Ezechielis & Ieremiæ minas Nahum ſcribit eſſe completas, & incolas vrbis *No-Amon* abijſſe in captiuitatem, & paruulos ejus fuiſſe illiſos in capitibus omnium vicorum: Atque eô exemplô terret Niniuem, tanquam pari ſupplicio breui multandam. Omnino igitur non ſtructura modò, ſed & excidium vrbis *No-Amon* præceſſit Nahumi ſcriptionem: Et veriſſimile eſt illum ſcripſiſſe quo tempore recens fuerat exciſa à Rege Nabuchodonozoro, qui Hieroſolymis & Tyro captis ſtatim inuaſit Aegyptum. Fateor ante Alexandrum vi- D cum vel oppidulum Racotim nomine in eo loco fuiſſe in quo condita eſt Alexandria. Strabo: Κατοικίαν δ' αὐτοῖς ἔδοσαν τὴν προσαγορευομένην Ῥακῶτιν, ἣ νῦν μὲν τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐστὶ μέρος τὸ ὑπερκείμενον τῶν νεωρίων· τότε δὲ κώμη ὑπῆρχε, *habitandum ipſis dederunt locum nomine Racotim, qui nunc eſt Alexandriæ pars, naualibus imminens: tunc verò vicus erat*. Pauſanias in Eliacis lib. 1. vbi de Alexandria; λέγεται δὲ καὶ πρότερον ἔτι πόλισμα Αἰγυπτίων ἐνταῦθα οὐ μέγα εἶναι Ῥακῶτιν *Dicitur & ante non magnum Aegyptiorum oppidum Racotin ibi fuiſſe*. Sed vel vicum vel exiguum oppidum à Prophetis extolli verbis tam magnificis, & cum Niniue conferri, nemo prudens iudicauerit. Et hoc ipſum quòd *Racotis* vocatur hoc qualecumque E oppidum, docet Alexandriæ priſcum nomen non fuiſſe *No*, vel *No-Amon*, vt volunt. *At eis qui No-Amon volunt eſſe Dioſpolim, aduerſatur* (inquit Druſius) *vrbis ſitus inter duo maria, qualem deſcribit Nahum his verbis cap. 3. v. 8. Nunquid melius tecum erit quàm cum No-Amon quæ ha-*

A *bitat in fluminibus? Aqua circum eam eſt, eius antemurale eſt mare: à mari murus eius. Dioſpolis enim procul à mari aberat: Quare non recedo à priore ſententia.* Huic Druſij obiectioni bifariam poteſt occurri: Primò ſi dicamus non intelligi magnam illam Dioſpolim, id eſt Thebas Aegyptias, quas à mari procul abfuiſſe Druſius rectè obſeruat: ſed alteram Dioſpolim propè Mendetem, & Leontopolim, & Buſirim, quam præter Nili alueos Buſiritem & Athribitem, varij lacus inſtar marium circumquaque cingebant. Strabo lib. 17. πλησίον δὲ Μένδητος Διόσπολις, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν λίμναι, καὶ Λεοντόπολις· εἶτ' ἀπωτέρω ἡ Βούσιρις πόλις ἐν τῷ Βουσιρίτῃ νομῷ: *Prope Mendetem eſt Dioſpolis, & lacus qui eſt circum eam* (en ipſiſſima Prophetæ B verba) *& Leontopolis, deinde vlterius Buſiris vrbs in Buſirite Nomo.* Et Suidas vbi de Demetrio Phalereo: ἐτάφη ἐν τῷ Βουσιρίτῃ Νομῷ, πλησίον Διοσπόλεως τῆς ἐν τοῖς ἕλεσι, *ſepultus eſt in Buſirite Nomo, propè Dioſpolim, quæ eſt in paludibus.* In Δημητ. τριοσφαλο-στραῖου. Quibus ferè ſimilia de eôdem habet Diogenes Laertius lib. 5. Obſcura quidem fuit hæc Dioſpolis, nec conferenda cum Niniue: ſed potuit eſſe celebrior antequam illam excidiſſet Nabuchodonoſor, & ſitus ratione potius quam magnitudinis cum Niniue conferri. Præterea nil quicquam obſtat quominus ad magnam illam & celebrem Dioſpolim, id eſt Thebas Aegyptias, referantur Prophetæ verba. Quippe vtut C à mari Thebæ procul abfuerint, tamen illis & toti Aegypto duo maria, Rubrum inquam & Mediterraneum, & Nili ſeptem aluei, quidni fuiſſe dicantur inſtar propugnaculi, cum prohibuerint quominus hoſtibus ad illas liber eſſet acceſſus, vt pluribus nos docebimus cum ventum erit ad Aegyptum? Interim ea ipſa locutio notanda eſt in Buſiride Iſocratis, vbi tradit Aegyptum eſſe ἀθανάτῳ τείχει τῷ Νείλῳ τετειχισμένην *Nilo vt immortali muro munitam.* Et lib. 1. Heliodori in quô deſcribuntur prædones circa Aegypti Bucolium: τῷ μὲν ὕδατι πάντες ὡς ἀντὶ τείχει χρώμενοι *aquâ omnes vt muro vtentes.*

Nec in Aegypto ſolum, ſed & in Arabiâ & Africâ vniuerſâ notum fuiſſe nomen Ammonis docent Arabiæ fluuius *Ammon*, [a] *Ammonium* D promontorium [b] *Ammonij* populi. [c] In Africâ propriè dictâ *Ammonis* vrbs [d] ad Cinyphum fluuium. In inſulâ Meroe delubrum *Ammonis.* [e] In Marmaricâ *Ammonia* [f] vrbs quæ vulgo Parætonium. Et *Ammoniaca* [g] regio, vbi *Ammonis* oraculum toto orbe celeberrimum. Quid quod Africa vniuerſa dicebatur *Ammonis* vel *Ammonia* ab *Ammonis* Dei nomine, teſte Alexandro Polyhiſtore qui in Aegypto vixit ſub Ptolemæo Lathyro. Stephanus Λιβύη, χώρα πολυώνυμος, ὡς Πολυΐστωρ, γῆ Ὀλυμπία, Ὠκεανία, Ἐσχατία, Κορυφή, Ἑσπερία, Ὀρτυγία, Ἀμμωνίς, *Africa regio multorum nominum, vt tradit Polyhiſtor: Terra Olympia, Oceania, Eſchatia, Coryphe, Heſperia, Ortygia, Ammonis.* Item: Ἀμμωνία, ἡ μεσόγαιος Λιβύης, καὶ E αὐτὴ δὲ πᾶσα ἡ Λιβύη οὕτως ἐκαλεῖτο ἀπὸ Ἄμμωνος, *Ammonia Africæ mediterranea, ſed & ipſa Africa vniuerſa ſic ab Ammone vocabatur.* Hinc de Ammone Lucanus lib. 9.

Quamuis Æthiopum populis Arabumque beatis
Gentibus atque Indis vnus ſit Iuppiter Ammon.

a Plin. lib. 6. cap. 28.
b Ptol. lib. 6. cap. 7.
c Plin. vbi ſup.
d Ptol. lib. 4. cap. 3.
e Plin. lib. 6. cap. 29.
f Strab. l. 17.
g Ptol. lib. 4. cap. 5.

Hebræum חם *Ham* multi Cham ſcribunt, aſpiratione denſâ mutatâ A
in χ Græcum. Inde eſt quod à priſcis incolis Aegyptus vocabatur *Chamia* vel *Chemia*, id eſt *terra Cham*, quomodo illam appellat Pſaltes pſ. 78.
Plut. in Iide. 51. & 105. 23. 27. & 116. 22. Plutarchus qui Aegyptios ignorabat à Chamo eſſe oriundos, à terræ nigredine putauit ita nominari, Ἔτι, inquit, τὴν Αἴγυπτον ἐν τοῖς μάλιστα μελάγγειον οὖσαν, ὥσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ Χημίαν καλοῦσιν: *Adhuc Ægyptum, cuius ſolum maximè nigrum eſt, Chemiam Ægyptij vocant, vt nigrum illud quod eſt in oculo.* Et verò Gen. 30. vbi de coloribus pecudum Labanis & Iacobi, חום *Chum* pro nigro quater occurrit.
Steph. in Αἴγυπτος Tamen Χημία videtur potius ad Chamum pertinere, vt & apud Stephanum aliud Aegypti nomen compoſitum Ἑρμοχύμιος: & in Aegypto pagi B
vel vrbes χέμμις, ψώχεμμις, ψιτάχεμμις &c. Obiter notâ Cophtitas, qui vetuſta nomina pertinaciſſimè retinent, Aegyptum hodieque vocare *Chemi*, & Alexandriam *Rhacot*: vide Kircheri prodromum Coptum pagina 293.

Vt Noam eſſe Saturnum multis argumentis conſtitit, ſic tres Noæ filios cum Saturni tribus filijs conferenti, Hamum vel Chamum eſſe Iouem probabunt hæ rationes. Primo ex nomine חם *Ham* factum Aegyptium Ἀμοῦν, & Africanum *Ammon* vel *Hammon*, quæ Iouis eſſe nomina nemo eſt qui neſciat. Secundò חם *Ham* feruidum ſonat, à radice חמם
Cyrillus Alexand. θερμασίαν exponit l. 2. Glaphyrorum in Geneſim. feruere, incaleſcere: Ita Iupiter Græcè Ζεὺς videtur à feruendo dici, C
quod author Etymologici refert ad calorem aëris, quaſi Iouis nomine poetæ aërem intellexerint: Ζεὺς, inquit, παρὰ τὴν ζέσιν, θερμότατος γὰρ ὁ ἀήρ, ἢ παρὰ τὸ ζέω, ὡς τρέω τρεὺς καὶ Ἀτρεύς, *à feruore, aër enim eſt calidiſſimus, vel à verbo* ζέω *ferueo, vt treus vel Atreus à* τρέω *tremo.* Tertiò vt Cham filiorum Noe fuit הקטן natu minimus, Gen. 9. 24. ita Iupiter Saturni. Callimachus Hymno in Iouem.

> Τῷ τοι καὶ γνωτοὶ, προτερηγενέες περ ἐόντες,
> Οὐρανὸν οὐκ ἐμέγηραν ἔχειν, ἐπιδαίσιον οἶκον,
> *Nec tibi par fratrum, quamuis præcederet annis,*
> *Inuidit, quæ ſorte tenes, cæleſtia templa.*

Quartò, Cham ſeu Iupiter fingitur eſſe Cœli Dominus, quia illi obtigit Africa, cuius magna pars, cum ſit inter Tropicos, ſolem habet & reliquos planetas ſupra verticem, vnde eſt quod putatur eſſe cœlo proxima. Lucanus lib 9. D

> *Terrarum primam Libyem (nam proxima cælo eſt,*
> *Vt probat ipſe calor) tetigit.*

Quintò, quod in Phornuto & aliis legitur Iupiter patrem Saturnum execuiſſe, ſumptum videtur ex his Gen. 9. 22. perperam intellectis: *Et vidit Cham pater Chanaan verenda patris ſui, & nunciauit &c.* Ibi enim *& nunciauit* Hebraicè eſt ויגד *Vaiagged*, quod à ſerie orationis diuulſum,
tum cum vocalia puncta aberant, legi potuit *Vejaggod.* & *abſcidit*, tan- E
quam à verbo גדד quod *excidere* ſignificat, maximè cum de carne agitur. Sic Deut. 14. 1. in Hithpael לא תתגדדו *non vos incidetis*, vbi Ionathan לא תגודון בישריכון *non incidetis carnes veſtras.* Et 1. Regum 18. 28. ויתגדדו *Et incidebant ſe iuxta ritum ſuum cultris & lanceolis.* Vide & Ierem. 16. 6.

A & 41. 5. & 47. 5. & 48. 37. Quin & locum admiſſi criminis per ambages poetæ deſignarunt. Arcam Noæ in Gordiæis montibus ſubſtitiſſe notum eſt: Hos alio nomine quidam Corcyræos vocant. Quorſum, dicetur deinceps. Alexander Polyhiſtor apud Euſebium in Chronico p. 8. τοῦ δὲ πλοίου τούτου κατακλιθέντος ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, μέρος τι . . . . (ſuppleo ἔτι) λέγεται) ἐν τοῖς Κορκυραίοις ὄρεσι τῆς Ἀρμενίας διαμένον, *Nauigium autem illud cum in Armeniam declinaſſet, pars quædam illius eſſe dicitur hodieque in Armeniæ montibus Corcyræis.* Itaque in Gordiana, quæ & Corcyra vel Corcyræa dicebatur, Noam aliquandiu degiſſe veriſimile eſt, & inibi à Chamo traductum. Hinc poetæ nominis æquiuocatione deluſi, in Phæacum
B inſulâ Corcyrâ id contigiſſe volunt, quam & Harpen & Drepanen aut Drepanon aliter vocant, quod ibi ſeruaretur ſcilicet falx quâ Iupiter exſecuit patrem. Lycophron in Caſſandrâ verſu. 76.

νῆσον δ' εἰς Κρόνου στυγουμένην
Ἅρπην περάσας μεζέων κρεάνομον.
Adiuit Harpen, inſulam quam præ omnibus
Saturnus odit, partis abſciſſæ memor.

Harpen, id eſt Corcyram. Scholiaſtes: τὴν Φαιακίαν νῆσον τὴν Κόρκυραν, ἐν ᾗ κεχωσμένον τὸ δρέπανον ἐν ᾧ ὁ Ζεὺς Κρόνον ἐξέτεμεν. *Phæaciam inſulam*
C *Corcyram in quâ defoſſa erat falx qua Saturnum abſcidit Iupiter.* Proinde idem hanc falcem alibi vocat Κρονοτόμον δρέπανον ad verba Lycophronis Ἅρπης Κρόνου πήδημα. Apollonius, vt & alij, Ioui Saturnum ſubſtituit, & Saturno Cœlum, quo loco de Corcyra hæc habet. Argonaut. lib. 4. ver. 984.

Ἡ ὑπὸ δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἵλατε Μοῦσαι,
Οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
Μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος.
Hîc vbi Saturni falx abdita (parcite Muſæ,
Inuitus refero quæ nos docuere priores)
Quâ Patris abſcidit genitalia.

Sed in Apollonij ſcholijs Timæus agnoſcit ancipitem eſſe fabulam; Cor-
D cyram Drepanen vocari dicens ἐκ τοῦ δρεπάνου οὗ ἐξέτεμεν τοῦ οὐρανοῦ τὰ αἰδοῖα ὁ Κρόνος, ἢ ὁ Ζεὺς τὰ τοῦ Κρόνου; *à falce quâ exſecuit Cœli pudenda Saturnus, aut Saturni Iupiter.*

Iaphet idem qui Neptunus, quem ideo mari præfecerunt, quia cum Chamo Africæ, Semo Aſiæ ceciderint ampliſſima latifundia; portio quæ Iapheto obtigit magnâ ſui parte conſtat inſulis & peninſulis. In inſulis ſunt Britannia, Hybernia, Thule, Creta, Sicilia, Sardinia, Corſica, Baleares &c. In peninſulis Hiſpania, Italia, Græcia, Aſia minor, Taurica Cherſoneſus & Cimbrica, Scandia, Aremorica &c. *Neptuno,* inquit Lactantius, *maritima omnia cum inſulis obuenerunt. Quomodo id probari poteſt?* (De falſa Relig. lib. 1. cap. 11.)
E *Nimirum veteres hiſtoriæ docent. Antiquus author Euhemerus qui fuit ex ciuitate Meſſanâ, res geſtas Iouis & cæterorum qui dij putantur, collegit, hiſtoriamque contexuit ex titulis & inſcriptionibus ſacris, quæ in antiquiſſimis templis habebantur &c. Hanc hiſtoriam interpretatus eſt Ennius & ſecutus; cujus hæc verba ſunt ibi, Iupiter imperium Neptuno dat maris,*

vt inſulis omnibus, & quæ ſecundum mare loca ſunt omnibus regnaret. A dilatatione ſumptum eſt Iapheti nomen. Quô ſic alludit Noe, Gen. 9. 27. יפת אלהים ליפת. *Iapht Elohim lejaphet*, id eſt *dilatet Deus Japhetum.* Ita etiam Ποσειδῶν, Græcum Neptuni nomen, quod ex Græcâ linguâ explicare Grammatici fruſtra conantur, cum Africum eſſe doceat Herodotus in Euterpe. Verba ſunt: ὐδαμῆ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος ὔνομα ἐκτέωνται, εἰ μὴ Λίβυες, καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεί *Poſidonis enim* (id eſt Neptuni) *nomen nulli ab initio vſurparunt niſi Libyes, qui hunc Deum ſemper in honore habent.* Nempe Ποσειδῶν aut Ποσειδὰν eſt Punicum פשיטן *Peſitan*, quod latum & expanſum ſonat. *Sçeua* primæ ſyllabæ eſt expreſſum per o breue, vt in Sodomâ & Solomone. T & D permutata ſunt, vt in Τῆτες & Τῆδες; κίθαρις & κίδαρις ex Chaldæo כתרא *Cithra.* Occurrit in tractatu Talmudico de Sabbatho פשיטנא *Peſitana* pro עשב שאינו גס אלא רחב *herbâ quæ craſſa non eſt, ſed lata*, id eſt quæ late ſe diffundit ſuper terram. Radix פשט *peſat* eſt dilatare & expandere. Arabes בסט *baſata* ſcribunt. Non eſt vlla vox Syris & Arabibus notior. Itaque Ποσειδῶν & *Japhet* ſunt planè ſynonyma: vtrumque à latitudine. Quod apprimè quadrat Neptuno maris Deo de quo Phornutus: εὐρύστερνος *lato pectore vocatur Neptunus ob maris latitudinem, quemadmodum dictum eſt* ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης *per lata dorſa maris.* Dicitur quoque eandem ob cauſam εὐρυκρείων καὶ εὐρύοπα *latè imperans ac latiſonans.* Mare latum Chaldæis & Syris eſt ימא פתיא, & latitudo maris פתיות ימא vocibus deflexis à verbo פתא, vnde & Iapheti nomen. Hinc in Chaldæâ Paraphraſi Pſ. 104. 25. ימא רבא ופתיא תחומין *mare magnum & latum terminis.* Et Iob. 11. 9. de Dei ſapientiâ פתיא יתיר מני ים *lata eſt pluſquam mare.* Quô ferè ſenſu dictum 1. Reg. 4. 29. Deum Solomoni dediſſe פתיות לבא *latitudinem cordis inſtar arenæ quæ eſt in littore maris.* Proinde cum Syris & Phœnicibus eſſet perſpectiſſimum quid ſignificaret Iapheti nomen: id expreſſerunt alterâ voce ſynonyma *Peſitan*, quæ non nihil inflexa tandem per Afros & Pœnos etiam Græcis innotuit. Ita vt tam de Neptuno quàm de Ioue Theologiam ex Libyâ Græci hauſerint. Quibus tamen *Iaphet*, vel ſi mauis *Japetus*, aliunde iam erat notus, tanquam gentis ſuæ primus conditor. Sed illos prorſus latuit Iapetum cum Neptuno eundem eſſe. Quin Iapetum Saturni pro filio fratrem faciunt.

Iliad. 3. v. 159.

A B C D

Non poſſum non addere eôdem poſſe referri Latinum *Neptuni* nomen, cum פתה vnde Iaphetus, in coniugatione Niphal, id eſt paſſiuâ, habeat נפתה *niphta.* Niſi quis Neptunum deduci malit ab Aegyptio νέφθυν de quo Plutarchus in Iſide: Νέφθυν δὲ καλοῦσι τῆς γῆς τὰ ἔσχατα καὶ παρόρεια καὶ ψαύοντα τῆς θαλάττης *Nephthyn autem appellant terræ extrema & promontoria & quæ mare attingunt.* Id ſaltem vero propius quàm Neptunum à nando dici, vel à nubendo, provt Varroni viſum. Vtvt ſit, Neptunum Aegyptios multo aliter, nempe Μωσηλὲ *Moſele* vocaſſe ſcribit Tzetzes, id eſt θεὸν τῶν ὑδάτων, voce compoſitâ ex μως & Hebr. אל *el. Mos* vel *Moy* aquam Aegyptiâ Linguâ dici non pauci poſt Ioſephum ſcribunt. E

Supereſt de Semo agamus, quem ita compellat Noe, Gen. 9. 26. *Benedictus ſit Dominus Deus Semi.* Quia Dominus fuit Deus Semi peculiari

A ratione, quomodo Deus Abrahæ, propter fœdus cum illo initum. Ideo
in Semi familiâ Deus ſibi conſecrauit Eccleſiam, & è Semi poſteris
natus eſt Ieſus Chriſtus Dei filius: Nec dubito quin ipſe Semus Dei cul-
tui conſtanter adhæſerit, & gliſcentem idololatriam verbo & exemplo
pro virili compeſcuerit. Quocirca cum Semi nomen Idololatris eſſet in-
uiſum, Deum quidem fecerunt, ſed inferorum Deum. Atque vt in odium
pietatis Saturnum id eſt Noam *tenebroſa in tartara miſſum* fuiſſe finxe-
runt; ita Semum etiam Ἅδου vel Plutonis nomine detruſerunt in inferos.

Hûc facit alluſio nominis שם *Sem* ad שמה *Samma* vel *Semama*, quod
vaſtitatem & deſolationem ſonat. Græci Bibliorum interpretes ἀφανισμὸν
B plerunque reddunt, & verbum שמם *Samam* ἀφανίζειν. Atque id fere eſt
Ἅδης vel Ἀΐδης. Ἀΐδης enim quaſi ἀειδής; Et ἀειδής, ὁ ἀφανής Suidæ. Phauorino
item ἀΐδης ὀνομάζεται παρὰ τὸ μὴ ὁρᾶσθαι, ὃν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν, ἢ διὰ τὸ ἀφανεῖς ποιεῖν
τοὺς ὑπὸ γῆν γενομένους. Ἀφανεῖς ποιεῖν vno verbo eſt ἀφανίζειν שמם, vnde vo-
luerunt eſſe שֵׁם *ſem*, quaſi ſit formæ שֵׁן & חֵן.

Ita & Typhon ab Aegyptijs Σμὺ cognominabatur, non ſine alluſione
manifeſtâ ad Semi nomen. Plutarchus in Iſide: ὁ δὲ Τυφὼν (ὥσπερ εἴρηται)
Σὴθ καὶ Βέβων καὶ Σμὺ ὀνομάζεται, βιαίαν τινὰ καὶ κωλυτικὴν ἐπίσχεσιν, ὑπεναντίω-
σιν ἢ ἀναστροφὴν ἐμφαίνειν βουλομένων τῶν ὀνομάτων, *Typhon (vt dictum eſt) Seth*
C *& Bebon & Smy appellatur, quæ nomina deſignant violentam quandam
inhibitionem, contrarietatem aut inuerſionem.* Scilicet, Typhonem alij Gi-
gantem θεομάχον, alij apud Strabonem draconem fuiſſe volunt in Arimis Strab. lib. 16.
fulmine ictum: inde à nonnullis *Bebon* dictus eſt pro חבאב *Hubabon*. Eâ
voce Arabes ſerpentem aut draconem, ſed & diabolum ſignificant. Idem
ab alijs *Seth* & *Smy* appellatus, vt eorum memoriam ſic traducerent qui
præcipui fuerunt diuini cultûs aſſertores, Sethi, inquam, & Semi. Nam
vt ante diluuium alibi non fuit Eccleſia quàm in familiâ Sethi ſic à dilu-
uio ad Chriſti aduentum, nulli gentium ſe patefecit Deus præter quàm
Semi poſteris. Typhonis nomine Ægyptij intelligebant quicquid no-
xium. Plutarchus πᾶν ὅσον ἡ φύσις βλαβερὸν καὶ φθαρτικὸν ἔχει μόριον τοῦ Τυφῶνός
D ἐστιν, *natura quicquid habet noxium & damnoſum, Typhonis eſt.* Hæc de
tribus Noæ filijs.

CAPVT SECVNDVM.

*De Nepotibus Noe quorum mentio Gen. 10. Chanaan confertur cum Mer-
curio, Nimrod cum Baccho, Magog cum Prometheo; Pleroſque alios
non appellari veris nominibus, ſed vrbium aut gentium
nominibus quas condiderunt.*

Put Apollo Pythius, Africæ incola, Ammonis filius. Chanaan id eſt Mercurius. Cur à merci-
bus dictus, cur deorum miniſter, & Pœnis שומש *ſumes*, & Etruſcis *Camillus*. Vijs præfectus. Furum
E Deus. Eloquentiæ pater. Lyræ inuentor & Aſtronomiæ; patris amorum paratius. Cur illi veteres
lacte & melle libauerint. Nimrod cur dicatur Bacchus: Quorſum illi tigres, & nebris, & Nebro-
dis nomen aut Zagrei. Cur in Arabiæ Niſa natus credatur, & præſidere vitibus, & expeditiones
in orientem ſuſcepiſſe. Magog, id eſt Prometheum, Iapeti eſſe filium; Caucaſo affixum; ignem
cœlo ſuſtuliſſe; aquilam cor illi rodere; Hierapolis cur dicatur Magog. Gentium eſſe nomina
Citthim Dodanim &c. Locorum *Gomer*, *Meſec*, *Miſraim*, *Put*, *Hauilam*, *Lud*, *Sidonem*, *Diklam*,
Ophir, *Iobab*. Quo ſenſu Iaphet dicatur genuiſſe *Gomer & Meſec &c.*

IAM ſi libet etiam ad nepotes deſcendere; in familiâ Hami ſiue Iouis Hammonis, *Put* eſt Apollo Pythius, quem in Africâ vixiſſe docet hiſtoria cæſi draconis: cum dracones magnæ molis vix alibi reperire ſit quam in Africâ, vel Indiâ, quæ primis illis poſt diluuium ſæculis videtur fuiſſe ignota. Proinde fuere è veteribus qui Apollinem Libycum eſſe ſcripſerunt, & huius Hammonis filium. Lucius Ampelius in libro Memoriali capite *quot fuere Ioues. Apollines quinque* &c. *Quintus Ammonis filius in Libya natus.* A

Chanaan idem qui Mercurius: 1. vterque Iouis fuit filius id eſt Hami. 2. Vtrique à mercibus & mercatura nomen Hebræis enim כנען *Chanaan* mercatorem ſonat. 3. Et quomodo fratrum ſeruus indigetatur Chanaan; B ita Mercurium in cœlo Ethnici ſeruilibus miniſterijs addixerunt; Vnde tam acerba illius apud matrem expoſtulatio in vno è Luciani Dialogis, in quo ſunt colloquutores Mercurius & Maja: *Quid non dicam, ego qui ſolus tot negotia ſuſtineo quibus delaſſor* πρὸς τοσαύτας ὑπηρεσίας διασπώμενος *in tam multa miniſteria diſtractus: Me ſiquidem mane ſurgentem* σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ *verrere oportet conuiuij cœnaculum. Et curiam* τὴν ἐκκλησίαν *vbi ſtrauero, & ſingula compoſuero, Ioui eſt aſſiſtendum ad perferenda illius mandata, toto die ſurſum & deorſum curſitando.* Et paulo poſt cum aliorum Iouis filiorum ſorte ſuam conferens, *Hic quidem*, inquit, *Alcmenæ, ille Semeles filius,* C *ambo miſeris mulieribus prognati, ſecurè epulantur; At ego Atlantide Maiâ progenitus* διακονοῦμαι αὐτοῖς *illis ſeruio.* Denique ſe talem eſſe queritur, ὥσπερ οἱ ἐν γῇ κακῶς δουλεύοντες, *quales ij qui duram in terris ſeruitutem ſeruiunt.* Hûc facit quod à Pœnis שמש *ſumes* id eſt miniſter, & ab Etruſcis *Camillus* dicebatur, id eſt miniſter Deorum, vt docebimus ſuo loco.

4. Vijs ideo præficitur, quia orti ab illo Chananæi ſeu Phœnices in remotiſſimas terras nauigare primi auſi ſunt. Alæ ſunt vela nauium, prout multi alas accipiunt, Eſ. 18. 1. 5. Ejuſdem furacitas Phœnicum in commercijs vafritiem exprimit, de quâ Poeta Odyſſ. ξ.

----- Φοῖνιξ ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδὼς

Τρώκτης. D

Τρώκτης Suidæ eſt ὁ ἀπὸ παντὸς κερδαίνων, qui ex omni re lucrum captat; lucrio, quæſtuarius.

6. Sed & idem eſſe fingitur eloquentiæ pater, quia literas in Græciam Phœnices inuexerunt. Id ita explicat Sanchoniathon, qui Mercurium inueniſſe dicit τὴν τῶν πρώτων στοιχείων γραφήν. 7. Eidem lyra tribuitur, quam Phœnicum eſſe inuentum docet ipſum nomen כנור κίνυρα.

8. Sed & à Manilio inuocatur Mercurius vt Aſtronomiæ repertor.

Tu Princeps autorque ſacri Cyllenie tanti,
Per te iam cœlum interius, iam ſydera nota.

Quia ex ſyderum inſpectione Phœnices nauigationes ſuas dirigebant, & E ex ijs Aſtronomia venit ad Græcos, vt lib. 16. docet Strabo.

9. Inſuper quia cum Chamo patre creditur Chanaan obſcœno ſpectaculo ſe oblectaſſe, Mercurius fingitur eſſe Ioui laſciuiæ miniſter, & amorum pararius. Et tanquam in admiſſi criminis memoriam pingebatur ὀρθὸς

A tur ὀρθὰ ἔχων τὰ αἰδοῖα, vt ſcribit Herodotus in Euterpe.

10. Adde Mercurio veteres ideo libaſſe lac & mel, quia illi obtigerat terra lacte & melle fluens. Antipater Anthol. lib. 1. cap. 38.

> Εὔκηλος Ἑρμείας, ὦ ποιμένες, ἐνδὲ γάλακτι
> Χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
> *Paſtores, lac Mercurio & libamina mellis*
> *Cecropij facili munera ferte Deo.*

Iam quis non videt Nimrodum eſſe Bacchum? 1. Bacchus enim idem qui בר כוש *bar-chus* id eſt Chuſi filius. Barchus & Bacchus idem ſunt, vt דרמשק *Darmeſek* & דמשק *Dammeſek* pro Damaſco. 2. Et Iouis, id eſt Cha-
B mi, ſi non filius, ſaltem nepos fuit Nimrod. 3. Nomen alludit ad נמרא *Nimra*. Chaldæi tigrim ita nominant. Inde tigres in curru Bacchi, & amictus è pelle tigridis. 4. Alij ex nebride malunt, & Nebrodem Bacchum appellant.

> Νυκτέλιον, νόμιον, νεβρώδεα, νεβριδόπεπλον,

Quaſi veſtitum pelle hinnuli, ignari hoc ipſiſſimum eſſe Nimrodi nomen apud Græcos. Anthol. lib. 1. c. 38. Epig. 1. Vide LXX Seniores, Ioſephum, & alios. 5. Quid quod in fabulis Bacchi nomen antiquiſſimum eſt Ζαγρεὺς, id eſt robuſtus venator, quô epithetô Nimrodem ſiue Nebrodem inſignit Moſes. 6. Sed
C & Bacchum in Arabiæ Nyſâ natum fingunt,

> Τηλοῦ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

Quia Chuſæus fuit Nimrod, id eſt in eâ ipſâ Arabiæ parte natus quam Gen. 10. 9. Homerus hoc verſu deſignauit, Aegypto propiorem quam Phœniciæ. Homer. apud Diod. lib. 1.

7. Neque immerito vitibus præſidere creditus qui Babylone primus imperauit, vbi vinum illud præſtantiſſimum nectaris nomine celebratum apud veteres. Athenæus: Χαιρέας δὲ ἐν Βαβυλῶνι οἶνον φησὶ γίνεσθαι τὸν καλούμενον νέκταρ *Chæreas autem vinum Babylone dicit eſſe quod nectar vocant.* 8. Bacchi porro expeditiones in Orientem & Indiam vſque non geſta Nimrodi ſolius, ſed & ſucceſſorum continent.

Videtur & Magog eſſe Prometheus. 1. Quia vt Iapheti filius Magog, ita
D Prometheus Iapeti. 2. & Caucaſo Prometheus affixus fuiſſe fingitur, quia vel ipſe, vel gens Scytharum ab illo oriunda in Caucaſo fixit ſedes. 3. & ignem è cœlo in terram detuliſſe, quia metallis omnigenis in Soanis & Colchide & Iberiâ effoſſis, artem metalla igne excoquendi aut inuenit, aut à Tubalcaino inuentam reſtituit. Id non latuit Aeſchylum, poetam vetuſtiſſimum, qui Prometheum inducit ita loquentem:

> Χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε τίς
> Φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ;
> *Argenti & auri, & ferri, & æris ante me*
> *Metalla quis ſe repperiſſe dixerit?*

E 4. Et tota fabula de Promethei corde vel hepate, quod ab aquilâ eroſum contabeſcit, videtur niti nomine *Magog*. Fit enim nomen *Magog* ab Hebræo verbo מוג *mug* vel מגג *magag*, cuius *Hithpael* התמגג *hithmaggeg*, quod de animâ & corde vſurpatum diſſolui & contabeſcere ſignificat, atque animo frangi & cruciari. Sic Pſal. 107. 26. *anima eorum in malis*

התמוגג *contabeſcit.* Et Ezech. 21. 15. למען למוג לב *vt contabeſcat cor*, Chaldaicè A
למתבר לבהון, & Græcè ὅπως θραυσθῇ ἡ καρδία αὐτῶν *vt frangatur*, vel *vt vulneretur cor eorum.* Qui ipſiſſimus eſt morbus quem Prometheo poetæ
Plin. l. 5. c. 23. tribuunt. 5. Itaque vrbs Hierapolis, quæ teſte Plinio à Syris Magog vocabatur, ab hoc eôdem ſiue Magog ſiue Prometheo videtur traxiſſe nomen, quia Promethei filius Deucalion Scytha putatur hanc condidiſſe, & in eâ conſecraſſe templum Deę Syriæ. Lucianus de Deâ Syriâ: οἱ μὲν ὦν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι, *plerique igitur Deucalionem Scytham templum conſecraſſe dicunt.* Proinde nomen Magog vrbi inditum vel ab ipſo conditore, vel à Syris in conditoris memoriam, qui filius fuiſſe Magog & è terrâ Magog in Syriam veniſſe credebatur. B

Hæc primæuę illius Antiquitatis rudera penitius ſcrutari iam non vacat. Nec eſt quod quis ſperet cætera omnia pari ſucceſſu poſſe erui. Nam vt taceam gentium conditores pleroſque Græcis fuiſſe prorſus ignotos, multos eorum ipſe Moſes non appellat vero nomine, ſed nomine illius gentis vel regionis cuius ſunt conditores. Exempli gratiâ, quotieſcunque pluralis eſt terminatio, vt in filijs Iauan, Citthim & Rodanim; Item in Miſraimi filijs, & Chanaanis, exceptô Sidone & Heth: hæc populorum eſſe nomina nemo non videt, non ſingularium hominum. Quædam rurſus non tam hominum quam locorum ſunt nomina: Sic in Ioctanis filijs C
Hatſar-maveth loci nomen eſſe conſtat: Ad verbum enim *Hatſar-maueth* eſt mortis atrium ſeu regio: Et infra probabimus *Gomer* dici Phrygiam ab illius parte exuſtâ; *Meſec* Moſchicam à longo tractu montium; *Mitſraim* Aegyptum ab anguſtijs; *Put* Africam, quia ſparſim habitatur; *Hauilam* Arabiæ partem ab arenis; *Lud* Aethiopiam & Lydiam, illam à Nili, hanc à Mæandri flexibus; *Sidonem* à piſcatione; *Diklam* in Minæis à palmarum frequentiâ; *Ophir* in Caſſanitis ab opulentiâ; *Iobab* circa Sachalitem ſinum ab eremi vaſtitate. Hæ igitur prius locorum quam hominum vel populorum fuerunt appellationes. Proinde cùm filij Iaphet leguntur eſſe Gomer & Meſec: filij Iauan, Cittim & Rodanim; filij Chus Mitſraim & Put &c. Intellige Iaphetum Phrygiæ & Moſchicæ, D
Iauanem Italiæ & Galliæ, Chus Aegypti & Libyæ conditores progenuiſſe.

Hoc exemplo Salma dicitur pater eſſe Bethlehem, Hareph pater Bethgader, Sobal pater Kirjath-jearim. 1. Paral. 2. 51. 52. Et verſ. 54. filij Salmæ Bethlehem, Netophatæi, Hathtroth, Beth-ioab. &c. Et cap. 4. v. 14. nominatur Ioab pater vallis artificum. Vt ſcias in genealogijs etiam loca & populos in filiorum cenſum venire. Ac ſi quis Agenorem dicat genuiſſe Thebas, quia Cadmum genuit Thebarum conditorem.

E

A # CAPVT TERTIVM.

Arca Noæ quô loco ſubſtiterit.

Montes Ararat, Sibylla, Noæ nurus ſcilicet, in Phrygiâ ponit ad fontes Marſyæ; qui prope Celænas. Celænæ etiam Celæne. In Sibyll. carmine leg. Κελαίνης pro μελαίνης. Simile mendum in Polyæno. Sibyllarum verſus ſpurii. Marſyæ nomen vnde. Celænarum collis ad occaſum Babylonis; Montes Ararat ad ortum. Fontes erroris. Prope Celęnas aut eadem cum Celænis Apamia Cibotos. Ex ſententiâ Gorionidis montes Ararat in Alanis. Communis ſententia Ararat eſſe Armeniam. Quod probatur ex Beroſo cum Eſaiâ collato. Arcam in Armeniâ ſubſtitiſſe docetur ex Abydeno, Melone, Beroſo, Euſtathio, Chryſoſtomo, Iſidoro, Haithone. Theophilus Antiochenus emendatur. Arabia vſque ad Armeniam in Xenoph. & Plin. Arca in quo Armeniæ loco ſubſtiterit. Hieronymus & Rubruquis ſtetiſſe volunt circa Araxenem. Alij ſuper Gordyæos montes. Sic ſentire Beroſum & Polyhiſtorem (in quo Corcyræi dicuntur, quia קרקור *Korkur* Arab.
B eſt nauis) & Chald. paraphraſtas (vbi quædam ſpuria) & Arabem, & Epiphanium, & Elmacinum, & Nubienſem qui emendantur. De horum montium ſitu. Ibi arcæ reliquias diu ſuper fuiſſe. Regio *Cæron* in Ioſepho amomifera. Idem alij de Gordyene. Eadem *Minyas* Nicolao Damaſceno, vt in Ieremia מני *Minni* vel *Mini*. Inde *Armenia*. Quid ſit *Harmona* Amos 4. 3. Mons idem cur *Baris* dicatur. Gręcè βαρὶς nauigij genus. Armenijs Dea *Baris*. Hebr. ברית *berith* fœdus. Arab. ברוץ *baruz* vel בריץ *bariz* ἀποβατήριον. Armeni, Syri, Arabes ſermone & vitâ ſimiles. Mons Ararat omnium altiſſimus.

DILVVII aquis paulatim ſubſidentibus, Arcam Noæ ſubſtitiſſe dicit Moſes ſuper montes Ararat. Quæritur vbi terrarum ſint illi montes Ararat. In Sibyllinis oraculis res ita definitur.

C Ἔστι δέ τις Φρυγίης ἐπὶ ἠπείροιο μελαίνης
Ἠλίβατον τανύμηκες ὄρος, Ἀραρὰτ δὲ καλεῖται.
Aſſurgit Phrygiæ mons quidam in finibus atræ,
Arduus, alta petens, Ararat quem nomine dicunt.

Itaque, ſi Sibyllæ fides, in Phrygiâ fuit mons Ararat. Quin vt præciſè ſcias in qua Phrygiæ parte fuerit ſitus, audi quod ſequitur aliquanto poſt

Ἔνθα φλέβες μεγάλου ποταμοῦ Μαρσύου πέφυκασιν.

Legendum, vt verſus conſtet,

Μαρσύου ἔνθα φλέβες μεγάλου ποταμοῖο πέφυκασιν.
Marſya magnus vbi ſe prodit origine primâ.

Neue ſit quod dubites, illa eadem Sibylla iactat ſe Noæ fuiſſe nurum, &
D cum ſocero & ſocru & viro ſuo & leuiris & ianitricibus è diluuio euaſiſſe. Verba ſunt.

--------- ἔκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον,
Πολλὰ κλυδωνισθεῖσ᾽ ἅμ᾽ ἐμῷ πόσει, ἠδὲ δαέρεσσιν
Ἠδ᾽ ἑκυρῷ θ᾽ ἑκυρῇ, ὁμονυμφοισίν τε παθοῦσα.
--------- *fugi diſcrimina mortis,*
Cum leuiris iactata diu, & cum coniuge fido;
Et ſocero, ſocruque & ianitricibus almis.

Porro Marſyæ fontes vbi ſint non puto quemquam ignorare: cum magno conſenſu ſcribant veteres Marſyam oriri circa Celęnas, quo fere loco
E Mæander. Xenophon lib. 1. Anabas: quo loco Cyri regiam deſcribit quæ erat Celænis: Διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός. Αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσὶν ἐκ τῶν βασιλείων. Ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ, ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει. Ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον.

Per medium (Cyri) *viuarium fluit Mæander fluuius, eiuſque fontes in ipſâ regiâ ſunt. Sed & Celænis ſub arce magni regis* (Artaxerxis) *eſt regia munita* admodum, *ad Marſyæ amnis fontes, qui & ipſe vrbem præterlabitur, & in Mæandrum intrat.* Liuius lib. 38. de Mæandro: *huius amnis fontes Celænis oriuntur.* Et paulo poſt: *Et Marſyas amnis haud procul à Mæandri fontibus oriens in Mæandrum cadit.* Strabo lib. 12. vbi de Celænarum tumulo: ὑπέρκειται δὲ καὶ λίμνη φύουσα κάλαμον τὸν εἰς τὰς γλώττας τῶν αὐλῶν ἐπιτήδειον, ἐξ ἧς ὑπολείβεσθαι φασὶ τὰς πηγὰς ἀμφοτέρας, τήν τε τοῦ Μαρσύου καὶ τὴν τοῦ Μαιάνδρου; *ſuperne eſt & palus calamum edens ad tibiarum linguas aptum, ex quô defluere aiunt tam Marſyæ quam Mæandri fontes.* Maximus Tyrius teſtis αὐτόπτης ſerm. 38. Φρύγες οἱ περὶ Κελαινὰς γενόμενοι τιμῶσι ποταμοὺς δύο, Μαρσύαν καὶ Μαίανδρον. Εἶδον τοὺς ποταμούς. Ἀφίησιν αὐτοὺς πηγὴ μία: *Phryges qui circa Celænas habitant, fluuios duos Marſyam & Mæandrum venerantur. Fluuios vidi: Illos edit fons vnus.* Curtius lib. 3. *Ad vrbem Celænas exercitum admouit* (Alexander) *Media illâ tempeſtate mœnia interfluebat Marſya amnis, fabuloſis Græcorum carminibus inclitus. Fons eius ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubiectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit.* Plinius lib. 31. cap. 2. *Theophraſtus Marſyæ fontem* ſcribit *in Phrygiâ ad Celænarum oppidum ſaxa egerere.* Vnde eſt quod Cataractem appellat Herodotus; à quô his verbis deſcribitur lib. 7. Παραγενόμενοι εἰς Κελαινὰς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταρρήκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ; *Peruenerunt Celænas, vbi Mæandri amnis fontes erumpunt, & alterius fluuij Mæandro non minoris Cataractæ nomine, qui ex ipſo Celænarum foro ſcaturiens in Mæandrum influit.* Vide & Plutarchum de fluuijs, & Vibium Sequeſtrem, & doctiſſimi Caſauboni notas in Strabonem lib. 12. vbi id ipſum multis probatur.

Proinde aut Sibyllæ oraculis fides eſt abiudicanda, aut agnoſcendum arcam Noæ ad montẽ Celænis proximũ ſubſtitiſſe, ex quo ſcaturiunt amnes notiſſimi Marſya & Męander. Adeoq; ſuſpicor in verſibus quos citauimus,

Ἔστι δέ τις Φρυγίης ἐπὶ ἠπείροιο μελαίνης

Ἠλίβατον τανύμηκες ὄρος, Ἀραρὰτ δὲ καλεῖται.

pro μελαίνης legendum eſſe Κελαίνης, vt ſenſus ſit montem Ararat eſſe prope *Phrygiam Celænam.* Celænam id eſt Celænas per numeri enallagen: quomodo Maleã & Maleas, Athenã & Athenas, Theben & Thebas, Hieroſolymam & Hieroſolymas, Cyrenem & Cyrenas dicunt, & Heſperidem & Heſperidas. Sic in Solino, cap. 40. *Aſiam excipit Phrygia in quâ Celæne.* In Marciano item lib. 6. Geometriæ: *In Phrygiâ Celæne &c.* Videtur igitur Sibyllinorum carminum author eôdem exemplo ſcripſiſſe Φρυγίης ἐπὶ ἠπείροιο Κελαίνης non μελαίνης. En in Polyæni Melantho ſimile mendum lib. 1. Stratagematum: ἐπολέμουν Μελαινῶν πέρι. Μελαιναὶ, χωρίον μεθόριον Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Legendũ Κελαινῶν & Κελαιναὶ vt recte monet magnus Caſaubonus. Neq;.enim *Melęnæ* ſed *Celænæ* erant in Bœotiæ & Atticæ confinio. Scholiaſtes Ariſtophanis Acharn. Act. 1. Scena 4. πόλεμος ἦν Ἀθηναίοις πρὸς Βοιωτοὺς περὶ Κελαινῶν, ὃ ἦν χωρίον ἐν μεθορίοις. Ita etiam Suidas & Phauorinus vo-

Euſtath. in Dionyſ. v. 66.

A cibus Ἀπαζύεια & Κελαιναὶ. Non diffiteor tamen in Sibyllino carmine re-
ceptam lectionem Φρυγίης μελαίνης poſſe ferri, vt Phrygia nigra dicatur
reſpectu partis illius quam Græci Κατακεκαυμένην, id eſt, exuſtam nomi-
nant. Illa enim eſt, Strabone teſte lib 18. μέλαινα ὡς ἐξ ἐπικαύσεως, *nigra tan-
quam exaduſtione.* Vt vt legas, mihi, & alijs quorum iudicio multum tri-
buo, hæc Sibyllarum oracula multis nominibus pridem fuere ſuſpecta,
adeoque in hoc ipſô argumentô de quô agitur. Nam, vt cætera taceam, Sy-
bylla Noæ σύγχρονος, quomodo meminit Marſyæ amnis, cum Marſyas,
vnde amni nomen, vixerit poſt Regem Midam à quo idem amnis ante
Marſyam vocabatur Midæ fons, vt ſcribunt Plutarchus de fluminibus, &
B Euſtathius in Dionyſium Periegetem.

2. Montem Ararat valde veriſimile eſt vnum eſſe è celſiſſimis, quia cum
in eô ſubſtitiſſet arca ſeptimi menſis die XVII. aquis ab illo tempore ſub-
inde decreſcentibus, vicinorum montium vertices non apparuerunt an-
te menſem decimum. Gen. 8. 4. 5. Neque verò poteſt negari, quòd Iu-
ſtini lib. 2. Scythæ aſſerunt, *ſi omnes quondam terræ ſummerſæ profundo
fuerunt, profecto editiſſimam quamque partem decurrentibus aquis prius de-
tectam.* At locus prope Celænas vnde Marſyas oritur, ne mons quidem
eſt, ſed collis aut tumulus. Λόφον Græci appellant, id eſt γῆς ἀνάστημα, ter-
C ræ apicem & criſtam. Strabo lib. 12. de Mæandro: Ἄρχεται δὲ ἀπὸ Κελαι-
νῶν λόφου τινὸς, ἐν ᾧ πόλις ἦν ὁμώνυμος τῷ λόφῳ, *incipit à Celænarum apice
quodam, in quo vrbs eſt apici cognominis.* Ita in Ptolemæo legitur: Κελαινὸς   Ptol. lib. 5. cap. 3.
λόφος *Celænus apex.* Et in Stephano: τοῦ λόφου ἐν ᾧ ἐτάφη Μαρσύας, *apicis in   Steph. in Πεσσινοῦς.
quo ſepultus Marſyas.* Id à monte quid differat, harum rerum periti ſciunt.
Proinde tumulum illum perſonata Sibylla deſcribit tanquam ἠλίβατον τα-
νύμηκες ὄρος *montem arduum & extenſum*, non quod ſit reuerâ talis, ſed vt
ſcenæ ſubſeruiat. 3. Hoc præcipuum, quod totum iter è Phrygiâ in Baby-
loniam eſt ab occaſu in ortum: At qui ex arcâ exceſſerant profecti le-
guntur ex oriente, vt irent in terram *Sennaar* ſeu Babyloniæ. Gen. 11. 2.

Sed bene eſt quòd patent fontes erroris, quos lectori jam aperiam.
D Prope Celænas vel à Seleuco vel ab Antiocho Sotere ad amnem Mar-
ſyam condita eſt vrbs Apamia in quam Celænarum incolæ migrauerunt.
Strabo vbi de Celænis lib. 12. ἐντεῦθεν δ' ἀναστήσας τοὺς ἀνθρώπους ὁ Σωτὴρ
Ἀντίοχος εἰς τὴν νῦν Ἀπάμειαν τῆς μητρὸς ἐπώνυμον τὴν πόλιν ἀπέδειξεν Ἀπά-
μας, *inde cum tranſtuliſſet homines Antiochus Soter in eam quæ nunc Apa-
mia dicitur, vrbem Apamæ matri cognominem conſtituit.* Liuius lib. 38.
*Migratum inde haud procul veteribus Celænis, nouæque vrbi Apameæ no-
men inditum ab Apameâ ſorore Seleuci Regis.* Inde eſt quod nonnulli ve-
terum promiſcuè ſumunt Apamiam & Celęnas. Plinius lib. 5. cap. 29. *Ter-
tius Apamiam vadit, antę appellatam Celęnas.* Solinus cap. 40. *Aſiam
E excipit Phrygia, in quâ Celæne, quæ antiquato priori nomine in Apamiam
tranſijt.* Marcianus lib. 6. *In Phrygiâ Celæne antea, in Apamiam com-
mutatâ.* Huic porrò Apamiæ cognomen erat Κιβωτὸς, id eſt arca. Strabo
Ἀπάμεια ἡ Κιβωτὸς λεγομένη, *Apamia quæ Cibotos dicitur.* Idem μέχρι   Strab. l. 12.
Ἀπολλωνιάδος τῆς πρὸς Ἀπαμείᾳ τῇ Κιβωτοῦ. Ptolemæus: Ἀπάμεια Κιβωτὸς   Ptol. lib. 5.

lege Κιβωτὸς. Tabula Peutingeri: *Apamea Ciboto.* Plinius vbi ſupra: *Tertius Apameam vadit, ante appellatam Celænas, deinde Ciboton.* Itaque A
aut vehementer fallor, aut Κιβωτὸν id eſt arcam ibi locorum ſubſtitiſſe, ex hoc cognomine collegit atque alijs perſuaderi voluit ſpurius ſcriptor, cuius verba ſunt.

Ἔνθα φλέβες μεγάλου ποταμοῦ Μαρσύου πεφύκασιν,
Τῇδε Κιβωτὸς ἔμεινεν ἐν ὑψηλοῖο καρήνῳ.
Marſya magnus vbi ſe prodit origine primâ,
Montis in excelſi ſummo capite arca reſedit.

Sed fallacia hæc fuit à non cauſâ vt cauſâ. Neque enim neceſſe eſt ideo dictam Κιβωτὸν, quia ibi reſedit arca. Aliæ potuerunt ſubeſſe cauſæ. B
Plin. lib. 5. cap. 29. Claudebatur in arcæ modum à tribus fluuijs illam ambientibus. Plinius: *Sita eſt in radice montis Signiæ circumfuſa Marſyâ, Obrimâ, Orgâ fluminibus in Mæandrum cadentibus.* Sic Alexandriæ portus ab ambiente ſinu
Strab. l. 17. dicebatur Κιβωτὸς. Aliud affert vir magnus in Solinum dictam fuiſſe *Ciboton*, quia Strabone teſte emporium erat proximæ poſt Epheſum dignitatis, & commune Italiæ & Greciæ ὑποδοχεῖον. Nomine montium Ararat Ioſephus filius Gorjon videtur Iberiam intelligere, & Scythiæ quicquid eſt ab Armeniâ & Caucaſijs portis vſque ad Tanaim & Meotides paludes, cum dicit lib. 6. cap. 96. ויהי עם אחד מעם ארץ הרי אררט ושם הגוי ההוא C
אלאן והם היו סגורים מסביב אחרי ההרים כי סגר עליהם אלכסנדרוס מוקדון המלך הגדול
בבריחי ברזל ובבנין חזק במבוא הרים המפיקים את ארצם *Et è populis terræ montium Ararat, vnus fuit Alanus nomine. Hi vndequaque clauſi erant à tergo montium, quia illos concluſerat Alexander Macedo magnus ille Rex clauſtris ferreis, & arce munitiſſima in aditu montium qui terram illorum ambiunt.* Vides, lector, montes Ararat à Caucaſijs portis in Armeniæ & Iberiæ confinijs extendi vſque ad Alanos, quos verus Ioſephus, vnde hæc ſumpta
De bello Iud. lib. 7. c. 27. De excid. Ieruſ. l. 5. cap. 50. ſunt, Scythas fuiſſe teſtatur, & habitaſſe περὶ τὸν Τάναϊν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην. Ita etiam Hegeſippus, *incolebant Scythicum Tanaim, finitimaque eius & Mæotides paludes*, id eſt ex vſu Scripturæ terram Gog & Magog, non terram aut montes Ararat. Neque aliter Claudianus in Rufinum lib. 1. D

------ *patriumque bibens Mæotin Alanus.*

Communis ſententia hæc eſt, Ararat eſſe Armeniam. Itaque hoc ipſo loco Gen. 8. 4. pro montibus Ararat vulgatus interpres habet *montes Armeniæ.* Et in Ierem. 51. 27. Theodoretus Ararat vocari ſcribit Armeniam, Ἀραρὰτ τὴν Ἀρμενίαν καλεῖ. Et Eſa. 37. 38. Græci interpretes habent διεσώθησαν εἰς Ἀρμενίαν, vt vulgatus 4. Reg. 19. 37. *fugeruntque in terram Armeniorum*, pro Hebræis נמלטו ארץ אררט *effugerunt in terram Ararat.* Quam verſionem eſſe optimam apparebit conferenti locum Eſaiæ cum Beroſo, qui hîc habet, εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἀπῄεσαν, *in Armeniam profecti ſunt.* Vtrobique agitur de Sennacheribi filijs, qui Sennacheribo patre interfecto coacti E
ſunt ſolum vertere. Beroſi eâ de re fragmentum inſigne, & cum ſacrâ hiſtoriâ mirè conſonum lege apud Ioſephum Antiquitatum libro 10. cap. 2.

v. Cyrill. in Iulian. l. 1. Itaque arcam in Armeniâ ſubſtitiſſe plerique volunt. Sic apud Abide-

A num Xiſuthrus, id eſt Noe, vt diluuium effugeret, ex Aſſyriâ εἰς Ἀρμενίους ἀπέπλεε *ad Armenios nauigauit.* Et Melo vetus author qui ſcripſit τὴν συσκευὴν τῶν κατὰ Ἰουδαίων, inter cætera narrat μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας ἀπελθεῖν τὸν περιλειφθέντα ἄνθρωπον μετὰ τῶν υἱῶν; *poſt diluuium ex Armeniâ exceſſiſſe hominem qui cum filijs ſuis euaſerat.* Et Beroſum aſſerit Ioſephus ſcripſiſſe de arcâ in quâ Noe ſeruatus eſt, προσενεχθείσης αὐτῆς ταῖς ἀκρωρείαις τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν, *cum ea appuliſſet ad Armeniorum montium iuga.* Neque aliter ſentiunt noſtri ſcriptores: Euſtathius Antiochenus: ἡ δὲ κιβωτὸς ἀνυψωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὕδατος εἰς ἄκραν τινὰ ὄρους τὴν κατὰ τὴν Ἀρμενίαν ἔστη, *arca ab aquis ſublata ſtetit in ſummitate cuiuſdam montis qui eſt in Armeniâ.* Chryſoſtomus in

B orat. de perfectâ Charitate: οὐχὶ καὶ τὰ ὄρη μαρτυρεῖ τῆς Ἀρμενίας, ἔνθα ἡ κιβωτὸς ἱδρύθη, οὐχὶ καὶ τὰ λείψανα αὐτῆς ἕως νῦν ἐκεῖ σώζεται πρὸς ἡμετέραν ὑπόμνησιν; *Nunquid etiamnum* (de diluuio) *montes Armeniæ teſtantur vbi conſtitit arca, nonne hodieque ibi ſeruantur eius reliquiæ ad noſtram commonefactionem.* Aratus libro 4.

Armeniæ celſis inſtabat montibus arca.

Iſidorus orig. lib. 14. cap. 8. *Ararat mons Armeniæ in quô arcam hiſtoriæ poſt diluuium reſediſſe teſtantur.* Haitho Armenus cap. 9. *In Armeniâ eſt altior mons quàm ſit in toto orbe terrarum, qui Arath* (lege Ararat) *vul-*

C *gariter nuncupatur: Et in cacumine illius montis arca Noæ poſt diluuium primò ſtetit.* Idem ſcribunt multo plures quos hîc proferre longum eſſet. Et *Ariarathis* nomen in Armeniâ minori notiſſimum fuit: vnde *Ariarathea* lacus ſalis apud Conſtantinum Porphyrog. Proinde cum in Theophilo Antiocheno leguntur arcæ reliquiæ hodieque ſupereſſe ἐν τοῖς Ἀραβικοῖς ὄρεσιν, *in Arabicis montibus*, forte legendum Ἀρμενιακοῖς vel Ἀρμενίοις; Quanquam non deſint qui Arabiam vſque ad vicina Armeniæ loca extendant. In his Xenophon qui Arabiæ Meſopotamiam accenſet lib. 1. Anabaſeos. Et Plinius qui Euphratem Arabiam læua dextraque Comagenem diſterminare dicit. Arabiam, id eſt Meſopotamiæ partem Armeniæ proximam. Eum Plinij locum mihi indicauit vir doctiſſimus atque huma-

D niſſimus Dn. de Grantemeſnil, qui literas cum armis non credidit eſſe ἀσυστάτους, nec ſe abduci paſſus eſt communi noſtrorum nobilium errore.

Supereſt vt doceamus in quo Armeniæ loco ſteterit arca. Duæ ſunt ſententiæ, vna Hieronymi qui ſtetiſſe vult circa Araxenam. *Ararat,* inquit, *regio in Armenia campeſtris eſt, per quam Araxes fluit, incredibilis vbertatis, ad radices Tauri montis qui vſque illuc extenditur. Ergo & arca in quâ liberatus eſt Noe cum liberis ſuis, ceſſante diluuio, non ad montes generaliter Armeniæ delata eſt, quæ appellatur Ararat, ſed ad montes Tauri altiſſimos qui Ararat imminent campis.* Id ſequutus Guillelmus de Rubruquis cap. 49. Itinerarij Tartariæ quam S. Ludouici Galliarum regis man-

E dato peragrauit ante annos ferè quadringentos, aſſerit *Araxi & Naxuanæ* (vrbi ad Araxem ex Ptolemæo notiſſimæ) *duos imminere montes Maſſis nomine, in quibus arca reſedit; & Cemainum oppidum ab octo illis ibi conditum qui ex arcâ exiuerunt, idque patere ex ipſo nomine quô octo ſignificantur.* Nempe *Cemainum* alludit ad Hebr. שמן *ſemen* octo.

Et Euſeb. lib. 9. præp.

In Hexam. pag. 49.

Ad Autolycum lib. 3.

Plin. lib. 5. cap. 24.

Altera ſententia, cui accedo libentius, quia plures habet aſſertores, & in his quoſdam Hieronymo longè vetuſtiores, arcæ Noæ locum metatur in Gordyæorum montibus, qui ijdem Carduchi dicuntur, Cardiei, Cordyæi, Cordueni, Gordi, Cordæi, Curdi &c. Vt & variè ſcribitur montis nomen *Kardu, Cardon, Kurud, Kardynus, Cordyæus &c.* Agmen ducit Beroſus, Beli ſacerdos, Alexandro magno æqualis, qui poſt enarratam diluuij hiſtoriam hæc ſubiungit: Λέγεται δὲ καὶ τοῦ πλοίου ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν Κορδυαίων ἔτι μέρος τι εἶναι, καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφάλτου ἀφαιροῦντας. χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τῷ κομιζομένῳ πρὸς ἀποτροπιασμούς. *Fertur autem etiam nunc nauigij pars aliqua ſupereſſe in Armeniâ in monte Gordyæorum, & quoſdam inde auferre bitumine eraſo: Eô autem ablato vtuntur homines pro amuleto.* Nec multo aliter Alexander Polyhiſtor, niſi quòd hos Armeniæ montes pro Gordyæis Corcyræos appellat: Quomodo vocaſſe credo locorum incolas, quorum lingua, Strabone teſte, partim erat Arabica, quia Arabicè קרקור *Korcur eſt nauis prælonga, nauis magna.* vide Giggeium tomo 3. p. 1142. Ergo hinc Corcyræi merito dicti montes in quibus magna illa nauis, id eſt, arca Noæ ſubſtitit. Polyhiſtoris verba ſunt: τοῦ δὲ πλοίου τούτου κατακλιθέντος ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, μέρος τι * . . . . ἐν τοῖς Κορκυραίοις ὄρεσι τῆς Ἀρμενίας διαμένον, καὶ τινας ἀπὸ τοῦ πλοίου κομίζειν ἀποξύοντας ἄσφαλτον. χρῶνται δὲ αὐτῇ πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς.

Apud Ioſeph. Ant. lib. 1. c. 4.

In Euſeb. Chron. lib. 1. p. 8.

* forte ἔτι εἶναι λέγεται.

A B C

Idem ſequitur è ſacri textus Paraphraſtis Chaldæus interpres vetuſtiſſimus Ionathan, cuius verba ſunt Gen. 8. 4. *Et quieuit arca menſe ſeptimo, is fuit menſis Niſan, decimâ ſeptimâ die menſis* על טורי קרדון *ſuper montes Kardon.* Hactenus verus Ionathan. Nam quod ſequitur de duobus montibus, *vno Kardaniâ nomine, altero Armeniâ, in quo condita ſit vrbs Armenia ad terram Orientis*, nugæ ſunt nugaciſſimæ à futili aliquo magiſtello conſarcinatæ, qui paraphraſim alioqui nobilem & bonæ frugis commentis ſuis conſpurcauit. Ita etiam Onkelos: *Quieuit arca &c.* על טורי קרדו *ſuper montes Kardu*: Et Arabs Herpenianus על גבאל אלקרוד *ſuper montes kurud*, id eſt Cordyæorum.

Sed & è Patrum choro id ipſum ſcribit Epiphanius aduerſus hæreſes lib. 1. tom. 1. §. 4. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐπιστάσης τῆς λάρνακος τοῦ Νῶε ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀραρὰτ ἀνάμεσον Ἀρμενίων καὶ Καρδυέων ἐν τῷ Λουβὰρ ὄρει καλουμένῳ: *Poſt diluuium cum arca Noæ conſtitiſſet in montibus Ararat inter Armenios & Cardyæos in monte Lubar dicto.* Et in Hæreſi 18. quæ eſt Nazaræorum: ἔτι καὶ δεῦρο τὰ λείψανα τῆς τοῦ Νῶε λάρνακος δείκνυνται ἐν τῶν Καρδυέων χώρᾳ *hûc vſque reliquiæ arcæ Noæ oſtenduntur in Cardyæorum regione.* D

Concinunt Arabum hiſtorici. Georgius Elmacinus hiſtoriæ Saracenicæ lib. 1 cap. 1. *Heraclius deinde abijt* פי קריה תמינין *in pagum Thſemaninum* * *quem exſtruxit Noe, ſuper quem pax, poſtquam ex arcâ egreſſus eſt, & aſcendit* אלי גבל גודי *ad montem Gudi* (lege גרדי *Gordi*) *& vidit locum arcæ qui eminet ſupra omnem illam regionem, eſt enim valde excelſus.* Et Geographus Nubienſis ſextâ parte Climatis quarti. *Mons* ימנין *Iemanim* (lege תמנין *Themanim*) *idem qui* אלגודי *Algode* lege אלגרדי *Algordi* E

* Arabicè תמאן octo. Itaq; pago nomen ab octo illis qui ex arcâ exierunt.

A id eſt *Gordyæus*) *in quo requieuit nauis illa, nauis Noæ cui pax*. Pagum *Themanin id eſt* τῶν ὀκτὼ ab illis octo qui ex arcâ exiuerant etiam Græci memorant. Agathias edit. Vulcanij lib. 4. pag. 135. Ἀμφὶ τὰ Καρδούχια ὄρη εἰς κώμην Θαμανῶν *circa Carduchios montes ad pagum Thamanorum.*

Hi omnes in id conſentiunt arcam Noæ quieuiſſe ſuper montes Gordyæorum. Sed de illorum montium ſitu non conuenit inter ſcriptores. Ptolemæus Gordenen & Gordiæos montes ponit circa fontes Tigridis, & Carduchos circa Cyrum fluuium, inter Caduſios & Martianam paludem, tanquam populos diuerſos à Gordiæis. Certum tamen eſt Carduchos ad Tigrim habitaſſe, non quidem ad fontes, ſed in Armeniæ & Aſſyriæ vel
B Adiabenes confinijs, & ab his non diſtingui Cordyæos ſeu Gordiæos. Plinius lib. 6. cap. 13. *Adiabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni præfluente Tigri*; Et cap. 27. *Tigris ex Armeniâ acceptis fluminibus claris* &c. *luſtratis montibus Gordyæorum* &c. Xenophon qui loca peragrauit lib. 4. Anabas. τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέμματο, *Carduchi montes prærupti ipſi fluuio imminent*, nempe Pigreti ſeu Tigridi. Et rurſus: ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Πίγρητος ποταμοῦ, ἣ μὲν βούλωνται διαβήσονται: *à captiuis enim audiuerant, ſe Carduchijs montibus ſuperatis in Armeniâ*
C *Pigretis* (Tigridis) *fluuij fontes ſi vellent traiecturos*. Strabo lib. 16. de Tigri: ἐπὶ πολὺ δ' ἐνεχθεὶς ἀφανὴς ἀνίσχει πάλιν οὐ πολὺ ἄπωθεν τῆς Γορδυαίας, *diu ita lapſus vt videri non poſſit, rurſus exoritur non procul à Gordyæis*. Item: πρὸς δὲ τῷ Τίγρει τὰ τῶν Παρθυαίων χωρία, οὓς οἱ πάλαι Καρδούχους ἔλεγον, *Ad Tigrin ſunt Parthorum loca quos veteres Carduchos appellabant*. Hinc in Procop. in Genes.
Procopio *Ararat* (id eſt mons Gordyæus) *medius inter Armeniam & Parthiam excurrit verſus Adiabenam*. Dion in Trajanô eum narrat è Niſibi magno labore materiam conuehi iuſſiſſe ad Tigrim fluuium, vnde pontem ſtrueret quô traijceret in Adiabenem κατὰ τὸ Κάρδυνον ὄρος *prope montem Kardynon* ſeu Gordyæum.

Hoc præcipuum quod in eô ipſô locô quem Gordyæorum montibus
D aſſignant tot veterum teſtimonia, etiam arcæ reliquias fuiſſe docent Arabes & Hebræi ſcriptores; quod probare eſt in procliui. Moſal eſt hodieque Meſopotamiæ vrbs ampliſſima Tigri adiacens, è regione loci in quô ſita erat Niniue. Ab hâc Geographus Arabs deſcribens iter Amidam, Clim. 4. part, 6.
oppidum ex Ammiano & Procopio notiſſimum, quod à Gordyæis Tigris diuidit. *A Moſal*, inquit, *ad vrbem Balad ſunt* XXI *millia &c. Et à Balad ad inſulam filij Omar* LXIX *millia: Ea adjacet montibus Iemanin* (lege Thſemanin) *Et Maſurin &* Kilſabur. *Ex quâ montium ſerie eſt mons Godi* (lege Gordi) *Amidæ imminens è regione propugnaculorum. Quin mons Iemanin* (Thſemanin) *idem qui Godi* (Gordi) *in quô requieuit nauis*
E *illa, nauis Noæ cui pax*. Ita Beniamin Iudæus ſcribit ſe Niſibi profectum Itiner. pag. 61.
biduo veniſſe לגזיר' בן עמר והיא בתוך נהר חדקל לרגלי הרי אררט מהלך ד' מילין למקום שנחה שם תבת נח *ad inſulam filij Omar, quæ eſt in medio Tigride, ad radices montium Ararat: vnde quatuor diſtat millibus locus in quô requieuit arca Noæ*. Addit Omarem Alcitabi filium arcæ reliquias ex illo monte in

inſulam tranſtuliſſe, & fabricaſſe ex illis templum quoddam Mahumetanum. A

Video eſſe viros doctos qui ab his diſſentire Ioſephum putant, cum arcæ reliquias oſtendi dicit in regione Καιρῶν *Cæron*, quam Adiabenes Rex Monobazus dedit Izati filio: χώραν, inquit, δίδωσι Καιρῶν λεγομένην. Φέρει δὲ ἡ γῆ πλεῖστον τὸ ἄμωμον ἀγαθή. Ἔστι δὲ αὐτῇ καὶ τὰ λείψανα τῆς λάρνακος, ἣν Νῶχον ἐκ τῆς ἐπομβρίας διασεσῶσθαι λόγος ἔχει, καὶ μέχρι νῦν ταῦτα τοῖς ἰδεῖν βουλομένοις ἐπιδείκνυται, *Regionem dedit Cæron dictam: Ea autem eſt terra amomi feraciſſima. Ibi etiam ſunt arcæ illius reliquiæ, in quâ Noe diluuium euaſiſſe fertur, & hodieque oſtenduntur videre volentibus.* Sed mirum ni Ioſephi Καιρῶν corruptum ſit ex Chaldæo קרדון *kardon* quo vtitur Ionathan, vnde Dionis Καρδυνὸν ὄρος. Idem certè ſolum deſcribi docet Adiabenes vicinia, & amomi feracitas, cuius prouentu Corduene potiſſimum inſignis eſt. Strabo lib. 16. Ἔστι γὰρ εὔβοτος ἡ χώρα καὶ εὐερνής, ὥστε καὶ τὰ ἀειθαλῆ τρέφειν, καὶ ἄρωμα τὸ ἄμωμον, *regio paſcuis læta eſt & germinibus, adeoque fert etiam quæ ſemper virent, & aroma amomum.* Philargyrius in hac verba *Odor cæni grauis.* Georg. lib. 4. *Odor grauis, quia & leuis dicitur, vt Salluſtius: Apud Corduenos amomum, & alij leues odores gignuntur.* Inde eſt quod amomum modo Armenium dicitur, vt in Dioſcoride, Plinio, Auicennâ &c. modo Aſſyrium, vt in Virgilio, C

Antiq. l. 20. cap. 2.

Eclog. 4. ----- *Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.*

Et in Statio.

Sylu. l. 1. In Epiced. Pileti Vrſi. ----- *Aſſyrio manantes gramine ſuccos.*

Et Silij lib. 11.

Nec crinem Aſſyrio perfundere pugnet amomo.

Nempe inter Aſſyriam & Armeniam Corduene ita media eſt, vt modò huic modo illi adſcribatur.

Iam quæri poteſt non immerito quid Minyadis nomine ſignificatum voluerit Nicolaus Damaſcenus, cum arcæ locum definit in hæc verba: Ἔστιν ὑπὲρ τὴν Μινυάδα μέγα ὄρος κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, Βάρις λεγόμενον, εἰς ὃ πολλοὺς συμφυγόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περισωθῆναι. Καί τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχούμενον, ἐπὶ τὴν ἀκρώρειαν ὀκεῖλαι, καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ πολὺ σωθῆναι. D *Eſt ſuper Minyadem ingens in Armenia mons Baris dictus, in quô fama eſt euaſiſſe ex diluuiô multos, vnum verò in arcâ vectum ad verticem appuliſſe, & lignorum reliquias ibi diu ſeruatas.* Fallor, an ibi *Minyas* eſt Hebræorum מני *Mini* vel *Minni* regio, quam cum Ararat, id eſt Corduene, nominat Ieremias cap. 51. verſ. 27. vbi de Babylone: *Conuocate*, inquit, *contra eam regna Ararat, Minni & Aſcenaz.* Pro מני Chaldæus habet הרמיני *Armeniam*, hîc & Micheæ 7. 12. Neque fortaſſe id male, ſaltem in Ieremiâ. Videtur enim Armeniæ vox conflata eſſe ex הר-מני *Harmini*, id eſt mons *Mini*, ſiue montana Minyadis. Quam Armeniæ partem fuiſſe ſuſpicor Gordyænæ proximam, à quâ deinceps tota Armenia appellationem traxerit. Huius aut huic ſimillimæ compoſitionis veſtigia veteres ſe deprehendiſſe putarunt in his verbis Amos 4. 3. והשלכתנה ההרמונה E quæ Ionathan ita exponit, ויגלון יתהון להלאה מן טורי הרמיני *& deportabunt*

A *eos vltra montes Armeniæ*, quomodo & alij. Theodoretus : ἀπορριφήσεσθε εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀρμανὰ &c. ὁ δὲ Σύμμαχος τὸ Ἀρμανὰ Ἀρμενίαν ἡρμήνευσεν. Ὁ δὲ Θεοδοτίων, ὑψηλὸν ὄρος. Hieronymus : *Et proijciemini, inquit, in locis Armeniæ quæ vocantur Armona. Denique Symmachus ita interpretatus eſt: Et proijciemini in Armeniâ. Pro quibus* LXX *montem Remman: Aquila montem Armona; Theodotio montem Mona. Quinta autem editio excelſum montem tranſtulerunt.* Vides pleroſque interpretes hanc vocem ſic interpretari, quaſi ſit compoſita ex הר & רמן vel מונה. Quid ſi מונה *Mona* מני *Mini* & *Minyas* idem ſint?

De cætero nos latet cur Baris vocetur ille mons in quo ſubſtitit arca. An B à Grecis inditū nomen, apud quos βᾶρις barbari nauigij genus eſt? Aut ab Armenijs qui Deam coluerunt huius nominis? Strabo lib. 11. in Armeniæ deſcriptione: Ὁ Ἄβος ὄρος ἐστὶ ὁδοῦ τῆς εἰς Ἐκβάτανα φερούσης, παρὰ τὸν τῆς Βάριδος νεὼν, *Abus mons eſt prope viam quâ itur Ecbatana, præter Baridis deæ templum.* An denique *Baris* dictus eſt ab Hebræo deflexâ voce? Quia in illo ipſo monte Deus ברית *berith* id eſt fœdus contraxit, non tam cum Noâ quàm (Gen. cap. 9. verſ. 9. 11. 12. 13. 15. 16. 17.) cum hominum genere vniuerſo, iride datâ in ſignum fœderis. Vnde eſt quod in hiſtoriâ exitus Noæ ex arcâ vox *berith* ſeu fœderis ſepties repetitur. Eſt & quarta coniectura his fortaſſe vero propior. Ἀποβατήριον, inquit C Ioſephus, τὸν τόπον τοῦτον Ἀρμένιοι καλοῦσι. Et Euſtathius Antiochenus: καὶ τὸν τόπον ἔτι καὶ νῦν ἐκεῖνον ἀποβατήριον οἱ ἐπιχώριοι προσαγορεύουσι. Idem ferè legitur in Euſebio de locis; Quod Hieronymus ita tranſtulit: *Hunc locum Armenij exitum vel egreſſum vocant,* nempe ex arcâ vel naue in quâ Noe cum ſuis fuerat incluſus, quandiu durauit diluuium. Id enim propriè Græcis ἀποβατήριον. Quam vocem eſſe Armeniam viri docti qui ſcribunt toto cælo aberrant. Neque id voluit Ioſephus; ſed Armenios ſuâ lingua vocaſſe locum eô nomine quod Grecè tranſlatum ἀποβατήριον ſonat. Armenium porro illud nomen videtur fuiſſe *baris* vel *bariz*, id eſt exitus. Sic ex Arabicâ linguâ interpretor, quâ ברז *baraza* eſt exire foras, & ברוז *baruz* vel בריז *bariz* exitus. Nihil frequentius in Auicennâ; occurrit & in Alcorano paſſim. D Vide Abrahami Suratam & Auicennam Arab. p. 9. & 23. & 45. Arabes iam diximus ad Meſopotamiam vſque penetraſſe & Armenijs vicina loca: (lib. 1. p. 41.) Quin ſcribit Strabo τὸ τῶν Ἀρμενίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ἀράβων, πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνει κατά τε τὴν διάλεκτον, καὶ τοὺς βίους, καὶ τῶν σωμάτων χαρακτῆρας. *Armeniorum, Syrorum & Arabum gentes multum præ ſe ferre cognationis, ſermone, vitâ & corporum formâ.* Inde eſt quod Polyæni libro 4. Eumenes ἐπιστολὴν προσενήνεγκεν ὡς παρὰ Ὀρόντου σατράπου τῆς Ἀρμενίας γεγραμμένην Συρίοις γράμμασι, *epiſtolam protulit quaſi ab Oronte Armeniæ ſatrapa Syriacis literis ſcriptam.* Armenis nempe & Syris, propter linguæ viciniam, communes erant literæ. Quod ideo hîc obſeruo, ne quis E Armenia vocabula ex Arabiſmo putet abſurdè peti.

Si Fullero credimus ad *Barin* alludit *Lubar* eiuſdem montis nomen (Miſcellan. lib. 1. c. 4.) apud Epiphanium: *Imbarus* item vel *Nibarus* in Strabone Armeniæ mons ab Abo monte ad Mediam vſque protenſus. Sed *Imbarus* vel *Nibarus* cum *Bari* vel *Lubari* mons idem eſſe non poteſt, quia repugnat ſitus.

Theodoretus Eſaiæ locum exponens de vrbe Babylonis, *Tu autem dixeras in mente tuâ, in cœlum conſcendam* Eſ. 14. 13. obſeruat ad Aquilonem Aſſyriæ montem eſſe omnium in terris altiſſimum per quem ſperauerat ille rex ſe in cœlum eſſe aſcenſurum. Ὄρος, inquit, ὑψηλὸν εἶναι λέγεται βορράθεν Ἀσυρίων καὶ Μήδων, ἀπὸ τούτων τὰ Σκυθικὰ διορίζον ἔθνη, πάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ὀρῶν ὑψηλότατον. δι' ἐκείνου πάντως ὑπέλαβες, ὡς εἰκὸς, τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνοδον κατατολμήσειν. Ego in tantâ locorum notitiâ vix crediderim Babyloniæ regem id habuiſſe in animo, nec puto tale quicquam ex ſcriptura poſſe elici. Tantum accipio quod habet Theodoretus omnium eſſe celſiſſimum montem quô Aſſyria terminatur ab Aquilone, id eſt montem Gordyæorum in quo ſubſtitit arca Noæ. A B

CAPVT QVARTVM.

Vbi ante diluuium vixerit Noe & arcam fabricauerit.

Primi homines circa Babylonem, vbi paradiſus terreſtris, & Aſſyriam vbi Ararat. Arca in Aſſyriâ fabricata, vnde Oceanus à meridie erumpens, & venti Auſtrales in Armeniam impulere. Chaldæos ſcriptores ita teſtari. Sippara vnde dicantur. Lignum Gopher, ex quô arca, eſſe cupreſſum. Nullum lignum firmius. Epheſini templi valuæ è cupreſſu. Et eorum ſarcophagi qui pro patriâ occubuerant. Et ſceptrum Iouis. Ex eâdem materiâ naues ſolere fabricari: in Babyloniâ maximè & Aſſyriâ, vbi nulla alia materies. Gopher forte locus idem qui Straboni ὁ Κυπαρισσών. C

IAM videndum an aliquâ coniecturâ poſſimus aſſequi in quibus terris ante diluuium vixerit Noe & arcam fabricauerit. In genere primos homines circa Babylonem & Aſſyriam habitaſſe tam ex paradiſi deſcriptione colligitur, quàm ex eô quod Moſes diſertè aſſerit arcam ſubſtitiſſe in montibus Ararat, id eſt Gordyæis prope Aſſyriam; vnde ſequitur eam alicubi in viciniâ fabricatam. Neque enim veriſimile eſt machinam tantæ molis, formæ quadrangularis, neque ad motum comparatæ, tam multis animalibus & cibarijs grauem, facilè potuiſſe longum iter emetiri. Sed qualecunque illud iter, quod aquis creſcentibus confecit arca, tendebat, vt quidem puto, Septentrionem verſus: Cum quia Oceanus, cuius potiſſimum eruptione tam Aſſyria quam Gordyæa obrutæ & demerſæ ſunt, à meridie ingruebat; tum quia cœlo pluuio ab Auſtrô flant plerumque venti. Quod in graphicâ illâ Cataclyſmi deſcriptione Ouidius ita expreſſit. D

Protinus Æolijs Aquilonem claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes,
Emittitque Notum: madidis Notus aduolat alis.

Vnde & νότος Græce dicitur, ſi Gellio credimus, *quoniam eſt nebuloſus atque humectus, νότις enim Græce humor nominatur.* Nec deſunt qui Auſtrum quaſi hauſtrum dici putant ab hauriendis aquis. Itaque valde credibile eſt illud nauigium fabricaſſe Noam in locis Gordyænæ finitimis Auſtrum verſus, in Aſſyriâ ſcilicet, quæ ad Auſtrum illi proxima eſt. E

Gell. l. 2. c. 22.

Neque verò hæc ſententia ſolis nititur coniecturis: cum ei vetuſtiſſimi

mi

A mi ſcriptores adſtipulentur, Beroſus ſcilicet, Abydenus, & Polyhiſtor, qui Xiſuthrum vel Siſuthrum illum ſuum, quem ſubſtituunt pro Noâ, ex Aſſyriâ volunt in Armeniam nauigaſſe, publicis inſtrumentis Heliopoli depoſitis in Sipparis. Heliopolin in Sipparis Ptolemæus ſimpliciter vocat Σιπφάρα *Sippharâ*. Meſopotamiæ eſt oppidum ad Euphratem in orâ Babylonis inter Naardem & Seleuciam. Nomen ex ספריא *Siphraja* factum, id eſt ex libris & monumentis quæ inibi ſeruabantur. Sic in Chananæâ eandem vrbem Hebræi appellant קרית-ספר *Kiriath-Sepher*, vrbem librorum, & Chaldæi קרית-ארכי *Kiriath-arche*, vrbem Archiuorum Ioſ. 13. 15. 16. & Iud. 1. 11. 12. V. Euſeb. Gr. Chron. lib. 1. p. 8.

B Iam quæ ſequitur ratio non parum habet momenti. Arcam fabricare Noe iuſſus eſt ex lignis גופר *gopher*. Gen. 6. 14 Porro *gopher* eſſe cupreſſum Fullerus rectè colligit ex ipſâ voce Græcè ſiquidem cupreſſus eſt κυπάρισσος: A quo nomine terminationem ſi demas, κυπὰρ & *gopher* ſonô parum diſcrepabunt. Præterea non aliam eſſe materiam cupreſſu firmiorem aduerſus cariem & tineas, fere conuenit inter ſcriptores. Quo, præter Platonis & Plinij loca, quæ legere eſt apud Fullerum, mire faciunt hæc Martialis lib. 6. Epigr. 49. Miſcell. ſacr. lib. 4. cap. 5.

Sed viuâ generata de cupreſſo;
C *Quæ nec ſæcula centies peracta,*
Nec longæ cariem timet ſenectæ.

Et Epigram. 73.

-------- *perpetuâ nunquam moritura cupreſſo.*

Adde ex libro ſecundo Thucydidis λάρνακας κυπαρισσίνας arcas è cupreſſo fuiſſe quibus Athenienſes eorum oſſa efferebant qui in bello pro patriâ occubuerant. Nempe, vt habet Scholiaſtes, διὰ τὸ ἄσηπτον εἶναι *quia eſt expers putredinis*. Pythagoræi tamen, Hermippo teſte apud Laertium lib. 8. ἀπείχοντο σορῶν κυπαρισσίνης, διὰ τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον ἐντεῦθεν πεποιῆσθαι, *abſtinebant à ſepulchro cypariſſino, quia Iouis ſceptrum ex hac arbore conſtat.* Quod ipſum non puto poëtas aliâ de cauſſâ finxiſſe quam quia ligni
D perennitas videbatur ſignificare Iouis imperium eſſe æternum. Nec omittendus Theophraſti locus inſignis, quô poſt earum arborum ſeriem quæ vetuſtatem minimè ſentiunt, hæc addit: τούτων δὲ χρονιώτατα δοκεῖ τὰ κυπαρίττινα εἶναι. τὰ γοῦν ἐν Ἐφέσῳ ἐξ ὧν αἱ θύραι τοῦ νεὼ τεθησαυρισμέναι, τέτταρας ἐκεῖνο γένεας: *harum autem maximè diuturna videtur eſſe cupreſſina materies, ex quâ fabricatæ templi Epheſini valuæ per quatuor generationes incorruptæ durarunt.* Quod Plinius expreſſius: *valuas eſſe è cupreſſo, & iam quadringentis prope annis durare materiam omnem nouæ ſimilem.* Hiſt. Plant. lib. 5. c. 5. lib. 16. cap. 40.

Eôdem faciunt hæc Vitruuij lib. 2. cap. 9. de cupreſſu & pinu: *In vetuſtatem ſine vitijs conſeruantur, quod is liquor qui ineſt penitus in corporibus eo-*
E *rum habet amarum ſaporem, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem, neque eas beſtiolas quæ ſunt nocentes. Ideoque quæ ex his generibus opera conſtituuntur permanent ad æternam diuturnitatem.* Proinde idem Vitruuius lib. 7. cap. 3. vult vt camerarum aſſeres ſint maxime cupreſſini, *quod abiegni ab carie & ab vetuſtate celeriter vitiantur.* Itaque nihil procli-

uius quam vt cupreſſina fuiſſe dicatur arcæ materies, cuius reliquias ſuperfuiſſe per plura annorum millia teſtantur ij quos citauimus, Beroſus, Abydenus, Alexander Polyhiſtor, Nicolaus Damaſcenus, Ioſephus, Theophilus & Euſtathius Antiocheni, Euſebius, Epiphanius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Iſidorus, Haitho Armenus, Georgius Elmacinus, Geographus Nubienſis, Benjamin Iudæus &c. A

Sed vnum videtur deeſſe ad perfectam probationem; Hanc materiam ad nauigia eſſe commodam nullo teſte docet Fullerus, ſi vnum verbulum excipias noui & obſcuri ſcriptoris Petri Martyris ab Angleriâ, qui Cretæ ſcribit non tantum domorum trabes & contignationes, ſed naues etiam è cupreſſu conſtrui. Nempe virum doctum fugerat Plutarchi locus B Sympos. lib. 1. Problem. 2. *Neque naupegus primo collocat Iſthmicam pinum,* ἢ τὴν Κρητικὴν κυπάριττον *aut Creticam cupreſſum.* Et Vegetij lib. 4. c. 34. *Ex cypreſſo ergo & pinu domeſticâ ſiue ſylueſtri larice & abiete præcipue liburna contexitur.* Et Theodorici Gothorum regis epiſtola ad præfectum Abundantium, cui procurationem committens ad faciendos mille dromones quibus frumenta publica conuehantur: *Per cunctam*, inquit, *Italiam directis artificibus apta operi ligna perquire. Et ſicubi cupreſſos aut pinos repereris in vicinitate littoris, datô competenti pretiô dominis conſulatur.* Caſſiod. Var. lib. 5. Epiſt. 16.

Hæc de Cretâ & Italiâ. Sic in Phoenice Diodorus vt probet materiam C amplam ſuppetere ad fabricandas naues, Libanum ait circa Tripolim & Byblum & Sidonem refertum eſſe ξύλων κεδρίνων, καὶ πευκίνων, καὶ κυπαρισσίνων θαυμαστῶν τό τε κάλλος καὶ μέγεθος, *lignis cedrinis, & lariceis, & cupreſſinis, ſpecie & magnitudine mirandis.* Et à Platone lib. 4. legum, inter arbores τοῖς ναυπηγοῖς vtiles, poſt abietem & laricem nominatur κυπάριττος *cupreſſus.* Eôdem faciunt hæc Theophanis in vitâ Anaſtaſij: *Cum didiciſſet claſſem Saracenorum ab Alexandriâ in Phoenicem properare ad ligna cupreſſina incidenda, eademque ad vſum nauium comparanda.* Lib. 19. p. 702. V. Baron. ad A. 714.

Probaui hactenus arcam è cupreſſu fuiſſe fabricatam: Id porrò nullibi gentium præſtari potuit commodius quàm in Aſſyriâ vel Babyloniâ, vbi nulla eſt alia materies vnde fabricentur naues. Vnde eſt quod claſſis ingens quam Babylone conſtruxit Alexander conſtitit ex ſolâ cupreſſo. Arrianus in Alexandro lib. 7. pag. 161. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἄλλος αὐτῷ ἐναυπηγεῖτο στόλος, τέμνοντι τὰς κυπαρίσσους τὰς ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. Τούτων γὰρ μόνων τῶν δένδρων εὐπορίαν εἶναι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, τῶν δὲ ἄλλων ὅσα ἐς ναυπηγίαν, ἀπόρως ἔχειν τὴν γῆν ταύτην. *Dicit autem* (Ariſtobulus Alexandri expeditionum comes) *aliam quoque claſſem Alexandrum conſtruxiſſe, cæſis cupreſſis quæ erant in Babyloniâ. Harum enim ſolum arborum in Aſſyriorum regione copiam eſſe. Aliarum autem quæ conficiendis nauibus aptæ ſunt inopiâ hanc terram laborare.* Eadem habet Strabo lib. 16. pag. 741. & ex eodem fonte hauſta. D E

Quid ſi *Gopher* Gen. 6. 14. ſit loci nomen à cupreſſis ita dicti, vt à quercubus אלון *Elon*, à moris בכא *Baca*, à ſpinis Arabicis שטים *Sittim* vel *Setin*, à palmis תמר *Tamar* & דקלה *Dicla*, à malis punicis רמון *Rimmon*. Ligna *Gopher* erunt ligna τοῦ Κυπαρισσῶνος *Cupreſſeti* cuius locum in Aſſyriâ Stra-

A bo deſignat his verbis. Περὶ Ἄρβηλα δέ ἐστι καὶ Δημητριάς πόλις, εἶθ' ἡ τοῦ Νάφθα πηγή, καὶ τὰ Πυρά, καὶ τὸ τῆς Ἀναίας ἱερόν, καὶ Σαδράκαι τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου βασίλειον, καὶ ὁ Κυπαρισσών, καὶ ἡ τοῦ Κάπρου διάβασις συνάπτουσα ἤδη Σελευκείᾳ καὶ Βαβυλῶνι *Circa Arbela eſt vrbs Demetrias: deinde Naphthæ fons, & ignes* (id eſt campus flagrans de quô Plinius, niſi quis malit intelligi τὰ πυρεῖα: In qua ſententia eſt doctiſſimus D. de Grantemeſnil) *& templum Anææ* (alijs Anaitidis) *& Sadracæ Darij Hyſtaſpis filij regia, & Cupreſſetum, & Capri traiectus iam ad Seleuciam & Babylonem pertinens.* Ex his conſtat Cupreſſetum in Adiabene fuiſſe, circa Capri traiectum, non procul ab oſtio, vbi vna portarum de quibus Nahumi 2. 7.
B vt ſuo loco probamus. In hoc, inquam, Cupreſſeto cædi potuere ligna ex quibus arca fabricata eſt. Quod vt coniecturam affero; abſit enim vt temerè quicquam affirmem.

CAPVT QVINTVM.

De terra Senaar *vel* Sennaar *vel* Sinhar *vel* Singar, *in quam ex montibus Ararat profecti ſunt primi homines.*

C *Sinhar, Senaar, Sennaar*, Gr. Βαβυλών & Βαβυλωνία, Arab. *Bagdad*, Chald. *Babel & Pontus*. Quomodo alijs *Ellaſar*. Pontus fortè & Pontica terra pro Bottica dicta, Chaldææ veteri nomine, à Macedonibus vt videtur impoſito. Sinhar circa Babylonem. Abydeni locus & Heſtiæi. Ratio nominis. *Sinhar* alijs *Singar*, vnde *Singara* & *Singarena*.

S*Inhar* שנער, vel, vt ſcribunt veteres, *Senaar* & *Sennaar*, in Græcâ verſione redditur Βαβυλών. Zachar. 5. 11. & Βαβυλωνία Eſ. 11. 11. in Arabicâ Pentateuchi אלבגדאד *Albagdad*: In Chaldaicâ Onkeli conſtanter בבל *Babel*: In Ionathane & Ieroſolymitano interprete, modo בבל *Babel*, modo פונטוס *Pontus*. Quomodo redditur אלסר *Ellaſar* Gen. 14. 1. à Symmacho & Hieronymo. Quod non capio: Niſi Pontum & Ponticam terram dici putemus pro Botticâ. Fuit id vnum è Chaldeæ ſeu Babyloniæ nominibus. Magnum Etymologicum: Βοττικὴ ἡ Χαλδαϊκὴ γῆ, καὶ θηλυκῶς λέγεται Βοττιαῖς,
D καὶ Βοττιαϊκή, κτητικόν. Macedones, vt videtur, ita nominauerant propter ſimilitudinem quam habet cum Betticâ vel Bottiæâ Macedoniæ; vbi lacus & flumina quæ vel in lacum influebant, vel ex eôdem emergebant. Strabonis Epitome de Pella: ἔχει δὲ λίμνην περὶ αὐτήν, ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ. τὴν δὲ λίμνην πληροῖ τοῦ Ἀξίου τι τοῦ ποταμοῦ ἀπόσπασμα. εἶτα ὁ Ἀξιὸς διαιρῶν τήν τε Βοττιαίαν καὶ τὴν Ἀμφαξῖτιν γῆν, καὶ παραλαβὼν τὸν Ἐρίγωνα ποταμὸν &c. *Habet autem lacum oppoſitum ex quo fluit amnis Ludias: Lacum autem implet Axij fluuij ramus: Deinde Axius diuidens Bottiæam & Amphaxitin terram, & Erigonem fluuium aſſumens &c.* Strab. l. 7.

Vtvt ſit, hoc certiſſimum terram Sinhar fuiſſe circa Babylonem.
E Nam Gen 10. 10 & 11. 2. 9. expreſſe dicitur *Babel*, id eſt Babylon, fuiſſe in terra *Sinhar*. Et Daniel 1. 2. Nebucadnetſar legitur vaſa templi deportaſſe in terram *Sinhar*, in fanum Dei ſui, id eſt Beli, Babylone, vt expreſſè habet Abydenus apud Euſebium lib. 1. *præparat.* Αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων, τό τε Βήλου ἱερὸν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας φιλοτι-

μος, *ipſe vero* (Nabuchodonoſorus confecto Syriaco bello) *de belli manubijs cum Beli templum atque alia magnificè ornaſſet.* Quin apud Ioſephum & Euſebium Hiſtiæus Mileſius rerum Phoeniciarum vetuſtus ſcriptor, meminit Σεναὰρ τῆς Βαβυλωνίας. Neque obſcura eſt ratio nominis. נער *naar* eſt excutere. Eô verbo Deus vtitur, cum dicit Iob. 38. 13. *impios è terra excuti.* Merito igitur terra שנער *Senaar* vocatur terra quæ excutit, id eſt cuius *incolæ* iuſto Dei iudicio in omnes mundi oras excuſſi ſunt & diſſipati, dum inſanam illam Babylonicæ turris ſubſtructionem moliebantur. A

Ioſeph. Antiq. lib. 1. cap. 5. Euſebius lib. 9. præp.

Sinhar שנער efferetur *Singar*, ſi litera *Ajin* mutetur in g, quomodo in שעור *Segor* עזה *Gaza* & עמרה *Gomorrha.* Vnde multis perſuaſum *Sinhar* eſſe *Singaram* & *Singarenam.* Singaræ vrbis in Meſopotamiâ meminere Plinius, Eutropius, Ptolemæus, Ammianus, Athanaſius in epiſtolâ ad ſolitariam vitam agentes, Geographus Nubienſis ſexta parte climatis quarti. Singarenę regionis Sextus Rufus & Pomponius Lętus. Occurrit & mons Singaras in Ptolemæo. Singara vrbs à Nubienſi deſcribitur ad occidentem oppidi *Balad* ad milliare XXVII. Et Balad ad Tigrim XXI. M. paſſ. ſupra Moſal, quæ item eſt ad Tigrim ex oppoſito Niniues. Itaque veriſimile eſt ad Singarenam pertinuiſſe, præter Babylonis agrum, omnem oram Tigridis occidentalem vſque ad montana Armeniæ. Quod non obſeruo de nihilo, vt ſuo loco dicetur. B C

CAPVT SEXTVM.

De Pallio Sinhar Ioſ. 7. 21.

Interpretationes Symmachi, Onkeli, Ioſephi, Aquilæ, Selomonis. Fabula Iudaica omnes Reges palatia habuiſſe in terra Chanaan. Chald. מילתא *melata* non eſſe *μηλώτην* vt docti volunt, neque pelles quibus veteres incubabant ad captanda ſomnia, ſed lanam molliſſimam. Ex Mileto corrupta vox. Mileſiæ lanæ pręſtantiſſimæ. LXX ἔρια ἐκ Μιλήτου, Ezech. 27. 18. Vbi Chald. *lana melat circumligata*, id eſt intecta ne inquinetur. Quod probatur ex Varrone, & Laertio, & Talmudicis. Non omnis melata ex Mileto, vt non omne cuprum è Cypro, &c. Saraballum aluminatum, in Talmude. Quid ſit Saraballum. Aquæ aluminis vſus in lixiuijs. Alumen Babylonicum. Lapis amiantus cur dicatur alumen plumeum. Ex eo telæ & panni. An id ſit צריף. ex eodem mantilia, & Brachmanum & Serum veſtes, quæ in igne purgabantur. πυρὸς ξίφος: להב & לחט tam acies quam flamma. Purpura Babylonica vbi. Coccineus & purpureus color promiſcuè ſumpti. Inde lux Euangeliſtis. Stola nuda. Stola varia. Varios colores intexere Babylone inuentum. Pręcipuus vſus in periſtromatis, quorum pretium immenſum. Et in mulierum veſtibus, ſed & in virilibus. Purpura Babylonica varia. Aurum veſtibus intextum multo ante Attalum. D

OBITER docendum quod genus ſit veſtis אדרת שנער *pallium Sinhar* Ioſ. 7. 21. Quô Ierichunte viſô, ita libidine exarſit Achan vt manum injecerit in interdictum. Symmachus exponit ἔνδυμα Συναρ̀ *veſtem Synar.* Onkelos אצטלי בבלי *Stolam Babylonicam*: Aquila item, quem nonnulli eundem eſſe putant, στολὴν Βαβυλωνικὴν. Quæ eſt interpretatio vocis: iam rei ſubſequitur.

Antiq lib. 5. cap. 1.

Ioſephus mihi videtur ſibi non parum indulgere, dum aſſerit fuiſſe χλαμύδα βασίλειον ἐκ χρυσοῦ μὲν πᾶσαν ὑφασμένην *paludamentum regium ex auro totum intextum.* Cui Iudaico commento aliud multo putidius ſuperſtruens R. Selomo, nugatur ipſiſſimam fuiſſe ſtolam Regis Babyloniæ, quæ ſeruabatur in palatio quod Ierichunte habebat, provt moris erat tum E

A tèmporis vt omnes Reges palatium haberent in terrâ Iſrael; *Pallium*, inquit, *Sinar* eſt אצטילא דמילתא בבלי *ſtola ex lanâ molli Babylonicâ. Senſus eſt Regem omnem qui ſibi non comparauerat palatia in terrâ Iſrael* לא נתקררה דעתו במלכותו *non refrixiſſe mentem ejus in regno ſuo* (id eſt animo illius non fuiſſe ſatis) *quia dicitur Ierem. 3. 19. dabo tibi terram deſiderabilem, hæreditatem decoram exercituum gentium. Itaque palatia Regis Babyloniæ Jerichunti fuere, quô cum is ſe conferebat, illô palliô induebatur.* Credat Iudæus Apella, non ego.

Interim id habemus, pallium illud ex mente Selomonis fuiſſe אצטילא דמילתא *ſtolam ex melata*, id eſt ex lanâ molli. Quod ipſum Talmudici
B ſcribunt in tractatu Sanhedrin; vbi מילתא *melata* alij ſericum eſſe volunt, alij lanam puriſſimam & molliſſimam, quod veriſſimum. Nam eô ſignificatu paſſim occurrit in Paraphraſtis. Non probo tamen quod Munſterus, Boderianus, & vterque Buxtorphius, viri in iſtis literis ad miraculum vſque docti, *melat* deducunt ex voce Græcâ μηλωτὴ. Quia μηλωτὴ plane eſt aliud, nempe περιβόλαιον δερμάτινον *ina pellis*, ſine vllo reſpectu ad lanam. Quin & πᾶν δέρμα & πᾶσα βύρσα μηλωτὴ λέγεται, *omnis pellis vel omne corium melote dicitur*; Ita Heſychius & magnum Etymologicum. Neque vero quiſquam dixerit precioſæ lanæ vellus fuiſſe Eliæ μηλωτὴν aut Eliſei, aut
C eorum quos Apoſtolus circumiuiſſe dicit ἐν μηλωταῖς ingruente perſecutione. Quin apud ſcriptores Eccleſiaſticos *melota* non vſurpatur niſi de pelle aſperâ, quâ monachis in Ægypto amiciri moris erat. Sedulius in cap. 11. epiſt. ad Ebræos: *Eſt autem melota pellis caprina ex vno latere dependens, quâ monachi vtuntur Ægyptij.* Primaſius ibid. *Quidam dicunt ex pellibus taxi genus veſtimenti eſſe compoſitum: Eſt enim animal quod taxus vocatur ſolitus in cauernis terræ habitare, cujus pellis hiſpida eſſe fertur, à quô nomine deriuatur vocabulum huius veſtis, id eſt à melo melota.* Ioannes 44. Epiſcopus Hieroſolymorum in libro de inſtitutione Monach. cap. 38. *Dicitur enim melota propriè à melo animali, quod etiam taxus appellatur, de cuius pilis vel pelle facta veſtis, quæ eſt valde hiſpida, melota proprie vocatur.*
D *Quanquam quælibet veſtis de pilis animalium aſperis, aut de pellibus hiſpidis facta, melota vulgariter dicatur.* En quid proprie ſit *melota*. Quanquam illud de melo vel mele non agnoſcam; quia meles non eſt Græca vox. Nihilo magis placet quod viri doctiſſimi loca Paraphraſtarum in quibus agitur de lectis ex מילתא *melata*, id eſt ex lanâ molli, conferunt cum ritu Ethnico incubandi pellibus ad captanda ſomnia, ad Podalirij putâ vel Amphiarai ſepulchrum. Ad quem morem alludens poeta de Latino Fauni oraculum conſulturo, hæc habet.

LXX. 3. Reg. 19. 13. 19. Et 4. Reg. 2. 8. 13. 14. Hebr. 11. 37.

V. Eraſm. in Hebr. 11. 37. Et Pauſan. in Atticis. Lycophron. v. 1050. & Schol. Æneid. lib. 7.

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnosque petiuit,
Multa modis ſimulachra videt volitantia miris,
E *Et varias voces audit.*

Neque enim iſtis pellibus commune quicquam fuit cum lectis ex מילתא, cum מילתא non ſignificet pelles, ſed lanam molliſſimam; vt illi ipſi agnoſcunt. Itaque Paraphraſtæ lectorum ex מילתא non meminere, niſi cum de illis agitur qui molliter & delicatè viuunt. Sic in regali ſympoſiô Eſth. 1.

6. Aſſuerus conuiuas collocat עלוי ערסן דמילתין דמתחן על דרגשין דנקלטיהון דדהב טב A
Atab. רגיג Cunæ, & רגג agitari in cunis ſuper ſtrata ex melatin, id eſt ex lanis mollißimis, *extenſa ſuper lectos quorum columnæ ſunt ex auro bono.* Et Lam. 2. 20. infantes educati molliter ſic deſcribuntur עולמיא רגיגיא דהוו מלפפין בסדינין דמילתא *pueruli qui agitantur in cunis* (ita interpretor ex Arabiſmo) *qui inuoluuntur linteis ex melata.*

מילת *melath* igitur non eſt μηλωτὴ, ſed aliud planè; nempe ſi modo rectè legatur ipſiſſimum *Mileti* nomen, vrbis in Ioniâ, è quâ lanæ præcipuæ deferebantur. Virgilius:

------ Quamuis Mileſia magno
Georg. 3. *Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.*

In quem locum Seruius: *lanæ precioſiſſimæ. Nam Miletus ciuitas eſt Aſiæ, vbi tinguntur lanæ optimæ. Ipſe in quarto, Mileſia vellera Nymphæ carpebant. Cicero in Verrem: Quid à Mileſijs lanæ ſuſtulerit.* Tertullianus de Pallio: *Nec de ouilibus dico Mileſijs, Selgicis & Altinis:* & de habitu foeminarum: *Age nunc ſi ab initio rerum & Mileſij oues tonderent, & Seres arbores nerent* &c. Vnde eſt quod Sami tyrannus Polycrates exquirens vndiquaque quicquid vſpiam eximium, coegit κύνας μὲν ἐξ Ἠπείρου, αἶγας δὲ ἐκ Σκύρου, ἐκ δὲ Μιλήτου πρόβατα *canes quidem ex Epiro, capras autem ex Scyro, & oues ex Mileto.* Ita teſtantur Clitus in libro de Mileto, & Ale- B
lib. 8. c. 2. xis in libris de Samiorum finibus apud Athenæum lib. 12. Mileſijs quidem C
* al. male Calabras Apulaſque milites noſtri. lanis Columella Gallicas anteponit: *Generis,* inquit, *eximij* Mileſias, Calabras, Apulaſque noſtri exiſtimabant, earumque optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretioſiores habentur earumque præcipue Altinates.* Et Plinius Apu-
lib. 8. c. 48. lis primas defert his verbis: *lana laudatiſſima Apula, & quæ in Italiâ Græci pecoris appellatur; alibi Italica: Tertium locum Mileſiæ oues obtinent.* At Sybaritis, qui in ijs quę ad mollitiem pertinent fuere acutiſſimi ſenſus, multo aliter viſum. Neglectâ enim Appulâ & Tarentinâ, quæ obuiæ erant
lib. 12. & in proximô, è Mileto remotiſſimâ lanam ſibi comparabant. Athenæus: Ἐφόρουν δ᾽ οἱ Συβαρῖται καὶ ἱμάτια ἐκ Μιλησίων ἐρίων πεποιημένα *Ferebant autem Sy-*
V. Hieron. in hunc locum. *baritæ veſtes ex Mileſijs lanis factas.* Hanc porro lanam eſſe quam מילת Chaldei vocant apparet imprimis ex Ezech. 27. 18. vbi pro Hebræis צמר צחר D
De re ruſt. lib. 2. *lana candida*, Græci habent ἔρια ἐκ Μιλήτου *lanas è Mileto*, & Chaldæus
* Al. Attaicæ malè. Al. *Attucæ* male. עמר מילת כבינא *lana Mileti* vel *milat circumligata*, id eſt intecta; vt in Varrone; *Oues pellitæ propter lanæ bonitatem, vt ſunt Tarentinæ & * Altinates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur.* Vnde Laertij lib. 6. Diogenis Cynici iocus, qui ἐν Μεγαρεῦσιν ἰδὼν τὰ μὲν πρόβατα τοῖς δέρμασιν ἐσκεπασμένα, τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν γυμνούς, ἔφη: Λυσιτελέστερόν ἐστι Μεγαρέως εἶναι κριὸν ἢ υἱόν: *apud Megarenſes intuitus oues quidem pellibus tectas, illorum autem filios nudos, dixit. Præſtat Megarenſis arietem eſſe quam filium.* Quod ipſum in vſu fuiſſe apud Hebræos probat doctiſſimus Buxtorphius ex his Talmudis Schab. fol. 54.
1. מכבנין אותו למילת *circumligant eum propter melat*, id eſt vt lana maneat E
puriſſima & tenerrima, denique vt verè ſit מילת, vt Mileſiam lanam æquet candore, puritate & mollitie. Nam è Mileto deducta vox apud Ebræos non Mileſiam ſolam ſignificat, ſed & quamuis aliam quæ cum Mileſiâ poſſit bonitate certare. Neque enim ſemper eſt è Cypro cuprum, aut cha-

A lybs è Chalybum; aut ſericum è Serum ſolo, aut è Cariâ caricæ, aut à Phaſi phaſianus, aut aſturco ex Aſturibus. In Petronio certè legas *Aſturconem Macedonicum.* Sic lana מילתא dici queat etiam Babylonica, ſi modo Babylonica lana æque fuit in precio. Quod tamen cum nuſquam legerim, non poſſum in animum inducere vt credam pallium שנער *Sinhar* à lanæ præſtantia commendari.

In eôdem tractatu Sanhedrin alij *pallium Sinar* interpretantur סרבלא דצריפא *ſaraballum aluminatum.* סרבל *ſarbel* σαράβαλλον *ſaraballum* exponimus cum Aquilâ, Theodotione & Hieronymo. Dan. 3. 21. Proprie femoralia ſignificat, vt Arabicè סראויל *ſaravvilo*, & Græcè σαράβαρα. Tamen in V. Hieron. Ep. 49. & in Dan. 3.
B vſu eſt apud Iudæos pro pallio. Elias in Thiſbi: *nos vocamus* למלבוש העליון *veſtem ſuperiorem* סרבל *ſarbel, quæ in linguâ Germanicâ & Italicâ appellatur* מנטיל *mantel.* Nempe radix סרבל eſt amicire. צריף *ſeriph* eſſe אלומי *alumen* didici ex Baal Aruc. Ergo *ſaraballum ex alumine* eſt pallium bene lotum aquâ aluminis quâ in lixiuijs vſus. Vnde eſt quod pro ברית *ſmegmate* Ier. 2. 22. Thargum olim habuit צריפתא. Ita citatur in Aruc. Et סרבלא דצריפתא Rabbi Hananeel exponit טלית נקי לבן *pallium nitidum & album.* Et verò alumen non ſolum dealbat, ſed & cuiuis colori lumen & ſplendorem addit. Aruch in צרף & in חפר
Plinius de alumine, *Plura eius genera. In Cypro candidum & nigrum, exi-* lib. 35. c. 15.
C *guâ coloris differentiâ, cum ſit vſûs magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque vtiliſſimum eſt, contraque fuſcis aut obſcuris nigrum.* Potuit aluminis in Babyloniâ hic eſſe vſus, in quâ magnum optimi aluminis eſſe prouentum ex Serapione ſcimus: *Melius alumen*, inquit, *eſt illud quod eſt nouum, album, fortis albedinis, facilè ſe diuidens, habens in ſe velut capillos albiſſimos, quos ventus rapit, & eſt acre multum & ſtipticum, non habens lapides. Defertur hoc tale ex Babyloniâ. Et ſecundum eſt rotundum, &c. naturaliter non artificialiter factum, cujus color eſt albus, &c. Eſt autem & hoc ex Babylone.* Obiter nota etiam in vnionibus eos in pretio maxime fuiſſe qui ſummâ candoris ſui claritate alumen æmulabantur, vnde *exaluminati* dicti ſunt. Plinius lib. 9. cap. 35. *ſumma laus coloris eſt*
D *exaluminatos vocari.* Tamen ſi cuiquam videtur inſolens quod pallium aluminis vel ex alumine vocetur quod in aquâ aluminoſa eſt ablutum: Eius erit diſquirere annon Hebræi veteres vocibus סרבלא דצריפתא aliud ſignificauerint, nempe pallium factum ex lapide amianto, quem *alumen plumeum* officinæ vocant, quia alumini ſciſſili eſt ſimillimus, & ex ſolo guſtu deprehenditur. Dioſcorides lib. 5. vbi de alumine ſciſſili. Εὑρίσκεται δὲ καὶ λίθος ἐμφερὴς αὐτῇ, ἀγνὸς ὃν διακριτέον διὰ τῆς γεύσεως κριτηρίῳ μὴ στύφοντα, *inuenitur etiam lapis illi ſimillimus, qui ex guſtu dignoſcendus qui non aſtringit.* Et in capite de amianto: λίθος ἀμίαντος γεννᾶται μὲν ἐν Κύπρῳ στυπτηρίᾳ σχιστῇ ἐοικώς, *lapis amiantus generatur quidem in Cypro alumini ſciſſili ſimi-*
E *lis.* Plinius item lib. 36. cap 19. *Amiantus alumini ſimilis.* Et Iſidorus Orig. lib. 16. cap. 4. *Eſt ſciſſi alumini ſimilis.* Hic porro lapis, cum ſit ἱμαντώδης πρὸς θέαν *in ſpeciem flexilis inſtar lori*, vt habet Dioſcorides, ita pectitur & texitur, vt ex eô telæ & panni fiant, qui in ignem coniecti non exuruntur, ſed è flammis nitidiores euadunt. Quod præter Dioſcoridem

Strabo lib. 10. Apollō. de mirab. Plut. de Orac. defectu. Viues in Aug. de ciuit. Dei. l. 21. cap. 6. Plin. lib. 19. c. 1.

referunt Strabo, Apollonius, Plutarchus, Iſidorus, & qui videre noſtro A
ſæculo Podocottarus in rebus Cyprijs, & Ludouicus Viues. Neque puto aliud fuiſſe linum illud aſbeſtinum quod Plinius æquaſſe dicit precia excellentium margaritarum. Atque id ipſum voce צריפא ſignificari à Talmudicis, potius quam verum alumen, inde eſt coniectura non leuis quod verbum צרף ex quo nomen צריפא non eſt purgare ſimpliciter, ſed in igne purgare, quomodo metalla ſolent. Res notior eſt quam vt probatione egeat. Proinde צריפא inde deductum videtur id eſſe propriè quod in igne purgatur, qualis amiantus. De quô etiam Hebræi in Midras in Cantica cap. 4. verſ. 11. צא ולמוד מן אפיינטון הזה שאינו מתנהץ אלא באור *Ito & diſce ex hôc amianto qui non purgatur niſi per ignem.* Quæ conjectura ſi vera eſt, vt B
eſt valde veriſimilis, צריפא primò & propriè ſignificabit amiantum; Et alumen ſecundariò propter ſimilitudinem. Interim nulla eſt ratio cur pallium *Sinhar* ſeu Babylonicum credatur eſſe pallium ex amianto. Quia lapis amiantus in Cypro reperiebatur, aut Caryſti Eubœæ, in Babyloniâ non item. Vt taceam texturam illam diu poſt tempora Ioſuæ eſſe repertam & in mantilium potius quam in veſtium vſum. Quamuis ex huiuſmodi lino Brachmanum in Indiâ veſtes confectas fuiſſe reperiam apud Hieroclem:

V. Steph. in Βραχμᾶνες.

Χρῶνται δὲ, inquit ἐσθῆτι λινῆ τῆ ἐκ πετρῶν. Λίθων τὰ μηρύματα μαλακὰ καὶ δέρματα, ὃ δὴ συνυφαίνουσιν, ἐξ ὧν ὑφάσματα (lege ὑφάσματα) γίνεται, μήτε πυρὶ καιόμενα, μήτε C
ὕδατι καθαιρόμενα, ἀλλ' ἐπειδὰν ῥύπου καὶ κηλῖδος ἐμπλησθῆ, ἐμβληθέντα εἰς φλόγα, λευκὰ καὶ διαφανῆ γίνεται, *vtuntur veſte lineâ ex lapidibus. Quod quidem texunt mollia ſunt lapidum ſtamina & membranæ ex quibus panni fiunt, qui neque igne exuruntur, neque aquâ expurgantur, ſed cum ſordes & maculas contraxerunt, in flammam injecti albeſcunt & lucidi fiunt.* Et Geographus Anonymus ſub Conſtantio à doctiſſimô Gothofredo editus Seribus idem tribuit. *Inlibata eſt veſtis eorum, quæ neque inſordidari poteſt: & ſi hoc contingat, per ignis gladium loturam expetunt.* Gladium ignis Syrus ſcriptor ſcripſit Syrorum phraſi, quibus להב & להט tam eſt ignis acies quam gladij. Hinc Gen. 3. 24. להט החרב pro acie gladij veteres reddunt τὴν φλογίνην ῥομφαίαν. Itaque gladius ſiue acies ignis eſt flamma. D

Quarta eſt ſententia cuiuſdam R. Chaninæ, cui pallium *Sinhar* eſt pallium ex פרפרא בבלאה *purpurâ Babylonicâ*, id eſt ex Apologo Babyloniæ vel Suſianæ portu, ad Euphratis oſtium, prope Paſini regionem; vnde πορφύρα καὶ ἱματισμὸς ἐντόπιος *purpura & veſtes ibi confectæ* in Arabiam & Indiam deferebantur, teſte Arriano in Periplo maris Erythræi. Quod ſequi videtur Hieronymus, qui hîc habet *pallium coccineum.* Nam vtvt purpureum colorem à coccineo differre Brodæus rectè obſeruet Miſcellan. lib. 1. cap. 8. tamen promiſcuè ſumi certum eſt, quiâ ſunt vicini colores. Horatius ſerm. lib. 2. Sat. 6.

-------- rubro vbi cocco E

Tincta ſuper lectos canderet veſtis eburnos.

Et tertio poſt verſu.

Ergo vbi purpureâ porrectum in veſte locauit.

Matth. 27. 28. Ioh. 19. 2.

Vnde eſt quod χλαμύδα κοκκίνην Matthæus, & ἱμάτιον πορφυροῦν Ioannes

A pro eodem ſumunt.

Tamen quia purpuræ Babylonicæ puto recens fuiſſe inuentum, cum, præter Arrianum & Chaninam illum quem dixi, nemo alius meminerit quod quidem ſciam, & Babylonij veteres purpuram vel ex Tyro petierint, vel etiam ex Hermione, vt colligere eſt ex Plutarcho in vitâ Alexandri: Græcam verſionem maximè probo quæ hîc habet στολὴν ποικίλην, aut vt alij, ψιλὴν ποικίλην. Forte vtrumque Græci ſcripſerant, στολὴν ψιλὴν ποικίλην *ſtolam nudam variam.* Ψιλὴν ſupple μαλλῶν aut τριχῶν *villis aut pilis nudam*, vt diſtinguatur ab אדרת שער quæ illis μηλωτὴ & δέρρις τριχίνη. Et v. 3. Reg. 19. 13. Et Zach. 13. 4.
ποικίλην variam, id eſt variegatam & diuerſis picturæ coloribus intextam

B & interſtinctam: cuius texturæ inuentio Babylonijs debetur. Plinius: *Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit, & nomen impoſuit.* Tertullianus: *Age nunc ſi ab initio rerum & Mileſij oues tonderent, & Seres arbores nerent, & Tyrij tingerent, & Phryges inſuerent, & Babylonij intexerent.* Martialis lib. 8. Epig. 28.

Plinius lib. 8. cap. 48. De Habitu fæminarum cap. 1.

Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbe,
Texta Semiramiâ quæ variantur acu.

Et lib. 14. lemmate *cubicularia polymita.*

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera; victa eſt
C *Pectine Niliaco iam Babylonis acus.*

Et de pauone Publius Syrus in ſatyrico Petronij:

Plumato amictus aureo Babylonico.

Et Lucretius lib. 4.

Tunc Babylonica magnifico ſplendore rigantur.

Plurimus huius texturæ vſus fuit in lectorum periſtromatis. Ælianus Var. lib. 8 cap. 7. vbi de ſolemnibus illis nuptijs quæ Suſis celebratæ ſunt ab Alexandro & amicis: κεκόσμηντο πᾶσαι (κλῖναι) ἁλουργέσι καὶ ποικίλοις ἱματίοις ὑφῆς βαρβαρικῆς μεγατίμου *lecti omnes purpureis ſtragulis erant ornati & variâ veſte texturæ barbaricæ magni precij.* Textura Barbarica alibi Phrygia dicitur, hîc potius Babylonica. Plautus in Sticho; Act. 2. ſcena. 2.

D *Tum Babylonica periſtromata, conſutaque tapetia*
Aduexit nimium bonæ rei.

Quorum immenſum fuiſſe precium docent hæc Pliniana: *Metellus Scipio triliniaria Babylonica ſeſtertium octingentis millibus veniſſe iam tunc poſuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi quadringenties ſeſtertiûm nuper ſtetere.* Ita lego cum Budæo, ex cujus ſupputatione Metelli Scipionis Babylonica æſtimantur viginti millibus aureorum monetæ noſtræ, & Babylonica Neronis decies centum millibus. Gallicè dixeris *millionem aureum.* De Aſſe l. 2.

Sed & eandem texturam & picturam Babylonij adhibuerunt in veſtium
E vſum, muliebrium maximè, vt colligere eſt ex eô quod habetur in Gemara Talmudis tractatu Peſachim: *Scriptum eſt Deut. 16. 14. Et lætaberis in feſto tu & filius tuus &c. Ergo tenetur quiſque exhilarare filium ſuum & reliquos domeſticos in die feſto. Quomodo exhilarabit illos? Vino. Rabbi Iuda dixit: viros, eô quod conueniens eſt ipſis, mulieres eô quod illas decet. Quid*

conuenit viris? vinum. Quid decet mulieres? Docuit Rabb. Ioſeph בבבל בבגדים A
צבעונים כארץ ישראל בבגדים פשתן מגוהצין *in Babyloniâ vt* vtantur *veſtibus pictis, in terrâ Jſraelis veſtibus lineis dealbatis.* Tamen etiam viros Babylonios deſcribit Ezech. cap. 23. v. 15. סרוחי טבולים בראשיהם ad verbum *luxuriantes tinctis* (ſupple *mitris*, vel *tiaris*) *in capitibus ſuis.* Tinctis id eſt varijs. Kimchius reddit הצבועים במיני צבועים *pictis varijs coloribus*, vt in Ouidio deſcribitur Vertumnus:

------ pictâ redimitus tempora mitrâ.

Et in Nonni Dionyſiacis lib. 18. Aſſyriorum Rex Staphylus Baccho donat

-------- ποικίλα πέπλα τάπερ παρὰ Τίγριδος ὕδωρ
Νήματι λεπταλέῳ τεχνήσατο Πέρσις Ἀράχνη. B

In vitâ Catonis. Et quod maximè ad rem facit, Catonem dicit Plutarchus ἐπίβλημα τῶν ποικίλων Βαβυλώνιον ἐκ κληρονομίας κτησάμενον εὐθὺς ἀποδόσθαι *pallium ex varijs Babylonium, quod ei ex hæreditate obtigerat, ſtatim diuendidiſſe.* Noluit nempe vir modeſtus & frugi tam ſuperbè amiciri. Id ipſum videtur eſſe Hebræis אדרת שנער, & Græcis στολὴ ποικίλη. Nec puto aliud eos voluiſſe qui purpuram Babylonicam exponunt: Nam Babylonica purpura, purpura
Aen. l. 7. eſt varijs picturæ coloribus intexta, qualis de quâ poeta:

------ Nec purpura Regem
Picta iuuat. C

Hinc in libro *Ialkut* רקמה *Rekama*, id eſt, acupictum opus, explicatur פרפרא *purpura.* Locum ſic citat Buxtorfius in voce סלמנדרא: *Quæſiuit R. Elieſer ex R. Simeone vndenam fuerint veſtiti Iſraelitæ in deſerto per quadraginta illos annos. Reſpondit ei: Ex eô quô Angeli miniſteriales veſtiuerunt eos, ſicut dicitur* ואלבישך רקמה *& induam te recamâ.* Ezech. 16. *Quid eſt* רקמה *Recama?* פרפרא *purpura.*

Denique eodem refero quod Ioſephus hîc habet χλαμύδα βασίλειον ἐκ χρυσοῦ πᾶσαν ὑφασμένην, *chlamydem regiam ex auro totam intextam.* Cuiuſ-
Aſin. aur. lib. 4. modi texturæ in veterum ſcriptis multa mentio. Apuleius: *Prædas aureorum argenteorumque vaſculorum, veſtiſque ſericæ & intextæ filis aureis in-*
De bono pudic. *uehebant.* Cyprianus: *veſtibus aurum intexere, quaſi pretio eſt veſtes corrum-* D
Aen. lib. 3. *pere:* Virgilius.

Fert picturatas auri ſub tegmine veſtes.

Plin. l. 8. cap. 48. Neque verum eſt quod in Plinio habetur: *Aurum veſtibus intexere in eâdem Aſiâ inuenit Attalus Rex.* Nam multo ante Attalum Solomonis ſponſam deſcribit Pſaltes Pſ. 45. ממשבצות זהב לבושה *texturis auri veſtitam.*

CAPVT SEPTIMVM.

Cur Gen. 11. 2. מקדם ex Kedem *vel ex Oriente profecti dicantur qui ex montibus Ararat venerunt in terram Sinhar.* E

Montes Ararat ad Aquilonem Babyloniæ; non ad Ortum. Chaldæi מקדם reddunt à principio. Alii Orientem verſus, vt Gen. 13. 11. Alii Orientis nomine Suſianam intelligunt. Cappellus reddit ex Kedemo. קדם *Kedem* ſeu Orientem dici quicquid trans Tigrim, vt ערב *Ereb* Occaſus ſeu Arabia quicquid cis Tigrim. Quomodo Tigrim traiecerint.

A IN hoc locô explicando multùm ſe fatigant interpretes, quia montes *Ararat*, id eſt Gordyæorum, non ſunt ad Orientem ſed ad Aquilonem Babyloniæ. Proinde non מקדם *ab ortu*, ſed מצפון *ab Aquilone* profecti ſunt qui ex *Ararat* venerunt in terram Sinhar. Frigidum videtur quod nonnulli מקדם reddunt *ab initio*, ἀπ' ἀρχῆς. Chaldæus quidem Onkelos ita interpretatur בקדמיתא *in principio*. Sed & Hieroſolymitanus מן שירויא *ab initio*. Et Hebræum מקדם etiam id ſignificat: vt cùm Propheta Habacuc Deum ita compellat cap. 1. verſ. 12. *Annon tu es* מקדם *à principio?* Denique ibi agitur de eô itinere quod merito dici queat *ab initio* fuiſſe confectum, quia poſt diluuium nullum aliud præceſſit quod quidem ſciamus. Tamen
B ſi Prophetæ verba Gen. 11. 2. ſic reddas. *Euenit autem cum ab initio profecti eſſent, vt inuenirent vallem Sinhar in quâ conſederunt*, patebit illud *ab initio* alienô locô poni, & מקדם multo rectius explicari *ab Oriente*, vt duo termini profectionis ſibi mutuo opponantur, Oriens ſcilicet vnde facta eſt profectio, & terra *Sinhar* ad quam deuentum.

Sunt qui Babylonem obſeruant ad meridiem montium Ararat ita eſſe ſitam, vt ad Orientem nonnihil inclinet. Hi itaque מקדם plane contrario ſenſu exponunt *Orientem verſus*: Quomodo Gen. 13. 11. Lotus è Bethele ad Iordanem & Sodomam iturus proficiſci legitur מקדם *ab Oriente*, V. Druſ. comment. in Gen. c. 30. & in Iud. c. 1. pag. 170.
C id eſt in eam terram quæ Betheli eſt Orientalis, vel ſi mauis in regionem *ab Oriente* ſitam. Is enim erat Iordanis & Sodomæ ſitus reſpectu Bethel. Itaque *ab Oriente* eô loco idem eſt quod ad Orientem. Sic. 1. Sam. 14. 5. מצפון Hieronymus vertit *ad Aquilonem*, & מנגב *ad meridiem*.

Alij primos homines è montibus Ararat primum deſcendiſſe coniectant in Aſſyriæ & Suſianæ campos, atque inde demum in occaſum id eſt in Babyloniam diuertiſſe. Itaque ex horum mente Orientis nomine non intelligentur montes Ararat in quibus arca ſubſtiterat, ſed Aſſyria & Suſiana, quô vſque fuiſſe progreſſos, antequam cogitarent de profectione in terram Sinhar, Propheta nobis diuinandum reliquerit.

Iacobus Cappellus ὁμαγκείτης, affinis meus, quem honoris cauſâ no-
D mino, hunc nodum ita conatur exſoluere in notis ad Geneſim nondum editis: *Noæ poſteritas ab Armeniæ montibus progreſſa fuerat in eam regionem quæ poſtea dicta eſt* קדם *Kedem à Kedmâ nouiſſimo Iſmaelis filio Gen. 25. 15. Secundus Iſmaëlis filius eſt Kedar. Hos duos fratres vicinas habuiſſe ſedes colligimus ex Jerem. 49. 28. Aſcendite Kedar vt vaſtentur filij Kedem. Poſtea verò cum, inquit Moſes Gen. 11. 2. egrederentur ex Kedemo, inuenerunt vallem in terrâ Sennaaris. Sic locum hunc interpretandum cenſemus.* Hæc ille vir eximius & de me optime meritus.

His aliorum coniecturis ſi liceat meam addere, dicam hîc loqui ſacrum ſcriptorem more receptô apud Aſſyrios, qui Orientales vocabant
E imperij ſui partes quæ trans Tigrim erant ſitæ, vt Occidentales quę cis Tigrim; Orientis & Occidentis terminis ab eô flumine ſumptis qui inter ortum & occaſum medius fluens Aſſyriorum ditionem diuidebat in duas partes fere æquales. Proinde ex hâc diuiſione rectè dicuntur montes Ararat ad Orientem pertinere, quia pars erant ditionis tranſtigritanæ. Atque

eo fortaſſe pertinet quod Arabiæ nomine veteres Meſopotamiam vocabant, & quicquid erat cis Tigrim. Nam ערב Hebræis tam occaſum quam Arabiam ſignificat. Itaque ex hac ſententia duæ fuerunt partes imperij Aſſyriorum: vna trans Tigrim קדם *Kedem* dicta, id eſt Oriens: Altera cis Tigrim ערב *Ereb* nomine, id eſt vel *Arabia* vel *occaſus*. Plinius lib 6. cap. 9. vbi de maiore Armeniâ. *Initium Meſopotamiæ facit inter duos amnes ſita. Terræ quod intereſt ibi tenent Arabes Orei*. Idem cap. 26. in Meſopotamiâ plures Arabum gentes recenſet, Aroeos, Mardanos, Salmanos, Maſeos &c. Et cap. 27. Tigrim aſſerit *Arabas, Aroeos, Adiabenoſque diſterminare*. A

Nihil attinet quærere quomodo Tigrim illi traiecerint, quibus nec peritia nec materia deerat ad fabricandas naues. Ne dicam circa Gordyæam, quæ non procul eſt à fontibus, etiam ſine cymbis & ſcaphis Tigrim potuiſſe traijci. Cum circa Ninum & Arbelam, vbi multis amnibus alueo ſuo receptis longe rapidior eſt, Alexander cum toto exercitu reperto vado tranſierit. Vide Diodorum lib. 17. & Curtium lib. 4. & Arrianum lib. 3. Narrat quidem Ammianus lib. 25. Gallos quingentos ex Iouiani exercitu centeſimo lapide infra Corduenam Tigrim natatu traieciſſe, cum aliter non liceret. Sed factum id circa canis exortum, quo tempore Tigris maximè tumet. B C

CAPVT OCTAVVM.

Babel ſeu Babylon vbi fuerit.

Babylon aliis Suſa, aliis Niniue, aliis Bagdad ineptè. Bagdad potius Seleucia, quæ primo Babylonia Χαλκειτικῶς, dein etiam Babylon dicta. Bagdad hodie trans Tigrim, olim cis Tigrim, fere quo loco Seleucia. אלפרך pro אלכרך *Alcorch* in Beniamine Iudæo: *Corche*, *Colche*, aut *Coche* prope Cteſiphontem. Quinque Euphratis aluei in Nubi. Geographo. 1. in Tigrim influit è regione Bagdad, quem veteres per Seleuciam fluere dicunt. 2. Tſarcſar. 3. *Almelic*, Ptolemæo *regius amnis*, Polybio *regia foſſa*, Chaldeo & Ammiano *Naarmalcha*, Iſidoro *Narmalcha*, Abydeno *Armacale*, Plinio *Armalchar*, Ezechieli *Chobar*, cum Tigri confluit circa Apamiam. 4. propriè Euphrates, in libro Baruch *Sud* pro *Sur*, ad quem Babylon & Sura ſeu Mahazia. 5. *Kupha*, Abydeno *Acracanus*, Plinio *Narragam*, Ptolemæo *Baarſares* aut *Maarſares*, Ammiano *Marſias*, quæ ſingula explicantur. Hæc flumina Babylonis vbi ſalices Pſ. 137. Babylonia *vallis ſalicum* Eſ. 15. Hilarius notatus. D

QVI ex Oriente venerant in terram *Sinhar* conſilium iniuerunt de ædificanda vrbe & turri quæ in cœlum vſque pertingeret. Vrbs à Moſe vocatur Babel Gen. 11.9. id eſt Babylon, vt omnes conſentiunt. Babylonem Bodinus & Sabellicus graui errore eandem cum Suſis faciunt Suſianæ metropoli ad fluuium Eulæum. Non minus hallucinatur author anonymus apud Suidam, qui nouâ Metamorphoſi Niniuem transformat in Babylonem, de Semiramide ſic agens: περιέθηκε δὲ καὶ τείχη πρώτη τῇ Νινευΐ, μετονομάσασα ταύτην Βαβυλῶνα *prima etiam Niniuem mœnibus cinxit, quam mutato nomine vocauit Babylonem*. E

Eſ. 13. 10. & 14. 23. & 21. 9. Ierem. 50. 13. 26. 37. 62. Alijs Babylon eſt *Bagdad* בגדאד, in quo numero eſt Arabs interpres Gen. 10. 10. Chalcondylas, Curopalates, & plerique recentiorum, ignari ſe prophetas mendacij ſic arguere; qui Babylonis vltimam cladem prædixerant,

A rant,& perpetuas deſolationes,ita vt nunquam deinceps habitaretur. Sed Bagdad cum Babylone perperam confundi ſitus maniſeſtè docet. Babylon ad Euphratem erat, Bagdad ad Tigrim eſt ſita; Et videntur hodieque rudera Babylonis procul à Bagdad circiter XL. millibus, vel vt Teixeira definit teſtis αὐθημερὸν, quantum itineris poſſet viator expeditus vno die conficere.

Interim quia hæc ſententia etiam apud doctos diu obtinuit Bagdad eſſe Babylonem; libet hîc aperire fontes erroris. Huius ſententiæ primi authores de vetere Babylone nequaquam cogitabant: ſed de Seleuciâ, Plin. l. 6. cap. 26. cuius vicinitate Babylonem exhauſtam Plinius dicit in ſolitudinem rediſſe. Nec multo aliter Strabo lib. 16. *Babylonis partem Perſæ diruerunt,*
B *partem conſumpſit tempus, partem Macedonum negligentia, præſertim poſtquam Seleucus Nicanor Seleuciam ad Tigrim condidit ſtadijs tantum trecentis à Babylone diſſitam.* Itaque in Babylonis opes & nomen ſucceſſit Seleucia; quæ non ſolum Babylonia (vt apud Plinium & alios διακριτικῶς, quia non vna fuit Seleucia) ſed & Babylon appellata eſt. Stephanus: Βαβυλὼν Περσικὴ πόλις μητρόπολις Σελευκία καλουμένη. En Babylonis ipſum nomen Seleuciæ tributum. Quo referenda hæc Sidonij carm. 9.

Non coctam Babylona perſonabo,
Quæ largum fluuio patens alumno
C *Incluſum bibit hinc & inde Tigrim.*

Porro vel in eôdem quô Seleucia locô, vel certe in proximô *Bagdad* conditam fuiſſe oportet, cum vtramque ad ripam Tigridis & fere in eâdem à veteri Babylone diſtantiâ deſcribant Geographi. Nam trecenta illa ſtadia quibus à Babylone Seleuciam diſtare ſcribit Strabo ſunt milliaria prope XXXVIII, id eſt diurnum illud iter inter Bagdadam & rudera Babylonis interiectum iuxta Teixeiram.

Dices Bagdadum eſſe trans Tigrim in Suſianâ, cum Seleucia fuerit cis Tigrim in Babyloniâ, vt ex Ptolemæo & Plinio conſtat, qui Seleuciam deſcribit in confluente Euphratis foſſâ perducti atque Tigris. Sed &
D Bagdadum condiderat Abujafar Almanſor à parte Occidentali Tigris. Ita tradunt Geographus Arabs Clim. 4. part. 6. & Emirchondus apud Teixeiram. Verum Abujafaris filius Almohedi, ſi Geographo credimus, cum caſtra ſua tranſtuliſſet à parte Orientali, in locum quem hodieque vocant *Caſtra Almohedi*, euenit vt crebra ædificia erigerentur à *Corch* infra Bagdad vſque ad *Hadith.* Hæc Arabs Geographus. Tamen Perſarum hiſtoricus Emirchondus rem multo aliter narrat, nempe Bagdadum quô loco ad Almanſore fuerat condita perſtitiſſe per annos CCCXLII; Et anno demum Hegiræ CCCCLXXXVII, qui reſpondet anno Chriſti MXCV, ab Almuſtadiro Billâ, in alteram fluuij partem ideo fuiſſe tranſlatam, quia Tigris inundationibus frequentius infeſtabatur. Vtut res ſe habeat,
E tamen id certum Bagdadum olim occidentalem fluminis partem occupaſſe. Itaque Beniamin Iudæus Tudelenſis, qui ſcripſit itinerarium diu poſt Almuſtadirum, nempe anno Chriſti MCLXXIII, Bagdadum adhuc appellat eam partem quæ cis Tigrim eſt. *Viginti octo ſunt*, inquit, *Iudæorum Synagogæ tam Bagdadi quàm Alcorchæ quæ trans Tigrim eſt.*

Mutaui אלפרך *Alphorc* vel *Alpherec* vocem nihili in אלכרך id eſt *Alcorcham*, monitus ab Arabibus. Sic Geographus Nubienſis in loco nuper citato dicit vrbe trans Tigrim tranſlatâ continuata fuiſſe ædificia *à Corch vſque ad Hadith.* Et Elmacinus ſcriptor Arabs hiſtoriæ Saracenicæ lib. 3. cap 7. Bagdadi partem eſſe ſcribit, quæ nominatur אלכרך *Alcorch.* Et in Giggeio *Corch* legitur eſſe caſtrum in via Babylonis. Suburbium intelligo vel vicum Bagdado vicinum. Dicerem eſſe Eutropij *Corchen*, & Feſti *Colchen*, & Oroſij *Cochen*, ſi pateretur ſitus. Sed Cochen in alterâ parte fluminis, id eſt cis Tigrim, deſcribit Gregorius Nazianzenus oppoſitam Cteſiphonti illi tamen ſic vnitam vt vtraque vrbs, Cteſiphon inquam & Coche pro vnâ haberi poſſint, cum illas nihil dirimat præter flumen interiectum. Itaque aliud ſuccurrit, duas nimirum vrbes in vnam coaluiſſe, & nomen *Coches* vel *Corches* vtrique parti commune, tandem alterâ deletâ illius fuiſſe proprium quę trans Tigrim ſola fuit ſuperſtes. Hæc coniectura ſi quicquam valet, Arabum Corcha eadem erit cum Cteſiphonte. At Coche veterum erat Seleucia ſi Ammiano fides. Cui tamen vix aſſentior, quia Cochen probauimus è regione Cteſiphontis fuiſſe ſitam, ſolo Tigri interiecto: cum Cteſiphontem ad tertium à Seleuciâ lapidem Parthos condidiſſe dicat Plinius.

Orat. 4. ad uerſus Iulianum.

A

B

Situm Babylonis quod attinet, vt res fiat clarior, neceſſe eſt aliquid dicere de diuerſis Euphratis alueis in agro Babylonico. Quod fuit hactenus tam intricatum vt neminem legerim qui mihi ſatiſfecerit. Iuxta Geographum Arabem diuiditur Euphrates in quinque alueos, quorum vnus in Tigrim influit è regione Bagdad, reliqui quatuor infra Rahabam (id eſt Rehoboth Geneſ. 36, 37) ex Euphrate deriuati merguntur in varios lacus. Primus ab Oriente eſt fluuius *Tſartſar* nauiger, cui adiacet vrbs *Tſartſar* à Bagdado diſtans nouem millibus. Secundus eſt fluuius *Almelic*, id eſt Regis, ſex millibus à priore diſſitus, ad quem eſt *Alcatſar*, id eſt caſtellum filij Hobaira. Tertius ad Suram tendit. Quartus ad Cufam, quas vrbes ab inuicem diſtare ſcribit Beniamin itinere ſeſquidiei.

C

Cl. 4. pa. 5. & 6.

Pleroſque hos Euphratis alueos non multo aliter deſcribunt Græci & Romani Scriptores, niſi quod de amne *Tſartſar* altum ſilent. Primus è quinque alueis, quem in Tigrim influere diximus è regione Bagdad, is eſt qui Seleuciam prætermeabat. Plinius: *Scinditur Euphrates à Zeugmate* LXXXIIIM *paſſus, circa vicum Maſſicen: Et parte læuâ in Meſopotamiam vadit per ipſam Seleuciam circa eam præfluenti infuſus Tigri.* Ptolemæus: σχίζεται εἴς τε τὸν διὰ Βαβυλῶνος ῥέοντα, καὶ τὸν διὰ Σελευκείας, ὧν ὁ μεταξὺ καλεῖται Βασίλειος ποταμὸς *ſcinditur in eum alueum qui per Babylonem fluit, & eum qui per Seleuciam, quorum medius vocatur Regius fluuius.* Medius ille fluuius, quem Βασίλειον ποταμὸν *Regium amnem* Ptolemæus, & Polyb. lib. 5. τὴν Βασιλικὴν διώρυχα *Regiam foſſam* vocari ſcribunt, eſt Arabum *Almelic*, & Chaldæorum נהרמלכא *Naarmalcha.* Ammianus. lib. 24. *ventum eſt hinc ad foſſile flumen Naarmalcha nomine, quod amnis regum interpretatur.* Euſebius ex Abydeno perperam ſcribit Ἀρμακάλην pro Ναρμακάλην, & *Plinius Armalchar.* Abydeni verba ſunt de Rege Nabuchodono-

D

Plin. l. 5. c. 26.

Ptol. lib. 5. cap. 18.

E

Euſeb. lib. 9. præp.

A zoro: τόντε Αρμακάλην ποταμὸν ἐξήγαγεν, ἐόντα κέρας Ευφρητέω *Armacalē etiam fluuium, qui Euphratis eſt cornu, deduxit.* Inde flumen Regium, quia regiâ curâ effoſſum. Iſidorus Characenus in ſtathmis Parthicis *Narmalchan* habet. Διαβάντων inquit τὸν Ευφράτην καὶ Ναρμάλχαν ἐπὶ Σελεύκειαν τὴν πρὸς τῷ Τίγριδι. Eundem כבר Χοβὰρ *Chobar* dici putât in Ezechiele paſſim, à Chobaris nomine huic operi præfecti. Plinius: *Sunt qui tradunt Euphratem Chobaris præfecti operâ deductum, vbi eum diximus findi, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret, ab Aſſyrijs verò vniuerſis appellatum Armalchar* (lege Naarmalcha) *quod ſignificat regium flumen.* Mirum ab Ammiano ſcribi, qui locorum erat peritus, fluuium Naarmalcham Cteſiphonta prætermeare,
[Ezech. 1. 3. & 3. 15. 23. & 10. 15. 20. 22. & 4. 2. 3. Plin. lib. 6. cap. 26.]

B cum Cteſiphon fuerit trans Tigrim, & Naarmalcha ſeu Regius fluuius in Tigrim influat multo infra Cteſiphontem, nempe ad Apamiam. Ptolemæus: Ἀπάμεια ὑφ᾽ ἣν ἡ τοῦ Βασιλείου ποταμοῦ πρὸς τὸν Τίγριν συμβολή, *Apamia ſub quâ eſt Regij fluuij commixtio cum Tigri.* Apamia videtur eſſe Arabum *Alcatſar*, quam à Bagdad, id eſt à Cteſiphonte, diſtare dicunt tribus modicis ſtationibus, id eſt XLVM: Quod conuenit ad amuſſim cum Ptolemæi deſcriptione.
[Ptol. l. 5. cap. 18.]
[Nub. cl. 4. part. 6.]

Iam ſequitur alueus ad quem ex omnium conſenſu ſita fuit Babylon. Euphratem plerique vocant ſeruato priſco nomine, quia creditur eſſe na-

C tiuus Euphratis alueus, non vt alij foſſilis & arte factus. Tantum in libro Baruch appellatur fluuius *Sud*; Quo loco ſe librum ſuum legiſſe dicit *in auribus* πάντων τῶν κατοικούντων ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σοὺδ *omnium eorum qui Babylone habitant ad fluuium Sud.* At me authore legendum eſt Σοὺρ *Sur.* Nam ex Hebræorum monumentis id ſumptum eſt, in quibus erat אל נהר סור *ad fluuium Sur.* Sed fefellit interpretem ſimilitudo literarum ר & ד, id eſt *Res* & *Daleth.* Is igitur legit סוד *Sud* pro סור *Sur. Sur* idem quod *Sura* vel *Sora*, vrbs Babylonia notiſſima, ad hunc ipſum Euphratis alueum. Nubienſis Geographus: *Reliqua verò pars Euphratis fluens è Rahaba à tergo deſerti in varia diuiditur brachia, quorum vnum pergit ad Tſartſar, aliud ad Alcatſar, aliud etiam ad Sura, quartum denique ad Cufam.* Et
[Baruch cap. 1. v. 4.]
[Cl. 4. part. 5.]
[Ibid. part. 6.]

D rurſus: *E caſtello Ebn-hobaira ibis ad vrbem Sura appoſitam ad latus Euphratis.* Chronicon Salſeleth fol. 33. נהרדעא וסורא תרויהון על נהר פרת ונהרדעא לעיל מסורא טפי מן כ׳ פרסין *Naardea* (Naarda Ptolemæo & Neerda Ioſepho) *& Sura ſunt ambæ ſupra fluuium Euphratem: Naardea autem ſupra Suram eſt pluſquam viginti paraſangis*, id eſt LXXXM. paſſ. *Sura* alio nomine מחויא *Mahaſia* dicta eſt, vt legitur in Beniamino; vnde Prouerbium apud Hebræos אקילקי דמתא מחויא ולא אפדני דפומבדיתא *Fimum vrbis Mahaſiæ non palatia Pombedithæ:* Quo volunt illius ſterquilinia huius palatijs eſſe præferenda. Quia habuerunt in vtrâque Academiam, ſed Suræ multo celebriorem.
[V. Buxtorf. commen. Maſor. cap. 6.]

E Supereſt Euphratis alueus maxime occidentalis ad Kupham tendens, à qua Suram diſtaſſe ſcribit Beniamin itinere יום וחצי *diei cum dimidio* Sed puto vocibus tranſpoſitis legendum eſſe חצי יום *mediæ diei.* In huius aluei nomine hiſtorici veteres haud quaquam ſibi conſtant. Abydenus appellat Ακρακανὸν, Plinius *Narragam*, Ptolemæus *Baarſarem* vel *Maarſarem*,

Ammianus, *Marſian.* In Abydeno pro τοῦ Ἀκεραγάνου legendum eſſe ſuſpi- A
cor τοῦ Νακεραγάνου, id eſt נגר אגם *Nagragam* fluuium ſtagni; Atque id ip-
ſum eſſe in Plinio *Narragam* pro נהראגם *Naar-agam.* Quo nomine vide-
tur dictus, quia vel alluebat, vel permeabat ſtagnum quadratum ingens
ad occaſum Babylonis, cuius vnumquodque latus erat decem paraſan-
garum, vel, quod idem eſt, ſtadiorum CCCXX. Vnum in Abydeno legitur,
alterum in Herodoto. Diodorus ex hoc numero demit ſolũ viginti ſtadia.
De Maarſarâ & Marſiâ nihil ſuccurrit, niſi ſtatuas potius eſſe nomina præ-
cedentis aluei qui ab vrbe Maaſiâ vel Surâ *Maaſia* dictus ſit & נהר סורא
Naar-ſura, fluuius Suræ, vnde corruptores fecerint Marſian & Maarſarê.

Apud Euſeb. lib. 9. præp. Herod. lib. 1. Diod. lib. 2.

Hæc ſunt נהרות בבל *flumina Babylonis* vel *Babyloniæ* potius de quibus B
Pſ. 137. 1. Quorum ripæ tam multis ſalicibus erant conſitæ, vt Babylonia
ideo vocetur נחל הערבים *vallis ſalicum* Eſ. 15. 7. Et Moabitarum opes di-
cantur in vallem ſalicum deportandæ, id eſt in Babyloniam. R. Selomo in
hunc locum: *Hoſtes captiuos adducent eos ad terram Babyloniæ, quæ eſt
vallis ſalicum, vnde dicitur Pſal. 137. Ad ſalices quæ ſunt in medio eius ſu-
ſpendimus citharas noſtras.* Hæc cum clara & aperta ſint, mirum eſt Hila-
rium in huius Pſalmi explicatione ad allegorias confugere, tanquam ad
ſacram anchoram, ac ſi aliter verba Pſaltis non poſſent intelligi. *Eos*, in-
quit, *qui ſecundum literam intelligenda omnia exiſtimant, interrogare vellem* C
quæ flumina Babyloniam prætermeant, vt illic captus populus conſederit &c.
At in mediâ vrbe non dixit Pſaltes, ſed in mediâ *Babel*, id eſt Babyloniâ,
vt iam ante monuimus. Quanquam eô deſcendere nihil neceſſe eſt, cum
Babylonem ipſam in duas partes æquales diuiſerit Euphrates, cuius ripæ
potuerunt vel in vrbe mediâ ſalicibus eſſe conſitæ.

CAPVT NONVM.

Turris Babel vbi fuerit.

Ex Eſ. 10. 9. iuxta Græcam editionem Baſilio, Gregorio Naz. & aliis colligi turrim Ba-
bel Chalane eſſe ædificatam. Quod Hieronymus meritò notat. Fontes erroris. Hebræi eiuſdem D
turris locum Borſippæ metantur, frigidis alluſionibus freti. Borſippa cur illis odioſa. In Pto-
lemæo malè *Barſita*, & in Iuſtino *Byrſia*. Situs ex Beniamine. *Vrbem & turrim* an ſit figura ἓν
διὰ δυοῖν? Turrim Babylone fuiſſe probatur ex Moſe, Abydeno, Eupolemo, Sibyllinis, & Arabe
paraphraſte, cui turris hîc eſt אלקצר *alcaſar* ſeu Babylonis Acropolis. Eam non fuiſſe ſtatim
ſubuerſam, ſed diu ſtetiſſe poſt linguarum confuſionem.

VNA è quatuor vrbibus quas in terrâ *Sinhar* condidit Nimrod, Chal-
ne dicitur vel Chalane, Gen. 10. 10. id eſt Cteſiphon quæ ad Tigrim
erat, vt ſuo loco docebimus. Non ſatis ſcio quibus machinis turrim Baby-
lonicam eô tranſtulerint ex Babylone Græci interpretes, apud quos ita lo-
quitur Rex Aſſyrius Eſ. 10. 9. οὐκ ἔλαβον τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ
Χαλάνης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη? *nonne cœpi regionem quæ eſt ſupra Babylonem* E
& Chalanem, vbi turris ædificata eſt? in quem locum Baſilius: πύργον μὲν
οὖν ἐκεῖνον λέγει τὸν ἀρχαῖον, ὃν ἐν τῷ πεδίῳ τῷ Σεναὰρ ᾠκοδόμησαν, *veterem illam
turrim dicit quam in campo Senaar ædificarunt.* Et Cyrillus: Χαλάνη οὗ ὁ πύρ-
γος ᾠκοδομήθη παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων, κεῖται μὲν ἐν ἐσχάτοις τόπον τινὰ τῆς ἑῴας μέ-

A ῥεσιν, ἐπέκεινα δὲ τῆς Βαβυλωνίων χώρας τε καὶ γῆς: *Chalane vbi turris à priſcis hominibus ædificata eſt, in extremis quodammodo Orientis partibus, vltra regionem & terram Babyloniorum ſita eſt.* Hinc Gregorius Nazianzenus oratione 26. ὁ ἐν Χαλάνῃ πύργος, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισε, *turris quæ in Chalane, quæ linguas pulchrè diuiſit.* Et Conſtantinus Manaſſes in hiſtoricâ ſynopſi: οἰκοδομεῖν μὲν ἤρξαντο τὴν πύργον τῆς Χαλάνης, *Chalanes quidem turrim ædificare cœperunt.* Sed Hieronymus rectè monet LXX interpretes hæc addidiſſe de ſuo: *Pro Charchamis*, inquit, LXX *addentes de ſuo, regionem trans Babylonem interpretati ſunt, & Chalanem vbi ædificata eſt turris.*

Mihi originem exquirenti tam deprauatæ interpretationis, aliud nihil
B ſuccurrit, quàm in illis verbis, *Annon Chalno ſicut Charchemis?* Græcos ex ככרכמיש, *ſicut Charchemis*, feciſſe, בה כרכם יש, *in eâ munitio fuit*, quod interpretati ſint de turri Babylonicâ. כרכם Græcũ χαράκωμα eſt. Huius plurale כרכומין pro Hebræo מצור legitur Deuter. 10. 20. in Ionathanis paraphraſi. Alibi melius ſcribitur כרקום.

Pari acumine Hebræi huic ipſi turri metantur locum non Babylone ſed Borſippæ, freti ſcilicet alluſione Chaldaici nominis בורסיף *Borſiph* ad Hebręum בור שאפי *Bor-ſaphe*, quaſi dixeris *ciſternam euacuatam*. Quia aer illius loci homines inducit in obliuionem omniũ eorum quę didicerunt. Vnde
C factum vt linguæ ſuæ quiſque eſſet immemor. Alij pro *Borſiph* volunt dici בלשיף *Bolſiph*; quia ibi Deus בלל שפה *Balal-ſephath*, id eſt, *confudit linguam* totius terræ. Hæc in Lexico Talmudico doctiſſimus Buxtorfius, partim ex tractatu *Sanhedrin* partim ex *Bereſith Rabba*. *Borſiph* Beroſo Βόρσιππος, Straboni & Stephano τὰ Βόρσιππα, Babyloniæ vrbs fuit non incelebris, in quâ Rex Nabonidus à Cyro captus, teſte Beroſo apud Ioſephum. Linificio clara fuit & veſpertilionibus ſolito maioribus qui ad eſum cõdiebantur. Ibidem templa Dianæ & Apollinis, & Chaldeorum ſecta quædam multi nominis, in cuius odium Hebræos puto hæc de turri comminiſci. Atque eodem pertinere Talmudicorum effatum: סימן רע לתורה בבל ובורסיף *Babel & Borſiph malum ſignum legi.* In Ptolemæo mendoſè legitur Βάρσιτα pro Βόρ-
D σιππα. Iuſtini lib 12. Byrſia: *Omiſſâ*, inquit, *Babyloniâ in Byrſiam vrbem trans Euphratem, deſertam olim* (Alexander) *conceſſit.* Beniamin in itinerario à Babylonis ruderibus לחילה Chilam quinque millia, & à Chilâ ad turrim quatuor millia paſſuum dinumerat.

Cont. Apion lib. 1. Strab. lib. 16.

Sunt qui *vrbem & turrim* per figuram ἓν διὰ δυοῖν nihil aliud eſſe volunt, quam vrbem turritam, qualis fuit Babylon. Cteſias apud Diodorum: περιεβάλετο τεῖχος τῇ πόλει σταδίων τριακοσίων ἑξήκοντα διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις, *cinxit vrbem muro ſtadiorum* CCCLX *diſtincto turribus frequentibus & magnis*. Sed attentius legenti apparet turrim aliquam ſingularem deſignari: *Ædificemus nobis*, inquiunt verſ. 2. *vrbẽ & turrim cuius caput ſit in cælis.* Et
E verſ. 5. Deus deſcẽdiſſe legitur, vt videret את העיר ואת המגדל *vrbem & turrim.*

Sed in vrbe fuiſſe turrim, adeoque fuiſſe partem vrbis, ex eô planum eſt quod poſt diſperſionem Moſes hoc ſolum dicit, illos ab vrbe ædificandâ ceſſauiſſe, mentione turris omiſſâ, vt pateat vrbis nomine etiam turrim contineri. Proinde Abydenus apertè aſſerit primos illos homines τύρσιν

ἠλίβατον ἀείρειν, ἵνα νῦν Βαβυλών ἐστι, *turrim excelſam erexiſſe, vbi nunc eſt Babylon.* Atque id ipſum eſt in Eupolemo. Sed & Sibylla quædam apud Ioſephum & Euſebium turrim & vrbem promiſcuè ſumens, ait vrbi Babyloni ideo nomen eſſe, quia turris architectis Dij attribuerunt propriam vnicuique linguam. Loca deinceps proferentur. A

Itaque turrim deſignabant quæ in ipſa vrbe eſſet inſtar Acropolis. *Alcaçar* Hiſpani dixerint, id eſt אלקצר, quâ ipſâ voce hîc vtitur Arabs interpres. Hebræi turris nomen paſſim ita vſurpant. Sic Iudic. 8. & 9. *turris Penuel, turris Sichem, turris Thebes* ſunt propugnacula totidem ad vim hoſtium propulſandam in medijs vrbibus ſtrui ſolita: Quod expreſſè dicitur de turri Thebes Iud. 9. 51. מגדלות appellantur hæ turres ab amplitudine, quâ multum ſuperant priuatas domos. B

A pleriſque creditum turrim illam Deum ſubuertiſſe, quô momentô confudit linguas. Sibylla: Οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους ἐκπέμψαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον; *Dij autem ventis immiſſis turrim euerterunt.* Et de eâdem Eupolemus; πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, *quæ cum vi diuinâ corruiſſet.* Abydenus etiam ſcribit τοὺς ἀνέμους θεοῖσι βωθέοντας ἀνατρέψαι τὸ μηχάνημα, *ventos Dijs ſubuenientes opus ſubuertiſſe.* Et Beniamin ובתוכו נפלה אש מן השמים ובקעה אותם עד התהום, *& in medio ejus* (turris) *cecidit ignis è cœlis qui diruit ipſos* (lateres) *vſque ad fundamentum.* Sed cum Scriptura nil tale affirmet, credo hoc merum eſſe commentum, & eam turrim poſt diſperſionem diu ſtetiſſe, adeoque illam eſſe turrim quæ Belo deinceps conſecrata eſt, quam multis deſcribit Herodotus lib. 1. C

CAPVT DECIMVM.

Quando & à quibus fuerit extructa turris.

Turris condita naſcente Phaleg A. 101. poſt diluuium. (Sæculum aureum interceſſit.) Itaque è conditorum numero excipiendi Phaleg, & Iectanidæ omnes. Sed & viri pii Noe, Sem &c. Cum conditores vocentur *filii hominnm*, vt opponantur filiis dei, id eſt piis Gen. 6. 2. Qui proinde à poenâ fuere immunes. Nimrod tum puer, aut nondum natus. D

TEMPVS quo turris condita & homines diſperſi fuere, ſatis apertè deſignat Moſes, cum dicit *Hebero natos eſſe duos filios, quorum vni nomen Phaleg, eô quòd in diebus ejus diuiſa eſt terra* Geneſ. 10. 25. Quod idem eſt ac ſi diceret terram fuiſſe diuiſam, quo tempore Phaleg natus eſt. Naſcenti enim à patre nomen inditum. Phaleg autem natus eſt poſt diluuium anno centeſimo primo, vt conſtat ex Gen. 11. 10. vſque ad verſ. 16. Itaque eô ipſo anno diſturbatum eſt opus fabricatorum Babel, & hominibus diſperſis terra diuiſa. Sæculum qnod interceſſit ideo aureum poetæ vocant, vt iam ante notauimus, quia terrâ nondum diuiſâ omnia in commune poſſidebantur. Et Noe, quem Saturnum indigitant, hominibus non imperabat vt Rex ſubditis, ſed tanquam parens filijs, eos non tam metu quam amore coercens & paterni nominis reuerentiâ. E

Hinc collige verba Moſis Gen. 11. 2. 3. 4. *Et euenit cum ab Oriente proficiſcerentur*, non referri ad eos omnes de quibus actum cap. 10. Neque

A enim è turris illius conditoribus potuit eſſe Phaleg, qui tum recens erat natus, neque Iectan Phalegi frater natu minor. Multo minus Iectanis filij tredecim poſt aliquot annos geniti. Sed neque Noam, aut Semum, aut Arphaxadum, aut Salam, aut Heberum, ad quos pertinebat fœdus, conſpiraſſe veriſimile eſt in tam inſanæ ſubſtructionis fabricam. Quin videntur excipi, cum verſ. 5. deſcendiſſe dicitur Deus, *vt videret ciuitatem & turrim quam ædificabant* בני האדם *filij hominum.* Nam Gen. 6. 2. filiabus hominum opponuntur filij Dei vt fideles infidelibus. Sic igitur inſinuat Moſes ſolos filios hominum, id eſt ſolos infideles, iſti operi ſe mancipaſſe. Vnde factum vt ij omnes qui fœderis erant participes, id eſt, Abrahami
B proaui vſque ad Noam, à pœnâ fuerint immunes quæ in cæteros eſt inflicta. Aliorum enim linguis confuſis, hi propriam retinuerunt, id eſt, antiquiſſimam illam quæ ab Hebero Hebræa dicta eſt, quia ſarta & tecta manſit apud Heberi poſteros. Alijs item diſperſis & diſiectis in varias terrarum oras, hi à priſtinis ſedibus haudquaquam receſſerunt. Saltem Vr Chaldæorum, vbi Abrahæ maiores habitarunt, Gen. 11. 28. non procul erat à Corduenâ, in quâ ſubſtiterat arca Noæ. Res patet ex Ammiani lib. 5. Ibi enim Romani tranſmiſſo Tigri ad locum à Corduenâ centeſimô lapide diſparatum, viâ ſex dierum emenſâ *ad Vr nomine Perſicum venere caſ-*
C *tellum*, vnde profectis primò Thiſalphata, deinde Niſibin iter fuit. Itaque Vr circa Niſibin, Tigri propior & Corduenæ duabus minimum ſtationibus.

Nimrod etiam non videtur ex illorum fuiſſe numero qui turrim exſtruxerunt, ſiue tum puer fuerit, aut nondum natus. Alioqui cladem communem non euaſiſſet, atque illi cum cæteris fuiſſet allô migrandum; nec diceretur Gen. 10. 10. principium regni eius fuiſſe Babylon, quâ nondum extructâ conditores vi θεηλάτῳ diſſipati ſunt. Puto igitur poſt illam cladem terram Sinhar aliquot annis iacuiſſe deſolatam, recenti memoriâ tantæ diſſipationis omnes homines abſterrente ab illa inuadendâ. Donec Nimrod homo peruicax eô ſe conferre auſus eſt, cum Chuſæorum magnâ
D manu, vt opus dudum interruptum continuaret & perduceret ad vmbilicum: Atque eum ipſum locum in quô diſiectum fuerat humanum genus & vndiquaque diſperſum voluit eſſe regni ſui ſacrarium & Metropolim. Quô forte illum inuitabat incredibilis regionis vbertas atque amœnitas, de quâ prolixè egimus in deſcriptione Paradiſi terreſtris.

CAPVT VNDECIMVM.

Turrim & mœnia Babylonis ex latere & bitumine conſtitiſſe.

Ita habetur Gen. 11. 3. & lateritia fuiſſe multi ſcribunt. In his Beniamin, in quo explicatur
E vox לאגור *lagur.* At חמר *chemar* pro bitumine *lutum* aut *calcem* multi reddunt. In quibus Diod. Tarſ. ac ſi bitumen ad ædificia ſit inutile. Tamen *chemar* eſſe bitumen probatur ex Gen. 14. 10. & Exod. 2. 3. Bitumen & pix quam ſimilia. Hinc bituminare & picare verba promiſcua. Multos Hebræorum agnoſcere *chemar* eſſe bitumen. Ioſephus Ben Gorion emendatur. Definitio τοῦ *chemar* in Aben Ezra. Bitumen eſſe limum, & rubri coloris vel purpurei. *Braſalendi* in Serapione corruptè pro *caphar Aliehudi.* Rubrica Scythica. Lacus Aſphalt. cur vocetur Rubrum mare. Chemar à rubedine dici. Bituminis lenta natura. Lignum arcæ eo illitum

quandiu durauerit. Eius vſus in amuletis. Diodorum refellit Theodoretus ex αὐτοψίᾳ. Strabo, Dion, Suidas, Pollux de bituminis vſu in ædificiis. Eius ἀσφαλεία, vnde Græcum nomen ἀσφάλτου. Mediæ & Suſorum mœnia bitumine interlita. Babylonis itidem; Obiter quid ſit *beſalum*. Sulphur in Hygino & Caſſiodoro pro bitumine ſumi. Bituminis natura ſulphurea. Beli templum eiuſdem ſtructuræ. Sub Nabonnide & Nabuchodonoſoro noua Babylonis mœnia ex latere & bitumine. Beroſus emendatus. Mœnia Mantiniæ ex crudo latere. A

MOENIA Babylonis partim ex latere cocto, partim ex bitumine facta. Ita tradit ſacer ſcriptor Gen. 11. 3. *Et dixerunt alter alteri: Agite faciamus lateres & perfectè excoquamus, & fuerunt illis lateres pro lapidibus,* והחמר *& chemar fuit eis* לחומר *pro chomer*, id eſt *bitumen pro cæmento*, vt habet vulgata rectè omnino. Nec multo aliter Septuaginta: Καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλὸς *& bitumen erat illis lutum*, id eſt pro luto vel B cæmento.

De lateribus non dubitatur, quia vox Hebræa לבנה pro latere notiſſima eſt. Et Babylonis muros lateritios fuiſſe tradunt omnes ſummo conſenſu. Herodotus lib. 1. Ἑλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανάς, ὤπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι, *cum lateres ſatis multos effodiſſent, eos in fornacibus excoquebant &c.* Iuſtinus ex Trogo lib 1. *Hæc Babylonem condidit, murumque vrbis cocto latere circumdedit.* Sed & præter hiſtoricos, qui id ex profeſſo tractant, etiam apud poetas res eſt tralatitia. Ariſtophanes in Auibus.

Περιτειχίζειν μεγάλαις πλίνθοις ὀπταῖς, ὥσπερ Βαβυλῶνα, C
Circummœnire magnis lateribus coctis, vt Babylonem.

Propertius lib. 3. Eleg. 9.

Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis vrbem,
Vt ſolidum cocto tolleret aggere opus.

Ouidius lib. 4. Metam. fab. 4.

-------- vbi dicitur altam
Coctilibus muris cinxiſſe Semiramis vrbem.

Martialis lib. 9. Epigr. 77.

Nec latere cocto quô Semiramis longam
Babylona cinxit.

Lucanus lib. 6. D

-------- fragili circundata teſtâ
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.

Beniamin de turre Babel, Itinerarij pag. 77. בנוי בלבנים הנקראים לאגור *lateribus quos lagour vocant conſtructa eſt.* Ita doctiſſimus interpres. Sed ſcribendum *agour* non *lagour*. Nam אגור *agour* pro lateribus vox eſt Arabibus frequens, quâque adeo Arabs interpres hôc ipſô locô vtitur. Itaque in לאגור ל *lamed* ſeruile eſt. Nempe קרא verbum cum *lamed* paſſim conſtrui nemo neſcit.

At multos video dubitare an vere חמר *chemar* ſit bitumen. E Chaldæis Ionathan & Arabs Herpenianus טין, id eſt, lutum interpretantur. Ita etiam E R. Selomo, & è recentioribus Pagninus, Vatablus, Oleaſter, alij Hebræos ſequuti. E quô grege Kimchius חמר *chemer* lutum eſſe dicit ex arenâ & calce conſtans: Aquinas etiam exponit טיט וסיד *lutum & calcem*. Et Græcus vetus Scholiaſtes in hunc locum: ὁ Σύρος καὶ ὁ Ἑβραῖος ἄσβεστον φα-

A *σὶν Syrus & Hebræus aſbeſton dicunt*, id eſt calcem viuam. Quin & Diodorus Tarſenſis, magnum olim Eccleſiæ lumen, Græcis interpretibus eô nomine dicam impingit, quod חמר bitumen pro calce reddiderint, hoc argumento fretus, quod *ἄσφαλτος εἰς οἰκοδομὴν ἄχρηστος, ἄσβεστος δὲ ἐπιτηδειοτάτη* *bitumen ad ædificandum eſt inutile, calx autem aptiſſima.*

Tamen hæc nihil me abſterrent quominus חמר *chemar* bitumen eſſe aſſeram, non calcem, nec lutum ex calce. Nam præter locum in quo verſamur, vox eadem rurſus occurrit Gen. 14. 10. vbi vallis Sodomitica dicitur fuiſſe plena בארות חמר *puteis chemar* id eſt *puteis bituminis*. Aliter explicare non poſſunt qui ex Trogo, Diodoro, Ioſepho, Tacito, Plinio, Solino,
B Galeno, Hieronymo & alijs didicerunt ibi eſſe lacum Aſphaltitem, ſic dictum à bituminis glebis, quas magnâ copiâ euomit.

V. Iuſt lib. 36. Diod. l. 19. Ioſeph. antiq. lib. 1. c. 10. Et belli Iud. l. 5. cap. 5. Tac. hiſt. l. 5. Plin. l. 5. c. 16. Et lib. 35. c. 15. Solin. c. 36. Galen. ſimpl. l. 4. c. 20. Hieron. in locis.

Sed & idem colligitur ex Exod. 2. 3. vbi Hebræa ſic habent de arcâ papyraceâ in quâ Moſes à matre fuit expoſitus, ותחמרה בחמר ובזפת, quæ neceſſariò vertenda, *& bituminauit illam bitumine & pice.* Nam ſi nomen המר *chemar* calcem explices, verbum חמר *chamar* inde deductum erit idem quod Græcè κονιᾶν vel τιτανοῦν *calce oblinere*. Et Hebræa Græcè reddita ſic ſonabunt ad verbum καὶ κεκονίηκε αὐτὴν κονίᾳ καὶ πίσσῃ. Quod quam ſit abſurdum nemo non videt, quia ſic iunguntur plane ἀσύγκλωστα: Et πίσσῃ
C κονιᾶν non magis dicitur quam κονίᾳ πισσοῦν *picare calce*. At pice bituminare, vel bitumine picare licet dicatur καταχρηστικῶς, tamen in eâ locutione nihil inſolens, quia bitumen eſt pici ſimile. Ita definit Suidas in Ἀσφαλτῖτις: Ἄσφαλτος δὲ ξηρίον ἐστὶ πίττῃ ὅμοιον, *bitumen autem medicamentum eſt pici ſimile.* Vnde paulo poſt: καὶ ἀσφάλτωσις ἡ πίσσωσις *& bituminatio eſt picatio.* Auicenna etiam lib. 2. bituminis virtutem ſcribit eſſe קריב מן קוה אלזפת *vicinam virtuti picis.* Itaque Gen. 6. 14. pro Hebræis כפרת אותה בכפר *bitumine bituminabis eam*, Arabs habet תזפתהא באלזפת *pice picabis eam.* Atque eô ipſo in loco ἀσφαλτώσεις *bituminabis.* Heſychius exponit χρίσεις, πισσώσεις, *vnges, picabis.*

Itaque etiam è Iudæis multi coguntur dare manus: In quô numerô ſunt
D qui apud Kimchium חמר *chemar* ſtatuunt eſſe מין זפת *ſpeciem picis.* Et Ioſephus Ben-Gorion qui lacum Aſphaltitem appellat אגם החמר *paludem chemar* id eſt bituminis Ita legendum, non החומר *chomer*, cæmenti, vt habent noſtræ editiones. Sed & Aben-Ezra in Exodum חמר *chemar* cum deſcribit his verbis הוא טיט אדום מדבק ימצא בארץ ישראל *lutum eſt rubrum & glutinoſum, quod reperitur in terra Iſraelis*, nequaquam calcem ſed bitumen intelligit.

Vide edit. Venet. c. 50. Et Baſil. l. 5. cap. 14.

Lutum ſeu limum vocat, quià ex aquis eruitur; neque aliter Plinius: *Et bituminis vicina eſt natura, alibi limus, alibi terra. Limus è Iudææ lacu, vt diximus, emergens, terra in Syriâ circa Sidonem.* Atque id ipſum
E videntur ſignificaſſe Chaldæus & Arabs nomine טין id eſt *luti* vel *limi.* Calcem certè non intelligi ex eô palam eſt, quod lutum illud calci opponitur. Ita enim Chaldæus: *Lutum erat illis* לשיע id eſt *pro calce.*

Plin. lib. 35. cap. 15.

Et lutum illud Aben-Ezra meritò rubrum eſſe aſſerit. Nam vtvt Aſphaltitem lacum Ioſephus vomere ſcribat bituminis βώλους μέλανας *nigras gle-*

De bello Iud. lib 5. c. c. 5.

Tac. Hiſt. lib. 5.

bas, Et Tacitus *atrum* eſſe *naturâ ſuâ liquorem.* Tamen plerique tradunt A
præſtantiſſimum in Iudæâ bitumen rubrum eſſe vel purpureum. Serapio:

Lib. aggreg. cap. 177.

Braſalendi (lege vt in Auicennâ כפר אליהודי *Kaphar aljehudi*) eſt *aſphaltus vel bitumen Iudaicum rubeum.* Dioſcorides: Ἄσφαλτος διαφέρει ἡ Ἰουδαϊκὴ τῆς λοιπῆς. ἔστι δὲ καλὴ ἡ πορφυροειδῶς στίλβουσα, *Bitumen Iudaicum omnium eſt præſtantiſſimum: Probatur autem quod purpuræ modo ſplendet.* Auicenna: אגודה אלפרפורי *optimum illud eſt quod purpuraſcit.* Ab illo ipſo colore piſſaſphaltus rubrica Scythica vocatur à Marcello Empirico. Neque alia occurrit cauſa cur Ἀσφαλτῖτις, id eſt Aſphaltites lacus, ab Heſychio appelletur ἐρυθρὰ θάλασσα *rubrum mare*, quam bituminoſus in eô color. Denique vocem Hebræam חמר *chemar* à rubedine ſumi palam eſt, vt חמר *chemer* vinum, יחמור *Iachmur* rupicapra &c. Nam חמר *chamar* eſt rubere Pſ. 75. 9. B

Etiam ad bituminis deſcriptionem id pertinet quod מדבק glutinoſum eſſe dicitur. Ita in Plinio: *Sequax ac lenta natura bituminis, ad omnem contactum adhærens.* Et in Solino: *adeo lentum mollitie glutinoſâ vt à ſe nequeat ſeparari.* Et Ioſephus: ἀποκόψαι μὲν οὐ ῥᾴδιον, ἀλλὰ δι' εὐτονίαν προσήρτηται τῷ μηρύματι τὸ σκάφος, *incidere non eſt facile, ſed propter tenacitatem bituminis grumô adhæret ſcapha.* Proinde idem obſeruat vtile eſſe bitumen πρὸς ἁρμονίας νεῶν, id eſt *ad compages nauium*, vt ab Iſidoro redditur Orig. lib. 16. c. 2. In quem ipſum vſum Deo monente Patriarcha Noe adhibuit Gen. 6. 14. Vnde lignis cypariſſinis, ex quibus arca fabricata erat, tanta diuturnitas vt incorrupta durauerint per plura annorum millia, vt iam antea probatum eſt. Hîc monuiſſe ſufficiat à Beroſo & Alexandro Polyhiſtore ſcribi nonnullos in Gordyæo monte ex arcæ reliquijs bitumen abraſiſſe quô vterentur πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμοὺς *ad amuleta.* Noam imitata Iochebed mater Moſis bitumine illeuit arculam illam in quâ filium expoſuit ad Nili ripas, ne flumine intumeſcente ligna in aquis demerſa noxium humorem combiberent. C

Plin. l. 7. c. 15.

Belli Iud. l. 5. c. 5.

Iam ad Diodorum venio, qui bitumine mœnia Babylonis negat potuiſſe ferruminari, quia bitumen, ſi illi credimus, eſt εἰς οἰκοδομὴν ἄχρηστον *ad ædificandum inutile.* Huic pro me reſpondeat Theodoretus in Gen. quæſt. 59. Τὴν ἄσφαλτον τινὲς τῶν διδασκάλων ἔφασαν ἄσβεστον εἶναι, οἱ ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκὸς, τὰς ἐν Ἀσσυρίᾳ πηγὰς, ᾠήθησαν ἀσβέστῳ τὸν πύργον ᾠκοδομεῖσθαι. Ἀκριβῶς δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀφιγμένων μεμάθηκα, ὡς εἰσὶ πηγαὶ ταύτην ἀναβλύζουσαι τὴν ὕλην μεθ' ὕδατος. Καὶ ὅτι ταύτην ταῖς οἰκοδομίαις συνυφαίνοντες, ἐπὶ ταύτης τὴν ὠπτημένην συνετίθησαν πλίνθον, οὕτω καὶ τὸν πύργον ᾠκοδομεῖσθαι φασί. *Dixerunt quidam è magiſtris bitumen* (hoc loco) *eſſe calcem, qui ignorantes, vt veriſimile eſt,* bituminis *fontes qui in Aſſyriâ ſunt, putauerunt ex calce turrim ædificatam fuiſſe. Ego autem ab ijs qui inde veniunt accuratâ inquiſitione didici fontes eſſe qui materiam hanc cum aquâ euomunt, quam ædificijs attexentes coctilem cum eâ laterem compoſuerunt, atque ita turrim aiunt fuiſſe constructam.* Addit illos id comperiſſe ex laterum fragmentis (ex Babylonis ruderibus vt videtur effoſſis) quibus apparebat bitumen fuiſſe ſubſtratum, & Aſſyrios eô adigi lapidum & calcis penuriâ. D E

Theodoreto adſtipulantur quotquot ſcriptores in ædificiorum vſum

A bitumen Babylonicum commendant, de quo Strabo lib. 16. Ἐνταῦθα δὲ συνίςανται βῶλοι μεγάλαι πρὸς τὰς οἰκοδομὰς ἐπιτηδείαι, τὰς διὰ τ ὀπτῆς πλίνθυ. *Ibi autem coeunt magnæ* (bituminis) *glebæ ad ædificia idoneæ, quæ fiunt ex cocto latere.* Et Dion in Traiano: Τοσαύτην γὰρ ἀσφάλειαν πλίνθοις ὀπταῖς ἢ καὶ λίθοις λεπτοῖς συμμιχθεῖσα παρέχεται, ὥστε καὶ πέτρας καὶ σιδήρου παντὸς ἰσχυροτέρα αὐτὰ ποιεῖν, *tantam enim firmitatem coctis lateribus aut etiam lapidibus minuſculis commixtum* (bitumen) *præſtat, vt & ſaxis & ferro quouis validiores faciat.* Nec multo aliter Suidas: Τοσαύτην δὲ ἀσφάλειαν ποιεῖ τοῖς κτίσμασιν ἡ ἄσφαλτος, ὥστε ταῖς ὀπταῖς πλίνθοις καὶ τοῖς λεπτοῖς λίθοις συμμιγεῖσα, ἰσχυροτέρα γίνεται παντὸς σιδήρου. Proinde ab hac ἀσφαλείᾳ aſphalto nomen eſſe
B nonnulli volunt. Et inter ædificiorum materias à Polluce cenſentur πηλὸς, ἄσβεστος, τίτανος, ἄσφαλτος, *lutum, calx viua, calx, bitumen.* Et in Suſianâ Xenophon Medeæ oppidi murum ſtructum fuiſſe ſcribit πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις *lateribus coctis in bitumine ſtratis.*

Poll. lib. 7. cap. 28.

Anabaſ. lib. 2.

Sed quod ad rem maximè facit, οἱ ἔξωθεν fere quotquot ſunt de Babylonis mœnibus plane idem ſcribunt quod Moſes, nempe non calce ſed bitumine fuiſſe ferruminata. E Græcis hi ſufficient: Herodotus lib. 1. μετὰ δὲ τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, *poſtea verò pro luto vtentes calido bitumine &c.* Et aliquanto poſt: ὁ Ἲς ποταμὸς ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου
C ἀναδιδοῖ πολλούς, ἔνθεν ἡ ἄσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη: ***Fluuius Is vna cum aquâ plurimos reddit bituminis grumos, vnde bitumen ad murum Babylonis deportabatur.*** Cteſias apud Diodorum lib. 2. τὰς δὲ πλίνθους εἰς ἄσφαλτον ἐνδησαμένη, τεῖχος κατεσκεύασε, ***lateribus autem bitumine ferruminatis murum adornauit.*** Theocritus Idill. 16.

-------- ὅπη πλατὺ τεῖχος
Ἀσφάλτῳ δήσασα Σεμίραμις ἐμβασίλευσεν.
-------- *vbi mœnia vaſtæ*
Dicitur aſphalto firmaſſe Semiramis vrbis.

Dion in Traiano: ἔνθα μέν τοι τὴν τε ἄσφαλτον εἶδε Τραιανὸς ἐξ ἧς τὰ τείχη Βαβυλῶνος ᾠκοδόμητο *ibi etiam vidit Traianus bitumen* (bituminis fontem)
D *ex quô Babylonis mœnia ædificata ſunt.* Ioſephus: ᾠκοδόμητο δὲ ἐκ πλίνθου ὀπτῆς ἀσφάλτῳ συνδεδεμένης, ***extructa autem fuit ex latere cocto bitumine ferruminato.*** Scholiaſtes Ariſtophanis in Aues: φασὶ γὰρ τὴν Βαβυλῶνα ἀπὸ ὀπτῶν πλίνθων ᾠκοδομῆσθαι, καὶ ἀντὶ γύψου ἀσφάλτῳ συνδεθῆναι τὰς πλίνθους. Et Theocriti: ἀσφάλτῳ ἔδησεν ἡ Σεμίραμις τὸ τεῖχος ἀντὶ πηλοῦ. Et Dionyſij Euſtathius: Βαβυλῶνα ἐν τῷ πεδίῳ κτίζει ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου. Et Tzetzes Chiliade nonâ Hiſtoriâ 175.

Τὸ Βαβυλῶνος κτίσμα γὰρ, ὑπῆρχεν ἐκ βησάλου,
Ἀντὶ δ᾽ ἀσβέστου ἄσφαλτον εἶχεν ἐγκεχρισμένην.
Babylonis enim extructio fuit ex beſalo,
E ***Pro calce verò bitumen habuit illitum.***

Ex beſalo, id eſt ex latere cocto, vt ipſe ibidem explicat. Sumptũ ex Latino beſſale: Beſſalium laterum meminit Vitruuius, id eſt qui octo vncias habent longitudinis. Hoc me docuit magnus Salmaſius in Solinũ pag. 12.31.

Hæc ex Græcis hactenus: Iam è Romanis Trogus lib. 1. *Hæc Babylo-*

niam condidit, murumque vrbis coctio latere circumdedit, arenâ, pice, bitumine interſtrato, quæ materia in illis locis paſſim è terrâ exæſtuat. Curtius lib. 5. *Ad Memnium vrbem peruenit: cauerna ibi eſt ex quâ fons ingentem vim bituminis effundit, adeo vt ſatis Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos eſſe.* Item: *Murus extructus laterculo coctili bitumine interlitus.* Plinius lib. 35. cap. 15. *Calcis quoque vſum præbuit* (bitumen) *ita ferruminatis Babylonis muris.* Vitruuius lib. 1. cap. 5. *Babylone abundantes liquido bitumine, pro calce & arenâ ex latere coctio factum habent murum.* Item lib. 8. cap. 3. *Babylone lacus eſt ampliſſimâ magnitudine, qui limne Aſphaltis appellatur, habens ſupra natans liquidum bitumen, quo bitumine & latere teſtaceo ſtructum murum Semiramis Babyloni circumdedit.* Ammianus lib. 23. *Babylon cuius mœnia bitumine Semiramis ſtruxit.* Seruius in Eclog. 8. *Bitumen ex fulmine dicitur procreari: vnde iuxta Babyloniam quia frequentia cadunt fulmina, hac re lacus redundat, adeo vt inde fabricaſſe muros Semiramis dicatur.* A B

Neque aliud volunt qui ſulphur habent pro bitumine. Hyginus fab. 223. *Murus in Babyloniâ quem fecit Semiramis Dercetûs filia, latere coctio, ſulphure &c.* Caſſiodorus variorum lib. 7. epiſt. 15. *Babyloniæ muri quos Semiramis regina latere coctio, ſulphure, ferroque conſtruxit.* Sulphure, id eſt ſulphureo limo, quale bitumen. Plinius vbi ſupra: *Fulmina & fulgura quoque ſulphuris odorem habent &c. Et bituminis vicina eſt natura.* C

Iam vt ſcias Beli templum in turre quam diximus eiuſdem fuiſſe ſtructuræ, Arrianum audi lib. 7. ὁ γὰρ τοῦ Βήλου νεὼς ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἦν τῶν Βαβυλωνίων, μεγέθει τε μέγιστος, καὶ ἐκ πλίνθου ὀπτῆς ἐν ἀσφάλτῳ ἡρμοσμένης, *Beli enim templum fuit in mediâ Babyloniorum vrbe, immenſæ magnitudinis, ex coctio latere ſtructum bitumine ferruminatum.* Et de eôdem Diodorum lib. 2. pag. 69. τῆς δ' ὅλης οἰκοδομίας ἐξ ἀσφάλτου καὶ πλίνθου πεφιλοτεχνημένης πολυτελῶς *toto ædificio ex bitumine & latere ſummâ arte atque impenſâ extructo.*

Sed & bitumen adhibitum ab ijs qui poſt primam illam ſubſtructionem muros Babylonis aut repararunt, aut ampliarunt. Ita ſub Nabonnide τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τείχη τῆς Βαβυλωνίων πόλεως ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου κατεκοσμήθη *mœnia Babylonicæ vrbis quæ ſunt circa fluuium ex coctio latere & bitumine adornata ſunt.* Citat ex Ariſtæo Euſebius lib. 10. Præparat. Et apud Beroſum Nabuchodonoſor veritus ne hoſtis auerſo flumine aliquid in vrbem moliretur περιεβάλετο τρεῖς μὲν τῆς ἔνδον πόλεως περιβόλους, τρεῖς δὲ τῆς ἔξω τούτων, τοὺς μὲν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῆς πλίνθου, *ternis mœnibus vrbem interiorem totidemque exteriorem circumdedit, partim ex coctio latere & bitumine, partim ex ſolo latere.* Quod non capio ſatis, & puto eſſe ἀσύστατον. Neque enim per ſe ſtare poteſt murus ex ſolo latere, abſque vllo ferrumine quô partes agglutinentur. Fortè pro αὐτῆς legendum ἀόπτης, vel ἀνόπτης, id eſt ὠμῆς; Et ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repetendum καὶ ἀσφάλτου: Vt ſenſus ſit & hæc & illa mœnia bitumine fuiſſe ferruminata. Nullâ aliâ differentiâ quam quod in his cocti eſſent lateres, in illis crudi. Quod ne videatur inſolens, de Mantineæ muro hæc leguntur apud Suidam in πλίνθος. *Agis &c. fluuium præterfluentem cum in murum auertiſſet, ipſum diſſoluit,* ἦν γὰρ D E

V. Euſeb. l. 9. Præp. Et Ioſeph. antiq. lib. 10. Et cont. Apion l. 1.

A *ἦν γὰρ ἐξ ὠμῆς πλίνθου erat enim ex crudo latere*, qui *quidem aduerſus murales machinas cocto eſt firmior* &c. *Sed ab aquâ non minus diſſoluitur quam à ſole cera*. Potuit ergo Nabuchodonoſor id habere in animo vt mœnia cocti lateris aquis, crudi hoſtibus opponeret. Sed hæc ideo cunctanter affero, quia licet ὀπτὸν pro cocto paſſim occurrat, tamen oppoſitum ἄνοπτον vel ἄοπτον nuſquam reperi, niſi de eo quod viſum fugit. Et ad vitandam homonymiam diceretur ἀοπτητὸς. Ὀπτὸν enim pro cocto contractum eſſe ex ὀπτητὸν notat in Homerum Euſtathius. Quod me monuit Nobiliſſimus D. de Grentemeſnil. Itaque omnibus expenſis huic illius coniecturæ accedo pro αὐτῆς reſcribendum ὠμῆς.

B

CAPVT DVODECIMVM.

De Babylonis amplitudine.

Babylon magna vrbs: non tamen cum Peloponneſo conferenda ratione magnitudinis, vt velle videtur Ariſtoteles: Nec verum eſt quod eâ captâ ſcribit partem aliquam die tertiô nondum ſciuiſſe. Locus de mendo ſuſpectus. Diei partes, id eſt horæ. De ambitu Babylonis veteres diſſentiunt. Tamen nemo minorem facit ſtadiis 360. præter Hyginum, in quo numerus corruptus. De murorum altitudine & craſſitie par diſſenſus.

C Etsi Babylon appelletur iure meritò *magna vrbs*. Dan. 4. 30. & Nabuchodonoſori Regi Regum dederit materiam ſuperbiendi: Non tamen eſt quod quis temerè Græculis fidem adhibeat, ex quorum relatione deceptus Ariſtoteles Babylonem ſibi fingit portentoſæ magnitudinis & Peloponneſo pænè parem: Id ſibi volunt hæc verba quibus contendit ciuitatem mœnibus non definiri: εἴη γὰρ ἂν Πελοπόννησον περιβαλεῖν ἓν τεῖχος. Τοιαύτη δὲ ἴσως ἐστὶ καὶ Βαβυλὼν, καὶ πᾶσα ἥτις ἔχει περιγραφὴν μᾶλλον ἔθνους ἢ πόλεως *liceret enim etiam totam Peloponneſum mænibus circumſcribere. Talis fortaſſe eſt Babylon, & vrbs alia quæcunque gentis potius quam vrbis habet circumſcriptionem*. Sed fuit hoc τὸ πρῶτον ψεῦδος quod addit continuo poſt: ἧς γέ φασιν ἑαλωκυίας τρίτην ἡμέραν οὐκ αἰσθέσθαί τι μέρος τῆς πόλεως *quâ captâ* D *partem aliquam ferunt die tertiâ nondum ſenſiſſe*. Quod ſi ſemel conceſſeris, etiam id agnoſcendum Babylonem non malè cum Peloponneſo conferri, è cuius vno extremo ad aliud triduano curſu vix attingere poſſit expeditus eques. Fortè pro τρίτην ἡμέραν μέρος τι οὐκ αἰσθέσθαι ſcripſerat aliquis τρίτον ἡμέρας μέρος τινὰς οὐκ αἰσθέσθαι, vel voce μέρος bis repetita τρίτον ἡμέρας μέρος, μέρος τι τῆς πόλεως &c. Hoc eſt diei parte tertiâ aliquam partem vrbis nondum ſenſiſſe, cum aliquanto ante lucem capta fuiſſet. Neque enim in tantâ vrbe quæ capta eſt in die feſto, pleriſque ſomno vinoque ſepultis & pridianam crapulam adhuc euomentibus, vno momento temporis, res potuit vbique ſciri. Verè igitur ſcribit Herodotus: ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῆς E πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλιος ἑαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἑαλωκότας, ἀλλὰ (τυχεῖν γάρ σφι ἐοῦσαν ὁρτήν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι *præ magnitudine vrbis, vt ab incolis narratur, cum capti eſſent qui erant ad extrema vrbis, eos Babylonios qui mediam incolunt neſciuiſſe ſe eſſe captos, ſed cum fortè*

Polit. lib. 3. cap. 3.

lib. 1. c. 191.

Lib. 7. Cyrop.

dies feſtus eis eſſet, in choreis & oblectationibus eô ipſô tempore fuiſſe. Sed & A Xenophon præſidiarijs qui tuebantur arces rem innotuiſſe negat vſque ad plenam lucem. Verba ſunt: ἐι ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ᾔσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες, ἑαλωκυῖάν τε τὴν πόλιν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα *Cum autem illuxit dies, ſenſeruntque qui arces tenebant, & vrbem eſſe captam & regem obijſſe &c.* Itaque potuit fieri vt qui erant in extremis parte demum diei tertiâ vrbem captam eſſe deprehenderint. Parte tertiâ id eſt horâ tertiâ, poſt ortum Solis. Chaldaicè dixeris בשעה תליתאא, vt Dan. 4. 16. בשעה חדא *horâ vnâ.* Sed horæ nomen eô ſenſu nondum in vſu erat apud Græcos. Tantum diem per partes duodecim diuidebant, idque à Babylonijs edocti. Herodotus: τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες *duodecim diei* B *partes* (id eſt duodecim horas) *à Babylonijs Græci didicerunt.*

Lib. 2. cap. 109.

Hoc ipſum ſi fidem ſuperat apud eos qui Babylonem æſtimant ex modulô noſtrarum vrbium; Sciant illi Hygino excepto, in quô mendum eſſe ſuſpicor, veterum neminem eſſe qui Babylonis mœnibus in ambitu minus aſſignet ſtadijs CCCLX quæ faciunt millia paſſuum XLV. Hæc eſt in Diodoro Cteſiæ definitio, quam puto ſequutum Hyginum; Et pro ſtadijs 300. (ita hodie legitur) reſcribendum 360. Alij omnes, quotquot videre contigit, ad hunc numerum aliquid addunt pro mantiſſâ & auctario. Sic Clitarchus Babylonem amplexu ſuô continere ſcribit ſtadia CCCLXV. Cur- C tius CCCLXVIII. Strabo CCCLXXXV. Dio Caſſius CCCC. Oroſius CCCCLXX. Herodotus & Apollonius CCCCLXXX. Plinius & Marcianus Capella quod idem eſt millia paſſuum ſexaginta. In hâc veterum inconſtantiâ, non facile eſt pedem vſpiam tuto figere. Niſi quod tutius credi puto Cteſiæ & Clitarcho qui fuere oculati teſtes & Babylone diu egerunt.

Diod. lib. 2. p. 68. Hygin. fab. 223.

Apud Diod. l. 2. Curt. l. 5. Strab. l. 16. Apud Tzetz. chil. 9. v. 568. Oroſ. l. 2. c. 6. Herod. l. 1. c. 179. Apollon. l. 1. c. 18. Plin. l. 6. c. 26. Mart. lib. 6.

Non minor authorum diſcordia, cum ad murorum altitudinem & latitudinem ventum eſt. Altitudo minima in Strabone & Diodoro eſt quinquaginta cubitorum. Curtius duplicato numero centum tribuit. Apollonius etiam, in quo tria ſemijugera, id eſt ἡμίπλεθρα nî fallor, nam Græca non ſunt ad manum, præciſè ſunt centum cubiti. At in Cteſiâ murorum Babylonis altitudo eſt πεντήκοντα ὀργυιῶν *quinquaginta orgyiarum*, quarum D ſingulæ ſunt cubitorum quatuor, vel quod idem eſt ſenûm pedum. Itaque eôdem redit Herodoti deſcriptio, quam ſecutus eſt Oroſius, ὕψος δὲ διηκοσίων πηχέων. Niſi quod hos cubitos regios eſſe aſſerit, tribus digitis maiores vulgaribus. Plinius & Martianus ex cubitis fecerunt pedes.

Eiuſdem muri craſſities Straboni & Curtio eſt pedum XXXII. Marciano & Plinio pedum L. Herodoto & Oroſio cubitorum totidem, Apollonio fere vnius iugeri, id eſt pedum centum. Cteſias: τὸ πλάτος τῶν τειχῶν ἐξ ἅρμασιν ἱππάσιμον. At Strabo modeſtius: ἡ δὲ πάροδος ἐπὶ τοῦ τείχους, ὡς τέθριππα ἐναντιοδρομεῖν ἀλλήλοις ῥᾳδίως. Quomodo & Curtius: *quadrigæ inter ſe concurrentes ſine periculo commeare dicuntur.* Cætera vide apud vete- E res quos citauimus. Nec enim libet his immorari.

A

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

De altitudine turris Babylonicæ, De eâdem fabulæ cum Moſis hiſtoriâ collatæ.

Turris deſcriptio ex Herodoto, Hieronymo & Adone. De eadem fabulæ Iudaicæ in libro *Ialcut* & Itinerario Beniamini. Et Chaldaicæ ex Sibyllâ, Eupolemo & Abydeno, in quibus multa veſtigia veritatis. Quomodo ex ſcripturâ petitum fuerit quod Babylonem ſcribunt condidiſſe Gigantes è terrâ editos, qui cùm in Deos bella mouiſſent, Dii ventis immiſſis totum opus diſturbauerunt. Græcos Chaldæis aſſentiri. Tamen Moſis narrationi nihil commune cum fabulâ de Aloidis. Iuliani apoſtatæ obiectiones refelluntur. *Vſque ad cælum* pro valde ſublimi.

B DE muris Babylonicis plura dicentur cùm ventum erit ad Nimrodum, qui ab iſtis affectum opus atque inchoatum duntaxat perfeciſſe legitur & ad vmbilicum perduxiſſe. Turrim ſic deſcribit Herodotus lib. 1. vbi de templo Beli: ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων, id eſt vt vulgo redditur, *in medio templi turris ſolida extructa eſt, longa & alta ſtadium, cui alia rurſus turris impoſita eſt, & huic ſubinde alia ad octauam vſque*, in quâ fuit νηὸς μέγας *fanum ingens* Belo ſacrum. Proinde ſi ſingulę turres eâdem pro-
C portione creuerunt, totius ædificij altitudo fuit ſtadiorum octo, id eſt mille paſſuum. Quæ altitudo cum ſit immenſa, nec vllum aliud ædificium legatur vel ad quadrantem attigiſſe, diuinare non poſſum cur hunc numerum Hieronymus in quadruplum augeat: *Arx*, inquit, *id eſt capitolium illius vrbis eſt turris quæ ædificata poſt diluuium in altitudine quatuor millia dicitur tenere paſſuum.* Si *pedum* reſcripſeris loco *paſſuum*, ſpatium erit iuſto breuius, nam ſtadia octo ſunt pedum quinque millia. Ado in Chronico, Aetate primâ, pedes in paſſus mutaſſę non contentus, numero aliquid addit pro auctario: *Huius*, inquit, *altitudo quinquies mille centum ſeptuaginta quatuor dicitur tenere paſſuum, paulatim altioribus in anguſtias coarctatis, vt pondus imminens facilius ſuſtentaret. Deſcri-*
D *bunt ibi templa marmorea lapidibus pretioſis auroque diſtincta, & multa alia quæ videntur incredibilia.* Vereor ne & falſa. Quid quod hæc Herodoti, quibus nititur quicquid de Babylonicæ turris altitudine traditum eſt, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, vere notat D. de Grentemeſnil reddi perperam *longa & alta ſtadium*, cum εὖρος latitudinem non altitudinem ſignificet. Itaque hoc ſolum vult Herodotus, turris baſim fuiſſe quadratam, & tam in latitudine quam in longitudine, id eſt vndiquaque ſtadium patuiſſe. Sed de altitudine non eſt quod ſperes quicquam ex Herodoto poſſe elici, cum de illâ altum ſileat. Et in Strabone tantum eſt σταδιαία τὸ ὕψος; vt & σταδιαία ἑκάστη τῶν πλευρῶν. Iudæi in libro *Ialcut* hanc ipſam tur-
E rim mendacio ſuo extollunt ad milliaria viginti ſeptem. Beniamin fundamenti longitudinem extendit vſque ad duo milliaria, quod fuerit valde ſuperfluum, cum turris latitudinem finiri ſcribat ducentis quadraginta cubitis, id eſt pedibus CCCLX, & longitudinem centum cannis, id eſt pedibus DC.

In Eſ. lib. 5.

Sed & de eâdem turri Ethnici Scriptores multa garriunt. Sibylla quæ- A
Ioſ. cont. Appion. l. 1. Euſeb. lib. 9. præp.
dam apud Ioſephum & Euſebium: Πάντων ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀνθρώπων πύρ-
γον ᾠκοδόμησαν τινὲς ὑψηλότατον, ὡς ἐπὶ οὐρανὸν ἀναβησόμενοι δι' αὐτοῦ. Οἱ δὲ θεοὶ
ἀνέμους ἐκπέμψαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ ἰδίαν ἑκάστῳ φωνὴν ἔδωκαν, καὶ διὰ
τοῦτο Βαβυλῶνα συνέβη κληθῆναι τὴν πόλιν, *Cum omnes homines vnâ linguâ
loquerentur, altiſsimam turrim quidam ædificarunt, tanquam in cælum per
eam aſcenſuri: Dij autem ventis immiſsis turrim euerterunt, & propriam
vnicuique linguam attribuerunt, vnde factum vt vrbi Babyloni nomen eſſet.*
Euſeb. ibid.
Eupolemus itidem ſcribit πόλιν Βαβυλῶνα πρῶτον μὲν κτισθῆναι ὑπὸ τῶν
διασωθέντων ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ, εἶναι δὲ αὐτοὺς γίγαντας, οἰκοδομεῖν δὲ τὸν ἱστορού-
μενον πύργον. Πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, τοὺς γίγαντας δια- B
σπαρῆναι καθ' ὅλην τὴν γῆν, *vrbem Babylonem primum ab illis fuiſſe condi-
tam qui à diluuio ſeruati ſunt. Eos autem fuiſſe gigantes, & celebrem illam
turrim extruxiſſe, quâ vi diuinâ proſtratâ, gigantes per vniuerſam terram
fuiſſe diſperſos.*
Cyrill. aduerſ. Iulian. Euſeb. lib. 9. præp. & Gr. Chron. p. 13.
Et Abydenus apud Cyrillum & Euſebium: Ἐντὶ δ' οἳ λέγουσι τοὺς πρώ-
τους ἐκ γῆς ἀνασχόντας ῥώμῃ τε καὶ μεγέθει χαυνωθέντας, καὶ δὴ θεῶν καταφρονήσαντας
ἀμείνονας εἶναι, τύρσιν ἠλίβατον ἀείρειν, ἵνα νῦν Βαβυλὼν ἐστι. ἤδη τε ἄσον εἶναι τοῦ
οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀνέμους θεοῖσι βωθέοντας ἀνατρέψαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μηχάνημα· τοῦ δὴ τὰ
ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. τέως δὲ ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν C
ἐνείκασθαι. Et paulo poſt: ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ πύργον ᾠκοδόμησαν νῦν Βαβυλὼν καλεῖται,
διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ περὶ τὴν διάλεκτον πρώτην ἐναργοῦς. Ἑβραῖοι γὰρ τὴν σύγ-
χυσιν Βάβελ καλοῦσι *Sunt qui dicunt primos è terrâ editos, cum virium &
molis ratione ſuperbirent, & Diis ſe præſtantiores eſſe iactarent, turrim ex-
celſam erexiſſe vbi nunc eſt Babylon, & cum ea iam eſſet cælo proxima, ven-
tos Diis ſubuenientes totum opus ſubuertiſſe: Ruinis autem Babyloniæ no-
men fuiſſe impoſitum. Cum verò ad id temporis homines vnius linguæ fuiſ-
ſent, linguam diuerſam ipſis à Diis eſſe immiſſam &c. Locus autem in quô
turrim ædificarunt nunc vocatur Babylon propter confuſionem perſpicuitatis
circa primum ſermonem. Ebræi enim confuſionem Babel appellant.*

Hæc ex Chaldæorum monumentis, quæ multa ſeruant veſtigia veri- D
tatis. Et ſi quid eſt ſuperadditum, videtur id aliquô modô pendere ex
ſacro textu. 1. Babylonem conditam fuiſſe dicunt à Gigantibus, quia
Nimrod conditorum vnus גבור vocatur, id eſt gigas vt multi volunt,
in his Græci interpretes. 2. Eoſdem gigantes ſcribunt è terra fuiſſe edi-
tos, quia de Nimrode dicitur Gen. 10. 11. מן הארץ ההיא יצא *è terrâ illâ prodijt.*
3. Et in Deos bella mouiſſe, quia legitur fuiſſe ציד לפני יהוה *venator coram
domino*, id eſt vt nonnulli reddunt, *bellator contra dominum*: Quæ eſt in-
terpretatio R. Selomonis & aliorum. 4. Addunt erexiſſe turrim *cælo
proximam* ἄσον τοῦ οὐρανοῦ *tanquam in cælum per eam aſcenſuros.* Quia de
illa turri dicitur Gen. 11. 4. וראשו בשמים *& vertex ejus ad coelum.* 5. Se- E
quitur Deum ventis immiſſis tam ipſum opus quam opifices diſſipaſſe.
Sumptum id ex hiſtoriâ Chaldaicâ in quâ legebatur facta fuiſſe hæc diſ-
ſipatio בארבע רוחי שמיא *per quatuor ventos coelorum*, id eſt in quatuor mun-
di plagas, vel *ſuper faciem omnis terræ*, vt habetur Gen. 11. 8. 9. Sed in-

A terpretes ſic acceperunt, ac ſi diſſipatio facta fuiſſe diceretur ventorum miniſterio. 6. Denique quia פוץ vel נפץ, quô verbo hîc vtitur Moſes, non diſſipare ſolum ſed & confringere ſignificat, vnde eſt quod fulmen vocatur נפץ Eſ. 30. 30. Aiunt totum opus confractum & ſubuerſum fuiſſe. Nec multo aliter Benjamin: *ignis in medium turris coelitus delapſus eſt* ונבקעה אותם *& eos* lateres *diruit.*

Indidem origo Græcæ fabulæ de Gigantibus θεομάχοις è terrâ editis, qui cum aggeſtu montium in Cœlum ſibi viam pararent, Iouis fulmine fracti & diſſipati ſunt.

Terra feros partus, immania monſtra, Gigantes Ouid. l. 5. Faſt.
B *Edidit, auſuros in Iouis ire domum.*
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,
Atque ait, in magnos bella mouete Deos.
Extruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Iouem.
Fulmina de cæli jaculatus Iuppiter arce,
Vertit in authores pondera vaſta ſuos.

Abſit tamen à nobis vt cum impuriſſimo apoſtatâ Iuliano credamus Moſis narrationem quicquam habere commune cum fabulâ de Aloidis,

C ----- *qui magnum manibus reſcindere cælum* Virg. Æn. 6 ex Hom. Odyſſ.
Aggreſſi, ſuperiſque Iouem detrudere regnis.

Aut tam fuiſſe veſanos Babylonicæ turris conditores vt eam crediderint ad cœlum vſque poſſe euehi. Tantum phraſi Hebræâ profitentur ſe turrim erecturos, cuius caput cœlum attingat, id eſt in immenſum attollatur. Quod ipſum de Chananæorum vrbibus affirmatur Deut. 1. 28. & 9. 1. Sic in Homero ἐλάτη δ' ἦν οὐρανομήκης *abies autem erat in cælum vſque ſublimis*, id eſt valde procera. In Ariſtophane: οὐράνιον γ' ὅσον, id eſt πολὺ καὶ μέγα. Proinde Iuliano Cyrillus meritò regerit Scripturam κατὰ τὸν κοινὸν δὴ τοῦτον καὶ καθ' ἡμᾶς λόγον ἀντὶ τοῦ ὕψου δέχεσθαι τὸ εἰς οὐρανόν, *iuxta receptum apud nos loquendi morem pro alto vſurpare* τὸ *in cælum*: Et hâc eâdem Odyſſ. E. v. 239. Suid. in ἀνεβαίνοσαν & in οὐράνιον. Cyr. in Iulian. l. 4.
D hyperbole à Pſalte dici de iis qui à maris fluctibus agitantur: ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων, *aſcendunt vſque ad cælos, & deſcendunt vſque ad abyſſos.*

CAVT DECIMVM-QVARTVM.

Quo Conſilio primi homines tantam molem erexerint.

Turrim non extruxerunt vt ad cælum viam ſibi facerent. Neque vt vel diluuii, vel futuri incendii metu de aſylo ſibi proſpicerent; Sed 1. vt facerent ſibi nomen Gen. 11. 4. id eſt vt famam ſui nominis longe lateque propagarent, phraſi ſcripturæ conſuetâ. Itaque male ab Hebræis nomen hic ſumitur pro Deo vel pro idolo. 2. ne diſpergerentur: quo ipſo malum in ſe
E accerſunt, quod vitare erat animus. Quale fuerit illorum crimen. Quomodo mediis vtendum.

Conditorum huius turris conſilium non fuit, vt ad cœlum ſibi viam facerent, vt Abydenus & alij volunt. Veriſimile non eſt tam ſolemnia inſaniuiſſe homines qui in hoc ipſo molimine tam ſe probant indu-

ſtrios. Quamuis lib. 7. Polyæni legerim quoſdam Thracas eo vſque cre- A
dulitatis & dementiæ eſſe prouectos, vt ducem ſuum Coſingam, qui idem erat Iunonis Sacerdos, putauerint per ſcalas quas parauerat aſcenſurum in cælos, vt eos accuſaret & reos perageret apud Iunonem. At apud iſtos recens erat diluuij memoria, quô ſciebant arcam quindecim cubitis ſublatam ſupra celſiſſimos montes cœlis nihilo fuiſſe propiorem. Maximè, ſi verum illud quod à Ioſepho traditur, Sethi nepotes iam ante diluuium Aſtrologiæ dediſſe operam, & ſua inuenta columnis inſcripſiſſe, quarum vna ſuâ ætate adhuc in Syriâ extabat; eos qui à diluuio euaſerant non latuit immenſitas ſpatij quô cœlum à terrâ diſtat. Denique nihil tam vaſtum & ſupra vires humanas eos ſibi propoſuiſſe Deus ipſe docet his verbis B
Gen. 11. 6. *Non prohibebitur ab illis*, (id eſt non denegabitur illis) *quicquam eorum quæ cogitauerunt facere*, vult eos nihil aggredi quod non potuerit ſuccedere, ſi Deus opus non diſturbaſſet.

Antiq lib. 1. cap. 2.

Nihilo videtur verior Ioſephi ſententia, Babylonicæ turris architectos id ſibi propoſuiſſe, vt turrim ædificarent ὑψηλότερον ἢ ὃ ὕδωρ ἀναβῆναι δυνηθείη *celſiorem quàm vt aqua eô vſque poſſet aſcendere*, ſi diluuium rurſus ingrueret. Illos enim ab hoc metu præſtabat immunes ſolemnis Dei promiſſio, quamque adeo iuramento firmauerat Eſa. 54. 9. & ſacra-
mento iridis addito in ſignum fœderis Gen. 9. 12. Cui promiſſioni ſi dif- C
fidebant, quorſum relictis montibus in plana deſcendebant, fixuri ſedes inter duos amnes vaſtiſſimos Euphratem inquam & Tigrim quorum inundationibus Babylonia eſt obnoxia? Neque prudens fuiſſet conſilium ſe lateritiâ turri munire contra vim aquarum, quarum impetum ne petræ quidem duriſſimæ poſſunt ſuſtinere aut retundere. Denique prioris mundi exitium abundè illos docuerat contra Dei manum armatam inania eſſe hæc κρησφύγετα; *& non eſſe ſapientiam, nec prudentiam, nec conſilium contra Dominum* Pro 21. 30.

Proinde neque id veriſſimile eſt quod video quoſdam aſſerere, illos futuri incendij metu de aſylo ſibi proſpexiſſe, memores ſcilicet

---- affore tempus D
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.

Quis enim in generali orbis incendio ſperet in turri ſe euaſurum, aut in eius cacumine ſe tutum iri ab igne cœlitus delapſo, cum potius metu fulminis ima petantur & terræ ſpecus. Denique in communi periculo nonniſi paucis admodum ſic potuiſſet conſuli.

Sed coniecturis nihil eſt opus cum Moſes apertè aſſerat eos hanc turrim erexiſſe, vt famam ſui nominis longe lateque propagarent: *Ædificemus*, inquiunt, *vrbem & turrim cuius faſtigium ad cælum attingat, vt*
nobis faciamus nomen. Hebræi quidem aliter accipiunt; volunt enim ibi E
nomen pro Deo ſumi, vt Leuit. 24. 11. *Blaſphemauit* את השם *nomen*, id eſt blaphemauit Deum. Et Deut. 28. 58. *vt timeas nomen iſtud glorioſum & terribile*, id eſt *Dominum Deum tuum*, vt ſtatim additur ἐπεξηγητικῶς. Itaque *faciamus nobis nomen* ex mente Hebræorum hîc ſignificat, *faciamus nobis*

A *Deum*, id eſt idolum: vt cum populus Aaroni dixit, *Fac nobis Deos qui nos præcedant*, Exod. 32. 1. Et verò hæc ipſa turris Belo poſtmodum conſecrata eſt. At Belus ille fuit Nimrod, qui tum vix erat natus, nec niſi poſt obitum cœpit coli. Itaque non ſtruxere turrim, vt Belum in eâ colerent, ſed neque alium quemquam. Saltem quicquid Hebræi velint, aſſero verba conditorum, *faciamus nobis nomen*, non admittere hanc interpretationem. 1. Vtut enim *nomen* ſumatur in ſcripturâ pro vero Deo; nuſquam de idolo vſurpatur. 2. Præterea quoties de Deo res eſt, non dicitur שם ſed השם τὸ ὄνομα articulo præfixo. At hi ſimpliciter dicunt נעשה לנו שם ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα, ſine articuli notâ. 3. Denique Scripturæ phraſi no-
B tiſſima *facere ſibi nomen* eſt famam extendere factis. Sic 2. Sam. 8. 13. *Dauid fecit ſibi nomen*. Eſ. 63. 12. de Deo, *vt faceret ſibi nomen æternum*. Et verſu 14. *vt faceres tibi nomen glorioſum*. Et Ierem. 32. 20. & Dan. 9. 15. *Feciſti tibi nomen quale hodie*. Omnino igitur his verbis, *Faciamus nobis nomen*, apertè ſignificant hoc tantæ molis μηχάνημα ſe in eum finem erigere, vt immortale ſibi nomen comparent apud poſteros. Atque id apertè clamabat ipſa ædificij moles, quæ tota erat ad pompam, non ad vſum comparata.

Addunt, *ne diſpergamur*, ac ſi animus malè ſibi conſcius præſagiiſſet
C mox futuram diſperſionem: Cui dum volunt ire obuiam, de firmâ ſtatione ſibi proſpicientes, eô ipſô malum iſtud in ſe accerſunt quod vitare erat animus. Tam malè ſubducunt calculos qui mediis humanis potius quam Deo fidunt. Aedificare quidem per ſe non malum; ſed malum id ſine Deo aggredi. Quippe *niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam*. Malum ſacrificare reti ſuo, & adorare opus manuum ſuarum, vt hi qui ex ſucceſſu operis non Deo gloriam quærunt, ſed ſibi famam. Iſtius criminis reus, eiuſdem vrbis reſtaurator, cuius hi conditores, dum hæc ſuperbè iactaret: *Nonne hæc eſt Babylon magna quam ego ædificaui, &c.* eiectus eſt ab hominibus & relegatus inter beſtias. Denique mediis vti licet, ſed non licet iis fidere, vt hi qui dicunt;
D *Ædificemus vrbem & turrim vſque ad cœlum, ne diſpergamur*. Piorum turris ipſe dominus Pro. 18. 10. *Turris valida nomen domini, ad eam currit iuſtus vt exaltetur*. Hæc obiter in eos qui Babylonis architectos à crimine defendunt, & pæne Deo dicam ſcribunt, quod illos, vt hanc temeritatem & audaciam reprimeret, diſperſerit in omnes terras.

Pſal. 127. Hab. 1. 16. Eſ. 2. 8.

Dan. 4. 27.

E

A

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

De confuſione linguarum.

Terra pro incolis; Labium pro ſermone. Labium & verba an differant. Tum vnicam fuiſſe
linguam ex Abydeno & Sibyllâ probatur. Eam brutis fuiſſe communem Plato & alii fabulan-
tur. Erat hæc Hebræa lingua, vt docent Chaldæi interpretes, R. Selomo, Aben Ezra & Ca-
baliſtæ per Gematriam & è Patribus Hieronymus & Auguſtinus. Linguæ Hebrææ antiquitas
conſtat ex nominum etymologiis. Theodoretus & Maronitæ, qui Syram ſubſtituunt, refel-
luntur. Ab Ebere Ebræa lingua & Ebræi dicti, non a traiectu Euphratis, vt volunt. Hebrææ
linguæ veneres quas reliquæ non aſſequuntur. id agnoſcunt Sirachides & Hieronymus. Quan-
diu floruerit, quando degenerauerit. Cur in Babyloniâ corrupta potius quam in Aegypto,
vbi Hebræi hæſerunt multo diutius. Babylon illi fatalis. Confuſio linguarum ſolius Dei non B
Angelorum opus. Cyrilli locus eâ de re. Eadem Dei virtus in creatione & in Eccleſiæ reſtau-
ratione, & in vitâ futurâ. Non tot linguæ fuerunt quot homines, ſed quot hominum colo-
niæ. Ex Hebræorum ſententiâ linguæ LXX. Gentes & Angeli iiſdem præfecti totidem. Id
probatur ex R. Menachem & Chald. paraphr. & Talmude, & ex Cant. 4. 10. per Gematriam.
Græci LXXII numerant. Ita Clemens, Euſebius, Epiphanius. Quod ſequuntur è Latinis
Auguſtinus, Proſper Aquit. Philaſtrius, alii. Chriſti diſcipuli totidem. Et Angelorum toti-
dem Chiliades. Gentes ſecundum numerum Angelorum Dei Deut. 32. 8. Aegyptii idem aſſe-
runt, atque ideo Cynocephalum volunt eſſe mundi ſymbolum. Euphorus linguas & gentes
LXXV numerat. Pacianus CXX. At verus linguarum numerus multo maior. In regno Mi-
thridatis linguæ XXII. In vnam Colchidis vrbem conueniſſe populos linguarum CCC. Ex
numero τῶν κεφαλαιώτων Gen. 10. linguarum numerum malè colligi. Ex Moſe fruſtra obijci di-
uiſas eſſe gentes ſecundum linguas ſuas. Ἀνακόλουθον quo affertur de diſcipulorum & Angelo-
rum numero. Nec plus virium in loco Deuteron quem LXX malè legerant. Quo ſenſu di- C
catur Deus conſtituiſſe terminos gentium iuxta numerum filiorum Iſraelis Procopius & Ly-
ranus refelluntur; Et Chaldæus interpres. Non omnes linguas in illâ confuſione natas. Mul-
tas hodieque naſci. In Scripturis nominantur circiter XX linguæ præter Hebræam. Pri-
ma Chaldæa quâ ſcripſere Daniel, Eſdras, Ieremias. Moſes etiam alicubi. Hebraicæ ita vi-
cina vt Iudæi Syrè loquentes non intellexerint. Ab eâ vix differt Syra quâ vſi Chriſtus & A-
poſtoli. Hebræam vocant Euangeliſtæ. Huius voces & dialecti. Galilæorum dialectus impu-
rior. Quam ſit neceſſaria Theologis. Vbi ſit vernacula. Secunda Arabica, cuius author
Hatſarmaueth vel *Ioktan*. Arabiſmis ſcatere libros Scripturæ poeticos, Iobum imprimis. Eam
cœpiſſe diffundi ab annis mille circiter, & orbis veteribus cogniti occupaſſe fere trientem.
Ad Hebrææ linguæ cognitionem quantum conferat. Medicis item, Geographis, Mathema-
ticis, &c. Tertia lingua Phœnicia quâ Mochus & Sanchoniathon ſcripſere ante Troia-
na tempora. Hæc Hebrææ proxima, quæ ideo lingua Chanaan. Quarta lingua Aegyptia
quæ Hebræis barbara, tamen quædam habuit cum Hebraicâ communia. Aegypti *Delta* in
Pſalmis & Eſaiâ *Raab*, Aegyptiè *Rib*, id eſt pyrus; vnde *Athribis* cor pyri. *Channa* planta
Pſ. 80. vnde *Chenoſiris*. *Tſaphnath Paaneach*. vel *Pſonton Phanech* reuelator ſecretorum Gen. D
41. *Sohar* pro carcere Gen. 39. *Pharao* Rex, vel vt alij crocodilus. *Moſes* vt volunt ex aquâ
eductus; quamuis videatur mere Ebræum: Exod. 16. מן *man* pro Hebr. מה ma. *Totaphoth* pro
frontalibus vox ſemiægyptia. *Rephan* Saturnus Aegyptiis hodieque, vt *Cijun* Perſis & Ara-
bibus. Vnde lux loco *Stephani* Act. 7. 43. Sapientia Aegyptiorum Act. 7. 22. Quam multa
ſcripſerit Hermes. Linguam Aegyptiam Græcæ eſſe matricem & illi proximam. Kircheri
ſomnium multis refellitur. Quando Græca lingua in Aegyptum ſit introducta. Quinta
lingua Azotiorum, id eſt Philiſtæorum, media inter Aegyptiam & Hebræam. Huius voces
Dagon, *Baalzebub*, *Marnas*, *Saran*, *&c.* Sexta, Perſica: Huius voces ex Daniele, Nehemiâ
& Eſther. Sarabara, gaza, purim, ahaſteranim, Cyrus, Darius, paraſangæ. Quarum quæ-
dam in vſu hodieque apud Perſas. Huic linguæ nonnulla cum Germanica communia. Aliæ
linguæ de quibus in Scriptura mentio. Vox Babel propriè quid ſit. Falſæ illius origina-
tiones.

ET *erat tota terra* (inquit Moſes Gen. 11. 2.) *labij vnius & verborum* E
eorumdem. *Tota terra*, id eſt omnes incolæ terræ. Sic 1. Reg. 10. 24.
Tota terra quærebant faciem Solomonis, id eſt *omnes Reges terræ*, vt ex-
plicatur 2. Paral. 9. 23. *Labij vnius*, id eſt ſermonis vnius; inſtrumentum
pro effectu. Ideoque additur ἐπεξηγητικῶς *& verborum eorumdem*. Sic la-
bium

A bium pro ſermone ſumitur. Pſ. 12. 4. & 140. 4. & 1. Cor. 14. 21. Sunt qui ſubtilius quam ſolidius diſtinguunt labium à verbis, quaſi hæc ſermonem ſignificent, illud modum proferendi : vt ſenſus ſit non modo eandem omnium fuiſſe linguam, ſed & eandem phraſim aut pronunciationem etiam, quæ in eâdem linguâ ſæpe variat.

Vnicam fuiſſe linguam, antequam conderetur turris Babel, etiam Ethnici agnoſcunt. Abydenus apud Euſebium & Cyrillum : τέως δὲ ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνείκασθαι, *cum vero ad id tempus homines vnius linguæ fuiſſent, linguam diuerſam ipſis à Diis eſſe immiſſam.* Et in Ioſepho Sibylla : ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀνθρώπων, πύργον ᾠκοδόμησαν, &c. *Cum*
B *homines vnius linguæ eſſent turrim ædificarunt*, &c. Quin brutis etiam fabulantur linguam illam fuiſſe communem ; vt & homines cum brutis & bruta inter ſe conferre poſſent : Vide eâ de re locum Platonis in Politico quem iam ſupra citauimus : Et Philonem in libro de confuſione linguarum : λέγεται, inquit, ὡς ἄρα πάνθ' ὅσα ζῶα. χερσαῖα, καὶ ἔνυδρα, καὶ πτηνὰ τὸ παλαιὸν ὁμόφωνα ἦν, *narratur olim animantium omnium terreſtrium, aquatilium & volucrium eandem vocem fuiſſe.*

Communis illa omnium hominum lingua qualis fuerit his verbis docet Hieroſolymitanus interpres : והוון כל דריא דארעא לישן חד וממלל חד ועצא
C *Et omnes incolæ* חדא ארום בלישן קודשא הוו ממללין דבה אתברי עלמא מן שרויא *terræ linguæ vnius erant, & ſermonis vnius, & conſilij vnius, quippe linguâ ſanctâ loquebantur, quâ eſt creatus mundus à principio :* Hoc eſt linguâ Hebræâ quæ à creatione fuerat in vſu omnium. Id ipſum habet Ionathan in Paraphraſi verbis parum diuerſis. Et R. Selomo Iarchi : *Labium vnum eſt lingua ſancta.* Et Aben Ezra : *Labium vnum ſignificat linguam vnam quæ mihi videtur fuiſſe lingua Sancta.* Quin & Cabaliſtæ notant in Baal Hatturin שפה אחת id eſt *labium vnum*, per Gematriam ſignificare לשון הקדש *linguam ſanctitatis*, id eſt Hebræam, quia numeri vtrobique iidem ſunt. Tamen numerus vocum לשון הקדש excedit vnitate. Sed apud illos vnitas, in numerorum collatione Gematricâ, non eſt vllius momenti.

D Sic Hieronymus in Sophoniæ cap. 3. aſſerit *linguam Hebraicam omnium linguarum eſſe matricem.* Et Auguſtinus de ciuitate Dei lib. 16. cap. 11. N*on defuit*, inquit, *domus Heber, vbi ea quæ antea fuit omnium lingua remaneret.* Item : *Quia ergo in eius familiâ remanſit hæc lingua, diuiſis per alias linguas cæteris gentibus, quæ lingua prius humano generi non immeritò creditur fuiſſe communis, ideo deinceps Hebræa eſt nuncupata.* Item : *Quando autem erat vna, nihil aliud quam humana lingua, vel humana locutio vocabatur, quâ ſolâ vniuerſum genus humanum loquebatur.*

Linguam Hebræam omnium eſſe antiquiſſimam docent Etymologiæ nominum quotquot extant in hiſtoriâ Moſis, à mundi creatione vſque ad
E diſperſionem gentium. Sic hortus עדן *Eden* Hebræis eſt hortus voluptatis ſiue deliciarum. Terra נוד *Nod* terra exilij, quia ibi exulauit Cain. בבל *Babel* confuſio, quia linguæ inibi confuſæ ſunt. אדם *adam* primus homo dictus eſt, quia ex האדמה *adamâ* ſeu terrâ factus. חוה *Eua* à vitâ prima mulier, quia mater omnium viuentium. קין *Cain* vnus è filiis ab acquiren-

do, quia dixit mater, קניתי *acquiſiui virum à Domino.* Alius שת *Seth* à po- A
nendo; quia dixit; שת *poſuit mihi Deus ſemen alterum.* חנוך *Enoch* à dedicando, quia natus in ipſâ dedicatione vrbis quam ædificauit Cain. Alterius Enochi filius מתושלח *Methuſela*, anno diluuij mortuus, id ſignificabat ipſô nomine, quod illi à patre inditum prophetico ſpiritu. פלג *Phaleg* eſt à diuidendo, quiâ in diebus eius נפלגה diuiſa eſt terra. Taceo alluſiones ex Hebræa lingua petitas, vt cum de Noâ dictum ינחמנו *conſolabitur nos*; Et de Iapheto יפת אלהים ליפת *Deus dilatet Japhetum.*

Maronitæ qui Syram, vel quod idem eſt Chaldaicam linguam volunt omnium eſſe matricem, quod ipſum ſenſit Theodoretus, eâdem ratione vtuntur. Quia vocabula quæ diximus tam ſunt in vſu Syrorum quàm He- B
bræorum. Sed nihil habent quod regerant, cum ventum eſt ad Adami verba Gen. 2. 23. *Vocabitur vira, quia ex viro ſumpta eſt.* Hebraicè vt איש *is* pro viro, ita אשה *iſſa* pro muliere vox eſt vſitatiſſima; cuius originem hoc loco aperit ὁ πρωτοπλάστης, cum mulierem dicit ideo אשה *iſſa* vocari, quia מאיש ex *is* id eſt ex viro ſumpta eſt. Aliam eſſe linguam non puto quæ hanc alluſionem aſſequatur. Chaldæis ſaltem & Syris ſcio aquam hîc hærere, & perire gratiam alluſionis apud illorum paraphraſtas, qui pro muliere habent אתא *ittha* vel אתתא *itthetha*, & pro viro גבר *geuar* aut בעל *baal*, voces plane diſſonas, & nequaquam illi alteri ſimiles. Addo linguâ Syrâ lin- C
guam Hebræam multo eſſe puriorem. Quippe ex externis linguis nihil quicquam habet admixtum; cum Chaldæa & Syra peregrinas voces quamplurimas habeant. Syrorum denique & Chaldæorum dialectos quiſquis cum Hebræâ linguâ conferet, palam videbit hanc eſſe antiquiorem, quia ſimpliciſſima eſt, & Chaldaica ſæpe vocabula inter ſe diuerſiſſima ad vnicam ex Hebræâ linguâ radicem reuocantur. Quod mihi eſſet obuium multis exemplis probare, ſi tanti eſſet.

Ab Hebere lingua Hebræa vt & Hebræi dicti. Nam ſi verum id eſſet quod poſt Origenem alij multi ſcripſerunt, Hebræum vocatum fuiſſe Abrahamum à traiectu Euphratis, quorſum propagatum fuiſſet hoc nomen in poſteros. Præterea Gen. 10. 21. cum notat Moſes Sem eſſe patrem om- D
nium filiorum Heber, quid aliud ſignificat quam eſſe Hebræorum patrem? Alioqui quorſum genealogiæ ſeriem abrumpit vt hoc obſeruet? Itaque filij Heber iidem qui Hebræi, & viciſſim Hebræi iidem qui filij Heber: Niſi quod in magnâ familiâ, quæ Iectaneos etiam & Iſmaëlitas, & Idumæos, & Moabitas, & Ammonitas, & Madianitas, & Amalecitas complectitur, & nonnullos Aramæorum, ij ſoli in Scripturâ hoc elogio ornantur qui Heberi linguam ad poſteros tranſmiſerunt incorruptam.

Hebræam linguam ſuas habere veneres, maximè cùm agitur de rebus ſacris quas cæteræ linguæ non aſſequuntur, norunt eruditi omnes. Sed ij imprimis qui conati ſunt aliquid ex Hebræo transferre. Hinc Sirachidis que- E
rela vetus: Παρακέκλεσθε, &c. συγγνώμην ἔχειν ἐφ' οἷς ἂν δοκῶμεν τῶν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν πεφιλοπονημένων τισὶ τῶν λέξεων ἀδυναμεῖν. οὐ γὰρ ἰσοδυναμεῖ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς Ἑβραϊστὶ λεγόμενα, καὶ ὅταν μεταχθῇ εἰς ἑτέραν γλῶσσαν; *Admoniti eſtote vt veniam detis, ſicubi videbimur circa interpretationem laborando vim quorum-*

A *dam verborum non aſſecuti; non enim æque valent illa cum Hebraicè dicuntur, & cum in aliam linguam tranſlata fuerint*: Et Hieronymus in Eſaiam lib. 11. *Multaque ſunt nomina quæ ita leguntur in Græco vt in Hebræo poſita ſunt, propter interpretandi difficultatem & ad comparationem linguæ Hebraicæ tam Græci quam Latini ſermonis pauperiem.*

Lingua hæc cum à creatione mundi vſque ad captiuitatem Babylonicam floruiſſet fere per annos ter mille quadringentos, deſiit eſſe vulgaris, aut ſaltem à priſcâ puritate plurimum degenerauit. Iudæi enim è captiuitate reduces partim Chaldæi, partim Syri, partim Philiſtæi idiomatis admiſtione illam infecerunt: Quod quis miretur non immeritò, cum Ae-
B gypti captiuitas, quæ multo fuit diuturnior, linguam illam non corruperit, aut vllo modo alterauerit. An quia ex Hebræâ linguâ in Aegyptiam non tam procliuis erat lapſus; quia Aegyptia ab Hebræâ multo plus differebat quam Syra aut Chaldæa, quæ Hebrææ linguæ ſunt dialecti, ab eâ non remotiores quam à Latinâ noſtra vulgaris. Aut quod erudite obſeruat D. de Grentemeſnil, quia Iudæi in Aegypto conferti habitabant, in Babyloniâ diſperſi, ſinguli apud Dominos ſuos quorum linguâ vti cogebantur. Vtut ſit eadem Babylon, vbi cæteræ linguæ natæ ſunt, ſemper Hebraicæ fuit fatalis, ſemel in confuſione linguarum, & rurſus cum Iudæi
C ibi captiui patrium ſermonem dedidicerunt.

Confuſionem linguarum inuexit ſolus Deus. Neque enim ad Angelos dirigitur hîc ſermo, *deſcendamus & confundamus*, &c. Sed eſt oratio patris ad filium & Spiritum ſanctum. Quippe ſi Deus Angelis diceret *deſcendamus*, ſic loqueretur ac ſi eſſet vnus ex illis, aut eôdem modô deſcenderet, nempe mutando locum vero & reali motu. Præterea linguam vnicam vno momento vertere in multas, & inductâ priore alias ſtatim in animum infundere, res eſt quæ longe ſuperat Angelicam poteſtatem, nec ab alio proficiſci poteſt quam ab eô cui velle & facere idem ſunt. Cyrillus Glaphyr. lib. 2. αὐλὰς δὲ (lege αὐτὸς δὲ) συγχεῖ τὰς γλώσσας· τὰ γάρ τοι μόνης τῆς τοῦ δημιουργοῦ δεόμενα τέχνης καὶ μέν τοι καὶ ἐξουσίας, ἁρμόσειεν ἂν οὐχ ἑτέρῳ τῷ πόθεν, ἀλλ'
D αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ. Γλώσσης δὲ μεταπλασμὸν, καὶ τὸ ἐξευρύνεσθαι λόγον εἰς ἠχὼ τινὰ διάφορον, ἀναθείη τις ἂν εἰκότως τῷγε ἀληθῶς μόνῳ τε καὶ κατὰ φύσιν δημιουργῷ *Ipſe autem confundit linguas. Quæ enim ſolius creatoris arte & auctoritate egent nemini quam ipſi & quidem ſoli conueniunt. Linguæ porro tranſmutationem, & ſermonis in diuerſum ſonum amplificatioenm merito quis ſoli naturâ creatori vere tribuerit*. Hæc ille vere omnino.

Hæc eadem Dei virtus etiam aliâs emicuit. In creatione putâ, cum Adamo & Euæ inſpirauit Hebrææ linguæ cognitionem primo momento quô conditi ſunt; vt & Dei ſe compellantis ſermones intelligere, atque ipſi inter ſe poſſent mutuo alloquio frui. Similiter in Eccleſiæ naſcentis
E inſtauratione, quæ altera creatio fuit, idem indultum Apoſtolis atque aliis è ſanctorum choro vt non vnâ atque alterâ, ſed pluribus linguis efferrent τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. Denique in vitâ futurâ haud dubiè beatis eſt proprius aliquis ſermo, fortè Angelicus ille de quo Apoſtolus. 1. Cor. 13. 1. qui eo-

rum animis ſtatim poſt gloriam infunditur, vt communibus votis in Dei laudes prorumpant. A

Sed his planè ſecus euenit, nempe vt pro communi linguâ quâ loquebantur omnes, Deus illorum ſingulis proprium idioma inſpirauerit, ne alij alios intelligerent, vt opus incœptum abrumperetur. Linguas tamen tot fuiſſe non puto quot homines. Sic enim periiſſet omnis hominum ſocietas, nec pater potuiſſet filium aut vir vxorem conuenire, nec vlla coaluiſſet ciuitas, imo nec domus. Quod in certiſſimam humani generis perniciem ceſſiſſet. Itaque veriſſimile eſt ſingulas familias linguam habuiſſe peculiarem: aut iis familiis communem fuiſſe dialectum quas in ſequuturâ diſperſione Deus voluit in vnam coloniam coaleſcere. B

De cætero linguarum numerus quæ ex illâ confuſione natæ ſunt, haudquaquam poteſt definiri. Hebræorum hæc ſententia eſt ſeptuaginta eſſe gentes, & ſeptuaginta linguas, & Angelos totidem gentibus ſingulis præfectos. Hinc R. Menachem in Gen. 46. 27. vbi è familiâ Iacobi leguntur in Aegyptum veniſſe animæ ſeptuaginta. *Septuaginta animæ ſignificant ſeptuaginta Angelos qui circumſtant thronum gloriæ, & conſtituti ſunt ſuper gentes.* Ionathan in paraphraſi Gen. 11. 7. 8. Dixit Deus לשבעין מלאביא דקימי קדמוי LXX *angelis qui ſtant coram eo, venite nunc & deſcendamus & miſceamus linguas eorum, vt non intelligat vir linguam ſocij ſui. Et apparuit verbum Domini ſuper vrbem, & cum eô* שובעין מלאביא כלקבל שובעין עממיא *ſeptuaginta angeli iuxta ſeptuaginta gentes, quarum vnaquæque linguam habet & ſcripturam propriam, & inde diſperſerunt eas ſuper facies omnis terræ* לשבעין לישנין *in* LXX *linguas, ita vt vnus non noſſet, quid diceret ſocius ſuus, & ſe mutuo interficerent.* Rurſus Cantic: 4. 10. pro Hebræis verbis *quam boni ſunt amores tui* מיין *præ vino*, Chaldæus interpres habet יתיר משובעין אומיא *præ ſe-*
י 10. *ptuaginta gentibus*. Quia vox יין id eſt *vinum* per Gematriam ſeu supputa-
י 10. tionem cabaliſticam producit ſeptuaginta. Et Eſther 2. 22. his verbis quæ
ן 50. 70. leguntur in ſacro textu: *Notum fuit verbum Mardochæo*, addit Chaldæus
paraphraſtes, *quia tam doctus erat vt loqueretur* בשבעין לישנין *ſeptuaginta linguis*. Quin in tractatu Sanhedrin cap. 1. in Gemarâ legere eſt *non adſciſci in Synedrium niſi viros proceros, ſapientes, formoſos, ſenes, magiæ non ignaros* וידעין בשבעין לישנין *& peritos* LXX *linguarum.* Nititur hæc ſententia cap. 10. Gen. in quô numerantur trium filiorum Noë filij vel nepotes ſeptuaginta, nempe ex Iaphetô quatuordecim, ex Chamo triginta, ex Semo viginti ſex. C D

Græci patres ſeptuaginta duos & totidem linguas numerant propter Eliſam & Kainanem in Græca verſione additos, illum in Iapheti filijs, hunc in Semi nepotibus, vel alterutro omiſſo, tamen hunc numerum conſtare putant, quia in eo Philiſtæos cenſent qui è Chaſluchæis egreſſi leguntur. Gen. 10. 14. Clemens Stromat. lib. 1. φαίνονται δὲ εἶναι καὶ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον αἱ γενικαὶ διάλεκτοι δύο καὶ ἑβδομήκοντα, ὡς αἱ ἡμέτεραι παραδιδόασι γραφαὶ *videntur autem ex verâ ratione linguæ generales eſſe ſeptuaginta duæ, vt noſtræ tradunt ſcripturæ.* Euſebius in Chronico lib. 1. pag. E

A 11. Νῦν δὲ ἐπανέλθωμεν πάλιν ἐπὶ τὴν πυργοποιίαν καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν οβ ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν, *nunc autem redeamus ad turris ædificationem & confuſionem* LXXII *gentium & linguarum.* Epiphanius aduerſus hæreſes libri primi §. 5. de turris conditoribus: διεσκέδασε γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας καὶ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἑβδομήκοντα δύο διένειμε κατὰ τὸν τότε ἀνδρῶν ἀριθμὸν εὑρεθέντα, ὅθεν καὶ μέροπες οὗτοι κέκληνται διὰ τὴν μεμερισμένην φωνήν, *diſſipauit Deus illorum linguas, & ex vnâ diſtribuit in ſeptuaginta duas pro hominum numero qui illo tempore repertus; vnde & meropes dicti ſunt propter diuiſam vocem.* Et Hæreſi. 39. quæ eſt Sethianorum: οἱ πάντες ἑβδομήκοντα δύο ἄνδρες ὄντες ἀριθμὸν ἀρχηγοί τε καὶ κεφαλαιῶται. Et paulo poſt. ταῖς γλώσσαις διεσκεδάσθησαν συγχυθέντες. Item ἐξ ὧνπερ καὶ μέχρι καὶ δεῦρο ἡ σύστασις τῶν λαλιῶν ἐνέστηκεν, *qui omnes* LXXII *viri*
B *ſtirpium authores & capita,* &c. *linguis confuſis diſperſi ſunt,* &c. *Vnde conſtat hodieque linguarum tota collectio.*

Neque alia mens Latinis Patribus. Vtvt enim Auguſtinus Philiſtæis in cenſu additis populos numeret ſeptuaginta tres, de ciuitate Dei lib. 16. *cap.* 3. tamen ne excedat ſolemnem illum numerum τῶν οβ, Phalegum excludit ex catalogo, quia eiuſdem gentis & linguæ fuit cum patre Ebero. Vnde eſt quod capite ſexto hanc quæſtionem ita concludit: *Ex illis igitur tribus hominibus Noe filijs ſeptuaginta tres, vel potius vt ratio*
C *declarata eſt ſeptuaginta duæ gentes totidemque linguæ per terras eſſe cœperunt.* Quod ſequutus Auguſtino æqualis Proſper Aquitanus hæc habet de vocatione gentium lib. 2. cap. 4. *Omnem illorum populorum loquelam, notis ſibi inuicem ſignificationibus conſonantem, ſeptuaginta & duarum linguarum varietate confudit.* Et author Mirab. Script. lib. 1. cap. 9. *Linguas autem illas* LXXII *eſſe plurimi authores conſentiunt quia in ædificationem turris illius in terrâ Sennaar quæ nunc eſt Babylon tot patres congregatos fuiſſe dicunt.* Et author quæſtionum ex vtroque, quod opus vt & præcedens perperam Auguſtino tribuitur: *Tantæ ergo tunc linguæ intelliguntur extitiſſe quanti & homines fuerunt, qui diſperſi locis in quib. habitarunt, vnuſquiſq. linguam ſuam inſtituit.* Tanti quanti id eſt tot quot. Et Philaſtrius Hæreſ.
D 63. *Quando & nomina prouinciarum diuiſa ſunt, veluti* LXXII *linguarum.* Et Arnobius Rhetor qui Commentaria ſcripſit in Pſalmos, quamuis *mille generationes* de quibus Pſ. 104 (vel 105.) verſ 8. velit eſſe totidem præciſè patrias, id eſt gentes, & earum cenſum inſtituat, tamen idem linguas plures eſſe negat ſeptuaginta duabus: *Fiunt* (inquit) *omnes ſimul linguæ ſeptuaginta duæ, patriæ autem generationum mille.* Arnobij locum exſcribunt Beda & Ado in Chronico ætate primâ.

Nec deſunt aliæ rationes quibus niti putatur hæc ſententia. Sunt qui præter Hebræam & Chananæam linguam quæ Iudæis erant vernaculæ, ſeptuaginta linguas & nationes totidem in reliquo orbe eſſe colligunt, ex
E eô quod vocauit Chriſtus ſeptuaginta diſcipulos, vt vnaquæque gens ſcilicet haberet doctorem ſuum. Pro ſeptuaginta diſcipulis ſeptuaginta duos numerat qui ſcripſit de mirabilib. ſcripturæ A. C. 627. Et præter LXX ſeniores in quos ſpiritus Moſis diſtributus eſt, obſeruat aliis duobus qui in caſtris reſederant, eiuſd. Spiritus Domini fuiſſe condonatum ex num. 11.

15. 26. Alij volunt tot eſſe gentes quot Angelorum chiliades, vt ſingulis A
gentibus præſint ſinguli Angelorum chiliarchæ. Angelorum porrò chi-
Math. 26. 53. liades ſeptuaginta duas eliciunt ex Chriſti verbis de duodecim Angelo-
rum legionibus. Quia Romana legio erat ſex mille peditum. In quam
mentem citantur hæc Hieronymi in Matth. 26. *Vna legio apud Veteres ſex
millibus complebatur hominum. Pro breuitate temporis numerum non occurri-
mus explicare: typum tantum dixiſſe ſufficiat, ſeptuaginta duo Angelorum in
quot gentes hominum lingua diuiſa eſt, de duodecim legionibus fieri.* Atque
hûc pertinere creditur quod in verſione Græcâ legitur Deut 32. 8. ὅτε διε-
μέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγ-
γέλων θεοῦ, *quando diuidebat altiſſimus gentes, quando diſſeminabat filios A-* B
dam, conſtituit terminos gentium ſecundum numerum Angelorum Dei. Quod
multis perſequitur Origenes Homiliâ 11. in Num.

Quid quod etiam Aegyptij totum terrarum orbem diuidi aſſerebant in
gentes LXXII. Vnde eſt quod cynocephalum volebant eſſe mundi Symbo-
lum, quia moriturum tabes abſumit diebus ſeptuaginta duobus In quam
rem inſignis eſt Hori Apollinis locus Hieroglyphicon lib. 1. cap. 14. Οἰκουμέ-
νην δὲ (γράφοντες κυνοκέφαλον ζωγραφοῦσι) ἐπειδὴ ἑβδομήκοντα δύο χώρας τὰς ἀρ-
χαίας φασὶ τῆς οἰκουμένης εἶναι. Τούτους δὲ τρεφομένους ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ ἐπιμελείας τυγ-
χάνοντας, οὐ καθάπερ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελευτᾷ, οὕτω καὶ τούτους: ἀλλὰ μέρος C
αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν νεκρούμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων θάπτεσθαι, τοῦ λοιποῦ σώματος
ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὄντος. ἕως δ' ἂν αἱ ἑβδομήκοντα καὶ δύο πληρωθῶσιν ἡμέραι, τότε, ὅλως ἀπο-
θνήσκει, *Terrarum autem orbem indicantes, Cynocephalum pingunt, quia ſe-
ptuaginta duas ferunt fuiſſe iam olim orbis habitati regiones. Hos porro ſi in
templis cum curâ nutriuntur, non vt cætera animalia vno die moriuntur, ita
& ipſos mori. Sed eorum partem aliquam ſingulis diebus emorientem à ſacer-
dotibus ſepeliri, reliquo interim corpore in ſuâ naturâ perſiſtente, donec expleti
ſint dies* LXXII; *Tunc* enim *planè interit.*

Ab his parum recedunt qui gentes & linguas numerarunt LXXV. In quo
numero fuit Euphorus. Ita aſſerit Clemens Stromaton l. 1. Εὔφορος δὲ καὶ ἄλλοι
πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, καὶ ἔθνη, καὶ γλώσσας πέντε καὶ ἑβδομήκοντα λέγουσιν εἶναι, *Euphorus* D
*autem & alij plures Hiſtorici geutes & linguas eſſe referunt ſeptuaginta quin-
que.* Quod videtur ſumptum ex libro cui titulus erat τὰ εὑρήματα quem li-
bro quarto citat Athenæus: Et idem Clemens alibi in hoc ipſo libro.

Ex iis quæ diximus hactenus patet Scriptorum pæne omnium qui hoc
argumentum tractarunt, communem eſſe hanc ſententiam linguas in to-
to orbe ſeptuaginta circiter reperiri vel paulo plures. Mihi certè nullus
occurrit qui hunc numerum multum excedat præter vnicum Pacianum,
Barcinonenſem Epiſcopum, qui in opuſculo contra Nouatianos cuius me-
minit Hieronymus in Catalogo, epiſtolâ ſecundâ quæ eſt ad Sympronia-
num, linguas numerat centum viginti, quô fundamentô fretus haudquâ- E
quam ſcio: *Hebræis*, inquit, *ſua lingua eſt ſecundum copiam Domini, qui
eam in centum viginti ora modulatus eſt.* Et paulo poſt: *Dic oro frater, Mu-
ſæ literas repererunt?* &c. *Præter illas centum & viginti linguas, fuit adhuc
alia Muſarum?*

A Nunc vt dicã quod res eſt, nullus dubito quin hodie extent adeoq; olim extiterint idiomata plura. In vno regno Mithridatis, qui ne centeſimæ quidem parti orbis terrarum imperauit, viginti duæ gentes linguis diuerſæ numerabantur. Quod ipſum leue eſt præ Dioſcuriade Colchidis, in quam Timoſthenes trecẽtas nationes quæ diſſimilibus linguis vtebantur, deſcendiſſe prodidit: & poſtea à Romanis centum triginta interpretibus negotia ibi geſta. Vide Plinium lib. 6. c. 5. Ex illo ſpecimine lector æſtimet quam numeroſa ſit gentium atque idiomatum varietas in vniuerſo terrarum orbe.

Val. Max. lib. 8. c. 7.

Tamen ſi in linguarum dinumeratione Moſe in ſimpliciter ſequimur, B ne conſtabit quidem numerus quem veteres definiuerunt. Nam ex cenſu τῶν κεραλαιώτων, ex quo linguarum numerum colligi voluerunt, eximendi primò Eliſa Iapheti & Cainam Arphaxadi filij qui in Hebræo textu non habentur. 2 Dein Phalegi maiores Arphaxad, Sale & Heber, quos vt pote pios viros veriſſimile non eſt conſpiraſſe cum reliquis in extructione turris Babel. Heber ſaltem qui linguam illam antiquiſſimam, Hebræam à ſe dictam, tranſmiſit ad poſteros, conſtat à pœnâ fuiſſe immunem. 3. Sed & Iectan excipiendus cum liberis tredecim qui nondum erant nati. 4. Præterea non omnes qui ſuperſunt κεφαλαιῶται diuerſi fuere ſermonis. In C Chananęâ linguâ conſenſerunt plerique filij Chanaan. In Gręcâ Iauan & & Eliſa. In Aegyptiâ Miſraïm & Pathruſim qui ſunt incolę Thebaïdis. In Arabicâ cum Iectanęis filij Chus pleirique omnes. In Aramęâ Aram & Hus Syrię, Mas Meſopotamię, Nimrod Babylonię, Aſſur Aſſyrię incolę. Ita vt jam vix ſuperſint in illo cenſu triginta linguę.

Magnâ pompâ obiicitur quod dicit Moſes de Iapheti filiis Gen. 10. 5. *Ab his diuiſæ ſunt regiones gentium per terras earum, cuique ſecundum linguam ſuam.* Et de Chami & Semi poſteris v. 20. & 31. *Iſti ſunt filij Chami*, aut *iſti ſunt filij Semi ſecundum cognationes & linguas ſuas*. Ex quibus tamen verbis hoc ſolum ſequitur vnicuique populo ſuam fuiſſe linguam, ſed non ſequitur fuiſſe propriam & à cæteris diſtinctam. Sic cum in libro D Eſther cap. 8. verſ. 9. legitur ſcriptas fuiſſe literas ex Aſſueri mandato ad præfectos prouinciarum centum viginti ſeptem ſecundum ſcripturam cuiuſque prouinciæ, & ſecundum linguam cuiuſque populi: nemo inde collegerit totidem fuiſſe linguas imo & ſcribendi modos.

Nihilo magis ad rem proferuntur Chriſti diſcipuli ſeptuaginta; nec enim ad ſingulas vniuerſi orbis gentes ij miſſi ſunt, ſed ad Iudæos ſolos. Euangelij verba ſunt Luc. 10. 1. *Deſignauit Dominus etiam alios ſeptuaginta* (vulgata *duos* addit) & miſit illos *binos ante faciem ſuam, in omnem ciuitatem & locum, in quem erat ipſe venturus*. Porro non erat iturus ad Garamantas & Indos, nec vltra Sauromatas & glacialem oceanum, ſed vt E ipſe reſtatur Matth. 15. 24. non miſſus eſt *niſi ad oues quæ perierant domûs Iſraël*. Itaque hi ſeptuaginta non multo poſt officio ſuo functi cum gaudiô ad Chriſtum reuerſi ſunt.

Sed & valde incertum eſt & ἀνακόλουθον quicquid affertur de numerô Angelorum. Nec enim eorum numerum Chriſtus præciſè definiuit duo-

decim legionibus: Quin eſſe plures apertè aſſerit, dicens fore vt ſi roget A
patrem, pater illi ſiſtat *pluſquam duodecim legiones Angelorum*. Matth. 26.
53. Nec ſatis ſcimus quid ſit legio, quia Romanæ legionis numerus non
erat conſtans. Denique vtvt concedamus Angelorum in cœlis chiliades
eſſe ſeptuaginta duas, non inde ſequitur eſſe in terris ſeptuaginta duas
gentes aut linguas. Neque voluit Hieronymus id haberi pro argumento;
Tantum in paribus numeris captauit alluſionem.

Multo minus eſt virium in loco Deuteronomij iuxta Græcam editio-
nem; *Conſtituit terminos gentium iuxta numerum Angelorum Dei*. Nam, vt
cætera taceam, plane aliud eſt in textu Hebræo quem ſequitur Hierony-
mus; nimirum *conſtituit terminos gentium iuxta numerum* בני ישראל *filiorum* B
Iſraëlis. An Græci interpretes pro בני ישראל tribus literis omiſſis legerunt
בני אל *filiorum Dei?* Ita videtur, quia Iob. 1. 6. pro Hebræis בני האלהים *filij
Dei* iidem habent οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ. Sed & Geneſ. 6. 2. vbi habetur filios
Dei ſibi in vxores accepiſſe è filiabus hominum quæcunque erant formo-
ſæ, in Græcorum multis codicibus pro *filiis Dei* legebatur οἱ ἄγγελοι, quod
nonnullos veterum impulit in errorem.

Sed & ex hoc ipſo quod habet textus Hebræus, *Conſtituit terminos gen-
tium iuxta numerum filiorum Iſraëlis*, quidam colligunt Deum conſtituiſ-
ſe tot gentes adeoque tot linguas quot erant Iacobi filij cum ingreſſus eſt C
in Aegyptum, ſeptuaginta nimirum, vt habetur Gen. 46. 27. & Exod. 1.
5. & Deut. 10. 22. Ita Procopius & Lyranus: Sed & Chaldæus interpres
Ionathan, qui ſic habet ad verbum: *Cum diuiſit excelſus* Deus *mundum po-
pulis qui exierunt ex filiis Noe, cum principibus populorum cum quibus ap-
paruit ad videndum vrbem* Babel: *eô*, inquam, *tempore conſtituit terminos
populorum ſecundum numerum ſeptuaginta animarum Iſraëlis quæ in Aegy-
ptum deſcenderunt*. Nonnulli quinque addunt ex Græca editione in Gene-
ſi & Exodo, & oratione Stephani martyris Act. 7. 14. vbi pro ſeptuaginta
leguntur ſeptuaginta quinque. Quod ſequuti ſunt illi quos citat Clemens
Alexandrinus lib. 1. Stromaton: ἔθνη καὶ γλώσσας πέντε καὶ ἑβδομήκοντα λέγουσιν εἶναι:
ἐπακούσαντες τῆς φωνῆς Μωσέως λεγούσης: ἦσαν δὲ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐξ Ἰακὼβ πέντε καὶ ἑβδο- D
μήκοντα αἱ εἰς Αἴγυπτον κατελθοῦσαι, *gentes & linguas aſſerunt eſſe* LXXV, *cum
audierint vocem Moſis dicentis: Erant autem omnes animæ ex Iacob*
LXXV, *quæ deſcenderunt in Aegyptum*. Verum enimuero Prophetæ verba,
Conſtituit terminos gentium ſecundum numerum filiorum Iſraëlis, longe aliud
ſonant, nempe Deum inter populos orbem ita diſtribuiſſe, vt Iſraëlitis
olim naſcituris tantum terrarum reſeruauerit, aut in conſilio ſuo deſtina-
uerit, quantum requiri nouerat genti numeroſiſſimæ ad commodam ha-
bitationem.

Nec eſt quod quis miretur, cum hodie ſermo hominum in plures lin-
guarum centurias ſit diuiſus, cur tam paucarum meminerit Moſes: nec E
enim neceſſe habuit omnes omnino gentium aut linguarum conditores
nominare. Satis illi fuit inſigniorum meminiſſe; maximè in Iudæorum vi-
ciniâ, in quorum gratiam ſcribebat. Præterea vtvt linguarum numerus
hodie multum excedat, harum pleraſque certum eſt non eſſe primigenias.

A Ex Germanicâ quis neſcit natam eſſe Belgicam, Anglicam, Danicam,
Noruegicam, &c. Ex Sclauonicâ Polonicam, Hungaricam, Bohemi-
cam, Dalmaticam, Croaticam, &c. Ex Latinâ Gallicam, Italicam, Hiſpa-
nicam? Et Latina ipſa magnâ ſui parte facta eſt ex Aeolicâ Græcæ diale-
cto. Neque enim momentanea fuit maledictio quam in homines inflixit
Deus ex occaſione turris Babylonicæ. Ea hodieque durat, & durabit in
poſterum vſque ad mundi conſummationem. Vnde fit vt linguæ omnes,
paucis exceptis quas ex communi illa clade immunes libri præſtant, ſint
in perpetuo fluxu, & ſingulis prope ſæculis magnâ ſui parte mutentur at-
que alterentur. Vſque adeo verum eſt quod à poëta dictum.

B *Multa renaſcentur quæ nunc cecidere, cadentque*
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus,
Quem penes arbitrium eſt & vis & norma loquendi.

Itaque paucæ ſunt linguæ de quarum antiquitate conſtet.

In Scripturis prꝫter Hebrꝫam viginti circiter memorantur. Prima eſt
Chaldꝫa ſeu Syra quâ Daniel & Eſdras multa ſcripſerunt, & Ieremias vni- Dan. 2. 4. vſq. ad 8.
cum comma cap. 10. v. 11. In Scriptura vulgo vocatur Aramꝫa id eſt Syra, Eſd. 4. 7. vſq. ad 6. 15.
ſed & לשון כשדים *lingua Chaldæorum* Dan. 1. 4. Huius linguꝫ veſtigium & 7. 12. vſq. ad 26.
extat antiquiſſimum Gen. 31. 34. vbi locus idem à Labane Syriacè voca-
C tur יגר סהדותא *Jegar ſahadutha*, id eſt tumulus teſtimonij, & à Iacobo
Hebraicè גלעד *Galed*, vel vt vulgo *Galaad* eadem ſignificatione. Hanc v. Ioſeph. antiq. l. 11. cap. 2.
linguam, etſi Hebraicꝫ valde vicinam, Iudꝫos ante captiuitatem Babylo-
nicam non intellexiſſe teſtatur Ieremias c. 5. verſu 15. Inde eſt quod Rab-
ſaces Syrus Iudaicè loqui coactus eſt vt, intelligeretur à Ieroſolymitanâ
plebe 2. Reg. 18. 26. &c. Sed poſt captiuitatem ex Hebraiſmi cum Chal-
daiſmo miſtione natus eſt tertius ſermo, qui ad Hebrꝫum ita accedit vt
Chaldꝫo ſit multo propior. Hebraicum tamen paſſim appellant Euangeli- Ioh. 5. 2. &
ſtꝫ, quia Hebrꝫorum erat ſermo. Nos hodie Syrum vocamus. Hoc ſermone 19. 13. 17. Act. 21. 40.
Ieſum Chriſtum & Apoſtolos loquutos conſtat, quia *Tabitha Kumi*, *E-* & 22. 2. & 26. 14.
loi, Eloi, lammaſabachthani, *Betheſda*, *Gabbatha*, *Golgotha*, *Aceldema*,
D &c. denique quotquot vocabula ex linguâ tum illis vernaculâ citant E-
uangeliſtꝫ ſunt merè Syriaca. In hac linguâ varias fuiſſe dialectos ex eô
colligere eſt quod ancilla dixit Petro: Καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου Marc. 14.
ὁμοιάζει. Nempe Galilꝫorum dialectus multo erat impurior, vt multis pro-
bat doctiſſimus Buxtorfius in Lexico Talmudico voce גלילי. Hꝫc lingua
Theologis eſt ſummè neceſſaria, quia Hebraicæ vicina eſt, & Apoſtoli
non paucas locutiones ex illâ mutuantur: Vt Chaldaicas veteris & Syria-
cas vtriuſque teſtamenti paraphraſes taceam, quæ vetuſtæ ſunt & magni
vſûs, vt quotidie experimur. Syriaca lingua hodie nullibi eſt vernacula,
præterquam in paucis vicis circa Libanum.

E Secundas do Arabicæ de quâ agitur Act. 2. 11. Huius originem Græci
patres referunt ad *Aſarmoth* de quo Gen. 10. 26. Ipſi Arabes ad *Iectanem*
illius patrem; vt ſuo loco docebitur. Antiquitas ex eô patet quod Ara-
biſmis referti ſunt Scripturæ libri poëtici, Iobi maxime vt pridem obſer-
uauit Hieronymus. *Hæc tranſlatio*, inquit in præfatione in Iobum, *nul-*

lum de veteribus ſequitur interpretem, ſed ex ipſo Hebraico Arabicoque ſermone & interdum Syro nunc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul vtrumque reſonabit. Vnde eſt quod idem præfatione in Danielem aſſerit *Iob cum Arabicâ linguâ plurimam habere ſocietatem*: Atque id ſi dederit Deus ſpero me quandoque palam facturum. Hæc fuit olim valde obſcura, nec Arabiæ limites tranſgreſſa eſt per annos fere ter mille, donec creſcente imperio Saracenorum ab hinc annis mille circiter cœpit longe lateque propagari; ita vt hodiè occupet fere trientem orbis veteribus cogniti. Ad Hebrææ linguæ perfectam cognitionem multo plus confert quam creditum eſt hactenus. Quod Hebræorum in Scripturam commentaria docent, qui quoties hæret calculus ad hanc linguam confugiunt, tanquam ad ſacram anchoram. Quamuis longe plura obſeruaſſent ex Arabiſmo ad ſacri textûs illuſtrationem, ſi illius linguæ fuiſſent peritiores. Ex eâdem linguâ ſcientiis omnibus, Medicinæ præſertim & Geographiæ & Matheſi multum lucis accederet, ſi ederentur libri Arabici qui paſſim in toto oriente habentur manuſcripti. Notum enim eſt apud Arabes artes & ſcientias floruiſſe per annos fere ſexcentos, cum regnaret apud nos fœda barbaries & literatura omnis eſſet prorſus extincta.

Tertia ſit lingua Chanaan, ſiue Phœnicum aut Punica, quæ ex Phœnice in Africam perlata eſt, & occupauit quicquid terrarum eſt à Cyrene vſque ad Gades. Hâc linguâ Mochus Sidonius de Philoſophiâ ſcripſerat, & Phœnicum hiſtoriam Sanchoniathon, ante Trojani belli tempora. Et vt ex Hebræis ad Phœnices, ita ex Phœnicibus ad Græcos cum literis venerunt ſcientiæ. Sed hæc infra pluribus. Hîc obſeruaſſe ſufficiat Hebræam linguam ab Eſaïâ vocari linguam Chanaan cap. 19. v. 18. non ſolum quia Iudæi Chananæam occupauerunt, ſed & quia lingua Chanaan Hebraicæ valde erat affinis. Proinde libro quinto, ſi dederit Deus, non pauca Scripturæ loca ex eâ illuſtrabimus.

Strab. l. 16. Euſeb. Præp. l. 1.

Quarta eſto lingua Aegyptia, de quâ Pſ. 81. 6. *Cum exiret contra terram Ægypti, vbi ſermonem ignotum audiebam.* Et Pſ. 114. 1. *Cum exiret Iſraël ex Ægypto & domus Iacob ex populo* לעז *barbaro*, id eſt peregrini ſermonis. Proinde vaticinatur Eſaïas, fore vt quinque vrbes Aegyptiæ, pro Aegyptiâ linguâ loquantur linguam Chanaan Eſ. 19. 18. Et Ioſephus Aegyptium ſe eſſe ſimulans fratres alloquebatur per interpretem. Itaque cum inter ſe loquerentur, putabant ſe non intelligi Gen. 42. 23.

Tamen quia Iudæis vicini fuere Aegyptij, non dubito quin Hebræus & Aegyptius ſermo quædam habuerint communia, ex quorum collatione poſſet emergere aliquid lucis. Exempli gratiâ quæritur cur Aegyptus vel Ægypti pars in Pſalmis & in Eſaïa רהב *Raab* vocetur: Atque hîc interpretes multa comminiſcuntur, ignari Hebræum *Raab* idem eſſe quod Aegyptium *Rib* vel *Riph*, quô nomine hodieque *Delta* ſeu pars Aegypti triquetra Nili oſtiis comprehenſa vocatur à pyri formâ. Id enim propriè erat *Rib*. Vnde eſt quod in ipſô corde τοῦ Δέλτα Nomus medius *Athribis* appellabatur, id eſt cor pyri. Etymol. in Ἀθρίβης ex Orione. Rurſus hærent interpretes in voce כנה *channa* Pſ. 80. 16. cuius reperio verſiones ſeptem mi-

A nimium pleraſque remotiſſimas. Ego φυτὸν plantam expono ex Aegyptio ſermone quo hedera χενόσιρις dicebatur, id eſt φυτὸν Ὀσίριδος *planta Oſiridis* teſte Plutarcho in Iſide ex Alexarcho. Cum paulo ante Pſaltes Deum ex Aegypto vitem tranſtuliſſe dixiſſet; de eâdem vite ſubiungit. *O Deus*, &c. *viſita vitem hanc*, וכנה *vechanna*; id eſt *& plantam quam plantauerat dextera tua*. Ægyptiâ voce vſus, quia de vite agitur ex Aegypto tranſlatâ. Ex eâdem linguâ petitum eſt Ioſephi nomen quod illi impoſuit Pharao צפנת פענח *Tſaphnath Paaneach* Gen. 41. 45. Septuaginta interpretes qui verſionem ſuam in Aegypto ediderunt illud ſcribunt Ψονθομφανήχ. *Saluatorem mundi* interpretatur Hieronymus. At alij, quos *defendit numerus iun-* B *ctæque vmbone phalanges*, occultorum interpretem vel futurorum reuelatorem. Conſulendi ea de re viri vndecunque docti Amama in Geneſim, & Kircherus Prodromi Copti cap. 5. & Ioh. Viccars in Decaplis Pſ 105. Etiam סהר *ſohar* pro carcere Gen. 39. 20. Ægyptium eſſe verbum ſuſpicatur Abenezra, propter interpretationem à Moſe additam: *Et Ioſeph dominus*, inquit, *ipſum arreptum coniecit* אל בית הסהר *in domum Sohar, in locum vbi captiui regis detinebantur. Pharao* item eſt Aegyptia vox: Regem exponit Ioſephus, Lexicographi Arabes Crocodilum. Et Moſes vel Moyſes, ſi Philoni & Ioſepho credimus, & Clementi Alexandrino apud Aegyptios C ex aquis ſeruatum ſonat, voce compoſita ex Μῶ aqua & ὕσης ſeruatus. Sed huic commento non facilè aſſentietur quiſquis hæc attente leget Exod. 2. 10. *Et vocauit nomen eius* משה *Moſem, & dixit, quia ex aquis* משיתהו *eduxi eum.* Quæ Moſis nomen palam docent factum eſſe ex Hebræo verbo משה, quod nuſquam vſurpatur niſi de eductione ex aquis. Exempla vide 2. Sam. 22. 17. & Pſ. 18. 17. & Eſ. 63. 11. Sic Exod. 16. 15. cum Hebræi mannam videntes dicebant מן הוא *man hu* quid hoc eſt? Haſcuni מן *man* pro Hebræo מה *ma* dicit eſſe Aegyptium. Et Talmudici quos citat Kimchius in Lexico טטפות pro *frontalibus* vocem eſſe volunt ſemiægyptiam. Compoſitionis tamen ratio mihi haud quaquam probatur. Sed Aegyptium vocabulum *Rephan* pro Saturno, vt *Moloch* pro Marte, hodieque in vſu eſt inter Co- (v. Kircher. Prodr. pag. 147. cap. 5.) D ptitas, quorum lingua partim ex Græca partim ex veteri Aegyptia conflata eſt. Vnde certa lux Amoſi verbis iuxta Græcam editionem quam ſequitur martyr Stephanus Act. 7. 43. ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥαιφάν, vel vt alij volunt Ῥεφάν aut Ῥεμφάν. In quibus explicandis aqua hæſerat hactenus interpretibus, quos fugerat cur *Rephan* reddatur Hebræum כיון *Kijun.* Ita enim legitur in Amoſi textu Hebræo cap. 5. verſ. 26. Sed iam ratio eſt manifeſta. כיון *Kijun* Aben Ezra teſtatur eſſe Saturnum, & hoc illi nomen eſſe etiam apud Perſas & Iſmaëlitas. Vnde perſuaſum fuit Aegyptiis Anubin, qui Cyon Græcè vocabatur, eundem eſſe cum Saturno, teſte Plutarcho in Iſide. Sed & in Plauti Pœnulo Saturnum E appellari *Ciun* probat Samüel Petit, ὁ μακαρίτης Miſcellaneorum lib. 2. c. 2. Itaque כיון *Kijun* idipſum eſt quod Aegyptium *Ræphan*, id eſt Saturnus. Atque ea voce Græci interpretes libentius vſi ſunt, quia in Aegypto ſcribebant. Moſes Act. 7. 21. legitur fuiſſe eruditus *omni ſapientiâ Ægyptiorum*, de qua vide Sixtum Senenſem lib. 2. Bibliothecæ. Horum antiquiſ-

ſimus ſcriptor Hermes Triſmegiſtus, in Iamblicho *de myſteriis Ægyptiorum* ſcripſiſſe legitur librorum plus triginta ſex millia; Ego verſus interpretor. Neque enim Mercurij libros plures quadraginta duobus numerat Clemens Alexandrinus, qui horum catalogum accuratè inſtituit lib. 6. Stromatum. Ex his Theologiam ſuam & quicquid habet περὶ τῆς κοσμοποιΐας ſe hauſiſſe profitetur Sanchoniathon. In quibus quædam habentur Moſis ſcriptis valde conſona. Linguam Aegyptiam veterem Græcæ fuiſſe matricem, imo Græcam antiquiſſimam, aut illi tam ſimilem quam Latinæ eſt Italica Kircheri ſomnium eſt ex eburnea porta: Quod ex vetuſtis in Aegypto locorum nominibus facile eſt refellere; ex Herodoto item & Plutarcho, & Horo Apolline, & Iamblicho, & aliis; vbi vocum Aegyptiarum longam ſeriem reperias quæ Græciſmum non plus ſapiunt quam Illyricæ aut Germanicæ. Et verò ſi Aegyptia lingua fuit eadem cum Græca antiquiſſima, quorſum in fabulis Cecrops fingitur fuiſſe διφυὴς & δίμορφος *duplicis naturæ & formæ* διὰ τὸ δύο φωνὰς ἐπίστασθαι Αἰγυπτίαν καὶ Ἑλληνίδα, *quia duas nouerat linguas Ægyptiam & Græcam?* Quorſum Archandri vrbem in Aegypto Herodotus, à Græco homine conditam fuiſſe colligit, quia Ἀρχάνδρεος, οὐ μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα *Archander non eſt nomen Ægyptium*, ſed Græcum? Cur neceſſe habuit Solon cum Aegyptia nomina non poſſet carminibus ſuis inſerere, his alia Græca ſubſtituere eiuſdem ſignificationis, vt teſtatur Plato in Critia? Cur apud Heliodorum (qui licet fabuloſus ſcriptor conatur tamen ſcribere vero quam ſimillima) miratur Calaſiris quod Cnemon ſit τὴν φωνὴν Ἕλλην ἐν Αἰγύπτῳ *ſermone Græcus in Ægypto?* Cur ibidem Græcus Theagenes Aegyptij ſermonis non nihil addidiciſſe legitur ὑπὸ συνδιαιτήσεως μακρᾶς, longa conſuetudine & conuictu cum Aegyptiis. Denique hoc certum in Aegypto nulla extitiſſe Græci ſermonis veſtigia ad Pſammetichum vſque, ſub quô Cares & Iones circiter triginta millia in Aegyptum appulerunt. His dedit Pſammetichus loca habitanda circa Bubaſtin & Peluſium, & pueros Aegyptios commiſit Græca lingua imbuendos. Ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν, οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι, *Ab his autem linguam Græcam edoctis oriundi qui nunc in Ægypto ſunt interpretes.* Ita Herodotus in Euterpe. Sed deinceps ſub Ptolemæis Græcus ſermo in Aegypto profundas egit radices, vnde eſt quod hodie Coptorum dialectus multo plura habet Græca vocabula quàm Aegyptia.

(Margin: A; B; C; Heliod l.2.; Id.l. 8.; D)

Quinta ſit lingua Azotiorum de qua Nehem. 13. 24. *Filij eorũ partim loquebantur Azoticè, nec ſciebant loqui Iudaicè.* Azoticè, id eſt lingua Philiſtæorũ quorũ pars Azotij. Huic potiſſimum cõuenire puto quod de lingua Chananitide dicit Hieron. in Eſa. l. 7. *Inter Ægyptiam & Hebræam media eſt.* Quia Philiſtæi ex Aegypto venerant & occupabãt partem terræ Chanaan. Azotiorum Deus Dagon habuit Hebræũ nomen â דגן *dagan* factum, id eſt frumento. Philo Byblius ex Sanchoniathone: ὁ δὲ Δαγὼν ἐπειδὴ εὗρε σῖτον καὶ ἄροτρον ἐκλήθη Ζεὺς Ἀρότριος. At Gazæorum Dei nomen *Marnas* מרנא merè Syrum eſt, & hominum Dominum ſonat. Accaronitarum autem idoli Hebræa erat appellatio *Baalzebub* q. d. Dominum muſcæ vel ἀπόμυιον θεὸν.

(Margin: Gen. 10. 14.; Sophon. 2. 5. Ioſ 13. 3.; E; Vid. Steph. in Γάζα. Et Hieron. in vitâ Hilarion. & l. 7. in Eſ.)

A Et Aſcalonitarum Vrania Venus de quâ Herodotus in Clio, Hebraice vocatur Aſtaroth, id eſt *Aſtarte* à curâ gregum 1. Sam. 31. 10. *Saran* סרן quod pro Philiſtæo principe paſſim occurrit in libris Ioſuæ, Iudicum & Samuëlis deduci videtur ex Hebræo שר *ſar*. Et *Abimelec* commune nomen Regibus Philiſtæorum antiquiſſimis Gen. 20. & 21. & 26. nemo non videt eſſe Hebraicum. Sed & vrbium Palæſtinæ nomina pleraque ſunt palam Hebræa. Itaque verum eſt quod diximus, Azotiam vel quod idem eſt Philiſtæorum linguam Hebrææ fuiſſe affinem.

Sexta eſto Perſica, cuius linguæ multa ſunt vocabula in libris Danielis, Eſdræ & Eſther, quia continent hiſtorias rerum ſub Perſis geſtarum. En
B tibi pauca è multis. Dan. 3. 2. leguntur quinque dignitatum nomina merè Perſica אחשדרפניא *ahaſdarpenaja* ſatrapæ, אדרגזריא *adargazraja* drungarij, גדבריא *gadbaraja* quæſtores, דתבריא *dethabraja* conſiliarij, תפתיא *thiphthaje* exactores tributorum. Sic ex coniecturâ interpretor; Nam primo & tertio exceptis, reliqua ſunt valde incerta. Eiuſdem capitis verſu 21. בסרבליהון *cum ſaraballis ſuis*, Græcè σὺν τοῖς σαραβάροις αὐτῶν. Sarabara vel Saraballa ſunt Perſica femoralia. Nehemiæ 2. 8. פרדס *paradiſus* creditur eſſe Perſicum, quamuis etiam in Canticis & Eccleſiaſte reperiatur à Solomone vſurpatum. Et Eſther. 3. 9. גנזי *ginze*, vel vt veteres legerunt *ganze*
C *hammelec*, gazæ regiæ; ſed radix eſt Hebræa. Perſæ hodie dicunt כניז *keniz*. Perſicum item eſt פור *pur* pro ſorte toties repetitum in libro Eſther. Vnde nomen habent פורים *Purim*, ſolemne feſtum inter Iudæos. Rurſus eiuſdem libri c. 8. v. 10. muli voce Perſicâ dicuntur אחשתרנים *ahaſtkeranim*. Accedit hodierna אסתרהא *aſtherha*, quæ legitur in Tauaſij paraphraſi Perſicâ Gen. 36. 24. כורש *Cores*, in Eſaïa, Daniele & Eſdrâ Cyri nomen eſt. Plutarchus poſt Cteſiam Solem exponit, quem כרשד *corſad* nunc Perſæ appellant. Iiſdem דרוש *darues* eſt ἔρξις coercitio. Inde factum nomen דריוש *Darjaues*, id eſt Darij, quod proinde Herodotus rectè ἐρξείην interpretatur. Sic paraſanga hodieque dicitur פרסך *pharſach* in Tauaſio Gen. 35. 16. & 48. 7. Vnde obiter colligere eſt veterem Perſarum linguam non periiſſe

Scal. de emend. temp lib. 6.

D funditus, & manere huius reliquias in hodiernâ Perſarum. Hanc quod viri docti ſcribunt accedere ad Germanicam in tantâ locorum intercapedine nemo ſibi facilè perſuaderi ſinat. Tamen rei probandæ tot exempla congerunt, vt ab inuitis pæne fidem extorqueant. Vide Lipſium ep. 44. Centuriæ tertiæ ad Belgas. De linguâ Perſicâ quædam alia ex occaſione obſeruo lib. 4. cap. 10.

Præter linguas ſupra exhibitas nominantur Græca & Romana in titulo crucis; Et Act. 2. linguæ Parthorum, Medorum, Elamytarum, Cappadociæ, Ponti, Aſiæ, Phrygiæ, Pamphyliæ, Libyæ Cyrenaicæ, Cretæ, &c. Et Act. 14. 11. lingua Lycaonica, de quarum ſingulis hic agere longum
E eſſet & ſuperfluum.

A linguarum confuſione locus dictus eſt בבל *Babel* pro בלבל *Balbel*, altero L extrito, vt in Syro גוגלתא *Gogoltha* pro גלגלתא *Golgoltha*, & Chaldæis קיקלתא *Kikaltha* pro קלקלתא *Kilkaltha*, & שושילתא *Soſiltha*, pro שלשילתא *Solſiltha*. Res clara in Onkelô qui habet Gen. 10. 9. *Ideo vocauit nomen eius*

Babel; quia ibi בלבל *bilbel*, id eſt *confudit Dominus ſermonem totius terræ.* A
Sic Arabicè in Giggeio תבלבלת אלאלסן *linguæ confuſæ fuerunt.* Itaque בבל
Babel non eſt vox compoſita ex בא בל *venit confuſio*, vt putauit Aben Ezra;
ſed nec à Belo deducta, vt ſcribit Etymologus, aut à Beli filio Babylonis
conditore, vt ab Erennio traditum apud Stephanum.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

De gentium diſperſione.

Ex confuſione linguarum ſequuta diſperſio. Refellitur Epiphanij ſententia de diuiſione
orbis per ſortes à Noæ filiis Rhinocoluræ iactas. Rhinocolura diu poſt condita. Fontes er- B
roris. An terra Chanaan fuerit in Semi ſorte, & à Chanaane vſurpata, vt quidam veterum
volunt. Rem aliter in ſcripturâ definiri. Philaſtrium eos habuiſſe pro hæreticis qui Noam
inter poſteros orbem diuiſiſſe negant, ſed ab eodem alia multa numerari inter hæreſes quæ
vere hæreſes non ſunt. Termini diſperſionis. Semi poſteris id fuit peculiare quod ex Aſia
non exceſſerunt. Quod fortuitum reſpectu hominum, certa diſpenſatione factum reſpectu
Dei, qui gentibus ſingulis aſſignauit habitationis terminos. Illud ipſum ædificium quod ſtru-
xerant homines metu diſperſionis, cauſa fuit cur diſpergerentur. Quod tamen illis dein-
ceps ceſſit in bonum.

MOenium & turris Babylonicæ conditores quo vſque opus promo-
uerint non ſatis ſcimus. Hoc ſolum conſtat illos confuſis linguis
ſtatim ab opere deſtitiſſe. Quod vel ſcripturâ tacente facile erat coniice- C
re. Nam vnionis inter illos vinculum erat communis ſermo. Quô ablatô,
non dubium quin linguarum confuſio plurimas pepererit contentiones,
cum poſcenti lateres vnus aquam alius bitumen porrigeret, & ſic alter ab
altero putaret ſe derideri. Ex iurgiis natum eſt odium atque auerſatio mu-
tua; ex quâ factum vt initæ ſocietati non inuiti renuntiauerint. Inde ſe-
cuta diſperſio in omnes terras.

Hæreſ. 66. §. 83. Non placet quod Epiphanius in Hæreſi Manichæorum vult illos ieciſſe
ſortes de diuiſione orbis in vrbe Rhinocolurâ, & vnumquemque in il-
lam receſſiſſe prouinciam quæ ei ſorte aſſignata eſt. Crediderim potius fa-
ctam fuiſſe receſſionem impetu quodam θεηλάτῳ, illo ipſo Spiritu qui no-
uas linguas inſpirauerat eoſdem agente arcano motu in orbis partes re- D
motiſſimas. Neque enim veriſſimile eſt in certum locum ex pacto conue-
niſſe, vt mundum ſorte diuiderent, poſtquam linguarum diuerſitas il-
los reddidit ſibi mutuo barbaros. Id ſaltem certo certius, non potuiſ-
ſe indici conuentum Rhinocoluræ, quam multis deinceps ſæculis ab
Lib. 1. c. 38. Æthiopiæ & Ægypti rege Actiſane fuiſſe conditam ex Diodoro diſce-
re eſt.

Sed error ex errore natus. Septuaginta interpretes Eſ. 27. 12. *pro torrente
Ægypti* (Hebr. נחל מצרים *Rhinocoluram tranſtulerunt, non tam verba Scri-
pturarum quam ſenſum verborum exprimentes*, vt Hieronymus rectè obſer-
uat. Inde colligit Epiphanius Rhinocoluram Hebraicè dici נחל *Neel* vel E
Naal, id eſt ſortem ſi illi credimus, eô quod ſortibus ibi iactis Noe terra-
rum orbem diuiſerit inter filios.

Atqui Rhinocolura non vocatur נחל vſpiam. Aliud enim Rhinocolu-
ra oppidum in Ægypti Palæſtinæque confinio, aliud נחל מצרים *Ægypti*

A *torrens* illi proximus. Neque ſors נחל *naal*, ſed גורל *goral* Hebræâ linguâ di-
citur. Fateor quidem κλῆρον à Græcis paſſim reddi Hebræum נחלה *naala*,
ſed נחלה *naala* & נחל *naal* multum differunt. Atque illud ipſum נחלה *naala*,
cum propriè ſit hæreditas, nuſquam redditur κλῆρος, niſi quatenus κλῆρος
pro κληρονομία ſumitur.

Nihilo magis probo quod ibidem addit Epiphanius, & repetit in An-
corato cap.116. Noam orbe terrarum inter tres filios diuiſo, & certâ por-
tione ſingulis aſſignatâ, ne qua diſcordiarum ſeges deinceps oboriretur,
eos ſacramento adegiſſe, ne quis in fratris ſui ſortem inuaderet, extrema
quæque interminatum illis qui violaſſent iuriſiurandi fidem. Chanaanem
B nihilominus, relictâ regione ſuâ, quæ ob immodicos calores videbatur
minus commoda, in Semi ſorte Palæſtinam occupauiſſe, atque ob illud
ipſum crimen Chananæis ad internecionem deletis, Palæſtinam ſeu Cha-
nanæam Iudæis Semi poſteris iuſto Dei iudicio fuiſſe reſtitutam.

Scio Epiphanium habuiſſe quos ſequeretur, & pleraque hæc etiam in
Euſebio legi Chronici lib.1. pag. 10. in capite cui titulus μερισμὸς γῆς *parti-
tio terræ*, quod videtur ex Africanô deſcripſiſſe; Atque in eâdem eſſe ſen-
tentiâ authorem ſermonis 105. de tempore qui Auguſtinô tribuitur. Sed
vereor ne hæc non ſint cum Scripturis ſatis conſona, quæ docent terram
C Chanaan Deum gratis dediſſe, non reſtituiſſe Iudæis, & Chanaanem ante-
quam diuideretur orbis iam fuiſſe maledictum, atque aliis planè de cauſis
eius poſteros excidiſſe iure quod habebant in terram Chanaan, nem-
pe propter idololatriam Deut. 12. 30. & nefarios concubitus Leuit. 18.
24. 25.

Sed neque id capio ſatis, quomodo potuerit Noe inter filios orbem
diuidere, cuius multo maxima pars nondum erat cognita. Dices Noam
fuiſſe Prophetam, & orbis ſingulas partes Dei reuelatione ſibi notas deſi-
gnaſſe filiis. Sed Scripturâ tacente noſtrum non eſt hæc diuinare. Tamen
huic ſententiæ Philaſtrius Brixienſis hæſit ita mordicus, vt pro hæreticis Hær. 70.
habeat hac de re diſputantes: *Sunt*, inquit, *quidam hæretici, qui de diui-*
D *ſione orbis terræ & portione habitationis rectè non ſentiunt: diſputantes quod
Græci cœperint, aut Ægyptij, aut Perſæ deſcribere orbem terræ vniuerſum;
non beatus Noe ſuis filiis tribus poſt diluuium diuiſerit, dederit, ac definierit,
& partierit ordine.* Sed ab eôdem habentur pro hæreticis qui præter
terram quam habitamus aliam negant eſſe terram matricem rerum om-
nium, de quâ ſcilicet egerit Moſes Gen.1. Item qui naturæ adſcribunt ter-
ræ motus, & ſtellas in cœlo aſſerunt eſſe infixas, aut vnam fuiſſe linguam
ante diluuium, aut corpus Adami ante animam eſſe factum: Item qui ne-
gant omnes Pſalmos eſſe Dauidis: Et qui verba Caino dicta, *tu illi domi-
naberis*, de fratre natu minore, id eſt Abele interpretantur. Itaque Bellar- De ſcri.
E minus rectè obſeruat *multa à Philaſtrio inter hæreſes numerari quæ verè* ptor. Ec-
hæreſes non ſunt, proinde cum prudentiâ legendum eſſe. cleſ. ad A. 380.

Termini diſperſionis à ſeptentrione fuerunt Thracia vbi Thiras, &
Caucaſus vbi Magog. A meridie Libya vbi Phut, Æthiopia vbi Ludim, &
Arabia aromatifera vbi Iectan cum liberis fixit ſedes. Ab occaſu Gallia

vbi Rhodanim, & Hiſpania vbi Tharſis, ab Oriente Media vbi Madai, A
Perſis & Elymais vbi Elam, & Carmania vbi Sabtheca. Nec enim iis aſſentior qui has colonias volunt in Indiam vſque penetraſſe. Quamuis huius ſententiæ Ioſephum primum authorem ſequatur turba doctorum.

Cum ex ſtirpe Cham multi Africam, ex ſtirpe Iapheth multi Europam inſederint, Semi poſteris hoc fuit peculiare quod ex Aſiâ non exceſſerunt. Quod certo conſilio illos feciſſe non puto, ſed vnumquemque occupaſſe terras quæ primæ ſe obtulerunt. Hûc facit quod rerum Phœniciarum vetuſtus ſcriptor Hiſtiæus Mileſius, poſtquam eos qui è diluuiô euaſerant veniſſe dixit εἰς Σεναὰρ τῆς Βαβυλωνίας *in Senaar Babyloniæ*, addit
continuo poſt: σκίδνανται δὴ τὸ λοιπὸν ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς ὁμογλωσσίας (lege πολυγλωσσίας) τὰς συνοικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ. καὶ γῆν ἕκαστοι κατελάμβανον τὴν ἐντυχοῦσαν. *De cætero inde diſperſi propter linguarum varietatem, habitarunt vbiuis, & vnuſquiſque terram occupauit in quam incidit.* B

Sed ſi reſpectu hominum fortuitum id fuit, non fuit reſpectu Dei,
Iob.9.7. qui vt ſtellis in Cœlo, ita populis in terrâ proprium metatur locum.
Iob.38.10.11. Idem *qui mari appoſuit vectem & valuas, & dixit, vſque hûc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*, idem, inquam gentes ſingulas certis limitibus coercet, quos tranſgredi non
poſſunt, niſi ipſo volente. Quo pertinent hæc verba Moſis, Deuteron. C
32. 8. *Quando diuidebat altiſſimus gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael*; Et Pauli Act. 17. 26. *Fecitque ex vno ſanguine omne genus hominum, vt inhabitarent ſuper vniuerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora*, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν *& terminos habitationis eorum.* Proinde quamcumque terram occupamus, illam Deus ſe dediſſe dicit, & vult ſibi acceptam ferri. Sic Deut. 2. 5. *In poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir*, & verſ. 9. *Filiis Loti tradidi Ar in poſſeſſionem*, & 3. 18. *Dominus Deus veſter dat vobis terram hanc in hæreditatem.*

Ex hâc diſperſione apparet à Solomone vere dici Pro. 10. 24. *Quod
timet impius, id euenit ei.* Metu diſperſionis, vrbem & turrim extruen- D
dam ſibi proponunt, *Ædificemus*, inquiunt, *ne diſpergamur.* At Deo ſic diſponente illud ipſum ædificium quod metu diſperſionis magno molimine ſubſtruxerant cauſa fuit cur citius diſpergerentur: atque ipſum mali remedium illis ceſſit in perniciem. Interim idem Deus, prout è malo bo-
Hab.3.2. num elicit, & *in commotione iræ miſericordiæ recordatur*, fecit vt hæc diſperſio generi humano eſſet vtilis, & longe maius inde bonum emergeret quam quod ſibi propoſuerant. Erat illis animus in turris vnius ſubſtructione inutiliter conſeneſcere. At ideo diſperſit Deus, vt gentes & vrbes plurimas conderent in toto orbe terrarum, & fundamen-
ta iacerent tot regnorum quæ hodieque florent. Id lectori palam facient E
quatuor libri ſequentes.

A

LIBER SECVNDVS.

DE SEMI POSTERIS.

CAPVT PRIMVM.

De Semo.

B De primatu contentio inter filios Noæ. Sem à Deo prælatus, quamuis Iaphetho iunior. Naturæ ordo non idem qui gratiæ. Res probatur exemplis. Non Semo ἐνεργητήσαντι, ſed Deo benedixit Noe, tanquam authori boni. Tamen laus debita bonis, quia Deo cooperantur. Si quis habet bonos liberos; ſoli Deo ferat acceptum. Sic Deo benedicit Noe, vt & filio benedicat. Quid ſit eſſe Deum Semi. Quam multa bona lateant ſub hâc promiſſione. Prima Semi prærogatiua, quod fuit pater filiorum Eber, id eſt Ebræorum. Secunda quod ex ipſo oriturus erat Chriſtus. Obiter de Semi nomine. Tertia, Chanaan illi ſeruiturus. Quod tum impletum cum minimè expectabatur. Iuxta Ebræos Sem idem qui Melchiſedec. Contra Melchiſedech ex alio genere, eoque ignoto, & ſacerdos diuerſi ordinis, nec Leuitas habuit in lumbis ſuis. Nec Abraham ſoluiſſet decimas Semo proauo, nec in illius ſolo habitaſſet vt peregrinus. Neque id tacuiſſet Moſes. Priſcis denique Iudæis, vt Ioſepho & Philoni, aliter viſum. Quod addit Epiphanius tempora non conuenire, refellitur ab Hieronymo. Ordo Semi filiorum.

C INTER tres Noæ filios de primatu eſt contentio. Cham licet natu minimus, tamen fratribus præferetur, ſi poetarum iudicio ſtamus; qui ex Chamo fecerunt Iouem. Contra Iapheto, qui fuit natu maximus, primas dabimus, ſi ſequimur naturæ ordinem. At Semo ſi gratiæ: Quem fratribus prætulit Deus, non ex meritis, ſed ex merâ indulgentiâ.

Chamum filiorum Noæ fuiſſe natu minimum expreſſè habetur Gen. 9. 24. Et Semun non eſſe primogenitum liquet ex Gen. 11. 10. vbi *Sem centum annorum natus generat Arphaxadum biennio poſt diluuium*, id eſt anno ætatis Noæ 602. Diluuiũ enim contigerat anno Noæ ſexcenteſimo Gen. 7. 11 Sequitur Noam generaſſe Sem anno 502. cum biennio ante generaſſet primogenitum. Incoeperat enim generare anno ætatis quingenteſimo Gen. 5. 32. Itaque Sem biennio iunior fuit fratre primogenito, hoc eſt Iapheto, qui ideo maior vocatur Gen. 10. 21.

D Proinde cum Iapheth eſſet trium fratrum primogenitus, Deus illi Semum prætulit, vt doceret in electione ſe non habere reſpectum ætatis, nec eundem eſſe gratiæ ordinem qui naturæ. Natura enim primogenitis multa indulſit priuilegia. Et ſtatim ab orbe condito Deus Abelem ſubiecit Caino primogenito, Cainum ita compellans, cum de fratre eſſet ſermo: *ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illi.* At in gratiâ idem Cainus Abeli poſtponitur, *Reſpexit enim dominus ad Abelem & ad munera eius: ad Cainum verò & ad munera illius non reſpexit.* Ita in Iſaaci familiâ cum Iacob eſſet minor natu, tamen *Jacobum dilexit & Eſauum odio habuit.* Et Dauid fratrum minimus & abiectiſſimus, vir fuit iuxta cor Dei.

Gen. 4. 5. Gen. 4. 4. 5. Rom. 9. 13. 1. Sam. 16. 11. Act. 13. 22.

E Semo Noe benedicturus, cum eius nuditatem Sem palliô ſuô texiſſet, in hæc verba prorupit; *Benedictus ſit Dominus Deus Semi.* Quibus verbis Noe videbitur zelô abreptus à ſcopo aberraſſe. Tum enim de Semo res erat, non de Deô. At pro Semo vir ſanctus Deo Semi benedixit: Et

Gen. 9. 26.

quod ſibi Sem expectabat, id Noe tranſtulit in Deum: Et cum Chamo A
vel Chanaani nominatim maledixiſſet, cum ad benedictiones ventum eſt, Semo non benedixit ſed Deo Semi: *Benedictus ſit*, inquit, *dominus Deus Semi.* Abſit tamen vt putemus hoc illi temerè excidiſſe. Quin latet myſterium in hâc perſonarum enallage. Reo enim in propriâ perſonâ maledixerat, propter admiſſum ſcelus, quia mali fomes & ſcaturigo eſt in ipſô homine. At Semi pietate delectatus, Deo maluit benedicere, quia Deum
a 2. Cor. 3. 5. nouerat eſſe authorem huius boni. Nam [a] ex nobis nihil poſſumus, ne
b Phil. 2. 13. cogitare quidem, ſed ex Deo eſt ἡ ἱκανότης ἡμῶν. [b] *Deus eſt qui operatur*
c Phil. 4. 13. *in nobis & velle & perficere pro gratuitâ beneuolentiâ ſua.* [c] *Omnia poſ-*
d 1. Cor. 15. 10. *ſum*, inquit Apoſtolus, *per Chriſtum qui me corroborat.* Et [d] *Gratiâ Dei* B
e Ibidem. *ſum id quod ſum*; Item: [e] *non ego ſed gratia Dei quæ mecum eſt.* Proinde
f Pſ. 115. 1. Propheta Dauid: [f] *Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da glo-*
g Matth. 5. 16. *riam.* Et Chriſtus: [g] *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent*, non vos, ſed *Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Id omnino præſtitit Noe. Sem fecerat bonum opus, & Noe benedixit non Semo ſed Deo Semi.

Non quod bonis operibus nulla laus debeatur. Nam ob id ipſum boni ſunt laudabiles, quod cum Deo cooperantur, & ſequuntur ipſius motus, dum alij illis obſiſtunt, & gratiam oblatam reſpuunt. Sed aliter laudatur C
Eſ. 10. 15. artifex, aliter inſtrumentum quod eſt in manu artificis. Et cauendum ne
Ierem. 9. 23. glorietur ſecuris contra cædentem ipſâ, aut ſerra exaltetur ſupra eum à
1. Cor. 1. 31. quô agitatur. Non glorietur ſapiens in ſapientiâ ſuâ, nec glorietur fortis
Iac. 1. 17. in fortitudine ſuâ: ſed ſi quis gloriatur, glorietur in Domino, qui eſt pater luminum & author omnis bonæ donationis.

Imprimis ſi quis habet liberos bonæ indolis, quique rectam viam inſiſtant: Caueat ne ſacrificet reti ſuo, illud poëtæ vſurpans.

Horat. l. 4. Od. 4. *Fortes creantur fortibus & bonis.*

Quaſi generi debeatur hoc ferri acceptum, aut bonæ educationi, cum
1. Cor. 3. 6. hæc omnia ſine Deo nihil poſſint. *Paulus plantauit, Apollos rigauit, ſed Deus dedit incrementum.* Proinde Deo ſic permittente ſæpe liberi ſunt de- D
generes, & ex iuſtô Noâ naſcitur impius Cham, ex fideli Iſaaco profanus Eſau, ex pio Ezechiâ Manaſſe Idololatra, vt ſciamus pietatem non eſſe hæreditariam, nec deberi naturæ ſed gratiæ. Neque enim ſancti ſimus beneficio generationis ſed regenerationis: Atque vt granum frumenti expurgatum producit aliud cum paleâ, & vt pater circumciſus generat filium cum præputio, ſic pater regeneratus filium generat extra gratiam. Quia non generamus vt fideles ſed vt homines, nec fidem in liberos ſed corruptionem transfundimus. In noſtris ergo liberis ſi quid eſt mali, dicendum: Hæc illi habent à nobis: hos in iniquitate formauimus, & in peccato generauimus. At vbi in illorum animis pietatis ſcintillæ emicant, E
& virtutum ſemina pullulant: Soli Deo danda eſt gloria, vt cum Noâ dicamus; *Benedictus ſit Dominus Deus Semi:* Laus ſit Deo qui vota mea exaudiuit, & benedixit labori quem inſumpſi in eorum educationem.

Interim hîc obſeruanda eſt ſancti Patriarchæ induſtria, qui Deo ſic be-

A nedicit vt eâdem operâ etiam filio benedicat, & quibus verbis gratias agit pro acceptis beneficiis etiam imploret futura, & Dei benedictiones familiæ Semi annectat. Quippe cum Deum appellat Deum Semi, hoc tacitè inſinuat fore vt Deus ſit illi Deus modo peculiari. Quod ipſum priuilegium deinceps Abrahæ eſt collatum ex Semi ſtirpe oriundo. Illum enim ex patriâ cum eduxiſſet Deus, & ex mediâ cognatione, vt toto vitæ tempore in peregrino ſolo exularet inter barbaros, hâc promiſſione tanquam ampliſſimâ mercede ſerui ſui fidem & obſequium remuneratus eſt: *Ero Deus tuus, & tui ſeminis poſt te.* Atque eadem promiſſio poſtmodum repetita eſt Iſaaco & Iacobo, imo & Iudæis omnibus, cum ex Ægypto exierunt. Gen. 17. 7. & 26. 24. & 28. 13.
B Adeoque ab his ipſis verbis incœpit Deus legis ſuæ promulgationem: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* Vtvt enim Deus ſit Deus omnium populorum, quia creauit omnes, tamen hæc eſt Eccleſiæ ſpecialis prærogatiua, quod Deus eſt illius Deus. Quia multo aliter eſt Eccleſiæ Deus quam reliquarum gentium. Nam ſi omnium hominum eſt Deus iure creationis, Eccleſiæ Deus eſt iure redemptionis, & quia propriô ſanguine illam ſibi acquiſiuit, vt ſit gens ſancta λαὸς εἰς περιποίησιν, id eſt populus quem ſibi vt proprium vindicat; Hæc nempe ſunt correlata, vt ſi Deus ſit Deus noſter, nos ſimus illius populus. Vnde in Oſeâ dialogus inter Exod. 20. 2. 1. Pet. 2. 9.
C Deum & Eccleſiam: *Dicam populo* olim *non meo, populus meus es tu, & ipſe dicet, Deus meus es tu.* Oſ. 2. 23.

Itaque cum pollicetur Deus ſe fore Deum alicuius, ſub hâc promiſſione continentur omnia bona, ſiue præſentis aut futuri æui. Sic quia Deus eſt Deus noſter, ideo nobis ſuppeditat quæ ad hanc vitam neceſſaria ſunt. Atque id ſibi volunt Iacobi verba Gen. 29. 19. 20. *Si fuerit Deus mecum, & ſeruauerit me in viâ quâ ego profecturus ſum, & dederit mihi panem ad comedendum & veſtimentum ad induendum, reuerſuſque fuero proſperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum*, id eſt eum ſolum vitæ, fortunæ & ſalutis meæ authorem eſſe agnoſcam, atque vt talem toto animo colam & celebrabo. Rurſus quia noſter eſt Deus, nos ad ſe vocat, & ſe re-
D uelat nobis. *Indam*, inquit, *legem meam menti eorum, & cordi eorum illam inſcribam, quia ero eis in Deum, & ipſi mihi erunt in populum.* Et ſpiritum regenerationis eâdem de cauſâ largitur, vt teſtantur hæc verba Pſaltis Pſ. 143. 10. *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Spiritus tuus bonus me deducat in terram planam.* Atque illâ ipſâ promiſſione nititur ſpes reſurrectionis in gloriam: inde eſt quod concludit Chriſtus fore vt olim reſurgant Abraham, Iſaac, & Iacob, quia Deus promiſit ſe futurum illorum Deum; Deus autem *non eſt Deus mortuorum ſed viuentium.* Denique hæc ſcaturigo eſt vnde fluit omnis omnino gaudij plenitudo: quod clamat vox magna è cœlo dicens: *Ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum* Ierem. 31. 33. Matt. 22. 32. Apoc. 21. 3. 4.
E *eis erit eorum Deus; Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors non erit amplius, neque luctus, neque clamor, neque dolor,* &c. Quæ omnia regius Pſaltes ita paucis complectitur: *Beata gens cuius Dominus eſt Deus.* Pſ. 33. 12.

Proinde cum Dominus hîc appellatur Deus Semi, idem eſt ac ſi Noe

ſpem fecerit Semo & ſuis, fore vt cœli & terræ bona Deus illis impertia- A
tur, & ex iis naſcatur populus per quem verè & ex animo colatur, quem-
que adeo gratiæ ſuæ & gloriæ reddat compotem: non quod omnibus Se-
mi poſteris Deus hæc eſſet largiturus. A Semô enim orti ſunt Syri, Aſſyrij,
Lydi, Armeni, Perſæ, Elymæi, & innumeri alij Dei cognitionis prorſus
expertes. Tamen hæc Semi fuit prærogatiua, quod ex illo deſcendit Abra-
ham, & totus Iſraël, quem populum elegerat Deus cui ſe reuelaret, & vbi
nomen ſuum & ſanctuarium ſtabiliret, dum reliquus orbis tenebris pluſ-
quam Cimmeriis erat immerſus. Vnde eſt quod Moſes enarraturus Semi
generationes, ita orditur Gen.10.25. *Hi de Semo nati ſunt patre omnium fi-
liorum Eber*, id eſt omnium Ebræorum: Inſigni hoc elogio illum euehens B
ſupra fratres. Neque id temerè prætereundum; quod Semum Moſes non
aliunde commendat. Alius Semum obſeruaſſet in vitâ quam poſt illum
nemo æquauit, hoc eſt annorum ſexcentorum, vidiſſe vtrumque mundum,
Et Noæ ex triente hæredem, quamuis Iapheto natu minorem, tamen fuiſ-
ſe prælatum: Et totius orbis delicias, hoc eſt Aſiam illi obtigiſſe, terram
auro & gemmis & margaritis diuitem, & aromatibus omnis generis: Et
Regum ſeriem enumeraſſet ex illius lumbis ortorum, & gentes vel po-
tentiâ vel ſcientiis celebres, Syros, Aſſyrios, Chaldæos, Perſas, Lydos,
&c. quæ illum pro parente colunt. Sed Moſi ſatis fuit in genealogiæ lem- C
mate hoc obſeruaſſe, Semum eſſe patrem Ebræorum. Quamuis Ebræi tum
temporis in Ægypto ſeruirent duriſſimam ſeruitutem, & populorum om-
nium eſſent deſpectiſſimi. Itaque videri poſſet hoc cedere potius in Semi
probrum, quod pater fuit tam vilis & abiectæ gentis, quæque habebatur
ὡς περίψημα καὶ περικαθάρματα τοῦ κόσμου. Verumenimuero Hebræi vtvt viles
eâ ætate, tamen generis humani pars erant longè nobiliſſima, quia illo-
Rom. 9. 4. rum erat *adoptio, & gloria & fœdera, & legis conſtitutio, & cultus, &
Rom. 3. 1. promiſſiones*. Proinde meritô Apoſtolus: τί ὁ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, &c. πολὺ
κατὰ πάντα τρόπον, *quæ nam eſt præſtantia Iudæi? magna per omnem modum.*
Nam licet homines aliter iudicent, Eccleſiâ nihil eſt melius; Eccleſia eſt
arca Noæ, quæ è diluuio ſola ſeruatur, terra Goſſen quæ ſola fruitur be- D
neficio lucis, Gedeonis vellus in agro arido ſolum vuidum & rore cœli
madefactum, domus Rahab quæ ex ruinis Ierichuntis ſola euadit.

Altera Semi prærogatiua hæc fuit quod ex ipſô oriturus erat Chriſtus
Rom. 9. 5. ſecundum carnem, *qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. In quô
Ephes. 1. 3. pater benedixit nobis omni benedictione ſpirituali in cœlis.* Ita vt de Semo
tam verè quam de Abrahamo dici queat fore vt in ipſius ſemine benedi-
cantur omnes gentes; nempe quotquot beneficium à Deo ſibi oblatum
verâ fide ſunt amplexuræ. Meritò igitur Sem dictus, id eſt celeber aut ma-
gni nominis, qui his priuilegiis emicuit ſupra fratres, & ἐδοξάσθη ὑπὲρ
πᾶν ἐν τῇ κτίσει Ἀδάμ, *gloriam adeptus eſt ſupra omnia in creatione Adam,* E
id eſt hominum, vel inter homines creatos, vt habetur in libro Sirach
cap. 49. verſu vltimo.

Addit Noe de Semo, fore vt Chanaan ipſi ſeruiat. *Benedictus ſit,* in-
quit, *Dominus Deus Semi, & Chanaan ſit ſeruus eius.* Illi de ſeruo pro-

A ſpiciens, poſtquam de domino proſpexit. Quæ prophetia impleta eſt poſt annos demum octingentos, cum oriundi è Semo Iſraelitæ terram Chanaan inuadentes, Chananæorum Reges plus triginta debellauerunt, & incolarum maximâ parte deletâ ad internecionem, reliquos ſeruituti manciparunt, graui tributo illis impoſito. Et Gabaonitarum operâ vſi ſunt ad ligna cædenda & aquas comportandas ad miniſterium tabernaculi, vſque ad Dauidis tempora, qui mutato nomine נתינים *Nethinæos*, Eſd. 8. 20.
id eſt deditios appellauit, quod ſe ſponte dedidiſſent.

Nihil ſimile expectabatur, cum in terrâ Chanaan Abraham habitabat vt peregrinus. Qui quidem erat valde potens, & pecore & ſeruis
B diues, ita vt vernarum operâ Lotum eripuerit è manu quatuor Regum qui captiuum abduxerant. Sed Sara vxor erat ſterilis, & vterque prouectæ ætatis. Quin Iſaacus ille quem vnicum in extremâ ſenectute non ſine miraculo genuerunt, duos ſolum habuit liberos, Eſauum & Iacobum, quorum ille Deo exoſus & ab eô fuit reiectus. Alter Iacobus nimirum, promiſſionum ſolus hæres, vſque ad annum ætatis centeſimum ſeruiebat in domo Labanis. Tamen ex eôdem Iacobo, poſt annos circiter trecentos, exiit populus ſtellis atque arenâ numeroſior. Et populum illum, qui quaſi rerum vice verſâ in Ægypto diu ſeruiit Chami poſteris, Deus
C tandem eduxit manu forti & brachio extenſô, & ſicco pede traduxit per medias abyſſos, & coram illo deiecit moenia vrbium ad coelum vſque ſublata, & gigantum proſtrauit ſuperbiam, & deſtruxit ſeptem gentes Iſraelitis maiores & robuſtiores, vt illos introduceret in terram lacte & melle fluentem, quam ante aliquot ſæcula patribus promiſerat.

Iudæi Melchiſedechum putant cum Semo eundem eſſe, & Abrahamo benedixiſſe vt pronepoti ſuo, & hoc ipſô inferiori. Hinc Ionathan in Chaldaicâ paraphraſi Gen. 14. 18 ומלכא צדיקא הוא שם בר נח מלכא דירושלם נפק לקדמות אברהם ואפיק ליה לחם וחמר: *Et Rex iuſtus, nempe Sem filius Noe Rex Ieruſalem, exiit in occurſum Abrahæ, & obtulit ipſi panem & vinum.* Et Hieroſolymitanus interpres ומלכיצדק מלכא דירושלם הוא שם רבא *Et Mel-*
D *chiſedech Rex Ieruſalem eſt Sem magnus.* Et Midras Agada quam hîc citat R. Selomo מלכיצדק הוא שם בן נח *Melchiſedec eſt Sem Noæ filius.* Et Cabaliſtæ in Baal hatturim ex vocibus מלך שלם *Rex Salem* eliciunt nomen שם *Semi* per ראשי תיבות. Nempe ſuperbis hominibus non videtur ferendum vt Abrahamo conditori ſuæ gentis præferatur alienigena, & ei benedicat & ab eô exigat decimas, tanquam ſacerdos ordinis ſuperioris. Sed 1. alienigenam fuiſſe Melchiſedechum docent hæc Apoſtoli Hebr. 7. 6. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, *cuius autem generatio non annumeratur in eis.* 2. Neque Sem, cuius genealogia nota eſt vſque ad Adamum, diceretur ἀπάτωρ & ἀγενεαλόγητος. 3. Sacerdotium Melchiſedeci fuit diuerſi ordinis
E à ſacerdotio Leui: ſacerdotium Semi non item, in cuius lumbis tam fuit Leui quam in lumbis Abrahami. Itaque tam dici poſſet Leui exegiſſe decimas quam ſoluiſſe, quia tam fuiſſet in lumbis exigentis quam ſoluentis, atque ita rueret tota Apoſtoli argumentatio. 4. Addo parum eſſe veriſſimile vt à pronepote decimas acceperit proauus, qui idem Rex erat

atque opibus affluens. *Reges terræ*, inquit Chriſtus Matth. 17. 24. *à quibus accipiunt tributum vel cenſum? à filiis ſuis an ab alienis?* Et Paulus 2. Cor. 12. 14. *Non debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.* 5. Sed neque id credibile eſt Semum regnauiſſe in terrâ Chanaan quæ erat in Chami ſorte, & Chanaani ceſſerat fratris filio. 6. Nec Abraham habitaſſet in eâ terrâ vt peregrinus, nec ſibi & vxori ſepulchrum comparaſſet, ſi habuiſſet in propinquô gentis ſuæ authorem in tantâ dignitate collocatum. 7. Præterea ſi Sem eſt Melchiſedec, nulla apparet ratio cur Moſes hoc diſſimulauerit, & Semum ſub alio nomine latere voluerit. 8. Denique à priſcis non fuiſſe id conſtanter creditum conſtat ex Philone & Ioſepho qui hanc hiſtoriam referunt ſine vlla mentione Semi. Quin à Ioſepho Melchiſedec appellatur Χαναναίων δυνάστης *Chananæorum dynaſta*, belli Iud. l. 7. c. 18. Addit Epiphanius in hæreſi Melchiſedechianorum Samaritanos refellens qui cum Iudæis idem ſenſerunt, tempora non conuenire, quia Semus obierat antequam naſceretur Abraham. Quod probat ex annorum ſupputatione iuxta Græcam editionem. Sed ex Hebræo textu apparet Semũ non Abrahami modo ſed & Iſaaci attigiſſe tempora: Quâ de re videndus Hieronymus in epiſt. 106. ad Euagrium. Itaque Abraham & Iſaacus potuerunt videre Semum. Non tamen ſequitur vidiſſe; Ex Scripturâ ſaltem haud quaquam conſtat. Vbi ſit vrbs נואדה *Nouada*, in quâ Semi ſepulchrum eſſe fabulantur Arabes, mihi non eſt ſatis compertum.

Semi filij notiſſimi ſunt, ſed nepotes non item. Filios hoc ordine recenſet Moſes: *Elam, Aſſur, Arphaxad, Lud* & *Aram*, Geneſ. 10. 22. ab Oriente incipiens, & in Occidentem deſiturus, niſi neceſſe habuiſſet Aram vltimo loco ponere, vt connecteret hunc verſum cum ſequente qui ſic incipit: *Et filij Aram*, &c. iam de ſingulis agendum.

CAPVT SECVNDVM.

Elam. עילם

Pro Elamitis Syrus interpres perperam habet Elanitas Act. 2. 9. Elamitæ iidem qui Elymæi Medis vicini. Hinc in Scripturâ *Elam & Madai.* Lucas medios ponit inter Mediam & Meſopotamiam. Malè Polybius ad Septentrionem Mediæ. Truces fuere & bellicoſi. Proprios habuerunt Reges. Arma ſagittæ & arcus, vt & vicinis populis. Magiæ colligunt fuiſſe deditos ex Act. 13. 8. Sed ibi *Elymas* Arabica vox. Suſij ab iis diuerſi. Tamen in Daniele iidem cum Elamitis. Ita etiam in Beniamine, & in Arabe paraphraſte. Nempe Elymæorum nomen quandoque patet latius. Elymæorum metrop. Elymais. In quâ templum illud opulentum quod expilare conatus eſt Antiochus. Ita legitur 1. Macchab. 6. 1. & in Ioſepho, Appiano, Polybio, Diodoro, Strabone, Hieronymo, Sulpicio. At pro Elymaide Perſepolim habet Iaſon, quæ diſtabat inde plurimum, & multo ante Antiochum deſtructa fuerat ab Alexandro. Dignus vindice nodus.

ELam pater eſt Elamitarum de quibus Lucas Act. 2. 9. vbi Syrus interpres perperam habet אלניא *Elanitas*. Alij enim Elanitæ, alij Elamitæ. Deut. 2. 8. 1. Reg. 9. 26. Elanitæ ſunt incolæ vrbis *Elana* Hebr. *Elath* vel *Eloth* prope Eſiongaber in mari Erythræo, vbi nauale Solomonis. Elamitæ ſunt in Elymaide. Elam ſcilicet eſt Elymais, & Elamitæ ſunt Elymæi. Ex deſcriptione res patet, *Suſiæ*, inquit Strabo, *coniungitur Elymaitica, Elymaiticæ Media*,

A Inde eſt quod Elam & Madai, id eſt Elymæi & Medi paſſim in Scripturâ iunguntur. Eſ. 21. 2. *Aſcende Elam, obſide Madai.* Ierem. 25. 25. *Cunctis regibus Elam & cunctis regibus Madai.* Act. 2. 9. *Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæamque & Cappadociam, Pontum & Aſiam.* In quo loco inſuper id notandum, in horum populorum cenſu Lucam ab ortu in occaſum ſemper progredi recto ordine. Itaque vel hinc colligas Elamitas fuiſſe medios inter Medos & Meſopotamenos, qui idem ſitus eſt Elymaidis. Nam Polybius qui Elymæos ad Septentrionem Mediæ ponit cum Ariaracis Cadduſiis & Matianis, omnium Geographorum ſententiæ palam obſiſtit. Mores etiam apprimè conue- Polyb. l. 5.
B niunt. Truces enim & bellicoſos fuiſſe Elamitas ex Eſaiâ & Ieremiâ diſcere eſt, & ex Ezechiele imprimis, qui dicit Elamitas perculiſſe terram viuentium terrore ſui nominis cap. 32. v. 24. Qui verus Elymæorum character eſt, quos Strabo & Nearchus ſcribunt ex rapto vixiſſe, & vicinarum gentium ſolos Parthis ſemper obſtitiſſe, atque adeo ex Perſarum regibus auſos tributum exigere. Illis ſemper fuere proprij reges, quorum præter Ieremiam etiam Strabo meminit vbi ſupra. Horum duo memorantur, vnus Codorlahomer Gen. 14. 1. alter Arjoc Iudith 1. 6. Ille Abrahamo æqualis, hic Nabuchodonoſoro. Non poſſum non addere etiam à Prophetis Eſ. 21. 2. & 22. 6. Strab. l. 11. Ierem. 25. 25.
C eorum arma deſignari. Ita enim Eſaïas: *Elam ſumpſit pharetram.* Et Ieremias: *confringam arcum Elam.* Nempe Strabone teſte montana regio Elymaitidis στρατιώτας τρέφει, τοξότας τοὺς πλείστους *milites nutrit quorum plerique ſagittarij ſunt.* Vicinis etiam Coſſæis, Suſianis & Perſis eadem arma. Idem Strabo: Κοσσαῖοι μὲν οὖν εἰσὶ τοξόται τὸ πλέον *Coſſæi fere ſagittarij ſunt.* Claudianus de bello Gildonico: Eſ. 22. 6. Ierem. 4. 9. 35.

> *---- noſtræque premant pharetrata ſecures*
> *Suſa.*

Propertius ad Cynthiam lib. 2.

> *Non tot Achæmeniis armantur Suſa ſagittis.*

Et Polyænus Stratagem. lib. 7. Cyrum, in oppugnatione Sardium lignea
D ſimulachra conſtituiſſe ſcibit πώγωνας ἔχοντα καὶ Περσικὴν ἐσθῆτα καὶ φαρέτραν κατὰ νώτου καὶ τόξα κατὰ χεῖρας *barbas habentia & Perſicam veſtem, & pharetram à tergo & arcus in manibus:* Qui Perſarum erat habitus militaris. Tam Elymæos quam Perſas & Chaldæos plerique volunt Magiæ fuiſſe deditos, atque inde eſſe quod Elymam Lucas magum interpretatur Act. 13. 8. At iis accedo potius qui ex Arabicâ linguâ deſumunt, quâ עאלם *âlim* & עלים *alim* eſt Magus. Illius plurale עלמא legitur pro Hebræo חרטומים in Herpeniano Pentateucho Exod. 7. 11. & paſſim in Saadiâ.

Suſij & Elymæi vicini quidem erant, ſed tamen diuerſi populi, inter quos bellum ſæpenumero exarſiſſe refert ex Nearcho Strabo. Itaque
E etiam Eſdras cap. 4. v. 9. in Perſicarum gentium cenſu quæ Samariam tranſlatæ ſunt, Suſancæos & Elymæos ſeparatim nominat tanquam diſtinctas gentes. Tamen Danielis 8. 2. Suſan Suſiorum metropolis deſcribitur in prouincia Elam: Et in Itinerario Beniamini pag. 86. כוזסתאן *Cuzeſtan*, id eſt Suſiana cenſetur eadem eſſe prouincia cum Elam, cuius Suſan

eſt metropolis. Sed & Arabs interpres Pariſiis nuper editus pro Elam Gen. 10.22. habet חורסתאן *Chureſtan*, quod idem eſt. Omnino igitur dicendum Elam aliquando ſumi ſtrictius pro ſolâ Elymaide, aliquando ſumi latius, ita vt vicinas aliquot prouincias ad Eulæum amnem includat, Gabianam puta, Carbianam, Maſſabiticam, quas Elymæis attribuit Geographus. Suſianam addo ex Daniele & Beniamino Tudelenſi. Sed & infra Suſianam, ad maris Perſici ſinum πηλώδη, non procul ab Eulæi oſtiis Elymæos ponunt Plinius, Ptolemæus & Marcianus. In Ptolemæi tabulis Eldimæi perperam leguntur pro Elymæis. Nam in Græco textu ita habetur: ὑπὲρ μὲν τοὺς Ἐλυμαίους ἡ Κισσία. Non igitur eſt quod Danieli quis dicam ſcribat, quaſi ſolus Elymaidem tam latè extenderet.

Plin. l. 6. c. 25. 26. 27. 34.

Elymaidis caput erat Elymais inſignis vrbs: In eâ fuiſſe templum illud opulentiſſimum quod expilare conatus eſt Antiochus tradit author libri primi Machabæorum c.6. verſ.2. Et verò licet veteres rem aliter atque aliter referant, tamen de huius templi ſitu conuenit inter omnes: Ioſephus de Antiocho: Ἀκούσας πόλιν ἐν τῇ Περσίδι πλούτῳ διαφέρουσαν Ἐλυμαΐδα τοὔνομα, καὶ πολυτελὲς ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ *audiuit vrbem eſſe in Perſide prædiuitem, Elymaida nomine, & in eâ Dianæ templum valde opulentum.* Appianus in Syriacis: τὸ τῆς Ἐλυμαίας Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐσύλησε *Elymææ Veneris templum deprædatus eſt.* Hieronymus in Danielem cap. 11. *Polybius & Diodorus narrant eum templum* Dianæ *in Elymaide, quod erat ditiſſimum, ſpoliare conatum.* Sulpicius hiſt. lib. 2. *Oppidum Elymum regionis illius opulentiſſimum fanumque ibi ſitum multo auro refertum diripere conatus.* Pæne Strabonem omiſeram qui cum aliis hoc ipſum templum in Elymæis ponit. Itaque nullus capio cur pro Elymaide Perſepolim habeat Iaſon cap. 9. v. 2. cum Elymais & Perſepolis non modo fuerint diuerſæ vrbes, ſed & remotiſſimæ. Elymais fuit circa Eulæum, Perſepolis ad Araxem qui Ptolemæo Rhogomanes. Strabo de Alexandro l. 15. παρὰ αὐτῇ δὲ Περσαιπόλει τὸν Ἀράξην διέβη, *iuxta Perſepolim Araxem traiecit.* Diodorus lib. 17. ἐπὶ τὴν Περσέπολιν προάγων, &c. καὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ζεύξας διεβίβασε τοὺς στρατιώτας, *ad Perſepolin tendens, &c. Araxe ponte iuncto traiecit milites.* Curtius lib. 5. de Perſepoli: *Huius veſtigium non inueniretur, niſi Araxes amnis oſtenderet; Haud procul mœnibus fluxerat.* Porro ab Eulæo diſtat Araxes, vbi inuicem maximè accedunt minimum, ducentis millibus, atque Oroates fluuius ingens eſt interiectus. Taceo quod multo ante Antiochum Perſepolis ab Alexandro diruta fuerat & incenſa meretricis Thaidis inſtigatu. Expecto vt doctiores hunc nodum ſoluant, ingenuè profeſſus aquam hîc mihi hærere.

Antiq. l. 12. cap. 13.

Strab. l. 16.

CAPVT

A

CAPVT TERTIVM.

Aſſur אשור

Ab Aſſure Ἄσσυρες & Ἀσσύριοι. Tam late patuiſſe hoc nomen quam Aſſyriorum imperium. Aſſyrios & Syros promiſcuè ſumi. Tamen vſum voluiſſe vt Syros ab Aſſyriis Euphrates aut Tigris diſtingueret. Aſſyria propriè regio circa Ninum, quæ deinceps Adiabene. Hebræis הדייב *Hadiab* in Gemarâ & Bereſith Rabba & Chald. paraphr. malè ſcribi הרייב & הדייב. Nominis origo ex Ammiano. Aliud Aſſyriæ nomen *Aturia* vel *Atyria* Chald. אתוריא ש & T tranſmutatis, vt Dion rectè obſeruat. Ex eodem fonte Thuras Zamis filius, id eſt Athur filius Semi. De eô Suidas, Ioannes Antiochenus, & alius ἀνέκδοτος. *Almoſal* cur prô Aſſure.

B AB Aſſure primo Aſſyres mox Aſſyrij dicti ſunt. Euſtathius in Dionyſium: Κατὰ τοὺς παλαιοὺς παρὰ τῷ Ἐρατοσθένει Ἄσυρες οἱ Ἀσύριοι λέγονται, ἀπὸ εὐθείας τῆς ὁ Ἄσυρ. Tam latè patuit hoc nomen quam late patuit imperium. Sunt qui ad vſque Mediam & Perſidem extendunt. Inde Aſſyria arbor eadem quæ Medica & Perſica. Et apud Suidam Aſſyrios quidam dicunt eſſe Perſas. Et in Virgilio Aſſyrium amomum eſt Medicum vel Armeniacum: Iis enim locis naſcitur, non in Aſſyriâ proprie dictâ. Aſſyriis accenſet Strabo Babylonios, & Elymæos, & Parætacas, & Gordyæos, & Meſopotamenos, & Arabas, & Syros, ab Ægypto vſque ad Pontum,
C vbi Leucoſyri habitant, qui Dionyſio Aſſyrij. Nempe multi veterum Syros & Aſſyrios pro iiſdem habent. De Aſſyriis Herodotus Muſâ ſeptimâ: οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν Βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν. Iuſtinus l. 1: *Imperium Aſſyrij, qui poſtea Syri dicti ſunt, annos* MCCC *tenuere*. Inde Syrorum nomen cum Aſſyriis fuit commune: Strabo lib. 11. *Magna Media quondam imperauit toti Aſiæ*, καταλύσασα τὴν τῶν Σύρων ἀρχὴν, *Syrorum imperio euerſo*, id eſt Aſſyriorum, quomodo ipſe exponit lib. 16. his fere verbis: *Qui porro de Syrorum imperio ſcribunt, cum dicunt Medos quidem à Perſis, Syros verò à Medis euerſos, non alios Syros intelligunt*, ἀλλὰ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι καὶ Νίνῳ κατασκευασαμένους τὸ βασίλειον, *quàm eos qui Babylone & Nini regiam conſtituerunt*. Viciſſim, Aſſyrij ſæpe ſumun-
D tur pro Syris, in poëtis maximè. In Bione Smyrnæo Venus deſcribitur Ἀσσύριον βοόωσα πόσιν *Aſſyrium maritum inclamans*, id eſt Adonidem Syrium ſeu Phœnicium. In Oppiano Myrrha vocatur κούρης δάκρυον Ἀσσυρίης *puellæ Aſſyriæ lachryma*, id eſt Myrrhæ ſororis Adonidis, quæ in arborem ſui nominis conuerſa fuiſſe fingitur. In Nonno vrbs Beroe, quæ eſt Berytus, Ἀσσυρίῳ πεποτέηται (?) . In Virgilio *Aſſyrio fucatur lana veneno*, id eſt Tyrio ſeu Phœnicio. In Catullo Ptolemæus Euergetes: *Vaſtatum fines iuerat Aſſyrios*, id eſt Cœleſyriam. Si hæc non eſſent plus ſatis, poſſent multo plura congeri, ex quibus conſtaret Syriæ & Aſſyriæ nomen olim promiſcuè ſumptum. Sed vſus tandem voluit vt Syros ab Aſſyriis Euphra-
E tes diſtingueret aut certè Tigris. Quod ſequutus Heſychius dicit *Syriam dici terram quæ à Phœnice eſt Babylonem vſque*. Neque multo aliter Strabo. Ita factum vt in duos populos diuideretur imperium, Syros nimirum & Aſſyrios. Interim Aſſyria propriè dicta regio eſt circa Ninum, quæ deinceps Adiabene. Plinius: *Vltra Armenium Adiabene Aſſyria ante dicta.*

Biō in Epitaph. Adon.

Oppian. Cyneg. l. 3. v. 402.

Nonn. in Dion. l. 40. v. 19

Virg. Geor. 2.

Catullus in comâ Beren.

In Συρίοις χώρος.

Marcellinus lib. 33. *Iuxta hunc circuitum Adiabena, Aſſyria priſcis temporibus vocitata.* A

In Hebræorum libris Adiabene eſt הדייב *Hadiab.* In Gemarâ hoc nomen paſſim occurrit, & in Bereſith Rabbâ, & in Thargum pro *Aſcenaz* Ierem. 51. 27. & pro *Eden* Ezech. 27. 23. Sed pro הדייב *Hadiab* pleriſque locis ſcribitur חדייב *Chadiab*, vel הרייב *Hariab.* Rectum eſt הדייב *Hadiab*, vel *Haddiab*, vt Aruc & Elias ſcribunt. Græci ſic dictam putarunt, quod propter fluuiorum amplitudinem & frequentiam fere eſſet ἀδιάβατος. Sed hunc errorem Ammianus pridem correxit, Adiabenem dici monens à fluminibus Diauâ & Adiauâ. דיבא *deua* vel ſi mauis *diaua* Chaldæis eſt lupus. Itaque flumen *Diaua* idem qui Græcis *Lycus*; & articulo præfixo הדיב *Hadiab* eſt *Lycia* ſiue Lupina regio. B

& הדיב בן הרמן

Aliud Aſſyriæ propriè dictæ priſcum nomen eſt *Aturia* vel *Atyria.* Neque enim in Strabone probo quod Adiabenem diſtinguit ab *Aturiâ*, cum ex deſcriptione pateat *Aturiam* illi eſſe quæ reliquis Adiabene, nempe regionem in qua Ninus & Gaugamela & Lycus flumen. Tamen etiam in Traiano Dion Atyriam videtur ad Adiabene ſic diſtinguere vt in Adiabene Ninum, in Atyriâ Arbelam ponat & Gaugamelam. Sed ſi Chaldæos paraphraſtas conſulas, videbis אתוריא *Aturiam* paſſim occurrere pro *Aſſur*, adeoque eandem eſſe vocem, niſi quod de more gentis ת & ש id eſt S et T ſunt permutata. Atque id ex Dione notat Xiphilinus: *Aſſyriæ pars*, inquit, *Atyria vocitata eſt*, βαρβαρισὶ τῶν σίγμα εἰς τὸ ταῦ μεταπεσόντων *Barbarorum more qui S in T tranſmutant.* Sed de his plura dicemus in Gen. 10. 11. C

Ex eôdem fonte eſt *Thuras*, Rex Aſſyriorum antiquiſſimus, Zamis filius, qui Nino ſucceſſiſſe legitur, & multa bella geſſiſſe in Caucaſum filium Iapeti, & ab Aſſyriis pro Marte coli, & Belus vocari vel Baal. Suidas: Θούρας, οὗτος ἐβασίλευσε μετὰ Νῖνον Ἀσσυρίων, ὃν μετεκάλεσαν εἰς ὄνομα τοῦ Πλανήτου ἀστέρος Ἄρεα; ὃς ἦν δεινὸς σφόδρα, καὶ πολεμήσας Καυκάσῳ τυράννῳ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰάφεθ καταγομένῳ, ἀνεῖλεν αὐτόν. τούτῳ προσεκύνησαν οἱ Ἀσσύριοι, ὡς θεῷ καὶ ὠνόμασαν αὐτὸν Βάαλ, ὅ ἐστιν κατὰ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν Ἄρης. *Thuras, ille poſt Ninum Rex fuit Aſſyriorum, quem poſtea Martem vocarunt de planetæ nomine. Fuit is vir acerrimus, & cum bellum intuliſſet Caucaſo tyranno, qui genus ab Iapheti tribu ducebat, ipſum ſuſtulit. Hunc Aſſyrij vt Deum adorarunt, & ipſum vocarunt Baal, quod ipſorum linguâ Martem ſignificat.* D

Lib. ἀρχαιολογίας. Ioannes Antiochenus apud Cl. Salmaſium in Solinum pag. 1235. Μετὰ Νῖνον ἐβασίλευσε Θούρας ὃν Ἄρεα ὠνόμασαν. ἦν δὲ σφόδρα δεινὸς καὶ πολεμικὸς, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ Ἀσσύριοι ὡς θεῷ, ὀνομάσαντες αὐτὸν Βῆλον, ἤτοι Ἄρεα πολέμου θεόν. Ibidem alius ἀνέκδοτος ex Africano aut Euſebio, vt ſuſpicatur vir maximus: Μετὰ δὲ Νῖνον ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων Θούρας ὅντινα μετεκαλέσατο ὁ τούτου πατὴρ Ζάμης, ὁ τῆς Ἥρας ἀδελφὸς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πλανήτου ἀστέρος Ἄρεα. Thuras per aphæreſim idem qui אתור *Athur* vel אתורא *Athura*: Aſſurem ita vocant Chaldæi. Zamis dicitur eſſe filius, id eſt Semi, & Nino ſucceſſiſſe, id eſt τῷ Nimrod, & Iapheti filium Caucaſum bello viciſſe, id eſt Gogum vel Magogum filium Iapheth. Itaque ſi his ſcriptoribus fides, E

A Belus Aſſyriorum non fuerit Nimrod ſed Aſſur. Eundem ex Gen. 10. 11. 12. condidiſſe colligunt vrbes Aſſyriæ antiquiſſimas Niniuen, Rehoboth, Câlach, & Reſen. Sed loco ſuo docebimus locum illum aliud ſonare. Arabs interpres Pariſ. pro Aſſure hîc habet אלמוסל *Almoſal*; quia Moſal vrbs ſucceſſit vrbi Niniuæ quæ Aſſyriæ caput fuit.

CAPVT QVARTVM.

Arphaxad ארפכשד

B Arpaxitis, Ptolemæo Arrapachitis, pars Aſſyriæ. Male Arphaxadæos confundi cum Chaldæis, id eſt כשדים *Chaſdim*, quorum pater כשד *Cheſed* Gen. 22. 22. Vnde *Vr Chaſdim* per prolepſim, id eſt vallis Chaldæorum. Vr pro valle in Eſaiâ.

ARphaxad Aſſyriæ parti Arphaxitidi, quæ Ptolemæo Arrapachitis, videtur indidiſſe nomen. Nam quod Ioſephus & alij volunt Chaldæos olim ab eô dictos *Arphaxadæos* merum ſomnium eſt. In Scripturâ Chaldæi perpetuò vocantur כשדים Chaſdim à patre ſuo כשד *Cheſed*, vel *Chaſed* filio Nachor fratris Abrahæ Gen. 22. 22. Hieronymus traditionibus in Geneſim: *Chaſed quoque quartus eſt, à quô Chaſdim, id eſt Chaldæi poſtea vocati ſunt.* Vnde & אור כשדים *Vr Chaſdim*, id eſt Vra Chaldæorum, paſ-
C ſim vocatur regio vel vrbs in quâ ſedes fixerant. Fateor quidem Chaſed nondum fuiſſe natum, quô tempore legitur Abram ex Vrâ Chaldæorum exceſſiſſe Gen. 11. 31. Sed Vra Chaldæorum per prolepſin vocatur illa vrbs è quâ deinceps Chaldæi erant orituri. Hâc figurâ in Scripturis nihil frequentius. *Vr* vallem ſignificat. Hinc Eſ. 24. 15. באורים שבחו יהוה *in vallibus celebrate Dominum.* Itaque *Vr* regio vel vrbs videtur in valle fuiſſe. Eam in viâ è Tigri Niſibin fuiſſe ſitam probauimus ex Marcellino.

CAPVT QVINTVM.

Aram. ארם

D Aram Nachoris ex Camuele nepos dicitur *pater Syrorum* in Græca & Vulg. verſione Gen. 21. 22. Id eſt tribus alicuius nomen in Syriâ. Nam gentis vniuerſæ pater Aram Semi filius multo eſt antiquior. Quomodo Aramæi dicātur Bathuel Laban & Iacob ex neutro prognati. Patria 1. natiuitatis, 2. educationis, 3. conuerſationis. Chriſto patriæ tres: Iethen duæ. *Arimi* in Homero, Heſiodo & Nonno ſunt Aramæi. Ita explicant Poſidonius & Strabo. Orontes cui olim Typhon. An Arimi Cilices. Plinius malè Scythas cum Aramæis confundit, niſi legas Arimaſpos. Aramæus pro gentili & idololatrâ in Syrâ & Chald. paraphr. & Talmude, quia inde orta idololatria. Syri & Armeni ſimiles. *Aram* in Arab. paraphraſi *Armenus*.

PRræter Aramum Semi filium alius fuit Aram multo iunior, Nachoris ex Camuele nepos. Ad hunc Syros referunt Græci & vulgatus interpres, qui quô locô Camuelem vocat Moſes *patrem Aram*, habent ὃν Κα-
E μυὴλ πατέρα Σύρων *Camuel patrem Syrorum* Gen. 21. 22. Quod verum eſſe poteſt de Syrorum aliquâ tribu, non de gente vniuerſâ. Neque enim Aramo Camuelis filio Syri debent originem, ſed Aramo Semi filio de quo Ioſephus: Ἀραμαίους ἔσχεν, οὓς Ἕλληνας Σύρους προσαγορεύουσι. Quippe ante Camuelem natum iam populoſa erat Syria, & culta aliquot vrbibus. Ara-

mæi dicuntur Bathuel & Laban. Gen 25. 20. quamuis ex neutro prognati, non nomine gentis, ſed nomine patriæ. Nati enim erant in Padan Aram. Quod ipſe Moſes ita explicat: *Duxit Jſaacus Rebeccam filiam Bathuelis Aramæi de Padan-Aram*, quod additur ἐξηγητικῶς. Quin & Deut. 26. 5. Iſraëlitæ Iacobum patrem ſuum agnoſcunt eſſe Aramæum, quia in eâdem Aram cum Labane vixerat per annos 20. Vni ſcilicet homini variæ poſſunt eſſe patriæ, natiuitatis, educationis & conuerſationis. Quomodo Chriſto tres patriæ adſcribuntur Bethlehem, Nazareth, Capernaum. Et Dauidis ſororius idem Iether Iſmaëlita dicitur 1. Chron. 2. 17. & Iſraëlita 2. Sam. 17. 25. A

Aramæorum nomen non fuit Græcis prorſus ignotum. Homerus ſaltem qui Syros nuſquam nominat, Arimorum ita meminit Iliad. β. v. 783. B

Εἰν Ἀρίμοις ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.
Jn Arimis vbi dicunt Typhœi eſſe cubilia.

Et Heſiodus Theogoniæ v. 304.

Ἡ δ' ἔρυτ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὴ ἔχιδνα.
Tenebatur autem in Arimis ſub terrâ tetra Echidna.

Et Nonnus Dionyſ. lib. 1. v. 140. de Cadmo Europam quærente,

Ἔλθε καὶ εἰς Ἀρίμων φόνιον σπέος. C
Venit & in Arimorum cruentam ſpeluncam.

Arimorum porro nomine multi Syros vel Aramæos intelligunt. Strabo l. 13. οἱ δὲ τοὺς Σύρους Ἀρίμους δέχονται, οὓς νῦν Ἀράμους λέγουσι *quidam Arimorum nomine Syros intelligunt, quos nunc Aramos vocant.* Et lib. 16. οἱ Ἕλληνες Ἀραμαίους ἐκάλουν ἢ Ἀρίμους *Syros Græci vocabant Aramæos aut Arimos.* Atque idem ſcribit Poſidonius apud Strabonem lib. 13. Arima Syriam ſignificare. Hûc facit quod Syriæ flumen Orontes Typhon olim appellabatur, tanquam à Typhone vel Typhoeo ibi fulmine percuſſo. Tamen Arima Calliſthenes Cilicibus adſcribit: Et Typhoeum Cilicem faciunt Pindarus & Æſchylus. Sed & Cilicia Syriæ pars fuiſſe creditur, antequam Syros inde pepuliſſent Phrygiæ populi Cilices. Arimorum igitur nomen pro Syris apud Græcorum ſcriptores vetuſtiſſimos videtur fuiſſe ſolum in vſu, ſed vſurpari deſiiſſe, poſtquam Aſſyrium imperium cœpit augeri in maius, atque in Syrorum & Aſſyriorum nomen paulatim conceſſiſſe. Vnde factum vt Arimi vel Aramæi deinceps etiam doctiſſimis tam ignoti fuerint, vt turpi errore cum Scythis Aramæos confundat Plinius: *Perſæ*, inquit, *illos Sacas in vniuerſum appellauere à proximâ gente, antiqui Aramæos.* Sed forte Arimaſpos ſcripſerat Plinius non Aramæos. Vtvt ſit Syri hodieque ſe vocant Aramæos. Quamuis etiam apud illos hoc nomen euiluiſſe ex eô conſtet quod in Syriacâ verſione noui Fœderis Aramæus paſſim ſumitur pro Gentili. Sic Galat. 2. 14.: אנת חיא ארמאית *Tu viuis Aramæicè*, vbi Paulus ἐθνικῶς ζῇς *Gentilium more viuis.* Et Galat. 3. 28. *Non eſt Iudæus* ולא ארמיא *neque Aramæus*, vbi Paulus, *neque Græcus*, id eſt Gentilis. Ex Chaldæis ſumpta hæc phraſis, apud quos Aramæus idem qui idololatra. Vnde eſt quod in Gemarâ Babylon. codicis de idololatriâ D E

Strab. l. 13. Pythion. 1. In Prometh. v. 150.

Plin. lib. 6. cap. 17.

A fol. 26. p. 2. Cuthæus ſeu Samaritanus medius eſt inter Iudæum & Aramæum, id eſt Ethnicum idololatram. Sic in Onkeli Chaldaicâ paraphraſi Leuit. 25. 47. *Si vendiderit ſe frater tuus* לארמאי מזרעית גיורא *Aramæo ex ſemine proſelyti*, id eſt idololatræ. Idololatria nimirum ab Aramæis putatur orta, quia primi idololatræ, quorum in Scripturâ fit mentio, Thare, Nachor & Laban Ioſ. 24. 2. & Gen. 31. 19. patriâ erant Aramæi: Proinde Thare patrem Abrahæ qui ex Vre Chaldæorum migrauit in Padan Aram, Hebræi volunt primum fuiſſe ſtatuarium; In quâ eâdem ſententiâ video fuiſſe Epiphanium qui de Thare hæc habet lib. 1. aduerſus hæreſes, §. 6. ἐντεῦθεν γέγονεν ἀνδρειαντοπλαστία ἀπὸ πηλουργίας καὶ κεραμεικῆς ἐπιστήμης διὰ
B τοῦ Θάῤῥα τούτου τέχνης *Exinde coeperunt fingi ſtatuæ ex argillâ & figulino opere per artem huius Thare.* Neque aliter Suidas voce Σερούχ. ἦν γὰρ ἀγαλματοποιὸς ἀπὸ διαφόρων ὑλῶν εἰκόνας ἐργαζόμενος, καὶ λέγων τούτους εἶναι θεοὺς, καὶ ὀφείλειν προσκυνεῖσθαι ὡς αἰτίους τῶν ἀγαθῶν, *Thare enim erat ſtatuarius, qui ex variâ materiâ fabricabat imagines, & has dicebat eſſe Deos, & adorari debere vt bonorum authores.*

Syros & Armenos Strabo l. 1. teſtatur πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνειν κατά τε τὴν διάλεκτον καὶ τοὺς βίους, καὶ τοὺς τῶν σωμάτων χαρακτῆρας *multum cognationis præ ſe ferre ſermone vitâ & corporum formâ.* Vnde factum vt ab Aram dici Arme-
C nos nonnulli putauerint. Adeoque Arami nomen Arabs interpres Pariſinus ארמן reddidit, id eſt *Armenum* vel *Armenium*. Tamen Armeniam aliunde appellatam eſſe iam docuimus.

CAPVT SEXTVM.

De locorum nominibus quibus vel præfigitur, vel poſtponitur nomen Aram.

Aram Naharaiim Meſopotamia, Interamna, Medamna. *Padan Aram* aliud eſt, etſi reddatur *Meſopotamia Syriæ*, quod Auguſtino ſuſpectum. Chaldæis *paddan* de bobus, par ſeu iugum. Id perperam huc referri; cum פדאן *phaddan* Arabicè ſit idem quod Hebr. שדה *ſede*, ager ſatiuus aut compaſcuus. Itaque *Padan Aram* id ipſum quod *Sede Aram* Oſ. 12. 13. id eſt
D Meſopotamiæ culta pars, quæ deſertæ opponitur. Vtriuſque deſcriptio ex Strabone, Xenophonte & Polybio. Culta pars ad *Araxem* qui & *Chaboras* vel *Aboras*; Deſerta ad *Maſcam* qui & Saocoras, & circa Tigrim in aditu Babyloniæ. In Epiphanio Meſopotamia duplex, *Phadan* & *Suſoba*, forte *Soba*. Vr Chaldæorum in Meſopotamiâ inter Tigrim & Niſitim, vbi *Vr* Ammiani. Ideo Stephano Act. 7. 3. 4. idem Meſopotamia & terra Chaldæorum. Aliis *Vr* in Babyloniâ, vbi Vra Plinij, & Ptolemæi Auranitis. Prior ſententia cur præferenda. *Aram Soba* habuit ab ortu Euphratē, ab occaſu Damaſcenos. In eâ ſita Palmyra. *Soba* non eſt *Sophene* vt Ioſepho perſuaſū. Nec *Alep* eſt *Soba*, vt volunt. Sed in Ptolemæo *Sabe* & *Barathena* videntur eſſe *Soba* & *Berothai*. Fortè hi *Sabę* Seruij prope Libanum; & Plinij *Subei*, pro quo *Nubeos* ſcribunt. *Aram Dammeſek*, *Damaſcena*, *Hoba*, *vallis Auen*, *Beth-eden*, *Hadrac*, Κοῖλον πεδίον, *Algauta*, *Amyca*, eiudem loci nomina. *Aram Maacha* eſt Epicæros, non Comagena vt volunt. *Aram Beth-Rehob* prope Epiphaniam ad Aquilonem terræ Chanaan. Aliud oppidum Saul Rehoboth.

E IN Scripturâ ſex loca ſunt quibus vel præfigitur, vel poſtponitur nomen Aram; nempe *Aram-Soba*, *Aram-Bethrehob*, & *Aram-Maacha*. De ſingulis dicendum. *Aram-Naharajim* id eſt Syria duorum fluminum, Græce Μεσοποταμία, quia inter Tigrim & Euphratem media eſt. Latine melius dicatur *Interamna* quam *Medamna*, cum Priſciano, cuius verba ſunt:

Indigenæ populi pro re dixere Medamnam. A

Plerique putant *Paddan-Aram* id ipſum eſſe, quia Græcè & in vulgatâ fere redditur *Meſopotamia Syriæ*, ſed Auguſtino videtur fruſtra dici Meſopotamia Syriæ, cum Meſopotamia non dicatur niſi Syriæ. Nam quod Stephanus voce Ἀρίνθη Meſopotamiam deſcribit in Oenotris puto eſſe ſine exemplo. Proinde vt idem Auguſtinus obſeruat, nonnulli Syriæ vocem aſteriſco notarunt, tanquam aliunde adſcitam. *Quaſi*, inquit, *Meſopotamia dicatur niſi Syriæ, quamuis hoc ſeptuaginta habere non perhibentur Syriæ, ſed cum aſteriſco ſcriptum eſt.*

Locut. l. 1. in Gen. 28.

Chaldæis פדנא דתורין *paddana dethorin* eſt par boum ſeu iugum boum. Ita *Paddan-Aram* Dauid Kimchius geminam Syriam dici aſſerit, nempe Meſopotamiam & Aram Soba. Verum enimuero vocis *Paddan*, vera ſignificatio ex Arabicâ linguâ petenda eſt, quâ פדאן *Phaddan* idem eſſe quod Hebræis שדה *Sede* Ioſephus, Kimchius, Aben Ezra & Selomo rectè obſeruant: Nempe שדה *Sede* eſt ager ſatiuus aut compaſcuus. Ita Kimchius in Ioſ. 8. 24. Alij tantum ſatiuum volunt, vt שדה propriè ſit ἄρουρα *aruum*, quomodo veterum interpretum nonnulli reddunt Gen. 27. 27. Atque id ipſum Arabicè eſt פדאן *phaddan*. Quod Giggeius cur tam cunctanter affirmet nullus capio, cum in omnium manibus verſentur adagia cum Lochmani fabulis ab Herpenio edita, quorum octauum ſic habet: *Quicquid plantaueris* פי אלפדאן *in alphaddan proderit tibi; at hominem ſi plantaueris, eradicabit te.* Ibi *alphaddan* id eſſe quod diximus nemo non videt, agrum ſcilicet ſatiuum vel conſitum. Indidem פדאד *phedad* Arabibus eſt agricola & ruſticus. Sic in vitâ Tamerlanis pag. 4. וכאן הו ואבוה מן אלפדאדין ומן טאיפה ארסאב לא עקל להם ולא דין *Erat tam ipſe quam pater eius è phedadinis* (ruſticis) *& ex eorum fæce quibus neque eſt intellectus nec religio.* Rurſus פדנא Chaldæis & Syris, פדאן Arabibus aratrum ſonat. Itaque *Paddan-Aram* plane idem eſt quod שדה ארם *Sede-Aram*, ager ſatiuus vel conſitus Meſopotamiæ. Supplendum enim eſt נהרים *Naharajim.* Et verò, quod huius vocis interpretes fugiſſe miror, propheta Oſeas ita exponit. Is enim cap. 12. verſ. 13. Iacobum fugiſſe ſcribit in שדה ארם *Sede-Aram*, pro eô quod habet Moſes illum iuiſſe in *Paddan-Aram* Gen. 28. 2. Vt iam nemini ſit dubium quin פדן *Paddan* & שדה *Sede* ſint voces ἰσοδύναμοι. Porro *Paddan* vel *Sede-Aram*, id eſt Meſopotamiæ culta pars, alteri opponitur quæ deſerta & inculta eſt. Res ex Strabone clara, qui duas partes facit Meſopotamiæ, quarum vna παρόρειος prope montes Armeniæ ſita, eſt εὐδαίμων ἱκανῶς, καὶ εὔβοτος, καὶ εὐερνὴς, *fœlix ſatis, & paſcuis & germinibus læta*: altera meridiem verſus vbi loca ἄνυδρα καὶ λυπρὰ *inaquoſa & ſterilia* habitant Scenitæ Arabes, ex rapto viuere ſoliti, & more Nomadum diuagari. Vtriuſque deſcriptio egregia eſt in Xenophonte in primo ἀναβάσ. quô loco Cyrum narrat Euphrate traiecto prope Thapſacum, inde nonis caſtris, paraſangis quinquaginta, progreſſum per Syriam, (id eſt Paddan-Aram) ad Araxem amnem perueniſſe (is aliis eſt Chaboras vel Aboras) ibi fuiſſe vicos complures frumento vinoque refertiſſimos. Illinc per Arabiam (id eſt Meſopotamiæ deſerta) Euphrate ad dextram relicto,

Margin letters beside the text: B (at "Ita Paddan-Aram Dauid Kimchius"), C (at "cum Lochmani fabulis"), D (at "nit. Is enim cap. 12."), E (at "Ϭατ. quô loco Cyrum").

Strab. l. 16.

A quinis caſtris, paraſangis xxxv, iter per deſerta loca feciſſe: in eo ſpatio
campos abſinthij plenos late patere in æquoris modum; eſſe & fruticeta
quædam aromatum inſtar fragrantiſſimi odoris, ſed arborem omnino nul-
lam. Ibidem capras repertas atque onagros, ſtruthiones item & otides.
Exinde Maſcâ tranſmiſſô (is eſt Ptolemæi Saocoras) caſtris xiii paraſan-
gis xc progreſſum, ad Arabiæ portas perueniſſe (id eſt Meſopotamiæ fi-
nes, quâ Babyloniam attingit) in eo interuallo quamplurima iumenta
fame periiſſe, οὐ γὰρ ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο δένδρον οὐδέν, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ
χώρα, *neque enim ibi erat pabulum, neque arbor vlla, ſed nuda erat tota re-
gio*: Quod incommodum vt vitaret Antiochus, illi author fuit Zeuxis
B apud Polybium lib. 5. vt Tigrim traiiceret, quia niſi traieciſſet, oportuiſ-
ſet milites διελθόντας ὁδὸν ἔρημον ἡμερῶν ἓξ παραγενέσθαι πρὸς τὴν βασιλικὴν
διώρυχα καλουμένην *poſt habitum iter dierum ſex per terram deſertam ad re-
giam foſſam deuenire*, vnum ex Euphratis alueis in aditu Babyloniæ. Hæc
ex Strabone, Xenophonte & Polybio. Ex quibus abundè conſtat Meſopo-
tamiæ duas fuiſſe partes, fertilem vnam ab Armeniæ montibus vſque ad
amnem Chaboram, alteram incultam & aſperam à Chaborâ Babyloniam
vſque. Prior à Moſe vocatur *Paddan*, & *Paddan-Aram*, ab Oſeâ *Sede-A-
ram*, id eſt Meſopotamiæ culta pars, à Strabone Meſopotamia fœlix, à
C Xenophonte Syria, vt poſterior Arabia, quia illam Syri tenebant, hanc
Arabes, quod ipſum ex Strabone atque Ammiano conſtat. Huius Meſo-
potamiæ diuiſionis videri poſſit Epiphanio aliquid ſuboluiſſe, cum ſcri-
pſerit: Ἰακὼβ δὲ ἀποδιδράσκει ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν Φαδὰν, ἐπέκεινα τῆς Μεσοπο-
ταμίας Σουσωβὰ *Iacob in Meſopotamiam Phadan profugus conceſſit, vltra
Meſopotamiæ partem alteram quæ Suſoba nominatur*. Interim cum Geo-
graphi nullos Suſobenos alibi notent quam in Scythiâ, id mihi valde ſuſ-
pectum eſt, quod in Suſobâ facit eſſe partem Meſopotamiæ. Nunquid
pro *Suſobâ* legendum Soba, quam Meſopotamiæ partem fecerit Epipha-
nius, quia illam proximè attingit ſolo Euphrate interiecto? Vnde eſt quod
iuxta Hebræos Aram Naharajim & Aram Soba continentur communi no-
D mine Paddan, quod tamen illis nequaquam conceſſerim.

Obiter in Scripturâ notâ Chaldæorum terræ nomine etiam intelligi
Meſopotamiæ partem quæ Aſſyriæ propior eſt. Hinc toties *Vr Chaldæo-
rum*. Nam ex Ammiano docuimus *Vr* in Meſopotamiâ fuiſſe in viâ è Ti-
gri Niſibin. Proinde martyri Stephano idem ſunt *Meſopotamia* & *terra
Chaldæorum*. Act. 7. 2. 3. 4. *Deus*, inquit, *gloriæ apparuit patri noſtro Abra-
hæ cum eſſet in Meſopotamiâ, priuſquam moraretur in Charan, & dixit
illi, exi de terrâ tuâ*, &c. *Tunc exiuit de terrâ Chaldæorum, & habitauit
in Charan*. Eupolemum qui ſcripſit de rebus Iudaïcis, rem aliter definire Apud Euſeb. lib. 9. Præpar.
non ignoro. Is enim Vram vnde Abraham, vel Vriam vt appellat, ponit
E in Babyloniâ. Ἐν πόλει, inquit, τῆς Βαβυλωνίας Καμαρίνῃ, ἥν τινας λέγειν πόλιν
Οὐρίην, *in vrbe Babyloniæ Camarinâ quam quidam Vriam appellat*. Quod
ſi quis malit ſequi, non vehementer repugnabo. Sic enim *Vr Chaldæorum*
erit *Vra* de qua Plinius lib 5. cap. 24. *Ita fertur* (Euphrates) *vſque Vram
locum, in quo conuerſus ad Orientem relinquit Syriæ Palmyrenas ſolitudines*,

Quod putauerim Chaldæos אורן ſcripſiſſe, id eſt *Vram* vel *Auran*. Vnde A
apud Ptolemæum in Babyloniæ deſcriptione: Παρακεῖται δὲ τῷ μὲν Εὐφράτῃ ἡ Αὐρανῖτις χώρα, *Adiacet autem Euphrati Auranitis regio*. Interpretes male *Auchanites*. Saltem Auranitis ibi ſita eſt vbi Vra Plinij, nempe in diuertigio Euphratis verſus Orientem. Nec mirum erit Babyloniæ partem à Stephano Martyre Meſopotamiæ adſcribi: cum nonnulli veterum Meſopotamiam extendant vſque ad mare Perſicum, ita vt Babylonia eius cenſeatur eſſe pars. Plinius lib. 6. cap. 26. *Meſopotamia tota Aſſyriorum fuit vicatim diſperſa præter Babyloniam & Ninum*. Et aliquanto poſt: *Reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriæque Babylonia appellata eſt*. Tamen eſt cur natale ſolum Abrahæ videatur eſſe potius Vra Ammiani inter Niſibim & B
Tigrim amnem. Primò inde in Iudæam via recta eſt per Carrhas ſeu Charan, è Babylone non item. Itaque ſi Abraham in terram Chanaan iturus, è Babyloniâ profectus eſt, quæretur non immerito cur per Meſopotamiam & Carrhas iter fecerit: cum via eſſet multo compendioſior per Arabiæ deſerta. Si Abrahamum dixeris ipſa hæc deſerta vitaſſe, regeri poteſt iter per Meſopotamiæ ſolitudines non minus fuiſſe incommodum; qnod palam conſtat ex Xenophonte. Maximè cum illâc euntibus Euphrates vaſtus amnis tam numeroſæ familiæ multiſque armentis & gregibus graui bis fuerit traiiciendus. Quid quod Ioſue cap. 24. v. 2. Abrahæ patrem Tha- C
ram aſſerit trans flumen Euphratem habitaſſe מעולם *iam olim*, & ibi ſeruiiſſe Diis alienis. At Babyloniæ pars quam diximus eſt cis Euphratem, itaque hoc diceretur tantum reſpectu Charan vrbis, vbi Tharam Diis alienis poſt Dei vocationem ſeruiiſſe non eſt veriſſimile: ſed neque fuiſſe diu ſuperſtes. Vtvt ſit Tharam certum eſt ibi non habitaſſe מעולם *iam olim*, vel vt habent Septuaginta ἀπ' ἀρχῆς, & Vulgatus *ab initio*. Eô enim ex Vra ſe cõtulit valde ſenex poſt mortem filij Charan, vt habetur Gen. 11. 28. 31. Præterea Vra Ammiani Cordyenę multo eſt propior, vbi ſubſtiterat arca. Vnde Abrahami maiores non multum receſſiſſe par eſt: quia diſperſi non fuerant cum turris Babylonicæ conditoribus. De cætero Chaldæos ætate Moſis ibi habitaſſe mirum non eſt, cum vicina Aſſyria iam per aliquot ſæcula D
fuiſſet ſub Chaldæorum imperio.

Aram Soba, vel Aram Suba, vt paſſim ſcribunt Græci interpretes, proxime Euphratem attingere ex eo patet quod Dauid profectus להשיב ידו *vt verteret manum ſuam*, vel להציב ידו *vt conſtitueret manum ſuam in fluuium Euphratem*, id eſt vt ad Euphratem vſque imperij ſui limites propagaret, percuſſit Adar-ezerem regem Soba 2. Sam. 8. 3. & 1. Paral. 18. 3. Eôdem facit quod Adar-ezer auxiliares copias educit *è Syriâ quæ trans flumen eſt*, id eſt è Meſopotamiâ proximâ 2. Sam. 10. 16. & Pſ. 60. 2. Euphrates igitur Syriæ Soba limes fuit Orientalis, vt Occidentalis terra Chanaan & Syria Damaſcena. Quibus vicinam fuiſſe ſuadet quod Sobæis tam ſæpe res eſt E
cum Iudæis & Damaſcenis. Ita Saul 1. Sam. 14. 47. Dauid 2. Sam. 8. 3. & 10. 6. Solomon 2. Chron. 8. 3. bello Sobæos adoriuntur. Sed Damaſceni ſuccurrunt 2. Sam. 8. 5. Et Razon è Sobâ fugit Damaſcum 1. Reg. 11. 24. Hoc præcipuum quod Palmyra & vicinæ vrbes quas in deſerto ædificauit Solo-

A Solomon 1. Reg. 9.17.18. leguntur ſitæ fuiſſe in Hamath Soba 2. Paral. 8.3.4
vt iam Syriæ Soba ſitus non poſſit ignorari: Quô loco enim fuerint Palmyrenæ ſolitudines ex Plin. & Ptol. notiſſimum. Itaque hallucinatur Ioſephus qui Aram Soba ſtatuit eſſe Sophenê, cum Sophene in Armeniâ ſit trãs Taurum & Euphratem. Sed & Alep, olim Beroëa, videtur eſſe remotior quam vt ibi commodè ſtatuatur Aram Soba, quæ Beniamini ſententia eſt, & Alepenſium hodie teſte Teixeirâ. Sobæorum poſt Solomonis tempora ideo rara mentio, quia eorum vires à Saule, Dauide & Solomone ita fractæ & acciſæ ſunt vt deinceps in obſcuro latuerint. Tamen in Ioſepho Gorjonide legitur Hircanus expeditionem ſuſcepiſſe in Syriam Sobam. Verum is Edit. Baſil. l.4.c.4.
B Soba de ſuô addit, cum Syriam ſimpliciter ſcripſerit verus Ioſephus. At in Antiq. l. 13. c.17.
Ptolemæo Sabe & Barathena, Arabiæ deſertæ vrbes in Palmyrenæ finibus, videntur eſſe Soba & Berothai Sobæorum oppida, quorum in Scripturâ mentio. Et Seruius qui Sabæos Libano & Antilibano vicinos facit, Sabæis 2. Sam. 8. 8
perperam tribuit quod de Sobæis alicubi legerat. Inſuper quô loco legimus apud Plinium in media Syriȩ ad Libanum penetraſſe Nubeos Arabes, lib.6.c.26.
Plinius vt quidem puto, Sabeos vel Sobeos ſcripſerat, non Nubeos qui nullibi ſunt. Nombæi enim vel Nobæi quomodo legendum coniectat vir maximus, non Arabes ſed Iudæi erant, à Libano remotiſſimi, in viâ Hieron. in
C quâ itur Dioſpolim, Ieroſolymis tam vicini vt ex eorum vrbe Nobâ vel Eſ.10.
Nombâ Ieruſalem poſſet conſpici.

Iam quæ ſequitur Aram Dammeſek eſt Syria Damaſcena. Ita cum Plinio & Melâ vocamus Syriæ partem inter Libanum & Antilibanum comprehenſam, cuius caput Damaſcus Eſ. 7. 8. Fuit hæc vallis πολυώνυμος: Nam & חובה *Hoba* vocatur Gen. 14. 15. & בקעת און *vallis Auen*, & בית-ערן *Beth-Eden* ſedes voluptatis Amos 1. 5. & חדרך *Hadrac* Zach. 9. 1. Et à Strabone κοῖλον πεδίον. Et ab incolis אלעוטה *Algauta* Geographiæ Nubienſis clim. 3. part. 5. Et Polybij lib. 5. Ἀμώκη id eſt עמיקא *Amica* profunda. Quorſum dicetur infra. Rigatur quinque fluminibus. Ex Hermone monte deſcendunt duo maximè inſignes, Abana & Pharphar 2. Reg. 5. 2. quo-
D rum hic vrbem alluit, ille mediam ſecat: Beniamin Itiner. pag. 55.

Quæ ſuperſunt Aram Maacha 1. Paral. 19. 6. & Aram-Beth-Rehob 2. Sam. 10. 6. Chananæorum fuere potius quam Syrorum oppida. Maacha eſt Ptolemæi Epicæros Paleſtinæ vrbs trans Iordanem. Saltem Deut. 3. 14. & Ioſ. 12. 4. 5. & 13. 11. 13. pro Hebræo *Maacha* in Chaldæâ paraphraſi legitur אפיקירוס *Epicæros*. Neque repugnat ſitus. Rehob fuit in limite Aquilonari terræ Chanaan, non procul ab Emath quæ alio nomine dicitur Epiphania. Vide Num. 13. 21. Maacha tribui Manaſſe, Rehob tribui Aſer obtigit Ioſ. 13. 11. & 19. 28. Sed vtramque Chananæi Iudæis inuitis retinuerunt, Ioſ.13.13. & Iud.1.31. Hæc in Scripturâ cum aperta ſint, plerique ta-
E men Aram-Maacha volunt eſſe Comagenam, id eſt eam Syriæ partem quæ Tauro & Amano contigua eſt, cuius caput Samoſata. Et Aram-Beth-Rehob vir magnus confundit cum Saül-Rehoboth vrbe ad Euphratem poſitâ Gen. 36.37. Putauerunt nimirum ad Syriam proprie dictam pertinere Maacha & Rehob, propter nomen Aram præfixum. Sed nihil obſtat

quominus etiam iis commune fuerit hoc nomen qui cum verè Syri non A
eſſent, tamen Syrorum mores & naturam exprimebant. Tale eſt quod Marc. 7.26. Syrophœniſſa vocatur mulier quæ verè Syra non erat, Sed Chananæa Matth. 15.22.

CAPVT SEPTIMVM.

Semi nepotes ex Aram.

Qui Semi nepotes Gen. 10. filiis accenſentur 1. Par. 1. Filius pro nepote paſſim. Aliter conciliat Cappellus. B

SEmi filiis accenſentur Hus, & Hul, & Gether, & Mas, vel Meſech, 1. Paral. 1.17. qui tamen propriè filij non erant, ſed ex Aramo nepotes, vt habetur Gen. 10. 23. verum filij nomine ſæpe intelligitur nepos. Tale eſt Laban filius Nachor Gen. 29. 5. id eſt nepos ex Bathuele, & Mephiboſeth filius Saül 2. Sam. 19. 24. id eſt nepos ex Ionathane. Vir ſummus, meus olim præceptor, Ludouicus Cappellus, in præſtanti opere nondum excuſô, multo aliter ſoluit hunc nodum. Vult enim in Hebræo textu Paralipomenon capitis primi verſu decimo-ſeptimo poſt וארם ſuppleamus ex Gen. 10.23. ובני ארם quæ omiſſa fuerint propter τὸ ὁμοιοτέλευτον. Aliorum eſto C
iudicium.

CAPVT OCTAVVM.

עוץ *Vts Gen. 10. 23.*

Vts condidit Damaſcum. Ex עוץ factum Arabum גוטה *Gauta*, nomen Damaſcenæ vallis. צ & ט permutantur. גוטה etiam pro quauis valle. *Gauta* & *Algauta* in Arabica & Chald. Paraphr. Eius deſcriptio ex Nubienſi. Statio XXVM paſſ. *Amyca* Polybij. Alius *Vts* ex quo *Auſitis* Iob. 1. & *Auſitę* male Aiſitæ in Ptol. Tertius *Vts* è poſteris Edom, vnde Idumæa *terra Vts.*

ARami filiorum quatuor *Vts* primogenitus creditur condidiſſe Da- D
maſcum. Ita veteres docent ſummo conſenſu. Atque hûc facere videtur quod Damaſcena vallis hodieque ab Arabibus vocatur גוט *Gaut* & גוטה *Gauta*, & articulo præfixo אלגוטה *Algauta*, ſono quidem diuerſiſſimo, ſed iiſdem fere literis. Nam *Vts* Hebraicè eſt עוץ: litera *aiin* initialis ſonat vt G in עזה *Gaza* & עמרה *Gomorrha*, & Arabicè quoties habet punctum adſcriptum. Et *tſade* finali mutatur in *teth* vt in Tyro & Tani ex צור & צען. Quo exemplo in Syris vocibus טביא *capra*, טיהרא *meridies*, עטלא *piger*, טריב *aduſtio*, טופר *vnguis*, טלל *tegere*, *teth* eſt pro Hebræo *tſade*. Itaque mutatio τοῦ עוץ in τὸ גוט plane eſt analogica. Arabs paraphaſtes Lutetiæ nuper editus pro עוץ Vts hîc habet אלגוטה *Algauta*. Si quis E
Gaut putet nomen eſſe appellatiuum non proprium, quia nonnunquam, licet rarò admodum, *gaut* & *gauta* dicitur etiam quæuis alia vallis, atque hinc הגוטים *taguit* profunditas: Reſpondeo ſic appellari etiam alias valles ad exemplum Damaſcenæ, quæ vallis eſt celeberrima. Tale eſt

A Achelous pro quôuis amne, & Pontus pro quôuis mari.

Pro *Gauta* & *Algauta* Ieroſolymitanus interpres ſcribit עותא *Gautha* Gen. 14. 15. & Ionathan אלגוותא *Algautha* Num. 34. 6. Quæ voces ne deinceps crucem figant interpretibus, en tibi, lector beneuole, deſcriptionem *Algautæ* ex Arabe Geographo clim. 3. part. 5. *Damaſcus habet montes atque arua quæ vocantur Algauta, protenditurque Algauta ſpatio duarum ſtationum in longitudinem, & vnius in latitudinem.* Itaque *Algauta* eſt πεδίον κοῖλον *campus concauus* Strabonis lib. 16. inter Libanum & Antilibanum, cuius latitudo ad mare eſt ſtadiorum CC, lon-
B gitudo autem à mari ad mediterranea dupla. Nam aliis verbis eadem *vtrobique* menſura; cum iuſta ſtatio ſit XXVM paſſuum, vel quod idem eſt ducentorum ſtadiorum. Κοῖλον Syris eſt עמיקא *amica*. Proinde idem campus vocatur Αμύκης πεδίον. Polybius de Oronte fluuio lib. 5. τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος λαμβάνων ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον τόπων, καὶ διανύσας τὸ καλούμενον Αμύκης πεδίον, ἐπ' αὐτὴν ἱκνεῖται τὴν Ἀντιόχειαν, *è proximis Libano & Antilibano locis primum ortus, per eam quam Amycæ* (עמיקא) *planiciem nominant, labens, Antiochiam petit.*

Præter hunc *Vts* filium Aram, alij duo fuere cognomines: vnus filius
C Nachor fratris Abrahę Gen. 22. 21. cuius regio *Auſitis* Iob. 1. 1. in Græcâ tráſlatione, & poſteri *Auſitæ* Arabiæ deſertæ populi in Ptolemæo. Sic enim legendum, non Αἰσῖται *Æſitæ*: Alter *Vts* fuit in poſteris Edom Gen. 36. 28. à quô Idumæa nominatur *terra Vts* Lam. 4. 21. Itaque à tribus illis tres fuere terræ *Vts*; prima circa Damaſcum, ſecunda in Arabiâ deſertâ prope Chaldæam, tertia in Petræâ in finibus terræ Chanaan: quæ tres regiones cum & locis plurimum diſtent, & habuerint conditores diuerſiſſimos, ab Hieronymo tamen & ab aliis paſſim ſumuntur promiſcuè, vnde oritur mira confuſio.

CAPVT NONVM.

D חול *Hul* Gen. 10. 23.

Hul vel *Chul* Ioſepho *Otrus*: Fortè Otus, vnde Otene. Ptolemæo male *Motene* vel *Totene*. A *Chul* dictæ *Cholobetene*, *Cholua*, *Choluata*, *Cholimma* &c. Armenorum lingua partim Phrygia, partim Arabica; Scriptura Syriaca.

FIlij Aram tres qui ſuperſunt, *Hul*, *Gether* & *Mas*, quas ſedes habuerint valde incertum. *Hul* plane diuerſo nomine Ioſephus Otrum appellat, & in Armeniâ vult habitaſſe. Suſpicor Otum ſcripſiſſe, nomen in fabulis notiſſimum, vt inde Otenem deduceret quæ Armeniæ pars eſt inter Cyrum & Araxem. Plinius: *Atropatene ab Armeniæ Otene regione diſcreta Araxe.* Quadratus lib. 2. Parthic. περὶ δὲ Κύρον ποταμὸν Plin. l. 6. c. 13 / Apud Steph. in Ὠτηνή
E Ὠβαρηνοί τε καὶ Ὠτηνοὶ νέμονται μέγα μέρος Ἀρμενίας ὄντες *Circa Cyrum fluuium Obareni & Oteni habitant, qui ſunt Armeniæ magna pars.* Et lib. 3. Πάκορος ἐν τούτῳ περὶ Ἀρτάξατα καὶ τὴν Ὠτηνὴν τῆς Ἀρμενίας διάγων, *Pacorus interim circa Artaxata & Armeniæ Otenem degens.* In Ptolemæo perperam eſt Μωτήνη, & in tabulis Totene. Sed ſiue Ioſephus *Otum* vel

Otrum ſcripſerit; quid his nominibus commune cum Hebræo חול *Hul* vel *Chul*? A

Si quis coniecturæ locus, חול videtur potius inſediſſe Χολοβητηνὴν *Cholobetenen*: Ea fuit pars Armeniæ cuius Satrapa erat Tigranes. Stephanus: Χολοβητηνὴ, μοῖρα Ἀρμενίας: Ἀῤῥιανὸς ἐν ἕκτῳ Παρθικῶν. Τιγράνης ἀρχόμενος, ἄρχεται σατράπης. ἧς δὲ χώρας ἧς ἐπῆρχεν Χολοβητηνὴ ὀνομάζεται. Cholobetene Armeniis erat חולבית *Cholbeth* Choli domus, vocibus trāſpoſitis vt in תגרן קרתא *Tigranocerta* pro vrbe Tigranis. Quadratus apud Stephanum: Καὶ ᾤκησε τὰ Τιγρανόκερτα, ὃ δ' ἐστὶ τῇ Παρθυαίων φωνῇ Τιγρανόπολις. Sunt & eiuſdem Armeniæ diuerſæ vrbes in Ptolemæo, *Cholus*, *Choluata*, *Cholimma*, *Colſa*, *Colana*, quarum nomina videntur eodem alludere. B

Lib. 1. Armenos dicit Stephanus Phryges eſſe genere, & linguam Phrygum in multis imitari, Ἀρμένιοι δὲ τὸ μὲν γένος ἐκ Φρυγίας, καὶ τῇ φωνῇ πολλὰ φρυγίζουσι. At Strabo multo aliter: τὸ γὰρ Ἀρμενίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ἀράβων, πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνει, κατά τε τὴν διάλεκτον, καὶ τοὺς βίους, καὶ τῶν σωμάτων χαρακτῆρας, καὶ μάλιστα καθὸ πλησιόχωροι εἰσί. *Armeniorum, Syrorum & Arabum gentes multum præ ſe ferunt cognationis ſermone, vitâ, corporum formâ, maximè vbi vicini ſunt.* Veriſſimile eſt Armenos partim ex Syris partim ex Phrygibus coaluiſſe, & ex gentis vtriuſque linguâ tertiam conflauiſſe. Saltem Syriace ſcripſiſſe videtur poſſe colligi ex his Polyæni de Eumene: ἐπιστολὴν προσήνεγκεν ὡς παρὰ Ὀρόντου σατράπου τῆς Ἀρμενίας γεγραμμένην Συριοῖς γράμμασι *Epiſtolam protulit Syriacis literis ſcriptam, tanquam ab Armeniæ ſatrapâ Oronte.* C

CAPVT DECIMVM.

גתר *Gether* Gen. 10. 23.

Gether quo loco habitauerit incertum. *Gether* pro *Iatthir* in Vulgatâ. *Getara* pro *Gagara* in Ptol. tab. *Getharia* in Nub. pro *Gerenia*. Mercerus notatur. Cares & Acarnanes Hieronymus, Bactros Ioſephus ex Gethere deducit. Bactri ex בגתרא *Begethera*; vt Boſphorus ex בספרד *Biſpharad*. Forte à *Gethere Gethri* amnis, *Centrites* Xenophonti & Diodoro, inter Carduchos & Armenos. In Arab. paraphr. *Algerameka*. In Nubienſi *Algiormok*, in Paulo Veneto Ergimul regio muſcho fœcunda. D

GEther locum ne aut populum aliquem de ſuo nomine appellauerit haud quaquam ſcio. Mihi ſaltem nullus occurrit. Nam in Vulgatâ Gether 1. Regum. 30. 27. eſt pro Hebræo יתר *Jatthir*. Et vbi *Getara* pingitur in Ptolemæi tabulis ad mare Caſpium in Albaniâ, Græcus codex habet Γάγαρα *Gagara*. Denique in Peloponneſi deſcriptione apud Geographum Arabem Gethuria videtur eſſe Laconiæ Gerenia. Clim. 4. part. 4.

Ex Gethere deſcendiſſe ſcribit Mercerus *Acarnanes, Cares & Bactrianos vicinos inter ſe populos.* Quod viro alioqui impenſe docto excidiſſe mirum eſt. Cum nemo ſit qui neſciat quantis locorum interuallis à ſe inuicem diſſiti ſint Acarnanes in Græciâ prope Epirum, Cares in Aſiâ Minore, è regione Rhodi inſulæ, & Bactriani in intimâ Aſiâ vltra mare Caſpium. Sed errori anſam dederunt Ioſephus & Hieronymus, quorum ille Bactrianos, hic Cares & Acarnanes deducit ex Gethere. Fallor aut Sy- E

A rus author aliquis ſcripſerat Gether habitaſſe בגתרא *Begethera*, id eſt in Gether â vrbe vel regione vbicunque tandem fuerit. Pro quô Ioſephus legit *Bagtra* vel Bactra, quaſi de Bactris ageretur. Pari errore בספרד *Biſpharad*, id eſt *in Sepharad* Abd. 20. Hieronymus *Boſphorum* reddit, ac ſi B præpoſitum pars eſſet vocabuli.

An à *Gethere* vel *Getere* גתרי *Getri* dictus eſt amnis inter Carduchos & Armenos medius quem Græci Centritem vocant? Xenophon lib. 4. Anabas. πρὸς τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃ ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν, καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν. ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς, ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων, *ad Centritem fluuium latum paſſuum* cc, *qui Armeniam*
B *diuidit à regione Carduchorum, è quorum montibus abeſt ſtadia ſex vel ſeptem.* Diodorus lib. 14. παραγενηθέντες πρὸς τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, ὃν διαβάντες εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀρμενίαν, *Ad Centritem amnem acceſſerunt, quô traiecto in Armeniam ingreſſi ſunt.* Quod me prope fugerat in Arabicâ paraphraſi quæ Lutetiæ nuper edita eſt, *Gether* eſt אלגראמקה *Algerameka*, id eſt גרמק *Giormok* vel אלגרמק *Algiormok*, vt habetur in Nubienſi nouâ parte climatis tertij. Pro quo Paulus Venetus lib. 1. cap. 62. corrupte ſcribit *Ergimul.* Sic appellatur Tartariæ regio & vrbs circa Sinas muſcho fœcunda.

C
CAPVT VNDECIMVM.

מש *Mas* Gen. 10. 23. vel

משך *Meſech* 1. Paral. 1. 17.

Mas Gen. 10. *Meſech* 1 Par. 1. *Maſienorum* pater ad montem *Maſium*, vnde *Maſca* fluuius Xenoph. Non procul Moſcheni Plinij. A *Mas* Hieronymus deducit *Mæones* qui ſunt Lydi, Ioſephus Meſanæos, quorum nomen merè Græcum, Apamia vnde dicatur.

MAs vltimus filiorum Aram videtur fuiſſe binomius: Idem enim vocatur *Meſech* 1. Paral. 1. 17. Occupauit is, vt quidem puto, Meſo-
D potamiæ montem *Maſium*, & ex eô profluentem fluuium *Saocoram* qui Μάσκα vocatur à Xenophonte lib. 1. Anabas. *Maſij* משי nomen ex מש, *Maſcæ* משכא ex משך factum. Maſij montis incolę Stephano ſunt Μασιηνοὶ *Maſieni*, aut Μασιανοὶ *Maſiani*. Ab ortu eſt נציבין *Niſibis*, ab occaſu הרסה *Edeſſa* vrbes celeberrimæ: Ad Meridiem fluuij duo inde in Euphratem ſe exonerantes, quorum nomina in Ptolemæo ſunt *Chaboras* & *Saocoras*, in Xenophonte *Araxes* & *Maſca*. Eôdem forte pertinent etiam Plinij *Moſcheni* l. 6. c. 9. circa Adiabenem & Armeniam Maiorem.

Mas Meonum eſſe patrem ſtatuit Hieronymus, parum memor Meones eoſdem eſſe cum Lydis quos à Lud ipſe deducit. Porro Lud non fuit
E filius ſed frater Aram. Nihilo magis arridet Ioſephi ſententia qui pro *Mas* *Meſan* ſcribit, vt ab eo deriuet Meſanæos populos prope Paſini caſtrum circa oſtia Tigridis. Nempe ignorabat Meſanæos eoſdem eſſe cum Meſenis ſeu incolis τῆς Μεσήνης. Græco vocabulo ita dicitur regio interamnas. Stephanus: Σπασίνου χάραξ, πόλις ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Τίγρητος Μεσηνῇ. Sic Apa-

Plin. l. 6. c. 27. Amm. l. 23.

mia Meſenes vt in Plinio, vel Apamia Meſene vt in Ammiano legitur, A
vrbs eſt quam Tigridi aquæ ambiunt. Stephanus: Ἀπαμεία δὲ καὶ ἄλλη ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ ὑπὸ Τίγρητι περιεχομένη. Plinius: *Tigris circumfunditur huic.* Obiter notâ vrbes huius nominis fere quotquot ſunt aquis pariter circumfundi.

Plin. l. 5. c. 29.

Plinius de Apamiâ Phrygiæ: *Sita eſt in radice montis Signiæ circumfuſa Marſiâ.* Stephanus de Apamiâ Syriæ: ἐκλήθη καὶ Χερρόνησος ἀπὸ περιοχῆς τῶν ὑδάτων, *vocata eſt & Cherroneſus ab aquis quibus circumfunditur.* Ptolemæus de Apamiâ Babyloniæ, præter loca quæ iam citata ſunt: Ἀπάμεια ὑφ' ἣν τοῦ Βασιλείου ποταμοῦ πρὸς τὸν Τίγριν συμβολή, *Apamia ſub quâ Baſilij fluuij cum Tigri commixtio.* Itaque veriſſimum puto quod obſeruauit vir maximus, Apamiam nec à Seleuci nec ab Antiochi matre dici, ſed vocem B
eſſe Syram, quamuis illius originem non videatur plene aſſequi, quæ tota latet in Ionæ verbis cap. 2. v. 6. אפפוני מים (*aphaphuni maijm*) *circumdederunt me aquæ.* Docti ſciunt quid velim.

CAPVT DVODECIMVM.

Lud, לוד

Lud Ioſepho & aliis Lydorum pater. At iuxta Græcos ſcriptores Lydi olim *Mæones* dicti à Mæone patre Cybeles, & Lydi poſtmodum à Lydo Atyis filio, & ab vtroque *Attalyda* vrbs. Contra *Lud* Phœnicibus flexuoſum eſſe ſignificat, vt לון Hebr. & לוד Arab. Inde *Lud* dicta regio prope Mæandrum, & Aethiopia ſub Aegypto vbi Nilus maximè tortuoſus eſt. Lydiam eſſe ad Mæandrum. Multa de Mæandri flexibus. *Lud* loci, non viri, nomen. *Lud* quaſi fiat à ילד quod Græci μαιοῦσθαι vertunt, Μαίων redditum, vnde *Mæones*, *Mæonia*, *Mæander*, *Mæon* fluuius. Ad Lydos etiam referri Cares & Myſos. Lydi ludorum inuentores. לודיות Lydia fercula Talmudicis. Καρύκη, Κάνδαυλος Lydorum edullia. Baccharis Lydorum vnguentum. In cadorum ſpeciebus לודיות *Ludioth.* Lydi caupones. Lydorum antiquitas. Coloniæ. Fortitudo. Maris imperium. Res geſtæ Alyattis & Crœſi. Lydos ſagittandi peritiſſimos fuiſſe probant ex Eſaiâ & Ieremiâ. Tamen ibi res de aliis Lydis. Lydorum arma non ſunt ſagittæ, ſed haſtæ & iacula, & regum geſtamen Labris id eſt ſecuris. Vnde Labradius Iuppiter. Vnus Polyænus eos τοξεύειν de ſuo ſcribit. Aſcalonem ab Aſcalo Lydo Tantali fratre eſſe conditam cur videatur fabuloſum: Lydorum mollities. Λυδιάζειν, Λυδοπαθεῖς, Λυδοφοίτης. Ladon pro Pactolo, & Hyde pro Sardibus. C

AB iſto *Lud* Lydos deducunt Scriptores Eccleſiaſtici. Ioſephus: οὓς δὲ Λυδοὺς νῦν καλοῦσι, Λούδους δὲ τότε, Λούδας ἔκτισε, *quos autem Lydos nunc vocant, tum verò Ludos, condidit Ludas.* Euſtathius in Hexaemero. Λοὺδ ἀφ' οὗ Λουδαῖοι, οἱ νῦν Λυδοὶ, *Lud à quo Ludæi qui nunc Lydi:* Ita etiam Euſebius, Hieronymus, Iſidorus, alij. D

At Græci hoc quicquid eſt multo aliter definiunt. Lydos enim olim aſſerunt Mæones vel Meones fuiſſe dictos, & Lydiam Mæoniam. Herodotus muſâ primâ: ὁ δῆμος Λύδιος, &c. πρότερον Μῄων καλεόμενος *populus Lydius qui prius Meon appellabatur.* Strabo lib. 13. τὸ δὲ Θήβης πεδίον Λυδοὶ οἱ τότε Μῄονες *Thebes campum* (Troiani belli tempore) *Lydi* (occupabant) *qui tum dicebantur Meones.* Idem ibidem de Sardibus: Βασίλειον δ' ὑπῆρξε τῶν E
Λυδῶν, οὓς ὁ ποιητὴς καλεῖ Μῄονας, οἱ δ' ὕστερον Μαίονας, *Lydorum fuit regia quos poëta vocat Meonas, poſteriores autem Mæonas.* Dionyſius Halycarnaſſeus lib. 1. de Tyrrheno: τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μῃονίας καλουμένης, *Eum autem genere Lydum fuiſſe tradunt è regione quæ olim Meionia*

A *vocabatur.* Plinius lib. 5. c. 29. *Lydia autem* &c. *Mæonia ante appellata.* Proinde Homerus ſæpe Meonum & Meoniæ circa Tmolum & Gygæam paludem, at Lydorum & Lydiæ nuſquam meminit.

Meones porro & Meoniam à Meone dici volunt Phrygiæ & Lydiæ priſcô rege. Claudianus iu Eutropium lib. 2.

---*dicti poſt Mæona regem*
Mæones.

Putatur is fuiſſe pater Cybeles matris Deorum. Diodorus lib. 3. οἱ δ' ἐγχώριοι μυθολογοῦσι τὸ παλαιὸν γενέσθαι βασιλέα Φρυγίας καὶ Λυδίας Μήονα. γήμαντα δὲ Δινδύμην γεννῆσαι μὲν παιδίον θῆλυ &c. καὶ προσαγορεῦσαι Κυβέλην, *Fa-*
B *bulantur incolæ Phrygiæ quondam & Lydiæ regem fuiſſe Meonem, qui ex vxore Dindyme puellam genuerit &c, et Cybelem appellauerit.* Euſeb. præparat. lib. 2. Φρύγες δέ φασι Μήονα βασιλεύοντα τῆς Φρυγίας παῖδα Κυβέλην κτήσασθαι *Meonem aſſerunt Phryges, cum in Phrygiâ regnaret, Cybelem genuiſſe.*

Diu poſt hunc Meonem ibidem regnaſſe traditur Lydus Atyis filius à quo Lydia & Lydorum nomen factum poſtmodum. Herodotus vbi ſupra de iis qui ante Heraclidas Lydiæ regnum obtinuerant: ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος ἀπό του ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μηων καλεόμενος, *erant oriundi à Lydo filio Atyis, à quo Lydius dictus populus ille*
C *vniuerſus, cum Meon ante diceretur.* Dionyſius Halycarnaſſeus lib. 1. ἐκ δὲ Ἄτυος καὶ Καλλιθέας τῆς Χωραίου Λυδὸν φῦναι, καὶ Τυρρηνόν, καὶ τὸν μὲν Λυδὸν αὐτοῦ καταμείναντα, τὴν πατρῴαν ἀρχὴν κατασχεῖν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Λυδίαν τὴν γῆν ὀνομασθῆναι *ex Atye verò & Callitheâ Choræi filiâ Lydum & Tyrrhenum natos, et Lydum quidem qui ibi remanſerat paternum regnum ſuſcepiſſe, & ab eô Lydiam regionem eſſe dictam.* Tale eſt quod Lydiæ oppidum Attalydam compoſitum nomen habere volunt ex Attye & Lydo, quia à patre Attye incoeptum opus filius Lydus abſoluit. Stephanus Ἀττάλυδα πόλις Λυδίας κτισθεῖσα ἀπὸ Ἄττυος, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ Λυδοῦ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. Hæc ſi vera ſunt, Lydiæ nomen multo eſt recentius quàm vt ad Ludum poſſit referri. Sed Mæonem & Lydum reges eſſe commentitios, & Lydo-
D rum nomen vetuſtiſſimum, atque in Mæonum vocabulo latere puto.

Res vt intelligatur, dicendum eſt de nomine לוד *Lud* à quo Lydi dicti ſunt. לוז *Luz* Hebrais eſt *declinare, obliquare, torquere.* Hinc Prou. 14. 2. pro Hebræis ונלוז דרכיו Septuaginta habent ὁ δὲ σκολιάζων ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ *qui tortuoſe incedit viis ſuis.* Et Prou. 2. 15. in iiſdem legas καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν *flexuoſi curſus eorum*, vbi Hebræa נלוזים במעגלותם. Ibidem Chaldæus מפתלין *diſtorti*: R. Selomo עקומים *curui*, & מתעקלים *flexuoſi*: Aben-Ezra מעוקלים *tortuoſi.* Idem in Eſ. 30. 14. dicit נלוז eſſe הפך הישר *contrarium recto.* Ex Hebræo לוז *Luz* Syri & Phœnices לוד fecerunt Z & D de more permutatis, vt in דוב & דיבא & רבה & דהב & רבא & דחל &c. Arabes item
E quibus לוד id ipſum eſt quod Hebræis לוז: Giggeius לוד *flexuoſus fuit, ſinuoſus fuit,* לואד אלואדי *fluuij anfractus & flexus* ואדי אלמתלואדה *fluuius flexuoſus.*

Inde Phoenices à quibus Geographica vocabula pleraque mutuatus eſt Moſes, *Lud* appellarũt duo loca quæ ſunt ad fluuios maxime amfractuoſos, Lydiam ſcilicet quæ eſt ad Mæandrum, & Æthiopiam ſub Ægypto vbi

lib.2.c.29. teſte Herodoto σκολιὸς καθάπερ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος *tortuoſus eſt Nilus ſicut Mæander.* Sed de Æthiopiâ dicetur ſuo loco, cum docebimus qui ſint *Ludim* Gen 10.13. Nunc de Lydiâ. A

Lydiam ad Mæandrum ſitam fuiſſe conſtat ex veterum ſcriptis. Scylax Caryandenſis ſic in periplo Lydiæ: παράπλους δὲ Μυσίας καὶ Λυδίας ἀπὸ Ἀστυρείων μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ; *Præter nauigatio autem Myſiæ & Lydiæ eſt ab Aſtyriis vſque ad Mæandrum fluuium.* Plinius lib. 5. cap. 29. *Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus.* Maximus Tyrius Serm. 38. ὁ μὲν ἐπὶ Λυδίας ῥεῖ ὁ Μαίανδρος, *Mæander quidem in Lydiam profluit.* (Latinus interpres perperam in *Lyciam*) Inde eſt quod in Meonia ſiue Lydiâ πεδίον Μαιάνδρειον *campum Mæandrium* ponit Dionyſius Perieg. v. 837. Strabo etiam apud quem Mæander διείργει τὴν Καρίαν καὶ τὴν Λυδίαν κατὰ τὸ Μαιάνδρειον καλούμενον πεδίον *Cariam à Lydiâ diſterminat ad campum qui Mæandrius dicitur.* B

lib. 12.

Mæandrum item conſtat fluuiorum omnium maxime eſſe ſinuoſum. Μόνος γὰρ, ἐκ πάντων τῶν ποταμῶν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀρχόμενος πηγῶν εἰς ἑαυτὸν παλινδρομεῖ *Solus enim ex omnibus fluuiis ab ipſis fontibus incipiens, in ſe ipſum recurrit.* Ita Plutarchus in Libello de fluminibus. Et Ouidius Metam. lib. 8. Fab. 2.

Non ſecus ac liquidis Phrygius Mæander in vndis C
Ludit, & ambiguo lapſu refluitque fluitque,
Occurrenſque ſibi venturas aſpicit vndas,
Et nunc ad fontes, nunc ad mare verſus apertum
Incertas exercet aquas.

Et lib. 9. Fab. 11.

-- Mæandri toties redeuntis eodem.

Et Silius lib. 7.

Cum ſibi gurgitibus flexis reuolutus oberrat.

Et Propertius lib 2.

--- vt Phrygio fallax Mæandria campo
--- Errat, & ipſa ſuas decipit vnda vias. D

Et Seneca in Hercule furente.

----- qualis incertâ vagus
Mæander vndâ ludit & cedit ſibi,
Inſtatque dubius littus an fontem petat.

Et Plinius: *Mæander,* &c. *crebris ita ſinuoſus flexibus vt ſæpe credatur reuerti.* Et Strabo: σκολιὸς ὢν εἰς ὑπερβολὴν. ὥστε δὲ ἐκείνου τὰς σκολιότητας ἁπάσας Μαιάνδρους καλεῖσθαι *obliquus ſupra modum, ita vt ab eo Mæandri appellentur omnes obliquitates.* Sic apud Heſychium: Μαίανδρος εἶδος ἱππασίας *Mæander genus ludi equeſtris,* quô equi multiplicibus flexibus & gyris agitantur, E

---- alternoſque orbibus orbes
Impediunt.

Apud Feſtum *Mæandrum picturæ genus dictum à ſimilitudine flexus amnis qui appellatur* Mæandrus. Vnde poëta 5. Æneid.

-- pluri-

A *------plurima circum*
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Vbi Seruius: *Erat in chlamyde flexuoſa, & in ſe remeabilis purpura.* Sed & Mæandri dicuntur vafra & obliqua conſilia. Tullius in Piſonem: *Quos tu Mæandros,* &c. *quæ diuerticula flexioneſque quæſiſti?*

Itaque tam Mæandri quam Nili flexus, quos inter ſe confert Herodotus, Phœnices veriſſimile eſt לוד *Lud* appellaſſe, atque inde לודים *Ludos* ſeu *Lydos* vtriuſque accolas. Neq; aliud ſonat quod à Moſe *Lud* accẽſetur filiis Semi. Ludi enim nomine patrem illorũ intelligit qui à ſitu locorum Ludi vel Lydi dicti ſunt. Tale illud 1. Paral. 2. 54. *Filij Salmæ Bethlehem,* &c. Nam
B viri nomen eſſe Bethlehem nemo dixerit; cum Hebraicè Bethlehem ſignificet domum panis. Eſt igitur loci nomen à fertilitate ſic dicti. Tamen Salmæ filius dicitur eſſe Bethlehem, id eſt pater Bethlehemitarum. Ita Lud Semi filius, id eſt Lydiæ conditor.

Iam docebo hûc pertinere etiam Mæandri nomen & Mæonum & Mæoniæ. לודים *Ludim* & Lydos Hieronymus & alij *natos* explicant, id eſt ילודים *Jeludim* à verbo ילד quod in *cal* parere ſignificat & in *piel* obſtetricari. Septuaginta μαιοῦσθε reddunt Exod. 1. 16. & מילדת μαῖαν, id eſt obſtetricem Gen. 35. 17. & paſſim. Vnde eſt quod לוד *Lud* & לודים *Ludim* Græcorum vetu-
C ſtiſſimi Μαίανδρον reddiderunt & Μαίονας & Μαιονίαν, vocibus tam ad μαῖαν & μαιοῦσθαι alludentibus quàm לוד & לודים ad ילד quô id ipſum ſignificatur. Cui alluſioni maxime fauet quod initiale *Iod* ſæpe deficit. Sic à ילד fit לדה *leda* partus. Neque id veteres prorſus latuit Mæoniam non dici à rege ſed à fluuio Mæone. Stephanus: Μαιονία, ἡ Λυδία, ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ *Mæonia Lydia à Mæone fluuio.* Mæon idem qui Mæander ſiue Lud Phœnicibus. Sed ſequentia opus habent medica manu: ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ τοῦ περὶ τὴν Ἀχαΐδα γῆν ῥέοντος *à Mæone fluuio qui circa terram Achaicam fluit.* Scilicet. Imo περὶ τὴν Μαιονίδα γῆν *circa terram Mæonidem,* id eſt Lydiam.

Ludorum nomine Phœnices etiam Myſos intellexiſſe puto; & Cares
D qui trans Mæandrum Auſtralem Aſiæ partem habitandam ſibi ſumpſerant. Cares enim & Myſos eiuſdem fuiſſe cum Lydis originis ex Herodoto diſcere eſt, qui de Caribus hæc habet lib. 1. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί. τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς; *In Mylaſſis Iouis Carij delubrum vetus oſtenditur, quod Myſis etiam & Lydis commune eſt, vt qui ſint Carum germani. Quippe Lydum & Myſum Caris fratres eſſe dictitant.*

Vtvt Græci *Lydos* appellent, tamen *Ludos* dici recte indicio ſunt Romanæ voces *Ludus, Ludo, Ludio,* &c. inde deductæ. Ludorum enim inuentores Lydi putantur. Herodotus lib. 1. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς
E νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεώσας ἑωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι; *dicunt autem ipſi Lydi eos ſe reperiſſe ludos qui ipſis cum Græcis communes ſunt.* Heſychius: Λυδοὶ οὗτοι τὰς θέας εὑρεῖν λέγονται, ὅθεν καὶ Ῥωμαῖοι λούδους φασί; *Lydi ipſi ſpectacula inueniſſe dicuntur, vnde & Romani ludos dicunt.* Tertullianus de ſpectaculis cap. 5. *Ab his origo ludorum ſic traditur. Lydos ex Aſiâ tranſuenas in Hetru-*

riâ conſediſſe, &c. *Inde Romani accerſitos artifices mutuantur, tempus, enun-* A
lib. 2. p. 97. *ciationem, vt ludi à Lydis vocarentur.* Dionyſius Halicarnaſſeus: καὶ εἰσὶν οὗτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες καλούμενοι πρὸς αὐτῶν ἐπὶ τῆς παιδιᾶς τῆς ὑπὸ Λυδῶν ἐξευρῆ-
Orig. l. 18. c. 16. σθαι δοκούσης Λυδίωνες *Et pompæ illius duces à ludo cuius inuentores Lydi cre-diti, ludiones vocantur.* Iſidorus: *Ludi à Lydiis vocati ſunt.*

Aruc in לד Talmudici לודיות *ludioth* vocant, id eſt Lydia fercula intriti aut placentæ genus ex amylo, nucibus & malis Punicis. Ita Græcis καρύκη & κάνδυλος
Athen. l. 12. Gal. in Lex. Plut. Sym. lib. 4. Iul. Poll. lib. 6. &c. Aruc in לד ſiue κάνδαυλος ſunt edullia Lydorum propria, illud ex ſanguine, hoc ex amylo, caſeo, melle, pane, carne & caſeo conditum. Et Baccharis vocatur μύρον Λυδῶν *Lydorum vnguentum.* Vide Æſchyli Schol. in Sept. ad Thebas. Etiam in cadorum ſpeciebus לודיות *Ludioth*, id eſt Lydios Talmudici B
Herod. l. 1. iure recenſent, cum Lydi mortalium primi cauponariam exercuerint, vnde Prouerbio locus Λυδὸς καπηλεύει.

Gentis antiquitas etiam ex fabulis patet. Nam Attis, Tantalus, Pelops, Niobe, Arachne Lydi fuerunt. Amplitudo ex coloniis quæ in Peloponneſum & Cariam migrarunt, ſed & in Etruriam vt volunt. Fortitudo ex rebus geſtis. Circa tempora Iephthe, annis ante Dominum circiter MCC Lydi maris imperium Cretenſibus ereptũ obtinuere per annos XCII. Euſeb. anno DCCCXL, ex libro veteri περὶ τῶν θαλασσοκρατούντων, cuius author Caſtor Rhodius apud Suidã: Λυδοὶ, οἱ καὶ Μαίονες ἐθαλασσοκράτησαν ἔτη ϙβ. Et rurſus anno C
MCCCXLI. *Poſt Caras mare obtinuerũt Lydi.* Aliquot poſt ſæculis Lydorum Rex Alyattes vrbes vicinas inuaſiſſe non contẽtus, etiam Cyaxari & Medis bellũ intulit vltro, & Cimmerios ex Aſiâ exegit. Et Alyattis ſucceſſor Crœſus omnes Aſiæ populos qui ſunt intra Halym fluuium, vt Phrygas, Myſos, Bithynos, Paphlagones, Iones, Æoles, Dores, Cares, Pamphylos, Lycios, Cilices imperio ſubiecit. Vt merito Herodotus ætate illâ neget vllam in Aſiâ fuiſſe gentem bellicâ fortitudine cum Lydis conferendam.
Ezech. 27. 10. Proinde tam ad Aſiaticos quàm ad Africanos Ludos hæc Ezechielis referri queant, *Perſæ & Ludi & Phutæi fuerunt in exercitu tuo bellatores tui.* Niſi quis Africanos ideo malit intelligi, quia iunguntur cum Phutæis. D

Sunt qui Lydos τοξότας peritiſſimos fuiſſe colligunt ex his Ieremiæ 46. 9. *Lydi arripientes & iacentes ſagittas.* Et Eſaiæ 66. 19. iuxta Vulgatum: *In Africam & Lydiam tendentes ſagittam.* In quem locum Hieronymus: *Lud autem Lydos vocant quorum coloni Hetruſci qui nunc Tuſci appellantur, quondam mittendarum ſagittarum peritiſſimi, & nunc dicuntur tendentes*
Herod. l. 1. c. 79. *ſagittam.* Tamen in Herodoto Lydorum arma non ſunt ſagittæ, ſed haſtæ longæ quibus equites pugnabant: ἡ δὲ μάχη σφέων, inquit, ἦν ἀπ᾽ ἵππων, δόρατά τε ἐφορέον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί *Ex equis decertabant, haſtaſque longas ferebant, & equitandi erant periti.* Et Polybij lib. 5. Lydi ſunt ἀκοντισταὶ *iaculatores*, qui à ſagittariis quid differant nemo eſt qui neſciat. E
Et apud Plutarchum in quæſtionibus Græcis Lydiæ regum ab Omphale vſque ad Candaulem geſtamen erat ſecuris, quam Lydorum lingua λάβρυν *labryn* vocabant. Vnde in Cariâ Labradenſis dictus Iuppiter qui ſecurim
Polyb. l. 7. geſtabat pro triſulco fulmine. Denique ſolus veterum Polyænus, quod

A meminerim, Lydos videtur ſagittariis adſcribere, cum Cyrum iis interdixiſſe ſcribit μήτε τοξεύειν, μήτε ἱππεύειν ἔτι μανθάνειν *ne amplius ſagittare aut equitare diſcerent.* Sed illud τοξεύειν addit de ſuo. Herodotus enim hoc tantum: ἀπειπεῖν μὲν σφι πέμψας, ὅπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι. Et Trogus lib. 1. *Victis arma & equi adempti.* De ſagittis aut arcubus ne gry quidem. Itaque Lydi illi ſagittarij de quibus Eſaias & Ieremias, Aſiatici Lydi non ſunt, ſed Africani ſupra Ægyptum, vt ſuo loco dicetur. Herod. l. 1. c. 155.

Philiſtæorum vrbs Aſcalon conditorem habuiſſe legitur Lydum Aſcalum, Ita refert in Lydiacis Xanthus apud Stephanum, ὅτι Τάνταλος καὶ Ἄσκαλος παῖδες Ὑμεναίου. ὃν δὲ Ἄσκαλον ὑπὸ Ἀκιαμοῦ τοῦ Λυδῶν βασιλέως αἱρεθέντα στρα-
B τηγὸν εἰς Συρίαν στρατεῦσαι. κἀκεῖ παρθένου ἐρασθεὶς (lege ἐρασθέντα) πόλιν κτίσαι, ἣν ἀφ' ἑαυτοῦ οὕτως ὠνόμασε *Tantalum & Aſcalum Hymenæi fuiſſe filios; Aſcalum autem ducem electum à Lydorum Rege Aciamo in Syriâ militaſſe, & virginis amore captum vrbem ibi à ſe conditam de ſuo nomine appellaſſe.* Addit idem haberi in Nicolao Damaſceno. Quod mihi tamen ſuſpectum, quia Aſcalon vrbs fuit vetuſtiſſima, vna è quinque Satrapiis Philiſtæorum in libris Ioſuæ & Iudicum memoratis.

Lydorum fortitudo concidit poſtquam ex Crœſi conſilio Cyrus iuſſit eos armis abſtinere, ſinuoſas ferre tunicas, citharâ & tibiis ludere, Bac-
C cho & Veneri operam dare. Exinde Lydorum gens mollitie & luxu fuit infamis. Vnde eſt quod Λυδίζειν & Λυδοπαθεῖς ij dicuntur qui ventri plus nimio indulgent & voluptatibus ſe immergunt. Et vnguentarij eſt epithetum Λυδοφοίτης. Vide Athenæum lib. 15. cap. 12. & quid ibi Caſaubonus.

Neſcio an ad Lydos referam quod Pactolus Lydiæ fluuius aurifer à nonnullis Ladon dictus eſt. Varro in Hecatombe: *Ladon fluens ſub Sardibus flumen tulit aureum later:* Ladon id eſt Pactolus. Sed & in Homeri verſu quem citat Strabo, Apud Nõn. in Later.

Τμώλῳ ὑπὸ νιφόεντι Ὕδης ἐν πίονι δήμῳ.

Potuit ὕδη, Sardium nomen Lydiæ metropolis, fieri ex Λυδῆ initiali exciſâ.
D Sic cærulum pigmentum quoddam Perſæ & Arabes לאזורד *lazurd* vocant, Græci recentiores λαζούριον, nos *azur* prima reiectâ. Quin & Græcis idem ſunt εἴβειν & λείβειν, ἀπήνη & λαπήνη.

E

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

שלח *Sela* Gen. 10. 25.

Diluuium ſignificant nomina Sela & Methuſela, illud præteritum, hoc futurum. Quia Methuſela mortuus ipſo diluuij anno, Sela natus biennio poſt. Enoch vel חנוך *Chanoc* Ethnicis *Annacus* & *Cannacus*, corruptè *Nannacus*. Enochi & Methuſale hiſtorias ab iis permiſceri. Enoch Aſtrologiæ inuentor. Eupolemo idem qui Atlas. Enoch Arabibus *Idris*, & Poenis Atlas *Duris*. Cur in Lucâ Cainan inſertus inter Arphaxad & Sela. Refelluntur ii qui volunt Lucam ſequi LXX interpretes: Aut Cainan in Hebræo textu deſiderari. Potius, vt rectè ſentit Cornel. à Lapide, Cainan errore librariorum tam in ſacrum Lucæ textum quam in Græcorum verſionem irrepſiſſe multis probatur. Non inde ſequi quod volunt actum eſſe de fide, aut in Scripturâ nil eſſe certi. Sela Suſianorum pater & Coſſæorum. Sela Suſianæ vrbs.

SEla שלח Hebræis *emiſſionem* ſignificat nempe aquarum ſuper terram, vt Iob 5. 10. שלח מים על פני חוצות *emittit aquas ſuper faciem agrorum.* Itaque pater pius Arphaxad, qui natus erat biennio poſt diluuium Gen. 11 10. primogenitô ſuô videtur hoc nomen indidiſſe, vt tam horrendi iudicij memoriam refricaret apud poſteros. Ita Enoch propheta ſummus cum prophetico ſpiritu præuidiſſet cladem illam filij mortem ſtatim ſubſecuturam, vocauit illum מתושלח *Methuſela.* Quô nomine ſignificabat ſtatim illo mortuo futuram emiſſionem ſiue aquarum inundationem in perniciem mundi totius.

Lector obiter monendus eſt id non latuiſſe prorſus Ethnicos, qui in eo ſolum peccant quod Enochi patris & Methuſalæ filij hiſtorias permiſcent & promiſcuè ſumunt. Stephanus in Ἰκόνιον, poſtquam Iconium Lycaoniæ vrbem eſſe dixit ad Taurum, de Annaco, id eſt Enocho hæc addit: Φασὶ δὲ ὅτι ἦν τὸ (lege τοῦ) Ἀννακὸς, ὃς ἔζησεν ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἔτη. τοὺς δὲ περιξ μαντεύσασθαι, ἕως τίνος βιώσεται. Ἐδόθη δὲ χρησμὸς, ὅτι τούτου τελευτήσαντος πάντες διαφθαρήσονται, οἱ δε Φρύγες ἀκούσαντες ἐθρήνουν σφοδρῶς ἀφ' οὗ παροιμία, τὸ ἐπὶ Ἀννακοῦ κλαύσειν, ἐπὶ τῶν λίαν οἰκτιζομένων, γενομένου δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος πάντες διεφθάρησαν. *Aiunt autem Iconium Annaci fuiſſe vrbem, qui vixit ſupra trecentos annos, & loci incolas ab oraculo ſciſcitatos eſſe quamdudum viueret, datumque eſſe oraculum, fore vt cũ obiiſſet omnes perirent. Quô auditô Phryges magnum luctum ediderunt: vnde Prouerbium, Annacum flere, de iis qui grauiter lugent. Facto autem diluuio ſub Deucalione omnes perierunt.* Annacus ſiue Enochus verè dicitur vixiſſe ſupra trecentos annos: Attigit enim annum CCCLXV. Sed reliqua de diluuio in ipſius morte falſa ſunt, niſi de filio intelligantur. Alij Cannacum ſcribunt, propter aſpirationem denſam initio vocis חנוך, quam Græci paſſim per K efferunt. Eraſmus in Adagiis, τὰ Καννάκου, *id eſt res aut mala* Chil. 2. cent. 8. Adag. 19. *Cannacæ. Bifariam hâc vtebantur paroemiâ vel de rebus ob vetuſtatem admirandis, vel de lamentis &c. Cannacas quiſpiam Phrygum Rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygiis, cum præuidiſſet euenturum diluuium, conuocatis omnibus ad templa Deorum, multis lachrymis ſupplicabat Diis vt id malum auerterent. Vnde Herodes Jambographus inquit,* ἵνα τὰ Καννάκου κλαύσω, *id eſt vt Cannacæ more plorem.* Καννάκου vel Ἀννάκου

A id eſt חנוך Chanochi vel Enochi, quem præuidiſſe diluuium, & inde natâ occaſione homines ſui temporis ad pœnitentiam & luctum inuitaſſe, tam ex filij nomine apparet quod ominabatur hoc malum, quàm ex terribili iudicij futuri denunciatione quæ extat in epiſtolâ Iudæ. In Suidâ pro Annaco vel Cannaco perperam ſcribitur Nannacus. Νάννακος, inquit, παλαιὸς ἀνὴρ πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος· τοῦτον φασὶ βασιλέα γενέσθαι πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ὃ προειδὼς τὸν μέλλοντα κατακλυσμὸν, συναγαγὼν πάντας εἰς τὸ ἱερὸν, μετὰ δακρύων ἱκέτευσε. Καὶ παροιμία ἀπὸ Νάννακου, ἐπὶ τῶν σφόδρα παλαιῶν, καὶ ἀρχαίων. Non poſſum non addere quæ de eôdem Enoch leguntur in Euſebio ex Eupolemo de Iudæis. Ait is Abrahamum cum Aſtrologiam & alias ſcientias do- Euſeb. l. 9. præparat.

B ceret Heliopoli, affirmaſſe Babylonios τὴν εὕρεσιν αὐτῆς εἰς Ἐνὼχ ἀναπέμπειν, καὶ τοῦτον εὑρηκέναι πρῶτον τὴν ἀστρολογίαν *earum inuentionem Enocho tribuiſſe, & illum Aſtrologiæ primum inuentorem fuiſſe.* Sequitur non multo poſt, Ἕλληνας λέγειν τὸν Ἄτλαντα εὑρηκέναι ἀστρολογίαν, εἶναι δὲ καὶ τὸν αὐτὸν καὶ Ἐνώχ, τοῦ δὲ Ἐνὼχ γενέσθαι υἱὸν Μαθουσάλαν, ὃν πάντα δι' ἀγγέλων θεοῦ γνῶναι, καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγνῶναι: *Græcos Atlanti tribuere inuentionem Aſtrologiæ; Eundem autem eſſe Atlantem cum Enocho, Enochi porro filium eſſe Methuſalam, quô ab Angelis Dei omnia edocto, nos deinceps ita didiciſſe.* In quibus verbis notandum eſt Enochum & Atlantem pro eôdem haberi. An inde factum V. Plin. l. 5. cap. 1. Et Strab. l. 17. V. Tarich Schikardi 24. & Alcoran. paſſim.

C quod vt Atlas à Pœnis *Duris* & *Dyris*, ita ab Arabibus Enoch vocatur אדריס *Idris*. Sed iam è diuerticulo redeundum eſt in viam.

Cum hîc & 1. Paral. 18. Arphaxad legatur genuiſſe τὸν Σαλὰ, adeoque Gen. 11. 12. deſignetur Arphaxadi annus quô natus eſt ab illo *Sela*, trigeſimus quintus ſcilicet (ita enim habet Moſes, *Arphaxad vixit annos triginta quinque & genuit Sela.*) Mirum à Lucâ inſeri Cainan inter Arphaxad & Sala cap. 3. verſ. 36. ac ſi Sala non fuerit Arphaxadi filius, ſed nepos ex Cainan.

Sunt qui Lucam hîc ſequi volunt LXX. Interpretes, apud quos itidem legas in loco in quô verſamur: Καὶ Ἀρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν, καὶ Καϊνᾶν ἐγέννησε τὸν Σαλά; Et cap. ſequenti: Καὶ ἔζησεν Ἀρφαξὰδ ἑκατὸν τριακονταπέντε ἔτη, καὶ

D ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν, &c. Καὶ ἔζησε Καϊνᾶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά. Putant igitur Euangeliſtam in re non magni momenti, quæque ad fidem nihil pertinet, piâ συγκαταβάσει maluiſſe errantes ſequi, quam intempeſtiuo diſſenſu ſcrupulum iniicere, aut etiam Euangelij ſui αὐθεντίαν in diſcrimen adducere apud infirmos vel pertinaces, quibus perſuaſum erat hos interpretes fuiſſe ἀναμαρτήτους. Sed in hâc ſententiâ, quod authorum pace dixero, non videtur quicquam eſſe ſani. Neque enim veriſſimile eſt ſacrum ſcriptorem minus habuiſſe curæ veritatis quàm famæ, cui ne ſic quidem conſuluiſſet: Quippe vt vitaret ſcandalum aliquod Helleniſtarum qui Græcæ verſioni plus nimio erant addicti, obieciſſet ſe cauillis

E Iudæorum omnium qui Euangelium ipſius cum Hebræo textu contuliſſent, cuius multo potior ratio eſt habenda quàm nudæ verſionis, adeoque verſionis quam vel temporum iniuriâ, vel librariorum incuriâ, vel ipſorum etiam interpretum negligentiâ multis in locis eſſe corruptam viri docti agnoſcunt. Neque exempla ſunt longe petenda, cum hæc ipſa genea-

logia iuxta Græcam editionem tota ſcateat anachroniſmis; & tam à Vulgatâ verſione quàm ab Hebræo textu Moſis differat immenſum quantum. A

Fruſtra ſunt qui nomen Caïnam in Hebræo textu deſiderari ſuſpicantur. 1. Quippe cum hæc genealogia ter repetatur, hîc & cap. ſeq. & cap. 1. lib. 1. Paralip. omnes Hebræi codices vbique conſtanter aſſerunt Arphaxad genuiſſe τ̀ Σαλὰ, abſque vlla mentione τȣ̃ Kainan. 2. Atque id ipſum tradunt Philo, & Ioſephus, & Chaldæi paraphraſtæ, & Perſæ, & Arabs vterque, & vulgatus interpres. 3. Quid quod apud ipſos Septuaginta Kainan non comparet cap. 1. lib. 1. Par. in editione Romanâ & Pariſinâ quæ ſic habent v. 17. ὑιοὶ Σὴμ, Αιλὰμ, ϗ Ασσȣ̃ρ, ϗ Αρφαξὰδ, Σαλὰ, Ἔβερ, &c. 4. Apud Ioſephum & Euſebium Beroſus Chaldæus Græcis interpretibus antiquior Abrahamum ita deſcribit: Μετὰ δὲ τ̀ κατακλυσμὸν δεκάτῃ γενεᾷ παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν δίκαιος ἀνὴρ, μέγας, ϗ τὰ ȣ̓ράνια ἔμπειρος, *Poſt diluuium decima generatione, vir quidam extitit iuſtus, eximius, & cæleſtium peritus*, &c. B

Ioſ. Antiq. l. 1. c. 8. Euſeb. l. 9. præp. Euág.

Quibus verbis Cainan ex hoc catalogo neceſſario excluditur. Nam ſi inſeratur Cainan, non vixerit Abraham decimâ poſt diluuium generatione, ſed vndecimâ. 5. Libro primo Paralipomenon verſus 24. primi capitis habet tantum tres voces שם ארפכשד שלח *Sem, Arphacſad, Sela*, quæ ſingulæ habent ש S. Atque id Maſorethæ in margine obſeruant, hunc verſiculum C eſſe ex eorum numero דאית בכל מליהון שין *in quorum di[c]tionibus omnibus eſt Scin*. Quæ nota erit falſa, ſi Cainan inſeras inter Arphacſad & Sela. 6. Inſerto Cainan ſtare non poteſt Iudęorum veterum epilogiſmus, iuxta quem in duratione mundi numerantur annorum ב׳ אלפי תהו *duo millia tohu* id eſt ſub lege ab Abrahamo nato vſque ad aduentum Meſſiæ. 7. Quod pæne omiſeram, Samaritani codices, qui tam ab Hebræis quàm à Græcis multum differunt in ſupputatione annorum, in numero generationum ſunt Hebræis plane gemini. Vtrobique enim habetur Arphaxad genuiſſe τ̀ Σαλὰ. Patet id ex collatione quam inſtituit Euſebius inter τ̀ παρὰ Ιȣδαίοις Ἐβραϊκὸν & τ̀ Σαμαρειτικὸν Ἐβραϊκὸν, in Chronico edit. Scalig. pag. 9. & 10.

Talmud. Tract. Sanhedrin, c. Helec.

Itaque inter Lucam & Moſem concordiam aliter poſſe iniri non video, D quam ſi accedamus ſententiæ Cornelij à Lapide Ieſuitæ non incelebris; qui errore librariorum putat nomen τȣ̃ Καϊνᾶν in ſacrum textum irrepſiſſe, atque adeo in editionem LXX Interpretum. Et verò id ab illo temerè non aſſeri multa ſuadent, imo perſuadent. 1. Quod Philo & Ioſephus, quos Græcam editionem in aliis ſequi palam eſt, huius Cainan non meminerunt. 2. Quod doctorum veterum prope antiquiſſimus Theophilus Antiochenus, hanc genealogiam ita referens vt in numero annorum Græcos apertè ſequatur κατὰ πόδα, tamen expreſsè ſcribit Arphaxad genuiſſe Salam, Caïnane prorſus omiſſo. Ἀρφαξὰδ, inquit, ἐτέκνωσε Σαλὰ ὢν ἐτῶν ρλε. 3. Addit idem à diluúio ἕως τεκνογονίας Ἀβραὰμ, id eſt vſque ad natum E Iſaac, numerari ἔτη ͵αλϛ annos *1036*, cum ex ſupputatione Græcorum addito Caïnan anni numerandi ſint *1166*. 4. Theophilo ſuppar Irenæus lib. 3. cap. 33. Lucam oſtendere refert Chriſti genealogiam *vſque ad Adam ſeptuaginta duas generationes habere*. At ſi Caïnan inſeratur, reperientur

Theoph. l. 3. ad Autol.

A ſeptuaginta tres. 5. Neque id aliter definiuit hiſtoricus inſignis Iulius A-
fricanus quem Euſebius in hæc verba citat in Græco Chronico pag. 9. edi-
tionis Scalig. Γενεαλογία τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ τὸν Ἀφρικανόν. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Σὴμ
ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξάδ, Ἀρφαξὰδ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλε γεννᾷ τὸν Σαλᾶ, *genealogia A-
braami iuxta Africanum. Poſt diluuium Sem generauit Arphaxad, Ar-
phaxad autem cum eſſet annorum 135 genuit Sala.* Paulo poſt idem repetitur
tanquam κατὰ τὴν τῶν ο ἑρμηνείαν *iuxta Græcorum Septuaginta verſionem:* Ἀρ-
φαξὰδ γενόμενος ἐτῶν ρλε γεννᾷ τὸν Σαλᾶ. 6. Eôdem pertinet quod Epiphanius
in lib. de ponderibus & menſuris §. 22. numerari obſeruat εἰκοσιδύο κεφά-
λαια ἀπὸ Ἀδὰμ ἄχρι τοῦ Ἰακώβ *viginti duo capita ab Adamo vſque ad Iaco-*
B *bum*; Eſſent enim viginti tria, ſi Caïnan insereretur. 7. Sed & idem Hæreſi
55. quæ eſt Melchiſedechianorum, diſertè ſcribit Arphaxad genuiſſe Sa-
lam: Ἀρφαξὰδ δὲ ρλε ἐτῶν ὢν ἐγέννησε τὸν Σαλά; quamuis cætera mordicus hæ-
reat Græcorum ſupputationi. 8. Hieronymus itidem, libro quæſtionum
in Geneſim, in quô collatis Græcis & Hebræis exemplaribus, ſicubi dif-
ferunt ſedulo notat, ſcribit ſimpliciter Arphaxad genuiſſe Sale, nec vllam
obſeruat diſcrepantiam inter codices. 9. Denique vetuſtiſſimum illud
N. T. exemplar quô Beza vſus eſt, nihil habuit de Caïnan, vt ipſe teſtatur
in Notis.

C Proinde cum ſit veriſſimile primis poſt Chriſtum ſæculis, ſaltem in ple-
riſque Lucæ & LXX Interpretum verſionis exemplaribus non comparuiſ-
ſe nomen Cainan; ſi quæras vnde factum ſit vt in hæc & illa deinceps
non irrepſerit modo, ſed & ita intruſum fuerit vt iam fere vnanimi con-
ſenſu recipiatur: Reſpondebo meum non eſſe diuinare. Tamen ſi conie-
cturæ eſt locus, cum Lucæ cap. 3. verſ. 37. agatur de Cainan filio Enos,
fortaſſe non videbor procul à ſcopo aberraſſe, ſi dixero ſcribarum incuriâ
vocum ordine perturbato, transferri potuiſſe voculam ex illô verſu in præ-
cedentem, id eſt in verſum 36. Quô errore ſemel admiſſo, & in Lucæ ali-
quot exemplaria propagato audaculos homines id ipſum inſeruiſſe in Græ-
câ Seniorum editione, vt quam corruptam eſſe putarent, propter diſſen-
D ſum à Lucâ. Argumento ſit quod Gen. 11. 13. 14. 15. τῷ Καϊνᾶν & τῷ Σαλὰ iidem
plane tribuuntur anni tam generationis quàm vitæ poſt generationem
actæ. Vterque enim anno ætatis 130 generaſſe & annis 330 ſuperſtes fuiſ-
ſe legitur. Vnde valde veriſſimili ratione colligas id quod LXX Seniores
de ſolo Salâ ſcripſerant repetiiſſe ſcribas, vt commentitiô Cainani eadem
tribuerent.

Porro licet eandem ſcribis non tribuam ἀναμαρτησίαν quam ſcriptori-
bus ſacris, non tamen inde ſequitur quod nonnulli ſubinde oggerunt,
actum eſſe de fide & doctrinâ ſalutis, & in eâ nihil eſſe certi. Quis enim in
aliis ferat ſic argutantem? In Liuij & Suetonij ſcripta quidam errores irre-
E pſerunt. Ergo in hiſtoriâ Romanâ nihil eſt certi, & in iis quæ de Hanniba-
le, aut Iulio, aut Auguſto leguntur, nutat fides. Ariſtotelis Græci codi-
ces ſunt alicubi mendoſi; Ergo quid ille ſenſerit de rebus Philoſophicis
certo ſcire haudquaquam poſſumus. Quamuis exemplum ſit valde diſpar:
Nam multo aliter inuigilat Dei prouidentia, vt ſacros Scripturæ codices

ab errore præſtet immunes, ſaltem in iis quæ ad fidem & ſalutem ſunt A
abſolutè neceſſaria. Vnde eſt quod vtut Hebræi & Græci codices varient in minutulis, & ſacri textus interpretes ſæpe in diuerſa abeant, tamen in fidei capitibus & τῶν νόμου τοῖς βαρυτέροις, eadem vbique doctrina occurrit, non iã dico in αὐτογράφοις, ſed & in verſionibus corruptiſſimis. Sed de hoc argumento plura qui volet, legat accuratiſſimum ſcriptorem Fridericum Spanhemium in eximio opere de dubiis Euangelicis. Nos ad alia properamus.

Sela vel Sala Suſianorum creditur eſſe conditor. Euſtathius Antiochenus in Hexaemero: Σαλὰ ἀφ᾽ οὗ Σουσιανοί. Eodem redit quod Euſebius ab eô deducit Coſſæos. Coſſæi enĩ ſunt in Suſianâ. Ptolemæus lib. 6. c. 3. Κατέχουσι B
δὲ τῆς Σουσιανῆς τὰ μὲν ἐπὶ θαλάσσῃ Ἐλδιμαῖοι (lege Ἐλυμαῖοι vt inferius) τὰ δὲ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ Κοσσαῖοι *tenent autem Suſianæ maritima Elymæi, quæ verô ad Aſſyriam Coſſæi.* Huic ſententiæ non parum inde accedit roboris quod vna ex Suſianæ præcipuis vrbibus *Sela* vocatur, tanquam à Selâ conditore. Ammianus lib. 23. *His tractibus Suſiani iunguntur, apud quos non multa ſunt oppida. Inter alia tamen eminet Suſa, ſæpe domicilium regum, & Arſiana* (alij *et Ariana*, lego vt in Ptolemæo *& Tariana*) *& Sela.* In Ptolemæo ſcribitur Σέλη. Illam πινακογράφοι ad Eulæum amnem deſcribunt infra Suſa, quibus ab vbertate liliorum nomen eſſe alibi docebimus. C

CAPVT DECIMVM QVARTVM

Eber Peleg & reliqui Eberi filij vſque ad Abrahamum.

Ebræorum nomen non eſſe ab Abrahamo, nec à traiectu Euphratis, ſed ab Ebere. Ebræi tamen vocantur non omnes Eberi poſteri, ſed qui Eberi linguam, id eſt Ebræam ſeruarunt incorruptã. Hos in remotas terras non fuiſſe diſperſos. Arpaxad Arrapachitidi in Aſſyriâ, Sela Selæ in Suſianâ nomen dedit. An à Phaleg vicus *Phalga* ad Euphratem? *Phalga* potius à ſitu, quia inter duas Seleucias medius: פלגא *Phalga* ſignif. medium, vt rectè Arrianus non μετοπωρινὸν vt Iſidorus Charac. Sed legendum μεσόπορον. Heſychius, Suidas & Ptolemæus correcti. A Ragau Phalegi filio campus *Ragau* in lib. Iudith, id eſt Niſæus prope Ragas in viâ ex Perſide & Babylone ad Caſpias portas. Ibi equi CLM, vel CLXM. Aliæ vrbes D
cognomines in Mediâ ſedes Thare & Nachor. Charan id eſt Carrhæ. Amnis eiuſdem nominis. Locus ex Quadrati Parthicis emendatus. Carrhæi non ſunt coloniæ Macedonum, Caræ vrbs circa Macedoniam. *Sarug* vrbs prope Carrhas a Sarug filio Ragau dicta. Epiphanij commentum, Phaleg & Ragau auos Abrahæ in Europam deueniſſe. Ortum Phalegi tria inſigniunt. Diſperſionem gentium factam illo naſcente non moriente. Phalegi filius Ioctan.

EX Selâ natus eſt עבר *Eber*, cuius filius פלג *Phaleg*, nepos רעו *Reü* vel *Ragau*; pronepos שרוג *Serug*, abnepos נחור *Nachor*, adnepos תרח *Thare*, trinepos אברהם *Abraham*. De ſingulis fruſtra quæratur quibus populis nomen fecerint, quia omnes Ebræi fuerunt. Ebræos voco poſteros Eber non omnes, ſed eos duntaxat qui primitiuæ linguæ, hoc eſt E
Ebrææ vſum conſtanter retinuerunt. Hi autem ſunt maiores Abrahæ, qui Hebraicè loqui didicerat à patre, & is ab auo, & ſic deinceps vſque ad Eberũ Abrahæ tritauum, cui tam lingua quã natio Ebræa nomen debet.

Scio ſcriptores exoticos Ebræorum nomen ab Abrahamo deduxiſſe,

A Ita enim apud Euſebium aſſerit Artapanus κεκλεῖσθαι αὐτοὺς Ἑβραίους ἀπὸ Ἀβραάμου *eos vocari Ebræos ab Abrahamo*. Et Charax apud Stephanum: Ἑβραῖοι, οὕτως Ἰουδαῖοι ἀπὸ Ἀβράμωνος (ſic legendum non Ἀβραβῶνος) *Ebræi, ſic Iudæi* appellantur *ab Abramone*, id eſt Abrahamo. In quam ſententiam videtur propendiſſe Auguſtinus, qui de ciuitate Dei lib. 16. cap. 3. poſtquam Ebræos ex Ebere deduxit, aliam addit poſſe eſſe opinionem, *vt ex Abraham tanquam Abrahæi dicti eſſe videantur*. Proinde alibi de Chriſto ſic habet, *Nepos fuit Abrahæ, à quô gens cœpit Ebræorum*. Sed idem libro ſecundo Retractationum cap. 16. hunc locum retractauit: Atque id quidem meritò. Iis enim qui literas Hebræas in primo limine ſalutarunt, notum eſt עברים *Ebræos* & אברהם *Abrahamum* diuerſiſſime ſcribi. Vt Ebræos B taceam Abrahamo fuiſſe antiquiores vel ex eô conſtare, quod ipſe Abraham עברי *Ebræus* vocatur Gen. 14. 13. De cōſenſu Euang. l. 1. c. 14.

Sunt & alij quibus Ebræi dicti videntur à particulâ עבר *eber*, id eſt περὰ *trans, vltra*, quaſi περάται, quia eorum Patriarcha Abraham Trans-euphratenſis fuit. Ita ſenſerunt è veteribus Africanus, Origenes, Diodorus Tarſenſis, Chryſoſtomus, Theodoretus, è recentioribus Scaliger & alij. Tamen in Scripturâ certum eſt Trans-euphratenſes non dici עברים ſed אנשי מעבר נהר Vide 2. Sam. 10. 16. Eſdr. 4. 10. 11. &c. Præterea Ebræi nomen Abra- V. Euſeb. Chron. p. 9. & caten. in Geneſ. 14. & Chryſ. in Gen. Hom. 35. Et Theodor. in Gen. q. 60.
C hæ fuiſſet peculiare, non commune cum poſteris, quia ſolus fuit Tranſeuphratenſis. Denique Ebræorum gens etiam vocatur *Eber* Num. 24. 24. & *filij Eber* Gen. 10. 21. vt ab Ebere tam deduci ſcias Ebræorum nomen quam Iudæorum à Iudâ. Fruſtra obiicit Theodoretus Ebræos dici in Scripturâ ſolos Iudæos, non omnes filios Eber, Iectanæos putâ, Iſmaëlitas, Idumæos, Amalecitas, Moabitas, Ammonitas, Madianitas, &c. qui Ebræi nuſquam vocantur, quamuis Eberem patrem agnoſcant. Nam ratio eſt in promptu. Non vocabantur Ebræi, quia Ebraicâ linguâ neglectâ, populorum inter quos degebant ſermonem æmulabantur. Sic Laban in Meſopotamiâ Syro ſermoni aſſueuerat, Iſmaëlitæ in Arabiâ Arabico, &c.

Itaque maiorum Abrahæ fuit hæc prærogatiua, quod Ebræum ſermo-
D nem ſeruauerunt incorruptum, cum reliqui omnes etiam in Eberi familiâ, aut illum prorſus mutauerint, aut infecerint ſaltem cęterarum linguarum quaſi contagione quâdam. Cui priuilegio iunctum fuit alterum: quod cum alij plerique ſtatim poſt confuſionem linguarum, in remotiſſimas terras diſiecti ſint & diſſipati, his etſi non vni loco tanquam glebæ addictis, tamen liberum fuit manere in priſtinis ſedibus: Nec neceſſe habuerunt aliô diuagari. Proinde non conſtat vllum ex Abrahæ maioribus in longinqua diuertiſſe. Quin pleroſque circa Aſſyriam, in cuius finibus arca ſubſtitit, habitaſſe, vel ex Scripturâ vel aliunde probari queat. Sic Arphaxad Semi filius Arrapachitidi dedit nomen, quæ pars eſt Aſſy-
E riæ. Huius filius Sela Selæ vrbi in Suſianâ. Videri poſſit etiam Phaleg, vel è poſteris aliquis in aui memoriam dediſſe nomen vico Phalgæ ad Euphratem non procul à confluxu Chaboræ, ad quem Carrhas condidit Charan Abrahæ frater. Tamen Arriano aſſentior, cui Phalga ex eô nomen habet, quod ibi medium eſt inter duas Seleucias, Pieriam & Babyloniam.

Stephanus: Φάλγα, κώμη μέση Σελευκείας τῆς Πιερίας καὶ τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ: Ἀρ- A
ριανὸς ἐν ι Παρθικῶν: ἡ δὲ φάλγα γλώσσῃ τῇ ἐπιχωρίῳ τὸ μέσον δηλοῖ. Rectè: Nam & פלגא *phalga* Syris medium ſonat: Et Phalgam inter duas Seleucias præciſè mediam fuiſſe conſtabit ſpatia dimetienti à Chaboræ confluxu in Euphratem, vbi fuiſſe Phalgam ſcimus ex Iſidoro Characeno qui ſic habet in Stathmis Parthicis: *Inde* Φάλιγα *Phaliga* (Phalga) *vicus ad Euphratem qui Græcè dicitur* Μεζοπωρινόν. Et paulo poſt: Adiacet autem τῇ Φάλιγα *Phaligæ* (Phalgæ) *oppidum Nabagath quod alluit amnis* Ἀβούρας *Aburas* (Ammiano *Aboras*, Ptolemæo *Chaboras*, Nubienſi אלחבור *Alchabor*) qui in Euphratem influit. At quorſum quæ vox Arriano *medium* ſonat, ab Iſidoro μεζοπωρινὸν *Autumnale* redditur? nullus dubito quin Iſido- B
rus ſcripſerit μεσόπορον, id eſt *medium iter*. Heſychius: Μεσόπορον, μέσην ὁδῶν. Suidas: Μεσορῶν, μέσην ὁδῶν. Vtrobique legendum: Μεσόπορον, μέσην ὁδὸν, vel; Μεσοπορῶν, μέσην ὁδῶν. Ptolemæus mutato nomine & ſitu pro *Phalga* ad confluxum Chaboræ, *Phargam* ad Euphratem deſcribit oſtio Saocoræ propiorem.

Fuit & circa Aſſyriam campus *Ragau*, dictus à *Ragau* Phalegi filio. De eo ſic liber Iudith iuxta Vulgatam cap. 1. v. 6. *Nabuchodonoſor Rex Aſſyriorum, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugnauit contra Arphaxad* (regem Medorum vt conſtat ex verſu 1.) *& obtinuit eum* (id eſt vicit) *in* C
campo magno qui appellatur Ragau, circa Euphratem & Tigrim. Sed Græca paulo aliter: Καὶ ἐποίησε πόλεμον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ πρὸς βασιλέα Ἀρφαξὰδ ἐν τῷ πεδίῳ τῷ μεγάλῳ, τοῦτό ἐστιν ἐν τοῖς ὁρίοις Ραγαῦ. Καὶ συνήντησαν πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν. Summa eſt, bello inter Reges Aſſyriæ & Mediæ moto, ad campum Magnum in finibus Ragau, conueniſſe omnes montium vicinorum incolas & campeſtris regionis circa Euphratem & Tigrim. Itaque Niſæum campum ſignifi-
Strab. l. 11. cari puto quem in Mediæ & Armeniæ confiniis Strabo videtur deſcribere, cum illâc eos tranſire dicit οἱ ἐκ τῆς Περσίδος καὶ Βαβυλῶνος εἰς Κασπίους πύλας ὁδεύοντες *qui ex Perſide & Babylone ad Caſpias portas proficiſcuntur.* Herodo-
Herod. l. 7. cap. 4. tus etiam in Mediâ ponit: Ἔστι, inquit, πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὔνομά ἐστι Νίσαιον. Et Suidas idem habet voce Νίσαιον. Et verò magnum eſſe oportet cam- D
pum in quò alebantur equorum πεντεκαίδεκα μυριάδες *centum quinquaginta millia*, vt habet Arrianus in Alexandro lib. 7. vel etiam ἑκκαίδεκα μυριάδες *centum ſexaginta millia*, iuxta Diodorum lib. 17. pag. 621. Rectè me coniectaſſe ex eô colligere eſt quod in eodem tractu à Strabone deſcribuntur *Raga* vel *Ragiæ*, id eſt רעו *Ragau.* Verba ſunt: Εἰσὶ δὲ καὶ Ἑλληνίδες πόλεις κτίσματα τῶν Μακεδόνων ἐν τῇ Μηδίᾳ, ὧν Λαοδίκειά τε, καὶ Ἀπάμεια, καὶ ἡ πρὸς Ραγαῖς, αὐτὴ Ράγεια (vel Ράγα, vt Caſaubonus) τὸ τοῦ Νικάτορος κτίσμα, ὃ ἐκεῖνος μὲν Εὔρωπον ὠνόμασε, Πάρθοι δὲ Ἀρσακίαν, νοτιωτέραν οὖσαν τῶν Κασπίων πυλῶν πεντακοσίοις (manuſcripti ὀκτακοσίοις) που σταδίοις, *Sunt & Græcæ vrbes* E
in Mediâ à Macedonibus conditæ, in quibus Laodicea *& Apamia, & apud Ragas, quæ eadem Ragia, à Nicatore condita* (id eſt reſtauratæ) *quam ipſe Europum vocauit, Parthi autem Arſaciam, quæ Caſpiis portis Auſtralior eſt quingentis* (alij *octingentis*) circiter ſtadiis, id eſt CM paſſ.

A Arrianus l. 3. Ragas à Caſpiis portis vnius diei itinere diſtare ſcribit, nempe equitis expediti. *Alexander*, inquit, *è Perſide* ἀφικνεῖται ἐς Ῥάγας ἑνδεκάτῃ ἡμέρᾳ, διέχει δὲ ὁ χῶρος οὗτος ἀπὸ τῶν Κασπίων πυλῶν ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς ἐλαύνοντι ὡς Ἀλέξανδρος ἦγε *Vndecimâ die Rhagas peruenit. Diſtat hic locus vnius diei itinere à Caſpiis portis vrgenti quô modô Alexander*, qui tum Darium inſequebatur tantâ feſtinatione vt multi equi perierint. Pro Ῥάγα Caſaubonus Ῥάγα legit ex Stephano: Ῥάγα πόλις ἐν Μηδίᾳ, &c ἐκτισμένη ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος. Ἐκαλεῖτο δὲ Εὔρωπος, μετωνομάσθη δὲ καὶ Ἀρσάκη ἀπὸ Ἀρσάκου βασίλεως Περσῶν. Apparet de eâdem agi. Ῥάγα in Stephano ſingulare eſt, aliis plurale, vnde Tobias paſſim, ἐν Ῥάγοις τῆς Μηδίας. In Ptole-
B mæo Rhagæa, Europus, & Arſacia ſunt tres diuerſæ vrbes, illa in Parthiâ, hæ in Mediâ, omnes in locis à Caſpiis portis remotiſſimis. Proinde commune nihil habent cum Ragâ de quâ in præſens. In Iſidoro Characeno Ῥαγαῦ *Ragau* Mediæ vrbs eſt in Margianæ finibus. Sed eidem Ῥάγα καὶ Χάραξ *Raga & Charax* ſunt vicinæ vrbes, quarum illa eſt μεγίστη τῶν μετὰ τὴν Μηδίαν *Medicarum maxima*; hæc ὑπὸ δὲ ὄρος ὁ καλεῖται Κάσπιος, ἀφ' οὗ Κάσπιαι πύλαι *ſub monte Caſpio à quô Caſpiæ portæ.*

Iam ex Scripturâ conſtat Tharam Abrahæ patrem habitaſſe in Chaldæorum oppidô Vrâ, de cuius ſitu abundè dictum, atque inde migrauiſſe Gen. 11. 28. 31.
C *Charan*, vrbem Meſopotamiæ, quam de filij Charan nomine ſic dici voluit, qui paulo ante fatis conceſſerat. Græci & Romani Scriptores Carrhas vocant, Craſſi clade nobile oppidum, ad fluuium cognominem, ſiquidem Stephano credimus, Κάρραι, inquit, πόλις Μεσοποταμίας, ἀπὸ Καῤῥᾶ ποταμοῦ Συρίας *Carrhæ vrbs Meſopotamiæ à Carrhâ Syriæ fluuio.* Idem alibi ex Quadrati Parthicis: Βόγχναι, ἔθνος τοῖς Καῤῥηνοῖς παρακείμενον, μέσον Εὐφράτου καὶ Κύρου ποταμοῦ *Bonchnæ gens Carrhenis adiacens inter Euphratem & Cyrum fluuium*: Lege vt prius Καῤῥᾶ ποταμοῦ *Carrham fluuium*: Forte eſt fluuiolus aliquis in Chaboram influens. Tam vrbi quam fluuio nomen à Charan fratre Abrahæ. Itaque Arabes hodieque חראן *Charan* vel *Charran* vocant. Vide Geographum Arabem ſextâ parte Climatis quarti. Proinde
D merito ſuſpectum quod Dionis lib. 37. Carrhæi leguntur eſſe Μακεδόνων ἄποικοι *Macedonum coloni.* Caræ quidem in Polyæno lib. 4. vrbs eſt Macedonica vel Thracica niſi fallor, quam Philippus fruſtra obſedit. Sed huius colonos eſſe Carrhæos Meſopotamiæ nemo ſcripſit quod quidem ſciam. Eadem *Nachor* vocatur Gen. 24. 10. de nomine alterius fratris Abrahæ.

Ragau filium habuit *Sarug*, à quô nepotum aliquis סרוג *Sarug* vocauit Clim. 4. p. 6 vrbem Carrhis vicinam quam Arabs Geographus Charan ſeu Carrhas euntibus à Ponte Manbeg occurrere à ſiniſtris dicit, nec diſtare à Carrhis pluſquam diei itinere. Pons Manbeg eſt ſuper Euphratem bidui itinere infra Samoſata. Puto eſſe Zeugma Ptolemæi & aliorum.

E Ex his cum conſtet plus ſatis Abrahæ maiores & cognationem omnem primo in Aſſyriâ & vicinis locis, deinde Carrhis habitaſſe, mirum vnde hauſerit Epiphanius Phaleg & Ragau, illum atauum hunc abauum Abrahæ in Europam deueniſſe, & cum Scythis ac Thracibus, quorum condi-

tor eſt Thiras, in vnum corpus coaluiſſe. Hæc enim illius verba ſunt, in epiſtola ad Acacium & Paulum: Φαλὲκ καὶ Ραγαῦ, οἵτινες, ἐπὶ τὸ τῆς Εὐρώπης κλῖμα νενευκότες, τὸ τῆς Σκυθίας μέρος, καὶ τοῖς αὐτῶν ἔθνεσι προσεκολλήθησαν, ἀπὸ τῆς τοῦ Θήρας ἡλικίας, καὶ ἐπέκεινα, ἐξ ὧπερ οἱ Θρᾷκες γεγόνασι *Phaleg & Ragau, qui cum ad Europæ clima diuertiſſent Scythiam verſus, cum ipſarum gentibus coaluerunt inde ab æuo Thiras & deinceps, ex quo Thraces orti ſunt.* Quin Phaleg & Ragau Hebræi fuere & Hebrææ linguæ puritatem tranſmiſerunt ad poſteros: nec procul receſſerũt ab iis terris in quibus patres conſenuerant. Proinde in Mediæ & Armeniæ confiniis diu fuit illuſtre nomen *Ragau* vt probauimus, & eius nepotes Thare & Abraham Vræ degebant, quæ nec ipſa ab Armeniâ multum erat diſſita, vt ex Ammiano conſtat. Inde itum Charras, & tandem in Chanaan.

Pelegi ortum tria inſigniunt. 1. Ætatis hominum inſigne decrementum. Cum enim aui eius omnes vixerint ſupra quadringentos annos, nec ipſe nec è poſteris quiſquam attigit annum CCXL. 2. Linguarum confuſio de qua egimus. 3. Diſperſio gentium in varias terrarum oras. Quod, cum Ioſepho & Auguſtino, illo naſcente contigiſſe credimus; Atque hinc factum vt à patre Peleg vel Phaleg, id eſt diuiſio, nominaretur. Nam ſi gentium diſperſionem ad Phalegi mortem cum Hebræis & Hieronymo reieceris, incides in Nini tempora, & Tharæ patris Abrahami. Quô tempore eſt certo certius magnam partem τῆς οἰκουμένης dudum habitari cœpiſſe. Nec timendum ne centum annorum ſpatium quod interceſſit inter diluuium & natum Peleg, ſit breuius quam vt potuerint tam paucis annis tot gentium conditores è tribus Noæ filiis propagari. Nam ſi ponas ſingulis annis ſingulos generaſſe, & liberis ſic naſcentibus eandem tribuas fœcunditatem ab anno ætatis viceſimo, aſſero ſæculo illo potuiſſe ex illis tribus naſci hominum plura millia, quod demonſtrare ſit facillimum, ſi tanti eſſet.

Ioſeph. Antiq. l. 1. c. 7. Auguſt. de ciuit. Dei l. 16. c. 16.

Iam quod ſupereſt excutiendum, Eber præter Phalegum, ex quô deſcendit Abraham, alterum genuit filium miræ fœcunditatis, Iectanem ſcilicet, cuius filios tredecim recenſet Moſes, totidem gentium conditores. Quarum nomina & ſitum cum accuratè deſignet ſacer ſcriptor, mirum eſt huius loci interpretes, quoſcumque videre contigit, toto cælo aberraſſe, & in clarâ luce cæcutiuiſſe, quod in iis quæ ſequentur ſpero me palam facturum; non animo carpendi quenquam (hoc abſit à moribus noſtris) ſed vt eluceſcat veritas.

A

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Joctan vel Iectan יקטן Gen. 10. 25. 26.

In Ioſepho Ioctan cum filiis tredecim habitaſſe legitur circa Cophenem Indiæ fluuium & vicinam *Syriam*. Euſebius legit *Seriam*, & Hieronymus *Ieriam*. Reſcribendum *Ariam*, vbi Cophen vel Cophetes teſte Plinio. At Iectanis & filiorum veſtigia ibi nulla ſunt. Nam *Sabæ* Dionyſij ab aliis vocantur Sibæ. Et Ophir à Cophene plurimum diſtat. Cum veteres hîc parum viderint, nec ſatis ſibi conſtent, non debuiſſe recentiores eos hîc ſequi mordicus. Iectanen in Arabiâ aromatiferâ ſediſſe probatur ex teſtimonio Arabum, à quibus vocatur *Cahtan* & *Iectan*. Inde *Catanæi* populi in Ptolemæo, & *Baiſat Iactan* vrbs Arabiæ. Homeritas Amanitas ad Iectanem referunt. Theophanes & Anaſtaſius & Euthymius Homeritas Arabiæ πέζαν occupaſſe à mari Rubro ad mare Indicum. Eoſdem Amanitas dici pro Iemanitis, quia *Ieman*, id eſt Auſtralem Arabiæ partem obtinent. B

IOctan cum filiis tredecim legitur in iis locis fixiſſe ſedes per quæ à Meſâ itur Sepharam montem Orientis Gen. 10. 30. id eſt, ſi Ioſepho credimus, ἀπὸ Κώφηνος ποταμοῦ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς πρὸς αὐτοῦ Συρίας τινὰ *à Cophene fluuio Indiæ & Syriæ quæ ad ipſum eſt loca quædam.*

Atqui vtvt Indiam cum nonnullis extendas vſque ad Cophenem amnem, tamen ibi nulla Syria eſt. Loco Συρίας Euſebius habet Σηρίας in C locis Hebraicis voce *Ophir*: Ωφείρ, inquit οὗ τοὺς υἱοὺς ἀπὸ Κωφῆνος ποταμοῦ, ἕως τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς πρὸς αὐτῆς Σηρίας κατῳκηκέναι Ἰώσηππος ἱστορεῖ. Ita etiam in Σωφηρᾷ. At Hieronymus vtrobique *Ieriam*, habet & *Ieiram* & in traditionibus Hebraicis: *Poſſederunt à Cophene fluuio omnem regionem quæ vocatur Jeria.* Sed hactenus nihil actum eſt, quia in India & vicinis locis tam fruſtra quæras *Seriam* aut *Ieriam* quam *Syriam*.

Itaque haud dubie Ioſephi locus in mendo cubat. Et pro Συρίας, vel vt legerunt Euſebius & Hieronymus Σηρίας aut Ιερίας reſcribendum eſt Ἀρίας, vt hæc ſit mens Ioſephi, habitaſſe filios Iectan à Cophene fluuio Indiæ, καὶ τῆς πρὸς αὐτοῦ Ἀρίας τινὰ *& Ariæ quæ ad ipſum eſt loca quædam.* Aria nimirum Cophenem ſeu Cophetem amnem attingit; Aria inquam D late ſumpta, provt præter Arios propriè dictos, Gedroſos etiam & Arachotas, & Paropamiſadas complectitur. Plinius: *Adiiciunt quatuor Satrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios, Paropamiſadas, vltimo fine Cophete fluuio, quæ omnia Ariorum eſſe aliis placet.*

Sed hæc Ioſephi ſententia quo fundamento nitatur nemo facile dixerit: Cum is hoc nudè aſſerat, neque rem excutienti propius vlla ibi *Meſa* occurrat, aut locus vllus *Sephar* nomine, aut populus vel ipſi Iectan vel vni ſaltem filiorum eius cognominis. Scio quid hîc docti afferant, ſaltem à Saba filio Iectan Sabas eô loco cenſeri à Dionyſio Periegete, cuius verba ſunt:

E Τῶν δὲ μέσοι ναίουσι Σάβαι.

Horum autem fluminum *medij habitant Sabæ*, id eſt inter Aceſinem, Hydaſpem & Cophetem, de quibus proximè egerat. Sed vt taceam hos Sabas in Indiâ fuiſſe trans Cophetem non cis Cophetem in Ariâ, quam aſſignauit Ioſephus filiis Iectan: In Dionyſio pro Σάβαι legendum Σίβαι rectè

monet Salmaſius ὁ μέγας. Quippe in Indiâ Sabas nemo alius nominauit. A
Sed Sibarum meminere Strabo, Diodorus, Arrianus, Nonnus, Stephanus. Et Strabo quidem eos collocat inter Indum & Hydaſpem, quô locô Sabas Dionyſius. Itaque rectè omnino & ad mentem authoris, emendauit Dionyſij locum vir magnus quem diximus. Sed & emendandus Curtius qni Sobeos appellat. Proinde nulli iam Sabæ, nec vlla poſterorum Iectan in Ariâ aut Indiâ veſtigia iam ſuperſunt.

Strab. l. 15. Diod. l. 17. Arian. Ind. Nonn. Dionyſ. lib. 26. v. 218. Steph. in Σίβαι.

Quid quod hoc loco Veteres nequaquam ſibi conſtant, cum Ophir vnum è filiis Iectan faciunt incolam inſulæ Ophir ex quâ aurum afferebatur Solomoni. Ophir enim inſula, ad quam appellebant claſſes Hirami & Solomonis, non potuit eſſe in Ariâ, nec ad Cophetem: cum Aria & B Cophetes ſint ad Paropamiſi radices, & ab Oceano diſtent immenſum quantum.

Sed vt Lector ſemel & ſimul diſcat quam parum viderint in hoc negotio veteres: En de filiis Iectan Euſtathij Antiocheni verba Commentario in Hexaemeron: Υἱοὶ δὲ ἐγένοντο τῷ Ἰεκτὰν Ἀλμωδὰδ, ἀφ' οὗ Ἰνδοί. Σαλέφ, ἀφ' οὗ Βάκτροι. Ἀσαρμὼθ, ἀφ' οὗ Ἄραβες. Ἰαρὰχ, ἀφ' οὗ Καρμανοί. Ὀδοῤῥὰ ἀφ' οὗ Μάρδοι. Ἰεζεὴλ, ἀφ' οὗ Ἀῤῥιανοί. Δεκλὰ, ἀφ' οὗ Κεδρούσιοι. Γέβαλ, ἀφ' οὗ Σκύθαι. Ἀβιμεὴλ, ἀφ' οὗ Ὑρκανοί. Σαβὰν, ἀφ' οὗ Ἄραβες Εὐδαίμονες. Οὐφὶρ, ἀφ' οὗ Ἀρμένιοι. Εὐιλὰτ ἀφ' οὗ Γυμνοσοφισταί. Quibus in pleriſque conſonant Euſebius, & C author Chronici Alexandrini. Ita magna pars populorum Aſiæ, Indi nimirum, Bactri, Arabes, Carmani, Mardi, Gedroſij, Scythæ, Armeni, &c. deducuntur ex filiis Iectan. Et in gentes diuerſiſſimas, & regiones ab inuicem remotiſſimas diſtrahitur vnius viri familia, quam coniunctim habitaſſe docent Moſis Gen. 10. 30. *Et fuit habitatio eorum à Meſâ quâ venis Sephar montem Orientis.* Vt taceam ita recedi à ſententiâ Ioſephi & Hieronymi qui Iectanis omnes filios volunt habitaſſe circa Cophenem.

Itaque cum hâc in parte ſententia veterum nullâ probatione firmetur, & ſecum ipſa pugnet: non poſſum ſatis mirari cur recentiores interpretes hîc eorum veſtigiis hæreant ita mordicus, vt cum ad huius loci explicationem ventum eſt, vix aliud quicquam afferant quam gentes à Iectanis poſteris propagatas Indiæ loca inſediſſe à noſtra cognitione tam remota vt D nihil certi de iis ſciri poſſit.

Imo vt rem certam aſſero Iectanem & Iectanis poſteros neque Arianam inſediſſe, neque Indiam, ſed Arabiæ Fœlicis intima, quod euincunt hæ rationes. Primò, niſi aliud obſtet, vnicuique genti natales ſuos referenti credi par eſt. Europæi pro conditore ſuo celebrant Iaphetum ſeu Iapetum, Africani Ham ſeu Hammonem, Ægyptij Meſrem, Syri Aram, Phœnices χνᾶ ſeu Chanaanem, &c. Ita pridem apud Arabes inualuit hæc opinio Iectanē ſiue קחטאן Cahtanem (is enim eſt apud illos binomius) eſſe Arabum parentem, & repertorem linguæ Arabicæ. Ita ſtatuunt ſcriptores E inter illos magni nominis Ioſephus Ben-Abdillatif in opere genealogico, & Mohammedes Ben Iacob Sirazita apud authorem Alcamus. Atque hîc quidem Iectanem ſiue Cahtanem deſignat filium Eber, filium Sale, filium Sem, filium Noe, vt ſcias eum ipſum Iectanem innui de quo Moſes. Et

V. Gabr. Sion. de Orient. c. I.

A pro Iektane קחטאן *Cahtan* habetur in Arabicâ paraphraſi Pariſiis nuper editâ.

Præterea vt à Cahtane Καταβῖται *Catanitæ* populi Arabiæ Fœlicis leguntur in Ptolemæo, ita Iectanis nomen hodieque incorruptum ſupereſt in vrbe territorij Mechenſis בישת-יקטן *Baiſath-jektan*, paruâ quidem, ſed populoſâ, ædiumque ſtructurâ, camporumque & fontium amœnitate nobili. Ita deſcribitur ab Arabe Geographo ſecundi climatis parte quinta: Meridiem verſus à Meccâ ſeptem abeſt ſtationibus & vnâ ſtatione à mari Rubro.

Quid quod ne quiſquam hîc hæſitet, ignorans quæ pars Arabum in gente B tam latè diffuſâ ex Iectane traxerit genus; Scriptores idonei non deſunt qui gentes ex illo oriundas nominatim deſignant. Primus eſto Theophanes, Chronographus non incelebris circa initia noni ſæculi, qui de Iectanæis hæc habet: Εἰσὶ δὲ καὶ ἐνδότεροι αὐτῶν, μὴ ὄντες τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἰεκτὰν, οἱ λεγόμενοι Ἀμανῖται, τοῦτ᾽ ἔστιν Ὁμηρῖται. In præcedentibus agitur de Iſmaëlitis & Madianitis, atque eâ parte Arabiæ in quâ natus eſt Mahometh. Et ſequitur continuo poſt alios eſſe Arabes in interiore Arabiâ ex tribu Iectan qui dicuntur Amanitæ aut Homeritæ. Eadem plane legere eſt in Chronico Anaſtaſij qui Theophanem ſequitur κατὰ πόδα: *Sunt autem* C (inquit) *& his interiores, qui non ſunt de tribu ipſorum, ſed ex Jectan, videlicet hi qui vocantur Amanitæ, id eſt Homeritæ.* Quibus conſona ſunt hæc Euthymij in Maomethicis ſuis: Εἰσὶ δὲ καὶ ἐνδότεροι τούτων, οὐκ ἐκ τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ Ἰεκτὰν, οἱ λεγόμενοι Ὁμηρῖται, τουτέστιν Ἀμανῖται.

Bibl. Pat. Græcolat. to 2. p. 283.

Ibid.

Ibid. p. 308.

Iam qui ſint Homeritæ & Amanitæ non eſt obſcurum. Homeritæ à Marciano accenſentur Æthiopibus, quia ſunt illis proximi, Rubro mari ſolum interiecto, quâ parte eſt anguſtiſſimum. Quô faciunt hæc Procopij Cæſarienſis de bello Perſico lib. 1. Ὁμηριτῶν δὲ ἀντιπρὺ μάλιστα ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ Αἰθίοπες οἰκοῦσιν, οἳ Αὐξωμῖται καλοῦνται, *è regione autem Homeritarum in oppoſito continente Æthiopes habitant qui vocantur Auxumitæ.* Concinit alter Procopius, Gazenſis ſcilicet in 1. Reg. Ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Ὁμηρίτας, D κατ᾽ ἀντικρὺ δὲ εἰσὶ τῶν Αὐξουμιτῶν, μέση δὲ τούτων κἀκείνων ἡ θάλασσα, *Eos vocant Homeritas. Sunt autem è regione Auxumitarum, mediumque inter hos & illos eſt mare.* Tertium addo Ptolemæum qui Homeritarum vrbes ad Oceanum longo tractu deſcribit initio facto propemodum ab ipſis Arabici ſinûs faucibus. Sed cum à Sabæis Homeritas diſtinguant Plinius, Ptolemæus, Arrianus, alij: Tamen eos confundit & pro iiſdem habet Procopius Gazenſis quem diximus, & ante illum Philoſtorgius, qui libro ſecundo Sabæos aſſerit Σάβα μὲν πάλαι, ἀπὸ τῆς Σάβα μητροπόλεως, νῦν δὲ Ὁμηρίτας καλεῖσθαι *Saba quidem olim à metropoli Sabâ, nunc verò Homeritas vocari.* Vnde eſt quod idem lib. tertio Conſtantium legationem miſiſſe ſcribit E πρὸς τοὺς πάλαι μὲν Σαβαίους, νῦν δὲ Ὁμηρίτας καλουμένους *ad eos qui olim quidem Sabæi, nunc vero Homeritæ vocantur.* Ita etiam vetus author apud Surium, quem Baronius citat ad annum 522. *Ditione tenebat Arabiam Fœlicem, quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus.* Neque verò eſt abſimile quod contendit vir doctiſſimus, cui

Steph. in Ὁμηρῖται.

Stephan. in Χατραμωτίτης. debemus Philoſtorgium, in Vranio legendum pro Σαββαῖοι καὶ Ὁμηρῖται; provt à Stephano citatur, Σάββαι οἱ καὶ Ὁμηρῖται *Sabbæ*, id eſt Sabæi, *qui & Homeritæ*. In quâ ipſâ ſententiâ hodieque eſſe Arabas videtur poſſe colligi ex eô quod Nubienſis Geographus vrbem *Mareb* habitatam fuiſſe tradit ab Arabibus אלחמיריה Humairitis, ſeu Homeritis, quos addit ſuper- Clim. 2. part. 6. biâ ſuperaſſe cæteras gentes. Quippe *Mareb* eadem quæ veterum *Mariaba* vel *Meriaba* Sabæorum metropolis, vt habetur in Strabone lib. 16. Et verum nomen erat *Mareb*, vnde eſt quod Plinius lib. 6. cap. 28. *dominos omnium* interpretatur, vel *dominium* ſi mauis; quia Arabicè רב eſt *dominus* & מרבה *dominium*. Homeritæ ſcilicet, cum eſſent Arabum numeroſiſſimi Plinio teſte vbi ſupra, in regiones conterminas tantâ copiâ diffuſi ſunt, vt vicinarum gentium priſcum nomen aboleuerint.

Iidem Amanitæ vocantur pro Iemanitis, quia Arabiæ pars intima ad meridiem ימן *Ieman* vocatur. Nempe vt Hebræis ita & Arabibus ימין *Iamin* vel *jemin* primò dexterum, deinde meridiem ſonat, quia verſis ad Orientem, vbi volunt eſſe mundi anteriora, ad dexteram partem eſt meridies. Amanitas pro Iemanitis dixerunt mediæ ætatis ſcriptores quos citauimus, quomodo Athribum pro Iathreb vel Iathrippâ, quod fuit priſcum nomen vrbis Medinæ Pſeudoprophetæ natalibus famoſæ.

Vno verbo, cum ad Iectanis genus hi ſcriptores referunt Homeritas & Amanitas, eos intelligunt populos qui Arabiæ Fœlicis πέζαν occupant Oceanum verſus, ab Arabico ſinu vſque ad Perſicum. Huc mirè facit locus Marciani Heracleotæ de Rubro mari: ἐν τούτῳ δὲ τῷ μέρει τῆς θαλάσσης καὶ τὸ τῶν Ὁμηριτῶν ἔθνος τυγχάνει τὸ τῶν Ἀράβων ἐπάρχων γῆς, μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰνδικοῦ διήκον πελάγους, *in illa parte maris eſt gens Homeritarum quæ Arabum terræ imperat vſque ad initia Indici maris*. Vnde eſt quod in Philoſtorgio & Nonnoſo apud Photium Romani Imperatores Conſtantius & Iuſtinianus legatos ad Homeritas mittere non dedignantur. Et apud Surium & Metaphraſtem Homeritarum Rex Dunaan in eô exercitu quô Negran vrbem obſedit, conſcripſiſſe legitur hominum centum & viginti millia. Hæc in genere de Iectane; nunc de filiis agendum qui à prophetâ recenſentur.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

Almodad אלמדד *&*

Saleph שלף Gen. 10. 26.

Ab Almodad Almodæi, qui Græcis *Allumæotæ*. *Almodad* Chaldæo interpreti *Geometra*, & Saleph ὑδραγωγός. A quô *Salapeni* Ptolem. in tabulis perperam *Alapeni*.

TRedecim filiorum Iectan *Almodad* natu maximus, videtur dediſſe nomen *Almodæis* populis qui Græcis *Allumæotæ*. Hos in Ptolemæi tabulis reperies pæne in medio Arabiæ Fœlicis, prope fontes fluuij *Lar*, qui in mare Perſicum exit. In Græco textu Ptolemæi legitur Ἀλλυμαιῶται. In paraphraſi Chaldaïca Ionathanis deſcribitur *Almodad* tanquam inuen-

tor

A tor Geometriæ דמשח ית ארעא באשלין *qui menſurauit terram funibus*. Sed hoc commentum videtur ſolo niti nomine, quia Hebr. מודד *moded* eſt menſor. Sic qui ſequitur שלף *Saleph* שלף מוי דנהרותא *aquas eduxit è fluminibus*. Ita idem paraphraſtes ad nomen שלף Saleph palam alludens, quia שלף *Salaph* verbum eſt educere.

Is porro *Saleph* vel *Salep* pater fuit Salapenorum, qui à reliquis remotiores pæne vſque ad Arabiæ αὔχενα receſſerunt non procul à fonte Betij amnis. Tabulæ Ptolemæi perperam *Alapenos* pro *Salapenis* ſcribunt. Nam in Ptolemæi textu vocantur Σαλαπηνοί non Ἀλαπηνοί. Duo populi quos diximus, *Alumæotæ* inquam & *Salapeni*, Græcis parum noti fuerunt,
B quia in Arabiæ Fœlicis mediterraneis habitarunt à mari valde remoti.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

Hatſarmaueth חצרמות Gen. 10. 26.

Hoc nomen variè flecti propter ambiguum ſonum literarum ח & צ. Arabes dicunt *Hadramauth* vel *Chadramauth*. Patres *Aſarmoth*, *Sarmoth*, *Armoth*. Geographis regio *Adramyta*, *Chatramis*, *Chatramitis*; Incolæ *Athramotitæ*, *Chatramotitæ*, *Chatramotæ* &c. *Atra-*
C *mitæ* item & *Adramitæ* populi Arabum notiſſimi. Patres Arabum genus & linguam referre ad *Aſarmoth*, vt Arabes ad Iectanem. Tamen *Hadhramautica* dialectus rudior & incomptior. Regionis ſitus. Metropolis olim *Sabota*, *Sablata*, *Saubata*, hodie *Sebam*. Ibi cultus Deus *Sabis*, id eſt *Samis* Sol. B & M in illis locis maximè permutabiles. Eſt hodieque vrbs *Hadhramauth* regioni cognominis, vnde aloe Hadhramitica. Atthobo cognomen regum quid ſignificet. Regionem eſſe thuriferam ſed inſalubrem & thurilegis ſæpe lethiferam. Inde dici חצרמות id eſt *atrium* vel *regionem mortis*. Alia loca eiuſdem nominis. *Motho* Arabiæ locus in quo cæſus Antigonus ab Arabum rege *Rabilo* iuxta Vranium. Sed pro Antigono legendum Alexandrum, & pro *Rabilo Zabilum* vel *Zabelum*. R & Z cur confundant Arabes. *Rabil* Arabicè latronem ſignificat, inde lux Trogo. In odoriferis locis acontiæ ſeu iaculi, ſerpentis genus de quô Eſaias. Quod interpretes latuit hactenus. Adramitas Ptolemæus male diſtinguit à Chatrammitis.

QVamuis Arabicè חצרמות ſcribatur iiſdem literis, tamen pro *Hatſar-*
D *maueth*, apud Arabes ſonat *Hadhramauth* vel *Chadramauth*: apud Græcos in mille formas variatur hoc nomen propter ambiguum ſonum literarum ח & צ. Sciunt Hebraicè docti quid velim. In ſacrorum interpretum & patrum ſcriptis vulgo legitur Ἀσαρμώθ, vel truncata voce Σαρμώθ & Ἀρμώθ. Alicubi etiam Ἀτερμώθ. Regio Theophraſto Ἀδραμύτα, Dionyſio Periegeti *Chatramis*, Straboni *Chatramitis*. Incolæ Artemidoro *Atramotitæ*, Eratoſtheni & Plinio *Chatramotitæ*, Vranio *Chatramotæ*, Ptolemæo *Chatrimmitæ* & *Chatrimmititæ*, & in tabulis perperam *Chatramonitæ*. Nec ab his diuerſi ſunt *Atramitæ* vel *Adramitæ*, quamuis diſtinguant Vranius, Plinius & Ptolemæus.

Hos porro in Arabiâ fuiſſe ne patres quidem latuit; ita enim in He-
E xaemero Euſtathius Antiochenus, quo loco inſtituit cenſum filiorum Iectan: Ἀσαρμώθ ἀφ᾽ οὗ Ἄραβες, & Chronicum Alexandrinum: Σαρμώθ ὅθεν οἱ Ἄραβες. Et Euſebius in Chronico: Ἀραβώθ ἀφ᾽ οὗ Ἄραβες. Quod corruptum ex Ἀσαρμώθ vt apparet ex ipſo ordine. Nam poſt Iectanem Araboth primus ſequitur. Neque hûc parum facit Epiphanij locus in hæreſi Sethia-

norum, in quô vt doceat ex Geneſeos cap. decimo poſſe colligi quis cuiuſque linguæ ſit author, inter cætera hæc habet: ὡς Ἰωυὰν μὲν τὴν Ἑλληνίδα ἔσχεν &c. Μισρὲμ τὴν τῶν Αἰγυπτίων, Φοὺς (lege Χοὺς) τὴν τῶν Ἀξωμιτῶν, Ἀρμὼτ (lege Ἀσαρμὼτ) τὴν τῶν Ἀράβων *vt Iauan Græcam linguam vſurpauit &c. ita Meſrem Ægyptiorum, Chus Axumitarum, Aſarmot Arabum.* Itaque ex mente Epiphanij Iectanis filius *Aſarmot* vel *Hatſarmaueth* inuentor fuit ſermonis Arabici. Tamen Arabes altius aſcendunt vno gradu, & ſermonis ſui originem ad Iectanem vſque referunt, vt ex Arabum ſcriptis probat vir doctiſſimus & mihi amiciſſimus Gabriel Sionita in aureo libello de Orientalium vrbibus, religione & moribus. Et verò dialectus Hadhramautica hodie maximè contemnitur, & vt barbara reiicitur. Hinc in Giggeio חצרם (*Hadhrama*) *in ſermone errauit. Extremas vocales malè vocibus appoſuit.* שאער מחצרם (*ſairon muhaddhrimon*) *poëta vocibus barbaris vtens.* אלחצרמיה (*alhadhramiatho*) *barbaries linguæ*, &c. B

Hadhramauth vel Chatramitis, regio eſt Arabum myrrhifera & thurifera, apud Ptolemæum à Climace monte pertingens vſque ad Sachalitas. Metropolis Sabota Plinio, Sabbatha Arriano, Saubatha Ptolemæo, שבאם Sebam Arabi Geographo, vrbs fuit mediterranea, bene munita, vaſta, populoſa, ſexaginta templa muris includens, ſita in monte celſo ex cuius faſtigio in ſubiectos campos patebat proſpectus longe lateque. C

Clim. 2. part. 6.

Sabotis colebatur Deus Sabis cui thuris decimæ ſoluebantur. Plinius: *Thus collectum Sabotam camelis conuehitur &c. Ibi decimas Deo quem vocant Sabin, menſurâ non pondere ſacerdotes capiunt.* Docti Sabam intelligunt Sabæorum conditorem, quia Plinio Atramitæ ſunt Sabæorum pagus. Falluntur: Sabis eſt Sol. Id clarum erit cum Plinio conferenti Theophraſtum qui ſic habet: συνάγεται πανταχόθεν ἡ σμύρνα, καὶ ὁ λιβανωτὸς εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τοῦ ἡλίου, *congeruntur vndiquaque myrrha & thus in templum Solis.* Itaque videtur Plinius id ex Græco ſcriptore habere, in quo librariorũ errore qui β & μ ſæpe permutant, Σάβις fuerit pro Σάμις, id eſt שמש vel שמס Sol. Quamuis etiam Arabibus B & M ſint literæ promiſcuæ. Hinc locus vbi thus colligitur in Arabe Geographo vocatur מרבט *Merbat* & ברבט *Berbat*. Saracenorũ metropolis מכה *Meccha* & בכה *Beccha*. Smaragdus זמרגד *zamargad* & זברגד *zabargad*. Tale in Chald. paraphraſi מתנן *Matnã* & בתנן *Batnan* pro Baſan ſeu Batanæa, אמנא *Amana* Damaſci fluuius pro אבנה *Abana* 2. Reg. 5. 12. Γομολῖται Stephano pro Idumæis qui aliis *Gobolitæ. Merodac & Berodac.* Sic amphiſbæna Heſychio ἀμφίσμαινα *amphiſmæna*; & *promuſcis* idem eſt quod *proboſcis*. D

Plin. l. 12. cap. 14

Hiſt. Plant. lib. 9. cap. 4.

Notat Arabs Geographus clim. 1. part. 6. in terrâ H*adhramauth vrbem eſſe regioni cognominem, ab* ערן Aden quinque ſtationibus Orientem verſus diſſitam, vnde affertur אלצבר אלחצרמי *Aloe* H*adramitica*, cuius in Oriente multus vſus eſt, quamuis bonitate cedat aloe אלסקטרי *Socotrinæ*, id eſt inſulæ Socotræ ſeu iuxta veteres Dioſcoridis. Cætera pete ex Geographis. E

Vt Abimelec Paleſtinæ, Pharao Regum Ægypti, Cæſar Imperatorum proprium fuit nomen, ita אלתבע *Atthobo* Regum *Azarmauth* & *Hamir*,

A id eſt Chatramitidis & Homeritidis. Ita habetur apud Giggeium. Atthobo eſt aſſectator & diſcipulus: Quia pſeudoprophetæ veſtigiis inſiſtere ſe profitetur.

Notandum nomen חצרמות *Hatſar-maueth* vel *Hadhramauth* aliquid habere infame. Id enim Hebræis *atrium mortis* & Arabibus *regionem mortis* ſonat. Vnde liber nominum qui Hieronymo tribuitur: *Aſarmoth, atrium mortis.* Cuius nominis cauſam ſi roges, ecce tibi eam in promptu. Inter Arabiæ regiones thuriferas nominat Theophraſtus Ἀδραμύτα, vel vt legendum contendit Cl. Salmaſius Ἀδραμύωτα, id eſt חצרמות. Ita enim Plinius lib.12. cap.14. (In Solin. p. 490.) *Thura præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem vniuerſæ.*
B *In medio eius fere ſunt Atramitæ pagus Sabæorum, capite regni Sabota in monte excelſo, à quo octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera.* Et apud Ptolemæum *Chatrammitis* quod idem eſt ab Oriente contigui ſunt *Sachalitæ*, vbi *Sachalites* ſinus, quem ſic deſcribit Arrianus in periplo: (lib. 9. c. 7.) Ἄλλος ἐκδέχεται βαθύτατος κόλπος ἐπὶ πολὺ παρεκτείνων, ὁ λεγόμενος Σαχαλίτης, καὶ χώρα λιβανωτοφόρος. ὀρεινὴ δὲ καὶ δύσβατος, ἀέρα παχὺν ἔχουσα καὶ ὀμιχλώδη, καὶ ἀπὸ δένδρων φερόμενον τὸν λίβανον, *Alius ſequitur ſinus profundiſſimus, longo tractu extenſus, qui Sachalites nuncupatur; Et regio thurifera quæ montana eſt & aditu difficilis, aërem craſſum habens atque nubilum; & thus*
C *ſuper arbores creſcens.* Et paulo poſt: Μεταχειρίζεται δὲ ὁ λίβανος ὑπὸ δούλων βασιλικῶν, καὶ τῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ πεμπομένων. ἐπίνοσοι δὲ δεινῶς οἱ τόποι, καὶ τοῖς μὲν παραπλέουσι λοιμικοί: τοῖς δὲ ἐργαζομένοις πάντοτε θανατώδεις, *Colligitur autem thus à ſeruis regiis, & ab iis qui ſupplicio addicti ſunt: Loca ſcilicet valde ſunt inſalubria, adeoque illis etiam qui præteruehuntur contagioſa, illis autem operariis omnino mortifera.* Proinde thurifera regio meritò dicta eſt Arab. חצרמות *Hadramauth* regio mortis, vel Hebraicè הצר מות *Hatſar-maueth* atrium mortis. Quomodo loca quædam 1. Macchab. 14. 15. Ἀσαρεμώθ חצרי מות id eſt *atria mortis* dici coniectat Druſius ob peſtilentiam aëris. Et in Arabiâ deſertâ *Motho* quaſi lethifer dicitur ille pagus in quo fato functus eſt Antigonus Macedo. Stephanus ex Vranio: Μωθώ, κώμη Ἀραβίας
D ἐν ᾗ ἔθανεν Ἀντίγονος ὁ Μακεδὼν ὑπὸ Ῥαβίλου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀραβίων [ſup. ἀναιρεθεὶς] ὅ ἐστι τῇ Ἀράβων φωνῇ τόπος θανάτου; *Motho Arabiæ vicus in quô obiit Antigonus Macedo à rege Arabum Rabilo cæſus: Atque id Arabicâ linguâ deſignat locum mortis.*

Obiter notâ vel Vranium, vel Stephanum, vel exſcriptores hîc grauiter hallucinari. Neque enim Antigonus Macedo, ſed ſucceſſorum vnus Alexander ὁ Βαλᾶς vel ὁ Βάλλης in Arabiâ cæſus eſt. Nec cædis author Rabilus fuit, ſed Zabelus vel Zabdiel. Hiſtoria habetur 1. Macchab. 11.16.17. Καὶ ἔφυγεν Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀραβίαν, &c. Καὶ ἀφεῖλε Ζαβδιὴλ ὁ Ἄραψ τὴν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέστειλε τῷ Πτολεμαίῳ *Et fugit Alexander in*
E *Arabiam, &c. Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri miſit Ptolemæo.* Et Ioſephi antiquit. lib.13. cap. 8. Καὶ νικήσαντες εἰς φυγὴν ἔτρεψαν τὸν Ἀλέξανδρον. οὗτος μὲν οὖν εἰς Ἀραβίαν φεύγει *Et cum viciſſent* [Ptolemæus & Demetrius] *ad fugam Alexandrum compulerunt. Is igitur in Arabiam fugit.* Et paulo poſt: τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου κεφαλὴν ὁ τῶν Ἀράβων δυνάστης ἀποτεμὼν Ζάβηλος

ἀπέστειλε Πτολεμαίῳ *Alexandri vero caput amputatum Arabum dynaſta Zabelus miſit ad Ptolemæum.* Sed nihil mirum pro Zabelo vel Zabilo Rabilum ſcribi, cum apud Arabes Z & R vno ſolum puncto differant. Itaque harum literarum frequens eſt παραγραμματισμός. Hinc in Arabe Geographo paſſim legas *Chureſtan* pro *Chuzeſtan.* Et in Pandectario Matthęi Syluatici: *Reia, ſpelta, Galenus.* Reia id eſt ζειὰ. Item: *Rahaleb, muſcas.* Vera ſcriptura eſſet זהאלף *Zahaleph.* Pari ratione Rabilus ex Zabilo factus. Et ambigua ſcriptura alium errorem peperit; Nempe Alexandrum illum non ab Arabum dynaſtâ ſiue rege, ſed à latronibus captum & cæſum, quia Arabicè רביל *rabil* eſt latro. Trogus lib. 37. de eodem Alexandro: *Cum in fugam eſſet verſus, magna vi tempeſtatis oppreſſus ac deſertus, à latronbius capitur, perductuſque ad Gryphum interficitur.* Iam è diuerticulo in viam. A B

Eſt & alia ratio nominis חצרמות. Præter thus myrrha etiam & aloe & caſia & cinnamomum naſcebatur in Chatramitis, vt ſuo loco dicetur. Porro in odoriferis illis locis frequentiſſimi ſunt ſerpentes, quorum morſus ſunt lethiferi. Agatharchides cap 50. vbi de Sabæis & Arabiâ Foelici: Περὶ δὲ τοὺς δρυμοὺς τῶν εὐωδῶν γένος ἐστὶν ὄφεων ἰδιώτατον πάντων, οἱονεὶ φθονούσης τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιτεύγμασι τῆς τύχης, καὶ παραπλεκούσης τἀγαθῷ τὸ βλαβερὸν *in ſaltibus rerum odoratarum ſerpentis eſt genus omnium inſolentiſſimum, quaſi fortuna inuidens tam largis terræ commodis bono malum attexat.* Addit eſſe ſerpentem colore puniceo, longitudine ſpithamæ, δῆγμα δὲ ἀνίατον, ἂν τοῦ λαγόνος ἀνώτερον αἱμάξῃ *& morſum eſſe inſanabilem, ſi ſupra ilia ſaucianit.* Apparet deſcribi acontiam qui in viatores inſiliens lethale vulnus infligit. Itaque vbi habetur in ſequentibus: τὴν πληγὴν δὲ δίδωσι παλλόμενον εἰς ὕψος, *plagam autem infert vibratus in altum;* pro παλλόμενον legi malim ἁλλόμενον. Quomodo habetur in Diodoro lib. 3. pag. 126. δήγματα δὲ ποιοῦνται παντελῶς ἀνίατα, δάκνουσι δὲ προσπηδῶντες, καὶ ἁλλόμενοι πρὸς ὕψος αἱμάττουσι τὴν χρῶτα. Et in Strabone lib. 16. pag. 778. Ὄφεις δὲ σπιθαμιαῖοι, φοινικοῖ τὴν χρόαν, προσαλλόμενοι καὶ μέχρι λαγόνος, τὸ δῆγμα ἔχοντες ἀνήκεστον. His ſerpentibus à ſaltu nomen Arabicum in Auicennâ קפאזה & Hebraicum קפוז Eſ. 34. 15. Quam Eſaïæ vocem ab interpretibus hactenus non intellectá explicaui pluribus in libro de animalibus. Pro iaculis ſeu acontiis ſerpentes ſubalatos iis in locis deſcribit Herodotus Muſâ tertiâ: τὰ γὰρ, inquit, δένδρεα ταῦτα τὰ λιβανωτοφόρα, ὄφιες ὑπόπτεροι μικροὶ τὰ μεγάθεα, ποικίλοι τὰ εἴδεα, φυλάσσουσι, πλήθεϊ πολλοὶ περὶ δένδρον ἕκαστον *Thuriferas enim illas arbores obſeruant ſerpentes ſubalati, exiguâ ſtaturâ, verſicolori ſpecie, magno numero circa ſingulas arbores.* Etiam Plinius obiter meminit lib. 12. cap. 17. vbi ſtyracem Arabes vrere tradit *ad ſerpentes fugandas in odoriferis ſyluis frequentiſſimas.* Itaque cum vel aëris ratione, qui eſt νοσώδης & θανατώδης, vel propter ſerpentum copiam, quorum morſus ſunt lethiferi, loca illa ſint parum tuta, & multis periculis obnoxia, non dubito quin nomen חצרמות *Hadhramauth*, id eſt regio mortis, ſit factum ex argumento. Atque id expreſsè habetur in libro cuiuſdam Arabis de proprietatibus rerum quem Ariſtoteli tribuunt: Hadramot locum eſſe *vbi ventus*, id eſt aër peſtilens, *multos homines interficit.* C D E

A Quod dixi Adramitas apud Ptolemæum & alios perperam diſtingui à Chatrammitis, patebit cum Ptolemæo conferenti Geographum Arabem in quo populi *Hadhramauth* ſoli occupant quicquid terrarum vtriſque aſſignatur à Ptolemæo. Nempe vt idem fluuius Chaboras & Aboras, eadem regio Choſroene & Oſroene, Chattenia item & Attene prope Gerrhæos, iidem populi Chalybes & Alybes apud Strabonem, ita iidem populi Chatramitæ & Atramitæ vel Adramitæ, eadem regio Chatramotis & Atramotis, prout Hebræa & Arabica aſpiratio adſcribitur vel negligitur. Ita pridem coniecerat Salmaſius ὁ πάνυ in Solinum pag. 490. Ego vt rem certam aſſero iis quos dixi ſimul collatis. Atque id probare eſſet ob-
B uium, ſi tanti eſſet. Sed ad alia properamus. Tantum libet pauca addere de loco vnde thus aduehebatur, quia in eius deſignatione parum ſibi conſtant veteres.

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

De loco Arabiæ vnde thus aduehebatur.

Thus à candore dici Hebr. לבונה *lebona*, vnde Græcè λίβανον. Arabicè כנדר *chonder* ex Gr.
C χόνδρος. Latinè thus quaſi θύος, id eſt θυμίαμα. Thus neque ex Indiâ afferri, neque ex Aethiopiâ, neque ex Panchaiâ, neque ex monte Libano, ſed è Sabæis. Sacros & profanos ſcriptores ita teſtari. Quatuor Arabiæ loca aromatifera in Theophraſto. Loca thurifera Eratoſthenem ſinui Arabico, Ptolemæum Perſico admouere. Thus ibi naſci vbi myrrha, nempe in Chatramotite & vicinis locis. Cana thuriferæ emporium; Regio thurifera ad ſinum Sachalitem, & Syagrum promontorium, vnde thus Syagrum. *Moſcha* portus. Regio Abaſenorum prope Chatramotas apud Geographos Arabes. *Merbat & Seger* vnde thus aduehitur vbi ſint. An *Merbat* & *Aſec* ſint veterum *Mephat* & *Aſcitę*. Mare Indicum ibi eſſe mirè tranquillum probatur ex Auicennâ. An huc pertineat Philoſtorgij locus, Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινουμένη. Legendum μηκυνομένη acutè obſeruauit ampliſſ. D. Sarrau. Quod confirmatur ex Nicephoro. In eodem loco alia quædam explicantur. *Cliſma* vel *Clyſma* Aegypti vrbs ad mare Rubrum. De eâ loca in concilio Chalcedonico & Luciano & Antonino explicata & emendata. *Clyſma* Arabibus *Calzem*. Ibi alueus è Nilo in mare Rubrum. Clyſma veterum Arſinoe. Forte Κλείσμα verius. Ab eâ primò ſinus Heroum, deinde totum mare Rubrum denominatum. *Seger* vel *Sagar* thuris locus. Forte mutato puncto Arabice legendum *Sachar*. Ibi *Sachalites* ſinus. *Churtan* & *Murtan*, aliis *Curia* & *Muria*. Atramitæ pagus Sabæorum. In iiſdem locis, *myrrha*,
D *aloe, oſſon* & *cerpaton*. Oſſon eſt [illegible]הצ, cerpaton קרפה id eſt xylocinnamomum. Imperij Semiramidis Auſtralis terminus.

THus Hebraicè לבונה *lebona* dicitur à candore. Plinius: *Autumno legitur ex æſtiuo partu; hoc puriſſimum, candidum*. Et paulo poſt: *Creditur & nouellæ arboris candidius, ſed & veteris odoratius*. Quod habet ex Theophraſto. Dioſcorides de Arabico thure & ex eo Aetius: πρωτεύει δὲ ὁ ἄῤῥην καλούμενος σταγόνιας, στρογγύλος φυσικῶς, ἔστι δὲ ὁ τοιοῦτος ἄτομος, λευκός τε. *Primatum tenet maſculum quod ſtagoniam vocant naturâ ſuâ rotundum: Tale autem indiuiduũ eſt & album*. Auicenna in titulo de electione thuris: *Optimũ in ſpeciebus eius eſt* אלדכר אלאביץ אלמדחרג *maſculum, album, ro-*
E *tundum* &c. Serapio: *Melius eſt maſculum, quod eſt rotundum, album, & non facile frangibile* &c. Hinc Statius lib. 1. Thebaidos

Plin. lib. 12. cap. 14. — Theophr. l. 9 cap. 4. — Dioſc. l. 1. — Aet. tetrab. 1. Serm. 2. c. 196. — Auic. lib. 2. cap. כנדר — Serap. aggreg. c. 178.

------incanaque glebis
Thura &c.

Ex Hebræô לבונה *lebona* factum Syrum לבונתא *lebontha*, Arabicum לבאן

loban, Græcum λίβανος & λιβανωτὸς, & barbarorum *Olibanum*. Nam quod λίβανον dici volunt παρὰ τὸ λείβειν, ἢ παρὰ τὸ λίαν βαίνειν, aut à Libano monte, meræ nugæ ſunt. A

Arabicè in Auicennâ & aliis thus alio nomine כנדר *chonder* vocatur, voce deductâ ex Græcâ χόνδρος, id eſt granum (ſup. thuris) Lucianus in Chronoſolone: λιβανωτοῦ χόνδρους πεμπόντων *thuris grana mittunto*. Arrianus in periplo: κἂν χόνδρον τις ἄρῃ *& granum* (thuris) *ſiquis ſuſtulerit*. Aëtius lib. 9. cap. 37. λιβάνου χόνδρος κυαμιαῖος *thuris granum fabæ magnitudine*. Dioſcorides capite de Ammoniaco: λιβανωτίζων τοῖς χόνδροις *grana thuris referens*. Et in capite de thure: χόνδρῳ ἀναφθέντι ἀπὸ λύχνου *granô* (thuris) *lucernâ accensô*. B
Inde ἔγχονδρος λίβανος eidem *thus grumoſum* vt Marcellus, non *cartilagineum* vt Hermolaus reddit perperam.

In Solin. pag. 500.

De nomine Latino ſic doctiſſimè Salmaſius vt ſolet: Θύος Græcè idem quod Θυμίαμα. Inde Latinum *thus*, vt πῶυ *pus*: γλοιὸς vel γλυὸς *glus*. Veteres Græci θύειν non pro ſacrificare, ſed ἀντὶ θυμιᾶν ponebant. Æolicum φύω, vnde Latinum *fuo* & *fio*, & compoſitum *ſuffio* & *ſuffimen*. A θύω θυμὸς, Æolice φυμὸς, vnde *fumus* Latinum, & fumigare, vt à Græco θυμιᾶν. Heſychius: θυμὸς, πνοὴ, ἀήρ. Sic θύος & θυμίαμα idem. Sed κατ᾽ ἐξοχὴν Græci thus dixerunt: θυμίαμα. Vranius in Arabicis apud Stephanum: ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν σμύρναν φέρει, καὶ ὄσον, καὶ θυμίαμα: Vbi θυμίαμα pro thure poſuit. Recentioris Latinitatis auctores *incenſum* appellauere, hoc eſt θυμίαμα. Gloſſæ θυμίαμα *incenſum*. Inde vox noſtra quâ thus hodie appellamus. Hæc ille, vir eximius, quæ non piguit exſcribere. C

Thuris ex Indiâ allati meminere Dioſcorides, Auicenna & Serapio. Et Philoſtratus Apollonij ſui lib. 3. cap. 1. locum accurate deſignat, nempe Caucaſi partem quæ reſpicit mare Rubrum, circa fontes Hyphaſis fluminis quô vſque Alexander eſt progreſſus. Tamen in Indiâ thus prouenire Garcias & alij disertè negant. Sic regiones thuriferas in Æthiopiâ deſcribit Strabo lib. 16. circa Pytholai promontorium, & Iſidem, & Nilum, quarum alibi nulla mentio. Itaque hoc valde ſuſpectum. Nihilo plus fidei Diodoro Siculo cum ſcribit Panchaiam inſulam φέρειν λιβανωτοῦ τοσοῦτο πλῆθος, ὥστε διαρκεῖν καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην πρὸς τὰς τῶν θεῶν τιμὰς *thus producere tantâ copiâ, vt ad Deorum cultum ſufficiat per totum orbem*. Panchaia enim illa inſula purum putum eſt Euhemeri figmentum, vt pridem obſeruauit Plutarchus in tractatu de Iſide. Ridiculi ſunt imprimis qui propter nominis alluſionem λίβανον in monte Libano aut inter Libanum & Antilibanum naſci volunt, vt Seruius & Iſidorus, & Græculi quos citat Cl. Salmaſius in Solinum pag. 1056. D

Garc. l. 1. Aromat. Indic. c. 6.

Nihil de thuris natalibus poteſt afferri certius quam quod in Scripturâ traditur, è Sabæorum ſolo ſcilicet exportari. Sic Eſaïæ cap. 60. verſ. 6. *Illi omnes* משבא *è Sabâ venient, aurum & thus afferent*. Et Ierem 6. 20. *Quorſum mihi thus de Saba veniet, & calamus ſuaue olens de terra longinqua?* E
Itaque ſacris ſcriptoribus hac in parte profani fere omnes adſtipulantur. Theophraſtus de monte thurifero Hiſtor. Plant. lib. 9. cap. 4. Τὸ δὲ ὄρος ἅπαν μεμερίσθαι τοῖς Σαβαίοις: τούτους γὰρ εἶναι κυρίους, *Totum hunc montem diuiſum eſſe*

A *Sabæis, hos enim eſſe loci dominos.* Item: ἔφασαν ἀκοῦσαι ὅτι συνάγεται πανταχόθεν ἡ σμύρνα καὶ ἡ λιβανωτὸς εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τοῦ ἡλίου, τοῦτο δ' εἶναι τῶν Σαβαίων, *dixerunt audiuiſſe ſe myrrham & thus collectum vndiquaque ad templum Solis conuehi, atque illud eſſe Sabæorum.* Agatharchides cap. 50. vbi de Sabæis agit: ἐπὶ δὲ τῆς μεσογείου δρυμοὶ συνεχεῖς στείχουσι καὶ μεγάλοι. δένδρα γὰρ ἠλίβατα σμύρνης τε καὶ λιβανωτοῦ, &c. καὶ τῶν ἄλλων ἀνεῖται τῶν τοιούτων; *In mediterraneis autem frequentes & magnæ ſyluæ ſeſe exporrigunt. Quippe exſurgunt præcelſæ arbores myrrhæ & thuris*, &c. *atque id genus aliorum.* Quæ eadem in Strabone & Diodoro legas. Inde Plinius: *Sabæi Arabum propter thura clariſſimi.* Et rurſus: *ciboſque Sabæi coquunt thuris ligno, alij myrrhæ*: Et Virgilius, Strab. l. 16. pag. 778. Diod. l. 3. p. 125. Plin. 6. 28. Et 12. 17.

B *------- centumque Sabæo* Virg. Æn. 4.

Thure calent aræ.

Item, Georg. 1.

------ molles ſua thura Sabæi.

Item, Georg. 2.

----- Solis eſt thurea virga Sabæis.

Et Valerius Flaccus, Val. Argon. lib. 6.

--- thuriferos, fœlicia regna, Sabæos.

In re tam manifeſta plura congerere ſit ſuperfluum.

C Sed operæpretium erit quærere ex quo loco Sabæorum thus ſit aduectum. Quod Theophraſtus ita definit: Γίνεται μὲν οὖν ὁ λίβανος, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ἡ κασσία, καὶ ἔτι δὲ κιννάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χώρᾳ νήσῳ (Cl. Salmaſius emendat χερρονήσῳ rectè omnino) περί τε Σάβα καὶ Ἀδράμυτα, καὶ Κιτίβαινα, καὶ Μάλι, *gignitur ergo thus, & myrrha, & caſia, & cinnamomum in Arabum peninſulâ circa Saba & Adramyta, & Citibæna, & Mali.* Quibus verbis cum Theophraſtus quatuor locis quatuor aromatum genera prouenire ſcripſerit, non ſatis liquet vtrum omnia in omnibus, an ſingula voluerit ſingulis locis gigni. Itaque aliunde lux quærenda.

D Iuxta Eratoſthenem apud Strabonem φέρει λιβανωτὸν μὲν ἡ Καταβανία, σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις; *thus quidem gignit Catabania, myrrham autem Chatramotitis.* Catabania Theophraſto Citibæna, & Chatramotitis Adramyta. In eâdem cum Eratoſthene ſententiâ in ſpeciem eſt Ptolemæus, apud quem ſub Cattabenis eſt ἡ λιβανοφόρος, *regio thurifera.* Et παρὰ τοὺς Χατραμμιτίτας ἡ ἐκτὸς σμυρνοφόρος *apud Chatrammititas*, id eſt in Chatramotide, *exterior regio myrrhifera.* Tamen in eô valde differunt Eratoſthenes & Ptolemæus, quod ille Καταβανεῖς Catabanes ſeu Ptolemæi Cattabenos, vbi regio thurifera, ponit πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου *ad Arabici ſinûs anguſtias & tranſitum.* Eoſdem autem Ptolemæus ad Omanitarum Orientem exporrigit μέχρι τῶν Ἀσαβῶν ὀρῶν, *vſque ad montes Aſabon* vel *Aſabo*, qui ſunt ad fretum ſinûs Perſici. Itaque ex mente Ptolemæi thus

E prope fretum ſinûs Perſici, parte maximè Orientali, at ex mente Eratoſthenis prope Arabici ſinûs fretum gignitur in Occidentali angulo eiuſdem Arabiæ.

Alij melius thus naſci volunt in eâ parte Arabiæ in quâ myrrha gignitur, in Chatramotiti ſcilicet & finitimis regionibus. Plinius: *Myrrham in iiſ-* Plin. lib. 12. cap. 15.

dem ſyluis permixtam (thuri) *arborem naſci tradiderunt aliqui.* Ex eô numerô eſt Arrianus in Periplô. Is enim Canam vrbem (quæ apud Ptolemæum Adramitarum eſt emporium) appellat emporium χώρας λιβανωτοφόρου *regionis thuriferæ* , & quicquid in eâ thuris gignitur inde ferri tradit Sabatham vrbem mediterraneam : Nec multo poſt meminit thuris inter ἐντόπια φορτία *merces locorum proprias.* Quibus hæc Plinij ferè conſona lib. 12. cap. 13. *In medio eius* (Arabiæ) *ferè ſunt Atramitæ* (Adramitæ Ptolemæo) *pagus Sabæorum capite regni Sabota* (Arriano Sabbatha) *in monte excelſo, à quô octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera. Saba appellatur, quod ſignificare Græci myſterium dicunt. Spectat ortus Solis æſtiui, vndique rupibus invia, & à dextrâ maris ſcopulis inacceſſa.* Saba quidem appellat ex ſententiâ veterum. Tamen ex ſitu apparet eundem locum deſcribi quem ab Arriano ſupra. Quin & idem alibi Canan thuriferæ nominat : *Ve-*

Plin. lib. 6. cap. 23. *niuntque* , inquit , *circiter triceſimâ die Ocelim Arabiæ aut Canam thuriferæ regionis.* Eôdem pertinent quæ ſequuntur apud Arrianum : μετὰ δὲ Κανὴν τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ὑποχωρούσης, ἄλλος ἐκδέχεται βαθύτατος κόλπος ἐπὶ πολὺ παρεκτείνων ὁ λεγόμενος Σαχαλίτης, καὶ χώρα λιβανωτοφόρος *Canam, magno ſpatio mari retrocedente, alius profundiſſimus ſequitur ſinus longo tractu extenſus, qui Sachalites dicitur, & regio thurifera.* Sequitur thureæ arboris deſcriptio, & mor-

V. Ptol. l. 6. cap. 7. borum quibus obnoxij ſunt qui ea loca frequentant. Atque vt ſcias Sachalitis ſinûs eam partem deſignari quæ Adramitas attingit, addit in Syagro promontorio, quod à Sachalitis illos diuidit, eſſe φρούριον τῆς χώρας καὶ λιμένα, καὶ ἀποθήκην τοῦ συναγομένου λιβάνου *regionis illius caſtrum, & portum, & collecti thuris apothecam.* Proinde in Dioſcoride vna ſpecies eſt thuris ἄτομος καὶ σύαγρος καλούμενος, *quod atomum aut Syagrum vocant*, nempe quod è promontorio Syagrò aduehitur. Addit Arrianus aliquanto poſt: Καὶ μετ' αὐτοὺς, ὅρμος ἀποδεδειγμένος τοῦ Σαχαλίτου λιβάνου πρὸς ἐμβολὴν Μόσχα λιμὴν λεγόμενος, εἰς ὃν ἀπὸ Κανὴ συνήθως πλοῖα πέμπεταί τινα, *Et poſt ipſos* (id eſt Syagrum promontorium & ſinum Omanum huic proximum) *ſequitur portus inſignis ad thus Sachaliticum conuehendum, qui Moſcha portus dicitur, in quem à Canâ ſolent nauigia quædam mitti.* At in Ptolemæo Μόσχα λιμὴν portus Adramitarum eſt, poſt quem ſequitur Syagrus. Ex his apparet Arabiæ loca omnia thurifera ex Arriani ſententiâ, quô nemo veterum hæc perſequitur accuratius, aut in Adramitis fuiſſe, aut in Sachalitis proximis.

Neque aliud ſibi volunt Vranij verba in Stephano : ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν σμύρνην φέρει, καὶ ὄσσον, καὶ θυμίαμα, *regio Abaſenorum myrrham fert, & Oſſon, & thus.* Neque enim intelligit Africæ Abaſenos vel Abiſſinos, ſed Arabiæ, à quibus oriundi ſunt Africani. Hi porro Abaſeni Adramitis, vel, quod idem eſt, Chatramotis erant proximi. Idem Vranius : Μετὰ τοὺς Σαβαίους Χατραμῶται καὶ Ἀβασηνοὶ *Poſt Sabæos ſunt Chatramotæ & Abaſeni.*

Vt res firmetur eô magis, conſule Geographum Arabem. Thus gigni reperies in Arabiæ duobus locis, nempe in montibus מרבאט *Merbat*, & in terrâ שגר *Seger* vel *Sagar*. De illis ita habetur ſexta parte primi climatis: גבאל מדינה מרבאט תנבת שגר אללבאן ומנהא יתגהז בה אלי גמיע אלמשארק ואלמגארב *Montes vrbis Merbat producunt arborem thuris : Ex eâ autem diſtrahitur in om-*

nes

A *nes partes Orientis & Occidentis*. Ita etiam Auicenna lib. 2. cap. de כנדר *chonder*, id eſt de thure, vt diximus: יכון בבלאד יםמי אלמרבאט והוה אלבלד ואקע פי אלבחר *eſt in regione quæ vocatur Merbat, mari vicinâ*. Merbat Geographus Arabs diſtare dicit ab האסך *Haſec*, altero oppido maritimo verſus ortum, quatuor ſtationibus itinere terreſtri, vel maritimo duobus curſibus. Vtrique porro opponi inſulam aloës Socotram, id eſt inſulam Dioſcoridis, cuius parti Orientali opponuntur in Ptolemæo *Aſcitæ*, Occidentali Μαφὰθ κώμη Ἀσκιτῶν. Itaque niſi ex Plinio, & Marciano, & Stephano didiciſſem Aſcitas dici ἀπὸ τῶν ἀσκῶν, quia in vtribus nauigant, Aſcitas ab *Aſec* crederem traxiſſe nomen, & *Maphat* corruptum eſſe ex Merbat. Plin. lib. 6. cap. 29. Marc. in Perip. Steph. in Ἀσκῖται.

B Obiter notandum ab Auicennâ mare Rubrum vel Indicum in iis locis deſcribi mirè tranquillum. Arabica verba quæ omiſerunt interpretes ſic habent: *Thus prouenit in regione Merbat nomine, mari vicinâ, ad quam qui nauigant mercatores in viâ non agitantur, nec aduerſis ventis obluctantur, nec timent ne frangatur nauis, aut obſiſtentium ventorum flatibus aliò propellatur, ſed placidè ad locum illum appellunt, quem Merbat vocari diximus, vnde thus euehitur multis nauibus, quo negotiantur mercatores*. Apertum ſcilicet mare multo eſt placidius quàm in Arabici ſinûs vel Perſici anguſtiis.

C Putaueram hûc pertinere quod in Philoſtorgiô legitur lib. 3. cap. 6. ἡ μέντοι Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινουμένη εἰς δύο τινὰς ἀπομερίζεται κόλπους. Ibi enim vt in Auicenna habetur mare Rubrum raṙò agitari. Sed monuit me ampliſſimus, doctiſſimus, humaniſſimus, cuique plurimum debeo, D. Claudius Sarrauius, in supremâ curiâ Pariſienſi Senator digniſſimus, ibi pro ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινουμένη legendum ἐπὶ πλεῖστον μηκυνομένη, id eſt ἐπὶ πλεῖστον μήκους ἐκτεινομένη, vt explicat Nicephorus Calliſtus qui Philoſtorgium ſequitur κατὰ πόδας. Ibi nimirum de Oceano non agitur, ſed de ſinu Arabico, quem mare Rubrum plerique vocant. Porrò ſinum illum ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινεῖσθαι *rarò agitari* eſſet oppido falſum, cum illud mare ſit valde inquietum. Itaque nihil certius quàm quòd coniectat vir ampliſſimus, ſcripſiſſe Philoſtorgium, lib. 9. c. 18.

D ἡ μέντοι Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μηκυνομένη *mare Rubrum multum productum*. Atque id firmant quæ ſequuntur, quæ cogor explicare, quia doctiſſimus interpres non intellexit: εἰς δύο τινὰς ἀπομερίζεται κόλπους, καὶ ὁ μὲν αὐτοῦ ἐπ' Αἰγύπτου χωρεῖ Κλίσμα (lege Κλύσμα) καθ' ὃ τελευτᾷ, τὸ ἐπώνυμον φέρων: *in duos quoſdam ſinus diuiditur, quorum vnus quidem ad Ægypti vrbem Clyſma tendit, vbi deſinit, inde denominationem ſumens*. Κλύσμα lego cum Nicephoro vbi ſupra. Ea eſt Ægypti vrbs in intimo ſinu Arabico, cuius meminere Ptolemæus lib. 4. cap. 5. Epiphanius in hæreſi Manichæorum: Et Ægyptij Epiſcopi in epiſtolâ ad Leonem Auguſtum Concilij Chalcedonenſis parte tertiâ; Cui epiſtolæ inter alios ſubſcribit *Poemen Epiſcopus*

E *Clyſmatis*: Ita legendum, non *Eliſmatis*, vt habet editiones: Sed nec *Eleuſinæ*, quæ coniectura eſt Ortelij. De eodem Clyſmate locum inſignem reperi in Luciani Pſeudomanti, cuius mentem non aſſequuntur qui Latinas verſiones procurarunt: Ἀναπλεύσας ὁ νεανίσκος εἰς Αἴγυπτον ἄχρι τοῦ Κλύσματος πλοίου ἀναγομένου, ἐπείσθη καὶ αὐτὸς εἰς Ἰνδίαν πλεῦσαι *cum adoleſcens aduerſo*

*achne in Ægyptum nauigaſſet, prouectus * ad Clyſma vſq. nauigio, perſuaſus etiam eſt vt in Indiam vſque nauigaret.* Eſt & huius oppidi nomen in itinerario Antonini corruptum, vbi pro *Clyſma* legitur *Liſmo*. Arabes reiectâ vocali quæ eſt in fine ſcribunt קלזם *Calzem* vel *Colzum*. Hanc vrbem multa inſigniunt. Portus non incelebris; Nauium fabricandarum ratio peculiaris, quam deſcribit pluribus Geographus Nubienſis quintâ parte climatis tertij: Alueus denique è Nilo ductus ibi in mare Rubrum exiens. Quem à Seſoſtri olim inchoatum, à Dario continuatum, & à Ptolemæis perfectum, deinde diu neglectum reſtituit Amrus mandato Omaris, vt legitur hiſt. Saracen. lib. 1. cap. 3. & ponte iunxit Abdulazizus, ibidem cap. 12. Vnde colligo Clyſma eandem eſſe vrbem cum Arſinoe ſeu Cleopatride veterum, & falli Ptolemæum, qui tanquam diuerſas vrbes deſcribit diuerſis locis. Alueum enim è Nilo ductum ad Arſinoen, vel quod idem eſt Cleopatridem, in mare exiiſſe teſtatur Strabo. Indidem ſuſpicio non leuis Κλίσμα vel Κλείσμα potius ſcribẽdum quàm Κλύσμα. Vt fiat ἀπὸ τοῦ κλείειν à claudendo. Nam in illo alueo Ptolemæi, vt docet idem Strabo, κλειστὸν ἐποίησαν τὸν Εὔριπον, ὥστε ὅτε βούλοιντο ἐκπλεῖν ἀκωλύτως εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, καὶ εἰσπλεῖν πάλιν, *clauſum Euripum fecerunt, vt quotieſcunque liberet ſine obſtaculo poſſent in exterius mare nauigare, & poſtliminio regredi.* Porro ſinum intimum Rubri maris verſus Ægyptum, quem ab Heroum vrbe Heroopoliticum nominat Plinius lib. 5. cap. 11. ſuo æuo teſtatur Philoſtorgius à Clyſmate denominatum. Vnde factum vt Arabes non ſolum ſinum illum, ſed & totum mare Rubrum eiuſdem oppidi nomine hodieque appellent בחר אלקלזם *mare Kalzem*. Exemplis id probare ſit ſuperfluum, cum ita vocetur paſſim, non in hiſtoriis modo & Geographorum libris, ſed & in Arabicis ſacri textûs verſionibus; Pentateuchi putâ & pſalmorum & N. Teſtamenti, quod facilè poteſt quiuis per ſe ſtatim deprehendere. Itaque hæc miſſa facio, veritus ne lectori tædioſa ſit tam longa digreſſio.

* Alij *ad inundationem.*

Strab. lib. 17. p. 804.

Strab. Caſaub. l. 16. p. 780. & vbi ſupra.

Arabi Geographo thuris alter locus vocatur בלאד אלשגר *regio Seger* vel *Sagar*. Sed punctum exemerim lubens, quô *gim* Arabum differt à literâ *cha*, vt legatur *Sachar* pro *Sagar*. Ita maximè accederet ad vetus nomen *Sachal*, vnde *Sachalites* ſinus & *Sachalitæ* populi. Id enim eſſe regionem *Sagar* vel *Sachar* multa euincunt. Primo vt verſus ortum Ptolemæus Chatrammitas extendit *μέχρι τῶν Σαχαλιτῶν vſque ad Sachalitas*, ſic apud Nubienſem *terræ Hadramaut ab Oriente contermina eſt terra Sagar*. Secundo idem inſulas חרתאן *Churtan* & מרתאן *Murtan*, vel vt mutatis punctis lego *Curian* & *Murian*, ponit *in ſinu* אלחשיש *herboſo*, quem profundiſſimum eſſe dicit, è regione terræ *Sagar*. Profundus porro ille ſinus non poteſt alius eſſe quam Sachalites. Denique vt apud Arrianum regio Sachalitis eſt thurifera, ſic apud Nubienſem legitur de terrâ *Sagar* פיהא מנאבת אללבאן *in eâ thus gignitur*: Itaque iam nulli non patet verum eſſe quod dixi in Chatramotiti gigni thus, & in vicinis Sachalitis.

Clim. 1. part. 6.

Ptol. l. 6. cap. 7.

Nub. clim. 2. part. 6.

Idem Clim. 1 part. 6.

Nondum tamen res eſt confecta. Quippe cum tam ex Scripturâ, adeoque illô ipſô locô Moſis in quô verſamur, quam ex profanis ſcriptoribus

A conſtet שבא *Sabæos* & חצרמות *Chatramotas* ſeu *Adramitas* diuerſos eſſe populos, quomodo id verum erit, quod non prophetæ ſoli ſed & vetuſtiores quotquot ſunt Agatharchides, Theophraſtus, Strabo, Diodorus, alij tanto conſenſu ſcribunt thus in Sabæis colligi? Reſponſio eſt in promptu, Sabæorum nomen ſumptum latius ad vicinos populos extendi. Hinc Plinius lib. 12. cap. 14. *In medio eius* [Arabiæ] *ſunt Atramitæ pagus Sabæorum, capite regni Sabota.* Et paulo poſt: *Attingunt & Minæi pagus alius*, Sabæorum ſcilicet. De his plura qui volet videat lectiones Plinianas Cl. Salmaſij, quem ingenuè fateor in multis mihi præluxiſſe.

Iam probandum præter thus alia etiam aromata ibidem proueniſſe.
B Et de myrrhâ quidem res clara ex veterum relatione. Strabo lib. 6. Σμύρναν δὲ φέρει ἡ Χατραμωτῖτις *myrrham autem fert Chatramotitis.* Ptolemæus lib. 6. cap. 7. παρὰ μὲν τοὺς Χατραμωτίτας ἡ ἐκτὸς σμυρνοφόρος, *Apud Chatramotitas quidem eſt regio exterior myrrhifera.* Sic opponit interiori quæ ſub Manitis erat, vt idem paulo ante ſcribit: ὑπὸ τοὺς Μανίτας ἡ ἐντὸς σμυρνοφόρος. Eôdem facit quod Plinius inter myrrhæ genera meminit Atramiticæ lib. 12. cap. 16. Addenda ex Theophraſto caſia & cinnamomum περί τε Σάβα καὶ Ἀδραμύτα: Et ex Arriano aloe quam gigni docet circa Canam emporium. Ἐξάγεται δὲ, inquit, ἐξ αὐτῆς ἐντόπια μὲν φορτία λίβανος καὶ ἀλόη *Ex-*
C *portantur autem ex eâ merces loci propriæ thus & aloe.* Proinde Geographus Arabs ſexta parte primi climatis aloes meminit terræ Hadramauth & terræ Sagar.

Sed & in Abaſenis qui ſunt prope Chatramotitas, nominat Vranius ignota quædam aromata *oſſon* ſcilicet, & *cerpathon*: ἡ χώρα, inquit τῶν Ἀβασηνῶν σμύρναν φέρει; καὶ ὄσσον, καὶ θυμίαμα, καὶ κέρπαθον *regio Abaſenorum myrrham gignit, & oſſon, & thus, & cerpathon.* Forte *oſſon* eſt חז[illegible], vel חז[illegible], aroma quod in certi vnguenti confectione cũ muſco & ben, id eſt balanô myrepſicâ, miſceri aiunt Arabum lexicographi. Et κέρπαθον eſt קרפת *kerphath* ξυλοκιννάμωμον. Ita appellat Auicenna lib. 2. voce à Græcis mutuatâ, qui κάρφη vocant fiſtucas cinnamomi. Herodotus lib. 3. τὰ δὲ κάρ-
D φεα ταῦτα ἃ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες καλέομεν κιννάμωμον *fiſtucas illas quas nos à Phœnicibus edocti cinnamomũ appellamus.* Obiter nota hæc loca diu ante Moſem ideo fuiſſe nota, quia Moſe multo antiquior Semiramis imperij ſui limites eô vſque promouerat, vt quidem ipſa teſtatur his verbis in columnâ quâdam in illius honorem erectâ, ſi Polyæno credimus lib. 8. Stratag. Ἔγω Νίνου βασιλεύουσα, πρὸς ἕω μὲν ἀφικόμην ποταμὸν Ἰναμάμην, πρὸς δὲ μέσον ἡλίου τὴν φέρουσαν λιβανωτὸν καὶ σμύρναν *Regni in vrbe Nino conſtituti terminum ad Orientem habui fluuium Inamanem* (Plinius *Iomanem.*) *Ad meridiem autem eam terram quæ thus & myrrham generat.*

E

 A

CAPVT DECIMVM-NONVM.

Iarach ירח Gen. 10. 26.

Inde Ierachæi quaſi Lunares dicti, Arabib. olim Ἀλιλαῖοι *Alilæi* & Caſandres, al. Gaſandes & Caſſanitæ. Vbi ſint ex Agatharchide, Strabone, Diodoro, Ptolemæo. Alilæis nomen à deâ Alilat in Herodoto. Alilat, hodie Arab. *hilal* plur. *ahalil*, noua Luna ab Arabibus culta. Oratio ad Lunam ex Euthymio. Luna eadem quæ Venus. *Cubar* vel *Chabar* Luna. Anathematiſmus in Lunæ cultores. Lunulæ Iſmaelitarum Iud. 8. 21. Lunæ corniculatæ effigies in templorum faſtigiis. Alilæi, Ierachæi, filij Hilal id eſt Lunæ in Nub. Geogr. iidem. Ἱεράκων inſula in Ptolemæo pro Ἱεράχων vel Ἱεραχαίων, *Ierachæorum*. Quomodo barbara nomina Græci emolliant. Caſſanitis vicini *Doſareni* Ptol. (malè *Doreni* in tabulis) vnde myrrha *Duſaritis*, ab Arabum Deo *Duſare*, de quo Tertullianus & Stephanus. *Duſaris* Suidæ perperam Θευσάρης quaſi Deus Mars. *Duſares* Nabatæis Bacchus in Heſychio. A volutatione non dicitur vt Pamelius ſe collegiſſe putat ex Eſ. 19. Sed à דו אלשרי *Du-ſſara* idoli nomine apud Arabes, quod variè explicatur. Alterum Bacchi nomen *Vrotal* quid ſignificet. Bacchus Arabum lapis quadratus informis. Probatur ex Clemente, Arnobio, Maximo, Suidâ. Sic hodie in Mecchæ אלכעבה *Alcaba* vel *Chabatha* colitur lapis niger ridiculâ de cauſâ. Cur vocetur *Brachtan*, Suſpicantur eſſe Venerem ſiue Lunam. B

IArach eſt terra ירחים *Ierachim*, id eſt *Ierachæorum*, qui ſunt Agatharchidis & Diodori Ἀλιλαῖοι Alilæi, populi ad mare Rubrum, Marciani & Ptolemæi Caſſanitis vicini, aut etiam iis permiſti. Horum reliquiæ hodieque circa Meccham בני הלאל *filij Hilal* (quaſi dicas filios Lunæ, quod ipſum ſignificat Hebræum ירח) memorantur à Nubienſi Geographo clim. 2. part. 5. Res eget explicatione. C

Vetuſtiſſimus ſcriptor Agatharchides cap. 49. eos Arabiæ populos recenſens qui Rubro mari adiacent, inter Debebas & Carbos, quos ſequuntur Sabæi, ponit Ἀλιλαίους *Alilæos* & Κασανδρεῖς *Caſandres* populos συνοικοῦντας, quorum regio non frugibus ſolum, ſed & auro fertiliſſima eſt, quod per glebulas colligunt, modo oliuarum oſſiculis, modo meſpylis & nucibus baſilicis craſſitudine pares. Eadem in Strabone & Diodoro legas; niſi quod Diodorus pro Caſandribus habet Gaſandes: Et Strabo vtriuſque gentis nomina διὰ τὴν ἀδοξίαν, καὶ ἅμα ἀτοπίαν τῆς ἐκφορᾶς αὐτῶν, id eſt vt incelebria & diſſona prorſus omittit. Alij Geographi de Alilæis altum ſilent, & loco Caſandrium vel Gaſandium ſubſtituunt *Caſſanitas*. Stephanus ex Marciano: Κασανῖται, ἔθνος ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Sic Ptolemæus in orâ maris Rubri, inter Cinædocolpitas & Eliſaros qui Sabæis contigui ſunt, meminit Κασανιτῶν χώρας *regionis Caſſanitarum*, quorum oppida maritima recenſet *Badei regiam*, *Amben*, *Mamalam* & *Adedum*. Itaque Caſſanitæ, Gaſandes, Caſandres idem populus, quibus permixti Alilæi hoc cognomen conſecuti ſunt propter cultum Deæ *Alilæ* vel *Alilat* de quâ Herodotus lib. 3. Διόνυσον δὲ θεὸν μοῦνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγέονται εἶναι, &c. ὀνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροτάλ (ita lege non Ὀροτάλτ, nam T. acceſſit ex ſequenti voce) τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ *Bacchum & Vraniam* (Arabes) *ſolos Deos eſſe arbitrantur Bacchum autem appellant Vrotal, & Vraniam Alilat*. Multis probat Scaliger Vraniam ſiue Alilat eſſe Lunam, quæ in nouiluniis hodieque vocatur הלאל *hilal* & in plurali אהליל *ahalil*, & ab omni

Strab. l. 16. pag. 277. Diod. lib. 3. pag. 125.

D E

A æuo apud Arabes fuit in tanto honore, vt vix, ac ne vix quidem eius cultum excuſſerint Mahometiſmum profeſſuri. Indicio ſit oratio ab illis ad Lunam dirigi ſolita. Huius hæc extat formula in Euthymij Moamethicis, & in Conſtantino Porphyrog. de adminiſtratione imperij c. 15. ἀλλὰ ἀλλὰ οὐακοῦβαρ ἀλλά. *Cubar* כבאר propriè magnus eſt, idem quod כביר, vnde κάβειροι *Dij potes*: ſed illi Lunam ita vocant, quamquam alij Venerem interpretantur. Euthymius ibidem: ὃ δὲ κοῦβαρ μεγάλη, ἤτοι Σελήνη ἢ Ἀφροδίτη. Item: ἢ ἡ μεγάλη (ἤγουν ἡ Σελήνη καὶ Ἀφροδίτη) Θεός. Lunam & Venerem pro eâdem habet, quomodo vetus poëta Philochorus in Atthide apud Macrobium Saturnal lib. 3. cap. 7. Ita Phœnicum Aſtartem ſiue Vraniam Philo
B Byblius, Cicero, & alij Venerem interpretantur, & Herodianus Lunam. Inde explicare licet formulam anathematiſmi quô vtuntur apud Nicetam qui è Moamedis perfidiâ ad Chriſti fidem conuertuntur: Ἀναθεματίζω τοὺς τῷ πρωϊνῷ προσκυνοῦντας ἄστρῳ, ἤγουν τῷ ἑωσφόρῳ καὶ τῇ Ἀφροδίτῃ ἣν κατὰ τὴν Ἀράβων γλῶσσαν χαβὰρ ὀνομάζουσι τουτέστι μεγάλην. Eodem pertinere volunt quod ij Iſmaëlitæ qui à Gedeone cæſi ſunt שהרנים id eſt *μηνίσκους lunulas* in ornamentis habebant Iud. 8.21. Vt taceam quod hodieque Mahumetani, quibus quicquam fingere vel pingere religio eſt, templorum tamen faſtigiis Lunæ corniculatæ imaginem apponunt, ac ſi eorum animis hæ-
C reret adhuc aliquid veteris ſuperſtitionis. De hoc argumento plura qui volet, conſulat aureum Seldeni libellum de Diis Syris, & Fulleri miſcellanea lib. 1. cap. 13 Mihi ſufficit paucis docuiſſe Arabum Deam Alilat vel Alilam fuiſſe Lunam, atque inde petendam originem nominis Alilęorum, qui forte illius cultui cæteris erant addictiores, aut ſuperſtitionem auxerant inſtitutis nouis ritibus, ita vt haberentur idololatrici agminis choragi velut & primipili.

Porro quâ ratione Alilæi ab Arabibus, eâdem ab Hebræis ירחים *Jerachæi* id eſt Σεληνῖται dicti ſunt, aut ſi mauis בני ירח *filij Iareach* vt Arabicè hodieque בני הלאל *filij Hilal*, id eſt Lunæ.

Hi paulum mutatis ſedibus ad Orientem Mecchæ habitant, cum olim
D Auſtrum occuparent. Geographus Nubienſis parte quintâ ſecundi climatis ואלעאלב עלי נואחי מכה ממה ילי אלמשרק בני הלאל *in partibus Mecchæ quæ Orientem reſpiciunt potiſſimi ſunt filij Hilal.*

Quod probauimus hactenus Moſis ירחים *Jerachæos* ſeu *Ierachos* cum Ptolemæi Caſſanitis mixtim habitaſſe non paruni ex eô firmatur quod in eôdem Ptolemeô littori Caſſanitarum obiecta eſt Ἱεράκων νῆσος *Hieracon inſula*, ab accipitribus dicta, cum dicenda fuiſſet Ἱεράχων vel Ἱεραχαίων *Ierachæorum*. Phœnices qui hoc mare plurimum frequentabant iam inde à Solomonis æuo, ita vocarunt hanc inſnlam, quia adiacebat *Alilæis* quos ſuâ linguâ ירחים *Jerachos* vel *Jerachæos* appellabant. Sed ex Ἱεράχοις Pto-
E lemæus facit Ἱέραχας. Nempe vt Ioſephus rectè obſeruat, Græcis Scriptoribus id in more eſt vt peregrina & barbara nomina quantum licet ad Gręcam formam emolliant. Sic illis *Ar* Moabitarum eſt Ἀρεόπολις, *Botſra* Βόσρα, *Akis* Ἀγχοῦς, *Aſtarte* Ἀστεράρχη, *torrens Kiſon* Χείμαρρος τῶν κισσῶν, torrens *Cedron* Χείμαρρος τῶν κέδρων, & talia ὡσεὶ κόνις. Antiq. lib. 1. c. 6. & 7.

Inſuper id obſeruandum quod Caſſanitis ad Orientem proximi ſunt Δουσαρηνοί. In Ptolemæi Græco textu ita legitur, non *Doreni*, vt in tabulis & Latinâ verſione. Hinc *Myrrha Duſaritis* Plin. lib. 12. cap. 16. Porro vt ab Alilæ Deæ cultu Alilæi, ita Doſareni dicti à cultu Dei Doſaris vel Duſaris. Quippe etiam Deus Duſares in Arabia cultus eſt. Tertullianus Apolog. cap. 24. *Vnicuique etiam prouinciæ & ciuitati ſuus Deus eſt, vt Syriæ Aſtarte, vt Arabiæ Dyſares, vt Norici Belenus, vt Africæ Cæleſtis,* &c. Stephanus Byzantius: Δουσάρη, σκόπελος καὶ κορυφὴ ὑψηλοτάτη Ἀραβίας, εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ Δουσάρου, Θεὸς δὲ οὗτος παρὰ Ἄραψι καὶ Δαχαρηνοῖς τιμώμενος. *Duſare locus editus in Arabiâ, ſic à Duſare nuncupatus, is autem vt Deus colitur ab Arabibus & Dachareni*s, id eſt Nabatæis, vt ipſe alibi interpretatur. Pro Δυσάρης in Suidâ ſcribitur Θεύσάρης, quaſi ſit Θεὸς Ἄρης *Deus Mars*, quem dicit in Arabiâ Petræâ maximè coli. Ridiculè: neque enim ex Græco ſermone petendæ ſunt Arabicarum vocum origines. Nihilo melius Pamelius ad Tertullianum: *Si quid diuinare liceat, Liber ita ab eis eſt cognominatus. Nam* דשרש *Daſares Hebraicè & Chaldaicè*, &c. Iſ. 19. *ſignificat eum qui volutatur vt ebrius.* Ita Pamelius ex Munſtero, viro alioqui Hebraicè doctiſſimo, qui tamen hîc grauiter lapſus eſt. *Daſares* enim monſtrum eſt vocis omnibus linguis prorſus ignotum. Sed video fontem erroris. Eſ. 19. 14. pro Hebraicis verbis כהתעות שכור בקיאו *vt oberrat ebrius in vomitu ſuo*, Chaldæus interpres habet כמא דטעי רויא ומדשדש בתיוביה *vt oberrat ebrius & prouoluitur* (vel conculcatur) *in vomitu ſuo*. Itaque vt דוש *dus* etiam Hebræis eſt calcare, ita דשדש *daſdes* eſt conculcari. Sed Munſterus legit דשרש *daſres* deceptus ſimilitudine literarum *Res* & *Daleth*. Interim id veriſſimum eſt quod coniectat Pamelius Duſarem eſſe Bacchum. Ita enim Heſychius ex Iſidoro: Δουσάρην τὸν Διόνυσον Ναβαταῖοι *Bacchum* appellant *Duſaren Nabatæi*. *Duſares* igitur idem eſt qui Herodoti *Vrotal*. Vtrumque fuit olim Bacchi nomen apud Arabes. A B C

Et Duſares quidem Arabicè ſcribebatur דו אלשרי *Du-ſſara*. Saltem in Arabum Lexicis apud Giggeium radice שרי reperio דו אלשרי *Du-ſſara* dici quoddam idolum, ſed ratio nominis non explicatur. Neque verò ea eſt obuia, cum in Arabicâ linguâ nihil quicquam occurrat quod poſſit hûc pertinere. Sed explicanda vox שרי ex vicinis linguis, Syrâ ſcilicet & Hebreâ. Vtrâque nempe שרי vel שרה eſt ſoluere & diſſoluere. Atque inde Hebreis משרת ענבים Num. 6. 3. eſt reſolutio ſeu expreſſio vuarum; Et תשרי *Thiſri* menſis September in quo fit vindemia. Et Syris שרי *liber*, שריא *ſolutio*, שרוי *conuiuium*, אשתרי *epulari*. Itaque Arabicâ phraſi, quamuis voce ſemi-Syrâ דו אלשרי *Du-ſſara* dicitur Bacchus, tanquam *Dominus ſolutionis*, id eſt Λυαῖος, Λυσιμέριμνος; Et *Dominus libertatis*, id eſt Liber pater, & *Dominus expreſſionis vuarum*, id eſt Ληναῖος, *& conuiuij Dominus*, id eſt Θιασώτης, κωμάστης, πολύκωμος, ἐγρεσίκωμος, quibus illum epithetis poëtæ paſſim inſigniunt. D E

Plus eſt difficultatis in altero Bacchi nomine apud Herodotum Οὐροτάλ *Vrotal*, quod deſiit eſſe in vſu. Tamen alludunt ערטל *artal* obeſus, & ערטויל *artavvil* iuuenis decorus, & ערטיל *artil* nudus, hoc Syrum, illa Arabica.

A Neque male Baccho conueniunt quem obeſum pingunt, & nudum, quia

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit. — Horat. ep. lib. 1.

Et florentis formæ juuenem. — Ouid. 4. Metam.

---- tibi enim inconſumpta iuuenta eſt
Tu puer æternus, tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cælo.

Sed hæc deſcriptio Baccho Arabum parum videbitur conuenire: Cuius ſtatua nihil erat quam lapis quadratus, cætera plane informis. Clemens in Protreptico: πάλαι μὲν οὖν οἱ Σκύθαι τὸν ἀκινάκην, οἱ Ἄραβες τὸν λίθον, οἱ Πέρσαι τὸν ποταμὸν προσεκύνουν. Quæ ſic interpretatur Arnobius libro ſexto: *Ridetis temporibus priſcis Perſas fluuios coluiſſe, memoralia vt indicant ſcripta, informem Arabes lapidem, acinacem Scythiæ nationes.* Maximus Tyrius Serm. 38. Ἀράβιοι σέβουσι μὲν, ὅντινα δὲ οὐκ οἶδα· τὸ δὲ ἄγαλμα ὃ εἶδον λίθος ἦν τετράγωνος *Arabes Deum quidem colunt, qualem tamen minime noui: ſtatua autem quam vidi erat quadratus lapis.* Suidas in Θευσάρης: τὸ δὲ ἄγαλμα λίθος ἐστὶ μέλας τετράγωνος, ἀτύπωτος, ὕψος ποδῶν δ΄, εὖρος δύο, ἀνάκειται δὲ ἐπὶ βάσεως χρυσηλάτου *Statua autem eſt lapis niger, quadratus, informis, altus pedes quatuor latus duos; innititur autem aureæ baſi.* Sic hodieque Mecchæ in *Alcahaba* *, lapidem nigrum colunt Arabes, & *ob reuerentiam oſculantur.* Roderici Toletani verba ſunt Hiſtoriæ Arabum c. 2. Et quidem hoc prætextu coli legitur in Nicetæ Saracenicis: ὡς ἐπάνωθεν αὐτοῦ τῇ Ἄγαρ ὁμιλήσαντος τοῦ Ἀβραὰμ, ἢ ὡς αὐτοῦ τὴν κάμηλον προσδήσαντος, ὅτε τὸν Ἰσαὰκ ἔμελλε θύειν *quaſi Abraham ſuper eô cum Agare coiuerit, aut ei camelum alligauerit, cum immolaturus erat Iſaacum.* Quod ipſum Damaſceno Saraceni reſpondent ad hanc illius quæſtionem in libro de Hæreſibus: πῶς οὖν ὑμεῖς λίθῳ προστρίβεσθε κατὰ τὸν Καβαθὰν ὑμῶν, καὶ φιλεῖτε τὸν λίθον ἀσπαζόμενοι. *Quomodo igitur vos lapidi affricamini, qui eſt in Chabathâ * veſtrâ, & illum ſalutantes oſculamini?* Non erat tamen cur vir doctus ſuſpicaretur hunc eſſe lapidem illum qui olim pro Baccho cultus eſt. Nam Bacchi lapis erat informis & ἀτύπωτος, id eſt ſine figurâ, vt ex Suidâ didicimus: Hic non itidem; φέρει γὰρ μέχρι καὶ νῦν τοῖς ἀκριβῶς κατασκοποῦσιν ἐκ γλυφίδος ἀποτύπωσιν κεφαλῆς, *nam hodieque refert, ſi quis inſpectet accuratius, figuram capitis ſcalpro expreſſam.* Ita eſt in Euthymio, qui ſuſpicatur eſſe Venerem ſiue Lunam de quâ iam actum. Ibidem lapis ille vocatur Βραχθὰν, id eſt ברקתה *borcathon*, quâ voce ſignificatur apud Giggeium *lapis diſcolor.*

* Alcahaba & deinceps χαβαθὰ Arabicè אלכעבה eſt Mecchæ templum à quadratâ formâ ſic dictum.

* Vid. ſup. אלכעבה

Eadem habet Damaſcenus vbi ſupra.

 A

CAPVT VIGESIMVM.

Hadoram. הדורם

Adramitæ iidem qui Chatramitæ filij חצרמות. At ex Hadoramo *Drimati* Plinij ad fretum ſinus Perſici. Vbi Chatramis ponitur à nonnullis, & thurifera regio, quaſi *Drimati* iidem ſint qui Chatramitæ. Auienus & Dionyſius emendati. Myrrha Dianitis. Promontorium Chorodamum pro Hadoramo. H ſimplex apud Perſas & Carmanos ſonat vt χ vel κ, vt in *Brachmanum* nomine, & *Cormoſa*, & *Dec*, & *Shac* id eſt Rex, vnde *Sacca* vel *Sacea* feſtum de quo Cteſias & Dio Chryſoſtomus: Et Vulg. *Shac mat.* Locus ex hiſtoriâ Saracenicâ explicatus. Ludus Schaccorum ex Indiâ ſub Coſroe.

Plin. l. 6. c. 28. Steph. in Ἀβασηνοὶ & Ἀτραμῖται. Ptol. l. 6. c. 7.

CHatramotitas vel Chatramotas & Atramitas diſtinguunt, tanquam diuerſos populos Plinius & Vranius apud Stephanum. Et vtroſque ſeorſim deſcribit Ptolemæus, ita vt τὰ μεσόγεια Chatrammitis aſſignet, & Adramitis τὴν παραλίαν. His rationibus adductus, putaui olim Chatramotas & Adramitas diſtinctas fuiſſe gentes, & hos הדורם *Hadoram*, vt illos חצרמות *Hadhramaut* patrem habuiſſe. Sed re perpenſâ accuratiùs (cum Adramitas videam eoſdem eſſe cum Chatramotis, & pro diuerſis fruſtra haberi) videtur potius Hadoram fixiſſe ſedes in extremo Arabiæ angulo verſus Orientem, vbi Plinij *Drimati* prope Macas, quos habitaſſe notum eſt ad fretum ſinus Perſici. *Mizi*, inquit, *maiores & minores, Drimati, Macæ. Horum promontorium contra Carmaniam. Diſtat* LM. *paſſ.* Fallor aut ex Hadoramo his Drimatis nomen eſt factum. Quos cum Sachalites ſinus, quantus quantus eſt, & varij populi diuiderent à Chatramitis vel Adramitis filiis H*adhramaut*, tamen fuere qui confunderent, populoſque diuerſiſſimos pro iiſdem haberent, nominum alluſione ac ſimilitudine decepti. In hoc numero ij ſunt qui Chatramin vel Chatramitin ponunt prope Perſidem & Macas. Dionyſius Periegetes.

Plin. l. 6. cap. 28.

------ οἷς ἐπὶ γαῖα
Χατραμὶς ἐνναίει κατεναντία Περσίδος ἅλης.

Quæ Auienus ita reddidit

------ *& inde*
Chatramis eſt tellus, Camæ vicina fluento
Perſidis accedit.

Pro Camæ voce nihili, legendum Macæ vel Maci, promontorio Macarum quod appellatur *Maces* Ammiani lib. 23. Ita Macarum meminit hoc loco Priſcianus, cuius verba ſunt:

Chatramis atque Macæ contra ſunt Perſidis æquor.

Et forte in Dionyſio legerant Χατραμὶς ἐν Μάκει vel ἐν Μάκαις. Saltem id veriſſimum quod vir magnus obſeruauit, Græcè non poſſe dici γαῖα Χατραμὶς ἐνναίει *tellus Chatramis inhabitat.* Neque enim habitat regio ſed habitatur. Et mirum eſſet de Mace vel de Macis meminiſſe vtrumque interpretem præter mentem Dionyſij. Ab his igitur credita eſt Chatramis Perſidi & Macis imminere, vbi Drimatorum ſedes; ac ſi iidem fuerint cum Chatramotis vel Adramitis.

Indidem eorum natus error qui thuris natalibus aſſignarunt hæc ipſa loca,

A loca. Quos ſequutus Ptolemæus prope fretum Perſici maris poſuit τὴν λιβανοφόρον. Sic Arrianus in Indicis è promontorio Macetâ ſeu Macarum cinnamomum atque alia huius generis aromata in Aſſyriam exportari tradit. Τῆς Ἀραβίας, inquit, ἔλεγον τὴν ἀνίσχουσαν ταύτην ἄκρην, καλέεσθαι δὲ Μάκετα, ἔνθεν τὰ κιννάμωμά τε καὶ ἄλλα τοιουτότροπα ἐς Ἀσυρίους ἀγινέεσθαι. Vt appareat Drimatis prope Macas hos illud tribuiſſe quod Adramitarum vel Chatramotarum erat proprium. Non tamen negauerim in iis locis eam creuiſſe myrrhæ ſpeciem quam Dianitim nominat Plinius lib. 12. cap. 16. nempe περὶ μαντεῖον Ἀρτέμιδος *circa Dianæ oraculum* quod à Ptolemæo deſcribitur in Sachalitarum littore prope λιβανοφόρον.

B Obiter notâ extremum illud Arabiæ promontorium vbi regio λιβανοφόρος, vocari Κορόδαμον *Corodamum*, voce, vt videtur, deflexâ ex *Hadoramo* traiectione literarum D Et R. *Corodamum* vel *Codoramum* pro *Hadoramo*, vt in Paulo Veneto lib. 1. cap. 23. *Cormoza* pro הרמוז *Hormuz*. Perſis enim & Carmanis qui in viciniâ habitant ſolemne eſt vt literam ה *He* fortius efferant, quaſi eſſet χ vel k. Sic Brachmanum nomen Perſicum בראהמה ſcribitur per *He* ſimplex. Vt & דה *dec* id eſt *decem*, & שאה *ſhac* quod regem ſonat. Vnde Σακέα *Sacea* feſtum, cuius apud Athenæum meminit Cteſias in Perſicis. Quô per ſingulas domos domini ſeruum ἐνδεδυκότα στολὴν ὁμοίαν τῇ βασιλικῇ *veſte indutum regiæ ſimili*, familiæ præficiebant, & regis C loco eſſe iubebant. Dio Chryſoſtomus oratione quartâ de regno, *Saccarum feſtum* nominat, & eo feſto ſcribit ſolere vnum è vinctis mortis addictis in ſella regis collocari, & ornari veſte regiâ, fierique ei poteſtatem delicatè & molliter viuendi, regiiſque pellicibus per eos dies vtendi, neque illum quemquam impedire quominus quicquid voluerit faciat. Verba ſunt: οὐκ ἐννενόηκας τὴν τῶν Σακκῶν ἑορτὴν ἣν Πέρσαι ἄγουσιν, λαβόντες τῶν δεσμωτῶν ἕνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ, καθίζουσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν ἐσθῆτα διδόασιν αὐτῷ τὴν αὐτὴν καὶ τρυφᾶν καὶ ταῖς παλλακαῖς χρῆσθαι ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τοῦ βασιλέως, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν κωλύει ποιεῖν ὧν βούλεται. Itaque propter ludicram illam regum imaginem, *Sacea*, vel *Saceorum*, id eſt Regum feſtum vocabant à Perſico D שאה *ſhac*, quod regem ſignificare diximus. Indidem nomen Shaccorum ludo, quem voce compoſitâ Perſæ שטרנג *ſhatrang* nominant, id eſt regis ludum, Hiſpani *axadrez*, & Græci recentiores ζατρίκιον. Et vulgare illud שאה מאת *ſhac mat* Perſicâ linguâ ſonat regẽ eſſe mortuũ. Hinc hiſtoriæ Saracenicæ lib. 2. cap. 7. pag. 129. narratur Chalipham Alaminum, huic ludo ita deditum, vt propterea res ſuas negligeret, cum illi nuntiatum eſſet cum Cutero ludenti, regni metropolim Bagdad arctiſſimâ obſidione premi, reſpondiſſe, *ſine me, iam enim apparuit mihi* עלי כותר שאה מאת *contra Cuterum Shach mat*. Mirum id non vidiſſe doctiſſimum interpretem, in his literis ad miraculum vſque doctum; qui tamen hæc verba nullo ſenſu E reddidit, *Sine me, iam enim mihi apparuit contra Cuterum taurus ſylueſtris moriturus*. Fateor quidem Arabicè שאה etiam pro tauro ſumi. Sed cum de Shaccorũ ludo hîc agatur, nemo non videt illud שאה מאת *ſhac mat* ita reddendum. Teixeira in Hiſtoriâ Regum Perſiæ lib. 1. cap. 35. pag. 190. *En lugar de mate dizen Xamate, que en la miſma lingua quiere dezir, el Rey*

Theocriti Schol. idyll. 6. Achmes in onirocrit. c. 241.

es muerto. Id eſt, *pro noſtro vernaculo mate Perſæ dicunt Xamate, quod Perſica lingua ſignificat Regem eſſe mortuum:* Ibidem docet Teixeira ſub regno Keſere Anuxiron (noſtri Coſroen appellant, Perſæ & Arabes נושירואן *Nuſirravvan*) Indos hunc ludum à ſe excogitatum communicaſſe cum Perſis, vt in ludicrâ velitatione varij euentus illos admonerent bellorum fortuna quam eſſet anceps. Quod ideo obſeruo, ne quis miretur ludi nomen eſſe Perſicum. Sed de his fortaſſe plus ſatis. A

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

Vzal אוזל B

Sanaa metropolis regni Aljeman, Iudæis *Vzal* teſte Abraham Zacuth. Aljeman Arabiæ pars Auſtralis. Vrbis *Sanaa* deſcriptio ex Arabe Geographo, Vartomano & Giggeio. Situs ex Nubienſi. *Vzal* Arab. *Auzal*, Græcè Αὔζαρα, vnde *myrrha Auſaritis* in Gebanitis. Horum portus vrbs Ocila, metropolis *Thomna*, *Tamna* & *Thumna*. Inter vtramque *Auzal* ſiue *Sanaa*. Ibi aromata. *Gebanitæ*, aliis *Catabanes* vel *Catabeni*, non ſunt ad fauces Perſici ſinus, vt putauit Ptolemæus, ſed ad fauces ſinus Arabici. Vtroque nomine gentis auaritiam ſuggillari. Gebanitas dici quaſi telonarios propter immenſas exactiones. Et Catabanes id eſt ſcribas ſeu notarios ob exactam ſcribarum in ſui notandis mercibus diligentiam. Vtrumque ex Plinio probatur. Locus Ezech. 27. 19. ſubobſcurus explicatur. Iauanæi ex Vzal. Inde Caſia & calamus. Variæ interpretationes conferuntur. C

VZ*al* vbi ſit locorum adhuc quærerem, abſque Abraham Zachut eſſet, Salmanticenſi Iudæo, ex cuius libro *Juchaſin* aliud agens Druſius hæc verba citat in Matth. 12. 42. *Aljeman vocatur regnum Saba. Quin hodieque Judæi qui illic ſunt vocant* צנעא (*Sanaa*) *metropolim regni* אוזל *Vzal.* Aljeman eſt Arabiæ Fœlicis dextra pars ſiue Auſtralis. Id enim ſignificatur ipſo nomine: Quippe tam apud Arabes, quam apud Hebræos & Syros, dextra mundi eſt ad Auſtrum, & læua pars ad Aquilonem. *Sanaa* porro, quam Iudæorum Chronologus nominat metropolim regni *Aljeman*, ornatur hoc elogio ab Arabe Geographo ſextâ parte primi climatis. *Vrbs* צנעא *Sanaa eſt opibus referta, & ædificiis frequens: Neque in totâ terrâ Ieman vrbs vlla eſt iſtâ tempore vetuſtior, nec latior finibus, nec incolis numeroſior.* D *Eſt autem initio primi climatis, cæli* tamen *temperie & ſoli fæcunditate inſignis; Caloris enim & frigoris perpetuo lætatur temperamento.* Fortaſſe ob aquarum copiam & ſitûs altitudinem. Eadem enim ſic deſcribitur à Ludouico Vartomano nauigationum lib. 2. cap. 10. *Ad vrbem quandam Sana nomine perueni. Ea in editiſſimo monte ſita eſt, arteque ac naturâ munitior. Hanc Sultanus* (Aden) *cum numeroſiſſimo exercitu vtpote octuaginta millium hominum octonis menſibus oppugnauit, ſed nunquam expugnare quiuit*, &c. *Mœnia conſtant ex humo congeſtâ altitudine cubitorum decem, lata verò brachia viginti*, id eſt orgyias vel vlnas totidem. Et paulo poſt: *Regio eſt complurium ferax fructuum, nec multum ab aruis noſtris* (Italiæ circa Romam) E *differt, ſi copiam rerum omnium ſpectaueris, & cumprimis fontibus eſt irrigua.* Et rurſus: *Fert ager eius vrbis nonnulla aromata, eaque leguntur non longe ab vrbe. Ambitu circiter quatuor millia ædium continentur: ædes eorum elegantiâ ac pulchritudine noſtris non concedunt: Adeo vrbs pateſcit vt*

Vide plura ex cod. in fine lib. 4.

A *intra mœnia viſantur arua hortique, ac complura viridaria.* Regio vicina vocatur צנאע Sanâ. Illam cum Damaſcenâ regione propter fructuum vbertatem & fontium amœnitatem conferunt Arabum Lexicographi, Giggeius: אלצנאע *Regio quædam in Jaman multis arboribus & aquis referta, ſimilis Damaſco.*

Situm vrbis Sanaæ ex Nubienſi colligere eſt, in quo Sanaa diſtat â *Mecchâ* viginti ſtationibus: Ab *Aden*, quæ Ptolemæo eſt Arabia emporium, millibus paſſuum CCIV. A Tdhaphare, quæ Ptolemæo eſt *Sapphar*, millibus LXXVI. A *Zebid* denique, emporio Rubri maris notiſſimo, CXXXII M. paſſ. Quod iter ſex ſtationibus à Vartomano confectum, vt vnaquæque
B ſtatio fuerit XXII M. paſſ. Id notandum imprimis deſcribi Sanaam פי צדר אלאקלים אלאול *initio primi climatis*, id eſt gradu decimo quarto, è regione Muſæ Arabiæ portûs in mari Rubro, in quô longiſſima dies eſt horarum XII cum ſemiſſe, vt ex Ptolemæo conſtat. Neque temerè prætereundum quod nos docuit Abraham Zacuth, Iudæos qui in illis terris longe lateque imperarunt, vetuſti nominis memoriam obliterari non paſſos, *Vzal* hodieque vocare pro *Sanaa* quæ recens eſt appellatio. *Vzal* אוזל Arabibus erat *Auzal*. Neque enim fert linguæ genium vt initio vocis ſyllaba ex *elif* & *vau* apud illos aliter ſonet. Ex *Auzal* Græci L & R permutatis fecerunt
C Αὔζαρα *Auzara* vel Αὔσαρα *Auſara*; vnde *myrrha Auſaritis*. Scio Ptolemæi *Auſara* eſſe ad ſinum Sachalitem, vnde *Sanaa* diſtat plurimum; nec defuturos qui putent inde dici *myrrhā Auſaritin*, quia in viciniâ eſt ἡ ἐκτὸς σμυρνοφόρος *regio exterior myrrhifera.* Sed myrrha inde aduecta *Atramitica* dicebatur, non *Auſaritis*. *Auſaritin* enim in Gebanitis naſci palam eſt ex his Plinij lib. 12. cap. 16. *Troglodytica ſylueſtrium prima; ſequens Minæa, in quâ & Atramitica eſt, & Auſaritis Gebanitarum regno.* Omnino igitur alia fuit *Auſara* in Gebanitis, quos ea loca tenuiſſe vbi *Vzal* vel *Auzal*, hodie *Sanaa*, ex eôdem Plinio conſtat; cui *Ocila* portus eſt, & *Tamna* vel *Thomna* caput Gebanitarum. *Ocila* eſt Ptolemæi *Ocelis*, emporium in Arabico ſinu circa freti anguſtias. Et *Thomna* eſt eiuſdem *Thumna*,
D quam in tabulis reperies inter Sabatha & Maraba vel Mariaba metropoles. Patuit igitur regnū Gebanitarum ab Oceli Thumnam vſque. In quo ſpatio fuiſſe *Vzal*, hodie *Sanaam* ex iis planiſſimum eſt quæ de eius ſitu diximus. Itaque nihil obſtat quominus *Vzal* vel *Auzal* ſit *Auſara* Gebanitarum. Maxime cum illius agrum eſſe aromatiferum aſſerat Vartomannus teſtis αὐτόπτης. *Fert*, inquit, *ager eius vrbis nonnulla aromata, eaque leguntur non longe ab vrbe.*

Quamuis apud Plinium Iuba Catabanos & Gebanitas ſeparatim nominet tanquam diuerſos populos; Tamen Gebanitarum deſcriptio Catabanis ita conuenit vt appareat eandem eſſe gentem. Καταβανεῖς Eratoſthenes
E ponit πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου *ad anguſtias & Arabici ſinûs tranſitum*; quo ipſo loco fuit Ocila *portus Gebanitarum*, vt habetur apud Pliniū. Addit Eratoſthenes βασίλειον αὐτῶν Τάμνα καλεῖσθαι *Catabanum regiam Tamna vocari.* Ita Plinio Tamna vel Thomna vrbs templorum LXV eſt Gebanitarum caput. Sequitur in Eratoſthene φέρει δ' ἡ λιβανωτὸν μὲν ἡ Κατα-

Ptol. lib. 6. cap. 7. Elt 8. tab. 6.

V. Baron. Annal. ad A. 522.

Plin. l. 12. c. 19. Id. l. 6. c. 28. & lib. 12. cap. 14.

Plin. 19. c. 28.

Plin. lib. 12. cap. 19.

Plin. l. 12. cap. 14.

ϛδμία, *thus quidem gignit Catabania*. Plinius ſolum thus ſcribit euehi per Gebanitas. *Euehi*, inquit, *non poteſt niſi per Gebanitas. Itaque & eorum regi penditur vectigal*. Sed id ipſum impoſuit veteribus, qui crediderunt thus in iis locis naſci per quę efferebatur. Non capio cur Καταβανοὺς è ſinûs Arabici faucibus deportauerit Ptolemæus μέχρι τῶν Ἀσαβῶν ὀρῶν *vſque ad montes Aſabo*, qui ſunt ad fauces ſinûs Perſici, contra mentem veterum qui Catabenos docent ad mare Rubrum pertinuiſſe. Nam præter Eratoſthenem de Catabenis, vel vt malè legunt Clitabenis, ſcribit Dionyſius Periegetes.

----- Ἐρυθραίης πλησίον ναίουσι θαλάσσης.

Et Priſcianus.

----- *maris prope Rubri littora viuunt.*

Nomina Catabanorum & Gebanitarum quod attinet; cum גבא *gaba* vel *geba* tributum exigere, & כתב *catab* vel *cetab* ſcribere ſignificet, vnde & כתבן *catban* ſcriba; Puto Syros mercatores gentis auaritiam his epithetis verius quam nominibus ſuggillaſſe, quod videretur modum excedere in aromatum quæ efferebantur deſcriptione & vectigalium exactione. Id colligere eſt ex his Plinij lib. 12. cap. 14. *Euehi* (thus) *non poteſt niſi per Gebanitas. Itaque & horum regi penditur vectigal; Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribiſque regum certæ. Sed & præter hos & cuſtodes ſatellitesque, & hoſtiarij, & miniſtri populantur. Jam quâcunque iter eſt, alíubi pro aquâ, aliubi pro pabulo, aut pro manſionibus variiſque portoriis pendunt*, &c. Et cap. 15. vbi de myrrhâ: *Regi Gebanitarum quartas eius partes pendunt*. Atramitæ in quorum ſolo thus & myrrha naſcebantur, multo agebant humanius; nam myrrhæ nomine nihil exigebant, quia etiam alibi naſcitur: & thuris ſolum decimas, idque ſub obtentu pietatis, nempe vt eſſet quod Deo ſuo offerrent, & vnde hoſpites ſuſtentarent. Plinius lib. 12. cap. 14. *Ibi*, id eſt Sabotæ Atramitarum metropoli, *decimas Deo quem vocant Sabin menſurâ non pondere ſacerdotes capiunt. Nec ante mercari licet. Inde impenſæ publicæ tolerantur. Nam & benignè certo itinerum numero Deus hoſpites paſcit*. Et cap. ſequenti: *non dant ex myrrhâ portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur*. Hæc Plinius de Atramitarum vrbanitate, cui ſtatim opponit Gebanitarum rapacitatem, vtrôque locô quem diximus. Vt pateat Gebanitas ſeu telonarios appellari non immeritò, & quod eôdem redit, Catabanes כתבני id eſt ſcribas ſeu notarios, propter exactam ſcribarum in ſubnotandis mercibus diligentiam, qui & ipſi ius ſuum pro inani inſumptâ operâ rigidè exigebant. Plinius vbi ſupra: *Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribiſque regum certæ.*

Ezechielis 27. 19. locus eſt ſubobſcurus, qui ſi licuiſſet per Maſorethas, potuiſſet ita reddi: *Et Dan, & Iauan* מאוזל *ex Vzal* (ſup. veniens) *in nundinis tuis negotiati ſunt*. Quaſi velit Ezechiel ad Tyriorum nundinas confluxiſſe omnes populos ſeu vicinos, putâ Danitas, ſeu remotiſſimos quoſque, vt Iauanæos ex Vzal; Nam præter Iauanæos Græciæ vel Ioniæ, qui cenſentur in filiis Iapheth, alij ſunt Iauanæi ex *Iauan* vrbe *Jeman*, id eſt intimæ Arabiæ. Giggeius: יון (*Iauan*) *oppidum Jeman*. Itaque hi Iaua-

A næi recte dicuntur veniſſe ex Vzal, quæ metropolis fuit terræ Ieman, ſi credimus Salmanticenſi. Et id à Prophetâ potuit addi διακριτικῶς יון מאוזל *Iauanæus ex Vzal*, ne putaretur agi de Iauanæis qui vulgo, id eſt Græcis vel Ionibus.

Huic interpretationi fauet plurimum quod ſequitur apud Prophetam: *Et Danita & Iauanæus ex Vzal nundinis tuis negotiati ſunt: ferrum nitidum, caſia & calamus odoratus in commercio tuo fuit*: nempe Danitis ferrum, Iauanæis caſiã & calamũ inportantibus. Quod non poteſt intelligi de Iauanæis Græciæ vel Ioniæ, vbi nulla ſunt aromata. Sed caſia & calamus ſunt Arabicæ merces. Agatharchides de Sabæis: παρὰ μὲν γὰρ αὐτὴν πέφυκε
B τὴν θάλασσαν τό τε βάλσαμον πολὺ, καὶ κασία *ad ipſum maris littus largum naſcitur balſamum & caſia*. Et paulo poſt: δένδρα γὰρ ἠλίβατα σμύρνης τε &c. καὶ καλάμου, καὶ τῶν ἄλλων ἀνδῆται τῶν τοιούτων *celſa exſurgunt arbuſta myrrhæ* &c. *& calami, & id genus aliorum*. Quod ipſum tradunt Diodorus & Strabo & Arrianus in Alexandro lib. 7. Proinde Arabia Fœlix à Dionyſio deſcribitur odore fragrans,

----εὐόδμου καλάμοιο

H κασίης.

Vbi Priſcianus,

C *Et caſiâ, nec non & cannæ dulcis odore.*

Et Feſtus,

----*calami coma pullulat almi,*

Gignit humus caſiam.

Scio non deeſſe qui negent calamum aromaticum alibi naſci quam in Indiâ; Quod vel ſi conceſſero, neque enim hanc litem facio meam, tamen in Arabum mercibus poterit computari, quia ex Indiâ per Arabes in Syriam conuehebatur.

Nec vt noua reiici debet interpretatio quam diximus; Illius enim Aquila author eſt, valde accuratus interpres. Hieronymus in hunc locum: *Aquila verò pro Meozel poſuit* de Vzal. *De quibus credendum eſt regionibus*
D *ferrum & ſtacten & calamũ ad Tyri nundinas deportata*. Neque multum recedunt ſeniores qui pro מאוזל *Meuzal* habent ἐξ Ἀσὴλ *ex Aſel*; ſiue *Vzal* intellexerint, aut oppidũ *Aſel* nomine in inſulâ Nili Medoe, cuius mentio apud Pliniũ lib. 6. cap. 30. Theodotion denique & Hieronymus *Meozel* inuariatum retinuerunt, tanquam ſi ſit proprium nomen.

Altera tamen interpretatio, quæ מאוזל appellatiue ſumit, tanquam participium *piel* à verbo אזל *abire, proficiſci*, adſtipulatores habet, præter Chaldæum interpretem, & doctores Maſorethas, & Hebræos recentiores, etiam è Græcis Symmachum, de quo ſic Hieronymus: *Meozel quoque Symmachus tranſtulit deferens, vt ſit ſenſus: Dan & Græcia detulerunt in*
E *nundinas tuas ferrum fabricatũ* &c. Proinde prudentis erit alterutram ita amplecti vt ne alteram exſibilet. Tantum in Symmacho non poteſt ferri quod Græcos Tyrum aduexiſſe vult caſiam & calamum odoratum. Cum Ezechielis æuo Græci à Phœnicibus has ſibi merces comparauerint, non Phœnices à Græcis. Melius igitur recentiores, qui Kimchiũ ſequuti, hæc

verba ſic fere reddunt: *Et Dan & Iauan vagus in nundinis tuis negotiati ſunt: Ferrum nitidum, caſia & calamus in commercio tuo fuere.* In quâ verſione hoc incommodum eſt, quod contra morem Scripturæ duo hemiſtichia non cohærent. Sed præſtat ea diuellere quam ἀσύκλωστα ſimul iungere. A

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

Dicla דקלה

Dikla Syris palma vel palmetum. Nobile palmetum in Arabiæ Fœlicis aditu multi deſcribunt. (Ptolemæus obiter correctus) Huius palmeti incolæ Scenitæ vel Saraceni. Alij Phœnicones. In Minæis palmæ frequẽtes. Probatur ex Aelio Gallo & Geographo Nub. multa ibi eſſe loca palmifera. Inde nomen habet Dikla. Minæi primi thuris fecere commercium. Ibid. myrrha præſtantiſſima. *Aminæa* myrrha, non eadem quæ *Minæa*. Minæa etiam è vicinis locis. Stacte *Abirminæa* voce compoſita dicitur. Arabib. עאבר *abir*, vt Hebræis עובר *ober*, myrrhæ præſtantis epithetum Cant. 5. Idem *myrrha gabirea*, litera ע expreſſa per g. Vocis ſignificatio. Myrrhæ locus medius inter Minæos & Manitas. Minæorum metropolis *Carna* Eratoſtheni, hodie *Carno-lmanazili*, id eſt *cornu habitationum*, ſiue habitatio in cornu vel angulo biuij. Eiuſdem phraſis multa exempla. Cur ita appelletur: Minæorum nomen à Minoe abſurde peti. *Maon*, id eſt habitatio: plurale *Meonim* vel *Meunim*. Varia loca huius nominis. Pro *Meunim* Græci interpretes *Minæos* habent. De his aliquot Scripturæ loca. Græca lectio Hebraicæ præfertur 2. Chron. 20. 1. *Meunim* idem Hebræis quod Arabib. *almanazilo*. *Karno-lmanazili* Phœnicibus cornu Meunim ſeu Minæorum. B

CHaldæis & Syris דקלא *Dicla* palmam aut palmetum ſonat. Hoc ſciunt quotquot Syriacè ſunt mediocriter docti. A Syris igitur *Dikla* dicta eſt pars Arabiæ Fœlicis quæ palmis eſt maximè frequens. Plerique intelligi putabunt palmetum illud nobile in Arabiæ Fœlicis aditu ad mare Rubrum, quod ex Artemidoro Diodorus ita deſcribit: Ἐξῆς δὲ τοῦ μυχοῦ τόπος ἐστὶ παραθαλάττιος ὁ τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως, πρὸς τὴν εὐχρηστίαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. οὗτος δὲ ὀνομάζεται μὲν φοινικὼν, ἔχει δὲ πλῆθος τούτου τοῦ φυτοῦ πολύκαρπον καθ' ὑπερβολὴν, καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ διατροφὴν διάφορον. *Proximè poſt Arabicum ſinum intimum locus eſt maritimus quem incolæ propter vſum maximè colunt: Phœnicon autem appellatur à palmarum vbertate quæ tam ad oblectationem quam ad cibum plurimum præſtant.* Strabo etiam ibi teſtatur τὴν εὐκαρπίαν τῶν φοινίκων εἶναι θαυμαστὴν *miram eſſe palmarum fertilitatem*. Et Procopius aſſerit eo loco nihil prouenire præter palmas: ἔνθα δὴ τὸ παράπαν ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ φοίνικες μόνοι φύονται. Eiuſdem Phœniconis in Agatharchide mentio cap. 46. & apud Ptolemæum lib. 6. cap. 7. vbi pro φοινίκων κώμη, quod interpretes peſſimè reddunt *Phœnicum oppidum*, legendum φοινικὼν, κώμη *Phœnicon, vicus*, vt monet rectè omnino Salmaſius ὁ πάνυ. C D

l. 16. p. 123. lib. 16. p. 776. Perſic. l. 1.

Sed huius Phœniconis incolæ Chuſi poſteri fuerunt, non Iectanis. Græci Scenitas appellant & Saracenos. Eratoſthenes apud Strabonem vbi de palmiferâ regione in aditu Arabiæ Fœlicis: Σκηνῖται δ' ἔχουσιν αὐτὴν Ἄραβες καμηλοβοσκοὶ *Eam habitant Scenitæ Arabes camelorum paſtores.* Procopius vbi ſupra: ταύτην δὲ τὴν ἠϊόνα εὐθὺς μὲν ὅρους τοὺς Παλαιστίνης ὑπερβάντι Σαρακηνοὶ ἔχουσιν, οἱ ἐν τῷ φοινικῶνι ἐκ παλαιοῦ ἵδρυνται *Hoc porro littus, quamprimum Paleſtinæ fines tranſgreſſus fueris, Saraceni obtinent qui ab antiquo in Phœnicone degunt.* Nonnoſus apud Photium: τῶν Σαρακηνῶν οἱ πλεῖστοι, ὅτε ἐν τῷ E

l. 16. p. 767.

A *φοινικῶνι, καὶ οἱ τοῦ φοινικῶνος, καὶ τῶν ὀνομαζομένων Ταυρηνῶν ὀρῶν ἐπέκεινα Saracenorum plerique tam qui in Phœnicone, quam qui vltra Phœniconem & Taurenos quos vocant montes degunt.* Itaque in hoc Phœnicone habitabant Scenitæ ſeu Saraceni, quos cum Chuſæis eoſdem fuiſſe ſuo loco probabimus.

Fuere & alij Phœnicones, vt in inſulâ Chiô apud Euſtathium, in Ægyptô apud Antoninum, in Æthiopiæ Blemmyis apud Olympiodorum. At hîc Arabicum quærimus, & quidem in Arabiæ parte Auſtrali, vbi ſedes filiorum Iectan. Atque is commodum ſeſe offert in Minæis, quorum agri palmarum prouentu fuere maximê feraces. Ita ſtatuit Ælius Gallus eques B Romanus Auguſto æqualis, qui partem Arabiæ non minimam peragrauit octo menſibus. *Cætera*, inquit Plinius, *explorata retulit, Nomades lacte & ferinâ carne veſci: Reliquos vinum vt Indos palmis exprimere, oleum eſſe ſeſamæ: Numeroſiſſimos eſſe Homeritas; Minæis fertiles agros palmetis arbuſtiſque.* Strab. l. 16. Plin. l. 6. c. 28.

Rem ſic ſe habere comperiet quiſquis Minæorum ſitum à Ptolemæo edoctus, leget in Geographo Arabe deſcriptionem itineris Mecchâ Sanaam ſiue Vzalem; de quâ egimus capite præcedenti. Conſtat totum illud iter viginti ſtationibus, in quibus à quartâ ad decimam tertiam occurrunt C hæc loca palmis frequentia, *Caze, Rouaitha, Tabala, Baiſat-Iactan, Niab, Caſſa, Gioras & Negran.* Tum ſcilicet iter eſt per Minæorum agros: quibus ſemel emenſis in reliquô itinere rara eſt aut nulla palmarum mentio. Sed nec in reliquâ Arabiâ quanta quâta eſt, tanta obſeruatur vſpiá palmarum fertilitas. Itaque vt in Iudæa à palmis nomen habuit *Aſaſonthamar*; & Iericho appellatur *vrbs palmarum* Chaldaicè קַרְתָּא דִדִקְלַיָּא *kartha dediclaja.* Deut. 34. 3. quia agros habuit palmiferos: Sic in Arabiâ Fœlici דִּקְלָה *Dikla*, id eſt palma ſeu palmetum, dicebatur Minæorum regio; quæ palmarum vbertate omnium erat feraciſſima. Cl. 2. part. 5.

Minæos plurimum nobilitauit thuris ex Atramitis aduecti frequens cum D Syris commercium. Plinius lib. 12. cap. 14. *Attingunt* (Sabæos) *pagus alius per quos euehitur* (thus) *vno tramite anguſto. Hi primi commercium thuris fecere, maximeque exercent, à quibus & Minæum dictum eſt.* Nempe ex quatuor populis Arabiæ aromatiferæ, hi primi ſe offerebant ex Syriâ venientibus. Nec aromatum mercatores vlterius penetrabant, tædio viæ longioris. Quin etiam ipſi Minæi thus & alia aromata ex locis remotioribus in Arabiam Petræam & Paleſtinam vſque vehebant. Agatharchides cap. 44. τὴν Πέτραν καλουμένην καὶ τὴν Παλαιστίνην εἰς ἣν Γερραῖοι καὶ Μιναῖοι, καὶ πάντες οἱ πλησίον ἔχοντες τὰς οἰκήσεις Ἄραβες τόν τε λιβανωτὸν, ὡς λόγος, καὶ τὰ φορτία τὰ περὶ εὐωδίαν ἀνήκοντα ἀπὸ τῆς χώρας τῆς ἄνω κατάγουσιν. Atque id ipſum refert Strabo ex Artemidoro lib. 16. pag. 776.

E Sed & in ipſâ Minæâ felix fuit myrrhæ prouentus, quæ ſoli Troglodyticæ (de quâ deinceps in Obal) bonitate cedebat. Plinius lib. 12. cap. 16. *Genera myrrhæ complura. Troglodytica ſylueſtrium prima; ſequens Minæa.* Quin hæc duo myrrhæ genera Galenus non exæquat modo, ſed & promiſcuè ſumit. Id ſaltem præ ſe ferunt hæc illius verba de antidotis l. 1. c. 14.

εἰδέναι δεῖ ἐπιτήδειον ὂν εἰς τὰς ἀντιδότους τὴν Τρωγλοδύτιν λεγομένην σμύρναν. A
ἔνιοι δ᾽ αὐτὴν ὀνομάζουσι Μιναίαν ἀπὸ χωρίου, καθ᾽ ὃ γεννᾶσθαί φασι τὴν καλλίστην
Sciendum eſt ad antidota commodam eſſe myrrham quæ Troglodytis dicitur. Jllam autem Minæam nonnulli appellant à loco in quô gigni aſſerunt præſtantiſſimam. Itaque multum differunt myrrha Minæa & Aminnæa, quam atro carbone ſic notat Dioſcorides in capite de myrrhâ lib. 1. καὶ ἡ Ἀμινναία δὲ καλουμένη ἀπόδοκιμος *improbatur etiam quæ vocatur Aminnæa.* Nec minus ſunt ἀπόδοκιμοι qui Minæam hîc legi volunt pro Aminnea.

Notâ myrrham Minæam dici etiam è vicinis locis. Plinius vbi ſupra: *Sequens Minæa, in quâ & Atramitica eſt, & Auſaritis Gebanitarum regno.* B
Potuit igitur Minæa dici etiam circa Muſam portum Eliſarorum, qui à Minæis propius abeſt quam Atramitarum myrrhifera. Proinde docti videant an non hûc pertineat quod ſtacte ſiue myrrhæ pars liquidior circa Muſam, vocabatur Abirminæa. Arrianus in periplo: ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐντόπια μὲν, σμύρνα ἐκλεκτὴ, καὶ στακτὴ Ἀβειρμιναία *E Muſa autem exportantur aromata ibi nata, myrrha electa, & ſtacte abirminæa.* Scio pro ἀβειρμιναία à multis reſcribi σμυρναία: ſed non debet mutari quicquam, libris reclamantibus, ſi ἀβειρμιναία poteſt ferri. Quidni porro ἀβειρμιναία dicatur eſſe compoſita vox ex ἀβεὶρ & μιναία. Ἀβεὶρ עאבר eſt Hebræum עובר *ober*. Ita enim mu- C
tant Arabes, quod nemo neſcit. Hebræum autem עובר *ober* eſt myrrhæ præſtantis epithetum. Cant. 5. 5. *manus meæ ſtillarunt myrrham, & digiti mei* מר עובר *myrrham ober.* Et verſu 13. *Labia eius lilia ſtillantia* מר עובר *myrrham ober.* Chaldæus interpres reddit מירא בחירא *myrrham electam.* Ita etiam Aquila σμύρναν ἐκλεκτὴν. LXX. σμύρναν πλήρη *myrrham plenam.* Symmachus σμύρναν πρώτειον. Vulgatus v. 5. *myrrham probatiſſimam.* Et v. 13. *myrrham primam.* Propriè מר עובר *mor ober* eſt *myrrha tranſiens*: Quidam eô ſenſu dici putant quô Gen. 23. 16. dicitur כסף עבר *pecunia tranſiens*, id eſt proba moneta & inter mercatores recepta. Gall. *argent qui a cours.* Selomoni *myrrha tranſiens* eſt myrrha cuius רוח עובר ומתפשט לכל צד *ſpiritus* (id eſt odor) *tranſit & diffunditur in omnes partes*, id eſt myrrha maximè fra- D
grans. Vtvt ſit conſtat Arabibus עאבר *abir* id eſſe quod Hebræis עובר *ober.* Sic in Giggeio דרהם עאבר *Dirham abir* eſt moneta recepta, vt Hebraicè כסף עובר *ceſeph ober.* Pari ratione עאבר *abir* Arabicè dici debuit myrrhæ ſpecies quæ Hebraicè עובר *ober.* Notâ porrò literam ע *Ajin* initiò vocis עאבר *abir* vel poſſe planè negligi, vel etiam exprimi per G. Sic enim eadem vox צער modò Ζόαρα ſcribitur, modò *Sogor & Segor*: vt פעור *Pheor & Phegor*, עיבל *Ebal & Gebal*: עציון גבר *Aſiongaber* & *Gaſiongaber*; עזה *Aza* & *Gaza*; Stephanus: Γάζα, πόλις Φοινίκης, νῦν δὲ Παλαιστίνης πρὸ τῆς Αἰγύπτου, ἐκλήθη καὶ Ἄζα. Sic עאבר myrrhæ epitheton poteſt ſcribi *abir* vel *gabir.* Ex priore fit in Arriano *Abirminæa ſtacte*, ex poſteriore σμύρνα γαβιρέα *myrrha gabirea* in Dioſcoride, quæ præſtantiſſima eſt myrrhæ ſpecies: ἡ δέ τις γαβιρέα, inquit, E
λιπαρωτάτη, ἐν εὐγείοις καὶ λιπαροῖς τόποις γεννωμένη, ἣ δὲ πολλὴν ἀνίησι τὴν στακτὴν *Quædam autem* in myrrhæ genere *gabirea vocatur, pinguiſſima, lætis & pinguibus locis naſcens, quæque adeo copioſam reddit ſtacten.* Γαβιρέα id eſt עאבר *abir* vel *gabir.* Cuius vocis ſignificationẽ malim ex Arabicâ linguâ

petere.

petere; quâ verbum עבר inter cætera eſt flere, & עברי de oculo *lachrymoſus*,
& עבר apud anatomicos angulus oculi lachrymalis (vt ita dicam.) Ergo
myrrha עאבר eſt myrrha lachrymans, ſeu lachrymoſa, id eſt quæ pinguiſſima
eſt & ſtactes plurimum ſudat. Quæ ipſiſſima eſt myrrhæ gabireæ deſcriptio
apud Dioſcoridem. Atque hic lachrymarum & lachrymandi vocabulum
eſt maximè proprium, cum in myrrhæ definitione à medicis adhibeatur.
Dioſcorides: Σμύρνα δάκρυον ἐστι δένδρου γινομένου ἐν Ἀραβία *Myrrha la-
chryma eſt arboris in Arabiâ naſcentis.*

Minææ myrrhæ locus apud Ptolemæum medius eſt inter Minæos &
Manitas, quorum regio *Mali* nominatur in Theophraſto, vt pluribus
B docebimus capite de Abimal. Sed hi Manitæ videntur pars fuiſſe Minæo-
rum, quos Ptolemæus appellat μέγα ἔθνος *magnam gentem.* Et Eratoſthe-
nes recenſens τὰ μέγιστα τέτταρα ἔθνη quatuor maximas gentes in Arabiâ
odoriferâ, Minæis dat primum locum. Itaque Minæorum nomen etiam
vicinos populos complecti veriſſimile eſt, & ſic patuiſſe eorum fines vſ-
que ad loca vicina Mecchæ: quæ Ptolemæo eſt Μακόραβα *Macoraba.*

Id ipſum aliâ ratione ſic colligitur: Eratoſtheni apud Strabonem Mi-
næorum πόλις ἡ μεγίστη Κάρνα *vrbs maxima eſt Carna.* In Plinio *Carnon* ap-
pellatur, *Carna* in Ptolemæo, qui deſcribit valde alieno loco, nempe ad
C Macorabæ, id eſt Mecchæ ſeptentrionem, cum potius ad meridiem ver-
gat. Hæc vrbs extat hodieque, & vetus nomen ſeruat: Nec ſupra duas
ſtationes à Mecchâ diſtat, id eſt milliaria circiter quadraginta vel quin-
quaginta. A meridie nonnihil verſus ortum declinat. Ea *Carna* Mercato- Clim. 2. part. 5.
ris, & Geographi Arabis קרן אלמנאזל *Karno-lmanazili*, quam vno in loco
dicit eſſe קריה כבירה *vrbem magnam* & in alio חצן עאמר באהלה עלי קארעה אלטריק
Caſtrum populoſum in biuio. Ibi enim concurrunt duæ viæ, quarum vnâ
Taiphum itur è Mecchâ Orientem verſus, alterâ Sanaam ad meridiem,
vnde eſt ratio nominis: Ad verbum enim *Carno-lmanazili* ſignificat *cor-
nu habitationum*, id eſt habitationem in cornu vel angulo biuii. Nam in
Oriente cornu pro angulo paſſim ſumitur. Sic in Syro interprete Act. 4. 11.
D ריש קרנא *caput cornu*, id eſt κεφαλὴ γωνίας *caput anguli.* Et in Chaldæâ para-
phraſi Pſ. 69. 13. יתבי הרעא בית קרנא *ſedentes in portâ, in loco cornuum*, id eſt
in triuio vel quadriuio. Periphraſis eſt hominum otioſorum, qui vulgo ab
Hebræis dicuntur יושבי קרנות *ſedentes in cornibus*, id eſt in viarum compi-
tis. Quod de ſitu Carnæ dixi conſtat ex his Geographi Nubienſis. *Ad* Clim. 2. part. 5.
Orientem Mecchæ ſexageſimo milliari eſt Taiph, quô iturus ab vrbe Meccha
(primâ ſtatione) *proficiſcitur ad oppidum Badid-almortaphe* &c. *Deinde
ad caſtrum Carnalmanazil* &c. *vnde* (tertiâ ſtatione) *perueniet ad vr-
bem Taiph.* Et rurſus aliquanto poſt: *Iter à Mecchâ Sanaam: Meccha pri-
mum ibis Serain-almortaphe* &c. *deinde Carn-almanazil vrbem magnam.*
E Vides lector tam Taiphum quam Sanaam è Mecchâ profecturis viam eſſe
per *Karn-almanazil*, vnde aliis ad Ortum aliis ad meridiem eſt iter. Inde
ratio certa nominis.

Obiter hîc docendum Minæi vnde dicantur. Veteres à Minoe Cretæ
tam verè deduxere, quam vicinos Minæis Rhammæos à Rhadamantho.

Plinius lib. 6. cap. 28. *Minæi à Rege Cretæ Minoe vt exiſtimant originem trahentes.* Et paulo poſt: *Rhammei, & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois.* Tale eſt quod Palæſtinæ Gazam ab eodem Minoe ſcilicet Minoam dictam voluere: ἐκλήθη δὲ καὶ Μινῶα, ὅτι Μίνως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Αἰακῷ καὶ Ῥαδαμάνθυϊ ἰὼν ἐξ αὐτοῦ ταύτην ἐκάλεσε. *Sed & Minoa vocata eſt, quia eô profectus Minos cum fratribus Aeaco & Rhadamantho, inde illi fecit nomen.* Ita legitur apud Stephanum. Qui idem alius Minoæ in Arabiâ meminit à quâ Minoitæ populi: ἔστι, inquit, καὶ Ἀραβίας (Μινῶα) ἧς οἱ πολῖται Μινωῖται ἀπὸ Μίνωος. *eſt & Arabiæ Minoa cuius ciues à Minoe Minoitæ dicuntur.* Sed non dubito quin Minoæ & Minoitarum nomine Minæam & Minæos intelligat: mythologos ſequutus, quos inanis nominum alluſio eô adegit inſaniæ, vt à Cretenſi regulo, qui poſtquam in inſulâ ſuâ conſenuiſſet, in Siciliâ fato functus eſſe dicitur, Arabiæ intimæ populos deducerent. A B

Steph. in Γάζα. Idem in Μινῶα.

Nos, his næniis valere iuſſis, ita rem aggredimur. Apud Hebræos מעון *maon*, cuius plurale מעונים *meonim* vel *meunim* habitaculum ſonat. Vox eſt vel pueris nota. Sed & *Maon* loci nomen eſt, atque vt videtur non vnius. Nam & in tribu Iuda mentio fit oppidi *Maon* Ioſ. 15. 55. Et deſerti *Maon* prope Ieſçimon & Carmelum 1. Sam. 23. 24. & 25. 2. Et in Moabitis fuit *Bethmaon* vel *domus Maon*, cui minatur Ieremias cap. 48. verſ. 23. Et Iud. 10. 12. *Maon* eſt gentis nomen cuius plurale מעונים *Meunim* occurrit 1. Chron. 42. & 2. Chron. 26. 7. Græci interpretes τοὺς Μιναίους Minæos vtrobique reddunt. Falluntur Hebræi qui Ammonitas putant per anagrammatiſmum ſignificari. Nam Iud. 10. 11. 12. עמון *Ammon* & מעון *Maon* ſunt diuerſi populi. Res patet legenti locum qui ſic habet. *Nonne populi ex Ægypto, & Amorrhæis, & filiis* עמון *Ammon, & Philiſtæis, & Sidoniis, & Amalec,* ומעון *& Maon oppreſſerunt vos.* Diuerſi etiam מעונים & עמונים in his verbis de Rege Oziâ 2. Chron. 26. 6. 7. *Adiuuit eum Deus contra Philiſtæos & Arabas habitantes in Guibaal* ומעונים *& Meunæos* (vel vt Græci *Minæos*) *Et dederunt* העמונים *Ammonitæ manus Oziæ.* Nec probo recentiores qui 1. Chron. 4. 41. hæc Hebræa ויכו את אהליהם ואת המעונים אשר נמצאו שמה ſic reddunt, *Et percuſſerunt tentoria eorum, & habitacula quæ ibi inuenta ſunt.* Nam ſi eô loco מעונים eſſent habitacula, dixiſſet ſacer ſcriptor אהליהם ומעוניהם *tentoria eorum & habitacula eorum* eâdem verborum ſerie, non *habitacula quæ ibi reperta ſunt*, quaſi poſſint abeſſe. Itaque ibi מעונים eſt omnino populi nomen, & Græci rectius: ἐπάταξαν τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τοὺς Μιναίους οὓς εὗρον ἐκεῖ, *percuſſerunt domus eorum, & Minæos quos ibi inuenerunt.* Quin Græcam lectionem audeo Hebraicæ præferre in loco qui habetur 2. Chron. 20. 1. vbi Græci ſic legunt ἦλθον οἱ υἱοὶ Μωὰβ, καὶ υἱοὶ Ἀμμὼν, καὶ μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν Μιναίων; *Venerunt filij Moab, & filij Ammon, & cum ipſis ex Minæis*: Hebræi autem: *Venerunt filij Moab* ובני עמון ועמהם מהעמונים *& filij Ammon, & cum iis ex Ammonitis*: Nullo ſenſu, vt quidem puto, quia Ammonitæ iidem ſunt qui filij Ammon. Itaque fruſtra ſe torquent interpretes in his explicandis, *filij Ammon, & cum iis ex Ammonitis.* Sed ſi pro מהעמונים C D E

A Mem & Ajin tranſpoſitis, legatur מהמעונים, prout legiſſe Græcos ex illorum verſione conſtat, tolletur omnis ſcrupulus. Pari anagrammatiſmo ſed impari ſucceſſu lectum ab iiſdem in Iobo צופר המענתי *Sophar Meunathites* pro צופר הנעמתי *Sophar Naamathites*. Inde in illorum verſione Σωφὰρ ὁ Μιναῖος *Sophar Minæus*, & Σωφὰρ Μιναίων βασιλεὺς *Sophar Minæorum Rex*. Iob.2. 11. & 11.1. & 20.1. & 42. 9.16.

Dices hæc ad Minæos Arabiæ Fœlicis haud quaquam pertinere, qui in tantâ locorum intercapedine non poſſunt iidem eſſe populi. Alij enim in Arabiæ parte aromatiferâ, alij in deſertâ habitarunt, non procul ab Ammonitis & Moabitis, vt patet ex collatis Scripturæ locis. Præterea cum Minæos Arabiæ Fœlicis ad Semi ſtirpem referamus, Minæi Arabiæ Deſertæ erant è ſtirpe Chami, vt habetur 1. Paral.4.41.42. Ex quô ipſô obiter
B collige hos Minæos perperam ab Hebræis confundi cum Ammonitis Loti filiis Gen.19. 38. Interim tam illos quam hos Minæos, Phœnices vt quidem puto מעונים *Meunim* appellarunt, hâc ratione moti. Minæorum vrbs Metropolis, quæque Phœnicum commerciis erat maximè obuia, quia propior, Arabicè vocatur hodieque קרן-אלמנאזל *Carno-lmanazili*, cornu habitaculorum. Quod à Phœnicibus redditum קרנא דמעונין *Karno demeunin*, quia vt Arabibus מנאזל, ita Phœnicibus מעוני habitacula dicebantur. Sed id à nonnullis ita acceptum ac ſi מעונין *Meunin* eſſet gens illi cognominis quæ in Arabiâ Deſertâ. Vnde mos inualuit vt Carnæ vrbis incolæ &
C reliqui eiuſdem gentis à Phœnicibus מעונים dicerentur, & à Græcis Μιναῖοι, æque ac illi alteri.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

Obal עובל

Obal, Arab. *Aubal* vel *Abal*, migrauit in Arabiam Troglodyticam, & nomen fecit ſinui Abaliti vel Aualiti, vbi Aualites emporium. Vnde exportatur ebur, teſtudo & myrrha omnium præſtantiſſima, quæ veteribus Troglodytica dicitur, in Serapione corruptè *Tarhalnd & Tanchi*. Malè à Plinio vocari *ſordidam atque barbaram*, cum à natali ſolo à Græcis dicatur *Barbara*. Vrbs *Barbara* vel *Barbora* in Aualite ſinu. Zingiber ex Barbariâ. Macer ex Barbarâ,
D id eſt Troglodyticâ. Ex iiſdem locis mocrotum, caſia, thus peraticum, cinnamomum. Cur Moſylon dicatur. Hæc aromata hodie defeciſſe. Aualitæ populi quorum pars Nubæ. Ibi Pygmæi veterum, qui Heſychio Nobæ. Inde Homero Pygmæi ad Oceanum, Ariſtoteli ad Nili ſcaturiginem (id eſt Aſtaboræ qui creditur eſſe Nili ramus.) Et Troglodytis accenſentur. Ibi reperit Nonnoſus breuiſſimos homines. Alij Nubei à veris Nili fontibus ad Aegyptum vſque extenſi. Equitum millia centum in illorum copiis. Inter Arabiam & Troglodytin fretum anguſtiſſimum. Cur vocetur *Almandab*, hodie *Bel-elmandel*. Ab oppoſitis littoribus internoſci homines. Non tamen credibile quod ſcribit Metaphraſtes, catenâ fuiſſe interclufum fretum illud. Abaſenos ex Arabiâ in Africam migraſſe. Inde Abaſeni Homeritæ. Syri appellantur Arabes. Obal, Eual vnde Eualeni, & Gebala, & Gebana quid differant.

OBal Arabicè eſſet *Aubal*, ſic enim ſtella Hebr. כוכב *cocab*, Arab. כוכב *caucab*; Lilium Hebr. שושן *ſoſan*, Arab. סוסן *ſauſan*, pipio Hebr. גוזל
E *gozal*, Arab. גוזל *gauzal*. Vel Arabes O in A mutant. Sic ſigillum Hebr. eſt חותם *chotam*, Arab. חאתם *chatam*. Et in participiis actiuis primæ coniugationis, Hebr. עובד *obed* ſeruiens Arab. eſt עאבד *abid*, & עובר *ober* tranſiens עאבר *abir*, vt nuper dicebamus. Itaque עובל *Obal* Arabibus vel fuit עובל *Aubal*, vel עאבל *Abal*. Videtur is ex Arabiâ Fœlici freto traſmiſſo ad fauces

Arabici ſinûs migraſſe in Arabiam Troglodyticam, & nomen feciſſe emporio & ſinui Abaliti vel Aualiti: Nam vtroque modo ſcribunt veteres. A
Prius ſequitur Plinius lib. 6. cap. 29. *Vltra*, inquit, *ſinus Abalites, inſula Diodori* &c. Poſterius Stephanus, cuius verba ſunt: Ἀυαλίτης κόλπος ἐν δεξιοῖς μέρεσι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης *Aualites ſinus in dextris partibus Rubri maris.* Ita etiam Ptolemæus lib. 4. cap. 7. Μετὰ τὰ στενὰ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ Δήρη πόλις ἐν ἄκρᾳ: εἶτα ἐν τῷ Ἀυαλίτῃ κόλπῳ Ἀυαλίτης ἐμπόριον *Poſt freti anguſtias in mari Rubro Dera* (al. Diræ) *vrbs in promontorio; deinde in Aualite ſinu Aualites emporium.* In Arriano Abaliten legas, ἐπ᾽ ἀνατολὴν, inquit, ὁ Ἀραβικὸς κόλπος διατείνει, καὶ κατὰ τὸν Ἀβαλίτην μάλιστα στενοῦται, *Ad ortum Arabicus ſinus procurrit, & prope Abalitem ſinum maxime in anguſtum contrahitur.* Sed & paulo poſt *Aualiten*, cum addit in eô ſinu Τάπαρα dici barbara quædam emporia & portus quorum primus eſt ὁ λεγόμενος Ἀυαλίτης, καθ᾽ ὃν καὶ στενότατός ἐστιν ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς εἰς τὸ πέραν διάπλους *qui vocatur Aualites, ad quem anguſtiſſimus eſt ex Arabia in vlteriorem regionem* (id eſt Troglodyticam) *traiectus.* B

Aualiten emporium idem Arrianus ita deſcribit: μικρὸν ἐμπόριον ἐστὶν ὁ Ἀυαλίτης, σχεδίαις καὶ σκάφαις εἰς τὸ αὐτὸ προσερχομένων. Προχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὴν ὑαλῆ λιθία σύμμικτος, καὶ Διοσπολιτικῆς ὄμφακοι, καὶ ἱμάτια βαρβαρικὰ σύμμικτα γεγναμμένα, καὶ σῖτος, καὶ οἶνος, καὶ κασσίτερος ὀλίγος. Φέρεται δὲ ἐξ αὐτοῦ ποτε καὶ τῶν βαρβάρων ἐπὶ σχεδίαις διαφερόντων εἰς τὴν ἄντικρυς Κῆλις (lege Ὄκηλις) καὶ Μούζα ἀρώματα, καὶ ἐλέφας ὀλίγος, καὶ χελώνη, καὶ σμύρνα ἐλαχίστη, διαφέρουσα δὲ τῆς ἄλλης *Paruum emporium eſt Aualites, in quod ratibus & ſcaphis nauigatur*, nempe ex Arabiæ oppoſito continente. *In illud autem importantur lapis vitreus varius, & acerborum fructum ex Dioſpoli* nonnihil, *& veſtes barbaræ promiſcuæ interpolatæ, & frumentum, & vinum, & parum ſtanni. Inde viciſſim exportantur, Barbaris etiam ad oppoſitos Arabiæ portus Ocelim & Muſam per rates aduehentibus, aromata & parum eboris, & teſtudo, & myrrha pauciſſima quidem, ſed omnium præſtantiſſima.* C
Sic è Malao & Mundo & Moſyllo emporiis in eôdem ſinu myrrha deferebatur, vt habet idem Arrianus. Atque hæc eſt myrrha Troglodytica apud Veteres tantopere celebrata. Dioſcorides lib. 1. cap. de myrrhâ: Πρωτεύει δὲ ἡ Τρωγλοδυτικὴ καλουμένη, ἀπὸ τῆς φυούσης αὐτὴν χώρας, ὑπόχλωρος καὶ δηκτικὴ οὖσα, διαυγής *Primas fert quæ Troglodytica vocatur, à regione in quâ naſcitur, ſubuiridis, mordens ac ſplendens.* Aetius tetrab. 1. ſerm. 2. cap. 196. *Myrrha primaria eſt Troglodytica ſubuiridis, pellucida, odorata, acris &c.* D
Hinc corrige Serapionem qui myrrham optimam ſcribit nominari *Tarhalud & Tanchi è terris vnde defertur. Tarhalud & Tanchi* Arabicè erat חרעלוד ותנכי pro quo legendũ תרופלודותיכי *Troglodytica* punctis ſolum mutatis, vt cõſtabit has voces Arabicis characteribus ſcribenti. De eâdem ita Plinius lib. 12. cap. 15. *Conuehitur & ex ſyluis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris.* Et cap. 16. *Troglodytica ſylueſtrium prima.* Et rurſus: *probatur Troglodytica pinguedine, & quod aſpectu aridior eſt, ſordidaque atque barbara, ſed acrior cæteris.* Vbi mirum *ſordidam atque barbaram* dici quæ Dioſcoridi eſt διαυγής, Aetio *pellucida*, Serapioni *clari* E

A *coloris*. Plinium id feſellit quod Barbara vocabatur myrrha Troglodytica.
Is enim id ita accepit ac ſi barbara diceretur ratione ſqualloris & ſordium
adnatarum. Cum à natali ſolo illi eſſet Barbaræ nomen. In Marciano qui-
dem & Ptolemæo diuerſæ ſunt regiones Barbaria & Troglodytica: Qua-
rum illa Barbarico, hæc Arabico & Adulico & Aualiti ſinui prætenta eſt.
Sed alij Barbaris accenſent etiam Arabici maris accolas. Sic Arrianus in Pe-
riplo locat Barbaros & Barbariam circa Berenicem, & Orinem, & Ptole-
maida Theron, & Aualiten, &c. quæ loca ſunt Troglodyticæ. Et Stepha-
nus Barbariam ſcribit eſſe περὶ τὸν Ἀράβιον κόλπον vbi Troglodytica. Arabs
Geographus itidem clim. 1. part. 6. terram ברבר *Barbariæ* iacere dicit ſe-
B cus mare *Jamen*, id eſt Arabicum. Et in Aualite ſinu vrbem Barbaram vel
Barboram cum inſulâ cognomine deſcribunt multi recentiores. In his
Ludouicus Vartomanus & Odoardus Barboſa. Hinc igitur Barbara dicta
eſt myrrha Troglodytica. Quô exemplo Zingiber ἀπὸ τῆς Βαρβαρίας exporta-
ri ſcripſit Galenus: id eſt è Troglodyticâ. Ita enim Dioſcorides: Ζιγγίβερις
ἴδιόν ἐστι φυτὸν, γεννώμενον ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ Ἀραβίᾳ πλεῖστον *Zingiber planta
eſt ſui generis, quod plurimum in Arabiâ Troglodyticâ naſcitur*. Rurſus in
Dioſcoride: Μάκερ φλοιός ἐστι κομιζόμενος ἐκ τῆς Βαρβάρου *macer eſt cortex ad-
uectus è Barbarâ*, ſup. terrâ, id eſt è Barbariâ; At in Arriano ex Malao Tro-
C glodytices in Aualite ſinu: ἐκφέρεται δὲ, inquit, ἀπὸ τῶν τόπων τούτων καὶ σμύρ-
να, καὶ λίβανος ὁ περατικὸς ὀλίγος, καὶ κασσία σκληροτέρα, καὶ δούακα, καὶ κάγκα-
μον, καὶ μάκειρ *ex illis locis affertur myrrha, & parum thuris peratici, &
caſſia durior, & duaca, & cancamum, & macir*. Itaque falluntur inter-
pretes Dioſcoridis qui nomine τῆς Βαρβάρου Indiam intelligunt.

Obiter nota quot aromatum genera ex illis locis Veteres exportaue-
rint: Sic ab emporio Mundi, duobus inde curſibus, præter merces com-
memoratas, inſuper euehebatur θυμίαμα τὸ λεγόμενον μοκρότου *thymiama mo-
croti appellatum*. Ex emporio Moſyllo, pari à Mundo diſtantiâ, κασσίας
χρῆμα πλεῖστον, καὶ ἄλλα εὐώδια, καὶ ἀρώματα, &c. καὶ μοκρότου, καὶ λίβανος ὁ περα-
D τικὸς. &c. καὶ σμύρνα σπανίως, *caſiæ magna vis, et alia odorifera, et aromata,
et teſtudines paucæ, et mocroti thymiama, et thus peraticum, myrrhæ etiam
aliquantum*. Adde cinnamomum ex Plinio: *Portus*, inquit, *Moſſylicus* lib. 6. c. 29.
quo cinnamomum deuehitur. Vnde eſt quod vocatur Moſylum vel Muſu-
lum. Simeon Sethi de ciborum facultatibus vbi de cinnamomo: ἄριστον δὲ
τὸ λεγόμενον Μούσουλον, ἤτοι τὸ ἀπὸ Μουσούλου πόλεως *optimum quod Muſulum vo-
cant, ſeu quod à Muſulo vrbe aduectum*; Muſulo id eſt Moſylo. Id videtur
vero propius quam quod ſcribit Dioſcorides, Moſylon vocari διὰ τὸ φέρειν
πολλὴν ἐμφέρειαν πρὸς τὴν μοσυλῖτιν καλουμένην κασσίαν, *quia caſſiam cui Moſyliti
cognomen eſt aliquô modô refert*. Vtvt ſit, pleraque hæc aromata in illis locis
tam defeciſſe quam in Cyrenaicâ ſilphium, velut fatiſcente naturâ, te-
E ſtantur Luſitani mercatores, qui has regiones quotidie luſtrant.

In eôdem Aualite ſinu præter Aualitem emporium fuere & Aualitæ
populi, quorum pars Nubæ: Ptolemæus l. 4. cap. 8. ἐν ᾗ ὅτε Ἀδουλῖται, καὶ
οἱ Αὐαλῖται παρὰ τοὺς ὁμωνύμους κόλπους *in quâ* (Troglodyticâ) *ſunt et Adu-
litæ et Aualitæ ad cognomines ſinus*: Et paulo poſt: εἶτα Μολίβαι καὶ Μεγα-

βαρδοὶ καὶ Νοῦβαι δυσμικώτατοι τῶν Αὐαλιτῶν *deinde Molibæ, & Megabradi et Nubæ qui Aualitarum ſunt maximè Orientales.* Hos Nubas Troglodyticos ad Aualitem ſinum eſſe Pygmæos veterum multa probant. 1. Pygmæi alio nomine dicuntur *Nubæ* vel *Nobæ*. Heſychius Νῶβαι Πυγμαῖοι. 2. Pygmæos ponit Homerus ad Oceanum vbi hi Nubæ, cum de gruibus dicit.

> Κλαγγῇ ταίγε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων,
> Ἀνδράσι Πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι.
> *Oceanique petunt, rauco clangore ſtrepentes,*
> *Littora, Pygmæis cædem mortemque ferentes.*

3. Philoſophus hiſt. anim. lib. 8. cap. 12. eoſdem habitare tradit circa paludes ex quibus Nilus oritur. Verba ſunt: Μεταβάλλουσι γὰρ (αἱ γέρανοι) ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου, ὅθεν ὁ Νεῖλος ῥεῖ, ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, περὶ ὃν οἱ Πυγμαῖοι κατοικοῦσιν *Tranſeunt enim* (grues) *è Scythicis campis ad paludes quæ ſunt ſupra Ægyptum, vnde profluit Nilus: Eſt autem locus ille circa quem Pygmæi degunt.* Nili nomine Aſtaboram intellige, quem plerique veteres Nili ramum eſſe crediderunt. Mela lib. 1. cap. 9. vbi de Nilo: *In Æthiopiam diffunditur, alteráque ex parte Aſtaboras, alterâ Aſtapus dictus eſt.* Et Plinius lib. 5. cap. 9. *Aſtaboras læuo alueo dictus eſt, hoc eſt ramus aquæ venientis è tenebris.* Et Solinus cap. 32. *Dextero alueo Aſtuſapes, læuo Aſtabores nominatur.* Inde factum vt Nilus oriri crederetur è locis circa Moſylen, & ſinum Aualiten, vnde oritur Aſtaboras. Æthicus: *Fluuiumque Nilum qui de littore incipientis maris rubri videtur emergere, in loco qui dicitur Moſſylon emporium.* Porro circa eadem loca Nubas ſtatuit Ptolemæus. 4. Proinde Pygmæos Philoſophus Troglodytis accenſet, è quorum numero eſſe Nubas & Aualitas iam docuimus: οὐ γάρ ἐστι, inquit, τοῦτο μῦθος, ἀλλ' ἔστι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, γένος μικρὸν μὲν, ὥσπερ λέγεται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ ἵπποι. Τρωγλοδύται δ' εἰσὶ τὸν βίον *Neque enim eſt fabula* (quod de Pygmæis traditur) *ſed re verâ, vt aſſerunt, hominum et equorum genus puſillum eſt. Vitam autem quod attinet ſunt Troglodytæ.* 5. Res ex Nonnoſo confirmatur, cui, cum circa hæc loca nauigaret ex Homeritis iturus ad Auxumitas, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων καταντηκότι τοιόν δέ τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι, ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χροιάν. ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα. *ad extremum inſularum delato tale quid accidit vel ipſo auditu mirandum. Incidit enim in quoſdam formâ quidem & figurâ humanâ, ſed ſtaturâ breuiſſimos, & colore nigros, & toto corpore piloſos. Sequebantur autem viros prope æquales fœminæ, et pueri adhuc breuiores.* Ita habetur apud Photium. Credibile eſt hos pumiliones colonos fuiſſe Nubarum, qui ex continente tranſierant in vicinam inſulam. Quos tamen abſit vt putemus ſtaturâ fuiſſe cubitali, provt poëtæ fingunt; qui omnia in maius augent. Tantum ſtaturam his ſtatuimus ſolitâ fuiſſe breuiorem. Caue ne cum his Nubis confundas alios Nubas vel Nubæos quorum regio prope ab ipſis Nili fontibus vſque ad Ægyptum patet duorum menſium iter, vt tradit Geographus

Vid. & Plin. l. 6. c. 30.

A Arabs in eâ gente natus, parte quintâ climatis primi. Eiuſdem gentis meminere Plinius, Ptolemæus, Stephanus, Suidas, & Georgius Elmacinus, hiſt. Sarac. lib. 1. cap. 17. vbi בריאקוס מלך אלנובה *Cyriacus Rex Nubiæ*, cum Chriſtianos ſciuiſſet in Ægypto diuexari, narratur eô cum centum millibus equitum contendiſſe, tamen Patriarchæ precibus exoratum rediiſſe ἀμαχητί. Nubæos idem addit Iacobitarum ſectæ adhærere; vnde liquet hos Nubæos eoſdem eſſe cum Abaſenis ſeu Abyſſinis.

Ne porro quis miretur nos vnum è Iectanis filiis ex Arabiâ Fœlice in Troglodyticam, id eſt ex Aſiâ in Africam ablegaſſe; ſcire operæpretium eſt quam anguſto freto hæ terræ inter ſe diuidantur, circa ſinum Abali-
B tem, qui ab ipſo freto incipit. Illi aſſignat Plinius paſſus quater mille quingentos, vbi de Berenice Epidires lib. 6. cap. 29. *Eſt ſita*, inquit, *in ceruice longe procurrente, vbi fauces Rubri maris* IVMD *paſſus ab Arabiâ diſtans.* Alij ſpatium hoc extendunt ad ſexaginta ſtadia, id eſt milliaria ſeptem & ſemi. Strabo τὰ δὲ κατὰ Δειρὴν στενὰ, συνάγεται εἰς σταδίους ἑξήκοντα *Anguſtiæ Diræ proximæ ad ſexaginta ſtadia contrahuntur.* Arrianus: ἤδη συνερχομένης τε τῆς Ἀραβικῆς ἠπείρου καὶ τῆς πέραν κατὰ τὴν Αὐαλίτην βαρβαρικῆς χώρας, αὐλών ἐστιν οὐ μακρὸς, ὁ συνάγων καὶ εἰς στενὸν ἀποκλείων τὸ πέλαγος, οὗ τὴν μεταξὺ πόρον ἑξήκοντα σταδίων μεσολαβεῖ νῆσος ἡ Διοδώρου *Coeunte iam in vnum continente Arabicâ &* re- l.19. p.769. In Peripl. pag. 8.
C *gione Barbaricâ vlteriore quæ eſt ad Aualitem ſinum, fretum eſt non longum, quod pelagus contrahit & in anguſtum cogit, cuius freti tranſitum, qui ſexaginſtadiorum eſt, medium intercipit inſula Diodori.* Almandab אלמנדב vocant Arabes, id eſt funeſtam, & freti oſtium באב אלמנדב *Bab-almandab*, oſtium funeſtum, propter breuia & ſyrtes in mari latentes. A recentioribus ſcribitur *Beb-elmandel.* Rhamuſius eam inſulam â continente diſtare ſcribit tribus millibus paſſuum: Andreas Corſalius ab Arabiâ duabus leucis, totidemque ab Æthiopiâ. At fretum ipſum Vartomanus teſtis αὐτόπτης patere negat plus IIIM paſſ. *Vbi*, inquit, *ad oſtium pelagi peruentum eſt, inter ſepta ſiue clauſtra quæpiam eſſe videbamur, oſtio non plus ternis millibus paſſuum patente.* Et Geographus Arabs mare in eô loco ita coarctari aſſerit vt Geogr. Nub. clim. 1 part. 5. & 6. Nauig. l. 2. cap. 3.
D ex terræ oppoſitâ parte ירי אלרגל צאחבה *ſocium ſuum quis* in alterâ *percipiat.* Clim. 1. part. 6.
Non tamẽ citra hyperbolen de hoc freto ſic ſcribit Metaphraſtes apud Surium in actis Arethæ martyris: *Itaque conſiderans* (Rex Homeritarum Dunaan) *anguſtiſſimum eſſe fretum quod eſt inter Æthiopes & Homeritas, neque ſuperare latitudinem duorum ſtadiorum*, &c. *cum grauem ferream conſtruxiſſet catenam, & quæ poſſet ferre vim ventorum et vndarum, et eam vtrimque à terrâ alligaſſet*, &c. Vtut ſit fretum illud conſtat eſſe anguſtiſſimum, vt nullo negotio potuerint Arabes illo tranſmiſſo migrare in oppoſitam continentem. Atque id non ſemel factum docti ſciunt. Sic Abaſenos vel Abiſſinos ex Arabiâ veniſſe fama eſt. Et Vranius Abaſenos deſcri- Vid. Sur. in diem 24. Octob. tom. 5. Et Baron. ad ann. 528.
E bit in Arabiâ aromatiferâ, prope Sabæos & Chatramotas. Itaque tam Arabicum eſt Abaſenorum nomen quam Francorum Germanicum. Hûc facit quod pro Abaſenis vel Abiſſinis quidam veterum Homeritas appellant de Arabicæ gentis nomine. Theophanes Byzantius apud Photium: ὁ Χοσρόης ἐπ' Αἰθίοπας φίλους ὄντας Ῥωμαίοις, τὰ πάλαι μὲν Μακροβίοις, νῦν δὲ Ὁμηρίτας

καλουμένους, ἐστράτευσε, *Choſroes in Æthiopas Romanis amicos, olim quidem* A
Macrobios, nunc verò Homeritas dictos, expeditionem ſuſcepit. Stephanus: Ὁμηρῖται, ἔθνος Αἰθιόπων *Homeritæ, gens Æthiopum.* Quin & apud Plinium Iuba, *Nili acolas à Syene non Æthiopum populos, ſed Arabum eſſe dicit vſque Meroen.* Atque eodem referri queant verba Philoſtorgij: πρὸ δὲ τούτων τῶν Αὐξουμιτῶν ἐπὶ τὸν ἐξωτάτω πρὸς ἀνατολὰς κατήκοντες ὠκεανὸν παροικοῦσιν οἱ Σύροι *Ante hos Auxumitas Orientem verſus ſiti ad exteriorem Oceanum Syri habitant.* Quippe vt ad Dionyſium obſeruat Euſtathius, etiam Arabes à nonnullis Syri appellantur, διὰ τὴν ἐκ τοῦ ὁμορεῖν ἐπιμιξίαν αὐτῶν *quia propter viciniam alij aliis permiſti ſunt.* Addo linguæ & morum in multis ſimilitudinem. Exterior porro ille Oceanus ad ortum Auxumitarum, vbi Syros, id eſt Arabes collocat Philoſtorgius, eſt ſinus Abalites. עובל *Obal* in Græcâ verſione redditur Εὐὰλ *Eual*, in Euſebio Γεβὰλ *Gebal*, & *Ebal* in Vulgata. *Eual* eſt Arabiæ locus incertæ poſitionis à quô Εὐαληνοὶ Eualeni populi apud Stephanum ex Vranio. Gebal vel Gebala Euſebio eſt Idumæa, facto nomine ex illo *Gebal* de quo Gen. 36. 23. Neque aliter ſumit Stephanus, quamuis *Gebana* vir magnus intelligat. Ebal עיבל eſt mons Samariæ prope Sichem & Garizim, ex quô Leuitæ maledictiones in populum intonabant. Ex his veteres patet legiſſe עיבל pro עובל, id eſt *Iod* pro *Vau.*

Plin. lib. 6. cap. 29. lib. 3. c. 9.

Deut. 11. 29. & 27. 4. 18. Ioſ. 8. 30. 33.

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

Abimaël אבימאל

Abimael Arabicè Abumail vel *Abumâl*, id eſt *pater Mali*, ſeu *Malitarum*. Tale *Abi-Madmena*, *Abi-Guibha*, *Abi-Etam* 1. Par. & 4. *Mali* apud Theophraſtum vna è quatuor regionibus aromatiferis, pro quâ alij Minæos habent. A *Mali Malitæ* qui *Manitæ* Ptolemæo. L & N permutabiles. Ibi interior regio myrrhifera. *Mali* contractè. Multa exempla huiuſmodi contractionum.

ABimaël ſi ſcribatur iuxta formam Arabicam, legetur אבומאיל *Abumail*, vt אסמאיל *Iſmail*, נתנאיל *Nathanail*, אסראיל *Jſrail*, &c. Sed ſi ſcribas vt Hebraicè, quomodo paraphraſtæ Arabes, legendum erit אבימאל *Abimâl*, nec poterit aliud ſonare. Abimâl eſt pater *Mali* ſeu Malitarum. Sic ſæpe in genealogiis patres non aliter nominantur quàm à filiis quos genuerunt. Hinc 1. Chron. 2. 49. *Et peperit* (vxor) *Saaphi Abi Madmena*, &c. *&* *Abi Guibha*, id eſt patrem Madmenæ & patrem Guibhæ ſeu Gabaæ. Et 1. Chron. 4. 3. *Jtem hi ex Abi Etam*, id eſt ex patre vel conditore Etam, quæ fuit vrbs in tribu Iudâ. Sic plane Abimâl eſt pater ſiue conditor Mali & Malitarum.

De *Mali* locus eſt inſignis in Theophraſto, quô Arabiæ aromatiferæ quatuor ſeu metropoles ſeu prouincias aſſignat, Saba nimirum, & Adramyta, & Citibæna, & Mali. Verba ſunt: γίνεται μὲν οὖν ὁ λίβανος, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ἡ κασία, καὶ ἔτι δὲ κιννάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων Χερρονήσῳ, περί τε Σάβα καὶ Ἀδράμυτα, καὶ Κιτίβαινα, καὶ Μάλι *naſcitur igitur thus, & myrrha, & caſia, adeoque & cinnamomum in Arabum peninſulâ circa Saba, & Adramyta, & Citibæna, &* Mali. Nempe illo æuo Arabia aromatifera diuidebatur

Hiſt. Plant. lib. 9. c. 4.

tur in quatuor gentes celeberrimas, vt Theophraſto non multo recentior Eratoſthenes his verbis teſtatur apud Strabonem: Κατοικεῖ δὲ τὰ μέγιστα τέτταρα ἔθνη τὴν ἐσχάτην λεχθεῖσαν χώραν. Μιναῖοι μὲν ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν μέρει &c. Ἐχόμενοι δὲ τούτων Σαβαῖοι, &c. Τρίτοι δὲ Καταβανεῖς, &c. πρὸς ἕω δὲ μάλιστα Χατραμωτῖται, *Regionem Arabiæ vltimam de quâ dictum, incolunt quatuor maximi populi, Minæi quidem in eâ parte qua vergit ad mare Rubrum, &c. His contigui Sabæi, &c. Tertij Catabanes, &c. Ad Orientem ſunt maxime Chatramotitæ.* Ita etiam Dionyſius Periegetes.

------ γαῖα
B Χατραμὶς ἐνναίει κατεναντία Περσίδος αἴης,
Αὐτὰρ Ἐρυθραίης πλευρὴν ναίουσι θαλάσσης,
Μινναῖοί τε, Σάβαι τε, καὶ ἀγχίγυοι Καταβῆνοι.

------ *terra*
Chatramis incolitur contra mare Perſidis oræ,
Oppoſitique tenent latus æquoris ordine longo,
Minnæique, Sabæque & contigui Katabeni.

His quatuor gentibus neceſſe eſt vt reſpondeant loca quatuor à Theophraſto deſignata. Et Saba quidem nemo non videt Sabæorum eſſe regionem, Adramyta Adramytarum, vel quod idem eſt Chatramotitarum, Citibæna Catabanum vel Catabanorum. Relinquitur vt Mali ſit Minæorum regio, aut Minæorum regionis pars aromatifera. Nempe à Mali Malitæ dicti, qui Ptolemæo Manitæ, N & L permutatis, quâ μεταστοιχειώσει in illis linguis nil frequentius. Hinc Nabonidus idem qui Labonidus, נשכה & לשכה cubiculum, נתן & נתל dare. Sic Græcis idem νίτρον & λίτρον, ἀμδέρχνη & αἰδέρχλη. Ita Manitas & Malitas ſtatuimus eoſdem eſſe populos. Apud quos cum myrrha gigneretur, tamen Minæa dicebatur, quia Malitæ ſiue Manitæ pars erant Minæorum. Ptolemæus: ὑπὸ τοὺς Μανίτας, ἡ ἐντὸς σμυρνοφόρος: εἶτα Μιναῖοι μέγα ἔθνος, *Sub Manitis eſt interior regio myrrhifera, deinde Minæi magna gens.* Itaque Minæorum regionis cum pars vna ſit palmifera, altera myrrhifera Mali nomine, cuius populi Malitæ vel Manitæ, illam tenuit *Dikla*, hanc *Abimal* vel *Abimaël.*

Quid ſi *Mali* contractè dicatur pro *Abimali.* Notum enim eſt in locorum nominibus compoſitis apud Hebræos &c. priorem partem compendij cauſâ ſæpe omitti. Tale *Sittim* Num. 25. 1. pro Abel-*Sittim* Num. 33. 49. *Baalmeon* Num. 32. 38. pro *Beth-baalmeon* Ioſ. 13. 17. *Hermon* vt paſſim pro *Baal-Hermon* Iud. 3. 3. *Tholad* 1. Par. 4. 29. pro *El-tholad* Ioſ. 19. 4. *Aſan* Ioſ. 19. 7. pro *Bor-aſan* vel *Chor-aſan* 1. Sam. 30. 30. *Nimrim* Eſ. 15. 6. pro *Beth-nimrim* vel *Beth-nimra* Num. 32. 36. *Ataroth* Ioſ. 16. 5. 7. pro *Archi-ataroth* Ioſ. 16. 2. *Seba* pro *Beer-ſeba* Ioſ. 19. 2. Ibi enim באר־שבע ושבע *Beerſeba* & *Seba* non ſunt duæ vrbes vt volunt, ſed vna binomia, quaſi dixeris, *Beerſeba quæ eſt Seba*; Alioqui numerus non conſtaret, & pro eô quod dicitur verſu 6. tredecim fuiſſe vrbes in tribu Simeonis, cenſerentur quatuordecim. His adde *Salem* pro *Ieruſalem* Pſ. 76. 3. & ex Vulgato interprete *familiam Ezri* Iud. 6. 34. pro *Abiezri.* Et *Jemini* Eſther 2. 5. pro *Benjemini*, & Ἄμμδμα pro Ῥαββαθάμμδμα apud Stephanum in Φιλαδέλφεια.

R

Itaque nihil obſtat quominus eodem exemplo *Mali* & *Malitæ* (vnde A
Manitæ) dicti ſint pro *Abimali* & *Abimalitis*.

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

De Homonymiâ nominis Seba & Sabæorum in Scripturâ.

Quatuor populi Seba. 1. Chuſi filius. 2. Nepos ex Rhegma. 3. Filius Ioctan. 4. Nepos Abrahæ. Ex tertio Sabæi ad mare Rubrum ob thura clari, de quibus hoc loco.

SAbæorum gentem vnicam Græci & Romani norunt in varia loca diſ- B
perſam. At ex Scripturâ nos ſcimus quatuor eſſe populos Seba nomine;
quia totidem gentium conditores huius nominis recenſet Moſes. Primum
Chuſi filium. Secundum nepotem ex Rhegma Gen. 10. 7. Tertium filium
Ioctan Gen. 10. 28. Quartum denique filium Iokſan; nepotem Abrahæ
Gen. 25. 3. Primi nomen per ס *ſamech*, reliquorum per ש *ſchin* ſcribitur. E
primis tribus nati populi commerciis, & ex quarto latrociniis dediti. Primus
& ſecundus è Chami ſtirpe, tertius & quartus è Semi poſteris. Primus,
ſecundus & quartus mari Perſico, tertius Arabico propior fuit. Inde eſt
plin. 5. 28. quod Sabæos ſcribit Plinius ad vtrumque mare habitare. *Sabæi*, inquit,
propter thura clariſſimi, ad vtraque maria porrectis gentibus. Nam quatuor C
hi populi, quantumlibet diuerſi, ſub vno tamen Sabæorum nomine continentur.
Nos rem intentatam hactenus provt occaſio ſe feret, ſingulis conabimur
propriam aſſignare ſedem, ex Geographorum veterum teſtimoniis
cum Scripturâ collatis. Iſto loco ſolum agimus de Sabæis filiis Ioctan.

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

Seba שבא *filius Joctan*. Gen. 10. 28.

Sabæorum nomen quandoque complectitur totam Arabiam Aromatiferam. Hic de Sabæis agitur propriè dictis, quorum pater Saba filius Ioctan. Illorū ſedes ad mare Rubrū inter Minæos & Catabanes. Iidem Sabatæ dicti. Horū oppida multa. In ſitu errauit Mela. Metropolis *Saba* vel *Sabas*. *Saba* non eſt in Adramitis. *Saba*, aliis *Sabe*, *Sabæ*, *Sabo*, id eſt שבא. Eiuſdē vrbis D
aliud nomē *Mariaba*, id eſt מרב, nomine ex dominatione facto, teſte Plinio. Aliæ Metropoles huius nominis. *Baraba* idem ſed corruptè. *Saba* alij myſterium explicant, alij σέβας, alij αἰχμαλωσίαν. Sed eminere ſignificat. Quomodo ad Sabam & Sabæos id quadret. Saba in monte. Sabæi proceri, ſuperbi, Arabum principes, beatiſſimi. Cæteræ gentes in aromatiferâ putantur eſſe Sabæorum pagi. Sabæorū opes partim aromata, quorum vſus etiam in igne quotidiano; partim aurum & gemmæ. Nulla gens opulentior. Διαφοεὰ in Agatharchide male redditur. In Diodoro mendum. Metalla & aromata non tam in Sabæis naſci quam afferri è vicinis locis. Rex Sabæorum ſemper captiuus, an ratione nominis שְׁבָא *Saba*? Sabæorum Dij Sol & Luna. Circumciſio octauo die ritu Iudaico: Iudæi illis permixti. Rex Dunaam gente Hebræus. Agger vrbis Mareb cur *Arim* dictus. Eius altitudo immenſa. Illo rupto vrbs ſubuerſa. Incolæ Homeritæ. Inde Belkis regina Saba quæ conuenit Solomonem. Ibi arces duæ, vna E
Solomonis, altera *Belkis*. Ita habet Nubienſis. Quod ex Philoſtorgio confirmatur, & ex Theodoreto. (Cur is Sabæos nominet Aethiopes. Eiuſdem σφάλμα μνημονικὸν) Idem Iudæi ſentiunt, vt author Iuchaſin & Aben-ezra. Regina Auſtri in Euang. id eſt Regina *Alieman*, quomodo vocatur paſſim pars Auſtralis Arabiæ. Sabæis imperaſſe mulieres porbatur ex Aben Ezra, & Claudiano, & Chaldæo Iobi paraphraſte. Saracenis itidem ex Ruffino & Geographo vet. anonymo. Mauuia & Iemama reginæ Arabum. Regina Saba ex terræ finibus. Terræ fines cur in Sabæis. An quia ibi Oceanus? Pompeij votum in Plutarcho. Balſamum in Iudæam à

A Regina Saba allatum. In Arabiâ prouenire balſamum aſſerunt Agatharchides, Artemidorus, Diodorus, Pauſanias. Balſami in Aegypto meminit Dioſcorides, ſed eô recens allati. Ioſephi de reginâ Saba multiplex error. 1. Pro Nitocri ſcripſit Nicaulem. De Nitocri Aegyptiâ Herodotus, Manethon, Africanus, Euſebius. Nitocris id eſt *Minerua victrix*. Vox compoſita ex *Neith*, id eſt Minerua in Platone, & *kahr* Arab. victoria, vnde *Cairo* nomen. Locus Elmacini de Cairo explicatur. 2. Nitocris non imperauit Aethiopibus, vt vult Ioſephus; ſed ſolis Aegyptiis. Herodoti locus ſecus acceptus. 3. Solomonis æuo regnarunt in Aegypto Pharao & Seſac, non Nitocris. 4. Regina Aegypti non diceretur veniſſe è terræ finibus. 5. Meroe nunquam Saba dicta. 6. Nec à ſorore Cambyſis nominata, vt Ioſepho placet. 7. & 8. Tempora non conuenire. 9. Aegypti regum æra iuſto antiquior. 10. Pharaones poſt Solomonem. 11. Aliud nomen peculiare ſingulis. 12. Hyc Aegyptiis Regem ſonat, Pharao Crocodilum, quô alludit Ezechiel. Ioſepho in exoticis non temerè credendum.

B ETiam cum agitur de Sabæis filiis Ioctan, Sabæorum vocabulum non caret homonymiâ. Sæpe enim ſacri ſcriptores, & poſt Agatharchidem Diodorus & Artemidorus apud Strabonem atque alii veterum Sabæorum nomine quatuor illos populos complectuntur qui Arabiæ πέζαν occupauerunt; nempe præter Sabæos proprie dictos, Minæos inſuper, & Catabanos, & Chatramotas. Id pluribus probatum eſt in capite de loco thuris. At nos hîc ſolum agimus de Sabæis propriè dictis, quorum pater fuit שבא Seba vel Saba filius Ioctan.

C De his Eratoſthenes, qui primus veterum Sabæos diſtinguit à reliquis Arabiæ odoratæ gentibus: ἐχόμενοι δὲ τούτων Σαβαῖοι. Μητρόπολις δ' αὐτῶν Μαριάβα *horum contigui ſunt Sabæi; quorum metropolis eſt Mariaba*. Locum inſpicienti apparebit his verbis poni Sabæos ad mare Rubrum inter Minæos & Catabanes, qui Arabici ſinûs fauces occupant. Quod planè ſequitur Dionyſius Periegetes in loco quem nuper citabamus.

Αὐτὰρ Ἐρυθραίης πλευρὴν ναίουσι θαλάσσης
Μιναῖοί τε, Σάβαι τε, καὶ ἀγχίγυοι Καταβηνοί.
Inde tenent Rubri latus æquoris ordine longo,
Minnæique, Sabæque, & contigui Catabeni.

Priſcianus itidem;

D *Minæique maris prope Rubri littora viuunt,*
Atque Sabæ poſt hos, nec non habitant Catabeni.

Et Feſtus Auienus:

---- rutili contermina Ponti,
Minæi, Sabatæque tenent ſuperi; impiger ampla
Æquora diſſulcat glebæ ditis Catabenus.

Rutili Ponti id eſt Rubri maris. Sabatæ id eſt Sabæi. Ampla æquora id eſt Oceanum, quo vſque prorogari voluit fines Catabanorum. Sic etiam Agatharchides, & qui eum ſequuntur Artemidorus, Diodorus & Strabo, poſt Caſandrinos vel Gaſandas, qui ſunt Ptolemæi, Marciani, & Stephani
E Caſſanitæ ad mare Rubrum, Sabæos ponunt, ſolis Carbis intermediis, id eſt Cerbanis Iubæ & Plinij. Sed & in Ptolemæo Sabæi pæne Minæos & l.6.c.28.
Caſſanitas attingunt, nec ſunt procul ab Arabico ſinu. Et in Plinio Sabæorum multa oppida Murane, Marma, Corolia, Sabatra ſunt in Rubro littore. Et in Theodoreto & Procopio Gazenſi in 3. Regum Sabæos ab Auxumitis diuidit mare Rubrum. Et in Stephano: Σαβαὶ πόλις μεγάλη πλησίον

τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ φρούριον *Sabæ vrbs magna eſt & caſtrum in vicinia Rubri maris.* Itaque cum Pomponius Mela facit Carmanis proximam eam Arabiæ partem quam Sabæi tenent, aut toto cœlo aberrauit, aut alios Sabæos voluit filios Rhegma de quibus ſuo loco egimus.

Sabæorum metropolis à vetuſtiſſimis ſcriptoribus appellatur *Sabo* vel *Sabas*. Agatharchides cap. 50. τὸ δὲ τῶν Σαβαίων ἄστυ τοῦ παντὸς ἔθνους προσηγορίαν δηλοῦν ἐπ' ὄρους ἐστὶν οὐ μεγάλου, πολὺ κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν, ὃ καλεῖται Σαβᾶς *Sabæorum autem vrbs metropolis, Sabas nomine, omnium in Arabiâ pulcherrima, monti incumbit non magno*: Notatur in margine in quibuſdam exemplaribus pro Σαβᾶς legi Σάβας & Σάββας. Sed in Diodoro quem palam eſt Agatharchidem ſequi, melius legitur Σάβα. Verba ſic habent: τοῦ δ' ἔθνους τούτου μητρόπολις ἐστὶν ἣν καλοῦσι Σάβα, ἐπ' ὄρους ᾠκισμένη *Gentis autem illius metropolis eſt quam vocant Saba monti inædificata.* Ita Philoſtorgius lib. 3. Fœlicem Arabiam in quâ Sabæi, tradit καθήκειν ἐπὶ τὸν ἐξώτατον ὠκεανὸν, ἧς μητρόπολις ἡ Σάβα. Et cum Theophraſtus aromata gigni ſcribit περί τε Σάβα καὶ Ἀδράμυτα *circa Saba & Adramyta*, intelligit nomine Saba Sabæorum metropolim & regionem ei cognominem: Nam præter Plinium quem fefellit hic ipſe locus, nemo veterum tradidit *Saba* appellari thuriferam regionem in Adramytis. Itaque magno Salmaſio id meritò fuit ſuſpectum. Saba Ptolemæo eſt Σαβὴ, Stephano Σαβαὶ & Σάβω. Σαβαὶ, inquit, πόλις μεγάλη, πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ φρούριον. τὸ ἐθνικὸν τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου Σαβαῖοι *Sabæ vrbs magna prope mare Rubrum, caſtrum item; Gentile nomen vrbis & caſtri Sabæi.* Idem alibi: Σάβω, πόλις μεγάλη πέραν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἧς οἱ πολῖται Σαβαῖοι *Sabo magna vrbs trans mare Rubrum, cuius ciues Sabæi.* Apparet eandem vrbem ſignificari nominibus Sabæ & Sabo, quia vtraque eſt ampla, & in eodem ſitu, & eoſdem habet incolas. Sed ſiue *Saba*, aut *Sabas*, aut *Sabæ*, aut *Sabo* ſcribatur, totidem erunt nomina deflexa ex Hebræo שבא *Seba*, quod veteres *Saba* extulerunt, vt apparet ex verſionibus.

Eiuſdem vrbis aliud eſt nomen ab iſto plane diuerſum M*ariaba* vel M*eriaba*. Eratoſthenes de Sabæis. Μητρόπολις δ' αὐτῶν Μαρίαβα *Metropolis autem ipſorum eſt* M*ariaba*. Artemidorus: ἡ δὲ πόλις τῶν Σαβαίων, ἡ Μερίαβα, κεῖται μὲν ἐπ' ὄρους εὐδένδρου S*abæorum autem vrbs* (metropolis) M*eriaba ſita eſt in monte arboribus conſito.* Plinius poſtquam Sabæorum vrbes reliquas recenſuit: R*egia tamen*, vel vt alij, R*egina tamen omnium eſt* M*ariaba*. A Sabâ non eſſe diuerſam multa euincunt; Nam vt taceam quod deſcribitur vt gentis metropolis, & in monte ſita æque ac Saba, Artemidorus qui Agatharchidem ſequitur κατὰ πόδα in deſcriptione Sabæorum, etiam de metropoli eadem habet, niſi quod nomen S*aba* mutat in Μερίαβα. Accedit authoritas Geographi Arabis qui id expreſsè affirmat clim. 1. part. 6. Verba ſunt: ומן מדן חצרמות מארב והי אלאן כראב וכאנת מדינה סבא *Etiam ex vrbibus terræ Hadramauth erat* M*arab nunc diruta; Ea autem eſt vrbs* S*aba.* Turbat tamen quod contra mentem veterum Marab ſeu Saba ponit in terrâ Hadramauth, adeoque inter Tdhaphar & Sebam, id eſt inter Saphar & Saubatha Ptolemæi. Ita enim habet clim. 2. part. 6. *A Tdhafar ad Ma-*

Plin. lib. 12. cap. 14.

Strab. l. 16.

A *rab tres ſunt ſtationes.* Et rurſus: *A Marab ad Sebam tres ſtationes.* Itaque cum Saba vel Mariaba veterum videatur fuiſſe non procul à mari Rubro; hæc in Mediterraneis deſcribitur à mari valde remota.

Nomen *Mariaba* Plinius *dominos omnium* interpretatur. Nempe à verbo רבא *rabba* quod dominari ſignificat, formatur nomen מרא *Marab* pro loco vel tempore dominationis. Eam enim vim eſſe ſciunt nominum huius formæ quotquot Arabicas Muſas vel in primo limine ſalutarunt. Itaque מרב *Marab* Arabicè eſt ſedes dominantium, ſeu quod idem eſt vrbs metropolis: Ex quô factum vt & aliæ in Arabiâ occurrant metropoles huius nominis, quod doctos fugiſſe miror. Tres certè deſcribit Plinius Plin. l. 6. c. 28.
B in eodem capite. Prima Sabæorum eſt: *Regia* vel *Regina tamen omnium Mariaba.* Secunda Minæorum: *oppidum* XIIII M *paſſuum Mariaba.* Tertia Calingiorum: *Calingij*, inquit, *quorum Mariaba oppidum ſignificat dominos omnium.* Et paulo poſt: *Gallus diruit*, &c. *ſupra dictam Mariabam* VI M *paſſuum.* Sic in Ptolemæo præter Saben, quæ Sabæorum eſt Mariaba, in Arabiâ odoriferâ recenſentur Μαριάμα & Βάραβα Μητρόπολις. Sed ibi legendum Μαριάβα, hîc Μάραβα Μητρόπολις, vt in tabulis rectè habetur. Notum à librariis nihil permutari frequentius quam literas μ & β. Igitur quę Saba propriè, *Marab*, vel vt Græci efferunt *Mariaba* dicta eſt ἐπιθετικῶς, quia
C Regum erat ſedes & cæteris Sabæorum vrbibus dominabatur.

Saba Græcorum alij myſterium explicant, vt in Plinio habetur, alij ridiculè deducunt ἀπὸ τοῦ σέβειν, eo quod in cultu Deorum præcipuus thuris vſus eſt. Heſychius multo verius σαβὰ αἰχμαλωσία. Nam Hebraicè שבה Chald. & Syr. שבא & Arab. סבי eſt captiuum ducere. Tamen *Saba* refero potius ad Arabicum שבא vel שבו quod eminere ſignificat. Id enim in Sabæos apprimè quadrat, ſiue ſitum reſpicias vrbis metropoleos quæ fuit in monte ſita, ſiue ſtaturam corporum de quibus Agatharchides τὰ σώματά ἐστι τῶν κατοικούντων ἀξιολογώτερα *incolarum corpora ſunt ſpectabiliora*; Vt Eſaias de Sabæis per ם cap. 45. v. 14. סבאים אנשי מדה *Sabæi viri proceri.* Præterea ſi mores ſpectes, vrbis *Saba* ſeu *Marab* incolas Geographus Arabs ita
D deſcribit clim. 2. part. 6. כאן להם מן אלתיה ואלענב ואלכבר עלי סאיר אלאמם *Faſtu, iactantiâ & ſuperbiâ reliquos* (Arabiæ) *populos ſuperabant.* Denique dignitate etiam & numero & potentiâ videntur cæteris præcelluiſſe. In Agatharchide τὸ τῶν Σαβαίων ἔθνος μέγιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ παντοίας κύριον εὐδαιμονίας *Sabæorum gens eſt omnium Arabicarum maxima, & iis omnibus affluens vitam quæ faciunt beatiorem.* In Strabone ἡ τῶν Σαβαίων εὐδαιμονεστάτη μεγίστου ἔθνους *Fœliciſſima eſt Sabæorum terra gentis maximæ.* In Diodoro Sabæi ſunt πολυανθρωπότατοι τῶν Ἀραβικῶν ἐθνῶν *Arabicarum gentium numeroſiſſimi.*

Proinde aromatiferæ Arabiæ reliquæ gentes Minæi, Gebanitæ, Atra-
E mitæ cenſentur in Sabæorum pagis. Et illarum omnium regia fuit Mariaba. Denique Sabæorum nomen paſſim apud veteres totam Arabiæ πέζαν ſuo ambitu complectitur.

In Agatharchide, Strabone & Diodoro Sabæorum diuitiæ partim balſamô & caſiâ conſtant, & myrrhâ, & thure, & cinnamomô, & palmâ, &

Plin. lib. 12. cap. 14.

calamo odoratis, & cæteris id genus, tantâ vbertate vt in igne quotidiano non aliud lignum adhibeant quam ex caſiâ & cinnamomô. Quod ſequutus Plinius lib. 12. c. 17. *non alia*, inquit, *ligni genera in vſu ſunt quam odorata. Ciboſque Sabæi coquunt thuris ligno, alij myrrhæ.* A

Leguntur & Sabæorũ opes auro, argento & gemmis conſtitiſſe, & precioſâ ſupellectile. Narrat Agatharchides eos ſumptus feciſſe regios in toreumatis, & ſculpturis, & poculorum varietate, & lectis, & tripodibus, & columnis argenteis, & phialis ſuper fores & faſtigia domorum, crebris gemmis & lapidibus pretioſis interſtinctis. Nullam denique gentem his eſſe opulentiorem, qui diſpenſant πᾶν τὸ πίπτον εἰς διαφορᾶς λόγον, vbi interpres, *quicquid ſub calculum tranſportationis cadit*: malim, *quicquid habetur pro ſumptuoſo* in Aſiâ & Europâ. Vt ibi διαφορὰ ſit idem quod διάφορον impenſa, ſumptus. Nam pro tranſportatione nuſquam reperi. Eadem legere eſt in Strabone & Diodoro, qui addit precioſa hæc cimelia affluere μάλιστα ἐν Σάβαις, ἐν ᾗ τὰ βασίλεια κεῖται *maxime in vrbe Sabis in quâ eſt regia*. Lego Σάβαις pro Σαγναῖς vel Σάμαις vocibus nihili. Σάβαις eſt à recto Σάβαι, de quô in Stephano. Sic apud Plinium Sabæos deſcribit Ælius Gallus *ditiſſimos ſyluarum fertilitate odoriferâ, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræque prouentu.* Tamen præter ſtactem & myrrham recentiores nullum aromatis genus obſeruant in Sabæis propriè dictis. Sed nec vlla auri metalla: Itaque Sabæis hæc tribuuntur latiùs acceptô nomine, vt iam monui. B C

Regia dignitas apud Sabæos ſpecies erat captiuitatis. Regi enim ſemel inaugurato iuxta vetus oraculum, vetitum fuit ex palatio prodire in publicum ſub poenâ lapidationis. An ex ipſo nomine S*aba* nata eſt ſuperſtitio, quod à nonnullis αἰχμαλωσίαν *captiuitatem* explicari diximus? Populi pars cum Rege incluſa viuebat in deliciis. Alii agrorum cultui, alii erant intenti mercaturæ, nauibus coriaceis in Aethiopiam nauigantes, vt aromata indigena diſtraherent, & Æthiopica compararent. Hæc ex Agatharchide & aliis.

Sabæorum Dii qui fuerint Philoſtorgius his verbis docet: Θύουσιν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ δαίμοσιν ἐπιχωρίοις *Sacrificant Soli & Lunæ, & dæmonibus indigenis.* Tamen Iudæorum more circumcidebantur octauo die: Ibidem: ἐκπερίτομον δὲ τὸ ἔθνος κατὰ τὴν ὀγδόην περιτεμνόμενον ἡμέραν. Siue circuncidendi ritum ab illâ reginâ edocti quæ Solomonem adiit, aut à Iudæis admixtis. Quippe οὐκ ὀλίγον πλῆθος καὶ Ἰουδαίων αὐτοῖς ἀναπέφυρται *Iudæorum etiã non paruus numerus his admixtus eſt.* Quin ſub Iuſtino imperatore ibi regnauit דונעם *Dunaam* (quaſi Chariſium dicas) homo Hebræus & Chriſtianis infenſiſſimus. Ita habetur in Metaphraſte, cuius verba non pigebit exſcribere, quia firmant hæc quæ diximus: *Ditione tenebat Arabiam Fœlicem* (*quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis*) *Dunaan Hebræus vir impius* &c. *qui etiam omnes qui erant in ſua poteſtate habebat circumciſos, partim quidem Iudaicam ſequentes ſuperſtitionem, partim planè Gentiles, Soli & Lunæ ſacrificantes, & dæmonibus quos etiam more gentis honorabant fanis & columnis.* Itaque vtut eſſent in ritu circum- D E

Apud Sur. die. 24. Oct. tom. 5. & Baron. ad A 522.

A ciſionis Iudæorum æmuli, tamen pertinax ſuperſtitio retinuit auitos Deōs, Solem ſcilicet & Lunam, de quibus actum in Atramitis & Ierachæis, vel quod idem eſt, Alilæis.

Geographus Nubienſis notat in vrbe Marab, quæ & Saba, fuiſſe אלסד אלמסמי אבאל ערם *aggerem Arim nomine inter omnes gentes celeb r m.* Heb. aicè ערמה *arema* eſt aceruus, & נערם coaceruari. Vnde נערמו מים *coaceruatæ ſunt aquæ* Exod. 15. 8. Sic Arabibus ערם *arem* vel *arim* terræ aggerem ſonat quô aquæ cohibentur & in aceruū cumulantur. Giggeius: ערם אלואדי *clauſtrum in fluuiis ad aquas cohibendas.* Is fuit vſus aggeris de quô Geographus, quem ait in mediâ vrbe montis inſtar fuiſſe, & aquas eius operâ intumuiſ-
B ſe נחוא מן עשרין קאמה *fere ad viginti ſtaturas*, id eſt orgyias vel vlnas, vt ita in altum ſublatæ in vicinos agros vndiquaque deriuarentur. Sed illis dormientibus, Deum torrentem immiſiſſe qui alliſu ſuo ruperit aggerem, & vrbem ſubuerterit funditus, demerſis omnibus incolis. Erant hi אלחמירית Humairitæ vel Homeritæ, qui faſtu, inquit, cæteros Arabes ſuperabant, nec deo gratos ſe præbebant ob collata beneficia. Ex quô factum vt illius in ſe iuſtitiam prouocarent cuius bonitatem ſpreuerant. Tale fuit ante aliquot ſæcula fatum vrbis celeberrimæ, quæque non multo poſt diluuiū putatur conditorem habuiſſe שבא Saba Iectanis filium.

C Docet idem Geographus ibi regnaſſe reginam illam quæ venit ad Solomonem. Verba ſunt vbi de *Marab* Clim. 1. part. 6. וכאנת מדינת סבא ומנהא בלקיס זוגה סלימאן *erat autem vrbs Saba ex quâ Belkis vxor Solomonis.* Et rurſus clim. 2. part. 6. *In eâ fuit arx nomine* צרואח *Seruach* S *lom n s filij Dauid ſuper quem pax, cuius hodie nil quicquam ſupereſt præter deformes ruinas & diuulſa rudera.* צרואח aliis צרוח & צרח eſt arx vel palatium; vt Hebr. צריח Iud. 9. 46. 49. in quâ voce hæſiſſe video nonnullos interpretum. Hanc arcem condidiſſe dæmones fabulantur Arabum Lexicographi. Sequitur in Geographo: *Etiam in vrbe Marab eſt arx* אלקשיב *alkaſib, quæ fuit palatium Belkis vxoris Solomonis ſuper quem pax.*

D Ita è veteribus Philoſtorgius ſcribit Sabæorum vel Homeritarum regionem μεγάλην τε Ἀραβίαν καλεῖσθαι, καὶ εὐδαίμονα πρὸς τῶν Ἑλλήνων. καθήκειν δὲ ἐπὶ τὸν ἐξώτατον ὠκεανόν, ἧς μητρόπολις ἡ Σάβα, δι' ἧς καὶ ἡ βασιλὶς κατὰ τὸν Σολομῶντα παραγεγόνει *& magnā & Fælicem Arabiam à Græcis appellari: ad extimum Oceanum attingere; metropolim habere Saba: Per eam ad Solomonem reginam acceſſiſſe.* Huic adde Theodoretum, quem viri docti qui citant in contrariam ſententiam, docent ſe non ſatis attentè legiſſe. Is enim ita habet in 3. Reg. q. 33. Σαβᾶ ποῖον ἐστιν ἔθνος; Reſp. Αἰθιοπικόν; ἐντεῦθεν δὲ αὐτοὺς κεῖσθαι φασὶ τῆς θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς: Ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Ὁμηρίτας. κατάντικρυ δέ εἰσι τῶν Αὐξουμιτῶν. Μέση δὲ τούτων κἀκείνων ἡ θάλασσα: τούτων ἐβασίλευσεν ἡ θαυμασία ἐκείνη γυνή, ἧς ἐπῄνεσε τὴν σπουδὴν ὁ δεσπότης Χριστός. *Saba quiſnam*
E *eſt populus? Reſp. Æthiopicus. Eos autem aiunt ad mare Indicum eſſe ſitos, & Homeritas nominant. Sunt autem è regione Auxumitarum, mari inter hos & illos intermedio. Iis imperauit admirabilis illa mulier cuius ſtudium laudauit Dominus Chriſtus.* Palam eſt Sabæos deſcribi, quia vocat Homeritas, & ad Indicum Oceanum ponit, & ab Auxumitis, id

eſt Æthiopibus, diuidi docet altero mari, id eſt Erythræo. Tamen Æthiopes nominat, quia memoriæ lapſu ſibi finxit ab Euangeliſtâ ſic vocari. Quod his verbis diſertè aſſerit q. 22. in Num. Σαβὰ ἔθνος Αἰθιοπικόν ἐστιν. Ὁ γὰρ εὐαγγελιστής φησι βασίλισσα Αἰθιόπων ἀναστήσεται, &c. *Saba gens eſt Æthiopica. Euangeliſta enim dicit*: *Regina Æthiopum ſurget*, &c. A
Cum in Euangelio legatur Βασίλισσα Νότου *Regina Auſtri* non *Regina Æthiopum*, nec vllius Æthiopum Reginæ Scriptura meminerit præter Candacem Act. 8. 27. Theodoreti verba deſcripſit Procopius Gazæus in 1. Reg.

Vide infra & in fine l. 4. Idem Hebræi ſentiunt: Salmanticenſis lib. Iuchaſim fol. 136. 1. *Regina Saba quæ Nicolaa vocabatur, venit ex regno Ieman ad audiendam ſapientiam Solomonis*. Regnum Ieman eſt Arabia aromatifera, vt ſtatim pluribus dicetur. Aben-Ezra in Dan. XI. 6. *Filia Regis Auſtri eſt Regina Saba*: *nempe hoc regnum vocatur linguâ Iſmaëliticâ* (id eſt Arabicâ) *Aljeman*. B

Et verò è Sabæis reginam illam eſſe profectam multo eſt veriſſimilius quam quod in Ioſepho legitur, eam ex Meroe veniſſe, quæ olim Saba dicta fuerit. Primò enim à Chriſto Ieſu vocatur Βασίλισσα Νότου *Auſtri Regina*, id eſt Regina *Jeman* vel *Aljeman*. Quippe vt ימין *Iamin* Hebræis, ita Arabibus ימן *Ieman*, & cum articulo אלימן *Aljeman* Auſtrum ſonat. Porro *Jeman* vel *Aljeman* Arabibus idem fere eſt quod Hebræis *regnum Saba*, C
& Romanis ſcriptoribus Ἀραβία ἀρωματοφόρος *Arabia aromatifera*. Nubienſis clim. 1. part. 6. במדינה סבא טואיף מן אהל אלימן *vrbis Saba incolæ erant è gente Ieman*. Beniamin in Itinerario nuperæ editionis pag. 73. *Omnes Eccleſiæ terræ Babyloniæ & Perſidis & Choraſan* ושבא היא אלימן *& Saba quæ eſt Aljeman*. Et pag. 82. דרך מדבר ארץ שבא הנקרא ארץ אלימן *via deſerti terra Saba quæ vocatur terra Aljeman*. Iuchaſin fol. 14. b. *Rex Ieman eſt* Rex מלכות תימן *regni Auſtralis*. Et fol. 135. a. *Saba eſt ex Regno Ieman*. Et 139. 6. de Saracenis: *Quorum regnum extenditur vſque ad Aljeman, quod vocatur Regnum Saba*. Aben-Ezra vbi ſupra de Saba: *Hoc regnum vocatur linguâ Iſmaëliticâ Aljeman*. Itaque ſi Reginam Sabæorum Chriſtus appellauit Reginam *Iamin* vel *Ieman*, id eſt Auſtri, cum vulgo locutus eſt, & ita vt à quôuis facile poſſet intelligi. At Auſtri nomine nemo eſt qui intelligat Æthiopiam: Vtvt ad Auſtrum Iudeæ tam ſit Æthiopia quam terra Sabæorum, nuſquam tamen ita vocatur. Non ignoro Ægypti Reges à Daniele paſſim appellari Reges Auſtri, quod æque inuſitatum. Sed aliter loquuntur Prophetæ, quibus ſolemne eſt prædictiones ſuas verbis ænigmaticis inuoluere, aliter qui res geſtas referunt, ſimplici ſtylo, quod hic faciebat Chriſtus. D

Fruſtra, ex Act. 8. & Strabone, Plinio, & Dione, obijcitur in Æthiopiâ regnaſſe fœminas: cum de Sabæis aliiſque Arabum idem legatur. Aben-Ezra in loco ante citato de Sabæis in Aljeman: ועד היום אשה מולכת עליהם *Hodieque mulier illis imperat*. Claudianus in Eutropium lib. 1. E

------ *Medis leuibuſque Sabæis*
Imperat hic ſexus, Reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna iacet.

Sic

A Sic cum Sabæi latrones in Iobi ſeruos & greges irruerunt, fuit *dux fæmina facti*, ſi credimus interpreti Chaldæo, qui hæc Hebræa verba ותפל שבא *Et irruerunt Sabæi*, ſic παραφέρζι ונפלת בתכיף לילית מלכת זמרגד ודברתנון *Et derepente irruit Lilith regina Zmargad & Bartinnun*. Et cum ad Christi fidem Saraceni conuerſi ſunt ſub Valentiniano Imperatore, reginam habebant Maüuiam, quæ bellis frequentibus Palæſtini & Arabici limitis prouincias deuaſtaſſe traditur, & Romanorum vires non parum attriuiſſe. Ruffin. l. 2. cap. 6. Vnde Geographus anonymus ſub Conſtantio ante aliquot annos editus à doctiſſimo Gothofredo ex magni Salmaſij Bibliothecâ: *Prope hos degit Saracenorum gens*, &c. *Mulieres vero his imperare dicuntur*. Et Iemama B pars Arabiæ ad mare Perſicum è regione Mecchæ nomen habet à Iemamâ reginâ Arabum quæ imperauit in illis locis. Geographus: *Terræ Oman ex parte Occidentali declinando ad Septentrionem confinis eſt terra Iemama, è cuius vrbibus eſt Hagar* (Petra) *nunc diruta, in qua habitauit olim* אליממה אלמלכה *regina Iemama*. Clim. 2. part. 6.

Redeo ad reginam Saba, quæ veniſſe legitur ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς è terræ finibus, quos inſidere Sabæi multo verius dici poſſunt quam Meroitæ. Quia cum in Africâ vltra Meroen ſint regiones ampliſſimæ, Sabæi Arabiæ adeoque terrarum extima occupant ad Oceanum. Vnde eſt quod Pom- C peius Syriâ perdomitâ tam impensè optabat διὰ τῆς Ἀραβίας, ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν ἐλάσαι θάλασσαν, ὡς τῷ περιϊόντι τὴν οἰκουμένην πανταχόθεν ὠκεανῷ προσμίξειε νικῶν *per Arabiam ad mare Erythræum penetrare, vt victor perueniret ad Oceanum quo vndiquaque terra cingitur*. Putabat nimirum ſic futurum vt vſque ad extremum orbem Romanorum arma promouiſſe diceretur.

Addo auri & aromatum, quibus regina Saba camelos onerauit, multo plus eſſe in Sabæis quam in Æthiopum ſolo. Quid quod Ioſephus Iudæos tradit balſami plantam illi reginæ ferre acceptam. Verba ſunt: λέγουσι δ' ὅτι καὶ τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου ῥίζαν, ἣν ἔτι νῦν ἡμῶν ἡ χώρα φέρει, δούσης ταύτης τῆς γυναικὸς ἔχομεν; *aiunt autem ex dono illius mulieris nos habere balſami radicem, cuius noſtra regio hodieq; eſt ferax*. Iam quis neſcit balſamum Arabicam eſſe D plantam, non Æthiopicam. Saltem nemo eſt, quod quidem ſciam, qui balſami meminerit in Æthiopiâ nati. At de Sabæis ſcribit Agatharchides: παρὰ μὲν γὰρ αὐτὴν πέφυκε τὴν θάλασσαν ὅτε βάλσαμον πολὺ καὶ κασία *Etiam ad ipſum mare multum naſcitur balſamum & caſia*. Et Artemidorus apud Strabonem: παρ' οἷς καὶ σμύρνα, καὶ λίβανος, καὶ κινναμώμον, ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ καὶ βάλσαμον *apud quos & myrrha, & thus, & cinnamomum, in orâ autem maritimâ etiam balſamum*. Et Diodorus: κατὰ μὲν γὰρ τὴν παράλιον φύεται τὸ καλούμενον βάλσαμον *ad oram enim maritimam naſcitur balſamum quod vocant*. Et Pauſanias in Bœoticis: ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Ἀράβων ὅσοι τῶν ἐχιδνῶν περὶ τὰ δένδρα τὰ πάλσαμα οἰκοῦσι *in regione autem Arabum quotquot viperæ circa balſami arbores* E *degunt*. Item: ἐπὰν οὖν συλλέγειν τοῦ βαλσάμου τὸν ὀπὸν ἀφίκηται τοῖς Ἄραψιν ὥρα *cum igitur venit Arabibus legendi opobalſami tempus*. Reginam Saba balſamum dices ex Ægypto euexiſſe. Nec enim Æthiopiæ ſolum, ſed ſi Ioſepho fides, etiam Ægypto imperabat, quam feracem eſſe balſami Dioſcorides & alij teſtantur. Sed in promptu eſt reſponſio, nec Herodotum, nec Stra-

bonem, nec Diodorum qui de Ægypto tam accuratè ſcripſerunt, Ægyptij balſami vſpiam meminiſſe; neque quenquam alium ante Dioſcoridem. Quin & Plinium id latuit tam curioſum harum rerum indagatorem, Dioſcoridi fere coæuum. Vnde haud dubie colligitur balſamum in Ægypto non fuiſſe plantam indigenam, ſed aliunde recens aduectam, quô æuô ſcripſit Dioſcorides. A

Taceo quod Arabiæ Saba multo eſt notior quam Æthiopiæ: Hæc enim vnius Ioſephi teſtimonio nititur, qui lectori ſæpe imponit: Quod vel ex hâc hiſtoriâ colligere eſt, cuius fides in multis nutat. Summa eſt reginam illam quæ Solomonem adiit, eſſe Herodoti Nicaulem quæ in Ægyptô ſimul & Aethiopiâ regnauit: Vocari reginam Saba de nomine vrbis metropolis: Aethiopum enim metropolim Saba fuiſſe dictam, antequam Cambyſes Meroen appellaſſet de ſororis ſuæ nomine: Ante Nicaulem à Minæô qui Memphim condidit, regnaſſe in Aegypto Reges cccxxx per annos plus mille trecentos: Hos ab Herodoto non nominari, quia commune fuit omnibus nomen Pharaonis, quod Aegyptiis Regem ſonat; ſed poſt Nicaulem deſiiſſe ſic appellari. Hæc è Ioſepho hactenus, quæ fabuloſa eſſe prorſus ſtatim animaduertet quiſquis non eſt obeſæ naris. B

Antiq. l. 8. c. 2. & l. c. 5.

1. Primo enim id falſum eſt Nicaulem in Aegypto regnaſſe: neque enim ab Herodoto Nicaule, ſed Nitocris appellatur illa mulier quæ ſola in Aegypto regnauit. Nec eſt quod quis ſuſpicetur vocem eſſe corruptam, & Ioſephum aliter legiſſe. Aſſerit enim Herodotus eam reginæ Babylonicæ Nitocri fuiſſe cognominem: τῇ δὲ γυναικὶ οὔνομα ἦν, ἥτις ἐβασίλευσε ὑπὲρ τῇ Βαβυλωνίῃ Νίτωκρις. Nihil potuit ſcribi diſertius. Et in dynaſtiâ Memphitarum apud Africanum ex Manethone: Νίτωκρις γενναιοτάτη καὶ εὐμορφοτάτη τῶν κατ᾽ αὐτὴν γενομένη, ξανθὴ τὴν χροιάν, ἣ τὴν τρίτην ἤγειρε πυραμίδα, ἐβασίλευσεν ἔτη ιβ *Nitocris generoſiſſima & formoſiſſima mulierum ſuæ ætatis, flaui coloris, quæ tertiam pyramidem excitauit* (in Aegypto) *regnauit annis duodecim*. Et apud Euſebium lib. 1. Chron. pag. 21. Θηβαίων Αἰγυπτίων ἐβασίλευσεν ἔτη κβ Νίτωκρις γυνὴ ἀντὶ τοῦ ἀνδρός, ὅ ἐστιν Ἀθηνᾶ νικηφόρος *In Thebanos Ægyptios regnauit annis* xxiv *Nitocris mulier pro viro; cuius nomen idem valet quod Minerua victrix*. Nempe Ægyptiis *Nit* vel *Neith* erat Minerua. Plato in Timæo vbi de Nomo Saitico: τούτου δὲ τοῦ Νομοῦ μεγίστη πόλις Σάϊς, ὅθεν δὴ καὶ Ἄμασις ἦν ὁ βασιλεύς, οὗ τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός ἐστιν, Αἰγυπτιστὶ μὲν τοὔνομα Νηΐθ, Ἑλληνιστὶ δὲ ὡς ὁ ἐκείνων λόγος Ἀθηνᾶ *Illius porro Nomi vrbs maxima eſt Sais, vnde oriundus erat Rex Amaſis, vbi Dea vrbis fundatrix, Ægyptiacè quidem vocatur Neith, Græcè autem vt illi aſſerunt* Ἀθηνᾶ *Minerua*. Rurſus Arabicâ linguâ, quæ inter Ægyptiam & Hebræam media eſſe creditur, קהר *cahara* eſt vincere, & קהר *cahr* victoria. Vnde nomen אלקאהרה *Alcahira* id eſt victrix vrbi Cairo, quia Muazzus illã ædificauit in horoſcopo Martis והו קאהר אלפלך *qui vincit orbem*. Ita reddenda erant Elmacini verba hiſtoriæ Saracenicæ pag. 227. quæ doctiſſimus interpres multo aliter accepit. Itaque ex *Neith* & *cahr* conflatam vocem *Nitocris* Mineruam victricem veteres rectè interpretantur. C D E

2. Falſum item eſt hanc mulierem Aethiopibus imperaſſe, vt à Ioſe-

A pho aſſeritur. Saltem nihil tale eſt in Herodoto, quem Ioſephus ſequi ſe profitetur. Herodoti quidem interpres alienigenam fuiſſe tradit, vnde colligit non nemo eam in Aethiopiâ non in Aegypto natam. Sed in Herodoti Gręco textu plane aliud habetur, nempe ex Aegypti regibus cccxxx decem & octo fuiſſe Aethiopes, & mulierem vnam indigenam, hoc eſt in Aegypto natam: ὀκτωκαίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχωρίη. Itaque merum ſomnium eſt quicquid affertur de muliere Aethiopicâ, quæ in Aegypto regnauerit.

3. Quid quod ex Scripturâ patet Solomonis æuo regnaſſe in Aegypto Pharaonem illum cuius filiam duxit Solomon, & Seſacum qui continuo B poſt obitum Solomonis Roboamum bello aggreſſus eſt; At de muliere quæ tum temporis in Aegypto regnauerit, altum vbique ſilentium. 4. Neque verò Regina Aegypti veniſſe diceretur ex extremis terræ finibus, cum Aegyptus ſit Paleſtinæ proxima.

5. Eſt & hoc ἀνιστόρητον vrbis Meroes ante Cambyſen priſcum nomen fuiſſe Saba. Meroen quippe Cambyſes condidiſſe legitur. Itaque ante Cambyſen planè nulla fuit Meroe. Lucius Ampelius de Cambyſe capite cui titulus *Reges Perſarum*: *Æthiopiam profectus* &c. *vrbem ibi condidit Meroem.* Diodorus: πόλις ἐστὶν ἀξιόλογος, ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, κτίσαντος αὐτὴν C Καμβύσου, καὶ θεμένου τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μερόης *vrbs inſignis eſt inſulæ cognominis, quam condidit Cambyſes, & appellauit de nomine matris Meroes.* Diod. l. 1. pag. 20. 6. Proinde etiam in eo peccat Ioſephus quod à ſorore Cambyſis, non à matre vult nominatam.

7. Nec Nitocrim dicit Herodotus poſt Reges cccxxx demum regnaſſe: Tantùm ex illo numero vnam fuiſſe refert, nec indicat quota fuerit. Quin horum vltimum Mœrim nominat, cui non ſucceſſit mulier, ſed vir fortiſſimus Seſoſtris. Et ex Euſebio colligere eſt circa Patriarcharum tempora Nitocrim imperaſſe annis ante Solomonem minimum octingentis. 8. Finge tamen pro Mœri vltimam regnaſſe Nitocrin, ne ſic quidem ratio conſtabit: Quia Mœreos ſucceſſor Seſoſtris ex Herodoti ſententiâ D diu vixit ante bellum Trojanum, quô recentior fuit Solomon annis circiter CLXX. Itaque omnino neceſſe eſt vt Nitocris aliquot ſæculis Solomonis tempora præuerterit.

9. Iam quid abſurdius fingi potuit quam quod ante Solomonem regnaſſe vult Aegypti Reges per annos plus mille trecentos; cum vel ex ipſius Ioſephi hiſtoriâ colligere ſit diluuium Noëticum vix tanto ante præceſſiſſe.

10. Neque verum eſt poſt Solomonem Aegypti reges repudiaſſe nomen Pharaonis, cum in Eſaïâ, & Ieremiâ, & Ezechiele, & libris Regum multi recenſeantur huius nominis vſque ad tempora captiuita-E tis Babylonicæ, quam nemo neſcit multis ſæculis eſſe Solomone recentiorem.

11. De cætero Aegypti reges qui regnarunt ante Seſoſtrim ideo præteriit Herodotus, quia in eorum geſtis affirmabant Aegyptij οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος *nihil eſſe ſplendoris*, non propter Pharaonem commune nomen;

vt Ioſephus comminiſcitur. Nam & aliud ſingulis nomen fuit peculiare, vt apud Herodotum & Euſebium videre eſt. A

12. Sed & id mihi ſuſpectum eſt quod apud Ioſephum ὁ Φαραὼν κατ' Αἰγυπτίους βασιλέα σημαίνει *Pharao Regem Ægyptiis ſonat.* Quia toties in Scripturâ legitur *Rex Pharao*, quæ inanis eſſet ταυτολογία, ſi vox *Pharao* per ſe Regem ſonaret. Et ſacrâ ſaltem linguâ Aegyptiorum Rex vocabatur multo aliter vel ipſo teſte, qui lib. 1. contra Apionem ὑκσὼς *hycſos* interpretatur βασιλεῖς ποιμένας *reges paſtores*, τὸ γὰρ ὑκ, inquit, καθ' ἱερὰν γλῶσσαν βασιλέα σημαίνει *hyc enim linguâ ſacrâ regem ſignificat.* Radix eſt Hebræum חק *hoc* quod legem ſonat, vnde מחקק, propriè legiſlator, à LXX. ſenioribus redditur ἡγούμενος, & βασιλεὺς, & ἄρχων. Apud Arabes, quorũ dialectus Aegyptiaca vocabula multa habet admixta פרעון *Pharao* eſt crocodilus, quô Ezechielem alluſiſſe cap. 29. & 32. alibi docuimus. Tot Ioſephi σφάλματα tam paucis verbis docent illi ſcriptori fidem non eſſe temerè adhibendam, cũ verſatur in exoticis. Alioqui enim fatendum eſt nos illi plurimum eo nomine debere quod ſuæ gentis hiſtoriam ſummâ fide & ſedulitate ſcripſit. B

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM.

Ophir אופיר C

Ophir Arabice *Auphar*, id eſt opulentiſſimus. Foem. *Vphre*, quomodo pro *Vrphe* legendum in Eupolemo. Terra Ophir duplex, vna in Arabiâ, altera in Indiâ. Illa in Caſſanitis vel Gaſandis, quorum nomen à verbo חסן *chaſan*, id eſt theſauros recondere. *Gaza* & *Magazin* vnde? Aurum ibi quam facile, quam purum, quantâ copiâ effodiatur, quam vili precio comparetur. Aurum apyrum, ἄπυρον. Obryzum vnde dicatur. Auri glebulæ nucis & meſpili magnitudine. Meſpilum aronium, τρίκοκκον, *Zarur.* Ferro aurum repenſum pari pondere. Aeri triplum, ferro duplum, argento decuplum auri repenſum. Locus Agatharchidis perperam tranſlatus. In Strabone fœdus error, Vtrique medicina. Cur auri tanta vilitas in Caſſanitis. In Agatharchide ἀλόων pro ἀλιέων. Vnde aurum Sabæis de quo Prophetæ & alij. Loca Scripturæ de Ophir Arabiæ. Alibi etiam aurum in Arabiâ. Aliam fuiſſe Ophiram in Indiâ, nempe Ophiram Solomonis. De eius ſitu variæ ſententiæ. Ea præfertur quæ Ophiram in Taprobanâ ponit. Ibi aurum, ebur, gemmæ, margaritæ, pauones, cercopitheci. *Paſis* ſinus & *Phaſis* amnis; vnde aurum *Paz* & *Vphaz.* Aurum *Parnaim* 2. Par. 3. Phœnicibus *Parnain.* *Taph Paruan*, id eſt littus *Paruan*, inde *Taprobana.* Ophiram cur Phœnices dixerint. D

OPhir Arabicâ formâ legendum אופר *Auphar*, quod quid ſit iam dicemus. Arabibus ופר *Vvaphura* eſt περιοσσεύειν *abundare.* Giggeius ופר אלמאל *facultates amplæ fuerunt.* Auicenna cap. *de anatomiâ digitorum*: ופרת לחום אלאנאמל *copioſæ ſunt pulpæ in extremis digitis.* Et in quinta coniugatione תופר multiplicari. 1. Pet. 2. 20. תתופר עליכם אלנעמה מן אללה *multiplicabitur ſuper vos gratia à Deo.* Vbi Syrus נסגא השבוחתכון לות אלהא *multiplicabitur laus veſtra apud Deum.* Et nomen ſubſtant. ופר *vuaphr*, vel ופרה *vuaphra* in Giggeio eſt *copia, opulentia.* Adiectiuum vel participium ואפר (*vuaphir*) *diues abundans*, cuius comparat. & ſuperlat. אופר *auphar.* Sic in Auicennâ capite *de anatomiâ oculi*, אופר מקדאר *auphar mikdar* eſt amplior vel vberior menſura. Inde locus auro affluens Arabicè dictus eſt *auphar*, quaſi vberrimum & opulentiſſimum dicas. In foeminino eſt ופרי *Vphre.* Itaque ארץ ופרי *ardh vuphre* terra eſt ditiſſima, גזירת ופרי *gezirath Vphre* inſula ditiſſima. Quomodo pro *Vrphe* legendum in Eupolemi lo- E

lib. 1. fen. 1. doct. 5. ſum. 1. cap. 23.

Lib. 3. fen. 3. tract. 1. cap. 1.

Apud Euſeb. l. 9. Præpar.

A co inſigni quô Dauidem narrat πλοῖα ναυπηγήσασθαι ἐν Ἀχάνοις (lege Ἀιλάνοις) πόλει τῆς Ἀραβίας, καὶ πέμψαι μεταλλευτὰς εἰς τὴν Οὔρφη (lege Οὐφρῆ) νῆσον, κειμένην ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, μέταλλα χρυσικὰ ἔχουσαν, καὶ τὸ χρυσίον ἐκεῖθεν μετακομίσαι τοὺς μεταλλευτὰς εἰς τὴν Ἰουδαίαν *naues fabricaſſe Ælanis vrbe Arabiæ, & miſiſſe metallicos ad inſulam Vrphe, in mari Rubro ſitam, metallis auri fœcundam, & metallicos aurum inde in Judæam aduexiſſe.* Quæ cum Scripturæ verbis plane conſonant, niſi quod Dauidi tribuit quod à filio Solomone demum præſtitum eſt.

Terra Ophir duplex fuit, vna in Arabiâ prope Sabæos, altera in Indiâ. Illa fuit in *Caſſanitis* Ptolemæi & Stephani, quos Diodorus *Gaſandes* vocat,
B & Agatharchides *Caſandres*, facto nomine à verbo חסן *chaſan*, quod in *cal* eſt poſſidere, in *niphal* recondere, vnde יחסן *jechaſen* Eſ. 23. 18. לא יאצר ולא יחסן *non reponetur in theſaurum, nec recondetur*: Indidem חוסן *choſen* theſaurus, Prou. 15. 6. *in domo iuſti eſt* חסן רב *theſaurus magnus*. Ezech. 22. 25. חסן ויקר יקחו *opes & res pretioſas acceperunt*. Arabes per z חזן *chazan* ſcribunt, vnde *gazæ* vox per aphæreſin, & מחזן *machzan* in plurali מחאזין *machazin*, nobis *magazin*, locus in quô reconduntur opes. Ch & G permutantur, vt in *galbanum* pro חלבנה χαλβάνη. Tale eſt quod iidem populi modo *Caſſanitæ* vocantur & *Caſandres*, modo *Gaſandæ*. Proinde vt ab
C opulentiâ locus dicebatur אופר *Ophir* vel *Auphar*, ita incolæ *Caſſanitæ* vel *Gaſandæ* dicti ſunt à חסן vel חזן id eſt gazâ & theſauris quos poſſidebant, de quibus iam audi veteres.

Agatharchides: τὸ μέντοι χρυσὸν ὀρύσσοντες, ἐν τοῖς πλακώδεσι τῆς χώρας ὑπονόμοις εὑρίσκουσι πολὺν *aurum qui effodiunt, reperiunt magnâ copiâ in latis terræ cuniculis*, quaſi terrâ ſponte dehiſcente, vt latentes in viſceribus ſuis theſauros metallariis retegat. Ideo cuniculos illos alij naturales vocant. Diodorus: τὸν δὲ χρυσὸν εὑρίσκοντες ἐν τοῖς φυσικοῖς ὑπονόμοις τῆς γῆς, συνάγουσι πολὺν *aurum autem in naturalibus terræ cuniculis inuentum multum colligunt*. Hæc de effodiendi facilitate. Nunc dicendum quale ſit aurum.

Agatharchides: οὐ τὸ συντηκόμενον μετ᾽ ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐκ τοῦ ψήγματος,
D ἀλλὰ τὸ αὐτόματον, καλούμενον δὲ, διὰ τὸ συμβαῖνον, παρ᾽ Ἕλλησιν, ἄπυρον *Non aurum ex ramentis cum ſcientiâ & arte liquefactum, ſed ſponte natum, quod ab euentu Græci apyron nominant.* Artemidorus apud Strabonem explicat βωλάρια χρυσοῦ καθάρσεως οὐ πολλῆς δεομένου *auri glebulas quod multa purgatione non eget*. Eſ. 13. 12. pro Hebræo פז *paz* Græci interpretes habent τὸ χρυσίον τὸ ἄπυρον *aurum apyrum*. In quem locum Baſilius: ἄπυρον δὲ χρυσίον τὸ μηδεμίαν ἀμφιβολίαν ὕλης ἀλλοτρίας ἔχον ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ᾽ ἅμα τῷ φανῆναι πεῖθον τὴν ὄψιν τῶν ὁρώντων, ὅτι δόκιμόν ἐστι καὶ ἀμιγὲς χαλκοῦ ἢ ἑτέρου ἄλλης ἐπιπλοκῆς *aurum apyrum eſt quod nullam alienæ materiæ ambiguitatem in ſe habet, ſed quamprimum apparet, ſolo aſpectu fidem facit ſe probum eſſe, & ab*
E *omni æris aut alterius metalli cuiuſcunque permiſtione purum.* Eadem mens Theodoreti: Ἄπυρον οὖν χρυσίον τὸ καὶ δίχα πυρὸς φαινόμενον δόκιμον, τουτέστιν ἄπεφθον, ὃ νῦν οἱ πολλοὶ ὄβρυζον ὀνομάζουσι *Apyrum igitur aurum eſt quod etiam ſine igne probum apparet, hoc eſt incoctum, quod multi nunc euryzum vocant.* Rectè explicat per ἄπεφθον: ita enim vocatur aurum quod è fodinâ tam pu-

rum eruitur vt nulla coctione ſit opus ad illud expurgandum. Itaque ἄπυρον & ἄπεφθον, planè idem ſunt. Sed aliud eſt ὄβρυζον vel ὄβρυζον, aurum ſcilicet quod ſæpius deſpumauit & excoctum eſt. Græcè enim βρύειν, βρύζειν, ὀβρύζειν, de illis rebus dicuntur quæ efferueſcendo ſpumam eiiciunt: vnde & *obruſſa* Latinè eſt auri experimentum quod igne ſumitur. Vide Cl. Salmaſium in Solinum pag. 1080. Itaque falluntur qui putant aurum *obryzum* pro *Ophirizo* dici; Quamuis nonnulli interpretes in hac alluſione ſibi placeant. Ita Pſ. 45. 10. pro *auro Ophir* Chaldæus habet אובריזון דמן אופר *obryzum quod eſt ex Ophir:* Et Arabs Rom. edit. אלדהב אלאבריזין *aurum obryzum:* Et Eſ. 13. 12. pro vulgatæ *obrizo* in Hebræo textu אופר *Ophir* ſcriptum eſt, vt obſeruat Hieronymus.

Iam ſequitur auri glebarum craſſitudo. Diodorus: κατὰ δὲ τὸ μέγεθος ἐλάχιστον μὲν εὑρίσκεται παραπλήσιον πυρῆνι, μέγιστος δὲ οὐ πολὺ λειπόμενος βασιλικοῦ καρύου *magnitudinem quod attinet, minima* (auri glebula) *ad nucleum, maxima autem ad nucis baſilicæ magnitudinem accedit*. Strabo & Agatharchides medias eſſe ſcribunt magnitudine meſpili. Sed aronium puto intelligi ſiue τρίκοκκον, Arab. זערור *zarur*. Nam noſtratis meſpili poma (σητάνιον vocant veteres) nucem baſilicam mole ſuperant.

Porro cum nullum auri vſum ſcirent extra torques & armillas tam diuitis ſoli incolæ, illud vicinis populis, Minæis puta, Gebanitis & Sabæis cum ære & ferro permutabant. Diodorus: τούτου μὲν τοῦ γένους ἐπιπολάζοντος παρ' αὐτοῖς, χαλκοῦ δὲ καὶ σιδήρου σπανίζοντος, ἐπ' ἴσης ἀλλάττονται ταῦτα τὰ φορτία πρὸς τοὺς ἐμπόρους *Cum hoc genus* (id eſt aurum) *apud ipſos ſit copioſum, æris autem & ferri magna raritas, ex æquô has merces cum mercatoribus permutant*, nempe ita vt ferro aurum rependatur pari pondere. Quod vtvt ſuperet fidem; tamen leue eſt præ his Agatharchidis, quæ doctiſſimus interpres non ſatis intellexit: πρός τε τοὺς ἀστυγείτονας μετάγοντες, πωλοῦσιν εὐτελῶς. τὸν μὲν γὰρ χαλκὸν πρὸς τὸν χρυσὸν τρίσταθμον ἀλλάττονται, τὸν δὲ σίδηρον πρὸς διπλοῦν χρυσίον. ὁ δὲ ἄργυρος τοῦ χρυσοῦ δέκα δύναται μοίρας *Et ad vicinos tranſlatum diſtrahunt precio vili admodum: æri enim triplum & ferro duplum auri rependunt; argentum autem decuplum auri valet.* Vnde obiter ſupplendus locus in Strabone mutilus: πωλοῦσι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας εὐώνως τὸν χρυσόν, τριπλάσιον ἀντιδόντες τοῦ χαλκοῦ, διπλάσιον δὲ τοῦ ἀργύρου *vili pretio vicinis id aurum vendunt, æri triplum auri rependentes, argento autem duplum*. Ridicule, quia cum illis æs & argentum æque deeſſent, nulla erat ratio cur æri argentum poſtponerent; & auri minus argento quam æri rependerent. Itaque ſic legendum vt Strabo ſibi conſtet nec differat ab Agatharchide: τριπλάσιον ἀντιδόντες τοῦ χαλκοῦ, διπλάσιον δὲ τοῦ σιδήρου, καὶ δεκαπλάσιον τοῦ ἀργύρου *æri triplum auri rependentes, ferro autem duplum, & argento decuplum.* Quia διπλάσιον & δεκαπλάσιον vocabula ſunt ὁμοιοτέλευτα, alterum omiſerunt ſcribæ. Et interpres verba Strabonis reddit in ſenſum planè contrarium; *vendunt aurum æris triplo, argenti duplo*: Quod fugiſſe demiror magnum illum commentatorem.

His ita explicatis apparet quanta fuerit in illis populis auri vilitas, qui
Iliad. 3. non modo χρύσεα χαλκείων, vt Homericus Diomedes, pari pondere per-

A mutabant, ſed & æs triplo auro, ferrum duplo, argentum decuplo penſabant: Vt auorum noſtrorum memoriâ noui orbis incolæ, quorum auro & margaritis nihil rependebatur præter vitrea, & ahena, & fibulas, & cultellos, & ſecuriculas, atque alia huius generis crepundia & nugamenta. Nempe Gaſandæ vel Caſſanitæ hominum genus erant rude & imperitum, nec vllarum artium notitiâ imbutum; ita vt cum in ſolo feraci degerent, & pro ratione climatis bene riguo, tamen agrorum cultum negligerent piſcatui ſolum intenti. Diodorus: ἥ τε χώρα πάμφορός ἐστι καὶ διάφορος κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὐ μέντοι τυγχάνει τῆς ἐνδεχομένης ἐπιμελείας, διὰ τὴν τῶν ἁλιέων ἀπειρίαν *Regio eſt omnium ferax, & ſoli bonitate præſtans, ſed ſolitæ culturæ eſt ex-*
B *pers, propter piſcatorum imperitiam.* In Agatharchide legitur τῶν ἄλλων ἀπειροτέρων ὄντων: vbi interpres, *ob cæterorum imperitiam*, ſed legendum τῶν ἁλιέων, quaſi diceres, ideo terram negligi, quia incolæ ſunt piſcatores rerum omnium imperiti. Caſſanitas enim habitaſſe conſtat ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης *in orâ maritimâ Rubri maris* ex Marciano & Stephano. Sed & ex Ptolemæo, à quô eorum oppida vel vici maritimi Βαδέου Βασίλειον, Ἄμβη πόλις, Μάμαλα κώμη, Ἀδήδου κώμη longo tractu deſcribuntur. Addit Strabo coactos fuiſſe aurum tam vili pretio diſtrahere διά τε τὴν ἀπειρίαν τῆς ἐργασίας, καὶ τὴν σπάνιν τῶν ἀντιλαμβανομένων, ὧν ἡ χρεία πρὸς τοὺς βίους ἀναγκαιο-
C τέρα *cum propter imperitiam illud tractandi, tum quia iis carebant quæ pro auro rependuntur, quorum vſus ad vitam magis eſt neceſſarius.*

Inde tanta fuit auri copia apud Sabæos, qui, ſi Straboni credimus, auriferæ huic regioni erant confines: Συνάπτει, inquit, ἡ τῶν Σαβαίων εὐδαιμονεστάτη (ſup. γῆ) *his contigua eſt Sabæorum beatiſſima terra.* Agatharchides & Diodorus Carbos vel Carbas medios interponũt, gentem obſcuram, & vnico portu notam, ad quem fontium amœnitas aquatores inuitabat. At in Ptolemæo Sabæ Sabæorum metropolis prope attingit fines Caſſanitorum. Atque hûc referendum quod in Scripturâ toties auri Sabæi fit mentio. Vt Pſ. 72.15. *Illi dabitur de auro Seba.* Eſ. 60.6. *Omnes è Sebâ venient, thus & aurum afferent.* Ezech. 27.22. *Mercatores Seba* &c. *auro negotiabuntur in*
D *nundinis tuis.* 1. Reg. 10.2. de reginâ Sabæorum: *Ingreſſa eſt Ieruſalem cum exercitu numeroſo, camelis ferentibus aromata & aurum valde multum.* Et verſ. 9. *Et dedit regi centum & viginti talenta auri.* Sed & cum apud Plinium Aelius Gallus Sabæos dicit eſſe ditiſſimos auri metallis, quia veteres nullas obſeruant auri fodinas in Sabæis propriè dictis, aurum intelligi puto vicinorum Caſſanitarum, qui vel erant ſub Sabæorum iugo, vel aurum ſuum cum illorum quiſquiliis permutabant.

Idem aurum ex proprio loci nomine vocatur aurum *Ophir*. Neque enim ad Indicum aurum pertinent omnia Scripturæ loca quibus agitur de auro Ophir. Sic in his Iobi cap. 22. verſ. 24. *Pones aurum ſuper puluerem,*
E *aurum*, inquam, *Ophir ſuper rupes torrentium*; Et cap. 28. 16. *non confertur auro Ophir*: de Indicâ Ophir agi veriſſimile non eſt: Quia ætate Iobi qui Iacobo patriarchæ pæne fuit æqualis, ad terras illas tantâ terrarum & marium intercapedine à Iudæâ diſſitas nõdum patuerat acceſſus. Sed nec Indicum aurum intelligo 1. Chron. 29.4. vbi Dauid obtuliſſe legitur mille

talenta auri Ophir, quia in remotiorem illam Ophiram nauigationem Solomon & Hirã primi inſtituerunt. Itaque cum in illis locis conſtet Ophir nomine terram ſignificari Iudææ propiorem quam ſit India, hanc nemo cordatus alibi quæret quam quô locô diximus, vbi magna vis fuit auri præſtantiſſimi, quodque facilè eruebatur, & vili pretio diſtrahebatur. Fuit & alibi aurum etiam in Arabiâ: Sic ex Iubâ Plinius in ſinu Perſico
Plin. 6. 26. deſcribit *littus Hammæũ vbi auri metalla*. Et per Debas fluit amnis ψῆγμα χρυσοῦ καταφέρων *auri ramenta deferens*, cuius præter Strabonem Diodorus & Agatharchides meminerunt. Vnde & Debæ dicti, quia דהב *deheb* Arabicè eſt aurum. In Arabiâ denique, vt teſtatur Dionyſius Periegetes,

---- λιβάνῳ κομόωσιν ἄρουραι,
Οὔρεα δ᾽ χρυσῷ.
thure gloriantur arua & montes auro.

Sed, vt taceam nullibi à veteribus tam eximium aurum deſcribi, nec tantæ fœcunditatis, cum Ophir, id eſt incolæ terræ Ophir, fuerint è ſtirpe Iectan; non poteſt illis commodior ſedes aſſignari quam in eâ parte Arabiæ in quâ conſederunt cæteri fratres.

Interim non diffitendum aliam fuiſſe Ophiram remotiorem, nempe Solomonis Ophiram, in quam ſingulis trienniis ſemel nauigabatur; vn-
1. Reg. 9. 26. Et 10. 11. 22. 2. Chron. 8. 18. de præter magnam vim auri aduehebantur ligna almugghim, ebur, ſimiæ, pauones, lapides pretioſi. Hanc Arabiæ non eſſe Ophiram quam in Caſſanitis poſuimus ad ſinum Arabicum prope Sabæos, multa docent, 1. Quod in hoc iter triennium inſumebatur. 2. Non potuit ebur ex Arabiâ afferri in quâ elephanti nulli ſunt. Niſi quis ebur putet ex Adulitis eſſe allatum. 3. Conſenſus veterum qui Ophiram in Indiâ ſitam eſſe clamant.

Tamen in quâ parte Indiæ fuerit Ophira non ſatis conſtat. Quidam in Nouo orbe quærunt, atque aurum *Paruaiin* 2. Par. 3. 6. volunt eſſe aurum Peruuiæ, de ebore non ſolliciti, quod eô loci plane ignotũ, nec de ratione itineris, quod ante vſũ pyxidis magneticę fuit prorſus ἀπρόσιτον. Alij Ophiram quærunt in regno Pegu: Alij vt Ioſephus & plerique veterum in Aurea Cherſoneſo, quæ hodie Malaca dicitur: Alij in Africæ regione Cephalâ vel Sophalâ Chaldæum interpretem ſequuti, qui claſſem in Ophi-
2. Reg. 10. 12. & 22. 49. ram profecturam ſemel atque iterum vocat ספינת אפריקא *nauem* ſeu claſſem *Africanam*. Quô faciunt hæc Origenis in Iob. 22. 24. φασὶ δέ τινες τῶν ἑρμηνευτῶν τὴν Σωφὶρ τὴν Ἀφρικὴν εἶναι *Aiunt interpretum nonnulli Sophir eſſe Africam.* Sophir id eſt Ophir: Ita legitur in Græcâ verſione, S repetito perperam ex τοῦ Ὠφεῖρ. Nec deſunt qui Ophiram in Taprobanâ inſulâ ponunt, ſiue ea ſit Sumatra aut Zeilan.

His ideo nos accedimus, quia Taprobanæ inſulæ, quam Zeilan eſſe alibi probabo, omnia ad amuſſim quadrant quæ de Ophirâ legere eſt in
1. Reg. 9. 28. & 10. 22. & 22. 49. 2. Paral. 3. 6. & 8. 18. & 9. 10. 21. Vartom. lib. 5. c. 21. libris Regũ & Paralipomenon. Ibi enĩ aurũ & ebur gemmaſque & margaritas magnâ copiâ naſci nemo eſt qui neſciat. Scatere etiam pauonibus ſcribit Steuckius in Arrianum. Et in Cherſoneſô proximâ magni pretij cercopithecos memorat Ludouicus Vartomanus.

Neque hoc temerè prætereundum etiam *Paz* Cant. 5. 11. & *Vphaz* Dan. 10. 5.

A 10.5. & Ierem. 10.9. nominari inſulam Ophir. Quarum appellationũ veſtigia videre eſt in *Paſi* ſinu, & *Phaſi* amne Taprobanes à Ptolemæo memoratis. Appellatur & *Paruajim* 2. Chron. 3. 6. id eſt Syrâ & Phœniciâ flexione פרוין *Paruajin*, & mutato genere פרון *Paruan* vel *Prouan*, quod vocabulũ in Taprobane latere nemo non ſtatim animaduertit. Itaque fallor, aut Taprobane vox coaluit ex duabus טף *taph* & פרון *Paruan* vel *Prouan*. Arabicè טף *taph*, & geminatis radicalibus טפטף *taphtaph* eſt littus & ora, maris, ἀκτὴ, παραλία, παραθαλάσσιον. Vide Giggeium in טפף. Hanc porro vocem apud Phœnices, Ægyptios & Æthiopes in vſu fuiſſe argumento ſunt Phœnicum in Africâ propriâ vrbes maritimæ *Taphrura* & *Tabraca*, & promon-
B torium *Taphitis*, in Ægypto *Taphium* vel *Tapium*, vrbs ad primum Nili oſtium verſus Syriam, & duplex *Taphoſiris* vel T*apoſiris*, quarum vna mari imminet, altera magnæ paludi quæ maris inſtar eſſe poſſit: Et ad ſinum Abaliten in Arriano *Tapara* emporia: Ad Barbaricum *Tapatege*. Potuit igitur etiam inſulæ *Paruan* vel *Prouan* portuoſum illud littus quô appellebant mercatores, à Phœnicibus vocari טף-פרון *Taph-paruan* vel T*aph-prouan*, vnde Græcum Taprobane.

Summa eſt primos Ophireos in Arabiâ fuiſſe cum cæteris filiis Iectan, & regionem occupaſſe auro maximè fœcundam; quæ ex argumento אופר
C *Auphar* vel ופרי *Vphre*, id eſt opulenta dicta eſt, & *Caſſanitis* propter חסנין id eſt theſauros in terra abditos. Sed cum quaſi iure quodam id nominis ſibi adſciſcere viderentur auriferæ aliæ terræ Phœnicum nauigationibus peruiæ; Etiam Ophira dicta eſt altera terra remotior in Indiâ, è quâ tantus auri prouentus Hiramo & Solomoni. Phœnicibus ſcilicet ſolemne fuit vt loca nuper à ſe detecta vetuſtis nominibus cohoneſtarent. Hinc in mari Perſicô, alij Sidonij, alia inſula Tyrus, & Aradus altera: Et in Hiſpaniâ noua Carthago; Et in Boëtiâ alteræ Thebæ: Et in mari Cretico altera Byblus: Et Tharſis in vtroque mari. Omnia enim hæc nomina impoſuere Phœnices. Itaque veriſſimile eſt illos auriferæ terræ quam in Indiâ detexerant, Arabicæ nomen indidiſſe.

D

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Chauila חוילה Gen. 10. 29.

Chauilæ duo. Huius ſedes hodie *Chaulan*. Cuius ſitus ex Arabe Geographo accuratè deſcribitur. *Chaulanitæ* iidem qui *Carbi* Agatharchidis & Diodori; Et *Cerbani* Iubæ, pro quo perperam *Cembanos* habet Aelius Gallus; bellicoſiſſimi Arabum: Ideo *Carbi* dicti. Chaulanitarum arx *Chond* vbi ſit. Ptolemæi ὕελα vel ὑάλα forte ἄυιλα.

E GEneſeos cap. 10. memorantur duo Chauilæ; vnus Chuſi filius verſ. 7. de quô agetur ſuo loco: Alter Iectanis verſ. 29. in quô verſamur. Huius ſedes hodieque parum mutato nomine appellatur terra *Chaulan*, cuius metropolis *Du-Sohaim* vel *Chaulan-Du-Sohaim*. Hinc Geographus clim. 2. part. 5. *Via è Meccha* אלי די סהים מן חולאן *ad Du-Sohaim* è terrâ *Chaulan* &c. Et aliquanto poſt חולאן די סהים הי קלעה חצינה *Chaulan-Du-*

Sohaim eſt arx valida &c. Deſcribitur in eâ parte terræ התהאמה *Tehamæ* quę A
terræ Ieman eſt confinis, ad ſtationem decimam tertiam à Mecchâ, quartam à portu Hali, ſecundam à *Baiſat-jectan*, inter Meccham & Sanaam de quâ in Vzal egimus, ſpatio ferè medio. Tehama porro eſt Arabiæ Fœlicis regio ad mare Rubrum extenſa, longa duodecim ſtationes, lata quatuor, quam ad ortum montes terminant, mare ad Occaſum, ad Aquilonem Meccha & Giodda, id eſt Ziden portus Mecchæ, ad meridiem vbi *Chaulan* terra Iaman ſeu Sabæorum.

Ex hâc deſcriptione tam accuratâ, qualis extat in Geographo, apparet
terram Tehamam hodie Arabibus id ipſum eſſe quod Ptolemæo regio Caſ- B
ſanitarum, & Chaulan ſeu Chauilam fuiſſe in extremis Caſſanitis prope Sabæos. Itaque Chaulanitæ ſunt Carbi, de quibus Agatharchides: τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν συνεχεῖς Κάρβοι κατέχουσι τὴν ἤπειρον, ἐκδεχομένου λιμένος ἀγχιβαθοῦς, ἐν ᾧ κρῆναι πλείους ἀναβάλλουσιν. Ἐφεξῆς δὲ τὸ Σαβαίων ἐπισυνάπτει γένος, *His autem* (id eſt Caſſandribus vel Caſſanitis) *contigui habitant Carbi in continente quam portus excipit profundus in quo plurimi erumpunt ſontes: deinceps autem adhæret gens Sabæorum.* Et Diodorus: μετὰ δὲ τούτους ὑπάρχουσιν ὀνομαζόμενοι Κάρβοι, καὶ μετὰ τούτους Σαβαῖοι, *poſt hos ſunt Carbi dicti, quos ſe-*
Plin. lib. 6. cap. 28. *quuntur Sabæi.* Pro Carbis Cerbanos vocat Iuba rex apud Plinium: *Agrei,* C
inquit, *Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clariſſimi.* Et Ælius Gallus *Cembanos*, quô loco Arabiæ populos inter ſe conferens dicit, *numeroſiſſimos eſſe Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbuſtiſque* &c. *Cembanos & Arios armis præſtare.* Sed reſcribendum *Cerbanos*, quibus Carborum vel Cerbanorum nomen videtur à Phœnicibus inditum ex argumento. Hebræis enim קרב *Kerab* eſt bellum, & קרב *Karab* confligere. Meritò igitur Carbi vel Cerbani dicti ſunt populi bellicoſi, quoſque inter cæteros armis præſtare obſeruat Ælius Gallus. Atque ex hâc ipſâ notâ illos patet eoſdem eſſe cum Chaulanitis, quorum virtutem Geographus ita commendat: Vbi de vrbe *Chaulan-Du-Sohaim* הי קלעה חצינה ולאהלהא מנעה
ופיהם□ עזה: *ea eſt arx valida, & populo eius robur, & in iis eſt virtus*, quaſi D
diceret gentem eſſe virtute bellicâ præſtantiſſimam. Hæc ille climatis ſecundi parte quintâ: idem parte ſextâ rurſus meminit alterius caſtelli eiuſdem gentis. Verba ſunt: *A Nagiâ ad Chond* מן אלנגה אלי אלחנד *millia paſſuum* XXVI. *Chond autem eſt caſtellum populoſum quem incolit gens è terrâ Chaulan* קום□ מן אלחולאן. *In eô plures putei, ſuper magno colle ſitum eſt: Diſtat à Sanaa millia paſſuum* CXL. Sanaam probauimus vrbem eſſe Gebanitarum. Idem de Nagiâ ſcibit Plinius: *Gebanitæ pluribus oppidis ſed maximis Nagiâ & Tamnâ templorum* LXV. Itaque hæc pars Chaulanitarum non procul fuit à Gebanitis.

Etiam ad Chauilæ vel Hauilæ nomen alludit Ptolemæi ὕελα vel ὑάιλα, E
vt ſcribitur in exemplari Palatino. Malim ἅυιλα, A & Υ tranſpoſitis, vt ſit ipſiſſimum Hauilæ nomen. Fateor quidem inter *Chaulan* & Hyelam non paruum eſſe interſtitium. Nam Ptolemæi Hyela verſus Auſtrum multum recedit trans Sapharitas. At gens vaga, qualis Arabum, maximè in terrâ Tehamæ, quidni potuerit in varias colonias ſpargi & diſſipari. Geogra-

phus Arabs : בארץ תהאמה סרחא אלערב מן גמיע אלקבאיל *In terrâ Tehama vagi ſunt Arabes ex omni ſtirpe.* Plura de Hauilâ vide in deſcriptione Paradiſi terreſtris.

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

Iobab יובב Gen. 10. 29.

Prope Sachalitas in Ptolemæo *Iobaritæ*; legendum *Iobabitæ*. B & P Græcum ſæpe confundi, Arabicè *Iebab* deſertum. Ea regio valde deſerta.

B VLtimus filiorum Iectan eſt Iobab, pater Iobabitarum, qui Sachalitis fuere proximi. Ptolemæus: εἶτα παρ' οὓς τοὺς Σαχαλίτας Ἰωβαβῖται *deinde iuxta Sachalitas Iobabitæ*. Sic legendum, non Ἰωβαρῖται *Iobaritæ*. Notat doctiſſimus Salmaſius & allatis exemplis probat B & P Latinum à librariis paſſim confundi, quia literæ ſunt ſimiles. Tam procliuis fuit lapſus in β & ρ maiuſculis, id eſt B & P, & tam facilè ſcribi potuit ΙΩΡΑΡΙΤΑΙ pro ΙΩΒΑΒΙΤΑΙ. Nec obſcura eſt ratio nominis. Nam Arabicè יבאב *jebab* deſertum ſonat & ארץ אליבאב *ardo-ljebabi* terra deſerti. Porro in Arabiæ parte quam Iobabitæ tenuerunt ſupra Sachalitem ſinum, plerǫque (In Solin. pag. 277.)
C ſunt ſolitudines. Itaque hanc plerique veterum ſecuro ſaltu tranſmittunt. Et è recentioribus Belleforeſtus totum hoc latus deſertum eſſe ſcribit, ita vt à Materquâ ſiue Metaco (quod eſt initium ſinûs Sachalitici) vſque ad Couam (vbi deſinit idem ſinus) & promontorium Corodamum (olim, hodie Raſalgate nuncupatum) ſexaginta fere leucarum ſpatio, nulla ciuitas reperiatur.

CAPVT TRIGESIMVM.

De Meſa משה *& Saphar* ספר Gen. 10. 30.

Meſa Moſi, aliis *Muſa* vel *Muza*. Arabiæ aromatiferæ portus celeberrimus, vnde iter ad
D Sapharitas. Probatur ex Ptolemæo, Plinio & Arriano qui habet *Aphar* pro *Saphar*. Quam precioſæ ibi merces. Mons Climax. *Saphar* Moſi mons Orientis. Vnde *Saphar* vrbs metrop. & *Sapharitæ* populi. Vrbes plurimæ vicinis montibus cognomines. Climax in Ptolemæo quantum extenſus, & quot gentium terminus. Cur Arabia odorata per duo hæc loca deſignetur. *Saphar* recentioribus *Tapharon*, *Taphron*, *Tarpharon*. Arabibus *Tdaphar* טפאר. Vnde colligere eſt veteres per *Sade* ſcripſiſſe, non per *Samech*. Sed *Samech* & *Sade* literæ promiſcuæ. Nardus *Sampharitica* Dioſcoridis, Auicennæ *Sapharitica*.

VT veritas eorum quæ hactenus docuimus magis ac magis confirmetur, operæpretium erit ex ipſo Moſe diſcere vbi locorum habitauerint filij Iectan. Audi igitur diuini ſcriptoris diſerta verba ויהי מושבם ממשה בבאך ספרה הר הקדם *Et fuit habitatio eorum à Meſâ, cum is Saphar*
E *montem Orientis*: His velut intento digito deſignat Moſes eam Arabiæ partem quam diximus. *Meſa* aliis *Muſa* vel *Muza* portus fuit celeberrimus ad mare Rubrum, ad quem frequentes appellebant Aegyptij & Aethiopici mercatores, inde Orientem verſus profecturi ad Sapharitas, à quibus thus & myrrham compararent; & quicquid eſt odorum Arabico-

rum. Inſpice Ptolemæi tabulas, ad ſinum Arabicum gradu 14. Statim occurret Muza emporium. Græce Μοῦσα ſcribitur. Et pæne recta ad Orientem populi Sapharitæ, & Saphar metropolis prope ad radices montis Climacis. Sed & legendus Plinius lib. 6. cap. 23. vbi multis referuntur mercatorum annuæ nauigationes ex Aegyptô in Arabiam & Indiam. Summa eſt ab Alexandria per Nilum nauigari Coptum vſque. A Copto camelis iri Berenicem oppidum, vbi portus Rubri maris à Copto diſtat CCLXIIIM paſſ. Inde eos qui Indiam petunt nauigare Ocelin Arabiæ aut Canam thuriferæ regionis, portus vtiles Indicæ nauigationi. At quibus id conſilium eſt vt ex Arabiâ merces rectâ in Aegyptum reuehant, Muzam eſſe portum obuium ex quo ad Sapharitas & Sabæos iter eſt commodiſſimum. *Eſt*, inquit, *& tertius portus qui vocatur Muza, quem Indica nauigatio non petit, nec niſi thuris odorumque Arabicorum mercatores. Intus oppida: regia eius appellatur Saphar, aliudque Sabe.* Lege *Saue* vt in Ptolemæo & Arriano, qui de Muza emporio & de metropoli Saphar agit multo pluribus. *Poſt hæc*, inquit, *in vltimo ſinu ſiniſtræ partis huius pelagi* ἐμπόριον ἐστὶν νόμιμον παραθαλάσσιον Μοῦζα *emporium eſt legitimũ maritimum Muza, quod à Berenice Auſtrum verſus diſtat circiter duodecim millia ſtadiorum. Totum incolitur ab Arabibus nauticæ & maritimæ rei peritis. Plenum præterea eſt atque refertum aduenis mercaturam facientibus. Nam præter quam quod tranſmarinis atque Barygazenis * negotiationibus vtuntur, ſuas proprias merces habent. Supra hanc trium dierum interuallo eſt vrbs* Σάυη *Saue* &c. Καὶ μετ' ἄλλας ἐννέα ἡμέρας Ἀφὰρ ** (lege Σαφὰρ) μητρόπολις *& poſt alios dies nouem Saphar metropolis, in quâ ſedem habet Charibael lgeitimus Homeritarum & qui hiſce vicini ſunt Sabaitarum* (id eſt Sabæorum) *Rex.* Hæc Arrianus de Muza emporio. Nunc ex eodem diſce quam pretioſæ merces ibi venales proſtiterint: *Merces*, inquit, *quæ in illud importantur, ſunt purpura eximia & vulgaris, & veſtes Arabicæ manicatæ & ſcutulatæ & inauratæ &c. Crocus, cyperus, othonium, abollæ, lodices, zonæ ſciotæ, vnguentum, vinum, frumentum &c. Inde exportantur quæ ibi naſcuntur, myrrha electa, ſtacte abirminæa, lygdus, denique omnes illæ merces ſupra commemoratæ quæ ex Aduli efferuntur*: ebur ſcilicet, cornu rhinocerotis, teſtudo, nauplium &c.

* Barygaza eſt Indiæ portus non procul à Calicut.

** Periit S ex Saphar propter alterum S præcedens in ἡμέρας.

Ex his abundè patet quam frequens & quanti nominis fuerit Muza vel Muſa emporium, vnde iter erat ad Saphar regiam vrbem & Sapharitas populos. Itaque ex loco tam nobili voluit Moſes omnibus palam fieri in quâ parte terrarum Iectanæi degerent. *Habitatio eorum*, inquit, *fuit à Meſâ* (id eſt à Muſâ portu Sabæorum, quomodo poſſet legi ſi liceret per Maſorethas, quamuis nihil ſit neceſſe, quia in tanto lapſu temporis, nemo mirabitur Meſam in Muſam fuiſſe mutatum) *cum is ad Saphar montem Orientis*, id eſt Orientalem. Non reſpectu Iudææ, quæ Sabæos habet ad Auſtrum, inde eſt quod reginam Auſtri Chriſtus vocat reginam Saba: Sed reſpectu Meſæ vel Muſæ vrbis, ad cuius Orientem ſunt Sapharitæ, & montium longa ſeries quam Græci Κλίμακα nuncupant, at Moſes *Saphar* de nomine vicinæ metropoleos. Sic *Nebo, Ziph, Hebron, Pharan, Saron,*

A *Phogor*, *Gelboe*, *Gabaa*, *Galaad*, *Gamala*, *Somron*, *Modin* &c. non
vrbium ſolum, ſed & vicinorum montium ſunt nomina. Nihil enim eſt
frequentius apud Hebræos & Arabes quam vt vrbes vicinis montibus aut
viciſſim montes vicinis vrbibus ſint cognomines. Itaque hoc exemplo
Saphar tum dicebatur mons Climax ob viciniam vrbis Saphar, vel vrbs
metropolis mutuata eſt nomen montis proximè imminentis. Atque hunc
montem memorat Moſes vt tum temporis maxime notum. Is apud Ptole-
mæum longo tractu extenditur, & multarum gentium eſt terminus. Sic
Σαβαῖοι καὶ Ἀγχῖται, ὑπὲρ τὴν Κλίμακα τὸ ὄρος *Sabæi & Anchitæ ſunt ſu-
per montem Climacem*; καὶ μέχρι τῆς Κλίμακος Ῥαβανῖται *& vſque ad Climacem*
B *Rhabanitæ*. Et Χατραμμῖται ἀπὸ τῆς Κλίμακος μέχρι τῶν Σαχαλιτῶν *Chatram-
mitæ à Climace vſque ad Sachalitas*. Item Ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῆς Κλίμακος Μα-
σονῖται, εἶτα Σαρῖται, καὶ παρὰ τοὺς Ὁμηρίτας Σαπφαρῖται, καὶ Ῥαθηνοὶ *A meridie Cli-
macis Maſonitæ, deinde Saritæ, & iuxta Homeritas Sappharitæ &
Rhathini*. Ibidem etiam fons Stygis: ἡ Κλίμαξ ἐν ᾧ ἡ πηγὴ τὸ καλούμενον
Στυγὸς ὕδωρ. Hæc omnia in Ptolemæo.

Proinde cum Moſes Iectaneos dicit habitare à Meſâ vel Muſâ quâ viâ
itur Špharã; idem eſt ac ſi habitare ſcripſiſſet in Arabiâ odoratâ, in quâ Æ-
gyptij, & Aethiopes aromata comparaturi, hæc duo loca maximè noue-
C rant & frequentabant, Muſam portum in quem appellebant, & montana
Sapharitarum vbi vrbs erat regia. Et verô rem ſic ſe habere docuimus lon-
gâ inductione omnium filiorum Iectan, vnico Obale excepto qui per A-
rabici freti anguſtias in Africam proximam migrauit & in Abalitem ſi-
num. Sed potuit hæc migratio fieri poſt Moſis tempora. Vtvt ſe res habeat
μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Nec deſinit eſſe verum in Arabiâ Fœlici habitaſſe
poſteros Iectan, etiam ſi illorum vnus in vicinam regionem coloniam de-
duxerit.

A medij æui ſcriptoribus *Saphar* vocatur *Tapharon*. Philoſtorgius vbi
de Homeritis & Theophilo Indo: τῶν δὲ ἐκκλησιῶν μίαν ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει τοῦ
παντὸς ἔθνους Τάφαρον ὀνομαζομένῃ καθιδρύσατο *Eccleſiarum quidem vnam in
D ipſâ totius gentis metropoli, quæ Tapharon apellatur, excitauit*. Ammianus
lib. 23. de Arabiâ: *Ciuitates habet eximias Geapolim, & Naſcum, & Ba-
raba, itidemque & Nagara, & Mephran, & Taphron* &c. lege *Tapha-
ron*. Stephanus inſerto R plurali numero habet *Tarphara*. Τάρφαρα, inquit,
οὐδετέρως, πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας *Tarphara neutro genere vrbs Ara-
biæ Fœlicis*. Geographus Arabs טפר *Tdaphar*, per T durum quod ſonat vt
D, propter punctum adſcriptum טפאר הי קצבה יחצב וכאנת טפאר פימא סלף מן
אלבלאר אלכבאר ואלמשהורה *Tdaphar eſt metropolis* terræ *Iachſeb, olim autem
fuit Tdaphar è magnis & celebribus ciuitatibus*. Hinc colligas priſcos Ara-
bes *Saphar* ſcripſiſſe per *Sad* vel *Sade*, non per *Sin* aut *Samech*, vt ספר *Sa-
E phar* Moſes. Omnino enim illud ט Td factum ex *tſade*, vt in טבי pro
צבי: טל pro צל: טמא pro צמא & ſimilibus. Sed quis neſcit *Sin* & *Sad*, vel ſi
mauis *Samech* & *Sade* literas eſſe ſimilis ſoni & ſæpe promiſcuas, maxi-
me apud Arabes. Sic origanum Arabice ſcribitur צעתר & סעתר, pharmacum
quo prouocatur ſternutatio צעוט & סעוט, negotium צגל & סגל, vitta ſanguine

tincta quam in capite geſtant Arabicæ mulieres, cum inciderunt in graue A
aliquod infortunium צקאב & סקאב : platea צוק & סוק : latus צטר ,כשר quomodo & Syris. Pari ratione potuit ſcribi צפאר & ספאר per *Samech* vel *Sin*, vt ab Auicenna ſcribitur in capite de סנבל *ſunbal*, id eſt ſpicâ, nardi ſcilicet, נארדם ספאריטיקי (Ita enim legendum) pro eô quod in Dioſcoride eſt νάρδος Σαμφαριτικὴ *nardus Sampharitica*, ſeu ex Arabiæ vrbe Saphar.

Non poſſum non addere in Arabicâ paraphraſi Lutetianâ pro *Meſa* & *Saphar* haberi מכה *Meccham* & אלמדינה *Medinam*, ex quorumdam ſententiâ, qui primos Arabes Iectanis filios circa hæc loca degiſſe volunt. Hinc author libri Iuchaſim, qui pluribus citatur in fine libri quarti ובני יקטן יג" וכלם שכנו ממשא והיא הנקרא בלשון ערבי מכה *Iectanis autem* XIII B
filij fuere, qui omnes habitarunt à Meſâ. Ea vocatur Arabum linguâ Meccha. Atque id quidem vero eſt propius quam quod ſanxere veteres, Iectanis omnes poſteros habitaſſe circa Cophetem in orâ Indiæ. Tamen docebitur poſtmodum loca circa Meccham & Medinam tenuiſſe Chuſæos, quibus Iſmaëlitæ & Madianitæ mixti. At Iectanis pleroſque filios in interiora Fœlicis Arabiæ ſeceſſiſſe ad regionem aromatiferam iam puto eſt luce clarius. Recte igitur Theophanes (poſtquam dixit de Iſmaëlitis: οὗτοι πάντες ᾤκουν τὴν Μαδιανῖτιν ἔρημον, καὶ ἐν αὐτῇ ἐκτηνοτρόφουν ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες *Hi omnes incolebant Madianitem eremum, & pecora in eo alebant* C
in tabernaculis degentes) de Iectanæis ſubiungit continuo poſt: εἰσὶ δὲ καὶ ἐνδότεροι αὐτῶν, μὴ ὄντες τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ Ιεκτὰν, οἱ λεγόμενοι Αμανῖται, τουτέστιν Ομηρῖται *ſunt autem & his interiores, qui non ſunt de tribu ipſorum, ſed ex tribu Iectan, qui Amanitæ dicuntur ſeu Homeritæ.* Quod ipſum in Anaſtaſio legere eſt, & in Euthymij Moamethicis.

V. Biblioth. Pat. Græcol. tom. 2. pag. 289.

V. ibid. & pag. 307. & 308.

Porro ſoli Iectanis poſteri pro ערב עארבה id eſt genuinis Arabibus haberi volunt; Alios ערב מתערבה vel מסתערבה id eſt *Arabes factos* eſſe pertendunt. Quomodo in Iudæis מתיהודים *Judæi facti* Eſther. 8. 17. veris & naturâ Iudæis opponuntur. Quô alluſum à Chriſto Ioh. 1. 47. & Apoc. 2. 9. & 3. 9. & à Paulo Rom. 2. 29. & Gal. 2. 15. Hactenus de Semi poſteris. Iam ad Iaphetum Europæorum patrem, quemque dilatauit Deus vt habitaret D
in tabernaculis Semi.

Gen. 9. 29.

E

A

LIBER TERTIVS
DE IAPHETHI POSTERIS.

CAPVT PRIMVM.

De Iaphetho.

Iaphetho pars Aſiæ & Europa obtigit, magnarum terræ partium minima, ſed cultiſſima. Iapheth Græcis Iapetus. Decrepiti ſenes Iapeti dicti per conuitium. Iapeto vetuſtior, ada-
B gium olim in vſu. Iapeti bella in Iouem. Iapheth idem qui Neptunus. Prometheus eſt Magog. Iapheth fratrum natu maximus. Tamen illius benedictio tantum ſecundaria eſt, & quaſi appendix ad Semi benedictionem; Et in nomine non Iehouæ ſed *Elohim. Iaphth* id eſt *dilatet Deus Iapheto.* Paronomaſia quales in Scripturâ paſſim. Exempla multa. *Iaphth* veteribus *dilatet*, recentioribus *alliciat*. Prior interpretatio præfertur multis de cauſis. *Iaphth* alij *condecoret* tanquam à יפה. In Auguſtino *lætificet*, ſed legendum *latificet*. Alibi *lætatum* pro barbaro *latatum*, vel pro *lactatum* potius. Iapheti portio ideo ampliſſima, quia in Septentrione maior hominum fœcunditas: Hæc verba Noe, *& habitet in tabernaculis Semi*, quæ ad Deum aut ad Chriſti ἐνσάρκωσιν quidam referunt, potius ad Iaphethum pertinere, cuius poſteri Græci & Romani Aſiæ portionem inuaſerunt quæ Chamo obtigerat. Vocationem gentium iiſdem verbis contineri probatur etiam ex Chaldæo paraphraſte. Eccleſiam vſque ad Chriſtum fuiſſe in Semi tabernaculis. Iapheti poſteros ad eam non pertinuiſſe. Hodie tamen conſtitue-
C re maximam partem Eccleſiæ gentium. Quinam è Iaphethi filiis in Europam ſe contulerint.

PRæter Aſiæ partem non contemnendam Iapheto Europa obtigit, magnarũ mundi partium minima ſed cultiſſima, & longe populoſiſſima, & multis ab hinc ſæculis humanitatis ſedes, & politioris literaturæ, Græcorumque altrix & Romanorum, qui vſque ad Africæ & Aſiæ penitiſſima imperij ſui limites longe lateque promouerunt,

Iapetum, id eſt Iaphetum, Græci generis ſui authorem eſſe agnoſcunt, nec putant Iapeto quicquam eſſe antiquius. Vnde eſt quod decrepiti & deliri ſenes per conuitium Iapeti vocitabantur. Heſychius: Ἰάπετος, ἐπὶ διασυρμῷ πρεσβύτερος, ἀρχηγὸς (lege ἀρχαῖος) *Iapetus, per deriſionem*
D *ſenex, antiquus*: Ἀρχαῖον ex Suidâ reſcribo qui ſic habet: Ἰαπετὸς, ὄνομα κύριον, λῆρος, μωρὸς, ἀρχαῖος *Iapetus, nomen proprium, delirium* [id eſt delirus] *fatuus, antiquus*. Cuius locutionis en tibi illuſtre exemplum ex nubibus Ariſtophanis:

> Μήδ᾽ ἀντειπεῖν τῷ πατρὶ μηδὲν, μηδ᾽ Ἰαπετὸν καλέσαντα
> Μνησικακῆσαι τὴν ἡλικίαν.

Nec patri quicquam reſponſare, nec Iapetum appellando ſenium ei exprobrare. Itaque id ceſſit in prouerbium *Iapeto vetuſtior* pro valde ſene. Hinc apud Lucianum in Dialogo Cupidinis & Iouis, Cupidini pueritiam prætexenti, vt peccatum extenuaret, Iupiter infenſus regerit: Σὺ παιδίον, ὦ ἔρως, ὃς
E ἀρχαιότερος εἶ πολὺ τοῦ Ἰαπετοῦ *Tu ne puer ô Cupido, qui es Iapeto longe vetuſtior.* Quod ſumptum ex Sympoſio Platonis in Agathonis oratione.

Fingitur Iapetus Ioui, id eſt Chamo, bellum intentaſſe, propter diſſidia quæ inter illos peperit diſſimilitudo morum Gen. 9. 22. 23. Cur ex eôdem Iapheto Neptunum fecerint parum ſibi conſtantes mythologi, docuimus libro primo; Et Iapheti filiũ Magog eundem eſſe cum Prometheo.

Iaphetus non Chamo ſolum, qui fuit fratrum minimus Gen. 9. 24. ſed & Semo maior fuit. Semum enim ex Gen. 11. 10. natum eſſe conſtat anno Patris Noæ DII. Qui cum Gen. 5. 32. anno ætatis D generaſſe legatur, neque ſit Chamus aut Semus qui illo anno natus eſt, relinquitur vt ſit Iaphetus. Omnino igitur Iaphetus fratrum fuit natu maximus. Et verba Moſis Gen. 10. 21. LXX recte reddunt τῷ Σὴμ &c. ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος *Semo fratri Iapheti maioris*. Ita vt Hebræum הגדול id eſt *magnus* vel *maior* Iapheti ſit epithetum, non Semi vt plerique volunt. A

Sed vtut ætate prior, tamen gratiâ poſterior Iaphetus, nonniſi ſecundô locô benedictus eſt à patre Noâ, atque illâ benedictione quæ fuit inſtar appendicis ad benedictionem Semi, in cuius ſemine futurum erat vt benedicerentur omnes gentes. Nec temere eſſe Iudæi putant, quod in illâ Noe Deum inuocat ſolô nomine אלהים *Elohim*, id eſt Dei, inter gentes recepto, non tetragrammato יהוה *Iehoua*, quod iunxerat nomini *Elohim* in Semi benedictione. Sic ſcilicet innui putant Deum *Iehouam* nonniſi ſolis Semi poſteris, id eſt Iudæis reuelandum. B

Benedictio Iaphethi ſic incipit: *Dilatet Deus Iaphetho.* Dilatet Hebraicè eſt יפת *japhth*. Quo verbo ad Iaphethi nomen alludi nemo non videt. Atque his paronomaſiis in Scripturâ nil frequentius, vt cũ de *Noach* dictum Gen. 5. 29. ינחמנו (*ienachamenu*) *conſolabitur nos*. Et de Iudâ in benedictione Gen. 49. 8. יודוך (*ioduca*) *laudabunt te fratres tui*. Et de Dane verſ. 16. *Dan* ידין (*iadin*) *iudicabit populum ſuum*: Et de Gade verſ. 19. גד גדוד יגודנו (*Gad gedud iegudennu*) *Gad, turma populabitur eum, ſed ipſe alios* יגוד (*iagud*) *populabitur tandem*. Tale illud de Nabale 1. Sam. 25. 25. *Nabal eſt nomen eius* ונבלה עמו *&* (*nebala*) *ſtultitia cum eo eſt*. Et de Gazâ, vel quod idem eſt Azâ Sophon. 2. 4. עזה עזובה תהיה *Aza* (*azuba*) *derelicta erit*. Et de Accarone eodem verſu ועקרון תעקר *Et Accaron* [*the accer*] *eradicabitur*; vt in Pſeudoſibyllinis. C

Ἔσται καὶ Σάμος ἄμμος, ἔσεται Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ Ῥώμη ῥύμη.
Erit & Samos arena, erit Delus ignota, & Roma vicus. D

Huc pertinet illud Ieremiæ cap. 1. verſ. 11. & 12. Et ad me factum eſt verbum domini dicendo: *Quid tu vides* Ieremia? *Et dixi, virgam* שקד [*ſaked*] *amygdali video. Tunc mihi dixit dominus, bene vidiſti: Nam* שוקד [*ſoked*] *feſtino ego ſuper verbo meo, vt illud efficiam.* Ibi proponitur amygdalus tanquam ſymbolum feſtinationis propter alluſionem nominis שקד *ſaked* amygdali, ad feſtinandi verbum שקד *ſakad*. Neque inanis eſt alluſio. *Floret* enim *omnium prima amygdala menſe* Ianuario, *Martio vero pomum maturat*. Plinij verba ſunt lib. 16. cap. 25. Tale quid affectauit Græcus author adiectionum ad Danielem, quem vni ſeniorum qui ſe vidiſſe dixerat Suſannam ὑπὸ σχῖνον ſub lentiſco, reſpondentem inducit, *Angelus* Dei σχίσει σε μέσον, & alteri qui dixerat ὑπὸ πρῖνον *ſub ilice*; *Angelus Dei* πρίσει σε μέσον *ſecabit te medium* &c. E

יפת *Japhth* eſt futurum *Hiphil* à פתה. Plenum eſſet יפתה I*aphtheh*. Sed litera *He* finalis per apocopen exciſa eſt, vt in ירד à רדה Eſ. 41. 2. & חשק à שקה

Gen. 21.

A Gen. 21. 19. Porro פתה in *cal* eſt pellici, in *piel* pellicere. At in *hiphil* alibi nuſquam occurrit; præter quam apud Chaldæos, quibus אפתי eſt dilatare. Hoc ſequuti Chaldæus, Onkelos, Græci, Arabes &c. cum Hieronymo hîc reddunt; *Dilatet Deus Iapheth*, pro eô quod recentiorum nonnulli ex Hebræorum vſu: *Alliciat Deus Iaphetum.* Quarum interpretationum cum vtraque pia ſit & erudita, prior tamen multis de cauſis videtur præferenda. Primò enim credibile non eſt Noam fruſtra mutaſſe coniugationem *piel* in *hiphil*, quâ in alliciendi ſignificatione nemo vnquam eſt vſus: Secundò פתה verbum ita medium eſt vt tamen ferè ſemper ſumatur in malam partem. Cum enim in Scripturâ frequentiſſimè occurrat, vnô aut alte-
B rô locô exceptis, nihil aliud ſignificat quàm pellicere, & decipere, & ſeducere, & in errorem inducere. Græci ἀπατᾶν plerumque reddunt alluſione manifeſta, ſed quæ verbi vim rectè exprimit. Tertio פתה cum in alliciendi ſignificatione ſumitur, ſemper regit accuſatiuum: At hîc יפת Datiuo iungitur. Datiui enim nota eſt *Lamed* litera voci *Iapheth* præfixa, יפת אלהים ליפת: Itaque cum dici non poſſit; *Alliciat Deus Iapheto*, neceſſariò reddendum, *Dilatet Deus Japheto*, ſupp. locum aut habitationem. Hebræi enim ſic loqui amant. Ita Geneſ. 26. 22. הרחיב יהוה לנו *dilatauit Dominus nobis*: Et Pſal. 4. 2. *in tribulatione* הרחבת לי *dilataſti mihi*: Et Pro. 18.
C 16. *Donum hominis* ירחיב לו *dilatabit ipſi* ſupp. viam.

Non me latet tertiam eſſe interpretationẽ eorum qui יפת exponunt *condecoret*, quaſi fiat à יפה. In quâ ſententiâ fuit Ionathan, qui ſic habet in Chald. paraphraſi ישפר יי תחומיה דיפת *Condecoret Dominus terminos Iapheti.* Sed & Rabbi Mardochæus, qui, in Hebræis concordantiis quas vocant, hunc locum refert ad יפה. Quô pertinere volunt nonnulli recentiorum quod habet Auguſtinus ex vetuſtâ illâ verſione Italicâ; *Lætificet Deus japheth.* Sed hanc interpretationem, cum Grammaticæ legibus repugnet, Aben-Ezra his verbis iure merito ſuggillat. *Interpretatio quâ japhth deducitur à verbo* יפה [*japha*] *decorum eſſe, non eſt interpretatio* יפת [*japhe*] *decora*, Neque hûc pertinet vt volunt τὸ *lætificet* in Auguſtino. Reſcribendum enim *latificet*,
D quâ voce, barbarè quidem, ſed ſignificanter tamen, Græcum πλατύναι expreſſerat Italicæ verſionis author. Et verò *latificet* legitur non *lætificet* in eodem Auguſtino contra Fauſtum Manichæum lib. 12 cap. 24. vbi citatur idem locus. Sic Iob 31. 27. vbi pro Hebræo יפת & Græcô Symmachi ἐπλατύνθη, Vulgatus habet *lætatum eſt*: [*lætatum eſt in abſcondito cor meum*] ſuſpicor *lætatum* factum ex barbaro *latatum* pro *dilatatũ*. Niſi quis malit *lactatum* legi, quod non male reſponderet Græcæ voci ἠπατήθη, quâ hîc vtuntur ſeptuaginta ſeniores. Proinde pro Hebræô יפתה & Græcô ἀπατήσῃ in Aquilâ & Theodotione, idem interpres *lactandi* voce vtitur in his verbis Pro. 16. 29. *Vir iniquus lactat amicum ſuum.*

De ciuit. Dei l. 16. c. 1.

E Sed redeo ad verba Noæ, quibus Iapheto benedixit. Quæ cum conſenſus veterum & ſimilium locorum collatio doceat ſic optimè reddi: *Dilatet Deus Japhetho* ſupp. habitationem: iis omnino aſſentior qui per hæc verba volunt Iapheto promitti fore vt in terræ diuiſione ampliſſimam illi portionem habitandam Deus aſſignet. Quod Deum abundè præſtitiſſe

V

ſtatim agnoſcet quiſquis, præter Europam quanta quanta eſt, ad Iaphethi A
portionem pertinere cogitabit Aſiam minorem, & Mediam, & Armeniæ partem, & Iberiam, & Albaniam, & vaſtiſſimas illas regiones ad Boream, quas olim Scythæ, hodie Tartari obtinent. Vt de nouo orbe taceam, in quem per fretum Anianis migraſſe Scythas vero non eſt abſimile. Nempe cum Iapheti poſteris Deus partem mundi aſſignauerit quę vergit ad Septẽtriones; vbi vetus Gothorum ſcriptor Iornandes merito ſcribit eſſe *officinas gentium & velut vaginas nationum*; quia mira eſt in illis locis hominum fœcunditas: Regiones illorum habitationi deſtinatas vaſtiſſimas eſſe oportuit, ne Iapheti familia præ cæteris ſoboleſcens nimis in arctum comprimeretur. B

Iam quod ſequitur, *& habitet* vel *habitabit in tabernaculis Semi*, interpretes aliter atque aliter exponunt. Sunt qui Dei nomen volunt ex proximo repetendum, quaſi dicatur: *Dilatabit* (*quidem*) *Deus Japhetho, ſed habitabit* (idem Deus) *in tentoriis Semi.* Hoc eſt, Iapheto quidem largietur Deus ampliorem terræ portionem, ſed in Semi poſteris Eccleſiam ſibi eliget, in quâ habitet in ſempiternum. Quæ fere ſunt verba Pſaltis Pſ. 132. 13. 14. *Elegit Dominus Sionem, elegit eam pro habitatione ſuâ*, dicens: *hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hîc habitabo, quoniam elegi eam.* Quod toti Eccleſiæ ita conuenit, vt peculiari ratione in Chriſto fuerit impletum, in C
quô *habitat* (κατοικεῖ) *omnis plenitudo Deitatis* Col. 2. 9. Is autem cum eſſet in terris, inter Semi poſteros, id eſt Iudæos, habitauit, è quibus carnem ſumpſerat. Proinde Iohannes de Chriſto cap. 1. verſ. 14. *Verbum caro factum eſt*, & (ἐσκήνωσεν) *habitauit in nobis.* Hanc expoſitionem multis perſequuntur è veteribus Theodoretus in Gen. quæſt. 58. & è recentioribus Fullerus Anglus Miſcellaneorum lib. 2. cap. 4. Præiuerat è Chaldæis Onkelos qui ſic habet: D*ilatet* D*eus Iaphetho, & habitet* שכינתו *maieſtas* (ad verbum *habitatio*) *eius in tabernaculis Semi.* Hinc Arabs Herpenianus: *Et habitet* נורה *lux eius*, id eſt Dei gloria ſeu maieſtas, *in tabernaculis Semi.*

Hæc interpretatio piam & magni momenti doctrinam in ſe continet, D
quam tamen aliunde puto melius probari quam ex hôc locô. Vbi illud *habitet* videtur pertinere potius ad Iaphethum de quô dictum, D*ilatabit* D*eus Japheto*, vt hæc ſit mens ſancti Patriarchæ, Deum aliquando Iaphethi terminos ita dilataturũ vt habitet etiam in Semi fratris tentoriis. Hunc locum ita accipiunt Hieronymus in traditionibus Hebraicis, Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 12. cap. 24. Et Chryſoſtomus in Geneſ. Homil. 29. Nempe cum verſus præcedens totus ad Semum pertineat, hic totus ad Iaphetum videtur referendus. Legenti res patebit: D*ilatet* D*eus Japhetho, & habitet in tentoriis Semi, & Chanaan ſit ſeruus eius*, id eſt Iaphethi, nam de Semo iam fuerat dictum: *Benedictus ſit* D*eus Semi, &* E
Chanaan ſit ſeruus eius. Itaque ſuperflue repeteretur, ſi de eôdem Semô ageretur. Porro ſi ad Iaphetum id referas: *Et Chanaan ſit ſeruus eius*, etiam ad illum referendum quod proximè præcedit; *Et habitet in tentoriis Semi.* Hæc eſt Caietani ratio, quæ non parum habet virium.

A Supereſt vt doceamus quomodo Iapheth habitauerit in Semi tentoriis, aut Chananæis imperauerit: Atque vtrumque valde eſt obuium. Nam idem Moſes, quô referente Noam ſcimus hoc propheta ſſe, aliud oraculum recitat Num. 24.24. quô prædicitur fore vt כתים Citthæi poſteri Iapheth affligant Aſſur & Eber, id eſt Aſſyrios & Ebræos Semi poſteros. Et vel Scripturâ tacente, tamen hiſtoriæ nos docent Græcos & Romanos ex Iaphethi ſtirpe oriundos Aſiæ portionem inuaſiſſe quæ Semo & Chananæis obtigerat. Et ſicubi Chananæorum reliquiæ ſuperfuerant, putâ Tyri à Sidoniis, & Thebis à Cadmo, & Carthagine à Didone conditis, id omne vel à Græcis vel à Romanis exciſum.

B Sed & vocationem gentium iiſdem verbis contineri præuidit iam ante euentum Chaldæus interpres Ionathan, in cuius paraphraſi hæc verba ſunt valde notanda ישפר יי תחומיה דיפת ויתגיורון בניו וישרון במדרשא דשם *condecorabit Dominus terminos Iapheti, & proſelyti fient* (id eſt conuertentur) *filij eius, & habitabunt in ſcholâ*, id eſt templo vel Eccleſiâ, *Semi*. Nos ſcilicet qui ſumus Iapetionidæ, aut in eâdem Eccleſiâ habitamus cum Iudæis qui crediderunt, aut incredulis eiectis, eorum locum occupamus. Id ſequuntur Hieronymus, Auguſtinus & Chryſoſtomus in locis ſupra citatis.

Ex hâc interpretatione tria emergunt non temere prætereunda. Primo
C Eccleſiam dici *tabernacula Semi*, quia vſque ad Chriſti aduentum familiæ Semi fuit affixa. Vt per tabernacula taceam Eccleſiæ ſtatum in terris rectè exprimi, non modò quia Patriarchæ Abraham, Iſaac & Iacob in tentoriis habitarunt vt peregrini, vt obſeruat Apoſtolus Hebr. 11.9. Sed & quia fidelium omnium in hac vitâ eadem eſt conditio. Hinc Petrus in ſecundâ c. 2. verſ. 13. ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι *quandiu ſum in hoc tabernaculo*. Et Paulus 2. Cor. 5. 1. *Scimus enim quod ſi* ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ *terreſtris noſtra domus tabernaculi diſſoluatur, ædificium ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.*

Secundo Iapheti poſteros olim non habitaſſe in tabernaculis Semi, id eſt ad Eccleſiam Dei nullo modo pertinuiſſe, nec ſortem habuiſſe in Iacob:
D Quod Apoſtolus docet his verbis Eph. 2. 12. *Eratis illo tempore ſine Chriſto, alienati à republicâ Iſraëlis, extranei à pactis promiſſionis, ſpem non habentes, & Dei expertes in mundo.*

Tertiò eoſdem Iapheti poſteros hodie ita habitare in tabernaculis Semi vt præcipuam partem conſtituant Eccleſiæ gentium. Quamuis enim neque Semi neque Chami liberos ab Eccleſiâ excludat Deus, in quâ nec Græcus eſt, nec Iudæus, aut Barbarus, aut Scytha, ſed Chriſtus omnia in omnibus: Tamen hoc certum Chriſti fidem iam inde ab æuo Apoſtolorum in Europâ maximè viguiſſe, & Aſiæ partibus quæ in Iapheti ſortem ceciderunt. Quod longâ inductione demonſtrare ſit facillimum. Sed hæc ſunt alterius loci. Col. 3. 15.

E Iapheti ſeptem filios recenſet Moſes, & nepotes totidem. De ſeptem filiis duo ſolum in noſtram Europam migrarunt, nempe Thiras & Iauan: Quorum ille Thraciam & Myſiam obtinuit, atque Europæ fere quicquid eſt ad Septentrionem obuerſum: Hic illas Europæ partes quæ ad meri-

diem vergunt, & Mediterraneo mari imminent, Græciam putâ, & Italiam, & Galliam, & Hiſpaniam. Ab his initiô factô, videbimus quas Aſiæ partes reliqui obtinuerint. A

CAPVT SECVNDVM.

Thiras תירס Gen. 10. 2.

Ex *Thiras Thrax*, ξ pro ſamech in alphabetho Phœnicio. Thracia Hebræis *Thraſia*, *Threſſa* mulier, Θρᾷσσα, Θρῆσσα, Θρέϊσσα. Veteres è Thiras Thraces deducunt. Multa veſtigia huius nominis in Thraciâ & vicinis locis. *Athyras*, *Tyriſtaſis*, *Thraſus*, *Trauſi*, *Agathyrſi*, *Idathyrſus*, *Tyras*, *Tyris*, *Tearus*, *Tyrias*, *Thuras*, *Thures*, *Thuros*, *Theritas*, *Thero*, *Tereus*, *Therops*, *Teres*, *Tiris*. Lucianus emendatus. Ortelius notatur. Thiras Arabi interpreti Perſæ. B

THiras putatur eſſe Θρᾷξ *ſamech* & ξ permutatis, vt in alphabetho quod Græci à Phœnicibus acceperunt, in quo litera ξ occupat locum literæ *ſamech*. Inde eſt quod *Thraſia* תראסיה per *ſamech* ſcribitur à nonnullis Hebræorum. Ioſephus filius Gorjon hiſtoriæ lib. 2. cap. 8. editionis Venetæ, Alexandrum Magnum inducit ita loquentem; *Audite me principes Macedoniæ* ותראסיה ותלאסיה (legendum ותראסיה ותסאליה) *&* T*hraſiæ*, *&* T*heſſaliæ*. T*hraſiæ* id eſt T*hraciæ*. Neque aliter Abraham Zacuth in libro Iuchaſin fol. 145. a. ותירס הם תראסיה *Et* T*hiras ſunt populi* T*hraſiæ*. Quin & Græce mulier è Thracia Θρᾷσσα & Θρῆσσα & Θρέϊσσα dicitur, quæ ab Hebræo T*hiras* proxime abſunt. C

Ioſeph. antiq. l. 1. c. 7. *E Thiras* Thraces deducunt hi veterũ quantum memini. Ioſephus, cuius verba ſunt: Θείρης δὲ Θείρας μὲν ἐκάλεσεν ὧν ἦρξεν· Ἕλληνες δὲ Θρᾷκας αὐτοὺς μετωνόμασαν. *Thires autem Thiras vocauit eos quibus imperauit. Græci autem* T*hraces ipſos vocarunt*. Euſebius: Θήρας ἐξ οὗ Θρᾷκες T*heras* [id eſt Thiras) *ex quo* T*hraces*. Euſtathius Antiochenus: Θείρας τοὺς Θείρας τοὺς νῦν Θρᾷκας. Epiphanius: Θρᾷκες ἀπὸ τοῦ Θήρας ἐπίκλην τοῦ ἐν τῇ πυργοποιΐᾳ γεγεννημένου καλῶν). Hieronymus: *Thiras Thraces quorum non ſatis immutatum eſt vocabulum*. Ita etiam Iſidorus & alij recentiores: Et è Chaldæis Ionathan & Ieroſolymitanus interpres pro *Thiras* habent תרקי *Thraces*. D

Euſeb. in Chron. Euſt. in Hexaem. Epiph. aduerſ. Hæreſ. l. 1. §. 7. Hieron. in tradit. Hebr. Iſid. Orig. l. 9. c. 10.

Quin apud Thraces & vicinos populos multa ſuperſunt veſtigia huius nominis. *Athyras* portus, & ſinus, & fluuius circa Byzantium in Propontidem exiens, apud Plinium, Melam & Ptolemæum: *Tyriſtaſis* vel *Tiriſtaſis* vrbs in Thraciæ Cherſoneſo apud Plinium & Demoſthenem. Et *Thraſum* Θρᾶσον tractus Thraciæ apud Procopium lib. 4. ædificiorum. Et *Trauſi* Thraciæ populus ad Hæmum montem Herodoto 5. & Liuio 38. & Heſychio. Stephanus à Græcis vocari ſcribit Ἀγαθύρσους *Agathyrſos* quod ipſum nomen vltimâ ſui parte videtur alludere ad *Thiras*. Vt & Idathyrſus regis Scytharum nomen ad Iſtri oſtia, quem Darius bello eſt aggreſſus. E Vide Plutarchi apothegmata. Eôdem pertinet *Tyras* Myſiæ vrbs ad amnem cognominem, cuius oſtium non procul abeſt à Danubij oſtiis. Vide Herodotum, Strabonem, Plinium, Ptolemæum. In Heſychio perperam ſcribitur Τυρὶς. His addendus Tearus amnis Thraciæ fontibus duodequa-

A draginta inſignis cuius aqua ſcabiem & alios morbos curat. Vide Herodotum lib. 4. cap. 89. & 90. Et Plin. lib. 4. cap. 11. Et in proxima Bithynia Gallus, vnde Galli Cybeles, dictus olim *Tyrias*, vt in Stephano habetur.

Sed & hûc videntur alludere vetuſtiſſima Thracum nomina. Θοῦρας T*huras* vnum è nominibus Martis qui fuit Thracum Deus. Ab aliis ſcribitur Θοῦρης & Θοῦρος. Vnde in Homero ἐπιθετικῶς Θοῦρος Ἄρης. Tamen à Dorotheo poëta vetuſtiſſimo paſſim vſurpari tanquam proprium Martis nomen obſeruat doctiſſimus Salmaſius in Solinum pag. 1235. Quin & T*heritam* cognominari de nomine T*herûs* nutricis tradit Pauſanias in Laconi- B cis: Θηρίταν δὲ ἐπονομάζουσιν ἀπὸ Θηροῦς. ταύτην γὰρ τροφὸν εἶναι τοῦ Ἄρεως λέγουσι. Nec reticendus hîc T*ereus* Martis filius, primus Rex Thracum, quo in fabulis poëtarum nemo decantatior, Nec T*herops* de quô Diodorus lib. 3. in eâdem Thraciâ Rex à Baccho conſtitutus Lycurgi loco. Nec Odryſarum Rex T*eres* de quô Lucianus in Macrobiis ex Theopompo. Hodie legitur Τήρης ὁ Δρυσῶν βασιλεὺς: Vnde interpres T*eres Dryſorum Rex* qui nullibi ſunt. Itaque legendum Ὀδρυσῶν *Odryſarum* quæ Thraciæ gens eſt notiſſima. Miror Ortelium hoc non vidiſſe, qui Dryſos ſuſpicatur nomen eſſe gentile à *Drys*. At inde fierent Δρυῖς vel Δρυσίδαι, non Δρυσοὶ. Stephanus: C Δρῦς πόλις Θρᾴκης &c. ὁ πολίτης Δρυεὺς καὶ Δρυσὶς. De cætero D*rys* non eſt regnum, ſed oppidulum, quod nunquam habuit proprios reges: At Odryſarum regnum in latitudinem patebat ab Abderis ad Iſtrum iter vndecim dierum, & in longitudinem à Byzantiô ad Leæos, vel vt apud Thucydidem legit Stephanus ad Lainos populos Paëonicos circa Strymonem iter tredecim dierum. Sed quod rei caput eſt, in eodem Thucydide legitur primus Teres Sitalcis pater, Odryſarum regnum amplificaſſe: Ὁ δὲ Τήρης οὗτος, inquit, ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ, πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπὶ πλέον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησε *Hic autem* Teres *Sitalcis pater primus Odryſarum regnum reliquâ* T*hraciâ maius reddidit*. Et de eod. Plutarchus in libro Apophthegmatum: Τήρης ὁ Σιτάλκου πατὴρ ἔλεγεν, ὁπότε σχολάζοι καὶ μὴ D στρατεύοιτο, τῶν ἱπποκόμων οἴεσθαι μηδὲν διαφέρειν. Sitalcis etiam filius fuit *Teres* nomine quem ciuitate donarunt Athenienſes. Conſule ſcholiaſtem Ariſtophanis in Acharn. Act. 1. Sc. 4. Eſt & T*iris* Thracicum nomen. Polyænus Stratag. lib. 4. cap. de Antiocho Antiochi filio: ἔχων σὺν αὐτῷ Θρᾳκῶν εὐπατρίδας πολλοὺς ὧν ἡγοῦντο Τίρις καὶ Δρομιχαίτης *Multos ſecum habens nobiles* T*hraces quibus præerant* Tiris *&* Dromy*chætes*. T*hiras* Arabs Pariſ. editionis פארס Perſas interpretatur, quomodo & quidam Ebræi.

E

A

CAPVT TERTIVM.

Jauan יון Gen. 10. 2.

Iones non dici ab *Ione* Xuth filio, ſed ab alio antiquiore *Ione* qui Hebr. eſt *Iauan* filius *Iapheth*. *Iauan* in Gr. verſ. Ἰωύαν. Iones Homero *Iaones*, al. *Iannes* & *Iades*. Ionum nomen præter Athenienſes etiam Boeotos & Achæos complectitur & Macedonas. Mare Ionium. Ionum colonia in Aſiam profecta, non fuit ex ſolis Athenienſibus. Iones è Thraciâ vſque ad Iſthmum. Alexander rex Iauan Dan. 8. In columna Theſei quæ ſtetit vſque ad Codrum, Ionia opponitur Peloponneſo. Mancipia ex Iauan Ezech. 27. id eſt Ionica & Græca, quæ maximè in pretio. Atoſſa Darium impulit ad bellum Græcis inferendum, vt ancillas inde haberet. Aes ex Iauan in Ezechiele, id eſt Euboicum, & ferrum ex Iauan id eſt Macedonicum & Aonium vel Boeoticum. B

QVominus Ionum nomen referatur ad Iauan, quæ Ioſephi ſententia eſt, adeoque veterum & recentiorum omnium, videtur obſtare quod Græci ſcribunt de Ionum origine. Summa eſt Xuthum Hellenis filium Deucalionis nepotem è Phthiotide Athenas conceſſiſſe regnante Pandione, Creuſam Pandionis ſororem duxiſſe in coniugem, filium quem ex Apolline ſcilicet illa conceperat adoptaſſe, atque Ionem ideo vocaſſe quod ἴοντι eunti in Apollinis templum primus occurriſſet. Hunc Ionem, bello in Eumolpum Thraciæ regulum fœliciter confecto, tantam conſe- C quutum eſſe gloriam, vt ab eô deinceps non Athenienſes ſolum, ſed & Athenienſium coloni omnes Iones dicti fuerint. Sed tota hæc narratio mihi quidem valde ſuſpecta eſt: Neque enim veriſſimile eſt priſcum nomen antiquaſſe Athenienſes in bellici ducis gratiam. Hoc ad iniuriam Erechthei pertinuiſſet, qui Athenis tum regnabat. Itaque Græcorum hiſtoriographos puto inuitos hûc confugiſſe, quia nullum nouerant Ionem antiquiorem. Sed is commodum hîc ſeſe offert, *Iauan* ſcilicet vel *Ion* filius Iapheth. Nam vocalibus ademptis Hebræum יון vtroque modo poteſt legi. Græci interpretes legerunt Ἰαυάν. Inde, inquam, *Iones* dicti qui Homero *Iaones*, aliis *Iannes* & *Iades*. Nempe Græcis id ſolemne eſt vt peregrina vocabula variè detorqueant. Interim Homeri *Iaon* maxime ac- D cedit ad *Iauan*. Ionum porro nomine nolim ſolos Athenienſes aut Athenienſium colonos intelligi. Quamuis ita accipiant Herodotus, Ariſtoteles, Heraclides, Strabo, Plutarchus, & alij. Haud dubiè patuit olim hoc nomen multo latius. Nam Achæos etiam & Boeotos Ionum nomine contineri habetur in Heſychio. Quô refero quod à Strabone Ionicus campus ponitur in Boeotiâ. Et in Homeri hymno in Apollinem Iaones ſunt Delij: Macedoniam etiam hûc pertinuiſſe cum vicinis gentibus ad occaſum docet quod Ionium appellatur mare illis obtentum. Proinde Chaldæi interpretes pro *Iauan* hîc habent Macedoniam. Neque verò ex ſolis Athenis educi potuit Ionum tam numeroſa colonia quæ Androclo duce Codri fi- E lio in Aſiam profecta duodecim vrbes condidit, in his Epheſum, & Miletum, & Phocæam, vrbes maximas, præter inſulas Samum & Chium. Itaque Mileti, & Colophonis, & Prienes conditores Pylios aut Thebanos fuiſſe fatetur Strabo, non Athenienſes. Atque vt ſcias coloniam hanc vn-

Iliad. N. 685. Heſych. in Ἰάννας. Harpocrat. in Ἀπόλλων πατρῷος. Apud Harpocrat. in Ἀπόλλων πατρῷος.

V. 147. & 152

A decunque fuiſſe collectam, Aſiaticos Ionas Herodotus habuiſſe ſcribit
τέσσαρας γλώσσης χαρακτῆρας quatuor linguæ characteras, id eſt idioma-
ta, vnum ſolùm habituros, ſi fuiſſent ex vnâ ciuitate profecti. Vno verbo
ad Ionas pertinuiſſe puto Macedones & pleroſque Græcos. Quin iuxta
Scholiaſten Ariſtophanis in Acharnan. πάντας τοὺς Ἕλληνας Ἰάονας οἱ βάρβαροι
ἐκάλουν omnes Græcos barbari Iaones appellabant. Crediderim tamen
vſum ſic voluiſſe vt ij potiſſimum Hebræis Iauan vel Iones dicerentur qui
è Thraciâ habitarunt vſque ad Iſthmum. Hinc eſt quod Alexandrum Da-
niel cap. 8. v. 21. appellat regem Iauan. Confirmat id quod diximus colum-
na olim à Theſeo in ipſo Iſthmo erecta cum hâc inſcriptione, quâ parte
B ſpectabat Megaram, τὰ δ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία *Hæc non ſunt Pelo-
ponneſus, ſed Ionia*, & quâ parte Peloponneſum, τὰ δ' ἐστὶ Πελοπόννησος οὐκ
Ἰωνία *Hæc ſunt Peloponneſus, non Ionia*. Huius columnæ mentio eſt apud Plut. in Theſ. Strab. l. 9.
Plutarchum & Strabonem qui eam ſtetiſſe ſcribit vſque ad Codri regnum,
id eſt per annos circiter centum & quinquaginta.

Mancipia ex Iauan id eſt Græca & Ionica venalia Tyri proſtitiſſe ſcribit
Ezechiel cap. 27. verſ. 13. vt quæ in toto Oriente maximè eſſent in pretio.
Heliodorus lib. 7. συναπέστελλε δὲ καὶ ἀνδράποδα ὑπηρετησόμενα, κόριον μὲν τῇ
Χαρικλείᾳ, παιδάριον δὲ τῷ Θεαγένει, ὃ μὲν γένος Ἰωνικά, τὴν δὲ ἡλικίαν ἥβης ἐν-
C τὸς *Miſit etiam mancipia quæ illis ſeruirent, Charicleæ quidem puellam,
puerum vero Theageni, genere quidem Ionica, ætate verò intra pubertatis
annos.* Et lib. 8. ἡ οἰνοχοοῦσα τῇ Κυβέλῃ παιδισκάριον, ἦν δὲ τῶν Ἰωνικῶν ἀπέρων
puella quæ erat à poculis Cybele, erat autem vna ex Ionicis. Hinc apud Ae-
lianum de animalibus lib 11. cap. 27. cur Græcis bellum inferretur cauſa
fuit Darij vxor Atoſſa Cyri filia ποθήσασα θεραπαίνας κτήσασθαι Ἀττικὰς καὶ Ἰάδας
cum ancillas Atticas & Ionicas poſſidere ſummè cuperet. Itaque eadem in
Thaliâ Herodoti, virum qui valde erat vxorius his fere verbis ſollicitat.
*Omiſſô bellô in Scythas, qui quandocunque voles tui erunt, aduerſus Græciam
expeditionem para:* ἐπιθυμέω γὰρ λόγῳ πυνθανομένη, Λακαίνας τέ μοι γενέσθαι θερα-
παίνας, καὶ Ἀργείας, καὶ Ἀττικάς, καὶ Κορινθίας *Lacænas enim & Argiuas & Co-
D rinthias mihi ex famâ cognitas ſeruas habere exopto.* Ad quem locum Clau-
dianus ita alludit lib. 2. in Eutropium:

Fœlices aliæ, quas debellata maritis
Oppida, quas magnis quæſitæ viribus ornant
Exuuiæ; quibus Argiuæ, pulchræque miniſtrant
Theſſalides, famulas & quæ meruere Lacænas.

Martialis etiam lib. 4. Epig. 66. ſeruos ex eâdem gente ita commendat:

Nec tener Argolicâ miſſus de gente miniſter.

Et lib. 7. Epig. 79.

Sed Mitylenæi roſeus mangonis ephebus,
E *Vel non cæſus adhuc matre iubente Lacon.*

In eô ipſo Ezechielis loco quem citauimus, commendatur æs ex Iauan, id
eſt Græciâ. Euboicum æs intelligo de quo Strabo lib. 10. καὶ μέταλλον δ' ὑπῆρ-
χε θαυμαστὸν χαλκοῦ καὶ σιδήρου κοινόν, ὅπερ οὐχ ἱστοροῦσιν ἀλλαχοῦ συμβαῖνον *mirabile
etiam metallum æris & ferri commune ibi fuit, quale negant alibi extitiſſe.*

Et aliquanto poſt verſ. 19. agit idem Ezechiel de ferro ex Iauan, id eſt Macedonia, ſi Iauan idem ſignificatur qui ſupra. Geographus anonymus ſub Conſtantio cap. 34. de Macedoniâ: *Eiicit* (id eſt mittit) *ferrum & plumbum.* In quem locum multa obſeruat de metallis Macedoniæ doctiſſimus Gothofredus qui Geographum illum primus edidit. Quibus addo ex edicto Pauli Æmilij apud Liuium lib. 45. *Metalla quoque auri atque argenti in Macedoniâ non exerceri, ferri & æris permitti.* Et Boeoticum ferrum de quô Dionyſius Perieg. v. 476. A

Ἀονίῳ τμηθεῖσα πολυγλώχινι σιδήρῳ.

Aonium multâ quam ſcidit cuſpide ferrum.

Aonium id eſt Boeoticum vt Euſtathius recte monet. Aones enim ἔθνος βάρβαρον οἰκῆσαν ποτε ἐν Βοιωτίᾳ *gens barbara quæ in Boeotiâ quondam habitauit.* Sed cur ſuſpicer Iauan de quô ibi Ezechiel eſſe in Arabiâ Fœlici dixi cap. 21. lib. 2. B

CAPVT QVARTVM.

Eliſa אלישה Gen. 10. 4.

Eliſa, aliis Hellas, Aeolis, Elyſij campi, Almeſiſa ſeu Mopſueſtia. Potius *Elis* & in genere Peloponneſus. In Ezechiele purpura ex inſulis Eliſæ, id eſt ex Peloponneſo & vicinis inſulis. Purpura Laconica, & in ſinu Corinthiaco, & Hermionica Suſis reperta, & Coa, & è Niſyro vnâ Cycladum, & è Carpatho, & è Cytheris, & ex Gyaro, & ex Amorgô. Byſſus & purpura cur promiſcuè ſumpta. Byſſus in Elide, in Græciâ nuſquam alibi. C

IAuanis filij quatuor Eliſa, Tarſis, Kethim, Dodanim, à quibus prouinciæ totidem denominatæ. Eliſa Chaldæis eſt אלס *Hellas*; Ioſepho *Æoles*; Vilalpando *Elyſij campi* in Fortunatis inſulis; Arabi interpreti Pariſiis nuper edito אלמצישה *Almeſiſa*, id eſt Mopſueſtia Ciliciæ oppidum: Mihi Peloponneſus, in quo *Elis* vetuſtiſſima eſt & ampliſſima regio, cuius vna pars ab Homero vocatur *Aliſium.* Proinde cum purpuræ meminit Ezechiel ex Eliſâ allatæ cap. 27. verſ. 7. Eliſæ nomine Peloponneſum intelligo, in quo purpuræ piſcatio circa Eurotæ oſtia in veterum ſcriptis celeberrima. Plinius lib. 9. cap. 36. *Ros purpuræ præcipuus eſt Aſiæ, & in Laconicâ Europæ.* Pauſanias in Laconicis: Κόχλους δὲ ἐς βαφὴν πορφύρας παρέχεται τὰ ἐπιθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιτηδειότατα, μετά γε τὴν Φοινίκων θάλασσαν *Conchas ad tincturam purpuræ maritimæ partes Laconicæ poſt Phœnicum mare aptiſſimas præbent.* Horat. lib. 2. Od. 18. D

---- nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.

Statius lib. 1. Sylua 2.

---- quis purpura ſæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni. E

Val. Flaccus lib. 1.

Illic Tænario pariter tremit ignea ſucco
Purpura.

Etiam in Corinthiaco ſinu reperiebatur purpura, ſed in Phocide circa Anticyram

A ticyrâ cuius pleroſque incolas purpuræ fuiſſe piſcatores teſtatur Pauſanias in Phocicis. At in Peloponneſo non procul à Mycenis fuit Hermione vrbs ad Argolicum ſinum purpuræ prouentu nobilis, quæ à Plutarcho Hermionica dicitur, cum Suſis ab Alexandro captis, ibi narrat πορφύρας Ἑρμιονικῆς εὑρεθῆναι τάλαντα πεντακισχίλια, συγκειμένης μὲν ἐξ ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, πρόσφατον δὲ τὸ ἄνθος ἔτι καὶ νεαρὸν φυλαττούσης *purpuræ Hermionicæ inuenta fuiſſe talentorum quinque millia, annos ſeruata decem minus ducentis, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret*. Itaque etiam de hâc purpurâ poteſt accipi locus Ezechielis quem diximus de purpurâ ex inſulis Eliſæ. Adde Coam purpuram & conchylia Coa ex Ægei maris inſulâ Co prope Ca-
B riam. Iuuenalis Sat. 8.

--- *Spartana chlamys, conchylia Coa.*

Horatius lib. 4. cap. 13.

Nec Coæ referant iam tibi purpuræ.

Vbi Acron: *Coæ pretioſæ à loco: in hâc enim inſulâ melior* (id eſt optima) *purpura tingitur.* Vnde eſt quod inſula Niſyrus, tam vicina Co vt crederetur eius eſſe fragmentum, ἐκαλεῖτο καὶ Πορφυρὶς ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν *vocabatur etiam Porphyris à purpuris quæ in eâ ſunt.* Author Stephanus in Ethnicis. Ita etiam Carpathus olim dicta *Porphyris*, teſte Euſtathio, à pur-
C purarum copiâ. Et Cythera Πορφυροῦσα, vt ab Ariſtotele ſcribitur, διὰ τὸ κάλλος τὸ περὶ τῶν πορφυρῶν, vel vt habet Euſtathius διὰ τὸ καλλίστας ἔχειν πορφύρας *quia eximias habet purpuras.* Rhodiæ quoque purpuræ meminit Vitruuius l. 7. c. 13. *Hoc rubrum*, inquit, *Rhodo etiam inſula creatur.* Sed nec eâ caruiſſe Gyarum, Cycladum vnam, quantumuis cætera inopem, colligere eſt ex Luciani Toxari, in quô Agathocles vt amico Diniæ in Gyarum relegato victum quæreret, παρ' ἑαυτοῦ τοῖς πορφυρεῦσι συγκατεδύετο *purpurariis operam ſuam locans, cum iis vrinabatur.*

Eſt & è Cycladum numero *Amorgus* à quâ Amorginæ veſtes, id eſt purpureæ, ſi credimus Etymologo. Nec deſunt qui ad Ἄμοργον & *Amorgina* alludere putent Hebræum nomen ארגמן *argaman* quo hîc vtitur Ezechiel.
D Sed de his plura deinceps lib. 5. cap. 12.

Aliud eſt quod intactum præterire ſit religio, byſſinas ſcilicet vel è byſſo veſtes, quod genus eſt lini tenuiſſimi, purpureum colorem non raro imbibiſſe. Vnde in Scripturâ toties *byſſus & purpura*, vel *purpura & byſſus* pro purpureâ byſſo per figuram ἓν διὰ δυοῖν. Atque inde factum vt byſſus pro purpurâ ſumeretur & byſſinus pro purpureo. Heſychius: Βυσσὸς &c. χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον *byſſus color qui hyſges*, id eſt cocci, *loco aſſumitur.* Idem: Βύσσινον, πορφυροῦν. Item, Βυσσινὰ, πορφυρᾶ. Suidas: Βύσσινον, βύσσῳ βεβαμμένον *byſſinum, byſſo tinctum.* Vt ſcias pro colore ſumi. Et Arab. בין *ſincero colore fuit.* Itaque cum purpuram & byſſum promiſcue ſu-
E mi pateat: Fortaſſe in his Ezechielis, *hyacinthus & purpura de inſulis Eliſa fuit operimentum tuum*, purpuræ nomine byſſus ex Elide intelligitur de quâ Plinius vbi de aſbeſtino lib. 19. cap. 1. *Proximus byſſino mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaiâ genito.* Et Pauſanias in Eliacis lib. 1. Θαυμάσαι δ' ἄν τις ἐν τῇ γῇ Ἠλείᾳ τήν τε βύσσον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἑτέρωθι δ' οὐδαμοῦ

τῆς Ἑλλάδος φύεται) *eſt & quod quis miretur Elei agri byſſum, ibi ſolum nec alibi* A
vſpiam in totâ Græciâ naſci. Et paulo poſt: Ἡ δὲ βύσσος ἐν τῇ Ἤλιδι λεπτότητος μὲν εἵνεκα οὐκ ἀποδεῖ τῆς Ἑβραίων, ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως ξανθή. *Byſſus autem quæ in Elide eſt tenuitate non cedit ei quam fert Hebræorum terra, ſed non eſt ita flaua.* Et in Achaicis vbi de Patrenſibus foeminis: Βίος δὲ αὐταῖς τῶν πολλαῖς ἐστιν ἀπὸ τῆς βύσσου τῆς ἐν τῇ Ἤλιδι φυομένης. Κεκρυφάλους τε γὰρ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνουσι τὴν ἄλλην. *E byſſo quæ in Elide creſcit pleræque illarum victitant. Reticula enim ex eâ & reliquas veſtes contexunt.* Si ſic purpuram accipias quo Ezechielis loco diximus, optime cohærebunt duo hemiſtichia. Nam in eodem verſu proximè præceſſerat: *E byſſo variâ de Ægypto fuit carbaſus tua vt eſſet tibi in velum.* B

CAPVT QVINTVM.

Chittim כתום

Chittim Græci *Citios* reddunt, id eſt Cyprios, quia *Citium* in Cypro. Ioſepho Χεθίμ ſunt inſulares omnes. Inde מלכי החתים 2. Reg. 7. reddit *Regem inſularum*, ac ſi ſcribatur per *caph. Chittim* al. *Chij*, al. *Indi*, al. Cilicia vbi regio *Cetis*. Chaldæis אכזיא corruptè pro אכייא *Achaiâ*. *Chetim* lib. 1. Macchab. pro *Macedonia*. Cui verſioni fauere videtur Eſaias cap. 23. & alluſio nominis *Chittim* vel *Chetim* ad *Macetiam*. Tamen aliud *Chetim*, aliud *Iauan*. Et Prophetias de *Citthim* Dan. 11. 29. 30. & Num. 24. 24. ad Romanos meritò referunt omnes interpretes; Chaldæi etiam qui Longobardorum circa Romam hîc meminere, vnde obiter colligitur eos eſſe recentiores. Et Ezech. 27. buxei aſſeres ex inſulis Chetim, id eſt è Corſicâ inſulâ. Maſſorethæ locum corruperunt. In Italiâ vrbes *Cetia* & *Echetia* & *Cetus* amnis. Cocinthus in extrema Italiâ quaſi חק חתים *Choq Citthim* terminus Cittæorum. Latini olim Cetij dicebantur. Latium à latendo. Sic *Chetim* Arabicè eſt latens, *Chetema* latere, vnde נכתמא Chald. *operculum*. Sed & Hebr. נכתם *recondita eſt* Ierem. 2. 22. Quod probatur ex locis parallelis. כתים *Chittim* vel inde deduci, vel eô ſaltem alludere. Vnde factum vt *Latium* redderetur. Illud Eſaiæ de Tyro, *de terrâ Chittim reuelabitur illis*, non pertinere ad Macedonas, ſed ad Cittios vel Ciſſios prope Babyloniam multis probatur. Latij nomen vetuſtiſſimum *Cameſene* etiam à latendo factum, כמוס *camus* Hebræis latens reconditum.

Dan. 11. 30. Eſ. 23. 1. 14 Num. 24. 24.

CHittim כתים Græci interpretes Κιτίους reddunt & Κιτιεῖς & Κιτιαίους, id eſt Cyprios, ſi Ioſepho credimus; quia in Cypro inſulâ *Citium* vrbs eſt celeberrima, patria Zenonis Stoici, qui Κιτιεὺς inde appellatur. Addit idẽ D
omnes inſulas, & loca maritima pleraque Hebraice vocari Χεθίμ. Quo errore abductus Antiq. lib. 9. cap. 2. *Regem inſularum* habet, τὸν (βασιλέα) τῶν νήσων pro Hebræo את מלכי החתים 2. Reg. 7. 6. Ac ſi חתים Chittim per ח *Cheth*, iidem eſſent qui כתים Chittim per כ *caph*. Ioſephum ſequuti Epiphanius in Hæreſi Manichæorum, & Hieronymus in Geneſim, & Euſtathius in Hexaemero, & Victor presbyter in Ieremiam Cyprum itidem vel Cyprios interpretantur. Atque id ipſum ſequitur Arabs interpres nuper editus qui hîc habet קברס *Cyprum.* Nec dubito quin Cittæorum nomine vel Cyprios vel Citiæos intelligat Menander, cum de Elulæo Tyri Rege ſcribit apud Ioſephum Antiquit. lib. 9. cap. 14. οὗτος ἀποστάντων Κιτταίων E
ἀναπλεύσας, προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν *hic ad Cittæos nauigans qui defecerant, eos ad obſequium reduxit.*

Alij Χίους *Chios* malunt, alij Ἰνδῶν ἔθνη *Indorum gentes* apud Olympiodorum & Chryſoſtomum in catenâ Græcorum patrum in Ieremiæ caput

A ſecundum. Multi Ciliciam præferunt, cuius pars non minima *Cetis* regio apud Ptolemæum & Baſilium Seleucienſem libro primo de vita Theclæ.

In Chaldæis duobus pro Chittim occurrit אכויא vox nihili. Sed legendum eſt אכ״יא *Achaia*. Author primi libri Macchabæorum, haudquaquam contemnendus ſcriptor, putauit haud dubiè *Chittim* eſſe Macedones. Quippe ſtatim initio libri narrat Alexandrum Macedonem egreſſum eſſe ex terrâ Chetim ἐκ τῆς γῆς χετιίμ. Et cap. 8. verſ. 5. Perſeum illum Macedonem de quo Romani triumpharunt vocat Κιτιέων βασιλέα *Citieorum regem*. Cui ſententiæ videtur non parum accedere roboris ex eô quod Eſaias cap. 23.
B verſ. 1. Tyriis excidium interminatus, addit fore *vt reueletur*, id eſt erumpat in illos hoc malum מארץ כתים *à terrâ Chittim*, quod referunt ad Macedonas qui Alexandro duce Tyrum oppugnarunt & deuaſtarunt. Eôdem facit quod ad Cetthim videtur alludere Macedoniæ vetus nomen *Macettia* vel *Macetia*, vnde Macedones dicti *Macetæ*. Heſychius: Μακεττία, ἡ Μακεδονία. Gellius lib. 9. cap. 3. *Philippus Amyntæ terræ Macetiæ rex, cuius virtute induſtriâque Macetæ locupletiſſimo imperio aucti* &c. Auſonius de claris vrbibus cap. 2.

---- *Macetûmque attollite nomen.*

C Tamen eſt cur credam כתים *Chittim* potius eſſe Italos. Primum argumentum hoc eſto. Cum Daniel Alexandrum nominet regem *Iauan*, ſi dicatur idem rex *Chittim*, confundentur *Iauan* & *Chittim* quæ manifeſtè diſtinxit Moſes.

Præterea eiuſdem Prophetæ cap. 11. verſ. 29. & 30. de Chittæis ea dicuntur quæ merito ad Romanos referunt fere quotquot ſunt interpretes. *Conſtituto*, inquit, *tempore* Antiochus *rurſus inuadet Auſtrum*, id eſt Ægyptum, *ſed poſterior primæ non erit ſimilis: ſuperuenient enim naues Chittim, & inuitus regredietur*. Naues *Chittim* haud dubiè ſunt naues Romanorum, Caio Popilio duce, quorum metu Antiochus re infectâ diſceſſit. Itaque in vulgato interprete pro *Chittim* Romanos legas. Quam expoſitionem ſequun-
D tur Græci & Latini patres, & ex Hebræis Ioſephus Bengorjon, Selomo Iarchi, R. Saadias Gaon, Aben Ezra, Ioſephus Iachiades.

Liu. l. 4. & 5. Decad. 5. Polyb. in excerpt. Legat. c. 92.

Sic in Balaami vaticinio Num. 24. 24. *Naues* מיד כתים *à parte Chittim affligent & Aſſyrios & Ebræos*, verba מיד כתים *à parte Citthim* Hieronymus reddit *de Italiâ*, Onkelos מרומאי & Arabs interpres מן אלרומאנין *de Romanis*, & Ieroſolymitanus בלברדיא מן מדינתא רבא *in Lombardiâ ex vrbe magnâ*, id eſt Româ. Et Ionathan מן למברדיא ומארע איטליא *ex Lombardiâ, & è terrâ Italiæ*. In vtroque pro למברניא *Lombarniâ* vel לברניא *Libarniâ* legendum *Lombardiam*, id eſt *Longobardiam*, ex Saadiâ didici qui צ״ים hîc & Danielis 11. 30. exponit לונגוברדי״ם *Longobardos*. Vnde obiter colligere eſt
E hos paraphraſtas multo eſſe recentiores, quam credit vulgus Hebræorum, & eô demum æuo ſcripſiſſe quo in Italiâ Longobardi rerum potiebantur, id eſt poſt annum Chriſti DLXX, aut ſaltem in iis quædam addidiſſe Iudæos poſteriores.

Rurſus Ezech. 27. 6. Hebræa verba מאיי כתים *ex inſulis Chittim*, Chal-

dæus reddit אפוליא ממדינת *è prouincia Apuliæ*, & Vulgatus interpres; *de inſulis Italiæ*. Quam verſionem maximè probo. Agitur enim eo loco de Tyriorum nauibus quorum tranſtra dicit Ezechiel ebore diſtincta fuiſſe בתאשורים *in buxis*, id eſt in aſſeribus buxeis allatis *ex inſulis Chittim*, quaſi dicat ex inſulis circa Italiam. תאשורים buxum expono cum Græcis,[a] & Vulgato,[b] & Chaldæo[c] interprete, & pleriſque Hebræorum.[d] Buxus porro nullibi craſſior quam in Corſicâ inſulâ Italiæ proximâ. De hâc buxô ſic Plinius: *Buxus Pyrenæis ac Cytoriis montibus, & Berecynthio tractu; craſſiſſima in Corſicâ.* Et apud Theophraſtum buxi arbores in Corſicâ inſulâ (ἐν Κύρνῳ, non ἐν Κυρήνῃ, vt viri docti rectè corrigunt) leguntur eſſe μέγιστοι καὶ κάλλιστοι *maximæ & pulcherrimæ*, & εὐμήκεις *proceræ*, & πάχος ἔχουσι πολὺ παρὰ τὰς ἄλλας *multo craſſiores cæteris*. Et Diodorus lib. 5. Φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πλείστη καὶ διάφορος *plurimum quoque buxi eiuſque præſtantiſſimi in illâ inſulâ naſcitur.* Itaque in buxi ſpeciebus nulla materies aptior ad tranſtra nauium fabricanda, quæ ipſa latitudo commendat. Neque hæc inſula Phœnicibus potuit eſſe inacceſſa, quorum agnati Carthaginenſes Sardiniam tenebant huic prope contiguam: ſed & ipſi Corſicæ aliquandiu imperarunt. Proinde valde veriſſimile eſt agi de hâc ſpecie buxi in Ezechielis loco, cuius mentem Maſorethæ cum non ſatis perciperent, vocem בתאשורים in duas perperam diuulſerunt, & alienis vocalibus appoſitis corruperunt, quod in auia traxit nuperos interpretes. Tamen Chaldæus rectè reddidit דפין דאשכרועין מכבשין בשן דפיל *aſſeres buxeos ebore obductos*. Et R. Selomo monet non poſſe aliter intelligi quam de arbore, ita vt legatur בתאשרים, ac ſi eſſet חבה אחת *vna dictio*: Quô nihil eſſe verius experienti conſtabit.

a Eſ. 41. 19.
b Ibid. & Eſ. 60. 13.
c Ibid. & hoc ipſo loco.
d R. Iona, Kimchi. R. Selomo &c.
Plinius l. 16. c. 16.
Hiſt. l. 3. c. 15.

Iam ſi nominis *Chittim*, vel *Chetim*, vt veteres ſcribunt, veſtigia quæras in Italiâ, occurret in ipſo Latio vrbs Κετία *Cetia* apud Halicarnaſſeum, vna è ſeptem vrbibus à Coriolano captis, quas in eius vitâ Plutarchus teſtatur fuiſſe μεγάλας καὶ πολυανθρώπους *magnas & populoſas*. Occurret item Ἐχετία *Echetia* Italiæ vrbs apud Stephanum, eadem vt videtur cum *Echetrâ* vel *Ecetrâ*, in Volſcis clariſſimâ, & inter Æquos & Hernicos loco valde commodo ſitâ, cuius poſt Dionyſium & Liuium meminit idem Stephanus. Et circa Cumas Κετὸς *Cetus* fluuius in quo tradit Ariſtoteles plantas ἀπολιθοῦσθαι. Vnde *Cetum* colligas eum eſſe fluuium quem alij Silarum vocant. Nam de Silaro Campaniæ amne id ipſum referunt Strabo, Plinius, Silius Italicus.

l. 8. p. 376.
Dionyſ. Halic. l. 4. & 8. 10. Liu. lib. 2. & 3.
Ariſt. lib. de Mirab.
Strabo in fine lib. 5.
Plin. l. 11. c. 103. Sil. l. 8. verſ. 582.

Eodem refero quod *Cocinthum* quaſi חק כתים *choq Citthim* terminum Cittæorum: veteres appellarunt extremum Italiæ promontorium, de quo Polybius lib. 2. τὸ προκείμενον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν ὃ προσαγορεύεται μὲν Κόκινθος. Videtur eſſe quod vocăt hodie *Capo di Stilo*, quia Plinius medium ponit inter Lacinium & Leucopetram lib. 3. cap. 5. Ibid. cap. 10. *Cocinthum eſſe longiſſimum Italiæ promontorium aliqui exiſtimant.* Et in Antonino Cocinthum oppidum XXII M paſſ. diſtat à Scylace vel Scylacio hodie *Schilaci*. חוק *choq* pro termino reperitur Iob. 26. 10. Pro. 8. 29. &c.

Nec deſunt qui Romanos & Latinos aſſerunt è *Citiis* vel *Cetiis* traxiſſe

A originem, atque hanc illis fuiſſe priſcam appellationem. Euſebius: Κίτιοι, ἐξ ὧν Λατῖνοι, οἱ καὶ Ῥωμαῖοι *Citij populus ex quo Latini qui & Romani*. Chronicon Alexandrinum: Κίτιοι ἐξ ὧν Ῥωμαῖοι οἱ καὶ Λατῖνοι. Ex Κίτιοι factum Ῥόδιοι per ſcribarum imperitiam. Cedrenus in Annalibus: τῆς δὲ Ἰταλίας ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἀπὸ τῆς Αὔγης Τήλεφος, καὶ μετ' αὐτὸν υἱὸς αὐτοῦ Λατῖνος ἔτη ιη. ὃς τοὺς Κιτταίους ἐπωνόμασε Λατίνους. Suidas: Λατῖνοι οἱ νῦν Ῥωμαῖοι. Τήλεφος γὰρ υἱὸς Ἡρακλέους ὁ ἐπικληθεὶς Λατῖνος μετωνόμασε τοὺς πάλαι Κιτίους λεγομένους νῦν Λατίνους *Latini qui nunc Romani. Telephus enim Herculis filius cognomento Latinus eos qui olim Cetij vocabantur, mutato nomine* Latinos *nominauit vt nunc vocantur.*

B Quid ſi in ipſâ voce *Chittim* Latinorum nomen lateat. Saltem à latendo dici Latinum plerique conſentiunt. Sic Herodianus lib. 1. Saturnum narrat apud Ianum κρυπτόμενον λαθεῖν ἔνθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ χώρῳ τῆς Ἰταλίας *abſconditum latuiſſe, vnde & nomen Italiæ loco inditum*, nempe Latio vt ſtatim additur. Eutropius lib. 1. *Hic Saturnus quia in Italiâ latuit, ab eius latebra, Latium appellata eſt.* Ouidius in Faſtis lib. 1.

Et dicta eſt Latium terra latente Deo.

Virgilius lib. 8. Æneidos:

------ *Latiumque vocari*

C *Maluit, his quoniam latuiſſet tutus in oris*

Ad quem locum ita alludit Minucius in Octauio: *latebram ſuam, quod tuto latuiſſet nominari maluit* Latium. Et in eũdem ſic Seruius: *Virgilius Latiũ vult dici, quod illic Saturnus latuit. Varro autem Latium dici putat, quod latet Italia inter præcipitia Alpium & Apennini.* His duabus ſententiis quarum vna fabuloſa eſt, alteri cum ſitu locorum parum conuenit, liceat tertiam addere quam doctorum iudicio ſubmitto libens. Ea ſic habet, Latij vocem, quæ à latendo deducitur, effictam fuiſſe ad inſtar Hebrææ כתים *Chittim*. Nam Arabicâ dialecto, quæ Hebrææ linguæ ramus eſt, כתם *chetema* eſt abſcondere, & כתים *chetim* occultus, latens. Hâc voce nihil frequentius. Hinc in Prouerbiis Abi-Vbeid Pro. 60. מן כתם סרה *men che-*

D *tema ſirroho* qui abſcondit ſecretum ſuum: Et rurſus Pro. 155. מא כתמתה *non tegerem illum.* Et in Anonymi adagio 51. *Non eſt ſcientia niſi quæ eſt* מכתום *recondita in pectore.* Idem vocabulum extat Luc 8.17. pro Græco ἀπόκρυφον. Sic אנכתם ἐστὶ κεκαλυμμένον 2. Cor. 2. 3. Et. אסתכתם ἐστὶ ἀφανὴς Hebr. 4. 13. Et כתמת περιέκρυβεν Luc 1. 24. Et לא אכתם *non abſcondam* Pſ. 50. 14. Inde נכתמא Chaldæis eſt operculũ: pro quô corruptè legitur הנכתא in Ionathane Num. 31. 23. vt in margine notauit Hebræus ſcholiaſtes. Sed & apud Hebræos verbum כתם fuiſſe in vſu liquet ex Ieremiâ, in quo Deus populum ſuum ita compellat cap. 2. verſ. 22. נכתם עונך לפני *recondita eſt iniquitas tua coram me.* Omnino ita vertendum. Neque enim ad rem facere quæ hîc afferunt

E interpretes cordato lectori liquebit. Sed Arabicæ linguæ ignaros hæc latuiſſe nihil mirum eſt. Quanquam ex locis parallelis explicari potuiſſet hic locus. Qualis eſt ille Moſis Deut. 32. 34. *Nonne illud eſt* כמוס *reconditum apud me,* חתום *obſignatum in theſauris meis? mea eſt vltio & retributio* &c. Et alter Iobi 21. 9. *Deus* יצפן *abſcondet*, id eſt reponet *filiis iniquitatem*

eius. Tertius item Oſeæ 13. 12. צרור *Ligata eſt* (vt in marſupio nummi) *ini-* A
quitas Ephraim, צפונה *abſconditum eſt peccatum eius*, id eſt coram Deo re-
conditum atque altâ mente repoſtum. Quæ ſunt ipſiſſima Ieremiæ verba,
niſi quod vtitur voce נכת□ pro כמוס & צפון quarum illam vſurpat Moſes,
hanc Iobus & Oſeas. Itaque כת□ *chatam* Ieremiæ plane idem eſt quod
כמס & צפן recondere & abſcondere. Ita vt כתי□ *Chittim* inde deductum
per *Latium* rectè explicetur.

Si *mem* finale dixeris notam eſſe pluralis numeri, nec ad radicem perti-
In Num. 24. 24. nere, hoc tibi probandum incumbet contra Aben-Ezram, cui *Chittim*
eſt שם יחיד *nomen ſingulare*, quamuis pluraliũ formam imitetur. Quod tamen
mihi perinde eſt. Nam ſola alluſio vocum כתים *Chittim* & כתים *chetim*, qua- B
rum hæc latentem ſonat, veteribus potuit anſam dediſſe vertendi *Chittim*
in Latium. Tale eſt quod אי□ Hieronymus Faunos explicat à quibus ter-
rores Panici, quia אים eſt terribilis, quamvis □ in אים ſeruile ſit non ra-
dicale.

Eſ. 23. 1. Iam ſi obiicias illud Eſaiæ de Tyro, *de terrâ Chittim reuelabitur illis*,
vt probes Chittim eſſe Macedones à quibus exciſa eſt Tyrus. Reſpondeo
hæc perperam referri ad Macedones, quia in illo capite non agitur de po-
ſtremo Tyri excidio, quod ſub Alexandro contigit, ſed de priore, cuius
author Nabuchodonoſor. Itaque valde incertum eſt quorſum hîc fiat men- C
tio terræ Chittim; Atque in eo nodo ſoluendo non parum laborant inter-
pretes. Diuinat Moſes Kimchius mercatores è terrâ Chittim Babyloniam
profectos authores fuiſſe Chaldæis vt Tyrum obſiderent, & rem aggreſſu-
ros conſilio iuuiſſe atque opibus, naues etiam aliquot iis accommodaſſe.
Sed eruditi ſciunt Europæos illo æuo nihil habuiſſe commercij cum Chal-
Apud Strab. l. 15. & Euſeb. in Chron. & lib. 9. de præpar. dæis. Neque enim Megaſtheni temerè credendum puto, referenti Nabu-
chodroſorum (is illi eſt Nabuchodonoſor) vſque ad columnas Herculis
penetraſſe, belloque in Hiſpaniam illato Iberes inde ad oram Ponti dex-
teram deportaſſe, id eſt in Iberiam Aſiaticam. Sola nominum ſimilitudo
anſam dedit huic commento, in quo ſi quid ſubeſſet veri, res non latuiſſet
Græcos, quibus ante Alexandri tempora Nabuchodonoſor ne de nomine D
quidem erat notus. Nihilo verius eſt quod coniectat Selomo Iarchi, iſtis
Eſaiæ verbis, *de terrâ Chittim reuelabitur*, ſignificari Chittæos arcanum
reuelaſſe de Tyro obſidenda, vt Tyrij cladis futuræ conſcij fugâ ſibi proſ-
picerent. Neque enim Chittæis in Occidente quicquam ſubolere pote-
rat de conſilio Nabuchodonoſoris quem ne famâ quidem nouerant. Sed
aliud affert idem Selomo quod mihi maximè probatur, hoc loco ſcilicet
nomine *Chittim* ſignificari כותיים *Chutijim* id eſt Chutæos. Cui coniecturæ
plurimum fauet, quod eiuſdem capitis verſu 12. Eſaias כתיים ſcribit gemina-
to *Iod*, διακελυκῶς, vt ſcias non agi de *Chittim* quorum nomen nuſquam
ita ſcribitur, ſed de *Chutæis*. Itaque non probo quod Maſorethæ alterum E
jod ſupreſſerunt, quod Iſaias non fruſtra adhibet. Sed & iidem videntur *hi-*
ric ſcripſiſſe pro *kibbuts*, id eſt כתים *Chittim* pro כתיים *Chutijim*. Niſi Chut-
tæos dixeris etiam vocari כתיים *Chittijim* quomodo Græcè Κιττίους vel Κισσίους.
Chutæi enim iidem qui Ciſſij, nempe Suſianæ incolæ ad ortum Babyloniæ,

A vt alibi nos probauimus. Quâ voce ſic expoſitâ, nemo non videt cur Tyriis malum imminere dicatur è terrâ כתים vel כתיים id eſt Suſianâ, vel quod idem eſt, Babyloniâ, ex quâ Nabuchodonoſor. Iam lege ſodes verſus 12. & 13. Apparebit luce clarius rem ſe habere vt diximus: *Virgo*, inquit, *filia Sidon* (id eſt Tyre à Sidoniis condita) *ſurge, tranſi* ad *Chitijim* (Chutæos vel Cittios) *etiam illic non erit tibi requies*. Quidni vero? cauſam habes verſu proximo. *Ecce* etiam *terram Chaldæorum* (in quam deportabimini) *quam olim inhabitatam Aſſyrij fundauerant eremicolis* (id eſt vt in illam ij ſecederent qui antea in locis deſertis habitabant) *& arces in eâ erexerant, & palatia excitauerant*, eam inquam terram *Deus poſuit in ruinam*,
B id eſt excidio deſtinauit. Quam Prophetiam impleuit Cyrus aliquanto poſt capta & vaſtata Babylone. Merito igitur negat Eſaias etiam in illâ terrâ tutum fore Tyriis ſeceſſum.

Fuit & Latij vel Italiæ vetuſtiſſimum nomen *Cameſene* vel Camiſene iam inde à Iani temporibus, de cuius origine *Grammatici certant & adhuc ſub iudice lis eſt*. Ad Camiſen quidem omnes referunt. Sed de Camiſe nihil certi. Hunc enim alij cum Macrobio & Hygino & Protarcho Tralliano, aduenam & imperij conſortem; alij Iani fratrem faciunt cum Catone in originum libris: Alij denique Camiſen aſſerunt ſororem & coniu- V. Macrob. Saturnal. l. 1. c. 6. al. 7.
C gem fuiſſe Iani, vt Draco Corcyræus apud Athenæum lib. 15. Vnde videtur deſumptum quod Seruius in lib. 8. Æneidos Tiberim vel Tiberinum *Iani & Cameſenæ filium facit*. Quid ſi Cameſen vel Camiſenem dicamus id ipſum eſſe quod *Latium* & כתים *Cethim*, quia כמס *camas* Hebræis eſt abſcondere. Hinc Moſes Deut. 32. 34. *nonne illud eſt* כמוס (*camus*) *reconditum apud me?*

CAPVT SEXTVM.

Dodanim דודנים *ſiue Rhodanim* רודנים

D Dodanim Chaldæis Dardani. Eſdras legit *Rhodanim*. Ita etiam Samaritanus codex. Et LXX qui R*hodios* reddunt. Sed Rhodi nomen recens, & à roſis factum; & ipſa Rhodus ſerò nota; Et anguſtior quam vt ſuffecerit vni è filiis Iauan. Rhodi primi incolæ Heliadæ Moſi æquales. Rhodanim ſunt Rhodanenſes qui Rhodano in Galliâ fecere nomen. Rhodanus non eſt à *Rhodâ* vt volunt; quia Rhodius diceretur; Et Rhoda eſt in Hiſpaniâ vltra. Pyrenæos. Sed à Rhodano R*hodanuſia* dicta Lugdunum, & incolæ *Rhodanenſes* vel *Rhodanitæ*. Eodem alludunt *Rhodumna*, *Rhedones*, *Ruteni*. *Rhodani* Phœnicibus vt Arab. *Rhadini* flauum ſonat. Galli olim tam naturâ quam ſtudio & arte flaui. Britanni minus flaui licet Borealiores, & ob hoc ipſum Gallicæ originis eſſe crediti. Rutilus tam flauum quam rufum ſonat, vt Græcè ξανθὸς. Indidem Celtarũ nomen vel Galatarũ, quia חלתא Chalta eſt crocus. Galli Vrbicio τὰ ξανθὰ ἔθνη,

DOdanim דודנים Chaldæi *Dardanos*, recentiores *Dodonæos* interpretantur. Sed priſca lectio habuit רודנים R*hodanim* per ר non per ד.
E Ita habetur in genealogiis Eſdræ 1. Paral. 1. 7. Et in Pentateuchi verſione Samaritanâ Pariſiis nuper editâ. Et vtrobique Græci exponunt *Rhodios*, propter vocum alluſionem. Quanquam id argumentũ parum firmum eſt: Quia Moſe recentius eſt Rhodi nomen. A Rhodo puellâ deducit Diodorus lib. 5. Grammatici παρὰ τὸ πολλὴν ῥοῦν αὐτόθι δονεῖσθαι, πρὶν φανῆναι τὴν νῆσον,

Alij ἀπὸ τῶν ῥόδων à roſis potius, quæ ibi magnâ copiâ ſuccreuerint, vt in Cariæ continente proximo, in quâ Alabandicas roſas Plinius & alij laudant. Vt ab hortenſi roſâ Rhodus nominata ſit, quomodo à ſyluestri vicina inſula Cynorrhoduſſa. Ita nonnulli veterum in Pindari ſcholiaſte Olymp. 7. Τινὲς δέ φασι κληθῆναι οὕτω, διὰ τὸ σπουδαῖα ἔχειν ῥόδα *quidam Rhodũ vocari aiunt, quia eximias habet roſas*. Vide & Iſidor. Orig. lib. 14. cap. 6. Vtvt ſit Rhodum olim multo aliter vocitatam fuiſſe veteres ſummo conſenſu ſcribunt. Heraclides: ἐκαλεῖτο δὲ Ὀφίουσα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων ὀφέων. Strabo lib. 14. Ἐκαλεῖτο δ' ἡ Ῥόδος πρότερον Ὀφίουσα, καὶ Σταδία, εἶτα Τελχινίς. Stephanus: ἐκαλεῖτο Ὀφιοῦσα καὶ Αἰθραία. Euſtathius. Ἐκλήθη δέ ποτε, φασὶν Ὀφιοῦσα, εἶτα Τελχινίς. Plinius: *vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Æthræa, Trinacria, Corymbia, Poeeſſa, Atabyria ab Rege, deinde Macris, & Olooſſa*. Quid quod inſulã Rhodũ è mari emerſiſſe tradunt, haud dubie quia non ſtatim fuit nota. Ammianus lib. 17. *In Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, &* Rhodus. Plinius: *Claræ jampridem inſulæ Delos & Rhodos memoriæ produntur enatæ*. Heraclides: Ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν *Rhodum inſulam olim ſub mari occultatam fuiſſe fama eſt, poſtea vero arefactam comparuiſſe*. Itaque affirmat Pindarus veterum ſermonibus jactari, quo tempore Dij, id eſt filij & nepotes Noæ, terram inter ſe diuiſerunt, Rhodum nondum apparuiſſe, ſed in fundo maris latuiſſe. Verba ſunt Olymp. 7.

In margin: in Dionyſ. v. 505. — lib. 5. c. 31.

Φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ
Ῥήσιες, οὔπω ὅτε
Χθόνα δατέοντο Ζεύς τε καὶ ἀθάνατοι,
Φανερὰν ἐν πελάγει
Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ.
Ἁλμυροῖς δ' ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι.

Vide & eâ de re Philonis locum inſignem in libello de mundo. Præterea Rhodus inſula eſt anguſtior quam vt vni è quatuor Iauanis filiis ſuffecerit, quibus Europæ magna pars in ſortẽ obtigit. Rhodus quota Græciæ, aut Italiæ, aut verò Hiſpaniæ portio eſt, regionũ ampliſſimarum, quas alij tres inter ſe diuiſerunt. Denique ex Zenone didici, quem libro 5. citat Diodorus, Rhodi primos incolas *Heliadas* floruiſſe circa tempora Cecropis, qui Moſi fuit æqualis. Proinde cum Moſis æuo demum Rhodus habitari cœperit, Rhodaniorum nomine Moſes Rhodios non intellexit. Rhodanim igitur ſeu Rhodanitas, nam id populi nomen eſt, non in inſulam Rhodum, ſed in Galliam appuliſſe putamus, circa oſtia Rhodani, quem de ſuo nomine nuncupauerint. Certe ſi de voce certetur, Rhodanim ad Rhodani nomen accedit propius quam Rhodi vel Rhodiorum. Præterea videtur Rhodus cum vicinis inſulis in Eliſæ ſortem cecidiſſe vt iam antea monuimus.

Sed obiectio in promptu eſt, Rhodanum non à Rhodanim ſed à Rhodâ oppido dici, quod à Rhodiis conditum poſtea Maſſilienſium fuit. Ita Plinius: *Agatha quondam Maſſilienſium, & regio Volcarum Tectoſagum, atque vbi Rhoda Rhodiorum fuit, vnde dictus multo Galliarum fortiſſimus*

lib. 3. cap. 4.

A *amnis Rhodanus.* Et Hieronymus in epiſtolam ad Galatas: *Oppidum Rhoda coloni Rhodiorum locauerunt, vnde amnis Rhodanus nomen accepit.* Hæc Plinius & Hieronymus: At illorum ſententiæ cur non accedam has habeo rationes. Primò amnis à Rhodâ non Rhodanus ſed Rhodius dictus fuerit, cuius nominis fluuium in Troade Homerus & alij recenſent. Præterea Rhodani nomen qui nouitatis arguūt debuerant priſcum indicare. Neque enim ante Rhodiorum coloniam eô tranſlatam, ſine nomine fuit fluuius ingens, quem inter tres Europæ maximos computant Scylax & Solinus. Rhodanum certè conſtanter vocant non ſolum Apollonius, Timæus, Polybius, Artemidorus, alij ſine numero, ſed & his longe vetuſtiores Æſchylus & Euripides apud Plinium. Et Euripide non multo iunior Scylax Caryandenſis. Hoc potiſſimum quod vt à Rhodâ nomen ſortiretur Rhodanus, debuit eſſe Rhodæ vicinus. At à Rhodano Rhoda diſtat immenſum quantum; vt quæ in Hiſpaniâ ſit, non in Galliâ; procul à Rhodani oſtiis terreſtri itinere paſſuum millibus fere centum & quinquaginta. Strabo de Rhodiis: μέχρι Ἰβηρίας ἔπλευσαν, κἀκεῖ μὲν τὴν Ῥόδον (Ῥόδην legit Caſaubonus) ἔκτισαν, ἣν ὕστερον Μασσαλιῶται κατέσχον *vſque ad Hiſpaniam nauigarunt, & ibi Rhodam ædificarunt quam Maſſilienſes poſtmodum occuparunt.* Pomponius Mela capite de Hiſpaniâ: *Proxima eſt rupes quæ in altum Pyrenæum extrudit; dein Thicis flumen ad Rhodam.* Ptolemæus in deſcriptione Hiſpaniæ Tarraconenſis: Ἐνδιγετῶν Ῥωδίπολις, vel vt eſt in emendatis exemplaribus Ῥώδη πόλις *Indigetorum eſt Rhode vrbs.* Stephanus: Ῥώδη πόλις Ἰβηρίας *Rhode vrbs Hiſpaniæ.* Liuius: *Inde Rhodam ventum & præſidium Hiſpanorum* &c. *Ab* Rhodâ *Emporias peruentum* &c. *Iam tum Emporiæ duo oppida erant muro diuiſa, vnum Græci habebant à Phocæâ, vnde & Maſſilienſes oriundi, alterum Hiſpani* &c. Ex his abunde liquet illam ipſam Rhodam, quam condidere Rhodij, & Maſſilienſes tenuerunt, in Hiſpaniâ fuiſſe, non in Galliâ. Et verò ea ipſa vrbs hodieque extat in Cataloniâ. *Roſes* vocant incolæ. Iam quis in mediâ Galliâ fluuium credat traxiſſe nomen ab Hiſpanicâ vrbe trans Pyrenæos. Sed quid viris magnis impoſuerit puto mihi eſſe compertum. Ad Rhodanum fuit Rhodanuſia Maſſilienſium vrbs quam acceperunt pro Rhodâ. Marcianus Heracleota,

Præfat. l. 2. | Iliad. μ. 20. Strab. l. 13. Plin. lib. 5. c. 30. | Argonaut. lib. 4. Apud Strab. lib. 4. Plin. l. 37. c. 3. Arrian. In Periplo. Scylax. c. Λίγυες. | lib. 14. | lib. 2. cap. 6. | lib. 2. c. 6. | lib. 34.

Οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔσχον Φωκαεῖς
Ἀγάθην, Ῥοδανουσίαν τε, Ῥοδανὸς ἣν μέγας
Ποταμὸς παραρρεῖ.

Phocæa Maſſiliæ oppidi gens conditrix,
Quam Rhodanus *ingens alluit* Rhodanuſiam
Habuit & Agatham.

Stephanus: Ῥοδανουσία πόλις ἐν Μασσαλίᾳ R*hodanuſia, vrbs in Maſſilienſi tractu.* Huius ita meminit Sidonius Apollinaris: *Egreſſo mihi* R*hodanuſiæ noſtræ mœnibus.* Lugdunum videtur ſignificare vt carmine quinto verſu 578. lib. 1. ep. 5.

Obſide præcepto noſtræ de mœnibus vrbis.

Id eſt Lugduni, vt ipſe explicat quarto poſt verſu.

l. 1. c. 9. vid. & Epiphan. Hæreſi 34.

Hinc & ipſa regio Rhodanuſia vocatur, & incolæ Rhodanenſes. Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus: Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς κλίμασι τῆς Ῥοδανουσίας, πολλὰς ἐξηπατήκασι γυναῖκας, vbi vetus interpres: *In iis quoque quæ ſunt ſecundum nos regiones Rhodanenſes, multas ſeduxerunt mulieres*. Sed in veteri inſcriptione Rhodani accolæ *Rhodaniti* dicuntur. Itaque firmum hoc manet, nihil obſtare quominus à *Rhodanim* nomen Rhodani deducatur. Atque eôdem alludunt Rodumna Seguſianorum vrbs, hodie *Roane*; Rhedones & Ruteni Galliæ populi quorum metropoles hodie *Rennes* & *Rodès*. An & hinc Eridani nomen quem cum Rhodano confundunt ſcriptores vetuſtiſſimi.

Apollon. Argon. l. 4. v. 627.

Iam lector monendus eſt *Rhodanim* ex terminatione videri nomen plurale, quomodo in Miſraim poſteris, *Ludim, Anamim, Lehabim*, &c. Itaque gentilitia ſunt hæc nomina, non hominum ſingularium. Ita vt hæc verba Moſis, *Miſraim genuit Ludim, Anamim* &c. non ita ſint accipienda, ac ſiquis *Mitſraim* nomine ex ſe immediatè genuerit filios his nominibus inſignes. Minimè eſt hæc mens Prophetæ. Tantùm vult ex *Mitſraim*, id eſt ex Ægyptiis oriundos eſſe *Ludæos, Anamæos* &c. quomodo ex Gallis orti ſunt Galatæ ſeu Gallogræci, & Pœni ex Phœnicibus. Eodem exemplo Rhodanim id eſt Rhodanenſes ſeu Gallos recenſet inter filios Iauan. Qua ipſa phraſi dixit Eſdras 1. Paralip. cap. 2. verſ. 50. & 51. Sobalem, Salmam & Harephum patres eſſe totidem vrbium; Et ibid. v. 54. Salmæ filios eſſe Bethlehem, Netophathæos &c. Et cap. 4. v. 14. Ioab eſſe patrem vallis *charaſim* ſeu artificum, id eſt incolarum illius vallis. Sed hoc iam ante eſt obſeruatum.

Rhodanim igitur ſeu Rhodani ex Iauane oriundi, cum in eam ipſam Galliæ oram appuliſſent, quam multis deinceps ſæculis occuparunt Maſſilienſes, fluuium quem inſederunt de ſuo nomine *Rhodanum*, & oram adiacentem *Rhodanuſiam* appellauerunt. Porro ſi quæras amplius de ratione nominis, mihi nihil quicquam occurrit verò propius quam ſi veteri Gallorum linguâ (quæ vt deinceps multis probo, fuit ſemi-Hebræa) *rhodani* id ipſum fuiſſe dicas quod Arabibus ראדני *rhadini*, id eſt flauum & croceum; *Alcamus*, ראדין *rhadin crocus*, אחמר ראדני (*achmar rhadini*) *rubrum flauo commixtum, rubrum flauo diſtinctum*. Gallis, inquam, veriſſimile eſt hoc nomen fuiſſe inditum, propter colorem capillitij quod pleriſque fuiſſe flauum aut croceum ſeu rutilum probant hæc loca veterum. Liuius lib. 38. *Gallis promiſſæ & rutilatæ comæ*. Virgilius lib. 8. Æn. de Gallis,

Aurea cæſaries ollis, atque aurea veſtis.

Lucanus lib. 10. de Cleopatræ miniſtris,

---pars tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæſar Rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas vidiſſe comas.

Silius lib. 3.

Iam puer auricomo performidate Batauo.

A Et lib. 4. de Sarmente Gallo.

Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Cæſariem, crinemque tibi Gradiue vouebat
Auro certantem, & rutilum ſub vertice nodum.

Martialis lib. 5. Epigr. 38. de Erotio puellâ,

Quæ crine vincit Batici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitelam.

Et epigr. 69. ad Leſbiam,

Arctoâ de gente comam tibi Leſbia miſi,
Vt ſcires quantum ſit tua flaua magis.

B Claudianus in Rufinum lib. 2.

Inde truces flauo comitantur vertice Galli.

Et Stilich. Panegyrico ſecundo,

---flaua repexo Gallia crine ferox.

Diodorus: οἱ δὲ Γαλάται τοῖς μὲν σώμασιν εἰσὶν εὐμήκεις, ταῖς δὲ σαρξὶ κάθυγροι καὶ λευκοὶ, ταῖς δὲ κόμαις οὐ μόνον ἐκ φύσεως ξανθοὶ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἐπιτηδεύουσιν αὔξειν τὴν φυσικὴν τῆς χρόας ἰδιότητα. τιτάνου γὰρ ἀποπλύματι σμῶντες τὰς τρίχας συνεχῶς, καὶ ἀπὸ τῶν μετώπων ἐπὶ τὴν κορυφὴν καὶ τοὺς τένοντας ἀνασπῶσιν, ἵνα διαφανεῖς ὦσιν. ὥστε τὴν πρόσοψιν αὐτῶν φαίνεσθαι σατύροις καὶ πᾶσιν ἐοικυῖαν. παχύνονται γὰρ αἱ τρίχες ἀπὸ C τῆς κατεργασίας, ὥστε μηδὲν τῆς τῶν ἵππων χαίτης διαφέρειν. *Galli autem corpore quidem proceri ſunt, carne autem humidi & candidi, capillis autem non ſolum naturâ flaui, ſed & arte ſtudent augere naturalem coloris proprietatem, calcis enim ablutione crines aſſiduè purgantes, etiam à crine in verticem atque ceruices retrahunt, vt pellucidi appareant. Ita vt Satyrorum & Panum ſpeciem præ ſe ferant. Craſſeſcunt enim aſſiduâ curâ capilli, ita vt à ſetis equinis nihil differant.* Totum hunc locum non piguit hîc deſcribere, quia docet apertiſſimè, Gallos hunc colorem in comis aut à naturâ habuiſſe, aut sũmô ſtudio affectaſſe. Vt Romanæ mulieres de quibus Martialis l. 8. Ep. 33.

Et mutat Latias ſpuma Batava comas.

D Id obiter tangit Plinius, quo loco ſaponem dicit Gallorum eſſe inuentum rutilandis capillis ex ſeuo & cinere lib. 28, cap. 12. Itaque Britanni licet Gallis Borealiores, tamen minus erant flaui. Strabo de Britannis lib. 4. οἱ δὲ ἄνδρες εὐμηκέστεροι τῶν Κελτῶν εἰσὶ, καὶ ἧσσον ξανθότριχες *Viri autem Gallos proceritate ſuperant, & comas habent minus flauas.* Atque ob hoc ipſum Britannos Gallicæ eſſe originis coniectat Iornandes hiſtoriæ Gothorum cap. 9. quod illis ſunt *rutilæ comæ.* Rutilas dixit pro flauis, quomodo Ammianus lib. 15. *Candidi pene Galli ſunt omnes & rutili*, capillitij ratione ſcilicet. Nempe licet rutilus in capillis color Varroni ſit idem qui rufus, qui mulieres valde rufas *rutilas* dici aſſerit, de linguâ Latinâ lib. 6. Tamen etiam pro flauo rutilum ſumi docet quod habetur in Samonico.

E *Ad rutilam ſpeciem nigros flaueſcere crines.*

Vt & Lucani & Silij loca quæ nuper adduximus. Et Græca vox ξανθὸς ad vtrumque pariter eſt homonyma; Quod putauerim Clementi impoſuiſſe, qui pædagogi tertio Scytharum & Gallorum comis τὸ ξανθὸν ita tribuit, vt aperte doceat rufum à ſe colorem non flauum intelligi:

Nam ſequitur continuo poſt συγγενές τι ἔχειν τὸ χρῶμα τῷ αἵματι *colorem aliquid habere cognatum cum ſanguine*. Nempe vt ξανθὸς Doricè flauum, ita Atticè πυῤῥὸν rufum ſonat. At priore ſenſu Gallis tribui docet Diodori locus, quô ξανθοὺς fieri dicit τιτάνου ἀποπλύματι. Neque enim rufedo crinibus ſed flauedo conciliatur calcis ablutione. Hos proinde flauo vertice Claudianus, & aureâ Cæſarie deſcribit poeta ſummus. A quo colore Hebraicè רודנים *Rhodanim*, vel Arabicè ראדניון *Rhadiniun* id eſt *croceos* à veteribus ſuſpicor fuiſſe dictos; Nam croceus color idem qui ξανθὸς. Vnde eſt quod ξανθότειχα crocum à poëtis appellari obſeruat cl. Salmaſius in Solinum. Nec ab eô differt flauus, niſi quod paulo dilutior eſt. A

Videtur id poſſe firmari ex eô quod in Talmudico tractatu *Nidda* חלת pro croco ſumitur, ſiquidem Hebræis fides, & viris vndecumque doctis Boderiano & Buxtorfio. Nam ex חלת *Chalath* Galatarum, id eſt Gallorum nomen tam commode deduci queat quam ex חלבנה *chelbena* galbanum. Et idem חלת ſi libeat Chaldæo more inflectere, fiet חלתא *chalta* vel *chelta* vox proximè accedens ad Celtas. Ita croceis capillis Galli tam Celtarum & Galatarum quam Rhodaniorum nomen debebunt. Non poſſum non addere quod nuper me docuit præſtantiſſimus iuuenis & magnæ ſpei D. Iſaacus Voſſius in Vrbicij Tacticis, quæ propediem editurus eſt, Gallos paſſim appellari τὰ ξανθὰ ἔθνη *flauas gentes*. Quod me pæne fugerat Arabs interpres nouæ editionis pro Dodanim vel Rhodanim habet אזנה *Adana*, cuius nominis vrbs hodieque eſt in Ciliciâ notiſſima. B C

CAPVT SEPTIMVM.

Tarſis תרשיש

Tarſis al. Tarſus Ciliciæ, al. *Carthago* vel *Tunis*, Euſebio recte Ἴβηρες id eſt Hiſpani. Hercules Phœnix in Hiſpaniam & Africæ partem oppoſitam nauigauit Ioſuæ temporibus. Columnæ in Tingitana erectæ huius expeditionis teſtes. Græco Herculi id falſo tribui docet vetus templum Gaditanum, vbi colebatur Hercules Phœnicio ritu non Græco. Geryon à Græco Hercule victus non regnauit in Hiſpaniâ, ſed circa Ambraciam. Hiſpania olim opulentiſſima. Ibi Homeri Elyſij campi, circa Tarteſſum & Turdetaniam, vbi Phœnices Gadira, Malacam, Auderam & tandem Carthaginem nouam condidere. Hinc nomina omnia Phœnicia. *Gadira* eſt ſeptum. *Malaca* vel Malacha τειχεῖα. *Andera* propugnaculum. *Carthago* Solino *Carthada* noua ciuitas. Baleares σφενδονῆται. Hiſpania vel *Spania* quaſi cuniculoſa dicta à copiâ cuniculorum. *Iberia* id eſt extrema terra. Ibi maris & terræ terminus. Vltima terræ. Iberi primi & extremi eodem ſenſu dicti. Fabulæ de Sole ibi centuplo maiore, & cum ſtridore occumbente, & nocte ſtatim poſt occaſum. Vltra Hiſpaniam loca ἄβατα, Chaos, tenebræ, pars Oceani inenarrabilis, deſerta, mundi finis. Columnæ Herculis Indis proximæ ex ſententia Ariſtotelis. Imperij Meſſiæ fines in Abdiâ *Sarphath* & *Sepharad*, id eſt Gallia & Hiſpania iuxta Iudæos. Nerium in Artabris *finis terræ*. Hiſpania olim omnis generis metallis foecundiſſima. Ibyllæ prope Tarteſſum fodinæ auri & argenti. Ferrum, æs, plumbum, ſtannum magnâ copiâ effoſſum. Auri vicena millia pondo annis ſingulis, Argenti drachmarum XXV millia ſingulis diebus prope nouam Carthaginem effoſſa. Aletes pro Deo cultus propter inuentas argenti fodinas, Phœnices in immenſum locupletati ex Hiſpanici auri & argenti permutatione cum rebus viliſſimis; Naues illorum argento onuſtæ, anchoræ etiam argenteæ. De his agit Ezech. 27. 12. Proinde Tarſis eſſe Tarteſſum. Mutatio analogica. Tarſis etiam Chryſolithus ex Hiſpaniâ. Tarſeium pro Tarteſſo, in tabulis fœderis inter Romanos & Poenos. Therſitæ pro Tarteſſiis in æneâ tabulâ ab Hannibale deſcriptâ. Alia Tarſis in Indiâ. Tarſis non eſt Carthago nec Africa. D E

TArſis, Ioſepho & Chaldæis & Arabi interpreti quem nuper citauimus Ciliciæ *Tarſus* eſt, Græcis, vulgato interpreti, Hieronymo, Theo-

A doreto *Carthago*, Arabi Geographo *Tunis*. Vnus veterum mihi videtur rem acu tetigiſſe, Euſebius ſcilicet, cuius hæc verba: Θαρσεὶς ἐξ οὗ Ἴβηρες; *Tarſis ex quo Iberi ſeu Hiſpani.*

Vt probem id ab illo veriſſimè aſſeri, neceſſe habeo pauca præfari de Tyriorum & Phœnicum in Hiſpaniam nauigationibus, quarum originem arceſſunt ab Heroicis temporibus. Nempe Hercule Tyrio duce, quem multi faciunt Moſi σύγχρονον, Phœnices in Hiſpaniam & vſque Gades nauigaſſe creduntur. Fallor an id eâ ætate factum quâ Iudæi facti compotes terræ Chanaan veteres incolas aliô migrare coegerunt. Ita vt in Boeotiam pars vna ſeceſſerit, altera in Africam & Hiſpaniam. Id certè palam clamitant B binæ columnæ olim in Tingitanâ viſendæ, cum Phœniciâ inſcriptione, quæ docebat fuiſſe erectas ab iis qui fugerant *à facie Ioſuæ prædonis filij Naue*, vt legere eſt apud Procopium Vandalicorum libro ſecundo. Ex eâ, inquam, inſcriptione liquet loca Gadibus proxima iam tum frequentari cœpiſſe à Phœnicibus.

Nos non latet Græcos poëtas hanc ipſam expeditionem Herculi ſuo tribuiſſe. Sed eos mendacij palam arguit templum vetus Gadiritanum in quo colebatur Hercules Phœnicio ritu non Græco. Appianus in Ibericis: τότε τοῦ Ἡρακλέους ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις Φοίνικές μοι δοκοῦσιν ἱδρύσασθαι, καὶ θρησκεύεται νῦν C ἔτι Φοινικῶς. ὅ τε Θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ Θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ᾽ ὁ Τυρίων *Herculis fanum quod eſt apud columnas, Phœnices mihi videntur exſtruxiſſe; colitur enim hodieque Phœnicio ritu; Et Deus ipſis Thebanus non eſt ſed Tyrius.* Proinde ſcribit Diodorus hoc templum Phœnices condidiſſe & in eo inſtituiſſe θυσίας μεγαλοπρεπεῖς τοῖς τῶν Φοινίκων ἔθεσι διοικουμένας *ſacrificia magnifica quæ Phœnicio ritu adminiſtrantur.* Ita etiam Arrianus lib. 2. ἀναβάσ. Τόν γε ἐν Ταρτησσῷ πρὸς Ἰβήρων τιμώμενον Ἡρακλέα (ἵνα καὶ στῆλαί τινες Ἡρακλέους ὠνομασμέναι εἰσὶ) δοκῶ ἐγὼ τὸν Τύριον εἶναι Ἡρακλέα. ὅτι Φοινίκων κτίσμα ἡ Ταρτησσὸς, καὶ τῷ Φοινίκων νόμῳ ὅ τε νεὼς πεποίηται τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἐκεῖ καὶ θυσίαι θύονται *Herculem illum qui Tarteſſi ab Iberis colitur (vbi etiam columnæ quædam ſunt Herculeæ dictæ.) puto ego Tyrium eſſe Herculem. Quia Tarteſſus à Phœnicibus condita eſt, & Phœni-* D *cum more templum eô loci Herculi ſtructum eſt, & ſacra fiunt.* Philoſtr. de vitâ Apollon. lib. 2. cap. 14. ait *non Thebanum Herculem ſed Ægyptium ad Gades veniſſe, ibique terrarum terminos conſtituiſſe.* Pomponius etiam lib. 3. c. 6. *Templum Ægyptij Herculis, conditoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre Tyrij condidere. Cur ſanctum ſit oſſa eius ibi ſita efficiunt.* In eâdem fuit ſententiâ Hecatæus vetus hiſtoricus, ex quo didici tricorporem illum Geryonem à Græco Hercule deuictum, non regnaſſe in Hiſpaniâ circa Gades, ſed in Græciâ circa Ambraciam. De templo Gaditano qui plura volet legat Strabonem. Narrat is quô inſulæ loco & quâ occaſione Tyrij templum illud condiderint ab oraculo moniti. Silius etiam de hoc eodem tem- E plo multa habet inſignia, initio libri tertij, quæque fruſtra alibi quæras. Sed piget me plura exſcribere.

Arrian. ibid. Et Euſtath. in Dionyſ. v. 561.

Sed & in Strabone multa legas de Hiſpaniæ opulentiâ, maximè circa Gades; de quâ cum Homerus aliquid inaudiuiſſet ex indicio Phœnicum, campos Elyſios ibi deſcripſit, & Beatorum inſulas. Addit idem Strabo

Phœnices pleraque Hiſpaniæ loca circa Tarteſſum & Turdetaniam tenuiſſe, & condidiſſe Gadira, & Malacam, & Auderam, & Carthaginem nouam, & Gymneſiis inſulis à ſe occupatis Balearidum feciſſe nomen. A

Et verò locorum nomina merè Phœnícia ſunt. Gadira ſeptum vel ſepem explicant Plinius, Solinus, Feſtus Auienus, Iſidorus, Heſychius item: Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Atque id ipſum eſt Hebræis גדר *gader*, Syris & Arabibus גדיר *gadir*.

Malaca vnde dicatur nulli erit ambiguum qui legerit hæc Strabonis: Ταριχείας δ᾽ ἔχει μεγάλας *ſalſamentis autem abundat*. Nempe מלח *malach* Hebræis eſt ταριχεύειν ſale condire; vnde מלחא *Malacha* dictum Salſamentorum oppidum; Græcè ſcribitur Μάλακα aſpiratione demptâ. Hinc ταρίχος Γαδειρικὸν de quô Eupolis in Maricâ. Vide Stephanum in Γάδειρα. B

Audera Ptolemæo *Abdara*, & Stephano *Abdera*, ad inſtar Thracicæ Abderæ, Phœnicibus erat אודר *Audar* ר & ז permutatis. Nam Arabicè אוזר *Auzar* ſunt munimenta, propugnacula. Vnde *Auzara* vrbs ad Euphratem in Arabiâ deſertâ, de quâ Ptolemæus lib. 5. cap. 19.

Carthaginis etiam nomen Phœnicium fuit, ſed à Romanis interpolatum. Phœniciô enim ſermone ſcribebatur *Carthada*; à quo propius aberat Græcum Καρχηδών. *Carthada* eſt καινὴ πόλις noua vrbs, Chaldæis & Syris קרתא חדת *Kartha-hadath*, vel קרתא חדתא *Kartha-hadtha*. Ne quis putet nos hîc quicquam de noſtro comminiſci, veteres audiendi ſunt. C Solinus de Africanâ Carthagine: *Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit nouam ciuitatem*. Et de eâdem Euſtathius, Ἐκάλεσε τῇ Λιβύων φωνῇ Καινὴν πόλιν. Et Stephanus: Ἐκαλεῖτο δ᾽ καινὴ πόλις. Dein de Hiſpanicâ Carthagine ſequitur apud eundem: ἔστι δ᾽ καὶ ἄλλη Χαρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας, ἐκαλεῖτο δ᾽ καὶ αὕτη καινὴ πόλις. Nempe καινὴ πόλις *noua ciuitas* Græco ſermone idem erat quod Phœnicio *Carthago* aut *Carthada* verius.

Polyb. lib. 3. Steph. in Γυμνησίαι.

Sed & Gymneſiarum incolæ Phœnicio vocabulo dicti ſunt *Baleares* quod Polybius, & Stephanus rectè omnino σφενδονήτας *funditores* explicant. Nam Baleares (vel vt Hebraicè ſcriberetur בעלי הראה *baale harea*) ſignificat ad verbum magiſtros proiectionis, id eſt peritos artis proiiciendi lapides. D ראה *proiectio* nomen eſt formæ צאה à verbo ירא pro ירה, quomodo ſcribitur 2. Paralip. 26. 15. quô ipſô locô agitur de proiectione lapidum.

Vide & Iob 38. 6. & Gen. 31. 31. Rom. 15. 24. 28. Plut. de flum. in Nilo. Luc. Ampel. c. de orbe ter. Geograph. ſub Conſt. c. 50. vide Voſſ. de Idol. l. 1. c. 33. p. 252.

Quid quod alibi docuimus ipſum Hiſpaniæ nomē, vel *Spania* vt veteres ſcribunt, mere eſſe Hebraicum. Hebręis enim שפן *ſaphan* eſt cuniculus. Inde שפניה *Spanija* dicta cuniculoſa regio; Quô epitheto partem Hiſpaniæ Celtiberiam inſigniit Catullus. Sed Phœnices iure merito regionem vniuerſam, in quâ cuniculi olim fuerunt ita frequentes, vt intactum nil relinquerent, nec radicibus ſolum & ſtirpibus & ſeminibus eſſent noxij, ſed & oppida ipſa continuis ſuffoſſionibus ſubuerterent. Quin & vicinis Balearibus tam infeſta fuit hæc peſtis, vt ab Auguſto coacti ſint milites depoſcere, quibus ſe tuerentur aduerſus hæc animalcula. E Vnde eſt quod plerique veterum de cuniculo ſic agunt, quaſi eſſet animal Hiſpaniæ peculiare. De his videndi è Romanis Varro & Plinius: E Græcis Strabo, Ælianus & Galenus, quorum loca nos citauimus in libro de animalibus.

Varro de re ruſt. l. 3. c. 12. Plin. l. 8. c. 29. 55. & 58. Strab. lib. 3. Ælian. de anim. l. 13. c. 15. Gal. l. 3. alim.

A Etiam Iberiæ vox ex Phœnicum lingua petenda. Nam Caucaſios Iberos in Hiſpaniam veniſſe & regioni dediſſe nomen meræ nugæ ſunt. Quid igitur? Hebræis עבר *eber*, Chaldæis עברא *ebra* vel *ibra*, eſt tranſitus, & quicquid eſt vlterius. Inde plurale עברין *ebrin* vel *ibrin*, terminos & fines ſignificat. In Euangelio Syro, & in verſione Syra Pſalmorum paſſim vſurpatur hæc vox, vbi Græca habent πέρατα τῆς γῆς, & Hebræa אפסי ארץ *fines terræ*. Meritò igitur Iberi dicti qui ex Phœnicum ſententiâ terrarum fines vltimos occuparunt; Hiſpani nempe quorum vrbem Calpen Tyrij putauerunt eſſe τέρμονας τῆς οἰκουμένης *terræ habitatæ terminos*, vt in Strabone habetur. Tale eſt quod Gaditanum templum Poſidonius ſcribit eſſe καὶ γῆς
B καὶ θαλάττης τὸ πέρας *&* *maris & terræ terminum*. Et quod in Homero Proteus Menelaum ita compellat:

Math. 12. 42. Luc. 11. 31. Pſ. 2. 8. & 22. 28. & 59. 14. & 67. 8. & 72. 8. & 98. 3. lib. 3 p. 169. Ibid. pag. 170.

Ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης Od. δ. 564.
Ἀθάνατοι πέμψουσιν.
Te ſed ad Elyſios campos atque vltima terræ
Mittere Diis libitum.

Id eſt in Hiſpaniam, vt interpretatur Strabo. Quos ſequutus Claudianus de Stilichone dicit; lib. 3. Panegyr.

---- *in extremos aciem mittebat Iberos.*

C Pro quô alibi primos vocat, ſed eodem ſenſu lib. 1. in Rufinum:

---- *à primis Ganges horrebat Iberis.*

Et in Apollonio Philoſtratus lib. 2. cap. 14. *In ipſo* (clypeo) *Hercules inſculptus erat terminos terræ penes Gades collocans.* Et lib. 5. initio: *De columnis quas veluti terræ terminos poſuiſſe Herculem ferunt.* Itaque in Pindaro nihil frequentius quam vltra Herculis columnas non poſſe nauigari. Vide illum imprimis Olympiâ 3. in fine, vbi de his ſermonem ita claudit:

---- Τὸ πόρσω
δ' ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον
κἀσόφοις, οὐ μὴν διώξω, κεινὸς εἴην

D *Quod vltra eas eſt ſapientibus & inſipientibus* æque *inacceſſum. Itaque non proſequar, nam vanus eßem.* In quem locum dicit ſcholiaſtes Herculem voluiſſe vlterius progredi. At inquit. χάος εὑρὼν καὶ ζόφον, ἔστησε στήλας, δι' ὧν ἐμήνυσε τὸ τέλος τῆς θαλάσσης, ὡς μηδὲν εἶναι περαιτέρω πλωτόν *cum chaos & tenebras reperiſſet, columnas conſtituit, per quas ſignificauit hunc eſſe finem maris, ita vt vlterius nihil ſit nauigabile.* Quibus conſona hæc anonymi Geographi ſub Conſtantio: *Inde Oceanum eſſe dicitur, & huius partem quam nemo hominum narrare poteſt.* Deinde barbarus ſcriptor quaſi cunctabundus addit: *Sed quid ibi eſſe poteſt? Eſt enim deſertum, & ſicut aiunt, eſt ibi finis mundi.* Plura vide apud Eraſmum in adagio Ἡρακλέους στῆλαι. Inde nugæ illæ olim creditæ apud Poſidonium & Artemidorũ Solem cum prope

cap. 50. Vbi de Hiſpania. Strab. lib. 3. Pag. 138.

E Gades occumbit videri ἑκατονταπλασίονα, id eſt centuplo maiorem, quam alibi appareat, & in ipſo Solis occaſu ſtridorem edi, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν, *tanquam ſtridente pelago, cum extinguitur Sol, quia in abyſſum demergitur*: Et ſtatim ab occaſu noctẽ ingruere, demerſo ſcilicet & extincto Sole. Et quo tempore excreſcens

Philoſtr. Apollon. l. 5. c. 1.

Oceani aqua regionem inundat, animas morientes non deſerere. Quales nugas referunt non Græci ſolum, ſed & Romani ſcriptores. In his Florus cuius verba ſunt lib. 2. c. 17. *Decimus Brutus aliquanto latius, Celticos Luſitanoſque, & omnes Callaciæ populos, formidatumque militibus flumen* OBLIVIONIS, *peragratoque victor Oceano, non prius ſigna conuertit, quam cadentem in mare Solem, obrutumque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu & horrore deprehendit.* Sed nec Ariſtoteli viſũ eſt incredibile quod nonnulli opinantur συνάπτειν τὸν περὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας τόπον τῷ περὶ τὴν Ἰνδικὴν *locum qui eſt circa columnas Herculeas ei coniungi qui eſt circa Indi-*
Abd. 20. *cam.* Atque eâdem de cauſâ terræ ſuæ terminos apud Abdiam צרפת *Sarphath* & ספרד *Sepharad* Iudæi volunt eſſe Galliam & Hiſpaniam, quia Pſ. 72. 8. Pſaltes Chriſti imperium extendit vſque ad fines terræ, quos Aben-Ezra in illum locum ſcribit eſſe בסוף מערב *in extremo occidente.* Denique ab Hiſpanis ipſis Nerium vel Celticum promontorium in Artabris vocatur *Finis terræ.*

Etiamſi verear ne Lectori tædioſa ſit tam longa digreſſio de Phœnicum in Hiſpaniam nauigationibus; illarum tamen finem & fructum non poſſum non addere, lucrum ſcilicet immenſum ex metallorum effoſſione, qui-
lib. 3. bus Hiſpania tum temporis erat maxime fœcunda. Strabo: οὐκ ἄργυρος, οὐδὲ δὴ χαλκὸς, οὐδὲ σίδηρος οὐδαμοῦ τῆς γῆς, οὔτε τοσοῦτος, οὔθ' οὕτως ἀγαθὸς ἐξήτασται γεννώμενος μέχρι νῦν *neque argentum, neque æs, neque ferrum vllibi terrarum, neque tam multum, neque tam bonum gigni compertum eſt hactenus.* Stephanus: Ἴβυλλα πόλις Ταρτησσίας, τὸ ἐθνικὸν Ἰβυλλῖνος, παρ' οἷς μέταλλα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου *Ibylla vrbs Tarteſiæ* (Hiſpaniæ circa Tarteſſum) *gentile Ibyllinus vbi auri & argenti fodinæ.* Item: Ταρτησσὸς πόλις Ἰβηρίας, ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὅστις ποταμὸς καὶ κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει *Tarteſſus vrbs Iberiæ à fluuio dicta qui ex Argyro monte fluit,*
lib. 5. p. 216. *qui ſtannum etiam in Tarteſſum vrbem defert.* Diodorus: αὕτη γὰρ ἡ χώρα σχεδόν τι πλεῖστον καὶ κάλλιστον ἔχει μεταλλευόμενον ἄργυρον *Nam ea ipſa regio*
Ibid. p. 217. *plurimum ferè & optimum habet argentum foſſile.* Item: γίνεται δὲ καὶ κασσίτερος
pag. 218. πολλοῖς τόποις τῆς Ἰβηρίας *gignitur autem etiam ſtannum in multis Iberiæ locis.* Item: ὑπεράνω γὰρ τῆς τῶν Λυσιτανῶν χώρας ἐστὶ μέταλλα πολλὰ τοῦ κασσιτέρου, κατὰ τὰς προκειμένας τῆς Ἰβηρίας ἐν τῷ ὠκεανῷ νησίδας, τὰς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Κασσιτερίδας ὀνομασμένας *Nam ſupra Luſitanorum regionem multæ ſunt ſtanni fodinæ in inſulis in Oceano Iberiæ oppoſitis, quæ ex argumento Caſſiterides nominantur.*
lib. 2. c. 6. Mela: *Ferro, plumbo, ære, argento, auroque tam abundans, & adeo fer-*
lib. 4. c. 3. *tilis* &c. Plinius: *Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet.* Item: *Omnis dicta regio à Pyrenæo metallis referta auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique*, id eſt ſtanni. Silius lib. 1. v. 228.

----- *hîc omne metallum,*
Electri gemino pallent de ſemine venæ,
Atque atros chalybis fœtus humus horrida nutrit,
Sed ſcelerum cauſas operit Deus: Aſtur auarus
Viſceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infœlix effoſſo concolor auro.

Et lib.

A Et lib. 15. verſ. 500.

Augebant animos argenti pondera & auri
Parta metalliferis longo diſcrimine terris.

Et lib. 16. verſ. 25.

---- iam terrâ cedit Iberâ,
Auriferis tandem Phœnix depulſus ab aruis.

De auro ex Hiſpania effoſſo ſic Plinius lib. 33. cap. 4. *Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Galleciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita vt plurimum Aſturia gignat. Neque in aliâ parte terrarum tot ſæculis hæc fertilitas.* Argenti fodinam prope nouam Car-
B thaginem tam fœcũdam fuiſſe tradit Polybius, vt ex eâ drachmarum eruerentur in dies viginti quinque millia. Addit idem foſſile plumbum circa Caſtalonem atque aliis Hiſpaniæ locis habere aliquid argenti: Et montem ex quô profluit Bœtis ἀργυροῦν argenteum vocari, διὰ τὰ ἀργύρεια τὰ ἐν αὐτῷ ob argenti fodinas quæ in eô ſunt: Hæc in Strabone Polybius. Idem lib. 10. vbi de Aletæ tumulo prope Carthaginem nouam: δοκεῖ δ' οὗτος εὑρετὴς γενόμενος τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετευχέναι τιμῶν *Illum fama eſt propter inuenta argenti metalla Diis pares honores eſſe conſecutum.*

Inde factum vt Phœnices, genus hominum callidiſſimum & maximè
C intentum in rem, ἀγοράζοντες τὸν ἄργυρον μικρᾶς τινος ἀντιδόσεως ἄλλων φορτίων *argenti magna vi ex Hiſpanis rerum vilium permutatione comparata*, breui in tantum opum excreuerint vt terrori fuerint omnibus populis, & colonias in Lybiam, Siciliam & Sardiniam deduxerint, adeoque in ipſam Hiſpaniam maximè circa Tarteſſum. Hæc ex Poſidonio multis refert Diodorus libro quinto Bibliothecæ. pag. 216. Quibus conſona hæc Ariſtotelis in libris mirabilium: Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἄργυρον ἀντιφορτίσασθαι, ἔλαιον καὶ ἄλλον ναυτικὸν ῥύπον εἰσαγαγόντας, ὥστε μηκέτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπιδέξασθαι τὸν ἄργυρον, ἀλλ' ἀναγκασθῆναι ἀποπλέοντας ἐκ τῶν τόπων, τά τε ἄλλα πάντα ἀργυρᾶ οἷς ἐχρῶντο κατασκευάσασθαι, καὶ δὴ καὶ τὰς ἀγκύρας πάσας *Primos Phœnices ferunt, cum Tarteſſum nauigaſſent, tantam*
D *argenti vim oleo aliiſque nauticis ſordibus permutauiſſe, vt nec capere naues nec ferre poſſent, quocirca coactos ſub diſceſſum ex illis locis, tum cætera omnia quibus vtebantur, tum etiam omnes anchoras ex argento conflare.*

His perlectis non puto quemquam eſſe qui non videat *Tarſis* vel eſſe Hiſpaniam, vel Hiſpaniæ partem quam Tyrij maximè frequentabant, Gades nimirum & Tarteſſum, in loco Ezechielis quo Tyrum ita compellat cap. 27. verſ. 12. *Tarſis negotiatrix tua præ copiâ omnium: argento, ferro, ſtanno & plumbo negotiati ſunt in nundinis tuis.* Cum his ipſis metallis diuitem fuiſſe Hiſpaniam, & hanc illecebram Tyrios eô terrarum pellexiſſe iam abunde probauerimus. Tarteſſus aliis eſt Carteia ciuitas prope Calpen vn-
E de initium freti Herculei, aliis inſula Gades in Oceano, aliis denique inſula & vrbs interamna inter duo Bætis oſtia, qui & ipſe Tarteſſus dicitur ab Ariſtotele, Strabone, Pauſaniâ & Auieno. Inde & Straboni Tarteſſis eſt regio circa Bætis oſtia. Circa hæc loca videtur fuiſſe *Tarſis*.

Quin & nomen Hebræum *Tarſis* potuit à Phœnicibus mutari in *Tarteſ-*

ſum vel primâ geminatâ per pleonaſmum, vel in תרשיש *Tarſis* alterô ש in ה mutatô, vt cũ אתור *Aturia* dicitur pro אשור *Aſſyria*, & בתנן *Batanæa* pro בשן *Baſan*. Sciunt φιλέβραιοι quid velim. Atque indidẽ patet cur Chryſolithus Hebraicè dicatur תרשיש *Tarſis*, nempe à loco ex quo tum eruebatur. Plinius de Chryſolithis: *Bocchus author eſt & in Hiſpaniâ repertas, quô in locô cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis effoſſis inde erutam.* A

Exod. 28.20. & 39. 11. Ezech. 1.16. & 10. 9. & 28. 13. Plin. lib. 37. cap. 9.

Eſt & cur Phœnices ſuſpicer in voce Tharſis nihil mutaſſe. Polybius lib. 3. pag. 179. recitat verba fœderis inter Romanos & Poenos ſanciti quô Μαστίας, Ταρσηΐου μὴ λῄζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους μηδ᾽ ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ πόλιν κτίζειν *Vltra Maſtiam & Tarſeium Romanis prædas agere non licet, neque ad mercaturam proficiſci, neque vrbes condere.* Ταρσήϊον porro Stephano eſt πόλις πρὸς ταῖς Ἡρακλείαις στήλαις *vrbs ad Herculis columnas*, cuius gentile analogicè eſſet Ταρσηΐτης vel Ταρσειώτης, ſed ex vſu eſt Ταρσήιος. Ruſſus in æneâ tabulâ ab ipſo Hannibale deſcripta quã Lacinij ſe legiſſe teſtatur Polybius eiuſdẽ lib. p. 187. & 188. inter populos quos ex Hiſpaniâ in Africam traiecit Hannibal, Therſitæ nominnatur: ἦσαν δὲ, inquit, οἱ διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην Θερσῖται, Μαστιανοί, πρὸς δὲ τούτοις Ὀρεῖται Ἴβηρες Ὀλκάδες *Qui in Africam traiecerunt erant Therſitæ, Maſtiani, itẽ montani quidã Hiſpani Olcades nomine.* Vbi nota Maſtianos cum Therſitis recenſeri, quomodo ſupra Maſtiam cum Tarſeio. Vnde colligo Therſitas eoſdem eſſe quos Tarſenos vel Tarſeitas, & vtrumque deflecti ex Phœnicio תרשיש. B C

Alia fuit Tharſis in Oceano Indico ad quam contendebant naues profectæ ex Eſiongaber 2. Chron. 20. 36.37. Ophiræ, vt videtur, id eſt Taprobanæ proxima. Forte ad promontorium Cory quod Hiſpanicam Calpen vtcumque refert. Quæ potuit eſſe cauſa cur eôdem nomine à Phœnicibus appellaretur; præterquam quod vterque locus fuit à Tyro valde remotus, & propter metalla quæſitus. Ex quo ipſo colligere eſt falli LXX interpretes, adeoque quotquot veterum volunt Tharſis eſſe Carthaginem aut Africam. Quamuis enim in multis Africæ partibus metalla abunde ſuppetant, tamen id veteres ita latuit vt hanc mundi partem putauerint nihil eſſe niſi terram, nec metalli pretioſioris quicquam in ea generari. Lucanus lib. 9. in Libyæ deſcriptione. D

In nullas vitiatur opes; non ære nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
Sed penitus terra eſt.

CAPVT OCTAVVM.

Gomer גומר

Gomer Chald. *Africa*, Ioſepho *Galatæ*; Ezechieli Gomer & Togarma ad aquilonem Iudææ, Al. *Cimmerios* exponunt. Gomer eſt *Phrygia*; cuius pars Κατακεκαυμένη, id eſt exuſta, dicitur, quia cinericia & nigra eſt tanquam ex aduſtione: Inde *Gomer*, quia *Gamar* Hebr. eſt conſumere, & *Gumrin* Syris carbones. Vt Græcè φρύγειν torrere, vnde Phrygia. Phryges cum ſeſe iactitent omnium eſſe antiquiſſimos, malè deduci à Brygibus Macedoniæ. Eô poſſe referri Ioſephi ſententiam qui Galatarum nomine Phrygiam intelligit quam occupabant Galatæ. Sed & Chaldæis אפריקי Phrygiam eſſe non Africam. E

IAm ex Europâ in Aſiam traiicientibus primo ſe offert *Gomer*, cum tribus filiis *Aſcenaz*, *Riphat* & *Togarma*. Ferri non poteſt quod Chaldæi

A *Gomer* Africam exponunt; Sed neque quod *Gomer* Ioſephus Galatarum facit patrem; niſi Galatarum nomine Phrygas intellexerit, quorum ſedem Galatæ inuaſerant. Nam multo antequam Galatæ è Galliâ profecti Aſiam inuaſiſſent, Gomeritas Ezechiel ad Aquilonem Iudææ poſuit prope Togarma, quô nomine Cappadociam ſignificari mox docebimus. Plerique hodie nomine *Gomer* Cimmerios intelligunt, qui vltra Pontum Euxinum verſus Aquilonem tam remoti fuerunt, vt eorum famam vix putem ad Iudæam vſque emanaſſe.

Itaque omnibus expenſis terra *Gomer* mihi videtur eſſe Phrygia, cuius portio eſt regio Κατακεκαυμένη, quam alij Myſiæ, alij Mæoniæ adſcribunt, vt
B videre eſt apud Strabonem. Sed eandem Phrygiæ Heſychius attribuit vocabulo Εἰναρίμοις; Ἄριμα, inquit, τινὲς τὴν Κατακεκαυμένην τῆς Φρυγίας χώραν *Arima quidam eſſe volunt Phrygiæ regionem Katakecaumenem*; Diodorus item quô locô fabulatur Ægidem belluam ignivomam à Pallade occiſam τὸ μὲν πρῶτον φανῆναι περὶ τὴν Φρυγίαν, καὶ κατακαῦσαι τὴν χώραν, ἣν μέχρι τοῦ νῦν κατακεκαυμένην Φρυγίαν ὀνομάζεσθαι *primum apparuiſſe circa Phrygiam, & exuſſiſſe regionem quam hodieque Phrygiam catacecaumenem, id eſt combuſtam, nominant*. Tam verè quàm quod alij apud Strabonem ἐκ κεραυνοβολιῶν καὶ πρηστήρων à fulminibus & ignium procellis hoc contigiſſe dicentes, eô refe-
C runt fabulam Typhonis, à Ioue ſcilicet fulmine icti. Vtvt ſit *Catacecaumene* dicitur Phrygiæ portio circa Cayſtrum & Mæandrum & vrbem Philadelphiam de quâ Apoc. 3. 7. cuius campeſtris regio eſt τεφρώδης *cinericia*, montana autem & ſaxoſa μέλαινα ὡς ἂν ἐκ πυρώσεως *nigra tanquam ex aduſtione*. Terra denique tota eſt εὔθρυπτος, καὶ ψαθυρὰ *fragilis & friabilis*, πλήρης τε ἀλμυρίδων, καὶ εὐεκπύρωτος *& plena ſalſuginis, & facilè inflammatur*.

l. 12. & 13. v. & Steph. in Κατακεκαυμένη.

l. 3. p. 142.

Strab. l. 13.

Hæc ex Strabonis libris 12. & 13. ideo hîc affero, vt conſtet ratio nominis *Gomer*, quam puto hinc poſſe colligi. Nempe terra *Gomer* Phrygia dicta eſt ratione partis illius quæ velut tacta fulmine aut igne cœleſti ambuſta tota videtur in cineres & carbones reſoluta. Nam Hebræum גמר *gamar* inter cætera eſt cõſumere. Chaldæi & Syri paſſim ita vſurpãt. Hinc Onkelos
D Num. 21. 1. גמרת אשתא *conſumpſit ignis*. Et Syrus Pſ. 37. 20. גמרין *conſumuntur & ſicut fumus pereunt*; vnde & carbonem appellant גומרא *gumra* vel *gumro*.

Neque alio referendum Φρυγίας *Phrygiæ* Græcum nomen. Nam Græcè φρύγειν eſt torrere; vnde & Φρυγία dictus locus quidam Oetæ montis, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πεφρύχθαι τὸν Ἡρακλέα, *quia ibi* Hercules *ambuſtus eſt*. Ita Euſtathius in Dionyſium, & Stephanus in Φρυγία, & Callimachi Scholiaſtes hymno in Dianam verſ. 159. Hinc Heſychio Φρυγία, ἡ φρύγουσα.

Herodotus atque alij qui Phrygas deducunt è Brygibus Macedoniæ, iniuriã faciunt vetuſtiſſimæ genti, quæ antiquitatem ſuam non iactaſſet tam plenis buccis, ſi Macedonas habuiſſet conditores. Itaque in hâc ſententiâ
E ſum, tam *Phrygiæ* quam *Gomer* nomen, cum olim fuiſſet proprium regionis Catacecaumenes, tandem vniuerſæ genti fuiſſe communicatum; adeoque *Gomer* Hebræis idem eſſe quod Græcis *Phrygiam*.

Neque eſt quod quis arguat nouitatis hanc ſententiam. Nam Ioſephum iam diximus Galatarum nomine intelligere Phrygiæ partem quam Galatæ

occupauerant. Chaldæis item אפריקי non puto hic eſſe *Africam*, ſed *Phrygiam*; Et Aleph initiale ideo additum, quia Phrygiæ vox incipit à duplici conſonante. Tamen liberum hic eſto Lectori iudicium. Euſebius Cappadoces exponit qui ſunt Phrygib. proximi. Arabs nuper editus אלתרך *Turcas*. Iam dicendum de filiis Gomer, quorum primus Aſcenaz. A

CAPVT NONVM.

Aſkenaz אשכנז Gen. 10. 3.

Aſcenaz al. Aſia, al. Adiabena, al. Rhegines, al. Mazices, al. Sclaui, al. melius Bithynia, vbi ſinus Aſcanius, Aſcanius lacus & amnis. Aſcania regio & vrbs, Aſcaniæ inſulæ. Pontus olim Aſcenaz, Græcè Ἄξενος quaſi inhoſpitalis dictus. Contrà Scythas & cæteros Ponti accolas ab æquitate commendari. Abij, Sacæ, Galactophagi, Scythæ reliqui omnium hominum iuſtiſſimi. Anacharſis, Abaris. Apud Sunitas virginum optio datur optimis. Ieremiæ prophetia de conuocandis Aſcenazæis contra Babylonem quando impleta. B

AScenaz quid ſit valde incertum: Chaldæi Aſiam hic explicant, in Ieremiâ הדייב *Adiabenam*: Ioſephus *Rhegines*, hoc eſt ignotum per ignotius: Chronicon Alexandrinum *Mazices* æque ignotos; Niſi ſint Mazices Mauritaniæ, quô nihil poteſt fingi abſurdius. Arabs interpres אלצקאלבה *Sclauos*. Non pauci hodie Bithyniam in quâ eſt ſinus Aſcanius, & C Aſcanius lacus & amnis, Et Troadem, & Phrygiam minorem, in quibus Aſcania regio & vrbs, & Aſcaniæ inſulæ. In horum ſententiam concedo libens, quia antequam Thyni & Myſi ex Europâ in Aſiam traieciſſent, omnia illa loca tenebant Phryges. Itaque hoc maneat, è terrâ Gomer, id eſt Phrygiâ maiore, colonos duce Aſcenaz in minorem Troademque deductos ad Pontum vſque ſe diffudiſſe, qui cum ex accolarum nomine diceretur Aſcenaz, à Græcis paulum deflexâ voce nominatus eſt Ἄξενος, *inhoſpitalis*; Et poſtmodum Εὔξεινος, in contrarium verſâ ſignificatione ad vitandam δυσφημίαν. Pyndarus Pythiâ 4. Σὺν Νότου δ' ἀνέμοις ἐς Ἀξείνου στόμα πεμπόμενοι ἤλυθον *Cum Noti flatibus ad Axini os miſſi venerunt.* Apollonius Argonaut. lib. 2. D

Θῆκεν ἐπ' Ἀξείνοιο πόδας Θυνηΐδος ἀκτῆς.

Thynidis Axino veſtigia littore fixit.

Vbi Scholiaſtes Ἄξεινον τὸν Εὔξεινον πόντον φησὶν οἱονεὶ κακόξεινον. Diodorus lib. 4. vbi de Iaſone & Argonautis: τὸν δὲ πόντον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους περιοικούμενον ὑπὸ ἐθνῶν βαρβάρων καὶ παντελῶς ἀγρίων ἄξενον προσαγορεύεσθαι, ξενοκτονούντων τῶν ἐγχωρίων τοὺς καταπλέοντας *Pontum autem cum illis temporibus circumhabitaretur à gentibus barbaris & prorſus feris, & locorum incolæ trucidarent hoſpites adnauigantes, Axenum appellatum fuiſſe.* Apollodorus apud Strabonem lib. 7. dicit καλεῖσθαι Ἄξενον, διὰ τὸ δυσχείμερον καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν περιοικούντων ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῶν Σκυθῶν ξενοθυτούντων καὶ σαρκοφαγούντων, καὶ τοῖς κρανίοις ἐν πώμασι χρωμένων *Axenum appellatum ob nimium rigorem & ſæuitiam accolentium populorum, & Scytharum maximè hoſpitum immolatorum carnibus veſcentium, ac caluariis poculorum loco vtentium.* Similia legere eſt in Ouidij Triſtibus lib. 4. Elegiâ quartâ; Et apud Plinium libri ſexti ſtatim initio. E

A Et Melæ lib.1.c.19: Et apud Lucianum in Toxari. Sed ab hoc crimine veteres Scythas & cæteros Ponti accolas Homerus ita abſoluit Iliad.v.

Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων, καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν
Γλακτοφάγων, Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.
Ad Boream conuerſus, vbi gens Martia Thraces,
Pugnaceſque Myſi, & clarum genus Hippemolgi,
Lactiuorique Abij, quîs gens non iuſtior vlla eſt.

Æſchylus item, cuius hæc verba,

B Ἀλλ' ἱππάκης βρωτῆρες εὔνομοι Σκύθαι
Sed juſti equino lacte qui vivunt Scythæ.

Et Chœrilus qui ſic habet in Xerxis Diabaſi:

Μηλονόμοι τε Σάκαι, γενεᾷ Σκύθαι αὐτὰρ ἔναιον
Ἀσίδα πυροφόρον: Νομάδων γε μὲν ἦσαν ἄποικοι
Ἀνθρώπων νομίμων.
Paſtoreſque Sacæ, Scythicum genus Aſida terram
Qui coluere, vagâ Nomadum de gente coloni.
Juſtitiæ cultorum hominum.

C Et Ephorus eoſdẽ aſſerit τῇ δικαιοσύνῃ πάντων διαφέρειν *eos omnes homines iuſtitiâ ſuperare:* διότι τ' διαίταις εὐτελεῖς ὄντες, καὶ οὐ χρηματισταὶ, πρὸς ἀλλήλους εὐνομοῦνται, *quia ex ſint victu frugales, neque quæſtui dediti, alij erga alios ſecundũ leges ſe gerunt.* Exemplo ſit Anacharſis Scytha quẽ idẽ ſcribit νομισθῆναι ἑπτὰ σοφῶν ἕνα, τελείᾳ σωφροσύνῃ καὶ συνέσει *perfectæ temperantiæ ac ſapientiæ ratione vnũ de ſeptem ſapientibus eſſe habitum.* Strabo etiam Anacharſim & Abarin & alios Scythas apnd Græcos vixiſſe refert in magnâ exiſtimatione, ὅτι ἐθνικόν τινα χαρακτῆρα ἐπέφαινον εὐκολίας, καὶ λιτότητος, καὶ δικαιοσύνης, *quia gentilitium quendam comitatis, & integritatis, & iuſtitiæ characterem præ ſe ferebant.* Quin affirmat de Scythis etiamnum id ipſum ſentire Græcos, ἁπλουστάτους τε γὰρ, inquit, αὐτοὺς νομίζομεν, καὶ ἥκιστα κακεντρεχεῖς, εὐτελεστέρους τε πολὺ ἡμῶν,

D καὶ αὐταρκεστέρους *ſimpliciſſimos enĩ eos eſſe exiſtimamus, & minime fraudulentos, tum nobis multo frugaliores, & paucioribus contentos.* Ita etiã Nicolaus Damaſcenus in libro de moribus gentium apud Stobæum ſerm. 5. vbi de Galactophagis: Εἰσὶ δὲ καὶ δικαιότατοι *ſunt autem iuſtiſſimi.* Et paulo poſt: παρὰ τούτοις οὐδὲ εἷς, οὔτε φθονῶν, ὥς φασιν, οὔτε μισῶν, οὔτε φοβούμενος ἱστόρηται, διὰ τὴν τοῦ βίου κοινότητα καὶ δικαιοσύνην *Apud hos nullus eſt qui inuidiâ vel odiô vel metu moueri conſpiciatur, propter vitæ communionem & iuſtitiam.* Et ſerm. 42. de Sunitis quos Alanis vicinos eſſe conſtat ex Procopio: Παρὰ Συνίταις κατ' ἔτος, οἵ τε ἤϊθεοι κρίνονται δημοσίᾳ, καὶ αἱ παρθένοι. Ὁ δὲ κριθεὶς ἄριστος εἶναι λαμβάνει ἣν βούλεται, εἶθ' ὁ μετ' ἐκεῖνον δεύτερος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς *Apud Sunitas quotannis adoleſcentes & virgines publicè iudicantur, & qui iudicatur eſſe*

E *optimus ducit virginem quâcumque vult, deinde poſt eũ ſecundus, & ſic deinceps* Plura de hoc argumento vide in Luciani Toxari & Gymnaſiis. Ex quibus cum Scythas pateat à Græcorum humanitate non tam fuiſſe alienos quam vulgo putant, aliam eſſe cauſam cur Pontus dicatur Axenus non immerito colligitur.

Abſque hâc genealogiâ, vno Scripturæ loco agitur de regno Aſcenaz, nempe Ierem. 51. 27. his verbis: *Conuocate contra eam regna Ararat, Minni & Aſcenaz.* De Babylone agitur à Cyrô Rege occupandâ illorum auxiliis quorum regna ſubuerterat. In his nominantur *regna Ararat, Minni & Aſcenaz.* De regnis Ararat & Minni erit alibi dicendi locus. Hîc probaſſe ſufficiet incolas regni Aſcenaz, id eſt Phrygiæ minoris, in expeditione Babylonicâ Cyro adfuiſſe. Quod ex Xenophonte clarum, qui pag. 125. & 229. libro ſeptimo Cyrop. Cyrum narrat, Sardibus captis, & Caribus ſub iugum miſſis, Hyſtaſpen cum exercitu miſiſſe ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον *ad Phrygiam quæ eſt circa Helleſpontum*, id eſt minorem; Et Phrygiæ compotem Hyſtaſpem ex eâ abduxiſſe Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστὰς *multos Phrygum equites & ſcutatos*, quos Babylonem deduxit Cyrus, alios cum equis & armis, alios ſolis fundis inſtructos, prout eos in ſe nouerat bene aut male affectos.

CAPVT DECIMVM.

Riphat ריפת, vel *Diphat* דפת

Riphat al. Riphæi montes, al. Franci, al. Sauromatæ, al. Garamantes. Ioſepho Paphlagones. Eſdras legit *Diphat*. Vtcunque alludit *Tibata* vrbs Paphlagoniæ. Et Paphlagonicum nomen *Tibius* a monte *Tibio*, quem nonnulli Phrygiæ adſcribunt, vnde *Tibia* pro Phrygia. Ad *Riphat* alludit *Rhebas* Bithyniæ amnis in Pontum exiens, al. *Rhebæus*, vnde *Rhebæi* & *Rhebantij* & *Rhebantia* regio.

PLerique Riphæos montes hîc intelligunt qui nullibi ſunt; Chaldæus, ni fallor, Francos: Nam quid aliud ſit פרנכוי nullus capio: Et Arabs nuper editus hic habet פרנגה *Franciam*: Euſebius *Sauromatas*, pro quô ſcriptum Γαράμαντες in Chronico Alexandrino. Malo ſequi Ioſephum qui Paphlagones hîc habet, populos Aſiæ Minoris ad Pontum Phrygibus vicinos.

Cæterum in voce ריפת *Riphat*, *Res & Daleth*, literas quam ſimillimas, ſcribarum incuriâ puto fuiſſe permutatas, quomodo in *Rhodanim* & *Dodanim* de quô antea. Nam pro *Riphat* in Eſdrâ ſcribitur דפת *Diphat*. A quô l. 7. p. 304. non abludit *Tobata* nomen vrbis Paphlagonicæ in Ptolemęo: neque in Paphlagoniâ nomen receptum *Tibius*. Strabo: *Seruis Attici nomina imponebant aut gentis vnde fuerant allati, vt Lydum, Syrum*, ἢ τοῖς ἐπιπολάζουσιν ἐκεῖ ὀνόμασι προσηγόρευον, ὡς Μάνην ἢ Μίδαν τὸν Φρύγα, Τίβιον δὲ τὸν Παφλαγόνα *aut vſitatis ibi nominibus appellabant, Phrygem puta Manem vel Midam, & Paphlagonem Tibium.* Veriſſimile eſt ſic dictos à loco Paphlagoniæ, Tamen Phrygiæ adſcribit Stephanus, quia Phrygia & Paphlagonia regiones erant vicinæ. Eius verba ſic habent: Τίβιον, ὄρος Φρυγίας ἀπὸ Τιβείου τινός, ἐκ τούτου καὶ Τιβείους τοὺς δούλους καλοῦσι *Tibion, mons Phrygiæ à Tibio quodam, ex quô etiam ſeruos Tibios vocant.* Quin & Suidæ *Tibia* eſt tota Phrygia: Τιβία, ὅλη ἡ Φρυγία οὕτω καλεῖται. Sed Straboni credo potius cui *Tibius* eſt Paphlagon, vnde colligo *Tibiam* vel eſſe Paphlagoniam, vel Paphlagoniæ partem, vt ſit idem quod Hebræum דפת *Diphat* vel *Dipat*. Nihil neceſſe eſt monere literas D & T, & literas B & P eſſe ho-

A mogeneas & facile permutabiles, quia ſunt eiuſdem organi.

Hæc de *Diphat* hactenus. Tamen ſiquis רפת *Riphat* malit, eo alludet R*hebas* vel R*hebæus* vel R*hebanus* Bithyniæ amnis in Pontum exiens: non procul à Paphlagoniâ. Apollonius lib. 2. Argonaut. verſ. 791.

> Ἐς δ' ἐπὶ Ῥηβαίου προχοὰς σκόπελόν τε Κολώνης
> Παφλαγόνεστε.
> *Ad rapidi vada* Rhebæi, *ſcopuloſque Colonæ*
> *Paphlagoneſque.*

Orpheus Argonaut. verſ. 711.

> Ῥηβάνου προχοῇσι μέλαιν' ἐξικόμεθ' ἀκτήν.
B > *Cæruleas petimus* Rhebani *fluminis vndas.*

Forte Ῥηβαίου legendum vt ſupra. In aliis habetur R*hebas*. Arrianus in periplo: ἀπὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ πλέοντι ἐν δεξιᾷ Ῥῆβας ποταμός. Plinius lib. 6. cap. 1. *A faucibus Boſphori eſt amnis* R*hebas, quem aliqui* R*haſum dixerunt*. Sed & Apollonius lib. 5. verſ. 349.

> Ῥήβαν ὠκυρόην ποταμόν, ἀκτήν τε μέλαιναν.
> *Amne cito* R*heban*, *&* *nigri littora Ponti.*

Et Dionyſius in Perieg. verſ. 794.

> Ῥήβας ἔνθ' ἐρατεινὸν ἐπὶ προχέει ῥέεθρον,
C > Ῥήβας ὃς Πόντοιο παρὰ στομάτεσσιν ὁδεύει,
> Ῥήβας οὗ κάλλιστον ἐπὶ χθονὶ σύρεται ὕδωρ.
> *Obliquus* R*hebas vbi fundit amabile flumen,*
> R*hebas vicini qui fertur ad oſtia Ponti,*
> R*hebas qui vitreâ per terram voluitur vndâ.*

R*hebas* etiam regionis nomen, cuius populi Rhebæi. Stephanus: Ῥήβας, ποταμὸς παρὰ τῷ Πόντῳ, ἔστι καὶ χώρα, οὗ τὸ ἐθνικὸν Ῥηβαῖοι. Rhebas Rhebæ dicitur vnde R*hebæi*, vel Rhebas Rhebantis vnde R*hebantij* & R*hebantia* terra. Euſtathius in Dionyſium: τὴν ἀπὸ Βοσπόρου γῆν ἕως ἐπὶ Ῥήβαντα Βιθυνοί ποτε κατέσχον *Terram à Boſphoro vſque ad* R*hebantem Bithyni aliquando tenuere*. Idem ex Arriani Bithynicis: γῆν λέγει Ῥηβαντίαν τὴν πρὸς τῷ Ψιλλίῳ πο-
D ταμῷ R*hebantiam terram vocat quæ eſt ad Pſillium amnem*. Itaque Rhebantia regio dicebatur non ſolum quæ circa Rhebantem. Nam à Rhebante diſtabat Pſillius ſtadiis CCCCL, vt ex Periplo conſtat. Ibi ſi fuit R*iphat*, ad Bithyniam pertinet potius quam ad Paphlagoniam.

E

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

CAPVT VNDECIMVM.

Thogarma תוגרמה

Thogarma Ezech. 38. 6. prope Gomer ad Aquilonem Iudææ, & Ezech. 27. 14. inde equi & muli Tyrum adducti. Chald. Germaniam exponunt. Multi Turcomanniam, vbi nulli muli, nec aſini, nec cum Tyriis commercium. Al. Borades, al. Georgianam, al. Barbariam, al. Phrygiam, al. Armeniam, al. Cappadoces & Galatas. Quod verum. Cappadocia equis nobiliſſimis fœcunda, quæ in imperatorum vſum ſeruata, vnde diuina animalia dicta. Muli etiam Homero noti; & mulæ quæ pariunt: Vnde tributum annuum regi magno. Aſini item in pretio. Togarma Græcis Torgama; inde Trogmi vel Trocmi Galatæ in parte Cappadociæ. Iidem Trocmeni & Trogmades. De Trocmo duce quod ſcribitur tam fabuloſum quam quod de Toliſtoboge. Veri Galatarum duces. Iapheti poſteri è Cappadociâ in Ciliciam ſe diffudere. Anchiale, Cydnus, Parthenium ſeu Tarſus ab Iapeti, id eſt Iapheti, poſteris dicti.

THogarma eſt vltimus filius Gomer, id eſt vltima è tribus coloniis è Phrygiâ deductis quę à Moſe recenſentur. Conſtat ex Ezechiele Thogarma regionem eſſe Iudæis Aquilonarem, non remotam à terrâ Gomer, equorum & mulorum præſtantiâ nobilem, quos ad Tyriorum nundinas Thogarmæi deducebant. Prophetæ verba ſic habent cap. 38. verſ. 6. *Gomer & domus Thogarma latera Aquilonis*, & cap. 27. verſ. 14. *De domo* Tho*garma equos, & equites, & mulos abduxerunt*, ô Tyre, *ad nundinas tuas.* Chaldæus interpres Ezechielis exponit Germaniam, quomodo & Thalmudici tractatu Ioma: multi hodie Turcomanniam in Tartariâ & Scythiâ. Vtramque remotiorem, quam vt inde quiſquam venerit ad Tyriorum nũdinas. Vt taceam in Scythiâ non eſſe mulos propter aëris intemperiem. Herodotus in Melpomene: οὐδὲ δὴ ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν, οὔτε ὄνος, οὔτε ἡμίονος, διὰ τὰ ψύχεα *nullus omnino eſt in terrâ Scythicâ aut mulus, aut aſinus propter frigora.* Strabo: ὄνους τε γὰρ οὐ τρέφουσι, δύσριγον γὰρ τὸ ζῶον *nam neque aſinos alunt, eſt enim animal frigoris impatiens.* Ælianus apud Geſnerum: *Pontica & Scythica terra, & finitimæ aſinis carent.* Tamen Βοράδες *Borades* hîc habet Chronicon Alexandrinum, etiam ipſos gentem Scythicam, Gothis vicinam, de quâ hæc Gregorius Thaumaturgus in epiſtolâ canonicâ: ἵν' ἐπειδὰν αὐτοῖς Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ τοῦ πολέμου εἰργάσαντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γένωνται, *vt quoniam Boradi* (iidem qui Borades) *& Gothi eis hoſtilia fecerunt, ipſi aliis Boradi & Gothi ſint.* Suſpicor dici *Borados* vel *Borades* potius, pro *Boreades*, vt apud Diodorum lib. 2. *Βορεάδας* in Hyperboreis ἀπογόνους Βορέου. Eſt & Scythiæ ad Caucaſum portio יורגאן *Georgiana* ſeu Iberia, quâ voce T*hogarma* redditur in Arabicâ paraphraſi citatâ iam aliquoties. Ioſephus explicat *Phrygiam*, & Ieroſolymitanus ברבריא *Barbariam*, niſi fallor eâdem mente. Neque enim hunc interpretem putauerim fuiſſe tam fungum, vt T*hogarma* regionem, quam Ezechiel vt diximus ponit ad Aquilonem, voluerit eſſe Barbariam Troglodyticam in extremo meridie. Itaque Barbariæ nomine Phrygiam intelligo, quam Barbariam dici non incommode patebit ex his Turnebi Aduerſar. lib. 9. cap. 18. *Cum ex antiquô poëtâ affertur* (lib. 1. Tuſculan.) *aſtante ope barbaricâ, barbaricum interpretor Phrygium, vt ſit, ſtante Phrygum imperio.*

l. 7. p. 307.

Sic

A *Sic apud Horatium lib. 1. ep. 2. Græcia Barbariæ lento colliſa duello, id eſt Phrygiæ. Et apud eundem epod. 9. Sonante mixtum tibiis carmen lyra. Hæc Lydium, illis Barbarum id eſt Phrygium. Et apud Maronem lib. 2. Æneidos, Barbarico poſtes auro ſpoliiſque ſuperbi, id eſt Phrygio.* Quibus adde ex eôdem Turnebo lib. 5. cap. 15. *In illo autem verſu Lucretij lib. 2. Iam tibi Barbaricæ veſtes, Melibœaque fulgens, Barbaricæ veſtes Phrygiæ intelligendæ ſunt: Vnde & barbaricarij in iure ciuili* (id eſt Phrygiones) *Nam Barbarum pro Phryge dici eſt frequentiſſimum.*

Iam ſi alios conſulas, *Thogarma* Euſebius *Armeniam* interpretatur: Et Græcus Scholiaſtes in Ezechiel. 38. κατὰ μὲν τινας Ἀρμενίους καὶ Ἴβηρας, κατὰ δὲ ἑτέ-
B ρους Καππαδόκας καὶ Γαλάτας *iuxta quoſdam quidem Armenos & Iberos, iuxta alios autem Cappadoces & Galatas.* In quâ interpretatione nihil eſt quod meritò deſideres: Cum & Cappadocia terræ Gomer, id eſt Phrygiæ, vicina ſit, & Iudææ reſpectu recta ad Aquilonem ſita, equiſque adeo & mulis nobiliſſimis tam fœcunda vt hac in parte cedat nulli terrarum. Solinus vbi de Cappadociâ: *Terra illa ante alias altrix equorum & prouentui equino accommodatiſſima eſt.* Solinum ſequutus Iſidorus: *Terra eius ante alias nutrix equorum.* Dionyſius Periegetes verſ. 973.

C ---- ἐπ᾽ ἠπείροιο βαθείης
Καππαδόκαι ναίουσι, δαήμονες ἱπποσυνάων.
Campi tenet arua patentis
Cappadocum gens, cura rei quam tangit equeſtris.

Oppianus Cyneg. lib. 1. verſ. 197. de equis Cappadocicis.

Καππαδόκαι τε κλυτοὶ Ταύρου προπάροιθε νέμονται.
Inclita Cappadocum prope Taurum armenta reſidunt.

Item,

Κραιπνότεροι δὲ πέλουσιν ὅσῳ μάλα γηράσκουσι.
Quod mirere animos addit vireſque ſenectus.

Claudianus in Rufinum lib. 2.

D ---- *iam paſcua fumant*
Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorum.

Et in laudibus Serenæ.

---- *delectus equorum,*
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.

Et de equo Arcadij.

Siue illum Armeniis aluerunt gramina campis,
Turbidus Argæâ ſeu niue lauit Halys.

E Argæa gramina, & Argæâ niue id eſt Argæi montis in Cappadociâ altiſſimi ad quem ſita Mazaca Cappadociæ metropolis. Vnde dici putantur equi Μάζηκες in Oppiano lib. 1. verſ. 170. Quomodo apud Arabes מסיך *Maſik* eſt equi genus. Ita ſtatuit Ritterhuſius in notis ad Oppianum. Tamen equos Mazeces & Cappadoces aperte diſtinguit Oppianus: cuius verba ſunt, Strab. l. 12.

---- Κρῆτες, Μάζηκες, Ἀχαιοὶ

Καππαδόκαι, Μαῖροι &c.

Itaque Μάζηκες equi potius ex Africanâ gente Mazacum vel Mazicum de
Lucan. l. 4. Claud. l. 1. in Stilich. Ammian. lib. 29. quâ Lucanus, Claudianus, Ammianus, alij. Nam & Mazacum equos ita commendat Nemeſianus verſ. 261.

Quemque coloratus Mazax deſerta per arua
Pauit, & aſſiduos docuit tolerare labores.

Coloratus id eſt niger, vt apud poëtam,

Vſque coloratis amnis deuexus ab Indis.

De Cappadocibus equis qui plura volet legat Philoſtorgiũ, Cappadocem hiſtoricum vetuſtiſſimum, quem abhinc biennio primus edidit vir doctiſſimus Iacobus Gothofredus cum accuratiſſimis diſſertationibus, è quibus non piguit hæc exſcribere, quia ad rem noſtram maxime faciunt:
pag. 115. *Tanta Cappadocum equorum nobilitas fuit, vt Imperatorum ferme vſibus ſeruarentur, vnde & diuina animalia in dictâ veteris orbis deſcriptione, id eſt Imperatoria, de quibus & Nemeſianus Cynegetico, & Claudianus in laudem Serenæ. Ex his equis erant Palmati illi de quibus Nemeſiani locus, Heſychij, lib. 1. Chronicorum in Gloſis Nomicis, lex vn. C. Theod. de grege Dominico: & lex. 1. eod. cod. de equis curulibus, tandem & itinerarium Hieroſolymitanum, prout eius verba reſtituimus. Huiuſcemodi equis nonnullis nulli fas fuit vti, vel factionibus diuidere præter Imperatorem, ne Conſulibus quidem: Vide Capitolinum in Gordianis pag. 152. De quo accipio & quod infra dicitur lib. 11. cap. 6.* Nempe Eutropium ab Arcadio capite fuiſſe multatum, quod cum eſſet Conſul βοσκήμασιν ἀπεχρήσατο *animalibus præter fas vſus eſſet*, quibus nulli alij præter Imperatorem vti licebat. Locus quem citat vir doctiſſimus ex veteri orbis deſcriptione ita habet cap. 21. vbi de Cappadociâ: *Vbique eam mittere aiunt leporinam veſtem, & Babylonicum pellium, & illorum diuinorum animalium formoſitatem:* Id eſt præſtantiſſimos illos equos ſolius imperatoris vſibus deſtinatos.

Hæc de Cappadocum equis plus ſatis: Iam de mulis audi Homerum in catalogo.

Ἐξ Ἐνετῶν ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

Ex Henetâ vrbe genus mulis agreſtibus vnde eſt.

Id eſt ex Amiſo Cappadociæ vrbe ad Pontũ celeberrimâ, vt veteres interpretantur. Vnde colligit Conſtantinus Porphyrogenneta them. 7. ὃ τῶν ἡμιόνων γένος ἐκεῖθεν πρῶτον ἐκφῦναι *mulorum genus inde primo eſſe ortum.* Et Plutarcho περὶ φιλοπλουτίας in diuitum jumentis cenſentur ἡμίονοι Γαλατικοὶ,
lib. 8. c. 44. quia inter Galatas & Cappadocas medij ſunt Heneti. De iiſdem ita Plinius: *Theophraſtus vulgo parere mulas in Cappadociâ tradit, ſed eſſe id animal ſui generis.* Et Strabo Cappadociam ſcribit Perſis conferre quot-
lib. 11. annis tributi nomine ἵππους χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἡμιόνους δὲ δισχιλίους, *equos mille quingentos, & mulos bis mille*, vt ſcias tam mulos quam equos affatim inde veniſſe, vt à Prophetâ obſeruatum. Muli nimirum ex equâ procreantur & aſino, in quo genere Cappadoces quam in pretio fuerint vel ex Apuleio diſcere eſt, qui ſub aſini ſcilicet figurâ latens fabulatur à præ-

A cone ſe pro Cappadociô venditatum. Verba ſunt lib.8. Metam. *Is* (emptor) *nimio præſtinandi ſtudio præconem rogat cuiatis eſſem? At ille Cappadocium me & ſatis forticulum denunciat*, vel vt alij legunt, *Cappadocum me ſatis & f.d.*

Pro *Thogarma* Græci interpretes conſtanter ſcribunt Θόργαμα vel Τόργαμα. Annon inde Trogmorum & Trocmorum nomen inditum ἀδιακρίτως Galatarum illis qui Trogmam aut Torgamam, id eſt Cappadociam inſederunt? Strabo lib. 12. ἔχουσι δὲ οἱ μὲν Τρόκμοι τὰ πρὸς τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Καππαδοκίᾳ *Trocmi Ponti & Cappadociæ confinia poſſident*. Imo in ipſâ Cappadociâ trans Halyn tenuere aliquot vrbes, Androſium putâ, Careſſam, Saralum &c. vt ex Ptolemæo conſtat. Ideo apud Polybium in excerptis c. 108.
B ſoli Galatarum Trocmi Cappadocum regi Ariarathi litem de finibus mouent, quam vt componerent legati à Romanis miſſi ſunt. *Trogmos* cum G ſcribunt Cicero de diuinatione lib. 2. & rerum Ponticarum ſcriptor vetuſtus Memnon apud Photium cap. 20. Sed & iidem apud Stephanum Τροκμήνοι *Trocmeni* dicti, & *Trocmades* vel *Trogmades* in concilio Chalcedonenſi in quô ſæpe nominatur Κυριακὸς ἐπίσκοπος Τροκμάδων. Ortelius legit Τρογμάδων. Trocmeni porro dicti à *Trocmâ*, & *Trogmades* à *Trogmade*, cuius rectus caſus *Trogmas* plane videtur ex Torgamâ factus. Ne hilum quidem me
C mouet quod ſcribit Strabo Trocmos dici à Trocmo duce. *Tria*, inquit, *Galatarum ſunt genera, quorum duo* τῶν ἡγεμόνων ἐπώνυμα *ex ducibus nomina habent, Trocmi & Toliſtobogi, tertium verò à Celticâ gente Tectoſages*. Nihil eſt tam obuium quam ducum nomina ſibi fingere, cum veræ rationes deſunt. Tam falli potuit Strabo in Trocmis quã in Toliſtobogis, quibus nomen ex duce non fuit, ſed ex gente circa Toloſam, cuius meminit Florus. Et verò Gallorum in Aſiam traiectionis duces ex Memnone notiſſimi ſunt *Leonorius & Lutarius*, quorum illum nominat Strabo, Liuius corrupte lib. 38. ſcribit *Lomnorium* & *Lutatium*. Ergo ex illorum nomine Galatæ dicendi fuerant *Leonorij* & *Lutarij*, non Trocmi & & Toliſtobogi.

Obiter notâ Iapheti poſteros è Cappadociâ vt veriſſimile eſt, in vicinam
D Ciliciam ſe diffudiſſe. Iapetum ſaltem Cilices pro conditore agnoſcunt. Stephanus: Ἀγχιάλη, πόλις Κιλικίας παραθαλάσσια τῇ Τάρσῳ καὶ Ζεφυρίῳ. ἔστι δὲ κτίσμα Ἀγχιάλης τῆς Ἰαπετοῦ θυγατρὸς, ὡς Ἀθηνόδωρος περὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος γράφων *Anchiale vrbs Ciliciæ in eodem littore cum Tarſo & Zephyrio. Eſt autem opus Anchiales Iapeti filiæ, vt habet Athenodorus de ſua ipſius patriâ ſcribens*. Ibidem ex Diodoro Grammatico hæc citantur, tanquam iis conſentanea quæ à Ptolemæo rege ſcripta ſunt (ſiue Lagum intelligas aut Euergetem. Vterque enim hiſtorias ſcripſit) γίνεται δὲ Ἰαπετοῦ θυγάτηρ Ἀγχιάλη, καὶ κτίζει πόλιν Ἀγχιάλην, Ἀγχιαλέα (lego πρὸς Ἀγχιαλέα) τὸν παρακείμενον ποταμόν. γεννᾷ δ' υἱὸν Κύδνον, ἀφ' οὗ ποταμὸς Κύδνος ἐν Τάρσῳ. ὁ δὲ Κύδνος υἱὸν Παρθένιον ἀφ' οὗ ἡ πόλις μετωνομάσθη Παρθενία, μεταπεσόντος δὲ τοῦ ὀνόματος Ταρσὸς
E ἐκλήθη *Iapeti filia Anchiale ad adiacentem amnem Anchialem, Anchialem vrbem condidit. Eadem Cydnum peperit, à quo Cydnus Tarſi fluuius: Cydnus autem filiam habuit Parthenium à quo Parthenium vrbs, quæ mutato nomine Tarſus poſtmodum appellata eſt*. Idem habet Euſtathius ad Dionyſium Perie-

getem. Tamen Sardanapali ſepulchro inſcriptum fuit: Α'γχιάλω ἔδειμε καὶ Ταρσὸν μιῇ ἡμέρῃ *Anchialen & Tarſum vno die condidit*, vt Strabo, Arrianus, Athenæus & alij ſcribunt. Sed is reſtaurare potuit vrbes iam ante ab ab aliis conditas. A

Strabo l. 14. Arrian. Alex. l. 2. Athen. lib. 12. Suidas & Phauor. in Α'γχιάλη. Euſtath. in Dionyſ. Euſeb. ad A. 1184.

CAPVT DVODECIMVM.

Tubal תובל *&* *Meſech* משך

Tubal & Meſech ſemper in Scripturâ iuncti, vt cognati populi; Chaldæi *Italiam* & *Auſoniam* explicant. Ioſephus *Iberos* & *Cappadocas*. Euſebius *Illyrios* & *Theſſalos*. Arabs *Sinas* & *Choraſan*. Chron. Alexandr. *Macuacos*. Talmudici *Vniakos* quorum caſei vetiti. Potius *Meſech* vel *Moſoch* & *Tubal* ſunt *Moſchi* & *Tibareni*. L & R ſæpe permutari. Moſchi non ſunt iidem qui Moſynœci. Verus Moſchorum ſitus. Moſchici montes vbi Tibareni. Moſchos & Tibarenos vicinos fuiſſe populos. Ex Tubal & Meſech mancipia & vaſa ærea Ezech 27. 13. Mancipia multa in Ponticis regionibus, maximè in Cappadocia, cuius pars Tibarenia. Ibi ſerui venales 4. drachmis. Libertas Cappadocibus intolerabilis. Aes Moſſynœcum ſplendidiſſimum. Aes Ibericum vbi Moſchi optimum. נחושת etiam chalybem ſignificat. In Tibareniâ Chalybes vbi chalybs primo repertus, & omnium laudatiſſimus. Eudoxus emendatus. Daimachi locus de Chalybis generibus. Χαλυβδικὸν vox Aeolica. Tibarenis mixti Chalybes qui & Chaldæi. Meſech & Tubal terribiles Ezech. 32. 26. quia populi fortiſſimi & immaniſſimi. Malè probari ex Pſ. 120. *Meſech* eſſe in Arabiâ. *Meſech* ibi non eſſe loci nomen ſed temporis, nec conqueri Pſaltem, quod in *Meſech*, ſed quod diu ſit peregrinatus. Quam inepte Iudæi nomine *Meſech* Chriſtianos intelligant, vt Turcas nomine *Kedar*. *Meſech* Arab. pellis, vt μέσχος, Μασχάνη Scenitarum vrbs vnde dicta. Aben-Ezræ *Meſech* Tuſcia; Et *equi bene paſti* משכים *maſchim* Ierem. 5. 8. equi Tuſci. Sed ibi *maſchim* plane aliud. Verſiones conferuntur; Emendatur Chaldæa verſio. Malè colligi ex Eſ. 66. 19. Moſchos ab arcus tenſione dici: neque enim arcus habuere ſed haſtilia in bello. Moſchum Sidonium huc non pertinere. Sed Moſchicam משך *Meſech* vocari à longo tractu montium: Gens Tubal tranſiit in nomen Tubal-Caini qui primus tractauit ferrum. Arabicè תובאל *Tubal* eſt ſquama ferri. B C

DE Tubal & Meſech ideo coniunctim agemus, quia eos non ſolum Moſes & Eſdras, ſed & Ezechiel vbique iungit tanquam cognatos populos. *Tubal*, inquit, *& Meſech, ipſi inſtitores tui* cap. 27. verſ. 13. Item: *Ibi Meſech & Tubal; & omnis multitudo eius* cap. 32. verſ. 26. Item: *Principem capitis Meſech & Tubal* cap. 38. verſ. 2. & 3. & cap. 39. verſ. 1. Chaldæi *Tubal* & *Meſech*, quantum licet colligere ex veſtigiis vocum quæ valde corruptæ ſunt, Italiam explicant & Auſoniam. Ioſephus Iberos & Cappadocas. Atque Iberorum nomine, non Colchidi vicinos populos (quæ Ioſephi mens fuit) ſed Hiſpanos intelligit Hieronymus. Quin & Eſ. 66. 19. pro *Tubal* Italiam habet. Multo aliter Euſebius qui nomine Moſoch Illyrios & nomine Tubal vel Thobel Theſſalos intelligit. Quod ſequitur Epiphanius in hæreſi Sethianorum. At pro *Tubal* & *Meſech* Arabs habet אלצין *Sinas* & חראסאן *Choraſan*. Peſſime omnium author Chronici Alexandrini, qui neſcio quos Μακουακοὺς *Macuacos* hîc ſibi fingit qui nuſquam ſunt. Neque fortaſſe melius Talmudici qui Vniakos reddunt. *Tubal*, inquiunt, זה בית אונייקי *eſt domus Vniacorum*. Quamuis aliquam eſſe gentem huius nominis ex eo colligatur, quod in tractatu Iomâ prohibiti ſunt גבינות בית אונייקי *caſei domus Vniacorum*. Vnnos intelligi ſuſpicor, quorum caſei Iudæis ideo prohibiti quia ex equino lacte facti. Hippacen Græci vocant. D E

A Mihi *Meſech* (vel vt veteres ſcribebant *Moſoch*) & *Tubal ſunt Moſchi &*
Tibareni, qui apud Græcos ſcriptores eôdẽ modô iunguntur quô apud He-
bræos *Meſech* & T*ubal*. Herodotus in Thaliâ cap. 49. *Moſchis autẽ & Ti-*
barenis &c. Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι *trecenta talenta imperata erant*. Et in Po-
lymnia cap. 78. Τιβαρηνοὶ δὲ &c. κατάπερ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο *Tibareni*
autem &c *eôdem ornatu militabant quô Moſchi*. Item: τούτους δὲ συνέταοσον ἄρ-
χοντες οἵδε, Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρηνοὺς Αριόμαρδος *hos verò regebant hi duces, Moſ-*
chos quidem & Tibarenos Ariomaraus. Vides eadem arma, atque eoſ-
dem in bello duces; vnde hos populos colligas arctiſſimâ inter ſe neceſſi-
tudine fuiſſe iunctos. Itaque cum à *Meſech* vel à *Moſoch Moſchos* rectè
B deducant non pauci recentiorum, eſt quod miretur lector nulli dum ve-
niſſe in mentem T*ubal* T*ibarenos* condidiſſe vt *Meſech Moſchos*. Neque
enim ſi ex *Tubàl* Græci fecerunt T*ibar* & Τίβαριν χώραν vt habet Diodo- Diod lib. 4. pag. 413.
rus, aut T*ibaros* vt Euſebius & Strabo libro 11. & creſcente voce T*ibare-* Euſeb. de
nos, mutatio hæc tanti fuit vt debuerit doctorum oculos configere: Cum præpar. l. 1.
Græcos ſit notiſſimum ſcribere Φιχὼρ pro *Picol*, & Σαρὰδ pro *Saled*, & Βε-
λιὰρ pro *Belial*. Tale eſt quod ex Vzal vel Auzal factum Αὔσαρα, & ex *Chal-*
madda Χαρμάνδη. Iam de ſingulis ſeorſim.

Moſchos putat Stukius eoſdem eſſe quos Moſſynos vel Moſſynoecos,
C ſic dictos à turribus ligneis. Μόσσυνας Græce âppellant. Tamẽ apud veteres
omnes, adeoque ipſum Herodotum Moſchi habitant diuerſi à Moſſynœ-
cis. Moſchi habitant montes Moſchicos, qui Iberiam diuidunt ab Arme-
niâ & vtramque à Colchide. Vnde eſt quod apud Strabonem Moſchicæ Strab. l. 11.
partem Iberes tenent, partem Armenij, partem denique Colchi, in qua
ſitum fuit Leucotheæ templum à Phryxo conditum. Pomponius Mela
Moſchos admouet Hyrcano mari; Plinius fonti Phaſidis & Ibero amni in Plin. l. 6.
Cyrum defluenti; Hecatæus apud Stephanum Matienis vicinos facit, id cap. 4. & 10.
eſt Mantienis montibus, vnde oriuntur Gindes & Araxes fluuij. Soli Pto-
lemæus & Strabo Moſchicos montes producunt longo tractu ab Iberiæ fi-
nibus vſque ad Pontum Cappadocium. Tamen ne ſic quidem Moſchi
D Moſſynoecos attingunt, quos Xenophon, Diodorus & Plinius ponunt Xen. lib. 5.
inter Cerasuntem & Cotyorum Ptolemæo Cyteorum vrbes in orâ Ponti Diod l. 14. Plin. lib. 6.
notiſſimas. cap. 4.

Inde difficultas non leuis; In eô ipſô interuallô, ſed Cotyoro propiores
fuere Tibareni. Nam euntibus occaſum verſus poſt Moſſynoecos occur-
rebant Chalybes, poſt Chalybes Tibareni in quorum agro eſt Cotyorum.
Ita teſtantur præter Xenophontem qui loca illa peragrauerat, & Diodo-
rum, & Plinium quos citauimus, Dionyſius Periegetes, Mela, Marcel- Dion. verſ.
linus, & tres ſcriptores Argonauticon Orpheus, Apollonius, & Valerius 767. &c. Mela lib. 1.
Flaccus. Vno verbo inter Moſchos qui ſunt ad Phaſi & Tibarenos Cotyoro cap. 20. Amm. l. 22.
E vicinos, hi fere populi cenſentur, Biſeres, Sapires, Bechyres, Macrones, Orph. v. 739.
Phylires, Moſſynoeci, Chalybes, de quibus vide Stukium in periplum Apoll. l. 2. Val. Fl. l. 5.
Ponti Euxini. Itaque non videntur Moſchi potuiſſe cum Tibarenis quic-
quam habere commercij, tot gentibus interiectis, iiſque feris admodum.
Tamen in copiis Xerxis, vtriſque eadem fuere arma, iidem duces; Et in

Ezechiele, Moſe & Eſdrâ ſemper iunguntur Meſech & Thubal, id eſt A
Moſchi & Tibareni tanquam vicini populi.

Solui poterit iſte nodus, ſi dicamus alios fuiſſe Tibarenos prope Phaſim & Moſchicam, quomodo alios ibi Chalybes lib. 4. memorat Xenophon teſtis αὐτόπτης, quos diſtinctionis ergo Plinius Armenochalybes appellat. Et hi Tibareni erunt Iberi, ſi Ioſephum ſequimur, cui Θόβηλοι, id eſt filij *Thobel* vel *Tubal*, ij ſunt οἵτινες ἐν τοῖς νῦν Ἴβηρες καλοῦνται *qui nunc Iberi vocantur*. Iberi ſcilicet Moſchis tam vicini ſunt, vt Strabone teſte, partem Moſchicæ regionis teneant, eam nempe quam ponit Plinius ad Iberum fluuium genti cognominem.

Sed & aliud poteſt regeri, Hebraica nimirum nomina *Meſech* & *Tubal* B
multo patere latius quam Græca Moſchorum & Tibarenorum; Et vel omnes, vel pleroſque populos interiectos ſub iis contineri. Moſchos igitur præter Moſchicam propriè dictam putauerim occupaſſe quicquid eſt montium à Phaſi vſque ad Pontum Cappadocicum, atque inde eſſe quod illi montes Moſchicorum montium nomen eô vſque integrum atque illibatum ſeruant, vt videre eſt in Strabone & Ptolemæo. Atque eos ſtatim excepiſſe Tibarenicas gentes ex Strabone colligitur, qui Tibareniam & Tibarenorum fines extendit vſque ad Pharnaciam & Trapezuntem, Moſchicoſque & Colchicos montes: Ita vt medij fuerint inter Trapezuntios & C
Armeniæ minoris incolas. Hoc ſibi volunt illa Strabonis lib. 7. ἐν δὲ τῇ ὀρεινῇ
pag. 309. τῶν Ταύρων, καὶ τὸ ὄρος ἐστὶν ὁ Τραπεζοῦς ὁμώνυμον τῇ πόλει, τῇ περὶ Τιβαρηνίαν καὶ τὴν Κολχίδα *eſt & in montanis Taurorum mons Trapezus cognominis vrbi quæ*
pag. 527. *eſt circa Tibareniam & Colchidem*; Et lib. 11. de Caucaſo: συνάπτων δὲ καὶ τοῖς Μοσχικοῖς ὄρεσι καὶ Κολχικοῖς μέχρι τῶν καλουμένων Τιβαρηνῶν *attingens etiam ad*
pag. 548. *Moſchicos & Colchicos montes vſque ad eos qui vocantur Tibareni*. Et lib. 12. τῆς δὲ Τραπεζοῦντος ὑπέρκειται καὶ τῆς Φαρνακίας Τιβαρηνοί τε καὶ Χαλδαῖοι &c. καὶ ἡ μικρὰ Ἀρμενία, *ſupra Trapezuntem vero & Pharnaciam Tibareni & Chaldæi*
pag. 548. *ſunt &c. & Armenia minor*. Et rurſus: ὑπὲρ μὲν καὶ τῶν περὶ Φαρνακίαν καὶ Τραπεζοῦντα τόπων οἱ Τιβαρηνοὶ καὶ Χαλδαῖοι μέχρι τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας *ſupra Pharnaciam & Trapezuntem ſunt Tibareni & Chaldæi vſque ad paruam Armeniam*. D
Addit continuo poſt eos Armeniis paruiſſe, vt Trapezuntem & Pharnaciam attigiſſe probet Armeniorum ditionem.

Itaque iam exhauſtum eſt quicquid erat difficultatis, & Moſchorum montibus Tibarenos vicinos fuiſſe conſtat ex teſtimonio principis Geographorum, quem hîc maximè fidem mereri fatebuntur omnes qui ſcient eum Amaſiæ natum in Ponto Galatico, ita vt horum locorum fuerit apprime gnarus.

Nunc facile erit explicare Scripturæ loca de his populis. *Tubal & Meſech* (inquit Ezechiel cap. 27. verſ. 13.) *inſtitores tui fuerunt, mancipiis &*
vaſis æreis negotiantur in commercio tuo. Mancipia enim duci ſolita è Ponti E
regionibus quarum incolæ plerique homines erant ad ſeruitutem nati. Hinc Polybius lib. 4. Ponti regiones ſuppeditare τὸ τῶν εἰς τὰς δουλείας ἀγομένων σωμάτων πλῆθος *ſeruilium corporum maximum numerum*. Et Philoſtratus lib. 8. *Ponticos &c. ſeruos gregatim hûc aduectos inuenire licet*. Sed ex omnibus

A Ponti regionibus Cappadocia imprimis, cuius pars Tibarenia, hoc genere mangonij fuit celebris. vnde Cicero in oratione poſt reditum in Senatum: *Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Et Horatius Epiſtol. 6. lib. 1.

Mancipiis diues eget æris Cappadocum rex.

Id eſt Turnebo interprete, mango & venalitiarius qui mancipiorum greges venalium habet, vt apud Perſium Sat. 6. Aduerſ. l. 22. c. 8.

---- ne ſit præſtantior alter

Cappadoces rigida pingues pauiſſe cataſtâ.

Id eſt ne ſit vllus venalitiarius qui plures ſeruos habeat. Et Martialis lib. 10. Id. Aduerſ. l. 30. cap. 7.
B Epigr. 76.

Nec de Cappadocis eques cataſtis.

id eſt de ſeruo Cappadoce eques Romanus factus. Et lib. 6. Epigr. 77.

Quid te Cappadocum ſex onus eſſe iuuat?

Inde mancipiorum ibi tanta vilitas vt Lucullo Cappadociam peragrante Romani venales ſeruos reperirent quatuor drachmis. Appianus in Mithridaticis: τὸ μὲν ἀνδράποδον τεττάρων δραχμῶν αὐτίκα ἐγίγνετο. Et Plutarchus in Lucullo: εἰς τοσαύτην ἦλθεν εὐπορίαν, ὥστε τὸν μὲν βοῦν ἐν στρατοπέδῳ δραχμῆς, τὸ δ' ἀνδράποδον τεττάρων ὤνιον εἶναι. Nempe Cappadocum ingenia tam erāt ſeruilia,
C vt cum illis Romani permiſiſſent viuere ſuis legibus, libertatem deprecati ſint, οὐ γὰρ δύνασθαι φέρειν αὐτὴν ἔφασαν, *vt quam eſſe ſibi intolerabilem dicerent.* l. 16. p. 504.
Hæc de ſuis conciuibus refert Strabo ipſe Cappadox.

Etiam id ad rem noſtram eſt quod additur à Prophetâ *Tubal & Meſech vaſis æreis negotiari.* Nam in Tibarenis ſunt Moſynœci de quorum ære inſignis eſt hic Ariſtotelis locus: φασὶ τὸν Μοσσυνοίκων χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότατον εἶναι, οὐ παραμιγνυμένου αὐτῷ κασσιτέρου, ἀλλὰ γῆς τινὸς αὐτοῦ γινομένης καὶ συνεψομένης αὐτῷ. *Aiunt Moſſynæcum æs ſplendidiſſimum & candidiſſimum eſſe, non admixto illi ſtanno, ſed terrâ quâdam ibi naſcente, & ſimul cum eô coctâ.* Sed & in Iberiâ cuius partem Moſchi incolunt, creditur eſſe æs omnium præſtantiſſimum. Vnde eſt quod lib. 7. Chalcondylas æs Paphlago- De mirabil. auſcult.
D nicum ita commendat, vt aſſerat nulli cedere præterquam Iberico.

Verum enimuero vt plenius intelligatur Ezechiel, Lector hîc monendus eſt vocem נחשת quâ vtitur, & æs ſignificare vt vulgo, & chalybem vt Iud 16. 21. & Lament. 3. 7. Vnde eſt quod נחוש chalybeum Hebræi interpretantur Leuit. 26. 19. Iob. 6. 12. Et Eſ. 48. 4. Vide Kimchium in Lexico, & R. Leui in Iobum, & Iarchium in Threnos. Quô ſenſu ſi hîc ſumatur, quis neſcit celeberrimos chalybis artifices in Tibareniâ vixiſſe cum Moſynœcis; Chalybes, inquam, populos à quibus chalybi nomen, quomodo à gente *Tubal* ſquama ferri & æris Arabicè dicitur תובאל *Tubal* apud Auicennam Vid. Auic. lib. 2.
& alios? Nembe Chalybes creduntur primi tractaſſe ferrariam. Ammianus
E lib. 22. *Chalybes per quos erutum & domitum eſt primitus ferrum.* Arrianus Apud Euſtath. in Dionyſ.
in Alexandro: Χάλυβες πρῶτοι ἀνθρώπων αἰτίαν ἔχουσι χαλκεύσασθαι σίδηρον. *Chalybibus crimini datur quod primi cuderint ferrum*; Puto illum reſpexiſſe, cum Apud Apollon. ſchol. l. 2.
id ſcriberet, hos Callimachi verſus,

----- Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος,

* lege ἀντέλλον τι. Γειόθεν * ἀμπέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν A

---Chalybum gens malè diſpereat,
Per quam inuiſa cauâ ſtirps è tellure reuulſa eſt.

Quos ita reddidit Catullus in *de comâ Berenices*:

---Chalybon omne genus pereat:
Et qui principio ſub terrâ quærere venas
Inſtitit, & ferri frangere duritiem.

Nempe ignorabant ante Chalybes vixiſſe Tubalcainum, quem Vulcanum eſſe multi putant. Interim fieri poteſt vt Chalybes poſt diluuium primi tractarint ferrariam; aut ferrum in chalybem durandi artem excogitauerint. B Vtvt ſit hoc certum chalybem à Chalybibus ideo dictum, quia chalybs nullibi præſtantior eſt quam apud Chalybes populos. Eudoxus lib. 1. ἐκ δὲ τῆς Χαλύβων χώρας ὁ σίδηρος ὁ περὶ τὰ στομώματα ἐπαινούμενος ἐξάγεται *ex Chalybum regione ferrum ad aciem indurandam laudatiſſimum aduehitur.* In Stephano Χαλκις legitur pro Χαλύβων nullo ſenſu. Præſtantiſſimum illum chalybem Græci Χαλυβδικὸν vocant. Ita Daimachus in Poliorceticon inſigni loco de chalybis generib. στομωμάτων γὰρ τὸ μὲν Χαλυβδικὸν, τὸ δὲ Σινωπικὸν, τὸ δὲ Λύδιον, τὸ δὲ Λακωνικόν. Καὶ ὅτι Σινωπικὸν καὶ Χαλυβδικὸν εἰς τὰ τεκτονικά: τὸ δὲ Λακωνικὸν εἰς ῥίνας καὶ σιδηροτρύπανα καὶ χαρακτῆρας, καὶ εἰς τὰ λιθουργικά: τὸ δὲ Λύδιον καὶ αὐτὸ εἰς ῥίνας καὶ μαχαίρας καὶ ξυρεία καὶ ξυστῆρας *Chalybis enim genus aliud Chalybdicum, aliud Synopicum, aliud Lydium, aliud Laconicum. Synopicum autem & Chalybdicum ad fabrilia adhibetur; Laconicum ad limas, & terebella, & characteres, & ferramenta lapidaria. Lydium autem & ipſum ad limas, et gladios, et nouaculas, et ſcalpella.* Χαλυβδικὸν Æolice idem quod Χαλυβικὸν, vt monet Iſacius in illud Lycophronis: C

Χαλυβδικῷ κνώδοντι συντεθραυσμένη.
Mucrone ferri vulnerata Chalybdici.

Vnde obiter colligere eſt non ſolum ad fabrilia ſed & ad arma adhiberi ferrum Chalybum.

Nunc in rudiorum gratiam libet apponere loca veterum ex quibus pateat Chalybes promiſcuè habitaſſe cum Moſſynœcis & Tibarenis. Xenophon: Ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμοὺς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας: οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν, καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας; ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνοὺς *octauis caſtris venerunt ad Chalybas, qui pauci erant et Moſynœcis ſubiecti, et victus pleriſque erat ex ferrariâ; inde venerunt ad Tibarenos.* Orpheus Argonaut. D

Cyri Min. lib. 5.

verſ. 739.

Καὶ Χάλυβες, Τιβαρηνά τ' ἔθνη, χαοί τ' ἐπίχειρες
Μίγδην σὺν Μοσσύνοισι πέδον περιναιετάουσι.
Et Chalybes, ſociæque manus, et proxima Moſchis
Gens permixta ſolo Tibarenica degit eodem.

lib. 1. c. 20. Pomponius Mela: *Tibareni Chalybas attingunt, quibus in riſu luſuque ſummum bonum eſt.* Ex Ephoro, cuius verba: Τιβαρηνοὶ καὶ τὸ παίζειν, καὶ τὸ γελᾶν εἰσὶν ἐζηλωκότες, καὶ μεγίστην εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζουσιν. Stephanus: Τιβαρηνία, χώρα πρὸς τῷ Πόντῳ προσοίκους Χάλυψι καὶ Μοσσυνοίκοις *Tibarenia regio ad Pontum vicina Chalybibus et Moſynœcis.* Sic apud Strabonem Chalybes modo iun- E

Seph. Apud

A iunguntur Moſynoecis, vt cũ dicit *Chalybibus & Moſynoecis ademptam* lib.11.p.528.
fuiſſe Paranetum; modò iunguntur Tibarenis, vt cum ſupra Trapezun- lib. 12.
tem & Pharnaciam ponit Tibarenos & Chaldæos, id eſt Chalybes: Addit pag. 548.
enim non multo poſt: οἱ δὲ νῦν Χαλδαῖοι Χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο *qui au-*
tem nunc Chaldæi Chalybes olim vocabantur. Eadem in Dionyſio legas, & Dion. verſ. 767.
Apollonio, & Plinio, & Valerio Flacco, & Ammiano Marcellino. Apoll. l. 2.

Alter eſt locus de gentibus Meſech & Tubal Ezech. 32. 26. quô dicun- Plin. lib. 6. cap. 4.
tur in iis occubuiſſe plures qui olim terrorem incuſſerunt in terrâ viuen- Val. lib. 5. Argon.
tium: Chaldæus intelligit de dominatione in terram Iſrael, cum terra vi- Marcell. lib. 22.
uentium ſit vbicumque viuunt homines. Atque vt hos populos ſcias non
B immerito fuiſſe terrori, Xenophon dicit Chalybes fuiſſe ὧν διῆλθον ἀλκιμώ- lib. 4. Cyri Min.
τατοι, *omnium eorum quos pertranſierunt fortiſſimos*, & prælium iniiſſe
cum cantu & tripudio. Et apud Apollonij Scholiaſtem Nymphodorus tam
generoſos eſſe Tibarenos, vt nonniſi indicto bello, ac ipſius prælij loco,
tempore, ipſâque horâ prius denunciatâ manum conſerere ſoliti ſint. Et
Moſynoecos ſcribit Strabo tres Pompeij cohortes interemiſſe, & Ibero- Strab. l. 12.
rũ campeſtria tenere homines agriculturæ & pacis ſtudioſos, ſed monta- Ibid. l. 11.
na, id eſt Moſchicam, viros bellicoſos qui viuunt more Scytharum.

Addo incuſſiſſe terrorem ratione immanitatis & belluinæ ferociæ. Æſ-
C chylus de Chalybibus

> Ἀνήμεροι γὰρ οὐδὲ πρόσπλατοι ξένοις. in Prometh. vinct. v. 690.
>
> *Namque efferi ſunt atque inacceſſi aduenis.*

Euſebius de Tibarenis ſeu Tibaris: Τιβαρηνοὶ δὲ ζῶντας κατεκρήμνιζον τοὺς ἐγγυ- Præp. lib. 1. pag. 9.
τάτω γέροντας *Tibari autem viuos præcipitabant eos quibus imminebat ſenec-*
tus. Xenophon de Moſynoecis: τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους
διελθεῖν, καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους *hos dicebant* noſtri *commi-*
litones omnium eſſe, per quorum fines tranſiiſſent, inhumaniſſimos, & à
Græcorum moribus maximè alienos. Denique Strabone teſte ἅπαντες οἱ ὄρειοι
τούτων ἄγριοι τελέως *quotquot illorum montes incolunt ſunt plane feri.* Dicetur
capite ſequenti cur Ezech. 38. & 39. Gog in terrâ Magog dicatur eſſe *prin-*
D *ceps capitis Meſech & Tubal.*

Non eſt quod quemquam moueat obiectio Beroaldi qui contendit ter-
ram Meſech eſſe in Arabiâ Kedarenâ, fretus hoc loco Pſalmi 120. verſ. 7.
Hei mihi quod peregrinatus ſum in *Meſech, habitaui in tabernaculis Kedar.*
Neque enim ibi משך *meſech* loci nomen eſt, ſed temporis. Et verba He-
bræa גרתי משך non reddenda ſunt *peregrinatus ſum* in *Meſech*, ſed *peregri-*
natus ſum diu, vel vt Aquila προσηλύτευσα ἐν μακρυσμῷ *aduena fui longo tem-*
pore. Alius (nî fallor Symmachus) inuerſis verbis reddidit παροικῶν παρείλ-
κυσα, id eſt גר משכתי *peregrinans protraxi* ſup. tempus, pro גרתי משך. Rurſus
aliter LXX ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη id eſt גרותי משך *incolatus meus prolongatus*
E *eſt*, vt habet vulgatus interpres, quos ſequuntur Syrus & Arabs. Tamen
idem ſenſus manet. Nempe verbum משך propriè eſt trahere. Vnde ad
tempus tranſlatum eſt differre & prorogare, quô ſenſu Romane dixeris
trahere bellum & *trahere comitia.* Sic Ezech. 12. 25. & 28. לא תמשוך עוד *non*
trahetur amplius, id eſt non differetur. Pro 13. 12. תוחלת ממשכה *ſpes tracta*

BB

id eſt quæ differtur. Nehem.9.30. תמשוך עליהם שנים רבות *traxiſti ſuper eos annos multos*, id eſt vltionẽ diſtuliſti. Eſ. 13.22. ימיה לא ימשכו *dies eius non trahentur*, id eſt non prorogabuntur. Pſ. 85. 6. תמשוך אפך לדר ודר *Trahes iram tuam*, id eſt prorogabis, *è generatione in generationem*. Eôdem ſenſu legitur משך חסד trahere ſeu prorogare benignitatem Pſ. 36.11. & 109.12. Proinde ex eô verbô nomen משך *meſech* eſt dilatio, prorogatio, vel ſimpliciter ſpatium, longitudo, tractus temporis; vt cum Hebræi dicunt במשך י׳ שנים *intra ſpatium decem annorum*, & במשך הזמן *tractu temporis*. Ita plane in verbis Pſaltis גרתי משך pro במשך *peregrinatus ſum longo tempore*: Quomodo interpretatur ipſe, cum ſtatim addit verſu ſequente רבת שכנה לה נפשי *multum* (ſup. temporis) *incola fuit anima mea*, LXX πολλὰ παρῴκησεν.

Vid. Lex. Talmud. Buxtorf. pag. 1274.

Solus veterum Chaldæus interpres משך *Meſech* pro populo accepit. Quem auidè ſequuti Hebræi poſteriores, nomine משך *Meſech* Tuſciam, id eſt Italiam & Romanorum imperium intelligunt, vt nomine קדר *Kedar* Saracenicum & Turcicum. Itaque his verbis agi volunt de captiuitate ſuâ inter Chriſtianos & Turcas. Ac ſi dixerit Propheta locutus ſub perſonâ Iudæorum, quos hodie miſeræ ſeruitutis iugum opprimit: Hei mihi quod peregrinatus ſum in ditione Chriſtianorum, & habitaui cum Iſmaëlitis, id eſt Turcis & Saracenis. Sed è Iudæis Kimchium puduit huius commenti; Is itaque משך ad temporis diuturnitatem referens verba Pſaltis ſic παραφράζει, *Hei mihi* שנמשכה *quod protracta eſt captiuitas mea valde.*

Tamen dato non conceſſo משך *Meſech* in verbis Dauidis, proprium eſſe loci nomen, non ſtatim ſequetur locum eundem deſignari cum illo *Meſech* qui cum Tubal ſemper iungitur. Neque id probabit aduerſarius, niſi prius ſubuerterit quæcunque à nobis diſputata ſunt de vero ſitu Tubal & Meſech. Potuit inter Arabes Kedarenos ſiue Scenitas locus aliquis vocari משך *Meſech*, non à Meſecho filio Iaphet, ſed à pellibus quibus tentoria obtegebantur. Chaldæis certè & Syris משך *meſach*, & Arabibus מסך *meſech* eſt pellis, vnde Græcorum μέσκος, pro vellere vel pelle quâuis. Heſychius ex Nicandro: Μέσκος, κώδιον, δέρμα, Νίκανδρος. Atque eô alludit nomen *Maſchanes* vrbis Scenitarum Arabum, de quâ Quadratus in Parthicis. Stephanus: Μασκάνη πόλις περὶ τῆς Σκηνιτῶν Ἀράβων. Κυάδρατος ὀγδόῳ Παρθικῶν. Niſi *Maſchanen* quis malit eſſe Arabicum מסכן *Maſchan*, id eſt ſcena, tabernaculum; vt ſit eadem cum Scenis vrbe Scenitarum Arabum quam deſcribit Strabo lib.16. Quæ ratio nominis סכות *Succoth* oppidi in tribu Iudâ Gen.33.17. vbi LXX Σκηναί. Sic in Ægypto *Scenæ Mandrorum*, *Scenæ Veteranorum*, *Scenæ Extrage*, vel vt alij *Scena Sexta Geraſa*, totidem vrbium nomina.

Sunt & alia Scripturæ loca quæ ad hunc ipſum populum perperam referuntur. Sic de equis è terrâ Meſech tanquam præſtantiſſimis agi putat Aben-Ezra in his Ieremiæ verbis סוסים מיזנים משכים היו, quæ ita interpretatur, *ſunt vt equi Meſechæi bene paſti*, id eſt, inquit, *oriundi è Meſech, vnde veniunt fortes equi qui fremunt & appetunt fœminam*. Meſech porro, ſi credimus, eſt Italiæ Tuſcia. Sed ibi משכים plane aliud, nempe qui mane ſurgit, vt Oſ. 6. 4. טל משכים *ros matutinus*, non *ros Moſchorum*. Itaque Pro-

Kimch. in Lex. rad. משך Ierem. 5. 8.

A phetæ verba ſic ſonant, *vt equi bene paſti cùm mane ſurgunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui adhinniunt.* Ita Selomo & Kimchius rectè ex mente Prophetæ. In loco facili mirum eſt ceſpitaſſe tot interpretes. Vocem Hebræam משכים *maſchim* Septuaginta ſecurè prætereunt: Græcorum alij reddunt ἕλκοντες *trahentes* (ac ſi eſſet מושכים *moſechim*) *Vt oſtendatur,* inquit Hieronymus in hunc locum, *magnitudo genitalium.* Proinde explicat *emiſſarios.* Chaldæus אחרין *tardantes;* nullo ſenſu. Sic habent exemplaria quotquot videre mihi contigit. Sed nullus dubito quin legendum ſit שחרין id eſt mane quærentes, vt reſpondeat Hebræo משכים.

Rurſus agitur de gente Meſech Eſaïæ 66. 19. ſi ſequimur Seniores qui
B habent Λοὺδ καὶ Μοσὸχ *Lud & Moſoch* pro Hebræis לוד משכי קשת *Ludæi trahentes arcum*, id eſt *tendentes* דרכי vt explicat Ieremias cap. 46. verſ. 9. Ita 1. Regum 22.34. ואיש משך בקשת *et vir traxit in arcu*, id eſt tetendit arcum, vel iaculatus eſt arcu. Quod cum palam ſit Ludæis non Moſchis tribui; vt ſuo loco pluribus explicabimus, tamen inde multi colligunt ab arcûs tenſione Moſchis fuiſſe nomen. At ex Herodoto diſcere eſt Moſchos pro armis arcus non habuiſſe, ſed ἀσπίδας καὶ αἰχμὰς σμικρὰς, λόγχαι γὰρ ἐπῆσαν μεγάλαι *ſcuta & haſtilia breuia, quibus inerant longi mucrones.* Sic in Xenophonte Chalybum his proximorum arma non arcus neque ſagittæ, ſed haſta longa
C cubitorum decem & quinque, & μαχαίριον gladiolus de zonâ pendens ὅσον ξυήλη Λακωνική *vt harpe Laconica.* Probo vocabulorum origines quæ hiſtoriam aſtruunt, non quæ deſtruunt. Multo abſurdius Stukius in Arrianum Moſchorum originem ad Moſchum refert Sidonium Philoſophum quem de atomis diſputaſſe volunt Poſidonius & Strabo ante Troiani belli tempora. Quid quod Moſchum Sidonium è ſtirpe Chanaan eundem eſſe vult cum Moſoch filio Iaphet? Ego vt dicam quod res eſt, non puto Meſech nomen eſſe ſingularis hominis, ſed populi vel terræ quæ משך dicta ſit à longo tractu montium. Sic Pſ. 126. 6. *Dauid dixit* משך הזרע *tractum ſeminis* propter ſulci longitudinem in quem ſemen tractim ſpargitur, vt habetur Amos 9. 13. Huic coniecturæ facilius aſſentietur, qui in Ptolemæi tabulis
D inſpexerit quam longo tractu ferantur Moſchici montes ab intimâ Iberiâ vſque ad Pontum Cappadocicum. Et fortaſſe non abſimili de cauſa Ægyptij vocantur גוי ממשך *gens tracta* vel in longum extenſa Eſ. 18. 2. Nam ſupra Delta Ægyptus tota in longitudinem patet vſque ad Æthiopiæ fines.

Lib. 7. c. 77.

Xenoph. Cyr. min. lib. 4.

Strab. l. 16.

Gentem Tubal nemo non videt in illius tranſiiſſe nomen cuius artem intermortuam prima poſt diluuium exſuſcitauit. Tubalkainum intelligo de quô Gen. 4. 22. Nec leue ſupereſt veſtigium vetuſtæ rei, in eô quod iam diximus, Arabes gentis illius priſcô nomine *Tubal* hodieque vocare ſquamam ferri & æris. Auicenna lib. 2. capite חדיר id eſt de ferro ותובאל אלסאבורקאן קריב מן תובאל אלנחאס *& thubal Aſſaburchan accedit ad thubal æris*, id eſt
E ſquama chalybis fere eiuſdem eſt virtutis cuius eſt ſquama æris. *Saburchan* eſt chalybs naturalis vt פולאד *phulad* chalybs artificialis. Hæc Auicennæ verba reſpondent his Dioſcoridis quæ Plinius non intellexit: Λεπίδος δὲ στομώματος δύναμις ἐστιν αὐτὴ τῇ τοῦ χαλκοῦ λεπίδι. Vide Cl. Salmaſium in Solinum pag. 1084.

A

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Magog מגוג

Magog alij aliter, Ioſephus, Euſtathius, Hieronymus & Theodoretus optimè Scythas reddunt, nempe qui ſunt circa Caucaſum. In loco Ezech. 38.2. ראש *Rhos* vel appellatiuum eſt vel proprium. Si prius, Gog in terrâ Magog dicetur eſſe princeps capitis, id eſt initij Meſech & Tubal, vel terræ Scythiæ quæ inde incipit vnde deſinit *Meſech* & *Tubal*. Huius locutionis plura exempla. A Gog dici Καύκασον quaſi *Goghaſan* Gogi munimentũ, & Armeniæ *Gogarenem*. At ſi *Rhos* ſit proprium, vt Græci reddunt; ſenſus erit *Gog*, id eſt Scythas *incolas terræ Magog*, id eſt Scythiæ, inſuper fuiſſe principes terrarum *Rhos*, *Meſech & Tubal*. *Rhos* loci nomen negat eſſe Hieronymus, quia aliunde eſt ignotum. Sed multa alia habet locorum nomina idem Ezechiel æquè ignota. Arabibus *Rhos* eſt Araxes. De eo locus Nubienſis Geographi explicatus & emendatus. Et in Gorjonide *Rhoſſi* habitant circa Cyrum Araxi vicinum. Scythas olim & Sacas imperium ſuum eôvſque promouiſſe; Et primum habitaſſe circa Araxem. A *Rhos* & *Meſech*, id eſt *Rhoſſis* & *Moſchis* deſcendiſſe *Ruſſos* & *Moſcouitas*. *Rhos* appellari Tauricam Cherſoneſum. *Rhoxalani* vnde dicti. Eorum ſedes. *Magyni* dicti à Magog. Equi & equites Gog & Magog Ezech. 38. 3. 4.15. id eſt Scytharum qui ſemper in equis. Eorum arcus Ezech. 39. 3. ἱπποτοξόται. Scythæ ſagittarij. *Scutten* iaculari Germanicè. Arimaſpi cur vnoculi. Amazones vnde dictæ. Mulieres Scythicæ quam bellicoſæ. Duellum apud Sacas inter futuros coniuges. Equites Gog induti מכלל id eſt cataphracti. Scytharũ equites αὐτοτελεῖς. Perſarum equites cur *clibanarij* dicti. Κλίβανον pro thorace apud Græcos recentiores. Vocem eſſe Perſicam & Chaldaicam. גלבא *galba* ferri ſquama Chald. שרין גלבין *lorica ſquamata*. Aruch & Elias notati. *Galba* vel *gliba* idem quod קלפא *kalpha* & קליפא *klipha*. Inde *glibanar* clibanarius. Clibanariorum loricæ hamatæ & ex ſquamis ſeu laminis ferreis. Vaticinium Ezechielis de excidio gentis Gog & Magog quando impletum non ſatis ſcimus. Ezech. 39. 11. 15. 16. vrbs & vallis ab iis dicta ad Orientem maris, nempe Scythopolis ad ortum lacus Tiberiadis; Ita Chaldæus & Euſebij Chron. Hierapolis vnde dicatur Magog. Magog eſt Prometheus, cuius filius Hierapolim condidit.

B

C

Ambroſ. de fide ad Gratien. lib. 2. c. 4. Hieron. quæſt. in Gen. & præfat. lib. 11. Ezech.

MAgog Ambroſio Gothorum, Euſebio Celtarum & Galatarum, authori Chronici Alexandrini Aquitanorum, Chaldæis Germanorum, Arabibus Tartarorum, Ioſepho, Euſtathio, Hieronymo & Theodoreto Scytharum pater fuit; quod veriſſimum.

Colligitur id ex verbis Ezechielis cap. 38. verſ. 2. *Pone faciem tuam contra Gog in terrâ Magog* נשיא ראש משך ותובל *principem capitis Meſech & Thubal*, vel *principem Rhos, Meſech & Thubal*. Vtramque verſionem verba Hebræa ferre poſſunt. Priorem ſequuntur Chaldæus interpres, Aquila, Hieronymus. Poſteriorem (ἄρχοντα Ῥὼς Μοσὸχ καὶ Θοβὲλ) Septuaginta interpretes, Symmachus, Theodotion & Proclus epiſcopus apud Socratẽ hiſtor. lib. 7. cap. 43. Vtramuis ſequaris noſtrâ nil refert. Quia ex vtrâque videtur ſequi terram Magog eſſe in Scythiâ.

D

Quippe ſi ſtamus priori interpretationi, verborum Ezechielis hic erit ſenſus, Gog incolam terræ Magog in illis imperare locis vnde incipit terra Meſech & Tubal. Notum enim ראש *caput* paſſim apud Hebræos pro initio ſumi. Sic 1. Paralip. 14. 15. cum audieris inceſſum בראשי הבכאים *in capitibus mororum*, id eſt in initiis, non in cacuminibus vt volunt. Neque enim in mororum cacumine quiſquam incedit. Et in Eſaiâ & Nahumo בראש כל חוצות *in capite omnium platearum*, id eſt in principio. Et in ipſo Ezechiele toties ראש דרך *caput viæ* eſt initiũ viæ. In Ieremiâ denique Galaad vocatur ראש הלבנון *caput Libani*, quia Libanus inde incipit vnde deſinit Galaad. Hieronymus de locis: *Galaad mons &c. eſt ad tergum Phœnicis &*

E

Eſ. 51. 20. Nah. 3. 10. Lam. 2. 19. Ez. 16. 25. 31. & 21. 24. & 42. 12. Ier. 22. 6.

A *Arabiæ, collibus Libani copulatus.* Brocardus in deſcriptione terræ Sanctæ. *Vltra Iordanem ſunt varij montes, nempe mons Seir, mons Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamen omnes ſunt vnus mons continuus, niſi quod in diuerſis locis diuerſa ſortitur nomina.* Itaque vt mons Galaad vocatur Libani caput aut initium, quia Libanus ex eô incipit, pari ratione terra Gog, vel quod, idem eſt, terra Magog poterit appellari ראש משך caput ſeu initium *Meſech*, quia terræ continuæ ſunt, & terra *Meſech* incipit à terrâ Magog. Sic terra Gog vel Magog erit Scythiæ pars circa Caucaſum, quam Colchi & Armeni, quorum dialectus erat ſemichaldæa, גוג חסן *Gog-haſan* vocauerint, id eſt Gogi munimen-
B tum, atque inde Græci Καύκασον, ſono molliore, vt cum pro גמל *gamel* κάμηλον dicunt. Sed & ipſiſſimum nomen Gog integrum Græci ſeruarunt in Γωγαρήνῃ *Gogarene* Iberiæ parte trans Cyrum quam Iberis Armeni ademerunt, vt teſtatur Strabo libro vndecimo. In Stephano *Gogarene* eſt χωρίον μεταξὺ Κόλχων καὶ Ἰβήρων τῶν ἀνατολικῶν *locus inter Colchos & Iberos Orientales.*

Res eôdem recidet, ſi cum LXX ſenioribus ראש R*hos* ſumamus pro nomine populi vel regionis. Quod quidem negat Hieronymus, ſed argumento non ſatis certo: *Nec in Geneſi*, inquit, *nec in alio Scripturæ loco,*
C *nec in Ioſepho quidem, qui omnia Hebraicarum* (malim Hebraica) *gentium in primo antiquitatum libro exponit nomina, hanc gentem potuimus inuenire. Ex quô manifeſtum eſt Rhos non gentem ſignificare, ſed caput.* Nempe vir tantus, cum hæc ſcripſit, non cogitabat in illo ipſo Ezechiele multa locorum eſſe nomina quæ alibi nuſquam occurrunt, Putâ [a] *Chebar*, [b] *Gammadim*, [c] *Chelmad*, [d] *Chub*, [e] *Chetlon*, [f] *Sibraim* &c. Itaque etiamſi R*hos* nec in Ioſepho, nec in aliis extet Scripturæ locis, tamen nihil obſtat quominus poſſit eſſe loci nomen. Et mihi quidem *Rhos* videtur eſſe Armeniæ fluuius Araxes & Araxene regio. a Ezech. 1. 1. &c. b Ezech. 27. 11. c Ez. 27. 23. d Ezech. 30. 5. e Ezech. 47. 15. f Ezech. 47. 1[illegible]

Arabicè ſaltem conſtat in Geogr. Nub. R*hos* vocari Araxem: *In Armenia*, inquit, *duo ſunt fluuij magni nominis, nempe* נהר אלרס ונהר אלכר *fluuius Rhos* Clim. 5. part. 6.
D *& fluuius* Kor (id eſt Araxes & Cyrus) *ambo ex occaſu ad ortum labentes, & quidem fluuius* (Cyrus) *qui magnus eſt & nauiger, oritur prope montem* (Caucaſum) *Et excurrens ad Tiflis* (Zaliſſam Ptolem.) *indeque tendens ad fines Hanua &* סמכון *Samcun* (vno puncto addito quo Arabicè N & T differunt, legerim *Samcut* potius, vt ſit Ptolemæi Σαγγοῦτα *Sanguta*) *confluit cum flumine* R*hos* (Araxe) *& exit in mare* אלחזר *Chozar* (Caſpium.) *Similiter flumen Rhos* (Araxes) *eſt magnum valde: Egreditur ex partibus* ארמניה אלדאחלה *Armeniæ interioris* [non *minoris*, vt habet Latina verſio] *è Calicala.* [Turcis Carachala, id eſt nigrum caſtellum] Cætera ibi vide & confer cum Itinerario Guillielmi de Rubruquis cap. 49.

E Ex his cum conſtet plus ſatis R*hos* eſſe fluuium Araxem, eſt & cur putem accolas eôdem nomine appellari. In Ioſepho Bengorjon hæc legere eſt capite primo Venetæ editionis: רוסי חונים על נהר בירא [lege כירא] השופך בים ▭ גורגאן R*hoſſi habitant ad fluuium Cyrum qui defluit in mare Georgian, id eſt Caſpium.* Cyrum pro Araxe dixit, quia ſunt vicini amnes, quique

adeo confluentes vno, & eodem oſtio in mare Caſpium exeunt. Et ad vtrumque Rhoſſi habitant in regione interamni quæ Græcorum eſt Araxene. A

Ex iſtâ interpretatione, verborum Ezechielis hæc erit paraphraſis: *Pone faciem tuam contra Gog*, obfirma vultum tuum ad prophetandum contra regem Scytharum, *in terrâ Magog*, qui regni ſedem habet in Scythiâ prope Caucaſum: *Principem Rhos*, *Meſech & Tubal*, principem Armeniæ Araxenæ, Moſchicæ, & Tibareniæ, regionum contiguarum quæ tum erant Scythici iuris. Scythas enim vel Sacas, quod idem eſt, imperij ſui limites eô vſque promouiſſe diſertis verbis teſtatur Strabo lib. 11. Σάκαι, inquit, τῆς Ἀρμενίας κατεκτήσαντο τὴν ἀρίστην γῆν, ἣν καὶ ἐπώνυμον ἑαυτῶν κατέλιπον τὴν Σακασηνὴν, καὶ μέχρι Καππαδοκῶν, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς Εὐξείνῳ, οὓς Ποντικοὺς νῦν καλοῦσι, περιῆλθον. *Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt, quam à ſe Sacaſenam denominarunt, & vſque ad Cappadoces, eos maximè qui Pontici dicuntur, ad mare Euxinum progreſſi ſunt.* Quin Scythæ in Trogo leguntur iuxta Thermodonta conſediſſe. Et Thermodon in Plutarcho de fluuiis ποταμός ἐστι Σκυθίας *fluuius eſt Scythiæ*, in Philoſtrato Scytharum limes. B

Iuſtin. l. 2. De vitâ Apollin. l. 7. cap. 17.

Nec deſunt qui Scytharum circa Araxem ſedem antiquiſſimam fuiſſe volunt. Ita habetur in Herodoto: Σκύθας τοὺς Νομάδας οἰκέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων, οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν Κιμμερίην *Scythas Nomades qui Aſiam incolunt, cum à Maſſagetis bello vexarentur, Araxe traiecto in Cimmeriam abiiſſe.* Cimmeriam id eſt Scythiam. Scythia enim dici cœpit poſtquam Cimmeriis pulſis Scythæ illam occupauerunt. Id ipſum multo expreſſius docet Diodorus libro ſecundo: τὸ μὲν οὖν πρῶτον [οἱ Σκύθαι] παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ὀλίγοι κατῴκουν παντελῶς καὶ διὰ τὴν ἀδοξίαν καταφρονούμενοι *Scythæ primum iuxta Araxem amnem pauci habitarunt, & propter ignobilitatem deſpecti.* Sequitur montanos Scythas inde vſque ad Caucaſum eſſe progreſſos: Campeſtres verò vſque ad Mæotidem paludem, & Tanaim, & Septentrionalem Oceanum. C

Credibile eſt ex ראש *Rhos* & משך *Meſech*, id eſt Rhoſſis & Moſchis, vicinis populis circa Araxem de quibus Ezechiel, deſcendiſſe Ruſſos & Moſcouitas, gentes in Europæâ Scythiâ celeberrimas, quæque latiſſimè patent. Ruſſi tranſmiſſô Araxe videntur primò occupaſſe Tauricam Cherſoneſum, & de ſuo nomine R*hos* appellaſſe. Tauri enim ſic nominantur apud Tzetzem, Cedrenum, Curopalatem. Tzetze nihil eſt expreſſius: D

Chil. 11. hiſt. 393.

Ταῦροι, τοῦ γένους τῶν βοῶν οἱ ἄρρενες καλοῦνται.
Ἔστι καὶ γένος Σκυθικὸν, ἐπεὶ δ᾽ ἄδηλον τοῦτο
Σαφέστερον ἐδήλωσα Ταύρους τοὺς Ῥῶς καλέσας.

Tauri generis boum maſculi vocantur. Eſt & genus Scythicum. Quia autem hoc obſcurum eſt, clarius indicaui, Tauros vocari gentes Rhos. Tzetzis æuo ſcilicet notius erat nomen *Rhos* quam Taurorum. Vnde eſt quod Ταυρογλυφὲς ibidem exponit Ῥωσογλυφές. Itaque in Scytharum cenſu ab eôdem alibi ponuntur οἱ Ῥῶς: Et ex anonymo poëta, citatur hiſt. 396. E

Τέταρτον οὖν Ῥῶς ἀλλὰ τῷ γένει Μυσός.

A *Quarto è Myſorum gentibus Rhos non erat.*

Geographi quidem veteres Tauros nuſquam ita nominant. Tamen hoc nomen non eſſe hodie & heri natum docet vox compoſita R*oxalani* apud Plinium. *Hamaxobij*, inquit, *aut Aorſi, alias Scythæ degeneres & à ſeruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Rhoxalani.* Rhoxalanorum enim nomen conflatum eſſe nemo non videt ex ראש *Rhos* vel R*hox* & *Alanis*. Tanquam ex vtroque mixtis populis, quod vel ex ſitu patet. Nam inter Tauros & Alanos medij ſunt Rhoxalani circa paludem Mæotidem. Ptolemæus lib. 3. cap. 5. Καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος, Ἰάζυγες, καὶ Ῥωξολανοί, καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἵ τε Ἀμαξόβιοι, καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι *Et per totum Mæo-* B *tidis latus, Iazyges & Rhoxolani* [Rhoxalani] *& iis interiores Hamaxobij & Alauni* [Alani] *Scythæ*. Plura de illorum ſitu vide apud Iornandem c. 36. A Roxalaniâ Ruſſiam dici aſſerit Matthias à Michou de Sarmatiâ Europæâ lib. 2. cap. 1. Circa eadem loca Magynorum fuit ſedes, quos inter Scythiæ populos verſus Thraciam & Tanaim Tibullus ita recenſet in Panegyrico ad Meſſalam: *Plin. lib. 4. cap. 12.*

Quaque Hebrus Tanaiſque Getas rigat atque Magynos.

Porro vt ex *Ros* & *Meſech* *Ruſſi* & *Moſcouitæ*. Ita *Magyni* à *Magog* videntur traxiſſe nomen.

C Pergit Propheta verſ. 3. & 4. eiuſdem cap. 38. *Ecce me contra te ô Gog* &c. *Educam te & omnes copias tuas, equos & equites* &c. Et verſ. 15. *Nonne venies è locô tuô, à partibus Aquilonis, tu & populi multi tecum inſidentes equis omnes* &c. Nempe Scythis etiam in plenâ pace id in more fuit vt ſemper equis vectarentur. Hippocrates libro de aquis & locis de Scythis ita loquitur: ὑπὸ τῶν ἵππων ἀεὶ κοπτόμενοι ἀσθενέες γίγνονται ἐς τὴν μίξιν *ex equitatione ſemper defeſſi imbecilli fiunt ad coitum.* Item: ὑπὸ τῆς ἱππασίης αὐτέους κέδματα λαμβάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσὶν *ab equitatione ipſos corripiunt articulorum dolores, quia pedes ipſorum ſemper ab equis propendent.*

Nec temerè id prætereundum ex eiuſdem prophetæ cap. 39. verſ. 3. *Ex-* D *cutiam arcum tuum è manu ſiniſtrâ tuâ, & ſagittas è dextrâ tuâ deiiciam.* Nam Scytharum arma perpetua ſagittæ & arcus. Ideo Scytharum equites vocantur ἱπποτοξόται *hippotoxotæ* ab Herodoto & Luciano. Nempe à teneris iaculari aſſueuerant etiam κινούμενοι ἀφ' ἵππων *dum ab equis mouebantur*: Idque tantâ peritiâ, vt rarò à ſcopo aberrarent. Vnde eſt quod in Plutarchi Sympoſio dicit Anacharſis animalia Dei motionibus nõ minus obſequi ἢ Σκύθαις τόξα, λύραι δὲ Ἕλλησι καὶ αὐλοὶ συμπαθοῦσιν *quàm Scythis arcus, lyræq; Græcis et tibiæ obſequuntur.* Et apud Herodotum Medię rex Cyaxares filiũ ſuũ Scythis cõmittit, vt ab iis addiſcat τὴν τέχνην τῶν τόξων ſupp. χρωμένων, *artem arcu iaculandi*. Et in Cteſiæ Perſicis Darius & Scytharces, hic Scytharũ rex, E ille Perſarum, ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα, ἐπικρατέστερον δ' ἦν τὸ τῶν Σκυθῶν *arcus ſibi miſere mutuo, ſed Scythicus præualebat*, quod Darium ita perculit vt fugâ ſibi conſuluerit. Eô Scytharum nomen multi reuocant, quia Germanis *ſcutten* ſunt iaculatores. Quomodo Scytharum pars Scythicâ voce Arimaſpi, id eſt coclites vel vnoculi dicuntur, διότι τοξιμώτατοι ὄντες ἐπιμύ-

Herod. l. 4 c. 46. Lucian. in Toxari & in Hermot.

lib. 1. c. 73.

Euſtath. in Dion. verſ.3. Ex Herod. 3. 116. & 4. 27. Euſtat. in Dionyſ. verſ. 828. Iuſtin. l. 2.

A ὅτι τὸ ἐπερνόφθαλμον, διὰ τὸ πρὸς βολὴν εὔστοχον *quia cum ſint iaculandi periti-tiſſimi, altero oculo conniuent, vt colliment rectius.* Et Amazonum nomen tractum eſt ab alterius mammæ iacturâ: ἐπεκαίοντο γὰρ βρεφόθεν τὸν δεξίον μαζὸν, ὡς ἂν μὴ ἐπικωλύῃ τὴν τοξείαν *dexteram quippe mammam ab infantiâ inurebant, ne ſagittarum iactum impediret.* Quod fabuloſum non eſſe prorſus colligere eſt ex Platone cuius verba ſunt de legibus lib. 7. οἶδα ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσι τῶν περὶ τὸν Πόντον, ἃς Σαυρομάτιδας καλοῦσιν, αἷς οὐχ ἵππων μόνον, ἀλλὰ καὶ τόξων καὶ τῶν ἄλλων ὅπλων κοινωνία καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἴση προστεταγμένη, ἴσως ἀσκεῖται *noui circa Pontum innumeras eſſe mulierum myriadas, Sauromatidas dictas, quibus non equorum modo ſed & arcuum & reliquorum armorum communis cum viris exercitatio ſit inſtituta:* Sed & de iiſdem B
hæc habet Hippocrates vbi ſupra: τούτων αἱ γυναῖκες ἱππάζονταί τε καὶ τοξεύουσι, καὶ ἀκοντίζουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ μάχονται τοῖς πολεμίοις, ἕως ἂν παρθένοι ἔωσιν· οὐκ ἀποπαρθενεύονται δὲ, μέχρις ἂν τῶν πολεμίων τρεῖς ἀποκτείνωσι *horum autem mulieres equitant & arcu vtuntur, & iaculantur ex equis, & cum hoſtibus congrediuntur, quandiu ſunt virgines, neque viris copulantur, priuſquam tres ex hoſtibus confecerint.* Et paulo poſt: τὸν δεξίον δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσι, παιδίοις γὰρ ἐοῦσιν ἔτι νηπίοις, αἱ μητέρες χάλκεον τετεχνημένον ἐπ' αὐτῷ τούτῳ διάπυρον ποιέουσαι, πρὸς τὸν μαζὸν τιθέασι τὸν δεξιὸν, καὶ ἐπικαίεται *dexteram autem mammam non habent; Puellis enim adhuc infantibus matres æneum inſtrumentum in hunc* C
vſum paratum igne candefacientes, dextræ mammæ applicant, & exuritur. Hæc Plato & Hippocrates in re ſeriâ de Scythis ſui temporis. Neque aliter

Ap. Stob. Serm. 5.

Nicolaus Damaſcenus in libro de moribus gentium, vbi de Galactophagis: Μάχιμοι δ' οὐχ ἧττον αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἢ οἱ ἄνδρες, καὶ συμπολεμοῦσιν αὐτοῖς ὅταν δέῃ *non minus pugnaces viris ſunt eorum mulieres, & cum viris bellum ineunt ſi res poſtulat.* Et vbi de Sauromatis: Παρθένον δὲ οὐ πρότερον συνοικίζουσι πρὸς γάμον πρὶν ἂν πολέμιον ἄνδρα κτείνῃ *virginem ad nuptias non admittunt, antequam aliquem ex hoſtibus interfecerit.* Et Ælianus Var. lib. 12 cap. 38. Cum apud Sacas quis puellam ducturus eſt, μονομαχεῖ τῇ παιδίσκῃ, vt penes victorem ſit imperium. Sed & apud Tzetzem chil. 13. hiſt. 451. Sacarum mulieres συμμάχονται τοῖς ἀνδράσιν. Et Maſſagetides, D

Σὺν τοῖς ἀνδράσι τοῖς αὐτῶν τὰς μάχας ἐκαρτέρουν

Et vt de Thomiri taceam, Turgataûs Mæotidis & Amages Sauromatidis ἀνδραγαθήματα nota ſunt ex Polyæno lib. 8. Stratag. Mela etiam conſulendus lib. 1. cap. 21. & lib. 3. cap. 4. vbi de Sarmatiâ.

Etiam id obſeruandum in exercitu Magog cenſeri equites לבושי מכלל *indutos perfectione*, vel vt Chaldæus לבושי גמיר *veſtitos penitus*. Kimchius interpretatur *inſtructos omni genere armorum.* LXX, ἐνδεδυμένους θώρακας; & vulgatus, *veſtitos loricis*. Non malè: Nam intelligitur lorica cataphractorum, quæ à collo ad genua vſque demittitur. Atque ita οὐ τὰ στέρνα μόνον,

Aethiop. hiſt. lib. 9.

ἀλλὰ καὶ σῶμα τὸ ἄλλο ἅπαν τεθωράκισται, vt habetur in Heliodoro. An hi ſunt E
Scytharum equites quos apud Lucianũ Toxaris appellat ἱππέας αὐτοτελεῖς, vbi interpres vir doctiſſimus *equites ad plenum inſtructos?* Non deerunt qui ſic accipiant. Tamen iis accedo potius quibus equites αὐτοτελεῖς ii dicuntur qui ſuo ſumptu viuunt, quales *voluntarij* quos vocant, qui

ſponte

A ſponte dant militiæ nomen nullo ſtipendio adſtricti.

Libet hîc docere obiter, quod doctiſſimos fugit hactenus, abſit inuidia dicto, cur cataphracti Perſarum equites dicti ſint *clibanarij*. Sunt qui vocem peregrinam Romanâ ciuitate donant, vt author Gloſſarij nomici: Κλιβανάριοι, inquit, ὁλοσίδηροι: Κλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσι *Clibanarij, plane ferrei: Romani enim clibana vocant ferrea integumenta.* Alij ex Græco ſermone *clibanarios* quaſi thoracatos dici volunt; quia κλίβανον vel κλιβάνιον apud Græcos recentiores pro thorace ſumitur. Sic in Achmete κλιβάνιον μονομερὲς *thorax ſimplex*; κλιβάνιον πολυμερὲς καὶ πολύτμητον *thorax multiplex & multifidus*. Et in Codino de officiis aulæ Conſtan- B tinop. Φοροῦντες καὶ ἐπάνω κλίβανα ἠερίνεα *ferentes etiam ſupernè loricas coloris aërij*. Et in Leonis Tacticis: Εἰ δυνατὸν δὲ καὶ θώρακας ἔχειν οἵτινες καλοῦνται νῦν κλιβάνια *Si fieri poteſt vt etiam thoracas habeant qui nunc vocantur clibania.* Et quod maximè ad rem facit, his clibaniis veteres armaſſe dicit equitem cataphractum. Verba ſunt: ὥπλιζον τὸν μὲν καταφράκτην καβαλλάριον πάντοθεν, αὐτόν τε, καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ τὸν μὲν ἄνδρα λωρικίοις καὶ κλιβανίοις ἢ σιδηροῖς, ἢ ἐκ κεράτων ἐπιπλεγμένοις *armabant quidem equitem cataphractum vndique, et ipſum et equum illius, & virum quidem loricis et clibaniis aut ferreis aut ex cornibus intextis*. Et paulo poſt: καὶ τοὺς τραχήλους τῶν ἵππων διὰ κλιβανίων, ἢ C λωρικίων, ἢ ἄλλης ὕλης κατέσκεπον *et colla equorum clibaniis aut loricis, aut alia materia integebant.* Itaque ab illis clibanis vel clibaniis clibanarios dici cataphractos equites valde veriſſimile eſt. Nondum tamen res eſt confecta: cum κλίβανον vel κλιβάνιον ſit vox barbara, quam ignorarunt Græci veteres. Itaque Romani agnoſcunt *clibanarij* vocabulum à Perſis ſe accepiſſe. Alexander Seuerus apud Lampridium: *Cataphractarios, quos Perſæ clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus*. Ammianus lib. 16. *Sparſique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Perſæ.* Nempe Chaldæis qui tum erant ſub imperio Perſarum גלבא *galba* eſt ferri ſquama ſeu lamina. Hinc 1. Sam. 17. 5. vbi textus Hebræus habet שריון קשקשים Græci θώρακα ἁλυσιδωτόν, Vulgatus *loricam ſquamatam*, legitur in verſione Chaldaicâ D שרין גלבין *ſirjan galbin*. Baal Aruc & Elias perperam legunt גלכין *galcin*. His impoſuit ſimilitudo literarum ב *beth* & כ *caph*. Kimchius item in notis ait גלכין legi per *caph*; ſed monet continuo poſt ſe reperiſſe גלבין *galbin* in quibuſdam exemplaribus. Quæ ſcriptura hodie obtinet, & haud dubiè vera eſt. Quia mutatis literis homogeneis גלבא *galba* idem eſt quod קלפא *kalpha*, quâ voce pro ſquamâ paſſim vtuntur Chaldæi & Syri ſcriptores. Vnde magiſtris Hebræorum שריון קליפא *ſirjon kelipha* eſt lorica ſquamata. Ita citantur apud Kimchium. Itaque id ipſum ſignificabit שריון גליבה *ſirjon geliba* vel גלבנה *gilbana*; vnde גלבנר *gilbanar* (formæ פיילר *phialar* vel סנדלר *ſandalar*) erit *clibanarius*. Nihil verius hâc coniecturâ. Veteres enim diſertè E ſcribunt clibanariorum loricas fuiſſe ex ſquamis vel laminis conſertas, ne motus impediretur. Ammianus vbi ſupra: *Cataphracti equites quos clibanarios dictitant Perſæ, thoracum muniti tegminibus, et limbis ferreis cincti, vt Praxitelis manu polita crederes ſimulachra, non viros quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant.* Nota hæc verba lami-

Onirocrit. cap. 156.

cap. 5. §. 49.

cap. 6. §. 4.

Ibid. 31.

vid. Chald. Leuit. 11. 9. 10. 12. Deut. 14. 9. 10. & Syr. Act. 9. 18.

l.9.hiſt. Æthiop. *narum circuli tenues*, id eſt גלבין *galbin.* Sed Heliodorus multo expreſſius in elegantiſſimâ illâ deſcriptione Perſarum cataphractorum: ἐργασία δὲ τοῦ θώρακος τοιάδε. σκυτάλας χαλκᾶς τε καὶ σιδηρᾶς ὅσον σπιθαμιαίας πάντοθεν εἰς σχῆμα τετράγωνον ἐλάσαντες, καὶ ἄλλην ἐπ᾽ ἄλλην κατ᾽ ἄκρα τὰς πλευρὰς ἐφαρμόζοντες (ὡς τῇ κατωτέρᾳ τὴν ὑπερκειμένην ἀεὶ, καὶ τῇ πλαγίᾳ τὴν παρακειμένην κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιβαίνειν) καὶ ῥαφαῖς ὑπὸ τὰς ἐπιπτυχὰς τὴν συμπλοκὴν ἀγκιστρώσαντες χιτῶνα τινὰ φολιδωτὸν ἀπεργάζονται) *Loricæ autem opificium tale eſt: Laminas æreas & ferreas fere palmares vndiquaque in quadrangulam formam ducentes, & aliam ſuper aliam ad extrema laterum adaptantes (ita vt inferiorem ſuperior, & tranſuerſam adiacens continuâ ſerie ſemper tranſcendat) & ſuturis ſubter commiſſuras texturam connectentes, tunicam quandam ſquamatam efficiunt. Squamatam* id eſt גליבה *geliba* vel גלבנה *gilbana*, vnde clibanarius. Itaque has laminas poëta *ſquamas* appellat Æn. lib. 11.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquamis auroque inſerta tegebat.

In quem locum Seruius: *Cataphractum eum fuiſſe ſignificat.* Et paulo poſt: *ahenas ſquamas, æneas laminas intelligimus.* Non poſſum non addere clibanariorum equitum inſignem deſcriptionem ex lib. 2. Claudiani in Rufinum,

Quos operit formatque chalybs, coniuncta per artem
Flexilis inductis hamatur lamina membris
(Horribilis viſu) credas ſimulacra moueri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis, ferratâ fronte minantur,
Ferratoſque mouent ſecuri vulneris armos.

Sed vt è diuerticulo redeamus in viam; cum vix ex hiſtoriis poſſit colligi quando impleta fuerint Ezechielis vaticinia de excidiô gentium Gog & Magog: Hâc omiſſâ diſputatione, ne cogar diuagari extra limites, ſolum id obſeruabo, prædixiſſe Prophetam verſ.11.15. & 16. capitis 39. fore vt copiis Gog ad orientem maris exciſis, & multis Gogæorum ſeu Scytharum ibi ſepultis, vallis & vrbs proxima nomen ab illis ſortiantur. Nunquid ea eſt Scythopolis, vrbs in Aulone ſeu Scythopolitanâ valle nobilis; ad orientem lacûs Tiberiadis, quem Syri vocant *mare Ginnoſar.* Huic certè coniecturæ plurimum fauet Chaldæus interpres, qui ſic habet verſ.11. *Dabo* לגוג τοῖς *Gog locum commodum in cœmeterium, in valle tranſeuntium, ad orientem maris Ginnoſar.* Et cum Scythopoleos vetus nomen fuerit *Bethſan*, vt ex Ioſepho conſtat, non alia occurrit ratio cur priſco nomine antiquato nouum iſtud ſit ſubſtitutum. Niſi malis credere Scythas à Libero Patre eô fuiſſe deductos, vt ex Plinio perperam colligit Solinus. *Liber pater*, inquit, *condidit hoc oppidum* &c. *Incolæ deerant, è comitibus ſuis Scythas delegit.*

Antiq.l.5 c. 1.& l 6.c.15. & l.12.c 12. & l. 13. c.10. &c.

Me pæne fugerat Euſebij locus Græci Chron. lib. 1. pag. 40. qui videtur ad hanc rem maximè pertinere: Σκύθαι τὴν Παλαιστίνην κατέδραμον, καὶ τὴν Βαπὰν (lege Βαισὰν) κατέσχον τὴν ἐξ αὐτῶν κληθεῖσαν Σκυθόπολιν *Scythæ Palæſtinam percurrerunt & Baiſan* (id eſt Bethſan) *occuparunt, quam de ſuo nomine vocarunt Scythopolim.* Sed vnum hîc me malè habet, quod Scytharum

A excurſio ſub Cyaxare, de quâ ibi Euſebius, videtur Ezechielis vaticinium præceſſiſſe aliquot annis.

Scytharum in Syriam expeditionis aliud veſtigium id fuit, quod Syriæ vrbem Bambycen vel Hierapolim (Alep hodie vt multi putant) Syri appellabant *Magog*. Plinius lib. 5. cap. 28. *Cœle habet Apamiam* &c. *Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris verò Magog.* Sed origo huius nominis mihi quidem videtur altius repetenda; nempe ab illo ipſo Magog filio Iapheth à quo Scythæ ſunt oriundi. Magog ſcilicet Hebræorum idem eſt qui Græcorum Prometheus, à cuius filio Deucalione conſecratum fuiſſe Hierapolitanum templum docet Lucianus in libro de Deâ
B Syriâ. Proinde vrbi nomen inditum vel ab ipſo conditore, vel à Syris in conditoris memoriam, qui filius fuiſſe Magog, & è terrâ Magog in Syriam veniſſe credebatur. Plura de hoc argumento habentur capite ſecundo libri primi, quæ non neceſſe eſt hîc repetere.

Vrbis vel regionis *Magog* in Syriâ meminit etiam Rabbi Moſes filius Maimon in *Halicoth therumoth* cap. 1. §. 9. vbi inter Syriæ loca memorantur דמשק ואחלב וחרן ומגבב. Legendum דמשק וחלב וחרן ומגוג, *Damaſcus & Alep & Haran* ſeu Carrhæ & *Magog*. Vnde videtur colligi Magog ſeu Hierapolin & Alep eſſe diuerſa oppida.

C

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

Madai מדי Gen. 10. 2.

Medi non dicti ſunt à Medo Medeæ filio, vt Græci fabulantur, ſed à conditore *Madai*; vel ab Arab. מדי quo ſignificatur terminus. Media etiam vrbis nomen, quæ eſt *Medena*, & articulo præfixo *Hammedena*, hodie *Hamadan*. Ibi Iudæorum quinquaginta millia, illorum reliquiæ quos in Mediam deportauit Salmanaſſar. *Chalach* eſt Ptolemæi Chalacena. *Chabor* ὁ Χαβώρας, *Gozan Gauzania*; Et הרא *Ara*. 1. Par. 5. 26. eſt *Aria*. Vnde Medi Arij dicti, aliis *Ariania* prope Caduſios, id eſt Mediæ pars montana. Fulleri coniectura Caduſios eſſe ex ſtirpe Iudæorum cur parum veriſſimilis. De præſtantiâ Mediæ Polybij locus inſignis. Mediæ caput Ecbatana vrbes omnes alias longe antecellit. Ambitus: Theſauri. Sepulchra Regum.
D Templum Anaitidis. Murorum deſcriptio mirabilis in libro Iudith. Polybio tamen vrbs ἀτείχιςος. Sed arcem ambibant moenia ſeptem alia aliis altiora. Horum ampliſſimum æquabat Athenarum ambitum de quô obiter. Pinnæ gradatim prominentes quibus coloribus diſtinctæ. Inde *Ecbatana* vel *Agbatana* dicta ab אַגְבָּת *agbata* quod ſignificat vario colore diſtingui. Aliæ vocis origines à doctis allatæ hactenus. Regiæ magnificentia incredibilis ex Polybio & Ariſtotele. Ecbatanis dies æſtiuos, vt Suſis hybernos agebat Rex Perſarum. Aelianus notatus. Suſis quam immenſus calor. Regiæ conditor Propheta Daniel creditus. Ideo eius cuſtodia Iudæis ſemper commiſſa. Vrbis varij conditores. Aeuo Semiramidis iam extitiſſe. Regiam à Daniele conditam miratur Ioſephus ſuo æuo adhuc recentem apparuiſſe. Sed vetuſtam illam exciderat Tigranes. Et recentior alius reparauerat. In Iſidoro Characeno quid ſint Ἀδραπάναυτα. Ecbatana in plano fuit, non in monte vt vult Plinius. Et eô ipſô Rhagis opponi in Tobiâ Hebræô. De ſitu plura. Parthorum regia ex Ecbatanis Rhagas tranſlata. Sarmatæ Medorum ſoboles. Sarmatæ Parthi & Medi gentes affines. Sarmatæ quaſi שאר מדי *Sear madai* Medorum reliquiæ.

E

SI Arabem excipias, qui hîc habet מאחאת *Mahat*, quod non capio, Madai מדי Medorum eſſe gentem apud omnes in confeſſo eſt. Quippe pro Medis & Perſis libri Danielis & Eſtheræ paſſim habent פרס ומדי *Paras & Madai*. De Mediæ ſitu dicere nihil neceſſe, quia res eſt notiſſima. Græci

Dan. 5. 28. & 6. 8. 12. 15 & 8. 20. Eſther. 1. 3. 14. 18. 19. & 10. 2

nugantur à Medo Medeæ filio nomen habuiſſe; Cum à conditore מדי di- A
cti ſint, vel ab Arabico מדי terminum ſignificante, quia verſus Orientem Media fuit terminus terrarum quas poſſederunt filij Iapheth. Nemo facilè dixerit quod ſit hodie Mediæ nomen, quia non ſolum nomina, ſed & regionum priſci limites antiquati ſunt. עראק אלעגמי *Irak Alagemi*, id eſt Irak barbara ſeu Perſica latius patet; Et huius portio אלגבאל *Algebal*, id eſt montana regio, anguſtior eſt quam fuit olim Media. Media etiam *Medena* dicta in Sexto Rufo, & 1. Eſdræ 6.2. in verſione Vulgatâ, *Ecbatanis quod eſt caſtrum in Medenâ prouinciâ.* Inde factum vt Media vrbs prouinciæ cognominis, de quâ Trogus lib. 42. & Iſidorus Orig. lib. 15. cap. 1. *Medena* diceretur, & præfixo articulo Hebræo *Hammedena*. Hæc eſt illa המדאן *Ha*- B
Clim. 4. part. 6. *madan* de quâ Geographus Arabs: *Dicimus ſub Algebal vrbes contineri ditioneſque perilluſtres, quarum maximæ ſunt Hamadan, Dainur, Aſba-*
Itiner. p. 96. *han, & Comm.* Et Beniamin Iudæus: *Hæc eſt Madai magna illa vrbs, in quâ ſunt Iudæorum quinquaginta millia.* Reliquiæ, niſi fallor, Iſraëlitarum quos in Mediam deportauerat Salmanaſſar. Nam vt hoc obiter afferam, nullus capio quorſum vel in Colchidem & Iberiam, vel in Armeniam minorem, vel in vltimam Scythiam ij relegentur quos Scriptura dicit expreſsè migraſſe in Aſſyriam & in Medorum vrbes 2. Reg. 17.6. & 18.11. Maximè cum in Aſſyriâ vel Mediæ parte illi vicinâ reperiantur loca quorum C
ſacra hiſtoria meminit, nempe חלח *Chalach*, חבור *Chabor* & גוזן *Gozan*. *Chalach* eſt Ptolemæi *Calachena* ad Aquilonem Aſſyriæ. *Chabor* eſt eiuſdem Ptolemæi ὁ Χαβώρας τὸ ὄρος *mons Chaboras* inter Mediam & Aſſyriam, vbi tabulæ perperam habent *Choatras*. A quô monte ad mare Caſpium euntibus, medio ferè ſpatio occurrit *Gauzania* vrbs, id eſt גוזן *Gozan*, inter duos Cyri alueos; quam regioni & fluuio proximo nomen dediſſe veriſſimile eſt, antequam ibi locorum Perſæ dominarentur, à quibus Cyrus dici cœ-
Ammian. lib. 23. pit iſte amnis, vt vicinus alter Cambyſes, in gratiam Cyri & Cambyſis. Pro Mediâ in Eſdrâ eſt הרא *Hara* 1. Paral. 5.26. Neglectâ aſpiratione Hieronymus legit *Ara*. Nempe Media etiam à Græcis alio nomine *Aria*, & Me-
Herod. l. 7. cap. 62. di *Arij* appellantur. Herodotus in Polymniâ: Μῆδοι δὲ ἄρχοντα παρείχοντο D
Τιγράνην, ἄνδρα Ἀχαιμενίδην. ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι *Medi autem ducem habebãt Tigranem Achæmenidem. Porrò quondã ab omnibus Arij appellabantur.* Pauſanias in Corinthiacis de Medeâ: Παραγενομένη δὲ ἐς τὴν λεγομένην τότε Ἀρείαν, τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκε τὸ ὄνομα καλεῖσθαι Μήδοις ἀπ' αὐτῆς *cum in eam regionem veniſſet quæ tum Aria dicebatur, incolis à ſe Medorum nomen dedit.* Eodem refer quod Apollodoro apud Stephanum Ἀριάνια eſt ἔθνος προσεχὲς τοῖς Καδουσίοις *gens vicina Caduſiis.* Ariania enim idem quod Aria; Et Xenophontis rerum Græc. lib. 2. Θαμνήριοι τῆς Μηδείας, ἐγγὺς Καδουσίων *Thamnerij Mediæ prope Caduſios* ſunt Arij Meridionales, conflatâ voce ex Ariâ vel Ariis & תימן *Theman*, id eſt meridie. Porro Aria eſt הרא. Crediderim E
Haræ nomine propriè ſignificari Mediæ partem, Septentrionem verſus, quam Arabes vocant אלגבאל *Algebal* propter montium continuam ſeriem. Quia הר *har* Hebræis id ipſum eſt quod Arabibus גבל *gebal*, mons nimirum & montana regio. In his porro Mediæ montanis pleroſque fuiſſe aduenas

A Strabo diſertè ſcribit. Verba ſunt: ἡ δὲ προσάρκτιος ὀρεινὴ καὶ τραχεῖα καὶ ψυχρὰ Καδουσίων κατοικία τῶν ὀρεινῶν καὶ Ἀμάρδων, καὶ Ταπύρων, καὶ Κυρτίων, καὶ ἄλλων τοιούτων, οἳ μετανάσται εἰσί *Mediæ pars Aquilonaris montana eſt, & aſpera, & frigida, Caduſiorum montanorum ſedes, & Amardorum, & Tapirorum, & Cyrtiorum, aliorumque id genus qui aduenæ ſunt.* Et Amardos quidem & Cyrtios ex Armeniâ veniſſe in ſequentibus idem docet. Sed Caduſij & Tapyri vnde migrarint nobis reliquit diuinandum. De illis igitur quæri poſſit non immerito, an Iſraëlitarum ſint reliquiæ. Quæ Fulleri eſt ſententia, *qui Caduſios* dici vult, quaſi קדושים *Kedoſim* ſanctos ratione vocationis: Et *Gelas* apud Plinium à Chald. גלא *gela* quod migrare eſt. Et in Fe-
B ſto Auieno *Gerros*, id eſt גרים *gerim* aduenas. Sed fallaci etymo non eſt nitendum. Caduſios & Tapyros non eſſe aduenas patet ex vetuſtiſſimo ſcriptore Cteſiâ, qui vtroſque Nino ſubiicit. Ἐκυρίευσε, inquit, τῆς τε Καδουσίων χώρας καὶ Ταπύρων *Imperauit Cadduſiorum regioni & Tapyrorum.* Narrat idem Cadduſiorum bellum ingens cum Artæo vel Arſæo rege Medorum, quem cum octingentis hominum millibus in Caduſios irruentem vicit Parſodes. Inde inter Medos & Caduſios odia & bella perpetua vſque ad Cyrum. Quô imperante, cum Perſarum iugum volentes ſubiiſſent, & denuo rebellaſſent ſub Artaxerxe Longimano, is expeditionem
C in illos ſuſcipiens, trecentorum millium peditum & decem mille equitum exercitu inſtructus; re tamen infectâ rediiſſet, niſi duos Caduſiorum reges dolo circumueniſſet Tiribazus. Vide Plutarchum in Artaxerxe.

Diod. l. 3. pag. 64.

Ibid. p. 84.

Xenoph. Plutarch. in Artax. Appian. Parth.

De præſtantiâ Mediæ veteres multa recenſent: ſed nemo meliora Polybio, qui vt Molonem Mediæ Satrapam terribilem fuiſſe doceat διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας *propter dominatus quem obtinebat magnitudinem*, hæc de Mediâ ſcribit hiſtoriarum lib. 5. τά τε γὰρ ἱπποφόρβια πάντα τὰ βασιλικὰ Μήδοις ἐγκεχείρισται. σίτου τε καὶ θρεμμάτων πλῆθος ἀναρίθμητον παρ' αὐτοῖς ἐστι. περί γε μὲν τῆς ὀχυρότητος, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας, οὐδ' ἂν εἰπεῖν δύναιτ' ἀξίως οὐδείς. ἡ γὰρ Μηδία κεῖται μὲν περὶ μέσην τὴν Ἀσίαν. διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν
D εἰς ὕψος ἀνάτασιν, πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπων ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη *equorum enim armenta regia omnia ſunt in manu Medorum* [in Niſæo ſc. campo, in quo equorum quindecim vel ſedecim myriades pauiſſe ferunt] *deinde frumenti & pecoris infinita quædam apud illos eſt copia. De munitione verò & magnitudine regionis pro argumenti dignitate nemo dixerit. Sita enim eſt Media in Aſiæ meditullio. Et ſi hanc partem cum cæteris contendas & amplitudine ſpatij, & altitudine montium quibus cingitur, omnibus Aſiæ locis eam præſtare deprehendes.* Similis eſt locus lib. 10. ἔστι τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιοχρεωτάτη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστειῶν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων *Prouinciarum Aſiæ opulentiſſima eſt Media, cum propter regionis magnitudinem, tum propter*
E *copiam & præſtantiam quà virorum, quà equorum.*

Mediæ caput erant Ecbatana, quæ eidem Polybio lib. 10. videntur πλούτῳ καὶ τῇ τῆς κατασκευῆς πολυτελείᾳ μέγα τι παρὰ τὰς ἄλλας διενηνοχέναι πόλεις *vrbes omnes alias opibus & operum magnificentiâ longo ſuperaſſe interuallo.* Diodorus lib. 17. ambitum conſtare dicit ſtadiis CCL, & in eâ haberi θησαυροὺς

πολλῶν χρημάτων. Ecbatanis ſcilicet fuit θησαυροφυλάκιον, vt author eſt Iſidorus Characenus. Sed ſepulchra Regum, & templum Anaitidis eandem vrbem non parum nobilitarunt. A

Muri ſic deſcribuntur libri Iudith cap. I. iuxta Græcam editionem, à quâ vulgata differt nonnihil: ᾠκοδόμησεν ἐπ' Ἐκβατάνων κύκλῳ τείχη ἐκ λίθων λελαξευμένων εἰς πλάτος πηχῶν τριῶν, εἰς μῆκος πηχῶν ἕξ. Καὶ ἐποίησε τὸ ὕψος τοῦ τείχους πηχῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ πηχῶν πεντήκοντα. Καὶ τοὺς πύργους αὐτοῦ ἔστησεν ἐπὶ τ πύλαις αὐτῆς πηχῶν ἑκατόν. Καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς ἐθεμελίωσεν εἰς πήχεις ἑξήκοντα, καὶ ἐποίησε τὰς πύλας αὐτῆς πύλας διεγειρομένας εἰς ὕψος πηχῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τὸ πλάτος αὐτῶν πήχεις τεσσαράκοντα *ædificauit Ecbatanis circumquaque muros ex lapidibus cæſis in latitudinem cubitorum trium, & in longitudinem cubitorum ſex. Muri item altitudinem fecit cubitorum* LXX, *& latitudinem cubitorum* L. *Et turres* C *cubitorum impoſuit portis eius. Et fundamenti latitudinem extendit vſque ad cubitos* LX: *Et portas eius erexit in altitudinem cubitorum* LXX, *& latitudinem cubitorum* XL. B

Tamen, ſi Polybio credimus, vrbs ipſa erat ἀτείχιστος ſine mœnibus. Sed arcem habuit manufactam θαυμασίως περὶ ὀχυρότητα κατεσκευασμένην *ad firmitatem ad miraculum vſque munitam.* Illam ſcilicet ambibant muri ſeptem ſic conſtituti vt extimus eſſet humillimus, & ſupra illum ſecundus, & ſupra ſecũdum tertius totis pinnis promineret, atque ita gradatim reliqui vſque ad ſeptimum: Adiuuante ipſo loci ſitu vt qui collis eſſet ſenſim aſſurgens: Horum murorum ampliſſimus teſte Herodoto æquabat Athenarum ambitum, quem Thucydides definit ſtadiis CLXXVIII: Dion Chryſoſtomus ſtadiis CC: Ariſtides diei itinere; Dionyſius Halicarnaſſeus cum Româ confert amplitudine, & Plutarchus cum Syracuſis, quarum mœnia ſtadiis CLXXX patuiſſe teſtatur Strabo. Pinnæ murorum quas deſcripſimus gradatim prominentes coloribus diſtinguebãtur. In extimo ſcilicet pinnarũ color erat albus; in ſecundo niger; in tertio purpureus; in quarto cæſius; in quinto ſandaracinus, qui rubor eſt intenſiſſimus: Sandaracha enim illa maximè probatur quæ eſt κατακορὴς πυῤῥὰ καὶ κινναβαρίζουσα τὴν χρόαν *rubra ad ſatietatem & colore cinnabaris.* Sextus denique argento, & ſeptimus auro fulgebant. C D

Herod. l. 1. cap. 98.

Thucyd. lib. 2. Dio orat. 6. Ariſtid. in Panathen. Diõ Halic. l. 4. & 9. Plut. in Niciâ Strab. l. 6. Dioſcor. lib. 5.

Ab hâc colorum varietate putauerim *Ecbatana* dicta, quia Arabicè hodieque אגבתא *agbatha* idipſum ſignificat. Giggeius: אלאגבתא (*alagbatha*) *vario colore diſtinctus fuit.* Hûc facit quod Ecbatana dicebantur ipſa mœnia tot coloribus interſtincta. Herodotus vbi de conditore Dejoce: οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα τε καὶ κρατερὰ, ταῦτα τὰ νῦν Ἐκβάτανα κέκληται *mœnia conſtruxit ampla ſimul & valida, quæ nunc Ecbatana vocantur.* Quid quod Stephanus ex Herodoto pro Ecbatanis legit *Agbatana*, voce quæ merè eſt Arabica, quomodo & multi veteres. Idem Stephanus: Δημήτριος δέ φησιν Ἀγβάτανα διττὰ, τὰ μὲν τῆς Μηδείας, τὰ δὲ τῆς Συρίας. Item: Κτησίας δὲ παρὰ τὴν Περσικῶν τὰ παρὰ Μήδοις Ἀγβάτανα διὰ τοῦ α γράφει. Item: Ἑλλάδιος ἐν τῷ α στοιχείῳ παράγει τὸ ἐθνικὸν Ἀγβαταηνός. Scaliger compoſitam vocem eſſe aſſerit ex ignoto אך *ac* vel אג *ag*, & Chaldaico ביתן *bithan*, quod *palatium* exponit, cum *interius* ſonet potius vt plerique reddunt Eſther. I. 5. Alij Ecbatana volunt E

A à Chaldæis dici אחמתא *achmatha*, pro quô Hieronymus habet *Ecbatanis* Eſdr. 6. 2. Et Græci Ἐκβατάνοις lib. 3. Eſdræ. Tamen אחמתא eſt *ſcrinium*, quomodo & ibi ſumitur. Taceo Fungeri ſomnium in Etymologico trilingui Ecbatana deduci ab עוג *coxit* & בית *domo* & חנה gratioſo.

Prope arcem idem ambitus includebat τὰ βασίλεια regiam domum, quæ ſtadia habuit in circuitu ſeptem. Huius materia è cedro aut cupreſſu. Trabes, lacunaria aut columnæ in porticibus & periſtyliis, laminis partim argenteis partim aureis erant circumamictæ; omnes item tegulæ fuere argenteæ. Laminarum porro iſtarum pleræque in Alexandri & Macedonum aduentu ſunt detractæ, cæteræ cum Antigonus & Seleucus Nicanor rerum B potiebantur. Adhuc tamen quô tempore eô profectus eſt Antiochus, fanum quod τῆς Αἴνης *Ænæ* indigetant (Malim Ἀναίας Anææ id eſt Anaitidis) columnas circa habuit deauratas: lateres quoque & tegulæ ex auro & argento ibi congeſtæ reſtabant, ex quibus pecunia conflata eſt ad talentorum ferè IↃↃM ſummam accedens. Hæc omnia ex Polybio, quibus conſonant hæc Ariſtotelis aut Nicolai Damaſceni verius lib. de mundo, vbi de magno rege: Αὐτὸς μὲν γὰρ, ὡς λόγος, ἵδρυτο ἐν Σούσοις ἢ Ἐκβατάνοις, πᾶσιν ἀόρατος, θαυμαστὸν ἔχων βασίλειον οἶκον, καὶ περίβολον χρυσῷ, καὶ ἠλέκτρῳ, καὶ ἐλέφαντι ἀστράπτοντα, πυλῶνες δὲ πολλοὶ καὶ συνεχεῖς, πρόθυρά τε συχνοῖς εἰργόμενα σταδίοις ἀπ' ἀλ-
C λήλων, θύραις τε χαλκαῖς καὶ τείχεσι μεγάλοις ὠχύρωτο, id eſt Apuleiô interprete, qui vagatur paulo liberius: *Cum apud Suſam & Ecbatanas, vt in fano quodam ſacratus, nulli temere notitiam moris ſui panderet, ſed circumſeptus admirabili regiâ, cuius tecta fulgerent eboris niue, argenti luce, flammis ex auro vel electri claritate. Limina verò alia præ aliis erant. Interiores fores, exteriores ianuæ imminebant, portæque ferratæ & muri adamantinâ firmitate.*

Iunguntur Suſa & Ecbatana, quia vt æſtiuos dies Ecbatanis, ita hybernos Suſis agebat rex Perſarum. Ita Xenophon, Strabo, Plutarchus, Athenæus, Euſtathius, alij. Vt vel falli neceſſe ſit vel corruptum eſſe Ælianum, quo loco regem Perſarum deſcribit θερίζοντα μὲν ἐν Σούσοις, χειμάζοντα δὲ ἐν Ἐκ-
D βατάνοις, repugnante naturâ rerum. Ecbatanis enim æſtate multo commodius degebatur, quia clima frigidius eſt quam Suſis vbi aër æſtiuus eſt tam feruidus vt lacerti & angues circa meridiem in viis intercepti vſtulentur. Ita habetur apud Strabonem.

Xenoph. Cyrop. l. 8. Strab. l. 15. Plut. de exil. Athen. lib. 12. Euſtath. in Dionyſ. Ariſt. in orat. de Rom. Aelian. de anim. l. 10. cap. 6.

Ecbatanorum regiæ conditor fertur eſſe Daniel Propheta. Ioſephus antiq. lib. 10. cap. 12. ᾠκοδόμησεν ἐν Ἐκβατάνοις τοῖς Μηδικοῖς βάριν, διαπρεπέστατόν τι κατασκεύασμα, καὶ θαυμασίως πεποιημένον, ὃ μέχρι δεῦρο μένει καὶ σώζεται *ædificauit Ecbatanis Mediæ regiam, opus elegantiſſimum & mirabili arte conſtructum, quæ hodieque durat.* Tamen ædificij ſplendor & amplitudo videtur ſuperaſſe opes priuati hominis. Nec virum ſanctum credibile eſt in tam in-
E ſanæ molis ſtructuram pecunias ſuas temerè profudiſſe. Addo Danielem Suſis non Ecbatanis ſepultum eſſe, vt ex Beniamine conſtat. Interim hanc de Daniele famam non eſſe plane futilem ſuadet quod ad ſuam vſque ætatem in more fuiſſe ſcribit Ioſephus vt regiæ illius cuſtodia Iudæo ſacerdoti concrederetur. Ταύτην πεπιστευμένος Ἰουδαῖος ἐστὶν ἱερεὺς, καὶ τοῦτο γίνεται

μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. Itaque Darium Medum, cui idem opus alij tri- A
buunt, in operis œconomiâ & architecturâ crediderim Danielis operâ &
conſilio vſum. Quô munere cùm vir magnus egregiè functus eſſet, Regem in gratitudinis monimentum hoc ſanxiſſe vt Iudæorum fidei regia deinceps committeretur.

Plin. lib. 6. cap. 14. Scio alios Ecbatana recentiora facere. Nam juxta Plinium *Ecbatana caput Mediæ, Seleucus Rex condidit.* Viciſſim alios vetuſtiora. Sic in libro Iudith Arphaxad Medorum Rex Nabuchodonozori æqualis Ecbatana
Euſeb. Chr. lib. 1. p. 37. Herod. 1. Diod. 11. 1. pag. 72. condidiſſe narratur. In Chronico Euſebij Δηιόκης ὁ Μήδων βασιλεὺς ἔκτισεν Ἐκβάτανα τὴν μεγάλην καὶ περιβόητον, quod habetur ex Herodoto. Quin ſi Diodoro credimus qui Cteſiam ſe ſequi profitetur, Ecbatana iam extabant B
æuo Semiramidis, quam Oronte monte perfoſſo, ſtadiis XII ab vrbe diſſito, aquas ex magno lacu eô deriuaſſe tradit. Vnde factum vt vrbs antea languens penuriâ aquarum egregiè eſſet irrigua. Sed in hiſtoriis tralatitium eſt vt vrbes ij dicantur condidiſſe qui vel auxerunt vel inſtaurauerunt. Proinde vni vrbi varios conditores tribui nil mirum.

Miratur Ioſephus regiam tanto ante conditam tam videri recentem quam ſi nuper eſſet extructa. τοῖς δ᾽ ὁρῶσι, inquit, δοκεῖ προσφάτως κατασκευάσθαι, καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς ἐκείνης ἧς ἕκαστος αὐτὴν ἡμέρας ἱστορεῖ γεγονέναι· οὕτως νεαρὸν αὐτῆς καὶ
ἀκμαῖον τὸ κάλλος καὶ μηδαμοῦ γεγηρακὸς ὑπὸ τοσούτου χρόνου *Spectantibus appa-* C
ret recentis eſſe ſtructuræ, & illâ ipſa die eſſe abſoluta quâ quiſque illam viderit; tanta eſt nouitatis ſpecies, & formæ vigor integer, quem nullo modo conſumpſit ætas tam longa, Anni ſcilicet ſexcenti minimum qui à Danielis obitu fluxerant. Sed regiam Ecbatanorum, quæ Ioſephi æuo extabat, non puto fuiſſe tam vetuſtam, quia in Iſidori ſtathmis Parthicis memini me legere Tigranem Armenium excidiſſe Ἀδραπάναυτα βασίλεια τῆς ἐν Βατάναις, id eſt ἐν Ἐκβατάνοις. Ἀδραπάναυτα corruptum ex אחשדרפנותא *ahaſdarpanuta*, quaſi Σατραπεῖον dicas, vel palatiũ Satrapæ. Ita vocabatur regia, quia rege abſente, vt plerumque, ibi habitabat Mediæ Satrapa. Itaque veterẽ regiam à Tigrane ſubuerſam recentior aliquis erexerat & inſtaurauerat.

Supereſt de ſitu dicamus. Plinius lib. 6. cap. 26. Ecbatana oppidum tranſ- D
latum fuiſſe tradit ab Dario Rege ad montes. Alij tamen in planis locant. Ammianus *ſub Jaſonio monte* in terris Syromedorum. Polybius ὑπὸ τὴν παρωρείαν τὴν περὶ τὸν Ὀρον *ſub montanâ regione quæ eſt ad Orum.* Pro Oro Orontem ibi habet Ptolemæus. Et Diodorus ex Cteſiâ, poſtquam deſcripſit Ἐκβάτανα πόλιν ἐν πεδίῳ κειμένην, ſubiungit aliquanto poſt: τῶν γὰρ Ἐκβατάνων ὡς δώδεκα σταδίους ἀπέχον ἐστὶν ὄρος ὃ καλεῖται μὲν Ὀρόντης *Ab Ecbatanis ſtadiis circiter* XII *diſtat mons Orontes nomine.* Hæc ſunt apud Strabonem τὰ ὑπερκείμενα τῶν Ἐκβατάνων ὄρη. Itaque Ecbatana erant in plano fere ad radices montium, non in ipſis montibus. Quô ipſô Ecbatana Rhagis opponit
Tobias Hebræus cap. 5. his verbis ורגש בהר ואגבתנים בשדה: *Ragæ ſunt in* E
montanis & Ecbatana in campo. Ibidem Ecbatana diſtant à Ragis דרך שני
Plin. lib. 6. cap. 13. & 14. & 17. Strab. l. 11. ימים *iter bidui.* Et in Plinio Ecbatana DCCLM paſſ. abſunt à Seleuciâ magnâ, à portis Caſpiis XXM, à Suſis CCCCLM, totidem à Gazis Atropatenes quæ ſunt *Gaza* Strabonis, ſcriptorum ſacrorum *Gozan*, Ptolemæi *Gau-*

A *zania*. Diodorus è Niſæo campo Alexandrum ſeptem diebus Ecbatana veniſſe ſcribit. Quæ cum videantur ἀσύστατα, malo ſequi Ptolemæum, dum lux aliunde affulgeat. Diod. l. 17. 2. Reg. 17. 6. & 18. 11. & 19. 2. 1. par. 5. 26. Eſ. 37. 12.

Lector obiter monendus eſt ſub Parthorum imperio Mediæ regiam ex Ecbatanis tranſlatam fuiſſe Rhagas. Athenæus lib. 12. οἱ Πάρθων δὲ βασιλεῖς ἐαρίζουσι μὲν ἐν Ῥάγαις, χειμάζουσι δὲ ἐν Βαβυλῶνι *Parthorum autem reges ver traducunt Rhagis, & Babylone hyemem.* Et verò iuxta Iſidorum Characenum μεγίστη τῶν κατὰ τὴν Μηδίαν ἡ Ῥάγα *Mediæ vrbium maxima eſt Rhaga.* Rhaga idem quod Rhagæ. De illius conditore & ſitu iam diximus.

Sunt qui ad Medos reuocant Sarmatarum originem. Plinius vbi de
B Mæoti lib. 6. cap. 7. *Incolunt Sarmatæ Medorum vt ferunt ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi.* Mela lib. 4. cap. 3. Sarmatæ *gens habitu armiſque Parthicæ proxima.* De Parthis porro ſic Trogus lib. 41. *Sermo his inter Scythicum Medumque medius ex vtroque miſtus. Veſtis olim ſui moris, poſteaquam acceſſere opes, vt Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos.* Ex his videtur colligi Sarmatas, Parthos & Medos gentes fuiſſe affines. Et forte dicti Σαρμάται ex Chaldæo שאר-מדי *Sear* vel *Sar-Madai*, quaſi *Medorum reliquias* dixeris. Æthicus Medos & Parthos pro iiſdē habet populis: *Generaliter*, inquit, *Parthia dicitur, quamuis vniuerſæ Scripturæ*
C *ſæpe Mediam vocant.* Legendum *vniuerſam.* Ita enim eſt in Oroſio quem hic ſequitur κατὰ πόδα: *Generaliter Parthia dicitur, quamuis Scripturæ ſanctæ vniuerſam ſæpe Mediam vocant.* Oroſ. lib. 1 cap. 2.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Populi ex Iapheti filiis oriundi iuxta Ioſephum Ben-Gorjon.

Gomer Franci. *Riphat* Britones. *Thogarma* populi decem, plerique Iſtri & Volgæ accolæ. *Iauan* Macedones. *Medi* Arzali & Coraſan. *Thubal* circa Piſas, & *Meſech* Senis in Tuſciâ. *Thiras* Ruſſi, Poſnani & Angli. *Eliſa* Alemanni, Burgundi & Brabanti. *Tarſis* Cilices. *Citthim* Romani. *Dodanim* Dani, Dalmatæ, Croatæ, Sclaui, Serui, Libutni, Carpathes, Boſni. In
D pleriſque his Gorjonidem cæcutiiſſe.

CVm in his totus eſſem, incidit in manus meas hiſtoria Ioſephi Ben-Gorjon Venetiis edita A. 1644. in qua multa reperi quæ in Baſilienſi editione deſiderantur, in his delineationem proſapiæ Iapheti ex mente Iudæorum. Quæ licet in multis vana ſit & commentitia prorſus, tamen quia quædam habet quæ ad ſacræ Geographiæ illuſtrationem aliquo modo pertinent, operæpretiū me facturum putaui ſi eam hîc exhiberem mendis ſi non omnibus ſaltem pleriſque purgatam. Quod non ita fuit obuium; Neque enim memini legiſſe me quicquam deprauatius. Hebraica verba
E provt reperi exhibeo, & meas correctiones ſeu coniecturas verius appono ad marginem.

A

גומר

בני גומר הם a פרנקוס ויושבים בארץ פרנצא על נהר b פרנסא על נהר סינא:

a פרנקוס
b פרנצא

Gomer.

Filij Gomer ſunt Franci qui habitant in terrâ Franciæ, ad flumen Franciȩ, id eſt ad flumen Seina. (Sequana.)

Verus Ioſephus Galatas, id eſt Galatiæ vetuſtiſſimos incolas, qui Phryges erant, è Gomero deduxerat. At hic illius ſimia Galatarum nomine non Gallos modo, ſed & Francos intelligit, adeoque Francos illos qui ſunt in agro Pariſino prope Sequanam.

B

ריפת

ריפת הם ברטונים היושבים בארץ ברטניא על נהר לירא ושופכים מי סינא ולירא בים אוקיינוס הוא הים הגדול:

Riphat.

Riphat ſunt Britones qui habitant in terrâ Britanniæ ad fluuium Lira (Ligerim.) *Aquæ autem Seina & Lira* (Sequanæ & Ligeris) *defluunt in mare Oceanum, quod eſt mare magnum.*

Putauit ſcilicet ex ריפת factum eſſe פרית *prith* per ἀναγραμματισμὸν, & Britonum nomen inde oriri. Cæterum in Gomeri filiis Askenaz hîc fuit omiſſus.

C

תוגרמה

תוגרמה הם עשר משפחות מהם כוזר ופצינך c ואליקנוס ובולגר d ורגביג׳ וטורקי ובוז e זבוך ואונגרי וטילמץ. כל אלה חונים בצפון ושמות ארצותם על שמותם והם חונים על נהרי היתל הוא f אטלאך אך אונגר ובולגר g ופוציגך חונים על נהר הגדול הנקרא h דובני:

c אנקיילוס
d ורגוזה
e וזבולך
f אלטאך
g פצינך
h דנובי vel דונבי

Thogarma.

Thogarmæ ſunt decem familiȩ, ſcilicet Chozar, & Patzinac, & Anchialus, & Bulgari, & Ragbiga, & Turcæ, & Buz, & Zabuc, & Hungari, & Tilmats. Omnes illi in Aquilone degunt, & terras ſuas de nominibus ſuis appellarunt. Habitant autem ad fluuium Ethel qui eſt Elatach. Tamen Hungari & Bulgari & Patzinacæ habitant ad magnum fluuium Danubium.

D

Quia familiis Thogarmæ aſſignantur ירכתי צפון *latera Aquilonis* Ezech. 38. 6. Pſeudo-Gorjonides ex iis deducit pleroſque Aquilonares, Danubij maxime & Rha ſeu Volgæ accolas. Quem cum Arabibus appellat *Ethel* & *Etalach* aut *Elatach* verius, quomodo ſcribunt tabulæ Iſmaëlis Abulfedæ. Has porrò familias vult eſſe decem numero. Prima *Chozar*, Ortelio *Cunſar* perperã, eſt locus ad mare Caſpium à quò vocatur *mare Chozar* à Geographo Nubienſi. Secunda *Patzinac*, eſt Dacia veterum. Suidas: Δάκες οἱ νῦν Πατζινακῖται, *Patzinacas* habet Cedrenus. Tertia *Anchialus* (ita ſcribo Pro *Alichanus*) eſt Thraciæ vrbs ad Pontum. Quarta *Bulgaria* quam nota eſt, tam ignota eſt quinta R*agbiga*, ſed reſcribẽdum רגוזה *Raguza*, id eſt Epidaurus. Sextam, id eſt *Turcas*, Mela & Plinius deſcribunt ad paludes Mȩotides. Septima *Buz*, aliis *Buza*, eſt Daciæ vetus oppidum, Ptolemæo *Napuca*. In octauâ pro *Zaboch* puto legendum *Zauolch* זבולך. Hæc Tartarorum eſt familia celebris prope Volgham. Nonâ id eſt Hungariâ nihil notius. Decima *Talmits* videtur eſſe Germaniæ Miſnia, quæ olim *Dalemincia*.

Vid. Geogr. Nub. clim. 5. pag. 7.

Clim. 5. p. 7.

E

A

Iauan. יון

Filij Iauan ſunt Iones (Græci) *qui habitant in terrâ Macedoniæ.*

בני יון הם יונים היושבים בארץ מקרו־ניאה :

Res ex Daniele conſtat qui Alexandrum Macedonem appellat regem Iauan. De Magog ne gry quidem, qui in ſacro textu præcedit Iauan.

Madai. מדי

Medi ſunt Azrali qui habitant in terrâ Boraſan.

מדי הם [a] אזרלוס היושבים בארץ [b] בורסן

a ארזלוס
b כורסן

B Quis hoc capiat? Sed legendum *Arzali* & *Choraſan*. Arzali forte iidem qui Arzanij in Procopij Perſicis, vnde Arzanene Ammiano regio Tranſtigritana. Choraſan propriè eſt Aria veterum. At hîc ſumit multo latius; quod & alij faciunt.

Thubal. תובל

Thubal ſunt qui habitant in terrâ Tuſciæ ad fluuium Piſarum, id eſt Arnum.

תובל הם היושבים בארץ תושקיה על נהר פישאה

C Sic Thubal Hieronymus Italiam exponit Eſ. 66. 19.

Meſech. משך

Meſech ij ſunt qui habitant Sanæ.

משך הם שיבשני lege שיושבים בשני

Quæ & ipſa Tuſciæ oppidum eſt. Inde eſt quod Kimchius in Miclol radice משך ſcribit à Ioſepho Ben-Gorjon Meſech exponi Tuſciam.

Thiras. תירס

Thiras ſunt Ruſſi, Poſni (vel Poſnani in Poloniâ) *& Angli qui habitant ad mare magnum. Ruſſi habitant*

D *ad fluuium Cyrum qui defluit in mare Georgian*, id eſt Caſpium.

תירס הם [c] רוסיש בושני ואנגליסי יושבים על הים הגדול : רוסי חונים על נהר [d] בירא השופך בים גורגאן

c רושים
d כירא

Credibile eſt ſcilicet Ruſſos, Poſnanos & Anglos eandem eſſe gentem.

Eliſa. אלישה

Eliſa ſunt populi *Alemanniæ, qui habitant inter montes Iou & Septimo, ex quibus ſunt Lombardi, qui ſunt trans montes Iou & Septimo, & ſubegerunt terram Italiæ,*

E *quam hodieque obtinent ad fluuios Ticinum & Padum, cuius aquæ defluunt in mare Veneticum. Burgundi item qui habitant ad magnum fluuium Rhodanum nomine, & Brabanti Rheni accolæ qui exit in mare magnum.*

אלישה הם אלמנייא היושבים בין הרי יוב ושב־תמו ומהם לומברדי אשר מעבר [e] לנהרי יוב ושיבתמו ויכבשו ארץ איטליאה וישבו בה עד היום על נהרי פואו ותישינו. ומי פואו שופכי בים בונדקיאה. בורגונייא היושבים על הנהר הגדול רודני ומהם [f] ברדיא היושבים על נהר רינוס השופך בים הגדול :

e להרי
f בורגנדיא

His conſona quæ de Latino rege capite tertio fabulatur זה לטינוס נלחם עם יושבי אלמניא ובורגוניא בני אלישה וישימם למס עובד *Iſte Latinus bellum intulit*

Alemanniæ & Burgundiæ incolis filiis Eliſa, & iis tributum impoſuit. A
Alemāniæ nomine hîc ſignificat eas Galliæ & Italiæ partes quę Germaniæ tum temporis erant annexę;& Germanos imperatores pro Dominis agnoſcebant. In his 1. Arelatenſe regnum inter montes *Iou* & *Septimo*; id eſt Iuram & Septimanos. Nam Arelatenſe regnum complectebatur Prouinciam, Delphinatum & Sabaudiam. 2. Lombardia quam dicit eſſe trans Iuram; id eſt trans Alpes ad Padum & Ticinum. 3. Burgundia quæ eſt ad Ararim, non ad Rhodanum; Sed Ararim paulo infra Burgundiam excipit Rhodanus amnis. 4. Brabantia ברבנדיא quomodo legendum putamus pro ברדיא voce nihili. Et hoc nomine etiam reliquas intelligimus Belgij prouincias, quæ ratione ſitûs & commercij linguæ ad Germanos potius quam ad Gallos attinent. B

תרשיש	*Tharſis.*
תרשיש הם באו במקדוניא בדת אחת מהם טרסוס ויהי כאשר לכדו ישמעאלים את ארץ טרסוס ברחו יושביה בגבול בני יון הם נלחמו עם הישמעאלים אשר בטרסוס	*Tharſis populi in eandem legem conuenerunt cum populis Macedoniæ; Ex iis ſunt Tarſenſes, qui cum eorum terras inuaſiſſent Iſmaëlitæ, fugerunt ad Græcorum fines. Inde mouerũt bellum contra Iſmaëlitas qui Tarſi erãt.* C

Ita verus Ioſephus & alij plures nomine Tharſis Tarſenſes intelligunt.

כתים	*Citthim.*
כתים הם רומיים החונים בבקעת קנפנייא על נהר תיבראו	*Citthim ſunt Romani qui degunt in valle* (agro) *Campaniæ ad fluuium Tiberim.*

Hæc veriſſima puto, niſi quod Campaniam ad Latium vſque extendit perperam.

דודנים	*Dodanim.*
דודנים הם עם דנישני היושבים תוך ערי לשונות ים אוקיאנוס בארץ [a] דינא מכבא ובארדנא בתוך ים הגדול אשר נשבעו לבלתי יעברו לרומניים ויתחבאו בתוך גלי ים אוקיאנוס ולא יכלו כי הגיע שם ממשלת רומי עד אחרית איי הים [b] וגלי תציאו וקראווטי [c] וסלקיי [d] וליצפי [e] ולוומי [f] וכרבאר [g] וכיזרמין [h] ובזמין מבני דודנים יחשבו והם חונים בחוף הים מגבול בולגרי עד בונדקיאה ומשם מושבים עד הגבול עד הים הגדול הם הנקראים סקלבי ואומרים אחרים שהם מבני כנען אך הם מתיחסים לבני דודנים :	*Dodanim ſunt populus Daniſcorum* (Danorum) *qui occupant vrbes ſitas in mediis finibus maris Oceani in terrâ Daniæ,* * *Mecbam & Bardanam, in medio maris magni. Quia iurauerant, niſi tranſirent ad Romanos, fore vt latitarent in medio fluctuum maris Oceani. Et alibi non potuerunt: quia iam peruenerat imperium Romanorum ad extremas inſulas maris. Dalmatæ item & Croatæ, & Sclaui, & Serui, & Liburni, & Carpates* (circa montem

Marginal notes: a דניא · * vrbes ignotas. Mēdum ſubeſſe ſuſpicor · b דלמציאה · c וסקלי · d וצירפים · e וליוורני · f וכר את · g וכרכזין · h בזנין

cognominem) *& Craczi* [incolæ *Cracz* Stiriæ vrbis ad Muram fluuium] *& Boſni reputantur è filiis Dodanim. Habitant autem in ſinu maris à fini-*

A *bus Bulgariæ vſque ad Venetiam. Sclaui porro qui vocantur, inde ſeſe extendunt vſque ad terminos maris magni. Eos autem dicunt eſſe è filiis Chanaan. Reuera tamen genus ſuum referunt ad filios Dodanim.*

Hæc mire corrupta & deprauata explicaui vt potui. Rectene an ſecus doctorum eſto iudicium. Vtvt ſit plus ſatis conſtat Pſeudogorjonidem in pleriſque his cæcutiiſſe prorſus. Gomer, Tubal & Meſech, Ezechiel ad Aquilonem, iſte ad occaſum Iudææ ponit in Galliâ & Italiâ. Thogarma, vnde Tyrij mulos & equos ſibi comparant Ezech. 27.14. ponit ad Volgam, vbi nec vlli muli, nec vllum fuit vnquam cum Tyriis commercium. Eliſam, vbi purpuræ piſcatio Ezech. 27.6. deſcribit ad Rhenum, & Padum,
B & Rhodanum aut Ararim in mediterraneis. Tarſis vnde afferuntur argenti, ferri, ſtanni & plumbi metalla Ezech. 27.13. vult eſſe Ciliciæ Tarſum, vbi fodinæ nullæ. Itaque apparet Pſeudojoſephum hæc effutire ſine iudicio, & deliraſſe Iudæos, qui in illius verba iurarunt.

C

D

DD iij

E

LIBER QVARTVS. A

DE CHAMI POSTERIS.

CAPVT PRIMVM.

De Chamo.

Chami portio in diuiſione terræ. Arabes è Chami ſtirpe 1. Par. 4. 40. Aegyptus *terra Cham*. Eiuſdem nominis alia veſtigia in Aegypto & totâ Africâ. חם *Cham* calidus & חום *chum* niger. Chamo nomen tam conueniens non datum ſine numine. Ἀμοῦν Aegyptiis κρύψις & πρεσκλητικὴ φωνὴ. Vtrumque ex Hebræo אלמוני *almoni* abſorpto L. At Dei nomen *Ammon* ex חם *Ham* vel *Cham* demptâ aſpiratione, quam alias per χ exprimunt vt in χημία. Chamum Pſeudoclemens vult eſſe Zoroaſtrem, & inuentorem Magiæ. Ita etiam Caſſianus. Noè à Chamo ſcil. B deuotatus & obligatus. Chami libri *Magici*. Contra Zoroaſtres Magus Chamo multo recentior, ſolum ſexcentis annis ante Xerxem; Et perperam confunditur cum Bactrianorum Rege Zoroaſtre Nino æquali, quem Cteſias Oxyartem appellat non Zoroaſtrem, nec ſcribit fuiſſe magũ. Magiæ inuentores Angeli ante diluuiũ in libro Enoch apocrypho. Idem emendatus. Locus Agathię de ætate Zoroaſtris. Zoroaſtrem ſcriptorum vulgus exponit *aſtrum viuum*. At Dinon Perſicorũ nobilis author ἀστροθύτην. Malim ἀστροθεάτην aſtrorũ contemplatorem, voce compoſita ex Hebr. & Perſicâ. שור Hebr. contemplari, & אסתר Perſis aſtrũ ſonat. ש ſæpe per Z exprimi. Chemiæ vel Alchymiæ nomen à Chamo nonnullos exſculpere. Multæ ſimiles nugæ. Moſis, Mariæ, Hermetis, Oſthanis, Democriti, Ori Chymica. Iaſonis vellus aureum, liber Chymicus. Chymici libri in Aegypto à Diocletiano conquiſiti & exuſti. Tubalcainus Chymiam ab Angelo edoctus. *Chema* liber Chymicus ab Angelis ante diluuium traditus. Contrà, Alchymiæ nemo meminit ante Iulium Firmicum; Et Arabicè חם *Cham* & כמיה *chemia* C non ſcribuntur iiſdem literis. Nomen eſt ab occultando: quia hæc ars ſtudioſè cælatur, tanquam ſacra & Diuina; quamque non nemo Sacris Scripturis præferre auſus eſt. Ex Euſebij Chronico de Alchymia locus ſuſpectus.

Math. 5. 45.

CHam licet maledictus, non tamen fuit excluſus à terrenis benedictionibus illius qui Sole ſuô illuminat bonos & malos, & pluuiam ex æquo dimittit ſuper iuſtos & iniuſtos. Quippe in mundi diuiſione, illi præter Ægyptum atque Africam vniuerſam, Syriæ magna pars obtigit atque Arabiæ, vt de Babyloniâ, & Suſianâ, & Aſſyriâ, & aliis terris taceam quas Semi filiis eripuit Nimrod Chami nepos.

Pſ. 78.51.& 105. 23. 27. & 116. 22. Plutarch. in Iſide.

Inde eſt quod illi Arabes quorum paſcua inuadunt Simeonitæ 1. Paral. 4. 40. dicuntur eſſe מן חם *è Chami ſtirpe*. Et à Dauide paſſim Ægyptus ap- D pellatur *terra Cham*; Et in Plutarcho Χημία *Chemia*; Et in Stephano voce compoſitâ Ἑρμοχύμιος *Hermochymius*. Ægypti denique Nomorum vocabula *Chemmis*, *Pſochemmis*, *Pſittachemmis*, ad Chami nomen palam alludunt. Idem pro Chamo ab Ægyptiis & Afris Ἀμοῦν dictus: vnde Ammonia vrbs in Marmaricæ littore, & Ammoniaca regio, vbi Ammonis oraculum & templum toto orbe celeberrimum, & Africa vniuerſa Ammonia, vt ex Alexandro Polyhiſtore probat Stephanus Byzantinus. Sed & Thebas Ægyptias, vt Græcè Διόσπολιν, ita Hebraicè à Prophetis appellari אמון־נא *Amon-No*, vel נא־אמון *No-Amon*, id eſt Hammonis ædem, quia Ioui Ammoni, id eſt Chamo, ſacræ fuerunt, ſuo loco probauimus. Et totam de E Saturno & Ioue fabulam natam eſſe ex hiſtoriâ Noæ & Chami.

lib.1.cap.1.

Hebræis חם *cham* calidum, & חום *chum* nigrum ſonat: Itaque Chami nomen vel à calore vel à nigredine factum. Neque vt videtur ſine numine, cum quæ Chamo contigit Africa immodico æſtu laboret, eiuſque poſteri

A fere omnes vicini ſideris ardore ſint exuſti, atque infuſcati. Quod ipſum pono in parte maledictionis; Quamuis in Africâ loca ſint, quæ nulli parti terrarum fertilitate cedunt. Ægyptij, quos huius vocis ſignificatio latuit, de Ammonis nomine multa comminiſcuntur. In Plutarchi Iſide Manethos Sebennita Ἀμοῦν interpretatur τὸ κεκρυμμένον καὶ τὴν κρύψιν, *occultum & occultationem.* Et Hecatæus Abderita hoc verbo Ægyptios vti ſcribit, ὅταν τινὰ προσκαλῶνται, προσκλητικὴν γὰρ εἶναι τὴν φωνὴν *cùm aliquem accerſunt, vocem enim eſſe vocatiuam.* Nempe Ægyptij *Amon* dicebant pro Hebræo אלמוני *Almoni*, quod Septuaginta κρυφιὸν reddunt. At Aquila & Theodotion τὸν δεῖνα [Gallicè dixeris *vn tel*] nomen eſt fictitium quô vocatur aut vir aut locus

B cuius nomen nos latet. Fit à radice עלם id eſt abſcondere, ע & א permutatis. Exempla ſunt Ruth 4.1. & 1.Sam.21.2. & 2.Reg.6.8. Patet igitur Ægyptiis *Amon* id ipſum fuiſſe; cum alij occultum explicent; alij vocantis eſſe velint, plane eâdem ἀμφιβολίᾳ. Itaque *Amon* ex *Almoni* factum, literâ L aut abſorptâ inter pronunciandum, aut etiam prorſus inductâ, vt in Gallicis vocibus *chaume* & *coutre* pro Latinis *culmus* & *culter*. At Dei nomen Ἄμουν vel *Ammon* plane aliud. Omnino enim factum eſt ex חם *Cham* vel *Ham* mollitô ſonô Hebrææ aſpirationis. Quam iidem alibi per χ exprimunt, vt in voce Χημία quâ dicebatur Ægyptus. Atque vt illam Hebrææ

C חום *chum* ſynonymam fuiſſe ſcias, audi Plutarchum: Ἔτι, inquit, τὴν Αἴγυπτον ἐν τοῖς μάλιστα μελάγγειον οὖσαν, ὥσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ Χημίαν καλοῦσιν *Adhuc Ægyptum, cuius ſolum maximè nigrum eſt, Chemiam Ægyptij vocant, vt nigrum illud quod eſt in oculo.* Non vacat addere Græcorum nugas de Ammone ἀπὸ τοῦ ἄμμου.

Chamum eundem eſſe volunt cum Zoroaſtre Mago; Huius ſententiæ primus author, quod quidem ſciam, eſt Pſeudoclemens, qui libro quarto recognitionum Magiam ſcribit, hominibus ante diluuium à mulieroſis illis Angelis traditam, Ægyptiorum conditorem Meſraimum didiciſſe à Chamo patre; Et Chamum à poſteris huius artis admiratoribus Zoroaſtrem ſeu viuum aſtrum propterea fuiſſe dictum, & pro Deo habitum. Id ſequu-

D tus Caſſianus collationis octauæ cap.21. *Quantum*, inquit, *antiquæ traditiones ferunt, Cham filius Noë, qui ſuperſtitionibus iſtis & ſacrilegis fuit artibus ac profanis infectus, ſciens nullum ſe poſſe ſuper his memorialem librum in arcam prorſus inferre, in quam erat cum patre iuſto ac ſanctis fratribus ingreſſurus, ſceleſta ac profana commenta diuerſorum metallorum laminis, quæ ſcilicet aquarum inundatione corrumpi non poſſent, & duriſſimis lapibus inſculpſit. Quæ diluuio peracto eâdem quâ celauerat curioſitate perquirens, ſacrilegiorum ac perpetuæ nequitiæ ſeminarium tranſmiſit in poſteros.* Inde inualuit hæc opinio Chamum fuiſſe Magum, & carmine Magico patrem, dum dormiebat nudus, ita deuotaſſe & obligaſſe, vt deinceps ad mulierem non potue-

E rit affectari, & Magicos libros ſcripſiſſe, quorum partem combuſſerit Ninus, alterâ ſuperſtite. Nam hodieque extat impium opus continens elementa & praxim artis Necromanticæ ſub titulo *Scripturæ Chami filij Noæ.*

Vid. Beroſ. Ann. lib. 1. Hiſt. Scholaſt. c. 39. Biblioth. Sexti Sen. lib. 2.

Sed Chami memoriam fictitiis criminibus infamare nihil eſt opus, cum

vera ſuppetant ſatis ſuperque, quorum nomine conſtat à patre merito fuiſſe maledictum. Chamum quidem praui contortique ingenij fuiſſe oportet, cum non modo ex pij patris dedecore voluptatem ceperit, ſed & eum traduxerit apud fratres. At non ſequitur fuiſſe Magum, aut eundê cum Zoroaſtre. Certe tempora non conueniunt; Chamo enim multis ſæculis recentiorem eſſe conſtat magum illum Zoroaſtrem, cuius oracula Græce edita cum Pſelli & Plethonis Scholiis circumferuntur. Illum quidem Eudoxus apud Plinium ſex millibus annorum ante Platonem vixiſſe prodidit, id eſt multo ante mundum conditum. Nec multo agunt modeſtius qui ibi citatur Hermippus, & Plutarchus in Iſide, & Hermodorus Platonicus apud Laertium in proœmio, qui eundem faciunt quinque annorum millibus bello Trojano vetuſtiorem. Sed has annorum chiliadas mutauit in centurias todidem ignotus author apud Suidam. Et his omnibus vetuſtior Xanthus Lydius nonniſi ſexcentos annos numerat à Zoroaſtre vſque ad Xerxis tranſitum. Laertius vbi ſupra: Ξάνθος δὲ ὁ Λυδὸς εἰς τὴν Ξέρξου διάβασιν ἀπὸ τοῦ Ζωροάστρου ἑξακόσια φησὶν ἔτη γεγονέναι. Quin Apuleij Floridorum lib. 2. legitur Pythagoras doctores habuiſſe *Perſarum Magos ac præcipue Zoroaſtrem omnis diuini arcani antiſtitem.* Ita vixerit Zoroaſtres diu poſt Troiana tempora. At plerique ſcriptores æquo faciunt antiquiorem, quia Magum illum confundunt, cum Bactrianorum Rege Zoroaſtre Nino æquali. Vnde Trogus lib. 1. *Poſtremum illi* [Nino] *bellum cum Zoroaſtre Rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes Magicas inueniſſe.* Et Arnobius lib. 1. *Vt inter Aſſyrios & Bactrianos, Nino quondam Zoroaſtreque ductoribus, non tantum ferro dimicaretur & viribus, verum etiam magicis & Chaldæorum reconditis diſciplinis.* Et de eôdem Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 21. cap. 14. *Magicarum artium fuiſſe perhibetur inuentor.* Et paulo poſt: *A Nino rege Aſſyriorum cum eſſet ipſe Bactrianorum* Rex *bello ſuperatus.* Oroſius lib. 1. cap. 4. vbi de Ninô: *Zoroaſtrem Bactrianorum regem, eumdemque Magicæ vt ferunt artis repertorem pugnâ oppreſſum interfecit.* Sed Cteſias, ex quo Diodorus, Bactrianorum Regem in quem dimicauit Ninus, Ὀξυάρτην *Oxyartem* appellat, non Zoroaſtrem, neque magum fuiſſe dicit, aut viribus hoſtium magicas artes oppoſuiſſe, quamuis hoc bellum referat multo pluribus quam quiſquam alius veterum. Pone tamen Bactris regnaſſe magum Zoroaſtrem; Quid hoc ad Chamum Noæ filium, cui Bactriana non obtigit, ſed Africa, & Aſiæ portio in Africæ finibus à Bactris remotiſſima? Itaque vt à Zoroaſtre Oxyartes, ita Cham ab vtroque plane fuit diuerſus. Et Magiam à Chamo tam falſum eſt poſt diluuium fuiſſe inuectam, quam ab Angelis ante diluuium. Quod videtur ſumpſiſſe ſpurius Clemens ex Enochi libro apocrypho, vbi in earum artium cenſu quas ab Angelis magiſtris edidicerunt antediluuiani homines etiam Magiæ fit mentio in hæc verba: ὁ δὲ ιαʹ Φαρμαρὸς ἐδίδαξε φαρμακείας, ἐπαοιδίας, σοφίας, καὶ ἐπαοιδῶν λυτήρια *vndecimus autem* Angelus *Pharmarus nomine docuit veneficia, incantationes* [Magorum] *artes, & incantatorum ſacrificia expiatoria.* Credat Iudæus Apella non ego. Φαρμαρὸς corruptum ex Φαρμακεὺς vel פרמקום Φαρμακὸς quâ voce à Græ-

Plin. lib. 30. cap. 1.

Diod. lib. 2. pag. 66.

A à Græcis mutuatâ Ebræi veneficum ſignificant. Itaque ſic dictus eſt Ange-
lus qui docuiſſe putatur τὰς φαρμακείας.

Non poſſum non addere locum inſignem de Zoroaſtre ex Agathiæ lib. 2.
vbi de Perſis: ἀλλοίοις δέ τισι καὶ οἷον κιβδηλευμένοις χρῶνται νομίμοις, ἐκ τῶν Ζωροά-
στρου τοῦ Ὀρμάσδεως διδαγμάτων καταχηληθέντες. Οὗτος δὲ ὁ Ζωροάδος (lego Ζω-
ροάστρος) ἤτοι Ζαράδης (διττὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐπωνυμία) ὁπηνίκα μὲν ἤκμασε τὴν ἀρ-
χὴν, καὶ τοὺς νόμους ἔθετο, οὐκ ἔνεστι σαφῶς διαγνῶναι. Πέρσαι δὲ αὐτὸν ἐπὶ Ὑστάσπεω,
οὕτω δή τι ἁπλῶς φασὶ γεγενῆναι, ὡς λίαν ἀμφιγνοεῖσθαι καὶ οὐκ ἔστι μαθεῖν, πότερον Δα-
ρείου πατὴρ, εἴτε καὶ ἄλλος οὗτος ὑπῆρχεν Ὑστάσπης: ἐφ' ὅτῳ δ' ἂν ἤνθησε χρόνῳ,
ὑφηγητὴς αὐτοῖς ἐκεῖνος καὶ καθηγεμὼν τῆς μαγικῆς γέγονεν ἁγιστείας. *Alienis verò ac*
B *veluti adulterinis institutis vtuntur, Zoroaſtri Oromaſdæ filij diſciplina deli-
niti. Ille verò Zoroaſter aut Zaradus (is enim fuit binomius) quando primum
floruerit & leges condiderit liquido non conſtat. Perſæ verò huius ætatis ſub
Hyſtaſpe ſimpliciter fuiſſe dicunt, ita vt valde ambigatur neque certò ſciri poſ-
ſit, an Darij pater aut alius quiſpiam hic Hyſtaſpes fuerit; Quocunque verò
tempore floruit, author eis & dux Magicæ religionis extitit.* In his de Zoroa-
ſtris ætate Agathias ita dubitat, vt palam faciat ſe iis non aſſentiri qui volũt
tam eſſe antiquum. Alioqui non poneret in incerto an ille Hyſtaſpes, cui
Zoroaſtres fuit æqualis, Darij fuerit pater qui Cambyſi ſucceſſit Cyri filio.

C Iam vt de nomine dicam nonnihil, Zoroaſtrem vulgus ſcriptorum
aſtrum viuum exponit, tanquam ex Pſeudoclemente. Id Græculorum eſt lib. 4. Recognit.
ſomnium, quibus ζωρότερον Iliad. 1. idem eſt quod ζωτικώτερον, ac ſi fiat ἀπὸ
τοῦ ζῶ πλεονασμῷ τοῦ ρ. Vide Homeri Scholiaſtem & magnum Etymolo-
gicum. At Dinon celebratus author, cuique nos plurimum de Perſicis re- Vid. Plin.
bus credimus, μεθερμηνευόμενον φησὶ τὸν Ζωροάστρην ἀστροθύτην εἶναι. Ita Laërtius lib. 10. cap. 44. &
vbi ſupra, in quem locum magnus Scaliger: *Vult Zoroaſtrem linguâ Perſi-* Cornel. Nep. in Con.
*câ ſignificare aſtrorum ſacrificulum. Nos ſcimus de poſteriore verbo veriſſimum
eſſe Ster Perſicè eſſe* ἄστρον aut ἀστέρα, *vnde Eſther dicta fuerit. De priore mem-
bro quærant peritiores linguæ Perſicæ. Non enim ſumus ij quos pudet non omnia
ſcire.* Hæc ille. Nos ſuſpicamur Græcam vocem eſſe corruptam, quia aſtro-
D rum ſacrificulus non diceretur ἀστροθύτης. Quin ἀστροθύτης ad verbum eſſet
qui aſtrum immolat, vt βουθύτης qui bouem. Senſu tam ridiculo quam quod
legitur in Philone Byblio de Deâ Phœnicum Aſtarte: εὗρεν ἀεροπετῆ ἀστέρα,
ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ ἀνιέρωσε *reperit aſtrum volans quod macta-
tum in Tyro ſacrâ inſulâ conſecrauit.* Cui obcuriſſimo loco cùm bono Deo
lucem deinceps inferemus. Itaque verbum ἀστροθύτην mutandum cenſeo
in ἀστροθεάτην, id eſt *aſtrorum contemplatorem.* Ita Zoroaſtres ſcribetur
שורואסתר *Zoroeſter*, literâ ש expreſſâ per Z, vt in σιζὰ pro שישא in Græcâ ver-
ſione 3. Reg. 4. 3. & ζόφος caligo pro שוף, & ζατρίκιον ſchaccorum ludus pro
voce Perſicâ שטרנג. Porro in שורואסתר nemo non ſtatim agnoſcit שור He-
E bræum, quod *contemplari* ſignificat, etiam cum de cœlo agitur, vt Iob.
35. 5. הבט שמים וראה ושור שחקים, vbi vulgata recte: *Suſpice cœlum & intuere,
& contemplare æthera.* Ita etiam apud Arabes שורה *aſpectum* ſonat & שור
in primâ & decimâ aſpicere, in ſecundâ & quartâ indicare. Videtur hæc
vox vt ab Hebræis ad Arabes, ita ab Arabibus tranſiiſſe ad Perſas, vt aliæ

de quibus ſupra. Sed me ſentio paulo longius eſſe prouectum quam propoſiti argumenti ratio poſtulabat. A

Priori de Zoroaſtre commento ſimile aliud de *Alchimia*, cuius authorem faciũt Chamum, quaſi de nomine authoris pro *chamiâ* dicatur *chemia* & *chymia*, & Arabico articulo præfixo *alchymia*. Antiquitatis enim gloriam maximè affectant huius artis ἐπόπται: Quos non pudet proferre Moſis Prophetæ χημευτικὴν σύνταξιν; Et Mariæ ſororis Moſis librum Alchymiſticum. Vt taceam Hermetis Triſmegiſti ſcilicet tabulam ſmaragdinam, & eiuſdem Chymicos tractatus ſeptem, & opus de corporibus tranſmutandis: Et Oſthanis & Democriti & Ori Χημευτικά; Et Iaſonis vellus aureum: τοῦτο δὲ οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται, ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν *Neque enim fuit vellus illud quale poëtæ fabulantur, ſed liber fuit in membranis ſcriptus, continens quomodo parandum ſit aurum per chemiam.* Ita nugatur ignotus ſcriptor apud Suidam in voce Δέρας. In eôdem, voce χημεία, de Diocletiano hæc legere eſt: τὰ περὶ χημείας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε, πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαρροῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν *libros à veteribus de auri & argenti chemiâ conquiſitos cremauit, ne Ægyptij ex tali arte amplius ſibi opes compararent, neue pecuniarum copiâ freti, Romanis in poſterum obſiſterent.* Ac ſi tam fallaci arte potuerint tam copioſè diteſcere, vt Romanis inde fierent terribiles. B C

Quin quaſi leue ſit chemiam ab authore Chamo arceſſere, non deſunt qui artibus ante diluuium repertis illam accenſeant, Tubalcainum è fabro tranſmutantes in Philoſophum Chymicum: Edoctum ſcilicet ab Angelo * Exael quem primum Enochi liber apocryphus homines docuiſſe ſcribit τὰ μέταλλα τῆς γῆς, καὶ τὸ χρυσίον πῶς ἐργάσωνται *quomodo metalla terræ & aurum elaborentur.* Vnde Zoſimus Panopolites lib. 9. χημευτικῶν collegit eos Angelos, quos vult in mulierum amorem exarſiſſe, ante omnia Chemiam tradidiſſe: τοῦτο οὖν, inquit, ἔφασαν αἱ ἀρχαῖαι καὶ θεῖαι γραφαί, ὅτι ἄγγελοι ἐπεθύμησαν τῶν γυναικῶν, καὶ κατελθόντες ἐδίδαξαν αὐτὰς τὰ πάντα τὰ τῆς φύσεως ἔργα. Et paulo poſt: Ἔστιν οὖν αὐτῶν ἡ πρώτη παράδοσις χημᾶ περὶ τούτων τῶν τεχνῶν. Ἐκάλεσαν δὲ ταύτην τὴν βίβλον χημᾶ: Ἔνθεν καὶ ἡ τέχνη χημία καλεῖται *Sacræ & diuinæ Scripturæ Angelos dicunt mulieres concupiuiſſe, & cum in terram deſcendiſſent, eas edocuiſſe omnia naturæ opera* &c. *Prima igitur illorum traditio fuit Chema de his artibus. Vocauerunt ſcilicet hunc librum* Chema, *vnde ars etiam* Chemia *vocatur.* D

* Hebr. יצקאל quia יצק eſt fundere.

Interim Alchymiæ certum eſt nouum eſſe inuentum, nec illius quemquam meminiſſe ante Iulium Firmicum Imperatori Conſtantino σύγχρονον, qui Matheſ. lib. 3. cap. 15. lunam ſcribit *in nonô ab horoſcopô locô in nocturnâ geniturâ hominem ad ſcientiam Alchymiæ propenſum reddere.* Et commentum de Chamo refellunt Arabum ſcripta, qui hanc artem maximè excoluerunt. Ab iis enim Alchymia non ſcribitur, vt Chami nomen per *Cha*, ſed per *Cheph* אלכימיא vel אלכמיה. Vnde patet origo nominis toties quæſita nec dum reperta. Arabicè nimirum כמי *chema* eſt occultare. E

A Verbum eâ ſignificatione in vſu primâ, quartâ, & quintâ coniugatione. Inde igitur כמיה *chemia* vel אלכמיה *alchemia* eſt ars occulta. Quô non potuit dari nomen aptius, ſiue rem ipſam reſpicias, ſiue docendi modum. Ars enim ipſa tam eſt abdita, vt in eius cognitione adipiſcendâ oleum & operam miſerè perdant plerique mortalium. Et qui adeptos ſe putant, quaſi cæteris hanc gloriam inuiderent, tot verborum inuolucris atque ambagibus artis arcana obtegunt; vt videantur ideo ſolum ſcripſiſſe vt ne intelligerentur. Quin ipſi librorum tituli ſignificant agi de re arcanâ. Exemplo ſint Calidis filij Iaziach Iudæi liber *ſecretorum Alchemiæ*, Et Raimundi Lulli libri *de ſecretis naturæ*, ſeu *de quintâ eſſentiâ*, & *de in-*
B *uentione ſecreti occulti*; Et *Secreta ſecretorum* quæ Ariſtoteli tribuũt, atque alia huius farinæ Chymica ſcripta. Græci itidem vt profanos ſtatim à limine arceant, ἱερὰν καὶ θείαν τέχνην *ſacram & diuinam artem appellant*. Et noſtro ſæculo Martinus Rulandus Cæſareus medicus, cætera vir doctus, & Hiſtor. quem ſuo præconio Thuanus non iudicauit indignum, artis illius myſte- lib. 127. ria ipſi Scripturæ præferre non erubuit: *Si Paulo*, inquit, *conſentienter ratiocinari licebit, eminentior Dei notitia, ex huius artis Alchymiæ praxi hauriri poteſt ipſis ſacrarum literarum monimentis*. Hæc ille in dedicatione progymnaſmaton Alchymiæ. Quod iam ante me notauerat Henricus Sal-
C muth in Pancirollum lib. 2. tit. 7.

Me prope fugerat Euſebij locus Græci Chronici lib. 1. pag. 43. quo eos puto niti potiſſimum qui Alchymiæ antiquitatem adſtruunt. Is ſic habet: Δημόκριτος Ἀβδηρίτης φυσικὸς φιλόσοφος ἤκμασεν ἐν Αἰγύπτῳ μυηθεὶς ὑπὸ Ὀστάνου τοῦ Μήδου σταλέντος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν τηνικαῦτα βασιλέων Περσῶν ἄρχειν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μέμφεως σὺν ἄλλοις ἱερεῦσι καὶ φιλοσόφοις, ἐν οἷς ἦν καὶ Μαρία τις Ἑβραία σοφή. Καὶ Παμμένης συνέγραψε περὶ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθων, καὶ πορφύρας λοξῶς. Ὁμοίως δὲ καὶ Μαρία ἐπῃνέθησαν παρ' Ὀστάνου, ὡς πολλοῖς καὶ σοφοῖς αἰνίγμασι κρύψαντες τὴν τέχνην *Tum floruit Democritus Abderita Phyſicus Philoſophus in Ægypto initiatus ab Oſtane Medô, eô miſſô vt Ægypti ſacris præſideret in templo Memphitico cum aliis ſacerdotibus & Philoſophis. In*
D *quibus etiam erat Maria quædam Hebræa ſapiens; Et Pammenes qui per ambages ſcripſit de auro & argento & lapidibus & purpurâ. Quomodo etiam Maria. Qui proindè ab Oſtane laudati ſunt quod per multa eaque docta ænigmata artem cælaſſent*. Sed quia Magus Oſtanes diu ante Democritum vixit, nec vnquam in Ægyptum ſe contuliſſe legitur, multo minus præſediſſe ſacris Ægyptiorum; Hæc magno Scaligero iure merito ſuſpecta ſunt, tanquam à Panodoro monacho in Euſebij textum intruſa. Vtvt ſit vel hinc apparet Alchemiam Arabes ab occultando meritò nominaſſe, cum iam olim artis ἐπόπται illius præcepta tam ſtudioſè celauerint.

Chamum alij pro Mago vel Chymico prophetam fuiſſe ſtatuunt. In his
E Baſilidis filius & diſcipulus Iſidorus, qui ἐν τοῖς τοῦ προφήτου Παρχὼρ ἐξηγητικοῖς *in commentariis prophetæ Parchor* prophetiæ Chami ſcilicet meminit in v. Clem. hæc verba: Καὶ γάρ μοι δοκεῖ τοὺς προσποιουμένους φιλοσοφεῖν, ἵνα μάθωσι τί ἐστιν ἡ Alex. l. 6. Strom. ὑπόπτερος δρῦς, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ πεποικιλμένον φᾶρος, πάντα ὅσα Φερεκύδης ἀλληγορήσας λαβὼν ἀπὸ τῆς τοῦ Χὰμ προφητείας τὴν ὑπόθεσιν, ὡς πάλαι παρεσημειωσάμε-

Cic. 1. Tuſc. Apul. lib. 2. Flor. Iamblich. in Pythag. Lact. Inſtit. l. 7. c. 8. Tzet. Chil. 2. hiſt. 55. Aug. epiſt. 3. Euſtath. Odyſſ. o. Laert. l. 1. Apul. ibid. Voſſ. de hiſt. Gr. l. 4. c. 4. Strab. lib. 1. Strab. 16. Apul. 16. Clem. Alex. lib. 5. Strom. Laert. l. 1.

Mihi enim videtur æquum vt ij qui Philoſophorum nomen ſibi vindicant, diſcant quid ſit quercus alata, & variũ ſuper eâ palliũ, quę omnia Pherecydes allegorice dixit è Chami prophetiâ ſumptô argumentô. Pherecydem Syrium intellige, Pythagoræ, vel vt alij Thaletis, præceptorem, ſolutæ ſcriptionis inter Græcos ἀρχηγὸν, quem Aſſyrium Auguſtinus & Tzetzes, & Babylonium Euſtathius perperam faciunt. Neque enim Syrius à Syriâ vel ab Aſſyriâ dictus eſt, ſed ab inſulâ Syro, vnâ Cycladum, in quâ Laërtij ætate adhuc extabat eius ἡλιοτρόπιον. Itaque viro magno aſſentior qui in Euſtathio pro Φερεκύδης ὁ Βαβυλώνιος ſcribi vult ex Strabone Φερεκύδης ὁ Βάβυος, id eſt Pherecydes Babyis filius. Is porro Pherecydes ſolutâ quidem oratione ſed poëticô ſtylô de naturâ & Diis librum ſcripſerat perobſcurum, & Heracliti ſcriptis ſimilem qui ratione obſcuritatis Σκοτεινὸς eſt appellatus. Huius libri initium in Laërtio tale eſt: Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος (lege Κρόνος) εἰσαεὶ, καὶ χθὼν ἦν. Χθονίῃ δὲ ὄνομα ἐγένετο γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ *Iuppiter & Saturnus & Tellus ſemper fuerunt. Tellus autem ge dicta eſt, quia Iuppiter illi geras id eſt honorem tribuit.* Hinc Chriſtianus Philoſophus Hermias in libro cui titulus Διασυρμὸς τῶν ἔξω φιλοσόφων *gentilium Philoſophorum deriſio*: Φερεκύδης μὲν ἀρχὰς εἶναι λέγων Ζῆνα καὶ Χθονίην καὶ Κρόνον: Ζῆνα μὲν τὸν αἰθέρα, Χθονίην δὲ τὴν γῆν, Κρόνον δὲ τὸν Χρόνον. Ὁ μὲν αἰθὴρ τὸ ποιοῦν, ἡ δὲ γῆ τὸ πάσχον, ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ τὰ γινόμενα *Pherecydes principia eſſe dicit Iouem, & Tellurem, & Saturnum: Et Iouem quidem eſſe ætherem, Tellurem autem terram, Saturnum autem tempus; Quorum æther eſt agens, terra patiens, & tempus id in quo* omnia *fiunt.* Ex eôdem librô hæc profert Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromaton: Ζὰς (malim Ζεὺς) ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν καὶ Ὠγῆνον, καὶ τὰ Ὠγήνου δώματα *Iuppiter magnum facit pulchrumque pallium, quo cælum & Ogenum* (id eſt Oceanum) *& Ogeni domos varie exornat.* Eôdem pertinere videtur locus ab Iſidoro allatus de variô palliô quô tegitur alata quercus, quamuis allegoriæ ratio non pateat ſatis. Ex huiuſmodi nugis Theologiam ſuam conſarcinauerat impurus Baſilides, ὡς κατὰ ποιητικόν τινα ἐνθουσιασμὸν ἐμβροντηθεὶς *tanquam poëtico quodam furore perculſus*, vt habet Epiphanius in hæreſi Baſilidianorum. Sed cum puderet Baſilidianos veros dogmatum ſuorum authores agnoſcere, finxerunt Ethnicos Philoſophos hæc aliunde vſurpaſſe, vt eo plus fidei commentis ſuis adſtruerent. Hinc Iſidorus prophetæ ſcilicet Chamo tribuit, quod de alatâ quercu ſcripſerat Pherecydes. Prout alibi dogma de geniis vel dæmonibus quos adeſſe volebant ſingulis hominibus, ne quis ab Ariſtotele illos hauſiſſe obiiciat, fingit Ariſtotelem ex prophetis in ſuos libros tranſcripſiſſe. Ἀριστοτέλης, inquit) δαίμοσι κεχρῆσθαι πάντας ἀνθρώπους λέγει, συνομαρτοῦσιν αὐτοῖς παρὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνσωματώσεως: προφητικὸν τοῦτο μάθημα λαβὼν, καὶ καταθέμενος εἰς τὰ ἑαυτοῦ βιβλία. Et alibi rurſus: Καὶ μή τις οἰέσθω, ὃ φαμὲν ἴδιον εἶναι τῶν ἐκλεκτῶν, τοῦτο προειρημένον ὑπάρχειν ὑπό τινων φιλοσόφων. οὐ γάρ ἐστιν αὐτῶν εὕρημα. Τῶν δὲ προφητῶν σφετερισάμενοι, προσέθηκαν τῷ μὴ (lege μὲν) ὑπάρχοντι κατ' αὐτοὺς σοφῷ *Nec eſt quod quis putet, id quod dicimus electorum eſſe proprium, iam ante dictum à Philoſophis. Neque enim eorum eſt inuentum. Sed cum à prophetis ſumpſiſſent, id ſapienti ſuo tribuerunt.* Sed apage fictitios

v. Clem. Alex. l. 6. Strom.

A vates nebulonis impuriſſimi, & vaniſſima commenta dare pondus idonea ſumo.

CAPVT SECVNDVM.

Chus כוש

Eupolemi locus reſtitutus in quo Chus *Chum* appellatur, & idem eſſe dicitur qui Græcorum Aſbolus ab Hercule interfectus. Centaurus Aſbolus vetus ſcriptor ante Homerum. Chus cæteri Aethiopiam, ſolus Ionathan Arabiam recte exponit. Chuſan & Madian ἰσοδύναμα Hab. 3. 7. Sephora Chuſitis Num. 12. 1. id eſt Madianitis. Aethiopiam in Arabiâ fruſtra quæri. Σφάλμα μνημονικὸν Theodoreti. Iob. 28. 19. *topazius Chus*, id eſt Arabica. Aegyptus à Syene vſque ad
B Chus Ezech. 29. 10. Syene vbi. Ezech. 30. 9. naues ex Aegypto in Chus, id eſt in Arabiam per mare Rubrum. Bella Regum Chus in Iudæos. Philiſtæi & Arabes vicini Chuſæis 2. Par. 21. 16. Chuſæis Azotij fidunt Eſ. 20. 4. Aegyptus trans flumina Chus Sophon. 3. 10. & Eſ. 18. 1. qui locus obiter explicatur; Aegyptus terra cymbali orarum ſeu marginati, id eſt ſiſtri. Siſtrum à vulgari cymbalo quid differat. Siſtrum Iſiacorum proprium. Aegyptus trans flumina Chus, id eſt Arabiæ, nempe flumina vel torrentes Beſor, Rhinocoruræ, Traianum & Coryn. Aegyptus in mare mittit imagines in vaſis papyraceis ſuper aquas, id eſt caput Oſiridis quod nauigio ex papyro facto diabolicâ vi ex Aegypto Byblum quotannis deferebatur. Teſtes Lucianus, Cyrillus, Procopius. Chuſæi iidem qui Scenitæ & Saraceni. Horum ſitus ex Plinio, Eratoſthene, Procopio & Marciano. Scenitas à recentioribus appellari Saracenos. Ratio vtriuſque nominis. Saraceni latrones. Saraca vicus. Savvarakia. Madianitæ & Iſmaelitæ Saraceni in paraphraſi Chald. & apud Auguſtinum. Cur Saracenorum regio hodie vocetur *Hegiaz*. Metropoles Medina & Meccha. Medina Arabibus *Iathrib*: veteribus Ἰάθριβον & Ἰάθριππα.
C Theophanes, Euthymius, Ptolemæus in illo nomine correcti. *Egra* vel *Arga* vrbs maritima prope Medinam, hodie *Algiar*. *Iathrib* vnde dicatur. *Macoraba* Ptol. *Meccha rabba* id eſt magna. Betius fluuius Sapphiri. Meccha & Beccha. Baccha idolum. An Bacchus. Terminatio fœminina in Arab. maſculinis. Chuſæi gens valde potens, tamen deſpectiſſima. Chuthæi iidem qui Chuſæi. Chuſæorum vocatio, conuerſio ad fidem, & ſequuta defectio. A nomine Chus fit אלכשכשה *alchaſchaſa*, id eſt migratio ad Arabiſmum. Cur dicatur Ierem. 13. *Nunquid mutabit Chuſæus pellem ſuam?* Chuſæi coloris ſubfuſci. Iudæi buxei. Chuſæorum color Arab. *achdhar*. Nigri Arabes. *Ereb* veſpera, *Oreb* coruus. *Erembi*. Kedareni à קדר Gall. *haſle'*. *Nigra vt tentoria Kedar*, id eſt vt Kedareni Scenitæ. Kedareni pro Chuſæis. Chuſæos ſeu Saracenos à multis ſcriptoribus vocari Mauros.

IN Eupolemo apud Euſebium lib. 9. præparationis ſupereſt inſigne fragmentum generationum Chami ex Babyloniorum monimentis depromptum, ſed in nonnullis deprauatum, quæ conabor reſtituere. Verba ſunt:
D Βαβυλωνίους λέγειν πρῶτον γενέσθαι Βῆλον, ὃν εἶναι Κρόνον· ἐκ τούτου δὲ γενέσθαι Βῆλον καὶ Χαναὰν (lege καὶ Χάμ) τοῦτον δὲ τὸν Χαναὰν γεννῆσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων. Τούτου δὲ Χοὺμ (lege καὶ Χοὺμ) υἱὸν γενέσθαι, ὃν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεσθαι Ἄσβολον, πατέρα δὲ Αἰθιόπων, ἀδελφὸν δὲ τοῦ Μεστραεὶμ πατέρα (lege πατρὸς) Αἰγυπτίων *Babylonios dicere primum fuiſſe Belum, quem eſſe Saturnum* (id eſt Noam) *Ex illô autem natos eſſe Belum & Chamum* (Belum id eſt Nimrodum, conditorem ſuæ gentis, quem ratione ὑπεροχῆς Noæ faciunt filium primogenitum cum fuerit tantum pronepos) *hunc autem* (Chamum) *genuiſſe Chanaanem patrem Phœnicum. Eiuſdem etiam filium eſſe Chum* (Chus) *Æthiopum patrem, quem Græci Aſbolon dicunt, & fratrem*
E *Metſraimi patris Ægyptiorum.*

Cur *Chus* in *Chum* mutauerit Eupolemus, aut eum velit Græcorum eſſe Aſbolon, non ſatis capio. Suſpicor tamen Χοὺμ ex Χοὺν factum, accuſatiuo τοῦ Χοῦς [Peregrina enim nomina Græci ſolent ſic declinare.] Et Χοὺμ exponi Ἄσβολον, quia vt חום *chum* Hebræis atrum ſonat, ita Græcis ἄσβο-

λος fuliginem. De cætero mihi nullus occurrit huius nominis præter Centaurorum ducem Aſbolum, quem in Centaurorum pugnâ interfectum Hercules crucifixiſſe legitur hoc adſcripto epigrammate. A

Tzetz. Chil. 5. c. 22.

Ἄσβολος οὔτε θεῶν τρομέων ὄπιν, οὔτ' ἀνθρώπων,
Ὑψικόμοιο κρεμαστὸς ἀπ' εὐλιπέος κατὰ πεύκης
Σύγκειται, μέγα δεῖπνον ἀμετροβίοις κοράκεσσιν.
Diuorum atque hominum qui ſpreuerat Aſbolus iras,
Pendet in excelſæ ſuffixus ſtipite pinûs,
Alitibus nigris conuiuia lauta daturus.

An hic ille eſt Centaurus Aſbolus quem Tatianus Aſſyrius in oratione contra Græcos, & ex illo Euſebius lib. 10. præparat. cenſent in catalogo ſcriptorum qui Homeri ætatem præceſſerunt? Nempe inter Centauros nonnulli docti fuere, vt Chiron tot heroum pædagogus, & in Ouidio Metam. l. 12. augur Aſtylus. Vtut ſit huic Aſbolo commune nihil eſt cum Chuſo Chami filio. B

Alia hîc ſeſe offert maioris momenti quæſtio, nimirum quæ ſit terra Chus de illius nomine dicta. Chus alij Æthiopiam, alij Arabiam explicant. Priorem interpretationem præter Hebræos fere quotquot ſunt, etiam Græci ſequuntur, & vulgatus interpres, & Philo, & Ioſephus, & Euſebius, & Hieronymus, & Euſtathius in Hexaemeron, & author Chronici Alexandrini, & chorus patrum vniuerſus. Arabs etiam nuper editus qui hîc habet אלחבש Abaſenorum ſeu Abiſſinorum terram, id eſt Æthiopiam. Poſteriorem è veteribus, quod ſciam, ſolus Ionathan, in cuius paraphraſi Geneſ. 10. 6. pro Hebræo *Chus* eſt ערביא *Arabia.* Itaque ſi authoritate certatur, prior interpretatio haud dubiè obtinebit; Sed rationem ſi conſulimus, poſterior erit longe præferenda. Id temere à me non dici hæc argumenta palam euincunt. C

Primò *Chuſan* [idem quod *Chus*, niſi quod diminutiuum eſt] & *Madian* Habac. 3. 7. ponuntur vt vocabula ἰσοδύναμα. Prophetæ verba ſic habent: *In loco vano vidi tentoria Chuſan, commota ſunt aulæa terræ Madian.* Quale eſt quod Chuſitis appellatur Sephora vxor Moſis quæ Madianitis erat Exod. 2. 16. 21. Porro vrbem Madian in Arabiâ fuiſſe in maris Rubri littore ex Ioſepho, & Hieronymo, & Ptolemæo conſtat. Chuſitis igitur eô locô non eſt Æthiopiſſa mulier, ſed Arabica. Niſi quis aliam Æthiopiam in Arabiâ ſibi fingat. Quod vnum habent quod regerant Auguſtinus & Theodoretus in explicatione huius loci. Sed Auguſtinus nititur aliis Scripturæ locis in quibus verſiones Æthiopiam habent pro Hebræo *Chus*: Et Theodoretus lapſu memoriæ putat reginam Saba ſeu Sabæorum qui in Arabiâ ſunt, vocari reginam Æthiopum in Lucâ vel Matthæo. Illorum enim verba ſic citat: Βασίλισσα Αἰθιόπων ἀναστήσεται, καὶ κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην *regina Æthiopum ſurget* &c. contra omnium codicum fidem, in quibus conſtanter legitur βασίλισσα Νότου *regina Auſtri*, non βασίλισσα Αἰθιόπων *regina Æthiopum.* Atque id ipſum habent Syrus, & Arabs, & Æthiops, & interpretes quotquot ſunt. Denique nullam Æthiopum reginam Scriptura memorat præter Candacen, cui cum Sabæâ nihil commune. D E

Num. 12. 1.

Ioſeph. Antiq. l. 2. c. 5. Hiero. de loc. Hebr. Ptol. l. 6. c. 7.

Luc. 11. 31. Mat. 12. 42.

A Secundò Iob. 28. 19. פטדת כוש *pitdath Chus*, non eſt Æthiopica topazius, ſed Arabica. Neque enim Æthiopicæ topazij meminit quiſquam veterum. Sed Arabica notiſſima eſt in Chiti vel Topazo maris rubri inſula. Plinius: *Egregia etiamnum topazio gloria eſt, ſuo virenti genere, & cum reperta eſt prælatæ omnibus. Id accidit in Arabiæ inſulâ quæ Chitis vocatur* &c. Huius inſulæ præter Plinium meminerunt Agatharchides, Strabo, Diodorus, Iſidorus, alij quos citauimus in libello de Scripturæ gemmis. Agathar. c.42. Strab. l.16. Diod. lib.2.p.121. Iſid. Orig. lib.16.c.7.

Tertium argumentum hæc Dei verba ſuggerunt Ezech. 29. 10. *Deſolabo terram Ægypti à turri Syenes vſque ad terminum Chus*. His verbis deſignari palam eſt duos Ægypti terminos oppoſitos. Syenem autem omnes
B ſciunt eſſe terminum Ægypti verſus Æthiopiam. Strabo de Syene; ἡ μὲν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Αἰγύπτου *Illa quidem vrbs eſt in Æthiopiæ & Ægypti finibus*. Plinius: *Ditionis Ægyptiæ eſſe incipit à fine Æthiopiæ Syene*. Solinus: *Ditionis Ægyptiæ eſſe incipit a Syene in quâ fines Æthiopum*. Hinc Ioſephus Ægyptum habere dicit à meridie τὴν διεζευγμένην ἀπὸ Αἰθιόπων τὴν Συήνην *Syenem quâ ab Æthiopibus dirimitur*. Et in Stephano Syene eſt πόλις Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας *vrbs Ægypti & Æthiopiæ*, quaſi inter illas ambigua. Itaque *Chus* Ægypti terminus Syenæ oppoſitus non poteſt eſſe Æthiopia. Quin Arabiam intelligi plane neceſſe eſt qua termi-
C natur Ægypti pars ab Æthiopiâ remotiſſima. l.17.p.817. Plin. lib.5. cap. 9. Sol.c.35. De bello Iud.l.5.c.1.

Capite ſequenti Deus Aegypto & Aegyptiis multa interminatus ita loquitur: *Poſtquam immiſero ignem in Ægyptum* &c. *In die illâ prodibunt nuncij à facie meâ nauibus ad perterrendam Chus ſecuram*. Hoc de Arabiâ commodè poteſt intelligi, in quam Aegyptij nauibus per mare Rubrum ſæpe commeant. De Aethiopiâ nequaquam, in quam ne per Nilum quidem aduerſum nauigatur propter cataractas prope Syenem. Ezech. 30. 8.9.

Hûc etiam non parum facit quod 2. Reg. 19. 9. Sennacheribum obſidentem Libnam oppidum in tribu Iudæ, Tirhaca rex Chus ex improuiſo adortus eſt. Neque enim Aethiopiæ rex eô ſe conferre potuiſſet, niſi ſubactâ prius Aegypto quæ interiacet. Idem de Zerâ iudicium altero rege
D Chus qui in Azam Iudææ regem duxit decies centena millia militum 2. Par. 14. 9.

Non minus in eô eſt virium quod 2. Paral. 21. 16. legitur excitaſſe Dominus contra Ioramum animum Philiſtæorum & Arabum qui finitimi ſunt Chuſæis. Palam enim eſt eô locô Chuſæos non poſſe eſſe Aethiopes, quia nulli Arabes Aethiopibus finitimi ſunt præter ſolos Troglodytas, quos à Iudæis diſterminat Aegyptus interpoſita. Taceo quod Troglodytas Scriptura non vocat Arabes ſed Succhæos 2. Paral. 12. 3. vel quia in סכות *Succhoth*, id eſt in tabernaculis degunt, vel ab oppido *Suchis* quod deſcribit Plinius in mediâ Troglodyticâ non procul ab Adulitis. Plin. lib.6. cap.29.

E Sic Eſaïæ 20. 4. 5. Chuſæis & Aegyptiis in captiuitatem abductis *timebunt* Azotij *& confundentur à Chus expectatione ſuâ, & ab Ægypto gloriatione ſuâ*. Nempe Azotiis in Palæſtinâ ſubſidio eſſe poterant Chuſæi Arabes & Aegyptij, Aethiopes non item propter Aegyptum interiectam.

Hoc potiſſimum quod Aegyptus deſcribitur *trans flumina Chus* So-

phon. 3. 10. & Eſ. 18. 1. quem locum quia obſcurus eſt, & multum torquet A
interpretes, & ad hanc rem maximè facit, libet obiter explicare; *Væ*, inquit, *terræ cymbali orarum, quæ eſt trans flumina Chus, mittenti in mare imagines, idque in vaſis papyraceis ſuper aquas.* Significat Aegyptum αἰνιγματωδῶς pro more Prophetarum. כנפים alij alas, ego oras explico, quomodo כנף paſſim ſumitur pro orâ & extremitate cuiuſque rei, putâ terræ, fluminis, veſtis, ædificij. Ergo צלצל כנפים *cymbalum orarum* phraſi Hebræâ cymbalum eſt, cuius in lateribus ſunt oræ ſeu margines, id eſt ſiſtrum. Nempe ſiſtrum eſt cymbali ſpecies. Heſychius: Σεῖστρα [id eſt σεῖστρα] κόσκινα ἢ κύμβαλα. Et merito vocatur צלצל id eſt *tinnulum inſtrumentum*, â verbo צלל quod *tinnire* eſt. Siſtrum enim non minus erat tinnulum quam B
De ponto l. 1. Eleg. 1. vulgare cymbalum, Ouidius:

Jactantem Phariâ tinnula ſiſtra manu.

Metaph. l. 11. Apuleius: *Aëreis & argenteis, imo vero aureis etiam ſiſtris argutum tinnitum conſtrepentes.* Sed in eô differt ſiſtrum à vulgari cymbalo, quod cum rotundum fuerit cymbalum in formam acetabuli, vt probat doctiſſimus Turnebus ex Scribonio Largo, qui herbam κοτυληδόνα ſcribit ſimilia folia cymbalis habere, ſiſtrum fuit ouali formâ cum certis oris ſeu marginibus ex quibus appenſa tintinnabula argutum ſtrepitum cõcuſſu edebant. Vide Dempſteri paralipomena ad Roſini antiquitates Romanas cap. vlt. libri ſecũdi. Hebraicè ergo ſiſtrum צלצל כנפים *cymbalum orarum*, id eſt *marginatum*, dicitur περικεφαλικῶς, ptopter oras quas diximus. Itaque *Væ terræ cymbali orarum*, id eſt *væ terræ ſiſtri.* Ex pluribus κριτηρίοις, quibus deſignatur Aegyptus, hoc primum eſt, adeoque notiſſimum. Nemo enim eſt qui ſiſtrum neſciat eſſe proprium ſacerdotum Iſidis. C

(Aduerſ. l. 26 cap. 33.)

Sequitur κριτήριον alterum, *quæ eſt trans flumina Chus.* Id Aegypto quomodo competat ſi *Chus* ſit Aethiopia? An Eſaïas in Iudæâ ſcribens Aegyptum trans Aethiopiam eſſe dixerit, cum plane contra Aethiopia Iudææ reſpectu ſit trans Aegyptum? Omnino igitur ibi *Chus* eſt terra media inter Iudæam & Aegyptum, nempe Arabia Chuſæa. Huius flumina ſunt *Beſor* in mare Mediterraneum, *Rhinocoruræ torrens* in lacum Sirbonidem, & D
Traianus amnis in mare Rubrum ad Heroum vrbem influens; Et *Corys*, è quô regem Arabum tres aquarum elices in viam deduxiſſe, quâ è Babylone in Aegyptum iuit Cambyſes, teſtatur Herodotus in Thaliâ. Trans
lib. 3. c. 9. hæc flumina dicitur eſſe terra ſiſtri, ſeu quæ ſiſtro in ſacris vtitur, id eſt Aegyptus.

Tertium κριτήριον hoc eſt, quod *in mari mittit imagines*, idque *in vaſis papyraceis ſuper aquas.* צירים alij legatos, nos imagines vertimus, à verbo צור quod eſt *formare.* Sic apud eundem Eſaïam cap. 45. verſ. 16. חרשי צירים ſunt *fabri imaginum.* Quotannis nimirum caput Oſiridis in mare iniectum diabolicâ vi ex Aegypto Byblum deferebatur ſeptem diebus. E
Rem ita ſe habere teſtatur Lucianus teſtis αὐτόπτης in *de Syriâ Deâ.* Nec diſſimilia habent Cyrillus & Procopius in Eſaïam. *Vaſa* porro *papyracea* ſunt Aegyptiaca nauigia quæ ex papyro fiebant. Theophraſtus: αὐτὸς δὲ ὁ πάπυρος

πολὺς

A πρὸς πλεῖστα χρήσιμος, καὶ γὰρ πλοῖα ποιοῦσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς βίβλου ἱστία πλέκουσι
καὶ ψιάθους. Quæ Plinius ita reddidit: *Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt,
& è libro vela tegeteſque.*

Ex iis quæ hactenus à nobis diſputata ſunt, credo conſtare luce clarius
Chuſæos in iis locis habitaſſe quæ ſupra indicauimus, nimirum ſupra Ae-
gyptum ad Rubri maris ſinum intimum, in parte Arabiæ Petrææ & Fœli-
cis. Vnde colligere eſt Chuſæos eoſdem eſſe cum veterum Scenitis & Sa-
racenis recentiorum. De Scenitis enim ita Plinius: *Vltra Peluſiacum Ara-* lib. 5. c. 11.
bia eſt ad Rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem, &
beatæ cognomine inclytam. Hæc &c. Scenitarum Atabum vocatur ſterilis,
B *præterquam vbi Syriæ confinia contingit.* Et Eratoſthenes apud Strabonem:
Arabiam Fœlicem habent primi poſt Syros & Iudæos homines agricolæ.
Poſt illos autem terra eſt arenoſa & ſterilis, palmas habens paucas, & ſpi-
nam, & myricam, & aquas foſſiles vt Gedroſia; Eam autem obtinent Sceni-
tæ Arabes camelorum paſtores. Et de Saracenis Procopius: *Hoc autem littus* l. 1. Perſic.
[ſinûs Arabici circa Elanam] *quamprimum Palæſtinæ fines tranſgreſſus eris,*
Saraceni obtinent qui ἐν τῷ φοινικῶνι *in palmeto iam olim ſedes fixerunt.* Et
Marcianus Heracleota: περὶ τὸν αὐχένα *circa ceruicem Arabiæ Fœlicis poſt*
Arabiam Petræam habitant qui vocantur Saraceni, qui populi ſunt mul-
C *torum nominum & multam terram deſertam occupant.* Eoſdem addit Palæ-
ſtinæ, & Perſidi, id eſt Babyloniæ, & Arabiæ Petrææ & Deſertæ & Fœlici
eſſe finitimos. Itaque vbi Scenitas Eratoſthenes, ibi Saracenos ponunt
Procopius & Marcianus. Saraceni nimirum à Scenitis hoc ſolum differunt,
quod Scenitarum nomen eſt vetuſtius. Ammianus lib. 22. *Scenitas prætendi-*
tur Arabes, quos Saracenos nunc appellamus. Et lib. 23. *Scenitas Arabes*
quos Saracenos poſteritas appellauit. Ptolemæus tamen videtur diſtinguere,
Scenitas ponens in ipſo aditu Arabiæ Fœlicis, & ad horum Auſtrum Sara-
cenos. Sed idem alios Saracenos, ſaltem Saracenam regionem deſcribit
prope Aegyptum, in Arabiâ Petræâ, vbi ſunt Plinij Scenitæ.

Scenitæ Chuſæi dicti ſunt, quia in tabernaculis degebant, vt habetur Ha-
D bac. 3. 7. Et *Saraceni* à latrociniis. Nam Arabicè סרק *ſaraka* eſt latrocinari.
Itaque horum hominum vitæ genus planè λῃστρικὸν graphicè exprimit hoc
nomen. Qui ad Saram referunt nugas agunt. Sed nec à loco *Saracâ* fuiſſe
nominatos Stephano conceſſerim, cuius verba ſunt: Σάρακα, χώρα Ἀρα-
βίας μετὰ τοὺς Ναβαταίους· οἱ οἰκοῦντες Σαρακηνοί. Neque enim fuit *Saraca*
prope Nabatæos, ſed in Sabæis loco à Nabatæis remotiſſimo. Vide Ptole-
mæum lib. 6. cap. 7. Scio hodieque in Arabiâ exſtare vicum סוארקיה *Savva-* Vid. Gigg.
rakiam inter Meccham & Medinam, vel vt alij volunt, in viâ quâ itur Mec-
châ Ieroſolymas. Sed vicus ille obſcurior eſt quam vt genti nomen fece-
rit. Neque ab eo *Saraceni* ſed *Savvarakieni* dicerentur. Hoc potiſſimum
E quod Saracenos ipſi ſe nunquam appellant, ſed à vicinis populis per con-
temptum ſic vocitantur. Hieroſolymitana Paraphraſis Gen. 37. 25. pro Iſ-
maëlitis habet סרקיין *Saracenos*, neque id malè. Apparet enim ex verſu 28.
promiſcuè vſurpari Iſmaëlitas & Madianitas quos Chuſæis accenſeri pro-
bauimus ex Numer. 12. 1. & Hab. 3. 7. Itaque Madianitas & Saracenos Au-

In Num. q. 20. guſtinus pro iiſdem habet. *In his*, inquit, *locis dicitur eos perſequutus Iſraël, vbi Madianitæ habitant; qui nunc Saraceni appellantur.* Vtut enim Chuſæi, Madianitæ, Iſmaëlitæ fuerint diuerſi generis, tamen promiſcuè habitarunt, & in vnam Saracenorum nationem coaluerunt. A

Ea pars Arabiæ hodie vocàtur חגאז *Hegiaz* à diuidendo, quomodo in Auicennâ diaphragma vocatur אלחגאב אלחאגז *velum diuidens*: Et Epheſ. 2. 14. חאטר חאגז *paries intergerinus*. Nimirum regio *Hegiaz* Petræam Arabiam à Fœlici dirimit, & propriè ad neutram pertinet. Nam ad Fœlicem Græci nullâ ratione referunt, cum nihil ſit infœlicius. Hegiaz diuiditur in tractũ Medinenſem & Mecchẽſem. Metropoles Medina & Meccha, infames natalibus & ſepulchro Pſeudoprophetæ. Medina per cõpendium dicitur pro מדינה אלנבי *Medinatho-lnabi*, id eſt ciuitas Prophetæ. Sed vetus nomen erat יתרב *Iathreb* vel *Iathrib*. Geographus Nubienſis: *A Meccha ad Medinam, cuius nomen eſt Jathreb* יתרב *viâ rectâ decem fere ſunt ſtationes.* Item: *Magnitudo vrbis Jathreb æquat mediam partem Mecchæ.* Rodericus Tolet. hiſt. Arabum c. 1. *In villa quæ Jatrib dicitur propè Mecckam erat homo Ali nomine* &c. *Et vxor eius Emina* &c. *quæ concepit & peperit filiũ quem vocauit Mahomet.* Et c. 2. *Eum à Meccha in Jatrib fugere compulerũt.* Multi Ἀίθριβον ſcribunt. Theophanes in Moamethicis: ἐκράτησεν ἡ αἵρεσις αὐτοῦ τὰ μέρη τοῦ Ἀιθρίβου. Et ex illo Anaſtaſius bibliothecarius: *Tenuit hæreſis eius partes Æthribi.* Et Euthymius monachus de Heraclio imperatore: μέλλοντος αὐτοῦ διεξιέναι τὴν Ἀίθριβον, ἀπῆλθε πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ ὁ θεομισὴς Μωάμεθ *Cum per Æthribum tranſiturus eſſet, iuit illi obuiam Deo exoſus Moameth.* Sed reſcribendum vbique Ἰάθριβον *Iathribum*, id eſt יתרב *Iathrib*. Veteres Ἰάθριππον ſcripſerunt. Stephanus de vrbibus: Ἰάθριππα πόλις Ἀραβίας πλησίον τῆς Ἔγρας *Iathrippa vrbs Arabiæ prope Egram.* Item: Ἔγρα πόλις Ἀραβίας, πρὸς τῷ Αἰλανίτῃ κόλπῳ *Egra vrbs Arabiæ ad Ælanitem ſinum.* Egra eſt Arabum *Algiar* Medinæ portus ab eâ diſtans itinere trium dierum. Geographus Nub. *Inter Medinam & mare intereſt ſpatium trium dierum, & Algiar eſt portus ipſius.* Egræ meminit Plinius in oppidorum cenſu quæ in Arabiâ diruit Aelius Gallus. In Ptolemæo Ἔγρα vrbs eſt Mediterranea. Πινακόγραφοι perperam *Negran* ſcribunt; neque enim ibi fuit Negran, ſed in Arabiâ interiore. At quæ Stephano eſt *Egra* & Arabibus *Algiar*, Ptolemæo eſt *Arga*. Illi nimirum *Arga* eſt vrbs maritima è regione Iathrippæ, cuius nomen perperam ſcriptum *Lathrippa* & *Laorippa*. Itaque corrigendus hic error tam in Græco textu quam in Tabulis. *Iathrib* eſt vrbs terrea, nomine facto ex תראב *thurab*, id eſt terra: Habet enim *mœnia & aggeres ex humo*, id eſt terreos, vt legere eſt in Vartomano. Ad Auſtrum Iathrippæ in Ptolemæo eſt *Macoraba*, id eſt מכה רבה *Mecca Rabba* ſeu *Mecca magna*, interiecto amne Betio qui hodie ודי אלעקיק *W-adi-lakik* fluuius Sapphiri. Mecca magna dicitur vel abſolutè, vel διακριτικῶς; vt חמת רבה *Emath magna*, id eſt *Antiochia*; propter alteram minorem, nempe Epiphaniam, vt cenſet Hieronymus. *Meccha* etiam בכה *Beccha* dicitur apud Giggeium & alios, vel permutatis literis labialibus vt ſæpe fit, vel ab idolo *Beccha* vel *Baccha* ibi culto. Euthymius in Maomethicis cap. 8. ἡ Βακχὰ Ἰσμαὴλ κα-

Margin notes (in order, top to bottom): Auic. I. 22. — Clim. 2. par. 5. — Vbi ſupra. lib. 6. c. 28. — Nauig. l. 1. cap. 11. — Sic Merodac Eſ. 39. 1. Berodac 2. Reg. 20. 12. & בתנן מתנן

Section letters in the right margin: B C D E

A λεγόμενον εἴδωλον, ὅπερ αὐτὸς προσκύνημα παρατηρήματος ὀνομάζει, τοῖς ἀθλίοις βαρβάροις προσκυνεῖν ἐκέλευσε *Idolum Baccha Iſmakech dictum quod ipſe numen obſeruationis appellat, miſeros barbaros adorare iuſsit.* An Baccha idem qui Bacchus, Deus Arabum quem alij Ὀυροτάλ *Vrotal*, alij Δουσάρην *Duſarem* appellarunt? Nil quicquam obſtat in בכה *Baccha* fœminina terminatio. Nam & Hebræum קוהלת *koheleth*, id eſt Eccleſiaſtes, & Arabicum חליפה *chalipha*, id eſt imperator, ſunt fœmininæ terminationis. Et Arabes aſſerunt id pertinere ad dignitatem. Quid quod Orpheus Hymno in Myſen Bacchum appellat Herod. Heſych.

--- ἄῤῥητον ἄνακτα,

B Ἄῤῥενα καὶ θῆλυν, διφυῆ λύσιον Ἴακχον.

Quia Bacchus credebatur eſſe vtriuſque ſexûs.

Sed vt redeam ad *Chuſæos* ſeu Saracenos, gentem iam olim fuiſſe præpotentem inde conſtat quod ex eâ ſub rege *Zarâ* armatorum prodierint decies centena millia 2. Par. 14. 9. Vt de Tirhaka taceam qui Sennacheribi copias vltro laceſſere auſus eſt 2. Reg. 19. 9. Merito igitur Nahum. 3. 9. כוש עצמה *Chus valida* deprædicatur. Tamen in ſummo contemptu fuiſſe apud pios probant hæc Amos 9. 7. *Nonne vt filij Chuſæorum vos mihi eſtis, filij Iſraël, dicit Dominus?* id eſt viliſſimi & abiectiſſimi. Vnde eſt quod C κατ' ἐξουθενισμὸν vxorem Moſis Maria & Aaron Chuſitim potius quam Madianitidem vocant Num. 12. 1. Atque id ipſum Iudæi ſibi volunt, cum Cuthæorum nomine traducunt Samaritanos. Cuthæos enim probauimus eoſdem eſſe cum Chuſæis. Interim horum etiam vocatio diſertis verbis prædicitur Pſ. 68. 32. & 87. 4. Atque id demum impletum eſt cum Saracenorum regina Mauvia & rex Alamundarus, illa Valentiniano, hic Anaſtaſio imperantibus, cum magnâ parte gentis Chriſtianam fidem amplexi ſunt. Sed haud multo poſt, ſub Heraclio, ſequuta eſt horribilis defectio incentore Mahumetho.

Memoria nominis כוש *Chus* apud Arabes plane periit. Tamen hodieque vſurpant nomen כשכשה *chaſchaſa* inde deductum geminatis radicalibus. D Quomodo ex Hebræo חול *chul* deriuatur חלחלה *chalcala*. Illis ſcilicet אלכשכשה *alchaſchaſa* eſt migratio ad Arabiſmum, quâ peregrinus in illam gentem inſeritur & adoptatur. Ita explicatur in Giggeio. Itaque vt מתיהדים *Mithjehudim* ſeu οἱ ἰουδαΐζοντες Eſth. 8. 7. 11. ſunt qui ex Ethniciſmo tranſeunt ad Iudaïſmum; ita plane מתכשכשים ſunt qui ex aliâ gente ad Arabum regionem & mores ſe transferunt.

Vnum habent quod opponant qui volunt nomine כוש *Chus* Æthiopes ſignificari, nempe Ieremiæ ἐπιφώνημα cap. 13. verſ. 23. *Nunquid mutabit* כושי *Chuſæus cutem ſuam, aut pardus maculas ſuas?* Quod conferunt cum adagiis veterum, Αἰθίοπα σμήχεις & Αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρεῖς, & Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται, vt probent de iiſdem populis vtrobique rem eſſe. Sed eô argumento E parum nitetur quiſquis ueros Chuſæos, id eſt Saracenos, de facie nouerit. Vtvt enim Saraceni non ſint omnino nigri, nigricantes tamen ſunt & coloris ſubfuſci. De Iudæis dicitur in Gloſſa Miſnæ tractatu Sanhedrin fol. 18. 1. הן כאשכרוע לא שחורים ולא לבנים *Sunt vt buxus nec nigri nec albi.* Cu-

ius coloris ratione ἐκωμῳδεῖτο Chærephon Philoſophus, & vocabatur πύξινος *buxeus* propter faciem ſubliuidam. Et Maximinæ vetulæ dentes buxeo concolores Martialis ita deridet A

Schol. Ariſtoph. in Nub. Act. 1. Scena 6.

l. 2. epigr. 41.

Et tres ſunt tibi Maximina dentes
Sed plane piceique buxeique.

Is ſi fuit color Iudæis, Saracenos credibile eſt vicinioris ſyderis vaporem inficere multo magis. Sed nihil opus argumentis, cum habeamus teſtes αὐτόπτας. Ludouicus Vartomanus qui Mecchæ degit diu, illos deſcribit his verbis: *Staturâ ſunt deſpicabili paruâque, color eſt inter fuluum & nigrum.* Hunc colorem ipſi Arabes אחׄצר *achdhar* vocant, & nocti tribuunt. Giggeius: אחׄצר אלליל *nigra valde fuit nox vel obſcura*: אלאחׄצר *Mauri Arabes*: אלחׄצר *quidam Arabes nigri.* Hi ſunt illi Arabes de quibus hiſtoria Saracenica lib. 1. cap. 5. pag. 41. vbi Abubecrus ex Ægypto eieciſſe legitur חריתא Harithæos qui ſunt מן אסוד אלערב *è Nigris Arabum.* Itaque non de nihilo eſt quod ערבי (*Arabi*) Arabs, ערב (*ereb*) veſpera, & עורב (*oreb*) coruus ſunt ab eâdem radice. Nec deſunt qui Arabas ab Homero Ἐρεμβοὺς dici volunt, quaſi Ἐρεμνοὺς vel Ἐρεβεννοὺς id eſt nigros. Vide Strabonem & magnum Etymologicum. Tamen veroſimilius eſt tam Erembos quam Arabes fieri ab Hebræo ערב id eſt *Arabia*, quod promiſcue legitur ערב *Arab* vel ערב *Ereb* vt patet conferenti loca 1. Reg. 10. 15. & 2. Chron. 9. 14. Ergo Arabes ab *Arab*; & ab *Ereb* Erembi dicti inſerto μ epenthetico. Similis origo nominis קדר *Kedar*, à quô *Kedareni* Arabes, (*Cedrei* Plinio, & Vranio Κεδρανῖται) qui pars erant Saracenorum. Nam Hebraicè verbum קדר ſignificat obtenebrare, & nigrorem contrahere proprie à Sole. Vnde Iobi querela cap. 30. verſ. 28. קדר הלכתי בלא חמה *ater ambulaui* etiam *ſine Sole*, id eſt etiam ſi Sol me non infuſcauerit, tamen mœror quo conficior me totum decolorauit. *Kedar* igitur id ipſum quod Gallis *haſlé*, qui Solis ardore peruſtus eſt atque infuſcatus. Cuiuſmodi fuiſſe Kedarenos conſtat vel ex ſponſæ verbis in Cantico Solomonis, *Nigra ſum* &c. *vt tentoria Kedar*, id eſt iuxta Chaldæũ interpretem כבני דכוש דשרין במשכני קדר *vt filij Chus qui habitant in tentoriis Kedar.* Vbi rurſus id notandum, filios Chus & Kedarenos promiſcuè vſurpari. Ex his conſtat plus ſatis Saracenis apprimè conuenire hæc Ieremiæ; *An mutabit Chuſæus pellem ſuam?* Tamen ferri poteſt verſio Gallica quæ habet; *Le More changera-il ſa peau?* Quippe etiam Saracenis Maurorum nomen tribuunt Hiſtorici recentiores, imprimis qui ſcripſerunt res à Saracenis geſtas circa tempora Caroli Magni. Lucas Tudenſis in Chronicô apud Baronium: *Poſt hæc Mauri* [Saraceni] *totam fere Hiſpaniam atque Prouinciam Burgundiam & Pictauium ferrô flammâque attritas ſuo dominio manciparunt.* Item: *Froilanus Maurorum ducem Galleciam inuadentem vicit glorioſâ victoriâ, cæſis ex Saracenis quinquaginta quatuor millibus.* Item: *Aurelius infamem illam conditionem ſubire non renuit, vt numerum quendam Chriſtianarum virginum loco tributi quotannis Maurorum regi ſolueret* &c. *& decretum vt nobiles Hiſpaniæ mulieres matrimonio iungerentur cum Saracenis.* Item Anonymus author ſui temporis ſcribens Annales à quibus Regino & alij: *Hoc eodem anno aduerſus Mauros*

Marginal notes: Nauigat. l. 1. cap. 8. — B — C — Plin. 5. 11. — Apud Stephan. — Cant. 1. 5. — D — Ad A. 716. ſ. 15. — Ad A. 257. ſ. 0. — Ad A. 770. ſ. 32. — E — Ad A. 807. ſ. 4.

A *Carolus duce Burchardo claſſe immiſſâ in Sardiniâ atque Corſicâ aduerſus eos pugnauit, atque iterum profligauit, qui iidem Saraceni & aliis in locis pugnando tulere poſteriores.* Plura vide de Chuſæis in Paradiſo noſtro.

CAPVT TERTIVM.

Filij Chus.

Ex veterum ſententiâ filij Chus in Africâ. Ioſephi hallucinationes. Eorum ſitum Hieronymus profitetur ſe ignorare. Chaldæus etiam & Arabs interpretes in meris tenebris verſantur. B In vtroque multa explicata. *Phacuſa* vnde dicta. Lentes Peluſiacæ. Omnes Chuſi filios præter Nimrodum habitaſſe circa mare Perſicum.

CHuſi filij ſex *Seba*, *Chauila*, *Sabta*, *Rhegma*, *Sabteca*, & *Nimrod*; & ex *Rhegma* nepotes duo *Sçeba* & *Dedan* à Moſe recenſentur. Horum plerique veteres cum in Africâ ſedes quæſiuerunt, toto cœlo aberrarunt. Ex vtroque Sçeba Sabæos Ioſephus indiſcriminatim deducit, id eſt Meroitanos; Quippe Meroës nomen vetus aſſerit fuiſſe Saba. Tamen de thuriferâ Sabæâ intelligit Hieronymus. Cur iidem ex Chauila Getulos, & ex Sabatha Aſtabarros deriuarint, non puto aliam habuiſſe rationem quam C alluſionem nominum, quæ tamen eſt valde remota. Pro Rhegma & Sabteca Ioſephus Rhomum & Sabactam ſcribit, & patres facit Rhomæorum & Sabactenorum qui populi nuſquam ſunt. Maluit Hieronymus ignorantiam ingenuè profiteri. *Rhegma*, inquit, *& Sabathaca paulatim antiqua vocabula perdidere, & quæ nunc pro veteribus habeant ignoratur.* Dedanis item poſteros vterque locat in Occidentali plagâ Aethiopiæ. Sed pro Dedane & Dedanæis Iudam & Iudæos perperam ſcripſit Ioſephus.

Arabs nuperæ editionis à nominibus filiorum *Chus* ſolum *Seba* & *Nimrod* inuariata retinet, cætera mutat pro libidine. *Hauila* in זוילה *Zauila* propter ſoni vicinitatem: *Sabta* in זגאוה *Zogaua*: *Raama* aut *Rhegma* in אלפאקו *Alphacu*: *Sabtheca* in אלדמס *Addams* vel *Aldams*: *Sçeba* & *Dedan* D in אלסנד *Aſſind* vel *Alſind* & אלהנד *Alhind*, id eſt Indiam & Sindiam quæ eſt in orâ Indiæ. Reliqua vel ſunt Ægypti, vel prope Ægyptum. *Zauila* & *Zogaua* ſunt Marmaricæ loca, Ptolemæo *Zagylis* & *Zygis*. De *Zauilâ* ſæpe meminit Geographus Nubienſis clim 2. & 3. part. 3. *Alphacu*, Giggeio & Guill. Tyrio פאקוס *Phacus* Ptolemæo *Phacuſa*, Straboni *Phaccuſa*, Stephano *Phacuſſa*, Athanaſio *Phacuſæ*, vrbs in Ægypto fuit Arabiæ Nomi metropolis, Ad Bubaſticum ſeu Peluſiacum Nili alueum, à quâ fuit initium foſſæ à Nilo ad mare Rubrum ductæ. *Aldams* Nubienſi Geographo דמסיס *Damaſis* eſt Ægypti vrbs in Delta ad præcipuum Nili alueum.

Obiter nota *Phacuſæ* ad Peluſiacum Nili alueum nomen eſſe à lente, E quæ Græcis φακὸς aut φακῆ: Quia lens in iis locis copioſa & in precio. Virgilius lib. 1. Georg.

> Nec *Peluſiacæ curam aſpernabere lentis.*

Ad quem locum Seruius: *Peluſium, vnum eſt de ſeptem oſtiis Nili, vbi optima lens naſcitur, vnde* κατ' ἐξοχὴν *locutus eſt.* Martialis lib. 13. ep. 9.

Accipe Niliacam Peluſia munera lentem. A

Auſonius Idyll. 12.

Et Peluſiaco de ſemine plana teres lens.

Planam & teretem dicit, quia *duo genera eius in Ægypto, alterum rotundum nigriuſque, alterum ſuâ figurâ*, Plin. lib. 18. cap. 12. Inde Alexandrini σωώζοφοι τῷ φακίνῳ βρώματι *lente plurimum veſcebantur*: Et tota vrbs πλήρης φακίνων *plena lenteorum*, teſte Cynulco apud Athenæum lib. 4.

E Chaldæis Ionathan Chauilæ aſſignat הינדקי *Indiam*; Rhegmæ modò לובאי *Libes*, modò מוריטנוס *Mauritanos*, Sabtecæ זינגאי *Zingitas*; Sçebæ זמרגד *Smaragdum* montem in Ichthyophagis, Dedani מזג *Mazaces* vel *Mazices* populos Mauritaniæ. Qui ſint סיניראי *Siniræi* pro Seba, & סבראי B
Sebdæi pro *Sabatha* diuinare non poſſum. Nam de Armeniæ Sinerâ vel Sinoriâ, & Sibdâ oppidô prope Halycarnaſſum illum non puto cogitaſſe. Sed quicquid habuerit in animo, noſtrâ nil refert; cum appareat illum in meris tenebris hîc verſari. Itaq; his relictis, nos aſſerimus omnes Chuſi filios, quos hîc nominat Moſes, habitaſſe circa mare Perſicum, præter Nimrodum quem Babylonem migraſſe teſtatur Moſes. Libet ſingula deſcribere initio facto à Sabtheca omnium remotiſſimo, ideoque minus noto.

CAPVT QVARTVM. C

Sabtheca סבתכה

M & B in Oriente maximè permutabiles. Exempla multa. *Sabtheca* vel *Sabithace*, Gr. *Samydace* Carmaniæ vrbs. *Samydacus* Fl. Ptolemæus emendatus. Carmania quam ferax, præcipuè vitibus vnde nomen. Ex Arabiâ in Carmaniam facilis nauigatio. Fretum in medio quam ſit anguſtum.

IN Arabiâ & vicinis locis literę M & B ſunt maximè permutabiles. Hinc in libris Regum idem vocatur *Merodac-Baladan*, & *Berodac-Baladan*. In Chaldæo Paraphraſte *Baſan* redditur בתנן *Bathnan*, & מתנן *Mathnan*: Et אבנה *Abana* Damaſci amnis exponitur אמנה *Amana*. Et Arabibus בעדאד
Bagdad & מעדאד *Magdad*; מכה *Meccha* & בכה *Beccha*: מרבאט *Merbat* & D
ברבאט *Berbat* eædem vrbes: Et Smaragdus modò זמרגד *Zamargiad* ſcribitur; modò זברגד *Zabargiad*. Et Græcis interpretibus *Libna* eſt *Lemna*; *Sobna*, *Somnai*: *Iabne*, *Iamnia*. Et genus ſerpentis ἀμφίσβαινα *amphiſbena* in Heſychio λέγεται καὶ διὰ τοῦ Μ ἀμφίσμαινα *etiam per M dicitur amphiſmæna*. Hæc præfari neceſſe habui, ne cui videatur inſolens quod S*abtheca* vel S*abithace* mutetur in Σαμυδάκην *Samydacen*. Samydace Stephano eſt vrbs Carmaniæ cuius gentile Σαμυδακηνός. Eandem cum cognomine fluuio Samydaco deſcribit Marcianus Heracleota ad ſinum Paragonem in Carmaniæ Chelonophagis. Vbi & Ptolemæus, ſed deprauatâ Scripturâ. Nam in

Marcian. perieg. p. 31. Steph. in Σαμυδάκην. Ptol. l. 6. c. 8

Græco textu pro vrbe S*amydace* legitur S*amycade*, & S*amydochus* fluuius, vel E
S*amyraces* etiam pro S*amydaco*.

Carmaniæ pars vna deſerta eſt, altera ad quam Sabthecam putamus appuliſſe, vbi S*amydace* vrbs & S*amydacus* fluuius, omnium arborum eſt ferax præter oleam. Auro etiam & argento diues eſſe traditur, & ære, & ar-

A ſenico, & minio, & ſale, & frugibus Perſicarum æmulis. Sed Carmaniam nihil tantopere commendat quam portentoſa vitium vbertas, quarum vuę ſolent eſſe bicubitales, grandibus acinis ac denſis. Ita habetur in Strabone: Γεώργια δ' ἔχει παραπλήσια τοῖς Περσικοῖς, τά τε ἄλλα καὶ ἄμπελον, ταύτης δ' ἡ Καρμανία λεγομένη παρ' ἡμῖν, καὶ δίπηχυν ἔχει πολλάκις τὸν βότρυν, πυκνόρραγα τε ὄντα καὶ μεγαλόρραγα, ἣν εἰκὸς ἐκεῖ εὐερνεστέραν εἶναι. Et in Indicis Arriani: ὁρμίζονται δὲ ἐν Βαδὶ χώρῳ τῆς Καρμανίης οἰκεομένῳ, δένδρεά τε πολλὰ ἥμερα πεφυκότα ἔχοντι, πλὼ ἐλαίης, καὶ ἀμπέλους ἀγαθάς. Et Plinius lib. 6. cap. 3. vbi de Carmaniâ: *Inde vineas coli & arua*, &c. Ab hâc vitium copiâ & præſtantiâ כרמאן *Carman* id eſt Carmania videtur dicta. Chaldæis enim & Syris
B כרמא *carma eſt vitis.* Arabes ſcribunt כרמה *carama*, Hebræi כרם *cerem.*

In Carmaniam ex Arabiâ, vnde oriundus erat Sabtheca, nauigatio eſt facillima; Perſici enim maris intermedij *oſtia adeo perhibentur eſſe anguſta, vt ex Harmazonta Carmaniæ promontorio contra oppoſitum aliud promontorium, quod appellant incolæ Maces, ſine impedimento cernatur.* Ita Ammianus lib. 23. Quibus conſona hæc Eratoſthenis de eodem mari apud Strabonem lib. 16. τὸ μὲν στόμα φησὶν εἶναι στενὸν οὕτως ὥστ' ἐξ Ἁρμόζοντος τοῦ τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου τὴν Ἀραβίας ἀφορᾶσθαι τὸ ἐν Μάκαις. Tamen idem Strabo lib. 15. hoc ipſum oſtium tradit eſſe μεῖζον διάρματος ἡμερησίου *maius quàm*
C *vt vno die transfretari poſſit.* Diei nauigatio fere centum eſt milliarium.

CAPVT QVINTVM.

Rhegma רעמה

Rhegma vrbs & ſinus Arab. in mari Perſico. De quibus Ptolemæus, Stephanus, & Ezechiel 27. 22. Veterum & recentiorum σφάλματα in illius ſitu.

INſpice Ptolemæi tabulas: ſupra oſtium Perſici maris & ſinum Ichthyophagorum, ſtatim occurret vrbs *Rhegama*. Sed reſcribendum eſt *Rhegma*, vt in Græco textu habetur: Εἶτα Ναριτῶν Ῥέγμα πόλις *poſtea Naritarum Rhegma ciuitas*. lib. 6. c. 7.
D Et in Stephano de vrbibus: Ῥῆγμα πόλις &c. καὶ κόλπος Ῥῆγμα περὶ τὸν Περσικὸν κόλπον *Rhegma vrbs* &c. *& Rhegma ſinus circa Perſicum ſinum.* De hac vrbe ſic Ezechiel cap. 27. verſ. 22. *Mercatores Seba & Rhegma mercatores tui fuerunt, præſtantiſſimo quoque aromate, & omni lapide pretioſo, & auro locupletarunt nundinas tuas.* Pro *Rhegma* רעמה in Hieronymo eſt R*aama*, in vulgata R*eema*, in Græca editione *Rhamma*, ſed in Theodoreto melius Ῥέγμα *Rhegma*. Nam conditoris nomen, quod Hebraicè ſcribitur iiſdem plane literis Gen. 10. 7. veteres omnes conſtanter efferunt *Rhegma*. Itaque etiam in hoc nomine vt in Gazâ & Gomorrhâ ע *Ajin* idem ſonat quod G. *Rhegma* ſiue R*aama* fatetur Hieronymus ſe
E neſcire quæ regio ſit. Theodoretus putat gentem eſſe Indiæ vel Æthiopiæ. Vilalpandus Sabæorum eſſe epithetum, quô nihil alienius fingi potuit. Sed verus illius ſitus iam patet ex Ptolemæo & Stephano. De aromatibus & auro inde exportatis alibi dicetur.

A

CAPVT SEXTVM.

Dedan דדן

Dedan non procul à Rhegma, hodie *Daden*. Eius ſitus. Inde *Daden* regio. De eâ Ezech. 27.15. Alia *Dedan* vrbs Idumææ quam condidit *Dedan* Abrahæ nepos. Ezechiel de vtraque. Pro *Dedan* Græcos legiſſe *Rhodon* perperam. Ea de re Vilalpandi error.

IN eodem littore prope Rhegmam ad Orientem fuit vrbs *Dedan*, hodie
Daden. Hanc deſcribunt Ortelius & alij recentiores, medio fere ſpatio
inter fretum Baſoræ id eſt oſtium maris Perſici, & Omanorum fluuium B
Om, qui *Lar* eſt Ptolemæi, & *Phalg* Geographi Nubienſis. Ab hâc vrbe,
Daden dicitur etiam vicina regio. Odoardus Barboza in deſcriptione regni
Ormuz: *Auanti nella detta coſta è vn altra terra nominata Dadena* &c.
Ea videtur eſſe *Dedan* quam condidit Dedan Rhegmæ filius Gen. 10. 7.
Quô pertinent hæc Ezechielis cap. 27. verſ. 15. *Filij Dedan inſtitores tui, in-
ſulæ multæ negotiatio manus tuæ, cornua eboris & ebenum permutarunt pre-
tio tuo.* Neque enim iis aſſentior quibus hæc Dedan eadem eſt cum Dedan
vrbe Idumeæ mediterraneâ de quâ Ierem. 25. 23. & 49. 7. cuius incolæ
Dedanim Eſ. 21. 13. & conditor Dedan alius Abrahæ nepos Gen. 25. 3. Om- C
nino agit Ezechiel de vrbe maritimâ, quæ vicinas habuit multas inſulas,
vnde in Indiam commoda fuit nauigatio. In Indicis quippe mercibus ſunt
ebur & ebenus, quas merces cum Tyriis precio commutaſſe dicit tam De-
danæos quâm vicinos iuſulares. Dadenæ quam diximus omnia conueniũt.
Illi enim adiacent multæ inſulæ, & vicinum eſt oſtium maris Perſici à quo
India proximè abeſt. Taceo Rhegmæ viciniam quam Rhegma condidit
pater Dedan. Et Sçebam fratrem mox docebimus in propinquo habitaſſe.
Proinde idem Propheta cap. 38. verſ. 13. Sçebam & Dedanem iungit vt lo-
ca non remota. *Sçeba*, inquit, *&* D*edan*, *& mercatores Tharſis* &c. Hoc
præcipuum quod ne Dedan Perſici maris cum Idumaicâ confundatur,
vtramque memorat Ezechiel in eodem capite 27. Illam verſu 15. quem ci- D
tauimus, cuius merces ebur & ebenus: Alteram verſu 20. quæ, pro nobi-
libus illis cimeliis, nihil aliud Tyrum mittebat quam *ſegeſtria*.

Pro filiis Dedan Græci habent υἱοὶ Ῥοδίων *filij Rhodiorum*, quia pro דדן
legerunt רדן *Rhedan* vel *Rhodon*, vt rectè monet Hieronymus, qui frequen-
tiſſimus eſt error propter ſimilitudinem literarum *Res* & *Daleth*. Sic ſtatim
ſequenti verſu pro כדכד *Chodchod* legerunt Χορχὸρ *Chorchor*. Vilalpandus ta-
men vt Græcos ab hoc errore excuſet, ſibi fingit Rhodi priſcum nomen
fuiſſe Dedan, quod proceſſu temporis in *Rhedan* vel *Rhodum* mutatum
fuerit. Meræ nugæ. Nam vt cætera taceam, Tyrios nemo dixerit è Rhodiis
comparaſſe ebur & ebenum, cum ad loca vnde aduehuntur Tyriis quam E
Rhodiis multo liberior fuerit acceſſus, quia Phœnices habuere portus ad
mare Rubrum, vnde in vltimam Africam & in Indiam nauigabant.

CA-

A

CAPVT SEPTIMVM.

De שבא *Seba vel Saba filio Rhegma.*

Seba & Sabæi vox valde homonyma, Sabæi Melæ prope oſtium maris Perſici. Ibid. montes *Sabo*, *Aſabo* vel *Paſabo*. In Carmania *Sabis* vrbs & Fl. & *Sabæ* populi. Mahomet Dramku Sabæus ante A. fere 700. Armuzam condidit. Scripturæ loca de his Sabæis.

DE Homonymiâ nominis Seba vel Sabæorum libro ſecũdo egimus, & de Sabæis ad mare Rubrum filiis Iectan, qui fuerunt omnium longè
B celeberrimi. Iam alij illi Sabæi ex ſtirpe Chuſi, quorum hîc Scriptura meminit, vbi locorum ſedes fixerint conabimur hîc aperire. Sabæos dicit Pomponius Arabiæ Fœlicis tenere *partem oſtio* maris Perſici *proximam & Carmanis*. Et in illo ipſo oſtio Carmanis proximo recenſet Arrianus in Periplo ὄρη μέγιστα λεγόμενα Σαβὼ *montes maximos Sabo dictos*, tanquam à Sabâ. Ptolemæus ſcribit *Aſabo*, & Marcianus *Paſabo*. Sed vtrobique manent veſtigia nominis Sabæ. lib.3.cap.8

Hos Sabæos vt putem patrem habuiſſe שבא *Sabam* Rhegmæ filium & fratrem Dedanis, facit locorum vicinia. Nam vrbs *Dedan*, hodie *Daden*,
C proximè abeſt ab illo freto, & prope Dedan erat Rhegma.

Eoſdem veriſſimile eſt per freti anguſtias traieciſſe in vicinam Carmaniam, in quâ *Sabin* vrbem deſcribit Ptolemæus, Plinius *Sabin* fluuium, Dionyſius Periegetes *Sabas* populos vicinos Paſargadis.

Πρὸς τὰ Σάβαι, μετὰ τοὺς δ' Πασαργάδαι.

Sic ante annos circiter ſexcentos vel ſeptingentos ex Sabæ Regum proſapiâ oriundus Mahomet Dramku in Carmaniæ continentem & adiacentes inſulas traduxit magnam Sabæorum manum, & in inſulâ Vorocthâ Armuzam vrbem condidit: Illi Armuzæ cognominem quam in continente proximo deſcribunt Geographi veteres. Ita refertur in Chronico Regum Armuziæ, quod Perſica lingua ſcripſit Armuziæ rex Torunxa, & Hiſpanica
D reddidit Petrus Teixeira.

Quod prope omiſeram, de hoc שבא videtur agi in illis Scripturæ locis in quibus cum שבא *Seba* per *Sin* iungitur סבא *Seba* per *Samech*, aut *Rhegma*, aut *Dedan*, aut quis alius de ſtirpe Chus. Sic Pſ. 72. 10. *Reges Seba* (per Sin) *& Seba* (per Samech) *donum offerent*; Et Ezech. 27. 22. *Mercatores Seba & Rhegma mercatores tui fuerunt*. Et Ezech. 38. 13. *Sçeba, & Dedan, & mercatores Tharſis*. Eodem & hæc refero Ezech. 27. 23. *Charan, & Canne, & Eden, mercatores Sçebæ, Aſſur & Chelmad negotiatrix tua*. Nam ibi de Sabæis agi Perſici maris inde colligo, quod in vnum faſciculum compinguntur cum Tigris & Euphratis accolis, qui in mare Perſicum exeunt.

E

CAPVT OCTAVVM.

De altero Seba filio Chus.

Hebr. סבא per Samech.

Om, *Oman*. *Lar*, *Phalg*. Seba pater Iemamitarum. Horum regia *Hagiar* ſeu *Petra*, Plinio *Omanorum Petra Sabe* non *Batraſabe*. Hi Sabæi proceri valde. Locus Eſaiæ ex Agatharchide explicatus. Vir menſuræ, id eſt procerus. Chaldæus Eſaiæ interpres hanc phraſim non intellexit. In horum nomen videntur conceſſiſſe Gerrhæi. Gerrhæorum opulentia. Nomen vnde.

Clim. 1. part. 6. OManitis, quorum ſedes eſt circa *Om* amnem, qui *Lar* eſt Ptolemæi & *Phalg* Arabum, ad Caurum confines eſſe Iemamitas Nubienſis docet his verbis: *Terra Oman ex parte Occidentali declinando ad Septentrionem confinis eſt terra Iemamæ.* Hi genus ſuum referunt ad Sebam Chuſi filium, cuius nomen ſcriptum per Samech. Alcamus apud Giggeium: סבא *Seba vir quidam qui tribus Jemamiticas collegit*, id eſt qui gentem condidit. Iemamitæ tamen dicuntur pro Sabæis à reginâ quadam Iemamâ in illis locis celeberrimâ. Horum vrbs regia חגר *Hagiar*, id eſt *Petra*, dicebatur. Geographus ibidem: *Terræ Oman* &c. *confinis eſt terra Iemamæ, è cuius vrbibus eſt Hagiar modo diruta, quam tamen antea regina Jemama ætatis ſuæ tempore inhabitabat.* Hæc Petra fortè eſt *Omanorum Petra Sabe* de quâ Plinius. Videtur enim ita legendum, non vt vulgo *Batraſabe*. Sic Petra dicatur vt Arabicè *Hagiar* à ſitu, & *Sabe* ex conditoris nomine, quomodo duæ Sabæorum vrbes non procul à mari Rubro.

Plin. lib. 6. cap. 28.

cap. 50. Quod de Sabæis in genere dixit Agatharchides: τὰ σώματά ἐστι τῶν κατοικούντων ἀξιολογώτερα *corpora eorum qui terram illam incolunt ſunt ſpectabiliora*, ad hos maximè pertinere docent hæc Eſaïæ verba de Sabæis per *Samech*, quorum pater Chuſi filius: סבאים אנשי מדה *Sabæi viri menſuræ*, id eſt proceri. LXX rectè ἄνδρες ὑψηλοὶ, & Vulgata *viri ſublimes*; Et R. Selomo viri גבהי קומה *elati ſtatura*, & Kimchius, & Aben-Ezra, *viri menſuræ*, ſup. *magnæ*. Quâ eâdem phraſi Chananæi dicũtur אנשי מדות *viri menſurarũ* Num. 13. 32. Græcè ἄνδρες ὑπερμήκεις. Et Getthæus gigas איש מדון vel איש מדה *vir menſuræ*, Græcè ἀνὴρ ὑπερμεγέθης 2. Sam. 21. 20. & 1. Chron. 20. 6. & magna domus בית מדות *domus menſurarum* Ierem. 22. 14. Vt mirum ſit in hunc lapidem impegiſſe Chaldæum interpretem, qui in Eſaiæ loco de Sabæis quem citauimus *viros menſuræ* accepit pro גברי דשחורא *viris negotiationis*, id eſt negotiatoribus. quales quidem fuiſſe Sabæos non diffitemur. Sed Propheta aliud voluit.

Eſ. 45. 14.

Hi Sabæi veteribus ideo parum noti, quia illorum nomen aboleuerunt
l. 16. p. 766. Γερραῖοι ex Babyloniâ aduenæ, de quibus Strabo: ἐν βαθεῖ κόλπῳ κεῖται πόλις Γέρρα Χαλδαίων φυγάδων ἐκ Βαβυλῶνος *In profundo ſinu iacet vrbs Gerrha Chaldæorum è Babylone exulum.* Item: πεζέμποροι δ' εἰσὶν οἱ Γερραῖοι τὸ πλέον, τῶν Ἀραβίων φορτίων καὶ ἀρωματικῶν *Gerrhæi negotiatione fere terreſtri diſtrahunt Arabum merces & aromata.* Item: Ἀριστόβουλος δὲ τοὐναντίον φησὶ, τοὺς Γερραίους τὰ πολλὰ σχεδίαις εἰς τὴν Βαβυλωνίαν ἐμπορεύεσθαι, ἐκεῖθεν δὲ τῷ Εὐ-

A φεράτῃ τὰ φορτία διαπλεῖν εἰς Θάψακον, εἶτα πεζῇ κομίζεσθαι πάντῃ. *Contra ait Ariſtobulus Gerrhæos frequentius ratibus in Babyloniam mercatum proficiſci, atque inde per Euphratem merces Thapſacum nauigare, poſtea quolibet itinere terreſtri ferri.* Et Agatharchides: οὐδὲν γὰρ εὐπορώτερον Σαβαίων καὶ Γερραίων εἶναι δοκεῖ γένος. οὗτοι πολύχρυσον τὴν Πτολεμαίου Συρίαν πεποιήκασιν, οὗτοι τῇ Φοινίκων φιλεργίᾳ κατεσκευάκασι λυσιτελεῖς ἐμπορείας. *Nullũ hominum genus Sabæis & Gerrhæis opulentius eſſe videtur. Hi auro locupletarunt Ptolemæi Syriam. Hi Phœnicum ſedulitati lucroſiſſimas negotiationes dederunt.* Polybius apud Suidam: Κυρωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῖς Γερραίοις, ἐστεφάνωσαν παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα πεντακοσίοις ἀργυρίου ταλάντοις, χιλίοις δὲ λιβανωτοῦ καὶ διακοσίοις τῆς λεγομένης στακτῆς. *Confirmatâ autem libertate Geræis, coronarunt* (remunerati ſunt) *illicò regem Antiochum quingentis argenti, mille thuris, & ducentis ſtacte quæ dicitur talentis.* De Gerrhæorum opulentiâ plura vide apud Agatharchidem, & Strabonem, & Diodorum qui Agatharchidis locum ſic citat, vt ſolis Sabęis tribuat quidquid ille coniunctim Gerrhæis & Sabæis. Pro Gerrhæis Ptolemæus & Polybius ſimplici R *Gerhæos* ſcribunt, quod propius accedit ad Hebræum גרים *gerim* & Chaldaicum גריא *geraja*: quomodo vocant aduenas quales erant illi Geræi.

cap. 50.

In στακτῆ.

Agath. vbi ſupra. Strab. lib. 16. p. 778. Diod. l. 3. pag. 126.

B

C

CAPVT NONVM.

De סבא *Seba nepote Abrahami.*

Seba nepos Abraham habitauit prope Nabatæos in ipſo aditu Arabiæ Fœl. De eô locus Strabonis ab interprete perperam acceptus. Inde Sabæi in Iobi greges irruunt. Plura de illorum ſitu & latrociniis.

PRæter duos illos Sebas vnum filium alterum nepotem Chuſi, eſt & tertius Abrahami nepos, & quartus filius Ioktan. Illius poſteri habitarunt in ipſo aditu Arabiæ Fœlicis non procul à Nabatæis. Strabo: Πρῶτοι δ' ὑπὲρ τῆς Συρίας Ναβαταῖοι καὶ Σαβαῖοι τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν νέμονται, καὶ πολλάκις κατέτρεχον αὐτῆς, πρὶν ἢ Ῥωμαίων γενέσθαι. *Primi autem ſuper Syriam Nabatæi & Sabæi Fœlicem Arabiam incolunt, & ſæpe in illam excurrerunt priuſquam eſſet ditionis Romanorum.* Grandi flagitio interpres omiſit illud Πρῶτοι *Primi*, vocem maximi momenti, quæ docet præter Sabæos intimæ Arabiæ, quorum alij Rubro, alij Perſico mari vicini erant, etiam alios fuiſſe in Arabiâ Fœlici quidem, ſed Syriæ & Nabatæis proximos. quod nos ſcire multum intererat. quia aliter non poteſt intelligi quod in Scripturâ legitur, in armenta & greges Iobi, qui Auſitidis erat incola, Sabæos irruiſſe. Neque enim veriſimile eſt Sabæos ab oſtio maris Perſici vel Arabici in Arabiam Deſertam excurriſſe vt greges abigerent. Sed neque Sabæi Iemamæ prope Gerrhæos intelligendi; quia in Iobo legitur שבא non סבא. quid igitur? Haud dubiè ſignificantur filij שבא Sçeba nepotis Abrahami, quos habitaſſe ad Orientem Hebron colligere eſt ex Gen 25.6. Atque ibidem Sabæos collocat Strabo in parte Arabiæ Fœlicis quæ Syriæ confinis eſt & Nabatæis; quibus hoc commune fuit cum Sabæis quos dicimus;

Vid. Gen. 25.

D

E

quod vtrique ad Abrahamum genus ſuum referebant. Nam vt Sçeba ex Ioktan, ita Nabatæorum pater Nebaiot Abrahami nepos fuit ex Iſmaële Gen. 25.13 Atque inde per Arabiæ deſerta facilis fuit excurſus in Auſitidem ἐπὶ τῶν ὁρίων τοῦ Εὐφράτου, vt habetur in fine Iobi, & Auſitas populos Ptolomæo non ignotos, niſi quod pro Αὐσῖται *Auſitæ* perperam legitur Αἰσῖται in noſtris exemplaribus. Inſuper id notandum hos Sabæos à Strabone vt graſſatores deſcribi: *Sæpe*, inquit, *excurrebant*, πολλάκις κατέτρεχον. Vt ſcias fuiſſe hominum genus latrociniis infame. Vt non multum laborare Satanam oportuerit in illis ad id impellendis quo ſponte ferebantur. De Sabæis filiis Iectan lib. 2. diximus.

Ex Anglic. codice.

CAPVT DECIMVM.

Sabtha סבתה

Sabtha veteribus *Sabatha* & *Sabathes*, primò incola & conditor *Saphthæ* Arab. vrbis, dein nauigaſſe videtur in *Saphtham* Perſicam inſulam, & in Perſidem poſtmodum; & Meſſabatenæ, id eſt Mediterraneæ Sabatenæ, nomen dediſſe. Alij Sabtæi in Perſidis & Carmaniæ confiniis per literarum traiectionem Stabæi dicti. Similes traiectiones Perſis frequentes. Tale Perſicum *Karda* pro *Kadra*, vnde Cardaces. Et retiarij milites *Sagartij* dicti pro *Saragtiis*. Σαργάτη Græcum vnde. Ex *Adir* Hebr. *Ard* vnde *Ardſchir*. *Arduvan*, *Artabanus*, *Artas* illuſtris, Ἀρτοξέρξης, Ἀρταῖοι. Item Οὐάζιρες pro Οὐαζίρες vulgo *Vezires*. Et *Paſargadæ* pro *Paraſgadæ*. Perſis nomen ab equitatu & equis, quibus Cyro authore primum aſſueuerunt; Itaque Perſarum nomen tum primum natum. Perſis olim *Cuth* & *Elam*. *Cephenum* & *Artæorum* fabuloſa nomina. Perſæ cur à Scythis *Chorſaci* dicti.

SAbtha סבתה veteribus *Sabatha* & *Sabathes*, videtur primam regni ſedem conſtituiſſe in Arabiæ Fœlicis Leanitis ad mare Perſicum, vbi à mari paulo longius, in via è Gerrhæorum ſinu ad Arabiam Deſertam, Σαφθὰ vrbs à Ptolemæo deſcribitur. Sed inde Sabthæorum vel Sabatæorum colonias mari tranſmiſſo in Perſidem migraſſe argumento ſunt: Primò Σοφθὰ *Sophtha* Perſica inſula in eodem Ptolemæo (Marciano Σωφάθ) quam Ortelius putat eſſe Pharam Ammiani lib. 23.

Secundò Meſſabatæ vel Maſſabathæ, à quibus Maſſabitica regio dicta, Plinio Meſobatene circa Mediæ Perſidis & Elymæorum confinia, voce ni fallor, ex Chaldæo מצע *meſa*, id eſt medio, & סבתה, vt Meſſabatæ dicantur quaſi Mediterranei Sabtæ: quia à mari longiſſime diſtant, verſus Eulæi & Oroatis fontes ſiti. Ad Babylonis Septentrionem deſcribit Dionyſius Periegetes verſibus 1014. & 1015. Alij potius ad ortum. Strabo lib. 16. Maſſabaticam Elymæis adſcribit, & per eam è Mediâ & locis Zagro vicinis in Elyma idem patere iter aſſerit. Plinius Eulæum ait in Medis ortum, & per Meſobatenem lapſum circuire arcem Suſorum. Et Suſianis ab Oriente proximos eſſe Choſieos (aliis Coſſæos.) Et ſupra Choſieos ad Septentrionem Meſobatenem ſub monte Cambalido. Meſabatas Ptolemæus ponit in Perſide infra Mediam intermediâ Parætacene. Hæc Meſſabaticæ ſitum non patiuntur nos ignorare.

Tertiò in eâdem Perſide circa Carmaniæ confinia ſunt alij Sabtæi à mari parum diſſiti, quos vnius literę traiectione Stabęos appellat Ptolemæus.

A Siue is corruperit vocem, aut ipſi Perſæ, quibus hanc μεταστοιχείωσιν non eſſe infrequentem docent pauca hæc exempla è multis. Cardaces à Perſis vocari militum genus poſt Strab. tradit Heſychius: Κάρδα γὰρ, inquit Strabo lib. 15. τὸ ἀνδρῶδες καὶ πολεμικὸν λέγεται *Carda enim dicitur quod virile & bellicoſum eſt.* At Arabibus, à quibus Perſæ vocem mutuati ſunt, virtus non dicitur *karda*, ſed קדרה *kadra.*

Rurſus Perſæ Sagartios appellant Nomadum genus, quos Perſis Herodotus Ptolemæus Medis adſcribit. Horum equites, vt in gladiatoriis Romanorum ludis retiarij, pugione inſtructi, σειρῇσι πεπλεγμένῃσι ἐξ ἱμάντων *reſtibus ex loris flexis*, ἐπεὰν συμμίσγωσι τοῖσι πολεμίοισι, βάλλουσι τὰς σειράς, ἐπ' Herod. l. 9. cap. 85.
B ἄκρῳ βρόχους ἐχούσας, ὅτευ δ' ἂν τύχῃ, ἤν τε ἵππου, ἤν τε ἀνθρώπου, ἐπ' ἑωυτὸν ἕλκει. οἱ δὲ ἐν ἕρκεσι ἐμπαλασσόμενοι διαφθείρονται *Cum congrediuntur cum hoſte, eas reſtes injiciunt in ſummo laqueos habentes, & ſiue in equum aut hominem inciderint, eum ad ſe trahunt; illi autem retibus impliciti conficiuntur.* Ab his equitum reſtibus & retibus populi Sagartij dicti ſunt pro Saragtiis. Hebræis enim סרג vel שרג *ſarag* eſt implicare, & idem verbum vſurpant Syri, Chaldæi, Arabes. Atque inde Syris סריג *ſerig* & Græcis σαργάνη eſt rete; ſportula item ex viminibus contextis vt Arabicè שרגה *ſarga*; Quomodo ſumit Paulus 2. Cor. 11. 33. Eâdem ratione ex Hebræo אדיר *adir,*
C id eſt illuſtri, magnifico, deducitur Perſicum ארד *ard* eiuſdem ſignificationis, vnde componitur ארדשיר *Ardſchir* Artaxerxes, ארדואן *Ardvvan* Artabanus &c. Græci per T perperam ſcribunt, ſed rectè magnum exponunt & illuſtrem. Heſychius: Ἀρτὰς μέγας καὶ λαμπρός. Herodotus Muſâ ſextâ: Ξέρξης, ἀρήϊος; Ἀρταξέρξης, μέγας ἀρήϊος. Vnde eſt quod veteres heroës *Artæi* dicebantur: Heſychius, Ἀρταῖοι, οἱ ἥρωες παρὰ Πέρσαις. Stephanus de vrbibus in Ἀρταία. Ἀρταίους δὲ Πέρσαι ὥσπερ οἱ Ἕλληνες τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους καλοῦσι. Tale eſt quod qui vulgo *Vezires* & Οὐϊζήριοι, etiam dicuntur Οὐαρίζες, vt apud Procop. de bello Perſ. lib. 1. καὶ στρατηγὸν ἄνδρα Πέρσην, Οὐαρίζην μὲν τὸ ἀξίωμα & *ducem virum Perſam Varizem quidem dignitate.*

D Sic etiam Paſargadas vel Paſſargadas dici conſtat pro Paraſgadis, voce facta ex פרס-גד *Paras-gad*, id eſt Perſicus exercitus. Paſſargadas enim in eo Perſidis loco condidit Cyrus, in quo Aſtyagem & Medos profligauit, atque inde appellauit Paſſargadas, id eſt copias aut caſtra Perſarum. Ita teſtantur apud Stephanum vetus ſcriptor Anaximenes Alexandri Magni comes, & ex illo Diotimus: τὰς δὲ Πασαργάδας ἔκτισεν ὁ Κῦρος ἐφ' οὗ τόπου παραταξάμενος Ἀστυάγην ἐνίκησεν, ὀνομάζεται δὲ ἡ πόλις διερμηνευθεῖσα Περσῶν στρατόπεδον. Hæc de nomine Paſſargadarum Perſidis vrbe tam Aſtyagis clade quam Cyri ſepulchro celeberrima.

At Perſis ipſis (vt & hoc obiter addam) nomen fuit ab equitatu quô
E maxime valebant, equitare à teneris edocti. Herodotus: Παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι *liberos ſuos à quinto anno incipientes vſque ad viceſimum tria duntaxat edocent, equitare, ſagittare, & vera loqui.* Quâ tamen diſciplinâ primus illos imbuit Cyrus. Antea enim, vt tradit Xenophon lib. 1. Cyropædiæ, ἐν Πέρσαις διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους, καὶ ἱππεύειν, ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ

χώρα, καὶ ἰδεῖν ἵππον σπάνιον *In Perſis quia & equos alere & equitare difficile eſt, cum montoſa ſit regio, vel videre equum rarum erat.* At Cyro ſic prouidente, vt narrat idem lib. 4. Perſæ ex peditibus equites facti, equis deinceps ita aſſueuerunt, vt οὐδεὶς ἂν, inquit, τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμοῦ πεζὸς ἰών *nemo Perſarum vir bonus videatur vltro pedes ire vſpiam.* Cyrus enim legem tulerat, vt turpe eſſet, ſi quis illorum quos equis inſtruxerat φανῇ πεζῇ πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν, ἐάν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν *videretur pedes incedens, ſiue multum aut parum itineris eſſet conficiendum.* Itaque ex tam repentinâ mutatione factum vt hæc regio פרס *Paras* & incolæ פרסאי *Perſæ* dicerentur, id eſt equites. Arabice enim פרס *pharas* eſt equus, & פארס *pharis* eques (vt Hebraice פרש *paras.*) Porro vox eadem *pharis* etiam Perſam ſignificat. Inde eſt quod neque Moſes, nec libri Regum, nec Eſaïas aut Ieremias, Perſarum meminerunt, neque quiſquam eorum qui vixerunt ante Cyrum. At in Daniele & Ezechiele Cyro coæuis, & in libris Paralipomenon, & Eſdræ, & Nehemiæ, & Eſther &c. qui poſt Cyrum ſcripti ſunt, Perſarum eſt frequens mentio. Antea veriſſimile eſt Hebræa nomina כות *Cuth* & עילם *Elam* magnam Perſidis partem incluſiſſe. Antiq. l. 1. c. 7. Et l. 9. c. 14. In eâ ſententiâ fuit Ioſephus, qui Ἔλυμον & Ἐλυμαίους fuiſſe dicit Περσῶν ἀρχηγέτας *Perſarum generis authores*; Et Cuthæos dici Samaritanos διὰ τὸ ἐκ τῆς Χουθᾶς καλουμένης χώρας μεταχθῆναι, αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ποταμὸς τοῦτ' ἔχων ὄνομα *quia è regione Cutha tranſlati ſunt, quæ eſt in Perſide aut fluuio eiuſdem nominis.* Atque id multo eſt certius quam quod habet Herodotus lib. 7. Perſas olim à Græcis Cephenas dictos, & à ſe ipſis Artæos. Cephenum enim nomen à Cepheo non eſt verius quam Perſarum à Perſeo. Nec Artæi dicebantur niſi magnates aut heroës, vt dictum ſupra; Vnde Artabazi nomen, & Artabani, & Artaphernis, & Artaxerxis, quod ipſe Herodotus exponit μέγαν ἀρήϊον. In Hellanico quidem legitur apud Stephanum: Ἀρταία περσικὴ χώρα, ἣν ἐπόλισε Περσεὺς, ὁ Περσέως καὶ Ἀνδρομέδας, οἱ οἰκοῦντες Ἀρταῖοι. Sed è fabulis petita hæc eſſe nemo non videt. Reperio & Chorſacos (ita legit doctiſſimus Salmaſius) vetus eſſe Perſarum nomen apud Plinium & Solinum; Sed à Scythis ſolum vſurpatum, idque per retaliationem, ſi Solini mentem bene capio: *Scythas*, inquit, *Perſæ linguâ ſuâ Sacas dicunt, & inuicem Scythæ Perſas Chorſacos nominant.* Voce, vt apparet, ad Sacas alludente, quaſi Græce dixeris φυγοσάκας aut Σακοφόβους. Suſpicor enim hanc vocem tale aliquid ſignificaſſe: Cum Cyri in Scythiâ clades & Darij fuga Scythis iuſtam cauſam ſubminiſtrarint Perſas his dicteriis & probris inceſſendi. De veteribus Perſarum inſtitutis vide Agathiam lib. 2.

Plin. l. 6. c. 17. Solin. c. 49.

A B C D E

A

CAPVT VNDECIMVM.

Chaula חוילה

Pro *Chauilæis Chaulothæos* ſcribi & *Chablaſios*, & *Chaulaſios* & *Chalbaſios*, in Plinio *Chancleos*; reſcribendum *Chaueleos*. Tam multiplex eiuſdem vocis deprauatio vnde orta ſit. Chauilæi medij inter Nabatæos & Agræos. Agræi ſunt Agareni, de quibus 1. Paral. 5. & Pſ. 83. 7. Vbi *Syrus* & Arabs perperam habent *Gadarenos* & Chaldæus *Hungaros*. Nabatæorum ſitum veteres non recte definiunt, vt neque Chauilæorum. Vtriuſque procatio.

SAbthæ ſuccedit *Chauila* Ptolemæo prorſus ignota, ſed cæteris non
B item; quamuis nomine tam deformato, vt pæne fugiat perſpicaciſſimos. Nam pro Chauilæis Eratoſthenes habet *Chaulotheos*, Dionyſius *Chablaſios*, Feſtus Auienus *Chaulaſios* Priſcianus *Chalbaſios*. Plinius omnium optime *Chaueleos* ſcripſerat, quod ſcribarum imperitia mutauit in Chancleos. Ex חוילה *Chauilat* in regimine, vel ex plurali חוילות *Chauilot* facti ſunt *Chaulotæi*; Ex *Chauila*, *Chaulas*, *Chablas* & *Chalbas*, vnde *Chaulaſij*, *Chablaſij*, *Chalbaſij*. Hæc de nomine, iam de ſitu. Eratoſthenes apud Strabonem dicit Fœlici Arabiæ ab Heroum vrbe Babylonem vſque adiacere Nabathæos, Chaulotæos & Agræos. In Dionyſio iidem populi à Libano
C ad mare Perſicum eodem ordine proponuntur, Nabatæi nimirum, & Chablaſij, & Agrees. De Nabatæis filiis Nebajot primogeniti Iſmaël Gen. 25. 13. alibi dicetur. Agrei vel Agrees ſunt Agareni, Iſmaëlitarum portio dicti ab Agar matre Iſmaël. Hebraice vocantur הגרים vel הגריאים 1. Chron. 5. 10. 19. 20. & Pſ. 83. 7. Vbi Syrus & Arabs Riſianæ editionis perperam habent Gadarenos, ſed Chaldæus multo abſurdius *Hungaros*. Eſdras habitaſſe dicit ad Orientem Galaad, & pecore tam fuiſſe diuites, vt iis cæſis Rubenitæ inde abegerint camelorum L millia, & ouium CCLM. 1. Par. 5. 10. &c. Inter hos Agræos & Nabatæos ab Eratoſthene & Dionyſio ſtatui videntur Chaulotæi vel Chablaſij, id eſt Chauilæi, vt diximus. Plinius itidem Scenitis, quos Agræos ſeu Iſmaëlitas eſſe iam docuimus, ab Oriente iun-
D git Canchleos (Chaueleos) & Canchleis (Chaueleis) Nabatæos, quos in extremis ponit. Nempe veteri errore abductus, quo Nabatæam Petram creditum eſt verſus Babylonem eſſe. Ita ſtatuit Eratoſthenes: Cum Nabatæa Petra fuerit Ægypto multo propior inter Syriam & Ægyptum. Babyloniæ igitur proximi non erant Nabatæi, ſed Chauilæi. Atque id ex Scripturâ conſtat in quâ Sur deſertum prope Ægyptum, & Chauila opponuntur, tanquam Arabiæ termini ab inuicem remotiſſimi. Sic Gen. 23. 18. Iſmaëlitæ leguntur habitaſſe à Chauila vſque ad Sur è regione Ægypti. Et 1. Sam. 15. 7. Saul percuſſiſſe dicitur Hamalekitas à Chauilâ donec venias ad deſertum Sçur quod eſt è regione Ægypti. Sed de Chauilæis iam actum in
E deſcriptione paradiſi terreſtris.

Apud Strab. lib. 16. verſ. 656.

lib. 5. c. 11.

l. 16. p. 767.

A

CAPVT DVODECIMVM.

Nimrod נמרוד

Nimrod Bacchus veterum. Ab illo ſumpſit initium Poetarum ætas ænea. De quatuor ætatibus: Poetæ cum Scripturâ collati. Fabula de Saturno à Ioue ex regno eiecto, vnde ſumpſerit originem. Nimrodi nomen à rebellione. Ninus habuit Arabum exercitum, id eſt Chuſæorum, quibus indulta Suſiana, vnde dicta *Chus* & *Chuth*, Gr. *Ciſſia*, Perſis *Chuzeſtan*. Fratres Nimrodi per Saturam recenſiti, Nimrod ſeorſim & quorſum. Nimrod גבור *gibbor*, id eſt potens. Eadem vox gigantem ſignificat, vt Chald. *Gibbar* & Arab. *gabbara*, vnde Gigas ex Arabiâ Plinio *Gabbara*. Id ſequi Græcos interpretes perperam. גבור ציד *potens venatione. Coram Domino* pertinet ad αὔξησιν. prouerb. *vt Nimrod potens venator.* Quomodo Scripturæ veritas teſtimoniis humanis firmari poſſit. Nimrod venationum prætextu collegiſſe iuuenum manum quos talibus exercitiis ad belli labores indurauit. Ferarum venationes militiæ rudimentum & præludium. Cyrus, Mithridates & plerique Heroes ita inſtituti. Bellum à belluis. Stemmata nobilium vrſi, tigres, leones. Venatio cur olim maxime neceſſaria. Venatio Nimrodo gradus ad monarchiam. Regni initium in terrâ Sinhar, ex quâ in Aſſyriam egreſſus ædificauit Niniuem. Verba Moſis ſic explicanda contra quam plerique putant probatur ſex rationibus. אשור pro לאשור phraſis Hebræis frequens. Nimrod *egreſſus in Aſſyriam*, nempe vt bellum inferret. Hebræos ita loqui paſſim. Arabes item. Exempla ex Elmacino.

B

SVpra Chauilam eſt Babylonia, in quâ regnauit Nimrod, etiam ipſe Chuſi filius. Libro primo probauimus eum fuiſſe Bacchum veterum. Ab eodem initium ſumpſit tertia illa ætas quam æneam poëtæ vocant. In primâ enim regnauit Saturnus, id eſt Noe, aruis nondum diuiſis. Tibullus: C

------ non fixus in agris,

Tib. lib. 1. Eleg. 3. *Qui regeret certis finibus arua, lapis.*

Virgilius:

Georg. 1. *Nec ſignare quidem aut partiri limite campum*

Fas erat.

Hæc fuit aurea ætas, id eſt centum anni qui fluxerunt à diluuio vſque ad Phalegum quô naſcente terra diuiſa eſt.

Succeſſit argentea ætas, quâ iam diuiſis agris cœperunt homines terram colere, & de domibus ſibi proſpicere.

Tum primum ſubiere domos &c. D

Nempe eô ſæculo non modò priuatæ domus ſtructæ, ſed & inſana illa moles turris Babylonicæ.

At tertiâ demum ætate Nimrod inſurgens, primò venator, mox bellator, vim ſuam à feris conuertit in homines, & per tyrannidem imperium ſibi erexit. Hinc Virgilius.

Georg. 1.

Tum laqueis captare feras, & fallere viſco

Inuentum, & magnos canibus circundare ſaltus.

Et Ouidius:

Tertia poſt illum ſucceſſit ahenea proles,

Sæuior ingeniis, & ad horrida promptior arma. E

Et Heſiodus:

Ζεὺς δ' πατὴρ τρίτον ἄλλο γένος μερόπων ἀνθρώπων

Χάλκειον ποίησ' οὐκ ἀργυρῷ οὐδὲν ὅμοιον,

Ἐκ μελιᾶν, δεινόν τε καὶ ὄμβριμον, οἷσιν Ἄρηος

Ἔργ

A *Ἔργ' ἔμελε στονόεντα ϗ ὕβριες.*
Tertia deinde ætas ſummi Iouis edita nutu,
Vilior argento, de duro conſtitit ære.
Fraxinea & vehemens robuſtaque, Martis amore
In pugnas & bella ruens.

Tertiam hanc ætatem excepit ætas ferrea; in quâ viuimus.

Ex eâdem eſt origine fabula de Saturno à Ioue ex regno eiecto: Nam Iouis nomine intelligitur Iouis ſiue Chami nepos Nimrod, qui Saturni, id eſt Noachi, iugo excuſſo, imperium in homines vſurpauit. Atque ea rebellio ſignificatur nomine Nimrod ſeu propheticum ſit nomen, ſeu poſt
B euentum inditum. Nam מרד vnde eſt *Nimrod* eſt rebellare. Porro cum ſcriptores Ethnicos conſtet geſta Nimrodi patris referre ad Ninum filium, & illius vxorem Semiramidem; non temerè prætereundum eſt quod in Diodoro habetur, Ninum Arabum exercitum ſibi comparaſſe, & ope regis Arabiæ Babylonios ſubegiſſe. Nempe Nimrod erat Chuſæus, id eſt Arabs, & conciuium ſuorum ope ad imperium euectus eſt. Proinde in præmium virtutis Chuſæis ſuis indulſit Nimrod regionem Tranſtigritanam, quæ ex illorum nomine כוש *Chus* Hebræis, & כות *Chuth* Chaldæis, & Κισσία *Ciſſia* Græcis, & Perſis חוזסתאן *Chuzeſtan* dicta eſt, id eſt prouincia *Chus*. Lib. 2. p. 64.

C Pertinet ad Nimrodi ὑπεροχὴν ſupra fratres quod poſtquam quaſi per ſaturam recenſuit Moſes ceteros Chuſi filios, de iſto ſeorſim agens, *Et Chus*, inquit, *genuit Nimrodum*: Quâ figurâ in titulo Pſalmi 18. legitur Dauid fuiſſe liberatus de manu omnium hoſtium, & de manu Saulis.

Quod additur, *Et Nimrod cœpit eſſe* גבור *potens in terrâ*, non probo quod ad ſtaturam corporis Græci referentes ita reddunt: οὗτος ἤρξατο εἶναι γίγας ἐπὶ τῆς γῆς *Hic cœpit eſſe gigas ſuper terram*, quamuis ex Hebræis idem ſentiant Onkelos & Baal Hatturim. Fateor quidem Hebræum גבור *gibbor* pro gigante poſſe ſumi, vt Chaldaicum גבר *gibbar*, & Arabicum גבאר *gabbar*. Vnde eſt quod *Gabbaram* vocabant gigantem illum Arabem de quo Plinius: *Proceriſſimum hominem ætas noſtra Diuo Claudio principe Gabba-* Plin. l. 6. c. 16.
D *ram nomine ex Arabiâ aduectum decem pedum & totidem vnciarum vidit.* Sed Moſes videtur aliquid maius Nimrodo tribuiſſe, qui res geſſit maximas, non tam corporis quàm animi viribus, quarum ratione Ninum Diodorus ita commendat: γινόμενος δὲ φύσει πολεμικὸς ϗ ζηλωτὴς ἀρετῆς *cum eſſet naturâ bellicoſus & virtutis ſectator.* Neque verò dixiſſet Moſes, ſi res eſſet de ſtaturâ corporis, *hic cœpit eſſe gigas*, ſed *hic primus fuit gigas*. Præterea nullus video quid ſit *gigas in terrâ*, aut *gigas ſuper terram*. Omnino igitur reddendum *potens in terrâ*. Sic in ſequente verſu גבור ציד non debuit reddi γίγας κυνηγὸς, *gigas venator*, ſed δυνατὸς, vel ἰσχυρὸς, vel vt habet ſcholiaſtes βίαιος κυνηγὸς *potens venator*, vno verbo Ζαγρεὺς, quomodo id
E expreſſiſſe notauimus fabularum architectos. Sic neceſſariò vertendum patet ex nomine ציד *tſajid*, quod cum *venationem* ſignificet, non *venatorem*, non poteſt aliter cohærere cum voce גבור *gibbor*, quam ſi גבור reddatur *potens*: Nam quis *potens venatione* rectè dicitur, *gigas venatione* non item. Πρὸς αὔξησιν additur *coram Domino*. Fuit *potens venatione*, id eſt potens

HH

venator: *coram Domino*, id eſt quam maximè potens. Vt *vrbs magna Deo* A Ionæ 3. 3. eſt *vrbs multo maxima.* Et Act. 7. 20. puer ἀστεῖος τῷ θεῷ *venuſtus Deo* is dicitur qui fuit maximè venuſtus & formâ elegans. Nam aliquid eſſe coram Deo dicitur, quod re vera tale eſt, quia Deus eſt homine longe perſpicacior, & rerum intima viſu ſuo penetrat, nec eius iudicium poteſt falli. Itaque cum Nimrod dicitur fuiſſe potens venator coram Domino, ſignificatur illum reuera fuiſſe talem, & Deum ipſum quem nihil latet neminem in terrâ vidiſſe cum ipſo conferendum.

Vnde factum vt res cederet in prouerbium, & vulgo diceretur de viro forti, *Eſt vt Nimrod, potens venator coram Domino.* Hoc prouerbium accepit Moſes ex vſu vulgi ad confirmandam veritatem ſuæ narrationis. B Tale quid vide Num. 21. 27. & 1. Sam. 10. 12. vbi in eundem finem proferuntur adagia vulgo recepta. Non quod Dei loquentis in verbo ſuo veritas his egeat tibicinibus, quibus fulciatur & ſuſtentetur. Dei enim teſtimonium cum ſit omni exceptione majus, per ſe eſt ἀξιόπιστον. Deo nihil accedit ex numero ſuffragatorum. Solus eſt inſtar omnium. Tamen quia infirmi ſumus, vt omnem dubitandi anſam nobis præcidat, hominum teſtimonio quandoque vti non dedignatur. Itaque nobis ne ſit fraudi quod ea quæ tradit Moſes illuſtrare conamur teſtimoniis vndecunque conquiſitis, etiam C ex poëtis Ethnicis, qui vetuſtiſſimas hiſtorias fabularum ſuarum inuolucris ſæpe texerunt.

Nec fruſtra obſeruat Moſes Nimrodum fuiſſe potentem venatorem. Sic enim docet quâ viâ gradum ſibi fecerit ad monarchiam. Nempe venationum prætextu collegit iuuenum robuſtam manum quam talibus exercitiis ad belli labores indurauit. Neque id prætermiſſum à Diodoro qui de Nino ſuo ſic habet. κατώπλισε τῶν νέων τοὺς κρατίστους. γυμνάσας δ' αὐτοὺς πλείονα χρόνον, συνήθεις ἐποίησε πάσῃ κακοπαθείᾳ, καὶ πολεμικοῖς κινδύνοις *armauit iuuenum fortiſſimos, quos cum multo tempore exercuiſſet, aſſueſecit ad omnem laborum tolerantiam, & ad bellica pericula.* Quod Ninum illos iuuenes diu exercuiſſe dicit, referendum ad venationem,

Horat. ep. lib. 1.

---- opus vtile famæ, D
Vitæque & membris.

Nam quiſquis pedes vel eques aſſueuit luſtrare ſaltus, vt cubilibus excutiat feras, & in iis inſequendis ſuperare immenſa montium iuga, & horrentibus ſcopulis gradum inferre, ab hoſte perſequendo non facile deterretur iniquitate loci, nec fatiſcit labore victus; Et quâ induſtriâ, quô animô, quibus viribus aggreſſus eſt immanes feras, iiſdem vtitur cum res poſtulat ad debellandos homines. Itaque ab omni æuo creditum eſt militiæ

Cyrop. l. 1

rudimentum eſſe & quaſi præludium ferarum venationes. Xenophon de venatione: ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι, *videtur*

De Nat. Deor. l. 2.

hæc eſſe veriſſima rerum bellicarum meditatio. Cicero: *Immanes feras* E *& belluas nanciſcimur venando, vt & veſcamur iis, & exerceamur in ve-*

De Ioſepho p. 411.

nando ad ſimilitudinem bellicæ diſciplinæ. Philo: τῷ μέλλοντι πολεμαρχεῖν καὶ στρατηγεῖν ἀναγκαιόταται αἱ περὶ τὰ κυνηγέσια μελέται *imperatori futuro neceſſaria*

Athenæus lib. 1. cap. 19.

ſunt venationum exercitia. Athenæus: ἐπὶ κυνηγέσια ἐξιᾶσιν οἱ νέοι πρὸς μελέ-

A *τὴν τῶν πολεμικῶν κινδύνων ad venationes procedunt iuuenes, tanquam ad meditationem bellicorum periculorum.* Plinius in Panegyrico: *His artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu.* Iulius Pollux: ἔστι πολεμικῆς τόλμης μελέτημα, πρὸς ἀνδρείαν φέρον, ῥωμαλέοντε ἐπὶ γυμνάζει, καὶ ποδώκη, καὶ ἱππικὸν, καὶ ἀγχίνουν, καὶ φιλεργὸν *Eſt audaciæ militaris ſpecimen, ad fortitudinem vtile, & exercitatione reddit robuſtum, & celerem, & equitandi peritum, & ſolertem, & laborioſum.* Inde eſt quod Cyrus in Armenos moturus, belli gerendi rationem cum venatorum artibus longâ inductione confert. Et Perſarum reges Xenophon in primo Cyropediæ Perſis præiuiſſe teſtatur tam

In præfat. lib. 5.

Cyrop. l. 2. in fine.

B in venationibus quam in bellis ineundis; Adeoque idem docet ſtatim initio Cynegetici veteris æui heroas pleroſque omnes Neſtorem, Theſeum, Caſtorem, Pollucem, Vlyſſem, Diomedem, Æneam, Achillem &c. fuiſſe μαθητὰς κυνηγεσιῶν *diſcipulos venationum*, Chirone illos venandi artem ſummâ curâ edocente, tanquam ad bellicam diſciplinam non parum profuturam. Quin & bellum à belluis Grammatici dictum volunt, quia prima bella fuerunt in belluas. Ex quô ipſô nobilitatem ſæpe ſumpſiſſe exordium docent in nobilium ſtemmatibus vrſi, tigres, leones, feræ alicuius proſtratæ monumenta. Non poſſum non addere de Mithridate locum in-

C ſignem ex Iuſtini lib. 36. *Diuerſis*, inquit, *montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus eſſet locis, aſſuetus feras curſu aut fatigare aut proſequi, cum quibuſdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & inſidias vitauit, & corpus ad omnem virtutis patientiam durauit.*

His de cauſis cum venationis ſtudium in pretio ſemper fuerit, tamen credibile eſt illud feciſſe multo pluris primos homines, qui cum pauci numero, vagique & palantes eſſent, ſub dio plerunque degentes, aut in tabernaculis, ſine vallo & mœnibus quibus ſe tuerentur ab inſultibus ferarum, maxime in Auſtrinis regionibus, Arabiâ puta & Babylone, quæ his portentis plurimum ſcatent; Magnam apud illos gratiam iniit Nimrod, cum ſe oppoſuit malo longe latéque graſſanti, & multorum animos ſuâ

D fortitudine ſibi conciliauit. Quâ beneuolentiâ fretus, & expeditâ manu iuuenum quorum operâ vſus fuerat ad ferarum venationes, auſus eſt maiora moliri, & conuerſis viribus è feris in homines, imperium in vicinos populos vſurpare, Babyloniam ſcilicet & Suſianam, & Aſſyriam, quod poſteri deinceps non parum ampliarunt.

Regni porro principium fuere Babylon, & Erech, & Chalne, & Acchad in terrâ Sinhar, ex quâ in Aſſyriam egreſſus, ibi ædificauit Niniuem, & Rehoboth vrbem, & Chalach, & Reſen quæ eſt magna vrbs inter Niniuem & Chalach.

Hæc eſt mens verborum Moſis verſibus 10. 11. & 12. Quorum qui me-

E dius eſt à pleriſque ita redditur: *Ex terrâ illâ egreſſus eſt Aſſur* (Semi filius) *& ædificauit Niniuem:* Quod à Prophetæ mente cur putem eſſe plane alienum has habeo cauſas non contemnendas. Primò aliena eſſet hoc loco mentio Aſſuri filij Semi, quia hæc eſt genealogia filiorum Chami non Semi. 2. Nec patitur ordo hiſtoriæ vt Aſſuri geſta referat Moſes verſu 11. &

natiuitatem verſ. 22. & ex abrupto memoret vrbes ab eo conditas quem A
antea ne nominauerat quidem. 3. Præterea non fuit peculiare Aſſuri Semi
filio, quod egreſſus eſt ex terrâ Sçinhar, cum ex eâdem prodierint pæne
vniuerſi homines quos inde diſperſit Deus in omnes terras Gen. 11. 8. Ita-
que nullus video quorſum velint huius expoſitionis aſſertores Prophetam
tam alieno loco de Aſſure id obſeruaſſe quod illi fuit commune cum toto
humano genere. 4. Addo hæc optimè cohærere & pæne neceſſario nexu;
Principium regni Nimrodi fuit Babel &c. in terrâ Sçinhar; Et is inde
egreſſus eſt in Aſſyriam &c. Nam ideo principium regni vocatur Babylon,
quia priori illi regno aliud adiunxit Nimrod, nempe Aſſyriam. Quod ſi ne-
ges, hiulca erit & pendula oratio Moſis, nec poterit colligi ex ſacro tex- B
tu cur Babylon & terra Sçinhar dicantur fuiſſe principium regni Nimrod.
Mich. 5. 6. 5. Nec leue eſt quod Aſſyria vocatur terra Nimrod in loco Michææ quô
bis idem dicitur diuerſis verbis: *Et depaſcent terram Aſſyriæ gladio, &
terram Nimrod lanceis eius*, aut ſi mauis *in oſtiis eius*. 6. Denique hiſtoria
exotica, quam non puto temere reiiciendam, receptæ interpretationi
plane repugnat. Nam ex Cteſia Diodorus & alij docent Ninum & Baby-
lonem ſtatim ab initio eoſdem habuiſſe dominos, & Belum illum qui
Babylone colebatur fuiſſe Nini patrem à quo Niniue nomen habuit. 7.
Itaque habeo perſuaſiſſimum Aſſur hîc hominis nomen non eſſe, ſed loci, C
vt Gen. 2. 14. & paſſim; adeoque verba Hebræa יצא אשור ita reddenda,
Egreſſus eſt in Aſſyriam, vt אשור ſit pro לאשור quomodo בית 2. Sam. 6.
10. pro לבית 1. Chron. 13. 13. & ארץ 2. Sam. 10. 2. pro אל ארץ 1. Chron. 19. 2.

Nimrod porro dicitur egreſſus eſſe in Aſſur, nempe ad bellum infe-
rendum. Id enim fert Hebræa phraſis. Sic 2. Sam. 11. 1. *Et fuit vertente an-
no, quô tempore egrediuntur reges*, id eſt *eô tempore quô ſolent reges ad bel-
la procedere*; Quomodo interpretatur Hieronymus recte omnino, & ex
Hebræis Selomo Iarchi, & R. Leui Ben Gerſom. Sic Zachar. 14. 3. *E-
greſſus eſt Dominus, pugnauit in gentes*. Eſ. 42. 13. *Dominus vt robuſtus mi-
les egreditur*, Pſ. 60. 12. *Non es egreſſus, ô Deus, cum exercitibus noſtris*.
Lib. 1. cap. 2. Eadem locutio frequens eſt apud Arabes. Sic Elmacinus hiſtoriæ Sarace- D
nicæ pag. 16. *Egreſſus eſt* חרג *Abubecrus iuſtus contra Abaſenos & Di-
banos*. Et pag. 22. *Egreſſus eſt Omar in Syriam*. Et p. 63. *Egreſſi ſunt contra*
Ibid. cap. 3. Ibid. cap. 12 *Hagagum*, nempe ad bellum. Ita egreſſus eſt Nimrod in Aſſyriam, quæ
cum obtigiſſet Semi filiis, Nimrod è Chami ſtirpe nihil habebat in eam
iuris. Sed quod iure non poterat ſibi arrogare, id per vim vſurpauit.

E

A

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Deſcriptio Babylonis.

Babylonis figura, ſitus; Muri. Turres, portæ, foſſa, ambitus, conditores, domus, vici, crepidines; muri & portæ ad Euphratem: Lacus vicinus; pons lapideus: Regiæ duæ: Πτεα: Acropolis: Horti penſiles: Beli templum & turris: Obeliſcus: Porticus in quâ ius dicebatur: Suburbium Calliſtum, vbi Calanum ſe concremaſſe ſcribit Aelianus contra aliorum fidem. Babylonis quanta dignitas: de eâ Scripturæ loca.

B Babylon ראשית id eſt vel initium vel caput regni Nimrod, vrbs fuit immenſi operis, quadrata, in campo ſita, Euphrate interfluo, à quo diuidebatur in duas partes fere æquales. Murus latere coctili extructus, bitumine interlitus, quinquaginta cubitos altus, tam latus vt quadrigæ inter ſe concurrentes tuto commeare poſſent. Hinc Ieremiæ 51. 58. *Murus Babylonis ille latiſſimus.* In eô turrres CCL denis pedibus quam murus altiores; Æreæ portæ centum: Foſſa extrinſecus latè patens. Ambitus CCCLXV ſtadia complectebatur. Hominum ducenta millia ſingulis diebus ſingula ſtadia perfeciſſe leguntur, atque eâ ratione totum opus vnico anno ad vmbi-
C licum perduxiſſe. Domus intrinſecus trium & quatuor contignationum, habitationes minaci proceritate mirabiles ſpatium duorum fere iugerum à muris abfuere. Vias rectas Euphrati parallelas tranſuerſæ ad angulos rectos ſecabant ab ortu & occaſu ad Euphratem deducentes, fluuium ſtadio latum, quem molis vtrinque maximæ crepidines coërcebant. His ſuperſtructa mœnia qualia in ambitu vrbis, cum portis æreis totidem quot vici eô ferebantur.

Sed omnium operum magnitudinem ſuperabat lacus prope Sippara effoſſus, altus viginti vlnas, quadraginta paraſangas, ſeu quod idem eſt, ſtadia MCCLXXX ambitu ſuo complectens, ad accipiendum impetum fluminis, quod vbi appoſitæ crepidinis faſtigium exceſſerat, vrbis tecta cor-
D ripuiſſet, niſi fuiſſent ſpecus lacuſque qui exciperent.

Flumini incumbebat pons lapideus, latus XXX pedes, cedrinis & cypariſſinis trabibus, & palmarum truncis contextus. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus eſt. Quippe Euphrates altum limum vehit,

--- ϗ πολλὸν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἕλκει.

Quo penitus ad fundamenta iacienda egeſto, vix ſuffulciendo operi firmum reperiebatur ſolum. Arenæ igitur ſubinde cumulatæ, & ſaxis quibus pons ſuſtinetur annexæ, quæ morarentur amnem. Saxa ferreis repagulis ſunt colligata, liquefacto plumbo in commiſſuris infuſo. Callimach. hymno in Apoll.

E Illo ponte iungebantur regiæ duæ in vtrâque fluminis ripâ mirabili arte fabricatæ. Quarum vna ad Orientem, ambitu triginta ſtadiorum, æneis Beli Ninique & Semiramidis ſtatuis valde inſignis. Altera ad Occidentem duplo vaſtior, triplici muro cincta, ſtupendæ altitudinis, cum diuerſis animalium & venationum figuris ex latere ad viuum expreſſis. Macedo-

nes Πτερὰ vocarunt. Stephanus; τινὲς δὲ Πτερὰ οὐδετέρως τὴν ἀκρόπολιν Βαβυ- A
λῶνος.

Ibidem erat hortus penſilis, quadratus, ſedecim iugerum, ſummam murorum altitudinem exæquans, multarumque arborum vmbrâ & proceritate amœnus. Saxeæ pilæ tanto oneri pares erant extructæ. Et ſuper pilas lapide quadrato ſolum ſtratum, patiens terræ, quam altam iniecere, & humoris quô terræ rigabantur, aquâ antliis & tollenonibus aliiſque organis pneumaticis ex Euphrate hauſtâ. Adeoque validas arbores hæ moles ſuſtinebant vt ſtipites earum octo cubitorum ſpatium æquarent craſſitudine, & in quinquaginta pedum altitudinem eminerent, & tam eſſent frugiferæ ac in natiuo ſolo. B

In vrbis parte oppoſitâ fuit Beli templum æreis portis, figurâ quadratâ, duorum vndecunque ſtadiorum amplitudine; in cuius medio turris illa, quam libro primo deſcripſimus. In eodem templo ſtatuæ, & menſæ, & ſellæ, & carcheſia, & crateres ex ſolidô aurô fuere, quarum pretium ex Cteſiæ ſupputatione æquabat fere quatuor aureos *milliones* monetæ noſtræ.

Nec cui locum eſſe voluerunt inter ſeptem orbis miracula, omittendus eſt obeliſcus in mediâ plateâ erectus ad ſpectantium ſtuporem. Lapis fuit pyramidatus, in Armeniâ exciſus, & ſummo labore Babylonem ad- C
uectus, pedum centum triginta longitudinis, & viginti quinque craſſitudinis.

Fuit & eximia porticus, in qua rex ius dicere conſueuerat. Huius fornix in formam clypei fabricata, & ſapphiris tota obducta, Deorum appictis imaginibus, cœli faciem referebat. Et aureæ iynges ſeu motacillæ quatuor, quæ ex teſtudine pendebant Ἀδράστειαν ſignificantes, regem admonebant ne ſe ſupra hominem efferret. Ita habetur in Philoſtrato. quod non capio ſatis: Niſi voluerit fortunæ vices atque inſtabilitatem huius auis perpetuâ circumactione deſignari. Κάλλιστον Calliſtum prætereo ſuburbium Babylonis ab elegantiâ ſic appellatum, vbi Calanum Indum extructa pyra ſe concremaſſe ſcribit Ælianus in variis. Sed aliis accedo potius qui rem D
in Perſide geſtam referunt, quia moriturus Calanus Alexandro dixiſſe fertur illum ſe μετ' ὀλίγον χρόνον ἐν Βαβυλῶνι ὄψεσθαι. Ita Plutarchus, vel ὅτι ἐν Βαβυλῶνι αὐτῷ ἐντυχὼν ἀσπάσεται, vt habetur in Arriano; Quo ipſo ſignificatur Alexandrum Babylone tum abfuiſſe.

Hæc breuiter de figurâ vrbis nobiliſſimæ, quæ Dan. 4. 30. appellatur *vrbs magna*. Eſ. 13. 19. *decus regnorum, gloria ſuperbiæ Chaldæorum*. Eſ. 14. 4. *aurea*. Eſ. 47. 1. 5. *tenera & delicata, domina regnorum*. Ierem. 50. 23. *malleus vniuerſæ terræ*. Ierem. 51. 20. *Flagellum & inſtrumenta bellica ad diſſipandas gentes & perdenda regna*. Qui plura volet Cteſiam, & Herodotum, & Beroſum, & Abydenum, & Curtium conſulat, & Philoſtratum, & E
è recentioribus Tzetzem. Nobis enim non vacat in his immorari diutius.

A

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

De conditore Babylonis.

Babylonem à Semiramide eſſe conditam docet vulgus ſcriptorum poſt Cteſiam. Illi tamen Herodotus nullum aliud opus tribuit præter aggeres circa Euphratem. & hoc commentum refellunt Beroſus & Abydenus, in quibus Belus Babylonis eſt conditor. Et fatetur Curtius id à pleriſque credi. Hunc Belum confundit perperam Dorotheus cum Tyrio Belo, quem Herennius, al. Byblius, Semiramide multo facit antiquiorem, quæ Phœnicum eſt vanitas. Sunt qui cœptum opus à Belo, à Semiramide perfectum volunt. Sed his ambagibus nil opus, cum hiſtoria de Babylone à Semiramide condita vnius Cteſiæ fide nitatur, qui cum Beroſo & Aby-B denio non conferendus. Belus idem qui Nimrod; Prius nomen à dominio, poſterius à rebellione, proinde ſuppreſſum à Chaldæis. Nabuchodonozor quô ſenſu glorietur ſe Babylonem condidiſſe: Muri Babylonis ab eo reparati, & Babylon ita exculta vt gloriari potuerit ſe marmoream reliquiſſe quam lateritiam reperiſſet.

Conditæ Babylonis gloriam Semiramidi adſtruunt Cteſias, Theocritus, Diodorus, Strabo, Dionyſius Periegetes, Trogus, Mela, Ouidius, Hyginus, Cephalæon, Solinus, Caſſiodorus, Lucius Ampelius, alij ſine numero. Tamen his omnibus antiquior Herodotus nullum aliud opus Semiramidi tribuit præter χώματα, id eſt aggeres quibus Euphratem coër-C cuit antea frequentius reſtagnare ſolitum; Et Semiramidi Nitocrin præfert vt συνετωτέραν; Et apud Ioſephum Beroſus μέμφεται Ἑλληνικοῖς συγγραφεῦσιν, ὡς μάτην οἰομένοις ὑπὸ Σεμιράμιδος τῆς Ἀσσυρίας κτισθῆναι τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τὰ θαυμάσια κατασκευασθῆναι περὶ αὐτὴν ὑπ' ἐκείνης ἔργα ψευδῶς γεγραφόσι *culpat Græcos ſcriptores, vt qui vanè exiſtimauerint ab Aſſyriâ Semiramide Babylonem eſſe conditam, & miris fuiſſe ab eâdem operibus exornatam falſo ſcripſerint.* Sic apud Euſebium Abydenus Belum aſſerit Βαβυλῶνα τείχει περιβαλεῖν *Babylonem muro cinxiſſe.* Et ingenuè fatetur Curtius lib. 5. ita credi à pleriſque: *Semiramis*, inquit, *eam condiderat, vel vt plerique credidere Belus, cuius regia oſtenditur.* Neque alia mens Dorothei Sidonij, vetuſti poëtæ, quem in hæc verba citat Iulius Firmicus:

Ioſeph. l. 1. cõt. Apion.

Euſeb. l. 9. Præpar.

D

Ἀρχαίη Βαβυλὼν Τυρίου Βήλοιο πόλισμα.

Vrbs Babylon vetus, à Tyrio quæ condita Belo eſt.

quamuis in eô fallatur quod Tyrio Belo tribuit opus ipſâ Tyrô multo antiquius. Nempe, quæ Phœnicum erat ἀδολεσχία & vanitas, vt ad Belum ſuum referrent tam vetuſtæ vrbis originem, finxerunt illum Semiramidem præceſſiſſe multis ſæculis. Stephanus MSS ex Herennio, quem cum Philone Byblienſi eundem eſſe probat magnus Salmaſius: Βαβυλὼν &c. κτίσμα Βαβυλῶνος, ἀνδρὸς σοφοῦ, παιδὸς Βήλου σοφωτάτου, οὐχ ὡς Ἡρόδοτος ὑπὸ Σεμιράμιδος. Ταύτης γὰρ ἦν ἀρχαιοτέρα ἔτεσι χιλίοις δύο *Babylon &c. opus Babylonis viri ſapientis, filij Beli ſapientiſſimi, non vt Herodotus à Semiramide*
E *condita; Quippe Babylon Semiramide antiquior fuit duobus annorum millibus.* Euſtathius in Dionyſium legit ſolum ἔτεσι χιλίοις ὀκτακοσίοις *annis mille octingentis*, vtrumque falſiſſimum. Belo enim Tyrio (de quo Philonem ibi agere nullus dubito, vt gentem ſuam à vetuſtate commendet) multo vetuſtior fuit Aſſyrius, id eſt Nimrod, qui tamen Semiramidem paucis

 A

anteceſſit annis, vt quam eius filius Ninus in vxorem duxerit. Interim ex illorum teſtimonio id habemus, Babylonem Semiramidis opus non eſſe, ſed Beli, quiſquis ille ſit. Vnde Etymologus voce Βαβυλών: Εἴρηται δὲ ἀπὸ Βήλου, ὃς κτίσας αὐτὴν, ἀπ' αὐτοῦ προσηγόρευσε. Κάλα (lege Βάλα בעלא) γὰρ καλεῖται τῇ Σύρων φωνῇ ὁ τῇ Ἑλληνίδι Βῆλος.

Sunt qui, vt hanc litem componant, volunt à Belo inceptum opus perfeciſſe aut reparaſſe Semiramidem, aut Belum ſolam Acropolim, Semiramidem Babylonis mœnia condidiſſe. Ammianus Marcellinus lib. 23. *Babylon, cuius mœnia bitumine Semiramis ſtruxit, arcem enim antiquiſſimus rex condidit Belus.* Oroſius lib. 2. cap. 6. *Babyloniam à Nimrod gigante fundatam, à Nino vel Semiramide reparatam multi prodidere.* Hæc illi. B

Sed nihil opus his ambagibus, cum hiſtoria de Babylone à Semiramide condita vnius Cteſiæ fide nitatur. Neque enim Diodorus, & Trogus, & alij qui Cteſiæ ſuffragium addunt, vllum alium habuerunt è vetuſtioribus hiſtoricis quem ſequerentur. At Cteſiæ fides doctis pridem cœpit eſſe ſuſpecta. Illum ſaltem nemo dixerit cum Beroſo conferendum, ſacerdote Babylonio, viro magni nominis, cui ſtatuam inauratâ linguâ in publico gymnaſio Athenienſes erexiſſe Plinius author eſt. Sed neque cum Abydeno, quem æque ac Beroſum hiſtoriam ſuam hauſiſſe conſtat ex vetuſtiſſimis Chaldæorum archiuis & monumentis. Hi porro, & illos ſequuti plurimi quos citauimus, reiectis Græculorum de Semiramide commentis, nullum alium à Belo Babylonis conditorem agnoſcunt: Moſi hâc in parte concinentes, in quô Nimrodum eundem eſſe cum Belo Nini patre ratio temporum palam arguit. Nempe qui à rebellione quâ vel in ſuperiores vel in pares inſurrexerat, dictus fuerat נמרוד *Nimrod*, id eſt rebellis, idem à dominio בעל *baal* & בל *bel*, id eſt dominus, poſt ſtabilitum imperium vocari cœpit. Quarum appellationum ſola poſterior in Chaldæorum monimentis ſeruata eſt, priore obliteratâ, vt quæ videbatur ad ſui regis contumeliam pertinere. C

Nabuchodonozor quidem Dan. 4. 30. eô nomine gloriatur quod Babylonem condiderit. *Nonne*, inquit, *hæc eſt Babylon illa magna quam ego ædificaui?* Sed paſſim apud Hebræos vrbem ædificare is dicitur qui deſolatam reſtaurat. Quo ſenſu Hebronem Roboam, & Ailam Azarias leguntur ædificaſſe, id eſt nouis ædificiis auxiſſe atque exornaſſe. Id ipſum Babyloni præſtitit Nabuchodonoſor, qui mœnia vetuſtate collapſa reſtituit, & vrbis decori priſtino multum adiecit. Abydenus: λέγεται &c. Βῆλον Βαβυλῶνα τείχει περιβαλεῖν. τῷ χρόνῳ δὲ ἱκνουμένῳ ἀφανισθῆναι. Τειχίσαι δὲ αὖθις Ναβουχοδονόσορον. *Fama eſt Babylonem Belum mœnibus cinxiſſe, quæ cum tempus aboleuiſſet, noua mœnia ſtruxiſſe Nabuchodonoſorum.* Beroſus: τήν τε προϋπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς πόλιν καὶ ἑτέραν ἔξωθεν προσχαρισάμενος καὶ ἀνακαινίσας *urbemque Babylonis, quæ iam erat, nouâ alterâ additâ cum exornaſſet & reſtauraſſet.* Itaque Nabuchodonozoro Babylon id ipſum debuit quod Auguſto Roma, quã excoluit adeo vt iure ſit gloriatus, marmoreã ſe relinquere quã lateritiam accepiſſet. quod tamen refert Dion οὐ πρὸς τὸ τῶν οἰκοδομημάτων αὐτῆς ἀκριβές. D E

2. Par. 11. 6. 2. Reg. 14. 22.

Ioſeph. Antiq l. 10. c. 1. Et in Apiõ. l. 1. Et Euſ. l. 9. præpar.

Sueton. in Aug. c. 29.

A *βὲς, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρὸν non ad elegantiam ædificiorum, ſed ad im-*
perij firmitatem. Vtvt ſit Babyloni veteri nouam alteram adiecit Nabucho-
donozor, & muro triplici vtramque cinxit, atque aggeribus ita obſepſit,
vt ne poſſet hoſtis Euphratem in perniciem vrbis auertere; Et hortos illos
penſiles à Græcis tam decantatos fecit in vxoris gratiam, quæ cum Meda
eſſet genere, montiumque & nemorum aſpectu delectaretur, in campe-
ſtribus locis virum compulit amœnitatem naturæ hoc artificio imitari.
Hæc omnia legere eſt in Beroſi loco quem citauimus. Sed & in Abydeno
quædam habentur explicatius: Nempe *Narmalcam amnem, qui diuer-*
gium eſt Euphratis, & Acracanum diuertiſſe; Et in gratiam Sippareno-
B *rum foſſam effeciſſe quæ in ambitu haberet paraſangas quadraginta, in al-*
tum viginti orgyias, & clauſtra appoſuiſſe quibus apertis irrigaretur ager;
Ea ſepta appellari ὀχετογνώμονας aquæductuum normas. Hæc ideo protuli,
cum vt intelligat Lector, quô nomine iactet Nabuchodonoſor ſe Babylo-
nem condidiſſe: tum vt pateat Cteſiæ vanitas, qui vni Semiramidi tribuit
hoc quicquid eſt; Ac ſiquis ad Romulum aut Numam referat Romæ am-
phitheatra & thermas & palatia, quæ Cæſares ædificarunt.

C
CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

De excidio Babylonis.

Babylon iactitabat ſe regnaturam in æternum, nec videbatur poſſe deſtrui. Tamen impleri oportuit Prophetarum minas Pſ. 137. Et Eſaiæ & Ieremiæ. Eius hodie nil ſupereſſe præter rudera, nec locum vllum eſſe in toto illo tractu minus frequentem probatur ex Euſtathio, Beniamine & Teixeira. Partem Perſæ diruere, partem tempus, partem Seleuciæ vicinia. Strabo & Pauſanias cum Megalopoli conferunt. Muri tum ſuperſtites, & paucæ domus. Notatur obiter Curtius. Muris æuo Hieronymi includebantur regiæ venationes: Nulli alij incolæ præter paucos Iudæos apud Theodoretum. Euphrates etiam alio deriuatus. De Babylonis excidio Luciani vaticinium.

D BAbylon quandiu fuit in flore, videbatur eſſe æterna vrbs, nec vlla vi
poſſe aboleri. Atque id ipſa de ſe iactabat Eſ. 47. 7. *Dixiſti in ſempiter-*
num ero domina. Et verſ. 8. *Dicis in corde tuo, ego ſum, & non eſt præter me*
amplius: non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem. Nempe vt vere Oro-
ſius, illam *vel humano opere extrui potuiſſe, vel humanâ virtute deſtrui poſſe,*
vtrumque pæne incredibile apud mortales erat. Tamen euentus tandem do-
cuit non fruſtra eſſe quod Prophetæ Babyloni toties minantur vltimam
cladem: Pſ. 137. 8. *Filia Babel vaſtanda; Beatus qui tibi retribuet* &c. Eſ.
13. 19. *Et erit Babylon* &c. *ſimilis ſubuerſioni quâ Deus ſubuertit Sodomam*
& Gomorrham. Non habitabitur in ſæculum &c. Vide & Eſ. 14. & 47. Et
Ierem. 50. & 51. vbi eaſdem minas Dei nomine grauiſſimis verbis ſæpe in-
E geminant Eſaias & Ieremias. Et verò tam vaſtæ vrbis hodie nihil ſupereſt
præter rudera. Euſtathius in Dionyſium: τὴν δὲ ἐρημωμένην Βαβυλῶνα μεγάλην
ποτὲ γενομένην, ὕστερον ἐρημωθῆναι φασὶ *dictam autem Babylonem quæ magna*
olim fuit tandem deſolatam eſſe dicunt. Beniamin in itinerario pag. 76. *Inde*
Babel vnico itinere diſtat: Hæc eſt antiqua illa Babel. Iam החרבה *deuaſtata,*

quæ platæis ſuis ad triginta milliaria extendebatur: Quin hodieque ibi vi- A
ſitur palatium Nabuchodonoſoris חרב *vaſtatum* ויראים בני אדם לכנס בו מפני
הנחשים והעקרבים שיש בתוכו *eôque homines ingredi verentur, propter ſerpen-*
tes & ſcorpiones qui ſunt in medio eius. Ita ſcilicet prædixerat Eſaias cap. 13.
verſ. 22. ותנים בהיכלי עונג *& dracones in* eius *palatiis voluptariis*. Teixei-
ra in deſcriptione itineris ſui ab Indiâ in Italiam cap. 5. *Entramos per tier-*
ras de Meſopotamia &c. *dexando à la derecha el lugar y ſitio de la antiqua*
Babylonia à dos leguas de diſtantia de laqual ſe veen pocos veſtigios, y es al lu-
gar el menos freqüentado de toda aquella region. Id eſt: *In Meſopotamiæ ter-*
ras ingreſſi ſumus &c. *relicto ad dexteram loco in quo ſita fuit vetus Babylon,* B
diſtante ſolum duabus leucis: Huius nil niſi pauca ſuperſunt veſtigia: Nec in
tota regione locus vllus eſt minus frequens. Et quod mirere magis, factum id
abſque externâ vi. Nulla euidentior excidij cauſa Seleuciæ vicinitate. Pli-
nius lib. 6. *In ſolitudinem rediit exhauſta vicinitate Seleuciæ ob id conditæ à*
Nicatore intra nonageſimum (lege quadrageſimum) *lapidem.* Strabo lib.
16. κατήρειψαν τῆς πόλεως τὰ μὲν οἱ Πέρσαι, τὰ δ' ὁ χρόνος, καὶ ἡ τῶν Μακεδόνων ὀλι-
γωρία περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα ἐπειδὰν τὴν Σελεύκειαν ἐπὶ τῷ Τίγρει πλησίον τῆς Βα-
βυλῶνος ἐν τριακοσίοις που σταδίοις ἐτείχισε Σέλευκος ὁ Νικάτωρ *partem vrbis Perſæ*
diruerunt, partem tempus conſumpſit & Macedonum negligentia; maximè
poſtquam Seleucus Nicator Seleuciam ad Tigrim condidit, ſtadiis tantùm C
trecentis à Babylone diſſitam. Hieronymus in Eſaiæ cap. 13. *Non habitabitur*
in æternum. Pro illâ enim Seleuciam & Cteſiphontem vrbes Perſarum incli-
tas fecerunt. Tum tamen extabat adhuc, ſed magna ex parte deſerta. Stra-
bo Babyloni ſuo tempore conueniſſe tradit quod de Arcadiæ Megalopoli
dixit poëta Comicus:

Ἐρημία μεγάλη ἐστὶν ἡ Μεγαλόπολις.

Eſt magna ſolitudo nunc Megalopolis.

Sed & Pauſanias in Arcadicis, poſtquam queſtus eſt Megalopolim veteri-
bus ornamentis ac priſtinis opibus amiſſis, magnâ iam ex parte inter rui-
nas & rudera iacere, vt magnarum vrbium doceat hæc eſſe fata, etiam
meminit Babylonis his verbis: Βαβυλῶνος δὲ ταύτης ἣν τινα εἶδε πόλεων τῶν τότε D
μεγίστην ἥλιος, οὐδὲν ἔτι ἦν εἰ μὴ τεῖχος *Illa autem Babylon, quas vnquã Sol aſpe-*
xit vrbium maxima, iam præter muros nihil habet reliqui. Curtius è trecen-
tis ſexaginta octo ſtadiis quæ totius operis ambitus ex ipſius deſcriptione
complectitur, nonaginta ſolum habitari ſcribit, nec omnia contigua eſſe,
quia tutius viſum pluribus locis ſpargi, cætera ſeri colique, vt ſi extrema
vis ingruat, obſeſſis alimenta ex ipſius vrbis ſolo ſubminiſtrent. Nempe
ignorabat à paucis ſæculis ita deſolari cœpiſſe. Et certo conditorum con-
ſilio contigiſſe vult, quod ex mera neceſſitate factum. Maximus Tyrius,
qui ſcripſit ſub Commodo, deſcribit iacentem. Κἂν τις (inquit Serm. 6.)
αὐτόπτης γένηται Βαβυλῶνος κειμένης *Et ſi quis propriis oculis Babylonem vidit* E
iacentem. Hieronymi ætate nihil erat Babylon quam viuarium aut ſeptus
locus in quô feræ paſcebantur. *Didicimus* (inquit in Eſ. 13.) *à quôdam fra-*
tre Elamita &c. *venationes regis eſſe in Babylone, & omnis generis beſtias*
murorum eius tantum ambitu coërceri. Et in Eſ. 14. *Exceptis muris coctilibus,*

qui propter beſtias concludendas poſt annos plurimos inſtaurantur, omne in medio ſpatium ſolitudo eſt. Theodoretus in idem caput dicit inibi habitaſſe paucos quoſdam, eoſque nec Aſſyrios, nec Chaldæos, ſed Iudæos: *Νῦν αὐτὴν οἰκοῦσιν ὀλίγοι τινὲς, οὔτε Ἀσύριοι, οὔτε Χαλδαῖοι, ἀλλὰ Ἰουδαῖοι;* Et in Ierem. 52. *ὀλίγας γὰρ ἔχει νῦν οἰκίας, καὶ ταύτας ἐσκεδασμένας.* Idem in cap. 50. Euphratem qui mediam alluebat alio diuertiſſe ſcribit, nec niſi tenuiſſimum eius incile per rudera ferri: *ἐτετράπετο*, inquit, *εἰς ἑτέραν ὁδὸν, σμικροτάτη δὲ διῶρυξ διὰ τῶν ἐρειπίων ὁδεύει.* Per hos gradus tandem deuenit Babylon ad extremam illam deſolationem quam Prophetæ prædixerant. Atque id illi fatum imminere Lucianus in Charonte ita auguratur: *ἡ Βαβυλὼν δέ σοι ἐκείνη ἐστὶν ἡ εὔπυργος, ἡ τὸν μέγαν περίβολον, οὐ μετὰ πολὺ καὶ αὐτὴ ζητηθησομένη ὥσπερ ἡ Νῖνος* *Babylon autem illa eſt multis turribus munita, magnoque ambitu mœnium ſepta, haud ita multo poſt deſideranda & ipſa Nini inſtar.*

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

ארך *Erech* vel *Arach.*

Erech non videtur eſſe Edeſſa vt volunt veteres, ſed Arecca Ptolemæi, & Ammiani Arecha. Vnde Areccæi campi Tibulli. De iis locus inſignis Cl. Salmaſij. Idem eſſe Herodoti Ardericam vel Andericam. Suſa nimis à Tigri remouit Ptolemæus, cum vnius diei itinere abfuerint. Ard-Erica id eſt magna Erica vel Arecha. *Erech* Hebræis longitudinem ſonat. Longiſſimam fuiſſe probatur. *Huius* coloni Eſd. 4. 9. ארכוי LXX Ἀρχυαῖοι Vulg. *Erchuæi.*

IN eâdem terrâ שנער *Sinar* præter Babylonem metropolim, tres vrbes extruxit Nimrod minus celebres. Eæ ſunt *Erec*, *Acchad*, & *Chalne*. *Erec* & *Acchad* veteres putant eſſe Edeſſam & Niſibin; quod parum eſt veriſſimile, quia neque nomina conueniunt, neque ſitus. Nam Edeſſa & Niſibis ſunt in eâ Meſopotamiæ parte quæ verſus Armeniam eſt à Babylone multum diſſita. Sed *Erec* eſt Suſianæ vrbs ad Tigrim, *Arecca* Ptolemæo; Et Ammiano *Arecha*. *His tractibus*, inquit, *Suſiani iunguntur, apud quos non multa ſunt oppida. Inter alia tamen eminet Suſa ſæpe domicilium Regum & Arſiana* (lege & Tarſiana) *& Sela, & Arecha.* Doctiſſimus Salmaſius ad Solinum: *Ab illa Aracca vel Arecca Suſidis* Areccæi campi *Tibullo, in quibus Naphtæ, hoc eſt liquidi bituminis fontes ſcaturiebant.*

(marginal notes: lib. 23. — pag. 1194.)

Ardet Areccæis aut vnda perhoſpita campis.

Ita legendum, non Arectæis (provt legerat Scaliger ad hunc locum) *Aracca illa vel Arecca in confinio Suſianæ & Babyloniæ; Sed ad Suſianam pertinebat. In Suſianâ autem naphtæ liquidæ fontes.* Strabo lib. 4. de liquido bitumine: *ὅτι ἡ μὲν ὑγρὰ, ἣν καλοῦσι νάφθαν, γίνεται ἐν τῇ Σουσίδι, ἡ δὲ ξηρὰ δυναμένη πήττεσθαι ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ* *Vnda perhoſpita Tibullo eſt naphta, τὸ ἄγαν ξενίζον ὕδωρ, vt peruespéri, peradoleſcens, peraſtutus, perinteger, peruirgo Ciceroni.* Plinius: *Naphta liquidi bituminis modo profluens circa Babyloniam. Arecca autem illa Arec dicitur Gen. 8.* Hæc à Salmaſio hactenus; quæ non potui non exſcribere, quia plena ſunt eruditionis, & ad rem maxime faciunt. Vnum addo Herodoti *Ardericam* vel *Andericam* idem vi-

(marginal note: In Tibull. lib. 4.)

deri oppidum cum *Erec* Moſis & Ptolemæi *Arecçâ* vel Ammiani *Arechâ*. A
De Ardericâ vel Andericâ bis meminit Herodotus; ſemel libro primo cum Nitocrim dicit Euphratem effoſſis incilibus ita tortuoſum reddidiſſe, ὥστε δὴ τρὶς ἐς τῶν τινα κωμέων, τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ, ἀπικνέεται ῥέων. Τῇ δὲ κώμῃ οὔνομά ἐστι ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. Καὶ νῦν οἳ ἂν κομίζωνται ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρὶς τε ἐς τὴν αὐτὴν κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρῃσι *vt ter influat quendam Aſſyriæ pagum, cui nomen eſt Arderica, & qui nunc è mari per Euphratem fluuium nauigantes Babylonem verſus ſubuehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idque tribus diebus.* Alter locus eſt libro ſexto, in quo de Eretrienſibus à Dario captis hæc habet: σφέας τῆς Κισσίης χώρης κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωϋτοῦ, τῷ οὔνομά ἐστι Ἀνδέρικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος, ὃ παρέχεται τριφασίας ἰδέας; καὶ γὰρ ἄσφαλτον καὶ ἅλας καὶ ἔλαιον ἀῤῥύσονται ἐξ αὐτοῦ *Eo in ſuo Ciſſiæ regionis ſtathmo collocauit, cui nomen eſt Anderica: ducentis ac decem ſtadiis procul à Suſis, quadraginta autem à puteo qui triſarias exhibet rerum ſpecies; Bitumen enim & ſalem & oleum ex eô hauriunt.* His locis inter ſe collatis apparet Ardericam vel Andericam 1. pagum eſſe celebrem in Aſſyriæ regione Ciſſiâ, quæ cum Suſianâ eadem eſt. 2. ad Euphratem poſitum, id eſt ad Tigrim cum Euphrate commixtum. Alioqui enim Euphrates Ciſſiam non alluit. 3. Idque infra Apamiam, quia illâc iter eſt nauigantibus à mari Babylonem: quæ notæ omnes Areccæ conueniunt apprimè. 4. Hoc potiſſimum quod in viciniâ, nempe ad ſtadium quadrageſimum ſeu milliare quintum eſt puteus liquidi bituminis & fœtentis olei quod Perſæ ῥαδινάκην vocant, vt habetur in ſequentibus, hoc eſt naphtæ & petrolei quô vtebantur ad lucernas. Quod doctiſſimi Salmaſij coniecturam mirè illuſtrat. Vnum videtur obſtare quod in Herodoto Anderica ſtadiis tantum ducentis decem à Suſis diſtat, à quibus Areccam Ptolemæus ſemouet multo longius. Sed Suſa Ptolemæus valde alieno loco deſcribit, nempe à Tigri remotiſſima, quem vnius diei itinere à Suſis diſtaſſe ſcimus ex Diodoro, qui ſic habet lib. 19. ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν, ἀπέχοντα Σούσων ὁδὸν ἡμέρας. 5. Nomen quod attinet *Ardericæ* vel *Andericæ*, poſterius putamus ex priori reſtituendum, & Ardericæ nomen Perſas conflaſſe ex ארד *ard* & ארך *Erec. Ard* Perſicè magnum ſonat vt probauimus in capite de *Sabtha*. Arderica & Anderica idem ſunt; vt Nebucadretſar & Nebucadnetſar. *Erec* Hebræis & Syris longitudinē ſignificat. Ita oppidum merito dictum, quod ad oram Tigridis tam longo tractu protendebatur vt qui è mari Babylonem nauigabant eô ter appellerent tribus diebus continuis. Perſæ ob hoc ipſum *Ard-Erec* dici voluerunt ſeu *magnam Erec*. Ex hoc oppido coloni Samariam deducti ארכוי *Archeuaje* Chaldaicè nominātur Eſdrę 4. 9. in Gręcâ verſione Ἀρχυαῖοι, in Vulgatâ Erchuęi. Erech quorſum ab Arabe Pariſ. edit. reddatur אלברס *Albars* adhuc quæro.

Margin letters: B (beside "Eretrienſibus à Dario captis"), C (beside "commixtum. Alioqui"), D (beside "γειν ποταμὸν … Nomen quod attinet"), E (beside the last line).

pag. 680. (margin note beside "de alieno loco deſcribit")

A

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

אכד *Acchad.*

Lxx Ἀρχὰδ pro *Acchad.* Tale *Darmeſek* pro Dammeſeck, & multa eiuſmodi. Hinc Ἀργάδης vel Ἀρχάδης fl. prope Sittacen. χ & γ permutabiles: Et Chald. ג & כ. *Archad* vel *Argad* & Sittace eadem vrbs. Amnis & vrbs cognomines. Ita in iiſdem locis, *Chabora*, *Singa*, *Is*, *Sura*, *Tſartſar*, *Carrhæ* vel *Carrha*, *Mygdonia*, *Suſa*; Idem in Siciliâ frequens. Sittace vel Pſittace dicta à copiâ pſittaciorum. Diſtauit à Tigri 15. ſtadiis. Eius vberior deſcriptio. Babyloniæ pars trans Tigrim. *Artacena* Strabonis, potius *Arçatena*, id eſt *Arcadena*.

B PRo *Acchad* Lxx ſcribunt Ἀρχὰδ *Archad*, ex Chaldæorum idiomate, qui ſolent punctum *Daghès*, quô geminatur litera, reſoluere in literam R præfixam literæ *Dagheſſatæ*. Sic דרמשק *Darmeſek* Damaſcus occurrit pro דמשק *Dammeſek*, פרשיד *parſid* riuus pro פשיד *paſſid*, שרנק *ſarnek* ſtrangulare pro שנק *ſannek*, פרנק *parnek* oblectare pro פנק *pannek*, ערגל *argel* voluere pro עגל *aggel*. Pari ratione pro אכד *Acchad* Chaldæi dixerunt ארכד *Archad*. Cuius nominis veſtigium manifeſtum in *Argade* fluuio Sittacenes apud Cteſiam. Ælianus de animalibus l. 16. c. 42. Κτησίας γε μὴν ὁ Κνίδιος λέγει περὶ τὴν Περσικὴν Σιττάκην ποταμὸν εἶναι Ἀργάδην ὄνομα. *Cteſias quidem*
C *Gnidius refert ad Perſicam Sittacem fluuium eſſe Argadem nomine.* Χ & γ literæ ſunt tam ſono vicinæ quam formâ; vnde eſt quod facile permutantur. Hinc pro *Chobare Gobares* in Plinio, & ex χαλβάνη fit *galbanum*, ex ἄγχω *ango*, vnguis ἀπὸ τοῦ ὄνυχος. Quin & Chaldæis כ & ג literæ ſunt promiſcuæ, vt videre eſt in כיף *cheph* & גיף *geph* pro littore, כומצא *chumſa* & גומצא *gumſa* pro foſſâ, כנפא *chanpha* & גנפא *ganpha* pro alâ. Sic videntur idem eſſe *Archad* & *Argad*, vnde nomen Argadi fluuio. Ita vt ab *Archad* vel *Argad* oppido dictus fuerit Argades fluuius, quomodo apud Ptolemæum à *Chaborâ* & *Singâ* oppidis, nomen habent *Chaboras* & *Singas* fluuij qui in Euphratem exeunt. Et apud Herodotum: ἔστι ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμέρων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος. Ἴς οὔνομα αὐτῇ, ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας. lib. 1. c. 179.
D Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὔνομα, ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον *Eſt alia vrbs Is nomine, diſtans octo dierum itinere à Babylone. Ibi eſt fluuius non magnus eiuſdem nominis, in Euphratem fluuium ſe deuoluens*. Eum fluuium hodieque Arabes עיסי *Iſa* vocant. Sic Euphratis alueus qui *Suram* prætermeabat, dicebatur amnis סור *Sur*, pro quô סוד *Sud* legit perperam Græcus ſcriptor Baruch. 1. 4. Et *prope Bagdad*, inquit Geographus Nubienſis, *eſt flumen Tſar ſar nauigerum, cui adiacet vrbs Tſartſar*. Et apud Stephanum, ex Quadrato niſi fallor, Κάῤῥαι, πόλις Μεσοποταμίας, ἀπὸ Κάῤῥα ποταμοῦ Συρίας *Carrhæ vrbs Meſopotamiæ à Carrhâ Syriæ fluuio*. Et Antiochiæ Mygdoniæ id eſt Niſibi Μυγδόνιος ποταμῶν κάλλιστος τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν
E θέμενος φήμην *Mygdonius fluuiorum pulcherrimus ſuum nomen communicat.* Ita Iulianus oratione ſecundâ, quæ eſt de rebus geſtis Conſtantij imperatoris. Suſa deniq; imminent *Suſæ fluuio*, ſi Iſidoro fides. Itaque quod de Siciliæ vrbibus refert Duris apud Stephanum ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Σικελῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται *vrbes pleraſque Siculas à fluuiis denominari*, etiam

Geograph. Nub. part. 5. clim. 4. part. 6. cl. 4.

v. in Κάῤῥαι & in Βίσχαι.

In Ἀχαιάγαντες.

de Aſſyriis videtur poſſe dici; quod coniecturam noſtram de Argade amne A
vrbi Argad vel Archad cognomine non parum firmat.

Eadem vrbs *Sitace*, *Sittace* & *Pſittace* potuit appellari deinceps à copiâ Pſittaciorum, ſeu quod idem eſt piſtaciorum. Ita ſcriptum à Demophilo. Stephanus: ψιττακὴ, πόλις παρὰ τὸν Τίγρητα, ἐν ᾗ τὸ φυτὸν τῶν ψιττακίων ὡς Δαμόφιλος. Ad Tigrim ponit Stephanus, ſed Xenophon αὐτῆς à Tigri diſtaſſe docet quindecim ſtadiis. Et Strabo è Babylone Suſa euntibus tranſmiſſo Tigri, totum iter ſcribit eſſe per Sitacenam. Vrbs magna fuit & populoſa; Agri vicini arboribus omnis generis conſiti. Ibidem naſcitur ladanum, & loca ſunt quæ ſemper flagrant. Et prope Argadem amnem angues nigro corpore, capite albo, longi ſex pedes, quorum morſus eſt lethifer. B

Cyr. Min. l. 2. Strab. l. 16. Xenoph. vbi ſup. Plin. l. 12. c. 17. Ariſt. Mirab. Ælian. lib. 16. c. 42.

Notandum eſt Sitacenam, etiamſi ſit trans Tigrim, tamen Babyloniæ, id eſt terræ שנער Sinar adſcribi à Strabone lib. 15. *Suſidi*, inquit, *ea pars Babyloniæ proxima eſt quæ quondam Sitacena poſtea Apolloniatis eſt appellata.* Neque id omittendum regionem circa Arbelam, quæ aliis eſt Arbelitis, à Strabone dici Ἀρτακηνὴν *Artacenam*: Scaliger & Caſaubonus Aractenam emendant; tanquam ab *Arac* vel *Erec* de quô diximus. Sed Arac, id eſt Arecca, vt docuimus, illinc diſtabat plurimum, & ab Arac fieret Aracena non Aractena. Itaque ſi quid mutandum eſt, legi malim Ἀρκατηνὴν, C
ab ארכד *Arcad* id eſt Sittace, ſono τοῦ *Daleth* aliquantum emollito. Quippe etiam Arbelitim ad Sittacenam pertinuiſſe ex his Plinij colligere eſt: *Sittacene eſt eadem Arbelitis & Palæſtine dicta.*

Plin. 6. 26.

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

כלנה *Chalne.*

Chalne, *Chalno* & *Channo*: confertur cum magnis vrbibus Amos 6. 2. & Eſ. 10. 9. Non eſt Ammiani Calliniſum vt volunt. Nam Calliniſum mendosè ſcribitur pro Callinico vrbe Oſrhoenæ Græci nominis procul à Babyloniâ. Sed *Chalne*, vt rectè veteres, eſt Cteſiphon caput *Chalonitidis* Parthorum regia. De *Chalonitide* Plinius, Strabo, Polybius. Inde *Chalonitæ* Dionyſio, Priſciano & Feſto. Cteſiphontis priſcum nomen *Chalone*, *Chalane* vel *Chalne*. Græcum indidit Pacorus. An ibi fuerit turris Babel. D

HVius nomen variè ſcribitur; כלנה *Chalne* hîc & Amos 6. 2. כלנו *Chalno* Eſ. 10. 9. כנה *Channe* Ezech. 27. 23. Et in Arabicâ paraphraſi nuper editâ חלני *Chalna* per *cha* loco *ceph.* Illam confert Amos Propheta cum magnis vrbibus: *Tranſite*, inquit, *Chalnem & videte, & ite inde Hamath magnam* (Epiphaniam, alij Antiochiam) *& deſcendite in Gath Palæſtinorum, an ſint meliores regnis iſtis* &c. Et in Eſaïâ rex Aſſyriæ propter victorias ſuas ſuperbè ſeſe efferens, & inſignes aliquot vrbes à deceſſoribus ſuis ſub iugum miſſas ſub calculos reuocans, ita loquitur: *Nonne vt Carcemis* (Cercuſium) *eſt Chalne? Nonne vt Arphad* (Arphas Ioſepho, Arſa Iſidoro, Areſa in lib. Notit.) *Chamath?* (Epiphania) *Nonne vt Damaſcus Samaria?* In Ezechiele *Channes*, id eſt *Chalnes*, fit mentio inter vrbes verſus Euphratem & Tigrim, quibus cum Tyro fuit commercium. *Charan* (in- E

A quit, id eſt Carræ) & *Channe*, & *Eden* (Talatha) *negotiatores Sabæorum*, *Aſſyria & Chelmad* (Charmande) *tecum negotiatæ ſunt.* Hæc Scriptura de Chalne.

Calliniſum ex Ammiano explicant viri impensè docti, quos mirum eſt non vidiſſe pro *Calliniſo* reſcribendum *Callinicum.* Quomodo in Procopio legitur, & in libro Notitiarum, & in Ambroſij epiſtolâ ad Theodoſium imperatorem; & in vitâ Simeonis apud Theodoretum. Gallinicum Zoſimus & Oroſius ſcribunt, Eutropius corrupte *Gallicinum.* Vide theatrum Ortelij. Porro Callinicum ex Chalne deduci nemo dixerit, cum vox Græca ſit notiſſima, quâ pro cognomento vſi ſunt quidam è Seleucidis, vt
B Seleucus ὁ Καλλίνικος; A quô conditum eſſe hoc oppidum, vt coniectat Dn. de Grentemeſnil, vero non eſt abſimile. Vt taceam Callinicum fuiſſe prope Carrhas in Oſrhoenâ, quo vſque nullus veterum produxit Babyloniam.

Itaque malo aſſentiri Chaldæis interpretibus, & Euſebio, & *Hieronymo* quibus Chalne eſt קטסיפון *Cteſiphon* vel oppidum vel pagus ad Tigrim celeberrimus, tertio milliari à Seleuciâ Babyloniæ, caput Chalonitidis & Parthorum. Strabo: Πάλαι μὲν οὖν ἡ Βαβυλὼν ἦν μητρόπολις τῆς Ἀσσυρίας, νῦν δὲ lib. 16.
C ἡ Σελεύκεια ἡ ἐπὶ τῷ Τίγρει λεγομένη μεγάλη. Πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν λεγομένη μεγάλη. Ταύτην δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς, φειδόμενοι τῶν Σελευκείων *Olim quidem erat Babylon Aſſyriæ metropolis, nunc autem Seleuciæ ad Tigrim quæ dicitur. Prope eam autem eſt pagus maximus nomine Cteſiphon, in quo hyemabant Parthorum reges Seleuciæ parcentes.* Dion vbi de Parthis lib. 40. οἰκοῦσι δὲ πέραν Τίγριδος, τὸ μὲν πολὺ τείχη καὶ φρούρια, ἤδη δὲ καὶ πόλεις, ἄλλας τε καὶ Κτησιφῶντα, ἐν ᾗ καὶ βασίλεια ἔχουσι *Habitant autem trans Tigrim amnem plerumque in arcibus & caſtellis, ſed & in vrbibus cum aliis, tum Cteſiphonte, vbi & regiam habent.* Plinius: *In ſolitudinem rediit Babylon* ex hauſta *vicinitate Seleuciæ* &c. *Inuicem ad hanc exhauriendam Cteſiphontem iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide* lib. 6. c. 26.
D *condidere Parthi quod nunc eſt caput regni.* Idem: *Iungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modo, verum & oleâ, pomiſque, aliiſque arbuſtis nobilis.* Chalonitidis præter Plinium etiam alij meminere. Strabo lib. 11. *Tigris in voraginem incidens, longoque ſpatio infra terram labens* ἀνατέλλει κατὰ τὴν Χαλωνῖτιν *ad Chalonitidem emergit.* Et lib. 16. *Babyloniæ pars eſt* &c. ἡ περὶ τὸ Ζάγρον ὄρος Χαωνῖτις *quæ ad Zagrum montem eſt Chaonitis.* Legendum Χαλωνῖτις *Chalonitis*, vt Caſaubonus rectè monet. Polybius l. 5. διακομίσαντες εἰς τὴν Χαλωνῖτιν πρὸς αὐταῖς ἀνεσταύρωσαν ταῖς εἰς τὸν Ζάγρον ἀναβολαῖς *Delatum* cadauer *in Chalonitidem ad ipſum Zagri montis aſcenſum crucifixerunt.* Chalonitidis populi Chalonitæ Dionyſio Periegetæ. lib. 6. c. 27.

E Αὐτὰρ ὑπὲρ Βαβυλῶνος, ἐπὶ πνοιὴν Βορέαο
Κισσοί, Μεσαβάται τε, Χαλωνῖται τε νέμονται.

Priſcianus:

At ſupra Babylona vides Aquilonis ad oras,
Ciſſos, Meſſabataſque, Chalonitaſque feroces.

Chalonitidis nomen factum ex Chalone, id eſt Chalne, quod mutatum

in Cteſiphontem â Pacoro Rege Perſarum. Ammianus lib. 23. *Cteſiphon quam Vardanes priſcis temporibus inſtituit, poſteaque Rex Pacorus incolarum viribus amplificatam & mœnibus, Græco indito nomine, Perſidis effecit ſpecimen ſummum.* In hâc vrbe turrim Babel extructam, & linguas fuiſſe confuſas Baſilius, Cyrillus, Gregorius Nazianzenus, Conſtantinus Manaſſes, & Græcorum alij collegerunt ex Eſ. 10. 9. Vbi Græca verſio τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ Χαλάννης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη *Regionem quæ eſt ſupra Babylonem & Chalanem, vbi turris ædificata eſt.* Vnde Euſtathius in lib. 1. Iliad. pag. 73. Οἱ μέντοι τῆς ἡμετέρας θείας αὐλῆς μέροπας τοὺς ἀνθρώπους ἐπικληθῆναι φασὶν ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ ἤτοι διαμερισμοῦ τῆς ὀπὸς ὃν ἔπαθον μετὰ τὸν τῆς Χαλάννης πύργον *Qui diuinæ noſtra aulæ ſunt conſortes homines* μέροπας *cognominari dictitant, à ſermonis diuiſione quam poſt Chalanes turrim paſſi ſunt.* Sed libro primo conati ſumus detegere fontem erroris.

A B

CAPVT DECIMVM-NONVM.

אשור *Aſſur.*

Aſſur hîc non hominis ſed regionis nomen. Quibus rebus ſit fertilis. Aſſyria mala. Aſſyrium amomum Aſſyrij odores. Aſſyrius lapis: Literæ Aſſyriæ: Aſſyriæ veſtes. Aſſyrij maximè beati. Ibi Eden quæſitus. Olim Ἄζουρες pro Ἀζούριοι. Aſſyria etiam *Atyria* & *Aturia*; vt Chald. אתור literis ש & ת permutatis vt paſſim: Quod à Dione obſeruatum. אורטיא in Aben Ezra pro אטוריא. Aſſyria etiam Adiabene, non quod ſit ἀδιάβατος, vt volunt, propter flumina ambientia. Nam ab Aquilone patet acceſſus: Et ipſi amnes ſunt διάβατοι. Sed Adiabene factum ab חדייב *Adiab* quomodo Talmudici appellant & Chaldæi interpretes. Vtrobique hæc vox corrupta. Chabor in Aſſyria. *Diaua* & *Adiaua* Aſſyriæ amnes. *Diaua* eſt Lycus, malè Λυκὸς Ptolemæo. Xenophon vocat Ζάτλω; Falli Fullerum cum *Zabatum* & *Zaten* diſtinguit tanquam diuerſos amnes; nec harum vocum etyma aſſequi. *Adiauas* πολυώνυμος, aliis *Phyſcus*, & *Caprus*, & *Bumadus*, & *Bumelus*, & *Bumello* & *Abſitris*, & *Gorgus*; quæ diuerſis linguis idem ſonant, atque à rapido & præcipiti curſu ſumpta ſunt. Quædam obiter correcta. Aprorum proprium συῤῥήγνυσθαι. Cur hic rapidior altero. Apud recentiores pro *Diaua & Adiaua*, *Zaba* maior & minor. Mirum cur Geographus Arabs eos dicat coaleſcere, cum oſtia ſint valde diſſita. *Zaba* & *Diaua* ſolâ dialectô differunt. *Anzaba* id eſt ad Zabam. Quid ſint portæ fluminum Nahum. 2. 6. Locus ſimilis in Herodoto. In hoc tractu Arbela & Gaugamela. Arbela vnde dicatur. *Arbelum* Aſſyriæ regem fuiſſe colligunt ex Cyrilli loco corrupto, vbi factum Ἄρβηλος ex ἄρα Βήλος. ערבלא *arbela* Chald. populorum colluuies. *Gaugamela* cameli collis, non cameli domus vt volunt. Ibi mons Nicatorium. Vel גוי גמלא *Gaue gamela*, quomodo in Plinio legit Barbarus, cameli tributa. Ratio nominis ex Plutarcho. Ibid. Sadracæ, & naphtæ fons & templum Anææ vel Anaitidis. Clemens emendatus. Aſpaſia Anaitidis ſacerdos. Cur *Anaitis* aliis Venus, aliis Diana. Omanus id eſt *Sol*. Locus 2. Macchab. 1. 13. 15. reſtitutus. Ναναία pro Ἀναία. Ibid *Cupreſſetum* in quo Noe videtur arcam fabricaſſe. Ibid. *Aloni* populi vnde dicti, & *Zerbis*. Et *Silices*, & *Sue*. *Claſſitæ* pro *Calachitæ*, & *Abſitris* pro *Abſyrto*. *Adiabeni* cur *Saccopodes* in Strabone. Coniectura viri magni. Fortè legendum Σαυκρόποδες, id eſt ἁβρόποδες. Ex molli inceſſu vitæ mollitiem argui. Quid ſit מפוף Eſ. 3. 16. explicatur ex Arabiſmô. Vt & Chaldæum חמיחא de mollitie inceſſus Deut. 28. 56. Perſæ & *Aſſyrij* ἁβροβάται in Aeſchylo. Σαυκρὸς quid ſignificet. Hoc animi vitium Firmicus in aſtra reiicit.

C D

Iam monuimus Aſſur Gen. 10. 11. non eſſe nomẽ hominis, ſed regionis, & verba ſacri textus ita eſſe reddenda: *Et è terrâ illâ* (è Babyloniâ) *exijt* (Nimrod) *in Aſſur* (in Aſſyriâ.) Huic vel à conditore nomẽ, vel à fœlicitate & vbertate ſoli. Nã אשור beatũ ſonat. Aſſyria porrò *terra eſt frumenti & muſti, terra panis & vinearum, terra olei & mellis*. 2. Reg. 18. 20. Ab eâdẽ citrei Aſſyria mala dicti. Et amomũ in Statio Aſſyriũ gramen; Et paſſim in Poëtis

E

A vnguenta quæuis aromatica Aſſyrij odores; Et Aſſyrius lapis Iaſpidis quædam ſpecies apud Dioſcoridem: Et in Plinio literæ Aſſyriæ tanquam ibi primùm repertæ: Et ſericeæ veſtes Aſſyriæ, quia ex Aſſyriâ bombyce. Proinde, ſi Ioſepho credimus Antiq. lib. 1. cap. 7. Aſſyrij omnium hominum μάλιστα εὐδαιμόνησαν maximè beati fuere. Et multi hortum Edenis in Aſſyriâ quæſiuerunt: In his Chaldæus interpres qui Ezech. 27. 23. pro *Edene* habet הדיב id eſt Aſſyriam, vt deinceps docebimus. Notat Euſtathius Eratoſthenem veteres imitatum ſcripſiſſe Ἄσυρες pro Ἀσσύριοι, tanquam à recto Ἄσυρ, quæ eſt ipſiſſima vox Hebræa אשור Gen. 10. &c.

Aſſyria etiam *Atyria* dicitur apud Dionem in Traiano, & *Aturia* in
B Strabone lib. 16. & in Suidâ voce Νῖνος, vbi Æmilius Portus pro Ἀτουρία perperam reſcribit Ἀσσουρία. Sed *Aſſyria* & *Atyria* vel *Aturia* ſolâ dialecto differunt: vno deducto ex Hebræorum אשור *Aſſur*, altero ex Chaldæorum אתור *Atur*, quibus ſolemne eſt ש Hebræum in ת mutare. Inde בתן *Batan* (Batanæa) pro בשן *Baſan*, כות *Cuth* pro כוש *Cus*, תור *tor* (taurus) pro שור *ſor*, & ſimilia ὡσεὶ χόνις. Neq; id latuit Dionem qui Aſſyriæ quicquid eſt circa Ninum, Arbela & Gaugamela Ἀτουρίαν vocari ſcribit βαρβαριστὶ τοῦ Σίγμα εἰς τὸ Ταῦ μεταπεσόντων *Barbarâ dialecto literis S & T mutatis.* Quod veriſſimum, nec in dubium reuocari debuit à viro vndecunque do-
C cto in notis ad Strabonem lib. 16. Mercerum, Druſium & alios fugit hactenus hinc eſſe corruptum אורטיא *Aurtia* in Aben-Eſrâ, cum dicit in notis ad Ionam cap. 1. *Niniue regia fuit Aſſyriæ, quæ hodie deſolata eſt: dicunt porro ſapientes Iſraël qui in Græciâ ſunt, eam* (terram) *vocari* אורטיא *Aurtia.* Legendum אטוריא *Aturia* literâ T ex quartâ ſede in ſecundam reſtitutâ, qui verus eſt illius locus. Hoc terræ nomen, non vrbis, vt docti volunt. Quorſum enim vrbi quæ non eſt, nouum nomen indidiſſent ſapientes Iſraëlis?

Aliud Aſſyriæ nomen *Adiabene* διὰ τὸ εἶναι πλείους ποταμοὺς ἐν αὐτῇ καὶ δυσχερεστέραν ποιεῖν τὴν διάβασιν *quia in ipſâ plures ſunt fluuij qui difficilem aditum faciunt.* Ita Suidas, & multo ante Ammianus: *quod inter Oenam &* lib. 23. Vid. & Eu-
D *Tigridem ſita, nauigeros fluuios, adiri vado nunquam potuit.* Quis ſit Oena ſtath. in Dionyſ. p.
fluuius, cuius alius nemo meminit, diuinare non poſſum. Hoc vnum ſcio 102.
falſam eſſe hanc originationem. Nam ab Aquilone ſaltem nullo tranſmiſſo fluuio per montes Carduchios vel Gordyæos in Aſſyriam patet acceſſus. Quin & Aſſyriæ fluuios non eſſe plane ἀδιαβάτους docent expeditiones Xenophontis & Alexandri, quorum ille Lycum, hic Tigrim Aſſyriæ amnes longe maximos cum vniuerſis copiis vado traieciſſe leguntur.

Sed Adiabene nomen factum eſt ad inſtar Chaldæi הדייב vel הדיב *Hadiab*, quomodo vocari Adiabenem à Talmudicis & Chaldæo interprete mirum eſt notaſſe neminem. Sic Ierem. 51. 27. pro Hebræis *regna Ararat, Minni,*
E *& Aſcenaz* Chaldæus habet מלכות ארעא דקרדו משרת הורמיני והדיב *regna terræ Kardu* (Gordyæorum) *copiæ Hurmine* (Armeniæ) *& Hadiab* (Adiabenes) Ezech. 27. 23. Hebr. *Charan & Channe, & Eden* Chald. חרן נציבין והדיב *Carræ, Niſibis & Hadiab.* Ita legendum, non הריב *Hariab*, vocem nihili quam habent libri editi. Sic in tractatu Talmudico Baua Bathra

יעקוב הדייבא *Iacob Hadiaua* (Adiabenus) & זוגא דמן הדייב *par* ſapientum *ex Hadiab*. Et in tractatu *Kidduſin* חבור זו חדייב *Chabor* 2. Reg. 17. 6. *eſt Hadiab* Adiabene. Ibi ſcribitur per ח *Cheth*, quomodo legit Baal Aruch Ezech. 27. 23. Sed reſcribo ה *He*.

In his locis הדייב *Hadiab* vel הדייבא *Hadiaua* eſſe Adiabenam, præter ipſum ſonum vocis, docent loca vicina Carrhæ, Niſibis, Gordyene & Armenia, quæ ſimul nominantur: Atque illud imprimis quod *Chabor* dicitur pertinere ad *Hadiab*; Quod de Adiabene vel Aſſyriâ veriſſimum. Nam
Ptol. l. 6. c. 1 & Scriptura id teſtatur diſertis verbis 2. Reg. 17. 6. & 18. 11. Et in Ptolemæo Χαβώρας eſt Aſſyriæ montoſa pars quæ Mediam attingit. Atque id maximè confirmat quod iam ante docuimus, Iſraëlitas in ea loca fuiſſe translatos ab Aſſyriorum rege Salmanaſſaro.

Porro vnde ſit factum vt Aſſyria vocetur הדייבא *Hadiaua* docet Ammia-
lib. 23. nus his verbis: *Nos autem didicimus quod in his terris amnes ſunt duo perpetui, quos & tranſiuimus Diauas & Adiauas iuncti naualibus pontibus, ideoque intelligi Adiauenam cognominatam*. Res vt planior fiat, ſciendum eſt Aſſyriæ nobiliſſimam partem (in quâ olim Ninus ciuitas, & Arbela, & Gaugamela, Darij clade inſignes loci) duobus includi fluuiis, qui è Gordyæorum montibus orti ambo in Tigrim exeunt. Horum vnus altero maior, quique à Tigri prior excipitur, ab Ammiano דיבא *Diaua* vocatur, id eſt lupus vel lupinus. Chaldæis enim lupus eſt דיבא *Deua*. Inde eſt quod
Strab. l. 16. idem fluuius Græcè dicitur Λύκος *Lycus*. Ita habetur in Strabone, & Curtio,
Curt. lib. 4. & Plinio, & Arriano. Ex quibus corrigendus Ptolemæus, in quo pro Λύ-
Plin. lib. 6. cap. 26. Arrian. lib. 3. κος eſt Λεῦκος *Leucus*. Pro Diauâ Xenophon Cyri minoris libro ſecundo Ζάβατον, & libro tertio Ζάτην nominat. Sed reſcribendum Ζάβατον vt in priore loco. Ζάβατος factum videtur ex conſtructo דייבת *Diabat*.

Nicolaus Fullerus (vir doctiſſimus & in his minutiis mirè perſpicax) Ζάτην & Ζάβατον in Xenophonte putauit eſſe diuerſos amnes: Ζάτην eſſe maiorem illum quem *Diauam* eſſe diximus, & Ζάβατον minorem alterum qui Marcellino eſt *Hadiaua*. Adeoque Ζάτην mutat in Ζάβην, & Ζάβατον in Ζάβκατον, vt ſic fiat Zabes minor, quia קטון *caton* Hebræis paruum ſonat. Sed quod illius pace dixerim, hæc vtut ingenioſè conficta nihil habent ſolidi. Nam vt taceam קטון *caton* pro paruo Hebræam quidem eſſe vocem, ſed Chaldæis plane ignotam: Certum eſt Zaten fluuium Xenophontis libro tertio, eundem eſſe cum Zabato, de quo libro ſecundo egerat. Ibi enim narrat Græcos è Paryſatidis vicis cum exceſſiſſent, fluuium Zabaton attigiſſe, ad quem cum moras necterent, Clearchum imperatorem ſuum & præcipuos pleroſque Duces Tiſſaphernis artibus in Perſarum caſtra pellectos inſigni proditione fuiſſe interemptos.

Hæc libro ſecundo Xenophon. Tertio deinde telam retexens inſtitutæ narrationis, refert Græcos hoc caſu, vt par erat, valde perculſos, & incertos quid agerent, tandem oratione ſuâ erectos & recreatos, animos reſumpſiſſe, atque in mortuorum locum alios ſuffeciſſe Duces. Quô factô demum *Zaten*, id eſt *Zabaton*, de quo prius, inſtructo agmine traieciſſe. Zaten porro ſeu Zabaton eundem eſſe cum Lyco patet cum ex amplitudi-

A ne; Nam deſcribitur latus quatuor plethris, id eſt pedibus quadringentis: Tum quia illo traiecto nullus alius occurrit Græcis vſque ad montes Carduchiorum præter torrentem ſine nomine de quô dicetur infra.

Alter Adiabenes fluuius iſto minor הדייבא *Adiauas* multis apud veteres inclaruit nominibus, quæ explicare non eſt cuiuſuis. Φύσκον Xenophon, Κάπρον Strabo & Ptolemæus, Βούμαδον & Βούμηλον Arrianus, *Boumello* Curtius, *Abſitrim* Plinius, & Ammianus *Adiauam* appellat. Sed & in Ptolemæo *Gorgus* videtur idem eſſe cum *Capro*, & vnus amnis diuerſis nominibus bis deſcribi, quod ab illo non ſemel factum. Nam in illis locis alij nullum norunt fluuium alicuius nominis præter duos quos di-
B ximus.

Cyr. Min. l.2. Strab. l. 6. Ptol. l. 6. c. 1. Arrian. Alex. l. 3. & 6. Plin. l. 6. c. 26. Ammian. l. 23. Ptol. vb. ſupra.

Interim pleraque hæc nomina pæne eôdem recidunt. 1. *Phyſcus* in Xenophonte eſt Chaldæum פחיז *Phechiz* ad Græcam formam effictum. Nempe פחיז rapidum & præcipitem ſonat, & de aquâ propriè dicitur. Sic Gen. 49. 4. פחז כמים *Præceps fuit vt aquæ*. 2. In Arriano Βούμαδος libro tertio eſt vox nihili, ſed ex libro ſexto reſcribendum Βούμηλος, cui vicinum *Boumello* apud Curtium. Quæ & ipſa corrupta ſunt, ſed facilè reſtituentur, ſi B & M tranſponantur, vt ſic fiat Μούβηλος, id eſt מבהל *Mubel*, itidem à præcipiti curſu; Nam מבהל *Mebael* idipſum ſonat. 3. Sic הדייבא *Hadiaba* factum vide-
C tur ex Arabico הדיב *Hadib* eiuſdem aut valdè vicinæ ſignificationis. Siggeius הדב (*Hadaba*) *properauit*: הדב אלשי *res fluxit*. אלאהדאב (*Alahdab*) *celeritas volatûs, celeritas curſûs*. 4. Neque aliud eſt Γοργός. Heſychius: Γοργὸς εὐκίνητος, ταχύς. Item: Γοργεύσον, ταχυνόν, σπεῦσον. 5. Iam in Plinio pro *Abſitris* quis non videt reſcribendum eſſe *Abſyrtus*, id eſt Ἄψυρτος, cuius nominis fluuius fuit in Ponto Cappadocico, qui idem vocatur *Abſarus* & *Apſorrhus*. *Apſorrhus* autem aut *refluum* ſignificat aut *celeriter fluentem*; prout vox deducitur vel ab ἄψ vel ab ἆψα. Scholiaſtes in Homerum Iliad. Σ ἀψόρρου εἰς τοὐπίσω ῥέοντος, ὑποχωροῦντος, ἢ τοῦ ταχέως ῥέοντος. Etymologicum: Ἀψόρρου, παρὰ τὸ ἄψ καὶ τὸν ῥόον, πλεονασμῷ τοῦ ο ἢ παρὰ τὸ ἆψα, ἄψορρος, ἀμφότερα γὰρ δύναμιν ἔχει. Eadem habet Euſtathius in Odyſſ. υ. Itaque
D etiam nomen Apſorrhous, vel quod idem Abſyrtus, à præcipiti curſu deducitur. 6. Hûc denique pertinet quod idem fluuius Κάπρος, id eſt Aper appellabatur, quod animal, quoties eſt accenſa bilis, in venatores obuios multo cum impetu fertur:

Pag. 307.

Et ruit oppoſiti nitens in vulnera ferri.

Ita de apro Ouidius in Halieut. & 8. Metam.

Hinc aper excitus medios violentus in hoſtes
Fertur, vt excuſſis eliſus nubibus ignis.

Proinde ſuum & aprorum proprium eſt irrumpere συῤῥήγνυσθαι. Iulius Pollux quo loco agit de curſu & pugnâ animalium lib. 5. cap. 15. Εἴποις δ' ἂν
E ἔλαφον θεῖν, λαγωὸν φεύγειν, σῦν καὶ κάπρον συῤῥήγνυσθαι *Dices porro ceruum currere, leporem fugere, ſuem & aprum irrumpere.*

Hæc de priſcis Adiauæ fluuij nominibus, qui videtur altero ideo fuiſſe rapidior, quia compreſſiore eſt alueo. Nam in pari longitudine latitudo

diſpar admodum, vt ex Xenophonte patet, in quô alter eſt τετράπλεθρος, id eſt quadruplo anguſtior.

lib. 2. Cyr. Min.

Apud recentiores, putâ Paulum Diaconum, Cedrenum, Calliſtum, authorem hiſtoriæ Miſcellaneæ, Zabæ nomen vtrique flumini commune eſt, Diauæ inquam & Adiauæ. Sed diſtinctionis ergo vocatur vnus Zaba maior & alter Zaba minor. Sic Arabs Geographus Senn & Haditham oppida deſcribit ad Tigrim, illam ad Zab minoris, hanc ad maioris oſtia, ſpatio millium xxxvi ſuperiorem. Vnde docemur hi duo amnes quanto interuallo diſtent: ſaltem circa oſtia. Itaque non ſatis capio quod ibidem additur: *Cæterum duo Zab ſunt duo flumina magna, quæ quando in vnum coaleſcunt æquant, imo ſuperant dimidiam partem Tigris.* Quomodo aut quando coaleſcunt duo amnes, ſi illorum oſtia diſſita ſunt abinuicem paſſuum millibus xxxvi? An hoc voluit Tigrim vtroque auctum eſſe duplo ampliorem? Zaba corruptum ex *Diaua*, vt prius *Diaua* vel דיבא *Deua* ex Hebraico זאב *Zeeb.* Itaque *Zaba* & *Diaua* ſolâ dialecto differunt, & in Xenophonte *Zabatos* magis accedit ad *Zabam.* Quin & Ammianus lib. 18. pro *Diaua* habet *Zabam*: *Poſtquam*, inquit, *reges Nineue Adiabene ingenti ciuitate tranſmiſſâ in medio pontis Anzabæ*; id eſt *pontis ad Zabam.* *An* eſt Arabicum ען quod nonnunquam ſumitur pro על vt Hebr. 1. 3. ען ימין *ad dextram.* Itaque quô locô dicitur *tranſitis fluminibus Anzaba & Tigride*, puto delendum *An* perperam præfixum voci Zaba, quia particula ען *an* ibi loci plane eſt ſuperflua.

Cl. 4. part. 6.

Ponti Anzabæ ſeu ſuper Zabam ex oppoſito reſpondet ἡ τοῦ Κάπρου διάβασις *Capri traiectus* apud Strabonem lib. 16. Nam διάβασιν docti ſciunt paſſim pro ponte ſumi. Ad hos pontes, vt quidem puto, fuere portæ fluminum Niniues de quibus Nahum. 2. 6. *Portæ fluminum apertæ ſunt* שערי הנהרות נפתחו *& propugnaculum eſt diſſolutum.* Cui loco non parum lucis afferunt hæc Herodoti lib. 5. cap. 52. Ἐκδέχεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίας Ἅλυς ποταμὸς ἐπ' ᾧ πύλαι τε ἔπεισι, τὰς διεξελάσαι πᾶσα ἀνάγκη, καὶ οὕτω διεκπεράν τὸν ποταμόν. Καὶ φυλακτήριον μέγα ἐπ' αὐτῷ *Phrygiam accipit fluuius Halys, cui imminent portæ per quas tranſire omnino neceſſe eſt, atque ita fluuium traiicere; propugnaculum magnum ad illum fuit.* Huiuſmodi portas cum vicino propugnaculo ad Aſſyriæ fluuios prope Niniuem videtur deſcribere Propheta Nahum.

Inter Diauam & Adiauam, id eſt Lycum & Caprum, præter Niniuem de quâ deinceps, Strabo & alij notant duo loca Darij & Alexandri prælio maxime illuſtria, nempe Arbela & Gaugamela, quorum Arbela eſt ad Caprum, Gaugamela inter duos amnes medio fere ſpatio prope montem Nicatorium quem ab euentu pugnæ Alexander ita vocauit. Ibi enim verus prælij locus, non ad Arbela vt multi volunt. Vide Strabonem, Plutarchum, Arrianum, Dionem, Marcellinum &c.

Arbela Græci Scriptores nomen habere volunt à conditore Arbelo Athmonei filio. Alij recentiores ab Arbelo priſco Aſſyriæ rege & Deo, vt quidem ex Cyrillo contendunt lib. 3. contra Iulianum. Sed fefellit illos Latina

A verſio, quæ fecit Arbelum ex ἄρα Βῆλος. Ita enim eſt in Græco textu: πρῶτος ἀνθρώπων, τῆς Ἀσσυρίων γῆς βεβασίλευκεν, ἀνὴρ ἀλαζὼν καὶ ὑπερόφρυς ἄρα Βῆλος; Quod & à nouo interprete, viro doctiſſimo rectè redditum: *Primus hominum terræ Aſſyriorum dominatus eſt, vir arrogans & elati ſupercilij, Belus.* Sed ערבלא *Arbelæ* vocem Chaldæi vſurpant pro populorum colluuie. Plurale ערבלאין *arbelain* reperitur in Chaldaicâ paraphraſi Cant. 1. 9. pro miſcellaneis turbis. An hinc Arbelæ dicantur alij videant.

Gaugamela Strabo & Plutarchus perperam exponunt *Cameli domum.* Malim *Cameli collem*, id eſt גב-גמלא *Gab-gamela.* Nam ex Strabone liquet in proximo fuiſſe montem Nicatorium, qui fortè ante Alexandrum
B vocabatur *Cameli collis.* Quamuis aliud ſuccurrat, quod puto eſſe verius. גבא *geua* Chaldæis eſt exigere, גבאי *gabbai* ὁ τελώνης tributi exactor, גבי *gaui* vel גביא *geuia* collecta, tributi exactio. Hinc igitur גבי גמלא *gaue gamela* (quomodo diſtinctis vocibus ſe legiſſe ſcribit Hermolaus Barbarus in Plinij MSS optimæ notæ) erunt Cameli tributa ſiue cenſus. Nempe vt teſtatur Plutarchus, τῶν πάλαι τὶς βασιλέων ἐκφυγὼν πολεμίους ἐπὶ καμήλου δρομάδος ἐνταῦθα καθίδρυσεν αὐτὴν ἀποτάξας τινὰς κώμας καὶ προσόδους εἰς τὴν ἐπιμέλειαν *priſcorum Regum aliquis qui hoſtes effugerat camelo dromade vectus, illum ibi collocauit certis vicis & vectigalibus in eius curam attributis.* Illa
C vectigalia vocabantur גבי גמלא *gaue gamela* vectigalia cameli, vnde loco nomen factum. Priſcum illum Regem Strabo Darium eſſe ſcribit Hyſtaſpis filium cuius regia Sadrace prope Arbela Sadraci cognominis vni è tribus Danielis contubernalibus.

Circa eadem loca loca Strabo deſcribit Naphtæ fontē, & ignis ſcatebras, καὶ τὸ τῆς Ἀναίας ἱερὸν & *Anææ templum*, id eſt Anaitidis, de quâ idem Strabo alibi paſſim, & Agathias lib. 2. & Pauſanias in Laconicis, & Plutarchus in Artaxerxe. Ex quibus corrigendus Clementis locus in Protreptico de eodem Artaxerxe: ὃς πρῶτος τῆς Ἀφροδίτης Ταναΐδος τὸ ἄγαλμα ἀναστήσας ἐν Βαβυλῶνι, καὶ Σούσοις, καὶ Ἐκβατάνοις, καὶ Πέρσαις, καὶ Βάκτροις, καὶ Δαμασκῷ, καὶ Σάρδεσιν ὑπέδειξε σέβειν *qui primus erectâ Veneris Tanaidis ſtatuâ Babylone, & Su-*
D *ſis, & Ecbatanis, & in Perſis, & Bactris, & Damaſci, & Sardibus Deam oſtendit eſſe colendam.* Pro Ταναΐδος reponendum Ἀναΐτιδος. In quâ emendatione non debuit hæſitare vir doctus. Nam præter Perſicam illam Anaitidem, de quâ præter Strabonem Agathias libro ſecundo etiam Ecbatanis Anaitidem fuiſſe cultam ex Plutarcho ſcimus, & Suſis, & in Lydiâ vbi Sardes ex Pauſaniâ. Et in illius cultum Artaxerxes quam fuerit propenſus inde colligas, quod celebrem illam Aſpaſiam Cyri olim concubinam, cuius formam & reliquas dotes tam multis deprædicat Ælianus in variis initio lib. 12., creauit ſacerdotem, vt præficeret templo Anaitidis Ecbatanenæ. Nec quenquam mouere debet quod Anaitidem Plut. in Artax.
E alij Venerem, alij Dianam explicant. Nam rarò ſibi conſtant priſci ſcriptores, cum peregrina numina Græcis nominibus efferunt. Anaitidem multi Dianam eſſe voluerunt, quia communi fano cum deo המן Omano, vid. Scal. in Catul. p. 96. id eſt Sole colebatur; vt teſtatur Strabo lib. 15. Viciſſim alij Venerem eſſe maluerunt, quia infami ritu virgines in illius templo proſtabant, vt idem

refert in fine libri vndecimi. Cęterũ ex loco Strabonis in quo verſamur, in quo Ἀναία *Anæa* vocatur quæ aliis Anaitis, reſtituenda ſunt loca de eâdẽ Anaitide 2. Macchab. 1. 13.15. In iis enim pro Ἀναία ſcriptum Ναναία. Nempe in his verbis περὶ τὴν Ναναίαν, N initio vocis aſſumptum ex fine præcedentis; inde ortus error latius ſe propagauit; Nam & eôdem verſu legitur ἐν τῷ τῆς Ναναίας ἱερῷ, pro τῆς Ἀναίας, vt in Strabone; Et verſ.15. τοῦ Ναναίου, etiam ſexu mutato. A

Eſt & circa Arbelam & Caprum amnem ὁ Κυπαρισσὼν *Cupreſſetum*, vt notat Strabo. Quod non temerè prætereundum eſt. Nam, ſi coniecturæ locus eſt, in eô Cupreſſeto Noe fabricauit arcam; Saltem id probare conati ſumus libri primi cap. quarto, argumentis, vt putamus, non prorſus contemnendis. B

De Aſſyriæ locis Plinius lib. 6. cap. 26. paucis verbis multa habet quæ nemo alius: *Gordyæis, inquit, iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrim cadit, Azones, Silices montani & Orontes. Quorum ad Occidentem oppidum Gaugamela: Item Sue in rupibus, ſupra Silici, Claſſitæ per quos Lycus ex Armeniâ fertur; Abſitris ad hybernum exortum, Azochis oppidum.* Gordyæos iam diximus occupaſſe montes Ararat quos Chaldæus in-
Cyr. Min. lib. 4. terpres appellat montes קרדו *Kardu*, & Xenophon Καρδούχεια ὄρη, vbi Ptolemæi Niphates. His Gordyæis iuncti *Aloni per quos Zerbis in Tigrim cadit*. Aloni nempe occuparunt campeſtrem vallem inter Gordyæos montes & Lyci oſtia. Chaldaicè dicebantur חילון *Heluan*, quia חילא *hela* eſt vallis: C
Vid. Arue in חרייב Talmud in tractatu *Kidduſin* לחלח זו חילון וחבור זו חדייב *in Halach id eſt Cheluan, & Chabor id eſt Hadiab* (Adiabene) Dicerem ab אלין *allon* vel *elon* dici *Alonos* ſi tam Chaldæi quam Hebræi pro valle vſurparent. *Zerbis*
Cyr. Min. lib. 3. per Alonos in Tigrim fluens videtur eſſe Xenophontis Χάραδρα *torrens*, quem tranſmiſſo amne Zabato Græci reperere ſecundis caſtris. Nomen à verbo זרב *zerab* vel *zarab* quo non Chaldæi ſolùm, ſed & Hebræi vtuntur & Arabes. Propriè ſignificat effluere more torrentis. Inde Iob. 6.17. de torrentibus, בעת יזרבו *tempore quô effluunt*. Iam qui ſequuntur *Silices montani* ex argumento ſic dicti; Chaldæis enim סלק *ſelac* eſt aſcendere, & סליקא *ſelica* aſcenſus. De Gaugamelis iam dictum. Huic proximum oppidum *Sue in rupibus* nomen habet merè Chaldæum; Nempe שוע *ſua*, vel vt ve- D
Vid. Pſal. Syr. 27.5. & 40. 3. Et Apoc. 6.15. 16. &c. teres *Sue*, rupem ſignificat. Vox eſt Syris in multo vſu, ſed & Chaldæis Pro. 30.19. על שועא *ſuper petram*. Claſſitæ per quos Lycus ex Armenia fertur, melius dicerentur Calachitæ vel Calacheni à Calach כלח vrbe quam condidit Nimrod Gen. 10.12. Vnde Calachene regio in eodem ſitu Straboni & Ptolemæo. Pro Abſitri iam monuimus legendum eſſe Abſyrtum, id eſt Caprum, cuius ſcaturigines Ptolemæus deſcribit ad hybernum exortum Calachenes. Hæc obiter notare viſum eſt in locum Plinij valde obſcurum. E

Eſt & in Strabone locus de Adiabenis quẽ doctiſſimus Caſaubonus præteriuit intactum: καλοῦνται δ' οἱ Ἀδιαβηνοὶ καὶ Σακκόποδες, in quem vir maximus ad Solinum ita ſcribit: *Haud ſcio quare ſic dicti, niſi ſit quod ſuſpicor. Græci* Ἀδιαβηνοὺς *putarunt nominatos, quaſi* τοῦ διαβαίνειν *impotes, qui*

A *minime poſſent crura diuaricare ad ambulandum; haud ſecus ac ſi pedes ambo intra ſaccum conditos haberent* καὶ συμβεβηκότας. Hæc ille quidem acutè vt ſolet. Tamen ego aliud ſuſpicor, nempe mendoſè ſcribi Σακκόποδες pro Σαυκρόποδες; Et vocem ignotam librarios corrupiſſe. Σαυκρόποδες Heſychio ſunt ἁβρόποδες, id eſt ἁβρὰ βαίνοντες, qui infracto greſſu & ſuſpenſo mollitiem animi præ ſe ferunt. Hinc Suidæ ἁβρὰ βαίνων eſt θρυπτόμενος *deliciis fractus*; Et Heſychio ἁβρὰ βαίνων eſt τρυφερόβιος *qui molliter & delicatè viuit.* Nempe mollis inceſſus mollem & effœminatam vitam arguit. Eſtque id vitium frequens fœminis quæ liberalius educatæ ſunt, & in lautiore fortunâ. Sic in Medeâ Euripidis Glauca Creontis filia
B regis Corinthiorum,

---- διέρχεται vers. 1163.
στέγας, ἁβρὸν βαίνουσα παλλεύκῳ ποδί.
---- *ambulat*
Per tecta, gradiens molliter pede candido.

Et Propertij Muſa: l.2.vers.49

--- *digitos & lumina nigra puellæ,*
Et canit vt ſoleant molliter ire pedes.

Sic filiæ Sion Eſ. 3.16. ibant הלוך וטפוף, id eſt iuxta Aben-Ezram מהלך טף in-
C ceſſu molli & tenero puerorum inſtar; Fortè etiam ab equis ſumptum: nam Arabicè פרס טפאף eſt equus leniter incedens. Sic Propheta ſtatim addit metaphorâ ab equis ſumptâ, וברגליהם תעכסנה *& pedibus ſuis* quaſi *compeditæ erant*, nempe vt equi qui tolutim incedere docentur. Hieronymus rectè reddidit, *compoſito gradu incedebant*; Niſi quod verſio ambigua eſt, & compoſitus gradus videtur potius cedere in laudem contra Prophetæ mentem. Sed compoſitum gradum multo aliter ab eô accipi docet nota hæc appoſita: *Vt compoſito incedant gradu, non naturam ſequuntur ducem, ſed hiſtriones redimunt præceptores.* Itaque compoſitus gradus ibi ſumitur pro affectato. Muliebrem hanc mollitiem graphicè exprimunt verba Moſis Deut. 28. 56. quamuis non citra hyberbolem: *Mollis in te & delicata,*
D *quæ non tentauit plantam pedis ſui figere ſuper terram præ deliciis & præ mollitie.* Græci optimè: ἡ ἁπαλὴ ἐν ὑμῖν καὶ ἡ τρυφερὰ, ἧς οὐχὶ πεῖραν ἔλαβεν ὁ πούς αὐτῆς βαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ διὰ τὴν ἁπαλότητα. Mollitiem illam Chaldæi duo interpretes Ionathan & Ieroſolymitanus חטיתא vocant vel חיטוייא voce maximè propriâ. Nam חטי verbum apud Arabes propriè ſignificat molli inceſſu progredi. Ita explicatur in Giggeio. Quod ſi ne in fœminis quidem ferenda eſt hæc mollities, in viris multo minus. Eleganter Cicero lib. 1. de officiis: *Cauendum autem ne tarditatibus vtamur in greſſu mollioribus, & pomparum ferculis ſimiles eſſe videamur.* Quod imitatus Ambroſius ita ſcribit: *Sunt etiam qui ſenſim ambulando imitantur hi-* de offic. l.1. cap.18.
E *ſtrionicos geſtus, & quaſi quædam fercula pomparum & ſtatuarum motus nutantium, vt quotieſcunque gradum transferunt, modulos quoſdam ſeruare videantur.* Talis de quo Poëta vetus apud Suidam:

Ἐκεῖνος ὄντως ἁβρὰ βαίνων ἐδόκει
Is ire molli pol videbatur gradu.

1. Sam. 15. 32. Et Agag Rex Amalek qui venit ad Samuelem מעדנות *in deliciis*, delicatè incedens. Chaldæus habet מפנקא laſciuiens, delicias agens, ἐντρυφῶν. Et Kimchius: בתענוג *in deliciis, quaſi dicat, & ſi eſſet morti proximus, tamen iuit ad eum* בגאוה *cum faſtu.* In eô numero denique Perſæ & Aſſyrij, quos
verſ. 955. in Æſchyli Perſis Rex Xerxes ita compellat: Γοᾶσθ' ἁβροβάται *gemite ô molli inceſſu viri.* Ἁβροβάται iidem qui Ἁβρόποδες & Σαυκρόποδες. Nam quomodo βάσις & πούς, ita etiam ἁβρὸς & σαυκρὸς ſunt voces ſynonimæ. Heſychius σαυκρὸν exponit ἁβρὸν, ἐλαφρὸν, ἄκρον, τρυφερὸν, σεμνὸν, σοβαρὸν *mollem, leuem, ſummis pedibus inſiſtentem, delicioſum, grauem* (id eſt oſtentabundum) *cum faſtu incedentem.* Ἄκρος propriè ſummus eſt; Nos hîc ſumimus pro eô qui ἄκροις τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνει, quod Græce eſt ἀκρίζειν, ἀκροβάζειν & ἀκροβατεῖν; Id autem ad faſtum & pompam pertinet, aut etiam ad delicias.
Vid. 2. Reg. 11. 33. & Zach. 10. 11. Vtroque vitio Aſſyrios laboraſſe non diffiteor. Tamen quiſquis Ninyæ legerit & Sardanapali vitam, atque aliorum Aſſyriæ Regum, potius ad mollitiem & luxum referet hoc epithetum quam ad faſtum & ſuperbiam.
Cyr. in Nahum. 2. Proinde Aſſyrios Cyrillus dicit κοσμεῖσθαι κορικῶς *ornari inſtar puellarum:* Et Niniuitas pro fœminis habet Nahum, Niniuem ita compellans: *Ecce populus tuus mulieres in medio tui.* Itaque Aſſyrios etiam in inceſſu mulierũ mollitiem expreſſiſſe veriſſimile eſt: atque eôdem ſenſu Σαυκρόποδας vulgi uerbio dictos quô ab Æſchylo Ἁβροβάτας. Iulius Firmicus hæc animi vitia perperam in aſtra rejicit, ſcribens eos qui Pleiades habent in horoſcopo *molliter ambulantes veſtigia ſuſpendere eoſque pænitere quod viri nati ſint.* Iam ad Niniuem.

CAPVT VIGESIMVM.

Niniue, נינוה

Niniue, vulgo *Ninus*, Ptolemæo Νίνευι, Ammiano *Nineue*, à Nino vel à Ninya Nini filio. Terræ & vrbes vocantur poſſeſſorum nominibus Gen. 4. Pſ. 49. 12. Aſſyria terra Nimrod Mich. 5. 6. Lucianus Niniues locum negat poſſe indicari. Alii ad Euphratem, alij ad Tigrim deſcribunt. Et horum alij ad occaſum alij ad ortum Tigridis, quorum rurſus pars ſupra & pars infra Lycum. Quin Herodotus, Diodorus & Ammianus modo Euphrati modo Tigri Ninum admouent. Probatur duplicem eſſe Ninum, vnam ad Euphratem in Comagenâ, alteram in Aſſyriâ trans Tigrim. De priore Philoſtratus lib. 1. ex Dami inde oriundo, & Ammianus lib. 14. Et Suidas in Δάμις, quæ vocatur vetus Ninus. Plinius poſteriorem ponit ad occaſum Tigridis, vbi hodie *Moſal*. Sed Nubienſis & Beniamin docent inter Moſal & Nini rudera Tigridem eſſe interiectum. Fullerus perperam negat Niniuem fuiſſe ad Tigrim, cum pæne omnes veteres diſertè id aſſerant; nec debuit Ptolemæo *S*trabonem opponere, cum de ſitu Niniues idem vterque ſtatuat, nempe Niniuem eſſe ſupra Lycum. Tamen ab Ammiano, & Diacono, & Beniamine ponitur infra Lycum. Forte Ninus quæ tum extabat, non fuit in eodem loco in quo vetus illa Ninus: Aut plane ignoratur locus Niniues iuxta id quod prædixerat Nahum. 1. 8. & 3. 17. Niniue vrbs magna Deo Ion. 1. vt Moſes ἀστεῖος τῷ θεῷ, Act. 7. 20. *Itineris trium dierum*, nempe in ambitu, quod ſequuntur multi veteres. Ninus maior Babylone, omnium vrbium multo maxima. Longitudo, latitudo & ambitus. Murorum altitudo & latitudo; quot annis condita, conditorum numerus. Tumulus immenſi operis ibi excitatus à Semiramide. Ambitum ſtadiorum CCCCLXXX ſeu milliarium LX triduanum iter conficere. Diurnum iter ſunt XX millia, quod multis probatur. σταθμὸς *manſio* plerumque id ipſum. Duodecim infantum myriades Niniue. Seleuciæ hominum DCM. Thebis Aegyptiis DCCM ætate militari. Romæ aliquando cenſa ciuium capita CCCCXXVIIIM. Athenis ſeruorũ CCCCM. Sybari armata hominũ millia CCCM. Carthagine hominum DCCM. Agrigenti DCCCM æuo Empedoclis. In inſulâ Aeginâ CCCCLXXM. Hieroſolymis Paſchæ tẽpore tricies centena hominum millia. Niniue peregrinis ius ciuitatis indultũ. Niniuitæ multiplicabantur vt bruchi Nahum 3. 15. Cur *piſcina aquarum* Nahum. 2. 8. *Aquæ* pro populis. *Gloria* pro multitudine.

Foſſæ

A Foſſæ inciſæ circa Niniuem. Niniue tam à Cyaxare vel Aſſuero quam à Nabuchodonozoro ſubuerſa, & quo anno. Locus Druſij. Niniue diu iacuit. De eius excidio multi ſcriptores. Herodotus corrigitur. Alia Niniue recentior, etiam ipſa exhauſta vicinitate Moſal in parte oppoſitâ Tigridis.

NIniue Græcis & Romanis ſcriptoribus eſt *Ninus*. Tamen illis nomen Nineues non fuit plane ignotum. Ita enim Ptolemæus lib. 8. ἡ μὲν Νῖνος, ἡ καὶ Νινευί: Et Ammianus lib. 18. *Poſtquam reges Nineue Adiabenes ingenti ciuitate tranſmiſſâ* &c. נינוה *Nineue* dici putatur quaſi נין-נוה *Ninnaue*, id eſt Nini habitatio, vel à Nini filio Νινύα. Vt hîc ſit illuſtre exemplum vanitatis illius quam notat Pſaltes Pſ. 49. 12. קראו שמותם עלי אדמות *ter-*
B *ras appellant nominibus ſuis*. In quem locum recte Selomo: *Terras id eſt domos quas ædificant, vt ſui ſint monumentum: Sic Gen. 4. Cain vocauit vrbem nomine filij ſui Enoch, & Antiochus condidit Antiochiam, Seleucus Seleuciam*. Caini exemplum maxime eſt ad rem, quia Ninus Nimrodi filius vt Enoch Caini fuit: vterque autem vrbem à ſe cōditam appellauit non ſuo ſed filij nomine: Sic Aſſyria vniuerſa vocatur terra Nimrod Mich. 5. 6. Quod illi nomen inditum à Nimrode veriſſimile eſt. Sed Aſſyrij maluerunt patris ſui nomine appellari.

Hæc de nomine: iam de ſitu. Lucianus in Dialogo cui titulus ἐπισκο-
C ποῦντες, Ninum ita periiſſe ſcribit, vt nullum illius ſuperſit veſtigium, nec eius locus poſſit indicari: ἡ Νῖνος μὲν ἀπόλωλεν ἤδη, καὶ οὐδὲν ἴχνος ἔτι λοιπὸν αὐτῆς, οὐδ' ἂν εἴποις ὅπου ποτ' ἦν. Et verò de loco Niniues

Hiſtorici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.

Et in eo indicando eſt quod miremur veterum leuitatem pæne dixero deſultoriam. Alij enim ad Euphratem deſcribunt, vt Cteſias & Diodorus, alij ad Tigrim vt Arrianus & Euſtathius. Atque hi rurſus multifariam diuiſi. Ninum enim ad occaſum Tigridis in Meſopotamiâ ſolus ponit Plinius, alij ad ortum; Sed pars ſupra Lycum vt Ptolemæus, pars infra Lycum verſus Arbela vt Strabo & Ammianus, ſi quidem Fullero credimus. Quid quod horum ſinguli ſibi non conſtant, & de ſitu eiuſdem vrbis ſcribunt plane Diod. l. 2. p. 65. Arrian. Indic. Euſt. in Dionyſ.
D ἀσύστατα. Herodotus libri primi cap. 185. obiter de Nino locutus, Euphratem amnem fluere ſcribit διὰ τῆς πόλιος μέσης *per mediam vrbem*. Sed id recantat idem his verbis cap. 193. eiuſdem libri: τὸν Τίγρην παρ' ὃν Νῖνος οἰκέαται *Tigrim ad quem Ninus habitatur*. Et rurſus cap. 150. libri ſecundi: τὸν Τίγρην πόταμον παραῤῥέον τὴν Νῖνον *Tigrim fluuium Ninum præterfluentem*. Par inconſtantia in Diodoro, qui cum libro ſecundo dicat Ninum fuiſſe conditam ſuper Euphratem ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Tamen idem lib. 17. ait Darium *ſtuduiſſe vt* περὶ τὴν Νῖνον *circa Ninum dimicaretur, quod latiſſimi ad eam campi explicandis commode ordinibus numeroſi exercitus eſſent aptiſſimi: Et caſtra metatum eſſe* περὶ κώμην τὴν ὀνομαζομένην Ἄρβηλα *ad* pag. 65. pag. 590.
E *vicum nomine Arbela*. Quod idem eſt ac ſi Ninum in Adiabene prope Arbela eſſe ſcriberet, quô locô fuit conflictus Darij cum Alexandro. Ammianus videtur agi eôdem ſpiritu vertiginis. Ninum enim lib. 14. ponit circa Euphratem in Comagenâ prope Samoſatam & Hierapolim. *Comagena*, inquit, *nunc Euphratenſis clementer adſurgit, Hierapoli, vetere Nino, &*

LL

Samoſatâ ciuitatibus amplis illuſtris. Sed idem lib. 18. tanquam ſui oblitus A
Adiabenæ Ninum adſcribit his verbis: *Reges Niniue Adiabenes ingenti ciuitate tranſmiſſâ*. Et rurſus lib. 22. *In hâc Adiabenâ Ninus eſt ciuitas, quæ olim Perſidis regna poſſederat*. Non video hæc aliter poſſe conciliari quam ſi dicatur duplex fuiſſe Ninus: Vna ad Euphratem in Comagenâ, altera in Aſſyriâ trans Tigrim, quas licet diuerſiſſimas, tamen promiſcuè ſumunt ſcriptores, paſſim Euphratenſi tribuentes quæ propria ſunt Tranſtigritanæ.
lib.1.c.13.& 14. Hæc coniectura firmatur ex Philoſtrato, in quo Apollonius, ex Antiochiâ in Meſopotamiam iturus, tranſit per antiquam Ninum. Philoſtrati verba ſic habent ex verſione Rhinuccini, nam Græca non ſunt ad manum. B
Antiochiâ diſceſſit, duobus tantum famulis comitatus &c. *Cum his profectus ad antiquam Ninum peruenit* &c. *Poſt hæc in Meſopotamiam venientes, ab eo qui ponti cuſtodiendo præfectus erat, quid mercium ſecum veherent interrogati ſunt*. Vides, lector, hanc Ninum in Syriâ fuiſſe cis Euphratem, illi attiguam & ponti iunctam. Quæ deſcriptio non poteſt non eſſe vera, quia illam hauſit Philoſtratus ex Dami Apollonij diſcipulo & perpetuo peregrinationum ſocio, quique adeo ex hâc ipſâ Nino erat oriundus, vt Philoſtratus pluribus ibidem refert. Omnino igitur præter Ninum Aſſyriæ, alia in Syriâ fuit prope Euphratem, quæ illa ipſa eſt Ninus de quâ nuper C
Ammianus: *Comagena nunc Euphratenſis clementer aſſurgit, Hierapoli, vetere Nino, & Samoſata ciuitatibus amplis illuſtris*. Vbi notandum appellari *veterem Ninum*, quomodo etiam à Philoſtrato qui ſic de Apollonio: *Ad antiquam Ninum peruenit*. Et à Suidâ in *Damis*, Δάμις (inquit) ἀνὴρ οὐκ ἄσοφος, τὴν ἀρχαίαν οἰκῶν Νῖνον *Damis vir non indoctus, incola Nini veteris*. Nempe ſic appellabatur ἀρχαιονινῶς, vt in Phœnice Palætyrus, & Palæbiblus: In Cypro Palæpaphus; in Cariâ Palæa Myndus; In Ioniâ Palægambrium; in Phrygiâ Παλαιὸν Βεῦδος; in Troade Palæpercote; in Theſſaliâ Palæpharſalus: in Campaniâ Palæpolis non procul à Neapoli. Sic ad Euphratem fuit *vetus Ninus* ab alterâ Nino diuerſa. At cur vetus? An credibile eſt Euphratenſem illam Ninum vetuſtiorem fuiſſe Aſſyriacâ Nino quam condiderat Nimrod? Non puto; Sed è ſynonymis vrbibus illi D
quæ erat obſcurior id potuit in ſolatium tribui vt antiquior diceretur. Vt-vt res ſe habeat hoc credo iam clarè patere geminam eſſe Ninum; atque id ipſum veteres in errorem induxiſſe, qui Euphratenſem ita deſcribunt, ac ſi fuiſſet nobilis illa Ninus, imperij caput, vrbium longè maxima.

Nos Euphratenſi valere iuſſa, alterius verum ſitum indicare conabimur. Plinio ponenti Ninum ad Tigris occaſum, id eſt in Meſopotamiâ, multi hodie aſſentiuntur, quia ibi eſt *Moſal*, quam putant eſſe Ninum. Sed locorum periti monent inter Moſal & Nini rudera Tigrim eſſe interiectum.
Clim. 4. part. 6. Geographus Nubienſis: *Mauſel eſt vrbs ad occidentalem Tigris partem extructa, habetque tentoria ampla & prouincias magnas, ac* præ cæteris רסתאק E
לינו *territorium Lino* (id eſt Nini) *vrbis vetuſtiſſimæ, ſitæ ab Orientali latere Tigris è regione Marſel*.
p.61. & 62. Beniamin Iudæus: *Hinc biduo profectus ſum* לאלמוצל היא אשור הגדולה *Almozalem quæ eſt Aſſur magna*. Et paulo poſt: והיא יושבת על נהר חדקל ובינה ובין נינוה הגשר לבד *Sita autem eſt ad flumen Tigrim, & inter illam & Niniuem pons tantum intercedit*.

A Hactenus res eſt manifeſta. Sed ex quâ parte fuerit Lyci amnis qui exit in Tigrim, non vſquequaque conſtat. Ptolemæum Fullerus *egregie falli* aſſerit, cum ſupra Lycum ponit ad Tigris ortum. *Neque enim*, inquit, *ad Tigrim extructa erat Ninus, ſed ad Lycum amnem* &c. *Neque verò cis Lycum ad Occaſum, ſed in regione vlteriore ortum verſus, vt eſt apud Strabonem grauem & locupletem ſane authorem.* Hæc vir egregiè doctus, quæ vtut proferat tanquam ex tripode dicta, tamen ſunt valde incerta, aut etiam aperte falſa. Certe non debuit negare Niniuem fuiſſe ad Tigrim; cum præter Pliniũ & Ptolemæum, Herodotus etiam id aſſerat diſertis verbis libro primo & ſecundo, & Arrianus in Indicis, & Euſtathius in Diony-
B ſium pag. 125. & Haitho Armenus in libro de Tartaris cap. 11. & Geographus Nubienſis climatis quarti parte ſextâ, & Beniamin Iudæus itinerarij ſui pag. 62. Tanto veterum conſenſui ſe opponere parum tutum eſt, niſi inuictæ rationes ſuppetant; At Fullerus nullas habet, ne veriſſimiles quidem, quod illius pace dixero. *Ad Tigrim*, inquit, *Ninus non erat, ſed ad Lycum.* Hæc opponit vt ἀσύστατα, cum nihil pugnent. Potuit enim eſſe Ninus ad vtriuſque confluxum. Quod ſequitur de Strabone, illum trans Lycum ortum verſus Ninum deſcribere, viro docto non excidiſſet, ſi Strabonem attente legiſſet, qui haud dubie Ninum ponit in eodem ſitu cum Ptole-
C mæo, hoc eſt cis Lycum. quod aperte colligitur ex illis ipſis verbis quæ ex Strabone profert Fullerus: *Trans Lycum verò Aturiæ campi Ninum circumiacent:* Ibi enim *trans Lycum* non dicitur eſſe Ninus reſpectu noſtri, ſed reſpectu Arbelorum, quæ Strabo & alij deſcribunt ad Orientem Nini inter Lycum & Caprum. *Aturia*, inquit, *ſimilis eſt iis locis quæ circa Arbela ſunt, & Lycum flumen intermedium habet. Arbela enim ad Babyloniam pertinent & iuxta eam ſunt. Trans Lycum verò Aturiæ campi Ninum circumiacent.* Hoc vult Strabo Lycum diuidere Babyloniam ab Aturiâ, adeoque Arbela & Arbelitem non pertinere ad Aturiam, ſed ad Babyloniam, quia inter Arbelitim & Aturiam in quâ eſt Ninus, Lycus eſt intermedius. Nunquid hæc ipſiſſima eſt Ptolemæi ſententia, in quo Lycus Arbelitim à
D Nino diuidit, cum Fullerus tam Ninum quam Arbela includat inter Lycum & Caprum. Illi igitur Strabo non minus aduerſatur quam Ptolemæus.

Tamen certum eſt Ammianum & Paulum Diaconum Fullero conſentire, cum ille Perſarum reges ex oriente venientes Niniue tranſmiſſâ ſcribat pontem Anzabæ tranſiiſſe; Hic Heraclium in orientem proficiſcentem traiectô Zabâ caſtra metatum eſſe iuxta Niniuem. Omnino igitur Zaba fluuius, qui cum Lyco plane idem eſt, vt multis probauimus, occidentalior eſt Nino. His Beniaminum addo qui à Niniue dicit Arbelam vnâ paraſangâ diſtare, id eſt paſſuum quatuor millibus.

Itaque hoc vnum ſupereſt, vel vt Strabonem & Ptolemæum dicamus
E ignoraſſe verum Nini ſitum, vel vt Ninum vrbem, quæ Ammiani æuo & deinceps per aliquot ſæcula durauit, negemus in eodem loco fuiſſe in quo priſca Ninus quam Medi pridem exciderant. Res non eſt ſine exemplo vt vrbs mota ſedibus ſuis retineat priſcum nomen. In vicinâ regione, id Babyloni accidiſſe & Bagdado & Corchæ iam probauimus. Proinde omnibus

expenſis, hoc vnum ſcimus nos hâc in parte nihil ſcire certi, donec ali- A
cunde plus lucis affulgeat. Tantum hoc conſtat Ninum ad Tigrim fuiſſe verſus ortum, nec procul à Lyco flumine. Sed ex quâ parte Lyci, an à dextris aut à ſiniſtris res eſt adhuc in ambiguo. Ita compleri oportuit Prophetæ Nahumi de hâc vrbe vaticinia cap. 1. verſ. 8. *conſummationem faciet loci eius*, id eſt Niniuem Deus ita delebit, vt ne locum quidem eius quiſquam agniturus ſit. Et cap 3. verſ. 17. *non agnitus eſt locus eius* (Niniues) *vbi fuerint* (Niniuitæ) Quod ipſum eſt in Luciano: οὐδὲν ἴχνος ἔτι λοιπὸν αὐτῆς, οὐδ' ἂν εἴποις ὅπου ποτ' ἦν. Proinde puto doctos ſe fatigare fruſtra in loco Niniues præciſe definiendo.

De magnitudine Niniues tria habentur in Ionâ non leuiter prætereun- B
Ion. 3. 3. da. Primo magnam eſſe vrbem, & quidē *magnam Deo* לאלהים. LXX recte τῷ θεῷ: Quam vocem vulgatus interpres cur omiſerit nullus capio, cum ſit maximi momenti, niſi quod librarios perculit nouitas locutionis. Liueleius poſt Hieronymum & Kimchium reddidit *vrbs magna Dei*, id eſt diuina. Ac ſi *lamed* præfixum voci *elohim* eô locô genitiui ſit nota non datiui, vt in מזמור לדוד. Sed obſtat, niſi fallor, epithetum גדולה interiectum inter עיר & לאלהים. Illi optime interpretantur qui hanc locutionem conferunt cum alterâ huic plane geminâ de Moſe Act. 7. 20. ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ *erat venuſtus Deo*, id eſt ſumme venuſtus. Et Ruth 2. 20. ברוך הוא ליהוה *benedictus* C
ſit *ille Domino*, id eſt ſumme benedictus. Ita hoc loco *vrbs magna Deo* eſt vrbs multò maxima. Chaldæus interpres recte ad ſenſum *vrbs magna* קדם יי *coram Domino*, quomodo Nimrod vocatur *magnus venator coram Domino*, id eſt reuera magnus, & ex iudicio Dei ipſius, qui res videt intrinſecus, & ex veritate æſtimat.

Hæc ita reddita cum ſequentibus rectiſſimè cohærent; *vrbs erat magna Deo* (multo maxima) *itinere trium dierum*. Magnitudo vrbis ex ambitu præſertim æſtimatur, non ex ſolâ longitudine. Itaque cum Niniue magna dicitur itinere trium dierum, recte monet Aben Ezra intelligi סביב המדינה *vrbis ambitum*. Ita etiam Hieronymus: *Ciuitas magna & tanti ambitus, vt vix trium dierum poſſet itinere circumiri*. Et Cyrillus: Εὕρηκεν οὖσαν τὴν D
πόλιν, καὶ εἰς τοῦτο μεγέθους ἐκτεινομένην, ὡς δεῖσθαι πορείας ἡμερῶν τριῶν εἴ τις ἐθέλοι τὸ περινοστεῖν *cum eſſet vaſta vrbs, & eô magnitudinis extenderetur, vt ſi quis eam circuire vellet, triduo indigeret*. Et Theodoretus: Τινὲς μὲν περὶ τῆς χώρας ἐξειλήφασι τῆς ὑπὸ τὴν πόλιν τελούσης, ὡς τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν κατά τε τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος ἐχούσης. Τίνες δὲ ὡς τοῦ κηρύττοντος διὰ τριῶν ἡμερῶν ἅπασαν περινοστῆσαι δυναμένου τὴν πόλιν *Quidam de regione acceperunt, quæ vrbi ſubiecta erat, vt quæ trium dierum iter tam longitudine quam latitudine contineret. Quidam verò Prophetam prædicantem triduo potuiſſe totam vrbem circuire intelligunt*. Hactenus Theodoretus, qui horum ſententiæ profitetur ſe accedere; Ita tamen vt videatur illud ſuum περινοστεῖν multo latius extendere quam opor- E
teat, ac ſi potuerit Ionas tam vaſtæ vrbis ἀγορὰς καὶ ἀγυιὰς καὶ ῥύμας fora & compita & vicos triduo obambulare. Quod quiſquis ſerio perpendet quanta fuerit vrbs Niniue, non facile illi conceſſerit.

lib. 16. Strabo qui Babylonis ambitum definit ſtadiis CCCLXXXV Ninum ta-

A men aſſerit multo fuiſſe ampliorem; Ἡ μὲν οὖν Νῖνος πόλις &c. πολὺ μείζων ἦν τῆς Βαβυλῶνος. Addit Diodorus illius conditorem Ninum id ſibi propoſuiſſe *vt vrbem extrueret tantæ magnitudinis* ὥστε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μηδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἕτερον ἐπιβαλλόμενον ῥᾳδίως ἂν ὑπερθέσθαι *vt non ſolum vrbium quæ tum temporis per totum orbem extabant eſſet maxima, ſed neque poſterorum vllus quicquam moliri maius facile aggrederetur.* Et paulo poſt: Τηλικαύτην πόλιν οὐδεὶς ὕστερον ἔκτισε κατά τε τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου, καὶ τὴν περὶ τὸ τεῖχος μεγαλοπρέπειαν *talem vrbem nemo condidit deinceps, neque magnitudine ambitûs, neque mænium magnificentiâ.* Res ex deſcriptione patebit, qualis ibidem extat. Longa erat CL

Diod. lib. 2. Pag. 65.

B ſtadiis, lata XC; Mœnium ambitus ſtadiorum CCCCLXXX; Altitudo pedum centum, latitudo quam tres currus ſimul perambularent. Turres in mœnibus mille quingentæ altæ pedum ducentorum. Proinde Cyrillus in Nahum 2. ἀπόρθητον τῇ πόλει τὸ τεῖχος τὸ ὑπὲρ λόγον μεγαλουργίαις εὖ μάλα πεποιημένον *murus vrbi erat inexpugnabilis ſupra quam dici poteſt, magnificè conſtructus.* Et in cap. 3. pag. 511. ἀρρήκτοις τείχεσι πεπυργωμένην *muris qui dirui nequeunt munitam.* In eâ condendâ laborarunt annis octo continuis centum & quadraginta hominum myriades. Ita habetur in Euſtathio. In ipſâ regiâ tumulum ſibi & Nino extruxit Semiramis altum nouem ſtadiis & latum decem,

Euſtath. in Dionyſ. p. 125.

C de quô ſic Antipater Anthol. lib. 4. cap. 28.

Τίς τόδε μουνόγληνος ἀπὸ δωμήσατο Κύκλωψ
  Λάινον Ἀσσυρίης χῶμα Σεμιράμιος;
Ἢ ποῖοι χθονὸς υἷες ἀνυψώσαντο Γίγαντες
  Κείμενον ἑπταπόρων ἀγχόθι Πληιάδων;
Ἄκλινες, ἀστυφέλικτον, Ἀθωέος ἶσον ἐρίπνᾳ
  Φυρηθὲν γαίης εὐρυπέδοιο βάρος.

Quem ſtructorem habuit vaſtâ de gente Cyclopum
  Aſſyriæ moles tanta Semiramidis?
Quiue hunc terrigenæ tumulum erexere Gigantes,
  Tangentem pluuias vertice Pleiades?
D *Arduum & inconcuſſum vt Athos, immobile ſaxum,*
  Iugeraque immani pondere multa premens.

Sed hoc ſolum ad rem noſtram eſt quod legitur Nini circuitus ſtadiorum fuiſſe CCCCLXXX, id eſt milliarium ſexaginta; quæ triduanum iter facient, ſi ſingulorum dierum iter æſtimes viginti milliaribus. Quomodo definierunt non Iuriſconſulti ſolum, ſed & Græcorum vetuſtiſſimi. Herodotus lib. 5. cap. 53. πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ διεξιοῦσι *centum & quinquaginta ſtadia vnoquoque die peragrantibus.* CL ſtadia ſunt viginti milliaria, ex Iudæorum ſupputatione, quibus ריסים שבע וחצי ריס id eſt *ſtadia ſeptem & ſemi* faciunt milliare. Vno verbo iter diei id ipſum eſt

E quod Romanis *manſio*, Græcis σταθμὸς, Hebræis מסע, Chaldæis מטלן, Arabibus מרחל. Quod vtut variè definiatur: tamen Græci σταθμῷ plerunque quinque paraſangas aſſignant, id eſt viginti paſſuum millia. Tale eſt quod Xenophon lib. 4. Anabaſeos Græcos dicit progreſſos σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα *manſiones tres, paraſangas quindecim ad Teleboam am-*

nem veniſſe. Et paulo poſt iterum: Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ τοῦ πε- A
δίου παρασάγγας πεντεκαίδεκα. *Hinc per campos manſi nibus tribus progreſſi
ſunt paraſangas quindecim.* Et poſt aliquot paginas: ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας,
παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην *quatriduo paraſangis viginti confe-
ctis venerunt ad magnam vrbem.* Et in eodem libro iter paraſangarum
DCXX diuidit in ſtathmos CXXII; Ita vt ſolum decem paraſangæ in toto nu-
mero ſuperfluant; Et cum in Herodoti Terpſichore tres σταθμοὶ ſint paraſan-
gæ quindecim cum dimidiâ, ſolâ illâ dimidiâ paraſangâ in tribus manſio-
nibus exceditur numerus quem diximus. qui plura de hoc argumento vo-
let conſulat in Beniamini itinerarium eruditam diſſertationem Conſtanti-
ni l'Empereur, viri docti inter paucos, cuique literæ Hebrææ plurimum B
debent.

His ita explicatis non puto quenquam eſſe cui difficulter ſuadeatur in
tantâ vrbe cenſeri potuiſſe duodecim infantium myriades, quibus dex-
tram à ſiniſtrâ internoſcere per ætatem nondum licebat. Vtvt enim pona-
mus hanc deſcriptionem non pertinere niſi ad infantes infra bimatum, hi
faciunt vtplurimum vrbis partem minimum quintam. Eô poſitô Nini in-
colæ non fuerint plures ſexcentis millibus. Qui fuit æuo Plinij numerus
lib. 7. c. 26. incolarum Seleuciæ: *Ferunt*, inquit, *ei plebis vrbanæ* DCM *eſſe.* At The-
bis Ægyptiis *habitaſſe quondam ſeptingenta millia ætate militari* teſtabatur C
Ægyptiaca inſcriptio Germanici æuo ſuperſtes de quâ Tacitus lib. 2. An-
nalium. Neque fortaſſe pauciores habuit Roma, cum in eâ cenſa ſunt, ci-
Epitome Liu. Dec. 5. lib. 4. uiũ capita CCCCXXVIII M CCCXLII. Nam peregrinos & ſeruos ciuium numerũ
multis partibus ſuperaſſe nemo dubitat. Sic in Athenienſium cenſu quem
inſtituit Demetrius Olympiadis CX anno primo, cum ciuium numerus vi-
ginti vnum millia non excederet, reperta ſunt aduenarum decem & ſer-
uorum quadringenta millia μυριάδες τεσσαράκοντα. Ita refert Cteſicles apud
Athenæum lib. 6. Non abſimili miraculo vrbs Lucaniæ Sybaris, poſtmo-
dum Thurium dicta, in bellum eduxiſſe legitur contra Crotoniatas tre-
centa hominum millia. Ita referunt ſcriptores minime vani Strabo lib. 6. &
Diodorus lib. 12. Et initio tertij belli Punici Carthaginenſes πόλεις μὲν εἶχον D
τριακοσίας ἐν τῇ Λιβύῃ, ἀνθρώπων δὲ ἐν τῇ πόλει μυριάδας ἑβδομήκοντα *vrbes qui-
dem in Libyâ trecentas habuere, & in vrbe hominum ſeptingenta millia.* Sed
Agrigenti incolas, Siliciæ oppidi non ita magni nominis, æuo Empedo-
clis hunc numerum exceſſiſſe quis credat, vrbiſque inſularis & mediter-
raneæ mœnibus incluſa fuiſſe hominum octingenta millia. Quod ex alio-
rum relatione aſſerit Laërtius lib. 8. exponens cur Agrigentum μέγα ἄστυ
dicatur ab Empedocle: Μέγαν δὲ τὸν Ἀκράγαντα εἶπεν φησίν, ἐπεὶ μυριάδες αὐ-
τὸν κατῴκουν ὀγδοήκοντα. Nec minus miror in Æginâ inſulâ ſaxoſâ & ſterili,
cuius ambitum Strabo & Euſtathius definiunt ſtadiis CLXXX, Plinius XXM
paſſ. quondam habitaſſe Myrmidonum myriades quadraginta ſeptem, id E
eſt quadringenta & ſeptuaginta millia. Pindari Scholiaſtes in 8. Olymp.
πληθύειν γὰρ ἀνδρῶν οὕτω φασὶ τὴν Αἴγιναν, ὡς εἶναι ἐν αὐτῇ τεσσαράκοντα ἑπτὰ μυ-
ριάδας ἀνθρώπων. Sed vtrobique ſuſpicor mendoſos eſſe numeros. Saltem
Laërtium myriades ſcripſiſſe viginti non octoginta colligo ex his Diodori

A lib. 13 pag. 376. Ἀκραγαντῖνοι μὲν ἦσαν, πλείους τῶν διςμυρίων (lege δεκακισμυρίων) σὺν δὲ τοῖς κατοικοῦσι ξένοις οὐκ ἐλάττους τῶν εἴκοσι μυριάδων *Agrigentini quidem erant plures decem hominum myriadibus, & cum inquilinis aduenis non minus viginti myriadibus*. Itaque, quod ſæpe accidit in literis numeralibus, π' pro κ' ſcriptum eſt in Laërtio. Ieroſolymas taceo, in quibus quod narrat Ioſephus belli Iudaici lib. 7. cap. 17. obſidionis tempore periiſſe hominum vndecies centum millia, & nonaginta ſeptem millia capta, poſſet pro fabuloſo haberi, niſi ſciremus pleroſque non fuiſſe ciues, ſed aduenas, qui vndecumque in vrbem confluxerant propter Paſchale feſtum. Quo tempore tricies centena millia hominum Hieroſolymis congre-
B gata fuiſſe legitur in Auguſtini de tempore ſermone 204. quod verum eſſe conſtat ex hoſtiarum enumeratione quæ ſub Ceſtio facta eſt. Vide Ioſephum belli Iud. lib. 7. c. 17. Niniuem quod attinet, in tam numeroſâ multitudine, præter Aſſyrios credibile eſt multos eô ſe contuliſſe ex imperij partibus remotiſſimis vrbis maximæ & populorum dominæ famâ allectos. quippe vt in eam amplitudinem citius excreſceret, ius ciuitatis non Aſſyriis ſolum, ſed & peregrinis omnibus indulſit Ninus, quem ſequentes Reges veriſſimile eſt hâc in parte eſſe imitatos. Diodorus ex
C Cteſiâ: Κατῴκισε δ' εἰς αὐτὴν τῶν μὲν Ἀσσυρίων τοὺς πλείςους καὶ δυνατωτάτους, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοὺς βουλομένους. Hoc reſpiciens Propheta Nahum Niniuitas dicit ההכבד כילק *multiplicari vt bruchum*. Item: *Niniue à diebus fuit ſicut piſcina aquarum*, id eſt iam olim populoſa, & hominibus referta: Aquæ enim multæ multi ſunt populi Apoc. 17 *Aquæ quas vidiſti populi ſunt & gentes*. Atque eodem ſenſu dicit Eſaïas: *Ecce Dominus adducit contra eos aquas fluminis iſtius fortes & multas, videlicet Regem Aſſyriorum & omnem gloriam ipſius*, id eſt omnem multitudinem. Sic Eſ. 5.13. *Gloria eius ſunt homines famelici, & multitudo eius aruit ſiti.* Tam כבוד *gloriam* quam המוך *multitudinem* Græci πλῆθος interpretantur, quia ibi ſunt ſynonyma.

Nahum 3. 15. & 2. 8.

Eſ. 8. 7.

D Poteſt etiam Niniue ad literam conferri cum piſcinâ aquarum propter aquas ambientes. Ante vltimum excidium Niniuitæ vt hoſtem à mœnibus arcerent εἰς πολλὰς καὶ μακρὰς ἀνέτεμον τάφρους τὰ περὶ τὸ ἄςυ χωρία καὶ δὴ καὶ διαπορθμῶν τοῖς ἐχθροῖς ἀπετέλουν, παροχετεύοντες ποταμούς, καὶ ὑδάτων ἐμπιπλῶντες, καὶ τελμάτων ἔμπλεω ποιοῦντες τὴν γῆν *ſpatia vrbi circumiecta multis & longis foſſis inciderunt, & deductis eo fluminibus, & foſſis illis aquâ repletis, & terrâ in paludes redactâ, hoſtibus viam inuiam reddiderunt*. Cyrillus in Nahum cap. 3.

De anno excidij Niniues hæc Druſij inſignia ſunt: *Ninum euerſam ſcribunt alij à Cyaxare vt Euſebius & Herodotus, alij à Nabuchodonoſore vt Hieronymus, & Ebræi ad vnum omnes. Vtrumque verum eſt. Nam*
E *hi duo Reges coniunctis viribus Ninum ſimul obſederunt, cœperunt, & deleuerunt, Quæris vnde hoc habeam? Ex hiſtoriâ ſacrâ Tobiæ* &c. *In eâ ſic habetur:* Καὶ ἤκουσε πρὶν ἢ ἀποθανεῖν αὐτὸν τὴν ἀπώλειαν Νινευὴ, ἣν ᾐχμαλώτισε Ναβουχοδονόσορ καὶ Ἀσύηρος. *Ecce ait abductam Niniuem à Nabuchodonoſoro & Aſuero. Nihil verius. Aſuerus enim iſte eſt quem Euſebius & alij*

In Nahum cap. 1.

Tob. 14. 32.

Cyaxarem vocant. Cu enim in linguâ Perſicâ Dynaſtam vel principem ſignificat. Axares autem ſiue Oxyares id eſt Aſuerus &c. *Annum excidij Euſebius coniicit in viceſimum ſecundum Cyaxaris. Rectè ſanè. Nam deleta fuit, vt Hebræi tradunt, anno primo Nabuchodonozoris magni. In Chronico Ebraico quod Seder olam rabba vocant* בשנת ראשנה כבש נבוכדרצר את נינוה *anno primo ſubegit Nabuchodonozor Niniuem: Non dicit deleuit Niniuem: ſed tamen deletam eo anno fuiſſe conſtat ex Chronico Euſebij. Ex eodem liquet hunc annum Cyaxaris incidere in annum primum Nabuchodonozori,* A

Ierem. 25. 1. *qui quartus erat Ioachim regis Iudæorum, vt ex Ieremiâ dicimus.*

A Medis & Chaldæis exciſa Niniue diu iacuit: De eius excidio Arrianus ſolum obiter in Indicis: παρὰ πόλιν Νῖνον, πάλαι ποτὲ μεγάλην καὶ εὐδαίμονα; Et Plinius lib. 6. cap. 13. *Fuit & Ninus impoſita Tigri* &c. Et Herodotus in Clio: ἐς τὸν Τίγρην παρ᾽ ὃν πόλις οἴκητο *ad Tigrim ad quem Ninus vrbs ſita erat.* Ita in margine ex MSS. In textu malè οἰκέαται *ſita eſt.* Sed idem alij expreſsè tradunt. Diodorus ex Cteſiâ lib. 2. τῆς Νίνου κατεσκαμμένης ὑπὸ Μήδων, ὅτε κατέλυσαν τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν *Nino à Medis dirutâ, cum Aſſyriorum imperium ſubuerterunt.* Strabo lib. 16. ἡ μὲν οὖν Νῖνος πόλις, ἠφανίσθη παραχρῆμα μετὰ τὴν τῶν Σύρων κατάλυσιν *Ninus igitur vrbs poſt ſubuerſos Syros ſtatim deleta eſt.* Lucianus in dialogo *contemplantes:* ἡ Νῖνος μὲν ἀπόλωλεν ἤδη, καὶ οὐδὲν ἴχνος ἔτι λοιπὸν αὐτῆς *Ninus quidem ita periit vt nullum eius veſtigium ſuperſit.* Cyrillus Alexandrinus in Nahum cap. 2. διόλωλεν ὁλοτρόπως &c. ὡς μηδὲ ὅποι ποτὲ γέγονεν ὁρᾶσθαι λοιπόν *omnimodè periit, ita vt quô locô fuerit non appareat amplius.* Euſtathius in Dionyſium: *Dicunt etiam Ninum ad Tigrim, cum Babylone multo maior eſſet* ἀφανισθῆναι καταλυθέντων τῶν Περσῶν *deletam eſſe cum Perſæ ſubuerſi ſunt.* Perſas dicit pro Aſſyriis, vt Cyrillus qui de Niniue: Περσικὴ δὲ πόλις ἦν *Perſica autem vrbs erat* in caput 1. Ionæ. B C

Floruit quidem Niniue Ammiani æuo & deinceps: ſed vt iam ante diximus, merito dubitatur an reſtaurata fuerit eô in locô in quo prius condita. Vtvt ſit, hæc ipſa Niniue pridem diruta & exhauſta eſt vicinitate Moſal

pag. 62. oppidi in parte oppoſitâ fluminis, ſolo ponte intercedente. Beniamin: D

Inter quam Almoſal & Niniuem pons tantum intercedit. Hæc deuaſtata eſt, attamen multos pagos & vicos habet. Haitho Armenus: *Iſta ciui-*

De Tartaris c. 11. p. 425. *tas* (Niniue) *ad præſens eſt totaliter deuaſtata. Sed per ea quæ adhuc ſunt apparentia in eadem, firmiter credi poteſt quod fuerit vna ex maioribus ciuitatibus huius mundi.*

E

A

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

Rehoboth רחובות

Quia רחובות *Rehoboth* plateas ſignificat, quidam hîc רחובות עיר reddunt *plateas vrbis.* Sed rectius reddi *Rehoboth vrbem* probatur quatuor rationibus. Id ſequuti ſunt Græci, Onkelos & Arabs vterque. Alia vrbs Rehoboth ad Euphratem. Vnde Saul Idumææ rex Gen. 36. 37. Arabibus *Rahabath-melic* id eſt regis, paulo infra Cercuſium & confluxum Chaboræ. At hæc in Aſſyriâ, vel Aſſyriæ vicina. Quidam volunt eſſe Orobam. Sed Oroba eſt ערבא quaſi πεδινὼ
B dixeris. Forte *Rehoboth* eſt *Birtha* Ptol. quæ *Virta* Ammiano, Chald. ברתא plateæ vt *Rehoboth*. Explicatio Talmudicorum.

TRium vrbium quas cum Niniue condidit Nimrod memoria deleta eſt ſimul cum ipſa Niniue. Itaque vix quicquam poſſumus hîc afferre præter coniecturas valde incertas. Conabimur tamen ea dicere quæ ſunt veriſſimillima. רחבות עיר alij appellatiuè explicant *plateas ciuitatis*, alij propriè *Rehoboth vrbem*, quod videtur eſſe verius. 1. quia plateæ vrbis dicerentur רחובות העיר cum ה præfixo ante עיר. 2. Præterea quorſum dicatur Nimrod ædificaſſe Niniuem, & plateas vrbis Niniues? Quis neſcit in vrbe vaſtâ non
C deeſſe plateas; atque eas ædificari ſimul cum ipſâ vrbe? 3. Quamuis ædificandi vox hîc videatur minus propria, quia non tam ædificantur plateæ quam domus circa plateas. 4. Denique ſi רחובות ſit nomen vrbis, Aſſyria tam fuerit τεβάπολις quam terra *Sinar*, quod videtur vero propius. 5. Itaque ne רחובות putaremus eſſe plateas, Moſes ſignanter addidit רחובות עיר *Rehoboth vrbem* ad vitandam homonymiam. Rectè igitur Græci τὴν Ῥοωβὼθ πόλιν; Et Onkelos ית רחובי קרתא; Et Arabs Herpenianus רחובות אלבלד id eſt *Rooboth*, vel *Rehobe*, vel *Rehobot vrbem*; Et Arabs nuper editus קריה אלרחבה *vrbem Rahaba* omnes eôdem ſenſu.

4. Huius nominis oppidum ad Euphratem deſcribitur Gen. 36. 37. Saulis Idumææ regis ortu nobile. Vnde eſt quod illud Arabes *Rahabath-melic*,
D id eſt *Rahabat regis* hodieque appellant. Eſt paulo infra Cercuſium & oſtia Chaboræ fluminis. Geographus Nubienſis clim. 4. part. 5. *Poſtea* Euphrates labitur *ad Cercuſium, ibique cernitur oſtium fluminis Alchabur, deinde ad Rahabat-Melic.* Quod de Cercuſio dicit conſonum eſt his Ammiani lib. 23. *Cercuſium* &c. *eſt munimentum tutiſſimum & fabrepolitum, cuius mœnia Abora & Euphrates ambiunt flumina, velut ſpatium inſulare fingentes.* Neque aliter Procopius lib. 2. Perſic. *Eſt in alterâ* (Orientali) *fluminis* (Euphratis) *ripâ Romanorum oppidum munitum, quod Circeſion vocatur, præruptum ex magnâ parte, ad quod Aborrhas fluuius ingens oſtia emittens Euphrati miſcetur. Abora* vel *Aborrhas*, Ptolemæo *Chaboras* eſt Arabum
E אלחבור *Alchabur.* Scribitur ἀδιαφόρως *Aboras* & *Chaboras* vt apud Strabonem lib. 12. *Alybe* vel *Chalybe*, provt aſpiratio ח vel profertur vel omittitur. Cercuſium viri docti putant eſſe כרכמיש *Carcemis*, vrbem ad Euphratem de quâ 1. Paral. 35. 20. & Eſ. 10. 9. Sed hæc obiter.

Porro vt Rehoboth ad Euphratem infra Chaboræ confluxum ſit illa eadem *Rehoboth* quam circa Niniuem condidit Nimrod non patitur loco-

MM

rum diſtantia. Itaque aliud quærendum. Vir doctiſſimus *Orobam* exponit Aſſyriæ vrbem ad Tigrim inter Lycum & Caprum, quô fere loco eſt Ammiani Ninus. Sed *Oroba* eſt ערבא, quaſi diceres campeſtrem vrbem, quia in eâ parte Aſſyriæ campi latiſſimè patent. Inde Strabo lib. 16. ἐν πεδίῳ τῆς Ἀτουρίας *in Aturiæ campo.* Item: τὰ τῆς Ἀτουρίας πεδία *Aturiæ campi.* Et Diodorus lib. 17. de Nino vrbe: Εὐθετωτάτων ὄντων τῶν περὶ αὐτὴν πεδίων, καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν παρεχομένων *cum circa eam idonei ſint campi, & latiſſimum ſpatium præbeant.* Sic Ioſ. 5. 6. & 18. 22. בית הערבה *Beth haaraba* id eſt campeſtris domus eſt nomen vrbis in tribu Beniamin. Symmachus Πεδινὴν explicat, & Chaldæus בית מישרא. Ita Πεδιέας circa Phocidem vrbs, Herodotus lib. 8. & Πεδιὶς vrbs in Cariâ Stephano, à latitudine camporum nomen habent. B

Sed cum plateæ à quibus appellata eſt vrbs Rehoboth, Chaldaicè dicantur בריתא: Forte vrbs *Rehoboth* Gen. 10 eadem erit cum Ptolemæi Birthâ vrbe ad Tigris occaſum ſitâ, ſupra oſtium Lyci fluminis. Ammianus *Virtam* appellat lib 20. & ſic deſcribit: *Virtam adoriri diſpoſuit* Sapores, *munimentum valde vetuſtum* &c. *in extremo quidem Meſopotamiæ ſitum, ſed muris velut ſinuoſis circumdatum & cornutis, inſtructioneque variâ inacceſſum.* C

Quorſum Talmudici tractatu *Ioma* Rehoboth vrbem Gen. 10. 11. exponant פרת דמישן & *Chalach* eodem verſu פרת דבורסיף alii quærant. An פרת דמישן eſt regio Meſene ad oſtia Tigridis, & פרת דבורסיף regio circa Borſippam, in quibus voluerint has vrbes condidiſſe Nimrodum. Si hæc illorum mens fuit, vt verba ferunt, quomodo ad Aſſyriam pertinere dixit Moſes, cum Borſippa & Meſene ſint infra Babylonem?

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

Calach כלח

Calach caput Calachenes de quâ Strabo. Hæc Calacine Ptol. Incolæ Claſſitæ Plinio. Forte חלח *Chalach*, vbi deportauit Iſraelitas Salmanaſſar, idem quod כלח *Calach.* כ & ח quandoque permutari. D

CAlach vrbs caput fuit regionis Calachenes, circa fontes Lyci fluminis, de quâ Strabo aliquoties. Sic libro vndecimo pag. 503. Ἕως Καλαχάνης καὶ Ἀδιαβανῆς; & pag. 530. ἕως τῆς Καλαχηνῆς καὶ τῆς Ἀδιαβηνῆς ἔξω τῶν Ἀρμενιακῶν ὅρων *vſque ad Calachenem & Adiabenem, extra Armeniæ limites,* aut
lib. 6. cap. 1. ὅρων *montes.* Et initio lib. 16. Καλαχηνὴ, καὶ Χαζηνὴ, καὶ Ἀδιαβηνή. In Ptolemæo Calacine legitur pro Calachene, & ponitur ſupra Adiabenem ad oram
lib. 6. c. 26. montis Niphatis vbi Carduchi vel Gordyæi veterum. Hinc Plinio *Claſſitæ* populi per quos Lycus ex Armeniâ fertur. *Claſſitæ* id eſt *Calachitæ* vel *Calacheni* potius. E

Cum Rex Aſſyriæ 2. Reg. 17. 6. & 18. 11. legitur Iſraelitas *deportaſſe in Aſſyriam & collocaſſe in Chalach & in Chabor,* etiamſi חלח per *cheth* ſcribatur non per *caph,* tamen poteſt intelligi eadem Calachene. Nam hæ

A literæ, imo & ח & ק nonnunquam permutantur. Sic Eſth. 6. 12. in Thargum ſecundo אתחסף *confuſus* fuit, eſt pro אתכסף. Et Arab. tam חנו quam כנו eſt recondere. Et Syris אוחר accendere fit ab Hebræo אוקיד. Et in Arabicâ paraphraſi pro כלנה ſcribi חלני iam monuimus. At *Calach* ibidem eſt אלאבלה *Obolla*, quæ eſt vrbs celeberrima in intimo ſinu Perſico, circa oſtium Euphratis & Tigridis. Vide Nubienſem in prologo & cl. 3. part. 6. Apologum vocat Arrianus in periplo maris Rubri, voce deflexâ ex *Obollach* prout אבלה Perſæ efferunt.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

B *Rheſen* רסן

Duæ vrbes eiuſdem aut vicini nominis in Meſopot. Sed hæc intet Niniuem & Calach. Reſen eſſe Λάρισσαν Xenophontis. 1. Situs conuenit. 2. Lariſſa magna vrbs. 3. Voces alludunt. Lariſſa Græcum nomen. Sed fortè factum ad imitationem genitiui Chaldæi לרסן *leresen*. L seruile propriis nominibus præfixum ſæpe ſumi pro parte vocis. Exemplo ſunt *Labela*, *Lachlach*, *Laboemath*.

IN Meſopotamiâ duæ vrbes huius aut vicini nominis apud Ptolemæum occurrunt, vna Ῥίσινα *Rhiſina* inter Edeſſam & montem Maſium, altera Ῥαισένα *Rhæſena* inter Chaboram & Saocoram amnes, quarum hæc vide-
C tur eſſe Stephani Ῥέσινα πόλις περὶ τὸν Ἀβόῤῥαν ποταμόν *Rheſina vrbs circa Aborum fluuium*. Et Ammiani *Reſaina* Gordiani imperatoris monumento nobilis. Sed neutra eſt illa *Rheſen* de quâ Moſes Gen. 10. 11. quod ex ſitu manifeſtum eſt. Illæ enim in Meſopotamiâ, hæc in Aſſyriâ fuit inter Niniuem & Calach, vt expreſsè habet Moſes. Tam præciſa definitio nos non patitur longius euagari. Itaque nihil occurrit præter Xenophontis Λάρισσαν, quam poſt Zaten vel Zabaton, id eſt Lycum traiectum, ſecundis caſtris reperit ad Pigretem ſeu Tigrim amnem, vt verus illius ſitus non poſſit ignorari. *Græci*, inquit, *quod eius diei reliquum fuit tuto progreſſi ad Pigretem amnem peruenerunt: ibi fuit vrbs magna, ſed deſerta, Lariſſa nomine, quam olim Medi tenuerant. Mœnium autem latitudo pedum erat*
D XXV, *altitudo centum, ambitus duarum paraſangarum, materia ex coctili laterculo. Crepido lapidea ſuberat alta viginti pedes. Hanc obſeſſam Perſarum rex* (Cyrus) *cum Perſæ Medos imperio ſpoliarunt, nullo modo capere poterat. At cum Sol obtenta nube defeciſſet, oppidani animis conciderunt, & vrbs capta eſt.* Hanc vrbem vt ſuſpicer eſſe Reſen multa me mouent. Primò ſitus prorſus conuenit, ſi verè Ninus fuit inter Lycum & Caprum, vt hodie docti contendunt. Secundò Lariſſa magna vrbs πόλις μεγάλη, mœniumque latitudine & altitudine conſpicua, ambitu etiam quem Xenophon duabus paraſangis definit, id eſt paſſuum octo millibus. Itaque ſi ſtatuamus Reſen eſſe Lariſſam, cum dicit Moſes: *Ædificauit*
E *Niniuem, & Calach, & Reſen inter Niniuem & Calach, ea eſt magna vrbs*, verba vltima ad longius antecedens, id eſt ad Niniuem referre nihil erit neceſſe, quod durum eſt & plane inſolens, cum Lariſſa etiam magna fuerit. Fateor hanc magnitudinem cum magnitudine Niniues aut Babylonis non eſſe conferendam; ſed neque illas confert Moſes. Tantum,

Amm. l. 23.

Anabaſ. l. 3.

cum illi fuerit ſatis Babylonem & Niniuem ſolo nomine indicaſſe, quia A
notæ erant omnibus: Reſen vt minus notam voluit deſignare hôc κειτηείω, *ea eſt magna vrbs.* Tertiô videtur Xenophon *Reſen* mutaſſe in Λάρισαν propter vocum alluſionem. Saltem hoc certum Lariſſæ vocabulum planè eſſe Græcum, atque vrbes huius nominis in Græcia plures extitiſſe: Et ſi
lib. 6. c. 28. quæ alibi fuerunt extra Græciam, eas pro Græcis eſſe habitas. Plinius in deſcriptione Arabiæ Fœlicis: *Fuerunt & Græca oppida Arethuſa, Lariſſa, Chalcis* &c. Appianus in Syriacis: *In Syriâ & iis qui ſupra incolunt barbaris, multa Græcorum, multa quoque Macedonum oppidorum inſunt nomina, Beroea, Edeſſa, Perinthus, Maronia, Callipolis, Achaia, Polla, Oropus, Amphipolis, Arethuſa, Aſtacus, Tegea, Chalcis, Lariſſa.* Lariſſa B
igitur Græcum nomen. Proinde Lariſſæ in Syriâ Syrum nomen aliud fuit *Sizara.* Stephanus: Λάρισσα &c. ἕκτη Συρίας, ἣν Σύροι Σίζαρα καλοῦσιν &c. At in Aſſyriâ Græcæ vrbes æuo Xenophontis, id eſt ante Alexandrum, nullæ fuere: Proinde nec vlla Lariſſa. Omnino igitur huius vrbis verum nomen interpolauit Xenophon, vt ad Græcam elegantiam accommodaret. Et veriſſimile eſt Græcis rogantibus cuius vrbis eſſent rudera, Aſſyrios reſpondiſſe לרסן *Lereſen* addito *le* ad genitiui notam, vt in מזמור לדוד; atque illud *Lereſen* mutatum eſſe in Λάρισαν. Mendo plane ſimili, legitur
in vulgato interprete 1. Paral. 5. 26. Rex Aſſur tranſtuliſſe Iſraëlitas in *Lahela*, pro in *Hela* לחלה, ac ſi ל ſit pars nominis. Sed & Chaldæus interpres C
Cant. 5. 4. *Abduxit illos* בלחלה ובחבור *in Lachlach & in Chabor.* Quod ſequutus Beniamin habet ויגלם בלחלה *& abduxit eos in Lachlach*, imo לחלה vel בחלה id eſt in *Chalach*, vt apparet ex collatione 2. Reg. 17. 6. & 18. 11. cum 1. Paral. 5. 26. & Hieronymus de locis *Laboemath* ponit in locorum cenſu, ſumens in לבוא חמת L ſeruile pro radicali, vt minus mirum ſit Græcos Hebraiſmi prorſus ignaros eodem errore peccaſſe, & Lariſſam feciſſe ex לרסן *Lereſen.*

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

Miſrajim מצריים D

Miſraim duale, nomen non eſt hominis, ſed regionis, cuius metropolis *Meſer*, & primus menſis *Meſori. Miſrajim* à ſingul. מצור *maſor.* Ita vocatur Aegyptus in tribus Scripturæ locis. מצור eſt munitus locus, nomen Aegypto congruum, quia nulla regio naturali ſitu tutior. Quod probatur ex Diodoro & Strabone. Duale *Miſraim* docet duplicem eſſe Aegyptum. Vna vocatur ſuperior, altera inferior. In ſuperiore terra *Pathros*, id eſt Thebais. Inferior *Delta*, in cuius medio pagus *Athribis* dictus, id eſt cor pyri. Ita Orion. *Ath* vel *Eth* cor Aegyptiis. *Rib* pyrū. Ita vocatur Delta à formâ pyri; & articulo præfixo hodie אלריב *errif.* Hebræis id ipſum רהב *Raab.* An רהב ſit Aegyptus vel Aegypti pars Iob. 26. 12. An Aegyptus ſit ποταμόχωστος vt volunt. Quatuor rationes quibus videtur id probari. Contra Tanis æuo Moſis iam extabat; Et in hiſtoriâ Iſidis & Ori &c. nominantur Nili Taniticum oſtium, Buſiris, Taphoſiris, Butus, Peluſium &c. & Menelaus Canobum appulit. Itaque Aegyptus ſemper fuit in eodem ſitu; Neque à Pharo remotior quam nunc eſt, vt Homerus fabulatur. Vera Phari diſtantia ab Aegypto. Beniamin emendatus. Aegypti fontes non ſunt amari vt à Plutarcho traditum. Conchylia in montes non inuexit Nilus, ſed generale diluuium, quod agnoſcit Theophraſtus. Simile exemplum in Numidiâ. De Nomis Aegypti multa. E

MIſrajim non eſt nomen hominis. Id non patitur forma dualis. Itaque cum in Chami filiis ſecundus cenſetur Miſrajim, nomine Miſrajim

A intellige patrem incolarum terræ *Miſrajim*, id eſt Ægypti, cuius metropolim *Alcairo*, hodieque Arabes מצר *Meſer* vocant. Sed & apud Ægyptios primi menſium priſcum nomen erat Μεσορὶ *Meſori*.

Miſrajim puto factum per compendium ex Meſorajim; nam ſingulare eſt מצור *Maſor*. Id in Scripturâ occurrit aliquoties. Sic 2. Reg. 19. 24. *Siccabo plantâ pedum meorum* כל יאור מצור *omnes riuos Maſor*, id eſt Ægypti. Et Eſ. 19. 6. וחרבו יארי מצור *Et ſiccabuntur fluuij Maſor*, vbi Kimchius, *Maſor idem quod Miſraim*. Rurſus Mich. 7. 12. ולמני מצור ועד נהר *Et à Maſor vſque ad fluuium*, id eſt ab Ægypto vſque ad Euphratem, qui ſunt termini terræ Chanaan.

B מצור *Maſor* eſt munitus locus. Nomen ex argumento ſumptum. Neque enim vlla regio eſt naturali ſitu tutior. Ὀχυρότητι δὲ φυσικῇ, inquit Diodorus, οὐκ ὀλίγῳ δοκεῖ προέχειν τῶν εἰς βασιλείαν ἀφωρισμένων τόπων *munimento naturali non parum videtur antiſtare locis* reliquis *in regnum diſtinctis*. Atque id probat in ſequentibus longâ inductione. Ab occaſu, ſcilicet, deſertum habet inacceſſum. A meridie Nili cataractas & montes Æthiopiæ. Ab ortu item eremum, & barathra, & paludem Serbonidis. Ab Aquilone mare prope importuoſum. Nam ab Ioppe Phœniciæ vſque ad Parætonium Libyæ nullus eſt portus præter Pharum. Hæc poſtquam pluribus docuit lib.1 pag.28

C Diodorus, ita concludit: ἡ μὲν οὖν Αἴγυπτος πανταχόθεν φυσικῶς ὠχύρωται. Hæc ille libro primo. Et lib. 15. de Ægypti rege Nectanebi Perſis aduentantibus: pag. 478. ἐθάῤῥει δὲ μάλιστα μὲν τῇ τῆς χώρας ὀχυρότητι, δυσπροσίτου πάντελῶς οὔσης Αἰγύπτου *fidebat maximè regionis munitione, cum Ægyptus vndiquâque ſit inacceſſa*. Ita etiam Strabo lib. 16. Iam inde ab initio Ægyptus valde fuit pacata διὰ τὸ αὐταρκὲς τῆς χώρας, καὶ τὸ δυσείσβολον τοῖς ἔξωθεν *quia regio eſt ſuis contenta bonis, & in quam exteris non obuius eſt ingreſſus*. Atque id probat deinceps iiſdem argumentis quibus Diodorus. pag. 819.

Sed & Ægyptus potuit dici מצור *Maſor* ab anguſtiis, quia צור coarctari, & צר anguſtum ſonat. Anguſta enim eſt Aegyptus, quod omnes ſciunt, & à mari Syenem vſque tota patet in longitudinem. Vnde eſt quod Aegyp-

D tios Eſaias appellat גוי ממשך gentem in longitudinem protractam vel extenſam cap. 18. v. 2.

Vox dualis מצרים *Miſrajim* docet duplicem eſſe Aegyptum, quarum vna ſuperior appellatur Tob. 8. 3. altera inferior. In ſuperiore Nilus vnico alueo fertur, in inferiore diuiditur in plures alueos. Vtriuſque meminerunt Aethicus in Aſiæ deſcriptione, & Oroſius hiſt lib. 1. cap. 2.

Superior diſtinguitur in Thebaidem, & huic ſubiectam Heptanomum, ita dictam à ſeptem nomis quos aliter atque aliter numerant Ptolemæus & Euſtathius in Dionyſium. Heptanomus apud Hebræos nomen peculiare non habuit, quod quidem ſciam. Sed Thebais eſt terra *Pathros* quam ab Eſ. 11. 11. Ie-

E Aegypto diſtinguunt Eſaias & Ieremias, vt ſuo loco dicetur. rem. 44. 1.

Inferiorem à Græcis *Delta* vocari propter formam triangularem, nemo eſt qui neſciat. At eandem quomodo Ægyptij & Hebræi appellauerint nondum eſt à quoquam obſeruatum. Quod tamen ex Scripturâ cum Græcorum atque Arabum monumentis collatâ poteſt non difficulter erui.

Ptolemæi tabulas inſpicienti ſtatim apparet Athribitis Nomi metropolim A
Athribin præciſè eſſe in medio τοῦ Δέλτα. Inde dicta eſt Athribis, id eſt *cor pyri*, vt ex veteri Grammatico Ægyptio Orione docet author magni Etymologici: Ἀθρίβιν προσηγόρευσαν, ὅπερ εἴ τις Ἑλληνιστὶ βούλοιτο φράζειν οὐκ ἄλλως ἔχοι λέξαι, πλὴν καρδίαν ἀπίων (ἀπίου) οὕτως Ὠρίων: *Athribin appellarunt, quod ſiquis Græcè vellet effari, non poſſet aliter dicere quam cor pyri: Ita Orion.* Nempe Ægyptiis ἀθ vel ἡθ eſt cor, vt ſcribit Horus Hieroglyphicôn lib. 1. cap. 7. & ἐρὶβ vel ἐρὶ *pyrum*; inde *Athribis* cor pyri, quia in medio pyri, id eſt Ægypti partis quam à pyri forma Ægyptij *Rib*, id eſt pyrum vocabant. Quod nomen hodieque ſeruat poſt tot ſæcula incorruptum. *Errif* ſcribit Leo Africanus, id eſt אלריב, præfixo articulo Arabum B
qui ante R non aliter ſonat, vt norunt illius linguæ periti. Porro id ipſum Hebræis eſt רהב *Raab*, quoties pro Ægypto occurit, vt Pſ. 87. 4. *Memor ero Rahab & Babylonis* &c. Et Pſ. 89. 11 *Tu contriuiſti Rahab tanquam confoſſum.* Et Eſ. 51. 9. *Nunquid non tu percuſſiſti Rahab, vulneraſti draconem? Rahab* & *Rib* idem ſunt, quomodo נחל *Nahal* & Nilus; aut נחש *nahas* & νεῖσι, quomodo pro μεισι legendum contendit magnus Scaliger in Hori Hieroglyphicis cap. 56. lib. 1. Ergo *Rahab*, vt *Rib* vel אלריב *Errif*, propriè ſignificat Ægypti pyrum, ſeu partem illam cuius infima pyri inſtar paulatim dilatantur. Tamen in ſcripturâ per ſynecdochen ſumitur pro totâ Aegypto. C
Sunt qui eodem referant hæc Iobi verba cap. 26. verſ. 12. *Robore ſuo fidit mare, & intelligentia ſuâ percuſſit* רהב *Rahab.* In his R. Selomo, qui de Aegyptiis vult agi Dei virtute contritis, tum cum Iſraelitæ ex Aegypto exceſſerunt. Sed videtur ibi רהב appellatiuè ſumi pro elatione maris: quia Iob vetuſtior eſt Moſe.

Vid. Scal. Emend. temp. lib. 3. pag. 194.

Ægyptum diuiſit Seſooſis vel Seſoſtris in *Nomos* triginta ſex: Quorum decem Thebaidi, decem τῷ *Delta*, & reliqui ſedecim regionibus intermediis attributi. Singulis *nomis* præfecti ſinguli *nomarchæ* qui quaſi totidem reguli prouinciæ præerant & regiis vectigalibus, Inde eſt quod *nomos* Plinius *præfecturas*, & Eſaïas ממלכות *regna* interpretatur cap. 19. verſ. 2. *Committam*, inquit, *Ægyptios cum Ægyptiis, vt quiſque pugnet in fratrem ſuum, & quiſque in amicum ſuum, ciuitas in ciuitatem*, ממלכה בממלכה *regnum in regnū*: Id eſt νομὸς ἐπὶ νομὸν *nomus in nomū*, vt recte Septuaginta. Ita enim legendum, non νόμος ἐπὶ νόμον *lex in legem*, vt habent noſtra exemplaria. Id pridem obſeruauerat Cyrillus Alexandrinus in commentariis ad hunc locum: Ὥστε καὶ πόλιν (lege πόλιν ἐπὶ πόλιν) καὶ νομὸν ἐπὶ νομὸν ποιήσασθαι τὰς ἐφόδους. Νόμος δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τὴν Αἰγυπτίων οἰκοῦσι χώραν ἑκάστη πόλις, καὶ αἱ περιοικίδες αὐτῆς καὶ αἱ ὑπ᾽ αὐτῇ κῶμαι. Καὶ τέθριπται παρ᾽ αὐτοῖς ἡ τοιάδε φωνὴ *Ita vt ciuitas in ciuitatem & nomus in nomum inſurgat. Nomus autem dicitur Ægypti incolis vnaquæque ciuitas, cum vicina regione, & pagis qui ei ſubſunt, voce apud eos peruulgatâ.* Sed & ante Cyrillum Epiphanius in hæreſi E
Baſilidianoum: Ὅπου γὰρ ἐν τῷ ἁγίῳ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ εὕρῃς γεγραμμένον περὶ νομῶν πόλεως Αἰγυπτιακῶν, οἷον Τάνεως, ἢ Μέμφεως, ἢ νομοῦ τοῦ Βουβάστου, Αἰγυπτιακῶς τὴν περίχωρον (al. περίμετρον) τῆς τυχούσης πόλεως σημαίνει *vbi enim apud ſanctum prophetam Eſaïam de Ægyptiacis ciuitatis alicuius putâ Taneos vel Memphis*

Diod. lib. 1. pag. 35. Strab. l. 17. Ariſtot. Oecon. l. 2. Diod. l. 1. pag. 46. Heſych. Suid. Plut. lib. 5. cap. 9.

A *vel Bubaſti nomis ſcriptum aliquid reperies, id Ægyptiace circumiacentem*
cuiuſcunque ciuitatis agrum ſignificat. Hoc imitatus author libri primi
Macchabæorum cap. 10. verſ. 30. meminit νομῶν *nomorum* etiam in Sama- Antiq. l. 13. c. 5. Herod. l. 3. c. 90. &c.
ritide & Galilæâ, quod à Ioſepho redditur τοπαρχιῶν, & à vulgato inter-
prete *ciuitatibus*. Pari καταχρήσει Herodotus in Thaliâ *nomos* appellat Perſa-
rum Satrapias. *Nomos* Euſtathius in Dionyſium vult idem eſſe quod ἐνορίας,
hoc eſt regiones iiſdem finibus comprehenſas. Et eôdem teſte τὰς Λιβυκὰς
ἡ συνήθης φράσις εἶναι βούλεται. Senſus eſt vt quidem puto *nomos* proprie dici
eas Ægypti partes quæ verſus Libyam vergunt. Itaque ibidem obſeruat
omnes vrbes *Heptanomi*, exceptâ Babylone eſſe à ſiniſtrâ Nili, id eſt à parte
B Libyæ. Res eſt tamen omnino certa, non minus *nomos* dici Ægypti partes
quæ ad Arabiam quam quæ ad Libyam inclinant. Atque id conſtat plus
ſatis ex iis quæ iam dicta ſunt. Perperam igitur hinc colligunt *nomi* vo-
cem eſſe Libycam. Quin iis aſſentior potius qui vel Græcam eſſe volunt,
vel Aegyptiam. Quæ ipſa lis eſt adhuc ſub iudice. Caſaubonus in Strabo-
nem: *Quidam putant hanc vocem eſſe Ægyptiacam, quos falli & omnes*
ſciunt qui aliquid Græce ſciunt, & Diodorus diſerte admonet. Nempe lib.
1. pag. 46. vbi Ægypti partes *nomos* appellari aſſerit κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν διά-
λεκτον *iuxta Græcam dialectum.* Tamen Caſauboni ſocer Henricus Stepha-
C nus, Græcis literis æque imbutus, in notis ad Diodorum pag. 830. *Ego*
(νομὸν) Græcam eſſe vocem vix mihi perſuaſero. Et Caſaubonus ipſe agno-
ſcit νομὸν apud Græcos proprie dici locum vbi ſunt αἱ νομαὶ paſcua. Quô ſen-
ſu ij non ſumunt qui Aegyptum diſtingui ſcribunt in nomos triginta ſex.
Neque enim Aegypti ager eſt vbique compaſcuus. Denique quam vocem
Diodorus Græcæ linguæ ſupra aſſeruit, eandem idem adſcribit Aegyptiis,
cum dicit de Seſooſi lib. 1. pag. 35. τὴν δὲ χώραν ἅπασαν εἰς ἓξ καὶ τριάκοντα μέρη
διελὼν, ἃ καλοῦσιν Αἰγύπτιοι νομοὺς *Totam Ægypti regionem in triginta ſex partes*
cum diuiſiſſet, quas Ægyptij nomos vocant. Neque aliter Cyrillus ſupra: Νόμος
δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τῆς Αἰγυπτίων οἰκοῦσι χώραν *Nomus dicitur ab Ægypti incolis.*
Quod idem eſt ac ſi dixiſſet Ægyptiā eſſe vocem. Et Epiphanius diſertiſſime:
D Αἰγυπτιακῶς τὴν περίχωρον τῆς τυχούσης πόλεως σημαίνει *Ægyptiace ſignificat cu-*
iuſcumque ciuitatis regionem circumiacentem. Fallor an ex Hebræo מנה *mana,*
vel מנא *mono* vt Syri efferunt, factum eſt νομὸς vel ab Aegyptiis, vel à Græ-
cis hâc metatheſi peregrinum vocabulum emollire conatis? Certè hûc fa-
cit quod *nomum* Diodorus exponit μέρος id eſt partem ſeu portionem:
Cum Syrâ voce מנא *mono* quam diximus, id ipſum deſignari ſit notiſſi-
mum. Euſebius itidem lib. 3. præparat. pag. 57. μέρος τι τῆς Αἰγύπτου ὃ καλοῦσι
νόμον *Ægypti portio quædam, quam nomum vocant.*

Aegyptum plerique volunt Nili fluminis inuectu paulatim eſſe agge- Diod. l. 1. p. 25. Herod.
ſtam. Proinde illam Ephorus appellat ποταμόχωστον, Herodotus ἐπίκτητον γῆν, l. 2. c. 5. A-
E & δῶρον τοῦ ποταμοῦ, Philoſophus τοῦ ποταμοῦ ἔργον. Atque ex eo ipſo Aethio- riſt. Me-
pes ſeſe Aegyptiis antiquiores eſſe probabant, quod cum Aegyptus olim teor. lib. 1.
fuiſſet mare, tandem τοῦ Νείλου κατὰ τὰς ἀναβάσεις τὴν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ἰλὺν κα- c. 14.
ταφέροντος *Nilo per exceſſus ſuos limum ex Æthiopiâ afferente*, facta eſſet Diod. l. 3. p. 101.
terra continens. Cui rei probandæ multa afferunt. Primò quoties Nilus

Herod. lib. 2. c. 12. Plut. in Iſid. pag. 654. Plin. l. 2. cap. 85. Ariſtid. Orat. Aegypt. Ammian. l. 22.

exundat limi alluuionibus cedere pelagus, & remoueri nonnihil. 2. In Aegypti montibus conchylia reperiri. 3. Puteos & fontes quotquot ſunt, ſalſam habere & amaram aquam, ac ſi reliquiæ maris in iis ſubſederint. 4. Denique Pharum inſulam, hodie ſolum ſeptem ſtadiis aut ad ſummum mille paſſibus ab Alexandriâ diſparatam, Homeri æuo noctis & diei curſu ab Aegypto diſtaſſe; vt idem teſtatur Odyſſ. lib. 4. verſ. 356. A

vide Brodæi Miſcell. lib. 3 cap. 5.

Conſtat tamen Aegyptum ſemper in eodem fuiſſe ſitu. Nam vt cætera taceam, Tanis Aegypti olim regia non procul à Tanitico Nili oſtio, iam extabat tempore Moſis, qui *mirabilia fecit in terrâ Ægypti in campo Taneos* Pſal. 78. 12. Quin antiquiſſima vrbs Hebron, in quâ decimus à diluuio Abraam diu vixit Gen. 13. 18. & 23. 2. non niſi ſeptennio ante Tanim fuit condita Num. 13. 23. Itaque fabularis hiſtoria Iſidis, & Ori, & Oſiridis, quâ nihil antiquius habent Aegyptij, multorum meminit locorum in infima Aegypto; vt quæ illo æuo iam extiterint. Sic in Plutarcho de Iſide, Oſiridem legas arcâ incluſum in mare fuiſſe deiectum, διὰ τοῦ Τανιτικοῦ στόματος *per Nili oſtium Taniticum*, & poſtmodum Buſiride ſepultum, aut vt alij volunt Taphoſiride: Et Orum Buti educatum: Et Peluſium oppidum ab Iſide conditum. Sed & Troianis temporibus creditur Menelaus Canobum appuliſſe; vnde Pharus aberat ſolum centum & viginti ſtadiis. Itaque falſiſſimum eſt quod ab Homero traditur à Pharo in Aegyptum noctis & diei curſum fuiſſe, adeoque curſum nauis. B C

Plut. in Iſid. Ariſtid. vbi ſup.

--- ᾗ λιγὺς οὖρος ἐπιπνείῃσιν ὄπισθεν

---*ſtridens quam ventus pone ſequatur.*

Nauis enim integrum diem vento ſecundo procedens, eôque ſtridente & acri, iter emetitur decuplo longius, id eſt pro centum & viginti ſtadiis ſtadia mille & ducenta. Id lectorem malo docere Ariſtidis verbis in oratione Aegyptiacâ: Καίτοι ὁ Φάρος σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀπέχει, καίτοι ναῦς πανημερεία θέουσα, ὑπ' ἀνέμου κατὰ πρύμναν πνέοντος, περαιώσαιτο ἂν καὶ λιγέως, οὐκ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίους αὐτοῦ μάλιστα, ἀλλ' ἴσως μᾶλλον διακοσίους καὶ χιλίους. Sed nec Aegypto quicquam ex Nili alluuionibus accedere conceſſerim. Id enim quicquid eſt facile diſſipat continua maris agitatio. Proinde cum Alexandria ſtet ab annis fere bis mille, tamen ſemper eſt littorea, & quantum à Pharo diſtabat olim, tantum hodieque diſtat, nempe ſtadia ſeptem, aut vt alij mille paſſus. Ariſtides vbi ſupra: Καίτοι τὸ μὲν ἠπείρου ἀπέχει φάρος ἑπτὰ μάλιστα σταδίους. Ammianus lib. 22. *Inſula Pharos, vbi Protea, cum Phocarum gregibus diuerſatum Homerus fabulatur inflatius, à ciuitatis littore mille paſſibus diſparata*. Hæc veteres. Iàm è recentioribus ita Geographus Arabs parte tertia climatis tertij: ובין הדה אלמנארה ובין אלמדינה מיל פי אלבחר *inter hoc candelabrum* (πυρσὸν in turri Phariâ) *& vrbem intercedit milliare maritimi itineris*. Obiter Beniaminum hinc corrige, quo loco hanc turrim pro מנאר *Menar* candelabro מגאר *Megar* appellat, literis quam ſimillimis נ & ג permutatis. Nihilo magis credo quod habet Plutarchus in Iſide omnes Aegypti fontes & puteos eſſe amaros. Fontem Solis prope Heliopolim multi deſcribunt; Sed amarum eſſe nullus obſeruat, vt neque quenquam alium in Aegypto, quod quidem ſciam. Iam quod de conchyliis in ſummitate D E

mon-

A montium præter Plutarchum Herodotus etiam tradit; malo referre ad ſigna generalis inundationis, quæ in diluuio contigit. Quo mire faciunt hæc Theophraſti apud Philonem de mundi perennitate; σημεῖα τὰ τῆς παλαιᾶς ἐναπολέλειφθαι θαλαττώσεως, ψηφῖδάς τε καὶ κόγχας, καὶ ὅσα ὁμοιότροπα πρὸς αἰγιαλοὺς εἰώθασιν ἀποσέρτεσθαι *priſtina inundationis ſigna ſupereſſe calculos & conchas, & quæcunque huius generis æſtuante mari ſolent ad littus eiici.* Itaque etiam in Numidiâ Pomponius lib. 1. cap. 6. aliquid obſeruat ſimile: *Interius*, inquit, *& longe ſa is à littore (ſi fidem res capit) mirum ad modum ſpinæ piſcium, muricum oſtreorumque fragmenta; ſaxa attrita (vti ſolent) fluctibus, & non differentia marinis, infixæ cautibus anchoræ.*
B *Alia & huiuſmodi ſigna atque veſtigia effuſi olim vſque ad ea loca pelagi, in campis nihil alentibus eſſe inueniríque narrantur.* Et Metam. lib. 14. Ouidius locorum ſuppreſſo nomine.

---- vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ,
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

De Aegypto plura qui volet præter Geographos, Herodotum, Diodorum, Plutarchum, Ariſtidem, Heliodorum conſulat, quorum ſcrinia compilare neque noſtri moris eſt, nec inſtituti.

C

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

Septem filij Meſraim.

E ſeptem gentibus è Meſraim ortis fabulatur *Ioſephus* ſex Aethiopico bello fuiſſe deletas. Sed illa deſtructio tam commentitia eſt quam bellum ipſum quô deletas fuiſſe ſcribit. Chaldæi duo & *Iunius* eos magna ex parte ſequutus, quomodo ſeptem hæc nomina interpretentur. Arabs interpres multo aliter.

AB Aegypto ſeptem populos deducit Moſes, לודים *Ludæos*, ענמים *Anamæos*, להבים *Lehabæos*, נפתוחים *Naphthuchæos*, פתרוסים *Patroſæos*;
D כסלוחים *Caſluchæos*, ex quibus orti Philiſtæi, & כפתורים *Caphthoræos*: in quibus explicandis multum operæ fruſtra inſumptum. Ioſephus maluit nodum ſecare quam ſoluere; Et cum in aliis aliquid conetur, hîc palam profitetur ſe vno ſolo excepto de iis populis nihil quicquam ſcire, (Antiq. lib. 1. cap. 6.) niſi quod illorum vrbes Aethiopico bello de quô deinceps acturus eſt, ſubuerſæ & deletæ ſunt. Ita etiam Hieronymus Ioſephi veſtigiis inſiſtens: *Cæteræ ſex gentes ignotæ ſunt nobis: quia bello Æthiopico ſubuerſæ, vſque ad obliuionem præteritorum nominum peruenere.* (tradit in Geneſ. cap. 10.) Bellum intelligit Moſis auſpiciis confectum, quô Aethiopes tum temporis totius Aegypti domini non ſolum Aegypto pulſi, ſed & Meroen vſque fugati, eaque obſeſſa
E & capta, cum regis filiâ Tharbi nomine, quam in vxorem duxit Moſes. Hæc præter Scripturæ fidem partim ex Artapano, partim ex Helleniſtarum lacunis petita refert Ioſephus, mendacia putidiſſima, quæ refellere non eſt huius loci. Tantum Lector id meminerit, ſex gentium deſtructio- (Vid. Euſeb. l. 9. præpar. Ioſeph. Antiq. l. 2. c. 5.)

nem, cuius Ioſephus author eſt, tam eſſe commentitiam quam illud ipſum A
bellum quô vult eſſe deletas: Nec cuiuſquam induſtriam remorari debere tam futilem aſſertionem.

Chaldæorum vnus Ionathan pro Ludæis habet ניווטאי *Neutæos*, id eſt incolas Nomi Νεὺτ de quô vide Ptolemęum; pro Anamęis מריוטאי *Mareotæos*, id eſt incolas Mareotidis; pro Lehabæis ליוקאי *Libycos*, id eſt Libyes; pro Naphthuchæis פנטסכינאי *Pentaſchoenitas*, vel Pentaſchœni incolas, de quibus Stephanus in Μαγδωλὸς & in Τάχομψος; Pentaſchœnus vel Pentaſcinum, vt ab Antonino ſcribitur; pagus fuit inter Peluſium & Caſium montem. Pro Pethroſæis idem habet נסיוטאי Νησιώτας *inſulares*; Sed ex collatione huius paraphraſis cum Hieroſolymitanâ colligo corruptam eſ- B
ſe vocem & legendum פלוסיוטאי *Peluſiotas*. Pro Caſluchæis idem habet פנטפוליטאי *Pentapolitanos* ſeu Cyrenæos, & pro Caphthoræis קפדוקאי *Cappadoces.*

Chaldæus alter, cui ab vrbe nomen, Naphthuchæis omiſſis, reliquos ita recenſet: *Miſraim genuit Mareotas & Pentapolitanos* ויח לוסטאי *&* *Luſtæos* (legendum ליווסטאי Libyſtios, quomodo Libyes vocat Stephanus) *& Peluſios, & Pentaſchænitas, ex quibus orti ſunt Philiſtæi, & Cappadoces.* Arabi nuperæ editionis *Ludæi* ſunt תניסין *Thenneſæi* ab vr-
be *Thenneſo* prope Peluſium de quâ Caſſianus collat. 11. cap. 1. & Nu- C
bienſis clim. 3. part. 3. *Anamim* אלאסכנדראיין *Alexandrini*: *Lehabim* בהנסין *Bahnaſæi* ab vrbe *Bahnas*, id eſt Panos ſeu Panopoli de quâ Nubienſis clim. 2. part. 4. & clim. 3. part. 3. *Napthuchæi* אלקרמנין *Carmani*: *Pethroſæi* אלימנין *Iemanæi* in Arabiâ Fœlici: *Chaſluchæi* אלסעידין *Saidæi* in Aegypti Thebaide: *Caphthoræi* denique ſunt אלדמיאטיין *Damiatæi* ab vrbe Damiatâ, Peluſio vicinâ, quæ Stephano Ταμίαθις. Quæ eadem eſt Beniamini interpretatio.

Iunio Naphthuchæi ſunt illi Aethiopes quorum metropolis eſt Napata, Pethroſæi ſunt Pharuſij qui ſunt ad mare Atlanticum, Caſluchæi ſunt Caſſiotæ, & Caphthoræi Sethroitæ. In cæteris ſequitur Iunius Iero-
ſolymitanum interpretem. Hæc ſimul & ſemel dicta volui, ne deinceps D
tempus pereat in proferendis aliorum coniecturis.

E

A

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

Ludæi לודים

Hebraicum Aethiopiæ nomen hactenus eſſe ignoratum. Decem argumenta quibus proba-
tur *Lud* eſſe Aethiopiam & לודים *Ludæos* Aethiopes: *I.* Primum à nomine. Vt Hebr. לון ita
Arab. לוד tortuoſum eſſe, maximè cum de flumine agitur. Inde לוד *Lud* Lydiam dictam prop-
ter Mæandrum, & Aethiopiam, quia Nilus ibi maxime anfractuoſus eſt, quod ex Herodo-
to, Agatharchide, Strabone, Diodoro, Lucano & Ptolemæo probatur: Obiter quid ſint
Ancones in Nilo. *II.* Ludæi arcubus & ſagittandi arte inſignes Eſ.*66*.19. & Ierem. 46.9. Nempe
Aethiopum arma ſagittæ & arcus. Perſarum arcus prægrandes, tamen Aethiopum maiores.
Carduchorum arcus tricubitales Xenophon deſcribit tanquam maximos: Sed Aethiopum
B arcus erant vno cubito maiores, nempe quatuor cubitorum. Sed ſagittæ breuiſſimæ quibus
pro mucrone ſmyris (Herodotus emendatus) Aethiopes ſagittas capiti radiorum inſtar
circumligabant, quas creberrimas iaculabantur in nubis ſpeciem; Idque certo ictu & deſti-
nato; Auium ſcilicet iaculationibus exercitati. *Niſicaſtas* vocat Plinius: Potius *Miſicaſtas*,
à משך & קשתא id eſt à trahendo arcu. Etiam auerſi iaculabantur. Et ex ictu ſequebatur mors
præſentiſſima, quia ſagittas venenis imbuebant herbarum aut draconum; Qui alibi innoxii
ibi mortiferi. Occidentales etiam Aethiopes iiſdem armis inſtructi hodieque. *III.* Eſ.*66*
19. *Phul* & *Lud* iunguntur tanquam vicina loca. *Phul* id eſt *Philæ*, vrbs & inſula in Nilo am-
bigui iuris inter Aegyptios & Aethiopes centum ſtadiis ſupra Syenem. Origo nominis fabu-
loſa apud Seruium ex Senecâ. Philæ idem Aegyptiis quod Græcis Elephantine, quia פיל *Phil*
eſt *elephas*. Philæ & Elephantine diuerſæ vrbes ſed ſimillimæ, ideo promiſcuè ſumptæ. *Phul*
pro *Phil* ſcripſit Eſaias permutatis *vau* & *iod*, quod apud Hebræos frequens. Viro docto *Phul*
C eſt Cyrene, quia ibi regnauit *Aphulas*,, quomodo vult in Iuſtino reſcribi pro Ophellâ. Con-
tra Ophellas in Cyrene regnauit poſt Eſaiam annis 400. Nec inuidendum Græcum nomen
Græco homini, qui aliunde notiſſimus eſt. Probatur hunc Ophellam Macedonem fuiſſe,
primò Alexandri, dein Ptolemæi comitem, & Athenis vxorem duxiſſe Eurydicem è ſtirpe
Miltiadis &c. *IV.* Eſaiæ loco quem diximus, agi de vocatione *A*ethiopum ad fidem, quod
impletum *Act*. 8. 27. vbi Candaces non eſt Eunuchi nomen vt putarunt quidam veteres, ſed
Reginæ. De Candace Plinius, Strabo, Dio. *V.* Ludæos ſeu *A*ethiopas *A*egyptiorum eſſe colo-
nos. Multa communia vtrique genti. Reges pro diis. Studium circa ſepulchra. Statuarum
formæ. Literæ Hieroglyphicæ. Sacerdotum ordines & tonſura & veſtes. Circumciſio. Iidem
dij. Color prope ſimilis. Capilli pariter criſpi. De antiquitate certamen inter illos. Sed *Ae*-
thiopes ſuā aſſerunt vaniſſimis rationibus. *A*ethiopes *Aegyptini* cur dicti. *VI.* In Ieroſolimitana
paraphraſi legitur Miſraim genuiſſe *Mareotas*. Legendum *Meroitas* à *Meroe*, quæ caput eſt *Ae*-
thiopiæ. Simile mendum in Lucano eluit Cl. Salmaſius. Rectè igitur Elias hos collocat in re-
gno Pretigiani, id eſt *A*byſſinorum. *S*ed in eo perperam *Maronitæ* pro *Meroitæ*. *VII.* *Ali*-
quem è Græcis interpretibus Αἰθίοπες hic habuiſſe probatur ex gloſſemate quod in textum
irrepſit in quibuſdam editionibus. *VIII* in Talmude Ludæi anthropophagi, quales in *A*fri-
D câ nulli extra *A*ethiopiam. De *A*ethiopiæ *A*nthropophagis Philoſtratus, Plinius, Solinus,
Ptolemæus, Marcianus. *IX* Hora prima in Talmude, id eſt hora prandij Ludæorum; Sic *Ae*-
thiopum quoſdam Diodorus edere dicit provt libido fert. *X.* Talmudicis *Lubdekis* aſinus è ter-
râ Lud fortior cæteris, mediæ naturæ inter ſylueſtrem & manſuetum. Sic & alij Onagros in
*A*ethiopiâ deſcribunt maximos & magno numero. *Zebra* animal. Pro *Lubdekis* alij *Leuakerin*
& *Labrekin*; Malim לודבריקין *Lud-brikin*. *A*fricanos aſinū βερικὸν vocare. Hinc Hiſp. *borrico* &
*A*rab. *Alborac* אלבראק.

CHus non eſſe Aethiopiam vt veteres crediderunt, iis rationibus pro-
bauimus quas nemo facile eludet. Sed vnum poterat objici, nullum
aliud è Scripturâ edi nomen quô appelletur Aethiopia; Nec eſſe veriſſi-
mile gentem celeberrimā & Aegyptiis conterminam, Iudæis fuiſſe igno-
E tam, aut de illâ prorſus tacuiſſe vates Hebræos, qui de populis remotiſ-
ſimis non pauca ſcriptis ſuis paſſim inſerunt. Huic obiectioni, quæ hacte-
nus plane eſt intacta, vno verbo reſpondeo, Aethiopiam Hebraicè dici לוד
Lud, & Aethiopas לודים *Ludim*, aut ſi mauis *Ludæos*. Id euincunt multa ar-
gumenta, quæ quia noua ſunt & inaudita mihi neceſſe eſt multis perſequi.

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

I. Primum ducam ab ipſo nomine. לוז *Luz*, Hebræis eſt *declinare*, *obliquare*, *torquere*. Inde Phœnices לוד *Lud* fecerunt, & Arabes לוד Z & D de more permutatis. Giggeius: לוד *flexuoſus fuit*, *ſinuoſus fuit*, לואד אלואדי *fluuij anfractus & flexus*, ואדי מתלואדה *fluuius flexuoſus*. Ex quô factum vt לוד *Lud* vocaretur Aethiopia quæ ſub Aegypto, vbi Nilus eſt maximè an- A
lib. 2. c. 29. fractuoſus. Herodotus de Nilo ſupra Elephantinem vnde incipit Æthiopia: σκολιὸς δὲ ταύτῃ, καθάπερ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος *tortuoſus ibi eſt Nilus*, *ſicut Mæander*. Agatharchides cap. 10. vbi ex Thebaide ventum eſt ad Æthiopiam, Νεῖλος ἐκεῖσε ἀποκάμπτει διαφανῶς καὶ ποιεῖται κατὰ τὴν δεξίαν ῥύσιν τῶν ἀγκώνων τὴν κλίσιν μεγάλην *Nilus inſigniter illic curuatur*, *& facit ad dexterum Anconum tractum magnam illam declinationem*. Quod fugit inter- B
pretes, Ancones, id eſt cubitos, ibi propriè vocat Nili flexus: Sic Strabo lib. 17. *A ſiniſtrâ curſus Nili Nubæ habitant in Lybiâ magna gens à Meroe incipiens* μέχρι τῶν Ἀγκώνων *vſque ad Ancones*, id eſt vſque ad Nili flexus. Malè legunt Ἀγγώνων vocem nihili. Flexus illos ita deſcribit Era-
Strab. l. 17. toſtenes: Ῥυεὶς ἀπὸ Μερόης ἐπὶ τὰς ἄρκτους ὡς δισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους σταδίους πάλιν ἀναστρέφει πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὴν χειμερινὴν δύσιν, ὡς τρισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους σταδίους, καὶ σχεδὸν ἀντάρας τοῖς κατὰ Μερόην τόποις, καὶ εἰς τὴν Λιβύην πολὺ προεκπεσὼν, καὶ τὴν ἑτέραν ἐπιστροφὴν ποιησάμενος, πρὸς τὰς ἄρκτους φέρεται πεντακισχιλίους μὲν καὶ τριακοσίους σταδίους ἐπὶ τὸν μέγαν καταράκτην παρεπιστρέφων μικρὸν C
πρὸς τὴν ἕω, χιλίους δὲ καὶ διακοσίους τοὺς ἐπὶ τὸν ἐλάττω τὸν κατὰ Συήνην, πεντακισχιλίους δὲ ἄλλους καὶ τριακοσίους ἐπὶ τὴν θάλατταν *Poſtquam fluxit à Meroe Nilus verſus ſeptemtrionem ad* MMDCC *ſtadia*, *rurſus vertitur ad meridiem & hybernum occaſum ad ſtadia* MMMDCC *prope obuerſus locis circa Meroem*, *& in Lybiam magno impetu ruens*; *Rurſus alio flexu facto ad Septentrionem fertur* VMCCC *ſtadia ad magnum cataractem paululum in ortum inclinans*, *hinc ſtadia* MCC *ad minorem cataractem qui eſt prope Syenem*, *& alia*
pag. 19. *rurſus* VMCCC *vſque ad mare*. Et Diodorus lib. 1. καμπὰς ποιεῖται μεγάλας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιστρέφων, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὴν δύσιν καὶ τὴν Λιβύην ἐκκλίνων *Flexus facit magnos*, *quandoque ad ortum & Arabiam obuerſus*, *quandoque rurſus in occaſum & Libyam inclinans*. Item: ποτὲ D
μὲν ἐκλίνεται πρὸς τὴν ἠῶ, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ἑσπέραν, ἔστι δ' ὅτε πρὸς τὴν μεσημβρίαν εἰς τοὐπίσω λαμβάνων τὴν παλίρροιαν *nonnunquam ad ortum decurrit*, *nonnunquam ad occaſum*, *ſed & quandoque ad meridiem fluxu in contrarium verſo*. Et Lucanus lib. 10.

Rurſus in occaſum flexus torquetur & ortus,
Nunc Arabum populis, *Libycis nunc æquus arenis*.

Proinde Nilum Æthiopicum ab Ægyptio Strabo diſtinguit his verbis: τὴν μὲν Αἰθιοπίαν οὔτε πᾶσαν διέξεισιν ὁ Νεῖλος, οὔτε μόνος, οὔτ' ἐπ' εὐθείας &c. τὴν δὲ Αἴγυπτον καὶ μόνος, καὶ πᾶσαν, καὶ ἐπ' εὐθείας. *Æthiopiam quidem neque totam permeat Nilus*, *neque ſolus neque in rectum*; *Ægyptum verò & ſolus*, *&* E
totam, *& in rectum*. Atque id maximè patet ex Ptolemæi tabulis quæ ſunt in omnium manibus. Merito igitur *Lud*, id eſt fluminis flexus, ea regio appellatur in quâ Nilus alibi rectus tam inſigniter flectitur.

Hanc coniecturam plurimum firmat quod eodem nomine לוד *Lud*,

A id eſt Lydia, dicitur regio quæ ad Mæandrum eſt. Plinius: *Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus*. Itaque etiam apud Moſem duplex *Lud*: Nam præter Ludæos illos filios Meſraim Gen. 10. 13. alij nominantur eis cognomines verſ. 22. inter Semi filios: *Filij Sem*, inquit, *Elam, Aſſur, Arphaxad, Lud & Aram*. Sed de his plura diximus ſuo loco. Hîc ſufficit id obſeruaſſe idem nomen fuiſſe regionibus tam diſſitis, quia vtramque alluunt amnes maximè flexuoſi; vnde eſt quod Herodotus illos inter ſe conferens, de Nilo Æthiopico hæc habet: σκολιὸς δὲ ταύτῃ, καθάπερ ὁ Μαίανδρός ἐστι ὁ Νεῖλος *tortuoſus ibi eſt Nilus ſicut Mæander*. Lib. 5. c. 29.

II. Secundum argumentum quô Ludæos probamus eſſe Æthiopes, ducitur
B ex iis Scripturę locis, quibus Ludæi deſcribuntur tanquã arcubus potiſſimũ inſignes. Sîc Eſaiæ 66. 19. פול ולוד משכי קשת *Phul & Lud trahentes arcum*. Et Ieremiæ 46. 9. ולודים תפשי דרכי קשת *Et Ludæi tractantes & tendentes arcum*. Chaldæus vtrobique ולודאי דנגדין ומחן בקשתא *& Ludæi qui arcu iaculantur & feriunt*, nempe ictu certo & deſtinato. Non potuerunt Æthiopes vllo alio charactere melius inſigniri. Primò id ex hiſtoriâ conſtat arcus & ſagittas arma fuiſſe Æthiopum. Vetus author apud Suidam de Semiramide: Ἐπιβάτας δὲ ἐφ' ἑκάστην κάμηλον δύο ἔταξεν Αἰθίοπας τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν *& in ſingulas camelos duos impoſuit Æthiopes qui ſagittas & iacula*
C *mitterent*. Strabo de Mauruſiis & Nigretibus lib. 17. τοξεύουσι καθάπερ οἱ Αἰθίοπες, *arcu vtuntur inſtar Æthiopum*. Heliodorus lib. 9. πρός τινος τῶν Αἰθιόπων τόξῳ βληθεὶς *à quodam Æthiope arcu transfixus*; Neque illi arcus è vulgo fuêre, ſed vaſti admodum. Agatharchides: χρῶνται δὲ ἐπὶ τῶν κινδύνων τῶν πολεμικῶν Αἰθίοπες τοῖς μὲν τόξοις μεγάλοις *vtuntur autem Æthiopes in bellicis periculis magnis arcubus*. Proinde licet etiam arcus Perſici prægrandes fuerint, quod diſertè ſcribit Xenophon lib. 3. anabaſ. μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν, tamen Æthiopum arcus Perſicis erant maiores. Vnde eſt quod apud Herodotum rex Æthiopum Macrobiorum arcum ſuum Cambyſis legatis oſtentans, ipſique adeo Cambyſi dono mittens; *Arcum hunc*, inquit, *illi offerentes hæc dicite: rex Æthiopum regi Perſarum author eſt vt tum demum* De mari Rubro lib. I. cap. 7.
D *in Æthiopes Macrobios bellum moueat*, ἐπειδὰν οὕτω εὐπετέως ἕλκωσι τὰ τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάθεϊ τοσαῦτα *cum Perſæ tam facile trahent arcus tantæ magnitudinis*. Nempe Carduchorum arcus quos Xenophon è Perſis rediẽs deſcribit tanquam maximos, trium ad ſummum fuerunt cubitorum: *Optimi*, inquit, *erant ſagittarij; habebant autem* τόξα ἐγγὺς τριπήχη *arcus ferè tricubitales*. At Æthiopum arcus integro cubito longiores, id eſt quatuor cubitorum fuerunt. Ita veteres conſtanter tradunt. Herodotus lib. 7. τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα μακρά, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσω *arcus ex palmarum ſpathis gerebant, quatuor non minus cubitis longos*. Strabo lib. 17. χρῶνται δὲ καὶ τόξοις Αἰθίοπες τετραπήχεσι ξυλίνοις πεπυρακτωμένοις *vtuntur etiam*
E *Æthiopes quatuor cubitorum arcubus è ligno præuſto*. Diodorus lib. 3. *Armantur* &c: ξυλίνοις τόξοις τετραπήχεσιν, οἷς τοξεύουσι μὲν τῷ ποδὶ προσβαίνοντες *arcubus ligneis quadricubitalibus, quibus pede admotis iaculantur*. Contrà ſagittæ breuiſſimæ, quarum acumen non ex ferro, ſed ex ſmyri lapide. Herodotus: *Arcus habebant* &c. *quatuor non minus cubitis longos* ἐπὶ δὲ καλαμί-

νους οἰσοὺς μίκεϱις (male legitur μακεϱοὺς) ἀντὶ δὲ σιδήρου ἐπῆν λίθος ὀξὺς πεποιη- A
μένος, ᾧ καὶ τὰς σφραγῖδας γλύφουσι, *paruas item ex arundine ſagittas, quibus pro ferro lapis erat acuminatus quo ſigilla ſculpunt.* Μακεϱοὺς mutaui in μικεϱοὺς, fretus Heliodori loco ex lib. 9. οἱ δὲ μικϱοῖς μὲν τοῖς βέλεσιν &c. ἐτο-ξεύοντες *illi autem paruis ſagittis iaculantes*; Et his ex Agatharchide: *vtuntur Æthiopes magnis arcubus*, βραχέσι δὲ τοῖς οἰσοῖς *breuibus autem ſagittis: In extremâ porro arundine pro ferro funibus conſtrictus firmatur lapis formâ oblongus, acutus ſupra modum.* Nec graues eſſe oportuit quas in pharetra non gerebant, ſed tanquam radios in ſerto quô caput erat redimitum; Lucianus de ſaltatione: ὁ βέλος Αἰθίοψ ἀνὴρ ἀφελὼν τῆς κεφαλῆς, ταύτῃ γὰρ αὐτὶ φαρέτρας χρῶνται, περιδέοντες αὐτῇ ἀκτινηδὸν τὰ βέλη *Sagittam vir Æthiops* B
à capite adimens, eô enim vtuntur Æthiopes pro pharetrâ, ſagittas capiti radiorum in morem circumligantes &c. Heliodorus: πλέγμα γάρ τι κυκλοτερὲς τῇ κεφαλῇ περιθέντες, καὶ τοῖς βέλεσι κατὰ τὸ κύκλον περιπείραντες, τὸ μὲν ἐπτερωμένον τοῖς βέλους πρὸς τῇ κεφαλῇ περιτίθενται, τὰς δὲ ἀκίδας οἷον ἀκτῖνας εἰς τὸ ἐκτὸς προβέβληνται *Texturâ enim quâdam circulari capiti circumpoſitâ, & illi ſagittis in orbem infixis, partem quidem ſagittæ alatam ad caput conuertunt, ſpicula autem tanquam radios extrorſum prominere ſinunt.* Claudianus lib. 1. in Stilich.

Venerat & paruis redimitus Nuba ſagittis. C

Et in de nuptiis Honorij & Mariæ:

---- quantum crinita ſagittis
Attulit extremo Meroe circumflua Nilo.

Et lib. 3. de conſulatu Honorij,

---- Meroe traxit de crine ſagittas.

Et in de Nilo:

Et gens compoſitis crinem velata ſagittis.

Atque has ſagittas Æthiopes in medio conflictu tam crebras iaculabantur, ὥστε εἰς νέφους φαντασίαν τὴν πυκνότητα περιαχθῆναι *vt illarum denſitas nubis ſpeciem exhiberet*, vt in Heliodoro habetur. Et eæ quantumlibet breues tamen recta feriebant. Idem Heliodorus: ἀντετόξευον δὲ καὶ οἱ Αἰθίοπες &c. εὐ- D
σκοπώτερα βάλλοντες *etiam ex aduerſo* Perſarum *iaculabantur Æthiopes, certiori ictu petentes.* Cyrillus in Eſaiam lib. 2. τὰ προσοικοῦντα τῇ Θηβαΐδι ἔθνη βάρβαρα, Βλέμμυες δὲ οὗτοι οἵ καί εἰσιν Αἰθίοπες, εὐτεχνῆσαι μὲν τὰς βελῶν ἀφέσεις ποιεῖσθαι μεμελετήκασι *Thebaidem attingunt gentes barbaræ, Blemmyes ſcilicet Æthiopes, ſagittis magna arte mittendis exercitati.* Mutaui ἀφαιρέσεις in ἀφέσεις in Græco textu Cyrilli, authore nobiliſſimo D. D. de Grentemeſnil quem iam aliquoties nominaui. Diodorus lib. 3. οὐκ ὀλίγοι δὲ αὐτῶν καὶ τῇ τοξείαις συνηθληκότες τῶν πτηνῶν, εὐστόχως πολλὰ τοξεύουσι, δι᾽ ὧν τὴν τῆς φύσεως ἔνδειαν ἀναπληροῦσιν *Illorum non pauci auium iaculationibus exercitati multas ſine errore feriunt, atque inde victum ſuſtentant:* Solinus cap. 30. *Maritimos Æ-* E
thiopas quaternos oculos dicunt habere: ſed fides alia eſt, illa denique quod & vident plurimum, & manifeſtiſſimè deſtinant ictus ſagittarum. Plinius lib. 6. cap. 30. *Regio ſupra Sirbitum vbi deſinunt montes, traditur quibuſdam maritimos habere Æthiopas Niſicaſtes Niſitas, quod ſignificat ternûm &*

A *quaternorum oculorum viros; non quia ſic ſint, ſed quia ſagittis præcipuâ contemplatione vtantur.* Fallor, aut aliquis Plinio impoſuit, & *Niſicaſta* corruptum eſt ex Syro vel Phœnicio משיך קשתא *Meſic-caſta* tendens arcum. Quod eſt ipſiſſimum Aethiopum epithetum in Eſaię loco in quo verſamur vbi vocantur משכי קשת. Quin & Parthorum in morem fugientes & auerſi feriebant. Heliodorus: καὶ ἀπεστραμμένοις εἰς τοὐπίσω τοῖς τόξοις, καὶ παρὰ τὴν φυγὴν βάλλοντες *& auerſis in tergum arcubus etiam in fugâ iaculantes.* Sed in Aethiopum iaculatione nihil fuit tam terribile quam quod mors ex vulnere præſentiſſima ſequebatur; nempe acutus ille lapis, quod in ſagittâ præſtabat ferri vices, erat φαρμάκοις θανασίμοις βεβαμμένος *venenis lethiferis*
B *tinctus.* Quod præter Agatarchidem & Theophraſtum lib. 9. cap. 15. hiſt. plant. etiam Cyrillus refert his verbis vbi ſupra, φαρμάκῳ δὲ τούτους ἀποχρίοντες ὀλεθριωτάτῳ ἐπαφιᾶσι τοῖς μαχομένοις, κἂν εἰ περιψαύσαιεν, τεθνήξεται πάντως ὁ πληγείς, καὶ ὥσπερ τις ὀφιόδηκτος γεγονὼς παραχρῆμα πεσεῖται *veneno autem pernicioſiſſimo eas* (ſagittas) *inungentes, in hoſtes eiaculantur, atque eos ſi tetigerint, qui percuſſus eſt omnino moritur, & perinde ac qui morſus eſt à viperâ repente concidit.* Hinc Claudianus Stilich. panegyr. 1.

---- *Æthiopum geminata venenis*
Vulnera.

C Draconum ſcilicet venenum in eum vſum adhibebatur. Heliodorus: μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῷ δὲ δρακόντων πεφαρμαγμένοις εἰστοξεύοντες, ὀξύν τινα, καὶ ἀπότομον θάνατον ἐπέφερον *paruis quidem ſagittis, ſed veneno draconum infectis iaculantes, acerbum & præceps mortis genus inferebant.* Plinius quidem, Aetius & alij draconem venenum habere negant. Vnde eſt quod noxias herbas ideo leguntur edere vt morſu ſuô plus periculi creent. Homerus: Plin. l. 29. c. 4. Tetrab. 4. ſerm. 1. c. 34.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι Iliad. X. verſ. 93.
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα.

Aelianus: *cum homini aut feræ cuipiam moliuntur inſidias* θανατηφόρους ῥίζας ἐσθίουσι *mortiferas radices edunt;* Sed vtut de Græciæ draconibus ita lib. 6. c. 4.
D ſcribatur, tamen Africæ draconibus virus ineſſe lethiferum ſcribit Leo Africanus: Proinde Moſes in Cantico: *venenum draconum vinum eorum.* Et poëta Lucanus eleganter vt ſolet: lib. 9.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,
Peſtiferos ardens facit Africa.

Sed & præter venenum draconum, radix quædam cuius nomen ſubticetur eoſdem præſtabat vſus. Theophraſtus vbi ſupra: ἐν Αἰθιοπίᾳ ᾗ τοὺς οἰστοὺς χρίουσι ῥίζα τίς ἐστι θανατηφόρος *In Æthiopiâ quâ ſagittas inungunt, radix quædam mortifera eſt.* Vnum addo non modo Aethiopes qui ad Nilum ſunt ſub Ae-
E gypto, ſed & Occidentales ad Oceanum ab arcubus inſigniri. Scylax de Aethiopibus ad Occidentalem Oceanum pag. 52. εἰσὶ καὶ ἱππηλάται, καὶ ἀκοντισταὶ, καὶ τοξόται, καὶ χρῶνται τοῖς βέλεσι πεπυρακτωμένοις *Etiam periti ſunt equites, & iaculatores, & ſagittarij, & ſagittis vtuntur ignitis.* Quæ eadem arma vicinis Mauris. Vulgatum illud poëtæ:

A

Integer vitæ ſceleriſque purus
Non eget Mauri iaculis, nec arcu,
Nec venenatis grauidâ ſagittis
Tuſce pharetrâ.

Quin hodieque id ipſum in vſu. Nubienſis in primâ parte primi climatis, vbi Mauri & Aethiopes occidentales: *Arma incolarum*, inquit, אלקסי ואלנשאב ועליהא הדתהם *arcus & ſagittæ in quibus impetus illorum.*

III. Ex illo ipſo loco Eſaiæ quem citauimus alterum emergit argumentum non contemnendum. Is enim ita habet: *Ad gentes Tarſis, Phul & Lud trahentes arcum, Tubal & Iauan regiones longinquas.* Ibi ratio manifeſta cur coniunctio *Et* inſeratur inter Tubal & Iauan; Nempe ex variis populis Iauan nominatur vltimus, & claudit orationem. At quorſum eâdem coniunctione potius iunguntur *Phul* & *Lud* quam *Tarſis* & *Phul*, aut *Lud* & *Tubal*? *Tarſis*, inquit, *Phul* & *Lud*, *Tubal* &c. Vno verbo reſpondeo *Phul* & *Lud* loca eſſe vicina, cum reliqua ſint à ſe inuicem valde diſſita. Nempe *Phul* id ipſum eſt quod Græcis *Philæ*, vrbs ad Nilum fluuium centum ſtadiis ſupra Syenem, in inſulâ non magnâ, ambigui iuris inter Aegyptios & Aethiopes. Ariſtagoras Philiam vocat apud Stephanum in Takompſo, Stephanus Philam, alij Philas. En ipſa verba veterum; Strabo lib. 1. ἔστι κατὰ Συήνην καὶ τὰς Φίλας, ὧν ἡ μὲν τῆς Αἰγύπτου ἐστίν, αἱ δὲ Φίλαι κοινὴ κατοικία τῶν Αἰθιόπων καὶ τῶν Αἰγυπτίων *qui ad Syenem & Philas, quarum illa Ægypti eſt, Phile autem communis habitatio Æthiopum & Ægyptiorum.* Et lib. 17. τοῦ δὲ καταρράκτου μικρὸν ἐπάνω τὰς Φίλας εἶναι συμβαίνει κοινὴν κατοικίαν Αἰθιόπων δὲ καὶ Αἰγυπτίων *Paulo ſupra Catarracten Philas communem Æthiopibus & Ægyptiis habitationem eſſe cõtingit.* Et paulo poſt: Ἤλθομεν δ' εἰς Φίλας ἐκ Συήνης ἀπήνῃ δι' ὁμαλοῦ σφόδρα πεδίου σταδίους ὁμοῦ τι ἑκατὸν *Philas Syene plauſtro venimus per campum valde planum ſtadiorum circiter centum.* Heliodorus lib. 8. Ἡ γὰρ πόλις αἱ Φίλαι, κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ Νείλῳ, τῶν ἐλαττόνων καταρρακτῶν ἀνωτέρω μικρόν. Συήνης δὲ καὶ Ἐλεφαντίνης ἑκατόν που τοῖς μεταξὺ σταδίοις διείργεται, ταύτην ποτὲ φυγάδες Αἰγύπτιοι καταλαβόντες καὶ ἐνοικήσαντες ἀμφίβολον Αἰθίοψί τε καὶ Αἰγυπτίοις κατέστησαν, τῶν μὲν τοῖς καταρράκταις τὴν Αἰθιοπίαν ὁριζομένων, Αἰγυπτίων δὲ καὶ τὰς Φίλας κατὰ τὴν προενοίκησιν, τῶν παρ' ἑαυτοῖς φυγάδων, ὡς ἂν δορυαλώτους ἑαυτοῖς προσνέμειν ἀξιούντων *vrbs enim Philæ ad Nilum ſita eſt paulo ſupra minores catarractas: A Syene autem & Elephantina centum circiter ſtadiis diſtat. Hanc exules Ægyptij quondam cum occupaſſent & inhabitaſſent, ambiguam fecerunt inter Æthiopes & Ægyptios, illis quidem Æthiopiæ fines ad catarractas promouentibus; Aegyptiis verò etiam Philas, vt quas ſui exules incoluiſſent tanquam bello partas ſibi vindicare volentibus.* Ariſtides in oratione Aegyptiacâ: Φίλας γὰρ τὰς ὑπὲρ τῶν καταρρακτῶν, μεθόριον Αἰγύπτου λέγω καὶ Αἰθιοπίας *Philas enim quæ ſunt ſupra catarractas dico eſſe confinium Ægypti & Aethiopiæ.* Et aliquanto ante: ὑπερβὰς ἐπὶ τὸν ὅρμον ὅς ἐστι πρῶτος ὑπὲρ καταδούπων, εἰς Φίλας διέβαινον. ἔστι δ' αὕτη νῆσος μεθόριον Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας, τοσαύτη τὸ μέγεθος ὅσηπερ ἡ ἐν αὐτῇ πόλις, περιρρεῖ δ' αὐτὴν ὁ Νεῖλος, ἀκριβῶς μέσην ἑαυτοῦ ποιῶν *conſcenſo portu qui primus eſt ſupra cataractas, in Philas traieci, quæ inſula Aegypti & Aethiopiæ confi-*

A *confinis eſt, tantæ magnitudinis quantæ eſt eius oppidum. Illam autem circumfluit Nilus, faciens ſui præciſe medium.* Ariſtagoras Ægyptiacorum primo: Τάχομψος, κώμη ἐν τοῖς ὁρίοις Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων πρὸς τῇ φιλίᾳ νήσῳ *Tacompſus vicus eſt in finibus Ægyptiorum & Æthiopum ad Philiam inſulam.* De Philis qui plura volet legat Diodorum, Strabonem, Pliniũ, Senecam, Lucanum, Ptolemæum, Antoninum, Seruium, Procopium, Stephanum, Iſacium, quorum loca exſcribere mihi non vacat, ſed nec puto eſſe neceſſe. Philarum nominis ratio fabuloſa profertur à Senecâ libro quem citat Seruius de ſitu & ſacris Ægyptiorum: *Philas*, inquit, *hoc eſt Amicas vocant, ideo quod* B *illic eſt placata ab Ægyptiis Iſis, quibus iraſcebatur; quod membra mariti Oſiridis non inueniebat, quem frater Typhon occiderat, quæ inuenta* &c. Nugæ. Philarum nomen non eſt Græcum ſed Ægyptium, vel etiam Æthiopicum. Atque idem ſonare videtur quod Græcum *Elephantine*, quia Syris, Chaldæis, Arabibus, Aethiopibus פיל *phil* eſt elephas. Potuerunt vicinæ vrbes commune nomen habere propter ſimilitudinem; Strabo certè vrbem Philas dicit eſſe κατεσκευασμένην ὥσπερ καὶ τὴν Ἐλεφαντίνην, καὶ τὸ μέγεθος ἴσην *ſtructam inſtar Elephantines, & magnitudine parem.* Vnde factum putauerim vt promiſcuè ſumantur. Id ſaltem à Plinio factum, qui Elephantinem pro Philis accepit, & Philas pro Elephantine, vt obſeruat doctiſſi-C mus Salmaſius in Solinum. Sed & Aegyptius ſcriba qui Herodoto duos montes in acutum deſinentes, vnum *Crophi*, alterum *Mophi* nomine inter Syenem & Elephantinem deſcripſit, Elephantines nomine videtur Philas intellexiſſe. Cum ex teſtibus αὐτόπταις Strabone & Ariſtide conſtet inter Syenem & Elephantinem præter fluuium Nilum nihil fuiſſe interiectum.

Diodor. l. 1. p. 13. Strab. l. 17. Plin. l. 5. c. 9. Senec. nat. q. l. 4. c. 2. Lucan. l. 10. Ptol. l. 4. c. 5. Anton. Seru. in Aeneid. 6. Proc. Perſ. l. 8. Steph. in Φίλαι. Iſac. in Lycophron. pag. 44.

P. 47. Herod. lib. 2. cap. 27.

Phul pro *Phil* ſcripſit Eſaias permutatione literarum *Vau* & *Iod*, quâ nihil frequẽtius. Sic in variis Scripturæ locis [a] פעו *Paü* & [b] פעי *Paï* [c] תעו *Thoü* & [d] תעי *Thoï*, [e] פרודה *Peruda* & [f] פרידה *Perida* ſunt idem nomen aliter atque aliter ſcriptum. Quidni pari exemplo *Phul* ſit idem locus qui *Phil*? Itaque in Eſaiâ *Phul* & *Lud* ſunt Aegypti extrema cum contiguâ Aethiopiâ.
D Quod prope omiſeram, pro *Phul* Chaldæus habet plurali numero פולאי *Phulae*, cui proximè accedit Φίλαι *Philæ*.

a Gen. 36. 39. b 1. Chr. 1. 49. c 1. Chron. 18. 9. d 2. Sam. 8. 9. e Eſdr. 2. 54. f Nehem. 7. 57.

Virum ſcio valde doctum & de his literis bene meritum *Phul* vel *Pulem*, vt ille ſcribit, multo aliter explicaſſe, nempe *Cyrenem ſiue Pentapolim & vlteriorem Africam, vbi*, inquit, *regnauit Aphulla ab Agathocle Siculo circumuentus, corruptè Ophellas apud Iuſtinum lib. 22.* Sed hæc coniectura tanti non eſt vt quenquam remoretur. Neque enim vllum eſſe puto qui ſibi perſuaderi ſinat, Cyrenem ab Eſaïâ *Phul* appellari, eô quod ſiue *Ophellas*, ſiue *Aphulla* regulus nullâ aliâ re quam clade ſuâ memorabilis, erat ibi re-E gnaturus poſt quadringentos demum annos. Nam tot circiter anni fluxerunt ab Eſaiæ vſque ab Ophellæ tempora. Neque id ferendum quod vir doctus, vt ſcenæ ſubſeruiat, Iuſtini *Ophellam* in *Aphullam* mutat. Fateor quidem veteres in hoc nomine variare nonnihil. Nam Ariſtoteles & Polyænus ſimplici L Ὀφέλαν ſcribunt, & Plutarchus Ὀφέλταν. Tamen in Suidâ diſertè legitur Ὀφέλλας, & in Oſorio *Ophellas*; Et in eiuſdem æui ſcriptore

Ariſtot. œconom. l. 2. Pol. Strat. l. 5. in Agathocle. In Demetrio, voce Ὀφέλλας. Hiſt. l. 4. cap. 6. Diod. l. 20.

Theophraſto hiſt. plant. lib. 4. Τὸ οὖν Ὀφέλλου ϛρατόπεδον ἡνίκα ἐβάδιζεν εἰς A
Καρχηδόνα *Ophellæ igitur copiæ cum irent Carthaginem.* Sed & in Dio-
doro qui de eo plura refert quam quiſquam alius, conſtanter ſcribitur Ὀ-
Athen. l. 6. φέλλας locis, niſi fallor, quatuordecim. Et Ophellas Græcum nomen eſt
pag. 243. etiam in prouerbiis receptum, vt cum dicunt, *venit ad nuptias vt Ophellas
non inuitatus.* Apollodorus Caryſtius: Καὶ νῦν γε φασὶ Χαιρεφῶντ' ἐν τοῖς γά-
μοις ἄκλητον ὡς τὸν Ὀφέλλαν εἰσδεδυκέναι. At *Aphullæ* nomen ne apud Bar-
baros quidem in vſu, quod quidem ſciam. Nec debuit vir doctus Græ-
cum nomen inuidere Græco homini, Ophellæ, inquam, Regi Cyrenes,
qui fuit vnus ex amicis Alexandri, & coniugem Athenis duxit Eurydicen
lib. 20. p. 753 vel Euthydicen è magni illius Miltiadis proſapiâ. Diodorus: οὗτος δὲ ἦν μὲν B
τῶν φίλων τῶν συνεϛρατευμένων Ἀλεξάνδρῳ. Et paulo poſt: πρὸς μὲν Ἀθηναίους
περὶ συμμαχίας διεπέμπετο, γεγαμηκὼς Εὐθυδίκην τὴν Μιλτιάδου θυγατέρα. Plutar-
In Demet. chus: Εὐρυδίκην ἡ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπόγονος τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δὲ Ὀφέλτᾳ
pag. 1639. τῷ Κυρήνης ἄρξαντι, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀφίκετο πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Hic
eſt Ophellas Macedo de quo in Arriano de rebus poſt Alexandrum geſtis
apud Photium auth. 92. Ὀφέλλας ἀνὴρ Μακεδὼν ὃς ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου
ἐπὶ βοήθεια τῶν Κυρηναίων ἐτύγχανε ϛαλεὶς *Ophellas vir Macedo qui à Ptole-
mæo Lago ad Cyrenenſium auxilium miſſus eſt.* Vides igitur lector hæc ta-
lia non eſſe vt nos dimouere debeant à priore ſententiâ, quâ Phul & Lud C
aſſerimus eſſe Philas & Aethiopiam, quæ ſub Aegypto eſt.

IV. Imprimis id notandum in eô Eſaiæ locô agi de vocatione gentium
quos è Iudæis פליטים (id eſt euaſuri cladem quam vniuerſæ genti Deus
erat interminatus, vno verbo Apoſtoli atque eorum diſcipuli) conuerſuri
erant ad Chriſtum. Quod impletum cum ex illâ gente Eunuchus à Philip-
po baptizatus Euangelium Aethiopibus prædicauit tanto ſucceſſu, vt ho-
dieque poſt tot ſæcula in Chriſti fidem iugiter perſeuerent. Is porro Eunu-
Act. 8. 27. chus Candaces appellatur à Lucâ genitiuo caſu non nominatiuo, vt puta-
uit Gregorius Nazianzenus, cuius hæc verba in oratione de Bapt. Φίλιππός
Euthym. in Act. Anaſt. lib. 6. Hexaem. εἰμι, γενοῦ Κανδάκης *Philippus ſum, eſto Candaces.* Atque hunc ſequuntur
Euthymius & Anaſtaſius Sinaita. Tamen in Græcis Lucæ verbis nulla eſt D
ambiguitas, ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάϛης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων
Ecce vir Æthiops Eunuchus dynaſta Candaces reginæ Æthiopum. Nempe
lib. 6. c. 29. Candaces nomen tum temporis Aethiopum reginis commune fuit. Plinius
vbi de Meroe: *Regnare fœminam Candacem, quod nomen multis iam annis ad
reginas tranſiit.* Nec deſunt qui ad hanc ipſam referant hæc verba Stra-
bonis lib. 17. Τούτων δ' ἦσαν καὶ οἱ τῆς βασιλίσσης ϛρατηγοὶ τῆς Κανδάκης, ἣ καθ' ἡμᾶς
ἦρξε τῶν Αἰθιόπων, ἀνδρική τις γυνὴ πεπηρωμένη τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν *Ex iis
erant etiam duces reginæ Candaces quæ noſtro æuo Æthiopibus imperauit,
virilis mulier quædam, altero oculo capta.* Et Dionis in Auguſto ὑπὸ δὲ τὸν αὐ-
v. & lib. 54. τὸν καιρὸν οἱ Αἰθίοπες οἱ ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκοῦντες, προεχώρησαν ἄχρι τῆς χώρας τῆς E
Ἐλεφαντίνης ὠνομασμένης, πάντα τὰ ἐν ποσὶ πολιορκοῦντες, σημπαρούσης αὐτοῖς καὶ τῆς
βασιλίσσης αὐτῶν Κανδάκης *Eodem tempore Æthiopes qui ſupra Ægyptum in-
colunt, vſque ad regionem quæ Elephantina dicitur progreſſi, omnia quæ ſe
offerebant obſidentes, eos etiam reginâ Candace præſentiâ ſuâ confirmante.*

A Tamen veriſſimile eſt has reginas eſſe diuerſas; quia vnum ſub Auguſtino geſtum, alterum ſub Caligula.

V. Quintum argumentum ducetur è verbis Moſis Gen. 10. ומצרים ילד את לודים *Et Miſraim genuit Ludim*, quaſi diceret Aegyptiorum colonos eſſe Æthiopas; nam cognatos fuiſſe populos ex Diodoro apparet qui lib. 3.
multa commemorat vtrique genti communia; putâ, τὸ τοὺς βασιλεῖς θεοὺς νομίζειν *Reges pro Diis habere*, καὶ τὸ περὶ τὰς ταφὰς μάλιστα σπουδάζειν *& plurimum circa ſepulchra ſtudium adhibere.* quibus addit inſuper τάς τε τῶν ἀγαλμάτων ἰδέας *ſtatuarum formas*, καὶ τοὺς τῶν γραμμάτων τύπους *& literarum characteres.* Hieroglyphicæ quippe literæ tam erant in Aethiopiâ quam in
B Aegypto receptæ, atque eâdem pingebantur vtrobique figurâ. Sequitur τὰ συστήματα τῶν ἱερέων παραπλησίαν ἔχειν τάξιν παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι *Cætus ſacerdotum ſimillimum habere ordinem apud vtramque gentem. Purè ſe gerere omnes qui ad Deorum cultum accedunt, & pariter tonderi, & ſimiles ferre tunicas, eiuſdemque figuræ ſceptrum in aratri formam, quô etiam vtuntur reges: & pileos oblongos in vertice vmbilicum habentes, & ſerpentibus quos aſpides appellant circumuolutos.* Hæc ex Diodoro hactenus, Herod. l. 2.
quibus ex Herodoto circumciſionem adde vtrique genti communem, & c. 104. Plin.
ex Plinio delubrum Hammonis Aethiopibus religioſum, & ex Strabone lib. 6. c. 29. Strab. l. 17.
C Herculem, Panem, Iſidem Meroe cultos, quæ fuerunt ipſiſſima Aegyptiorum numina. Quid quod tam Aegyptij quam Aethiopes deſcribuntur μελάγχροες καὶ οὐλότριχες *atri coloris & criſpi capilli* Herodoti Muſâ ſecundâ.

Itaque nullum dubium quin vtrique populo communis fuerit origo. Tantùm de antiquitate certamen fuit, cuius primas vtrique ſibi arrogarunt. Cum enim Aegyptij omnium hominum primos ſe eſſe contende- Diod. lib. 1.
rent, contra aſſerebant Aethiopes eos qui ſub meridie habitant primos à terrâ ἐζωογονῆσθαι fuiſſe editos, quia ibi calor ſolis intenſior efficacius operatur ad naturalium generationem; Quin & Aegypti terram volebant, cum prius eſſet æquor, paulatim fuiſſe aggeſtam multo limo ex Aethio-
D piâ aduecto per Nili amnis inundationes. quibus freti rationibus audebant ſibi aſſerere primæ vetuſtatis gloriam, & in coloniis à ſe deductis Ægyptiorum gentem cenſere. Sed hanc litem decidit Moſes, affirmans *Meſraim genuiſſe Ludæos*, ſeu Æthiopes. Et verò certum eſt primos homines ex Armeniæ montibus profectos, in quibus ſubſtiterat arca, ad Auſtri regiones deueniſſe paulatim, & per Aſſyriam, Babyloniam, Syriam & Aegyptum, tandem in Aethiopiam penetraſſe. Itaque locorum ſitus poſtulat vt Aegyptus prior culta atque habitata fuerit. Ridiculum enim eſt quod Aegyptum aſſerunt in principio rerum non extitiſſe, & Nili exundationibus debere ſuam originem. Cum illas Aegypto nihil addere nos docuerit
E tot ſæculorum experientia: Et Aegyptus ſit hodieque in eodem ſitu quô fuit ætate Herodoti ante annos bis mille fato functi, quod ſupra iam attigimus. Sed multo id abſurdius quod homines fungorum inſtar volunt è terrâ eſſe editos, cum hodie ne canis quidem eô modo generetur. Nec fruſtra eſt quod Aethiopes à veteribus *Ægyptini* dicti ſunt. Feſtus: *Ægy-*

ptinos, *Æthiopas*; Aegyptinos quaſi Aegyptios, vt quos Aegyptiæ crederent eſſe originis. A

VI. Sextum argumentum nititur authoritate Ieroſolymitani interpretis qui ſic habet, *&* *Miſraim genuit* ית מריוטאי *Mareotas*, id eſt ſi Iunio & aliis credimus, Mareoticæ præfecturæ in Ægypto incolas. At ego nullus dubito quin *Iod* & *Vau* tranſpoſitis legendum ſit ית מרויטאי *Meroitas*, id eſt Meroes incolas, quæ inſula eſt Æthiopica in medio Nilo, lata mille ſtadiis, triplo longior, elephantis, frumento, vino præſtantiſſimo, palmis, hebeno, ferro, ære, argento, auro & gemmis ferax. Eius vberior

Diod. lib. I. pag. 201. Strab. l. 17. Heliod. lib. 12.

deſcriptio petenda ex Diodoro, Strabone & Heliodoro. Inſulæ vrbs cognominis Meroe caput fuit Æthiopiæ. Gentile apud Stephanum Μεροΐτης *Meroites*. Inde igitur מרויטאי *Meroitæ* Ieroſolymitano interpreti iidem qui Ludæi ſeu Aethiopes. Huic plane ſimile mendum corrigit doctrinæ portentum Salmaſius in hoc Lucani verſu: B

Salmaſ. in Solin. p. 387 Luc. lib. 10.

----*ebenus quamuis Mareotica vaſtos*
Non operit poſtes,

Et pro *Mareotica* rectè monet legendum *Meroitica*, quia in Aegypti Mareotide non naſcitur ebenus, ſed in Meroe Aethiopiæ. Diodorus vbi de

lib. I. p. 20.

Meroe inſula: πρὸς δὲ τούτοις (λέγουσι) ἔχειν πλῆθος ἐβένου *Præterea* (*dicunt*) *habere copiam ebeni*. Proinde idem Lucanus infra, C

----*nigris Meroe fæcunda colonis*,
Læta comis ebeni.

Ita hîc *Mareotas* in *Meroitas* aſſerimus eſſe mutandos. Huic coniecturæ plurimum fauet Elias in Methurgeman, modo graue mendum eluas ex his illius verbis: *Ludæos Thargum Ieroſolymitanum explicat* ית מריוטאי *Mareotas* (imo Meroitas) *illi mihi videntur eſſe populus qui hodie vocatur* מארוניטי *Maronitæ*; *Is autem eſt* ממדינת פריטייני *ex regione Pretegiani*. Quid audio? Maronitas, populos in monte Libano notiſſimos, eſſe *ex regione Pretegiani*? Nihil abſurdius dici potuit. Sed ex voce מארוניטי ſi *nun* auferas pro Maronitæ legetur מארויטי *Meroitæ*. Atque erit id veriſſimum Meroitas populos eſſe in regione *Pretegiani*, id eſt regis Abyſſinorum, quem D

Vid. Scal. lib. 7. de emend. temp.

falſo nomine vulgus hiſtoricum ita nominat, cum in vltimis Aſiæ finibus, non in Africâ, imperarit ante annos fere quadringentos Rex Chriſtianus, qui Perſico ſermone appellabatur פרשה פרסתגאני *Padeſcha Preſtigiani*, id eſt Rex Apoſtolicus. Sed in Eliâ ferendus error qui communis illi fuit cum tot aliis ſui ſæculi ſcriptoribus; quos ſequutus, cùm hos populos regionis *Pretegiani* dixit eſſe incolas, non puto quenquam eſſe qui dubitet quin Æthiopas intellexerit. Atque hoc ipſum eſt quod nos volumus.

VII. Pro ſeptimo argumento ſit quod Ezech. 30. 5. in græcâ verſione, poſt καὶ Λίβυες, id eſt ופוט, in quibuſdam exemplaribus addi notant, καὶ Αἰθίοπες καὶ πᾶσα ἡ Ἀραβία; quæ ſi cum Hebræo conferas, apparebit reſpondere Hebræis vocibus ולוד וכל הערב. Omnino igitur hoc gloſſema, E quod ex veterum verſionum vnâ aliquâ excerptum & margini adſcriptum, tandem in textum irrepſit, docet etiam è Græcis interpretibus aliquem, quiſquis ille ſit, nomine לוד *Lud* in eô loco Ezechielis *Æthiopes* intellexiſſe.

A VIII. Octauum argumentum ſuggerunt hæc Hebræorum in Baal Aruc לודאי פרוש אומה שאוכלין בני אדם *Ludæi ſunt populus qui comedunt filios hominum*, vno verbo Anthropophagi. Quod idem eſt ac ſi Ludæos in Æthiopiâ poneret, cum extra Æthiopiam Africa nullos nouerit Anthropophagos. At de Æthiopibus Anthropophagis ita Philoſtratus: Νασάμωνες δὲ, καὶ Ἀνδροφάγοι, καὶ Πυγμαῖοι, καὶ Σκιάποδες, ἔθνη μὲν Αἰθιόπων καὶ οἵδε: καθήκουσι δὲ ἐς τὸν Αἰθιοπικὸν ὠκεανόν *Naſamones verò & Anthorpophagi, & Pygmæi, & Sciapodes, ſunt & ipſi gentes Æthiopum, pertinent autem ad Oceanum Æthiopicum.* Sic in Plinij loco de vario victu Æthiopum, poſt Agriophagos & Pamphagos, recenſentur *Anthropophagi humanâ carne veſcentes.* In Solino item: *Anthropophagi quorum mores vocamen ſonat.* Sed & Ptolomæus expreſsè, vbi de ſinu inter Africam & Menuthiam; (hodie S. Laurentis inſulam vel Madagaſcar) τοῦτον μὲν οὖν τὸν κόλπον περιοικοῦσιν Αἰθίοπες Ἀνθρωποφάγοι *hunc porro ſinum circumhabitant Æthiopes Anthropophagi.* Ita etiam Marcianus pag. 42.

lib. 6. c. 12. & in Phot. pag. 1015.

Plin. lib. 5. cap. 30.

B Solin. c. 30.

lib. 4. cap. 9

IX. Nono, Talmudici tractatu de Sabbatho legitimam prandij horam definientes, ſtatim primâ Ludæos prandere ſcribunt, ſecundâ latrones, tertiâ hæredes, quartâ operarios, quintâ vulgus hominum: quod penitius excutere non eſt huius loci. Solum obiter id obſeruandum, cum de Ludæis ibi dicitur: שעה ראשונה מאכל לודים *hora prima* eſt hora *prandij Ludæorum*, eos ſuggillari vt gentem barbaram & moribus valde inconditis, vt quæ prandij ſtatum tempus nullum habeat, ſed primo quoque tempore in cibum ruat veluti pecora quæ naturâ prona atque ventri obedientia finxit. Tale eſt quod de Aethiopibus Ichthyopagis aſſerit Diodorus: οὐ μὴν πρὸς μέτρον ἢ σταθμὸν ἐσθίοντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδίαν ἑκάστου βούλησιν τὴν φυσικὴν ὄρεξιν ἔχοντες τῆς ἀπολαύσεως περιγραφὴν, διηνεκῶς γὰρ καὶ διὰ παντὸς ἑτοίμοις χρῶνται ταμιεύμασιν *non quidem ad menſuram aut pondus comedentes, ſed prout cuiuſque fert libido &c. Nec aliam edendi legem habentes quam naturalem cibi appetitum; obſoniis ſemper paratis indeſinenter vtuntur.*

vid. Buxt. in לוד

C

lib. 3. p. 107.

X. In eôdem tractatu aliud habetur non temerè prætereundum: יוצא הגמל באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא *Egreditur* (licite die Sabbathi) *camelus* μετὰ ψαλίου *cum fræno, & dromas cum annulo in naribus, & lubdekis* μετὰ φορβειᾶς *cum capiſtro.* Vtor vocibus Græcis ex quibus Hebræi ſuas mutuati ſunt. *Lubdekis* Bartenoræ eſt *aſinus è terrâ Lud; Hi enim*, inquit, *fortiores ſunt & duriores, maiorique cuſtodiâ opus habent quam aſini cæteri in terrâ habitabili.* Et Rabbi Moſi Maimonidi *Lubdekis* eſt *aſini ſpecies non manſuefacti, media inter aſinum ſylueſtrem & manſuetum.* Hi aſini è terrâ Lud ſunt aſini Aethiopici, vel onagri verius, quales ſecus viam Apollonium & ſocios plures vidiſſe ſcribit Philoſtratus, quamprimum è Nili catadupis in Æthiopiam iter fecerunt. *Viderunt*, inquit, *ſecus viam* &c. *ceruos & capreas, ſtruthioneſque & aſinos ſylueſtres complures, & animalium diuerſa genera.* Photius in excerptis ita habet: ἀγχοῦ τῆς ὁδοῦ &c. δορκάδες καὶ στρουθοὶ, καὶ ὄνοι, πολλὰ μὲν καὶ ταῦτα ἑωρᾶτο. Et Paulus Venetus in deſcri- deſcriptione *Abaſiæ*, id eſt terræ Abyſſinorum quæ cum Æthiopiâ eadem

D

vide Buxtorf. Lex.

lib. 6. c. 12.

E

lib. 3. c. 45.

eſt: *Leones, Leopardi, Onagri* &c. *in magnâ ibi naſcuntur abundantiâ.* Hos aſinos ita deſcribit apud Philoſtorgium lib. 3. cap. 11. Theophilus Indus ex Aethiopiâ redux: Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ χώρα, καὶ ὄνους ἀγρίους μεγίστους τῷ μεγέθει φέρει, καὶ τὴν δορὰν κατὰ τὸ ξενίζον πεποικιλμένους, λευκοῦ σφίσι καὶ μέλανος χρώματος, οὐ κατὰ μικρὸν συμποικιλλομένους. Ἀλλὰ ζῶναί τινες εἰσὶν ἀπὸ τῆς ῥάχεως ἐπὶ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν καθήκουσαι, καὶ ἐνταῦθα ἐπισχιζόμεναι, καὶ κατά τινας περιφερείας ἀλλήλαις ἐνλιττόμεναι, θαυμαστήν τινα καὶ ξένην ἀπεργάζονται πλοκὴν καὶ ποικιλίαν. *Sed & hæc ipſa regio fert aſinos agreſtes multo maximos, & cute mirè varios, albo nigroque colore plurimum interſtinctos: Quin & zonæ his quædam ſunt à ſpinâ dorſi ad latera ventremque vſque demiſſæ, indeque diuiſæ & conuoluulis quibuſdam inter ſe implicatæ, mirum quendam & nouum exhibent nexum & varietatem.* Cui loco illuſtrando hæc ad me nuper ſcripſit is quem iam citaui aliquoties nobiliſſimus Dn. de Grentemenil: *Talis animalis pellem vidi Amſterodami, in cuiuſdam mercatoris* κειμηλιοθήκη. *Item eius imaginem in aulæo depictam Pariſiis. Id animal eſt frequens in montibus circa Guineam Africanam quos vocant Sierra Liona. A b Hiſpanis Zebra vocatur, nec non à locorum incolis. Neſcio an ſit onager. Sed eſt animal ferum & ferox, nec facile cicuratur. Eo ad onera trahenda vtuntur. Æthiopes in eodem aulæo depicti erant multis camelopardalibus ſequentibus, clitellatis etiam & onera ferentibus.* Quo fere modo deſcribitur à Petro du Iarric Indiarum lib. 3 cap. 6.

De cætero hæc ſiue aſini ſiue onagri ſpecies cur appelletur *lubdekis* nemo facile dixerit, & vox videtur eſſe corrupta, quia pro *lubdekis* alij לובדקים *lubdekim* ſcribunt, alij לודין *ludin* vel *leuadin*, alij denique לוקרין *leuakerin* vel *lukerin* in Chaldæis paraphraſibus Ionathanis & Ieruſalem Gen. 32. 15. & Elias לב רקין *labrekin* in meturgeman. Si quis coniecturæ eſt locus, ſuſpicor legendum לודברקין *Lud-bricin*, id eſt aſinos è terrâ Lud. Βεικὸς pro aſino vox Africana eſt, quam è Libybus acceperunt Cyrenæi. Heſychius: Βεικόν, ὄνον Κυρηναῖοι, βάρβαρον ſup. ὄνομα, id eſt barbarum vocabulum & à vicinis barbaris ſumptum. Ex quô ipſô fonte hauſtum eſt Hiſpanorum *borrico*. Neque enim doctos id latet, ex Africâ in Hiſpaniam mille monſtra vocabulorũ vnâ cum Mauris transfretaſſe. Atque eodem forte pertinet quod אלבראק *alborak* vocant Arabes iumentum ſui Prophetæ, mediæ naturæ, vt quidem volunt, inter mulum & aſinum. De eô quid fabulentur vide collationis Arabicæ Chriſtiani cum Mahumetano Romæ excuſæ pag. 46. & 47.

A

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM.

Pathruſæi פתרוסים

Ionathanem ſibi non conſtare cum *Pathruſæos* exponit נסיוטאי νησιώτας *inſulares*, id eſt incolas τοῦ Δέλτα. Ieroſolymitanum nihilo melius interpretari פלוסאי Peluſios. Nam *Pathros* & *Sin* diuerſa loca Ezech. 30 14. Porro Sin eſt Peluſium. Vtrumque nomen à luto. Ideo *Sin robur Aegypti* Ezech. 30. 15. quia ex illâ parte Aegyptus maximè δυσείσβολος. Græci vocant Aegypti clauem & oſtium. Peluſiotæ Sinæi dicti Eſ. 49. 12. Saadiæ vox in Kimchio corrupta. Pathruſæis nihil commune cum Phatuſiis; Nec cum Petræis Arabiæ quibus à Petra vrbe nomen non à *Pathros*. *Petra* Hebr. *Sela*, Arab. *Hagar* domus habet in petra exciſas: Eo alluſum Gal. 4. 25.
B *Pathros* vel *Phatures* villa in Aegypto ad vnum è Nili oſtiis Brocardo & Adrichomio. At in Scripturâ *Pathros* regio ab Aegypto ita diuerſa, vt incolas habeat Aegyptios. Pathros videtur eſſe Thebaïs, quam ab Aegypto multi diſtinguunt. Aegyptios prædicit Ezechiel 20. 14. reducendos in terram Pathros, id eſt in Thebaidem, quæ maximè fuit afflicta. *Honorati Noamon* Nah. 3. 10. id eſt Thebarum principes de quibus Mela. Locus corruptus ex Homero reſtituitur. Situs terræ Pathros vtcunque colligitur ex Ierem. 44. 1. *Migdol* Magdolus vt *Pithom* Πάτουμος in Herod. *Taphnes* Δάφναις Πηλουσίαις. *Noph* vel *Moph* Memphis. Grauis error viri docti. N & M Aegyptiis permutabiles. *Pathros* aliis *Phatures*. Inde Plinio *Phanturites nomus*; Et in Ptol. Παθυρὶς. Sic legendum non Ταθυρὶς. Thebaidis caput *Thebæ*, *No-Amon*, *Amon-No*, *Dioſpolis*. In ea centum portæ: currus bellici XXM. DCCM hominum ætate militari. Cato numerat ſeptingentas incolarum myriades. Sed in totâ Aegypto Ioſephus tantum quinquaginta numerat ſupra ſeptingentas. Ibid. fabulæ de longitudine. Verus ambitus ex Diodoro. Situs. Mœnia.
C Domus. Aulæ. Porticus. Equilia. Quatuor præcipua templa. Templum Hammonis. Donaria. Coloſſi. Obeliſci. Sepulchra Regum XLVII. Sepulchrum Oſimandyæ ſtadia decem patens. Hortus penſilis imo tota vrbs. Memnonium vbi & Memnonis ſtatua. Eius prima vaſtatio ſub Nabuchodonozoro de quâ Nahum, Ezechiel, Ieremias, qui idem prædixit reſtaurandam. Secunda à Pœnis illata. Tertia à Cambyſe. Quarta à Cornelio Gallo. Deinceps iacuit ad ſolum diruta, aut ſolum vicatim habitata eſt.

E Chaldæis Ionathan נסיוטאי νησιώτας *inſulares* exponit, Ieroſolymitanus פילוסאי *Peluſæos*, id eſt Peluſiotas. Inſulares ſunt incolæ τῆς νησιζομένης Αἰγύπτου, id eſt τοῦ Δέλτα, quæ Ægypti pars Hebræis non eſt *Pathros* ſed *Raab*, vt iam antea probauimus; Nec eſt cur Ionathanem ſequamur hâc in parte, cum ipſe ſibi non conſtet. Idem enim pro Ludæis habet ניוטאי *Neütæos*, id eſt incolas nomi *Neüt* qui pars ſunt inſularium, vt ex Ptole- Vid. Etymo. in Ἀραβίς.
D mæo conſtat. Sic igitur Ludæi pars erunt Pathruſæorum, cum in Scripturâ proponantur vt diuerſi populi. Proinde Ionathanem non puto ſcripſiſſe נסיוטאי νησιώτας, ſed פלוסיוטאי *Peluſiotas*, ita vt in eâdem fuerit ſententiâ cum interprete Ieroſolymitano.

Vtut ſit Pathruſæos eſſe Peluſiotas æque falſum eſt, cum ob alias cauſas; tum maximè quia Ezechielis cap. 30. verſ. 14. & 15. diuerſa loca ſunt *Pathros*, & *Sin*, id eſt *Peluſium*, vt recte interpretatur Hieronymus. Nam Peluſio nomen fecit πηλὸς *lutum*. Strabo: Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πηλούσιον κύκλῳ περικείμενα ἔχει ἕλη, ἅτινες Βάραθρα καλοῦσι, καὶ τέλματα *ipſumque adeo Peluſium cinctum eſt lacubus quæ nonnulli Barathra vocant, & paludibus*. Et paulo poſt: lib. 17. p. 802 803.
E ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, *à luto autem nomen habet*. Merito ergo Peluſium סין *Sin* appellatur à Syris, quibus סין idipſum eſt quod Græcis πηλὸς; Sic Pſ. 18. 43. Græci habent πηλὸς πλατειῶν lutum platearum, & Chaldæus סין אשקקי, & Syrus סינא דשוקא. Rurſus Ezechiel dicit *Sin* eſſe מעוז מצרים *robur Ægypti*, quia ex illâ parte Ægyptus eſt aditu maximè difficilis. Strabo:

Ταύτῃ δὲ καὶ δυσείσβολός ἐστιν ἡ Αἴγυπτος. Et Diodorus: μάλιστα δὲ Πηλουσιακὸν στόμα A
Ezech. 30. 15. Strab. l. 17. pag. 803. Diod. l. 15. pag. 478. κατεσκεύασε, διὰ τὸ κεῖσθαι μὲν αὐτὸ πρῶτον πρὸς τοὺς ἀπὸ Συρίας πορευομένους: *Os* Nili *Peluſiacum maximè muniuerunt, quia primum iis ſe offert qui ex Syriâ* in Ægyptũ *proficiſcuntur.* Suidas: Πηλούσιον &c. κλεὶς τῆς Αἰγύπτου καὶ εἰσόδου καὶ ἐξόδου, *Peluſium* &c. *clauis Ægypti tam in ingreſſu quam in exitu.* Polyænus l. 7. Stratag. Καμβύσης Πηλούσιον ἐπολιόρκει, Αἰγύπτιοι καρτερῶς ἀνθίσταντο, ἀποκλείοντες τῆς Αἰγύπτου τὰς ἐμβολάς *Cambyſes Peluſium obſidebat, Ægyptij fortiter obſtiterunt, clauſis Ægypti oſtiis.*

A nomine *Sin* סינים *Sinai* Eſ. 49. 12. ſunt Peluſiotæ; *Ecce inquit iſti* מרחוק *è longinquô venient, & illi ex Aquilone, & ab occaſu, & illi è terrâ Sinæorum.* Hieronymus *Sinæos* intelligit ex monte Sinai in quo B nulli erant incolæ. Alij in vltimo oriente *Sinas*, qui tum ignoti prorſus; Græci Perſas, quod non capio. Melius Aben-Ezra פאת מצרים *regionem verſus Ægyptum.* Optimè Saadias apud Kimchium אתרא פלסין *locum nomine Peluſium.* Sic legendum, non בלפיון vt habent libri editi. Hieronymus & Hebræi rectè obſeruant in hoc verſu deſcribi quatuor mundi plagas. Aquilo & Occaſus expreſsè nominantur. *E longinquo* מרחוק id eſt ex Oriente, quia *terra Iſraëlis ab Oriente remotior eſt, & magis ad Occaſum vergit.* Ita Kimchius. Denique *è terrâ Auſtrali*, vt habent Ionathan & Hieronymus. Nempe Aegyptus & Peluſium ſunt ad Auſtrum terræ Chanaan. C

Vir quidem vndecunque doctus *Pathruſæos* vult eſſe *Phauruſios* vel *Pharuſios*, qui ſunt in interiore Libyâ non procul ab Oceano Atlantico. Vide
Plin. l. 5. c. 8 Plinium & Ptolemæum. Et quod mirere magis Ierem. 44. 1. & Ezech. 29. 14.
Ptol. l. 4. c. 6 & 30. 14. terram *Pathros* Aegypti partem, vel Aegypto vicinam, in quam Iudæi ſeceſſerant, vult illam ipſam eſſe de quâ Gen. 10. 14. id eſt terram Phauruſiorum. Arias pariter deceptus alluſione nominis, Petræos interpretatur, id eſt Arabiæ Petrææ incolas; cum Petræa dicatur non à *Pathros*, ſed à metropoli *Petrâ*, cuius Hebræum nomen סלע *Sela* 2. Reg. 14. 7. & Eſ. 16. 1. & Arabicum חגר *Hagar* Geograph. Nub. clim. 3. part. 5. Hebræis סלע *Sela*, & Arabibus חגר *Hagar* id ipſum ſunt quod Græcis Πέτρα; Atque hoc nomen vrbi inditum, quia illi imminent ſaxoſi montes, de quibus ita Geo- D
Herod. l. 3. cap. 9. Agath. c. 47. Diod. l. 3 p. 124. Steph. in Θαμουδά. Plin. lib. 6. c. 28. Ptol. lib. 6. cap. 7. graphus Arabs: *Hagar diſtat* מן ואדי אלקרי *à torrente Kora* (Cory fluuio Herodoti) *ſtatione vnâ, eſtque arx pulchre ſita inter montes, in quibus commorabatur familia* תמוד *Thamud* (Θαμουδηνοὶ Agatharchidis, Diodori, Vranij; Thamudei Plinij; Θαμυδῖται Ptolemæi) ובהא ביות מנקורה פי אלצחר *ſuntque ibi domus exciſæ in Petrâ.* Hos montes Arabicâ voce *Agar*, id eſt Petram, appellat Paulus Gal. 4. 25. tanquam vrbi cognomines. Sed hæc obiter. Pleriſque recentiorum Brocardo, Adrichomio, aliis, *Pathros* vel *Patures* villa eſt vel oppidulum prope mare, ad vnum ex Nili oſtiis, Pathmeticum vt puto, vel, quod idem eſt, Buſiriticum.

At in Scripturâ *Pathros* neque villa eſt neque oppidum, ſed terræ nomen, ſeu prouinciæ & regionis: Ierem. 44. 1. *Habitantes* &c. *in terrâ Pathros.* Ezech. 29. 14. *Reducam eos in terram Pathros.* Atque hanc terram Eſaias ab Aegypto diſtinguit: *Ab Aſſyria*, inquit, *& ab Ægypto, & à Pathros, & à Chus* &c. cap. 11. verſ. 11. Ita etiam Ieremias vbi ſupra; *habitan-* E

A *bitantes in terrâ Ægypti* &c. *& in terrâ Pathros*. Itaque in his verbis verſ. 15. eiuſdem capitis: *populus habitantium in terrâ Ægypti, in Pathros* &c. videtur *&* ſupplendum. Quamuis terram *Pathros* aliquô modo pertinere ad Aegyptum pateat ex Ezech.29.14. vbi prædicitur fore vt Aegyptij ex captiuitate ſuâ reducantur in terram Pathros, terram commorationis ſuæ.

Ex his valde veriſſimili coniecturâ colligo terram Pathros eſſe Thebaidem, quæ modò Aegypto attribuitur vt plerumque, modò ab illâ diſtinguitur, vt in his Caſſiani lib. 1. cap.3. *Per vniuerſam Aegyptum & Thebaidem*, Et in his Plinij lib. 18. cap. 18. *Excellentius Thebaidis regionis frumentum* (quàm Aegypti) *quoniam paluſtris Aegyptus*. Et cum veteres ſpinam B & palmam Thebaicam ab Aegyptiâ diſtinguunt, vt pluribus docet clariſſimus Salmaſius in Solinum: Ita Hebræis *Pathros* ab Aegypto diuerſa. Proinde cum Aegypti tres partes ij numerent qui Thebaidem Aegypto accenſent, vt Ptolemæus & Strabo; Aegyptum iuxta Hebræos tantùm fuiſſe bipertitam docet ipſum nomen מצרים *Miſrajim* quod Duale eſt. Nempe Thebaidem ab Aegypto plerunque diſtinguebant; ita vt duæ ſolum Aegypti partes ſupereſſent; vna quæ ſuperior Aegyptus vocatur Tob.8.3. & τῆς ἔξωθεν Heptanomus & Arcadia; Altera inferior quæ Δέλτα Græcis, Hebræis רהב *Raab*, & Aegyptis *Rib* vel *Ribi*, vt iam ante monuimus.

C Hûc faciunt veiba Ezechielis nuper citata ex cap. 29. verſ. 14. *Reducam captiuitatem* (captiuam multitudinem) *Aegyptiorum, reducam*, inquam, *eos in terram Pathros, in terram commorationis eorum*, id eſt in Thebaidem quam præcipuè afflixerat *Nebucadnetſar*, in captiuitatem abducens pleroſque Thebarum incolas. Conſtat id ex Nahum. 3. 10. vbi hæc leguntur de vrbe *No-Amon*, quam probauimus eſſe Dioſpolim ſeu Thebas: *Etiam hæc fuit deportata, abiit in captiuitatem* &c. *de honoratis ipſius proiecerunt ſortem, & omnes magnates eius vincti fuerunt ferreis catenis*. Magnates centum illi ſunt de quibus ita Pomponius: *Thebæ vtique* (vt Homero dictum eſt) *centum portas, ſiue* (*vt alij volunt*) *centum aulas habent, totidem olim principum domos, ſolitaſque ſingulas, vbi negotium exegerat, dena armatorum millia effundere*. D Sic ex vnâ vrbe exiiſſent armatorum militum centum myriades (*vn million*) quod omnino fidem ſuperat. Sed Homerus pro myriade tantum habet διηκοσίους ducenos.

Αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην
Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφιν Iliad.ι.ver. 383.
His ſolido portæ ſunt centum ex ære, viroſque
Curribus inſignes & equis dat quæque ducenos.

vt ſumma ſit tantum viginti millium. Itaque vel errauit Mela, vel qui Melam deſcripſerunt.

Sed & ſitus terræ *Pathros* aliquô modô colligitur ex his Ieremiæ: *Verbum quod fuit ad Ieremiam contra omnes Judæos habitantes in terrâ Ægypti, qui habitabant Migdol, & Taphnes, & Noph, & in terrâ Pathros*; Ierem.44. 1. E in quibus Propheta ab iis locis incipiens quæ ſunt Iudææ proxima, paulatim ad vlteriora progreditur; id ex explicatione patebit: *Migdol* vrbs quam primo loco cenſet Herodoto, Hecatæo, & Græcis interpreti-

bus, rectè Μάγδωλος, Antonio *Magdolus*, fuit pæne in ingreſſu Aegypti lib.2.c.159. apud Steph. ad milliare XII à Peluſio, vt in Antonino habetur, non procul à mari Rubro Exod.14.2. Num.33.7.8. Ex Migdol factum Μάγδωλος, vt ex פיתם *Pitom* Exod.1.11. Πάτυμος Herodoti lib.2. Quæ ſtatim ſequitur *Taphnes*, Herodoto Δάφναι Πηλούσιαι, Stephano Δάφνη πλησίον Πηλουσίου, aliquanto vlterius (lib.2.c.30. Oſ. 9.6.) ad milliare XVI à Peluſio ſita. Poſt Taphnes ſuccedit *Noph* alibi *Moph*, id eſt Memphis, vrbs in Aegypto ſuperiore, cuius ſitus eſt notiſſimus. Tamen & hîc grauiter errat vir doctus quem diximus, cum in Eſaïam cap. 14. verſ.13. ſcribit Memphim oppidum fuiſſe *ſummum Æthiopiam verſus*; Nam ab Æthiopiæ finibus diſtat Memphis fere quadringentis paſſuum B millibus. מוף & נוף, vt Νωφ & Μωφ, νέπωπον & μέλωπον ex Hebr. נטף vel Chald. נטופא Exod.30.33. Interim ex iis quæ dicta ſunt videtur ſequi terram *Pathros* eſſe ſupra Memphim, vbi Thebais.

Pathros Græcis interpretibus eſt Παθούρης vel φαθώρης, Hieronymo *Phethros*, *Patures*, & *Phatures*. Inde Plinio *Phaturites* nomus in Thebaide; Sic legendum non *Phanturites*. Et in Ptolemæo *Pathyris* vicus mediterraneus prope Memnonem contra Thebas ex alterâ Nili parte. Sed pro Παθυρὶς *Pathyris* legitur Ταθυρὶς in noſtris exemplaribus. Nempe in MSS. Π & Τ paſſim confundi docti obſeruant. Vide Salmaſium in Solinum pag. 389. & C 394. &c. Itaque in Pathyri vico & Phaturite nomo Thebaidis remanent veſtigia terræ Pathros & Pethruſæorum.

De Thebaidis capite Thebis iam libet paucis agere. Nomen Aegyptium & Hebræum *Amon-No* vel *No-Amon* cui reſpondet Græcum Διόσπολις, ſupra explicauimus. Quam vaſta fuerit vrbs patet ex portarum numero, quarum ſingulas belli tempore ducenos fudiſſe currus ex Homero iam obſeruatum. (Tacit. Annal. lib. 2.) Cum earum veſtigia inuiſit Germanicus, manebant adhuc ſtructis molibus Aegyptiæ literæ, priorem opulentiam complexæ, iuſſuſque è ſenioribus ſacerdotum patrium ſermonem interpretari referebat habitaſſe quondam ſeptingenta hominum millia ætate militari. (Steph. in Διόσπολις.) Apud Stephanum Byzantium refert Cato, priuſquam D à Perſis deſtrueretur, ὅτι μυριάς τριχιλίας κώμας εἶχε καὶ τριάκοντα, ἀνθρώπων δὲ μυριάδας ἑπτακοσίας, ἀρουρῶν δὲ τόπον μεμετρημένον τριχιλίων καὶ ἑπτακοσίων, ἑκατὸν δὲ πύλαι διακεκοσμέναι, τετρακόσια στάδια δὲ μῆκος *habuiſſe ter decies millia & triginta pagos, hominum ſeptuagies centena millia, agri dimenſi iugera tria millia & ſeptingenta, centum portas egregie inſtructas, & quadringenta ſtadia longitudinis*, quæ omnia in maius aucta. Neque enim credibile eſt in vnâ vrbe habitaſſe tot hominum myriades quot vix habuit tota Aegyptus. In Ioſepho ſaltem Aegyptus vniuerſa ab Aethiopibus & Indis (De Bello Iud.l.2.c.16.) vſque ad Alexandriam ſolum habere legitur πεντήκοντα πρὸς ταῖς ἑπτακοσίαις μυριάδας ἀνθρώπων *quinquaginta ſupra ſeptingentas hominũ myriadas*. Sed & E hoc fidem planè ſuperat quadringenta ſtadia fuiſſe longam; Quamuis aliquanto plura ſcripſerit Euſtathius, nempe εἰς σταδίους κ΄ καὶ τετρακοσίους ἐκτείνεσθαι *ad ſtadia* CCCCXX *extendi*, quantum Babylon aut Niniue vix habuere in ambitu. Itaque verius Strabo lib. 17. Καὶ νῦν δείκνυται δ' ἴχνη τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα σταδίους τὸ μῆκος *oſtenduntur hodieque magnitudinis illius*

A *veſtigia ad* LXXX *ſtadiorum longitudinem.* Quanquam hoc quoque ſit nimium, ſi verè tradit Diodorus regem Ægypti Buſiridem eius τὸν περίβολον ὑποστήσασθαι σταδίων ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα *circuitum complexum eſſe ſtadiis centum & quadraginta.* Pars in Libyâ, pars in Arabiâ fuit, mediam alluente Nilo. Mœnium ſtructura ambitioſa, priuatæ domus quatuor aut quinque contignationum. Centum illas Homeri portas alij volunt totidem eſſe aulas principum, alij προπύλαια τῶν ἱερῶν templorum porticus totidem, alij denique ἱππῶνας id eſt equilia centum iuxta Nilum extructa, quorum ſingula cœperint ducenos equos. In templis eminebant quatuor potiſſimum, quorum maximum idemque antiquiſſi-
B mum Iouis Hammonis murus ambibat ſtadiorum XIII, altus XLV cubitos, latus pedes XXXIV. Eadem vrbs donariis ex auro & argento & ebore & coloſſis & obeliſcis tot numero fuit inſignis vt conſtet μηδεμίαν τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον οὕτω κεκοσμῆσθαι *nullam aliam ſub ſole tam fuiſſe exornatam.* Ibidem fuere ſepulchra regum XLVII mirabilis operis. In his Oſimandyæ ſtadia decem patens, porticibus, periſtyliis, ambulacris, palatiis, lectiſterniis, bibliothecis, ſtatuis, ſculpturis, inſcriptionibus decorum. Vberior deſcriptio petenda ex Diodoro. Legitur & penſilis hortus, imo vero totum oppidum, exercitus armatos ſubter educere ſolitis regibus, nullo oppida-
C norum ſentiente. In Libycâ parte vrbis fuit Memnonium, vbi Memnonis ſtatua quotidiano Solis ortu contacta radiis crepare dicebatur, quod ſe audiuiſſe teſtatur Strabo, ſcriptor minimè vanus.

Hæc vrbs cum diu floruiſſet tandem experta eſt varias fortunæ vices. Primæ vaſtationis author fuit Nabuchodonozor, cuius graphicam deſcriptionem Niniuitis exhibet Nahum, vt virium ſuarum fiduciâ tumentes ſimilis excidij metu perterreat: *Nunquid*, ait, *melius tecum erit quam cum No-Amon* (Dioſpoli ſeu Thebis) *quæ habitat in fluminibus, & aqua circum eam, cuius antemurale eſt mare, à mari murus eius* (quæ ad Nilum ſita eſt, & præter eius ſeptem alueos, mare Rubrum ac Mediterraneum habet pro vallo naturali) *Chus* (Arabia) *robur eius, & Ægyptij infiniti* Nah. 3. 8.
D (ſeptingentæ myriades) *Phut & Lubim* (Afri & Libyes) *fuerunt in auxilio eius. Tamen hæc fuit deportata, abiit in captiuitatem* (eius incolæ captiui abducti ſunt) *paruuli eius illiſi ſunt in capitibus vicorum* (vt fit in vrbibus vi captis. Vid. 2. Reg. 8. 12. Pſ. 137. 9. Eſ. 13. 16. Oſ. 14. 1.) *Et de honoratis ipſius proiecerunt ſortem* (ciues nobiliſſimos ſorte vt mancipia Babylonij inter ſe diuiſerunt) *& omnes magnates eius vincti fuerunt ferreis catenis* manibus inſertis vt Ierem. 40. 4. Eiuſdem Thebarum excidij meminere Ezech. 30. 14. 15. 16. & Ierem. 46. 25. 26. Ne quis tamen Prophetas putet vltimam Dioſpolitanis cladẽ interminari, illos ibidẽ Ieremias ſolatur hâc ſpe, fre vt Dioſpolis *iterũ habitetur vt diebus priſtinis*: quod & poſtea cõtigit.

E Sed eadem deinceps triplici clade tandem obtrita eſt & ſolo prorſus afflicta. Primam intulere Pœni. Secundam Cambyſes Cyri filius. Tertiam ſub Auguſto Cornelius Gallus. Quod Ammianus Marcellinus paucis ita deſcribit lib. 17. *Hanc inter exordia pandentis ſe latè Carthaginis, improuiſo occurſu duces oppreſſere Pœnorum: Poſteaque reparatam Perſarum, rex*

ille Cambyſes, quoad vixerit alieni cupidus & immanis, Ægyptoperruptâ aggreſſus eſt, vt opes exinde raperet inuidendas, ne Deorum quidem donariis parcens &c. Longe autem poſtea Cornelius Gallus, Octauiano res tenente Romanas, Ægypti procurator, exhauſit ciuitatem plurimis interceptis. Hinc Hieronymus in Chron. ad A. Euſebianum MDCCCCLXXXIX: *Thebæ Ægyptiæ vſque ad ſolum dirutæ.* Ita factum vt deinceps nonniſi vicatim habitarentur. Strabo qui non multo poſt ſcripſit: νυνὶ δὲ κωμηδὸν συνοικεῖται. Tacitus de Germanico: *mox viſit veterum Thebarum magna veſtigia*, Thebarum veſtigia, non Thebas, quæ non extabant amplius. Iuuenalis Sat. 15.

Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.

Pauſanias in Arcadicis: τὰ δὲ ὑπερήκοντα πλούτῳ τὸ ἀρχαῖον, Θῆβαί τε αἱ Αἰγύπτιαι καὶ ὁ Μινύης Ὀρχομενὸς, καὶ ἡ Δῆλος τὸ κοινὸν Ἑλλήνων ἐμπόριον, αἱ μὲν ἀνδρὸς ἰδιώτου μέσου δυνάμει χρημάτων καταδέουσιν ἐς εὐδαιμονίαν *Quæ olim opibus eminebant Thebæ Ægyptiæ, & Minyarum Orchomenus, & Delos commune Græcorum emporium, illa quidem hodie ne mediocres quidem priuati hominis fortunas adæquant* &c. Inde eſt quod in ſcriptis Arabum de Thebis nil quicquam occurrit. Itaque Scaligero non poſſum aſſentiri qui Thebas poſt Cornelium Gallum integras ſtetiſſe aſſerit, & Hieronymum hallucinari cum ad ſolum ſcribit fuiſſe dirutas.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Lehabæi להבים

Lehabæi non ſunt Libyes in genere, vt volunt, ſed Libyægyptij vel Libyes Aegyptij de quibus Mela, Plinius, Ptolemæus. Situs. Nomen ab æſtu ſumptum. Id enim Hebr. להבה *lehaba*, & Arab. articulo præfixo אללהבאן *allahban.*

VVlgo *Lehabæi* putantur eſſe Libyes, vocabulo non abludente. Sed videtur obſtare quod Libyæ nomen pertinet ad partem Africæ multo maximam. Neque enim veriſſimile eſt vni è ſeptem filiis *Miſraim* tantum obtigiſſe terrarum, aut tam diuerſos populos ab illô deſcendiſſe. Præterea Libyes in aliis Scripturæ locis appellantur פוט *Phut* vel לובים *Lubim*, vt ſuo loco dicetur. Porro *Phut* non fuit filius ſed frater *Miſraim.* Sed reſponſio eſt obuia, nempe *Lehabæos* non eſſe quoſuis Libyes, ſed λιβυαιγυπτίους *Libyægyptios* vel *Libyes Ægyptios*; Quomodo Mela, Plinius & Ptolemæus nuncupant quoſdam Africæ populos Ægypto proximos rectâ ad occaſum Thebaidis, qui in ſolo arenoſo degunt & immodicis caloribus exuſto & retorrido; vnde factum eſt illis nomen Lehabæorum. Nam voce להבה *lehaba* non flammam ſolum ſed & Hebræi æſtum ſignificant. Sic Ioël. 1. 19: *flamma ſuccendit omnes arbores agri*; Flamma להבה *lehaba*, id eſt æſtus. Atque id ipſum eſt Arabibus להבאן *lahban.* Giggeius אללהבאן *æſtus*, אללהבאן מן אליום *dies æſtuans.*

Mela l. 1. c. 4. Plin. l. 5. c. 8. Ptol. l. 4. cap. 5.

A

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

Naphthuhæi נפתוחים

Naphthuæi vel Nephthuæi ſunt populi נפתוח *Nepthua*. Et *Nepthua* idem quod Νέφθυς,
quod Plutarchus exponit montium abrupta quæ mare attingunt. Tale *Ieſua Ieſus*, *Bli mua*
Βλέμυς. Vnde nata fabula Blemyes eſſe ſine capite. Naphthuæi Ionathani פנטסכנאי *Pentaſ-
choenitæ*. Vel Naphthuæi fuerunt in Ichthyophagis & Troglodytis ad mare Rubrum, vel in
Marmaricâ ad Mediterraneum. Sed Ichthyophagos & Troglodytas Scriptura aliter nominat,
nempe ציים & סכיים. Vide 2. Chron. 12. 3. vbi pro Hebr. סכיים *Succhæi* Gr. Τρωγοδύται &
Vulg. *Troglodytæ*. Rectè. Nam vt Troglodytæ dicuntur qui in cauernis viuunt, ita סכיים à סכה
ſucchâ, id eſt cauernâ Pſ. 10. 9. Iob. 38. 40. Succhæorum *Suchæ* vrbs hodie *Suachen*. In libris
B antiquis Τρωγοδύται non Τρωγλοδύται. Τρώγαι *foramina*. תוכיים 1. Reg. 10. 22. alij *pauos* red-
dunt, Ioſephus *Aethiopes*, quaſi ſit pro שוכיים. Fortè Meleagrides à patriâ ſic appellantur.
Inſula Troglodytica Meleagridum ferax. Meleagrides hodie *gallopaui*. ציים pro Ichthyo-
phagis Pſ. 74. 14. Leuiathan in cibum populo *Sijim*, id eſt Ichthyophagorum. Ichthyophagos
etiam ex carne Leuiathan, id eſt cetorum victitaſſe probatur ex Agatharchide, Diodoro &
Aben Ezra. Pſ. 72. 9. *coram eo ſe incuruabunt Sijim*, id eſt Ichthyophagi. Quomodo id verum
de Solomone; Quomodo de Chriſto. Ichthyophagi paſſim in extremis terrarum. Diodori lo-
cus inſignis de receſſu Rubri maris in Ichthyophagorum littore, ita vt fundum apparuerit.
Fundum illum virere propter algam. Diodorus, Artemidorus, Agatharchides de algæ copiâ
in mari Rubro. Vnde Hebr. ים סוף *mare algoſum*. Etiam ציים dici qui degunt in deſertis
& ſiticuloſis locis. Α'ύασις vnde dicantur. חוא proprie domus Arabum in orbem digeſtæ,
Vrbs & πόλις vnde. Africa pardali ſimilis. *Auaſes* quomodo definiat Strabo. *Oaſis*, *Oeaſitæ*. *Aua-
C ſitæ*. Ichthyophagi & Troglodytæ Arabes non Aegyptij. Erembi ab ערב *ereb*, id eſt Arabiâ. Na-
phtuhæi in Marmaricâ. Ibi *Adyrmachidæ* ab Aegyptiis ſolâ veſte diuerſi. *Addermuch* veſtis ge-
nus. Gigamæ. Aptuchi fanũ alludit ad נפתוחים. *Aptuchus* etiã *Autuchus*. Neptunus vnde dictus.

N*Aphthuhim*, vel vt Hieronymus *Nephthuim*, id eſt *Naphtuhæi*, vel
Nephthuæi, ſunt populi נפתוח *Nephthuah*. Porro quid Ægyptiis ſit
Nephthuah Plutarchus his verbis docet in tractatu de Iſide: Νέφθυν καλοῦσι Pag. 652
τῆς γῆς τὰ ἔσχατα καὶ παρόρεια, καὶ ψαύοντα τῆς θαλάσσης *Nephthyn vocant terræ extre-
ma, & montium abrupta quæ mare attingunt*. Νέφθυν *Nephthyn* eſt à recto
νέφθυς *Nephthys*, quomodo ſcribit idem Plutarchus non multo poſt. *Neph-
thys* eſt pro *Nephthuah*, quomodo Ι'ησοῦς *Jeſus* pro ישוע *Ieſua*, *Blemys* pro
בלי מוח *beli muah* ſine cerebro. Vnde nata eſt fabula *Blemyes*, vel Blemmyes lib. 5. cap. 8.
D eſſe ſine capite. Plinius: *Blemmyis traduntur capita abeſſe, ore & oculis pec-
tori affixis*. Ergo נפתוח *Nephthuah* idem quod Νέφθυς, ora nempe mariti-
ma montibus interciſa. Puto id reſpexiſſe Ionathanem qui נפתוחים reddidit
פנטסכנאי *Pentaſchœnitas*. Nam Πεντάσχοινος in Stephano, vel *Pentaſcinum* in
Antonio maritimus eſt locus inter Peluſium & Caſſium montem: Sed re-
centior, obſcurior & anguſtior quam vt hûc poſſit pertinere.

Ego duos omnino locos in Ægypti viciniâ puto Naphtuhæis poſſe aſſi-
gnari: Vnum in Ichthyophagis & Troglodytis ad mare Rubrum, alterum
in Marmaricâ verſus occaſum Ægyptij Δέλτα, in orâ maris Mediterranei.
Et in Ichthyophagis quidem à Ptolemæo deſcribuntur ὀρειναὶ ῥάχεις *montoſæ* Ptol. l. 4. c. 8.
E *crepidines*, & ab Agatharchide οἰκήσεις παρὰ τὰς ῥαχίας quas putauerit ali-
quis eſſe Plutarchi παρόρεια & Aegyptiorum Νέφθυας, vnde *Nephthuæi* di-
cti. Sed cauſas habeo, cur *Nephthuæis* malim aſſignare Marmaricæ quam
maris Rubri littora in Ichthyophagis & Troglodytis. Quarum prima hæc
eſto quod Ichthyophagos & Troglodytas Scriptura multo aliter appellat,
nempe ציים & סכיים.

A De his illuſtris eſt locus 2. Chron. 12. 3. vbi inter varios populos ex quibus Seſaci regis Ægypti exercitus conſtitit, nominantur סכיים *Succhæi*, id eſt Τρωγλοδύται *Troglodytæ* iuxta Græcos & vulgatum. Nempe vtriuſque nominis eadem eſt ratio. Troglodytas dici notum eſt, quia τρώγλας ſubeunt, id eſt terræ foramina & ſpecus. Plinius: *Troglodytæ ſpecus excauant.* Idem alibi: *Ariſtoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit:* Ariſtotelis verba ſunt quô locô agit de Pygmæis: Τρωγλοδύται δ' εἰσὶ τὸν βίον. Itaque iuxta Plinium & Τρωγλοδύται τὸν βίον ſunt *qui in cauernis viuunt.* Atque id ipſum ſunt Hebræis סכיים *Succhæi*, quia סכה *ſuccha* non ſolum eſt tabernaculum, ſed & ſpelunca. Hinc de leone dicitur Pſ. 10. 9. כאריה בסכה vbi Græci ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ; Et Vulg. *quaſi leo in ſpelunca ſua.* Et Iob 38. 40. de leonibus itidem ישבו בסכה *ſedent in ſucchâ*, Vulg. *in ſpecubus.* Ab his Succhæis nomen habet oppidum Troglodyticæ *Succha* in orâ Rubri maris de quô Plinius lib. 6. cap. 29. Hoc crediderim potius quam quod ex Strabone colligunt ideo Suchas dici quia Σοῦχε ἵδρυμα. Hodie *Suachen* vocant leui mutatione. Cæterum ne quis putet in Græcâ verſione mendosè ſcribi Τρωγοδύται pro Τρωγλοδύται, notanda ſunt hæc Turnebi Aduerſar. lib. 24. cap. 42. *Trogodytas autem perpetuo in libris antiquis reperias, cum Troglodytas ſemper edant: Et tamen cum vtrumque æque Græcum ſit, ac Trogodytas etiam agnoſcat Heſychius, qui* Τρώγας *foramina interpretatur: eô fretus defendam veteres membranas.*

lib. 5. cap. 8. lib. 7. cap. 2. Hiſt. anim. lib. 8. c. 12.

B

Dum in Troglodytis ſumus, quos Scriptura vocat שוכיים non poſſum non addere in his Ioſephi lib. 8. cap. 2. de claſſe Solomonis: ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐκομίζετο τῷ βασιλεῖ, καὶ πολὺς ἐλέφας, Αἰθίοπές τε καὶ πίθηκοι *argentum & aurum afferebatur regi, & multum ebur, Æthiopeſque & ſimiæ*, Æthiopum vocem reſpondere Hebrææ תוכיים quam alij *pauos* exponunt 1. Reg. 10. 22. & 2. Par. 9. 21. Ac ſi תוכיים iidem ſint qui שוכיים permutatis ש & ת, vt in בחן, & בות, & אחור. Quid ſi תוכיים à patriâ dicantur Meleagrides? Saltem in orâ Troglodyticæ inſulam deſcribunt veteres quæ his auibus plurimum ſcatet. Agatharchides cap. 42. vbi de Myoshormo Troglodytices portu celeberrimo: ἐν οἷς καὶ νῆσοι τρεῖς εἰσὶ παρακείμεναι, ὧν αἱ ἐλαίαις πεπυκνῶνται, μία δὲ ἧττον μὲν δασεῖα, τῶν δὲ καλουμένων μελεαγρίδων ἐκτρέφουσα πλῆθος *Quâ parte etiam tres inſulæ adiacent, quarum duæ oliuis ſcatent, vna autem minus quidem eſt ſyluoſa, ſed Meleagridum quas vocant copiam nutrit.* Neque aliter Diodorus de hâc eâdem inſulâ lib. 3. pag. 120. μία δὲ λειπομένη τῷ πλήθει τῶν προειρημένων δένδρων, πλῆθος δ' ἔχουσα τῶν ὀνομαζομένων Μελεαγρίδων. Et Artemidorus apud Strabonem lib. 16. pag. 769. μίαν δ' ἧττον κατάσκιον, μελεαγρίδων μεστήν. Meleagrides hodie *galiopauos* multi appellant, quia pauonum in morem caudam in orbem explicant. Videndum an id ipſum voluerint veteres, quibus תוכיים ſunt paui. Sed de his alibi pluribus.

C

D

Iam pro Ichthyophagis reperitur nomen ציים *Siim* Pſ. 74. 14. *Tu confregiſti capita Leuiathan, & dediſti in cibum* לעם לציים *populo Sijim* id eſt Ichthyophagorum: Nam agitur de Pharaone & Ægyptiis quos abſorpſit mare Rubrum prope littus Ichthyophagorum. Et his ipſis verbis alluditur ad victum apud illos vſitatum. Neque enim Ichthyophagi tantum viue- E

A bant ex minutis piſcibus, ſed & ex carne *Leuiathan*, id eſt cetorum, ſicubi ſe offerebat. Agatharchides cap. 20. ἐκ τῶν ἐκπιπτομένων εἰς τὴν χέρσον κητῶν ἀποζῶσι *è balænis in terram eiectis victum ſibi comparant*. Et de iiſdem Diodorus lib. 3. pag. 110. Διατρέφονται γὰρ ἀπὸ τῶν ἐκπιπτόντων εἰς τὴν χέρσον κητῶν, ποτὲ μὲν δαψιλείας τροφῆς ἔχοντες, διὰ τὰ μεγέθη τῶν εὑρισκομένων θηρίων &c. *Nutriuntur enim cetis in terram eiectis, quandoque cibos affatim habentes propter belluarum quas reperiunt magnitudinem.* Et rurſus pag. 117. *Mulieres cum pueris minores piſces & littori propiores captos in terram proiiciunt. At qui corporibus vigent, manus inferunt* τοῖς διὰ τὸ μέγεθος δυσκαταγωνίστοις
B *piſcibus qui propter magnitudinem difficulter expugnantur: A mari enim eiiciuntur non ſolùm* ὑπερμεγέθεις *immanes murænæ & ſcorpij, & canes, ſed & phocæ, & multa talia piſcium genera nomine & formâ ignota.* Aben-Ezra: *Dixit R. Moſes omnem piſcem vaſti corporis in mari natantem vocari Leuiathan* &c. *Et Deum ipſum dediſſe in cibum* לעם לציים *populo Siim, id eſt populo qui habitat* בציה כנגד הים *in ſolitudine ad littus maris, & nota eſſe loca in quibus eô veſcuntur ſtato tempore.* Nempe ὅταν ἐκ πελάγους ἡ πλήμμυρις ἐπὶ τὴν χέρσον φέρηται (ὃ ποιεῖ δὶς ἑκάστης ἡμέρας περὶ τὰς ὥρας ἐννάτην τε καὶ τρίτην) *cum ex mari æſtus terræ ſe infert (quod facit bis in die hora tertiâ &*
C *nonâ)* vt eſt in Agatharchide. De eôdem populo rurſus agitur Pſ. 72. 9. *Coram eo ſe incuruabunt* ציים *(Siim) Ichthyophagi.* Atque id optimè cohæret cum præcedente verſu: *dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad fines terræ.* Nam ſi de Solomone intelligas: *Is à mari dominatus eſt ad mare*, id eſt à mari mediterraneo vſque ad mare Rubrum, vbi ſtatim Ichthyophagi, *& à flumine vſque ad fines terræ Chanaan*, id eſt ab Euphrate vſque ad Ægyptum. Aut ſi de Chriſto, ſignificabuntur extrema terrarum & Oceani, vbi paſſim Ichthyophagos Geographi deſcribunt. Pauſanias in Atticis: Ἀνθρώπων δὲ τῶν παρὰ Συήνης ἐπὶ θάλασσαν ἔσχατοι τὴν Ἐρυθρὰν κατοικοῦσιν οἱ Ἰχθυοφάγοι.

D Obiter notâ inſignem locum de Ægyptiis Icthyophagis ad mare Rubrum ex Diodori lib. 3. pag. 122. Παρὰ δὲ τοῖς πλησίον κατοικοῦσιν Ἰχθυοφάγοις παραδέδοται λόγος, ἐκ προγόνων ἔχων φυλαττομένην τὴν φήμην, ὅτι μεγάλης τινὸς γενομένης ἀμπώτεως ἐγυμνώθη τοῦ κόλπου ξηρὸς πᾶς ὁ τόπος, ὁ τὸ χλωρὸν ἔχων τοῦ ὕδατος πρόσοψιν, μεταπεσούσης τῆς θαλάττης εἰς τἀναντία μέρη. Φανείσης δὲ τῆς ἐπὶ τῷ βυθῷ χέρσου, πάλιν ἐπαρθεῖσαν ἐξαίσιον πλήμμυραν ἀποκαταστῆσαι τὸν πόρον εἰς τὴν προϋπάρξασαν τάξιν. *Apud vicinos Ichthyophagos veteri famâ, quàm à maioribus acceptam tradunt, fertur magnô quôdam maris receſſu, omnibus locis eius ſinûs areſactis, & mari in oppoſitas partes relabente fundum coloris viridis apparuiſſe, & rurſus immenſo æſtu mare refluum in priorem locum eſſe reſtitutum.* Quibus verbis nemo non videt deſcribi miraculum ingens de quo
E Moſes Exod. 14. 21. cùm

Peruia diuiſi patuerunt cærula Ponti, Sedulius in Paſch.
In geminum reuoluta latus, nudataque tellus
Cognatis ſpoliatur aquis.

Et locorum accolæ vtut barbari, tamen rei tantæ memoriam perire non paſſi ſunt, ſed eam ad poſteros ſtudioſe propagauerunt.

Fundum maris virere dicunt propter algam adnatam. Idem Diodorus pag. A
121. de loco quodam Rubri maris: ἥτε θάλαττα τεναγώδης οὖσα, τὸ βάθος οὐδέποτε πλεῖον τριῶν ὀργυιῶν, καὶ τῇ χρόᾳ παντελῶς ὑπάρχει χλωρά. τοῦτο δ' αὐτῇ φασὶ συμβαίνειν, οὐ διὰ τὸ τὴν τῶν ὑγρῶν φύσιν εἶναι τοιαύτην, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ διαφαινομένου καθ' ὕδατος μνίου καὶ φύκους *mare autem ibi limoſum non eſt altius tribus vlnis, & colore prorſus viret: quod illi contingere aiunt, non quod talis ſit aquæ natura; ſed propter copiam muſci & algæ ſuper aquas extantis.* Sic Artemidorus apud Strabonem πράζειν dicit τὴν ἐπιφάνειαν διαφαινομένου τοῦ μνίου καὶ τοῦ φύκους, ὅπερ πλεονάζει κατὰ τὸν πόρον *herbaceam eſſe ſuperficiem, quia per aquas tranſlucent muſcus & alga quæ in illo freto abundat.* B
Quid quod in Ichthyophagis ſunt qui degunt ὑπὸ τῶν ἰχθύων πλευραῖς, φυκία ἐπιβάλλοντες αὐταῖς *ſub piſcium coſtis, quibus algæ inſternuntur.* Ita habet
lib.5.cap.17 Agatharchides: Nec deſunt qui antra ſibi excauant ſub algæ & muſci aceruis prope littora montium inſtar congeſtis, ab omni æuo & continuo Solis ardore conſtipatis. Diodorus vbi ſupra p. 109. Ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος σεσώρευται τοῦ μνίου φόρτος ἄπλετος, ὄρει παρεμφερής. οὗτος ὑπὸ τῆς συνεχοῦς τοῦ κύματος πληγῆς πεπιλημένος, τὴν φύσιν ἔχει στερέμνιον καὶ συμπεπιλημένην ἄμμῳ. ἐν τούτοις οὖν τοῖς ἀναστήμασιν ὑπονόμους ἀνδρομήκεις ὀρύττοντες, τὸ μὲν κατὰ κορυφὴν τόπον ἐῶσι στέγην· κάτωθεν δ' αὐλῶνας παραμήκεις καὶ πρὸς ἀλλήλους συντετρημένους κατασκευάζουσιν *Ab* C
omni æuo montis inſtar aggeſtus eſt algæ aceruus ingens, qui continuâ æſtus verberatione conſtipatus naturam habet ſolidam & cum arenâ coactam. In his igitur aceruis cuniculos ad hominis menſuram ſuffodientes partem quidem ſupremam in tegminis vſum relinquunt: At infra foſſas oblongas & inter ſe perforatas inſtruunt. Hinc obiter collige cur mare Rubrum ſeu ſinum Arabicum Hebræi ים סוף id eſt mare algoſum appellent: nempe ab algæ copiâ, cuius aggeres ad littora coaceruati præbent accolis ædium vſum. Græce πολυμνίαν dixeris. Heſychius: Πολυμνία, ἡ θάλασσα ἡ πολὺ φυκίον ἔχουσα. *Polymnia, mare quod multam algam habet.*

Hoc quoque hîc obſeruandum Hebræo nomine ציים, præter Ichthyophagos, etiam eos omnes ſignificari qui in locis deſertis & ſiticuloſis degunt, D
quia ציה eſt ſolitudo, γῆ ἄνυδρος, vt ſæpe reddunt LXX interpretes. Quô pertinet quod Ἀνάσεις Ægyptij vocant habitationes quæ ſunt in medio deſerto, voce compoſita ex צי *ſi*, & הוא *haua*. צי deſertum vt ציה, & חוה *havva* eſt *habitatio*, vnde plurale חוות Num. 32. 41. Arabicè חוי eſt *ambire* & חוא multæ domus Arabum tanquam in orbem digeſtæ, vt fit: Nam & vrbs eſt ab *orbe*, & πόλις ἀπὸ τοῦ πολεῖν. Ergo חואצי Αὔασις propriè eſt ambitus domorum, id eſt villa vel oppidum in loco ſiticuloſo, aut potius habitatio quam ambiunt loca ſiticuloſa. Quomodo Græci definiuerunt, quamuis vim vocis ignorarent. Strabo de Africâ lib. 2. ἔοικεν παρδαλῇ. κατάστικτος γάρ ἐστιν οἰκήσεσι περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ. καλοῦσι δὲ τὰς τοιαύτας οἰκήσεις Αὐάσεις οἱ Αἰ- E
γύπτιοι *Pardali eſt ſimilis: Interpuncta enim eſt habitationibus quæ circundantur terrâ deſertâ & ſiticuloſâ: Tales autem habitationes Ægyptij vocant Auaſes.* Et lib. 17. rurſus: Αὐάσεις δ' οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι τὰς οἰκουμένας χώρας περιεχομένας κύκλῳ, μεγάλαις ἐρημίαις, ὡς ἂν νήσους πελαγίας. In Strabone legunt Ἀνάσεις, ſed Αὐάσεις reſcribit Caſaubonus ex Stephano, in Αὔασις:

Quam

A Quam lectionem veram eſſe docet quod pro Auaſi *Oaſin* ſcribunt Herodotus, Ptolemæus & alij ad legem VII. D. de interdictis & relegatis §. 5. Incolas Plinius *Oeaſitas* appellat, Æthicus & Oroſius *Auaſitas*. Herod.l.3. Ptol.l.4.c.5 Plin.l.5.c.9 Aeth.in c. alia tot. deſer. Oroſius l.1.c.2.

Iam vt è diuerticulo redeamus in viam, Naphtuheos παραθαλασσίους populos circa Ægyptũ, ideo negauimus ad mare Rubrum pertinuiſſe, quia totũ illum tractum occupabant populi duo, Ichthyophagi & Troglodytæ, quos aliter Hebræi vocant, vt iam probatum. Huic rationi alteram maioris momenti ſubiungimus; nempe Ichthyophagos & Troglodytas gentes fuiſſe barbaras, & ab Aegyptiorum genio & cultu plane alienas. Itaque quamuis Aegypto fuerint propiores, tamen Arabiæ illos attribuunt veteres omnes.
B Homerus etiam cui Ἐρεμβοὶ ſunt Troglodytæ, non ἀπὸ τοῦ εἰς ἔραν βαίνειν, vt volunt filij Grammaticorum, ſed ab Hebræo ערב *Ereb*, quod idem eſt quod ערב *Arab*, nempe *Arabia*. Proinde vt ab *Arab* Arabes, ita ab *Ereb* Erembi dicti Rubri maris accolæ verſus Aegyptum: Strabo lib. 1. Ἐρεμβοὺς οὓς εἰκὸς λέγειν τοὺς Τρωγλοδύτας Ἄραβας.

Supereſt vt Naphtuhæis aſſignentur littora Mediterranei maris prope Aegyptum in Marmaricâ, vbi Herodotus poſuit Adyrmachidas populos, quos Aegyptiis ait moribus fuiſſe ſimiles, & ſola veſte diuerſos: πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοίκηνται, οἳ νόμοισι μὲν τὰ πλέω Αἰγυπτίοις χρεῶνται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἵην καὶ ἄλλοι Λίβυες lib.4.c.168.
C *Colunt* Aegyptum verſus *Libyum primi Adyrmachidæ, qui iiſdem fere quibus Ægyptij legibus vtuntur; Sed veſtem geſtant qualem & alij Libyes.* Quæ potuit eſſe ratio nominis Adyrmachidarum; Nam Arabicè אלדרמוך *addermuch* eſt veſtis genus. Addit iiſdem vti legibus νόμοισι παραπλησίοισι Gigamas his contiguos, circa Aphrodiſiadem, id eſt Veneris inſulam; A quâ non procul Ἀπτούχου ἱερὸν *Aptuchi fanum* in Ptolemæo ſeruat adhuc veſtigia nominis נפתוחים *Naphthuchæorum. Aptuchus*, aliis *Aphtuchus* & *Autuchus*, in fabulis legitur eſſe Cyrenes filius & Ariſtæi frater. Apollonij Scholiaſtes de Ariſtæo: υἱὸς Κυρήνης τῆς Ὑψέως καὶ Ἀπόλλωνος, ἀδελφὸς δὲ Αὐτούχου· ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Λιβύῃ, Ἀρισταῖος δὲ ἐν τῇ Κέῳ. Ibid.c.169.

D Suſpicor & Neptuni nomen ab eadem eſſe origine. Certè non parum accedit ad Aegyptium Nephthyn, quo Plutarchus nos docuit ſignificari littora maris. Et ex Herodoto Neptunum ſcimus Libycum fuiſſe Deum, cuius nomen ἀπ' ἀρχῆς *ab initio* nulli vſurpauerunt niſi Libyes. Herod.l.2. cap.50.

E

CAPVT TRIGESIMVM.

Anamæi ענמין

ענם Anam, fortè ouis olim Aegyptiis, vt Arab. ענם iiſdem literis. Hinc Anamæi à paſtu ouium, & victu, & veſte &c. Locus vbi templum Ammonis, patuit arietis indicio. Ammon κριοπρόσωπος. Cur Anamæi dicti Ammonij. Ammonios eſſe Aegyptiæ originis; Naſamones vnde dicantur, & Amantes, & Hammanientes, quorum domus ex ſale, & Garamantes, & Achæmenes. Libyum Aegyptij mores vſque ad Tritonidem paludem.

ענם *Anam* priſcis Ægyptiis ouem vel pecudem fuiſſe puto; vt Arabibus ענם *ganam*, iiſdem literis, niſi quod *Ajin* litera propter punctum appoſitum ferè ſonat vt noſtrum G, quomodo in Hebræis vocibus עזה *Gaza* & עמרה *Gomorrha*. Atque hinc ענמים *Anamij* dicti videntur ii Nomades qui fuerunt circa Ammonem & in Naſamonitide. Cauſæ nominis plures; Prima, paſtus ouium, Herod. lib.4. cap. 186. Secunda, ex iiſdem victus, cum ab eſu vaccarum & ſuum abſtinerent, Herodotus ibidem. Tertia, veſtes ex pelle ouium: Mela lib. 1. cap. 8. *Primores ſagis velantur, vulgus beſtiarum pecudumque pellibus.* Diodorus: δορὰς αἰγῶν σκεπάζουσι τὰ σώματα, *caprarum pellibus corpora tegunt.* Quarta, quod locus in quô erat templum Ammonis creditur arietis indicio patuiſſe primis incolis. Ita ex Hermippo Hyginus, & Germanicus in Aratum, & Athenagoras in quinto Amorum. Quinta denique, Dei Ammonis ibi cultum idolum κριοπρόσωπον. Vnde factum putauerim vt pro Anamiis facili lapſu dicerentur Amonii vel Ammonii. Vtvt ſit cum Ammonios deduco ex Aegyptiis, hiſtoriam ſequor ducem. Eos enim Herodotus diſerte ſcribit Aegyptiorum & Aethiopum fuiſſe colonos, & ſermonem vſurpaſſe partim ex Aegyptio, partim ex Aehiopico conflatum. Herodoti verba ſic habent: Ἀμμώνιοι ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιόπων ἄποικοι, καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες.

lib.3.p.128.

Eiuſdem eſſe originis crediderim vicinos *Naſamones*, quaſi dicas נשי אמון *Naſe-Amon* homines Amon, id eſt Ammonios, Solini item *Amantes*, & Plinij *Hammanientes*, populos vltra Syrtim maiorem, qui ex ſale domos extruunt; Et *Amantibus* proximos *Garamantes* ad fontes Cinyphi fluminis, quaſi *Amantum* habitationem dixeris. Nam גר *gar* Hebræis &c. eſt habitare; Aut aduenas ſeu colonos ex Amoniis vel Amantibus; nam גר *ger* aduenam ſonat. Et prope Tritonidem fluuium *Achæmenes* in Ptolemæo, quaſi dixeris אחו-אמון *Achu-Amon* paſcuum Amon vel Ammoniorum. Saltem ex Herodoto conſtat pleroſque Libyæ incolas ad Tritonidem vſque amnem Aegyptiis vſos moribus, cum multo aliter viuerent qui trans Tritonidem degebant.

Herod.l.4.

B C D E

A

CAPVT TRIGESIMVM-PRIMVM.

Caſluchi כסלוחים

Caſluchi id eſt Colchi. Probatur ex Poetis Colchos eſſe Aegyptiæ originis. Idem tradere hiſtoricos. Sed falſum eſt Aegyptios in Colchidem Seſoſtrim deduxiſſe. Colchi diu ante Seſoſtrim. Seſoſtris â Colchis victus. Colchi atri coloris & criſpi capilli: Κελαινωπεῖς & Aethiopes dicti, & Colchis Aethiopia. Sebaſtopoli vrbe Colchicâ ccc nationes. Mauri populi Colchidis. Colchi circumciſi iam olim, non tamen ſtatim à primâ migratione. Linum eodem modo elaborant quô Aegyptij. Vita omnis & lingua ſimilis. Dij Colchorum Sol & Diana & Phaſiana Dea quâ figurâ pingebatur mater Iſidis. Iſis fluuius infra Phaſim. In Leucotheæ fano non immolatur aries. Colchorum reges vt Aegyptij & Aethiopes filij Solis. Vetus inſcriptio de Rameſte in Ammiano. Magia vtrobique; Circe & Medea Colchæ, vt Aegyptij Ianes & Iambres, de quibus ex Talmude quædam. Philoſophia vt in Aegypto ita in Colchide floruit. Inde Marſyas Philoſophus heroico æuo. Colchi Geographiæ ſtudioſi. Colchos quidem Poetæ ſed & Aegyptios deſcribunt immaniſſimos; vtrumque falſo. Vt Buſiridem abſoluit Iſocrates, ita Medeam Aelianus. Phaſiani maximè hoſpitales. Extra Romanorum ditionem nulla gens cultior Colchis. Vt Aegyptia lingua, ſic & Colchica quædam habuit communia cum Hebræâ. Colchi ex Caſluchis. *Phaſidis* nomen Syrum. *Phaſid* riuus. Regia Colchorum *Sybaris* vnde dicta. *Polæ* Colchorum coloniæ ab exilio nomen; id ab Hebr. פלה *pala* deduci. Lacus à Colchis dici maria. גזא Syris gazam & vellus ſignificat, שור murum & taurum, נחש æs & draconem. Ex his æquiuocationibus natam eſſe fabulam de aureo vellere. Aurum abſolutiſſimum Colchis ex ramentis fluminum. Salaucis & Eſubopis regum Colchidis opes immenſæ.

C

CAſluchos hîc dicit Moſes Ægyptiorum eſſe ἀπογόνους, & Philiſtæorum προγόνους. Hos ſi *Colchos* eſſe dixero, qui ab Ægyptô & Palæſtinâ tantâ terrarum ſunt intercapedine diſſiti, vix impetrabo fidem. Tamen habeo rationes quæ me non impellunt modò, ſed & pæne inuitum trahunt in hanc ſententiam.

Primò Colchos eſſe Ægyptiæ originis conſtans fama eſt inter veteres, atque eô deductos ſcilicet à Seſoſtri rege Ægyptio. Apollonius Argonaut. lib. 4. verſ. 277.

> Αἶαγε μὴν ἔτι νῦν μένει ἔμπεδον, υἱωνοί τε
> Τῶνδ᾽ ἀνδρῶν οὓς ὅγε καθίσατο ναίεμεν Αἶαν
> *Æa tamen ſtat adhuc immobilis, atque nepotes*
> *Horum quos Pharius rex degere iuſſerat Ææ.*

D

Æa Colchidis eſt vrbs vetuſtiſſima, in quam Aegyptios à rege Seſonchoſide, qui aliis eſt Seſoſtris & Seſooſis, tranſlatos fuiſſe narrat in eum locum Scholiaſtes: τὴν Αἶαν φησὶν ἀπὸ τῶν Σεσογχώσιδος χρόνων μέχρις αὐτοῦ μένειν ἄθραυστον, καὶ τοὺς ἐκείνων ἀπογόνους τοὺς ἀπὸ Σεσογχώσιδος κατοικισθέντας. Dionyſius Periegetes verſu 689.

> Πάρ δὲ μυχὸν Πόντοιο μετὰ χθόνα Τυνδαριδάων
> Κόλχοι ναιετάουσι, μετήλυδες Αἰγύπτοιο.

E

Priſcianus:

> *Intima ſed Ponti, poſt fines Tyndaridarum,*
> *Ægypto miſſi Colchi tenuere coloni.*

Feſtus Auienus:

> *Impiger hos propter Colchus colit. Iſte feraci*
> *Exul ab Ægypto celſæ ferit aſpera rupis.*

Valerius Flaccus Argonauticon lib. 5. verſ. 421. de Seſoſtri: A

----- vt clade ſuorum
Territus, hos Thebas patriumque reducat ad amnem,
Phaſidis hos imponat agris, Colchoſque vocari
Imperet.

lib. 2. c. 104. Neque id Poëtæ ſolùm ſed & hiſtorici tradunt. Herodotus: Φαίνονται μὲν γὰρ ἐόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι *Nam id quidem apparet, Colchos eſſe Ægyptios.* lib. 1. p. 35. Diodorus: φασὶ τῶν Αἰγυπτίων τινὰς καταλειφθέντας περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην συστήσασθαι τὸ τῶν Κόλχων ἔθνος *Aiunt quoſdam Ægyptiorum circa Mæotidem paludem derelictos conſtituiſſe Colchorum gentem.* Strabo etiam libro primo meminit Aegyptiorum in Colchos μεταστάσεως; Et Ammianus lib. 22. Colchos B appellat *Ægyptiorum antiquam ſobolem.* Et Agathias lib. 2. λέγεται δὲ τοὺς Κόλχους Αἰγυπτίων εἶναι ἀποίκους *dicuntur autem Colchi Ægyptiorum eſſe coloni.* Idem legere eſt in Euſtathio ad Dionyſium Periegetem: Et in Iſacio ad Lycophronem: Et in Apollonij Scholiaſte, qui teſtem citat Scymnum Chium, vetuſtum Geographum in Aſiæ deſcriptione: ὅτι δὲ Κόλχοι Αἰγυπτίων ἄποικοι, ὡς φησιν Ἀπολλώνιος, καὶ Σκύμνος ἐν τοῖς περὶ Ἀσίας λέγει.

Ioſeph. Antiq. l. 8. c. 4. Atque in illâ ſententiâ palam falſum eſt Colchos iis debere originem qui à Seſoſtri in Colchidem ducti ſunt. Nam ſi Ioſepho credimus, Seſoſtris C eſt Seſac Roboami regis Iuda æqualis, cuius res geſtæ narrantur 1. Reg. 14. 25. & 2. Chron. 12. 2. Multis porro ſæculis præceſſerat Argonautarum expeditio in Colchos. Quid quod Seſoſtris non vicit Colchos, ſed ab iis victus eſt. Plinius lib. 33. cap. 3. *Iam regnauerat in Colchis Salauces & Eſubopes* &c. *illius aureæ cameræ & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque paraſtatæ, victo Seſoſtre Ægypti rege tam ſuperbo, vt prodatur annis quibuſque ſorte reges ſingulos è ſubiectis iungere ad currum ſolitus, ſicque triumphare.* Hinc ſupra Valerius Flaccus: *vt clade ſuorum Territus* &c. Victoris autem eſt non victi colonias in hoſticum deducere.

Interim id manet Colchos eſſe ſobolem Aegyptiorum; neque enim id Herodoto compertum fuit ex ſolâ famâ, quæ D

Tam ficti prauique tenax, quam conſcia veri eſt.

Sed & ex iis indiciis, quæ nemo prudens reiecerit. Primò enim Colchos obſeruat perinde atque Aegyptios fuiſſe μελάγχροας *atri coloris*, & οὐλότριχας *criſpi capillitij.* Et iam ante Herodotum Pindarus appellauerat κελαινώπιδας nigros aſpectu, id eſt facie. Verba ſunt Pythiâ 4. verſ. 376. ἔνθα κελαινώπεσσι Κόλχοισιν βίαν μῖξαν *vbi nigris aſpectu Colchis robur* ſuum *miſcuerunt*: In quæ Scholiaſtes: ὅτι Αἰγυπτίων ἄποικοί εἰσιν οἱ Σκύθαι, διὰ τοῦτο καὶ μελανόχροας αὐτοὺς εἶναι λέγουσιν *quia Ægyptiorum coloni ſunt Scythæ* (id eſt Colchi) *proinde etiam illos aiunt eſſe atri coloris.* Atque inde videtur id eſſe quod Eccleſiaſtici ſcriptores Colchos Aethiopes appellant, & Colchidem Aethiopiam. Hieronymus in Catalogo de Apoſtolo Matthiâ: *In alterâ Æthiopiâ, vbi eſt irruptio Apſari & Hyſſi portus prædicauit Euangelium.* In alterâ Aethiopiâ, vel vt Sophronius habet ἐν τῇ δευτέρᾳ Αἰθιοπίᾳ, id eſt in E Colchide. Ibi enim Apſarus amnis; Et Hyſſi portus eſt in ipſo terræ flexu ad Aquilonem paulo ſupra Trapezuntem; Vide Ptolemæum & Arrianum

A in Periplo. Sic de Andreâ Sophronius: ἐν Σεβαστοπόλει ἐκήρυξε τῇ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶν ἡ παρεμβολὴ Α'ψάρου, καὶ Φᾶσις ὁ ποταμός. Ἔνθα οἰκοῦσιν Αἰθίοπες ⓐ ἐσώτεροι *magnæ Sebaſtopoli prædicauit vbi Apſari eſt irruptio & Phaſis fluuius. Illic incolunt Æthiopes interiores*. Mallem ⓐ ἕτεροι *alteri*, vt in Hieronymo. Ptolemæo Sebaſtopolis eadem quæ Dioſcurias; Colchidis emporium olim adeo clarum, vt trecentæ in illud nationes quæ diſſimilibus linguis vterentur, mercaturæ gratiâ confluxerint. Ita ex Timoſthene Plinius, qui addit à Romanis cxxx interpretibus negotia ibi geſta. Itaque hoc manet Colchis Aethiopum nomen inditum ab Hieronymo, & Sophronio. Tale eſt quod ab Orpheo, vel Onomacrito verius, Mauri vocantur populi in in-
B greſſu Colchidis, qui poſt emenſos Chalybes, & Tibarenos, & Moſynes ſeu Moſynœcos primi occurrunt in ſiniſtram flexâ nauigatione, id eſt Aquilonem verſus. Orphei verſus ſic habent: Plin.l.6.c.5 Argon. vet. 741.

Λαιᾷ δ' ἐπιπλώοντες ἐκέλσαμεν αἰγιαλοῖσι,
Ἀγχί τε Μαύροισι καὶ Μαριανδυνοῖσιν ὁμούροις
Læuæ vbi reflexo curſu ratis appulit oræ,
Gens Mariandurìs ſucceſſit proxima Mauri.

Addit Herodotus circumciſionem tam fuiſſe in vſu apud Colchos quam
C apud Aegyptios & Aethiopes, neque id ex recenti inſtituto, ſed ἀπ' ἀρχῆς ab initio. Cuius locutionis vis vel ex Scripturâ nota, quæ dicit Satanam mendacem fuiſſe ἀπ' ἀρχῆς, id eſt מקדם ab ipſo mundi primordio. Abſit tamen vt Aegyptios credamus iam cœpiſſe circumcidi, tum cum ex Aegypto in Colchidem Caſluchi migrauerunt. Nam ex Abrahamo ad Arabes, & ex Arabibus ad Aegyptios manauit circumciſionis ritus. At Caſluchos & Caphthoræos ex Aegypto migraſſe certum eſt ante Abrahami tempora, quia ex his orti Philiſtæi iam tum pulſis Avvæis Palæſtinâ potiebantur, & reges ſuos habebant, cum quibus fœdus contraxerunt Abraham & Iſaac Gen. 20. & 26. Et hoc ipſum quod Philiſtæi non circumcidebantur, docet circumcidendi ritum nondum fuiſſe in vſu inter Caſluchæos & Caphthoræos, quô
D tempore ex iis exceſſerunt Philiſtæi. Sed credibile eſt Colchos qui Aegyptij generis ſeſe eſſe non ignorabant, vt expreſsè habet Herodotus, aliquot poſt migrationem ſæculis recepiſſe hunc ritum Aegyptiorum æmulatione, vt hâc in parte patriſſarent. Pæne omiſeram Diodori de eâ re locum inſignem: ὅτι τοῦτο τὸ γένος Αἰγυπτιακόν ἐστι, σημεῖον εἶναι τὸ περιτέμνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους παραπλησίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον, διαμένοντος τοῦ νομίμου παρὰ τοῖς ἀποίκοις, καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις *Ægyptium eſſe hoc genus argumento eſſe* (dicunt) *quod Ægyptiorum ritu incolæ circumciduntur, priſco illo more apud colonos manente, quomodo etiam apud Iudæos.*

Præter illa quæ iam diximus aliud obſeruat Herodotus, quod nimirum
F ſoli Colchi & Aegyptij *linum* ἐργάζονται κατὰ ταὐτά *eôdem modô elaborãt*. Pindari Scholiaſtes Pythiâ quartâ: Ἔχουσι καὶ λινουργοῦσι τὴν καλάμην ὥσπερ Αἰγύπτιοι. Καλλίμαχος; Κολχίδος ἐκ καλάμης *Habent arundinem ex quâ linum conficiunt vt Ægyptij. Callimachus, Colchidis ex calamo.* Strabo etiam eos dicit qui volunt συγγένειάν τινα τοῖς Κόλχοις πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐμφανίζειν *Colchorum cum Ægyptiis cognationem aliquam demonſtrare*, hoc argumento perſuaderi. l. 11. p. 498.

Et Euſtathius in Dionyſium Colchos æque ac Aegyptios aſſerit λινᾶς ἐσθῆτας ἀμπέχεσθαι *lineis veſtibus indui.* Vnde eſt quod Valerius Flaccus Tagi Colcho tribuit

Argon. l. 6. verſ. 225.

--- *candentis carbaſa lini.*

Sed nihil magis vrget quàm quod ab Herodoto additur pro mantiſſâ: καὶ ἡ ζόη πᾶσα, καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι ἀλλήλοισι *Vita etiam omnis & lingua eſt apud vtroſque ſimilis.* quod vel Herodoto tacente res ipſa docet. Nam Aegyptiorum Dij Sol & Diana etiam à Colchis maximè culti. Et Phaſim intrantibus in ipſo oſtio ad ſiniſtram apparebat Phaſianæ Deæ ſtatua, habens in manu cymbalum & leones ſub throno, quâ figurâ pingebatur mater Iſidis Rhea, vt Arrianus in Periplo obſeruat. Sed & ab Iſidis nomine Iſis fluuius ab eôdem Arriano deſcribitur infra Phaſim ſtadiis CLXXX. Et Leucotheæ templum prope Phaſim fuit in Moſchicâ, ὅπου κριὸς οὐ θύεται *vbi aries non immolatur*, inquit Strabo lib. 11. Quomodo idem lib. 17. ouem in Aegypto negat alibi immolari, quam in Nitriote Nomo. Verba ſunt: παρὰ μόνοις τούτοις θύεται ἐν Αἰγύπτῳ πρόβατον.

Etiam Aegyptium id fuit quod Colchorum rex vetuſtiſſimus Aeætes dicebatur eſſe Solis filius. Ita enim de Rameſte Aegypti rege inſcriptio vetus, quam ex Aegyptio ſermone in Græcum interpretatus eſt Hermapion:

Ammian. l. 17.

Βασιλεὺς Ραμέστης, Ἡλίου παῖς αἰωνόβιος *Rex Rameſtes, filius Solis in æternum victurus.* Sed & Aethiopiæ regibus, qui Aegyptij generis erant, idem perſuaſum. Vnde eſt quod regina Aethiopum ita loquitur lib. 4. Heliodori: ἐπικεκλήσθω μάρτυς ὁ γενάρχης ἡμῶν Ἥλιος *teſtis inuocetur Sol noſtri generis author.* Et rurſus lib. 10. Ἥλιε γενάρχα προγόνων ἡμῶν *Sol author generis maiorum meorum.*

Præterea magicæ artes vtrobique in multo vſu. Colchiæ erant Circe & Medea, & Aegyptij Ianes & Iambres (aliis Mambres) qui Moſi obſtiterunt, de quibus Talmudici: אמרי׳ ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכנים לעפרים *Moſi dixerunt Iohane & Mamre: Stramen tu importas in Aphraim,* locum in quo multum fuit ſtraminis. Ac ſi quis Latinè dicat, *in ſyluam ligna ferre*, aut Græce γλαῦκας εἰς Ἀθήνας. Ita ſignificabant Moſem operam ludere, cum in Aegypto ſigna ederet quæ tota ſcatebat præſtigiis. Sed clauum clauo trudit Moſes, & huic adagio alterū opponit למתא דירקא ירקא שקיל *in vrbem olerum olus importa.* Hæc in Tanchuma legere eſt ſumpta ex Talmud. Babyl. tractatu *Menachoth* cap. 9. quæ ideo libentius attuli, quia aliquo modo illuſtrant Pauli locum 2. Tim. 3. 8.

vid. Buxtorph. Lex. Talmud. in קרן

Ex Aegypto veniſſe notum eſt Philoſophos vetuſtiſſimos, & eô ſe contuliſſe Pythagoram, Thaletem, Solonem, & Græcorum alios, vt Philoſophiæ præceptis imbuerentur. Ita heroico æuo è Colchide veniſſe fertur Marſyas Philoſophus. Euſebius Græci Chron. lib. 1. pag. 32. Κατὰ τούτους δὲ χρόνους καὶ Μαρσύαν φιλόσοφον λέγουσι γενέσθαι. Et paulo poſt: ἀπὸ Κολχίδος δὲ οὗτος ὡρμῆτο *circa illa tempora fuiſſe aiunt Marſyam Philoſophum, is autem è Colchide venerat.*

Item in Aegypto notum eſt floruiſſe imprimis Geographiæ ſtudium, & ἱερογραμματεῖς, ſeu *ſacros ſcribas*, quos vocabant περί τε τῆς κοσμογραφίας καὶ

A γωγραφίας &c. Χωρογραφίας τε τ̃ Αἰγύπτου κ̀ τ̃ τοῦ Νείλου διαγραφῆς accuratè fuiſſe edoctos, vt teſtatur Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum. Atque id ipſum de Colchis in Apollonio legere eſt.

Οἳ δή τοι γραπτῦς πατέρων ἕθεν εἰρύονται
Κύρβιας, οἷς ἔνι πᾶσαι ὁδοὶ κ̀ πείρατ' ἔασιν
Ὑγρῆς τε τραφερῆς τε πέριξ ἐπινισσομένοισιν.
Deſcriptas ſeruant tabulas, quas ordine longo
Tranſmiſere patres: His index certa viarum,
Æquoris & terræ totius habetur imago.

B Vtrumque ad Seſoſtrim refert Euſtathius his verbis in epiſtola Dionyſiô præfixâ. Καὶ Σέσωστρις δὲ, φασὶν, ὁ Αἰγύπτιος πολλὴν περιεληλυθὼς γῆν πίναξί τε δέδωκε τὴν περίοδον, κ̀ τ̃ τῶν πινάκων ἀναγραφῆς οὐκ Αἰγυπτίοις μόνον, ἀλλὰ κ̀ Σκύθαις εἰς θαῦμα μεταδοῦναι ἠξίωσεν *Seſoſtris autem Ægyptius, vt aiunt, cum multum terrarum peragraſſet, tabulis deſcriptionem edidit mirabili arte quam non ſolum Ægyptiis ſed & * Scythis impertiri dignatus eſt.* *id eſt Colchis

Poëtæ quidem multa narrant de Colchorum immanitate quæ ab Ægyptiorum moribus videntur per quam aliena. Sed & iidem in Ægyptios, quoties efferbuit bilis, non minus acerbè inuehuntur:

---- *Quis aut Euriſthea durum* Virg. lib. 3. Georg.
C *Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?*

Et vt ſcias quanta ſit illis mentiendi licentia, vt à ξενοκτονίας Buſiridem Iſocrates, ita Medeam à crimine τεκνοκτονίας abſoluit Ælianus, & fabulam ab Euripide confictam eſſe agnoſcit in Corinthiorum gratiam, qui ipſi cædis erant authores, κ̀ ἐπικρατῆσαι τοῦ ἀληθοῦς τὸ ψεῦδος διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ ἀρετὴν *& veritati mendacium præualuiſſe propter Poëtæ præſtantiam.* Et Heraclides de politiis, cui potior habenda fides quam Poëtis omnibus, Phaſianos commendat vt quam maximè hoſpitales: φιλόξενοι δ' εἰσὶν, inquit, ὥστε τοὺς ναυαγοὺς ἐφοδιάζειν, κ̀ τρεῖς μνᾶς διδόντας ἀποπλεῖν (malim διδόναι ἀποπλεῦσι) *Hoſpitum ita ſunt amantes vt naufragium paſſis viaticum præbeant, & abnauigantibus tres minas largiantur.* Et de iiſdem ſic Agathias Var. lib. 5. cap. 21.
D lib. 3. ἐν γὰρ τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὅσα ὑφ' ἑτέραν βασιλείαν τετάχαται, οὐκ οἶδα ἔγωγε ἄλλο οὕτω κλεινὸν τῷ φύλῳ κ̀ εὐδαίμονα, πλούτου περιβολῇ κ̀ πλήθει κατηκόων, τοῦ πλοῦτε εὐκαιρίᾳ κ̀ ἀφθονίᾳ τῶν ἐπιτηδείων, κ̀ τῇ τῶν ἠθῶν εὐκοσμίᾳ τε κ̀ δεξιότητι *Inter nationes quæ ſub alieno imperio conſtitutæ ſunt* (id eſt extra Romanorum ditionem) *nullam equidem aliam vidi ita celebrem atque fœlicem tam opum excellentiâ quam multitudine ſubditorum, locorum etiam opportunitate abundantiaque rerum neceſſariarũ, ac morũ elegantiâ & dexteritate.*

Vnum in Herodoto ſupereſt, Colchicam linguam Ægyptiæ fuiſſe ſimilem, quod penitius ſcrutari noſtrum non eſt, cum hodie neutra extet. Tantum, vt Ægyptiam paſſim obſeruamus communia quædam habuiſſe
E cum Syrâ & Hebræâ, ita de Colchicâ non deſpero id ipſum poſſe probari. Primo ipſum Colchorum nomen factum videtur ex Hebræo & Ægyptio כסלוחים *Caſluchim*, ablatâ literâ S, quæ ante L difficilius ſonat. Et Phaſidis vocabulum pro riuo vel flumine merè Syrum eſt. Sic Pſalmo Syro 42. 2. על פצידא דמויא (*al phaſide demajo*) ad riuos aquarum. Et veteris Colcho-

rum regiæ Σύβαρις *Sybaris* nomen videtur compoſitum ex ignoto Συ & βάρις. Ita Græci efferunt Hebræum בירה *bira*, quod pro regiâ occurrit aliquoties in libris Eſdræ, Danielis & Eſtheræ. Sic Dan. 8.2. ἐν Σούσοις τῇ Βάρει vbi Hebræa בשושן הבירה. De regiâ Colchorum Sybari en tibi locum inſignem ex Diodori lib. 4. pag. 174. τὴν δὲ Μήδειαν ἱστοροῦσι καθηγήσασθαι τοῖς Ἀργοναύταις πρὸς τὸ τοῦ Ἄρεος τέμενος, ἀπέχον ἑβδομήκοντα σταδίους ἀπὸ τῆς πόλεως: ἣν καλεῖσθαι μὲν Σύβαριν, ἔχειν δὲ τὰ βασίλεια τῶν Κόλχων *Medeam aiunt Argonautas ad templum Martis deduxiſſe ſtadiis ſeptuaginta procul ab vrbe Sybari Colchorum regiâ.* Fuit & in Iſtriæ & Italiæ confiniis *Pola* vrbs à Colchis exulibus condita, quod ipſum Polæ nomen ſignificaſſe teſtantur hæc Callimachi apud Strabonem lib. 1. & 5.

Ἄστυρον ἐκτίσαντο τὸ μὲν Φυγάδων τις ἐνίσποι
  Γραικὸς, ἀτὰρ κείνων γλῶσσ' ὀνόμηνε Πόλας.
Vrbem extruxerunt, cui lamentabile fecit
  Nomen ab exilio Colchica ligua Polas.

Nempe פלה *pala* in *Piel* Hebræis & Syris eſt ſeparare, auferre, amouere. Vnde in Chaldæo Paraphraſte paſſim פלי מן ארעא *amouit à terrâ*, id eſt in exilium egit. Sic 1. Sam. 28. 9. *Saul* פלי *remouit pythones & ariolos ex terrâ:* 1. Reg. 15. 12. ופלי *Et remouit ſcorta ex terrâ:* Et 22. 47. פלי *Remouit illos ex terrâ.* Inde *Pola* Colchis exulem vel exilium ſonabat. Rurſus vt lacus ab Hebræis & Syris maria appellantur; Hinc mare Galilææ, mare Salis, mare Genezareth &c. Ita etiam apud Colchos. Ariſtoteles Meteor. lib. 1. cap. 13. ἥ γε ὑπὸ τὸν Καύκασον λίμνη, ἣν καλοῦσιν οἱ ἐκεῖ θάλατταν *lacus ſub Caucaſo, quem incolæ vocant mare.* Apparet ex ſequentibus lacum illum fuiſſe circa Coraxos, quos inter Colchidis populos recenſent Mela, Plinius, Stephanus &c. Fuit & alius in Colchide lacus circa Phaſidis oſtia quod paruum mare dicebatur. Agathias lib. 3. τῆς γὰρ λίμνης, ἣν δὴ σμικρὰν θάλατταν ὀνομάζουσι, τὴν ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον ἐκροὴν φερομένην. Quin & tota de aureo vellere fabula videtur ſumpſiſſe originem ex homonymiâ vocis Syræ גזא quæ & *gazam* & *vellus* ſignificat. Proinde vellus illud aureum nil quicquam fuit quam gaza ſeu theſaurus regius quem Argonautæ expilarunt. Tale eſt quod שור murum & taurum ſignificat, נחש æs & draconem. Quâ homonymiâ abuſi, vt innuerent ærarium in arce ſeruari muro duplici cinctâ, & aheneis portis obſeratâ, duos tauros finxerunt, & draconem velleris aurei cuſtodem eſſe.

Colchorum porro regibus aurum fuit affatim ex fluminum ramentis, maxime apud Soanes de quibus Strabo lib. 11. παρὰ τούτοις δὲ λέγεται καὶ χρυσὸν καταφέρειν τοὺς χειμάρρους *apud illos autem aiunt aurum etiam deferre torrentes.* Et Appianus in libro Mithridatico: χρυσοφοροῦσι δὲ ἐκ τοῦ Καυκάσου πολλαὶ πηγαὶ ψῆγμα ἀφανὲς *multi fontes è Caucaſo fluentes auri ramenta deferunt.* Et Euſtathius in Dionyſium: χρυσὸν παρ' αὐτοῖς οἱ χείμαρροι καταφέρουσιν *aurum apud illos torrentes deferunt.* quo auro tradit Plinius nullum eſſe

lib. 33. c. 4. abſolutius, quia curſu ipſo trituque perpolitur. quinetiam iiſdem è locis

lib. 33. c. 3. auri fodinæ erutæ, ſiquidem his Plinij fides: *Iam regnauerat in Colchis Salauces & Eſubopes qui terram virginem nactus, plurimum argenti aurique eruiſſe*

A *eruiſſe dicitur in Sannorum gente* (legi malim Soanorum vel Soanum, quomodo idem alibi Soanes vocat) *& alioquin velleribus aureis inclito regno. Sed & illius aureæ cameræ & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque paraſtatæ.* Hæc de Colchis ſiue Caſluchis, quæ multo erunt firmiora, cum explicauero qui ſint כפתרים Caphthoræi.

CAPVT TRIGESIMVM-SECVNDVM.

Caphthorim כפתרים

B Caphthoræi vicini Caſluchis. Philiſtæi ab vtriſque orti. Caphthor omnes veteres ſtatuunt eſſe Cappadociam. Intelligo Cappadociæ partem Colchis proximam, circa Trapezuntem, vbi *Side* & *Sidene*. *Side* Gr. idem quod Hebr. *Caphthor*, nempe malum Punicum. Ptolemæus emendatus. Sidenes populi. Flumen Sidenum. Opes Colchidis expeditionum in eam incentiuum. Quomodo Aegyptiorum qui eô ſe contulerant pars regreſſa eſt in Palæſtinam. Poetis de hâc expeditione aliquid ſuboluiſſe. Typhon Aegyptius, ad Colchidem & Caucaſum vſque progreſſus, retrocedere coactus, obiit in Palæſtinâ prope lacum Sirbonidis. Teſtes Apollonius, Herodotus & Plutarchus. Prope Sirbonidem Caſſius mons vnde dicatur. Mons קצי *Caſſi* id eſt *Terminalis*. In manu Caſſij Iouis malum Punicum Caphthoræorum ſymbolum. Caſluchi & Caphthoræi Chaldæo interpreti & Iunio qui ſint. *Damiata* Ταμίαθις non Peluſium. Ezech. 30. multæ vrbes Aegyptiæ. Amos 9. 7. *Syros è Kir*. Chald. קרני vel קרינא. *Kir* Gedroſiæ vrbs. Κυρίνα ad Amardum fl. *Cyrus* Iberiæ fl. etiam *Cyrnus*. *Kir* circa Elymæos Eſ. 22. 6. Caſſiotæ & Sethroitæ vnde dicti. Sethronis oppidi cur videtur conditor Sethon. Cur pro Caſluchis Chaldæorum
C vnus habeat Pentapolitanos, alter Pentaſchœnitas. Vterque refellitur.

CAphthoræi populi ſunt à Caſluchis ita diuerſi, vt vicinos eſſe pateat, quia Philiſtæi hic è Caſluchis, alibi è Caphthoræis prodiiſſe leguntur. Ierem. 47. 4. *quia vaſtat Dominus Philiſtæos* שארית אי כפתור *reſiduum prouinciæ Caphthor*; Amos 9. 7. *Annon Iſraelitas deduxi ex terrâ Ægypti, & Philiſtæos ex Caphthor?* quin & ipſe Moſes narrat Deut. 2. 23. quomodo Auvæos circa Gazam habitantes Caphthoræi ex Caphthor egreſſi deſtruxerint & eorum ſedes occupauerint. quæ mihi non videntur aliter poſſe conciliari quam ſi Caſluchos & Caphthoræos dicamus populos ita fuiſſe coniunctos vt in vnum coaluerint. Ergo vel in ipſâ Colchide, vel in finitimis
D locis Caphthoræorum fuit ſedes.

In hac dubitatione, ſi conſulamus ſcripta veterum, omnes vnanimi conſenſu reſpondebunt Caphthor eſſe Cappadociam & Caphthoræos Cappadoces. Ita Græci interpretes, & Vulgatus, & Euſebius, & Hieronymus, & Theodoretus, & Cyrillus, & Procopius, & veterum ſi qui alij ſunt qui in ea Scripturæ loca inciderint, in quibus agitur de Caphthoræis. Neque aliter Chaldæi tres interpretes Onkelos, & Ionathan, & Ieroſolymitanus, qui pro terrâ *Caphthor* habent קפטוקיא, & pro Caphthoræis קפתוקאי vel קפודקאי id eſt Cappadoces. Et in hiſtoria Ioſephi Ben Gorjon aliquoties pro Strabone Cappadoce legitur סטרבון הכפתור *Strabo Caph-* cap. 6. edit. Venet. &c.
E *thoræus*.

Itaque hoc maneat Caphthoræos in Cappadociâ quidē fuiſſe, modo ne intelligatur vniuerſa Cappadocia, quā aliis iā ex parte aſſignauimus; Sed ea Cappadociæ pars quæ Colchis fuit proxima, nempe circa Trapezuntem vbi deſinebat Colchis. Strabo lib. 12. τῆς Ἑρμωνάσσης πλησίον ἡ Τραπεζοῦς, εἶθ'

ἡ Κόλχις *prope Hermonaſſam eſt Trapezus, deinde Colchis*. Arrianus in Periplo: Τραπεζουντίοις μὲν Κόλχοι ὅμοροι *Trapezuntiis quidem Colchi ſunt finitimi*. Quin & Xenophon his antiquior Trapezuntem deſcribit ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ *in regione Colchorum* Anabaſ. lib. 4. ſub finem. A

Vnum afferam ex quô conſtabit nos rectè coniectaſſe. Malum Punicum Hebræi *caphthor* vocant, & Græci σίδην *ſiden*. In iis porro locis vrbs fuit Σίδη *Side*, à quâ Sidene regio dicta. Strabo lib. 12. pag. 548. Μετὰ δὲ τὴν Θεμίσκυραν ἐστιν ἡ Σιδηνὴ *poſt Themiſcyram autem eſt Sidene*. Et paulo poſt: Τήν τε Σίδην ἀφ' ἧς ὠνομάσθη Σιδηνὴ *Sidem vrbem à quâ nomen habet Sidene*. Et rurſus: Μετὰ δὲ τὴν Σιδηνὴν ἡ Φαρνακία ἐστὶν ἐρυμνὸν πόλισμα, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ Τραπεζοῦς *poſt Sidenem autem eſt Pharnacia munitum oppidum, & poſtea Trapezus*. Et Ptolemæus lib. 5. cap. 6. in vrbibus Ponti Cappadocici B παρὰ τὴν Σιδηνὴν *iuxta Sidenem* (ita legendum, non Σιδόνην Sidonem vt vulgo) vrbes littoreas quinque recenſet *Iſcopolim, Ceraſuntem, Pharnaciam, Hyſſi portum, & Trapezuntem*. Inde Plinius lib. 6. cap. 4. *Sidenes habet populos, flumenque Sidenum quô alluitur oppidum Polemonium*. Ex quibus locis inter ſe collatis colligo Sidenes populos Ponti Polemoniaci & Cappadocici maritima tenuiſſe à Thermodoonte fluuio vſque ad Trapezuntem & Colchidis fines, cum in mediterranea non liceret ſe diffundere, quia Chalybes & Tibareni occupabant montes proximos. Hi porro C Sidenes à Side dicti, quæ eſt ipſiſſima vrbs *Caphtor* velata nomine diuerſę linguæ.

Neque eſt quod quiſquam roget cur Caſluchi & Caphthoræi è patrio ſolo egreſſi in tam remota ſeceſſerint. Multæ potuerunt ſubeſſe cauſæ tam longinquæ peregrinationis, quas diuinare noſtrum non eſt. Tamen hæc

Lib. 1. p. 45. Strabonis maxime eſt obuia: ὁ πλοῦτος τῆς ἐκεῖ χώρας ἐκ τῶν χρυσείων, καὶ ἀργυρείων, καὶ σιδηρείων, δικαίαν τινὰ ὑπαγορεύει πρόφασιν τῆς στρατείας *opes illius regionis ex aurei, argenti, ferrique metallis iuſtum expeditionis prætextum ſubminiſtrant*. Atque id ipſum Phrixum impulit, & Iaſonem, & Seſoſtrim, & Perſas, & Medos poſtmodum, Saracenos denique ex intimâ Arabiâ vt in Colchidem excurrerent. Itaque cum famâ tenui veteres Ægyptij aliquid D inaudiuiſſent de regione auriferâ verſus Bootem, veriſſimile eſt Caſluchęos hâc illecebrâ pellectos ὥσπερ ἴυγγί τινι, id in animum induxiſſe vt colonias eô deducerent.

Sed poſt exantlatas itineris tam tædioſi moleſtias, ſeu res famæ non reſponderet, ſiue hominibus in Ægypto natis frigus illorum locorum minus eſſet tolerabile; ſiue per Scythas, & Moſchos, & Tibarenos qui vicinos locos tenebant, non liceret illis pacatè & in tuto degere, multos cœpit patriæ veteris deſiderium; Vnde factum vt pars illorum, cum decreuiſſet in patriam poſtliminio reuerti, priſcaſque reuiſere ſedes, deuenerit Palæſtinam vſque, vbi hæſit pulſis Avvæis Deut. 2. 23. Hæc ſunt in re obſcurâ E quæ vero mihi videntur maxime eſſe conſentanea.

De hâc expeditione videtur Græcis Poëtis aliquid ſuboluiſſe, quod illi more ſuo fabulis inuolverunt. Typhonem ſcilicet fingunt (gigantem Ægyptium fratrem Oſiridis, vt ex Plutarcho & Diodoro conſtat) bellum in

Plutarch. de Iſide. Diod. lib. 1. pag. 12.

A Superos moturum ad Caucaſum vſque penetraſſe, & poſt multa prælia fulmine ictum à Ioue, fugiſſe in Palæſtinam, & ad lacum Serbonidis exſpiraſſe, vbi hodieque iaceat. Non pigebit eâ de re Apollonij verſus adſcribere, quibus Colchici draconis natalem locum ita deſcribit:

---- ὃν αὐτὴ γαῖ' ἀνέφυσεν l.2.ver.1215.
Καυκάσου ἐν κνημοῖσι Τυφαονίῃ ὅθι πέτρῃ,
Ἔνθα Τυφάονά φασι Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, ἵκετο δ' αὔτως
B Οὔρεα καὶ πεδίον Νυσήιον, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.

Ij Latinè ſic ſonant:

---- mater quem terra creauit,
Hic vbi Caucaſio eſt in ſaltu petra Typhonis,
Fulmine ibi cæſum memorant atque igne Typhoeum,
Impendens capiti fatum vt præuerteret, ambas
Oppoſuiſſe manus telo Iouis, & iuga Nyſæ
Præcipiti petiiſſe fugâ, merſumque iacere
Nunc etiam in torpente lacûs Serbonidis vndâ.

C Inde in Thaliâ Herodotus: ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι *à Serbonidis lacu in quô Typho fertur occultus.* Et Plutarchus in Antonio Serbonidem lacum dicit ab Ægyptiis appellari Τυφῶνος ἐκπνοὰς *Typhonis exhalationes.* Hæc ideo affero, quia Typhon ille quiſquis eſt, videtur fuiſſe dux expeditionis Aegyptiorum primum ex Aegypto in Colchidem, deinde ex Colchide in Palæſtinam ſuſceptæ. Quod non obſcurè ſignificant hæc fabularum inuolucra. Stephanus in Ἡρῶ Typhonem ſcribit Iouis fulmine percuſſum fuiſſe Heroopoli, quæ à Serbonidis lacu non longè diſtat.

Dum in eô ſumus, non omittendum prope lacum Serbonidem Caſſium D eſſe montem Syris קסי *Caſſi*, id eſt Terminalem dictum, quia Aegyptum Syriamque diſterminat. Herodotus lib. 3. ἀπὸ Κασίου ὄρεος τοῦ οὐρίζοντος Αἰγύπτιόν τε καὶ Συρίην. In eô porro monte, & Peluſij quæ eſt vrbs proxima, delubrum fuit Caſſij Iouis, quem verius Deum Terminum dixeris. *Is pingebatur extenſâ manu, malum Punicum ferens propter myſticam aliquam cauſam.* Achillis Tatij verba ſunt lib. 3. προβέβληται δὲ τὴν χεῖρα, καὶ ἔχει ῥοιὰν ἐπ' αὐτῇ, τῆς δὲ ῥοιᾶς ὁ λόγος μυστικός. Sic nempe ſignificabatur eum Deum terminos tueri Palæſtinæ, cuius incolæ origine Caphthoræi habebant pro inſigni כפתור *caphtor*, id eſt malum Punicum. Hæc videtur eſſe ratio myſterij latentis, de quô Tatius, τῆς δὲ ῥοιᾶς ὁ λόγος μυστικός.

E Interpretatio quam attulimus non parum confirmatur ex aliarum incommodis. Pro Caſluchis Ionathan habet Pentapolitanos ſeu Cyrenæos, Ieroſolymitanus Pentaſchœnitas Peluſio proximos, vterque Cappadocas pro Caphthoræis. Et Arabs *Damiatam*, & pro Caſluchæis *Saidæos*, id eſt incolas Thebaidis in extremâ Aegypto prope Aethiopiam. Hæc planè ſunt ἀσύστατα. Sic enim Caphthoræi diuelluntur à Caſluchis, cum ex Scripturâ

conſtet coniunctos fuiſſe populos, quia modò ad hos, modò ad illos refer- A
tur origo Philiſtæorum. Ne in hoc ἄτοπον incideret Iunius, Caſluchæos po-
ſuit in Caſſiotide, & Caphthoræos in Sethroite nomo; ambos circa Pelu-
ſium. Nam ad Caſſium montem eſt Caſſiotis & Sethroites nomus ad orien-
tem Bubaſtici fluminis, vbi metropolis *Sethron*, quæ alio nomine dicitur
Strab. l. 17. Ἡρακλέους μικρὰ πόλις *Herculis parua vrbs*. Vide Strabonem, Ptolemæum,
Ptol. l. 4. c. 5. Steph. in Σεθρων. Plinium, Stephanum &c. Sed huic ſententiæ primo opponitur veterum
conſenſus vnanimis, qui terram *Caphthor* in Cappadociâ ponunt. Vnum
excipio ex Hebræis Beniaminem, atque hunc ſequutos Arabem interpre-
tem nuperæ editionis, & authorem libri *Iuchaſim*, quibus כפתור eſt דמיט B
Damiata, id eſt Stephani Ταμίαθις, non *Peluſium* vt volunt. Nam *Damiata*
eſt in *Delta* trans Bubaſticũ ad Taniticum oſtium. Secundò cum toties in-
cidant ſacri ſcriptores in earum vrbium nomina, quæ prope Palæſtinam
fuerunt, in ipſo Aegypti aditu; Mirum erit Caſluchos & Caphthoræos,
ſiquidem erant tam obuij, ne ſemel quidem nominari, cum de Aegypto
res eſt. Maximè Ezechielis cap. 30. qui è vicinis vrbibus meminit *Tſoan*,
id eſt Taneos; Et *Sin*, id eſt Peluſij; Et *Auen*, id eſt Heliopoleos; Et *Pibe-
ſeth*, id eſt Bubaſti; Et *Taphnes*, id eſt Daphnarum Peluſiarum. Tertiò ſi
Caſluchis & Caphtoræis ſedes in Aegypto fuit, adeoque in Aegypti parte C
quæ Palæſtinam attingit, non ſatis video quorſum Deus ita loquatur A-
mos. 9. 7. *Nonne Iſraëlem eduxi è terrâ Ægypti, & Philiſtæos è Caphthor;
& Syros è Kir*. In eô certè locô aut componuntur ἀσύγκλωστα, quod abſit
vt vel cogitemus, aut Philiſtæi tam aduenæ fuerunt in terrâ Caphthor,
quàm Iſraëlitæ in Aegypto, & Syri in Kir, quô abducti fuerant ab Aſſyrio
rege Tiglat-Pileſer 2. Regum. 16. 9. Vnde ſequitur terram *Caphthor* fuiſſe
extra Aegyptum. Neque enim Philiſtæi filij Meſraim potuerunt in Aegyp-
to haberi pro aduenis. Præterea *Kir* à Syriâ valde remota eſt, ſiue vrbs in-
p. 7. clim. 2. telligatur in prouinciâ Mechran, id eſt Gedroſiâ, cuius meminit Geogra-
lib. 6. c. 2. phus Arabs. Aut cum Chaldæo קרני vel קרינא id eſt Ptolemæi Κυρήνα, in-
terpretibus *Curna*, Mediæ vrbs Mediterranea ad Mardum vel Amardum
fluuium qui in mare Caſpium exit; Niſi quis Iberiam intelligi malit & re- D
gionem ad *Cyrum* fluuium qui idem vocatur Κύρνος *Cyrnus* Dion. lib. 36.
Neque enim Africæ Cyrene poteſt hîc intelligi, quæ nondum erat condi-
ta, nec vnquam fuit ſub Aſſyriorum iugo. Addo circa Elymæos *Kir* fuiſſe
colligi ex his Eſaiæ cap. 22. verſ. 6. *Elam geſtauit pharetram* &c. *& Kir ex-
prompſit clypeum*. Rurſus iter Iſraëlitarum ab Aegypto in terram Chanaan
pro longo haberi poteſt, ſi reſpicias tempus inſumptum in eâ expeditione,
Exod. 16. 35. quadraginta ſcilicet annos, & viarum ambages per quas illos circumduxit
& 13. 18. Nu. 32. 13. Deus in eremi ſolitudine. Itaque Philiſtæos ſi fingas ex Sethroite nomo
aut ex vicinâ Caſſiotide in Palæſtinam migraſſe, non videtur potuiſſe con-
ferri Philiſtæorum migratio è terrâ Caphthor, cum eductione Syrorum è E
Kir, & Iſraëlitarum ex Aegypto. Neque doctum & pium virum puto quic-
quam mouiſſe vt Caſluchæos haberet pro Caſſiotis, & Caphthoræos pro
Sethroitis, quam nominum alluſionem quandam, licet valde remotam.
Sed hæc qualiſcunque alluſio in Hebraicâ Scripturâ nulla eſt. Neq; enim

A Caſſiotæ à Caſluchis, ſed à Caſſio monte dicti, quem Syri קצי *Caſſi*, quaſi Terminalem vocabant, vt iam ante monuimus. Nec Sethroitæ à Caphthor, ſed à Sethrone Metropoli; Et Sethron vrbs inſerto R à Sethone conditore, qui cum in iis locis Sennacheribum & Aſſyrios Peluſium obſidentes & reliquæ Aegypto imminentes magnâ clade affeciſſet, vt ex Herodoto & Ioſepho diſcere eſt, videtur eam vrbem excitaſſe in victoriæ monumentum: quô facit quod binomia fuit, nam & Sethron vocatur à conditore, vt quidem nos coniectamus, & Ἡρακλέους μικρὰ πόλις *Herculis parua vrbs*, tanquam illi Deo conſecrata cuius auſpiciis Aegyptij putabant ſe victoriam adeptos. Ex Sethone *Sethron* factum πλεονασμῷ τοῦ ρ, vt in σκῆπτρον
B & ſimilibus.

(Herod. l. 2. cap. 141. Ioſeph. Antiq. lib. 10. c. 1.)

Iam hoc quoque aperiendum cur pro Caſluchis è quibus egreſſi ſunt Philiſtæi, Chaldæorum vnus habeat Pentapolitanos, alter Pentaſchœnitas. Notum eſt Philiſtæorum quinque fuiſſe præfecturas: his quinque præfecturis vnus reſpondere putauit in Pentapoli quinque vrbes, alter in Pentaſchœno quinque ſchœnos. Vtrumque valde abſurdè: Neque enim è Pentapoli potuerunt egredi Philiſtæi, quæ Palæſtinâ recentior eſt annis minimum mille trecentis. Multo minus è Pentaſchœno, nomo ignobili inter Caſium & Peluſium cui nomen fecit ambitus quinque ſchœnorum,
C id eſt milliarium XL.

CAPVT TRIGESIMVM-TERTIVM.

פוט *Put* vel *Phut*.

Phut & *Miſraim* Africam inter ſe diuiſerunt. Ab Aegypto ad Tritonidem vſque paludem plerique Aegyptiis vtuntur moribus. Πατέεσθαι quid ſignificet. Valla & Stephanus notati. Heſychius emendatus. *Putea* vrbs. *Phut* flumen. *Phthia* portus. *Pythis* extrema, *Phthemphuti* nomus. Pars Phutæorum Aegypto vicini. Ezech. 30. 5. *Chub* quis populus. An qui circa Paliurum. Phutæi clypeo inſignes Ierem. 46. 9. Aegyptiorum clypei ad pedes porrecti. Libyes ad Tritonidem vſque eodem modo armati. *Phut* idem quod פוץ *phuts* ſparſus. צ & ט permutantur. Afri diſperſi & Nomades. Inde Africa pantheræ pelli ſimilis. לוב *Lub Libya*, & *Lubæi Libes* in libris
D Paral. & Daniele & Nahum. *Lub* eſſe Aegyptum Hebræi quam ineptè probent. Libes non dicuntur à colore, ſed à qualitate ſoli. לוב *Lub* Arab. ſitis. תלאובות ſiticuloſa loca Oſ. 13. 5. Deſerta ſiti regio. *Xerolibya*. Arab. לוביה *Lubia*. Auicenna emendatus, interpres notatus. Lilybæum Phœnices dixiſſe quaſi ללובאי quia Libyam verſus porrigitur. Europæ itidem & Aſiæ nomina Phœnicia. *Europæi* ab albâ facie dicti, vt & Europa Cadmi ſoror. Aſia quaſi חציה *aſija* media, quia Aſia minor, cui primò competit hoc nomen, inter Europam & Africam media. *Lubæi* id eſt Libes, *curribus & equitibus* 2. Par. 16. 8. LXX malè legerunt. De Libyum equis & curribus multa. Equitandi ars à Neptuno Libyco Deo. In fabulis primus equus è petrâ natus cur *Scyphius* dictus. Syr. שקיף *ſciph* petra.

AFricam inter ſe diuiſerunt duo Chami filij *Put* vel *Phut* & *Miſraim*. Huic Aegyptus obtigit & pleraque Africæ ad Tritonidem vſque paludem, quæ Africam diuidit in duas partes pæne æquales. Illi quicquid
E trans Tritonidem vſque ad Oceanum Atlanticum. Argumento ſit quod docet Herodotus Africæ pleroſque incolas ad ortum Tritonidis Aegyptiis vti moribus, cum multo aliter viuant quotquot ad occaſum degunt. Præſtat audire ipſum Herodotum: μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες, καὶ θηλέων τε βοῶν οὔτι γευόμενοι, διό-

(lib. 4. c. 186. & 187.)

τιπερ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ὗς οὐ τρέφοντες. βοῶν μέν νυν θηλέων, οὐδ᾽ αἱ Κυρηναίων A
γυναῖκες δικαιεῦσι πατέεσθαι, διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἶσιν, ἀλλὰ καὶ νηστείας αὐτῇ καὶ
ὀρτὰς ἐπιτελέουσι. αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων γυναῖκες οὐδὲ ὑῶν πρὸς τῇσι βουσὶ γεύονται.
ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει. τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης, τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκ ἔτι Νόμαδες
εἰσὶ Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι *Ab Ægypto vſque ad Tritonidem lacum Nomades Libyes ſunt qui carne & lacte veſcuntur, ſed ab eſu vaccarum abſtinent, ſicut & Ægyptij, ſueſque non alunt. Sed nec Cyreneæ fœminæ vaccas guſtare legitimum putant, propter Iſim quæ in Ægypto colitur, quin & ieiunia & feſtos dies ipſi conſecrant: Barcæorum autem mulieres, præter vaccas, etiam à ſuibus abſtinent. Et hæc quidem ita ſe habent: At Li-* B
byes qui ad occaſum lacûs Tritonidis habitant, iam non ſunt Nomades, nec iiſdem vtuntur legibus. Lectorem obiter moneo vocem πατέεσθαι in Herodoto, quam Valla non intellexit, non debuiſſe Stephanum habere pro ſuſpectâ. Nam Herodoto πατέεσθαι eſt *deguſtare*. Sic lib. 2. cap. 6. κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται *poſtquam occiderunt non guſtant.* Heſychius: Πατέοντο, ἐγεύοντο. Sic legendum, non ἐγγύοντο.

Aliquod ſeruabat veſtigium priſci nominis *Put* vel *Phut* Africæ vrbs *Putea* ſub Adrumeto, & Mauritaniæ Tingitanæ amnis *Fut* qui in Oceanum
Ptol. l. 3. c. 1 influit. Illius meminit Ptolemæus, huius Plinius & multi veterum. Ioſe- C
Plin. l. 5. c. 1 phus: ἔκτισε δὲ καὶ Φοῦτης τὴν Λιβύην, Φούτους ἀπ᾽ αὐτοῦ καλέσας τοὺς ἐπιχωρείους.
Ioſeph. Antiq. l. 1. c. 7. Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς ἐν τῇ Μαύρων χώρᾳ τοῦτο ἔχων τὸ ὄνομα. Ὅθεν καὶ τοὺς πλείστους τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριογράφων ἔστιν ἰδεῖν μεμνημένους τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς παρακειμένης
Hieron. in tradit. Hebr. αὐτῷ χώρας Φούτης λεγομένης. Hieronymus: *Phut Libyæ: à quô & Mauritaniæ fluuius vſque ad præſens Phut dicitur, omniſque circa eum regio Phutenſis; Multi ſcriptores tam Græci quam Latini huius rei teſtes ſunt.* Idem habetur in Euſebio de locis, & in Euſtathij Hexaemero, & Iſidori origi-
lib. 3. cap. 1. num lib. 9. cap. 2. Pro *Fut* vel *Phut* Ptolemæus Θοὺθ, & Interpretes *Phthuth* ſcribunt.

Sed & in Marmaricâ hûc videntur alludere, quamuis Græcam formam
Ptol. lib. 4. cap. 5. habeant, Φθία λιμὴν *Phthia portus*, & Πυθὶς ἄκρα *Pythis extrema*; Et in D
ipſa Ægypto, quâ parte Libyæ contermina eſt, *Phthemphuti* vel *Phthem-*
Plin. lib. 5 cap. 9. *buthi* nomus. Ita variè ſcribitur in Ptolemæo; Et in Plinio *Phthemphu*. Neque enim *Phutæos* omnes trans Tritonidem ablegamus. Illorum nonnullos in Ægypti viciniâ ſedes habuiſſe ex eô patet quod Ierem. 46. 9. & Ezech. 30. 5. Ægyptiacis bellis implicantur cum Arabibus, & Chuſæis, & Ludæis, & Chubæis, quos habitaſſe puto circa *Paliurum* oppidum in Mar-
Ptol. lib. 4. c. 5. Antonino *Paniurus*. maricâ, quia כוב *Chub* Syris eſt *Paliurus*. Sed & Nahumi 3. 9. præter Chuſæos & Aegyptios etiam Phutæi cenſentur inter populos qui ſuppetias ferunt vrbi *No-Amon*, id eſt Thebis aduerſus ingruentes Chaldæos.

Hûc facit quod Phuthæos Ieremias deſcribit tanquam clypeo potiſſi- E
Ierem. 45. 9 mum inſignes: *Phutæi*, inquit, תפשי מגן *apprehendentes clypeum*, clypeum nempe inuſitatæ magnitudinis, vt ex eô eſſent notabiles. Atque hæc ipſiſſima fuit Ægyptiorum armatura: Quos deſcribit Xenophon Cyrop. lib. 6. σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι *cum clypeis ad pedes vſque porrectis*. Cuiuſmodi clypeum ex Homero appellaueris ἀσπίδα ἀμφιβρότην, id eſt τὴν πάντοθεν τὸν

A βρότην, ὅ ἐϛὶ τὸν ἄνθρωπον περιέχον καὶ σκέπον clypeum *ambiuirum* vt ita dicam, ſeu qui hominem ab omni parte ambit & circumtegit. Hos clypeos idem Xenophon lib. 7. cum Perſarum thoracibus & gerrhis ita confert: αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων, καὶ στέγουσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ ὤθουν *& clypei multo magis corpora tegunt quàm Perſarum thoraces & gerrha* (cetræ vimineæ) *& ad vrgendum iuuant, cum ad humeros ſint, conſertis igitur clypeis Ægyptij procedebant & vrgebant.* Hinc Maximus Tyrius ſermone tertio: ἐπιόντος αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου, ἵππου Μηδικῆς, ἁρμάτων Περσικῶν, ἀσπίδων Αἰγυπτίων *irruente in ipſos barbarico exercitu, equitatu Medico, curribus Perſicis, ſcutis Ægyptiis.* Et Heliodorus lib. 9. χρόνον μὲν οὖν τινα
B συνεστήκεσαν οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ τῷ συνασπισμῷ πρὸς τὴν τοξείαν ἀντεῖχον *Ægyptij igitur aliquandiu ſeruârunt ordines, & factâ teſtudine iaculationi obſtiterunt.* Id enim eſt propriè συνασπισμὸς, cum in conſerto agmine teſtudinis in modum clypei conſeruntur.

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ, Iliad. ν. vers. 130.
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ,
Haſtamque haſta premit, parmam quoque proxima parma,
Et clypeus clypeum, & galeam galea, atque virum vir.

C Ad quem pugnæ modum ab Ægyptiis acceptum ſe conformaſſe Libyes ad Tritonidem vſque paludem ſuſpicatur Herodotus in Melpomene: Quin & τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος inde ad Græcos deueniſſe eôdem in locô aſſerit. Τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος, id eſt מגן וכובע *clypeum & galeam*, quibus armis Phutæos inſtruit Ezech. cap. 27. verſ. 10. & 38. verſ. 5.

Cæterum cur Phutæorum nomen inditum fuerit his populis nondum eſt à quoquam obſeruatum, quod tamen eſt valde obuium. *Phut* plane idem eſt quod פוץ *phuts*, ſparſus, diſperſus, ט *teth*, & צ *tſade* permutatis, vt in Syris טבי pro צבי *caprea*, & טיהר pro צהרים *meridies*, & טלל pro צלל *tegere.* quotquot vtramque linguam vel primoribus labris deguſtarunt, ſciunt hâc permutatione nihil eſſe frequentius. Phutæis ergo nomen eſt à diſper-
D ſione, quia propter ſterilitatem regionis in magnâ parte Africæ continuæ non ſunt habitationes, ſed hûc illûc diſperſæ. Pomponius de Africanis Nomadibus: *In familias paſſim & ſine lege DISPERSI, nihil in commune conſultant.* (lib. 1. c. 8.) Strabo de ipſâ Africâ lib. 17. κατοικίαις δὲ κατάστικτός ἐστι μικραῖς, καὶ ΣΠΟΡΑΣΙ, καὶ Νομαδικαῖς τὸ πλεῖστον *habitationibus paruis & DISPERSIS, & magnâ ex parte Nomadicis eſt interpuncta.* Nomades vocari notum eſt qui ſine tectis paſſim ac ſedibus vagi habent potius terras quam habitant: cuius diſperſionis ratione confertur Africa cum pelle pardi, vt quæ habitationibus tanquam maculis ſit interpuncta. Idem Strabo lib. 2. Ἔστι δ', ὥσπερ οἵ τε ἄλλοι δηλοῦσι, καὶ δὴ καὶ Γναῖος Πείσων, ἡγεμὼν γε-
E νόμενος τῆς χώρας, διηγεῖτο ἡμῖν, ἐοικυῖα παρδαλῇ. κατάστικτος γάρ ἐστι τῇ οἰκήσει περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ *Eſt autem, vt & alij docent, & Cnæus Piſo, qui eius regionis prætor fuit, nobis narrauit, pantheræ ſimilis. Interpuncta enim eſt habitationibus quæ circundantur terrâ deſertâ & ſiticuloſâ.* Addit has habitationes ab Ægyptiis vocari Αὐάσεις *Auaſes*, de quâ voce iam

actum. Hanc Africæ cumantherâ ſimilitudinem paulo aliter interpretatur Dionyſius Periegetes, pellis maculas referens non vt Strabo ad loca culta, ſed ad ſolitudines. Verba ſunt: A

Παρδαλέη δέ μιν ἄνδρες ἐπικλείουσιν ὁμοίην,
Ἣ γὰρ διψηρή τε καὶ αὐχμήεσσα τέτυκται
Τῇ καὶ τῇ κυάνῃσι κατάστικτος φολίδεσσιν.
Pardalis hanc pelli ſimilem dixere priores,
Quam loca ſenta ſitu, loca foeta furentibus Auſtris
Hûc illûc ſquamarum inſtar longo ordine ſignant.

Aliud Africæ nomen לוב *Lub*, id eſt *Libya*, eſt in Hebræorum vſu; vnde Libes לובים *Lubæi* in variis Scripturæ locis. Sic 2. Chron. 12. 3. *Venerunt cum eô ex Ægypto* לובים *Lubæi, Suchæi, & Chuſæi*, id eſt Libyes, Troglodytæ & Scenitæ. Et ibidem 16. 8. ולובים *Et Lubæi fuerunt in exercitu numeroſo in curru & equitibus*. Et Daniel 11. 43. de Antiocho לובים *Lubæi & Chuſæi in greſſibus eius*, id eſt Libyes & Scenitæ erunt pediſſequi illius, ſiue illi ſubiecti. Et Nahum 3. 9. *Phut* ולוב & *Lubæi* (Libyes) *fuerunt in auxilio tuo*, vnde vir doctus perperam colligit Phutæos & Libyes diuerſos eſſe; Ibi enim *& Libyes* additur ἐπεξηγητικῶς. B

Buxtorf. in Lex. Talmud. in לוב. Aruc in לבדק — Scribunt Lexicographi *Lub* Hebræis eſſe Ægyptum. Et Talmudici quidem ita aſſerunt, ſed putri fundamento nixi, hoc nimirum quod Ægyptia faba, cum eſt recens, לובי *Lubi* vocatur. Neque enim à loco habet illud nominis, ſed à λοβοῖς, id eſt ſiliquis quibus eſt adhuc incluſa, voce à Græcis mutuatâ. Sic τοὺς δολιχοὺς phaſeolos Græci poſteriores λοβοὺς vocarunt, & Arabes לובא *luba* & לוביא *lubia*; quia τοῖς λοβοῖς continentur. Quomodo ἀστάχυας *ſpicas* appellant ὅλους τοὺς σιτικοὺς καρποὺς *totum tritici fructum*, vt Galenus rectè obſeruat. C

De facult. aliment. l. 1. cap. 28.

Λίβυας à colore dici affirmat vir vndecunque doctus. *Etenim*, inquit, λίβυς *antiquâ linguâ Græcâ niger*. Malim ego Libyum nomen deducere ab Hebræo *Lub*, cuius diuerſa ratio. Neque enim ab incolarum colore ſed à qualitate ſoli ſumptum eſt. Nempe לוב *lub* nomen Arabicè eſt ſitis, & לוב verbum ſiti languere. Hinc אבל לוב cameli ſiti deficientes, & נחל לוב agmen apum ſiti languidum. Hebræis לאב *laab* id ipſum eſt quod לוב *lub*, quomodo לאט *laat* idem quod לוט *lut*. Et ex לאב factum nomen תלאובות ſignificat arida & ſiticuloſa loca. Sic Oſeæ cap. 13. verſ. 5. *Ego te cognoui in deſerto* בארץ תלאובות *in terrâ ſiticuloſâ*. Ita explicat R. Ionas ex linguâ Arabicâ, atque eum ſequuntur Kimchius & Aben-Ezra. Itaque *Lub* eſt terra ſitiens: vt à Lucano appellatur, D

Vid. Giggeium.

lib. 1. — *---per calidas Libyæ ſitientis arenas.*

Quod nomen ſic toti conuenit, vt tamen ſpecialius videatur poſſe tribui illi Africæ parti quam Græci *Xerolibyen* ex argumento nuncuparunt. Seruius in illud Virgilij Æneidos lib. 4. *Hinc deſerta ſiti regio. Dicit*, inquit, *Xerolibyam, id eſt partem Africæ quandam quæ eſt inter Tripolim & Pentapolim.* E

lib. 4. fen. 4 tract. 3. c. 38 hiſt. anim. lib. 6. c. 51. — *Lub* vel *Lubiæ* nomen etiam Arabes pro Libyâ vſurpant. Sic Auicenna capite de dipſade: *Eſt in regione* לוביה *Lubiâ*, pro eô quod Ælianus, γίνονται δ'

ἀεὶ

A ἄκρα ἐν Λιβύῃ. Et in capite de baſiliſco: *Hic ſerpens multiplicatur in terrâ* Auic. vbi ſup. cap. 22.
אלתרך ולוביה *Turciæ & Lubiæ*, id eſt Libyæ. Aelianus: ἐπὶ τὴν Λιβύην ὁδοι- hiſt. anim.
ποροῦντες τὴν τῶν τοιούτων τροφὸν *qui per Libyam iter faciunt horum nutricem*, lib. 3. c. 31.
id eſt baſiliſcorum. In Latino Auicenna priore loco pro *Lubiâ* vel Libyâ ineptè habetur *Lokiati*, in poſteriore *Nubiæ*. Sed & in Arabico mendosè ſcribitur אלתרך *Altorc*, id eſt *Turcia*, in qua nulli baſiliſci, pro אלברך *Albarc*, id eſt Barcæorum vel Barcitarum regione, Cyrenaicæ parte in quâ creantur. Plinius: *Cyrenaica hunc* (baſiliſcum) *generat prouincia*. Solinus: Plin. lib. 8. cap. 21.
Cyrenis &c. à tergo barbarorum variæ nationes, & ſolitudo inculta, ſqual- Sol. cap. 30.
lens & inacceſſa quæ baſiliſcum creat. Non potuit expreſſius deſignare
B Barcæorum ſolitudines, quæ ſunt à tergo Cyrenes & Pentapolis. Ptolemæus: Κατέχουσι δὲ τῆς χώρας, τὰ μὲν ὑπὸ τὴν Πεντάπολιν Βαρκῖται *regionem autem tenent ſub* Cyrenaicâ *quidem Pentapoli Barcitæ*. Omninò igitur in Auicennâ pro אלתרך *Altorc*, ſcribendum אלברך *Albarc*, *id eſt Barcæ ſolitudo, vt hodieque vocatur*. Facilis fuit lapſus, quia T & B Arabum ſolis punctis differunt.

Dum verſamur in nomine *Lub*, hoc quoq; eſt animaduertendum, è tribus Siciliæ promontoriis Lilybæum Africam verſus porrigi. Strabo: Ἔστι δὲ καὶ lib. 6. p. 267.
ἀπὸ Λιλυβαίου συντομώτατον διάρμα ἐπὶ Λιβύην *Eſt & à Lilybæo breuiſſimus in*
C *Libyam traiectus*. Diodorus lib. 13. κατέπλευσε τῆς Σικελίας ἐπὶ τὴν ἄκραν τὴν ἀπέναντι τῆς Λιβύης κειμένην Λιλύβαιον. Mela: *Pachynum vocatur quod Græ-* lib. 2. cap 7.
ciam ſpectat, Lilybæum quod in Africam. Plinius: *Pelorus vergens in Ita-* Plin. l. 3. c. 8
liam, Pachynum in Græciam &c. *Lilybæum in Africam*. Solinus: *Lilybæum* Solin. cap. 5
in Africam extenditur. Ptolemæus: Ἐν Ἀφρικῷ πελάγει Λιλύβαιον πόλις καὶ Ptol. l. 3. c. 4
ἄκρα *in Libyco mari Lilybæum vrbs & promontorium*. Silius lib. 14.

Hic contra Libyamque ſitum, Chauroſque furentes
Cernis deuexas Lilybæum nobile chelas.

Polyb. lib. 1. τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν Λιβύην &c. προσαγορεύεται δὲ Λιλύβαιον *Libyæ quidem obuerſum eſt, vocatur autem Lilybæum*. Inde origo certa nominis, quæ tam eſt obuia, vt eam mirer nondum à quoquam eſſe ob-
D ſeruatam. Hoc promontorium Phœnices, qui multis ſæculis hæc loca inſederunt, cum viderent in Libyam maximè vergere, ſuâ linguâ vocarunt promontorium ללוב *Lelub*, id eſt verſus Libyam, vel ללוביא *Lelubae*, id eſt verſus Libas, ſupple vergens: Vt vel hinc conſtet etiam Phœnices ita nominaſſe Africam. Quos imitati Græci ex *Lub* Libyam fecere. Hæc vera ſunt incunabula vocis haud quâquam negligendæ, cum veteris orbis tertia pars ex illâ denominationem ſumpſerit.

Sic videntur Phœnicibus debere nomina Aſia atque Europa, de quâ fatetur Herodotus in Melpomene, neque ſciri οὔτε ὅθεν τὸ οὔνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος *vnde hoc nomen ſumpſerit, neque quis impoſuerit*. Nem-
E pe neſciebat à Pœnis Europâ dici חור אפא *vr-appa*, quaſi terram λευκοπρόσωπον, quia Europæi Africanos candore faciei multum ſuperant. Vnde & Europa dicta eſt Cadmi ſoror, quaſi *albâ facie* virgo. Aſia porro cum proprie dicatur magna illa peninſula quæ inter Europam & Africam medium occupat locum, quis non videt Aſiam dici à Phœnicio חזי *aſi*, quod non

ſolum dimidium, ſed & medium ſonat. Sic חצי השמים eſt μεσουράνημα medium cœli Ioſ. 10. 13. חצי הלילה μεσονύκτιον Iud. 16. 3. & paſſim. Itaque חציה *Aſia*, id eſt media, cæpit vocari Aſiæ pars illa quæ media eſt inter Africam & Europam. Aſiam minorem vulgo appellant, de quâ Plinius in præfatione libri tertii. *Hinc*, id eſt à Gadibus, *intranti dextra Africa eſt, læua Europa. INTER HAS ASIA EST.* Et Mela de Aſiâ lib. 1. cap. 2. *MEDIA noſtris æquoribus excipitur.* Sed & alio reſpectu Aſiam cum Europâ & Libyâ conferens Euſtathius illam aſſerit μέσην ἀμφοῖν ἔχειν διάθεσιν *medium inter illas habere ſtatum.* Videſis locum in Dionyſ. poſt verſ. 270. A

Sed vt ad Lubæos redeam ſiue Libas, de illis hæc Eſdræ notanda ſunt 2. Paral. 16. 8. והלובים *Et Lubæi fuerunt in exercitu multo* לרכב ולפרשים *cum curribus & equitibus.* Pro לרכב *cum curribus* Septuaginta legerunt לרהב εἰς θάρσος; ſed alij Græci rectè habent εἰς ἅρματα, & Hieronymus *quadrigis.* Nempe iam olim Libes vel equites, vel de curru præliari ſoliti, vt qui equitatu multum valeant. Herodotus in Melpomene: Τέσσερας ἵππους συζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασι *Quadrijugos equos iungere à Libybus Græci didicere.* Xenophon de Cyro lib. 6. Cyrop. τὴν μὲν Τρωικὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε. τὸ γὰρ πρόσθεν χρόνον, καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ, καὶ Σύροι, καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι *Soluit Troum bigas olim in vſu & Cyrenæorum currus quibus hodieque vtuntur. Superiore enim tempore & Medi, & Syri, & Arabes, & Aſiatici omnes ita vtebantur curribus vt nunc Cyrenæi.* Idem infra meminit τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας. Et apud Maximum Tyrium ſermone ſept. τὰ Κυρηναϊκὰ (παιδεύματα) διφρεῖαι *inſtituta Cyrenaica* ſunt *aurigationes.* Ita & Dionyſius Periegetes: B C

Κυρήνη τ' εὔιππος, Ἀμυκλαίων γένος ἀνδρῶν
Et Spartana dehinc Cyrene mater equorum.

quod puto ſumptum ex his Pindari in Pythiis Ode 4. ſtatim initio.

vid. quid Strab. 837. B. ex Callimacho.

Σάμερον μὲν χρή σε παρ' ἀνδρὶ φίλῳ
Στᾶμεν εὐίππου βασιλῆϊ Κυράνας,

Hodie quidem oportet te apud virum amicum ſiſtere equeſtris Regem Cyrenes D
In quæ verba Scholiaſtes *Cyrenen* εὔιππον *equeſtrem appellat, non* ἐκ τοῦ παρατυχόντος *ex præſenti occaſione, ſed quia Neptunus Libes docuit* τὴν τῶν ἁρμάτων καταζεύξιν *equos currui iungere, & equeſtrem Mineruam in Libyâ ortam eſſe dicunt; Quin & nonnulli aſſerunt* ὅτι ἡ ἱππικὴ ἐν τῇ Λιβύῃ εὑρέθη *artem equeſtrem in Libyâ eſſe inuentam.* Tale eſt quod ibidem Pindarus Cyrenas appellat εὐάρματον πόλιν, & Libyes ἐλάσιππον ἔθνος. Hinc Ephorus:

Steph. in Βοιωτία & in Βάρκη.

Ἀθηναῖοι περὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, Θετταλοὶ περὶ τὴν ἱππικὴν ἐμπειρίαν, Βοιωτοὶ περὶ τὴν τῆς γυμναστικῆς ἐπιμέλειαν, Κυρηναῖοι δὲ περὶ τὴν διφρευτικὴν ἐπιστήμην ἠσχόληνται *Athenienſes quidem ad nauticam, Theſſali ad equeſtrem, Bœoti ad gymnaſticam, Cyrenæi autem ad curulem artem ſe applicant.* Et Pauſanias in Eliacis: Θεόχρηστον δὲ Κυρηναῖον, ἱπποτροφήσαντα κατὰ τὸ ἐπιχώριον Λίβυσι *Theochreſtum Cyrenæum equos Libyum more ad curulia certamina alentem.* Et in Æliani variis Anniceris Cyrenæus vt artis ſuæ ſpecimen Platoni exhiberet, iuncto curru in Academiâ multos curſus circumegit οὕτως ἀκριβῶς φυ- E

Var. l. 2. cap. 27.

A χάλων τοῦ δρόμου τὸν στοῖχον, ὡς μὴ παραβαίνειν τὰς ἁρματοτροχιάς, ἀλλ' ἀεὶ κατ' αὐτῶν ἰέναι *tam accuratè currus meatum ſeruans vt non diſcederet ab orbitis, ſed ſemper in eodem tramite permaneret.* Vnde eſt quod apud Polyænum lib. 7. Stratag. Arſabes Perſa in Græcos dimicaturus à Barcæis petit τὴν τῶν ἁρμάτων βοήθειαν *curruum ſubſidium.* Plura pete ex doctiſſimo Caſaubono in Athenæum lib. 3. cap. 21.

Hûc facit quod Neptunus Libycus Deus, cuiuſque adeo cultum à Libybus Græci profitentur ſe didiciſſe, equos iunxiſſe primus creditur, & equitandi artem inueniſſe. Quin & equorum genus ad Neptunum Poëtæ referunt. Atque vt hanc fabulam Libycam eſſe ſcias, & à Pœnis in Libyâ ortam, *Scyphius* vocari traditur primus ille equus qui natus eſt è Neptuni ſemine in ſaxo dormientis, atque ideo Petræi dicti. Pindari Scholiaſtes enarrans quorſum Petræus appelletur Neptunus Pythia quarta: ἐπίθετον Ποσειδῶνος ὁ πετραῖος· φασὶ δὲ καὶ ἀγῶνα διατίθεσθαι τῷ πετραίῳ Ποσειδῶνι, ὅπου ἀπὸ τῆς πέτρας ἐξεπήδησεν ὁ πρῶτος ἵππος *Petræus Neptuni epithetum; aiunt autem certamen inſtitutum eſſe in honorem Petræi Neptuni, vbi ex petrâ exiliit primus equus.* Et paulo ante: ἐπί τινος πέτρας κοιμηθεὶς ἀπεσπερμάτισε, καὶ τὸν θορὸν δεξαμένη ἡ γῆ, ἀνέδωκεν ἵππον πρῶτον, ὃν ἐπεκάλεσε Σκύφιον *Super quadam petra conſopitus ſemen emiſit, quô accepto terra primùm equum edidit, quem vocarunt Scyphium.* Nempe Pœnis שקיף *ſciph* erat petra, quomodo Chaldæis & Syris. Sic in Chaldæo paraphraſte שקיף עורב *ſciph oreb* eſt petra oreb Iud. 7. 25. & Eſ. 10. 26. & paſſim occurrit שקיפי כיפא *ſciphe cepha*, id eſt ſcopuli petræ. Et in Syro interprete לעל לשקיפא *leel liſcipho* ſuper rupem. Ex שקיף *ſciph* שקיפי *ſciphi*, vnde σκύφιος, Pœnis & Libybus idem quod Græcis πετραῖος. Ita vocatus eſt equus iuxta fabulam ex petrâ editus.

Herod. l. 2. c. 50. Pauſan. Arcad. Sophocl. Oedip. Colon. v. & Iſac. in Lyco. pag. 123.

Vid. 1. Sam. 13. 6. Eſ. 2. 21. & 7. 19. & 57. 5. Ier. 16. 16. Matt. 8. 32. Marc. 5. 13.

Adhuc quæro quorſum *Phut* ab Arabe reddatur תפת *Tapſta.*

CAPVT TRIGESIMVM-QVARTVM.

Chanaan כנען

D

Iudaicam fabulam de viris quatuor, Adamo, Abrahamo, Iſaaco, & Iacobo Hebrone ſepultis quæ inde dicta ſit *Kirjath-Arbe*, niti verbis Ioſuæ 14. 15. perperam intellectis. Aliud commentum de cedris circa Sodomam ex quibus arca Noæ. Item de vrbibus in terrâ Chanaan conditis à tribus filiis Noæ. Phœnicum & Chananæorum nomen Græcos interpretes promiſcuè vſurpare. Quæ Chananæa Matthæo, Marco eſt Syrophœniſſa. Locus Eupolemi de *Chanaan* à quô Phœnices. Et Philonis Byblij de *Chna* ſeu Phœnice. Veteres terram Chanaan χώραν τῶν φοινίκων à palmis dici putarunt. Falluntur qui Phœnices è Rubro mari veniſſe & à puniceo colore Rubri maris dici putant. Phœnicum nomine etiam Iudæos intelligi. Cur Chananæorum nomen Phœnices abiecerint. Syri à צור *Sor* id eſt Tyro dicti; Et Aſſyrij pro הצורים Sidonij pro Phœnicibus. Vnde lux Iacobi vaticinio Gen. 49. 13. Populi vndecim à Chanaane oriundi.

E FAma eſt Chananæam ſtatim ab orbe condito habitari cœpiſſe, Adamum à Paradiſo exulem eô delatum, eius ſepulchrum eſſe Hebroni quæ *Kirjath-Arbe* dicta fuerit, hoc eſt ciuitas τῶν τεσσάρων, quod ibi ſepulti fuerint viri quatuor inſignes Adam, Abraham, Iſaac & Iacob, cum totidem mulieribus Euâ, Sarâ, Rebeccâ, Leâ. In libro Bereſith Rabba ſic fabulantur Iudæi, quos ex parte ſequitur Hieronymus in Epitaphio Paulæ

Sed fabula tota nititur his Ioſuæ verbis perperam intellectis cap. 14. verſ. 15. *Nomen Hebronis antea fuit Kirjath-Arba* (id eſt ciuitas Arbæ) *Fuit is* Arba *homo magnus inter Anakim.* Quæ ſic Iudæi detorquent ac ſi legatur Hebronem dictam fuiſſe ciuitatem τῶν τεσσάρων virorum quatuor inſignium, quorum vnus fuerit Adam ibi ſitus inter Anacæos. Sed quam parum hæc quadrent cum ipſo contextu verborum quiſquis Hebraicè neſcit diſcat ex Sixtino Amamâ, in cenſurâ ſuper hunc locum.

Nihilo certius eſt quod ex Iacobo Orrohaitâ præceptore Magni Ephrem excerpſit Moſes Barcepha lib. 1. de Paradiſo cap. 14. Noam in terrâ Chanaan fixiſſe ſedes, & in ſolo Sodomitarum plantaſſe cedros ex quibus conſtruxit arcam. Quod tamen refellere noſtra nihil intereſt. Solum obſeruo cedros quæ in editis locis vt plurimum creſcunt, veriſſimile non eſſe circa Sodomam proueniſſe.

Alij ſibi fingunt vrbes in Chananæâ conditas à tribus Noæ filiis, nempe Salem à Semo qui ſit idem cum Melchiſedech, [a] & Hebronem à Chamo, [b] & Ioppen à Iaphetho [c]. Sed cum nihil horum probetur ex vllo teſte idoneo, mihi gentis originem arceſſere ſufficiet à Chanaane Chami filio, quem ſub Mercurij nomine coluiſſe veteres probauimus libri primi capite ſecundo.

a Iſid. Orig. lib. 15. cap. 1
b R. Sclomo in Ioſ.
c Schindl. Pentagl. rad. יפה

Porro ex Chananæis ortos eſſe Phœnices facilè animaduertet quiſquis aut Phœniciæ nomen & ſitum, aut priſcorum Phœnicum linguam, inſtituta, mores & artes accuratè perpenderit. Hinc eſt quod LXX interpretes Phœnices & terræ Chanaan, Phœnicum item & Chananæorum nomen promiſcuè vſurpant. Sic idem Saul dicitur filius τῆς Φοινίσσης Exod. 6. 15. & τῆς Χαναανίτιδος Gen. 46. 10. vt in Hebræo textu. Item Exod. 16. 35. ἔφαγον τὸ μάν, ἕως παρεγένοντο εἰς μέρος τῆς φοινίκης; Et Ioſ. 5. 12. ἐκαρπίσαντο δὲ τὴν χώραν τῶν Φοινίκων. Pro Phœnice & regione Phœnicum vtrobique eſt in Hebræo *terra Chanaan.* Rurſus eiuſdem capitis verſu primo, οἱ βασιλεῖς τῆς Φοινίκης, id eſt *Reges Chanaan* vel *Chananæorum.* Ita enim Ioſue. Et Iob. 40. 25. alij 30. vbi de Leuiathan; μεριτεύονται αὐτὸν Φοινίκων ἔθνη, Hebr. *Chananæi* vel *mercatores.* Et Prou. cap. vlt. verſ. 24. Σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο τοῖς Φοίνιξι, καὶ περιζώματα τοῖς Χαναναίοις, voces τοῖς Φοίνιξι deſunt in pleriſque exemplaribus, & verò ſunt glosſema, quod irrepſit in textum è margine, vbi pro τοῖς Χαναναίοις aliquis ex aliô interprete ſcripſerat τοῖς Φοίνιξι. Hoc exemplo quam Chananæam Matthæus appellauerat, eam Matthæi fidus interpres Marcus Euangeliſta nominat Syrophœniſſam.

Matth. 15. 22
Marc. 7. 26.

Et verò quamuis Chananæorum apud Græcos ſit valde obſcura mentio, tamen eos id non latuit prorſus Phœnicas ex poſteris Chanaan ortum duxiſſe. Habemus eâ de re inſignem Eupolemi locum in libro de Iudæorum Aſſyriâ, quamuis alioqui multis fabulis interſperſo. Ibi nempe legitur ex Saturno Belum ortum & Chanaan, τοῦτον δὲ τὸν Χανάαν γεννῆσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων *hunc verò Chanaan genuiſſe Phœnicum patrem.* Ex Eupolemo citat Alexander Polyhiſtor, ex Alexandro Euſebius. Hûc facit quod in Philone Byblio Sanchoniatonis interprete, Phœnicij ſcriptoris longè vetuſtiſſimi, mentio fit cuiuſdam XNÃ τοῦ πρώτου μετονομασθέντος Φοίνικος *CHNA qui*

Præpar. l. 9.
Vid. Euſeb. ibid. lib. 1.

A *Phœnicis cognomine primus inſignis fuerit.* Nemo enim eſt qui non videat nomen CHNA natum eſſe ex decurtato *Chanaan.* Itaque apud Stephanum Byzantinum in libro de vrbibus Phœnice vocatur *CHNA* & Phœnices *CHNAI.* Verba ſunt: ΧΝΑ', οὕτως ἡ Φοινίκη ἐκαλεῖτο. Et paulo poſt, τὸ ἐθνικὸν ταύτης Χνᾶος.

Ad hæc cum non attenderent Origenes & Auguſtinus, putauerunt terram Chanaan dici Φοινίκην & χώραν τῶν Φοινίκων, eò quod eſſet palmis conſita, cum vera cauſa nominis ea ſit quam indicauimus, ſcilicet quod Phœnices à Chananæis orti ſunt, & iidem qui Chananæi. Homil. 6. in Ioſ. Sup. Exod. q. 83.

B Herodotum quidem ſcio, & Trogum, & Diodorum, & Dionyſium Periegetem, & alios apud Strabonem de Phœnicum origine ſtatuere multo aliter: Eos nempe fuiſſe olim Rubri maris accolas, ſed terræ motu vexatos, Aſſyrium ſtagnum primò, mox maris Mediterranei littus incoluiſſe, inde vocari Phœnicas à puniceo ſcilicet colore maris Rubri. Verum enimuero docti iam ſciunt mare Rubrum vel Erythræum à colore non dici, ſed ab Erythrâ rege qui Hebræis eſt Edom, cuius poſteri Phœnices non ſunt, ſed Erythræi vel Idumæi. Fateor etiam Phœnices habitaſſe ad mare Rubrum, ſed ij fuere coloni Tyriorum, non illorum Tyrij. Tamen ſi qui C Phœnices à mari Rubro veniſſe dicendi ſunt, hi ſunt Iſraëlitæ, qui mare Rubrum tranſgreſſi ex Aegypto venerunt in terram Chanaan. Phœnicum enim nomine ab Herodoto etiam cenſeri Iudæos, inde Ioſephus rectè colligit, quod is ſcribit in Palæſtinâ circumcidi quoſdam Phœnicum: cum ibi circumciſionem apud nullos populos in vſu fuiſſe certum ſit prætérquam apud Iudæos. Sed de his alibi pluribus. Herod. in Clio. cap. 1. Iuſtin. l. 18. Diod. l. 16. Strab. lib. 1. vid. Fuller. Miſcellan. l. 4. cap. 20. Euterp. c. 104. Ioſep. Antiq. l. 8. c. 4. & cõt. Appion. l. 1 Vid. Gen. 34. 14. Iud. 14. 3. & 15. 18.

Iam ſi roges cur Phœnices, ſi verè ſint poſteri Chanaan, in Græcorum monumentis Chananæi nuſquam vocentur: Reſpondebo Chananæos puduiſſe ſui nominis, & deſiiſſe ſic appellari, propter anathema contortum in patrem ſuum Chanaan: Maximè cum viderent à Iudæis ſe bello peti internecino, & magnis affligi cladibus, non aliâ de cauſâ quam quod Chana- D næi eſſent. Itaque pro Chananæis *Syros*, *Aſſyrios*, *Sidonios*, *Phœnicas*, *Syrophœnicas* appellari ſe maluerunt. Et Syrorum quidem nomen illis commune deinceps cum circumfuſis gentibus, puto olim fuiſſe proprium, cum deductum videatur à Phœnices metropoli Tyro; Eam enim צור *Sor* vel *Sur* Hebræi nominant, & incolas *Sorim* vel *Surim*, qui ipſiſſimi Σύροι ſunt. 1. Sam. 14. 6. Ierem. 9. 26 Ezech. 28. 10. & 32. 23.

Iam ſi præfigatur articulus, vt 1. Paral. 22. 4. & Nehem. 13. 16. ex Sorim fient הצורים *Haſſorim* vel Haſſurim, id eſt Aſſyrij; quô nomine Tyrios & Phœnicas deſignari ſæpe videas. *Apud Aſſyrios ſiue Phœnicas* (ait Macrobius) *lugens inducitur Dea.* Et Virgilius: Saturn. l. 1. cap. 21. Geor. l. 2.

E *Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno.*

Aſſyrio veneno, id eſt purpurâ Tyriâ. Et in deſcriptione Beroës apud Nonnum:

--- Ἀσσυρίῳ Λιβάνῳ παραπέπταται. Dionyſ. lib. 41.

Aſſyrium Libanum pro Phœnicio appellat. Ab his Aſſyriis plane diuerſi ſunt אשורים Aſſyrij filij Aſſur trans Euphratem & Tigrim, atque ipſa etiam

Scriptura Hebraica multum diſcrepat. Cuius rei ignoratione Græci ſcripto-
Herod. l. 9. cap. 63. res duos populos tanta locorum intercapedine à ſe mutuo diſſitos in vnam gentem ſæpe compingunt.

Porro quia Sidoni cum Tyro de primatu fuit contentio, vt à *Sur* quæ Tyrus eſt, Phœnices Σύϱοι Syri dicti ſunt & Aſſyrij, ſic à *Sidone Sidonij*. Heſychium id non latuit qui Σιδονίους interpretatur Φοίνικας. Itaque LXX ſeniores *Phœnicas* pro *Sidoniis* Deut. 3. 9. & pro *Sidone Phœnicen* habent Eſ. 23. 2. quod non obſeruo de nihilo. Nam inde lux Iacobi vaticinio quô prędixerat latus Zabulonis futurum ad *Sidonem* Gen. 49. 13. cum certum ſit Zabulonios non ſuperaſſe Carmelum, qui ab vrbe Sidone diſtat millibus B
XL minimum. Clarum ergo Sidonis nomen ibi pro vrbe non ſumi, ſed pro regione Phœnicis quam attigere Zabulonij. De Phœnice & Syrophœnice dicetur libro ſequenti.

Populos vndecim à Chanaane oriundos recenſet Moſes, Sidonios, Hethæos, Iebuſæos, Amorrhæos, Gergeſæos, Heuæos, Arkæos, Sinæos, Aruadæos, Samaræos & Hamathæos. De ſingulis dicendum aliquid.

CAPVT TRIGESIMVM-QVINTVM. C

Sidon צידון

Sidon non eſt admiratio, vt putauit vir valde doctus. Potius à piſcium vbertate ſic appellatur, vt habetur in Trogo. Sidon multo antiquior Tyro, & Poetis multo notior. Sidon magna *Ioſ.* 11. 8. & Diod. lib. 16. & Melæ. Tamen poſt Sidonem à *Perſis* captam, Tyrus par Sidoni fuit aut etiam præferenda. Vtriuſque deſcriptio. Sareptæ vnde nomen. Quomodo Sidon πολύχαλκος. *Incolarum* induſtria, ſcientiæ, & artes. Sidonij πολυδαίδαλοι. Quam pacatè diu vixerint.

Boderiã. in Lex. Chald. QVod vir qui in his literis paucos habuit æquales *admirationem* explicat vocem צידון *Sidon*, non ſine admiratione legi. In loco quem citat ex libro *Vaikra rabba* nihil tale habetur. Nec ibi explicatur צידון ſed צרא vel הצרא ex Dan. 3. 14. idque voce Græcâ אונטוס ὄντως, id eſt ἀληθῶς *verè*, vt Græci & Vulgatus habent. Itaque hæc οὐδὲν πρὸς ἔπος. Sed verum D
eſſe puto quod Sidonem ſcribit Trogus *à piſcium vbertate* ſic appellari. Nam *Said*, id eſt piſcatio, hodieque Sidon dicitur, vt Galilææ oppidum *Bethſaida* quaſi domum piſcationis dixeris. Nec Sidoni minus congruit, quam Hebræi nos docent eſſe ad mare piſcoſiſſimum. Itaque cum Gen. 10. 15. legitur Sidon fuiſſe Chanaanis primogenitus, per Sidonem intellige Sidoniorum patrem, vel Sidonis conditorem, quôcunque fuerit nomine.

Ionathan Deut. 33. 29 Kimchi & & R. Selomo in Sophon. c. 1. verſ. 10.

Sidonem ex hoc loco diſcimus fuiſſe valde vetuſtam, vt quæ conditorem habuerit Chami nepotem, Noachi pronepotem. Itaque licet Tyrum Sidonis æmulam, antiquam, & Cadmæam, & Ogygiam Poëtæ paſſim E
Aeneid. l. 4 Mart. l. 9. Dionyſ. v. 911. appellent, & Tyrii Eſaïæ 23. 7. & Herod. lib. 2. antiquitatis nomine plurimum ſeſe efferant; Tamen Sidoni Tyrus cogitur ſubmittere faſces & illam pro parente agnoſcere. *Poſt multos deinde annos* (inquit Trogus lib. 18.) *à Rege Aſcaloniorum expugnati* Sidonij, *nauibus appulſi, Tyrum vrbem ante annum Troianæ cladis condiderunt.* Id eſt, Ioſepho interprete an-

A tiq. lib. 8. annis ducentis quadraginta antequam templi fundamenta ieciſſet Salomon. Proinde cum de Sidone agatur in libris Moſis, & Ioſue, & Iudicum; & in vaticinio Iacobi Patriarchæ qui vixit diu ante Moſem, de Tyro nihil reperimus ante tempora Dauidis, niſi quis מבצר צור Ioſ. 19.29. putet eſſe *Palætyrum*. Itaque vt obſeruat Strabo, ἣν μὲν οὖν ποιηταὶ τὴν Σιδόνα lib. 16. τεθρυλλήκασι μᾶλλον *Sidonem quidem Poëtæ magis celebrant*. Et Homerus qui Sidonis & Sidoniorum meminit in tot locis, Tyrum ne nominat quidem. Iam ſi de magnitudine certamẽ inſtituatur, in libro Ioſue Sidon appellatur רבה *magna*, id eſt inter Phœnicias vrbes maxima. Diodorus lib. 16. πλούτῳ τε καὶ ταῖς ἄλλαις χορηγίαις ἡ πόλις πολὺ διέφερε τῶν κατὰ τὴν Φοινίκην πόλεων. τὸ δὲ μέγιστον,
B τριήρεις καὶ πεντήρεις εἶχε πλείους τῶν ἑκατὸν *opibus & aliis adminiculis longè ſuperabat ea vrbs reliquas Phœniciæ vrbes, & quod maximum eſt triremes & quinqueremes habebat plures centum*. Pomponius: *Adhuc opulenta* lib. 1. c. 12. *Sidon, antequam à Perſis caperetur, maritimarum vrbium maxima*. Sed Tyrus illi deinceps, ſi Straboni creditur, ἐνάμιλλος conferenda; ſi Curtio, præferenda. Is enim Tyrum affirmat & claritate & magnitudine ante omnes vrbes Syriæ Phœniceſque fuiſſe memorabilem, quô tempore obſeſſa eſt ab Alexandro. Circuitus erat XIX M paſſum intra Palætyro incluſa: Oppi- Plin. lib. 5. cap. 19. dum ipſum viginti duo ſtadia obtinebat. Domus amplæ, magnificæ, plu- Strab. l. 16.
C ribus tabulatis & altiores quam Romæ. Eminebant potiſſimum templa ab Hiramo condita, Agenorium puta & Iouis Olympij, & Aſtartes, & Herculis Tyri maximè culti. In iis aureæ columnæ, & ſtantes è ſmaragdo cippi, & multorum Regum anathemata. Murus altus pedum CL, è ſaxis ingentibus inter ſe gypſo commiſſis; Portus geminus, vnus Sidoni obiectus, alter Ægypto. Sidonis itidem Achilles Tatius, ſtatim operis initio, duos deſcribit portus anguſto aditu & lato ſinu, in quorum interiorem naues hyeme ſe recipiunt, quia tutior eſt ſtatio. Tyrus à Sidone diſtat ſtadiis fere ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris & ferri fuſione, cuius ibi magnum fuiſſe prouentum Hebræi colligunt ex benedictione Aſer horum locorum incolæ Deut. 33. 25. *Ferrum & æs ſub*
D *calceo tuo*. Atque hûc omnino pertinet illud Eumæi Sidonij apud Homerum antiquitatis ſedulum indagatorem: Odyſſ. o. verſ. 425.

Ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὔχομαι εἶναι.
Æriferâ ex Sidone genus mihi glorior eſſe.

Nec erat cur interpretes Poëtæ verba traherent in alienum ſenſum, quaſi circa Sidonem æris fodinæ nullæ fuiſſent.

Tyri & Sidonis incolis indulſerat Deus ingenium acre, viuidum, & ad omnia flexile. Arithmetica & Aſtronomia ab iis manarunt ad Græcos. Et vt taceam recentiores, Sidoni Mochus de atomis Philoſophari cœpit ante Troiani belli tempora. Et Abdemonus Tyrius quæſtionibus propoſitis Re-
E gem Solomonem prouocare auſus eſt. Sed præcipua celebritas ex mechanicis artibus. Tyri mixtura purpuræ, Sidoni vitraria & textura ſindonum ex lino tenuiſſimo feruntur inuenta primum. Et fabrorum peritiam impenſè laudat Solomon his ad Hiramum Tyri Regem 1. Reg. 5. 6. *Noſti non eſſe quenquam inter nos qui ſciat cædere ligna vt Sidonij*. Hinc eſt quod

Iliad.23. 743. & 6. 289. Et Odyſſ.15.114. & 4.54.

Homerus appellat πολυδαιδάλους, & ſi quid concinnum in veſtibus, aut in A
vaſis affabrefactum, aut ludicrum in crepundiis, id tribuere ſolet Sidoniorum induſtriæ. His artibus illorum opes in immenſum breui creuere, dum iis vacare licuit, per longæ pacis otium. Nam pacatè diu vixiſſe præ cæteris mortalibus vel hinc colligas quod libri Iudicum cap. 18. Sidonij proponuntur in exemplum ſummæ ſecuritatis; Ita enim habetur verſ. 7. de Lais incolis: *Habitabant ſecurè, pro more Sidoniorum, quietè & confidenter.*

CAPVT TRIGESIMVM-SEXTVM.

De decem reliquis filiis Chanaan. B

Hitthæorum ſitus. Quam fuerint terribiles? Hitthæi Arba & Anakim. Cur pro Hetthæis regibus reges inſularũ habeat Ioſephus. Iebuſij Ieroſolymis. Dauid illorum ſarcaſmis irritatus quid regeſſerit. Gordonius notatus. Iebuſiorum nomen manet in Ebuſo vel Ibiſſa. Amorrhæi quo loco. Poetæ Chananæi carmen ἐπινίκιον à Moſe citatum. Amorrhæorum, robur & proceritas. Rephaim illis permixti. Og rex Baſan. Gergeſæi circa Geraſa vel Gadara, non in Africâ: Solo nomen ab argillâ. Heuæi non erant Tripoli, ſed in *Hermone* monte. Vnde *Cadmonim* dicti Gen. 15. 19. id eſt Orientales. Hinc Cadmus & Harmonia: Heuæorum coloniæ. Heuæi & Hauuæi quid differant. Arkæi in Libano Arkam tenuere, vnde Venus Architis. Sinæi aliis prope Arcam. al. in monte Sinâ, al. in Cypro & Amathunte. Peluſij potius. Aruadæi vel Aradij in Arado & circa Aradum. De Arado multa Strabo. *Ibi* aqua dulcis ex alto maris per tubos trahitur. Curtius Thalaſſus Aradi cur viuus combuſtus cum Romanorum quatuor cohortibus. C Aradiorum remiges Ezech. 27.8. & ſtudium rei naualis. Tripolis conſtabat ex Aradiis, Tyriis & Sidoniis. Aliæ Aradi. Samaræi à Samaritanis re & Scriptura diuerſi. *Iſidorus* & Hieronymus emendati. Edeſſa & Emeſa vbi ſitæ. Simyra prope Orthoſiam. Samaræi Orthoſitæ. Hamathæi ab Hamath quæ aliis Antiochia, aliis Epiphania, quod verius. *Hama* hodie. *Ibi* terræ ſanctæ terminus. Mendum in Epiphanio. Pherezæi in montanis. Chananæi ad mare & prope *I*ordanem ſpeciali nomine ſic dicti. Cinæi & Cenizæi Gen. 15.19. alioqui valde obſcuri. Euſtathius emendatus.

Hitthæi filij *Heth* habitarunt circa Hebronem & Berſabeam ad Auſtrum terræ Chanaan. Hi fuere vicinis tam terribiles, vt חתה *hittha* vox inde deducta pauorem ſignificet & ſubitam conſternationem. Qualis inuaſit Syros Samariam obſidentes, cum Hitthæos à rege Iſraël aduerſus

Ioſ.15.13.14. Num.13.23

ſe conductos eſſe ſuſpicarentur 2. Reg. 7.6. Hitthæus erat nimirum is Arba de quô diximus, cuius filius *Anak*, nepotes *Achiman, Seſai* & *Thalmai*, reliquique poſteri *Anakim* vel *Enakim*, ex parentis nomine dicti, D

Num.13.34

tanta mole fuerunt, vt præ illis Iſraëlitæ viderentur pumiliones & locuſtarum inſtar. Ex eô locô quem diximus 2. Reg. 7. 6. pro מלכי החתים id eſt *Regibus Hitthæorum* Ioſephus habet τὸν (βασιλέα) τῶν νήσων *regem inſularum*, Antiq. lib. 9. cap. 2. quaſi חתים iidem eſſent qui כתים *Cheth* & *Caph* permutatis. Idem enim lib. 1. cap. 7. inſulas omnes aſſerit dici כתים *Chethim.*

Ioſ. 15. 63. Iud. 1. 21. & 19. 10.

Iebuſij virtute bellicâ non inferiores Hitthæis, Hieroſolymam & Sionis arcem Iudæis inuitis tenuerunt vſque ad tempora Dauidis, qui cum eam E obſeſſum iret, illi fiduciâ loci, & in regis contumeliam, non alios quam cæcos & claudos cuſtodes mœnibus appoſuerunt, militari licentiâ hoc

2.Sam. 5. 8. & 1.Chro. 11. 6.

ſubinde ingerentes: *Non hûc accedes quin te arceant cæci & claudi*, id eſt ignauiſſimi quique. Quibus Dauid prouocatus in hæc verba prorupit: *Quiſquis*

A *Quiſquis Jebuſæos percuſſerit primus, is erit dux & imperator.* Rurſus; *Quiſquis percuſſerit Iebuſæos, is deiiciat in alueum* muro proximum, *tam cæcos quam claudos Dauidi maxime exoſos.* Quæ cum planiſſima ſint, non erat cur viri vndecunque docti in illorum expoſitione tantopere ſe fatigarent. Gordonium miror imprimis, qui dicam Iudæis hîc impingit, quaſi fontes Hebræos hoc loco corruperint. Iebuſiorum nomen creditur manere in Ebuſo, hodie Ibiſſa, inſulâ prope Hiſpaniam, vbi vna fuit ex Phœnicum coloniis.

Amorrhæi Iudææ montanis inſederant; ſed plerique Iordanem tranſgreſſi bellum intulere Moabitis & Ammonitis, & occupauerunt Baſan & Heſbon, & quicquid terrarum eſt inter fluuios Iabok & Arnon: in cuius victoriæ memoriam Poëta Chananæus ſcripſit carmen ἐπινίκιον, quod Moſes libris ſuis inſerere dignatus eſt. Hos fuiſſe teſtatur Amos proceritate cedris, robore quercubus pares, quia gigantes Rephaim (quorum vnus fuit, Og rex Baſanis) vel ex Amorrhæorum genere, vel Amorrhæis erant permixti.

Iof.5.1. Num.13.30. B Nu.21.27. Amos 2.9. Deut.3.11. & 2.20.

Gergeſæos hæſiſſe circa Geraſa vel Gadara trans Iordanem vſque ad Chriſti tempora ex Euangelio diſcimus Matth.8.28. Contra quam Hebræi ſcribunt eos in Africam ſeceſſiſſe aduenienti Ioſuâ. Gergeſæos veriſſimile eſt ab argilloſo ſolo dici; Hebræis enim גרגש *garges* argillam ſonat. An hi Circeſium condidere ad confluentem Euphratis & Aborrhæ.

vid. Marc. 5.1. & Luc. 8.26. Talmud. *Ieroſolym.* tract. de iuram. c. 6. C

Heuæorum habitatio non fuit circa Tripolim, vt putauit Ieroſolymitanus interpres, qui pro Heuæis habet טרפולאי Tripolitanos, ſed in Hermone mõte. Qui cum ad Orientem terræ Chanaan maximè vergat, vt ex Pſalmo 89. verſ. 13. rectè colligit Chaldæus Paraphraſtes, merito Heuæi *Cadmonim*, id eſt Orientales dicuntur Gen.15.19. Ex Hermone & Cadmonæis Cadmi nomen palam ſumptum eſt & vxoris eius Harmoniæ, quos fuiſſe Heuæos vel inde conſtat quod vtrumque fabulantur in ſerpentem fuiſſe mutatum. Nempe Heuæorum nomen ſerpentes ſonat: Hebræi ſic dictos putant, quia Troglodytæ fuere, & ſerpentum inſtar ſubibant terræ cauernas. Heuæorum coloni Gabaonitæ & Sichemitæ fuere, quorum illi Ieroſolymis hi Samariæ finitimi magis erant ad Occidentem.

Ioſ. 11. 3. Iud. 3.3. D *Ioſ.* 11.19. Gen.34.2.

Cum Heuæis חוים Hauuæos העוים video confundi paſſim, etiam ab Hebræis, quod mihi minus probatur; nam neque nomen conuenit, neque ſedes fuit eadem. Illi enim Hermonem, vt diximus, hi Palæſtinam incolebant Ioſ.13.3. Vnde pulſi à Caphthoræis Deut.2.23. putantur Euphratem traieciſſe, atque inde in Samariam ab Aſſyriis tranſlati 2. Reg.17.31. Cæterum non videntur fuiſſe ex genere Chananæorum.

Moſes Gerund in Deut. 2 23. R. Nachman in Ioſ. 13.3.

Arkæi tenuere Arcam vel Arcen vrbem in Libano ſitam, cuius meminere Ptolemæus & Ioſephus ex Menandro. In eâ credo fuiſſe templum Veneris Architidis à Phoenicibus impensè cultæ, vt teſtatur Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 27. Venus Architis eadem cum Aphacite, vt ſuo loco dicemus.

Antiq. l. 1. cap. 7. E

Scribit Hieronymus non procul ab Arca fuiſſe *Sin* Sinæorum vrbem, quæ

TT

poſtea vario euentu bellorum ſubuerſa nomen tantum loci priſtinum reſeruauerit. Arabs Pariſ. edit. reddit אלטראבלסיין *Tripolitanos*. Sunt qui Sinæos Sinæ montis accolas fuiſſe putent, quod vix patitur illius eremi vaſtitas in quô Sina mons. At pro Sinæis Ionathan & Onkelos habent אנתוסאי *Amathuſios*, Hieroſolymitanus כפרוסאי *Cyprios*, quaſi Sinæi nauigantes in Cyprum Amathuntem condiderint; à quô Cyprum *Amathuſiam* appellauit Xenagoras, & Cyprium frumentum Hipponax Amathuſium. Verum enimuero ſi libet ex terrâ Chanaan Amathuſios arceſſere, quidni habitâ nominis aliqua ratione, eos potius deriuabimus ex Amathæis cum Euſebio & authore Chronici Alexandrini. Ego Sinæorum nomine Peluſiotas intelligo, quorum vrbs cur *Sin* à Syris dicatur & Πηλούσιον à Græcis iam diximus, vbi de Pathruſæis. De his Sinæis agitur Eſ. 49. 12.

Plin. l. 5. c. 31. Strab. l. 8

Α᾽μαθεῖς ἐξ ὧν Α᾽μαθούσιοι.

Qui ſequuntur Aruadæi vel Aradij, Aradum inſulam occupauerunt in ora Phoenices ad os Eleutheri fluminis, & partem vicinæ continentis, vbi Antaradus, Marathus, Laodicæa. Inde Hieroſolymitanus interpres pro Aruadæis habet אנטרדאי *Antaradios*, & Ionathan לוטסאי, corrupte pro לוטכאי id eſt Laodicenſes. De Aradiis alibi multa ſparſim, ſed in vno Strabone omnia: *Laodiceæ*, inquit, *propinqua ſunt oppidula Poſidium, Heraclium, Gabala* (forte גבל *Gebal* Ezech. 27. 9.) εἶτ᾽ ἤδη ἡ τῶν Α᾽ραδίων πόλιχνια (lege παραλία) *Deinde Aradiorum maritima regio Paltus, Balanæa & Caranus Aradiorum nauale, poſtea Enydra & Marathus antiqua Phœnicum vrbs nunc diruta: Agrum ſorte diuiſum Aradij tenent.* Et paulo poſt: *Ante iugum quoddam & importuoſum littus Aradus iacet, inter ſuum nauale quod diximus & Marathum diſtans à terrâ ſtadiis viginti. Eſt autem ſaxum circumfluum, ſeptem fere ſtadiorum ambitu, habitationibus plenum; hic vſque tam populoſum vt domos inhabitent multarum contignationum. Illud condidiſſe aiunt quoſdam è Sidone exules.* quod haud quaquam conceſſerim, quia ex Moſe apparet Sidonios & Aradios Phoenicum eſſe diuerſas tribus. Addit in pace aquari partim ex ciſternis, partim ex oppoſitâ continente; in bello aquâ dulci per tubos petitâ ex imo freto. Ita etiam Plinius lib. 2. cap. 103. *Dulcis hauſtus in mari plurimis locis, vt ad Chelidonias inſulas & Aradum.* Et lib. 5. cap. 31. *Et iam dicta Arados inter quam & continentem quinquaginta cubita alto mari (vt author eſt Mutianus) è fonte dulci aqua tubo coriis facto vſque à vado trahitur.* Aradiis olim proprij fuere reges; Donec Perſarum, deinde Macedonum, & tandem Romanorum iugum ſubire coacti, priſtinæ tamen potentiæ aliquid retinuerunt, & oppoſitæ continentis partem non contemnendam ſub ditione ſuâ habuerunt. quô imperiô mirum videri queat illos à Romanis non fuiſſe ſpoliatos, cum ſub Auguſti initia *Curtius Thalaſſus* (al. Salaſſus) *in inſulâ Arado cum quatuor cohortibus viuus combuſtus eſt, quod tributa grauius exigeret*, vt habetur in Euſebij Chronico. Sed ex Dione diſcere eſt hiſtor. lib. 48. hæc perpetraſſe Aradios in Antonij odium, qui pleraque Syriæ oppida acerbiſſimis exactionibus per præfectos ſuos miſere diuexabat: quod multis motibus præbuit occaſionem, ὥστε καὶ τοὺς Α᾽ραδίους τοὺς νησιώτας μήθ᾽

ὑπακοῦσαί τε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς σφᾶς ἐπὶ χρήματα πεμφθεῖσι καὶ προσέτι καὶ φθεῖραι τινὰς αὐτῶν *ita vt Aradij inſulares iis qui ad ſe pecuniæ exigendæ cauſa miſſi fuerant, non modo non obtemperarent, ſed & eorum nonnullos interimerent.* Aradios maximè commendauit rei naualis peritia. Strabo: προσέθεσαν δὲ τῇ εὐτυχίᾳ ταύτῃ καὶ πρόνοιαν, καὶ φιλοπονίαν πρὸς τὴν θαλαττουργίαν *Huic verò fœlicitati etiam prouidentiam addiderunt, & ſtudium rei naualis.* Inde eſt quod ex Arado & Sidone remiges habuit Tyrus Ezech. 27. 8. *Habitatores Sidonis & Aradi fuerunt remiges tui.* Sed & eoſdem bellicâ virtute polluiſſe docet quod habetur verſ. 11. *Aradij cum copiis tuis ſuper muros tuos circumquâque.* Phoenices vrbs clara Tripolis partim ex Aradiis con-
B ſtabat, partim ex Tyriis & Sidoniis. Scylax in Periplo: αὕτη ἐστὶν Ἀράδου, καὶ Τύρου, καὶ Σιδῶνος. ἐν δὲ αὐτῇ τρεῖς πόλεις, καὶ περίβολοι ἑκάστη τοῦ τείχους ἴδιον ἔχων. Strabo lib. 16. Τρίπολις ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τὴν ἐπίκλησιν εἰληφυῖα. Τριῶν γάρ ἐστι πόλεων κτίσμα, Τύρου, Σιδῶνος, Ἀράδου. Diodorus lib. 16. τρεῖς γὰρ εἰσὶν ἐν αὐτῇ πόλεις σταδιαῖον ἀπ' ἀλλήλων ἔχουσαι διάστημα. ἐπικαλοῦνται δὲ τούτων, ἡ μὲν Ἀραδίων, ἡ δὲ Σιδωνίων, ἡ δὲ Τυρίων. Plinius lib. 5. cap. 20. *Tripolis, quam Tyrij, & Sidonij, & Aradij obtinent.* Etiam Antiochiæ Pieriæ nomen vetus erat Aradus, vt & inſulæ cuiuſdam prope Cretam, & alterius inſulæ in mari Perſico; vt puto ab his Aradiis, quamuis Perſici Aradij Phœnicios iacti-
C tarent ſuos eſſe colonos.

Iam venio ad Samaræos, quos qui cum Samaritis ex monte Somron confundunt nihil aliud quam ſuam produnt in literis Hebraicis infantiam, cum vt cætera taceam צמרי Samaræorum nomen Hebræum multo aliter ſcribatur quam שומרוני Samaritanorum: Pro Samaræo Amaræum Iſidorum ſcripſiſſe non monerem, niſi grauius mendum ſubeſſet in his illius verbis: *Amaræus à quô Syriæ nobilis ciuitas quæ vocatur Cælis.* Sed quod facilè corrigas ex Hieronymo qui ſic habet: *Samaræi quibus Edeſſa nobilis Syriæ Cæles ciuitas.* At Iſidorus Edeſſæ mentione omiſſâ ex Cœle-Syriâ fecit Coelim Syriæ nobilem vrbem. Sed & Hieronymi verba mihi de mendo ſuſpecta ſunt. Cum enim trans Euphratem Edeſſa ſit, & in Me-
D ſopotamiâ potius, vt habetur apud Strabonem, Euſebium, & Ptolemæum; quidni legamus Emeſam vel Emiſam pro Edeſſâ, præeunte paraphraſi Ionathanis & Ieruſalem in quibus pro Samaræis reperio חמצאי *Emeſenos?* quod ipſum voluit Arabs nuperæ editionis, qui hîc habet אלחמציין. Emeſa certè fuit vrbs Coeleſyriæ nobilis ad Orontem poſita, de cuius regibus Sampſigerano (Sampſiceramum vocat Strabo) & Azizo, & Sohemo, & Iamblicho multa legere eſt apud Ioſephum. Potuit & Semarajim vrbs in tribu Beniamin*, & in littore Phoenices prope Orthoſiam Simyra, Semaræos habere conditores. Hûc facit quod Euſebius Orthoſitas deducit ex Samaræis: Σαμαραῖος, inquit, ἐξ οὗ Ὀρθωσῖται.
E Hamathæi ſoli ſuperſunt, terræ Hamath incolæ, quorum metropolis Hamath[a] eſt Antiochia, ſi Olympiodoro[b] credimus & Paraphraſtis Ionathani & Ieruſalem[c] & Rabbino Selomoni.[d] Sed obſtat quod in Scripturâ toties *ad introitum Hamath*[e] Septentrionalis figitur terræ ſanctæ

Orig. lib. 9. cap. 2.

*Antiq. lib. 19. c. 7. & l. 20. c. 5. Et belli Iud. lib. 7. cap. 27. Ioſ. 18. 22.

a 2. Reg. 23. 22. & 25. 21. Ier. 39. 5. & 52. 9. 27.

b Olymp. in Ier. 52.

c in Gen. 10. 18.

d in Amos 6. 2.

e Num. 13. 22. & 34. 8. Ioſ. 13. 5. Iud. 3. 3. &c.

terminus, quam nemo locorum peritus Antiochiam attigiſſe dixerit. Huic A
a In Amos lib. 3. dubio facile eſt occurrere ex Hieronymo qui [a] Hamath vel Hemath duplicem fuiſſe ſtatuit, quarum vna ſit Græcorum Antiochia, altera Epiphania. Illam addit vocari *magnam* Amos 6, 2. ad diſtinctionem minoris, Epiphaniæ ſcilicet.
b Antiq. l. 1. cap. 7. c Com. in Eſ. c. 10. & in Zach. c. 9. & de locis Hebr. & quæſt. in Gen. d Clim. 4. part. 5. e Hereſ. 66. ſ. 84.
Idem Hieronymus poſt Ioſephum [b] ſæpe aſſerit [c] *Hemath* vſque hodie vocari Epiphaniam. Proximè accedit nomen Arabicum *Hama* in Nubienſi Geographo [d]. Igitur vtvt Iudæorum fines longe infra Antiochiam ſubſtitiſſe concedamus, tamen ab Epiphaniâ, quæ & ipſa vocatur *Hamath*, non erant valde diſſiti. Cur in cenſu filiorum Chanaan pro Hamathæo Φιλιςιαῖον ſcripſerit Epiphanius [e] aliis diuinandum relinquo. B
Arabs Pariſ. rectè habet אלחמאין.

Hi vndecim populi originem debent vndecim filiis Chanaan, qui quidem plures liberos habuiſſe non legitur. Itaque *Pherezæi* & *Chananæi* ſpecialius ſic dicti, quos inter poſteros Chanaan ab Iſraëlitis internecino
f Gen. 15. 20. Exod. 3. 8. 17. & 23. 13. & 33. 2. & 34. 11. &c. g Ioſ. 11. 3. & 17. 15. h Num. 13. 30. Deut. 1. 7. & 11. 30.
bello delendos paſſim recenſet Moſes [f], etiam hûc referendi ſunt. Sed ad quam familiam pertinuerint horum vndecim dicere non eſt obuium, cum altum eâ de re Scripturæ ſit ſilentium. Id ſolum ex Scripturâ conſtat Pherezæos [g] habitaſſe in montanis & ſylueſtribus locis; Chananæos [h] partim ad mare, partim ad ripas Iordanis. Hinc agreſte hominum genus Pherezæos C
fuiſſe colligas, qui cum procul ab vrbibus in ſolis pagis degerent Pherezæi dicti ſunt non immerito. Hebræi quippe pagos פרזות *pherazoth*, paganos פרזים *pherazim* vocant.

Fortè Chananæis etiam ab argumento nomen inditum; Hebraicè nimirum כנעני Chananæi ſunt mercatores, quales eos fuiſſe par eſt qui mari magno & Iordani finitimi, terras coluere mercibus comportandis tam commodas. Niſi Chananæorum appellationem illis indultam fuiſſe putes ſpeciali prærogatiuâ, eô quod inter Chanaanis poſteros aliquando tenuerint principem locum.

His inſuper addi poſſunt Cinæi & Cenizæi, quos in promiſſione Abrahamo factâ Gen. 15. 19. in vnum faſciculum coniicit Deus, cum cæteris Chananæis ab Iſraële ſubiiciendis. Cæterum de his populis nihil quicquam D
reperi, præterquam in Euſtathij Antiocheni Epiſcopi Hexaemero, vbi Ci-
Κιναῖοι περὶ Λίβανον ὤνων καὶ Ἀμάρον. næos aſſerit habitaſſe *circa Libanum & Amarum*, ſed legendum eſt *Amanum*. Horum ego nomen deletum fuiſſe putauerim in eô temporis interuallo quod inter Abrahami & Moſis æuum interceſſit. Id certè neceſſe eſt in obſcuro latuiſſe tempore Ioſuæ, qui nec in diuiſione terræ, nec in cenſu gentium à ſe deuictarum illorum meminit vſpiam.

Hi ſunt poſteri Chanaan qui per annos ſeptingentos plus minus occupauere terrarum quicquid eſt ab Idumæâ & Palæſtinâ vſque ad Orontis oſtium. Scio terram Chanaan intra breuiores limites à Moſe coerceri Septentrionem verſus. Sed Moſes eam dumtaxat illius terræ portionem deſcribendam ſibi proponit quam Deus poſſidendam Iſraëlitis indulſerat. E

A

CAPVT TRIGESIMVM-SEPTIMVM.

Fines Chananæorum.

Cur Chanaan pro Chamo fuerit maledictus. Ratio Theodoreti petita ex libro Bereſith Rabba. Cur ex vndecim familiis quas diximus, ſolum quinque internecioni deuotæ. Arcana Dei iudicia ſed iuſta. Sidon, id eſt Sidoniorum ager, terræ Chanaan limes Septentrionalis. Gerara, Gaza. De Sodomæ excidio Strabo, Tacitus, Solinus. Laſa vel Leſa non eſt Lais, ſed Callirhoe, vt reddunt *Ionathan* & Hieronymus. *Ibi* aquæ calidæ. Callirhoes verus ſitus. Solinus notatus. Fortè Laſa eſt Ptol. *Lyſa* & Ioſephi *Luſſa*. Aliud *Alus* & *Eluſa* vbi Venus & Lucifer à Saracenis culti: Chald. חלוצא Chananæi à Iudæis pulſi quô ſeceſſerint & quas vrbes condiderint.

B

OPeroſè quæritur cur Chami maledictionem in caput filij Chanaan Noe contorſerit. Reſpondet Theodoretus in Geneſ. quæſt. 57. ab Hebræo quôdam ſe didiciſſe primum Chanaan aui ſui verenda animaduertiſſe, & patri oſtentaſſe, tanquam de ſene ridentem. Et verò tale quid legitur in Bereſith Rabba ſect. 37. qui liber ſcriptus fuit diu ante Theodoretum. Sed quæritur iterum cur ex poſteris Chanaan in hos potius quam in illos contorta ſit eadem maledictio. Siquidem ex Chananæorum familiis vndecim, ſex immunes præſtitit Deus ab hoc anathemate; Sidonios nimirum & Arkæos, & Sinæos, & Aradios, & Samaræos, & Hamathæos; Cæteros arcano quidem iudicio ſed iuſtiſſimo internecioni deuouit.

C

Horum fines ita deſcribit Moſes Gen. 10. 19. *Fuitque terminus Chananæorum à Sidone, quâ venis Geraram Gazam vſque. Et Gazâ quâ venis Sodomam & Gomorrham, & Admam, & Seboim, & Leſam vſque.* Sidonis nomine intellige non vrbem ſolum, ſed regionem Sidoniorum, quæ ab vrbe Orientem verſus patebat prope ad Iordanis fines. Hic fuit terræ à Iudæis mox occupandæ limes Septentrionalis. Cætera ad Meridionalem pertinent. Gerara & Gaza ſunt Philiſtæorum vrbes vicinæ, quarum Gaza eſt notiſſima. Gerara Abrahami & Iſaaci peregrinationibus nobilis Gen. 20. & 26. & Chuſæorum clade. Sodoma & Gomorrha ſuâ. Admam & Seboim eiuſdem criminis reas idem conſumpſit ignis. Huius incendij meminere Strabo, Tacitus, Solinus. Supereſt eſt de Leſâ vel Laſâ dicamus; Hebræis לשע. Sunt qui Cæſaream Philippi interpretantur, id eſt ליש *Lais*, quaſi Lalſa ſit eadem cum Laſâ, aut Euſebium ſequuti cui Laſa eſt Chananæorum terminus circa Sidonem, cum fuerit in terræ Chanaan angulo plane oppoſito, vt verba Moſis palam arguunt. Itaque melius Ionathan pro Laſâ habet קלרהי *Callirhoen*; in quâ eâdem ſententiâ eſt Hieronymus: *Laſa, inquit, ipſa eſt quæ nunc Callirhoe dicitur, vbi aquæ calidæ prorumpentes in mare Mortuum defluunt.* De his aquis ita Plinius lib. 5. cap. 16. *Eodem latere* (à meridie Aſphaltitis) *eſt calidus fons medicæ ſalubritatis Callirhoe aquarum gloriam ipſo nomine præferens.* Tamen Callirhoen Ptolemæus ab Oriente ponit; Quod his Ioſephi de Herode conſonum: διαβὰς γοῦν τὸν Ἰορδάνην, ταῖς κατὰ Καλλιρόην θερμοῖς ἐχρῆτο, ταῦτα δὲ ἔξεισι μὲν

D (margin: Gen. 20. & 26. 2. Par. 14. 13. — Strab. lib. 16 Tacit. hiſt. lib. 5. Solin. cap. 36 — De bello Iud l. 1. c. 21 Vi.l. & ant. l. 17. cap. 8.)

E

εἰς τὴν Ἀσφαλτῖτιν λίμνην *Jordanem tranſgreſſus apud Callirhoen aquis calidis vtebatur quæ in lacum Aſphaltitem exeunt.* Solinus Hieroſolymis proximam facit: *Callirhoe*, inquit, *Hieroſolymis proxima, fons calore medico probatiſſimus.* Sed ridiculè, vt ſolet. Neque enim potuit Ieroſolymis eſſe proxima Callirhoe, quia trans Iordanem erat & lacum Aſphaltitem. Eſt & cur ſubdubitem an verè לשע *Laſa* ſit Callirhoe. Laſa fuit in termino meridionali terræ Chanaan; Callirhoe non item. Cum Iudæi ad Auſtrum illius non pauca poſſederint. Itaque ſi qui velint Iudææ terminos Notum verſus latius promoueri, eorum erit perpendere nunquid *Laſa* vel *Leſa* ſit vrbs Arabum Λύσα Lyſa, quæ apud Ptolemæum medio fere ſpatio ſita eſt inter mare Mortuum & Erythræum. Eadem eſt Ioſepho Λύσα in cenſu earum vrbium quas Iudæorum rex Alexander ſupra Arabes vſurpauerat.

Antiq. l. 14. cap. 2.

Aliud אלוש *Alus* deſerti locus, vbi caſtra metati ſunt Iſraëlitæ Num. 33. 13. Aliud item Ἔλουσα Ptolemæo Idumææ, Stephano olim Arabiæ, dein tertiæ Palæſtinæ vrbs, de qua Hieronymus in vitâ Hilarionis: *Vadens in deſertum Cades* &c. *peruenit Eluſam eô forte die quô anniuerſaria ſolemnitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregauerat: Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita eſt.* Cætera ibi vide. Eleuſa id eſt חלוצה quomodo שור *Sur* redditur Gen. 16. 7. à Ieroſolymitano interprete. Tamen pro Leſâ in Arabicâ paraphraſi legitur חלוץ *Chalus* id eſt *Eluſa*, vt diximus.

Hactenus de veteri Chananæorum habitatione, cuius mediterranea cedere Iudæis coacti, cum in terram Chanaan illos introduxit Ioſue, in littoralem tæniam ſeceſſerunt, quæ à Syriâ Caſſiotide longo tractu extenditur, vſque in Palæſtinam propriè dictam, id eſt Philiſtæorum Pentapolim. Ibi Palton, Balaneam, Aradum, Simyra, Orthoſiam, Tripolim, Botryn, Sareptam, Tyrum, Sycaminon, Turrim Stratonis, & in Mediterraneis Marathum, Antaradum, Arcam, Gabalam, Capharzabam, Straboni Crocodilorum vrbem de nouo condiderunt. Et Gebal ſeu Byblum Cinyræ regiam, Berytum, Sidonem, Aczib ſeu Ecdippam, Acco ſeu Ptolemaidem, Doram, Iapho ſeu Ioppen, Iabneel ſeu Iamniam iam conditas multum auxerunt; Atque inde libero mari commeantes noua & externa domicilia armis ſibi quæſiuerunt & frequentes colonias pæne toto orbe diffuderunt; quod libro ſequenti plenius exequi libet.

A

CAPVT TRIGESIMVM-OCTAVVM.

Explicatio decimi capitis Geneſeos de diuiſione gentium ex Hebræo libro Iuchaſim.

Iuchaſim id eſt genealogiæ. Libri quis author; quando ſcripſit, vbi excuſus. Diuiſionis
gentium περιηγούμενα. Ararat eſt Armenia. Ibi arcæ reliquiæ pro medicinâ & theriacâ. Inde
ἀποτεραπιασμοί. Cur longæui primi homines. Præter tres Noæ filios quartus Ionicus, Aſtrolo-
giæ doctor & polemices. Hæc fabula in notis refellitur. Noe iam ætate prouectior. Omnes
homines è tribus filiis Noæ. Cur ætati illius non attexatur hæc clauſula, *& genuit filios* &c.
B *S*aturni tres liberi. Orbis in tres partes diuiſus. Moſis ſilentium de quarto filio Noæ. Com-
menti authores quam nuperi & ſubleſtæ fidei. Fruſtra citari Methodij Chronica, qui nulla
ſcripſit. In verbis quæ Methodio tribuunt nihil ſani. In ſupputatione annorum manifeſtus
ἀναχρονισμὸς. Ionici nomen eſſe Græcum & κτητικόν. Terra Ethan vbi Ionicus, nullibi gen-
tium. *Fluuij Ethan* Pſ.73.15. *Ethan* in Ioſepho non eſt terra fluuiis irrigua &c. vt putauit Iſido-
rus Peluſiota; Sed Solomonis prædium prope Hieroſolymam. Fluuij *ethan*, id eſt rapidi. Mul-
tos veteres ita reddere. Sic *torrens ethan* Amos 5. Et *maris ethan*, id eſt robur Exod 14. 27.
Nimrod gigas δεκάπηχυς in Pſeudomethodio. Ibid. Nimrod è Semi ſtirpe contra Moſem &
Eſdram. Ibid. Daniel plagiarius. Ibid. pro Babyloniis Perſæ & Græci primi regnant. *I*bid. Græ-
ci è Semi ſtirpe. Ibid. Ionicus, vir ſcilicet θεόπνευστος, malorum incentor Nimrodo. Iniurios
eſſe in Methodium virum ſanctum & bene doctum, qui has nugas illi tribuunt. Author *Iu-
chaſin* LXXII familias deducit è tribus Noæ filiis; Hebræorum alij tantum LXX. Idem non ſa-
tis extendit limites filiorum Iapheth. Et confundit Portugalliam cum promontorio finis
C terræ. Et Gomer & Magog habet pro eodem populo. *Halic* quid ſit. Mediam male iungi Moſ-
couiæ. Fluuius *Athel*, id eſt *Rha* Seu *Volga*. Vrbs *Athel*. Mare *Chozar* id eſt Caſpium. Terra
Chozar. Media hodie *Seruan*. Male ponitur ad occaſum maris Caſpij. *Thubal* cur velit eſſe *Se-
pharad* ſeu Hiſpaniam. *Meſech* Ruſſia. *Meſchinus* fl. id eſt *Moſcou*. *Thubal* & *Meſech* eſſe vicinos
populos. Thraciam non rectè poni inter Venetias & Hungaros. *Aſcenaz* non eſt Germania.
Bohemia cur caput Germaniæ. *Riphat* id eſt *Aquileienſes* & *Taruiſiani* qui circa Venetias. Cur
ex Aſiâ veniſſe dicantur & ex *Idingik*. Veneti ex Paphlagoniâ. *Thogarma* nō eſt *Turcheſtan*. *Eliſa*
inſulæ Archipelagi. Helleſpontus quaſi *Eliſæ Pontus*. Conſtantinopolis quomodo Hebraicè &
Arabicè ſcribatur. *Tarſis* id eſt Tarſus, *Citthim* Cyprus, *Dodanim* Rhodus, quæ ſingula refel-
luntur. Filij Chus in Aethiopiâ & Mauritaniâ: imo ſunt Saraceni. *Aljeman*, Auſtralis pars
Arabiæ Fœlicis. *Seba* & *Sceba* filij Chus non habitarunt in *Alieman*, ſed *Sceba* Abrahæ filius.
Phutæi in Libyâ. Terra & fl. Phut. Niniue *Moſal*. *Calach* Calacene vel Calachene. *Caphthor*
an *Damiata*. Aegypti Regum à Miſraimo vſque ad tempora Moſis longa ſeries deprompta ex
hiſtoriis Arabum. *Kobtim* à quo *Cophtitæ*. Regni *Aegypti* tranſlatio à Caphthoræis ad Coph-
titas. *Tutis Pharao* Abrahæ æqualis. Mater eius *Churia* ancillam Agar Saræ dedit. Aliis
D Agar filia Pharaonis. Pharao *Rian* Ioſepho, Pharao *Talma* Moſi σύγχρονος. Cur hæc ſuſpecta.
Amorrhæus non legitur habitaſſe prope Ieruſalem. *Georgeſtan* ex Guirgaſæis. Contra, Mat-
th. 8. 7. Georgi populi. Heuæi ante Libanum in Hermone. *Arka* à Tripoli quantum diſtat.
Sinæi non ſunt Tripolitani ſed Peluſiotæ. *Aradus* vbi. *Semaræi* tenent Emeſam, *Amathæi
Hamam*, id eſt Epiphaniam. Sem non eſſe Melchiſedechum, nec ædificaſſe Ieruſalem. Salem
vbi fuerit. Semi filios non omnes habitaſſe ab Euphrate ad Indiam. Aramæi conditores Tra-
chonitidis & Damaſci. Ebræi ab Ebere dicti. *Meſa* non eſt *Meccha*, ſed *Muſa*. Meccha locus
peregrinationis. Mahumet vbi ſepultus. *Medinath alnabi* quomodo aliter vocetur. Filij Iec-
tan in *Alieman*. Regnum Alieman & Seba vel Sabæorum idem. *Sanaa* metropolis regni *Ieman
Vzal* Hebræis. *Hatſarmaueth* ſeruauit nomen.

VT ſupra ex Ioſepho Ben Gorjon; ita hîc ex libro *Iuchaſim* ſiue genea-
logiarum, qui in manus noſtras nuper incidit, viſum eſt hîc adiicere
F quicquid pertinet ad hiſtoriam diuiſionis gentium in quâ verſamur. Au-
thor Abraham Zachuth Iudæus Salmanticenſis qui ſcripſit A. Chriſti 1502.
Conſtantinopoli excuſus eſt A. 1556. & Cracouiæ A. 1580. Quam editio-
nem nos hîc ſequimur.

DIVISIONIS GENTIVM περιλεγόμενα.
fol. 134. b.

אחכ" איש צדיק תמים זה ינחמנו נח שמו
ולתר" שנה לחייו היה המבול על הארץ הקב"ה
הצילו כתיב' א' ותנח תיבתו על הרי אררט הנק'
ארמניא ועד היום יש רושם שמה ובימים
הקדמונים היו מתרפאים מהם כמו התריאק
בזמנינו כך כתב בן גוריון בספרו הארוך עוד
כתב כי היו חיי הקדמונים ארוכים בהשגחה
אלהי' כדי שיוכל להשלי' החכמות ובתוב
בתורה כי נח ושלוש בניו יצאו מהתיב' וכתבו
* בתאריכי' כי אחכ" נולד לו בן רביעי שמו
יוניקו ולמד בעולם חכמת התכונה ולמד
לנמרוד אופן המלחמה. ומהג' בנים של נח
היו עב" משפחות מיפת טו" ומשם כה"
ומחם לב".

* Arabice תאריח est æra, vel notatio temporis.

Poſtea fuit vir iuſtus & integer, de quo ſcriptum eſt, *iſte conſolabitur nos, Noe nomine. Huius ætatis anno ſexcenteſimo diluuium fuit ſuper terram; ſed ſeruauit eum Deus benedictus in arcâ, quæ quieuit ſuper montibus Ararat, id eſt Armeniæ, vbi hodieque ſuperſunt arcæ veſtigia* (nempe reliquiæ ligni) *quibus ſuperioribus ſæculis pro medicinâ vtebantur* [a], *vt nos theriacâ hodie* [a]. *Ita ſcripſit in libro ſuo filius Gorjon. Addit Aruc longæuos fuiſſe priſcos homines Deo ſic prouidente; vt ſcientiæ poſſent perfici. Porrò in Lege quidem habetur Noam cum tribus filiis ex arcâ exiuiſſe*; Sed *in Chronicis* [b] hiſtorici *ſcripſerunt, illi natum eſſe deinceps quartum filium Ionicum nomine, Aſtrologiæ inuentorem, quique Nimrodum docuit rationem belli gerendi. E tribus autem Noæ filiis familiæ natæ ſunt ſeptuaginta duæ* [c], *è Iaphetho quindecim, è Semo viginti quinque, & è Chamo triginta duæ.*

a. Nempe huius ligni particulis ſuperſtitione quâdam ducti locorum incolæ vtebantur πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς. Ita ex Beroſo Ioſephus & Alexander Polyhiſtor. quibus conſona hæc Abydeni: τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περίαπτα ξύλων ἀλεξιφάρμακα τοῖσι ἐπιχωρίοισι παρείχετο *Nauigium in Armeniâ locorum incolis ligna præbuit amuleti vim habentia.*

b. Quæ ſequuntur de Ionico ſunt planè commentitia. Noam enim poſt diluuium nullos generaſſe liberos multa ſunt quæ non ſuadeant modo, ſed & plane perſuadeant. Primò ætas iam prouectior. Iam enim ſuperauerat annum ſexcenteſimum, cum ex arcâ eſt egreſſus; Et vxorem veriſſimile eſt illi fuiſſe pæne æquæuam. 2. Addo à tribus illis quos generauerat ante diluuium propagatum eſſe totum genus humanum in vniuerſâ terrâ. Ita tradit expreſsè Moſes Gen. 10. 19. Itaque nullos alios habuit Noe, niſi ponas fuiſſe ſteriles, & priori commento commentum aliud ſuperſtruas. Nec leue momentum in eô eſt, quod ſummæ annorum vitæ Noæ Gen. 9. 29. non attexitur ſolennis illa clauſula, *& genuit filios & filias*, quomodo iis qui Noam anteceſſerant Gen. 5. 4. &c. ne quis putaret illis nullos eſſe natos liberos quam quos Scriptura memorat. 4. Eôdem facit quod Saturno, quem eſſe Noam abunde probauimus, non niſi tres liberos Poëtæ aſſignarunt 5. Et orbis cogniti priſca diuiſio in tres partes, quarum Europa Iapheto obtigit, Africa Chamo, & Semo magna pars Aſiæ. 6. Denique ſolum

A ſolum Scripturæ ſilentium id euincit. Nam ſi quos habuit liberos poſt diluuium Noe, & in his vnum aliquem præ cæteris inſignem, Aſtrologiæ inuentorem & polemices; quorſum id reticuiſſet Moſes? Aut eo tacente quis alius Hebræis hoc reuelauit? Hebræis inquam illis recentioribus hodie & heri natis, in quâ fæce eſt author libri *Iuchaſim*. Aiunt ita haberi בתאריכים in Chronicis aut Annalium libris; Nempe in hiſtoriâ Scholaſticâ, in Faſciculo temporum, in Vincentij ſpeculo hiſtoriali, in Philippi Bergomatis ſupplemento ſupplementi, in Io. Laziardi Cœleſtini hiſtoriæ vniuerſalis epitome, in mari hiſtoriarum, in vaſto opere de temporibus in ſex ætates diſtributo, atque aliis huius farinæ ſcriptoribus; quorum quidem
B nonnulli citant B. Methodij Chronica: Sed B. Methodius nulla ſcripſit Chronica. Saltem qui Methodij ſcripta recenſent Hieronymus & Suidas, huius Chronicorum non meminere, nec veterum quiſquam alius quod quidem ſciam. Quin ille ipſe locus quem ex Methodio citant nihil habet ſani. Verba ſunt: *Centeſimo anno tertiæ Chiliadis genuit Noe filium ad ſimilitudinem ſuam, quem appellauit Ionicum.* Ita genuerit Noe annis poſt mortem fere centum. Si Methodium ſequi dicas Græcorum ſupputationem qui multos annos addiderunt, ne id quidem poterit ſtare. Niſi Ionicum illum natum eſſe dixeris multo ante diluuium, quod iuxta Græcos
C contigit anno mundi 2242. At in diluuio ſaltem ex Scripturâ plane certum eſt, Noam nullos habuiſſe filios, præter tres quos diximus. Non minus abſurdum eſt quod Noam volunt Græcum Ionici nomen indidiſſe filio ſuo, adeoque nomen κελτικὸν, ac ſi quem vocari dixero Gallicum aut Italicum. Sed is fortaſſe Romano more Ionicus dictus eſt ab Ioniâ triumphatâ. De eôdem ſequitur. *Trecenteſimo anno* (Noe) *largitus ei ampliſſima dona, miſit eum in terram Ethan, quam ille peruaſit vſque ad mare Orientis.* Hoc vnum probo, quod vir qui nunquam fuit, ablegatur in terram quæ nuſquam eſt, id eſt in terram *Ethan* ad mare Orientis. Scio non deeſſe qui terram Ethan ſibi fingant, fretos hoc loco Pſ. 73. Hebr. 74. 15. *Tu ſiccaſti fluuios Ethan*; & Iſidorum Peluſiotam illam in Palæſtinâ deſcribere ποταμοῖς lib. 2. ep. 66
D κατάῤῥυτον, καὶ δένδρεσι, καὶ καρποῖς κατάκομον, ζώων τε πλήθη (lege πλήθει) καὶ ἰχθύων εὔθηρον *fluuiis irriguam, & fructiferis arboribus opacam, atque propter ferarum piſciumque multitudinem venationibus accommodam.* Sed Ioſephus Antiq. l. 8. cap. 2.
quem teſtem aduocat, nil niſi prædium Solomonis deſcribit huius nominis ad alterum ab vrbe ſchœnum, vbi certum eſt nulla fuiſſe flumina, ſed ſolum ναμάτων ἀπόῤῥοας *laticum incilia.* Vtvt ſit Ethan de quô ibi *Ioſeph*, à mari Orientis tantum diſtat, *quantum Hypanis Veneto diſtat ab Eridano.* Proinde docti pridem obſeruarunt איתן *ethan* in loco Pſalmi quem diximus, appellatiuum eſſe nomen non proprium; Et *fluuios ethan* Hebræâ phraſi dici *fluuios roboris*, id eſt rapidos & violentos. Quod ſequuntur è
E veteribus Syrus, & Chaldæus, & Arabs, & Aquila, & Hieronymus. Vt Hebræos taceam Kimchium & Aben-Ezram. Tale Amos 5. 24. *vt voluatur &c.* כנחל איתן *vt torrens ethan*, id eſt *vt torrens validus*, Vulg. *quaſi torrens fortis*. Et Exod. 14. 27. Et reuerſum eſt mare &c. לאיתנו *iuxta ſuum ethan*, id eſt robore & impetu ſuo. Ita Onkelos, Ionathan, & Arabs. Iam ad reliqua

pergamus. *Hic Ionicus accepit à Domino donum ſapientiæ, & inuenit Aſtronomiam. Hic gigantem Nimrod decem cubitorum proceritate, & nepotem Sem ad ſe venientem erudiuit, docuitque quibus in locis regnare deberet. Multa etiam præuidit ac prædixit. Imprimis autem de quatuor Monarchiarum ortu, ſucceſſione & occaſu, quam Prophetiam multis poſt ſæculis Daniel edidit. Prædixit autem ille primos omnium regnaturos de ſtirpe Sem Perſas & Græcos, poſtremos de genere Iapheth Romanos.* In his pæne tot monſtra quot verba. Sufficiet è multis pauca obſeruaſſe. Nimrod ſtatuitur fuiſſe gigas ex Græca verſione, cui cum Hebræo textu hoc loco parum conuenire docuimus lib. 4. cap. 12. Sed Pſeudo-Methodio debetur ſtatura illa δεκάπηχυς, quam attigiſſe nemo legitur. Eodem duce iam in Semi familiam inſerendus erit Nimrod, quem nos ſequuti Moſem & Eſdram Chami ex Chuſo nepotem feceramus. Adeoque Daniel, cui crediderámus hactenus, quæ noſtra eſt εὐήθεια, cùm repetit toties ſe vidiſſe viſionem, aut ſibi Deum apparuiſſe, iam erit eximendus è Prophetarum numero, & pro plagiario habendus (abſit blaſphemia dicto) vt qui laborem alienum pro ſuo venditauerit. quid quod non ſatis conuenit inter exemplar & ἀπόγραφον? Prædixerat enim Ionicus *primos omnium regnaturos de ſtirpe Sem Perſas & Græcos.* At in Daniele de Chami ſtirpe Babylonij primi regnant, Græci tertio demum loco, neque illi de Semi ſed de Iapheti ſtirpe. Quod ſatis apertè indicat Daniel, cum Græcorum regnum appellat regnum *Iauan* qui fuit vnus è filiis Iapheti. Iam quid putidius illo figmento, Nimrodum qui quâ vi quâve iniuriâ imperium per fas & nefas in æquales vſurpauit, virum θεόπνευστον habuiſſe pro conſultore & malorum incętore. Videbor fortaſſe tempus triuiſſe fruſtra in his nugis refellendis, quas recitaſſe eſt refutaſſe. Sed cumpræeunte Scripturâ totum orbem diuiſerim in tres Noæ filios, pati non potui vt quartus ἐπεμβολιμαῖος in illorum ſortem inuaderet. Ne dicam B. Methodio (ἀνδρὶ λογίῳ ὄντι καὶ σφόδρα περὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνισαμένῳ *viro diſerto & veritatis acerrimo propugnatori*, vt de illo Epiphanius) hos βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους non poſſe tribui ſine magnâ illius iniuriâ. quiſquis in Photio legerit aut in Origenianis Epiphanij quæ Methodij ſuperſunt, illum reipſa comperiet ſerium fuiſſe ſcriptorem, & bene doctum, & ab his nugis quam maximè alienum.

Epiphan. Hær. 64. 1. Tim. 4. 7. Phot. ab auth. 234. vſq; ad 238. Epiph. Hær. 64. à ſ. 40. vſque ad 63.

c. Hîc diſcedit à communi Hebræorum ſententiâ, qui cum Hebræo textu ſolum numerant LXX κεφαλαιώτας, 14. è ſtirpe Iapheth, 30. è ſtirpe Cham, & 26. è ſtirpe Sem.

Poſteri Japheth.

ובני יפת ז׳ באי אורופה שהוא שליש העולם וישכנו *מחתלת מושקוף עד פורטוגאל הנקרא קצה הארץ ובספרים הקדמונים נקרא לושיתניא.

*1. מתחלת

Et filij Iapheth ſeptem fuerunt in regione Europæ, quæ eſt orbis triens; & habitarunt ab initio Moſcouiæ, vſq; ad Portugalliam[a] quæ vocatur finis terræ[b] & in veteribus libris Luſitania.

a. Non recte Iapheti poſteris eoſdem quos Europæ figit limites, cum ex iis non paucos in Aſiâ habitaſſe ſtatim agnoſcat. b. Portugallia nuſquam vocatur *finis terræ*; Sed Artabrorum promontorium nautæ hodie ſic appellant, quia ad occaſum maxime vergit.

A

Gomer & Magog.

Gomer & Magog ſunt Gothi [a] *qui venerunt è locis Moſcouiæ vicinis & Moſcouiâ & Halic.*

גומר ומגוג הם הגודוש אשר באו מקרוב מושקוף והמושקוף והליך.

a. Gomer & Magog non ſunt idem populus; Veteribus Magog ſunt Scythæ & Gomer Phryges vel Galatæ qui Phrygiam occuparunt vſque ad Halim fluuium. An inde ſumptum eſt Halic? Alioqui quid ſit neſcio:

Madai vel *Medi.*

Medi autem ab vnâ parte, attingunt regnum Moſcouiæ, [a] *& magnum fl.*
B *Athel* [b] *nomine, qui è deſerto Moſcouiæ fertur ad mare Chozar*[c]. *Ad illud, inquam, mare à parte Occidentis* [e] *eſt Media quæ hodie Seruan* [d] *dicitur cum vicinis omnibus regnis.*

ומדי" הם נוטים מצד אל מלכות מושקוף והנהר הגדול הנקרא * אהל בא ממדבר מושקוף אל ים כוזר אשר סביב זה הים לצדי מערב הוא מדי הנק' * שריבן וכל המלכות אשר סביבו.

* אתל .
* שירבן

a. Nihil dicit potuit abſurdius. Media eſt in diuerſo climate, & à Moſcouia immenſum diſtat. b. אהל vocem nihili mutaui in אתל *Athel*, quomodo Arabicè vocatur fluuius *Rha*, aliis *Volga*. *Athel* vocatur à magna vrbe cognomine; vide Geogr. Nub. clim. 5. part. 7. c. Mare *Chozar* eſt mare Caſpium. Ita nominant Arabes à terrâ *Chozar* ad oſtia fluminis *Athel*,
C cuius Athel eſt metropolis. Hæc pluribus in Nubienſi. e. Imo ab Auſtrali parte. d. Ita ſcripſimus pro שריבן *Seriuan*. Mediæ hodie magnam partem *Seruan* vocari nemo eſt qui neſciat.

Jauan, Thubal, Meſech & Thiras.

Terræ autem Iauan [a] *noſti aditus & exitus. Et* Tubal *eſt Hiſpania* [b]; *Et* Meſech *vocatur regnum Ruſſiæ* [c], *quod regnum magnum eſt, ſitum ſupra mare Nigrum, vnde eſt quod hodieque in eâ terrâ amnis eſt* Meſchinus [d] *nomine.* Thiras *eſt Thracia, inde à Venetia vſque ad Hungaros.* [e]

ויון ידעת מוצא' ומובא': ותובל היא ספרד: ומשך נקר' מלכות * הפירסיא מלכות גדול אשר למעלה על שפת הים השחור ועד היום בארצ' נהר נק' מישכינו: ותירס הם תראסיה מסביב ויניציא עד האונגרוש:

* הרוסיא

a. Id eſt noſti ſitum Græciæ. b. Hebr. eſt *Sepharad*, quomodo Hiſpa-
D niam appellant ex Abd. 20. Thubal Ioſepho ſunt Iberi ad mare Caſpium non Hiſpaniæ. c. Hebr. *regnum Perſiæ*. Sed apparet ex ſequentibus hoc mendum eſſe typographicum, & reſcribendum *regnum Ruſſiæ*. Regnum Ruſſiæ idem eſt regnum cum regno Moſcouiæ quod iam aſſignauerat populis Gomer & Magog. Nec ferendum quod *Thubal* & *Meſech*, populos coniunctiſſimos, vt ex Ezechiele conſtat, deportat in terras ab inuicem ita diſſitas. Qui tamen illi communis eſt error cum pleriſque veterum. d. Intellige *Moſcovv* fluuium à quô Moſcouiæ nomen eſt. e. Egregia ſcilicet Thraciæ deſcriptio. Inter Venetiam & Hungariam eſt Illyrici pars & Germaniæ. Thracia inde remotiſſima.

E

Filij Gomer.

Et filij Gomer Aſcenaz [a]*: Regni caput eſt Bohemia* [b]. *Et Riphat Aquileienſes* [c] *& Taruiſiani* [d], *qui fuerunt in Aſiâ* [e] *in loco quem hodie vocant*

ובני גומר אשכנז וראש מלכות בוהמיא: וריפת * אינגליזיש וטרווייאנוס אשר היו באסיה מקום הנקרא היום * איידינגיק: ומשם נסעו ובנו עיר ויניציא: ותוגרמה הם הטורקייא הנקר'

* אנוילייזיש
* I. אילירק

בלשון טורקי טורקישתאן והם מלכות גדול נוטה
אל צד פרס מצד א׳ :

Idingik [f], *& inde profecti ſunt & ædificarunt vrbem Venetiam; Et* A

Thogarma eſt Turcia [g], *quæ linguâ Turcicâ vocatur Turkeſtan; Eſt autem regnum magnum ab vna parte Perſidem attingens.*

a. Aſcenaz in Hebræorum ſcriptis eſt Germania. Ridiculè; Nam vt alia taceam, populos regni Aſcenaz in Babylonem conuocat Deus Ierem. 51. 27. b. Bohemiæ rex eſt primus electorum. c. vocem nihili אינגליזיש *Inglizes* mutauimus in אגוילייזיש *Aquilezes.* Aquileienſes Hiſpani ſic appellant. d. Aquileienſes & Taruiſiani ſunt populi circa Venetias. e. Ita plerique ſentiunt Venetos è Paphlagoniâ veniſſe vbi Homeri Heneti. Porro Ioſepho Riphath ſunt Paphlagones. f. *Idingik* eſt vox nihili; ſed legendum B
eſt איליריק *Illyric*, cum Heneti legantur è Paphlagoniâ veniſſe in Illyricum, confudit ineptus ſcriptor profectionis terminos, & eos ex Illyrico veniſſe ſibi finxit. g. Thogarma ſi ſit Turkeſtan, quomodo equi & muli Tyrum inde deducuntur Ezech. 27. 14. Maxime cum in totâ Scythiâ, cuius pars eſt Turkeſtan, nec muli nec aſini ſint?

Filij Iauan.

ובני יון אלישה הם איי ארסיפלגו מקנדייא עד
שיאו והאיים אשר סביבותיהם ועד היום
להלאה מגאליפו * הקאשטיליוש נקרא אליש-
פונט : ותרשיש ראש מלכות גדול על שפת הים
קרוב לאנטכיא נק׳ * שיצליא : כתים הם אי
גיפרי ונוגה שליט עליהם : ודודנים היא אי רודש
כן נק׳ כדברי הימים רודנים :

* הק סטנ-
טיניאש.
* שילציא:

Et è filiis Iauan Eliſa ſunt inſulæ Archipelagi, à Cãdiâ vſq; ad Chion, cum vicinis inſulis circũquaq; Proinde hodieque mare quod à Gallipoli Conſtãtinopolim [b] *vſque extenditur, vocatur Eliſpont* [c]. *Tarſis* [d] *eſt metropolis regni ingentis ad oram maris prope Antiochiam, quod Ciliciam vocant. Cittim ſunt incolæ inſulæ Cypri, ſuper quos dux dominatur. Et Dodanim eſt inſula Rhodus, vnde eſt quod vocantur Rhodanim in libris Paralipomenon.* C

a. Hoc valde eſt veriſſimile, quia Ezechiel. 27. 7. agitur de purpurâ ex inſulis Eliſæ, id eſt ex inſulis Ægei & Cretici maris, vt ſuo loco docuimus. b. Pro Gallipoli, olim Callipoli, Hebr. eſt *Gallipo.* Et pro Conſtantinopoli *Caſtilias*, reſcribo *Coſtantinas.* Beniamin ſcribit קושטנדינא *Koſtandina* & D
Nubienſis קוסטנטינה *Koſtantina.* c. Ita hodie vir magnus Helleſpontum deducit ab Eliſâ. d. Tarſis vult eſſe Tarſum Ciliciæ metropolim, in qua ſententiâ multi veteres; vt & Citthim eſſe Cyprum in quâ Citium; Et Rhodanim eſſe Rhodum. Sed ſi Tarſis eſt Cilicia; quomodo inde affertur argentum, ferrum, ſtannum & plumbum Ezech. 27. 12. Si Citthim eſt Cyprus; quando impletum eſt quod prædicitur Num. 24. 24. fore vt Citthæi affligant Aſſur & Eber; Et quænam erant illæ naues Citthim Dan. 11. 30. quarum aduentu Antiochus, qui cogitabat Ægyptum inuadere, cogitur regredi re infecta? vt Dodanim vel Rhodanim putentur eſſe Rhodij ſola facit nominum ſimilitudo. Sed aliunde dici Rhodios libro ſequenti E
docebitur.

Filij Chami, Chus & Phut.

ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען : ובני כוש לא
נודעו באמתתות מקומם אים רק ידענו בפי׳

Et filij Cham Chus & Miſrajim & Phut & Chanaan. Et filiorum Chus

A *loca non certò nouimus. Tantùm in genere ſcimus eos in Æthiopiæ regno & Mauritaniâ degere quæ ſunt regna Nigrorum & Abyſſinorum* [a]. *Porrò Seba & Sçeba, quæ in hâc ſectione memorantur, non ſunt regnum Aljeman* [b], *ſed ille Sçeba cuius mentio fit inter filios Keturæ Gen. 25.3.*

שהם במלכות הכושי׳ במאוריטאני והם מלכות השחורים ואלחבש : וסבא ושבא הנזכרים בפסוק הזה אינם מלכות אלימן רק אותם שנז׳ בבני קטורה הוא שבא ממלכות ימן. ופוט הם השוכני׳ בהרי לוב הנק׳ ליביח ועד היום נק׳ ארצם ונהר גדול מקיף אותה פוטי ונק׳ ליביא על שם להבים בן מצרי׳ ונינוה קרוב לאשור הנק׳ *מוצול וכלח נקרא כלך :

* מוצל.

eſt Sçeba regni Aljeman [c]. *Phutæi autem habitant in montibus Lub, Libyam vocant. Vnde eſt quod hodieque Phuti vocatur terra eorum* [d], *& magnus amnis*
B *illam ambiens. Libya autem vocatur de nomine Lehabim* [e] *filij Miſraim. Niniue eſt vrbs Moſal* [f] *prope Aſſyriam; Et Calach vocatur Calac* (id eſt Calacene.)

a. In eô errore verſantur omnes veteres, & plerique recentiorum. Cum in Scripturâ Chuſæi ſint iidem qui Saraceni. b. *Alieman* eſt Arabiæ Fœlicis pars maxime Auſtralis, quod ipſum nomen indicat. c. Quin Sçeba vel Sabæi regni *Alieman* ſunt è filiis Iectan. d. Nullam terram nouimus *Phuti* nomine, ſed fluuij *Phut* multi meminere. e. Libyæ nomen eſt à לוב, & ſignificat terram ſiticuloſam. f. *Mozal* quidem eſt prope Aſſyriam ad
C occaſum Tigridis, ſed Niniue fuit ad ortum in ipſâ Aſſyriâ. g. Calacine vel Calachene Aſſyriæ pars eſt ad montes Gordyæos ex Ptolemæo & Strabone nota. Hoc hemiſtichium ſequebatur id quod ſtatim habetur de Philiſtæis. Nos ſuâ ſede motum in verum locum reſtituimus.

Filij Miſraim.

Et filij Miſraim Pathros & Caphthor, id eſt Damiata [a], *& Philiſtæi à Gaza vſque ad Ægyptum; De reliquis ignotum eſt vbi habitauerint. Scriptum* [b] *autem eſt in hiſtoriis Regum Arabiæ primum Ægypti regem*
D *fuiſſe Miſraim filium Chami; ſecundum Kobtim, à quo Cophtitæ originem ducunt; tertium Caphtorim; quartum Bodiſir; quintum Adim; ſextum Sadath; ſeptimum Manchæum; octauum Menam, nonum Menachium; decimum Mercurium, vndecimum Belatas; duodecimum Athib; decimum-tertium Calimon; decimum-quartum Carſon; Sub quô*
E *tranſlatum eſt regnum à filiis Caphtorim ad filios vnius è filiis Kobtim; ex quo genere primus vocabatur Saumbeni. Filij eius Marcobis, ſecundus Abſar, tertius Sa, quartus*

ובני מצרים *פתרום וכפתור הוא דמיאט והפלשתי׳ מעזה ועד מצרים והשאר לא נודע שם מקומם וכתבו בס׳ זכרון המלכים אשר לערביי׳ כי׳ המלך הא׳ למצרי׳ נק׳ מצרים בן חם והב׳ קבטים אשר יווחסו אליו הקופטיי׳ והג׳ קפטורי׳ והד׳ בודישיר והה׳ עדים והו׳ שדאת והז׳ מנקאוס והח׳ מנאוס והט׳ מנאקיוס והי׳ מרקורא והיא׳ בלאטס והיב׳ אתיב והיג׳ קלימון והיד׳ קרשון ונעתק המלכות מבני קפטורים אל בני בן קבטים אחד אשר נק׳ שמו שאומבני בניו מרקוביש והב׳ אבסר והג׳ סא והד׳ תדארס והה׳ מאליק והו׳ ברבתא והז׳ כלבן והח׳ מליא והט׳ טוטיס· וזה היה פרעה הראשון אשר היה בימי אברהם ומת ונשאר בנו קטון· ומלכה במקומו אמו נק׳ חוריא· והיא אשר נתנה שפחתה לשרה נק׳ הגר וזאת המלכה הבריחה מעליה קרובי המלכות אל ארץ אחרו והקימו עליהם מלך ואחכ״ המיתוהו ולא נשאר מיורשי עצר רק בת אחת מזרע המלוכה נקר׳ דליפה בת מומס· ואחכ״ מלך אימן· ואחכ״ מלך וליד בן דומע וימלוך תחתיו בנו ריאן בן וליד וזה נק׳ פרעה של יוסף: אחכ״ מעדאן ונק׳ טלמא והוא פרעה של מושה רבינו עה״ אשר צלל במצולו׳ כמו אבן :

* פתרוס

Theraſar, quintus Malik, ſextus Charabtha; ſeptimus Chalban, octauus Mali, nonus Tutis. Hic eſt Pharao primus qui fuit in diebus Abraham & mortuus eſt, ei ſuperſtite paruo filio: in cuius locum regnauit mater eius Churia nomine; Ea nimirum quæ ancillam ſuam Agar Saræ dedit. Illa cognatorum regis vnumquemque dimiſit ad locum ſuum, qui regem à ſe electum aliquanto poſt interfecerunt. Neque è regni hæredibus vllus fuit ſuperſtes præter puellam vnicam è regiâ proſapiâ Dalipham nomine filiam Momam. Poſtea regnauit Eman, poſt quem Valid filius Doma, cui ſucceſſit filius Rian; Is eſt Pharao Ioſephi. Sequutus eſt Maadan, & qui vocatur Talma. Is eſt Pharao Moſis magiſtri noſtri ſuper quem pax, qui tanquam lapis in abyſſos demerſus eſt.

a. Hoc ſumpſit ex Beniamine cui itidem *Damiata* eſt *Caphthor.* Sed ſuo loco docuimus terram Caphthor vbicumque ſit, ab Ægypto & Philiſtæis non parum eſſe diſſitam. Vide Amos 9. 7. b. Sequitur longa ſeries Regum Ægypti à conditore Miſraimo vſque ad tempora Moſis, quam ex Arabum hiſtoriis profitetur ſe deprompſiſſe. Quam vere alij iudicent. Solum obſeruo hanc ſeriem nil quicquam habere ſimile cum Regum Aegypti catalogis, quos vel in Herodoto vel in Diodoro habemus, vel in Africano ex Manethone; Et pleraque hæc nomina plane abhorrere ab Ægyptiæ linguæ genio. Vt valde ſit veriſſimile Hebræorum nugiuendulos hæc de ſuo confinxiſſe. c. Alij fabulantur Agar filiam fuiſſe Pharaonis. Ita Chaldæus paraphraſtes Ionathan Gen. 16. 1. *Illi* (Saræ) *erat ancilla Ægyptia, Agar nomine* ברת פרעה *filia Pharaonis, quam dedit ipſi in ancillam, quô tempore eâ ſublatâ percuſſus eſt per verbum Dei.* Addit R. Selomo in notis ad hunc locum Pharaonem cum vidiſſet ſigna quæ propter Saram facta ſunt, dixiſſe Agaræ: *Filia mea, melius eſt vt in illâ domo ſerua ſis quam in aliâ domina.*

Filij Chanaan.

ובני כנען צידון בכורו ועד היום נק׳ צידון והחתי והאמורי קרוב לירושלם והיבוסי בירוש׳ עצמו והגרגשי הניח ארצו לישראל והלך אל ארץ אשר עד היום נקר׳ גורגיסטאן והחוי היו יושבי ההר אשר לפני הלבנון והערקי נקרא עד היום קרוב יום אחד לטריפול נקרא ערקא והסיני הם טריפול והארודי עד היום היא אי אחד קרוב לאנטארטוש בגבולי טריפול נקרא ארוד : והצמר׳ הם חמץ והחמתי היא חמא :

Et filij Chanaan, Sidon primogenitus eius, cuius ſedes hodieque vocatur Sidon: Et Chittæus; Et Amorrhæus prope Ieruſalem [a]*; Et Iebuſæus in ipſâ vrbe Ieruſalem: Et Guirgaſæus, qui relictâ Iſraëli terrâ ſuâ ſe contulit in regionem quæ ad hunc vſque diem appellatur Georgeſtan* [b]*. Heuæi autem habitarunt in monte qui eſt ante Libanum* [c]*; Et Arkæi in vrbe Arka, quæ a Tripoli diſtat vnius diei* [d] *itinere; At Sinæi ſunt Tripolitani* [e]*: Et Aruadæorum eſt hodieque inſula Aradus* [f] *Antarado oppoſita in Tripolitanorum finibus. Et Semarai tenent Emeſam* [g]*: Et Amathæi Hamam.* [h]

a. Amorrhæos prope Ieruſalem habitaſſe Scriptura non dicit vſpiam. Plerique trans Iordanem ſedes fixerant inter torrentes Iabok & Arnon Num. 21. 24. b. Quin vſque ad Chriſti tempora Guirgaſæos vel quod idem eſt Gergeſenos hæſiſſe circa Geraſa trans Iordanem colligere eſt ex Matth. 8. 28. collato cum Marco 5. 1. & Luc 8. 26. Georgeſtan eſt regio Georgorum,

A circa Iberiam & Colchidem de quibus Mela & Plinius Georgianos hodie nominant. c. Mons ante Libanum in quô Heuæi vocatur Hermon Ioſ. 11. 3. & Iud. 3. 3. d. In Ptolemæo Tripolis ab Arcâ non diſtat multo amplius. e. Sinæos fuiſſe potius ad meridiem terræ Chanaan colligere eſt ex Eſaïæ 49. 12. nimirum *Peluſiotas*, quorum vrbs à luto Syr. *Sin* appellatur Ezech. 30. 15. & Gr. Πηλούσιον. Tripolim Sidonii, Tyrij & Aradij condidere, vnde dicta eſt Tripolis. Tamen id ipſum ſenſit Arabs interpres nuper editus Sinæos eſſe Tripolitanos. f. De Arado abunde diximus. g. Ex Chald. paraphra. Ionathanis & Ieruſalem, qui pro Semaræis habent חמצאי Emiſenos, neque aliter Arabs quem diximus. h. Epiphania Hebræis *Hamath* & Arabi-
B bus *Hamà*, quod hîc ſequitur Salmanticenſis.

Filij Semi.

Dixerunt patres noſtri beatæ memoriæ Sem eſſe Melchiſedechum[a] *qui ædificauit Ieruſalem*[b]. *Porro Sem habuit quinque filios qui omnes habitauerunt in Aſia ab Euphrate fluuio vſque ad mare Indicum*[c]. *Primus Elam, à quo deſcendit quæ hodie voca-*
C *tur Perſis. Secundus Aſſur, à quô quæ nunc vocatur Mozal. Tertius Arphaxad, à quô qui nunc Chaldæi vocantur. Quartus Lud, à quô Lydi quos vocant. Quintus denique Aram, à quô Aramæi qui Græce Syri vocantur. Vnde Syriæ nomen. Hi condiderunt Trachonitidem*[d], *& Damaſcum habuerunt pro regni metropoli.*

ואמרו זל״ כי שם הוא מלכיצדק ובנה ירושלם: ובני שם היו חמשה וכלם שכנו באסיא מנהר פרת עד ים אינדיא: הראשון עלם הנק׳ כעת פרס: והב׳ אשור הנקרא כעת * מוצול: והג׳ * מוצל
ארפכשד אשר נק׳ כעת כלדיים: והד׳ לוד אשר נק׳ כעת לידוש: והה״ נקר׳ ארם ובלשון יון שירוש ומזה נקר׳ שוריא ובנו טרקוניטא וראש מלכותם דמשקי:

a. Hoc commentum refellimus vbi de Semo. b. Nec multò certius id quod ſequitur, Melchiſedechum ædificaſſe Ieruſalem. Vrbis *Salem*, cuius rex Melchiſedech, his verbis meminit Hieronymus: *Salem ciuitas Sicimorum* &c. *In octauo quoque lapide à Scythopoli in campo vicus Salumias appellatur.* c. Semi filios omnes ab Euphrate ad mare Indicum, id eſt ad Orientem Euphratis habitaſſe falſiſſimum eſt. Quippe Lud ex quô Lydi, & Aram ex
D quô Syri cis Euphratem fixiſſe ſedes nemo eſt qui neſciat. d. Hæc ex Ioſepho ſumpta, τῶν δ' Ἀράμου παίδων τεσσάρων ὄντων, Οὔσης μὲν κτίζει τὴν Τραχωνῖτιν καὶ Δαμασκὸν *quatuor autem Arami filiorum Vſes quidem Trachonitidem cōdidit & Damaſcum.* Condidit Trachonitidem, id eſt vrbes in Trachonitide; Quamuis enim Græcè rectè dicatur κτίζειν τὴν Τραχωνῖτιν, tamen Latinè condere de regione non eſt in vſu. Vide Scalig. in Animaduerſ. in Euſeb. fol. 36. B. Par hîc eſt catachreſis in verbo Hebræo בנה. quod ſequitur Damaſcum Syriæ eſſe metropolim legitur Eſ. 2. 8.

Filij Arphaxad.

Et vnus è filiis Arphaxad nomine
E *Sela Eberum genuit, à quo Iudæi Ebræorum nomen ſumpſerunt*[a]. *Eber autem filios habuit Phalegum & Iectanem; Et in Phalegi diebus terra diuiſa eſt. Iectanis autem filij trede-*

ואחד מבני ארפכשד נק׳ שלח ושלח הוליד את עבר אשר היהודי׳ לקחו שם עברי מעבר ובני עבר פלג ויקטן ובימי פלג נפלג׳ הארץ ובני יקטן יג׳ וכולם שכנו ממשא והיא הנקרא בלשון ערבי מכה אשר היא מקום החוגה שלהם. ושם בקרוב קבר מהמד נביאם במקום אשר נקר׳

מדינה אלנבי. והולך ומתפשט מלכותם עד
אלימן ונקרא מלכות שבא ועד היום היהודים
אשר שם קוראי' לצנעא אשר היא ראש מלכות
ימן אוזל וכן חצרמות נק' כן עד היום:

cim fuere, qui omnes habitarunt à Meſâ. Ea vocatur Arabum linguâ Meccha [b], *& eſt locus peregrinationis* [c] *eorum. Nec procul inde* [d] *habent ſepulchrum Mahumetis Prophetæ ſui, in loco qui dicitur Medinath alnabi* [e]. *Illorum autem regnum extenditur vſque ad Alſeman* [f], *quod vocatur regnum Seba* [g]*; Et ad hunc diem Iudæi qui illic ſunt Sanaa* [h] *metropolim regni Ieman vocant Vzal: Ita etiam Hatſarmaueth* [i] *nomen hodieque ſeruat.* A

a. Hoc multo veriſſimilius, quam quod vulgo creditur, dici Ebræos ab Euphratis tranſitu, vt ſuo loco probatum. b. *Meſa* & *Meccha* ſunt diuerſæ voces, nec inuicem permutabiles. *Meſa* eſt *Muſa* vel *Muza* portus in mari Rubro. At *Meccha* Saracenorum eſt metropolis, qui iidem ſunt cum Chuſæis. Tamen Arabs quem citauimus pro *Meſa* & *Saphar* habet מכה *Maccham*, & אלמדינה *Medinam*. c. Peregrinatio hîc חגה dicitur voce Arabicâ potius quàm Hebræâ. d. Mecca diſtat à Medina decem ſtationibus, milliaribus 270. In vaſtis arenarum molibus iter dirigit pyxis nautica, vt in medio mari. Vide Geogr. Nub. part. 5. clim. 2. & Ludou. Vartomanum nauigat. 1. cap. 14. e. Vrbis verum nomen eſt יתרב *Iathreb*. Stephano Ἰάθριππα, & Ptolemęo corruptè Λάτριππα. Sed *Medinath alnabi*, id eſt ciuitas Prophetæ, dicitur, quia impoſtor Mahometh ibi natus & ſepultus eſt. f. *Aljeman* eſt Arabia odorata, vel Arabiæ Fœlicis pars maximè Auſtralis, vt iam ante monuimus. g. *Seba* id eſt Sabæorum. Hos Sabæos ſupra dixerat eſſe Abrahami filios ex Keturâ. At hîc ſui oblitus eoſdem annumerat filiis Ioctan, quod veriſſimum. h. Hæc illa ipſa verba ſunt quæ ex Druſij fide iam ante citaueram, & multis explicaueram lib. 2. cap. 21. i. *Hatſarmaueth* Arabicè ſonat *Hadramauth*, vnde Græcorum *Atramotæ*, *Chatramotæ Chatramotitæ*, &c. Vide lib. 2. cap. 17. Vel ob hunc locum non parum lætor me in hunc authorem incidiſſe; Qui quamlibet cætera ineptus, tamen de ſede filiorum Iectan multo veriora ſcripſit quàm veteres quotquot extant. Illi enim Iectanis poſteros in Indiam ablegauerant; Hic iiſdem aſſignat ſedes in Arabiâ Fœlici, in qua Iectanis filij *Seba* & *Vzal* & *Hatſarmaueth* nomen tranſmiſere ad populos qui hodieque ſuperſunt.

FINIS Tom. I.

LOCA SCRIPTVRÆ
QVÆ CITANTVR VEL EXPLICANTVR
in quatuor libris PHALEG.

Ex V. T.

GEn.2.7. pag.57.e
Gen.2.8. p.57.e
Gen.2.14. p.260.c
Gen.2.23. P.58.b
Gen.3.20. p.57.e
Gen.3.24. p.32.c d
Gen.4.1. p.57.e
Gen.4.4.5.p.73.d
Gen.4.7. p.73.d
Gen.4.17. p.58.a. & 281.b
Gen.4.22. p.211.d
Gen.4.25. p.58.a
Gen.5.2. p.57.e
Gen.5.4.p.352.d
Gen.5.19.p.2.d
Gen.5.21. p.100.b
Gen.5.27. p.58.a
Gen.5.29. p.58.a. & 168.c
Gen.5.32. p.73.c. & 168.a
Gen.6.2. p.43.a
Gen.6.14. p.25.b.45.c. & 46.c
Gen.7.11. p.73.c
Gen.8.4. p.15.&c. & 352.a b
Gen.9.12. p.54.c
Gen.9.20.p.3.a
Gen.9.21.p.3.c
Gen.9.22.23. pag.167. e
Gen.9.24.p.5.d.& 73. c.& 168.a
Gen.9.25. pag.3.d.& 349.b
Gen.9.26.p.10.e.& 73 e.vſque ad p.77.
Gen.9.27. p.58.a. & 168.b. vſque ad p. 172.
Gen.9.29. p.325.d
Gen.10.2.p.172. vſque ad 176.& 204. vſq; ad 225.& 227.& 354 & 355.
Gen.10.3.p.194. vſque ad 204.& 226.& p. 354.e.& 355.a.b
Gen.10.4.p.176. vſque ad p.194.& p.227.& 228.& p.356.b.c.d
Gen.10.5.p.63.c
Gen.10.6.p.237.vſque ad 245.& p.292.vſque ad 297.& p.333 vſque ad 342.& p. 356.e.& 357.a.b.c
Gen.10.7.p.245.vſque ad 256.& 161.e. & 146.b
Gen.10.8.9.p.256.vſque ad 259.d.& 52. d
Gen.10.9.p.69.e
Gen.10.10.p 4.d.&c.& 43.e.&27.e.& 36.e
Gen.10.11.p.52.d
Gen.10.11.12.p.259.d. vſque ad 292.
Gen.10.12. p.278.d
Gen.10.13. p.96.a
Gen.10.13.14. p.297.c vſque ad 333.
Gen.10.14. p.60.e.& 357.c.&c.
Gen.10.15.p.342.d.& 358.c.d.&c.& 342. c.343.344.a.c.d
Gen.10.16.p.344.e.& 345.a.b.c
Gen.10.17.p.345.c.d.e & 346.a
Gen.10.18.p.346.b.vſque ad 348.a. & 347.e
Gen.10.19.p.349.c.vſq; ad 350.e.& p.349.c
Gen.10.20.p.63.c.
Gen.10.21.p.58 d.& 73 d.& 105.c.& 168.a
Gen.10.22.p.78.c.&c. vſque ad p.90. & 80.a.& 301.a.& 359. b.c.d
Gen.10.23.p.90.b.vſq; ad 94.a.b
Gen.10.25.p.76.b.& 42.d.&c.& 104.vſque ad 112.
Gen.10.26.p.65.e.& 112.vſq; ad 127.
Gen.10.27.p.128.vſq; ad 139.
Gen.10.28.p.139.vſque ad 156.& p.146.b.
Gen.10.29.p.156.vſque ad 163.
Gen.10.30.p.109.b.& 110.c.& 163.vſque ad 166.
Gen.10.31.p.63.c
Gen.11.p.73.c.
Gen.11.1.p.2.e
Gen.11.2.p.35.a.&c.& 27.c.&c.& 56.e.& 91.e
Gen.11.3.p.44.a.&c.
Gen.11.4. pag.52.e.& 54.d
Gen.11.5. pag.41.e.& 43.a
Gen.11.6.p.54.b
Gen.11.7. pag.59.c.& 60.b
Gen.11.8.p.260.a
Gen.11.8.9.p.52.e
Gen.11.9.p.27.e.& 57. c.& 36.d
Gen.11.10. p.168.a.& 100.b
Gen.11.13.14.15.pag.103 d
Gen.11.18.19.20.p.105. 106.107.
Gen.11.19.p.352.d
Gen.11.24.p.72.d
Gen 11.28.p.43.b
Gen.11.28.31.p.88.c.& 107.b.c
Gen.11.31.p.83.c
Gen.13.11.p.35.b
Gen.13.18.p.296.b
Gen.14.1.pag.27.c.& 79.b
Gen.14.2.p.349.c.
Gen.14.3.p.328.c
Gen.14.10.p.45.a
Gen.14.13.p.105.b
Gen.14.15.pag.89.c.& 91.a
Gen.14.16.p.57.c
Gen.14.18.p.77.c
Gen.15.19.p.345.c.& 348.d
Gen.15.20.p.348.b
Gen.16.1.p.358.c
Gen.16.7.p.350.c
Gen.17.5.p.75.a
Gen.19.38.p.139.b
Gen.20.1.p.340.d
Gen.20.14.p.325.c
Gen.21.19.p.169.a
Gen.22.21.p.91.b.c
Gen.22.22.p 83.b.e
Gen.23.2.p.296.b
Gen.23.16.p.135.c
Gen.24.10.p.107.d
Gen.25.3.p.146.b.248. c.& 357.a.
Gen.25.6.p.251.e
Gen.25.13. pag.252.a 255.c
Gen.25.15.p.35.d
Gen.25.18.p.255.d
Gen.25.20.p 84.a
Gen.26.1.pag.349.d
Gen.26.22.pag.169.b
Gen.26.24.pag.75.a
Gen.26.28.pag.325.c
Gen.27.27.pag.86.b
Gen.28.2.p.86.d
Gen.28.13.p.75.a
Gen.29.5.p.90.b
Gen.29.19.20.p.75.c
Gen.31.19.pag.85.a
Gen.31.34.p.65.c
Gen.33.17.pag.210.d
Gen.34.p.345.d
Gen.35.16.p.69.c
Gen.35.17. pag.97.b
Gen.36.23.p.144.b
Gen.36.24.pag.69.c
Gen.36.28.pag.91.c
Gen.36.37.p.38.c.89.d 289.c
Gen.37.25.28.p.241.e
Gen.39.20.pag.67.b
Gen.41.25.pag.67.a
Gen.42.23.pag.66.d
Gen.46.10.pag.340.e
Gen.46.27.p.60.b.& 64.c
Gen.46.32.p.3.a
Gen.48.16.pag.69.c
Gen.49.4.pag.275.b
Gen.49.7.p.5.c
Gen.49.8.p.168.c
Gen.49.13.p.342.a
Gen.49.16.p.168.c
Gen.49.19.p.168.c
Exod 1.5.p.64.c
Exod.1.11.p.314.a
Exod.1.16.pag.97.b
Exod.2.10.p.67.c
Exod.2.16.21.pag.238. d
Exod.3.8.17.p.348.b
Exod.4.10.p.3.a
Exod.6.15.pag.340.c
Exod.7.11.pag.79.d
Exod.10.19.pag.320.a. b.c
Exod.12.p.45.b
Exod.13.18.p.320.a.b.e

&352.d
Exod.14.2.p.314.a
Exod.14.21.p.319.d.e
Exod.14.27.p.353.b
Exod.15.8.p.151.a
Exod.15.21.22.p.320.a b.c
Exod.16.15.p.67.c
Exod.16.35.p.332.d.& 340.c
Exod.20.2.p.75.b
Exod.23.13.p.348.b
Exod.23.21.p.320.a.b. c
Exod.30.33.p.314.b
Exod.32.p.55.a
Exod.33.2.p.348.b
Exod.34.11.p.348.b
Leuit.11.9.10.p.217.d
Leuit.18.24.25.pag.71. c
Leuit.24.11.p.54.e
Leuit.25.47.p.85.a
Leuit.25.19.p.207.d
Num.11.16.p.61.e
Num.11.26.p.61.e.&62 a
Num.12.1.p.238.d.241.e &243.c
Num.13.2.3.p.344.d
Num.13.21.p.89.d
Num.13.22.p.347.e
Num.13.23.p.296.b
Num.13.30.345.b.e.348. b
Num.13.32.p.250.d
Num.13.34.p.344.d
Num.21.p.195.d
Num.21.24.p.338.e
Num.21.27.p.258.b.& 345.b
Num.24.24.p.105.c.171 a.179.d.&356.d
Num.25.1.p.145.d
Num.31.23.p.181.d
Num.32.13.p.332.d
Num.32.38.p.145.d
Num.32.41.p.320.d
Num.33.7.8.p.314.a
Num.33.13.p.350.b
Num.33.49.p.145.d
Num.34.6.p.91.a
Num.34.8.p.347.e
Num.34.11.p.328.c
Deut.1.7.p.348.b
Deut.1.28.p.53.c
Deut.2.5.p.72.c
Deut.2.8.p.78.e
Deut.2.9.p.72.e
Deut.2.20.p.345.b
Deut.2.23.pag.329.c.& 330.e. &345.d
Deut.3.9.p.342.a
Deut.3.11.p.345.b
Deut.3.14.p.89.d
Deut.3.18.p.72.c
Deut.9.1.p.53.c
Deut.10.20.p.41.b
Deut.10.22.p.64.c
Deut.11.29.p.144.b.e
Deut.11.30.p.348.b
Deut.12.30.p.71.c
Deut.14.9.10.p.217.d
Deut.16.14.p.33.e
Deut.26.5.p.84.a
Deut.27.14.18.p.144.b
Deut.28.56.p.279.c.d
Deut.28.58.p.54.e
Deut.29.23.pag.349.c
Deut.32.8.p.62.a.b.64. a.b.&72.c
Deut.32.33.p.303.d
Deut.32.34.pag.181.e.& 183.c
Deut.33.25.p.343.c
Deut.34.3.p.135.c
Ioſ.5.1.p.345.b.&340.e
Ioſ.5.4.p.3.a
Ioſ.5.6.p.290.a
Ioſ.5.12.p.340.c
Ioſ.7.21.p.28.d.&c.
Ioſ.8.24.p.86.b
Ioſ.8.30.33.p.144.b.c
Ioſ.11.3.p.345.c.&348.b &359.a
Ioſ.11.19.p.345.d
Ioſ.12.4.5.p.89.d
Ioſ.13.3.p.345.d
Ioſ.13.5.p.347.e
Ioſ.13.11.13.p.89.d
Ioſ.13.15.16.p.25.a
Ioſ.13.17.p.145.d
Ioſ.14.15.p.340.a
Ioſ.15.13.14.p.344.d
Ioſ.15.55.p.138.b
Ioſ.15.63.p.344.e
Ioſ.16.2.p.145.d
Ioſ.16.5.7.p.145.d
Ioſ.17.15.p.348.b
Ioſ.18.22.p.347.c.d.& 290.a
Ioſ.19.2.p.145.d
Ioſ.19.4.p.145.d
Ioſ.19.7.p.145.d
Ioſ.19.28.p.89.d
Ioſ.19.29.p.343.a
Ioſ.24.2.p.85.a.&88.c
Iud.1.11.12.p.25.a
Iud.1.22.p.344.e
Iud.1.31.p.89.d
Iud.3.3.p.145.d.&345.c 347.e.&350.a
Iud.6.34.p.145.e
Iud.7.25.p.339.c
Iud.8.9.17.p.42.a
Iud.8.21.p.125.b
Iud.9.46.47.49.51.52.p. 42.a
Iud.9.46.49.p.151.c
Iud.10.11.12.p.138.c
Iud.11.16.p.320.a.b.c
Iud.16.21.p.207.d
Iud.18.7.p.344.a
Iud.19.10.p.344.e
Ruth.2.20.p.284.c
Ruth.4.1.p.231.b
1.Sam.10.12.p.258.b
1.Sam.14.5.p.35.c
1.Sam.14.47.p.88.c
1.Sam.15.7.p.255.d
1.Sam.15.32.p.280.a
1.Sam.16.11.p.73.e
1.Sam.17.5.p.217.c
1.Sam.21.2.p.231.b
1.Sam.23.14.p.138.b
1.Sam.25.2.p.138.b
1.Sam.25.25.p.168.c
1.Sam.28.9.p.328.b
1.Sam.30.27.p.92.d
1.Sam.30.30.p.145.d
1.Sam.31.10.p.69.a
2.Sam.5.8.pag.344.e.& 345.a
2.Sam.6.10.p.260.c
2.Sam.8.3.p.88.e.&88. d
2.Sam.8.5.p.88.e
2.Sam.8.13.p.55.b.
2.Sam.10.2.p.260.c
2.Sam.10.6.p.89.d.& 88.e
2.Sam.10.16.p.88.d.& 105.e
2.Sam.11.1.p.260.c
2.Sam.16.7.p.3.a
2.Sam.17.25.p.84.a
2.Sam.19.24.p.90.b
2.Sam.21.20.p.250.d
2.Sam.22.17.p.67.c
1.Reg.4.3.p.233.d
1.Reg.5.6.p.343.e
1.Reg.9.17.18.p.89.a
1.Reg.9.26.p.78.e
1.Reg.9.26.&28.p.160. c.e
1.Reg.10.1.p.151.c.vſq3 ad p.156.
1.Reg.10.2.p.159.d
1.Reg.10.9.p.159.d
1.Reg.10.11.12.p.160.c.d
1.Reg.10.15.p.244.c
1.Reg.10.22.p.160.c.e &318.c
1.Reg.10.24.p.56.e
1.Reg.11.24.p.88.e
1.Reg.14.25.p.324.c
1.Reg.15.12.p.328.b.c
1.Reg.19.13.p.33.a.b
1.Reg.22.34.d.211.b
1.Reg.22.47.p.328.c
2.Reg.5.2.p.89.c.d
2.Reg.6.8.p.231.b
2.Reg.7.6.p.178.d
2.Reg.7.6.p.344.d
2.Reg.8.12.p.315.d
2.Reg.14.7.p.312.c
2.Reg.14.22.p.262.b
2.Reg.16.9.p.332.c
2.Reg.17.6.pag.220.b c.&290.e.&292.c &274.a
2.Reg.17.31.p.345.d
2.Reg.18.11.p.220.b.c. &274.a.&290.e.& 292.c
2.Reg.18.20.p.272.c
2.Reg.18.26.p.65.
2.Reg.18.33.p.280.b
2.Reg.19.9.pag.239.c. 243.b
2.Reg.19.24.p.293.a
2.Reg.25.21.p.347.e
2.Reg.22.49.p.160.d.e
2.Reg.23.22.p.347.e
1.Par.1.7.p.183.e
1.Par.1.17.p.90.b.93.d
1.Par.1.18.p.101.c
1.Par.1.24.p.102.b
1.Par.2.5.4.p.97.b
1.Par.2.17.p.84.a
1.Par.2.49.pag.144.d
1.Par.2.50.51.54.p.186. c
1.Par.4.3.p.144.d
1.Par.4.14.p.186.c
1.Par.4.29.p.145.d
1.Par.4.40.p.230.d
1.Par.4.41.42.p.138.c.d. &139.b
1.Par.5.10.19.20.pag. 255.c
1.Par.5.26.p.220.c.& 292.c
1.Par.11.6.pag.344.e.& 345.a
1.Par.13.13.p.260.c
1.Par.14.15.p.212.d
1.Par.18.3.p.88.d
1.Par.19.p.260.c
1.Par.19.6.p.89.d
1.Par.20.6.250.d
1.Par.22.4.p.341.d
1.Par.29.4.p.159.e
1.Par.35.20.p.289.e
2.Par.3.6.p.160.c.e.& 161.a
2.Par.8.3.p.88.e
2.Par.8.3.4.p.89.a
2.Par.8.18.p.160.c.e
2.Par.9.10.p.160.e
2.Par.9.14.p.244.c
2.Par.9.21.p.160.e.& 318.c
2.Paral.9.23.pag.56. e
2.Par.11.6.p.262.d

2.Par.12.d.p.336.b
2 Par.12.1.p.324.c
2.Par.12.3.p.239.d.& 318 a.b
2.Par.14.9.p.239.d.243.b
2.Par.14.13.p.349.d
2.Par.16.8.p.338.b.& 335.b
2.Par.20.1.p.138.d
2.Par.20.35.37.p.194.c
2.Par.21.16.p.239.d
2.Par.26.6.7.p.138.c
2.Par.26.15.p.190.d
Eſdr.4.9.p.79.e.& 268.d
Eſdr.4.10.11.p.105.c
Eſdr.6.2.p.223.a
Eſdr.8.20.p.77.a
Nehem.2.8 p.69.b
Nehem.3.16.p 341.d
Nehem.9.30.p.210.a
Nehem.13.24.p.68.d
Eſther.1.13.14.18.19.p.219 e
Eſther.2.5.p.145.e
Eſther.2.22.p.60.c
Eſther.3.9.p.69 c
Eſther.6.12.p.291.a
Eſther.8.6.p.69.c
Eſther.8.7.11.p.243.d
Eſther.8.9.p.63.d
Eſther.8.17.p.166.c
Eſther.9.24.26.p.69.c
Eſther.10.2.p.219.e
Iob.1.1.p.91.b.c
Iob.1.6.p.64.b
Iob.1.15.p.153.a.& 251.b
Iob.2.11.p 139.a
Iob.5.10.p.100.b
Iob.6.12.p.207.d
Iob.6.17.p.278.c
Iob.9.7.p.72.b
Iob.11.1.p.139.a
Iob.11.2.p.3.a
Iob.20.1.p.139.a
Iob.21.9.p.181.e
Iob.22.8.p.3.a
Iob.22.24.pag.159.c.& 160.d
Iob.26.10.p.180.e
Iob.25.12.p.294.c
Iob.28.16.p.159.c
Iob.28.19.pag.239.a
Iob.30.28.pag.244.c
Iob.31.27.p.169.d
Iob.35.5.p.233.e
Iob.38.10.11.p.72.b
Iob.38.13.p.28.a
Iob.38.40.p.318.b
Iob.40.25.al.30.p.340.c.d
Iob.42.9.16.p.139.a
Pſ.2.8.p.191.a
Pſ.4.2.p.169.c
Pſ.10.9.p.318.b
Pſ.12.4.p.57.a
Pſ.18.1.p.257.c
Pſ.18.17.p.67.c
Pſ.18.43.p.311.e
Pſ.22.28.p.191.a
Pſ.27.5.p.278.d
Pſ.36.11.p.210.a
Pſ.37.20.p.195.d
Pſ.40.3.p.278.d
Pſ.42.2.p.327.e
Pſ.45.14.p.54.d
Pſ.49.12 p.281.b
Pſ.50.14.p.181.d
Pſ.59.14.p.191.a
Pſ.60.2.p.88.d
Pſ.60.12 p.260.c
Pſ.68.8.p.191.a
Pſ.68.32.p.243.c
Pſ.69.13.p.137.d
Pſ.72.8.p.191.a.& 192.b
Pſ.72.9.p.319.c
Pſ.72.10.p.249.d
Pſ.72.15.p.159.c
Pſ.74.14.p.318.c.& 319.a.b.c
Pſ.74.15.p.353.c.d
Pſ.75.9.p.46.b
Pſ.76.3.p.145.e
Pſ.78.12.pag.296.a.b
Pſ.78.81.51.p.230.d.& 8. a
Pſ.80.16.p.66.c.& 67.a
Pſ.81.6.p.66.c
Pſ.83.7.p.255.c
Pſ.85.6.p.210.a
Pſ.87.4.p.243.c.& 294.b
Pſ.89.11.p.294.b
Pſ.89.13.p.345.c
Pſ.98.3.p.191.a
Pſ.105.8.p.61.d
Pſ.105.23.27.p.230.d
Pſ.106.7.9.22.p.320.a.b.c
Pſ.107.26.p.53.d
Pſ.109.12.p.210.a
Pſ.114.1.p.66.e
Pſ.115.1.p.74.b
Pſ.116.22.p.8.a.& 230.d
Pſ.120.7.p.209.d.&c.
Pſ.126.6.p.211.c
Pſ.127.1.p.55.c
Pſ.132.13.14.p.170.b.
Pſ.133.12.p.75.e
Pſ.136.13.15.p.320.a.b.c
Pſ.137.1.p.40.b
Pſ.137.8.p.265.d
Pſ.137.9.p.315.d
Pſ.140.4.p.57.a
Pſ.140.12.p.3.a
Pſ.143.10.p.75.d
Pſ.145.10.p.158.a
Pro.2.15.p.95.d
Pro.8.29.p.180.c
Pro.10.24.p.72.d
Pro.13.12.p.209.c
Pro.14.2.p.95.d
Pro.15.6.p.157.b
Pro.16.29.p.169.d
Pro.18.10.p.55.d
Pro.18.16.p.169.c
Pro.21.30.p.54 c
Pro.30.19.p.278.d
Pro.31.22.p.177.d
Pro.31.24.p.340.d
Cant.1.5.p.244.c
Cant.1.9.p.277.a
Cant.4.10.p.60.c
Cant.5.4.p.292 c
Cant.5.5.13 p.136.c
Cant.5.11.p.160.e
Eſ.2.8.p.55.c
Eſ.3.16.p.279.c
Eſ.5.13.p.287.c
Eſ.7.8.pag.89.c.& 359.d
Eſ.8.7.p.287.c
Eſ.10.9.p 40.d.&c.& 270.d.& 272.a.& 289 e
Eſ.10.15.p.74.c
Eſ.10.26.p.339.c
Eſ.11.11.p.27.c.& 312.e
Eſ.13 9.p.315.d
Eſ.13.10.p.36.e
Eſ.13.12.p.157.d.& 158.a b
Eſ.13.19.p.265.d.& 262 d
Eſ.13.22.p.266.a.& 210 a
Eſ.14.p.265.d
Eſ.14.4.p.262.d
Eſ.14.13.p.314.a
Eſ.14.23.p.36.e
Eſ.15.6.p.145.d
Eſ.15.7.p.40.b
Eſ.16.1.p.312.c
Eſ.18.1.p.240.tot.
Eſ.18.2.p.211.d.& 293.d
Eſ.19.2.p.294.d
Eſ.19.6.p.293.a
Eſ.19.14.p.126.c
Eſ.19.18.p.66.c.d
Eſ.20.4.5.p.239.e
Eſ.21.2.pag.79.a.& 79.b
Eſ.21.9.p.36.e
Eſ.21.13.p.248.c
Eſ.22.6.p.79.b.c.& 332 d
Eſ.23.1.p.179.b.& 182.b c.d.e.& 183.a.b
Eſ.23.2.p.342.a
Eſ.23.7.p.342.e
Eſ.23.12.13.p.182.d.& 183 a.b
Eſ.23.18.pag.157.b
Eſ.24.15.p.80.c
Eſ.27.12.pag.70.d
Eſ.30.14.p.95.d
Eſ.30.30.p.53.a
Eſ.34.15.p.116.c
Eſ.41.2.p.168.e
Eſ.41.19.p.180.a
Eſ.42.13.p.260.c
Eſ.45.14.p.149.c.& 250 c.
Eſ.45.16.pag.240.d
Eſ.47.p.265.d
Eſ.47.1.5.pag.262.d
Eſ.47.7.8.p.265.d
Eſ.48.4.pag.207.d
Eſ.49.12.p.312.a.b.& 346.b.& 359.a
Eſ.51.9.pag.294.b
Eſ.51.20.p.212.e
Eſ.54.9.p.54.c
Eſ.60.6.p.118.e.& 159.e
Eſ.60.13.p.180.a
Eſ.63.11.p.67.c
Eſ.63.12.14.p.55.b
Eſ.66.19.p.98.d.& 301.b.vſq; ad 307.& 211.b.& 227.c.& 204.d
Ierem.1.10.p.5.d
Ierem.2.22.pag.31.b.& 181.d
Ierem.3.29.p.29.a
Ierem.5.8.p.210.e
Ierem.5.15.p.65.c
Ierem.6.20.p.118.e
Ierem.9.23.p.74.c
Ierem.10.9.p.161.a
Ierem.10.11.p.65.b
Ierem.13.23.pag.243.d &c.
Ierem.15.1.p.288.a
Ierem.22.6.p.212.e
Ierem.22.14.p.250.d
Ierem.25.23.pag.248.d.c
Ierem.25.25.p.79.a.b
Ierem.31.33.p.75.d
Ierem.32.20.p.55.b
Ierem.39.5.pag.347.e
Ierem.40.4.p.315.d
Ierem.44.1.pag.312.c.e 313.a.e.314.a
Ierem.44.15.p.313.a
Ierem.45.9.p.33.a.e
Ierem.46.9.p.98.d.213 b.301.b.334.d
Ierem.46.25.p.6.
Ierem.46.25.26.pag.315.d
Ierem 47.4 p.329.c
Ierem.48.23 p.138.c
Ierem.49.7.p.248.d.e

Ierem. 49.21.pag.320.a b.c
Ierem.49.28.p.35.d
Ierem.49.35.p.79.c
Ierem.50.& 51.p.265.d
Ierem. 50.13.26.37.62. p.36.e
Ierem.50.23.p.262.d
Ierem.51.20.p.262.d
Ierem. 51.27.p.22.d. 82 a.196.b.198.d.273. e 356. a
Ierem.51.58.p.261.b
Ierem.52.9.27.p.347.e
Lam.2.19.p.212.e
Lam.3.7.p.207.d
Lament.4.21.p.91.e
Ezech.1.3.p.39.a
Ezech.3.15.23.p.39.a
Ezech. 10.15.20.22.p. 39.a
Ezech.12.25.p.209.e
Ezech.12.28.p.209.e
Ezech.16.10.p.34.c
Ezech.16.25.31.p.212.e
Ezech.21.24.p.212.e
Ezech.22.25.p.157.b
Ezech.23.15.p.34.a
Ezech.25.10.p.335.c
Ezech.27.6.p.179.e.& 229.b
Ezech.27.7.p.355.c
Ezech.27.8.p.347.a
Eech.27.9.p.346.b.c
Ezech.27.10.p.98.c
Ezech.27.11.p.347.a
Ezech.27.12.pag.193.d &c.& 356.d
Ezech.27.13.pag.175.b. &c. 204.c. 206.d.e 207.208.& 229.b
Ezech. 27.14.p.200.b &c. 229.a.& 356.b
Ezech.27.15.p.248.b.d
Ezech.27.16.p.176.c d & 177.a.e
Ezech.27.18 p.30.d
Ezech.27.19.p.175.a 132 d.vſque ad 134.a
Ezech.27.20.p.248.d
Ezech.27.22.p.247.d. & 249.d.& 159.c.d
Ezech.27.23.p.273.c.& 274.a.& 82.a.& 249 d.& 270.d
Ezech.29.3.p.156.b
Ezech.29.10.p.239.a
Ezech,29.14.p.312.c.& 312.e.& 313.a.c
Ezech. 30.5.308.d.e.& 334.d
Ezech.30.8.9.p.239.c
Ezech.30.14.p.312.c
Ezech.30.14.15.p.311.d
Ezech.30.15.p.6.a.& 359.a
Ezech.30.15.16.17.18.p. 332.b
Ezech. 32.2.p.156.b
Ezech.32.24.p.79.b
Ezech.32.26.p.204.c & 209.a
Ezech.38.2.p.212.c.& 214.a
Ezech.38.2.3.p.204.c
Ezech.38.3.4.p.213.c.& 216.d.&c.
Ezech.38.5.p.335.c
Ezech.38.6.pag.200.b &c.& 226.d
Ezech.38.13.p.248.c.& 249.d
Ezech.38.15.p.215.e
Ezech.39.1.p.204.c
Ezech.39.3.p.215.d.&c.
Ezech.39.11.15.16.p.218 c
Ezech. 40.14.15.16.p. 315.d
Ezech. 42.12.p.212.e
Ezech. 43.3.pag.5.c.& 39.a
Dan.1.2.p.27.e
Dan.1.4.p.65.b
Dan.3.2.pag.69.b
Dan.3.14.pag.342.d
Dan.3.21.p.69.b
Dan.4.27.p.55.c
Dan.4.30.pag.49.a.& 262.d
Dan.5.28.p.219.c
Dan.6.8.12.15.p.219.c
Dan.8.2.p.79.e.& 328. a
Dan.8.20.p.219.e
Dan.8.21.pag.175.a
Dan.9.15.p.55.b
Dan.10.5.p.160.e.& 161.a
Dan.11.6.p.152.b
Dan.11.29.30.p.179.c
Dan.11.30.pag.356.d
Dan.11.43.pag.336.b
Oſ.2.23.p.75.c
Oſ.6.4.pag.210.e
Oſ.6.5.p.5.d
Oſ.11.8.p.349.c
Oſ.12.23.p.86.d
Oſ.13.5.pag.335.d
Oſ 13.12.pag.182.a
Oſ.14.1.p.315.d
Ioel.1.9.pag.316.d.e
Amos.1.5.pag.89.c
Amos.2.9.pag.345.b
Amos.4.3.pag.22.e
Amos.5.24.pag.353.b
Amos.5.26.pag.67.d
Amos.6.2.p.348.a.& 347.e.& 270.d
Amos 9.7.p.329.c.&c. & 358.b.& 243.b
Amos.9.13.p.211.c.d
Abd.20.p.93.a
Ion.2.6.pag.94.b
Ion.3.3.p.258.a.& 284. b.&c.
Mich.5.6.p.260.6.& & 281.b
Mich.7.12.p.22.d.& 293.a
Nahum.1.8.pag.284.a
Nahum.2.6.p.276.c
Nahum.2.7.pag.27.b
Nahum.2.8.pag.287.c
Nahum.3.8.pag.6.a.& 315.c.d
Nahum.3.9.p.334.d.& 336.b
Nahum 3.10.p.212.e.& 313.c
Nahum.3.12.p.280.b
Nahum.3.15.p.287.c
Nahum.3.17.p.284.a
Hab.1.12.p.35.a
Hab.1.16.p.55.c
Hab.3.2.p.72.d
Hab.3.7.p.238.c.& 241. d.e
Sophon.2.4.pag.168.c
Sophon.2.10.pag.339.e 240.a
Zachar.5.11.pag.27.c
Zachar.9.1.p.89.c
Zachar.10.11.p.280.b
Zachar.13.4.pag.33 a.b
Zachar.14.3.p.260.c
1.Eſdr.6.2.p.220.a
Tob.Ebr.5.pag.224.e
Tob.8.3.pag.293.d.& 313.b
Tob.14.32.pag.287.e
Iudith.1.1.p.106.c
Iudith.1.1.2.3.4.p.222. a.b.& 224.a
Iudith.1.6.pag.79.b. & 106.b.c
Sirach.præfat.v.5.6.p. 58.e
Sirach.49.18.p.76.e
Baruch.1.4.p.39.c.& 269.d
Suſan.54.55.58.59.p. 168.d
1.Macchab.1.1.p.179.a
1.Macchab.6.2.p.80.b
1.Macchab.8.5.p.179.a
1.Macchab.10.30.p.295 a
1.Macchab.11.16.17.p. 115.d
1.Macchab.14.15.p.115. c.
2.Macchab.1.13 15.pag. 278.a
2.Macchab.9.2.p.80.c

Ex N. T.

Matth.3.45.p.230.c
Matth.4.18.p.328.e
Matth.5.16.p.74.b
Matth.12.42.pag.152.a 153.b.191.a.238.d
Matth.15.22.p.90.a.& 340.d
Matth.15.24.p.63.e
Matth.17.24.p.78.a
Matth.22.32.p.75.d
Matth.26.53.p.62.a.63. e.64.a
Matth.27.28.p.32.e
Matth.27.37.p.69.d
Matth.28.28.p.358.e
Marc.5.1.p.345.b.& 358 e
Marc.7.26.p.90.a.& 340.d
Marc.14.70.p.65.d
Luc.1.24.p.181.d
Luc.3.36.p.101.e.vſque ad p.104.
Luc.3.37.p.105.c
Luc.8.17.p.181.d
Luc.8.26.p.345.b.& 358 e
Luc.10.1.17.p.61.e.& 63 d
Luc.11.31.p.152.a.& 153. b.191.a.238.d
Luc.16.19.p.177.d
Ioh.1.14.p.170.c
Ioh.1.47.p.166.c
Ioh 5.2.p.65.c
Ioh.8.44.p.325.e
Ioh.19.2.p.32.e
Ioh.19.13.17.p.65.c
Ioh.21.1.p.328.c
Act.2.9.p.78.c.& 79. a
Act.2.9.10.11.p.69.d
Act.2.11.p.59.e.65.e.& 137.d
Act.7.2.3.4.p.87.d
Act.7.14.p.64.c
Act.7.20.p.258.a.& 284 b.c
Act.7.21.p.67.e
Act.7.43.p.67.d
Act.8.27.p.152.a.d.& 238.e.& 306.c.d.e
Act.9.18.p.217.d
Act.13.22.p.73.e
Act.14.11.p.69.d.e
Act.17.26.p.72.c.
Act.18.8.p.79.d
Act.21.40.p.65.e

Act.22.2.p.65.c
Act 26.14.p.65. c
Rom.2.29.p.166.c
Rom.3.1.p.76.c
Rom.9.4.p.76.c
Rom.9.5.p.76.d
Rom.9.13.p.73.d
1.Cor.1.31.p.74.c
1.Cor.3.6.p.74.d
1.Cor.13.1.p.59.e
1.Cor.14.21.p.57.a
1.Cor.15.10.p.74.b
2.Cor.2.3.p.181.d
2.Cor.3.5.p.74.a
2.Cor.5.1.p.171.c
2.Cor.11.33.p.253.b
2.Cor.12.14.p.78.a
Gal.2.14.p.84.e.
Gal.2.15.p.166.c
Gal.3.28.p.84.e
Gal.4.25.p.312.c
Eph.1.3.p 75.d.
Epheſ.2.12.p.171.d
Epheſ.2.14.p.242.a
Phil.2.13.p.74.a
Col.2.9.p.170.c
Col 3.13.p.171.d
2.Tim.3.8.p.326.d
Hebr.1.3.p.276.c
Hebr.4.13.p.181.d
Hebr.7.6.p.77.d
Hebr.11.7.p.5.c
Hebr.11.9.p.171.c
Iac.1.17.p.74.c
1.Pet.2.9.p.75.b
2.Pet.1.13.p.171.c
2.Pet.2.5.p.1.e
1.Ioh.3.5.p.325.c
Apoc.2.9.p.166.c
Apoc.3.7.p.195.d
Apoc.3.9.p.166.c
Apoc.6.15.16.p.278.d
Apoc.17.15.p.287.c
Apoc.21.3.4.p.75.e

INDEX RERVM ET
VERBORVM QVÆ HABENTVR
in quatuor libris PHALEG.

A

A Ebr. Ægyptij in I mutant, 294.b
Abalites ſinus & emporium, v. Obal.
Abana fl. Damaſci, 89.c.d
Abana, vide Amana.
Abaris Scytha laudatus, 197.e
Abaſeni vel Abyſſini ex Arabiâ migrarunt in Africam 143.d.e. Iidem Nubæi, 143 a. & Homeritæ, 143.e
Abaſenorũ regio aromatifera, 120.d.123. Abaſeni in Arabia prope Sabæos & Chatramotas, vnde Abyſſini, 120.d
Aben Ezra emendatus, 273.c
Abij iuſtiſſimi, 197.a
Abimael Arab. *Abimail* vel *Abumâl*, id eſt pater Mali ſeu Malitarum. *Abi* ſic ſæpe præfigi, 144 c.d
Abirminæa, vide myrrha.
Aboras vel Chaboras, vt Alybe vel Chalybe, 117.a & 289.d
Abraham Zacuth author libri Iuchaſim quando ſcripſerit, 130.e. & 351.e
Abſitris fl. idem qui Adiauas, 275.c
Abyſſini, vide Abaſeni.
Abyſſinorum rex falſo Præſtigiani creditus, 308.d
Acchad vel Archad, multa huiuſmodi, 259.b. Hinc Argades fl. *Ibid.* c. Babyloniæ pars Artacena, forte Arcatena, vel Arcadena, 270.b
Achæmenes vbi ſiti & vnde dicti, 322.d
Acontias, quomodo Ebr. & Arab. 116.c
Acracanus, Euphratis alueus. v. Euphrates.
Adam vnde dictus, 57.e
Adam, Abraham, Iſaac & Iacob, Hebrone ſepulti vt creditur, 333.e
Addermuch veſtis genus, vide Adyrmachidæ.
Aden, 114.e
Ἄδης vel ἀΐδης, 11.b
Adiabene Ebræis Hadiab quorſum, 82.a
Adiabene, vide Aſſyria & Diaua.
Adiabeni cur Saccopodes in Strabone, 278.e. &c. Forte legendũ Σαγκεόποδες, id eſt ἀβεβαῖ 279.a
Adiauas fl. πολυώνυμος, 275.a. Huius nomina omnia ſumi à præcipiti curſu, 275.b.c.d.e
Adiauas cur dictus, 275.e
Adramitæ, id eſt Hadhramauth, 113.d.117.a
Adramyta regio aromatifera, 119.e
Adrapanauta Ecbatanorum regia à Tigrane exciſa, 224.e
Adrapanauta, id eſt Σατεάπιον, *ibid.*
Adyrmachidæ ab Ægyptiis ſolâ veſte diuerſi, à quâ dici potuere, quia *addermuch* eſt genus veſtis, 321.b.c
Aeætes Colchidis rex filius Solis, vt Rameſtes Ægypti 326.c. Ita etiam Æthiop. reges, *ibid.*
in Ægina inſula quot incolæ, 286.d.e
Ægis bellua igniuoma in Phrygiâ à Pallade occiſa, 195.b
Ægyptia lingua, v. lingua. Ægyptiæ voces in V.T. 66.d.e, &c. Ægyptiorum ſapientia 66.e
Ægyptia nomina in Græca tranſtulit Solon. 68.e
Ægyptia faba cur Ebr. *Lubi* dicta, 336.c
Ægyptiis uti moribus pleroſq; Africanos ab Ægypto ad Tritonem fl. 333.e. &c. eod. modo armari, 335.c
Ægyptij cur dicantur gens tracta, 211.c
Ægyptiorum clypei ad pedes vſque porrecti, 334 e. 335.a.b
Ægyptini dicti Æthiopes, 307.e
Ægyptus terra cymbali oratum, id eſt ſiſtri, 240.a.b.c. trans flumina Chus, 240.a. Imagines in vaſis papyraceis mittit. 240.b.c
Ægyptus ſuperior & inferior, vide Miſrajim.
Ægyptus naturali ſitu muniſſima, 293.b.c. Non eſt ποταμόχωστος vt volunt, 295.e. Ægypti loca antiquiſſima quæ extabant æuo Abrahæ & Iſidis & Ori, 296.b
Ægyptus ſemper fuit in eodem ſitu, *ibid.*
Ægypti fontes amaros eſſe falſum eſt, 296.e. Conchylia in Ægypti montes non inuexit Nilus, ſed generale diluuium, 297.a. Multa de Ægypti nomis, 294.c. &c.
Ægyptus olim terra Cham & Chamia vel Chemia, non à nigredine, ſed à Chamo, 8.a. Chemi hodie Cophtitis, 5.6. Iudidem Hermochy-

mios, Chemmis, Pſochemmis &c. 8.b
Ægyptus cur dicatur Raab. 66.d.e
Ægypti ſolum nigrum, 8.a
Ægypti regum à Miſraimo ad Pharaonem Moſis fabuloſa ſeries, 357.c.&c.
in Ægypto quot hominum myriades, 314.d
Ælianus notatus & emendatus, 223.c.d
Ælius Gallus emendatus, 162.c
Æs Moſſynœcum, 207.c. Paphlagonicum, 207.d
Æs ex Iauan, 175.e
Ætates quatuor, 256.c.d.257.a
Ætatis hominum inſigne decrementum, 108.b
Æthiopes pro Colchis, & Æthiopia pro Colchide, 324.e
Æthiopiæ thus, 118.c
Æthiopiam in Arabiâ fruſtra quæri, 238.d.e
Æthiopiæ ſub Ægypto nomen Ebræum hactenus ignotum. Probatur id eſſe Lud decem rationibus p. 299.&c. Vide Lud. Æthiopum arma ſagittæ & arcus 301. b. c. Perſarum arcus prægrandes, tamen Æthiopum maiores, *ibidem* c. d. e. Sagittæ tamen breuiſſimæ, quibus pro mucrone ſmyris, 301. e.302. a. Et radiorum inſtar capiti circumligatæ, 302. a.b. Has in nubis ſpeciem crebertimas iaculabantur, 302.c.d. Niſicaſtas vocat Plinius, potius Miſicaſtas, 302.c.303.a. Etiam auerſi iaculabantur, 303.a. Ex ictu mors præſentiſſima, quia ſagittæ venenatæ 303.a.&c. Æthiopibus ad occaſum eadem arma, *ibid.* e. Et Mauris 304.a. Æthiopum ad fidem vocatio prædicta & impleta, 306.1 Æthiopes Ægyptiorum coloni. Multa vtriſque communia, 307.a.b.c. De antiquitate certamen inter illos, ſed Ægyptiorum cauſa potior, 307.c.d.e. Ægyptini Æthiopes, *ibid.* Æthiopiæ caput Meroe, 308.b. Æthiopes anthropophagi, 309.a.b. Edendi legem non habent, 309.b.c. Aſini Æthiopici, 309. d.&c.
Afri diſperſi & Nomades, inde Africa pantheræ pelli ſimilis, 335.d.e.336.e
Africæ varia nomina, 7.d. In Africâ pauca metalla, 194.c.d
Agar Pharaonis ſcilicet filia, 358.a.c
Agar Gal.4. montes prope Petram Arab. 312.d
Agareni ab Agar, Gr. Agrei, quam diuites pecore, 255. c
Agatharchides explicatus 158.c. emendatus 159.c
Agathocles emendatus, 116.e
Agathyrſi, vide Trauſi.
Agbatana, vide Ecbatana. Origo vocis, 222.d.e
Agrigenti quot incolarum millia, 286.d
Ajin Ebr. modo negligitur, modo effertur per G 131.d
Ajin in G, 247.d.e
Ajin litera quandoque ſonat vt G, 90.d
Alani circa Tanaim, 18.b.c
Alborac, Mahumetis iumentum, mediæ naturæ inter mulum & aſinum, vide Βειχὸς.
Alcahira Ægypti vrbs vnde dicatur, 154.e
Alcamus, 110.b
Alchymia, vide Chemia.
Alep ſeu Berœa, 89.a
Alexander rex Iauan, 175.a
Alexander Balla vbi cæſus, 115.d. Cur à latronibus cæſus dicatur, 116.a
Alexandri Polyhiſtoris locus emendatus, 8.a
Alexandria non eſt No-Amon, 6.b. Alexandria olim Rhacotis, Cophtitis Rhacot hodieque, *ibid.*d
Algauta pro valle Damaſcenâ, 89.c. vide Gauta.
Algerameka, vide Giormok.
Algiar, v. Egra.
Algiormok, v. Giormok.
Aljeman & Sabæorum regnum idem, 360.
Aljeman, v. Ieman.
Aljeman Arabiæ pars Auſtralis, 130.c
Alilæi Arab. Fœl. populi dicti à Dea Alilat, prope Caſandres vel Caſſanitas quorum regio aurifera, 124.c.d.&c.
Alilat Arabum Dea Vrania ſeu Luna, hodie *Hilal* plur. *Ahalil*, in magno cultu, 124.d.e. Inde *Alilæi* qui Ebr. *Ierachæi* 125.c.& Arab. *filij Hilal*, *ibid.*
Aliſium pars Elidis, 176.c
Alkaſib, palatium Belkis vxoris Solomonis in vrbe Marab, 151.e
Allumæotæ, v. Almodad.
Almeſiſa, id eſt Mopſueſtia, 176.c
Almodad ex quo Almodæi Græcis Allumæotæ, 112.e. Inuentor Geometriæ, 113.a
Almoſal cur pro Aſſur, 83.a
Aloe Hadhramitica & Socotrina, 114.d.e. & Canæ, 123.b
Aloni Aſſyriæ populi, vnde dicti, 278.c
Alumen vbi optimum 31. b. c. Pallium aluminatum, 31.a.b.c. Vniones exaluminati, 31.d. Alumen plumeum, 31.d
Alus in deſerto, 350.c
Amages Sauromatidis geſta, 216.d
Amana & Abana, 114.d
Amanitæ ex tribu Iectan iidem qui Homeritæ, 111.b. Amanitæ dicuntur pro Iemanitis, *ibid.*
Amantes populi, vbi ſiti & vnde dicti, 322.d
Amazones vnde dictæ; 216.a
Amiantus officinis cur alumen plumeum, 31.d Ex eô telæ in igne purgantur 31. e. & ſeq. Vbi reperiatur, 32.b. Ex eô Brachmanum & Serum veſtes, 32.c
Amida, 21.d
Aminnæa, v. myrrha
Ammon κριοπρόσωπος, quia locus vbi templum Ammonis patuit arietis indicio, 322.c. Ammonij Ægyptiæ orig. olim Anamæi dicti, *ibid.*
Ammon Dei nomen, vnde, 331.b
Ammonis nomen vbi notum, 7.c. Ammon fl. Ammonium promontorium, Ammonij populi, Ammonis delubrum, Ammoniaca regio, Ammonis oraculum, Ammonia vel Ammonis, id eſt Africa, 7.d.e. Ammon Æthiopum, Arabum & Indorum Deus, *ibid.*
Amomum vbi, 22.a.b.c
Amomum, Aſſyrium gramen 272.c
Amon, Ammon & Amus pro Hammone 5.e.&6. a. De Amone tria Scripturæ loca, 6.a. Amon de No. Amon-No, & No-Amon eſt Dioſpolis, non Alexandria vt volunt, *ibid.*
Ἀμοῦν Ægyptis κρύψις & προσκλητικὴ φωνή ab Ebr. *Almoni*, 231.a

Amorgus vnde Amorginę veſtes, id eſt purpureæ vt volunt. Alludit Ebr. *argaman* pro purpurâ, 177.c.d
Amorrhæi vbi ſiti. Horum robur & proceritas, Rephaim illis permixti, Og rex Baſan Amorrhæus, 345.a.b
Amphiſbæna, & amphiſmæna, 114.d
Amyca pro valle Damaſcenâ, 89.e.91.b
Amygdalus cur ſymbolum feſtinationis, 168.d
Anacharſis Scytha vnus è ſapientib. 197.c
Anææ vel Anaitidis templum 277.c. Anæa vbi culta, 277.d. Eius ſacerdos Aſpaſia, *ibid.* Cur Anaitis al. Venus, al. Diana, 277.e
Anaitidis vel Anææ templum Ecbatanis, 222.a 223.b
Anamæi circa Ammonitidem, forte à paſtu, victu & veſte ouium, quia ענ[illegible] eſt ouis; & quia locus vbi templum Ammonis arietis indicio patuiſſe dicitur. Et Ammon ipſe eâ figurâ cultus 322.b.c. Ammonij f. pro Anamiis dicti, tanquam ab Ammone, *ibid.*
Anaſtaſius Sinaita notatus, 306.c
Anchiale condita ab Iapeti filia Anchiale 201.d.e
Anderica, vide Erec.
Angeli chymici ſcilicet, 234.c.d. & magiæ inuentores, 231.c.232.e
Annacus, vide Enoch.
Anniceris Cyrenæus quam aurigandi peritus, 338.e
Antoninus emendatus, 122.a
Anubis Græce Κύων, cur idem cum Saturno, 67.d
Apamia vbi, 39.b. Alcarſar hodie, *ibid.*
Apamia Cibotos prope Celænas, 17.d.e. Cur dicta Cibotos, 18.b. Non ab arca Noæ, 18.a
Apamiæ plures quæ aquis circumfunduntur, vnde nomen, 94.a.b
Ἀπατᾶν pro Ebr. פתה *pata*, 169.b
Apologus Babyloniæ vrbs vnde purpura, 32.d
Apollo, Put vel Pythius, Hammonis filius, in Africa vixit, 12.a
Aprorum impetus. Horum proprium συῤῥήγνυσθαι, 275.d.e
Ἄπυρον, vide aurum.
Aptuchus vel Autuchus quis, 321.c. vide Naphthuæi.
Aquæ pro muro, 7.a.c
Aquæ pro populis, 287.c
Ara vel Hara 1. Paralip. 5. id eſt Aria, al. Ariania, Mediæ pars montana, vnde Medi Arij, 220.c.d.e
Arabes, v. Armeni.
Arabes à Syene vſque Meroem, 144.a. Syri dicti, *ibid.*
Arabes nigri, 244.b. vnde dicti, *ibid.*
Arabes genuini & Arabes facti, 166.c
Arabiæ pars Meſopotamia, 19.c
Arabiæ pars cur putetur Meſopotamia 36.a
Arabiæ Fœlicis πέζα, 112.c. & ἄυχλω 113.a
ex Arabiſmo quædam explicata in Scripturâ & in Thargum, 279.c.d
Araboth, vide Aſarmoth.
Aradij & Aradus, vide Aruadæi.
Aram: Loca ſex quibus præponitur vel poſtponitur nomen Aram, 85.e
Aram-Beth Rehob vbi, 89.d. non eſt Saul-Rehoboth, 89.e
Aram-Dammeſec, id eſt Syria Damaſcena: vallis inter Libanum & Antilibanum πολυώνυμος, 89.c
Aram-Maacha eſt Ptol. Epicæros, 89.d. non Comagena, 89.e
Aram-Naharajim, 85.e. vide Meſopotamia.
Aram-Soba vel Suba inter Euphratem & Syriam Damaſcenam 88.d. Ibidem Palmyrena, 88.e. Soba non eſt Sophenè, 89.a. Nec circa Berœam aut Alepum, *ibid.* Soba Ptol. Sabe, 89.b. Sobæi Seruio Sabæi & Plinio Nubei, 89, b.c.
Ararat Armenia, 351.b
Ararat montes celſiſſimi 17.b. & 24.a. In quibus arca ſubſtitit 15.b. Non ſunt in Phrygiâ circa Marſyam, *ibid. & ſeq.* Nec circa Tanaim, 18.b.c. Sed in Armeniâ, 18.d. &c. Non tamen circa Araxem, 19.d. Sed in Gordyæis 20.a. &c. ad Aquilonem Babyloniæ, 35.a
Araxes Ptolemæo Rhogomanes, 80.e
Arbela vbi ſita 276.d. vnde dicta, 276.e.277.a
Arbores multis locis nomen dediſſe, 26.e
Arca Noæ vbi fabricata, 22.c.&c.
Arca Noæ ex cedris circa Sodomam, 340.a.b
Arca Noæ vbi ſubſtiterit, 15.&c. Arcæ reliquiæ in Gordyæis 21.d. Fanum ex iis extructum, 22.a
Arcæ reliquiæ pro theriacâ, 352.b.c
Archuæi qui, 168.d.e
Arderica, vide Erec.
Arem, agger in vrbe *Marab* altitudinis immenſæ, quô ruptô vrbs ſubuerſa, 151.a.b
Arga, vide Egra.
Argæus mons Cappadociæ, 201.d.e
Aria vbi? 109.c.110.b
Ariarathea, lacus ſalis in Armeniâ, 19.e
Arimaſpi vnde dicti, 213.e
Arka à Tripoli quantum diſtet, 358.d
Arkæi in Libano Arkam tenuere, inde Venus Architis, 345.d.e
Armacales & Armalchar, Euphratis alueus, vide Euphrates.
Armeni, Syri & Arabes ſermone vita & habitu ſimiles, 23.d
Armeni partim Syri partim Phryges, 92.b.c
Armenia vnde dicta, 22.d.e.23.a
Armenochalybes, vide Chalybes.
Armoth, author linguæ Arab. 114.1. v. Aſarmoth.
Armuzia quando & à quo condita, 249.c
Armuziæ Chronicon, regis Toranxa, 249.c
Arphaxad, vnde Arphaxitis, quæ Ptol. Arrapachitis, 83.b. non eſt pater Chaldæorum, *ibid.*
Ariſtoteles emendatus, 49.d
Ariſtotelis chymica, 235.a
Arrianus emendatus, 164.c
Arſinoe, vide Clyſma.
Artæorum & Cephenum fabuloſa nomina, 254.c
Ἀρτὰς, Ἀρταῖα, Ἀρταῖοι, Artabanus, Artaxerxes, quid Perſice, 253.c.254.c
Aruadæi vel Aradij in Arado & circa Aradum, 346.b. De Arado multa Strabo, 346.c. Ibi aqua dulcis per tubos trahitur ex fundo maris, 346.d. Ibidem Romanæ cohortes viuæ combuſtæ, 346.e. Aradiorum remiges, 347.a. Tripolis partim

ex Aradiis, 347. b. Aliæ Aradi, *ibid.* b. c
Aruc notatus, 217. d
Aſabo, v. Sabo.
Aſarmot à quô Arabes in veterum ſcriptis, idem Sarmoth, Armoth, Atermoth, Araboth, pro Arabico Hadhramauth, 113. d. e
Aſbeſtinum, 32. a
Aſbolus centaurus 238. a. ſcripſit ante Homerum, *Ibid.* b
Aſcalon an à Lydis ſit condita, 99. a. b
Aſcenaz Ebr. Germania, 356. a
Aſcenaz, variæ interpretationes 196. b. c. Aſcenaz Bithynia, Troas & Phrygia minor, vbi Aſcanius ſinus, lacus & fl. Aſcania regio & vrbs, Aſcaniæ inſulæ &c. *ibid.* Inde Pontus *Aſcenax*, Gr. Ἄξενος 196. c. d. e. Cum Pōti accolæ fuerint omnium iuſtiſſimi 197. a. &c. Aſcenaſæi contra Babylonem in Ieremiâ, id eſt Phrygiæ minoris incolæ, 198. a
Aſcitæ, an Arab. *Haſec*, 121. a
Aſel vbi, 133. d
Aſia vnde dicatur, 337. e. 338. a
Aſini Cappadocij, 202. e. 203. a
Aſpaſia ſacerdos Anaitidis, Cyri olim concubina, 277. d
Aſphaltites lacus vnde dictus 45. b. Cur Heſychio Rubrum mare, 46. a. b
Aſſaremoth, atria mortis, 115. c
Aſſur Græcis Thuras, 88. e. Ab eo Aſſyres vel Aſſyrij. Quam late pateat hoc nomen, 81. 6. Syri & Aſſyrij promiſcue ſumpti, 81. b. c. Aſſyria arbor & Aſſyrium amomum, *ibid.* Aſſyria proprie dicta etiam Adiabene, 81. e. Hadiab Ebræis 82. a. & Aturia, *ibid.* b
Aſſyria terra Nimrod, 260. b. & 281. b
Aſſyria mala id eſt citrei, 272. e
Aſſyrium gramen, id eſt amomum, 272. e
Aſſyrij odores, id eſt vnguenta aromatica, 273. a
Aſſyrij hominum omnium beatiſſimi, 273. a
Aſſyrij ἀδεέστατοι 280. a
Aſſyrij pro Syris vnde dicti, 341. d. His nihil commune cum Aſſyriis filiis Aſſur, *ibid.*
Aſſyres, id eſt Aſſyrij, 273. a
Aſſyria quibus fertilis, 272. e. 273. a. Regio beatiſſima, *ibid.* Eden ibi quæſitus, *ibid.* Atyria & Aturia dicta, 273. b. Et Adiabene, non quod ſit ἀδιάβατος, ſed à Chald. *Hadiab*, 273. d. e. Aſſyria & Atyria vel Aſtaboras Nili ramus, 142. b. c
Aſturco Macedonicus, 31. a
Atermoth, vide Aſarmoth.
Athenienſes nauticæ peritiſſimi, 338. e
Athenis quot ciues & ſerui, 286. e
Athenarum ambitus, 222. c
Athribis Ægyptiis cor pyri, 66. e
Athyras portus, ſinus & fl. circa Byzantium 172. d
Atlas, v. Enoch.
Atramitæ quam humani, 132. e
Atramitę id eſt Hadhramauth, 113. d
Atramitę vel Chatramitę, 117. a
Atthobo nomen regum Hadhramauth & Homeritarum quô pertineat, 114. e. 115. a
Aturia vel Atyria pro Aſſyriâ, 82. b
Aualitarū pars Nubę ſeu Nobę qui & Pygmæi, 141. e. 142. a
Aualites ſinus & emporium, v. Obal.
Audera, id eſt propugnaculum, 190. b
Auen vallis pro Damaſcena, 89. c
Auguſtinus emendatus, 169. d
Auicenna emendatus & interpres notatus, 337. a. b
Auienus emendatus, 128. d
Aureum ſæculum quando, 42. d
Aurum vnde Colchis, 328. d. e
Aurum veſtibus intexere, mos vetus 34. d
Aurum in Arabiæ Gaſandis quale & quantâ copiâ, 157. c. &c. Aurum ἄπυρον 157. d. e. Aurum obryzum 158. a. Aeri triplum, ferro duplum, argento decuplum auri repenſum, 158. e. &c. Aurum in multis Arabię locis, 160. a
Auſitis vbi Iob & Auſitę 91. b. c
Auſter, v. Notus.
Auxumitę Æthiopes, 111. c
Αὐάσις, Oaſis, Oaſitę vnde dicantur, 320. d. e

B

B ſeruile pro radicali, 93. a
B & M literę promiſcuę, 114 c. d. & 246. c. d
B & P Grǫcum ſępe confundi, 163. b
Baarſares, Euphratis alueus, v. Euphrates.
Babel pro Balbel, primo Lex rito; Exempla huiuſmodi 69. e. Babel vnde dicatur, 70. a. & 57. e
Babel turris non fuit circa Chalanem, vt Grǫci, nec circa Borſippam vt Ebręi volunt, ſed in ipſâ Babylone, 40. d. e. &c. Errorum fontes *ibid.* Turris pro propugnaculo 42. a. Turris Babel Belo conſecrata, non ſubuerſa ſtatim vt volunt 42. b. c. Turris Babel quando extructa, 42. d. e. &c. Conditores qui fuerint qui non non fuerint 42. e. 43. a. b. c. vide Beli turris.
Babylone cum Suſis & Niniue & Bagdad perperam confunditur, 36. d. e
Babylon & Ninus initio eoſdem habuere dominos 260. b. Babylonis figura & ſitus 261. b. Muri, turres, foſſa, ambitus. *ibid.* Domus, vici, crepidines, muri & portæ ad Euphratem, 161. c. Lacus vicinus, *ibid.* Pons, 261. d. Regiæ duæ, *ibid.* e. Horti penſiles, 262. a. Beli templum & turris, obeliſcus, porticus in quâ ius dicebatur. Calliſtus ſuburbium *ibid.* b. c. d. Babylonis elogia, *ibid.* Babylonem non condidit Semiramis vt vult Cteſias, ſed Belus, id eſt Nimrod, 263. b. c A quo diuerſus & recentior Belus Tyrius contra Dorotheum & Herennium, *ib.* d. e. Nabuchodonozor Babylonis reparator, 264. d. e. Quid ab illo præſtitum, 265. a. b. Babylon non videbatur poſſe deſtrui, 265. d. Sed prophetarū minas impleri oportuit, *ibid.* d. e. Eius præter rudera nihil ſupereſt, *ibid.* & 266. a. Quomodo diruta fuerit & exhauſta, 266. b. Qualis fuerit æuo Strabonis, Curtij & Pauſaniæ, 266. c. d. Et Hieronymi & Theodoreti, *ibid.* & 267. a. De eius excidio Luciani vaticinium, *ibid.* b
Babylonis amplitudo 49. c. &c. Ambitus 50. b. c Murorum altitudo, latitudo & craſſities, 50. c. d. e
Babylonis muri lateritij, 44. b. ex bitumine ferrumi-

ruminati, 46.d
Babylone quæ materies fabricandis nauibus 26. c. d.
Ad Babylonis occaſum ſtagnum ingens, 40.a
Babylonis flumina vbi ſalices, 40. b. Babylonia vallis ſalicum, *ibid.*
Babylone feſtum quo ſerui dominorum loco, 3.d. vinum ibidem quod nectar vocant, 13. c
Babylon Ebrææ linguæ ſata is, 59.b.c.
Babylonia ſeu Chaldæa Pontus & Pontica terra ſeu Bottica dicitur 27. c. d. Babylone alumen optimum, 31.c
Babylonica purpura ex Apologo 32.d. Babylonii veteres purpuram vnde petierint, 33.a. Babylonica textura 33.a.b.c. Quam immenſi precii, *ibid.* d. In quem vſum, 33. e. &c. Babylonica purpura variis colorib. intexta, 34.b.c.
Baccha, idolum Mecchæ, an Bacchus, 242.e.243.a
Bacchus vtriuſque ſexus, 243.a
Baccharis Lydorum vnguentum, 97.a
Bacchi nomen vnde, 13.b. Bacchus Iouis filius. Vnde illi tigres & nebris. Cur Nebrodes dictus & Zagreus; Et in Arabiæ Nyſâ natus; Et vitium præſes; Et in Indos geſſiſſe bella, 13.b.c.
Bacchus Arabû lapis quadratus informis, 127.a.b.
Bactriani cur deducantur è Gethere, 93.a
Bagdad proxima Seleuciæ 37.c.d.e. cis Tigrim olim, nunc trans Tigrim, *ibid.*
Baiſat-Iectan Arabiæ vrbs à Iectane dicta, 111.a
Balſamum planta Arabica non Æthiopica 153.c. d. in Ægyptum recens illata, *ibid.*e. &c.
Barathena, Ptol. Ebr. Berothai, 89.b
Barathra circa Peluſium, 311.d
Barbaria eadem cum Troglodyticâ, 141.a.b.c.
Barbaria, id eſt Phrygia, 200.e. Barbaricarij, phrygiones, 201.a
Baruch emendatus, 39.c
Barygaza Indiæ portus, 164. c
Baſan & Batan ſeu Batanæa, id. 273.b
Baſilidianorum nugæ, 236.c.d.e.
Batnan, vide Matnan.
Beb-Almandab, vulgo *Beb-elmandel*, fretum in Arabici ſinus oſtio quam anguſtum, 143.b.c.d. vnde nomen *Almandab*. *ibid.*
Bebon cur Typhon Ægyptiis, 11.b
Beccha, vide Meccha.
Belkis vxor Solomonis 151. c aliis Nicolaa 152. b. vel Nicaula, 154.a.b. vide Regina Saba.
Bellum à belluis, 259.b
Belus Babylonius, id eſt Nimrod 263.b.c. Ab hoc diuerſ. & recentior Belus Tyrius *ibid.*d.e. Nimrod cur dictus Belus, 264.b.c.
Beli templum ex latere & bitumine, 48.c
Beli turris ſeu Babylonica quam longa, lata & alta, 51.a.&c. De ead. fabulæ veterum cum hiſtoriâ ſacrâ collatæ 52. & 53. Quo conſilio erecta, 53.e.&c.
Beniamin emendatus, 37.e.38.a.44.d. & 296.e.
Berbat, vide Merbat.
Beroea ſeu Alep, 89.a
Beroſus magni momenti ſcriptor, 264.b
Beroſus emendatus, 48.d. & ſeq.
Beroſi fragmentum inſigne de montibus Armeniæ vel Ararat, 18.e
Berothai, Ptol. Barathena, 89.b
Βήσαλον pro latere vnde dicatur.
Beſor fl. Chus, 240.c.d
Beth-Eden pro valle Damaſcena, 89.e
Beth-Rehob, v. Aram Beth-Rehob.
Bethſaida vnde dicta, 342.d
Bethſan, vide Scythopolis.
Betius, fl. Sapphiri, 242.d.e.
Birtha vrbs ad Tigrim vnde dicta 290.b. v. Rehoboth.
Bitumen Ebr. חמר 44.e. pici ſimile 45.b ſulphureum 48.b. alibi lutum, alibi terra 45.d. rubrum aut nigrum 45.e. glutinoſum & tenax 46.b. Bitumen arcæ ad amuleta, 46.c. Bituminis in ædificiis vſus, 46.d. &c. Cur dicatur ἄσφαλτος 47. b. Mœnia Babylonis bitumine ferruminata 47. b. &c.
Bitumen ex Gordyæis pro amuleto, 20.a.b.
Blemyes cur dicantur ſine capite, 317.c.d.
Boderianus notatus, 342.c
Bœoti ad gymnaſticas artes ſe applicant, 338.e
Boradi vel Borades, gens Scythica, forte Boreades, 200.c.d.
Borrico, vide Βρικὸς.
Boſphorus, v. Sepharad.
Bottica terra pro Chaldæâ, 27.c.d.
Brachtan, lapis niger quem colunt Arabes in Alcahabâ Mecchæ, 127.c.d.
Βρικὸς Africanis aſinus, vt Hiſp. *borrico*, & Arab. *alborac* iumenti ſpecies, inter mulum & aſinũ media. Aſini Æthiopici Talmudicis Labrekin, & Lubdekis, corrupte forte pro Ludbrikin, 310.c.d.
Britones ad Ligerim filii Riphat, 226.b
Bubaſtus, Ebr. Pibeſeth, 332.b
Bumadus, Bumelus, & Bumello fl. idem qui Adiauas, 275.b
Buſiridem à ξενοκτονίᾳ Iſocrates & Medeam à τεκνοτονίᾳ abſoluit Ælianus, 327.c
Buſiris Æg. vrbs antiquiſſima, 296.b
Buxus Corſicæ, 180.a.b.
Byſſus & purpura cur promiſcue ſumpta, 177.d
Byſſus in Elide, alibi in Græciâ nuſquã, 177.c.&c.

C

C vel Ch in G mutatur, 157.b
Cadmus vnde dictus, 345.c
Caduſij non ſunt è Iudæis oriundi, 221.a.b.c. Eorum geſta, *ibid.*
Cæron regio Gordyæorum amomifera, vbi arcæ reliquiæ, 22.a
Cahtan à quo Ptol. Catanitæ, idem qui Iectan, 110.d.e.111.a.
Cain vnde dictus, 57.e
Cainan in Lucâ inſertus inter Arphaxad & Sala, 101.c. Lucas non ſequitur LXX interpretes, 101.c.d.e. Nec Cainã ab Ebræis omiſſus eſt 102. a.b.c. Sed vox Cainam irrepſit errore librariorum 102.d. Non tamen ideo actũ de fide, 102.d.e
Calach, caput Calachenes, incolæ Claſſitæ Plinio, forte idem quod Chalach per *cheth*, quò deportati Iſraelitæ, 290.d.e.291.a.
Calamus aromaticus in Arab. 133.a.b.c.
Calliniſum in Ammiano pro Callinico, à Seleuco Callinico, 271.a.b.
Calzem, vide Clyſma.
Cameſene, id eſt Latium & quorſum, 183.b.c.

Canes ex Epiro 30. b
Cannacus, vide Enoch.
Canobus quô Menelaus appulit, à Pharo quantum diſtet 296. b
Capita aut nauis, *croix ou pile*, 4. c
Cappadocia equis nobiliſſimis fœcũda 201. b.&c. ad imperatorum vſus 202.b.c. Mulis item, 202. d.& aſinis, Ibid. e. vide Thogarma.
Cappadocum ingenia quam ſeruilia 207.c. Inde mancipia 207.a.b
Capræ ex Scyro 30.b
Caprus fl. id eſt Adiauas 275. d
Caphthor an Damiata, 357.c.358. b
Caphthorçi vicini Caſluchis, Philiſtçi ab vtriſque orti, 329. c. Caphthor veteribus omnibus Cappadocia, *ibid*.d. Nempe Cappadociæ pars Colchis proxima, id eſt Side, *ibid*.d.e. Side Gr. malũ Punicũ vt Caphthor Ebr. 330.a. Caphthorçorum iter in Colchidẽ, & inde reditus in Palæſtinã, 334.c.d.e. De eo quid poetæ, ibid. & 335.a
Carbi, Arab. Foel. populi 124.c
Carcemis, vide Cercuſium.
Carda, quid Perſis. 253.a. Cardaces Perſis militum genus, *ibid*.
Carduchi & Cardyæi, v. Gordyæi.
Cardynus mons, id eſt Gordyæus, 21. c
Cares eiuſdem cum Lydis originis, 97.d
Cares in Ægypto, 68.c
Caricæ non ſemper è Cariâ, 31.a
Carmaniç pars vna fœcundiſſima vitibus maxime & vuis portentoſæ magnitudinis vnde illi nomen 246. e. 247. c
Carna Minæorum metropolis, hodie *Carno-lmanazili*, id eſt cornu habitationum, vel habitatio in cornu ſeu biuio, 137. b.c
Carpathus dicta Porphyris à purpuris 177.c
Carrhæ, vide Charan.
Carthagine quot ciuium millia, 286.d
Carthago Pœnis *Carthada*, ſeu noua ciuitas 198. b.c.
Carthago noua, Hiſpaniæ vrbs, quantum argenti ibi effoſſum in dies 193. b
Caſia in Arabiâ, 133. a.b.c. ex Moſyllo 141. d
Caſluchi, id eſt Colchi, quos Ægyptij generis eſſe multa ſuadent, 323. c. &c. vide Colchi.
Caſpium mare Arab. mare Chozai, 226.d.& 355.b
Caſſanitarum ſitus & oppida, 159.b
Caſſius mõs prope lacum Serbonidem vnde dictus 33.c.d. Ibi Caſſij Iouis templum malum Punicum manu ferentis *ibid*.
Catabanes ſeu Cattabenos Eratoſthenes ad ſinũ Arabicum Ptolemæus ad Perſicum ponit, 119.d
Catabani & Gebanitæ iidẽ populi, 131.d.e. Cur eorũ regio dicatur thurifera, 132. a. Horum ſitum perperã deſcripſit Ptolem. 133.a.b. Catabani & Gebanitæ cur dicti, 132.b.c.d. Horum auaritia in aromatum deſcriptione & vectigalium exactione 132. b. c. d. Catabania vbi thus 119.d. regio thurifera ſub Cattabenis *ibid*.
Catacecaumene, vide Gomer & Phrygia.
Catanitæ Arabiæ populi 111. a
Catarractes, vide Marſyas.
Caucaſus vnde dicatur 213. a
Cecrops cur διφυής, 68. b
Celænæ ad Mæandri & Marſyæ fontes 15. d. e. 16. a.b.c. Celæna, & Celænæ *ibid*. d. Celænç aliç in Bœotiæ & Atticæ confiniis 16.c
Celtæ, vide Galli,
Cemainum oppidum ab illis octo conditum qui ex arcâ exiuerunt, 19.c.v. Thſemaninus & Thamanorum pagus.
Cenizæi 348. c.d
Centauri docti, 238.d
Centrites fl. forte Gethri ex Gether 93. a. b
Cercuſium vbi ſita, 389. d. Ebr. Carcemis, *ibid*.
Cerpathon in Abaſenis quale aroma, 123. c
Cetia Latij vrbs magna & populoſa, 180.c
Cetis Ciliciæ pars, 179.a
Cetus al. Silarus, fl. circa Cumas, 180.d
Cheth, caph & *coph* permutari, 291. a
χ & γ permutabiles, 269.c
Chi initio vocis omiſſum 117. a
Chablaſij, vide Chauila.
Chabor, id eſt Chaboras Ptol. 220.c
Chabor pertinere ab Hadiab ſeu Adiabenẽ 274.a
Chalach, id eſt Chalacena Ptol. 22 . c
Chalane vel Chalne, an ibi turris Babel. 40.d.&c.
Chaldæi, vide Chalybes.
Chaldçi paraphraſtæ recentiores quam creditur 179. d.e.
Chaldæus interpres emendatus, 211. a. 273. e
Chalne, Chalno & Channe 270. d. non eſt Calliniſum nec Callinicum, 271.a. b. ſed Chalonitidis caput Cteſiphon, vnde Chalonitæ populi 271.b.&c. Græcum nomen Pacorus indidit 272. a. An ibi turris Babel *ibid*.
Chalonitis & Chalonitæ, vide Chalne.
Chalybes & Alybes 117. a
Chalybes prope Tibarenos 205.d. Chalybes alij qui & Armenochalybes prope Phaſim, 206. a
Chalybes vnde chalybs 207.d.e. primi ferrũ cuderunt, *ibid*. & 208.a. Chalybs nullibi præſtãtior, *ibid*. Chalybis quatuor genera, quorum princeps Chalybdicum 208. b. c. Chalybes habitabant cum Moſſynœcis & Tibarenis 208. d. e. Chaldæi dicti 209.a. fortiſſimi 209.b. efferi *ib*. c. Chalybum arma, 211. c
Chalybs non ſemper è Chalybibus, 30. c
Chã, Amõ vel Hãmõ eſt Iuppiter 5.e.6.a.8. b. A feruore dictus vt Ζεύς, 8.b.c. Fratrũ minimus, 5.d. 8.c. A patre maledictus & ſeruus ſeruorum 3.d. Patris verẽda vidit 3. d. & 8.d. Sub Iouis Hammonis nomine in Africâ diu cultus, 5.d. Quç illi in ſorte obtigit 8.d. Cur dicatur patrẽ execuiſſe 8.d.e. vide Ægyptus.
Cham condidit Hebronem, 340. b
Chami portio, 230.c. E Chami ſtirpe Arabes 230.e Terra Cham Ægyptus *ibid*. Chami nominis veſtigia in Africa & Ægypto *ibid*. Cur Chã ita dictus 230. e. Ammõ & Chemia inde 231.b. Noe ab eo deuotatus 231.d.e. Chã non eſt Zoroaſtres 231. c.&c. Nec magiç inuentor *ibid*. nec Chymiæ vel Alchymiæ 234.a. &c. Nec propheta, 235. e. &c.
Chami poſteri quando ſerui ſeruorum, 3.d
Chanaan, idem qui Mercurius. Vterq; filius Chã ſeu Iouis, & à mercibus dictus &c. 13.a.b
Chanaan, Gr. *Chna*, à quo Phœnices; de eo Philo & Eupolemus 340.d.e.341. a
Chanaan cur pro Chamo maledictus & è Chananęorũ familiis vndecim cur ſex euaſerint. 349.b
Chananæa habitata, & in eâ conditæ vrbes à trib. Noæ filiis. 340. b
Chananæorum & Phœnicum nomen promiſcue vſurpatum, 340.c.d

Chananæa Matthæo quæ Marco Syrophœniſſa, 340. d
Chananæi cur eiecti è Palæſtinâ. Epiphanij ſententia refellitur, 71.a.b.
Chananæi à Iudæis pulſi quo ſeceſſerint, & quas vrbes condiderint, 350. c. d.
Chananæi ſpecialius ſic dicti vbi ſiti, 348.c
Chananæorum fines, 349. 350.
Chananæum poetam citauit Moſes, 345.b
Chanclei, vide Chauila.
Charan ſeu Carrhæ cum fl. eiuſdem nominis, ſedes Thare & Nachor, 107.c.d. Carrhæi non ſunt coloni Macedonum, *ibid.*
Chatramis & Chatramititis, regio quæ Arab. Hadhramauth vel Chadhramauth; incolæ Chatramotæ, Chatramotitæ, Chattimmitæ, Chatrimmititæ, Chatramonitæ, 113.d
Chatramotitis vbi myrrha, 119.d
Chauila à quo Chauilæi, Gr. Chaulotæi & Chablaſij, Plinio Chanclei pro Chauelei, vbi ſiti, 255. b. c.d.
Chauilæ duo 161. e. Chauilæ Iectanis filij ſedes Chaulan, Ptol. Hyela vel Hyæla, 162. e
Chaulan Chauilæ ſedes, 161. e. Huius ſitus 162. a. Chaulanitæ veteribus Cerbi & Cerbani quia bellicoſiſſimi hodieque 162. b. c. Chond horum caſtrum, *ibid.*d.
Chaulotæi, vide Chauila.
Chemi, Chemia, Chemmis &c. Vide Ægyptus.
Chemia Ægyptus vnde, 231.b
Chemiæ nomē vel Alchymiæ à Chamo peti perperam, 234. a. b. &c. De chemia vel chymiâ nugæ ſimiles. Moſis, Mariæ, Hermetis, Oſthanis, Democriti, Ori chymica. Iaſonis vellus aureum, liber chymicus, 234.a. b. Chymici libri in Ægypto à Diocletiano cōquiſiti & exuſti, 234.a. b. Tubalcainus chymiam ab Angelo edoctus 234. c. Chema liber Chymicus ab Angelis traditus, 234.c.d. Alchymiæ nomen quam recens, 234. d. e. & vnde ſumptum 234.e.235.a. Chymia ars occulta, *ibid.* Chymia Scripturæ prælata, 235. a. De eâ locus Euſebij ſuſpectus, 235.c.d.
Chenoſiris, id eſt planta Oſiridis, 67. a
Chetim loca maritima pleraque, 178.d
Chitis, topaziorum inſula, 239.a
Chittim, nonnullis Citij, 178.c.d. aut Ciliciæ Cetis 179. a. aut Macedonia quæ & Macetia 179.a.b. Potius Latini & Romani 179.c. d. &c. Corſica in inſulis Chittim 180.a.b. Alludunt Italiæ locorum nomina Cetia, Echetia, Cetus, Cocinthus, 180.c.d.e. Chetim Arab. latens, vt Latium à latendo 181. b. &c. Cameſene idem. Chittim vel Cuthijim in Babylonia, id eſt Cuthæi vel Ciſſij, 182.b
Chna, Chanaan & Phœnice regio, vnde Chnai Chananæi, 340.e.341.a.
Chobar Euphratis alueus de quô Ezechiel à Chobare præfecto dictus 59.a. vide Euphrates.
Cholobetene, Cholimma, Choluata, Cholus, v. Hul.
Χόνδρος granum ſæpe de thure, vnde *chonder* thus Arab. 118.a
Chorſaci Scythis Perſæ, 254.d
Choſroene & Oſroene, 117.a
Choſar, v. Caſpium.
Chub quis populus? an qui circa Paliurum, 334. d
Chureſtan pro Elam, 79. e
Chureſtan pro Chuzeſtan, 116. a
Chus alij Æthiopiam, Ionathan ſolus veterum Arabiam recte exponit 238. c. Chuſan & Madian ἰσοδύναμα 238. c. Chuſitis, id eſt Madianitis, 238. d. Topazius Chus, 239.a. Ægyptus à Syene ad Chus, 239.a.b. Naues ex Ægypto in Chus, 239.c. Bella regum Chus in Iudæos, 239. c. Philiſtæi & Arabes vicini Chuſæis 239.d. Ægyptus trans flumina Chus 239.e.240.c. Chuſæi, iidem qui Scenitæ & Saraceni 241. a. Gens valde potens, tamen deſpectiſſima, 243.b.c. Chutæi, iid. qui Chuſæi, 243. c. Chuſæorum vocatio, conuerſio & defectio, *ibid.* A nomine Chus כשכשה conuerſio ad Arabiſmū 243.c.d. Chuſæi quam fuſci 243. d. 244. a.b. Mauri vocantur 244. d.e. An iid. cum Kedarenis, 244.e.
De Chuſi filiis veterū hallucinationes, 245.b. &c. Pleroſq; habitaſſe circa mare Perſicum, 246.b
Chutæi iidem qui Ciſſij, 182.e
Chuzeſtan, vide Suſiana.
Chymia, v. Chemia.
Chymica ſcripta veterū vt volunt, 234.a.b.235.c.d.
Ciboros, v. Apamia.
Cijun, Saturnus, 67. d
Cinæi, 348.c.d.
Cinnamomum ex Moſyllo 141.d. v. Moſulum.
Circeſium an à Gergeſæis, 345.e
Circumciſio apud Colchos quādo cœperit eſſe in vſu, 325.e. vide Suſiana.
Ciſſia vide Suſiana.
Citibæna regio aromatifera, 119.e
Citiei pro Macedonibus, 179.a.b
Citij vel Citiæi & Citium in Cypro patria Zenonis, 178.c. Cittæi pro Cypriis, *ibid.*d.e.
Citii vnde Romani & Latini, 180.e.181.a.
Cittim Romani, 228.a
Claſſitæ, aliis Calacheni, 278.d
Clemens emendatus, 277. e
Cleopatris, vide Clyſma.
Clibanarii Perſarum equites à clibanis dicti, 217. a. Κλίβανον thorax, *ibid.*b. Vox Perſica & Chaldaica proprie lorica ex ſquamis conſerta, *ibid.* c.&c.
Climax Fœl. Arab. mons Moſi Saphar, quam extenſus, & quot gentium terminus, 165.a.b.
Clyſma Ægypti vrbs ad mare Rubrum, à quâ ſinus denominatus, 121.d.e. De eâdem loca veterum non ſatis intellecta, *ibid.*
Clyſma, Arab. *Calzem* vnde Arab. mare Rubrum mare *Calzem* 122.c. Hanc vrbem quæ inſigniāt 122.c. Ibi alueus è Nilo ductus, *ibid.* Forte ead. cum Arſinoe ſeu Cleopatride 122. b. Cliſma potius quam clyſma, & quorſum, *ibid.*
Coa purpura, 177.b
Coccus & purpura differunt, tamen promiſcue ſumuntur, 32.d
Coche, v. Corche.
Cocinthus, ſeu *choc Citthim* id eſt terminus Cittæorum, extremum Italiæ promontoriū, 180.d.
In cœlum vſq; pro valde celſo, hyperbole, 53.c.

Columnæ Herculis Indis proximæ vt vult Ariſtoteles, 192. a
Columnæ Phœniciæ in Tingitanâ erectæ de Chananæorum fugâ à facie Ioſuæ, 189. b
Conchylia in montibus ſigna diluuij, 297.a.b.
Concilium Chalced. emendatum, 121. d
Conditores gentium Moſes non ſemper appellat vero nomine, ſed regionis aut gentis quam condiderunt, 14. e
Conſtantinopolis, quomodo Ebr. & Arab. 356.d
Contractio Ebræis familiaris, cum ex nomine compoſito prior pars omittitur, 145.d
Cophritæ vetuſta nomina pertinaciſſime retinēt, 8. b. Quomodo Ægyptum & Alexandriam appellent, ibid.
Corā Domino, id eſt valde, quam maxime, 258.a
Corche Eutropij ad Tigrim, an ſit Alcorch Arabum prope Bagdad. Corche etiam Colche & Coche, 38.a.b.
Corcyra cur Harpe & Drepane vel Drepanum, 9. b. Corcyræ falx quâ vel Saturnus vel Saturni pater exciſi, 9. b.c.d.
Corcyræi montes, vide Gordyæi.
Cordueni & Cordyæi, v. Gordyæi.
Corodamū promontorium pro Cadoramo, 129. b
Corſicæ buxus, 180. a.b.
Corys fl. Chus, 240.b
Coſingas ſimulat ſe per ſcalas in cœlum aſcenſurum, 54.a
Coſroes Perſis & Arabib. Nuſirrauan, 130. a
Cteſias vanus ſcriptor, nec cum Beroſo conferendus, 264.b.c.
Cteſiphon Parthorum regia, olim Chalne caput Chalonitidis, 271.b.c.d.
Cuniculi in Hiſpaniâ quam noxij, 190.d.e.
Cupreſſetum Aſſyriæ locus, *Gopher* Ebræis vbi ſitus: Ibi arcam Noæ videri fabricatam 26.e.27. a. & 278.a.b.
Cupreſſus materies firmiſſima, 25. b. c. Qui pro patria occubuerant cur in arcis cupreſſinis cōditi, *ibid.* Iouis ſceptrum è cupreſſu, *ibid.* Cupreſſeæ Epheſini templi valuæ quandiu incorruptæ, *ibid.* Naues è cupreſſu, 26.a.b.c. Nulla alia materies in Babyloniâ, 26.c.d.
Cuprum non ſemper è Cypro, 30.c
Curtius Thalaſſius in Arado cum quatuor cohortib. viuus combuſtus, 346. d. e.
Cus, vide Suſiana.
Cuth & Cus, idem, 273.b
Cuth, vide Suſiana.
Cuzeſtan pro Elam, 79.e
Cydnus vnde dictus, 203.e
Cymbali forma qualis, 240. b
Cymbalum orarum, id eſt ſiſtrum, 240. a
Cyrenæi ad curulem artem ſe applicant, 338.e
Cyrilli locus explicatus, 277. a
Cyrillus emendatus, 302.d
Cythera Porphyruſa dicta à purpuris, 177.e

D

D & Z permutari, 95. d
Daces hodie Patzinacitæ, 226. d
Damaſcus, v. Vts, & Aram-Dammeſec.
Damiata Ταμίαθις non Peluſium, 332.b
Daniel Suſis ſepultus 223. e. Ecbatanorum regiæ conditor creditus, 223.d. e
Daphnæ Peluſiæ, Æg. vrbs, Ebr. Taphnes, 314. a
Debæ vnde dicti 160. Ibi amnis aurifer, *ibid.*
Debebæ Arab. Fœl. populi, 224.c
Dedan prope Rhegma, hodie *Daden*, 148.a. b. Alia Dedan in Idumæâ, *ibid.* b.c. vtriuſq; conditores & merces, 248. b. c. Pro Dedan Græci Rhodon legunt, 248. d
Delta Ebr. Raab, Æg. *Rib*, id eſt pyrū, v. Miſraim.
Democriti chymica, 234.a.235.c
Deucalionis diluuium, arca & columba, 5. b.c.
Deus author omnis boni 74. a. &c. Quomodo Deus Eccleſiæ 75. b. Sub hac promiſſione quæ bona contineantur, *ibid.* c.d. Opera bona non ex nobis, ſed ex Deo, 74.a.b.
Dianæ oraculum, vnde myrrha Dianitis, 129. a
Diaua & Adiaua Aſſyriæ amnes, vnde Hadiaua vel Adiabene ipſa Aſſyria dicta, 274. b. *Diaua* Chald. lupus, Gr. λύκος, male Ptol. Λευκὸς, *ibid.* c. Diaua Xenophonti Zabates & corrupte Zates, quod à Fullero perperam acceptum, *ibid.* c.d.e. Zaba, idem. 276.a. & Anzaba, 276. b.c. Zaba & Diaua ſola dialecto differūt, 276.b
Dikla, id eſt palma vel palmetum, 134. c. Minæorum regio vbi palmæ plurimæ, 135. b. c. vide Minæi.
Diluuij ſigna conchylia in montib. 297. a. b
Dinonis locus emendatus, 233.c.d. e.
Dionyſius Periegetes emendatus, 109. e. & 128. d
Dioſcoridis inſula, hodie Socotra, 121. a. vnde aloe, 114.d. e.
Dioſcurias ſeu Sebaſtopolis Colchidis vrbs, vbi CCC nationes diſſimilibus linguis, 325.a
Dioſpolis, Ebr. No-Amon, vel Amon-no, 6. b. Dioſpolis id eſt Thebæ Ægyptiæ 7. a. Dioſpolis minor in mediis aquis, vbi ſepultus Demetrius Phalereus, 7. a. b. Dioſpolis magna cur dicatur habitare in fluminibus, 7. d. Quando exciſa, 6. e
Diphat, Paphlagonia, vbi Tobata & mons Tibius &c. 198.d.e.
Diſperſio gentium, v. Gentium diſperſio.
Diurnum iter, σταθμὸς, manſio, fere xx mill. 285. d. e. 286. a.
Dodanim Chald. Dardani: At Rhodanim lectum ab Eſdrâ & Samaritanis & Græcis, 183.d.e.
Doſareni, vnde myrrha Duſaritis, ab Arabum Deô Duſare, 126. a
Dracones alibi innoxij in Libyâ peſtiferi. Horum veneno Æthiopes tela imbuunt, 303.c.d.
Dunaam Iudæus, rex Sabæorum 150.d. Dunaam, id eſt Chariſius, *ibid.*
Duſis & Dyris, v. Enoch.
Duſares Arabum Deus à quô Doſareni, & Duſaritis myrrha, & Duſare ſcopulus, non eſt θεὸς Ἄρης ſed Bacchus 126.a.b. Duſares quomodo Arabice. Origo vocis, 126.c.d.

E

Ebenus Meroitica, 308.a.b.c.
Ebræi ab Ebere, 359.e
Ebræi non dicuntur ab Abrahamo 105.a.b. nec à traiectu Euphratis, 105.b.c. ſed ab Ebere 105.c. Tamē ex Eber poſteris Ebręi vocātur ij ſoli qui

Ebræi linguam ſeruarunt incorruptam 105.c.d nec in remota loca diſperſi ſunt, *ibid.*
Ebræis familiaris contractio, vide contractio.
Ebur ex Abalite ſinu, 140.c
Ecbatana vel Aghatana, Mediæ metrop. 221.e. omniũ vrbium opulentiſſima, *ibid.* ambitus, *ib.* theſauri, 222.a. Sepulchra regum, *ibid.* Muri in libro Iudith, *ibid.* Aliis vrbs ἀτείχιστος, 222.b. Arcem ambibant mœnia ſeptẽ diuerſicoloria, 222.c. Inde nomen 222.d. Regiæ magnificentia, 223.a.b. Cõditor Daniel creditus 223.d.e. Eius cuſtodes Iudæi, 223.e. Cur recens æuo Ioſephi, 224 b.c. Ecbatanis dies æſtiuos agebat rex Perſarum, 223 c. De ſitu multa, 224.d.&c. Vide Adrapanauta.
Echetia vel Echetra Volſcorum vrbs, 180.d
Eden hortus vnde dictus, 57.e
Edeſſa vbi ſita, 347.d
Egra vel Arga hodie Algiar, vrbs maritima prope Medinam, 242.c
Egreſſus Aſſur pro in Aſſur, phraſis Ebræa frequens, 260.b. Egreſſus, ſup. ad bellum, phraſis Ebr. & Arab. *ibid.*
Elamitæ alii ab Elanitis, 78.e. Elamitæ ſunt Elymæi, *ibid.* Elymaidis ſitus, 79.a. Elymæi truces & bellicoſi, *ibid.* b. Elymæorum reges & arma, *ibid.* b.c. An Magiæ dediti, *ibid.* d. Suſij an ab his diuerſi, *ibid.* d.e
Elias notatus, 217.d. & 388.e
Eliſa aliis Hellas, & Aeolis, & Elyſij campi &c. potius Elis aut Pelopõneſus cum vicinis inſulis, 176.c. Ex Eliſâ purpura, *ibid.* c.d.&c.
Eliſa, inſulæ Archipelagi, 356.b
Elmacini locus explicatus, 129.d.e.& 154.e
Eluſa vbi Venus & Lucifer à Saracenis culti, 350.b. pro Leſa in Arab. paraphr. *ibid.* c
Elymæi, vide Elamitæ.
Elymais regio quam late extendatur, 80.a. Elymais vrbs metropolis in qua Dianæ templum, à Perſepoli quam diuerſa, 80.b.c
Elymas id eſt Magus, 79.d
Elyſij campi in Hiſpaniâ circa Tarteſſum & Turdetaniam, 189,e
Emeſa vbi ſita, 347.d. eius reges, *ibid.*
Enoch vnde dictus, 58.a
Enoch vel חנוך *Chanoc*, Ethnicis Annacus & Cãnacus, qui patris & filij hiſtorias permiſcẽt, 100.c.d.e. Idem corrupte Nannacus, 101.a. Enoch aſtrologiæ inuentor, Eupolemo Atlas, Arabibus Idris, vt Atlas mons Pœnis Duris & Dyris, *ib.* b.c
Enochi liber apocryphus, 232.d.e.
Epiphanij mendum, 348.b
Equi Cappadocum nobiliſſimi, 201.b.&c. Imperatorum vſibus ſeruati, 202.b. diuina animalia, *ibid.* Palmati, *ibid.* Equi Mazeces, 201.e.202.a. Equi Tuſci, 210.e
Equus primus è petra natus in fabulis cur Scyphius dictus, 339.b
Equitandi ars à Neptuno, 339.a
Erec non eſt Edeſſa, ſed Arecca vel Arecha Suſianæ vnde Areccęi campi, vbi naphtæ fontes 267.c.d.e. Eadem Herodoti Arderica vel Anderica, 268.a.b.c.d. Vox explicatur, *ibid.* Erec quam longa, *ibid.*
Erembi qui & vnde dicti, 321.b.& 244.b.c
Ergimul, v. Giormok.
Errif Ægypti pars, vide Miſrajim.
Eſaiæ locus noue explicatus, 182.183.
Eſaiæ vox nondum intellecta explicatur, 116.d
Eſubopes & Salauces Colchorum reges ditiſſimi 328.e
Ethan regio fictitia, 353.c. Ethan Solomonis prædium, 353.d. Ethan quid Ebr. *ibid.* e
Eua vnde dicta, 57.e
Eual, Arabiæ locus, à quo Eualeni, 144.b
Euhemeri figmentum de Panchaiâ inſulâ, 118.d
Euhemeri locus de Neptuno, 9.e. Eius hiſtoria vnde collecta, *ibid.*
Eupolemi de Chamo & filiis locus inſignis, 237.d
Eupolemus emendatus, 157.a
Euphratis quinq; aluei 38.c. Primus Seleuciã prætermeabat, & in Tigrim influit è regione Bagdad, 38.c.d Secũdus Tſartſar ad vrbẽ cognominẽ veteribus ignotus, *ibid.* Tertius Regius fl. nõ prætermeat Cteſiphõtem, ſed in Tigrim influit infra Apamiã vel Alcatſar. 38.d.e.39.a.b. Quartus per Suram & Babylonem vnde amnis Sur non Sud 39.c.d. Idẽ proprie Euphrates, *ib.* Quintus per Cupham Acracanus, al. Narragas, Baarſares, Maarſares, Marſias, quę ſingula explicantur, 39.e. 40.a
Euphratis Regius alueus, aliis Regia foſſa, Naarmalcha, Armacales, Armalchar, Narmalchas & & Chobar. Arab. Almelic. 38.d.e.&c.
Europa magnarum terræ partium minima ſed cultiſſima, 167.c. E Iapheti poſteris quinam in Europam ſe contulerint, 170.e
Europa regio, & Europa Cadmi ſoror vnde dicta, 337.e
Euſebius emendatus, 109.b.c
Euſtathius emendatus, 236.a
Euthymius emendatus, 242.c
Euthymius notatus, 306.c
Exael Angelus author fuſionis metallorum 234.c

F

FAuni in Hieronymo pro Ebr. אי[illegible] quorſum, 182.b
Ferrum ex Iauan, 176.a
Filius phraſi Ebræâ dicitur qui vere eſt nepos, 90.b
Finis terræ promontorium in Artabris 354.e
Flauus color, vide Galli.
Fluuij & vrbes cognomines, circa Babylonem id frequens, & in Siciliâ, 269.c.d.e
Franci ad Sequanam filij Gomer, 126.a
Fullerus notatus, 274.c.d.e.& 283.a.b.c

G

G & χ permutabiles, 269.c
Gim & *Cha* Arabum quid differant, 122.d
Gabbara, vir procerus ex Arabiâ, 257.d
Gabirea, vide myrrha.
Gadareni pro Agarenis, 255.c
Gadira, id eſt ſeptum, 190.a
Gadira ſeu Gades condidere Phœnices, 190.a
Galactophagæ bellicoſæ, 216.c
Galactophagi iuſtiſſimi, 197.d
Galatę, vide Galli.
Galilęorum dialectus, 65.d. vide Lingua Syra.

Gaza vox vnde 157.b
Gelæ in Mediâ vnde dicti, 221.a.b
Gematria 57.60.c
Gentes LXX, al. mille p. 60. & 62. Gentium termini iuxta numerum Angelorum aut filiorum Iſraelis 64.a.b.c.d
Gentiũ diſperſio ex linguarum confuſione, 70.e. Diſperſionis termini 71. e. Diſperſio fortuita reſpectu hominum non Dei, 72.a.b.c
Geographiæ ſtudium iam olim in Ægypto & in Colchide, 326.e.&c.
Geographus Arabs emendatus, 122.d
Geographi Arabis locus explicatus 213.d
Geographi Nub. locus obſcurus, 274.a.b
Georgeſtan & Georgi populi ex Guirgaſæis 358.d
Gergeſæi citra Geraſa vel Gadara, non in Africa: Solo nomen ab argilla, 345.b.c
Geraſa vrbs cur nobilis, 349.d
Gerrha Perſarum clypei, 335.a
Gerrhęi Arabes ex Babyloniâ aduenę, quam opulenti, 250.e.251.a. vnde dicti, 251.b
Gerri in Media vnde dicti, 211.a.b
Geryon à Græco Hercule victus non fuit in Hiſpaniâ ſed in Epiro, 189.d
Getara pro Gagara, 92.d
Gether creditus Carum, Acarnanum & Bactrianorum pater 92.d. e.93.a. forte inde Gerri ſeu Centrites, fl. 93.a.b. vide Centrites & Giormok.
Gether pro Iatthir, 92.d
Gethuria Laconiæ, 92.d
Gigantes θεόμαχοι de iis fabula vnde orta 52.d.53.a.b.c.d.
Giormok, Algiormok, Algerameka, Ergimul, locus muſco fœcundus. Pro Gether in Arab. paraphraſi, 93.b
Gloria pro multitudine, 287.c
Gobolitæ & Gomolitæ, 114.d
Gog & Magog, equi & equites Gog & Magog, id eſt Scytharum 213.c. Eorum arcus 213. Equites cataphracti 216.d. Excidium. 218.c.d
Gogarene Armeniæ pars vnde dicta, 213.b
Gomer Phrygia, vtrumque nomen ab aduſtione 195.b.c.d. quia Phrygiæ pars κατακεκαυμένη, *ibid.* Veterum interpretationes eo poſſe referri, 195.e.&c.
Gomer & Magog non ſunt idem populus 355.a
Gomoli æ, vide Gobolitæ.
Gopher eſſe cupreſſum 25.b. vel cupreſſetum, 26.e
Gordonius notatus, 345.a
Gordyæi montes vbi ſubſtitit arca, etiam Corcyræi dicti, 9.a. 20.b
Gordyæorum nomen varie ſcribitur, 20.a. Arcam ibi ſubſtitiſſe, *ibid.* &c. De eorum ſitu, 21.a.b.c. Ibi arcæ reliquiæ, 21.d.&c.
Gorgus fl. idem qui Adiauas, 275.c
Gozan, Ptol. Gauzania, 220.c
Græca lectio Ebrææ prælata, 138.d
Græcæ verſionis locus emendatus & explicatus, 294.d.e.
Græci peregrina nomina quomodo emolliant 125.e
Gregorius Naz. notatus, 306.c
Guillelmus de Rubruquis, 19.d
ex Guirgaſæis Georgi, 358.d
in Gyaro purpura, 177.e

H

H Perſæ vt χ vel κ efferunt, 129.b.&c.
Hadoram vnde Drimati verſus fretum ſinus Perſici, 128.c. Cum his confundi perperã Chatramitas, 128.c.d. Regio non eſt thurifera vt volunt ſed myrrhifera, 128.e.129.e. *ibid.*
Hadrac pro valle Damaſcenâ, 89.e
Hadramauth, Arabum regio myrrhifera & thurifera vbi ſita, 114.b. Metropolis Sabota 114.b. Hadramauth vrbs vnde aloe Hadrimitica vbi ſita, 114.d.e. Regum nomen *Atthobo.* Hadhramauth, id eſt regio mortis 115.a. Loca vbi thus mortifera, 115.b.c. Ibid. myrrha, aloe, caſia, cinnamomum &c. & frequentiſſimi ſerpentes, 116.b.c.d
Hadramauth, Ebr. Hatſarmaueth, patribus Aſarmoth, Sarmoth &c. Gręcis Chatramis, Chatramotæ &c. Atramitæ, Adramitæ &c. 113.d
Hadhramautica dialectus linguæ Arab. maxime contempta & barbara, 114.b
Hadiab, vide Adiabene.
Hadramot locus vbi ventus multos interficit, 116.e. vide Hadhramauth.
Hagiar, Iemamæ metropolis, forte Omanorum Petra Sabe, 250.c
Halys fl. portæ, 276.c.d
Hamadan & Hammedena, vide Media.
Hamathæi ab Hamath quæ aliis Antiochia, al. Epiphania quod verius 347.a. *Hama* hodie 348.a. Ibi terræ ſanctæ terminus, 347.c
Hammanientes populi, vbi ſiti & vnde dicti, 322.d
Hamon-No, vide Amon-No.
Hara, vide Ara.
Harmonia vnde dicta, 345.c
Hatſarmaueth, vide Hadhramauth.
Hatſarmaueth ſeruauit nomen, 360.a
Hauila, vide Chauila.
Hauila vnde dicatur, 14.b
Havvæi è Palæſtina pulſi Euphrate traiecto, ab Aſſyriis Samariam poſt multa ſæcula tranſlati, 345.d
Hebron Kirjath-Arbe dicta ſcilicet à viris quatuor ibi ſepultis 333.e. Hebron à Chamo condita, 340.b
Hegiaz cur dicta regio Saracenorum, 242.a. Huius metropoles Medina & Meccha, 242.a
Heliadæ Rhodi primi incolæ, 184.d
Heliopolis in Sipparis vbi, 25.a
Helleſpontus quaſi Eliſæ Pontus, 356.c.d
Hercules qui Gadibus colebatur Phœnix vel Ægyptius non Græcus, 189.b.c.d. De eius templo multa, 189.b.c.d
Hercules Phœnix quando nauigauerit in Hiſpaniam, 189.a
Herennius, idem cum Philone Byblio, 263.d
Hermes Triſmegiſtus quot ſcripſerit libros, 68.a
Hermetis chymica, 234.a
Hermias de principiis ex Pherecyde, 236.b.c
Hermione vbi purpura, 177.a
Herodotus emendatus, 124.e. & 288.b
Heroopoliticus ſinus à Clyſmate denominatus,

122. b
Heſychius emendatus, 106.b.&334. b
Herthæi, vide Hitthæi.
Heuæi non erant Tripoli, ſed in Hermone monte, vnde dicti *Cadmonim*, id eſt Orietales. Hinc Cadmus & Harmonia, 345. e. Heuæorum nomen quid ſonet, *ibid*. Heuæorum coloniæ 345. d. Heuæi & Hauuæi quid differant, *ibid*.
Hieracon inſula Arab. Fœl. prope Caſſanitas, non ab accipitribus ſed à Ierachæis dicta, 125. d
Hierapolis etiam Magog dicta, 14. a. b. Conditor Deucalion, *ibid*. Ibi templum Deæ Syriæ, *ibid*.
Hieronymus emendatus, 109. b. c. & 347. c
Hieroſolymis Paſchæ tempore quot hominum millia, 287. a. b
Hieroſolymitanus paraphraſtes emendatus, 308. a
Hilarius notatus, 40. b. c
Hippace, 204. e
Hippotoxotæ in Scythis, 215. d
Hiſpania Spania dicta, id eſt cuniculoſa 190. d. e. Omnis generis metallis fœcundiſſima 192. b. &c. Fabulæ de Sole in Hiſpania centuplo maiore, & cum ſtridore occumbente, & de nocte ſtatim ab occaſu 191. e. 192. a. Vltra Hiſpaniam loca ſcilicet ἄϐατα, chaos, tenebræ, deſerta, mundi finis, 191. c. d
Hitthæi vbi ſiti, & quam terribiles 344. c. d. Arba & Anakæi ex illâ gente, *ibid*.
Hoba, id eſt Damaſcena vallis, 89. c
Homeritæ ex tribu Iectan, iid. qui Amanitæ, 111. b. vbi ſiti, 111. c. d. 112. e. iidem cum Sabæis 111. d. e. 112. a. Eorum vrbs Mareb, 112. a Arabum numeroſiſſimi, 112. b
Homines primi circa Babylonem & Aſſyriam, 24. c
Hul Ioſepho Otrus in Armeniâ, forte Otus, vnde Otene, al. Motene & Totene, 91. d. Ad Hul vel חול *Chul* alludũt Cholobetene, Cholus, Choluata, Cholimma, Colſa, Colana, loca Armeniæ, 92. a
Hungari pro Agarenis, 255. c
Hyc Ægyptiis regem ſonat, 156. a
Hyde pro Lyde, Lydiæ metrop. 99. c
Hyginus emendatus, 50. b
Hyphaſis fl. fontes vbi thus, 118. c

I

IOd & *vau* ab Ebræis ſæpe permutari, 305. c
Iacobi vaticinio lux, 342. a
Iannes & Iambres Magi Ægyptij qui Moſi obſtiterunt, 326. c. d
Iapetus ſeu Iaphet Græcorum conditor, 10. c. d
Iaphet Neptunus veterum. Eius portio in inſulis & peninſulis, 9. d. e
Iapheto pars Aſiæ & Europa obtigit, 167. c. Iaphet Græcis Iapetus, *ibid*. Decrepiti ſenes cur Iapeti, *ibid*. c. d. Iapeto vetuſtior, Prouerb. *ib*. Iapeti bella in Iouem, *ibid*. c. Iapheth, idem qui Neptunus, *ibid*. Iapheth fratrum natu maximus, tamen illius benedictio ſecundaria &c. 168. a. b. Iapheti portio cur ampliſſima 169. c. &c. Quomodo habitet in tabernaculis Semi 171. a. b. Iapheti poſteros conſtituere magnam partem Eccleſiæ, 171. d. Quinam filiorum eius in Europam ſe contulerint, 171. e
Iapheth condidit Ioppem, 340. b
Iaphethi filij & populi ex eo oriundi iuxta Ioſephum Ben Gorjon, 225. d. &c.
Iapheti poſteri in Ciliciâ, 203. c. d
Iarach in Arab. Fœl. terra Ieracæorum ſeu Ierachæorum, qui iidem Alilæi & filij Hilal 124. b. vbi habitent, 124. d. & 125. d
Iaſonis vellus aureum, liber Chymicus, 234. a. b
Iathreb, Iathrippa, Iathrippum, mendoſe Aithribum & Lathrippa, id eſt Medina, 242. b. c. ratio nominis, 242. d
Iauan, Græcis Iouan à quo Iaones & Iones 174. e.
Alexander rex Iauan, 175. a
Iauan oppidum Arab. Fœl. Iauanæi ex Vzal in Ezechiele, 132. e
Iauan in Arab. Fœl. 176. b
Ex Iauan mancipia, id eſt Ionica & Græca 175. b. c. Ex Iauan æs, id eſt Euboicum, 175. e. Ex Iauan ferrum, id eſt Macedonicum & Bœoticum, 176. a. rex Iauan Alexander, 175. a
Iberia, id eſt extrema terra, 191. a. Ibi maris & terræ terminus, *ibid*. b. c. d.
Ibyllæ in Hiſpaniâ auri & argenti fodinæ, 192. e.
Ichthyophagi Ebr. *Sijim*, quibus Leuiathan id eſt cete in cibum, 318. e. 319. a. b. Hi coram Solomone & Chriſto ſe incuruarunt, 319. c. In horum littore receſſit mare Rubrum ita vt fundum appareret 319. c. d. e. Arabes ſunt non Ægyptij, 321. a
Idathyrſus rex Scytharum, 172. e
Idris, vide Enoch.
Iebab Arab. deſertum, 163. b
Iebuſij Ieroſolymis. Dauid illorum ſarcaſmis irritatus quid regeſſerit, 344. e. Nominis Iebuſiorum an reliquiæ in Ebuſo, 345. a
Iectan ſeu Cahtan Arabum pater, & repertor linguæ Arabicæ, 110. d. e. inde Baiſat-Iectan, 111. a
Iectan vel Ioctã non habitauit circa Cophenem fl. in orâ Indiæ. 109. a. &c. De filiis Ioctan ſententia veterum, 110. b
Ieira, vide Syria.
Ieman vel Aljeman, Arabia aromatifera. 152. b. c
Iemama regina Arabum, vnde Iemama regio, 153. b
Iemama & Iemamitæ vbi ſiti, 250. b. à conditore Saba, *ibid*. Metropolis Hagiar, id eſt Petra, vbi habitauit regina Iemama, *ibid*. c
Ierachæi, vide Iarach.
Ieremiæ loci ex Arabiſmo noua explicatio 181. d. e
Ieria vide Syria.
Ierichunte palatia regis Babyloniæ, 29. a
Inamanes vel Iomanes fl. regni Semiramidis terminus ad Orientem, 123. d
Inceſſus mollis vitæ mollitiem arguit, 279. a. &c.
Id ad aſtra refert Firmicus, 280. e
Iobabitæ prope Sachalitas (Ptol. perperam Iobaritæ) vnde dicti, 163. b. c
Ioctan, vide Iectan.
Iemanes, vide Inamanes.
Ion Xuthi filius, vnde dictus, 174. b. c
Ionathan emendatus, 311. d. & 346. b

Iones Aſiatici habuerunt quatuor dialectos 175. a
Iones in Ægypto, 68. c
Iones non dici ab Ione Xuthi filio, ſed ab alio antiquiore, id eſt Iauan 174. b. c. Ionum nomen quam late pateat, 174. d
Iones è Thraciâ vſq; ad Iſthmum 175. a
Ionum colonia in Aſia non ex ſolis Athenienſibus, 174. c
Ionia Peloponneſo oppoſita in columnâ à Theſeo erecta, 175. b
Ionium mare, 174. d
Ionicus, quartus Noæ filius vt quidam volunt, 352. c. Hæc fabula multis refellitur *ibid.* & ſequentib.
Ioppe à Iaphetho condita, 340. b
Ioſephi error multiplex de regina Saba, 154. &c. Illi non temere credendum in exoticis, 156. b
Ioſephus notatus, 344. d
Ioſephus emendatus, 109. b. c
Ioſephi ben Abdillatif opus genealogicum, 110. b
Ioſephus ben Gorjon notatus, 89. b
Ioſephi ben Gorjon de populis ex Iapheto oriũdis 225. d. &c. Cenſura 229. a. b
Ioſuæ locus perperam acceptus, 340. a
Iſidorus emendatus, 347. c
Iſidorus Characenus emendatus, 106. b
Iſidorus Peluſiota notatus, 353. d
Iſmaelitæ Saraceni & Chuſæi, 241. e. 242. a
In Italiam quinam mari appulerint, 4. d
Italia, vide Citthim.
Iuchaſim liber Ebræus à quo & quando ſcriptus, 351. e. Gentium origines inde petitæ, 352. &c.
Iudæi buxei, 243. c
Iudæi facti, 166. e
Iudæi in Media, 220. b. c
Iupiter cur Ζεὺς 8. c. Saturni filiorum minimus, *ibid.* Cœli dominus, *ibid.* Patrem exſecuit, *ibid.* d. e. & 9. b. c. Falx eius Corcyræ, 9. b. c. d.

K

Κάνδυλος vel κάνδαυλος cibus Lydorum proprius, 97. a
Καρύκη cibus Lydorum proprius, 97. a
Kedareni vnde dicti, 244. c
Κεφαλαιῶται LXXII in libro Iuchaſim, cum alij Ebræorum ſolum LXX numerent, 352. c
Kir de quâ Eſaias & Amos, Chaldæo קירן, an Kir è Gedroſiâ, aut Curena Mediæ ad Amardum fl. aut Cyrus vel Cyrnus Iberiæ fl. 322. c. d.
Κίτρεις & κίδαρις vnde, 10. a
Kobtim à quo Cophtitæ, 357. d
Kupha vbi? 39. e

L

L & N permutari, 145. c
L præfixum, Genitiui Ebr. notam, quandoq; ſumi pro parte vocis, 292. b. c
L initiale reiectum, 99. d
L abſorpti exempla, 231. b
Labium pro ſermone, 56. e
Labrys, geſtamen regum Lydiæ vnde Iupiter Labradenſis, 98. e
Ladanum in Pſittacene, 170. a
Ladon, Pactolus, Lydiæ fl. aurifer, 99. e
Laertius emendatus, 233. c. d. e. & 286. c.
Lanæ Mileſiæ, Selgicæ, Altinæ, Calabræ, Apulæ, Tarentinæ 30. a. b. c. Lanæ circumligatæ vel intectæ ne inquinentur 30. d. De iis iocus Diogenis, *ibid.*
Lar fl. Arab. Fœl. 112. e
Lariſſa Aſſyriæ magna vrbs, forte Rheſen Moſi 291. c. d. Lariſſa Græcum nomen. Lariſſa Græca vrbs in Arabiâ & in Syria quæ Siſara Syris, 292. a. b.
Laſa vel Leſa vel Callirhoe vbi aquæ calidæ, 349. d. verus ſitus, 349. e. vel Lyſa Ptol. Luſſa Ioſepho, 350. b
Later coctus ex quo Babylon 44. b. Later crudus ex quô mœnia, 48. d
Lathrippa, vide Medina.
Latium à latendo, 181. b. c.
Lazurd cœrulum pigmentum, 99. d
Lehabæi, id eſt Libyægyptij, 316. d
Lentes Peluſiacæ, 245. c. 246. a
Leonorius & Lutarius Galatarum duces, 203. c
Leucotheæ in Colchis aries non immolatur, 326. b
Lexicographi Chald. notati, 29. b
Λίβανος thus vnde dicatur, 118. a
Libya & Libes, vide Lub.
Libyes Ebr. *Phut* & *Lubim*, 316. d
Libyægyptij cur Ebr. *Lehabim*, 316. d
Λίβυς Græce niger, 336. c
Lilith regina Zmargad & Bartinnun, 153. a
Lilybæum vnde dicatur, 337. b. c. d.
Lingua communis beſtiis & hominibus, 2. c. & 57. a. b.
Lingua olim vnica 57. a. brutis ſcilicet & hominib. communis. 57. b. Ebræa antiquiſſima 57. c. d. Etyma nominum omnium vſque ad diſperſionem inde petita. *ibid.* &c. Ebræa ab Ebere dicta vt & Ebræi 58. c. d. Linguæ Ebrææ veneres cæteræ non aſſequuntur 58. d. e. Lingua Ebræa floruit vſque ad captiuitatem Babylon. 59. a. Cur in Babylonia corrupta potius quam in Æg. *ibid.* b. cur vocetur lingua Chanaan 66. c. Huic Babylon fatalis, 59. b. e.
Linguam Chaldaicam omnium eſſe antiquiſſimam Maronitæ falſo contendũt, 58. a. b. c. Huius antiquitas, nobilitas & vſus 65. b. c. d. Syra huic ſimillima quando nata, 65. c
Linguarum confuſio à ſolo Deo inuecta, 59. c. d. Ead. Dei virtus etiam alias emicuit, 59. d. e. De numero linguarum multa à pag. 60. vſq; ad 65. Ex Ebræorum ſententia LXX linguæ, gentes, & angeli illis præfecti 60. e. c. d. Linguæ LXXII ex mente Græcorum & Latinorum patrum 60. d. &c. Ægyptios idem docuiſſe 62. b. c. Aliis linguæ LXXV, & aliis CXX, 62. d. e. Linguæ XXII in regno Mithridatis & CCC in vnâ vrbe, 63. a. Veterum ſententia de linguarum numero refellitur, 63. b. &c.
Lingua Ægyptia Ebræis barbara 66. c. d. Tamen quædam habuit cum Ebræa communia 66. d. &c. Græcæ matrix non fuit vt volunt, ſed ab eâ diſſimillima 68. b. Eius voces in V. T. 66. d. &c. Ægyptia nomina in Græca tranſtulit So-

Ion, 68.c
Linguæ Arabicæ antiquitas, amplitudo, & vſus 65.e.66.a.b Arabiſmi in Iobo, *ibid.*
Lingua Azotiorum qualis, & ex eâ voces 68.d.e. 69.a
Lingua Colchica quædam habuit communia cum Ebraicâ. 327.d.e.&c.
Linguæ Perſicæ voces in libris Danielis, Eſdræ & Eſtheræ. Huius reliquiæ in Perſicâ hodiernâ: An ad Germanicam accedat, 69.b.c.d.
Lingua Syra quando nata; Chriſtum & Apoſtolos eam vſurpaſſe. Huius variæ dialecti. Syriſmi vſus 65.c.d. Syra Galilæorum dialectus impuriſſima, 65.d
Linum aſbeſtinum quam precioſum, 32.a
Linum ex calamis in Colchide vt in Ægypto, 325.e
Loca vocari de poſſeſſorum nominibus, 281.b
Longæui primi homines & quorſum, 352.b
Lub Libya, & Lubæi Libes, 336.b. Lub eſſe Ægyptum Ebræi quam inepte probēt 336.c. *Lub* Arab. ſitis & ſiticuloſum eſſe, vt Ebr. *laab.* Talis Xerolibye, Arab. *Lubia*, 336.c.d.e. De horum equis & equitib. multa, 338.b.&c.
Lubar mons Cardyæorum in quô ſubſtitit arca, 20.d. Imbarus vel Nibarus mons alibi ſitus, 23.e
Lubdekis Talmudicis aſinus è terrâ Lud, qualis 303.d.e. Coniectura de hoc nomine 310.c.d. vide Βεικὸς.
Lucanus emendatus, 308.b.c.
Lucianus emendatus, 173.b
Lucianus explicatus, 121.d
Lud à quo Lydi 94.d. loci nomen non viri, 97.a. b. vide Mæander, & Lydi.
Lud vt Lydiæ ita etiam Æthiopiæ nomen Ebræū, quia vt ibi Mæander, ita hic Nilus valde ſinuoſus, 299.300.301.a. Ludæi arcubus inſignes quæ Æthiopum arma ſunt, 301.b. &c. In Eſaiâ Phul & Lud vicina loca, id eſt Philæ & Æthiopia. 304.a. &c. Ludæos ad fidem ſtatim vocandos prædictum in Eſaiâ, quod Act. 8. impletum, 306.c. Miſrajim genuit Ludim, nempe Æthiopes ſunt Ægyptij generis 307.a. Pro Ludæis Thargū habet Mareotas, ſed legendū eſſe Meroitas probatur ex Eliâ. Simile mendum in Lucano, 308.a.&c. Lud Æthiopes reddidit Græcus interpres aliquis, 308.d.&c. Ludæi in Talmude ſunt anthropophagi, ita etiam Æthiopes, 309.a.b. Ludæi ſtatam edendi horam non habent, vt nec Æthiopes, 309.b.c. Æthiopicos aſinos Græci celebrant, & Ludæos Talmudici, 309.d.&c.
Ludioth Talmudicis placentæ genus 97.a. & cadorum ſpecies, *ibid.* b. Lydi caupones, *ibid.*
Luna culta ab Arabibus. Oratio Arabum ad Lunam. Luna ead. quæ Venus. *Chubar* Luna. Anathematiſmus in Lunæ cultores. Lunulæ Iſmaelitarum Iud. 8. Lunæ corniculatæ effigies in templorum faſtigiis, 125.a.b.
Lutarius, v. Leonorius.
Lydi, vide Mæander, Lud, Ludioth, Cares, Myſi, Labrys, Baccharis, Caryce, Κάνδυλος, Aſcalon, Ladon, Hyde.
Lydi olim Mæones vel Meones 94.d.e. à rege Meone patre Cybeles 95.a.b. vt Lydi à Lydo Atyis filio, 95.b.c. Ab vtroque Attalyda vrbs 95.c. Meon & Lydus reges commentitij, *ib.* d. Lud id eſt Lydia à Mæandri flexibus dicta, vt Æthiopia quæ Lud Ebr. à Nili flexibus, 95. d.&c. Lydia ad Mæandrum, 96.a.b. Lydi pro Ludis vnde ludus, ludo, ludio 97.d. Lydi ludorum inuentores 97.e. Lydorum amplitudo, fortitudo, 98.b.c. arma, *ibid.* d.e. & 99.a. luxus, 99.c
Lydia dicitur Lud propter Mæandri flexus, 301.a
Λυδίζειν, λυδοπαθεῖς, λυδοφοίτης, 99.e

M

M & B literæ permutabiles, 246.c.d.
M & N Ægyptij permutant, 314.b
Maarſares, Euphratis alueus, v. Euphrates.
Maacha, v. Aram Maacha.
Macchabæorum locus reſtitutus, 278.a
Macæ vbi, & à Carmanis quid diſtent, 128.c
Macedones Ebr. Chetim, 179.b
Macer è Barbariâ ſeu Troglodyticâ, 141.b.c.
Macetæ Macedones, Macetia Macedonia, 179.b
Macoraba Ptol. id eſt Meccha rabba ſeu magna, 242.d
Macuaci, gens fictitia, 204.d
Madai Medorum pater, non Medea vt volunt, 220.a
Madianitæ Saraceni, 241.e.242.a.
Mæander fl. ad quem Lydia, quam ſinuoſus 96. a.&c.
Mæander, equeſtris ludi & picturæ genus, *ibid.* e Mæandri vafra conſilia, *ibid.* Mæander Ebr. *Lud* 97.a.b. Lud fl. cui Mæander, & Lydi cur dicti Mæones, 97.b.c.
Mæandri fontes circa Celænas, 15.d
Mæonia & Mæones, v. Lydi.
Magazin vnde dicatur, 157.b
Magdolos Ebr. Migdol in aditu Æg. 313.e
Magiæ inuentor an Cham aut Zoroaſtres, 231.c.d. e. aut Angeli ante diluuium, 231.c.232.e.
Magog optime Scythas reddi, nempe qui ſunt circa Caucaſum, 212.e.&c.
Magog Hierapolis cur dicta, 219.a.b. Alep hodie. De eâ Maimonides, *ibid.* b.c. vide Gog.
Magog, id eſt Prometheus, 13.d.&219.
Magyni à Magog, 213.b
Mahazia, v. Sura.
Mahumet Draaki Sabæus Armuzæ conditor, 249.e
Malacha, id eſt *τραχεῖα*, 190.a.b.
Malea & Maleæ 16.d. multa huiuſmodi, *ibid.*
Mali, Arab. aromatiferæ pars in Minæis, 144.d. e. 145.a.b.c. Inde Malitæ, qui & Manitæ, regio myrrhifera, 145.e. Horum pater *Abimal*, vel *Abimael*, *ibid.*
Mali regio aromatifera, 119.c
Malum Punicum cur Caphthoræorum ſymbolum, 331.d
Man Ægyptiis quid ſignificet, 67.e

Mancipia Cappadocica 207.a.b. & è Ponto, 206.e
Mancipia ex Iauan, 175.b.c.
Maon, id eſt habitatio, plur. *Meonim*, & *Meunim*. Multa loca huius nominis, Græci Minæos reddunt, & Arabes *Almanazilo*. Inde *Carnolmanazili*, & Carna Minæorum idem oppidum: 138.b.&c.
Marab vrbs, olim Saba, 148.e. incolæ Homeritæ, 151.c. Quomodo ſubuerſa, *ibid.* Ibi palatium Belkis vxoris Solomonis, 151.c
Mare pro lacu Colchis & Ebræis, 328.c
Mareotæ pro Meroitis in Ieroſol. paraphraſi, quod ex Eliâ probatur, 308.a.b.c.d. Simile mendum in Lucano, *ibid.* b
Mariæ Chymica, 234.a.235.c.d.
Maronitæ pro Meroitis, 308.c
Marſias, Euphratis alueus, v. Euphrates.
Marſiæ fontes circa Celænas 15.d. Marſyas Herodoto Catarractes 16.e. Olim Midæ fons, 17.a.b. In colle oritur, 17.b.c.
Marſyas Philoſophus è Colchide, 326.e
Mas, al. Meſech, ad montem Maſium & Maſcam fl. 93.d. non eſt Mæonum pater nec Meſanæorum, 93.d.e.
Maſca fl. al. Saocoras, 93.d. v. Mas.
Maſchane Scenitarum vrbs, 210.d
In Maſculinis Arab. Fœminina terminatio, 243.a
Maſius mons, & Maſiani populi, v. Mas.
Maſorethæ notati, 180.c
Maſſagetides bellicoſæ, 216.d
Matnan & Batnan, 114.d
Mauri in ingreſſu Colchidis, 325.b
Mauri pro Chuſæis ſeu Saracenis, 244.d.e.
Mazaca Cappadociæ metropolis, 201.e
Mazeces equi, 201.e.202.e. Maſic Arab. equi genus, *ibid.*
Meccha metropolis terrę Hegiaz vbi Chuſęi, 242.a.b.
Macoraba Ptol. *ibid.* Meccha & Beccha, *ibid.* d.e.
Meccha pro Meſa, 166.a
Medamma, id eſt Meſopotamia, 86.a
Medea, vide Buſiris.
Medi, Parthi & Sarmatæ affines, 225.b
Medi vnde dicti, 220.a
Media regio quam eximia 221.c.d. Quomodo hodie dicatur, 220.a. Mediæ caput Ecbatana, 221.e. Mediæ pars montana, vnde Medi Arij, 220.c.d.e. v. Ara
Media vrbs, quæ Medena, Hammedena, & Hamadan. 220.a.b. Ibi Iudæorum LM, eorum reliquiæ quos in Mediam deportauit Salmanaſſar, 220.b
Media hodie Seruan, 355.c
Mediis humanis non fidendum, 55.c
Medina Arab. *Iathreb*, veteribus Iathrippa & Iathribum, mendoſe Aithribum, 241.b.c. & Ptol. Lathrippa, 242.d
Medina pro Saphar, 166.a
Megalopolis cur collata cum Babylone, 266.c
Mela emendatus, 313.c.d.
Mela notatus, 148.a
Melata Ebræis non eſſe μηλωτὴν, ſed lanam Mileſiam, aut quamuis aliam molliſſimam ac puriſſimam, 29.b.&c.
Melchiſedech non eſt Sem, 77.c.&c.
Meleagrides in Troglodytis, Ebr. forte חנ״[illegible] quod Æthiopes reddit Ioſephus, & quorſum, 318.c.d.
Melo de Iudæis vetus ſcriptor, 19.a
Melote quid ſit proprie, 29.b.c.
Memnonis ſtatua à Sole contacta crepabat, 315.c
Meonia & Meones, v. Lydi.
Merbat vbi thus, 120.e.121.a. Forte Ptol. Mæphat in Adramitis, 121.a
Merbat & Berbat, 114.d
Mercerus notatus, 92.d.e.
Mercurius ſeu Chanaan vnde dictus 12.a. Seruus 12.b. viis præfectus, & furum deus, *ibid.* c. Eloquentiæ pater & aſtronomiæ repertor, *ibid.* d. Ioui laſciuiæ miniſter, *ibid.* e. Lac & mel illi libata, 13.a
Merodac & Berodac, 114.d
Meroe Æthiopiæ vrbs & inſula quamdiues 308.a v. Mareotæ.
Meroen Cambyſes condidit, & de matris nomine appellauit, 155.b.c.
Meſa Moſi, aliis Muſa vel Muza Arabiæ Aromatiferæ portus ad mare Rubrum, vnde iter ad Sapharitas, 163.e.164.a.b.c.
Meſa non eſt Meccha ſed Muſa, 360.a.b.
Meſech non eſt in Arabiâ Kedarenâ, 209.d. Id ex Dauide probari perperam vbi *meſech* plane aliud, *ibid.* & ſeq. Vide Rhos.
Meſech & Tubal ſemper in Scripturâ iuncti 204.c. id eſt Moſchi & Tibareni, qui eodem modo iunguntur in Herodoto, 205.a. Tamen Meſech & Tubal latius patent quam Moſchi & Tibareni 206.b.c.d. Inde mancipia 206.e.&c. Et vaſa ærea *ibid.* c. vel chalybea, *ibid.* d. Hi populi terribiles & fortiſſimi, 209.a.b.
Meſene & Meſanæi, 93.e
Meſer, hodie *Alcairo*, Æg. metropolis 293.a
Meſopotamia in Oenotris, 86.a
Meſopotamia Syriæ 86.a. Priſciano Medamna *ibid.* Ebr. *Aram-Naharajim*, 85.e. Paddan-Aram ſeu Sede-Aram, id eſt Meſopotamiæ culta pars incultæ oppoſita, 86.d. Vtriuſque limites & deſcriptio, 86.d.e. 87.a. Xenophonti prior Syira, poſterior Arabia 87.c. & Suſoba Epiphanio, 87.c. Vide Paddan & Vr. Meſopotamia terra Chaldæorum 87.d. Huius pars Babylonia, 88.a
Meſpilum aronium, Gr. τρίκοκκον, Arab. *zarur* 158.b. Meſpilum σιτάνιον, *ibid.*
Meſraem, Meſtrem, Meſraim, v. Miſrajim.
Meſſabatæ, vbi ſiti & vnde dicti, 252.d
Meſſiæ imperij fines, 192.a
Metaphraſtes notatus, 143.c
Μεταστοιχείωσις Perſis in vſu, 252.a.b.c.d.
Methodij Chronica ſpuria, & in iis multi errores 353.b.&c. Methodij elogium, 354.c
Methuſcela vnde dictus, 58.a
Methuſela & Sela vnde dicti, 100.b
Migdol, Æg. vrbs Magdolos, 313.e
Mileſiæ lanæ quam pretioſæ 30.a.b.c.d. De iis Græci & Chald. Ezech. 27. *ibid.*
Mileſia lana dicitur etiam quæ non eſt è Mileto, 30.c.

Minæis fertiles agri palmetis, 135. b.c. Per Minæos thus euehitur, 135.c.d. Ibidem myrrhæ prouentus 135. e. Minæorum metropolis Carna 137.b.c. Minæi nõ dicũtur à Minoe ſed à *Meunim* 137. e. vide Maon.
Minyas, Ebr. מני *Minni* Armenia vel Armeniæ pars 22. c.d. e. Armenia vnde dicta. *ibid.*
Miſraim & Phut Africam inter ſe diuiſerunt, 333. d. e.
Miſraim duale pro *Meſorajim* à ſingulari *Major* id eſt Ægyptus, 293. a. *Maſor*, id eſt munitus locus. Nulla regio naturali ſitu tutior. 293. b. c. vel ab anguſtiis facta vox, *ibid.* Miſraiim duale, quia duplex Ægyptus, 293. d. Superior Pathros ſeu Thebais & Heptanomus, Infer. Delta *ibid.* d. e. Hęc Ebr. Raab, Ægyptiis *Rib* vel *Rif*, id eſt pyrum. Vnde Athribis, id eſt cor pyri nomus in Delta medius, 294. a.b
Miſraim filij ſeptem qui fuerint iuxta veteres 297. b. &c.
Mochus Sidonius de Philoſophiâ ſcripſit ante Troiana tempora, 66. c
Mocrotum ex Moſyllo, 141.d
Moloch, Mars Cophtitis, 67. c.d
Monobazus Rex Adiabenes, 22. a
Montes & vrbes cognomines, 165.a
Moph & Noph Ebr. Memphis, 314.a
Moſal vbi, 21.d
Moſcha in Adramitis portus thuriferæ regionis, 120.c.d.
Moſcheni 93. d
Moſchi non ſunt Moſſyni vel Moſſynoeci 205.c. vbi ſiti, *ibid.* Non dicuntur ab arcus tenſione, nec à Moſcho Sidonio, ſed à tractu montium, 211. b. c. d. Horum arma, 211. b
Moſcouitæ vnde orti, vide Rhos.
Moſele Neptunus Ægyptiis, 10. e
Moſis nomen quid ſonet, 67. c
Moſis chymica, 234. a
Moſſyni vel Moſſynoeci vnde dicti, 205. c. Non ſunt Moſchi, *ibid.* vbi ſiti, *ibid.* d. Æs ibi ſplendidiſſimum, 207. c. fortiſſimi, 209. b. maxime feri, *ibid.* c.
Morene, v. Hul.
Motho pagus vnde dictus, 115. c. Ibi non cæſus Antigonus, ſed Alexander Balla, 115. d
Muli Henetici, Galatici Cappadocici 202. d. Mulæ in Cappadociâ pariunt, *ibid.* Munſterus notatus, 126. b
Muſchus vnde, v. Giormok.
Muſulum cinnamomum ex Muſulo ſeu Moſylo 141.d.
Myrrha Duſaritis, 126. a. Dianitis, 129. a. in Abaſenis 120. d. Atramitica 123. b. in Manitis. *ibid.*
Myrrha Troglodytica ex Aualite ſinu &c. omnium præſtantiſſima, 140. c. d. e. cur Plinio barbara 141. a. Myrrha ex Moſyllo 141.d
Myrrha Troglodytica & Minæa, 135. e. Ab hac diuerſa Aminnæa. 136. a. Atramitica & Auſaritis ad Minæam pertinent, *ibid.* Abirminæa circa Muſam & Gabitea vnde dictæ. 136. b. c.d.e. Ebræis quid ſit myrrha עובר *Ober*, 136.c. Minææ locus medius inter Minæos & Manitas, 137.a.b.
Myſi Lydorum fratres, 97. d

N

N & M Ægyptij permutant, 314.b
N & L permutari, 145.c
Naardea vbi, 39.d
Naarmalcha & Narmalchas Euphratis alueus, v. Euphrates.
Nabatæa Petra vbi ſita, 255. d
Nabatæi filij Nebajot primogeniti Iſmael, 255.c
Nabuchodonozor, quando Ægyptum inuaſerit, b.c.d.
Nabuchodonozor Babylonis non tam conditor quam reparator, 164.d.e. Quid ab illo præſtitum, 265.a.b.
Nabuchodonozori geſta quædam fabuloſa, 182. c.d.
Nannacus, vide Enoch.
Nanæa pro Anæa, 278.a
Naphtæ fons, 277.c
Naphthuæis nomen à Nephthy. Montium abrupta ad mare ſic Ægyptij appellant 317.c. Hos fuiſſe in Marmaricâ, 317. d. e. Aptuchi fanum huc alludit, 321.c
Nardus Sampharitica, 166. a
Narragas, Euphratis alueus, v. Euphrates.
Naſamones vnde dicantur, 322.c.d.
Nauis Saturni ſymbolum, 4.b
Naxuana, vrbs Armeniæ ad Araxem, 19.e
Nectar Babylone, 13.c
Neith Minerua Ægyptiis, 154.d
Nepotes filij dicuntur, 90.b
Neptunus maris Deus idem qui Iaphet, 9. d. Regnauit in inſulis & locis maritimis, 9.e. & 10.a. Neptunus vnde dicatur 9.d. vide Ποσειδῶν.
Neptunus vnde dictus, 321.d. Neptunus equos curru iungere primus docuit, 339.a
Νέφθυς Ægyptiis terræ extrema ad mare, 10. d
Nerium in Artabris finis terræ, 192.b
Nicaule vel Nicolaa regina Saba 152.b.154.a.b. Ioſephi error, qui pro Nitocri ſcripſit Nicaulem, *ibid.*
Nilus ſupra Ægyptum vt Mæander anfractuoſus 300.a. Nili Ancones, *ibid.* a.b.c. Nili flexus deſcribuntur, *ibid.* b.c.d.e.
Nilus cur oriri creditus circa Moſylon, & Aualitem ſinum, & Pygmæos habuiſſe circa fontes, 140.b.c.
Nili alueus è Nilo ductus ad mare Rubrum, quando inchoatus & perfectus, 122.a
Nimrod quid habeat commune cum Baccho, 13.a. b. c.
Nimrod gigas ſcilicet δεκάπηχυς & è Semi ſtirpe, 354.a
Nimrod Chuſi filius 256. b. Ab eo incipit ætas ænæa 256. c. Saturnum id eſt Noam è regno eiicit 257.a. Nomen à rebellione, *ibid.* Huius geſta ad Ninum referunt, qui habuit Arabum exercitum, id eſt Chuſæorum, 257.b. His indulta Suſiana quæ inde Cus & Cuth dicta. *ibid.* Nimrodi ὑπεροχὴ ſupra fratres 257.c. Quorſum vocetur *gibbor*, id eſt potens, non gigas, & venator coram Domino. 257. c. &c. Venatio illi fuit gradus ad Monarchiam. 258. c. Hoc prætextu comites ad belli labores indurauit, *ibid.*

c.&c. Regni initium in terrâ Sinhar, 259.d. Inde in Aſſur egreſſus ædificauit Niniuem &c. Verba Moſis ſic explicanda, *ibid.* & 260.a.b.c.
Nimrod cur Belus dictus. 264.b.c.
Ninus & Babylon initio eoſd. habuere dominos. 260.b
Niſæus campus, vbi equorum myriades XV vel XVI, 106.d. vide Ragau.
Niſyrus dicta Porphyris à purpuris, 177.b
Nitocris vna Babyloniæ, duæ Ægypti reginæ, vox explicatur, 154.c.d.
No-Amon, vide Amon-No.
Noæ filij tres, inter eos de primatu contentio 73.
Noba & Nobæi vbi, 89.c
Nod terra vnde dicta. 57.e
Noæ Saturnus veterum.1.d. Iuſtus, iuſtitiæ præco, *ibid.*e. In omnes homines naturale habuit imperium 2.b. *Iſte conſolabitur nos* &c.2.d. *Vir terræ*, 3.a. Plantauit vineam, 3.b. Vino ſuccubuit ſemel, 3.c. Cur Chamo maledixerit, 3.d.e. Ex diluuij aquis emerſit, 4.b. Prædixit diluuiū, 5.b. Damnauit mundum, *ibid.*c. Tres liberi ſuperſtites, *ibid.*d
Nomen pro Deo, 54.e
Nomi XXXVI in Ægypto. Regna vocat Eſaias. Græci nomos interpretantur, quod aliter acceptum 294.c.&c. Nomi in Iudæa & Perſide 295.a. Nomus quid proprie *ibid.* Nomi vox nec Græca, nec Libyca, ſed Ægyptia & ſemi-Syra, 295.b.c.d.
Noph & Moph Ebr. Memphis, 314.a
Notus & Auſter vnde dicti, 22.e
Nubæ ſeu Nobæ in Aualitis, id eſt Pygmæi, 142.a.
Nubæ alij prope Nilum, id eſt Abyſſini: In quorum copiis CM equitum, 143.a
Nummi in quibus Saturni caput & nauis, 4.b.c.
Nyſa vbi, 13.c

O

OAſis & Oaſitæ, vide Αὐάσις.
Obal, Arab. Aubal vel Abal, nomen fecit emporio & ſinui Abaliti vel Aualiti, vnde ebur, teſtudo, & myrrha Troglodyt. omnium optima, 139.e.140.a.&c.
Obareni in Armeniâ, 91.a
Obruſſa quid proprie, 158.a
Obryzum aurum, vnde dicatur, 158.a
Ocelis, vide Ocila.
Ocila vel Ocelis portus Gebanitarum, 131.c.d.
Odryſarum regnum quantum patuerit 173.c. v. Teres.
Ogeni domus, 236.c
Om fl. Lar Ptol. *Phalg* Nub. geographo, 250.b
Omanus, id eſt Sol, 277.e
Omanitæ circa Om fl. 250.b
Ophir Arab. *Auphar*, id eſt locus ditiſſimus 156.d. Fœmin. *Vphre* pro quo Vrphe in Eupolemo. Terra Ophir duplex, vna in India, altera in Arabiæ Fœl. Gaſandis vel Caſſanitis. Horum nomen vnde, 157.b.c. Aurum ibi quam facile, quam purum, quantâ copiâ effodiatur, quam vili precio comparetur, 157.c.&c. De Ophir Arabiæ loca Scripturæ 159.d.e. Ophir Solomonis 160.b.c. De eius ſitu variæ ſententiæ. Verior quæ in Arabiâ ponit, *ibid.*b.c.d.e.
Ophir à Cophene plurimum diſtat, 110.b
Ori chymica, 234.a
Ex Oriente profecti primi homines cur dicantur Gen. 11. Variæ ſententiæ 35.a.&c.
Oroba Aſſyriæ vrbs vnde dicta, 290.a
Ortelius notatus, 173 b
Oſiridis caput dæmonis vi Byblum ex Ægypto delatum naue papyraceâ, 240.d.e.
Oſthanis Chymica, 234.a.235.c.
Oſſon in Abaſenis aroma quale, 120.d.123.c
Otrus, Otus, Otene, vide Hul.
Oxyartes Nino æqualis, Bactrian. Rex, 252.d

P

PActolus, v. Ladon.
Paddan-Aram non eſt Meſopotamia Syriæ, nec gemina Syria vt volunt, ſed Meſopotamiæ culta pars, 86.d.&c. Paddan vel Phaddan eſt ager ſatiuus, 86.b.c. Paddan Aram etiam Sede Aram, 86.c. vide Meſopotamia.
Palætyrus de quâ Ioſue, 343.a
Pallium Sinhar Ioſ.7.21. quale, 28.e.&c.
Palmifera loca plurima, 134.&135.
Palmyra à Solomone condita in Hamath-Soba, 88.e.89.a.
Pamelius notatus, 126.b
Pammenis chymica, 235.c.d.
Panchaiæ thus, 118.d
Panodorus monachus chymicus, 235.c.d.
Papyraceæ naues in Ægypto, 240.e.241.a
Parchor propheta, 235.e
Paronomaſiæ in Scripturâ, 168.c.d.e.
Parthenium ſeu Tarſus à quo condita, 203.e
Parthi, Medi & Sarmatæ affines, 225.b
Paſabo, v. Sabo.
Paſargadæ vnde dicti, 253.d
Paſi ſinus & Phaſis fl. in Taprobanâ vnde aurum פז *paz.* 160.e.161.a.
Pater Bethlehem, id eſt conditor, 14.d
Πατέεσθαι quid ſignificat, 334.b
Pathros non eſt Peluſium 311.d.&c. nec Pharuſij 312.a.b. Nec Arabiæ Petra, 312.c. nec Ægypti villa Phatures ad vnum è Nili oſtiis, 312.d. Sed prouincia Thebais, quæ modo cenſetur Ægypti pars, modo ab eâ diſtinguitur, 312.e.313.a.b. Ægyptij Ezech.20. reducendi in terram Pathros, id eſt in Thebaidem, quæ maxime fuerat afflicta, 313.c. Pathros aliis Phatures, vnde Phanturites nomus Plinio, 314.b. Et Patures Ptol. perperam Ταθυρὶς, *ibid.*
Pathures vide Pathros.
Patumos Æg. vrbs. Moſi Pithom, 314.a
Patzinacitæ, Daces, 226.d
Peluſiacæ lentes, 245.e.&c.
Peluſium Ebr. *Sin*, 311.d. Vtrumque nomen à luto, 311.d.e. Robur & clauis & oſtium Ægypti, *ibid.* & 312.a. Sinæi Eſaiæ ſunt Peluſiotæ. *ibid.*
Peluſium, Æg. vrbs antiquiſſima, 296.b
Perſarum arcus prægrandes, 301.c.d.
Perſarum clibanarij, vide clibanarij.
Perſæ & Aſſyrij ἀζογάπται, 280.c

Per-

Perſepolis, vide Elymais.
Perſici freti latitudo. 247.b
Perſis nomen ab equitatu & equis, 253. d. e. His Cyro authore primum aſſueuerunt, 254. a. Itaque Perſarum nomen tum demum natum. *ibid.* b. Perſis antea Cuth & Elam, *ibid.* b.c.
Peſitana, herbæ genus Talmudicis. 10.b
Petra Arab. vrbs, Ebr. *Sela* & Arab. *Hagiar*, cur ſic dicta. 312.c.d.
Phacuſa vel Phacuſæ, pagus Ægypti, vbi ſitus & vnde dictus. 245.d.e.
Phaleg, an ab eo Phalga vrbs, 105. e. Phaleg & Ragau auos Abrahæ in Europam ſe contuliſſe, Epiphanii commentum, 107. e. Phalegi ortum quæ tria inſigniant, 108. b. Diſperſio gentium illo naſcente non moriente facta, *ibid.*
Phaleg vnde dictus. 58.a
Phaleg quando natus. 2.b.42.d
Phalga ad Euphratem vrbs præciſe media inter duas Seleucias, quod nomen ſonat, 105. e. 106.a.
Phanturites nomus, vide Pathros.
Pharaones Abrahæ Ioſepho & Moſi qui σύγχρονοι. 358.a
Pharaonis nomen quid ſignificet. 67.b.& 156.a.b
Pharmarus Angelus Magiæ inuentor. 232.e
De Pharo Homeri fabulæ, 296. c. Vera Phari ab Ægypti continente diſtantia. *ibid.*d
Pharphar fl. Damaſci. 89.c.d
Phaſeoli cur Arab. *luba* & *lubia*. 336. c
Phaſianæ Deæ habitus. 326.a
Phaſiani quam hoſpitales, 327. c. nulla gens cultior. *ibid.*
Phaſianus non ſemper è Phaſi. 31.a
Phaſis vnde dictus. 327.e
Phatures, v. Pathros.
Pherecydis Syrii allegoriæ, 235.e.236.a.&c. De eo multa. *ibid.*
Pherezæi in montanis. 348.b
Philaſtrii hæreſes non vere hæreſes. 71.d.e.
Philoſtorgius emendatus & explicatus. 121.c.d.
Phœnices in Hiſpaniam quando nauigauerint, 189.a. & quas vrbes condiderint. 190.a
Phœnices loca nuper detecta vetuſtis nominib. cohoneſtaſſe. 161.c
Phœnices à Chananæis orti. 340.c
Phœnicum & Chananæorum nomen promiſcue vſurpatum, *ibid.* c. d. Phœnices nec à palmis nec à puniceo colore Rubri maris dici, 341. a. b. Phœnicum nomine etiam Iudæos intelligi, *ibid.* Cur Chananæorum nomen Phœnices abiecerint. 341.c
Phœnices auro Hiſpanico in immenſum locupletati. 193.e.d.
Phœnices quomodo dici poſſint è mari Rubro veniſſe. 341.b.c.
Phœnicon, id eſt palmetum in Scetitis 134.c.d.e.
Phœnicones alibi. 135.a
Phul in Eſaiâ, id eſt Philæ, vrbs in inſulâ Nili ambigui iuris inter Ægyptios & Æthiopes 304.a. b.c.d. e. origo vocis fabuloſa 305.a. Vera *phil* id eſt elephas, vt proximæ Elephantines, huic tam ſimilis vt promiſcue ſumantur, *ibid.* b.c.
Eſaias cur pro *Phil Phul* ſcripſerit, & Chald. *Phulae*, 305. c. Refellitur vir doctus cui *Phul* eſt Cyrene, quia ibi regnauit Aphulas, imo Ophellas de quo plura. 305.d.&c.
Phut & Miſrajim Africam inter ſe diuiſerunt 333. d. e. Ad Phut vel Put alludunt Putea, Phthia, Pythis & Phthemphut locorum Africæ nomina, 334.b.c.d. Phutæorum pars Ægypto vicina, 334.d. Phutæi clypeo inſignes vt Ægyptii, 334.e. Phut, idem quod *phuts*, ſparſus. 335.c.d.
Phrygia Barbaria dicta. 200.e
Phrygia cur nigra. 17.a
Phyſcus fl. idem qui Adiauas. 275.b
Pibeſeth, vide Bubaſtus.
Pietas non eſt hæreditaria. 74.d
Pigres, id eſt Tigris. 21.b.c.
Piſſaſphaltus rubrica Scythica. 46.a
Piſtacia, vide pſittacia.
Pithom, Gr. Patumos Æg. vrbs. 314.a
Plinius explicatus. 302.e.303.a.
Plinius emendatus. 250.c.255.b.& 275.c.
Pola vrbs in Iſtriæ & Italiæ confiniis, à quibus condita & vnde dicta. 328.b.
Πόλις ἀπὸ τῦ πολεῖν. 320.d
Polyænus emendatus. 16.d.e.
Polybius emendatus. 223.b
Polymnia, mare quod multam algã habeat, 320.a
Pombeditha. 39.d
Pontus pro Babyloniâ. 27.c
Ποσειδῶν, id eſt Neptunus nomen Africanũ à latitudine factum, 10. a. Idem quod Iaphet. 10.b
Preſtigiani vel Pretegiani vbi regnauerit, 308.d
Prolepſis, figura in Scripturâ frequens. 83.c
Prometheum eſſe Magog. 13.d.e.14.a.b.
Prometheus Caucaſo affixus, ignem è cœlo detulit, metalla reperit, 13.d. cor ab aquila illi roditur. 13.c
Promuſcis & proboſcis. 114.d
Prophetæ dicuntur id facere quod futurum prænunciant. 5.c
Prophetia Chami. 235.c
Pſittace, vide Sittace.
Pſittacia ſeu piſtacia in Pſittacene. 270.a
Pſontonphanech, Ioſephi nomen Ægyptium, quid ſignificet. 67.a
Ptolomæus emendatus 91. e. 106. b. 134. d. 163. b. 242.e.330. b.
Purpura Babylonica ex Apologo 32. d. Tyria & Hermionica 33.a. Purpura, v. coccus.
Purpura ex Eliſa 176.c.&c. Purpura Laconica & circa Anticyram, 176.d.e. Hermionica, Coa, è Niſyro, Carpatho, Cytheris, Rhodo, Gyaro, Amorgo &c. 177. a. b. c. purpura & byſſus cur promiſcue ſumpta. 177.d
Put, vide Phut.
Put eſt Apollo Pythius. 12.a
Pygmæi qui & Nobæ in Aualite ſinu 142.a. ad Oceanum & Nili ſcaturiginem, id eſt Aſtaboræ, qui creditur eſſe Nili ramus, 142.a.b.c.d. Iidem Troglodytæ, *ibid.* Homines ibi ſtaturæ breuiſſimæ. *ibid.* d.e.
Quadratus in Parthicis citatus & emendatus. 107.e

R

R pro L. 205.b
R & Z apud Arabes ſæpe confundi. 116.a
Raab vel Rahab quæ pars Ægypti, vide Miſrajim.
Raab quæ pars Ægypti. 66.d.e.
Rabilus pro Zabelo. 115.d.e.116.a
Ragau filius Phaleg vnde campus Ragau, qui & Niſæus, vbi Ragæ, Ragiæ, Raga, vel Ragau vrbs, 106. b. vſque ad. 107. b. vide Phaleg.
Rahaba ſeu Rehoboth ad Euphratem vbi ſita. 58.c.
Regius fluuius & Regia foſſa, v. Euphrates.
Rehob, v. Aram-Beth-Rehob.
Rehoboth vna vrbium quas circa Ninum condidit Nimrod, 289. b. c. Refelluntur qui aliter ſumunt, *ibid.* Alia vrbs Rehoboth ad Euphratem infra Cercuſium *ibid.*c.d. At hæc non procul à Nino. An Oroba, 290.a. Potius Birtha, quia Birtha & Rehoboth ſunt ſynonyma 290. b. Expoſitio Talmudica. *ibid.*c.
Rephan Cophtitis Saturnus vt Cijun Ebræis, 67. d.
Rha ſeu Volga, Arab. *Ethel.* 226.d.& 355.b.
Rhacot & Rhacotis, vide Alexandria.
Rhadinace quid Perſis. 268.d
Rhæſena, Rheſena, Reſaina, Meſopot. vrbs Gordiani Imperat. monumento nobilis. 291.c
Rhagæ in monte, 224.e. Parthorum regia. 225.a. Mediæ vrbium maxima. *ibid.*
Rhammæi Arabes non dicuntur à Rhadamatho, 37. e.
Rhea Saturni vxor mater Deorum & hominum, 1. e.
Rhebas vel Rhebæus, Bithyniç fl. Rhebæi & Rhebantij populi, Rhebantia regio, Moſi Riphat. 199.a.b.c.d.
Rhegma vrbs & ſinus Arabiæ in mari Perſico, 247 c.d. à quô condita. *ibid.*
Rheſen; Duæ vrbes in Meſopot. vicini nominis. Sed hæc inter Niniuem & Calach, 291.b.c. Rheſen eſſe Λάρισσαν Xenophontis, magnam vrbem in eod. ſitu, *ibid.*c.d. Quomodo ex Rheſen Lariſſam fecerit. 292.b
Rhinocoluræ iactæ ſortes de terrarum diuiſione ex Epiphanii ſententiâ quæ refellitur, 70.c. &c. Rhinocoruræ torrens fl. Chus. 240.d
Rhiſina vbi ſita. 291. b
Rhodanim non ſunt Rhodii ſed Rhodanenſes qui Rhodano & Rhodanuſiæ fecere nomen. 184.d. Alludunt Rodumna, Rhedones, Ruteni &c. 185. a. Rhodanim à flauo colore dici, 186.c.d. qualis Gallorum fuit *ibid.*d.&c. Rhodanim gentis nomen, non viri ſingularis, *ib.* b.c.
Rhodanus non dicitur à Rhodâ Maſſilieſium oppido trans Pyrenæos, 184. e. &c. ſed à *Rhodanim* accolis. 186.a
Rhodia purpura. 177.c
Rhodanuſia vrbs ad Rhodanum, forte Lugdunum. 185.d.e.
Rhodus vnde dicta, 183. e.184. a. ſero nota, 184. b.c. Rhodi primi incolæ 184. d. Rhodus olim Ophiuſa. 184.a.b.
Rhomæi populi in Africâ nuſquam. 245.c
Rhos ראש Ezech. 38. 2. aut appellatiuum pro initio 312.d.e. aut proprium pro loco, vt quæ ſequuntur Meſech & Tubal, 213. b. Nulla ratione id negat Hieronymus. 213. c. Rhos, id eſt Araxes fl. vbi populi Rhoſſi 213. c. d. e. Ibi olim Scythæ & Sacæ 214. a. b. c. A Rhos & Meſech Ruſſi & Moſcouitæ 214. d. Rhos pro Tauricâ Cherſoneſo, 214. d.e. Rhoxalani. 213.a.b.
Rib vel Rif, vel Erif, Ægypti pars, vide Miſrajim.
Riphat in Eſdrâ Diphat 198. d. forte Rhebas Bithyniæ fl. 199.a
Riphæi montes nuſpiam. 198.c
Romæ quot ciuium capita cenſa. 286.c
Romani è Citiis. 180.e.181.a.
Rubrum mare in Ichthyophagis receſſiſſe ita vt fundum appareret Ethnicos non latuit, 319.c. d.e. Ibid. algæ copia, vnde Ebr. mare *Suph*, id eſt algoſum. 312. a. b.c.
Rubrum mare vnde dicatur. 341.b
Rubrum mare vel Indicum circa Merbat mire tranquillum, vt author Auicenna. 121.b
Ruſſi & Moſcouitæ vnde orti, v. Rhos.
Rutilus tam flauum quam rufum ſonat, vt Gr. ξανθός. 187.d.e.

S

S & T permutari. 273.b
Samech & *Tſade* literæ promiſcuæ. 165.e.166.a
Saba, Sabo, Sabas, Sabæ, Sabæorum metropolis. 148. a. b. c. Ibi regio non eſt thurifera, 148. c. Saba etiam Mariaba, 148. d. e. à dominatione, 149. a. Aliæ metropoles huius nominis 149.b. Saba vnde dicatur, 149.c.d. Sal a non eſt Meroe. 155.b.c.
Saba regio aromatifera. 119.c.120.a.
Sabacteni in Africâ nuſquam. 245.c
Sabæ Dionyſij in Indiâ, aliis Sibæ & Sobæi 109.e. 110.a.
Sabæ populi vicini Paſargadis. 249.c
Sabæi proceri qui potiſſimum. 250.c.d.
Regina Saba ex vrbe Marab quæ & Saba. 151.c. Homeritis imperauit, *ibid.* d. e. Regina Auſtri, id eſt regina Alieman ſeu Arabiæ Auſtralis, 152. b. c. balſamum in Iudæam attulit, 153. c.d. Ioſephi de reginâ Sabâ multiplex error. 154. 155. 156.
Sabæorum gentes quatuor ex totidem conditoribus, 146. b. c. Sabæorum nomen totam Arabiam aromatiferam quandoque complectitur, 147. b. 149. e. Sabæi filii Iectan ad mare Rubrum inter Minæos & Catabanes 147. b.c.d. Iidem Sabatæ dicti, 147. d. Horum oppida ad mare Rubrum, 147. c. In ſitu errat Mela, 148. a. Metropolis Saba quæ & Mariaba, 148. a. &c. Sabæi proceri, ſuperbi, Arabum principes, beatiſſimi, 149. c. d. Sabæorum opes partim aromata, 149. e. partim aurum & gemmæ,

150.a.b. Nulla gens opulentior, *ibid.* Sabæorum rex cur ſemper captiuus 150. c. Sabæorum Dii Sol & Luna *ibid.* d. Circumciſio, & Iudæi admixti, & rex Iudæus, *ibid.* Sabæis imperate mulieres, 152. e. 153. a. Sabæi in terræ finibus, 153. b. c. Sabæis aurum vnde, 139. c.d.

Sabæi Abrahæ poſteri in aditu Arab. Fœl. non procul à Nabatæis 251.c.d. Inde in Iobi greges irruunt. 252.a

Sabæi Seruio pro Sobæis. 89.b

Sabæi Melæ prope fretum Perſicum, 249. b. poſteri Seba filii Rhegma, *ibid.* De ea loca Scripturæ. *ibid.* d

Sabis Arabum Deus, id eſt Sol. Sabis pro Samis. 114.c.

Sabis vrbs, & Sabis fl. in Carmaniâ. 249.c

Sabo montes prope fretum Perſicum, al. Aſabo & Paſabo.

Sabota, al. Sabbatha, Saubatha & Sebam, metropolis terræ Hadhramauth, quam munita & vaſta, 114.b.c. Ad eam thus conuehitur, *ib.* vide & 115.b.

Sabtheca vel Sabythace, Gr. Samydace. 246.b

Sabtha Chuſi filius, veteribus Sabatha, 252.c. Ab eo conditæ Saphtha Arab. vrbs, & Sophtha Perſ. inſula, *ibid.* & Meſſabatene, & Sabtæi populi, Ptol. Stabæi. 252.c.d.e.

Sacarum mulieres bellicoſæ. 216. c

Sacæ iuſtiſſimi. 197.b

Saccea vel Saccatum feſtum vnde dictum 199.b.c. d. Regis in eo imago ludicra. *ibid.*

Sadracæ Darii Hyſtaſpis regia. 277.c

Sachalites ſinus. 115. b

Sachalites ſinus profundiſſimus, ad quem regio thurifera. 120.b

Sagartii Medorũ equites retiarii vnde dicti, 253.b

Salapeni 113.a. vide Saleph.

Salauces & Eſubopes Colchorum reges ditiſſimi, 328.e

Salem à Semo condita. 340.b

Salem vbi fuerit. 359.e

Saleph, à quo Salapeni. 113.a

Salices & vallis ſalicum in Babyloniâ. 40.b

Salmanaſſar Iudæos in Mediam deportauit, 220. b.

Samaræi à Samaritanis re & ſcriptura diuerſi, 347. c. Samaræi Orthoſitæ. 347.e

Sampharitica vel Sapharitica nardus. 166.a

Samydace, vrbs Carmaniæ vbi ſita, 246.d. Samydacus fl. *ibid.*e

Sanaa metropolis regni Ieman, Vzal Ebr. 360.a

Sanaa, Arab. Fœl. vrbs inſignis, Ebr. Vzal. Eius deſcriptio & ſitus, 190.c.d.e.191.a.b. Regio aromatifera & Damaſcenæ ſimilis. *ibid.*

Sanchoniathon quando ſcripſerit. 66.c

Saphar Moſi mons Orientis, vnde Saphar vrbs, Homeritarum metropolis, & Sapharitæ populi 164.a. Saphar Ptolemæo climax, *ibid.* e. Saphar vrbs quomodo vocetur à recentiorib. 165.c.d. Inde nardus Sampharitica. 166.a

Saphtha, Arab. Fœl. vrbs, v. Sabtha.

Saraballum quid proprie 32.a.b. Saraballum aluminatum. *ibid.* b.c.

Saraca vicus. 241.d

Saraceni, vide Scenitæ. Saraceni id eſt latrones. 241.d.e.

Sareptæ vnde nomen, & vbi ſita. 343.c

Σαργάνη vnde. 253.b

Sarmatæ Medorum ſoboles, 225.b. Sarmatæ Parthi & Medi affines, *ibid.* Sarmatæ vnde dicti, *ibid.*

Sarmoth, vide Aſarmoth.

D. Sarrau acuta in Philoſtorgium obſeruatio. 121. c.d.

Sarug abauus Abræ, à quô vrbs Sarug prope Carrhas. 107.d

Saturnalia, vide Saturnus.

Saturnus idem qui Noa. 1. Vterque omnium parens, & iuſtitiæ præco, *ibid.* d. e. Sub vtroque ætas aurea, 2. b. Et pax, *ibid.* c. d. Et terra vnius ſermonis, *ibid.* e. Vterque vir terræ, 3. a. Et agricola & vinitor, 3. b. Cur Saturnus ebrietatis præſes, 3. c. Cur in Saturnalibus comeſſationes, & ſerui dominorum loco, *ibid.* c. d. Saturni lex quæ prohibet Deos videre nudos, *ibid.* e. Saturnus & Rhea ex Oceano & Thetide nati, 4. b. Nauis Saturni ſymbolum, *ibid.* Nummi Saturni, *ibid.* c.d. Saturnus prædixit diluuium, 4. e. & 5. a. Vorauit omnes liberos tribus exceptis, 5. c. Cœlum patrem exſecuit. 9. b.c.d.

Saturnus à Ioue eiectus, origo fabulæ. 257.a

Σαυκέςς & Σαυκέστοδες quid proprie, 279. a. & 280.e

Saul Rehoboth ad Euphratem. 89.e

Sauromatides bellicoſæ. 216.a.&c.

Savvarakia. 241.d

Scin expreſſum per Z. 233.d

Scin & *Thau* permutari. 273.b

Schaccorum ludus vnde dictus, 129. d. quando & à quibus inuentus. 130. a

Scenæ pro Succoth 210. d. Multa oppida huius nominis. *ibid.*

Scenitæ iidem qui Chuſæi & Saraceni. 241. a.b. Horum ſitus, 241.a.b. Ratio nominis. 241.d

Sceua per o expreſſum. 10.a.b.

Scripturæ interpretes notati. 6. b

Scripturæ veritas quomodo teſtimoniis humanis firmari poſſit. 258.b

Ex Scriptura petitum aut detortum quicquid in gentibus antiquiſſimum. 1.d

Scyphius equus ortus è Neptuni ſemine in ſaxo dormientis vnde ſic dictus. 339.b.c.

Scythæ quam iuſti. 197.b.c.

Scythæ ſemper equis vecti, 215.c, arma Scytharum ſagittæ & arcus, *ibid.* d. *Scutten* Germanis eiaculari, *ibid.* e. Mulieres quam bellicoſæ. 216. a.&c. Equites αὐτοτελεῖς. 216.e

Scythia nec mulos habet, nec aſinos. 200.c

Scythopolis vnde dicatur, 218. d. Vetus nomen Bethſan. *ibid.*

Seba, vide Saba.

Sebaſtopolis vide Dioſcurias.

Seger vel *Sagar* vbi thus 120.e.121.a. potius *Sachar* vnde Sachalites ſinus. 122.d

Sela & Methuſela vnde dicti, 100.b. Sela Suſianorum conditor, vbi Sela vrbs. 104.a.b.
Seleucia Babylonia & Babylon cur dicta, 37.b. Quam procul à Babylone, *ibid.*
Seleuciæ quot incolæ, 286.b.c.
Sem condidit oppidum Salem, 340.b.
Sem quando natus 73.c. Ex gratiâ prælatus Iapheto primogenito 73.d. Cur Noe Deo Semi benedixerit, 75.e. Quomodo Deus fuerit Deus Semi 75.e.&c. Semi prærogatiuæ, *ibid.*a.b.c.d.e. Semi ſeruus Chanaan, 76.e.&c. Sem non eſt Melchiſedech, 77.c.&c. Semi filij 78.c.
Sem non eſt Melchiſedech. 359.b.c
Semi nomen Idololatris cur inuiſum, 11.a. Dominus eius Deus 10.e. Eccleſia in eius familiâ 11.a. Sem cur Pluto & Α῞δης, *ib.* Semi nomen quid ſonet, 11.b
Semi tabernacula, id eſt Eccleſia quorſum 171.c
Semiramidis regni terminus ad Orientem Inamanes fl. ad meridiem regio thurifera & myrrhifera. 123.d
Senaar & Sennaar, v. Sinhar.
Sepharad cur Hieronymus Boſphorum reddat, 93.a.
Sepharad, Ebr. Hiſpania. 355.d
In Septentrione maior hominum fœcunditas, 170.a.
Serapio emendatus. 46.a.140.d.
Seres arbores nent. 30.b
Seria, vide Syria.
Sericum non ſemper è Serum ſolo. 31.a
Seruach arx Solomonis in Homeritarum vrbe Marab. 31.c
Seſoſtrim Colchos ex Ægypto non deduxiſſe vt volunt, 324.c. Seſoſtris, Seſac Roboamo æqualis, Colchi & Iaſon vetuſtiores, *ibid.* Seſoſtris in Colchide victus. *ibid.*
Seth vnde dictus. 58.a
Seth cur Typhon Ægyptiis. 11.b
Sethi columnæ ante diluuium ſcriptæ. 54.a
Sethroitis & Sethroni vrbi vnde nomen. 333.a
Sibæ, vide Sabæ.
Sibylla Noæ nurus 15.c.d. Sibyllarum oracula ſuſpecta. 17.a
Sibyllini verſus emendati. 16.d
Side, Sidene, Sidenes populi, Sidenum fl. 330.a.b. vide Caphthoræi.
Sidon ab vbertate piſcium dicta vt Bethſaida 342.d. Cur Sidon vocetur eius conditor. *ibid.* Sidon Tyro multo antiquior, & poetis longe notior, *ibid.* d.&c. Sidon magna, 343.a.b. Sidonis deſcriptio. 343.c
Quomodo Sidon πολύχαλκος 343.d. Incolarũ induſtria, ſcientiæ & artes *ibid.*d.e. quam pacate diu vixerint. 344.a
Sidonij pro Phœnicibus. 342.a
Sijim Ebræis qui in deſertis degunt & ſiticuloſis locis, 326.c.d. Vide Ichthyophagi.
Silices Aſſyriæ populi, vnde dicti. 278.d
Similitudines ex rebus notis. 6.c
Simyra prope Orthoſiam. 347.d
Sin & Sinæi, vide Peluſium.
Sinæ Eſaiæ ætate ignoti.
Sinæorum ſitus quam incertus, 345.e. videntur eſſe Peluſiotæ. 346.a.b.
Singara &c. vide Sinhar.
Sinhar, Senaar, Sennaar, Singara, id. 27.c.28.a.b. Interpretib. Pontus, Babylon, Bagdad, 27.c. Babylon vrbs in terra Sinhar, *ibid.* e. & 28.a. Singara vrbs, Singarena regio, Singaras mons 28.b. Vnde dicatur 28.a. De pallio Sinhar, 28.d.&c.
Sippara vel Sipphara, vbi ſita & vnde dicta, 25.a
Siſtrum à vulgari cymbalo quid differat. 240.b.c. Iſiacorum proprium. 240.c
Σιπάνιον, meſpili ſpecies. 158.b
Sittace vel Pſittace, vbi ſita, & vnde dicta. Eiuſdem deſcriptio. 270.a
Σμὺ cur Typhon Ægyptiis. 11.b
Soanum torrentes in Colchis multum auri deferunt. 328.d
Soba, vide Aram Soba.
Sobei, v. Sabæ.
Socotra inſula, olim Dioſcoridis, 121.e. vnde aloe. 114.d.e.
Sodomorum incendii qui meminerint. 349.d
Solinus notatus. 350.a
Sophene vbi ſita 89.a. diuerſa à Soba. *ibid.*
Sophir pro Ophir in Græca verſione. 160.d
Sophtha, inſula Perſica, vide Sabtha.
Sora, v. Sura.
Spania id eſt cuniculoſa. 190.d.e.
Stemmata nobilium, cur vrſi, tigres, leones &c. 259.b
Stephanus emendatus. 97.c
Stephanus notatus. 334.b
Strabo emendatus. 158.d.300.b.302.a.&346.c.
Strabo explicatus. 251.d
Strabo vbi natus. 206.a
Stukius notatus. 205.c
Stygis fons in Arab. Fœl. 165.b
Succha Ebr. ſpelunca, & Suchæ vrbs Succhæorum ſeu Troglodytarum, hodie Suachen, 318.a.b. vide Troglodytæ.
Succoth oppidum Gr. Scenæ. 210.d
Sue Aſſyriæ vrbs vnde dicta. 278.d
Suidas emendatus. 106.b
Sulphur pro bitumine. 48.b
Sunitarum optimus ducit virginem quamcunq; vult. 197.d
Sur & Chanila deſerti termini oppoſiti. 255.d
Sur vel Sud Euphratis alueus, vide Euphrates.
Sura vel Sora vrbs vbi, 39.c.d. Mahazia ead. *ibid.*
Suſa Ptolemæus à Tigri nimis remouit. 268.c
Suſancæi pro Suſiis. 79.c
Suſis dies hybernos agebat Rex Perſarum. 223.c. Ibi quam immenſus calor. *ibid.* Suſarum regia 223.b.c.
Suſiana cur Cuth & Cus dicatur & Ciſſia & Chuzeſtan. 257.b
Suſijan & quatenus diuerſi ab Elymæis, 79.d.e.
Suſoba Epiphanio Meſopotamiæ, aliis Scythiæ pars, 87.c
Syagrum promontorium vbi portus & apotheca thuris, 120.b. vnde thus ſyagrum. *ibid.*
Sybaris Colchorum regia. 328.a
Sybaris quot armatorum millia inſtruxit, 286.c.d.

Syene vbi. 239. b
Symmachi verſio notata. 133.e
Syracuſarum ambitus. 222. c
Syri, v. Armeni.
Syri vnde dicti. 341.d
Syri & Aſſyrii promiſcue ſumpti, 81.c.d.Syros Euphrates vel Tigris diuidit ab Aſſyriis. *ibid*.e
Syri in Africâ ad Oceanum. 144.a
Syria, Seria, Ieira, Ieria Indiæ id eſt Aria. 109. b.c.
Syrophœniſſa non vere Syra. 90. a
Syrophœniſſa, vide Chananæa.

T

T & D permutata. 10.b
T & Π paſſim confundi. 314.b c.
Talmudis locus emendatus. 274. a
Tamna, Thomna vel Thumna caput Gebanitarum, vrbs templorum LXV. 131.c.d.e.
Ταμίαθις Damiata, à Peluſio diuerſa. 332.b
Tanis æuo Moſis extabat & multo ante. 296.a.b.
Tapharon, Taphron, Tarpharon, olim Saphar. 165.c.d.
Taphnes Æg. vrbs, Gr. Daphnæ Peluſiæ. 314. a
Taphoſiris Æg. vrbs antiquiſſima. 296.b
Taprobana eſt Solomonis Ophir 160. d. Taprobana vnde dicta. 161.a.b
Tarpharon, vide Taphron.
Tarſeium pro Tarteſſo. 194.b
Tarſis in Indiâ. 194.c
Tarſis, v. Tharſis.
Tarſis id eſt Tarteſſus. 193.e.194.a
Tarteſſus aliis Carteia, al. Gades, al. verius inſula & vrbs inter duo Bætis oſtia. 193.d.e.
Tathyris, v. Pathros.
Tdaphar olim Saphar. 165. d
Tearus Thraciæ fl. 172.a
Tehama Arabiæ pars vbi. 162.a.b
Tellus ſeu Rhea Saturni vxor. 3.a.b
Teres Sitalcis P ter rex Odryſarum 173.b. primus Odryſarum regnum amplificauit, *ibid*. c. Teres alius Sitalcis filius. *ibid*.d
Terra vnius ſermonis. 2.e.
Terra pro incolis. 56.e
Tereus rex Thracum vetuſtiſſimus. 173.b
Teſtudo ex Abalite ſinu. 140.c
Thamanorum pagus ab illis octo conditus qui ex area exierunt, 21.a. v. Cemainum & Tſemaninus.
Tharſis non eſt Tarſus, nec Carthago, nec Africa ſed Hiſpania.188.e.189.a.&c.194.c.d. vide Tarſis.
Thebæ Ægyptiæ, v. Dioſpolis.
Thebis Ægyptiis quot incolæ ætate militati. 286.c
Thebais, v. Pathros.
Thebaidis caput Thebæ vrbs, Ebr. Amon-No & No-Amon, Gr. Dioſpolis 314.c. portas habuit centum, & currus bellicos XXM.313.c.d. Quot incolæ, longitudo, ambitus, ſitus, mœnia, domus, aulæ, templa, donaria, coloſſi, obeliſci, ſepulchra regum, Oſimandyæ ſepulchrum, hortus penſilis, Memnonium, 314. d. &c. Eius quatuor vaſtationes, prima à Nabuchodonoſ. poſtrema à Corn. Gallo, 315. c. d. e. Deinceps ſemper iacuit. 316.a.b.
Theodoreti σφάλμα μνημονικόν. 152.a.& 238.d.
Theophanes emendatus. 242.c
Theophraſtus emendatus. 119.c.&180.a.b.
Therita Mars cur vocetur. 173.b
Thero nutrix Martis. 173.b
Therops rex Thracum Lycurgi loco à Baccho conſtitutus. 173.b
Therſitæ pro Tarteſſiis. 194 c
Theſei columna de Ionia & Peloponneſo. 175.b
Theſſali equeſtres. 338.e
Thiras id eſt Thrax. 172.b. Hinc *Threſſa* mulier & *Thraſia* Ebr. pro Thracia, 172.b.c. Ad id nomen variæ alluſiones in Thraciâ & vicinis locis. 172.d. &c.
Thogarma decem familiæ ad Volgam & Danubium. 226.c.d.
Thogarmæ ſitus 200.b. Inde equi & muli Tyrum aduecti, *ibid*. Thogarma non eſt Germania, nec Turcomannia, nec vlla pars Scythiæ, *ibid*. b. c. ſed Cappadocia, 201. b. Thogarma, Gr. Torgama, vnde Trogmi, Trocmeni, Trogmades &c. 203. a. b.c.
Thomna & Thumna, v. Tamna.
Thracia, vide Thiras.
Thraſ‹i›m, tractus Thraciæ. 172. d
Thſemaninus pagus quem extruxit Noe, 20.d.e. v. Cemainum & Thaman. pagus.
Thiras, Mars. 173.a
Thuras Rex Aſſyriorum vetuſtiſſimus, forte idem qui Aſſur vel Athur. 88.c.d.e.
Thurifera regio vbi. 115.b
Thus peraticum. 141.d
Thus à candore *lebona* Ebr. vide Gr. λίβανον 117. d.e.118. a. Arab. *chonder* ex Gr. χόνδρος 118. a. Latine *thus*, quaſi θύος ſeu θυμίαμα 118.b.c. Thus nec ex India nec ex Æthiopiâ affertur, nec ex Panchaiâ, nec ex Libano, ſed ex Sabæis, 118. c. d.e. 119.a.b. De loco thuris quid Theophraſtus, Eratoſthenes & Ptolemæus 119. c. d. Thus vt myrrha in Chatramotiti, 119.e.120.a. Circa Canam emporium, 120.a.b. & Syagrum prope ſinum Sachalitem, 120.c. vbi Moſcha thuris portus 120.c.d. & in Abaſenis 120.d. Thus atomum aut ſyagrum. 120. c
Tibareni vbi ſiti, 205.d. populi inter Moſchos, & Tibarenos medii, 205. e. Tibarenis quod ſummum bonum, 208. e. quam ſint generoſi, 209. b. ſenes præcipitabant. 209. c
Tibia, Phrygia. 198.e
Tibius Paphlagonicum nomen, & Tibius mons Phrygiæ vel Paphlagoniæ. 198.d.e.
Tigris diuidebat Aſſyriorum imperij partes in Orientales & Occidentales 35. e. Tigrim quomodo traiecerint primi poſt diluuium. 36.b. Quando maxime tumeat. 36.c
Tiris Thrac. nomen. 273.d
Tiriſtaſis, vide Tyriſtaſis.
Tobata Paphlagoniæ vrbs. 198. d
Toliſtobogi Galatiæ populi vnde orti. 203.c
Torunxa rex Armuziæ author Chronici regum Armuziæ. 249. c

Toreſe, v. Hul.
Trajanus fl. Chus. 240.d
Trauſi Thraciæ populus ad Hæmum montem, iidem qui Agathyrſi. 172.d
Tripolis vrbs Phœnices ab Aradiis, Tyriis & Sidoniis condita. 347.b
Trocmus dux fabuloſus, Trocmi, Trocmeni, Trocmades vnde dicti, 205. a. b. c. vide Thogarma.
Troglodytica eadem quæ Barbaria, 141. a. b. c. Inde mocrotum, caſia, thus peraticum, cinnamomum. 141.c
Troglodytæ etiam Trogodytæ, 318. b. c. Cur Ebr. *Succhijim*. 318. a. b. Arabes ſunt, non Ægyptii, 321. a.
Trogodytæ, v. Troglodytæ.
Tſade mutatur in *teth*. 90.d
Tſade & Samech promiſcuæ literæ. 165.e
Tſartſar, vrbs & alueus Euphratis 38. c. de quo veteres ſilent. *ibid.* d
Tubal Ponti regio, vbi ferrum & Chalybes. 207. d. e. Tubal Arab. ſquama ferri & æris, 207. d. Gens Tubal vnde dicta. 211.d.e.
Tubalcainus multis Vulcanus. 208.a
Tubal & Meſech, v. Meſech & Tubal.
Tubal & Meſech pro Tuſciâ. 227.b.c.
Tubalcain Chymicus. 234.c
Turgataus Mæotidis geſta. 216.d
Typhô quē ex Ægypto ad Caucaſum penetraſſe, & ibi à Ioue fulmine ictum fugiſſe in Palæſtinam fingunt, quis fuerit. 331.a.b.c.
Typhon Ægyptiis Smy, Seth & Bebon. 11.b.c.
Typhon quicquid in natura noxium. 11.d
Tyrias Bithyniæ fl. aliis Gallus, vnde Galli Cybeles. 173.a
Tyriſtaſis vrbs in Thraciæ Cherſoneſo. 172.d
Tyrus quando Sidoni par fuerit, aut etiam præferenda. 343. b. Tyri deſcriptio. *ibid.* b. c. Tyrus Sidonis æmula & valde antiqua, 342. e. Quando & à quibus condita. 342.e.&c.

V

V*Au* & *jod* ab Ebræis ſæpe permutati. 305. e
Valla notatus. 334.b
Varizes Perſis. 253.c
Vellus aureum, fabula Colchica vnde ſumpta, 328.c.d.
Venationes ferarum, belli rudimentum & præludium, 258. d. &c. Plerique duces & heroes ſic inſtituti, 259. a. b. c. Venatio cur olim maxime neceſſaria, 259. c. Venatio Nimrodo gradus ad monarchiam. 259.d
Veneti ex Paphlagoniâ. 356.a
Veritas prior mendacio 1. c. Veritatis nota antiquitas. *ibid.*
Vezires Perſis. 253.c
Vilalpandus notatus. 247c.248.d
Vir menſuræ, id eſt procerus. 350.c.d.
Vniacorum caſei cur prohibiti. 204.d
Volga, v. Rha.
Vr Chaldæorum vbi. 43.b.c.
Vr in valle, vt nomen indicat. 83.c
Vr Chaldæorum, Meſopotamiæ pars quæ Aſſyriæ propior eſt, 87. d. Vr Ammiano in via è Tigri Niſibim, 43. b. c. 83. c. 87. d. Vra vel Vria aliis Camarina in Babyloniâ ex Eupolemi ſententiâ, 87. e. Vra Plinii vbi, *ibid.* Et Auranitis Ptol. 88. a. Vr Ammiani Abrahami natale ſolum. 88. b. c.
Vrbes & fluuii cognomines. 169.c.d.e.
Vrbes vicinis montibus cognomines. 165.a
Vrbes ab orbe. 320.d
Vrotal Arab. cur Bacchus. 126.e
Vrphe & Vphre, v. Ophir.
Vts Damaſci conditor, 90. d. Vts cur Arab. *Gaut*, *Gauta*, vel *Algauta ibid.* &c. Vts à quo Auſitis vbi Iob, 91. b. c. Vts in Idumæâ. *ibid.*
Vulgata verſio emendata. 169.d
Vzal, id eſt Sanaa, 130. c. Vzal Arab. Auzal, Gr. Auſara, vnde myrrha Auſaritis 131. c. De Vzal quid Ezechiel. 132.d.e.

X

Ξ pro *Samech* in alphabetho Phœnicio. 172.b
Ξανθὸς quis color. 187.e
Xenophon emendatus. 274.c
Xiſuthrus Aſſyriæ Rex quomodo ex diluuio euaſerit, 4. e. Eius arca, & aues ab eo emiſſæ. *ibid.* & 5. a. b.
Xuthus Hellenis filius, Deucalionis nepos, Ionis pater. 174.b

Z

Z & D permutati. 95.d
Z & R apud Arabes ſæpe confundi. 116.a
Zamargad & Zabargad. 114.d
Zebra Africanum animal. 310.a.b
Zerbis Aſſyr. fl. vbi ſitus & vnde dictus. 278.c
Zingiber ex Barbariâ ſeu Troglodytica. 141.b.c.
Zoroaſtres magus non eſt Cham 232. a. &c. ſed Chamo multo recentior, *ibid.* Nec Bactrianorum rex Nino æqualis, qui Creſiæ Oxyartes, 232. c. d. De Zoroaſtris ætate Agathias, 233. a. b. Zoroaſter id eſt aſtrum viuum, al. ἀστροθύτης, imo ἀστροθεάτης. 273.c.d.e.
Zoſimi Chymica. 334.c.

FINIS.

ERRATA OPERVM GRAVIORA
ſic corrigenda.

PAg. 1. b. 7. Hamon-No. p. 3. a. dele λῆς. p. 4. c. 8. *Plutarchus item.* p. 8. e. *Vejagod.* p. 10. 5. *Africanum.* ibid. e. 2. *ex* μοῖς. p. 13. b. נמרא. p. 16. 10. *ex quâ.* p. 30. d. 3. עמר מילת בבינה. p. 31. e. 2. *ſciſſi aluminis.* p. 35. c. 5. *conjectant.* p 37. d. *Ita tradunt.* Ibid. d. 7. *ab Almanſore.* p. 41. 6. τ πύργον. p. 42. e. *indigetant.* p. 46. e. 2. *Babylonis.* p. 53. d. 4. CAPVT. p. 57. c. שרויא. Ibid. c. 10. הקדש. ibid. e. 4. חוה. p. 58. c. 3. ἰσοδυναμεῖ ἐν ἑαυτοῖς. p. 62. d. 2. *gentes.* p. 66. c. 8. pro *libro quinto* lege *in libro de coloniis & ſermone Phœnicum.* p. 72. e. 2. pro *quatuor* lege *tres.* p. 73. c. 6. *Semum.* p. 79. d. *ſcribit.* p. 81. c. 3 ὑ τοῖς ὃ Ibid. d. 6. Ἀσυρίῳ Λιβάνῳ περι-πέπλεται. Ibid. l. vlt. *Armeniam.* p. 82. d. 10. μετὰ ὃ, ibid. Ἀσυρίων. p. 83. e. *Gen. 22. 22.* p. 85. e. *nempe Aram Naharajim, Paddan Aram, Aram Soba, Aram Dammeſeck, Aram Bethrehob.* p. 88. c 5. *ſed neque videtur fuiſſe.* p. 89. c. 6. חובה. p. 90. d. 7. *tſade finale,* p. 92. 10. *Cholua, Choluata.* p. 93. b 6. *nonâ parte.* p. 94. 2. *Tigridis aquæ.* p. 96. 1. Νεῖλος. p. 100. 2. *Gen. 10. 24.* p. 101. c. 3. *1. Par. 1. 18.* Ibid. d. 9. *aliquot Helleniſta-* Et d. 10. *erant addicti.* p. 102. 4. *Cainan,* ibid. c. 5. *duo millia tohu, id eſt ſine lege ab orbe condito ad Abrahamum, &* ב׳ אלפי תורה *duo millia legis, id eſt.* p. 105. b. ▭ עברים, ibid. c. 8. *qui Ebraicâ.* p. 109. 9. *Homeritas ſeu.* p. 110. c. 5. *docent hæc Moſis.* p. 115. c. 10. *quô fatô.* p. 116. b. *latronibus.* p. 125. c. 8. ▭ ירחים, p. 126. 10. *re ſcopulus & locus.* p. 134. 4. ἀσύγκλωστα. p. 136. c. 3. מר עובר. p. 137. b. *Abimaele.* p. 138. c. 3. *1. Chron. 4. 41.* Ibid. d. 7. ὅρ-βων. p. 140. c. 6. *fructuum,* p. 141. c. 10. ἀρώματα. p. 142. 2. *maxime Occidentales.* p. 143. c. 2. *ſexaginta.* p. 144. 4. *accolas.* p. 150. c. 7. αἰχμαλωσίαν, ibid. d. 2. σκηνῇ, p. 152. e. ועל, p. 154. e. והו, p. 155. l. vlt. *Pharaonum,* p. 159. c. 8. *Caſſanitarum,* ibid. l. penult. *intercapedine.* p. 160. c. 11. *regno Pegu.* p. 164. c. 5. *legitimus.* p. 166. 2. צטר & סטר. p. 171. c. 5. *in ſecundâ c. 1.* p. 172. l. vlt. *Tearus amnis.* p. 174. 3. *Xuthi filio.* p. 177. 3. *Plutarcho,* ibid. 5. δέκα δέοντων. p. 178. b. 3. ▭ כתים, p. 182. 10. יחיד, p. 183. b. 7. Μασσαλιῶται, p. 190. c. 6. Καρχηδὼν. p. 192. c. 2. μεχρὶ, p. 193. d. 7. *copiâ omnium diuitiarum.* p. 197. c. 6. *apud Græcos.* p. 198. c. *Tobata.* p. 200. b. 7. *cap. 38.* p. 201. e. 2. Μάζηκες. p. 203. 1. *Cappadociô.* p. 208. d. 5. *ex ferrariâ.* p. 212. e. 2. חוצות. p. 213. d. 2. *fluuius Kor (Cyrus)* p. 219. d. 11. *in planô fuiſſe.* p. 222. d. 4. אֲגַבתּ *agbatha.* p. 223. 4. עוג *coxit.* p. 225 d. 3. *A. 1544.* p. 226. 3. *Sequanam.* ibid. c. 5 והם, p. 228. d. ▭ חים מנבול, p. 231. 5. κεκρυμμένον, & l. 7. προσκλητικὴν. p. 232. b. 2. *totidem,* ibid. c. 6. *reconditis,* & c. 8. *Aſſyriorum.* p. 235. d. 5. *obſcuriſſimo.* p. 240. d. 7. *in mare.* p. 241. 10. *Arabum.* p. 243. d. 3. ▭ מתיהדים, p. 245. b. 4. *rum pleriſque,* ibid. c. 8. *è nominibus.* p. 248. c. 5. *inſulares.* p. 252. 2. *Iokſan.* p. 255. d. 7. *Gen. 25. 18.* p. 257. d. 6. *Præte-* p. 263. d. 9. ἔπεσι χιλίοις. p. 268. 5. ἀπικνέεται. p. 269. c. 5. כיף *cheph.* p. 276. 1. τελεόπλεθρος, *hic ſolum* πλεθριαῖος. p. 277. c. 5. *Circa eadem loca Strabo.* p. 278. d. 8. *legendum.* p. 281. b. 3. *vt Antiochus,* ibid. d. 5. παραρρέοντα τὴν Νῖνον, p. 286. c. 3. *cenſa ſunt,* ibid. d. 2. ἀνθρώπων, p. 289. c. 9. *6. Huius.* p. 290. b. *munimentum.,* ibid. e. l. penult. חלח, p. 294. e. 2. *Baſilidianorum.* p. 296. c. 3. ὄπισθεν. p. 297. 5. *priſtinæ.* p. 303. e. 3. σαὶ, καὶ, τόξοται, καὶ χρῶνται, p. 306. c. 8. *in Chriſti fide,* ibid. d. 8. πεπηρωμένη. p. 308. 4. יח מריוטאי, ibid. d. 2. *vulgus hiſtoricorum,* pag. 309. 7. *Anthropophagi,* ibid. c. 4. *natura,* & c. 5. *Ichthyophagis,* & c. 6.

σταθμόν. Et l.penult. *in deſcriptione.* p. 312. c. *Deniqué è terrâ Sinæorum id eſt* מארע דרומא *è terra Auſtrali.* p.314.d.3. *tredecies mille.* p.315. e. *fore vt*, p. 326.e.2. ὥρμητο. p.338.d.10.*equeſtrem.* p.343.b.8. *paſſuum.* p.351.4. *quando ſcripſerit.* p.355. 6. *Halym.* p.357. (male 341.) l.5. ליביה. p.359. d. 8. *Eſ.* 7. 8. p 360.b.8. Γαθριπ-

Pag.81.c.4.pag.98.d.9. & paſſim ϛ in fine vocum eſt pro σαν.

Errata in margine.

Pag. 79. c. *Ierem.* 49.35. pag. 280. b. 2.*Reg.* 18.33. Ibid. *Nahum.* 3. 13. pag. 313. e. *Ierem.* 44.1. pag. 334. e. *Ierem.* 46. 9.

Admonitio ad Lectorem.

Pag. 106. & 107. ingenue agnoſcimus nos in iis erraſſe quæ de Caſpiis portis & Niſæo campo diximus, quia cum nonnullis veterum quos corrigit Plinius lib.6.cap 11. & 13. Caſpias portas cum Caucaſiis eaſdem eſſe putauimus, cum eæ diſtent abinuicem immenſum quantum. Nam in Iberiâ ſunt Caucaſiæ, & Caſpiæ inter Mediam & Parthiam. Vide Ptolemæum & alios.

GEOGRAPHIÆ
SACRÆ PARS ALTERA
CHANAAN
SEV
DE COLONIIS
ET
SERMONE PHŒNICVM.

CVM TABVLIS CHOROGRAPHICIS,
& duplici Indice, 1. Locorum Scripturæ.
2. Rerum & Verborum.

Sequuntur tres alij Indices in totum opus. 1. Fabularum quæ explicantur aut refelluntur. 2. Vocum Phœniciarum, Græcarum, Romanarum, Gallicarum &c. quæ ex Ebræâ linguâ & vicinis deducuntur. 3. Vocum Ebræarum, Syrarum, & Arabicarum, quæ explicantur aut cum aliis conferuntur.

Authore SAMVELE BOCHARTO.

CADOMI
TYPIS PETRI CARDONELLI.
A. MDCXLVI.
Cum Priuilegio Regis & fœderatarum Belgij Prouinciarum.

AMPLISSIMO VIRO

CLAVDIO SARRAV

IN

SVPREMA CVRIA PARISIENSI

Senatori integerrimo.

S. BOCHARTVS S. P. D.

VIR AMPLISSIME,

Aliud quidem opuſculum σὺν θεῷ *propediem in lucem emittendum tibi deſtinaueram. Sed hâc occaſione oblatâ gratitudinis meæ tibi teſtificandæ poſt tot in me collata beneficia, non potui mihi temperare, nec ſilentio premere diutius quot modis me tibi deuinctum ſentiam: Qui poſt beatam illam diem quâ tuæ dignitatis immemor amicitiam tuam nihil tale ſperare auſo mihi primus obtuliſti, illam deinceps tam conſtanter excoluiſti vt nullum officij genus prætermiſeris quô ſignificares me ſerio à te amari. Nempe ex illô tu mei & meorum patrocinium ſuſcepiſti. Tu mihi domum, ſcrinia, bibliothecam quam habes inſtructiſſimam, & quod maius eſt pectus ipſum aperuiſti. Quin per te patuit acceſſus ad libros Thuanæos & bibliothecæ regiæ: Et viri vndecunque celebres, Bignonij, Puteani & Salmaſii mihi ſunt conciliati. Taceo frequens amiciſſimarum literarum commercium, ex quibus in hoc terrarum angulo iugiter edoceor quid rerum geratur toto orbe literario. In quô cum pleriſq; doctis tam arcta tibi neceſſitudo intercedit vt illi nihil te cælent, neque id ſolum quod agunt ſed & quicquid meditantur in numerato habeas. Hoc potiſſimum quod & re & conſilio ſtudia mea*

ſubinde adiutas, & aſſiduus ἐργοδιώκτης inſtas, ab hinc aliquot annis otij & negotij rationem amice quidem ſed tam ſedulo à me exigens vt votis tuis me puduerit nullâ ex parte ſatisfacere: Et timor idem qui me antea meæ tenuitatis probe conſcium à ſcribendo deterruerat, tum demum ad ſcribendum impulerit, cum id à tali viro ſenſi non requiri modo, ſed & obnixe efflagitari. Quin iacta ſemel aleâ, poſtquam ſchedulas meas & ipſe perlegiſti, & cum amicorum doctiſſimis communicaſti, incredibile dictu eſt quantum me cunctantem adhuc & meis viribus merito diffidentem tua & illorum ſuffragia confirmauerint. Licet enim non ſim neſcius te amori aliquid dare, tamen in te perſpecta morum probitas non vulgaris, doctrina eximia, iudicium acre & viuidum, & reliquæ virtutes quibus emines ſupra vulgus hominum, apud me tantum potuere, vt de meis laboribus tibi multo plus quam mihi ipſi crediderim. Itaque me totum tibi permiſi, obſequi certus etiam cum famæ diſpendio. Quamuis viris doctis & bonis non diſplicitura confidam quæ tuo tu calculo comprobaueris. Vtut erit, Vir Ampliſſime, quandoquidem ita vis, hoc quicquid eſt oneris in te depono, vt publici iudicij aleam tu meo loco ſubeas, neque mea iam ſed tua res agatur. Vides in quas Symplegadas imprudens te conieceris, vnde non liceat referre pedem. Plura dicturum cohibet animi mœror de tuo ſtatu anxij, vir eximie, quem didici minus valentem, anni tempeſtate grauiſſimâ, longum iter ſuſcepiſſe, & multis periculis obnoxium. Proinde ex intimis Deum rogo atque obteſtor vt te ſaluum & ſoſpitem ad tuos breui reducat, & omni bonorum genere cumulatum, cum piiſſimâ coniuge, ſingularis exempli fœminâ, & ſuauiſſimis pignoribus, diu præſtet incolumen. Interim opus cuius ſcribendi, atque in vulgus edendi, author, promotor atque inſtigator fuiſti, patere vt tibi offeram, amoris & obſeruantiæ tibi debitiſſimæ qualecunque pignus futurum. Datum Cadomi pridie cal. Nouemb. A. MDCXLVI.

IN LIBROS
DE COLONIIS
ET
SERMONE PHŒNICVM.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

HVmaniores literas & diſciplinas Græcis debere plurimum nemo non ſponte agnoſcet, qui non ſit idem ab omni humanitatis ſenſu alieniſſimus. Hi enim artes vel inuenere, vel ab aliis inuentas ita excoluere vt apud ſe natæ eſſe videantur. Atque ad Europæas maxime gentes pertinet hoc beneficium, quas obruit fœda ba baries, donec Græcos habuerint magiſtros ſcientiarum. Interim in illis hoc deſidero, quod ſunt recentiores quam vt de rerum origine poſſint quicquam accurate docere. Proinde ſi de naturâ d ſſerunt, alius chaos ſibi fingit, alius mundum æternum, alius concurſum atomorum, quia de rerum omnium creatione ex nihilo ne fando quidem quicquam audiuerant. Si de rerum inuentoribus, Adamo & Caino qui agros primi coluerunt Cererem ſubſtituunt aut Triptolemum; Abeli paſtorum principi Panem Arcadem; Iubali Muſicæ repertori Mercurium aut Apollinem: Tubalcaino qui metallorum conflaturam excogitauit Curetes, aut Cyclopes, aut Vulcanum Lemnium: Noæ à quô vinum inuentum Liberum patrem Cadmi nepotem, & alios huius farinæ hodie & heri natos. Iidem ſi hiſtoriam ſcribunt, quoties ad antiquiora conantur aſſurgere, ſtatim in fabulas deuoluuntur. Et fatetur Thucydides ſtatim initio præclari operis, ante bellum Peloponneſiacum, quod Artaxerxis & Nehemiæ æuo geſtum eſt, ſe nihil potuiſſe σαφῶς εὑρεῖν διὰ χρόνου πλῆθος *liquido comperire propter longinquitatem temporis*. Ita vt Græca hiſtoria inde demum incipiat, vnde ſacra deſinit.

In Geographicis id ipſum accidit, in quibus cum nihil ſit quod vel audiamus libentius, vel maiori ſtudio diſquiramus, quam quid ſit antiquiſſimum in vnaquaque gente, quoſque habuerit conditores, & à quô nomen, & ex quâ cauſâ ſit inditum; Græci ea de re conſulti vel plane obmuteſcunt, vel puerilibus nugis lectori ſuo palam imponunt. Europa, inquiunt, ab Europâ ſorore Cadmi, Aſia ab Aſiâ Promethei matre, & à Libyâ Epaphi filiâ Libya dicta eſt; Spania item à Pane, & Luſitania à Luſo Bacchi ſociis; Et Baleares à Baleo comite Herculis: Vt Scythia, Galatia ſeu Gallia, Lydia, Cyrnus ſeu Corſica, Sardinia & Africa, à Scythe, Galatâ, Lydô, Cyrnô, Sardô & Afrô eiuſdem Herculis filiis: Et Italia ab italô, id eſt vitulô ſeu boue Herculis qui in Siciliam tranſfretauit: Et Melite à nymphâ Melite ex quâ Hyllum idem genuit. Quale eſt quod Armenos deducunt ab Armeno Iaſonis ſocio, Medos à Medeâ Colchâ, Perſas à Perſeô Argiuô, Syros, Babylonios, Ara-

bes & Garamantes ab Apollinis filiis Syrô, Babylone, Arabo & Garamante. Tam vere quam quod iidem volunt Neptuni filios Dorum, Pelaſgum, Phæacem, Siculum, Sicanum & Læſtrygonem totidem generaſſe populos cognomines. Nec fabulæ deſunt quibus aſtruant tam futilia commenta. Cum huiuſmodi næniis ſcateant libri Græcorum, aliis eget adminiculis quiſquis ad veram & genuinam primææ illius antiquitatis cognitionem aſpirat.

Hæc reputanti mihi duo ſe obtulerunt vnde ſperaui nonnihil lucis his tenebris poſſe inferri. Primo loco ſunt ſcripta Moſis, qui licet Græcorum antiquiſſimos multis præceſſerit ſæculis, tamen vel ex lectione librorum ſui temporis, vel ex veterum traditione, vel ex eorum relatione qui in longinquas oras profecti erant, vel quod potiſſimum eſt ex Dei reuelatione, ſe Geographiæ pręſtitit multo peritiorem quam vel Homerus, vel Heſiodus, vel vicinorum temporum apud Græcos quiſquam alius. Nam & plures gentes memorat, & longe remotiores Nec nominaſſe contentus, illarum origines aperit, quâ ætate, & ex quô loco, & quâ occaſione ſingulæ diſperſæ ſint in terras maxime diſſitas. Ita vt in vno capite, in quô hoc attingit obiter, & tanquam aliud agens, continuam populorum ſeriem reperias à mari Caſpio & Perſico vſque ad extremos Gades: Quod abunde docuimus in quatuor libris qui præceſſerunt.

Nunc ſecundo loco ſe offerunt Phœnicum nauigationes, qui paulo poſt ætatem Moſis à Ioſuâ & Iſraëlitis è patrio ſolo pulſi, primo in Phœnices littora, mox per totum mare Mediterraneum cœperunt ſe diffundere, & in multis Europæ, Aſiæ & Africæ locis colonias diſſeminare Partem in Africâ conceſſiſſe colligere eſt ex Procopij Vandalicis, vbi meminit columnarum in Africâ Tingitanâ erectarum cum Phœniciâ inſcriptione in hanc mentem: ΗΜΕΙΣ ΕΣΜΕΝ ΟΙ ΦΥΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΙΗΣΟΥ ΤΟΥ ΛΗΣΤΟΥ ΥΙΟΥ ΝΑΥΗ *Nos ij ſumus qui fugerunt à facie Ioſuæ latronis filij Naue.* Concinit Euſebius qui de Chananæis hæc habet Græci chronici pag. 11. Οὗτοι ἔφυγον ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ κατῴκησαν Τρίπολιν τῆς Ἀφρικῆς *Hi fugerunt à facie filiorum Iſraëlis, & Africæ Tripolim habitauerunt.* Idem ſub Ioſuâ & Othoniele vixiſſe docet Cadmum & Phœnicem, vel fratres vel filios Agenoris regis Phœnices, quorum ille primum in Bœotia & poſtmodum in Illyrico, hic in Thraciâ & Bithyniâ ſedes fixit. Iam ſi mythologis credimus, ex eâdem familiâ fuere Cilix qui Cilicię, & Thaſus qui Thaſo inſulę nomen dedit. Et Cadmi cognatus Membliarus, qui regnauit in Therâ circa Cretam. Et Phœnicis filius Archaleus, à quô Gades conditæ. Siciliam item & Sardiniam eodem impetu fuiſſe occupatas in Diodoro habetur. Cephaleniam taceo quam tenuiſſe Taphios à Cadmeis oriundos veteres diſerte docent. Et Cythera, & Melon, & Oliarum, & reliquas inſulas Ægei maris, quarum imperium æuo Minois, Cadmi ex ſorore nepotis penes Phœnices & Cares fuit. Ita aſſerit Thucydides. Nempe Cares & Phœnices tum erant coniunctiſſimi: Quia turma Phœnicum à Cadmo in Rhodo relicta Cariæ partem inuaſerat. Vnde eſt quod Caria Phœnice dicitur à Corinnâ & Bacchylide: Quâ ratione Pi-

ſidiam aut Pamphyliam Plutarchus in Alexandro Phœnicem vocat, & Quintus Smyrnæus Φοινικοειδὴς, propter Solymos ibi degentes, quos Phœnicij fuiſſe generis ex Chœrilo poëta diſcimus. Nec recentem fuiſſe hanc coloniam docet bellum in Solymos à Bellerophonte geſtum annis quinquaginta plus minus poſt Thebas à Cadmo conditas. Me pæne fugerat Cyprus inſula, quam Troiani belli tempore tenebat Phœnices rex Cinyras, imperio vt videtur à maioribus accepto. Euſebius ſaltem in Chronico num. DLXXXIX Paphon Phœniciam in Cypro vrbem cum Melo, Thaſo & Calliſtâ ſeu Therâ conditam fuiſſe obſeruat, dum Cadmus regnabat Thebis.

Hæc ſub Ioſuâ geſta aut deinceps. Sed & ſuſpicio eſt non leuis etiam ante Ioſuam colonias ex Phœnice in Africam fuiſſe emiſſas. Euſebius enim hæc habet ad numerum CCCCXCVIII qui fuit Moſis annus LXXIII: Ἡρακλέα τινές φασιν ἐν Φοινίκῃ γνωρίζεσθαι Διωδὰν ἐπιλεγόμενον. Et ibidem Hieronymus: *Hercules cognomento Deſanaus in Phœnice clarus habetur.* Porro Phœnix iſte Hercules cognomento Diodas vel Deſanaus omnino videtur idem fuiſſe cum primo Hercule qui numero CCCCXLII Antæum viciſſe refertur, nempe in extremâ Libyâ circa Zilim & Tingim: Ibi enim regnabat Antæus. Vnde ſequatur vltimam Africam à Phœnicibus iam frequentari cœpiſſe. Eodem facit quod in libro mirabilium Ariſtotelis Phœnices leguntur Vticam in Africâ condidiſſe annis CCLXXXVII antequam Carthago conderetur. Carthago quippe in Appiano condita fuiſſe traditur annis quinquaginta ante Troiam exciſam. Et in Euſebio Τροίας ἅλωσις refertur ad numerum DCCCXXXV. Itaque Vticæ κτίσις præceſſit excidium Troiæ annis CCCXXXVII, & incidit in annum CCCCXCVIII numeri Euſebiani, qui præciſe annus eſt quo Phœnicium Herculem celebrem euaſiſſe nuper notauit Euſebius. Proinde veriſſimile eſt Vticam illo ipſo anno conditam ab Hercule iam ſene in iis terris in quibus Antæum juuenis deuicerat, & Phœnicum imperium in Africâ eâ ratione ſtabilitum hoc illi nomen peperiſſe inter barbaros; Qui vel in antris hactenus degere ſoliti more ferarum, vel ſub attegiis & mapalibus, ad nouæ vrbis encænia obſtupuerint, mirati hominis induſtriam cum tantâ virtute coniunctam.

His Phœnicum expeditionibus Græci illi vetuſtiores quod opponant nil quicquam habent, ſiue tempus reſpicias, aut magnitudinem rerum geſtarum. Nam Argonautarum expeditio in Colchidem, à quâ cœperunt inclareſcere, nihil habet conferendum cum Phœnicij Herculis pugnâ in Antæum regem in extremâ Libyâ, & annis plus trecentis poſterior eſt. Itaque cum Cadmus & Phoenix primo illo Hercule non paulo ſint iuniores, tamen Phineum apud quem Argonautæ diuerſati ſunt Græci ſeptimum à Phoenice in Bithyniâ regnaſſe aſſerunt. Et in Stephano voce Θάσος Argonautarum vnus Thebanus Hercules decimus cenſetur à Belo Cadmi vel patruo vel auo. Apollon. Schol. l. 2.

Sequentibus porro ſæculis Græci quocumque profecti ſint fere ſemper habuerunt Phoenices præeuntes. Sic de Cinyrâ iam diximus rege Phoeniciæ & Cypri, à quo excepti ſunt ij Græcorum qui in Cyprum primi migrarunt. Et de Solymis è Phoenice aduenis qui vicina Lyciæ loca iam inſede-

rant, cum eo nauigauit Bellerophon. Sed & ᾤκουν Φοίνικες περὶ πᾶσαν μὲν τὴν Σικελίαν, ἄκρας τε ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ ἀπολαβόντες, καὶ τὰ ἐπικείμενα νησίδια *habitabant Phœnices circa omnem Siciliam occupatis extremis ad mare partibus, & adiacentibus inſulis*, cum Græci primum illam inuaſerunt. Ita habetur in Thucydide. Idem de Sardiniâ iudicium, in quam vtut Theſpienſes demus & Iolaum ex Atticâ terrâ veniſſe ante Troiana tempora, tamen ſi Pauſaniæ credimus πρῶτοι διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες primi in eam inſulam tranſmigraſſe dicuntur Afri, id eſt Pœni ſeu Phœnices. De Libyâ dicere nihil eſt opus, cuius ne ſitum quidem Græci nouerant vſque ad Batti tempora qui Cyrenen condidit nongentis circiter annis poſt primum illum Herculem de quo ſupra. Tum enim, teſte Herodoto in Melpomene, Theræi profecti Delphos vt Apollinem conſulerent, & à Pythiâ iuſſi vrbem in Libyâ condere, ἀλογίην εἶχον τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη, οὔτε τολμῶντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποικίην *oraculum neglexerunt, quia neque ſciebant vbi terrarum eſſet Libya, neque coloniam audebant in incertum mittere.* Itaque res dilata in ſeptennium, donec viæ ducem in Cretâ nacti ſunt Corobium purpurarium, quem venti forte fortunâ in Libyam abripuerant. Simili caſu Samij quidam eâ ipſâ tempeſtate in Ægyptum vela facientes, flante Subſolano delati extra columnas Herculis, Tarteſſum appulerunt, θείῃ πομπῇ χρεώμενοι deducente eos numine, vt refert ibidem Herodotus. Atque ex eâ occaſione Græcis ignotus hactenus Oceanus patere cœpit. Ita tamen vt in ipſo aditu diu ſubſtiterint, nec legantur, quod quidem ſciam, per aliquot ſæcula vlterius eſſe progreſſi. Quin putarunt vltra columnas mare eſſe prorſus inacceſſum, & præter chaos & tenebras in eô nil quicquam occurrere, & Solem cum prope Gades occumbit videri centuplo maiorem, & in abyſſum Oceani cum ſtridore demergi, & illo ipſo momento noctem ingruere denſiſſimam, tanquam demerſo & extincto Sole. Cuiuſmodi nugas præter Pindarum etiam Poſidonius & Artemidorus referunt apud Strabonem & Cleomedes lib. 2. tanquam ex Epicuro. Atque id ipſum leue videbitur præ eo quod Herodotus lib. 2. & 4. plane negat vllum eſſe Oceanum, & geographos ſui temporis arguit, quod ab Oceano terram ambiri ſine probatione aſſerant. Nempe idem alibi profitetur de extremis Europæ partibus ſe nihil habere compertum, & ignorare loca vnde affertur electrum & ſtannum, id eſt Germaniam & Britanniam. Et qui diu poſt Herodotum vixit Ariſtoteles tam male nouerat quomodo extrema Europæ ſe habeant ad reliquas mundi partes vt ſuſpicatus ſit συνάπτειν τὸν περὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας τόπον τῷ περὶ τὴν Ἰνδικὴν *Indiæ cohærere loca quæ ſunt circa columnas Herculis.* Nec leuius peccat Lycophron cum Auroræ cubilia ponit in inſulâ Cerne quæ eſt ad occaſum Africæ. Phœnicibus interim in Occidentali Oceano à Cerne ad Caſſiterides & Thulem vſque omnia pridem erant peruia, & partem eius Septentrionalem Himilco deſcripſerat, & Auſtralem Hanno libello qui hodieque eſt ſuperſtes. Vt taceam de magnâ inſulâ ab iiſdem in extremo Occidente repertâ, quam Ariſtoteles & Diodorus ita deſcribunt vt multi putent eſſe Americam.

Hæc de occaſu, iam ad ortum quis neſcit mare Rubrum & Perſicum & Oceani quicquid eſt clauſa fuiſſe Græcis vſque ad Alexandri tempora. Hinc Æſchylus in Prometheo vincto Colchidem appellat γᾶς ἔσχατον πέδον *terrarum tractum vltimum*, & Plato in Phædone orbis habitati terminos non extendit latius quam μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος *à Phaſide ad columnas Herculis*. Quo errore imbuti Alexandri milites montem Paropamiſum in Indiæ finibus voluerunt eſſe Caucaſum vicinum Colchis. Quaſi ad Alexandri gloriã hoc maxime pertineret vt Caucaſum, hoc eſt ex eorum mente vltimos terrarum fines, attigiſſe diceretur. Similis imperitiæ illuſtre exemplum habemus in ipſo rege, cum ſcripſit ad matrem Olympiadem ſe in Indiâ reperiſſe Nili fontes. Nempe cum in Indo amne crocodilos vidiſſet, & ad ripas Aceſinis qui in Indum cadit fabas Ægyptiis ſimiles, inde collegit Indum ex Indiâ in Ægyptum ferri & eundem eſſe cum Nilo. Tale commentum de Nyſâ Indiæ vrbe Baccho ſacrâ: Cum Nyſa ſit Arabiæ mons, quâ parte ad Ægyptum vergit. Homerus à Phœnicibus edoctus ita ſcripſerat in Bacchi hymnô quem non vnus veterum citat.

Arrian. de Alex. lib. 5. Diod. l. 17.

Arrian. l. 6

Ἔστι δέ τις Νύση ὕπατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
Τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.
Mons iacet vmbroſo tollens ſe vertice Nyſa;
Ægypto propior, magis à Phœnice remotus.

Nempe Nyſa vel Nyſſa eſt in Arabiâ mons prope Ægyptum in quô extabat hæc inſcriptio à Moſe exarata יהוה נסי *Iehoua niſſi*, id eſt Deus vexillum meum. Sed Phœnices *Deum Nyſæum* & Græci Διόνυσον interpretari maluerunt, tanquam à monte Niſâ facto nomine. Adeoque cum pro Arabico quidam hunc montem Indicum appellaſſent, prout Græcis tralatitium eſt Indiæ nomine nuncupare quicquid eſt trans mare internum, inde Alexandri militibus nata eſt occaſio Nyſam in Indiam transferendi.

Exod. 17.15.

Cum igitur vſque ad Alexandrum Aſiæ remotiora Græci plane ignorauerint, Phœnices à temporibus Dauidis & Solomonis, hoc eſt annis ante Alexandrum ſexcentis aut ſeptingentis, cœperant per mare Rubrum Aſiæ littora luſtrare, & in Indiam vſque commercij cauſâ nauigare, deductis Ælana coloniis, quod Arabici ſinûs emporium eſt, & ad Tyrum & Aradum Perſici ſinûs inſulas Phœniciis cognomines. Itaque horum operâ claſſem inſtruxit Solomon ſubinde mittendam in Ophir, id eſt in Taprobanam inſulam, quæ Zeilan eſt recentiorum, vt ſuo loco probamus. Atque inde veriſſimile eſt in Aſiæ extrema penetraſſe vſque ad orientalem Oceanum, & ex horum relatu ſummum poëtam Solem orientem deſcribere

Ἐξ ἀκαλαρρείταο βαθυρρόου Ὠκεανοῖο
Qui placide fluit Oceani de gurgite vaſto.

Id eſt ex mari Pacifico quod Aſiam ab ortu alluit. Nam eo pertinere videtur quod vocatur Oceanus ἀκαλαρρείτης id eſt pacatus & leni fluxu. Heſychius: Ἀκαλαρρείταο, ἀκυμάντου, πρᾳέως ῥέοντος. Nec incommode referantur eodem Prophetæ verba Pſ. 139. 9. *Si alas auroræ ſumpſero, vt habitem* באחרית ים *in extremo mari*, ac ſi dixerit ſe fruſtra fugam moliturum in illud mare quod eſt in extremo Oriente.

Sed & ſub Necone Phoenices ex Ægypto & mari Rubro in occaſum nauigaſſe narrat Herodotus, ita vt Solem ad dextram haberent, & Africæ circuitu confecto per Gades in Aegyptum regrederentur. Quod cum hodie paſſim fiat, tamen pleriſque Græcorum ita incredibile viſum eſt vt Strabo pluribus neget Africam poſſe circumiri; Ptolemæus illam ab Auſtro cũ Indiâ cohærere velit; Adeoque ipſe Herodotus, cui debemus hanc hiſtoriam, reiiciat inter fabulas quod hi Phoenices aſſerebant, ſe Africam circumeuntes Solem ad dextram habuiſſe. Polybius etiam, qui vt Europam & Africam penitius cognoſceret in Atlanticum nauigauerat, de Aethiopiâ fatetur ignorari πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται *ſit ne continens terra quæ inde verſus meridiem ſe porrigit, an mari ambiatur.*

Ex iis quæ diximus liquido conſtat Græcos à Phoenicibus tam rei nauticæ quam Geographicæ peritia longo interuallo ſuperari. Cum Phoenices diu ante Græcos orbem luſtrare coeperint, & proceſſerint multo longius. Nempe hoc pæne vnicum genti ſtudium ab ipſa ſtatim origine innatum fuerat, vt quoquouerſum in omnes partes terrarum orbis vela facerent, & colonias deducerent. Siue illos incitauerit gloriæ ſitis, aut patriæ tædium, aut imperij cupido, aut naturæ arcanorum indagatrix curioſitas, aut lucri auiditas inexplebilis, quæque ad nihil non cogit mortalia pectora auri ſacra fames. Proinde qui primi apud illos auſi ſunt fragilem truci committere pelago ratem tantæ fuere poſteris admirationi vt ob id ipſum Diis adſcripti ſint. In hoc numero fuerant Saturnus & Aſtarte, quos deſcribit Sanchoniathon terram circumeuntes: Et Hercules qui Antæo in vltimâ Africâ deuicto Gadibus obiiſſe creditur. Quid quod ſedula gens & induſtria in eo inſtituto per annos fere bis mille perſeuerauit? Neque enim pauciores fluxerunt à primo Hercule ad extrema Romani Imperij tempora, quibus ille nauigandi ardor nondum deferbuerat. In quam rem expreſſa ſunt hæc Hieronymi de Syris ſeu Phoenicibus in Ezech. cap 27. *Vſque hodie permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor, qui per totum mundum lucri cupiditate diſcurrunt.* Quibus Auguſtinus ita concinit lib. 2. de adulter. coniug. cap. vlt. *Syræ quarum mariti negociandi quæſtibus occupati, iuuenes adoleſcentulas deſerunt, & vix aliquando ſenes ad aniculas reuertuntur.* Vt iam nemo miretur quod in Luciani Toxari ſcribitur de Phoenicibus illos nauigare πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ βαρβαρικῆς θαλάττης *per vniuerſum mare Græcum & barbarum.* Et rurſus: ἅπασαν γὰρ οὗτοι ἀκτὴν καὶ πάντα αἰγιαλὸν ὡς εἰπεῖν διερευνησάμενοι καθ' ἕκαστον ἔτος, ὀψὲ τοῦ μετοπώρου εἰς τὴν αὑτῶν ἐπανίασιν *Hi ſiquidem ſcrutati quotannis vt ita dicam omnem oram & omne littus, extremo tandem Autumno in patriam reuertuntur.*

Itaque ſi hodieque Phoenicum monumenta ſupereſſent, inde accederet magna lux hiſtoriæ ſacræ & profanæ. Et repleretur hiatus qui eſt inter Moſem & Græcos. Nec pauca diſceremus de veteribus terræ incolis, & gentium migrationibus. Et pateret cur vetuſtis nominibus antiquatis noua ſubſtituta ſint. Sed cum illa maximo rei literariæ damno pridem conſumpſerit ætas, & ex hiſtoriâ Phoenicum nihil reliquum habeamus præter te-

nues lacinias in Græcorum & Romanorum ſcriptis hinc inde ſparſas. Has quod vnum potuimus tanquam è naufragiô tabulas expiſcari vndecumque & in vnum corpus colligere viſum eſt. Vt iis inter ſe collatis planum eſſet quas terrarum oras priſcis illis temporibus maxime frequentauerint, & vernaculis nominibus appellauerint. Quâ diſquiſitione factâ deprehendimus hanc gentem diuagatam eſſe multo longius quam quiſquam crediderit. Et præter regiones in Aſiæ, Africæ & Europæ continente celeberrimas quas occupauiſſe legitur, paucas eſſe in mari Mediterraneo quas non aliquando tenuerit. Atque vbicumque fixit pedem, non obſcura ſui monimenta reliquiſſe. In quibus hoc præcipuum quod quæ nomina locis impoſuit, quantumlibet barbara Græcis auribus, tamen poſt tot ſæcula vel inuiolata manſerunt, vel tam leuiter interpolata vt non difficulter ab iis agnoſci poſſint qui harum rerum aliquem guſtum habent. Proinde Græcos in illis ex ſuâ linguâ explicandis tam fruſtra laboraſſe, quam ſi Belga ex Belgicâ aut Britannus ex Britannicâ linguâ deducere ſtuderet nomina quæ Hiſpani indiderunt terris nuper à ſe detectis.

Græcorum igitur commentis valere juſſis, & Ioue, Baccho, Neptuno, Hercule atque Apolline numeroſâ illâ prole orbatis quam mythologi iis affinxerunt, ne deeſſent à quibus terræ denominarentur, vetuſtiſſima geographorum vocabula pleraque conati ſumus ex Phœniciâ linguâ interpretari. Nec inanis fuit ille conatus. Nam in iis vocabulis multæ res tanquam in myrotheciis incluſæ latent. Phœnices enim gens induſtria, & cuius interuentu literæ & diſciplinę humaniores ex Oriente in Gręciam demigrarunt, has locis appellationes non impoſuere temere, nec niſi certâ ratione. Atque hîc potiſſimum illud obtinet quod ait Plato in Cratylo, nominum impoſitionem non fuiſſe φαύλων ἀνδρῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων *imperitorum hominum, neque quorumuis.*

Nempe loca quædam à Diis aut ſacris ritibus nuncupata fuiſſe comperi, Berytum putâ, Adonim, Idalium, Delum, Inopum, Naxum, Oncæas Thebarum portas, Adranum, Ameſtratum, Onobalam, Canthelen, Carteiam, Cordubam, Onobam &c.

Quædam ab incolarum habitu, naturâ, moribus & artibus; Europam videlicet à candore faciei: Celticam à flauis crinibus: Corcyram à quiete; A nobilitate Phæaciam & Caſmenas; Cretam à ſagittariorum, & Baleares à funditorum peritiâ: A commerciis Scheriam & Teriam; A textrinis Coam & Amorgum; A piſcatione Sidonem; Ab agriculturâ Centuripas & Imachara; A vaticiniis Hyblam Galeotim; Ab incantamentis Latium & Telchinim; A feritate Læſtrygoniam; A libidine Aphaca, Selgam & Seſtrachum.

Nec deſunt quibus nomen fecerunt animalia: Nam ab elephantis Philæ dictæ ſunt; A leonibus Lixus; Ab hyſtricibus Cinyphus: Ab equis Caccabe: A pecudibus Bomo & Gyttæ: A gregibus Catria; Ab ouibus Caria & Caris; A vulpibus Selambina & Suel, vt in Iudæâ Hatſarſual; A leporibus Imbros; A cuniculis Spania vel Hiſpania; A muribus Gyarus; A chamæ-

leonte Girba; A cancris Aſterium; A draconibus & ſerpentibus Rhodus, Chius, Pelinas, Tenus, Salamin & Neæ; A gallis Tanagra; A coruis Lugdunum: A piſcibus Tagus, Icarus, Hyccara, Curium, Cuarius; A ſalſamentis Malacha; A conchis Carpeſſus; Ab hippopotamis Bambotus vel Bamotus verius.

Porro à ſyluis aut lucis nominati ſunt Pyrenæi, Solymi, Anaphe, Aſcra, Corſica, Tabraca; A paſcuis Parnaſſus & Parnes; A deſertis Oaſis; Ab ariditate & ſterilitate Libya, Bæturia, Coſyra, Myconus, Sicinus, Pſyra, Iabeſa, Sorbiodunum: A fertilitate Byzacium, Adrumetum, Arzuges, Chalcia: A præcoci maturitate Melos & Bochri: A fructibus Peparethum: A prouentu hordei Iabadiu inſula; Segetum Africa & Ebora; Vitium, vuarum & vini, Carmania, Chremetes, Sicilia, Inycus, Anapus, Aruiſium, Arambys: Ficuum Ruſpina & Ebuſus: Olearum Zaita & Vzita: Amygdalarum Luſitania: Auellanarum Pontus: Terebinthorum Æla & Patmos: Loti Pharidis inſula: Cypri arbuſti Cyprus inſula: Apij Crimiſus; Croci Corycus: Calamorum Lychnidus: Picis Calabria & Italia quæ olim fere nihil erat quam Brutiorum ager: Caſei Cythnus: Mellis Calymna & Alabus; A certis lapidibus Caryſtus, Achates, Charidemi promontorium; A metallis Britannicæ inſulæ, Caſſanitæ, Debæ, Dairi, Thaſus, Odonis, Siphnus, Temeſe, Carcoma, Oroſpeda, Paſi ſinus & Phaſis fl. in inſulâ Taprobanâ: A metallicis Cimolus & Minius: A lutô aut argillâ Adramyttium, Thebæ, Tenedos, Camirus, Camarina.

Sic aquis copioſis nomen debent Tacape & Arelate: Circumfluis Apamia: Scaturientibus Epigranea, Permeſſus, Hippocrene: Deficientibus Menix & Amenas: Profundis Cephiſſus: Aſperis mare Ægeum: Obſtreperis Rhene, Caſtalia, Caſtulo: Rapidis Gargaphie, Zerbis, Phyſcus: Tardis Arar: Lacuſtribus Bætis, Bagradas, Drecanum, Perca, Percuſa; Dulcibus Holmius: Amaris Himera: Frigidis Aſines: Calidis aut tepentibus Emmaus & Helbeſſus: Fœtentibus Syraco & Syracuſæ. Et à fontibus dictæ Cyrene, Enna, Enguium: Ab æſtuariis Aſta, Meneſthei portus, Nebriſſa, Onoba Liſturia: A vadis Abara & Abrotonum: A littore Baſti vel Baſtitani: A ſinu Hippo, Oliſippo, Hyccara, Cacypara, Rabbotis, Cyclopes, Cicynethus: A traiectu Iulia Ioza: A ſtatione ſeu portu Leptis & Lapethus: Ab aggeribus Bucra, Hirminius, Hermata: A naufragiis Caphareus, Scylla, Charybdis, Saſo.

Rurſus ab ignibus erumpentibus dicti Ætna, Epopos, Moſychlus, Lemnos, Liparæ: A calore Sulchi; Ab exuſtione Cea vel Ceos: A frigore Calaris: A ventô Carbâ Carbaſia: A meridie Lacter: Ab occaſu Iammona: A tenebris Thule & Cimmerij: A numero Saniſera, Cephalenia, Leſbos, & Thamanorum pagus: A magnitudine Cibyra, Samatho, Symæthus, Cypara: A longitudine Motye: A latitudine Ampſaga: Ab anguſtiis Maſſicytus, Icus, Ocha, Capſa: A terræ ſciſſione Chalcis & Niſyrus: A flexu Lydia, Hexi, Camicus, Cephalœdis: A formâ anguloſâ Cyrnus: Rotundâ Gaulus: Acuminatâ Drepanum & Lindus: Humani veſtigij Sardo: Maxillæ

Malea: Vrnæ Calpe: Falcis Zancle: Tubi Aſſinarus.

A ſitu medio Aſia; Interiore Bithynia: In angulis Carna & Syme: In extremis Mauritania, Iberia, Hibernia, Cerne, Acabe, mons Caſſius: In petris & aſperis locis Tyrus, Cilicia, Celenderis, Cragus, ATelmeſſus, Ios, Scyrus, Seriphus, Prepeſinthus, Pholegandrus, Cythera, Cithæron, Ithaca, Solois, Dertoſſa, Caledonij: In montibus Abyla, Ilipa, Ilerda, Illiberis, Gebennæ, Allobroges, Elymi, Phocenſes, Maritima, Entella, Eryx, Alontium, Abacænum, Ineſſa, Hybla Heræa, Maro, Arne, Helicon, Samos, Zacynthus, Telus, Milyas: In locis planis & vallibus Hiſpalis, Amyca, Vſtica, Nantuates.

A firmitate, robore & munitione appellantur Amanus, Itanus, Butoe, Neetum, Herbita: Ab arcibus Byrſa, Cercina, Tarraco, Aceſta, Echetla, Acragas: A ſpeculâ Pachynus: A pharô Lampas vel Lampidoſa: A cauernis Parus, Herbeſſus, Marpeſſus: A muris terreis Iathrippa, & calicatis Melita: A ſepto Gades & Thoiar. A colore albo Libanos, Alpes, Auara: Cœruleo Dirce: Flauo Sirbos; Vario Ecbatana. Ab amœnitate Elyſij campi, Hypſa, Enna, Ichana, Aganippe, Ialyſus, Zuchabari. A caſu aliquo memorabili vel vi miraculoſâ Harma, Scolus, Melogonis, Trophonij antrum, Alæſus, Delli, Aſbamæa. A vicinis locis Scandaria, Carpathus, Andrus, Naron, Arion, Lilybæum, Sicani, Marmarica. Ab antiquitate Vtica; A nouitate Carthada ſeu Carthago.

Hæc & alia huius generis nos recte interpretari primo patet ex ſono vocum, quas Græcâ terminatione demptâ Phœnicius ſermo vel eaſdem exhibet, vel tam ſimiles vt quicquid eſt mutationis ſit prorſus analogicum. Secundo ex deſcriptione locorum quæ interpretationi noſtræ reperitur plane congrua. Accedunt quandoque veterum expreſſa teſtimonia: Vt cum Carthadam ſeu Carthaginem nouam ciuitatem explicant, Caccaben caput equi, Gades ſeptum, Abylam montem altum, Baleares funditores, Samatho magnam, Aphaca amplexum, Niſibin columnas, Zaitam oleum, Suſa lilium, Naarmalcha fluuium regis, Thor bouem vnde Thurium. Eodem facit quod Phœnicio nomini Græcum aut Romanum alterum ſynonymum ſæpe reſpondet. Sic Britannicæ inſulæ alio nomine dicebantur Caſſiterides, Ioza Traducta, Carteia Heraclea, Oroſpeda mons Argenteus, Ereſus Pityuſa, Calabria Peucetia, Sardinia Ichnuſa, Læſtrygones Leontini, Hybla Heræa Plaga Heræa, Carthago Cænepolis, Zuchabari collis Gratiarum, Thoiar Gerra, Sirbos Xanthus, Caſus Achne, Rhodos & Tenos Ophiuſa, Icarus Ichthyuſa, Rhene Celaduſa, quæ vel eiuſdem ſunt vel valde vicinæ ſignificationis. Sunt qui, ne locorum nomina cogantur è peregrinâ linguâ arceſſere, eas ſignificationes Græcis vocabulis affingunt quæ ſunt mere Phœniciæ. Vt qui *σάμον* ſublimem explicant, & *νάξαι* immolare, vnde dicantur Samos & Naxos, quarum notionum exempla extra Phœniciſmum fruſtra quæſieris.

Inſuper in Græcorum fabulis Phœnicia multa latent. Puta quod Latium volunt ſcatuiſſe veneficiis, quia לט *lat* *φαρμακείαν* ſonat. Cimmerios in te-

nebris perpetuo degiſſe, quia כמריר *cimrir* eſt tenebrarum atror. Æolum imperio premere luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras, quia עלעול *alol* vel עעול *aol* eſt tempeſtas. Argo nauem in puppe lignum habuiſſe loquax, id eſt clauum quo regebatur, quia דבר tam loqui quam regere ſignificat. Columbas Ioui ferre ambroſiam, quia Arabicum אמאם *imam* id eſt ſacerdos, cuius munus eſt Diis cibos ſubminiſtrare, alludit ad המאם *hemam* id eſt columbas. Quomodo קנים *kinnim* nidi ad קנמון *kinnamon* id eſt cinnamomum; Vnde eſt quod cinnamomum ex auium nidis decuti fabulantur. Tale eſt quod Europam naue abuectam à tauro raptam fuiſſe fingunt, quia Phœnicium אלפא *alpha* vel *ilpha* ad vtrumque eſt ambiguum. Et Cadmum pede ſuo altius in limum impreſſo Iſmenum fluuium excitaſſe, qui inde dictus ſit Cadmi pes, quia רגלא, prout variæ vocales apponuntur, vel pedem vel fluuium ſonat. Itaque pro Cadmi fluuio Iſmenus Cadmi pes appellatus eſt, atque inde fabula nata. Sic draco ex cuius dentibus ſatis orti milites, eſt fodina æris vnde ſuos armauit Cadmus. Is enim in Græciâ primus æs reperiſſe legitur. Et נחש modo æs ſignificat, modo ſerpentem. Et tria Chimæræ capita, leonis, capræ & draconis, ſunt tres Solymorum duces quos debellauit Bellerophon. Vnus enim Aryus, id eſt ארי *ari* leo dicebatur, vnus Arſalus, id eſt ארזיל *urzil* hinnulus, tertius Troſibius vel Roſibius potius, id eſt ראש חויא *ros hivja* caput ſerpentis. At Neides in Samo feræ quas barritu ſuo terram diffidiſſe nugantur, ſunt נידות *nidoth* vel נידים *nidim*, id eſt terræ motus, quorum fragore & mugitu nonnunquam diſſilit ſolum. Et in Rhodo boues ænei qui futura præſagiebant, nil quicquam erant erant quam augures. Nempe אלוף מנחש, prout aliter atque aliter effertur, vel bouem æreum ſignificat, vel doctorem augurem. Ita Pan & Faunus crediti terrores immittere, quia פון *pun* vel *phun* conſternari, & פן *pan* conſternatum ſonat. Et Hercules ad Abilam & Calpen columnas conſtituiſſe, eo quod *Abila* non ſolum ſyluam altam deſignat, vel montem altum vt reddit Feſtus, ſed & columnam altam: Quâ æquiuocatione ij abuſi ſunt qui primi columnas in illis locis erectas ſibi finxerunt. Et quia עקלתון *akalaton*, modo diaboli modo anguis epithetum apud Ebræos, σκολιὸν tortuoſum ſignificat & ſinuoſum, fingitur Enceladus draconum capita centum habuiſſe, & multis viperarum ſpiris in quæ femora deſinunt Iouem ipſum implicauiſſe.

Ex his & ſimilibus, quæ ſuis locis paſſim obſeruamus, veteres Phœnices apparet in vocibus ludentes ſæpe Græcis impoſuiſſe, & fabularum architectis latam portam aperuiſſe. Sed ipſi Græci multo plura de ſuo confinxerunt Phœniciſmi ignoratione. Quale illud eſt Byrſam Carthaginis à corio diſſecto dici. Drepanum à Saturni aut Cereris falce. Cyclopes ab oculo in fronte orbiculari. Palicos ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι quod in terram prius merſi denuo inde reuerſi ſint. Arethuſam Alpheian ab Alpheo amne Elidis. Buthoen Illyrici & Thebas Bœotiæ vrbem ἀπὸ τῆς θύσεως τοῦ βοός. Hippocrenem ab equi vngulâ, quâ ſolô percuſſô fons exortus eſt. Delum & Anaphem inſulas à ſubitâ emerſione. Amanum ab Oreſte ab inſaniâ liberato. Acen,

quæ Ioſuæ eſt עכו *Acco*, ἀπὸ τοῦ ἄκεος à remedio, quia Hercules ibi ſanatus eſt ab hydræ morſu. Samariam ἀπὸ τοῦ σήματος τοῦ Ἄρεως à ſepulchro Martis, quod nimirum filio ſuo Aſcalapho illum Samariæ erexiſſe teſtatur diſtichum vetus:

Σῆμ᾽ Ἄρεως ἔτυμον βεβοημένον Ἑλλάδι φήμη.
Οὕνεκ᾽ Ἄρης ταύτη τέκνον ἔχωσε πόλει.

Eodem refer tot fictitios heroes à quibus gentium & locorum appellationes illos per ſummam impudentiam deduxiſſe iam docuimus.

Fabularum vtrumque genus in hoc opere refellimus digitô in fontes intentô. Et vocabula quæ anſam dederunt tam futilibus commentis Phœnicia eſſe docemus, & multo aliter intelligenda, iis coniecturis freti quæ acerrimi iudicij viros & in re literariâ magni nominis traxerunt in aſſenſum. Non me latet ab imperitis id ipſum paſſim objici, quod in plериſque meris coniecturis nitimur. Quaſi parum ſit res hoc ſæculo prorſus ignotas & vetuſtate collapſas ſaltem ex coniecturâ reſtituere. In denſiſſimas tenebras quantulacumque lux inferatur non poteſt non eſſe iucunda. Scaliger literatorum ſui æui facile princeps quid aliud in Varronem quam coniectanea protulit, quæ tamen docti exceperunt magno applauſu? Non tam bene nobiſcum agitur vt de omnibus poſſimus texere ſeriem demonſtrationum. Neque ſemper id neceſſe eſt, cum ſæpe tam obuiæ ſint & tam fœlices coniecturæ vt demonſtrationibus æquipolleant & pæne ab inuitis fidem extorqueant. Coniecturæ igitur non ſunt ſtatim rejiciendæ, ne veritatis diſpendio id fiat. Tantum in lance iudicij ſerio perpendendum eſt quam recte ſtabiliantur, vt ne temere iis credamus.

De harum diſquiſitionum vſu dicere nihil neceſſe eſt apud lectores æquos & pios, qui ad Scripturæ commendationem id vel maxime pertinere ſtatim agnoſcent, vt eius linguæ quâ tradita eſt dignitas & antiquitas omnibus modis adſtruantur: Quô in illius ſtudium, quod toto orbe Chriſtiano friget generoſi animi accendantur magis ac magis. Porro id quoque fatebuntur, ſecundum prophetarum ſcripta nihil eſſe vnde plus maieſtatis & authoritatis Ebrææ linguæ concilietur, quam ſi doceatur ex eâ elici pæne quicquid vſpiam fuit antiquiſſimum, etiam apud gentes à Iudæorum commercio remotiſſimas; Et ad illius lucem Græcorum fabulas euaneſcere, vt orto Sole ſpectra & μορμολύκεια quę in tenebris pueri ſibi fingunt. Addo in his obſeruationibus ex Phœniciſmô quædam explicari obſcura & intricata, quæ non parum conferunt ad ſacri textûs illuſtrationem.

Phœnicium ſermonem & Ebræum fere promiſcue ſumimus, quia Phœnicius eſt Ebræi dialectus à prototypô ſuô non multum diſſimilis, vt pluribus probo peculiari libello, in quô magnâ curâ collegi, atque tam ex Ebræâ quâ ex vicinis linguis explicare conatus ſum pæne quicquid in veterum ſcriptis Phœniciſmi ſupereſt: Ne Plautinis quidem exceptis, nec Africanis herbarum nominibus quæ in Apuleio habentur & in Auctario Dioſcoridis, quæ doctiſſimis hactenus crucem fixerant.

Amici quidam interioris admiſſionis, quorum precibus non ſoleo

quicquam denegare, à me obnixe rogauerant vt his aliquid adderem de ſcientiis & artibus quæ inter Phœnices illa ætate floruerunt quâ Græci vel erant ba bari, vel ſupra barbaros parum exculti. Vnde factum vt Græcorum philoſophorum vetuſtiſſimi Phœnices habuerint magiſtros, nec paucæ Phœnicum voces Philoſophicæ & technicæ in Græcam linguam irrepſerint. Sed cum hæc commentatio non poſſit in pauca contrahi, & curæ grauiores alio me vocent, ſpero me miſſionem in præſens à benignô lectore non difficulter impetraturum.

VIRO ANTIQVÆ NOBILITATIS,

PIETATIS EXIMIÆ, DOCTRINÆ SINGVLARIS,

SAMVELI BOCHARTO,

In librum ſuum.

PRiſca ſuperſtitio coluit cœloquè locauit
Quos generis primos credidit eſſe patres.
Nec bene tota ſui populis conſtabat origo,
Nec bene mortalis turba locata fuit.
Pſ. 19. al. 18. verſ. 6. *BOCHARTVS Sol alter adeſt, inſtarque Gigantis*
Exurgens tenebras diſcutit atque Deos.
Dedecus exemptum eſt cælo, ſua gloria terræ
Reddita: Sic Samuel præbet vtrique ſuum.

DE BOVGY.

EIDEM.

ERgo nouas aperis æui quas priſca prioris
Sæcula non fuerant auſa aperire vias?
Ducis & ad primi gentes primordia mundi,
Omnibus ignotæ quæ latuere prius?
Scilicet hæc noua ſunt, ſed quæ tamen alma vetuſtas
Condiderat gremio non temeranda ſuo.
Soli quæque tibi ſeruaſſe videtur, vt eſſet
Materies genio digna, BOCHARTE, tuo.

EIDEM.

Cedite nunc Gallis Romani, cedite Graij,
Majus enim veſtris Gallia promit opus.

PETRVS DE CARDONNEL.

SYLLABVS CAPITVM

LIBER PRIMVS.

De Phœnicum coloniis.

CAP. I. *SCopus authoris, & de Phœnicum & Syrophœnicum nomine, pag. 361.*

CAP. II. *Phœnicum nauigationes & coloniæ quam multæ.* p. 367

CAP. III. *Phœnices in Cyprô.* p. 369

CAP. IV. *Phœnices in Ægyptô.* p. 374

CAP. V. *Phœnices in Ciliciâ.* p. 375

CAP. VI. *Phœnices in Piſidiâ & Solymis.* p. 378

CAP. VII. *Phœnices in Cariâ & Rhodô.* p. 394

CAP. VIII. *Phœnices in inſulâ Samô & in Adramyttenô ſinu.* p. 406

CAP. IX. *Phœnices in Chiô, Leſbô, & Tenedô.* p. 412

CAP. X. *Phœnices in Bithyniâ & Paphlagonia.* p. 419

CAP. XI. *Phœnices in Thraciâ, & in inſulâ Thaſô.* p. 424

CAP. XII. *Phœnices in Samothraciâ, Imbro, Lemno & inſulis circa Magneſiam Macedoniæ.* p. 426

CAP. XIII. *Phœnices in Eubœa: Mare Ægeum vnde dicatur.* p. 434

CAP. XIV. *Phœnices in Cycladibus.* p. 438

CAP. XV. *Phœnices in Cretâ & vicinis inſulis.* p. 456

CAP. XVI. *Phœnices in Bœotiâ.* p. 462

CAP. XVII. *Voces Bœotis propriæ à Phœnicibus deſumptæ.* p. 475

CAP. XVIII. *Phœnices Bacchi cultum cum toto eius choragio ex Oriente in Græciam inuexiſſe.* p. 477

CAP. XIX. *Fabulæ de Cadmô & Harmoniâ & ſerpentis dentibus ſatis ex linguâ Phœniciâ explicantur.* p. 486

CAP. XX. *Græcos accepiſſe literas à Phœnicibus & Cadmo.* p. 488

CAP. XXI. *Phœnices Athenis.* p. 496

CAP. XXII. *An Phœnices Spartam condiderint. Iidem in Cytheris.* p. 498

CAP. XXIII. *Phœnices in Illyrico: Pauca de quibuſdam inſulis ad Illyricum Græciæ.* p. 502

CAP. XXIV. *Phœnices in Africæ parte quæ cis Gades.* p. 508

CAP. XXV. *De Africæ nomine & fertilitate, & locis in eâ feraciſſimis: Pauca de vicinis regionibus.* p. 535

CAP. XXVI. *Phœnices in Melitâ & vicinis inſulis.* p. 547

CAP. XXVII. *Phœnices in Siciliæ parte Occidentali à Lilybæo ad Pelorũ.* p. 557

CAP. XXVIII. *Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte Orientali à Peloro ad Pachynum.* p. 574

CAP. XXIX. *Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte meridionali à Pachyno ad Lilybæum.* p. 601

CAP. XXX. *De Siciliæ priſcis incolis.* p. 617

CAP. XXXI. *Phœnices in Sardiniâ.* p. 630

CAP. XXXII. *An Phœnices Corſicam tenuerint.* p. 638
CAP. XXXIII. *An Phœnices in Italiam colonias deduxerint. Homerum ab iis multa didiciſſe.* p. 642
CAP. XXXIV. *Phœnices in Bæticâ Hiſpaniæ.* p. 662
CAP. XXXV. *Phœnices in reliquâ Hiſpaniâ & Pityuſis & Balearibus inſulis pag. 686.*
CAP. XXXVI. *Phœnices in Oceano Occidentali.* p. 707
CAP. XXXVII. *Phœnices in Africæ parte Occidentali ad Oceanum.* p. 710
CAP. XXXVIII. *An Phœnices nauigauerint in nouum orbem, & habuerint vſum magnetis?* p. 716
CAP. XXXIX. *Phœnices in Britãniâ & Hiberniâ & Caſſiteridibus inſulis.* p. 719
CAP. XL. *Phœnices in inſulâ Thule.* p. 726
CAP. XLI. *An Phœnices colonias deduxerint in Galliam?* p. 729
CAP. XLII. *Gallicũ ſermonem priſcum Phœnicio in multis fuiſſe ſimilem.* p. 734
CAP. XLIII. *An primi Phœnices è mari Rubro venerint?* p. 759
CAP. XLIV. *An Phœnices colonias in mare Rubrũ deduxerint, & in quæ loca?* p. 761
CAP. XLV. *Phœnices in ſinu Perſico.* p. 766
CAP. XLVI. *Phœnices in inſulâ Ophir: Eam eſſe veterum Taprobanam, & Seilan recentiorum.* p. 768

LIBER SECVNDVS

De linguâ Phœniciâ & Punicâ.

CAP. I. *Phœnicium ſermonem & Punicum Ebræo fuiſſe affinem.* p. 776
CAP. II *Phœnicia quædam ex Sanchoniathone ſcriptore vetuſtiſſimo.* p. 782
CAP. III. *Phœnicia ex Herodoto.* p. 791
CAP. IV. *Phœnicia ex Ioſepho.* p. 794
CAP. V. *Phœnicia quędã ex aliis hiſtoricis, Polybio, Liuio, Trogo, Strabone, Plutarcho, Solino, Herodiano, Iulio Capitolino & Eunapio.* p. 796
CAP. VI. *Punica ex Plauto.* p. 800
CAP. VII. *Athenæi Phœnicia.* p. 805
CAP. VIII. *Phœnicia quædam ex Quintiliano, Macrobio, & veteri inſcriptione.* p. 809
CAP. IX. *Punica quædam ex Feſto & Varrone.* p. 812
CAP. X. *Punica ex Seruio.* p. 815
CAP. XI. *Punica quædam ex Heſychiô.* p. 817
CAP. XII. *Phœnicia vel Punica ex Stephano Byzantio.* p. 823
CAP. XIII. *Punica ex Euſtathio, & Pindari & Apollonij ſcholiaſtis & Tzetze.* p. 828
CAP. XIV. *Punica & Phœnicia ex Etymologico magno.* p. 829
CAP. XV. *Africana ſeu* Punica *herbarum nomina ex Auctario Dioſcoridis & Apuleio.* p. 834
CAP. XVI. *Punica ex Hieronymo & Auguſtino; Tertulliani locus explicatus.* p. 847
CAP. XVII. *De Sanchoniathone.* p. 855

AD LECTOREM

ADMONITIO

In tabulas ſequentes.

VT quæ de ſingulis terris dicimus plenius & planius intelligantur, tabulas aliquot Geographicas adjicere viſum eſt quæ rem ponerent ob oculos. Itaque vt in priore volumine peregrinationes poſterorum Noæ de quibus Moſes Gen. 10. vnicâ tabulâ complectimur, ita in iſto conati ſumus Phoenicum : auigationes & colonias tribus tabulis exhibere. Quod non ita facile fuit, quia terræ quas adierunt hûc illûc diſiectæ ſunt in loca abinuicem remotiſſima. Proinde vt tam paucis tabulis tota res conficeretur, quædam neceſſe habuimus quaſi in vnum faſciculum congerere & compingere, quæ alioqui nullo inter ſe naturali nexu cohærent.

Prima tabula quæ ſtarim ſequitur ex duabus conſtat, quarum vna Phoenicium orbem vno intuitu exhibet, ab inſulâ Ophir ſeu Taprobanâ vſque ad vltimam Thulem. Hoc enim illis fuit quaſi ſtadium aſſignatum, quod ſolitis nauigationibus decurrerent. Nam ſi qui eorum totam Africam circumiuerunt, alij in Orientalis Oceani extrema penetrarunt, alij denique Americæ partem attigerunt (quod vero conſentaneum eſſe ex iis quæ dicentur multi colligunt) id extraordinarium fuit, nec niſi à paucis præſtitum.

Eiuſdem pars altera continet mare Aegeum, cum orientali Thraciæ, Macedoniæ & Græciæ, nec non occidentali Aſiæ portione à Paphlagoniâ & Pamphyliâ. Ibi præter Rhodum, Carpathum, Melon, Cythera, & pleraſque inſulas maris Cretici & Aegæi, Phoenicij iuris fuere in Græciâ Thebæ & vniuerſa Boeotia, in Thraciâ mons Pangæus, Datus, Scaptenſula & Phinopolis, in Bithyniâ Prænetum, in Paphlagoniâ Seſamum, in Caria pars Auſtralis Rhodo aduerſa, in Pamphyliæ parte Piſidia vbi Solymi. In Aſiæ parte interiori, in quâ nil quicquam erat quod ad Phœnices pertineret, Cyprum inſulam exhibemus partem regni Cinyræ regis Phœnices, cum Ciliciæ parte oppoſitâ, quam à Cilice Cadmi fratre nomen habere fabulantur. Ibidem inſulæ Cos & Chios (vt in alterius partis extremis Taprobana) paulo vberius deſcribuntur quam in generali tabulâ.

Secunda tabula, etiam ipſa gemina, in vnâ parte exhibet Italiæ partem & Illyrici, Siciliam, Corſicam, Sardiniam, Græciæ partem Occidentalem cum vicinis aliquot inſulis; & his obiectam Africam proprie dictam. In alterâ Hiſpaniam & Africæ partem Occidentalem. In quâ parte terrarum ſub Phœnicum aut Poenorum ditione fuerunt, præter inſulas quas diximus, Illyrici pars inter Naronem & Drilonem amnes comprehenſa, Africæ pleraque, & Hiſpania pæne vniuerſa: Sed Bætica diutius & conſtantius. Hanc ideo exhibemus peculiari tabellâ, quâ obteguntur Africæ ſolitudines.

Tertiam tabulam reperies pag. 557. In illâ Siciliam delineamus, cuius littora omnia tenuiſſe Phoenices, antequam Græci eô appellerent, author eſt Thucydides. Itaque Phoenicum ibi veſtigia pæne tam multa occurrunt quam in ipſâ Phoenice. Quod à me vere affirmari ſequentia palam docebunt. In prioribus tabulis fere Ptolemæum ſequimur: In iſtâ maxime Cluuerium, qui in deſcriptione Siciliæ deceſſorum diligentiam longo interuallo ſuperauit. In deſcriptione locorum, vulgari & recepto nomini Phoenicium apponimus literis Ebræis ſcriptum, niſi cum per ſpatij anguſtias non licuit. Sed in Ebræâ ſcripturâ per ſculptoris imperitiam in multis peccatum eſt, quæ ex ipſo libro ſupplenda.

Ad pag. 361
TABVLA VNIVERSALIS LOCORVM QVÆ PHOENICVM NAVIGATIONIBVS MAXIME FREQVENTATA SVNT A TAPROBANA THALEN VSQVE.
R. Hubert F.
TAPROBANÆ INSVLÆ DESCRIPTIO EX PTOL.
Hippuros id est Ophir portus de quo Plinius & Solinus ubi fuerit ignoramus.
Incolæ eidem Salæ
OCEANVS SEPTENTRIONALIS
HISPANIA
ITALIA
AFRICA PROPRIA
MEDITERRANEVM MARE
ASIA MINOR
SYRIA
ÆGYPTO
MARE RVBRVM
MARE PERSICVM
ARABIA FELIX
Nilus fluuius
MARE INDICVM
AEGEI MARIS INSVLAE CVM PARTE GRÆCIAE ET ASIÆ
PONTVS EVXINVS
PAPHLAGONIA
PONTVS
GALATIÆ PARS
BITHYNIA
PROPONTIS
PHRYGIA MINOR
MYSIA
PHRYGIA MAIORIS PARS
TROAS
ÆOLIS
LESBOS
IONIA
LYDIA
CARIA quæ et PHOENICE
LYCIA
PAMPHYLIÆ pars
PISIDIA
MYLIAS
SOLYMI
CILICIÆ FRETVM
CILICIA ASPERA
CILICIA PROPRIA
CHIOS
MACEDONIA
Thermaicus sinus
THESSALIA
PHTHIOTIS
BOEOTIA
ATTICA
PELOPONNESI pars
LACONIA
Saronicus sinus
Grisseus seu Corinthiacus sinus
Eubœa insula quæ et Macris
AEGEVM MARE
CRETICVM MARE
CARPATHIVM mare
LYCIVM mare
PAMPHYLIVM mare
SEPTENTRIO
MERIDIES
ORIENS
OCCIDENS

LIBER PRIMVS

DE PHOENICVM COLONIIS.

CAPVT PRIMVM.

Scopus Authoris, & de Phœnicum & Syrophœnicum nomine.

In tenuibus quas habemus Phœniciæ hiſtoriæ reliquiis latere quicquid vſpiam antiquiſſimum. Phœnices cum ſuis coloniis Hebraiſmum vbique diſſeminaſſe. Inde multa poſſe erui quæ Scripturæ lucem afferant. Phœnices nomen obſcuræ originis. Quidam à palmis deducunt, quidam à Rubri maris, alij à purpuræ colore; alij παρὰ τὸ φόνον, alij à Phœnice Tyrio; Quidam Hebraicè ſcribunt פנחס al. פנק al. פנג quæ ſingula explicantur. קוליא Chald. Ezech. 27. 17. forte bellaria ex melle, vt κολία in Heſych. Phœnicum nomen Hebr. ſed Græco habitu velatum. Multa exempla huiuſmodi. Hebr. בני ענק *bene* vel *phene-anak*. B & φ permutabilia. לפני pro לבני Pro 4. 3. Ex *phene-anak* N eliſum vt in בת *bath* pro בנת *beneth* filia, & בדן *bedan* pro בנדן *bendan*. Chadre-Anak Carthago. Anakæi Phœnicum nobiliſſimi, robur, moles. Vrbes præcipuæ *Hebron* & *Debir*, vna belli arx, altera literarum ſedes. Eius variæ appellationes. Arba vnde dictus. Coniectura Cappelli. Alia veriſſimilior. *Arba* pro *Abiarba*, vt *Ihezer* pro *Abihezer*. *Abi-Arba* ὁ πατὴρ τῶν τεσσάρων. Eius poſteri quatuor valde inſignes, *Anak* filius & nepotes, *Achiman*, *Seſai* & *Thalmai*. Hæc nomina quid ſonent. Anakæi Iudæis quam terribiles. Tamen à Ioſuâ victi migrarunt ad Philiſtæos. Anacæi Gigantes & alij Gigantes eodem æuo. Dicuntur quidem filij *Rapha*, ſed ibi *Rapha* eſt quiuis gigas. Anakæorum vrbes Gath, Gaza & Azotus. Aſcalon non item, quamuis ita ferat Græca verſio. Eorum oſſa Hebrone & Damaſci: In Aſteriâ inſulâ cadauer longum decem cubitos cuius pater *Anax*, id eſt Anakæus. Ita Pauſanias. Ἄναξ nomen ſacrum & auguſtum. Dioſcuri *Anaces*. Vt in Libyâ Libyphœnices, ſic in Syriâ Syrophœnices populi mixti, vel inter Phœnices & Syros medij. Damaſcus pars Syrophœnices. Syrophœniſſam Marc. 7. 27 Arabs deducit ex אלעור *Algaur*, id eſt ex Cœleſyria. *Algaur* quid ſit in Nub. Geogr. Cœleſyria proprie circa Damaſcum inter Libanum & Antilibanum. Eadem עמיקא *amica* id eſt profunda dicta, Polybio Ἀμύκης πεδίον. Aliis Syrophœnices Syriæ, Africanis oppoſiti, id eſt Pœnis. Luciano Syrophœnix pro Tyrio. Ita ſumi in Marco, & Iuuenal. Sat. 8. At Eunapio Syrophœnices ſunt Cœleſyri.

STadio iam prope emenſo, metam interiore gyro ſtringere dum paramus, ecce alius naſcitur labor, & noua ſubinde occaſio nos ad carceres reuocat, magnam partem orbis olim cogniti cum Phœnicibus decurſuros, quorum coloniæ diffuſæ ſunt pæne in remotiſſima terrarum. Neque hoc labore fruſtra fungimur. Quamuis enim de Phœnicum nauigationibus & coloniis nonniſi pauca ſuperſint monimenta; quia pleraque tempus abſumpſit, & pæne quicquid ſcripſerant cum ipſâ gente funditus periit. Tamen in tenuibus illis Phœniciæ hiſtoriæ reliquiis latere prope dixero quicquid vſpiam antiquiſſimum non ſolum inter barbaros, ſed & in ipſâ Græciâ. Quod Lectoribus, vt quidem ſpero, ſequentia palam facient; Licet mihi fuerit ſatis ſingula obiter perſtringere, & vberiorem tractatum requirat hoc argumentum.

Hâc eâdem commentatione prodeſſe conatus ſum Hebrææ linguæ ſtudioſis; cuius cum lingua Phœnicia dialectus fuerit, Phœnices cum ſuis coloniis Hebraiſmum etiam vbique diſſeminârunt, neque illum ita corruptum, vt non ex eius ruderibus multa poſſint erui, quæ obſcuris Scripturæ locis lucem afferant. Verum id ex profeſſo tractare, & accuratè perſequi mihi non fuit hîc propoſitum. Tantum vbi ſe offert occaſio, nonnulla ſacri textus ex Phœniciis obiter expono vel illuſtro, vt viam aliis aperiam deinceps idem tentandi.

Phœnices iam probauimus Chananæorum eſſe ſobolem. Phœnicum porro vel Phœniciæ nomen, ſit licet peruulgatum, obſcuræ tamen eſt originis & perincertæ. Sunt qui ἀπὸ τῶν φοινίκων à palmarum copiâ Phœniciam dictam volunt, alij à colore Rubri maris, vnde ſcilicet in Syriæ littora migrauerint primi Phœnices; alij à purpuræ colore puniceo, cuius Tyri magnus prouentus; alij παρὰ τὸ φόνος à cædibus quibus fuerint olim impensè dediti; alij â Phœnice Tyrio, cuius in Poëtarum fabulis multa mentio. A

Plerique recentiorum nomen Hebræum eſſe putant à Græcis interpolatum, quod quidem Scaliger פנחס *Pinchas*, Fullerus פנק *Panek*, alij פנג *Pannag* ſcribi volunt, nullis authoribus freti: Cum Hebræus ſcriptor vetuſtus nullus extet qui Phœniciam vel Phœnices his nominibus appellauerit. Tantùm in Scripturâ פנחס *Pinchas* (vel quod idem eſt *Phinees*) duorum ſacerdotum nomen eſt, quorum vnus Eleazari, alter Heli filius fuit. Et פנק *pannek* Syris eſt deliciari. Et פנג *pannag* Ezech. 27. Septuaginta *caſiam* reddunt, Hieronymus *balſamum*, Ioſephus filius Gorjon, quem ſequitur Selomo Iarchi, אפרסמון *opobalſamum*. Malim hîc ſequi Zoharem vetuſtum librum, in quô apparet לחם פנג eſſe aliquid dulciarij operis. Vnde eſt quod Chaldæus pro *pannag* habet קוליא κωλία Græcam vocem, quam interpretatur Heſychius τὰ ἐκ μέλιτος τραγάλια (legendum τρωγάλια) *bellaria ex melle*. Vtvt ſit veterum nullus eſt qui פנג *pannag* Phœnicem eſſe dixerit. B

Hiſt.l.4.c. 22. Edit. Baſil.

C

His igitur omiſſis, nos Phœnicum vocabulum Græcum eſſe non diffitemur, ſed quomodo Græcæ ſunt tot populorum, vrbium, fluminum nomenclaturæ, quas ex Hebræâ linguâ deſumptas Græci ad ſuæ typum ſic effinxerunt, vt viderentur apud ſe natæ. Ita ex *Moph* fecere *Memphin*, ex *Boſrâ Byrſam*, ex *Pibeſeth Bubaſtum*, ex *Taphnes Daphnas*, ex *Gibliis Byblios*, ex *Philiſtæis Allophylos*, ex *Horæis Heroum* vrbem, ex *Ar* Moabitarum *Areopolim*, ex torrente *Iabok Iobacchum*, ex torrentibus *Kedron* & *Kiſon*, torrentes τῶν κέδρων & τῶν κισσῶν, id eſt cedrorum & picarum. Ex *Iabneel Iamniam*, ex *Diu-Socotora*, id eſt inſulâ *Socotorâ*, inſulam *Dioſcoridis*. D

Oſ.9.6.Ez. 30.17.& 27. 9. Pſ. 55. Hebr.56.1. Gen.46.28. Eſ.15. Ioh. 18.1.Iud.4.7 & Suidas in Ιαβίν.

Eâ plane ratione Phœnicum vocem à Græcis effictam fuiſſe puto ad inſtar Hebraicarum בני ענק *phene-Anak*; ac ſi *filios Anak*, vel *Anacæos* dixeris. Rectius quidem ſcripſeris *Bene-Anak*. Sed Græci *Beth* Hebræum paſſim ita emolliunt, vt cum *Sophenem* dicit Ioſephus pro *Sobâ* parte Syriæ. Tale eſt φρέαρ *puteus* ex Hebræo באר *beer*, & φάλαινα *balænæ* ex Syro בעלי נון *baale-nun*, quaſi piſcium dominos dixeris vel maxime eximios. Et apud Heſychium ἄρφα *arrhabo* pro Hebr. ערבה *araba*. Et Παωφὶ, Φαμενὼθ, Φαρμουθὶ, Ἐπιφὶ, pro באבה *Babe*, ברמהאת *Barmahath*, ברמודה *Barmude*, אביב *Abib*, totidem nominibus menſium Ægyptiacorum. Et quod eadem nucis ſpecies Perſis dicitur בסתק *biſtak*, Syris פסתק *piſtak*, Arabibus פסתק *phiſtak*. Quæ triplex diuerſitas etiam ab Athenæo his verbis obſeruata eſt: ἃ δὴ νῦν πιστάκια οἱ Σύροι καλοῦσι, ὁ δὲ Νίκανδρος δασέως φιστάκια, Ποσειδώνιος δὲ βιστάκια *quæ nunc piſtacia Syri vocant, Nicander autem cum ſpiritu phiſtacia, Poſidonius vero biſtacia*. Vt iam nemo miretur quod nos בני ענק *bene Anac*, & E

Antiq. l.5 c.5. & l.8. cap.2.

A *Phœnices*, & *Punicos* vel *Pœnos* pro iiſdem habeamus. Quid quod ipſi etiam Hebræi לפני *liphne* pro לבני *libne* ſcribi notant Pro. 4. 3. & in aliô locô ſimili, qui tamen mihi non occurrit quod ſciam.

Vnum videtur obſtare quod in *ben anak* eſt N duplex: Sed prius excidit per Syncopen vel Apocopen in eâ voce familiarem Hebræis, qui obſeruant בת *bath* filiam dici pro *beneth*, & Samſonem Danitam 1. Sam. 12. 11. vocari בדן *Bedan* pro בן דן *ben Dan*, filium Danis, literâ N eliſâ. Quidni pari compendio etiam בענק *beanac* vel *pheanac* olim dictum fuerit pro בן-ענק *ben-Anak*. Maximè cum apud Hebræos in propriis nominibus ſæpe aliquid elidatur. B Tale *Abraham* pro pleno *Ab-rab-hamon* & *Samuel* pro *Saul-meel*.

Summa eſt ex Chananæo nomine *Ben-Anak*, vel contracto *Beanak* Græcos primò *Pheanac*, mox *Phœnicem* feciſſe, more ſuo καινοτομοῦντες τὰ ἔθνη τοῖς ὀνόμασι πρὸς τὸ συνετὸν αὐτοῖς *cohoneſtantes populos nominibus quæ facilius perciperent*, quod vere obſeruat Ioſephus. Antiq. l. 1. cap. 6.

Et verò בני ענק *bene-Anak* filios Anacæorum ſe credi voluiſſe Phœnicas inde colligas, quod Carthaginem à ſe conditam nominarunt *Chadre-Anak* חדרי ענק ſedem Anacæorum, vt legere eſt in Plauti Penulo. Act. 5. Scena 2. Quamuis C enim Phœnicum paucos ex Anacæorum familiâ vere ortum duxiſſe non eam inficias, tamen gentis celebritas multis ſuadere potuit vt ab eâ natales ſuos conarentur arceſſere. Quid quod in ſingulis gentibus id ferè tralatitium eſt, vt nomen ſortiantur à parte ſui nobiliſſimâ. Porro inter Chananæos hæc familia nulli omnium virtute ceſſit, neque ſplendore nominis. Robur erat humano maius, atque ea moles corporis, vt præ illis Iſraëlitæ Num. 13. 34 eſſent inſtar locuſtarum. Vrbes præcipuæ duæ *Hebron* & *Debir*: quarum Ioſ. 1. 21. antiquior etiam ante Tanim condita Pharaonis regiam. Num. 13. 23 Ea fuit arx belli, vt *Debir* literarum ſedes, quæ proinde *Kirjath-Sepher* vrbs librorum, & *Kirjath-Sanna* Ioſ. 15. 15. 49 vrbs doctrinæ vel legis appellatur à Ioſuâ, & ab interprete Iud. 1. 11. 12. Chaldæo *Kirjath-Arche* קריה-ארכי *vrbs Archiuorum*. ex Arab. linguâ. Etiam Hebroni cognomen *Kirjath-Arba*, id eſt *Arbæ* ciuitas, qui fuit conditor gentis D Anakæorum. Iacobus Capellus ὁ μακαρίτης hunc Arbam quatuor cubitis procerum fuiſſe colligit ex nomine. Hebræis enim ארבע *arba* ſignificat quatuor: Et אמות cubitorum vox non rarò ſubauditur. Sed cum *Arba* legatur fuiſſe *magnus inter Anakæos*, id eſt Anakæorum maximus; quatuor cubitorum ſtatura minor fuerit quam vt famæ reſpondeat, minor certe quam vel Goliathi, vel Ogis regis Baſçan, cuius ſponda ferrea Rabbathæ ſeruabatur longa nouem cubitos. Deut. 3. 11. Ioſ. 15. 13. 14 Itaque *Arba* mihi potius per aphæreſin ſit אבי ארבע *Abiarba* ὁ πατὴρ τῶν τεσσάρων, quâ ratione *Ihezer* Num. 26. 30. legitur pro *Abihezer* Ioſ. 17. 2. Nempe inter Arbe poſteros quatuor Scriptura memorat qui virtute & robore cæteris præcelluerint. Hi fuerunt *Anak* E filius, & nepotes *Achiman*, *Seſai*, & *Thelmai*. ענק *Anak*, quaſi *Torquatum* dicas, qualis fuit ille Gallus quem deuicit Manlius ad Anienem, familiæ nomen fecit. אחימן *Achiman* (ad verbum, *quis frater meus?*) ipſo nomine ſignificabat ſibi neminẽ eſſe comparem. Idem potuit eſſe cognomen primi Regum Perſiæ, quem Græci vocant *Achæmenem*: Erat enim id elo-

gium regio faſtu dignum, & Perſico ſupercilio. Talmudici אחימן *Achiman*, tanquam voce deducta ex אח & ימין exponunt מיומן שבאחיו τῶν ἀδελφῶν ὑπερδέξιον *dextrâ* ſeu manu *fratribus ſuperiorem.* Fratrem ששי *Seſai* quaſi *Sextium* nuncupatum veriſſimile eſt à ſtaturâ ſex cubitorum, qualis fuit Goliath, vt & *Thalmai* תלמי à תלם ſulco, quod proceritate corporis ſulci lon-
Etymol. Magnum αὖλαξ, ἡ ἐπιμήκης τομή· αὖλος, ἡ ἐπιμήκης παράτασις, στάδιον. gitudinem exæquare videretur. Hi fuere gentis proceres, quorum ſola ſpecies exploratores terræ Chanaan ita perculit, vt redeũtes ad ſuos, reliquorum Chananæorum mentione vix factâ, ſolos Anacæos ſemper creparent & in ore haberent. *Robuſtus eſt* (inquiebant) *populus qui habitat in eâ terrâ, & ciuitates munitæ valde; Etiam Anacæos ibi vidimus.* Rurſus:
Nu. 13. 28. 33. *Populus omnis, quem in eâ vidimus, ſunt homines proceri; Etiam ibi vidimus gigantes* בני ענק (*bene Anak*) *filios Anak.* Quâ figurâ dixit Homerus; Τρῶάς τε καὶ Ἕκτορα; Et Lucas: *cum mulieribus & matre Ieſu.* Et Dauid, aut quiſquis eſt, in titulo Pſal. 18. *Liberauit eum Deus à manu omnium hoſtium ſuorum, & à manu Saulis.* Vnde in Iudæorum caſtris trepidatio & murmur inge-
Deut. 9. 2. rentium ſubinde. *Quis ſtabit coram filiis Anak?* Hi tamen à Ioſuâ victi & fugati ſunt, coactique ſolum vertere, & migrare ad Philiſtæos: Vbi eorum
1. Chron. 20. 4. Et 2. Sam. 21. 16. reliquias hæſiſſe veriſſimile eſt vſque ad tempora Dauidis. Anacæos enim fuiſſe Goliath & Lachmi fratres, & Sippai, & Iſbibenob, & Gigantem illum ſedigitum à Ionathane occiſum Hebræorum magiſtri inde colligunt, quod ij omnes nati legantur in vrbe Gath, quæ fuit vna earum vrbium in quas ſeceſſerant Anacæi à Ioſuâ pulſi. Neque id obſtat quod dicuntur patrem habuiſſe הרפא *Rapha*; quaſi fuerint è poſteris *Rephaim* ſeu *Raphæorum*, non autem Anacæorum. Nam ibi loci *Rapha* eſt appellatiuum, non proprium viri nomen, vt apparet ex articulo præfixo. Itaque *Rapha* eſt quiuis gigas. Addo multos eſſe qui putent etiam Raphæos gigantes Anacæorum fuiſſe prolem. Præter Gath etiam Gazæ & Azoti habitarunt reliquiæ Anacæorum, alibi nuſquam, vt expreſſe habetur Ioſ. 11. 22. Proinde mihi ſuſpectum eſt quod habet Græca verſio Ierem. 47. 5. ἀπερρίφη Ἀσκάλων καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ενακιμ vel καὶ οἱ κατάλοιποι Ενακιμ. Vnde Theodoretus & alij colligunt Anakæos etiam Aſcalone degiſſe. At malo ſequi Hebręos qui non habent שארית ענקים *reliquiæ Anacæorum*, ſed שארית עמקם *reliquiæ vallis eorum*, atque id ſequitur Vulgatus interpres.

Si quis plura deſiderat Anacæorum monumenta, reperiet apud Ioſe-
Antiq. lib. 5. cap. 2. phum eorum oſſa Hebrone ſuo æuo adhuc oſtenſa maiora quam vt quis
Itiner. p. 56. credat qui non viderit. Simile quid refert Beniamin Tudelenſis, Anacæi cuiuſdam *Abcamazi* nomine, qui regnauerit ſcilicet orbe toto, vidiſſe ſe Damaſci coſtam pendentẽ in palatio, longã nouem ſpithamas, latam duas. Neq; aliò pertinet quod in Atticis ſcribit Pauſanias, in Aſteriâ prope Miletum inſulâ repertum fuiſſe cadauer longum decem cubitos Aſterij Herois, cuius pater fuit *Anax* terræ filius, id eſt Anacęus gigas. Ἀστερίαν, inquit, τὴν νῆσον ὀνομάζουσι, καὶ τὸν Ἀστέριον ἐν αὐτῇ ταφῆναι λέγουσιν. εἶναι δὲ Ἀστέριον μὲν Ἄνακτος, Ἄνακτα δὲ γῆς παῖδα. Ἔχει δ᾽ οὖν ὁ νεκρὸς οὐδέν τι μεῖον πηχῶν δέκα. Ab hoc Anacte Miletus olim *Anactoria* dicta eſt. Euſtathius in Iliad. α. p. 16. Καὶ κύριον ὄνομα φέρεται Ἄναξ υἱὸς γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἀφ᾽ οὗ καὶ ἡ Μίλητος Ἀνακτορεία ἐκλήθη ποτέ. Stephani

A epitomaſtes voce Μίλητος pro Ἄνακτος perperam habet Ἀνάκτορος, cum de Mileto ſcribit: Ἀπὸ Ἀνάκτορος τῆς γῆς καὶ οὗ ἐγεννήθη ὠνομάσθη Ἀνακτορία. Indidem factum id eſſe putauerim, quod apud Poëtarum antiquiſſimos nomen Ἄναξ in honore eſt tanquam ſacrum & auguſtum, regibuſque & heroibus peculiare. Etiam Dioſcuros Ἄνακας ideo dictos eſſe conſentaneum eſt, quod ſtaturâ & maieſtate cæteris mortalibus anteſtarent. Apparet ergo gigantum Anacæorum magnam fuiſſe celebritatem, neque potuiſſe Chananæos digniore virtutis elegio cohoneſtari, quam ſi ſe בני ענק filios Anacæorum prædicarent, vnde ſumpſit originem Phœnicum vocabulum quâ ratione diximus.

B Vt in Africâ porro qui Carthagini & mari propiores erant *Phœnices* ſimpliciter, qui in interiorem Africam conceſſerant *Libyphœnices* vocabantur, vt pote *miſtum Afris Punicum genus*, vt in Liuio habetur; ita hîc Phœnicibus qui maritimam regionem incolebant oppoſiti *Syrophœnices* qui Syriæ proximi erant, & Syris ferè permixti. Syriam hîc ſumimus non vt Phœnicem includit, ſed vt ei opponitur; quâ ratione ſcribit Plinius *circunfundi Syria Phœnicen*, & Dionyſius Periegetes: Decad. 3. lib. 1. Plin. lib. 5. cap. 12.

Οἱ μὲν ἐπ' ἠπείρῳ, τοὶ περ Σύριοι καλέονται,
C Οἱ δ' ἀλὸς ἐγγὺς ἐόντες, ἐπωνυμίην Φοίνικες,
Interiora tenent alij, gens illa Syrorum eſt,
Littus habent alij, Phœnicum nomine dicti.

Inde adagium apud Suidam Σύροι πρὸς Φοίνικας *Syri contra Phœnices*, quô alij aliis opponuntur. Et Aelianus ibidem verbo ἀπόστασις: Ἀπέστη τὸ Σύρων, καὶ Φοινίκων τοὺς γείτονας προσέλαβεν, *defecit Syrorum gens & Phœnicum vicinos aſſumpſit.* Syrophœnices igitur medij inter hos duos populos occupabant regiones in vtriuſque confinio ſitas, Heliopolim puta, Chalcidem & Marſyæ tractum. Quibus acceſſere Damaſcus & Abyla Lyſaniæ quas Cœleſyriæ adſcribunt Ptolemæus & Strabo; Sed Euſebius & Hieronymus Phœniciæ, Tertullianum ſequuti, qui *Damaſcum in Syrophœnicem tranſcriptum eſſe* aſſerit *ex diſtinctione Syriarum* à Romanis ſcilicet factâ. quod lib. aduerſ. Iud. & cont. Marc. l. 3.
D ipſum de Damaſco iam ante ſcripſerat Iuſtinus Martyr; νῦν προσνενέμηται τῇ Συροφοινίκῃ λεγομένῃ *nunc attribuitur illi oræ quæ Syrophœnice dicitur.* In dial. cũ Tryph. Iud.

Confirmat id quod diximus Syrophœnicem eſſe Cœles Syriæ partem circa Damaſcum Marci interpres Arabs, vir quiſquis fuerit doctiſſimus. Is enim hæc Euangelij verba, ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς Συροφοίνισσα τῷ γένει ad verbum ita reddidit, *& erat Græca Syra, & genus ei* מן אלגור *ex Algaur*, id eſt ex *Cæleſyriâ*. Nam *Algaur* id ipſum eſt quod Græcè κοῖλον concauum. Vnde & vitium illud oculi quod Græci κοίλωμα vocant, in Auicennâ nominatur גור אלעין *guvvur alaini*. Et cauernæ מגאראת *megarath* Arabicè Marc. 7. 26.
E à cauitate dicuntur, vnde & Græcè μέγαρα Heſychio & Phauorino ſunt κατάγεια οἰκήματα *ſubterraneæ domus.* Sed ne meris coniecturis videamur hîc niti, præeuntem habemus Geographum Nubienſem, qui quintâ parte climatis tertij docet quid ſit *Algaur* his verbis: *Habitationes gentis Lot* (id eſt Moabitarum & Hammonitarum) *mare fœtidum* (id eſt mortuum) *& Zogar* (Segor) *vſque ad Baſan & Tiberiadem vocantur Al-*

gaur : לאנא בקעה בין גבלין *quia eſt planities inter duos montes*. Planum eſt deſcribi *Cauam Syriam*. A

Dion. Perieg.

> Ἣν Κοίλην ἐνέπουσιν ὁμώνυμον, οὕνεκ' ἄρ' αὐτὴν
> Μεσσὴν καὶ χθαμαλὴν ὀρέων δύο πλευρὰς ἔχουσι,
> *Quam dixere Cauam, celſo qui a vertice montes*
> *Hanc vtramque premunt gemini, & ſubſidere cogunt.*

Iam ſi *Algaur* Coeleſyria eſt, etiam eô pertinet regio circa Damaſcum inter Libanum & Antilibanum, quæ vel maxime proprie Coeleſyria dicitur. Strabo : *Omnis regio quæ ſupra Seleucidem eſt, & in Ægyptum & Arabiam vſque recedit, Coeleſyria appellatur : Propriè verò quæ Libano & Antilibano definitur*, id eſt ager Damaſcenus. Nam Cœleſyriam illam propriè dictam Strabo latam eſſe dicit ſtadiis cc, hoc eſt xxv millibus, & longiorem duplo. Et agro Damaſceno Geographus Arabs vnam ſtationem latitudinis, & longitudinis duas tribuit, quarum ſingulas ſi iuſtæ ſint recte definit vir doctiſſimus Gabriel Sionita ſpatio xxv millium. Itaque eadem eſt menſura. B

Cœleſyria vt Arabibus *Algaur*, ita Hebræis עמוקה *Amuca*, & Syris עמיקא *Amyca*, id eſt profunda dicebatur. Vnde Ἀμύκης πεδίον *Amycæ campus* in Polybio lib. 5. cum de Oronte amne ſic agit : τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος λαμβάνων, ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον τόπων, καὶ διανύσας τὸ καλούμενον Ἀμύκης πεδίον, ἐπ' αὐτὴν ἰχνεῖται τὴν Ἀντιόχειαν *è proximis Libano & Antilibano locis ortus, per eam quam Amycæ planitiem nominant labens, Antiochiam petit.* C

Sunt qui Phœnices prope Syriam Syrophœnices dici putant διακριτικῶς, vt diſtinguantur ab Africanis Phœnicibus, id eſt Pœnis. Itaque ex horum ſententiâ Syrophœnix idem qui Phœnix. Quô ſenſu à Luciano vſurpari palam eſt in concilio Deorum; Ibi enim Bacchus legitur eſſe Συροφοίνικός τινος ἐμπόρου, τοῦ Κάδμου θυγατριδοῦς *Syrophœnicis cuiuſdam mercatoris, Cadmi* ſcilicet *nepos*. Syrophoenicis id eſt Phoenicis ſiue Tyrij. Tyrius enim fuit Cadmus ; vnde & alibi vocatur ab eôdem Luciano Κάδμος ὁ νησιώτης, quia natus ex Tyro inſulâ. Potuit pari ratione Marcus Syrophoeniſſæ nomine Tyriam intelligere vel Sidoniam. Eam enim ex illis partibus fuiſſe oriundam videtur poſſe colligi ex Marci collatione cum Matthæo qui ſic habet cap. 15. verſ. 21. *Et egreſſus inde Ieſus receſſit in partes Tyri & Sidonis; & ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa &c. Sic Iuuenalis Satyrâ octauâ :* D

> *Obuius aſſiduo Syrophœnix vdus amomo.*

Syrophoenix id eſt Phoenix. Ita nominat vnguentarium, quia vnguenta in Phoenice laudatiſſima fuere. Dioſcorides vbi de Lilino vnguento : δοκεῖ δὲ διαφέρειν τὸ ἐν Φοινίκῃ *præſtantiſſimum eſſe videtur quod in Phœnice conficitur.* Plinius de vnguento lib. 13. cap. 1. *Cyprinum in Cypro, deinde in Ægypto, vbi Mendeſium & Metopium ſubito gratius factum eſt. Mox hæc abſtulit Phœnice.* Item : *In Cyprinum addunt myrrham & panacem. Hoc optimum Sidone.* E

Sũt & quibus Syrophoenices iidem ſunt cum Cœleſyris. Res patet ex his Eunapij de Libanio : οἱ πάντες γὰρ Συροφοίνικες ἔχουσι κατὰ τὴν κοινὴν ἔντευξιν ἡδὺ καὶ κεχαρ-

A *εισμένον, τοῦτο παρ' ἐκείνου λαβεῖν μετὰ παιδείας ἔξεστιν quod ſuaue & iucundum habent in vulgari colloquio omnes Syrophœnices, hoc ab illo cum eruditione petere licet.* Syrophoenices id eſt Coeleſyri. Libanius enim Antiochiæ natus erat Coeleſyriæ metropoli. Idem Eunapius: Λιβάνιον δὲ Ἀντιόχεια μὲν ἤνεγκεν ἡ τῆς Κοίλης καλουμένης Συρίας πρώτη πόλεων *Libanium quidem produxit Antiochia Coeleſyriæ quam vocant metropolis.*

CAPVT SECVNDVM.

B *Phœnicum nauigationes & coloniæ quam multæ.*

Phœnice colonias emiſit fere per totum orbem. Variæ cauſæ migrationum. Quarum præcipua ſoli anguſtia, poſtquam Phœnices maximam partem occuparunt Iſraelitæ. Nulli mercatores Phœnicibus θειότεροι. Eorum coloniæ in Cyprô, Aegyptô, Ciliciâ, Piſidiâ, Cariâ, Rhodô, Bithyniâ, Thraciâ, Samothraciâ, & aliis inſulis Aegei & Cretici maris, Cretâ, Græciâ, Illyricô, Siciliâ, Sardiniâ, Hiſpaniâ, Balearibus, Africâ intra Gades & extra; Galliâ, Caſſiteridibus, Thule, Syriâ, Arabiâ, mari Perſico &c.

PHoenice licet terrarum anguſtiſſima, tamen in orbem totum colonias emiſit è ſuo ſinu; incolarum aliis imperij cupidine ſollicitatis, aliis Salluſt. in Iug. & Curt. lib. 4.
C nouarum rerum auidis, aliis crebris terræ motibus fatigatis, aliis multitudinis domi minuendæ gratiâ noua & externa domicilia armis ſibimet quærere coactis. Hæc partim ex Curtio, partim ex Salluſtio, in quibus id maximè probo quod vltimo loco allatum. Poſtquam enim terra Chanaan pæne vniuerſa occupata fuit à Iudæis duce Ioſuâ, littoralis illa tænia quæ ampliſſimæ genti ſola relicta eſt, cum tantæ multitudini non ſufficeret, pars Phoenicum multo maxima è terrâ ſuâ exules mari ſe commiſerunt, alias quæſituri ſedes. Quod facile fuit exequi, quia quicquid ad nauigationem requiritur ipſis abunde ſuppetebat, mare apertum, portus commodi, multa ex Libano materies nauibus fabricandis, iuuentus animoſa & induſtria. Proinde, Tibullo teſte,

D *Prima ratem ventis credere docta Tyros:*

Et Phoenices primi omnium longinquas profectiones ſuſceperunt, & maris imperium diu tenuerunt, quia nauigandi peritia reliquas gentes longo interuallo ſuperabant. Merito igitur Lucianus in Toxari nullos eſſe aſſerit θειοτέρους ἐμπόρους diuiniores mercatores Phoenicibus; cum non in Pontum ſolùm aut Boſphorum vſque nauigent, ſed quâquâ verſus Græcum & Barbarum mare percurrant, & omnia prope littora quotannis perſcrutati, nonniſi extremo Autumno in patriam reuertantur.

Illorum porro colonias dinumerare non eſt facile; neque vero id oneris in nos ſuſpicimus: Tamen hæ præcipuæ ſunt & ex hiſtoriâ notiſſimæ.
E In Cypro Citium & Lapethus à Belo, Carpaſia à Pygmalione, Cinyreium à Cinyrâ conditæ, Cerynia item & Paphus & Amathus Cypri vrbs vetuſtiſſima, in qua rex Phoenicum Adonis colebatur. In Aegypto caſtra Tyriorum prope Memphin, vbi peregrinæ Veneris fanum (Thebas addunt ſed fabuloſè) In Aſiâ minore Cilicia, quam conditorem habuiſſe volunt Cilicem filium Agenoris; Et Cilicibus vicini Solymi qui

Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφίεντες

ipſô ſermone ſatis prodebant ſe Phœniciæ eſſe originis. quod & aliunde patet. Nec procul inde Caria Phœnice dicta à Corynnâ & Bacchylide apud Athenæum lib. 4. Et Rhodus in quâ multa veſtigia ſuperſunt Phoenicum habitationis. Et Bithyniæ pars Mariandyna cum vrbe Pronecto, quam vel Phœnices condidere, vel ipſe Phœnix. Adde inſulas Ægei & Cretici maris, Samothraciam, Imbron, Thaſum, Samon, Oliarum, Theran, Cythera, Melon; Anaphem, hanc Membliarum, illam Byblida olim appellatam; Et Cretæ vrbem Itanum; Et in Græciâ Thebas; Et populum Atticæ Gephyræos, Spartam etiam, ſi Timagoræ credimus, qui eam deducit ἀπὸ τῶν μετὰ Κάδμου Σπαρτῶν; Et Thraciæ loca quædam circa Pangæum; Et Illyrici Butoen vel Butoam vrbem, & populos Encheleas; Et in Siciliâ Motyen & Lilybæum; Et in Sardiniâ Caralim & Sulcos; Et in Hiſniâ Malacam, Auderam, Carteiam, Carthaginem Nouam, & vicinas inſulas Gades, Ebuſum, Baleares; Et in Africâ cis Gades, præter celebrem illam Romani imperij æmulam, & terrarum orbis auidam Carthaginem, Auſatam ab Ithobalo illo conditam de quô 1. Reg. 16.31. Abrotonum, Tripolim, Leptim triplicem, Adrumetum, Tunetem, Vticam, Hipponem, Chalcem, Tingin; cum inſulis Ægimuro, Cercinnâ, Gaulo, Lampade, Coſſurâ, Eudipne, Iſtô, Melitâ; & extra Gades Lixum, Thymiaterium, Caricum murum, Gytten, Acran, Melittan, Arambyn, Cernem ab Hannone conditas, qui triginta hominum millia eô deduxit in coloniam. Taceo trecentas vrbes quas à Phoenicibus ad Oceanum extructas Nigretes & Pharuſios excidiſſe ſcribit Eratoſthenes; Et magnam in mari Atlantico inſulam plurium dierum nauigatione à Libyâ diſſitam, quam à ſe occupatam Carthaginenſes in aſylum ſibi deſtinabant, ſi ſuæ vrbi quid accidiſſet ſecus. Et colonias quas in Galliam & Caſſiterides & Thulem vſque miſiſſe mihi fit veriſſimile, vt ſuoloco dicam: Neque dum egi de Phoenicum coloniis vel in ipſâ Phoenice, vel in vicinâ Syriâ, Tyrô, Aradô, Tripoli, Emiſâ ad Euphratem, nec de Arabiæ Elanâ ad mare Rubrum, neque de maris Perſici inſulis Tyro vel Tylo & Arado. Iam de ſingulis obiter, ſi modo aliquid occurrat noſtrâ commentatione dignum.

CA-

A

CAPVT TERTIVM.

Phœnices in Cypro.

Cinyras Cypri rex Adonim ex Myrrhâ genuit circa Troiana tempora. Tria nomina Phœnicia. Cyniras Muſicæ artifex, Agamemnoni æqualis. A Belo conditæ vrbes Citium & Lapethus. *Pygmalionis* pater & Didus Belus vel Methres vel Margenus, id eſt מתגאון. Alius Belus multo antiquior. Pygmalion פוג מעליון Πανσίθεος. Paphus ſucceſſor (al. Epaphus & אביב) Paphum condidit. Elulæi expeditio in Citiæos. Citium forte כתים. De Citio quædam. *Carpaſia* vel *Carbaſia* vrbs ad ventũ *Carban* ad occaſum brumalem, Chald. גרבית *garbith*, Ital. *garbino*. *Cerynia* vel *Cerinæum* &c. fortè קרניים *Karnajim*. *Lapethus* vel *Lepethis* vrbs i. ſtatio, ab
B Arabico לבת *labatha* ſtare. ὁρμεῖν, ἑστάναι. *Vraniæ* ciues in ſtellas. Inde *Vrania* dicta. Imo ab *Vraniæ* cultu. *Amathus* ab חמת *Amath*, Ionathan habet אנתוסאי *Amathuſios* pro Sinæis. Amathuſij reliquiæ Phœnicum. Amathunte cultus Adonis. Amathuſa mater Cinyræ. Imo Pharnace פרנקא. Amathuſij in boues, inde *Ceraſtæ*. Cyprus cur *Ceraſtis*. *Malica* Hercules. *Curium* & *Marium* à Cinyræ filiis conditæ. Curium & Curias & Marium vnde dicantur. *Golgos* à *Golgo* ſcilicet Adonidis filio. Quin à גלגל *Golgol* deflexum. Multa de Golgo. *Idalium* non dicitur à Sole, ſed ab *Idala* Ioſ. 19. 15. Ab Hieronymo ſcriptum *Iadela*, id eſt locus Deæ ſeu Veneri ſacer. Cyprus à Cypro Cinyræ filio. Cyprus muliebre nomen. Cyprus inſula potius à Cypri flore, Arab. *alhenna* & Hebr. כופר *Copher* Cant. 3. Tremithus à terebinthis.

ANte Troiani belli tempora in Phœnice & Cypro regnabat Cinyras,
C qui ex Myrrhâ filiâ Veneris amaſium Adonin genuit. Cinyras Phœnicibus erat כנור *Cinnor* vel *Cinor*, Myrrhâ מור *Mor*, Adonis ארוני *Adoni*. כנור *Cinor* Græce κινύρα eſt Citharæ ſpecies à quâ Cinyræ nomen inditum. Cauſam habes apud Suidam: Κινύρα &c. Θείαντος παῖς βασιλέως Κυπρίου, ζάπλουτος, ὅν φασιν ἁμιλλώμενον τῷ Ἀπόλλωνι ὡς οἷα Μουσικῆς τεχνίτην ἀπολωλέναι. διὸ καὶ Κινύρας ἐκλήθη παρωνύμως τῇ κινύρᾳ. *Cinyra filius Thiantis regis Cypri, valde diues; quem aiunt vt Muſices artificem cum Apolline certantem periiſſe. Quapropter etiam Cinyras vocatus eſt, quô nomine ad cinyram* (id eſt citharam) *alluditur*. Hic eſt ille Cinyras vel Cinyres à quô Agamemnon thorace donatus eſt. Homerus Iliad. λ. de Agamemnone,

---- θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνε
D Τόν ποτέ οἱ Κινύρης δῶκε ξεινήιον εἶναι:
Πεύθετο γὰρ Κύπρον δε μέγα κλέος.
---- *munit præcordia thorax;*
Pro xenio quem rex Cinyras donauerat olim:
Nam fuit vſque Cyprum celeberrimus.

Eſt & id petitum ex hiſtoriâ quod apud Poëtam Aeneæ dixit Dido in primo illo congreſſu,

--- *genitor tum Belus opimam* Æn. lib. 1.
Vaſtabat Cyprum, & victor ditione tenebat.

Belum enim hanc inſulam tenuiſſe docent ab illo conditæ vrbes Citium &
E Lapethus. Alexander Epheſius apud Stephanum in Λάπηθος:

Βῆλου δ' αὖ Κίτιόν τε, καὶ ἱμερόεσσα Λάπηθος.
Præterea Beli Citium, & peramœna Lapethus.

Neque verum eſt quod in Virgilij locum ſcripſit Seruius, Cyprum à ſe ſubactam Belum Teucro conceſſiſſe vt in eâ collocaret imperium. Nam tempora non conueniunt; Et Beli filium Pygmalionem poſt Belum in Cypro

regnaſſe diſcimus ex Neanthe Cyziceno & ex commentariis Aſclepiadis Cyprij περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης, quos citant Porphyrius Tyrius libro quarto περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, & Hieronymus in Iouinianum lib. 2. cap. 9. vbi Eanten pro Neanthe perperam legi moneo. Belus pater Didonis alio nomine *Methres* dictus eſt, ſi Seruio credimus. Sed in Phœnicum annalibus apud Menandrum, idem appellatur Μάτγηνος, id eſt מתגאון *Mitgaon* vir eximius. Regnauit annis 32. & Pygmalion annis 40. Caue ne Belum illum confundas cum priſco Belo primo rege, de quo Poëta: A

Impleuitque mero pateram, quâ Belus & omnes
A Belo ſoliti. B

Pygmalion eſt פוגמעליון *Pugmeelion* quies ab altiſſimo Deo, vno verbo Παυσίθεος. פוג Hebræis eſt פוגה, & *Elion* Deus Phœnicum, vt ex Sanchoniathone conſtat. Melchiſedech rex Chananæus verum Deum hoc eodem nomine coluit Gen. 14. 18. 19. Pygmalioni ſucceſſit Paphus qui Paphum in Cypro condidit. Vbi inclitum illud templum Paphiæ Veneris, de quô multa Tacitus (quæ alibi non reperias) lib. 2. hiſtor. Eô loci primum appuliſſe fertur Venus è mari emergens. Alluit Παφίης νυμφήϊον ὕδωρ Σέστραχος ἱμερόεις *Veneris ſponſalis aqua Seſtrachus amabilis*, in quo cum Adonide lauabatur. Ita habet Nonnus lib. 13. Itaque pro Σέστραχος legerim lubens Ἔστραχος. C
Id eſſet Syris libidinoſus amnis, vt אשתרח *eſtarach* verbum *ardere libidine* Rom. 1. 27. & 1. Pet. 4. 4. Sic Aphacis prope Libanum nomen fuit ab amplexibus Veneris & Adonidis vt ſuo loco dicetur. Tamen in Lycophrone Σάτραχος vel Σέβεχος eſt Cypri amnis. Paphus pro Epapho dictus, & Epaphus Ægyptiis Ἐπαφὶ eſt אביב *Abib.*

Pygmalione recentior Elulæus annis fere CL claſſe vectus in Cyprum Citiæos ab imperio Phoenicum cum defeciſſent ad obſequium reduxit. Menandri verba ſunt, apud Ioſephum Antiquit. lib. 9. cap. 14. Καὶ Ἐλουλαῖος ὄνομα ἐβασίλευσεν ἔτη τριάκοντα ἕξ. Οὗτος ἀποστάντων Κιτιαίων ἀναπλεύσας προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν. Rex Elulæus Salmanaſſari fuit σύγχρονος, à quô decem tribus abductæ. Nomen vt *Hilleli* ab חלול *hillul* id eſt à laude videtur ductum. D

Ioſephus, Euſebius, Hieronymus & alij Citium adeoque Cyprum putant Hebraicè dici כתים *Cethim*, quod facile conceſſero, modo ne referatur ad priſcum illum *Cethim* filium Iauan, Gen. 10. 4. quem in Italiâ fixiſſe ſedes pluribus ſupra docuimus. Citium vrbs fuit nobilis, ſed nulla re celebrior, quam ortu Zenonis Philoſophi, & obitu Cimonis Athenienſis, quem poſt mortem Citienſes vt Heroem coluerunt. Æuo Alexandri Citium regem habebat proprium, qui Alexandro donauit μάχαιραν θαυμαστὴν βαφῇ καὶ κουφότητι enſem tincturâ & leuitate mirabilem quâ deinceps ſemper vſus eſt. Phoenices fuiſſe incolas ſcribunt Laërtius & Suidas in Zenone.

Vid. Diod. lib. 12 & Plut. in Cimone. Plut. in Alex.

Phoenicum item vrbes in Cypro fuere *Carpaſia*, *Cerynia*, & *Lepethis* vel *Lapethus*, de quâ iam ante. Scylax; Καρπασία, Κερυνία, Λήπηθις Φοινίκων. *Carpaſia*, vel vt alij *Carbaſia* vnde dicatur nos docet ex Demetrio Salaminio Stephanus Byzantinus: Δημήτριος δ' ὁ Σαλαμίνιος Καρβασίαν φησίν, ὅτι πρὸς τὸν καλούμενον Καρβᾶν ἄνεμον κεῖσθαι δοκεῖ *Demetrius Salaminius Carbaſiam di-* E

A *tit, quia ad ventum Carban dictum ſita videtur.* Carbas à Vitruuio lib. 1. cap. 6. ponitur circa Solanum inter Aquilonem & Eurum, in quo ſitu eſt Cypri *Carpaſia.* Itaque *Carbas* idem ventus qui Chaldæis גרבית *garbith.* Docti *Cæciam* exponunt & Boream. Fruſtra igitur Carban à Caribus dici ſomniant, aut à Carbanis populis qui nuſquam ſunt.

Cerynia Plinio *Corinæum*, Ptolemæo Κερωνία, & in tabulis *Ceraunia*; hodie *Cerines*, variante ſcripturâ vt fit in peregrinis nominibus. Phœnicibus forte קרנים *Karnajim*, cuius nominis in Phœnice plura oppida. A Cerynia diuerſa eſt Cinyria de quâ Plinius & Nonnus lib. 13. vbi legitur
B vrbs eſſe ἐπώνυμος πέτρων ἀρχεγόνου Κινύρω *cognomi-nis petris priſci Cinyræ.*

Lapethum vel Lepethim Strabo & Stephanus ſcribunt habuiſſe ἔφορμον καὶ νεώσοικα *nauium ſtationem & naualia.* Vnde origo certa nominis. Arabibus enim لبث *labitha* eſt in aliquô locô ſtare, morari & deſidere. Vide N. T. Arabicum Act. 9. 9. & 11. 26. & 18. 20. & in Alcorano Ioſephi Suratam verſu 42. Et Cebetis tabulam Arabicam pag. 14. & 54. Hinc Lapethus vel Labithus linguâ Phœnicum idem quod ὅρμος ſeu ſtatio. De naue enim ὁρμεῖν eſt ſtare. Ita explicat Philoſophus lib. de poëticâ cap. 21. τὸ ὁρμεῖν, inquit, ἐστὶν ἑστάναι τι. Proinde in Homero Odyſſ. α. Νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν *nauis au-*
C *tem mihi ſtetit*, id eſt ὥρμησεν. Loco ſuo dicetur Africæ *Leptin* & Cypri *Lepethin* voces eſſe ſynonymas. Nonnus lib. 13. habet ἐκ τῶν Λαπηθῶν, tanquam à recto τὸ Λάπηθα.

Diodorus lib. 20. pag. 757. *Vraniæ* meminit tanquam vrbis Carpaſiæ vicinæ. Libri MSS habent ἠερανίαν, editi οὐρανίαν rectius. Nam inter oppida Cypria recenſetur à Nonno vbi ſupra,

--- οὐρανίης πέδον ἕδρης,
Αἰθερίου κενεῶνος ἐπώνυμον· ὅττι πολίτας
Ἔστρεφεν ἀστράπτοντας ἐπουρανίων τύπον ἄστρων.
--- *ager Vraniæ vrbis,*
Cum celſo commune polo quæ nomen adepta eſt,
D *Propter mutatos in lucida ſydera ciues.*

Cuius fabulæ veſtigiæ alibi non reperi. Sed vndecunque illam acceperit Nonnus, non dubito quin Vrania vrbs nomen habuerit ab Vraniâ Venere, cuius cultum ex Aſcalone Phœnices in Cyprum eſſe tranſlatum ſcribit in Clio Herodotus, atque id aſſerere ipſos Cyprios.

Amathus etiam Phœnices habuit conditores, vel ex familiâ τοῦ חמת *Amath* filij Chanaan, vel ex Sinæis, ſi Ionathani credimus, qui Gen. 10. 17. pro Sinæis habet אנתוסאי *Anthuſae*, id eſt *Amathuſios*, vt Hieroſolymitanus כפרוסאי *Caproſae*, id eſt Cyprios. Mirum eſt viros doctos potuiſſe hîc ceſpitare. Vtut ſit Amathuſios pro Phœnicibus eſſe habitos etiam ex Theo-
E pompo ſcimus, quem hiſtoriarum lib. 12. narraſſe teſtatur Photius τίνα τρόπον Ἕλληνες οἱ σὺν Ἀγαμέμνονι τὴν Κύπρον κατέσχον, ἀπελάσαντες τοὺς μετὰ Κινύρου, ὧν εἰσὶν ὑπόλοιποι Ἀμαθούσιοι *quomodo Græci qui cum Agamemnone* (ad Trojam militauerant) *Cyprum obtinuerint, iis eiectis qui cum Cinnyrâ erant*, id eſt Phœnicibus, *è quibus reliqui ſunt Amathuſij.* Amathunte pro Deo colebatur Adonis, quem cum Ægyptio Oſiride nonnulli con-

ſundentes Adonim Oſiridem appellabant. Hinc Stephanus : Ἀμαθοῦς πόλις Κύπρου ἀρχαιοτάτη ἐν ᾗ Ἄδωνις Ὄσιρις ἐτιμᾶτο. Ὃν Αἰγύπτιον ὄντα, Κύπριοι καὶ Φοίνικες ἰδιοποιοῦνται *Amathus Cypri vrbs vetuſtiſſima in quâ colebatur Adonis Oſiris, quem licet Ægyptium, Cyprij & Phœnices ſibi vendicant.* Hæc tam vera quam quod ſequitur vel ab Amathone Herculis filiâ dici Amathuntem, vel ab Amathuſâ matre Cinyræ. Quin Heſychio *Pharnace* eſt Cinyræ mater. Κινύρας, Ἀπόλλωνος καὶ Φαρνάκης παῖς βασιλεὺς Κυπρίων : Neque id à vero eſt alienum; cum Phœnicium nomen ſit פרנקא *Pharnace* quod delicias ſonat. Amathuſios ira Veneris propter hoſpites immolatos, mutauit in cornutos boues, *vnde etiam nomen traxere Ceraſtæ*, ſi Ouidio credimus Metam. l. 10. fab. 6. Quin Ceraſtæ dicti ſunt Cyprij omnes, quia ipſa inſula *Ceraſtis*, à frequentibus promontoriis in cornuum modum prominentibus. Stephanus : ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Κεραστὶς ἀπὸ τοῦ πολλὰ ἄκρα ἔχειν. Hinc Nonnus lib. 13. & paſſim Κεραστίδος εἰς χθόνα Κύπρου. Male ſcribitur Κεραστάδος. Ab iiſdem Amathuſiis cultus Hercules *Malica*, id eſt מלכא *Malca* Rex. Heſychius Μάλικα, τὸν Ἡρακλέα, Ἀμαθούσιοι.

Curium etiam & *Marium* Cypri oppida condidiſſe putantur *Curieus* & *Marieus* Cinyræ filij. De priore ſic Stephanus : Κούριον, πόλις Κύπρου, ἀπὸ Κουρέως τοῦ Κινύρου παιδός. Et de poſteriore : Μάριον, πόλις Κύπρου ἡ μετονομασθεῖσα Ἀρσινόη, ἀπὸ Μαριέως. Et paulo poſt : ὁ Κινύρου Μαριεύς; Sed hi Cinyræ filij non ſunt aliunde noti quod ſciam. Itaque res mihi ſuſpecta. Et Curium æque ac Curiadem vicinum promontorium in mare multum prominens putauerim ab vbertate piſcium כורי *curi* vel *cauri*, id eſt εὔιχθυν piſcoſum appellaſſe Phœnices. Et *Marium*, hodie *Marin*, iiſdem erat מרי *Mari*, quaſi κυριακὸν dixeris vel βασιλικόν. Itaque Græcâ linguâ vulgari vicinus amnis hodieque vocatur *Vaſili potamo* regium flumen. Prope Curium fuit ſylua & templum Hylatæ Apollinis de quo Lycophron verſ. 448. vbi Scholiaſtes perperam ſcibit Κάριον pro Κούριον.

Fertur & *Golgon* à *Golgo* dici Veneris & Adonidis filio. Ita habet Theocriti Scholiaſtes in Adoniaz. Γολγοί, πόλις Κύπρου, ὠνομασμένη ἀπὸ Γολγοῦ τινος Ἀδώνιδος καὶ Ἀφροδίτης. quin *Golgon* deflexum nomen eſt à Phœnicio גלגל *Golgol*. Hebræi *Galgal* & *Gilgal* & *Gilgul* dixerint. Sed & *Golgol* legi voluit Hieronymus in locis. *Golgol* inquit, *quæ eſt Galgal*. Huius nominis loca quædam habuit terra Chanaan à rotunditate ſic dicta. Græci Γόλγοι & Γόλγους dicunt, finali L abiecto, vt in Ἀννίβα & Ἀσδρούβα. Antequam Paphi Agapenor templum ſtruxiſſet Veneri, ἡ θεὸς παρὰ Κυπρίων τιμὰς εἶχεν ἐν Γόλγοις καλουμένῳ χωρίῳ *à Cypriis dea colebatur in loco Golgis dicto*. Ita Pauſanias in Arcadicis. Proinde Theocritus in Adoniaz.

Δέσποιν' ἃ Γολγώς τε καὶ Ἰδάλιον ἐφίλασας
Golgon & Idalion quæ diligis, ô Venus alma.

Et Lycophron in Alexandrâ.

---- γαῖαν ἵξονται θεᾶς
Γόλγων ἀνάσσης.

Venient in terram Deæ Golgorum reginæ, id eſt in Cyprum, vbi Golgi, oppidum Veneri ſacrum. Catullus de Venere :

In annal. Volſc.

A *Quæque Ancona, Cnidumque arundinoſam,*
Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos.

Inde apud Stephanum : Γολγία, ἡ Ἀφροδίτη *Golgia Venus.* Golgon Lacedæmoniorum coloniam è Therapne Praxandrum deduxiſſe author eſt Iſacius in Lycophronem. Plinius in Cypro quindecim recenſet vrbes, quarum vltima Golgos. Huius alioqui apud Geographos rara mentio.

Nec multo notius eſt Idalium, Cypri nemus & oppidum, vnde Idalia Venus paſſim apud Poëtas. Grammatici volunt à Sole dictum, quia cum oraculum Chalcenori redditum illum iuſſiſſet vrbem ibi condere ὅπου ἴδοι τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα *vbi videret Solem Orientem,* & vnus è comitibus B exclamaſſet, εἶδον βασιλεῦ τὸν ἅλιον *ô rex Solem animaduerti*, cum placuiſſet omen, vrbs eopſe loco condita vocata eſt *Idalium.* At vt cætera taceam, in Idalium a breue eſt, quod in ἅλιον non poteſt non eſſe longum, quia eſt loco η. Proinde videtur Idalium Phœnicium eſſe ידאלה *Iidala* vel *Idala*, cuius nominis oppidum in tribu Zabulon memoratur Ioſ. 19. 15. Hieronymus in locis ſcribit *Iadela,* tanquam conflata voce ex duabus יד *Iad* & אלה *ela.* *Iad-ela* ad verbum eſt *locus Deæ*, id eſt locus Veneri ſacer. יד *Iad* ſæpe locum ſonat, vt Deut. 23. 12. & Eſ. 56. 5. Steph. in Ἰδάλιον.

C Quod me pæne fugerat, etiam ipſam inſulam aiunt à Cypro Cinyræ filiâ nominari. Stephanus : Κύπρος, νῆσος μεγάλη ἐν τῷ Παμφυλίῳ κόλπῳ ἀπὸ Κύπρου τῆς θυγατρὸς Κινύρου *Cyprus inſula magna in Pamphylio ſinu à Cypro Cinyræ filiâ.* Ita etiam Conſtantinus ex Philoſtephano περὶ νήσων, & Iſtro ἐν ἀποικίαις Αἰγυπτίων. Melius quam Euſtathius in Dionyſium cui Cyprus eſt filius Cinyræ. Nam muliebre nomen eſt Κύπρος, quòd in vſu fuit apud Phœnices. Scaliger in Euſebium pag. 149. Κύπρος *igitur vocabatur mater Herodis non* Κύπρις, *quod commentum eſt Euſebij. Vnde turris quam is in honorem matris ſuæ conſtituit* Κύπρος *non* Κύπρις *vocabatur. Similiter Agrippæ regis vxor non* Κύπρις *ſed* Κύπρος *dicta fuit. Et Zonaras Ioſephum non Euſebium ſequutus, tam matrem Herodis, quam Agrippæ vxorem* Κύπρον *vocat.* Item : *Sic Ioſepho* Κύπρος *vocatur ea quam Herodes præcipiebat fra-*
D *tri Pheroræ vxorem ducere. Itaque* Κύπρος *eſt nomen Iudaicum.* Tamen quia Cyprus Cinyræ filia neque in fabulis neque in hiſtoriâ celebratur, quod ſequitur apud Stephanum & Euſtathium arridet magis, dici Cyprum inſulam ἀπὸ ἐκεῖ φυομένου ἄνθους κύπρου *à Cypri flore qui ibi naſcitur.* Cyprus eſt Arabum אלחנא *alhenna*, non liguſtrum vt multi volunt. Hebr. dicitur כופר *copher* Cant. 1. 14. & 4. 13. Neque vero eſt abſimile inde vocari Cyprum inſulam, cum rara alioqui planta & eximia ibi plurima proueniat. Plin. lib. 12. cap. 24. vbi de Cypri generibus : *Optimum habetur è Canopicâ in ripis Nili nata : Secundum Aſcalone Iudææ ; Tertium Cypro inſulâ odoris ſuauitate.* Sic eiuſdem Cypri oppidum *Tremithunta ex quâ ſanctus Spiridion* vete-
E res dici obſeruant ἀπὸ τῶν περὶ τὸν τόπον πεφυκυιῶν τερμίνθων, ἃς Κύπριοι τρεμίθους καλοῦσιν *à terebinthis quibus locus cingitur, quas Cyprij tremithos appellant.*

Tamaſſum, vbi μέταλλα χαλκοῦ ἐστιν ἄφθονα *æris fodinæ copioſæ ſunt*; Strab. l. 14.
Phœnices condidiſſe nemo ſcripſit. Nomen tamen eſt Syrum à metallorum Steph in Ταμάσσος.

Euſtath. & Vet. Schol. in Odyſſ. α. Tzet. in Lycophron.

fuſione. Nam אתמשא *etmeſa* verbum eſt liqueſcere. Sic Ezech. 22. 22. כאתמסאה כספא *ſicut liquefit argentum*. Et תמס *temes* eſt Ebræis liquefactio. Dubitant interpretes vtrum ad hanc Tamaſſum, an ad Brutiorum Temeſſam, quæ & ipſa ære abundat, pertineat illud Homeri Odiſſ. α. verſu 184. Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν.

CAPVT QVARTVM.

Phœnices in Ægypto.

Belum, Phœnicem & Cadmum non eſſe Aegyptios ſed *Phœnices*. Diu ante Cadmum Paſtorum in Aegypto dynaſtiæ tres, quarum prima *Phœnicum*; Aegyptij *Hycſos* vocabant. Hi fuere immaniſſimi. Inde execrandi paſtores Aegyptiis Gen. 46. 34. Sex Regum nomina explicantur. Caſtra Tyriorum circa Memphim. Ibi Venus peregrina, forte Aſtarte. Pagus Syrus vbi & Syrorum oppidum in Geogr. *Arabe*.

APollodorus & alij fabularum conſarcinatores Belum patrem Phœnicis, adeoque Phœnicem ipſum; & Cadmum Phœnicis filium qui Boeoticas Thebas condidit, aiunt in Ægypto eſſe natos. Hinc Euſebius Chron. lib. 2. *A.* DLXII. *Phœnix & Cadmus de Thebis Ægyptiorum in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnauerunt.* Sed hanc fabulam refellunt Beli, Phœnicis & Cadmi nomina, quæ Phœnicia ſunt non Ægyptia: Et vetuſti Phœnicum Annales quorum author Sanchoniathon. Ibi enim Χνᾶ *Chna* qui Phœnicis cognomen primus habuiſſe legitur, ex Phœniciâ eſt oriundus. Atque illud ipſum nomen *Chna* vel ex Chanaan, vel ex Chananæo contractum eſſe apparet. Phœnicum denique ſacra & ritus ſunt ab Ægyptiacis diuerſiſſima. Athanaſius in Orat. contra gentes: Φοίνικες γοῦν, οὐκ ἴσασι τοὺς παρ᾽ Αἰγυπτίοις λεγομένους θεούς. Οὐδὲ Αἰγύπτιοι τὰ αὐτὰ τοῖς παρὰ Φοίνιξι προσκυνοῦσιν εἴδωλα. *Phœnices quidem Ægyptios Deos non agnoſcunt, nec Ægyptij viciſſim eadem adorant idola cum Phœnicibus*. Tamen ex Manethonis Dynaſtiis, quarum excerpta ſunt in Africano, didici paſtores Phoenices ſex in Ægypto regnaſſe diu ante Cadmum. Verba ſunt: Πεντεκαιδεκάτη δυναστεία Ποιμένων. ἦσαν δὲ Φοίνικες ξένοι, βασιλεῖς ἕξ, οἳ καὶ Μέμφιν εἷλον, ὧν Α Σαΐτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ, ἀφ᾽ οὗ καὶ ὁ Σαΐτης νόμος. οἳ καὶ ἐν τῷ Σεθροΐτῃ νομῷ πόλιν ἔκτισαν, ἀφ᾽ ἧς ὁρμώμενοι Αἰγυπτίους ἐχειρώσαντο, Β Ἀνὼν ἔτη μδ, Γ ΠΑχνὰν ἤτη ξα, Δ Σταὰν ἔτη η, Ε Ἀρχλῆς ἔτη μθ, ϛ Ἀφῶβις ἔτη ξα; Ὁμοῦ ἔτη σμβ. *Decima quinta dynaſtia paſtorum; Fuere autem Phoenices aduenæ ſex reges qui Memphin cæperunt, quorum primus Saites* (malim Σαΐς *Sais*) *regnauit annis 19. A quô dictus Saites Nomus. Iidem in Sethroite nomo vrbem ædificarunt, ex quâ erumpentes Ægyptum ſubiecerunt. Secundus Anon regnauit annis 44. Tertius Pachnan annis 61. Quartus Staan annis 8. Quintus Archles annis 49. Sextus Aphobis annis 61. Summa eſt annorũ* 242. Paſtorũ item fuere duæ ſequentes dynaſtiæ; Ægyptij vno verbo ὑκσὼς *hycſos* nominabant, id eſt βασιλεῖς ποιμένες: Hi leguntur apud Ioſephum lib. 1. contra Apionem Ægypti vrbes incendiſſe, Deorum templa diruiſſe, Ægyptiorum alios peremiſſe, alios oppreſſiſſe iugo duriſſimæ ſeruitutis, nullum denique immanitatis genus ab iis prætermiſſum. Inde תועבת מצרים כל רועה צון *execran-*

A *dus erat Ægyptiis omnis paſtor ouium.* Ita fratribus aſſerit Patriarcha Ioſephus, cuius æuo tot ſcelerum memoria erat recens. E tribus illis paſtorum dynaſtiis prima ſola fuit Phoenicum, quod ipſa Regum nomina palam docent. Primus *Sais*, à quo *Sais* vrbs & *Saites* nomus, à candore videtur dictus. Phoenicibus enim שיש *Sajis* marmor Parium vel candidum ſonat. Secundus *Anon* חנון, id eſt miſericors: Tertius *Pachnan*, id eſt פאה כנעני *Pea-Chanaani* dux Chananæus; *Chanaan* enim contractè *Chnan*. Quartus *Staan*, id eſt אשתען *Eſtaan* firmus. Quintus *Archles*, id eſt ערקל *arkel* celer. Hinc Ἀρχαλέα Græci vocant vnum è Phoenicis filiis, à quô Gades conditæ. Claudius Iolaus in hiſtoriis Phoenices: Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος κτίσας πόλιν Gen. 46.34.
B Γάδειρα ὠνόμασε τῇ Φοινίκων γραφῇ *Archaleus Phœnicis filius vrbem Gades cum condidiſſet Phœuicio nomine vocauit.* Sextus *Aphobis*, id eſt חבוב *Abob* dilectus. Fortaſſe horum Phoenicum reliquiæ erant, qui circa Protei templum habitabant in vrbe Memphi, de quibus ita Herodotus Muſâ ſecundâ: περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι. καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον *circa templum illud habitant Phœnices Tyrij: vocatur autem totus ille locus caſtra Tyriorum.* Sic caſtra Iudæorum fuerunt circa Bubaſtum: caſtra Carum & Ionum circa oſtium Peluſiacum. In hoc Protei templo deſcribit idem Herodotus ἱρὸν δὲ καλέεται ξείνης Ἀφροδίτης *ſacellum*
C *quod Veneris peregrinæ vocatur*, quam ille Helenam interpretatur, ego Aſtartem vel Vraniam, Phoeniciam Venerem in Ægypto pro peregrina habitam. An eodem pertinet quod prope Memphim ab Achille Tatio pagus deſcribitur *Syrus* nomine, ad quem Nili paruum cornu diuiditur in tres alueos? Certè Syrus dici videtur à Syriis incolis qui iidem ſint cum Phoenicibus. Hûc facit quod eundem ni fallor pagum Geographus Arabs clim. 3. part. 3. appellat קריה אלשאמיין *oppidum Syrorum.* Ad Nili ripam Orientalem deſcribitur, aliquot millibus infra *Meſer* ſeu Babylonem, in viâ quâ itur Thenneſum & Damiatam.

CAPVT QVINTVS.

D

Phœnices in Ciliciâ.

Cilix Cadmi frater. *Tarſus Tarſis* nonnullis, & *Cetis Cethim.* Sandocus צדוק Cinyræ pater Celenderim in Ciliciâ condidit. *Celenderis* גלדארץ *Geled erets* terra aſpera. Ciliciæ nomen primò inditum parti aſperæ. חלקים *Challekim* lapides, Χάλιξ, κάχληξ, Χόχλαξ, *Coclacæ.* Mons Χελκαὶ Ioſ. 11. 17. id eſt lapidoſus. Aſpera Cilicia, Turcis *tas VVileieth* lapidoſa prouincia. In *Amano* multæ feræ vt in *Amana* Cant. 4.8. Tamen Amana mons alius, pars Libani, vnde oritur Amana vel Abana fl. Amanus à firmitate dictus, non ab Oreſtis μανία, nec Acco ab ἄχος. Adrianopolis Oreſtias. Crocus & Corycus Ebr. כרכם *curcom.*

E Phoenice vel è Cypro, quam ſtatim occuparunt Phoenices facilis fuit
E in Ciliciam traiectus, cuius partem aliquam illos tenuiſſe ſuadet quod mythologi tanto conſenſu Cilicem Cilicum patrem faciunt Cadmi fratrem. Nec deſunt quibus *Tarſus* Ciliciæ metropolis, Pauli Apoſtoli ortu nobilis, videtur eſſe תרשיש *Tarſis*, & *Cetis* כתים *Cethim.*

Cetidis in Ciliciâ regiunculæ præter Ptolemæum meminit Baſilius Se- A
leucienſis, qui lib. 1. de vitâ Theclæ, Iſauricæ Seleuciæ vicinum amnem Calydnum oriri ſcribit ἀπὸ τῶν τῆς Κήτιδος μυχαιτάτων χωρίων *ab intimis Cetidis receſſibus*. Vnde apparet Baſilij *Calidnum* eundem eſſe cum aliorum *Calicadno* vel *Calicadno*. Merito igitur Stephanus in Hyriâ: ἔστιν Υ῾ρία καὶ κατὰ Ισαυρίαν Σελεύκειαν, ἣν παραρρεῖ ὁ Καλύκαδνος, ὃν Καλυδνόν τινες καλοῦσιν *Eſt & Hyria prope Seleuciam Iſauricam, quam præterfluit Calycadnus à nonnullis Calydnus dictus*. Apollodorus lib. tertio Bibliothecæ Sandocum (id eſt צדוק *Sadoc*) Cinyræ patrem narrat è Syriâ profectum in Ciliciam Celenderim vrbem condidiſſe. Celenderis eſt Cetidis in Ciliciâ portus celebris, de quo Strabo, Ioſephus, Tacitus, Lucanus, Ptolemæus. Vnde apud Plinium *regio Celenderitis*. Celenderis Phœnicibus erat גלד ארץ *geled-erets*, dura regio. Erat enim in Ciliciâ aſperâ. Vox prior ex Arabicâ linguâ eſt notiſſima quâ גלד *geled* eſt terra dura, & גליד *gelid* στερέωμα firmamentum. Item cryſtallum & glacies vt Syris. Celenderim Artemidorus & alij apud Strabonem Ciliciæ principium fuiſſe volũt. Celenderim auxere Samij. Proinde Samiorum coloniis annumerat Pomponius lib. 1. c. 13. De ſitu non conuenit ſatis. Celendrin enim vel Celendros Lucanus lib. 8. ad Selinuntem ponit. Verba ſunt,

Plin. 5. 27.
Ptol. l. 5. c. 8
Amm. l. 14.

B

----paruiſque Celendris C
Quo portu mittitque rates recipitque Solinus.

At in Strabone inter Selinuntem & Celenderim multa ſunt interiecta.

Ciliciæ nomen quod attinet, videtur id à Phœnicibus primo & præcipuè inditum Ciliciæ parti aſperæ; Ciliciæ enim ἡ μὲν λέγεται τραχεῖα, ἡ δὲ πεδιὰς *pars aſpera, altera campeſtris dicitur*. Prior etiam Τραχειῶτις & incolæ Τραχειῶται. Hi, inquam, primò Cilices dicti. Neque enim à fabuloſo Cilice nomen ſumptum, ſed à חלקים *challekim* vel *challukim*, id eſt lapidibus, quia lapidoſa eſt regio. Ex Hebræo חלק *challek* vel *challuk* Græci χάλικα fecerunt & κάχληκα vel κόχλακα eiuſdem ſignificationis. Sed & Romanis *Coclacæ* ſunt lapides in flumine rotundi. Vide Feſtum. Hinc Ioſ. 11. 17. מן ההר החלק vbi LXX ἀπὸ ὄρους Χελκὰ, id eſt *à monte lapidoſo*, vel præ lapidum copiâ glabro & læui; Ita accipiunt Symmachus, Maſius, Druſius &c. Notandum aſperam Ciliciam à Turcis vocari hodieque טאש ולאית *tas Wileieth* πετρώδη ἐπαρχίαν, טאש *tas* enim Turcicè eſt ſaxum, & ולאית *Wileieth* vt Arabibus prouincia. Vide Euſebiana Scaligeri pag. 275. Eôdem referenda hæc Silij lib. 13. verſ. 881.

Steph. in τραχεῖα.
Euſtat. in Dionyſ.

D

Hinc Cilicis Tauri ſaxoſa cacumina viſet.

Et hæc Nonni Dionyſ. lib. 34. verſ. 195.

Αὐχένα πετρήεντα Κίλιξ δοχμώσατο Ταῦρος
Colla petroſa Cilix Taurus demiſſa reclinat.

De Ciliciæ monte Amano multi Solomonem egiſſe volunt cum dicit Cantic. 4. 8. *Mecum à Libano, ſponſa, mecum à Libano venies, contemplaberis à vertice Amana, à vertice Senir & Hermon, è luſtris leonum, è montibus pantherarum*: Quibus in ſpeciem non parum fauet qnod mons Amanus abundat E

A dat feris. Ceruorum è monte Amano Ælianus ita meminit lib. 5. de animalibus, cap. 56. οἱ ἐν Συρίαις ἔλαφοι γίνονται μὲν ἐν ὄρεσι μεγίστοις, Αμάνῳ τε καὶ Λιβάνῳ, καὶ Καρμήλῳ *Qui in Syriâ ſunt cerui naſcuntur in celſiſſimis montibus Amano, Libano & Carmelo.* Et lib. 3. Cyneget. Oppianus memorat lupi genus planè eximij, denſis pilis, labiis æneis, immenſo robore præditi, degentis ſuper niuoſa Tauri juga,

Κιλικάς τε πάγους καὶ πρῶνας Ἀμανοῦ,
Et Cilicas colles & culmen Amani.

Et valerius Flaccus lib. 1. Argonaut. tigridum venationes circa montem
B Amanum ita deſcribit:

--- haud alter ſaltus vaſtataque pernix
Venator cum luſtra fugit, dominoſque timentem
Vrget equum, teneras complexus pectore tigres;
Quas aſtu rapuit pauido, dum ſæua relictis
Mater in aduerſo catulis venatur Amano.

Proinde dum Ciliciam prouinciam adminiſtrabat Cicero, à Cecilio Rhetore rogatus eſt vt ex Ciliciâ Romam ad ludos pantheras ad ſe mitteret. Ita habet Plutarchus in Cicerone: Κεκιλίου δὲ τοῦ ῥήτορος δεομένου παρδάλεις
C αὐτῷ πρός τινα θέαν εἰς Ῥώμην ἐκ Κιλικίας ἀποστεῖλαι. Sed Κοιλίου legendum pro Κεκιλίου. Ad Cœlium enim è Ciliciâ ſcribit Cicero lib. 2. epiſt. 11. *De pantheris per eos qui venari ſolent agitur mandato meo diligenter.* Et ſtatim ſequitur iocus, quem Plutarchus ibidem refert, de fugâ pantherarum è Ciliciâ in Cariam, querentium nihil cuiquam inſidiarum in Ciceronis prouinciâ niſi ſibi fieri.

Tamen quô locô diximus, cum ſponſam rogat ſponſus vt ſecum è *Libano* veniat, & contempletur è vertice *Amana, Senir*, & *Hermon*; Amana non poteſt eſſe Ciliciæ Amanus. 1. Quia in Iudæâ & vicinis locis eſt ſcena ſacri dramatis. 2. Quia *Libanus, Amana; Senir* & *Hermon* vſurpantur vt ſynonyma. Itaque vt *Hermon* & *Senir*, ita etiam *Amana* pars eſt Libani.
D Nempe ſi coniecturæ ſit locus, ea pars Libani montis, è quâ oritur fluuius cognominis *Amana.* Vt ſæpe montium vnde ſcaturiunt nomina mutuantur amnes. Sic è monte Chabora oriebatur Chabor fluuius de quô 2. Reg. 17. 6. & 18. 11. è monte Cyre Cyre fons à quô Cyrene dicta. Et in Orientali Siciliâ ex Eryce amnis Eryces. Ita è monte *Amana* defluxiſſe veriſſimile eſt fluuium eiuſdem nominis, qui B & M permutatis etiam *Abana* dicitur in Ebræo textu 2. Reg. 5. 12. Sed Chaldæus interpres habet אמנה *Amana.* Proinde in hoc ipſo loco idem habet נהר דאמנה *fluuium Amanæ*, quaſi de fluuio hîc agatur, cum montem palam deſignet Solomon.

Interim tam Ciliciæ mons *Amanus* quam Libani pars *Amana* à firmi-
E tate nomen habent; Id enim eſt Ebræis אמנה *Amana.* Nam quod Amanum dici volunt, quia Oreſtes ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῆς μανίας τὴν λῆξιν εὗρε *in hoc monte ab inſaniâ liberatus eſt*, tam ridiculum eſt quam quod Phœniciæ Ptolemaidis vetus nomen *Acen* (Hebr. עכו *Acco*) referunt ad Græcum ἄκος, id eſt remedium; Ac ſi Ἀκὴ dicta fuerit ἀπὸ τῆς ἰάσεως τοῦ γενομένου δήγματος Ἡρακλεῖ ὑπὸ ὄφεως *eô quod ibi ſanatus eſt Hercules ab hydræ morſu.* Aliis Adrianopo- Suidas in Ἄμανος. Et Iſacius in Lycophron. pag. 200. Steph. in Ἀκὴ & in Πτολεμαΐς.

lis Thraciæ ideo dicebatur olim Oreſtias, quod Oreſtes ἐκεῖ λουθεὶς ποταμοῖς ἰάθη τῆς μανίας *fluuiis ibi lotus ab inſaniâ conualuit:* Vide Tzetz. Chil.8. hiſt. 247. & Lampridium in Heliogabalo. A

Ita cum *crocus* Ebraice כרכום *carcom* dicatur Cant. 4. 14. & Syriace כורכם *curcam* vel *corcam*, *Corcam* Phœnices inde appellaſſe veriſſimile eſt celeberrimum Ciliciæ montem in quô gignitur crocus omnium præſtantiſſimus. Is Græcis eſt Κώρυκος *Corycus.*

CAPVT SEXTVM.

Phœnices in Piſidia & Solymis.

Piſidæ quondam Solymi, quorum ſermo Phœnicius. Solymi montes prope lacum. Solymi prope Lycios. Ioſephus, Tacitus, Stephanus, Tzetzes ad Ieroſolymitanos fruſtra referunt quæ in Homero de Solymis. Solymi τροχοκουρέαδες, quod Iudæis prohibitum Leuit. 19. 27. *Siſoe* ציצית κρώβυλος. cirrus, πλεξίδιον. Περιτροχηλάτην. Περίτροχον κείρεσθαι Francos, ὑποτρόχαλα. Arabes ſic tonderi ad inſtar Bacchi. De eo Herodotus, & Ierem. 9. 26. Saracenis idem in more. De Siſoe locus Heſychij ab Heinſio reſtitutus. Phaſelitæ hanc vocem non mutuati ſunt à Syris, ſed à vicinis Solymis. Anguſtiæ circa Phaſelidem Hebr. מצוקות *meſucot*, vnde Μασίκυτος. & mons *Maſſycites.* Φοινικοῦς ὅρος prope Maſſicytum. Phœnice ibid. זרב *zarab* fluere Iob. 6. 17. זרב *zirb* decurſus aquæ. Xanthus amnis olim *Sirbes* & *Sirbos.* זרבא *zirba* flauus ξανθός. Panyaſis emendatus. Olba חלבא non Olbia, Solymorum vrbs non Pamphyliæ. Solymorum regio *Cabalais*, id eſt montana, גבל *gabal* Arab. mons. Termiſſus vel Telmiſſus in ſaxo, vnde חחלמיש. Cibyræ ambitus centum ſtadiorum, כבירה *cebira* id eſt magna. *Milyæ* cur Solymi dicti. מוליא *mulia* tumulus. מולאי *mulae loca montoſa. Selge* & ἀσελγεῖς vnde dicantur. צלם *Selem* Hebr. vmbra, tenebræ; vnde ad picturam tranſlata vox. *Salmon* mons vmbroſus; ita *Solymi* propter ſyluas. Solymorum nomen non plane intercidit vt veteres volunt. *Tzelymi* circa Lyciam. De Diis Solymorum Plutarchi locus inſignis. Cur exoſi Lyciis iidem dij quos Solymi coluere. Vir magnus notatus. Plutarchus ex Euſebio & Theodoreto emendatus. *Arſalus*, *Aryus*, *Troſibius* tres dij Solymorum ex quibus conflata chimæra. Chimæra quid ſignificauerit. Variæ ſententiæ. *Arſalus* Syr. אורזיל *vrzil* capreæ hinnulus, Aryus ארי *ari* leo, *Troſibius* vel *Roſibius* ראש חויא *roſ hiuia* caput ſerpentis. Ex his tribus Chimæra conſtitit. Bellerophon Solymis debellatis ideo dictus debellaſſe Chimæram. Piſidæ Manlij ætate fortiſſimi. B C

Ciliciæ vicina eſt Piſidia, montana regio, quam occupabant Piſidæ Solymorum ſoboles. Plinius lib. 5. cap. 27. *Inſident verticem Piſidæ, quondam Solymi appellati.* Stephanus in *Piſidia*: οἱ Πισίδαι, πρότερον Σόλυμοι. Solymos porro Phœnicum eſſe colonos ſermo palam arguebat. Chœrilus apud Ioſephum lib. 1. cont. Apion. D

> Τῷ δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι,
> Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες,
> Ὤκεε δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι, πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ.
> *Pone ſequebatur genus admirabile viſu,*
> *Barbara Phœnicum quod ab ore vocabula mittens,*
> *Montibus in Solymis lacui loca iuncta tenebat.*

Nempe Strabone teſte lib. 14, prope Phaſelidem eſt λίμνη· ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρος *lacus, cui Solymi montis imminent.* Ex horum vertice Neptunus apud Homerum Vlyſſem ad Phæaces nauigantem proſpectat Odyſſ. E. verſ. 282. E

> Τὸν δ' ἐξ Αἰθιόπων ἀνιὼν κρείων ἐνοσίχθων
> Τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἴδεν.
> *Æthiopum è regione redux Neptunus vt illum*
> *Eminus è Solymis proſpexit montibus.*

A Et Iliad. ζ. verſ. 184. Lyciorum dux Bellerophon.

---- Σολύμοισι μαχέσατο κυδαλίμοισι,
Καρτίστην δὴ τήν γε μάχην φάτο δύμεναι ἀνδρῶν
---- *Solymis pugnacibus intulit arma,*
Q'ô ſe certamen grauius pugnaſſe negabat.

Rurſus verſ. 204. Bellerophontis filium Iſandrum aut Piſandrum, vt legit Strabo:

Μαρνάμενον Σολύμοισι κατέκτανε.
Pugnantem in Solymos morti dedit.

B Vnde Solymos colligere eſt Lyciis fuiſſe vicinos. At Ioſephus, quem hæc latebant, cum in Chœrilo legeret Phœnicij ſermonis homines in Solymis montibus prope lacum habitaſſe, putauit de Iudæis agi, & Aſphaltite lacu, à quô non procul abſunt Solymi montes, id eſt Hieroſolymorum, vt quidem interpretatur. His ſimile quid in Tacito Hiſtor. lib. 5. *Clara alij Iudæorum initia; Solymos carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ vrbi Hieroſolyma nomen è ſuo feciſſe.* Et in Stephano: Ἱεροσόλυμα, ἡ μητρόπολις τῆς Ἰουδαίας, ἡ Σόλυμα ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῶν Σολύμων ὀρῶν *Ieroſolyma Iudææ metropolis, Solyma vocabatur à Solymis montibus.* Et in Ioſepho rurſus antiq. C lib. 7. cap. 3. poſtquam vrbem Ieroſolymam *Solyma* nominari dixit, φασὶ τινὲς ὅτι καὶ Ὅμηρος ταῦτα ὀνόμασεν Σόλυμα *etiam Homerum aiunt nonnulli horum Solymorum meminiſſe.* Atque id ſequutus Tzetzes Chiliade 7. hiſt. 149.

-- Σολύμους λέγει δὲ τυγχάνειν τοὺς Ἑβραίους,
Οὓς Ὅμηρος καὶ λέοντι ὡς ἀναιδεῖς εἰκάζει.

Solymos dicit eſſe Hebræos, quos leoni Homerus vt impudentes aſſimilat. Sed, vt alia taceam, obſtat quod iidem populi verſu ſtatim ſequente deſcribũtur τροχοκουράδες, id eſt vertice tonſo in orbem; Quod tonſuræ genus Iudæis lege fuit interdictum Leuit. 19. 27. Verba ſunt: לא תקפו פאת ראשיכם *non radetis in orbem angulum* (id eſt angulos) *capitis veſtri.* Aquila habet, οὐ περικυκλώσετε: Theodotion, οὐ κυκλώσετε: Symmachus, οὐ περιξυρήσετε κύκλῳ: Hie- D nymus, *neque in rotundum attondebitis*: Arabs, לא תדורוא *non circuibitis* (nouacula ſcilicet) Chaldæi, לא תקפון, quæ Moſis eſt vox ipſiſſima: Omnes in eundem ſenſum. Septuaginta, οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν *non facietis ſiſoen ex comâ capitis veſtri.* Siſoen id eſt ציצית *ſiſith* cincinnum qui ſolus in occipitio ſupererat, reliquâ capillitie in orbem circumtonſâ; Græcus Scholiaſtes κρώβυλον. Cyprianus *cirrum*, Suidas πλεξείδιον, doctiſſimus Heinſius περιτροχαλέτην interpretatur. Apud Græcorum Criticos ſic nominatur tonſura quæ fit σφαιρηδόν. Sunt qui malunt περίτροχον, vt Agathias de Francis lib. 11. περίτροχον κείρονται. Eo modo ſe totondiſſe Arabes E Bacchi æmulos Herodotus in Thaliâ author eſt: τῶν τριχῶν, inquit, τὴν κουρὰν κείρεσθαι φασὶ, καθάπερ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι. κείρονται δὲ περιτρόχαλα. *Eôdem modô quô tonſus eſt Bacchus tonderi ſe aiunt, porro in orbem tondentur.* Vnde eſt quod Ierem. 9. 26. Idumæi, Ammonitæ, Moabitæ, cæterique Arabiæ deſertæ incolæ appellantur קצוצי פאה *circumciſi* ſeu *circumtonſi angulis*, nempe capitis. Et Græcus Scholiaſtes in Leuiticum docet ad ſuum vſ- Ariſtarchi cap. 4.

que æuum Saracenos ita vſurpaſſe, & capitis ſui *ſiſoen*, id eſt κρώβυλον aut πλέγμα Saturno conſecraſſe. Proinde in Arabiâ mos ortus inde manauit ad Solymos. De *ſiſoe* locus eſt in Heſychio corruptiſſimus, Σισκῦρα, ῥοιὰ, Φασηλῖται, quem vir magnus miro acumine ſic reſtituit: Σισόη, κουρᾶς ποιὰ, Φασηλῖται *Siſoe, tonſuræ ſpecies, vox Phaſelitarum.* Sed minus probo quod Phaſelitas hanc vocem à Syris vltra Ciliciam accepiſſe coniectat, cum Phœnicum linguam & ritus vſurpaſſe Solymos, adeoque fuiſſe τροχοκουράδας ex Chœrilo ſit notum. Hi porro Phaſelidi quam fuerint vicini docent hæc verba Strabonis quæ iam ex parte citauimus: Εἶτα Φασηλὶς, τρεῖς ἔχουσα λιμένας, πόλις ἀξιόλογος καὶ λίμνη. ὑπέρκειται δ᾽ αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρος *Deinde Phaſelis tres habens portus, vrbs inſignis, & lacus cui imminent Solymi montes.* Proinde ex hâc viciniâ factum vt Phaſelitæ Phœniciæ linguę nonnihil Gręco ſermoni inſpergerent. Id à me fruſtra non dici aliô exemplô ſtatim patebit.

Sequitur apud Strabonem: Περὶ Φασηλίδα δ᾽ ἐστὶ τὰ κατὰ θάλατταν στενὰ δι᾽ ὧν Ἀλέξανδρος παρήγαγε τὴν στρατιάν: ἔστι δ᾽ ὄρος Κλίμαξ καλούμενον, ἐπίκειται δὲ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει, στενὴν ἀπολεῖπον πάροδον ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ *circa Phaſelidem ſunt ad mare anguſtiæ, per quas exercitum traduxit Alexander: mons autem uocatur Climax Pamphylio mari incumbens, & prope littus anguſtum relinquens tranſitum.* Eum ipſum montem Ptolemæus Μασικύτον appellat, voce prorſus Phœniciâ, quæque palam alludit ad Hebræam מצוקות *meſucot*, id eſt anguſtias. Hâc coniecturâ nihil certius. Pro Maſicyto in Lyciæ deſcriptione apud Plinium iuxta mare & Limyram amnem eſt mons
Plin. l. 5. c. 18 *Maſſycites.* Et in Q. Smyrnæo Lycium ducem Chlemum, Limyri fluuij accolam tanquam regem venerantur.

lib. 3. verſ. 233. Πάντες ὅσοι Φοίνικον ἔδος περὶ πάγχυ νέμονται,
Αἴπυτε Μασσικύτοιο ῥίον, βωμόν τε Χιμαίρης
Phœnicum quicunque ſolum, iugaque ardua montis
Maſſicyti quicunque colunt, aramque Chimæræ.

Vbi rurſus id notandum Φοίνικον ἔδος *Phœnicium ſolum* vocari loca Maſſicyto vicina propter Solymos ibi degentes. Eodem pertinet quod Alexandrum è Xantho Lyciæ vrbe profectum vt oram maritimam pacaret Plutarchus veniſſe dicit μέχρι τῆς Φοινίκης καὶ Κιλικίας *vſque ad Phœnicem & Ciliciam.*

Fuere & alia circa Solymos Hebraiſmi veſtigia. זרב *zarab* Hebræis & Arabibus eſt fluere Iob. 6. 17. vnde זרב *zirb* in Giggeio eſt *decurſus aquæ*, & *Zerbis* flumen in Aſſyriâ, vt iam notauimus. Eôdem refero quod Lyciæ amnis Xanthi priſcum nomen erat *Sirbes* Strabo lib. 14. εἶθ᾽ ὁ Ξάνθος ποταμὸς ὃν Σίρβιν ἐκάλουν οἱ πρότερον. Græci Ξάνθον reddiderunt, quia זרבי *zirba* flauum ſeu rubentem ſonat apud Arabes; vide Giggeium. Pro *Sirbe* alij *Sirbon* appellant. Panyaſis poëta vetus Herodoti patruelis apud Stephanum in Τρεμίλη:

Σίρβου ἐπ᾽ ἀργυρέου ποταμοῦ παρὰ δινήεντι.

Male legitur Σίβρῳ.

Olba aliis Olbia, Solymorum fuit oppidum. Stephanus in Ολβία. Τετάρτη Παμφυλίας, ὡς Φιλόξενος, οὐκ ἔστι δὲ Παμφυλίας, ἀλλὰ τῆς τῶν Σολύμων γῆς,

A καὶ οὐδὲ Ὀλβία ἀλλὰ Ὄλβα καλεῖται *quarta eſt Olbia Pamphyliæ iuxta Philoxenum, quæ tamen Pamphyliæ non eſt, ſed terræ Solymorum, neque vocatur Olbia, ſed Olba.* Olba idem quod חלבא vrbs Aſeritarum Iud. 1.31.

Ipſa Solymorum regio alio nomine vocatur à Strabone Καβαλεῖς *Cabalais*, id eſt *montana*, Arabicè id eſſet גבליה *gabalia*. Sed Græci g & c permutarunt vt in καμήλῳ & aliis. Hinc & Solymi Cabalenſes. Strabo: Σολύμους δ' εἶναι φασὶ τοὺς Καβαλεῖς.

Iidem eôdem authore lib. 13. *Termiſſenſes* appellantur à Termeſſo promontorio, cui imminet Solymus: τῆς γοῦν Τερμησσέως ἄκρας, inquit, ὁ ὑπερκείμενος λόφος καλεῖται Σόλυμος, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Τερμησσεῖς Σόλυμοι καλοῦνται *tumu-*
B *lus qui ſupra Termeſſum promontorium iacet Solymus, & ipſi Termiſſenſes Solymi appellantur*; Lege Telmiſſum & Telmiſſenſes. Nam & pro Τερμησσέως libri ſcripti habent Τελμισσέως, vt obſeruatum à Caſaubono. Sic in his verbis lib. 14. Ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρος, καὶ Τερμισσὸς Πισιδικὴ πόλις ἐπικειμένη τοῖς στενοῖς, *ſupra hanc ſunt Solyma mons & Termiſſus Piſidica vrbs anguſtiis incumbens*, male pro Telmiſſo legi Termiſſum ex Euſtathio didici, qui hunc ipſum locum ſic citat vbi de Phaſelide: ταύτης ὑπέρκειται τὰ Σόλυμα· καὶ Τελμισσὸς &c. Sed & Arrianus lib. 1. ἀναβασ. conſtanter ſcribit Τελμισσὸν & Τελμισσέας. Et Heſychio Τελμισσεῖς *Telmiſſenſes* ſunt ἔθνος περὶ Λυκίαν
C *gens circa Lyciam*. Et apud Ciceronem de Diuinatione lib. 1. *Telmeſſus in Caria eſt*. Suidas etiam habet Τελμισσεῖς ex Polemone & Dionyſio Chalcidenſi, qui ſcripſit vrbium origines. Et verò Solymorum linguâ Telmiſſus erat חתלמיש *Tahalmis*. Nempe חלמיש *halmis* Hebræis rupem ſonat, & ad formam nominis pertinet ה præpoſitum: Quod à ſaxo deductum ſeu monte prærupto cui incumbebat: Arrrianus: χωρίον δὲ οἰκοῦσιν ὑπερύψηλον, καὶ πάντη ἀπότομον *locum autem inhabitant valdè excelſum, & omni ex parte præruptũ.*

Telmeſſo vel Termeſſo Cibyra fuit proxima. Strabo: ἡ δὲ Τερμησσός ἐστι Πισιδικὴ πόλις, ἡ μάλιστα καὶ ἐγγύτατα ὑπερκειμένη τῆς Κιβύρας. Pars incolarum erant Solymi, aut Solymorum linguam vſurpabant. Idem: τέτταρσι δὲ γλώτταις ἐχρῶντο οἱ Κιβυρᾶται, τῇ Πισιδικῇ, τῇ Σολύμων, τῇ Ἑλληνίδι, τῇ Λυδῶν. Lo- lib. 13.
D cum occupabant εὐερκέστατον ἐν κύκλῳ σταδίων περὶ ἑκατὸν *munitiſſimum ſtadiorum fere centum in ambitu*. Inde in bellum armati prodibant millia peditum triginta, equitum duo, vt iure merito *Cibyra* כבירה id eſt magna, nuncupata ſit voce Phœniciâ prorſus.

Rurſus Telmeſſo vel Termeſſo imminebant anguſtiæ montiũ per quas iter erat in montana Milyadis. Strabo lib. 14. *Termyſſus Piſidica vrbs anguſtiis imminens, per quas itur in Milyada.* Et in fine lib. 13. *Milyas montana eſt regio quæ ab anguſtiis prope Termeſſum* &c. *Sagalaſſum vſque extenditur* &c. Inde Milyæ Solymi dicti. Herod. lib. 1. οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. Stephanus: Μιλύαι, οἱ πρότερον Σόλυμοι ὡς Τιμαγένης &c. καὶ ἡ χώρα Μιλύας. Quod
E addit Milyada à quâdam Milye dici ſorore Solymi & vxore, deinde etiam Cragi, merè fabuloſum eſt. Phœnicibus מוליא *mulia* eſt tumulus; Et מולאי *mulae* dicuntur loca montoſa. Talmudici in *Baua metſia*: *quia venitis* ממולאי (*de mulae*) *è locis celſis, loquimini verba* מולייתא (*mulietha*) *celſa* & grandia. Gloſſa, דברים נבונים *verba eminentia, ſupercilioſa.*

Sed & Telmeſſo vicina Σέλγη *Selga* etiam ipſa Piſidica vrbs, ὅπου κακῶς ἔζων οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀλλήλοις ἐκοινώνουν *in quâ homines intemperanter viuebant, & illicito coitu inuicem ſe polluebant*; vnde impudici dicti ἀσελγεῖς cum *alpha* ἐπιτατικῷ. Ita Suidas & Etymologus: Ex quô fit vt *Selgam* ſuſpicer per literarum metatheſim nomen habere ab Ebræo שגל *ſagal*, id eſt coire & conſtuprare, vt Græce σελγαίνειν. A

Iam ipſum Solymorum nomen vnde dicatur docere eſt operæpretium. צלם *ſelem* Hebræis vmbram & tenebras ſonat, vt Arabice ظلم. Hinc Pſ. 36. 7. בצלם יתהלך איש *in vmbrâ ambulat homo*, vel *in tenebris*. Ita ſumunt ex Hebræis R. Donès & Dauid Kimchi. Inde tranſlatum nomen צלם ad imaginem, quia vetuſtiſſimi pictores hominem non aliter pingebant quam vmbrâ eius lineis circumductâ, vt in Plinio habetur l.35. c.3. Vt taceam inter picturæ genera σκιὰν eſſe & ἀποσκίασμα *vmbram* & *adumbrationem*. Atq; id opponi viuæ & expreſſæ imagini etiam ab Apoſtolo Hebr. 10. 1. Eiuſdem originis eſt צלמון *Salmon* montis nomen Pſ. 68. 15. cuius verticem arborum denſitas opacabat, vt conſtat ex Iud. 9. 48. Neque alia fuit ratio nominis Solymorum; Quippe id nomen complectitur Piſidiæ montana, de quibus Strabo lib. 12. κύκλῳ δ' ὑπέρκεινται δρυμοὶ ποικίλης ὕλης *ſupra in orbem ſyluæ ſunt diuerſæ materiæ*. B

Apud Plinium lib. 5. cap. 30. *Ex Aſiâ interiiſſe gentes tradit Eratoſthenes Solymorum*: Nempe Solymorum nomen tranſierat in Piſidas, vt iam ante docuimus. Tamen Eratoſthene tot ſæculis poſterior Euſtathius teſtatur æuo ſuo non fuiſſe prorſus abolitum: Τόπος γάρ ἐστιν, inquit, ὀχυρώτατος περὶ που τὴν Λυκίαν οὗ οἱ ἐγχώριοι βαρβαρικώτερον τοῖς ἐκεῖ καλοῦνται Τζέλυμοι *Locus enim eſt munitiſſimus alicubi circa Lyciam, cuius incolæ ab illorum locorum hominibus barbare vocantur Tzelymi*. C

De Solymorum Diis habetur inſignis locus apud Plutarchum in libro de defectu Oraculorum, qui citatur ab Euſebio lib. 3. præpar. & à Theodoreto lib. 3. Therapeut. Σολύμους, inquit, πυνθάνομαι τοὺς Λυκίων περιοίκους ἐν τοῖς μάλιστα τιμᾶν τὸν Κρόνον *vicinos Lyciorum Solymos audio Saturnum inprimis colere*, id eſt olim coluiſſe, à maioribus ſuis ita edoctos. Saturnus enim apud Phœnices & Pœnos in maximo fuit cultu. Ἐπεὶ δὲ ἀποκτείνας τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν Ἄρσαλον καὶ Δρύον καὶ Τροσόβιον, ἔφυγε καὶ μετεχώρησεν ὁπηδήποτε (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν) *ἐκείνους μὲν ἀμεληθῆναι *Poſtquam autem* Saturnus *principibus* (vel ducibus) *eorum interfectis Arſalo, Dryo, & Troſobio fugit, & quocunque terrarum conceſſit (neque enim id dicere habent) Saturnum illos neglexiſſe*, nempe vt Saturni loco colerent Arſalum, Dryum & Troſobium. Sequitur: τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἄρσαλον σκληροὺς θεοὺς προσαγορεύοντες, καὶ τὰς κατάρας ἐπὶ τούτῳ (lege τούτων cum Euſebio & Theodoreto) ποιεῖσθαι δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ Λυκίοις, hoc eſt Lycios, vt pote Solymis infenſiſſimos, quod vel ex Homero conſtat, hos ipſos Deos *duros* vocaſſe, & deuouiſſe diris publicè & priuatim. Hæc vir magnus cum non caperet, receptam lectionem perperam ſollicitauit, & mutauit cum Euſebio σκληροὺς in σκιεροὺς nullo ſenſu; quod illius pace dixerim. *Nihil eſt*, inquit, *minus veriſſimile quam* σκληροὺς *dixiſſe quos interemptos tantoperè dolerent, & pro benefactis diuinis afficere honoribus* D E

* lege ἐκεῖνον cum Euſeb. & Theodor.

A *vellent.* At multo minus veriſſimile iiſdem Diis publicè & priuatim maledixiſſe; Quod tamen à Plutarcho additur. Verum enimuero Solymi & Lycij vicini quidem erant, vt Plutarchus ante monuit, diuerſi tamen populi, alij aliis maximè exoſi, vt Lyciorum ducum Bellerophontis & Iſandri vel Piſandri bella in Solymos palam arguunt Iliad. lib. 7. Itaque nihil mirum eſt eoſdem Deos execratos eſſe Lycios quos Solymi venerabantur.

Iam tria illa ſiue Ducum ſiue Deorum nomina explicare ideo non eſt obuium, quia ſcriptura eſt ambigua. Nam pro Δρύον καὶ Τροσαβιὸν Theodoretus habet Ἄρυον καὶ Τόσαβιν; Et Euſebius Ἄρυζον καὶ Τόσιβιν. Vnde Suidas: Τόσιβις, θεὸς τῶν .... Legendum τῶν Σολύμων *Toſibis Deus Solymorum.* Ex
B hâc collatione colligo Plutarchum ſcripſiſſe Ἄρσαλον, καὶ Ἄρυον, καὶ Τροσιβὶν, atque ex his tribus conflatam fuiſſe chimæram de quâ Heſiodus:

Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
Ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος,
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Forma erat huic capitis triplex, trucis vna leonis,
Et leuis vna capræ, & torui fuit vna draconis,
Ante leo, retroque draco, medioque capella.

Aut capra ſi mauis, aut rupicapra; quia χίμαιραν Heſychius αἶγα ἀγρίαν *ca-* Vid. & Ho-
C *pram ſylueſtrem* exponit. Hoc monſtro quod deuiciſſe dicitur Bellerophon, mer. Iliad. ; & Euſt. &
aiunt tria hoſtium genera ſignificari quibuſcum illi res fuit, dum erat in Iſac. in Ly-
Lyciâ, vt refert Homerus lib. 6. Iliad. Solymos nimirum, & Amazones, & coph. p. 6. & Io. Tzetz.
Lycios. Solymos cum leone conferri propter fortitudinem, Amazones cum Chil. 7. hiſt. 149.
capreâ διὰ τὸ κρημνοβατεῖν αὐτὰς δίκην αἰγῶν *quia caprarum inſtar per prærupta loca gradiuntur*; Lycios denique cum dracone vel angue propter inſidias quas Bellerophonti ſtruxerant. Quæ vtvt videantur ingenioſè conficta, tamen ideo non admitto, quia durum videtur vt tres hoſtes diuerſiſſimi, quoſque tribus præliis debellauit Bellerophon, Poëtæ in vnum faſciculum compegiſſe dicantur, & latere voluiſſe ſub vnius monſtri ſymbolo. Itaque Chimæra meo iudicio ſolos Solymos ſignificat, quorum tres Deos
D aut duces tribus Chimeræ capitibus adumbrari docent ipſa nomina ex Phœnicio ſermone expoſita. *Arſalus* Phœnicibus *Arzal*, vt Syris אורזיל *vrzil*, propriè eſt hinnulus capreæ: *Aryus* ארי *ari* vel אריה *arje* leo; *Troſibius* vel Vid. Chald. Cant. 4. 5. & 7. 3.
Troſibis ראש חויא *ros hiuja* ſerpentis caput. T initio vocis perperam addidere Græci. En tria Chimeræ capita, quæ in ſignis militaribus tanquam Deorum ſuorum ſymbola puto pinxiſſe Solymos. Quos cum fudiſſet Bellerophon, dictus eſt viciſſe monſtrum triceps, in quô.

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,

Id eſt,

Ante Aryus, retro Troſibis, medio Arſalus ibat.

E Vel vt agam preſſius ארי *ari*, id eſt leo in ſignis militaribus pictus, in primo agmine ducis Aryj ſymbolum præferebatur: Et in poſtremo *Troſibij* vel *Roſibij* potius ſymbolum ראש חויא *ros hiuja* caput ſerpentis: In medio denique *Arſali* ſymbolum *arzal* vel אורזיל *vrzil*, id eſt hinnulus capreæ.

Solymorum ſobolem Piſidas famam bellicæ fortitudinis diu ſeruaſſe pro-

bant hæc Liuii lib. 38. vbi de expeditione Manlii in Piſidiam & vicina loca. *Inde in agrum Sagalaſſenum vberem fertilemque omni genere frugum ventum eſt. Colunt Piſidæ longe optimi bello regionis eius.* A

CAPVT SEPTIMVM.

Phœnices in Cariâ & Rhodô.

Caria Phœnice vocatur. Phœnices prope Rhodum. Mons & vicus Phœnix. Ialyſi Phœnices & templum Neptuni à Cadmo conditum. Lindi lebes Mineruæ ab eodem conſecratus cum Phœniciâ inſcriptione. Heliadæ ex Rhodo pulſi à *Phœnicibus*, Phœnices à Caribus. Iphiclus quo ſtratagemate Phœnicum ducem Phalantum ex Achæa ſeu Ialyſo eiecerit. Phalantus Hebr. פלט, *Phacas* פקח. *Phala* Sidonius, dux claſſis Memnoniæ, cum ſuis ſubſtitit in Rhodi vrbibus Camiro & Ialyſo. Rhodus τρίπολις. Ptolemæus notatus. Lindus in Auſtrali mucrone Rhodi. Eo appulit Danaus ex Aegypto fugiens. למדא *limda* mucro, aculeus Phœnicie, vnde Lindus. Acuendi verba Phœnices ad diſciplinas cur transferant. *Ialyſus* olim *Achæa*. Vetus nomen à mœrore ſumptum, recens à lætitiâ. Sic Ἄξενος mutatũ in Εὔξεινον. *Maleuentum* in *Beneuentum*, *malacia* in *bonaciam*. Ἀργινόεντα Κάμειρον *argilloſam Camirum* à חמר *chemer*, id eſt argilla, dictam. Rhodi mons *Atabyris* vbi templum Iouis Atabyrij, in quo cur mugire dicantur æneæ boues cum calamitas imminet. Rhodus Atabyria. Atabyris Thabor תבור, Appiano Ταβύριον. Montes eiuſdem nominis in terrâ Chanaan & in Siciliâ. Ἀταβύριον quid ſignificet ex Heſychio & Hebræis. Rhodi nomen eſt *Phœnicium*. *Iarod* vel *rod* per aphæreſim draco. Rhodus olim Ophiuſa propter ſerpentum copiam. Phorbas his deletis & magno dracone occiſo in cœlum translatus ſub Ophiuchi nomine. Hinc inſula Iarod vel Rod, id eſt draconis, dicta. Minus recte ſcribi *iarud*. Hæc æuo Moſis geſta. Rhodus *Stadia* dicta id eſt צדיא *Tſadia* deſolata. *Telchines* Magi, à Phœnicio תלחיש *Talchis*. *Telchis* & *Telchin* idem. *Ignetes* Rhodi indigenæ, forte iidem qui Telchines. Ζὰψ mare. Simmiæ Rhodij locus in Clemente reſtitutus. Ἄμμας mater. Inſulis prope Cariam nomina eſſe Phœnicia. Carpathus quaſi כרפאת *Carpath* Cariæ ora. Carpathum Iſidorus vnde deducat. Caſus inſula etiam Ἄχνη dicta id eſt ſtipula, vt Hebr. קש *cas*, vnde Caſus. שומא *ſuma* angulus, vnde *Syme* inſula in angulo Cariæ. *Telus* id eſt תל *tel* tumulus. Error Plinij de telino vnguento. Heſychius correctus. *Chalcia* vel Chalce חלקא ab agri fœcunditate. Calimna חלי מנח dulcis ſedes ob mellis præſtantiam; *Calydna* idem. Aſtypalæa ab Aſtypalæâ Phœnicis filiâ Ancæi matre. Aſtypalæa pars Sami. אשתפל ſe demittere. Niſyrus fragmentum inſulæ Co. De eo fabula. Niſyrus vnde dicatur iuxta Euſtathium. נסורת *niſſoreth* fragmentum נסירו *neſiru* ſectio. Inde Niſyrus. נשר *naſar* ſerra ſecare. Mons *Prion*, id eſt ſerra, in parte Coæ vnde Niſyrus abrupta. In inſula Co bombycinæ veſtes à mulieribus texi ſolitæ, non in Ceo vt volunt Varro, Plinius, & Solinus. Loca veterum de Cois veſtibus, & de Coa bombyce. קו *cau* Hebr. tenue filum, funiculus. תקוה idem, & trama ſeu ſubtemen aut ſubtel. Iobi locus explicatus. Trama vnde dicatur. Parcarum fabula vnde. מקיח netum ex Aegypto ſubtiliſſimum. Vulgatus reddit *de Coâ*. קוי *kovva* Arab. funiculus. קוין *kavvin* Chald. fila aranearum. קואי *kavvae* Talmud. textores. *Co* vel *Coa* inſula inde dicta. Ibi vrbs *Aſtypalæa*. Ibid. promontorium *Scandaria*, id eſt שכן דארעא *ſaken dara* vicinum continenti. Et ad Meridiem *Lacter*, id eſt חלק טהיר *alak tair* pars Meridionalis, *Lycaſtris*, *Lyca*, *Leucolla*. *Drecanum* prope Stomalimnem ſeu lacum ad mare apertum, id eſt דיר-אגם *dir-agam* habitatio ad lacum. *Lebinthus* à Syro לבינתא *lebentha*. Πλίνθος cur later Græcis. Caria & Cares vnde Κὰρ Ionice ouis, Hebr. כר *Car* agnus vel aries. *cos* non eſt ouis, vt volunt, ſed vellus. *Cos* quorſum *Caris* dicta.

CAriam Phœnicem vocari diximus à Corinnâ & Bacchylide. Ita legitur in Athenæo: εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ Καρία Φοινίκη ἐκαλεῖτο, ὡς παρὰ Κορίννῃ καὶ Βακχυλίδῃ. Vnde lux loco Stephani de Aſtyrâ alioqui valde obſcuro: ἔστι καὶ πόλις Φοινίκης κατὰ Ῥόδον, ἐν ᾗ Ἀθηνᾶ *eſt & vrbs Phœnices prope Rhodum, in quâ colebatur Minerua*. Phœnices prope Rhodum, id eſt Cariæ, vbi mons *Phœnix*, & vicus *Phœnix* de quô in Phœnice Stephanus: ἔστι καὶ Φοῖνιξ οὐ πολὺ ἀπέχων Ῥόδου. Recte. nam vt apparet ex Ptolemæo vicus *Phœnix* paruô ſinu diſcretus eſt à Rhodi vrbe Ialyſo, clara imprimis Neptuni templo vetuſtiſſimo, cuius conditor fuit Cadmus. Diodorus lib. 5. *paulo poſt Cadmus Ageno-*

Ather. l. 4. cap. 23.

Agenoris filius à rege miſſus ad quærendam Europam Rhodum nauigauit. Et cum in ipſâ nauigatione graui tempeſtate iactatus vouiſſet ſe templum Neptuno ſtructurum, ſeruatus in eâdem inſulâ templum illi Deo condidit, eiuſque curam demandauit quibuſdam Phœnicibus ibi relictis, qui Ialyſiis permiſti remanſerunt συμπολιτευόμενοι τούτοις *vnam cum illis vrbem* (vel *vnum reipublicæ corpus*) *conſtituentes.* Sequitur Mineruæ Lindiæ Cadmum inter cætera dona æreum lebetem obtuliſſe veteri more fabrefactum, *cum inſcriptione* Φοινικοῖς (lego Φοινικικοῖς) γράμμασιν *Phœniciis literis, quæ ex Phœnice in Græciam dicuntur eſſe primum allatæ & appellari Phœniciæ.* Sed & Phœnicum in Apud Phot. auth. 186.
B Rhodum expeditionis meminit Conon his verbis narratione 47. τὴν δὲ Ῥόδον τὸ μὲν ἀρχαῖον λαὸς αὐτόχθων ἐνέμοντο, ὧν ἦρχε τὸ Ἰλιάδων γένος (corrige Ἡλιάδων ex Diodoro & Strabone) οὓς Φοίνικες ἀνέστησαν, καὶ τὴν νῆσον ἔσχον *Rhodum autem antiquitus populi indigenæ tenuerunt, quibus imperabant Heliadæ, quos Phœnices eiecerunt & inſulam occuparunt.* Additur ibidem Cares expulſis Phœnicibus Rhodiis imperaſſe, quâ tempeſtate etiam alias maris Ægæi inſulas tenuerunt. Φοινίκων δὲ ἐκπεσόντων Κᾶρες ἔσχον. ὅτε καὶ τὰς ἄλλας νήσους τὰς περὶ τὸ Αἰγαῖον ᾤκησαν, id eſt aliquanto poſt Troiani belli tempora. Diodorus lib. 5. de Leſbo: Μετὰ τοὺς Τρωικοὺς χρόνους κατέσχον τὴν νῆσον Κᾶρες, καθ' ὃν καιρὸν ἐθαλαττοκράτουν.
C Apud Athenæum lib. 8. Ergeas Rhodius ἐν τοῖς περὶ πατρίδος προειπὼν τινὰ περὶ τῶν κατοικησάντων τὴν νῆσον Φοινίκων *in libris de patriâ ſuâ quædam præfatus de Phœnicibus qui in inſulâ habitarunt*, pluribus narrat quo ſtratagemate Iphiclus Phalantum Phœnicum ducem ex Achæâ eiecerit Rhodi oppido munitiſſimo. Summa eſt Phalantum viſis coruis dealbatis & piſciculis Larcæ cuiuſdam opera in craterem ſuum iniectis ex vrbe ſponte exceſſiſſe, tanquam rebus conclamatis. Quia oraculo monitus fuerat fore vt è Rhodo eiiceretur, cum vidiſſet coruos albos & piſces in crateribus. In Polyzeli Rhodiacis non Larcas ſed Dorcia Phacæ filia Iphicli amore incenſa narratur in Phalanti poculum piſces iniecisse, & coruos à ſe dealbatos emiſiſſe. Phalantus Græcum nomen eſt: ſed Phœni-
D cium fuit פלת *Phaleth* vel פלט *Phalet*. Vide 1. Par. 2. 33. 47. & 12. 3. *Phacas* Hebr. eſt פקח vulgo *Phacee* 2. Reg. 15. 25. Hinc Heſychius: Φακεὲ, διάνοιξις, non male: Nam פקח verbum eſt aperire.

A Phalantho diuerſus Phala Sidonius, cui cum à Memnone fuiſſet commiſſa claſſis è Phœnice Trojam deducenda, milites occiſo duce in Rhodi inſulæ vrbibus Camiro & Ialyſo ſubſtiterunt. Rem ita narrat Dictys Cretenſis lib. 4. *Reliquos neque numero inferiores, impoſitô Phalâ duce atque rectore mari miſit* (Memnon.) *Qui appulſi Rhodum, vbi animaduertere inſulam Græcis ſociam, veriti ne re cognitâ incenderentur naues ibidem operiebantur. Ac mox diuiſi in Camiram* (Camirum) *& Galiſam* (Ialyſum) *vrbes opu-*
E *lentas. Neque multo poſt Rhodij Phalam incuſare, quod paulo ante euerſâ ab Alexandro Sidone patriâ ſuâ, auxilium ei à quô læſus ſit ferre cuperet. Quoque animos exercitus permouerent, confirmare haud diſſimiles Barbarorum videri eos, qui tam indignum facinus defenderent: Multa præterea quæ accenſura vulgus, & quæ pro ſe factura eſſent diſſerere. Quæ res haud fruſtra fuit. Phœnices namque, qui in eo exercitu aderant plurimi, permoti*

querelis Rhodiorum, dein cupidine diripiendarum rerum quas ſecum aduexerant, Phalam lapidibus inſecuti necant, diſtributique per ſupradictas vrbes, aurum atque reliqua prædæ inter ſe diſpertiunt. A

Phœnicum in Rhodo inſulâ commorationis non aliud certius monumentum eſt, quam quod vetuſta locorum nomina pæne omnia ſunt Phœnicia. Pindarus Olympia 7. Rhodum appellat τρίπολιν νᾶσον, quia tres olim vrbes habuit,

Iliad. β. v. 656. Λίνδον, Ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον.
Lindon, Ialyſſumque, argilloſamque Camirum.

Ita nominat Homerus in Catalogo. Inſula verſus Auſtrum in longum mucronem extenditur, in quo Camirum ponit Ptolemæus, cum Lindum debuiſſet. Omnino enim in Auſtrino illo mucrone ſita erat Lindus; quod conſtat ex his Strabonis lib. 14. Ἔστι δὲ πρώτη μὲν Λίνδος &c. πόλις ἐπὶ ὄρους ἱδρυμένη, πολὺ πρὸς μεσημβρίαν ἀνατείνουσα, καὶ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν μάλιστα *Prima quidem eſt Lindus &c. vrbs monti impoſita, plurimum verſus meridiem vergens & Alexandriam maximè.* Vnde eſt quod ex Ægypto Rhodum nauigans Danaus, primò Lindum appulit, atque ibi Mineruæ Lindiæ templum & ſtatuam conſecrauit. Diodorus l. 5. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Δαναὸς ἔφυγεν ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῶν θυγατέρων. Καταπλεύσας δὲ τῆς Ῥοδίας εἰς Λίνδον, καὶ προσδεχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἱδρύσατο τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν, καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ καθιέρωσεν. τῶν δὲ τοῦ Δαναοῦ θυγατέρων τρεῖς ἐτελεύτησαν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἐν τῇ Λίνδῳ. *Circa illa tempora Danaus cum filiabus ex Ægypto fugit, & cum appuliſſet Lindum Rhodi oppidum, ab incolis ſuſceptus, Mineruæ templum extruxit, & Deæ ſtatuam conſecrauit; Porro è Danai filiabus tres abſtulit peſtis quæ Lindi graſſabatur.* Lindus igitur Phœnicio nomine למדא *Limda*, quaſi mucro aut aculeus dicta eſt, quia in inſulæ mucrone ſita. Ab eadem radice Hebræum מלמד pro ſtimulo aut aculeo ſumitur Iud. 3. 31. Nempe vt שנן ita & למד tam acuere quam docere ſignificabat, & eleganti metaphorâ Phœnices acuendi verba tranſtulerant ad diſciplinas, quia obtuſum ingenium diſcendo fit acutius. Simili metaphora, vt דק *dak* tenue & minutum, ita דקדוק *dikduk* ſubtilem & acutam diſſertationem ſonat. Et חריף & מפלפל eſt acutus diſputator. Prius ab acumine ſumptum. Poſterius à piperis acrimonia. Suidas in voce Ῥόδος totam inſulam *Lindum* dici aſſerit. B C D

Iam quæ ſequitur *Ialyſus* olim *Achæa* dicebatur. Ergias Rhodius apud Athenæum lib. 8. οἱ περὶ Φάλανθον ἐν τῇ Ἰηλυσῷ πόλιν ἔχοντες ἰσχυροτάτην τὴν Ἀχαΐαν καλουμένην *Phalanthus* dux Phœnicum *in Ialyſo vrbem habens munitiſſimam Achæam nomine.* Diodorus lib. 5. de Heliadis: Κατῴκησαν ἐν τῇ Ἰηλυσίᾳ κτίσαντες πόλιν Ἀχαΐαν *habitarunt in Ialyſiâ Achæâ vrbe conditâ;* Senſus eſt Achæam vrbem quam condiderant Heliadæ primi Rhodi incolæ, eandem eſſe quam Ialyſum à quâ inſulæ pars Ialyſia dicta eſt. Nempe qui Heliadis ſucceſſerunt Phœnices priſcum Achææ nomen mutauerunt in Ialyſum ad vitandam δυσφημίαν. *Achæa* enim triſtitiam atque animi mœrorem ſonat. Heſychius: Ἀχαίας, λύπας. Item: Ἀχαία, ἐπίθετον Δήμητρος ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν κόρην ἄχους, ὅπερ ἐποιεῖτο ἀναζητοῦσα αὐτήν. Vult *Achæam* dici Cererem à mœrore quô confecta eſt, filiam Proſerpinam quærens. Quod E

A ipſum aſſerit Ariſtophanis Scholiaſtes in Acharnanes Act. 2. Sc. 6. Et qui ſcripſit in Nicandri theriaca, verſ. 484. Contrà, Phœnicium *Ialyſus* (id eſt עליץ *jaalits* vel עליס *jaalis*) eſt à lætitiâ factum. Itaque eodem animo Achææ vocabulum mutatum à Phœnicibus in Ialyſum, quô à Græcis Ἄξενος in Εὔξεινον, à Romanis *Maleuentum* in *Beneuentum*; & à nautis vulgari linguâ *malacia* in *bonaciam*.

Quæ ſupereſt *Camirus* Phœnicibus erat חמירה *Chamira*, quaſi argilloſam dixeris; Nam חמר *chomer* eſt argilla. ח in c mutatum vt in *Tapſaco* ex תפסח & *Malaca* ex מלחה & *Calacene* ex כלח. Natum nomen ex argumento, quia Camirus erat in argilloſo ſolo. Vnde eſt quod Homerus, cuius epi-
B theta raró ſunt otioſa, vocat ἀργινόεντα Κάμειρον *argilloſam Camirum*.

Fuit & Rhodi celeberrimus mons *Atabyris* vel *Atabyrium*, in cuius vertice templum habuit Iuppiter *Atabyrius*. Strabo lib. 14. vbi de Rhodo: ἔϛιν ὁ Ἀτάβυρις, ὄρος τῶν ἐνταῦθα ὑψηλότατον, ἐν ᾧ ἱερὸν Διὸς Ἀταβυρίου. Rhianus apud Stephanum: Ἀτάβυρον ὄρος Ῥόδου &c. ἐξ οὗ καὶ Ἀταβύριος Ζεύς. Apollodorus de Althemene: Προσίσχει τινὶ τόπῳ τῆς Ῥόδου &c. ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τὸ Ἀταβύριον καλούμενον ὄρος ἐθεάσατο τὰς πέριξ νήσους. *Appulit ad quendam Rhodi locum; Conſcenſo autem Atabyrio monte vicinas inſulas circumſpectauit.* De eodem Diodorus lib. 5. pag. 228. ἐπὶ δὲ ὄρους Ἀταμύρου (lege Ἀταβύρου) Διὸς
C ἱερὸν ἱδρύσατο τοῦ προσαγορευομένου Ἀταμυρίου (lege Αταβυρίου) *ſuper montem Atabyrum templum Iouis condidit, qui dicitur Atabyrius*. Pindarus Olympiâ ſeptimâ: ὦ Ζεῦ πάτερ νώτοισιν Ἀταβυρίου μεδέων ὁ *Iuppiter pater qui in Atabyrij iuga dominaris*. In quem locum Scholiaſtes: ἐπάνω δὲ τοῦ ὄρους ἵδρυται ὁ Ζεὺς *in ſummo monte ſitus eſt Iupiter*. Iupiter id eſt Iouis templum. Et paulo poſt: εἰσὶ δὲ χαλκαῖ βόες ἐν αὐτῷ· αἵτινες ὅταν μέλλῃ ἄτοπόν τι γενέσθαι μυκῶνται *in eô autem ſunt æneæ boues quæ mugiunt, quoties aliqua calamitas imminet*. Quod ipſum habet Tzetzes Chiliade 5. hiſt. 138. Phœnicia hæc eſt fabula, cuius mens eſt, in eô templo fuiſſe augures qui imminentia mala præmonebant. Phœnicibus ſcilicet מנחש אלוף voces ambiguæ ſunt, quibus & *doctor augur* ſignificatur, & *bos ex ære*. Quod poſterius ideo amplexi ſunt
D fabularum architecti, quia παραδοξότερον. Ab Atabyrio monte etiam ipſa inſula dicta eſt *Atabyria*. Heſychius: Ἀταβυρία, ἡ ὄρδος πάλαι; Reſcribe, ἡ Ῥόδος πάλαι. Plinius: *Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria* &c. *Atabyria ab rege*: Imò à monte *Atabyri* vel *Atabyro* quem diximus. *Atabyris* vel *Atabyron* Phœnicibus erat תבור *Thabor*. Vnde eſt quod in Appiani Mithridaticis ſine *alpha* προσθετικῷ legitur Ταβυρίου Διὸς ἱερὸν *Iouis Tabyrij fanum*. Et paulo poſt: ἐκ τοῦ Ταβυρίου; Et rurſus, τὸ ἐκ Ταβυρίου πυρσόν. Eiuſdem nominis montem & oppidum in Phœnice ex Scripturâ notiſſimum Ioſephus, Aquila, Symmachus *Itaburium* nominant, & Polybius Ἀταβύριον hiſtor. lib. 5. Fuit & in Siciliâ circa Agrigentum Polybio teſte lib. 9. ἱερὸν Ioſ.19.22.34 Iud.4.6.&c. & 8.18.1. Sam.10.3. Pſ.89.13.&c.
E Διὸς Ἀταβυρίου, καθάπερ καὶ παρὰ Ῥοδίοις *templum Iouis Atabyrij ſicut apud Rhodios*. Nempe ad montem cognominem de quo Pindari Scholiaſtes, & Stephanus ex Timæo: ἔϛι καὶ Σικελίας Ἀταβύριον. Sed eam Siciliæ partem Punicis nominibus ſcatere nihil mirum eſt, cum illam Pœni diu tenuerint. De cætero quid vel *Thabor* vel *Atabyrion* ſignificet non vſquequaque conſtat, Olymp.7.

Niſi quod Heſychius Ἀταβύριον interpretatur ὄρος ἔνθα θηρία συνάγεται *montem vbi feræ congregantur.* Neque fortaſſe id male: cum *Thabor* ad בר vel בור alludat. Syri ſic vocant locum incultum feris paſcendis deſtinatum. Vnde חיות ברא fera agri Dan. 2. 38. A

Quid ſi nomen ipſum inſulæ (quod ſupra cum ſcholiaſte Pindari à roſis deducebamus, quia nil ſuppetebat melius) probauero eſſe Phoenicium. Res verô eſt apertiſſima. Syris & Chaldæis ירוד *jarod* eſt draco. Phoenices per aphæreſim, cuius in ſequentibus multa exempla proferemus, pro *iarod* רוד *rod* dixerunt. Vt אר *or* pro יאר *ieor* riuus Amos. cap. 8. verſ. 8. Illis igitur גזירת רוד *gezirath rod*, vnde Græci Ῥόδον fecerunt, erat *inſula draconis*. Rhodi nimirum priſcum nomen erat *Ophiuſa*. Id teſtantur veteres magno conſenſu. Strabo: Ἐκλήθη δ' ἡ Ῥόδος πρότερον Ὀφιοῦσα *Rhodus antea vocabatur Ophiuſa.* Stephanus: Ἐκλήθη Ὀφιοῦσα καὶ Αἰθραία. Euſtathius: Ἐκλήθη δέ ποτε φασὶ Ὀφιοῦσα. Plinius: *vocitata eſt antea Ophiuſa.* Ammianus: *Rhodus Ophiuſa & Pelagia prioribus ſæculis dictitata.* Iam diſce cauſam ex Heraclide: Ἐκλήθη δ' Ὀφιοῦσα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων ὄφεων *Vocabatur autem Ophiuſa propter ſerpentum copiam quibus ſcatebat.* Et ex Heſychio, vbi pro Ὀφιοῦσα, ἡ Ῥόδος διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὄφεων *Ophiuſa, Rhodus propter copiam ſerpentum*, ridicule legitur, Ὀφίους, Ἡρόδοτος &c. *Ophius, Herodotus* &c. Rem Diodorus narrat pluribus lib. 5. pag. 228. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Ῥοδίας γῆς ἀνείσης ὄφεις ὑπερμεγέθεις, συνέβη πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων ὑπὸ τῶν ὄφεων διαφθαρῆναι. *Poſt hæc eum Rhodia terra ſerpentes produxiſſet multo maximos, plures incolarum à ſerpentibus interimi contigit.* Sequitur Rhodios miſiſſe Delphos qui ab Apolline ſciſcitarentur quô pactô auerteretur hoc malum; Reſpondiſſe Apollinem vt Phorbantem cum ſociis in inſulam accerſerent. Quô factô, ὁ μὲν Φόρβας ἀνεῖλε τοὺς ὄφεις, καὶ τὴν νῆσον ἐλευθερώσας τοῦ φόβου, κατῴκησεν ἐν τῇ Ῥοδίᾳ. Γενόμενος δὲ καὶ τἆλλα ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἔσχε τιμὰς ἡρωϊκὰς μετὰ τὴν τελευτήν. *Phorbas quidem deletis ſerpentibus, & inſulâ ab hoc metu liberatâ, habitauit in Rhodiâ; Et cum cætera vir eſſet bonus, heroicos poſt obitum honores conſecutus eſt.* Hic ille eſt Phorbas quem *Ophiuchum* dictum Aſtrologi in coelum tranſtulerunt. Hyginus lib. 2. in Ophiuchi aſteriſmo: *Polizeius* (lege Polyzelus) D *autem Rhodius hunc Phorbanta nomine demonſtrat, qui Rhodiis auxilio maximo fuiſſe demonſtratur. Nam cum eorum inſulam ſerpentium multitudine occupatam, ciues Ophiuſam appellaſſent, & in eâ multitudine ferarum, draco fuiſſet ingenti magnitudine, qui plurimos eorum interfeciſſet, & patriâ denique deſertâ carere coegiſſet; dicitur Phorbas Triopæ filius ex Hioclâ* * *Myrmidonis filiâ natus, eô tempeſtate delatus, omnes feras & eum draconem interfeciſſe. Qui cum maxime Apollini dilectus eſſet, locatus in cælo interficiens draconem, laudis & memoriæ cauſâ videtur.* Itaque vt Ophiuſam Græci propter ſerpentum copiam, ita Rhodum appellarunt Phoenices ab illo inſigni dracone, quô cæſô Phorbas ab Aſtronomis coelo eſt inſertus. Obiter E lector monendus eſt in pleriſque Lexicis pro ירוד *iarod* ſcribi ירוד *iarud.* Tamen in Chaldæa paraphraſi fere per cholem ſcribitur. Sic Pſ. 74. 14. לירודי *lirode* draconibus. Ierem. 2. 4. כירודא *Cheiaroda* ſicut draco. Ier. 9. 11. & 10. 22. מדור ירודין *medor ierodin* habitaculum draconum. Ier. 14. 6. Eſ. 35. 7. & 43.

*al. Hicilla & Hiſcilla.

A 20. & Mich. 1.8. כירודין *chirodin* ſicut dracones. Sed neque id omittendum quicquid de Phorbante diximus contigiſſe Moſe adhuc adoleſcente. Euſebius ad A. CCCCXL qui fuit Moſis XV. *Hoc tempore Phorbas Rhodum obtinuit.* Cyprus etiam *Ophiuſa* dicta eſt, ſi Ouidio credimus, apud quem propter hoſpites ab Amathuſiis in Cypro immolatos,

Ipſa ſuas vrbes Ophiuſiaque arua parabat.
Deſerere alma Venus, Metam. l. 10. fab. 16.

tanquam hanc Cypriorum immanitatem haud quaquam ferens. Sed vel memoriâ lapſus poëta Rhodi nomen perperam Cypro tribuit, vel pro *Ophiuſia* legendum *Amathuſia.*

B Secundum Rhodi nomen apud Strabonem eſt *Stadia:* Ἐκαλεῖτο δὲ inquit, ἡ Ῥόδος πρότερον Ὀφιοῦσα καὶ Σταδία. *Rhodus autem initio dicta fuit Ophiuſa & Stadia. Stadia* id eſt צדיא *tſadia* deſolata. Sic Gen. 1. 2. in verſione Onkeli: *Et terra erat* צדיא (*tſadia*) *deſolata.* Græci, quibus T ante S in eâdem ſyllabâ nil quicquã ſonat neceſſario ſcripſerunt Σταδίαν pro *Tſadia.* Tale *Boſtra* pro בצרה *Botſra*, *Meſtrem* pro מצרים *Mitſraim* &c. *Tſadia* igitur vel *Stadia* dicta eſt Rhodus, quandiu deſolata fuit à ſerpentibus. Nam à Diodoro iam didicimus πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων ὑπὸ τῶν ὄφεων διαφθαρῆναι *multos incolarum à ſerpentibus eſſe interemptos:* Et ab Hygino draconem quem

C confecit Phorbas, cum Rhodiorum plurimos interfeciſſet, reliquos *patriâ deſertâ carere coegiſſe.*

In eodem Strabone tertio nomine dicta eſt Rhodus Τελχινὶς, ἀπὸ τῶν οἰκησάντων Τελχίνων τὴν νῆσον *Telchinis à Telchinibus inſulæ incolis.* Hos etiam ante Heliadas Rhodum invaſiſſe nonnulli tradunt; Nec deſunt qui diluuium præceſſiſſe fabulentur apud Diodorum & alios. At apud Euſebium & Oroſium circa Iſaaci patriarchæ tempora Telchines à Phoroneô rege Argiuorum & Parrhaſiis bellô victi & patriâ pulſi in Rhodum inſulam ſecedunt. Ratio nominis non ſatis conſtat, niſi quod plerique magos & veneficos explicant. Telchinas ſcilicet volunt malis artibus inclaruiſſe. Diodorus lib 5. pag. 226. Λέγονται δ' οὗτοι καὶ γόητες γεγονέναι, καὶ παράγειν ὅτε βούλοιντο

Euſeb. Num. 229. Oroſ. l. lib. 1. cap. 7.

D νέφη τε καὶ ὄμβρους καὶ χαλάζας, ὁμοίως δὲ καὶ χιόνα ἐφέλκεσθαι. Ταῦτα δὲ καθάπερ καὶ τοὺς μάγους ποιεῖν ἱστοροῦσιν. Ἀλλάττειν δὲ καὶ τὰς ἰδίας μορφὰς, καὶ εἶναι φθονεροὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τεχνῶν *Dicuntur etiam præſtigiatores fuiſſe, nubeſque & imbres & grandinem, niuem etiam pro libito induxiſſe: Atque hæc patraſſe narrantur ritu magorum; Sed & proprias mutaſſe formas, & in artium doctrina fuiſſe inuidi.* Sic apud Strabonem lib. 14. legere eſt Telchinas fuiſſe βασκάνους καὶ γόητας, θείῳ καταρραίνοντας τὸ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ζώων τε καὶ φυτῶν ὀλέθρου χάριν *faſcinatores & præſtigiatores, qui ſulphure admixtam Stygis aquam inſtiliarent ab perdendum animalia & ſtirpes.* Et in Ouidio lib. 7. Metam. fab. 11.

E *Phœbeamque Rhodon, & Jalyſios Telchinas,*
Quorum oculos ipſo mutantes omnia viſu,
Iuppiter exoſus fraternis ſubdidit vndis.

Hinc Suidas: Τελχῖνες πονηροὶ δαίμονες, ἢ ἄνθρωποι καὶ βασκανοὶ *Telchines, mali dæmones, aut homines inuidi & faſcinatores.* Et Heſychius: Τελχῖνες, βάσ-

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

 A

-κανοι, γόητες, φθονεροὶ, ἢ παρὰ τὴν τῆξιν, ἢ παρὰ τὸ θέλγειν *Telchines*, *faſcinatores*, *incantatores*, *inuidi*, *aut à tabe*, *aut à deliniendo dicti*; vtrumque ridicule. Tamen poſterius etymon etiam alij amplectuntur. Et pro recepto Τελχῖνες non Heſychius ſolum, ſed & alius quem citat Euſtathius in primum Odyſſeæ Θελγῖνες ſcribunt, tanquam à verbo θέλγω. Nempe Grammaticos latuit Phoenicum eſſe vocabulum, quibus לחש *lachas* incantare & תלחיש *talchis* erat incantator; quomodo למד *lamad* diſcere & תלמיד *talmid* diſcipulus. Inde Græcum *Telchis* & *Telchin*, quali mutatione non alia eſt vſitatior. Tale δελφὶς & δελφὶν, Ἀτλὶς & Ἀτλὶν, Σαλαμὶς & Σαλαμὶν, Ἐλευσὶς & Ἐλευσὶν, θὶς & θὶν, ῥὶς & ῥὶν, ἀκτὶς & ἀκτὶν, Φορκὺς & Φορκύν. Itaque iam conſtat vnde factum ſit vt Magi illi Telchines dicerentur. B

Telchinibus Heſychius ſucceſſiſſe tradit *Ignetes*: Ἴγνητες, inquit, οὗτοι ὀνομάζοντο οἱ μετὰ τοὺς Τελχῖνας ἐποικήσαντες τὴν Ῥόδον. Tamen *Ignetes* ſeu *Gnetes* iidem qui γνήσιοι ſeu ἰθαγενεῖς, id eſt indigenæ. Stephanus: Γνῆς, ἔθνος οἰκῆσαν τὴν Ῥόδον. ἔνθεν καὶ γνῆτες, οἱ ἰθαγενεῖς. λέγεται δὲ καὶ μετὰ τοῦ ι, Ἴγνητες. Itaque ante Ignetes nullos habuit incolas Rhodus. Fortaſſe Telchines & Ignetes idem populus. Vtriſque ſaltem eadem origo. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatôn, dum in eô eſt vt probet voce Ζάψ apud veteres mare ſignificari, poſtquam id probauit exemplis ex Euphorione & Dionyſio Iambo & Cratino allatis, addit ex Simmiâ Rhodiô Ἀμασιγνήτων καὶ Τελχίνων ἔφυ ἡ ἀλυκὴ Ζάψ, id eſt vt quidem volunt, *ex Amaſignetis & Telchinibus nata eſt Zaps ſalſa*. Quod eſt perridiculum. Primo enim illud *ex* nuſquam comparet. Deinde Amaſignetæ nulli ſunt: Denique iuxta fabulatores, *Zaps* (id eſt mare) nata non eſt ex Telchinibus, ſed Telchines ex Zabe, id eſt ex mari nati. Diodorus lib. 5. Τὴν δὲ νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Ῥόδον πρῶτοι κατῴκησαν οἱ προσαγορευόμενοι Τελχῖνες. Οὗτοι δὲ ἦσαν υἱοὶ μὲν Θαλάσσης, ὡς ὁ μῦθος παραδέδωκε. *Inſulam Rhodum nomine primi habitarunt qui dicuntur Telchines: Illi autem erant maris filij vt fabulæ tradunt.* Itaque in Clemente legendum: C

---- Ἄμμας
Ἰγνήτων καὶ Τελχίνων ἔφυ ἡ ἀλυκὴ Ζάψ.
Telchinum Ignetumque parens Zaps ſalſa creata eſt. D

Sic non modo cõſtabit verſus, ſed & ſenſus erit cõmodus. Ἄμμας pro matre deductum ex Syro אמא *imma* vel *emmo*, quomodo ex אבא *abba* ἄππα pro patre in hymno Callimachi in Dianam. Etymologus: ἀμμὰ, ἡ τροφὸς καὶ ἡ μήτηρ, κατὰ ὑποκόρισμα, καὶ ἡ Ῥέα. Λέγεται καὶ ἀμμάς *Amma, nutrix & mater per blanditias; & Rhea* mater Deorum. *Dicitur etiam Ammas.* Mare autem dici potuit Ζάψ ζαβὸς, quia ſpumoſum: Arabice enim זבד *zabd* eſt ſpuma.

E Rhodo veriſſimile eſt in vicinas Cariæ inſulas demigraſſe Phoenices. Saltem obſeruo pleriſque Phoenicia eſſe nomina. Res eſt tam manifeſta vt nullo modo poſſit negari. *Carpathus* ab ipſo ſitu כרפאת *Carpath* dicta eſt, quia eſt ad oram Cariæ. Vt enim Hebræis פאה *pea* vel פאת *peath*, ita Syris פאתא *patha* eſt latus, ora, plaga, regio. Quod in Iſidoro legere eſt *Carpathon* vocatam *propter celerem fructuũ maturitatem* tam futile eſt quam quod ſequitur, ex hac inſula dici Carpaſias naues magnas & ſpacioſas, E

Orig. l. 13. cap. 6.

A *Caſus* Phœnicibus erat קש *cas*, id eſt ſtipula vel minuta palea quam ventus rapit. Sic Pſal. 83. 14. כקש לפני רוח *vt cas* (vt ſtipula) *ante facies venti.* Et Ierem. 13. 24. *Et diſpergam eos* כקש *vt cas* (vt ſtipulam) *tranſeuntem ad ventum deſerti.* Cur inde dicatur inſula *Caſus* mihi non conſtat. Tantùm conſtat inde dici, quia Caſi aliud nomen eſt *Achne* Plinius lib. 5. cap. 31. *Rhodiorum inſulæ Carpathus quæ mari nomen dedit, Caſus olim Achne* &c. *Achne* ſcilicet Gręcis id ipſum eſt quod Hebręis קש *cas.* Heſychius: Ἄχνη, τὸ ἄχυρον: ὡς δ᾽ ἄνεμος ἄχνας φορέει *Achne, ſtipula*, vt in Homero Iliad. 5. verſ. 499. *Vt ventus achnas fert*, id eſt ſtipulas.

שומא *ſuma* Syris eſt angulus. Sic Leuit. 19. 27. in Ionathanis paraphraſi:
B *Non tondebitis* ית שומת *angulum barbarum veſtrarum.* Inde Σύμη vocatur inſula quæ paulo infra Cnidum eſt, in ipſo anguli flexu à quo Cariæ littora excurrunt ab occaſu in Aquilonem.

Triopio ſeu Cnido *Telus* obiacet, inſula μακρὰ, ὑψηλὴ, στενὴ *longa, celſa, anguſta.* Ita deſcribit Strabo lib. 10. *Telus* Phœnicibus erat תל *tel*, id eſt agger ſiue tumulus. LXX reddunt χῶμα & ὕψος & μετέωρον. Inde תלול celſi montis epithetum Ezech. 17. 22. Itaque ſic dicta eſt *Telus*, quia ὑψηλὴ celſa. Vnguento nobilem appellat Plinius magno errore: Quaſi à *Telo* dicatur Τήλινον μύρον; Cum *telinum vnguentum* nomen habere conſtet ἀπὸ τῆς τήλεως
C à fœno Græco quod in telini compoſitione præcipua res eſt. Vide Dioſcoridem, & Aëtium, adeoque ipſum Plinium lib. 13. cap. 1. Telus alio nomine *Agathuſſa* vocabatur, teſte Plinio & Iaſone apud Stephanum. Mendosè igitur Heſychius: Ἀγάθουσα, ἡ Δῆλος ἐκαλεῖτο πρότερον. Et pro Δῆλος legendum Τῆλος.

Herodot. lib. 7.
Ioſ. 8. 28. Ierem. 30. 18. Ezech. 3. 15.
Plin. lib. 4. cap. 12.
Dioſc. lib. 1.
Aet. tetrab. 1. Serm. 1.

In Strabone, *Chalcia* inſula diſtat à Telo ſtadiis LXXX, à Carpatho CCCC, ab Aſtypalæa DCCC. Pagum habet eiuſdem nominis & fanum & portum. De eadem ita Theophraſtus hiſt. plant. lib. 8. cap. 3. παράβαλλον δέ τι τούτου, καὶ πάντων θαυμασιώτερον, τὸ περὶ Χαλκίδα τὴν νῆσον τὴν Ῥοδίων γινόμενον. Ἐκεῖ γάρ φασιν εἶναί τινα τόπον πρώϊον καὶ εὔφορον, ὡς σπαρέντων κριθῶν, ἅμα ταῖς ἄλλαις θερίσαντες ταύτας σπείρουσι πάλιν, εἶτα θερίζουσιν ἅμα τοῖς λοιποῖς: Quæ ita reddidit Pli-
D nius lib. 17. cap. 4. *In Chalciâ Rhodiorum inſulâ locus quidam eſt in tantum fæcundus, vt ſuo tempore ſatum demetant hordeum, ſublatumque protinus ſerant, & cum aliis frugibus metant.* Idem alibi *Chalcen* vocat vt & Thucydides lib. 8. חלקא *chalca* vel *chalce* Phœnicibus eſt ἄρουρα, & חלקיא *chalcia*, ἀρουραία. Inſula ſic nominatur ab agri foecunditate. Plerumque ſcribitur חקלא *chacla*, quomodo paſſim occurrit in Chald. paraphraſi pro Hebr. שדה. Sed & חלקא *chalca* reperitur Pro. 23. 10. vnde plur. הלקתהון *agros ipſorum* Mich. 2. 4.

Circa eadem loca ſita eſt inſula *Calymna*, de quâ Ouidius Metam. lib. 8.

---fæcundaque melle Calymna.

E Inde mel Calymnium, de quô Strabo in fine libri decimi: Ἁπάντων μὲν οὖν τὸ νησιωτικὸν μέλι ὡς ἐπιτοπολὺ ἄριστον ἐστὶ, καὶ ἐνάμιλλον τῷ Ἀττικῷ. τὸ δ᾽ ἐν τ (lege ταύταις) νήσοις διαφερόντως; μάλιστα δὲ τὸ Καλύμνιον *Omne quidem mel inſulare plerumque eſt egregium, & cum Attico certat; maxime tamen excellit in iſtis inſulis, & Calymnium imprimis.* Itaque Calymna Phoenicibus erat חלי מנה

chali-mnah dulcis ſedes. מנח *mnah* ſedes eſt vel quietis locus Gen. 8. 9. Deut. A 28. 65. & Pſ. 116. 7. Iuxta Venet. edit. Et חלי *chali* dulcis eſt mellis epithetum in Chald. & Syr. paraphraſi Iud. 14. 18. Pſ. 19. 11. & Apoc. 10. 9. 10. Alij *Calydnam* & *Calydnium* malunt, quod eſſet חלי טינע *Chali-tina* dulcis rupes, id eſt quæ melle fluit, vt Deut. 32. 13. & Pſal. 81. 17.

Sequitur *Aſtypalæa*, quam dictam volunt ab Aſtypalæa Ancæi matre. Stephanus: Ἀστυπάλαια νῆσος μία τῶν Κυκλάδων &c. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Ἀστυπαλαίας τῆς Ἀγκαίου μητρὸς. Hanc porro Aſtypalæam Phoenicis fuiſſe filiam ſcribunt veteres. Pauſanias in Achaicis: Ἄσιος δὲ ὁ Ἀμφιπτολέμου Σάμιος ἐποίησεν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὡς Φοίνικι ἐκ Περιμήδης τῆς Οἰνέως γένοιτο Ἀστυπαλαία καὶ Εὐρώπη. Ποσειδῶνος δὲ καὶ Ἀστυπαλαίας εἶναι παῖδα Ἀγκαῖον B *Aſius Amphiptolemi filius poëta Samius in epico carmine ſcripſit Phœnicem ex Œnei filia Perimede genuiſſe Aſtypalæam & Europam: Neptuni autem & Aſtypalææ filium eſſe Ancæum.* Apollonij Scholiaſtes lib. 1. ὁ μὲν Ἀγκαῖος υἱὸς Ἀστυπαλαίας τῆς τοῦ Φοίνικος *Ancæus quidem filius erat Aſtypalææ Phœnicis filiæ.* Vox Græca quidem eſt Aſtypalæa notiſſimæ ſignificationis; Atque vt vult Themiſtagoras, ita dicta eſt Sami portio ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐκεῖσε ὄντος ἄστεος *à veteri oppido ibi condito.* Sed cum Sami regnauerit Ancæus, vt pluribus docebimus cap. vndecimo, tam Sami portionem quam inſulam de quâ in præſens ab Ancæi C matre putamus Aſtypalæam appellatam. Quo nomine ſi verè dicta eſt, aliam eſſe oportet vocis originem quam quæ primâ fronte videtur. Phœniciam nimirum; Abſurdum enim eſt vt Græco nomine, eoque à vetuſtate oppidi ſumpto, vocetur Phœniſſa mulier. Itaque ſi diuinare licet, Aſtypalææ verum nomẽ fuit אשתפלא *Aſtippela* ab humilitate ductum. Syris enim אשתפל *eſtappel* eſt ſeſe deiicere & demittere. Ita vſurpat Chaldæus paraphraſtes 1. Sam. 2. 36.

Poſt Aſtypalæam eſt inſula Niſyrus molis & purpurâ celebris. Hanc aiunt ἀπόθραυσμα εἶναι τῆς Κῶ *Co inſulæ fragmentum eſſe*, à quâ diſtat ſtadiis circiter ſexaginta. Fabulâ etiam additâ, ὅτι Ποσειδῶν διώκων ἕνα τῶν Γιγάντων Πολυβώτην, ἀποθραύσας τῇ τριαίνῃ τρύφος τῆς Κῶ ἐπ' αὐτὸν βάλοι, καὶ γένοιτο νῆσος ὁ βληθεὶς ἡ Νίσυρος D *Neptunum cum quendam è Gigantibus Polyboten perſequeretur, fruſtum inſulæ Co tridente fractum in eum conieciſſe, idque inſulam Niſyron eſſe factum.* Geographi verba ſunt circa finẽ libri decimi: quibus cõſona hæc Apollodori l. 1. Πολυβώτης δὲ διὰ τῆς θαλάσσης διωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ἧκεν εἰς Κῶ. Ποσειδῶν δὲ τῆς νήσου μέρος διαρρήξας, ἐπέρριψεν αὐτῷ, τὸ λεγόμενον Νίσυρον. Neque multo aliter Stephanus de eodem Polybote: Ποσειδῶν δὲ ἐπ' αὐτὸν ἀφεὶς τὴν τρίαιναν τοῦ μὲν ἥμαρτε. γέγονε γὰρ (malim γέγονε δὲ) νῆσος ὁ βληθεὶς Νίσυρος. Proinde Niſyri nomen deducit Euſtathius ἀπὸ τοῦ νέω καὶ τοῦ σύρω, διότι ἀποχωρισθὲν τῆς νήσου τῆς Κῶ τῇ τοῦ Ποσειδῶνος τριαίνῃ ἐπεσύρη κατὰ γίγαντα Πολυβώτην νέοντα *à natando & trahendo quia Neptuni tridente ab inſulâ Co abſciſſa, Niſyrus in Polybotem gigantem enatantem* (vel *abeuntem*) *attracta eſt.* Quæ ſunt nugæ nugaciſ- E ſimæ. Omnino enim Niſyrus Phœnicium nomen. Phœnicibus ſc. apud quos nata hæc fabula, נסורת *niſſoreth* eſt fragmentum, & נסירו *neſiru* vel נסירות *neſiruth* ſectio. Inde dicta Niſyrus quaſi fragmentum vel pars deciſa ex inſula Co. Radix Hebræis נשר *naſar* 1. Chron. 20. 3. Syris & Chaldæis נסר *neſar*, &

A & Arabibus נשר *naſara*, propriè eſt πρίειν ſerrare; vnde מסור eſt πρίων ſerra Eſ. 10. 15. Quod non obſeruo de nihilo. Nam inde *Prion*, id eſt Serra dicebatur pars Coæ inſulæ ex quâ Niſyrus credebatur abrupta. Plinius in Coæ deſcriptione: *Mons ibi Prion, & Niſyron abruptam illi putant.* Forte legendum *abruptam illic*, vel *abruptam illi*, id eſt *ab illo.*

Nunc operępretiũ erit docere Coa inſula vnde dicatur, quæ & *Co* & *Cos*, & *Cous.* Notum in illâ veſtes ſericas ſeu bombycinas ex bombyce vermiculo à mulieribus texi ſolitas. Id quidem de *Ceo* vel *Cia* inſulâ Atticâ prope Euboeam poſt Varronem nonnulli tradunt. In his Plinius qui lib. 4. cap. 12. hæc habet in Coi deſcriptione: *Ex hac profectam delicatiorem fœminis* B *veſtem author eſt Varro.* Et rurſus lib. 11. cap. 22. de bombycibus: *Telas aranearum modò texunt ad veſtem luxumque fœminarum quæ bombycina appellarunt. Prima eas redordiri rurſuſque texere inuenit in Ceo mulier Pamphyla Latoi filia, non fraudanda gloriæ excogitatæ rationis vt denudet fœminas veſtis.* Et Plinij ſimia Solinus: *Ceos quæ vt Varro teſtis eſt ſubtilioris veſtis amicula arte lanificæ ſcientiæ prima in ornatum fœminarum dedit.* Sed docti pridem obſeruarunt Pamphilam Latoi filiam quæ inueniſſe dicitur id genus texturæ ſubtilioris Coam fuiſſe non Ceam. Ita habet Ariſtoteles de hiſt. anim. lib. 5. cap. 19. πρώτη δὲ λέγεται ὑφᾶναι ἐν Κῷ Παμφίλη Λατῶυ θυγατὴρ C *prima autem in Co texuiſſe legitur Pamphila Latoi filia.* Nimirum τὰ βομβύκια bombycina de quibus eô loco res eſt. Et verò bombyces vnde texuntur in Cô inſula naſci vel ex Plinio conſtat, qui id refert pluribus lib. 11. cap. 23. Vnde eſt quod Coæ veſtes paſſim celebrantur apud Poëtas: Ceæ nuſquam quod quidem ſciam. Tibullus lib. 2. Eleg. 4.

Vid. Brodæi Miſcell. l. 2. c. 22. & Salmaſ. in Solin. p. 143.

------ Coa puellis
Veſtis & è rubro lucida concha mari.

Et Eleg. 6.

Illa gerat veſtes tenues, quas fœmina Coa
Texuit.

D Propertius lib. 1. ad Cynthiam:

Et tenues Coâ veſte mouere ſinus.

Et lib. 2. ad Mecænatem,

Siue togis illam fulgentem incedere Cois,
Hoc totum è Coâ veſte volumen erit.

Et lib. 4. in fabulâ Vertumni:

Indue me Cois, fiam non dura puella.

Et ad Lenam,

--- Coa textura Mineruæ.

Item,

--- Coa dederit nec munera veſtis.

E Ouidius lib. 2. de arte:

Siue erit in Cois, Coa placere puta.

Horatius Sat. 2.

--- Cois tibi pæne videre eſt
Vt nudam.

Vbi Acrō: *Perlucidâ vtitur veſte, vt ita nuda conſpici poſſit. Hæc enim veſtis* A
in Co inſula conficitur, per cuius nimiam ſubtilitatē quæ ſunt interiora tranſlucent. Ex vtrâque ſententiâ conflata ſunt hæc Iſidori Orig. lib. 14. cap. 6. *Coos inſula adjacens prouinciæ Atticæ, in quâ Hippocrates medicus natus eſt, quæ vt Varro teſtis eſt arte lanificij prima in ornamentum fœminarum inclaruit.* Plinium enim & Solinum videtur ſequi, cum eam inſulam facit vicinam Atticæ quaſi de Ceo agatur. Sed ad inſulam Caricam palam pertinet, quod ibi natus traditur Hippocrates. Is enim Cous fuit non Ceus. Proinde idem Iſidorus *Coon* ſcribit non *Ceon*, idque tanquam ex Varrone. Neque aliter lib. 19. cap. 22. *Bombycina eſt à bombyce vermiculo, qui lon-*
giſſima ex ſe fila generat, quorum textura bombycinum dicitur, conficiturque B
in inſula Coa.

His ita obſeruatis facile erit eruere Coi etymon. Hebræis קו *cau* tenue filum eſt vel funiculus. LXX σπαρτίον exponunt, & Symmachus σχοινίον Iob. 38. 5. Ex eâdem radice eſt תקוה, Vnde Ioſ. 2. 21. תקוה השני *funiculus coccineus* Et Iob. 7. 6. *Dies mei velociores fuerunt radio* textoris, *&* *defecerunt.* באפס תקוה *in fine fili*, id eſt tramæ ſeu ſubteminis, cui & aliud nomen *ſubtel* à ſubtilitate. quod ipſum reſpiciens Ennius *filum gracilentum* nominat:

Annal. l. 7. *Deducunt habiles radios filo gracilento.*

De ling. Lat. lib. 4. Sed & trama appellatur vt ait Varro, quod frigus eam trameat. Eadem C
quâ Iob metaphorâ etiam Ezechias vtitur in Eſaïâ cap. 38. verſ. 12. Neque Poëtarum Parcis aliunde fuit origo quam ex tali modo loquendi. Rurſus ex קו *cau* eſt מקוה netum vel opus ſubtiliſſimum ex Ægypto aduectum 1. Reg. 10. 28. & 2. Chron. 1. 16. vbi vulgatus *de Coâ* quaſi ſit loci nomen: nec multo aliter Græci interpretes. Sed Kimchius rectè exponit מלאכת הפשתן ועבודתו הוא במצרים יותר משאר הארצות *opus ex lino*, id eſt ex byſſo *textile, quod excellit in Ægypto pluſquam vllibi terrarum.* Cui firmando citat loca ex Pro. 7. 16. & Eſ. 19. 9. & Ezech. 27. 7. Eodem refer Arabum קוי *kovva* pro funiculo; Et חבל קו *chablo kovvin* pro fune ex funiculis contexto apud Giggeium: Et Syrum קוין *kavvin* pro filis aranearum in Chaldæâ para-
phraſi Eſ. 59. 5. 6. Et Talmudicum קיואי *kevvae*, vel vt Aruc legit קואי *ka-* D
vvae pro textoribus in tractatu de ſabbatho. Denique hûc pertinet quod קו *Co* vel קוה *Coa* vocata eſt à Phœnicibus inſula texturæ delicatioris artificio nobiliſſima. Phœnices enim Coam aliquando tenuiſſe vel inde apparet, quod vrbs inſulæ cognominis olim dicta eſt Aſtypalæa. Strab. lib. 14. Ἡ δὲ τῶν Κῴων πόλις ἐκαλεῖτο τὸ παλαιὸν Ἀστυπάλαια *Coorum autem vrbs olim vocabatur Aſtypalæa.* Nempe ab illâ ipſâ Aſtypalæâ Phœnicis filiâ de quâ diximus. Hinc Stephanus: Ἀστυπάλαια νῆσος μία τῶν Κυκλάδων &c. δευτέρα πόλις ἐν Κῷ.

Iam ſi aliud requiris, Coam inſulam conſtat nullâ ſui parte continenti
propiorem eſſe quam promontorio *Scandaria*, quod ab oppoſito Myn- E
diorum promontorio *Termerio* ſolum diſtat quadraginta ſtadiis. Strabo in Cariæ deſcriptione lib. 14. Ἑξῆς δ᾽ ἐστὶν ἄκρα Τερμέριον Μυνδίων, καθ᾽ ἣν ἀντίκειται τῆς Κῴας ἄκρα Σκανδαρία, διέχουσα τῆς ἠπείρου σταδίους τετταράκοντα. Itaque *Scandaria* vel *Scandara* contractum ex Syro שכן דארעא *Sacen deara*,

A quaſi continenti vicinum dicas.

Eadem inſula ἔχει πρὸς Νότον μὲν ἄκραν τὸν Λακτῆρα *ad meridiem habet Lactera promontorium*. Ita Strabo melius quam Λακητῆρα, vt Plutarchus in Hellenicis quæſt. 58. *Lacter* enim contractum eſt ex Phœnicio חלק טהיר *alak tair*, id eſt *pars meridionalis*. Prima gutturalis facile omiſſa eſt in חלק *alak*, quia ſubeſt *hatephpatah*, id eſt a breuiſſimum, quod ita raptim efferebatur vt vix quicquam ſonaret. Similis eliſionis exempla multa occurrent in ſequentibus. Fortaſſe pagus & fluuiolus ibidem fuit eiuſdem nominis; atque inde reſtituendæ in Vibio corruptæ voces: *Lycaſtris Coæ* flumen, *à quô Lyca ciuitas*. Legitur & Λεύκωμα vel Λεύκωλα τῆς Κῶας Athen. lib. 5.

B Eodem Strabone teſte Coa ad occaſum habuit Δρέκανον, κώμην καλουμένην Στομαλίμνην *Drecanum & vicum Stomalimnem nomine.* Stomalimnas appellari τὰς εἰς θάλασσαν ἐστομωμένας λίμνας *lacus ad mare apertos*, id eſt qui in ipſum mare ſuo ore ingrediuntur, docet Theocriti ſcholiaſtes in 4. Idyll. Itaque Cos ad occaſum huiuſmodi lacum habet, à quo Stomalimne dictus etiam vicus adiacens. Neque aliô referendum Drecani nomen. Videtur enim *Drecan* detortum eſſe ex דיר אגם *dir-agam*, quaſi dixeris *habitationem lacus* vel ad lacum. Vtraque vox Syris notiſſima; hæc etiam Hebræis. Obiter nota Beroſum Chaldæum primam Aſtrologiæ ſcholam hîc
C aperuiſſe Græcis. Vitruuius lib. 9. cap. 7. *Primumque Beroſus inſulâ & ciuitate Coo conſedit, ibique aperuit diſciplinam.*

Circa eadem loca eſt *Lebinthus*, de quâ Mela in cenſu Sporadum lib. 2. cap. 7. *Niſyros, Lebinthos, Calydna*. Et Plinius lib. 4. cap. 17. *Coraſiæ Lebinthus, Leros*. Et Strabo lib. 10. Εἰσὶ δὲ καὶ Ἀμοργὸς τῶν Σποράδων, Λέβινθος, καὶ Λερία. Et Ouidius Metam. lib. 8. fab. 3. vbi de Dædalô & Icarô è Cretâ auolantibus,

---- & iam Iunonia læuâ
Parte Samos fuerat, Deloſque Paroſque relictæ,
Dextra Lebinthos erat, fœcundaque melle Calydna.

D Nomen eſt à lateribus, quâcunque tandem de cauſâ. Later enim Ebraice לבנה *lebena* dicitur, Chaldaice & Syriace לבינתא *lebentha* vel *lebentho*. Sic Onkelos Gen 11. 3. *Fuit ipſis* לבינתא (*lebentha*) *later in lapides*. Inde Græcorum πλίνθος, quaſi βλίνθος, B & L tranſpoſitis; Nam quod πλίνθον dici volunt παρὰ τὸ πήλινον ἐστὶν εἶ) ſunt nugæ Grammaticorum.

Denique ipſum Carum & Cariæ nomen Phœnicium eſt, & per Phœnices vſque ad Cariæ vicinos Iones penetrauerat. Heſychius: Κάρ, πρόβατον, παρὰ Καρικόν. Item: Κάρα, Ἴωνες τὰ πρόβατα. Ita Hebræis כר *car* eſt agnus, vel aries. Itaque à gregum copiâ potuere dici Caria & Cares. Sed Euſtathium falli puto cum Coi inſulæ nomen eôdem refert, ac ſi Caricâ linguâ Cos ouem ſignificet: Φασὶ δὲ, inquit, τοὺς Κᾶρας οὕτω καλεῖν τὰ πρόβατα, ὅθεν καὶ In Iliad. ξ.
E ἡ νῆσος Κῶς, ὡς πολυθρέμμων δι' εὐβοσίαν. Quin Κῶς vel κῶδιον, Græce non pag. 974.
eſt ouis ſed vellus. Heſychius: Κῶς, νῆσος, καὶ δέρμα. Item: κῶδιον, σκύλλον, ἡ δέρμα προβάτου χωρὶς σώματος. Neque videtur aliud ſignificaſſe apud Caras, quos πλεῖστα Ἑλληνικὰ ὀνόματα ἔχειν καταμεμιγμένα *admixta habere Græca vocabula plurima* teſtatur apud Strabonem vetus Caricarum rerum ſcriptor Strab. l. 14. Athen. l. 6.

Philippus è Cariæ vrbe Theangelâ. Sed & Cares Græci ſermonis iam olim fuiſſe æmulos, licet non ſuccederet ſatis, vel ex eô colligere eſt quod eos appellat Homerus βαρβαροφώνους, id eſt Strabone interprete κακῶς ἑλληνίζοντας *Græce imperite loquentes*; vt in viciniâ Solenſes, ex quorum oppido Σόλοις, factum σολοικίζειν & σολοικισμός. Interim quod vult Euſtathius Coo nomen fuiſſe ab ouibus δι' εὐβοσίαν, non eſt prorſus reiiciendum. Eo nempe pertinebat aliud Coi nomen Καρὶς in eodem Euſtathio ad lib. 2. Iliad. ἡ Κῶς Καρὶς ἐλέγετο κατὰ τὸν ἐπιλέκτην τῶν ἐθνικῶν *Cos Caris dicebatur iuxta gentilium nominum collectorem*, id eſt Stephanum. In quô legitur de inſulâ *Co*: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Καρία; Sed reſcribendum eſt Καρὶς. Inſula *Caris*, id eſt כרין *Carin* agnorum ſeu ouium. De Criſami Coo πολυθρεμμάτου vide mirabilem hiſtoriolam in Heſychio & Suida.

Iliad. ε. 222 — A — B

CAPVT OCTAVVM.

Phœnices in inſulâ Samo & in Adramytteno ſinu.

Ancæus Phœnicis ex Aſtypalæa nepos, Argonautarum vnus, Sami regnauit. Imbraſia Iuno. Idem imperauit Lelegibus quorum plerique in Adramytteno ſinu. *Adramyttium* al. *Atramyttium* & *Thebæ Hypoplaciæ*. Vtrumque nomen à luto. Sami nomen Phœnicium. Arab. סמא *ſama* eminere, vnde שמים *ſamajim* Hebr. *cæli*. Inde celſa loca Σάμοι. Talis Samothracia vbi mons Saoces altiſſimus. Et Samos Ionica vbi Ampelos. Tota inſula montoſa. Et Samos prope Ithacam quæ Homero παιπαλόεσσα: Et Samos Elidis ſuper montem. Samus diu deſerta propter Neides vel Neades feras quarum barritu ſolum diffindebatur. Suidas emendatus. Prov. μεῖζων βία τῶν Νηάδων. Oſſa earum oſtenſa. Eadem forte quæ Amazonum, à Baccho ſcilicet in Samô interemptarum. Nam & earum boatu terra dirupta. Terræ motus intelligi qui omnimodos emittunt ſonos. Sub terra ſonus ſimilis mugitibus aut clamori humano, aut fragori armorum. A ſono terræ motus dicuntur μυκηματίαι, vt ab hiatu χασματίαι & ῥῆκται. Multa exempla terræ motuum cum fragore & mugitu. Tale aliquid Sami: *Neides* vnde dicantur. ניד *nid* Hebr. commotio. נוד Hebr. de motu terræ Eſ. 24.20. & verſ. 19. in Chald. Terræ motum Sami futurum præſenſit Pherecydes. Laertius emendatus. Ancæus ſolus Argonautarum Aſtrologiæ peritus. Phœnices ex ſyderibus nauigationem dirigebant. Cynoſura Phœnice dicta. De Ancæo dictum *Multa cadunt inter calicem* &c. Icarus inſula non dicitur ab Icaro de quo fabulæ, ſed à Phœn. איכר *Icar* id eſt inſula paſcui, vel איכורי *Icaure* id eſt *Ichthyuſa* piſcoſa. *Hyccara* Siciliæ vnde dicta. *Patmo* inſulæ nomen à terebintho quæ בטמא *batmo* Syris. Terebinthi in Cycladibus. Inde nomen multis inſulis. Plinius emendatus. C — D

POſt Caricas inſulas ſequitur Samus, Ionica inſula Iunoni ſacra, vbi heroicis temporibus regnaſſe fertur Ancæus Phœnicis ex Aſtypalæâ nepos, vnus Argonautarum. Apollonij ſcholiaſtes lib. 1. ὁ μὲν Ἀγκαῖος υἱὸς Ἀστυπαλαίας ἦν τῆς Φοίνικος καὶ Ποσειδῶνος *Ancæus quidem ex Aſtypalæâ Phœnicis filiâ & Neptunô natus eſt.* Sami regnaſſe ſcimus ex Apollonio, qui diſcedentem reliquiſſe ſcribit Ἰμβρασίης ἕδος Ἥρης *Imbraſiæ ſedem Iunonis*, id eſt Samiæ; Sami enim amnis erat Imbraſus.

In Aſij Poëtæ Samij epico carmine, quod citat Pauſanias in Achaicis, legitur idem Ancæus Lelegibus imperaſſe, quorũ maxima pars ab Homero ponitur in Adramytteno ſinu. Strabo l. 13. ὁ Ἀδραμυττηνὸς κόλπος ἐκδέχεται, ἐν ᾧ τοὺς πλείους τῶν Λελέγων κατοικίζων ὁ ποιητὴς φαίνεται. In Adramytteno ſinu fuit vrbs Adramyttium, aliis Atramyttium, cui vicinæ Thebæ Hypoplaciæ; quin eandem vrbem multi faciunt. Etymologici author: Θῆβαι, τὸ E

A νοῦ Ἀδραμύττιον καλούμενον. Ita etiam Ioannes Lydus, & Phauorinus in Lexi-
co, & Lydum ſequutus Ortelius. Sed & Liuio lib. 37. Atramytteum &
Thebes campus idem ſunt: *Atramytteum*, inquit, *hoſtiliter itinere facto pe-
tit, agrum opulentum quem vocant Thebes campum, carmine Homeri nobili-
tatum:* Saltem Phœnicium vtrumque nomen eſt & à luto ſumptum. De
Thebarum nomine dicetur in Boëotiâ. Adramyttium eſt חצרא-מודי *Atſra-
mudi* regio lutoſa. Phœnicium מוד *mud* pro luto, de quo nos alibi rurſus,
Philo Byblius μὼτ ſcribit, & exponit ἰλὺν lutum, vel ὑδατώδους μίξεως σῆψιν
aquoſæ miſtionis putredinem.

B Sed & Sami nomen tribus inſulis & Elidis vrbi commune merè Phœni-
cium eſt. Nemo neſcit Hebraicè cœlos שמים *ſamaim* dici: Phœnices *ſa-
men* vel *ſemin* efferebant. Hinc illis ζωφασημὶν צופה שמין ὁ οὐρανοῦ κατόπται,
& Σαμημερούμος ▭רום-▭שמים ὁ ὑψουράνιος. Ita ex Sanchoniathone Philo By-
blius. Radix Arabicè סמי *ſama* eminere & excelſum eſſe ſonat. Vnde fa-
ctum vt celſa loca Σάμοι dicerentur à Phœnicum illis qui primi colonias in
Græciam deduxerunt: Talis Thracia Samos, vel Samothrace; de quâ Ho-
merus Iliad. v. verſ. 13.

Ὕψου ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς Σάμου ὑλεέσσης
Θρηϊκίης.

C Neptunum fingit è ſummo vertice montium Samothraces tanquam ex al-
tiſſimâ ſpeculâ Troianos & Græcos obſeruaſſe. Nempe Samothrace, teſte
Plinio, *attollitur monte Saoce immenſæ altitudinis, à quô & Saocis olim* Plin. lib. 4.
dicta eſt. Heſychius: Σαωκὶς, ἡ Σαμοθράκη, οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ πρότερον. Hinc cap. 12.
Priſcianus in verſ. Dion.

--- *Samothracia cernitur alta.*

Hâc Samus Ionica nihilo fuit humilior. Strabo lib. 14. *Promontorium habet
Samus quod Ampelos dicitur, obuerſum Drepano Icariæ. Eodemque nomine
totus mons dicitur,* ὁ ποιῶν τὴν ὅλην νῆσον ὀρεινήν *qui totam inſulam facit mon-
toſam.* Montem hunc Herodotus in Thaliâ, & Euſtathius in Dionyſium,
D celſum eſſe ſcribunt εἰς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυιὰς *vlnas centum & quin-* Odyſſ. δ.
quaginta. Tertia etiam Samos prope Ithacam ab Homero παιπαλόεσσα, id eſt verſ. 671.
prærupta vocatur, quia montibus eſt inæqualis. Et de Samo vrbe Elidis ita & 844.
Strabo lib. 8. Ἀχαιαὶ πέτραι ἀπότομοι τοῦ αὐτοῦ ὄρους ὑπὲρ ὧν ἡ Σάμος γέγονε πόλις
Achæa ſaxa montis eius prærupta, ſuper quæ fuit Samus vrbs. Itaque,
ne quis nos putet meris coniecturis niti, idem Strabo agnoſcit ab altitudi-
ne ſic dictam ἐπειδὰν σάμους ἐκάλουν τὰ ὕψη *quia loca excelſa ſamos ap-
pellabant.* Et Samothraciam Euſtathius indidem appellari aſſerit: Σάμοι γὰρ,
inquit, φασὶ τὰ ὕψη. Ita etiam Conſtantinus Porphyrogeneta Themate xv,
vbi de Samo Ionicâ: Σάμος, ἀπὸ Αἰγαίου (lege Ἀγκαίου) καὶ Σαμίας τῆς Μαιάνδρου τοῦ
ποταμοῦ θυγατρὸς, ἢ διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς νήσου καὶ ἀπόκρημνον. Σάμον γὰρ παλαιοὶ Ἕλληνες
E τὸ ὑψηλὸν ἐκάλουν τόπον *Samus nomen ſuum accepit ab Ægæo* (lege
Ancæo) *& Samiâ Mæandri fluminis filia; vel à ſublimi & prærupto
ſitu.* Σάμον *enim ſublimem locum appellabant Græci veteres.* Edocti nimirum
à Phœnicibus. Alioqui enim σάμος pro celſo apud Græcos nuſquam oc-
currit quod quidem ſciam.

Monſtri inſtar eſt quod Samum narrant diu fuiſſe deſertam, quia feræ *Neides* vel *Neades* ibi ſtabulabantur, quarum barritu ſolum ſindebatur. Heraclides de politiis in republ. Samiorum: Σάμον δὲ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐρήμην οὖσαν λέγεται κατέχειν πλῆθος θηρίων μεγάλην φωνὴν ἀφιέντων, ἐκαλοῦντο δὲ τὰ θηρία Νήϊδες *Samum cum initio deſerta eſſet, inhabitaſſe legitur vis ferarum magnam vocem emittentium, quæ Neides appellabantur.* Ælianus de animalibus lib. 17. cap. 28. Εὐφορίων δὲ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι λέγει τὴν Σάμον ἐν τοῖς παλαιοτάτοις τοῦ χρόνου ἐρήμην, γενέσθαι δὲ ἐν αὐτῇ θηρία μεγέθει μὲν μέγιστα, ἄγρια δὲ καὶ προσπελάσαι δεινά, καλεῖσθαι δὲ μὲν νήαδας, ἅπερ οὖν καὶ μόνῃ τῇ βοῇ ῥηγνύναι τὴν γῆν *Euphorion in commentariis refert temporibus antiquiſſimis in Samo, cum ea incolis eſſet vacua, fuiſſe feras maximæ molis, truces & obuiis terribiles, Neades nomine, quarum ſola voce terra diſcederet.* Inde corrigendus Suidas, qui in voce Νῆϊς ſic habet: Καὶ ἐν Σάμῳ δὲ θηρία γενέσθαι φασὶν ὧν φθεγγομένων ῥήγνυσθαι τὴν γῆν: ἐκαλοῦντο δὲ Νήϊα, ὡς ἐνταῦθα; lege Νήϊδες ὡς Εὐφορίων. Hinc ortum Prouerbium in vſu apud Samios: μείζων βία τῶν Νεάδων *Neadibus robore maior.* In Æliano addit Euphorion ſuâ ætate adhuc oſtenſa fuiſſe earum oſſa. Eadem forte quæ Samiorum alij pro Amazonum oſſibus oſtentabant à Baccho ſcilicet in Samo interemptarum. Nam & illarum boatu ferunt terram circa Phloeum eſſe diruptam. Plutarchus in Hellenicis quæſt. 56. Φεύγουσαι Διονύσιον (lege Διόνυσον) αἱ Ἀμαζόνες ἐκ τῆς Ἐφεσίων χώρας εἰς Σάμον διέπεσον. Ὁ δὲ ποιησάμενος πλοῖα, καὶ διαβὰς μάχην συνῆψε, καὶ πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτεινε *Amazones ex Epheſia ditione Bacchum fugientes in Samum euaſerunt: Ille autem claſſe fabricata tranſfretauit, & conſerto prælio multas illarum interemit.* Et paulo poſt: τῶν δὲ φονευθέντων ἀποθανεῖν τινὲς δὲ λέγονται περὶ τὸ Φλοιόν, καὶ τὰ ὀστᾶ δείκνυται αὐτῶν. Τινὲς δὲ λέγουσι καὶ τὸ Φλοιὸν ἐπ' ἐκείνων ῥαγῆναι, φθεγγομένων μέγα τι καὶ διάτορον *Earum autem quæ occiſæ ſunt quædam circa Phloeum obiiſſe dicuntur, quarum etiam oſſa oſtenduntur. Nec deſunt qui Phloeum ab ipſis ruptum eſſe aſſerant, cum magna & contenta voce clamarent.*

Hæc ex fabulis hactenus, in quibus ſi quid veri latet, aio *Neadum* vel *Neidum* nomine, quarum barritu terra diffindebatur, terræ motus intelligi, per quos quandoque dehiſcit diſſilitque terra cum multo fragore & murmure. Quo pertinet illud Poëtæ lib. 6. Aeneid.

Sub pedibus mugire ſolum, & juga cœpta moueri.

Et Lucani lib. 3.

Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas.

Et Lucret. lib. 6.

Speluncas inter magnas fremit ante tumultu.

Sed & apud Philoſophum Meteor. lib. 2. cap. 8. *Aer agitatus in terræ motu* διὰ τὸ περιλαμβάνειν στερεοῖς ὄγκοις καὶ κοίλοις καὶ παντοδαποῖς σχήμασι παντοδαπὰς ἀφίησι φωνάς, ὡς ἐνίοτε δοκεῖν, ὥσπερ λέγουσι οἱ τερατολογοῦντες, μυκᾶσθαι τὴν γῆν *quia offendit ſolidas & concauas moles, & figuras omnimodas, omnimodos emittit ſonos, ita vt videatur aliquando mugire terra, prout loquuntur ij qui prodigia narrant.* Quod ipſum Plinius ita exaggerat, vbi de terræ motu lib. 2. cap. 80. *Præcedit verò comitaturque terribilis ſonus, alias murmur ſi-*

A *milis mugitibus aut clamori humano, armorumve pulſantium fragori pro qualitate materiæ excipientis, formaque vel cauernarum vel cuniculi per quem meat.* Et Seneca natur. lib. 6. cap. 13. *Antequam terra moueatur, ſolet mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus.* Et Suidas in χθονίας βροντάς. Ὅτε γὰρ ἠχεῖ ἡ γῆ, ἀναπέμπει τὸν ἦχον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἐξ οὐρανοῦ γίνεσθαι τὰς τοιαύτας βροντάς. Ab hoc mugitu terræ motus μυκητίαι dicuntur & μυκηματίαι, vt ab hiatu χασματίαι vel ῥῆκται. Ariſtoteles de mundo cap. 4. οἱ δὲ συνιζήσεις ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα, χασματίαι, οἱ δὲ χάσματα ἀνοίγοντες, καὶ τὴν γῆν ἀναρ-ῥηγνῦντες, ῥῆκται, id eſt Budæo interprete, *Qui labes terræ relinquunt in caua ſubſidentes chaſmatiæ, qui verò hiatum eruptione facta patefaciunt rhectæ*
B (id eſt effractores) *dicuntur.* Et paulo poſt: γίνονται δὲ καὶ μυκητίαι σεισμοί, σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου *fiunt & mycetiæ terræ motus, terram quatientes cum fragore.* Ammianus lib. 17. *Fiunt autem terrarum motus modis quatuor; aut enim braſmatiæ ſunt* &c. *aut clematiæ* &c. *aut chaſmatiæ qui grandiore motu patefactis ſubito voratrinis terrarum partes abſorbent* &c. *Inter hæc tria genera terræ motum mycematiæ ſonitu audiuntur minatorio, cum diſſolutis elementa compagibus vltro adſiliunt vel relabuntur conſidentibus terris. Tunc enim neceſſe eſt velut taurinis reboare mugitibus fragores fremituſque terrenos.*

C Si quis exempla requirit, audiat Dionem in Traiano de motu terræ Antiochiæ: πρῶτον μὲν γὰρ μύκημα ἐξαπίνης μέγα ἐβρυχήσατο, ἔπειτα βρασμὸς ἐπ' αὐτῷ βιαιότατος ἐπεγένετο, καὶ ἄνω μὲν ἡ γῆ πᾶσα ἀνεβάλλετο *primùm enim repentinus quidam mugitus magno fragore intonabat, quem violentiſſima concuſſio ſequebatur, & tota terra ſurſum attollebatur.* Et Trebellium Pollionem in Galieno: *Auditum præterea tonitruum terrâ mugiente non Ioue tonante: Quo motu multæ fabricæ deuoratæ ſunt cum habitatoribus, multi terrore mortui.* Et Agathiam lib. 5. de terræ motu Conſtantinopoli ſub Iuſtiniano: ἦχός τις βαρὺς καὶ ἄγριος ὥσπερ χθονία βροντὴ ἐκ τῆς γῆς ἀναπεμπομένη, ἐπηκολούθει τῷ κλόνῳ καὶ ἐδιπλασίαζε τὰς ἐκπλήξεις *ſonus quidam grauis atque immanis veluti terreſtre tonitru è terræ viſceribus emiſſus ſuccuſſionem ſubſeque-*
D *batur, terroremque duplicabat.* Et Baronium ex Nicetâ ad A. 862. *Vox etiam & ſonus inarticulatus è terrâ & mari emittebatur, qui cordibus hominum metum & horrorem iniiciebat.* Et Bzouium ex ſcriptore anonymo ad A. 1202. *Huius anni die 30. Maij fuit terræ motus* (in Phœnice) *quô vox etiam terribilis audita eſt incerto authore.* Meminit & Michaël Glycas Annal. 4. mugitus ſub Arcadio Imp. per totos ſeptem dies auditi maximo cum terræ motu.

Tale quid æuo rudiore in Samô contigiſſe reor, & ſolum in terræ motu diſruptum cum fragore & mugitu; cuius cauſam priſci illi mortales cum non caperent, immania monſtra ſibi finxiſſe, quorum barritu ſcilicet terra
E diffinderetur. Vtut ſit, has fictitias feras Phœnices, quibus res erat perſpectior, *neidas* appellarunt vero nomine: Omnino enim Phœnicibus *neid* vel ניד *nid* erat terræ motus, à verbo נוד *nud* quod in hoc argumento Hebræi & Syri paſſim adhibent. Sic Eſ. 24. 20. *vacillando vacillabit terra vt ebrius* והתנודדה במלונה *& commouebitur vt tugurium.* Et in Chaldæâ paraphraſi

verſu proximè antecedenti מנוד תנוד ארעא *mouendo mouebitur terra*. Proinde A
in animalibus fruſtra quærantur *neides* quarum boatu terræ diſſiliant & diſſipentur, cum *neides* nihil ſint aliud quam terræ motus. Itaque in Scripturâ ניד *nid* vel נידה *nida* pro motu occurrit. Vide Iob. 16. 5. & Lam. 1. 8.

Terræ motum Sami futurum hauſtu aquæ è iugi puteo præſenſiſſe ac prædixiſſe legitur vel Thaletis vel Pythagoræ præceptor Pherecydes Syrius. Rem referunt Cicero & Plinius ſuppreſſo loci nomine. Sed in Samô rem contigiſſe didici ex Maximo Tyrio, qui ſermone tertio ſic habet: Φερεκύδης σεισμὸν Σαμίοις προεμήνυσε *Pherecydes Samiis terræ motum prædixit*. Et ex Laërtio idem liquebit in vitâ Pherecydis, ſi modo Ψάμμου mutaueris in Σάμου, quomodo legendum probat doctiſſimus Caſaubonus ex Porphyrio apud B
Euſebium.

Iam ad Ancęum redeo quem ex Argonautis omnibus ſolum Poëtæ commendant ab aſtrorum peritiâ. Orpheus:

Ἀγκαῖος τ᾽ ἔμολε Πλευρώνιος, ὅς ῥα πορείας
Οὐρανίας ἄστρων εἰδώς, κύκλους τε πλανήτας.
Venit & Ancæus cæli Pleuronius orbes
Aſtrorumque vias animo indagare peritus.

Illâ ſcilicet tempeſtate Phœnicibus peculiare id fuit vt curſus ſuos dirigerent ex ſtellarum inſpectione. Strabo lib. 16. *Sidonij cum multarum tum optimarum artium magiſtri perhibentur, ad hæc aſtronomiæ & arithmeticæ periti*, ἀπὸ τῆς λογιστικῆς ἀρξάμενοι καὶ τῆς νυκτιπλοΐας *ab arte calculatoriâ & nocturnâ nauigatione facto initio.* Plinius lib. 5. cap. 12. *Ipſa gens Phœnicum in gloriâ magnâ literarum inuentionis & ſiderum, naualiumque ac bellicarum artium.* Propertius lib. 2. verſ. 989. C

Quæritis & cælo Phœnicum inuenta ſereno,
Quæ ſit ſtella homini commoda, quæque mala.

Aratus de Cynoſurâ in phænomenis:

Τῇ δ᾽ ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν
Hâc quoque Phœnices freti lata æquora ſulcant.

Germanicus in Aratum: *Arcturus minor à pluribus Phœnice &c. vocatur, quam Sidones aſpicientes, continuo nauigant.* Hyginus lib. 2. *Phœnices autem &c. obſeruant, & hanc ſtudioſius percipiendo diligentius nauigare exiſtimantur, & verè eam ab inuentoris nomine Phœnicem appellant.* Lucianus in Icaromenippo: καθάπερ οἱ Φοίνικες, ἄστροις ἐτεκμαίρου τὴν ὁδὸν *Vt Phœnices ex ſtellis viam deſignabas?* D

Vnum addo de Ancæo, ab eo natum vulgatiſſimum Prouerbium.

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.

Quia iamiam potaturus ab apro interfectus eſt. Hiſtoriam ex Ariſtotele pluribus referunt Apollonij Scholiaſtes & Iſacius in Lycophronem. Meminit & Heraclides in repub. Samiorum. E

Samo proxima eſt *Icarus* vel *Icaria* inſula, quæ Icario mari nomen dedit. Icarus id eſt איכר *Icar*; ad verbum *inſula paſcui*. Hæc etymologia quam quadret docebunt verba Strabonis lib. 10. ἡ μὲν οὖν Ἰκαρία ἔρημός ἐστι, νομὰς δ᾽

ἔχει

A *ἔχει καὶ χρῶνται αὐταῖς Σάμιοι Icaria quidem deſerta eſt, ſed paſcua habet quibus vtuntur Samij.* Tamen alia occurrit, quam huic merito præfero. *Icarus* olim *Ichthyuſa* vel *Ichthyoeſſa* dicta eſt. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ Μάκρις καὶ Δολίχη, καὶ Ἰχθυόεσσα. Plinius lib. 4. cap. 12. *Icaros ante vocata Doliche & Macris & Ichthyoeſſa.* Nempe propter piſcium præſtantiam & vbertatem. Ita aſſerunt multi veteres. Heraclides in politiis: Ἴκαρος ἡ νῆσος Ἰχθυοῦσα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ γινομένων ἰχθύων *Icarus inſula Ichthyuſa vocabatur propter præſtantiam piſcium qui in eâ ſunt.* Athenæus lib. 1. cap. 24. Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Ἴκαρος πρότερον Ἰχθυόεσσα, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τῶν ἰχθύων πλῆθος *Vocabatur olim Icarus Ichthyoeſſa propter copiam piſcium.* Euſtathius in
B Boëotiâ pag. 131. Ἴκαρος γοῦν Ἰχθυόεσσα ἦν ὅτε ἐκαλεῖτο διὰ τοὺς ἐκεῖ πολυπληθεῖς ἰχθύας *Fuit cum Icarus Ichthyoeſſa diceretur, quia ibi piſces abundant.* Itaque vt Græce *Ichthyuſa*, hoc eſt piſcoſa ſeu piſculenta à piſcium vbertate; Ita Phœnicie dicta eſt אי כורי *I-caure*, inſula piſcium; Vnde Græcorum Ἴκαρος. Quomodo in Siciliâ ex חיק כורא *hec-caura*, id eſt ſinus piſcis ſeu piſcoſus, factum eſt *Hyccara.* Vtrumuis etymon admiſeris, repetito naufragio peribit fabuloſus Icarus de quô poëta,

Icarus Icariis nomina fecit aquis.

In Icario mari ad Auſtrum Icari *Patmus* eſt, quam, ſi nihil aliud, ſeceſſus
C certe D. Iohannis qui ſcripſit Apocalypſin, non parum nobilitauit. Apoc. 1.9. in Arabicâ paraphraſi per B ſcribitur בטמוס *Batmos.* Nomen habet à terebinthis. Syris enim terebinthus eſt בטמא *batmo*, vt Chaldæis בוטמא *butma*, & Arabibus ▭בט *botmon.* Plurale eſt ▭בטא *botamo*, vnde barbaris *botim* & *albotim.* Et vt author eſt Dioſcorides naſcitur terebinthus in Iudæâ, Syriâ, Cyprô, Libyâ, καὶ ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις *& in Cycladibus inſulis.* Quod ſequutus Iſidorus Orig. lib. 17. cap. 7. terebinthinam afferri aſſerit *ex Arabiæ partibus, atque Iudæâ, & Syriâ, Cyprô & Africâ, ex inſulis quoque Cycladibus.* E quô numero eſt *Patmus* late ſumpto vocabulo, quomodo illi ſumunt. Sic terebinthorum in inſulâ Co meminit Plinius lib. 11. cap. 23. Et alicubi in mari Ægeo deſcribitur ab Antiphilo inſula Τερεβινθώδης An-
D thol. lib. 1. cap. 58. Sed & circa Byzantium *Terebinthum* inſulam memorant Nicetas, Zonaras, Curopalates & liber conſtitutionum: An eandem cum *Erebintho* Plinij in cenſu inſularum Propontidis in fine lib. 6.

E

A

CAPVT NONVM.

Phœnices in Chio, Leſbo & Tenedo.

Melicerta Palæmon Tenedi cultus puerorum victimis. *Chios* non eſt *maſtiche* Syris vt putat Iſidorus. Lentiſcus maſtichem fundens, forte מציק *metſik* Phœnicibus. Ἰξίνη ſpinæ g. vnde maſtiche, cur Arab. *lama.* Mons *Pelinas* vel *Pelinæus* in Chio. Multi ſcriptores emendati. *Pelinas* Phœnicibus mons פליא נחש *peli naas* ſtupendi ſerpentis propter draconem ibi latentem. *Chia* vel *Chios* indidem, quia חויא *chinja* eſt ſerpens Syris à longæuitate. In Chio celebratur vinum *Arniſium* vel *Arnuſium* ex promontorio cognomine, Ebr. הר ראש יין *mons capitis vini*, id eſt præſtantiſſimi. *Pſyra* id eſt בסירא *Bſira* deſpecta in vilitatis prouerbium abiit. Leſbus in ſeptem maioribus inſulis ſemper cenſetur vltima. Inde השבוע *Eſbu* ſeptima Phœnicibus, & metropolis להשבוע *Leſbu*, à quâ tandem inſula dicta. Cadmus in Leſbo id eſt Cadmilus. *Tenedos* non eſt Τένου ἕδος *Tenis ſedes* vt volunt, ſed inſula טין ארודם *tin-edom* luti rubri ad figulinas. Tenedij olim *Aſterij.* Cancri ſecurigeri in Aſterio vel Aſſerinâ promontorio id eſt הסרטן *Haſſartan* cancri. Suidas emendatus. Vel Aſterij ab הצתרי *Haſſitri* id eſt origano. Tenedium origanum. Idem locus Antiphani tributus & Eubulo. Zoili figmentum Alpheum è Tenedo fluere quô pertineat. Tenedia ſecuris.

PHœnices in his inſulis habitaſſe nuſquam legimus. Sed tam obuias quis crediderit ab eâ gente neglectas quæ mare Ægeum toties peruagata eſt & in Bithyniam & Paphlagoniam vſque per Helleſpontum penetrauit. Quid quod Cadmi nepos Inous Melicerta ſeu Palæmon iam inde ab heroum æuo Tenedi tam impenſe colebatur, vt infando ritu pueri pro victimis illi offerrentur? Iſacius in Lycophronem pag. 47. Ὁ Μελικέρτης ὁ τῆς Ἰνοῦς υἱὸς σφόδρα ἐτιμᾶτο ἐν τῇ Τενέδῳ ἔνθα καὶ βρέφη αὐτῷ ἐθυσίαζον. Quo hæc Caſſandræ pertinent: B C

> Καὶ δὴ Παλαίμων δέρκεται βρεφοκτόνος
> Ζέουσαν αἰθύῃσι πλεκτανοστόλοις
> Γραῖαν ξυνεύνον Ὠγένου Τιτηνίδα.
> *Infanticida nunc Palæmon aſpicit*
> *Feruere mergis funium implexu horridis*
> *Titane natam conjugem annoſam Ogeni.*

Senſus eſt Palæmonem, qui puerorum victimis in Tenedo colebatur, videre Oceani coniugem (id eſt Thetidem ſeu mare) Græcorum nauibus refertam vt magnâ mergorum cateruâ. Denique Chios, Leſbos & Tenedos etiam in ipſis nominibus manifeſta habent Phœniciſmi veſtigia. D

De Chio res eſt confecta, ſi hæc Iſidori vera ſunt Orig. lib. 14. cap. 6. *Chios inſula Syra lingua appellatur, eo quod ibi maſtix gignitur: Syri enim maſtichen chion vocant.* Sed Iſidoro hac in parte haud quaquam aſſentior: Quia Chij nomen pro maſtiche in Oriente tam eſt ignotum quam quod ignotiſſimum. Quin Ebræi & Arabes Græcam vocem vſurpant. Sic Maimonides tractatu *Berachoth* cap. 9. 6. הוורד ומי הוורד והלבונה ומסטכי *roſa, & aquæ roſaceæ, & thus, & maſtiche.* Auicenna lib. 2. ſcribit מצטכי. Ita etiam Arabs Geographus Clim. 4. part 4. vbi עלך אלמצטכי *gluten* ſeu *viſcum maſtiches* dicit in Samo colligi, Samum pro Chio vſurpans. Maſtichem è lentiſco fundi notum eſt, vulnerato quotannis arboris trunco. Et legem Chiorum multi referunt, quâ iubetur abſciſſâ manu pœnas dare quiſquis E

A lentiſcum *maſtichem fundentem* exciderit. Proinde Phœnices putauerim lentiſcum appellaſſe עץ מוציק *ets motſich* vel מציק *metſic*, id eſt *arborem fundentem*, atque inde factum nomen *maſtices* vt ſcribit Plinius. Fuit & ſpinæ ſpecies, quam Theophraſtus ἰξίνην vocat, è quâ ſtillabat maſtiche. An eadem quæ *lama* Arabum de quâ Plinius lib. 12. cap. 17. *Ergo tranſit in maſticen, quæ & ex aliâ ſpinâ fit in Indiâ, itemque in Arabiâ lamam vocant.* Saltem par ratio nominis. Nam vt Arabice לאם *lama* verbum eſt res diuulſas agglutinare & facere vt coaleſcant. Ita ἰξίνη factum ab ἰξὸς, id eſt viſcus aut gluten. Ἰξίνην docti putant eſſe chamæleonem de quô Dioſcorides: ἰξίαν τοῦτον καλοῦσι, διὰ τὸ ἐν τισὶ τόποις ἰξὸν εὑρίσκεσθαι περὶ τὰς ῥίζας αὐτοῦ, ᾧ καὶ ἀντὶ
B μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες. Quod Plinius ita reddidit lib. 22. cap. 18. *Chamæleonem aliqui ixiam vocant* &c. *Quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum* &c. *Hoc vt maſtice vtũtur mulieres:* An *Chion* & *ixian* propter ſoni vicinitatem promiſcue ſumpſerit Iſidorus non ſatis ſcio. Vtvt ſit, Chion Syris eſſe maſtichen, & Chion inſulam inde appellari merum ſomnium eſt. At Chij nomen eſſe Syrum aliâ ratione docebo.

hist. plant. l.7.c.4.& l.9. cap. 1.

l.3.c.8.al.10

Chij mons altiſſimus *Pelinæus* eſt. Strabo lib. 14. Πελιναῖον ὄρος ὑψηλότατον τῶν ἐν τῇ νήσῳ *Pelinæus mons eorum qui in inſulâ ſunt altiſſimus.* Ælianus ſcribit Πελινναῖον de animal. lib. 16. cap. 39. Ita etiam Pindari Scholiaſtes Pyth.
C 10. Vnde Πελινναῖος ὁ Ζεὺς ἐν Χίῳ *Pelinnæus Iupiter in Chio* apud Heſychium & Fauorinum. Stephanus igitur, vbi de *Pelinnâ* vrbe Theſſaliæ in Phthiotide à *Pelino* nominatâ, haud dubie ſcripſerat: ἔστι δὲ καὶ Πελιναῖον vel Πελινναῖον ὄρος Χίου, non Πελληναῖον vt hodie legunt. Quid enim ad Pelinnam mons Pellenæus? Id vere obſeruatum à magno Salmaſio. Vt & in Dionyſio Periegete, pro eô quod vulgo legitur,

Καὶ Χίος ἠλιβάτου Πελληναίου ὑπὸ πέζαν,

reſcribendum ἠλιβάτοιο Πελινναίου: Ita enim legiſſe Feſtum docet verſio:

Tumque Chius patulæ proſpectans arua Pelinnæ.

Euſtathius in ſcholiis habet ὄρος τὸ Πελλινναῖον, quod itidem pro Πελινναῖον. Et Lucius Ampelius *montem Chij Pelinnam.* Itaque etiam apud Plinium in
D Chij deſcriptione legendum: *Montem habet Pelinæum*, non *Pellenæum*. Sub hoc monte vetuſtiſſimæ Chiorum hiſtoriæ referunt quondam latuiſſe draconem portentoſæ magnitudinis, qui inſulares aliquandiu territauit ſibilis ſuis, donec ſyluâ circa latibulum accenſâ abſumeretur. Rem ita narrat Ælianus vbi ſupra: Λέγουσι γοῦν καὶ οἱ τὰς ὑπὲρ τῆς Χίου συγγεγραφότες ἱστορίας, γενέσθαι ἐν τῇ νήσῳ περὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Πελινναῖον, ἐν αὐλῶνί τινι δασεῖ καὶ δένδρων ὑψηλῶν πεπληρωμένῳ, δράκοντα μεγέθει μέγιστον, οὗπερ οὖν καὶ τὸ σύριγμα ἐπεφρίκασιν οἱ τὴν Χίον κατοικοῦντες. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐτόλμων τινὲς ἢ τῶν γεωργούντων ἢ τῶν νεμόντων πλησίον γενόμενοι καταγνῶναι τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ συριγμοῦ πελώριόν τι καὶ ἐκπληκτικὸν τὸ θηρίον εἶναι ἐπίστευον. *Aiunt qui de Chiorum rebus*
E *hiſtorias conſcripſerunt, in eâ inſulâ circa montem quem Pelinnæum vocant, in opaca quadam valle & proceris arboribus referta, draconem fuiſſe immenſæ magnitudinis, cuius vel ſolum ſibilum Chij perhorreſcerent. Ita vt neque agricolæ neque paſtores accedere auderent vt eius magnitudinem propius intuerentur. Sed tantum ex ſibilo coniectarent immanem quandam & terribilem*

eſſe belluam. Sequitur arbores vento colliſas ignem concepiſſe, quô intercepta bellua cum conflagraſſet, ſolum caput & oſſa quædam ſtupendæ molis ex incendio ſuperfuiſſe, ex quorum indicio Chij deprehenderint quam vaſtum fuerit animal. A

A dracone tam immani Chij mons quem diximus, Phœnicio ſermone vocatus eſt mons פליא נחש *Peli-naas*, id eſt *ſtupendi ſerpentis.* Vnde primo Græce Πελίνας & Πελιναῖος, vt habetur apud Strabonem: Deinde duplicato Ν Πελίννας & Πελινναῖος, tanquam deducto nomine à Theſſaliæ vrbe *Pelinna* vel *Pelinnæo*, de quâ Pindarus Pythiâ decimâ. Vbi ſcholiaſtes, Πελινναῖον πόλις Θεσσαλίας ἡ πατρὶς τοῦ νικηφόρου, ἀφ᾽ ἧς καὶ τὸ ἐν Χίῳ ὄρος ἐκλήθη *Pelinnæum, vrbs Theſſaliæ victoris patria, à qua etiam dictus eſt mons Chij.* Quanquam B illa ipſa dici potuit *Pelina* vel Pelinæum, à conditore *Pelino.* Ita enim vocat Stephanus: Πέλιννα, inquit, πόλις Θεσσαλίας ἐν τῇ Φθιώτιδι, κέκληται ἀπὸ Πελίνου τοῦ Οἰχαλιέως *Pelinna, vrbs Theſſaliæ in Pthiotide, cui nomen eſt à Pelino Œchalienſi.* Liuius *Pellinam* vocat. Vtut ſit, non video quid Theſſaliæ vrbs *Pelinna* vel *Pelina* commune habeat cum Chij monte *Pelinna* tam procul inde diſſitô. Itaque montem ab vrbe nomen duxiſſe merum figmentum, & noſtra obſeruatio veriſſima eſt.

Quin ab hoc eodem ſerpente tota inſula *Chia* vel *Chios* dicta. Vtrumque legitur in Plinio: *Chios*, inquit, *libera quam Æthaliam Ephorus priſco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam à Chione nympha, aliqui à niue.* Scilicet. Imo *Chia* eſt Syrum חויא *chivja*, quod ſerpentem ſonat. Itaq; C inſula *Chia* eſt inſula ſerpẽtis. Ex חויא *chivja* v conſonũ à Græcis eſt neceſſario omiſſum, vt in Ἰάω ex יהוה *Iavo* Dei nomine tetragrammato. Serpentem à longæuitate Syri ſic vocant, quia ſenectutem quotannis exuere creditur, & vitam ſic producere in multos annos. Horus Apollo lib. 1. cap. 2. Καθ᾽ ἕκαστον γὰρ ἐνιαυτὸν τὸ γῆρας ἀφεὶς ἀποδύεται. Statius lib. 4. Thebaidos:

> *-- liber ſenio & ſquallentibus annis*
> *Exutus lætiſque minax interuiret herbis.*

Plura vide apud Ariſtotelem, Theophraſtum, Plinium & alios.

In Chio celebratur vinum *Aruiſium.* Plinius de vinis tranſmarinis lib. 14. D cap. 7. *In ſumma gloria fuere Thaſium Chiumque. Ex Chio quod Aruiſium vocant.* Virgilius in Daphni:

> *Vina nouum fundam calathis Aruiſia nectar.*

Silius lib. 7.

> *Tmolus, & ambroſiis Aruiſia pocula ſuccis.*

Græci Ἀριούσιον appellant: Plutarchus in Epicurum: Λαΐδι συγγενέσθαι, καὶ πιεῖν οἶνον Ἀριούσιον *Laide frui & bibere vinum Ariuſium.* Athenæus lib. 1. cap. 25. Χαριέστερος δ᾽ ἐστὶν ὁ Χῖος, καὶ τοῦ Χίου ὁ καλούμενος Ἀριούσιος *Gratius eſt vinum Chium, & ex Chio quod Ariuſium vocant.* Sed & regio Ἀριουσία. Strabo lib. 13. in deſcriptione Chij: εἶθ᾽ ἡ Ἀριουσία χώρα, τραχεῖα καὶ ἀλίμενος, σταδίων ὅσον τριακοσίων (Steph. τριάκοντα) οἶνον ἄριστον φέρουσα τῶν Ἑλληνικῶν *Deinde Ariuſia regio, aſpera & importuoſa, trecentorum* (imo *triginta*) *circiter ſtadiorum, vinum ferens omnium Græcanicorum optimum.* Pro Ἀριουσία in Stephano male ſcribitur Ἀρσυσία *Arſyſia.* Romani *Aruiſiam* dixerint. Seruius: *Aruiſia* E

A *autem id eſt Chia, à promontorio Chij inſulæ Aruiſio.* Vibius: *Aruis* (lege *Aruiſius*) mons *in inſula Chio vnde vinum Aruiſium.* Aruiſium vel Ἀρυσίον Phœnicibus erat הר ראש יין (*Har-ros-jain*) *mons capitis vini.* Caput vini Phœnicià phraſi eſt præſtantiſſimum vinum. Tale ראשי בשמים *capita aromatum*, id eſt præſtantiſſima aromata Cant. 4. 14. ראש מר *caput myrrhæ*, LXX. ὃ ἄνθος σμύρνης *flos myrrhæ* Exod 30. 23. בראש כל בשם *capite omnis aromatis*, id eſt præſtantiſſimo quoque aromate Ezech. 27. 22. שמן ראש *oleum capitis* id eſt præſtantiſſimum Pſal. 141. 5.

A Melænâ Chij promontorio ad occaſum ſtadiis L vel vt alij LXXX diſtat inſula *Pſyra* nomine, quæ *quoniam eſt perpuſilla & ignobilis, in contemptum* Eraſm. adag. 1994.
B *ac vilitatis prouerbium abiit, vt quæ ſordide parumq; magnifice fierent Pſyrice facta dicerentur.* Ita Eraſmus. Et è veteribus Stephanus: Λαμβάνεται δὲ ὄνομα ἐπὶ εὐτελείᾳ, διὰ τὸ εὐτελεστάτην εἶναι τὴν νῆσον *vſurpatur eius nomen cum de re vili agitur, quia viliſſima eſt inſula.* Suidas: λέλεκται καὶ ἐπὶ τῶν εὐτέλειαν σημαινόντων *etiam de iis dicitur quæ vilitatem ſignificant.* Sic in Cratino, Ψυρᾷ τὸν Διόνυσον ἄγοντες *in Pſyram Bacchum agentes.* Item: Ψυρᾷ τε τὴν Σπάρτην ἄγεις *in Pſyram Spartam agis.* Vide Stephanum & Suidam & Euſtathium in lib. 3. Odyſſ. cui παρὰ Ψύρα τὸν Διόνυσον ἄγειν *ad Pſyra Bacchum deducere* eſt ἐν οὐδενὶ τίθεσθαι τὸν Διόνυσον *Bacchum nihili habere.* Pſyra igitur vocem eſſe Phœni-
C ciam nemo negauerit qui ſciet בסירא *bſira* Chaldæis & Syris idem eſſe quod εὐτελῆ, vilem nempe & deſpicabilem. Sic in Abdiâ verſ. 2. בסיר את לחדא (*bſir ath lachada*) *contemptus es valde.* Et Ierem. 22. 28. בסירא (*bſira*) *deſpectus* in Chald. paraphraſi reſpondet Hebræo נבזה. Radix בסר *bſar* eſt deſpicere. Nulla eſt vox vſitatior.

Iam vt eruatur *Leſbi* etymon, ſciendum eſt veteres meminiſſe paſſim ſeptem maiorum inſularum in mari mediterraneô: In quarum dimenſione quamuis parum ſibi conſtent, tamen in eo cõueniunt quod Leſbon ſemper cenſent ſeptimo loco. Scylax in Periplo, capite de magnitudine inſularum: Μεγίστη Σαρδὼ, δευτέρα Σικελία, τρίτη Κρήτη, τετάρτη Κύπρος, πέμπτη Εὔβοια, ἕκτη Κύρνος, ἑβδόμη Λέσβος *Maxima Sardinia, ſecunda Sicilia, tertia*
D *Creta, quarta Cyprus, quinta Eubœa, ſexta Corſica, ſeptima Leſbus.* Et poëta vetus anonymus in Euſtathio. (Is eſt Alexius Comicus, vt ex Conſtantino Porphyrogennetâ didici in Siciliæ themate)

Τῶν ἑπτὰ νήσων ἃς ἔδειξεν ἡ φύσις
Θνητοῖς μεγίστας, Σικελία μὲν, ὡς λόγος,
Πρώτη μεγίστη, δευτέρα Σαρδὼ, τρίτη
Κύρνος, τετάρτη δ' ἡ Διὸς Κρήτη τροφὸς,
Εὔβοια πέμπτη στενοφυὴς, ἕκτη Κύπρος,
Λέσβος δὲ τάξιν ἑβδόμην λαχοῦσ' ἔχει.
E *Septem inſularum quas haberi maximas*
Natura voluit, Sicula magnitudine
Prima eſt, ſecunda Sardo, Cyrnus tertia,
Et quarta magnum Creta quæ tulit Jouem,
Euboea ſtricto limite in quinto ordine,
Cypruſque ſexto eſt, atque Leſbus ſeptimo.

Et Ariſtoteles aut vt alij Nicolaus Damaſcenus lib. de mundo cap. 3. vbi de maioribus inſulis : Καὶ τούτων αἱ μὲν ἀξιόλογοι [1] Σικελία, [2] καὶ Σαρδὼ, [3] καὶ Κύρνος, [4] καὶ Κρήτη, [5] καὶ Εὔβοια, [6] καὶ Κύπρος, [7] καὶ Λέσβος. Quod ſequutus Apuleius, niſi quod pro Cyrnô vel Corſicâ perperam habet Peloponneſum : *Ipſarum vero inſularum quæ ſunt in noſtro mari dignæ memoratu, [1] Trinacria eſt, [2] Eubœa, [3] Cyprus, atque [4] Sardinia, [5] Creta, [6] Peloponneſus, [7] Leſbus.* Ita Balearium alteram Timæus apud Strabonem lib. 14. maximam inſularum eſſe aſſerit μετὰ τὰς ἑπτὰ, [1] Σαρδὼ, [2] Σικελίαν, [3] Κύπρον, [4] Κρήτην, [5] Εὔβοιαν, [6] Κύρνον, [7] Λέσβον. Quem ſequutus Diodorus lib. 5. pag. 206. eaſdem inſulas recenſet hoc ipſo ordine, niſi quod Sardiniæ ſuam Siciliam iure merito præponit. Inde, vt quidem coniectamus, Leſbus inſula *Eſbuith* & contractè *Eſbu* id eſt ſeptima dicta eſt à Phœnicibus, voce deflexa ex Ebræâ השביעית *haſſebiith*, quomodo in Damaſcio apud Photium auth. 242. Phœnicium *eſmun* vel ἔσμουνος octauus ex Ebræo השמיני *haſſemini*. Ex quô factum vt præfixo *lamed* להשבוע *leſbus* diceretur vrbs inſulæ metropolis, id eſt *Ad ſeptimam* ſupp. *inſulam:* Quâ nominũ formâ nihil frequentius apud Pœnos. Sic *Ad ſeptem aras, Ad ſeptem fratres, Ad ſeptimam, Ad decimam ſeptimam, Ad tres inſulas, Ad ſex inſulas*, vel Africæ vel Hiſpaniæ loca ſunt. Ita *Leſbus* primo ſolum oppidi fuerit nomen, vnde poſtmodum etiam inſula fuerit appellata, quod his verbis aſſerit Stephanus : ἦν γὰρ πεντάπολις ἡ Λέσβος μίαν ἔχουσα τῶν πέντε τὴν Λέσβον, ἀφ᾽ ἧς ἡ ὅλη νῆσος Λέσβος ἐλέγετο *Leſbus in quinque vrbibus vnam habuit Leſbum nomine, a quâ inſula vniuerſa Leſbus appellata eſt.* Hinc Heſychius : Λέσβος, νῆσος καὶ πόλις *Leſbus, inſula & vrbs.*

Cadmum Phœnicium in Leſbo habitaſſe non nemo colligit ex his Lycophronis:

> Ὡς μή σε Κάδμος ὤφελ᾽ ἐν περιρρύτῳ
> Ἴσσῃ φυτεῦσαι δυσμενῶν ποδηγέτην.
> *Vtinam futurum Cadmus hoſtium ducem*
> *Te nunquam in Iſſâ procreaſſet inſulâ.*

Ibi enim Iſſa eſt Leſbos quæ Iſſa dicitur de nomine vnius quinque vrbium. Heſychius, Ἴσσα, ἡ Λέσβος τὸ πρότερον. Sed Cadmus ille eſt Cadmilus ſeu Mercurius Cabirorum vnus, de quô dicetur in Samothrace. Prylin is in Leſbo genuit qui Græcis Troianorum conſilia, & rationem capiendæ per equum Troiæ aperuit. Vide Iſacij ſcholia.

Tenedos dici putatur, quaſi Τένου ἕδος *Tenis ſedes*, a Tene quodam quem Cycnus pater à nouercâ concitatus cum arcâ incluſum in mare projeciſſet, is ad inſulam Leucophryn eiectus eſt, & ab incolis Rex creatus, & poſt obitum pro Deo cultus. Atque inde factum vt inſula pro Leucophry Tenedos appellaretur. Ita referunt Ariſtoteles & Heraclides in politiis, Strabo lib. 13. Diodorus lib. 5. Pauſanias in Phocicis, Plutarchus in Hellenicis, Conon apud Photium, Seruius in lib. 2. Æneidos, Euſtathius in lib. 1. Iliad. Iſacius in Lycophronem, Suidas in Τένεδος ἄνθρωπος, Stephanus, Phauorinus, alij. Et Tenem à Tenediis relatum fuiſſe in Deos docent hæc Ciceronis lib. 3. de natura Deorum : *Iam vero in Græciâ multos habent ex ho-*

A *minibus Deos, Alabandum Alabandi, Tenedi Tenem* &c. Et lib. 1. in Verrem: *Tenedo Tenem ipſum, qui apud Tenedios ſanctiſſimus Deus habetur, qui vrbem illam dicitur condidiſſe, cuius ex nomine Tenedus nominatur* &c. Et templi in eius honorem erecti meminerunt Plutarchus & Heraclides, vnde tibicines excludebantur, propter Molpum tibicinem qui Tenem accuſauerat; Nec fas erat in eo proferre nomen Achillis, à quô fertur eſſe interemptus.

Tamen hanc fabulam non eſſe ex vltimâ vetuſtatis memoriâ repetitam ex eô colligere eſt quod de Tene nil quicquam habetur apud poëtas vetuſtiores: Sed nec in Apollodoro, Hygino, Palæphato, & mythologorum B aliis. Nec à Tene fieret Τένεδος ſed Τενέεδος, vt Μοψεστία, Ταυρόκερας, Κριομέτωπον, Ἱπποκρήνη. Neque enim fert Græcæ linguæ genius vt aliter coaleſcant ſubſtantiua cum ſubſtantiuis. Denique Τένεδος vel Τενέεδος neutrum eſſet non fœmininum. Sed fingenda fuit hæc fabula, quia pudebat Tenedios neſcire ſuas origines, & rationem nominis ſui.

At Phœnices ſi conſuluiſſent, inſulam ſuam didiciſſent *Tenedûm* dici, quaſi inſulam טין אדום *Tin-edom*, id eſt *luti rubri*, cuius plurimus in figulinis vſus. Quia in Tenedo celebres fuere figulinæ, vnde Tenedia vaſa in magno pretio apud veteres. Quod Plutarchus in libro de vitandâ vſurâ, & C ex eo Ariſtophanis Scholiaſtes in Nubibus Act. 4. Scen. 3. his verbis docent: τὴν δὲ τράπεζαν ἡ καλὴ Αὐλὶς ἢ Τένεδος ἀμπισχομένη τοῖς κεραμεοῖς καθαρωτέροις ἐστὶ τῶν ἀργυρῶν *At menſam amœna Aulis vel Tenedos figulinis inſtruet vaſis, quæ argenteis mundiora ſunt.* אדום *adom* vel *edom* pro rubro ſumi vel pueri ſciunt. Et טין *tin* vel טינא *tina* pro luto figuli paſſim occurrit in paraphraſtis. Vide Chaldæum Eſ. 29. 16. & Ierem. 18. 4. 6. Syrum etiam & Arabem Rom. 9. 21. &c. Ex טין אדום *Tin-edom* factum *Tenedos*, quomodo λαὸς vel λεὼς populus ex לאום *leom.*

Tenedij olim *Aſterij* dicti. Heſychius: Ἀστέριοι, οἱ πρῶτοι τὴν Τένεδον κατοικήσαντες *Aſterij, qui primi Tenedum incoluerunt.* Nempe ab *Aſterio* Tenedi loco de quô Plutarchus, in libro de Pythiæ oraculis: Σελινούντιοι ποτὲ χρυD σοῦν σέλινον ἀναθεῖναι λέγονται, καὶ Τενέδιοι τὴν πέλεκυν ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον Ἀστέριον παρ' αὐτοῖς· μόνοι γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχουσι *Selinuntij quondam aureum apium dedicaſſe dicuntur, Tenedij ſecurim à cancris qui apud eos naſcuntur ad locum cui Aſterio nomen; Soli enim in teſtâ formam ſecuris expreſſam habent.* Suidas paulo aliter: Ἀστερία, τόπος ἐν Τενέδῳ, ἔνθα ποταμίσκος, ἐν ᾧ καρκῖνοι τὰ χηλώνια διηρθρωμένα ἐπίπλοιον (lege ἐπιπέλεκυν) ἔχοντες, καὶ πελέκει ἐμφερῆ *Aſſerina, locus in Tenedô vbi fluuiolus eſt, in quô ſunt cancri qui teſtas habent vt plurimum ita formatas vt ſecurim referant.* Ridicule vir doctus χηλώνια *chelas* explicat, & ἐπίπλοιον *nauem:* quod nos mutauimus in ἐπιπέλεκυν, quia ſeries orationis ita poſtulat. Sed & E pro Ἀστερία legendum Ἀστέριον, vt ex Plutarcho colligimus. Rurſus *Aſterion* traiectis literis putauerim eſſe deflexum ex cancri nomine Phœnicio הסרטן *haſſartan.* Nihil apud Græcos tam frequens quam huiuſmodi traiectiones in peregrinis nominibus. Nec fortaſſe diſplicebit quod olim coniectabamus tam *Aſterios* pro Tenediis quam *Aſterium* Tenedi locum dici

Suid. in Τένεδος ξυνήγορος.

ab Ebræo חצתרי *haſſitri*, id eſt origano. Nam eos falli qui ſatureiam red- A
dunt, abunde docent illi ipſi ad quos prouocant, Baal Aruc ſcilicet, & gloſſator Talmudicus, quibus Ebræum צתרי *ſitri* id ipſum eſt quod Arabicum צעתר *ſatar*. Arabice autem צעתר vel סעתר eſſe origanum conſtat ex Lexicographis & Auicennæ definitione lib. 2. Can. pag. 221. Tenedium porro origanum quam fuerit in pretio docent hæc Euſtathij in Iliad. λ. pag. 814. Περιάδεται ἐν κρομμύοις τὸ Σαμοθράκιον παρὰ Ἀντιφάνει, καθὰ καὶ τὸ Κύπριον νάπυ, καὶ τὸ Μιλήσιον κάρδαμον, καὶ ὁ Ὑμήττιος θύμος, καὶ τὸ Τενέδιον ὀρίγανον *Celebratur ab Antiphane in cepis Samothracia, vt & Cyprium ſinapi, & Mileſium naſturtium, & thymus Hymettius, & Tenedium origanum.* Ipſamet verba Antiphanis legere eſt in Athenæo lib. 1. cap. 22. & in Iulio Polluce lib. 6. B
cap. 10. §. 2. Qui tamen, quod mirere, ea non citat ex Antiphane, ſed ex Eubuli Glauco.

Strab. lib. 6. Idem ille Zoilus qui Homerum ſuggillat vt μυθογράφον, in Tenediorum encomio ſcripſit fabulam putidiſſimam, nempe Alpheum fluuium Elidis ἐκ Τενέδου ῥεῖν *è Tenedo fluere*. An quia Tenedi fluuiolus quem diximus Alpheo erat cognominis? Nempe Ebræum חלף *halaph* inter cætera idem ſignificat quod כרת amputare & ſuccidere. Vide Iob. 10. 17. & 11. 10. & Eſ. 2. 18. vnde חליפה *halipha* exciſio Iob. 14. 14. מחלפים *mahalaphim* cultri Eſdr. 1.
9. vt Talmudicis חלופות *hilluphoth*; Et Arabice חלף *halph*, cultri acies, item C
ſecuris, bipennis. Inde Phœnices Tenedi fluuiolum חלפין *halphin*, vel חלפי *halphe* id eſt ſecurium appellaſſe veriſſimile eſt propter cancros illos ſecurigeros de quibus ſupra Plutarchus & Suidas: Atque id Græcos facili lapſu in Ἀλφειὸν mutaſſe. Indidem eſt ortus ſermo de Tenediis ſecuribus, quem cum non intelligerent aliô detorſerunt fabularum architecti; Ac ſi Τενέδιος πέλεκυς *Tenedia ſecuris* dicatur ἐπὶ τῶν ἤτοι πικρῶς ἢ καὶ μᾶλλον συντόμως ἀποκοπτόντων τὰ ζητήματα *de iis qui rigide aut præciſe nimis lites iudicant*, propter Tenedi regulum qui legem de adulteris ſecuri feriendis in proprium filium ſtrinxit: Aut aliũ qui ſecurim in ipſo tribunali geſtabat, quâ reos ſtatim feriret; Aut denique propter Tenem ipſum, qui patrem in hanc inſulam appulſurum repulit, & nauis ab arbore aut ſaxo religatæ funes ſecuri D
præcidit. Eodem pertinuiſſe volunt ſecurim in Tenediis numiſmatibus inciſam, & quod Apollo Tenedius fuit bipennifer. Vide Pauſaniam in Phocicis, & Suidam vbi ſupra, & Ariſtotelem apud Stephanum.

E

A

CAPVT DECIMVM.

Phœnices in Bithyniâ & Paphlagoniâ.

Phœnix coloniam in Bithyniam deduxit, quæ prius Mariandyna. *Bithynia* vel à בטן vel à ביתן, interior regio, intra Propontidis anguſtias. Scaliger notatus. Bithyniam etiam Pontum dici. Phœnicie בטנא *Botno*. בטנים *botnim* proprie piſtacia Gen. 43. 11. primas in nucibus obtinent: Vnde Perſis *biſtacia*, quia Rex *biſtax*. Piſtacium Syriæ pæne peculiare. *Batnæ* prope Berrhoeam inde dictæ. A ventre prominente בוטן *boten* piſtacium. Amygdalis ſimile. Poſidonius emendatus. Nicander notatus. Arbor piſtacij terebintho ſimilis eſt. Inde terebinthus pro piſtacio, in Talmude & Græcis. Palladius emendatus. Et Arabs Moſis interpres. בטנים alij στροβίλους,
B alij auellanas, alij piſtacia exponunt. Pro auellanis quandoque ſumi. Pontus inde terra בטנא *Botno* ab vbertate auellanarum, vnde *Ponticæ* dicuntur, Ebr. פינדקין *Pondekin*, Arabice בנדק *Bondok*. *Heracleoticæ* idem. A Phœnice ſeptimus Bithyniæ Rex *Phineus* Argonautis æqualis. Pronectus Bithyniæ vrbs à Phœnicibus condita vbi ſita & vnde dicta. A Phineo *Phineum* & *Phinopolis*, quæ duplex vt quidam volunt, vna in Thraciâ, altera in Aſiâ. Phœnice inſula in ſinu Mariandynorum. Paphlagonia à *Paphlago*, vel à Phalego potius, quaſi פאת פלג Phalegi ditio. Seſamus vrbs à Phineo condita. Eadem *Damatris*. Imo *Amaſtris* ab *Amaſtri* Darii nepte. Seſami nomen vnde. Cares cum Phœnicibus Seſamum condiderunt. Iidem in Tanais oſtio. Carum portus & Caria inter Iſtrum & Boſphorum.

IDem Phœnix Cadmi frater à quô Phœnicem dici volunt, colonos deduxiſſe legitur in Bithyniam. Euſebius chron. lib. 1. pag. 28. Βιθυνία ἐκτίσθη
C ὑπὸ Φοίνικος, ἡ πρὶν Μαριανδύνη, id eſt interprete Hieronymo ad numerum Euſebianum DXCIV. *Bithynia condita eſt à Phœnice, quæ primum Mariandyna vocabatur.* In quem locum Scaliger miratur pro Mariandyna vocatam eſſe Bithyniam, ex quô ἐκτίσθη ὑπὸ Φοίνικος. *Hoc*, inquit, *ego crederem, ſiquidem ὁ κτίστης vocabatur* Βιθυνός. *Alioqui* ἀπὸ τοῦ κτίστου Φοινικία *potius quam* Βιθυνία *dicenda fuit.* A ſitu reſpondeo non à conditore dici. בטן *beten* Ebræis eſt venter: Et Arabice באטן *batin* interius ſonat. Sic Epheſ. 3. 17. פי בשרכם אלבאטן *in homine veſtro interiore*. Pſal. 50. al. 51. 7. *Docuiſti me* בואטן *interna myſteriorum ſapientiæ tuæ*. Id ipſum Phœnicibus fuit בטין *betin* vt coniectamus: Et inde בטיניא *Betinia*, vel vt Græci efferut Βιθυνία dici potuit regio interior. Quid quod etiam Ebraice מבית intrinſecus ſignifi-
D cat, & ביתן *bithan* interius. Vnde Eſter 1. 5. בגנת ביתן à Chaldæo interprete redditur גנתא גואה *hortus interior*. Itaque Bithyniæ nomen tam commode poteſt inde deduci quam ex באטן *batin* de quô ſupra. Bithynos enim interiora occupaſſe veteres docent. Mela lib. 1. cap. 19. *Interius Bithyni ſunt & Mariandynei*. Plinius lib. 6. cap. 32. *Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni.*

Bithynia etiam Πόντος *Pontus* dicitur, vt ex Ptolemæo & aliis conſtat, Ptol. l. 5. c. 1. atque inde *Pontus* mare proximum & tandem mare quoduis. Πόντος id eſt Phœnicie בטנא *botno*. Tet N à Græcis tranſpoſita ſunt vt mollior eſſet ſonus, vt S & R in Βύρσα pro *Boſra*. בטנא *botno* vel *botna*, Ebræis בטן *boten*,
E vnde plurale בטנים *botnim* Gen. 43. 11. proprie eſt piſtacium. Falluntur Scripturæ interpretes quotquot aliter reddunt. Ibi Iacobus iubet filios vt è Iudæâ in Ægyptum ferant מזמרת ארץ fructus terræ laudatiſſimos, & in iis recenſet בטנים *botnim*. Nempe in nucibus piſtacia facile primas obtinent. Nihil eſſe jecori nihil ſtomacho amicius teſtantur medicorum filij: Et

præcipuam eſſe vim contra venena & ſerpentum ictus. Sed & ratione ſa- A
poris amygdalo præfert Theophraſtus. Et inter ciborum delicias quas in ie-
iuniis exquirebant monachi vitæ lautioris, piſtaciorum meminit Hiero-
nymus in epiſt. ad Nepotianum. Omnium denique fructuum optimum eſſe
piſtacium poſt R. Moſem aſſerit Arabs Pandectarius. Itaq; vt βασιλικὰ κάρυα
baſilicæ ſiue regiæ nuces Græce dicuntur iuglandes propter molem, ita
has potiori iure Perſæ ratione præſtantiæ regias appellarunt. Id enim eſſe
biſtacia (quomodo ſcribunt Poſidonius Athenæus & Suidas) facile agnoſ-
cet, quiſquis ſciet à Perſis regem dici *biſtaca*. Heſychius: βίσταξ ὁ βασιλεὺς
παρὰ Πέρσαις. Præterea piſtacium fructus eſt Iudææ & Syris pæne dixero pe- B
culiaris: Poſidonius Athenæi lib. 14. Φέρει ἡ Συρία τὸ καλούμενον βιστάκιον *Fert*
Syria quod vocatur biſtacium. Dioſcorides lib. 1. Πιστάκια τὰ μὲν ἐν Συρίᾳ
γινόμενα *Piſtacia quæ quidem in Syriâ generantur.* Plinius lib. 13. cap. 5. *Sy-*
ria peculiares habet arbores, in nucum genere piſtacia nota. Galenus lib. 8.
ſimpl. Πιστάκιον ἐν Συρίᾳ πλεῖστον φύεται *Piſtacium in Syriâ multum prouenit.*
Serapio: *Piſtoch ſunt fructus qui veniunt de Damaſco.* Adde geographum
anonymum ſub Conſtantio qui pſittacium nominat inter Syrię fructus exi-
mios. Ideo à piſtaciis dicta eſt vrbs בטנים in tribu Gad Ioſ. 13. 26. vbi LXX
Βοτανίμ; Et בטן in tribu Aſer Ioſ. 19. 25. Et *Batnæ* vrbs prope Berrhoeam,
quam tam pulchre deſcribit Iulianus apoſtata epiſt. 27. ad Libanium. Ne- C
que vero Galenum fugit piſtacia vberrime prouenire circa Syriæ Be-
rhoeam: Γεννᾶται μὲν (inquit lib. 2. aliment.) κατὰ τὴν μεγάλην Ἀλεξάνδρειαν ταῦ-
τα, πολὺ πλείω δὲ ἐν Βεῤῥοίᾳ τῆς Συρίας. Sed & hoc valde obſeruandum eſt, pi-
ſtacium Ebraice בטן *boten* à ventre dici, quaſi fructum γαστρώδη ſeu ventrio-
ſum dixeris, quia Ebræis vt iam ante diximus בטן *beten* eſt venter. Proinde
nomen aptius piſtaciis indi non potuit, ſi formam conſideremus. Illis enim
ab vnâ parte venter prominet, quod malo Dalechampij verbis deſcribere
quam meis: *Piſtacia*, inquit, *nuces ſunt figuræ oblongæ, acuminatæ ſupra,*
ab vnâ parte tumidiore, & in angulum deſinente, VENTRE PRO-
TVBERANTES. Hæc igitur eſt Ebræi nominis origo certiſſima. E-
tiam in eo aliquid momenti eſt, quod in Iacobi verbis, cum שקדים, id eſt D
amygdalis, iunguntur בטנים *botnim*. Nam amygdala & piſtacia ſunt fructus
congeneres: Itaque etiam Dioſcorides de vtriſque coniunctim egit. Et
piſtacium à Theophraſto deſcribitur ὅμοιον ταῖς ἀμυγδάλαις hiſt. plant. lib. 4.
cap. 5. Quô eodem referendum quod apud Athenæum vbi ſupra ſcribit Po-
ſidonius biſtacion eſſe μάκρον, παρεμφερῆ τοῖς δακρύοις. Nam pro δακρύοις haud
dubie legendum καρύοις id eſt amygdalis. Κάρυα enim ſæpe eſſe amygdala
alibi multis probo. Tamen piſtacium amygdalo ſolo fructu eſt ſimile vt vult
Nicander. Siue is ſcripſerit vt citat Athenæus,

Πιστάκια ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλέοισιν ὅμοια,

vel vt nos hodie legimus in theriacis verſ. 891. E

Πιστάκια ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλόεντα πέφανθαι.

Neque enim piſtacij arbor amygdalum ſed terebinthum refert. Dale-
champius: *Tota arbor terebintho ſimilis eſt.* Et Matthiolus qui profitetur ſe
vidiſſe non ſemel in variis Italiæ locis: *Eſt hæc totâ facie terebintho ſimilis.*

Dalech. hiſt plant. l. 3. cap. 27.

A Inde eſt quod apud Syros nomina ſunt valde vicina. Nam בוטנא *botna* vel *butna* eſt piſtacium, & בוטמא *butma* terebinthus. Quin promiſcue vſurpantur: vt in Talmudis Hieroſolymitani tractatu *Cilaim* cap. 1. אדם נוטע לוזים ובוטמין כה נפק פסתקין *Si quis amygdalis terebinthos inſerat, quid prodit ex illis? piſtacia.* In his verbis eſt certo certius non poſſe intelligi veras terebinthos. Nam vtvt amygdalo terebinthus inſeratur, tamen ex eô nil quicquam prodit quam terebinthi fructus, qui nux non eſt ſed granum. Arabes vocant חב חצרא & Ebræi גרגיר ירוק *granum viride.* Quid igitur? Terebinthi quas amygdalis inſitas Talmudici piſtacia ferre aſſerunt ſunt ipſæmet piſtacij arbores quæ terebinthi vocantur, quia terebintho ſunt ſimillimæ. Has enim
B amygdalo inſeri diſcimus ex Palladio, qui ſic habet lib. 11. tit. 12. de piſtacio: *Inſeritur terebintho menſe Februario vel Martio: At alij AMYGDALO INSERI poſſe firmarunt.* Et rurſus in carmine de inſitione:

Quin & amygdaleos ſubeunt piſtacia ramos,
Et meritum majus de breuitate petunt.

Legebatur, *Et debitum majus*, nullo ſenſu, & verſu repugnante: Id mutaui in *Et meritum.* Vult piſtacium amygdalo inſitum maioris fieri, etſi arbor ſit minus procera. Nec mirum Ebræos בוטמין id eſt terebinthos pro piſtaciis vſurpare, cum Græci, quos omnes ſciunt ſcribere multo accura-
C tius, in eundem lapidem nonnunquam impegerint. Sic apud Athenæum Georgicorum authores anonymi: τὴν τέρμινθον, ἃ δὴ νῦν πιστάκια οἱ Σύροι καλοῦσιν *terebinthum, quæ quidem nunc* (id eſt cuius fructus) *Syri piſtacia vocant.* Et Theophraſtus hiſt. plant. lib. 4. cap. 5. Φασὶ δ' εἶναι καὶ τέρμινθον. οἱ δὲ ὅμοιον τῇ τερμίνθῳ. ὃ τὸ μὲν φύλλον καὶ τοὺς κλῶνας καὶ τ' ἄλλα πάντα ὅμοια ἔχει τῇ τερμίνθῳ. τὸν δὲ καρπὸν διάφορον. ὅμοιον γὰρ τοῖς ἀμυγδάλαις. εἶναι γὰρ καὶ ἐν Βάκτροις τὴν τέρμινθον ταύτην καὶ κάρυα φέρειν ἡλίκα τὰ ἀμύγδαλα. *Ferunt etiam eſſe terebinthum, aut vt alij ſimilem terebintho arborem, quæ folium quidem & ramos & reliqua omnia habet terebintho ſimilia, fructum autem diuerſum, ſimilem enim eſſe amygdalis: Et in Bactris etiam eſſe hanc terebinthum, & ferre nuces amygdalis ſimiles.* Hoc ſequuti LXX interpretes בטנים τερέβινθον explicant,
D id eſt terebinthum non veram, ſed eam quæ fert piſtacia. Nec ab hâc interpretatione alij multum recedunt. Arabs Herpenianus hîc habet מסתק *miſtac*, quod *maſtichen* quidam eſſe volunt, perperam, cum legendum ſit פסתק *phiſtac* id eſt piſtacia. Kimchius in Lexico Hiſpanice reddit פניולי *piñoli*, id eſt στροβίλους ſeu pineos nucleos, quos ratione virtutis cum piſtaciis conferunt Poſidonius, Dioſcorides, Plinius, Auicenna, Serapio & alij, vt qui cum piſtaciis fere eoſdem vſus, & effectus habeant. Aben-Ezra exponit אגוזים *nuces.* R. Nathan & Pomarius Italice נוצלי *nocelle*, Elias Germanice האזילנוס *haſelnuss*, Aquinas Hebraice אגוזים קטנים λεπτοκάρυα minutas nuces. Sed & in Ebræis fuere qui בטנים *botnim* piſtacia eſſe agnoue-
E runt. Kimchius vbi ſupra: בטנים *quidam exponunt fructum qui Arabice dicitur* פסתאק *phiſtac.* R. Selomo in hunc locum: *Neſcio quid ſint* בטנים *botnim. Sed in interpretationibus alphabeticis* (id eſt in lexico) *Rabbi Macchir, vidi reddi* פישטקיאס *piſtacias, quas puto eſſe* אפרסקים *Perſicas.* Imo Perſicæ nuces à piſtaciis multum differunt. Interim hoc habemus ex ſententiâ R.

Athen. l. Dioſc. l. 1. cap. 140. Plin. l. 23. c. 8. Auic. l. 2. Serap. in Pandect.

Macchir, qui inter veteres Ebræos doctor fuit magni nominis, בטנים eſſe piſtacia. Ita etiam Maimonides in Talmudico tractatu *Sebiith* cap. 7. בטנה *botna* פסתק piſtacium interpretatur. Itaque etſi recentiores Bibliorum interpretes hoc omnino fugerit בטנים *botnim* eſſe piſtacia, tamen hæc verſio & pervetuſta eſt, & certa ratione nixa, quod ptobauimus plus ſatis. Nolim tamen Ariæ, Mercero, Munſtero &c. dicam ſcribi, qui Nathanem & Eliam & Ebræorum alios ſequuti בטנים reddunt *auellanas*. Certum enim eſt Ebræos בטנים *botnim* pro auellanis vſurpare, vt & לוזים *luzim*, quæ vox proprie ſignificat amygdala. Nempe Ebræa vocabula alia nulla ſuppetunt quibus dicantur auellanæ. Proinde coguntur vti verbis tranſlatis. Quin & eâdem καταχρήσει, Pontus à Phœnicibus dictus videtur terra בטנא *Botno*, & mare proximum mare *Botno*, propter nobilia illa Ponti nuceta de quibus Statius lib. 1. Syluarum:

Quicquid nobile Ponticis nucetis.

Vbi auellanæ tam præſtantes & tantâ vbertate creſcunt vt inde Græci *Ponticas* vocent. Dioſcorides lib. 1. τὰ δὲ Ποντικὰ ἃ ἔνιοι λεπτοκάρυα καλοῦσιν *Ponticæ autem quas nonnulli appellant minutas nuces.* Galenus lib. 7. ſimpl. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερόν τι γένος καρύων μικροτέρων, ἃ δὴ Ποντικὰ προσαγορεύεται *Eſt & aliud genus nucum minorum quæ Ponticæ nominantur.* Author Geoponicon; κάρυον δὲ ἐστὶ Ποντικὸν ὃ λεπτοκάρυον *Pontica autem eſt minuta nux* ſeu auellana. Cauſam nominis addit Plinius lib. 15. cap. 22. *In Aſiam Græciamque è Ponto venere, & ideo Ponticæ nuces vocantur.* Et apud Macrobium Seruius lib. 3. Saturnal. *Hanc autem nucem Græci Ponticam vocant, dum vnaquæque natio indit huic nuci nomen ex loco, in quô naſcitur copioſior.* Talmudici פונדקין *Pondekin* ſcribunt, & Arabes quandoque פנדק *phondok*, ſed multo frequentius בנדק *bondok*. Vide Auicennam lib. 2. Can. capitibus בנדק *bondok*, & רמה *roma*, quam definit אלבנדק אלהנדי *albondok alhindi*, id eſt auellanam Indicam. (pag. 147. & 252.) In Naſrio Oxonij MSS lib. 2. ſect. 22. cap. 34. קוס אלבנדק *cauſo-lbondoki* eſt arcubaliſta. Ita vocatur propter aſtragalum (vernaculè *noix d'arbaleſte.*) Nec deſunt qui eaſdem nuces Heracleoticas appellent, quomodo ſemper Theophraſtus, ab Heracleâ ſcilicet vrbe Ponti metropoli. (Theophr. hiſt. l. 1. c. 5. & 16. & l. 3. c. 6. 7. 8. 9. & 15. & de cauſ. l. 2. c. 18. & l. 3. c. 2.)

A Phœnice ſeptimus in Bithyniâ regnabat פנחס *Phinees* vel *Phineus*, quô tempore Argonautæ expeditionem ſuſceperunt in Colchidem. Inde Agenoridem poëtæ vocant, quia Agenoris filius erat Phœnix. Apollonius lib. 2. Argonauticon:

Ἀντιπέρην γαίῃ Βιθυνίδι πείσματ' ἀνῆψαν
Ἔνθα δ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.
E terræ regione Bithynidis anchora iacta eſt,
Cretus vbi Tyrio regnabat Agenore Phineus.

Sunt qui hunc Phinea Agenoris filium eſſe volunt, quia ibidem ita loquitur:

--- πατὴρ δέ μ' ἐγείνατ' Ἀγήνωρ.

Alij Phœnicis malunt, quem aiunt ex Caſſiepeâ Arabi filiâ genuiſſe Cilicem, Phinea, & Dorychum. At quia inter illud tempus quô colonia in Bithyniam miſſa eſt, & Argonautarum profectionem intercedunt anni

A centum & ſexaginta, illis accedo potius, quibus cum veriſſimile non fiat vt Phœnicis filius Phineus Argonautarum ætatem attigerit ἕτερον τοῦτον φασὶ τὸν Φινέα ἕβδομον ὄντα ἀπὸ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος, πρὸς ὃν ἀπήντησαν οἱ ἥρωες *alium hunc Phinea eſſe dicunt ab Agenoris filio Phœnice ſeptimum, quem Heroes conuenerunt*: Ita Apollonij Scholiaſtes ſcriptor eximiæ eruditionis.

Inter oppida quæ Phœnices in Bithyniâ condiderunt, Pronecti fit mentio. Stephanus: Πρόνεκτος, πόλις Βιθυνίας, πλησίον τῆς Δρεπάνης, ἣν ἔκτισαν οἱ Φοίνικες *Pronectus vrbs Bithyniæ prope Drepanem, quam extruxere Phœnices.* Drepane, aliis Drepanum & Hellenopolis, erat ad Nicomediæ ſinum vt à Nicephoro deſcribitur. Ibidem igitur Pronectus: Quod & alij teſtan-
B tur, quibus Prænetum vel Prenetum eſt Pronectus. Socrates lib. 6. cap. 16. Καταλαμβάνει αὐτὸν ἐν Πρενέτῳ· ἐμπόριον δὲ τοῦτο κατάντικρυ τῆς Νικομηδείας κείμενον *Deprehendit illum Preneti. Id enim* Bithyniæ *emporium eſt è regione Nicomediæ.* Πραίνετον vel Πραινητὸν habent Cedrenus & conſtitutiones Pontificiæ Imperatorum Orientalium. Et Anthol. lib. 4. cap. 19. epigramma habetur εἰς λουτρὸν ἐν Πραινέτῳ *in balneum quod eſt Præneti.* Factum videtur nomen ex Syro בירנתא *biranta* vel *birneta*, quod pro caſtro vel palatio paſſim occurrit in paraphraſtis. Sed & Ebraice בירניות *birnajot* ſunt arces aut caſtella 2. Par. 17. 12.

C A Phineo nomen habent Ponti loca Phineum & Phinopolis. Suidas: Φίνειον, ὄνομα τόπου ἐν Πόντῳ ἢ ὄρος. Stephanus: Φίνειον τόπος τοῦ Πόντου κτίσμα Φινέως. Item Φινόπολις, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ ἀπὸ Φινέως. In Plinio videtur duplex eſſe *Phinopolis*, vna in Thraciâ lib. 4. cap. 11. Veteranorum Phinopolis, iuxta quam Boſphorus. Huius meminit Ptolemæus. Altera in Aſiâ, & ipſa circa Boſphorum lib. 5. cap. vltimo. *Inde* (Boſphori) *fauces primæ* VIIIMCCL *paſſ. vbi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni, is finis Aſiæ eſt.* Niſi quis malit hoc ipſo loco Europæam Phinopolim intelligi. Vtvt ſit in Europa Phineum habitaſſe multi volunt. Atque id videtur poſſe colligi ex Apollonij verſibus quos nuper citauimus. Proinde ibi Scholiaſtes: ὁ Φινεὺς (ὡς οἱ πλεῖστοι) ἐπὶ τοῦ Σαλμυδησσοῦ λέγεται ᾠκηκέναι,
D ὅς ἐστι τῆς Θρᾴκης, κατὰ τὰ ἀριστερὰ μέρη τοῦ Πόντου εἰσπλέοντι *Phineus iuxta pleroſque dicitur Salmydeſſi habitaſſe, quæ Thraciæ vrbs in Pontum nauigantibus ad ſiniſtram occurrit.* Vide etiam Nonnum Dionyſiac. lib. 2. verſu 686.

Nec omittenda Phœnice inſula de quâ Herodotus lib. 4. ἀπὸ τοῦ Μαριανδυνῶν κόλπου τοῦ πρὸς Φοινίκην κειμένου; vt appellatum pateat ab iis Phœnicibus quos Mariandinam tenuiſſe docuimus. Phœnicem Sigeo littori adiacere tradit Plinius. Eandem Diogenes Cyzicenus apud Stephanum in Βέσβικος ponit in cenſu inſularum quæ ſunt circa Cyzicum.

Sed & Paphlagonia, ſi Stephano credimus, dicta eſt ἀπὸ Παφλάγονος τοῦ Φινέως παιδὸς *à Paphlago Phinei filio.* Ita etiam Conſtantinus Porphyrogenneta
E themat. 7. Paphlagones deducit ἀπὸ Φινέως τοῦ πρώτου τὴν Παφλαγονίαν οἰκήσαντος, ὃς ἔσχεν υἱὸν Παφλαγόνα, ἀφ᾽ οὗ καὶ ἡ χώρα τὴν προσηγορίαν ἐκληρονόμησεν *à Phineo qui primus Paphlagoniam habitauit, qui filium habuit Paphlagonem à quô etiam regio denominationem accepit.* Fortaſſe Phinei filius pro Paphlago fuit *Phaleg*, vnde Paphlagonia compoſito nomine פאת פלג dicta fuerit

plaga Phalegi. Id enim propriè פאה *pea*. volunt & Paphlagoniæ priſcam vrbem Seſamum, de quâ Homerus Iliad. β.

--- καὶ Σήσαμον ἀμφενέμοντο,

conditorem habuiſſe Phineum. Stephanus: Σήσαμον, πόλις Παφλαγονίας, ἐν ᾗ ᾤκισεν ὁ πρῶτος Φινεύς *Seſamum vrbes Paphlagoniæ, in quâ primus habitauit Phineus*. Huius cognomen *Damatris* legitur in Apollonij ſcholiaſte lib. 2. ἡ δὲ Σήσαμον μετωνομάσθη Δάματρις ἀπὸ Δαρείου ἀδελφοῦ θυγατρὸς *Seſamum autem Damatris cognominatum eſt à Darij fratris filiâ*. Sed legendum Ἀμάστρις *Amaſtris*. Plinius lib.6.c.2. *Seſamum oppidum quod nunc Amaſtris*. Strabo lib. 12. ἡ Σήσαμος ἀκρόπολις τῆς Ἀμάστρεως λέγεται. Nempe vt ibidem narratur Amaſtris vxor Dionyſij tyranni Heracleæ, filia Oxyatræ fratris illius quem Alexander debellauit, vrbem è quatuor pagis compoſuit Seſamo, Cytoro, Cromnâ ac Teio, è quibus Seſamus arx Amaſtris dicitur. Seſami vetus nomen factum volunt à Seſamo id eſt שומשמא *ſumſema*. Scholiaſtes qui ſupra: ἐκλήθη δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ σήσαμον λαβεῖν παρὰ Καρῶν, ἀντὶ τῆς χώρας βουλόμενον κτίσαι τὴν πόλιν. Malim legi ἀπὸ τοῦ σήσαμον λαβεῖν (ſupp. τοὺς ἐγχωρίους) ἀντὶ τῆς χώρας παρὰ Καρῶν βουλομένων κ. τ. π. *Initio Seſamum appellatum eſt ex eô quod* (incolæ) *ſeſamum pro vrbis ſpatio acceperunt à Caribus illam ædificare volentibus*. videntur hi Cares veniſſe cum Phœnicibus è Phœnice Cariæ de quâ dictum eſt ſupra; atque inde Mæotin vſque nauigaſſe, & locum oſtio Tanais vicinum occupaſſe. Plinius lib. 6. cap. 7. *Oppidum in Tanais quoque oſtio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Mæones*. Arrianus in Periplo inter Boſphorum & Danubij oſtia habet Καρῶν λιμένα *Carum portum*. Et in Mela ibidem *eſt portus Caria*. Malim *Cariæ*, quia regio quæ circa portum eſt *Caria* appellatur. Arrianus: καὶ ἡ γῆ ἐν κύκλῳ τοῦ λιμένος Καρία καλεῖται.

Mel. l. 2. c. 2

CAPVT VNDECIMVM.

Phœnices in Thraciâ & in inſulâ Thaſô.

Pangæus Thraciæ mons vbi auri metalla reperit Cadmus. Datus aurifera. Prouerb. Δατὸς ἀγαθῶν. Item Θασὸς ἀγαθῶν. Thaſi & Scaptenſulæ prouentus auri annuus. Thaſi nomen à טסי *thaſe*, id eſt auri bracteæ. Ibid. templum Herculis à *Phœnice* conditum. Thaſus cur olim *Chryſe* & *Odonis*, & incolæ Δαΐεροι. *Dahira* Arab. theſaurus, vox frequens à Giggeio prætertita. Thaſi obiit Cadmi mater. A quô ad Herculem decem generationes. An *Phœnices* tenuerint Byzantium & Chalcedonem.

PAngæum in Thraciâ montem Dion deſcribit iuxta Philippos. Ibi auri metalla reperit Cadmus. Plinius lib. 7. cap. 56. *Auri metalla* (inuenit) *& conflaturam Cadmus Phœnix ad Pangæum montem*. Appiano lib. 4. Ciuilium Datus vrbs eadem quæ Philippi: αἱ δὲ Φίλιπποι, inquit, πόλις ἐστὶν, ἣ Δάτος ὠνομάζετο πάλαι. Tamen Strabo in epitome libri ſeptimi vt diuerſas deſcribit, ſed vtramque auriferam. A Dato Prouerbium Δάτον vel Δατὸς ἀγαθῶν, cuius Strabo & Suidas meminere. Huic geminum adagium in Zenodoto Θάσος ἀγαθῶν ab inſulâ non minus auri fœcundâ Thaſô, quæ à Philippis aberat centum ſtadiis, vt ab Appiano ſcribitur. Incolis ſcilicet tam ex

A Thaſi quam ex vicinæ Scaptenſulæ fodinis auri prouentus annuus talentorum erat ducentorum, quandoque etiam trecentorum. Quin his multo admirabiliora ibi reperiſſe Phœnices qui Thaſum vrbem condiderunt refert Herodotus lib. 16. Proinde Thaſo nomen feciſſe autumo non fabuloſum illum Thaſum, quem ab Agenore cum fratre Cadmo miſſum ad Europam inueſtigandam, ibi ſubtitiſſe Poëtæ fingunt; ſed auri bracteas, quæ in dies inde efferebantur. Id enim Syris eſt טס *thas*. Cur teth per Θῆτα efferam iam monui. De Herculis templo à Phœnicibus Thaſi condito Euſtathius his verbis meminit: Ἔχει δὲ ἱερὸν Ἡρακλέους ἡ Θάσος, ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ἱδρυθὲν, οἳ πλεύσαντες κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης, τὴν Θάσον ἔκτισαν. *Habuit & Thaſus tem-*
B *plum Herculis ab iis ipſis Phœnicibus extructum qui ad quærendam Europam profecti Thaſum condidere.*

Vide Marcian. Perieget. & Apollod. l. 3. Et Euſeb. A. 589 & Euſtath. in Dionyſ. verſ. 523. & Nonn. Dionyſ. l 2 verſ. 684.

Ante Phœnicum aduentum Thaſi Græcum nomen erat Chryſe propter metalla quæ diximus. Euſtathius ex Arriano: ἐκαλεῖτο δέ ποτε καὶ Χρυσῆ νῆσος διὰ τὰ χρυσᾶ μέταλλα. An eôdem referendum quod etiam *Odonis* dicta eſt? Heſychius: Ὀδωνὶς, ἡ Θάσος τὸ πάλαι: Tanquam ab Arabico עדן *adana*, vnde addito ſeruili M מעדן *madan* eſt fodina, vt Hiſpanis *almader*. Iam incolæ quorſum Δαῖρσι? Heſychius: Δαῖρσι, Θάσιοι. An quia דאיר *dahir* Arabibus eſt ὁ θησαυρίζων, & דחירה *dahira* theſaurus? Mirum vtrumque fugiſſe Gig-
C geij diligentiam, cum nihil ſit frequentius. Exempla reperies in N. T. Arabico Luc 6. 45. & 12. 21. Rom. 2. 5. 2. Cor. 12. 14. Hebr. 11. 25. Et in Geographo clim. 1. part. 1. & in Tamerlani hiſtoriâ pag. 2. & paſſim. Thaſi obiiſſe creditur Europæ mater Telephaſſa. Stephanus ex emendatione illuſtris Scaligeri: Θάσος, νῆσος πρὸς τῇ Θρᾴκῃ, ἔνθα Θηλέφασσα ἡ τῆς Εὐρώπης θνήσκει μήτηρ. Ibidem numerantur decem generationes à Cadmo Phœnicio vſque ad Thebanum Herculem.

In Dionyſ. verſ. 528.

Collegerit aliquis Byzantium etiam & Chalcedonem olim tenuiſſe Phœnices ex his Euſtathij ad Dionyſium: Λέγονται μεγάλως ἰσχῦσαι καὶ οἱ Βυζάντιοι. φοβηθῆναι δέ ποτε τοὺς Φοίνικας ἐπιπλέοντας, καὶ ἀποφυγεῖν τὴν σφετέραν. Φυγόντας δὲ εἰς τὸν Εὔξεινον μετὰ τῶν Καλχηδονίων οἰκῆσαι τὴν Μεσημβρίαν πόλιν *Dicuntur & Byzan-*
D *tij multum polluiſſe viribus, ſed metu Phœnicum ad ſe nauigantium ſuâ vrbe deſertâ in Pontum Euxinum cum Chalcedoniis fugiſſe, & Meſembriam vrbem incoluiſſe.* Sed ſumpta hæc ſunt ex Herodoto lib. 6. cap. 33. vbi de Phœnicibus agitur ſub Dario militantibus.

E

CAPVT DVODECIMVM. A

Phœnices in Samothraciâ, Imbro, Lemno & inſulis circa Magneſiam Macedoniæ.

Cadmi vxor Harmonia è Samothraciâ. Ibi myſteria *Cabirorum.* Cur iis imbuti plerique heroum, & Alexandri pater Philippus. Cabiri Dij Phœnicum. כביר *cabir* magnus. Cabirorum nomina Phœnicia. *Axieros* Ceres אחזי ארץ poſſeſſio mea terra. *Axiokerſos* Pluto & *Axiokerſa* Proſerpina אחזי קרצא poſſeſſio mea mors. Sic diabolus habet imperium mortis Hebr. 2. 14. קרץ mors Ierem. 46. 20. *Caſmilus, Camillus, Cadmilus, Cadmelus,* חדמאל *Chadmel* miniſter Dei Mercurij nomen. Cabirorum ſimulachra ridicula. Hebr. *ſamadracos* morio, quaſi Samothraces Deos geſtu imitetur. Chryſoſtomus ſcribit σαμάρδακον, Auguſtinus *ſamardacum.* Cabirorum ſacerdos κόης & κοίης, id eſt כהן *cohen.* N cur ablatum. Κοιᾶσθαι, ἱερᾶσθαι. Cabiris ſacra *Zerynthus*, vbi canes Hecatæ immolabantur. זהרתא *Zibartho* Luna ſeu Hecate Syris. זהרה *Zahrath* Venus Arabibus. *Zerynthia* Venus. Lingua Samothracum in ſacris. *Imbros*, Cabiris ſacra inſula, leporib. mire ſcatet. Inde ארנבי *Irnebi* dicta, id eſt *Laguſa. Lemnon* adiit Philoctetes a ſerpente morſus propter Lemniam terram, cuius vi labra vulnerum coaleſcunt, maxime in venenato morſu. Id ſignificari Arab. vocib. לאם נהס *lam naas.* Tamen *Lemnos* potius לבנא *Libno*; vt Λεμνὰ pro *Libna* Ioſ. 21. 13. Multa huiuſmodi. *Lemnos* לבנא *Libno* à candore terræ Lemniæ vel ſaxorum, vel ignium è terrâ erumpentium; vnde & *Aethalia.* לבן Ebr. de candore ignis. Mons *Moſychlus* in quô Vulcani fornax vnde dictus. Vulcanus cur Græce Ἥφαιστος. *Tubalcain. Neæ* inſula prope Lemnum in quâ Philoctetes morſus, vnde dicta. *Scyrus* petroſa inſula, vel Græcum nomen vel Arabicum. צחור *ſuchur* Arab. petræ. *Sciathus* קשיתא *kſiatho*, quia dura & aſpera. *Peparethus* פפרתא à copia fructuum, etiam *Euænus* dicta. Plinius emendatus. Icos עיקא id eſt anguſta. *Cicynethus* inſula חיק עינות *chek ainoth* ſinus fontium; quia in Pagaſæo ſinu à fontibus ſic appellato, non ab Argo ibi compaginata. B C

THaſo vicina eſt Samothracia, vnde oriundam eſſe fabulantur Cadmi vxorem Harmoniam vel Hermionem. Diodorus lib. 5. vbi de Samothracibus: Μετὰ δὲ ταῦτα Κάδμον τὸν Ἀγήνορος κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης ἀφικέσθαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ τῆς τελετῆς μεταχόντα γῆμαι τὴν ἀδελφὴν Ἰασίονος Ἁρμονίαν *Cadmum deinceps Agenoris filium, cum Europam quærens ad eos perueniſſet, perceptis myſteriis vxorem duxiſſe Harmoniam.* Myſteria Cabirorũ intelligit Deorum Samothraciæ, tum temporis celeberrima. Credebantur enim iis imbuti iuſtiores fieri & ſanctiores, & in quibuſcumque periculis præſentiſſimos habere Deos, & à naufragio maxime eſſe prorſus immunes. Quo errore excæcati Iaſon, Orpheus, Hercules, Caſtor, Agamemnon, Vlyſſes & D Pollux, & heroum plerique, ſed & Alexandri pater Philippus Samothraciæ ſacris voluerunt initiari. Vide Diodorum vbi ſupra, & Apollonij Scholiaſtem in primum Argonauticon, & Plutarchum in Alexandro, & Suidam in Σαμοθρᾴκη.

Hæc porro ſacra eſſe Phœnicia docet ipſum Cabirorum nomen: Cabiri enim vel Caberi ſunt Dij Phœnicum qui Beryti maxime colebantur. Sanchoniathon apud Euſebium lib. 1. præparat. Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ Κρόνος Βύβλον μὲν τὴν πόλιν θεᾷ Βααλτίδι, τῇ καὶ Διώνῃ δίδωσι; Βηρυτὸν δὲ Ποσειδῶνι καὶ Καβείροις *Interea Saturnus Byblum quidem vrbem Deæ Baaltidi, quæ & Dione, dono dedit; Berytum autem Neptuno & Caberis.* Damaſcius apud Photium: E Ὁ ἐν Βηρυτῷ Ἀσκληπιὸς οὐκ ἔστιν Ἕλλην, οὐδὲ Αἰγύπτιος, ἀλλά τις ἐπιχώριος Φοῖνιξ. Σαδύκῳ γὰρ ἐγένοντο παῖδες, οὓς Διοσκόρους ἑρμηνεύουσι καὶ Καβείρους. Ὄγδοος δὲ ἐγένετο ἐπὶ τούτοις ὁ Ἔσμουνος השמיני, ὃν Ἀσκλήπιον ἑρμηνεύουσιν *Æſculapius qui Beryti colitur, non eſt Ægyptius, ſed Phœnix aliquis indigena. Sadyco enim*

filij

A *filij fuere quos Dioſcuros & Cabiros interpretantur: Octauus autem illorum fuit Eſmunus quem Æſculapium exponunt.* כביר *cabir* Ebræis & Arabibus magnum & potentem ſonat. Hinc iam alij obſeruarunt inde appellatos Cabiros, id eſt Diuos potes, vt Varro & Tertullianus explicant, θεοὺς μεγάλους καὶ δυνατοὺς, Orpheo ἐνδυνάτους.

Vid. Varr. de ling. Lat. lib. 4. Tertull. de ſpectac. c. 8. Orph. hymno in Curet.

Nunc rem intentatam hactenus, ſingulorum Samothraciæ Cabirorum nomina Phœnicia eſſe docebo. Ea ſic refert Apollonij Scholiaſtes lib. 1. ex Mnaſeâ: Τέσσαρές εἰσι τὸν ἀριθμὸν, Ἀξίερος, Ἀξιόκερσα, Ἀξιόκερσος. Ἀξίερος μὲν οὖν ἐστιν ἡ Δημήτηρ. Ἀξιόκερσα δὲ ἡ Περσεφόνη, Ἀξιόκερσος δὲ ὁ Ἅδης. Ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος ὁ Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος *Quatuor ſunt nu-*
B *mero, Axieros, Axiokerſa, Axiokerſos. Axieros nimirum eſt Ceres, Axiokerſa autem Proſerpina, & Axiokerſos Pluto. Quartuſque qui additur Caſmilus eſt Mercurius, vt narrat Dionyſodorus.* Idem referunt Phauorinus, & Etymologus in Κάβειροι.

Axieros pro Cerere Phœnicibus erat אחזי ארץ *Achazi-eres* poſſeſſio mea terra, vt *Achazias* poſſeſſio mea Deus. Ex *Achazi* factum *Axi* per ſyncopem, vt in Græcorum hiſtoriis Oxyares ex Perſico אחשורוש *Achaſueros*, vel vt alij *Aſſuerus*. Et in libro Enochi apocrypho Ἐζαὴλ Angeli nomen à viro magno exponitur אחז אל *Achaz-el* poſſeſſio Dei. Tamen legi malim יצקאל
C *Iſcael* à verbo יצק quod eſt metalla fundere, quia angelum illum docuiſſe ſcribit τὰ μέταλλα τῆς γῆς καὶ τὸ χρυσίον πῶς ἐργάσωνται *quomodo metalla terræ & aurum elaborentur.*

Axiokerſos & *Axiokerſa* pro Plutone & Proſerpina ſolum genere & terminatione differunt: Et vtriuſque vocis prima pars iam explicata eſt. *Axio* enim idem quod *axi* vel *achazi* poſſeſſio mea, o in fine additô, ac ſi eſſet ab ἄξιος. Quippe, vt iam ſæpe notatum, barbaras voces Græci quantum poſſunt in Græcas μετασχηματίζουσι. Quod ſupereſt *kerſa* vel *kerſos* fit ex Hebræô קרץ *keres*, quod pro excidio & morte ſumitur Ierem. 46. 20. vt monent Ebræi omnes. Vnde & Arabice in Giggeio קרץ *obiit, mortuus eſt*, אלאנקראץ *mors, conſummatio.* Omnino igitur אחזי-קרץ *Achazi-keres* vel *Axiokerſos*
D vocatur Pluto propter imperium in mortem & inferos. Nec diſſimili locutione diabolum dicit Paulus Hebr. 2. 14. τὸ κράτος ἔχειν τοῦ θανάτου *imperium habere mortis.* Vbi Syrus interpres דאחוד *qui poſſidet imperium mortis*, vſus illô ipſô verbô Syrô more inflexô ex quô componitur *Axiokerſos*. Syris enim אחד *achad* idem eſt quod Ebræis אחז *achaz*, *daleth* & *zain* de more permutatis. Alio nomine Pluto à Phœnicibus μοὺθ מות id eſt θάνατος mors dicebatur, vt teſtatur Philo Byblius.

His tribus Mnaſeæ Cabiris, quartum addit Dionyſodorus Caſmilum ſeu Mercurium: Quanquam illum plerique ponant in inferiori ordine, & pro miniſtro duntaxat habeant. Varro: *Caſmilus nominatur in Samothra-*
E *ces myſteriis Deus quidam adminiſter Diis magnis.* Plerique alij Camillum ſcribunt. Plutarchus in Numâ: Καὶ τὸν ὑπουργοῦντα τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς ἀμφιθαλῆ παῖδα λέγεσθαι Κάμιλλον, ὡς καὶ τὸν Ἑρμῆν οὕτως ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων Κάμιλλον ἀπὸ τῆς διακονίας προσηγόρευον *& miniſtrantem in æde Iouis puerum in flore ætatis dici Camillum, vt & Mercurium Græcorum nonnulli, ita Camillum à mini-*

ſterio appellauere. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. ὑπηρέτουν τοῖς ἱερεῦσιν οἱ A
λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίων κάμιλλοι *ſeruiebant ſacerdotibus qui à Romanis*
Macrob. l. 3. *nunc camilli dicuntur.* Sic Statius Tullianus ait *dixiſſe Callimachum Tuſcos Camillum appellare Mercurium.* Tamen Varro Caſmillum ſcribit tanquam ex Callimacho. Feſtus: *Flaminius Camillus puer dicebatur ingenuus patrimes & matrimes, qui Flamini Diali ad ſacrificia præminiſtrabat: Antiqui enim miniſtros camillos dicebant.* Macrobius Saturnal. lib. 3. *Romani quoque pueros puellaſue nobiles & inueſtes camillos & camillas appellant Flaminicarum & Flaminum præminiſtros.* Pacuuius in Medeâ: *Cælitum camilla expectata aduenis.* Hinc poëta Metabum dicit *Camillam* appellaſſe filiam, Dianæ ſcilicet præminiſtram: Sed & idem *Caſmillam* ſcribit. B

Æn. lib. 11.

--- matriſque vocauit
Nomine Caſmillam mutata parte Camillam.

Vbi Seruius: *Camilla quaſi miniſtra dicta eſt: miniſtros enim & miniſtras impuberes camillos & camillas in ſacris vocabant. Vnde & Mercurius Hetruſcâ linguâ Camillus dicitur quaſi miniſter Deorum.*

Sed Boëoti qui vocabulum à Phœnicibus didicere; neque *Camillum* ſcribebant, neq; *Caſmillum*, ſed *Cadmilum*. Vetus author apud Phauorinum: Κάδμος οὐ κύριον μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἑρμοῦ ἐπίθετον, οὗ παράγωγον ὁ Κάδμιλος παρὰ Λυκόφρονι *Cadmus non tantum proprium nomen, ſed & Mercurij epithetum, vnde deriuatur Cadmilus apud Lycophronem*; Nempe in Caſſandrâ verſ. 162. C

Βουλαῖς ἀνάγνοις ἃς ὁ Καδμίλου γόνος
Ἤρτυσε, τὸν δὲ λοίσθιον ἐκπιὼν σκύφον,
Φερωνύμοις ἔδυψε Νηρέως τάφοις.
Dolis ſceleſtis Cadmili quos filius
Parauit hauſto deinde ſupremo ſcypho,
Sepulchra ſubiit Nerei cognomina.

Myrtilum intelligit Cadmili Mercurij filium, qui Myrtoo mari nomen dedit, in quod illum deiecit præcipitem Pelops. Scholiaſtes in hunc locum: Καδμίλος, ὁ Ἑρμῆς Βοιωτικῶς, ὁ καὶ Κλεοβούλου υἱός (lege οὗ καὶ Κλεοβούλης υἱὸς) ὁ Μυρτίλος ὁ Οἰνομάου ἡνίοχος. *Cadmilus Mercurius Boeotice, cuius & Cleo-* D
bulæ filius fuit Myrtilus Œnomai auriga. Mercurium igitur patet pro *Camillo* & *Caſmillo* etiam dici *Cadmilum.* Quam ſcripturam merito ſuo reliquis longe præfero, cum quia in Boëotiâ nata eſt, vbi Phœnices diu hæſerunt: tum maxime quia Arabice חדם *chadama* eſt miniſtrare. Nullum eſt verbum notius. Sic in Prouerbiis Abi Vbid in vltimo ſecundæ centuriæ פחדמת אלבנת (*phechadamathi-lbintho*) *& miniſtrauit filia.* Ieh. 12. 26. האדמי (*chadimi*) ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς *miniſter meus*, & מן יחדמני (*men jachdameni*) *qui miniſtrabit mihi* διακονῇ. Atque vt vſurpari ſcias etiam de ſacro miniſterio Luc. 1. 5. pro ſacerdotum ἐφημερία Arabs interpres habet חדמת *chadmath.* Et Iacob. 1. 27. eâdem voce redditur θρησκεία: Et Exod. 28. 4. de E
ſacerdotibus dicitur אן יחדמוני (*inna jachdamuni*) *vt mihi miniſtrent*, pro Ebræis לכהנו לי εἰς τὸ ἱερατεύειν μοι. Omnino igitur *Cadmilum* Phœnices ſcripſerunt חדמאל *Chadmel*, id eſt miniſtrum Dei, miniſtrum ſacrum, quomodo Camillum & Caſmillum veteres ſummo conſenſu explicant.

A C factum ex ח *cheth* vt in Tapſaco ex תפסח *Thipſach*, & *Malacâ* ex מלחא *Malacha*, & *Calacina* ex כלח *Calach*, & ſimilibus. Rurſus *Chadmel* mutatum in *Cadmilum*, quia Phœnicium אל *el* Græce ſcribebatur Ἦλος. Hinc in Theologiâ Phœnicum apud Philonem Ἦλος idem qui Κρόνος: Nempe Saturnus אל *el* id eſt Deus, κατ᾽ ἐξοχὴν appellabatur. Ita legitur in Damaſcio. Quin & *Cadmelum* reperias apud Nonnum, qui de Mercurio ſic habet lib. 4. Dionyſiac.

> Οὐδὲ μάτην Κάδμηλος ἀείδεται.
> *Cadmelumque hunc iure vocant.*

Cabirorum ſimulachra erant ὅμοια τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου *Vulcani ſimulachris ſi-*
B *milia*. Ita Herodotus lib. 3. Forma nimirum & ſpecies vtriſque ridicula. Proinde vt ibidem narratur, Cambyſes Memphiticum Vulcani templum ingreſſus πολλὰ τῷ ἀγάλματι κατεγέλασε *ſtatuam eius excepit multo riſu*. Sed & Cabirorum fanum ſolis ſacerdotibus permiſſum cum adiiſſet, τὰ ἀγάλματα καὶ ἐνέπρησε πολλὰ κατασκώψας *ſimulachra concremauit multis in eâ jocatus verbis*. An hinc in Ebræorum libris סמדרקום *ſamadracos* pro morione ſumitur, quaſi Samothraces Deos, id eſt Cabiros, oris atque corporis habitu imitetur? Chryſoſtomus pro *ſamadraco* vnius literæ traiectione σαμάρδακοι eodem ſenſu vſurpat, ſic ſcribens homil. 17 in epiſt. ad Epheſios: v. Buxtorf. Lex. Talm.
C Οὐχ᾽ ὁρᾷς τοὺς λεγομένους γελωτοποιοὺς σαμαρδάκους, οὗτοι εἰσὶ καὶ εὐτράπελοι. Non erat cur σαμαρδάκους mutarent in τοὺς κόρδακας qui nuperas editiones procurarunt. Omnino enim σαμάρδακος idem ibi qui סמדרקום *ſamadracos*. Et videntur *ſamadracos* Phœnices & Ebræi deflexiſſe ex *Samothrace*. Eôdem refero Auguſtini *ſarmadacos* Academicorum lib. 3. cap. 15. *Ille autem* inquit, *caſu planus erat de iis quos ſarmadacos iam vulgus vocat*. Pœnorum vulgus, niſi fallor, intelligit. Nam in Africa ſcripſit hos libros in Verecundi Grammatici villâ Caſſiacô, non procul à Tagaſte.

Cabirorum ſacerdos dicebatur κοίης vel κόης. Heſychius: Κοίης ἱερεὺς Καβείρων ὁ καθαίρων φονέα, καὶ ὁ Κόης *Kæs ſacerdos Cabirorum homicidam luſtrans, aliis Coes*. *Coes* id eſt כהן *cohen* Ebraice ſacerdos. Nempe ex Ebræis nomi-
D nibus in N deſinentibus Græci formant accuſatiuos ſuos. Vt à Ionathan Ἰωνάθης Ἰωνάθην, à Chanaan Χνᾶ, Χνᾶν, ab *Eſion* in *Eſion-Gaber* Ἀισία Αισίαν: Sic à כהן *cohen* κόης κόην. Dicitur etiam κοίης additô *Iota*, vt aliquo modo ſuppleat defectum τοῦ ה. Vnde verbum κοιᾶσθαι idem quod ἱερᾶσθαι *ſacerdotio fungi*. Heſychius: κοιᾶται, ἱερᾶται.

Cabiris Samothracum ſacra fuit ſpelunca quædam *Zerynthus* nomine, in quâ canes Hecatæ immolabantur. Lycophron verſu 77.

> Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφανοῦς (lege κυνοσφαγοῦς) θεᾶς
> *Zerynthon antrum immane canicidæ Deæ*:

Id eſt Hecates cui θύουσι κύνας, ὥς φησι Σώφρων ἐν μίμοις, ὁ γὰρ κύων βαΰξας λύει τὰ
E φάσματα *canes immolant, vt ait Sophron in mimis, quia canis latratu ſpectra diſſoluit*. Ita Scholiaſtes ad Lycophronem. Et Stephanus: Ζήρυνθος πόλις καὶ ἄντρον Ἑκάτης ἐν Θρᾴκῃ *Zerynthus vrbs & antrum Hecates in Thraciâ*. Imo ἐν Σαμοθρᾴκῃ *in Samothraciâ*. Nicandri Scholiaſtes ad Theriaca verſ. 462. Τὸ Ζηρύνθιον ἄντρον ἐν Σαμοθρᾴκῃ φασὶν εἶναι *Zerynthium antrum in*

Samothracia eſſe dicunt. Ouidius Triſtium lib. 1. Eleg. 9. A

Inde leui vento Zerynthia littora nacta,
Threiciam tetigit feſſa carina Samon.

Nonnus Dionyſiac. lib. 13. verſ. 400. in Samothraciæ deſcriptione,

Καὶ ζαθέην Ζήρινθον ἀκοιμήτων Κορυβάντων,
Κτίσμα φατιζομένης Περσηΐδος.
Quamque tenent vigiles Zerinthus ſacra Cabiri,
Grande celebris opus Perſeidis,

id eſt Hecates Perſæ filiæ. Suidas in Ἀλλ' ἔτης de Samothracia: ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης, καὶ τὸ Ζήρινθον ἄντρον, ᾗ κύνας ἔθυον *Illic etiam erant Corybantum* (id eſt Cabirorum) *& Hecates myſteria, & Zerynthum antrum, vbi canes immolabant.* Ariſtophanis Scholiaſtes in pace: οἱ ἐν κινδύνοις γινόμενοι ἐπεκαλοῦντο τούτους τοὺς δαίμονας τοὺς ἐν Σαμοθράκῃ, τούς τε Κορύβαντας καὶ τὴν Ἑκάτην. ἐξ ἧς καὶ διαβόητον ἦν τὸ Ζήρινθον ἄντρον, ἔνθα ταύτῃ ὠργίαζον καὶ ἐλευθεροῦντο *Qui verſabantur in periculis Samothracios illos dæmones, & cum Hecate Corybantas inuocabant: vnde celebre illud antrum Zerynthium, in quô in illius honorem orgia celebrabant & liberabantur.* Ἄντρον Ζήρυνθον, id eſt זיהרתא *Ziartho* Lunæ, quam cum Hecate eandem eſſe vel pueri ſciunt. Nempe Luna Syris זיהרא *Ziara* à ſplendore dicitur, vt à rotunditate סיהרא *Sihara.* Sic Deut. 4.19. in Ionathane ודלמא תתלון עיניכון לצית שמיא ותחמון ית שמשא וית זיהרא *ne ſuſpenſos teneatis oculos veſtros verſus cælos & contemplemini Solem &* (*Ziara*) *Lunam.* Ex abſoluto *Ziara*, vel *Ziaro* vt Syri efferunt, fit emphaticum זיהרתא *Ziartho*, ex quô Græcum *Zerynthos.* At Arabibus זהרה *Zahra*, *Zahrath*, *Zahrathon* eſt Venus, quæ & ipſa cum Cabiris in eodem antro colebatur. Vnde eſt quod Ζηρυνθίαν vocat Lycophron. Quomodo dici Venerem ab antro Zerintho teſtantur Suidas, Iſacius, & author Etymologici. B C

p.222.&.223. Ex hoc ſpecimine apparet quorſum de Samothracibus ſcribat Diodorus lib. 5. Ἐσχήκασι δὲ παλαιὰν ἰδίαν διάλεκτον οἱ αὐτόχθονες, ἧς πολλὰ ἐν ταῖς θυσίαις μέχρι τοῦ νῦν τηρεῖται *Habuerunt autem indigenæ linguam veterem ſibi propriam cuius in ſacrificiis hodieque multa ſeruantur.* Lingua illa vetus erat Phœnicia, cuius vocabula ſunt *Samos*, *Cabiri*, *Axieros*, *Axiokerſos*, *Cadmilus*, *Coes*, *Zerynthus* &c. D

Prope Samothracem iiſdem Cabiris & Mercurio ſacra fuit Imbros inſula & oppidum. Stephanus: Ἴμβρος, νῆσος ἱερὰ Καβείρων καὶ Ἑρμοῦ, ὃν Ἴμβρον λέγουσι μάκαρες; ἔστι καὶ πόλις *Imbrus, inſula ſacra Cabiris & Mercurio, quem Imbrum Dij appellant: eſt & oppidum* in inſula eiuſdem nominis. Hæc inſula leporibus mire ſcatet. Geographus anonymus ſub Conſtantio: *Imbrus leporinam veſtem multam eiicit* id eſt emittit. Addit horum animalium ibi eſſe multitudinem. Lepus Ebr. eſt ארנבת *arnebeth*, Arab. ארנב *arneb* vel *irneb.* Vnde literis traiectis factum *Inbros* & *Imbros*, N mutato in M propter B ſequens. Itaque *Imbros* idem eſt quod *Laguſa* Græcis, cuius nominis aliquot inſulas habuit Ægeum mare, etiam circa Troadem. Vide Plinium l. 5. cap. 31. E

Eſt & cur Phœnices putem nomen impoſuiſſe vicinæ Lemno. Troiani

A belli tempore Philoctetes ab hydro vel cherſydro morſus, aut vt Sophocles, à viperâ, in eâ inſulâ relictus eſt, quia Vulcani ſacerdotes Lemnij ἐθεράπευον τοὺς ὀφιοδήκτους. Ita habet Euſtathius in lib. 2. Iliad. Fortaſſe ex Dicty Cretenſi qui idem refert lib. 2. Lemnum ſcilicet nobilitat imprimis terra Lemnia, cuius aſtrictoriâ vi labra vulnerum coaleſcunt & obducuntur, maxime in venenoſo morſu. Galenus cum in Lemnum ideo nauigaſſet vt huius terræ vires penitius cognoſceret, quendam refert ſe conueniſſe qui ἐπὶ τραυμάτων καὶ παλαιῶν καὶ δυσεπουλώτων, ἐχεοδήκτων τε, καὶ ὅλως θηριοδήκτων, ἐπί τε τῶν θανασίμων φαρμάκων, οὐ προδιδοὺς μόνον, ἀλλά τε καὶ ἐπιδιδοὺς ἐχρῆτο τῇ σφραγῖδι *ad vulnera cum vetera, tum cicatrici obducendæ contumacia, & ad*
B *morſus viperæ, adeoque omnes venenoſos morſus & lethalia venena, non ſolum pro antidoto, ſed & poſt venenum ſumptum, ſigillo vtebatur*, id eſt terrâ ſigillatâ ſiue Lemniâ. Similia de terræ Lemniæ viribus in Aëtio & Auicenna & Serapione legas. Fallor an inde pharmaco nomen, adeoque toti inſulæ? Cum Arabice לאם *lama*, cum de vulnere agitur, ſit id ipſum quod דמל *damila*, conſolidare, obſtringere, agglutinare. Vnde eleganti metaphorâ eiuſdem verbi vſus eſt in conciliatione animorum, cum qui prius diſſidebant redeunt in gratiam, & nouo concordiæ vinculo inter ſe coaleſcunt. Videant igitur peritiores an fiat Lemnos vel ex ſimplici לאם *lama*, vel ex
C compoſito לאם נהש *lam-nahs*, q. d. συνουλωτικὸν φάρμακον τῆς δήξεως, pharmacum vulneris ex morſu obducendi vim habens. Arabice enim נהש *nahs* eſt morſus.

Aet. tetrab.1. ſermon.2.c.4. Auic.lib.2 Serap.cap. 405.

Aut ſi quis putet hoc etymon nimis eſſe operoſum, quia in illis linguis huiuſmodi compoſitiones ſunt infrequentes, ecce aliud facilius, quodque adeo puto verius. Quamuis Galeni Lemnia rubricæ colorem habeat, tamen alia eſt Lemnia in alia parte inſulæ quæ vel alba eſt vel ſubalbida. Stephanus Albacarius teſtis αὐτόπτης in literis ad Buſbequium è Lemno ſcriptis: *Quæ ibi effoditur terra maiori ex parte candicat, aut pauliſper ſubrubet.* Itaque vt populus alba Græce λεύκη & Ebraice לבנה *libne* dicitur ab albedine, ita etiam hæc terra Phœnicie dici potuit *libno* vel *lebno*, quod Græ-
D ci in *Lemnon* verterint ad vitandam κακοφωνίαν. Tale in Ioſepho & aliis *Iamnia* vrbs pro יבנה *Iabne*, & in Græca verſione Σομνᾶς pro *Sobna*; Et pro לבנה *Libna* Λομνὰ *Lomna* 2. Par. 21. 10. & Λεμνὰ *Lemna* Ioſ. 21. 13. Et Λέμνα *Lemna* herba foliis albis in Orchomenio Boëotiæ lacu de quâ nos infra. Aut לבנא *Libna* dicta eſt *Lemnos* ab albedine rupium; vt in viciniâ Samothrace quam Ariſtoteles *Leucaſiam*, Heraclides *Leucaniam*, & Euſtathius in Iliad. ω. *Leuconiam*, appellat; Nec procul inde Tenedos, cuius vetus nomen erat *Leucophrys*. *Libna* denique dici potuit, quod nemo non ſtatim agnoſcet, à candore ignium ex illâ erumpentium. Nam ideo Vulcanus fingitur in eam è cœlo delapſus, ὅτι πῦρ ἐκεῖ γῆθεν ἀνεδίδοτό ποτε αὐτόματον *quia olim ibi è terrâ*
E *erumpebat ſpontaneus ignis*. Vt ſcribit Euſtathius in lib. 1. Iliad. Itaque etiam Αἰθάλην *Æthaliam* veteres vocarunt, vt Polybius author eſt apud Stephanum, tanquam ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι *ab ardendo*. Hinc Lycophron in Alexandrâ

-- πεφρώσας γυῖα Λημναίῳ πυρὶ
-- *adurens igne membra Lemnio.*

vide Suid. in Λήμνιον πῦρ.

Et Seneca in Hercule Oetæo verſ. 1359. A

Quæ tanta nubes flamma Sicanias vomit?
Quæ Lemnos ardens?

Hûc facit quod verbum לבן *laban*, vnde לבנה *Libna*, in *Piel* & *Hiphil* ſignificat candefacere, quomodo in igne metalla. Sic in Miſna ליבן סכין באור *candefacit cultrum in igne*: Item ברזל שהלבינו באש *ferrum quod in igne candefaciunt*, id eſt accendunt & emolliunt ad fuſilia opera.

Ignis Lemni erumpebat maxime è monte *Moſychlo* de quo Heſychius & Nicander in Theriacis verſ. 472. Ad quem locum Scholiaſtes hęc citat ex Antimacho.

-- Ἡφαίςου πυρὶ εἴκελον, ὅν ῥα τιτύσκει B
Δαίμων ἀκροτάτοις ὄρεος κορυφαῖσι Μοσύχλου.
-- *quales in ſummâ rupe Moſychli*
Mulciber accenſis fornacibus excitat ignes.

Et ex Eratoſthene,

-- φαίνεσκε Μοσυχλαίῃ φλογὶ ἶσον
-- *elucet Moſychlæis ignibus æquum.*

Itaque *Moſychlus* vel eſt מזלגא *Mazlego* ſplendens, vt in Syra paraphraſi Apoc. 21. 21. vel מזלק *Mazlec* ardens, vnde זליק *zelic* Chald. ſcintilla. Et Vulcanus Græce dicitur Ἥφαιςος, Dorice Ἅφαιςος, id eſt אב אשתא *af-eſto*, pa- C
ter ſeu inuentor ignis, quia vt Græci fabulantur ἀφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας ὅσαι τῶν ἐκ πυρὸς ὁπόσας *inuenit ignem & artes ex igne quotquot ſunt*. Nempe *Vulcanus* eſt *Tubalcain*, quod ipſum nomen indicat.

Tzetz. Chil. 10. hiſt. 335. Gen. 4. 22.

Inter Lemnum & Helleſpontum *Neas* vocari tradunt inſulam ἐν ᾗ Φιλοκτήτης ἐδήχθη ὑπὸ ὕδρου *in quâ Philoctetes ab hydrâ morſus eſt*. Stephanus & ex illo Suidas. Nempe נחש *nahas* Ebræis eſt ſerpens. Sed veteres dicebant *nees*. Tale *neel* pro נחל *nahal* in Epiphanio hæreſ. 66. & paſſim *beel* pro בעל *baal* in nomine *Beelzebub*. Porro *Neæ* factum ex *Nees*, vt *Thebæ* ex תבץ *Thebes*, *Daphnæ* (Peluſiæ) ex תחפנס *Taphnes*, *Liparæ* ex נברש *Nibras* vt ſuô loco docemus.

Lemno ad Auſtrum ſubſunt inſulæ multæ ante Magnetes ſitæ, αἳ δ᾽ ἐν ὀνόματι Σκίαθός τε, καὶ Πεπάρηθος, καὶ Ἰκός, Ἁλόννησός τε, καὶ Σκῦρος, ὁμωνύμους ἔχουσαι πόλεις *in quibus celebres Sciathus, & Peparethus, & Icus, & Haloneſus, & Scyrus cum oppidis eiuſdem nominis*. Harum Haloneſus & Scyrus à Græcis, reliquæ à Phœnicibus nomen conſequutæ ſunt. Quanquam de *Scyro* non ſatis conſtat. Græce quidem σκῦρος eſt λατύπη vt volunt, id eſt quod à lapidibus marmorarij abradunt: Et in Euſtathio σκυρώδης occurrit pro *petricoſo*, & in Heſychio σκυρωδῶσι pro λιθωδῶσι: Et in Pindaro Pythiâ 5. σκυρωτὰν ὁδὸν Scholiaſtes λιθόστρωτον *lapidibus ſtratam*, Heſychius ἀπόκροτον *aſperam* interpretatur. Inde *Scyrus* dici putatur, quia petricoſa eſt inſula. Sed vox hæc Græcis quam eſt infrequens, tam familiaris eſt Arabica צחור *ſuchur* E
pro petris à quâ Σκῦρος nomen deduci potuit non incommode. Vide Arabicas paraphraſes Pſal. 103. 13. Matth. 27. 51. Apocal. 6. 15. 16. &c. *Sciathus* per metatheſim deductum ex קשייתא *kſiatha*, quaſi dixeris duram & aſperam inſulam, facto nomine ex argumento. Quod planum facient hæc Senecæ

A de conſolatione ad Heluiam cap. 6. *Deſerta loca & aſperrimas inſulas Sciathum & Seriphum, Gyarum & Coſuram pete.*

Peparethum cum oppido quondam Euonum dictam ſcribit Plinius lib. 4. cap. 12. Sed pro *Euonum* ſcribendum *Euoenum*, id eſt εὔοινον *vino fertilem*. Erat enim inſula εὔοινος. Ita habetur in Heraclidis politiis, qui eam tam à vini quam à pomorum & frugum feracitate commendat: αὕτη ἡ νῆσος, inquit, εὔοινός ἐστι, καὶ εὔδενδρος, καὶ σῖτον φέρει. *Hæc inſula vino & arboribus & frumento eſt ferax.* In Ouidio legitur Metam. lib. 7. fab. 15.

---- *nitidæque ferax Peparethos oliuæ.*

Et in Philoctete Sophoclis v. 549. ἐς τὴν εὔβοτρυν Πεπάρηθον *in vitiferam*
B *Peparethum.* Itaque à verbo פרה *para*, quod feracem eſſe ſonat (duplicatis radicalibus vt in שעשעים ex שעה, & תעתעים ex תעה, & יפיפיה ex יפה) primo פרפרת *Perpareth* factum, deinde פיפרת *Pepareth*, altero R pereunte, vt alterum L in Syris גוגלתא *gogoltha*, שושילתא *ſoſiltha*, קיקלתא *kikaltha*, & ſimilibus, pro plenis גלגולתא *golgoltha*, סולשילתא *ſolſiltha*, קלקלתא *kilkaltha*; Et alterum R in שישורא *ſiſura* catena pro שרשורא *ſirſura*.

Icos exigua eſt inſula Eubœæ propior, cuius præter Strabonem meminere Scylax, & Phanodemus apud Stephanum, & Liuius lib. 31. & Appianus lib. 5. ciuilium, ſed & Antipater Sidonius, epitaphio in Homerum
C Anthol. lib. 3. cap. 25. vbi βραχύβωλον appellat breuis glebæ inſulam, id eſt anguſtam & perpuſillam. Verba ſunt:

---- ἴσθ᾽ ὅτι κεῖθι
Καὶ Θέτιδος γαμέτην ἁ βραχύβωλος Ἴκος
---- *inſula parui*
Ceſpitis Æmonium Pelea condit Icus.

Nomen ab anguſtiis factum; Id enim Syris eſt איקא *Ico*, à verbo עוק *vk*, id eſt coarctare, etiam Hebræis notiſſimo. Eô forte alluſit Antipater, poëta Sidonius, cui Syra vox non potuit non eſſe nota.

Eſt & in orâ Magneſiæ *Pagaſæus* vel *Pagaſicus* vel *Pagaſeticus* ſinus (Ptolemæo Pelaſgicus) in quô inſula *Cicynethus*. Strabo lib. 9. vbi de ſinu Pa-
D gaſetico: ἐν δὲ τῷ κόλπῳ φησὶν εἶναι τὴν Κικύνηθον νῆσον, καὶ πολίχνην ὁμώνυμον *in illo autem ſinu dicit* (Artemidorus) *eſſe inſulam Cicynethum, & oppidum eiuſdem nominis.* Scylax: ἐν δὲ τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος καὶ πόλις *in ſinu autem Pagaſetico eſt inſula Cicynethus cum vrbe.* Mela lib. 2. cap. 7. *Pagaſæus ſinus Sciathon proſpicit, Cicynethum amplectitur.* Plinius lib. 4. cap. 12. *Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum* &c. Quia ex eô ſinu Argonautæ profecti ſunt, vrbem Pagaſas quæ nomen ſinui dedit, plerique dici volunt, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ παγῆναι τὴν Ἀργώ *ab eo quod nauis Argo ibi compacta & compaginata eſt.* Οἱ δὲ πιθανώτερον ἡγοῦνται τοὔνομα τῷ τόπῳ τεθῆναι τοῦτο ἀπὸ τῶν πηγῶν, αἳ πολλαί τε καὶ δαψιλεῖς ῥέουσι *At* (ex ſen-
E tentiâ Strabonis) *probabilius alij ſtatuunt loco nomen eſſe à fontibus* (Dorice παγαῖς) *qui frequentes ibi largiq; fluuntur.* Scepſius etiam apud Apollonij Scholiaſtem lib. 1. Pagaſas dici aſſerit ἀπὸ τῶν πηγῶν περιρρεῖσθαι τοὺς τόπους *à fontibus qui hæc loca circumfluunt.* Hæc ideo notanda duxi, quia mihi videtur ex iis poſſe colligi *Cicynethus* vnde dicatur. Nempe quam vrbem

Græci *Pagaſas* ab vbertate fontium, eandem ſua lingua Phœnices עינות A
aianoth, vel ἀφ' χαινῶς. *ainoth* aut *enoth*, id eſt fontes appellarunt; Et ſinum Pagaſæum חיק עינות *chek-ainoth*, id eſt ſinum fontium; & inſulam in medio ſinu, inſulam *chek ainoth*: Quod Græci mutarunt in *Cicynethum*.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Phœnices in Eubœa; Mare Ægeum vnde dicatur.

Βωμὼ Heſychio Μάκρις, id eſt Eubœa, quæ *Macris* à longitudine dicitur, & *Bomo* בחמא à pecudibus, vt Gr. Εὔβοια & Ἀργιβόειος. Ibi multa paſcua. Arabes in Euboeâ. *Abantes* nec ab Abis dicti nec ab Abante heroe, ſed ab אבם *abas* ſaginare. *Ocha* vel עוקא *Oka* id eſt anguſta Euboea dicta. Nugæ de Ocha. *Chalcis* in freti anguſtiis, id eſt חלקין à diuiſione terrarum. *Caryſtus* חרשת, ab ardente telâ. *Caphareus* כיפא רוץ *cepharus* ſcopulus contritor. De mari Aegeo vnde dicatur variæ ſententiæ. עז *az* aſperum maris epithetum. In Scripturâ Rubri maris מים עזים *aquæ aſperæ*. Mare Aegeum nihilo eſſe clementius multis probatur. De eo prouerbia. Hinc dictum eſt mare עז *az*, id eſt aſperum, quod redditum Αἰγαῖον tanquam à capra, quia עז *ez*, id eſt capra, iiſdem ſcribitur literis. Τράγος & αἴξ vnde dicantur. B

NVnc pauca de Euboeâ. Heſychius: Βωμὼ, οὕτως ἡ Μάκρις ὠνομάζετο *Bomo, ita Macris appellabatur*. Macris id eſt Euboea. Idem Heſychius: Μάκρις, Εὔβοια ἡ νῆσος *Macris, Euboea inſula*. Sed & apud Plinium Ephorus, & Dionyſius Periegetes verſu 520. & Feſtus, & Priſcianus, & Stephanus *Macrin* appellant. Non vt mythologi volunt à Macri vel Macride nutrice Bacchi de quâ Apollonius lib. 4. verſ. 1134. C

Κείνην δὴ πάμπρωτα Διὸς Νυσήϊον υἷα
Εὐβοίης ἔντοσθεν Ἀβαντίδος, ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
Δέξατο.
Naſcentem illa Iouis Nyſæ de vertice natum
Excepit, fouitque vlnis in Abantidis antro
Euboeæ.

Sed ἀπὸ τοῦ μακρότητος à longitudine, quia inſula eſt περιμήκης prælonga. Strabo: Διὰ δὲ τὴν στενότητα καὶ τὸ λεχθὲν μῆκος ὑπὸ τῶν παλαιῶν Μάκρις ὠνομάσθη *Ob anguſtias & quam diximus longitudinem à veteribus Macris fuit nominata*. Euſtathius: *Macris dicta eſt* διὰ τὸ τῆς θέσεως ἐπιμῆκες *propter ſitus longitudinem*. Stephanus: *Euboea inſula, vna è ſeptem maioribus*, περιμήκης, ἡ καὶ Μάκρις *prælonga, quæ & Macris*. Strepſiades apud Ariſtophanem in Nubibus Act. 1. Scenâ 2. D

--- ἡδὲ γ' Εὔβοι' ὡς ὁρᾷς
Ἡδί, παρατέταται μακρὰ πόῤῥω πάνυ.
--- en tibi Euboeam vt vides,
Quæ tota multam in longitudinem patet.

Hæc de priſco Euboeæ nomine Macri, quô Heſychius alterum interpretatur multo ignotius, *Bomo* nempe de quô deinceps. בהם *bohmo* Arabice pecora vel pecudes ſonat, vt Ebraice בהמות *behemoth*. Itaque inſula *Bohmo* eſt inſula pecudum, quod Græco Euboeæ nomini à bubus ſumpto plane reſpondet. Eodem pertinet quod à poëtis hæc eadem inſula dicitur Ἀργιβόειος tanquam à bubus albis apud Ælianum de animalibus lib. 12. cap. 36. E

Nempe

A Nempe iam ante Troiana tempora boum paſcuis celebrem fuiſſe hanc inſulam vel ex fabulis colligere eſt de bobus ab Autolyco * ex Euboeâ abactis. Apollodorus lib. 2. κλαπεισῶν δὲ ἐξ Εὐβοίας ὑπὸ Αὐτολύκου βοῶν. Proinde initio belli Peloponneſiaci Athenienſes πρόβατα καὶ ὑποζύγια ἐς τὴν Εὔβοιαν διεπέμψαντο *oues & iumenta in Euboeam miſerunt*; vt habet Thucydides l. 2. Nec mirum Arabico nomine *Bohmo* appellatam eſſe Euboeam, cum inter incolas illius vetuſtiſſimos à Strabone numerentur Ἄραβες οἱ Κάδμῳ συνδιαβάντες *Arabes qui cum Cadmo traiecerant.* *De Autol. furtis v. Tzetz. Chil. 8. v. 443.

Indidem conſtabit quorſum *Abantes* appellentur Euboeenſes. Ita enim poëta ſemper, quod Strabo pridem obſeruauit. Et ipſa inſula dicta eſt *A-* Iliad. β. 536. 541. 542. & δ. 464.
B *bantis* vel *Abantias.* Id præter Dionyſium, Strabonem, Plinium, Stephanum, Euſtathium, atque alios recentiores, Heſiodus etiam his verbis aſſerit apud Stephanum.

Τὴν πρὶν Ἀβαντίδα κικλήσκον θεοὶ αἰὲν ἐόντες,
Τὴν τότ' ἐπώνυμον Εὔβοιαν βοὸς ὠνόμασεν Ζεύς.
Quam genus immortale Deûm appellarat Abantin,
Hæc tum Euboea Ioui bouis eſt de nomine dicta.

Hinc duplex ſententia de Abantibus, quos alij ab Abis vrbe Phocidis cum Ariſtotele deducunt, alij ab Abante heroe. Fingitur enim ex Neptu- Strab. l. 10.
C no & Arethuſa natus Argiuus, ex quô Abas Abantum pater. Ita apud Stephanum Ariſtocrates, & in Euſtathio Arrianus. Quale eſt quod *Macris* & *Euboea* leguntur eſſe nutrices hæc Iunonis illa Bacchi. Quin אבס *abas*, vnde Abantes, Ebraice eſt ſaginare. Hinc שור אבוס Pro. 15. 17. Theodotion recte reddidit βοῦν σιτευτόν, Vulgatus *vitulum ſaginatum.* Inde factum à Phoenicibus verbale nomen אבס *abas* pro pecudum ſaginatore. Cuius plurale Phoenicium eſſet אבסין *abaſin*, ſed Græcâ flexione eſt *Abantes.* Itaque vt à boum paſcuis inſula בהמ *Bohmo & Euboea*, ita incolæ אבסין *Abaſin* vel *Abantes* appellati ſunt à boum ſaginatione.

Sed & Phoenicium eſt *Ocha*, priſcum eiuſdem inſulæ nomen apud Strabonem, cuius veſtigia diu ſeruata ſunt in monte eiuſdem nominis: Καὶ
D Ὄχη δὲ ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος. καὶ ἔστιν ὁμώνυμον αὐτῇ τὸ μέγιστον τῶν ἐνταῦθα ὀρῶν *Quinetiam Ocha vocabatur inſula, & illi cognominis eſt mons Euboicorum altiſſimus.* Eſt & apud Plinium *Ocha* vna è vetuſtis Euboeæ vrbibus. Nempe Caryſtus, vt ſuſpicor, quam deſcribunt Strabo lib. 10. & Stephanus (in Κάρυστος) ὑπὸ τῷ ὄρει Ὄχῃ *ſub Ocha monte.* Vtvt ſit *Ocha* vel עוקה *Oca* Poenis anguſtam ſonat, quô nomine illos hanc inſulam appellaſſe veriſſimile eſt διὰ τὴν στενότητα, vt Græcos *Macrin* à longitudine. Mela: *Euboea* &c. *nuſquam lata, duum millium ſpatium habet vbi arctiſſima eſt.* Scylax: τὸ δὲ πλάτος, στενή ἐστιν Εὔβοια *Latitudine autem anguſta eſt Euboea.* Alexius Comicus in cenſu ſeptem inſularum: Εὔβοια πέμπτη στενοφυὴς *Euboea quinta natu-*
E *ra anguſta.* Ex עוקה *Oca* factum Ὄχη aſpiratione additâ vt in *Ezechia, Ezechiele* &c. Valeant igitur nugæ Grammaticorum apud Stephanum & Euſtathium, Ocham dici ἀπὸ τῆς ἐκεῖ θεῶν μίξεως Διὸς καὶ Ἥρας, ἢ διὰ τὸ τὰ πρόβατα καὶ ἴσχεσθαι, ὀχλούμενα ἐν τῷ τόπῳ *à congreſſu Iouis & Iunonis, vel quia ſtatim*

concipiunt oues eô locô coeuntes, vel ἀπὸ τῆς Ὄχης τῶν προβάτων *ab ouium paſtu*, vel ἀπὸ τῆς ἐξοχῆς *ab eminentiâ*.

Steph. in Χαλκίς. *Chalcis* etiam, non ſolum vrbis metropolis ad Euripum, ſed & inſulæ totius nomen apud Plinium ex Cleodemo, nec à fabuloſâ Chalcide Aſopi filiâ dicta videtur, nec à monte Chalcide, nec ab ære primum ibi reperto, quæ fama eſt valde incerta: Sed à Phœnicio חלקין *chalakin*, quaſi *diuiſiones* dixeris: Quia putatur Euboea continenti quondam hæſiſſe, & maris irrumpentis impetu eſſe abſciſſa, inter Euboeæ Chalcidem & Aulidem Boeotiæ, quæ tam anguſto freto ab inuicem diuiſæ ſunt, vt intermedio ponte aliquando iunctæ fuerint. Strab. lib. 9. Ephorus vbi de Boëotiâ: Τὴν Εὔβοιαν τρόπον τινὰ μέρος αὐτῆς πεποίηκεν ὁ Εὔριπος, οὕτω στενὸς ὤν, καὶ γεφύρᾳ συνεζευγμένος πρὸς αὐτὴν διπλέθρῳ *Euboeam Boeotiæ partem aliquô modô facit Euripus, qui ita anguſtus eſt vt duorum iugerum ponte iungatur*. Strabo de eôdem Euripo: Ἔστι δὲ ἐπ᾽ αὐτοῦ γέφυρα δίπλεθρος: πύργος δ᾽ ἑκατέρωθεν ἐφέστηκεν, ὁ μὲν ἐκ τῆς Χαλκίδος, ὁ δ᾽ ἐκ τῆς Βοιωτίας *Illi duorum iugerum pons inſtratus eſt, turris autem vtrimque extat, vna à Calchide, altera à Boeotiâ*. Plinius: *Euboea & ipſa avulſa Boeotiæ, tam modico interfluente Euripo vt ponte iungatur*. Itaque vt ad fretum Siculum Rhegium à rumpendo dictum eſt, quod eſt Græce ῥαγῆναι, quia vt volunt mare irrumpens,

Heſperium Siculo latus abſcidit.

Sic ad Euripum *Chalcis* חלקין *Chalakin* à Phœnicibus videtur à diuidendo dicta, quia medium ſpatium inter Chalcidem & Boëotiam impetu maris diuiſum eſt, & per anguſtiam ſciſſum.

In Euboeâ nil quicquam fuit lapide Caryſtio mirabilius, ex quô texebatur tela, quæ vbi ſordes contraxerat in ignem iniecta purgabatur. Vide Strabonem lib. 10. Apollonium in mirabilibus, Plutarchum de defectu oraculorum, & Stephanum in Κάρυστος. Ab hâc ardente telâ è lapide Caryſti eruto dici potuit ipſa Caryſtus, quia Ebræis חרר *charar* vel חר *char* ardere & שתי *ſti* talam ſignificat.

In Orientali Euboeæ angulo naufragiis infamis ſcopulus eſt *Caphareus*, id eſt כיפא רוץ (*cepha-rus* ſcopulus contritor, de quo capite ſequenti plura, vbi de Andrô inſulâ vnâ Cycladum.

Locus monet vt aliquid de *Ægeo* mari dicamus, quod ab *Ægis* inſulâ prope Euboeam Neptuno ſacrâ dici aſſerit Apollonij ſcholiaſtes l. 1. Et Conon ibidem ab *Ægeâ Caryſtia*, id eſt à Caryſto Euboeæ, quæ & Ægæa dicebatur. Et Strabo lib. 8. ab Ægis eiuſdem Euboeæ oppido. Tamen idem lib. 13. deducit ab *Ægâ* Æolidis promontorio: Et Plinius ab *Æge* ſcopulo inter Tenedum & Chium: Et Feſtus vel à crebris inſulis, quæ procul aſpicientibus videantur ſpecies αἰγῶν caprarum, vel ab *Ægeâ* Amazonum reginâ quæ ibi perierit, vel ab *Ægeo* Theſei patre qui in Ægeum ſe dederit præcipitem. De quô longam fabulam texit Suidas, niſi fallor ex Nicocrate, quem refellit Apollonij ſcholiaſtes. Vbi rurſus alij ad *Ægeum* referunt Neptuni nomen in Pherecyde, alij ad *Ægeonem* qui ſit idem cum Briareo. Alij denique ſic appellari volunt ἀπὸ τῆς περκνίας αἰγὸς *à percaniâ caprâ*, quod

A non capio. An legendum Ὠλενίας vel οὐρανίας? Vt ſignificetur capra cœleſtis, quâ exoriente (vt ait Suidas in Αἶγες) venti vehementes ſpirant, vnde ἐπαιγίζειν flare in modum turbinis, & Ægæum pelagus dicitur, quod maxime terribile eſt. Ita Suidas: At Iſacius in Lycophronem à terreſtri caprâ deducit, quia hoc mare δίκην αἰγὸς κυμαίνεται *capræ inſtar agitatur*. Sed his relictis iam conabimur aliquid afferre vero propius.

Hebræum עז *az*, id eſt validum, durum & aſperum, quandoque maris eſt epithetum. Vt Eſaiæ cap. 43. verſ. 16. *Sic dixit Dominus qui dat in mari viam*, ובמים עזים *& in aquis aſperis ſemitam.* Et Nehem 9. 11. *Et mare diuiſiſti coram iis, & per medium mare ſicco pede tranſiuerunt, & perſecu-*
B *tores eorum proieciſti in profunda, tanquam lapidem* במים עזים *in aquas aſperas*. Vtrobique agitur de mari rubro, quod abſorpſit Ægyptios, & Ebræis fuit peruium: Et eius aquæ merito appellantur מים עזים *aquæ aſperæ*, cum παραλίαν habeat τραχεῖαν, δυσπαράπλευστον, δύσορμον, ἀπρόσιτον, καὶ κατὰ πάντα φοβεράν *aſperam, nauigatu difficilem, importuoſam, inacceſſam atque omnino terribilem*. Ita de eo Agatharchides, & Strabo, & Diodorus, & Arrianus. Agath. c. 47 Strab. l. 17 Diod. lib. 3. Arrian. Alex. l. 7.
Nec in Ægeo mari clementior eſt nauigatio. Conſtantinus Porphyrogéneta themate XVII. Τὸ δὲ Αἰγαῖον πέλαγος βαρύπλουν ἐστὶ καὶ δυσπέρατον, καὶ κύματα μακρὰ καὶ ὄρεσιν ἐοικότα ἀνεγείρει τοῖς πλέουσιν· εἴτε διὰ τὸ πυκνὸν τῶν νήσων, εἴτε καὶ διὰ
C τὸ ῥεῦμα τοῦ πόντου τὸ καταβαῖνον εἰς Ἄβυδον καὶ περιβρεχόμενον ταῖς νήσοις μετὰ μεγάλου ῥοιζήματος *Eſt vero Ægæum mare nauigatu & traiectu perquam difficile. Ingentes enim fluctus volvit, qui nauigantibus montium inſtar aſſurgunt, vel ob inſularum frequentiam* (vnde poëta *crebris freta concita terris*) *vel propter Ponti in Abydum defluxum, qui magno impetu in has inſulas fertur, iiſque illiditur*. Dionyſius Periegetes verſ. 133. de eodem Ægæo,

> Οὐ γάρ τις κείνῳ ἐναλίγκια κύματ' ὀφέλλει,
> Ὑψόθι μορμύρων ἕτερος πόρος ἀμφιτρίτης.
> *Murmure non aliud tanto circumtonat æquor,*
> *Non aliud tantos extollit ad æthera fluctus.*

Valerius lib. 1. Argonaut. verſ. 630.

D
> -- *quantus fremitu ſe ſuſtulit Ægon.*

Et lib. 4. verſ. 714.

> -- *tantas quamuis Tyrrhenus & Ægon*
> *Volvat aquas.*

Horatius lib. 1. Od. 14.

> *Interfuſa nitentes*
> *Vites æquora Cycladas.*

Heraclides Sinopenſis Epigr. lib. 3. cap. 22.

> Αἰγαίου τ' οἶδμα κακὸν πελάγους.
> *Ægæique vnda tumens pelagi*

E Hinc τὸ Αἰγαῖον πλεῖν *Ægæum nauigare* de iis dicitur qui in ſummo diſcrimine verſantur. Eraſmus hoc adagium citat ex Æliani epiſtolis; Et aliud non abſimile ex Luciano de ſectis, ἐπὶ ῥιπὸς τὸ Αἰγαῖον διαπλεῦσαι *virgulto* (id eſt virgulteâ ſcaphâ) *Ægæum tranſmittere*: In eos qui rem ſupra modum

arduam leui operâ conficere tentant. Quibus tertium addi queat ex Ciceronis lib. 3. de legibus: *Excitabat fluctus in ſimpulo Gratidius, quos poſt filius eius Marius in Ægeo excitauit mari.* Itaque tam Ægeum quam Rubrum mare habet עזים מים *aquas aſperas*. Vnde dici potuit, atque vt putamus dictum eſt à Phœnicibus mare עז *Az*, id eſt inclemens & aſperum. Quod cur *Ægeum* veteres reddiderint ſtatim patebit. Apud Ebræos עז *az* aſperum, & עז *ez* capra, non modo coniugata ſunt, ſed & iiſdem ſcribuntur literis, & ſolum punctis differunt à Maſorethis nuper additis. Nempe vt hircus Græce τράγος dicitur παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, vt Grammatici obſeruant, ita Ebraice עז *ez* capra nominata eſt ab aſperitate pilorum, quorum vſus in ciliciis veſte omnium aſperrimâ. Inde factum vt mare עז Αἰγαῖον diceretur tanquam à caprâ ſumptô nomine. Idque eô libentius quod αἴξ capra Græce vnde Αἰγαῖον, alludit ad Ebræum עז *ez*, & videtur ex eô natum, quod iam alij obſeruarunt. Quin & עז *az* vel עזא ἄζα Phœnicie capra dicta eſt. Vide Stephanum in Ἄζωτος. Itaque *mare* עז *az* reddi potuit *mare capræ*.

A

B

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

Phœnices in Cycladibus.

Mare Aegeum inſuloſum. Cyclades, omnes inſulæ maris Aegei, numero LIII. Sed proprie C quæ Delum ambiunt. Ariſtæus in Ceâ, Bacchus in Naxo, Aſtypalæa à Phœnicis filiâ dicta. Oliarus, Ios, Melos â Phœnicibus cultæ, & pleræque aliæ. *Delus* inſula דהל *Deel*, id eſt Dei Apollinis. *Inopus* עין אוב *Ain-ob* fons Pythonis. *Cynthus* חנטא *Chinto*, quia Apollo ibi editus. *Anius*, Hebr. עני *Ani*, Deli rex & ſacerdos è Cadmi genere. Huius filiæ *Oenotropæ*, Oeno, Spermo, & Elais, vinum, triticum & oleum procreabant. Tria hæc offerri lex iubet. *Cio* vel *Cia* nomen à כי *ci* i. aduſtione Solis. Ceos cur à Sole aduſta. Ibid. Sacrificia quotannis ad Eteſias impetrandos. *Cythnus* pro *Cyphno* vel גובנא *Guſno* dicta propter caſei præſtantiam: θ & φ permutabiles. Aelianus emendatus. Geſnerus notatus. Cythnus culta iam olim. De eâ prouerbia. *Rhene* רעמה à ſtrepitu vndarum, vnde & *Celaduſa*. *Andrus* עד רוץ *Ad-Rus*, quia vicinus *Caphareus* ſeu כיפא-רוץ *Cepha-Rus*, i. ſcopulus contritor. Alij ab Andro quodam Anij fratre aut filio. Stephanus correctus. *Tenos* vel *Tanos* inſula תנות *thannoth* ſerpentum: Indidem *Ophiuſa* & *Hydruſa*: vipera *Tenia*. Alia de Teno. *Myconus* מוכון *Mucon* ab inopiâ dicta. De Myconiorum paupertate adagia. *Syrus* vel *Syra* contra diues & beata inſula, vnde nomen. *Scyros* pro *Syro* perperam, & *Scyricum* pro *Syrico*, Hebr. סירקון *ſircon*. Phœnices in Syro. *Arybas* in Homero *Azrubal*. Pherecydes Syrius reconditos Phœnicum libros ſibi comparauit. Idem helio- D tropium erexiſſe dicitur in inſulâ Syro. Tamen hoc heliotropium Homeri æuo iam extabat. De heliotropio regis Achaz in quô receſſit vmbra Solis. Refelluntur qui volunt Solem ipſum receſſiſſe. *Naxus* ἀπὸ τοῦ νάξαι i. ab immolando. Syrum hoc eſſe verbum non Græcum vt Grammatici volunt. Νάξαι Græcis aliud. Naxus quam opulenta. *Parus* etiam *Zacynthus* dicta, i. זחות quia montoſa. Ibi marmor *lychnites* ex intimis terræ cauernis ad lucernas erutum. *Paro* פרעא inde nomen, & *Marpeſſæ* מערבצע. *Cabarni* in Paro Cereris ſacerdotes קרבנין. Suidas bis correctus. In *Siphno* auri & argenti metalla, vnde opes immenſæ. צפונים *ſephunim* theſauri Ebr. *Seriphus* Ebr. ריפצה *Reſipha* q. ſtrata lapidibus, quia valde petroſa. Fabula de incolis in lapides conuerſis. *Amorgon* dici volunt ad ארגמן *argaman* i. purpura, quia ἀμόργη multis purpura. At aliis byſſi ſpecies, quod verius. *Amorgos* אורגין אם propter texturæ artificium. *Ios* Ebr. עיון *Ijon* quia lapidoſa. Ibi Homerus in ſaxo ſepultus. Prepeſinthus pro Treteſintho etiam à ſaxis dicta. *Gyarus* ab עכור *acuar* i. muribus, qui fugatis incolis ferrum etiam rodebant. *Oliarus* forte *Ariel*. R & L ſæpe tranſponi. *Pholegandrus* ferrea inſula: Ebr. גונדרי *gundari* lapidoſus. *Sicinus* paupertima, *ſiccen* indigere. *Melos* non dicitur à mali rotunditate, nec à Melo E Phœnice; ſed ab Ebr. מלא *melo* pro repletione, quia terra effoſſa ſtatim repleri credita; vel pro maturitate frugum. Fruges ibi maturuiſſe intra triceſimum diem. Theophraſtus emendatus. Gaza notatus. *Melos*, *Mimallis*, *Memblis* & *Byblis* idem, M & B permutari. Cur ibi dicatur terra repleri. Sulphur ibid. & alumen, vnde צריפיה *Zeriphia*, Gr. *Zephyria* tanquam à ſitu. Terra *Melia*: *Melinum* album, at *melinus* color luteus, *Cimolus* vnde *cimolia* cretæ ſpecies. Cur נתר

A *nitrum* Ierem. 2. 22. Talmudici *cimoliam*, & בורית *borith*, id eſt herbam fullonum, אשלג *aſleg* interpretantur. Quid ſit *aſleg*. Nugæ Gemariſtarum. *Cimolia* ex *Siraph* vrbe Perſidis. *Cimolus*, i. גום אהלא *gum ohala* foſſa ſaponis. Cimolia terra ſaponaria. *Cyclas* Phœnicie גיגלא *Gigla* & *Sporas* פזירה *Pzira*.

MAre Ægæum Ammianus inſuloſum eſſe dicit, quia multis ſcatet inſulis. Harum dicuntur Sporades quæ ſparſim iacent, & Cyclades quæ circa Delum in orbem ſitæ ſunt. Scio Cycladum nomen etiam ad eas extendi quæ à Delo maxime diſtant. Stephanus enim in hoc numero Cariæ inſulas cenſet Caſum, Telum atque Niſyrum, & Ioniæ Tragæam, Macedoniæ item Icon & Peparethũ. Æthicus etiam & Oroſius, quos Iſidorus ſequitur, pro Cycladibus habent omnes inſulas Ægæi maris, id eſt inſulas LIII, quarum ab Oriente prima eſt Rhodus, à Septentrione Tenedus, à B meridie Carpathus, & ab occaſu Cythera. Tamen Cycladum nomine proprie intelligi quas diximus, præter teſtimonia veterum, ipſa vox aperte docet. Dionyſius Periegetes:

Δῆλον ἐγκυκλώσαντο, καὶ οὔνομα Κυκλάδες εἰσί.

Delum circunſtant, hinc Cyclades eſſe feruntur.

Strabo: ἡ Δῆλος, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Κυκλάδες *Delus, & quæ circa illam ſunt Cyclades*. Mela: *Quia in orbem iacent Cyclades dictæ ſunt.* Plinius: *Et à promontorio Geræſto circa Delum in orbem ſitæ, vnde & nomen traxere Cyclades*. C Ammianus: *Cycladas ideo ſic appellatas, quod omnes ambiunt Delum, patriam Deorum inſignem.*

Itaque præter *Delum* quæ in centro eſt, pro Cycladibus à plerîſque habentur *Cea* vel *Ceos* prope Atticam, *Cythnus*, *Rhene*, *Andrus*, *Tenus*, *Myconus*, *Syrus*, *Naxus*, *Parus*, *Siphnus*, *Seriphus*. Sed & nonnulli *Amorgon* & *Aſtypalæam* addunt, & *Gyarum*, & *Oliarum*, & *Prepeſinthum*, & *Pholegandrum*, & *Sicinum*, & *Ion*, & *Melon*, & *Cimolum*.

In pleriſque his inſulis olim habitaſſe Phœnices pro comperto eſt. In *Ceâ* imperauit Ariſtæus Cadmi gener ducta Autonoe. *Naxum* tenuit Bacchus Cadmi nepos ex Semele. *Aſtypalæa* nomen eſt ab Aſtypalæâ Phœnicis filiâ matre Ancæi, quem Samum tenuiſſe diximus. *Oliarus* eſt Σιδωνίων D ἀποικία *Sidoniorum colonia*, teſte Heraclide Pontico apud Stephanum. *Ios* etiam, vt docet *Phœnice* priſcum nomen. Plinius: *Ios &c. antea Phœnice appellata*. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Φοινίκη ἡ Ἴος. Et *Melos*, ſi Feſto credimus, *dicta eſt à Melo, qui ex Phœnice ad eandem fuerat profectus*. Alij *Byblum* aſſerunt vetus fuiſſe nomen à Bybliis conditoribus. Stephanus: Φοίνικες γὰρ οἰκισταὶ πρότερον, ὅθεν καὶ Βύβλος ἐκλήθη, ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων *Huius primi incolæ Phœnices, vnde & Byblis appellata eſt à Bybliis Phœnicibus.* Denique Thucydide nihil eſt expreſſius, qui libro primo hæc habet de inſulis circa Græciam: Καὶ οὐχ ἧσσον λῃσταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται, Κᾶρές τε ὄντες καὶ Φοίνικες· οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν. E *Neque inſulares minus latrocinabantur, Cares nimirum & Phœnices: Hi enim inſularum pleraſque incolebant*. Inde factum vt pleræque ſeruent illa ipſa nomina quæ Phœnices impoſuerant, quod palam fiet ex ſequentibus.

Ab ipſâ Delô ſit initium, quam veterum fabulæ ex eô nomen habere volunt quod Latonâ pariturâ κρυπτομένην αὐτὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὁ Ζεὺς δήλην ἐποίησε

eam in mari latentem Iuppiter fecit manifeſtam. Quin *Delus* factum ex דחל A
daal, quomodo *Belus* ex בעל *Baal*. Syris דחל *daal* eſt timor, deinde Deus
qui timetur, iuxta illud poëtæ:

Primus in orbe Deos fecit timor.

Plerumque in Paraphraſtis vſurpatur de Diis gentium. Vt Exod 20. 23. דחלן
דכסף ודחלן דדהב *Dÿ argentei & Dÿ aurei.* Tamen Deut. 32. 15. in Ieroſoly-
mitano, & ibid verſ. 18. in Onkelo & Ionathane verus Deus vocatur דחלא
(*Daala*) vel דחלת (*Daalath*) *timor*, vt Ebraice Gen. 31. 42. 53. פחד יצחק *ti-
mor Iſaaci*, & Pſal. 76. 12. מורא *reuerentia*. Delum igitur Phœnices appella-
runt inſulam דחל *Daal* vel ἀρχαϊκῶς *Deel* (vt נחל *neel*) id eſt inſulam Dei A-
pollinis, vel plurali numero inſulam דחלן *Daalan* aut *Deelan* Deorum pro- B
pter Dianam & Apollinem, quorum natalibus erat celebris. Proinde *Ino-
pus*, id eſt עין אוב *Ain-Ob* fons Pythonis, dictus riuulus in eâdem inſulâ per
occultos terræ meatus è Nilo deriuari creditus. Et *Cynthus* Deli mons in
quô Latona edidit Apollinem, quia חנט *chanat* eſt in lucem edere. Sic Cant.
2. 13. *Ficus* חנטה (*chanta*) id eſt *edidit groſſos ſuos*. Vnde Ebræis חניטה *chanita*
productio, generatio, emerſio in lucem. Fallor an Phœnicibus id ipſum
fuit חנטא *chinta* vel *chinto*, vnde Græcorum Κύνθος *Cynthus*, *teth* expreſſo
per *theta*, vt in alphabetho Cadmi, & *cheth* per *cappa* vt in *Tapſacô*, &
Carrhis, & *Calacinâ*, & *Malacâ*, & *Cadmilo* & ſimilibus. Troiani belli C
tempore Deli regnabat *rex Anius, rex idem hominum Phœbique ſacerdos.*
Fuit is è Cadmi ſtirpe, matre Rhoeo natâ ex Staphylo Bacchi filio. Anium
vocauit Rhoeo παρὰ τὴν ἀνίαν *à mœrore*, vt ait Etymologus, vel παρὰ τὸ ἀνια-
θῆναι δι' αὐτὸν *quia ipſius cauſâ diuexata eſt*, vt ſcribit Iſacius in Lycophro-
nem pag. 96. Nam ex Apolline grauida vt fabulantur, & è paternâ domô
pulſa, eum poſt multos errores peperit in antro Eubœę. Ἀνία Phœnicibus eſt
עני *ani*, quomodo etiam *afflictum* vocant. Itaque Anij nomen tam Phœni-
cium eſt quam Græcum. Plura de Anio vide apud Diodorum lib. 5. pag. 229.
Nos ex fabulis hoc ſolum addimus hunc Anium ductâ Dorippe genuiſſe
tres Oenotropas, Oeno, Spermo & Elaidem, quibus Bacchus id imperti-
uit vt quotieſcunque vellent pro nominum ratione vinum, ſemina & o- D
leum conſequerentur. Vnde eſt quod fame Græcos circa Troiam multum
vrgente, illas ab Agamemnone per Palamedem accerſitas aiunt exercitum
diu ſuſtentaſſe. Fabulæ dedit occaſionem magna vini, frumenti & olei co-
pia ab Anio ſacerdote Apollinis in Græcorum caſtra ſubmiſſa. Hæc enim
ex oblationibus illi abunde ſuppetebant. Nempe ex omni terræ prouentu
à cultoribus ſuis tria hæc exigebat diabolus Dei ſimia. Ita enim in lege paſ-
ſim vinum frumentum & oleum in decimas & primitias offerre iubetur
Iſraël. Sic Deut. 18. 3. 4. *Dabunt ſacerdoti* &c. *primitias frumenti, vini &
olei*. Et Numer. 18. 12. *Omnem medullam olei & vini & frumenti, quicquid
offerunt primitiarum domino tibi dedi.* Et Deut. 14. 23. *Comedes in conſpectu* E
Domini &c. *decimam frumenti tui & vini & olei.* Itaque ad hæc verba
Legis Leuit. 27. 30. *Omnes decimæ terræ ex terræ ſemine aut fructu arborum
ſunt domini*, notat R. Selomo per terræ ſemen דגן *frumentum*, & per fru-
ctum arborum תירוש ויצהר *vinum & oleum* intelligi.

Virg. lib. 3. Æn.

Heſychius in Οἰνοτρόποι Lycophron. verſ. 573. Iſacius p. 96. & 98. DictysCret. l. 1. in fine. Etymol & Phauor. in Δωρίππη.

A *Ceos* inſula prope Atticam *Cos* contracte dicitur ab Heraclide & Diodoro; A Romanis ſcriptoribus Virgilio, Ouidio, Plinio, Salluſtio apud Seruium *Cea*; A Ptolemæo *Cia*; A Lyſiâ apud Suidam & Æliano de animalibus *Cios*; A Philone & Melâ *Cianos*; Vocabulis ita diuerſis vt ea conſtet omnia eſſe orta ex vno fonte. Nempe כוה *cava* Ebræis eſt exurere, vt Græcis καύειν vel κάειν, & כי *ci* vel כויה *ceuija* exuſtio. Hoc de quâuis exuſtione, illud proprie vſurpatur de aduſtione Solis Eſ. 3.24. Nomen inſulæ cur eô referam ſtatim patebit. Liber pater Cadmi nepos Icarium vel Icarum (id eſt אכר *iccar* agricolam) miſit in Atticum agrum, vt vitium culturam Athenienſes edoceret. Hunc vino poto ruſtici ſemiebrij, venenum ſe bibiſſe credentes,
B nefarie interfecerunt, & admiſſi criminis ſibi conſcij aufugerunt in Ceam inſulam, in quâ regnabat Ariſtæus Cadmi gener vt monuimus. Hyginus ex magni Salmaſij emendatione lib. 2. Aſtronomicon cap. *Arctophylax*. *Interfectores eius* (Icarij) *animi conſcientiâ permoti ſtatim ſe fugæ mandauerunt, & in inſulam Ceum* (lege *Ceorum*) *peruenerunt, à quibus vt hoſpites recepti domicilia ſibi conſtituerunt.* Aliquanto poſt irâ numinis reos perſequente, vt quidem volunt, *canicula exoriens æſtu Ceorum loca & agros fructibus orbabat, & ipſos morbo affectos pœnas Icario cum dolore ſufferre cogebat, quod latrones recepiſſent.* Quibus malis concitatus inſulæ *rex Ariſtæus Apollinis*
C *& Cyrenes filius* &c. *petiit à parente, quô pactô calamitate ciuitatem poſſet liberare. Quem Deus iubet multis hoſtiis expiare Icarij mortem, & ab Ioue petere vt quô tempore Canicula exoriretur, dies quadraginta ventum daret, qui æſtui Caniculæ mederetur. Quod iuſſum Ariſtæus confecit, & impetrauit vt Eteſiæ fierent.* Hæc ex Hygino hactenus, quibus ſimilia referunt etiam alij antiquiores. Theophraſtus de Eteſiis: εἰ δέ ποτ' ἐξέλιπον, καὶ Ἀρισταῖος αὐτοὺς ἀνεκαλέσατο, θύσας τὰς ἐν Κέῳ θυσίας τῷ Διΐ, καθάπερ μυθολογοῦσι *Si quando defecerunt, & eos reuocauit Ariſtæus ſacrificiis in Ceô inſulâ Joui peractis, vt fabulantur.* Et apud Apollonium lib. 2. Argonaut. cum Syrius οὐρανόθεν Μινωΐδας ἔφλεγε νήσους *Minoidas* (id eſt Cycladas) *è cælo torruit inſulas*, monitu Apollinis Ariſtæus in Ceum ſe contulit, lib. de ventis pag. 405.

D Καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς Ἰκμαίοιο,
Ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διΐ· τοῖο δ' ἕκητι
Γαῖαν ἐπιψύχουσιν ἐτήσιαι ἐκ Διὸς αὖραι
Ἤματα τεσσαράκοντα· Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
Ἀντολέων προπάροιθε κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς.
Icmæoque Ioui ſolemnem condidit aram;
Pacauitque ſacris per montes rite peractis
Sirion, iratumque Iouem, & deſæuiit ardor
Syderis; Hinc recreant ſpirantes mollius auræ
E *Rura quater denas luces, Ceuſque ſacerdos*
Cum canis exoritur repetit noua ſacra quotannis.

Plura vide apud Scholiaſtem, & in Heraclidis politiis, & Diodori lib. 4. & Ciceronis de Diuinatione lib. 1. & in Germanici fragmento ad Arati phænomena capite *Aquarius*, qui omnes meminere huius ſacrificij ab Ariſtæo

inſtituti, & à Ceis celebrari ſoliti ad Eteſias impetrandos. Ad eundem Ari- A
ſtæum pertinent hæc Athenagoræ in legatione pro Chriſtianis: Χῖοι Ἀρισαῖον
τὸν αὐτὸν καὶ Δία καὶ Ἀπόλλω νομίζοντες. Sed legendum Κῖοι Ἀρισαῖον &c. *Cei A-*
riſtæum eundem eſſe cum Ioue & Apolline credentes.

Cythno videri queat nomen feciſſe קטנות *katnuth* paruitas, nam exigua
eſt inſula. Tamen aliud ſuccurrit quod licet minus obuium, fortaſſe multo
eſt verius. Κύθνιος τυρὸς *Cythnius caſeus* fuit olim valde celebris. Ita obſer-
uant Stephanus & Euſtathius vbi de Cythno. Et à Polluce lib. 6. cap. 10. τυ-
ρὸς Κύθνιός τε καὶ Σικελικὸς *caſeus Cythnius & Siculus* cenſentur inter τὰ παρὰ
τοῖς παλαιοῖς ἐδέσματα εὐδόκιμα *cibos apud veteres maxime probatos*. Quin &
Cythnius dicebatur è vicinâ Ceo vel Cio caſeus, quem ex Aeſchylidis libris B
de re ruſticâ multis deſcribit Ælianus de animalibus lib. 16. cap. 32. Summa
eſt in ſolo ſterili oues cytiſo, ficûs & oleæ foliis, ſiliquis, & ſpinis nutritas
lac emittere ex quô fiat caſeus præſtantiſſimus, καλεῖσθαι δ' αὐτὸν Κώθιον (lege
Κύθνιον) &c. καὶ τὸ τάλαντον αὐτοῦ πιπράσκεσθαι δραχμῶν ἑκατὸν καὶ ἐνενήκοντα *vocari*
autem Cythnium, eiuſque talentum venire drachmis centum & nonaginta.
Κώθιον vocem nihili mutat Geſnerus in ἀκάνθιον, quia partim ἐξ ἀκανθῶν ex
ſpinis nutriebantur oues quarum lac in huiuſmodi caſeum coagulabatur.
Sed ex iis quæ de Cythnij caſei præſtantiâ diximus, conſtat ſcribendum eſ-
ſe Κύθνιον vt coniectamus. Vtut enim Cythnius caſeus proprie non dicatur C
qui è Cythno non eſt, tamen receptâ καταχρήσει *Cythnius* dici potuit caſeus
è vicinâ Ceo, vel propter viciniam, vel quia fuit eiuſdem ſaporis & digni-
tatis cum Cythnio. Itaque vt in Antonino *Cynthos* pro *Cythnos*, ita in Æ-
liano Κώθιον ſcribitur pro Κύθνιον. Porro propter caſei dotes, Cythnus Phœ-
nicie, vt ſuſpicamur, dicta eſt inſula גובנא *gubna* vel *guphno*, quomodo Syri
hanc vocem efferunt, id eſt inſula caſei. Sed Græci pro Γύφνῳ Κύθνον ſcripſe-
runt, id eſt Γ pro Κ vt in κάμηλος ex גמל *gamal*, & Θ pro Φ vt paſſim. Sic
θύλλα & φύλλα *folia*, θῆρες & φῆρες *feræ*, θλίβω & φλίβω *affligo*, θλᾶν & φλᾶν
frangere, θλαδιᾶν & φλαδιᾶν *contundere*, ψαθυρὸς & ψαφαρὸς *friabilis* ſola dia-
lecto differunt. Et Καφηρεὺς Euboeæ promontorium etiam Καθηρεὺς dicitur
apud Stephanum. Hinc inebriari Græce σκυθίσαι dici volunt pro σκυφίσαι, D
συγγενὲς γὰρ εἶναι τὸ φ τῷ θ. Ita Hieronymus Rhodius apud Athenæum l. 11. Ibi-
dem à Methymnæis ὁ σκύφος *ſcyphus* vocatur σκύθος *ſcythus*. Eodem exemplo
Cythnus pro *Cyphno* dicta. Cythnum iam olim fuiſſe cultam docet hiſtoria
vetus de Cythniis ab Amphitruone male multatis, quod ceſſit in prouer-
bium. Hinc enim Κυθνώδεις συμφοραὶ *Cythniæ calamitates* dicuntur de grauiſſi-
mis. Adagij meminit Suidas, & Zenodotus tanquam ex Ariſtotele. Hella-
dius apud Photium ſcribi vult per L non per D. ὁ κυθνώλης, inquit, διὰ τοῦ λ
γράφουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦ δ. Et in Heſychio Κυθνώλης eſt ἐξώλης, qui perditus
eſt funditus, quomodo Cythnus ab Amphitruone plane exciſa eſt & deua-
ſtata: Addit enim πεποιῆσθαι τὴν λέξιν ἀπὸ Κύθνου τῆς νήσου, ἀπολέσθαι γὰρ αὐτὴν E
ὑπὸ Ἀμφιτρύωνος. Ita legendum, non Κυθμώδης & Κύθμος per M vt habent li-
bri editi.

Rhene etiam *Celaduſſa* dicta eſt. Plinius: *Proxima ei* (Delo) *Rhene,*
quam Anticlides Celaduſſam vocat, nempe à ſtrepitu vndarum. Id enim

pro-

A proprie κελαδεῖν. Vnde poëta dixit ποταμὸν & πόντον κελάδοντα, id eſt *flumen aut mare ſtrepens & tumultuans*. Quod ipſum Ebræis eſt רעם *Rhaam*. Sic 1. Paral 16. 32. & Pſal. 96. 11. & 98. 7. ירעם הים ומלאו *perſtrepet mare & plenitudo eius*. Phœnicium igitur nomen non fuit *Rhena*, ſed רעמה *Rhaama* vel *Rheema* ἀρχαϊκῶς: & Græci, quod paſſim fit, M & N permutarunt.

Andrus Phœnicie עדרוץ *Adrus* à ſitu dicta eſt. Nempe Auſtrali Eubœæ angulo eſt obiecta, vbi duo promontoria, Geraſtus & Caphareus, quorum illud Andro propius, ſed hoc multo eſt notius ob crebra naufragia. Nam, vt cætera taceam, Græcorum è Troiano bello redeuntium claſſis vniuerſa ibi diſſipata eſt, & pleræque naues contritæ. Vnde poëta Aen. lib. 11.

B ---- *Euboicæ cautes, vltorque Caphareus.*

Vide inſuper Euripidem in Helenâ, & Lycophronem in Caſſandrâ verſu 373. & Smyrnæum lib. 14. & Hyginum fab. 116. & Senecam in Agamemnone, & Hercule Oetæo, & Baſſum Anthol. l. 1. c. 55. Merito igitur כיפא רוץ *Cepha rus*, id eſt cōtritor ſcopulus à Phœnicibus eſt appellatus. Quippe vt כיפא *cepha* petram & ſcopulum, ita רוץ *rus* conterere & contritionem ſonat. Sic Iud. 9. 53. ותרוץ את גלגלתו *& contriuit cranium eius*. Proinde etiam inſula huic ſcopulo vicina ab iiſdem dicta eſt עד רוץ *Ad-Rus* id eſt *ad* ſcopulum *Rus* ſupple obiecta. Sic *Ad Albulas, Ad Dracones, Ad Fratres,* C *Ad Oliuam, Ad Regias* &c. loca ſunt Mauritaniæ. Stephanus multo aliter: Ἄνδρος, νῆσος, μία τῶν Κυκλάδων, ἐκλήθη ἀπὸ Ἄνδρου τοῦ Ευρυμάχου, ἢ τοῦ Ἀναίου ἀδελφοῦ, τοῦ παιδὸς τῶν Οἰνοτρόπων. Τινὲς δέ φασιν Ἀνδρέα τοῦτον, καὶ Ἀνδρίου παῖδα. *Andrus, inſula, vna Cycladum, vocata eſt ab Andro Eurymachi aut Ananiæ fratris, patris Oenotroparum. Quidam Andrieum malunt & Ananiæ filium.* Sed huius ſiue Andri ſiue Andriei memoria de cætero valde obſcura eſt. Nec Ανδρίου legendum ſed Ανίου, cuius filiæ erant Oenotropæ, vt ex Pherecyde Iſacius in Lycophronem pag. 96. & 98. Dictys Cretenſis libro primo extremo, Heſychius in Οἰνότροποι, Etymologus in Δωσίππη, & plures alij docent. Itaque ſi Stephano credimus, Andrus, a quô inſula dicta eſt, Anij fuit frater aut filius, ac proinde è ſtirpe Cadmi: Anium enim D probauimus è Cadmo eſſe oriundum.

Tenos, Dorice Τᾶνος, Phœnicie inſula תננות *thannoth*, id eſt draconum ſeu ſerpentum. Ariſtophanis Scholiaſtes in Plutum: Ἐν τῇ Τήνῳ μιᾷ τῶν Κυκλάδων νήσῳ ὄφεις καὶ σκορπίοι δεινοὶ ἐγίνοντο *in inſulâ Tenô Cycladum vnâ ſerpentes & ſcorpij terribiles fuere*. Ibidem Ὀφιοέσση *Anguina* dicitur ab Antimacho. Quod & alij imitati ſunt. Atque eôdem refero quod à nonnullis *Hydruſſa* dicebatur. Nempe ab hydris facto nomine, non ab aquis vt veteres volunt. Euſtathius: ὕδασι κατάρρυτος, διὸ καὶ Ὕδρουσσα ἐκλήθη. Stephanus: ἐκλήθη δὲ Ὕδρουσσα, διὰ τὸ κατάρρυτον εἶναι, καὶ Ὀφιοῦσσα. Plinius: *Tenos cum oppido* XVM. *paſſ. porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hy-* E *druſſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam.* Quin & vipera *Tenia* dicta eſt tanquam à Teno. Heſychius: Τηνία, ἔχιδνα: Quia Tenus fuit θηριώδης vt habet Scholiaſtes qui ſupra. Ariſtoteles in fine libri mirabilium narrat de ſerpente quodam in Teno vrbe magicis cantibus exanimato. Sed Tenus illa in Theſſaliâ fuit, non in inſulâ Teno. Τηνίων σκορόδων *alliorum ex Teno*

meminit Ariſtophanes in Pluto, quæ volunt fuiſſe δριμύτατα *acerrima*. In A
Ariſtotele non reperio quod ex eô citat Stephanus, ibi φιάλων σύγκεκραμα εἶναι ἐξ οὗ πῦρ ἀνάπτουσι πάνυ ῥᾳδίως *aliquid in phialis eſſe dilutum, ex quo facillime ignem accendunt*. Nihilo fortaſſe verius quam quod aſſerit Athenæus lib. 1. ibidem eſſe fontem cuius aqua vino non miſcetur. Anthologiæ lib. 1. cap. 38. Antipater Tenum ita cum Delo confert:

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι, τίς κεν ἐώλπει
  Ὄψεσθαι Τήνου Δῆλον ἐρημοτέρην;
Tene viges Delo exciſâ, & ſi credere fas eſt,
  Nunc Delus Teno eſt inſula culta minus.

Vnde colligitur Tenum inſulam eſſe non magnæ rei. B

Myconus tamen multo vilior & deſpectior. Vnde Statius lib. 1. Achil.

---placet ire per altas
Cycladas, hinc ſpretæ Myconos, humiliſque Seriphos.

Athenæus lib. 1. Myconios dicit διὰ τὸ πένεσθαι καὶ λυπρὰν νῆσον οἰκεῖν ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ διαβάλλεσθαι *propter inopiam, & quia ſterilem inſulam habitant, tenacitatis & auaritiæ nomine traduci*. Vnde illud Cratini in hominem ſordidum & auarum: Πῶς ἂν Ἰσχομάχου γεγονὼς Μυκωνίου φιλόδωρος ἂν εἴης *Quomodo tu ab Iſchomacho Myconio genitus, munificus eſſes?* Et pro- uerbia Μυκώνιος γείτων & Μυκωνίων δίκην, in eos qui non vocati ad conuiuia C
ſe ingerebant. Videantur parœmiographi, & Euſtathius in Odyſſ. ρ. Proinde Μύκωνος Phœnicibus erat מוך און *Muc-on*, quaſi dixeris *cenſu tenuem*. Quamuis citra compoſitionem מוך *muc* per ſe id ſignificet. Sic Leuit. 25.25. *cum frater tuus* ימוך *facultatibus attenuatus fuerit*: LXX ἐὰν πένηται ὁ ἀδελφός σου. Itaque in Phœnicio *Mucon* N finale videtur potius pertinere ad formam nominis.

Syrus, Diogeni Laërtio, Heſychio Mileſio & Suidæ *Syra*, & Homero *Syrie*, tam beata fuit & diues quam miſera & inops Myconus. Quod planum facit hæc illius deſcriptio apud poëtam Odyſſ. ο, v. 405.

Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος,
Πείνη δ' οὔποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη D
Νοῦσος ἐπιστυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Paſcua, læta ouibus, bona frugibus, apta Lyæo eſt.
Nec populum premit ægra fames, nec peſtifer aër
Pallida moroſis exercet corpora morbis.

Itaque per aphæreſim Phœnicibus familiarem, quod alibi multis probauimus, vel שירה *Sira* pro עשירה *Aſira*, id eſt diues, vel שורה *Sura* pro אשורה *Aſura*, id eſt beata, dicta eſt. *Scyron* pro *Syro* perperam habent Scylax, Mela & Ptolemæus. Sed & in cenſu Cycladum apud Plinium *Scyros* eſt intruſa perperam, & libris repugnantibus, vt obſeruatum eſt à magno Salmaſio. Tale eſt quod idem lib. 33. cap. 12. inter ſilis ſpecies pro *Syrico ex Syrô*, E
Scyricum habet *ex inſulâ Scyro*. Sil propriè limus eſt rubri coloris quô inter pigmenta vtuntur. Ita definit Plinius in loco quem citauimus. Tamen lib. 35. cap. 6. Syricum recenſet idem inter colores factitios. Vt qui fiat ex ſinopide & ſandyce mixtis. Et in Neophyto *ſori*, *Syricum* & *ſandyx* pro eo-

A dem habentur. Σῶρει, inquit, καὶ τὸ Συρικὸν, ὃ καὶ σάνδυξ λέγεται. Vtvt ſit Syricum à Syro dici certum eſt, non Scyricum à Scyro. Itaque etiam hoc loco Plinium emendat Salmaſius ex MSS, quæ *Syricum* habent & *Syro*. Hinc apud Ebræos סירקון *ſircon* & סירקא *ſirca* vel סקרא *ſicra* per metatheſim pro minio ſæpe vſurpatur: & סרק *ſarac* vel סקר *ſacar* per methateſim eſt *μιλτοῦν miniare.*

Syron Phœnices frequentare cœperunt ab heroicis temporibus. Proinde in Homero Phœnices mercatores in hâc inſulâ per annum commorati, Cteſij regis pellicem inde abducunt, quæ & ipſa Phœniſſa fuit Sidone nata ex *Arybante*. Ἀρύβας deflexum nomen ex עזרובעל *Azrubaal*, qui recentio-
B ribus Ἀσδρούβας, *zain* Ebræo verſo in σδ, vt in Eſdræ nomine. Sed poëta plane omiſit propter κακοφωνίαν. Cur *Aſdrubalem* Græci Κλειτόμαχον interpretentur in ſequenti libro dicetur.

Syron maxime illuſtrarunt natales Pherecydis, qui compilatis Phœnicum ſcriniis in magnum virum euaſit, & primus Philoſophiam docuit apud Græcos. Heſychius Mileſius in libro de iis qui eruditionis famâ claruere: Φερεκύδην τὸν Σύριον (ἔστι δὲ μία τῶν Κυκλάδων νήσων ἡ Σύρα) φασὶν οὐ σχεῖν διδάσκαλον, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκῆσαι, κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία *Pherecydem Syrium aiunt (Syra autem vna eſt è Cycladibus inſulis) nullo magiſtro vſum*
C *ſuo marte profeciſſe, poſtquam reconditos Phœnicum libros comparaſſet.* Ita etiam Suidas in verbo Pherecydes, & Euſtathius in Odyſſ. lib. 15. Hunc alij Pythagoræ, alij Thaletis præceptorem fuiſſe volunt. In Syro diu ſuperfuiſſe legitur eius inſigne monumentum, heliotropium ſcilicet, id eſt machina ſciotherica, cuius ſtylus ἡλίου τροπὰς ſeu ſolſtitia per vmbrarum incrementa & decrementa ſignificabat. Laërtius in Pherecyde: Σώζεται δὲ καὶ ἡλιοτρόπιον ἐν Σύρᾳ τῇ νήσῳ *Seruatur & eius heliotropium in Syra inſulâ.* Tamen eſt cur hanc machinam ſuſpicer multo fuiſſe antiquiorem, & Homeri æuo iam extitiſſe. Nempe ita ſuadent poëtæ verba Odyſſ. ο. verſ. 402.

Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται (εἴπου ἀκούεις)
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο.
D *Trans Delum, ſi forte tuas peruenit ad aures,*
Inſula in Ægeô eſt, vbi ſolſtitialia puncta,

ſeu Solis conuerſiones, ſupple gnomone notantur in organo ſciotherico. Quid enim aliud ſint in eâ inſulâ τροπαὶ ἠελίοιο quam ἡλιοτρόπιον de quô ſupra? Euſtathius quippe fallitur, cũ per ἡλίου τροπὰς occaſũ vult intelligi, quaſi ſita ſit Syrus πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ὀρτυγίας *ad occiduas partes Ortygiæ* ſeu Deli. Cum contra Deli ad ortum ſit Syrus, non ad occaſum. Ita deſcribunt geographi. Et rem ſic ſe habere vel ex ipſo Homero patet, apud quem Eumæus in Ithacâ Συρίην aſſerit eſſe Ὀρτυγίης καθύπερθεν *trans Ortygiam*, id eſt trans Delum. Quô nihil dici potuit falſius, ſi Syrus ſit ad occaſum
E Deli vbi etiam Ithaca. Omnino igitur ἡλίου τροπὰς in Syro fieri dixit poëta, quia ſignificabantur per heliotropium ibi erectum. A quâ interpretatione non recedit vetus Scholiaſtes, qui ad hæc verba ſic habet: Ἔνθα φησὶν εἶναι τὸ ἡλίου σπήλαιον, δι' οὗ σημειοῦνται τὰς τοῦ ἡλίου τροπάς *Ibi dicit eſſe Solis ſpelæum, per quod ſignificant Solis conuerſiones.* Phœnicum potuit eſſe hoc opus, quos

Strabo & Plinius & alij commendant ab Aſtronomiæ peritiâ. Saltem id conſtat regem Achaz Ezechiæ patrem talem aliquam machinam Hieroſolymis erexiſſe annis circiter ducentis ante tempora Pherecydis. In quâ per miraculum ingens, ad confirmandum Ezechiam in fide diuinæ promiſſionis de vitæ prorogatione, vmbra retroceſſit decem gradibus per quos iam deſcenderat. Vmbram aio, non Solem ipſum, quia nihil in Scripturâ reperio quod nos cogat vt credamus Solem ipſum retroceſſiſſe. In hiſtoria Regum de Sole nihil habetur. Solum vmbra legitur reuerſa eſſe retrorſum. In Eſaïâ etiam Deus pollicetur duntaxat ſe facturum vt vmbra regrediatur decem gradibus, vnde explicanda ſequentia; *Et reuerſus eſt Sol decem gradibus.* Sol, id eſt vmbra Solis, vel etiam lumen Solis, quod recedenti vmbræ ſucceſſit. Eo ſenſu Sol accedere dicitur, prout Solis lumen accedit aut recedit. Itaque miraculum fuit in heliotropio: non in ipſo corpore Solis: Quod ſi tot gradibus retroceſſiſſet, quicquid graduum nomine intellexeris, tam inſigne prodigium vbicumque terrarum percelluiſſet homines. Neque id ſilerent libri veterum. Et nihil opus fuiſſet è Babylone in Iudæam mitti legatos qui de portento interrogarent, quia rei geſtæ fides mortalium neminem latuiſſet. Sed hæc obiter.

A — B

2. Reg. 20. 9. 10. 11. Eſ. 38. 8.

Naxi vocabulum veteres dum conantur ad Græcam linguam reuocare, vel cæcis palam faciunt Syram habere originem. *Naxus*, inquiunt, παρὰ τὸ νάξαι ὅ ἐστι θύσαι, *à verbo* νάξαι, *quod immolare eſt.* Ita Euphorion, Stephanus, Suidas, Phauorinus. Et cauſam addit Euſtathius, Naxum ſcilicet ita vocatam, διὰ τὰς θυσίας ἐξαιρέτους τινὰς ἐκεῖ γινομένας *propter ſelecta ſacrificia ibi celebrata*; Nempe Baccho, cui tam ſacra erat Naxus, quam Vulcano Lemnos, aut Delus Apollini. At in Græcorum ſcriptis νάξαι pro θύσαι nuſquam occurrit. Quin Heſychio teſte νάξαι eſt plane aliud, nempe σάξαι & βύσαι, id eſt farciendo & conſtipando implere. Homerus odyſſ. φ, ἀμφὶ δὲ γαῖαν ἔναξε *circum autem terram conſtipauit*; vbi ſcholiaſtes, ἔναξε, συνεπόλωσεν, ſed legendum συνεπίλησεν. Euſtathius: τὸ δὲ ἔναξεν, ἀντὶ τοῦ ἐπίλησεν ἢ πατήσας, ἢ χερσὶ συμπιλήσας, *id eſt conſtipauit aut calcans, aut manibus ſubigens.* Ioſephus: πᾶσα οἰκία ὁπλιτῶν νένακτο *tota domus armatis erat conſtipata, id eſt referta.* Inde νάκτα Heſychius exponit τοὺς πίλους καὶ τὰ ἐμπίλια *coactilia.* Et Suidas ναστὸν, πυκνὸν, πλῆρες, μεστὸν, μὴ ἔχον ὑπὸ κουφότητα *denſum, plenũ, refertum, quod ſub ſe nihil habet leue.* Panis vel placentæ eſt epithetum valde ſubactæ, apud Athenæum, Heſychium, Pollucem, & Etymologicum magnum. Sed Syris נכס *necas* eſt immolare, & נכסא *nicſa* ſacrificium. Phœnices ſcripſere *nacſa*, quomodo *adan* ſalicem pro Syro אידן *idan*, & *nabla* nablium pro נבלא *nibla*. Ex *nacſa* factum *Naxus*. Recte igitur Naxi nomen à victimarum copiâ aut præſtantiâ veteres deduxerunt. Et in eô ſolum error fuit quod ad Græciſmum reuocarunt vocem mere Phœniciam.

C — D

Non poſſum non addere vocè eâdem נכסא *nicſa* vel *nacſa* etiam ſignificari cenſum & opes, quod in Naxum & Naxios non male quadrat. De Naxo enim Herodotus lib. 5. ἡ Νάξος εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προέφερε *Naxus inter inſulas opulentiâ præſtabat.* Et Ariſtoteles in Naxiorum republ. apud Athen. lib. 8. τῶν παρὰ Ναξίοις εὐπόρων, τῶν μὲν πολλοὶ τὸ ἄστυ ᾤκουν, τῶν δὲ ἄλλοι διεσπαρ- E

A μένοι κατὰ κώμας *Diuitum apud Naxios plerique in vrbe habitabant, alij vicatim erant ſparſi.* Et Euſtathius in Dionyſium: Νάξος μεγέθει μὲν οὐ μεγάλη ἐστὶν, ἄλλως δὲ καλή τε καὶ ἀγαθὴ, ἀγχοῦ τῆς Ἰωνίας, χρήματα ἔχουσα πολλά. *Naxos circa Ioniam eſt, inſula non magna, ſed opulenta & fœcunda, & diuitiis multis affluens.* Naxiis tribuit Herodotus ὀκτακισχιλίην ἀσπίδα καὶ πλοῖα μακρὰ πολλά *ſcutorum* (id eſt ſcutatorum) *octo millia, & naues longas plurimas.* Naues Naxias Græci vocant Ναξιουργεῖς κανθάρους. Vide Suidam, & Athenæum lib. 11. & Ariſtophanem in pace. Etiam *Strongyle* dicta eſt Naxus, quamuis non rotunda prorſus, ſed folio vitis ſimilis, vt habetur in Euſtathio. Cur eadem à veteribus *Sicilia minor* appellata ſit in Siciliâ dicetur. De Naxo plura qui
B volet præter Geographos conſulat Diodorum lib. 5. & Nonnum lib. 57.

Parus Nicanore teſte apud Stephanum etiam *Zacynthus* dicta eſt. An quia זחות *zachuth* Phœnicibus erat ſublimitas, vt infra docebimus, vbi de inſulâ Zacyntho? Certe vt *Zacynthus*, ita *Parus* montoſa fuit & inæqualis; Vnde Ouidius Amorum lib. 1. cap. 7.

> *Cæduntur Pariis qualia ſaxa iugis.*

Et Dioſcorides in Lycambidas Anthologiæ lib. 3. cap. 12.

> Οὔτε Πάρον νήσων αἰπυτάτην ἱερῶν.
> *Nec quâ celſior eſt inſula nulla Paron.*

C Parij porro montes profundis cuniculis ſcatent, & Soli tam inacceſſis vt candidum marmor in iis latens non niſi ad lucernas poſſit erui; Vnde factum vt *lychnites* ſeu lucernarius diceretur Parius lapis. Plinius lib. 36. cap. 2. loquutus de Chiis quibuſdam ſculptoribus magni nominis: *Omnes autem tantum candido marmore vſi ſunt è Paro inſulâ, quem lapidem cæpere Lychnitem appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, vt author eſt Varro.* Λίθον λυχνέα ob id ipſum appellat Callixenus Rhodius apud Athenæum lib. 5. vbi de thalamego Philopatoris: ἵδρυτο δ' ἐν αὐτῷ τῆς τῶν βασιλέων συγγενείας ἀγάλματα εἰκονικὰ λίθου λυχνέως *In eo regiæ cognationis imagines erant collocatæ ex lapide Lychneo.* A cuniculis quos diximus nomen habere *Paron* inſulam ſtatim agnoſcet, quiſquis ſciet Ebræis פרה *pera* ex Eſ. 2. 20. &
D פרעא *paro* Syris eſſe terræ cuniculum. Hinc Hebr. 11. 38. pro Græcis καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς *& cuniculis* (ſeu cauernis) *terræ*, Syrus interpres habet וּבפרעיה דארעא.

Pari mons è quô marmor eruebatur *Marpeſſa* dictus. Stephanus: Μάρπησσα, ὄρος Πάρου, ἀφ' οὗ οἱ λίθοι ξαίρονται. *Marpeſſa* id eſt מער בצע *Maar betſa* cauerna exciſionis, voce מער *maar* contracta ex מערת *maarat* vel *mearat.* Alij *Marpeſſum* vel *Marpeſon* ſcribunt: Vibius Sequeſter in montibus: *Marpeſſus in inſulâ Parô.* Seruius ad illud poëtæ; *Quam ſi dura ſi ex aut ſtet Marpeſia cautes* lib. 6. Æn. *cautem Marpeſiam Parium lapidem dicit. Marpeſos enim mons eſt Pariæ inſulæ, habens duriſſimos lapides.*

E Sacerdotes Cereris apud Parios Καβάρνοι *Cabarni* dicebantur. Heſychius: Καβάριοι, οἱ τῆς Δήμητρος ἱερεῖς, ὡς Πάριοι. Hinc Suidas in Ὀργεῶνες. ὁ γοῦν Ἀντίμαχος ἐν τῇ Λυδῇ (lege Λήδης) γεραρὰ καβάρνους θῆκεν ἀβακλέας (lege ἀγακλέας) ὀργεῶνας *Antimachus igitur in Ledæ genealogiâ Cabarnos poſuit illuſtres ſacerdotes.* Stephanus in Πάρος ſcribit poſt Nicanorem, etiam ipſam inſu-

Iam dici Κάβαρνιν ἀπὸ Καβάρνου τοῦ μηνύσαντος τὴν ἁρπαγὴν τῇ Δήμητρι τῆς θυγατρὸς A
Cabarnin à Cabarno, qui filiæ (Proſerpinæ) *raptum Cereri indicauit.* Quod nihilo eſt verius quam quod ibidem habetur ex Callimacho, & in politiis Heraclidis, Parum dici à Paro Arcade Parrhaſij filio. Vt Pari vocabulum Phœnicium eſt, ita etiam Cabarnorum, quamuis traiectis literis. Phœnicie enim *Cabarni* eſſent קרבנין *Carbanin,* vt קרב *careb* offerre, & קורבן *corban* oblatio. Quam vocem apud Tyrios in vſu fuiſſe docet ex Theophraſto Ioſephus lib. 1. contra Apionem.

Siphnum cætera miſeram auri & argenti fodinæ in immenſum locupletarunt. Euſtathius: λέγονται δέ ποτε ἀκμάζειν τοῖς πράγμασιν οἱ Σίφνιοι, καὶ πλουτεῖν μάλιστα, διὰ τὸ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐν τῇ νήσῳ εἶναι μέταλλα *Siphnij dicuntur* B
olim rebus fuiſſe florentibus, & in magnas opes creuiſſe, quia in inſulâ fuere auri & argenti fodinæ. Ita etiam Herodotus Muſâ tertiâ: Νησιωτέων μάλιστα ἐπλούτεον, ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυρέων μετάλλων οὕτω, ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται, ὅμοια (lego ὅμοιος) τοῖσι πλουσιωτάτοισι *Inſularium erant ditiſſimi, vt qui haberent aurea & argentea metalla; Ita vt ex decimâ pecuniarum quæ inde ſuppetebant, Delphis theſaurus reponeretur opulentiſſimo cuique par.* Et vetus author apud Suidam in Σίφνιοι: Οὗτοι πλουσιώτατοι ἐγένοντο οὐ μόνον τῶν νησιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἠπειρωτῶν εὖ μάλα συχνῶν, ἕως μὲν οὖν τὴν δεκάτην ἐς Δελφοὺς ἀπέστελλον εὐτάκ- C
τως, καὶ ἐπείθοντο τῷ χρησμῷ τῷ τοῦτο προστάξαντι, τὰ τοῦ πλούτου αὐτοῖς ἐπίδοσιν εἶχε, φανέντων ἀργυρείων μετάλλων *Iſti non ſolum inſularium ſed & aliorum plurimorum continentis incolarum ditiſſimi fuerunt. Quandiu nimirum decimas Delphos rite mittebant, & oraculô parebant, quô ita facere iubebantur, eorum opes incrementum habuerunt, cum argenti fodinæ ipſis apparuiſſent.* Idem Suidas & Phauorinus: Ἰσοϋψεῖς οἰκίαι, καὶ παράλληλοι τῷ τείχει, ἐν σίφλῳ (lege Σίφνῳ) οὖσαι καταλύματα τοῖς ἐργαζομένοις τὰ χρύσεια μέταλλα *In Siphno domus erant paris altitudinis & muro parallelæ, in illorum diuerſoria qui in auri fodinis operabantur.* Ab hâc opulentiâ *Sìphnus* Phœnicie dicta eſt צפנא *Siphna* vel *Siphno* per *ſade:* Quia צפן *ſaphan* eſt recondere. Græci reddunt θησαυρίζειν *theſaurizare* Pro. 1. 18. & 2. 7. & 13. 23. Et צפונים *ſephu-* D
nim ſunt theſauri reconditi, Symmacho ἀπόθετα Pſ. 17. 15. Quomodo Siphnij ex his opibus in ſummam inopiam inciderint diſcere eſt ex Herodoto & Suidâ.

Seriphum Ariſtophanis Scholiaſtes in Acharnanes dicit eſſe νῆσον εὐτελεστάτην *inſulam viliſſimam;* Seneca ad Heluiam c. 6. deſertam & aſperrimam *Deſerta inquit loca & aſperrimas inſulas Sciathum & Seriphū pete.* Et apud Plutarchum de exilio, Stratonicus eô delatus cum ab hoſpite didiciſſet τοὺς ῥᾳδιουργοὺς *falſarios* in exilium mitti. Τί οὖν (εἶπε) οὐκ ἐρᾳδιούργησας, ὅπως ἐκ τῆς στενοχωρίας ταύτης μεταστῇς *cur non igitur (inquit) falſi crimen admiſiſti, vt ex his anguſtiis migrares?* De eâdem ſic agit Tacitus, ac ſi tota ſit ſaxum, de Caſ- E
ſio Seuero dicens lib. 4. Annalium: *Boniſque exutus, interdicto igne & aquâ, ſaxo Seriphio conſenuit.* Seriphus ſcilicet, Euſtathio referente poſt Geographum, οὕτω πετρώδης ἐστὶν, ὥστε κωμῳδεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Γοργόνος τοῦτο παθεῖν, ὡς τοῦ Περσέως αὐτόθι τραφέντος, καὶ τὴν τῆς Γοργόνος δῆθεν ἐκεῖ κομίσαντος κεφαλὴν

Strab. l. 10. vid. & Iſac. in Lycophr. p. 35. & 36.

A δι' ἧς τοὺς ἐκεῖ ἀπελίθωσεν *ita ſaxoſa eſt vt fabulentur Comici hoc illi accidiſ-*
ſe à Gorgone: Acſi Perſeus eô appulſus Gorgonis caput attulerit, per quod lo-
ci incolas in lapides conuerterit. Seriphus igitur pro *Reſipho* dicta videtur
per metatheſim, quia רציף *reſiph* apud Phœnices lapidibus ſtratum ſonabat.
Hæ ſunt Cyclades proprie dictæ quia Delo viciniores. Sequuntur inſulæ
quædam ambigui iuris, quas alij Cycladibus alij Sporadibus adſcribunt.

Sic *Amorgus, Aſtypalæa* & *Ios*, quas plerique Sporadas, Stephanus & Eu-
ſtathius Cycladas eſſe ſtatuunt. Sunt qui *Amorgon* inſulam, ex quâ ἀμόργη
purpuræ genus, & ἀμόργινα ἱμάτια *amorginæ veſtes* ſeu purpureæ, per litera-
rum inuerſionem fieri volunt ex Hebræo ארגמן *argaman*, quô purpuram ſi-
B gnificari nemo eſt qui neſciat. Fauet quod in Etymologo, in voce ἀπομόρ-
ξατο, Ἀμόργινα ἱμάτια redduntur τὰ πορφυρᾶ, & ἀμόργη, εἶδος βοτάνης πορφυρᾶς.
Sed & in Euſtathio ἀμόργη eſt πορφύρα κατὰ γλῶσσαν. Et in Stephano ἀμόργινος χι-
τών, χρώματος εἶδος. Et in Suidâ ἀμόργιδα, χρώματος εἶδος ἀπὸ νήσου Ἀμοργοῦντος.
Aliis tamen placet veſtes amorginas à materiâ dici, quia ἀμοργὶς aliquid eſt
byſſo ſimile vel carpaſo (Gall. *creſpe*) in veſtium vſum olim adhibitum.
Suidas: Ἀμόργινον, ὅμοιον βύσσῳ καὶ πολυτελές *Amorginum, byſſo ſimile & pre-*
cioſum. Item: ἔστι δὲ ἀμοργὶς, ὅμοιον ἀλεπίστῳ λίνῳ. Περιλεπίζουσι δὲ αὐτὸ καὶ ἐργάζον-
ται. Ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (lege ὑπὲρ) τὴν βύσσον ἢ τὴν κάρπασον *Amorgis*
C *autem eſt quid ſimile lino decorticato, quod decorticant & elaborant. Eſt-*
que id tenuiſſimum ſupra byſſum aut carbaſum. Etymologus: Ἀμοργὶς δὲ τοῦ κα-
λάμου τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος ὅθεν ἀμόργη *Amorgis in lini calamo eſt pappi*
vel lanuginis pars tenuiſſima ex quâ fit amorge. In eâdem ſententiâ ſunt He-
ſychius, Iulius Pollux, Harpocration, Lexici Attici author Pauſanias, Pha-
uorinus, alij. Atque id verum eſſe ſuadet quod in Æſchine ἀμόργινα & ἔργα
λεπτὰ ſunt ſynonyma. Γυναῖκα, inquit, κατέλιπεν ἀμόργινα ἐπισταμένην ἐργά-
ζεσθαι, καὶ ἔργα λεπτὰ εἰς ἀγορὰν ἐμφέρουσαν *mulierem reliquit quæ amorgina perite*
elaborabat, & opera tenuia deferebat in forum. Nec minus lucis in Ariſto-
phanis locô ex Lyſiſtratâ, in quô mulierem tædet τῆς ἀμοργίδος ἣν ἔλιπεν οἴκοι κα-
τάλοιπε *amorgidis quam domi reliquit nondum decorticatam*. Adde ex Μαλ-
D θακοῖς Cratini ἀμοργὸν βρυττίνην *amorgon* ſeu linum *bryttinum*, id eſt Heſy- Vide Salm. in Solin. Pag. 1125.
chio interprete byſſinum ſeu bombycinũ, vno verbo ſericum. Omnino igi-
tur ἀμοργὶς vel ἀμοργὸς eſt lini genus in Amorgo inſula naſci aut elaborari ſo-
litum. Iulius Pollux: τὰ δὲ Ἀμόργινα γίνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ; λίνου
δ' οὖν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν *Amorgina autem optima in Amorgo fieri dicunt, ea-*
que etiam eſſe linea. Tamen amorgen pro purpurâ, & amorgina pro purpu-
reis ideo ſumi ſuſpicor, quia colore purpureo plerumque imbuebantur. In Phaleg lib. 3. c. 4.
Quâ ipſâ de cauſâ byſſus quoque pro purpurâ vſurpatur, vt ſuô loco dixi-
mus. Interim *Amorgon* à Phœnicibus appellatam eſſe crediderim אם אורגין
em-oregin matrem textorum vel inſulam אום *om* aut עם אורגין *am-oregin*
E gentis textorum, aut etiam הם אורגין *ham-oregin* copiæ textorum; voce הם
ham ex המון *hamon* contractâ, vt in אברהם *Abraham*. De Aſtypalæâ iam
dictum inter Caricas inſulas.

Ios inſula Homeri ſepulchro veneranda, & matris Homeri natalibus,
dicta putatur ἀπὸ Ἰώνων οἰκησάντων, *ab Ionibus incolis*, vt & à Lydis *Lydias*,

& *Phœnice* à Phœnicibus. Quippe etiam his nominibus inſignitur apud Stephanum. At cum linguæ Græcæ ratio non ferat vt *Ios* dicatur ab Ionibus, A
1.Reg.15.20 *Ion* puto Phœnices עיון *Ijon* expreſſiſſe. Cuius nominis vrbs fuit in Iudæo-
2.Reg.15.29 rum tribu Nephthali, ab agro lapidoſo, niſi fallor ſic appellata. Hebræis
2.Par.16.4. enim עי *i*, plur. עיים *ijim* vel עיין *ijin*, eſt aceruus lapidum, vt Chaldaice יגר *iegar*, & Græce λιθόλογιον in Aquilâ Pſal. 79. 2. Ita exponit Hieronymus epiſt. 135. ad Suniam & Fretellam. Hinc Aquila Mich. 3. 12. καὶ Ἱερουσαλὴμ λιθολογηθήσεται *& Ieruſalem in lapidum congeriem redigetur*, pro Ebræis עיין תהיה. *Jon* igitur inſulam ex ipſo nomine lapidoſam fuiſſe colligo. Saxoſam certe deſcribunt multi eorum qui Homeri meminerunt ibi ſepulti. Paulus Silentiarius Anthol. lib. 3. cap. 25. B

--- θεῖον Ὁμήρου
Κλεινὸς ἐπ' αἰγιαλῷ τύμβος ἔχει σκοπέλῳ.
--- *vatis Homeri*
Oſſa ſub æquoreâ rupe ſepulta iacent.

Et de eôdem Antipater Sidonius:

Ἀδ' ἔλαχεν νασῖτις Ἴου σπιλάς.
Saxo hîc condit Jo circumflua.

Et Alcæus Meſſenius, C

Καὶ νέκυν ἀκταίῃ θῆκαν ὑπὸ σπιλάδι.
Oſſaque littoreâ compoſuere petrâ.

Homerus nimirum è Samo Athenas profecturus, ad hanc inſulam appulit, & in ſaxoſo littore morbo correptus interiit & ſepultus eſt. In vertice rupis erat oppidum, è quô καταβαίνοντες αἰεί τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Ὁμήρῳ *oppidanorum aliqui ſubinde deſcendentes ægrotanti Homero operam dabant*, Herodotus in vitâ Homeri.

Strabo dicam ſcribit Artemidoro quod *Prepeſinthum*, *Gyarum* & *Oliarum* Cycladibus accenſeat; Tamen de *Gyaro* Varro & Hyginus, & de *Oliaro* Plinius Stephanuſque idem ſentiunt. De *Prepeſintho* præter Geographos, eoſque numero pauciſſimos, non meminit vllus veterum quod quidem ſciam. Nempe propter ſaxa aut arenas deſerta fuit inſula. Sed propter D
ſaxa potius, vt ſuſpicamur. Nam *Prepeſinthũ* dici puto pro *Treteſintho*, (quomodo πίσυρες pro τέσσαρες, πέμπε pro πέντε, Πίγρης pro Τίγρης, Περκώπη pro Περκώτη, *Palmyra* pro תדמור *Tadmor*, σπολὴ pro στολή, σπάδιον pro στάδιον &c.) Et *Treteſinthum* pro טרטישית *Tartiſith*, quaſi Saxoſam dixeris. Syris enim & Phœnicibus טרשא *tarſa* & primâ geminatâ טרטישא *tartiſa* ſaxum aut rupem ſonat.

Gyarus vel *Guarus* Γύαρος vnde dicatur colligere eſt ex hiſtoriâ veteri quam ita attingit Plinius lib. 8. cap. 29. *M. Varro author eſt &c. ex Gyaro Cycladum inſulâ incolas à muribus fugatos*. Et cap. 57. *Theophraſtus author eſt in Gyarô inſulâ, cum incolas fugaſſent, ferrum quoque roſiſſe eos*. Et Stephanus Byzantius: Ἀντίγονος δ' ὁ Καρύστιός φησιν, ὅτι ἐν ταύτῃ οἱ μύες διατρώγουσι σίδηρον *Antigonus Caryſtius mures in eâ ferrum rodere aſſerit*. Quæ & apud Suidam legas in verbo Γύαρος. Phœnices igitur credibile eſt Γύαρον appellaſſe inſulam עכור *acvar* vel כור, Phœnicîa aphæreſi quam ſæpe obſer- E

A uauimus, id eſt inſulam muris. Mus Ebraice eſt עכבר *acbar*. Sed עכבר *acbar* & עכור *acvar* idem ſunt, quomodo פרבר *parbar* & פרור *parvar* loci pars exterior, סרבל *ſarbal* & סרול *ſirval* ſaraballum, תסבר *thiſbar* & תסור *thiſvar* theſaurus, אבה *aba* & אוה *ava* auere, expetere, אברקסין *abracſin* & אורקסין *avracſin* braccæ. Ex *acuar* vel *cuar* factum Γύαρος *Guarus*, vt Ἄγβαρος *Agbarus* ex אכבר *acbar*, *Argo* nauis ex ארכא *arco* & ſimilia.

Oliarum ex Heraclide iam probauimus Sidoniorum eſſe coloniam. Sed nos latet ratio nominis. An vt inſula *Membliarus* à conditore *Membliaro* dicta eſt, ita etiam *Oliarus* ab Oliaro, qui forte Ebræis אריאל *Ariel*, id eſt leo Dei? Fuit id virorum fortium cognomen apud Moabitas 2. Sam. 23.20.
B & 1. Paral. 11. 22. In *Oliaro* ex *Ariel*, R & L tranſpoſita ſunt, vt in *Calari* pro *Carali*, & *beryllo* ex בלור *belur*, & κλήρῳ ex גורל *goral*, & *Siluribus* ex סרול *ſirval*, vt ſuo loco dicetur, & *calaſiri* ex קרסל *carſol*, id eſt talô. Ægyptiis enim *calaſiris* erat ποδήρες χιτώνιον *talaris toga*: & περὶ τὰ σκέλεα crura ambiens, vt habetur in Herodoto.

Sequuntur ex Ptolemæo *Philocandrus* & *Sicinus*, quam etiam agnoſcit Mela. *Philocandrus*, aliis *Pholegandrus* & Heſychio *Phlegandrus* eſt פלך גונדרי *phelec-gundari* tractus lapidoſus. Qua notione vox גונדרי *gundari* vſurpatur à Talmudicis in tract. *Baua metſia*. Recte me coniectaſſe doceant
C hæc Strabonis lib. 10. quæ inde deſcripſit Stephanus: Φολέγανδρος ἣν Ἄρατος σιδηρείην ὀνομάζει διὰ τὴν τραχύτητα. *Pholegandrus quam Aratus ferream vocat propter aſperitatem.* Arati verſus ſic habet;

Ὦ Λητοῖ, σὺ μένεις γε σιδηρείῃ Φολεγάνδρῳ
O Latona tenet nunc ferrea te Pholegandrus.

Male legitur μένεις μὲν, quod non patitur metri ratio.

Prope Pholegandrum eſt *Sicinus*, de quâ præter Melam & Ptolemæum meminit etiam Scylax, & Apollonius lib. 1. verſ. 624. & apud Scholiaſtem Theolytus, Xenagoras, Cleon Curienſis, & Aſclepiades Myrleanus. Quidam *Sicynum* & *Sicenum* vocant, & priſco nomine Œnoën. Plinius lib. 4. cap. 12. *Sicynus quæ antea Œnoë*. Strabo lib. 10. ἀπὸ δὲ τῆς Ἴου πρὸς ἑσπέραν ἰόντι
D Σίκινος *Ab Iô inſulâ verſus occaſum eunti eſt Sicenus*. Stephanus: Σίκινος, νῆσος περὶ τὴν Κρήτην, ὡς Στράβων δεκάτῃ, αὕτη Οἰνόη πρότερον ἐκαλεῖτο *Sicenus inſula circa Cretam, vt ait Strabo lib. 10. Ea ante vocabatur Œnoë*. Nempe διὰ τὸ εἶναι ἀμπελόφυτον *quia vitibus conſita eſt*, vt placet etymologô & Apollonij Scholiaſti. Tamen Apollonius vtrumque nomen è fabulis repetens Thoantem Lemni regem in arcâ hûc delatum narrat ex *Œnoë* nymphâ *Sicinum* peperiſſe: vnde factum vt inſula prius *Œnoë*, deinde *Sicinus* diceretur. Et apud Scholiaſtem, etiam Xenagoras Sicini nomen deducit ἀπὸ Σικίνου τοῦ Θόαντος καὶ Νηΐδος νύμφης, pro quo Etymologus ἀπὸ τοῦ Θόαντος Σικίνου καὶ νύμφης Οἰνοναΐδος. Vtrobique legendum Οἰνηΐδος, id eſt *à Sicino Thoantis*
E *filio & nymphæ Oeneidis*, quæ aliis eſt Oenoë. Mihi *Sicinus* tam fabuloſus quam *Oenoë* vel *Oeneis*. Et *Sicinus* vel *Sicenus* inſula dicta videtur à paupertate: Quia סכן *ſiccen* Ebræis eſt indigere. Miſera enim erat inſula & ignobilis. Proinde apud Laërtium Solon Pholegandrum & Sicinum tanquam inſulas obſcuri nominis & paruæ rei ita opponit Athenarum celebritati:

Ε'ίλω δὴ ποτ' ἐγὼ Φολεγάνδειος ἢ Σικινίτης, A
Α'ντίγ' Αθηναίης πατρίδ' ἀμειψάμενος.
Pro terrâ mihi Cecropiâ Pholegandrus vt eſſet,
Aſpera vel Sicinus patria terra velim.

Superſunt *Melus* & *Cimolus*, quas licet à Delo multum diſſitas, & Cretæ longe propiores, tamen pro Cycladibus habent Artemidorus & Strabo. Vt de Plinio & Stephano taceam qui de Melo idem ſentiunt. *Melos* inſula fuit πολυώνυμος. Eadem enim dicta eſt *Mimallis* vel *Mimalis*, & *Memblis*, & *Byblis* aut *Byblos*, & *Zephyria*, & *Siphnus*, & *Acytus*, & *Laſtus*. Quod probant hæc loca veterum. Solinus: *Melos, quam Callimachus Mimallida dixit.* Plinius: *Melos cum oppido quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam, Callimachus Mimalida, Heraclides Siphnon & Acyton.* Heſychius: Μιμαλὶς, ἡ νῦν Μῆλος, *Mimalis quæ nunc Melos.* Idem: Μεμβλὶς, Μῆλος ἡ νῆσος *Memblis, Melos inſula.* Item: Λάστος, ὁ Α'κραγὰς ὁ παλαιὸν, καὶ ἡ Μῆλος *Laſtus Acragas olim, & Melus.* Stephanus: Βύβλος ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων *Byblus appellata eſt à Bybliis Phœnicibus. Melon* à mali rotunditate plerique dici volunt, quia *Melos* Plinio authore *inſularum rotundiſſima eſt.* Feſtus *à Melo qui ex Phœnice ad eandem fuerat profectus.* B

Sed Hebraice מלא *melo* eſt plenitudo vel expletio. Itaque inſula מלא *Melo* eſt inſula plenitudinis, vel inſula expletionis. Quod nomen quô pertineat iam diſquiremus. Rem de hâc inſulâ refert Philoſophus in libro Mirabilium quæ ſuperat omnem fidem: Φασὶ δὲ καὶ ἐν Μήλῳ τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἐξορυσσομένοις τόποις τῆς γῆς πάλιν ἀναπληρώματα γίγνεσθαι *In Melo inſulâ ferunt in effoſſis terræ locis, expletiones rurſus fieri.* Vult in effoſſæ locum terram aliam ita ſuccedere, vt foſſa per ſe repleatur. Quod miraculum ſiue verum ſiue fictum, ſi modo fuit creditum, potuit dare nomen inſulæ. Ita vt dicta ſit inſula מלא *melo*, ſeu quod idem eſt ἀναπληρώματος *repletionis*, id eſt in quâ foſſæ excauatæ aggeſtâ terrâ per ſe replentur. C

Præterea Ebræis מלא *melo* vel מלאה *melea*, id eſt plenitudo, cum de frugibus agitur, maturitatem ſonat. Sic Exod. 22. 29. מלאתך *plenitudinem tuam* &c. *non tardabis reddere.* Plenitudinem, id eſt maturas fruges, quomodo reddunt Iunius & Tremellius, Selomonem ſequuti, qui hîc habet כשתתמלא תבואתך להתבשל *cum fructus tuus plene maturus erit.* Et Num. 18. 27. והמלאה מן היקב *& vt plenitudo è torculari* ab iiſdem vertitur, *& ſicut maturus liquor ex torcularis lacu.* Et à Iarchio ſimiliter מלאה, לשון בישול תבואה שנתמלאת *plenitudo, id eſt maturitas fructus quæ plena eſt.* Rurſus Deut. 22. 9. המלאה *plenitudo* in Iunio eſt *fructus maturus.* Neque aliter reddit Kimchius in Lexico. Alij plenitudinem fructuum pro copiâ & vbertate ſumunt, vt Deut 33. 16. *de frugibus terræ, & de plenitudine eius.* Vtrouis ſenſu ſumpſeris in Melon inſulam mire congruet, quæ & fructus tulit vberrimos, & tam mirâ ratione matureſcentes vt iure merito potuerit inde denominari. Soli ſcilicet fuit tam portentoſa feracitas, vt fruges intra triceſimum diem perfecte matureſcerent, & ſementis à multis fieret propemodum in ipſâ meſſe, nec agricolæ tam tardo quicquam inde decederet. Theophraſtus de cauſis D E

A plantarum l.4.c.12. ὃ γὰρ αὖ περὶ Μῆλον συμβαίνει τῆς τελειώσεως, ὥστε τὸν ὕστατον σπείροντα θερίζειν ἅμα τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὴν χώραν ἀνοιστέον ὡς εὔτροφον *Quod enim in Melo accidit de maturitate frugum, vt qui ſerit nouiſſimus vna cum primis metat ad terram eſt referendum, vt quæ ſit maxime ferax.* Idem multo expreſſius de hiſt. plant. lib. 8. cap. 3. Ἐν Μήλῳ δέ τι θαυμασιώτερον λέγουσιν. Ἐν γὰρ τριάκοντα ἡμέραις θερίζουσι. Διὸ καὶ λέγειν αὐτοὺς ὅτι μέχρι τούτου δεῖ σπείρειν, ἕως ἂν ἴδῃ τις δράγμα. Γίνεσθαι δ' οὔτε ὄψιμα ταῦτα, οὔτε πολλὰ (lege φαῦλα) παρ' αὐτοῖς. Δοκεῖν δέ τινα διαδοῦναι τὴν χώραν τροφήν. Καὶ γὰρ εἶναι σιτοφόρον μὲν καὶ ἐλαιοφόρον ἀγαθήν, ἀμπελοφόρον δὲ μετρίαν *In Melo autem aiunt aliquid mirabilius contingere. Sata enim ibi metunt intra trigeſimum diem. Proinde ſerendum eſſe dicunt, donec*
B *quis viderit manipulum. Et ſic ſata nec ſerotina, nec vitioſa eſſe apud ipſos. Totamque adeo regionem vberrimum ferre alimentum, cum triticum & oleas affatim, viteſque etiam modice ferat.* Hæc vera eſt interpretatio loci quem vſque adeo non intellexit Gaza vt reddiderit plane in contrarium ſenſum. Virum enim alioqui doctum turbauit vox πολλὰ quam in φαῦλα mutauimus, ſic poſtulante ſenſu. Φαῦλα id eſt *vitioſa*, vt in eôdem capite δόλιχος φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης *phaſelus vitioſus & æruginoſus*. Itaque frumenta in Melo ſata Theophraſtus negauit eſſe φαῦλα vitioſa, etiamſi ſero ferantur. Non negauit eſſe πολλὰ multa: Neque enim id cohæreret cum
C ſermonis totâ ſerie. Nec regio in quâ fruges propere quidem ſed parce matureſcerent diceretur eſſe εὔτροφος, & σιτοφόρος ἀγαθή, & δοκεῖν τινὰ διαδοῦναι τροφήν. Nec præferretur Siciliæ Mylis, vbi terram dixerat reddere trigeſimum fœnus. Itaque iam nulli obſcurum *Melon* potuiſſe dici à Phœnicibus ארץ מלא *terram Melo*, id eſt plenitudinis, vel vbertatis nomine, vel maturitatis frugum; Item ארץ ממלא *terram memalle* vel ממליא *mamli*, quaſi dicas terram complentem, id eſt ad plenam maturitatem breui ſpatio perducentem. Atque vt ex *memalle Mimallis & Mimalis*, ita ex *mamli* deflexa *Memblis* & *Byblis*, M & B permutatis: Cuiuſmodi παραγράμματα nihil frequentius apud Græcos. Talia τέρμινθος & τερέβινθος, μύρμηξ & βύρμηξ, μέλλειν & βέλλειν, μυρσίνη & βυρσίνη. Nec puto aliud eſſe cauſæ cur terrã in Melo effoſſam
D ſtatim repleri fabulentur, quam quod in ſulcis vomere ductis ſemen ſtatim progerminans & protuberans vulnus terræ inflictum aliquo modo ſarciat, & cicatricem obducat. Huc facit quod vt docuimus Phœniciâ phraſi terra complere dicitur cum frugibus maturitatem affert. Vnde & מלא *male* plena dicitur ſtipula cum eſt matura Nahum 1. 10. Ita interpretantur Kimchius & Selomo. De cætero frugum in Melo tam præcox maturitas naturæ ſoli tribuenda quod calidum eſt & ſulphureum. Dioſcorides lib. 5. cap. de ſulphure: γεννᾶται δὲ πλεῖστον ἐν Μήλῳ καὶ Λιπάρᾳ *naſcitur autem plurimum in Melo & Liparâ*. Plinius lib. 35. cap. 13. *Naſcitur in inſulis Æoliis inter Siciliam & Italiam, quas ardere diximus, ſed nobiliſſimum in Melo inſulâ.*

E Melos etiam *Zephyria* dicitur. Stephanus: Βύβλος ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων, ἀλλὰ καὶ Ζεφυρία *Byblus appellata eſt à Byblijs Phœnicibus, ſed & Zephyria*. Plinius: *Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam.* Quod nomen ita factum à ſitu, vt ſimul imitetur Phœnicium צריפיא *zeriphia*; Quaſi aluminoſam vel aluminariam dixeris, propter alumen opti-

mum in eâ naſcens. Dioſcorides lib. 5. poſtquam egit de Ægyptio alumine: A
Γεννᾶται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τόποις, ἐν Μήλῳ, ἐν Μακεδονίᾳ &c. *Naſcitur etiam in
aliis locis, in Melo, in Macedoniâ* &c. Plinius lib. 35. cap. 15. *Laudatiſſi-
mum* (alumen) *in Ægypto, proximum in Melo.* Et paulo poſt: *Optimum ex
omnibus quod Melinum vocant, ab inſula Melo vt diximus. Nulli vis maior
neque aſtringendi, neque denigrandi, neque indurandi. Nullum ſpiſſius.* Item:
*Ad omnia quæ in ceteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo
aduectum. Melon* igitur *Zeriphiam* dictam fuiſſe coniectamus quia צריפה
Zeripha eſt alumen. צ per z efferimus vt veteres in צור *Zor* & צוער *Zoar* & ſi-
milibus. Sub Auguſto plures Iudæos in hâc inſulâ habitaſſe planum eſt ex
Ioſepho Antiq. lib. 17. cap. 14. & belli Iud. lib. 2. cap. 5. B

Vt à *Cimolo Cimolia*, ſic à *Melo* dicitur terra *Melia* vel *Melias*. Memi-
nit Theophraſtus in libro de lapidibus, vbi poſtquam recenſuit quatuor
terræ genera quæ olim in precio fuere, Meliam, Cimoliam, Samiam &
Tymphaicam è quâ fit gypſum, de Meliâ hæc addit: Χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ
Μηλίᾳ δὴ μόνον, vel vt magnus Salmaſius τῇ Μηλιάδι μόνον *Pictores autem non-
niſi Meliâ* (vel *Meliade*) *vtuntur.* Sunt qui cinerei coloris fuiſſe volunt.
Dioſcorides lib. 5. Ἡ δὲ μηλία τὴν μὲν χρόαν καὶ αὐτή ἐστιν ἐμφερὴς Ἐρετριάδι τῇ σπο-
δοειδεῖ *Melia autem & ipſa colore eſt ſimilis Eretriadi cinereæ.* Melia tamen
id ipſum eſt quod *melinum* de quô Plinius lib. 35. cap. 6. *Melinum candi-* C
dum & ipſum eſt, optimum in Melo inſulâ, & cap. 7. *Quatuor coloribus ſo-
lis immortalia illa opere fecere, ex albis melino* &c. Sed *melia* duplex fuit, vna
medicorum quæ cinerea, altera pictorum quæ candida. Hæc Latine *meli-
num* dicitur in Plauto, Vitruuio, Plinio, & Paulo Iuriſc. Rurſus ab hoc
melino diuerſum μήλινον χρῶμα. Qui color idem cum luteo, vt recte obſer-
uat Salmaſius. Neque enim à Melo inſulâ, ſed ἀπὸ τῶν μήλων à malis, ſum-
pſit denominationem.

Plaut. Moſtell. Vitru. lib. 7. c. 7. Paul. Pandect. lib. 31.

Melo vicina eſt Cimolus, à quâ Cimolia terra eſt inter cretæ ſpecies.
Plinius lib. 35. cap. 17. *Cretæ plura genera. Ex iis Cimoliæ duo ad medicos
pertinentia, candidum & ad purpuriſſum inclinans.* Hinc Ouidius lib. 7.
Metam. D

--- *cretoſaque rura Cimoli.*

Ad medicinam quid conferat medicorum filij pluribus docent. Sed eius
vſum in veſtibus poliendis & deſquamandis nullibi reperies vberius quam
in Plinio. Ex cinere, nitrô & cimoliâ veteres fecerunt lixiuij genus quô in
balneis ſordes eluebant. Ariſtophanes in Ranis,

Ὁ πονηρότατος βαλανεὺς, ὁπόσοι
Κρατοῦσι κυκησιτέφρου
Ψευδονίτρου τε κονίας,
Καὶ Κιμωλίας γῆς.
Balneator omnium peſſimus, quotquot E
*Tractant turbantem cineres
Falſoque nitro mixtum puluerem,
Et Cimoliam terram.*

Ad quæ verba Scholiaſtes: ἡ Κιμωλία νιτροποιὸς γῆ ἐξ ἧς τὸ νίτρον *Cimolia terra*

A *nitrifica ex quâ nitrum.* Hinc in Dionyſium Euſtathius: ἡ Κίμωλος περὶ Κρή-
την, ἐξ ἧς ἡ Κιμωλία γῆ, ἐπιτηδεία εἰς νίτρου κατασκευήν *Cimolus circa Cre-
tam, ex quâ Cimolia terra, apta ad nitri præparationem.* Et Dioſcorides
lib. 2. cap. de felle: σὺν νίτρῳ ἢ γῇ Κιμωλίᾳ σμῆγμα κράτιστον *cum nitro aut terrâ
Cimoliâ ſmegma optimum.* Inde factum vt Talmudici hæc promiſcue ſu-
mentes *nitrum* Ierem. 2. 22. per *Cimoliam* explicauerint. Locus Ieremiæ ſic
habet: *Si laueris te* בנתר *nitro, & multiplicaueris tibi* ברית *borith*, id eſt her-
bam fullonum, puta στρούθιον aut ſaponariam. Et ad illum Talmudici נתר ובורית
קמוליא ואשלג לכבס בגד קטון *nitrum & borith* id eſt *Cimolia & aſleg ad la-
uandam veſtem paruam.* Abſurde, cum paruæ & magnæ veſtes eodem mo-
B do lauentur. Itaque pro בגד קטון (*beged caton*) *veſtem paruam*, legendum Galech. l. 7.
בגד כתום (*beged cathum*) *veſtem maculatam. Aſleg* eſt Perſicum *aſlergi*. A- c. 13. Auic. l.
rabes vocant כנדס *condus*; Græci στρούθιον, vnde στρουθίζειν, id eſt τῷ στρουθίῳ καθαί- 2. Dioſcor.
ρειν, Romani *radiculam* & *herbam lanariam*, quia vt Plinius author eſt la- l. 2. Plin. 19.
uandis lanis ſuccum habet, mirum quantum conferens candori mollitiæ- c. 3.
que. Phœnices in auctario Dioſcoridis σοεὶς id eſt שורש *ſores* radicem, quo-
modo Romani *radiculam* & *radicem*. Columella: Col. lib. 11.

-- *à Syrioque venit quæ ſemine radix.*

quoniam, teſte Plinio, *nihil fere exceptâ radice ſtruthion eſt.* Hæc Talmu- Plin. lib. 24.
C dici veteres non imperite. Sed ad vtramque vocem Gemariſtæ ſunt ridi- cap. 11.
culi. In Gemarâ enim *Cimolia* explicatur à R. Iuda עשב שמיבשין אותו וטוחנין
אותו ורוחצין בו את ידיהם והוא מוציא את הזוהמא *herba quâ arefactâ & commolitâ
lauant manus vt eluantur ſordes*, quod pertinebat ad *aſleg*. At *aſleg* vel שלגא
ſalga R. Samüel, ab iis ſcilicet edoctus qui in mare deſcendunt, vult id eſ-
ſe quod reperitur בנוקבי דמרגניתא in foraminibus margaritarum, & inde
educitur ברמצא דפרזלא ſtylo ferreo; Quo nihil fingi potuit ineptius. Cimo-
liam Auicenna poſt doctorem quendam חנין *Hanin* peti dicit è loco mariti-
mo cui nomen eſt אלסיראף *Aſſiraph* vel *Alſiraph. Siraph* eſt vrbs Perſidis no-
tiſſima in littore maris Perſici ad gradum ab Æquatore xxix, de quâ Nu-
bienſis clim. 3. part. 6. & geographorum alij. Sic Cimoliam Theſſali-
D cam, & Lyciam, & Sardam, & Vmbricam laudat Plinius. Tamen pro-
prie Cimolia dicitur quæ è Cimolo eſt. Adeoque cum Talmudicis
& Chaldæo paraphraſti גומא *guma* ſit foſſa, & אהל *ahal* vel אוהל *ohal* inter Iob. 9. 30. &
genera ſmegmatum, fallor aut compoſita voce *Cimolos* à Phœnicibus 39. 27.
גום-אהל *gum-ohal* dicebatur, id eſt foſſa ſmegmatis, propter terram ſapo-
nariam quæ ex eâ eruebatur. Cimolia enim paſſim definitur γῆ σμηκτὶς *terra
ſmectis* aut *ſaponaria.* Sic in Hippocrate σμηκτίδα γῆν Galenus & Erotia-
nus exponunt τὴν Κιμωλίδα. Et in Iulio Polluce lib. 10. cap. 31. γῆ σμηκτρὶς
iuxta Nicocharim id ipſum eſt quod Ariſtophanis Κιμωλία γῆ.

Cyclas, quod vnum ſupereſt Phœnicibus, dicta eſt גיגלא *gigla* pro גלגלא
E *gilgla*, ex Ebræo גלגל *gilgal* quod circulum ſonat. Prius L eſt omiſſum, vt in
קיקלא *kikla* ex קלקל *kilkal.* Itaque ex *gigla* κύκλος & Κυκλάς. G & C permu-
tari paſſim iam ſæpe monuimus. At Sporas iiſdem erat פזורה *Pzura* vel פזירא
Pzira, vt פזר *pazar* vel *pzar* σπείρειν ſpargere. Phœnicium P Z Græci muta-
runt in SP propter ſoni inſolentiam, vt CS in SC in *Sciatho* ex קשיתא

Cſiatho, & T S in S T in *Boſtra* ex בצרא *Botſra* & *Meſtrem* ex מצרים *Mitſraim*, A
& T N in N T in *Ponto* ex בטנא *Botno*, & S L in L S in ἄλσος ex אשלא *aſlo*.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Phœnices in Cretâ & vicinis inſulis.

Vbi appulerit Aſterius Europâ raptâ. Eius frater *Atymnus* cultus à Gortyniis. *Atymnus* id eſt תימן *Theman*. *Europa* חוראפא à candore faciei, Iunonis pigmentum illi datum. Europa cur *Hellotia* dicta, & Europæ corona *Hellotis*, & *Hellotia* feſtum. An ab הלות *halloth*, id eſt epithalamium canere? Mos coronandi nuptas antiquiſſimus. Coronæ Europæ, Ariadnes, Proſerpinæ. Eiuſdem ritus in Scripturâ veſtigia. *Itanus* vrbs Cretæ à Phœnice *Itano* i. אתן Ethan. *Itamus* עיט idem. *Creth* vel *Ceritha* vel *Creta* Palæſtinæ regio cuius incolæ *Cerethij* & *Cretes*, Gaza *Minoa* dicta tanquam à *Minoe*; *Menois* vrbs ibid. *Marnas* Gaza cultus pro Ioue Cretenſi. Cerethæi vel Palæſtinæ Cretes ſagittis maxime valuere. Eadem Cretenſium arma perpetua. Quod alij à Mince, alij ab Apolline arceſſunt, aut Saturno & Curetibus. Strabo emendatus. Arcus Creticus. Calami Cretici. Sagittandi ſtudium ad ſitum regionis referri. Inde *Cretes* dicti vt כרתי *Cretim* Sagittarij Palæſtinæ. *Membliarus* vel *Membriareus* i. ממרא הראש *Mambre haros*, Dux Mambre Cadmi cognatus in Thera inſula. Membliari pater *Poecilus* i. *Picol*: Theras à Cadmo octauus Theræ nomen dedit. Inde Battus qui Cyrenas condidit. *Membliarus* inſula prope Theram quæ & *Anaphe*. Stephanus emendatus. *Anaphe* vnde dicta. Delo & Anaphæ multa communia. Philonis error. *Anaphe* i. ענפה *Anepha* ramoſa, opaca. Ortelius notatus. Anaphæi ſacra Apollinis cum conuitiis celebrant. Iiſdem periculum à perdicibus. B

IN Cretæ vrbe Gortynâ ad Lethæum amnem, ad quem Europâ raptâ appulit Aſterius, colebatur Europæ frater *Atymnus*. Solinus capite vndecimô ex magni Salmaſij emendatione: *Gortynam amnis Lethæus præterfluit, quô Europam tauri dorſo Gortyni ferunt vectitatam. Iidem Gortyni & Atymnum colunt Europæ fratrem, ita enim memorant. Atymnus*, id eſt תימן *Teman*, vt *Atabyrius* תבור *Tabor*. Polyb. l. 5. Et Europa eſt חור אפא λευκοπρόσωπος. Huius ſcilicet formam quanti fecerint priſci mortales docet fabula de puella nomine Angelo Iouis & Iunonis filiâ, quam aiunt κλέψαι δὲ τῆς Ἥρας μύρον, ᾧ τὸ πρόσωπον αὐτῆς αἶθον ἦν χριόμενον, καὶ δοῦναι Εὐρώπῃ τῇ Φοίνικος θυγατρί. *Iunonis pigmentum ſurripuiſſe, quo peruncta faciei ſplendorem conciliabat, & Europæ dediſſe Phœnicis filiæ*. Hæc Theocriti Scholiaſtes Idyll. 2. Europam *Hellotiam* appellaſſe veteres ſcribit Etymologus, ὅτι οἱ Φοίνικες τὴν παρθένον Ἑλλωτίαν καλοῦσιν *quia Phœnices virginem Hellotiam vocant*. Sed & in Heſychio Ἑλλῶτις eſt Europa, & ἑλλώτης *Europæ corona textilis viginti cubitorum*, & Ἑλλωτία Europæ feſtum in Cretâ. Et in Stephano, vel Hermolaô ſi mauis, Gortyna vrbs de Cretenſi Europæ nomine dicebatur olim Ἑλλωτὶς. Ellotiæ porro nomine virginem ſignificari, vt tradit Etymologus, mihi non fit veriſſimile. Quorſum enim à Cretenſibus virgo dicta fuerit, quæ virgo non erat amplius, cum in Cretam appulit? Præterea linguâ Phœnicum עלמא *alma* virgo dicebatur, non *Hellotis* nec *Hellotia*. Hieronymus in Eſaïam: *Linguâ Punicâ quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur, proprie virgo ALMA appellatur*. Si tamen in his vocibus, vt in pleriſque Creticis, quod ſpero me docturum aliâs ſi dederit Deus, Phœnicium quid latet, putauerim eſſe referendas ad Hebræorum הלות *halloth*, quod & in genere *laudare eſt*, & in ſpecie ὑμεναιοῦν *epithalamium canere*. Sic Pſal. 78. 63. *virgines eius* לא הללו *non fuerunt laudatæ*: ſupp.

C (beside "IN Cretæ vrbe…"); D (beside "ſtes Idyll. 2."); E (beside "tibus manare dicitur…")

A nuptiali carmine, id eſt innuptæ manſerunt: Antecedens pro conſequente. Ita accipiunt Hebræi omnes. Et in Thalmude paſſim הלול *laus* eſt nuptiale carmen vel feſtum : & בית-הלול *domus laudis*, domus in quâ celebrantur nuptiæ : Et in Ionathanis paraphraſi Exod. 2. 1. גינונא דהלולא *thalamus laudis* ſumitur pro nuptiali thalamo. Itaque ab הלות *halloth* vel *helloth* Hellotia dici potuere à Cretenſibus Aſterij & Europæ feſta epithalamia, quæ renouabantur quotannis. Potuit & ex eâdem cauſâ Hellotis dici ipſa Europa, & Gortyna vrbs pæne in vmbilico Cretæ, in quam conuenire mos erat feſtum illud celebraturos. Denique Ἑλλωτὶς στέφανος dicta fuerit ob hoc ipſum Europæ corona nuptialis. Antiquiſſimi enim eſſe moris quod ſponB ſæ coronantur, vt alia taceam, docet corona Ariadnes ex auro & Indicis gemmis ipſô die nuptiarum illi à Venere indulta, & deinceps in cœlum tranſlata. Vide Aratum, & Germanicum, & Feſtum Auienum in phænomenis, & Hyginum lib. 2. & Tertullianum de coronâ militis cap. 7. & 13. Et Claudianum lib. 2. de raptu, vbi agens de Proſerpinâ, quæ caput floribus redimiebat paulo ante raptum, ad hunc morem ita alludit,

---ſeſeque ignara coronat,
Augurium fatale thori.

Proinde in ſacris ſcriptoribus multa reperire eſt veſtigia huius moris. Vt
C Cantic. 11. *Videte, filiæ Sion, Regem Solomonem, cum coronâ quâ mater illum coronauit in die ſponſaliorum eius.* Et Ezech. 16. 12. *Cum viderem te quod ecce tempus tuum eſſet,* (id eſt ætas nubilis) *conueni tecum in fædus, ait Dominus Deus, vt nuberes mihi, Et poſui* &c. *coronam decoris in caput tuum.*

In Cretæ parte orientali *Itanum* vrbem, de qua Herodotus, Ptolemæus, alij, condidiſſe fertur Itanus Phœnicius. Stephanus : Ἴτανος, πόλις ἐν Κρήτῃ ἀπὸ Ἰτάνου Φοίνικος. *Itanus*, id eſt איתן *Etan* vel *Ethan*, Phœnicium nomen ex Scripturâ notiſſimum. In Ptolemæi tabulis legitur *Itamus* per M, id eſt עיטם *Etam*; Cuius nominis duæ ſunt vrbes in terrâ Chanaan, vna in tri- 1. Chron. 4. 32. & 11. 6.
bu Iudâ, altera in tribu Simeon. Voces porro איתן *ethan*, & עיטם *etam* ſcriptura & origine multum differunt: Tamen vtraque validum ſonat. Nam
D עיטם idem quod עצום.

Iam de Cretæ nomine. In Giggeio קריתא *Keritha* Arabibus eſt *Palæſtinæ regio*; Id ipſum erat כריה *Creth* Syris : Et incolæ Ebræis dicuntur כרתי *Crethi* vel כרתים *Crethim*, vox in Scripturâ frequens, quam vulgata reddit *Cerethi* vel *Ceretheos*, LXX nonnunquam Κρῆτας *Cretenſes*. Sic Ezech. 25. 16. pro Ebræâ paronomaſiâ והכרתי את כרתים (*vehicratthi eth Crethim*) *& exſcindam Ceretheos*, LXX habent, καὶ ἐξολοθρεύσω Κρῆτας *& perdam Cretenſes*. Et Sophon. 2. 5. Πάροικοι Κρητῶν *aduenæ Cretenſium* pro Hebr. גוי כרתים (*goi Crethim*) *gens Ceretheorum*. Sed vtrobique agi de Philiſtæis apparebit legenti loca. Prior enim ita habet : *Extendam manus meas contra Philiſtæos,*
E *& exſcindam Ceretheos, & perdam reliquias portuum maris*; quia Palæſtinæ regio ad mare tota patebat. Et poſterior in Sophoniâ : *Væ iis qui habitant ad tractum maris, genti Ceretheorum: Verbum Domini contra vos. Chanaan eſt terra Philiſtæorum* (id eſt terra excidio & internecioni deuota, vt olim terra Chanaan) *diſperdam te ita vt non ſit habitator.* Iam in

vtroque loco clarum eſt Cerethæos & Philiſtæos pro vno ſumi. Proinde l. 1. A
Sam. cap. 3. verſ. 14. נגב הכרתי *meridies Crethi*, vel vt Chaldæus דרומא כרית *daroma Creth*, explicatur verſ. 16. per ארץ פלשתים *terram Philiſtæorum*. Neque puto LXX interpretes in tantâ luce cæcutiuiſſe, & ad Cretenſes è Cretâ inſulâ voluiſſe referri loca Scripturæ quæ pertinere ad Philiſtæos luce meridianâ clarius eſt. Tantum ſonum Ebrææ vocis exprimunt Græcâ ſimili. Sic Sophon. 2. 6. Ebræa נות כרת רעים *manſiones foſſionum paſtorum*, id eſt in antris effoſſæ à paſtoribus Τρωγλοδύταις, legerunt aliis vocalibus & mutato vocum ordine כרת נות רעים, vnde nata eſt hæc verſio, καὶ ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμένων *& erit Creta paſcuum paſtorum.* (Ποιμένων lego cum Complutenſi, non vt alij ποιμνίων.) Non quaſi de Creta inſula res ſit, ſed quia Palæſtinam vel Pa- B
læſtinæ partem littoralem, vt à Syris כרית *Creth* vocabatur, ita Græcè putauerunt Κρήτην *Cretam* poſſe appellari. Quô eôdem refero quod Philiſtæorum Gaza metropolis Minoæ cognomen habuit, quaſi Cretenſium rex vetuſtiſſimus Minos eô coloniam deduxerit. Stephanus vbi de Gazâ: Ἐκλήθη δὲ καὶ Μινῶα, ὅτι Μίνως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Αἰακῷ καὶ Ῥαδαμάνθει ἰὼν ἐξ αὐτοῦ ταύτην ἐκάλεσεν *Minoa etiam dicta eſt, quia Minos eô profectus cum fratribus Aeaco & Rhadamantho, illam vocauit de ſuo nomine.* Nempe cum neſcirent quorſum Palæſtina כרית *Creth*, & Philiſtæi כרתים *Crethim* dicerētur, fingenda fuit fabula quæ ſecaret hunc nodum. Hûc accedit quod prope Gazam erat C
Menois vel *Minois* oppidum tanquam à *Minoe* dictũ. Hieronymus in locis: *Medemana in tribu Iuda cuius meminit Eſaias, & nunc eſt Menois oppidum iuxta ciuitatem Gazam.* Quin qui Gazæ colebatur *Marnas* מרנש, de quô Hieronymus in Eſaiam lib. 2. & in epiſtola ad Lætam, & in vitâ Hilarionis, credebatur eſſe Iuppiter Cretenſis. Stephanus vbi ſupra: ἔνθεν καὶ τὸ τοῦ Κρηταγενοῦς Διὸς παρ' αὐτοῖς εἶναι, ὃ καὶ καθ' ἡμᾶς ἐκάλουν Μάρναν, ἑρμηνευόμενον Κρηταγενῆ. *Vnde & apud eos* (Gazenſes) *fanum eſſe* (aiunt) *Iouis Cretenſis, qui à nobis vocatur Marnas, id eſt è Cretâ genitus.* Ridiculè, neque enim id ſignificat *Marnas*, ſed dominum hominum. Interim hoc manet in Philiſtæorum metropoli *Marnan* pro Ioue Cretenſi eſſe habitum, quaſi Philiſtæis aliquid eſſet commune cum Cretenſibus. Sed & LXX ſeniores, tanquam re- D
cepto errore abrepti, in loco Sophoniæ quem citauimus Philiſtæos pro גוי כרתים *gente Cerethæorum* vel *Cretum* vocant παροίκους Κρητῶν *aduenas Cretenſium*, ac ſi è Cretâ putauerint illos migraſſe in Palæſtinam. Qui errores mihi videntur ex hoc vno fonte manaſſe, quod כרת *Creth* Palæſtinæ, & כרתים *Crethim* Philiſtæorum nomen ad *Cretam* & *Cretenſes* alludit.

At ſi alterum ab altero ſit deducendum, cum Cretenſibus antiquiores ſint Philiſtæi, mihi ſit veriſſimilius Cretenſes à Philiſtæis quam Philiſtæos à Cretenſibus id nominis eſſe mutuatos. Quin video quaſi per nebulam quâ ratione id ſit factum. Præcipua Philiſtæorum arma erant ſagittæ & arcus. In Gelboenſi prælio, quod Sauli & filiis fatale fuit, his armis Philiſtæi ſe præ- E
ſtiterunt maxime terribiles. Ita habetur 1. Sam. 31. 3. *Ingraueſcente prælio in Saülem, aſſequuti ſunt eum viri ſagittarij. Js itaque valde timuit ab iſtis ſagittariis.* Nec deſunt qui in rei memoriam locum vbi Saul cæſus eſt dici volunt גבעת המורה *Gabaath hammore* vallem iaculatoris Iud. 7. 1. Proinde ne

Iudæi

A Iudæi deinceps in eiuſmodi diſcrimen inciderent, Dauid *iuſſit vt docerentur filij Judâ tractare arcum* 2.Sam.1.18. Et pace facta cum Philiſtæis, quoſdam habere voluit ex illorum ſagittariis ad cuſtodiam corporis ſui. Hi ſunt Cerethæi, quorum in hiſtoriâ Dauidis Scriptura meminit toties. Vid. 2. Sam. 8.18. & 15.18. & 20.7. & 1. Reg. 1. 38. 44. & 1. Paral. 18.17. Quibus locis Chaldæus interpres pro Ebræo כרתי *Crethi* ſemper habet קשתיא *ſagittarios.*

Porro nemo eſt qui neſciat hæc eadem fuiſſe Cretenſium arma perpetua. Lucanus lib. 3.

Creta vetus populis, Gnoſſaſque agitare pharetras
B *Docta, nec Eois peior Gortyna ſagittis.*

Et lib. 7.

--- Creta Cydonas
Miſit, Ituræis curſus fuit inde ſagittis.

Virgilius in Ciri,

Attica Cretæâ ſternebat rura ſagittâ.

Maximus Tyrius ſerm. 7. παιδεύματα Κρητικὰ, θῆραι, ὀρειβασίαι, τοξεῖαι *Inſtituta Cretica venationes, montana itinera, ſagittationes.* Et ſerm. 13. Ἐλεύθεροι Κρῆτες ποτε, ὅτε ὅπλα εἶχον, ὅτε ἐτόξευον *Liberi olim fuere Cretes, cum armati erant, cum ſagittabant.* Solinus vbi de Cretâ: *prima mari potuit remis & ſagittis.* Inde eſt quod Iſacius in Lycophronem pag. 14. Herculem ſcribit didiciſſe τὴν τοξικὴν à Cretenſi Rhadamantho. Et apud Strabonem Ephorus author eſt, inter vetuſtiſſimi νομοθέτου Minois leges vnam fuiſſe quâ iubebantur Cretenſes à puero ἀσκεῖν τοξικῇ *ſagittatione exerceri.* Quin in Diodoro mythologi hoc inſtitutum arceſſunt multo longius. Vndecim enim Curetas, è quorum numero fuit Saturnus, in Cretam aiunt τὰ περὶ τὴν τοξικὴν εἰσηγήσασθαι *ſagittandi diſciplinam introduxiſſe.* Quanquam alij malint id referre ad Apollinem, quem aſſerunt apud ſe natum, & εὑρετὴν τοῦ τόξου γενόμενον διδάξαι τοὺς ἐγχωρίους τὰ περὶ τὴν τοξείαν, ἀφ' ἧς αἰτίας μάλιστα παρὰ τοῖς Κρησὶν ἐζηλῶσθαι τὴν τοξικὴν, καὶ τὸ τόξον Σκυθικὸν (lege Κρητικὸν) ὀνομάζεσθαι *& reperto arcu iaculandi artem loci incolas edocuiſſe. Quâ ex cauſâ Cretenſes iaculatione maxime delectari; & arcum appellari Scythicum.* Imo *Creticum.* Audeo enim hîc Σκυθικὸν mutare in Κρητικὸν, ita poſtulante ſenſu. Quæ emendatio confirmatur ex his Pollucis lib. 1. cap. 10. §. 13. Εὐδοκιμεῖ δὲ θώραξ Ἀττικουργής· κράνος Βοιωτουργές· πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον Λακωνικά· ἀσπὶς Ἀργολική, τόξον Κρητικὸν *Maximè probantur thorax Atticus; galea Bœotica; pileus & pugio Laconicus; ſcutum Argolicum; arcus Creticus.* Sic & in calamis ſagittariis præcipua laus Cretico, qui apud Theophraſtum ὀλιγογόνατός τε, καὶ μάλιστα κάμψιν δεχόμενος, καὶ ὅλος ἄγεσθαι δυνάμενος ὡς ἂν θέλῃ τις θερμαινόμενος. Quod Plinius ita imitatur: *Suum genus ſagittario calamo, ſed Cretico longiſſimis internodiis, obſequiumque quo libeat flecti calefacto.* Hinc tam ſæpe apud Poëtas laudantur Cretææ & Cydoneæ ſagittæ; Arcus item Cydonij, Gnoſſiaci, Gortyniaci à Cretæ vrbibus Cydone, Gnoſſô, Gortyniâ: Et Pindari Pythiâ quintâ Κρῆτες τοξοφόροι; Et in bellorum hiſtoriis nihil tam frequens quam τοξόται Κρῆτες *Cretenſes ſagittarij.* Atque id ipſum refert Plato

Strabo l.10.
Diod. lib.5. pag. 231.
Hiſt. Plant. l.4. cap. 12.
Plin. lib.16. cap. 36.

(C at "ti erant, cum ſagittabant"; D at "ſthai & reperto arcu"; E at "ſimis internodiis")

MMm

in primo de Legibus ad Cretæ inſulæ ſitum, quæ cum montoſa ſit & inæqualis, ad pedeſtrem militiam aptior eſſe creditur. Ἐλαφρὰ δὴ τὰ ὅπλα ἀναγκαῖον ἐν τῷ τοιούτῳ κεκτῆσθαι, καὶ μὴ βάρος ἔχοντα θεῖν. τῶν δὲ τόξων καὶ τοξευμάτων ἡ κουφότης ἁρμόττειν δοκεῖ *Quapropter*, inquit, *armaturam leuiorem eſſe neceſſe eſt, ne pondere ſuo curſum impediat: cui rei arcuum & ſagittarum leuitas videtur apprime congruere.* Sic in Creta Iulianus Orat. 7. vult primum eſſe repertos τοξότας καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων *ſagittarios & leuiorem armaturam*, τῇ φύσει τῆς χώρας ἀκολουθούντων τῶν ἐπιτηδευμάτων *quia regionis naturam ipſa rerum ſtudia conſequuntur.* Itaque vt apud Phœnices כרתי *Crethi* vel *Creti* dicebatur ſagittarius è Palæſtinâ; Ita ab iiſdem כרתים *Crethim*, id eſt *Cretes* dicti ſunt ij Græcorum qui eandem artem maximè excoluerunt. A B

Creticas inſulas quatuor Phœnices occupauerunt, Melon, Cimolon, Theram & Anaphen. De Melo & Cimolo iam actum in Cycladibus. Supereſt vt de Therâ & Anaphe dicamus. In Theram inſulam Phœnicum coloniam deduxit Membliarus, qui ſub cognato Cadmo ſtipendia meruit. Herodotus lib. 4. cap. 147. *Erant autem in inſula, quæ nunc Thera vocatur, quondam Calliſta* ἀπόγονοι Μεμβλιάρεω τοῦ Ποικίλεω, ἀνδρὸς Φοίνικος *poſteri Membliari Pœcili filij viri Phœnicis. Cadmus enim Agenoris filius Europam quærens, in inſulam quæ nunc Thera vocatur cum appuliſſet, ſiue regionis amore captus, ſeu quid aliud habuerit in animo, in ea reliquit* ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἑωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίαρον *cum alios Phœnices, tum è conſanguineis ſuis Membliarum.* Quidam pro Membliaro Membriareum ſcribunt, vt Pindari ſcholiaſtes Pyth. 4. ὑπέμειναν γὰρ ἐν Θήρᾳ μετὰ Μεμβριάρεω τοῦ Κάδμῳ συνεξορμήσαντος Φοίνισσαί τινες γυναῖκες *In Thera enim ſubſtiterunt Phœnices quædam mulieres cum Membriareô qui eô cum Cadmô appulerat.* An *Membliarus* vel *Membriareus* Phœnicibus erat ממרא הראש *Mamre haros*, id eſt *dux Mamre* vel M*ambre* vt fere ſcribunt? Huius nominis fuit vnus Abrahæ commilitonum Gen. 14. 24. Et vnus è Magis Ægyptiis qui Moſi obſtiterunt 2. Tim. 3. 8. Membliarus patrem habuit *Pœcilum*, id eſt *Picol* פיכל. Vide Gen. 21. 22. C

Herod. ibid. Octauâ poſt Membliarum generatione Theras γένος ἐὼν Καδμεῖος *qui è Cadmi genere erat* Calliſten inſulam occupauit, & de ſuo nomine Theram dixit. Quidam Membliari poſteros penes quos fuit inſula, Theræ vltro ceſſiſſe volunt, quia Cadmæus erat, Membliarus autem è plebe. Pauſanias in Laconicis: Τὴν δὲ ἀποικίαν ὁ Θήρας ἔστελλεν ἐς τὴν νῆσον τὴν τότε ὀνομαζομένην Καλλίστην, τοὺς ἀπογόνους τοὺς τοῦ Μεμβλιάρου παραχωρήσεσθαι τῆς βασιλείας ἐλπίζων ἑκόντας. ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησαν, λαβόντες λογισμὸν ὅτι Θήρᾳ μὲν ἐς αὐτὸν ἀνῄει Κάδμον τὸ γένος, οἱ δὲ ἦσαν ἀπόγονοι Μεμβλιάρου. Μεμβλίαρον δὲ ἄνδρα ὄντα τοῦ δήμου Κάδμος ἐν τῇ νήσῳ κατέλιπεν ἡγεμόνα εἶναι τῶν ἀποίκων *Coloniam deduxit Theras in inſulam quæ illis temporibus Calliſte vocabatur; de cuius imperio Membliari poſteros ſperauit vltro ſibi deceſſuros: Quod & fecerunt, id apud ſe reputantes, Theræ genus ad ipſum Cadmum referri, cum ipſi à Membliaro deſcendiſſent, quem plebeia ſtirpe natum Cadmus in ea inſula colonorum ducem reliquiſſet.* Tamen in Herodoto Membliarus plebeius non eſt, ſed è Cadmi conſanguineis. E Theræ poſteris fuit Battus qui Cyrenas in Africa condidit. D E

A A Membliaro *Membliarus* vel per aphæreſim *Bliarus* dicta eſt inſula prope Therã & Anaphem. Stephanus: Μεμβλίαρος, νῆσος πλησίον Θήρας καὶ Ἀνάφης, ἀπὸ Μεμβλιάρου τοῦ Θήραν οἰκήσαντος Φοίνικος, τοῦ μετὰ Κάδμου ἑνός. Λέγεται καὶ κατ' ἀφαίρεσιν Βλίαρος. Quin Membliarus eadem eſt inſula cum Anaphe. Idem Stephanus: Ἀνάφη, νῆσος μία τῶν Σποράδων πλησίον Θήρας, ἥτις ἀπὸ Μεμβλίαρος (lege Μεμβλιάρου) τοῦ σὺν Κάδμῳ πλεύσαντος εἰς ἀναζήτησιν Εὐρώπης Μεμβλίαρος ἐκλήθη. *Anaphe inſula vna Sporadum prope Theram, quæ olim Membliarus vocabatur à Membliaro qui cum Cadmo nauigauit ad quærendam Europam.* Itaque in priore loco pro Μεμβλίαρος, νῆσος πλησίον Θήρας καὶ Ἀνάφης *Mem-*

B *bliarus, inſula prope Theram & Anaphem*, legendum Μεμβλίαρος, νῆσος πλησίον Θήρας, ἡ καὶ Ἀνάφη *Membliarus, inſula prope Theram, quæ & Anaphe* dicitur. Porro *Anaphen* dici volunt, quia Argonautis maris agitatione diuexatis ex mediâ caligine ἀνεφάνη apparuit. Idem Stephanus: τοῖς γὰρ Ἀργοναύταις ἀπὸ χειμῶνος ψυχομένοις καὶ σκοτωμένῃ ἀναφανεῖσα, Ἀνάφη ἐπικέκληται, vel quia illis metu perculſis ibidem Sol illuxit. Apollonius lib. 4. v. & Conon. hiſt. 49.

--- Ἀνάφην δέ τε λισσάδα νῆσον
Ἴσκον, ὃ δὴ Φοῖβος μιν ἀτυζομένοις ἀνέφηνε.
--- *Anaphe de nomine dicta eſt*
Inſula, quod pauidis illuxerit æthereus Sol.

C Alij ad Phanæum Apollinis cognomen alluſum putant. Phornutus: *Deinde & Delium vocarunt, & Phanæum, eo quod res per ipſum in manifeſtum agantur, & mundus illuminetur. Ita vt etiam Anaphæ Apollini templum erexerint.*

Delo & Anaphæ multa communia; Quod vtraque Apollini ſacra. Phornutus: *Delum & Anaphen illi* (Apollini) *ſacras fecerunt.* Vtraque è mari ſubito emerſiſſe credita. Plinius lib. 2. cap. 87. *Claræ iam pridem inſulæ Delos & Rhodus memoriæ produntur enatæ. Poſtea minores, vltra Melon Anaphe.* Denique volunt vtrumque nomen ex eâdem cauſâ factum, Deli ἀπὸ τοῦ δηλοῦν, & Anaphes ἐκ τοῦ ἀναφαίνειν: Et Apollinem vt ex vnâ *Delium*, ita ex alterâ *Phanæum* dici. Id errandi anſam Philoni præbuit, qui Delon & Philo de mundi perenni.

D Anaphen credidit vnius inſulæ diuerſa eſſe nomina: Τὴν γὰρ Δῆλον, inquit, καὶ Ἀνάφην ὠνόμασαν, δι' ἀμφοτέρων ὀνομάτων πιστούμενοι λεγόμενον, ἐπειδὴ ἀναφανεῖσα δήλη ἐγένετο, ἀδηλουμένη καὶ ἀφανὴς οὖσα τὸ πάλαι *Delum etiam Anaphem nominarunt, vt vtroque nomine perſuaderent id quod dicitur, quia ſubito apparens conſpicua facta eſt, cum olim ignota fuiſſet, nec appareret.*

Sed τὸ πρῶτον ψεῦδος hoc fuit, quod Anaphen ex eô dictam voluerunt, quod ſubito ἀνεφάνη: Cum *Anaphe* ſit Phœnicium ענפה *Anepha*. ענפה *Anepha* id eſt ramoſa & opaca. Ita ſumitur Ezech. 19. 10. Recte me coniectaſſe ex Anaphes deſcriptione collige, quam habet Apollonius lib. 4. verſ. 1714.

--- τοὶ δ' ἀγλαὸν Ἀπόλλωνι

E Ἄλσει ἐνὶ σκιερῷ τέμενος, σκιόεντά τε βωμὸν
Ποίεον.
--- *in opaco nobile luco*
Templum erexerunt, & opacam frondibus aram
Latoidæ.

Anaphe igitur, id eſt opaca, merito eſt appellata ratione loci illius qui forte totam occupabat atque opacabat. Paruam enim fuiſſe his verbis docet idem Apollonius. A

> Τοῖσι δέ τις Σποράδων βαιὴ ἀπὸ τόφρ' ἐφαάνθη
> Νῆσος ἰδεῖν.
> *Paruaque tunc inter Sporades apparuit illis*
> *Inſula.*

Βαιὴ νῆσος *parua inſula*, id eſt Anaphe, vt patet ex ſequentibus. Vnde Phauorinus; Βαιὴ νῆσος, ἡ Ἀνάφη κληθεῖσα πλησίον Θήρας: Quæ ſunt verba ſcholiaſtis. Itaque fallitur Ortelius qui ea ſic accepit, quaſi Βαιὴ *Baie* eſſet proprium huius inſulæ nomen. *Baie*, inquit, *eadem vocatur in Phauorini Lexico.* Cur Aegletæ Apollini Anaphæi σὺν τωθασμῷ *cum deriſione* ſacrificauerint & κερτομοῦντες ἀλλήλους *ſibi inuicem conuitiantes*, ex Conone diſcat qui volet. Si Hegeſandro credimus, cum quidam Aſtypalæenſis duas perdices in hanc inſulam immiſiſſet, τοσοῦτον πλῆθος ἐγένετο περδίκων ἐν τῇ Ἀνάφῃ ὡς κινδυνεῦσαι ἀναστάτους γενέσθαι τοὺς κατοικοῦντας *tanta in Anaphe perdicum copia eſt prognata, vt metuendum fuerit incolis ne cogerentur alio immigrare.* Ita Athenæus lib. 9. B

Con. hiſt. 49. apud Phot. auth 186.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM. C

Phœnices in Bœotiâ.

Thebas Phœnices תבץ *Thebes* appellarunt. Vrbs ſic dicta Iud. 9. 50. pro quâ Ioſephus Θήβας. Thebarũ nominis vanę & falſę originationes. תבץ *Thebes* à luto dicta. Habuit enim πηλὸν πολὺν, quia tota κάθυδρος. Thebarum forma & amplitudo. *Cadmæam* condidit Cadmus. *Oncææ* portæ à Mineruâ quæ Phœnicie *Onca*, *Onga*, vel *Ogga*. אגה *aggah* Syris mouere bellum. *Iſmeno* nomen à pinguedine. Cur idem *Cadmi pes*. *Cnarius* à piſcibus. *Cephiſſus* ab aluei altitudine. *Dirce* id eſt cœrula vel pellucida. *Epigranea* & *Hippocrene* fontes ab erumpendo dicti. *Aganippe vel Enippe* à cratere viridi. *Arethuſa* Syr. אריח. *Gargaphie* vbi Dianam vidit Actæon, à præcipiti curſu per primæ geminationem. גרף quid Ebræis & Arabib. *Permeſſus* & *Holmius* riui Heliconis, hic à dulcibus, ille ab vberibus aquis. באר *beer* puteus Ebraice pro fonte. Multi fontes Muſis ſacri. *Caſtalia* in Phocide fons à murmure aquarum, in quo aliquid fatidicum. *Caſtalia* fons alius prope Daphnem Antiochiæ eaſdem habet vires. קסטלה *caſtala* Arab. aquæ murmur. Hæc vera origo nominis: Aliæ reiectæ. Caſtaliam Daphnenſem ab Adriano obſtructam recludere conatus eſt Iulianus. Oribaſij legatio ad Apollinem. *Caſtalia* aliis *Daphne* vel *Daphnis*. An de eâ Moſes egerit Num. 34. 11. *Cithæron* mons clade Penthei & Actæonis nobilis à petris dictus. *Helicon* ab ambulatione, vel a celſitudine potius. Helicon Parnaſſo æqualis. Παρνάσσος pro magno. *Tilphuſius* à feracitate. *Meſſapius* à ſpeculâ. *Temmicus* ab altitudine. *Thurius* à boue qui תור *thor* Phœnicibus. *Parnaſſus* à paſcuis. *Phicius* à *Phice* id eſt Sphinge, quã Φίκα Boeoti vocant. Ebr. פקח *pikkeah* apertus oculis, ſapiens, ſagax. Sphingis ſolertia. Sphinx in caſſide Mineruæ. פקה *phikh* Arab. iuriſprudentia, & פקיה *phakih* Iuriſconſultus. Etiam hoc pertinere ad Sphingẽ. Eadẽ fuit vates. *Pici* oraculũ vnde dictũ. *Almon*, *Arne* & *Aſcra*, Boeotiæ vrbes, quomodo Phœnicie appellatæ. *Alalcomenæ*, id eſt inuictæ, quia ob Mineruæ reuerentiam ſemper intactæ. *Tanagræ* nomen a gallis. Proximus mons *Colæphryx*, id eſt ὀρνιθοβοσκεῖον. *Chalcis* à diuiſione ibi factâ. *Harma* ab execratione propter Amphiaraum hiatu terræ ibi abſorptum. *Scolus* vbi Pentheus diſcerptus ab infortunio. *Trophonij* antrum & oraculum à conſulentium conſternatione. *Hercyna* fons à cataractâ, quâ apertâ ſubito erupit. Cur Priene *Cadme* & Prienenſes *Cadmij* dicti. D E

IAm ſi è Creta in Bœotiam cum Cadmo traiiciamus, ſtatim ſe Thebæ offerent, Phœnicibus תבץ *Thebes* dictæ, vt vrbs terræ Chanaan ad quam

A molæ fragmento percuſſus Abimelech interiit Iud. 9. 50. & 2. Sam. 11. 21. Itaque hanc hiſtoriam referens Ioſephus *Thebas* ſcribit: Ἤλαυνεν, inquit, ἐπὶ Θήβας *ad Thebas promouit agmen* de eôdem Abimelechô Antiq. lib. 5, cap. 9. Et rurſus lib. 7. cap. 7. Ὃς ἐπεὶ τὸν ἐν Θήβαις πύργον ἑλεῖν ἐβούλετο (lege ἐβούλετο) *qui Thebis cum turrim vi capere conaretur.* Id docti ſi obſeruaſſent, non ſcripſiſſent tam aliena de Thebarum nomine. Sunt qui vocis originem ab Ægypto accerſunt, & Bœoticas Thebas volunt ab Ægyptiis nomen mutuari. At Varro de re ruſticâ lib. 3. cap. 1. *Thebas* vel ſine afflatu *Tebas* ex Sabinorum linguâ colles exponit. Alij Cadmum ſibi fingunt vrbem à ſe conditam à תבה *theba* nominaſſe, id eſt naue in formam arcæ quâ in Bœotiam
B ſit aduectus. Pauſanias à *Thebe* deducit, Aſopi ſcilicet filiâ. Euſtathius ἀπὸ τῆς θεύσεως ἤτοι δρόμου τοῦ βοὸς *à curſu bouis*, quem ducem itineris habuerit Cadmus. Quin ſi fides Etymologo & Iſacio in Lycophronem pag. 180. Θῆβα Συριστὶ λέγεται ἡ βοῦς *bos Syriace Theba dicitur.* Nugæ nugaciſſimæ. Thebis, vt iam diximus, Phœnicium nomen fuit תבץ *Thebes* formæ תבל *thebel* & תמס *themes.* Itaque vt à בלל confundere fit תבל confuſio Leuit. 20. 12. & à מסס liquefacere, תמס liquefactio Pſ. 58. 9. Ita תבץ *Thebes* fieri palam eſt ex inuſitato בצץ, vnde בץ vel בצה pro luto & cœno in Scripturâ occurrit aliquoties. Sic Iob. 8. 11. *An creſcet iuncus* בלא בצה *ſine cœno?* Iob. 41. 16. *in occulto arundi-*
C *num* ובצה *& cœni.* Ierem. 33. 22. *Immerſi ſunt* בבץ *in cœno pedes tui.* Ezech. 47. 11. בצאתו ובגאיו *cœnoſa eius & paluſtria eius.* Itaque vrbi *Thebes* ſeu *Thebis* à luto nomen. Quod quam ſit appoſitum te docebunt hæc Dicæarchi in libro cui titulus βίος Ἑλλάδος pag. 174. vbi de Thebis: Ἐγχειμάσαι δία χειμέρια, διὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ πνεύματα, καὶ γὰρ νίφεται, καὶ πηλὸν ἔχει πολὺν *vrbs eſt ad hyemandum valde incommoda propter amnes & ventos, niue enim obruitur, & cœnum habet plurimum.* Nempe vt idem dixerat pag. 172. tota eſt κάθυδρος *aquoſa* &c. καὶ γὰρ ποταμοὶ ῥέουσι δι' αὐτῆς δύο, τὸ ἐπικείμενον τῇ πόλει πεδίον πᾶν ἀρδεύοντες *Etenim per eam fluunt amnes duo* (Aſopus & Iſmenus) *qui agrum omnem vrbi ſubiectum irrigant.* Addit ex Cadmeâ, id eſt ex Acropoli, deſcendere ὕδωρ ἀφανὲς, διὰ σωλήνων ἀγόμενον, ὑπὸ Κάδμου τὸ παλαιὸν, ὡς λέγουσι, κατα-
D σκευασμένων *clam per tubos diductam aquam, olim à Cadmo vt aiunt fabrefactos.* Ex hâc aquarum copiâ factum vt tota circumquaque regio hyeme eſſet valde lutoſa. Thebæ formâ erant rotundâ, amplitudine ſtadiorum LXX. Cadmeam ſolam condiderat Cadmus, id eſt partem vrbis ſuperiorem. Cadmi poſteri cum inferiorem addidiſſent, Cadmeam habuere pro Acropoli. Thebis captis Alexander ciuium occidit nonaginta millia, triginta millia vendidit.

Dicæarchus vbi ſup. Pauſan. in Lacon. & Bœot. Ælian. l. 13. c. 7.

E ſeptem Thebarum portis Oncææ nomen habent ab Oncâ, id eſt Mineruâ iuxta Phœnices, cui aram eô loci conſecrauerat Cadmus. Stephanus: Ὀγκαῖαι, πύλαι Θηβῶν &c. Ὄγκα, γὰρ ἡ Ἀθηνᾶ κατὰ Φοίνικας *Oncææ, portæ The-*
E *barum &c. Onca enim eſt Minerua Phœnicibus.* Nonnus Dionyſiac. lib. 44.

> Λάινος Ὀγκαίης ἐλελίζετο βωμὸς Ἀθήνης,
> Ὅν ποτε Κάδμος ἔδειμεν.

Marmorea Oncææ deiecta eſt ara Mineruæ, A
Nobile opus veteris Cadmi.

Qui de *Oncâ* plura volet legat aureum Seldeni libellum de Diis Syris Syntagmat. 2. cap. 4. Mihi monuiſſe ſufficiet Deam bellorum præſidem Ὄγκαν vocaſſe Phœnices à verbo אגה *aggah* quod Syris eſt mouere bellum. Proinde pro *Onca* nonnulli Ὄγγαν *Ongan* vel *Oggan* ſcribunt. Heſychius: Ὄγγα, Ἀθηνᾶ ἐν Θήβαις. Dubitatur an אגה coniugationis *aphel* pertineat ad נגה, id eſt ferire, cornupetere, vel ad גוח erumpere, luctari etiam παλαίειν, quomodo Aquila reddidit Iob. 38. 8. Vtrumuis eligas, mihi perinde eſt.

Sunt & alia Bœotiæ loca plurima, quæ vtvt pro Græcis habeantur, ſapiunt tamen, vt quidem puto, Phœniciam originem. Sic è fluuiis *Iſmenus* B qui Thebas alluit, nomen habet ab impinguando (verbo detur venia.) Id enim Ebræis eſt השמין *hiſmin.* Fabulatur Plutarchus, in libello de fluuiis, eundem appellaſſe veteres Κάδμου πόδα *Cadmi pedem*, quia cum Cadmus dracone cæſo ſitibundus aquas quæreret, & circa Corycium antrum dextrum pedem in limum altius defixiſſet, amnis Iſmenus ſubito exortus eſt. Nempe apud Syros רגלא *riglo* pes, & רגלא *ragelo*, torrens aut amnis, iiſdem ſcribuntur literis. quin & Arabice רגלה *rigla* eſt decurſus aquarum. Hinc factum vt pro torrente vel amne Cadmi, Cadmi pes appellaretur Iſmenus, & fabula quam diximus indidem nata eſt. Eiuſdem Bœotiæ fluuius *Cuarius* Syris כורי *cauari* piſcoſum ſonat. *Cephiſſus*, Arabibus קפיז *chaphiz*, profundum: Eſt enim ἀγχιβαθὴς alti gurgitis teſte Pauſaniâ in Bœoticis: Et in Melanis cum Cephiſo confluxu βαθεῖαν λίμνην *profundum lacum* deſcribit Theophraſtus hiſt. plant. lib. 4. cap. 12. C

v.Syr.Pſalt. Pſ. 18. 5. & 78. 20. & 123. 4. & Ioh. 18. 1

De fontibus ita Plinius lib. 4. cap. 7. *Præterea fontes in Bæotiâ Oedipodia, Pſammate, Dirce, Epigranea, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie.* Horum *Dirce* propior Thebis, cuius nomen palam factum eſt ex Arabico זרקא *zirca* vel *zarca* permutatione literarum Z & D, vt in Syro דרק *derac* ſpargere pro Ebraico זרק *zarac*. Arabice ſcilicet זרקא *zarca* cœrulam ſonat: quod ipſiſſimum eſt *Dirces* epithetum in his Statij lib. 1. Thebaidos: D

Cærula cum rubuit Lernæo ſanguine Dirce.

Aiunt Arabes de fonte dici cuius aqua cœrula eſt & διαφανής. Hinc Giggeius: זרקת אלמא *aqua fuit pellucida*, מא אזרק *aqua pellucens*. Talis aqua Dircæi fontis. Hinc Ælianus in variis lib. 12. cap. 57. Δίρκη καθαρῷ καὶ ἡδεῖ ῥέουσα ὕδατι *Dirce purâ & dulci aquâ fluens*. Et in Euripidis Phœniſſis eidem tribuitur καλλιπόταμος νοτὶς *pulchrifluus humor*. Hæc cum ſit ratio nominis, valeant fabulæ veterum de Dirce Lyci vxore verſâ in hunc fontem, aut in eô demerſâ.

Epigranea fons à Phœnicibus פגרן *Pigran* dictus eſt ab erumpendo. Radix Arabice פגר *phagara* in primâ ſecundâ & quartâ coniugatione *fontem* E *aperire*, in quintâ & ſeptimâ *fontem erumpere* ſignificat. Sic Pſal. 73. (Ebr. 74.) verſ. 16. פגרת אלעיון *aperuiſti fontes*. Et Alcor. cap. 2. אנפגרת *eruperunt ex eâ duodecim fontes*. Articulô præfixô ex פגרן *Pigran* factum הפגרן *Happigran*

A vel הפגרנא *Happigrana*: vnde Græcum Ἱπποκρήνη Hippocrene, tanquam ab equô deductâ voce, & Perſio *fons caballinus*. Hinc nata fabula de fonte ê terrâ editô equi vngulâ percuſſâ.

Aganippe eſt אגן אבא *Agan-ibba*, ad verbum crater viroris, id eſt viridis, quia fontis crater eſt

Margine gramineo patulos ſuccinctus hiatus.

אגן *agan* proprie eſt κρατὴρ *crater*. Ita reddunt Græci interpretes Exod. 24. 6. & Cant. 7. 2. Sed quâ metaphorâ Græce κρατῆρες, eâdẽ Syre אגניא *aganaja* dicuntur in foſſis & fontibus aquarum conceptacula. Sic in Chaldæo paraphraſte Iud. 4. 11. מישר אגניא *vallis craterum*, interprete Kimchio, ager
B eſt in quô ſunt lacunę craterũ inſtar aquis plenę. *Aganippe* etiã *Enippe* dicta eſt, id eſt עין אבא *en-ibbe* fons viroris. Vibius Sequeſter qui perperã in montibus recenſet: *Aganippe Bœotiæ ante Enippe dicta.*

In *Arethuſa*, de qua pluribus cum ventum erit ad Siciliæ Arethuſam, ſola terminatio eſt Græca; Syris enim ארית *arith* eſt riuus.

Gargaphie fons fuit Dianæ ſacer in opaciſſimo luco circa Platæas ad radices Cithæronis. In eô fingitur Actæon Dianam vidiſſe nudam. Meminere præter Plinium Herodotus lib. 9. cap. 25. & 48. Hyginus fab. 181. Ouidius lib. 3. Metam. fab. 2. & Statius lib. 7. verſ. 272. Ex quibus pro *Garga Eu-*
C *bϾ*, repone in Vibio capite de fontibus, *Gargaphia Bœotiæ, vbi Actæon laceratus eſt à canibus.* Phœnicium nomen גרגפא *Gargapha* factum à verbo גרף *garaph* per primæ geminationem, vt in טרטישא *tartiſa* petra pro טרשא *tarſa*, & גרגרא *gargera* ex גרר *garar*, & גלגלא *galgela* ex גלל *galal*: Nec diſſimile βόλβιτον pro Attico βόλιτον. Porro גרף *garaph* de torrente dicitur qui per præceps lapſus omnia auehit. Sic Iudic. 5. 21. in cantico Deboræ epinicio: *Torrens Kiſon* גרפם (*garapham*) *auexit eos.* Alibi in Scripturâ non extat. Sed apud Arabes paſſim occurrit, vt cum dicunt גרפהה אלסיל *auexit eum torrens*, סיל גרף *torrens omnia auehens.* אגרף אלמכאן *torrens rapidus locum occupauit.* Nempe גרף proprie præceps ſonat, vt Matth. 8. 32. עלי גרף κατὰ τοῦ κρημνοῦ *per præceps*: Et in tabulâ Cebetis גרף dicitur de aſcenſu præ-
D cipiti. Itaque *Gargaphien* torrentis in morem ferri per præceps ex ipſo nomine coniectamus.

Præter hactenus memoratos, *Permeſſum* & *Holmium* ſeu fontes ſeu fluuiolos ex Helicone ortos & ſtatim confluentes in Copaidem lacum prope Haliartum incidere Strabo lib. 9. author eſt. Holmium dici volunt ἀπὸ Ὀλμειοῦ τοῦ Σισύφου παιδὸς *ab Holmio Siſyphi filio.* Ego facili cõiecturâ deduco ex Phœnicio חול מיא *hol-maja*, quaſi *dulcem aquis* dixeris. quippe tam חול *hul* quam חלי *hali* Syris eſt dulceſcere. Vide Chaldæum interpretem Pro. 24. 13. Et *Permeſſi* nomen apud poetas notiſſimum Phœnicibus erat בארמיצא *Beer-metſo.* Ebraice id eſſet באר מוצא (*beer-motſa*) ad verbum puteus pro-
E ceſſûs ſuppl. מים aquarum. Nempe puteus paſſim ſumitur pro fonte quouis. Nihil eſt frequentius in Nubienſi Geographo. quin & in Scripturâ Cant. 4. 15. *fons hortorum*, & *puteus aquarum viuentium* ſunt ſynonyma. Et fons ille ad quem reperta eſt Agar Gen. 16. 7. באר puteus appellatur eiuſdem capitis verſ. 14. & Gen. 24. 62. & 25. 11. Itaque *puteus proceſſus* (aqua-

rum) Ebræâ phraſi eſt fons vberrimus, vel ex quô multæ aquæ procedunt. A
Sic Pſal. 107. 33. *Redegit flumina in deſertum*, ומוצאי מים לצמאון *&* *proceſſus aquarum in ſiticuloſum ſolum*. Et ibid. verſ. 35. *Mutat deſertum in ſtagnum, & terram ſiccam* למוצאי מים *in proceſſus aquarum*, id eſt in aquas vberrimas. Et Eſ. 58. 11. *Et eris vt hortus irriguus*, וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו *& vt proceſſus, cuius aquæ non deficiunt*: LXX ὡς πηγή; Hieronymus *vt fons aquarum*, Chaldæus כמבוע דמיין *vt ſcatebra aquarum*, quomodo & Iunius: Arias *ſicut ſcaturigo*. Qui plura huius locutionis exempla deſiderat videat 2. Reg. 2. 21. & 2. Paral. 32. 30. & Eſ. 41. 18. Vulgata מוצאי מים reddit *fontes* & *riuos* & *exitus aquarum*.

Permeſſus & Holmius, quia ex Helicone fluunt, ſunt Muſis ſacri de B
quibus in Theogoniâ Heſiodus:

Καί τε λοεσσάμεναι τέρενα χρόα Τερμησσοῖο (lege Περμησσοῖο)
Ἤ Ἵππου κρήνης, ἢ Ὀλμειοῦ ζαθέοιο.
Quæque lauant tenerum corpus Permeſſidos vndæ;
Holmiiue ſacri, volucriſve in fonte caballi.

Hinc Statius in Thebaide lib. 7. verſ. 283.

---tuque ô Permeſſe canoris
Et fœlix Holmie vadis.

Sunt & circa Heliconem Apollini & Muſis ſacri fontes *Hippcrene* & *Aganippe*; Vt in Parnaſſo fons *Caſtalius*, Phœnicij & ipſe nominis. Nam Arabice קסטלה *caſtala* eſt fluminis vel fontis murmur. Sunt qui fragorem reddunt. Giggeius: קסטלה אלנהר *fluuij murmur & fragor*, נהר קסטאל *fluuius fragorem edens*. Talis porro fons Caſtalius: Virgilius in Culice: C

Caſtaliæque SONANS *liquido pede labitur vnda.*

Quin Caſtalij fontis murmur putabatur aliquid habere fatidicum. Vnde eſt quod apud Nonnum Dionyſiac. l. 4. Cadmo Apollinis oraculum conſulente,

--- ὀμφήεντι ῥεέθρῳ
Κασταλίης παφλάζε νοήμονος ἔνθεον ὕδωρ.
--- vocalibus vndis
Caſtalij ſtrepuere Deo vada plena liquoris. D

Et in Luciani Ioue Tragœdo Apollo ad vaticinia deeſſe ſibi queritur πηγὴν μαντικήν, οἵα ἡ Κασταλία ἐστίν *diuinatorium fontem, qualis eſt Caſtalius*. Et Clemens in Protreptico: Σεσίγηται γοῦν ἡ Κασταλίας πηγή, καὶ Κολοφῶνος ἄλλη πηγή, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τέθνηκε νάματα μαντικά. *Siletur iam fons Caſtalius, & alter Colophonis; Atque alia pariter periere diuinatoria fluenta.* Quô palam alludens Gregorius Nazianz. orat. 4. Πάλιν, inquit, ἡ Κασταλία σεσίγηται καὶ σιγᾷ, καὶ ὕδωρ ἐστὶν οὐ μαντευόμενον ἀλλὰ γελώμενον *Caſtalia rurſus ſiletur & ſilet, nec vaticinatur amplius illius aqua, ſed ridetur.* Quale eſt quod idem ſcribit orat. 39. Κασταλίας μαντικὸν πόμα diuinum Caſtaliæ laticem ſolum ſilentium ſuum vaticinari non potuiſſe. Quod quidem ſcholiaſtæ referunt E
ad Syriæ Caſtaliam prope Daphnem Antiochiæ: Sed ad hanc noſtram Conſtantinus Porphyrog. themate *Nicopolis*. Nempe eâdem virtute pollere fons vterque creditus eſt. Sozomenus lib. 5. cap. 19. vbi de Daphne Antiochiæ: Ἐπιστεύετο δὲ παρὰ τοῖς τὰ δὲ πρεσβεύουσι, ῥεῖν αὐτόθι καὶ ὕδωρ μαντικὸν ἀπὸ Κασταλίας

A λίας τῆς πηγῆς * ὁμοίως τῇ ἐν Δελφοῖς ἐνεργείας τε καὶ προφητείας λαχούσης *Credebatur autem ab iis qui talia venditant diuinatricem ibi aquam è Caſtalio fonte fluere eiuſdem virtutis & nominis cum Delphico.* Ita etiam Nicephorus Calliſtus hiſt. lib. 10. cap. 28. Proinde in Syrâ illâ Caſtaliâ ex aquarum motu & ſtrepitu ὑδρομάντεις futura prædixiſſe conſtans fama eſt. Hinc Apollinem refert Suidas in Antiochiæ Κασταλίᾳ ſolitum χρησμολογεῖν, αὔρας καὶ πνοῆς ἐκ τοῦ ὕδατος ἀναδιδομένης *oracula edere, aura & flatu ex aquâ exſpirante.* Et Nicephorus in ſcholiis ad Syneſium pag. 400. Ἐν τῇ ἐκροῇ τοῦ ὕδατος ἀνεδίδοτο πνεῦμα, ὅπερ ἄλλοτε ἄλλην καθίστα τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἣν περισκοποῦντες οἱ μάντεις τὰ μέλλοντα προέλεγον *In aquæ defluxu flatus edebatur, à quo aliter atque aliter* B *aqua agitabatur, quô obſeruato vates futura prædicebant.* Ex eâ porro aquarũ agitatione, fragor & murmur conſequebatur: Quod & alij diſerte ſcribunt. Græcus ſcholiaſtes in Gregorium vbi ſupra: Κασταλία, πηγὴ περὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐφορεύει. Μαντεία οὖν τις ἐξεφέρετο κατὰ τὴν τοιαύτην πηγήν, ἢ τοῦ νάματος, οὐ κατὰ φωνήν, οὐ γὰρ φωνή τις ἐξηχεῖτο, ἀλλ' ἁπλῶς ἤχου τινὸς καὶ πνεύματος ἀναδιδομένη (lege ἀναδιδομένου) *Caſtalia, fons circa Antiochiam cui Apollo præſidet; Proinde diuinatio quædam ad fontem illum edebatur ex defluxu, non per vocem; neque enim vox vlla reſonabat, ſed ſolum ſono quodam & flatu edito.* Et ibidem Nicetas quem mihi Græce videre nondum contigit: *Caſtalia,* C *fons eſt Antiochiæ, qui cum ſtridore atque impetu & flatu labitur, ex quô qui bibebant, ſi ſtrepitum audiiſſent, dæmonis afflatu futura prædicebant.* Vides, Lector, huic aquæ ſonum, ſtridorem & ſtrepitum tribui, id eſt קסטלא *caſtala*, vnde *Caſtalia* dicta eſt, non à *Caſtalio* de quô Pauſanias in Phocicis, nec ab Acheloi filiâ *Caſtaliâ* de quâ ibidem Panyaſis, & Conſtantinus in Nicopoli, nec à Caſtaliâ nymphâ quæ metu inſequentis Apollinis eô ſe præcipitem deiecerit, vt à Lutatio traditum. Quod priuatum adhuc Adrianum in Caſtalia didiciſſe aiunt ſe futurum imperatorem ex vaticinio lauri folio inſcripto quod in hunc fontem immerſerat, res eſt ſine exemplo, quæque illum ita perculit, vt poſtquam ad imperium euectus eſt fontem obſtruxerit ingenti mole ſaxorum, ne quis ad capeſſendam rem- D publicam eâdem ratione impelleretur. Sed multorum curioſior Iulianus nouam conſilij viam ingreſſus eſt, quâ fontis venas fatidicas dudum obſtructas & neglectas recluderet. Hæc partim ex Sozomeno & Nicephoro vbi ſupra, partim ex Amrniani lib. 22. At impuro apoſtatæ tam parum ſucceſſit hic conatus, quam Oribaſij legatio, qui ab eôdem miſſus ad Apollinem Delphicum, reſponſum hoc tuliſſe fertur:

Εἴπατε τῷ βασιλῆϊ, χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά,
Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μαντίδα δάφνην,
Οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.
Diruta vbique iacent ſacrata palatia Phœbo,
E *Vaticini nec fontis aquæ, nec conſcia fati*
Delphica laurus adeſt: Hæc regi dicite veſtro.

Tamen Caſtalij fontis prope Antiochiam Iuliano multo poſterior Agathias ita meminit, in Euſtorgij poëtæ epitaphio Anthol. lib. 3. cap. 26.

* l. ὁμοίας.

 A

Μηδὲν ἀπαγγείλας ἐς Ἀντιόχειαν ὁδίτα,
Μὴ πάλιν οἰμώξῃ χεύματα Κασταλίης.
Ciuibus Antiochi ne nuntius eſto viator,
Ne fluat in luctus Caſtalis vnda nouos.

Et Sozomenus, Nicephorus, Suidas & alij Caſtalium hunc fontem in amœniſſimo illo Daphnes luco deſcribunt; Vt videatur idem eſſe cum fonte *Daphne*, cuius aquis abundantiſſimis Antiochiam frui ſcribit Hieronymus in Ezech. cap. 47. In quâ ſententiâ fuiſſe video Vuillielmum Tyrium.

Obiter notâ veteres ad hunc fontem referre verba Moſis Num. 34. 11. וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין *Et deſcendet terminus Sephamâ Riblam, ab Oriente Ain*, id eſt fontis. quę ſic exponit Vulgatus: *Et de Sephamâ deſcendent termini in Rebla contra fontem Daphnim* (vel *Daphnem.*) Idque ex mente Hieronymi, qui ſic habet vbi ſupra: *A fine igitur Septentrionalis plagæ, hoc eſt atrio Enan, tendunt fines* (terræ Chanaan) *iuxta Numerorum librum vſque Sephama, quam Hebræi Apamiam nominant; & de Apamia deſcendunt termini in Reblam, quæ nunc Syriæ vocatur Antiochia. Et vt ſcias Reblam hanc ſignificare vrbem, quæ nunc in Syria Cœle nobiliſſima eſt, ſequitur: Contra fontem: Quem perſpicuum eſt ſignificare Daphnem: De quo fonte ſupradicta vrbs aquis abundantiſſimis fruitur.* Sequitur locum vocari Daphnem propter laurus quibus conſitus eſt, vt de eô fonte agi ſcias, qui in Daphnenſi luco ſcaturit. Sed & Chaldæi paraphraſtæ duo Ionathan & Hieroſolymitanus pro *Rebla* דפני *Daphnen* hic habent, & pro *Sephama* אפמיאה *Apamiam* vel אפמים *Apamias*, quô reſpexiſſe videtur Hieronymus. Tamen termini terræ Iſraël, quam ibi definit Moſes, nunquam tam late patuere. B C

In Bœotiæ montibus nobiliſſimus eſt *Cithæron*, clade Penthei & Actæonis Cadmi nepotum, quorum illum Bacchæ hunc canes ibi decerpſiſſe narrantur. Nomen fecere קתרי *kethare* petræ, vt & *Cytheris* inſulæ Laconicæ de quâ deinceps, quia Cithæron eſt vel maxime ſaxoſus & confragoſus. Vnde eſt quod in eô Nonnus paſſim deſcribit σκοπέλους, πέτρας, ἐρίπνας *ſcopulos, petras, rupes*, Dionyſiac. lib. 5. & 45. Et apud Ariſtophanem in Bacchi orgiis, D

Κιθαρώνιος ἠχὼ
Μελάμφυλλα τ' ὄρη δάσκια, καὶ νάπαι
Πετρώδεις βρέμονται.

Echo Citheronia, & nigris foliis opaci montes, & petroſi Citheronis *cliui fremunt.* Et in Bacchis Euripidis verſu 38. Bacchæ per Cithæronem oberrantes ἀνορόφοις ἧνται πέτραις *ſedent in excelſis petris.* Et verſu 703. non ſine alluſione ad miraculum Moſis Num. 20. 11.

Θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν
Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς. E
Thyrſumque ſumens vna percuſſit petram,
Et inde aquarum roſcidus fluxit latex.

Et verſu 989. Pentheum deprehendunt in inſidiis λευρᾶς ἀπὸ πέτρας *à laeui pe-*

A *tra*. Et verſu 1095. eum impetunt lapidibus ἀντίπυργον ἐπιβᾶσαι πέτραν *conſcenſâ rupe oppoſitâ*. Et verſu 1135. diſcerptus iacet Pentheus ὑπὸ τυφλοῖς πέτραις *ſub cæcis ſaxis*. Sic apud Theocritum Idyll. 26.

Πενθεὺς ἀλιβάτου πέτρας ὑπὸ πάντ᾽ ἐθεώρει.
Cuncta videt celſæ rupis de vertice Pentheus.

Et Ouidij Metam. lib. 3. fab. 2. canes in Cithærone ſequuntur Actæonem;

Per rupes, ſcopuloſque, adituque carentia ſaxa.

Et apud Senecam Oedipus ita loquitur Thebaidis pæne initio,

Ibo, Ibo quâ prærupta prætendit iuga
Meus Cithæron, quâ peragrati celer
B *Per ſaxa montis iacuit Actæon ſuis*
Noua præda canibus.

Et Propertius lib. 3.

Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem,
Sponte ſuâ ad muri membra coiſſe ferunt.

Cithærone non eſt minus celebris mons *Helicon* Muſis dicatus, cui, ſi magno Caſaubono credimus, nomen fecit הליכה *halica* ambulatio, quia certos ibi cõuentus habuere veteres, in quibus de rebus ſeriis præſertim de rerum naturaliũ & diuinarum cognitione agerẽt. Sed cum huiuſmodi cõuentibus, C ſi qui fuere, Heliconis nomẽ videatur eſſe antiquius, illud deduxerim potius ab Arabico *halic* vel *halica* quod mõtem ſublimem ſonat. Giggeius: אלחאלק *plur.* חלחה *mons ſublimis*, אלחא לקה *idem*; נא מן חאלק *ab alto loco venit.* חלק אלטאיר *auis in altum volatu ſe extulit.* Nempe Heliconis ſublimitatem paſſim poëtæ deprædicant. Sic Aratus in Phænomenis verſ. 216. κατ᾽ ὑψηλοῦ Ἑλικῶνος *ad ſublimem Heliconem.* Et Heſiodus, cum de Muſis ſcribit ſtatim initio Θεογονίας:

Αἵτ᾽ Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε.
Quæque Helicona tenent montem magnumque ſacrumque.

Proinde Heliconem Strabo lib. 9. κατά τε ὕψος καὶ περίμετρον *altitudine & ambitu* ſcribit eſſe Parnaſſo ἐνάμιλλον *conferendum*: De quô Theophraſtus D hiſt. plant. lib. 3. cap. 3. Ἔν γε τοῖς μεγάλοις ὄρεσιν, οἷον τὰ ἐν Παρνήσῳ *In magnis montibus, vt in Parnaſſo.* Et Ouidius lib. 1. Metam. fab. 7.

Mons ibi verticibus petit arduus aſtra duobus,
Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes.

Vnde Παρνασσῶν μεγέθη apud Ariſtophanem in Ranis, & ἄνθρακες Παρνάσσιοι pro magnis in Acharnan.

De cætero *Tilphuſius* à feracitate dictus eſt, quaſi תל פוש *Tel-phus* mons ferax. *Meſſapius* eſt מצפה *Miſpa* ſpecula, vt mons de quo Oſ. 5. 11. vbi Græci Μασσηφᾶ. *Temmicus* Arab. טמאח *Tamich* vel טמאח *Timach* excelſum ſonat. Inde dicti *Temmices* Bœotiæ populus antiquiſſimus, de quô præter Strabo- Strab. l. 7. & 9. Non. Dionyſ. lib. 15.
E nem, Nonnum & Stephanum, Lycophron in Caſſandrâ verſ. 644.

Ἄρνες παλαιᾶς γέννα Τεμμίκων πρόμοι.
Arnes vetuſtæ ex ſtirpe Temmicum duces.

Et ibi Scholiaſtes: Τεμμίκων, τῶν Βοιωτῶν ἀπὸ ὄρους Τεμμίκου *Temmicum, id eſt Bœotorum à monte Temmico.* Sed & *Thurium* volunt à Phœnicio תור *thor* di-

ci. Sic illi bouem nominant. Plutarchus in vitâ Syllæ: Οἱ δέ φασι τὴν Κάδμῳ A
δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πυθίου καθηγεμόνα βοῦν, ἐκεῖ φανῆναι, καὶ τὸν τόπον ἀπ' αὐτῆς προσαγο-
ρευθῆναι. Θὼρ γὰρ οἱ Φοίνικες τὴν βοῦν καλοῦσι *Quidam aiunt bouem quam Cad-
mo Pythius ducem dederat, ibi primum eſſe conſpectam, & locum ab eâ vocatum: Thor enim Phœnices bouem vocant.* Sic *Parnaſſus* Achaiæ mons de quô nuper, & Atticæ *Parnes* alludunt ad Syrum פרנס *parnes* paſcere, vnde פרנוס *pirnus* paſcuum.

At nos prope fugerat *Phicion* vel *Phiceon*, Bœotiæ mons circa Oncheſtum & Anthedonem, quem Sphingem inſediſſe ſcribunt Apollodorus lib. 3. & Plutarchus in libro quod bruta ratione vtuntur. Tzetzes item in Heſiodum & Lycophronem, à quô Sphinx vocatur Φίκειον τέρας *Phiceum mon-* B
in Caſſ. v. 1465. *ſtrum.* Porro nomen à Sphinge factum, quam Bœoti Φῖκα *Phicem* vocabant. Heſiodus in Theogoniâ de Chimærâ:

Ἡ δ' ἄρα Φῖκ' ὀλοὴν τέκε Καδμείοισιν ὄλεθρον.

Phicem ea Thebanis monſtrum fatale creauit.

Et ibi Scholiaſtes: Τὴν Σφίγγα λέγει: αὕτη δέ ἐστι θυγάτηρ Χιμαίρας καὶ Τυφῶνος. Ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθη καὶ τὸ Φίκιον, ἔνθα διέτριβε. Φῖκα γὰρ αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ ἔλεγον *Sphingem ſignificat Typhonis & Chimæræ filiam, à quâ etiam Phicium dictus locus in quô diuerſabatur. Phicem ſcilicet illam Bœoti appellabant.* Et in ſcu-
tum Herculis idem de monte Phicio: Ὠνομάσθη γὰρ ἐκ τοῦ Σφιγγὸς ἣν Φῖκα ἐκά- C
λουν οἱ Βοιωτοὶ *A Sphinge dictus eſt, quam Phicem Bœoti vocabant.* Et Feſtus lib. 13. *Picati appellantur quidam, quorum pedes formati ſunt in ſpeciem Sphingum, quod eas Dorij phicas vocant.* At Æoles *Picas* dixerunt, vnde *Picati.* Nonnulli etiam *Bicas.* Heſychius: Βίκας, σφίγγας, Nempe Siculi aut Macedones, qui φ & β permutatis Βρύγες dicebant, & Βίλιππον, & Βερενίκην. Phœnicibus autem, vnde hæc vox primo ad Bœotos, deinde ad reliquos Græcos manauit nonnihil immutata, Sphinx niſi fallor dicebatur פקחה *Picceha* vel ἀρχαϊκῶς *Phiccaa.* Maſculina vox פקח *picceah* primo apertum ſonat, nempe oculis vel auribus, id eſt oculatum vel auritum. Sed quia de oculis vſurpatur multo frequentius, פקח per ſe eſt is qui videt. Sic Exod. 4. 11. *Quis fecit
mutum aut ſurdum,* פקח *apertum, aut cæcum?* Apertum, id eſt βλέποντα vi- D
dentem, vt hîc habent veteres interpretes. Sed & quia *ſapientis oculi ſunt in capite* Eccleſ. 2. 14. פקח *picceah* etiam ſapientem ſonat. Vt Exod. 23. 8. *Nec munus accipies, quia munus excæcat* פקחים (*piccehim*) *apertos* ſeu *videntes*, id eſt חכימין σοφοὺς *ſapientes.* Ita Chaldæus Onkelos & Aquila; Et Hieronymus *prudentes*, & Arabs אלחדאק *ſagaces.* Cuius interpretationis author eſt ipſe Moſes, qui Deut. 16. 19. hanc legem repetit iiſdem verbis, niſi quod pro פקחים *apertos* habet חכמים *ſapientes.* Inde פיקח ab Ebræis paſſim ſumitur pro homine ſagace & induſtrio. Et Pſal. 148. 8. pro Ebræis *Dominus* פקח *aperit cæcos*, LXX habent *Dominus* σοφοῖ *ſapientes facit*, & Arabs יפהם *in-
telligere facit.* Sphingem igitur Phœnices פקחה *Phiccaa*, & Bœoti Φῖκα dixe- E
runt propter ſagacitatem: quia mulier fuit acutiſſima, quæ per griphos & ænigmata ſolertiſſimorum ſui æui ingenia exercebat. Apollodorus vbi ſupra: Μαθοῦσα γὰρ αἰνίγματα παρὰ Μουσῶν, ἐπὶ τὸ Φίκειον ὄρος ἐκαθέζετο *Cum ænigmata didiciſſet à Muſis, ſuper Phicium montem habitabat.* Plutarchus robur

A ei tribuit cum ſapientiâ coniunctum: Τὴν Σφίγγα ἐκείνην οὐκ ἂν ὤνησεν ἡ σοφία περὶ τὸ Φύκιον (lege Φίκιον) ὄρος καθεζομένην, αἰνίγματα καὶ γρίφους πλέκουσαν, εἰ μὴ ῥώμη καὶ ἀνδρεία πολὺ τῶν Καδμείων ἐπεκράτει *Sphingem quoque illam Phicio monti inſidentem, griphoſque nectentem & ænigmata, nihil iuuiſſet ſapientia, niſi robore & fortitudine longe Thebanis antecelluiſſet.* Inde eſt quod apud Ægyptios Sphinx vtriuſque erat ſymbolum. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromaton: Ἀλκῆς τε αὖ μετὰ συνέσεως ἡ Σφίγξ, τὸ μὲν σῶμα πᾶν λέοντος, τὸ πρόσωπον δὲ ἀνθρώπου ἔχουσα *Roboris autem rurſus cum ingenij ſolertiâ (ſymbolum erat) Sphinx, quæ totum quidem corpus habet leonis, faciem autem hominis.* Et Athenis in Parthenone Minerua, quæ tam ſapientiæ quam fortitu-
B dinis erat Dea, Sphingem habebat in caſſide. Pauſanias in Atticis: Αὐτὸ δὲ ἔκ τε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ πεποίηται. Μέσῳ μὲν οὖν ἐπίκειταί οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκών *Ipſum autem Deæ ſignum ex auro & ebore factum eſt, & in mediâ galeâ eminet Sphingis imago.* Arabice פקה *phakiha* per *he* loco *cheth* ſcire eſt in primâ coniugatione, in ſecundâ & quartâ docere, & in tertiâ de doctrinâ cum alio contendere, in quintâ pro docto vel ſapiente ſe gerere. Inde פקה *phikh* φρόνησις intelligentia vel prudentia Epheſ. 1. 8. paſſim pro iuriſprudentiâ ſumitur, & פקיה *phakih* pro iuriſperito & legis interprete apud Arabes & Turcas. Quo ipſo ſenſu dixit Moſes vbi ſupra, munus excæcare
C פקחים (*piccehim*) videntes ſeu ſapientes: Agitur enim de iudicibus qui acceptis muneribus iura peruertunt. Ita Sphinx פקחה *phicaa* dici potuit à Phœnicibus, quia iudiciis præſidebat inter Bœotos, vt in Iſraële Debora Iud. 4. 4. 5. tanquam perita iuris & legum, ac è regio ſanguine orta. Sphinx enim, vt Pauſanias author eſt, erat νόθη Λαΐου θυγάτηρ *ſpuria Laij filia*, qui Thebarum rex fuit à Cadmo tertius. Et ex eôdem colligere eſt illam arbitram fuiſſe litium de ſucceſſione regni, & eos qui cauſâ ceciderant morte multaſſe. Hæc tam atrox ſeueritas poëtarum odium illi conciliauit, qui Sphingis ſapientiam ita prædicant vt feritatem execrentur. Vnum addo Sphingem olim etiam pro vate habitam: Euripidis Scholiaſtes in Phœniſſis: Σωκράτης δ' ἐγχωρίαν αὐτὴν φησὶ χρησμολόγον δύσγνωστα μαντευομένην, ἅπερ ἀγνοοῦντες οἱ
D Θηβαῖοι καὶ ἐναντίως αὐτοῖς χρώμενοι ἀπώλοντο *Socrates illam aſſerit vatem fuiſſe indigenam, obſcura oracula edentem, quibus per ignorantiam ſecus acceptis Thebani vſi ſint in propriam perniciem.* Porro hoc ipſo nomine פקחה Sphinx dici potuit, id eſt videns & aperta oculis. Quomodo propheta Ebræis חוזה vel רואה *videns*, & גלוי עינים *apertus oculis*. Vide Num. 24. 4. & 1. Sam. 9. 9. Apud Aborigines nihil fuit vetuſtius Pici regis oraculo, quem in Romanis quæſtionibus ſcribit Plutarchus ὑπὸ φαρμάκων τῆς γυναικὸς μεταβαλόντα τὴν φύσιν, καὶ γενόμενον δρυοκολάπτην ἀποφθέγγεσθαι λόγια, καὶ χρησμῳδεῖν τοῖς ἐρωτῶσιν *veneficiis vxoris tranſmutatum in picum auem oracula edidiſſe, & interrogantibus reſponſa dediſſe.* Vnde eſt quod picum illum cum Dodonæâ columbâ con-
E fert Dionyſius Halicarnaſſeus, vt qui Aboriginibus id ipſum præſtiterit quod columba Theſprotis. At Seruius in Æn. l. 7. hoc ideo fingi interpretatur, *quia augur fuit Picus, & domi habuit picum per quem futura noſcebat.* Ego picis valere iuſſis aio פקה *piccea* eſſe videntem, id eſt Phœniciâ phraſi

vatem; Inde *Picus* dictus eſt vir ob vaticinia celebris, vt φὶξ apud Bœotos mulier fatidica. A

Ex vrbibus *Almon* in Stephano vrbs Bœotiæ (Hellanico perperam *Salmon*) vt in Chananæâ עלמין *Almon* Ioſ. 21. 18. An à Syro & Chaldæo עלם roborari, muniri. Scribitur etiam per *aleph*, & Hebr. per *cheth*. *Arne*, eſt הר נאה *Har-nae* mons amœnus. Strabo ſitum eſſe dicit ἐν ὕψει *in ſublimi loco*. Homerus appellat πολυστάφυλον *vuis abundantem*. Et Nonnus Dionyſ. lib. 13.

Ἄρνην βοτρυόεσσαν ἀγαλλομένην Διονύσῳ.
Arnem vitiferam Lenæo præſide lætam.

Græcorum de eâ nugas vide apud Suidam in Ἐς κόρακας & in Scholiaſte Lycophronis pag. 106. B

Quam amœna & fertilis Arne, tam miſera fuit *Aſcra* vrbs, Heſiodi patria, ad Heliconis radices in agro rerum omnium ſterili. Heſiodus in oper. & dieb.

--- ἄγχ᾽ Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει δ᾽ ἀργαλέῃ, οὐδέποτ᾽ ἐσθλῇ.
--- *miſerâ prope lucum Heliconis in Aſcrâ,*
Durâ hyeme, ac æſtate graui, ſemperque moleſtâ.

Aſcra id eſt אשרה *aſcera*, lucus vbi ſteriles ſunt arbores. Heſychius: Ἄσκρα, δρῦς ἄκαρπος. C

Iliad. δ. 8. & ε. 908. Pauſan. Bœot. Strab. l. 9.

Alalcomenas nobilitauit Mineruæ templum: Vnde Poëta Ἀλαλκομενηῒς Ἀθήνη: Nempe Minerua credebatur nata eſſe Alalcomenis, & ibi erat in ſummo cultu. Itaque parua cum eſſet & in plano extructa vrbs, ſemper tamen ἀπόρθητος intacta & inuiolata manſit, quia ob Deæ reuerentiam πάντες ἀπείχοντο πάσης βίας *ab omni vi omnes abſtinebant*. Ita habetur apud Strabonem. Putauerim igitur Alalcomenis factum nomen ab אלה אלקומה *ela alcuma*, id eſt Dea inuicta, vel contra quam nemo inſurgit, vt מלך אלקום *melec alcum* eſt rex inuictus Pro. 30. 31. Hinc Arabib. עלכום *alchum* validum ſonat permutatis homogeneis.

De re ruſt. lib. 3. c. 9. Plin. lib. 10. cap. 21.

Nemo paulo humanior eſt, qui non aliquid audiuerit de Tanagræis gallis ad certamina natis. De illis ita Varro, *Sine dubio ſunt pulchri, & ad certandum inter ſe maxime idonei*. Et Plinius: *Quidam galli ad bella tantum & prælia aſſidua naſcuntur, quibus etiam patrias ſuas nobilitarunt Rhodum ac Tanagram*. Et Pauſanias in Bœoticis vbi de Tanagrâ: Ἔστι δὲ καὶ γένη δύο ἐνταῦθα ἀλεκτρυόνων, οἵ τε μάχιμοι, καὶ οἱ κόσσυφοι καλούμενοι *Sunt & ibi gallorum genera duo, pugnaces & qui merulæ vocantur*. Cætera ibi vide. Columella lib. 9. cap. 2. *Tanagrici plerumque Rhodiis ac Medicis amplitudine pares*. Item: *Deliaci quoniam procera corpora & animos ad prælia pertinaces requirebant, præcipue Tanagricum genus & Rhodium probabant*. Vnde eſt quod prouerbio iactabant veteres ἀλεκτρυόνα ἀθλητὴν Ταναγραῖον *gallum pugilem Tanagræum*. Hi galli Colœphryges dicti ſunt à monte cognomine prope Tanagram in quô alebantur. Heſychius: Κολοίφρυξ, Ταναγραῖος ἀλεκτρυὼν, καὶ ὄρος Βοιωτίας, *Colæphryx, Tanagræus gallus, & mons Bœotiæ*. D

Suid. in Ἀλεκτρυόνα, & in Ταναγραῖοι ἀλεκτορίσκοι. E

A In Etymologico magno ſcriptum Κολόφρυξ: Sed in Phauorino Κολοίφρυξ; Et in Stephano Κολοίφρυγες pro loco Bœotiæ qui aliis Ἀγκυλονδυλεῖς. Ita Stephanus ex Ariſtophanis libro de Bœotiæ limitibus. Porro vtrumque vocabulum, *Tanagra*, inquam, & *Colæphryx*, ex Phœniciâ linguâ eſt inflexum. Gallus enim Syris eſt תרנגל *tarnegal.* Græci L finali reiecto vt in Ἀννίβα & Ἀσδρούβα; ex *tarnega* vnius literæ traiectione *Tanagram* fecerunt. Ita vt vrbs *Tanagra* ſit vrbs galli, id eſt gallorum; Quomodo Eſiongaber à Chaldæo interprete appellatur כרך תרנגלא (*crac tarnegola*) *arx galli*. Et mons vicinus *Colæphryx* dictus propter כלוא אפרוחים *Kelo-ephrochim* clauſtrum pullorum, id eſt nobile ὀρνιθοβοσκεῖον in eô conſtitutum. Talmudicis כלוא פרוחי
B *clauſtrum pullorum* eſt muliebre capitis integumentum, ita dictum, vt quidem puto, quia caueæ formam imitabatur. Sunt & quæ קוריא vrbes vocantur ab vrbis ſimilitudine. Vide Thargum Hieroſolymitanum Num. 31. 48. Ita Cybele mater Deûm cum turritâ coronâ pingebatur.

Bœotia ad Auſtrum habuit Drymum vrbem de quâ Suidas: Δρυμὸς, ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας Δημοσθένους πόλις ἐστὶ μεταξὺ Βοιωτίας καὶ τῆς Ἀττικῆς *Drymus in oratione Demoſthenis de falſâ legatione vrbs eſt inter Bœotiam & Atticam.* Panacto vicinam fuiſſe docent hæc Demoſthenis: Περὶ Δρυμὸν καὶ τῆς πρὸς Πανάκτῳ χώρας μεθ' ὅπλων ἐξερχόμεθα *Circa Drymum & Panacti regionem cum ar-*
C *mis prodiimus*. Græce Δρυμὸς eſt ſylua. An inde dicta eſt *Drymus*, aut à Phœnicio דרום *darom* quod meridiem ſonat, quia Auſtrale erat oppidum?

Eubœam Bœotiæ iungebat olim anguſtus Iſthmus circa Chalcidem, quo à reciprocis Euripi fluctibus exciſo & dirupto, Eubœa à Bœotiâ auulſa eſt, & in inſulam facta, vt ex Ione lib. 1. probat Strabo. Quibus Procopius ita concinit lib. 4. de ædificiis Iuſtiniani. *Eubœa in mari obiecta eſt Græciæ, videtur autem olim abrupta eſſe. Quandoquidem prius vna erat terra, quæ poſt freto eſt diuulſa: Maris vndoſo fluxu hic circa Chalcidem vrbem continentem perrumpente, & quod à terrâ deiectum eſt in inſulam redigente.* Ab hâc terrarum diuulſione tam Chalcidi in Eubœâ quam Rhegio in Brutiis nomen factum. Phœnicibus quippe חלק *chalak* diuidere eſt, & חלקה *chelka*
D diuiſio. Phœnicum porro atque Arabum qui cum Cadmo venerant nonnullos hæſiſſe Chalcide teſtatur Strabo lib. 11.

Iam ſi libet cætera perſequi, *Harma* Bœotiæ locus erat columnis ſeptus, propter vatem Amphiaraum hiatu terræ ibi abſorptum ita execrandus, Strab. l. 9. Pauſan. in Bœot.
vt fama ſit neque aues illis columnis inſediſſe, neque feras herbam attigiſſe in intercolumnio illo creſcentem. *Harma* igitur non à curru, vt volunt, ſed ab execratione dictus. Id enim eſt Phœnicium חרמה *Harma.* Sic Σκῶλος *Scolus* ſub Cithærone vicus pro infauſto habitus, eô quod ibi Pentheum à Strab. ibid.
Bacchis diſcerptum fabulantur, vnde natum prouerbium.

Εἰς Σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθαι.
E *Nec tu Scolon eas, nec eô comiteris euntem.*

Scolus eſt Phœnicium סקול *Scol*, quomodo Elias & Baal Aruc legerunt in verſione Ieroſolymitanâ Geneſ. 42. 4. & 38. pro Hebræo אסון quod *exitium* exponunt, vel lethale aliquod infortunium: Galli optimè *quelque encombrier mortel.* Sic in Ionathanis paraphraſi Leuit. 10. 19. *& mihi accidit* סקול

ſcol in illis, id eſt in duobus filiis meis quos conſumpſit ignis è Dei conſpectu exiens. Eſt expoſtulatio Aaronis apud Moſem. Græcis σκῶλος aliud eſt, nempe ſpina, ſudes præacutus & ſcandalum. Quanquam hoc vltimo ſenſu Helleniſtæ vſurpent, & ex iis Græci patres. A

v. Heſych. & Suid. & LXX. Exod. 10. 7. Deut. 7. 16. Iud. 11. 35. 2. Par. 18. 23. Eſ. 57. 14.

Fuit & in Bœotiâ Trophonij antrum, quô quiſquis deſcenderat oraculum conſulturus multo terrore attonitus redibat, κάτοχος τῷ δείματι, vt teſtatur Pauſanias ipſe expertus. Vnde apud Ariſtophanem in nubibus Strepſiades:

---- ὡς δέδοικ' ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ ἐς Τροφωνίου
---- *quam totus tremens*
Deſcendo, ſicut ad Trophonij ſpecum. B

vid. Suid. & Ariſtoph. in Nubib.

In quem locum Scholiaſtes: *Qui eô deſcendit non ridet amplius* διὰ τὴν τῶν ὄφεων ἔκπληξιν *propter terrorem ex ſerpentibus*. Vnde prouerbium de moroſis & tetricis, εἰς Τροφωνίου μεμάντευται *in Trophonij antro vaticinatus eſt*. Sed hæc vulgata: non item Trophonij nomen, factum à Syro טורפא *tauropho*, quod pro conſternatione paſſim occurrit. Sic Pſal. Syr. 61. 13. בטורפא דלבי *in conſternatione cordis mei*. Radix טרף *teraph* eſt turbari & conſternari. Hinc Ionathan & Onkelos Gen. 41. 8. מטרפא רוחיה *conturbatus eſt ſpiritus eius*. Ierem. 25. 16. יטרפון *Iittarephum* percellentur. In ipſo antri aditu eſt Hercyna fons vel amnis quem amoto lapide Proſerpinam excitaſſe fabulantur. Pauſanias: ῥυῆναί τε δὴ τὸ ὕδωρ ὅθεν ἀνείλετο ἡ Κόρη τὸν λίθον, καὶ ὀνομασθῆναι τὸν ποταμὸν ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν Ἑρκυνὰν *aquam erupiſſe aiunt, quô locô Proſerpina lapidem ſubmouerat, & propterea fluuium dictum fuiſſe Hercynam*. Ab Hercynâ ſcilicet Cereris filiâ, de quâ ante. At ego Hercynam idem eſſe puto quod חרך-עין *Haracain* cataractam fontis, ſeu foramen ex quo fons ebulliit amotô illô lapide tanquam apertâ cataractâ. Cœlorum cataractas in diluuio apertas hôc eôdem verbô ſignificant Ionathan & Ieroſolymitanus interpres. C

vid. & Pſ. Syr. 42. 5. 6. & 75. 5. & 142. 4.

Notandum eſt Cadmi nomen è Bœotia in Ioniam penetraſſe, vbi Priene vrbs *Cadme* dicta eſt, quia conditorem habuit Philotam Boeotium. Strabo lib. 14. Λέγεται δ' ὑπό τινων ἡ Πριήνη Κάδμη, ἐπειδὰν Φιλώτας ὁ ἐπικτίσας αὐτὴν Βοιώτιος ὑπῆρχεν. Proinde Prienenſes *Cadmios* vocauit Hellanicus, quod hunc Geographi locum mire illuſtrat. Heſychius: Κάδμιοι, οἱ Πριηνεῖς, ὡς Ἑλλάνικος. D

E

A

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

Voces Bœotis propriæ à Phœnicibus deſumptæ.

Ἀχάνη menſura quædam Bœotis, Perſis & Aegyptiis, כנה *Chana* Talmudicis. Obiter de *artaba*. Πένταχος vaſis genus Hebr. פתכא *pittecha*. Λέμνα Phœnicib. לבנה *libna*, herba quædam à Bœotis ſic dicta propter folij candorem, non à ſquamis vt volunt. Iuppiter Ἐλιεὺς Thebis, id eſt אלה *eloa* vel עליון *elion*. Idem Καραιὸς forte כראי *carai* quaſi κεροπρόσωπος, vel à κάρα capite ſeu vertice quæ eſt Phœnicia vox. Mercurius Cadmus & Cadmilus. Malum Punicum σίδα Arab. *ſidra*. Λέσχη commune cœnaculum לשכה *liſcha*. Βάννα mulier, בנות *banoth* Hebr. pro mulieribus. Βαδυμῶ ex βαδύω colere terram, vt Hebr. עבד *abad*. Ἔραχος manipulus ex פרכא *peracha* primâ abiectâ.

B

Ἀχάνη Boeotis eſt menſura frumenti, medimnus. Heſychius: Ἀχάνη, μέτρον σίτου ἐν Βοιωτίᾳ χωροῦν μέδιμνον ἕν. Id Talmudicis eſt כנא *chana*, & ſi præfigas articulum Hebræum erit הכנא *hacchana*. Sic כנא דפירי *chana fructuum*; כנא כנא בפרוטא *ſingulæ chanæ pro obolo*: באתרא דכיילי בכני *in loco vbi metiuntur chanis*. Hæc ex Talmude Baal Aruc, & doctiſſimus Buxtorfius Lexici Talmudici pag. 1023. Apud Perſas hoc ipſum vocabulum fuit in vſu. Idem Heſychius: Ἀχάνας, Περσικὰ μέτρα. Illud Ἀχάνας ex Ariſtophane ſumptum, qui ſic habet in Acharnenſibus Act. 1. Scena 3. ἀχάνας ὁδί γε χρυσίου λέγει
C *auri modios ille dicit*, vbi Scholiaſtes: ἀχάνη μέτρον ἐστὶ Περσικὸν, ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις; Senſus eſt Græcos achanen & Ægyptios artaben à Perſis vſurpaſſe. Artaba enim olim Perſica fuit potius quam Ægyptia: Herodotus in Clio, ἡ δὲ ἀρτάβη μέτρον ἐστὶ Περσικόν. Heſychius & Suidas dicunt eſſe μέτρον Μηδικὸν σίτου *Medicam frumenti menſuram*. Sed poſtquam Ægyptum Perſæ inuaſerunt, eadem menſura cœpit eſſe Ægyptia. Fannius.

Eſt etiam terris quas aduena Nilus inundat
Artaba, cui ſuperat modij pars tertia poſt tres.

Hieronymus in Eſ. 5. 10. pro triginta modiis &c. Septuaginta verterunt ἀρτάβας ἕξ *artabas ſex, quæ menſura Ægyptia eſt, & facit modios viginti*. Proinde idem Ariſtophanis Scholiaſtes alibi de artabâ: Περσικὸν γὰρ καὶ Αἰγύπτιον τὸ ὄνομα.

D Πένταχος vaſis genus erat apud Bœotos. Heſychius τάλαρον exponit; πένταχος, inquit, τάλαρον, Βοιωτοί. Τάλαρον vulgo pro qualo ſumitur, ſed & Pollux τάλαρον recenſet inter vaſa quibus reponitur lac lib. 10. cap. 29. Sic פתקא *pitteca*, vnde πένταχος, vt quidem puto, vas magnum fuit continens quatuor aut quinque heminas. Ita definit author ſecundi Targum Eſther cap. 1. verſ. 8. Erat in vſu apud Perſas.

Theophraſtus vbi de plantis Orchomenij lacus in Bœotiâ: ὃ γὰρ περιβρύουσι λέμνα τοῦτο πλεῖον ὃ καθ' ὕδατός ἐστι *Nam quod* à Boeotis *lemna vocatur hoc altius aquæ immergitur*. Dalechampius hiſtoriæ plantarum lib. 9. cap. 11. & alij pro λέμνα ſcribunt λέμμα, vt ſquamam ſigni- Theophr. hiſt. l. 4. c. 11
E ficet, quia hæc herba, vt inquiunt, quatuor habet foliola ſquamis piſcium ſimillima. Sed in ſquamis hoc præcipuum quod incumbunt ſibi inuicem, vt in loricâ laminæ, aut os quoddam circa tempora quod ſcribit Galenus λεπιδοειδεῖς ἔχειν ἐπιβολὰς *applicamenta habere ſquamatim incumbentia*, quale in hâc herbâ nihil apparet. Solum in apice floſculus eſt quatuor folio-

lis conſtans ita inter ſe connexis vt harum alteri nulla incumbat. Præterea herba à ſquamis λέμμα non diceretur, ſed λεπὶς aut λεπίδιον: Neque enim λέμμα eſt ſquama, ſed cortex aut cuticula. Λέμνα autem à Boeotis dicta eſt hæc herba, vt לבנא *lebna* à Phoenicibus à candore floris. Nam flore candido eam deſcribunt medicorum filij. Et pro *Libna*, *Sobna* & *Iabne* Græci interpretes ſcribunt *Lemnam*, *Somnam* & *Iamniam*, vt notauimus in capite de Lemno inſulâ. A

Iouem Thebani vocabant Ἐλιέα. Heſychius: Ἐλιεὺς, Ζεὺς ἐν Θήβαις; voce deflexâ vel ex Hebr. אלוה *eloa* Deus, vel ex Phoeniciâ עליון *elion*, id eſt altiſſimus. Philo ex Sanchoniathone: Ἐλιοῦν καλούμενος ὕψιστος. Hunc genuiſſe aiũt cœlum & terram. Erat & aliud Iouis nomen Καραιὸς apud Boeotos. Idem B Heſychius: Καραιὸς Ζεὺς παρὰ Βοιωτοῖς. Ita vocari volunt διὰ τὸ ὑψηλὸν εἶναι ἀπὸ τοῦ κάρα quia celſus eſt à voce κάρα, id eſt caput vel ſummitas. Quid ſi Καραιὸς ſit Phoeniciũ כראי *carai*, arietinus, id eſt Hammõ qui pingebatur κριοπρόσωπος. Cur ab iiſdẽ Mercurius Cadmus dicatur & Cadmilus iã explicatũ.

Malum Punicum Græcè ῥοιά, Boeoticè σίδα vocatur, vt Arabicè סדרה *ſidra*. Athenæus libro 14. Σίδας δὲ ὅτι τὰς ῥοιὰς καλοῦσι Βοιωτοὶ, Ἀγαθαρχίδης &c. γράφει. Sequitur hiſtoria de Epaminondâ, agrum Sidam nomine à Punicorum copia ſic appellatum, eô argumentô Boeotis aſſerente contra Athenienſium vindicias, quod σίδη Boeotis diceretur quæ Athenienſibus ῥοιὰ; C Σίδη eſt Arabum *ſidra*. R abiectum vt in Talmudicis vocibus זוטא *zuta* paruus, pro זוטרא *zutra*; מוסא *muſa* coagulum, pro מורסא *muſra*; גודא *guda* ſepes, pro גודרא *gudra*; טינא *tina* petra, pro טינרא *tinra*, *Zama* pro זמרא *Zamra*
Plin. l. 31. c. 2. fons in Africa canoras voces faciens.

Hebræis לשכה *liſcha* eſt conclaue & cubiculum. Septuaginta παστοφόριον ſæpe reddunt, & ἐξέδραν, & αὐλὴν &c. Sic Boeoti λέσχας *leſchas* vocabant communia coenacula. Etymologus: λέσχαι παρὰ Βοιωτοῖς, τὰ κοινὰ δειπνητήρια.

Βάννα Boeotis eſt mulier. Heſychius: Βάννα, γυνὴ ὑπὸ Βοιωτῶν. Sic Hebraicè בנות *banoth* propriè filias ſonat, ſed & in genere mulieres. Vt Gen. 30. 13. *beatam me prædicabunt* בנות *banoth* filiæ, id eſt mulieres. Itaque Græci hîc habent, μακαρίζουσι με αἱ γυναῖκες; Et Vulgatus, *beatam me dicent mulieres.* D Onkelos item: ישבחוני נשיא *laudabunt me mulieres*. Rurſus Iud. 12. 9. בנות (*banoth*) *filias adduxit filiis ſuis*, id eſt γυναῖκας *vxores*, vt Græci habent & Hieronymus.

Βαιδυμῆν, ἀροτριᾶν, Βοιωτοί. Et Κριαδέμεν θυμιᾶν, Βοιωτία δὲ ἡ λέξις. Vtrumque in Heſychio. Boeotica hæc duo ἀπαρέμφατα ſimul confero, quia ſunt ſimilis formæ, βαιδυμῆν vel βαιδύμεν potius eſt ex βαιδύω, vt κριαδέμεν ex κριαδέω. Porro βαιδύω eſt Hebr. עבד *abad*. Vtrumque eſt colere terram.

Sed & Ἔραχος, δράγμα, id eſt manipulum Boeotis in Heſychio audeo referre ad Syrum פרכא *peracha* vel *perucha* eiuſdem ſignificationis. Neque enim ſine exemplo eſt vt in deriuationibus prima radicalis omittatur. E

A

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

Phœnices Bacchi cultum cum toto eius choragio ex Oriente in Græciam inuexiſſe.

Cadmus ideo Bacchi pater, quia eius cultum ex Oriente inuexit. Bacchus Cadmo anti-
quior. In epitaphio Nini Baccharum mentio. Cadmus in Euripide Bacchi cultum ex anti-
quitate commendat. Tyrij Bacchum ſibi vindicant. Fabula Tyria Græcæ ſimilis de Baccho &
Icaro. *Sanguis vuæ* pro vino, phraſis Tyria & Hebræa Gen. 49. 11. Deut. 32. 14. Bacchus tam ad-
uena Tyri quam in Græciâ. Bacchus Nimrod. Indi Bacchum ab Aſſyriis ad ſe veniſſe dicunt.
Κίσσα *pica* Baccho cur ſacra, & κισσὸς *hedera*. Bacchus *Ciſſius*. *Staphylus* Bacchi ſucceſſor in Aſ-
B ſyriâ. Nimrod ſeu Belus pro lurcone Deo habitus. *Thyæ* Babylone Dan. 2. 27. Bacchus *Zagreus*
& *Nebrodes*. Bacchus cur Διόνυσος. Inſcriptio in Arabiæ monte *Iehouæ Niſſi* Exod. 17. 15. Ibi
Nyſa mons Arabiæ. *Iehoua Niſſi* redditum Deus Nyſæus & Διόνυσος. Bacchus etiam Ἰάω dictus,
id eſt יהוה, *Iobacchus*, *Adoneus*, *Eleleus* nomina veri Dei. *Hyes* & *Attes* itidem. De Deo dictum
es-hu vel *hu es* ipſe eſt ignis Deut. 4. 24. In *Attes* mutata perſona *Atta es* tu es ignis. Bacchus
πυριγενὴς & hoſtes igne feriens. Idem Taurus dictus, id eſt אביר *abbir*. *Euoe* vnde *Euius* & *Euan*
ſumptum ex Pro. 23. 29. *Cui* אבוי *euoe*? *Saboe* ex סבא *ſaba* inebriari. *Sabazius* idem qui *Methym-
næus*. *Phanace* à fremendo, vt *Bromius*. *Baſſareus* à vindemiâ vt Προτρύγης. *Thriambus*, *Lythirambus*
& *Dithyrambus* idẽ ſonant, διπάτωρ ſcilicet, quia fingitur bis genitus. *Iacchus* Syris ינקא vel
יקא *Iacco* eſt puer lactens, נ latẽte in *Daghes*. Id proprie *Iacchus*: vnde λίκνοι i. cunę in eius myſte-
riis. Cur è femore Iouis. *Femur* pro pudẽdo. Alij montẽ malunt. *Femur montis* id eſt latus. *Briſæus* à
melle. Bacchus *Licnophorus* cur in ſphęrâ Lunę, Mercurij *Silenus*, Veneris *Lyſius* &c. Saturni *Pe-
C ricionius*, quia כיון *Cijun* eſt Saturnus. *Duſares* & *Vrotal* Arabica Bacchi nomina. *Liber* Hebr. חור.
Ita vocantur principes & nobiles. Heroes vnde dicti. Sileni fabula ſumpta ex Prophetiâ de
Silo horrendum in modum detortâ. Id quaſi per nebulam vidit Iuſtinus Martyr; in quo ὄνον
in οἶνον mutarunt Librarij. *Sirenes* ex שיר *Sir* canere. *Silenus* ex שיל *Sil* & *Silo*. Athenæus emen-
datus. *Pan* cur dicatur terrores Panicos immittere. *Faunus* itidem. פן *pan* Hebr. attonitus,
à verbo פון *pun* vel *phun* Pſ. 88. 16. Satyri hircorum ſpecie. שעיר & hircum & dæmonem ſigni-
ficat. Hâc formâ Diabolus ſibi placere creditus. Zabios ita credere. Τράγου φάσμα. Cur Satyri ſa-
laces? Cur ſaltantes & ὀρχηστῆρες. Hebræum nomen צותרא *Sutra* vel ציתורא *Saitura*. Satyrica
veſtis ἰζάνη & τεχνή. *Cobali* Bacchi dæmones impoſtores. κοβαλεία aſtus, impoſtura. חבל *Chebel*
proprie funis, laqueus, tranſlate techna Pſ. 119. 61. Sic & Arab. Et חאבל *chabil* magus, præ-
ſtigiator. חבל *Chobl* dæmon. Mulieres in Bacchi copiis. Ita moris eſt in Oriente. *Bacchæ* à luctu,
Thyades à diuagando. *Mimallonides* à loquacitate; vel a ממל *mamal* torculari: vt Ληναί. *Thyrſus*
è pinu תרזה *thirza*. Θύσθλα vitis folia aut rami cum fructu appenſo Syr. טוטלא *totla*. Phallus eſt
מפלצת. Malum Punicum ex Bacchi ſanguine Σίδα pro Arab. *Sidra*. Orgia Chald. ארזיא *araza-
ia*. G & Z permutantur. Μάζωνες epulæ Bacchi, מזון *mazon* obſonium. In Bacchi fabulâ Voſſius
multa obſeruat ex hiſtoriâ Moſis palam deſcripta: Tamen Bacchus non eſt Moſes. Neque
D enim illum coluiſſent pro Deo benefico Phœnices & Aegyptij. Tantum ad Moſis hiſtoriam al-
luſere Mythologi. Ad alias Scripturæ hiſtorias alluſiones ſimiles. Lycurgus & Scamgar Iud. 3.
31. ſtimulo boum armatus. Bacchus in luctâ ſponte cedit vt Angelus Iacobo. Eurypilo quid ac-
ciderit propter arcam Bacchi temere apertam. Athenienſes iu pudendis afflicti ob ſpreta
Bacchi ſacra, ſanari non potuere, donec phallos erexiſſent. Cur plura Phœnices ſumpſerint ex
hiſtoriâ Moſis.

IAm ſi probare contendam totam Bacchi fabulam ex eodem fonte manaſſe, videbor actum agere poſt Belgarum par eximium, Heinſium dico & Voſſium, viros ſummos, qui in eo argumento laborarunt tanto ſucceſſu. Nobis tamen ne ſit nefas illorum veſtigiis ſic inſiſtere, vt non pauca de noſtro addamus.

E De veris Bacchi natalibus fuit inter veteres lis acerrima, tanto ſcilicet ciue multis certatim gloriantibus. In his Græci fabulatores non alia de cauſa volunt Cadmum eſſe Semeles & Bacchi patrem, quam quia is Bacchi cultum ex Oriente allatũ in Græciã primus inuexit. De cætero Cadmo Bacchũ eſſe multo antiquiorẽ ipſi Græci non obſcurè innuunt. Apud Phœ-

nicem Colophonium Athenæi lib. 12. Baccharum fit mentio in epitaphio Nini, qui Cadmi æuum anteceſſit annis minimum ſexcentis. Et in Bacchis Euripidis ipſe Cadmus id apertè ſignificat, cum cultum illum Græcis ex antiquitate commendat, & ex patrum traditione tuetur. Verba ſunt:

Πατρίους παραδοχὰς, ἅς θ' ὁμήλικας χρόνῳ
Κεκτήμεθ', οὐδεὶς αὐτὰ καταβάλλει λόγος.
Æuo coæua eſt quam tenemus à patre
Traditio, & illam nulla ratio deſtruit.

Nec minus Tyrij quam Græci Bacchum ſibi vindicant. Achilles Tatius l. 2. ex emendatione viri magni, qui eleganti ſcriptore à ſe nuper edito me donauit: ἦν γὰρ ἑορτὴ προτρυγαίου Διονύσου τότε· Καὶ γὰρ Διόνυσον Τύριοι νομίζουσιν, ἐπεὶ καὶ τὸν Κάδμου μῦθον ᾄδουσιν· καὶ τῆς ἑορτῆς διηγοῦνται πατέρα μῦθον· οἶνον οὐκ εἶναί ποτε παρ' ἀνθρώποις, οὔπω παρ' αὐτοῖς· οὐ τὸν μέλανα, οὐ τὸν ἀνθοσμίαν, οὐ τὸν τῆς Βιβλίας ἀμπέλου, οὐ τὸν Μάρωνος τὸν Θρᾴκιον, οὐ Χῖοι τὸν ἐκ Λακαίνης, οὐ τὸν Ἰκάρου τὸν νησιώτην, ἀλλὰ τούτους μὲν ἅπαντας ἀποίκους εἶναι Τυρίων ἀνθρώπων· τὴν δὲ πρώτην παρ' αὐτοῖς φῦναι τῶν οἴνων μητέρα. *Quippe tum erat feſtum Bacchi Protrygæi. Bacchum enim Tyrij ſuum eſſe exiſtimant, adeoque Cadmi fabulam canunt, & de feſti origine hæc referunt: olim nuſquam fuiſſe vinum, cum nondum eſſet apud ipſos, non nigrum, non odoratum, non Biblinum, non Maronæum ex Thraciâ, non Chium ex Lacænâ, non inſulare ex Icariâ, ſed hæc omnia vini genera à ſe eſſe propagata, & primam eius matrem apud ſe eſſe natam.* Sequitur fabella illi ſimilis, quam de Icaro memorant Athenienſes Bacchum à paſtore quodam Tyrio lautè acceptum, illi propinaſſe vinum, quô hauſtô paſtorem rogaſſe; πόθεν οὗτως εὗρες αἷμα γλυκὺ *vnde tam dulcem ſanguinem reperiſti?* cui reſpondiſſe Bacchum τοῦτ' ἐστὶν αἷμα βοτρύων *hic eſt vuarum ſanguis* (id eſt דם ענבים phraſi merè Phœniciâ quâ vtuntur Iacob. Geneſ. 49. 11. & Moſes Deut. 32. 14. vbi Græci αἷμα σταφυλῆς) & ſimul cum reſponſo paſtorem edocuiſſe vitis & vini vſum. Hæc Tyrij hactenus.

Nos tam Tyri quam in Græciâ Bacchum putamus Deum fuiſſe aduenam, & eius cultum arceſſimus à Nimrodo Nini patre, quem cum Baccho eundem eſſe ſuo loco probauimus rationibus non contemnendis. Quâ in parte habemus Indos aſſentientes, qui Bacchum non è Græciâ, ſed *ab Aſſyriis ad ſe veniſſe perhibent.* Ita legitur in Philoſtrato lib. 2. cap. 4. Atque id ipſum Græci videntur tacitè innuere, cum ex auibus κίσσαν *picam*, & ex plantis κισσὸν *hederam* Baccho conſecrant, quia Κίσσιος, id eſt *Ciſſius*, vel כושי *Chuſæus*, erat Nimrod, & è Ciſſiâ prope Tigrim, & Ciſſiis Babylonis portis profectus in orientem. Quid quod in Græcorum fabulis Baccho pro ſucceſſore datur Staphylus filius Aſſyriæ rex; quod idem eſt ac ſi dicerent in Aſſyriâ regnaſſe Bacchum? Taceo quod Belus ſeu Nimrod ab Aſſyriis pro lurcone Deô eſt habitus, vt qui duodecim ſimilæ artabas, & oues quadraginta, & vini ſex amphoras crederetur abſumere in dies. Quô videntur alludere hæc Ieremiæ cap. 51. verſ. 44. *Animaduertam contra Belum Babylone, & ex ore eius extraham quicquid deglutiit.* Proinde vt Bacchæ Thyades, ſic Babylonij haruſpices à Symmacho vocantur Θυαὶ *Thyæ* Dan.

In Phaleg. lib. 1. cap. 2.

Nonn. l. 18. Et Etymol. in σταφυλή. In adiect. ad Dan.

A 2. 27. Hieronymus: *Pro aruſpicibus, quod nos vertimus, in Hebræo* גזרין *habetur, quod ſolus Symmachus* Θυτὰς *interpretatus eſt.* Puto igitur Bacchi cultum in Aſſyriâ natum, inde ad Syros & Phœnices, & per Phœnices ad Græcos dimanaſſe.

Vt iam nulli ſit obſcurum cur Græci tot voces barbaras vſurpauerint in Bacchi ſacris: Illas ſcilicet à magiſtris Phœnicibus edidicerant. Vt res palam fiat expende Bacchi nomina. Iam diximus quorſum Bacchus vocetur & Zagreus & Nebrodes. Διόνυσος vox eſt hybrida, facta ad inſtar Hebræarum יהוה נסי *Iehoua niſſi,* id eſt *Dominus vexillum meum.* Amalekitis ab Iſraële victis, dum Moſes in monte coram Deo proſtratus manus in cœlum attolleret, pro victoriæ monumento erectum eſt altare cum hâc inſcriptione, *Iehoua niſſi.* Poſteri Deum Niſſæum vel Nyſæum interpretati, putarunt ibi eſſe Nyſam, & Bacchum pro Iehouâ Nyſæo Διόνυσον appellarunt, Iouem Iehouæ ſubſtituentes. Quamuis ipſum nomen *Jao* (quomodo Græci יהוה *Iehouam* efferebant) ad Bacchum referatur in oraculo Clarij Apollinis, quod in Macrobio legere eſt primo Saturnalium: ſup. in Phã leg. l. 1. c. 2. Exod. 17. 15.

B (section mark beside "tolleret")

Χείματι μὲν τ' ἀΐδην, Διὰ δ' εἴαρος ἀρχομένοιο,
Ἠέλιον δὲ θέρευς, μετοπώρου δ' ἁβρὸν Ἰάω.
Pluto hyemi, veri præfectus Iuppiter, & Sol
C *Menſibus æſtiuis, Autumno mollis Iao.*

Sic ex יהוה *Iehoua*, vt quidem volunt, factus *Iobacchus*, ex אדני *Adonai*, *Adoneus*, ex אל אלוה *El-eloah*, vel אל אלהי *El-eloe*, *Eleleus*, ſanctiſſimis Dei nominibus per inſignem blaſphemiam tranſlatis in impuriſſimum Idolum. Eodem referendum quod vocatur *Hyes* & *Attes* in barbaro illo Bacchantium epiphonemate, Εὐοῖ, Σαβοῖ, Ὕης, Ἄττης, Ἄττης, Ὕης. *Hyes* vel *Hues* ſumptum ex הוא אש *Hu-es*, ipſe eſt ignis, quod de vero Deo dictum habetur Deut. 4. 24. Atque id ipſum eſt *Attes*, perſonâ ſolùm mutatâ אתה אש *atta es*, tu es ignis. Nempe Bacchus, vt πυριγενὴς ex igne natus, ita credebatur eſſe ignitus, & in hoſtes depugnaturus in ignem transformari. Nonnus lib. 21. ex perſonâ Deriadis de Baccho: vid. Gen. 35. 20. & 46. 3. Nu. 16. 22. Strab. l. 10. Demoſth. de coronâ Suid. in Ἄττις & in Ὕης.

D *Καὶ πυρόεις σέο Βάκχος ἀκούεται, ὅττι τεκούσης*
Ἐκ λαγόνων ἀνέτελλε Διοβλήτοιο Θυώνης.
Igneus eſſe tuus fertur Deus, hunc quia mater
Cum peperit, telo cecidit Iouis icta Thyone.

Ita etiam lib. 36.

Ἀλλὰ πάλιν μετάμειψε Θεὸς δέμας, ὑψιφανὴς γὰρ
Ἠέρα θερμαίνων ἐλελίζετο πυρσὸς ἀλήτης.
Mutauit rurſus ſpeciem Deus, aëre toto
Flammiferam glomerans nubem, atque incendia dira.

Et lib. 48.

E *Καὶ πυρὶ μάρνατο Βάκχος ἐς ἠέρα δαλὸν ἰάλλων.*
Atque hoſtes ferit igne facem Deus aëre vibrans.

Idem Bacchus in Euripide deſcribitur ταυρόμορφος *tauriformis*. De eo enim ſic Pentheus in Bacchis verſ. 918.

Καὶ ταῦρος ἡμῖν πρόσθεν ἡγεῖσθαι δοκεῖς. A

Et nos videris taurus antecedere.

Et paulo poſt,

Ἀλλ' ἦ ποτ' ἦσθα θὴρ; τεταύρωσαι γὰρ οὖν.

Tune fera factus? tauri enim ſpeciem geris.

Ita apud Lycophronem:

Ταύρῳ κρυφαίας χέρνιβας κατάρξεται.

Arcana Tauro is offeret libamina.

Plutarch. in Hellen. q. 36.

Tauro id eſt Baccho, vt interpretatur Scholiaſtes pag. 42. & 43. *Et* in Elide mulieres hunc hymnum Baccho accinebant. Ἐλθεῖν ἥρω Διόνυσε ἅλιον ἐς ναὸν ἁγνὸν σὺν χαρίτεσσιν ἐς ναὸν, τῷ βοέῳ ποδὶ θύων, ἄξιε ταῦρε, ἄξιε ταῦρε *Veni heros* B *Bacche in ſacrum fanum maritimum, cum Gratiis in templum bubulo pede ruens, digne taure, digne taure.* Quia verus in Scripturâ Deus ſæpe vocatur אביר *abbir* voce homonymâ quæ & potentem ſignificat & taurum. Fruſtra ſe fatigant Plutarchus & Iſacius in Lycophronem vt huius appellationis alias cauſas comminiſcantur.

Vid. Gen. 49. 24. Pſ. 132. 2. Eſ. 49. 26. & 69. 16. Iob. 34. 20. Pſ. 22. 13. & 50. 13. & 68. 31.

Euoe quid ſit non latebit legentes hæc Solomonis Pro. 23. 29. 30. *Cui væ? cui* אבוי *Euoe? iis qui vino immorantur.* Nec malè iungitur *Saboe*, cum סבא ſit inebriari. Ab *Euoe Euius* & *Euan:* A *Saboe* dicuntur *Sabazia*, & *Sabazius*. Itaque *Sabazius* planè idem eſt quod Methymnæus. Sic à fremendi verbo פנק *phanac*, eiuſdem Dei cognomen *Phanace* apud ſolos myſtas in vſu, non aliud ſignificauit quam vulgatum *Bromius*. Et *Baſſareus* rectè explicetur per Æliani Περβύγην, cum בצר *baſſar* Hebræis ſit idem quod Græcis βυγᾷν, vindemiare ſcilicet. Tſade per SS hîc efferimus, vt LXX paſſim. C

Plutarch. Sympoſ. l. 3. q. 2. Auſon. Aelian. Var. hiſt. l. 3 cap. 41.

Thriambus, Lythirambus & *Dithyrambus* non ſunt diuerſa Bacchi nomina, vt creditum eſt hactenus, ſed vnicum variè inflexum. Nempe vt illum Græci Διμήτορα & Romani Bimatrem appellant; ita eundem Syri תרי אבחן *there-abhan*, vel præpoſito lamed cum daleth לתרי אבחן *lithere-abhan*, & דתרי אבחן *dithere abhan*, id eſt διπάτορα nominarunt, quia fingitur bis fuiſſe genitus. Ex *there-abhan*, *lithere-abhan*, & *dithere-abhan* Græci fecere D Θρίαμβον, Λυθίραμβον, & Διθύραμβον.

v. Nonn. Dionyſ. l. 9 verſ. 208.

Iacchus, Syris ינקא *Ianko* vel יקא *Iacco*, litera נ latente in Daghes. Tale הדו *Hoddu* pro הנדו *Hondu*, id eſt *Indus* vel *India*; אפו *appo* naſus eius, pro אנפו *anpho*: אזגדין *izgaddin* vel *azgaddin* legati, pro אזגנדין *azgandin*, nam eſt Perſicum *Aſgandæ*: כלמד *Chilmad* Ezech. 27. 23. Syr. כלמדא *Chalmadda* pro כלמנדא *Chalmanda*, Xenophonti *Charmande*: מדו *maddo* pallium eius, pro מנדו *mando*, Perſ. μανδύας: עזים *izzim* capræ pro ענזים *inzim*, חטה *chitta* triticum pro חנטה *chinta*: חכי *chicci* palatum meum, pro חנכי *chinci*, quod Arabica lingua nos docet. Porro Syrũ *Ianko* vel *Iacco* proprie eſt puer lactens: Quod ipſum ſonat *Iacchus*. Ἴακχος, Διόνυσος ἐπὶ τῷ μαστῷ *Iacchus, Bacchus ad* E *mammam.* Lucretius lib. 3.

-- *mammoſa Ceres eſt ipſa ab Iaccho.*

Inde Orpheus apud Clementem in Protreptico:

A --- παῖς δ' ἦεν Ἴακχος.

puer vel *infans* potius erat *Jacchus*. Atque id aperte innuebat *myſticâ vannus Iacchi* de quâ poëta lib. 1. Georg. Vannus enim Græce eſt λίκνος, quæ vox non ſolum vannum ſignificat ſed & infantium cunas. Quod reſpexiſſe Bacchi myſtas ex his Heſychij diſcere eſt: Λικνίτης, ἐπίθετον Διονύσου, ἀπὸ τῶν λίκνων ἐν οἷς τὰ παιδία κοιμῶνται) *Licnites, Bacchi epithetum, à cunis in quibus infantes dormiunt.* Multi à Thebano diuerſum hunc Bacchum eſſe volunt, quia Thebanus Semeles, hic fuit Cereris filius. Arrianus in Alexandro lib. 2. Ἀθηναῖοι Διόνυσον τὸν Διὸς καὶ Κόρης σέβουσιν, ἄλλον τοῦτον Διόνυσον. Καὶ ὁ Ἴακχος ὁ μυστικὸς τούτῳ τῷ Διονύσῳ, οὐχὶ τῷ Θηβαίῳ ἐπᾴδεται *Athenienſes alium*
B *Bacchum colunt Iouis & Proſerpinæ filium, cui myſticus Iacchus canitur, non Thebano.* Sed inter mythologos non eſt quod quiſquam ſperet concordiam poſſe iniri.

Natus fingitur ex femore Iouis, quia Phœnices nominibus ירך & פחד quæ propriè femur ſignificant, etiam verenda intelligunt. Vnde tritum illud in Scripturâ, egredi è femore patris Gen. 46. 26. Exod. 1. 5. Sunt quibus in hiſtoriâ natalium Bacchi Μηρὸς non eſt femur, ſed montis nomen Strab. l. 15.
in quo putatur eſſe genitus. Quod poteſt ferri, modo commodè ſumatur, Mela l. 3.
non pro monte in Indiâ Meri nomine, ſed pro latere montis. Nam cap. 7. Plin. 6. 21.
C & hoc Phœnicium eſt partes montis vocare ירכתין *femora*. Hinc Iudic. 19. & 16. 34.
1. ἐν μηροῖς ὄρους Ἐφραΐμ *in femoribus montis Ephraim* Hebr. בירכתי. & 4. Reg. 19. 23. μηροὺς τοῦ Λιβάνου *femora Libani* Hebr. ירכתי לבנון. Ita Bacchus potuit naſci ἐν μηρῷ *in femore*, id eſt in latere montis, vt propterea nihil ſit opus Meron montem in Indiâ ſibi fingere. Tale Ἴδης ἐν κνημοῖσιν in Homero & Nicandro *Jn Idæ montis cruribus*. Et πολυκνήμοντ' Ἐτεωνόν *Eteonum multis cruribus*, id eſt ſalebroſum & inæquale.

Briſæum plerique dictum volunt à mellis vſu. Nempe quaſi Bliſæum, quia Βλίσαι Heſychio eſt καπνίσαι μελίσσας, καὶ ἐξελέσθαι τῶν σκηνῶν (leg. σμηνῶν) ἀπὸ τοῦ μέλιτος; Alij à Briſis nimphis quæ primæ docuerint μελιτουργίαν. *De Briſio vid. Heraclidem in
* Ita eſt in Etymologo. Alij denique à voce *Bris* quam iucundum expli- republ.
D cant. Cornutus in Perſium Sat. 1. *Eſt Briſeus Liber pater cognominatus &c. à mellis vſu, eô quod ipſe primum inueniſſe dicitur mel, & ex fauis exprimere. Bris enim iucundum dicimus.* Ita Grammatici nugantur, vt pote ignari Syri ſermonis quo בריז דובשא *brez* * vel *briz doubſa* eſt lacus mellis. Sic in Chaldæâ paraphraſi 1. Sam. 14. 26. legitur Ionathan reperiſſe בריז דובשא *lacum mellis*. Idem Baccho cum accidiſſet, inde בריזאי *Brizæus* dictus eſt, vel quod idem eſt *Briſæus*, & *Breſſæus* etiam. Heſych: Βρισαῖος Διόνυσος. Cooıū vel Ceoıū vt rectè corrigit Salmaſ. in Solin. p. 144. *Ital. *breſca* eſt fauus

Platonici qui Orphicam Theologiam penitius introſpexerunt, illum obſeruant Lunæ ſphæræ præfeciſſe Bacchum Licnitem ſeu Licnophorum, Mercurij ſphæræ Silenum, Veneris Lyſium, Solis Trietericum, Martis
E Baſſareum, Iouis Sabazium, Saturni Amphietem, octauæ ſphæræ Pericionium, nonæ denique Eribromon. Quæ ſingula ratione aliquâ myſticâ niti videntur: Lunæ putâ cui corpora humida ſubſunt præficitur Bacchus Licnophorus propter cribrum quod manu geſtat: Vanno ſcilicet & cribro commune nomen eſt λίκνον. Artium Deo Mercurio comes additur Silenus Vid. Lil. Girald. Syntag. de Muſis & Geofr. Linacr. in Mythol. Muſ. c. 1.

qui Bacchi fuit pædagogus. Veneri Lyſius propter ſolutum aut diſſolutum A etiam vitæ genus. Hæc & alia his ſimilia poteſt quiuis per ſe indagare. At cur octauæ ſphæræ præſit Bacchus *Pericionius* nemo dixerit abſque peritiâ linguæ Hebrææ, quâ כיון *kiiun* vel *kion* eſſe Saturnum alibi probauimus. Ergo Bacchus *Perikionius* in eâ ſphærâ merito locatur quæ ambit Saturni ſphæram.

Sunt & in Bacchi nominibus *Duſares* & *Vrotal* ambo in vſu apud Arabes, de quorum vtroque in Phaleg egimus vbi de Ierachæis lib. 2. cap. 19. Liber, quod pæne omiſeram, dicitur Bacchus Hebræâ phraſi quâ חורים *horim* vocantur principes, id eſt liberi. Sic Eccleſ. 10. 17. *ô te beatam regionem, cuius Rex eſt filius* חורים *liberorum*, id eſt præclaris ortus parentibus B & ab illis liberaliter inſtitutus. Atque ita nominantur Babylonij Principes Eſ. 34. 12. vbi Chaldæus habet בני חירין *bene herin* filios liberorum ſeu heroum; Inde enim heroum nomen: Vt non immerito Nimrodum Methodius appellet ἀδελφὸν τῶν ἡρώων.

Locus poſtulat vt de Bacchi comitibus Sileno, Pane, Satyris, Cobalis & Bacchis quædam addamus. Et Sileni quidem fabula vnde ſumpſerit originem, nonniſi grauate refero, nempe ex Prophetiâ de Silo qui Chriſtus eſt, horrendum in modum detortâ; Quod quaſi per nebulam cum viderit Iuſtinus Martyr, hanc ipſam prophetiam ſcripſit Dæmones ad Bacchum C retuliſſe, & in eius myſteriis ὄνον aſinum recenſuiſſe: Hæc ille duobus locis, ſemel in poſteriore apologiâ pro Chriſtianis, & rurſus in dialogo cum Tryphone Iudæo, vbi mirâ metamorphoſi ὄνον in οἶνον Librarij mutarunt. Iam vt res expendatur accuratius. 1. vt ex שיר *ſir*, id eſt cantico, Phœnices שירן *Siran*, & Græci fecere *Sirenes*; ita ex שילה *ſilo* vel שיל *ſil* ab illis שילן *Silan*, ab his *Silenus* dictus. 2. Et quia de Silo dicitur: *illius erit* יקהת *doctrina populorum*, vel congregatio docendi cauſâ, Silenum aiunt fuiſſe valde doctum, & Bacchi εἰσηγητὴν καὶ διδάσκαλον τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων; In Æliano Silenus de altero orbe mira narrat, in Plutarcho de morte, in Virgilio diſſerit de principiis rerum. 3. Additur ſiue de Chriſto, ſiue de Iudâ, vt quidam volunt: *ligans ad vitem aſellum ſuum, & ad generoſam vitem* D *pullum aſinæ*. Inde Silenus eſt ἐπὶ ὄνου τὰ πολλὰ ὀχούμενος *aſino plerunque vectus*; Et Baccho Deo vitium *comes indiuulſus adhærens*. 4. Tale eſt quod calcandis vuis ideo Silenum addicunt, quia ſequitur; *lauat in vino veſtimentum ſuum, & in ſanguine vuarum operimentum ſuum*, inſtar calcantium in torculari, vt explicatur in Eſaïâ. 5. Sed nihil tam impium quam quod Silenum ſemper ebrium eſſe fingunt, &

Diod. l. 4. Aelian. nat. hiſt. l 3. cap. 18. Plut. de conſol. ad Apollon. Virg. Ecl. 6. Lucian. in concil. Deorum. Vid. Etymol. in Σιληνός vid. Eſ. 63. 2.

Inflatum heſterno venas vt ſemper Iaccho,

quia ſtatim additur, *rubent illi oculi ex vino*, ac ſi eôdem id ſenſu dicatur quô à Solomone Prou. 23. 29. 30. *cui rubor oculorum? iis qui vino immorantur*. 6. Sileno denique pro cibo E

Eurip. in Cyclop. verſ. 136.

Καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ, καὶ βοὸς γάλα.

Coagulatus caſeus eſt & lac bouis

quia prophetia finitur hâc clauſulâ, *& dentes ex lacte albeſcent*. Nihil poterat diabolus fœdius comminiſci, vt ſanctiſſima religionis noſtræ myſteria

ſteria

A ſteria profanaret, & impiorum hominum cauillis exponeret. Obiter moneo in verſu Euripidis nuper citato Athenæum lib.14.& Euſtathium in lib. 4. Odyſſ. pro βοὸς γάλα legiſſe Διὸς γάλα *lac Iouis*, non *lac bouis*. Lac Iouis id eſt eximium, Ioue dignum, vt Διὸς ἐγκέφαλος *Iouis cerebrum* eſt cibus ſuauis & opiparus. Ita Eraſmus in Adagiis, quem tamen refellit Caſaubonus, priorem lectionem ſolum admittens.

Pan, vnus è Bacchi ducibus, ideo terrores Panicos creditur immittere, Polyæni Stratag.l.1. quia totidem literis פן *pan* Hebraice is dicitur qui attonitus ſtupet. פן *pan* Et Eurip.in eſt Benoni verbi פון *pun*, à quô futurum אפונה *aphuna* in his Dauidis Pſ. 88. Rhoeſo. Pauſan. 16. נשאתי אימיך אפונה *portaui terrores tuos*, ita vt *obſtupeſcam*. Vide Syrum Phoc.
B interpretem & commentaria Kimchij & Aben Ezræ. Faunus Latinis idem Deus & ex eâdem origine, quia פון aliis ſonat *fun*. Dionyſius Halycarnaſſeus de Fauno: τούτῳ γὰρ ἀνατιθέασι τῷ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ πανικά, καὶ ὅσα φάσματα ἄλλοτε ἀλλοίας ἴσχοντα μορφὰς εἰς ὄψιν ἀνθρώπων ἔρχεται δείματα φέροντα. Ouidius in Phædrâ:

> ---- *Faunique bicornes*
> *Numine contactas attonuere ſuo.*

Satyris hircorum ſpecies ideo tribuitur, quia שעיר *ſair* Hebræis, & hircum ſignificat, & Dæmonem hircinâ formâ. Quam fuiſſe Dæmonum for- Maimon.
C mam credidere צביים *Zabij*, vt author eſt Maimonides, quia diabolus eâ More Nebuc. lib. 3. ſpecie ſæpe ſe præbet conſpiciendum. Sic in Iamblichi Babylonicis apud cap. 46. Photium τράγος τι φάσμα ἐρᾷ Σινωνίδος *hirci ſpectrum quoddam deperit Sinonide*, id eſt diabolus hirci ſpecie. Et è recentioribus Bodinus & Delrius multa teſtimonia congerunt, quibus probent dæmonem in hâc potiſſimum formâ ſibi placere. Neque id Hebræos latuit. Kimchius enim non ſemel ſcribit שעירים *ſairim*, id eſt hircos vocari dæmones לפי שהם נראים כדמות השעירים למאמינים בהם *quia credentibus in ſe hircorum ſpecie conſpiciendos ſe offerunt*. Quod ipſum legere eſt in Aben-Ezræ commentariis ſuper hæc Leuitici cap.17.v.7. *Et non ſacrificabunt amplius ſacrificia ſua* לשעירים *hircis* (Satyris) *quibuſcum fornicantur*. Vnde videtur occaſio nata illos Vid. Philoſtr. l.6. c.13.
D deſcribendi ſalaces, quamuis alia ſpecies fornicationis, idololatria nimirum, ibi intelligatur. Neque pertinet minus ad Satyrorum characterem Et Pauſan. Atticis quod eos in eremis ſaltare dicit Eſaïas cap.13. verſ. 21. Ita enim poëtæ paſſim. Virgilius:

> *Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.*

Et Nonnus lib.14. Dionyſiac.

> Ἴδμονες ὀρχηστῆρες &c.

Nomen Hebræum Buxtorfius coniectat eſſe צותרא *Sutra*. Legitur in Midras ſeu commentario myſtico in Ieremiæ Lament. cap. 1. verſ. 5. Hebræorum alij fœdum & deformem explicant, alij aridum & macilentum.
E Pro צותרא *ſutra* in Baal Aruc legitur צייתורא *ſaitura*. In ludis, vt Pollux au- lib. 4. c. 18. thor eſt, Satyrica veſtis erat νεβρὶς αἰγῆ, ἣν καὶ ἰζάνην ἐκάλουν καὶ τραγῆν *pellis hinnuli caprini, quam izanem vocabant & tragen*. Vt poſterior eſt Græca vox, ita prior Syris debetur quibus capra eſt עזא *izza*.

Sunt & *Cobali* dæmones in comitatu Bacchi. Ariſtophanis Scholiaſtes

in Plutum: Κόβαλοι δαίμονές εἰσί τινες σκληροὶ περὶ τὸν Διόνυσον ἀπατεῶνες *Cobali* A
ſunt duri quidam dæmones circa Bacchum, impoſtores. Proinde Bacchus
ipſe vocatur κόβαλος à Philochoro in Atthide. Vafrum & impoſtorem pleri-
que reddunt. Atque hinc κοβαλεία eſt verſutia & aſtus. Origo vocis eſt חבל
chebel. Hebræi, Syri & Arabes funes & laqueos & pedicas ſic vocant. Vnde
ſecundariâ ſignificatione חבל eſt techna, machinatio, ſaltem apud Arabes.
Sic Prouerbio 42 Abi Vbeid de meretricibus dicitur: *Ne cadas* פי אחבאלהן
in technas earum. Sed & Hebraice Pſ. 119. 61. *Funes impiorum circumplexi*
ſunt me, חבלי funes, id eſt doli. Et ex eâdem radice תחבולות paſſim pro ſo-
lertiâ ſumitur. Rurſus Arabicum אלחאבל *alchabilo* apud Giggeium eſt *ma-*
gus, præſtigiator, quaſi pedicas injiciat. Et אלחבל *alchoblo* cum puncto ſuper B
cha eſt dæmon. Vt iam non ſit obſcurum Cobalos inde dici vafros & ver-
ſutos dæmones qui finguntur adeſſe Baccho.

Cæterum in eôdem exercitu tot mulieres Bacchum docent in Oriente
geſſiſſe bella. Ita enim moris erat apud Perſas & Aſſyrios vt in bellicis ex-
Curt. lib. 3. peditionibus vxores viris adeſſent: Sic Darius in Alexandrum dimicaturus
vxorem, matremque, & aliarum fœminarum gregem circumducebat.
Quin & Indicæ mulieres viris συστρατεύουσι *omni armorum genere inſtructæ.* Ita
refertur à Megaſthene apud Strabonem lib. 15. Hæ porrò in Bacchi copiis
cur *Bacchæ*, & *Thyades*, & *Mimallonides* dictæ ſint, multis docet nobiliſ- C
ſimus ſcriptor in Nonnum. Summa eſt *Bacchas* à luctu dici, vt Hebraicè
מבכות *mebacchoth* Ezech. 8. quia Bacchi ſacra multo cum fletu & vlulatu
celebrari ſolita; Et *Thyades* à תעה vel טעה id eſt vagari & oberrare, quia
vino tactæ vel furore hûc illûc vagabantur. Et *Mimallonides* quaſi ממללן
memallelan, id eſt garrulas & loquaculas. Niſi quis à ממל *mamal* ſeu torcu-
lari deduci malit, vt *Mimallonides* eædem ſint quæ Ληναί.

Rurſus in Bacchi pompâ eandem originem referunt *thyrſi, thyſtla,*
phallus & *ſide*, & ipſa denique *orgia. Thyrſus*, inquit magnus author
quem nuper citauimus, *manifeſtè eſt* תרזה *thirza, quæ vox pinum denotat;*
quam pampinis ac ferro induebant. Vnde Heſychius Θύρσοι, κλάδοι, λαμπάδες,
λύχνοι. *Nam è pinu optimæ fiebant lampades ac tædæ. Quare & Baccho* D
pinum, hoc eſt πεύκην, *in ſacris choriſque & ex eâ tædam aſſignarunt, Eu-*
ripidis Bacchabus:

ὁ Βακχεὺς δ' ἔχων
Πυρσώδη φλόγα πεύκης.

Cætera ibi vide. Θύσθλα Iliad. lib. 6. 8. plerique *vitis folia* aut *ramos* expo-
nunt, nempe cum fructu appenſo; qui à Syris טוטלא *totla* dicitur, vel *thothla*,
ſi mauis. Vnde plur. טוטלותא pro racemis & vuis extat in Ionath. Deut. 4.21.
& in Thargum Ieruſalem Leuit. 19. 10. *Phallus* idem eſt quod מפלצת. Hie-
ronymus Priapum reddit 1. Reg. 15. 13. & 2. Paral. 15. 16. Rabbi Ioſeph in
tractatu Talmudico *auoda zera* dicit eſſe כמין זכרות, & Dauid de Pomis E
צורת אבר מכוער *pudendi virilis imaginem*. Phallus & מפלצת cur à פלצות *phalla-*
Clem. in Protrept. *ſuth*, id eſt à terrore dicantur malo lector aliunde diſcat. Eſt & in Bacchi
Agatharch. apud Athe. lib. 14. ſupellectile quod ex illius ſanguine germinaſſe volunt malum Punicum,
cæteris Græcis ῥοιά, ſed Bœotis σίδα pro סדרה *ſidra* quomodo appellant

A Arabes. *Orgia* pro myſteriis Chaldæis ſunt ארזיא *arzaia*. Z & G permutantur, vt in Ital. *Rhezo* pro *Rhegio*, & vernaculô *orge* pro Italorum *orzo*. Sic in alphabetho Romano G eſt in loco Græci Z.

Quod me pæne fugerat Athenæus libro quarto μάζονας *mazonas* vocari aſſerit conuiuia Bacchica. Ἐν ἅπασι τοῖς δείπνοις, inquit, μάλιστα δὲ τοῖς λεγομένοις μάζωσι: τοῦτο γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἡ Διονυσιακὴ σύνοδος ἔχει τοὔνομα. In quem locum doctiſſimus Caſaubonus apprimè notat מזון *mazon* Hebraice cibum & obſonium dici.

Voſſius vir mirabilis, & de quo merito dubites vtrum maiorem à doctrinâ & ingeniô an à modeſtiâ laudem mereatur, in Bacchi fabulâ multa
B obſeruat ex hiſtoriâ Moſis palam deſcripta: Putâ quod à nonnullis fingitur in Ægypto natus, & ſtatim arcæ incluſus, & aquis impoſitus, & διμήτωρ, & formâ præſtans, & in Arabiâ educatus, & bellis clarus, & fœminas habuiſſe in exercitu: Et quod Bacchum Orpheus Μίσην pro Moſe appellat, & θεσμοφόρον *legiferum*, & eidem tribuit δίπλακα θεσμὸν quaſi duplices legis tabulas. Addit vocari bicornem, quomodo pingitur Moſes ex loco Exodi 34.29. perperam accepto; Et angues eſſe in Bacchi myſteriis, & canem illi ſocium, vt Moſi *Caleb*, cuius nomen Hebræis canem ſonat. Et in Euripide Bacchas aquam è petrâ thyrſo percuſſâ educere, & terram quâ-
C cumque illis eſt iter, lacte, vino & melle fluere; quomodo terra Chanaan, ad quam Iſraëlitas perduxit Moſes, non lacte ſolum & melle, ſed & vino erat affluens, vt patet ex nobili palmite cum vuâ ſuâ abſciſſô quem in vecte portabant viri duo Num. 13.24. Hæc ille acute admodum; quibus ſi addas ex Nonni Dionyſiacis Bacchum Orontem & Hydaſpem fluuios thyrſo tactos & exſiccatos traieciſſe, & baculum hederaceum à Bacchâ in terram proiectum draconis inſtar reptaſſe, & quercui ſe obuoluiſſe, & Indos in tenebris fuiſſe dum Bacchæ luce fruebantur: Ex mirabili illo concentu vel cæcis apparebit priſcos fabularum architectos è ſcriptoribus ſacris multa eſſe mutuatos; Phœnicas potiſſimum qui primi Bacchum ex Oriente deductum in Græcorum ſcenam produxerunt. Nonn. l. 23. & 25. & 35 & 45.

D Non tamen inde collegerim cum viro magno Moſem eſſe Phœnicum & Ægyptiorum Bacchum. Neque enim veriſſimile eſt virum tam multis nominibus vtriſque odioſum pro Deo benefico potuiſſe ab illis coli. Tantum puto fabulatores ad Moſis hiſtoriam ſic alluſiſſe, quomodo in Sileni fabulâ ad prophetiam de Silo. Et verò non Moſis ſolius, ſed & aliorum hiſtoriæ latent in Bacchi mythologicis. Dionyſiacorum lib. 20. Lycurgus circa Carmelum fundit Bacchi copias (vt Sçamgar Philiſtæos Iud. 3.31.) non aliis armis inſtructus quam βουπλῆγι, id eſt ſtimulo boum; Atque id ex Homero ſumptum, qui Bacchas fugienres deſcribit,

----ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου Iliad. 6.
E θεινόμεναι βουπλῆγι.

ab homicidâ Lycurgo percuſſas boum ſtimulo. Et lib. 48. Bacchus in luctâ contra Pallenem ſponte cedit, inſtar Angeli qui luctabatur contra Iacobum.

Καὶ θεὸς ἀστυφέλικτος ἑκούσιος ἥψατο γαίης
Οὐτιδανῇ παλάμῃ νικώμενος.

Scribit Pauſanias in Achaicis Græcos Troiæ reperiſſe λάρνακα arcam Libe- A
ro ſacram, quam cum aperuiſſet Eurypilus, & in eâ reconditam Bacchi ſtatuam eſſet intuitus, *αὐτίκα ἦν ἔκφρων μετὰ τὴν θέαν ſtatim à ſpectaculo mentis impos factus eſt*. Sumptum id ex 1. Sam. 6. 19. vbi Betſemitas legitur Deus ideo percuſſiſſe, quod in arcam ſuam inſpexiſſent. Tale eſt quod Bacchum fabulantur Athenienſibus iratum eô quod ſua ſacra ſpreuiſſent, nec cum

Ariſtoph. Schol. in Acharn. Act. 2. Sc. 1.

pompâ excepiſſent, cum è Bœotiâ in Atticam à Pegaſo primum allata ſunt, illos in pudendis afflixiſſe graui morbo; A quô nulla fuerit ſalus, donec ab oraculo moniti, Deo ſe morigeros præbuiſſent, & phallos, hoc eſt imagines illarum partium quas afflixerat, in eius honorem erexiſſent. Non ouum ouo ſimilius quam hoc commentum hiſtoriæ de Philiſtæis, quibus cum B
propter arcam indignè habitam Deus immiſiſſet hæmorrhoides, conſulti diuini reſponderunt, eos non poſſe aliter ſanari, quàm ſi aureas hæmorrhoidum imagines Deo conſecrarent. Hæc exempla docent plus ſatis in Bacchi fabulâ etiam ad reliquam Scripturam paſſim alludi. Ita tamen vt ex hiſtoriâ Moſis petantur multo plura, quia cum primum Phœnices Cadmo duce in Græciam appulerunt, recens erat adhuc memoria rerum à Moſe geſtarum. Cadmus enim ſub Ioſuâ vixit, & eorum dux fuit qui vt imminenti exitio ſe proriperent, mari ſe commiſerunt alias terras inquiſituri.

C

CAPVT DECIMVM-NONVM.

Fabulæ de Cadmo & Harmoniâ & ſerpentis dentibus ſatis ex linguâ Phœniciâ explicantur.

Cadmus regis Tyri vel Sidonis potius μάγειρος, id eſt שר טבחים vt Potiphar & Arjoc & Nebuzardan, qui vocantur ἀρχιμάγειροι, fuit קדמוני *Kadmoni*, id eſt è Cadmonæis de quibus Gen. 15. 19. Heuæi ſic dicti, quia in oriente terræ Chanaan, circa Hermonem, vnde Cadmi vxor Hermione vel Harmonia. Iidem in ſerpentes mutati, quia Heuæus Syr. חויא eſt ſerpens. Facere milites id eſt conſcribere. Serpentis dentes שני נחש ſunt cuſpides vel haſtæ æreæ. Cadmus repertor æris. Cur *quinque* ſolum. חמש pro ſoni varietate vel *quinque* ſonat vel militem expeditum, vt Exod. 13. 18. Aeris vſus olim pro ferro.

D

CAdmum alij è Tyro, alij è Sidone arceſſunt. Quibus habenda potior fides, quia Cadmi æuo Tyrus nondum erat condita. Regis filium Græci faciunt vt ſuo honori conſulant, quia regnauit in Græciâ. Sed hoc

Athen. l. 14.

commentum refellunt Sidonij apud Euhemerum Coum, Cadmum dicentes, cum ſui regis eſſet *μάγειρος coquus*, cum Harmoniâ tibicinâ aufugiſſe. Id videtur veriſſimilius; modo is coquus intelligatur qui Hebraicè dicitur שר טבחים quales fuere Potiphar, & Arjoc, & Nebuzardan. Ioſephus & Græci reddunt ἀρχιμάγειρον. At Chaldæi multò melius רב קטוליא *magiſtrum ſatellitum*, vel רב ספוקלטוריא *magiſtrum ſpeculatorum*, & Arabs רייס אלסיאפין *ducem τῶν ξιφοφόρων*, & Hieronymus *magiſtrum militum & principem exercitûs*, E
quia טבח vulgò *coquere*, etiam *occidere* eſt Pſ. 37. 14. & Lam. 2. 21. Familiam quod attinet, ex ipſo nomine colligimus Κάδμον fuiſſe קדמוני *Cadmoni*, id eſt Cadmonæum, ex illis Cadmonæis, de quibus agit Moſes Gen. 15. 19. Hi porro Cadmonæi cum Heuæis iidem erant. Neque obſcura ratio cur

A Heuæi *Cadmonim*, id eſt Orientales dicti ſunt, cum Ioſ. 11. 3. & Iud. 3. 3. legamus eos occupauiſſe montem *Hermonem*, quæ pars erat terræ Chanaan maximè Orientalis. Vnde eſt quod pro Oriente *Hermon*, vt pro occaſu *Thabor* habetur Pſ. 87. 13. Cadmonæus igitur idem qui Hermonæus. Atque hinc factum vt Cadmi vxor vocetur *Harmonia* vel *Hermione*, nempe à monte *Hermone* ex quô erant oriundi. Nec iam obſcurum cur in ſerpentes fingantur eſſe mutati. Heuæi enim erant, & חויא Heuæus Syris eſt ſerpens.

Libet dum in eô ſumus, alius de Cadmô fabulæ iſtâ non minus intricatæ rationem aperire. Aiunt ex ſerpentis dentibus à Cadmo diſſeminatis B ortos fuiſſe milites magno numero, quibus in mutuam perniciem ruentibus, ſolum quinque ſuperſtites vniuerſam Bœotiam inperio ſuo ſubiecisſe. Hâc fabulâ nihil ineptius; Nihil magis verò abſimile. Sed bene eſt quod in illa quicquid eſt reconditum Phœnicius ſermo detegit. Rem paucis explicabimus. Primo Cadmus Hebrêâ phraſi dicitur feciſſe milites quos conſcripſerat. Sic 1. Sam. 14. 48. ויעש חיל *& fecit copias*, id eſt conſcripſit. At quorſũ ex ſerpentis dentibus? Phœniciâ linguâ, quæ partim fuit Syra, partim fuit Hebraica, שני נחש *dentes ſerpentis* etiam erant *æreæ cuſpides*, qualibus primus in Græciâ Cadmus armauit milites ſuos. Is enim repertor æris. Hyginus cap. 274. *Cadmus Agenoris filius æs Thebis primus inuentum condidit.* C Proinde lapis ærosſus ex quô fit æs à Cadmo Cadmia dicitur hodieque. Plin. l. 34. cap. 1. & 10. Iam vt conſcripti milites ad numerum quinarium redigerentur fecit ambiguitas vocis חמש, quæ pro ſoni varietate aut *quinque* ſignificat, aut eum qui ad bellum expeditus & accinctus eſt. Vide Exod. 13. 18. Vt rem in pauca conferam; de Cadmo veriſſimile eſt ſuâ linguâ Phœnices in hunc modum ſcripſiſſe עשה חיל חמש אנשים נושקים בשני נחש. Quæ verba ſic reddita ſunt, *fecit exercitum quinque virorum, armatorum ex dentibus ſerpentis*; cum reddi debuiſſent: *conſcripſit exercitum expeditum virorum armatorum cuſpidibus*, id eſt haſtis *æreis*. Tales olim Græcorum haſtæ. Homerus de Achille:

D Στῆ δ' ἄρ' ἐπὶ μελίης χαλκογλώχινος ἐρεισθείς.
Fraxineæ incumbens æratæ cuſpidis haſtæ.

Aere ſcilicet pro ferro vtebantur priſci mortales: Tzetzes in Heſiodi opera & dies: χαλκοῖς γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ ὅπλοις, καὶ ξίφεσι, καὶ γεωργικοῖς ἐργαλείοις ἐχρῶντο βαφῇ τινὶ ταῦτα στομοῦντες. *æreis olim armis & gladiis & ruſticis inſtrumentis vtebantur tincturâ quâdam illa induramtes.* Et Apollonij Scholiaſtes in lib. 1. Argon Ἀπολλώνιός φησιν ἐν πρώτῳ τῶν ὑπομνημάτων τὸν σίδηρον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χαλκὸν λέγεσθαι, ἀγνοῶν ὅτι μήπω εὑρεθέντος σιδήρου χαλκῷ ἐχρῶντο, ὡς καὶ Ἡσίοδος φησὶ,

χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

E *Refert Apollonius in primo commentariorum ferrum à veteribus* χαλκὸν *æs nuncupari; tanquam veteres neſciens ære pro ferro eſſe vſos, cum ferrum eſſet inuentum, vt & Heſiodus author eſt,*

Dum ferro caruere, æs ferri præſtitit vſum.

Et Lucretius lib. 5. verſ. 1286.

Et prior æris erat quam ferri cognitus vſus. A

Et Iſidorus Orig. lib. 8. cap. 11. vbi de magnæ matris ſeu Telluris cymbalis æreis: *Ideo ære, quod terram antiqui colebant ære, priuſquam ferrum eſſet inuentum.* Porro Cadmo Græci debent inuentionem æris, & primum armorum vſum. Vide Hyginum fab. 274.

CAPVT VIGESIMVM.

Græcos accepiſſe literas à Phœnicibus & Cadmo.

Phœniciæ & Cadmeæ literæ dictæ, quia Græci à Cadmo accepere & Phœnicibus. Non tamen in Phœnice natæ ſunt, ſed à Syris, Aſſyriis & Hebræis ad Phœnices deuenerunt. Refellitur Ioſephus qui literarum vſum apud Gręcos Cadmo adeoque Homero vult eſſe recentiorem. Contrà, inſcriptiones Thebis literis Cadmeis ab Amphitryone ſcriptas ſe legiſſe refert Herodotus. Multi ſcriptores ante Homerum. At ex ſententiâ Tzetzis Græci habuere literas etiam ante Cadmum. Duo obiicit futiliſſima; 1. oraculum ipſi Cadmo redditum, quod ſcribi neceſſe non fuit. 2. literas Bellerophonti datas. Fruſtra, cum Cadmo poſterior ſit Bellerophon. Literas è Phœnice in Græciam veniſſe probat primò figura, ſi Ionicæ cum vetuſtis Phœnicum literis comparentur quibus vtuntur Samaritani. 2. nomina quæ palam ſunt Ebræa & Phœnicia, quod agnoſcunt Græci ſcriptores. 3. Idem ordo, quod probatur ex collatione Græci alphabethi cum Hebraico; 4. poteſtas eadem aut leuiter mutata, nec niſi certâ de cauſâ. Epiſema olim pro literis fuiſſe. Tamen antiquiſſimis temporibus ſolum ſedecim literæ in vſu. Irenæi, interpres notatus. Literæ Græcorum propriæ; quomodo Arabes & Aethiopes & Ruſſi & Cophtitæ ſuas habent. Literarum ſitus inuerſus cum ipſa ſcriptione. Quæ mutatio facta eſt naturâ duce. Rationes ex Scaligero. Græcos olim ſiniſtrorſum ſcripſiſſe & βυστροφηδὸν. Verſus inde dicti. Solonis leges ſic ſcriptæ, & Olympiæ vetus inſcriptio. Tabula ignotis literis, effoſſa Thebis ex Alcmenæ ſepulchro: Chonuphis de eâ conſultus. Proteus Phœnix. B C

IDem Cadmus aliud in Græciâ reliquit ſui monimentum ære perennius, nempe literas, quas à Cadmo ſe accepiſſe Græci pænè omnes agnoſcunt. lib. 5. c. 58. Herodotus: οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι &c. ἐσήγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ δὴ καὶ γράμματα οὐκ ἐόντα πρὶν Ἕλλησι *Phœnices autem qui cum Cadmo venerant, cum alias doctrinas in Græciam introduxere, tum etiam literas quæ apud Græcos antea non fuerant.* Philoſtratus lib. 2. de vitis Sophiſtarum: Πάλιν ἐκ Φοινίκης γράμματα *Rurſus è Phœnice literæ.* Et in epiſtolis: Ξένα καὶ τὰ γράμματα· ἐκ Φοινίκης γὰρ ἦλθεν *Peregrinæ ſunt etiam literæ, nam è Phœniciâ venerunt.* Critias apud Athenæum lib. 1. D

Φοίνικες δ' εὗρον γράμματ' ἀλεξίλογα.
Subſidium vocis ſcripta reperta Tyri.

Zenodotus de Zenone, in epigrammate apud Laërtium:

Εἰ δὲ πάτρα Φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; ἦν καὶ ὁ Κάδμος
Κεῖνος, ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.
Si patriâ es Phœnix, quid tum? Fuit hæc quoque Cadmo
Patria, qui Græcis prima elementa dedit.

Inde Φοινικήϊα & Καδμήϊα γράμματα Phœniciæ & Cadmeæ litteræ dictæ, vt ibidem additur; Et in Timone Phliaſio apud Sextum Φοινικικὰ σήματα Κάδμου *Phœnicia ſigna Cadmi.* Et Plinij lib. 5. cap. 12. *Ipſa gens Phœnicum in gloriâ magnâ literarum inuentionis.* Et Lucani lib 3. E

Phœnices primi, famæ ſi credimus, auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

A Et apud Heſychium *ἐκφοινίξαι phœniciſſare* eſt *ἀναγνῶσαι legere*. Hinc mare aduexiſſe dicit Plutarchus ex Φοινίκης γράμματα μνημόσυνα λήθης *ex Phœnice literas aduerſus obliuionem remedium*. Et Tacitus lib. 11. *Fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum vectum rudibus adhuc Græcorum populis artis eius authorem fuiſſe*. Et Mela de Phœnicibus lib. 1. cap. 12. *Literas & literarum operas, aliaſque etiam artes, maria nauibus adire, claſſe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti*. Et Curtius lib. 4. *Si famæ libet credere, hæc* (Tyriorum) *gens literas prima aut docuit aut didicit*. Et Clemens Alexandrinus l. 1. Stromatum. Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετής, ὥς φησιν Εὔφορος (al. Ἔφορος) *Cadmus autem erat Phœnix, Græcis literarum inuentor, vt ait Euphorus* (al. *Ephorus*.) lib. de aquâ & igne.

B Vide inſuper Plutarchi Sympoſiaca lib. 9. q. 2. & 3. Victorinum lib. 1. cap. de orthographiâ. Iſidorum Orig. lib. 1. cap. 3. Suidam in Γράμματα & Κάδμος, & Φοινικήϊα γράμματα. Geographum anonymum ſub Conſtantio cap. 18. Nonnum Dionyſiacorum lib. 4. verſ. 260. & lib. 41. verſ. 381. Et Athanaſium contra gentes.

Literas tamen in ipſâ Phœnice natas non crediderim, ſed à Syris vel Aſſyriis ad Phœnices deueniſſe. Diodorus lib. 5. Σύροι μὲν εὑρεταὶ γραμμάτων εἰσί· παρὰ δὲ τούτων Φοίνικες μαθόντες τοῖς Ἕλλησι παραδεδώκασιν, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ μετὰ Κάδμου πλεύσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην *Syri quidem literas inuenerunt: Ab iis*

C *autem edocti Phœnices Græcis tradiderunt; Hi nimirum qui cum Cadmo in Europam nauigauerunt*. Plinius lib. 7. cap. 56. *Literas ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe: ſed alij apud Ægyptios à Mercurio, vt Gellius: alij apud Syros repertas volunt. Vtique* (malim *vtrique*) *in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum*. Euſebius lib. 10. præparat: πρῶτος τοιγαροῦν ὁ τὰ κοινὰ γράμματα, ταῦτα δὴ τὰ πρῶτα τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, Ἕλλησιν εἰσηγησάμενος Κάδμος, ὁ γένος Φοίνιξ ἦν, ὅθεν καὶ Φοινικήϊα τὰ γράμματά τινες τῶν παλαιῶν ἐπικεκλήκασιν. Εἰσὶ δὲ οἱ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι λέγουσι πρώτους. Σύροι δ' ἂν εἶεν καὶ Ἑβραῖοι; *Primus qui communes literas, id eſt prima Grammaticæ elementa Græcis tradidit, Cadmus genere Phœnix erat, vnde & Phœnicias literas appellarunt quidam veterum. Sunt autem qui Syros literas primos reperiſſe aſſerunt. Syri*

D *porro ſunt etiam Hebræi.*

Ioſephus contra Apionem libro primo contendit literarum vſum apud Græcos Cadmo eſſe multo recentiorem; οἱ γοῦν, inquit, ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θέλοντες, παρὰ Φοινίκων καὶ Κάδμου σεμνύνονται μαθεῖν. οὐ μὴν οὐδ' ἐπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου δύναιτό τις ἂν δεῖξαι σωζομένην ἀναγραφὴν οὔτ' ἐν ἱεροῖς, οὔτ' ἐν δημοσίοις ἀναθήμασιν *Qui literarum vſum antiquiſſimum eſſe volunt, à Phœnicibus & Cadmo gloriantur ſe didiciſſe. Sed neque illo tempore quiſquam demonſtrare poſſit ſeruatam inſcriptionem, neque in templis, neque in publicis anathematibus*. Addit poſt multam quæſtionem tandem conſtitiſſe Græcos Troiani belli tempore adhuc ignoraſſe literas, atque id eſſe in confeſſo,

E nullum apud eos extare ſcriptorem Homero antiquiorem; nec deeſſe qui Homerum ipſum aſſerant poëmata ſua non ſcriptis, ſed recitantium memoriæ commiſiſſe. Sed pleraque hæc palam falſa ſunt. Neque enim in Græciâ deerant inſcriptiones, non Homero ſolum, ſed & Troiano bello vetuſtiores. Talis illa Amphitryonis quam Thebis in Iſmenij Apollinis tem-

plo literis Cadmeis in tripode inciſam ſe legiſſe ſcribit Herodotus:

Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν, ἐὼν ἀπὸ Τηλεβοάων.

Facta hæc ætate Laij qui Cadmum habuit proauum. Ibidem legere eſt duas alias inſcriptiones pænè eiuſdem æui. Scriptores Græcos quod attinet, quamuis hodie nullus extet Homero vetuſtior, tamen olim multi extiterunt. In his celeberrimi ſunt Lycus, Orpheus, Muſæus, Amphion, Sibyllæ quædam; Et Oroebantius Troezenius; Et Lyrici carminis primus author Thaletas. Et Meleſander de Lapitharum & Centaurorum pugnâ; Et Thamyris vel Thamyras Thrax, quintus aut vt alij octauus poëta ante Homerum, qui cum Muſis certaſſe fertur, & ſcripſiſſe κοσμογονίαν verſuum quinque millibus; Et Troiani belli ſcriptores Syagrus, & Dares Phrygius, & Teucri ſcriba Siſyphus Cous, vt Idomenei Dictys Cretenſis, & Palamedis diſcipulus Corinnus Ilienſis, qui ſcripſit Iliadem ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν συνισταμένων *Troiano bello adhuc durante.* Quid quod circa belli initia, cum Pedaſum olim Moneiam, vrbem agri Troiani munitiſſimam, aliquandiu obſediſſet Achilles, & re infecta eſſet diſceſſurus, virgo quædam in vrbis mœnibus Achillis amore capta eum confirmaſſe legitur his fere verbis pomo inſcriptis: Μὴ σπεῦδ' Ἀχιλλεῦ, πρὶν Μονηΐαν (al. Μονηνίαν) ἕλῃς· ὕδωρ γὰρ οὐκ ἔνεστι, διψῶσι κακῶς *Ne propera Achilles, antequam Moneiam (al. Moneniam) cæperis: Aqua enim deeſt, miſere ſitiunt.* Ita vetus Scholiaſtes & Euſtathius in lib. 6. Iliados; Et apud Plinium lib. 13. cap. 13. *Mutianus ter conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cum præſideret Lyciæ, Sarpedonis è Troiâ ſcriptam in quodam templo epiſtolæ chartam.* Proinde ſcripturam apud Græcos in vſu fuiſſe conſtat diu ante Homeri æuum.

Aelian. Var. l. 11. c. 2. & l. 14. c. 21. Tatien. orat. cont. Græc. Euſ. l. 10. præp. Clem. Alexan. lib. 6. Strom. Euſtath. præfat. in Iliad. Suid. in Θαλήτας, & Θάμυρις, & Κόριννος. Tzetz. Chil. 7. hiſt. 108.

Contrario errore Tzetzes probare nititur Græcos habuiſſe literas etiam ante Cadmum, duplici argumento; Priore, quod oraculum redditum fuit Cadmo:

Φράζεο δὴ τὸν μῦθον Ἀγήνορος ἔκγονε Κάδμε,
Ἠοῦς ἐγρόμενος &c.

Altero argumento quod Bellerophon antiquior Cadmô ſcriptas tabellas de ſuâ cæde attulit. *Sed vtrumque argumentum futiliſſimum eſt,* inquit illuſtris Scaliger in Euſebium, *Nam vtrumque geſtum fictum eſt à Poëtis.* Potuit aliud regeri, nempe prius argumentum prorſus eſſe ἀνακόλουθον. Oraculum ipſi Cadmô in Græciâ redditum eſt; Ergo literæ tum temporis erant in vſu inter Græcos: Non ſequitur. Multi populi ante literarum vſum habuere ſuos vates. In poſteriore argumento Tzetzes ſupponit rem falſiſſimam, nempe Bellerophontem antiquiorem eſſe Cadmo. Quin Bellerophontis auus Siſyphus & Cadmus erant σύγχρονοι. Siſyphus enim Ephyram, ſeu, quod idem eſt, Corinthum condidit triennio ſolùm antequam Cadmus conderet Thebas. Et rex Argorum Proetus, qui hoſpiti ſuo Bellerophonti dedit σήματα λυγρὰ funeſtas literas in Lyciam ferendas ad Iobaten, regnare cœpit Argis annis quadraginta quinque poſt Thebas à Cadmo conditas. Vide Euſebium lib. 2. Chronicorum numeris DCVIII. DCXI & DCLVI.

Chil. 5. ver. 815. & 829. Et Chil. 10 verſ. 443. Et Chil. 12. verſ. 79. Oraculum hoc vide in Schol. Eurip. ad Phœniſſ. v. 641. & in Schol. Ariſtoph. Ranis Act. 5. Sc. 1.

Denique res ipſa docet literas è Phœniciâ in Græciam eſſe allatas. Primò ſi figuram ſpectes, Græcæ literæ, maximè antiquiores illæ, quarum exempla

A pla in Euſebianis profert doctiſſimus Scaliger, vetuſtis Phœnicum literis quibus hodie vtuntur Samaritani, in pleriſque tam ſunt ſimiles, vt nemini non pateat illas ex his eſſe expreſſas.

Secundo nomina pleraque ſunt palam Phœnicia, aut Hebræa etiam. Quod manifeſtum imprimis in ἄλφα, βῆτα, δέλτα, εἶ, ἐπίσημον βαῦ, ἦτα, θῆτα, ἰῶτα, κάππα, λάμβδα, μῦ, νῦ, πῖ, ἐπίσημον κόππα, σὰν, ταῦ expreſſis ex Hebræis totidem *aleph, beth, daleth, he, vau, heth, teth, jod, caph, lamed, mem, nun, pe, koph, ſin, thau.* Neque id Græcos latuit, qui apud Varronem agnoſcunt illa nomina non eſſe Græca. Cum enim Crates Philoſophus quæſtionem Grammaticam in Græcia agitaret, cur non diceretur ἄλφα ἄλφα-
B τος, vt γράμμα γράμματος, reſponderunt alij Græci; *Hæc non ſunt vocabula noſtra, ſed barbara*, id eſt Phœnicia. Et Plutarchus in Sympoſiacis lib. 9. q. 2. Cadmum dicit τὸ ἄλφα πάντων προτάξαι, διὰ τὸ Φοίνικας οὕτω καλεῖν τὸν βοῦν *alpha omnibus præpoſuiſſe, quia Phœnices boum ſic vocant.*

Tertiò Græci in literis Phœnicum ordinem ſeruant, quem eſſe vetuſtiſſimum docent Dauidis & Ieremiæ verſus acroſtichi. Res conſtabit plenius ex hoc diagrammate, in quô Samaritanum ſeu Phœnicium, Hebraicum & Græcum alphabetum proponuntur, ſingula veteri ordine. Vid. Pſ. 37. & 112. & 119. & Lament. Ier. cap. 1.

C

Alphabethum Samaritanum ſeu Phœnicium.	Alphabethum Hebraicum.		Alphabetum Græcum.	
ࠀ	א	*aleph*	α	ἄλφα
ࠁ	ב	*beth*	β	βῆτα
ࠂ	ג	*gimel*	γ	γάμμα
ࠃ	ד	*daleth*	δ	δέλτα
ࠄ	ה	*he*	ε	εἶ vel ἐψιλόν
ࠅ	ו	*vau*	ϛ vel	ἐπίσημον βαῦ
ࠆ	ז	*zain*	ζ	ζῆτα
ࠇ	ח	*heth*	η	ἦτα
ࠈ	ט	*teth*	θ	θῆτα
ࠉ	י	*jod*	ι	ἰῶτα
ࠊ	כ	*caph*	κ	κάππα
ࠋ	ל	*lamed*	λ	λάμβδα

D E

	מ	*mem*	μ	μῦ	A
	נ	*nun*	ν	νῦ	
	ס	*ſamech*	ξ	ξῖ	
	ע	*ajin*	ο	ὀμικρὸν	
	פ	*pe*	π	πῖ	B
	צ	*ſade* ╳	ϙ	ἐπίσημον κόππα	
	ק	*koph*	ϡ	ἐπίσημον σάνπι	
	ר	*res*	ρ	ῥῶ	
	ש	*ſin*	σ	σίγμα vel σάν	
	ת	*thau*	τ	ταῦ	C
			υ	ὐψιλὸν	
			φ	φῖ	
			χ	χῖ	
			ψ	ψῖ	
			ω	ὠμέγα	D

Ex hâc collatione liquet Græcos eundem in literis ordinem ſeruare quem Phœnices, & Hebræos, niſi quod ἐπίσημα duo κόππα & σάνπι ſunt tranſpoſita; & hoc illius locum occupat. Nam κόππα debuit poſtponi, quia reſpondet Hebræo *koph*, & σάνπι præponi, quia reſpondet Hebræo *ſade*. Hodie in vulgaribus Græcorũ alphabetis ἐπίσημον βαῦ, & duo alia quę modò diximus, κόππα & σάνπι, planè omittuntur, quia nullum amplius in literis vſum habent, nec niſi numeris inſeruiunt: Nempe ϛ pro ſenario ponitur, ϙ nonaginta ſignificat & ϡ noningenta.

Poteſtas literarum non vbique ſeruata. *Aleph, he, heth & ajin* meros E
ſpiritus Græci in vocales mutarunt. *Iod* ex conſonante tranſiit in vocalem ι. Aſpiratæ & tenues videntur officia permutaſſe, cum Græcum *theta* ſit loco *teth*, & *tau* loco *thau*. Tamen Græci prius aſpirant, Hebræi poſterius. *Xi* tenet locum τοῦ *ſame h*, & *ſigma* τοῦ *ſçin*. Tamen *Xi* ſono propius accedit ad *ſçin*, & *ſigma* ad *ſamech*. *Chaph* per *cappa* expreſſum, cum magis

A accedat ad *chi*. Et *pe* Hebræum olim ſonabat vt *phi*. Denique iam monuimus ex veteri alphabetho tres literas tribu moueri, quia deſierunt eſſe in vſu. Taceo υ, φ, χ, ψ, ω, à Græcis addita poſtmodum, in alphabeti fine, & literarum ſitum inuerſum, & quod maluerunt à ſiniſtrâ ſcribere ad dextram, cum Phœnices à dextrâ ad ſiniſtram ſcripſerint.

Sed pleraque hæc aut non tanti ſunt aut certâ ratione facta. Quatuor ſpirituum vſus mutatus, quia Græcis quorum lingua eſt mollior, tam multæ aſpirationes fuiſſent ſuperfluæ. Ex iis igitur vocales factæ quibus carebat ſcriptura Phœnicia. Vt A fieret ex *Aleph*, & E ex *He* ſuadebant ipſa nomina. *Iod* mutatum in I vocalem propter analogiam: Supererat vt *A-*
B *jin* eſſet O; Nam V Romanum Græci non habent, & Υ ſerò vſurpatum. *Heth* tandem in ἦτα mutatum; id eſt in E longius; ſed apud priſcos Ionas fuit ἐπίσημον fungens aſpirationis munere, vt hodieque Latinum H. *Teth*, & *thau*, & *ſamech*, & *ſçin*, potuerunt varie efferri pro diuerſis dialectis. Sic Iudic. 12. 6. Ephraimitæ dicebant *Sibboleth* pro *Sçibboleth*; id eſt *ſamech* pro *ſçin*. In quem locum ſcribit Kimchius Gallos eandem literam ita efferre ac ſi eſſet *thau Raphatum*. Et Chriſti æuo in illis locis vnde creditur veniſſe Cadmus, in Phœniciâ ſcilicet & vicinâ Galilæâ, ſermo erat horridus & inconditus, vt ex Talmude multis probat doctiſſimus Buxtor-
C phius in locum Euangelij πολυθρύλλητον Marc. 14. 60. Γαλιλαῖος εἶ καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.

Epiſema quod attinet, hæc olim fuiſſe pro literis colligitur ex Romano alphabeto, in quo epiſemon βαῦ tranſiit in F, & epiſemon *Koppa* in Q. Et prius illud Aeoles vſurpaſſe pro V conſonante nemo neſcit. Tamen antiquiſſimis temporibus è viginti duabus literis in alphabeto Cadmi, ſedecim tantum in vſu erant, nempe A, B, Γ, Δ, E, Z, I, K, Λ, M, N, O, Π, P, Σ, T, reliqua ſex epiſema. Inde eſt quod plerique veteres ſedecim ſolum literas cenſent à Cadmo traditas. Plinius lib. 7. cap. 56. *Vtrique in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum ſedecim numero.* Plutarchus in quæſtionibus Platon. ὡς ἐδήλωσαν οἱ παλαιοὶ διὰ τῶν ἑκκαίδεκα φράζοντες
D ἀποχρώντως καὶ γράφοντες *vt veteres ſignificarunt per ſexdecim literas ſufficienter loquentes & ſcribentes.* Irenæus lib. 1. cap. 12. Ἕλληνες ὁμολογοῦσιν ἀπὸ Κάδμου πρῶτον ἓξ καὶ δέκα παρειληφέναι, *Græci fatentur à Cadmo* (non *ab æſtimatione* ἀπ' εἰκασμοῦ, vt habet vetus interpres) *primum ſedecim literas ſe accepiſſe.* Marius Victorinus: *Scripſeram autem vobis, quantum repeto & alia plura, inter quæ noſtros antea, ſicuti & Græcos quoque* XVI *literis vſos.* Caſſiodorus in Grammaticâ ſtatim initio vbi de literis: *Quas primus omnium Cadmus ſexdecim tantum legitur inueniſſe eaſq; Græcis ſtudioſiſſimis tradidiſſe.* Euſeb. lib. 2. Chron. num. MDCXVII. *Athenienſes* XXIV *literis vti cœperunt, quum ante* XVI *tantum literas haberent.* In quem locum conſule
E magnum illum Scaligerum qui multa hîc habet plena reconditæ eruditionis.

De Pythagoræ literâ, & quatuor ſequentibus quas alphabetho Cadmi vel Palamedis addidit aut Simonides, aut Epicharmus, neque enim id ſatis conſtat, nihil attinet hîc dicere. Notum eôdem exemplô Arabes & Æ-

thiopes, quorum idiomata ſunt Hebraicæ dialecti, quaſdam literas habere proprias. Ruſſos item & Cophtitas alphabeto Græco ſic vti, vt quoſdam characteres præter Græcos commenti ſint; *ſine quibus*, inquit vir magnus, *claudicaret eorum ſcriptio.* A

Quod poſtremo loco notaueram, Phœniciarum ſitum Græci inuerterunt. Sic ex 𐤁 factum B; ex 𐤂, Γ: ex 𐤄, E; & ſic de cæteris. Quia literarum ſitum cum ipſâ ſcriptione mutari neceſſe fuit, poſtquam dextrorſum ſcribi cœptum eſt, cum Phœnices & Ægyptij, teſte Herodoto, ſcripſerint ſiniſtrorſum, vt hodieque Hebræi, Syri, Arabes &c. Quæ mutatio facta eſt naturâ duce. Nam, vt rectè obſeruat Iulius Scaliger, motus naturalis extrorſum eſt; quies enim intus ad pectus & oculos in fœtu. Igitur primus motus extrorſum explicatur. Quare pugna quoque ſic cietur extento brachio non retracto. Præterea nobis relinquitur ſub oculis ad contemplandum quid quantumque deſcriptum ſit, quod illis calamo ac manu integitur, ſæpe etiam recenti ſcripturâ inducitur. Illud verò argumentum inuictum eſt, eos ipſos qui ſiniſtrorſum ſcribunt, literarum ipſarum virgulas ac lineas directas aut tranſuerſas à ſiniſtrâ inchoatas in dextram deſinentes terminare. quæ igitur partis ratio, eadem etiam ſit totius: & quemadmodum linearum tractus, ita literarum quoque ordo ſeruandus erit. B

De cauſis linguæ Lat. lib. 1. c. 46.

Cæterum mos Hebræorum ſcribendi ſiniſtrorſum Græcis non fuit planè ignotus: Quorum vetuſtiſſimi eum ex parte æmulabantur. Poſtquam enim à ſiniſtrâ dextram verſus ſtylum ducentes lineam abſoluerant, inde quia is locus primò ſe offerebat, ſiniſtrorſum Ebræo more in ſcribendo recurrebant, poſtea rurſus dextrorſum, & ita deinceps eodem ordine. Quod aptiſſimo vocabulo appellabant ſcribere βουστροφηδὸν, id eſt ita vt linearum ductus boum arantium ſulcos imitarentur, qui ſecundum ſulcum ducere inde incipiunt vnde prior deſiit. Hanc vocem Heſychius ita explicat: οὕτως ἔλεγον, ἐπὰν ὁμοίως τοῖς ἀροτριῶσι βουσὶ τὰς ἀντιστροφὰς ποιῇ τις. ἔλεγον δὲ ἐπὶ τοῦ γράφειν τῷ τρόπῳ τούτῳ *ita appellabant quando inſtar arantium boum fit regreſſus, quod vſurpatum, quia eô modô ſcribebatur.* Inde eſt quod lineæ vocantur *verſus*, ſi Iſidoro credimus Orig. lib. 6. cap. 13. *Verſus*, inquit, *vulgo vocati; quia ſic ſcribebant antiqui, ſicut aratur terra. A ſiniſtrâ enim ad dexteram primum deducebant ſtylum: deinde conuertebatur ab inferiore, & rurſum ad dexteram verſus; quos & hodie ruſtici verſus vocant.* Talis erat ſcriptura legum Solonis, quæ Axones & Cyrbes dicebantur, vt author eſt Euphorion, & ex eô Didymus, qui inter varias cauſas cur ὁ κάτωθεν νόμος dicatur à Demoſthene hanc attulit: διὰ δὲ σχῆμα τῆς ἐν τοῖς Ἄξοσι γραφῆς βουστροφηδὸν γεγραμμένης, τὸν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων ἀρχόμενον νόμον, κάτωθεν ὀνομάζει ὁ Δημοσθένης: ὅτι γὰρ βουστροφηδὸν ἦσαν οἵ τε Ἄξονες καὶ οἱ Κύρβεις γεγραμμένοι δεδήλωκεν Εὐφορίων ἐν τῷ Ἀπολλοδώρῳ *propter figuram ſcripturæ in Axonibus, quæ boum verſuram imitabatur, legem cuius Scriptura incipit â ſiniſtris inferiorem vocat Demoſthenes. Axones enim & Cyrbes eô modô fuiſſe ſcriptos quô conuertuntur boues ſignificauit Euphorion in Apollodoro.* Hæc in Harpocratione & Suidâ leguntur in ὁ κάτωθεν νόμος. Sed & Olympiæ Cypſelidarum extabat inſcriptio γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις *literis antiquis* βουστροφηδὸν ſcriptis,

(Right-margin letters: C beside "Cæterum mos Hebræorum", D beside "verſus, ſi Iſidoro", E beside "boum verſuram imitabatur".)

A in quibus Pauſaniâ teſte in prioribus Eliacis ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέφει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον, ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ *à ſuperioris verſus fine fit conuerſio ad initium ſequentis, eâ ratione quâ in diaulo curritur.* De his conſule viros vndecumque doctos Meurſium Attic. lect. lib. 1. cap. 22. & Voſſium Grammaticæ lib. 1. cap. 34.

In Plutarchi libello de dæmonio Socratis, narratur è ſepulchro Alcmenæ Thebis, circa tempora Ageſilai, effoſſam eſſe tabulam æream literis ignorabilibus ſcriptam, quæ ad Ægyptiarum typum videbantur eſſe effictæ: Γράμματα, inquit, πολλὰ θαυμαστὰ ὡς παμπάλαια, γνῶναι γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐδὲν παρεῖχε, καίπερ ἐκφανέντα τοῦ χαλκοῦ καταπλυθέντος, ἀλλ' ἴδιός τις ὁ τύπος καὶ βαρβα-
B ρικὸς τῶν χαρακτήρων ἐμφερέστατος Αἰγυπτίοις *literæ multæ erant mirabiles, vt videbatur peruetuſtæ, ex quibus nil quicquam poterat intelligi, etiamſi apparerent, poſtquam æs eſt ablutum; Sed proprius quidam erat & barbaricus characterum typus Ægyptios valde referens.* Prophetarum Ægyptiorum doctiſſimus Chonuphis de iis conſultus, poſtquam Ægyptios libros de variis characterum generibus plurimos per triduum euolviſſet, tandem reſpondit τοῖς τύποις εἶναι τῆς ἐπὶ Πρωτέως βασιλεύοντι γραμματικῆς. Ἡρακλέα δὲ τὸν Ἀμφιτρύωνος ἐκμαθεῖν *eſſe ſcripturæ Ægyptiæ typos, qualis erat in vſu ſub rege Proteo, quam edidicerat Hercules Amphitryonis filius.* Nugæ. Her-
C cules præceptorem habuit Linum, â quô vel Græcas vel Phœnicias literas edoctus eſt, non Ægyptias. Vnde eſt quod Linum nonnulli putant primum è Phœnice literas in Græciam intuliſſe. Suidas: λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν, γενέσθαι δὲ καὶ Ἡρακλέους διδάσκαλος γραμμάτων. Quod ſumptum eſt ex Heracliſco Theocriti Idyll. 24. Sed & Phœniciam eſſe oportuit ſcripturam quæcumque reperta eſt in Alcmenæ tumulo, quia Phœnices habuit authores è ſtirpe Cadmi, qui tum Thebis imperabant. Itaque Chonuphis reſponſum commentitium eſſe oportet, niſi quis æuo Protei putet Ægyptios Phœnicum vſurpaſſe characteres. Saltem id illis commune fuit quod tam Ægyptij quam Phœnices ſcribebant ſiniſtrorſum. Quid quod Proteum nonnulli volunt Phœniciæ eſſe
D originis. Tzetzes Chil. 2. hiſt. 44.

Πρωτεὺς Φοινίκης Φοίνικος παῖς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος,
Περὶ τὴν Φάρον κατοικῶν τὴν νῦν Ἀλεξάνδρειαν.
Proteus Neptuni filius & Phœnicis filiæ,
Circa Pharum habitans quæ nunc Alexandria.

Hæc ſi vera ſunt potuerunt æuo Protei Phœnicum characteres apud Ægyptios eſſe in vſu.

E

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM. A

Phœnices Athenis.

Ariſtogiton & Harmodius Gephyræi vel Gephyres qui è Phœnice oriundi. Hi Tanagrâ pulſi à Bœotis Athenas diuerterunt. Ibi ius ciuitatis certis conditionibus adepti templa ab aliis diuerſa extruxerunt. In his Achææ Cereris quæ & Gephyræa dicitur. Gephyræi dicti qui pontem habebant ad Cephiſum per quem Eleuſin ibant myſtæ. In illo ponte deriſores, qui prætereuntes cauillis excipiebant, & ſcommata ſua ponti inſcribebant. Hinc γεφυρεὺς, γεφυρίζειν, γεφυριστὴ, γεφυρισμοί. Meurſius de Gephyræis negat quidem in Atticæ populis: Sed in Atticis lectionibus idem hoc abunde ſarciit. Phœnices genus quoddam Athenis. An iidem qui Gephyræi. Phalereorum diſceptatio contra Phœnices de Neptuni ſacerdotio. Bœoti vel Phœnices in Atticâ inſulâ Salamine. Arab. ▭ סלאם *ſalam* ὀφιόδηκτος. *Salamis* inde dicta, quam olim obtinebat draco à rege Cychreo cæſus. A nonnullis Cychreus ipſe pro dracone habitus. B

Ariſtogiton & Harmodius qui Hipparcho interfecto Athenas tyrannide liberarunt, genere Gephyræi erant. Gephyræi autem, teſte Herodoto, ἔσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλεομένην *Phœnices erant ex iis qui cum Cadmo in terram quæ nunc Bœotia vocatur deuenerunt.* Horum prima ſedes fuit Tanagræ; vnde à Bœotis pulſi Athenas diuerterunt, vbi ius ciuitatis certis conditionibus adepti, templa Athenis extruxerunt, τῶν οὐδὲν μέτα τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἄλλα τε κεχωρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν *quæ cum aliis Atticæ templis nihil habebant commune, ſed ab iis erant diſtincta.* In his fuit Ἀχαιίης Δήμητρος ἱρόν τε καὶ ὄργια *Achææ Cereris templum & orgia.* Hanc ſcilicet Phœnices vt Cabirorum vnam peculiari cultu venerati ſunt. Hæc eſt Gephyræa Ceres de quâ Etymologus: Γεφυρεῖς δῆμος Ἀττικός· ὅθεν καὶ Γεφυραία Δημήτηρ *Gephyres populus* (vel pagus) *Atticus, vnde & Gephyræa Ceres;* Gephyres iidem qui Gephyræi. Indidem diſcere eſt vnde ſint dicti Gephyres vel Gephyræi: nempe ἀπὸ τοῦ ἔχειν γέφυραν, δι᾽ ἧς ἐπὶ Ἐλευσῖνα κάτισιν οἱ μύσται *quia pontem habent per quem Eleuſinem myſtæ deſcendunt.* Pons erat ad Cephiſum amnem, à quô non procul Athenis Eleuſin euntibus occurrebat templum Cereris & Proſerpinæ, pæne in ipſo traiectu, vt videre eſt in Pauſaniâ. Sed & Strabonis lib. 9. ποταμοὶ δ᾽ εἰσίν, ὁ μὲν Κηφισσὸς ἐκ Τρινεμέων τὰς ἀρχὰς ἔχων, ῥέων δὲ διὰ τοῦ πεδίου, ἐφ᾽ οὗ καὶ ἡ γέφυρα, καὶ οἱ γεφυρισμοὶ *Fluuij autem Atticæ ſunt, vnus quidem Cephiſſus, qui apud Trinemeos ortus per planiciem defluit, vbi eſt pons & gephyriſmi.* In illo ponte ſtare ſolebat vel impura meretrix, vel perſonatus nebulo, à quibus nobiliſſimi ciues ad Eleuſinia ſacra ituri ſe cauillis excipi, & conuitiis proſcindi patiebantur. Heſychius: Γεφυρίς, πόρνη τις ἐπὶ γεφύρας ὡς Ἡρακλέων, ἄλλοι δὲ οὐ γυναῖκα, ἀλλὰ ἄνδρα ἐκεῖ καθεζόμενον τῶν ἐν Ἐλευσῖνι μυστηρίων συγκαλυπτόμενον ἐξ ὀνόματος σκώμματα λέγειν εἰς τοὺς ἐνδόξους πολίτας. Inde γεφυρίζειν in Plutarcho & Polybio cauillari, & γεφυριστὴς ſubſannatorem vel cauillatorem ſonat. Idem Heſychius qui ſupra: Γεφυρισταὶ, οἱ σκώπται, ἐπεὶ ἐν Ἐλευσῖνι ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῖς μυστηρίοις καθεζόμενοι ἔσκωπτον τοὺς παριόντας *Gephyriſtæ, deriſores, quia Eleuſine qui ad pontem myſteriis inſidebant, deridebant prætereuntes.* Quin & ſuas cauillationes ſtrictâ vel ſolutâ oratione ipſi ponti inſcribebant. Ammonius de differ. voc. Γεφυριασμὸς δὲ (lege Γεφυρισμὸς)

Herod. l. 5. c. 55. 57. & 61.

C D E

A ἀπὸ τοῦ τοῖς Ἀθήνησιν ἐπὶ τῆς γεφυρῶν ἐπιγράφειν, ἤτοι ἔμμετρα, ἢ καὶ δίχα μέτρων ἀποσυρμοὺς (malim διασυρμοὺς) τινῶν. In Æliano Γεφυρισμοὶ vſurpari videntur pro ipſo feſto Eleuſiniorum, cum dicit lib. 4. de animal. cap. 43. κεκήρυκται γὰρ Διονύσια, καὶ Λήναια, καὶ Χύτροι, καὶ Γεφυρισμοί. Hæc de Gephyræis Atticæ populo non incelebri ideo libentius attuli, quia doctiſſimus Meurſius in accurato libello, in quô populos Atticæ magno labore collegit, de iſto ne gry quidem habet.

Hæc cum ſcripſiſſem incidi in eiuſdem Meurſij lectiones Atticas, in quibus ſe Gephyræos in populorum Atticæ catalogo conſulto præteriiſſe aſſerit, quia minime fuere inter veteres veroſque eius regionis populos. Ibidem de Gephyræis multa obſeruat inſignia quæ malo ex ipſo diſcat quiſ- lib. 5. c. 32.
B quis harum rerum curioſus eſt.

Idem in eodem opere in fine libri quinti notat apud Dionyſium Halicarnaſſeum inter Dinarchi orationes publicas genuinas, vnam inſcriptam celebrari Διαδικασία Φαληρέων πρὸς Φοίνικας ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Ποσειδῶνος *Phalereorum diſceptatio contra Phœnices de Neptuni ſacerdotio.* Et Silburgium notat perperam hunc locum ſollicitaſſe, quaſi nomen Φοίνικας ibi non conueniat. Imo vero, inquit, rectum quoque eſt illud Φοίνικας. Nam Athenis familia quædam Φοίνικες dicta. Φοίνικες, γένος τι Ἀθήνησι. Quod ſumptum eſt ex Heſychio.

C Sed & Phœnices, qui in Bœotiâ degebant circa Aſopum in Salaminem Atticæ inſulam ſe contuliſſe colligimus, ex eô quod veteres tanto conſenſu ſcribunt huic inſulæ nomen eſſe ab Aſopi fluminis filiâ Salamine eô à Neptuno tranſlatâ, & ex eius concubitu natum Cychreum vel Cenchreum, cum obiiſſet ſine liberis, ſucceſſorem habuiſſe Telamonem patrem Ajacis: Reiectâ interim fabulâ de Salamine, nobis inſula סלאמין *Salamin* eſt inſula τῶν ὀφιοδήκτων: Arabice enim סלם *ſalama* de ſerpente eſt mordere, סלם *ſalm* morſus ſerpentis, סלים *ſalim* & סלאם *ſalam* ὀφιόδηκτος qui à ſerpente morſus eſt. Ratio nominis ex hiſtoriâ patet. *Cychreus* vel *Cenchreus* quem diximus, dum in eâ inſulâ regnaret, ἀπέκτεινεν ὄφιν ὑπερφυῆ τὸ μέγεθος, λυμαινόμενον τοὺς ἐγχωρίους *ſerpentem interfecit portentoſæ magnitudinis, qui ſæuiebat in*
D *incolas*. Ita Diodorus lib. 4. pag. 190. Et de eodem Apollodorus lib. 3. Κτείνας γὰρ ὄφιν τοὺς ἀδικοῦντα τὴν νῆσον, ἧς αὐτὸς ἐβασίλευε *cum is ſerpentem interfeciſſet illi inſulæ noxium in quâ regnabat.* Inde *Salamin* à Lycophrone appellatur νῆσος δράκοντος *draconis inſula:* In quem locum Scholiaſtes pag. 23. Τὴν Σαλαμῖνα πρώην δράκων κατεῖχεν *Salaminem olim draco obtinebat.* Et paulo poſt: Κυχρεὺς γὰρ ὁ Ποσειδῶνος καὶ Σαλαμῖνος υἱὸς, ὥς φησιν Εὐφορίων, ἀνεῖλε τὸν δράκοντα, καὶ τὴν Σαλαμῖνος βασιλείαν κατέσχεν *Cychreus autem Neptuni & Salaminis filius, vt refert Euphorion, draconem interfecit, & Salaminis regnum obtinuit.* Et pag. 80. ὄφις πότε ἐλυμαίνετο τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἀοίκητον αὐτὴν ἐποίει, ὃν ὁ Κυχρεὺς ἀνεῖλεν, ὅθεν καὶ ἀνάξιφος ἐκλήθη *Salaminem olim affligebat & de-*
E *ſolabat ſerpens, quem interfecit Cychreus, vnde & Anaxiphus dictus eſt.* Nullo ſenſu, ſed legendum ἄναξ Ὄφις, *vnde & rex Ophis* id eſt ſerpens *dictus eſt.* Quod ipſum agnoſcit Stephanus, quamuis aliô transferat, cum de Cychreo ſcribit in Κυχρεῖος πάγος: Ὄφις ἐπεκλήθη διὰ τὴν τραχύτητα τῶν τρόπων *Ophis cognominatus eſt propter aſperitatem morum.* Euſtathius itidem,

niſi quod Cychrei cognomen *Ophis* ibi ridicule refertur ad τραχύτητα τόπου A *aſperitatem loci*; Sed reſcribendum τρόπων *morum*, vt in Stephano. Eodem pertinet quod legitur in Pauſaniæ Atticis Athenienſibus in Medos nauali pugnâ circa Salaminem decertaturis δράκοντα ἐν ταῖς ναυσὶ φανῆναι *draconem in nauibus apparuiſſe*, & Apollinem ea de re conſultum reſpondiſſe Κυχρέα εἶναι τὸν ἥρωα hunc draconem *eſſe heroem Cychreum*. Quin iuxta Stephanum & Euſtathium, Salaminis vaſtator ſerpens non alius fuit quam ipſe Cychreus, quem ab Eurylocho inde pulſum, Cereris æditum volunt Eleuſine egiſſe. Et in Heſiodo apud Strabonem ſerpens à Cychreo educatus in inſulanorum perniciem ὑπὸ Εὐρύκλῳ (lege Εὐρυλόχῳ) ab Eurylocho pellitur. Rurſus in etymologo Aſopus è Bœotiâ Salaminem profectus regem Ὄφιν interfecit B & pro eo regnauit.

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

An Phœnices Spartam condiderint.

Spartam vocari fabulantur ἀπὸ τῶν σπαρτῶν ἀνδρῶν à viris à Cadmo ſeminatis ex draconis dentibus. Spartæ Heroum Cadmi. Spartiatæ Iudæorum fratres & ex Abrahami ſtirpe. Prouerb. Φοινικὸν ψεῦδος de commento putidiſſimo propter fabulam de draconis dentibus. Sparta potius à Sparto Phoronei filio, vel ab Eurotæ filiâ Spartâ vxore Lacedæmonis. Heroum Cadmo cur C & à quibus Spartæ erectum. Cadmi poſterorum longa ſeries. Theras è Cadmi ſtirpe primus Spartam migrauit. Cur rex Lacedæmonum Arius Spartiatas & Iudæos fratres eſſe aſſerat. Fabula de Iudæo Spartone in exercitu Bacchi qui potuit confundi cum altero Spartone vel Sparto Spartæ conditore. Oebalum Laconum regem perperam confundi cum Obale vel Ebale de quo Gen. 10. 28. In Laconico ſinu Phœnices Cythera occupant. Vraniæ ſeu Veneris fanum ibi vetuſtiſſimum, quę vt in Cypro armata pingebatur. *Cythera* vt *Cithæron* à petris dicta. Eadem *Cranae* & *Porphyruſa*. Purpuræ petris gaudent. Phœnicus portus. *Malea* Phœnic. מחלעה *Matlea*, & Lycophroni γαμφηλαὶ ὄνου quorſum. *Tænarus* vel *Tænar* id eſt rupes. Inde via ad inferos.

EVſtathius in primum Odyſſeæ Spartam vocari ſcribit ἀπὸ τῶν μυθολογουμένων μετὰ τοῦ Κάδμου σπαρτῶν ἀνδρῶν, οἳ κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἐκεῖ ἐκπεσόντες Σπάρτην ἀφ' ἑαυτῶν τὴν πόλιν ὠνόμασαν *à viris Spartis* (id eſt è draconis dentibus ſatis) *vt fabulantur, qui iuxta veterem hiſtoriam eò pulſi Spartam vr-* D *bem à ſe nominarunt.* Hiſtoriam hanc ex Timagorâ citat Stephanus Byzantius in voce Σπάρτη. Hinc Epaminondæ ſepulchro clypeus impoſitus eſt cum dracone inſculpto, quo ſignificabatur eum eſſe τοῦ γένους τῶν Σπαρτιατῶν *generis Spartiatarum*. Ita habet Suidas in voce Ἐπαμινώνδας. Eòdem quidam referunt quod Spartæ in quâdam Λέσχῃ, fuit ἡρῷον Κάδμου τοῦ Ἀγήνορος *Heroum Cadmi filij Agenoris* Pauſaniâ teſte in Laconicis. Quin quia Strabonis lib. 10. legitur Cadmus præter Phœnices etiam Arabas habuiſſe in comitatu, quorum pars ex Abrahamo eſt oriunda; inde eſſe volunt quod Spartiatæ dicuntur eſſe ex Abrahami genere & Iudæorum fratres 1. Macchab. 12. 21. E

Sed ipſi Ethnici agnoſcunt quicquid narratur περὶ τῶν μετὰ Κάδμου σπαρτῶν commentum eſſe putidiſſimum. Adeo vt in prouerbium ceſſerit Φοινικὸν ψεῦδος ſumptum ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν δράκοντα, καὶ τοὺς σπαρτούς, καὶ Κάδμον ψευδῶς λεγομένων. Et nos ope linguæ Hebrææ perſonatæ fabulæ laruam antea detraximus, atque

Suid. voce Φοινικὸν.

A que id docuimus multo aliter eſſe ſumendum. Itaque arundineo tibicine innituntur qui tam futili commento aliquid ſuperſtruunt. Quamuis vt-vt verum eſſet Thebis ſatos homines coloniam deduxiſſe Lacedæmonem, Spartani non ideo Phœnices aut Arabes ſed Thebani eſſent origine.

Multo verius igitur quod alii volunt Spartam vel à Spartâ dictam Euro- Pauſania
tæ filiâ & vxore Lacedæmonis, vel à Sparto Phoronei filio, vel διὰ δὲ τοὺς Lacon.
πρώτους συνοικήσαντας τὴν πόλιν Λέλεγας διεσπαρμένους εἰς ταὐτὸν συνελθεῖν καὶ μίαν Euſeb. Chron. Gr.
οἴκησιν ποιήσασθαι *quia primi vrbis incolæ Leleges, cum prius eſſent diſperſi, in* pag. 25.
vnum conuenere vt ſimul habitarent. Neque vero draco inſculptus Epaminondæ tumulo ſignificabat illum eſſe Spartiatam, ſed Thebanum. Quis
B enim vnquam fando audiit Thebanum Epaminondam è Spartâ genus duxiſſe? Proinde iis omnino aſſentior qui apud Suidam σπαρτῶν legunt pro Σπαρτιατῶν. Tam fruſtra eſt quod afferũt de Heroo Cadmo Spartę cõſecrato. Neq; enim illud Heroum Cadmo tanquam cõditori publico conſenſu ciuitatis erectum fuit, ſed priuato affectu Mæſis, Lææ, & Europæ tanquam patriarchæ ſuo. His nimirum pater Hyræus, Hyræo Aegeus, Aegeo Oeolycus, Oeolyco Theras, Theræ Auteſion, Auteſioni Tiſamenes, Tiſameni Therſander, Therſandro Polynices, Polynici Oedipus, Oedipo Laius, Laio Labdacus, Labdaco Polydorus, Polydoro Cadmus: Quorum
C primus omnium Theras Lacedæmonem migrauit, Spartæ regum Euryſthenis & Proclis ſuorum ex ſorore nepotum tutor futurus. Atque iiſdem comitibus coloniam aliquanto poſt in Theram inſulam deduxit.

Quorſum igitur Rex Lacedæmonum Arius in literis ad Oniam hæc habet 1. Macchab. 12. 21. Εὑρέθη ἐν γραφῇ τινι περί τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων
ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ; vel vt in Ioſepho legitur Antiq. l. 12.
ἐντυχόντες γραφῇ τινὶ, εὕρομεν ὡς ἐξ ἑνὸς εἶεν γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ οἰκειότητος? Quorſum Lacedæmoniis tanquam fratribus ſcribit Ionathan Iudæorum ſummus ſacerdos huius ipſius Arij epiſtolæ teſtimonio fretus 1. Macch. 12. 6. 7. & Ioſeph. lib. 13. cap. 9.? Aliud non habeo quod regeram quam quod apud Stephanum Byzantiũ Claudius Iolaus Iu-
D dæos fabuloſè deducit ἀπὸ Ἰουδαίου Σπάρτωνος ἐκ Θήβης μετὰ Διονύσου ἐστρατευκότος *à Iudæo quodam Spartone qui Thebis cum Baccho in militiam profectus eſt.* Commentitius ille Sparton, author ſcilicet generis Iudæorum, potuit confundi cum alio Spartone Phoronei filio, Spartæ conditore vt nonnullis viſum, quos tamen refellit Pauſanias in Laconicis. Ex tali aliquâ fabulâ hauſit Arius Lacedæmones Iudæis eſſe congeneres. quod auidè arripuit Ionathan, vt hoc obtentu à Lacedæmonibus auxilium cum eſſet opus Iudæi liberius implorarent.

Non poſſum non addere quæ de hoc argumento legi apud Scaligerum lib. 3. Canonum Iſagogicorum pag. 332. *Vnde illa cognatio Iudæis cum*
E *Lacedæmoniis? Quid magis mirum, quam Lacedæmonios ab Abraham prognatos eſſe. Quidam vaticinantur Oebalum patrem Tyndarei, auum Caſtorum & Helenæ, eum eſſe qui Ebal nominatur Gen. 10. 28. quod multis de cauſis futiliſſimum eſt. Primò, Eber ſuſcepit filios duos, Iektan & Phaleg. Ebal eſt filius Iektan, Abraham eſt ſextus à Phaleg. Quomodo igitur prognati*

RRr

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY

Abrahamo poſſunt deduci ab Ebal, qui fuit frater Phaleg ataui Abraham? Deinde habitatio poſteritatis Ebal fuit in partibus Orientis, in finibus Syriæ, vnde profectò nullæ vnquam coloniæ deductæ fuerunt in agrum Spartanum: quod vel putare ridiculum eſt. Poſtremo Oebalus fuit infra centum annos ante excidium Troiæ. Phaleg autem obiit anno mundi 1993. annis pluſquam DCLXIIII *ante Oebalum.* A

Interim Laconia non videtur Phœnicibus fuiſſe prorſus inacceſſa. Saltem eos conſtat Cythera occupaſſe Laconici ſinus inſulam, inter Tænarum & Maleam promontoria. A quâ Venerem ideo Cythercam dici volunt,

Heſiod. in Theog. ---- ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις, B

quia è mari emergens ad Cythera primum appulit. Fabulæ dedit occaſionem quod Phœnices eô appellentes לעשתרתא Aſtartæ Deæ ſuæ Græcis adhuc ignotæ templum ibi extruxerunt. Aſtarte enim Græcis eſt Venus. Cicero lib. 3. de naturâ Deorum: *Quarta Venus Syria Tyroque concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.* Suidas Ἀστάρτη, Ἀφροδίτη. Vraniam appellat Pauſanias in Laconicis, Herodotum ſequutus. *A Scandeâ*, inquit, *ad ipſa Cytherorum mœnia aſcenditur per ſtadia decem.* Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἁγιώτατον, καὶ ἱερῶν ὁπόσα Ἀφροδίτης παρ' Ἕλλησίν ἐστιν ἀρχαιότατον *Eſt illic Vraniæ fanum ſanctiſſimum, & omnium quæ apud Græcos Veneri dicata ſunt antiquiſſimum.* Idem in Atticis: Πρώτοις δὲ ἀνθρώπων Ἀσσυρίοις κατέστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν: Μετὰ δὲ Ἀσσυρίους Κυπρίων Παφίοις, καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα ἔχουσιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ: Παρὰ δὲ Φοινίκων Κυθήριοι μαθόντες σέβουσιν *Primis hominum Aſſyriis Vraniam colere contigit, & poſt Aſſyrios Cypriorum Paphiis, & Phœnicum illis qui Aſcalone in Palæſtinâ degunt: A Phœnicibus autem edocti Cytherij eandem colunt.* Proinde tam in Cytheris quam in Cypro Venus erat armata. De Cytheria enim Venere ſic Pauſanias in Laconicis vbi ſupra: Αὐτὴ δὲ ἡ θεὸς ξόανον ὡπλισμένον *Ipſa autem Dea ſtatua eſt armata.* Et de Cypriâ Heſychius: Ἔγχειος, Ἀφροδίτη, Κύπριοι *Encheos, Venus, Cyprij.* Porro *Encheos* haſtatam ſonat. C

Cythera dici vult Stephanus ἀπὸ Κυθήρου τοῦ Φοίνικος *à Cythero Phœnice.* Sed Cytherus ille Phœnix, cum aliunde non ſit notus, tam Cythera inſulam, quam Cithæronem Bœotiæ montem, Phœnices appellaſſe puto à כתהר *cethare* id eſt à petris. Chaldæus interpres de cuniculis Pro. 30. 26. *Faciunt ſibi domicilium* בכתהרי *in petris.* Nam vt Bœotiæ Cithæron de quo ſupra, ita Cythera inſula ſcopulis ſcatet. Mercator in Cytheris: *Oppidum habet eiuſdem nominis ac multos portus ſed parum tutos, atque circa ipſam inſulam ſparſi ſunt plures ſcopuli.* Proinde apud Euſtathium in lib. 3. Iliad. Cythera quidam volunt eamdem eſſe inſulam cum *Cranae*, quia κραναὸς aſperum ſonat & confragoſum. Et purpuræ quæ petroſis & calculoſis locis maxime gaudent circa hanc inſulam multæ fuere, vnde & *Porphyris* vel *Porphyruſa* dicta eſt. Plinius lib. 14. cap. 15. *Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata.* Ariſtoteles apud Stephanũ: Ἐκαλεῖτο δὲ Πορφυροῦσσα διὰ τὸ κάλλος τὸ περὶ τῶν πορφυρῶν, id eſt Euſtathio interprete διὰ τὸ καλλίστας ἔχειν πορφύρας *Porphyruſa vocabatur, quia pulcherrimas habet purpuras.* Quas quod ſcopulis aut cal- D E

A culis plurimum gaudere diximus Plinius teſtatur his verbis lib. 5. cap. 1. *Ebori citroque ſyluæ exquiruntur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris.* Et lib. 9. cap. 37. *Purpuræ calculoſæ appellantur à calculo maris mire apto conchyliis.* Et Oppianus lib. 1. Halieuticon verſ. 314.

Πολλαὶ μὲν ἐν πέτρῃσι, ταὶ δ᾽ ἐν ψαμάθοισι νέμονται.

Multa quidem in petris, quædam paſcuntur arenis.

A Phœnicum appulſu portus Phœnicus dicebatur: Xenophon lib. 4. Hellenicon: ὡρμίσθη τὸν Κυθηρείας εἰς Φοινικοῦντα *ad Cytheraæ portum Phœnicuntem appulit*: Interpres ridicule *Phœnicuntem adortus eſt.* Cythera caſeo, ficubus, vino & melle abundare ſcribit Heraclides in politiis, & auaros ac

B laborioſos eſſe incolas.

Laconicum ſinum, in quo Cythera, ab ortu claudit *Malea* promontorium, ab occaſu *Tænarus* vel Ταίναρ *Tænar*, vt ſcribit Iſacius in Lycophronem pag. 20. vtrumque Phœnicij nominis. *Malea* factum ex מתלעה *mathlaa* vel *mathlea*, quæ vox malam ſignificat ſiue maxillam cum molaribus. Nempe hoc ipſum promontorium Lycophron in Caſſandrâ verſu 94. appellat γαμφηλὰς ὄνου id eſt τὰς σιαγόνας τοῦ ὄνου *maxillas aſini*, διὰ τὸ ἐοικέναι σιαγόσιν ὄνου *quia maxillis aſini ſimile eſt*, vt ibi habet Scholiaſtes: vel quod puto vero propius ab vndarum rauco ſtrepitu, quaſi aſini ruditum imi-

C tentur. Statius lib. 1. Achilleidos:

---- vndiſonæ quos circuit vmbo Maleæ.

Et lib. 7. Thebaidos:

---- raucæ circumtonat ira Maleæ.

Et Sidonius carmine vndecimo:

Atque recurrentem ructatum ad rauca Maleam.

Strabo & Ptolemæus Ὀνουγνάθον *Onugnathon* id eſt maxillam aſini circa eadem loca deſcribunt, ſed à Maleâ diuerſam. Phœnices etiam credibile eſt plene dixiſſe מתלעת החמור *Mathleath-hachamor maxillam aſini*; Sed vltima vox reiecta à Græcis, & ex priore T excidit ad vitandam κακοφωνίαν. Quâ ipſâ de cauſâ Maſorethæ pro plurali מתלעות *mathleoth* legi voluere *me-*

D *thalleoth* Iob. 29. 17. Pro. 30. 14. & Ioel. 1. 6. contra analogiam, quia eſt inuerſum ex מלתעות *maltheoth* Pſ. 58. 7.

Tænarus vel Ταίναρ eſt ipſiſſima vox Phœnicia טינר *tinar*, quæ pro rupe paſſim occurrit in Chaldæa paraphraſi. Vide Exod. 17. 6. Deut. 8. 15. Iob. 29. 6. & 39. 21. &c. Syri traiectis literis ſcribunt טירן *tiran* & טרנא *tirno* Pſal. 78. 15. 20. & 105. 41. & 114. 8. &c. Itaque *Tænar* eſt rupes. Et vero in Tænaro monte lapidicinas deſcribit Strabo lib. 8. Ἔστι δὲ, inquit, λατομίαι λίθου πολυτελοῦς, τοῦ μὲν Ταιναρίου ἐν Ταινάρῳ παλαιαί *Sunt* in agro Lacõico *lapidicinæ pretioſi lapidis, Tænarij* nempe *in Tænaro veteres* &c. Fuit & circa Tænarum vt in Cytheris purpuræ piſcatio. Valerius Flaccus lib. 5.

E *Accipe Tænarij chlamydem de ſanguine aheni,*

id eſt chlamydem purpurâ Tænariâ imbutam. Sub hac rupe antrum eſt immane, vnde viam ad Inferos poëtæ patere volunt.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM. A

Phœnices in Illyrico: Pauca de quibuſdam inſulis ad Illyricum & ad occaſum Græciæ.

Cadmei Bœotiâ pulſi ad Illyricum ſe conferunt ad *Encheleas*, inter Drilonem & Naronem flu. vbi *Butoen* condidere. *Cylices* locus in quo Cadmus & Harmonia conuerſi in angues. Fabulæ origo. Κύλικες calices, id eſt ▭קבעי quod potius colles reddendum. Heroes & viri magni in locis celſis conditi. Aaron, Ioſue, Eleazarus. Ita etiam Cadmus. Fictitium miraculum ad ſepulchrum Cadmi. *Buthoe* vel *Butua* hodie *Budua*, nec à bouis celeritate, nec ab Aegypti *Buto*: בטוחא *Betua*, vnde *Butua*, id eſt ſecura, tuta. Locorum incolæ חקליין *akeliin* ruſtici, vnde corrupte *Enchelij*. *Naron* נהר און *fluuius On* trans quem Onæi regio. Drilon al. Oriundes & B
Arion, potius *Orion* vel אוריון *Or Iauan* fluuius Iauan, id eſt Macedoniæ quam attingit. Sclauos eſſe è filiis Chanaan. Illyricus Cadmi filius. Quæ pars Illyriorum Gallicæ ſit originis. *Lychnadus* à Cadmo condita prope lacum, inde dicta. Germani ſintne Chananæi? Ex Aegypto coloniam in Germaniam penetraſſe veriſſimile eſt. *Corcyra* & *Melita* prope Illyricum. Epirotica *Corcyra* à quiete cur dicta (Carcor קרקר pro quiete Iud. 8. 10.) Eadem *Scheria* propter negotiationes. Heſychius emendatus. *Cercurus* nauis genus. *Phæaces*, id eſt eminentes, quorſum Corcyræi dicti. Inſula *Saſo*, id eſt excidij, quia vadoſa. *Cephalenia* id eſt Διδύμη, quia bifariam diuiſa. Spelunca *Macpela*, *Capheltha*, *Dijotaron*. Cephaleniam tenuere *Taphij* ſeu Teleboæ, Phœniciæ originis, à rapinis nomen adepti. *Ithaca* à ſoli aſperitate dicta, & *Zacynthus* à ſublimi ſitu.

Herod. l. 5. Nicāder in Theriac. Dionyſ. Periēg. Scylax in Periplo. Steph. in Βυτόν. Athen. l. 11. Marc. Heracl. p. 18. Nonnus Dionyſiac. l. 4. v. 418. & l. 44. v. 117. & l. 46. verſ. 365. Num. 20. 28. Deut. 10. 6. Ioſ. 24. 30. 33 Iud. 2. 9.

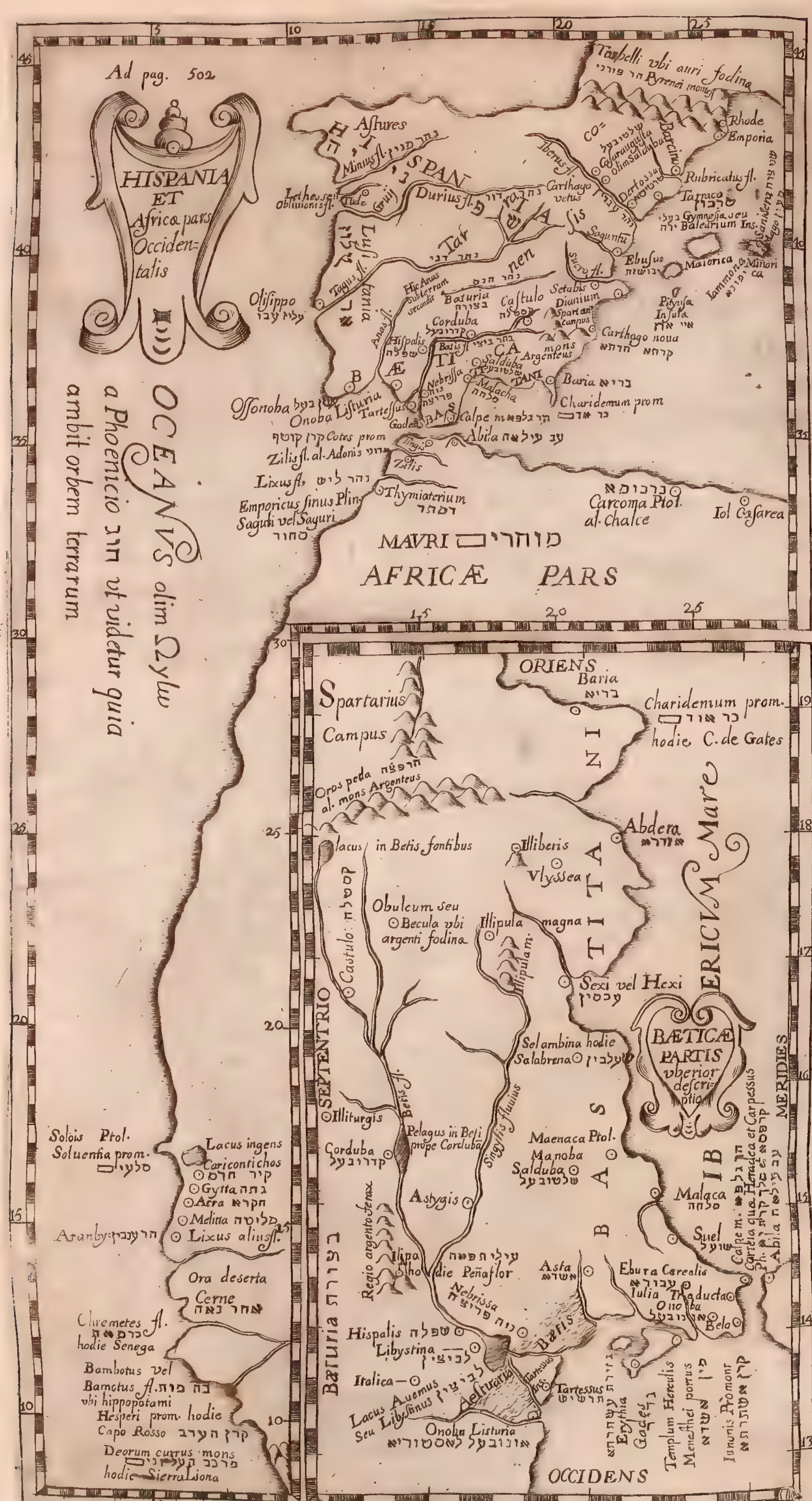
CAdmei ab Argiuis Bœotiâ pulſi ad Encheleas Illyrici populos ſe con- C
tulerunt, inter Drilonem & Naronem amnes, vbi *Buthoen* vel *Butuam* vrbem ædificarunt. In viciniâ locus Κύλικες *Cylices* dictus, in quo Cadmum & Harmoniam fabulantur in angues fuiſſe conuerſos, quia ibi ſtabant lapidei angues duo à Phœnicibus in eorum honorem erecti. Quô ſymbolo ſignificabant, vt iam ante monuimus, illos fuiſſe Heuæos; Quia חויא Syris tam ſerpentem ſignificat quam Heuæum. Eô nomine dictos Heuæos Hebræi putant, quod ſerpentum in morem eſſent Troglodytæ, & in antris plerumque degerent. Loco nomen Κύλικες Calices, id eſt ▭גבעי, quod potius *colles* reddendum. Tum enim more receptum erat vt Heroes & viri magni conderentur in locis celſis. Sic Aaron & Ioſue, cui Cadmus
pæne æqualis, in montibus ſepulti ſunt. Et Aaronis filius Eleazarus ſepul- D
tus eſt בגבעת פנחס *in colle Phinees*. Ita Cadmo & Harmoniæ cenotaphium *in colle* Phœnices erexiſſe veriſſimile eſt. Sed pro *colle* poſteri *calicem* interpretati ſunt, æquiuocâ voce decepti. Vtvt enim pro calice plenè ſcribatur גביע cum *iod* ante vltimam, tamen & ſine Iod reperias שלשה גבעים *tres calices* Exod. 25. 33. Et verò ad Cadmi & Harmoniæ ſepulchrum deſcribuntur à Poëtis.

Dionyſ. verſ. 395

---δύο πέτραι
Αἵτ' ἄμφω συνίασι δονεύμεναι, ὅτε τις ἀρχὴ
Γίγνεται ἐννεαέτησι κυλινδομένοιο κακοῖο.
Quæ coeunt duo ſaxa graui colliſa fragore, E
Infenſa Illyriis quoties fortuna minatur.

Hinc Tzetzes Chiliad. 4. hiſt. 139.

---ἐν τάφοι δὲ Κάδμου καὶ Ἁρμονίας
Κακοῦ τινὸς Ἰλλυριοῖς καὶ βλάβης γινομένης

Ad pag. 502
HISPANIA ET Africæ pars Occidentalis
OCEANVS olim Qylw a Phœnicio ut videtur quia ambit orbem terrarum
MAVRI
AFRICÆ PARS
BÆTICÆ PARTIS vberior deſcriptio
ORIENS
OCCIDENS
SEPTENTRIO
MERIDIES
Spartarius Campus
Charidemum prom. hodie C. de Gates
Abdera
Illiberis
Vlyssea
Sexi vel Hexi
Malaca
Hispalis
Corduba
Illiturgis
Astygis
Nebrissa
Tartessus
Onoba Listuria
Lacus in Betis fontibus
Olisippo
Corduba
Gades
Calpe
Abila
Baria
Carthago noua
Ebusus
Maiorica
Minorica
Sagunt
Rhode
Emporia
Lixus fl.
Thymiaterium
Carcoma Ptol. al. Chalce
Iol Cæsarea
Ora deserta
Cerne
Chremetes fl. hodie Senega
Hesperi prom. hodie Capo Rosso
Deorum currus mons hodie Sierra Liona

ITALIÆ PARS Cum vicinis hinc inde Insulis & Africæ parte oppoſita.
R. Hubert f. i Cadomi.
MARE THYRRHENVM
MARE ADRIATICVM
SINVS ADRIATICVS
MARE AFRICANVM
AFRICA PROPRIA
DESERTA LIBYÆ INTERIORIS
ILLYRICI pars
MACEDONIÆ pars
EPIRVS
THESSALIÆ pars
Peloponnesi
SICILIA
Corſica
Sardinia olim Ichnusa
Roma
Tiberis fl.
Sabini
Picenum
Etruria
Neapolis
Surrentum
Brundiſium
Tarentum
Crotona
Rhegium
Panormus
Drepanum
Lilybaum
Agrigentū
Syracusæ
Camarina
Pachynum prom.
Catana
Tauromenium
Zancle
Corcyra nigra
Melita inſula
Epidaurus
Leucas
Cephalenia
Zacynthus
Strophades
Gaulos
Melite
Iunonis templum
Herculis templum
Coſſira
Hermæum prom.
Apollinis prom.
Carthago
Vtica
Hippo regius
Tabraca
Tunis
Adrumetum
Leptis parua
Thapsus
Byzacium
Cercinna
Syrtis minor
Tripolis
Leptis magna
Syrtis maior
Philenorum ara
Tritonis palus
Pallas palus
Libya palus
Gratiarum Ptol.
Acabe fons
Macai Syrtitæ

A *Ἀλλήλοις κυλινδόμενοι πάταγον συνεκέζων.*

Vrbs proxima Sophocli Βουθοίη, Scylaci & Philoni Βουθόη, Plinio *Butua*, Ptolemæo mendoſè *Bulua*, hodie *Budua* vel *Budouo*. Quam apud Stephanum alij ſic dictam volunt, διὰ τὸ Κάδμον ἐπὶ ζεύγους βοῶν ὀχούμενον, ταχέως ἀνύσαι τὴν ἐς Ἰλλυριοὺς ὁδὸν *quia Cadmus iugo boum* (expeditiſſimâ ſcilicet vecturâ) *vectus viam in Illyricum celeriter confecit*. Alij Cadmum nominaſſe volunt ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας Βουτοῦς *ab Ægyptia Buto*. Sed verum nomen Phœnicium erat בטוחה *Betua*, id eſt ſecura, tuta; cuius incolæ habitabant לבטח *in tuto*, naturâ loci nimirum, aut vallis & mœnibus, aut propriis viribus freti. Ex *Betua* factum *Butua*, ſçeuâ tranſeunte vt paſſim in ſonum ſequentis vocalis.
B Tale *Sabaoth* & *Raphaim* pro *Sebaoth* & *Rephaim*, *Idithun* & *Phithigil* pro *Iedithun* & *Phethigil*: *Sodoma* & *Solomon* pro *Sedoma* & *Selomon* &c.

Locorum incolas Phœnices appellarunt חקליין *akeliin*, id eſt ruſticos: Vt in Talmude בני חקילתא ruſtici vrbanis opponi ſolent. Inde Græci corruptâ voce fecerunt *Enchelios* & *Encheleés*. Regio tota eſt inter Naronem & Drilonem fluuios ab inuicem diſtantes vnius diei nauigatione. *Naron* id eſt נהר און (*Naar-on*) *fluuius On*, quia trans illum in proximo fuit Onæi vrbs & regio vt videre eſt in Ptolemæo. Hebræa vocalis duplex in נהר *naar* Græcè
C in longam coaluit. Nicander in Theriacis verſu 607.

--- Δρίλωνι καὶ Νάρωνος ὄχθῃ
Σιδονίου Κάδμοιο θεμείλιον Ἁρμονίης τε.
--- Drilon & Naronis ora
Sidonij Cadmi nota Harmoniæque ſepulchro.

Scylax tam lati eſſe oſtij Naronem ſcribit, vt per eum inuehantur triremes aliaque nauigia ad emporium quod à mari diſtat ſtadiis LXXX. Huic oppoſitus Drilon à Scylace conſtanter vocatur *Arion* quatuor locis, & à Liuio Liuius.l.45.
Oriundes. Ad Scodram, inquit, *inde ventum eſt* &c. *duo cingunt eam flumina* &c. *Hi duo amnes confluentes incidunt Oriundi flumini; quod ortum ex monte Scodro, multis & aliis auctum aquis mari Adriatico infertur*. Nemo
D non videt his verbis deſcribi Drilonem amnem. Nempe præter vulgare Drilonis nomen à Nicandro, Metrodoro, Strabone, Plinio & Ptolemæo vſurpatum, à quô hodiernum *Drino* parum recedit. Alterum illi fuit nomen minus in vſu; Oriundes ſcilicet, vt habet Liuius, vel Arion vt Scylax. Id Phœnicibus fuit, niſi fallor, אר-יון *Or-Iauan*, fluuius Iauan. אר *Or* eſt fluuius vt יאר *jeor*. Ita occurrit Amos 8.8. vbi de Nilo. Atque eôdem ſenſu vſurpauerat Sirachides Eccleſiaſt. 24. 35. vbi interpres perperam pro lumine accepit. Itaque אריון *Orjauan* eſt fluuius *Iauan*, id eſt Macedoniæ, quæ poſt illum fluuium ſtatim incipit. Res expreſſa in Strabone, qui de Drilone ſic habet lib. 7. Συνάπτει δὲ τοῖς Μακεδονικοῖς ἔθνεσι *attingit autem gentes Macedo-*
E *nicas*. Igitur vt prior נהר-און *Nâron* id eſt *fluuius On* dicitur propter vicinos Oneos; Ita iſte אר-יון *Or-jauan* propter vicinam Macedoniam. Ex *Orjauan* factum *Orion* vel *Arion*, quomodo ex Iauan Ion vel Ionia, & Ionium pelagus ad eiuſdem amnis oſtia.

Cum his finibus Phœnices ſe continuiſſe diſertis verbis teſtentur Hero-

dotus, Scylax, Nicander, Dionyſius, Athenæus, Marcianus, Heracleota. A
Iis aſſentiri non poſſum qui omnes Illyrios ex Phœnice deducunt. Ioſephus quidem Ben-Gorjon vbi de Sclauis, à nonnullis aſſeri tradit שהם מבני כנען *eos eſſe è filiis Chanaan.* Et Stephanus author eſt dici Illyricum & Illyrios ἀπὸ Ἰλλυρίου τοῦ Κάδμονος παιδὸς *ab Illyrio Cadmonis filio,* id eſt Cadmi. Neque aliter Euſtathius in Dionyſium: Δεξιτερῇ δὲ κατὰ χεῖρα, ἡ Ἰλλυρίς ἐστι γῆ οὕτω καλουμένη ἀπὸ Ἰλλυρίου υἱοῦ Κάδμου *ad dextram autem manum* (mare Ionium ingredienti) *eſt terra Illyris, ſic appellata ab Illyrio Cadmi filio.* Et Apollodorus lib. 3. καὶ βασιλεύει Κάδμος Ἰλλυρίων, καὶ παῖς Ἰλλύριος αὐτῷ γίνεται *Et Illyriis imperat Cadmus, & Illyrius filius illi naſcitur.* Sed nec Illyrij nomen Phœnicium eſt, neque in Illyriorum linguâ aut moribus quicquam eſt B
eſt quod Phœniciam originem redoleat. Proinde alij aliter ſtatuunt. Sic Appianus in Illyricis Celtam Illyrium & Gallum Polyphemi Cyclopis & Galateæ filios Celtis & Gallis nomen dediſſe aſſerit. Quæ vtut fabuloſa docent tamen quoſdam veterum in eâ fuiſſe ſententiâ, Illyrios cum Gallis communem habuiſſe originem. At mihi quidem hæc ſententia nihilo videtur verior priore illa de Phœnicibus. Tantum vt Phœnices duce Cadmo, ita Galli Brenno duce Illyrici partem inſederunt, Boij putâ, Scordiſci & Tauriſci, gentes Gallicæ originis, quas Illyricis accenſent Poſidonius & Strabo. C

Phœnices tamen eam Illyrici partem quæ Macedoniæ confinis eſt ad intima vſque penetraſſe ex eo colligere eſt quod *Lychnadum* oppidum in Daſſaretiis à mari valde diſſitum condidiſſe ſcribitur Cadmus. Chreſtodorus de Iohanne Illyrici præfecto ſub imperatore Anaſtaſio Anthol. lib. 3. cap. 1.

> Εἶχε δ' ἀπ' εὐσεβέων προγόνων ἐρικυδέα πάτρην,
> Λύχναδον, ἣν Φοῖνιξ Κάδμος ἔδειμε πόλιν.
> Ἔνθεν λύχνος ἔην Ἑλικώνιος, οὕνεκα Κάδμος
> Στοιχείων Δαναοῖς πρῶτος ἔδειξε τύπον.
>
> *Patria cui fuit à proauis veteri inclita famâ*
> *Lychnadus, à Cadmô vrbs ædificata Syrô.* D
> *Vnde faces fulſere Heliconis & vnde Pelaſgis*
> *Cadmus Agenorides prima elementa dedit.*

Allusionem poëta quæſiit inter λύχνον & Λύχναδον, quaſi *Lychnadus* λύχνου ſeu facis inſtar Græciæ præluxerit. Sed Λύχναδος vox peregrina eſt, quæque aliter atque aliter ſcribitur; à Polybio Λυχνίδιον, à Strabone Λυχνιδοῦς, à Stephano Λύχνιδος, à Liuio conſtanter ſine aſpiratione *Licnidus*, ab Herodiano per T Λύχνιτος. Fallor an priſci Phœnices id extulere לקנות *Lecanoth*, vel contracte *Licnoth*, id eſt ad arundines vel arundinoſas paludes: Nam hæc ſumuntur promiſcue. Sic Iob. 40. 16. בסתר קנה ובצה *In latibulo arundinis & paludis.* Et Eſ. 35. 7. pro eodem vſurpantur אגם *ſtagnum* & חציר לקנה וגומא E
viror (*lekane*) *arundinis & iunci.* Itaque vrbs לקנות (*Licnoth*) *ad arundines* dici potuit quæ ad paludem erat ſita. Quem huius oppidi fuiſſe ſitum Strabo his verbis diſerte tradit: Αἵ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδοῦντα ταριχείας ἰχθύων αὐτάρκεις ἔχουσαι *Lacus autem qui ſunt circa Lychniduntem ad ſalſa-*

Polyb. apud Strab. l. 7. Strab. ib. Steph. in Λύχνιδος. Liu. l. 27. & 43. & 44.

A *menta piſces abunde ſuppeditant.* Hinc Diodorus lib.16. pag. 514. Πάντας τοὺς μέχρι τῆς Λυχνίτιδος καλουμένης λίμνης κατοικοῦντας *Omnes qui Lychnitidem nomine paludem accolunt.* Et Polybius lib. 5. περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην *circa Lychnidium lacum.* Et Stephanus Byzantius: Λύχνιδος, πόλις Ἰλλυρίας ἀρσενικῶς λεγομένη, λίμνη θηλυκῶς *Lychnidus, vrbs Illyrici cum eſt maſculini generis, & palus cum fœminini.* Et paulo poſt: τὸ ἐθνικὸν Λυχνίδιος καὶ Λυχνία λίμνη *Gentile Lychnidius & Lychnia palus.* Legerim Λυχνιδία. *Lychnidum* alij Illyriis, ſolus Ptolemæus Macedonibus adſcribit. In vtriuſque confinio ſitam fuiſſe liquet ex Polybio, Liuio & Strabone.

Sunt qui ex Illyrico Phœnices in Germaniam penetraſſe aſſerunt ex Hebræorum fide, quos Aben-Ezra in Abdiam tradere ſcribit כי ארץ אלמנייא הם הכנענים שברחו מפני בני ישראל *terræ Alemaniæ incolas eſſe Chananæos qui fugerunt à facie filiorum Iſraël.* Sed Rabbinicum illud ſomnium ex eburneâ portâ nullam habet apud me fidem. Interim credibile eſt non quidem ex terrâ Chanaan, ſed ex Ægyptô proximâ priſcam aliquam coloniam ab Ægyptio Hercule eô deductam. Argumento ſint ſacra Iſidis à Sueuis vſurpata. Tacitus in libello de moribus Germanorum. *Pars Sueuorum & Iſidi ſacrificat. Vnde cauſa & origo peregrino ſacro parum comperi, niſi quod ſignum ipſum in modum liburnæ figuratum docet aduectam religionem.* C *Tuito* item & *Mannus*, quos pro conditoribus celebrant, videntur eſſe *thoth* & *menas. Thoth* Ægyptiis eſt Mercurius, & *Menas* primus Regum. Sed & *fuiſſe apud eos Herculem memorant, primum omnium virorum fortium.* Ita Tacitus vbi ſupra.

Illyrici parti quam deſcripſimus adiacent Corcyra Nigra, & Melita ſeu Melitene. De hâc dicetur, cum ventum erit ad Africanam Meliten. Illi nomen fecere Corcyræi è Corcyrâ vicinâ Epiro, qui cum Cnidiis eô commearunt, vt ex Strabone colligere eſt. Epirotica autem Corcyra vnde dicatur non ſatis conſtat, niſi quod Arabibus קרקרה *carcara* terra eſt in quâ tuto & pacate viuitur. Ita habetur apud Giggeium. Et verbum קר *carra* (vnde קרקר *carcara*) quieſcere & in tuto eſſe ſignificat, maxime in decimâ con-
D iugatione; Sic Pſal. 106. (Hebr. 107.) 28. *fluctus maris* אסתקרת *quieuerunt.* Proinde Iud. 8. 10. pro eo quod in Ebræo eſt *Zeba & Salmana erant* בקרקר *in Carcor*, Hieronymus habet, *Zebee autem & Salmana requieſcebant.* quaſi *eſſe in Carcor* ſignificet *eſſe in quiete*, vel quod idem eſt *requieſcere.* An inde dicta eſt *Corcyra*, in quâ Phæaces per multa ſæcula tuto & pacate vixiſſe conſtat, tam loci ſitu quam propriâ virtute fretos? Hinc illa Nauſicaæ regis Phæacum filiæ iactatio apud Homerum Odyſſ. ζ.

Οὐκ ἔσθ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτὸς, οὐδὲ γένηται,
Ὅς κεν Φαιήκων ἀνδρῶν ἐς γαῖαν ἵκηται
Δηϊοτῆτα φέρων, μάλα γὰρ φίλοι ἀθανάτοισιν,
E Οἰκέομεν δ' ἀπάνευθε πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ
Ἔσχατοι, οὐδέ τις ἄμμι βροτῶν ἐπιμίσγεται ἄλλος.
Non hic, quiſquis is eſt, mortali aut ſemine cretus
Quiſquam alius, terras Phæacum attingere claſſe
Audeat hoſtili: Diuûm nos cura tuetur.

Atque immota manet medio procul æquore ſedes
Noſtra, nec eſt qui ſe nobis immiſceat vllus.

Eiuſdem inſulæ aliud nomen Σχερίη, apud Homerum perpetuum, Phœnicibus erat סחרא *Schara*, quaſi emporium dixeris, aut negotiationis inſulam, quo ſenſu Eſaiæ 23. 3. *Sidon* vocatur סחר גוים (*ſchar gojim*) *negotiatio gentium.* Nempe Phœnicum inſtar Phæaces negotiandi cauſâ in longinquas oras libenter ſe conferebant, vt pote nauigationis peritiſſimi. Quod Homerus non ſemel ſcribit. Sic Odyſſ. 3. verſ. 270.

Οὐ γὰρ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς, οὐδὲ φαρέτρη,
Ἀλλ' ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐΐσαι,
Ἧισιν ἀγαλλόμενοι, πολιὴν περόωσι θάλασσαν.
Non pharetra, aut habilis curæ eſt Phæacibus arcus,
Sed mali, & lento luctantes marmore tonſæ,
Veliuolæque rates, quibus impauidi æquora ſulcant.

Et Odyſſ. 11. verſ. 107.

Τόσσον Φαίηκες περὶ πάντων ἴδριες ἀνδρῶν
Νῆα θοὴν ἐνὶ πόντῳ ἐλαυνέμεν.
Quantum alios homines Phæacum induſtria vincit,
Cum marium tentanda via eſt.

Obiter de Corcyra corrigendus eſt Heſychij locus in Σχερίη, qui ſic habet: ἡ Σχερία, ἡ τῶν Φαιάκων χώρα, ἡ νῆσος, καὶ ἡ κουρὰ ὃ πρότερον οὕτως ἐκαλεῖτο *Scheria Phæacum regio & inſula & tonſio ſic olim appellabatur.* Imo Corcyræ, non tonſionis, *Scheria* fuit priſcum nomen. Itaque pro καὶ ἡ κουρὰ reſcribendum Κέρκυρα. Nam & *Cercura* dicitur, vnde *Cercurus* Plauto & aliis nauis Corcyræi genus. Scheriam dici fabulatur Ariſtoteles apud Stephanum ἀπὸ τῶν ποταμῶν ἐπισχεθέντων *à cohibitis fluminibus:* Quia Neptunus rogatu Cereris Epiri flumina coercuit, ne aggeſtâ terrâ Drepane ex inſulâ continens fieret.

Corcyræi olim Φαίακες *Phæaces* id eſt eminentes dicti. Ex Arabicâ linguâ ſic reddo, quâ פאיק *phaik* dicitur qui vel opibus, vel dignitate, vel virtutibus ſupra alios eminet. Phæacibus id belle congruit, quos propter opulentiam, induſtriam, & comitatem, & reliqua tam animi quam fortunæ bona poëtæ pæne ad Deorum ſortem euehunt. Vnde eſt quod poëta ſummus eos appellat ἀγχιθέους, id eſt εὐδαίμονας καὶ ἰσοθέους *beatos & Diis æquales,* vt recte interpretatur Heſychius poſt veteres ſcholiaſtas. Ex quô rerum ſucceſſu factum vt tandem inſoleſcerent, & nimio faſtu turgerent, quod ex Ariſtotele colligit idem Heſychius in verbo Κερκυρεγῖα.

Supra Corcyram è Brundiſio in Epirum nauigantibus occurrit inſula *Saſo*, id eſt שצאה (*ſeſaa*) excidij, quia vadoſa eſt, nec facilis appulſus. Lucanus lib. 5. verſ. 650.

Non humilem Saſona vadis.

Silius lib. 7. verſ. 481.

Adriaci fugite infauſtas Saſſonis arenas.

Infra Corcyram Acarnaniæ obiecta eſt *Cephalenia.* Nomen à verbo כפל *cephal*, quod Syris eſt duplicare, vt כפל *caphal* apud Ebræos. Quia bifariam diuiſa

A diuiſa eſt, & videtur eſſe gemina inſula, partibus iſthmo tam plano inter ſe cohærentibus, ὥσθ' ὑπερκλύζεσθαι πολλάκις ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν *vt ſæpe ab vno mari ad aliud demergatur.* Ita Strabo. Indidem præfixo ſeruili M dici putatur Geneſ. 33. 9. *ſpelunca* מכפלה *Macpela,* quæ Onkelo eſt כפלתא *Capheltha*, & Ionathani כפילתא *Cepheltha*, & Græcis τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν *cauerna duplex*, & in Bereſith Rabba ſect. 62. דיוטרון *dijotaron*, quaſi duplex antrum.

Cephaleniam inſulam olim tenuere *Taphij* ſeu *Teleboæ*, à quibus *Taphus* dicta eſt vna Echinadum ad Acheloi oſtium. De his ita veteres in Etymologico & Phauorino, verbo Τάφιοι. Αὐτοὶ δὲ οἱ ἀνέκαθεν Φοίνικες τῶν μετὰ Κάδμου
B σταλέντων *Ex illis Phœnicibus oriundi ſunt qui cum Cadmo miſſi fuere.* Nec obſcura ratio nominis. Latrociniis infamis fuit gens Taphiorum. Homerus Odyſſ. ο. 426.

> Ἀλλά μ' ἀνήρπαξαν Τάφιοι ληΐστορες ἄνδρες.
> *Sed Taphij me per plagium rapuere latrones.*

Et Odyſſ. π. 426.

> Οὕνεκα ληϊστῆρσιν ἐπισπόμενος Ταφίοισιν.
> *Dum fugitiua premit Taphiorum terga latronum.*

Apollonius lib. 1. Argonaut. verſ. 749.

> C Οἱ μὲν ἀμειβόμενοι, ἀτὰρ οἵγ' ἐθέλοντες ἀμέρσαι
> Λῃϊσταὶ Τάφιοι.
> *Illi obſiſtentes, aſt hi ſpoliare volentes*
> *Prædones Taphij.*

Ad quæ verba Scholiaſtes de Taphiis: Ἄνδρες λῃστευκότες τὸν τρόπον *viri ſunt latrociniis addictiſſimi.* Et Euſtathius in lib. primum Odyſſ. Λῃσταὶ δὲ οἱ Τάφιοι κατὰ τοὺς παλαιούς. Ἐλέγοντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Τηλεβόαι Iuxta veteres latrones fuere Taphij, qui & Teleboæ dicti. Nempe vt ibidem additur διότι λῃϊζόμενοι τῆλε τὰς βόας ἀπῆγον *quia cum latrocinabantur boues procul abigebant.* Mycenis puta in Elidem vt videre eſt Apollodori lib. 2. Eodem *Taphi* nomen & *Taphiorum* pertinet per aphæreſim ab חתף *hataph* id eſt à rapiendo
D deductum. De Phœniciâ illâ aphæreſi alibi dictum.

Cephaleniæ ad ortum proxima eſt עיתקא *Ithaca*, quaſi duram dixeris & aſperam inſulam. Nam עתק *athac* Ebræis durum ſonat. Sic 1. Sam. 2. 3. *ne exeat* עתק *durum* (ſup. verbum) *ex ore veſtro.* Et Pſal. 31. 19. *loquuntur contra iuſtum* עתק *durum* vel *dura* vt Hieronymus. Et Pſ. 94. 4. *loquentur* עתק *durum.* Et Pſ. 75. 6. בצואר עתק *in collo duro* id eſt refractario & renitente. Itaque ſi ad terram transferas, *Athaca* vel *Ithaca* dicetur quæ dura & intractabilis eſt, nec culturæ patiens. Qualem Ithacam veteres deſcribunt ſummo conſenſu. Telemachus Odyſ. 4. verſ. 605.

> Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἄρ δρόμοι εὐρέες, οὔτέ τι λειμών
> E Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο.
> *Nec ſpatioſa locis Ithaca eſt, nec paſcua capris*
> *Apta tenet, nec vbi acre genus paſcatur equorum.*

Et Odyſſ. 1. verſ. 242. Minerua latens ſub perſonâ paſtoris Ithacenſis.

Ἤτοι μὲν τρηχεῖα, καὶ οὐχ ἱππήλατός ἐστιν. A

Aſpera terra quidem eſt, & non equitabilis ora.

Et Plutarchus in libro quod bruta ratione vtantur de eâdem inſulâ: μόλις ἀπ' ἔργων τε πολλῶν καὶ διὰ πόνων μεγάλων μίκρα καὶ γλίσχρα καὶ μηδενὸς ἄξια τοῖς γεωργοῦσιν ἀναδίδωσι *poſt multam impenſam operam magnoſque labores, parua quædam & tenuia, nec vllo precio digna cultoribus rependit.* Cicero lib. 1. de oratore; *Ithacam in aſperrimis ſaxulis* (malim *ſcopulis*) *tanquam nidum affixam.* Multo plura poſſem addere, niſi hæc eſſent plus ſatis.

Zacynthus Homero ὑλήεσσα, Virgilio *nemoroſa*, aliis etiam *alta* dicitur. Ouidius in epiſtolâ Penelopes,

Dulichij, Samiique, & quos tulit alta Zacynthus. B

Teixeira in itinerario Indico pag. 106. *Gira eſta iſla del Zante ſeſenta millas, y es quaſi tota cercada entorno de altas montanas* (*Zacynthi inſulæ ambitus eſt* LXM. *& tota cingitur celſis montibus.*) Sed præcipue aſſurgit Elato monte de quô Plinius lib. 4. cap. 12. *mons Elatus ibi nobilis.* Huic incumbit hodieque Zacynthus arx cum oppido à quâ inſula dicta. Zacynthus Phœnicibus erat זחות *Zachuth* ſublimitas. Radix זוח *zuach* id eſt attolli. Inde זחות *zacuth* nomen eſt formæ רמות *ramuth*, טבות *tabuth*, זרות *zaruth* &c. Proinde Zacyntho nomen à ſitu. Et eâdem de cauſâ Parus etiam Zacynthus dicta eſt. C

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

Phœnices in Africæ parte quæ cis Gades

Dido Byrſam condidit. Poeni Græce Phœnices. Libyphœnices. Carthaginenſes Tyrio Herculi decimas exſoluebant. Nauis ad eas ferendas magna cura delecta. Tyriorum conſilium de pueris &c. Carthaginem deportandis. Annibal quomodo à Tyriis exceptus. Ruſtici Carthagine ſe Chananæos eſſe aſſerunt. Chananæi in Tingitana & Tripoli. Cadmus in Africâ centum vrbes condidiſſe dicitur. Carthago Didone multo antiquior, quæ nil niſi Byrſam condidit. Phœnices quando extra columnas progreſſi ſint. Virgilij anachronimus. *Zorus* & *Carchedon* non ſunt conditorum nomina vt volunt ſed vrbium. *Zorus* Tyrus, *Carchedon* Carthago. Verum nomen *Carthada*, Quomodo Καρχηδὼν & *Carthago* inde deflexa. Carthaginis tres partes 1. *Cothon*, id eſt portus factitius, quale Adrumeti. קטן *catam* Ebr. incidere. Tunetem vſque Cothon productus. 2. *Byrſa*. Huius deſcriptio è veteribus. Templum Aeſculapij quam amplum. Fabula de corio vnde? *Byrſa* pro *Boſra*. 3. *Magalia* vel *Magaria* vel *Megara*. Ebr. *magur* habitatio. Carthaginis ambitus, latitudo, muri; Numerus incolarum & ſubditarum vrbium. *Caccabem*, id eſt caput equi, conditores offendiſſe. Vox explicatur. *Origo* in Euſebio pro *virago*. Didonis nomen quid ſignificet. Variæ ſententiæ. Hercules *Diodas* cur à procis inuocatus. Carthago ſub judicibus, qui *Suffetes* quorſum dicti. Minora etiam oppida habuiſſe ſuos *Suffetes*. *Vtica* Gr. Ἰτύκη. Phœnicia vrbs maxima & Carthagine vetuſtior q. עתיקא *Atica*, id eſt vetuſta. *Hipponem Diarrhytum* non condidere Græci equites, ſed Phœnices. *Hippuacram* alij vocant & *Hippagreta*. Appianus notatus. *Zaritus* pro *Diarrhyto*. *Diarrhytus* vnde dictus. Stagnum Hipponenſe. Regiæ in vtroque Hippone. *Hippo* Phœnicie אבע *Vbbo* i. ſinus & ſtagnum. *Regius* Auguſtini ſedes. *Tabraca* pro חורקא *Tauarca* id eſt Φυκοῦς. Saltus in viciniâ. *Tingi* ab Antæo conditum. Eius corpus LX cubitorum. Tingis vxor Antæi. Græcos eo eſſe tranſlatos fabuloſum. Chananæorum ſeu Phœnicum ſoboles Tingitani. Quod probatur ex Procopiô & Melâ. Phœnices è Tingi tranſlati in Hiſpaniæ vrbem *Traductam*, quæ Straboni *Ioza*. Vtriuſque vocis origo. G Arabum mollius ſonat. Explicantur fabulæ de Antæo ab Hercule victo & malis aureis Heſperidum. *Tingis* Phœnicie Τιγγίς. חגר id eſt emporium. Quantum à Belone diſtet. *Abila* mons altus Phœnicij nominis vna è columnis Herculis. *Adrumetum* vel *Adrume*, Phœnicum colonia, Byzacij metropolis, non habet à morte nomen vt docti volunt, ſed à centeſimæ frugis incremento. V pro O Phœnicib. Phœnices in *Tripoli*, cuius vrbes *Oea Sa-*

A *brata* & *Leptis*. Iſidorus & Silius emendati. In Synodis è Tripoli vnus Epiſcopus: Tripolis vrbs eadem quæ Neapolis: Leptis diuerſa. *Oea* varie ſcribitur, Phœnicie חוא, & *Sabrata* צברת Vtraque vrbs magna. Callimachus notatur. *Leptes* duæ, parua prope Adrumetum, magna in Tripoli. Euſtathius & Mercator notati: Et Strabo. Leptē magnā alij ad Sidonios, alij ad Tyrios, ōnes ad Phœnices referunt. Seuerus Leptitanus. Lepti ſermo Punicus in Numidicum tranſiit. Leptis id eſt לבת ſtatio. Leptis vectigal talentum in dies. Ibi regio fertilis *Emporia*. אמפורין *emporia* ἐμπορεῖα. *Abrotonum* pro *Abaritana* ex עבראא *Abara* id eſt vado ad vicinum lacum. Aliæ *Abara* ad aquas. *Bethabara* Iohan. 1.28. *Auzam* vel *Auzatem* condidit Ithobalus Achabi ſocer 1. Reg. 16. *Vzita* dicta ab oleis. *Capſa* Numidiæ vrbs, cuius conditor Hercules Phœnix. Non eſt eadem cum Ptolemæi *Capſā*. Origo nominis. *Calamintha* Phœnicum vrbs in colle. *Canthele*, id eſt Saturni prædium, vbi ſita. *Chalce*, Phœnicium opidum, inter Iol & Gades. Ibi æris fodina. *Carcoma* Ptol. id. *Chalcea* Polyb. Carthaginenſium ditio à Philænorum aris vſque ad Gades mille leucarum. *Ampſaga* Numidiæ fl. dictus à latitudine. *Zamæ* fons vel *Zamar* à cantu. *Rubricatus* & *Siſara* palus à rubricâ. *Bagradas*, al. *Bacra* & *Bragadas* à ſtagno prope oſtium. *Catada*
B vel *Carthada* de nomine vrbis Carthadæ ſeu Carthaginis. *Libya* palus ab ardore. *Triton* à paſcuis. *Cinyphus* ab hyſtricibus. *Acabe* fons à ſitu in extremâ Africâ. *Collis Gratiarum* cui Pœnis *Zuchabari*.

PHœnicum in Africam nauigationem veteres tanquam radio ſolis ſcripſerunt. Nihil extat aut frequentius aut illuſtrius in hiſtoriâ; in quâ nemo eſt tam infans qui Didonem è Tyro neſciat in Libyam nauigaſſe, & condidiſſe Byrſam; & Poenos Græce dici Phœnices; & in viciniâ Carthaginis Libyphœnices eſſe mixtum Afris Punicum genus. Inde eſt quod Liu. l. 21. Iuſtin. l. 18.
C Carthaginenſes originis ſuæ memores Tyrio Herculi decimas quotannis exſoluebant. Quod cum aliquandiu intermiſiſſent, ab Agathocle deinceps Diod. l. 20. pag. 739. variè afflicti, putauerunt ſe dare pœnas contemptæ religionis, & infeſtum ſcilicet numen ingentibus donis placare conati ſunt. Neque ceſſatum deinceps, quandiu ſtetit Carthago. Saltem non multis annis ante vltimum eius excidium, Demetrio regi ex Italiâ in Phœnicem traiecturo Polyb. in excerpt. Legat. 114. conductam fuiſſe obſeruat Polybius ἐν τῷ στόματι τοῦ Τιβέριος ὁρμοῦσαν Καρχηδονίαν ναῦν ἱεραγωγὸν *Carthaginēſem nauem ſacra ferentem, quæ ad oſtium Tiberis appulerat*. Nauem ſacra ferentem, id eſt quâ primitiæ Carthagine Tyrum ad Herculem conuehebantur. Sequitur enim continuo poſt: Συμβαίνει δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα κατ' ἐκλογὴν λαμβάνεσθαι ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐφ' οἷς εἰς τὴν
D Τύρον ἐκπέμπουσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὰς πατρίους ἀπαρχὰς τοῖς θεοῖς *Solent autem cum curâ hæ naues deligi ex omni numero nauium quæ ſunt Carthagine ad deferendas Tyrum primitias, quæ illuc Carthaginienſes Diis patriis mittunt.* Proinde cum Tyrus obſeſſa eſt ab Alexandro, Tyrij maximè fidebant τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν Καρχηδονίοις *nepotibus ſuis Carthaginenſibus*. Et τέκνα μὲν καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς γεγηρακότας εἰς Καρχηδόνα διακομίζειν ἐψηφίσαντο *pueros fæminaſque & ſenes Carthaginem deportare decreuerunt*. Ita habetur in Diodoro lib. 17. Et cùm Annibal Tyrum adiit, *exceptus eſt*, inquit Liuius lib. 34. *à conditoribus Carthaginis vt aliâ patriâ*. Quin & Chananæorum nomen videtur ibi diutius & conſtantius conſeruatum quam in ipſâ Phœnice. Nam
E vſque ad æuum Auguſtini, id eſt annis fere mille nongentis poſt primam Phœnicum in Libyam migrationem, ſi quis è vulgo ruſticorum circa Hipponem aut Carthaginem interrogaretur quis eſſet, aut cuias eſſet, reſpondebat ſe eſſe כנעני *Chanani* Chananæum. Auguſtinus in expoſitione inchoatâ epiſtolæ ad Romanos: *Interrogati ruſtici noſtri quid ſint, Punicè reſpon-*

dentes Chanani, corruptâ ſcilicet voce, ſicut in talibus ſolet, quid aliud reſpondent quam Chananæi? Neque verò corrupta erat vox, vt putauit vir tantus, ſed purum putum Punicum, quod *Chanani* reſpondebant pro Chananæo. Quid quod Procopij ætate, qui ſub Iuſtiniano ſcripſit circa A. Chriſti 540. in Africâ Tingitanâ ſtabant adhuc columnæ duæ ab iis Chananæis erectæ qui fugerant à facie Ioſuæ, vt teſtabatur inſcriptio. Et Euſebius in Chronico lib. 1. pag. 11. in Africæ Tripolim colonias deduxiſſe ſcribit illos ipſos Chananæos quos Iſraëlitæ fugauerant. A

Procop. Vandal. l. 1.

Itaque illum ipſum Cadmum qui circa tempora Ioſuæ Thebarum arcem condidit, poſt aliquot bella in Afros proſpere geſta, vrbes in Africâ plurimas condidiſſe Græci aſſerunt. Nonnus Dionyſiac. lib. 13. B

verſ. 333.

Καὶ Λίβυες στρατόων (l. στρατόωντο) παρ' ἑσπέριον κλίμα γαίης,
Ἀγχινεφῆ ναίοντες ἀλήμονος ἄστεα Κάδμου.
Κεῖθι γὰρ ἀντιπόρων ἀνέμων πεφορημένος αὔραις
Εἰς χρόνον ᾤκεε Κάδμος ἔχων Σιθωνίδα νύμφην.
Armantur Libes Occiduæ telluris in orâ,
Nubibus erronis Cadmi vicina tenentes
Oppida; Cadmus enim hûc aduerſis flatibus actus,
Ætatis partem egit habens Sithonida nympham.

Id eſt vxorem Harmoniam è Samothraciâ adductam, formæ præſtantis mulierem; cuius amore incenſi Libes & Maurusij cum in bella prorrupiſſent, C

verſ. 346.

Ἁρμονίης πτολέμιζε προασπίζων παρακοίτης,
Ἑσπερίων δ' ἐφόβησεν ὅλον γένος Αἰθιοπήων.
Impiger Harmoniam dum Cadmus ab hoſte tuetur,
Extremis tremor Æthiopum per membra cucurrit.

Atque his tandem pacatis.

verſ. 349.

Κεῖθι καὶ ὡς ἐνέπουσι παρὰ Τριτωνίδι λίμνῃ
Ἁρμονίῃ παρέλεκτο ῥοδώπιδι Κάδμος ἀλήτης.
Hîc quoque Agenorides Cadmus Tritonis ad vndam
Dicitur Harmoniæ thalamos intraſſe iugales. D

Nec multo poſt,

verſ. 364.

--- Λιβυστίδι Κάδμος ἀρούρῃ
Δωμήσας πολίων ἑκατοντάδα, δῶκε δ' ἑκάστῃ
Δύσβατα λαϊνέοις ὑψούμενα τείχεα πύργοις.
--- Libyſtide condidit ora
Cadmus centum vrbes, firmo quas aggere moles
Saxorum immanes, turritaque mœnia cingunt.

Proinde Bacchum Cadmi nepotem in expeditionibus bellicis multi ex Africâ comitantur, E

verſ. 369.

Τικτομένης (leg. Ἀιθομένης) ναίοντες ἐδέθλια γείτονα Μήνης,
Καὶ Διὸς Ἀσβύσταο μεσημβρίζοντας ἐναύλους.
Qui lucenti habitant vicina magalia Menæ,
Et fano Iouis Aſbyſtæ in penetralibus Auſtri.

A Item:

> Οἵ τε ῥόον Χρεμέταο, καὶ οἳ παρὰ Κίνυφος ὕδωρ vers. 374.
> Ὤικεον ἀζηγέης ψαμαθώδεα πέζαν ἀρούρης,
> Αὐχῆται, Βακάλεστε.
> *Quique ad aquas Chremetæ, quique ad vada Cinyphis errant,*
> *Exuſti calidis Libyæ ſitientis arenis,*
> *Auchetæ, Bacaleſque.*

Chremetæ amnis (quem ad oceanum Atlanticum ſe exoneraſſe probamus infra ex Hannone, Ariſtotele, Baſilio, adeoque ex ipſo Nonno, mentio hîc prorſus aliena eſt. *Mena* autem, *Aſbyſtæ*, *Cinyps*, *Auchetæ* & *Bacales* B ſunt circa Syrtes. *Menam* in lacu Tritonide multis deſcribit Diodorus lib. 3. pag. 130. Sed ea cur à Nonno πιεζομένη dicatur nullus video. Nugantur enim interpretes quibus πιεζομένη Μήνη eſt *Luna naſcens*. Proinde πιεζομένης mutare audeo in αἰθομένης id eſt *ardentis* vel *lucentis*. Mena ſic dici potuit propter πυρὸς ἐκφυσήματα μεγάλα *magnas ignis exhalationes* de quibus Diodorus, vel ardens etiam propter ſitum in interiore Libyâ. Aſbyſtę Herodoto & Dionyſio Periegeti ſunt in mediterraneis ſupra Cyrenem non procul ab Ammoniâ. Ἀβυσταῖοι vel Ἀβισταῖοι dicuntur Heſychio & Fauorino. His ad occaſum proximi *Auchetæ* & *Bacales*. Herodoto *Auſchiſæ* & *Cabales* vel C *Bacales* variante ſcripturâ. Porro *Cinyps* vel *Ciryphus* fluuius Africæ notiſſimus, inter vtramque Syrtim fluit fere medius. Afros qui ex his locis Baccho comites ſe addiderunt è Cadmi centum vrbibus veniſſe ſcribit Nonnus:

> Τόσσος (inquit) λαὸς ἔην ἑκατόμπολις. vers. 378.
> *Tanta virûm ſeges è centum affuit vrbibus.*

Proinde, ex Græcorum ſententiâ quos Nonnus hîc ſequutus eſt, ea Libyæ loca primum inſederant Phœnices, iam ab ætate Cadmi. Vnde obiter apparet falli ſcriptorum vulgus, qui ad Didûs tempora primam referunt Phœnicum in Africam exſcenſionem. Neque verò ſacerdotis vidua, clam è Tyro ſe ſubducens inſcio rege, in ſpem nouæ coloniæ multos potuit ab- D ducere. Itaque Dido Phœnices non tam eo deduxit quam adiit, neque tam Carthaginem condidit quam inſtaurauit & auxit Byrſâ adiectâ. Quod non latuit Appianum, qui Didonem ait Tyro veniſſe Carthaginem à Phœnicibus iam multò ante conditam, nempe annis quinquaginta, ante Tro- lib. 1. p. 41. iæ ſubuerſionem. Nec multo poſt bellum Troianum iidem, Strabone teſte, extra columnas progreſſi colonias eô deduxere. Circa quæ tempora licet Didonem fingat poëta ſummus Carthagine regnaſſe; Eam tamen annis minimum trecentis fuiſſe iuniorem docent Phœnicum hiſtoriæ apud Ioſe- In Æn. l. 1. & 4. phum contra Apionem libro primo. Vt meritò aſſerat Seruius falſum eſſe & contra hiſtoriæ fidem confictum quicquid de Didone & Æneâ refertur: E *Conſtat enim*, inquit, *Æneam tercentum quadraginta annis ante ædificationem Romæ veniſſe ad Italiam, cum Carthago nonniſi quadraginta annis ante ædificationem Romæ conſtructa ſit*, id eſt à Didone reparata & aucta.

Poſt Philiſtum Naucratitam Appianus, Euſebius, & Hieronymus Carthaginem à *Zoro* & *Carchedone* conditam ſcribunt. Sed *Zorus* & *Carchedon*

ſunt vrbium nomina, non conditorum. Nempe *Zorus* eſt idem quod צור A
Tſor Phœnicium Tyri nomen. Ita efferebant veteres. Liber nominum in Hieronymo cap. de Marco: *Tyrus quippe linguâ Hebræâ Zor dicitur.* Et Καρχηδὼν *Carchedon* eſt Carthago. Verum nomen erat *Carthada*, id eſt קרת חדת *Kartha hadath*, vel קרתא חדתא *Kartha hadtha*, noua vrbs. Solinus: *Eliſſa mulier extruxit & Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit ciuitatem nouam.* Inde eſt quod vtraque Carthago tam Libyca quam Iberica Grece dicta eſt Καινὴ πόλις. Vide Stephanum & Euſtathium. Ex Carthadâ factum Καρχηδὼν χ & θ permutatis; Quod Siculorum eſt proprium, qui pro ὄρνιθες dicunt ὄρνιχες, vt recte notat doctiſſimus Salmaſius ad Solinum pag. 322. Et nomen Latinum Carthago ex eâdem eſt origine, ſed ab Hiſpanis interpolatum, quibus *gama* eſt dama, & *golphin* delphin, & *tortuga* teſtudo. Ita Carthago ex Carthadâ factum. Tale Gallis *manger* mandere, *ronger* rodere &c. B

Carthaginis tres erant partes; Κώθων, Μέγαρα & Βύρσα. Cothon varie definitur. A Strabone lib. 17. νησίον περιφερὲς Εὐρίπῳ περιεχόμενον ἔχοντι νεωσοίκους ἑκατέρωθεν κύκλῳ *inſula parua, rotunda, Euripo cicumdata, vtrimque habente in orbem naualia.* Portum fuiſſe muro cinctum, cuius pars vna rotunda fuit, altera quadrangula, colligere eſt ex Appiano cuius verba ſunt: Ἐπεχείρει τῶν λιμένων τῷ καλουμένῳ Κώθωνι *portum Cothonem nomine eſt aggreſſus.* Item: ἐνεπίμπρη μέρος τοῦ Κώθωνος τὸ τετράγωνον *incendit partem Cothonis quadrangulam.* Item: ἐπὶ θάτερα τοῦ Κώθωνος ἐς τὸ περιφερὲς αὐτοῦ μέρος ἀνιθὼν *ad alterum Cothonis latus*, nempe *ad partem eius rotundam aſcendens.* Et rurſus: ληφθέντος δὲ τοῦ περὶ τὸν Κώθωνα τείχους *occupato muro qui Cothonem cingebat.* Diodorus lib. 3. pag. 124. de portu Charmuthâ in Arabum Thamudenis: ἐμφερέστατός ἐστι τῷ κατὰ τὴν Καρχηδόνα λιμένι, προσαγορευομένῳ δὲ Κώθωνι *ſimillimus eſt portui Carthaginis Cothoni nomine.* In margine ex libris ſcriptum Κάθωνι. Hirtij libro quinto nominatur aliquoties *Cothon*, non Carthaginis, ſed Adrumeti vrbis Africæ in hoc eodem litore notiſſimæ. *Varus*, inquit, *Adrumeto ex Cothone egreſſus.* Et paulo poſt: *Reliquæ naues* &c. *Adrumetum in Cothonem ſe vniuerſæ contulerunt.* Et rurſus: *nauibus onerariis quæ erant extra Cothonem incenſis, omnibuſque reliquis aliis aut ſubductis, aut in Cothonem compulſis.* Feſtus ſcribit *Cothones appellari portus in mari interiores arte & manu factos.* Et in illud Poëtæ: *Hîc portus alij effodiunt.* Seruius: *id eſt Cothona faciunt. Cothona ſunt portus in mari non naturales, ſed arte & manu facti. Eſt autem & maſculini & neutri generis. Nam & Cothon huius Cothonis facit, & Cothonum huius Cothoni.* Vocem Africanam aut Punicam eſſe oportet; cum neque apud Græcos, neque apud Romanos ſcriptores vſpiam pro portu occurrat, niſi quibus locis agitur de Africanis vrbibus. Radix קטם *katam*, vel Phœnicio more *katham* apud Talmudicos eſt incidere, vnde קטום *kathum* inciſus, & קטום *kitthum* vel קטימה *kethima* inciſio. Ita etiam apud Arabes. Atque hinc in Geographo parte quintâ Climatis ſecundi גבל אלמקטם *gebal almokattam*, vel *almukattim* potius, mons conciſus. Ita קטום *Katum* vel *Kathum* portus erat, vt iam dictum, non naturalis, ſed arte humanâ exciſus. Græcis qui nullam habent vocem deſinentem in M, pro *Kathum* dictus eſt *Kathon* vel *Kothon*, & leui-

Appian. in Lib. p. 79.

Æn. lib. I.

A culâ hâc mutatione factum vt barbara vox Græca ciuitate donaretur.

Cothonem Carthaginenſem Afros Tunetem vſque produxiſſe docent hæc Geographi Nubienſis de Tunete clim. 3. part. 2. חו עלי בחירה מחתפרה *Ea ad ſtagnum effoſſum*, id eſt ad Cothonem *ſita eſt, latum magis quam longum: Nam longitudine* VIM *paſſ. latitudine* VIIIM *paſſ. occupat, habetque oſtium per quod cum mari coniungitur, quod vocatur* פם אלואדי (*Phum alvvadi*) *os fluminis. Stagnum iſtud antea non erat, ſed* חפר *effoſſum fuit per continentem, & Tunetem vſque deductum. Ab oſtio huius ſtagni ad vrbem Carthaginem habentur tria milliaria & ſemi.* Hæc ille in Polybio lib. 1. & 14. Tunis à Carthagine diſtat ſtadia cxx.

B Fuit & *Byrſa* pars Carthaginis veterum ſcriptis plurimum decantata. Eam ſic deſcribit Strabo: Κατὰ μέσην δὲ τὴν πόλιν ἡ ἀκρόπολις, ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία, κύκλῳ περιοικουμένη. *Circa mediam vrbem arx fuit quam Byrſam vocarunt: ſupercilium ſatis erectum circumquâque habitatum.* Ambitus, authore Seruio, fuit ſtadiorum XXII, vel iuxta Eutropium *paulo amplius quam duo millia paſſuum.* Sic fuit in medio vrbis vt ad meridiem magis vergeret, & peninſulæ collum in quo ſita erat Carthago. Eam cingebat murus triplex altus triginta cubitos, multis turribus interſtinctus quatuor contignationum, in quarum infimâ elephanti trecenti, in ſecundâ quatuor C equorum millia ſtabulabantur, in ſupremis militum præſidiariorum habitabant XXIV millia. In Byrſæ vertice templum Æſculapij tantæ fuit capacitatis, vt Byrſâ captâ à Scipione, in eô delituerint per ſeptem dies quinquaginta millia hominum. Fabellam de corio in tenuiſſimas partes diſſecto, vnde *Byrſæ* factum ſit nomen, docti pridem exploſerunt, & monuerunt à Græcis Βύρσαν dici pro בצרה *Boſra*, ad vitandam κακοφωνίαν; quia Græcæ linguæ genius non patitur vt S & R continuentur. Tale ἄλσος nemus pro אשלא *aſla*. *Boſra* Hebræis eſt munimentum, à verbo בצר munire. Atque id ipſum erat *Byrſa*, Straboni Ἀκρόπολις, & Appiano τὸ ὀχυρώτατον τῆς πόλεως *locus vrbis munitiſſimus* Vid. Appian. Libyca. Et Strabon.

Byrſam vndiquaque cingebat tertia pars Carthaginis *Magalia* nomine. D *Carthago antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur, cuius interior pars Byrſa dicebatur, exterior Magalia.* Hæc ex Cornelio Nepote Seruius; Qui idem pro *Magalia* dicendum aſſerit *Magaria, quia magar, non magal, Pœnorum linguâ villam ſignificat.* Ita etiam Iſidorus: *Magalia dicta quaſi magaria, quod magar Punici nouam villam dicunt.* In Plauti Penulo in prologo lectio eſt ambigua; Nam vbi vulgo legitur, Seruius in Æn. 1. & 4. Orig. lib. 15. cap. 12.

Cum nutrice vna periere à Magalibus,

optimæ editiones habent *à Megaribus.* Vltimum illud ſequutus Appianus eam Carthaginis partem conſtanter appellat *Megara.* Ἀπεπείρασε, inquit, τῶν καλουμένων Μεγάρων νυκτὸς μιᾶς δίχῃ λανθάνων *quæ vocantur Megara* E *clam vna nocte duobus locis aggreſſus eſt.* Et continuò poſt: χωρίον δ' ἐστὶν εὐμέγεθες ἐν τῇ πόλει τὰ Μέγαρα τῷ τείχει παρεζευγμένον *Megara autem ſunt locus in vrbe peramplus mœnibus contiguus.* Item: Ἐς τὰ τείχη διαδραμόντες, καθήλλοντο ἐς τὰ Μέγαρα &c. καὶ φυγὴ ταχεῖα τῶν Καρχηδονίων ἐς τὴν Βύρσαν ἦν, ὡς τῆς ἄλλης πόλεως ἁλούσης *cum mœnia tranſcurriſſent, inde in Megara deſilierunt &c.* Et

ſubita fuit in Byrſam fuga Carthaginenſium, tanquam reliquâ vrbe captâ. A
Ex his apparet quid ſint *Megara*, vel *Magaria*, aut corrupte *Magalia*: nempe portu & arce demptis reliquum vrbis ciuium habitationi deſtinatum. Res in Strabone manifeſta, qui pro eô quod alij ſcribunt *Megara* aut *Magalia* fuiſſe vicina mœnibus, ita vt ambitu ſuo Byrſam complecterentur, hoc ſolum habet Byrſam fuiſſe ἐν κύκλῳ περιοικουμένην *circumquâque habitatam.* Vt iam origo vocis, in quâ inueſtigandâ video magnos viros & vndecunque doctos fruſtra ſe fatigaſſe, non poſſit eſſe obſcura. Hebræis enim גור *gur* vel גר *gar* eſt habitare & diuerſari, מגור *magur* habitatio. Sic Pſ. 55:16. *Mala ſunt* במגורם (*bemaguram*) *in eorum habitatione*, pro eô quod dictum eſt prius, *violentia & contentio in vrbe*, vt B
Aben-Ezra recte obſeruat. Et Iob. 18. 19. *nullus erit ſuperſtes* במגוריו (*bimegurau*) *in habitationibus eorum.* Pœni variante dialecto pro מגור *magur* מגאר *magar* dixerunt, quæ forma nominum eſt Arabica. Et notandum hîc illam vocem eô quadrare magis, quod in Africâ Pœni erant גרים aduenæ. Proinde illorum domus proprie *Megara* dictæ, id eſt habitationes in terrâ peregrinâ. Hæc enim eſt Hebræi מגור *magur* genuina ſignificatio, quamuis ſumatur latius pro quâuis habitatione.

Hæc de Carthaginis partibus: Ambitus idem fuit qui Babylonis, id eſt ſtadiorum CCCLX, latitudo ſolum XXV, ſaltem in Auſtrali parte, duobus hinc C
inde Euripis eam in arctum comprimentibus. Murorum altitudinem
Apud Phot. auth. 244. quadraginta cubitis latitudinem viginti duobus definit Diodorus lib. 32. Nec multo aliter Eutropius lib. 4. Apud Suidam Carthago legitur fuiſſe μεγίστη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην πόλεων καὶ δυναμικωτάτη *maxima totius orbis terrarum & potentiſſima vrbs.* Initio belli Punici Carthago ciuium habuit ſeptingenta millia, & in Africâ trecentas vrbes ſub ſuâ ditione. Plura pete ex Strabone & Appiano: Neque enim noſtri eſt otij ab aliis dicta nude exſcribere.

Carthaginis conditores, cum prima vrbis fundamenta iacerent, aiunt è terrâ eruiſſe caput equi, quod poſtea in omen verſum. Trogus lib. 18. *Ibi quoque caput equi repertum, bellicoſum fortemque populum futurum ſignificans,* D
vrbi auſpicatam ſedem dedit. Virgilius:

Æneid. 1.

Effodere loco ſignum quod regia Iuno
Monſtrarat, caput acris equi; Sic nam fore bello
Egregiam, & facilem victu per ſæcula gentem.

Silius Italicus:

Punic. l. 2.

Oſtentant caput effoſſâ tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore ſalutant.

Græci Carthaginem addunt ex eô dici *Caccaben* priſcô nomine, quô caput equi ſignificatur. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Κακκάβη. Τοῦτο δὲ κατὰ τὴν οἰκείαν αὐτῶν λέξιν ἵππου κεφαλὴν δηλοῦται. Euſtathius in Dionyſium: ἐκαλεῖτο δὲ Κακκάβη, ὅπερ τῇ ἐγχωρίῳ διαλέκτῳ ἵππου δηλοῖ κεφαλήν. Antonius Auguſtus dia- E
logo ſexto ſcribit ſe habere numiſma Carthaginenſe argenteum, in cuius vnâ parte eſt caput equi eleganter pictum cum quibuſdam literis ad infimum collum, quæ putantur ſignificare *CACCABE.* Tamen & hîc

Græci

A Græci videntur peregrinæ linguæ vocem ad ſuam accommodaſſe; ſed ita vt facili negotio poſſit reſtitui. Nempe ſi legatur *Carcabe*. Quamuis etiam apud Phœnices potuerint idem eſſe *Caccabe* & *Carcabe*, quomodo idem erant *Acchad* & *Archad*; *Acco* & *Arce*; *Dammeſec* & *Darmeſec*. In Carcabe vox eſt contracta ex כר *car* & רכבה *recaba*. In propriis nominibus receptæ ſunt huiuſmodi contractiones. Exemplo ſint *Samuël* & *Abraham*. כר *Car* vt Hebraice *ducem*, ita Punice caput videtur ſignificaſſe analogicâ ratione, & inde tranſiiſſe ad Græcos; Quorum antiquiſſimi, vt Homerus & Hippocrates, κὰρ pro capite vſurparunt. Tale eſt quod Phœnicium *alpha* pro capite ſumitur, vt Hebræum אלוף *aluph* pro duce. Heſychius: Ἄλφα, βοῦς,
B κεφαλή, Φοίνικες. Ita legendum, non vt vulgo βοὸς κεφαλή. Supereſt nomen רכבה *recaba*, quod equum explico, vt Arabicum רכובה *recuba*, quia Hebræis etiam רכב *racab* eſt equitare, & רכב *raccab* eques, & מרכב *mercab* equitatus. Fortaſſe etiam *Caccabe* deflexum eſt ex ſimplici voce קרקף *karkaph* vel קרקפה *karkapha*, quæ pro capite paſſim occurrit in Ebræorum libris, vnde & קרקפן *karkephan* eſt capitoſus. Quomodo ſumptum *Caccabe* non eſſet caput equi, ſed caput quoduis, & equi vocabulum eſſet ſupplendum. Hæc fortaſſe nimis multa, ſed de voce quam ex linguâ Punicâ poſſe explicari docti deſperauerant.

C Scaligerum & alios plurimum torſit quod in Euſebij Græco Chronico Carthaginis vetus nomen videtur eſſe *Origo*, nuſquam alibi lectum. Verba ſunt: Καρχηδὼν ἐπεκτίσθη ὑπὸ Καρχηδόνος τοῦ Τυρίου, ὡς δὲ ἄλλοι, ὑπὸ Διδοῦς τῆς ἐκείνου θυγατρὸς μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἔτεσι ρλγ. ἐκαλεῖτο δὲ πρὸ τούτου Ὀριγώ. *Carthago condita eſt à Carchedone Tyrio, aut, vt alij volunt, ab eius filiâ Didone annis* CXXXIII *poſt Troiana tempora. Vocabatur autem antea Origo.* Sed facile ſoluetur nodus, ſi poſtrema hæc verba, *vocabatur autem antea Origo*, ad Carthaginem male referri dixeris, cum ad Didonem pertineant. Didûs enim priſcum nomen fuit *Eliſſa* אלאשה id eſt *diuina virago*, vel *virago* ſimpliciter, ſi Arabicus articulus אל *al* vel *el* fuit apud Pœnos in vſu. Romanum porro nomen *virago*, quod Græce ſcribendum οὐιράγω, corruptum in
D Ὀριγώ. Id à Seruio præpoſterè acceptum, à quo virago redditur non Eliſſæ nomen ſed Didûs. *Dido*, inquit, *id eſt virago, appellata eſt.* Item: *Didonem vocat, vt ſupra diximus, Pœnorum linguâ viraginem: Nam Eliſſa dicta eſt, ſed virago eſt appellata, cum ſe in ignem præcipitauit.* Tam abſurdè quam ſi pro Cepha Simonem petram eſſe dixeris. Errore huic plane geminô Didonem Euſtathius ἀνδροφόνον *viricidam* exponit. Διδὼ, ait, ἐκάλεσαν οἱ πλεονεκτηθέντες τὴν τοιαύτην γυναῖκα ἐπιχωρίῳ φωνῇ, ὡς ἂν εἴποι τις ἀνδροφόνον, διαβάλλοντες ἐκείνην ὡς δῆθεν αἰτίαν ἔχουσαν τοῦ ἀνδροφονῆσαι, διὰ τὸν ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ φόνον. *Vernaculâ voce Didonem, quaſi viricidam dixeris, appellarunt qui ab illâ victi ſunt, mulierem ita traducentes, vt quæ cauſa fuerit cur vir interfice-*
E *retur, propter Sichæi cædem à fratre admiſſam.* Nugæ. Neque enim Didonis, ſed Eliſſæ nomen eô tractum, quaſi ſcribatur חלאישא *helliſſa*, quia איש *is* virum ſonat, & חלל *halal* confodere.

Euſ. Chron. lib. I. p. 34.

Seru. in Æn.

Euſtath. in Dionyſ.

Plus in iis eſt rationis, qui Didûs nomen volunt ab amore factum, vt Hebræa *Dauid*, *Dodo*, *Dodai* &c. Et Phœnicium דיודא *Dioda*. Euſebius in

Chronico lib. 1. pag. 26. Ἡρακλέα τινές φασιν ἐν Φοινίκῃ γνωρίζεσθαι Διώδαν ἐπιλεγόμενον· ὡς καὶ μέχρι νῦν Καππαδόκων καὶ Ἰλίων κικλῆσθαι *Herculem quidam dicunt Diodan cognomine tum in Phœnice clarum fuiſſe, vt hodieque à Cappadocibus & Ilienſibus appellatur.* In Hieronymi verſione legitur *Deſanaus*; ſed è Græco textu cenſeo *Diodan* reſtituendum. Quod Herculi ſuo cognomen puto indidiſſe Phœnices, quia inuocabatur à procis, & ex illius numine pendere putabatur fœlix ſucceſſus in amoribus. Vnde eſt quod legitur in Nonni hymno ad Herculem Tyrium Dionyſiac. lib. 40.

> Εἰ γάμον, ἢ σκιεροῖς ὃν Ἔρως ἔσπειρεν ὀνείροις
> Μιμηλῆς τελέων ἀπατήλιον ἵμερον εὐνῆς.
> *Seu tibi coniugium, & quos fallit imagine ſomni*
> *Vanus amor, lubet optatas contingere metas.*

Tamen iis accedo potius qui Didonem Πλανῆτιν, id eſt vagam exponunt ſeu erraticam: In iis eſt Etymologus, qui Didonem dicit, cum antea Eliſſa vocaretur, κληθῆναι ὕστερον τῇ Τυρίων φωνῇ Διδῶ διὰ τὸ πολλὰ πλανηθῆναι, ἀπὸ Φοινίκης ἀπάρξασαν ἐπὶ Καρχηδόνα. Τῇ γὰρ Φοινίκων φωνῇ τὴν πλανῆτιν Διδὼ προσαγορεύουσι *appellatam eſſe poſtmodum Tyriorum linguâ Didonem, quia multum eſt diuagata, cum è Phœnice Carthaginem proficiſceretur; Phœnicum enim ſermone erraticam Didonem appellari.* Recte: Nam ab Hebræo נדד *nadad*, quod errare eſt & diuagari, דיד *did* pro vagatione tam analogice deducatur quàm שיג *ſig* inſectatio à נשג *naſag*, & שיא *ſi* elatio à נשא *naſa*.

Didone fato functâ regium Carthaginis regimen mutatum in populare, aut verò ariſtocraticum. Nam ſumma rerum erat penes paucos iudices, quibus ius vitæ & necis ſummum fuit in vniuerſos ciues. Liuius lib. 33. *Iudicum ordo Carthagine eâ tempeſtate dominabatur, eò maxime quod iidem perpetui iudices erant: Res, fama, vitaque omnium in illorum poteſtate erat. Qui vnum eius ordinis, & omnes aduerſos habebat. Nec accuſator apud Iudices infenſos deerat.* Sic Iſraëlitæ à Ioſuâ vſque ad Saulem ſuos Iudices habuerunt. Et Tyri poſt tempora Nabuchodonoſoris δικασταὶ κατεστάθησαν καὶ ἐδίκασαν *Iudices conſtituti ſunt & iudicarunt.* Horum nomina & ſeriem vide apud Ioſephum lib. 1. contra Apionem. Sed & Athenis poſt Codrum aliquandiu fuere ἄρχοντες διὰ βίου. Carthagine vt nimiam Iudicum potentiam retunderet Annibal, & in ordinem cogeret, legem promulgauit pertulitque Præturæ ſuæ tempore, vt in ſingulos annos Iudices legerentur, ne quis biennium continuum Iudex eſſet. Hi Iudices, aut qui in illis principem locum obtinebant, à Romanis ſcriptoribus *Suffetes* appellantur. Liuius lib. 28. *Suffetes eorum, qui ſummus Pœnis eſt Magiſtratus.* Et lib. 30. *Senatus itaque Suffetes, quod velut conſulare imperium apud eos erat, vocauerunt.* Et lib. 34. *Cum Suffetes ad ius dicendum conſediſſent.* Et Seneca de tranquillitate cap. 3. *Non vis enim niſi conſul aut prytanis aut ceryx aut ſufes adminiſtrare rempubl.* Et Calidius apud Feſtum & Paulum: *Senatus cenſuit referentibus Suffetis. Suffeti* vel *Suffetes*, id eſt שופטים *Sophetim.* Ita vocantur ab Hebræis ſummi iudices quos Iudæorum rempublicam adminiſtraſſe diximus inde à morte Ioſuæ vſque ad reges electos. Vnde libro Iudicum Hebræus titulus שופטים *Sophetim.* Nemo non ſtatim agnoſcet hoc eſſe veriſſi-

A milius quam quod contendit vir maximus in notis ad Feſtum *Suffetes* eſſe צופים *Sophim*, id eſt ἐφόρους, ἐπόπτας, ἐπισκόπους. Neque ſola Carthago ſuos habuit Suffetes. Quippe in Africanis inſcriptionibus quas mecum benignè communicauit vir doctiſſimus atque idem humaniſſimus D. Iſaacus Voſſius, video ſingulas Africæ ciuitates cum Romanis egiſſe per *Suffetem*. Sic pro ciuitate Themetrenſi cum C. Silio C. F. & Fab. Auiola *egerunt Banno Himilis filius Suffes, Azdrubal* &c. Et pro Senatu populoque Timiligenſi *Azrubal Suffes Annibalis filius, Agdibil* &c. Et pro Senatu populoque Siagitano *Celer Imilconis Guiliſſæ F. Suffes*. Et pro ciuitate Apiſa diuerſi legati, in quibus *Chiniſdo Suffes*.

B Punicarum in Africâ vrbium, ſi Carthaginem demas, nulli ceſſit Vtica Græcis Ἰτύκη. Appianus: Ἰτύκη δὲ, Λιβύης μεγίστη μετὰ Καρχηδόνα πόλις, λιμένας τε ἔχουσα εὐόρμους, καὶ στρατοπέδων καταγωγὰς δαψιλεῖς ἑξήκοντα σταδίους ἀπὸ Καρχηδόνος ἀφεστῶσα. *Ityca* (Vtica) *autem Libyæ maxima vrbs poſt Carthaginem, portus habens commodos & ſpatioſos in quos claſſes appellerent, ſexaginta ſtadiis à Carthagine diſtans*, nempe verſus Occaſum: Stephanus eam ſcribit eſſe Τυρίων ἄποικον *Tyriorum coloniam.* Tyrij ſcilicet putantur Vticam condidiſſe, quamprimum in Africam appulerunt. Iuſtinus lib. 18. *Cum & opibus & multitudine* Tyrij *abundarent, miſſâ in Africam iuuentute Vti-* C *cam condidere.* Itaque de antiquitate gloriabatur non parum; Quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. 3.

> *Proxima Sidoniis Vtica eſt effuſa maniplis,*
> *Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byrſæ.*

Ariſtoteles in libro Mirabilium: Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν, ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμείας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους· ἣν καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτά, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις *In Libyæ Vticâ quam vocant, quam in ſinu ſitam eſſe aiunt inter Mercurij & Hippi promontoria, vltra Carthaginem ſtadiis fere ducentis, atque annis* CCLXXXVII *ante Carthaginem eſſe conditam, vt in Phœniciis hiſtoriis ſcriptum habetur:*
D Quæ verba Latinus interpres cur omiſerit nullus capio. Velleius Paterculus circa Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis poſt Gades, Vticam condidiſſe refert. Vrbi igitur tam vetuſtæ nomen fecit ipſa antiquitas. Vtica enim vel Ityca Punicè עתיקא *atica*, id eſt priſca, dicebatur.

Pergentibus ad Occaſum poſt promontorium Apollinis in magno ſinu occurrit *Hippo Diarrhytus*, & in altero ſinu poſt Rubricatum amnem *Hippo Regius*. Solinus Græcos equites vtrumque condidiſſe vult, factâ ex nomine coniecturâ. Quod falſum eſt & ridiculum. Græcos enim colonias in eam Africæ partem deduxiſſe nemo ſcripſit, ſed nec frequentaſſe ante A-
E gathoclem. Nec deduci ſolent equites in tranſmarinas colonias. Græci denique ſermonis aut ritûs in illis locis veſtigium nullum apparet. Proinde Salluſtio potior fides, qui Hipponem accenſet Phœnicum vrbibus. *Poſtea*, inquit, *Phœnices Hipponem, Adrumetum, Leptim, aliaſque vrbes in orâ maritimâ condidere.* Hipponem dixit ἑνικῶς, vt intelligatur Hippo anti-

quior, id eſt Hippo Diarrhytus, de quô in Scylace Geographorum quotquot extant longe vetuſtiſſimo hæc legere eſt: ἀπὸ Ἰτύκης εἰς Ἵππου ἄκραν Ἵππου πόλις, καὶ λίμνη ἐπ' αὐτῇ ἐστι *Ab Vticâ ad Hippi promontorium Hippi vrbs cui palus adiacet.* Hippi id eſt Hipponis Diarrhyti, quæ nec ab Vticâ longe diſtat, & vicinam habet paludem Hipponitim nomine. Notandum ab Hippi promontorio cui imminet, ipſam vrbem Ἵππου ἄκραν appellari, vt in his Diodori de Agathocle lib. 20. p. 762. Φυλακὴν ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τὴν Ἵππου καλουμένην ἄκραν, ὠχυρωμένην φυσικῶς τῇ παρακειμένῃ λίμνῃ *Præſidio Vticæ relicto, caſtra admouit vrbi quam Hippuacram vocant ex adiacente lacu naturaliter munitæ.* Et rurſus pag. 763. de Eumacho vno ex Archagathi ducibus, qui Agathoclis fuit filius: Τὴν ὀνομαζομένην Ἄκραν Ἵππου (εἷλε) τὴν ὁμώνυμον τῇ χειρωθείσῃ κατὰ κράτος ὑπὸ Ἀγαθοκλέους *vrbem Hippuacran nomine cæpit* (hîc Hipponem Regium intelligo) *illi alteri cognominem quam per vim occupauerat Agathocles.* Hinc Stephanus: Ἱππουάκρα, πόλις Λιβύης, ὁ πολίτης Ἱππακρίτης *Hippuacra, vrbs Libyæ, cuius incolæ Hippacritæ.* Et Polybius lib. 1. Ἐπολιόρκουν τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας *Obſidebant Vticenſes & Hippacritas.* Item: Ἡ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων ἀπέστη πόλις *Hippacritarum & Vticenſium ciuitates defecerunt.* Eandem *Hippagreta* dici in his Appiani liquet: Ἐς Ἱππάγρετα μετῆλθεν, ἣ μεγάλη τε ἦν, καὶ τείχεσι καὶ ἀκροπόλει καὶ λιμέσι καὶ νεωρίοις ὑπὸ Ἀγαθοκλέους τοῦ Σικελιωτῶν τυράννου κατεσκεύαστο καλῶς *Ad Hippagreta tranſiit, vrbem magnam, mœnibus, arce, portubus, naualibus ab Agathocle Siculorum tyranno egregie inſtructam.* Quamuis Hipponi haud quaquam conueniat quod ſtatim ſequitur: Μέση δ' οὖσα Καρχηδόνος καὶ Ἰτύκης *cum inter Carthaginem & Vticam eſſet media.* Neque enim Hippo ſed Vtica medium ſitum obtinet. At docti pridem obſeruarunt Appianum Geographiæ parum fuiſſe peritum. Adiecto epitheto *Hipponem Diarrhytum* veterum plerique appellant. Sed pro Diarrhyto *Zarytum* vel *Zaritum* ſcripſit media antiquitas, quomodo *zetam* pro diætâ, & *zabulum* pro diabolo. Hinc *Hipzaritum* legas in Victore Vticenſi, & in Africæ notitiâ *Marianus Hipzaritenus*, & in collatione Carthaginenſi *Hippo Zaritorenſis*, & in concilio Carthaginenſi ſub Cypriano de baptizandis hæreticis: *Martyr Petrus ab Hippone Zarito.* Sed verum nomen Διάῤῥυτος id eſt κατάῤῥυτος irriguus. Vere igitur Plinius: *Hipponem Diarrutum vocant,* Διάῤῥυτον *à Græcis dictum propter aquarum irrigua.* Nempe in vicinia eſt λίμνη Ἱππωνῖτις palus aut ſtagnum Hipponenſe de quô præter Diodorum & Geographos ita Plinius alter ad Caninium lib. 9. epiſt. *Eſt in Africa Hipponenſis colonia, mari proxima: Adiacet nauigabile ſtagnum: Ex hoc in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alternâ, prout æſtus aut repreſſit aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hic ætas piſcandi, nauigandi, atque etiam natandi ſtudio tenetur.* Sequitur hiſtoria inſignis de Delphino loci incolas dorſo geſtare ſolito. Vt ab hoc ſtagno *Hippo Diarrhytus*, ita *Regius* alter dictus eſt, quia ſub Numidiæ regum ditione. Addunt ibi fuiſſe regiam, ac proinde à Silio dici,

Sil. lib. 3.

--- antiquis dilectus regibus Hippo.

A Sed & alter regiam habuit, ſi vera ſunt hæc Strabonis: ⓘ δύο Ἵππωνες, ὁ μὲν πλησίον Ἰτύκης, ὁ δὲ ἀποτέρω, πρὸς τῇ Τρητῷ μᾶλλον, ἄμφω βασίλεια. *Hippones duo, vnus prope Vticam, alter remotior ad Tritum promontorium magis vergens, ambæ regiæ.* Atque hæc quidem ſatis plana ſunt. At Ἵππωνες *Hippones*, id eſt equilia, quorſum appellentur non item. An Numidæ aut Carthaginenſes, qui equitatu plurimum valebant, mandras equorum ibi habuere, quibus in bello vterentur, quomodo ארות סוסים *equilia* habuit Solomon בערי רכב *in vrbibus curruum?* Veteres nihil tale referunt. Contra bellicos equos quater mille in ipſis Carthaginis mœnibus ſtabulaſſe ex Appiano ſcimus. Nec ab equis aut equilibus *Hipponem* Græco nomine Phœnices

B appellaſſent, ſed בית ארות *Beth-Vroth*, aut alio ſimili vocabulo. Proinde in Hippone ſuſpicor latere barbarum nomen à Græcis interpolatum. *Hippo* nempe à Phœnicibus *vbo* vel *vbbo* dici potuit, quia in ſinu latet. Sinus enim Syris eſt עובא *vbo*, vel עבא *vbbo etiam* vt multi ſcribunt. Et Arabice עב *vbbon* tam ſtagnum quam ſinum ſonat. Giggeius אלעב (*alubbo*) *ſinus, ſtagnum.* Quorum vtrumque in Hipponem Diarrhytum mire quadrat, ſiue ſitum reſpicias in Hipponenſi ſinu, ſiue ſtagnum vrbi proximum. Hanc coniecturam non parum firmat, quod in Ptolemæo deſcribitur, alia Ἵππου ἄκρα *Hippu acra*, in intimâ Syrti maiore, Ἵππου עבא *Hippu*, id eſt עבא *Vbbo* ſinûs,

C vt interpretor, quia eſt in mediô ſinu. Duorum Hipponum hodie Regius ſolus ſupereſt, B. Auguſtini ſedes. Victor Vticenſis lib. 1. *Hippone Regiorum obſeſſa eſt ciuitas, quam omni laude dignus B. Auguſtinus, librorum multorum confector, pontifex gubernabat.*

Inter duos Hippones media fuit *Tabraca*, Tyriæ & ipſa originis in his Silij, niſi ſit mendum, vt dicam deinceps:

Tabraca tum Tyrium vulgus; Sarranaque Leptis.

Stephanus ex Polybio citat Τάβαθρα *Tabathra*; Sed vocum ordo docet ſcripturam eſſe corruptam. In Plinio ſcribitur *Tabracha*, & in Ptolemæo Θάβρακα *Thabraca.* Et in concilio Carthagin. ſub Cypriano: *Victoricus à Thabracâ*, id eſt חורקא *Thavraca*, quaſi frondoſam dixeris propter ambien-

D tes ſyluas. Iuuenalis Sat. decimâ:

Quales vmbriferos vbi pandit Tabraca ſaltus.

Ad quæ verba vetus Scholiaſtes: *Opacas ſyluas eſſe in Africâ poëta dicit, in regione Tabracenâ.* Nempe ורק Syris eſt libri folium, & Arabibus etiam arboris, vnde תוריק *thavric* φύλλωσις, φυλλοφορία. Itaque חורקא *Thavraca* eſt Φυλλοῦς: cuius nominis in Theſſaliâ fuit oppidum, vbi templum Phyllæi Apollinis, & in viciniâ mons Phylleus. Vide Strabonem, Stephanum, & Apollonium lib. 1. Argonaut. *Thavraca* vel *Thauraca*, & *Tabraca* idem ſunt, vt *Tauriz* & תבריז *Thabriz*, quomodo ſcribunt Arabes: Et Ioſephi Antiq. Nub. cl. 4. pag. 6.
lib. 15. cap. 13. Ἀυρανῖτις & Ἀβρανῖτις. Et in Chaldæis paraphraſtis *braccæ*

E vel ſunt אורקסין *avracſin* vel אברקסין *abracſin.*

Ab Hippone & Tabraca ad vſque Gades Phœnicium nihil reperio præter *Tingi* vel *Tingim*, in ipſo freto inſigne oppidũ, à quô Tingitana dicta eſt non contemnenda pars Mauritaniæ. In fabulis habetur hoc ab Antæo eſſe conditum. Solinus: *Tingi excipit, Mauritaniæ nunc colonia, cuius primus*

author Antæus eſt. Plinius: *Tingi quondam ab Antæo conditum:* Et paulo poſt vbi de vicinis oppidis Zili & Lixo: *Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule & Heſperidum horti.* Inde Plutarchus in Sertorio vbi de Tingi ab illo captâ: Ἐνταῦθα τὸν Ἀνταῖον οἱ Λίβυες ἱστοροῦσι κεῖσθαι· καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ Σερτώριος διέσκαψε, τοῖς βαρβάροις ἀπιστῶν διὰ μέγεθος· ἐντυχὼν δὲ τῷ σώματι, πηχῶν ἑξήκοντα μῆκος (ὥς φασι) κατεπλάγη. *Antæum ibi iacere tradunt Libyes: Eiuſque ſepulchrum eruit Sertorius non habitâ barbaris fide ob magnitudinem: Et cum incidiſſet in corpus* LX *cubitorum longitudinis, vt fama eſt, obſtupuit.* Credat Iudæus Apella, non ego. Et paulo poſt: Τιγγῖται δὲ μυθολογοῦσιν, Ἀνταίου τελευτήσαντος, τὴν γυναῖκα Τίγγην Ἡρακλεῖ συνελθεῖν. Σόφακα δ᾽ ἐξ αὐτῶν γενόμενον, βασιλεῦσαι τῆς χώρας, καὶ πόλιν ἐπώνυμον τῆς μητρὸς ἀποδεῖξαι. *Fabulantur Tingitæ, Antæo fato functo, vxorem eius Tingem concubuiſſe cum Hercule, ex quibus editum Sophacem regioni imperaſſe, & oppido matris indidiſſe nomen.* Ibidem plura vide de Græcis ex Olbiâ & Mycenis ab Hercule eô tranſlatis, quorum ope Sophacis filius Diodorus late in Africâ regnaſſe fertur. Quæ ſunt aniles nugæ: Neque enim Græcus Hercules ſed Phœnicius in ea loca ſe contulit. Quod pluribus probabimus in capite de Phœnicibus in Hiſpaniâ. Proinde Tingitani non erant Græcæ originis ſed Phœniciæ. In quam rem expreſſa ſunt hæc Procopij Vandalicorum lib. 2. quô locô agit de Phœnicibus qui à Ioſuâ victi & fugati deſertâ Phœnice & Palæſtinâ diffuſi ſunt per vniuerſam Africam: Ἐδείμαντο δὲ καὶ φρούριον ἐν Νουμιδίᾳ πόλει, οὗ νῦν πόλις Τίγισίς ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται: Ἔνθα στῆλαι δύο ἐκ λίθων λευκῶν πεποιημέναι ἄγχι κρήνης εἰσὶ τῆς μεγάλης, γράμματα Φοινικικὰ ἐγκεκολαμμένα ἔχουσαι, τῇ Φοινίκων γλώσσῃ λέγοντα ὧδε: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ λῃστοῦ υἱοῦ Ναυῆ. *Ædificarunt autem caſtellum in ciuitate Numidicâ, vbi nunc vrbs Tigiſis* (Tingis) *eſt & appellatur. Ibi ex albis lapidibus conſtant columnæ duæ prope magnum fontem erectæ, Phœnicios habentes characteres inſculptos, qui Phœnicum linguâ ſic ſonant: Nos ij ſumus qui fugerunt à facie Ioſuæ prædonis filij Naue.* Nec eſt cur cuiquam Procopij fides hâc in parte ſuſpecta ſit, cum id ipſum, nempe Phœnices fuiſſe Tingitanos, conſtet ex teſtimonio geographi inſiſignis & in viciniâ nati. Is eſt Pomponius Mela, qui lib. 2. cap. 6. Hiſpaniæ littora deſcribens ad fretum Herculeum Tingitanis oppoſita, inter cætera hæc habet: *Carteia, vt quidam putant, aliquando Tarteſſus: Et quam tranſuecti ex Africâ Phœnices habitant, atque vnde nos ſumus Tingi altera; tum Mellaria & Belo.* Locum hunc varie corruptum mirâ εὐστοχίᾳ ſic reſtituit magnus Salmaſius in Solinum pag. 288. Is vt intelligatur, ſciendum eſt Romanos è Tingi & Zeli vicinâ colonos in aduerſum Hiſpaniæ littus deduxiſſe. Ita aſſerit Strabo lib. 3. Ἦν δὲ καὶ Ζῆλις τῆς Τίγγιος ἀστυγείτων: Ἀλλὰ μετῴκισαν ταύτην εἰς τὴν περαίαν Ῥωμαῖοι, καὶ ἐκ τῆς Τίγγιος προσλαβόντες τινάς. *Fuit & Zelis Tingi vicina vrbs, ſed eam Romani in oppoſitum littus tranſuexerunt, nonnullis etiam ex Tingi aſſumptis.* Inde eſt quod colonia illa vocatur à Mela inde oriundo *Tingi altera. Quam tranſuecti*, inquit, *ex Africâ Phœnices habitant, atque vnde nos ſumus Tingi altera.* Id eſt vrbs noſtra, quæ Tingi altera iure merito dici queat, cum eius conſtet magna pars ex iis Phœnicibus qui ex Africâ Tingitanâ adeoque ex vrbe Tingi tranſducti ſunt in op-

A poſitum Hiſpaniæ littus. Vnde & *Julia Traducta* vel *Tranſducta* appellata eſt. Τρανσδοῦκτα *Tranſducta* legitur in Ptolemæo & Marciano: Et *Iulia Traducta* in his Plinij: *Tingi quondam ab Antæo conditum, poſtea à Claudio Cæſare, cum coloniam faceret, appellatum Julia Traducta.* Ita tamen vt coloniæ nomen in eam vrbem perperam transferat vnde colonia orta eſt, id eſt in Africæ Tingim: Cum vel cæcis appareat *Traductam* appellandam & vero eſſe appellatam non ipſam Tingim, ſed coloniam è Tingitanâ traductam in Hiſpaniam. Sed & geminato errore Claudio tribuit quod à Iulio factum. Neque enim Strabo qui ſub Auguſto vixit poteſt meminiſſe rei Claudio imperante geſtæ. Et *Claudia Traducta* non *Julia Traducta*
B diceretur colonia quam tranſuexiſſet Claudius. Vtrumque hoc Plinij mendum caſtigat recte omnino vir ſummus quem diximus. Quod me pæne fugerat, etiam *Traductæ* meminit Gregorius Turon. lib. 2. his verbis: *Proſequentibus Alamannis, vſque ad Traductam* (vnde ex Hiſpaniâ in Africam trajicitur) *tranſito mari Vandali per totam Africam ac Mauritaniam ſunt diſperſi.*

Iam quæri poteſt non immerito qnorſum hanc eandem coloniam pro Iulia Traducta *Iuliam Iozam* nominet Sarabo. Καὶ ὠνομάσαν, inquit, Ἰουλίαν Ἰόζαν τὴν πόλιν *Et vrbem appellarunt Iuliam Iozam.* Docti Τρανσδοῦκταν reſ-
C cribunt, à quô Ἰόζαν immenſum diſtat. Ego nil mutandum cenſeo: quia *Ioza* vel גוזא *giuza* Punice id ipſum erat quod Latine *Tranſducta*, (literam g hîc effero mollius Arabum more, apud quos g non aliud ſonat quam j conſonum aut g Gallicum ante e & j) Arabice certe גאוז *giavvaza* & גז *guz* Syris eſt trajicere & tranſuehere. Hoc verbum paſſim occurrit in Arabum ſcriptis, & in Chaldæa paraphraſi, quoties agitur de fluuij aut maris traiectione. Rem omnibus notiſſimam exemplis probare ſit ſuperfluum. Hinc igitur *Tranſducta* voce plane ſynonyma גוזא *Ioza* eſt appellata, non tamen à Romanis vt vult Strabo, ſed à barbaris. Vt hic *Ioza* pro *Giuza* ſcriptum, ſic Arabum גוז *giauz* pro nuce barbari interpretes fere *jeuz* ſcribunt, quod nemo neſcit.

D Ad Tingim redeo, & ad fabulas de Antæo & pomis aureis. Antæus gigas fuit terræ filius, LX cubitorum, qui ab Hercule in luctâ ſæpe proſtratus, quoties terram attigerat, toties redintegratis viribus reſurgebat. Proinde ſublimem in aëre præfocauit Hercules. Videtur id ad nauale certamen pertinere. Longitudinem illam LX cubitorum ad myoparonem refero quô mare habebat infeſtum. In eô ſæpe victus & ſuis cæſis fugatus, ſemper è terrâ ſuâ matre, id eſt è terrâ Libycâ ex quâ erat oriundus, nouas vires recuperabat. Quod cum animaduertiſſet Hercules, præcidit illi hanc viam, vt in medio mari periret. In viciniâ χρύσεα μῆλα aurea mala quæ draco aſſeruabat ſunt opes vel ab eodem vel ab alio congeſtæ. Hûc fa-
E cit quod מאל *malon* vel *melon* Arabice opes ſonat, vt Græce μῆλον vel μᾶλον *malum.* Sic mala aurea Phœnicibus fuerint opes ex auro multo.

Tingi hodie *Tangar* dici reperio apud Caſtaldum. Hinc ſuſpicio non leuis Phœnices hoc vocabulum ſcripſiſſe cum R in fine. Sic *Tingir* vel Τιγγὶρ *Tiggir* eſſet emporium, vt תגר *tagger* Syris negotiari, & תגר *taggar*

negotiator. Tingi ſcilicet huius Africæ partis celeberrimum fuit emporium in quod è Bætica Belone mercatores ſæpe commeabant. Vnde eſt quod traiectum illum Geographi veteres tam ſtudioſe notarunt. Strabo lib. 3. Βελὼν πόλις καὶ ποταμός. ἐντεῦθεν ἐστὶ διάπλοι μάλιστα εἰσὶν εἰς Τίγγιν τῆς Μαυρουσίας *Belo vrbs & fluuius; Inde potiſſimum traiicitur ad Tingim Mauritaniæ*. Plinius lib. 5. cap. 1. vbi de Tingi: *Abeſt à Belone oppido Bæticæ proximo traiectu* XXXM *paſſ.* Antoninus: *A Belone traiectus in Tingi Mauritanam ſtadia* CCXX. Tingis habet ad ortum *Abilam* עב עלאה montem Phœnicij nominis ſtatim initio freti è regione *Calpes*. Ibi fuere columnæ Herculis. Quin illi ipſi montes, *Abila* inquam & *Calpe* pro columnis habiti. Quod explicabimus pluribus libro ſequenti, cum ventum erit ad Punica ex Feſto & Varrone.

His Phœnicum coloniis à Carthagine ad Gades, ſi libet attexere reliquas Cyrenem verſus, ſtatim ſe offeret *Adrumetum* de quô Solinus: *Adrymeto atque Carthagini author eſt à Tyro populus*. Et Salluſtius in Iugurtha vbi de coloniis Phœnicum in Africâ: *Adrumetum, Leptim, aliaſque vrbes in orâ maritimâ condidere.* Strab. l. 17. *Adrumetum* vel *Adrumetus* Straboni eſt Ἀδρύμη *Adryme*, & Stephano Ἀδρύμης *Adrymes*. A multis cum ſpiritu ſcribitur *Hadrumes, Hadrumetum* & *Hadrumentum*. Maritima vrbs eſt non incelebris in Byzacio, Africæ regione fertiliſſimâ inter Carthaginem & Syrtes. Hieronymus in locis: *Hadrumetus, ciuitas in Byzacio regione Africæ.* Oroſius lib. 1. cap. 2. *Byzacium ergo vbi Adrumetus ciuitas* &c. *habet ab Oriente Syrtes minores & lacum Salinarum.* Iſidorus Orig. lib. 14. cap. 5. *Bizanzena regio ex duabus nobiliſſimis vrbibus nomen ſortita eſt, ex quibus vna Adrumetus vocatur, altera Bizantium.* Æthicus in Africæ deſcriptione: *Byzantium eſt vbi eius metropolis ciuitas Hadrumetus ſita eſt.* Et his antiquior Plinius lib. 5. cap. 4. vbi de Byzacio: *Hîc oppida libera Leptis, Adrumetum, Ruſpina, Thapſus.* De Adrumeti cothone ſeu portu manufacto ſupra egimus. *Adrumeti* nomen Scaliger, & ex eô Druſius, Caſaubonus aliiq; viri in his literis primarij, ἔπαυλιν Πλούτωνος *atrium Plutonis* & *Acherontis oſtium* explicant, ac ſi *Adrumentum* ſit idem quod Ebræis חצרמות. Sed ex Ebræo חצרמות fierent *Adramota* non *Adrumetum*. Vt taceam nihil eſſe cauſæ cur *Adrumetum* appelletur חצרמות, id eſt *atrium* aut *regio mortis*. Neque enim Adrumetina regio importuoſa eſt, aut venenorum ferax, aut vel ſoli vel aquarum vel aëris vitio peſtilens & inſalubris. Quin *frugiferam* vocant veteres inſcriptiones, qualis vna eſt apud Smetium in inſcriptionum volumine: COLONIA CONCORDIA VLPIA TRAIANA AVG. FRVGIFERA HADRVMETINA. Neque id immerito, cum Byzacenus ager, cuius Adrumetum eſt metropolis, ſit inter Africæ feraciſſimos. Plinius lib. 17. cap. 5. eum ait eſſe *centenâ & quinquagena fruge fertilem*. Et lib. 18. cap. 10. ex eô ipſô probat triticô nihil eſſe fertilius, *vt pote cum è modio, ſi ſit aptum ſolum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni quinquageni modij reddantur*. Addit Auguſti procuratorem ei inde miſiſſe *ex vno grano (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina*. Miſiſſe Neroni ſimiliter procuratorem CCCCLX *ſtipulas ex vno grano,*

extare-

extareque de eâ re epiſtolas. Quæ fortaſſe non dicuntur citra hyperbolem. Interim quod Iſaaco ſemel accidit in terrâ Chanaan, vt ſementis מאה שערים *centum menſuras* id eſt centuplum redderet Gen. 26. 12. quodque adeo pro ſummæ fertilitatis argumento proponit Chriſtus, vt terra ferat καρπὸν ἑκατονταπλασίονα Luc. 8. 8. hoc in illo agro conſuetum, quod teſtantur multi ſcriptores. Varro de re ruſticâ lib. 1. cap. 44. *In Syria ad Garada* (lege *Gadara*) *&* *in Africâ ad Byzacium item* (dicunt) *ex modio naſci centum.* Hannibal apud Silium Italicum lib. 8.

*---ſeu ſunt * Byzacia cordi*
Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis.

* Male legunt *Buxentia*

Plinius ipſe lib. 5. cap. 4. *Libyphænices vocantur qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio* CCLM *paſſuum per circuitum, fertilitatis eximiæ, centeſima fruge agricolis fænus reddente terrâ.* Solinus cap. 27. *Africam in agro Byzaceno eſſe glebis ita præpinguibus, vt iacta ibi ſemina cum incremento centeſimæ frugis renaſcantur.* Quod ipſum ſequitur Iſidorus originum lib. 14. cap. 5. Porro cum Syris מאה *mea* centum, & מאתן *matan* centenos ſonet, Ἀδρύμη vel Ἀδρύμης & Ἀδρύμητον idem videtur eſſe quod חצר מאה vel חצר מאתן *regio centum* ſeu *centenarum*, ſupple שערים menſurarum; Regio centum menſurarum, eſt quæ pro vnâ reddit centum; Quâ ellipſi de Iſaaco dixit Moſes Gen. 26. 12. *Et ſeuit Iſaac in terrâ illâ, & eodem anno conſequutus eſt centum menſuras.* Byzaceni nimirum agri tam portentoſa fœcunditas Phœnices ita perculit, vt eam ſignificari voluerint ipſo nomine vrbis metropoleos. Quin vt preſſius agamus, non fruſtra per V ſcribitur *Adrume* חצרומאה vel *Adrumetum* חצרומאתן, id eſt *ager eius centum* vel *centuplum* ſupple reddit. Nam illud V Poenis idem eſt quod Ebræis *vau cholem* Tale *Azrubal* עזרובעל *auxilium eius Belus*, pro Ebræo עזרבעל *Ezrobaal. Aſdrubal* Græce ſcribitur, quomodo *Eſdras pro* pro עזרא *Ezra.* Tale item *ſalus* in Auguſtino Punice *tres* pro Ebr. שלוש *ſalos*; Et in Plauti Pœnulo *alonuth* Deæ, & *bynuth* filiæ; pro Ebr. עליונות *eljonoth* & בנות *banoth.*

Eſt & alius Africæ locus fertiliſſimus Tripolis nomine, inter Syrtes circa Cinyphem amnem, quem Phœnices inſederunt. Euſebius Græci chronici lib. 1. vbi de Chananæis: Οὗτοι ἔφυγον ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ κατῴκησαν Τρίπολιν τῆς Ἀφρικῆς ὡς οὖσαν ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ Χάμ. *Illi fugerunt à facie filiorum Iſraël, & Tripolim Africæ incoluerunt, vt quæ eſſet in ſorte Cham.* Procopius de ædificiis Iuſtiniani lib. 6. *Tripoleos hîc promontoria ſunt, habitantque Mauruſij, barbara gens ex Phœnicibus oriunda.* Tripolis vnde dicatur ex his Solini diſcere eſt: *Achæi Tripolim linguâ ſuâ ſignant, de trium vrbium numero Oeæ, Sabratæ, Leptis magnæ.* Pro quô in Iſidoro perperam Orig. lib. 13. cap. 5. *Occæ, Tabracæ, Leptis magnæ.* Sed & *Tabraca* niſi fallor, factum ex *Sabrata*, vt Aea ex Oeâ in his Silii lib. 3.

Tabraca tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis,
Aeaque Trinacrios Afris permiſta colonos.

Omnino enim poetæ id fuit in animo vt Tripoleos tres vrbes vna ſerie nominaret. Quę quam coniunctę fuerint vel ex eô apparet quod omnium nomine vnum epiſcopum ad Synodos delegabant, qui pro abſentibus ageret.

Sic in Concilio de hæreticis baptizandis ſub Cypriano habito capite 139. *Natalis ab Oeâ dixit; Tam ego præſens quam Pompeius Sabratenſis, quam etiam Dioga Leptimagnenſis, qui mihi mandauerunt, corpore quidem abſentes, ſed ſpiritu præſentes, cenſemus quod collegæ noſtri* &c. Quin Auguſtini æuo, aucto Epiſcoporum numero, ita vt pro tribus quinque eſſent, tamen idem ordo ſeruatus; Adeoque canon ſecundus tertij concilij Carthaginenſis id ſancit, vt *Tripoli propter inopiam Epiſcoporum vnus Epiſcopus veniat.* Quod ad τῆς χώρας ἔνδειαν *regionis inopiam* minus commode refert Græcus interpres, cum regio ſit vberrima. *Tripolis* igitur dicta eſt ex vrbium numero, vt *Tetrapolis, Pentapolis, Hexapolis, Heptapolis, Decapolis* &c. Sed & vrbis nomen eſt Tripolis tam in Africâ quam in Phœnice. Ptolemæus eandem facit cum Neapoli, verſus oſtia Cinyphi amnis: Νεάπολις, inquit, ἡ καὶ Τρίπολις, vbi interpres, *Neapolis quæ & Leptis magna.* At in Arabe Geographo Tripolis media eſt inter Sabratam & Lebdam id eſt Leptim: quarum illa ad Occaſum diſtat xxxvm paſſ. hæc ad Ortum duplo magis.

Ex Tripoleos tribus vrbibus *Oea* Callimacho Ὄιη apud Stephanum in Ἀσβύστα, *Plinio ciuitas Oeenſis*, Ptolemæo Ἑῶα *Eoa*, Silio *Aea*, Apuleio *Aeæa* in Apologiâ pro ſe ipſo, mendoſe *Ocea* in Antonino, & *Occa* in Iſidoro, (vnde in Tacito *Ophenſes* & *populus Ophenſis* hiſtor. lib. 4.) Phœnicibus vt putamus erat חוה *Havva* vel *Hovva* vnde plurale חוות *oppida villæ* Num. 32. 41. Et Ægyptium חואצי *Oaſis* vel *Avvaſis* villa aut oppidum in deſerto. Vox eſt Arabicæ originis: Nam apud Arabes חוי verbum eſt colligere & circumdare; Proinde cum Arabum plura tentoria coeunt in pagi vel oppidi formam, id appellatur חוא *hovva* vel *hivva*. In vicina *Sabratâ* fere par ratio nominis. Nam צבר *ſabar* eſt colligere & congregare, vnde צבור Ecclesia & Synagoga. Scribo per *ſade* cum Nubienſi geographo, cui *Sabrata* eſt צברה, ſed & alibi סברה per *ſamech*. Eadem Σαβάθρα *Sabathra* Ptolemæo qui in Mediterraneis deſcribit, cum Oea vel Eoa & Leptis ſint maritimæ. In Oeæ ſitu grauiter errauit Callimachus, cum eam ad Tritonem amnem admouit his verbis:

clim. 3. p. 2.

Ὄιηπε Τρίτωνος ἐφ' ὕδασιν Ἀσβυστίο.

Aſbyſtæ Tritonis aquis perfunditur Oea.

Quod in Africano poëta minus ferendum. Tam *Oea* & *Sabrata* quam *Leptis* ſunt magnæ vrbes, ſi Iſidoro credimus, qui Tripolitanam prouinciam Græcos deſignare ſcribit de *numero trium magnarum vrbium Occæ (Oeæ) Tabracæ (Sabratæ) Leptis magnæ*. Tamen Oea & Sabraca nihil ad Leptim. Proinde vt Tacitus author eſt diſcordiâ inter Ophenſes (Oeenſes) & Leptitanos obortâ, *populus Ophenſis multitudine inferior Garamantas exciuerat gentem indomitam* &c. Iam de Lepti ſeorſim.

In Africâ duæ ſunt Leptes, vna prope Adrumetum, altera inter Syrtes non procul ab oſtio Cinyphi amnis. Illa in Ptolemæo Λέπτις μικρὰ *Leptis parva*, hæc in Plinio *Leptis magna* appellatur. *Inter duas Syrtes*, inquit, *oppida Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera quæ cognominatur magna.* Et Æthicus in enumeratione vrbium Oceani Meridiani, id eſt Africani maris: *Oea, Rabratam vel Sabratam, Leptis magnam.* Et paulo poſt:

A *Tapſos, Leptiſminorem, Hadrumetum.* Idem rurſus in Africæ ſitu & Oroſius lib. 1. cap. 2. *Tripolis prouincia, quæ eſt & Subuentana vel regio Arzugum, vbi Leptis magna ciuitas.* Hinc apud Cyprianum vbi ſupra, inter Tripolitanos epiſcopos cenſetur *Dioga Leptimagnenſis*, id eſt Dioga epiſcopus Leptis magnæ, vt qui ibidem memoratur *Demetrius à Leptiminus* minoris fuit epiſcopus. Magno igitur errore ab Euſtathio μικρὰ Λέπτις parua Leptis eſſe dicitur quæ media eſt inter Syrtes. quod tamen ſequutus æui noſtri geographorum prope dixero doctiſſimus quicquid de hâc vel illâ Lepti ſcribunt veteres confundit, & quæ vnius propria ſunt in alteram imperite transfert. Tripolitanam, de quâ nunc res eſt, alio nomine Strabo Neapo-
B lim vocat. Tamen in eo tractu Mela & Plinius Neapolim & Leptim ſeparatim deſcribunt, vt diuerſa oppida. Et in Ptolemæo Neapolis eadem quæ Tripolis. Sed putarunt interpretes Leptim magnam intelligi, quia Leptis magnæ deſcriptio ab eo plane eſt omiſſa. quamuis idem lib. 1. cap. 8. ſemel atque iterum meminerit Λέπτεως τῆς μεγάλης. Leptis originem ad Sidonios refert Salluſtius in Iugurthâ: *Id oppidum*, inquit, *à Sidoniis conditum eſt.* Et paulo poſt: *Legum cultuſque pleraque Sidonica.* Alij ad Tyrios malunt. Plinius lib. 5. cap. 19. *Tyrus olim partu clara, vrbibus genitis Lepti, Vticâ* &c. Silius lib. 3.

C *--- Sarranaque Leptis,*

Sarrana id eſt Tyria. Sed ſiue Leptis à Tyriis aut à Sidoniis orta ſit, eam ſaltem eſſe Phœniciam in conſenſu eſt omnium. Sic à Salluſtio ſupra didicimus Phœnices Hipponem, Adrumetum, & Leptim in Africæ orâ maritimâ condidiſſe. Et in veteri oraculo:

Imperium mundi Pœnâ reget vrbe profectus,

Id eſt Seuerus è Lepti Tripolitanâ oriundus, vt exponit Spartianus in Peſcennio Nigro. Proinde Statius lib. 4. Syluarum Septimium Seuerum miratur Lepti genitum, Punici ſermonis aut habitûs nil quicquam habere: verba ſunt:

D *Tene in remotis Syrtibus auia*
Leptis creauit?

Et aliquanto poſt:

Non ſermo Pœnus, non habitus tibi,
Externa non mens.

Lepti enim ne magnates quidem qui cum curâ inſtituuntur, ſermonis barbariem potuiſſe facile excutere illuſtri exemplo patet. Sororem Lepti habuit Seuerus imperator de quâ ſic Spartianus: *Quum ſoror ſua Leptitana ad eum veniſſet vix Latine loquens, ac de illâ multum imperator erubeſceret.* Tamen in Statio *ſermo Pœnus* dicitur καταχρηστικῶς pro Africano vel Numidi-
E co. Nam illo æuo Leptitanos pro Punicâ linguam Numidicam vſurpaſſe docent hæc Salluſtij vbi ſupra: *Eius ciuitatis lingua modo conuerſa connubio Numidarum. Leptis* nomen Punicum לבת *Labt* ſtationem ſignificat. Inde in Cypro dicta *Lepethis* πόλις ὕφορμον ἔχουσα καὶ νεώρια *vrbs ſtationem habens & naualia*, vt ex Scylace probatum ſupra. Ita etiam Africana Leptis ſuam habuit ſtationem vnde dicta eſt. Lucanus lib. 9. verſu 951.

Proxima Leptis erat cuius ſtatione quietâ A
Exegere hyemem.

Quam opulenta fuerit Leptis collige ex his Liuij lib. 34. *Ea ſingula in dies talenta vectigal Carthaginienſibus dedit.* Hæ Leptitanis opes cum aliunde ſuppetebant, tum præcipue ex vbertate regionis. *Emporia* veteres appellabant. Liuius paulo ante: *Emporia vocant eam regionem. Ora eſt minoris Syrtis & agri vberis: Vna ciuitas eius Leptis.* Idem lib. 29. de Scipione: *Emporia vt peterent gubernatoribus edixit. Fertiliſſimus ager, eoque abundans omnium copia rerum eſt regio.* Et rurſus de Maſiniſſâ: *Ad minorem Syrtim peruenit: Ibi inter Punica Emporia gentemque Garamantum omne tempus conſumpſit.* Vbi nota dici Punica propter Pœnos incolas. Polybius in excerptis legationum cap. 118. B Θεωρῶν δὲ πλῆθος τῶν πόλεων τῶν περὶ τὴν μικρὰν Σύρτιν, καὶ δὲ κάλλος τῆς χώρας, ἣν καλοῦσιν Ἐμπόρια *Cum animaduertiſſet quam multæ vrbes circa minorem Syrtim eſſent conditæ, & quæ illius agri bonitas quem vocant Emporia.* Idem lib. 1. Carthaginenſes dicit ſpes ferme omnes ſuas collocatas habuiſſe in eo commeatu qui aduehebatur ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορείων *ex loco quem ipſi vocabant Emporia.* Et lib. 3. noluiſſe vt Romani vltra Pulchrum promontorium quod Carthagini præiacet nauigarent, ne loca circa Byzacium cognoſcerent, μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους, ἃ δὴ καλοῦσιν Ἐμπόρια, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας *nec loca circa paruam Syrtim quæ Emporia vocant, propter ſoli vbertatem.* Nempe Græcâ voce C vſurpatâ, quomodo in Chaldaicâ paraphraſi Ionathanis Gen. 25. 3. אמפורין *emp·rin* ſunt ἔμποροι mercatores, & in Tanchumâ אנפריות *enporioth* merces. Quid ſi in Græco nomine alluſionem quæſierint ad Ebræum אם▭ פוריה *empɔrja*, quaſi *matrem fæcundam* dixeris? Quo epitheto inſigniri iure merito potuit terra tot frugum parens.

Circa eadem loca inter Leptim & Syrtim minorem Strabo & Plinius deſcribunt Ἀβρότονον *Abrotonum* oppidum de quô Stephanus: Πόλις ἡ Λιβυφοινίκων. καλεῖται δὲ καὶ Νεάπολις, ὡς Ἔφορος *Vrbs eſt Libyphœnicum, quæ & Neapolis vocatur, vt vult Ephorus*: At in Strabone Neapolis eſt Leptis: Rurſus in Melâ & Plinio Neapolis, Abrotonum, & Leptis ſunt tres diuerſæ vrbes. D Abrotonum herba eſt notiſſima quæ Arabice vocatur ▭קיסום *caiſum.* An ex eâ nomen traxerit Abrotonum vrbs quærant peritiores: Ego *Abrotonum* pro *Abaritano* oppido dici ſuſpicor, quod ex *Abarâ* factum ſit, vt ex *Membreſâ Membreſitanum*, ex *Maxulâ*, *Maxulitanum*, ex *Acholâ Acholitanum*, ex *Tapſô Tapſitanum*, ex *Mactarô Mactaritanum* &c. Nempe *Abara* עברא, id eſt traiectus aut vadum, dici potuit propter vada, ad vicinum lacum, de quo Strabo lib. 17. Εἶτ' ἄλλη λίμνη πολὺ ἐλάττων, καὶ μετὰ ταύτην Ἀβρότονον πόλις *Hinc eſt alius lacus longe minor, poſt quem eſt Abrotonum vrbs.* Sic in prouinciâ proconſulari alia fuit *Abara* Carthagini propior, à quâ in Africæ notitiâ denominatur *Felix Abaritanus*, qui cum aliis epiſcopis in E exilium miſſus eſt anno ſexto regis Hunerici. Indidem *Abaritana arundo* de quâ Plinius lib. 16. cap. 36. *Aucupatoria arundo à Panhormo laudatiſſima, piſcatoria Abaritana ex Africâ.* Vnde colligas etiam illam Abaram aquas habuiſſe vicinas. Sed & voce compoſitâ עבר עדר *Abar-eder* vel *Abaradira*,

A id eſt traiectus gregis, dicta eſt Byzacenæ vrbs, vnde in notitiâ *Præfectianus Abaradirenſis.* Et prope Iordanem ביתעברא *Bethabara*, id eſt domus traiectus, dicebatur locus in quo Iohannes baptizabat. Ieh. 1. 28.

Reliquæ Phœnicum in Africâ vrbes ſunt incertæ poſitionis. In his vetuſtiſſima fuit *Auza* vel *Auzate*, quam condidit אתבעל *Ethbaal* vel Ithobalus Achabi ſocer de quo 1. Reg. 16. 31. Author Menander cuius verba ſunt apud Ioſephum lib. 1. contra Apionem: Οὗτος πόλιν Βότρυν ἔκτισε τὴν ἐπὶ Φοινίκῃ, καὶ Αὐζατὴν ἐν Λιβύῃ, vel diſiunctis vocibus, καὶ Αὔζα τὴν ἐν Λιβύῃ *Hic* (Ithobalus) *Botryn vrbem in Phœnice condidit & Auzaten in Africâ, vel Auza quæ eſt in Africa.* Sed vtrumuis legeris, vel *Auza* vel *Auzaten*, vtro-
B biq; hærebit calculus. *Auza* in Antonino Mauritaniæ Cæſarienſis eſt oppidũ, & *Auzea* Numidicum caſtellum de quo Tacitus lib. 4. Annal. *Nec multo poſt adfertur Numidas apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea, poſitis mapalibus conſediſſe, fiſos loco, quia vaſtis circum ſaltibus claudebatur.* Et *Vzan* in Ptolemæo eſt vrbs Africæ propriæ non procul ab Vticâ. Sed mediterranea hæc oppida tot millibus à Phœnice diſſita non videntur quicquam habere commune cum Auza Ithobali. Iam ſi ſcribatur *Auzate*, propius accedet *Vzita* quam deſcribit Ptolemæus ſub Adrumeto & paruâ Lepti. Sed Vzitæ nomen eſt à זית *zaith*, id eſt oliua vel
C olivueto. Hirtius enim prope Vzitam olivueti meminit. *Prius*, inquit, *neceſſe vallem oliuetumque tranſgredi.* Et huic vicinam Leptim Cæſar ibidem legitur triginta centenis millibus ponderis olei multaſſe in annos ſingulos: vnde conſtat hæc loca oleo & oliuis eſſe feraciſſima.

Sed nec ſatis notus Capſæ ſitus eſt, vrbis in interiore Libyâ peruetuſtæ quam condidiſſe fertur Hercules Libycus aut Phœnix. Salluſtius in Iugurthâ: *Erat inter ingenteis ſolitudines oppidum magnum atque validum, nomine Capſa, cuius conditor Hercules Libys memorabatur.* Florus de Mario lib. 3. cap. 1. *Hic & vrbem Herculi conditam Capſam in mediâ Africâ ſitam, anguibus areniſque vallatam, mirâ quadam fœlicitate ſuperauit.* Oroſius lib. 5. cap. 15. *Marius vrbem Capſam ab Hercule Phœnice (vt ferunt) conditam*
D *regiis tunc theſauris confertiſſimam dolo circumuenit & cœpit.* Capſam quidem in interiore Africâ ſub Adrumeto deſcribit Ptolemæus non procul à palude Tritonis: Quin & in Arabe Geographo in eodem fere ſitu ponitur vrbs קפצה *Caphſa venuſta, cincta mœnibus, cum alluente fluuio* &c. *& fonte in mediô Tarmid nomine.* Sed hæc ipſa deſcriptio docet non agi de Capſâ quàm diximus, quæ nullum habuit vicinum amnem. Salluſtius: *Capſenſes vnâ modo, atque eâ intra oppidum iugi aquâ cætera pluuiâ vtebantur.* Proinde Marius eam obſeſſurus, ne milites ſiti laborarent, vtres plurimos in Thanâ flumine tridui iter inde diſſitô aquâ iuſſit impleri. Idem Salluſtius, *Cum ad flumen* (Thanam) *ventum eſt, maxima vis vtrium effecta: Ibi ca-*
E *ſtris leui munimento poſitis, milites cibum capere, atque vti ſimul cum occaſu Solis egrederentur paratos eſſe iubet, omnibus abiectis ſarcinis, aqua modo ſeque & iumenta onerare. Dein poſtquam tempus viſum caſtris egreditur: noctemque totam itinere facto conſedit; Idem proxima facit: Dein tertia multo ante lucis aduentum peruenit in locum tumuloſum, à Capſa non amplius duum*

millium interuallo. Præterea Iugurthæ regnum, cuius hæc Capſa pars fuit, erat in Numidiâ circa flumen Ampſagam, non verſus Tritonem amnem vbi Capſa Ptolemæi. Denique Iugurthæ Capſam à Cæſare fuiſſe deletam author eſt Strabo. At altera illa fortaſſe hodieque durat. Ratio nominis non obſcura eſt. Ebræis enim קפץ *caphas* eſt συσφίγξαι comprimere & conſtringere. Hinc merito קפצה *Capſa* dicitur, quam vndiquaque premebant & in arctum cogebant vaſtiſſimæ ſolitudines. Florus: *Capſam in media Africa ſitam, anguibus areniſque vallatam.* Salluſtius de Capſenſibus: *Muniti aduerſum hoſtes non mœnibus modo, & armis atque viris, verum etiam multo magis locorum aſperitate: Nam præter oppido propinqua, alia omnia vaſta inculta, egentia aquæ, infeſta ſerpentibus.* B

Addendæ ex Stephano Phœnicum aliquot vrbes aliunde vix notæ: Καλαμένθη, ἥτις καὶ Καλαμίνθη, πόλις Λιβύης. Ἑκαταῖος περιηγήσει. Κρεῖττον δὲ ὡς Ἡρόδοτος, διὰ τοῦ ι, πόλις Φοινίκων *Calamenthe quæ & Calaminthe, vrbs Libyæ. Hecatæus in periegeſi. Melius per i ſcribitur cum Herodoto. Vrbs eſt Phœnicum.* Calaminthe id eſt גלמיתא *Galmitha*, vrbs fuit in colle ſita. Syris enim גלמתא *galmatha* & גלימתא *gelimatha* ſunt colles. Vox eſt frequens in Chaldęis paraphraſtis.

Ibidem ex Hecatæo rurſus: Κανθήλη, πόλις Λιβοφοινίκων *Canthele vrbs Libyphœnicum.* Fortaſſe eadem quæ paulo ante Κανθηλία, πόλις περὶ Καρχηδόνα *Canthelia vrbs circa Carthaginem.* Canthele, id eſt קנתאל *Canath-el* Saturni prædium. Nempe vt Phœnicie קנה *cana* emere & poſſidere; Ita אל *El* erat Saturnus vt infra probabitur ex Sanchoniathone & Damaſcio. Omnino igitur *Canthele* eſt *Saturni vicus* de quo Ponticus in vitâ Cypriani. *Curubitana*, inquit, *ciuitas dicitur vbi in exilium fuit. Vicus vbi in domo principis officiorum habitauit, dicitur Saturni inter Veneriam & Salariam.* Curubitana ciuitas Ptolemæo Κουροβὶς, Plinio & aliis *Curubis*, non procul à Carthagine fuit, maritima vrbs inter Aſpidem & Neapolim coloniam. via Salaria è Carthagine ducebat ad proximas ſalinas; Veneria ad Aphrodiſium, quæ Veneri fuit ſacra vrbs ad Occaſum Adrumeti. Inter has vias in Curubitanâ ditione Canthele ſita, quæ Romanis *Saturni vicus.* C D

Ibidem: Χάλκη, πόλις Λιβύης, μετ᾽ δ᾽ αὐτὴν πόλις Φοινίκων Χάλκη *Chalce vrbs Libyæ, & poſt ipſam vrbs Phœnicum Chalce.* Chalce Ebræis eſt חלקה *Chelca*, vel חלקת *Chelcath.* Huius nominis fuit Leuitarum vrbs in tribu Aſer Ioſ.19.25.& 21.31. quæ eadem vocatur חוקק *Chucoc* 1.Par.6.75. quorũ illud à læuigando, hoc à ſculpendo. Inter *Iol* quæ deinceps Iulia Cæſarea dicta eſt (hodie *Algezira* & *Alger*) & columnas Herculeas, multas vrbes memorat Scylax quarum vna eſt Χάλκα πόλις ἐν τῷ ποταμῷ *Chalca vrbs in fluuio.* An hæc eſt Chalca Phœnicũ? Aut *Chalca* dicta eſt Gręco nomine propter vicina Χαλκωρυχία. Strabo l.17. in Mauritaniæ deſcriptione: Ἔστι δέ που αὐτόθι καὶ ἀσφάλτου πηγὴ, καὶ χαλκωρυχία *Quin alicubi iſtic eſt bituminis fons, & æris fodinæ.* Et aliquanto poſt: Ἦν δ᾽ ἐν τῇ παραλίᾳ ταύτῃ πόλις Ἰὼλ ὄνομα *In eadem orâ fuit & vrbs, Iol nomine.* Sic in Ptolemæo non procul à Iuliâ Cæſareâ verſus Gades habetur maritima vrbs Καρκώμη *Carcoma.* Syris porro כרכומא *Carcoma* eſt æs. Hinc Iob. 20. 24. in Chaldæâ paraphraſi קשתא דכרכומא *arcus æreus,* E

A Vide & Iob. 28. 2. & 41. 18. & Pſal. 18. 35. &c. Itaque *Chalca* & *Carcoma* idem ſunt. Eſt & in Polyhiſtore Χαλκεῖα πόλις Λιβύης *Chalcea Libyca vrbs*. Sed eum Polybius lib. 12. erroris arguit his verbis: Ἀγνοεῖ δὲ μεγάλως καὶ περὶ τῶν Χαλκείων. Οὔτε γὰρ πόλις ἐστὶν, ἀλλὰ χαλκουργεῖα *De Chalceis autem agens magnam inſcitiam prodit; Neque enim vrbis nomen eſt, ſed officinarum æris.*

Hæ Phœnicum vrbes quantum memini in Africâ memorantur à veteribus. Sed multo plures fuiſſe certum eſt. Eos enim tenuiſſe conſtat vniuerſam Africam à magnâ Syrti & Philænorum aris, vbi fines Cyrenaicæ, vſque ad Herculis columnas. Scylax: Ὅσα γέγραπται πολίσματα ἢ ἐμπόρια ἐν τῇ Λιβύῃ ἀπὸ τῆς Συρτίδος τῆς παρ' Ἑσπερίδας μέχρι Ἡρακλείων στηλῶν ἐν Λιβύῃ πάντα
B ἐστὶ Καρχηδονίων *Carthaginenſium ſunt quæcumque in Libya deſcripta ſunt oppida & emporia à Syrti quæ ad Heſperidas vſque ad Herculis columnas.* Et Polybius lib. 3. Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῆς μὲν Λιβύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλέους στήλας *Illis temporibus Carthaginenſes imperio ſuo ſubiectas habebant omnes Africæ prouincias ad mare interius ſitas à Philænorum aris quæ magnæ Syrti obiacent, ad columnas vſque Herculis.* Quod ſpatium patere ibidem addit ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους σταδίους vltra XVI M ſtadiorum, ſeu quod idem eſt mille leucas Gal-
C licanas. Porro in toto illo terrarum interuallo, fere quotquot ſunt vrbes alicuius nominis, Phœnicibus originem debent. Nam Africæ priſci incolæ, cum eô primum Phœnices appulerunt, aut vicatim habitabant, aut ſine tectis paſſim ac ſedibus vagi terras habebant potius quam habitabant. Proinde non ſolum vrbium, ſed & fluuiorum nomina pleraque Phœnicia ſunt. Libet id probare aliquot exemplis ex Ptolemæo petitis in deſcriptione Africæ proprie dictæ lib. 4. cap. 3.

In ipſis finibus ad Occaſum eſt *Ampſaga*, quem alij Numidicum, Victor Vticenſis lib. 2. *Cirtenſem* vocat: *Sui*, inquit, *fratris vxorem ligato pondere lapidum in Ampſagam fluuium Cirtenſem famoſum iactando demerſit.* Nimirum à *Cirthâ Iulia* Numidiæ metropoli & Maſiniſſæ regiâ ſitâ
D prope ripas Ampſagæ. *Cirta* vel *Cirtha*, vt habet Mela, Punicè קרתא *Cartha*, id eſt ciuitas. Vocem à Poenis acceptam Numidæ detorſerunt. Et *Ampſaga*, Arabicè אפסח *aphſach*, latum & amplum ſonat.

Verſus Ampſagæ fontes erat *Zama* vrbs, Ptolemæo *Azama*, olim Iubæ regia, vbi *Zama* fons cognominis, cuius potu canoras fieri voces tradunt Plinius lib. 31. cap. 2. Et Vitruvius lib. 8. cap. 4. Vtrique nomen à זמר *zamar*, quod canere ſignificat in coniugat. Piel, R finali abiecto, vt in *vacca* ex בקר *bacar*, μοῦσα ex מוסר *muſar*, ζώνη ex זנר *zonar*, *mappa* ex מפר *mappar* &c. Hûc facit quod *Zama* vrbs hodieque *Zamor* vocatur, vt Marmolius author eſt.

E Poſt Ampſagam vnus ſequitur Latini nominis *Rubricatus*, dictus, vt quidem ſuſpicor, à celebri illâ rubricâ, quam veteres Africanam & Carthaginenſem appellant. Dioſcorides lib. 5. cap. de fabrili rubricâ: Ἀρίστη δὲ ἡ Αἰγυπτία καὶ Καρχηδονική. Quod ipſum ita Plinius lib. 35. cap. 6. *Ex reliquis rubricæ generibus fabris vtiliſſima Ægyptia & Africana.* Eôdem

refer quod de Zygantibus, vel ſi mauis, Gyzantibus horum locorum incolis legitur in Herodoto: μιλτοῦνται δ' ὦν πάντες οὗτοι *Illi autem omnes rubricâ inficiuntur.* A

Excipiunt iunctæ paludes *Siſara* & *Hipponitis*: Huic ab Hippone Diarrhyto, illi tam à Rubricâ nomen quam Rubricato vicino amni. Pœnis enim ששר *ſaſar* vel *ſiſar* eſt rubrica. Sic Ezechiel 23. 14. *imagines Chaldæorum expreſſæ* בששר *rubricâ.* Et Ierem. 22. 14. ומשוח בששר *& pictum rubricâ.* LXX ἐν μίλτῳ; vulgata *ſinopide:* Selomo Iarchi Gallicè אנשינופלא *en ſinople.* Dauid Kimchi Hiſpanicè מיני *mini*, id eſt minium, & Arabice זנגפר *zingiaphur*, vulgo *uzifur*, id eſt cinnabari. Vide Auicennam lib. 2. Chaldæus interpres סממנין *ſammenin*, tanquam compoſitâ voce ex סם *ſam*, id eſt *droga, ſpecies* (ita barbarè loquimur, quia latina vox nulla ſuppetit) & מנין *minium.* An fuit circa hæc loca Μιλτίνη πόλις *Miltine* vel *Miniacea vrbs* de quâ Diodorus lib. 20. B

Succedit amnis *Bagradas*, cuius ſcriptura eſt valde inconſtans, nam pro *Bagradâ* Lucani, Statij, Plinij, Ptolemæi, Procopij, Eutropij, Sidonij, Oroſij & Aethici, legitur in Strabone *Bagadras*, in Pomponio, Silio & Floro *Bragada*, in Polybio *Macar* & *Macra*, vel *Bucara* vt legit Suidas voce Τενάγη: In Nubienſi Geographo נגרדה *Nagiarda*; quæ omnia ſunt ex vno fonte deducta. Verum ſcilicet nomen erat ברכה *Braca*, vel emphaticè ברכתא *Bractha* ſtagnum. Plerunque *breca* ſcribitur cum puncto tſere, ſed & *braca* cum puncto *camets* Iud. 1. 15. vnde plurale ברכות *bracoth* ſtagna, piſcinæ, Pſal. 84. 7. Et Græcum βραχὺς pro palude. Heſychius: βραχύς, ἕλος. Ex eôdem *Braca* natum Polybij *Bacar* & *Bacra*, pro quô ſcriptum perperam in Suidâ *Bucara* & in vulgatis exemplaribus *Macar* & *Macra*, μ & β permutatis vt paſſim. Et ex emphatico *Bractha*, quale Syris in vſu, nata ſunt *Bragada*, *Bagrada*, *Bagadras*. Et Arabum *Bagiarda* quod librariorum facili lapſu mutatum eſt in *Nagiarda*, quia Arabica B & N nonniſi puncti ſitu differunt, quod in B ſubiicitur, in N ſuperſcribitur. C

Iam cur amnem illum ברכה *Braca* vel ברכתה *Bractha*, id eſt ſtagni nomine Pœni appellauerint, ratio non eſt obſcura. Nam præterquam quod ſuâ naturâ lentus eſt, & ex Africæ arenis vix eluctatur (Lucanus lib. 4. D

--- quo ſe
Bagrada lentus agit, ſiccæ ſulcator arenæ:)

Ex alueo ſuo excedens circa oſtia, in paludis aut ſtagni morem, longe lateque diffunditur. Silius lib. 6.

Turbidus arentes lento pede ſulcat arenas
Bragada, non vllo Libycis in finibus amne
Victus limoſas extendere latius vndas,
Et STAGNANTE VADO patulos inuoluere campos.

Id accidere potiſſimùm certa anni tempeſtate, quâ oſtio arenâ obſtructo aquæ reſtagnant in campos adiacentes, nos docent hæc Polybij lib. 1. pag. 76. τοῦ προειρημένου ποταμοῦ κατὰ τὴν εἰς θάλατταν ἐκβολὴν συνθεωρήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις ἀποθινούμενον τὸ στόμα καὶ τεναγώδη γινομένην τὴν παρ' αὐτὸ τὸ στόματι πάροδον *cum obſeruaſſet* (Amilcar) *quô tempore certi quidam venti obtinent, amnis* E

de

A *de quô ſupra oſtium ſabulo oppleri circa eius in mare exitum, tæniamque paluſtrem effici ad tranſeundum idoneam.* En tibi ex Geographo Nubienſi ſecundâ parte climatis tertij, huius ſiue ſtagni ſiue lacûs deſcriptionem, vbi de vrbe *Benezert* (hodie *Biſerta*, olim *Vtica*) *Ad latus eius Orientale eſt* בחירתהא *lacus ipſius ab eâ denominatus*, XVIM *paſſ. in longitudinem, &* VIIIM *paſſ. in latitudinem porrectus, qui oſtio ſuo mare attingit, & quô mari propinquior, eô eſt arctior & tenuior.* Porro cum Bagrada ſic ſe diffundens multas contrahat ſordes, & in limoſas paludes deſinat, merito puluereus & cœno grauis à Statio deſcribitur l.4. Syluarum, vbi Vulturnum Campaniæ amnem inducit ſic loquentem:

B *Nec ſordere ſines, malumque late*
Deterges ſterilis ſoli putorem,
Ne me puluereum grauemque cœno
Tyrrheni ſinus obruat profundi.
Qualis Cinyphius tacente ripa
Pœnos Bagrada ſerpit inter agros.

Ad Bagradæ ortum exit *Catada* in ſinum Carthaginis, quam Solino authore Dido *Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit ciuitatem nouam.* Itaque de vrbis nomine amnis etiam *Carthada* dictus eſt, non *Catada.* C *Carthada* quomodo Punicè ſcribatur iam docuimus.

Sequitur ad Syrtim minorem Triton fluuius, in quô triplex palus, *Tritonis, Pallas* & *Libya.* Hæc à להבה *lehaba*, id eſt ab ardore dici videtur, quia verſus fluminis fontes magis in Auſtrum porrigitur. A Tritone, ſi credimus, Tritonia vocatur Pallas paſſim apud Poëtas, & in Homero toties Τριτογένεια. Quamuis Triton fons vel fluuius etiam in Cretâ fuerit, & in Arcadiâ, & in Bœotiâ. Vnde Deam Græci nominis ortum duxiſſe multo veriſſimilius eſt quam ex Tritone Africæ. Neque vero Triton, ſed תרעית *Tarit* dicebatur à Pœnis, niſi coniectura fallit. Amnis *Tarit*, id eſt τῆς νομῆς ſiue paſcui. Ita Pœni appellabant, quia Nomadum paſcuis initium erat à Tritone. Cum enim reliqua pars Africæ vt plurimum ſit arabilis, à Tritone vſque in D Ægyptum plerique erant meri Nomades, carne ſolum & lacticiniis veſci ſoliti, cum carerent pane & frugibus. Herodotus Muſâ quartâ: μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης, ἀπ' Αἰγύπτου Νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες *Ab Ægypto ad lacum Tritonidem Nomades ſunt Libyes, quibus caro pecudum pro cibo eſt, & lac pro potu.* Et paulo poſt: τὰ δὲ πρὸς ἑσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκ ἔτι Νομάδες εἰσὶ Λίβυες *At ad lacus Tritonidis occaſum Nomades non ſunt amplius.* Item: ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς Λιβύης τὴν οἱ Νομάδες νέμουσι, ἔστι ταπεινή τε καὶ ψαμμώδης, μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ· ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἑσπέρην, ἡ τῶν ἀροτήρων ὀρεινή τε κάρτα, καὶ δασέα, καὶ θηριώδης *quæ Libyæ pars ad auroram reſpicit, quam Nomades obtinent vſque ad Tritonem amnem, depreſſa eſt* E *& arenoſa; quæ verò eſt ad Occaſum vbi aratores degunt, montoſa valde eſt, & nemoroſa, feriſque frequens.*

Vnus ſupereſt amnis Κίνυφος *Cinyphus*, Herodoto Κίνυψ *Cinyps*, inter vtraſque Syrtes. Videtur is dici *Cinyphus* pro Phœnicio קנפוד *Kinphod*, quomodo *Bogus* pro *Bogud*, à quô vt Plinius author eſt, *Bogudiana* nomina-

batur Mauritania Cæſarienſis. Amnis *Kinphod* eſt amnis hericij ſiue hyſtricis. Nam ad vtrumque animal *Kinphod* generale nomen eſt, vt multis probauimus in libro de Ebræis nominibus animalium. Hebræi *Kippod* ſcribunt, N latente in puncto Daghes, quomodo in פרו & חטה & עים & עכביש & ſimilibus. Proinde expreſſo N Arabice ſcribitur קנפד *Kunphud*. Poro cur amnis *Kinphod* vel hyſtricis dicatur, colligere eſt ex Herodoto, qui poſtquam Libyam aratorum ſcripſit ſerpentes alere prægrandes, & leones, & elephantos, & vrſos, & aſpides, & aſinos cornutos, & cynocephalos &c. Addit de Libyâ Nomadum, quam Cinyphus vel Cinyps mediam ſecat: Κατὰ τοὺς Νομάδας δέ ἐστι τουτέων οὐδὲν, ἀλλὰ τάδε, πύγαργοι, καὶ ζορκάδες, καὶ βουβαλίδες &c. καὶ ὕστριχες *verum enimuero apud Nomades horum animalium nullum eſt, ſed pygargi, & capreæ, & bubali &c. & hyſtrices*. Hyſtrices id eſt קנפודים *Kinphodim*: vnde non ſolùm amnis, ſed & regio *Cinyphus* vel *Cinyps* dicta. Herodotus: πλὴν Κίνυπος μούνης. τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὔνομα ἡ γῆ τῷ ποταμῷ ἔχει *præter ſolam Cinypem: Terra enim idem habet cum amne nomen.* Plinius: *Cinyps fluuius ac regio.* De cætero hyſtricum Africæ etiam alij meminere. Plinius lib. 8. cap. 35. *Hyſtrices generat India & Africa ſpinâ contectas*. Ælianus de animalibus lib. 12. cap. 26. Αἱ δὲ ὕστριχες αἱ Λιβυκαὶ κεντοῦσι γε τοὺς ἁπτομένους πικρῶς *Hyſtrices Libycæ eos à quibus attinguntur acerbè pungunt.* Cætera ibi vide:

Apud Ptolemæum Cinyphus fluit è mõte *Zuchabari*: Τὸ Ζουχάβαρι, inquit, ἀφ' οὗ ῥεῖ ὁ Κίνυφος ποταμὸς *Zuchabari* (mons) *è quô fluit Cinyphus fluuius.* Eundem ſiue montem ſiue collem Herodotus *tumulum gratiarum* appellat. verba ſic habent: Διὰ δὲ αὐτῶν Κίνυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλουμένου χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ *per ipſos Cinyps fluuius ex tumulo qui dicitur gratiarum exit in mare.* Pœnis igitur idem fuit *Zuchabari* quod Græcis λόφος χαρίτων *tumulus gratiarum*, id eſt venuſtus & amœnus collis. Nempe à Syro verbo זוח quod *tumere* ſignificat atque extolli, זוחא *zucha* nomen erat tumulus. Et בריא *bari* propriè *opimum* ſonat. Sed & in genere quicquid eſt eximium. Proinde Græci interpretes ἐκλεκτὸν *electum* reddunt Gen. 41. 2. & ἀστεῖον *venuſtum* Iud. 3. 17. Ita Græcè λιπαρὸς *pinguis*, etiam pro formoſo & venuſto ſumitur. Quô ſenſu Atticam vocat Ariſtophanes in nubibus λιπαρὰν χθόνα Παλλάδος, id eſt εὐθαλῆ, τὴν πᾶσι κομῶσαν *florentem, & omni ſtirpium genere virentem*, vt ibi habet Scholiaſtes. Proinde Punicum זוחא בריא *zucha bari* Græci *collem gratiarum* non malè reddiderunt. Atque vt φερώνυμον collem fuiſſe ſcias, eum ſic deſcribit Herodotus: Ὁ λόφος οὗτος ὁ χαρίτων δασὺς ἴδῃσί ἐστι ἐούσης τῆς ἄλλης προκαταλεχθείσης Λιβύης ψιλῆς *Gratiarum ille tumulus nemoribus eſt frequens, cum nuda ſit reliqua Libya de quâ actum.* Inepte Græci Gratiarum collem à *Charite* dictum fabulantur, quæ ſit eadem cum Harmonia. Nonnus lib. 13.

> Ἣν Χαρίτην ὀνόμηνε Λίβυς στρατὸς, ἁβροτέρη γὰρ
> Βιστονὶς ἐβλάστησεν ἐπιχθονίη Χάρις ἄλλη:
> Τῆς ἀπὸ καὶ Λιβύης Χαρίτων λόφος.
> *Quam Chariten dixere Libes, quia Biſtonis illis*
> *Gratia viſa trium eſt decus exæquare ſororum:*
> *Hinc Charitum in Libyâ mons dicitur.*

Marginal letters: A (beside "batur Mauritania"), B (beside "cat: Κατὰ…"), C (beside "gunt."), D (beside "Iud. 3. 17."), E (beside Nonnus verses). Margin note beside "Quô ſenſu Atticam…": Act. 1. Scen. 4.

A At à *Charite Charites* non *Charitum collis* diceretur.

Addo præter Cinyphum fluuium etiam *Acaben* fontem ex eô profluxiſſe in Nomadum campos ſubiectos. Ptolemæus vbi ſupra: τὸ Ζουχάβαρι ἀφ᾽ οὗ ῥεῖ ὁ Κίνυφος ποταμὸς καὶ ἡ Ἀκάβη πηγή *Zuchabari ex quô fluit Cinyphus fluuius & Acabe fons:* Quæ omnia pertinent ad loci amœnitatem. *Acabe* עקבה id eſt extrema. Situs enim eſt fons *Acabe* in Africæ extremis, prope fines Cyrenaicæ. Tabulæ Ptolemæi perperam habent *Chuzambari* & *Cabe* pro *Zuchabari* & *Acabe*.

B

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

De Africæ nomine & fertilitate, & locis in ea feraciſſimis. Pauca de vicinis regionibus.

Africa vnde dicatur fruſtra quæſitum hactenus. Aliorum ſententiæ. Ex Syro aut Arabico ſpicæ nomine *peruc* vel *feric*, factum *Africa*, quæ mutatio analogica. Africa cur à ſpicis dicta. De Africæ fertilitate veterum teſtimonia. Libycis ſpicis craſſior culmus. Africæ ſymbolum mulier ſpicigera &c. Romam ſuſtentabat Africa. Libycus campus prope Romam. Loca Africę fertiliſſima *Byzacium, Emporia, Tacape*. *Byzantes* & *Gyzantes* vel *Zygantes* diuerſi populi. Hi celebres propter ſimias & ceram quam ipſi conficiunt. *Bugia* cur Gallice cereus, & Mauris ſimia. *Gyzantes* vnde dicti. Ariſtoteles emendatus. *Byzacitis* regio duplex, vna interior, altera maritima. Huius ambitus. Libyphœnices in multis Africæ locis. Byzacium circa Adrumentum, Leptim &c. Mira ibi fertilitas; Cæſarem & Annibalem eo iuiſſe frumentatum. Byzacij nomen à ביזא *biza* id eſt vbere. Mamma vrbs in Byzacio. Agrum circa Cinypem tercenteſimum foenus reddidiſſe. Cur hæc regio *Subuentana* dicatur & *Arzugum*. *Tacape* non frugibus ſolum, ſed & pomis & oleribus vltra fidem fertilis. *Tacape* Poenis cur טחב *Tachab*. B finale in P mutari. Quarum rerum ſit ferax inſula *Catarichias*, cuius plura nomina. *Catarichias* mutandum in τῆς Ταριχείας. Ibi vrbes duæ *Gerra* quæ & *Thoiar*, id eſt Septa; Et *Menix* ab aquarum receſſu aut defectu dicta. *Pharidis* inſulam vocari vel à loto, vel à rupturâ terræ: *Girbam* à chamæleontibus. *Cercinam* vicinam inſulam à caſtro. Etiam hæc valde ferax. *Mauri* מוחרין, id eſt poſtremi. *Cyre* קורא fons vnde Cyrene. *Marmarica* pro *Bar Barca*, id eſt deſertum Barces. *Barce* non eſt *Ptolemais*. Vtriuſque ſitus. Barcæi quam late pateant. Barcæi currus.

IAm de Africæ nomine, cuius origo dudum quæſita, nec dum reperta eſt. Niſi quis cum Seruio & Iſidoro *Africam* dici velit quaſi *Apricam*, (Seru. in lib. 6. Æn.)
D quod ſit aperta Soli: Aut Ἀφρίκην Græco nomine, quod ſit rigoris expers, (Iſid. Orig. lib. 14. c. 5.) Græcæ linguæ ſic aſſerens vocem priſcis Græcis plane ignotam. Aut Cleodemi ſomniis fidem habeat, à duobus filiis Abrahæ qui cum Hercule profecti ſunt aduerſus Antæum Ἀφρᾶν τε καὶ Ἄφερ πόλιν τε Ἀφρὰν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὴν ὀνομασθῆναι *Afra & Afer tam vrbem Afram quam regionem Africam cognominatam.* (Ioſe. Antiq. lib. 1. c. 16. Euſeb. lib. 9. præpar.) Quale Solini & Cedreni commentum de *Afro* ſiue Herculis ſiue Saturni filio. Et Arabum de rege *Ifrico*. Et Suidæ de *Afrìca* Carthaginis priſco nomine. (Suid. in Ἀφρικανὸς) Sed neque id ſatiſfacit, quod alij ab *Ophir* deducunt Africæ nomen, alij ab Ebræo אפר *epher*, id eſt à puluere, quia eſt arenoſa regio. Leo denique ridiculus, qui diuulſam interpretatur à
E verbo פרק *ſeparare* & *diuellere*, quia illam ab Aſiâ Nilus & ab Europâ Gades diuidunt. Neque enim Africa magis ab Europâ diuiſa eſt quam Europa ab Africa, aut ab vtriſque Aſia.

Itaque aliud ſuccurrit, quod docti, vt quidem ſpero, calculo ſuo comprobabunt. מלל *malal* apud Ebræos inter cætera fricare eſt, vt cum dicunt

Vid. Buxtorf. Lex. Talmud. pag. 1213. & 1214.

מוללין את השבולין *confricant ſpicas*. Inde ſpicæ recentes מלילות *meliloth* dictæ A
Deuteron. 23. 25. quia facile manibus confricantur. Sic Syriacè פרך *perac*
fricare eſt, & פרוך *peruc* ſpica: Arabice itidē פרך *pharaca* fricare, & פריך *pheric*
ſpica. Proinde Luc. 6. 1. vbi Apoſtoli leguntur ſpicas manibus confricaſſe,
Græcum Ψώχοντες Syrus interpres פרכין reddit, Arabs יפרכון. Sed & Chald. פרוך
peruc vel פרוכא, & Arabicum פריך *pheric* paſſim reperiuntur in paraphra-

Leu. 23. 14. 1. Reg. 4. 42 Deut. 23. 25.

ſtis pro Ebræis כרמל *carmel* & מליכות *meliloth*, quæ voces ſynonymæ ſunt. Et
pro menſe אביב *Abib*, id eſt ſpicarum, in Arabicâ paraphraſi ſemper legas
mēſem אלפריך *alpheric*. Porro ex פרוך *peruc* vel פריך *pheric*, aut *feric* ſi mauis, à
Poenis אפריכה *Africa* factum eâdem ſignificatione. Quæ mutatio non ca-
ret analogia. Sic enim רגע *rega* momentum etiam ארגיעה *argia* ſcribitur Pro. B
12. 19. Et eadem vrbs modo vocatur כזיב *Cezib* Gen. 38. 5. modo אכזיב *Aczib*
vel אכזיבה *Acziba*, vulgo *Ecdipa* Ioſ. 15. 44. & 19. 29. Et מניך *menic*, id eſt tor-
ques μανιάκης, Dan. 5. 7. mutatur in המניכה *hamnica*, quod volunt eſſe pro
אמניכה *amnica*. Et נזיק *nezik* id eſt damnū (vnde titulus נזיקין *nezikin* vni è ſex
Talmudis partibus) etiam ſcribitur אנזיקא *anzika*. Sic in Chald. paraphraſi
Eſth. 7. 4. באנזיקא דמלכא *damno regis*. Itaque vt ex *Cezib Acziba*, & ex *menic*
amnica & ex *nezic anzica*, ita ex *feric Africa* pari ratione deductum. Non
ouum ouo ſimilius. Et terra *Africæ* ad verbum eſt terra ſpicæ vel ſpicarum.
Phraſi merè Punicâ ſic appellatur γῆ εὔσταχυς vel σταχυώδης terra ſpicis fertilis. C
Qualem eſſe Africam proprie dictam, id eſt Libyę partem Carthagini vici-
nam neminem latet, qui non ſit harum literarum plane rudis & imperitus.

Tamen in eorum gratiam quibus hæc ſunt minus cognita, aliquot loca veterum congerere quæ id probent non erit plane extra rem. In his ducant agmen poëtæ, è quô numero Pindarus Iſthmiâ quartâ verſ. 91. Τὰν πυροφόρον Λιβύαν *Tritici feracem Africam* dixit; Et è Romanis vetuſtiſſimus Ennius Sat. 3.

Læti campi quos gerit Africa terra politos.

Politos id eſt bene cultos, vt multis probat Nonnius Marcellus in verbo *politiones*. Horatius Ode primâ:

Illum ſi proprio condidit horreo D
Quicquid de Libycis verritur areis!

Et lib. 3. Od. 16.

Fulgentem imperio fertilis Africæ.

Et Satyrarum lib. 12. verſ. 309.

Frumenti quantum metit Africa.

Ouidius de Ponto lib. 4. Eleg. 15.

Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla fauos.

Et de medicamine faciei E

Hordea quæ Libyci ratibus miſere coloni,

Seneca in Thyeſte Act. 2.

Non quicquid Libycis terit
Feruens area meſſibus.

Martialis lib. 6. Epigramm. 86.

A *Poſſideat Libycas meſſes, Hermumque, Tagumque.*

Statius lib. 3. ſyluarum in lachrymis Hetruſci,

--- *quod meſſibus Afris*

Verritur.

Petronius, aut quiſquis author eſt Epigrammatij inter fragmenta Petronij:

Et quicquid Libyco ſecatur aruo,
Non vnâ poſitum tenere cellâ.

Rutilius Itinerar. lib. 1.

Quin & fœcundas tibi conferat Africa meſſes.

Claudianus in Stilichonem Panegyr. 3.

B --- *quod Pœnus arator*

Intulerit.

Et de Conſulatu Probini & Olybrij.

-- *& quos arat Africa campos.*

Sidonius carm. 5.

Arma Chalybs, frumenta Libes, Campanus Iacchum.

Et paulo infra Africam in luctu deſcribens:

Procubuit lacerata genas, & cernua frontem,
Iam male fœcundas in vertice fregit ariſtas.

C Et carm. 17.

Non panes Libycâ ſolitos flaueſcere Syrte.

Et carm. 22.

Hûc veniet calidis quantum metit Africa terris.

Hæc Poëtæ hactenus de Africæ feracitate, quæ alij ſcriptores plenis buccis intonant. Nam vt Herodotum, Varronem, Plinium, Solinum, Iſidorum, & alios prætercam, qui Africam in certis locis, non centeſimum modo, ſed & ducenteſimum, adeoque tercenteſimum fœnus reddidiſſe aſſerunt: Polybius lib. 12. Africam in genere ornauit hoc elogio: τὴν μὲν τῆς χώρας ἀρετὴν πᾶς ἄν τις θαυμάσειε *præſtantiam agri nemo eſt qui non miretur.* Et Salluſtius in Iugurthâ: *Ager frugum fertilis, bonus pecori, arbori infæcundus.* Et

D Columella in præfat. lib. 1. *In Africâ & Numidiâ putres arenæ fæcunditate vel robuſtiſſimum ſolum vincunt.* Et lib. 4. cap. 8. *Myſiam* (vbi Gargara) *Libyamque largis aiunt abundare frumentis.* Et Plinius lib. 17. cap. 4. *Eſt fertilis Thracia frugum rigore, æſtibus Africa & Ægyptus.* Nec ſolum tritici vbertas in Africâ, ſed & virtus maxime placet: Theophraſtus hiſt. plant. lib. 8. cap. 4. Τῶν πυρῶν οἱ μὲν ἐν κάλυκι πολὺν χρόνον, οἱ δ᾽ ὀλίγον ἔχοντες, ὥσπερ ὁ Λιβυκὸς, καὶ κάλαμον οἱ μὲν λεπτὸν, οἱ δὲ παχύν. καὶ τοῦτο ὁ Λιβυκὸς ἔχει. *Frugum aliæ diu, aliæ parum in folliculo degunt, vt Libycæ: Rurſus aliæ tenui ſunt, aliæ craſſiore culmo. Id quoque habent Libycæ.* Inde eſt quod lætum agrum exigunt, πολύτροφοι γάρ. σημεῖον δ᾽ ὅτι κάλαμον ἔχουσι παχύν *egent enim multo*

E *alimento, vt argumento eſt calamus quem craſſum habent.* Quod idem obſeruat. lib. 3. de cauſis plant. cap. 26. Proinde in Notitiâ imperij ſymbolum eſt Africæ mulier binas vtrâque manu ſpicas oſtentans, & ſub pedibus duas habens naues frumento onuſtas, cum his literis ſupernè inſcriptis PRO-

COS. AFRICÆ. Eidem coronam ſpiceam tribuit Sidonius in his quæ nuper citata ſunt: A

Iam malè fœcundas in vertice fregit ariſtas.

vnde eſt quod Romam magnâ ex parte ſuſtentabat Africæ fertilitas: Iuuenalis Satyrâ 8. de Afris, vt ſequentia docent,

-- parce & meſſoribus illis
Qui ſaturant vrbem circo ſcenæque vacantem.

Varro de re ruſticâ lib. 2. *Relictis falce & aratro &c. frumentum locamus qui nobis aduehat, qui ſaturi fiamus ex Africâ & Sardiniâ.* Tacitus lib. 12. *Olim ex Italiæ regionibus longinquas in prouincias commeatus portabant. Nec nunc infœcunditate laboratur, ſed Africam potius & Ægyptum* B *exercemus, nauibuſque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt.* Columella in præfat. *Nunc ad haſtam locamus, vt nobis ex tranſmarinis prouinciis aduehatur frumentum.* Claudianus in Stilichonem Panegyrico ſecundo ex perſonâ Romæ, quam loquentem inducit,

--- Africa per te,
Nec prius auditas Rhodanus iam donat ariſtas,
Vt mihi vel Maſſyla Ceres, vel Gallica proſit
Fertilitas, meſſeſque ferat nunc humidus Auſter,
Nunc Aquilo, vt cunctis diteſcant horrea ventis. C

Et in laudem Serenæ:

-- & Punica meſſis
Caſtrorum deuota cibo.

Prudentius contra Symmachum lib. 2. Sect. 8.

Reſpice num Libyci deſiſtat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad oſtia Tybris
Mittere triticeos in paſtum plebis aceruos.

Lampridius in Commodo: *Claſſem Africanam inſtituit, quæ ſubſidio eſſet, ſi forte Alexandriæ frumenta ceſſarent.* Spartianus in Seuero: *Ad Africam tamen legiones miſit, ne per Libyam & Ægyptum Niger Africam occuparet, ac Pop. Rom. penuria rei frumentariæ perurgeret.* Sozomenus lib. 9. cap. 8. D
Ἡρακλιανὸς ἀνελὼν τὸν Κώνσταντα, φύλακας ἐπέστησεν ἐν τοῖς λιμέσι, καὶ ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τὰ πλοῖα τῶν ἐμπόρων ἐκώλυσεν εἰς Ῥώμην ἀνάγεσθαι. λιμοῦ δὲ ἐντεῦθεν καταλαβόντος τοὺς Ῥωμαίους, πρεσβεύονται περὶ τούτου πρὸς Ἄτταλον. Ὁ δὲ περὶ τὸ πρακτέον ἀμηχανῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, ὡς μετὰ τῆς συγκλήτου συμβουλεύσασθαι. ἐπικρατήσαντος δὲ τοῦ λιμοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ὡς καστάνοις ἀντὶ σίτου κεχρῆσθαι. ὑπονοηθῆναι δέ τινας καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιγεύσασθαι κρεῶν. *Heraclianus interfecto Conſtante vigiles conſtituit in portubus & littoribus Africæ, & mercatorum naues Romam proficiſci vetuit. Ex quô cum fames Romanos inuaderet, illi hâc de re legatos mittunt ad Attalum. Ille verò conſilij inops Romam reuerſus eſt, quaſi cum ſenatu de hâc re deliberaturus: fame interim in tantum inualeſcente, vt caſtaneis pro frumento vterentur, & nonnullos etiam carnes humanas guſtaſſe* E *ſuſpicio eſſet.*

Quid quod Romæ *Libycus campus in agro Argeo appellatus eſt, quod in eô primum fruges ex Libyâ allatæ ſunt. Quam ab cauſam etiam Ceres ab Ar-*

A *geis Libyſſa vocata eſt.* Hæc Feſtus de Argæo Romæ loco qui & *Libycus & vicus Tuſcus* dictus eſt, vt ex Fabio Pictore ſcimus.

Loca Africæ fertiliſſima fuere *Byzacium* & *Emporia* de quibus jam obiter dictum, & inter vtrumque *Tacapenſis* ager circa Tritonis oſtium. *Byzacium* Græce Βυζάκιον & populi Βύζαντες. An hi ſunt Herodoti Γύζαντες vel Ζύγαντες, vt editi libri habent? Ita ſtatuunt Stephanus & Euſtathius, quod mihi minus probatur. Nam vt de nomine & ſitu taceam, Herodotus Gyzantum vel Zygantum regionem non commendat à tritici copiâ, ſed ſimiarum & mellis. Itaque videntur Zygantes eô locô habitaſſe in quô hodie *Bugia*, vrbs & regnũ vtroque ferax, præcipue circa *Gigel* vel Gigery caB ſtrum. Id eſt Ptolemæi *Igilgili* in ſinu Numidico. De illius loci ſimiis hæc Petrus Danus in hiſtoriâ Barbariæ lib. 1. c. 6. *Enauigatâ Bugiâ caput Gigery ſuperauimus ſatis celebre propter ſimiarum copiam quæ inde alio deportantur.* De cerâ itidem Ioannes Baptiſta Gramaye Africæ illuſtratæ l. 7. c. 13. *Gigel burgus eſt hodie ob commercia Gallorum coria & ceras in littorali plaga comparantium ſic ſatis frequentatus &c. medio inter Argelam & Bugiam itinere.* Inde eſt quod *bugias* vernaculâ voce appellamus cereos faſciculos in luminis vſum comparatos. Sed & *bugiam* à Mauris ſimiam vocari obſeruat Scaliger de ſubtilitate cap. 213. Atque eâ voce vtitur Kimchius Iudæus in Lex. Ebr. voce שממית
C doctor, qui in Hiſpaniâ floruit circa A. 1190. Gyzantes populos à גזין *gazin*, id eſt ab apibus dici alibi monemus. Quippe præterquam quod apes ibi ſunt perplurimæ, etiam ipſi præſtabant apum vicem, ſi Herodoto, Apollonio & Euſtathio credimus. In libro Mirabilium teſtatur his verbis Philoſophus idem in Lydiâ fieri Φασὶ δὲ καὶ ἐν Λυδίᾳ ἀπὸ τῶν δένδρων τὸ μέλι γίγνεσθαι πολύ, καὶ ποιεῖν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἐνοικοῦντας ἄνευ κηροῦ τροχίσκους, καὶ ἀποτέμνοντας χρῆσθαι. *Aiunt in Lydiâ ex arboribus mella copioſa gigni, ex quibus paſtillos abſque cerâ indigenæ conficiunt, unde in vſum ſuum decidant.* Sed cum alibi nihil ſimile de Lydiâ legatur, pro ἐν Λυδίᾳ cenſeo ſcribendum ἐν Λιβύῃ in Libyâ, & ad Gyzantes hæc pertinere.

Iam Byzacij ſitum veteres aliter atque aliter definiunt. Apud Plinium
D *Libyphænices vocantur qui Byzacium colunt.* Apud Marcianum itidem *Libyphænices vocantur qui Byzantium colunt.* Et apud Ptolemæum poſt *Medenos ſunt* οἱ κατὰ τὴν Καρχηδονίαν qui Carthaginenſem agrum incolunt, ὑφ' οὓς οἱ Λιβυκοὶ Φοίνικες *ſub quibus Libyci Phænices:* τῶν δὲ Λιβοφοινίκων ἀπὸ μεσημβρίας ἐστὶν ἡ Βαζακῖτις (lego Βυζακῖτις) χώρα *& ab Auſtro Libyphænicum eſt Byzacitis regio.* Itaque Byzacitis regio eſt in mediterraneis & à mari plurimũ diſtat duobus populis interiectis, Libyphœnicibus ſcilicet & Carthaginenſibus. Tamẽ apud Stephanum, ex emendatione magni Salmaſij, Πολύβιος Βυζακίδα χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτεις ἐν δωδεκάτῳ *Polybius lib. 12. Byzacidem regionem dicit eſſe circa Syrtes.* Ex Stephano reſpondeo duas in Africâ
E fuiſſe regiones huius nominis: Ἔστι δὲ, inquit, διμερὴς ἡ Βυζακία, Καρχηδόνος ἐνδοτέρω, καὶ δύο ἔθνη Βυζακηνῶν, ὡς ἱστοροῦσι *Carthagine interior bipertita eſt Byzacia, & Byzacenorum duæ ſunt gentes vt hiſtorici referunt.* Nempe vna fuit interior de quâ Ptolemæus, altera littorea de quâ Polybius, quod patet ex deſcriptione. At Plinius & Marcianus vtram deſignent non ſatis

conſtat. *Libyphænices*, inquiunt, *vocantur qui Byzantium* vel *qui Byzacium colunt*. Inde colligas agi de mediterraneâ Byzacitide, cui Ptolemæus Libyphœnicas facit proximos. At in Marciano additur: *quæ regio ducentis quinquaginta millibus patet*. Et in Plinio: *Ita appellatur* CCLM *paſſ. per circuitum.* Quod quadrat ad amuſſim cum Polybij deſcriptione. Stephanus: Πολύβιος Βυζακίδα χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτεις ἐν δωδεκάτῳ, σταδίων μὲν οὖσαν τὴν περίμετρον δισχιλίων, τῷ δὲ σχήματι περιφερῆ. *Polybius lib. 12. Byzacidem regionem eſſe dicit circa Syrtes ſitam ſtadiis bis mille in circuitu patentem, figurâ autem circularem.* Hæc Polybij bis mille ſtadia plane idem ſunt, quod CCLM paſſuum Plinij & Marciani. Omnino igitur Plinij Byzacium & Marciani Byzantium eadem regio cum Polybij Byzacide. Sic apud Iſidorum Originum lib. 14. cap. 5. *Bizanzena regio* &c. *eſt patens paſſuum ducenta vel amplius millia.* Sed præter Mediterraneos Libyphœnices quos deſcribit Ptolemæus, potuerunt etiam alij eſſe Libyphœnices circa Syrtes. Saltem Diodori lib. 20. pag. 762. Libyphœnices tenuiſſe leguntur πολλὰς πόλεις ἐπιθαλαττίους *multas vrbes maritimas*. Et in Stephano Abrotonum verſus Tripolim eſt πόλις Λιβοφοινίκων *vrbs Libyphænicum*. Neque enim Libyphœnices vni loco erant affixi, & tanquam glebæ addicti. Sed Libyphœnices dicti ſunt quotquot Afri cum Pœnis affinitatem per connubia contraxerunt. Inde Liuius lib. 21. *Libyphænices* definit *miſtum Punicum Afris genus*. Ita etiam Diodorus vbi ſupra. Λιβοφοίνικες δὲ πόλλας ἔχοντες πόλεις ἐπιθαλαττίους, καὶ κοινωνοῦντες τοῖς Καρχηδονίοις ἐπιγαμίας, οἷς ἀπὸ τῆς συμπεπλεγμένης συγγενείας συνέβη τυχεῖν ταύτης τῆς προσηγορίας *Libyphænices autem maritimas vrbes multas tenentes, & cum Carthaginenſibus coniugia contrahentes, qui quia cognatione cum illis coniuncti & deuincti erant, hanc appellationem ſortiti ſunt.* In hoc genere fuere Leptitani. De Lepti enim Salluſtius in Iugurthâ: *Eius ciuitatis lingua* (olim Phœnicia) *modo conuerſa connubio Numidarum; legum cultuſq; pleraque Sidonica.* Sed fruſtra diſputamus, cum in Byzacio cenſeat Plinius lib. 5. cap. 4. *Leptin*, paruam ſcilicet, *Adrumetum, Ruſpinam, Thapſum*, quæ maritima ſunt oppida in medio fere ſpatio inter Carthaginem & Syrtim minorem. Ibi igitur fuit Plinij *Byzacium* & Polybij *Byzacitis*. Sic Oroſius, Æthicus & Iſidorus Adrumetum in Byzacio ponunt. Et in Africæ noticia ad Byzacenam pertinent *Fortunatianus Leptiminenſis & Vigilius Tapſitanus* epiſcopi.

Byzacium agrum vel centenâ vel etiam centenâ & quinquagenâ fruge fertilem fuiſſe ſupra docuimus ex idoneis ſcriptoribus, & ex vno grano Neroni CCCCLX ſtipulas, Auguſto CCCC paucis minus germina inde miſiſſe procuratores. Vnde eſt quod tantum frumenti numerum Cæſar ex iis locis congeſſiſſe legitur. Hirtius de bello Africano: *Ruſpinam cum reliquis copiis conuertit, ibique ſarcinis exercitus relictis, ipſe cum expeditâ manu proficiſcitur circum villas frumentatum, oppidaniſque imperat vt plauſtra iumentaque omnia ſequantur. Itaque magno frumenti inuento numero Ruſpinam redit.* Et rurſus: *Eſt in Africâ conſuetudo incolarum, vt in agris & in omnibus fere villis ſub terrâ ſpecus condendi frumenti gratiâ clam habeant* &c. *Quâ de re Cæſar certior per indicem factus, tertia vigiliâ legiones duas cum equitatu mittit*

A *mittit à caſtris ſuis* (quæ tum erant prope Leptim) *millia paſſuum decem, at-*
que inde magno numero frumenti onuſtos recepit in caſtra. Sed & Annibal apud
Appianum in Libycis ἐς Ἀδρυμητὸν Λιβύης κατήγετο πόλιν, καὶ σῖτον συνέλεγεν *ad*
Libyæ vrbem Adrumetum appulit, & frumentum collegit. Et rurſus: Ἧκεν ἐς
πόλιν ἐπὶ θαλάσσης Ἀδρυμητὸν, ἔνθα τι μέρος ἦν αὐτῷ στρατιᾶς σιτοφυλακοῦν *A-*
drumetum venit, vrbem maritimam, vbi partem habebat copiarum ad fru-
menti cuſtodiam.

Byzacij nomen quod attinet, vt Αἴας & Ajax, πρίστις & *piſtrix*, Μάξυς
& *Mazux*, idem ſunt: Ita Βύζας, vnde Βύζαντες & Βυζάντιον, & *Byzax*, vnde
Byzacium & *Byzaceni*. Quod rectè obſeruat vir mirabilis in Solinum. Et vi-
B detur vtrumque natum ex Phœnicio ביזא *biza*, quæ vox pro mammâ vel
vbere eſt frequens in Chaldæâ paraphraſi. Pereleganti ſcilicet metaphorâ,
vber ſeu mamma dicebatur regio cuius inexhauſta fœcunditas non ſolum
incolis ſed & regionibus longe diſſitis alimenta tam abunde ſubminiſtra-
bat. Quâ figurâ poëta dixit lib. 1. Æn.

Terra antiqua potens armis atque vbere glebæ.

Et Georg. lib. 2.

-- & fertilis vbere campus.

Homerum imitatus cui οὖθαρ ἀρούρης, *vber terræ*, eſt τὸ γονιμώτατον καὶ κάλλιστον τῆς γῆς
C καὶ κάρπιμον *pars regionis fœcundiſſima & pulcherrima & maxime fructuoſa.*
Ita habet vetus ſcholiaſtes ad lib. 9. Iliad. Porro vt gemina ſunt vbera, ita ge-
minum fuiſſe probauimus in Africâ Byzacium. Sed & in Byzacio fuit oppi-
dum *Mamma* de quô ita Procopius lib. 2. Vandalic. *Salomon rebus prius ad*
Carthaginem diſpoſitis, in Byzacium mouit apud oppidum Mammæ. Oppi-
dum *Mamma*, id eſt ביזא *Biza*, vnde *Byzacium*, Romanis Punicum nomen
Latine ſic efferentibus.

Inter Syrtim minorem & Cinypem vel Cinyphum amnem, Emporia By-
zacio fertilitate non cedebant. Inde eſt quod agrum circa Cinypem vete-
res tam prolixe laudant. Scylax: Ἔξω τῆς Σύρτιδος ἐστὶ χωρίον καλὸν καὶ πόλις, ᾗ ὄνο-
μα Κίνυψ *Extra Syrtim bonus eſt ager & vrbs Cinyps nomine.* Mela: *Vltra*
D *eſt Oea oppidum, & Cinyps fluuius per vberrima arua decidens.* Ouidius de
Pontô lib. 2. Eleg. 7.

Cinyphiæ ſegetis citius numerabis ariſtas.

Claudianus lib. 1. in Eutropium:

Cinyphiiſque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.

Herodotus in Melpomene de terrâ circa Cinypem: Αὕτη δὲ, inquit, ὁμοίη
τῇ ἀρίστῃ γαιῶν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν *Hæc optimæ cuique telluri par eſt Ce-*
realis fructus prouentu. Item: Τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταὐτὰ μέτρα τῇ Βαβυλω-
νίων γῇ κατίσταται *Ex prouentibus fructuum tot menſuræ colliguntur quot è terrâ*
Babylonicâ: Quam libro primo dixerat ſemper ad ducena reddere, & ad
E tricena etiam, ἐπεὰν δὲ ἀρίστα αὐτὴ ἑωυτῆς ἐκφέρῃ *cum bonitate ſe ipſam vincit.*
Quod ipſum de Cinype hîc habet: Ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν Εὐεσπερῖται νέμονται. Ἐπ'
ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὰν αὐτὴ ἑωυτῆς ἀρίστα, ἐκείνη ἐκφέρει· ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι, ἐπὶ τριηκόσια
Bonum & illud eſt ſolum quod Eueſperitæ colunt (populi Cyrenaicæ) *Nam*
quoties id ſe ipſum vbertate ſuperat, centuplum reddit: At Cinypum ſolum

vſque ad trecenta. Emporia & Tripolis quorſum appellata ſit hæc regio iam A
indicaui. Eadem in Æthico & Oroſio *Subuentana* dicitur *vel regio Arzugum:* Quorum prius à ſubuentando, poſterius ab ארזק *arzac*; Id Arabice alere & ſuſtentare eſt; Et רזק *rizc*, in plur. ארזאק *arzâc*, annonam ſonat. Itaque regio Arzugum, niſi coniectura fallit, eſt annonaria regio.

Inter Byzacium & Emporia eſt Syrtis minor, in quam Triton amnis influit. Ab huius oſtiis ad ortum non multum abeſt *Tacape* & Tacapenſis ager, non frugibus ſolum ſed & pomis & oleribus vltra omnem fidẽ fertilis. Plinius lib. 16. cap. 27. *M. Varro author eſt vitem fuiſſe Smyrnæ apud mare biferam, & malum in agro Conſentino. Hoc autem euenit perpetuo in Tacapenſi Africæ agro, de quo plura alias, ea eſt ſoli fertilitas.* Et lib. 18. cap. 22. *Palmæ ibi prægrandi ſubditur olea, huic ficus, fico punica, illi vitis, ſub vite ſeritur frumentum, mox legumen, demum olus, omnia eôdem annô.* Et paulo poſt; B
Super omnia eſt biferam vitem bis anno vindemiare. Et niſi multiplici partu exinaniatur vbertas, pereunt luxuriâ ſinguli fructus. Nunc vero toto anno metitur aliquid: conſtatque fertilitati non occurrere homines.

Pro *Tacape* Κάπη *Cape* legitur in Ptolemæi Græco exemplari, & in Procopio *Cape*, & in Arabe Geographo קאבס *Cabes*, vt *Capes* in recentioribus. Tamen *Tacape* verum nomen etiam in Victore extat; Et in Antonino *Thacape colonia* & *Tacapinæ aquæ*; Et in Africæ notitiâ *Seruilius Tacapitanus*. Pœnis *Tacape* erat טחב *Tachab*. *Cheth* per C expreſſum vt in *Tapſaco* C
& ſimilibus: Et B finale in P mutatum, vt in *Ecdippâ* ex אכזיב *Aczib*, *Iathrippâ* ex יתרב *Iathreb*, *Aleppô* ex חלב *Haleb*, *Iopâ* Æn. 1. ex איוב *Iob*, *hyſſopô* ex אזוב *ezob*, *ſirupô* ex שרוב *ſerub*, *juleppô* ex גלאב *giuleb*. Adde Græciæ recentioris δουλάππιν, id ex nentium rotulam (Gall. *roüet*) ex Arab. דולאב *dulab*. Porro טחב *Tachab* locum ſignificat humidum & irriguum: vt cum Talmudici dicunt: אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב *ne bibas frigidam, neque dormias in humido loco.* Ita citant ex *thorath cohanim* Baal Aruc in טחב, & Selomo Iarchi in Leuit. 16. 1. Et Iob. 37. 11. pro Hebræo רי quod irrigationem ſonat, Chaldæa paraphraſis editionis Venetæ habet טחבות *tachabuth*. Inde nomen Tacapes percommode deduci docebunt hæc Plinij vbi ſupra: *Ciuitas Africæ in mediis arenis, petentibus Syrtes Leptinque magnam, vocatur Tacape, fœlici ſuper omne miraculum RIGVO ſolo. Ternis fere M. paſſuum in omnem partem fons abundat, largus quidem, ſed certis horarum ſpatiis diſpenſatus inter incolas.* D

Iam ſi è continente in Africanas inſulas diuertimus, ſtatim occurret apud Scylacem inſula Καταριχίας *Catarichias* longa ſtadiorum ccc, aliquanto minus lata, diſtans à continente ſtadiis circiter tribus, loti duplici ſpecie, oleo, tritico & hordeo valde ferax. Sic ab illo deſcribitur inſula πολυώνυμος. Eadem enim ab Eratoſthene & Ptolemæo vocatur *Lotophagitis*, à Polybio, Strabone, Dionyſio, Melâ, Plinio, Silio, Solino, Plutarcho, Stephano, E
Euſtathio *Menix* vel *Mennix*, ab Antonino, Sexto, Aurelio Victore, & Arabe Geographo *Girba*, vt hodieque *Gerbi* & *Zerbi* (Hinc in Africæ notitiâ: *Fauſtinus Girbitanus*) Vt Theophraſtum taceam, qui & *Pharidem* appellari ſcribit his verbis, vbi de loto hiſt. plant. lib. 4. cap. 4. ἔστι μὲν οὖν ἐν

A τῇ νήσῳ τῇ Λωτοφαγίτῃ Φαρίδι καλουμένῃ πολὺς *multa lotus eſt in inſulâ Lotophagiti, quam Pharidem vocant.*

Porro cur *Lotophagitis* appelletur neminem latet. At quorſum *Catarichias?* Nunquid vnius ſyllabæ geminatione in Scylace legundum κατὰ Ταριχίας vel Ταριχείας? Omnino videntur veteres inſulam ita nominaſſe à vicinis Tarichiis, quia in Scylace ſtatim ſequitur: πλοῦς ἀπὸ Ταριχείων εἰς τὴν νῆσον ἡμέρας μιᾶς *nauigatio à Tarichiis in hanc inſulam diei vnius.*

At *Meninx* nomen ſumptum ab vrbe metropoli. Strabo lib. 17. πλείους δ' εἰσὶν ἐν αὐτῇ πολίχναι, μία δ' ὁμώνυμος τῇ νήσῳ *Plura in eâ ſunt oppida, vnum autem inſulæ cognomen.* Plinius lib. 5. cap. 7. *Oppida habet duo, Me-*
B *ningem ab Africæ latere, & altero Thoiar.* Ptolemæus: Λωτοφαγίτης (malim Λωτοφαγῖτις) ἐν ᾗ πόλεις δύο, Γέρρα, Μῆνιγξ *Lotophagitis in quâ oppida duo Gerra & Meninx.* Eadem Plinij *Thoiar* quæ *Gerra* Ptolemæi. Nempe Græcis τὰ γέρρα ſunt τὰ περιφράγματα *ſepta* vel οἱ περιφραγμένοι τόποι *obſepta loca.* Vox eſt Demoſthenis, quam ita interpretantur Pauſanias, Ælius Dionyſius, Harpocration, Euſtathius, alij. Neque aliud Punicum *Thoiar* vel *Toiar* deflexum ex Syro טירא *toiro*, quod pro αὐλὴ, id eſt caulâ ſeu ſepto, occurrit in Syrâ paraphraſi Ioan. 10. 1. 16. Hinc in Talmudicis tract. Maccoth טירין קטנין *ſepta*, id eſt oppida, *parua.* Et pro חצר אדר *Septo Adar*
C Num. 34. 4. Ionathan habet טירת אדריא, & verſ. 9. טירת עינוותא pro חצר עינן *Septo Enan*, quæ oppidorũ ſunt nomina. Hæc plana de *Gerrhis* aut *Thoiar.* At *Meninx* quid ſit minus obuium. Neque enim hûc referri poteſt quod Græcè μῆνιγξ eſt cerebri tunica. Et verò Polybij lib. 1. non legitur *Meninx*, ſed *Menix*: παρεγένοντο, inquit, πρὸς τὴν τῶν Λωτοφάγων νῆσον, ἣ καλεῖται Μῆνιξ *deuenerunt ad Lotophagorum inſulam quæ Menix dicitur.* Et in Strabonis exemplaribus MSS libro ſecundo: Μῆνιξ τε καὶ Κέρκινα *Menix & Cercina.* Sed & in editis lib. 17. pag. 834. Κέρκιννα καὶ ἡ Μῆνιξ *Cercina & Menix.* Et in Dionyſij Perieg. MSS.

Μῆνιξ καὶ Κέρκινα Λιβυστικὸν ὅρμον ἔχουσαι.

Fallor an *Menix* Punicè ſcribebatur מי נקץ *me-niks*, quaſi dixeris aquas defe-
D ctûs, id eſt deficientes, vel מי נכץ *me-nics*, quaſi dixeris aquas receſſûs, id eſt recedentes? Verba נקץ & נכץ, quâ ſignificatione diximus, ex Arabiſmo ſunt notiſſima. Porro Menicis vel Meningis oppidi ſitus hanc coniecturam plurimum firmat. Deſcribunt enim Plinius & Ptolemæus hoc oppidum à parte Africæ. Africam autem ab inſulâ nihil diſiungit quam tenue & humile vadum, ſemel hyeme bis æſtate accedere & recedere ſolitum, adeo vt plerumque ıɔɔɔ paſſuum à mari deſeratur. Eaque res Garſiam Toletanum Albæ ducem, famoſi illius ducis parentem, olim fefellit, qui in inſulâ pleno vado exſcenſionem fecerat; ſed mox incumbentibus Turcis recedente mari in ſicco deſtitutus, & ad certandum præter voluntatem neceſſitate adactus,
E cum receptus non eſſet, magnum damnum accepit, & ipſe in eô certamine vitam amiſit. Ita narrat Thuanus hiſtor. lib. 26.

Pharidis nomen quod attinet, ſiue פריש *pharis* aut פריץ *Pharits*, aut verò פריד *pharid* ſcribatur in recto caſu, res eôdem recidet. פרש enim & פרד *ſeparare*, & פרץ eſt *frangere.* Itaque, vt Rhegium in Brutiis, ita inſula *Pharis* aut

Pharid dici potuit à fracturâ & diuiſione, vt quæ maris irruptione auulſa fuerit ab Africâ. Tamen aliud occurrit quod videtur vero propius. Plures eſſe loti ſpecies multis contendit, & vero probat vir magnus in Solinum pag. 1038. & 1039. Et in his loti lotophagicæ deſcriptionem, qualis habetur in Theophraſto, nulli arbori melius reſpondere quam rutilæ Zizypho. Hebraicè porro zizyphus dicitur פריר *parid* vel *pharid*. Hinc in Talmudico tractatu *gittin* חמשה בוני פרירא *quinque pugilli* (*parida* vel *pharida*) *zizyphi*, id eſt baccarum zizyphi arboris, non herbæ, vt perperam habet Lexicographorum doctiſſimus. Neque enim vlla eſt herba Zizyphus. Itaque inſula *pharid* eſt inſula zizyphi, ſeu quod idem eſt, inſula loti: Loti ſpeciem intellige à quâ eandem Græci nominarunt *Lotophagiten*. B

Vnum inſulæ nomen ſupereſt, *Girba* ſcilicet, cuius ratio me plane latet. Niſi cui videatur *Girba* factum ex חרבא *chirba*, quomodo *galbanum* ex חלבנה *chelbena* ſeu χαλβάνη, *ango* ex ἄγχω, *vnguis* ex ὄνυχος. *Chirba* Arabibus eſt chamæleon, quod animalculi genus, alibi rarum, in eâ inſulâ eſt frequens. Thuanus vbi ſupra: *Capras habet præter noſtrarum morem grandibus auriculis &c. lepores item multos, & chamæleontes, qui lacertæ magnitudine pares ſunt.*

Cercinæ vicinæ inſulæ deſcriptionem ex Diodoro, Plinio & Strabone pete. *Cercinnam* duplici N. Mela & Hirtius ſcribunt. Quomodo etiam Strabo lib. 17. & Dionyſius Perieg. verſ. 480. ſed Κέρκινα *Cercina* legitur in MSS. exemplaribus, & Strabonis lib. 2. & Diodori lib. 5. & Plinij lib. 5. cap. 7. & Solini cap. 29. & Ptol. lib. 4. cap. 3. & in Plutarchi Mario. Ita Polybius lib. 3. habet Κερκινῖτιν νῆσον. Nempe inſulæ nomen ab vrbe factum quam Pœni appellabant כרכין *ceracin*, id eſt φρύγια, ὀχυρώματα. Hinc Plinius: *Cercina cum vrbe eiuſdem nominis*. Et Strabo: ἡ Κέρκιννα εὐμεγέθης, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν. Et Diodorus: ἑξῆς δ' ἐστὶ Κέρκινα, πρὸς τὴν Λιβύην νενευκυῖα, πόλιν ἔχουσα σύμμετρον. In Strabone *Cercina* & *Menix* ſunt πάρισοι τοῖς μεγέθεσι *æquales magnitudine*. Sed in Plinio *Menix* longa eſt xxxv M paſſ. lata xxv. *Cercina* longa duntaxat xxv M paſſ. lata dimidium eius vbi plurimum, ac in extremo non plus v M paſſ. Itaque Menix Cercinâ multo eſt amplior. At Cercina non minus ferax. Vnde eſt quod apud Polybium ſuorum agrorum populationem à Cn. Seruilio Cercinates magno redimunt. Et apud Hirtium Salluſtius prætor ab iiſdem receptus, *magno numero frumenti* Cercinæ *inuento, naues onerarias, quarum ibi ſatis magna copia fuit complet, atque in caſtra ad Cæſarem mittit.*

Hæc de Africâ hactenus, quæ ad ortum habet Cyrenaicam & Marmaricam, ad Occaſum Mauritaniam. Vnde & מוחרין *Mauri*, quaſi poſtremi vel Occidentales dicti, ab אחור quod & poſterius & *Occidentem* ſonat. Plenè ſcriberetur *Mauharin* Sed gutturales paſſim elidi nemo eſt qui neſciat.

Cyrenaicæ nomen à Cyrene oppido, & Cyrenæ rurſus ἀπὸ Κύρης πηγῆς ἐγχωρίας *à Cyre horum locorum fonte*. Ita Stephanus, melius quam Euſtathius ἀπὸ Κυρήνης πηγῆς ἐγχωρίου. Quippe etiam Callimachus in hymno in Apollinem, vbi Cyrenarum patriæ ſuæ originem exponit, meminit Cyres fontis ad quem Cyrenæ conditæ. Verba ſunt:

Οἱ δ' οὔπω πηγῆς Κύρης ἐδύναντο πελάσσαι

Hi nondum poterant ad Cyrem accedere fontem,

Dores ſcilicet, donec Apollo ibi locum illis deſignaſſet vrbi condendæ commodum. Atque ibi Scholiaſtes: Κύρης] Κρήνη ἐν Κυρήνῃ *Cyres] fons in Cyrene* vrbe. Alij montem eſſe volunt è quô fons ſcaturiebat. Iuſtinus lib. 13. *Cum veniſſent in Africam, pulſis accolis, montem Cyram & propter amænitatem loci, & propter fontis vbertatem occupauere.* Vtvt ſit à Phœnicio *Kur* (quod in Hiphil ſcaturire eſt, vnde fons Hebræis מקור) vel fonti credibile eſt, vel monti etiam propter ſcatebras Κύρης nomen inditum.

Marmarica barbarorum eſt regio circa Cyrenaicam. In Strabone lib. 17. Ægyptus ad Catabathmum vſque pertinet: ἡ δ' ἑξῆς ἐστὶ Κυρηναία, καὶ οἱ περιοικοῦντες βάρβαροι Μαρμαρίδαι *deinceps autem eſt Cyrenæa, & qui circumhabitant Barbari Marmaridæ.* Marmarica hodie *Barca* dicitur, vel *Bar-Barca*, id eſt deſertum Barces. Frequens permutatio literarum B & M, cuius alibi multa exempla proferimus, facit vt Græcos ex *Bar-Barca* putem *Marmaricæ* vocem deflexiſſe. Quippe בר *bar* pro agro vel pro deſerto tam inter Pœnos potuit eſſe in vſu quam inter Syros & Arabes. Et *Barca* vel *Barce* vrbis nomen eſt in Cyrenaicâ vetuſtiſſimæ, de quâ multa Herodotus lib. 3. & 4. Et Silius lib. 3.

-- Barce ſitientibus arida venis,

Nec non Cyrene.

Et Claudianus de bello Gildonico.

Diſſidet occiduis quod Gadibus arida Barce.

Et Sidonius carm. 7.

-- rurſuſque reuixit

Quæ captiua dedit quondam ſtipendia Barce.

Plerique eandem eſſe volunt cum Ptolemaide. Strabo lib. 17. εἶθ' ἡ Βάρκη πρότερον, νῦν δὲ Πτολεμαΐς. Plinius lib. 5. cap. 5. *Ptolemais antiquo nomine Barce.* Stephanus: Βάρκη, πόλις Λιβύης, ἥτις καὶ Πτολεμαΐς. Seruius in lib. 4. Aeneid. *Barce autem ciuitas eſt Pentapoleos, quæ hodie Ptolemais dicitur.* Suidas & Sophoclis Scholiaſtes in Electram: Βάρκη γὰρ πόλις Λιβύης, ἡ νῦν Πτολεμαΐς καλουμένη. Tamen in Ptol. l. 4. c. 4. *Ptolemais* & *Barce* ſunt diuerſæ vrbes, quarum illa littorea eſt, hæc in Mediterraneis. Sed & apud Scylacem, ἡ πόλις ἡ Βαρκαίων ἀπὸ θαλάσσης ἀπέχει στάδια ρʹ *Barcæorum vrbs ſtadiis centum à mari diſtat:* Cum in littore Ptolemaidem etiam alij deſcribant. Itaque Ptolemaidem Ptolemæi condidere, non quô locô erat vrbs, ſed quô locô erat portus Barces, de quô Scylax: ἐκ δὲ λιμένος τῆς Κυρήνης μέχρι λιμένος τοῦ κατὰ Βάρκην στάδια φʹ *à portu Cyrenes ad portum Barces ſtadia* D. Et rurſus: ἐκ δὲ λιμένος τοῦ κατὰ Βάρκην ἐφ' Ἑσπερίδας στάδια χκʹ *à portu Barces ad Heſperidas ſtadia* DCXX. Vtvt ſit Barcæorum nomen à Barce factum ſumitur multo latius quam pro ſolis Barces ciuibus. Extenditur enim ad omnes barbaros circumquaque diffuſos. Proinde *late furentes* Poëta vocat lib. 4. Aeneidos; Et ponit in cenſu populorum qui terrori erant Pœnis. Ibi enim Anna, vt Didonem circumiacentium hoſtium metu compellat ad coniugium cum Aeneâ contrahendum, hâc vtitur inductione:

Nec venit in mentem quorum conſederis aruis? A
Hinc Getulæ vrbes, genus inſuperabile bello:
Et Numidæ infreni cingunt, & inhoſpita Syrtis,
Hinc deſerta ſiti regio, lateque furentes
Barcæi.

Ad quem locum Seruius: *Hi ſecundum Titianum in chorographiâ Phœnicem* (malim *Phœnices*) *nauali quondam certamine ſuperauere.* Hieronymus in epiſtolâ 129. ad Dardanum, & in Eſaïam cap. 21. legit *lateque vagantes*, & *Barcæos* corrupto nomine ab Afris *Barcianos* vocari aſſerit, & pro locorum qualitatibus diuerſis nominibus appellatos à Mauritaniâ per Ægyptum, Africam, Palæſtinam, Phœnicem, Cœleſyriam, Oſrhoenem, Meſopotamiam atque Perſidem ad Indiam vſque tendere. Mihi non fit veriſſimile vnicam gentem tam latè fuiſſe diffuſam. Tantum vt Marmarica hodie dicitur deſertum *Barca*, ita Barcæos olim eoſdem fuiſſe puto cum Libybus & Marmaridis qui erant circa Cyrenem. Hûc facit quod Βαρκαῖον Stephanus λίβυν exponit. Et Heſychius Βαρκαίοις ὄχοις, Λιβυκοῖς· οὗτοι γὰρ ἐσπούδαζον περὶ ἱπποτροφίαν· φασὶ δὲ αὐτοὺς καὶ πρώτους ἅρμα ζεῦξαι, διδαχθέντας ὑπὸ Ποσειδῶνος· τὸ δὲ ἡνιοχεῖν ὑπὸ Ἀθηνᾶς, ὡς Μνασέας ἐν τοῖς περὶ Λιβύης *Barcæis curribus, id eſt Libycis. Libyes enim equis alendis ſtudebant, & primi dicuntur iunxiſſe currum & agitaſſe, illud à Neptuno, hoc à Mineruâ edocti vt refert Mnaſeas in libris de Libyâ.* Hæc ille haud dubiè ex Electra Sophoclis verſ. 728.

Μέτωπα συμπαίουσι Βαρκαίοις ὄχοις
Barcæa rectis frontibus feriunt juga.

Vbi Βαρκαῖοι ὄχοι *Barcæi currus* iidem ſunt, de quibus paulo ante dixerat,

Λίβυες ζυγωτῶν ἁρμάτων ἐπιστάται.
Regunt habenas curruum aurigæ Libes.

A

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

Phœnices in Melita & vicinis inſulis.

Melita, Gaulus & Lampas, à Pœnis occupatæ. *Melita* vnde nobilis: Phœnicum ibi colonia & ſermo ſemipunicus aut Arabicus potius. Iunonis ibidem & Herculis fanum, & inſcriptiones Punicæ. Inter Phœnices & Græcos Melitæ imperium diu alternaſſe. *Melita* nec à *Melite* nympha dicitur nec ἀπὸ τοῦ μέλιτος, ſed vel à מליטה *melita*, id eſt καταφυγή, vel à מלט *melet*, id eſt cæmentum ex calce, quod multis probatur. Melitenſia lintea, id eſt goſſipina. Catelli Melitenſes. Melite duplex, Illyrica & Africana. Ad vtram appulerit Paulus. Pro Illyricâ obiectiones. Pro Africanâ rationes. Obiectiones refelluntur. Adriaticum mare à Siciliâ & Melitâ in Africam vſque porrigi. *Gaulus* al. *Gaudus*, & *Glauconis*, & *Calypſus* inſula. Situs, forma, nomen. De eâ res mira, vel de viciná Galatâ. Ab hac diuerſa *Gaudos* circa Cretam, quæ & *Caudo* & *Claudos* vel *Claude* Act. 27. 16. Syrus interpres emendatus. *Lampas*, *Lopaduſa*, &c. Phœnicè cur לפיד *Lappid*. Magnitudo & ſitus. *Coſyra* vel à paruitate, vel à ſterilitate dicta. *Eudipne* forte *Vdenoe*, quæ & *Iſtos* & *kellararſath* Stephano, quæ vox emendatur & explicatur. *Cyranis* inſula prope *Gyzantes* mellificos. Vtraque vox exponitur. Aliæ Phœnicum inſulæ. *Demoneſus* non eſt Καρχηδονίων ſed Χαλκηδονίων inſula. Ibi cyanum, & Chryſocolla, & æs quod vrinando extrahitur. Ariſtoteles, Stephanus, Aelianus, Tzetzes, Scholiaſtes Ariſtophanis emendati.

E Pelagiis Africæ inſulis tres recẽſentur ad Orientem Hermæi promõtorij, Melita, Gaulus & Lampas à Phœnicibus occupatæ. Scylax: ἀπὸ
C Ἑρμαίας ἄκρας, πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα μικρὸν ἀπὸ Ἑρμαίας, εἰσὶ νῆσοι τρεῖς μικραὶ κατὰ τοῦτο ὑπὸ Καρχηδονίων εἰκούμεναι, Μελίτη πόλις καὶ λιμήν, Γαῦλος πόλις Λαμπάς. *Vltra Hermæum promontorium paululum verſus Orientem, tres ei adiacent exiguæ inſulæ à Carthaginenſibus habitatæ, Melita vrbs cum portu, Gaulus vrbs, Lampas.*

Melita Pauli Apoſtoli naufragio & Rhodiorum equitum militiâ nobilis eſt inſula de quâ ſic Diodorus lib. 5. Ἔστι δὲ ἡ νῆσος αὕτη Φοινίκων ἄποικος, οἳ τὰς ἐμπορείας διατείνοντες μέχρι τοῦ κατὰ τὴν δύσιν ὠκεανοῦ, καταφυγὴν εἶχον ταύτην εὐλίμενον οὖσαν, καὶ κειμένην πελαγίαν. *Eſt autem illa inſula Phœnicum colonia, qui cum mercaturæ gratiâ nauigarent vſque ad Occidentalem Oceanum, in ea perfugium habebant, quia & portubus commoda eſt, & in alto mari ſita.*
D Et Stephanus: ἔστι καὶ πόλις ἄποικος Καρχηδονίων *Eſt & vrbs Carthaginenſium colonia.* Inde eſt quod hodieque ruſticorum Melitenſium ſermo fertur eſſe ſemi-Punicus. Iohannes Quintinus Heduus in epiſtolâ ad Sophum ſcriptâ ex inſulâ Melitâ A. 1533. *Noſtra hæc Melita inſula eſt millibus* LX, *mari ſatis periculoſo, ab Sicilia diſiuncta Africam verſus. Punicæ quondam ditionis, quæ & ipſa adhuc Afrorum linguâ vtitur, & nonnullæ etiamnum Punicis literis inſcriptæ ſtelæ lapideæ extant, quæ figurâ & appoſitis quibuſdam punctulis prope accedunt ad Hebræas. Atque vt ſcias aut nihil, aut minimum differre à vetere quod nunc habet idioma, Hannonis cuiuſdam Pæni apud Plautum, Auicennæ, huiuſque ſimilium Punica verba plurima intelli-*
E *gunt Melitenſes, tametſi ſermo is ſit qui literis Latinis exprimi bene non poteſt, multo minus ore aliquo enunciari niſi ſuæ gentis. Eiuſdem quoque ſunt linguæ verba illa in Euangelio, Eloi, Epphatha, Kumi.* Hæc ille, quæ ſi vera ſunt, optandum eſſet vt eô nauigaret Hebraicè doctus, qui inter Punici ſermonis reliquias ea expiſcari conaretur quæ ad Hebrææ linguæ illuſtrationem

pertinent. Sed vereor ne Melitenſes illi de quibus Quintinus, non tam Pœnorum quam Saracenorum & Arabum ſint reliquiæ, qui hanc inſulam non ita pridem tenuerunt. Hûc facit quod ab iis dicit intelligi multa Auicennæ, cuius dialectus à Punicâ plurimum diſtat. A

Præter Meliten vrbem in inſulæ vmbilico ſitam, deſcribit in extremis Ptolemæus ab vnâ parte Iunonis, ab alterâ Herculis fanum, Phœnicium vtrumque numen. In priore dentes eburnei fuere incredibili magnitudine, cum inſcriptione Punicâ Maſiniſſæ, de quâ Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. & Cicero Verrinâ quartâ. qui idem in quintâ Melitenſe hoc Iunonis fanum cum Samio confert his verbis: *Teque Iuno regina, cui duo fana, duabus in inſulis poſita ſociorum, Melitæ & Sami, ſanctiſſima & antiquiſſima.* B quin hodieque fani vtriuſque manent reliquiæ non contemnendæ; Et numiſmata eruuntur ex vnâ parte Iunonis effigiem exprimentia, ex alterâ remi palmulam, additâ hâc inſcriptione ΜΕΛΙΤΑΙΏΝ. Quæ quidem inſcriptio Græca eſt. quia antequam Romani inſulam occupaſſent, inter Phœnices & Græcos ſic alternauit imperium, vt modo hos modo illos penes eſſet ſumma rerum. Phalaris epiſtolâ 46. ad Aegeſtenſes dicit ſe Melitenſes in libertatem vindicaſſe. Et eoſdem vt Græcos compellat epiſtolis 82. & 116. Tamen æuo Scylacis, qui Phalaride poſterior fuit annis circiter ducentis; Melite, Gaulos & Lampas erant ὑπὸ Καρχηδονίων οἰκούμεναι *à Carthaginenſibus habitatæ.* C Et in Diodoro Melita eſt Φοινίκων ἄποικος *Phœnicum colonia.* Proinde primo bello Punico Romanus Cõſul Atilius in nauali expeditione contra Carthaginenſes, *Liparam Melitamq; inſulas Siciliæ nobiles peruagatus euertit.* Ita Oroſius lib. 4. cap. 8. Et Punico bello ſecundo T. Sempronius *à Lilybæo in inſulam Melitam, quæ à Carthaginenſibus tenebatur traiecit. Aduenienti Amilcar, Giſgonis filius, præfectus præſidij, cum paulo minus duobus millibus militum, oppidumque cum inſulâ traditur.* Exinde Græcos plurimos è vicinâ Siciliâ in Meliten inſulam ſe contuliſſe certum eſt. quod & Nummi veteres, & Græcæ quædam inſcriptiones palam loquuntur. Ita Græcus haud dubiè fuit *Melitenſis ille Diodorus* de quô Cicero Verrinâ quartâ, *Homo*, inquit, *& domi nobilis, & apud eos quô ſe contulit*, Lilybætanos ſcilicet, *propter virtutem ſplendidus & gratioſus.* D Interim ruſticum vulgus fuiſſe Punici generis vel ex Lucâ colligere eſt, qui Melitenſes illos in quos incidit Paulus non appellaſſet *barbaros* Act. 28. 2. 4. ſi ſermone fuiſſent aut origine Græci.

Melita vnde dicatur nondum indicauit quiſquam, licet res videatur eſſe obuia. Nam fruſtra ſunt viri docti qui ad *Melitem* referunt, nympham Phæacen ſeu Corcyræam, ex quâ Hyllum Illyrici regem genuiſſe fertur Hercules. Apollonius lib. 4. Argonaut.

Ὕλλον, ὃν εὐειδὴς Μελίτη τέκεν Ἡρακλῆϊ
Δήμῳ Φαιήκων.
Candida quem Melite Phæacum in gentibus Hyllum
Edidit Alcidi. E

Vtut enim huic fabulæ demus aliquid veri ſubeſſe; Tamen inde non deducetur nomen Africanæ Melites, ſed alterius ad Illyricum, vbi regnauit Hyllus.

Nihilo

A Nihilo verius eſt dici Μελίτην ἀπὸ τοῦ μέλιτος, id eſt à prouentu mel-
lis. Quippe quod Meliten iam olim melle fertilem fuiſſe volunt, gratis
dicitur & nullo teſte. Cluuerius, qui hanc rem omnium accuratiſſimè pro-
ſecutus eſt, nihil habuit quod afferret præter hæc Ciceronis ex Verrinâ
ſecundâ (tertiam enim per errorem citat) *Iam non quæro vnde* CCCC *am-
phoras mellis habueris; vnde tantum Melitenſium veſtium.* Et paulo poſt:
Mitto de melle; ſed tantumne Melitenſium? In quibus quidem verbis agi-
tur de veſtibus Melitenſibus, de Melitenſi melle non item. Quin aliquan-
to ante dicitur *Verres vim mellis maximam Syracuſis exportaſſe.* Vim ma-
ximam id eſt quadringentas amphoras, de quibus continuo poſt. Quæ
B proinde non à Melitâ ſed Syracuſis exportatæ. Nempe ex Hyblâ Megari-
de, *qui locus eſt non longe à Syracuſis*, vt idem ſcribit Verrinâ quinta. Res
igitur eſt de Hyblæo melle apud veteres tam decantato, non de Melitenſi,
cuius ante Quintinum non puto quenquam meminiſſe.

Sed quiſquis Ebraicè ſcit facile eruet nomen *Melites* ex Diodoro, qui
lib. 5. ſic habet: *Siciliæ verſus meridiem tres inſulæ medio in pelago obiectæ
ſunt, quarum vnaquæque vrbem habet* καὶ λιμένας δυναμένους τοῖς χειμαζομένοις
σκάφεσι παρέχεσθαι τὴν ἀσφάλειαν. καὶ πρώτη μέν ἐστιν ἡ προσαγορευομένη Μελίτη *&
portus qui tutos nauibus tempeſtate iactatis receptus præbent. Harum prima
C eſt quæ vocatur Melita.* Et paulo poſt: *Eſt autem hæc Phœnicum colonia,
qui cum negotiationes ſuas ad Oceanum vſque extenderent* ΚΑΤΑΦΥΓΗΝ
εἶχον ταύτην εὐλίμενον οὖσαν καὶ κειμένην πελαγίαν *in* REFVGIVM *habe-
bant hanc inſulam, eò quod & portubus commoda, & in medio mari ſit
ſita. Addo* eſſe præciſè mediam inter Tyrum & Gades, & irriguam, nec
infœcundam. Ouidius lib. 3. Faſt.

Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyræ.

Proinde Phœnices ſiue Tyro Gades proficiſcerentur, ſiue Gadibus Tyrum
redirent, hîc ſtationem & καταφυγὴν habuere percommodam. Atque id-
ipſum ſignificat *Melitæ* nomen. Pœnorum, inquam, ſermone מליטה *Meli-
ta* eſt refugium vel effugium. Radix מלט *malat* in *Piel* eſt liberare & eri-
D pere, & in *Niphal* liberari, eripi, euadere, fugere denique & effugere:
Quomodo paſſim reddidit Hieronymus. Sic Iud. 3. 26. *Aod &c. effugit*
נמלט. Et 1. Reg. 8. 40. *Ne vnus quidem effugiat* ימלט. Et Iob. 1. 16. 19. *Effugi ego
ſolus* אמלטה. Et Pro. 19. 5. *qui mendacia loquitur non effugiet* לא ימלט LXX οὐ
διαφεύξεται. Et Eccleſ. 7. 26. *Effugiet illam* ימלט ממנה. Et Eſ. 20. 6. *Quomodo
effugere poterimus* איך נמלט. Et Ierem. 32. 4. *Non effugiet de manu Chaldæo-
rum* לא ימלט. Et 34. 3. & 38. 18. 23. *non effugies* לא תמלט. Et Ezech. 17. 15. *Nun-
quid effugiet* ונמלט. Symmachus etiam habet διαφεύξεται pro Hebr. נמלט Iob.
22. 30. Itaque nomen inde deductum מליטה *Melita* (formæ נגינה *negina*, &
יצירה *jetſira*, & שנינה *ſenina*; quâ nulla eſt vulgatior apud Ebræos) διαφυ-
E γὴν *effugium*, aut καταφυγὴν *refugium* & *perfugium* ſonat. Et inſula *Meli-
tes* eſt inſula καταφυγῆς ſeu *refugij*. Quo nomine iure merito Phœnices ap-
pellarunt, qui vt Diodorus author eſt καταφυγὴν εἶχον ταύτην *pro refugio
illam habebant*, in longo illo itinere è Tyro ad Gades, aut è Gadibus ad
Tyrum vſque; Præcipue commoto mari, & ventis ſæuientibus. Ita Paulo

Apoſtolo poſt naufragium hæc inſula fuit מליטה *melita* & refugij locus. Vlyſſi etiam, ſi cum Melitâ eadem eſt Ogygia Calypſûs inſula: vt multis contendit Cluuerius. Sed & in Ouidij Faſtis lib. 3. poſt Didonem fato functam, ſoror Anna Carthagine pulſa inſulam A

Hanc petit, hoſpitio regis confiſa vetuſto.

Proinde huic etymo plene acquieſcerem, niſi aliud occurreret non minus veriſſimile, quod me tenet ita ſuſpenſum, vt cogar rem relinquere doctorum iudicio. Ierem. 43. 9. מלט *melet* eſt cæmentum ex arenâ & calce. Ita exponit Kimchius. Et Arabicè מלאט *milat* id ipſum ſignificat. Et verbum מלט *malata* eſt incruſtare κονιᾶν. Etiam apud Talmudicos מלטא *melata* pro incruſtatione occurrit, quod à Kimchio notatum. Et doctiſſimus Buxtorfius locum indicat. Quin & Syris circa Samoſatam *maltha* (vel מלטא *malta* potius) limi vel bituminis erat ſpecies, cuius naturam deſcribit Plinius lib. 2. cap. 104. Romanis quoque *maltha* compoſitio quædam eſt ex calce & aliis, quibus ferruminantur quæ fracta ſunt & rimam ducunt. Idem Plinius lib. 36. cap. 26. *Maltha è calce fit recenti. Gleba vino reſtinguitur, mox funditur cum adipe ſuillo & ficu duplici linamento: quæ res omnium tenaciſſima & duritiem lapidis antecedens.* Hoc vnum malthæ genus eſt. Aliud deſcribit Palladius in capite *de ciſternis & maltha frigidariâ*, in quô pici & axungiæ ſimul coctis & refrigeratis calx minutim ſuperadditur. Huius vſus in ciſternarum lacunis reſarciendis, vt humor in exitum nitens poſſit includi. *Malthationem* rectè dixeris. Nam *malthandi* verbo vtitur Plinius vbi ſupra. Et Iuuenalis vetus interpres ad Satyram quintam: *vitrum*, inquit, *ſolidare, id eſt malthare.* Quin Italis hodieque cæmentum quoduis *malta* dicitur. Mirum hæc eos præteriiſſe, quibus id ſolum penſi fuit vt omnes linguas ab Hebræâ deducerent. Nos ideo hîc obſeruamus, quia Diodorus lib. 5. Melitenſes habuiſſe refert τὰς οἰκίας ἀξιολόγους καὶ κατεσκευασμένας γείσοις καὶ κονιάμασι περιττότερον *domos ſplendidas, ſuggrundiiſque & albario opere magnificè exornatas.* Albarium illud opus, vt Græcè κονίαμα. Ita Hebr. מלטא *melata*, cum dicatur, inſula מליטה *melita* ad verbum erit inſula κεκονιαμένη, id eſt cuius ædificia albario, vel quod idem eſt tectorio calcis opere ſunt inducta & illita. Vno verbo inſulam *calicatam* dixeris, quô vocabulo vtitur Feſtus. Sic מליטא Syrum eſt participium à verbo מלט reſpondens Hebræo Paül. B C D

Pallad. l. 1. cap. 17.

De nomine *Melites*, Μελιτεα & *Melitenſia* veteres appellabant lintea quædam magni pretij, quia ſubtiliſſima & molliſſima. Heſychius: Μελίτεα, ὀθόνιά τινα διάφορα ἐκ Μελίτης τῆς νήσου *Melitenſia, lintea quædam eximia ex Melitâ inſulâ.* Lucretius lib. 4.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ,
Interdum in pallam & Melitenſia Coaque vertunt.

Hinc Cicero Verrinâ ſecundâ meminit multoties *Melitenſium veſtium*, & Verrinâ quartâ Melitam oppidum Verri ait *textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuiſſe.* Et inter Melitenſes artifices commendat imprimis Diodorus τοὺς ὀθόνια ποιοῦντας τῇ τε λεπτότητι καὶ τῇ μαλακότητι διαπρεπῆ *eos qui lintea inſigni ſubtilitate mollitieque texunt.* Lanea fuiſſe colligunt E

A ex loco Silij lib. 14.

--telâque ſuperba

Lanigerâ Melite.

Itaque tam ad Melitenſem quam ad Mileſiam lanam referri poſſe videbitur quicquid in Hebræorum libris legitur de lanâ מלת *Melat*, de quâ ſupra lib. 1. cap. 6. Verum enimuero lana Melitenſis, nonniſi æquiuocè lana dicitur. Neque enim ouium eſt lana, ſed arborum; vno verbo ἐριόξυλον, id eſt goſſipium, quod ibi hodieque naſcitur præſtantiſſimum. Quintinus vbi ſupra: *Huic inſulæ pariter eſt cotonon familiare, vnde magni prouentus inſulanis.* Et paulo poſt: *In Siciliâ, Calabriâ, Hiſpaniâ, & aliis pluribus locis*
B *ſeritur: verum Melitenſe maxime horum laudatur. Alterius enim nationis craſſius eſt.*

Catellos Melitenſes Μελιταῖα κυνάρια vel κυνίδια commendant plerique veterum. Ariſtoteles Problematum Sect. 10. cap. 14. nanos quoſdam deſcribit μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δὲ, ὥσπερ τὰ Μελιταῖα κυνίδια *paruos quidem admodum, ſed partium proportione congruâ, vt catellos Melitenſes.* Eidem Ariſt. hiſt. anim. lib. 9. cap. 6.
ἴκτις ſeu viuerra ſtaturâ eſt ἡλίκον Μελιταῖον κυνίδιον *inſtar catelli Melitenſis.* Ita phattagæ, quæ ſpecies eſt crocodili terreſtris in Indiâ, Ælianus tribuit μέγεθος κυνιδίου Μελιταίου *magnitudinem catelli Melitenſis.* Eodem authore cum Ælian. hiſt. animal. l. 16. cap. 6.
C Theodorum pſaltem amici condiderunt, κυνίδιον Μελιταῖον ἑαυτὸ ἐνέβαλεν εἰς τὴν θήκην τοῦ νεκροῦ καὶ συνετάφη *Melitenſis catellus ſe ipſum in mortui ſarcophagum iniiciens, cum illo ſepultus eſt.* In Theophraſti characteribus ὁ μικροφιλότιμος, id eſt inepte ambitioſus catellæ monumento inſcribi iubet, ΚΛΑΔΟΣ ΜΕΛΙΤΑῖΟΣ *Soboles Melitenſis.* Timon Athenæi lib. 12. Sybaritas in deliciis habuiſſe tradit κυνάρια Μελιταῖα, ἅπερ αὐτοῖς καὶ ἕπεσθαι εἰς τὰ γυμνάσια *catellos Melitæos, quique adeo ad balnea euntes ſequerentur.* Horum inſuper meminerunt Ælianus Var. hiſt. lib. 13. cap. 42. Lucianus in Lapithis, Clemens Alexandrinus lib. 3. Pedagogi, Heſychius, Suidas, alij. Sed de natali non conſtat. Strabo ad hanc noſtram referens lib. 6. Πρόκειται δὲ, inquit, τοῦ Παχύνου Μελίτη, ὅθεν τὰ κυνίδια, ἃ καλοῦσι Μελιταῖα *Ante Pachynum*
D *iacet Melite, vnde catelli Melitæi.* At Callimachus, Plinius, Stephanus, Etymologus ad alteram Meliten referunt quæ pertinet ad Illyricum. Neque lis facilè poteſt decidi, cum hodie catelli ſimiles in neutrâ reperiantur.

Sed altera hîc ſeſe offert maioris momenti quæſtio, ad vtram appulerit Paulus. Sunt enim quibus videtur de Illyricâ egiſſe Lucas. In his Conſtãtinus Porphyrogéneta, à quô ponitur in cẽſu inſularum Illyrici littoris νῆσος ἑτέρα μεγάλη τὰ Μέλετα, ἤτοι τὸ Μαλοζεάται· ἣν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ὁ ἅγιος Λουκᾶς μέμνηται, Μελίτην ταύτην προσαγορεύων *Alia magna inſula, quæ Meleta ſeu Malozeatæ vocatur, cuius in Actis Apoſtolorum meminit ſanctus Lucas,*
E *Melitam eam nominans.* Cui ſententiæ fauere volunt 1. Quod in Adriâ iactatur Paulus antequam in Meliten appellat Act. 27. 27. vnde colligunt agi de inſulâ ſinûs Adriatici. 2. Quod Barbaros habuit incolas Act. 28. 2. 4. Cum Africanam Meliten Græci pridem incolerent. 3. Quod in inſula Melite nul-

lius oppidi meminit Lucas, cum Africana vrbem habuerit inſulæ cogno- A
minem, quæ ſuperſtes hodieque eſt.

Sed hæ obiectiunculæ tanti non ſunt, vt quemquam dimouere debeant
à vulgari ſententiâ, quam firmiſſimæ rationes adſtruunt. Primo enim Act.
27. 13. 14. circa Cretam cum nauigaret Paulus, excitatur ἄνεμος τυφωνικὸς
ὁ καλούμενος Εὐροκλύδων *ventus turbulentus, qui vocatur Euroclydon*, vel vt
legit Vulgatus interpres Εὐρακύλων *Euroaquilo*; Quam lectionem ſi ſe-
quaris, res eſt confecta; Neque enim *Euroaquilo* potuit è Cretâ nauem in
Illyricum impellere. Præſtitiſſet id Euronotus, non ſubcontrarius *Euroa-
quilo*, vt docet ſitus locorum. Sed quoquô modô legas, ventum illum Eu-
roclydonem in Auſtrum inclinaſſe potius quam in Septentrionem inde pa- B
lam eſt quod illo flante nautæ metuunt ne in Africæ Syrtim incidant Act.
27. 17. Nihil tale formidaturi ſi ventus nauem in Illyricum impuliſſet, quæ
ora eſt Syrti & Africæ obuerſa. 2. Act. 27. 41. περιπεσόντες εἰς τόπον διθάλασσον
ἐπώκειλαν τὴν ναῦν *cum incidiſſent in locum bimarem illiſerunt nauem*. In lo-
cum bimarem id eſt in Iſthmum. Horatius Od. 7. lib. 1.

Aut Epheſum bimariſue Corinthi
Mœnia.

Ouid. Eleg. 10. lib. 1. Faſt.

Aut poſtquam bimarem curſu ſuperauimus Iſthmum. C

Hîc Iſthmus ad inſulæ ortum æſtiuum hodieque oſtenditur, & vocatur ab
incolis *la cala di S. Paolo* S. Pauli adpulſus. 3. Act. 28. 7. *Circa locum illum
erant* χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ *prædia primo inſulæ nomine Pu-
blio*. Eum intelligo quem inſulæ Romani præfecerant. Nam huius inſulæ
præfectos ita nominari ſolitos & ex hoc loco colligere eſt, & ex veteri
epitaphio quod in marmore Græcis literis ſe Melitæ vidiſſe refert Quin-
tinus: Λ. ΚΑ. ΥΙΟΣ. ΚΥΡ. ΙΠΠΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ, ΠΡΩΤΟΣ
ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. *L. Ca. filius, Cyr. eques Romanorum, PRIMVS Me-
litenſium*. Nempe idem antea nominis fuerat præfectis Carthaginenſibus,
qui Punicâ phraſi dicebantur הראשונים *primi*. Sic Dan. 10. 13. Michael eſt
vnus principum הראשונים *primorum*. Proinde ראש *caput, dux, princeps*, & D
ראשון *primus*, ſunt coniugata. Atque hoc ipſo loco pro primo Syrus habet
ריש & Arabs רייס *caput*. Eodem facit quod Arabicè vt אול *primus*, ita אאל
eſt præficere, ſed & prouinciam regere, quaſi πρωτεύειν dicas. 4. Tres men-
ſes continuos in illâ inſulâ hæſit Paulus cum centurione & aliis Act. 28. 11.
qui numerus hominum fuit CCLXXVI Act. 27. 37. Quod vix quiſquam cre-
diderit de Illyricâ Melite: Quia cum nonniſi quatuor paſſuum millibus à
continenti diſtet, & Epidaurum in conſpectu habeat, portum celeberri-
mum & hoſpitibus commodiſſimum; Centurio Romanus maluiſſet eô
trajicere, quam totam hyemem in miſerâ inſulâ degere, in quâ tam mul-
tos aduenas ſine grauibus incommodis diuerſari fuiſſet nefas. 5. Iam quod E
iidem dicuntur Puteolos vecti fuiſſe in Alexandrinâ naue quæ in eâdem
inſulâ hyemauerat Act. 28. 11. quis de Illyricâ Melitâ intellexerit. Cum ab
Ægypto Puteolos contendentibus Africana Melite pæne inuitis ſeſe offe-

A rat. At quiſquis Alexandriâ Puteolos iturus Illyricam Melitem petit, merito dici queat, ſin minus toto cœlo, ſaltem toto ſalo aberraſſe. 6. Hoc potiſſimum quod Lucas è Melite profectos addit primo Syracuſas, deinde Rhegium appuliſſe Act. 28. 12. 13. Quæ via quam eſt recta, ſi profectio fuit ex Africanâ Melitâ, tam flexuoſa fuerit & præpoſtera, ſi ex Illyricâ diſceſſerunt, è quâ potius per Rhegium Syracuſas iter eſt quam per Syracuſas Rhegium, quia Rhegium eſt vicinius. 7. Iam ſi authoritate certatur, Conſtantino Porphyrogenneta longe antiquior eſt Arator ſubdiaconus, qui ſic habet lib. 2. hiſtoriæ Apoſtolicæ:

Sicanio lateri * *remis vicina Melite.* *lege *tellus*

B Nec difficile eſt ſoluere quicquid contra objiciunt. Nam in Adriâ quidem iactari dicitur nauis appulſura Melitam Act. 27. 27. non tamen in Adriatico ſinu, quô multo latius patet Adria, ſeu quod idem eſt Adriaticum mare. Sinus enim Adriaticus cum Illyrico deſinit. At mare Adriaticum idem eſt cum Ionio: Heſychius: Ἰόνιον, πέλαγος ὁ νῦν Ἀδρίας *Ionium, mare quod nunc Adria.* Iuuenalis vetus Scholiaſtes: *Diu nauigatura de Tyrrheno mari ad Adriacum.* Adriacum pro Ionio dixit. Ita enim Iuuenalis:

Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Ionium.

C Hinc Ptolemæus Siciliam ab ortu, Epirum & Achaiam à meridie, & Peloponneſum adeoque Cretam ab occaſu definit Adriatico pelago. Et in Ouidio non ſemel Adriam ab Ægeo diuidit Iſtmus Corinthiacus. Sic lib. 4. Faſtorum:

Adriacumque patens late bimaremque Corinthum.

Et lib. 1. Triſt. Eleg. 10.

Aut hæc me, gelido tremerem cum menſe Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis.
Aut poſtquam bimarem curſu ſuperauimus iſthmum,
Alteraque eſt noſtræ ſumpta carina fugæ.

Proinde Philoſtratus lib. 2. Imaginum in Palæmone, eum iſthmum ſcribit
D Αἰγαίου καὶ Ἀδρίου μέσον κεῖσθαι *medium eſſe inter mare Ægeum & Adriaticum.* Et in Apolloniô ſuô lib. 4. cap. 8. Neronem idem tradit de hoc iſthmo ſcindendo cogitaſſe, vt Adriaticum Ægeô mari miſceret. Eodem facit quod Alpheus apud Suidam in Ἀλφειὸς, & rurſus in Ἀρέθουσα, è Peloponneſo in Siciliæ Arethuſam influere legitur δυόμενος διὰ τῆς Ἀδριάδος θαλάσσης *pelagus ſubiens per mare Adriaticum.* Hinc de Alpheo Pauſanias in Arcadicis: Ἔμελλε δὲ ἄρα μηδὲ Ἀδρίας ἐπισχήσειν αὐτὸν τοῦ πρόσω *Neque illius curſum Adria cohibitura erat.* Cætera ibi vide. Quid quod Adriaticum mare ad Africam vſque extenſum eſt, ſi Æthicum ſequimur & Oroſium, apud quos Tripolitana prouincia, vbi Arzuges & Leptis magna, habet à Sep-
E tentrione mare Adriaticum, & à meridie Creta finitur *mari Libyco, quod & Adriaticum vocant.* Nec aliter ſenſit Hieronymus in vitâ Hilarionis, vbi medium Adriam pertranſeunt ab Ægypti Paratonio ad Siciliæ Pachynum appulſuri. Sed ad rem id maxime eſt, quod in Procopij Vandalicis lib. 1. inſulæ Gaulus & Melita Ἀδριατικὸν καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος διορίζουσιν A-

driaticum & Tuſcum pelagus diſterminant. Scite igitur ſacer Scriptor & ex Geographorum vſu è Cretâ Melitam delatos, vi ventorum ingruentium iactari dicit in Adriâ. Porro in eâdem inſulâ barbarorum nomine Pœnos ab illo deſignari docuimus, quorum reliquiæ in agris hæſerant. Oppidi denique non meminit, quia nihil erat neceſſe. Ita Act.21.1. Paulus appuliſſe narratur in inſulas Coum & Rhodum abſque mentione vrbium, quas tamen vtraque habuit inſulæ cognomines. A

Iam de Gaulo Diodorus vbi ſupra: Μετὰ δὲ ταύτην τὴν νῆσον ἐστὶν ἑτέρα τὴν μὲν προσηγορίαν ἔχουσα Γαῦλος, πελαγία δὲ καὶ λιμέσιν εὐκαίροις κεκοσμημένη, Φοινίκων ἄποικος. *Poſt hanc inſulam* (Melitam) *alia eſt, Gaulos nomine, in alto ſita, & commodis portubus exornata, Phœnicum colonia.* A Strabone vocatur Γαῦδος, & à Callimacho, qui eô nomine ab Apollodoro carpitur, quod Grammaticum ſe profeſſus τὴν Γαῦδον Καλυψοῦς νῆσον φησὶ *Gaudum Calypſûs inſulam facit.* Deſcribitur etiam גודש *Gaudos* in Arabe Geographo inter Coſuram & Melitam, ad milliare centeſimum ab illâ verſus ortum. Quô ferè loco *Glauconis* inſulam habent Ptolemæi tabulæ. Sed verius eſt *Gaulos*, quod præter Diodorum, etiam in Scylace & in Melâ extat, & in Pliniô, & in Solinô, & in Martianô Capellâ, & in Stephano qui Hecatæum citat; Γαῦλος, inquit, νῆσος πρὸς τῇ Καρχηδόνι; Ἑκαταῖος περιηγήσει. Ita etiam Procopius lib. 1. Vandalic. Γαύλῳ τε καὶ Μελίτῃ ταῖς νήσοις προσέσχον *Gaulum & Melitam inſulas appulerunt.* Et Silius lib.14. *ſtrato Gaulum ſpectabile Ponto.* Vnde in veteri inſcriptione: PLEBS GAVLITANA. *Gaulos* Phœnicibus גול *Gol* στρογγύλην ſeu rotundam ſonat. Vnde & Gaulos dicebatur Phœnicij nauigij genus. Docent Phœnicium fuiſſe Heſychius & alij, rotundum Feſtus his verbis: *Gaulus genus nauigij pæne rotundum.* De Gaulo inſulâ res mira traditur Solini cap. 29. al. 32. *Ex parte*, inquit, *quâ Cercina eſt, accepimus Gaulon inſulam, in quâ ſerpens neque naſcitur, neque viuit inuecta, propterea iactus ex eâ quocunque gentium puluis arcet angues, ſcorpiones ſuperiactus illico perimit.* At Plinius quem ſolet ſequi, fere idem ſcribit non de Gaulo, ſed de vicinâ Galatâ: *Mox Gaulos & Galata, cuius terra ſcorpionem dirum animal Africæ necat.* Item: *Ex Galatâ inſulâ, & circa Clupeam Africæ,* (terra) *ſcorpiones necat.* B C D

Plin. l.5. c.7 & l. 35. c.19.

Viri magni graui errore hanc ſiue Gaulon, ſiue Gaudon confundunt cum Creticâ Gaudô de quâ Mela lib. 2. cap. 7. *Iuxta* (Cretam) *eſt Aſtícla, Naumachos, Zephire, Criſe, Gaudos* (lege *Aſtypalæa, Naulochos, Zephyre, Chryſe, Gaudos*) Et Plinius lib. 4. cap. 12. *Contra* (Cretæ) *Hierapytnam, Chryſa, Gaudos eodem tractu.* Eadem aliis *Caudo*: Suidas; Καυδώ, νῆσος πλησίον Κρήτης, ἔνθα μέγιστοι ὄναγροι γίνονται *Caudo, inſula prope Cretam, in quâ maximi naſcuntur onagri.* Et *Claudos*. Ptolemæus: Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Κρήτῃ, ἥ τε Κλαῦδος ἐν ᾗ πόλις *inſulæ Cretæ adiacent, Claudus in quâ vrbs* &c. Et *Claude*. Lucas Act.27.16. Νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαύδην. Vulgata *Caudam* habet; Arabs אקלודא *Iclauda*: Syrus קורא *Kauro*, ſed legendum קודא *Kaudo*. E

*D. de Grétemeſnil recte emẽdat Λοπαδȣ̃σα

Poſt Melitam & Gaulon ſequitur *Lampas*, hodie *Lampidoſa*, Athenæo *Λαπαδοῦσαι, Ptolemæo Λοπαδοῦσσα, Plinio item *Lopaduſa*, Arabi Geographo

A לנבדוסה *Lanbeduſa*, Phœnicibus vt ſuſpicor לפיד *Lappid*, vnde Lampidoſa, & Lampas. Hebraicè enim לפיד eſt *Lampas*. Nempe turres aliquot habuit ea inſula. Scylax: αὕτη πύργους ἔχει δύο ἢ τρεῖς. Ex iis turribus veriſſimile eſt, vt ex Pharo Alexandriæ, facem præluxiſſe nautis, atque inde factum inſulæ nomen. Longa ſolum eſt ſex mille paſſus, vt ex Plinio conſtat; Sed obſeruat Arabs Geographus eam Africum verſus portum habere tutiſſimum, nulli vento obnoxium, & quantæuis magnarum nauium claſſis capacem. Idem ab Africâ diſtare ſcribit duos curſus, id eſt millia CC; At Plinius à Cercinnâ & Cercinniti inſulis Africæ proximis tantum LM paſſ. Inter Meliten & Africam deſcribit Ptolemæus medio fere ſpatio.

quia Athenæus dici innuit ἀπὸ τῶν λοπάδων.

Plin. l. 3. c. 8 & lib. 5. c. 7. Nub. clim. 4 part. 2.

B Non debet hîc *Coſyra* omitti, inſula cum oppido media inter Siciliæ Lilybæum & Clupeam Africæ, à Melite diſtans ſtadiis D. Nomen à breuitate ſumptum, ſi Punicè fuit קוסרה *Koſera*, quomodo apud Arabes. Breue hîc idem quod paruum, vt cum Poëta dicit,

-- breuibus Gyaris & carcere dignum.

Ita breuis *Coſyra*, hoc eſt parua & anguſta fuit: Siue de vrbe acceperis, quam Polybius lib. 3. πολισμάτιον *oppidulum* appellat: Siue etiam de totâ inſula, cuius ambitus Strabone teſte non patet vltra ſtadia CL, id eſt ſex aut ſeptem leucas noſtrates. Hinc Silius lib. 14.

C *Et bellare Tabas docilis, Coſyraque PARVA.*

Tamen cum *cheth* Hebræum paſſim à Græcis per *cappa* efferri videam, vt alibi multis probo, in id inclino magis vt *Coſyræ* nomen deducatur ab Ebræo חוסר *choſer*, id eſt inopiâ, quia inſula eſt perquam ſterilis. Ouidius lib. 3. Faſtorum:

Fertilis eſt Melite, ſterili vicina Coſyræ.

Seneca de conſolatione ad Heluiam cap. 6. *Deſerta loca & aſperrimas inſulas Sciathum & Seriphum, Gyarum & Coſyram pete.* Tamen ideo habitatur, quia aquis eſt irrigua, & portum habet commodum, oliuiſque ſcatet & capris, vt teſtatur Arabs Geographus clim. 4. part. 2.

Sunt & in eôdem mari aliæ Phœnicum inſulæ ſitûs ignoti. In his *Eudipne*, de quâ Stephanus: Εὐδείπνη, νῆσος Λιβύης, Φοινίκων; Ἑκαταῖος περιηγήσει Λιβύης.
D Forte *Eudipne* eſt Vdenoe de qua in Ἰστὸς idem Stephanus: Ἰστὸς νῆσος Λιβύης, Οὐδενόη λεγομένη ὑπὸ Λιβύων, ὑπὸ δὲ Φοινίκων Κηλαρσαρπάθ ὃ ἑρμηνεύεται Ἱστωνίς, νηὶ γάρ ἐστι παραπλήσιος. *Iſtos inſula Libyæ quæ Vdenoe dicitur à Libybus, & à Phœnicibus Kellararſath, quod* Græcè *exponitur Iſtonis* (à malo nauis deducto nomine) *Eſt enim naui ſimilis*; Naui ſcilicet malo erecto. Itaque pro Κηλαρσαρπάθ legendum ſuſpicor Κεβλαρσαφσάθ, vel potius Χεβλαρσαφσάδ חבלהרפסר id eſt *malum nauis*. Hebraicè diceretur חבל הרפסדה *Chibbel Haraphſoda*. חבל pro malo extat Pro. 23. 34. Et רפסדות pro σχεδίαις 2. Par. 2. 16. id eſt tumultuariæ nauis genere, quarum prima inuentio debetur Phœ-
E nicibus. Sanchoniathon: Κατὰ τούτων τὸν χρόνον, οἱ ἀπὸ τῶν Διοσκούρων σχεδίας καὶ πλοῖα συνθέντες ἔπλευσαν.

Eſt & in hoc cenſu Cyranis de quâ Herodotus Muſâ quartâ poſt Zygantum deſcriptionem: Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον τῇ οὔνομα εἶναι Κύραυιν. μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στεινήν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἠπείρου, ἐλαιέων τε

μεςῶ ἢ ἀμπέλων *Iuxta hos aiunt Carthaginenſes ſitam eſſe inſulam nomine* A
Cyranim ducentorum ſtadiorum longam, anguſtæ latitudinis, in quam è continenti facile tranſiri poteſt, oleis refertam ac vitibus. Vnde pro νῆσον Κύρανιν malim legi Κύραμιν, id eſt כרמין *Ceramin* vitium. Stephanus *Cyraunin* ſcribit, & *Gyzantas* pro *Zygantibus*: Κυραυνὶς, inquit, νῆσος κατὰ Γύζαντας τοὺς ἐν Λιβύῃ. quæ verior eſt lectio. quippe etiam Γύζαντας habent Apollonius in Mirabilibus, & Euſtathius in Dionyſium. Et Gyzantum nomen videtur à mellificio factum. Talmudicis ſaltem גזין *gazin* ſunt *apes*, & דבש הגזין *mel apum* in tractatu *Bechoroth.* Porro in Gyzantum regione μέλι μὲν πολλὸν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῷ δὲ ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιέειν *magnam quidem mellis vim apes conficiunt, multo plus tamen viri opifices conficere dicuntur.* Ita habetur in Herodoto quem ſequitur Apollonius. B

Prætereo Proſopon, & Terapſen, & Hydram, & Phœnicuſas inſulas ad Carthaginem apud Stephanum. quibus Demoneſum addit Mercator ex hoc loco Ariſtotelis in lib. Mirab. Δημόνησος, ἡ Καρχηδονίων νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τοῦ πρώτου ἐργασαμένου τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφεν. ἔχει δὲ ὁ τόπος κυανοῦ τὸ μέταλλον καὶ χρυσοκόλλης. ταύτης δ' ἡ καλλίστη πρὸς χρυσίον εὑρίσκεται τιμὴν· καὶ γὰρ φάρμακον ὀφθαλμῶν ἐστιν. ἔστι δὲ αὐτόθι χαλκὸς κολυμβητὴς, ἐν δυσὶν ὀργυιαῖς τῆς θαλάσσης *Demoneſus Carthaginenſium inſula à Demoneſo primo cultore nomen traxit: habet autem locus ille cyanum metallum* (vulgo Azurum) *& chryſocollam; Huius autem optima æqualis cum auro eſt pretij, quia ad oculorum remedia adhibetur. Ibidem etiam eſt æs in mari natans, vſque ad duas orgyias.* C Vel vt recte interpretatur doctiſſimus D. de Grentemeſnil, *æs quod vrinando effoditur è fundo maris ad duas orgyias alti.* Sed hæc ipſa deſcriptio docet agi de Propontidis Demoneſo prope Chalcedonem de quâ Stephanus: Δημόνησος περὶ Χαλκηδόνα νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τινός. ἔχει δ' ὁ τόπος κυανοῦ μέταλλον καὶ χρυσοκόλλης, καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον, ὀφθαλμῶν τε φάρμακόν ἐστιν *Demoneſus inſula circa Chalcedonem à Demoneſo quodam. Habet autem locus cyani fodinas & chryſocollæ. Sed & precioſum aurum inuenitur, & oculorum remedium eſt.* Hæc Ariſtotelicis ſimillima. Niſi quod Ariſtotelis Demoneſus non habet chryſocollam & aurum precioſum; ſed chryſocollam æqualis cum auro precij. D Itaque verba Stephani χρυσοκόλλης καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον ita omnino legenda, χρυσοκόλλη κατὰ χρυσίου εὑρίσκεται τιμὴν *chryſocolla iuxta pretium auri inuenitur.* Viciſſim in Ariſtotele mendosè ſcribitur Δημόνησος, ἡ Καρχηδονίων νῆσος, & ſcribendum Χαλκηδονίων ex Stephano qui Demoneſum circa Chalcedonem deſcribit. Tale in Æliani variis lib. 13. cap. 31. Ξενοκράτης ὁ Καρχηδόνιος pro ὁ Χαλκηδόνιος, vt in Laërtio & Suida, & in ipſo Æliano lib. 14. cap. 9. Et in Tzetzis enarratione in Heſiodi opera & dies: Καρχηδόνιοι καὶ Βυζάντιοι, διὰ πλοιαρίου σκαλμὸν διενεχθέντες, δεινῶς ἐναυμάχησαν ἐν τῷ Βοσπόρῳ (legendum Καλχηδόνιοι.) Neque enim Carthaginenſes ſed Chalcedonenſes cum vicinis Byzantiis ob nauigij ſcalmum in Boſphoro decertarunt. E Quod affert Scholiaſtes vt confirmet illud poëtæ, Πῆμα κακὸς γείτων. Rurſus in Ariſtophanis Scholiaſte in Equitib. Act. 4. ſub finem Καρχηδὼν errore ſimili legitur eſſe πόλις Θρᾴκης περὶ τὸ Βυζάντιον *vrbs Thraciæ circa Byzantium.* Si quis malit Stephanum ex Ariſtotele corrigere, legat Plinium qui Demoneſum recenſet inter

SICILIA INSVLA
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
MARE THYRRENVM
ſiue
TVSCVM
MARE LIBYCVM
ſiue
AFRICVM
MARE
SICVLVM
ſiue
ADRIATICVM
ÆOLIÆ INSVLÆ
SYRACVSÆ
MARE
SICVLV
Millia paſsuum.
10 20 30 40
R. Hubert Sculp.
Ad pag. 557.

A inter inſulas Propontidis circa finem libri quinti. Et Heſychium cui δύο
εἰσὶ πρὸς τῷ Βυζαντίῳ νῆσοι κοινῇ μὲν Δημόννησοι λεγόμεναι, ἰδίᾳ δὲ διαλλάττουσαι, ἡ μὲν
γὰρ Χαλκῖτις, ἡ δὲ Πιτυοῦσα *duæ ſunt prope Byzantium inſulæ quæ communi no-
mine Demonneſi dicuntur, ſed vna proprio Chalcitis, altera Pityuſa.* Inde
ibidem Δημονήσιος χαλκὸς *Demonæſium æs*, à quo & ipſa Chalcedon.

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM.

Phœnices in Siciliæ parte Occidentali à Lilybæo ad Pelorum.

B Poeni è Carthagine, vel etiam è Tyro Phœnices Siciliæ littora diu tenuerunt. *Lilybæum*, id
eſt ad Libyam. Strabonis cuiuſdam perſpicacitas. *Lilybæum* Phœnicum vrbs ſplendida & muni-
tiſſima, quando condita & aucta. Puteus *Lilybæus* cur dictus. Sibylla Cumæa cur credatur ſe-
pulta ibidem. Sepulchrum locus communis. *Motye* Phœnicium oppidum opulentum, cuius
ſitus qualis Tyri. Ratio nominis. *Chek-Lub* vbi Cyclopes. *Aeguſa* inſula qualis. Vnde dicatur
Catria. Hiera cur *Maritima. Bucinna* ſeu *Phorbantia* cur *Iabeſa. Drepanum* condidit Amilcar,
A Cereris aut Saturni falce, nec à curuo ſitu dicta eſt, ſed à promontorij acumine. *Eryx* aliis
Elyma; Vtrumque nomen ab altitudine. Quid ſint הרכסים Eſ. 40. 4. Templum Erycinæ Ve-
neris à Phœnicibus impenſe cultæ. Eryx oppidum. *Egeſta* vel *Aceſta* vbi Xantus & Simois con-
fluunt, non dictam ab Aceſte Troiano, ſed à Punico הקשטה. Fons Egeſtanus calidarum aqua-
rum, quorſum dictus *Helbeſus*. *Ietas* fl. & vrbs יטה. *Hyccara* חיק כורא *ſinus piſcoſus*. Male ab hyc-
câ deduci. *Panormus* Phœnicum metropolis, quomodo Punice. *Eleutherus* fl. cur *Orethus* ap-
C pelletur. *Solus* vel *Solois* סלעים quia in rupe. Himera Græcâ vrbe dirutâ Poeni Therma con-
didere ad calidas aquas heroum æuo iam notas. *Himera* vnde dicatur. Vſticæ inſulæ nomen à
depreſſione factum. *Cephalœdis* vel *Cephalud* i. rupes flexa. Aliſa vrbs & Aliſa fons exultabun-
dus, id eſt עליזה. *Mutiſtrata* vel *Ameſtratus* ab Aſtarte nomen adepta. Alontium עלות, quia
in aſcenſu. *Agathurium* vel *Agathyrnum* ſuper הקחרין id eſt petras. *Abacænum* à celſo ſitu di-
ctum. *Mylæ* vbi boues Solis, ab armentis appellatæ. Boues Solis quos occidere nefas eſſe boues
aratores. *Lipara* & *Liparæ* olim *Meligunis* vel *Melogonis*. Liparas nec à pinguedine nec à rege Li-
paro dici ſed à Phœnicio נברס *Nibras*, quaſi facem dixeris, quia facis inſtar noctu lucebat, L
& N permutatis. *Melogonim* dici pro מנגנין *Menaggenin*, quia igne intus incluſo ſonus audi-
tur tanquam tympanis aut cymbalis pulſantium ad multa ſtadia. Sirenas multi ſtatuunt prope
Pelorum. Illis à cantu Punicum nomen.

PHœnices ante Græcos omnia Siciliæ littora tenuiſſe docet hic locus
Thucydidis lib. 6. Ὤκουν δὲ καὶ Φοίνικες περὶ πᾶσαν μὲν τὴν Σικελίαν ἄκρας τε ἐπὶ
D τῇ θαλάσσῃ ἀπολαβόντες, καὶ τὰ ἐπικείμενα νησίδια, ἐμπορίας ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς Σι-
κελούς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες πολλοὶ κατὰ θάλασσαν ἐπεισέπλεον, ἐκλιπόντες τὰ πλείω,
Μοτύην, καὶ Σολόεντα, καὶ Πάνορμον ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων συνοικίσαντες ἐνέμοντο, ξυμμα-
χίᾳ τε πίσυνοι τῇ τῶν Ἐλύμων, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐλάχιστον πλοῦν Καρχηδὼν Σικελίας
ἀπέχει *Habitabant etiam Phœnices circa omnem Siciliam, occupatis extremis
ad mare partibus & adiacentibus inſulis, vt cum Siculis negotiarentur. At
poſtquam multi Græcorum in eam traiecerunt, Phœnices pleriſque relictis,
Motyem & Soluntem & Panormum, vicinas Elymis vrbes, vna cum iis in-
coluerunt: freti cum Elymæorum ſocietate, tum eo quod exiguô inde à Siciliâ
traiectu Carthago diſtat.* Apparet hæc à Thucydide dici de Carthaginis
E Phœnicibus, id eſt Pœnis. quô eôdem pertinent hæc Pauſaniæ in Eliacis:
οἱ δὲ Φοίνικες καὶ Λίβυες στόλῳ ἀφίκοντο κοινῷ, καὶ ἄποικοι Καρχηδονίων εἰσίν *Phœnices
atque Libyes communi claſſe in Siciliam venerunt, & Carthaginenſium co-
loni ſunt.* Nec alia mens Marciani, qui poſtquam recenſuit vrbes à Græ-
cis ibi conditas, hæc addit continuo poſt;

Τὰ δ' λοιπὰ βάρβαρ' ἐπὶ τῶν πολισμάτων, A
Καρχηδονίων ἐντειχισάντων τοῖς τόποις.
Et barbarorum quæ ſuperſunt oppida
Carthago diues cinxit altis mœnibus.

Tamen Tyrij Phœnices non Carthaginis hanc inſulam primi occuparunt, ſi Diodoro credimus, qui longam de Tyriorum in Hiſpaniam commerciis diſſertationem ita claudit lib. 5. pag. 216. ὅτι Φοίνικες διὰ τῆς τοιαύτης ἐμπορίας ἐπὶ πολὺ λαβόντες χρόνον αὔξησιν, ἀποικίας πολλὰς ἀπέστειλαν, τὰς μὲν εἰς Σικελίαν καὶ τὰς συνεγγὺς ταύτῃ νήσους, τὰς δ' εἰς τὴν Λιβύην καὶ Σαρδόνα καὶ τὴν Ἰβηρίαν *ex hac negotiatione Phœnices per multum temporis opulentiores facti, multas miſerunt colonias, alias quidem in Siciliam & vicinas inſulas, alias autem in Libyam* B *& Sardiniam & Iberiam.* Vtvt ſit, Phœnices conſtat antiquiſſimis illis temporibus quibus Africam occuparunt, Siciliam quoque inuaſiſſe, atque in eâ diu hæſiſſe. Itaque quamuis Græci his ſuccedentes monimenta barbarorum ſummo ſtudio aboleuerint, tamen in priſcis fabulis gentiumque & locorum nominibus multa Phœnicij ſermonis veſtigia ſuperfuerunt, quæ hîc pro virili indagare neque erit inutile, neque vt ſpero iniucundum. Lector ſtatim in deſcriptione Siciliæ animaduertet, me Cluuerium maximè ſequi, qui de veteri Siciliâ omnium doctiſſimè & luculentiſſimè ſcripſit. C

Facto igitur initio ab eâ Siciliæ parte quæ proxima eſt Africæ, quamque adeo Græcis inſulam inuadentibus Pœni ſolam ſibi ſeruarunt, primo ſe offert *Lilybe* vel *Lilybæum* promontorium, quod Punicè dictum eſt ללוב (*Lelub*) *ad Libyam*, vel ללובאי (*Lelubae*) *ad Libes*, quia ad Libyam & Libes erat obuerſum vt iam alibi docuimus. Strabo: Ἔστι δὲ καὶ ἀπὸ Λιλυβαίου τοὐλάχιστον δίαρμα ἐπὶ Λιβύην *eſt à Lilybæo breuiſſimus in Africam traiectus.* Diodorus lib. 13. κατέπλευσε τῆς Σικελίας ἐπὶ τὴν ἄκραν τὴν ἀπέναντι τῆς Λιβύης καλουμένην Λιλύβαιον *nauigauit in Siciliæ promontorium Libyæ oppoſitum quod Lilybæum appellant.* Eunapius in Porphyrio: Συντείνας δὲ ἐπὶ Λιλύβαιον, ὃ δὲ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀκρωτηρίων τῆς Σικελίας τὸ πρὸς τὴν Λιβύην ἀνατεῖνον καὶ ὁρῶν *Cum contendiſſet Lilybæum, quod vnum eſt è tribus Siciliæ promontoriis Africam verſus* D *porrectum, eamque reſpiciens.* Silius lib. 14.

Hic contra Libyamque ſitum, Caurosque furentes,
Cernis deuexas Lilybæum nobile Chelas.

Martianus Capella lib. 6. *Lilybæum Africæ fines videt.* Similes locos ex Melâ, Plinio, Solino, Ptolemæo citaui in *Phaleg* lib. 4. c. 33. Quibus ex Strabone, Valerio, Varrone, Æliano, Plinio & Solino addi queat hiſtoria de Strabone quodam, quem aiunt tam certâ oculorum acie vſum eſſe, vt claſſes portu Carthaginenſium egredientes è Lilybæo intueretur, & numerum nauium diceret.

Strab. lib. 6. Val. Max. l. 1. cap. 8. Ælian. hiſt. l. 11. c. 13. plin. l. 7. c. 21. Solin. c. 6.

Ad Lilybæum promontorium Phœnicia vrbs erat *Lilybæum*, cuius quô E locô diximus ideo non meminit Thucydides, quia cum Græci Siciliam inuaſerunt, nondum condita, aut ſaltem adhuc obſcura erat. Diodorus lib. 22. eam emerſiſſe ſcribit è ruinis vicinæ Motyes: Αὕτη γὰρ, inquit, ἡ πόλις ὑπὸ Καρχηδονίων ἐκτίσθη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Καρχηδονίων Μοτύης ὑπὸ

A Διονυσίου τοῦ τυράννου, τοὺς γὰρ ἐκ ταύτης ὑπολειφθέντας ἀθροίσαντες, κατῴκισαν εἰς τὸ Λιλύβαιον *Illa enim vrbs à Carthaginenſibus fuit condita poſt Motyen Carthaginenſium à Dionyſio tyranno expugnatam. Congregatos quippe quos ex illâ reliquos fecerat excidium, Lilybæi collocarunt.* Cui loco fruſtra opponitur quod idem narrat libro vndecimo, ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρίστωνος, id eſt annis ante Motyes excidium plus minus quinquaginta, bellum inter Ægeſtanos & Lilybætanos eſſe exortum ſuper agro ad Mazaram fluuium ſito: vnde ſequatur Lilybæum multo ante extitiſſe. Nam quæ extat vrbs condi dicitur, cùm augetur & reparatur. Extabat igitur Lilybæum etiam ante captam Motyen. Sed tum demum euaſit celebris nouis colonis additis. Vnde
B eſt quod Lilybæum deinceps veteres multum extollunt. Cicero Verrinâ quintâ: *Teſtis ſplendidiſſima ciuitas Lilybætana.* Aurelius victor de viris illuſtribus in Attilio: *Ex maximis & munitiſſimis ciuitatibus, Ennâ, Drepanô, Lilybæo hoſtilia præſidia deiecit.* Diodorus lib. 36. de Athenione: ἐτόλμησε πόλιν ἀπόρθητον τὸ Λιλύβαιον πολιορκεῖν *Lilybæum vrbem inexpugnabilem obſidere auſus eſt.* Proinde idem narrat lib. 24. Romanos poſt decennalem Lilybæi obſidionem tandem pace facta receſſiſſe. v. Suid. in Πύῤῥος.

Vrbi nomen ἀπὸ τοῦ φρέατος, ὃ κατ' ἐκείνους μὲν τοὺς καιροὺς ὠνομάζετο Λιλύβαιον *à puteo quod illo æuo Lilybæum nominabatur.* Ita nugatur Diodorus lib. 13.
C Latuit enim Græcum hominem oppidum & promontorium ex eô nomen habere quod ad Libes eſſent obuerſa. Interim puto me videre quid illi reſpexerint qui Diodoro impoſuerunt. Rota putei Arabice proprie דולאב *dulab* vocatur. Sed & ſcribitur לולאב *lulab* D & L permutatis, vt paſſim. Sic מרך *ſalire* Syris fit ex Hebr. מלח. Vnde eſt quod plurale לואליב *lavvalib* ex veteri Gloſſario Giggeius *rotas* exponit. Forte ex hâc voce putauit Pœnus aliquis deriuari Lilybæum.

Vt Pachynum Hecubæ, & Pelorum nauarchi Annibalis, ita Lilybæum Sibyllæ Cumææ ſepulchro veteres inſigniunt. Solinus Salmaſij cap. 5. *Lilybitano* (promontorio) *Lilybæum oppidum decus eſt, & Sibyllæ ſepulchrum,* nempe *Cumææ*, de quâ cap. ſecundo dixerat: *Huius ſepulchrum in Siciliâ*
D *adhuc manet.* Et Iſidorus lib. 8. cap. 8. *Dicta autem Cumana à ciuitate Cumis quæ eſt in Campaniâ, cuius ſepulchrum in Siciliâ adhuc manet.* Sed hæc Sibylla tam fictitia eſt quam Hecuba & Pelorus, de quibus deinceps. Fabula videtur ex eo nata quod ad Sibyllæ nomen alludit Hebræum זבול (*zebul*) *habitatio*, quod pro ſepulchro paſſim vſurpatur שהוא דר בו כל אחד *quia in illo quiuis habitat*, vt ait Aben-Ezra ad Pſal. 49. 15. Quo pertinet illud Iobi cap. 30. verſ. 23. *Mors auocat me, & domus conſtituta omni viuenti.* Id fortaſſe Pœni imitati alterâ voce Arabicâ ſepulchro ad Lilybæum inſcripſerant זבול גמאעה (*zebul gumaa*) *habitatio vniuerſitatis* i. communis omnium ſedes. Et ex *Zebul gumaa* factũ *Sibylla Cumæa.* Sic paſſim veteres ſepulchra
E vel inferos *locos communes* appellãt. Plautus in prologo Caſinæ. *Qui nunc abierũt hinc in cõmunem locum.* Artemidorus l. 1. c. 80. κοινὸς ὁ τόπος οὗτος καλεῖται ὁ τοὺς νεκροὺς δεχόμενος. Cicero 6. Verrinâ: *Dico nihil iſtum eiuſmodi rerum in Prouinciâ reliquiſſe &c. nihil in ædibus cuiuſquam, ne in oppidis quidem, nihil in locis communibus.* Iuſtinianus Inſtit. lib. 2. tit. 1. *In communem autem locum*

purum inuito ſocio inferre non licet. A

A Lilybæo promontorio verſus Aquilonem nauigantibus ſtatim occurrebat *Motye* Pœnorum colonia. Diodorus lib. 14. pag. 423. οὐ μακρὰν τοῦ λόφου τούτου Μοτύη πόλις ἦν ἄποικος Καρχηδονίων, ᾗ μάλιστα ἐχρῶντο κατὰ τῆς Σικελίας ὁρμητηρίῳ *Non procul ab illo colle* (Eryce) *ſita erat vrbs Motye colonia Carthaginenſium, quâ potiſſimum vtebantur vt belli ſede, vnde in Siciliam erumperent.* Proinde Thucydides nuper de Phœnicibus: Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον &c. ἐνέμοντο &c. ὅτι ἐντεῦθεν ἐλάχιστον πλοῦν Καρχηδὼν Σικελίας ἀπέχει *Motyam, Soluntem & Panormum incoluerunt* &c. *quia minimo inde in Carthaginem traiectu Sicilia diſtat:* Et Pauſanias in Eliacis: Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον (lege Λιλύβαιον) Μοτύη πόλις. οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐπ' αὐτῇ καὶ Φοίνικες *Ad Pachynum* (imo ad Lilybæum) *Siciliæ promontorium quod in Africam & Auſtrum vergit, eſt Motye vrbs quam tenent Afri & Pœni.* Motye in Diodoro legitur vbrs fuiſſe valde inſignis: τῷ δὲ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν οἰκιῶν εἰς ὑπερβολὴν πεφιλοτεχνημένη, διὰ τὴν εὐπορίαν τῶν κατοικούντων *domorum copiâ & ſpecie magnifice exornata propter incolarum diuitias.* Situs prope qualis Tyri, nempe in inſulâ quam iſthmus manufactus ſtadiorum ſex ita continenti iunxerat, vt ex inſulâ facta eſſet Cherſoneſus, Idem: αὕτη δ' ἡ πόλις ἦν ἐπί τινος νήσου κειμένη, τῆς Σικελίας ἀπέχουσα σταδίους ἕξ. Et paulo poſt: εἶχε δὲ καὶ ὁδὸν στενὴν χειροποίητον, φέρουσαν ἐπὶ τὸν Σικελίας αἰγιαλόν. Dictam fabulatur Stephanus ἀπὸ Μοτύης γυναικὸς μηνυσάσης Ἡρακλεῖ τοὺς ἐλάσαντας τοὺς αὐτοῦ βοῦς *à muliere Motye quæ Herculi indicauit boum ſuorum abactores.* Ego dictam interpretor Punicâ voce מטוה *Metuha*, id eſt protenſam, propter Cherſoneſi longitudinem. Ad Aquilonem fuit Motyenſium portus, quem multis deſcribit Polyænus lib. 5. in Dionyſio. B C

Inter Lilybæum & Motyen fuiſſe puto חיק ללוב *Cheklelub* ſinum Lilybitanum, contracte חיק לוב *chek lub*, à quô dici *Cyclopes* poſtmodum docebimus; quia ibi habitauerunt, è regione Æguſæ inſulæ quam Homerus multis deſcribit lib. 8. Odyſſ.

Æguſæ nomen eſt ἀπὸ τῶν αἰγῶν à capris, quibus illam inſulam olim abundaſſe ex Homero colligere eſt. *Depreſſo ac plano eſt ſolo*, inquit Cluuerius teſtis αὐτόπτης, *eoque agrorum fertilitate & aquarum copia præſtat, cultuique maxime eſt idonea, ſinuſque inſuper habet ſeu portus tutiſſimos, numeroſæque claſſis capaces.* Quæ Æguſæ deſcriptio Homericæ tam eſt ſimilis quam ouum ouo ſimile eſt. Media eſt inter Hierã & Phorbantiam. Hæ tres inſulæ communi nomine Ægades appellãtur: Et vtvt Siciliæ vicinæ, tamen Libycis inſulis accenſentur, quia ſunt in mari Libyco, & è Drepanitano portu ſoluentibus per eas in Africam iter eſt. Aegades maxime inſigniuit Lutatius, qui ad illas victo Hannone, nauibuſque quinquaginta demerſis, & ſeptuaginta captis cum Pœnorum decem millibus, primo bello Punico finem impoſuit. D E

Polyb. l. 1. Flor. l. 12. c. 2. Corn. Nep. in vita Hamil. & Lutat. Sil. l. 1. & 2. &c. Diod. lib. 24.

Æguſæ Libycum nomen apud Stephanũ eſt *Catria:* Αἴγουσα, inquit, νῆσος Λιβύης, κατὰ Λίβυας λεγομένη Κατρία *Æguſa inſula Libyæ, iuxta Libes Catria dicta.* Pro Κατρία Cluuerius ſcribendum cenſet Κατραγεία: Quaſi pro Æguſa

A Libyes *Caprariam* Romanâ voce appellauerint. Sed vtut Αἴγουσα & *Capraria* ſint ſynonymæ voces, tamen à Romanis ipſis *Æguſa* dicitur, non *Capraria*. Vide Plinium lib. 3. cap. 8. *Aponianam* vocat Hirtius de bello Africano, vnde hodiernũ *Fauagnana*; Caprariam nemo quod ſciam. Præterea non eſt credibile Pœnos à Romanis accepiſſe nomina inſularum quas tenuerunt diu ante Romam conditam. *Catria* igitur, vt vult Stephanus, Punicum nomen eſt, ſed à Græcis interpolatum. Nempe ע expreſſo per g, vt in *Gaza*, *Segor*, *Gomorrha*, & ſimilibus, עדר *geder* vel *gadar* eſt grex non ſolum ouium, ſed & caprarum. Sic Cant. 4. 1. & 6. 5. כעדר העזים *vt grex caprarum*. Et Pſal. 50. 9. in Chald. paraphraſi מן עדרך ברחי *è grege tuo hircos*. Hinc
B in plur. emphatico עדריא *gedraja* vel *gadraja* ſunt greges. Itaque *inſula Gadraja*, vnde deflexum *Catria*, eſt *inſula gregum*, caprinorum ſcilicet, id eſt *Æguſa*. Arabes vocant inſulam אלראהב *Arrahib* anachoretæ ſiue monachi.

Æguſæ ad Africum vicina eſt *Hiera* vel *Hieroneſus*, de quâ Polybius, Diodorus, Plinius, Ptolemæus. *Maritimam* hodie vocant non nuper inuento nomine. Ita enim habetur in Itinerario inſulari: *A Lilybæo inſula, quæ appellatur Maritima, ſtadia* CCC. Atque in Arabe Geographo id ipſum eſt מליטמה *Malitma* R & L permutatis. Cuius nominis ratio non eſt ob-
C uia. Nemo enim facile dixerit quorſum è tot maris inſulis, quæ ſunt omnes ex æquo maritimæ, vna aliqua vocetur *Maritima*, niſi vocem fatearis ex Punicâ eſſe detortam, quod veriſſimum. Ebræis enim מתרוממה *mitromema*, Chaldæis מתרמא *mitrama* & מתרימא *mitrima*, Syris מתתרימא *metterimo* elatam ſonat. Vox Punica ſimilis, T & R tranſpoſitis, mutata eſt in *Maritimam*. Elatam Pœni appellauerant propter ſitum. Cluuerius: *Cum Hiera ſiue Maritima, & Phorbantia ſiue Bucinna altis rupibus ſint erectæ, ac veluti prægmagni ſcopuli è mari emineant, media inter eas Aponiana ſiue Æguſa depreſſo ac plano eſt ſolo* &c.

Ad Æguſæ Aquilonem è regione Drepani eſt Plinij *Bucinna*, quæ Ptolemæo *Phorbantia*. Vtrumque nomen Græci indiderunt à paſtu boum. Forte
D Pœnis יבשה *Iabeſa*, id eſt arida, dicebatur, vt Arabibus אליאבסה *Aljabiſa* vel *Aljabeſa*, vnde Italicum nomen *Leuezo* & *Leuenzo*. Nempe ליס בהא מא *non eſt in eâ aquâ*. Ita aſſerit Nubienſis Geographus cl. 4. part. 2.

Drepanum, aliis Drepana, portus erat Erycinorum, vbi oppidum primus extruxit & communiuit Hamilcar Pœnus, eô tranſlatis Erycinis. Diodorus l. 23. Ἀμίλκας δὲ ὁ Καρχηδόνιος τὸ Δρέπανον τειχίσας, καὶ πόλιν κατασκευάσας, μετῴκισε τοὺς Ἐρυκίνους καὶ τὴν Ἔρυκα κατέσκαψε. Quô facto breui Drepanum ita creuit, vt inter nobiliſſimas Siciliæ vrbes cenſeretur. Victor de Attilio: *Ex maximis & munitiſſimis ciuitatibus Ennâ, Drepanô, Lilybæo hoſtilia præſidia deiecit.* Sexto id anno contigit poſtquam fuerat condita. Nempe propter loci op-
E portunitatem & præſtantiam portûs, Drepanum ſemper magnifecere Carthaginenſes. Polybius, lib. 1. διὰ γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, καὶ τὸ κάλλος τοῦ περὶ Δρέπανον λιμένος, ἀεὶ μεγάλην ἐποιοῦντο τὴν σπουδὴν οἱ Καρχηδόνιοι περὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ.

De nominis origine Græci multa cõminiſcuntur. Alij dici Δρέπανον (id

eſt falcem) *à falce Cereris quam ibi cum filiam ſuam Proſerpinam quæreret, amiſerit*. Ita Seruius in lib.3.Æn. Alij ὅτι ἐκεῖ ἦν τὸ δρέπανον μεθ' οὗ τὸν οὐρανὸν ὁ Κρόνος ἐξέτεμε *quia ibi erat falx qua cœlum exſecuit Saturnus*, vt Corcyræ falx quâ Saturnum Iuppiter. Ita Iſacius in Lycophronem. Aliis denique *dictum Drepanum eſt à curuo ſitu inſtar falcis*. Ita Pomponius Sabinus. Quem cur recentiores ſequantur tanto conſenſu, non poſſum ſatis mirari. Cum in portu Drepanitano terra non curuetur ſenſim in falcis modum, ſed plane in acumen deſinat. Proinde Drepano videtur nomen feciſſe Punicum דרבן *darban*, id eſt aculeus. Extat in Hebræo ſcripturæ textu 1. Sam. 13. 21. Et huius plurale דרבנות *darbanoth* Eccleſ.12.11. Radix דרב (*daraba*) *acutum eſſe* in vſu eſt apud Arabes. Vnde דראב *durab* illis acumen.

Prope Drepanum eſt Eryx mons celſiſſimus & ſolô Ætnâ minor. Polybius lib. 1. μεγέθει δὲ παρὰ πολὺ διαφέρει τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν, πλὴν τῆς Αἴτνης *omnes Siciliæ montes præter Ætnam longe ſuperat.* Solinus: *Eminet Siciliæ montibus Ætnâ & Eryce.* Diodorus lib. 4. aſcenſum ad Erycem tradit eſſe triginta ſtadiorum, τῆς ἀναβάσεως οὔσης σταδίων λ. Inde poëta lib.12.Æn.

Quantus Athos, aut quantus Eryx.

Et Æneid. lib.5.

At procul excelſo miratus vertice montis
Aduentum ſociaſque rates occurrit Aceſtes.

Excelſo vertice montis, nempe Erycis, vnde Troianorum videbat naues Drepanum appellentes. Et Silius lib.14.

Nec non altus Eryx.

Et Theocritus Idyll. 15.

Αἰπεινάν τε ἔρυκα *ſublimemque Erycem.*

Et Geographus Arabs (qui האמד *Hamed* vocat cl. 4.part.2.) הו גבל עאלים שאמח אלדרוה עלי אלקנה *mons eſt magnus celſi verticis & ſublimis faſtigij*, bis idem repetens diuerſis vocibus ad maiorem emphaſim. Inde Pœnis עלים *alim* vel *elim*, quaſi loca celſa dixeris. quod Græci Ἔλυμα & Ἔλυμοι ſcribunt. vide Dionyſium Halycarnaſſ. lib. 1. Sed & Ἔρυξ *Eryx* mere Punicum eſt. Quod Hebraicè ſcripſeris חרוכס *Harucas* vel חרכס *Hareces*; vnde plurale הרכסים *Harecaſim* pro locis excelſis extat Eſ.40. 4. Prophetæ verba ſic habent: *Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis deprimetur, & quod curuum eſt erit in planum* והרכסים לבקעה *& loca celſa in conuallem.* Kimchius in Lexico reddit ההרים הגבוהים *montes excelſos*. Vt Pſal. 31. 21. מרוכסי איש *ab elationibus viri*. Nam paulo ante verſ. 19. Dauid querebatur impios obloqui iuſto בגאוה ובוז *cum elatione & contemptu.* Rurſus Exod. 28. 28. & 39. 21. רכסו Arabs priore loco reddit ירפעון *attollent*, poſteriore רפעוא *ſuſtulerunt*. Rabbi Selomo הרכסים montium ſeriem interpretatur, qui inuicem ita cohærent, vt cliui intermedij ardui ſint nec obliquentur, quo mollior ſit aſcenſus & deſcenſus. Contra Aben-Ezra מקום מעוות *locum obliquum*, Vulgata *aſpera*, Græci τραχέα, Iunius *ſalebroſa*. Sed his præferenda videtur interpretatio Kimchij; Quia הרכסים Eſaias opponit לבקעה *valli*. Quæ oppoſitio nulla eſt, ſi הרכסים ſunt loca obliqua, vel aſpera, vel ſalebroſa. Cum etiam in valle flexus & ſalebræ ſæpe occurrant. Sic Deut. 24. 4.

A mentio fit *vallis aſperæ*. Præterea pro elatione ſumitur רכס in iis Scripturæ locis quæ citauimus, quibus ſolis occurrit. Et Chaldæus hîc habet בית גרודין *locum elationum*, id eſt ſublimem & excelſum. Sic Talmudicum גרוד in Aruc eſt גבשושית *eminentia*, & Arabice in Giggeio גראר eſt *collis*, גרד *viæ montium*. Denique הרכס & *Eryx* plane idem ſunt. Quod fatebitur quiſquis harum literarum aliquem guſtum habet. Hæc obiter de voce in quâ hærent interpretes.

In ſummo vertice Erycis templum fuit Veneris Erycinæ. Polybius lib. 1. Τούτου δ' ἐπ' αὐτῆς τῆς κορυφῆς, οὔσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἱερόν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τὴν Σι-
B κελίαν ἱερῶν *In huius vertice, quod planum eſt, templum Erycinæ Veneris ſitum, omnium haud dubie quæ totâ Siciliâ ſunt diuitiis & reliquo cultu longe clariſſimum.* Mela: *Montium* (Siciliæ) *Eryx maxime memoratur ob delubrum Veneris ab Æneâ conditum.* Virgilius lib. 5. Æn.

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ.

Hanc impenſè coluiſſe Pœnos teſtatur Diodorus lib. 4. Καρχηδόνιοι, inquit, μέρους τῆς Σικελίας κυριεύσαντες, οὐ διέλιπον τιμῶντες τὴν θεὸν διαφερόντως *Carthaginenſes parte inſulæ in ditionem redactâ, eximio Deam cultu proſequi non*
C *deſtiterunt.* Nempe Venus eſt Phœnicum *Aſtarte*, cuius cultum ab illis Græci edidicerant. Notum enim eſt ex Pauſaniâ nullum in Græciâ fuiſſe Veneris templum antiquius templo Cytheræ Veneris, quod in Cytheris Phœnices condiderant. Proinde etiam ædes Erycinæ Veneris videtur eoſdem habuiſſe conditores, quicquid Græci de Ænæâ & Troianis garriant, aut vero de Dædalo, quem ferunt ſaxum Erycis antea confragoſum complanaſſe, muro per præcipitia ducto, vt latior eſſet area. vide Diodor lib. 4. & Pompon. Sabinum in lib. 5. Æn.

Sed & in Erycis vertice fuit vrbs eiuſdem cum monte nominis, de quâ Polybius vbi ſupra: Ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέτακται, πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη πανταχόθεν τὴν ἀνάβασιν *vrbs ſub ipſo vertice ſita eſt, valde lon-*
D *gum & arduum aſcenſum habens.* Hanc condidiſſe fertur Eryx Veneris & Butæ, aut vt alij Neptuni filius, quem Hercules certamine victum principatu & vitâ exuit. Sed hæc merè fabuloſa ſunt. Agetur in ſequentibus de aliâ Eryce vrbe prope Palicos, quæ & ipſa in monte fuit. Vnde confirmatur id quod diximus, Erycen à ſitu dici.

Egeſta vel *Ægeſta*, Romanis ſcriptoribus *Segeſta præpoſitâ ei S literâ* (inquit Feſtus) *ne obſcœno nomine appellaretur*, à ſummô poetâ Aceſta dicitur, tanquam ab Aceſte conditore, quem alij Ægeſtum vocant. Locus eſt lib. 5. Æn.

Vrbem appellabunt permiſſo nomine Aceſtam.

E vbi Seruius: *Ab Aceſte ſcilicet. Dicta autem Aceſta, deinde Segeſta.* Ita etiam Silius:

-- Troianaque venit Aceſta.

Piget hîc referre fabulas de Aceſte, quem edidiſſe dicitur Syluia Egeſta Hippotæ Troiani filia, Troiâ metu belluæ relictâ delata in Siciliam, ibique

ab amne Crimiſo in canem mutato compreſſa. Ab hoc Aceſte ſcilicet Ace- A
ſta vrbs, & Aceſtani populi. Et qui prope Aceſtam confluunt amnes Tro-
ianis nominibus Scamander vel Xanthus & Simois dicti. Hinc poëta lib.
5. Aen.

Hectoreos amnes Xanthum & Simoenta videbo.

Et Strabo lib. 13. *Quidam aiunt ad Ægeſtam Siciliæ traieciſſe Æneam, cum
Elymo Troiano, & occupaſſe Erycem Lilybæumque*, καὶ ποταμοὺς περὶ Αἴγεσταν
προσαγορεῦσαι Σκάμανδρον καὶ Σιμόεντα *amneſque apud Ægeſtam denominaſſe
Scamandrum & Simoenta.* Et Diodori lib. 20. Agathocles Aegeſtæis in-
fenſus *pauperrimum quemque ab vrbe eductum* παρὰ τὸν Σκάμανδρον ποταμὸν ἀ-
πέσφαξε *ad Scamandrum amnem mactauit.* Sed cum Scamandri & Simoen- B
tis ad Egeſtam nec Scylax, nec Thucydides, nec vetuſtiorum vllus memi-
nerit, recentiora eſſe puto hæc nomina, & à Græcis tandem indita vt re-
ceptis de Aceſte, & Aneâ fabulis fidem facerent. Nec Aceſta ab Aceſte,
ſed à Punico הקשטה *hakkeſta* videtur ſumpſiſſe nomen, id eſt turris ſeu mu-
nitio. Syra flexione pro קשטא *keſta* ſcribitur קושטא *kuſta*; vnde in Chaldæo
Paraphraſte Pſal. 61. 4. קושטא דעשונא *turris roboris*, Hebraicè מגדל עז.

Calidas aquas circa Egeſtam multi deſcribunt. Strabo lib. 6. *Calidarum
aquarum eruptiones multis locis habet inſula; Quarum Selinuntiæ & Hime-
renſes ſalſæ ſunt*, τὰ δὲ Αἰγεσταῖα πότιμα *Ægeſtanæ autem potabiles.* Diodorus C
lib. 4. vbi de aquis quas Herculi Siciliam peragranti nymphæ aperuerunt,
τούτων δὲ ὄντων διττῶν, τὰ μὲν Ἱμεραῖα, τὰ δὲ Ἐγεσταῖα προσαγορεύεται, τὴν ὀνομασίαν
ἔχοντα ταύτην ἀπὸ τῶν τόπων *Binæ cum ſint, alteræ Himerenſes, alteræ Sege-
ſtanæ, has appellationes à locis habent.* Plinius lib. 31. cap. 6. *Nec vero omnes
quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut in Egeſtâ Siciliæ.* Sed has
aquas è veteribus vnus Solinus nominauit: *Apud Segeſtanos*, inquit, *Hel-
beſus in medio flumine ſubitâ exæſtuatione feruet. Helbeſus*, inquam, non
Herbeſſus, vt contra librorum fidem repoſuiſſe Delrium notat vir magnus
in Solinum. *Helbeſſus* Pœnis erat חל פשור (*Hal-paſur*) lauacrum tepidum.
Vtraque vox ex Syris nota, quibus חלל eſt lauare. Sic in Chaldæa paraphraſi
Ruth. 3. 3. ותחלילי במיא *& lauabis te in aquis*, & paſſim. Et פשור *paſur* vel *paſor* D
tepidum ſonat Eccleſ. 2. 8. & Apoc. 3. 16. Sic Arabibus פתר per ת eſt tepeſcere,
ט & ת de more permutatis.

In Segeſtano ſinu Cluuerius ex Ptolemæo fluuium habet Græci nominis
Bathyn, ſed ſuſpicatur legendum *Iatin*, quomodo hodieque vocant à mon-
te & oppido *Iati* vnde oritur. *Jati* Silio eſt *Celſus Ietas*, Philiſto & Stepha-
no Ἰεταί. Ciues *Ietenſes* Plinio, *Ietini* Tullio & Diodoro, qui ſic habet lib.
23. Ἰετῖνοι ἐκβαλόντες τὴν τῶν Φοινίκων φρουρὰν τὴν πόλιν Ῥωμαίοις ἔδωκαν *Ietini eie-
cto Pœnorum præſidio Romanis vrbem tradiderunt.* Sic in Iudææ montanis
fuit יוטה *Iuta*, vulgato interpreti *Iota* & *Ieta* Ioſ. 15. 55. & 21. 16. An à נטה id
eſt inclinando, quod ſit in montis parte decliui. E

Inde Panormum pergentibus offert ſe Ὕκκαρα βαρβαρικὸν χωρίον *Hyccara
barbaricum oppidum.* Ita Plutarchus in Niciâ. Et Thucydides lib. 6. πόλισμα
Σικανικὸν μὲν, Ἐγεσταίοις δὲ πολέμιον *Sicanicum quidem oppidum, ſed Egeſtæis in-
fenſum.* Itaque non placet quod apud Athenæum lib. 7. Timæus nominis
originem

A originem ex Græcâ linguâ arceſſens *Hyccara* dici vult παρὰ τὸ τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων ἐλθόντας ἐπὶ τὸν τόπον ἰχθῦς εὑρεῖν τοὺς καλουμένους ὕκκας *eô quod qui primi mortalium in eum locum venerunt, piſces repererint Hyccas nomine.* Hycca pro Erythrino piſce Cyrenæorum eſt vox, alibi raro in vſu, præterquam apud Poëtas. Et vt ab Hycca fiat Hyccara non patitur analogia. Denique barbari oppidi vocabulum è Græco ſermone repetitur minus commode. Proinde puto conſultius ex Punicâ linguâ petere, quâ חיק כורא *Hek caura* eſt ſinus piſcis, id eſt piſcoſus. Qualem eſſe ſinum Hyccaræ ex his Fazelli didici Dec. 1. lib. 7. de Hyccaris. *Ruinæ prorſus iacentes adhuc extant loco Garbolangi vocitato, vbi turris ſuperſtructa hodie eſt, thynnorumque captu-*
B *ra,* (id eſt cetaria) *Perſeuerat autem priſci nominis id tantummodo veſtigium, quod locus ille murus Carinis* (*muro di Carini* vel *d'Iccarini*) *appellatur.* Hyccara natum eſt ex Punico חיק כורא *hec-caura*; quomodo ex אי כורא *I-caura*, id eſt inſulâ piſcoſâ, Icari Græcum nomen. Quam veram eſſe Etymologiam docent hæc Athenæi lib. 1. cap. 24. ἐκαλεῖτο δ' ἡ Ἴκαρος πρότερον Ἰχθυόεσσα διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τῶν ἰχθύων πλῆθος *olim autem Icarus Ichthyiſſa vocabatur, propter piſcium in eâ copiam.* Vir doctiſſimus in Athenæum craſſo errore *Imacharenſes* mutat in Hyccarenſes, cum illi ſint mediterranei, hi littorei.

C Poſt littoris flexum in Ortum duæ apparent vrbes magni nominis Panormus & Solûs, quas cum Motyâ Pœnis illis antiquiſſimis attribuit Thucydides lib. 6. Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον &c. ἐνέμοντο *Motyen & Soluntem & Panormum incolebant.* Harum Panormus, vt Polybius author eſt lib. 1. ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας *erat potiſſima vrbs ditionis Carthaginenſium.* Et Diodorus lib. 22. eandem habere aſſerit λιμένα κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν, ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν συμβέβηκε τετευχέναι ταύτης τῆς προσηγορίας *pulcherrimum totius Siciliæ portum, ex quo & appellationem iſtam vrbs conſecuta eſt.* Quod ipſum mirari ſubit, vnde Græcum habuerit nomen vrbs quam nec Græci cōdidiſſe, nec niſi ſero admodum obtinuiſſe leguntur. Proinde veriſſimile eſt aliud Panormi nomen in vſu fuiſſe apud Pœnos, pu-
D ta לבהין *Leptin*, id eſt ὅρμον ſtationem.

Sic Panormo vicinus amnis in Ptolemæo Græca voce Ἐλεύθερος (*Liber*) in Vibio Punicâ *Orethus* appellatur. Neque enim aſſentior Cluuerio qui diuerſa facit flumina. quippe vt Græcè Ἐλεύθερος, ita Punice in ſtatu abſoluto חורא *ora*, & in emphatico חורתא *oretha* liberum ſonat. Itaque idem ſunt *Eleutherus* & *Orethus*; quamuis Ptolemæus, cui Siciliâ parum fuit cognita, Eleutherum à Panormo plus iuſto remouerit. Sed cum חורתא ſit fœmininum, ſupplendum eſt עין fons, aut ארית *riuus*, aut אמה alueus, quæ Punice fœminina ſunt.

Altera in hoc tractu Pœnorum vrbs Σολοῦς vel Σόλοις nomen accepiſſe
E traditur ἀπὸ Σολοῦντος κακοξένου, ὃν ἀνεῖλεν Ἡρακλῆς *à Solunte viro in hoſpites inhumano, quem interemit Hercules.* Hæc fabulatores apud Stephanum. At vera nominis origo patet ex ſitu, quem Fazellus ita deſcribit Dec. 1. lib. 8. *Mons Gerbinus à Panormo paſſuum millia* XII *diſtans ſequitur, quem mare adlambit, & mons alius vndique præciſus ei contiguus. Ad cuius verticem*

Soloentum vrbs vetuſtiſſima, hodie prorſus iacens cernitur &c. Erat autem A
ambitus paſſuum ſupra mille, & naturali ſitu communita, vnicum habens aditum, & aſcenſu perdifficilem. Vrbs in loco tam prærupto & confragoſo condita dicta eſt à Pœnis סלעים (*ſelaim*) *rupes*: vnde Græcis Σολόεις *Solois*: Quæ mutatio prorſus eſt analogica. *Camets* expreſſum per O Syrorum more, vt in *Edom* & *Corbon*. Et *Sçeua* de more tranſiit in ſonum ſubſequentis, vt in *Sodomâ* & *Phogor* & *Solomone*. Terminatio mutata vt in *Niſibis* ex נציבין *Neſibin*, *Sepphoris ex* צפורין *Sipporin* & ſimilibus.

Quantum à Panormo Solûs tantum à Solunte diſtat *Himera* Græca vrbs, ſita ad occaſum Himeræ fluuij, quem veteres per ſummum errorem putauerunt eundem eſſe & ex eodem fonte oriri cum altero Himerâ qui in me- B
ridiem fluit intet Gelam & Agrigentum. Vide Antigonum in mirandis, & Melam, & Solinum, & Vibium, & Vitruuium. Quin licet vtriuſque fontes ex Nebrode monte ebulliant, diſtant tamen ab inuicem fere quadraginta millibus.

Himerenſes ſoli Græcorum ætate Thucydidis ad mare Tyrrhenum habitabant. Vrbem à Zanclæis conditam ad occaſum Himeræ amnis, cum floruiſſet per annos CXL, Pœni duce Annibale ſolo æquarunt, annis ante Chriſtum minimum quadringentis. Sed in alterâ parte fluminis, iidem biennio poſt, vt habet Diodorus lib. 13. καταλέξαντες τῶν πολιτῶν τινας, καὶ τῶν C
ἄλλων Λιβύων τοὺς βουλομένους, ἔκτισαν πρὸς αὐτοῖς τοῖς θερμοῖς ὕδασι πόλιν, ὀνομάσαντες Θερμά. *volonum ex ciuibus aliiſque Afris delectu habito, nouam ad ipſas calidas aquas vrbem condiderunt, quam Thermas appellarunt.* Θέρμα id eſt חמים *Hammim* vel *Hemim*. Ita enim ſonabat Thermarum Punicum nomen. Vnde eſt quod Hieronymus vocem הימם Gen. 36. 24. (quam vocalibus nondum adſcriptis videtur legiſſe *hemim*) nonnullos aquas calidas interpretari ſcribit *iuxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt.*

Has porro aquas fabuloſo heroum æuo iam innotuiſſe Græcis patet ex Diodoro, qui libro 4. narrat Herculem, cum Siciliæ littora peragraret, & è Peloro iret ad Erycem, τὰς Νύμφας ἀνεῖναι θερμὰ λουτρὰ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς D
κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενομένης αὐτῷ κακοπαθείας. Τούτων δὲ ὄντων διττῶν, τὰ μὲν Ἱμεραῖα, τὰ δὲ Ἐγεσταῖα προσαγορεύεται, τὴν ὀνομασίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ τῶν τόπων *Nymphas calida illa balnea excitaſſe, quibus contractam ex itinere laſſitudinem alleuaret. Quæ bina cum ſint, illa Himerenſia, hæc Egeſtana dici, nomine facto à locis.* Inde Pindarus Olymp. 12. Ergoteli Himerenſi.

Θερμὰ Νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις, ὁμιλέων παρ' οἰκείαις ἀρούραις.

Calida nympharum balnea extollis, verſans apud domeſtica arua.

Vbi Scholiaſtes: Τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ θερμὰ λουτρὰ τῆς Ἱμέρας πόλεως λέγεται Ἀθηνᾶν ἀναδοῦναι εἰς ἀνάπαυσιν Ἡρακλεῖ ἡνίκα ἐκεῖ ἐφάνη: τινὲς δὲ Νύμφας, ὡς καὶ Πίνδαρος.
Calida Himeræ vrbis in Sicilia balnea Mineruam aiunt aperuiſſe Herculi E
in laborum recreationem, cum illuc perueniſſet. Alij autem nymphas, vt & Pindarus. Ab his aquis Himeræ nomen. Res manifeſta: cum Syris חמר *hamar* ſit incaleſcere. Sic in Chald. paraphraſte Iob. 30. 27. מעי חמרו (*meai hamaru*) *viſcera mea incaluerunt*, vel vt alij *efferbuerunt*. In Ebræo eſt רתחו

A quod de aquis feruentibus vſurpatur Iob. 41. 23. & Ezech. 24. 5. Alterius Himeræ nomen Pœni aliter ſcribebant, vt ſuo loco dicetur.

Poſt Thermas Himerenſes proximè occurrit *Paropus* ex lib. 1. Polybij. Cui Plinius Vſticam opponit. *A Solunte*, inquit, LXXV *millia Oſteodes, contraque Paropinos Vſtica.* Arabs à Panormo diſtare ſcribit XLM paſſ. & ab inſula Hericode totidem, & aquis eſſe irriguam, & portum habere commodum. Nomen hodieque retinet. Arabes per *koph* ſcribunt אשתקה. Sed Pœni olim vt putamus per *cheth* אשתחה, quæ vox depreſſionem & incuruationem ſonat: quia inſulæ maxima pars plana & depreſſa eſt. Horatius Od. 17.

B *Vtcumque dulci Tindari fiſtulâ*
Valles & Vſticæ cubantis
Leuia perſonuere ſaxa.

Nota *valles* & *cubantis*, id eſt depreſſæ. Acron: *Cubantis, depreſſæ, vt Megaroſque ſinus, Tapſumque iacentem.* Ad quem Virgilij locum Seruius: *Tapſus inſula non longe à Syracuſis plana & pæne fluctibus par.* Itaque *Vſtica* Pœnis idem quod Romanis *Planaria*; Cuius nominis inſula habetur inter Iluam & Corſicam (*Pianoſa* hodie) à ſpecie dicta inquit Plinius & æqualis freto. אשתחה *Vſtica* fit ex coniugat. *Ethpael* verbi שחה quod de-
C primere eſt. Sic Habac. 3. 6. שחו גבעות עולם *depreſſi ſunt colles ſæculi.* Vnde & Ebræis השתחויה adoratio quæ fit inclinato corpore.

Iam ſequitur Κεφαλοιδὶς *Cephalædis* vel Κεφαλοίδιον *Cephalædium* oppidum de quô Diodorus lib. 13. 20. & 23. Strabo, Plinius, Ptolemæus; vnde *Cephalædia ora* Silio, & Cephalœditani Ciceroni in Verrinis, & Priſciano. In Arabe Geographo corruptè ſcribitur גלפודי *Gelaphudi* pro גפלודי *Gephaludi.* Hodie vocant *Cefalu* & *Cephalud.* Nomen vtut Græcum videatur, tamen eſt mere Punicum. Pœnis enim כיפא לוד *Cepha-lud* eſt rupes flexa. *Cephalædis* porro ſita eſt ī vertice rupis, pęne in ipſo flexu promōtorij quod multum in mare prominet. Conſtat id tam ex tabulis quam ex deſcriptione Fazelli, dū in eo eſt vt probet Græcū eſſe vocabulū. *Cephalædos*, inquit, Dec. 1. lib. 8. cap. 3.
D *vrbs vetuſta, nomen à κεφαλὴ, quod caput eſt Latinis, nacta eſt, vel ob id quod ad verticem prærupta rupis, promontorij ſpeciem habentis condita fuit, vbi adhuc arx eſt natura munitiſſima, & vrbs ipſa iacens ambitu ſerme mille paſſuum.* *Cephalud* compoſita vox ex duabus, quarum vtraque notiſſima eſt. Prior ex Euangelio, in quô *Cephas* ſeu Petrus Simonis Apoſtoli cognomentum eſt: Poſterior ex iis quæ diximus de nomine *Lud*, vnde Lydi & Æthiopes. Pro Cephalude Κεφαλοιδὶς Doricum eſt, vt Ἀρέθοισα in Theocrito.

Inde ſequitur Ἄλαισος *Alæſus* vel *Haleſus* amnis, vbi *Alæſa*, *Aleſæ*, vel *Haleſa* vrbs. Ita enim variè legitur. Deſcribitur à Diodoro lib. 14. in colle octo ſtadiis à mari diſſito. Tamen ad mare portum habuit, de quô
E Cicero Verrinâ tertiâ. Condita eſt annis circiter quadringentis ante Chriſtum, vel vt nonnullis viſum ab Archonide Herbitenſiium præfecto, vel vt alij à Pœnis. Diodorus lib. 14. Τινὲς δέ φασιν ὑπὸ Καρχηδονίων κτισθῆναι τὴν Ἄλεσαν, καθ' ὃν καιρὸν Ἀμίλκας τὴν πρὸς τὸν Διονύσιον εἰρήνην ἐποιήσατο. *Alij autem Aleſam conditam fuiſſe dicunt à Carthaginenſibus, quo tempore Amil-*

car cum Dionyſio pacem ſanciuit. Cui ſententiæ Alæſini libentius acceſſe- A
runt, quia cum Herbita cum Alæſa magnitudine & opibus haudquaquam eſſet conferenda, pudebat illos tam ſordidæ originis. Itaque ⓐ Ἀλεσῖνοι τὴν τῶν Ἑρβιταίων συγγένειαν ἀπηρνήσαντο, αἰσχρὸν ἡγούμενοι καταδεεστέρας πόλεως ἑαυτοὺς νομίζεσθαι *Herbitenſium cognationem Aleſini abnegauerunt, quod turpe ſibi ducerent vrbis inferioris colonos ſe profiteri.* Locum enim fuiſſe Aleſæ inter vrbes Siciliæ clariſſimas Cicero non ſemel docet. Sic Epiſt. 32. lib. 13. *In Haleſinâ ciuitate tam lautâ quam nobili.* Et Verrinâ tertiâ: *Siciliæ ciuitates multæ ſunt, Iudices, ornatæ atque honeſtæ, ex quibus imprimis numeranda eſt ciuitas Haleſina. Nullam enim reperietis aut officiis fideliorem aut copiis locupletiorem, aut authoritate grauiorem.* An hinc עליסה *Aliſa* vel, B
quod idem eſt, עליזה *Aliza* id eſt *exultabunda* Punice nominata eſt, quo epitheto in ſcripturâ inſigniuntur vrbes quæ diuitiarum nomine gloriantur & inſoleſcunt? Sic Tyrus עליזה *aliza* dicitur Eſ. 23. 7. Et Niniue העיר העליזה (*hair haaliza*) *ciuitas exultabunda*, Sophon. 2. 15. Et Ieruſalem קריה עליזה (*Kirja aliza*) *vrbs exultabunda* Eſ. 22. 2. & 23. 7. vbi LXX πόλις πλουσία *vrbs opulenta*, metonymiâ cauſæ pro effectu. Huic coniecturæ eſſet locus, ſi Herbita ſemper tenuis, & Aleſa ſemper fuiſſet opulenta. At Herbitenſes à priſcâ opulentiâ nuper exciderant. Cicero Verrinâ tertiâ: *Videamus Herbitenſis ciuitas, honeſta & antea copioſa, quemadmodum ſpoliata ab* C
iſto ac vexata ſit. Ethos animos Aleſini non ita pridem ſumpſerant, quia diuitiæ illis erant recentes. Diodorus vbi ſupra: ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις *poſtremis autem temporibus, poſtquam acceſſit vrbi plurimum incrementi, cum propter maritimas negotiationes, tum propter immunitatem à* Romanis *conceſſam, Herbitenſium cognationem Aleſini abnegarunt.*

Itaque veriſſimile eſt עליזה (*Aliza*) *exultabundum* Punico vocabulo dictum eſſe fontem Aleſini agri de quo Solinus: *In Haleſinâ regione fons, alias quietus & tranquillus cum ſiletur: ſi inſonent tibiæ, EXVLTABVNDVS ad cantus eleuatur; Et quaſi miretur dulcedinem vocis vltra margines intumeſcit.* Et Priſcianus in verſione Dionyſij Periegetis:

Hic & Haleſinus fons eſt, mitiſſimus vndis, D
Tibia quem extollit, cantu ſaltare putatur
Muſicus, & ripis lætans excurrere plenis.

Hic, inquam, fons Aleſini agri, ad cantum cum exultatione intumeſcere creditus, vere ne an ſecus noſtrâ nil refert, cum à Pœnis appellatus eſſet עין עליזה (*ain-Aliſa*) *fons exultabundus*; Inde regioni poſtmodum & vrbi & amni vicinis inditum nomen.

Circa eundem amnem fuit oppidum binomium. Ad prius nomen pertinent Philiſti Μυτίστρατα, Polybij Μυτίστρατον, Zonaræ Μουτίστρατον, & Plinij *Mutiſtratini.* Ad poſterius Silij *Amaſtra*, Apollodori Ἀμήστρατος, & Ciceronis *Ameſtratini.* Stephanus ridicule deſcripſit περὶ Καρχηδόνα *circa* E
Carthaginem, idque tanquam ex Polybio, cum Polybius & alij omnes Siciliæ adſcribant. Itaque non fuit circa Carthaginem, ſed Carthaginenſium in Siciliâ oppidum munitiſſimum, quod Romani per ſeptem menſes fruſtra obſeſſum, nec ſine magnis cladibus, tertiâ tandem obſidione

A ceperunt & ſolo æquarunt, ciuibus quotquot ſupererant ſub coronâ vendi- tis. Diodorus lib. 23. Nomen non intelligo ſatis. Niſi quod à templo Aſtar- tes Punicæ deæ dictum fuiſſe ſuſpicor מת-עשרתא *mat-Aſtarta*, & עם-עשתרתא *Am-Aſtarta*, id eſt *vrbem* vel *populum Aſtartes*. Nempe מתא eſt vrbs Talmudicis, vt in vulgari prouerbio למתא דירקא ירקא שקול *in vrbem oleris olus importâ*. Itaque *Mataſtarta*, vnde Græcis Μυτίστρατος vel Μυτίστρατον, eſt vrbs Aſtartes. Et עם-עשתררתא *Am-Aſtarta* vel *Ameſtratus* eſt populus Aſtartes. Tale עם-כמוש (*am Chemos*) *populus Chamos* pro Moabitis à quibus Chamos colebatur Num. 21. 29. & Ierem. 48. 46. Et עם אלהים *populus Dei* vel עם יהוה *populus Domini* pro Iudæis. Vide 2. Sam. 14. 13.
B Iud. 5. 11. &c.

Sequuntur *Calacta* ſeu pulchrum littus, & poſt Calactam Ἀλόντιον *Alontium*, vel Ἀλούντιον *Aluntium*. Prius in Ptolemæo legitur, poſterius in Phalaride, Cicerone, Dionyſio, Diodoro, Plinio. *Alontium* ex עלות *aloth*, *Aluntium* ex עלות *aluth* factum. *Aloth* & *Aluth* idem ſunt, niſi quod prius Ebræum, alterum eſt Phœnicium. Tale in Plauto *alonuth* deæ & *bynuth* filiæ. Adde *beruth* puteos, vnde Βηρυτὸς apud Stephanum. עלות *Aluth* id eſt *celſa*, ſup. מקומות *loca*. Itaque *Aluntio* nomen à ſitu. Erat enim in loco edito. Cicero Verrinâ quartâ: *Quum Aluntium* (al. Haluntium) *veniſ-*
C *ſet prætor laborioſus & diligens, ipſe in oppidum accedere noluit, quod erat difficili aſcenſu.* Fazellus Dec. 1. lib. 9. cap. 4. *In colle edito & mari prominenti nonnihil infra S. Philadelphi oppidum, Aluntium vetuſta iacet vrbs.* Rectè vetuſtam appellat, cum Troianis temporibus putetur iam ſte- tiſſe. Dionyſius. Halycarnaſſ. lib. 1. vbi de Æneæ profectione in Italiam: Πάτρων δὲ πεισθεὶς ὑπ' Αἰνείου κοινωνεῖν τῆς ἀποικίας, καὶ σὺν αὐτῷ τινες τῶν φίλων, ὑπέμεινεν ἐν τῷ στόλῳ, οὓς ἔνιοί φασιν ἐν Ἀλουντίῳ κατοικῆσαι τῆς Σικελίας. *Patron verò ab Æneâ perſuaſus, vt vna iret in coloniam, & quidam ex eius amicis manſerunt in claſſe. Hos Aluntij Siciliæ habitaſſe nonnulli dicunt.*

Proximum eſt oppidum *Agathyrnum* vel *Agathyrna*, quod circa eadem tempora condidiſſe fertur *Agathyrnus* Æoli filius regis ventorum. Æolo
D ſcilicet ſex filij erant, quorum Ἀγάθυρνος βασιλεύσας τῆς νῦν ὀνομαζομένης Ἀγαθυρνίτιδος χώρας ἔκτισε πόλιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Ἀγάθυρνον *Agathyrnus regioni quæ nunc Agathyrnis appellatur cum imperaret, oppidum ſui nominis Agathyrnum condidit.* Ita Diodorus lib. 4. Græcis enim ſemper ſuppetit fabularum penu inexhauſtum, vnde vrbium quamlibet vetuſtarum conditores depromant. At mihi Agathyrni nomen deflexum eſſe videtur ex Punico הקתרין *Hakketharin* vel *Hakkathorin*, quaſi rupes dixeris. In Ptolemæo legitur Ἀγαθύριον *Agathurium*, id eſt הקתורי *Hakkathori* quod *petroſum* ſonat. Nempe Agathyrnum probant Fazellus & Cluverius eſſe oppidum S. Marci, de quô ille Dec. 1. lib. 8. cap. 4. *In ſublimi colle agro &*
E *mari ad paſſuum tria millia prominenti S. Marci incubat oppidum.* Et mox: *Ad eius arcem in rupe ſitam* &c. קתרי pro petris extat Pro. 30. 26. in Chald. paraphraſi.

Inde vetuſtum nihil occurrit vſque ad mediterraneum oppidum *Abacænum* vel *Abacæna*, cuius meminere Diodorus l. 14. 18. & 22. Ptolemæus,

Stephanus, Suidas &c. Huius rudera ex Fazello & Bonfilio deſcribit Cluuerius prope Tripium oppidũ *in edito & vndiquaque prærupto monte.* Vnde & אבכין *Abacin* dictum putamus Pœnorum linguâ, quibus אבך *abac* eſt extollere. Extat Eſ. 9. 18. in coniugatione Hithpael ויתאבכו גאות עשן *& extollent ſe elatione fumi*, id eſt ſicut attollitur fumus. Aben Ezra reddit יתרוממו *attollent ſe*. Kimchius יתגאו *efferent ſe*; quod confirmat nomen גאות ſequens. Ab *Abacæno* gentile eſt *Abacænini*. Inde in Heſychio corrupta vox Ἀβακαάγκινοι pro Siciliæ vel Siculorum parte. Ἀβακαάγκινοι, inquit Σικελῶν μοῖρά τις οὕτω καλουμένη *Abacoancini, Siculorum pars quædam ita dicta.* A

Iam littora proſequentibus, offert ſe Zanclæorum oppidum *Mylæ* (hodie *Milazzo*) de quo præter Geographos Scylacem, Marcianum, Strabonem, Plinium, Ptolemæum, Stephanum, meminere etiam Hecatæus, Thucydides, Theophraſtus, Diodorus, Silius, Paterculus, Suetonius, Appianus, Dio, & alij. Conditum id fuit in peninſulâ cognomine in quâ Solis boues paſcebantur. Apollonij Scholiaſtes lib. 4. *Timæus ait* Θρινακίδα *Thrinaciam dictam fuiſſe Siciliam, quod tria habeat promontoria &c.* Μύλας δὲ χερρόνησον Σικελίας, ἐν ᾗ αἱ τοῦ ἡλίου βόες ἐνέμοντο *Mylas autem eſſe peninſulam Siciliæ in quâ Solis boues paſcebantur.* Plinius lib. 2. cap. 98. *Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia exſpuuntur in littus purgamenta, vnde fabula Solis boues ibi ſtabulari.* Alij boum Solis paſcua paulo vlterius ponunt circa Dianæ fanum. Appianus Ciuil. bell. lib. 5. ὁ Καῖσαρ κατέσχε Μυλὰς καὶ Ἀρτεμίσιον, πολίχνιον βραχύτατον, ἐν ᾗ φασὶ τὰς Ἡλίου βοῦς γενέσθαι, καὶ τὸν ὕπνον Ὀδυσσεῖ *Cæſar Mylas occupauit & fanum Dianæ, oppidum perexiguum, apud quod Solis boues fuiſſe, ſomnumque Vlyſſis tradunt.* Alij ad Melam amnem. Ouidius lib. 4. Faſtorum: B C

Sacrarumque Melam paſcua læta boum

Sed res fere eodem redit. *Mylæ* enim, *Dianæ fanum*, & *Melas* amnis loca ſunt valde vicina. De cætero Plinio non aſſentior, qui vult maris eiectamenta fimo ſimilia dediſſe fabulæ occaſionem, quamuis etiam in Senecâ Nat. quæſt. lib. 3. cap. 26. aliquid tale habeatur. Quia multo veriſſimilius eſt hæc confinxiſſe veteres propter raram in illis locis paſcuorum felicitatem. Theophraſtus hiſt. plant. lib. 8. cap. 3. Λέγεται δὲ καὶ ἐν Σικελίᾳ τῆς Μεσσηνίας (malim ἐν Μεσσηνίᾳ τῆς Σικελίας) ἐν ταῖς καλουμέναις Μύλαις ταχεῖάν τινα γίνεσθαι τὴν τελείωσιν τῶν ὀψίων. ἀγαθὴν δὲ διαφερόντως εἶναι τὴν χώραν, ὥστε τριάκοντα χόας ποιεῖν. ἔχειν δὲ καὶ νομὰς θαυμαστὰς ὅλως *Fertur etiam in Meſſanenſi Siciliæ agro circa Mylas quæ vocantur, ſerotinos fructus celerrime matureſcere, regionemque eſſe maxime fertilem, ita vt triginta choas* (pro ſingulis) *reddat, paſcua item omnem habere miranda.* Vtut ſit, Arabice מאל (*mal*) *armentum* in plurali habet אמואל *amual* per V, quia radicales ſunt MVL. Inde Punicè מולאי *Mulæ* vel *Mylæ* dici potuere loca armentorum, id eſt loca boum armentis paſcendis deſtinata. Notandum inſuper חרס (*Chéres*) *Solem* & חורש (chores) *aratorem*, vel חריש (*charis*) *arationem*, voces Ebræis vicini ſoni, potuiſſe Pœnis eſſe æquiuocas, ita vt eodem vocabulo diceretur *bos Solis* & *bos arator* vel *bos arationis*, atque inde ſit factum, vt lex quæ vetabat mactare bouem aratorem transferretur ab boues Solis. De hac lege vide Ælian. D E

A Var. hiſt. lib. 5. cap. 14. Et Athenæum lib. 9. ex Philochoro; Et Varronem de re ruſticâ lib. 2. cap. 5.

Vicino littori oppoſitæ Æoliæ ſeptem, in quibus regnabat Æolus rex ventorum ante Troiana tempora: Harum maximam, hodie *Lipari*, olim *Liparam* vocabant, & *Meligunin* vel *Melogonin*. Strabo lib. 6. Μεγίστη δὲ ἡ Λιπάρα &c. ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Μελιγουνίς. Plinius: *Lipara* &c. *antea Melogonis vocitata*. Stephanus: Λιπάρα, νῆσος μεγίστη τῶν ἑπτὰ τῶν Αἰόλου, ἡ Μελιγουνὶς ἐκαλεῖτο. Heſychius: Μελιγουνὶς οὕτως ἡ Λιπάρα ἐκαλεῖτο νῆσος. Pomponius Sabinus in lib. 1. Æn. *Lipara ante dicebatur Longonis* (lege *Melogonis*) De eâdem Euſtathius in Dionyſium: ὠνομάσθη δέ ποτε αὕτη καὶ Μελιγουνίς.
B Et his omnibus longe antiquior Callimachus hymno in Dianam,

--- τοὺς μὲν ἔτετμε
Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ (Λιπάρη νέον, ἀλλὰ τότ᾽ ἔσκεν
Οὔνομά οἱ Μελιγουνίς)

--- *repperit illos*
In Lipare (Lipare nunc dicitur inſula, nomen
Tum Meligunis erat.

Λιπάρη, vel mutato accentu λιπαρὴ pinguem ſonat. Tamen à pinguedine dici non potuiſſe *Liparen* res ipſa clamat. Quia hæc inſula ſolum habet
C ſterile & infœcundum. Hinc Cicero tertiâ in Verrem: *Emit agri Liparenſis miſeri atque ieiuni decimas*. Et paulo poſt de ciuitate Liparenſi: *Hæc tam parua ciuitas* &c. *in inſulâ incultâ tenuique poſita*. Proinde Liparum regem comminiſci neceſſe fuit, à quo deduceretur Liparæ nomen, cum aliud nihil ſuccurreret. Hunc Æolo Plinius ſucceſſiſſe vult. *Lipara*, inquit, *dicta à Liparo rege qui ſucceſſit Æolo*. At Diodoro teſte poſt Æolum vnus è ſex illius filiis Ἀστύοχος τῆς Λιπάρας ἔσχε τὴν ἡγεμονίαν *Aſtyochus Liparæ principatum conſecutus eſt*, atque eundem poſt ſe tranſmiſit ad poſterorum longam ſeriem. Itaque ex aliorum ſententiâ Liparus Auſonis fuit filius, & regnauit ante Æolum. Ita ſtatuunt Solinus, Stephanus, Iſidorus, Euſtathius, alij. Et de Liparo longam hiſtoriam refert Diodorus lib. 5. quam ſic
D in pauca contrahit Pomponius Sabinus vbi ſupra: *Lipara dicta eſt à Liparo Auſonis filio, qui eiectus Italiâ à fratribus hûc appulit. Eius iam ſenis filiam Æolus Hippotæ filius duxit, & in imperio ſucceſſit*. Sed ſi Auſonis regis barbari filius fuit *Liparus*, vnde habuerit Græcum Lipari nomen? Aliud comminiſcitur Callimachi Scholiaſtes, quod non capio ſatis: Λέγεται δὲ ὅτι σίδηρα διάφορα θέντες ἐν αὐτῇ ναῦται, ἕωθεν εὑρήκασιν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀναδόσεως τοῦ πυρὸς πεπυρωμένα· καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ἡ νῆσος Λιπάρα, διὰ τὸ αὐτὰ διάφορα ὄντα, ἓν γενέσθαι. *Aiunt, cum ferreas maſſas plurimas in eâ nautæ poſuiſſent, illas mane reperiſſe excoctas ex ignis eruptione. Quocirca inſula Lipara dicta eſt, quia hæ maſſæ cum diuerſæ eſſent in vnam coaluerunt*. Hæc ille in Dianæ
E hymnum, quibus nihil abſurdius fingi potuit, cum Græce Lipara nihil minus ſonet quam quod è diuerſis maſſis in vnum coaluit. Cæcus igitur eſt quiſquis non videt hæc meliorum inopiâ finxiſſe Græcos. Proinde iis relictis, aſſero *Liparam* vel *Liparas* (Stephanus enim author eſt etiam dici πληθυντικῶς, & in Strabone legitur ἐν Λιπάραις, & in Iulio Obſequente

ad inſulam Liparas; Et Flori lib. 2. cap. 2. *apud Liparas*) *Liparas*, in- A
quam, aſſero nomen eſſe deflexum ex Phœnicio *Nibaras* vel *Nibras* mutatis homogeneis. נבראס *nibras* Arabicè eſt lucerna, lampas, tæda, fax. Syris idem נברשא *nebreſa*; vnde emphaticum נברשתא *nebraſtha* Dan. 5. 5. vel *nibraſtha* Soph. 1. 12. Rabbini dicunt נברשת *nibreſeth*. Inde Liparis nomen Punicum, quia facis inſtar noctu lucebant. Ariſtoteles in mirandis: Καὶ ὃ ἐν τῇ Λιπάρᾳ δὲ πῦρ φανερὸν καὶ φλογῶδες, οὐ μὴ ἡμέρας ἀλλὰ νυκτὸς μόνον καίεσθαι λέγεται. *Et in Liparâ quidem conſpicuum ignem aiunt atque lucentem, non interdiu ſed noctu tantum ardere.* Theocrit. Idyll. 2.

--- Ἔρως δ' ἄρα καὶ Λιπαραίω
Πολλάκις Ἀφαίστοιο σέλας φλογερώτερον αἴθει. B
--- *Sed quos amor excitat ignes*
Vulcani flammis Liparenſibus acrius ardent.

Ad quem locum ita alludit Euſtathius in Odyſſ. κ. Λιπάρα, ἐξ ἧς καὶ σέλας λέγεται παρὰ Θεοκρίτῳ Λιπαραῖον, διὰ τὰ ἐκεῖ ἀναφυσώμενα πυρά. *Lipara, ex quâ & fulgor Liparenſis à Theocrito dicitur, propter ignes ibi erumpentes.* Silius lib. 14.

Nam Lipare vaſtis ſubter depaſta caminis
Sulfureum vomit exeſo de vertice fumum.

Strabo etiam ibi deſcribit πυρὸς ἀναπνοὰς *ignis expirationes*. Et Paulus Silentiarius carmine de aquis Pythiis: C

Καὶ Λιπάρα τε νῆσος	*Et in Liparâ inſulâ*
Ἀφεγγές ἐστιν ἆσθμα	*Eſt halitus caliginoſus,*
Ὃ νυκτί περ παμφαῖνον	*Qui noctu reſplendens*
Πέμπει λίθους θειώδεις.	*Emittit ſaxa ſulphurea.*

Ex *Nibras* vel *Nibaras* Græci fecere *Liparas*, vt mollirent vocem barbaram, & ad ſuæ linguæ typum effingerent. Neque in hâc mutatione quicquam coactum, quia vt B & P, ita N & L ſunt eiuſdem organi, & ſæpe permutantur. Hinc Ebraicè λέσχη לשכה *liſcha* & נשכה *niſcha* dicitur: Et Ebræa נחץ *properare*, נצה *rixari*, נקב *nominare*, נגף *plaga* Arabes ſcribunt per L initiale loco N. Græci etiam N & L ſæpe confundunt, quod nemo neſcit. Et D nobis *lympha* eſt νύμφη, *lutra* ἐνυδρίς, *pulmo* πνεύμων.

Sed ne exempla petantur longius, etiam alterum Liparæ nomen *Meligunin* vel *Melogonin* haud dubiè per N in ſecundâ ſyllabâ Pœni ſcripſere מנגנין *Menaggenin*. Inſula *Menaggenin* eſt inſula eorum qui pulſant inſtrumenta muſica, puta citharam, barbiton, nablium, cymbalum, tympanum &c. Iam hæc inſula cur ſic vocetur te doceant hæc Philoſophi in libro Mirabilium: Ἐν μιᾷ τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων ἣ καλεῖται Λιπάρα, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι περὶ οὗ καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι &c. Ἐξακούεσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἦχον, γέλωτά τε μετὰ θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς. *In vnâ ſeptem Æoli inſularum quam Liparam vocant, ſepulchrum tradunt eſſe circa* E *quod multa fiunt prodigioſa &c. Sonitum quippe tympanorum cymbalorumque & riſum cum ſtrepitu crepitaculiſque manifeſto audiri.* Fabulæ dedit occaſionem incluſus ignis ex imis terræ cauernis erumpens atque exæſtuans, non ſine mugitu & murmure. Paulus Silentiarius vbi ſupra.

Πέμπει

A Πέμπει λίθους θειώδεις,
Πολυψόφους, βροντώδεις.
Mittit lapides ſulphureos,
Qui tonitrus inſtar valde fremunt.

Atque eôdem pertinet quod in inſulâ Thermeſſâ, quæ & Theraſia & Hiera, prope Liparam audiri fabulantur Cyclopum ictus cum ferrum cudunt ſuper incudem. Virgilius lib. 8. Æn.

Inſula Sicanium iuxta latus, Æoliamque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis:
Quam ſubter ſpecus, & Cyclopum exeſa caminis
B *Antra Ætnæa tonant, validique incudibus ictus*
Auditi referunt gemitum, ſtriduntque cauernis
Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat;
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Et apud Apollonij Scholiaſten cap. 4. Callias: Τηλικοῦτος βρόμος γίνεται, καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει ἐργάζεσθαι τὸν Ἥφαιστον, ὥστε ἐπὶ πεντακόσια στάδια ἀκούεσθαι τὸν ἦχον *tantus inde editur fragor, cùm Vulcanus operi incumbit, vt ſonus audiatur vſque ad quingenta ſtadia.* Ibid. lib. 4. Θεόφραστος ἐν ἱστορικοῖς ὑπομνήμασι φησὶ τὸν βρόμον τοῦ πυρὸς ἀπὸ τῶν τοῦ Αἰόλου νήσων ἀκούεσθαι ἕως χίλια στάδια. περὶ Ταυρομένιον
C οὖν ἀκούεσθαι βροντῇ παραπλήσιον ψόφον *Theophraſtus in hiſtoricis commentariis refert fragorem ignis qui ex Æoli inſulis editur, ad mille vſque ſtadia audiri. Adeoque circa Tauromenium murmur intelligi tonitrui ſimile.* Ibid. ex Pytheâ: ἐν τῇ Λιπάρᾳ καὶ Στρογγύλῃ (τῶν Αἰόλου δὲ νῆσοι αὗται) δοκεῖ ὁ Ἥφαιστος διατρίβειν. διὸ καὶ πυρὸς βρόμον ἀκούεσθαι καὶ ἦχον σφοδρόν *In Liparâ & Strongyle, quæ ſunt ex Æoli inſulis, degere putatur Vulcanus, ideoque etiam ignis fragor illic audiri & ſonitus vehemens.* Vbi notâ Liparen ipſam cenſeri pro Vulcani inſulâ. Quæ Theocriti ſententia eſt Idyll. 2. vt & Callimachi hymno in Dianam, vbi deſcribit in Lipara Cyclopes ἐπ' ἄκμοσιν Ἡφαίστοιο *ſuper Vulcani incudibus* Neptuno cudentes Ἱππείην ποτίστρην *equeſtre aquarium.* Itaque etiam Callias οὐ τὴν Ἱερὰν φησιν δεῖν ἀκεῖσθαι Ἡφαίστῳ, ἀλλὰ τὴν Λιπάραν *non Hie-*
D *ram ſed Liparam Vulcano ſacram eſſe tradit.* Ita Apollonij Scholiaſtes lib. 3. Et in ſcholiis ad Callimachum in Liparâ deſcribuntur τὰ χαλκεῖα Ἡφαίστου *ferrariæ Vulcani officinæ.* Quô referenda hæc Claudiani de raptu lib. 2.

Turbatur Liparis, ſtupuit fornace relictâ
Mulciber.

Et de tertio conſulatu Honorij,

Feſtinat Steropes, nectit thoraca Pyracmon,
Ignifluiſque gemit Lipare fumoſa cauernis.

Prope Pelorum fama eſt habitaſſe Sirenes. Seruius in l. 5. Æneid. *Sirenes ſecundum fabulam tres in parte virgines fuerunt, in parte volucres, Acheloi*
E *fluminis & Calliopes Muſæ filiæ. Harum vna voce, altera tibiis, altera lyrâ canebat. Et primò iuxta Pelorum, poſt in Capreis inſulâ habitarunt.* Vnde eſt quod Sirenas recenſet Ouidius inter Proſerpinæ Siculæ Deæ comites Metam. lib. 5.

An quia cum legeret flores Proſerpina vernos, A
In comitum numero mixtæ Sirenes eratis?

Et apud Nonnum Dionyſiac. lib.13.verſ.313.Catanenſes

Γείτονα Σειρήνων πόλιν ᾤκεον.
Vicinam Sirenibus vrbem habitabant.

Et Statij Sylu. lib. 2. in epicædio Glauciæ,

-- tergeminum Siculâ de virgine carmen,

id eſt trium Sirenum cantus. Et Iuuenalis Sat.9.

Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

Alij Sirenibus alias ſedes aſſignant: quæ quæſtio noſtrâ nil refert. Tantum aſſerimus Sirenum nomen eſſe merè Punicum. Pœnis enim שיר *ſir* eſt canticum. B Inde libro Solomonis titulus שיר השירים (*ſir haſſirim*) canticum canticorum. Itaque *Siren* שירן eſt canorum monſtrum, quale à poëtis fingitur. Grammaticos nihil moror, qui deducunt ἀπὸ τοῦ σύρειν *à trahendo*, vnde non dicerentur Σειρῆνες ſed Συρῆνες.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte Orientali à Peloro ad Pachynum. C

Pelori nomen cum ſit Græcum & vetuſtiſſimum, quorſum dici putetur à Peloro gubernatore Annibalis illic ſepulto. *Scylla* & *Charybdis* vnde dicantur. Charybdis non vno in loco. *Zancle* vrbs longe vetuſtiſſima, Phœnicie זלגא *Zalga*, quia littus eſt incuruum. משליא quid proprie. Tauromenium in Tauro monte qui Pœnis טור *Tur*. Ad Onobalæ fl. oſtium fanum Veneris, & gerrhæ, 1. pudenda pro faſcino; vt in infantium collo, & curru triumphantium. Arab. quid ענבלה *onbola*. *Aſines*, id eſt הצין *frigidus*, nomen amnis frigidiſſimi. *Tiſſa* vrbs, id eſt תרצה *Tirſa*. Callipolis cur *Bidus* dicta. *Aetna* אתונא *attuna* fornax vel אתונא *etuna* caligo, quorſum. *Enceladus* Aetnæ ſuppoſitus, qui draconum & anguium ſpiris Iouem implicare conatus eſt, diabolus ſerpens עקלתון *acalathon* tortuoſus Eſ.27. Idem *Typhon* vel *Typhœus* (quo alludit nomen *Topheth*) & *Briareus*, id eſt *Beliar* vel *Belial*. *Ineſſa* vel *Anneſia* vrbs in aſcenſu Aetnæ הנשאה *Hanniſſaa* id eſt *elata*. *Acis* fl. rapidiſſimus אחיש dictus à feſtinando. *Amenanus* vel *Amena* אמנע fl. cuius curſus per interualla cohibetur. *Catana* à paruitate dicta vrbs. *Adranus* fl. vbi fanum *Adrani* Dei, cui mille canes ſacri fures diſcerpunt. Huius *Palici* filij. Falluntur qui *Adranum* confundunt cum *Adriano*. Adrani nomen eſt Syrum. *Hyblæ* tres. Hybla חבלא regio ſeu plaga. Ita explicat Antoninus. *Centuripæ* קטרוב aratorum vrbs. Hercules Βουζύγης. *Cyamoſorus* ab aluei D anguſtiâ. *Symæthus* Siciliæ fl. maximus, vt inſula *Samatho*, dictus à magnitudine. *Mugil Symæthius*. Antiphanes, Pollux, Clemens Alexandrinus emendati. *Imachara* vel *Emichara* mater agricolarum. *Aſſorus* in colle vt חצור Ioſ. 11. 13. *Enna* in Siciliæ vmbilico ſacra Cereri עין נעם *Ennaam* propter fontes amœniſſimos. Inde rapta Proſerpina. M ablatum in fine vocum. Terebinthus Manetis præceptor cur Perſis *Budas*. *Inna* fons ad quem Silenus à Midâ captus. *Pergus* vel *Percus* ברכה lacus prope Ennam. *Eryces* mons, vrbs, fl. הרכס. *Palicorum* ædes, & lacus *Delli* periuris quam graues. Ibi oraculum & aſylus. *Palici*, id eſt פליחין σεμνοὶ, non ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι. Crateres *Delli* dicti, quia periurij indices, vt aquæ ſanctæ Num. 5.17. Et *Asbamææ*, id eſt aquæ iuramenti iuxta Tyana Cappadociæ. Fons Palicorum etiam Menais. Ibid. vrbs Palicæ quæ & Menæ & Menænum, id eſt מחנין. Ioſephus emendatur. Explicatur locus 2. Sam. 2. 8. *Terias* amnis ad Leontinos agrum inſulæ fertiliſſimum, à negotiando cur dictus. *Pantagius* fl. qui Cereri quærenti filiam obſtrepuit vnde dictus. *Hybla Megaris*, vnde mel Hyblæum, ad Alabum fl. à dulcedine dictum. Vibius & Plutarchus emendati. Dædali *Colymbethra*. Hybla Megaris etiam *Galeotis* à vatibus *Galeis* ſeu *Galeotis*, qui Punice גליין. *Hybletæ* vates. *Thapſus* peninſula pro inſulâ habita, & Sporadum vnâ. Ratio nominis. Syracuſarum conditor, partes quatuor, portus E duo, fontes, flumen, ambitus, opulentia. Syracuſæ vnde dicantur. Fullerus notatus. Palus *Syraco* à fœtore dicta, vt Etruriæ *Grauiſcæ*. Inde morbi frequentes. Oraculum de Crotone & Sy-

A ſacuſis. *Anapus* ab vuis dictus. Ibi Cyclopes iuxta Theocritum. *Herbeſſus* הרבצוע, id eſt mons
exciſus. *Cacirum* i. ככר *planities.* Quid ſit *Daſcon* in magno portu. Prodigioſa commenta de *Al-
pheo* & *Arethuſâ.* Origo fabulæ. Arethuſa in Ortygiæ littore. Cur Europam rapuiſſe dicatur
Iuppiter ταυρόμορφος. *Arethuſa* etiam *Cypara* dicta. Vtrumque nomen Syrum. Arethuſa incre-
dibili magnitudine. Stephanus emendatus. *Thymbris* mare in Theocrito. Ζιγγιβεὶ vnde dictum.
Guata cur vocetur regio mediterranea; Et *Cacyparis* fl. in magnum ſinum ſe effundens; Et *Ori-
nus* Albus fons. *Aſſinarus*, Ebr. הצינור *Haſſinor*, fluuius alti & præcipitis aluei. Νέητον contra-
ctum ex נוה איתן Ierem. 49. 19. *Ichana* Pœnis יקנעם *Iocneam* propter ſtructuræ amœnitatem.

PEloro promontorio nomen eſſe multi volunt à Peloro Pœno homine
gubernatore Annibalis ibi interempto & condito. Seruius in 3. Æn. *Pe-
B lorum promontorium Siciliæ eſt, dictum à gubernatore Annibalis illic ſepulto,
qui fuerat occiſus per regis ignorantiam, cum ſe eius dolo propter anguſtias
freti crederet eſſe deceptum, veniens de Petiliâ.* Melâ cap. 7. lib. 2. *Cauſa nomi-
nis Pelorus gubernator ab Annibale ibidem conditus: quem idem vir profugus
ex Africâ, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur con-
tinua eſſe littora, & non peruium pelagus, proditum ſe arbitratus occiderat.*
Iſidorus Orig. lib. 14. cap. 7. *Pelorum promontorium Siciliæ reſpiciens ad Aqui-
lonem ſecundum Salluſtium dictum à gubernatore Hannibalis illic ſepulto.*
Quin ſi Valerio credimus lib. 8. cap. 8. ibidem ſtatua erecta eſt in Pelori me-
C moriam: *A Petiliâ*, inquit, *claſſe Africam repetens* Annibal, *freto appulſus,
dum tam paruo ſpatio Italiam Siciliamque inter ſe diuiſas non credit, velut in-
ſidioſum curſus rectorem Pelorum interemit: Poſteaque diligentius inſpectâ ve-
ritate tunc abſoluit, cum eius innocentiæ nihil vltra ſepulchri honorem dari po-
tuit. Igitur anguſti atque æſtuoſi maris alto è tumulo ſpeculatrix ſtatua tam
memoriæ Pelori quam Punicæ temeritatis vltra citraque nauigantium oculis
expoſitum indicium eſt.* Proinde etiam Strabo lib. 1. Afros memorat erexiſſe
τὸ τοῦ Πελώρου μνῆμα, καὶ τοῦτο διαφθαρέντος κατὰ τὴν ὁμοίαν αἰτίαν *Pelori tumulum ean-
dem ob cauſam interfecti;* ob quam ſcilicet Salganeus, quem Perſæ interfece-
rant ad Euripum Chalcidicum, quod eos in has anguſtias perperam conie-
ciſſet. Hæc de Peloro veteres, quibus tamen haud quaquam aſſentior, quia
Pelori nomen palam Græcum eſt, & in vſu fuit multo ante ætatem Anni-
D balis. quod vere obſeruat Seruius. Extat enim apud Scylacem, & Ariſtote-
lem in mirabilib. ſcriptores Annibale longe vetuſtiores. Et inde dictæ Pe-
loriadis etiam Heſiodum meminiſſe videtur poſſe colligi, ex his Diodori
lib. 14. Ἡσίοδος δὲ ὁ ποιητής φησι, διαπεπταμένου τοῦ πελάγους, Ὠρίωνα προσχῶσαι τὸ
κατὰ τὴν Πελωριάδα κείμενον ἀκρωτήριον *Heſiodus poëta ait, latius illic diffuſo mari, O-
rionem promontorium illud quod apud Peloriadem ſitum eſt, aggerum molibus
produxiſſe.* Præterea quis credat Annibalem, qui tamdiu hæſerat in Brutiis,
ex Italiâ diſcedentem ignoraſſe freti Siculi anguſtias. Denique nec è Peti-
liâ in Africam, nec ex Africâ in Syriam per fretum Siculum iter eſt. Itaque
totam illam de Peloro narrationem reiicimus inter fabulas. Niſi quis hæc
E putet iactaſſe Pœnos, non de magno Annibale, ſed de alio vetuſtiore. Vtut
ſit, fabulæ originem lectori iam aperiam. Pelorus articulo addito Græcè vul-
go dicitur ὁ Πέλωρος *ho Peloros.* Quod Pœni ſic acceperunt quaſi diceretur
חובל הראש *hobel-haros* vel etiam *hobel-horos.* Nam apud Syros camets ſonat o.
Porro חובל הראש *hobel-horos* ad verbum eſt *gubernator* ſiue *nauclerus ducis*,

Vtraque vox ex Ebræo ſermone eſt notiſſima. Et ראש *ros* pro duce etiam Pœnos vſurpaſſe docuimus in explicatione vocum *Membliaros* & *Roſibios*. Itaque fingenda fuit fabula cur hoc promontorium, prout illi interpretabantur, nomen haberet à nauclero ſeu gubernatore ducis. Huic coniecturæ ſpero doctos ſuffragium ſuum addituros. A

Odyſſ. μ. In freto Siculo prope Pelorum,

Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα Χάρυβδις
Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obtinet, alternos abſorbens gurgite fluctus.

Scylla Punicè סקול *Scol* eſt exitium. Ita legerunt pro Hebræo אסון Elias & Baal Aruc Gen. 42. 4. & 38. in verſione Ieruſalem. Sic Aaron de filiis quos conſumpſerat ignis Leuit. 10. 19. *Et mihi accidit* סקול *ſcol in illis*. Ita habet Ionathanis Chaldaica paraphraſis. *Scol* eſt exitium & lethale infortunium. Quô ſenſu Græcum σκῶλος vſurpatur ab Helleniſtis. Scylla cur inde apelletur nemini non eſt obuium. Rurſus Charybdis eſt חור-אובדן (*chorobdam*) *foramen perditionis*. Nempe vt ait Seneca in conſolatione ad Marciam cap. 17. *hiatu magno profundoque ſorbet nauigia*. Et Salluſtius apud Seruium: *Inlata naufragia ſorbens gurgitibus occultis millia ſexaginta Tauromenitana ad littora trahit*. Charybdin definit Etymologus πᾶν τὸ εἰς χάος καὶ ὄλεθρον κατάγον, *quicquid in Chaos & perditionem deducit*. Et præter Charybdin illam notiſſimam de quâ diximus, aliam deſcribit circa Gades, vbi ἡ ἀναπινομένη θάλασσα καὶ πάλιν ῥαγδαιοτέρως ἐπαναστρέφουσα *mare abſorptum maiore cum impetu redit*. Meminit & Suidas iiſdem fere verbis. Et Strabo lib. 6. Charybdin vocat Syriæ locum inter Apamæam & Antiochiam in quo Orontes abſorptus poſt XL ſtadia rurſus emergit. B C

In eodem freto eſt Meſſana vrbs, olim Ζάγκλη *Zancle*, omnium Siciliæ vrbium longe vetuſtiſſima, ſi Hieronymo credimus, qui ad A. CCLVI. Chronici Euſebiani de ſuo hoc inſeruit: *Hoc tempore in Siciliâ Meſſana, quæ & Mamertina, conditur*. Sic condita fuerit *Zancle* annis fere ſexcentis ante excidium Troiæ. Sed & apud Diodorum lib. 4. Heſiodus Zancles meminit tanquam vrbis antiquiſſimæ, in quâ Orion Zanclo regi portum iactis molibus extruxerit. Sunt qui ab hoc Zanclo dictam volunt, alij à fonte Zancle, alij à Saturni falce ibi abſconditâ. Stephanus ex Hecatæo: ὡς μὲν ἀπὸ Ζάγκλου γηγενοῦς, ἢ ἀπὸ κρήνης Ζάγκλης, ὡς δὲ διὰ τὸ ἐκεῖ Κρόνον τὸ δρέπανον ἀποκρύψαι. Sed Thucydides multo verius lib. 6. ὄνομα δὲ τὸ μὲν πρῶτον Ζάγκλη ἦν ὑπὸ τῶν Σικελῶν κληθεῖσα, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρίον τὴν ἰδέαν ἐστί, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ ζάγκλον καλοῦσιν *Primo autem à Siculis Zancle appellabatur, quia ſpeciem falcis locus habet; Falcem enim Siculi Zanclon appellant*. Vnde apud Stephanum Nicander de Siciliâ lib. 10. D

Καί τοι καὶ Ζάγκλης ἐδάη δρεπανηΐδος ἄστυ, E
Quamuis falcatæ Zancles combuſſerit vrbem.

Et Ouidius lib. 4. Faſtorum:

Quique locus curuæ nomina falcis habet.

De falce nihil habet Strabo; tantum *Zanclion* curvum eſſe dicit. Verba

A ſunt: Ζάγκλη πρότερον καλουμένη διὰ τὴν σκολιότητα τῶν τόπων. Ζάγκλιον γὰρ ἐκάλουν τὸ σκολιὸν *Zancle antea dicta eſt à locorum curuitate. Curvum enim vocabatur Zanclion.* Nempe παρὰ τοῖς ἐκεῖ ab hominibus qui illic habitant, vt recte addit Euſtathius hunc ipſum locum citans in lib. 12. Odyſſ. Itaq; Ζάγκλη propriè curuam ſonat. Quam vocem eſſe Siculam fruſtra contendunt, cum ſit Punica זלגא *zalga* per metatheſim G & L. Vnde Hebraice מזלג eſt κρεάγρα *vncinus extrahendæ carni ex olla.* Hinc Exod. 27. 3. pro ומזלגתיו Onkelos habet וצינוריתיה, quod Hebræi explicant אונקליות כופין *vncinos recurvatos qui carnibus in ollâ infiguntur.* Ionathan & Ieroſolymitanus habent משלייתיה, quam vocem Lexicographi male referunt vel ad radicem שלה vel ad

B radicem משל. Pertinet enim ad verbum נשל, quod extrahere eſt, quia talibus vncinis caro ex ollâ extrahitur. Proinde in Arabe paraphraſte plene ſcribitur ומנאשלה. At Hebraicè מזלג vncinus à curuitate dicitur, vt Arabicè זלאג *zilag* vncinus quô fores claudunt. Et Z & *tſad* permutatis צולנה vel צולגאן eſt harpago ligneus.

Tauromenium in arduo aſperrimoque monte ſitum eſt, cui nomen erat *Taurus*, id eſt טור *tur* vel *taur*. Syri & Chaldæi quoſlibet montes ita nominant. Sed generale nomen Siculi à Pœnis mutuati huic monti fecere proprium. De eô monte Diodorus lib. 13. *Himilco vero Magonem nauarchum cum*

C *inſtructâ claſſe miſit*, προστάξας παραπλεῖν ἐπὶ τὸν λόφον τὸν καλούμενον Ταῦρον *collem qui Taurus vocatur prænauigare iubens: occupauerant hunc Siculi, magno quidem numero, ſed abſque certo duce. His pridem Naxiorum terram Dionyſius conceſſerat. Sed tunc Himilconis adducti promiſſis, collem hunc inſederant, quem quod natura munitus eſſet, non modo tunc temporis, ſed etiam poſt bellum muro circundatum incoluerunt:* καὶ τὴν πόλιν, διὰ τὸ μεῖναι τοὺς ἐπὶ τὸν Ταῦρον ἀθροισθέντας, Ταυρομένιον ὠνόμασαν *urbemque Tauromenium appellarunt, quia in eâ habitabant qui ſuper Taurum collecti fuerant.* At lib. 16. Tauromenium, duce Andromacho Timæi hiſtorici patre, condidiſſe leguntur pauci è Naxo ſuperſtites, quam exciderat Dionyſius. Quod confirmat Plutarchus in vitâ Timoleontis.

D Prope Tauromenium eſt amnis Tauromenius quem Appianus appellat *Onobalam.* Παρέπλει, inquit, τὸν ποταμὸν τὸν Ὀνοβάλαν, καὶ τὸ ἱερὸν τὸ Ἀφροδίσιον, καὶ ὡρμίσατο εἰς τὸν Ἀρχηγέτην, ἀξιῶν τὸν θεὸν ὡς χάρακα θησόμενος ἐνταῦθα, καὶ ἀποπειράσων τοῦ Ταυρομενίου *præternauigauit* Cæſar *fluuium Onobalam, & Veneris fanum, & ad Archegetam appulit, precatus Deum, tanquam poſitis ibi caſtris oppugnaturus Tauromenium.* Veneris fanum intelligit, de quô in Vaticanâ Prouerbiorum appendice ex emendatione Cluuerij: Γέρρα Ναξιακά, Γέρρα Σικελοὶ λέγουσι τὰ ἀνδρῶα καὶ γυναικεῖα αἰδοῖα· ἐπεὶ ἐν Σικελικῇ Νάξῳ τέμενος ἐπιθαλάσσιον Ἀφροδίτης, ἐν ᾧ μεγάλα αἰδοῖα ἀνέκειτο *Gerræ Naxiacæ, Siculi gerra vocabant virorum mulierumque pudenda. Erat autem ad Siciliæ Na-*

E *xum Veneris fanũ in littore, in quô magna pudenda dedicata.* Naxus hîc idem eſt quod Tauromenium quam condiderunt qui è Naxiis erant reliqui. Vnde Plinius: *Colonia Taurominium quæ antea Naxos.* Et Solinus: *Colonia Tauromenia quam priſci Naxum vocabant.* Itaque in his Nonnij: *Et ſunt gerræ faſcini, qui ſic in Naxo inſulâ Veneris ab incolis appellantur.* Errore

manifeſto Naxo inſulæ vni Cycladũ id tribuitur quod Naxi Siculæ propriũ A erat. Nam præter Prouerbiorũ authorem quem citauimus, Heſychius etiam, & Suidas, & Phauorinus, & author Etymologici Γέῤῥα παρὰ Σικελοῖς *Gerra apud Siculos* dici ſcribunt τὰ γυναικεῖα καὶ ἀνδρεῖα αἰδοῖα; niſi quod Etymologus ſolũ habet τὰ γυναικεῖα. Quod ipſum faſcinorum vocabulo intelligitur apud Nonniũ. Ita enim vocabant veteres, quia de collo puerorum ſuſpendebãtur, ne quid obeſſet, & *bonæ ſcæuæ cauſſæ*, vt ait Varro l.6. Quin & è curru triũphantium, Deum ſcilicet Faſcinum, vt eos ab inuidiâ defenderet, illâ ipſâ formâ pependiſſe videtur colligi ex his Plinij l.28.c. 4. *Faſcinus imperatorum quoque non ſolum infantium cuſtos, qui Deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus* B *inuidiæ*. Et apud Apuleium: *Ad res venereas ſumpta de mari faſcina* putantur eſſe conchylia quædam, quæ partes illas figurâ referunt. Ex iis quæ diximus hactenus colligere eſt cur Tauromenius amnis alio nomine vocetur *Onobalas*. Nempe propter αἰδοῖα & *faſcina* quæ pendebant è templo veneris ad illius oſtium extructo. Arabice enim hodieque ענבלה *onbóla* muliebre pudendum eſt, vel vt preſſius loquar id ipſum quod Samiis νύμφη, aliis κλειτορὶς & μύρτον.

Vid. Turneb. Aduerſ. l. 9. c. 28. & l. 29. c. 13.

A Tauromenio vel Onobala vno milliari diſtat Ἀσίνης *Aſines*, amnis frigidiſſimus, quiq; ab inſigni frigiditate ab Arabibus appellatur אלואדי אלבארד C *alvvadi albarid* fluuius frigidus, vt ab incolis, *fiume freddo*. Neque aliud ſonabat *Aſinis* vel *Aſinij* priſcum nomen apud Plinium & Vibium Sequeſtrem; pro quô Thucydides lib. 4. perperam habet τὸν Ἀκεσίνην ποταμὸν *Aceſinem fluuium*; Syris enim צן *ſin* eſt frigus. Inde amnis הצין *haſſin* eſt amnis frigoris, id eſt frigidus.

Circa Aſinis fontes erat oppidum *Tiſſa* vel *Tiſſe*, de quô Silius & Ptolemæus. *Tiſſæ* Philiſto apud Stephanum; vnde Ciceroni *Tiſſenſes* & Plinio *Tiſſinenſes*. *Tiſſa* Pœnis תרצה *Tirſa* vel *Thirſa*, quaſi amabilem vrbem dixeris. *Tiſſa* idem quod *Tirſa*, quomodo פציד *paſſid* riuus idem quod פרציד *parſid*. Huius nominis vrbs fuit in terrâ Chanaan notiſſima, Ieroboami regia & ſucceſſorum vſque ad Samariam conditam. Vide Ioſ. 12. 24. 1. Reg. 14. 17. & D 15. 21. 33. & 16. 6. 9. 15. 17. 23. &c. Hinc de ſponſâ Cant. 6. 3. *Pulchra es amica mea* כתרצה *vt Tirſa*. Græci & Vulgatus multo aliter.

In Tauromenitano agro caſtellum erat Bidus vel Bidius nomine: Stephanus in voce Βίδος: ἔστι καὶ ἕτερον ἐν τῇ τῶν Ταυρομενιτῶν χώρᾳ Βίδιος φρούριον. Hoc idem eſſe coniectat Cluuerius cum Naxiorum Callipoli, de quâ Herodotus, Strabo, Stephanus, Marcianus Heracleota. Nimirum vt Græcè Callipolis, ita Punice *Bidius* vel *Bidi* dici potuit à murorum albedine, vt hodieque *Albeida* אלביצה in regno Valentiæ. Notiſſima vox ex Arabiſmo.

Ætna vel eſt אתונא *attuna* fornax, caminus, vel אתונא *ætuna* caligo, vt He- E bræis אשון vel אישון Prou. 20. 20. Primæ originationi fauent hæc poëtarum loca. Lucretius lib. 6.

Flamma foras vaſtis Ætnæ fornacibus efflat.

Virgilius Georg. lib. 1.

A *Vidimus vndantem ruptis fornacibus Ætnam.*

Et Æn. lib. 3.

-- ingentemque inſuper Ætnam,
Impoſitum ruptis flammam expirare caminis.

Et lib. 8. Æn.

-- Cyclopum exeſa caminis
Antra Ætnæa tonant.

Et paulo poſt:

-- ruptis fornacibus ignis anhelat.

Ouidius lib. 15. fab. 25.

B *-- Sulphureis ardet fornacibus Ætna.*

Cornelius Seuerus in poëmate de Ætna:

Illis Cyclopas memorant fornacibus vſos.

Aut ſi ab אתונא *atuna* vel caligine malis Ætnæ nomen deducere, eô faciens hæc Lucretij lib. 6. in Ætnæ deſcriptione:

Funditque ardorem longe, longeque fauillam
Differt, & craſſâ volvit caligine fumum.

Et Virgilij lib. 3. Æn.

Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
C *Turbine fumantem piceo & candente fauillâ.*

Et Claudiani lib. 1. de raptu:

Nunc vomit indigenas nimbos, piceâque grauatum
Fœdat nube diem.

Et Silij lib. 14.

-- Fonte & Phlegetontis vt atro
Flammarum exundat torrens; piceâque procellâ
Semiambuſta rotat liquefactis ſaxa cauernis.

Interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare refert Gellius, poſt Pindarum, cuius verba ſunt in carmine de Ætnâ: Gell. l. 17. cap. 10.

-- ποταμοὶ *
D Δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων' : ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.

* Hinc Heſych. in Αἴτνη. Αἴτνη τὸ πῦρ ὡσεὶ ποταμὸς χεόμενον ἐν Σικελίᾳ.

Fluuij vero interdiu quidem effundunt amnem fumi ardentem. Sed per noctis tenebras ſaxa rutila volutata flamma in profundam fert maris planiciem cum ſtrepitu. Neque aliter Strabo lib. 6. νύκτωρ μὲν οὖν καὶ φέγγη φαίνεται λαμπρὰ ἐκ τῆς κορυφῆς, μεθ' ἡμέραν δὲ καπνῷ καὶ ἀχλύϊ κατέχεται. *noctu quidem clari etiam à vertice fulgores eduntur; interdiu vero fumo & caligine obtinetur.* Atque id ipſum referunt recentiores. Petrus Bembus in Dialogô de Ætnâ: *Vrbanus mona-*
E *chus refert ſe præſente eructaſſe montem magno ſtrepitu incendia caliginoſa.* Et Fazellus αὐτόπτης rerum Sicularum Dec. 1. lib. 2. c. 4. *Ex eô nebuloſa incendia tanta exhalabant, vt ab inferiori aſpectu impediremur.* Item: vel *ignis ipſe, vel fumoſa caligo afflatur.* Et rurſus: *Quandoque flammâ fumo caligineque obducta* &c.

Alij Ætnæ incendia ad Cyclopes referunt, de quibus ſuo loco: Alij ad θεόμαχον *gigantem Enceladum*, quem vel à Minerua, vel ab ipſo Ioue tam celſi montis iniectu obrutum, ignem ore & naribus eructare fabulantur. A

vid. & Oppian. Cyneg. lib. I. v. 273.

Q. Smyrnæus. lib. 14.

Εὖτε πάρος μεγάλοιο καθ' Ἐγκελάδοιο δαΐφρων
Πολλὰς ἀειρομένη Σικελὴν ἐπικάββαλε νῆσον,
Ἥρ' ἔτι καίεται αἰὲν ὑπ' ἀκαμάτοιο γίγαντος
Αἰθαλόεν πνείοντος ἔσω χθονός.
Vt quondam armigeræ vi Palladis inſula vaſtis
Trinacris Enceladi membris iniecta Gigantis,
Qui ſuperimpoſiti ſpirans per montis hiatus B
Æternos vomit ore ignes.

Cornelius Seuerus in Aetnâ:

Gurgite Trinacrio morientem Iuppiter Ætnâ
Obruit Enceladum, vaſti qui pondere montis
Æſtuat, & patulis exſpirat faucibus ignes.

Virgilius lib. 3. Aen.

Fama eſt Enceladi ſemuſtum fulmine corpus
Vrgeri mole hâc, ingentemque inſuper Ætnam C
Impoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis.

Statius lib. 3. Thebaid.

--- *aut vbi tentat,*
Enceladus mutare latus, procul igneus antris
Mons tonat.

Claudianus lib. 1. de raptu.

In medio ſcopulis ſe porrigit Ætna peruſtis,
Enceladi buſtum, qui ſaucia membra reuinctus
Spirat inexhauſtum flagranti pectore ſulphur.

Proinde apud vetuſtiſſimum poëtam Onomacritum, qui ſub Orphei nomine ſcripſit Argonautica, verſu 1249. D

Τριγλώχινα τε νῆσον ἐπέχομεν Ἐγκελάδοιο.
Obuiaque Enceladi nobis trifida inſula facta eſt.

Enceladi trifida inſula eſt Sicilia. Hanc fabulam à Phœnicibus ad Græcos deueniſſe prodit Enceladi nomen. Neque enim à ſtrepitu, vt volunt, dicitur Ἐγκέλαδος. Quin quiſquis harum rerum aliquem habet ſenſum, ſtatim agnoſcet Ἐγκέλαδον idem eſſe quod עקלתון *akalathon*, id eſt σκολιὸν *tortuoſum*, ſerpentis imo diaboli epithetum in his Eſaïæ verbis cap. 27. verſ. 1. *In die illâ animaduertet Dominus gladio ſuo duro, & grandi, & valido, in Leuiathan ſerpentem oblongum, in Leuiathan, inquam,* נחש עקלתון (*nahas akalaton*) *ſerpentem tortuoſum, & occidet draconem qui eſt in mari.* E
Quomodo Græci fecerint Ἐγκέλαδον ex עקלתון *akalathon* nemo non videt. *Thau* Ebræum expreſſum per δ, vt in *cidari* ex כתר *cether*, & *koph* per γκ, vt in ἀγκύλος *curuus* ex עקול *akul*. Nec immerito Pœnos hoc monſtrum *Akalathon*, id eſt in modum ſerpentis ſinuoſum & tortuoſum appellaſſe docet Enceladi, ſeu quod idem eſt, Siculi Typhonis deſcriptio, qualis habetur

A betur Apollodori lib. 1. ἐξεῖχον inquit, ἑκατὸν κεφαλαὶ δρακόντων. τὰ δὲ ἀπὸ μηρῶν σπείρας εἶχεν ὑπερμεγέθεις ἐχιδνῶν, ὧν ὁλκοὶ πρὸς αὐτὴν ἐκτεινόμενοι κορυφὴν, συριγμὸν πολὺν ἐξίεσαν *eminebant centum capita draconum, partes autem infra femora immenſas habebant viperarum ſpiras, quæ voluminibus ad verticem vſque protenſis multum ſibilum emittebant.* His voluminum ſpiris etiam ipſum Iouem complexus eſſe dicitur. Apollodorus ibidem: Τυφῶν δὲ ταῖς σπείραις περιπλεχθεὶς κατέσχεν αὐτὸν *Typhon autem hunc* (Iouem) *ſpirarum voluminibus circumplexum detinuit.* Hæc ad literam. Iam ſi allegoriæ ratio habeatur, non dubium eſt quin gigas Enceladus, qui Iouis fulmine percuſſus

B eſt, quia in deos inſurrexerat, & detruſus in terræ abyſſos vt ſempiternis flammis ardeat, ſit idem ille עקלתון *akalathon* ſeu ſinuoſus ſerpens quem Deus apud Eſaïam gladio ſuo duro & magno & valido percuſſit & interemit. Satanas nempe, quem ſummus iudex σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρούμενον *catenis caliginis in tartarum detruſum tradidit ad damnationem ſeruatum* 2. Pet. 2. 4.

Pro Encelado Typhon & Typhoeus ſæpe appellatur idem gigas. Pindarus Pythiâ primâ:

Ὅστ' ἐν αἰνᾷ Ταρτάρῳ κεῖ-	*Quique in horrido tartaro ja-*
C ται θεῶν πολέμιος	*cet deorum hoſtis*
Τυφὼς ἑκατογκάρανος	*Typhoeus centiceps.*

Et paulo poſt:

Σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει	*Et Sicilia eius premit*
Στέρνα λαχνάεντα. κίων	*Pectora hiſpida: Columna*
Δ' οὐρανία συνέχει	*Vero cæleſtis cohibet.*
Νιφόεσσ' Αἴτνα.	*Niuoſa Ætna.*

Ouid. Faſt. lib. 4.

Alta iacet vaſti ſuper ora Typhoeos Ætna,
Cuius anhelatis ignibus ardet humus.

Et lib. 5. Metam.

D *Degrauat Ætna caput, ſub quâ reſupinus arenas*
Eiectat, flammamque fero vomit ore Typhœus.

Silius Italicus lib. 14.

Tum Catane ardenti nimium vicina Typhœo.

Val. Flaccus Argonaut. l. 2.

-- Siculâ preſſus tellure Typhœus.

Nonnus etiam ad Aetnam ponit Τυφαονίης σέλας Εὐνῆς *Typhaonij ſplendorem cubilis* Dionyſ. lib. 13. verſ. 320. Ita & Apollodorus lib. 1. Γῆ μᾶλλον χολωθεῖσα, μίγνυται Ταρτάρῳ καὶ γεννᾷ Τυφῶνα ἐν Σικελίᾳ μεμιγμένην ἔχοντα φύσιν ἀνδρὸς καὶ θηρίου *Terra atrocius irritata Tartaro commiſcetur, & Typhonem in Sicilia generat duplici natura conſtantem viri & ſerpentis.* Cætera ibi vide: Hyginus

E cap. 152. *Tartarus ex terra procreauit Typhonem immani magnitudine, ſpecieque portentoſa, cui centum capita draconum ex humeris enata erant. Hic Iouem prouocauit, ſi vellet ſecum de regno certare. Jouis* (id eſt Iuppiter) *fulmine ardenti pectus eius percuſſit, qui cum flagraret, montem Ætnam qui eſt in Sicilia ſuper eum impoſuit, qui ex eo adhuc ardere dicitur.* Philoſtratus in vitâ

Apollonij lib. 5. cap. 6. Ἔνιοι δὲ Τυφῶνά τινα ἢ Ἐγκέλαδον δεδέσθαι φασὶν ὑπὸ τῷ ὄρει Αἴτνῃ *Jlli autem aiunt Typhonem quemdam ſeu Enceladum ſub Ætna monte eſſe ligatum.* Typhonis cubilia etiam alibi quęri nemo eſt qui neſciat: Nempe vbicumque montiũ antra ignes continuos tanquam è Tartaro eructant. Quod pridem obſeruauit Artemon hiſtoricus apud Pindari Scholiaſten: πᾶν ὄρος ἔχον πυρὸς ἀναδόσεις ἐπὶ Τυφῶνι κεῖσθαι *montem omnem in quo ſunt ignis eruptiones, Typhoni incumbere*, vel ὑπὸ Τυφῶνι καίεσθαι *ſub Typhone comburi*, quomodo ex eôdem Artemone citat Iſacius in Lycophronem p. 38. Nempe Græce τύφειν eſt καίειν *vrere*. Et Leuit. 6. 21. al. 14. תופיני *thuphine* vel *tuphine* ſunt *coctiones* tam in Ebræo textu quam in Onkeli Chaldæâ paraphraſi. Et תופת *Thopheth* vel vt paſſim ſcribitur *Topheth* apud Ebræos eſt אש גיהנם *ignis gehennæ* vel inferorum; Quomodo ſumi volunt Iob. 17. 6. & Eſ. 30. 33. Tranſlatione ſumptâ ex valle *Topheth*, quæ & *Gehinnom*, in quâ in honorem idoli Moloch pueros viuos in ignem conjicere moris erat 2. Reg. 23. 10. Ierem. 7. 31. 32. & 19. 5. A B

Tantum religio potuit ſuadere malorum.

Quod iam ante Moſis tempora Phœnices vſurpaſſe conſtat ex Leuit. 18. 21. & Deut. 18. 10. Et ſuperſtitionem impiam Pœnos vſque ad æuum Annibalis conſtanter retinuiſſe colligere eſt ex his Silij lib. 4.

Vid. Diod. lib. 20. pag. 739. & 740.

Mos fuit in populis quos condidit aduena Dido, C
Poſcere cæde deos veniam, ac flagrantibus aris
Jnfandum dictu paruos imponere natos.

Sequuntur planctus Imilces vxoris Annibalis, cuius filium ſors popoſcerat. Sed de his plura alias.

Tertium Enceladi nomen eſt Briareus, quod ex his Callimachi colligas Hymno in Delum v. 141.

Ὡς δ' ὁπότ' Αἰτναίου ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
Σείονται μυχὰ πάντα, κατουδαίοιο γίγαντος
Εἰς ἑτέρην Βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο
Ceu quando horriſonis mons intonat Ætna cauernis,
Eructatque globos flammarum & ſaxa ſub auras, D
Cum mutare latus Briareus connititur ingens.

Ad quem locum Scholiaſtes: Οἱ μὲν Βριάρεω, οἱ δὲ Τυφῶνος, οἱ δὲ Ἐγκελάδου *Alij quidem latus mouente Briareo, alij Typhone, alij Encelado.* Nempe promiſcue ſumuntur Briareus, Typhon & Enceladus. Briareus, id eſt בליעל *Belial*, diaboli nomen apud Ebræos. Proinde pro Βελιὰλ 2. Cor. 6. 15. Syrus interpres habet סטנא, & Arabs אלשיטאן *Satanam.* Et Heſychio Βελίαρ eſt δράκων.

Commune habuit cum monte nomen Aetna oppidum impoſitum, dictum olim *Ineſſum.* Stephanus: Αἴτνη πόλις Σικελίας &c. ἐκαλεῖτο δὲ πρὶν Ἴνησσον *Ætna vrbs Siciliæ &c. vocabatur autem antea Ineſſum.* Alij *Neſſam* malunt ex lib. 4. Thucydidis: ξυνεπολέμουν ἐπὶ Νῆσσαν τὸ Σικελικὸν πόλισμα *ſimul pugnabant aduerſus Neſſam Siculum oppidum.* Sed legendum eſſe ἐπ' Ἴνησσαν *aduerſus Ineſſam* Cluuerius probat ex lib. 6. vbi meminit τῶν Ἰνησσαίων. Eidem Diodoro eſt *Enneſia*, qui ſic habet lib. 11. τὴν νῦν οὖσαν Αἴτνην E

A ἐκτήσαντο πρὸ τούτου καλουμένην Ἐννησίαν *vrbem nunc Ætnam prius Enneſiam vocitatam occupârunt.* Et Strabo habet Ἴννησαν *Inneſam.* Quæ nomina palam deflexa ſunt ex Ebræo הנשא Hanniſſa vel הנשאה *Hanniſſaa*, quaſi ſublimem aut elatam dixeris, quod collis eſt epithetum Eſ. 30. 25. nempe in ſublimi erat ſita, atque in ipſo aſcenſu Aetnæ. Strabo lib. 6. Ἴννησαν καλουμένην τῆς Αἴτνης ὀρεινὴν ᾤκησαν, καὶ προσηγόρευσαν τὸ χωρίον Αἴτνην διέχον τῆς Κατάνης σταδίοις ὀγδοήκοντα *Inneſam, quæ in montanis eſt Ætnæ, habitandam occuparunt, eique loco Ætnæ nomen impoſuerunt, à Catanâ diſſitô ſtadiis* LXXX. Et rurſus: *Propinquum Centuripis eſt oppidum Ætna, paulo ante memoratum, excipiens & deducens eos qui montem Ætnam conſcendunt.* Ἐντεῦθεν γὰρ ἀρχὴ τῆς ἀκρωρείας
B *Hinc enim mons incipit in altum ſeſe attollere.*

Ex Aetnâ monte fluuij duo in mare decurrunt, *Acis* ſcilicet & *Amenanus*. Horum ille rapidiſſimus dictus videri poſſit à Syro אחיש *achis*, quod feſtinare vel citum eſſe ſignificat, vt חיש *chus* & החיש *hechis* apud Hebræos. Eôdem redit quod ἀκὶς Græcis eſt ſagittæ cuſpis, cuius celeritatem curſu videtur imitari. Euſtathius in lib. 16. Iliad. ὁ Ἄκις ὀξυρρόας, καὶ ἐκεῖνος ποταμὸς ἀπὸ τῆς ὀϊστευτικῆς ἀκίδος κλῆσιν ἔχει *Acis fluuius celeriter fluens, & ipſe à ſagittariâ cuſpide nomen accepit.* Theocriti Scholiaſtes Idyll. 1. Ἄκις ποταμὸς Σικελίας: Ἄκις δὲ παρὰ τὸ ἀκίδι ἐοικέναι τὰ ῥεύματα *Acis Siciliæ fluuius ſic dictus, quia*
C *fluenta eius ſagittæ cuſpidi ſunt ſimilia.*

Amenanus mirè eſt inconſtans. Quippe cum Catanam vrbem pleno alueo ſoleat interfluere, quandoque vel obturatis vel alio deriuatis fontium venis per aliquot annos plane deficit atque euaneſcit. Hinc Ouidius lib. 16. Metam.

Nec non Sicanias voluens * *Amenanus arenas*
Nunc fluit, interdum ſuppreſſis fontibus aret.

* Male vulgo *Amiſenus* & l. 4. Faſt. *Aniſenaq; flumina*, pro *Amenanaq; fl.*

Et Strabo lib. 5. poſtquam narrauit quid ſimile de Fucino Marſorum lacu, de Amenano hæc ſubiungit: καθάπερ περὶ τοῦ Ἀμενανοῦ συμβαίνειν φασὶ, τοῦ διὰ τῆς Κατάνης ῥέοντος: ἐκλείπει γὰρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ πάλιν ῥεῖ *quod Amenano euenire perhibent per Catanam fluenti; Is enim per plures annos deficit & rurſus fluit.*
D Proinde fallor, aut Amenano nomen fecere Phœnices à verbo מנע *mana*, quod coercere eſt & cohibere, etiam cum de amne agitur; vt Ezech. 31. 15. אמנע נהרותיה *cohibui flumina eius.* Ita videtur occultâ vi per interualla cohiberi Amenanus quominus fluat. Meritò igitur à *mana*, quod cohibere eſt, dictus eſt *Amenanus* vel *Amenas*, vt habetur apud Pindarum Pythiâ primâ: Ἀμένα παρ' ὕδωρ *Amenæ ad aquam*, id eſt Amenani. Græci poſteriores ex Amenâ fecere Ἀμενηνὸν, & Doricè Ἀμενανὸν, quaſi à debilitate ſic diceretur. Quod tamen huius amnis naturam non exprimit. Neque enim cum fluit eſt debilis, ſed cum impetu erumpit, & mediam Catanam tam pleno alueo interfluit, vt nonnunquam inundationibus ſuis cladem non leuem
E vrbi inferat. Vide Cluuerium lib. 1. cap. 8.

Ad Amenani oſtium *Catana* קטנא paruam ſonat. Nempe *Catana* erat oppidulum, antequam Naxij illud auxiſſent, coloniâ eô deductâ Euarcho duce. Quos proinde Græci habuere pro Catanæ conditoribus. Vide Thucyd. lib. 6. & Marcianum Heracleenſem. Ita *Cana* Galilææ Ebraicè ſcribitur

רטנה *Catna*, & in Syrâ paraphraſi קטנא *Cotne* Ieh. 2. 1. in quem locum conſu- A
lendus eſt Ludouicus de Dieu ὁ μαγκαρείτης.

Etiam ex Aetna fluit Adranus amnis, ad quem erat oppidum & fanum
Adrani Dei in Siciliâ plurimum culti. Diodorus lib. 14. Διονύσιος δ' ἐν τῇ Σι-
κελίᾳ πόλιν ἔκτισεν ὑπ' αὐτὸν τὸν τῆς Αἴτνης λόφον, καὶ ἀπό τινος ἐπιφανοῦς ἱεροῦ προση-
γόρευσεν αὐτὴν Ἀδρανόν *Dionyſius in Sicilia oppidum ſub ipſum Ætnæ montem
condidit, quod ab illuſtri quodam delubro Adranum nuncupauit.* Plutarchus
in Timoleonte: Ἀδρανῖται πόλιν μικρὰν μὲν, ἱερὰν δ' οὖσαν Ἀδρανοῦ θεοῦ τινος, τιμω-
μένου διαφερόντως ἐν ὅλῃ Σικελίᾳ κατοικοῦντες *Adranitæ exiguum quidem, ſed
Deo cuidam Adrano, quem tota Sicilia maximè veneratur, ſacrum oppidum
incolentes.* Aelianus de animalibus lib. 11. cap. 20. Ἐν Σικελίᾳ Ἀδρανός ἐστι πόλις, B
ὡς λέγει Νυμφόδωρος. καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀδρανοῦ νεὼς ἐπιχωρίου δαίμονος, πάνυ τοι
ἐναργῆ φησιν εἶναι τοῦτον, καὶ τὰ ἄλλα μὲν ὅσα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγει, καὶ ὅπως ἐμφανής ἐστι καὶ ἐς τὸ
τῶν δεομένων προχείρως εὐμενής τε ἅμα καὶ ἵλεως εἰσόμεθα *In Sicilia Adranus eſt ci-
uitas, vt dicit Nymphodorus, & in eâ Dei indigenæ templum, quod valde
magnificum eſſe ait. Sed alia quæ de hoc Deo refert, quamque ſit clarus & in
ſupplices promptè facilis & propitius alibi videbimus.* Addit canes ei Dæ-
moni ſacros fuiſſe non pauciores quam mille, qui quaſi ſecretam à numine
vim acceperint, cum indigenas & peregrinos templum de die ingredien-
tes blande excipiant, noctuque etiam ebrios & titubantes, tanquam viæ C
duces & comites, ſuam quemque domum deducant, in proteruos & pe-
tulantes acerbe inſiliunt, veſteſque eorum lacerant, quin & fures & præ-
dones crudeliſſimè diſcerpunt. Idem cap. 3. eiuſdem libri quid refert ſimile
de canibus qui erant in æde Vulcani ſuper Aetnam non procul ab Adrano.
Heſychius voce Παλικοὶ Palicos Deos aſſerit huius Adrani eſſe filios: Ἀδρα-
νῷ, inquit, δύο γεννῶνται υἱοὶ Παλικοὶ, οἱ νῦν τῆς Συρακουσίας εἰσὶ κρατῆρες οἱ καλούμε-
νοι Παλικοὶ *Ab Adrano nati ſunt filij duo qui nunc ſunt Syracuſiæ regionis cra-
teres, quos Palicos appellant.*

Ex his cum conſtet plus ſatis Adranum Deum iam olim in Siciliâ coli
cœpiſſe, non ſine graui errore docti coniectant hunc Adranum eundem eſ-
ſe cum Adriano imperatore, qui poſt mortem inter Diuos relatus fuit circa D
annum Chriſti CXL. Quin videtur Adranus nomen eſſe Dei Syri vel Phœni-
cij; Quale compoſitum *Adra-melec* idolum Sepharvæorum 2. Reg. 17. 31.
Hoc Ebræorum alij muli, alij pauonis effigie fuiſſe cultum aſſerunt. Quam
verè haud quaquam ſcio. Vtvt ſit *Adra-melech* regem magnificum ſonat;
Quomodo deſcribitur *Adranus* à Nymphodoro, vt ex Aeliano didicimus.
Ab hoc *Adrano* dictus amnis *Adranus*, & oppidum *Adranum*, vt de *A-
dranone* taceam, vico inter Hypſam & Iſburum, cuius meminit Diodorus
lib. 23. Hodie vocant *Adragnó*.

Prope Adranum in agro Catanenſi fuit Ὕβλα ἡ μείζων *Hybla maior*, de
de quâ Thucydides lib. 6. Pauſanias in Eliacis, Liuius lib. 26. Stephanus &c. E
Præter quam alia duo eiuſdem nominis oppida ſuis locis recenſebimus,
Hyblam nempe Megaridem, & Hyblam Heræam ſeu Iunoniam. Pœnis
הבלא *hibla* vt הבל *hebel* Hebraicè propriè funem ſonat: Deinde portionem
hæreditatis; Item tractum ſeu regionem, quaſi fune menſorio diuiſam,

A Sic.Deut.3.4. חבל ארגוב (*Hebel Argob*) *funis ſeu tractus Argob*, fuit vrbs & regio regni Baſçan, ſuper Iordanem ſita. Et Ioſ.19.29. חבל אכזיבה (*Hebel Acziba*) eſt regio circa Ecdipam. Et Sophon. 2. 5. חבל הים (*Hebel hajam*) regio maritima. Id ipſum erat חבלא *Hibla* vel *Hybla* Punice. Sed vox appellatiua tandem propria facta eſt tribus Siciliæ Hyblis ſiue tractibus & oppidis quorum à nobis facta mentio. Inde Hyblæ nomen deductum non ab Hyblone rege vt vult Stephanus. Huius enim Hyblonis nemo eſt alius qui meminerit. Et *Hybla* in Antonino plaga explicatur, vt dicetur in Hyblâ Heræâ.

Adranus in Cyamoſorum influit, ad quem Centuripæ aratorum vrbs;
B vnde Cicero Verrinâ tertiâ: *Centuripini qui agri Ætnenſis multo maximam partem poſſident.* Et paulo poſt: *Ipſi aratores Centuripini, qui numerus eſt in Siciliâ maximus.* Item: *Arant enim totâ Siciliâ fere Centuripini.* Hodie *Centorbe* dicitur; Forte à Punico קטרוב *Katrob*, quod Ebræi vel iugum explicant cui colla ſubiiciunt boues arantes, vel lorum quo ligatur iugum. Itaque Centuripini iidem erant qui Βουζύγαι vel Βουζυγαῖοι; quomodo Athenis Βουζυγία familia quædam fuit à *Buzyge* heroe dicta, ὁ πρῶτος βοῦς ὑποζεύξας *qui primus boues aratro iunxit.* Quidam Herculem interpretantur. Suidas: Βουζύγης, ὁ Ἡρακλῆς. Eſt & Βουζύγιον locus Athenis; Et Βουζυγαῖος mons
C Phthiotidis. Cyamoſorus id eſt גומא צרא *guma ſara*, vel vt Syri efferunt *gumo ſoro* foſſa anguſta, quia anguſti aluei eſt fluuius. De eo nil quicquam occurrit præter hunc Polybij locum lib.1.pag.3. vbi de Hierone rege: Ἀντιστρατοπεδεύσας δὲ περὶ Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ τὸν Κυαμόσωρον ποταμὸν *Cum prope Centuripam in conſpectu hoſtium caſtra poſuiſſet, atque aciem ad Cyamoſorum amnem inſtruxiſſet.*

Vt Adranus in Cyamoſorum, ita Cyamoſorus in Symæthum influit, amnem Siciliæ totius ampliſſimum, de quo ſic Cluuerius lib.1. cap. 10. *Symæthus igitur eſſe deprehenditur is qui non modo hoc Pelorum inter Pachynumque littore, ſed totius inſulæ maximus* &c. Itaque tam à magnitudine ſumptum eſt Symæthi nomen quam inſulæ Samathûs de quâ Stephanus: Μάγνα,
D νῆσος Λιβυκή, Ἀλέξανδρος ἐν τρίτῳ Λιβυκῶν, ἣ κατὰ τὴν Λιβύων φωνὴν Σαμαθὼ, ὅ ἐστι μεγάλη. *Magna, inſula Libyca; Alexander Libycorum lib. 3. quæ Afrorum* (id eſt Pœnorum) *linguâ Samatho dicitur, id eſt Magna.* Pro Symætho & Samatho Pœni dicebant עצומת *Aſumath* & עצמת *Aſamath*; vel etiam *Sumeth* & *Samath* per aphæreſin apud illos receptiſſimam, vt ſuo loco dicetur. Radix עצם *aſam* Hebræis numeroſum eſſe ſignificat. Sed verbum diſcretæ quantitatis tranſlatum eſt ad continuam. Quo exemplo apud Arabes עַצִים *magnum* & עִצְמָה ſignificat *magnitudinem.*

Τοὺς ἐν Συμαίθῳ κεστρέας, *in Symætho mugiles*, qui hodieque ſunt in pretio, commendat Athenæus lib. 1. dipnoſophiſton. Itaque in loco ex Cyclope
E Antiphanis, quem libro ſeptimo idem citat, omnino legendum, ἔστω δ' ὑμῖν κεστρεὺς Συμαίθιος, *ſit nobis mugil Symæthius*, non κεστρεὺς Ὑμήττιος *mugil Hymettius*, vt habent noſtri codices. Quis enim mugiles procreari dixerit in Atticæ monte Hymetto? Sed neque mendo vacat quod in Polluce legere

eſt, κεςρεὺς ἐκ Σκιάθου; Et in Clemente Alexandrino lib. 2. pædag. τοὺς ἐν A
Σκιάθῳ κεςρεῖς. Vtrobique enim *Sciathus* eſt pro *Symætho* : Sed hæc obiter.

Verſus Symæthi fontes à Cluuerio deſcribitur vrbs *Imachara*; vnde Plinio *Imacarenſes*, & Ciceroni *Imacharenſis* ager, quem Verrinâ tertiâ recenſet inter agros frumentarios. Pœni forte ſcribebant עם אכרים (*em-icharim*) *matrem agricolarum.* In Ptolemæo legitur Ἰμιχάρα & Ἡμιχάρα.

Symæthus medius eſt inter Cyamoſorum & Chryſam quem à meridie excipit. Ad huius ripam Septentrionalem oppidum Aſſorus, hodie *Azaro*, in edito colle ſitum eſt. vt Palæſtinæ חצור *Hatſor* vel *Aſor*, de quâ ſic vulgatus interpres Ioſ.11.13. *Abſque vrbibus quæ erant in collibus & in tumulis* B
ſitæ, cæteras ſuccendit Iſraël: vnam tantum Aſor munitiſſimam flamma conſumpſit. Aſſori & Aſſorinorum meminerunt Cicero, Diodorus, Plinius, Ptolemæus, Stephanus.

Non procul ab oppoſitâ Chryſæ fluminis ripâ, in ipſo inſulæ vmbilico erat *Enna* vrbs, ſacra Cereri & Proſerpinæ, quam ex eo loco abreptam fertur ſecum apportaſſe Pluto, & ſubito non longè à Syracuſis penetraſſe ſub terras. Nulla eſt fabula tritior. Vide Ariſtotelem in mirandis, Diodorum lib. 5. Ciceronem Verrinâ 4. & 5. Ouidium lib. 4. Faſtorum & lib. 5. Metam. Columellam lib.10. Arnobium lib. 5. & alios ſine numero. Nobis indicaſſe C
ſufficiet *Ennam* Punicè dici עין נעם *Ennaam* vel *Ennam*, id eſt fontem amœnitatis; idque iure meritiſſimo. Cum fontibus irriguus fuerit locus, & inſulæ totius cætera amœniſſimus. Diodorus lib. 5. *Raptam fabulantur Proſerpinam* ἐν τοῖς λειμῶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἔνναν *in pratis Ennæ vicinis, qui locus prope vrbem eſt, violis aliiſque florum generibus renidens, & ſpectatu dignus.* Et paulo poſt : ἔστι δὲ ὁ προειρημένος λειμὼν, ἄνωθεν μὲν ὁμαλὸς καὶ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΕΝΥΔΡΟΣ *eſt pratum id in ſummo dorſo planum & PRORSVS IRRIGVVM, & vndiquaque præruptum. In propinquo etiam lucos & prata habet, & paradiſos, & lacus* &c. Et Cicero Verrinâ quartâ : *Enna, vbi ea geſta eſſe memorantur, eſt loco præcelſo atque edito, quo in ſummo eſt æquata* D
agri planities, & AQVÆ PERENNES. Tota verò vrbs omni aditu circumciſa atque dirupta eſt: quam circa lacus lucique ſunt plurimi, & lectiſſimi flores. Ouidius de Siciliâ lib. 4. Faſt.

-- multas ea poſſidet vrbes,
In quibus eſt culto fertilis Enna ſolo.

Et paulo poſt :

Valle ſub vmbroſâ locus eſt aſpergine multâ
Vuidus, ex alto deſilientis aquæ.
Tot fuerant illic quot habet natura colores,
Pictaque diſſimili flore nitebat humus.

Et Claudianus lib.2. in deſcriptione eiuſdem loci : E

Forma loci ſuperat flores : Curuata tumore
Paruo planities, & mollibus edita cliuis
Creuerat in collem, viuo de pumice FONTES

A *Roſcida mobilibus lambebant gramina riuis,*
Syluaque torrentes ramorum frigore Soles
Temperat, & modico brumam ſibi vendicat æſtu.

Ibidem plura videſis, & apud alios poëtas qui certatim deſcribunt horum fontium amœnitatem. Ex עין-נעים *Ennaam* vel *Ennam* Græci, quibus nulla vox in M deſinit, M finale ademerunt, vt in Abrâ, Mariâ, Gehennâ, & ſimilibus. Tale in eadem Siciliâ vrbis nomen Ἴχανα ex יקנעם *Iocneam* vel *Iechanam*, vt dicetur deinceps. Et in veterum ſcriptis *Buddas* & *Budas*, quomodo apud Perſas pro *Terebintho* appellatur præceptor impij Manetis, factum eſt ex Aſſyrio בוטם *Butam*; Sic enim dicitur terebinthus à Chaldæis
B & Aſſyriis. Cyrillus Catecheſi 6. ὁ δὲ Τέρβινθος &c. ἔκρινεν εἰς τὴν Περσίδα μετελθεῖν. ἵνα δὲ μὴ ἐκ τῆς προσηγορίας κἀκεῖ γνωρίζηται, Βουδᾶν ὠνόμασεν ἑαυτὸν *Terebinthus autem ſtatuit in Perſidem tranſire; Ne vero de nomine illic agnoſceretur, Budan ſe ipſum nominauit.* Epiphanius hæreſi LXVI. ἐκ Τερβίνθου τινὸς &c. μετονομασθέντος δὲ Βουδδᾶ κατὰ τὴν τῶν Ἀσσυρίων γλῶτταν *ex Terebintho quodam qui mutato nomine Aſſyriorum linguâ Buddas dictus eſt.* Suidas in voce Μάνης. Διδάσκαλον δὲ ἔσχε Βουδδᾶν, τὸν πρότερον καλούμενον Τερέβινθον *Præceptorem habuit Buddam, qui Terebinthus antea vocabatur.* Et rurſus: Καὶ ὁ μὲν Βουδδᾶς οὗτος ὁ καὶ Τερέβινθος *Et quidem iſte Buddas qui & Terebinthus.* Sed hæc obiter.

C Ad Ennam accedit Ἴννα *Inna*, nomen fontis Macedoniæ inter Pæonas & Mædos medij, ad quem Silenum ebrium à Midâ captum fabulantur. Ita ex Bione Athenæus lib. 2. cap. 6. Ad quem locum magnus Caſaubonus: *Ego alibi legere memini captum Silenum à Midâ in hortis quos haberet amœniſſimos in Macedoniâ.* Itaque etiam in hâc fabulâ, quæ tota Phœnicia eſt, vt iam ante docui, *Inna* videtur eſſe עין נעים *Ennaam* fons amœnitatis.

Ad Auſtrum in proximo fuit *Pergus* vel *Perguſa* lacus, de quo Claudianus vbi ſupra:

Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani.

Et Ouidius lib. 5. Metam.

Haud procul Ennæis lacus eſt à mœnibus altus
D *Nomine Perguſa.*

Pro Pergo vel Perguſâ *Percum* habet Iulius Firmicus, quod maximè accedit ad Phœnicium ברכה *berca* vel *bereca* pro lacu. Prius Arabicum eſt, poſterius Syrum & Ebræum.

Poſt Symethum eſt Eryces fluuius naſcens ex Eryce monte & vrbe, de quâ Callias apud Macrob. lib. 5. cap. 18. Ἡ δὲ Ἐρύκη τῆς μὲν Γελῴας ὅσον ἐννενήκοντα στάδια διέστηκεν. Ἐπιεικῶς δὲ χέρρος ἐστὶν ὅτε ὄρος καὶ τὸ παλαιὸν γεγενημένη πόλις, ὑφ' ἣ καὶ τοὺς Δέλλους καλουμένους εἶναι συμβέβηκεν *Eryce ab Gelenſium finibus XC circiter ſtadia diſtat. Valde autem deſerta atque inculta ſunt cum mons, tum quod in eô quondam fuit Siculorum oppidum, ſub quô & Delli ſiti ſunt.* Mons hodie vocatur
E *Catalfano, vbi*, inquit Fazellus Dec. 1. lib. 10. *ingentis vrbis vetuſtæ, dirutæ, ac magnæ quoque arcis miræ ſpectantur ex quadratis lapidibus ruinæ.* Hæ ſunt ruinæ oppidi Eryces, cui, ſi Stephano credimus, in voce Ἀκράγας, nomen dedit amnis *Eryces.* Sed vtrique nomen à monte, qui Punicè dictus

dictus eſt הרוכס *Harucas* vel הרכס *Hareces*, & Græcè Ἐρύκης vel Ἔρυξ, vt mons alius prope Drepanum, de quô abunde ſupra. A

Sequuntur Leontini campi vbi habitaſſe putantur Læſtrygones. Hi cur Leontini dicantur ſuo loco docebimus.

In eiuſdem oræ mediterraneis non procul ab vrbe Eryce fuit Palicorum ædes, quam aſſerit Diodorus lib. 11. διαφέρειν τῶν ἄλλων ἀρχαιότητι καὶ σεβασμῷ *antiquitate & veneratione cæteris antecellere*. Quippe in viciniâ lacus erant anguſti quidem, ſed in immenſum profundi, continuâ ſcaturigine ſemper ebullientes, quos crateres & *Dellos* locorum incolæ vocabant, & habebant in cultu maximo. Præcipueque circa exigendum iuxta eos iuſiurandum præſens & efficax numen oſtendi credebatur. Nam ſi ſubeſſet iurijurando mala conſcientia, continuò pœna ſequebatur. Silius lib. 14. B

Et qui præſenti domitant periura Palici
Pectora ſupplicio.

Quamuis de ſupplicij genere parum conſtet inter ſcriptores, Macrobius falſum iuratorem ſcribit in lacu vitam amittere; Polemo ἐμποδὼν τελευτᾷν *ſtatim expirare*. Ariſtoteles & Stephanus πίμπρασθαι, id eſt arcano igne intus aduri. At periuros alij ſcribunt oculis ſolum orbari. Diodorus vbi ſupra: τοῖς ἐπιορκήσασι σύντομος ἡ τοῦ δαιμονίου κόλασις ἀκολουθεῖ. τινὲς γὰρ τῆς ὁράσεως στερηθέντες τὴν ἐκ τοῦ τεμένους ἄφοδον ποιοῦνται *repentina numinis vindicta perierantes ſequitur, nonnulli enim oculis capti fano excedunt.* quod ſequutus Solinus, licet imperitè has aquas è Siciliâ in Sardiniam transferat, vt recte obſeruatum à Cl. Salmaſio: *Quiſquis*, inquit, *ſacramento raptum negat, lumina aquis attrectat: vbi periurium non eſt, cernit clarius: Si perfidiâ abnuit, detegitur facinus cæcitate, & captus oculis admiſſum tenebris fatetur.* Ita etiam Priſcianus vbi de Sardiniæ fontibus, ſed haud dubiè ex Solino: C

-- pandunt damnantque nefando
Periuros furto, quos tacto flumine cæcant.

Et Iſidorus Orig. lib. 14. cap. 6. *Fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam præbentes, furibus cæcitatem, ſi ſacramento dato oculos aquæ eius tetigerint.* Palicorum venerationem auxit inſuper quod cum in ſterilitate Siculi heroi cuidam ſacra feciſſent προστάξαντος αὐτοῖς τοῦ ἐκ Παλικῶν χρηστηρίου *ita iubente Palicorum oraculo*, rediit agrorum fertilitas, vt apud Macrobiũ author eſt Xenagoras. Proinde illo ipſo teſte, Palicorum fanum multis ditauit donariis ſtulta veterum ſuperſtitio. Atque illud deſcribit Diodorus, tanquam magnifice extructum, στοαῖς etiam καὶ ταῖς ἄλλαις καταλύσεσιν *porticibus & aliis diuerſoriis* ſplendide exornatum. Seruoſque addit à dominis eo confugientes, in eodem fano habuiſſe aſylum inuiolabilem. D

Palicos vocari dicit Stephanus διὰ τὸ ἀποθανόντας πάλιν εἰς ἀνθρώπους ἱκέσθαι *quia cum mortui eſſent rurſus ad homines redierunt.* Quibus Æſchylus ita concinit: E

Ἡ καὶ Παλικῶν εὐλόγως μένει φάτις,
Πάλιν γὰρ ἵκουσ' ἐκ σκότους τοῦδ' ἐς φάος.
Meritoque nomen his Palicorum obtigit,

cum

A *Cum de tenebris rurſus in lucem iuerint.*
Rem ita refert pluribus Macrobius lib. 5. Saturnal. *In Siciliâ Symethus fluuius eſt. Iuxta hunc nympha Thalia compreſſu Iouis grauida, metu Iunonis optauit vt ſibi terra dehiſceret. Factum eſt. Sed vbi venit tempus maturitatis infantum, quos alueo illa geſtauerat; recluſa terra eſt, & duo infantes de alueo Thaliæ progreſſi emerſerunt, adpellatique ſunt Palici* ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, *quoniam prius in terram merſi, denuo inde reuerſi ſunt.* Similia habet Seruius in lib. 8. Æn.

Sed hæ ſunt gerræ Siculæ, nugæque nugaciſſimæ, ab Æſchylo & aliis non alia de cauſa confictæ, quam vt è Græcâ linguâ Palicorum nomen peterent,
B quod eſt planè Punicum. Palici enim פליחין *Palichin* vel *Pelichin* à Pœnis nominati ſunt, vt Athenis Σεμναὶ θεαὶ, deductâ voce à veneratione & cultu. Syris enim verbum פלח *pelach* colere eſt & venerari. Itaque פליחין colendos ſonat. Quô ipſô epithetô Æſchylus illos his verbis inſigniuit:

Σεμνοὺς Παλικοὺς, Ζεὺς ἐφίεται καλεῖν.
Summus Palicos Iuppiter venerabiles
Voluit vocari.

Et verò Palicos non Iouis ſed Adrani eſſe filios iam didicimus ex his Heſychij: Ἀδράνῳ δύο γεννῶνται υἱοὶ Παλικοὶ *Adrano duo filij nati ſunt Palici nomine.*
C Quod multo eſt veriſſimilius; quia tam Palici quam Adranus ſunt ἐντόπιοι θεοὶ extra Siciliam nullibi noti. Adrani porro vocabulum tam videtur eſſe Syrum quam Adramelechi, vt iam diximus. Nec fruſtra Palicorum crateres, quos & pro fratribus haberi voluerunt, *Delli* appellabantur. Callias vbi de Eryce vrbe: ὑφ' ἣν καὶ τοὺς Δέλλους καλουμένους εἶναι συμβέβηκεν· οὗτοι δὲ κρατῆρες δύο εἰσὶν, οὓς ἀδελφοὺς τῶν Παλικῶν οἱ Σικελιῶται νομίζουσιν *Sub quâ & Delli ſiti ſunt. Hi crateres ſunt duo, quos fratres Palicorum eſſe Siculi exiſtimant.* Et Macrobius illum ſequutus: *Nec longe inde lacus breues ſunt* &c. *quos incolæ crateras vocant, & nomine Dellos appellant, fratreſque eos Palicorum æſtimant.* Delli ſcilicet Pœnis erant indices. Nam Arabicè דל (*dalla*) *indicare* & דליל (*delil*) *indicium* ſonat. Itaque *Delli* dicti ſunt, quod ex eorum indicio per-
D iuria innoteſcerent, cum periuri cæcitas aut ſubita mors detegebat admiſſum ſcelus. Vt taceam quod ex Ariſtotele refert Stephanus: ὅταν γὰρ ὀμνύῃ τις εἰς πινάκιον γράψας, βάλλει αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ· Ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ ἐπιπολάζει, ἐὰν δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινάκιον ἀφανίζεται, *quiſquis aliquid iurat, id tabellæ inſcriptum in aquam immittit: Quod ſi bonâ fide iuret tabella innatat; ſi vero peierauerit tabella euaneſcit.* Depreſſa nempe pondere ſuo, & in aquis demerſa: vt habet Ariſtoteles τὸ μὲν πινακίδιον βαρὺ γενόμενον ἀφανίζεσθαι. Quo altero documento res arcana palam fiebat. Quæ ſi vera ſunt, diabolus etiam hâc in parte præſtitit ſe Dei ſimiam. Eadem enim aut ſimilis fuit virtus in aquis, quas ſub œconomiâ legis bibere iubebatur mulier adulterij nomine viro ſuo
E ſuſpecta Num. 5. 17.

Nec ab hac diuerſa vis fuit aquæ Aſbamææ iuxta Tyana Cappadociæ, ſi Philoſtrato credimus, cuius verba ſunt Apollonij ſui lib. 1. cap. 4. *Eſt autem circa Tyana, aqua Joui (vt perhibent) ſacra, quam Aſbamæam vocant. Fons eius frigidus ſane ſcatet: Ebullit autem non ſecus atque igne cale-*

factus lebes. Hanc puris & iuramenti fidem ſeruantibus aſpectu placidam A
& guſtu dulcem eſſe perhibent, periuris vero & infidis palam aduerſari. Epota namque oculos, pedeſque ac manus peierantis inuadit, ὑδέροις καὶ φθόαις aquâ intercute & tabe totum corpus inquinans. Neque illinc diſcedendi facultas datur, ſed ibidem permanentes coram aquâ ipſâ ſuam deplorant calamitatem, palam quod peierarunt profitentes. Rhinuccinus, quem hîc ſequor, pro *Aſbamæam* habet *extinguibilem* nullo ſenſu, quaſi σβεστὸν ὕδωρ legerit pro Ἀσβαμαῖον. Neque id mutauit Iacotius. Tamen rectum eſt Ἀσβαμαῖον. Inde enim Suidas: Ἀσβαμαῖον, ὕδωρ οὕτω καλούμενον *Aſbamæa, aqua ſic vocata*. Et Ammianus lib. 23. *Apud Aſbamæi quoque Iouis templum in Cappadociâ, vbi ampliſſimus ille philoſophus Apollonius traditur natus, apud oppi-* B
dum Tyana, ſtagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum inflatus, ſeſeque reſorbens, nunquam extra margines intumeſcit. Aſbamæon Hebraice eſſet מי שבע *Me-ſeba* vel מי השבע *Me-haſſeba*, aquæ iuramenti: vt בארשבע *Beerſeba* puteus iuramenti. Sed Cappadoces quorum Syriſmus erat impuriſſimus, mutato vocum ordine dicebant *Aſbamai*, vt Armeni *Tigranocerta* pro ciuitate Tigranis, & *Cholobet* pro Choli domo. Cappadoces Syris accenſeo non ratione originis, nam erant ex ſtirpe Gomer, ſed ratione ſermonis, qui à Syro non abhorrebat: Vnde eſt quod Leucoſyri dicebantur. Vide Stephanum in Σύροι. Sed ad Palicos iam redeo. C

Fons Palicorum alio nomine vocatur *Menais Leontinorum, per quem ciues eius loci iurare timent.* Nempe à Menis vrbe proximâ, quæ poſtea Palice dicta eſt propter vicinos Palicos. Stephanus ex Apollodoro: Μέναι πόλις Σικελίας ἐγγὺς Παλίκων *Menæ Siciliæ vrbs prope Palicos.* Ita legendum, non Μένδαι, vt vere monet Cluuerius. Qui idem τὰς Μένας faciens ex τὰς μὲν νέας in Diodori loco de Deucetio lib. 11. τὰς μὲν νέας, ἥτις ἦν αὐτοῦ πατρὶς, μετῴκισεν εἰς τὸ πεδίον, καὶ πλησίον τοῦ τεμένους τῶν ὀνομαζομένων Παλίκων ἔκτισε πόλιν ἀξιόλογον, ἣν ἀπὸ τῶν προειρημένων θεῶν ὠνόμασε Παλικὴν rectè interpretatur *Menas, quæ patria eius erat, in apertum campum tranſtulit, & prope fanum Palicorum vrbem præclaram extruxit, quam à dictis diis Palicam nuncupauit.* Meminit & Ptolemæus in Siciliæ deſcriptione, vbi ſcribitur Μέναι. D
Quin eandem recentiores hodieque durare ſcribunt & appellari *Meneo.* Tamen à Menis ciues non dicuntur *Menæi*, ſed *Menenij* vel *Menanini*, tanquam à *Meneno* vel *Menano*. *Menenios* habet Cicero Verrinâ tertiâ, & *Menaninos* Plinius. Et in veteribus nummis vtrumque reperire eſt. Vnde Pro *Menis* colligas *Menenum* etiam & *Menanum* eſſe appellatam. quale quod *Menænum* vocat Diodorus, cum de eôdem Ducetio ſcribit: Μέναινον μὲν πόλιν ἔκτισε, καὶ τὴν σύνεγγυς χώραν τοῖς κατοικισθεῖσι διεμέρισε *Menænum quidem vrbem condidit, coloniſque eo deductis finitimum agrum diſtribuit.* Μέναι igitur & Μέναινον eadem vrbs. Nempe Punicum nomen in abſoluto fuit מחנין *Manain*, in regimine מחני *Mane*; quorum illud in Μέναινον, hoc in E
Μέναι deflexum. מחנין *Manain* vel vt Hebræi ſcribunt מחניים *Mahanajim* propriè caſtra ſignificat. Sed & oppida ἀτείχιστα Hebraice vocantur מחניים vt Num. 13. 20. *Quales vrbes in quibus habitat* הבמחנים אם במבצרים *vtrum in Manaim, an in munitis locis?* Vbi LXX inuerſo vocum ordine, εἰ ἐν τει-

A χήρεσιν ἢ ἐν ἀτειχίστοις, & Vulgatus interpres: *muratæ an abſque muris*. Fuit & Leuitica vrbs huius nominis in tribu Gad de quâ Ioſ. 21.38. & in Scripturâ paſſim. Veteres interpretes *Manaem*, *Manaim* & *Manain* ſcribunt. Ioſephus Μαναλιν Antiq. lib. 7. cap. 1. Βασίλειον δ' ἐποίησεν αὐτῷ τὴν, κατὰ μὲν τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν Μαναλιν, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων παρεμβολὰς λεγομένην *Regiam ei elegit* (Abnerus Ieboſtho) *ad locum quem vernaculâ linguâ Manalin, Græcâ* παρεμβολὰς *ſeu caſtra vocant*. Sed reſcribendum Μαναιν vel Μαναιμ ex 2 Sam. 2. 8. vbi dubitant interpretes vtrum מחנים propriè pro vrbe *Manaim* ſumatur, vel appellatiuè pro *caſtris*. Prius ſequitur Chaldæus, poſterius Theodotion & Vulgatus interpres: At Seniores ex vtroque perperam conflatâ B verſione habent ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐκ τῆς παρεμβολῆς εἰς Μαναέμ *traduxit eum è caſtris in Manaem vrbem*. Imo *traduxit eum* vel *in caſtra* vel *in Manaem*; Horum alterutri ſtandum: Et cur præſtet de vrbe ſumi palam eſt ex verſu 12. & ex ſitu locorum, & totâ ſerie contextûs: Sed hæc in præſens miſſa facimus.

Leontinorum amnis eſt *Terias* hodie *fiume di S. Leonardo*. Scylax: εἰς τοὺς Λεοντίνους ὁ κατὰ Τηρίαν ποταμὸν ἀνάπλους κ' σταδίων, vel vt emendant Cluuerius μ' σταδίων *Ad Leontinos per Teriam fluuium ſurſum nauigatio quadraginta ſtadiorum*. Recte, nam & Geographus Arabs oppidum Leontinos à mari ſe- C mouet עלי סתה אמיאל *ad ſex milliaria*, id eſt ſtadia 42. Diodorus lib. 4. ἐπὶ Λεοντίνους ἀναζεύξας, ἐγγὺς τῆς πόλεως κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Τηρίαν ποταμὸν *Aduerſus Leontinos ducens prope vrbem ad Teriam amnem caſtra poſuit*. Plinius: *Flumina Symethus, Terias; Intus Læſtrygonij campi, oppida Leontini* &c. Amnis Terias id eſt טריא *Terija*, quaſi commercij aut negociationis amnem dixeris, id eſt negotiatorum. Radix טרא Syris propriè *dare* ſignificat, vt שקל *accipere*. Sed mercatorum fere verbum eſt, vt cum Talmudici dicunt שקיל וטרי *accepit & dedit*, id eſt negotiatus eſt. Et Chaldæus paraphraſtes שקלן וטרן *accipiunt & dant*, id eſt negotiantur Cant. 3. 8. & Ruth. 4. 7. Inde טרון *taron* (dator) eſt mercator, & טריא (*terija*) datio eſt commercium. Cur inde dicatur *Terias* ex Cluuerio didici, qui ex Thucydidis aliquot locis na- D ues vltro citroque commeantium probat in eum Siciliæ amnem plerumque ſe recepiſſe. *Quia is in ſinum ſeſe effundit, quem ab ortu Solis hyberni efficit promontorium, cui nunc apud incolas vocabulum la cruce à forma eſt: Egregiamque nauibus præbet ſtationem, ad quam hodieque Leontinorum eſt frumenti emporium*. Sed & Arabs Geographus notat vſque ad Leontinos, quam- Clim. 4. part. 2. uis ſex milliaribus à mari diſtent, per illum amnem aſcendere אלמראכב בארסאקהא *naues cum oneribus ſuis*. Quibus hæc Prudentij conſona lib. 2. contra Symmachum:

Numne Leontini ſulcator ſoluere campi
Ceſſet frugiferas Lilybæo ex littore cymbas?

E Nempe cum Siciliam, Cereri ſacram inſulam ante omnia commendet frugum incredibilis feracitas, tamen nullibi fertilior eſt quam in agro Leontinorum: Polybius lib. 7. ἐπὶ τὰ Λεοντῖνα καλούμενα πεδία καὶ τὴν γεωργήσιμον χώραν *ad campos quos Leontinos vocant, & regionem quæ culturæ maxime apta eſt*.

Cicero Verrinâ tertiâ: *Quod caput eſt rei frumentariæ, campus Leontinus* A
ſic erat deformis atque horridus, vt in vberrimâ Siciliæ parte Siciliam quæ-
reremus. Diodorus lib. 4. Διεξιὼν ὁ Ἡρακλῆς τὸ Λεοντῖνον πεδίον τὸ μὲν κάλλος τῆς χώ-
ρας ἐθαύμαζε *per Leontinum campum iter faciens Hercules, bonitatem agri de-*
miratus eſt. Idem de Dionyſio l.19. *Mercenariis autem qui decies mille circiter*
erant, Leontinorum agrum & vrbem in ſtipendium dedit (Dionyſius) *qui*
διὰ τὸ κάλλος τῆς χώρας *propter agri bonitatem conditionem libenter acceperunt,*
& agro ſorte diuiſo in Leontinis habitarunt. Plinius lib. 18. cap. 10. *Cum cen-*
teſimo quidem grano *& Leontini Siciliæ cāpi fundunt*. Sidonius Carmine 22.

Quanta Leontino turgeſcit meſſis aceruo.

Et epiſt. 13. lib. 2. *Panis daretur è Leontinâ ſegete confectus*. Proinde merca- B
tores, qui vt fruges compararent in Siciliam ſe conferebant, libentius ap-
pellebant ad Teriam amnem, qui Leontinorum agros ex vtraque parte
alluit.

Poſt Teriam eſt *Pantagias*, vulgo *Porcaro*, amnis quidem valde exiguus,
Silius lib. 14.

-- ac facilem ſuperari gurgite parco
Pantagiam.

Sed rapidiſſimi curſûs, quique magno murmure per multa ſaxa in mare C
præceps deuoluitur. Hunc mirâ vocum contractione Pantagiam dictum
volunt, quaſi πανταχοῦ παταγῶν *vbique obſtreperum*. Seruius in lib. 3. Æn. *Hic*
fluuius Siciliæ cum plenus flueret, implebat ſonitu pæne totam Siciliam; vnde
& Pantagias dictus, quaſi vbique ſonans. Hic poſtea cum Cereri quærenti
filiam obſtreperet, tacere iuſſus eſt numinis voluntate. Et Vibius in flumini-
bus: *Pantagias Siciliæ ita dictus, quod ſonitus eius decurrentis per totam in-*
ſulam auditus eſt, vſque eo donec Ceres quærens filiam comprimeret eum. At vt
cætera taceam, *Pantaciam* appellarunt Græci veteres, non *Pantagiam*.
Thucydides lib. 6. de Lamo quodam: ὑπὲρ Παντακύου τε ποταμοῦ Τρώτιλόν τι ὄνο-
μα χωρίον οἰκίσας *Super flumen Pantaciam oppidum quoddam Trotilum nomine*
cum condidiſſet. In Ptolemæo legitur, Παντάχου ποταμοῦ ἐκβολαὶ *Pantachæ flu-* D
nij oſtia, quaſi à recto Πάνταχας *Pantachas*. Fallor an Pœni פתק *pattak* voca-
bant à verbo Syro פתק *petak*, id eſt iaculari, proiicere, & cum impetu pro-
pellere. Certe petitum inde nomen in Pantaciam maxime quadrat, qui vt
Cluuerius author eſt, *licet curſu ſit breuiſſimus, vt qui ſex circiter ab Leontinis*
oritur paſſuum millibus, tamen hyberno tempore Leontinorum collium torrenti-
bus, imbribuſque auctus, tanta vi deuoluitur, vti magnam ſaxorum copiam ſe-
cum trahat. Vnde Claudianus de raptu lib. 2.

--- & ſaxa rotantem
Pantagiam.

Ad Alabi oſtium, qui ſequitur poſt Pantagiam, fuit *Hybla Megaris*; Et E
verſus fontes Hyblæi colles, mellificio tam celebres, vt mel Hyblæum cum
Hymettio Atticæ de bonitate certare audeat. Martialis lib. 11. Epigr. 43.

Mella iubes Hyblæa tibi vel Hymettia naſci.

Et lib. 33. Epigr. 105.

A *Quum dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,*
Cecropios dicas tu licet eſſe fauos.

Silius lib. 14.

Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymettum
Audax Hybla fauis.

Eos colles deſcribit Cluuerius florum vario genere, maximè verò thymo lætos, & melle fœcundiſſimos, quod hodieque æſtimatur totius Siciliæ nobiliſſimum. Proinde Alabum amnem Hyblę proximum dictum eſſe puto ab חלאוה *halaua* ſeu dulcedine; voce Arabicâ quidem, ſed à verbo חלי deducta, quod Syris etiam eſt γλυκάζειν dulceſcere. Vnde & nomen חלי mellis
B epithetum Ezech. 3. 3. & paſſim. Alabi præter Ptolemæum multi alij meminere. Sed pro Alabo Silio eſt *Alabis*, Heſychio Ἀλαβὼς, Diodoro & Stephano Ἀλαβὼν, corrupte Vibio *Alachis*, & Plutarcho Ἄβολος. Prope Megaridem ſeu Hyblam authore Diodoro lib. 4. Dædalus φιλοτέχνως ἐποίησε τὴν ὀνομαζομένην Κολυμβήθραν ἐξ ἧς μέγας ποταμὸς εἰς τὴν πλησίον θάλατταν ἐξερεύγεται, καλούμενος Ἀλαβὼν *mirâ ingenij ſolertiâ Colymbethram fecit quam vocant, ex quâ magnus fluuius Alabo in proximum mare erumpit.* Huius piſcinæ veſtigia hodieque extant prope Hyblæ rudera.

Notandum eſt â Stephano tria oppida Hyblæ nomine in Siciliâ cenſeri.
C Quorum maxima fuit in Catanenſi agro: Parua, de quâ in præſens, ad oſtium Alabi: Minima in Siciliæ parte Auſtrali circa flumen Hirminium. Prima Hybla maior dicitur, de quâ egimus: Secunda *Megaris* & *Galeotis*. Tertia *Heræa*. Pro Galeoti *Geleatin* habet Thucydides lib. 6. & Pauſanias in Eliacis *Gereatin*. Sed *Galeotin* præfero, quia ciues à Stephano vocantur Γαλεῶται; Ducto, vt videtur, nomine à Siculis vatibus *Galeis* ſeu *Galeotis*. De quibus ita Archippus apud Athenæum:

Γαλεοί γε πάντων μάντεων σοφώτατοι
Galei prophetarum omnium doctiſſimi.

Et Heſychius: Γαλεοὶ, μάντεις, οὗτοι κατὰ τὴν Σικελίαν ᾤκησαν, *Galei, vates, hi in Siciliâ habitarunt.* Et Stephanus: Γαλεῶται, μάντεων εἶδος Σικελῶν *Galeotæ
D Siculorum vatum ſpecies.* Cic. de Diuinat. lib. 1. *Huic interpretes portentorum, qui Galeotæ tum in Sicilia nominabantur, reſponderunt vt ait Philiſtus.* &c. Ælian. lib. 12. cap. 46. ἔφασαν οὖν οἱ Γαλεῶται πρὸς τὸν Διονύσιον ἐρόμενον περὶ τούτων, ὅτι ταῦτα μοναρχίαν δηλοῖ *Dionyſio* (Siciliæ tyranno) *de his interroganti Galeotæ reſponderunt monarchiam illa ſignificare.* Mythologi apud Stephanum à Galeote deducunt filio Apollinis & Themiſtûs. Nempe ad fabulas confugerunt, cum neſcirent Phœnicium גלה *gala*, vnde *Galei* & *Galeotæ* dicti, propheticum eſſe vocabulum. Sic Amos 3. 7. *Non faciet Dominus Deus quicquam, niſi* גלה (*gala*) *reuelauerit ſecretum ſuum ſuis prophetis.* Et 1. Sam. 3. 20. נגלה *reuelatus fuit Dominus Samueli in Silo.* Galeus
E Phœnicibus erat גלוי *galui* vt Num. 24. 4. vel גלי *gali*: Cuius plurale modo maſculinæ terminationis גלים *gelajim*, modo fœmininæ גליות *gelajot*. Inde *Galei* & *Galeotæ*. Sic ex ארי plur. ארים vel אריות: Multa ſunt huiuſmodi. Notandum eſt vates Græce etiam *Hybletas* dici. Heſychius: Ὑβλήτης μάντις *Hybletes, vates*, Nempe, vt quidem ſuſpicor, Siculorum dialecto, ab eâ

Hyblâ facto nomine in qua vates Galeotæ. De Mago quem è Galeotide in Cretam euocauit Minos, vide Suidam in Ἀκέσματα. A

Sequitur *Thapſus* oppidum vetus in peninſulâ ſitum, de quo ſic Thucydides lib. 6. Ἔστι δὲ χερσόνησος μὲν ἐν στενῷ ἰσθμῷ πρόυχουσα εἰς τὸ πέλαγος, τῆς δὲ Συρακουσίων πόλεως οὔτε ὁδὸν πολλὴν ἀπέχει *peninſula eſt anguſto iſthmo in mare procurrens, à Syracuſis parum diſſita.* Et Stephanus: Θάψος, πόλις Σικελίας, ἔστι καὶ Χερσόνησος ἐν τῷ στενῷ τοῦ ἰσθμοῦ *Thapſus vrbs Siciliæ, eſt & Cherſoneſus in Iſthmi anguſtiis.* Recte vterque ἐν στενῷ ἰσθμῷ vel ἐν τῷ στενῷ τοῦ ἰσθμοῦ. Re vera enim tam anguſta ceruice continenti iungitur, vt eminus conſpicientibus videatur eſſe inſula. Nec deſunt qui inſulam appellent. Seruius in 3. Æn. *Tapſus inſula non longè à Syracuſis, plana & pæne fluctibus par.* Itinerarium inſulare: *Inſula Tapſus diſtat ab oppido Megara, id eſt caſtello Syracuſanorum ſtadia* XL. Neque alia mens Dioſcoridis cum *Thapſiam* ſcribit ἐν Θάψῳ τῇ νήσῳ primum eſſe repertam. Neque enim terrarum vſpiam vlla alia eſt inſula Tapſus. Et fallitur Marcellus, cum vult vnam eſſe Sporadum. Qamuis præeuntem habuerit Nicandri Scholiaſtē in Theriaca. v. 529. Quin eadem peninſula vocatur hodieque *l'Iſola delli Manghiſi.* Itaque Thapſi nomen ſumptum putauerim ex Phœnicio תפשיא *Thapſiha*, quod pro abſciſſione ſumitur in Ebræorum libris. Nempe Siciliæ Tapſus tam anguſto collo cohæret, vt ab ea putetur eſſe diuulſa & plane abſciſſa. B C

Iam ventum ad *Syracuſas*, non Sicularum modo ſed & Græcarum vrbium maximam & pulcherrimam, conditam ab Archiâ Corinthio annis ante Chriſtum plus ſeptingentis. Huius partes quatuor, *Inſulam, Acradinā, Tychen, & Neapolim* multis deſcribit Cicero Verrinâ quartâ. Alij quintam addunt *Epipolas.* Portus duplex: Maior vnus octoginta ſtadiorum, cuius fauces quingentis paſſibus patent, ad Ortygiam inſulam Arethuſa fonte inſignem. Sed & vicinum agrum potant alij fontes, *Temenitis, Archidemia, Magæa, Cyane, Milichie*; Et nobile flumen *Anapus.* Murorum ambitus apud Strabonem erat ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα σταδίων *centum & octoginta ſtadiorum*, id eſt XXIVM paſſuum. Dicit Liuius lib. 25. in Syracuſis captis *prædæ tantum fuiſſe, quantum vix captâ Carthagine fuiſſet.* Plutarchus etiam in Marcello: λέγεται δ' οὐκ ἐλάττονα τοῦτον ἢ τὸν ὕστερον ἀπὸ Καρχηδόνος διαφορηθέντα πλοῦτον γενέσθαι *Aiunt non minus hîc opum captum, quam in ipſâ poſteâ Carthagine.* D

Fullerus Miſcellaneorum lib. 4. cap. 10. Syracuſarum nomen Punice ſcribit צור כוסיא *Sor-Cosja*, quaſi *Tyrum latentem* dicas. Fruſtra, cum Syracuſas non condiderint Phœnices, ſed Græci Dorienſes Archiâ duce; vide Thucydidem, Strabonem, & alios; Sed præcipuè Marcianum Heracleotam, qui ſimul nominis originem aperit hiſce verbis:

Τὸ δὲ Ζέφυρον τῆς Ἰταλίας οἱ Δωριεῖς
Κατέσχον. Ἀρχίας δὲ τούτους παραλαβὼν
Ὁ Κορίνθιος μετὰ Δωριέων κατῴκισεν
Ἀπὸ τῆς ὁμόρου λίμνης λαβούσας τοὔνομα
Τὰς νῦν Συρακούσας παρ' αὐτοῖς καλουμένας.
Zephyrum tenebant Dorienſes Italæ E

A *Telluris. Illos Archias Corinthius*
Ad ſe vocauit, & per illos condidit
Vrbem potentem, quam Syracuſas vocant,
Sumptô è palude proximâ vocabulô.

Paludem intellige *Syraco*, de quâ Stephanus vbi de Syracuſis: καὶ λίμνη, ἥτις καλεῖται Συρακὼ *palus etiam eſt quæ vocatur Syraco.* Melius quam *Tyraca*, quomodo ſcripſit Vibius in Catalogo paludum: *Tyraca Syracuſis.* Nam à *Tyracâ Tyracuſæ* dictæ eſſent, non *Syracuſæ.* Et *Syraco* vox Phœnicia, vt *Hanno, Giſco, Dido, Samatho.* Radix סרח *ſerach* vel *ſarach* fœtere eſt. Vox apud Syros & Ebræos eſt in multo vſu ex Ierem. 49. 7. *Cheth* expreſſum per
B *cappa*, quomodo in *Thapſaco*, & *Carrhis*, & *Calacina*, & *Malaca*, & ſimilibus. Nec immerito ἀπὸ τῆς δυσωδίας *à fætore* nomen paludi factum, cuius exhalationes morbos creabant plurimos; vt in eadem Siciliâ Selinuntios olim inuaſit peſtis διὰ τὰς ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ποταμοῦ δυσωδίας *propter adiacentis amnis fætores*, vt habet Laertius lib. 8. in Empedocle. Et in Etruriâ Grauiſcis nomen eſt factum à grauitate aëris propter paludem imminentem; vnde poëta lib. 10. Æn. *intempeſtæque Grauiſcæ*, id eſt peſtilentes, vt ex Plinio & Catone interpretatur Seruius: Et Rutilius in itinerario:

Inde Grauiſcarum faſtigia rara videmus,
C *Quas premit æſtiuæ ſæpe paludis odor.*

Id ipſum Syracuſani ſuo damno ſæpe experti ſunt, & fere quotquot hoſtes æſtatis aut autumni menſibus Syracuſas circumſederunt. Hinc illud Diodori lib. 13. de Athenienſibus hanc vrbem obſidione prementibus: διὰ δὲ τὸ παρακείμενον τόπον ὑπάρχειν ἑλώδη, λοιμικῆς καταστάσεως εἰς δὲ στρατόπεδον ἐμπεσούσης, quæ Cluuerius ita reddidit: *cum peſtis exercitum ob circumiacentis paludis exhalationem corripuiſſet.* Et lib. 14. de Carthaginenſibus quos ibidem per æſtiuos ardores grauis inuaſerat lues: ἔοικε δὲ καὶ ὁ τόπος αἴτιος γεγονέναι πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς. Καὶ γὰρ Ἀθηναῖοι πρότερον τὴν αὐτὴν ἔχοντες παρεμβολὴν, πολλοὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς νόσου ἑλώδους ὄντος τοῦ τόπου καὶ κοίλου *locus etiam videtur fuiſſe in cauſâ cur calamitas modum ſuperaret. Nam & Athenienſes pluri-*
D *mos iiſdem antea caſtris fœda ſtrage morbus abſumpſerat, propterea quod locus ille paluſtris eſt & concauus.* Ita cum eidem vrbi Marcellus immineret; *Acceſſit* (inquit Liuius lib. 25.) *peſtilentia commune malum.* Et paulo poſt: *temporis & loci vitio, & ægri erant & moriebantur.* Item: *Siculi vt primum videre ex grauitate loci vulgari morbos, in ſuas quiſque propinquas vrbes dilapſi ſunt. At Carthaginenſes, quibus nuſquam receptus erat, cum ipſis ducibus Hippocrate atque Himilcone, ad internecionem omnes perierunt:* Cauſam ad conditorem referunt. Myſcellus enim & Archias, cum Delphos ſe contuliſſent oraculum conſulturi de loco condendæ vrbis, ab Apolline rogati vtrum mallent

E Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν,
Diuitiis pollere, locoſue habitare ſalubres,

Salubritatem Myſcellus, & Archias diuitias elegit. Proinde Myſcello Croton, & Archiæ Syracuſæ obtigerunt. Quarum vrbium illa ſaluberrima, ſed

pauper fuit; Hæc ditiſſima, ſed inſalubris. Hanc ſiue hiſtoriam ſiue fabu- A
lam referunt Strabo lib.6. Et Stephanus in Συρακοῦσαι; Et Ariſtophanis Scholiaſtes in Equit. ad verbum πλουθυγίειαν, quô Comicus tribuit Athenis Syracuſarum opes, & Crotonis ſalubritatem: Et Suidas verbo Ἀρχίας, & rurſus in Μύσκελλος.

Circa Syraco paludem exit *Anapus* amnis. Is, ſi credimus ſcholiis in Theocritum, dicitur ὡς ἄνευ πόσεως ὤν, καὶ βληχρὸν ἔχων ὕδωρ, ἢ παρὰ τὸ τοῖς ποσὶ μὴ διαβατὸς εἶναι *quia ſine potu eſt, & debilem habet aquam, aut quia pedibus traiici non poteſt.* Quæ cum falſa ſint & ἀσύστατα, videant peritiores annon ab ענב *anab*, id eſt ab vuâ deducatur Anapi nomen. Vuis certe fertiles agros fuiſſe Syracuſanos circa Anapum vel ex Theocrito colligere eſt, qui cũ B
in Homero legiſſet terram Cyclopum ferre vinum εὐστάφυλον *magnis vuis*, putauit agi de ſolo circa Anapum, quia vtrobique par fertilitas. Vnde eſt quod Idyll.7. Polyphemo ad Anapum metatur ſedes. Verba ſunt:

> Ἆρα γέ πα τῆνον τὸν ποιμένα τὸν ποκ᾽ Ἀνάπῳ
> Τὸν κρατερὸν Πολύφαμον, ὃς ὤρεσι λᾶας ἔβαλλε.
> *Illene qui ad ripas paſtor Polyphemus Anapi,*
> *Saxa giganteis manibus prægrandia torſit?*

Ad Anapi fontes erat *Herbeſſus*, oppidum in monte ſitum, cui altiſſimi ſpecus ſuberant, vt & alteri *Herbeſſo* in Sicanis ſupra Agrigentum. Vnde C
eſt quod ab Erebo nomen habuiſſe volunt Fazellus & Cluuerius. Sed vt alia taceam, obſtat aſpiratio. Nam *Herbeſſenſes* ſcribit Plinius, non *Erbeſſenſes*. Neque vox mendi ſuſpecta, quia eſt in catalogo populorum Siciliæ quorum nomen incipit ab H. Itaque *Herbeſſus* potius videtur eſſe הר-בצוע *Harbetſua* mons exciſus vel excauatus, aut הר-בצע *Har-betſa* mons foueæ, id eſt ſuffoſſus. Nam ab Hebræo verbo בצע ſcindere vel concidere, בצע *betſa* eſt fractura terræ, fouea, foſſa, lacuna. A quâ ſignificatione parum recedit βῆσσα Græca vox inde nata.

Eſt & ad Anapum campeſtris vrbs *Cacyrum* vel *Cacirum*, hodie *Caſſaro* vt volunt. Κάκυρον ſcribit Ptolemæus, ſed Plinius *Cacirinos* populos tanquam à Caciro. *Cacirum* permutato vocalium ordine factum videtur ex ככר D
cicar, quod nomen planitiem ſonat. Hinc Gen. 13.10. ככר הירדן *planities Iordanis*. Et verſ. 12. בערי הככר *in vrbibus planiciei*.

Anapus in Syracuſarum magnum portum ſe exonerat, cuius intima pars Δάσκων *Daſcon* vocatur à Thucydide lib. 6. & Diodoro lib.13. & 14. An quia magnus portus Ortygiam inſulam habet in oſtium ſuum ita proiectam, vt ſtagnum aut piſcinam figurâ imitetur, quod Arabicè eſſet דסק *daſacon* aut דיסק *daiſacon*? Vide Giggeium. Sic minor portus eiuſdem vrbis Diodori lib.14. Λάκκιος appellatur à figurâ τοῦ λάκκου ſiue ciſternæ. Et in ſinu Carthagin. *mare ſtagnum dicitur, quoniam obiectu protentæ linguæ ſtrangulatur.* Eutropius lib.4. E

Iam pauca de Arethuſâ Ortygiæ inſulæ fonte, quem Nemeâ primâ Pindarus vocat ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφεοῦ *reſpiramen venerandum Alphei*, quia creditur eſſe ἀπορρὼξ & quaſi oſtium Alphei amnis in Elide quadringentis paſſuum millibus inde diſſiti. Cui fabulæ ſtatuminandæ veteres multa confingunt

A gunt prodigioſa commenta. Alpheum ſcilicet per occultos terræ meatus
mare interiectum emetiri, & in Syracuſano littore emergentem Arethu-
ſam fontem facere. Proinde aquas infici, cum Olympiæ in Elide boues im-
molantur: Et pateram in Alpheum prolapſam ad Arethuſam eſſe delatam.
Nec deſunt quibus videtur Alpheus non ſubter ſed ſuper mare ſinceris aquis
ad Ortygiam vſque ferri. Neque id Poëtæ ſolum & Grammatici, ſed &
Geographi aſſerunt Mela, Plinius, Solinus; Et ex hiſtoricis Timæus & Pau-
ſanias; Et è Philoſophorum grege Seneca natural. quæſt. lib. 6. cap. 8. *Quid*,
inquit, *cum vides Alpheum celebratum poëtis, in Achaïa mergi, & in Sici-
lia rurſus tranſiecto mari, effundere amœniſſimum fontem Arethuſam?* Ta-
B men idem lib.3.cap.26. rei fidem ſubleuat, ſed altero haud quaquam proba-
biliore commento. Verba ſunt: *Quidam fontes certo tempore purgamenta eie-
ctant, vt Arethuſa in Sicilia, quintâ quâque ætate per Olympia. Inde opinio
eſt Alpheon ex Achaiâ eò vſque penetrare.* Itaque Straboni potior fides, qui
rem totam reiicit inter fabulas & deliramenta veterum, variis rationibus,
quas apud illum legere nemini non eſt obuium. His igitur omiſſis, nobis
ſufficiet hîc indicare vnde nata ſit hæc fabula. Pœnos ſuſpicamur hunc fon-
tem appellaſſe עין חלפי *en-halphe* aut חלפיא *halphaja* fontem ſalicum, à ſalici-
bus ambientibus; vel עין אלפי *en-alphe* aut אלפיא *alphaja* fontem nauium,
C quia in extremâ Ortygiâ littori erat proximus, nec procul ab oſtio celeber-
rimi portûs. Strabo de Ortygiâ lib.6. κρήνην δ' ἔχει τὴν Ἀρέθουσαν ἐξιεῖσαν πο τα-
μὸν εὐθὺς εἰς τὴν θάλατταν *fontem habet Arethuſam qui fluuium ſtatim in mare
emittit.* Cicero Verrinâ quartâ: *In hâc inſulâ extremâ eſt fons aquæ dulcis, cui
nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium, qui fluctu
totus operiretur, niſi munitione ac mole lapidum à mari diſiunctus eſſet.* Sed &
Geographus Arabs hunc fontem ſcaturire dicit מן גרף עלי האשיה אלבחר *è tumu-
lo ad littus maris.* Vnde eſt quod veteres ad Arethuſam referebant hæc Ho-
merica lib.9. Odyſſ. verſ.140.

Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ
Κρήνη ὑπὸ σπείους
D *In portûs aditu nitidis argenteus vndis
Fons fluit ex antro.*

Pro Syris חלפי *hilphe* & אלפי *ilphe*, Phœnicio more ſcribimus *halphe* & *alphe*.
Tale Phœnicum *nabla*, vnde *nablium* pro Syro נבלא *nibla*; *Naxa* ſacrifi-
cium, vnde *Naxus* inſula, pro Syro נכסא *nicſa*. Et pro Talmudico אידן *idan*,
quod ſalicis ſpeciem ſonat, Tyrij dixerunt *adan*, vt ex Heſychio conſtat.
Tale fons *halphe* ſalicum pro Syro *hilphe*, aut *alphe* nauium pro Syro *ilphe*.
Et ob hoc ipſum Iuppiter Cretæ regulus, cum inſtructo myoparone rapuiſſet
Europam, dictus eſt à Phœnicibus tum habuiſſe tauri formam, quia Phœ-
nicium *alpha* tam bouem quam nauem ſonat. Proinde fabula nititur æqui-
E uocatione vocis; Et cum hiſtoria de raptu Europæ באלפא *in alpha* de naue
eſſet intelligenda, maluerunt de tauro ſumi, vt res eſſet θαυματωδέστερος.
Græci itidem qui tum temporis in fabulas erant maximè procliues, cum
ad Ortygiam inſulam appellentes Arethuſam à Barbaris appellari reperiſ-
ſent fontem *halphe* & *halphaja* (*ſalicum*) vel *alphe* & *alphaja* (*nauium*) id

eſt vbi nautas adaquari moris erat, nec ſibi facile in animum inducerent è A tantillâ inſulâ poſſe oriri tam largas aquas; ex indicio nominis collegerunt illas ab Alpheo deriuari. Vnde factum vt qui fons *Halphaja* vel *Alphaja* Punice appellabatur, Græce diceretur *Alpheias*, tanquam ab Alpheo Elidis. Ouidius lib. 5. Metam.

Tum caput Eleis Alpheias extulit vndis.

Odyſſ. ν. verſ. 408. Quid quod ipſum Arethuſæ nomen (licet vetuſtiſſimum & commune multis fontibus in Græciâ, in cæteris vni in Ithacâ, cuius in Homero mentio eſt) tamen eſt Syræ originis. Grammaticorum enim ſomnium eſt quod ex Heracleonte refert Stephanus: Ἀρῶ ἐστὶ τὸ ποτίζω, οὗ τὸ ἄρδω παράγωγον· ἐκ τούτου ἀρέθω. Nam nec ἀρῶ nec ἀρέθω, vnde volunt dici Arethuſam, in rigan- B di ſignificatione vſquam occurrunt. Et ex ἄρδω fieret Ἄρδουσα non Ἀρέθουσα. Sed Græcâ flexione demptâ, ſtatim conſtabit hanc vocem natam eſſe ex ארית *arith* Syra, quæ pro יאר *riuo*, & אגם *ſtagno* paſſim occurrit in Chald. paraphraſi. Arethuſam igitur Phœnices videntur etiam ארית *Arith* appellaſſe, vel ſimpliciter, vel addito epitheto ארית כבירה *Arith Cabira*, id eſt riuum aut ſtagnum magnum. Vnde duo fontis nomina *Arethuſa* & *Cypara*, in vſu apud Græcos. Heſychius: Κυπάρα, ἡ ἐν Σικελίᾳ κρήνη Ἀρέθουσα. *Cypara, Siciliæ fons Arethuſa. Cypara* factum ex *Cabira*, tranſpoſitis vocalibus, vt in *Cacypari*, de quô mox, ex חיר כביר *chec cabir*, & in *Caciro* ex ככר *cicar*. Ri- C uus aut ſtagnum magnum cur dicta fuerit Arethuſa, patet ex deſcriptione. Cicero vbi ſupra: *In hâc inſulâ extremâ eſt fons dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine.* Diodorus lib. 5. vbi de Ortygiâ inſulâ: Κατὰ τὴν νῆσον ταύτην ἀνεῖναι (φασὶ) τὰς νύμφας ταύτας, χαριζομένας τῇ Ἀρτέμιδι, μεγίστην πηγὴν τὴν ὀνομαζομένην Ἀρέθουσαν. *Nymphas illas aiunt, in Dianæ gratiam, in eâ inſulâ maximum excitaſſe fontem, quem Arethuſam vocant.* Thomas Fazellus Siciliæ ſuæ Decad. 1. lib. 4. cap. 1. *Incredibili olim erat magnitudine, vel eâ ratione quod plerique fontes, qui circumquaque emergunt* &c. *ſimul confluentes lacum efficiebant, qui vno ambitûs ſtadio à ſpecu vnde nunc exundat, ad fontem vſque, qui ætate mea à Canalibus nomen habet protendebatur vt ex ſcruporum aquarumque veſtigiis adhûc cernitur.* In Stephano Κύπαρα D dici videtur Arethuſa non Sicula ſed Ithacenſis. Ἀρέθουσα, inquit, κρήνη Σικελίας. ἔστι καὶ Ἰθάκης &c. Αὕτη Κύπαρα ἐλέγετο. *Arethuſa fons Siciliæ, eſt & Ithacæ fons* &c. *Is Cypara dicebatur.* Sed hæc verba, Αὕτη Κύπαρα ἐλέγετο, loco mota ſunt, & legenda ſtatim poſt Σικελίας.

Dum in Arethuſâ ſumus, non erit extra rem quærere quid ſit *Thymbris* in his Theocriti Idyll. 1.

--- χαῖρ' Ἀρέθοισα
Καὶ ποταμοὶ, τοὶ χεῖτε καλὸν κατὰ Θύμβριδος ὕδωρ
--- *ſalue Arethuſa*
Et fluuij pulchram in Thymbrim qui funditis vndam. E

Sunt qui fluuij nomen eſſe volunt, qui tamen in illo tractu nuſquam comparet. Heſychius: Θύμβρις, ὄνομα ποταμοῦ. Aliis mare placet ſic dici quâdam linguâ quam non nominant. Græcus Scholiaſtes: Ποταμὸν Σικελίας εἶναί φασι καὶ τοῦτον. Ἄλλως. Θύμβρις κατά τινα γλῶσσαν ἡ θάλασσα. *Etiam hunc Siciliæ*

A *amnem eſſe aiunt. Aliter: Thymbris iuxta quandam linguam eſt mare.* In quâ ſententiâ fuiſſe videtur Aſclepiades Myrleanus Grammaticus magni nominis, quem Suidas author eſt Romæ ſub Pompeio docuiſſe. Sequitur enim: Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Μυρλεανὸς διὰ τοῦ Δ γράφει Δύμβρις, ἡ κατὰ γλῶσσαν θάλασσα. *Aſclepiades Myrleanus per D ſcribit Dymbris, quæ* occultiore *lingua eſt mare.* Atque ea interpretatio cum poëtæ verbis mirè congruit, cum Arethuſa & fluuij omnes tandem in mare ferantur, vt obſeruat diuinus Scriptor Eccleſ. 1.7. Itaque *Thymbrin* vel *Thumbrin* Græcos deflexiſſe putauerim ex Phœniciis תהום בחר *tehum bahar* vel תהום בחרין *thehum baharin*, quaſi *maris*
B aut marium abyſſum dixeris. Cui opponuntur תהומות הארץ *abyſſi terræ* ex Pſ. 71.20. *Bahar* pro mari in vſu eſt Arabum, à quibus Pœnos obſeruo multa verba mutuari. Sic ζιγγίβερι *zingiber* dici putant ex *bahar* & *Zingi*, quia Dioſcoride & Galeno teſtibus ex Barbariâ Troglodyticâ defertur, vbi eſt Zingis. Hinc Teixeira de regibus Perſ. lib. 1. cap. 6. *Zanguebar, que es mar de los Negros de Zanguy.* Tamen Arabes non ſcribunt זנגיבחר *zangibahar*, ſed זנגבל *zangibel.* Dioſcor. l. 1. Gal. lib. 6. ſimpl. Ptol. lib. 4. c. 7.

Poſt Anapum deſcribit Cluuerius ex Plutarchi Dione τῆς Συρακουσίας τὴν καλουμένην Γύατα, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν χώραν, ἀνήκουσαν ἀπὸ θαλάττης εἰς τὴν μεσόγειον
C *Syracuſani agri regionem amplam & fertilem Gyata* (vel *Guata*) *nomine à mari in Mediterranea porrectam.* Punicè גותא *gauata* medium ſonat. Itaque nonniſi τὰ μεσόγεια Pœni videntur hâc voce deſignaſſe.

Sequitur è Thucydidis lib. 7. amnis Κακύπαρις *Cacyparis*, ita dictus, vt quidem puto, à ſinu magno in quem ſe effundit, prope Ptolemæi Μακρὰν ἄκραν *longum promontorium.* Punicè enim *Cacyparis* videtur eſſe חיק כביר *chec cabir* ſinus magnus.

A Cacypari proximè diſtat Ptolemæi Ὄρινος *Orinus*, qui Thucydidi eſt Ἐρινεὸς *Erineus*. Orinus vel חור-עין *Vr-Ain* eſt *Albus fons.* Tamen vrbem ſeu ſtationem quam hodie appellant *Fontane bianche*, Cluuerius ad Cacyparin deſcribit, non ad Erineum, quaſi ſit Plinij Nauſtathmus.

D Iam qui ſequitur Diodoro lib. 13. & Plutarcho in Niciâ *Aſinarus*, Thucydidi lib. 7. *Aſſinarus*, Punicè erat הצינור *haſſinor.* Proprie צינור *ſinnor* eſt tubus per quem aqua in decliue fertur, puta ex monte vel ex tecto. Sic Pſ. 42. 8. *Abyſſus abyſſum inuocat ad vocem* צנוריך (*ſinnoreca*) *tuborum* vel *emiſſariorum tuorum.* LXX τῶν καταρρακτῶν σου, Vulgata itidem *cataractarum tuarum.* Chaldæus זלחי מרזביך *defluxionum canalium tuorum.* Kimchius in hunc locum: *Effuſæ ſunt ſuper nos afflictiones, vt aquæ tecti defluunt ex* הצינור (*haſſinor*) *tubo, & murmure ſuo obſtrepunt.* Aben-Ezra: *Meminit* הצינורים (*haſſinorim*) *tuborum, quia deſcendunt aquæ ex celſis montibus. Aſſinarus* igitur fluuius ita dictus eſt, quia profundo & confragoſo alueo tanquam tubo incluſus, deuoluitur in præceps. Ita deſcribit Thucydides: Οἱ
E Ἀθηναῖοι ἠπείγοντο πρὸς τὸν Ἀσίναρον ποταμὸν &c. ὡς δὲ γίγνονται ἐπ᾽ αὐτῷ, ἐσπίπτουσιν οὐδενὶ κόσμῳ ἔτι, ἀλλὰ πᾶς τέ τις διαβῆναι πρῶτος βουλόμενος. Οἱ δὲ Συρακούσιοι, ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα τε τοῦ ποταμοῦ παραστάντες (ἦν δὲ κρημνῶδες) ἔβαλλον ἄνωθεν τοὺς Ἀθηναίους, ἐν σφίσιν αὐτοῖς ταρασσομένους *Athenienſes ad Aſſinarum amnem feſtinabant &c. Vt vero eo peruenere, nullo iam ordine in eum ruunt, pro ſe quiſque*

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

primus omnium tranſire properantes. At ex vtraque parte ſuperſtantes Syra- A
cuſani (erat autem amnis præceps) deſuper miſſilibus Athenienſes conficiebant, in cauo fluminis alueo inter ſe perturbatos. Hæc deſcribere non piguit, quia non parum conferunt ad explicationem vocis צנור, quæ bis ſolum occurrit in Scripturâ, nempe quô locô diximus, & 2. Sam. 5.8. vbi Hieronymus exponit *domatum fiſtulas*, recte omnino: cum Chaldæus & Græci & plerique Ebræorum plane in diuerſa abeant.

Ad Aſſinari fontes eſt Νέητον oppidum vt Ptolemæus, vel *Netum* vt ſcribit Silius. Ciues Νεαιτῖνοι Diodoro lib. 23. *Netini* Plinio & Ciceroni. Hodie *Noto* appellant, atque ex eô *Val de Noto* tertiam inſulæ partem verſus Pa-
chynum. Νέητον haud dubie contractum eſt ex נוה איתן *neue etan.* Quo ipſo B
ordine extant in Ebræo textu hæ voces Ierem. 49.19. & 50. 44. vbi recte noſtra verſio vernacula *l'habitacle du païs rude.* Omnino enim נוה איתן *neue etan* habitatio eſt aſpera & confragoſa, vel ipſo Moſe interprete, qui de Cenæo ſic habet Num. 24. 21. איתן מושבך ושים בסלע קנך *Etan habitatio tua, & pone in petra nidum tuum.* Hoc porro nomen ad Νέητον quam recte quadret diſce ex ipſa oppidi deſcriptione apud Fazellum Dec. 1. lib. 4. cap. 2. *Magno fluuij Aſinari fonti moles quædam edita ſaxoſa & aſpera licet plana, veluti & tota adiacens regio, incubat inſtar peninſulæ, cuius iſthmus A-*
quilonem reſpicit, ſatis vndique foſſis natura præcincta ac munita, aſperrimiſ- C
que rupibus mille quingentorum paſſuũ ambitu circumſepta. In ea ſita eſt vrbs vetuſta & ingens &c. *Neetum Ptolemæo, ſed hodie Notum vulgo dicta. Habet duas duntaxat portas: Ad Iſthmum vnam, cui & arx inhæret, alteram qua flumen & mare petitur. Eſt ea parte acceſſu difficilis; quippe cuius aſcenſus paſſuum eſt mille, obliquus, peracclíuis & arduus, maximaque ex parte excauatis rupibus manufactus; quem vel pauciſſimi viri manu tueri poſſunt.*

Inter Neetum & Pachynum non procul à littore manent rudera vetuſtæ vrbis, quæ à locorum accolis *Macharis* appellatur, & *Citatella.* De eâ ſic Fazellus Dec. 1. lib. 4. cap. 2. *Erat eius ambitus, prout clare ex veſtigiis conſtat, paſſuum mille & quingentorum* &c. *viſuntur tota vrbe plurima ædificiorum*
tum priuatorum, tum etiam publicorum veſtigia ſemidiruta paſſim obuia, viæ- D
que vt latæ ita & proportione longæ. Templum eſt in ea orbiculare & teſtudinatum, priſco artificio ex quadratis lapidibus elaboratum &c. *Fanum item alterum eſt eiuſdem formæ, ſed vetuſtate collapſum. Balnea quoque antiquæ architecturæ ſunt in ea, quæ ab imperitis templum fuiſſe cenſentur. In medio etiam vrbis ſpecus longiſſimæ, & pro tractus ratione latæ, viis & frequentibus vtrimque ſepulchris diſtinctæ, non ſine voluptate inſpiciuntur, quod ſubterraneæ quaſi ciuitatis ſpeciem præ ſe ferant. Extra mœnia vero ad paſſus mille Occidentem verſus ſpecus ſunt aliæ ingentes, & eodem pæne modo in rupe excauatæ, quæ ab accolis hodie Gruttæ Macharis appellantur, tumulorum*
frequentia inſignes. Ex Cluuerij ſententiâ hæc eſt *Ina* Ptolemæi & *Ichana* E
Stephani; vnde Plinio *Ichanenſes.* De ratione nominis Stephanus ita nugatur: Ἴχανα πολίχνιον τῆς Σικελίας, διὰ τὸ τῇ αὐτοῦ ἁλώσει πολλὰ προσλιπαρῆσαι τοὺς Συρακουσίους. Ἰχαναῖ ἐστὶ τὸ ἐπιθυμεῖν. *Ichana Siciliæ oppidum, inde dictum quod in eius expugnatione multam operam impenderint Syracuſani.* ἰχαναῖ *ſcilicet*

A *concupiſcere eſt.* Vides, lector, criticum iecur. Quin Ichanam aio idem eſſe nomen quod in vulgatâ *Jachanam* Ioſ. 12. 22. & *Ieconam* Ioſ. 19. 11. & *Iecnam* Ioſ. 21. 34. Quibus locis Hebræus textus conſtanter habet יקנעם *Iokneam.* Fuit id Phœnices oppidum ad Carmeli radices, vt volunt, & Belum amnem, ab amœnitate ſic dictum. Voce conflatâ ex קן & נעם, altero N in compoſitione abſorpto. Iod initiale pertinet ad formam nominis. קן נעם eſt nidus amœnus. Nidus pro habitatione ſumitur, vt Num. 24. 21. Pari ratione *Ichanam* vel *Jocneam* in Siciliâ Pœnos recte nominaſſe propter ſtructuræ amœnitatem patuit ex deſcriptione.

B

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte meridionali à Pachyno ad Lilybæum.

Pachynus בחון *bachun* à turri ſpeculatoriâ, vt Pelorus hodie *capo di Faro.* Pauſanias notatus. *Ediſſa* הדסה portus, id eſt myrtetum. Ὀδύσσεια ἄκρα. *Cacra.* Cur *Hecubam* ibi ſepultam eſſe fabulentur. *Motychanus* fl. *Motuca* vel *Motye*, id eſt מחוחה. *Caſmenas* tenuere *Gamori*, pulſi è Syracuſis. Qui proprie *Gamori.* An חשמנים *chaſmanim* & inde *Caſmenæ?* *Hirminio* & *Bucræ* nomen ab aggeribus. Agger in Sabæis XX orgyairum. *Hybla Heræa*, id eſt montana. *Hybla* in Antonino redditur *plaga*, vt Ebr. חבל *hebel*, פלך *plac* in Chald. paraphraſi. Ex *Camarina* eruitur
C חמר lutum ex quo lateres. *Hipparis* fl. עבר, quia Camarinam permeat, vt Iordanes lacum Tiberiadis. *Hyperia* in quâ Cyclopes. *Oanus* fl. à carectis. In *Achate* fl. *achates* lapis. עקוד *akod* Ebr. de agno, cuius crura ambiunt faſciæ quædam, eæq. albæ potius. Idem in Achate διλεύκῳ. *Echetla* אחחילא, vrbs egregie munita. *Vagedruſa* fl. ווחר, id eſt vber. *Gela* vrbs nec à *gelu*, nec à *Gelone* nec à riſu dicitur, ſed à *Gela* fl. qui Pœnis בלע *bela* propter vertices. Aeoles B mutaſſe in G. *Himeræ* duo non oriuntur ex vno fonte vt creditum. Himera alius à tepore dicitur alius ab amaritudine. Solinus notatus. Amarum pro ſalſo ſæpe ſumi. *Maro* mons מרום. *Agrigentum*, olim *Acragas* olim habuit octingenta, imo ducenta incolarum millia. Laertius emendatus. Nomen illi ab amne Acragante, amni ab arce vetuſtiſſima quæ הכרכא dicebatur. *Hypſæ* fl. à deliciis. Quam beata regio circa Agrigentum. Ibi Lotophagi nonnullis. *Torus* collis, id eſt טור. *Herbeſſus* Polyæno *Veſſa.* Ratio vtriuſque nominis. Ortelius & Cluuerius notati. *Camicum*, caſtrum nobile fato Minois, à Dædalo in rupe conſtructum, flexuoſo aditu, vnde nomen. *Halycus* fl. Heraclides emendatus. *Minoa* etiam מכרה *Macara* id eſt excisa dicta, propter horrea & ſtationem in rupe exciſam. Gaza quorſum *Minoa.* *Isburus* fl. אישבורא. *Calta bellota.* *Adrano.* Alius *Hypſa* pueri imagine cultus. *Inycus* Cocali regia. יניקות *Ienikoth*, id eſt vitium propagi-
D nes eximiæ. *Crimiſus* fl. ab apio dictus, vt Selinus proximus. M & P permutari. Timoleontis omen ex apio ad Crimiſum. Ibidem vites vberrimæ, quo fortaſſe pertinet Crimiſi vocabulum. *Entella* vel *Atalla* à ſitû in monte. Vrbes in Iudæâ cognomines. *Ietas* יטה. *Elcetium* חלקת. *Mazara* מצר terminus Punicæ ditionis. *Heræi* montes הרים. Horum vbertas & amœnitas. Nympharum lacus, Daphnis. *Herbita* הרבטח. *Enguium* vbi Deæ matres cultæ, עין גן à fonte in mediâ vrbe.

AD Pachynum iam deuenimus, de quo Fazellus Dec. 1. lib. 5. cap. 1. *Turrim habet ſpeculam in mari prominentem.* Turris ſpecula vel ſpeculatoria Hebraicè dicitur בחון *bachon* & בחון *bachun.* Hinc בחוניו *bachunau* Eſ. 23. 13. Chaldæus reddit חורתהא *ſpeculas eius.* Et Ierem. 6. 27. בחון נתתיך id eſt *in exploratoriâ ſpeculâ conſtituite*, vt recte Iunius & Tremellius. Itaque pro-
E montorium בחון *Bachun* ſiue turris ſpeculatoriæ, B & P permutatis, Græcè dictus eſt Πάχυνος ἄκρα. Simili exemplo Pelorus hodie vocatur *Capo di Faro*, à turri ſeu pharo quæ ad dirigendos nauium curſus in eo excitata eſt. Strabo lib. 3. Οἱ Ῥηγῖνοι τὴν στηλίδα ἔστησαν, τὴν ἐπὶ τῷ πορθμῷ κειμένην πυργίον τι, καὶ ὁ τοῦ Πελώρου λεγόμενος πύργος ἀντίκειται ταύτῃ τῇ στηλίδι *Rhegini columna*

loco ad fretum poſuere turriculam quandam, cui oppoſita eſt quæ dicitur Pelori turris. Sed & ἀπὸ τινὸς σκοπῆς, vt habet Strabo, vel vt Solinus *è Lilybætana ſpecula* numerum nauium denotabat ille ὀξυδερκὴς de quô diximus. Itaque Pelorus etiam & Lilybæum ſuas habuere ſpeculas. Sed potuit eſſe vetuſtior בחון *bachun* ſiue ſpeculatoria turris à quâ Pachyno nomen. Fruſtra obieceris veteres illius non meminiſſe, nec quemquam alium præter Fazellum. Veteres enim ideo non meminere, quia nulla ſe obtulit occaſio diſſerendi de re tantulâ. Lilybetanæ ſpeculæ meminerunt ſolum propter τὸν ὀξυδερκῆ; Et Peloriadis vna cum oppoſitâ ſpeculâ in Rhegino promontorio, vt docerent columnas Herculis in Gaditano freto ſimiles fuiſſe ſpeculas. A B

In ipſo Pachyno Motyen Phœnicum vrbem Pauſanias ita deſcribit in Eliacis: Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον Μοτύη πόλις. Οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐπ' αὐτῇ καὶ Φοίνικες *Eſt autem ad Siciliæ promontorium Libyæ & Auſtro obuerſum Pachynum nomine Motya vrbs, quam Afri & Phœnices habitant.* Sed iam monuimus eo loco ſiue authoris ſiue ſcribarum imperitiâ Pachynum haberi pro Lilybæo, quod & Libyæ proximum eſt & vicinam habuit Motyen. At pro Motye ad Pachynum fuit Pachyni portus, de quô Cicero Verrinâ quintâ. Hodie *Marzameno.* C

E Pachyno nauigantibus Lilybæum verſus, ſtatim occurrebat *Ediſſa* portus de quô Cicero vbi ſupra: *Ecce autem repente nuntiatur piratarum naues eſſe in portu Ediſſæ: Nam ita is locus nominatur: Noſtra autem claſſis erat in portu Pachyni. Ediſſa* Phœnicibus erat הדס *Hadas* vel הדסה *Hadaſſa*, id eſt myrtus vel myrtetum. Sic *Edeſſa* Syriæ הדס *Hadas* vocatur in Chaldæis paraphraſibus Ionathanis & Ieruſalem Gen. 10. 10. Et quæ Perſis erat Eſther Aſſueri vxor, Ebræis erat *Hadaſſa.* Ita habetur Eſther. 2. 7. *Et nutriebat* את הדסה *Hadaſſam quæ eſt Eſther, filiam patrui ſui.* Vbi Vulgatus interpres: *Qui fuit nutritius filiæ fratris ſui Ediſſæ, quæ altero nomine vocabatur Eſther;* pro Hadaſſa Ediſſam habens; quod fuit ipſiſſimum nomen portûs de quô Tullius. Ibidem Chaldæus interpres: *vocabant illam Hadaſſam, propterea, quod erat iuſta, & propter iuſtos* דמתלו לאסא *qui myrto comparantur*, nempe Eſ. 41. 19. & 55. 13. At *Edeſſa* & *Ediſſa* vrbes tam dicuntur à myrtis quibus illarum ager erat conſitus, quam *Myrtos* & *Myrtoſion*, & *Myrtion*, & *Myrſinus*, & *Myrrhinus*, & ſimilia apud Græcos: Quod cum illi neſcirent, Ediſſam mutauerunt in Ὀδύσσειαν quaſi ab Vlyſſe diceretur. Itaque hîc Ptolemæus habet Ὀδύσσειαν ἄκραν *Odyſſeum* vel *Vlyſſeum promontorium.* Sed & Iſacius in Lycophronem idem deſcribit πλησίον Παχύνου *prope Pachynum*, tanquam Vlyſſes à ſe appellauerit Κάκραν καλουμένην πρὶν *cum prius Cacra diceretur*, id eſt חקרא *chacra* arx, munitio. Hinc חקרא דציון (*chacra deſion*) *arx Sionis* in Chaldæo paraphraſte 2. Sam. 2. 7. & paſſim. Itaque *Cacra* vel *Chacra* dicebatur à Pœnis ab Ediſſæ caſtro proximo. D

pag. 162. & 177. E

Neue putetur de nihilo Vlyſſes hûc appuliſſe, en tibi cauſam ſuſcepti huius itineris apud eundem Iſaciū: ἔνθα κενοτάφιον Ὀδυσσεὺς ἱδρύσατο τῇ Ἑκάβῃ δειματούμενος ὑπ' αὐτῆς ἐν τῇ νυκτὶ, διὰ τὸ πρῶτον καταρξαι αὐτὸν τοῦ καταλεύσματος

A *τοῦ ὑφ' Ἑλλήνων εἰς αὐτὴν γεγονότος ibi cenotaphium Hecubæ excitauit Vlyſſes, per noctes ab ipſâ territatus, quia tum cum lapidibus à Græcis eſt obruta, primum lapidem in eam coniecerat.* Hæc eadem refert pluribus, aut ſaltem futura vaticinatur Caſſandra Lycophronis ſalebroſis verſibus, quorum initium eſt.

> Ψυδήριον δ' νησιωτικὸς στόνυξ
> Πάχυνος ἕξει σεμνὸν ἐξ ὀνειράτων
> *Miſſis habebit ſomniis Pachynius*
> *Mucro inſularis ſplendidum cenotaphium.*

Cætera ibi vide. Nobis obſeruaſſe ſufficit fabulam inde eſſe ortam, vt quidem
B coniectamus, quod ſepulchrum à Pœnis dicebatur בית עקב (*beth-hakeb*) *extrema* vel *ſuprema domus*, vt hodieque magiſtris Ebræorum בית עולם (*beth-olam*) *domus æterna* ex Eccleſ. 12. 5. Græci igitur cum circa Ediſſam nobile aliquod Mauſoleum reperiſſent dici *beth-hakeb*: vt ex *Ediſſa* Ὀδυσσεία, ita ex *Haceb* fecerunt Ἑκάβην *Hecubam*, cui tam putri fundamento ſuperſtructa eſt tota fabula.

Sequitur apud Ptolemæum *Motychanus* amnis à *Motucâ* vrbe profluens, hodie *Modica* dictâ. Vnde Plinio *Mutyenſes* vel *Motienſes*; Et Ciceroni Verrinâ tertiâ *Muticenſis* vel *Mutienſis ager*. Nã variant exemplaria. Nempe
C Punicum מתוחה *Metucha* vel מתיחא *Meticha* per cheth ſcribitur, quod modo plane omittitur, modo per X effertur, aut etiam per K. Itaque *Motuca*, *Motycha* vnde *Motychanus*, & *Motye* vel *Motie*, idem nomen, quod iam explicauimus, vbi de altera Motye prope Lilybęum.

Circa hæc loca *Caſmena* vel *Caſmenæ* vrbs colonia fuit Syracuſanorum, vt Thucydides author eſt lib. 6. Hanc tenuere aliquandiu Syracuſanorum Gamori per ſeditionem ex vrbe pulſi. Heſychio Γάμοροι ſunt οἱ περὶ τὴν γῆν πονούμενοι, ἢ μοῖραν εἰληχότες τῆς γῆς, ἢ οἱ ἀπὸ τῶν ἐγγείων τιμημάτων τὰ κοινὰ διέποντες *qui terræ cultui nauant operam, aut qui agri portionem acceperunt, aut qui agrarios reipublicæ cenſus adminiſtrant.* Vtut ſit Doricum nomen eſt factum ab agri diuiſione. Vnde *Gamoros* Syracuſis eoſdem fuiſſe pu-
D tant quos Athenis κληρούχοις & *agrarios* Romanis vel *agripetas*, qui ſorte diuiſum agrum obtinebant. Sed & Athenis τῶν γεωμόρων τὸ ὀφείλοντα ὅπλα κεκτῆσθαι καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς πόλεως meminit Diodorus l. 1. p. 19. quod me monuit nobiliſſ. D. de Grentemeſnil. De iiſdem vide Pollucem lib. 8. c. 9. §. 31. At κληροῦχοι etiam actiuè dicebantur magiſtratus qui præerant hercíſcũdis finibus, & quorum erat componere lites eâ de re motas. Quô ſenſu Deum appellat Philo τὸν κληροῦχον τῆς ἀποικίας *Iudæorum coloniæ cleruchum* lib. 1. de vitâ Moſis. Quæ potuit eſſe Syracuſis gamororum dignitas. Videbatur enim id nominis pertinere ad ὑπεροχὴν, quia *gamoros* plebi & ſeruis ita opponit Herodotus lib. 7. Τοὺς Γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκουσίων ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ
E δήμου, καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας, ἔσχε καὶ ταύτας *Gelon quoſdam Syracuſanos quos Gamoros appellabant à plebe ſuiſque ſeruis Cyllyriis nomine eiectos ex Caſmenâ vrbe Syracuſas reducens, etiã ipſis Syracuſis potitus eſt.* Itaque Gręci videri queant Caſmenarũ oppidi nomen, ſi tum recens fuit appellatio, mu-

tuati à vicinis Pœnis, qui vrbem חשמנים *Chaſmanim*, id eſt nobilium, ap- A
pellauerint, quod viri primarij Syracuſis à plebe pulſi in eam conceſſiſſent. Vox חשמנים *Chaſmanim* eo ſenſu extat Pſ. 68. 32. Sed hæc cunctanter affero, quia non conſtat tum primum nominatas fuiſſe Caſmenas; Nec videtur ſatis commodè Græcæ vrbis nomen ex Punico arceſſi. Itaque quiſquis aliud afferet veriſſimilius, me non habebit repugnantem.

Motychano flumini ſuccedit *Hirminium*, de quo Plinius. Forte legendum *Hyrminium*, vt ſit flumen ערמין *hurmin* vel ערמן *hurman* aggerum, vel cuius aquæ oppoſitis aggeribus coercentur. Eôdem refero quod Ptolemæus Hormanum amnem deſcribit in Arabiâ Fœlici. Radix ערם *haram* eſt aggerere, coaceruare. Inde Exod. 15. 8. de mari Rubro נערמו מים *coacerua-* B
tæ ſunt aquæ, tanquam obiectis terræ molibus. Etiam Arabs habet הערמוא. Et Ionathan: *factæ ſunt aquæ* עורמן עורמן (*hurman hurman*) *acerui acerui*. ערם *harem* eſt agger quô cohibentur aquæ. Cuiuſmodi aggerem ſtructuræ mirabilis ad Sabæorum vrbem Mariabam deſcribit Nubienſis Geographus, quo amnis proximi præcluſa aqua tollebatur ad xx orgyias.

Etiam ab aggere nomen habet vicinum promontorium Βοῦκρα *Bucra* in Ptolemæo. Syris enim בוקרא *bucra* eſt agger. Ita vſurpant Talmudici in tractatu *baua metſia*.

Inter Hirminium & Bucram ſitus eſt Καύκανα λιμὴν *Caucana portus*, cu- C
ius præter Ptolemæum etiam Procopius meminit lib. 1. Vandalic. *Caucana*, vel vt veteres efferebant *Caſcana*, videtur eſſe חוף קנה *choſ-cane*, portus arundinis, id eſt arundinoſus.

In Mediterraneis *Hybla Heræa*, de quâ Stephanus in Antonino, variè ſcribitur *Plagereo ſiue cymbæ*, *Plaga reo ſiue cymbæ*, *Plagero ſiue cibæ*. Sed in exemplari Regio multo rectius *Plaga Hereo ſiue Hible*. Lege *Plaga Heræa ſiue Hybla*. Vnde palam conſtabit verum id eſſe quod diximus, *Hyblam* Poenis, vt Hebræis חבל, id ipſum fuiſſe quod nobis *plagam*. Proinde Ebræum חבל paſſim Chaldæi interpretes פלך *plac* interpretantur. *Plac* id eſt πλὰξ vel *plaga*. Sic Deut. 3. 4. pro חבל ארגוב *Hebel Argob*, Onkelos & Ionathan habent פלך טרכונא vel פלך תרגונא *plac Tarcona* vel *Targona*, id eſt plagam Tra- D
chonitidem.

Heræa porro dicitur, vel vt in Stephano eſt *Hera* (ἡ δὲ ἐλάττων Ἡραία καλεῖται) non à Iunone, ſed vt *Herbeſſus* & *Herbita* à monte cui incumbebat. Cluuerius: *Hybla Heræa id eſſe deprehenditur oppidum quod vulgo nunc vocatur in edito colle Raguſa*. Itaque *Heræa* vel *Hera* dicta eſt διακριτικῶς, quia tam Hyblæ maioris quam Hyblæ Megaridis ſitus fuit in plano.

Iam *Camarinam* nos conferimus, vrbem non infimi nominis, ſitam inter amnem *Oanam* & paludem *Camarinam*. Falluntur qui paludem volunt ab vrbe vicinâ dictam. Neque enim ab vrbe palus ſed vrbs à vicinâ palude nomen traxit. Φησὶ γὰρ Δοῦρις, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Σικελικῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται Συρακοῦσας, Γέλαν, Ἱμέραν, Σελινοῦντα, καὶ Φοινικοῦντα, καὶ Ἐρύκην, Κάμικον, Ἁλυκοντε, καὶ Θέρμον, καὶ Καμαρίνην. *Ait quippe Duris pleraſque Sicularum vrbium ab amnibus nomina accepiſſe, Syracuſas ſcilicet, Gelan, Himeram, Selinuntem, Phœnicuntem, Erycem, Camicum, Halycum, Thermum & Ca-* E

lege τὰς πλεῖστας &c ὀνομάζεσθαι

mari-

A *marinam.* Ita Stephanus in Ἀκράγαντες. Camarina porro palus vnde dicatur colligere eſt ex his Pindari Olym. 5. de Hippari amne qui in Camarinam influit:

Κολλᾷ τε σταδί-	*Agglutinaque ſtabi-*
ων θαλάμων ταχέως	*lium cubiculorum celeriter*
Ὑψίγυιον ἄλσος.	*Altam ſyluam.*

Quæ Scholiaſtes ita explicat ex mente Ariſtarchi Grammatici celeberrimi: θαλάμων κατασκευαστὴν Ἵππαριν τῇ Καμαρίνῃ παρέχειν. Φασὶ γὰρ ὅτι διὰ μέσης ῥέων τῆς Καμαρίνης τῇ πλημμυρίᾳ ἀναπλάσσει γῆν ἀφ' ἧς πλινθεύοντες οἱ Καμαριναῖοι οἰκοδομοῦσι τὰς οἰκίας *cubiculorum ſtructorem Hipparin Camarinæ præbuit: Aiunt*

B *enim illum per mediam Camarinam defluentem, accedente maris æſtu formare terram ex quâ lateres conficiant Camarinenſes ad domorum ſtructuram.* Itaque *Camarinæ* nomen eſt à verba חמר *chamar* lutoſum eſſe, vnde & חומר *chomer* eſt lutum ex quô fiunt lateres. Sic Exod. 1. 14. ſeruiiſſe dicuntur Iſraëlitæ ſeruitute durâ בחומר ובלבנים *luto & lateribus*, id eſt lateribus ex luto conficiendis, per figuram ἓν διὰ δυοῖν, vel vt habet Philo lib. 1. de vitâ Moſis πηλὸν εἰς πλίνθον σχηματίζοντες *lutum in lateres formantes.* Cur Camarinæos Iſacius in Lycophronem pag. 130. eoſdem eſſe velit cum Lotophagis non capio.

C Indidem colligere eſt quorſum appelletur Hipparis (vel iuxta Ptolemæum Hiporus) amnis de quô diximus; nimirum quia διὰ μέσης ῥεῖ τῆς Καμαρίνης *mediam Camarinam perfluit.* Hipparis enim Punice עבר *Hibbar*, & Hiporus, id eſt עיבור *Hibor*, fiunt ab Ebræo עבר *habar* quod *tranſire* eſt vel *pertranſire.* LXX interpretes ſæpe reddunt διοδεύειν. Et Act. 27. 1. pro Græco διοδεύσαντες Syrus habet עברו & Arabs עברא. Merito igitur *Hibbar* vel *Hibor* nominatur amnis עובר id eſt διοδεύων pertranſiens paludem Camarinam. Quomodo lacum Tiberiadis Iordanus διοδεύει, vt habet Pauſanias in Eliacis: Ἐν δὲ τῇ γῇ Ἑβραίων, inquit, ποταμὸν τινα καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰορδάνον λίμνην Τιβερίδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα *In Hebræorum terrâ amnem ipſe noui Iordanum, qui lacum pertranſit Tiberiadem nomine.* Vid. Gen. 12. 6. Pſ. 88. 40. Ierem. 2. 6. & 9. 12. &c.

D De Corcyræ Phæacibus ita Homerus lib. 6. Odyſſ.

Οἳ πρὶν μέν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχόρῳ Ὑπερείῃ
Ἀγχοῦ Κυκλώπων ἀνδρῶν ὑπερηνορεόντων
His fuerat ſedes latis Hyperia plateis,
Quam prope gens hominum degunt infanda Cyclopes.

Hanc *Hyperiam* nonnulli Camarinam eſſe volunt. Didymus: Ὑπέρεια, ἡ νῦν ἐν Σικελίᾳ Καμαρίνα. Euſtathius: τὴν δὲ Ὑπέρειαν πόλιν Σικελίας τινές φασι τὴν ὕστερον Καμαρίναν. Quibus accedo libentius, cum quia ad *Hipparin* alludit *Hyperia*, tum quia quicquid alij afferunt aperte falſum eſt.

Camarinam vt ab occaſu Hipparis, ita Oanus ab ortu alluit, de quo

E Pindarus vbi ſupra:

Ποταμόν τε Ὤανον ἐγ-	*Flumenque Oanum pa-*
χωρίαν τε λίμναν.	*triamque paludem.*

Et Scholiaſtes: Ποταμὸς ἐν Καμαρίνῃ Ὤανος *fluuius ad Camarinam Oanus.* Oanum Punicè à carectis puto appellari אחונא *Ahuana.* Talmudicis *ah-*

uana creſcente voce id ipſum eſt quod Hebræis אחו *ahu*, nempe carectum, A
vlua, iuncus, βούτομος. Sed de hâc voce plura alias.

Poſt Camarinæ fluuios Oanum & Hipparin, *Achaten* deſcribit Cluuerius, celebrem amnem *Achate* lapide ibi primum reperto. Theophraſtus libro de gemmis: Καλὸς δ' λίθος καὶ ὁ Ἀχάτης, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀχάτου ποταμοῦ τοῦ ἐν Σικελίᾳ *Pulcher eſt lapis Achates qui ex Achate Siciliæ amne defertur*. Plinius lib. 37. cap. 10. *Achates* &c. *reperta primum in Siciliâ iuxta flumen eiuſdem nominis*. Solinus cap. 5. *Achatem lapidem Sicilia primum dedit, in Achatæ fluminis ripâ repertum*. Vibius: *Achates Siciliæ, vbi pari nomine lapillos generat, vnde gemmæ fiunt*. Vocula *vbi* ſuperflua & delenda. Iſidorus Origin. lib. 6. cap. 11. *Achates reperta primum in Siciliâ iuxta flumen eiuſdem nominis*. B

Fallor aut primo lapis, deinde fluuius Punicè עקד *Acad* dictus eſt, propter maculas quibus *reſperſus eſt Achates*. Sic. עקוד *akod* vel *akud* Ebraicè pro vario & maculoſo ſumitur. Sæpe repetitur ea vox Gen. 30. & 31. vbi de maculoſis gregibus Labanis & Iacobi. Sic Gen. 30. 35. *Et remouit in die illa hircos* העקודים *maculoſos*, LXX τοὺς ῥαντοὺς *ſparſos* nempe variis coloribus: Alibi διαλεύκους *ſubalbidos*, Symmachus λευκόποδας *albis pedibus*. Onkelos רגוליא, & Ionathan eodem ſenſu דסימנא ברגליהון *qui* σημεῖον *notam habent in pedibus ſuis*. Et Arabs אלמחגלה à nomine חגל quod & compedes & periſcelides ſonat, C
& in Auicennâ Arab. pag. 80. ἀσκωλιασμὸν (*aller à clochepied*) quia ὁ ἀσκωλιάζων ita vnô pede ſubſultat, quaſi alterum haberet vinctum. Sed & חגל eſt faſcia ſeu circulus naturalis in pecudis vel jumenti cruribus, ad compedis aut periſcelidis formam. Inde igitur אלמחגלה quaſi *faſciatos*, aut *compeditos* dixeris, nempe lineis diuerſi coloris circa crura. Atque id apprimè reſpondet Ebræo verbo עקד quod proprie eſt *vincire pedes pecudis*. Vnde 2. Reg. 10. 12. בית עקד הרועים *domus ligationis paſtorum*, vt interpretatur Kimchius ex ſententia veterum Ebræorum, *eſt domus in quâ paſtores tondebant greges, tempore tonſionis* קושרין אותהון ברגליהון *ligantes ipſos pedibus ſuis*. Et hoc eodem verbo vtitur Moſes Gen. 22. 9. vt Iſaacum ſignificet manibus pedibuſque fuiſſe conſtrictum more victimæ. Omnino igitur, vt Syre רגוליא & D
Arabicè מחגלה, ita Ebraicè עקודים, quaſi compediti & περισκελισθέντες, ij dicuntur in gregibus quorum crura ambiunt & quaſi deuinciunt intercurſantes lineæ. Atque ita ſumunt Ebræi omnes. Vnum addo, in Arabiâ & Syriâ, vbi oues nigræ ſunt frequentius, has lineas albas deſcribi. Hinc Giggeius ex Arabum lexicographis אלחגל *albedo, pedicæ, vincula pedum*. Item אלתחגיל *alba ſigna omnium pedum equi*. Item אלחגלא *ouis talo albo*. Proinde עקודים Septuaginta interpretes διαλεύκους plerumque exponunt, & Symmachus λευκόποδας, quod iam ante monuimus.

His ita obſeruatis de propriâ ſignificatione Ebrææ voces עקוד nō parū confirmatur ſuſpicio noſtra de Phœnicio nomine *Achatis*. Achates enim alio E
nomine dicitur περίλευκος, propter albos circulos quibus diſtinguitur, inſtar illarū ouiū quas deſcripſimus. Epiphanius in libro de duodecim gēmis cap. 8. Λίθος Ἀχάτης. οὗτος ὑπειλήφθη εἶναι ὁ περίλευκος καλούμενος *lapis Achates; hic putatur ille eſſe qui appellatur perileucos*. Iſidorus vbi ſupra: *Achates reperta*

A *primum in Siciliâ* &c. *Eſt autem nigra habens in medio circulos nigros & albos.* Non ignoro hanc deſcriptionem nimis eſſe anguſtam, nec poſſe pertinere ad omnes ſpecies Achatis. Cum nulla ſit gemmarum quæ maculis ſuis plures colores aut plures formas exprimat. Vt iure merito ſcripſerit vel Orpheus, vel quiſquis Orphei nomen mutuatur in libro περὶ λίθων:

> Καὶ πολυειδέα πῖνε μετ' ἀκρήτου βερμίοιο
> Μόρφην παντοίην ἐπιειμένον ἐσθλὸν Ἀχάτην.
> *Nobilis in vino bibitur qui mille colores,*
> *Atque omnes rerum formas imitatur Achates.*

Sed & Ebræum עקוד, quamuis proprie ſignificet id quod diximus, tamen
B potuit in genere pro maculoſo vſurpari. Quomodo Arabum מחגל latius ſumi ex eô apparet, quod חגאל appellant aulæa & περιστρώματα propter varios colores, perdices item חגלי quia pictæ ſunt. Martialis Epigr. 57. lib. 3.

> *Et picta perdix, Numidicæque guttatæ.*

Itaque non ſolum Achatis illa ſpecies quam deſcripſimus ex Epiphanio & Iſidoro, ſed & quiuis Achates, modo varius & maculoſus, quod Achati fere eſt proprium, potuit עקד *acad* appellari.

Circa fontes Achatis à Cluuerio deſcribitur *Echetla* vrbs olim munitiſſima, quæ primi belli Punici tempore ſita erat in confinio Syracuſanorum
C & Carthaginenſium. Hodie vocatur *Ochula*, vel *Aquila*. De eâ præter Steſphanum vide Polybium lib. 1. & Diod. lib. 20. *Echetla* literis traiectis factum videtur ex אחתילא *Etchela*, quaſi munitam dixeris. Diodorus de Agrigentinorum duce Xenodoco: Τὴν δὲ Ἐχέτλαν χωρίον ὀχυρὸν ἐκπολιορκήσας, τοῖς μὲν πολίταις τὴν δημοκρατίαν ἀποκατέστησε, τοὺς δὲ Συρακουσίους κατεπλήξατο *expugnataque Echetla, quod oppidum erat probe munitum, popularem ciuibus reipublicæ adminiſtrationem reſtituit, Syracuſanos autem terruit.*

Poſt Achatem à Cluuerio deſcribitur *Vagedruſa* fluuius ex his Silij lib. 14.

> *Et perlucentem ſplendenti gurgite Achatem:*
> *Qui fontes Vagedruſa tuos* &c.

D *Vagedruſa*, vt *Percuſa* & *Syracuſæ*, Græcam habet flexionem, ſed Phœniciam originem. Nempe vt à ברכה *berca Percuſa*, & à סרחה *ſeracha Syracuſæ*, ſic à וותרא *Vavthra* factum *Vagedruſa*. V conſonum vt paſſim in g mutatum, & th in d vt in cidari ex כתר *citthar*. וותר *vavther* וותרא *vavthra* & וותרן *vavthran* id eſt vber, abundans, affluens; à verbo יתר *jethar*, quod in Pael habet ותר *vatther jod* & *vav* permutatis, vt in ולד & aliis. Itaque Vagedruſa idem eſt quod πλημμυρός.

Inde ſequitur *Gela*, celebris & ipſa vrbs ad amnem cognominem. Eam Rhodij Antiphemo & Cretenſes Entimo duce communi operâ condiderunt annis XLV poſt Syracuſas. De origine nominis Grammatici multa nu- Thucyd.l.6.
E gantur Hebraiſmi ignoratione, vt ſtatim apparebit. Stephanus & Suidas qui de *gelu* vt Romanâ voce aliquid inaudiuerant, Siculum amnem ad Auſtium obuerſum *Gelan* appellari volunt, ὅτι πολλὴν πάχνην γεννᾷ· Ταύτην γὰρ τῇ Ὀπικῶν φωνῇ καὶ Σικελῶν γέλαν λέγεσθαι *quia multam glaciem gignit, hanc enim Opicorum Siculorumque linguâ Gelam dici.* Aliis Gela dicitur ἀπὸ Γέλωνος τοῦ

Αἴτνης καὶ Ὑμάρου à fabuloſo *Gelone Ætnæ & Hymari filio.* In eâ ſententiâ fuere Proxenus, qui περὶ πόρων Σικελικῶν *de Siciliæ itineribus* ſcripſit (non περὶ πόλεων de vrbibus, vt legi voluit vir doctus) Et Hellanicus credo Leſbius, quem Suidas ſcripſiſſe refert περίοδον γῆς καὶ ἱστορίας. Alij denique *Gelan* dici putant ἀπὸ τοῦ γελᾶν à ridendo, errore perridiculo. Tradit enim Ariſtænetus qui de Phaſelide ſcripſit, Lacium & Antiphemum fratres, cum Delphos profecti eſſent ad conſulendum oraculum, Pythiam nihil ad ea dicentem de quibus conſulta fuerat, ſolum iuſſiſſe Lacium vt ad ortum nauigaret, τοῦ δ' Ἀντιφήμου γελάσαντος, τὴν Πυθίαν εἰπεῖν πάλιν, ἀφ' ἡλίου δυσμῶν καὶ τὴν δὴ (lege καὶ Γέλαν) πόλιν κτίσῃ *Antiphemo autem in riſum effuſo, regeſſiſſe Pythiam; Etiam ab occaſu Solis tu Gelam vrbem condes.* Hæc hactenus apud Stephanum. Rem paulo aliter refert Etymologus, quem conſule ſi tanti eſt. Nos enim iam tædet nugarum. Itaque vt ſerio agamus, Gelam vrbem Græcos hûc appellentes nuncupaſſe dicimus de nomine fluminis ad cuius oſtium erat condita. Ita referunt præter Durim, quem ſupra teſtem adduximus, multi bonæ notæ ſcriptores. Thucydides lib. 6. τῇ μὲν πόλει ἀπὸ τοῦ Γέλα ποταμοῦ τοὔνομα ἐγένετο *vrbi quidem nomen factum eſt ab amne Gelâ.* Virgilius vbi ſupra:

Immaniſque Gela fluuij cognomine dicta.

Silius lib. 14.

Venit ab amne trahens nomen Gela.

Claudianus de raptu lib. 2.

--- *Nomenque Gelan qui præbuit vrbi.*

Vibius in catalogo fluminum: *Gela Siciliæ, à quo oppidum.* Seruius: *Gelà ciuitas à fluuio nominata.* Stephanus, Suidas, Etymologus: Γέλα πόλις Σικελίας; καλεῖται δὲ ἀπὸ ποταμοῦ Γέλα. Gela porro vorticoſus eſt amnis. Ouidius lib. 4. Faſtorum:

Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi,
Et te vorticibus non adeunde Gela.

Inde *Gela* Punice dictus eſt amnis בלע *Bela*, id eſt vorticis, ſeu vorticoſus. Nam & Arabice בלע *bela* eſt aquæ vortex quô naues abſorbentur, à verbo notiſſimo בלע, quod non modo apud Arabes, ſed & apud Syros & Ebræos *abſorbere* eſt. Vnde regius Pſaltes Pſal. 69. 16. *Ne me demergat aquarum alueus, nec* תבלעני *abſorbeat me profundum.* Gelæ autem vrbis conditores Cretenſes & Rhodij, quorum dialectus erat Dorica aut Æolica, B & G ſuo more permutatis, pro *Bela Gelam* dixerunt. Tale pro βάλανος γάλανος vnde *glans*, γλέφαρον pro βλέφαρον, γρεσβεύς pro πρεσβεύς, φλίγω pro θλίβω vnde *afſligo*, βλήχων pro γλήχων *pulegium.* Itaque *Gelas* idem quod Græce Βαρδῖνος vel βαρυδίνης. Vide Suidam. Alius Gelam deducet ab Hebræo verbo גלל (*galal*) *voluere, volutare*, vnde גל (*gal*) *fluctus*, tanquam à volutatione. Alius item per aphæreſim ab עקל *akkel* torquere, vnde Talmudicis עיקול *ikul* vortex aquarum. Sed verum eſt id quod diximus.

Polyb. in excerpt. Legat. c. 1. Liu. lib. 24. Strab lib. 6.

Gelæ ſuccedit amnis Himera, vnus è Siciliæ maximis, à quo Siciliam diuidi fere mediam tradunt Polybius, Liuius, Strabo. Eiuſdem nominis alter eſt fluuius ad Himeram vrbem & Thermas Himerenſes, influens in

A mare Thuſcum, de quô nos ſupra. Hi cum diuerſos fontes habeant, & ab-inuicem valde diſſitos, quadraginta ſcilicet millibus, tamen quia ſunt eiuſdem nominis, & ex eodem monte oriuntur, à veteribus crediti ſunt non-niſi vnum habere fontem. Silius lib. 14.

--- qua mergitur Himera ponto
Æolio, nam diuiduas ſe ſcindit in oras,
Nec minus occaſus petit incita quam petit ortus,
Nebrodes gemini nutrit diuortia fontis.

Mela lib. 2. cap. 7. *De amnibus Himera referendus, quia in mediâ admodum inſulâ ortus, in diuerſa decurrit, ſcindenſque eam vtrinque aliô ore in Libycum*
B *alio in Tuſcum mare deuenit.* Vibius: *Himera oppido Taurominitanorum* (lege cum Cluuerio *Thermitanorum*) *dedit nomen Himeræ. Hoc flumen in duas ſcindi partes ait Steſichorus, vnâ in Tyrrhenum mare, alterâ in Libycum decurrere.* Proinde cum Himera Tuſcus, & Himera Libycus (ſic enim liceat diſtinguere) diuerſi ſint ſaporis, ille dulcis, hic ſalſi vel ſubamari; id inter miracula referunt, quod vnus idemque fluuius pro diuerſitate regionum aliter atque aliter ſapiat. Antigonus in mirandis: περὶ δὲ ποταμῶν καὶ κρηνῶν, Λύκον μέν φησι λέγειν τὸν Ἱμέραν ἐκ μιᾶς πηγῆς σχιζόμενον, τὸν μὲν ἁλμυρὸν τὸ ῥεῖθρον ἔχειν, τὸν δὲ πότιμον *De fluminibus & fontibus Lycum ait perhibere,*
C *Himeram ex vno fonte in duos ſcindi alueos, alterumque fluuium eſſe ſalſum, alterum potabilem.* Vitruuius lib. 8. cap. 3. *Vti in Siciliâ flumen eſt Himera quod à fonte cum eſt progreſſum, diuiditur in duas partes. Quæ pars profluit contra Ætnam, quod per terræ dulcem ſuccum percurrit, eſt infinita dulcedine: altera pars quæ per eam terram currit vnde ſal foditur, ſalſum habet ſaporem.* Quæ pars profluit contra Ætnam, id eſt Himera Tuſcus, qui reuera eſt dulciſſimus, cum alter nullo modo ſit potabilis, & hodieque *Salſi* dicatur ab inſigni ſalſugine. Itaque inuerſo rerum ordine Solinus Tuſco tribuens quod Libyci erat proprium: *Himeram*, inquit, *cæleſtes mutant plagæ: Amarus denique eſt dum in Aquilonem fluit, dulcis vbi ad meridiem flectitur.*

D Iam de nomine dicendum. Tuſco à calore vt diximus; At Libyco nomen eſt ab amaritudine aquarum. Hebræis quippe verbum המר *hemar* eſt πικραίνειν amarum reddere, amaritudine afficere, vno verbo *amaricare*, quô verbô vtuntur Theologi poſt vulgatum interpretem Apoc. 10. 9. Sic Ruth. 1. 20. המר שדי לי (*hemar Saddai li*) *amaritudine me affecit omnipotens.* Iob. 27. 2. המר נפשי (*hemar naphſi*) *amaritudine affecit animam meam.* Et intranſitiue Zach. 12. 10 המר עליו (*hamer alau*) *amaritudine affici de eo.* Hinc ſumptum Himeræ nomen de quo Solinus: *Amarus denique eſt.* Alij quidem ſalſum eſſe ſcribunt, non amarum vt Solinus. Sed πικρὸν & ἁλμυρὸν *amarum & ſalſum* ſcriptores promiſcue paſſim vſurpant. Hinc mare, quod ſalſum eſt,
E quandoque amarum eſſe dicitur. Sic Odyſſ. lib. 5. Vlyſſes è mari emergens ἐξέπτυσεν ἅλμην πικρὴν *expuit amaram ſalſuginem.* Et in Virgilio *Doris amara* eſt mare, cum dicit Eclogâ vltimâ,

Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.

Quin ſi credimus Iſidoro Orig. lib. 13. cap. 14. *proprie mare, eſt appellatum,*

eô quod aquæ eius amaræ ſint. Græce viciſſim ἁλμυρὸν *ſalſum* pro amaro vſurpat Cynulcus lib. 3. Athenæi δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσασθαι νάμασιν *dicens ſalſos ſermones* (id eſt amaros) *dulcibus fluentis eſſe diluendos.* Quale illud in Phædro Platonis ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι *cupio ſermonem vt ſalſum potabili oratione diluere.* Heſychio item ἁλμυρὰ δάκρυα ſunt χαλεπὰ, πικρὰ *ſalſæ lachrymæ* ſunt *graues & amaræ lachrymæ*: Eôdem facit quod in Euſtathio in l. 4. Odyſſ. παλαιός τις Ἅλμίων ἐπικαλούμενος, παρὰ τὴν πικρὰν ἅλμην οὕτως ἐσκώπτετο. καθότι καὶ χολὴ ὁ αὐτὸς ἐπεκαλεῖτο *veterum aliquis Halmion cognominatus, ab amarâ ſalſugine ita ſuggillabatur; vnde eſt quod illi ipſi fellis cognomen eſt inditum.* Sed & in Iacobo τὸ πικρὸν *amarum* idẽ eſt quod τὸ ἁλυκὸν *ſalſum,* cùm dicit c. 3. v. 11. & 12. *Nunquid fons de eodem foramine emanat* τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν *dulce & amarum? Nunquid poteſt, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? Ita nullus fons poteſt* ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ *ſalſam & dulcem aquam edere.* Vides, lector, ἁλυκὸν id ipſum eſſe quod antea τὸ πικρόν. Et vero vicini ſunt ſapores; Plato apud Suidam in Φαιὸν χρῶμα: Ἐγγὺς μὲν τοῦ πικροῦ τὸ ἁλμυρὸν *Amaro ſapori vicinum eſt ſalſum.* Vt iam nihil ſit mirum eundem amnem à Solino amarum dici quem alij ſalſum appellant: Eumque adeo Pœnos המר *Himeram* nuncupaſſe, ab amarore facto nomine. Interim prioris Himeræ nomen cum חמר ſcribatur per *heth*, huius per *he* ſimplex, quæ aſpiratio minus eſt denſa, conſtat Punicas appellationes non fuiſſe æquiuocas, vt apud Græcos. Sed hæc ſonorum diſcrimina Græci & Romani neſciunt. Niſi quod per X paſſim exprimunt ſonum τοῦ *heth*, quia aliter non poſſunt.

Vltra Himeram ſeu ſalſum amnem longa eſt montium ſeries, hodie *Madunin* dicta, olim *Maro.* Plinius vbi de Ætnâ lib. 3. cap. 8. *Fauilla Tauromenium & Catanam vſque peruenit feruens: fragor vero ad Maronem & Gemellos colles.* Martyrologium Maurolyci: *Vnum quoque ex meo cœnobio S. Mariæ à partu, quod ſub Marone monte Gemelliſque collibus poſitum eſt.* Maro mons, Græce Μάρων dicebatur & Punice מרום *Marom,* id eſt excelſus locus. Hinc Eſ. 26. 5. יושבי מרום *habitantes Marom,* id eſt excelſi loci. Et מרום הרים *altitudo montium* Eſ. 37. 24.

Poſt Himeræ oſtia ſtatim ſe offert Agrigentum, vrbs olim celeberrima, quæque ſecundum Syracuſas Siciliæ fuit ampliſſima. In quâ ſi Laertio credimus lib. 8. in vitâ Empedoclis, μυριάδες κατῴκουν ὀγδοήκοντα *habitabant hominum octingenta millia*; Octingenta, inquam, non octoginta, vt perperam habet Cluuerius. Sed cum res plane ſuperet fidem, adeoque ſit falſiſſima, aio mendum eſſe in numeris, qui cum per literas numerales compendioſe ſcriberentur, facile potuerunt π & κ permutari; Quâ ratione factum, vt pro viginti myriadibus octoginta ſcriberentur. Neque enim habuiſſe Agrigentum ſupra viginti myriades, id eſt ducenta incolarum millia his verbis docet Diodorus lib. 13. pag. 376. Ἀκραγαντῖνοι μὲν ἦσαν πλείους τῶν δεκαμυρίων (lege δεκακισμυρίων) σὺν δὲ τοῖς κατοικοῦσι ξένοις, οὐκ ἐλάττους τῶν εἰκοσιμυριάδων *Agrigentini quidem erant plures hominum decem myriadibus, & cum inquilinis aduenis non minus* XX *myriadibus.* Agrigentum annis poſt Gelam conditam centum & octo, id eſt DC A. circiter ante Chriſtum, Gelen-

A ſes condiderunt ἀπὸ τοῦ Ἀκράγαντος ποταμοῦ ὀνομάζοντες *ab Acragante fluuio denominantes*. Thucydidis verba ſunt lib. 6. Neque aliter Stephanus: Ἀκράγας, πόλις Σικελίας, ἀπὸ ποταμοῦ παραρρέοντος *Acragas, vrbs Siciliæ, à præfluente flumine dicta*. Et apud Pindari Scholiaſten Olymp. 2. Ἀρίσταρχος τὴν πόλιν οἴκημα ποταμοῦ προσηγορεῦσθαί φησι, διὰ τὸ ὁμώνυμον εἶναι τῷ ποταμῷ Ἀκράγαντι. Τὴν γὰρ ὀνομασίαν ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔσχεν *Ariſtarchus ait vrbem* à Pindaro *dici habitationem fluuij, quod eiuſdem ſit cum fluuio Acragante nominis, vrbs enim denominationem à fluuio accepit*. Duris etiam apud Stephanum ponit Acragantem in cenſu vrbium quæ ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται *à fluuiis denominantur*. Igitur vt Gelam ſupra, ſic Acragantem vel Agrigentum vrbem cum

B conſtet ab amne dici, id ſupereſt diſquirendum vnde dicatur amnis *Acragas*. Quod vt intelligatur, notandum eſt Agrigenti duas fuiſſe partes; Quarum vna Græcis Ἄκρα ſiue arx appellata, ſic deſcribitur lib. 8. Polybij: ἡ δ᾽ ἄκρα τῆς πόλεως ὑπέρκειται κατ᾽ αὐτὰς θερινὰς ἀνατολὰς, κατὰ μὲν τὴν ἔξωθεν ἐπιφάνειαν ἀπροσίτῳ φάραγγι περιεχομένη, κατὰ δὲ τὴν ἐντὸς μίαν ἔχουσα πρόσοδον ἐκ τῆς πόλεως *Ad ortum ſolis æſtiuū Acra vrbi imminet, quæ ab exteriore parte voragine circumdatur, intra vero muros venientes ab vrbe vno aditu admittit*. Hanc Acran ipſâ Agrigentô volunt eſſe multo vetuſtiorem: Quin Cluuerius aſſerit hanc eſſe Cocali regiam quam ἐν τῷ Καμικῷ condiderat Dædalus ante Troiana

C tempora, vt refert Diodorus lib. 4. Cui tamen ſententiæ cur non accedam dicam deinceps. Interim vetuſta hæc Ἄκρα quæcunque tandem fuerit, Punicè כרך *Crac* dicebatur, & articulo præfixo הכרך *Hacccrac* id eſt ἡ Ἄκρα, & proximus fluuius נהר הכרך *nahar haccrac*, fluuius Acræ ſeu arcis. Vnde deflexum *Acragas*. *Crac* & *Cracca* pro arce vel vrbe munitâ paſſim occurrit in paraphraſtis. Sic Gen. 25. 16. in Onkelo ובכרכיהון *& in arcibus eorum*, Hebr. ובטירותם. Radix כרך eſt munire Ierem. 51. 13. & paſſim.

Agrigentum vt ab ortu & Auſtro *Acragas*, ſic ab occaſu & Africo alluebat *Hypſa* fluuius. Polybius lib. 8. ῥεῖ γὰρ αὐτῆς παρὰ μὲν τὴν νότιον πλευρὰν ὁ συνώνυμος τῇ πόλει, παρὰ δὲ τὴν ἐπὶ τὰς δύσεις καὶ τὸν Λίβα τετραμμένην ὁ προσαγορευόμενος Ὕψας *Vt Auſtrinum latus amnis vrbi cognominis, ſic Occidentali Soli &*

D *Africo oppoſitum flumen alluit Hypſa nomine*. *Hypſa* Punice הפצא *Hyphſa*, vt Hebr. חפץ delicias ſonat. Itaque amnis *Hypſa* eſt amnis deliciarum. Agrigentino ſcilicet agro, quē interfluebat Hypſa, tum nihil erat beatius: Καὶ γὰρ ἀμπελῶνες τοῖς μεγέθεσι καὶ τῷ κάλλει διαφέροντες καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐλαίαις κατάφυτον *vineta enim illis erant amplitudine & amœnitate eximia, & agri maxima pars oleis erat conſita*. Hæc & alia Diodorus lib. 13. Proinde fuere qui crederent ibi degiſſe Homeri Lotophagos: Euſtathius in lib. 8. Odyſſ. Ἀλλὰ καὶ Λωτοφάγους παρὰ τῷ ποιητῇ φασιν εἶναι τοὺς νῦν Ἀκραγαντίνους *ſed & poëtæ Lotophagos eos eſſe aiunt qui nunc dicuntur Agrigentini*.

Romanis Agrigentum obſidentibus Carthaginenſes Hannone duce He-

E racleâ profecti ἐπεστρατοπέδευσαν τοῖς Ῥωμαίοις, καταλαβόμενοι τὸν λόφον τὸν καλούμενον Τόρον, ὡς δέκα σταδίους ἀπέχοντες τῶν ὑπεναντίων *occupato colle quem Torum vocant, ibi caſtra locarunt Romanis imminentia, decem circiter ſtadiis ab iis diſſiti*. Ita Polybius lib. 1. Vndè Tori ſitum colligere eſt. Torus id eſt טור *tur* mons. De eo nihil apud Cluuerium.

Supra Agrigentum in mediterraneis Sicanorum vrbs fuit Herbeſus, de quâ Polybius lib. 1. & Diodorus lib. 20. & 23. hodie *Le Grotte* ſeu *Cryptæ* dicta propter cryptas ſubterraneas. Itaque Herbeſſus Pœnis erat הרבצע *Harbeſſa*, mons foueæ ſeu cryptæ, vt iam antea monuimus, vbi de alterâ Herbeſſo ad fontes Anapi fluminis. Proinde neglecta compoſitione hæc Sicanorum Herbeſſus etiam בצע *Beſſa* vel *Veſſa* dicta eſt. Quippe in his Polyæni verbis, quæ Cluuerij diligentiam fugiſſe recte obſeruat nobiliſſimus D. de Grentemeſnil, Φάλαρις πρὸς Τεῦτον ἄρχοντα Οὐέσσης, ἥπερ εὐδαιμονεστάτη καὶ μεγίστη Σικανῶν πόλις, ἔπεμψε *Phalaris miſit ad Teutum Veſſæ principem, quæ Sicanorum erat vrbs florentiſſima & maxima*; Omnino *Veſſa* eſt *Herbeſſus* Sicanorum vrbs inclita, non procul ab Agrigento, in quâ regnabat Phalaris. Alioqui enim *Veſſæ* nulla mentio apud veteres. Nec Ortelij coniectura, qui pro Veſſa Ineſſam legit, vllo modo eſt probabilis. Quia ſita erat Ineſſa circa Ætnam in tractu plane diuerſo; Neque vnquam fuit magna vrbs, ſed πόλισμα oppidulum. Ita teſtantur Thucydides lib. 4. & 6. & Strabo lib. 6. A B

Iam littora relegentibus, poſt Acragantem & Hypſam, occurret *Camicus* amnis, cum caſtro & oppido eiuſdem nominis. Cluuerij ſomnium eſt, quod illius pace dixero, duas fuiſſe Camicos, vnam Agrigenti partem, alteram quô locô dictum. Neque enim quicquam obſtat quominus ad hanc pertineat quicquid de Camico legitur apud veteres. Dædalum quidem Diodorus Camicum condidiſſe ſcribit κατὰ τὴν νῦν Ἀκραγαντίνην ἐν τῷ Καμίκῳ λεγομένην *ad eam Agrigentinam quæ nunc in Camico dicitur*. Sed non debet id ita accipi ac ſi Camicus fuerit pars Agrigenti vrbis. Tantum vult regionem illam in quâ Camicus condita eſt, ſuo tempore fuiſſe dictam *Agrigentinam in Camico*, id eſt Agrigentini agri partem quæ ad Camicum amnem ſita eſt. Camicum enim tenebant Agrigentini. Herodotus lib. 7. πόλιν Κάμικον, τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐνέμοντο *vrbem Camicum quam meâ ætate Agrigentini incolebant*. Diodorus lib. 27. ἐπὶ Κάμικον ἦλθε φρούριον Ἀκραγαντίνων *Camicum venit caſtrum Agrigentinorum*. Hoc oppidum fato Minois, ſi fabulis credimus, à Sicanorum rege Cocalo ibi per fraudem interempto apud veteres celeberrimum. Diodorus lib. 4. ita deſcribit: Κατὰ δὲ τὴν νῦν Ἀκραγαντίνην ἐν τῷ Καμίκῳ καλουμένην πόλιν ἐπὶ πέτρας οὖσαν πασῶν ὀχυρωτάτην κατεσκεύασε, καὶ παντελῶς ἐκ βίας ἀνάλωτον. στενὴν γὰρ καὶ σκολιὰν τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς φιλοτεχνήσας, ἐποίησε δύνασθαι διὰ γ᾽ ἢ δ᾽ ἀνθρώπων φυλάττεσθαι. *In Agrigentinâ quam nunc vocant ad Camicum regione vrbem in rupe conſtruxit Dædalus omnium munitiſſimam, & nullâ vi expugnabilem. Tam arctum enim & flexuoſum eius fecit aditum, vt à trium aut quatuor hominum præſidio defendi poſſet*. A flexuoſo illo aditu videntur *Camicum* Phœnices ſuâ linguâ vocaſſe ▭אקמק *Acamcum* aut *Camcum* per aphæreſin illis familiarem, quod alibi paſſim docemus. Syris ſcilicet ▭עקים *Akim* & Talmudicis ▭עקום *akum* eſt σκολιὸς *obliquus, tortuoſus*. Hinc Ebræorum mathematicis ▭עקומים ▭קוים *lineæ obliquæ* vel *tortuoſæ*. עקימות & עקמימות vel עקמומית *obliquitas tortuoſitas*. Et duplicatis radicalibus ſignificatio ſæpe intenditur. Vt in חלקלקות & עקלקל & אספסוף & ▭אדמדם & שחרחר & ירקרק & ſimilibus. Itaque ▭עקמקום *Acamcum* C D E

Herod. l. 7. Ariſt. Polit. lib. 2. c. 10. Strab. lib. 6. Diod. lib. 4. Pind. Schol. Pyth. 6. Sil. lib. 14.

camcum, & per aphæreſim *camcum* valde flexuoſum ſonat. Hanc arcem per quinquennium Cretenſes fruſtra obſediſſe narrat Herodotus l. 7. A Camico caſtro dictus eſt amnis; non contra, vt volunt Duris & Vibius. Neque enim in amne apparet vlla inſignis obliquitas.

Iam ad Halyci, id eſt ſalſi amnis oſtia (quippe etiam iſte ſalſus eſt) ſequitur *Minoa* vrbs, cuius primum nomen *Macara*. Heraclides de politiis: Μινώαν τὴν ἐν Σικελίᾳ, Μακάραν ἐκάλουν πρότερον *Minoam Siciliæ vrbem Macaram antea vocabant.* A Minoe Cretenſi deinceps, ſi credimus, Minoa dicta eſt. Idem: Ἔπειτα Μίνως ἀκούων Δαίδαλον ἐνταῦθα μετὰ στόλου παραγενόμενος, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν Λύκον (lege Ἅλυκον) ποταμὸν τῆς πόλεως ταύτης ἐκυρίευσε,
B καὶ νικήσας τοὺς βαρβάρους, ἀφ' ἑαυτοῦ προσωνόμασεν αὐτὴν, νόμους Κρητικοὺς θεὶς αὐτῇ *Poſtea Minos cum Dædalum audiuiſſet illuc cum claſſe appuliſſe, aſcendens fluuium Lycum* (lege Halycum) *eâ vrbe potitus eſt, ſuperatiſque barbaris eam à ſe denominauit, Cretenſibus legibus ipſi impoſitis.* Ita etiam Diodorus lib. 16. Αὕτη δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ Μίνωος ἐκτίσθη, τοῦ βασιλέως Κρητῶν *Hæc quondam à Minoe rege Cretenſium condita fuit.* Tamen idem lib. 4. non à Minoe rege, ſed poſt obitum Minois ab illis Cretenſibus conditam tradit quos in Siciliam duxerat Minos. Tertium fuit eiuſdem oppidi nomen Heraclea. Suidas: Ἡράκλεια, πόλις περὶ Σικελίαν, ἡ λεγομένη Μινῴα *Heraclea Siciliæ*
C *vrbs quæ Minoa dicitur.* Polybius lib. 1. *Carthaginenſes cum* CCCL *nauibus armatis in altum prouecti, Lilybæum appulerunt,* ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινῴαν καθωρμίσθησαν *inde ad Heracleam Minoam claſſem in portu conſtituerunt.* Heracleæ nomen inditum à Lacedæmoniis, à quibus vel Dorieo, vt Diodorus, vel Euryleonte duce, vt ſtatuit Herodotus, vrbs inſtaurata, Diod. lib. 4. Herod. l. 5.
& ſubitis incrementis amplificata eſt. Donec οἱ Καρχηδόνιοι φθονήσαντες ἅμα καὶ φοβηθέντες μήποτε πλέον ἰσχύσασα τῆς Καρχηδόνος, ἀφέληται τῶν Φοινίκων τὴν ἡγεμονίαν, στρατεύσαντες ἐπ' αὐτὴν μεγάλαις δυνάμεσι, καὶ κατὰ κράτος ἑλόντες κατέσκαψαν *Carthaginenſes, inuidentes ſimul & veriti ne quando ſupra Carthaginis potentiam eualeſcens, principatum Pœnis adimeret, magnis eam aggreſſi copiis, vi captam funditus diruerunt.* Ita Diodorus lib. 4. Qua occaſione de-
D inceps reſtaurata ſit aliorum eſto diſquirere. Vetuſtiſſimum illud nomen *Macara* vel מכרה *Mecara* effoſſam aut exciſam ſonat. Ratio eſt in promptu. *Pro mœnibus*, inquit Fazellus Decad. 1. lib. 6. cap. 2. *complura in viuâ ipſâ rupe exciſa adhuc granaria mari imminent. Sed & ad ipſum littus in ſubaquaneis ſcopulis ſtationem Heracleenſes ferro exciderunt, quò tuto ad frumenta deuehenda nauigia littori adhærere poſſent. Macara* in Heraclide pro *Mecara* legitur ἀρχαϊκῶς. Tale *ſabaoth* pro *ſebaoth*, *Raphaim* pro *Rephaim*, *Sarug* pro *Serug* &c. De Minoe & Cretenſibus quidquid afferunt valde incertum eſt, vt ſuo loco docebo. Itaque Minoæ nomen potuit aliunde deflecti: Putâ à *Manoâ* conditore, cuius nominis fuit pater Samſonis. Minæ-
E os etiam in Arabiâ, id eſt מעונים *Meunim*, docuimus à Minoe deduci; Et Gazam Palæſtinæ vrbem, quæ & ipſa Minoæ cognomen habuit. Stephanus in voce *Gaza*: ἐκλήθη δὲ καὶ Μινῴα, ὅτι Μίνως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Αἰακῷ καὶ Ῥαδαμάνθυϊ ἰὼν, ἐξ ἑαυτοῦ ταύτην ἐκάλεσεν *Etiam Minoa dicta eſt, quia Minos eò ſe conferens cum fratribus Æaco & Rhadamantho, eam à ſe nominauit.* Quin

Minoa dicta eſt pro *Madmenæa* vel *Menoide*. Nempe è duabus Gaza altera A
erat Madmenæ propior, quæ & Menois dicta eſt. Hieronymus in locis: *Medemana in tribu Judâ, cuius meminit Eſaïas. Et nunc eſt Menois oppidum iuxta ciuitatem Gazam.*

Poſt Halycum *Iſburo* amni nomen feciſſe videtur altitudo aluei. Talmudici in tractatu Peſach שופכין במקום האשבורן *Fundunt in loco Eſboren.* In Ialkut Leuit. fol. 149. 1. legitur אישבורא *Iſbura*, & explicatur *locus profundus in quo congregantur aquæ*. Ita habet Buxtorfius. Quomodo etiam Aruc ש״י מקום עמוק שקוו בו המים. De Iſburo amne vide Ptolemæum. Iſburus Cluuerio hodie *Fiume di Calta bellota*, id eſt *arcis quercuum*. Scribit enim Geographus Arabs קלעה אלבלוט. B

Poſt Iſburam in Mediterraneis eſt *Adrano* vicus, de quô Diodorus lib. 23. hodie *Adragno*, an ab Adrano Siculo Deo de quô ſupra.

Non procul ab Adranone Hypſa fluuius ab Agrigentino Hypſa diuerſus cũ Crimiſo confluit. Huius præter Plinium meminere Selinuntiorum nummi veteres, quibus inſculptum eſt Hypſæ numen formoſi pueri imagine, cum hâc inſcriptione ΥΨΑΣ. Vnde confirmatur id quod diximus Hypſæ nomen eſſe à deliciis. Nam & Ἀκραγαντῖνοι τὸν ἐπώνυμον τῆς πόλεως ποταμὸν παιδὶ ὡραίῳ εἰκάζοντες θύουσιν *Agrigentini cognominem vrbi fluuium ſpecioſi pueri formâ effingentes illi ſacrificant*, vt agri ſui delicias puerilis ætatis forma C
& vigor aliquô modô exprimeret. Vide Ælianum hiſt. lib. 2. cap. 33.

Ad Hypſæ oſtium erat *Inycus* vbi ante Troiana tempora fertur Cocalus Rex Sicanorum regni ſedem habuiſſe, quam alij ad Camicum ſtatuunt. Stephanus: Κάμικος πόλις Σικελίας ἐν ᾗ Κώκαλος ἦρχεν ὁ Δαιδάλου, Χάραξ δὲ Ἴνυκον ταύτην φησὶν *Camicus vrbs Siciliæ in quâ regnauit*, id eſt regiam habuit *Cocalus Dædali* (ſup. æqualis. Neque enim Dædali filius fuit Cocalus) *Charax autem illam* (ſup. regiam Cocali ſedem) *Inycum eſſe dicit*. A vini præſtantiâ multum commendatur *Inycum*, vel vt alij Ἴνυκτον. Stephanus: Ἴνυκτον πόλις Σικελίας &c. ἀφ' οὗ Ἰνυκτῖνος οἶνος *Inyctum vrbs Siciliæ, à quâ vinum Inyctinum.* Heſychius: Ἰνυκῖνος οἶνος, ἀπὸ Ἰνύκου τῆς Σικελίας. Ἔστι δὲ πολίχνιον εὔοινον *Jnycinum vinum ab Jnyco Siciliæ. Eſt enim oppidum, cuius ager eſt boni vini ferax.* D
(Male legitur Ιννυκῖνοι & Ἰνικοῦ) Proinde Inyco nomen, niſi me fallit coniectura, à præſtantiâ ניקות *jenikoth*, vel quod idem eſt יונקות *jonekoth* propaginum. Hac voce vtitur Pſaltes Pſal. 80. 12. agens de vite allegoricâ, id eſt republicâ Iudæorum, *quæ miſit palmites ſuos ad mare, & ad flumen* יונקתיה *propagines ſuas.* Propago Pœnis dicebatur ניקא *jenika* & ניקתא *jenikta*. Inde oppidi nomen *Inycum* vel *Inyctum*. Plato in Hippiâ maiore Inycinorum & Inyci meminit aliquoties, tanquam χωρίου πάνυ σμικροῦ.

In Hypſam influit *Crimiſus*, cuius nomen variè ſcribitur. Hyginus habet *Criniſum*, Vibius *Cruniſon*, Æmilius Probus *Criniſſum*. In Virgilio legit Seruius: E

Troia Crimniſo conceptum flumine mater.

Tamen is præfert Crimiſum: *Heſione*, inquit, *ad Siciliam delata à Crimiſo fluuio, quem Crimniſum Virgilius poëticâ licentiâ vocat, compreſſa, edidit Egeſtum.* Et Κριμισσὸν per μ habent Lycophron & Ælianus. Plutarchus in Ti-

moleonte Κριμησὸν, Diodorus lib. 18. ρημισσὸν. Fortaſſe Pœnis dictus eſt כרמס *carmes* pro כרפס *carpes* vel *carphes* permutatis literis בומפ *bumaph*, quod in his linguis eſt frequens. Hinc *liberare* Ebræis פלט *pillet* & מלט *millet*; conculcare רפס *raphas* & רמס *ramas*; *diſſolui & deficere* פוג *pug* & מוג *mug*, & Arabicè tenebræ dicuntur טרפסא *tirphaſa* & טרמסא *tirmaſa*. Et Σαμψήρα Suidæ ſpathæ barbaricæ genus Chald. ספסרא *ſaphſera* dicitur & Perſ. in Tauaſio שמשר *ſamſer*. Ita Pœnos coniectamus apium appellaſſe כרמס *carmes* pro Syro כרפס *carpes* & Arabico כרפס *carphes*; Atque inde *Crimiſo* nomen factum ab apij copiâ: Hûc facit quod in oſtio Crimiſi vrbs Selinus, cum vicino ad Occidentem amniculo Selinunte, etiam ἀπὸ τοῦ σελίνου ab apio nomen habet.

B Fazellus Dec. 1. lib. 6. cap. 4. *vrbi fluuioque etiam illam ad Occidentem præterlabenti, Selinuntis veteris nomen indiderunt ab apio, quo circumpoſitus ager ætate etiam mea plurimum abundat.* Et ex Plutarcho notiſſima eſt hi- Plut. in Timol.
ſtoria de Timoleonte, cui cum copias raptim duceret περὶ τὸν Κρίμησον ποταμὸν *ad Crimiſum fluuium*, occurrerunt ἡμίονοι σέλινα κομίζοντες *muli apium ferentes*, atque id in omen verſum, quia buſtis mos erat apium ſuperinjici. Sed Timoleon vt milites ſuperſtitione ſolueret, coronam dixit ante victoriam vltro offerri. Corinthios enim in Iſthmiis victores apio coronari. Et eos ita affatus, ex apio coronam primus capiti impoſuit; Quod illius

C imitatione ſtatim à reliquis præſtitum. Idem narratur à Diodoro lib. 16.

Potuit & *Crimiſus* Punice dici כר▭ עסים *cerem aſis*, vel ἀρχαϊκῶς *cremeſis*. כר▭ *cerem* eſt vitis, & עסים *aſis*, vel *eſis*, ita enim veteres, muſtum vel vuæ ſuccus quem torcular exprimit. Hinc כר▭ עסים *vitis ſucci* Hebręâ phraſi, eſt vitis quæ vuas habet multo ſucco vberes; Vt Eſ. 27. 2. כר▭ חמר *vitis vini*, vitis eſt multo vino fertilis. Cui opponitur Oſ. 10. 1. גפן בוקק *vitis vacua* vel euacuans. Ita igitur Cremiſus dictus fuerit ab vbertate vinetorum. Nempe præter Inycum quam Hypſæ mixtus alluebat, ibi vicina erat Entella, de quâ Silius lib. 4.

--- *largoque virens Entella Lyæo.*

De cætero in Entellâ etiam Scriptura parum eſt conſtans. Tzetzes in Ly-

D cophronem Ἔντελλαν ſcribit & Ἄτελλαι & Ἄπταλαν; Et nomen habuiſſe vult ab Ægeſti vxore, quam modo Σπύλλαι appellat, modo Ἄιτυλλαν. Vibius ita habet in catalogo fluminum: *Cruniſos Siciliæ, ciuitati Atilac*, quod Cluuerius ſic reſtituit: *Crimiſos Siciliæ, ciuitati Atillæ.* Punicum erat תל *thel* vel תלה *thilla* tumulus: Et Hebræorum articulo præfixo התל *hatthel* התלה *hatthilla*. Ita dicebatur à ſitu. Fazellus Dec. 1. lib. 10. *Duorum hinc paſſuum millium ſpatio diſtat Entella, vrbs vetuſtiſſima, in monte eiuſdem nominis quam præciſæ vndique & inacceſſæ rupes, & vnicus tantum aditus, parui præſidij indigus, naturâ munitiſſimum reddunt.* In Scriptura quædam vrbes à ſimili ſitu nomen habent, vt *Telmelach* Eſdr. 2. 59. *Thelaſſar* 2. Reg. 19.

E 12. *Thelabib* Ezech. 3. 15. Et Ier. 30. 18. prædicit ſacer vates fore vt Ieruſalem inſtauretur על תלה (*al thilla*) *ſuper tumulum ſuum*, id eſt ſuper eoſdem montes, de quibus Pſ. 87. 1. *Fundamenta eius in montibus ſanctis.* Ioſuæ denique cap. 11. verſ. 13. *vrbes ſtantes* על תל▭ (*al thillam*) *ſuper tumulum ſuum*,

ſunt vrbes quæ conditæ ſunt in eminentiore ſolo, atque eô ipſo muni- A
tiores.

Eſt etiam ad Crimiſum Silij *celſus Ietas*, aliis *Ietæ*, hodie *Iato*. Pœnis יטות à quo defluit Ptolemæi *Bathys*. Sed de eâ vrbe iam actum.

Trans Hypſam & Selinuntem ab apij vbertate dictum, Cluuerius *Elcethium* deſcribit ex Ptolemæo; vnde Plinij *Elcethienſes*, corrupte *Eceſtienſes*. Elcethium eſt חלקת *Elcath*, vt Ioſ. 21. 31. *Elcath* eſt agri portio.

Iam ad Lilybæum vſque, vnde Siciliæ περιήγησιν exorſi ſumus, nihil Phœnicium ſupereſt præter amnem *Mazaram* vel *Mazarum*, de quô Ptolemæus: Μαζάρα ποταμοῦ ἐκβολαὶ *Mazaræ fluuij oſtium*. Et Diodorus lib. 11. *In Siciliâ inter Ægeſtanos & Lilybætanos bellum exortum eſt* περὶ χώρας τῆς πρὸς τῷ Μαζάρῳ ποταμῷ *de agro ad Mazarum fluuium*. Et lib. 13. de Annibale: *Caſtra à Lilybæo mouet verſus Selinuntem iter faciens*, ὡς δ' ἐπὶ τὸν Μαζάραν ποταμὸν παρεγενήθη *vt autem ad Mazaram fluuium peruenit, emporium illic ſitum primo impetu cæpit.* Emporium nempe *Mazarum* vel *Mazaram* Stephano φρούριον Σελινουντίων *Caſtellum Selinuntiorum*, ad oſtium amnis cognominis in Orientali ripâ conditum. A quô hodieque Siciliæ tertia pars vulgo *val di Mazara*, id eſt vallis Mazarenſis appellatur. Punicum amnis nomen מצר *mazar* pro limite paſſim occurit in Ebræorum libris. Ideo Ieremiæ Lamentationum c. 1. v. 3. Hebræa verba בין המצרים Chaldæus inter- C
pres reddidit בין תחומיא *inter terminos*. Neque fortaſſe id male. Mazaro igitur inde fuit nomen, quod ad illum fuit terminus Punicę ditionis: Poſtquam nimirum Græcorum plurimis in hanc inſulam nauigantibus, Pœnis nihil relictum eſt præter Motyam & Soluntem ac Panormum, vt in Thucydide habetur. Græcorum igitur vltima vrbs Mazara fuit ad Orientalem ripam Mazaræ amnis, vbi ſuperſtes hodieque eſt. Nam Occidentalem Pœni tenebant, quorum erat oppidulum ab occaſu proximum nomine Lilybæum.

v. Aelian. hiſt. lib. 10. cap. 18. & anim. l. 11. cap. 10.

In mediâ Siciliâ deſcribuntur Ἡραῖα ὄρη *Heræi montes*. Hi longo dorſo protenduntur ab vmbilico Siciliæ vſque ad montem Chalcidicum, qui & Pelorus dicitur à Peloro proximo. Horum montium incredibilis eſt amœ-
nitas, & vbertas tam eximia, vt Carthaginenſium copiis fame laboranti- D
bus diu ſuffecerint, nec potuerint exhauriri. Ibidem nympharum fuit lucus lauris conſitus, in quô nympha ex Mercurio Daphnin peperit. Plura vide Diodori lib. 4. in fine. Dicitur & mons *Hereus*. Vibius in catalogo fluminum: *Chryſas Syracuſis ex monte Heræo.* Non à Iunone, vt volunt, ſed ab Ebræâ voce הר *har* quæ montem ſonat, vnde per *ſegol* הרה נסו (*hera naſu*) *in montem fugerunt* Gen. 14. 10. Indidem *Herbeſſus* & *Hybla Hera* vel *Heræa*, vt docuimus.

Cicer. l. 2. 3. & 5. in Verrem. Diod. lib. 12. & 14. * Alludit ad Cicer. verba

Sed & in hoc ipſo monte *Herbita*, oppidum ex Cicerone, Diodoro, Plinio, Ptolemæo, & Stephano notiſſimum, eſt הרבטח *har-betah* vel הר בטחה
har-bita ὄρος ἀσφαλείας, id eſt ἀσφαλὲς, mons tutus & ſecurus. Situm ita E
deſcribit Aretius in Siciliâ ſuâ. *Nicoſiæ* vetus *nomen incertum eſſet, niſi coniectura, quam Herbitam antiquitus appellabant, * honeſtam & copioſam ciuitatem eſſe doceret. Alij à proximo loco, Caſalinis nomine, illûc eam*

A *tranſlatam eſſe aiunt. A quâ haud procul Sperlinga arx in rupe ex vnâ parte in excelſâ altitudine exciſa. Oppidum ibi antiquitus fuiſſe, quod ruinæ atque antiquitatis adhuc viſuntur veſtigia, vicini populi teſtantur.* Proinde Dionyſius, Ætnâ & Leontinis & Ennâ occupatis, Herbitam fruſtra attentauit, & cum res non ſuccederet, pacem cum Herbitenſibus inire coactus eſt. Diod. lib. 14.

Verrinâ quintâ ; *Herbitenſis Ciuitas, honeſta antea & copioſa.*

In iiſdem montibus erat Ἔγγυνον vel Ἔγγυον Diodoro, Plutarcho, Ptolemæo, Silio, Stephano memoratum. Cuius ciues *Enguini* Ciceroni & Plinio, tanquam ab Enguio dicti. Ibi magnâ veneratione colebantur Deæ matres, quarum præter Diodorum lib 4. etiam Plutarchus meminit in Mar-
B cello. At Cicero Verrinâ quartâ non matrum, ſed *matris magnæ* fanum deſcribit apud Enguinos. Quam idem Verrinâ quintâ *matrem Idæam* appellat, tanquam ab Idâ Cretæ monte. Nempe conditores dicitur habuiſſe Cretenſes illos, qui cum Minoe rege in Siciliam traiecerant. Diodorus vbi ſupra. Sed eſt cur Pœnos potius putem: Punicum ſcilicet Enguij nomen; Quod hæc eiuſdem Diodori planum faciunt: ἔκτιζαν πόλιν ἣν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πόλει ῥεούσης πηγῆς ὠνόμαζαν Ἔγγυον *vrbem ædificarunt cui à fluente in eâ fonte Enguium nomen indiderunt.* Enguium id eſt עינגו (*Engo*) *fons medij* ſup. oppidi, vel עין גואי *Ain gauvai* fons medius, quia medium oppidum perfluebat. Iam ſu-
C pereſt vt pauca addamus de iis qui iam olim ante Phœnices & Græcos in hâc inſulâ traduntur habitaſſe.

CAPVT TRIGESIMVM.

De Siciliæ priſcis inccolis.

Fabulæ veterum de Siciliæ priſcis incolis apud Thucydidem & alios. Cyclopes, Læſtrygones, Sicani, Siculi, Phocenſes, Elymi gens eadem. In Siciliâ tres linguæ & tres gentes, id eſt præter Punicam & Græcam vna ſolum. *Cyclopes* indigenæ. Horum in Siciliâ ſedes circa Lilybæum & Drepanum. Aeneæ peregrinatio eadem quæ Vlyſſis. *Aegusa* inſula prope Cyclopes in Homero. Cyclopum ſedes in חיקלוב *chek lub* i. in ſinu Libyco, vel Lilybitano. *Læſtrygones* iidem qui *Leontini. Læſtrygon* ליש טרקן *Lais-tircan*, id eſt leo mordax. Læſtrygonum cum Cyclopibus & Si-
D canis cognatio. *Sicani* indigenæ. *Sicanus* fl. in Hiſpaniâ nullus. Sicanorum origo tota commentitia. *Siculorum* item quos volunt ex Italiâ tranſuectos. In hâc narratione multa ἀσύστατα. *Sicani* שכנים id eſt vicini ij dicti qui Phœnicibus erant in Siciliâ propiores. Sicanos Lilybæum verſus cum Pœnis habitaſſe. *Sicilia* inſula שכלול *ſiclul*, id eſt perfectionis, quia inſularum optima. *Eſcol* & *ſegul* botrus: Inde inſula סגוליא *ſegulaja*, id eſt botrorum. Carthaginenſes olim vina & vuas è Siciliâ comparaſſe. Sicilia vitibus fœcunda deſcribitur ab Homero & aliis. Vina *Mamertina*, *Potalina*, *Taurominitana*, *Catanenſia*, *Murguentina*, *Syracuſana*, *Agrigentina*, *Tricalina*, *Inycina*, &c. Naxus *Sicilia* dicta, nempe à vinearum vbertate. Multa de Naxo Baccho ſacra. *Elymi* non ſunt Trojani, ſed pars Sicanorum quæ cum Pœnis iniit fœdus. Elymi, id eſt עלים, quia in excelſis locis degebant. Horum tres vrbes Eryx, Egeſta & Entella in montibus adeoque Sicanorum oppida pæne omnia. M & N ſeruile tanquam radicale quandoque exprimi. *Elymi* etiam פוקנים *Phaucanim* à ſitu dicti, quod Græci *Phocenſes* interpretati ſunt.

E DE Siciliæ priſcis incolis mira fabulantur veteres, quorum pleraque Thucydides lib. 6. in pauca confert his fere verbis: *Habitata antiquitus Sicilia in hunc modum fuit, & hos populos in vniuerſum habuit. Antiquiſſimi feruntur partem quamdam regionis tenuiſſe Cyclopes atque Læſtrygones, quorum ego neque genus, neque vnde venerint, neque quô abierint,*

compertum habeo. Sufficiat quod à Poëtis memoratum eſt, quodque apud ſe quiſque de illis ſentit. Poſt hos Sicani primi demonſtrantur incoluiſſe; Quin, vt ipſi prædicant, præceſſerunt, quia ſunt indigenæ. Sed vt veritas comperitur, cum Iberi eſſent, à Sicano Iberiæ flumine Ligures eos eiecerunt. Et ab eis tunc dicta Sicania inſula, quæ prius Trinacria appellabatur. Incolunt vero etiam nunc loca Siciliæ ad occaſum vergentia. Cæterum, capto Jlio, quidam Troianorum, qui Achæos fugiebant, nauibus in Siciliam applicuerunt: Et collatis iuxta Sicanos ſedibus, in vniuerſum Elymi appellati ſunt; vrbeſque eorum fuere Eryx & Egeſta. His alij coloni acceſſerunt Phocenſium nonnulli, eorum ſcilicet qui à Trojâ tunc in Libyam primum tempeſtate delati, mox è Libya in Siciliam tranſmiſerunt. Siculi autem ex Jtaliâ (hic enim habitauere) fugientes Opicos in eandem inſulam traiecerunt, vt & credibile eſt & fama fertur, ratibus: Obſeruato cum ventus poſuiſſet freto; Forte etiam aliter tranſuecti. Sunt autem etiamnum in Italiâ Siculi: Ipſaque regio ab Italo quodam hoc habente nomen, ſic eſt cognominata. Hi magno cum exercitu in Siciliam tranſgreſſi, victis prælio Sicanis, & in partes quæ meridiem occaſumque ſpectant compulſis, effecerunt vt pro Sicania vocaretur inſula Sicilia: Optimaque eius quæque loca tenuerunt, ex quô eô tranſierunt, annis prope trecentis ante Græcorum in Siciliam aduentum: Et nunc etiam mediterranea eius atque ad ſeptentiones vergentia obtinent. Phœnices præterea circa omnem habitarunt Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus paruiſque inſulis eidem obiacentibus, negotiandi cum Siculis gratia. At poſt quam permulti Græcorum illûc nauibus traiecerunt, relictis pleriſque Motyam & Soluntem ac Panormum finitima Elymis oppida, ſedibus ibi poſitis, vna incoluerunt; freti cum Elymorum ſocietate, tum quia exiguo inde ad Carthaginem traiectu Sicilia diſtat. Tot igitur numero barbari, atque in hunc modum habitauere Siciliam. Hæc Thucydides hactenus, quibus fere conſona reperias in Scylace, Diodoro, Strabone, Dionyſio Halycarnaſſeo, Silio, Pauſaniâ, Seruio, Conſtantino Porphyrogennetâ atque aliis.

Mihi tamen eſt perſuaſiſſimum præter Phœnices & Græcos non habuiſſe Siciliam alios incolas quam indigenas, adeoque Cyclopes, Læſtrygones, Sicanos, Elymos, Phocenſes, Siculos, non tam eſſe diuerſas gentes, quam diuerſas in eadem gente factiones, aut diuerſa nomina, quæ ex Italiâ proximâ, vt veriſſimile eſt, in hanc inſulam migrauerit paucis ſeculis poſt terrarum diuiſionem. Hûc facit quod Apuleius Metam. lib. 11. Siculos appellat *trilingues*; Quia præter Græcum & Punicum nonniſi Siculus ſermo in Siciliâ fuit in vſu. In quem conueniſſe tot gentes tam diuerſæ originis nemo facile crediderit. Eôdem pertinet Platonis inſignis locus in epiſtolâ ad Dionis propinquos, in quô tres ſolum populi in Siciliâ recenſentur, Græci nimirum, Phœnices atque Opici, id eſt Siculi vel indigenæ vel ex Italiâ aduenæ vbi Opici populi. Verba ſic habent: Ἥξει δ', εἴπερ τῶν εἰκότων γίγνηταί τι καὶ ἀπευκτῶν, σχεδὸν εἰς ἐρημίαν τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς Σικελία πᾶσα Φοινίκων ἢ Ὀπικῶν μεταβαλοῦσα εἴς τινα δυναστείαν καὶ κράτος. *Si, quod abſit, id fiat quod euenturum veriſſimile eſt, vniuerſa Sicilia in Græcæ linguæ obliuionem lapſura videtur, ad Phœnicum vel Opicorum deuoluta poteſtatem & domina-*

A *tionem*. Præterea quibus ſæculis barbaræ gentes tam multæ in Siciliam dicuntur confluxiſſe, apud pleraſque nondum vllus erat vſus rei nauticæ. Addo de ſingulis multa iactari palam falſa & ἀσύστατα. Nec opus fuiſſe in vnam inſulam ex terris tam diſſitis tot accerſi populos; Cum ex Punicâ linguâ pateat quomodo in vnos Siculos quadrent hæ appellationes quotquot ſunt. Iam pauca de ſingulis, vt lector ſciat nihil hîc à me temere affirmari.

Cyclopes in Siciliâ præter Poëtas Homerum, Heſiodum, Euripidem, Theocritum, Lycophronem, Virgilium, Ouidium, Silium, Nonnum, &c. Etiam hiſtorici & Geographi deſcribunt, Thucydides putâ & Strabo B Græci, & è Romanis ſcriptoribus Trogus, Mela, Plinius, Solinus, alij. Adeoque in hâc fabulâ veri aliquid ſubeſſe probant gigantum oſſa patrum noſtrorum memoriâ in variis Siciliæ locis eruta, de quibus vide Fazellum Dec. 1. lib. 1. cap. 6. Hos porro eſſe indigenas patet ex conſenſu ſcriptorum, quorum ne vnus quidem Cyclopes aliunde migraſſe tradit. Quin fatetur Thucydides ſeſe illorum οὔτε τὸ γένος ἔχειν εἰπεῖν, οὔτε ὁπόθεν ἐσῆλθον, ἢ ὅποι ἀπεχώρησαν *neque genus effari poſſe, neque vnde venerint, aut quô locorum conceſſerint*. Et Homerus negat Cyclopibus vllum eſſe nauium vſum lib. 9. Odyſſ. quarum ope ſedes mutauerint.

C *Οὐ γὰρ Κυκλώπεσσι νέες πάρα μιλτοπάρῃοι,*
Οὐ δ' ἄνδρες νηῶν ἔνι τέκτονες.
Naues quippe feris non ſunt Cyclopibus vllæ,
Nec faber vllus adeſt qui conſtruat.

Quem Siciliæ locum Cyclopes tenuerint primus ex Homero docuit Cluuerius duplici ratione; Quarum prior ducitur ex accuratâ peregrinationum Æneæ & Vlyſſis collatione, ex quâ Æneam conſtat veteres (in his Dionyſium Halycarnaſſ. Tibullum, Virgilium & Ouidium) per eadem loca circumduxiſſe per quæ Homerum Vlyſſem ſuum. Vnde eſt quod Virgilium ſcribit Macrobius narrationem ſuam *Homericis filis texuiſſe*. Sic Vlyſſes à Troia ſoluens ad Ciconum in Thraciâ littus appulit,

D *Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσε.* Odyſſ. lib. 9.

Quô fere locô Æneas Aenon condidiſſe fertur. Mela: *Eximia eſt Ænos, ab Æneâ profugô condita, circa Hebrum Cicones*. Plinius: *Oppidum Ænos, Ciconum quondam regio*. Vlyſſem inde abripit Boreas ad Lotophagos Africæ populos prope Syrtes. Ita Aeneam *ſtridens Aquilone procella in breuia & ſyrtes vrget*. Et in Libyam appulſo pro loto fuit amor Didûs, quo vt loti eſu delinitus atque ineſcatus parum abfuit quin Italiæ obliuiſceretur. Porro vt è Lotophagis Vlyſſes ad Cyclopum terram, ita è Libyâ Aeneas ad littora fraterna Erycis portuſque Sicanos delatus eſt circa Drepanum & Lilybæum. Inde in Aeolias inſulas & Italiam vterque nauigat. Nec deſunt qui E Vlyſſem ſcribant eo cum Aeneâ delatum, aut illi ſaltem occurriſſe. Vide Lycophronem & Dionyſium Halic. lib. 1. & Victorem de orig. gentis Rom. Itaque ex Homeri mente Cyclopes veriſſimile eſt non procul à Drepano & Lilybæo habitaſſe.

Altera ratio ſumitur ex deſcriptione terræ Cyclopum quæ quadrat ad

amuſſim Lilybętano & Drepanitano littori. Ibi enim Poëta de Cyclopibus: A

Ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
Ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι.
Sed celſis effoſſa tenent in montibus antra.

Quæ nempe hodieque extant ſub Eryce & vicinis montibus prope Drepanum. Et è regione inſula deſcribitur, qualis circa Siciliam nulla plane eſt, præter Æguſam, aut inſularum Ægadum vnam quæ huic littori obiacent, & à caprarum copiâ nomen habent. Verba ſunt:

Νῆσος ἔπειτα λάχεια παρὲκ λιμένος τετάνυσται
Γαίης Κυκλώπων, οὔτε σχεδὸν οὔτ' ἀποτηλοῦ
Ὑλήεσσ' ἐν δ' αἶγες ἀπειρέσιαι γεγάασιν.
Cyclopum breuis in terris videt inſula portum
Oppoſitum, quæ nec vicina, nec inde remota eſt. B
Syluis denſa, greges caprarum vbi mille vagantur.

Et paulo poſt:

Ἀνδρῶν χηρεύει, βόσκει δέ τε μηκάδας αἶγας.
Incola nemo, capræ ſolis paſcuntur in agris.

Sequitur in eâdem inſulâ prata eſſe mollia & irrigua, ſolum fertile, portum commodum, fontes limpidos; quæ omnia in Aeguſâ inſulâ ſe obſeruaſſe refert Cluuerius teſtis αὐτόπτης. C

His obſeruatis, non difficile eſt Cyclopum nominis originem è Punicâ linguâ eruere. Græci Cyclopes dici fabulantur, eô quod vnum oculum rotundum in fronte haberent,

Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis inſtar.

Heſiodus in Theogoniâ:

Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμοι, οὕνεκ' ἄρα σφέων
Κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἔεις ἐνέκειτο μετώποις.
Orbiculare ingens, mediis in frontibus, ollis
Lumen erat; Cyclopum ideo ſunt nomen adepti.

Quin Cyclopes dictos interpretor à Phœnicio חיק לוב *chek-lub*, contracto ex חיק ללוב *chek lelub*, id eſt *ſinus Lilybætanus*, vel *ſinus ad Libyam*. Nam vt D promontorium proximum Punicè ללוב *Lelub* ſeu *Lilybæum* dictum eſt, quia *Libyæ* eſt oppoſitum, ita ſinus ille חיק ללוב *chek lelub* vel חיק לוב *chek lub* nominabatur; Aut etiam חיק לובים *chek Lubim* ſinus Libum, quia Φοίνικες καὶ Λίβυες *Phœnices & Libyes* eô delati στόλῳ ἀφίκοντο ἐς τὴν νῆσον κοινῷ *communi claſſe in inſulam venerunt*, vt ſcribit Pauſanias in Eliacis. Proinde veteres etiam locorum incolæ Punicè dicti ſunt אנשי חיקלוב homines *chek Lub* id eſt ſinûs Lilybætani, vel אנשי חיק לובים homines *chek Lubim* ſeu ſinûs Libum. Quod Græci καλλωπίζοντες ſuo more Κύκλωπας interpretati ſunt, quaſi ſic appellarentur, quod vnum haberent oculum, eumque orbicularem. Palæphatus quidem, vt videretur aliis plus ſapere, hoc ipſum nomen retulit ad ſitum E locorum, ſed perabſurde. *Cyclopes*, inquit, *dicti ſunt quod rotundam quandam inſulam incolerent*, cum Cyclopum ſedem Siciliam Τρινάκριαν eſſe & triquetram nemo neſciat. Sed fuit hoc τὸ πρῶτον ψεῦδος, quod vt alij Punicam vocem è Græciâ peti voluit.

In alterâ

A In alterâ parte inſulæ circa Teriam amnem & Leontinos campos habitaſſe dicuntur Læſtrygones, immane genus hominum, ferino more humanâ carne veſci ſolitum. Plinius lib. 3. cap. 8. *Flumina Symæthus, Terias. Intus Læſtrygonij campi, oppidum Leontini.* Silius lib. 14.

Prima Leontinos vaſtarunt prælia campos,
Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.

Didymus in Odyſſ. lib. 10. Φασὶ δὲ τοὺς Λαιστρυγόνας κατεσχηκέναι τὴν τῶν Λεοντίνων περὶ Σικελίαν χώραν *Aiunt autem Læſtrygones Leontinorum in Siciliâ quondam tenuiſſe agros.* Quod ipſum ſequitur Euſtathius. Suidas in verbo Κενταυρικῶς. Τοὺς Λαιστρυγόνας τοὺς τὸ Λεοντῖνον πεδίον οἰκήσαντας *Læſtrygones qui habitant in* B *agro Leontino.* Iſacius in Lycophronem: Λαιστρυγόνες δὲ εἰσὶν οἱ νῦν ἐν Σικελίᾳ Λεοντῖνοι *Læſtrygones vero ſunt qui nunc in Siciliâ Leontini dicuntur.* Item: Λαιστρυγόνες, οἱ νῦν Λεοντῖνοι. Εἰσὶ δὲ ἐν Σικελίᾳ, ὡς ληροῦσιν, ὑπάρχοντες ἀνθρωποφάγοι *Læſtrygones, qui nunc Leontini. Sunt autem in Siciliâ, vt nugantur, qui veſcuntur humanâ carne.* Nempe vt Græcè Λεοντῖνοι, ita Punice Læſtrygones dicti ſunt à leoninis moribus. Quippe Λαιστρύγων *Læſtrygon* Phœnicibus erat ליש טרקן (*Lais tircan*) *leo mordax.* Itaque id veriſſimum eſt *Leontinos* eoſdem eſſe quos *Læſtrygones.* Et Læſtrygonij campi Græce recte appellantur τὰ Λεοντῖνα πεδία, *Leontini* ſeu Leonini campi, apud Polybium C & alios. vbi Ptolemæi *Leontium*, vel vt alij *Leontini* vrbs, Siculis hodie *Lentini*, quam alluit Liſſus fluuius in Teriam influens, vt teſtatur Polybius lib. 7. *Liſſus* id eſt ליש *Lais* vel *Laiſch*; Quâ voce Pœnos leonem ſignificaſſe iam docuimus. Sed & Terias hodie vocatus ab accolis *fiumi di Santo Leonardo*, Sancti Leonardi fluuius, quia Leonardi nomen ad leonem alludit. Et in eadem orâ erui nummos veteres cum leonis expreſſâ imagine ſcribit doctiſſimus Cluuerius.

Læſtrygones eandem eſſe gentem cum Cyclopibus docet ſimilitudo morum, & quod vtrique eadem ætate in Siciliâ vixerunt tanquam indigenæ. Ideo de vtraque gente Thucydides: Παλαιότατοι μὲν λέγονται ἐν μέρει τινὶ τῆς χώρας Κύκλωπες καὶ Λαιστρυγόνες οἰκῆσαι. ὧν ἐγὼ οὔτε γένος ἔχω εἰπεῖν, οὔτε ὁπόθεν ἐσῆλθον, ἢ ὅποι ἀπεχώρησαν D *Antiquiſſimi dicuntur in parte quâdam Siciliæ Cyclopes & Læſtrygones habitaſſe, quorum ego neque genus, neque vnde venerint, aut quò abierint compertum habeo.* Ab his deſcendiſſe Sicanos aut Sicanorum patrem Sicanum aperte docet vetuſtiſſimus ſcriptor Demetrius Calatianus. Theocriti Scholiaſtes in Idyllium primum. Δημήτριος ὁ Καλατιανός φησι τοῦ Βριάρεω, ἑνὸς τῶν Κυκλώπων παῖδας γενέσθαι Σικανὸν καὶ Αἴτνην *Demetrius Calatianus tradit Briarei Cyclopum vnius filios fuiſſe Sicanum & Ætnam.* Proinde apud Diodorum lib. 5. τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν τὸ παλαιὸν Σικανοὺς, αὐτόχθονας εἶναι φασὶν οἱ νομιμώτατοι τῶν συγγραφέων *veteres Siciliæ incolas Sicanos indigenas eſſe tradunt ſcriptores accuratiſſimi.* Et in his, eodem au- E thore, Timæus, ſcriptor Siculus qui ſub Agathocle vixit, non ſimpliciter aſſerit, ſed & ἀκριβῶς ἀποφαίνεται τούτους αὐτόχθονας εἶναι *accuratè demonſtrat illos eſſe aborigines:* Et Philiſtum cum Thucydide eos ab Hiſpaniæ amne Sicano deducentem ignorantiæ arguit. Adeoque Diodorus etiam ipſe gente Siculus, & totius terrarum orbis, ſed maximè patriæ ſuæ antiquitatum cu-

rioſus indagator, rem putauit ita confectam, vt iam nihil opus eſſe dicat in hoc probando immorari. Thucydides denique, qui fabulam de Sicanorum ex Hiſpaniâ migratione primus omnium obtruſit Græcis, fatetur Sicanos ipſos in contrariâ fuiſſe ſententiâ, & voluiſſe pro indigenis haberi. A

Neque verò vlla vnquam fuerunt in Hiſpaniâ veſtigia Sicani illius amnis à quô Sicanos nomen habere volunt. Itaque poſteriores pro Sicano Sicorim habent. Seruius in lib. 8. Æneid. *Sicani ſecundum nonnullos, populi ſunt Hiſpaniæ, à fluuio Sicori dicti.* Quô pertinere videntur hæc Silij de Sicanis:

Pyrene miſit populos, qui nomen ab amne
Aſcitum patrio terræ impoſuere vacanti. B

Sicoris enim (hodie *Segre*) Cataloniæ fluuius eſt à Pyrenæo monte defluens. Sed à Sicori Sicorios, non Sicanos, ſe nominaſſent. Eiuſdem farinæ eſt *Sicana* vrbs in Hiſpaniâ vni Hecatæo nota, vt vni Stephano Δηρὰ, γῆς Ἰβηρίας, ἧς ὁ Σικανὸς ποταμὸς *Dera, Iberiæ terræ* regio, *in quâ Sicanus fluuius*. Et *Sicanus* coloniæ dux apud Solinum, Martianum & Iſidorum.

Nihilo verius eſt quod in Thucydide ſequitur, Sicanos illos ex Hiſpaniâ eiectos fuiſſe à Liguribus. Quamuis idem legatur in Dionyſio Halycarnaſſeo. Neque enim ſedes Ligurum in Hiſpaniâ fuit trans Pyrenæos, ſed in Galliâ circa Rhodanum & Alpes. C

Iam ſi quæratur quô itinere, terreſtrine an maritimo, hæc Hiſpaniarum colonia in Siciliam ſe contulerit, res erit plena ambagum. Nam ſi terreſtri dixeris, neceſſe erit gentem obſcuram per Pyrenæos & Alpes Galliamque & Italiam quanta quanta eſt, in Siciliam deducere, poſt debellatos Ligures, Tyrrhenos, Vmbros, Auſonas, Opicos, & Oenotros, populoſque alios pugnaciſſimos in illo ſpatio interiectos. Nec dici poteſt Sicanos nauibus ex Italiâ in Siciliam traieciſſe, quia nauium vſus inter Hiſpanos multo fuit recentior.

Nec mihi magis probatur quod huic fabulæ pro corollario additur, Sicanos illos, cum olim totam inſulam tenuiſſent, tandem à Siculis eô ex Italiâ tranſuectis prælio victos, coactos fuiſſe ad occaſum & Meridiem ſecedere, id eſt Lilybæum verſus. Quin re perpenſâ accuratius, nego ex veterum ſcriptis certi quicquam poſſe elici de Siculorum ex Italiâ in Siciliam migratione. Id quidem præter Thucydidem etiam alij referunt ſcriptores grauiſſimi. In his Diodorus Siculus & Dionyſius Halycarnaſſeus ex Hellanico Leſbio, Philiſto item & Antiocho Syracuſanis. Sed huius migrationis hiſtorias quomodo illi referunt, inter ſe conferenti, ſtatim conſtabit rem ita eſſe dubiam & intricatam, vt nuſquam liceat pedem tuto figere. D

In Thucydide Opici, in Antiocho Oenotri & Opici Siculos ex Italiâ exigunt. At in Hellanico pro Siculis Elymos & Auſonas Rege Siculo in Siciliam migrare cogunt Oenotri & Iapyges. Rurſus ex Philiſti ſententiâ ἔθνος τὸ διακομισθὲν ἐξ Ἰταλίας οὔτε Σικελῶν οὔτ' Αὐσόνων, οὔτ' Ἐλύμων, ἀλλὰ Λιγύων, ἄγοντος αὐτοὺς Σικελοῦ *gens ex Italiâ tranſuecta neque Siculorum erat, neque Auſonum, neque Elymorum, ſed Ligurum ductore Siculo.* Quod ſecutus Silius lib. 14. ita habet: E

A *Mox Ligurum pubes Siculo ductore nouauit*
Poſſeſſis bello mutata vocabula regnis.

Idem *Siculus* Solino & Martiano *Neptuni filius* fuit; Iſidoro *Itali frater*, Seruio *dux Sicanorum*, Antiocho *Romanus exul*, quem Itali ſucceſſor Morges hoſpitio ſuſcepit. Proinde ſcribit Dionyſius Siculos Latij gentem indigenam primos omnium Romam tenuiſſe, & iis pulſis ſucceſſiſſe Aborigines. Quod plane eſt ἀνιστόρητον. Nemo enim eſt qui Romam neſciat eandem gentem quæ condidit, ſemper obtinuiſſe; & de Siculis nil quicquam extare in hiſtoria Romæ naſcentis.

Iam ſi de tempore roges, hanc migrationem refert Hellanicus ad ætatem tertiam, B & Philiſtus, quod fere idem eſt, ad annum octogeſimum ante Troianum bellum. Thucydides ad annum fere tercenteſimum ante Græcorum in Siciliam aduentum: Quæ æra Troiano bello recentior eſt annis circiter centum & quinquaginta. Antiochus denique & Dionyſius Siculos Româ deducunt, quæ condita eſt annis minimum quadringentis poſt Troiana tempora.

Poſt migrationem Siculos in Italiâ vſque ad ſua tempora ſuperfuiſſe tradit Thucydides: Εἰσὶ δὲ, inquit, καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Σικελοὶ *ſunt autem etiamnunc in Italiâ Siculi.* Quod cùm reliqui falſum eſſe ſciant, nec vl- C lum Siculi nominis veſtigium totâ Italiâ reperiri; in Siciliam migraſſe fingunt omnes Siculos nullo excepto. Diodorus: ἀπὸ τῶν Σικελῶν, τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας πανδημεὶ περαιωθέντων ὠνόμασται Σικελία *à Siculis, quorum vniuerſa gens ex Italiâ traiecit, nominata eſt Sicilia.* Dionyſius: Τὸ μὲν οὖν Σικελικὸν γένος οὕτως ἐξέλιπεν Ἰταλίαν *Siculum igitur genus ita reliquit Italiam.*

Siculi apud Thucydidem Sicanos prælio victos in remotiores inſulæ partes compulerunt. At Diodorus, qui in patriis annalibus de hâc pugnâ nihil repererat, Sicanos Ætnæi incendij latius graſſantis metu pridem verſus Occaſum receſſiſſe fabulatur, & ante multas ætates deſertas ab illis ſedes Siculos occupaſſe. Vides, Lector, eſſe veriſſimum quod probandum ſuſceperam nihil hîc eſſe quod fidem faciat, cùm in rei narratione ſcripto- D res tam parum ſibi conſtent.

Proinde Sicanos à Siculis, vt quidem puto, neque gens neque ſermo diſtinxit, ſed ſitus, & variæ vt euenit in eadem gente factiones. Et Punicâ voce שכנים *Sicani* dicti, qui Siculorum Pœnis erant proximi, quaſi vicinos dixeris. Hebræis enim & Syris שקן *ſaken*, cuius plur. שקנים *ſekenim*, vicinum ſonat. Inde שכנים *Sekenim* vel Sicani paſſim appellantur populi Iudæis vicini. Sic Pſal. 44. 14. & 49. 4. *Poſuiſti nos in opprobium* לשכנינו (*liſckenenu*) *vicinis noſtris & in ſannam & ludificationem iis qui nos circunſtant.* Et Pſal. 79. 12. *redde ſeptuplum* לשכנינו *vicinis noſtris*, vbi Chald. verſio Venetæ editionis habet לשיכננא *leſecanana* vel *leſicanana*, quæ eſt ipſiſſima E vox Sicanorum. Et Deut. 1. 7. *Venite ad montem Amorrhæorum & ad omnia* שכניו *vicina eius.* LXX καὶ πρὸς πάντας τοὺς περιοίκους. Alibi reddunt γείτονες.

Nempe totius Siciliæ littora ſic peragrauerant Phœnices, vt tamen præcipua adeoque poſt Græcorum aduentũ ſola illis ſedes fuerit circa Lilybæum promontorium: In quô eôdem cum illis angulò Sicani habitabant, in

partibus quæ ad occaſum & meridiem ſunt obuerſæ. Inde eſt quod Sicanos Thucydides migraſſe ſcribit πρὸς τὰ μεσημβρινὰ καὶ ἑσπέρια; Et Elymos deſcribit ὁμόρους τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντας *in iiſdem finibus cum Sicanis habitantes.* Phœnices autem ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων συνοικίσαντας *communibus prope Elymos ſedibus incolentes.* Sic de Elymis Dionyſius: ᾤκησαν περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισὸν ἐν γῇ Σικανῶν, *habitabant circa Crimiſum fluuium in terrâ Sicanorum.* Et Caſſandra in Lycophrone ἐνοικήσουσι Σικανῶν χθόνα *Sicanorum terram incolent.* Et Diodorus Siculos cum Sicanis conferens: Ταύτης δὲ τῆς χώρας τὰ μὲν πρὸς ἕω κεκλιμένα μέρη κατῴκουν Σικελοί, τὰ δὲ πρὸς δυσμὰς Σικανοί *Huius regionis partes ad ortum Solis ſpectantes Siculi, ad occaſum Sicani incolebant.* Hûc refer quod in littorali Pœnorum tæniâ quam diximus, *Hyccara* vocatur B à Thucydide πόλισμα Σικανικὸν *Sicanicum oppidum.* Et illud Poëtæ Æne. lib. 5.

--- Nec littora longè
Fida reor fraterna Erycis, portuſque Sicanos.

Vbi per numeri enallagen, Sicani portus idem ſunt quod Erycinorum portus Drepanus.

Iam de Siculorum & Siciliæ nomine Phœnices conſulenti, mihi duo ſe obtulerunt. Vnum Siciliam ab illis appellatam eſſe inſulam שכלול *Siclul,* id eſt perfectionis. Quia inter omnes inſulas, quæ notæ erant tum temporis, C facile primas obtinet. Strabo lib. 2. αὕτη δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν καθ' ἡμᾶς ἐστὶ μεγίστη καὶ ἀρίστη *hæc omnium in mari noſtro inſularum maxima eſt atque optima.* Diodorus in excerptis lib. 37. *Rhegium magnâ vi oppugnabant, ſperantes, ſi eam obtinerent, ſe facile copias in Siciliam traiecturos,* καὶ κρατήσειν τῆς εὐδαιμονεστάτης τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον νήσων *& omnium inſularum, quæ ſub ſole ſunt, beatiſſimam occupaturos.* Et de eâdem initio lib. 5. κρατίστη τῶν νήσων ἐστὶ *inſularum eſt præſtantiſſima.* Solinus cap. 5. *Quicquid Sicilia gignit, ſiue Solis ſiue hominis ingenio, proximum eſt his quæ optima iudicantur.* Nec deſunt apud Strabonem qui Siciliam in genere aſſerant οὐδὲν χείρω τῆς Ἰταλίας *Italiæ nullâ in parte cedere,* σίτῳ δὲ καὶ μέλιτι καὶ κρόκῳ, καὶ ἄλλοις τισὶ καὶ ἀμείνω *frumento autem & melle & croco & aliis nonnullis etiam eſſe præſtantiorem.* Itaque tam D eximiam inſulam, & tot dotibus conſpicuam vero abſimile non eſt Phœnices appellaſſe inſulam *Siclul* perfectionis, id eſt conſũmatiſſimam inſulam, & numeris omnibus abſolutiſſimam: Adeoque à verbo *Siclul* Siciliæ & Siculorum nomen eſſe detortum altero L reiecto.

Tamen aliud ſuccurrit, quod non veriſſimilius modo, ſed & plane verum eſſe autumo. Nemo eſt qui neſciat in Scripturâ *Neel-eſcol,* id eſt torrentem aut vallem botri dici locum in quô exploratores à Moſe miſſi in terram Chanaan, decerpſerunt inſignem illam botrum. In quam rem expreſſa ſunt verba vulgati interpretis Num. 13. 25. *De malis quoque & de ficis loci illius tulerant, qui appellatus eſt Neel-eſcol id eſt torrens botri, eo quod botrum* E *inde portaſſent filij Iſrael.* Nempe Hebræis אשכול *eſcol* eſt botrus, vt Syris סגול *ſegol* & סגול *ſegul,* mutatis homogeneis. Vnde eſt quod Grammatici *ſegol* vocant à formâ botri vocale punctum è tribus punctis in triangulum ſic ∴ digeſtis. Et in Ieroſolymitanâ paraphraſi pro torrente botri legitur torrens

Num. 13. 24. 25. & 32. 9. Deut. 1. 24.

A סגולה *ſegula*: Et plurale סגוליא *ſegulaja* pro botris Gen. 40.10. Eâ ipſâ voce puto Phœnices Siciliam appellaſſe, quaſi botrorum inſulam. Siue per *caph* ſcripſerint cum Ebræis, aut cum Syris per *gimel*, quod per *cappa* ſit expreſſum, vt in voce κάμηλος ex *gamal*. Ratio nominis eſt manifeſta. Priſcâ illâ ætate cum Africa nondum vllis vitibus eſſet conſita, vina & vuas Carthaginenſes nonniſi è Siciliâ habebant. Vnde factum vt in Siciliæ parte quæ Africæ eſt oppoſita, huiuſmodi fructuum commercio Agrigentini in tantas opes excreuerint. Ita habetur in Diodoro diſertiſſimis verbis lib. 13. pag. 374. & 375. Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς χρόνους, τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀκραγαντίνων συνέβαινεν εὐδαιμονίας ὑπάρχειν πλήρη. περὶ ἧς οὐκ ἀνάρμοστόν μοι φαίνεται διελθεῖν.
B Καὶ γὰρ ἀμπελῶνας τοῖς μεγέθεσι καὶ τῷ κάλλει διαφέροντας, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐλαίαις κατάφυτον, ἐξ ἧς παμπληθῆ νομιζόμενοι καρπὸν ἐπώλουν εἰς Καρχηδόνα. Οὔπω γὰρ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τῆς Λιβύης πεφυτευμένης, οἱ τὴν Ἀκραγαντίνην νεμόμενοι τὰ ἐκ τῆς Λιβύης ἀντιφορτιζόμενοι πλοῦτον, οὐσίας ἀπίστους τοῖς μεγέθεσι ἐκέκτηντο *circa illa tempora Agrigentinorum agrum & vrbem contigit diuitiis maxime affluere. De quibus diſſerere mihi non videtur eſſe extra rem. Vineta ſcilicet iis erant amplitudine & pulchritudine eximia. Quin & regionis magna pars oleis erat conſita. Vnde vberrimam fructuum copiam Carthaginem portabant diſtrahendam. Quippe cum illa ætate Africa nondum arboribus eſſet conſita,*
C *Agrigentini agri cultores incredibiles è Libyâ opes hoc commercio lucrabantur.* Vnde eſt quod Homerus, qui Cyclopum terram, id eſt Siciliam, vix aliter nouerat quam ex Phœnicum relatione, eam ſemel atque iterum deſcribit eximiis vitibus fœcundam. Primus locus ſic habet Odyſſ. lib. 9. verſ. 111.

Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται
Πυροὶ καὶ κρεῖθαι, ἠδ' ἄμπελοι αἵτε φέρουσιν
Οἶνον ἐριστάφυλον.
Hæc ſine ſeminio tellus inarata ferebat,
Hordea, frumenta & vites, quæ grandibus vuis
Dulcia vina ferunt.

D Et alter eiuſdem libri verſ. 357.

Καὶ γὰρ Κυκλώπεσσι φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Οἶνον ἐριστάφυλον.
Quippe ferax tellus vinum fert grandibus vuis
Cyclopum generi.

Hinc Cyclops Polyphemus ad Galateam, apud Theocritum Idyll. 11.

--- ἔντ' ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος.
--- *hîc vitis dulcibus vuis.*

Quod ita imitatur Ouidius lib. 13. fab. 8. ſub perſonâ Polyphemi:

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ.
E *Sunt & purpureæ: tibi & has ſeruamus & illas.*

Et in eadem Siciliæ parte Aceſtes Æneæ & ſociis largitur vini cados. Virgilius lib. 1. Æn.

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes

Littore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros. A

Hinc de Siciliâ Silius lib. 14.

Multa ſolô virtus, iam reddere fœnus aratris,
Iam montes vmbrare oleâ, dare nomina Baccho.

Et Galenus de antidotis lib. 1. cap. 3. Vina Aminæa Neapoli tenuia eſſe ſcribit, οὐκ ὥσπερ οἱ κατὰ τὴν Σικελίαν τε καὶ Βιθυνίαν Ἀμιναῖοι *non vt Aminæa in Siciliâ & Bithyniâ.* Vbi nimirum, vt ſequitur, ὀλίγος μὲν ὁ ὑδατώδης καὶ λεπτὸς οἶνος γίνεται *parum aquoſi ac tenuis vini gignitur.*

Imprimis in precio fuere vina Mamertina Meſſanæ. Strabo lib. 6. εὐοίνου τε σφόδρα τῆς χώρας οὔσης, οὐ Μεσσήνιον καλοῦσι τὸν οἶνον, ἀλλὰ Μαμερτῖνον, τοῖς ἀρίστοις ἐνάμιλλον ὄντα τῶν Ἰταλικῶν *& cum admodum ferax ſit vini ager, vinum inde non Meſſanium, ſed Mamertinum vocant, quod cum Italicorum optimo quôque certet.* Dioſcorides lib. 5. πρὸς δὲ τὴν ἐν ὑγείᾳ χρῆσιν εὔθετοι οἱ ἀθάλασσοι, αὐστηροὶ καὶ λευκοί. διαφέρουσι δὲ τούτων οἱ Ἰταλικοὶ &c. καὶ Σικελιωτικὸς ὁ Μαμερτῖνος καλούμενος *Quæ vina marinæ aquæ nihil habent admixtum, auſtera & alba, ſanorum vſui ſunt aptiſſima. In his autem præſtant Italica &c. & Siculum, quod Mamertinum appellatur.* Athenæus lib. 1. ὁ δὲ Μαμερτῖνος ἔξω μὲν τῆς Ἰταλίας γίνεται· καὶ γινόμενος ἐν Σικελίᾳ καλεῖται Πωταλῖνος· ἡδὺς δ' ἐστι, κοῦφος, εὔτονος *Mamertinum extra Italiam prouenit, nempe in Siciliâ; Potalinumque appellatur. Eſt autem jucundum, leue, validum.* Plinius lib. 14. cap. 6. C *Quartum curriculum publicis epulis obtinuere à Diuo Iulio &c. Mamertina circa Meſſanam in Siciliâ genita. Ex iis Potulana ab authore dicta.* Martialis lib. 13. Epigram. 117.

Amphora Neſtoreâ tibi Mamertina ſenectâ
Si detur, quoduis nomen habere poteſt,

Id eſt Opimiana dici poteſt, vel Falerna, aut Cæcuba &c. & cum præſtantiſſimo quoque vino de bonitate contendere.

Erat in eâdem Siciliâ, teſte Plinio vbi ſupra, *& Taurominitanis honos lagenis pro Mamertino plerumque ſubditis.* Inde Eugenia vitis in Italia propagata. Idem cap. 2. lib. 14. *Eugeniam Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine miſere Albano tantum agro, quoniam tranſlata ſtatim mutatur.* D

Sed & quoties Ætna exardeſcit, Strabo author eſt Catanenſem agrum multo cinere oppleri, qui eum εὐάμπελον παρέχεται καὶ χρησόκαρπον, τῆς ἄλλης οὐχ ὁμοίως οὔσης εὐοίνου *reddit vinetis lætum & optimis fructibus cum alibi vicinis agris vinum non ita præſtet.*

Varro de re ruſt. cap. 25. Plin. lib. 14. cap. 4. Id. ibid. c. 2.

Si quis locus ſit craſſior aut nebuloſus, ibi Cato, Varro, Plinius iubent *Aminæum maius aut Murgentinum ſeri.* Quorum hoc tranſlatum fuerat è Siciliæ Murgentio prope Symæthum. Idem Plinius: *Surrentinis efficaciſſima teſtis Veſuuio tenus. Ibi enim Murgentina è Siciliâ potiſſima, quam Pompeianam aliqui vocant.*

De vitibus prope Anapum & Syracuſas, & de Agrigentinis iam actum. E Sequuntur *Triocala* vel *Tricala* caſtellum ad amnem Iſburum ita vocatum διὰ τὸ τρία καλὰ ἔχειν *quod tria bona habeat.* In quibus cenſet Diodorus lib. 36. παρακειμένην χώραν ἀμπελόφυτόν τε καὶ ἐλαιόφυτον, καὶ γεωργεῖσθαι δυναμένην θαυ-

A *μαςῶς regionem adiacentem vinearum ac olearum plantationi & frugum culturæ mire idoneam.*

Non procul inde Inyx vel Inyctum oppidum, ad Hypſæ & Crimiſi oſtia, ob vini præſtantiam plurimum commendatur. Stephanus: Ἴνυκον πόλις Σικελίας, Ἡρόδοτος δὲ Ἴνυκτον αὐτὴν φησιν, ἀπὸ τοῦ Ἴνυξ, ἐφ' οὗ Ἰνυκτῖνος οἶνος *Inyctum vrbs Siciliæ. Herodotus autem Inyctos eam dicit tanquam ab Inyx; vnde vinum Inyctinum.* Heſychius: Ἰνύκινος (lege Ἰνύκιος) οἶνος ἀπὸ Ἰνυκοῦ τῆς Σικελίας; ἔστι δὲ πολίχνιον εὔοινον *Inycinum vinum vinum ab Inyco Siciliæ; Eſt autem oppidum optimo vino ferax.*

Etiam ad Crimiſum erat Entella, de quâ Silius:

--- largoque virens Entella Lyæo.

B Inde Crimiſo amni nomen factum ſuo loco probauimus.

His adde Halyntium mulſum de quô Plinius lib. 14. cap. 14. *Pſythium & Melampſythium paſſi genera ſunt ſuum ſaporem non vini referentia. Ciſibilites vero mulſi in Galatiâ naſcens & Halynthium in Siciliâ.* Ab Halyntio vel Aluntio vetuſtiſſimo Siciliæ oppido, in quô habitaſſe quoſdam è comitatu Æneæ fabulatur Dionyſius Halycarn. lib. 1.

Heræos etiam montes in mediâ Siciliâ haberi dicit Diodorus lib. 4. ἀμπέλους τε πολλὰς φυομένας, καὶ μήλων ἀμύθητον πλῆθος *cum vites multas conſitas tum malorum inenarrabilem vbertatem.* Et de Ætnâ Geographus anonymus ſub

C Conſtantio; *Qui mons in gyrum vineta multa habens, generat vina præcipua.* Verum enimuero ex iis quæ allata ſunt conſtat plus ſatis non defuiſſe cauſas cur inſula סגולי׳א *ſegulaja* vel סכולי׳א *ſeculaja*, id eſt vuarum, Sicilia diceretur à Pœnis.

Tamen vnum addam argumentum quô vel maxime id confirmatur. Naxon inſulam Baccho fuiſſe ſacram omnes norunt propter vini fertilitatem & præſtantiam. Hinc Heſychius: Νάξος, ἱερὰ Διονύσου. Et Statius lib. 2. Achill.

Lemnos, & à tergo decreſcit Bacchica Naxos.

Et Virgilius lib. 3. Æneidos.

Bacchatamque iugis Naxon.

D Id eſt interprete Seruio *aut vitibus conſitam, aut celebratam Bacchis, aut vbi Bacchus ex Indis egit triumphum.* Et Nonnus de Baccho Dionyſiac. lib. 47.

Ἀβροὺς ἐς ἀμπελόεσσαν ἐκώμαζεν δρύτυγα Νάξου.

Naxi vitiferam molli pede venit ad oram.

Et apud Etymologum verbo Βίβλινος οἶνος, Simus Biblinum (vel Bimblinum) vinum, de quo tam multa veteres, dici aſſerit à Naxi amne Bibline vel Bimbline. Et Athenæi lib. 1. Ἀρχίλοχος τὸν Νάξιον οἶνον τῷ νέκταρι παραβάλλει *Archilochus cum nectare Naxium vinum confert.* Et lib. 2. Eupolis.

Οἶνόν τε πίνειν Ναξίων ἀπ' ἀμπέλων.

E *Vinumque bibere Naxiis è vitibus.*

Et Diodorus lib. 5. pag. 225. Εἶναι δὲ καὶ περὶ τὴν τοῦ οἴνου ἰδιότητα διαφέροντι παρ' αὐτοῖς, καὶ μηνύον τὴν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν νῆσον οἰκειότητα *Aiunt etiam apud ipſos* (Naxios) *ſingularem quandam eſſe vini præſtantiam, ex quâ conſtet quam*

bene ſit affectus (Bacchus) *Deus erga inſulam.* Et Solinus : *Naxos Dionyſia prius quam Naxos dicta, vel quod hoſpita Libero patri, vel quod fertilitate vitium vincat cæteras.* Quæ ſic detorſit Iſidorus Originum lib. 14. cap. 6. *Naxos inſula à Dionyſio dicta, quaſi Dionaxos, quod fertilitate vitium vincat cæteras.* Taceo fabulas de Bacchi & Ariadnes amoribus à Theſeo Naxi relictæ Nonni lib. 45. Et de naui Tyrrhenica quam eô animô conſcendit Bacchus vt in Naxum deferretur, Hyg. fab. 134. & Ouid. Metam. lib. 3. Et de Naxo Baccho data à Pholo Centauro apud Theocriti Scholiaſtem in Idyll. 7. Item de Naxiarum partu octimeſtri illis conceſſo in Bacchi gratiam, qui & ipſe ſit editus octauo menſe. De fonte denique quem ibi aiunt fluere vino prædulci, de quo vide Stephanum & Suidam & alios, Propertium imprimis qui ſic habet lib. 4. in Elegia ad Bacchum. A B

Et tibi per mediam bene olentia flumina Naxum,
Vnde tuum potant Naxia turba merum.

Taceo item quod apud Suidam in Λύσιοι τελεταὶ aſſerit Ariſtophanes Grammaticus, Διονύσου Λυσίου ἱερὸν Bacchi Lyſij templum in Boeotiâ fuiſſe conditum, διὰ τὸ λυτρώσασθαι Θηβαίους παρὰ Ναξίων ἄμπελον *eo quod Thebani vitem à Naxiis redemiſſent.* Siciliæ porro nomen etiam Naxo commune fuiſſe diſcimus ex his Plinij lib. 4. cap. 12. *Naxus à Delo* XVIII M. *cum oppido quam Strongylen, dein Diam, mox Dionyſiada à vinearum fertilitate, alij SICILIAM minorem aut Callipolin appellarunt.* Nempe Phœnices vtrique inſulæ סכוליא vel Siciliæ nomen commune eſſe voluerunt, quia vuarum vtrobique ſimilis fuit fertilitas. C

Iam ad Elymos venio Pœnorum ſocios, de quibus Thucydides : Μοτύην τε καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων συνοικίσαντες ἐνέμοντο, ξυμμαχίᾳ τε πίσυνοι τῶν Ἐλύμων *Motyen & Soluntem & Panormum communi cum Elymis ſede incolebant, eorum commilitio freti.* Hinc in Pauſaniæ Phocicis, qui Pachynum pro Lilybæo iam ſemel vſurpauit, Antiochus Syracuſanus inter cætera de Cnidiis refert ὡς ἐπὶ Παχύνῳ τῇ ἄκρᾳ τῇ ἐν Σικελίᾳ κτίσαντες πόλιν, αὐτοὶ μὲν ἐκπίπτουσιν ὑπὸ Ἐλύμων καὶ Φοινίκων πολέμῳ πιεσθέντες *quomodo ab vrbe quã ad Pachynum* (imo Lilybæũ) *Siciliæ promontorium condiderant, bello pulſi ſint ab Elymis & Phœnicibus.* Hos Elymos plerique volunt Troianæ fuiſſe originis, & patrem habuſſe Elymum Ægeſti vel Aceſtæ ſocium de quo Poëta paſſim. Thucydides : Ἰλίου δὲ ἁλισκομένου τῶν Τρώων τινὲς, διαφυγόντες Ἀχαιοὺς, πλοίοις ἀφικνοῦνται πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ ὅμοροι τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντες, ξύμπαντες μὲν Ἔλυμοι ἐκλήθησαν *Ilio capto quidam Troianorum Achæos fugientes, nauibus in Siciliam delati ſunt, & locatis iuxta Sicanos ſedibus, in vniuerſum Elymi appellati ſunt.* Dionyſius Halycarn. de Æneâ & ſociis : Κατάγονται τῆς νήσου περὶ τὰ καλούμενα Δρέπανα, ἔνθα περιτυγχάνουσι τοῖς σὺν Ἐλύμῳ καὶ Αἰγέστῳ προεξελθοῦσιν ἐκ τῆς Τροίας, οἳ ᾤκησαν περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισὸν *cum ad eam inſulæ partem appuliſſent quam Drepana vocant, in eos inciderunt qui cum Elymo & Ægeſto priores Trojâ profecti erant, & circa fluuium Crimiſum habitabant.* Addit aliquanto poſt ab Elymo dictos Elymos potius quam Ægeſtos ab Ægeſto, quia propter regium genus, Elymi maior erat dignatio. Silius lib. 14. D E

Miſcueq;

A *Miſcuerunt Phrygiam prolem Troianus Aceſtes,*
Troianuſque Elymus.

De Elymo Troiano, quem Anchiſæ nonnulli volunt nothum fuiſſe filium, plura vide apud Strabonem, Seruium, Iſacium & alios. Tamen Elymos in Siciliâ Scylax diſtinguit â Troianis. Et apud Dionyſium Halycarnaſſ. eoſdem Elymos Hellanicus ex Italiâ deducit tertiâ ætate ante Troianum bellum. Et Stephanus in Ἀιανῇ Elymi cuiuſdam regis Tyrrhenorum meminit, cuius filius Ænam vrbem in Macedoniâ condidit. Summo denique Poëtæ Elymus, licet Troiani Aceſtæ comes & ſocius, Siculus tamen non Troianus eſt.

B *Tum duo Trinacrij iuuenes, Elymus, Panopeſque,*
Aſſueti ſyluis, comites ſenioris Aceſtæ.

Itaque Elymos putamus Sicanorum fuiſſe partem quæ cum Pœnis iniit fœdus. Et Elymorum nomen ſumptum ex Phœnicio עלים *alim* vel *elim* ἀρχαϊκῶς, quô vel excelſa loca, vel ij homines ſignificentur qui in excelſis locis degunt. Ea enim eſt verbi vis. Et Elymi nullas vrbes alibi habuerunt quam in montibus. Duas recenſet Thucydides, Erycem & Ægeſtam: ξύμπαντες μὲν, inquit, Ἔλυμοι ἐκλήθησαν, πόλεις δ' αὐτῶν Ἔρυξ καὶ Ἔγεστα. Cui ſuffragium addit Dionyſius Halycarnaſſ. niſi quod Erycem vrbem Phœnicio nomine vocat Ἔλυμα, id eſt עלים *elim*, Æneam incidiſſe dicens in Elymi & Ægeſti C ſocios, & iis condidiſſe πόλεις Αἴγεσταν καὶ Ἔλυμα *vrbes Ægeſtam & Elyma*, id eſt Erycem. Quale eſt quod ſtatim pro monte Eryce, vbi fanum Erycinæ Veneris, montem habet Elymum. *Æneæ*, inquit, *& Troianorum in Siciliam aduentus documenta multa alia ſunt, ſed hæc luculentiſſima*, τῆς Αἰνειάδος Ἀφροδίτης ὁ βωμὸς ἐπὶ τῇ κορυφῇ τοῦ Ἐλύμου ἱδρυμένος *Æneæ Veneris ara in Elymi vertice fundata.* Tertia Elymorum vrbs Entella fuit, quam alij ab Elymo, alij ab Ægeſto conditam volunt. Seruius in lib. 5. Æn. *Elymus princeps Troianorum, qui dicitur in Siciliâ condidiſſe ciuitates Aſcam* (lege Erycem) *Entellam, Egeſtam.* Iſacius in Lycophronem de Ægeſto: Ἔκτισε τρεῖς πόλεις ἐν Σικελίᾳ, τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ Αἰγέστην, καὶ Ἔρυκα, καὶ Ἔντελλαν *tres in Siciliâ condidit vrbes, vnam Ægeſtam de ſuo nomine dictam, & Erycem, &* D *Entellam.* Quod ſubinnuit Lycophron illum appellans

Τριῶν συνοικιστῆρα καὶ κτίστην τόπων.
Trium colonum conditoremque vrbium.

Eôdem facit quod in Dionyſio Elymus & Aegeſtus leguntur habitaſſe περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισσὸν *circa fluuium Crimiſum nomine.* Ibi enim erat Entella. Et quod Troiano Aceſtæ, qui idem cum Aegeſto, chara fuit Entella. Silius lib. 14.

Entella Hectoreo dilectum nomen Aceſtæ.

Itaque tria hæc fuerunt Elymorum oppida, Eryx vel Elyma, Aegeſta quæ E Romanis Segeſta, & Entella. Porro Erycem & Entellam in editis fuiſſe locis, adeoque inde habuiſſe nomen, abunde iam probauimus. De Segeſtâ autem ita Fazellus Decad. 1. lib. 7. cap. 3. *Segeſta vrbs vetuſta, in colle vndique prærupto iacens.* Nempe veteribus Sicanis in more fuit, vt oppida ſua in montibus aut collibus fere conderent. Diodorus lib. 5. Οἱ δ' οὖν Σικανοὶ

δὲ παλαιὸν κωμηδὸν ᾤκουν, ἐπὶ τῶν ὀχυρωτάτων λόφων τὰς πόλεις κατασκευάζοντες διὰ τοὺς λῃστάς *Sicani olim vicatim habitabant, vrbes in collibus, vt quiſque naturâ munitiſſimus erat, ſibi propter latrones extruentes.* Inde igitur עלים *Elim* à Pœnis appellati ſunt, qui propter commercia libentius incolebant ad deuexa littorum. Quamuis in עלים *Elim* M ſit ſeruile & pluralis numeri litera characteriſtica; Tamen in *Elymâ* & *Elymis* tanquam radicale eſt expreſſum, quomodo N ſeruile vocum פלשתין & חגרין, *in Palæſtinâ, Philiſtinis* & *Agarenis*. A

Iam non capio quid illud ſit quod à Thucydide additur, vnâ cum Elymis habitaſſe Phocenſes è Troiâ primum in Libyam, mox in Siciliam delatos. Προσξυνῴκησαν αὐτοῖς καὶ Φωκέων τινὲς, τῶν ἀπὸ Τροίας τότε χειμῶνι εἰς Λιβύην πρῶτον, ἔπειτα εἰς Σικελίαν ἀπ᾽ αὐτῆς κατενεχθέντες. Aeneam quidem poſt Elymum & Ægeſtum hûc appuliſſe fama eſt, & partem ſuorum in Siciliâ reliquiſſe, qui cum Elymis vrbes conderent. Vide Dionyſium lib. 1. & Strabonem lib. 13. & Virgilium l. 5. Aeneid. Sed in tam recenti Troiæ clade vna cum Troianis Elymis habitaſſe Græcos Phocenſes, ne fando quidem auditum eſt. Fallor igitur, aut fabula ex eô nata eſt, quod vt Arabicè, ita Punicè פוק *phauc* ſurſum ſonabat, & פוקני *phaucani* celſum, ſublimem. Quomodo cum Elymos Pœni appellarent, ab altitudine montium in quos ſe receperant, vocis alluſione decepti Græci, Phocenſes deſignari putauerunt. Atque eos collegerunt habitare vnâ cum Elymis, ex eo quod eandem gentem Pœni à ſitu modo עלים *Elim* appellabant, modo פוקנים *Phocanim*. Hæc de Siciliæ priſcis incolis vel vera eſſe puto, vel certè vero proxima. B C

CAPVT TRIGESIMVM-PRIMVM.

Phœnices in Sardiniâ.

Sardiniam à *Sardo* dici volunt Herculis Maceridis filio. *Maceridem* Afri Herculem cur appellent. Sic *Corſicam* à *Corſo* Herculis itidem filio deduci, aut à *Corſâ* bubulci ſeruâ in Liguriâ. De hâc inepta fabula. Sardinia a figurâ dicta olim *Ichnuſa* & *Sandaliotis*, & *Sandalope*; Et Pœnis צרעדו *Sarado* ex Ebr. צעד *ſaad*, id eſt veſtigium, R inſerto de more linguæ. *Ariſtæi* in Sardiniam fabuloſa migratio quorſum conficta. *Norax* Hiſpanus *Noram* condidiſſe dicitur, cum *Nora* ſit Punicum נערה. Ptolemæus notatus. *Iolaenſes* & *Ilienſes* falſo deſcribi tanquam diuerſos populos, quorum illi ab Iolao hi ab Ilio duxerint originem. Vtroſque ex Africa veniſſe, & עילאי dictos quia montes incolebant: Iidem *Balari* & *Corſi*, quia feri & ſylueſtres. Sardiniæ pars ad Aquilonem montoſa & inacceſſa quam hi tenebant, altera cultior quam Pœni: Quorum in Sardiniâ colonia vetuſtiſſima. Vrbes *Charmis*, *Sulchi* & *Caralis*. *Charmis* forte eadem quæ *Câralis*. *Sulchi* ab exuſtione, *Calaris* à refrigeratione dicta. Pauca de *Olbia* & *Ogrylle* vel *Gorylle*. Sardi in vniuerſum Carthaginis coloni. Lingua ibidem Punica. Pœnorum clades. Omnes fructus extirpati. Sardinia an inſularum maxima. D

SArdinia Græcè Σαρδὼ vel Σαρδὼν, nomen habere putatur à Sardo Libyci Herculis filio cum magnâ multitudine è Libyâ hûc appulſi. Hæc fere apud Silium, & Solinum, & Capellam, & Iſidorum. Sed aliquanto vberius Pauſanias in Phocicis: Πρῶτοι δὲ διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες. ἡγεμὼν δὲ τοῖς Λίβυσιν ἦν Σάρδος, ὁ Μακήριδος, Ἡρακλέους δὲ ἀπονομασθέντος ὑπὸ Αἰγυπτίων τε καὶ Λιβύων. Μακήριδι μὲν δὴ αὐτῷ τὰ ἐπιφανέστατα ὁδὸς ἐγένετο ἡ εἰς E

A Δελφούς. Σάρδῳ δὲ ἡγεμονία τε ὑπῆρξε τῶν Λιβύων, ἡ ἐς τὴν Ἰχνοῦσαν, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Σάρδου τούτου μετέβαλεν ἡ νῆσος *Primi in Sardiniam nauibus tranſmigraſſe dicuntur Afri, duce Sardo filio Maceridis, cui apud Ægyptios & Afros Herculis cognomen fuit. Et de Maceride quidem nihil refertur illuſtrius quam eius iter Delphos. Sardus vero coloniam Afrorum in Ichnuſam deducendam ſuſcepit. Vnde mutato priore vocabulo de eius nomine inſula dicta eſt.* De iſto *Maceride* alibi nihil quicquam legi. Potuit id eſſe Herculis cognomen apud Pœnos, quorum ſermone מחריד *Matharid* eſt ὁ ἐκφοβῶν *qui exterret* ſeu *terribilis*. Sic Leuit.26.6 *Et dabo pacem in terrâ, & dormietis, & non erit* מחריד (*macharid*) *qui exterreat*. Idem habes Deut. 28. 26. Iob. 11. 19.
B Eſ. 17. 2. Ierem. 7. 33. & 30. 10. & 46. 27. Ezech. 34. 28. & 39. 26. Mich. 4. 4. Nahum. 2. 12. Sophon. 3. 13. Voce igitur Ebræis tam vſitata Pœnos ſuſpicor Herculem ſuum *Macharid* cognominaſſe, atque inde Græcos Μακήριδα *Maceridem*. Vtut ſit, quicquid de Sardo dicitur mihi tam eſt ſuſpectũ quam quod à *Cyrno* Herculis itidem filio Corſicæ Græcũ nomen Κύρνον deducunt Seruius & Iſidorus. Nihil tam eſt obuium quam conditores ſibi fingere, vnde ignota terrarum nomina deducantur. Interim cum iam olim notæ fuerint Corſica & Sardinia, adeoque Sardonij riſus meminerit Homerus Odyſſ. Υ verſ. 302. De Cyrno & Sardo Herculis filiis ſilent Poëtæ, hiſtorici & Geo-
C graphi vetuſtiores. Tamen hæc tolerabilia ſunt præ eo quod Stephanus & Euſtathius Corſidem ſeu Corſicam dici volunt ἀπὸ Κόρσης θηλείας βουκόλου *à Corſâ bubulci ſeruâ*. Liguribus ſcilicet ita de nomine ducis inſulam appellantibus. *Nam quædam Corſa nomine Ligus mulier, quum taurum ex grege, quem prope littora regebat, tranſnatare ſolitum, atque per interualla corpore aucto remeare videret, cupiens ſcire incognita ſibi pabula, taurum à cæteris digredientem vſque ad inſulam nauigio proſequuta eſt. Cuius regreſſu inſulæ fertilitatem cognoſcentes Ligures, ratibus ibi profecti ſunt; Eamque nomine mulieris authoris & ducis appellauerunt.* Iſidori Origin. lib. 14. cap. 6. legitur hæc fabella, quâ bos nullo duce fiingitur è Liguriâ ſolitus natare in inſulam quingentis circiter ſtadiis à continenti diſſitam, indeque ad armen-
D tum regredi, & in tam ſterili ſolo pinguior euaſiſſe quam in Liguriæ paſcuis: Quæ quam ſint ridicula nemo non videt. Mihi igitur ne ſit fraudi quod conor his reiectis aliunde certiora elicere.

Sardinia olim à figurâ dicta eſt Ἰχνοῦσα & Σανδαλιῶτις vel Σανδαλιώτη. Ariſtoteles in Mirabilibus: Αὕτη δὲ ἡ νῆσος, ὡς ἔοικεν, ἐκαλεῖτο μὲν πρότερον Ἰχνοῦσα διὰ τὸ ἐσχηματίσθαι τῇ περιμέτρῳ ὁμοιότατα ἀνθρωπίνῳ ἴχνει *Jlla autem inſula, vt videtur, Ichnuſa primum appellata eſt, quia humanum veſtigium ambitu ſuo maxime refert.* Plinius: *Sardiniam Timæus Sandaliotin appellauit ab effigie ſoleæ, Myrſilus Ichnuſam à ſimilitudine veſtigij.* Solinus: *Sardiniam apud Timæum Sandalioten legimus, Ichnuſam apud Priſcum.* Martia-
E nus: *Sandaliotes eſt appellata & Ichnuſa, quod vtrumque veſtigij forma ſignat.* Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ Ἰχνοῦσα, διότι ἔοικεν ἀνθρωπίνῳ ἴχνει. Pauſanias in Phocicis: Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ᾽ ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνοῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ᾽ ἴχνος μάλιστά ἐστιν ἀνθρώπου. Heſychius: Σανδαλιώτη, ἡ Σαρδὼ πάλαι. Claudianus de bello Gildonico:

Humanæ ſpeciem plantæ ſinuoſa figurat. A

Silius lib. 14.

----terras
Enormes cohibet nudæ ſub imagine plantæ,
Jnde Ichnuſa prius Graiis memorata colonis.

Eſt cur Σαρδοῦς vel Σαρδόνος, id eſt Sardiniæ Punicum nomen eodem pertinuiſſe putem. Ebræis צער *ſaad* eſt greſſus & veſtigium. Sic Pro. 5. 5. צעדיה Græci reddunt τὰ ἴχνη αὐτῆς. Et Lament. 4. 18. צעדינו Vulgatus *veſtigia noſtra.* Inde Σαρδὼ vel Σαρδὼν dicta videtur hæc inſula, ſiue Græci R inſeruerint, aut etiam ipſi Pœni, quâ epentheſi nil frequentius. Hinc ramus Ebraicè dicitur סעפה *ſeapha* & סרעפה *ſarapha*: Damaſcus דמשק *Dammeſek* & דרמשק *Darmeſek*: rana Arab. צפרע *dhaphda*, Hebr. צפרדע *tſephardea*: ſceptrum Hebr. שבט *ſebet* Syr. שרביט *ſarbit*: thronus Ebr. כסא *ciſſe*, Syr. כורסי *curſe*: cubitus Hebr. גמד *gomed*, Syr. גרמיד *garmid*: riuus Syr. פציד *paſſid* & פרציד *parſid*: puer דרדק *dardak* & paruus רעדק *dadak*: oblectare פנק *pannek* & פרנק *parnek*: voluere עגל *aggel*, & ערגל *argel*: ſtrangulare שנק *ſannek* & שרנק *ſarnek*. Sic Arabicè roſtrum פטיסה *phatiſa* & פרטיסה *phartiſa*: porcellus חנוץ *chanuts* & חרנוץ *charnuts*: Naſus חטם *chatam* & חרטום *chartum*: Stragulum Catiphenſe קטיפה *katipha* & קרטפה *kartapha*: Ταβάλα, id eſt tympani Parthici genus, de quô Heſychius & Plutarchus in Craſſo, טבלה *tabla* & דרבלה *darbala*: contrahere קפע *kaphaa* & קרפע *karphaa*: talus ערקוב *arkub* vt Ebr. עקב *akeb*: locuſta גרדם *gardam* vt Hebr. גזם *gazam*: vulpes תרעל *tharal* vt Syr. תעל *thaal*: fouea קרמאץ *Kirmats*, vt Syr. קומץ *Kumats*: חרשב *charſab* procerus, vt Chald. חשבן *chaſban*: שרגב *ſargab* celſus ab Ebr. שגב *ſagab*: זרנוק *zarnuk* riuus, fluxus, à Talmud. זנוק *zinnuk*: ברגד *burgad* veſtis ab Ebr. בגד *beged*: חרמים *charmis* iniquus ab Ebr. חמס *chamas*: ערצם *irtſam* fortis ab Ebr. עצום *atſum*: ערקל *arkala* peruertere, vt Hebr. עקל *ikkel*: קרצב *kartſaba* amputare vt קצב *katſab*: פרשט *pharſata* extendere & קרמט *karmata* contrahere, vt Syr. פשט *peſat* & קמט *kemat*: קרמש *karmaſa* colligere, vt Ebr. קמץ *kamats*. Multo plura poſſem addere; Sed lectori eſſem tædioſus: Et huiuſmodi exempla quiuis facile obſeruabit inter legendum. Itaque Pœnos etiam צער *ſaad* & צרעד *ſarad* pro veſtigio dixiſſe conіectamus, atque inde Σαρδὼ eſſe appellatam. B C D

Poſt Sardum Ariſtæus Apollinis & Cyrenes filius, Penei Theſſaliæ fluminis nepos, Cadmi gener, Bœotiæ adeoque toti Græciæ infenſus propter Actæonis filij caſum, ſecundus hûc migraſſe fertur cum Græcorum manu. Fabulam Pauſanias ita adornat. Nec multo aliter Silius lib. 12.

Fama eſt cum laceris Actæon flebile membris
Supplicium lueret ſpectatæ in fonte Dianæ,
Attonitum nouitate mali fugiſſe parentem
Per freta Ariſtæum, & Sardoos iſſe receſſus,
Cyrenen monſtraſſe ferunt noua littora matrem. E

Et Salluſtius apud Seruium: *Hic poſt laniatum à canibus Actæonem Thebas reliquit & Ceam inſulam tenuit primo hominibus adhuc vacuam, poſt eâ relictâ cum Dædalo ad Sardiniam tranſitum fecit.* Solinus poſt Sardum & Noracem, de quô ſtatim, *mox Ariſtæum*, ait, *regnando his proximum*,

A *in vrbe Caralis quam condiderat ipſe coniuncto populo vtriuſque ſanguinis, ſeiuges vſque ad ſe gentes ad vnum morem coniugaſſe, imperium ex inſolentiâ nihil aſpernatas*. At Caralis Phœnicia vrbs fuit, vt mox dicetur. Et Pauſanias negat Græcos, qui cum Ariſtæo venerant, vllam vrbem condidiſſe: πόλιν δ' οὖν οἰκίζουσιν οὐδεμίαν οὐδ' οὗτοι, ὅτι ἀριθμῷ τε καὶ ἰσχύϊ ἐλάσσονες, ἐμοὶ δοκεῖν, ἢ κατὰ πόλεως ἦσαν οἰκισμὸν *verum neque hæc manus vrbem vllam condidit, quia numero & viribus mihi videtur fuiſſe minor, quam quantum ſatis eſſet ad nouam vrbem conſtituendam*. Ariſtoteles in mirabilibus primum omnium Ariſtæum in his locis imperaſſe tradit ὑπὸ μεγάλων ὀρνέων ἔμπροσθεν καὶ πολλῶν κατεχομένων *cum antea illa teneret magnarum auium ingens numerus*. In quâ fabu-
B lâ mihi videor Phœnicium quid agnoſcere, quia Hebraicè איים tam inſulas ſignificat quam ferales aues in inſulis degentes. De cætero totam hanc Ariſtæi in Sardiniam migrationem mere fictitiam eſſe colligimus ex Pindaro his omnibus vetuſtiore; qui Ariſtæum de Ceâ inſulâ Atticâ in Arcadiam migraſſe canit, ibique vitam coluiſſe, & apud Arcades pro Ioue cultum. Ita habetur apud Seruium in lib. 4. Georg. Trogus etiam lib. 13. *Ariſteum in Arcadia late regnaſſe* ſcribit. Et Apollonius lib. 2. Argonauticon de eodem Ariſtæo hæc habet:

--- ἐν δὲ Κέῳ κατενάσσατο λαὸν ἀγείρας
C Παῤῥάσιον.

--- *in Cæam iuſſit migrare colonos*
Parrhaſios,

Id eſt Arcades. Et apud Nonnum Dionyſiacorum lib. 13. Arcadum copiis in exercitu Bacchi præeſt Ariſtæus; Et earum cenſum poëta ita claudit,

Τόσσον Ἀρισταῖος στρατὸν ὥπλισεν Ἀρκάδι λόγχῃ.
Agmen Ariſtæus tantum Arcade muniit haſta.

Id eſt tam multos Arcades inſtruxit armis. Sed mellis inuentor Ariſtæus in Sardiniam ideo migraſſe fingitur, quia in inſulâ Corſicâ, quæ Sardiniæ videtur eſſe appendix, maxima eſt mellis vbertas.

Tertia in Sardiniam migratio apud Pauſaniam Hiſpanorum eſt: Μετὰ δὲ
D Ἀρισταῖον, inquit, Ἴβηρες ἐς τὴν Σαρδὼ διαβαίνουσιν ὑπὸ ἡγεμόνι τοῦ στόλου Νώρακι, καὶ ᾠκίσθη Νῶρα ὑπ' αὐτῶν. Ταύτην πρώτην γενέσθαι πόλιν μνημονεύουσιν ἐν τῇ νήσῳ. παῖδα δὲ Ἐρυθείας τε τῆς Γηρυόνου καὶ Ἑρμοῦ λέγουσιν εἶναι τὸν Νώρακα. *Poſt Ariſtæum Hiſpani tranſmiſerunt in Sardiniam duce Norace, à quibus Nora condita eſt. Hanc primam in inſula vrbem fuiſſe narrant. Et Noracem Mercurij fuiſſe filium ex Erythea Geryonis filia*. At in Solino Aryſtæum præceſſit Norax. Verba ſunt: *Nihil attinet dicere, vt Sardus Hercule, & Norax Mercurio procreati, quum alter ab Libya, alter ab vſque Tarteſſo Hiſpaniæ, in hoſce fines permeaſſent, à Sardo terræ, à Norace oppido nomē datum. Mox Ariſtæum* &c. Sic in proximam Corſicam à Claudio relegatus Seneca Hiſpanicum
E in eâ genus ſe agnouiſſe his verbis teſtatum facit: *Tranſierunt & Hiſpani, quod ex ſimilitudine ritûs adparet. Eadem enim tegumenta capitum, idemque genus calceamenti quod Cantabris eſt, & verba quædam. Non totus ſermo conuerſatione Græcorum Ligurumque à patrio deſciuit*. Sed factum id puto Pœnorum operâ, qui Hiſpaniam diu tenuerunt. Alioqui enim Hiſpanis consol. ad Helu. c. 8.

KKkk iij

heroico illo æuo nullus fuit nauigationis vſus. *Noræ* ſaltem nomen Punicum eſt, nempe נערה *Naara*, vnde emphaticum נערתה *Naaratha.* Cuius nominis cenſetur oppidum in tribu Ephraim Ioſ. 16. 7. נערה *Naara* Pœnis ſonabat *Nora*, vt מעכה *Maacha* Μωχὰ, quomodo LXX efferunt 1. Par. 2. 48. & paſſim. Vnde *Mochus* nomen Punicum. Et נעמה *Naama* iiſdem erat *Noma*; Vnde eſt quod Νωμὰν *Noman* reddunt LXX ſeniores Ioſ. 15. 41. Sic נערן *Naaran* nomen alterius oppidi in eâdem tribu Ephraim 1. Paral. 7. 28. Hieronymus ſcribit *Noran* & LXX interpretes mediô quodam ſonô Νααρὰν. Sed inter N & R eſt *Ajin*, quod in O mutatum eſt in alphabetho Cadmi. Omnino igitur Νῶρα eſt נערה. In itinerario Antonini & in altero anonymi *Nura* ſcribitur; Sed Νῶρα *Nora* præter Solinum & Pauſaniam etiam Stephanus & Ptolemæus habent, & *Norenſes* Plinius. Quin hodieque locus vocatur *Nori*. N pertinet ad formam nominis: Et ערה eſt graminetum, vnde plur. ערות Eſ. 19. 7. Et M ſeruili præfixo idem eſt מערה Iud. 20. 33. Nempe in paſcuo ſita fuit *Nora*, non procul à ripâ *Sæpri* amnis, hodie *Serui*, vt conſtat ex Itinerariis. Itaque perperam à Ptolemæo *Nora* ponitur in Auſtrali Sardiniæ littore inter Caralin & Sulcos; quod Cluuerius vere obſeruat.

Rurſus apud Pauſaniam: *Quarta aduenarum manus Iolaô duce in Sardiniam venit è Theſpienſibus & Atticâ terrâ. Hi Olbiam condiderunt. Priuatim verò Athenienſes Ogryllem: vel ſeruato alicuius de Atticis tribubus nomine, vel quod coloniæ pars fuit Gryllus. Atque hâc etiam meâ ætate in Sardiniâ loca manent, quæ Iolaia vocantur, ab eorumque incolis honores Iolao habentur.* Hæc ante Troiana tempora. At *poſt Ilium euerſum*, vt addit idem *è Troianis cum alij profugerunt, tum ij qui cum Æneâ incolumes euaſerunt. Horum pars acti tempeſtatibus in Sardiniam, Græcis qui ante inibi conſederant permiſti ſunt.* Et paulo poſt: *Multis poſt annis Afri iterum maiori claſſe in Sardiniam appulſi, Græcoſque bello adorti, omnes ad internecionem exciderunt, aut certe quam pauciſſimos reliquos fecere. At Troiani* ἐς τῆς νήσου τὰ ὑψηλὰ ἀναφεύγουσι; καταλαβόντες δὲ ὄρη δύσβατα ὑπὸ σκολόπων τε καὶ κρημνῶν, Ἰλιεῖς μὲν ὄνομα καὶ ἐς ἐμὲ ἔχουσι. Λίβυσι μέντοι τὰς μορφὰς καὶ τὴν ὅπλων τὴν σκευὴν καὶ ἐς τὴν πᾶσαν δίαιταν ἐοίκασιν *in loca inſulæ celſiora confugerunt, ibique montibus, propter vallorum munitiones & præcipitia inacceſſis, occupatis, Ilienſium nomen adhuc retinent: facie illi quidem & armaturâ totâque victûs ratione Afris perſimiles.* Hæc ille de Iolao & Troianis. Ita de vtriſque Solinus: *Sed vt hæc & Iolaum, qui ad id locorum agros ibi inſedit, prætereà & Ilienſes & Locrenſes tranſeam.* Et Silius:

> *Affluxere etiam & ſedes poſuere coactas*
> *Diſperſi pelago poſt eruta Pergama, Teucri;*
> *Nec paruum decus aduecto cum claſſe paternâ*
> *Agmine Theſpiadum terris Iolae dediſti.*

Reliqui omnes quantum memini, vel Iolaum, vel Ilienſes prætereunt. Sic Mela & Plinius *Ilienſes* memorant tanquam populos in Sardiniâ *antiquiſſimos* & *celeberrimos*. Liuius item lib. 40. *Bellumque ab Ilienſibus concitatum in Sardiniâ.* Et rurſus. *Inde in Sardiniam exercitus ductus, & cum Ilienſibus, gente ne nunc quidem omni parte pacata, ſecunda prælia facta.* Et lib. 41.

A 41. *Exercitum in agrum Sardorum Ilienſium induxit.* At iidem de Iolao & Iolaenſibus ne gry quidem. Viciſſim in Diodoro de Ilienſibus nihil quicquam eſt, cum is de Iolaenſibus multo plura habeat quam quiſquam alius. Summa eſt incoli Sardiniam ὑπὸ βαρβάρων τῶν ὀνομαζομένων Ἰολαείων *à barbaris qui Iolaei nominantur* ab illis oriundis qui cum Iolao Herculis ex fratre nepote & Theſpiadis eô ſe contulerunt. Ab his agros ſorte diuiſos, & præclara oppida condita, gymnaſia item & Deûm templa, quæ hodieque perdurant. Et Iolaea dici amœniſſima inſulæ loca. Eoſdem addit carne pecudum & lacticiniis in montibus victitantes, nullâ vi nec à Pœnis nec à Romanis potuiſſe ſubiici, oraculo libertatem illis æternam & inconcuſſam
B promittente. Strabo item Sardiniam continue vaſtari dicit ὑπὸ ὀρείων, οἳ καλοῦνται Διαγησβεῖς, Ἰολαεῖς πρότερον ὀνομαζόμενοι *à montanis populis qui Diagebrenſes vocantur, cum prius dicerentur Iolaenſes, ferri enim Iolaum eô adduxiſſe quoſdam filiorum* Herculis. Sed de Ilienſibus altum ſilet. Quin palam eſt Iolaenſibus à Strabone & Diodoro ea tribui, quæ Ilienſibus à Pauſaniâ. Itaque Ilienſes & Iolaenſes idem populus, iique non è Troiâ, nec è Græciâ, ſed ex *A*fricâ aduenæ. Quod Pauſanias innuit ſatis, dum eos facie & armaturâ & totâ victus ratione Afris ſcribit eſſe ſimiles. Nomen vel Ilienſium vel Iolaenſium factum ex Pœno אילאי *Ilae*, quaſi altos dixeris, id
C eſt montanos. Quia Pœnis inſulam inuadentibus in celſa loca ſe contulerant, quod & Pauſanias & Strabo & Diodorus diſertis verbis aſſerunt.

Præter Ilienſes vel Iolaenſes inter vetuſtiſſimos Sardiniæ populos memorantur Balari & Corſi. Plinius: *Celeberrimi in eâ populorum Balari & Corſi.* Liuius lib. 41. *Ilienſes adiunctis Balarorum auxiliis pacatam prouinciam inuaſerant.* Item *Balarorum magna auxilia Ilienſibus venerant.* Etiam Balaros recenſet Strabo inter τῶν ὀρείων ἔθνη *montanorum hominum gentes.* Et Pauſanias tam Corſos quam Balaros cum Ilienſibus in montes ſe contuliſſe ſcribit; & illos quidem arceſſit è vicinâ Corſicâ, hos ex Africâ & Hiſpaniâ. *Orta*, inquit, *ſuper prædâ diſſenſione, Afri & Hiſpani ira accenſi, cum à Carthaginenſibus defeciſſent, & ipſi montium iugis occupatis ſeorſum con-*
D *ſederunt.* Βαλαρὸν δὲ ὄνομά ἐστιν αὐτοῖς κατὰ γλῶσσαν τὴν Κυρνίων. Βαλαροὺς γὰρ τοὺς φυγάδας καλοῦσιν οἱ Κύρνιοι *Ii Corſorum lingua Balari appellantur. Exules enim Balaros Corſi vocant.* At hi non erant exules nec Corſicâ linguâ debuerunt, ſed Sardiniâ denominari. Mihi *Ilienſes*, *Corſi*, *Balari*, gens eadem, quia idem ſitus & eadem victûs ratio. Nempe *vt Ilienſes* à montibus, ita חורשאי *Corſi* à ſyluis, quod in Corſicâ explicabitur, & *Balari* à feritate dicti. Nam vt *Calaris* vel *Caralis* Græce appellatur quæ Punice קררים *kararim*, vt mox dicetur: Ita Balari videntur iidem eſſe qui ברירים *Barari*. Arabice ſcilicet בראריי *barari* ſolitudinem, & ברי *barri* ferum & ſylueſtrem ſonat. Et Chaldaice חיות בר (*cheuath-bar*) *beſtia ſolitudinis* eſt fera.

E Nempe Sardinia bipertita eſt. Pars quæ ad Auſtrum plana & fertilis, pars quæ Aquilonem reſpicit, montoſa eſt & confragoſis rupium anfractibus inæqualis & prope inuia. Claudianus de bello Gildonico:

--- quæ pars uicinior Afris
Plana ſolo, ratibus clemens; quæ reſpicit Arcton,

 A

Immitis, ſcopuloſa, procax, ſubitiſque ſonora
Fluctibus.

Silius:

Qua videt Italiam, ſaxoſo torrida dorſo
Exercet ſcopulis late freta, pallidaque intus
Arua coquit, nimium cancro fumantibus Auſtris,
Cætera propenſæ Cereris nutrita fauore.

Pauſanias in Phocicis: τὸ δὲ νήσου τὰ πρὸς τὴν Ἄρκτου καὶ ἤπειρον τὴν κατ᾽ Ἰταλίαν, ἔστιν ὄρη δύσβατα τὰ πέρατα συνάπτοντα ἀλλήλοις *Inſulæ partis ad Septentrionem & Italiæ continentem obuerſæ ſunt inacceſſi montes, extremis oris inuicem contigui.* In hos montes barbari ſeceſſerunt, tum cum Africæ partem oppoſitam occupârunt Carthaginenſes. Pauſanias: Καρχηδόνιοι δὲ ὅτε ναυτικῷ μάλιστα ἴσχυσαν, κατεστρέψαντο μὲν καὶ ἄλλους τοὺς ἐν τῇ Σαρδοῖ, πλὴν τῶν Ἰλιέων τε καὶ Κορσῶν. Τούτοις δὲ μὴ εἰς δουλείαν παραδοῦναι δὲ ἐχυρὸν ἤρκεσε τῶν ὀρῶν *Carthaginenſes autem cum eſſent rebus maritimis præpollentes, omnes è Sardinia præter Ilienſes & Corſos eiecerunt. Nam illos quominus potuerint in ſeruitutem redigere obſtiterunt prærupti ac muniti montes.* Diodorus: Καρχηδόνιοί τε γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἰσχύσαντες, καὶ τὴν νῆσον κρατήσαντες, οὐκ ἠδυνήθησαν τοὺς προκατασχόντας τὴν νῆσον καταδουλώσασθαι· διὸ μὲν Ἰολάειοι καταφυγόντες εἰς τὴν ὀρεινὴν &c. *Carthaginenſes enim quamuis in ſummo potentiæ ſuæ vigore hanc inſulam occupauerint, priſcos tamen eius poſſeſſores ad ſeruitutem redigere nequiuerunt. Namque Iolaei ad montana confugientes* &c. C

Quando Carthaginenſes Sardiniam occupauerint non conſtat ſatis. Niſi quod peruetuſtam fuiſſe hanc coloniam multa probant. 1. Nomen ipſum Sardiniæ, quod & Punicum eſſe & Homeri æuo iam obtinuiſſe ſupra probatum eſt. 2. Quod Ezech. 27. 6. Tyrij tranſtra nauium fabricant è buxo allato ex inſulis Citthim, id eſt ex Corſicâ inſulâ, Sardiniæ vicinâ; vt docuimus libri tertij capite quinto. 3. Præterea eô ipſô tempore Phœnices in Sardiniam miſiſſe colonias, quô in Africam, Siciliam & Hiſpaniam, videtur poſſe colligi ex his Diod. l. 5. *Phœnices*, inquit, *ex hâc negotiatione* (cum Hiſpanis ſcilicet) *opulentiores facti, colonias non paucas miſerunt*, τὰς μὲν εἰς Σικελίαν, καὶ τὰς συνεγγὺς ταύτῃ νήσους, τὰς δὲ εἰς Λιβύην, καὶ Σαρδόνα καὶ τὴν Ἰβηρίαν *alias quidem in Siciliã & vicinas ei inſulas, alias autẽ in Libyam & Sardiniã & Iberiã.* D

Phœnicum vrbes in Sardiniâ memorantur *Caralis, Sulchi & Charmis*, quarum hæc nota quod ſciam ſoli Stephano, cuius verba ſunt: Χάρμις, πόλις ἐν Σαρδοῖ, κτίσμα Καρχηδονίων. At Caralis & Sulchi notiſſimæ. Strabo de Sardiniâ lib. 5. πόλεις δ᾽ εἰσὶ μὲν πλείους, ἀξιόλογοι δὲ Κάραλις καὶ Σοῦλχοι. Pomponius lib. 2. cap. 7. *Sardiniæ vrbium antiquiſſimæ Caralis & Sulchi*. Pauſanias in Phocicis: ᾤκισαν δὲ ἐν τῇ νήσῳ καὶ αὐτοὶ πόλιν οἱ Καρχηδόνιοι Καρναλίν τε καὶ Σύλκους *vrbes autem & ipſi Carthaginenſes in inſulâ condiderunt, Caralim & Sulchos.* Legendum enim πόλεις & Κάραλίν τε καὶ Σύλχους. Caralin Florus lib. 2. cap. 6. appellat *vrbem vrbium*, quia iam tum vt hodieque metropolis erat inſulæ. Eandem Claudianus ita deſcribit in de bello Gildonico: E

Vrbs Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Calaris, tenuemque per vndam

Obuia

A *Obuia demittit fracturum flamina collem.*
Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
Omnibus ingenti manſueſcunt ſtagna receſſu.

Idem de Sulchis paulo ante:

Pars adit antiquâ ductos Carthagine Sulchos.

Et Stephanus: Σύλχοι πόλις ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα. Inde *Sulcitani* Plinio & Hirtio, Σολκιτανοὶ Ptolemæo.

Charmis dicta videtur à conditore כרמי *Charmi*. Id enim Phœnicium nomen eſt. Sic *Charmi* filius Ruben Num. 26. 6. & 1. Paral. 5. 3. Et *Charmi* alius è tribu Iuda Ioſ. 7. 1. Et ancillam habuit Cleopatra כרמיונא Χαρμιουὼ
B *Charmiuno* nomine, quod Tzetzes Chiliade 6. hiſt. 44. non male interpretatur περιστερὰν ὀινάδα, tanquam compoſitâ voce ex כרם *vite* & יונא *columbâ*. Quamuis aliter hoc nomen ſcribant Plutarchus in Antonio, & Galenus de theriacâ, & Zenobius Prouerb. 424. Sed vereor ne Stephani *Charmis* ſit Pauſaniæ Καρναλὶς, quia in Stephanô ſequitur: Παυσανίας δέ φησι περὶ αὐτοῦ. Pauſanias autem de Charmi nihil habet.

Sulchis nomen fecit Syrum צולקא vel שולקא (*Sulka*) *exuſtio*. Quia cum vrbs ſit in inſulæ parte maxime Auſtrali, Noto planè eſt expoſita à quo Sardinia valde infeſtatur. Pauſanias vbi ſupra: ὁ δὲ ἀὴρ ὁ ἐνταῦθα θολερός τε ὡς ἐπί-
C πὰν ἐστὶ καὶ νοσώδης; αἴτιοι δὲ οἵ τε ἅλες οἱ πηγνύμενοι *aër autem ibi plerumque eſt turbulentus & morbidus: In cauſâ eſt qui ibi figitur ſal, & Auſter prægrauis & violenter incumbens*. Et Claudianus:

Ptolem. in deſcrip. Sardin. μεσημβρινώτατοι Σολκιτανοὶ *maxime Auſtrales ſunt Sulcitani.*

--Hinc peſtifer aër
Sæuit, & excluſis regnant Aquilonibus Auſtri.

Et Silius lib. 14.

--pallidaque intus
Arua coquit nimium cancro fumantibus Auſtris.

Contra Calaris uel Caralis, Phœnicibus קררין *Cararin* vel קרירא *Karira*, à refrigeratione dicta propter collem illi vicinum quô ab Auſtro defenditur. Quod ſibi volunt hæc Claudiani nuper citata:

D *Obuia demittit fracturum flamina collem.*

Carthaginenſes plura oppida his tribus in Sardiniâ condidiſſe nuſquam legitur. Tamen in Auſtrali parte, quam per tot ſæcula tenuerunt, vrbes vetuſtas vix putauerim alios habuiſſe conditores. Nam barbari qui præceſſerant, non fuere tam induſtrij vt de vrbibus condendis cogitarent. Et *Nora*, quam Hiſpanis adſtruunt, ipſo nomine ſe prodit eſſe Punicam. In Septentrionali Iolaeos Pauſanias condidiſſe ſcribit Olbiam & Ogryllem. Sed in Solymis etiam, qui Phœnicum erant coloni, erat *Olbia* vrbs, aliis *Olba*, id eſt חלבה *Elba*, cuius nominis fuit oppidum in tribu Aſer Iud. 1. 31. Et *Ogrylle* in Sardiniâ, cum alibi nulla legatur, Ὀγρύλλην *Ogryllen* Cluuerius
E mutauit in Γορύλλην *Gorylen*, recte omnino. Vt *Gorylle* ſit eadem quæ Ptolemæi *Gurulis*. Duplex hæc fuit, vetus & noua, vtraque in parte inſulæ Aquilonari. Pauſanias aut à Gryllo dici coniectat, aut ab aliquâ tribu Atticæ. Nos potius ab Ebræo גורל *goral*, id eſt ſors vel agri portio quæ alicui ſorte obtigit. Ita גורלות *goraloth* paſſim appellantur duodecim portiones in quas

diuiſa eſt terra Chanaan iuxta numerum tribuum Iſraëlis. Hinc ſtatim initio Iudicum Iuda Simeoni dicit, *Aſcende mecum* בגורלי (*in gorali*) id eſt *in ſortem meam.* Primo Punico bello L. Cornelius conſul Olbiam oppidum cœpit, pro quo fortiſſime pugnans Hanno dux Carthaginienſium occiderat. Val. Max. lib 5. cap. 1. A

Quamuis Sardiniam vniuerſam Pœni non tenuerint, tamen vel à maiori vel à nobiliori parte Sardi vniuerſi Pœnorum dicuntur eſſe coloni: Sic apud Zenobium Prouerb. 483. οἱ τὴν Σαρδὼ κατοικοῦντες, Καρχηδονίων ὄντες ἄποικοι, *qui Sardiniam incolunt, cum coloni ſint Carthaginenſium.* Et Iſacius in Lycophronem fol. 126. b. ἡ δὲ Σαρδὼ, νῆσος περὶ τὰς Ἡρακλείας στήλας. Ταύτης ἄποικοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι *Sardinia autem inſula eſt circa Herculeas columnas; Cuius Carthaginenſes coloni ſunt.* Et Sardos Athenagoras ἐρωτικῶν lib. 5. fol. 193. dicit cum Carthaginenſibus fere communem habere linguam. B

Grauiſſimis tamen cladibus Pœnos in hâc inſulâ conſtat eſſe ſæpe mulctatos. Sic circa tempora Cyri regis, cum in Siciliâ diu fœliciter dimicaſſent, tranſlato in Sardiniam bello, amiſſâ maiore excercitus parte, graui prælio victi ſunt. Propter quod ducem ſuum Machæum (id eſt מעכה) cuius auſpiciis & Siciliæ partem domuerant, & aduerſus Afros magnas res geſſerant, cum parte excercitus quæ ſuperfuerat, exulare iuſſerunt. Vide Trogum lib. 18. & Oroſ. lib. 4. cap. 6. Rurſus A. primo Olympiadis XCVII graſſante peſte tanta Carthaginenſium ſtrages facta eſt, vt vicinis eſſent deſpectui, & tam Sardi quam Afri occaſione vtentes ab eorum imperio deficerent. Sed vtrique non multo poſt iugum ſubire coacti, pœnas dederunt tam improuiſæ rebellionis. C

Parum eſt veriſimile quod habetur in libro Mirabilium, Carthaginenſes, dum eam inſulam tenebant, omnes fructus extirpaſſe, & capitis pœnâ cauiſſe ne denuò ſererentur. Sic enim colonis ſuis non minus quam priſcis incolis perpetuam famem indixiſſent. Sed Sardiniam tum temporis Græcis parum fuiſſe notam vel ex eô conſtat, quod Scylax in capite de magnitudine inſularum, Siciliâ maiorem facit; Ita etiam apud Herodotum Bias & Hiſtiæus. Contra quam Strabo lib. 2. μεγίστη δὲ Σαρδὼ καὶ Κύρνος μετά γε τὴν Σικελίαν: Et Diodorus: lib. 5. Σαρδὼ γὰρ μὲν μεγέθει παραπλήσιος τῇ Σικελίᾳ. Et Marcianus Heracl. Σαρδὼ, μεγίστη λεγομένη μετὰ τὴν Σικελίαν νῆσον. D

CAPVT TRIGESIMVM-SECVNDVM.

An Phœnices Corſicam tenuerint.

Alalia vel *Aleria*, Phocenſium vrbs in Corſica, etiam Punice dicta *Caralis*; Ibid. *Aradis*, niſi ſit mendum. Tranſtra nauium Tyriis ex Corſicæ buxo, Ezech. 27. *Cyrnus Phœniſſa.* Omnes inſulæ Sardoi maris pænes Phœnices; Phocenſes è Corſicâ Pœni eiecerunt, Pœnos Scipio. *Corſica* Κύρνος, quaſi Κερατὶς dicta ob frequentia promontoria. In Lycophrone Κερνεᾶτις. *Corſis* חורש quia ſyluoſa. *Corſi* maxime feri. De Corſicæ animalibus: Timæus, Claudianus & Procopius notati. E

DVbitatur an Phœnices Corſicam occupauerint. Neque enim id veteres ſatis expreſſe docent. Tamen cum Sardiniam tenuerint per to-

A ſæcula, tam vicinæ inſulæ & tam facilis appulſus eos pepercisse vix credi-derim. Et Phocenſium in Corſicâ oppidum Ἀλαλίη *Alalia*, vel Ἀλερία *Aleria*, de quô Herodotus, Mela, Plinius, Ptolemæus, etiam *Calaris* dicitur, quomodo Sardiniæ vrbs metropolis quam Pœni condiderant. Hinc Diodorus lib. 5. de Sardiniâ: Ὑπάρχουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ πόλεις ἀξιόλογοι δύο, καὶ τούτων ἡ μὲν Κάλαρις, ἡ δὲ Νικαία προσαγορεύεται. Τούτων δὲ τὴν μὲν Κάλαριν Φωκεῖς ἔκτισαν, καὶ χρόνον τινὰ κατοικήσαντες, ὑπὸ Τυρρηνῶν ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς νήσου *Duæ in eâ ſunt vrbes inſignes, quarum vna Calaris, altera Nicæa dicitur. Et Calarin quidem Phocenſes condidere, cumque ad tempus inſulam tenuiſſent, à Tyrrhenis inde eiecti ſunt.* Quiſquis hæc Diodori conferet cum iis quæ de *Alaliâ* ha-

B bet Herodotus lib. 1. fatebitur Alaliam & Caralim idem eſſe oppidum. Nec eſt quod quis putet hanc vocem in Diodoro eſſe corruptam; Nam Florus etiam & Iornandes *Caralam* vocant, voce ex *Carali* deflexâ. Itaque vrbs fuit binomia. Prius nomen à Phocenſibus impoſitum eſt *Alalia*, quod Romani ſcriptores mutarunt in *Aleriam*, & Zonaras in Οὐαλερίαν *Valeriam*. Poſterius *Caralis*, quod illi Pœni indidere, vt vicinæ inſulæ Sardinia & Corſica metropoles haberent cognomines. Sed & ab Aradiis dici potuit *Aradis*, vrbs inſulæ munitiſſima, quam ſolam expugnatione cœpit Menas Sexti Pompeij libertus, cum cæteræ ſe dedidiſſent. Dion. lib. 48. Κα-

C τέσχε τὰ μὲν ἄλλα ὁμολογίᾳ, τὴν δὲ Ἄραδιν πολιορκίᾳ. Niſi *Aradis* ſit *Caralis* vel *Aleria*. Quod potius ſuſpicor, quia de *Aradi* in Corſicâ nulla eſt alibi mentio.

Eôdem facit nonnihil quod Tyrios tranſtra nauium ex Corſicæ buxo fabricaſſe probaui ex Ezech. 27. 6. Et quod *Phœniſſa* nominatur eadem inſula in Callimachi hymno in Delum.

Ἡ δ' ὄπιθεν Φοίνισσα μετ' ἴχνια Κύρνος ὀπηδεῖ.
Pone ſequens Phœniſſa premit veſtigia Cyrnus.

Vbi Scholiaſtes perridicule: Κύρνος ἡ νῦν Τύρος καλουμένη, quaſi Cyrnus ſiue Corſica ſit eadem cum Tyro. Addo ex Polybij lib. 11. locum inſignem, quo circa initia primi belli Punici Romanos ſcribit valde fuiſſe anxios, eô quod

D Pœnos viderent non Africæ regiones duntaxat & pleraque Hiſpaniæ ſui iuris feciſſe, ſed & τῶν νήσων ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ὑπάρχοντας τῶν κατὰ τὸ Σαρδόνιον καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος *inſulis Sardoi & Etruſci maris omnibus potitos*; è quô numerô Corſicam nemo prudens excluſerit. Proinde cum apud Diodorum Phocenſes è Corſicâ ſolum ὑπὸ Τυρρηνῶν *à Tyrrhenis* eiecti fuiſſe legantur; Diod. lib. 5. In Herodoto στρατεύονται ἐπὶ αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι *communi Marte illos impetunt Tyrrheni & Carthaginenſes*. Et Scipionem Pœnis Corſicam ademiſſe Florus docet his verbis lib. 2. cap. 2. *In Sardiniam annexamque Corſicam tranſiit, vbi & ſic Caralæ vrbis excidio incolas terruit, adeoque omnes terra & mari Pœnos expugnauit, vt iam victoriæ nihil*

E *niſi Africa ipſa reſtaret.* Quibus ſimilia habent Liuij epitome lib. 17. Iornandes in libro de regnorum ſucceſſione; Eutropius lib. 2. Zonaras Tom. 2. Et inſcriptio vetus quam profert magnus Salmaſius in Solinum pag. 29. Ideo Corſicæ vtrumque nomen palam eſt Phœnicium. Primum Κύρνος

* vide Non. *Cyrnus*, à קרן *cornutum* ſonat. Nempe vt olim Cyprus Κεράστις *Ceraſtis* A
Dionyſiac. * quaſi *cornuta* dicta eſt, ἀπὸ τοῦ πολλὰ ἄκρα ἔχειν *à frequentibus promontoriis*,
lib. 5. v. 624. vt in Stephano habetur: Ita Corſicam Phœnices appellarunt inſulam קרנות
& lib. 13. v. 441. & lib. 29. v. 372. *keranoth* cornuum ſeu angulorum, quia multis promontoriis eſt anguloſa.
quod paſſim apud veteres legere eſt totidem verbis. Æthicus in cap. de inſulis noſtri maris: *Inſula Corſica multis promontoriis anguloſa eſt.* Oroſius lib. 1. cap. 2. *Corſica inſula multis promontoriis anguloſa eſt.* Iſidorus Origin. lib. 14. cap. 6. *Eſt autem multis promontoriis anguloſa.* Geographus Arabs clim. 4. part. 2. גזירה קרסקה להא ארכאן והי אגואן *inſula Corſica multos habet angulos, id eſt ſinus* Quô. eodem pertinent hæc Poëtæ veteris:

Barbara præruptis incluſa eſt Corſica ſaxis. B

Et Senecæ ad Heluiam cap. 6. *Quid tam nudum inueniri poteſt, quid tam abruptum quam hoc ſaxum?* Ex קרנות *keranoth* vel קרנתא *karnatha*, quorum illud Ebræum hoc Syrum eſt cornuum & angulorum nomen, hæc inſula primo dicta eſt Κέρνος & Κερνεᾶτις, & tandem Κύρνος. Lycophron in Caſſandrâ:

Οἱ δ' αὖ Πελασγῶν ἀμφὶ Μέμβλητος ῥοὰς,
Νῆσόν τε Κερνεᾶτιν, ἐκπεπλωκότες
Ὑπὲρ πόρον Τυρσηνόν.
Alij è Pelaſgâ gente Membletis vada C
Et Cerneatin inſulam ad Tuſcum mare
Adnauigantes.

pag. 168. Ad quæ verba Iſacius: τὴν Κέρνου νῆσον, παράγωγον ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου Κερνεᾶτιν εἶπεν *Cerni inſulam Cerneatin dixit, deriuatiuum pro primitiuo.*

Poſterius inſulæ nomen *Corſica* ſeu *Corſis* Punice ſcribitur הורשי *Chorſis* quaſi ſyluoſum locum dixeris, quia ex omnibus inſulis non alia eſt ſyluoſior. Dionyſius Periegetes verſ. 458.

--- ἀπείρατος εἰν ἁλὶ Κύρνος,
Ἣν ῥά τε Κορσίδα φῶτες ἐπιχθόνιοι καλέουσιν,
Ὕλη δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον ὅσσον ἐκείνη.
--- *mari latiſſima Cyrnus*, D
Indigenæ patria quam Corſida nomine dicunt,
Inſula quâ ſyluis non eſt fæcundior vlla.

* Plin. l. 13. c. 16. & lib. 15. c. 1. Theophraſtus hiſtor. lib. 5. cap. 9. vbi de Corſicæ inſulæ arboribus: πλεῦσαι γάρ ποτε τοὺς Ῥωμαίους βουλομένους κατασκευάσαι πλοῖον (lege πόλιν) ἐν τῇ νήσῳ πέντε καὶ εἴκοσι ναυσὶ, καὶ τηλικοῦτον εἶναι τὸ μέγεθος τῶν δένδρων, ὥστε τοὺς πλέοντας εἰς κόλπους τινὰς καὶ λιμένας * διασχίσαι τοῖς ἱστοῖς ἐπὶ τὸ πυκνόν. καὶ ὅλως πᾶσαν εἶναι τὴν νῆσον δασεῖαν καὶ ὥσπερ ἠγριωμένην τῇ ὕλῃ: διὸ καὶ ἀποστῆναι τὴν πόλιν οἰκίζειν. Quæ in nonnullis corrupta Gaza ita reddidit: R*omanos enim aliquando condendi cauſâ oppidi in eam inſulam nauibus quinque & viginti profectos, tam vaſtis arboribus locus dicitur excepiſſe, vt nauigantes per ſinus quoſdam & portus, nexus denſaque malos proſcinderent. Et omnino inſula tota confertiſſima, & quaſi efferata immani arborum turbâ ſpectaretur: Quamobrem* R*omanos à condendo oppido deſtitiſſe aiunt.* Diodorus lib. 5. ἡ δὲ ὅλη νῆσος εὐμεγέθης οὖσα, πολλὴν τῆς E

A *χώρας ὀρεινὴν ἔχει, πεφυκασμένην δρυμοῖς συνεχέσι tota inſula cum ampla ſit, maxima ex parte eſt montoſa, & continuis ſyluis opaca.* Polybius lib. 12. *Paſtores paſcentia pecora ſequi nequeunt διὰ τὸ σύνδενδρον καὶ κρημνώδη καὶ τραχεῖαν εἶναι τὴν νῆσον quia eſt inſula denſis arboribus conſita, quæque multa habet prærupta loca & aſpera.* Proinde Victor Vticenſis author eſt Vandalorum Regem Hunnericum ex Africâ in Corſicam multos relegaſſe, vt ligna profutura nauibus dominicis inciderent. Ita habetur lib. 3. de perſecut. Vandal. Ergo Corſi ſunt חורשאי *Chorſai* ſylueſtres & feri homines, vt *Balari*, de quibus ſupra. Nempe Corſicæ montium incolas Strabo dicit *ἀγριωτέρους εἶναι τῶν θηρίων beſtiis eſſe inhumaniores*; Et ſeruos inde *Romæ*, inquit, Strab. lib.

B *videre licet καὶ θαυμάζειν ὅσον ἐμφαίνεται τὸ θηριῶδες καὶ τὸ βοσκηματῶδες ἐν αὐτοῖς & admirari quantum feritatis & belluinæ indolis in iis appareat.* Ab his Corſis alij Corſi deducti in montana Sardiniæ, de quibus Pauſanias & Ptolemæus, niſi malis vtriſque nomen à ſyluis & feritate obtigiſſe. In Claudiano Stilichon. Panegyr. male fingitur

Cyrnæis Siculiſque iugis venata virago
Nebrophone ceruos.

Cum Polybio teſte lib. 12. nullum ſit in Corſicâ ferum animal *πλὴν ἀλωπέκων καὶ κυνίκλων καὶ προβάτων ἀγρίων præter vulpes, cuniculos & oues feras.*

C Sed Claudianus habuit quem ſequeretur, Timæum ſcilicet, qui *καθάπερ καὶ περὶ τὴν κατὰ Λιβύην ἀπεσχεδίακεν, οὕτω καὶ περὶ τὴν κατὰ τὴν νῆσον τὴν προσαγορευομένην Κύρνον. καὶ γὰρ ὑπὲρ ἐκείνης μνημονεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ φησὶν αἶγας ἀγρίας καὶ πρόβατα καὶ βοῦς ἀγρίους ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ πολλούς, ἔτι δ᾽ ἐλάφους, καὶ λαγὼς καὶ λύκους* &c. *καί τινας ἀνθρώπους περὶ ταῦτα διατρίβειν κυνηγετοῦντας vt in rebus Africæ futilitatem ſuam prodidit, ſic in iis quæ ad Corſicam ſpectant pari leuitate eſt vſus. Secundo enim libro hiſtoriarum ſuarum mentionem eius faciens, ait capras feras, oueſque, item boues feros in ea multos reperiri, adhæc ceruos, lepores, lupos &c. & eorum venationibus inſulanos exerceri.* Hæc ex Timæo Polybius vbi ſupra. Quibus hæc Procopij longe *παραδοξότερα*, ex interpretatione Chriſtophori Perſonæ vel Porſenæ Gothico-

D rum lib. 3. *Corſicam veteres Cyrnum dixere. In ea ſimiæ ad humanam fere naſcuntur effigiem, equorumque armenta paſſim vagantium, ſed paulo ſupra oues hi magnitudine ſunt.*

E

CAPVT TRIGESIMVM-TERTIVM.

An Phœnices in Italiam colonias deduxerint? Homerum ab iis multa didiciſſe.

Nola à Tyriis condita iuxta Solinum. Anna Perenna Romæ culta & ad fontem Numici credita eſſe ſoror Didus. Bacchus Tyrrhenis legitur imperaſſe, & in eius copiis cenſetur Faunus. Nonnus emendatus. Fulleri ſententia Tyrrhenos eſſe Tyriæ originis. Probatur Italos cum Phœnicibus nihil habuiſſe commune. Nolam non condidere Tyrij, ſed vel Thurij vel Thuſci, vt in viciniâ Capuam. Fabula de Annæ Tyriæ in Latium migratione refellitur. Variæ de hâc Annâ veterum ſententiæ. Bacchus non imperauit Tyrrhenis, ſed incidit in piratas Tyrrhenos. Faunus idem qui Pan Arcadum Deus, perpetuus Bacchi comes. Pinus vtrique ſacra; Ab vtroque φάσματα. Pan, Inuus & Faunus. Fauni cultum in Latium intulit Euander Arcas. Tuſci gens indigena. Tuſcum ſermonē à Phœnicio multum differre. Vtriuſque linguæ multæ voces inter ſe collatæ. Sacra diuerſa. Illis dextra cœli pars quæ his ſiniſtra. Artes in Etruriam vnde inuectæ. Tyrrhenos à Tyro non dici. Tyrrheni olim Τυρσηνοί, propter τύρσεις quas extruxerunt. *Turſio* delphini ſpecies eô alludit; hinc fabula de *Tyrſenis* in delphinos. Vlyſſes δελφινόσημος. Tyrrheni Tyro antiquiores. Hos Romani *Tuſcos* & *Etruſcos*, ipſi ſe *Rhaſenas* appellabant. Tyrrheni in Lemno & Imbro &c. iidem cum Pelaſgis. Hi cum Tyrrheniam occupaſſent, etiam Etruſci his admixti Tyrrheni dicti. Phœnices quidam naufragum Vlyſſem circa Charybdim repertum in Cretam deduxerunt. Ex horum fide fabulas de Italiâ narrat Vlyſſes. Circeium Latij promontorium cur dicatur eſſe inſula. Cur Circe venefica, & Latium ſcatere dicatur herbis veneficis. לטין *latin* Ebr. incantationes. *Aurunci* populi Italiæ vetuſtiſſimi, iidem qui *Auſones*. R & S permutari. In Auruncis Læſtrygones. *Lamus* & *Lamia* ἀνθρωποφάγοι. Lamiæ fabula & nomen Libycum, ita & Lami regis Læſtrygonum. Origo vocis. Cur Læſtrygonum, qui & Aurunci, regio compaſcua eſſe fingatur. Cur ibidem breuiſſimæ noctes. Cur contra Cimmerij circa Baias verſari legantur in perpetuis tenebris. Cur Circes inſula nauigationum Vlyſſis terminus ad occaſum dicatur eſſe ad ortum. Ibi tumulus Elpenoris. *Aenaria* ab Aeneâ non dicitur, nec Pithecuſa à doliis, ſed vtrumque à ſimiis qui propter ſimitatem *enares* dicti. Hinc *Arima* Homero dicta, quia חרים *harim* Syris eſt ſimus, vt Ebr. חרום *harum*. Κολοβόρριν idem. Supercilia ſtibio illita. Mons Epopeus in Arimis ſub quô Typhoeus vnde dictus. Teleboæ in Capreis à Phœnicibus oriundi. Ibid. Sirenes ex eâdem gente, vnde Surrentum & Sirenuſæ. Temeſen in Brutiis de quâ Homerus Phocenſes inuaſerunt circa Troiana tempora. Huius nomen Phœnicium. Phœnices metallorum conflatores. Aeolus cur rex ventorum. *Italia* vnde dicatur. Veterum ſententiæ. Priſca Italia in Brutiis. Stephanus emendatus. Pix Brutia nobiliſſima. Stephanus, Heſychius, Etymologicus emendati. Brutiorum origo, & vnde dicti. *Brè*, *bruttare*. Brutiæ picis ſylua ferax *Sila* vel *Syla*. *Narycia* pix, non *Neritia* nec *Nareſia*. Phœnicie עיטריא *Itaria*, id eſt picearia regio; Hinc Italia dicta. L & R ſæpe permutari. *Itar*, *Itra* & *Itran* idem. *Alquitran*, *cedrium*, *cedria*, *goudran*. Pix etiam קלב *calab*, vnde *Calabria*, quæ Gr. *Peucetia* ἀπὸ τῆς πεύκης à piceis. Tarentinæ nuces.

POſt Siciliam occupatam, Sardiniamque & Corſicam, cum parte Illyrici, tam obuia Phœnicibus erat Italia vt vix credatur fuiſſe intacta. Hi igitur ſi Solino fides, Nolam in Campania condiderunt. *Conſtituta*, inquit, *ab Aſcanio Longa Alba*, *Fidenæ*, *Antium. Nola à Tyriis.* Sic Annam quandam Perennam, quæ Romæ pro Deâ colebatur, & ad fontem Numicij amnis, vbi Lauinium oppidum, Tyriam fuiſſe volunt Didûs ſororem, & extinctâ Didone à Numidis ex Africâ eiectam, poſt varios errores in Latium appuliſſe, exceptamque comiter ab Æneâ ibi ſubſtitiſſe cum ſuis: Donec Lauiniæ vxoris inſidiis ſe appeti ſentiens, & propediem opprimendam, eô deſperationis adacta eſt vt in Numicium amnem ſe præcipitem coniecerit, vbi Deorum ſcilicet miſeratione mutata ſit in nympham loci præſidem. Proinde illam Æneas vxori Lauiniæ ita commendat lib. 3. Faſtorum:

Ouid. lib. 3. Faſt. & Sil. lib. 8.

A *Orta Tyro eſt, regnum Libycâ poſſedit in orâ.*

Et apud Silium lib. 8. ipſa fingitur Annibalem ſic compellare;

--- ego Oenotriis æternum numen in oris
Concelebror, veſtri generata è ſanguine Beli.

Sunt qui eôdem referant quod Cadmi Tyrij nepos Bacchus Etruſcis fertur imperaſſe, vt habet Ariſtides oratione in Bacchum: Ἰνδοὺς δὲ καὶ Τυρρηνοὺς λέγουσιν ὡς κατεστρέψατο. *Indos autem & Tyrrhenos eum ſubiugaſſe aiunt.* Et Lucianus de Saltatione: ὁ Διόνυσος Τυρρηνοὺς καὶ Ἰνδοὺς, καὶ Λυδοὺς ἐχειρώσατο. *Bacchus Tyrrhenos, Indos & Lydos ſub iugum miſit.* Et quod in eiuſdem Bacchi copiis cenſetur Faunus, rex priſcus Aboriginum. Nonnus Dionyſiacorum
B lib. 13.

Τοῖς ἐπὶ Φαῦνος ἵκανε, πυρισφρήγιστον ἐάσας
Ἰταλίης τριλόφοιο πελώρια πέζαν ἐρίπνης.
Adfuit & Faunus ſignatos igne relinquens
Italiæ campos, trifidoque cacumine rupem.

Id eſt Phlegræos campos in Campaniâ, & vicinum Veſuuium, qui tamen eſt biceps non triceps. Itaque legerim lubens διλόφοιο pro τριλόφοιο.

Proinde hoc ipſo æuo vir doctiſſimus Etruſcæ gentis natales è Tyro arceſſere auſus eſt, Tyrrhenos pro צורין *Tſurin*, id eſt Tyriis, Græce dici aſ-
C ſerens, quomodo *Palæſtini* dicuntur pro פלשתין *Peliſtin* ſeu *Philiſtæis* & Agareni pro הגרין *Hagarin* ſeu *Agaræis*. *Atque hanc deductionem*, inquit, *non alienam iudicabunt ij qui ſummum veteris Tyri ſplendorem apud hiſtoricos tum ſacros tum profanos obſeruarunt, memineruntque Phœnicas ſeu Tyrios non modo in Græciam & in vniuerſam Hiſpaniam perueniſſe, ſed etiam interiectam Italiam luſtraſſe, adeoque incoluiſſe.* Et rurſus: *Ab his originem traxit gens Tyrrhena vel Etruſca. Eadem namque eſt cuius maxima potentia ipſo rerum Troianarum ſæculo ab hiſtoricis celebrata, religionum cognitio, literarum artiumque peritia, reſpublica florentiſſima, magnificus & verè regius rerum omnium apparatus, nonniſi à Tyriis initio proficiſci potuit.*

Fuller. Miſcell. lib. 2. cap. 11.

Tamen vt dicam quod res eſt, non his facile aſſentior. Quia ſi qui populi
D in Italiâ fuiſſent Phœnicij generis, ſexcenties id obſeruaſſent Punici belli ſcriptores Polybius, Liuius, Silius Italicus, Appianus, alij. Neque id latuiſſet Annibalem, qui eo ipſo argumento Italos, tanquam populares ſuos, ad defectionem ſollicitaſſet. Atque illi etiam qui Pœnorum iugum ſubire coacti ſunt, hoc Annibali ſubinde oggeſſiſſent, mitiorem dominum experturi. Itaque vel in Italiâ nullæ fuere Phœnicum coloniæ, vel eæ fuerunt obſcuræ admodum, & tam vetuſtæ vt longinquitas temporis rei obliuionem induxerit. Neque hilum me mouet eorum authoritas qui in diuerſâ ſunt ſententiâ, quia nil quicquam afferunt quod non poſſit facile dilui.

E Nam vt à Nolâ ordiar, quam ex Solino probant à Tyriis eſſe conſtitutam, cum Tyrios in Campaniâ pedem fixiſſe non legatur vſpiam, locus ille merito doctis de mendo ſuſpectus eſt. Et Solinus pro Tyriis vel *Thurios* ſcripſerat, quæ magni viri coniectura eſt; Vel quod ſuſpicor potius *Tuſcos*, quos ibi diu hæſiſſe conſtat. Polybius lib. 2. agens de regione circumpada-

Val. Max. l.6.c.5. de Charonda Tyrio pro Thurio.

nâ: Ταῦτά γε, inquit, τὰ πεδία τὸ παλαιὸν ἐνέμοντο Τυρρηνοί, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὰ A
Φλέγραια ποτὲ καλούμενα τὰ περὶ Καπύην καὶ Νῶλην πεδία *Illos quidem agros Tuſci olim occupabant, quô ipſo tempore Phlegræos etiam quondam dictos circa Capuam & Nolam* (ſuppl. *tenuerunt*) Quin in Velleio expreſſe habetur Tuſcos condidiſſe Nolam: *Quidam* (inquit) *huius temporis tractu aiunt à*
Vell. lib. 1. *Tuſcis Capuam Nolamque conditam ante annos fere* IↃCCCXXX, *quibus equidem aſſenſerim.* Et paulo poſt inter authores huius ſententiæ citatur ſcriptor grauiſſimus M. Cato, qui ante Punicum bellum tertium Italicarum vrbium origines accuratiſſime ſcripſerat. Quod ideo veriſſimile, quia proximam Nolæ Capuam eoſdem Tuſcos condidiſſe tradunt plures alij. Strabo lib. 5.
Δώδεκα δὲ (Τυρρηνοὺς) πόλεις ἐγκατοικίζοντας τὴν οἷον κεφαλὴν ὀνομάσαι Καπύην B
Tuſcos, cum inibi duodecim vrbes condidiſſent, quæ earum quaſi caput eſſet appellaſſe Capuam. Mela lib. 2. cap. 4. *Capua à Tuſcis condita.* Seruius in lib. 10. Æneid. *Conſtat tamen eam à Tuſcis conditam; de viſo falconis augurio, qui Tuſcâ linguâ capys dicitur.*

Quod ex Ouidio & Silio addunt Tyriç Didûs ſororem Annam ad Æneam in Latium ſe contuliſſe, fabuloſum eſſe liquido conſtat. Nam vt cætera taceam, Æneas Didonis tempora tribus præceſſit ſæculis. Nec Ouidius ſibi conſtat ſatis, cum quam Tyriam eſſe vult introducit ita loquentem:

Amne perenne latens Anna Perenna vocor. C

Neque enim, ſi Tyria fuit, Latinum habuit nomen ab amne deductum. Proinde aliis Anna eſt Luna, tanquam ab anno dicta, vt quæ menſes & annos ſuo motu impleat. Rurſus aliis hæc Anna eſt Themis, aliis Io, aliis vna Atlantidum, quam Ioui vbera præbuiſſe volunt. Ouidius vbi ſupra:

Sunt quibus hæc Luna eſt, quia menſibus impleat annum.
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bouem.
Inuenies qui te nymphen Atlantida dicant,
Teque Ioui priſcos Anna dediſſe cibos.

Sed & eôdem teſte,

Orta ſuburbanis quædam fuit Anna Bouillis,
Pauper, ſed multæ ſedulitatis anus. D

Hanc ruſtica liba quædam in Auentinum montem ad populum detuliſſe ferunt, cum à ſenatu factâ ſeceſſione ibi commeatu deſtitueretur. Et in accepti beneficij memoriam plebem ſtatuiſſe vt Annæ Perennæ nomine in perpetuum coleretur. Tot veterum ſententiis quas poëta recenſuit, vnam
Saturnal. addo ex Macrobio, quæ mihi maxime probatur. Quod ſcilicet menſe Mar-
lib. 1. c. 12 tio, quem olim anni primum fuiſſe nemo neſcit, *publice & priuatim ad Annam Perennam ſacrificatum itur, vt annare perennareque commode liceat.* Quicquid ſequaris, ex re tam incertâ conſtabit nihil certum poſſe elici.

Quod ſequitur ex Ariſtide Tyrrhenis Bacchum imperaſſe, ne poëtæ quidem ſcripſerunt. Tantum poſt Homerum hymnô in Bacchum & Aglaoſthe- E
Hyg. fab. nem in Naxicis fabulantur Hyginus, Ouidius, Lucianus, Oppianus, Non-
134. & A- nus, alij, Tyrrhenos nautas cum Bacchum captiuum abducerent alicubi
ſtronom. circa Naxum in delphinas fuiſſe verſos. Vnde eſt quod à poëtis delphin
lib. 2. in *delphino.* Tyrrhenus appellatur. Seneca in Agamemnone v. 447.

Tyrrhe-

A *Tyrrhenus omni piſcis exultat freto.*
Statius lib. 1. Achilleidos v. 35.
Armigeri Tritones eunt, ſcopuloſaque cete,
Tyrrhenique greges.
Quæ fabula quô pertineat dicetur in ſequentibus.

Ouid. Metam. l. 3. f. 8. Lucian. in dial. Nept. & delph. Oppian. Halieut. l. 1. v. 649. Nonn. l. 44. Dionyſ. v. 240. & lib. 47. v. 630.

Neque aliâ de cauſâ Faunus fingitur ſub Baccho militaſſe, quam quia Faunus idem qui Pan, perpetuus Bacchi commilito. Proinde bicornis vterque fingitur & capripes. Atque vt de Pane Lucretius ita habet lib. 4. verſ. 587.
---cum Pan
B *Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans.*
Et Silius lib. 13.
Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus,
Ita Ouidius de Fauno in epiſtolâ Oenones:
Cornigerumque caput pinu præcinctus acutâ.
Rurſus τὰ Πανικὰ καὶ ὅσα φάσματα *Panicos terrores & quælibet ſpectra*, vt Pani Græcos, ita Fauno Romanos adſcribere teſtatur Dionyſius Halicarnaſſ. lib. 5. Sed nihil opus eſt argumentis, cum in eam rem expreſſa ſint teſtimonia veterum. Sextus Aurelius Victor de origine gentis Romanæ: *Hunc* C *Faunum plerique eundem Syluanum à ſyluis & Inuum Deum, quidam etiam Pana eſſe dixerunt.* Seruius in lib. 6. Æn. *Inuus Latine appellatur, Græce Pan.* Et paulo poſt: *Idem Faunus.* Rutilius lib. 1. Itiner.
Hoc Inui caſtrum fama fuiſſe putat.
Seu Pan Tyrrhenis mutauit Mænala ſyluis,
Siue ſinus patrios incola Faunus init.
Et vero ex Arcadiâ, vbi Pan colebatur, Fauni cultum in Latium primus intulit Euander Arcas. Seruius in lib. 1. Georg. *Cincius & Caſſius aiunt ab Euandro Faunum Deum appellatum.* Ouidius lib. 5. Faſtorum:
Exul ab Arcadiâ Latios Euander in agros
Venerat, impoſitos attuleratque Deos.
D *Sacraque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis*
Has docuit gentes, alipediſque Dei.
Faunum igitur in Latio regnaſſe meræ nugæ ſunt ab iis confictæ quos latebat Faunum eſſe Panem Arcadem. Panem autem vnum fuiſſe è Bacchi ducibus ex Polyæno, Luciano, Plutarcho, Nonno & aliis ſcimus.

Polyænus Strat. lib. 1. Lucian. in Baccho Plut. de fl. in Nilo Nonn. Dionyſ. l. 14. &c

Tuſcos quod attinet, vir doctus qui eos deduxit à Tyriis, tam grauiter lapſus eſt quam plerique veterum qui è Lydiâ deducebant. Nos cum Dionyſio Halicarnaſſeo, acerrimi iudicij viro, iis aſſentimur qui putant gentem eſſe indigenam: ἐπειδὴ ἀρχαῖόν τι πάνυ, καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ γένει οὔτε ὁμόγλωσσον οὔτε ὁμοδίαιτον εὑρίσκεται) *quandoquidem & peruetuſta eſt, nec cum vllâ aliâ* E *gente eam linguâ aut moribus conuenire compertum eſt.* Tuſcum ſaltem ſermonem à Phœnicio vel Punico fuiſſe diſſimillimum conſtabit ex hoc ſpecimine.

Deus Pœnis erat *Alon* & Dij *Alonim*, vt ſuo loco probamus ex Plauto & Siſennâ: Tuſcis autem Deus *Æſar* & Dij Αἴσοι *Æſi.* Suetonius in Augu-

MMmm

ſto cap. 97. *Æſar Etruſcâ linguâ Deus vocatur.* Heſychius: Αἴσοι, θεοὶ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν.

Iuno Punice *Aſtarte*, Tuſce *Cypra* vocabatur. Prius illud in Auguſtino habetur lib. 7. locutionum cap. 16. *Iuno autem ſine dubitatione ab illis* (Pœnis) *Aſtarte vocatur.* Poſterius in Strabone lib. 5. Τὸ Κύπρας ἱερὸν Τυῤῥηνῶν ἵδρυμα καὶ κτίσμα. Τὴν δὲ Ἥραν ἐκεῖνοι Κύπραν καλοῦσιν *Cypræ fanum ab Etruſcis conditum & dedicatum; qui Iunonem Cypram appellant.*

Fortuna גד *Gad* Phœnicibus Gen. 30. 11. vbi LXX ἐν Τύχῃ pro Ebr. בגד, Onkelos אתא גד *venit Fortuna*, Ieroſolymitanus אתא גדא טבא *venit Fortuna bona.* Ionathan אתא מזלא טבא *venit ſydus bonum.* Et vulgatus *Fæliciter.* At Fortuna Tuſcis *Nyrtia.* Iuuenalis Sat. 10. *Si Nyrtia Tuſco Fauiſſet.* Et ibi Scholiaſtes: *Fortunam vult intelligi poëta* &c. Ita etiam Martianus Capella in libro de nuptiis Philologiæ. Etruſcam hanc fuiſſe Deam Volſinenſium & Sutrinorum ex Liuio ſcimus lib. 7. & ex Tertulliano Apologetici cap. 24.

Pluto Phœnicibus *Muth* & *Axiokerſes*, vt docemus ſuis locis, Etruſcis erat *Mantus.* Seruius in lib. 10. Æneidos: *Mantuam autem ideo nominatam, quod Etruſcâ linguâ Mantum Ditem patrem appellant, cui etiam cum cæteris vrbibus & hanc conſecrauit.*

Cœlum Phœnicie *ſamen*, vnde Sanchoniathoni Sol dicitur *Balſamen*, quaſi cœli Dominus. At idem Etruſce *falando.* Feſtus: *Falæ dictæ ab altitudine, à falando, quod apud Etruſcos ſignificat cælum.*

Boream Phœnices vocaſſe *carban* dictum eſt capite de Cypro. At Boreæ Tuſcum nomen eſt *Andas*: Heſychius: Ἄνδας, Βορέας ὑπὸ Τυῤῥηνῶν.

Regem Phœnices *malchum* appellabant, vt habet Eunapius in Porphyrio, Etruſci *Lucumonem.* Seruius in lib. 2. Æn. *Lucumones qui reges ſunt linguâ Tuſcorum.* Et lib. 8. *Tuſcia duodecim lucumones habuit id eſt reges.* Alij præfectos & δυνάστας & ἡγεμόνας explicant, id eſt Punice *ſuffetes.* Sed & Δροῦνα *Druna* Tuſcis ἡ ἀρχὴ *principatus*, Heſychius.

Equus Punice *recabe* dictus. Vnde κακκαβὴ *caccabe* pro *carcabe* caput equi. Ita interpretantur Stephanus in Καρχηδών, & Euſtathius in Dionyſium. At idem Tuſcis *damnus.* Heſychius: Δάμνος, ἵππος, Τυῤῥηνοί.

Capra Phœnicibus erat *aza.* Ita ſcribit Stephanus in Ἄζωτος. Tuſcis autem *capræ* nomen cum Romanis fuit commune. Heſychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοί.

Puer Tuſcis erat *agalletor* (Heſychius: Ἀγαλλήτορα, παῖδα Τυῤῥηνοί) Phœnicibus *babion.* Damaſcius apud Photium: Βάβια γὰρ οἱ Σύροι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν Δαμασκῷ τὰ νεογνὰ καλοῦσι παιδία: ἤδη δὲ καὶ τὰ μειράκια ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῖς νομιζομένης Βαβίας θεοῦ *Syri & maxime qui Damaſci habitant* (id eſt Syrophœnices) *pueros recens natos babia vocant, ſed & adoleſcentes, à Deâ Babia quæ apud illos putatur eſſe.* Sic Arabice באבום *babus* eſt infans, & Angl. *babe* vel *babie*, & Ital. *bambino* & *bambolo.*

Sed ne ſim prolixior, en Tuſca vocabula plurima in faſcem congeſta prout occurrunt: Δέα *Dea*, Rhea Heſychius: Ἀυκήλως *aucelos*, aurora, idem. *Verſe*, ignis. *Arſe verſe*, auerte ignem, Feſtus. *Itis*, Idus; Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 15. *Hiſter* vel *hiſtrio*, ludio; Liuius lib. 7. Valer.

A Max. lib. 2. cap. 4. *Subulo* tibicen Varro de ling. Lat. lib. 6. Ἴταλος *Italus* taurus, Apollodorus lib. 2. & Iſacius ad Lycophronem, & Tzetza in Chiliadibus. Ἄριμοι *arimi* ſimiæ, Strabo lib. 13. Ἄνταρ *antar*, aquila, Heſychius. Ἄρακος *aracos*, accipiter, id. Γνὶς *gnis*, grus, id. *Capys* falco, Seruius in lib. 10. Æn. *Mantiſſa*, additamentum. Feſtus. Τύρσεις *tyrſes*, ædificia muris clauſa, Dionyſius Halicarn. lib. 1. Ποπλώνιον *poplonium*, ferrum aut æs ex Æthaliâ, id eſt Iluâ Etruſcâ inſulâ, Ariſtot. Mirab. Γάπος *gapus*, vehiculum. Heſychius. Βυῤῥὸς *byrrhus*, cantharus, poculi genus, *bure* ſermone vernaculo, idem. Ἄταισον, *atæſum*, vitis arbuſtiua, idem. Νάνος *Nanus* id eſt πλανήτης, Vlyſſis nomen apud Tyrrhenos, Iſacius in Lycophronem pag. 185.
B Quæ vocabula plane à Phœniciæ vel quod idem eſt Ebrææ linguæ genio abhorrere ſtatim animaduertet quiſquis ad hæc ſacra non eſt ἀμύητος. Niſi quis falconem *Capyn* appellatum eſſe putet à curuitate vnguium; quia כף *caph* Ebræis eſt curuitas: Simiam item *arimum* ἀπὸ τῆς σιμότητος, quia ſimus Syris eſt חרים *harim*. Quibus addi queat ex Macrobio & Seruio *Camillus* pro Mercurio Tuſcis, id eſt Phoenicum חדמאל *Chadmel*. Sed vna aut altera hirundo non facit ver.

De cætero, licet vtraque gens iam olim potens atq; opulenta fuerit, & religionibus addictiſſima, bellique & pacis artibus clara; Non tamen inde
C ſequitur duos populos cætera tam diuerſos communem habuiſſe originem; Quin contrarium euincunt religionum diuerſi ritus. Neque enim eadem vtrobique ſacra, aut Dij communes. Et Tuſcorum inuentum fuit haruſpicina, & diciplina auguralis. Atque iiſdem cœli ſiniſtra pars erat meridies, quæ Phœnicibus dextra. Artes denique è Græciâ non è Phœnice in Etruriam inuectæ: Strabo lib. 5. de Demarato Corinthio, & filio Lucumone in Etruriâ genito, qui Romæ regnum conſecutus mutato nomine dictus eſt Tarquinius Priſcus: Ἐκόσμησε δ᾽ οὖν τὴν Τυῤῥηνίαν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ πρότερον, ὁ μὲν εὐπορίᾳ δημιουργῶν τῶν συνακολουθησάντων οἴκοθεν. ὁ δὲ τῆς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀφορμαῖς *Exornarunt autem Etruriam, cum ipſe tum antea pater, hic quod opificibus ſimul domo ſecum profectis abundaret, ille quod Roma ad eam rem facultates*
D *ſuppeditaret.* Similia in Floro legas lib. 1. cap. 5.

Imprimis id abſurdum eſt quod contendit vir doctus Tyrrhenos à Tyro dici. Nam analogia repugnat. Et ſcriptores quotquot memini Polybio vetuſtiores, Homerus, Heſiodus, Euripides, Pindarus, Thucydides, Herodotus, Apollonius, Lycophron, pro Tyrrhenis & Tyrrheniâ Τυρσηνοὺς *Tyrſenos* ſcribunt & Τυρσηνίαν *Tyrſeniam*. Nempe, ſi Dionyſio credimus, ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο *à munitionibus quas accolarum primi extruxerunt*. Hæ enim munitiones eodem authore τύρσεις *tyrſes* id eſt turres dicuntur tam Tuſco ſermone quam Græco. Quin, ſi credimus Iſacio in Lycophronem, τύρσις eſt τὸ τεῖχος murus quilibet, & Τυρσηνοὶ
E πρῶτοι ἐφεῦρον τὴν τειχοποιΐαν *artem extruendi muros Tyrſeni primi inuenerunt.*

Cui Scripturæ maxime fauet fabula vetus quam diximus de Tyrſenis ſeu Tyrrhenis in delphines mutatis. Nam ea tota nititur alluſione nominis *Tyrſenorum* ad *turſionem* vel *tyrſionem* vt multi ſcribunt. *Turſionem* Græci

φώκαιναν, nos *marſouin* appellamus, quaſi *maris ſuem* dixeris; vt *delphin* ex A
δέλφαξ porcellus ſunt coniugatæ voces. Animal eſt delphino congener & ſimillimum, adeoque delphini ſpeciem eſſe plerique volunt. Plinius lib. 9. cap. 9. *Delphinorum ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones.* Ariſtoteles de hiſtoriâ animal. lib. 6. cap. 12. Ὁμοίως δὲ τῷ δελφῖνι καὶ ἡ φώκαινα, καὶ γάρ ἐστιν ὅμοιον δελφῖνι μικρῷ *Similiter & delphino phocæna* (turſio) *Nam delphino ſimile eſt animal.* Et paulo poſt: Πολλοὶ δελφίνων τι γένος εἶναι φασὶ φώκαιναν *Multi phocænam* (turſionem) *delphini genus eſſe aſſerunt.* Itaque Tyrrhenos ſiue *Tyrſenos* veriſſimile eſt propter nominis vicinitatem, *turſionem* proræ appinxiſſe pro nauis παράσημῳ, atque id dediſſe occaſionem fabulæ de Tyrſenis in delphinos ſeu turſiones. Aut primi habuerunt naues δελφινοφόρους de B
quibus Thucydides lib. 7. & Ariſtophanes in Equitib. & Pollux & Heſychius. Aut denique fuere δελφινόσημοι, quomodo Vlyſſes in Lycophrone quem Caſſandra δελφινόσημον appellat propter delphinem clypeo adpictum. Eum enim Euphorion & Steſichorus tradunt habuiſſe in clypeo δελφῖνος τύπον *delphini imaginem.*

Ex eâdem fabulâ, (ſi ſaltem id in eâ verum eſt Bacchum puerum in piratas Tyrrhenos incidiſſe) nonum emergit argumentum, quo probetur Tyrrhenos à Tyro dici non poſſe. Sic enim Tyrrhenorum nomen ipſâ Tyro eſſet antiquius. Quia Bacchus Cadmi nepos ex ephebis exceſſerat mini- C
mum centum annis antequam Tyrus eſſet condita.

Quid quod ſiue τυrſenorum ſiue τυrrhenorum vocabulum nonniſi apud Græcos fuit receptum. Romani quippe *Tuſcos* & *Etruſcos*, quod omnes norunt, ipſi ſe *Rhaſenas* appellabant à quodam duce *Rhaſenâ.* Dionyſius Halicarnaſſ. lib. 1. Αὐτοὶ μέντοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἡγεμόνων τινὸς Ρασένα τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ τρόπον ὀνομάζουσιν. Nec eſt quod quis Tyrrhenos Græce vocatos ſibi fingat pro Tyriis aut Tyrenis, cum huius appellationis plane alia conſtet ratio, quam hîc obiter aperire non erit prorſus extra rem.

Tyrrhenos in Lemno & Imbro maris Ægæi inſulis prope Thraciam memorant multi veteres. Apollonius de Euphemi filiis lib. 4. Argonaut.

> Οἳ πρὶν μέν ποτε δὴ Σιντηΐδα Λῆμνον ἔναιον, D
> Λήμνου τ' ἐξελαθέντες ὑπ' ἀνδράσι Τυρσηνοῖσι.
> *Quæ gens Sintiadis fuerat prius incola Lemni,*
> *Hanc mutare locos pubes Tyrrhena coegit.*

Et ibidem Scholiaſtes: Λήμνιοι ἐκβληθέντες ὑπὸ Τυῤῥηνῶν ἐκ τῆς Λήμνου *Lemnij à Tyrrhenis è Lemno eiecti.* Et Plutarchus de virtutibus mulierum: Τυῤῥηνῶν τινων τῶν Λῆμνον καὶ Ἴμβρον κατασχόντων *Tyrrhenorum Lemnum & Imbrum tenentium.* Et quæſt. Græc. 21. Τυῤῥηνοὺς φασὶ &c. ὁπηνίκα Λῆμνον καὶ Ἴμβρον κατῴκουν *Tyrrhenos aiunt cum Lemnum & Imbrum incolebant.* Polyænus lib. 7. Stratag. Τυῤῥηνῶν οἱ Λῆμνον καὶ Ἴμβρον κατασχόντες *Tyrrhenorum illi qui Lemnum & Imbrum tenuerunt.* Et apud Porphyrium in vitâ Pythagoræ Mneſar- E
chum Pythagoræ patrem dicit Ariſtoxenus Tyrrhenum fuiſſe genere, τῶν Λῆμνον καὶ Ἴμβρον καὶ Σκῦρον κατοικησάντων Τυῤῥηνῶν *ex iis Tyrrhenis qui in Lemno, Imbro & Scyro habitarunt.* Potuit etiam addi Leſbos ex his Hellanici apud Stephanum: Μέταον, πόλις Λέσβου, ἣν Μέταος Τυῤῥηνὸς ᾤκησεν *Metaum Leſbi*

A *vrbs in qua habitauit Metas Tyrrhenus*. Et Cyzicus ex Conone apud Photium hiſtor. 41. Et Æane Macedoniæ vrbs quam condidiſſe fertur Æanus Elymi tyrrhenorum regis filius. Ita habetur apud Suidam.

Hi porro tyrrheni tuſci non erant, ſed Pelaſgici generis. Ita teſtatur Thucydides lib. 4. vbi regionem deſcribens Atho vicinam: τὸ δὲ πλεῖστον, inquit, Πελασγικὸν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων *Plerique incolarum ſunt Pelaſgici generis, ex iis Tyrrhenis qui Lemnum olim & Athenas incoluerunt*. Inde in Inacho Sophoclis chorus: Καὶ Τυῤῥηνοῖσι Πελασγοῖς *Et Tyrrhenis Pelaſgis*, id eſt tyrrhenis illis quibus genus eſt Pelaſgicum. Itaque οἱ αὐτοὶ Τυῤῥηνοὶ καὶ Πελασγοὶ *iidem erant Tyrrheni & Pelaſgi*, vt ex vtroque loco colligit Dionyſius vbi ſupra. vid. & Var. Max. l. 4. c. 6. in fine.

B Ab his Pelaſgis dicta eſt *Tyrrhenia* pars Italiæ quam occuparunt. Hellanicus Leſbius apud Dionyſium Halicarnaſſ. vbi de Nanâ rege Pelaſgico: Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος οἱ Πελασγοὶ ὑφ' Ἑλλήνων ἀνέστησαν, καὶ ἐπὶ Σπινῆτι ποταμῷ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ τὰς νῆας καταλιπόντες, Κρότωνα πόλιν ἐν μεσογείῳ εἷλον. καὶ ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι, τὴν νῦν καλουμένην Τυῤῥηνίδα ἔκτισαν *Eo regnante Pelaſgi ab Hellenibus eiecti relictis in Spinete amne ad Ionium ſinum nauibus, Crotonem occuparunt vrbem in mediterraneis, quâ vt belli ſede vſi, Tyrrheniam quam nunc vocant regionem conſtituerunt*. Inde factum vt Etruſci his Pelaſgis admixti etiam ipſi Tyrrheni dicerentur. Pelaſgos enim & Tuſcos, qui deinceps tyrrheni dicti, promiſcue habitaſſe his verbis docet Dionyſius Periegetes:

C

Τυῤῥηνοὶ μὲν πρῶτ' ἐπὶ δέ σφισι φῦλα Πελασγῶν
Οἵ ποτε Κυλλήνηθεν ἐφ' ἑσπερίην ἅλα βάντες,
Αὐτόθι νηήσαντο σὺν ἀνδράσι Τυῤῥηνοῖσι.

Id eſt Priſciano interprete, aut vt alij Rhemnio Fannio.

Tyrrheni primum fortes, iuxtaque Pelaſgi,
Cyllenes quondam propriâ qui ſede relictâ
Tyrrhenis ſocias petierunt nauibus arces.

Quibus conſona hæc Marciani Heracleotæ:

D Μετὰ τὴν Λιγυστικὴν Πελασγοὶ δ' εἰσὶν, οἱ
Πρότερον κατοικίσαντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος
Κοινὴν δὲ Τυῤῥηνοῖσι χώραν νεμόμενοι.
Regione deinceps quæ Liguſticam excipit,
Habitant Pelaſgi, qui relictâ Græciâ
Commune Tuſcis gentibus ſolum obtinent.

Itaque iam vel cæcis patet tyrrhenorum appellationem non è Phœnice ſed è Græciâ eſſe arceſſendam, adeoque quidquid affertur de tyriorum in Italiâ coloniis nullum habere momentum.

Interim Italiæ littora Phœnicibus fuiſſe notiſſima vel ex Homero diſcere eſt, qui Italicas fabulas quaſcunque habet non videtur aliunde didiciſſe quam ex relatione Phœnicum, quorum nonnulli naufragum Vlyſſem circa Charybdim naue ſuâ exceptum in Cretam deduxiſſe leguntur. Priſcus apud Suidam in Χάρυβδις: Παραπλεύσει δὲ τὴν Σικελίαν πρὸς τῇ Μεσσήνῃ κατὰ τὸν πορθμὸν τῆς Ἰταλίας, ἐν ᾧπερ ἡ Χάρυβδις &c. Ἐκσωθεὶς Ὀδυσσεὺς πάντας τοὺς ἑταίρους

E

μετὰ τῶν πλοίων ἀποβαλὼν, αὐτὸς μόνος περιεχθεὶς σανίδι ἐν τοῖς ῥεύμασι τῆς θαλάσ- A
σης ἐφέρετο. Τοῦτον ἑωρακότες Φοίνικες τινὲς ἐν τοῖς ὕδασι πλέοντα, ἀναλαβόντες ἤγαγον
ἐν Κρήτῃ πρὸς Ἰδομένεα γυμνὸν *Cum autem iuxta Siciliæ Meſſanam in Italiæ
freto nauigarent, vbi Charybdis eſt &c. Illic Vlyſſes amiſſis ſociis omnibus
vna cum ipſis nauibus, aſſeri ſolus inſidens maris fluctibus ferebatur. Hunc
Phœnices quidam in aquis nauigantem conſpicati ſuſceptum in Cretam nudum
ad Idomeneum deduxerunt.* Dictys Cretenſis lib. 6. de eodem Vlyſſe: *Inter
Scyllam & Charybdin mare ſæuiſſimum, & illata ſorbere ſolitum, pluri-
mas nauium cum ſociis amiſerit. Ita ſe cum reſiduis in manus Phœnicum per
maria prædantium incurriſſe, atque ab his per miſericordiam reſeruatum.* V-
lyſſes igitur ad ſuos redux, non pauca ex Phœnicum fide de Italiâ narrauit, B
quæ inter Græcos iactata deinceps ſuo carmine inſeruit Homerus. Proin-
de Phœniciam originem redolent fabulæ illæ quotquot ſunt, quod doce-
re operæpretium eſt.

Terminus nauigationum Vlyſſis verſus occaſum, Circeium fuit Latij
promontorium, & Circæa vel Circeij vrbs, vbi conſtat regnaſſe Circen,
cum ex ipſo nomine, tum ex conſenſu ſcriptorum. Homerus quidem in
inſulâ Circen habitaſſe aſſerit: Sed vere obſeruat Procopius in Gothicis
lib. 1. *Circeium haud modico tractu in mare porrectum, inſulæ ſpeciem ferre,
adeoque videri inſulam tam præternauigantibus quam terreſtri itinere præ- C
tereuntibus.* Quin lib. 5. Strabonis deſcribitur Κιρκαῖον ὄρος νησιάζον θαλάττῃ τε
καὶ ἕλεσι *Circæus mons inſulæ in modum mari paludibuſque cinctus.* Nec multo
aliter apud Seruium ad lib. 3. Æn. *Qui nunc Circeius mons à Circe dicitur,
aliquando vt Varro dicit inſula fuit, nondum ſiccatis paludibus quæ eum di-
uidebant à continente.* Sed & multo ante Theophraſtus hiſt. plant. lib. 5. c. 8.
poſtquam in Latino agro Circæum promontorium deſcripſit robore, myr-
to ac lauro conſitum, addit λέγουσι τοὺς ἐγχωρίους, ὡς ἐνταῦθα ἡ Κίρκη κατῴκει.
Καὶ πρότερον μὲν οὖν νῆσον εἶναι τὸ Κιρκαῖον. νῦν δὲ ὑπὸ ποταμῶν τινῶν προσκεχῶσθαι, καὶ
εἶναι ἠϊόνα. τῆς δὲ νήσου τὸ μέγεθος περὶ ὀγδοήκοντα σταδίους *dicere locorum incolas ibi ha-
bitaſſe Circen: Ac prius quidem fuiſſe inſulam: Nunc autem à fluminibus
quibuſdam aggeſtam eſſe terram & continentem factam. Inſulæ vero magni- D
tudinem eſſe circiter* LXXX *ſtadiorum*; Id eſt XM paſſ. qui verus eſt Circeij pro-
montorij ambitus. Denique quod omnem dubitationem eximit, Homero
non multo recentior Heſiodus, vt per fabularum inuolucra Circen in Latio
regnaſſe doceat, in fine τῆς θεογονίας, eam ex Vlyſſe generaſſe fingit,

> Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
> *Inſignem bello & pietate Latinum.*

Hinc iam faxo conſtet ratio cur ſparſa ſit hæc fama in Græciam, Circen
fuiſſe veneficam, adeoque vicinas terras, Latium putâ & Tyrrheniam ſca-
tere herbis veneficis: Nam id veteres conſtanter docent. Æſchylus in E-
legiis: E

> Τυῤῥηνὸν γενεὰν φαρμακοποιὸν ἔθνος.
> *Gens Tyrrhena ſuis clara veneficiis.*

Theophraſtus hiſt. plant. lib. 9. cap. 15. Φαρμακώδεις δὲ δοκοῦσιν εἶναι τόποι μάλιστα μὲν
ἔξω τῆς Ἑλλάδος ὁ περὶ Τυῤῥηνίαν καὶ τὴν Λατίνην *Tractus extra Græciam herbis*

A *ad veneficia maxime fertiles aiunt eſſe Tyrrheniam & Latium.* Ariſtoteles in Mirabil. Λέγεται δὲ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ Κιρκαίῳ ὄρει φάρμακόν τι φύεσθαι θανάσιμον &c. *In Italia monte Circæô lethale quoddam venenum eſſe traditur* &c. Apollonij Scholiaſtes ad lib. 3. Argon. Περὶ τὴν Ἰταλίαν ᾤκησεν ἡ Κίρκη, ὅθεν ὄρος Κιρκαῖον ἀπ' αὐτῆς πολυφάρμακον *In Italiâ habitauit Circe, vnde mons Circæus ab eâ dictus herbis ad veneficia fertilis.* Strabo lib. 5. Φασὶ δὲ καὶ πολύρριζον εἶναι τὸ Κιρκαῖον ὄρος *Montem Circæum aiunt radicibus abundare.* Iis nempe radicibus quorum in veneficiis vſus eſt. Id enim tradidiſſe veteres ſuſpicatur τῷ μύθῳ περὶ τῆς Κίρκης συνοικειοῦντας *vt fabulæ de Circe accommodarent.*

At mihi tam Circes fabula, quæ ſuis incantamentis fertur immutaſſe re-
B rum ſpecies, quam quod φαρμακῶδες volunt fuiſſe Latinum ſolum, confictum videtur à Phœnicibus qui *Latium* & *Latinos* dici putauerint ἀπὸ τῶν φαρμακείων ab incantationibus. Quia Phœnicio ſermone לט *lat*, cuius plurale לטים *latim* vel לטין *latin*, eſt incantatio. Hac voce Moſes vtitur aliquoties Exodi capitibus ſeptimo & octauo, vbi leguntur Magi Ægyptij בלטיהם τῇ φαρμακείαις αὐτῶν *incantationibus ſuis* miracula Moſis eſſe æmulati, quibus virgam mutauit in colubrum, & aquas in ſanguinem, & puluerem in pediculos, & procreauit ranas. Semel pro בלטיהם inſerto *he* ſcribitur בלהטיהם. Exod. 7. 11. 22. & 8. 7. 18.
Simile Græcorum commentum de Circe ſepultâ in vnâ è Pharmacuſis At-
C ticæ inſulis non procul à Salamine. Strabo lib. 9. Ἐντεῦθα δὲ καὶ αἱ Φαρμακοῦσαι, δύο νησία, ὧν ἐν τῷ μείζονι Κίρκης τάφος δείκνυται. Nempe aliud non ſuccurrebat, cur Pharmacuſæ dicerentur.

Ad Circæum & Anxurem ſeu Tarracinam terminos fuiſſe Latij veteris multis probat Cluuerius, & ſucceſſiſſe Auruncos à Circeiô vel Tarracinâ ad Campaniæ Sinueſſam. De his ita Seruius ad lib. 7. Æn. *Aurunci Italiæ populi antiquiſſimi fuerunt.* Et Fauorinus Philoſophus apud Gellium & Macrobium: *Neque Auruncorum &c. qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis loquuti ſunt:* Auſonas Græci appellant. Seruius vbi ſupra: *Aurunci Græcis Auſones nominantur.* Dio Cocceianus apud Iſacium in Lycophronem: Αὐσονία δὲ κυρίως, ἡ τῶν Αὐρουγκων γῆ μόνη λέγεται, μέσω Καμπανῶν
D καὶ Οὐόλσκων παρὰ θάλασσαν κειμένη *Auſonia proprie Auruncorum appellatur terra, inter Campanos atque Volſcos apud mare ſita.* Ioannes Tzetza in Chiliadib. Gell. l. 1. c. 10. Macrob. Saturnal. l. 1. cap. 5.

> Τοὺς δ' Αὐρούγκους μόνους μοι Αὔσονας λέγειν νόει
>
> *Auruncos autem ſolos mihi Auſones dicere cogitâ.*

Nempe vt in Feſto habetur *R pro S* (imo S pro R) *literâ ſæpe antiqui poſuerunt, vt maioſibus, melioſibus, laſibus, feſiis, pro maioribus, melioribus, laribus, feriis:* Et eôdem authore *aurum* Sabini *auſum* dicebant. Sic variante dialecto idem erat *Auſon* & *Auron*, ex quô *Auronci* vel *Aurunci* ſyllabicâ adiectione quali in *Etruſcorum* nomine ex Etruriâ: Et *Hernicorum* à
E ſaxis quæ Marſi *herna* dicunt: Et *Opicorum* ab ope id eſt terrâ: Opici enim ſunt Αὐτόχθονες.

In Auruncis fuere Caieta & Formiæ, vbi Homerus lib. 10. Odyſſ. deſcribit Lami regiam & Antiphatæ, & Læſtrygones populos anthropophagos, quos alij referunt ad Siciliæ Leontinos. Hinc Cicero ad Atticum l. 2. Epiſt. 13.

Si vero in hanc Τηλέπυλον *veneris* Λαιςρυγονίην (*Formias dico*) Et Plinius lib. A
3. cap. 5. *Oppidum Formiæ, Hormiæ ante dictum, vt exiſtimauere, antiqua Læſtrygonum ſedes.* Et Solinus cap. 8. *Formiæ etiam Læſtrygonibus habitatæ.* Et Marcianus lib. 6. *Formiæ etiam Læſtrygonum habitatione famoſæ.* Et Silius lib. 8.

Littora Caietæ Læſtrygonioſque receſſus.

Item

--- regnata Lamo Caieta, domuſque
Antiphatæ.

Et Horatius lib. 3. Ode 17. ad Ælium Lamiam. B

Authore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim.

Id eſt à Lamo rege Læſtrygonum apud Homerum.

Vt Lamus Rex ἀνθρωποφάγος, ita Lamia fingitur eſſe monſtrum humanæ carnis auidum. Sic affirmat Apollonius apud Philoſtratum lib. 4. Lamias σαρκῶν καὶ μάλιστα ἀνθρωπείων ἐρᾶν *carnes appetere, eaſque humanas imprimis* Hinc Horatius in Arte: C

Neu pranſæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Itaque Lamus & Lamia ſunt voces eiuſdem originis. Lamiæ porro nomen eſſe Punicum ſuadet quod Libyca eſt tota fabula. Lamia enim mulier Africana fuiſſe fertur. (Ita tradunt Heſychius & Δῶρις *Doris* vel Δοῦρις *Duris* potius apud Suidam) Βήλου καὶ Λιβύης θυγάτηρ *Beli & Libyæ filia*; Vt legere eſt in Schol. Ariſtophanis in Pace. Sed & his longe antiquior Euripides de Lamiâ ſic habet:

Τὶς τοὔνομα τὸ ἐπονείδιστον βροτοῖς
Οὐκ οἶδε Λαμίας τῆς Λιβυστικῆς γένος?
Quis Africanæ neſciat Lamiæ genus,
Infame nomen & tetrum mortalibus?

Et Diodori lib. 20. Ophellas Rex Cyrenarum ad Agathoclem ſe conferens, D
qui Carthaginenſibus bellum in Africâ mouerat, reperiſſe legitur circa Automolas in profundâ valle ἄντρον εὐμέγεθες, κιττῷ καὶ σμίλακι συνηρεφὲς, ἐν ᾧ μυθεύουσι γεγονέναι βασίλισσαν Λαμίαν *vaſtum antrum hederâ & taxo conſitum in quô reginam Lamiam natam eſſe fabulantur.* Vnde colligas etiam barbaris in intimâ Africâ Lamiæ nomen non fuiſſe ignotum. Factum id, vt quidem ſuſpicor, à Punico verbo לחם *laham* vel *lahama*, quod vorare ſignificat hodieque apud Arabes. Hinc לחם *loham* & לאחם *lahim* helluo. Quidam לאחם per ח ſcribunt, quaſi carnis auidum ſonet, quia לחם *lahm* illis eſt caro. Sed & per ע cum ט in fine לעמוט *lamudh.* Et Chaldæis cum *ſamech* σαρκαστικῷ סלעם *ſalam* eſt deglutire. Sic Pſal. 124. 3. *nos viuos* סלעמו (*ſalamu*) *deglutiuiſſent.* Hæc de Lamo & Lamiâ. E

Homerici Læſtrygones, id eſt Aurunci vt notauimus, terram habuerunt expertem omnis culturæ:

Ἔνθα μὲν οὔτε βοῶν οὔτ᾽ ἀνδρῶν φαίνετο ἔργα.

Non

A *Non illic videas hominumue boumue labores.*
Solum ager erat compaſcuus:

-- ὅθι ποιμένα ποιμὴν
Ἠπύει εἰσελάων, ὁ δέ τ' ἐξελάων ὑπακούει.
Ἔνθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς,
Τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων
Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

--paſtorem vbi paſtor
Euocat ingrediens, atque egreſſurus obaudit.
Paſtor & inſomnis geminâ mercede locatur,
B *Paſcendis datur vna ouibus, datur altera bobus,*
Noctis namque viæ lucis via iuncta cohæret.

His verſibus ſubobſcuris ſignificari plerique volũt noctes ibi eſſe breuiſſimas, quia noctis ingruentis tenebras dies ſtatim excipit, ita vt nunquam ſit concubia nox, & tanquam in luce perpetuâ quâuis horâ liceat armenta & greges è ſtabulis educere; Adeoque paſtoribus ex agris redeuntibus bubulcos ſic ſuccedere, vt quiſquis eſt peruigil vtrique muneri par eſſe queat, atque ita duplicem laboris ſui mercedem recipere. Inde Læſtrygones collegit Crates habitare ſub caudâ draconis, vbi æſtiuæ noctes aut nullæ ſunt
C aut breuiſſimæ, atque vt in Arato habetur.

Μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.
Ortus & occaſus Solis miſcentur in vnum.

Quæ quidem conueniunt cum rationibus Aſtronomicis, ſed Geographicis plane aduerſantur. Vlyſſes enim ex Æoliis inſulis diſcedens ſeptimâ die appulit ad Læſtrygonum littus, atque inde ſtatim ad Circes inſulam, id eſt Odyſſ. l. 10. ad Circeium promontorium Latij notiſſimum. At ex Æoliis inſulis in ter- v. 80. 81. ras caudæ draconis ſubiectas, putâ in vltimam Thulem, atque ex iis rurſus in Latium ne ſeptem quidem menſibus nauigaſſet. Itaque hoc quicquid eſt mere fabuloſum eſſe oportet.

Neque puto Phœniciam hanc terræ Auruncorum deſcriptionem vllo
D alio fundamento niti quam frigidis vocum alluſionibus. Auruncos pro Auſonibus dici docuimus, tanquam ab *Aurone* deducta voce, qui idem fuerit Auſon. Alludunt Ebrææ voces אורות *auerot* & אורות *vroth*, quarum illa caulas gregum hæc armentorum præſepia ſonat 2.Par.32.28. Inde factum vt crederent totam illam terram ouium gregibus & boum armentis ſcatere. Alludit etiam Ebræum lucis nomen אור *or*, quod vt Auron & Aurunci Ebraice ſcribitur per A, V & R. Itaque ſibi finxit gens in fabulas procliuis Auronas aut Auruncos inde eſſe nominatos, & in perpetua luce verſari, aut breuiſſima ſaltem ibi eſſe noctis tempora.

Simile commentum de Cimmeriis, de quibus ita Odyſſ. lib. 11.

E Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσιν.
Hîc ad Cimmeriæ muros acceſſimus vrbis,

Quæ gens perpetuâ eſt caligine merſa, nec vnquam A
Sol illam puro radiorum lumine luſtrat.

Nec eſt quod quis agi putet de Cimmeriis Scythis circa Boſphorum, aut de populis qui habitant in extremo Septentrione, vbi longiſſimæ noctes, quæ Cratetis fuit ſententia. Vlyſſes enim ex Circes inſulâ mane diſcedens vento ſecundo, ſub veſperam appulit ad Cimmeriorum oram. Itaque nihil vero propius quam quod plerique aſſerunt, hos Cimmerios in Campaniâ fuiſſe circa Baias & Cumas prope lacum Auernum. Ita Lycophron, Silius, Feſtus, Euſtathius, & ex Geographis Ephorus, Strabo, Plinius, Marcianus, alij, quorum loca proferre longum eſſet & ſuperfluum. De cætero quod Ephorus refert apud Strabonem, eos in ſubterraneis domibus degere quas B *argillas* vocant, ac per cuniculos quoſdam inter ſe commeare, nec vnquam egredi è terræ cryptis, more accepto à maioribus, mere eſſe fabuloſum deprehendit Cocceius acto ab Auerno lacu Cumas vſque cuniculo. Sed vt Auruncos à luce, ita Cimmerios à tenebris nomen habere Phœnices fabulati ſunt. Quia כמר *camar* vel *cimmer* eſt nigreſcere. Vnde כמריר *cimrir* eſt tenebrarum atror. Sic Iobi cap.3.verſ.5. vbi vir ſanctus tot malis incumbentibus natali ſuo maledicit: *Polluant*, inquit, *illum tenebræ & vmbra mortis; Terreant eum* כמרירי יום (*cimrire jom*) *atrores diei*, id eſt tenebræ denſiſſimæ. R geminatur vt in סגריר Prov. 27. 15. C

Odyſſ. l. 11. v. 6.

Eiuſdem farinæ eſt quod ſequitur. Italiam Græci veteres à ſitu Heſperiam appellauere, vel quod idem eſt à ſtellâ Heſpero quam intuentur eô profecturi. Et Italiæ littorum in quæ Homerus deduxit ſuum Vlyſſem, Aeæa Circes inſula, id eſt Circeium promontorium maxime ad occaſum vergit. Illam tamen ad Auroram & Solis ortus poëta his verbis deſcribit ſtatim initio lib. 12.

Νῆσον ἐς Αἰαίην, ὅθι τ' Ἠοῦς ἠριγενείης
Οἰκία καὶ χοροί εἰσι, καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο.

Inſulam in Aeæan, Auroræ vbi lucida tecta,
Illuſtreſque chori, & primo Sol naſcitur ortu.

Quorſum? vnus è ſociis Vlyſſis Elpenor nomine in hâc inſulâ ſepultus fuerat πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης *in littore cani maris*, ὅθ' ἀκροτάτη προέχ' ἀκτή *vbi ſumma acta prominebat*, id eſt in extremo promontorio. Proinde Elpenoris tumulus nautis fuit notiſſimus, & eum celebrant multi veteres. Theophraſtus vbi de Circeio hiſt. plant. lib. 5. cap. 9. Λέγουσι δὲ τοὺς ἐγχωρίους, ὡς ἐν ταῦθα ἡ Κίρκη κατῴκει, καὶ δεικνύναι τὸν τοῦ Ἐλπήνορος τάφον *Incolas tradere* (*aiunt*) *Circen ibi habitaſſe, & oſtendi tumulum Elpenoris*. Scylax: μέχρι τοῦ Κιρκαίου, καὶ ὁ τοῦ Ἐλπήνορος μνῆμά ἐστι Λατίνων *vſque ad Circæum, Latinorum etiam eſt Elpenoris tumulus*. Plinius lib. 15. cap. 28. de myrto; *Primum Circeiis in Elpenoris tumulo viſa traditur*. Ita Theophraſtus vbi ſupra myrtos ibi prouenire aſſerit, καθάπερ αἱ στεφανώτιδες *modo coronarij operis*. Et locum ipſum addit ἔχει εἰς ἀνδρὸς θέσιν *hominis figuram exprimere*. Itaque cum in Circeio conſtet locum fuiſſe conſpicuum & in mare prominentem nominatum ab Elpenore; Credibile eſt Phœnices nugiuendos, eodem morbo correptos quo Græ-

Odyſſ. l. 11. v. 75. & l. 12. v. 11.

D E

A corum grammaticuli qui ad ſuam linguam omnia referunt, voluiſſe hunc locum ita dici non à Græco Elpenore, ſed eô quod citius ibi ſcilicet הלבין אור (*hilbin or*) albeſcit lux matutina. Matutina lux albeſcere dicitur cum primum oritur. Vnde eſt quod *albam* vocant ſermone vernaculo. אור *or* in genere lucem ſignificat. Nos hîc pro matutinâ; id eſt pro aurorâ ſumimus. Vt Nehem. 8. 3. מן האור עד מחצית היום *à luce vſque ad meridiem*. A luce id eſt ab aurorâ. LXX reddunt, ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ διαφωτίσαι τὸν ἥλιον *ab horâ illuminationis Solis*: Vulg. *de mane*. R. Selomo; *à luce quæ eſt in principio diei*.

Campaniæ littori inſulæ obiectæ ſunt Ænaria, Capræ & Syrenuſæ. *Ænaria*, inquit Plinius, *à ſtatione nauium Æneæ; Homero Inarime dicta*, Plin.3.6.
B *Græcis Pithecuſa, non à ſimiarum multitudine, vt aliqui exiſtimauere, ſed à figlinis doliariorum*. Quæ omnia ſunt perabſurda. Neque enim Homerus *Inarimen* dixit (licet id ſequantur Virgilius, Ouidius, Lucanus, Statius, Silius, alij) ſed diſtinctis vocibus εἰν Ἀρίμοις *In Arimis*. Et ab Æneâ non diceretur *Ænaria* ſed *Ænearia* aut *Æneia* potius, & à doliis *Pithuſa*. At à ſimiis eſt Pithecuſa, vt in Africâ Pithecuſæ de quibus Diodorus lib. 2. Ἐνέβαλεν εἰς χώραν ἔχουσαν πλῆθος πιθήκων, καὶ πόλεις τρεῖς τὰς ἀπὸ τούτων τῶν ζώων ὀνομαζομένας, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τύπον τῆς διαλέκτου μεθερμηνευομένας Πιθηκούσσας *Regionem inuaſit ſimiis ſcatentem, & tres vrbes ab illis animalibus denominatas,*
C *quas Græcæ linguæ more Pithecuſas interpreteris*. Sic Pithecuſam inſulam dici volunt à Cercopibus in ſimias à Ioue mutatis, & deinceps eô tranſlatis. Ita Lycophron in Caſſandrâ. Ouidius fab. 3. lib. 14. Et Fauorinus in Κέρκωψ, & in Νῆσος γιγάντων, vbi vſurpat ipſa verba Scholiaſtis in Lycophronem. Quin & *Ænariæ* vel *Enariæ* potius nomen eôdem refert Seruius in lib. 8. Æneidos à magno Salmaſio ſic emendatus: *Inarime nunc Enaria dicitur &c. quia in eam ad contumeliam ſimiæ miſſæ ſunt, quas Graiorum linguâ ἄρρινας id eſt enares dicunt, ob quam cauſam Pithecuſam etiam vocitant*. Nempe vt ſimius dicitur quia ſimus eſt, ita enaris quia ſine naribus. Enaris, vt elumbis, elinguis &c. Itaque ab enaribus id eſt ſimiis Ἠναρία Enaria ſcribendum, quomodo legere eſt in Plutarchi Mario. Neque alio pertinet tertium hu-
D ius inſulæ nomen Ἄριμα apud Homerum. Si vere Ἄριμος eſt πίθηκος ſimia, vt habetur in Heſychio. Quod ſumptum ex his Strabonis lib. 13. Τοὺς πιθήκους φασὶ παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς ἀρίμους καλεῖσθαι *ſimias ab Etruſcis aiunt arimos appellari*. Vtut ſit, veriſſimum eſt quod iam obiter monuimus vocabulum eſſe Phœnicum. Nam Ebraice חרום *harum* eſt ſimus Leuit. 21. 18. Onkelos habet חרם *harem* vel חרים *harim*, nam variant editiones. Et Græca verſio κολοβόρριν, id eſt naſo mutilatus vt quidem volunt. Sed in Suidâ κολοβόρριν eſt ὁ μικρόρριν *qui paruo eſt naſo*, & κολοβός, ὁ σιμὸς *ſimus*. Ibidem Ionathan in Chald. paraphraſi, דלקי בחוטמיה *qui percuſſus eſt naribus ſuis*, id eſt qui habet nares quaſi ex percuſſione depreſſas. Et Peſichtha: *qui naſum habet depreſ-*
E *ſum, clauſum, contractum* &c. Et gloſſa Solomonis שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו כאחת *cuius naſus inter oculos ita depreſſus eſt, vt duorum oculorum ſtibium videatur eſſe vnum*. Ita etiam Kimchius in Lexico tanquam ex veterum doctorum ſententiâ. Per ſtibium oculorum ſupercilia intellige quæ ſolebant ſtibio illini. Vide 2. Reg. 9. 30. Ierem. 4. 30. Ezech. 23. 40. Quid

Virg. Aen. l. 8. Ouid. Metam. l. 14. Lucan. l. 5. Stat. l. 2. carm. 2. Sil. lib. 8. & 12. Homer. Iliad. β. v. 783.

quod Arabice חרם *harm* eſt ſimitas, & חרם *harima* verbum in prima coniug. ſimum eſſe ſignificat, in ſecundâ & quintâ ſimum reddere naſo contuſo vel decurtato. Hæc ideo notanda duxi, quia interpretum plerique alij in diuerſa abeunt. A

Homer. Iliad. β. Virgil. l. 8. Aen. Lucan. lib. 5. Stat. Sylu. l. 2. Sil. l. 8.

Apud Homerum & alios Typhœus, & apud Silium Iapetus in Arimis vel Inarime ſub monte iacere fingitur, & flammas ore eructare, propter ignes è monte Epopo vel Epopeo ſubinde erumpentes. Pindari Scholiaſtes: Συμβαίνουσι δὲ αὐτόθι &c. πυρὸς καταφλέξεις, καὶ μυθολογεῖται ὑποκεῖσθαι τὸν Τυφῶνα. *Ibi accidunt ignis deflagrationes, & Typhon ſubiectus eſſe fingitur.* Strabo ſcribit Eretrienſes terræ motibus, igniſque & aquarum eruptione inde fuiſſe exturbatos: & id ipſum aliis accidiſſe, quos eô miſerat Hiero tyrannus Syracuſarum. Et apud Strabonem Timæus paulo ante ſuam ætatem τὸν Ἐπωπέα λόφον ἐν μέσῃ τῇ νήσῳ πληγέντα ὑπὸ σεισμῶν ἀναβαλεῖν πῦρ, καὶ τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ἐξῶσαι πάλιν ἐπὶ τὸ πέλαγος *mediâ in inſula Epopeum collem motu terræ concuſſum ignes euomuiſſe, & quicquid erat medium inter ipſum & mare rurſus ad mare perpuliſſe.* Quod de ipſo colle perperam accepit Plinius, qui ſic habet: *Montem Epopon* (ferunt) *cum repente flamma ex eô emicuiſſet, campeſtri æquatum planitie.* Docti videant vtrum huic monti Græcum ſit nomen ἀπὸ τῆς ἐπόψεως, quia ſpeculæ ſunt in montibus, aut Phœnicium ab הבהוב *hibhub* vel *ibub*, id eſt aſſatione & exuſtione, propter flammarum eructationes quibus flagrat atque exardeſcit. B C

Capreas Tiberij ſeceſſu nobileſne an infames, tenuere Teleboæ. Virgilius lib. 7. Æn.

-- Teleboum Capreas cum regna teneret.

Statius lib. 3. Syluarum, carm. 5.

Teleboumque domos trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuagæ tollit Pharus æmula Lunæ.

Pharum intelligit de quâ Suetonius in Tiberio cap. 74. *Turris Phari terræ motu Capreis concidit.* Porro Græci quidem erant hi Teleboæ. Tacitus lib. 4. Annalium: *Græcos ea tenuiſſe, Capreaſque Telebois habitatas fama tradit.* Sed priſca origo erat Phœnicia. Author Etymologici in Τάφιοι λῃστῆρες. Τοὺς Ταφίους πρότερον Τηλεβόας φασὶ καλεῖσθαι &c. καὶ αὐτοὶ δὲ ἀνέκαθεν Φοίνικες τῶν μετὰ Κάδμου σταλέντων *Taphios olim aiunt Teleboas fuiſſe dictos* &c. *Hi autem oriundi ab iis Phœnicibus qui cum Cadmo miſſi fuerant.* D

Apollon. l. 4. Ouid. l. 14. Hygin. fab. 125. Apollod. l. 1. Seru. in l. 1. Aen.

Veriſſimile eſt Sirenes, id eſt nobiles meretrices quas in canora monſtra mutauit veterum credulitas, eiuſdem fuiſſe originis. Quippe id prodit ipſum nomen ab Ebræo שיר *ſir* id eſt cantico factum, vt iam antea monuimus. Præterea Sirenas aiunt eſſe Acheloi filias, id eſt natas ad Acheloum, vnde Teleboæ. Taphus enim inſula, vnde in Capreas Teleboæ migrauerunt, eſt ad oſtium Acheloi. Denique certum eſt Sirenes habitaſſe circa Capreas. Nam in proximo ſunt Sirenuſæ inſulæ, & Surrentum vrbs, & Surrentinum promontorium, vbi Sirenum templum fuit & priſca ſedes. Strabo lib. 1. *A locis Surrento vicinis cubito ſimilis quidam terræ flexus excurrit verſus fretum quod eſt iuxta Capreas. Ab vno huius iugi latere eſt* τὸ Σειρηνῶν ἱερὸν *Sirenum templum. Ab altero, quod Poſidoniatem ſinum proſpectat, tres* E

A *exiguæ ſunt inſulæ deſertæ atque ſaxoſæ, quas Sirenuſas vocant.* Sed & Ariſtoteles in libro mirabilium eundem Sirenuſis ſitum aſſignat. Atque hi ſunt Sirenum ſcopuli de quibus Virgilius, Ouidius, Mela, Hyginus, alij. Quin & Surrentum vel Συῤῥεντὸν vt Græci efferunt dici putatur à Sirenibus. Statius Sylu. lib. 2. carm. 2. Virg. lib. 5. Aen. Ouid. lib. 14. Met. Mela lib. 2. cap. 4. Hyg. c. 14.

Eſt inter notos Sirenum nomine muros
Saxaque Tyrrhenæ templis onerata Mineruæ,

Id eſt inter Surrentum vrbem & promontorium Surrentinum, quod & Mineruæ dicitur. Plinius lib. 3. cap. 5. *Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam ſede.* Nec procul à Surrento ad occaſum eſt Neapolis B Parthenopes Sirenũ vnius monumento celeberrima. Vide Lycophronem, Dionyſium Periegetem, Strabonem, Melam, Plinium, Silium, Stephanum, Euſtathium, & alios Scholiaſtas. Quid quod in ipſis Capreis Sirenes degiſſe fama eſt. Seruius in lib. 5. Æn. *Sirenes* &c. *primo iuxta Pelorum, poſt in Capreis inſula habitarunt.*

Libro primo Odyſſeæ Minerua latens ſub perſona Mentæ ducis Taphiorum Telemachum in Ithacâ conuenit, tanquam itura è Tapho ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκὸν *Temeſen vt æs comparet.* Inde colligit Euſtathius agi potius de Italicâ Temeſe in Brutiis quam de Cypriâ. Quia è Tapho in Italiæ Teme- C ſen iter eſt per Ithacam, in Cypriam non item. In quâ eâdem ſunt ſententiâ Strabo & Stephanus περὶ πόλεων. Et vero Troiano ſæculo Italica Temeſe potuit eſſe nota Taphiis, cum Taphiis vicini Phocenſes è Troiano bello reduces ſtatim illam inuaſerint. Lycophron:

Τῶν Ναυβολείων δὲ εἰς Τέμεσαν ἐκγόνων
Ναῦται καταβλώξουσιν, ἔνθα Λαμπέτης
Ἱππωνίου πρηὼν εἰς Τηθὺν κέρας
Σκληρὸν νένευκεν.
Nautæ vetuſti poſterorum Nauboli
Venient Temeſſan, hîc vbi mari imminet
Iugi petroſus Lampetes Hipponij
D *Sublime cornu.*

Phocenſes intelligit qui ducibus ſuis Schedio & Epitropho Iphiti Naubolidæ filiis in bello Troiano peremptis, in Italicam Temeſſan ſe contulerunt. Hanc enim intelligi docet Hipponij & Lampetis ſeu Lametis vicinia. Interim eſt quod mirere tam Italicam quam Cypriam Temeſen aut Tamaſſum, de quâ ſuo loco, ab ærariis officinis commendari apud veteres; Et quô facto factum ſit vt in regionibus tam diſſitis duo ſint loci cognomines atque eodem metallo fœcundi. Hinc ſuſpicio non leuis vtramque nomen debere Phœnicibus; quorum ſermone תמס *themes* ſeu *temes* eſt fuſio, liquefactio; & אתמסא *ithmeſa* verbum vſurpatur de fuſione metallorum. Sic כאתמסאה כספא E *ſicut liquefit argentum* Ezech. 22. 22. Huc facit quod ſtatim initio Phœnices in metallorum conflaturam multum operæ impenderunt. Hyginus fab. 274. *Cadmus Agenoris filius æs Thebis primus inuentum condidit.* Plinius lib. 7. cap. 56. *Auri metalla & conflaturam (inuenit) Cadmus Phœnix ad Pangeum montem.* Iliad. β. 516. & ρ. 306.

De Syllâ & Charybdi iam actum, & de inſulis Æoliis. Tantum hîc obiter addimus cur illarum Rex Æolus, A

Luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras
Imperio premat, ac vinclis & carcere frænet.

Homerus inter Græcos huius fabulæ primus author ita didicerat à Phœnicibus, quibus עעול *aol* (vt Græce ἄελλα) erat procella, turbo, tempeſtas. Chaldæi paraphraſtæ plene ſcribunt עלעול *alol* & עילעול *ilul*. Sed in huiuſmodi geminatis primum L ſæpe excidit. Tale Chald. בבל *Babel* pro בלבל *Balbel*, שושילתא *ſoſiltha* catena pro שולשילתא *ſolſiltha*, & שישורא *ſiſura* pro שרשורא *ſirſura* vel *ſarſura*, גוגולתא *gogoltha* caluarium pro גלגולתא *golgoltha*, קיקלא *kikla* fimus pro קלקלא *kilkla*, & Syrum צצלא *tſetſolo* cymbalum pro צלצלא *tſeltſolo*. Eodem inquam exemplo עעול *aol* dictum pro pleno עלעול *alol*: Et rex Æolus creditus eſt à Phœnicibus eſſe rex עעולין *aolin* tempeſtatum. B

Addam pro corollario rem diu fruſtra quæſitam, Italia vnde appelletur. Niſi Grecorum nugas amplecti libeat, quorum alij dictam volunt ab *italo*, id eſt tauro Herculis qui inde tranauerit in Siciliam: Alij ab italorum ſeu boum frequentiâ; quaſi vel Tyrrhenicâ vel Græcâ lingua veteri boues ἰταλοὶ dicti ſint. Alij à rege, ſiue is fuerit Siculus vt Thucydides, aut Oenotrus vt Antiochus Syracuſanus, aut Vlyſſis ex Telegono nepos vt Hyginus author eſt. Quæ inconſtantia palam facit Græcis hîc hæſiſſe calculum, nec illos reperiſſe quicquam vbi pedem tuto figerent. Ne dicam pleraque hæc futilia eſſe & ἀσύστατα, quod docere ſit facillimum ſi tanti eſſet. His igitur reiectis aſſero nomen Italiæ tam eſſe Phœnicium quam Africæ, Hiſpaniæ, Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ &c. quæ ſingula ſuis locis explicauimus. C

Porro res aperta fiet, ſi prius conſtet priſcam Italiam nihil fuiſſe quam Brutiorum agrum cum parte Lucaniæ. Id eſt Italiæ partem extimam ad fretum Siculum, inter ſinum Scylleticum & Lameticum vel Lametinum, hodie *golfo di Squilacci è di S. Eufemia*, vbi regio coarctatur inter anguſtiſſimos fines, nec patet plus XXM. Ita aſſerit Philoſophus Polit. lib. 7. cap. 10. profeſſus ſe hâc in parte ſequi τοῖς λογίοις τῶν ἐκεῖ κατοικούντων *eorum qui illic habitant peritiſſimos*. Is inquam ibi aſſerit τὴν ἀκτὴν ταύτην τῆς Εὐρώπης Ἰταλίαν τοὔνομα λαβεῖν ὅση τετύχηκε ἐντὸς οὖσα τοῦ κόλπου τοῦ Σκυλλητικοῦ καὶ τοῦ Λαμητικοῦ· Ἀπέχειν γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας *eam Europæ oram quæ ſinu Scylletico & Lametico continetur Italiæ nomen eſſe conſequutam, & ab inuicem hæc loca ſolum diſtare iter dimidiæ diei*. Et apud Dionyſium Halicarnaſſ. id ipſum docet Ariſtotele vetuſtior Antiochus Syracuſanus τὴν γῆν ὅση ἐντὸς ἦν τῶν κόλπων τοῦ τε Ναπητίνου (lege Λαμητίνου) καὶ τοῦ Σκυλλητικοῦ &c. πρώτην κληθῆναι Ἰταλίαν *terram quæ inter ſinum Lametinum & Scylleticum patet primam Italiam eſſe dictam*. Et Strabo lib. 6. poſtquam Brutiorum regionem definiuit, addit ab Antiocho ταύτην Ἰταλίαν κληθῆναι *hanc Italiam appellari*. Nec multo poſt: Ὅριον δ' αὐτῆς ἀποφαίνει πρὸς μὲν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει, ὃ αὐτὸ ὅπερ καὶ τῆς Βρεττίας ἔφαμεν τὸν Λᾶον ποταμὸν *Terminum autem ei* (Italiæ) *conſtituit* (Antiochus) *ad mare quidem Tyrrhenum quem & nos Brutiis aſſignauimus Laum flumen*. Sequitur ad Siculum fretum Italiam habuiſſe pro

A termino Metapontium; Tarentinam regionem, quæ Metapontinæ vicina eſt, ab Italiâ fuiſſe excluſam, & Iapygiæ adſcriptam: Et apud vetuſtiores pro Oenotris atque Italis eos cenſeri ſolos qui intra Iſthmum ſiti ad Siculum fretum vergunt. Quod ipſum voluit Stephanus, in quô legendum Ἀντίοχος δὲ τὴν Βρεττίαν φησὶ κληθῆναι Ἰταλίαν *Antiochus Brutiam terram dicit Italiæ nomen habuiſſe.* Neque enim dixit Antiochus quod ferunt noſtri codices τὴν Ἰταλίαν κληθῆναι Βρεττίαν *Italiam Brutiæ nomine eſſe appellatam.* Itaque hoc ratum & fixum eſto ex deſcriptione veterum priſcæ Italiæ fines fuiſſe valde anguſtos neq; hoc nomen agro Brutiorum patuiſſe multo latius. Nec ſatis ſcimus quâ ratione ex eô angulo ſit propagatum vſque ad Alpes. Ni-
B ſi quod non diſplicet coniectura Strabonis ſtatim initio libri quinti, εὐτυχήσαντας τοὺς πρώτους ὀνομασθέντας Ἰταλοὺς, μεταδοῦναι καὶ τοῖς πλησιοχώροις *eos qui primi Itali ſunt appellati, cum res proſpere geſſiſſent, nomen cum finitimis communicaſſe.* Steph. in voce Βρέττος.

Iam vt ſcias quam quadret Italiæ nomen in Brutiorum agrum, hoc quoque eſt obſeruandum picem Brutiam à veteribus plurimum commendari. Quô pertinent hæc Dioſcoridis lib.1.cap. de pice aridâ: Ἐστὶ δὲ καλὴ ἡ καθαρὰ καὶ λιπαρὰ, εὐώδης τε καὶ ὑπόπυῤῥος καὶ ῥητινώδης. Τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ Λυκιακὴ καὶ Βρυττία δύο φύσεις ἐχομέναι, πίσσης ἅμα καὶ ῥητίνης *Probatur quæ pura pinguiſque eſt,*
C *odorata, ſubrutila, & reſinoſa. Tales Lycia & Brutia, picis reſinæque ſimul naturam habentes.* Et Plinij lib.24.cap.7. vbi de picis generibus: *Spiſſarum vtiliſſima medicinæ eſt Brutia, quoniam pinguiſſima & reſinoſiſſima, vtraſque præbet vtilitates, ob id magis rutila quam cæteræ.* Et lib. 16. cap. 11. *Pix liquida in Europâ coquitur naualibus muniendis.* Et paulo poſt: *Aceto ſpiſſatur, & coagulata Brutiæ cognomen accipit.* Et lib.15.cap.7. *E pice fit (oleum) quod picinum appellant* &c. *probatum maxime è Brutiâ.* Et lib.14. cap.22. *Pix in Italia ad vaſa vitibus condienda maxime probatur Brutia.* Cui ſimile id Columellæ lib.12.cap.18. *Nec dubium quin ſi quinta pars picis Brutiæ in vniuerſam cocturam adiiciatur, vtiliſſimum ſit omni vindemiæ.* Et cap. 23. quô medicamen picis liquidæ muſto condiendo præſcribitur: *Ad-*
D *dito picis Brutiæ, ſi minus alterius quam puriſſimæ quinque libras.* Eodem referenda hæc Stephani in Βρέττος: Καὶ ἡ χώρα Βρεττία, καὶ ἡ γλῶσσα. Ἀριστοφάνης:

Μέλαινα δεινὴ γλῶσσα Βρεττία παρῆν.

Locus enim eſt corruptus, & vtrobique pro γλῶσσα nullus dubito quin ſit legendum πίσσα, vt hæc ſit mens verborum. *Brettia* ſeu Brutia *& de regione & de pice dicitur. Ariſtophanes:*

Pix nigra odore Brutia adfuit graui.

Sed & πίσσα ſupplendum in his Heſychij, Βρετία, μέλαινα ἢ βαρβάρος ἀπὸ τοῦ Βρεττίων ἔθνους, & verba ſic reſtituenda: Βρεττία, μέλαινα πίσσα ἢ βάρβαρος,
E ἀπὸ τοῦ Βρεττίων ἔθνους *Brutia, pix nigra aut barbara, à Brutiorum gente dicta.* Reſpexit enim poëtæ locum qui habetur apud Stephanum. Et vtramque emendationem confirmant hæc Fauorini, Βρεττία, μέλαινα πίσσα: Et Magni Etymologici, Βρεττία, μέλαινα πίσσα καὶ βάρβαρος, ἀπὸ τοῦ Βρεττίων ἔθνους; Quæ ſumpta ſunt ex Heſychio, & reſcribenda vt diximus. De cætero

lector monendus eſt verſum quem citat Stephanus non eſſe Ariſtophanis comici. Quia Brutiorum nomen illius æuo nondum extabat. Neque enim ſcripſit Ariſtophanes olympiade CXIV vt habetur in Suidâ, ſed ab olympiade LXXXVIII vſque ad XCVI. At olympiade demum CVI latronum & ſeruorum in Lucaniâ colluuies vrbibus aliquot occupatis Brutiorum nomen accepit, quod Strabo ἀποστάτας *defectores*, & Diodorus lib. 16. δραπέτας *fugitiuos* interpretatur: Non ſine alluſione ad Ebræum ברחה *birhath*, id eſt *fuga*, quamuis ſit Sabina vox. Proinde pro Ariſtophane in Stephano legendum ſuſpicor Ἀριστοφῶν, qui nouæ comœdiæ poeta multo recentior fuit: Sæpe citatur in Athenæo. Sed hæc obiter. Brutiam ſeu Βρεττίαν picem hodie *brè* vocamus linguâ vulgari, & Hiſpani *brea*, vnde *brear nauios* picare naues. Et *bruttare* Italis eſt inquinare (tanquam pice Brutiâ) Quia ὁ ἁπτόμενος πίσσης μολυνθήσεται ἐν αὐτῇ *qui tetigerit picem inquinabitur ab eâ* Eccleſ. 13. 1. Tamen Brutia pix *per accidens* vt loquuntur nitorem cuti conciliabat, quia veteres eâ vtebantur ad tollendos pilos. Iuuenalis Sat. 9. ex emendatione Cl. Salmaſij,

--nullus totâ nitor in cute, qualem
Brutia præſtabat, calidi tibi faſcia viſci.

Sylua Brutiæ picis ferax à Strabone ſic deſcribitur: ὁ δρυμὸς ὁ φέρων τὴν ἀρίστην πίτταν, τὴν Βρεττίαν καλοῦσιν, εὔδενδρός τε καὶ εὔυδρος, μῆκος ἑπτακοσίων σταδίων *ſylua picem optimam ferens, quam Brutiam vocant, arboribus pulchre conſita eſt, & aquis irrigua, longitudine* IↃCC *ſtadiorum.* Pro Βρεττίαν καλοῦσιν, quomodo reſtituit ex libris doctiſſimus Caſaubonus, legitur in vulgatis exemplaribus Βρεττιάνιον Σίλαν καλοῦσιν, perperam inſerto ſyluæ nomine, quæ hodieque *Sila* vocatur, olim *Syla.* Vibius Sequeſter cap. de nemoribus: *Syla Brutiorum.* Salluſtius: *de fugitiuis in ſyluâ Sylâ fuerunt.* Virgilius l. 12. Æn.

Ac velut ingenti Sylâ, ſummoue Taburnô.

Vbi Seruius: *Syla mons & ſylua eſt Lucaniæ.* Et ad eiuſdem poëtæ locum lib. 3. Georg.

Paſcitur in magnâ ſyluâ formoſa iuuenca.

Alij Sylâ legunt vt ſit mons Lucaniæ. Nempe Lucania late ſumpta etiam Brutios complectitur, vt ex Scylace & aliis conſtat.

Sed maxime ad rem pertinent hæc poëtæ,

Georg. l. 3. *Et iuuat vndantem buxo ſpectare Cytorum,*
Naryciæque picis lucos.

Naryciæ enim id eſt Brutiæ, quia Brutiorum erat vrbs Narycia vel Narycium. Meminere Cicero & Ouidius, & Virgilius ipſe alibi:

Hîc & Narycij poſuerunt mœnia Locri.

Locri nempe Epizephyrij, Opuntiorum ſoboles, quorum vrbs erat Naryx vel Narycus patria Ajacis Oilei. Vide Seruium & magnum Salmaſium in Plinianis pag. 66. Itaque nugantur qui legunt *Neritiæque picis*, tanquam ab Ithacæ Nerito, vel repugnante metro *Nareſiæ* à Liburniæ aut Dalmatiæ Nareſiis. Plinius Naryciæ legit lib. 14. cap. 22. *Aſia*, inquit, *picem Idæam maxime probat, Græcia Pieriam, Virgilius Naryciam.* Ita etiam Auſonius epiſt. 4. Theoni:

Cic. ad Attic. l. 3. ep. 2. Ouid. Metam. lib. 15. fab. 50. Virg. lib. 3. Aen. Strabo lib. 9. Diod. lib. 14. Steph. Plin. lib. 4. cap. 7.

Nari-

A -- *Naryciamque picem, ſciſſamque papyrum.*

Quod multis probaui hactenus eximiæ picis in Brutiis vberrimam fuiſſe copiam, Phœnices in vicinâ Siciliâ non latuit, quibus in picandis nauibus pix erat maximi vſûs. Illos igitur veriſſimile eſt eô paſſim ſe contuliſſe picem Brutiam comparaturos; Atque inde loco nomen indidiſſe עִיטְרִיא *Itaria*, quaſi piceariam regionem dixeris: Quod Græci molliore ſono Ἰταλίαν extulerint. Notum enim eſt R & L eſſe maxime permutabiles. Sic in Hiſpania *Tavila* Arabice eſt טַבִירָה *Tabira*: In Corſicâ idem ſunt *Alalia* & *Aleria*: In Sardiniâ *Caralis* & *Calaris*: In Bœotiâ *Aliartus* & *Ariarthus*: in Thraciâ *Salmydeſſus* & *Sarmideſſus*: in Scythiâ *Aldeſcus* & *Ardſcus*:
B In Cariâ vel in Lyciâ, *Termera*, *Telmera*, & *Termyle*: In Pamphyliâ *Termeſſus*: Circa Lydiam ad Cayſtrum *Cilbiani* & *Cirbiani* vel *Cirbiæi*: In Cappadociâ *Thubal* & *Tibareni*: In Ægypto *Athribis* & *Athlibis*: In Iudæâ montes *Bether* & *Bethel* (in Vulgatâ promiſcue Cant. 2. 17.) *Scandalium* item vel *Sandalium* pro Arabum אסכנדריה *Iſcandaria*: In Aſſyriâ *Chilmad* & *Charmande*. Item *Tigris Tigridis* pro *Diglath* vel *Diglito*: Circa mare Caſpium *Derbices* & *Delbiccæ*: In Arabiâ Dioni *Athlula* vrbs quæ Straboni *Athrulla*. Item *Vzal* vel *Auzal* & *Auzara*: In ſinu Perſico *Tyrus* & *Tylus* inſula: In Indiâ *Zeilan* vel *Ceilan* quæ & Perſis סרנדיב *Serandib* id eſt in-
C ſula *Seran*.

Itaria עיטריא factum ab עיטר *itar*, cuius emphaticum עיטרא *itra* pro pice occurrit in tractatu Talmudico *Gittin* fol. 69. 1. in gloſſâ. Vide Lexicon Talmud. Buxtorfij in כופרא. Alibi fere ſcribitur עטרן *Itran* cum N paragogico. Vt cum dicunt: *Non ſolent quicquam ferre Iſmaëlitæ* אלא עורות ריח רע ועטרן *niſi pelles mali odoris & picem*. Item: *Die Sabbathi ob reuerentiam diei* אין מדליקין בעטרן *non accendunt lucernas* **pice* ſeu reſinâ. Itaque vt agnus dicitur אימר *imar*, אמרא *imra*, & אמרן *imran*; Semen ביזר *bizar*, בזרא *bizra*, & בזרן *bizran*: ſtudium גירס *giras*, גרסא *girſa*, & גרסן *girſan*. Ita pix Talmudicis עיטר *itar*, עטרא *itra*, & עטרן *itran*. Arabes ע & ק de more permutatis pro עטרן *itran* ſcribunt קטראן *kitran*, & Hiſpani *Alquitran*, & nos vernacule *gou-*
D *dran*. Hoc videtur eſſe *cedrium* de quô Plinius lib. 16. cap. 11. *Pix liquida in Europa è tæda coquitur naualibus muniendis multoſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum, furnis vndique igni extra circumdato feruet: primus ſudor aquæ modo fluit canali: Hoc in Syriâ cedrium vocatur.* At in Dioſcoride, aliud eſt *cedria*, nempe liquor è cedro expreſſus. Κέδρος, inquit, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρεία συνάγεται *cedrus arbor eſt magna, ex quâ elicitur quæ cedria dicitur*. Auicenna tamen rei & vocum vicinitate deceptus, pro eôdem accepit *Alkitran* Arabum & *cedriam* Dioſcoridis, vt apud illum videre eſt lib. 2. canonis capitibus שרהי & קטראן. Sed hæc plenius diſquirere non eſt noſtri otij.

* Virg. *Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum*

E Ebræis doctoribus pix alio nomine קלב *calab* aut קלבא dicitur. In *Baua Kama* R. Selomo reſinam exponit שבחביות היין *quæ eſt in vini doliis*. Pice nimirum condiebantur, vt ex Plinio ſupra docuimus. Alij doctores explicant זפת של עץ *picem arboris*, vt à foſſili diſtinguatur, quæ proprie *piſſaſphaltus*. An hinc vicinæ Brutiis *Calabriæ* nomen, quæ & ipſa pinu & piceâ aliiſq;

arboribus piciferis eſt valde ferax. Vnde eſt quod è quatuor generibus pineæ nucis, vnum à Calabriæ metropoli Tarento nomen habere ſcribit Plinius lib. 15. cap. 10. *Harum*, inquit, *genus alterum Tarentinum, digitis fragili putamine, auiumque expoſitum furto in arbore.* Eôdem facit quod Calabria Græce Πευκετία *Peucetia* dicitur, tanquam ἀπὸ τῶν πευκῶν *à piceis arboribus*. Nam de *Peucetio* heroe fabulas nihil moror. A

CAPVT TRIGESIMVM-QVARTVM.

Phœnices in Bætica Hiſpaniæ.

B

Phœnices in Hiſpaniâ ἐκ πολλοῦ. Hiſpaniæ tres partes. Bætica (olim *Tarteſſis* vel *Tarſis*) à Bæti fl. & Turditania ab incolis Turditanis ſeu Turdulis: Regio quam ſit beata. Turditanorum φάτναι ἀργυρέαι ſunt præſepia non laquearia. Bæticæ amnes & æſtuaria. Ibi campi Elyſij. Elyſius, Hebr. עלין lætus. In Bætica quot vrbes. Pœni & Phœnices quando primum in Bæticam appulerint. Turduli vnde dicantur. Turduli docti iam olim. Nabuchodonozor an Hiſpaniam ſubiecerit. Bætis olim Tarteſſus. Fontes in monte Ortoſpeda vel Oroſpeda. Oroſpeda, id eſt mons Argenteus quorſum dictus. Bætis circa Caſtulonem cum fragore fluit propter littora confragoſa. Inde dicta *Caſtulo*, non à Phocenſi Caſtalio. Ibid. argenti fodinæ. Bæcula. Corduba vnde dicta קוטב *Koteb* trapetum. Trapeta & oliuæ circa Cordubam. Corduba cum Venafro confertur. Calduba, Salduba, Sonoba, Onoba, Mænoba, Oſſonoba vnde dictæ. Corduba vrbs vetus & celebris. Hiſpalis ætas, conditor ſitus, puteus mirus, dies maxima quot horarum: quam ſpectaculis inaſſueta; nomen. *Sephela* campeſtris regio. Quid ſit *il* vel *ili* in Ilipa, Ilipula, Iliberi, Iliturgi, Ilurone & Ilerda. Tarteſſus inſula & vrbs inter duo Bætis oſtia. Lacus ad Bætim. Aeſtuaria Bætis. Clima Bahairæ. Lacus Libyſtinus & vrbs Ligyſtina vel Libyſtina vnde dicti. Auernus lacus. Tarteſſus & Tartarus. Lethe. Pelagus prope Cordubam. Bætis etiam *Perca* dictus. Vtrumque nomen à ſtagno. Liuius emendatus. Tarteſſus Ebr. Tarſis, vrbs magna. Triplex Tarteſſus. Tarteſſum proprie dictam Phœnices non condidere. Tarteſſus non eſt Gaddir. Gaddir ſeu Gades inſula vnde appellata. Gades extra orbem. Gadium ſitus. Vrbs quam vetuſta. Archaleus eius conditor. Quam populoſa & opulenta. Gaditanæ puellæ. Dij Gaditani. Mors ibi culta, id eſt Pluto. Templum Herculis Phœnicij aut Aegyptij Gadibus. Ligna in eo ἄσηπτα, fatales columnæ, ſculpturæ, donaria, oſſa Herculis. Theronis naues exuſtæ. Ritus colendi Herculis. Fons mirus. Arbores Geryonis, Erythiæ Tyrij aborigines. Erythiæ ſitus: vrbs ibid. Fabula de bobus in Erythiâ. Geryon vbi regnauerit. Larini boues. Oues in Erythiâ. De Erythiæ variis nominibus. Plinius emendatus. Onoba cur Liſturia. Nebriſſa non dicta eſt à nebride. Aſta & Meneſthei portus vnde dicti. Iunonis promontorium Iulia Traducta cur Ioza. Ebura cur Cerealis. Calpe mons concauus in vrcei modum. Κάλπη גלפא. Strabo emendatus. Carteia olim Heraclea. Hercules Phœnicibus Melcarthus, & Melicertes, & Malic. Carteia pro Melcarteia. Carteia cum Tarteſſo perperam confunditur. Carpeſſus à conchis dicta. Suel à vulpibus. Malacha à ſalſamentis. Hexi à flexu terræ. Sex, Sexi, Saxatina, colias Saxitanus de quô Talmudici. Selambinæ nomen Ebræum. Græcæ verſionis locus explicatus. Abdara, Audera, Auzara. Charidemi promontorium, vbi lapis Achates, quomodo Phœnicie. Baria vnde dicta. Baſtitani, Baſtuli, Blaſturi, Blaſtophœnices. C D

QVamuis à Phœnice Hiſpania plurimum diſtet, intermedio toto mari mediterraneo, in illam tamen Phœnices ἐκ πολλοῦ, vt ait Appianus, ſe contuliſſe conſtat, duce Hercule Phœnicio, qui Græco multo eſt antiquior. Inde vetuſtiſſimum Herculis templum Gadibus, & celebres illæ columnæ de quibus plura deinceps. Nempe curioſa gens & induſtria ſemper ad vlteriora tendere non deſtitit, donec aperto Oceano credidit ſe perueniſſe ad mundi metas, atque vltimos terræ terminos. E

Hiſpaniam veteres in tres partes diuiſerunt, Bæticam, Luſitaniam & Tarraconenſem: Quarum Bætica circa fretum Herculeum à Charidemi promontorio patet vſque ad oſtium Anæ fluminis: Inde Luſitania vſque ad

A Durium : Cætera ſunt Tarraconenſis.

Bætica *Torteſſis* olim vel תרשיש *Tarſis* appellabatur à Tarſis filio Iauan, de quô in Phaleg egimus lib. 3. cap. 7. Bæticum nominarunt Phœnices ab amne Bæti qui mediam ſecat. Eadem alio nomine Turdetania dicitur à Turdetanis incolis, vel quod idem eſt Turdulis. De ſoli fœlicitate veteres mira prædicant. Strabo nulli terrarum cedere aſſerit ἀρετῆς χάριν, καὶ τῶν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἀγαθῶν *ratione virtutis & terræ mariſque bonorum.* Nec multo aliter Plinius lib. 3. cap. 2. *Bætica* &c. *cunctas prouinciarum diuite cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit.* Nempe authore Geographo, inde vini & frumenti plurimum exportatur, oleumque non multum modo
B ſed & optimum : Cera item, & mel, & pix, & crocus, & minium Sinopicâ terrâ non deterius. Addit ibidem confici naues ex indigenâ materiâ, & haberi ſales foſſiles, & ſalſamenta copioſa. Sed & lanas eximias, & Saltiatarum tenuia texta commendat. Pecoris item & venationum vbertatem, in quibus præter cuniculos ipſa fœcunditate noxios, nullum eſt animal pernicioſum. Subiungit maris opes certare cum terreſtribus, oſtreorumque & piſcium copiâ & mole inſignium longum inſtituit cenſum, quibus vtrumque mare in illo tractu affluit. Et thynnos miratur imprimis porcorum inſtar quernâ glande pingueſcere, quæ toto littore paſſim naſcitur.
C Quid quod metalla quæ alibi gigni moris eſt in locis infrugiferis in tam beato ſolo ſcribit tam affatim ſuppetiuiſſe, vt non ſolum æs & ferrum ſed & argentum & aurum nullibi tantâ cum copiâ tum bonitate reperiatur. Vnde eſt quod Poſidonius ſuo more grandiloquus ibi aſſerit ὅτι πᾶν ὄρος καὶ πάντα βουνὸν ὕλην εἶναι νομίσματος *omnem montem & omnem collem nummorum eſſe materiam.* Item θησαυροὺς εἶναι φύσεως ἀενάους, ἢ ταμεῖον ἡγεμονίας ἀνεκλείπτου *naturæ theſauros eſſe perennes, & perpetui principatus ærarium*, nec oram illam ſolum eſſe πλουσίαν ſed & ὑπόπλουτον, & ſub eâ non degere τὸν Ἅδην ſed ipſum Plutum. Proinde Carthaginenſes duce Barcâ eô appellentes Turditanos deprehenderunt φάτναις ἀργυραῖς καὶ πίθοις χρωμένους *præſepibus & doliis argenteis vti.* Quod magno Caſaubono tam inſolens viſum
D eſt & ſupra omnem fidem, vt per φάτνας præſepia ſignificari non putet, ſed φατνώματα laquearia, vt alicubi in Diodoro. Præſepia tamen præfero, quia non dicimur vti laquearibus, cum laquear non ſit ex eô genere rerum quæ quotidiano vſu teruntur. Et laquearia cum doliis minus recte iungerentur; neque enim quicquam eſt ſimile. At præſepibus & doliis hoc ſaltem commune eſt, quod vtraque locum habent in viliſſimâ ſupellectili.

Nec Bæticæ opes parum auctæ ſunt facili mercium exportatione. Nam præter Bætim & Anam magna flumina, quæ ſingula tum temporis duobus latiſſimis alueis in Oceanum exibant, à Sacro promontorio vſque ad Columnas non pauca ſunt æſtuaria in multa ſtadia porrecta, per quæ vel ab O-
E ceano ad mediterraneas vrbes, vel ex iis rurſus ad Oceanum, prout mare accedit aut recedit, tam commode nauigatur quam per fluuiorum alueos. Εἰσχύσεις appellant Ptolemæus & Philoſtratus lib. 5. Strabo ἀναχύσεις & ἀναβράσεις, quod *æſtuaria* reddit Plinius.

Itaque Homerum à Phœnicibus tum locorum dominis de regionis vber-

tate atque opulentiâ edoctum ibi locaſſe campos Elyſios Strabo pluribus probat. Et vero fabulam hanc eſſe Phœniciam patet ex ipſo *Elyſij* nomine quod ex Phœnicum linguâ deſumptum. Ebraice enim עלז *alaz*, עלץ *alats* & עלס *alas* eſt lætari & exultare, & עליז *aliz* lætus, עליזות *alizuth* exultatio. Inde *Elyſius* ἀρχαϊκῶς A & E permutatis, vt in *Enakim, Euila, Edeſſa, Emeſa, Emmaus*, pro *Anakim, Auila, Adeſſa, Amaſa, Ammaus.* Itaque campus Elyſius eſt lætitiæ locus & voluptatis. Quod diuinaſſe dixeris vatem eximium, qui Elyſios campos *læta arua* & *locos lætos* interpretatur lib. 6. Aen.

-- Exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus.

Item:

Deuenere locos lætos, & amœna vireta,
Fortunatorum nemorum ſedeſque beatas.

Inde factum vt Bætica olim tam eſſet populoſa vt in eâ numeret Geographus ducentas vrbes, Plinius ſolum CLXXV, quia minora aliquot oppida excluſit ex hoc numero. Has vrbes pleraſque Pœni aut condiderant aut ſaltem occupauerant. Turditani enim Φοίνιξιν, inquit Strabo, οὕτως ἐγένοντο ὑποχείριοι, ὥστε τὰς πλείους τῶν ἐν τῇ Τουρδιτανίᾳ πόλεων καὶ τῶν πλησίον τόπων ὑπ' ἐκείνων νῦν οἰκεῖσθαι *Phœnicibus* (id eſt Pœnis) *ita erant ſubiecti vt pleræque Turditaniæ & vicinorum locorum vrbes ab iis nunc habitentur.* Scylax: Ἀπὸ Ἡρακλείων στηλῶν τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐμπόρια πολλὰ Καρχηδονίων *vltra Herculis columnas quæ ſunt in Europâ, multa ſunt Carthaginenſium emporia.* Auienus:

Vltra has columnas propter Europæ latus
Vicos & vrbes incolæ Carthaginis
Tenuere quondam.

Idẽ de Mediterraneo Bæticæ littore probabitur deinceps. Proinde de Bæticâ Plinius: *Oram eam vniuerſam originis Pœnorum exiſtimauit M. Agrippa.* Cui tamen ſententiæ haud quaquam acceſſerim; Quia Pœnos non multo ante Amilcarem patrem Annibalis Bæticam occupaſſe colligo ex his Trogi lib. 44. *Poſt regna deinde Hiſpaniæ primi Carthaginenſes imperium prouinciæ occupauere. Nam cum Gaditani à Tyro, vnde & Carthaginenſium origo eſt, ſacra Herculis per quietem iuſſi in Hiſpaniam tranſtuliſſent, vrbemque ibi condidiſſent, inuidentibus incrementis nouæ vrbis finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginenſes miſerunt. Ibi fœlici expeditione, & Gaditanos ab iniuriâ vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio ſuo adiecerunt. Poſtea quoque hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciam miſerunt.* Hiſpaniam igitur Pœni nonniſi recenti memoriâ inuaſerant. At longe vetuſtior fuit Phœnicum migratio è Tyro in Hiſpaniam: Qui Hercule duce, vt aiunt, non ſolum Tarteſſum & Erythiam & Gades inſulas, ſed & in continente occuparunt loca freto vicina, & prope Calpen Carteiam ædificarunt, vt ſuo loco docebo. Hos proprie dici Turdulos ex Strabone colligo, qui Tar-

A teſſidem inſulam inter duo Bætis oſtia à Turdulis habitari dicit. *Turduli* Phœnicie טלטולים *Tultulim* à migratione dicti ſunt. Syris enim טלטול *tiltul* eſt migratio vel populi deportatio in oras longe diſſitas. Merito igitur hoc nomen tributum Phœnicibus, quos in vltima terrarum deportauerat Hercules. Pro *Tultulis* primo *Turtuli*, deinde *Turduli* dicti ſunt & *Turditani*. Hinc eſt quod Turditaniam Artemidorus apud Stephanum Τυρτυτανίαν *Turtytaniam* vocat, καὶ Τύρτους (lego Τυρτούλους) τοὺς οἰκήτορας καὶ Τυρτυτανοὺς *& Turtulos incolas vel Turtutanos* pro Turdulis & Turditanis. Phœnices igitur è Tyro aduecti ſunt Turdulorum vetuſtiſſimi. Et ab illis hoc nomen paulatim ad vicinos eſt propagatum: Qui ob id ipſum ſupra cæteros in Hiſ-
B paniâ barbaros doctrinâ & cultu eminebant, quia Phœnices habuerant magiſtros. Illorum interim ſapientiam ita commendat Geographus, vt & futilitatem prodat, atque inanem iactantiam. Σοφώτατοι, inquit, ἐξετάζονται τῶν Ἰβήρων οὗτοι, καὶ γραμματικῇ χρῶνται, καὶ τῆς παλαιᾶς μνήμης ἔχουσι τὰ συγγράμματα καὶ ποιήματα, καὶ νόμους ἐμμέτρους ἑξακισχιλίων ἐτῶν, ὥς φασι *Hiſpanorum omnium doctiſſimos eſſe conſtat, & vti Grammaticâ, & veteris memoriæ ſcripta habere, & poëmata, & leges metris contentas ab annorum, vt aiunt, ſex millibus*. Scilicet: At quâ ætate ſcripſit Strabo, non niſi pauci anni ſupra quater mille fluxerant à mundi creatione, & à diluuio nondum bis mille qua-
C dringenti. Itaque hic annorum numerus mere eſt commentitius. Si chiliadum loco numeres totidem annorum centurias, in Nabuchodroſori tempus incides, qui Hiſpaniam ſub iugum miſiſſe fertur. Strabo lib. 15. ex Megaſthene: Ναβοκοδρόσορον δὲ τὸν παρὰ Χαλδαίοις εὐδοκιμήσαντα Ἡρακλέους μᾶλλον, καὶ ἕως Στηλῶν ἐλάσαι *Nabuchodroſorum autem, quem Chaldæi Herculi præferunt, vſque ad columnas perueniſſe*. Abydenus apud Euſebium Chronici pag. 41. & lib. 9. præparat. pag. 267. Μεγασθένης δέ φησι ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν Ναβουκοδρόσορον Ἡρακλέως ἀλκιμώτερον γεγονότα, ἐπί τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίην στρατεύσαι, ταύτας δὲ χειρωσάμενον, ἀπόδασμον αὐτέων εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ πόντου κατοικίσαι *Megaſthenes Indicorum libro quarto author eſt Nabucodroſorum Hercule fortiorem fuiſſe, belloque vſque in Africam & Hiſpaniam illato, & vtriſque domi-
D tis, quos inde deportauerat collocaſſe ad dextram Ponti oram.* Turdulos igitur leges ante ſexcentos annos à Nabucodroſoro ſancitas iactitaſſe quis putauerit. Sed hanc ipſam Nabucodroſori in Hiſpaniam expeditionem cur inter fabulas reiiciam alibi dixi.

Bætis amnis à quô Bætica, etiam *Tarteſſus* dicitur ab Ariſtotele, Steſichoro, Strabone, Pauſaniâ, Stephanô & Auienô. Hodie appellant *Guadalquiuir*, Arabice אלואדי אלכביר flumen magnum. Apud Ptolemæum oritur in regione Tarraconenſi ex monte cui nomen Ὀρτόσπεδα. Sed legendum Ὀρόσπεδα, vt paſſim apud Strabonem. Sic pag. 161. Καλεῖται δὲ Ὀρόσπεδα. Et pag. 162. Ὁ δὲ Βαῖτις ἐκ τῆς Ὀροσπέδας τὰς ἀρχὰς ἔχων. Et rurſus: Ὅσοι ἄλλοι τὴν
E Ὀροσπέδαν οἰκοῦσι: Et pag. 163. Οἱ δὲ ὄρος οἰκοῦντες τὴν Ὀροσπέδαν. Porro ὄρος-Πέδα *mons-Peda* idem eſt quod ὄρος Ἀργυροῦν *mons Argenteus*. Arabice enim פד *phed* vel פדה *phidda* eſt argentum. Ita interpretatur ipſe Strabo cum dicit pag. 148. Οὐ πολὺ δ' ἄπωθεν τοῦ Καστῶνος (lege Κασταλῶνος) ἔστι καὶ τὸ ὄρος ἐξ οὗ ῥεῖν φασὶ τὸν Βαῖτιν, ὃ καλοῦσιν Ἀργυροῦν *Non procul à Caſtalone mons eſt ex quô*

OOoo iij

Bætis oriri fertur, quem Argenteum appellant. Et Stephanus: Ταρτησσὸς, πόλις Ἰβηρίας ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος *Tarteſſus, Hiſpaniæ* A
vrbs dicta *à fluuio* Tarteſſo *qui fluit ex monte Argenteo.* Et Auienus vbi de Tarteſſi amnis origine:

At mons paludem incumbit Argentarius.

Et his omnibus longe antiquior Steſichorus apud Strabonem:

Ταρτησσοῦ παρὰ πηγὰς ἀπείρονας ἀργυρορίζους
Tarteſſi ad fontes quorum eſt argentea radix.

Argenteum vocari ſcribit Strabo διὰ τὰ ἀργύρεια τὰ ἐν αὐτῷ *propter argenti fodinas quæ in eô ſunt:* Auienus, quia latera montis ſtanno obducta ſunt, B
quod argenti ſpeciem habet. Verba ſunt:

At mons paludem incumbit Argentarius,
Sic à vetuſtis dictus à ſpecie ſui,
Stanno iſte namque latera plurimo nitet.

Cui ſententiæ fauent hæc de Tarteſſo amne apud Stephanum: ὃς τις ποταμὸς καὶ κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει *qui fluuius ſtannum etiam defert in Tarteſſum vrbem.*

Ad Bætin aliquot vrbes fuere magni nominis: Prima verſus fontes *Caſtulo,* Appiano Κασόλων, Straboni corrupte Κλάστων & Καστάων & Καίτυλον, C
Artemidoro, Polybio & Stephano Καστάλων, Oretanorum vrbs maxima, Bæticæ finis verſus Orientem; vbi Bætis ne ſcaphis quidem eſt peruius, propter confragoſas crepidines quibus vtrimque obſidetur. Res expreſſa in Strabone, qui poſtquam Bætin ſtadiis fere quingentis Hiſpalin vſque ὁλκάσιν ἀξιολόγοις onerariis grandioribus nauigari docuit, & minoribus vſque ad Ilipam, & Cordubam vſque ſcaphis: Τὸ δ' ἄνω, inquit, τὸ ἐπὶ Κλαστῶν (lege Κασταλῶνα) οὐκ ἔστι πλώϊμον: παράλληλοι δέ τινες ῥάχεις ὀρῶν παρατείνουσι τῷ ποταμῷ *Superiora autem ad Caſtulonem nauigari non poſſunt: Sed dorſa quædam montium parallela* (id eſt ſibi mutuo occurſantia) *in fluuium eminent.* Ῥάχεις vel ῥαχίαι ſunt rupes ad quas fluctus cum fragore alliduntur: vnde prouerbium in loquaces & obſtreperos, ῥαχίας λαλίστερος ripæ aut littoris crepidine loquacior. Cum ad huiuſmodi ῥάχεις ſita fuerit Caſtulo, vt Geographus author eſt, ab aquarum fragore videtur eſſe appellata, quia קסטלה D
caſtala ab Arabibus eſt fluuij fragor. Hoc ſaltem vero ſimilius quam quod Græci fabulantur, non aliâ ratione freti quam vocis ſonô, Caſtalium Caſtaliæ nymphæ filium, à quâ prope Cyrrham & Parnaſſum fons Caſtalius dictus eſt, Caſtulonem in Hiſpaniâ condidiſſe. Vnde Silius lib. 3. de Imilce vxore Annibalis quæ Caſtulone nata erat vt ex Liuio diſcere eſt:

-- Cyrrhæi ſanguis Imilce
Caſtalij, cui materno de nomine dicta
Caſtulo.

Et in cenſu copiarum Annibalis eôdem libro: E

Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis.

Ad Caſtulonem meminit Strabo fodinæ plumbi, cui argentum erat admixtum. Sed & argenti fodinas in eôdem agrô memorat his verbis Polybius lib. 10. Ἐν τοῖς περὶ Κασταλῶνα τόποις, περὶ Βαικύλων πόλιν, οὐ μακρὰν τῆς ἀργυ-

A *ρείων μετάλλων In locis circa Caſtulonem, prope Bæculam vrbem, non procul ab argenti fodinis.* Hæc Bæcula eſt Obulcum Ptolemæi, cui vicina fuit Caſtulo ad Bætim, non ad Anam, vbi deſcribunt πινακογράφοι. Sed in Caſtulonis ſitu fefellit illos numerus latitudinis qui in Ptolemæo corruptus eſt, vt Caſaubonus recte obſeruat. De Caſtulone plura qui volet Liuiũ legat l.24.&28.

Corduba Lucani patria, & vtriuſque Senecæ, Arabice dicitur קוטבה *Coteba* inſerto R, quod in capite de Sardiniâ tralatitium eſſe docuimus. Hæc fuit ſuſpicio noſtra, quia קוטבא *coteba* Syris trapetum eſt, ſeu mola olearia. Baal Aruc משימין עץ גדול הכבד על הזיתים שבבית הבד הנקרא קוטב ובראשו תלוי אבן גדול *Ponunt in torculari ſuper oliuas lignum magnum & graue quod coteb vocant*
B *cum grandi lapide ipſius capiti appenſo.* Corduba hinc vrbs קוטבא *coteba* vel inſerto R קרטבא *Corteba* id eſt trapeti dici potuit, quia Cordubæ & in vicinis locis magna vis fuit trapetorum. Statius in Lucani genethliaco;

Quæ Tritonide fertiles Athenas
Vnctis Bætica prouocas trapetis.

Bætica, id eſt ea pars Bæticæ potiſſimum quæ eſt circa Cordubam; Agitur enim de Lucani patria, qui Cordubenſis erat. Nec alio referenda hæc Martialis lib 7. Epigr. 27.

Nec Tarteſſiacis Pallas tua, Fuſce, trapetis
C *Cedat.*

Idem enim de Cordubâ nominatim lib.12.Epigr.64.

Vncto Corduba lætior Venafro.

Cordubam cum Venafro conferens, Campaniæ oppido cuius ager eſt olei feraciſſimus. Strabo lib. 5. Εὐελαιός ἐστι καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὸ Οὐέναφρον *Etiam olei ferax eſt totus Venafranus tractus.* Plinius lib.15.cap.2. de oleo: *Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano.* Iuuenalis Sat. 5.

Ipſe Venafrano piſcem perfundit.

Et Martialis ipſe lib.13.epigr.101. cui titulus, *Oleum Venafranum.*

Hoc tibi Campani ſudauit bacca Venafri;
D *Vnguentum quoties ſumis & iſtud olet.*

Sed vereor ne *Corduba* ſit nomen eiuſdem formæ cuius in eâdem Bæticâ *Calduba, Salduba, Sonoba, Onoba, Mænoba,* & in Luſitaniâ non procul ab Anæ oſtio maritima vrbs *Oſſonoba*: Quæ compoſita videntur ex nomine בעל *Baal* ſuppreſſo finali L vt in Ἀννίβα & Ἀσδρούβα. Sic *Calduba* eſt קלטובעל *Caltobaal* refugium eius Baal id eſt Iuppiter, Salduba שלטובעל *Saltobaal* Dominium eius Baali, vel clypeus eius Baal, *Sonoba* שענובעל *Saanobaal* fulcrum eius Baal, *Mænoba* מניובעל *Meniobaal* præfectus eius Baal, *Onoba* אונובעל *Onobaal* robur eius Baal, *Oſſonoba* עושנובעל *Vſanobaal*, vel חסנובעל *haſanobaal* idem. Sic *Corduba* eſſet חרדובעל *Chardobaal* tremor
E eius Baal, vel קדרובעל *Kodrobaal* virtus eius Baal; Nam Arabice קדרה *Kodra* eſt potentia & virtus. Strabo Cordubam recenſet inter maxima emporia: Et æuo Annibalis iam erat celebris. Silius:

Nec decus auriferæ ceſſauit Corduba terræ.

Sed inclaruit maxime ſub imperio regum Arabũ quorũ regia erat Cordubæ.

Infra Cordubam notiſſima eſt *Hiſpal*, quæ & *Hiſpalis* & *Spalis*, vnde *Sabinus Spalenſis* in concilio Eliberitano, Ἴσπολιν Philoſtrato, Arabibus אשביליה *Jſbilia*, hodie *Seuilla*. Ex Silio colligere eſt floruiſſe iam olim: Ibi enim in copiis Annibalis A

Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis,
Et celebre Oceano atque alternis æſtibus Hiſpal.

Cæſar igitur Hiſpalim non tam condidit quam inſtaurauit. Sic accipe hæc Iſidori Hiſpalenſis lib. 15. cap. 1. *Hiſpalim Cæſar Iulius condidit, quam ex ſuo nomine & Romæ vrbis vocabulo Iuliam Romulam nuncupauit.* De eâdem ita Plinius: *A læua* per Bætim deſcendentibus *Hiſpalis colonia, cognomine Romulenſis.* Et Strabo: Ἡ μὲν Ἴσπαλις ἐπιφανὴς, καὶ αὐτὴ ἄποικος Ῥωμαίων· καὶ νῦν δὲ τὸ μὲν ἐμπόριον συμμένει. *Clara quidem eſt Hiſpalis Romanorum & ipſa colonia, in quâ nunc etiam emporium manet.* Item: Μέχρι μὲν οὖν Ἰσπάλιος ὁλκάσιν ἀξιολόγοις ὁ ἀνάπλους ἐστὶν, ἐπὶ σταδίους οὐ πολὺ λείποντας τῶν πεντακοσίων *Hiſpalim vſque ſurſum nauigatur grandibus onerariis ad ſtadia fere quingenta.* Hiſpali puteum memorat Plinius, qui creſcente æſtu minuitur & augeſcit decedente. Apud Ptolemæum lib. 8. Ἡ μὲν Ἴσπαλις ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ιδ γʹ *Hiſpalis maximam diem habet horarum 14. cum triente.* Hiſpalenſes Neronis æuo adhuc tam rudes erant, & Romanorum ſpectaculis inaſſueti, vt cum apud ipſos hiſtrio in tragico habitu alte gradiens cœpiſſet vocem intendere, omnes præ metu fugerint, tanquam conſpecto ſpectro. Ita ex Damide narrat Philoſtratus lib. 5. cap. 3. Si Iſidoro Hiſpalenſi credimus, *Hiſpalis à ſitu cognominata eſt, eô quod in ſolo paluſtri ſuffixis profundo palis locata ſit, ne lubrico atque inſtabili fundamento caderet.* Sed Hiſpalenſis alius longe doctior, Arias inquam Montanus, hoc etymon merito reiicit, *Hiſpalim* vel *Spalim* docens nomen eſſe Phœnicium ex שפלה *ſpela* vel *ſephela* deflexum quod planitiem ſignificat, quia in campeſtri regione eſt Hiſpalis. Hinc LXX interpretes in Abdiâ v. 19. οἱ ἐν τῇ Σεφηλᾷ, *qui ſunt in Sephela* id eſt in campeſtri regione. Cyrillus: οἱ δὲ ἐν τῇ Σεφηλᾷ, τουτέστιν, οἱ ἐν τῇ πεδινῇ. Hieronymus: *In Sephelâ, id eſt in campeſtribus.* Euſebius in locis: *Sephela ſicut ſcribit Eſaïas* (lege Abdias) *pro quo Aquila campeſtrem, Symmachus vallem interpretatur. Vſque hodie omnis regio iuxta Eleutheropolim campeſtris & plana, quæ vergit ad Aquilonem & Occidentem Sephela dicitur.* B C D

Inter Cordubam & Hiſpalim, à mari ſtadiis DCC, aſcendentibus ſiniſtra fuit *Ilipa*, in montoſa regione quæ multo argento ferax fuit. Vide Strabonem & Plinium. *Jlipa* id eſt עילית פאה *Ilith-peah* celſa plaga. In Ptolemæo corrupte vocatur Λαῖπα μεγάλη *Læpa magna.* In Plinio Ilipæ cognomen eſt *Italica.* Tamen Strabo *Ilipam* & Ptolemæus *Læpam* faciunt ab *Italica* diuerſas. Italicam maxime inſigniit Silius Italicus inde oriundus. Ilipa hodie *Penaflor* dicitur, quia in rupe ſita. In Hiſpaniæ antiquitatibus rem pluribus explicat Ambroſius Moralis. Idem in notis in Eulogij Memoriale lib. 2. cap. 11. coniectat *Ili priſca Hiſpanorum linguâ oppidum ſignificauiſſe. Jnde tot vrbium ſed in Bæticâ præſertim, nomina id in principio retinere, vt Iliturgim, Jliberim, Ilipam, Ilipulam.* Sed obſeruare debuerat vir qui in hoc ne- E

Strab. lib. 3. p. 141. 142. 174. 175. Plin. l. 3. c. 1.

A hoc negotio diu ſudauit, omnia illa loca fuiſſe in celſo ſitu. De *Ilipâ* iam dictum. *Ilipula* non ſolum vrbis ſed & montis nomen eſt in Ptolemæo. De *Iliberi* ipſe Ambroſius vbi ſupra: *Fuit vrbs hæc non longe ab inclita vrbe Granata, in colle qui nunc Elviræ mons appellatur.* Supereſt *Iliturgis* de quâ Liuius lib. 8. *Conſpexerunt editiſſimam partem vrbis, quia rupe prææltâ tegebatur, neque opere vllo munitam, & ab defenſoribus vacuam, leuium corporum homines, & multa exercitatione pernicium clauos ſecum ferreos portantes, qua per inæqualiter eminentia rupis poterant ſcandunt, ſicubi nimis arduum & laue ſaxum occurrebat, clauos per modica interualla figentes, cum velut gradus feciſſent.* Sic Hiſpaniæ Tarraconenſis vrbs *Iluro* ab Antonino deſ-
B cribitur in Pyrenæis montibus. Et de *Ilerdâ* Lucanus lib. 4.

Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
Pingue ſolum tumulo, ſuper hunc fundata vetuſtâ
Surgit Ilerda manu.

Omnino igitur illud *Ili* eſt Syrum עילי *ilai* vel עלי *illai* quod celſum ſonat.

Aliquot millibus infra Hiſpalim cadebat Bætis in magnum lacum Libyſtinum nomine, è quô ſubinde geminus exoriens duobus oſtiis aquas in Oceanum exonerabat, intermediâ Tarteſſo vel Tarteſſide magnâ inſulâ, vbi Tarteſſus vrbs fuit. Mela l. 3. c. 1. *Poſt vbi non longe à mari* (Bætis) *gran-*
C *dem lacum fecit, quaſi ex vno fonte geminus exoritur, quantuſque ſimplici alueo venerat, tantus ſingulis effluit.* Auienus in oris maritimis:

-- inſulam
Tarteſſus amnis ex Libyſtino lacu
Per operta lapſus vndique ablapſu ligat.

Strabo lib. 3. pag. 140. Εἶτ' εὐθὺς αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Βαίτιος διχῆ σχιζόμεναι. ἡ δ' ἀπολαμβανομένη νῆσος ἀπὸ τῶν στομάτων ἑκατὸν, ὡς δ' ἔνιοι καὶ πλειόνων σταδίων ἀφορίζει παραλίαν *Tum bipartita Bætis oſtia: Inſula autem in oſtiorum medio compreh enſa oram maritimam continet centum, vel vt alij plurium etiam ſtadiorum.* Et pag. 148. Δυοῖν δ' οὐσῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ, πόλιν ἐν τῇ μεταξὺ χώρᾳ κατοικεῖσθαι πρότερόν φασιν, ἣν καλεῖσθαι Ταρτησσὸν, ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ. καὶ τὴν χώραν Ταρ-
D τησσίδα καλεῖσθαί φασιν, ἣν νῦν Τουρδοῦλοι νέμονται *Cum Bætis amnis duobus oſtiis in mare exeat, aiunt olim in mediô vrbem fuiſſe habitatam Tarteſſum fluuio cognominem, regionemque appellatam fuiſſe Tarteſſidem quam nunc Turduli incolunt.* Pauſanias in Eliacis ſecundis: Ταρτήσιον εἶναι ποταμὸν ἐν χώρᾳ τῇ Ἰβήρων λέγουσι, στόμασιν ἐς θάλασσαν κατερχόμενον δυσὶν, καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν ἐν μέσῳ τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκβολῶν κειμένην *Tarteſſum fluuium eſſe aiunt in Hiſpanorum regione, oſtiis duobus in mare deſcendentem, & amni cognominem vrbem inter vtrumque alueum ſitam.* Ptolemæus etiam habet Βαίτιος τὸ ἀνατολικὸν στόμα *Bætis orientale oſtium*; Vnde colligas aliud fuiſſe δυτικὸν *occidentale*, Sed eius deſcriptio vel per authoris vel per ſcribarum incuriam eſt prætermiſſa.
E

Lacus ad Bætim quem diximus etiam aliunde notus. Plinius: *Inter æſtuaria Bætis oppidum Nebriſſa.* Æſtuaria Bętis appellat lacum ad Bętim, quem mare augebat affluxu ſuo & refluxu minuebat. Seneca in Medeâ:

Nomenque terris qui dedit Bætis ſuis A
Heſperia pulſans maria languenti vado.

Et ibi Martinus Delrio: *Languenti vado propter ampla ſpatia terrarum quæ tunc occupat, lacui ferme ſimilior.* Sed & in Arabe Geographo Bæticæ pars quæ eſt ad Bætis oſtia vocatur אקלים אלבחירה *clima Bahairæ*, id eſt prouincia lacus vel ſtagni. *Libyſtinum* vocat Auienus deflexâ voce ex Phœnicio לביצין *Lebitſin*, quaſi *Ad paludes* dixeris: Cuius nominis locum in Ægypto memorat Strabo, & alterum prope Romam Feſtus in *Caprilia.* Ad Libyſtinum lacum cognominis vrbs fuit, quam, pro לביצין (*Lebitſin*) *Ad paludes*, Λιγυστίνην *Liguſtinam* Græci appellarunt, tanquam à Liguribus in Bæticâ ſcilicet. Stephanus ex M S S Palatino à magno Salmaſio emendatus: B Λιγυστίνη, πόλις Λιγύων, τῆς δυτικῆς Ἰβηρίας ἐγγύς, καὶ τῆς Ταρτησσοῦ πλησίον *Liguſtina, Ligurum vrbs in Occidentali Jberiâ prope Tarteſſum.* Sic in Auieno pro *Libyſtino lacu*, quidam legunt *Liguſtino*, alij etiam *Libyſtico*: Sed vera lectio eſt quam diximus. Etiam Ἄορνος Auernus dictus eſt idem lacus. Scholiaſtes Ariſtophanis in Ranas: Ἡ δὲ Ταρτησσὸς Ἰβηρικὴ πόλις περὶ τὴν Ἄορνον λίμνην *Tarteſſus eſt Hiſpanica vrbs circa lacum Auernum.* Auernus Græce Ἄορνος; Punice fortaſſe ביצה אחרונה (*bitſa Aharona*) *lacus extremus* vel etiam *Occidentalis*. Sic Deut. 11. 24. הים האחרון *mare extremum*, id eſt ἐπὶ δυσμῶν *Occidentale*, vt habent LXX & vulgatus interpres. Bæticum lacum C à ſitu Phœnices ſic vocauerunt. Itaque vt Elyſij campi ex ſententiâ Strabonis, ita etiam Auernus lacus fuit in Bæticâ. Sed & ad Tarteſſum Tartari nomen alludere credidit Strabo: Εἰκάζοι δ' ἄν τις, inquit, ἀκούων τὰ περὶ Ταρτησσοῦ, τὸν Τάρταρον ἐκεῖθεν παρονομάσαι τὸν ἔσχατον τῶν ὑποχθονίων τόπων *Audiens aliquis de Tarteſſo, exiſtimare poſſit Tartarum inde* ab Homero *nominatum extremum eorum qui infra terram ſunt locum.* Bæticam addunt interlui è regione Gadium amne quem *Guadaleten* appellant, quaſi fluuium *Lethem.* Tamen priſcorum ὁ τῆς Λήθης ποταμὸς *Obliuionis fluuius*, qui & Limæa vel Limius, in Bæticâ non fuit ſed in Tarraconenſi inter Durium & Minium. Vide Melam, Strabonem, Plinium, & Ptolemæum. Hic ille amnis eſt de quô Liuius lib. 55. in epitome. *D. Iunius Luſitaniam vrbium expugnationibus vſque ad* D *Oceanum perdomuit; Et cum fluuium Obliuionem* (lege *Obliuionis*) *tranſire nollent, raptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic vt tranſgrederentur milites perſuaſit.* Et Florus lib. 2. cap. 17. *Omnes Callaciæ populos, formidatumque militibus flumen Obliuionis* &c. Et Silius lib. 1.

Quique ſuper Grauios lucentes voluit arenas
Infernæ populis referens obliuia Lethes.

Sed ad Bætim iam redeundum, qui non ſolum circa oſtia, ſed & prope Cordubam latius diffunditur in ſtagni modum, in loco qui pelagus vocabatur ex argumento. Eulogius in Apologetico martyrum Cordubenſium: *Sumebant* (Saraceni Cordubenſes) *lapillos* Bætis *fluminis, qui cruore marty-* E *rum erant aſperſi, & lymphis abluentes proiiciebant in pelago.* Et Ambroſius Moralis in ſcholiis ad hunc locum: *Ea Bætis pars quæ à Solis portâ aut paulo ſuperius ad pontem, aut paulo inferius, hoc eſt ad arcem, veteris vrbis*

A *eo tractu vrbis mœnia alluit peculiari nomine nunc vocatur pelagus* &c. *Quia nimirum toto eo tractu flumen ipſius latius ſtagnat, & in pelagi formam protenditur.* Denique in ipſo monte Argenteo lacus eſt ex quô Bætis oritur. Geographus Arabs: *Fluuius qui Cordubam alluit in eô monte oritur* מן מנתמע מיאה כאלעדיר טאהר פי נפס אלגבל *ex aquarum colluuie quæ in ipſo monte lacus habet ſpeciem.* Hinc Auienus ſupra:

At mons paludem incumbit Argentarius.

Tribus igitur in locis ſtagnat Bætis, primo ſtatim in ipſo fonte, ſecundo prope Cordubam, tertio verſus oſtia, vbi æſtuaria & lacus Auernus ſeu Libyſtinus. Atque ob id ipſum Punice ביצי *Bitſi* id eſt paludoſus dictus eſt.

B *Tſade* Ebræum in T mutarunt Græci & Romani ſcriptores, vt in *Tyro* & *Tani* ex צור *Tſor* & צען *Tſoan.* Neque alio pertinet quod idem amnis ab accolis Πέρκης id eſt *Perca* nominabatur. Stephanus: Βαῖτις, ποταμὸς κατ' Ἰβηρίαν, ὃς Πέρκης λέγεται ἀπὸ τῶν ἐγχωρίων. Nempe *Perca* factum ex ברכה *berca*, id eſt à ſtagno; vt in Sicilia *Percuſa* vel *Perguſa* dicebatur lacus Ennæ vicinus vbi Proſerpina rapta eſt. *Percam* vel *Percem* in *Certem* aut *Certim* mutarunt ſcribæ imperiti in his Liuij lib. 28. *Martius ſuperato Bæte amni, quem incolæ Certim appellant.*

Inter duo Bætis oſtia *Tarteſſis* inſula quam diximus & *Tarteſſus* vrbs E-

C braice vocatur תרשיש *Tarſis.* Inde *Tarteſſis* & *Tarteſſus*, vel S & T permutatis Syrorum more, vt in אתור *Atur* pro אשור *Aſſur*, vel primâ geminatâ, vt cum petra pro טרשא *tarſa* טרטישא *tartiſa* dicitur. In Auieno fuiſſe legitur *Multa & opulens ciuitas æuo vetuſto.* Et apud Heſychium in Γαδὴ: Ἡ Ταρτησσὸς ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἧς Ἀργανθώνιος ἐβασίλευσεν, ἔστι δὲ ἡ πόλις αὕτη πρὸς τῷ ὠκεανῷ μεγάλη λίαν *Tarteſſus extra columnas Herculeas in quâ regnauit Arganthonius: Vrbs autem eſt ad oceanum magna valde.* Eam condidiſſe Phœnices probat Euſtathius ex Arriano: Ἀρριανὸς δὲ, inquit, καὶ τὴν Ταρτησσὸν Φοινίκων κτίσμα φησὶν. Sed fruſtra: Nam Arriani locum legenti lib. 2. ἀναβασ. ſtatim patebit eum Tarteſſi nomine pro Gadibus cum Plinio abuti. Agit enim de eâ Tarteſſô in quâ colebatur Hercules. Verba ſunt: Τόνγε ἐν

D Ταρτησσῷ πρὸς Ἰβήρων τιμώμενον Ἡρακλέα (ἵνα καὶ στῆλαί τινες Ἡρακλέους ὠνομασμέναι εἰσὶ) δοκῶ ἐγὼ τὸν Τύριον εἶναι Ἡρακλέα. ὅτι Φοινίκων κτίσμα ἡ Ταρτησσὸς *Herculem illum qui Tarteſſi colitur ab Iberis (vbi etiam columnæ quædam ſunt Herculeæ dictæ) puto ego Tyrium eſſe Herculem, quia Tarteſſus à Phœnicibus condita eſt.* Tarteſſus id eſt Gades: Nam in Gadibus fuit templum Herculis, non in Tarteſſô proprie dictâ. Sic Plinius vbi de Gadibus: *Noſtri Tarteſſum appellant, Pæni Gadir.* Sed & alia eſt Tarteſſus quam condidere Phœnices nempe Carteia prope Calpen & columnas initio freti, quæ & ipſa Tarteſſus dicitur à Strabone, Melâ, Plinio & Appiano. Vno verbo triplex eſt Tarteſſus apud veteres; vna proprie dicta in inſulâ ad Bætis oſtia, qui & ipſe

E Tarteſſus de nomine vrbis dictus eſt; duæ ſic dictæ καταχρηστικῶς, Carteia nimirum & Gades. Has condidere Phœnices: At primam illam iam conditam inuenerunt. Vnde in mirabilibus Philoſophus: Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας *Primos Phœnices cum Tarteſſum nauigaſſent.* Nota *primos Phœnices*, vt extitiſſe iam ſcias, quô tempore primi Phœnices eô ſe

contulerunt. Illam nempe condiderat ſtatim à diſperſione gentium *Tarſis* filius Iauan de quô Gen. 10. 4. vt probauimus in noſtro Phaleg. lib. 3. cap. 7. A

Itaque vt Ezech. 27. 12. Tarſis deſcribitur omnibus metallis diues, argento maxime, ferro, ſtanno, & plumbo quæ comparabant Tyrij mercatores; Sic in Stephano Ταρτησσὸς ἐστι πόλις Ἰβηρίας, ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὃς τις ποταμὸς καὶ κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει. *Harteſſus* eſt *Iberiæ vrbs à fluuio dicta qui fluit ex Argenteo monte, & ſtannum etiam Tarteſſum defert*. Et de eodem amne Auienus:

> *-- fluctibus ſtanni grauis*
> *Ramenta voluit, inuehitque mœnibus* B
> *Diues metallum.*

Et in Marciano Heracleotâ:

> Ἡ λεγομένη Ταρτησσὸς ἐπιφανὴς πόλις,
> Χρυσόν τε καὶ χαλκὸν φέρουσα πλείονα.
> *Harteſſus vrbs eſt nominis celeberrimi,*
> *Vnde auri & æris fertur ingens copia.*

Et quod maxime ad rem eſt in Philoſophô primi Phœnices magna argenti vi inde allatâ ad immenſas opes breui euecti ſunt: Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων, inquit, ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἀργύριον ἀντιφορτίσασθαι, ἔλαιον C καὶ ἄλλον ναυτικὸν ῥύπον εἰσαγαγόντας, ὥστε μηκέτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπιδέξασθαι τὸν ἄργυρον. *Primos Phœnices aiunt, cum Tarteſſum nauigaſſent, tantam argenti vim oleo aliiſque nauticis ſordibus permutauiſſe, vt nec capere naues nec ferre poſſent*. Addit inde diſcedentes ex argento conflaſſe anchoras & reliquam ſuppellectilem. Quibus ſimilia habet ex Poſidonio Diodorus pag. 216. Sic Colæum Samium, qui primus Græcorum Tarteſſum nauigauit annis circiter ſexcentis ante Chriſtum, quæſtum ex mercibus maximum feciſſe narrat Herodotus lib. 4. Succeſſere Phocæi, qui eodem authore amicitiam contraxerunt cum Tarteſſi rege Argantonio, id eſt ארך ענתא *Arc-antho* Πολυχρονίῳ ſeu longi temporis. Hunc enim annos alij CXX, alij CXXX, alij CL, alij CCC vixiſſe ferunt, & LXXX regnaſſe. D

In terreſtribus muſtelas in aquatilibus murænas Tarteſſias veteres deprædicant. De muſtelis vide Heſychium in Γαλῆ Ταρτησία, & Scholiaſtem Ariſtophanis in Ranis, vbi Ταρτησίαν γαλῆν *Tarteſſiam muſtelam* dici leges ἀντὶ τοῦ μεγάλην *pro magna*. Hinc Herodotus: Εἰσὶ δὲ γαλαῖ ἐν τῷ σιλφίῳ γινόμεναι τῇσι Ταρτησσίῃσι ὁμοιόταται *Muſtelæ quæ in ſilphio naſcuntur Tarteſſiis ſunt ſimillimæ*. At murænam Tarteſſiam commendant Iulius Pollux inter τὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐδέσματα εὐδόκιμα, & Varro apud Gellium inter genera edulium omnibus aliis præſtantia, quæ profunda ingluuies inueſtigauit. Meminit etiam Ariſtophanes vbi ſupra. Et Strabo poſtquam egit de conchyliis quæ in freto ſunt circa Carteiam: ἐν δὲ τοῖς ἐξωτέροις τόποις, inquit, καὶ μείζονας ὀγδοήκοντα μνῶν τὴν σμυραίναν καὶ τὸν γόγγρον, ταλαντιαῖον δὲ τὸν πολύποδα, διπήχεις δὲ τὰς τευθίδας, καὶ τὰ παραπλήσια· πολὺς δὲ καὶ ὁ θύννος συνελαύνεται δεῦρο, ἀπὸ τῆς ἀλέης τῆς ἔξωθεν παραλίας πίων καὶ παχύς. *In externis locis* (id eſt extra fretum circa Tarteſſum) *murænas & congros reperiri aiunt qui appendunt* LXXX *minas*, *po-* E

A *lypos qui talentum; bicubitales teuthides* (ſpeciem lolliginis) *alioſque piſces id genus. Huc etiam plurimi thynni compelluntur à tepore externi littoris, pingues & craſſi.* Nam vt Philoſophus recte obſeruat hiſt. animal. lib.8.cap.19. & ex eô Athenæus lib. 7. χαίρουσι δὲ οἱ θύννοι μάλιστα τῶν ἰχθύων τῇ ἀλέᾳ, καὶ πρὸς τὴν ἄμμον τὴν πρὸς τῇ γῇ προσχωροῦσι τῆς ἀλέας ἕνεκεν, ὅτι θερμαίνονται) *Omnium piſcium thynni maxime tepore gaudent, & teporis gratia littoream arenam adeunt vt incaleſcant.*

Vt Tarteſſi nomen Gadibus tribui docuimus, ita contrario errore Tarteſſus à nonnullis *Gaddir* dicitur. Author Salluſtius in fragmentis ex hiſtoriarum libro ſecundo: *Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatem, quam nunc Tyrij mu-*
B *tato nomine Gaddir habent.* Et Auienus in oris maritimis:

Hîc Gaddir vrbs eſt dicta Tarteſſus prius.

Et rurſus:

-- Gaddir hîc eſt oppidum:
Nam Punicorum lingua conſeptum locum
Gaddir vocabat: Ipſa Tarteſſus prius
Cognominata eſt: Multa & opulens ciuitas
Æuo vetuſto, nunc egena, nunc breuis,
Nunc deſtituta, nunc ruinarum agger eſt.

C Agi conſtat de verâ Tarteſſô, quia eandem deſcribit paulo poſt in inſulâ quam,

Tarteſſus amnis ex Libyſtino lacu
Per operta lapſus vndique ablapſu ligat.

Tamẽ ex Plinio & Solino ſcimus Pœnis *Gaddir* id ipſum fuiſſe quod Græcis Γάδειρα, Romanis *Gades*, Arabibus קאדס *Kades*, Hiſpanis *Cadis* aut *Calis*, inſulam nimirum Oceano circumfuſam, in viâ à freto Herculeo ad oſtium Bætis fluminis. Rationem nominis iam explicauit Auienus, qui idem in Dionyſium:

Pœnus namque locum Gadir vocat vndique ſeptum.

Neque aliter Plinius: *Pœni Gadir, ita Punicâ linguâ ſeptum ſignificante*: Et
D Solinus: *Pœni linguâ ſuâ Gadir, id eſt ſepem nominarunt.* Et Iſidorus: *Quam Tyrij à Rubro mari profecti occupantes, in linguâ ſuâ Gades* (lege *Gadir*) *id eſt ſeptam nominauerunt.* Et Heſychius: Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Ebræis, Syris & Arabibus hâc voce nihil notius. Itaque ineptiunt Græculi qui γῆς δειρὴν explicant, aut λιθόστρωτον, aut ἐκ μικρῶν οἴκων ᾠκοδομημένον. In vnâ tribu Iudę multa erant oppida eiuſdem aut vicini nominis, גדר *Gader* Ioſ.12.13. גדרה *Gedera* גדרותים *Gederothaim* גדור *Gedor* Ioſ.15.36.58. גדרות *Gaderoth* 2. Par. 28. 18. quæ omnia conſtat à ſepimento dicta. Gades Græce Κοτινοῦσα *Cotinuſa* dicta eſt, ὡς πολλοὺς ἔχουσα κοτίνους *vt quæ agreſtes oleas multas habeat.*

Gades inſula Liuio lib. 28. eſt *extra orbem terrarum.* Straboni ἐσχάτη ἱδρυ-
E μένη τῆς γῆς, Solino *extremus noti orbis terminus.* A Calpe diſtare ſcribit Strabo ſtadia DCCL aut DCCC, ab oſtio freti Plinius LXXVM paſſ. A continente anguſto ſpatio & veluti flumine abſciſſam author eſt Mela. Hoc ſpatium Polybius, Plinius & Solinus pedibus DCC, Strabo ſtadio, Iſidorus definit CXX paſſibus: Nempe quâ parte eſt proxima; Nam alicubi VII millibus à conti-

nente abeſſe ſcribit Plinius. Longitudo in Polybio eſt XII millium, in Strabone centum ſtadiorum: Merito igitur à Stephano deſcribitur στενὴ καὶ περιμήκης *anguſta & prælonga. Quâ terris propior eſt*, inquit Mela, *pæne rectam ripam agit: Quæ Oceanum ſpectat duobus promontoriis euecta in altum, medium littus abducit, & fert in altero cornu eiuſdem nominis vrbem opulentam, in altero templum Ægyptij Herculis.* A

Quâ occaſione Tyrij colonos eô deduxerint, & quoties rem tentauerint antequam ſuccederet, pluribus narrat Strabo. De tempore non ſatis conſtat, niſi quod hanc Phœnicum coloniam vnam eſſe ex vetuſtiſſimis pro comperto habetur. Vnde eſt quod τὰ ἀρχαῖα Γάδειρα *vetuſtas Gades* in Philoſtrato & aliis legas. Pomponius rem arceſſit *ab Iliacâ tempeſtate.* In Velleio Paterculo circa Codri regis tempora vno ſæculo iuniore *Tyria claſſis plurimum pollens mari in vltimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino inſulam circumfuſam Oceano perexiguo à continenti diuiſam freto Gades condidit.* Sequitur eoſdem paucis poſt annis Vticam condidiſſe; Vticam autem Carthagine Philoſophus in libro Mirabilium antiquiorē eſſe teſtatur annis CCLXXXVII: Apud Etymologum voce Γάδειρα, ἐν τῇ Φοινίκης (lege Φοινικικῆς) ἱστορίαις in Phœniciis hiſtoriis refert Claudius Iulius (aliis Iulus & Iolaus) ὅτι Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος, κτίσας πόλιν, ὠνόμασε τῇ Φοινίκων γραφῇ *Archaleum Phnæicis filium Gades vrbem à ſe conditam Phœnicio vocabulo appellaſſe.* Id ſi verum eſſe conceſſeris, condita fuerit Gaditana vrbs non multo poſt tempora Ioſuæ. B C

Vrbs in extremâ fuit inſulâ verſus occaſum, quâ parte à cōtinēte plurimū diſtat: Aeuo Auguſti tam inſignis, authore Feſto, vt Iuba Rex Maurorum

Inluſtriorem ſemet vrbis iſtius
Duumuiratu crederet.

Quam fuerit opulenta quingenti docent equites in eâ cenſi, quot alibî nuſpiam, ſi Patauium excipias. Nempe Gades teſtatur Strabo πλήθει γε οὐδεμίας ἂν ἀπολείπεσθαι τῶν ἔξω Ῥώμης πόλεων *multitudine ciuium nulli vrbium extra Romam ceſſiſſe.* Quod valde mirum in exiguâ inſulâ in vltimo orbe nec vlla re fertili. Maxime cum incolas idem aſſerat in oppoſitâ continente non multum agri poſſediſſe. Sed eos locupletauerant maritima commercia, & amicitia Romanorum, quibus erant maxime addicti. Nec vetus vrbs parum aucta eſt nouæ acceſſione, à Cornelio Balbo Gaditano triumphali viro conditæ. Auguſtam Iuliam Gaditanam vocat Plinius. Ex vtrâque facta Didyme viginti circiter ſtadiorum in ambitu. D

Hæ opes inuexere luxum & laſciuiam; Itaque toto orbe Romano Gaditanæ puellæ in conuiuiis ideo admittebantur vt laſciuis ad lyram aut cymbalum cantibus & indecoris motibus Venerem concitarent. Iuuenalis Sat. vndecimâ:

Forſitan expectes vt Gaditana canoro E
Incipiat prurire choro &c.

Et ibi vetus ſcholiaſtes: *Nunc, inquit, expectas apud me pantomimas aut Lyriſtrias de Gadibus, quod laſciuiant.* Statius in Saturnalibus:

Illic cymbala, tinnulæque Gades.

A Martialis lib. 5. epigr. 79. ad Turanium:

Nec de Gadibus improbis puellæ &c.

Et lib. 7. epigr. 71. de Theleſinâ:

Edere laſciuos ad Bætica cruſmata geſtus;
Et Gaditanis ludere docta modis.

Et lib. 11. epigr. 17. ad lectores:

Nam mea Lampſacio laſciuit pagina verſu;
Et Tarteſſiacâ concrepat æra manu.

Vide & lib. 14. epigr. 203. de puellâ Gaditanâ. Inde *Iocoſæ Gades* epigr. 62. libri primi. Et epigr. 42. Cæcilius, qui ſcurriles iocos vſurpans videri volebat B vrbanus, dicitur id eſſe,

Quod de Gadibus improbus magiſter.

Qui nempe ſaltatriculas & lyriſtrias Gaditanas circumducebat ad quæſtum.

De cætero Gaditani erant περιττοὶ τὰ θεῖα in Deorum cultu ſuperſtitioſi, vt habetur in Philoſtrato: Et quædam habuere numina vix vſpiam alibi culta. Sic Æliano teſte apud Euſtathium, ἐν Γαδείροις βωμὸς ἐνιαυτῷ ἵδρυται, καὶ μηνὶ ἄλλος εἰς τιμὴν χρόνου βραχυτέρου τε καὶ μικροτέρου (legendum μακροτέρου) *Gadibus vna fuit ara anno ſacra, & altera menſi, in temporis tam breuioris quam* C *longioris honorem.* Ibidem aras habuere πενία paupertas, τέχνη ars, γῆρας ſenectus. Et mors alibi neglecta, quia numen implacabile, in eâ inſulâ culta, vt quæ ſit ἡ κοινὴ ἀνάπαυλα καὶ ὁ τελευταῖος ὅρμος *communis quies & vltimus portus*. Hinc Philoſtratus: Τὸν θάνατον μόνοι ἀνθρώπων παιωνίζονται *Soli hominum feſtis cantibus mortem celebrant.* At mortis nomine potuit Pluto intelligi, quem מות *Muth*, id eſt *mortem* Phœnices appellaſſe ex Sanchoniathone ſcimus. Fuit & vrbi contiguum Saturni delubrum de quô Strabo.

Sed in præcipuo cultu fuit Hercules; Dionyſius in Gadium deſcriptione.

Ἔνθα δὲ Φοινίκων ἀνδρῶν γένος ἐνναίουσιν,
Ἀζόμενοι μεγάλοιο Διὸς γόνον Αἰγιόχοιο.

D *Phœnicum hîc habitant homines de ſanguine creti,*
Immortale Iouis nati qui numen adorant,

id eſt Herculem: Itaque pro Αἰγιόχοιο multi Ἡρακλῆα legunt. Huius templum ab vrbe fuit maxime diſſitum, in alterâ parte inſulæ verſus ortum, quâ continenti eſt proxima. Hercules ille non Græcus fuit, vt multi volunt, ſed Phœnicius. Appianus in Ibericis: Τό τε Ἡρακλέους ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις Φοίνικές μοι δοκοῦσιν ἱδρύσασθαι, καὶ θρησκεύεται νῦν ἔτι * Φοινικῶς, ὅ τε θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ Θηβαῖος ἐστιν, ἀλλ᾽ ὁ Τυρίων *Herculis templum quod eſt prope columnas Phœnices mihi videntur extruxiſſe: Quia nunc etiam Phœnicio ritu colitur: Nec Thebanus ipſis eſt Deus, ſed Tyriorum.* Arrianus in Alexandro lib. 2. Tarteſſi nomen vt diximus pro Gadibus vſurpans: *Herculem illum qui Tarteſſi colitur ab Iberis* E *(vbi etiam columnæ quædam ſunt Herculeæ dictæ) puto ego Tyrium eſſe Herculem, quia Tarteſſus condita eſt à Phœnicibus,* καὶ τῷ Φοινίκων νόμῳ ὅ τε νεὼς πεποίηται τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἐκεῖ, καὶ θυσίαι θύονται, *& Phœnicio ritu templum inibi Herculi ſtructum eſt & ſacra fiunt.* Sic Diodorus l. 5. p. 208. Phœnices hoc idem delubrum

* lege φοινικικῶς.

condidiſſe aſſerit, & in eô inſtituiſſe θυσίας μεγαλοπρεπεῖς τοῖς τῶν Φοινίκων ἔθεσι διῳκημένας. Mela vult eſſe templum Ægyptij Herculis, ſed à Tyriis conditum. *Templum*, inquit, *Ægyptij Herculis cultoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre Tyrij condidere.* Proinde veriſſimile eſt Ægyptium illi Herculem eundẽ eſſe cum Phœnicio. Nec alia mens Philoſtrati, qui, vt litem dirimat, in eô templô fingit τιμᾶσθαι μὲν ἄμφω τὼ Ἡρακλέε vtrumque Herculem coli, Thebanum, inquam, & Ægyptium, illum propter boues Geryonis inde abactos, hunc ſapientiæ nomine, & quia totum orbem dimenſus eſt vſque ad vltimos terrarum fines: Ita tamen vt Ægyptio gemina, Thebano vna duntaxat ara conſecrata ſit. A

Templum hoc hominibus ſtulto errore faſcinatis non pauca commendabant ſeu vera ſeu fabuloſa. 1. ipſe ſitus in orbe extremo, vel extra orbem terrarum, vt in Liuio habetur. 2. Summa antiquitas. Mela: *Annorum queis manet numerus ab Iliacâ tempeſtate principia ſunt.* 3. Poſt tot ſæcula materies ligni incorrupta. Silius lib. 3. B

Vulgatum nec caſſa fides ab origine fani
Impoſitas durare trabes, ſolaſque per æuum
Condentum nouiſſe manus, hîc credere gaudent
Conſediſſe Deum, ſeniumque repellere templis.

4. Fatales columnæ ignotis literis inſcriptæ, quibus conſtabat ſcilicet mundi compages, atque elementorum inter ſe nexus & concordia. Itaque de harum inſcriptione conſultus Apollonius: Γῆς, inquit, καὶ ὠκεανοῦ ξυνδεσμοὶ αἱ στῆλαι εἰσίν. Ἐνεγράψατο δὲ αὐτὰς ἐκεῖνος ἐν μοιρῶν οἴκῳ, ὡς μήτε νεῖκος τοῖς στοιχείοις ἐγγένοιτο, μήτε ἀτιμάσειαν τὴν φιλότητα ἣν ἀλλήλων ἴσχουσιν *Terræ & Oceani vinculum ſunt hæ columnæ, quas in domo Parcarum inſcripſit Hercules, ne qua elementis contentio accidat, nec amicitiam diſiungant quâ inuicem tenentur.* Has columnas ex auro & argento conflatas deſcribit Philoſtratus, at Strabo ſolum æreas, & quicquam in iis ſcriptum fuiſſe negat præter nummos in templi fabricam inſumptos. Idem Poſidonium refellit qui has putauit eſſe Herculis columnas πολυθρυλλήτους. 5. Eidem fano pretium addebant variæ ſculpturæ & donaria, putâ hydræ, Diomedis equi, duodecim Herculis labores in lapide inciſi, aureus Teucri balteus & Pygmalionis oliua aurea cum baccis ſmaragdinis. De his conſulendi Photius & Philoſtratus. 6. Præterea creditus ipſe Hercules in eô templo eſſe conditus. Mela: *Cur ſanctum ſit oſſa eius ibi ſita efficiunt.* Et præſentiâ numinis ſe ab omni periculo ſartos tectos Gaditani putabant. Ex Macrobio nota eſt hiſtoria, aut fabella verius, de Therone rege Hiſpaniæ citerioris, qui cum inſtructâ claſſe veniſſet ad expugnandum Herculis templum, Gaditanis propugnantibus, ſubito in fugam verſæ ſunt regiæ naues, ſimulque improuiſo igne correptæ conflagrauerunt. Cætera ibi vide. 7. Etiam in ipſo cultu multi ritus alibi parum in vſu: Silius vbi ſupra: C D E

Philoſtr. l. 5. c. 1. Phot. auth. 241.

Saturnal. l. 1. c. 25.

Fæmineos prohibent greſſus, ac limine curant
Setigeros arcere ſues, nec diſcolor vlli
Ante aras cultus, velantur corpora lino,
Ex Peluſiaco præfulget ſtamine vertex.

Diſcin-

A *Diſcinctis mos thura dare, atque è lege parentum*
Sacrificam lato veſtem diſtinguere clauo:
Pes nudus, tonſæque comæ, caſtumque cubile,
Inreſtincta focis ſeruant altaria flammæ,
Sed nulla effigies, ſimulacraue nota Deorum.

Quod vltimum mere Iudaicum etiam in Philoſtrato legere eſt: Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ
τιμᾶσθαι μὲν ἄμφω τὼ Ἡρακλέε φασὶν, ἀγάλματα δὲ αὐτοῖν οὐκ εἶναι *In templo coli aiunt*
vtrumque Herculem, ſtatuas autem ipſis non eſſe. Item: Βωμοὺς δὲ τοὺς μὲν Αἰγυπτί-
ου δύο, χαλκοῦς καὶ ἀσήμους *Ægyptio quidem aras eſſe duas æreas & ſine ſimu-*
lachro. Cur ab Herculis ſacris fœminas etiam Romani excluſerint docent
B Plutarchus in quæſt. Rom. quæſt.60. & Macrob. lib.1. Saturnal.8. Nondum
actum de mirabili fonte Gadibus in templo Herculis, quem aiunt ταῖς παλιρ-
ῥοίαις τῆς θαλάττης ἀντιπαθεῖν, κατὰ μὲν τὰς πλήμας ἐκλείπουσαν, κατὰ δὲ τὰς ἀμπώτεις πλη-
ρουμένην *ad æſtus maris contrario modo affici, cum ſub affluxum deficiat, & in*
refluxu impleatur. Ita Polybius apud Strabonem. Sed Plinius paulo aliter
lib.2.cap.97. *Gadibus qui eſt delubro Herculis proximus fons incluſus ad pu-*
tei modum, alias ſimul cum Oceano augetur minuiturq; alias vero vtrumque con-
trariis motibus. Eodem in loco alter Oceani motibus conſentit. 9. Prætereo Philo-
ſtrati nugas de arboribus Geryoniis, vnde manabat ſanguis. Quibus non pu-
C to verius quod in Iſidoro habetur, ibidem naſci arborem palmæ ſimilem,
cuius gummi infectum vitrum ceraunium gemmam reddit.

Inter Gades & Hiſpaniã altera fuit inſula quam ſic deſcribit Plinius: *Ab*
eo latere quô Hiſpaniam ſpectat (Gadis inſula) *paſſibus fere centum, altera in-*
ſula eſt longa III M *paſſ.* M *lata, in quâ prius oppidum Gadium fuit. Vocatur*
ab Ephoro & Philiſtide Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodiſias, ab in-
digenis Iunonis. Erythia dicta eſt, quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab E-
rythræo mari ferebantur. Acute vt ſolet corrigit Cl. Salmaſius, *Tyrij abori-*
gines earum, id eſt conditores Gadium & Erythiæ. Aborigines enim Haly-
carnaſſeus exponit γενάρχας ἢ πρωτογόνους. Phœnicia igitur fuit inſula non
Punica, quæ conditores habuit è Tyro, non è Carthagine, vt perperam A-
D uienus:

-- *hinc Erythia eſt inſula*
Diffuſa glebam & iuris olim Punici;
Habuere primò quippe eam Carthaginis
Priſci coloni.

De eâdem Stephanus in Ἀφροδισιὰς, quod nomen eſt ad multa loca ambi-
guum: Τρίτη, νῆσος ἡ πρότερον Ἐρύθεια, μεταξὺ Ἰβηρίας καὶ Γαδείρων *Tertia* Aphro-
diſias, *inſula quæ prius Erythia inter Hiſpaniam & Gades.* Et Strabo: Ἐ-
ρυθείαν δὲ τὰ Γάδειρα ἔοικε λέγειν ὁ Φερεκύδης &c. Ἄλλοι δὲ τὴν παραβεβλημένην ταύ-
τῃ τῇ πόλει νῆσον, πορθμῷ σταδιαίῳ διειργομένην *Videtur Gadibus Erythiæ nomen*
E *tribuiſſe Pherecydes: Alij autem* hoc nomine intelligunt *inſulam vrbi adſi-*
tam, vnius ſtadij freto diuiſam. Ex his facile colligitur quis Erythiæ fuerit
ſitus, quæ hodie nuſquam comparet. Fuit nempe media inter Gades &
continentem, vrbi quæ ad occaſum erat inſulæ ita vicina vt fretum inter-
iectum vnius ſolum eſſet ſtadij vt refert Strabo, vel centum paſſuum vt

Plinius: Qui prius oppidum Gadium aſſerit ibi fuiſſe. Quin & quoſdam A
obſeruat Strabo loci amœnitate captos condidiſſe ὥσπερ ἀντίπολιν τῇ Διδύμῃ tanquam antipolim id eſt oppoſitum oppidum vrbi Didyme ſiue Gadium, ſed à paucis habitatum, ſi cum illa conferatur.

Hæc eſt illa Erythia apud poëtas tam celebris, in quâ regnaſſe volunt tricorporem illum Geryonem cuius boues Hercules abegerit. Fabulæ princeps in Theogoniâ Heſiodus, poëta omnium qui extant vno Homero excepto longe vetuſtiſſimus. Τρικέφαλον, inquit, Γηρυονῆα tricipitem Geryonem exarmauit Hercules:

-- ἀμφιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ,
Ἤματι τῷ, ὅτε περ βοῦς ἤλασεν εὐρυμετώπους B
Τίρυνθ᾽ εἰς ἱερὴν, διαβὰς πόρον Ὠκεανοῖο.
-- in circumfuſâ Erythiâ
Oceanô quô ferre gradum Deus impiger auſus
Inde ſacram Tirintha boues abduxit opimos.

Et in poëtarum gratiam Erythiæ boues fingit Marcianus Ægyptiis & Epiroticis non cedere. Verba ſic habent ex magni Salmaſij emendatione:

Εἶτ᾽ ἐχομένη ᾽στὶ νῆσος ἡ καλουμένη
Ἐρύθεια, μεγέθει μὲν βραχεία παντελῶς,
Βοῶν ἀγέλας ἔχουσα καὶ βοσκημάτων, C
Προσεμφερεῖς ταύροις τε τοῖς Αἰγυπτίοις,
Καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἤπειρον ἐπὶ Θεσπρωτίοις.
Vicina ſequitur dicta nomine inſula
Erythia priſco, quæ quidem haud multum patet,
Sed lætiora paſcua & boues habet
Theſprotiorum bubus Epiroticis
Ægyptiiſque mole & aruinâ pares.

Tamen in Iberiâ non regnauit Geryon nec circa Gades, ſed Ambraciæ in Epiro. Ita pronunciat Arrianus poſt Hecatæum hiſtoricum antiquiſſimum lib. 2. ἀνάβασ. *Geryonem*, ait, *aduerſus quem Hercules Argiuus ab Euryſtheo miſſus eſt, vt boues Geryonis abigeret, & Mycenas duceret,* οὐδέν τι προσήκειν D
τῇ γῇ τῇ Ἰβήρων Ἑκαταῖος ὁ λογοποιὸς λέγει *nihil ad Iberorum regionem pertinere dicit Hecatæus hiſtoricus, neque ad inſulam vllam Erythiam in Oceano ſitam miſſum fuiſſe: Sed continentis quæ circa Ambraciam & Amphilochum eſt regem fuiſſe Geryonem, & ex illâ continente Herculem boues abegiſſe.* Quod ipſum habet Euſtathius in Dionyſium Periegetem. Atque eodem pertinet quod in Epiro boues prægrandes Λαρινοὶ *Larini* credebantur ex illorum eſſe genere quos abegerat Hercules, & nomen habere à bubulco Larino Herculis abigeo. Hæc partim ex Athenæi l. 9. partim ex Ariſtophanis Scholiaſte in Aues, partim ex Suidâ qui veterem ſcriptorem citat Lycum Rheginum poëtæ Lycophronis parentem. Et ex Herodoto colligere eſt Græcorum neminem nauigaſſe Tarteſſum ante Colæum Samium, qui vi ventorum ingruentium inuitus eô abreptus eſt, illô ipſô annô quô Cyrenas condidit Battus, id eſt annis circiter DC poſt Herculis apotheoſim. Præterea in Erythiâ gramen erat ſiccius quam vt bobus ſaginandis par eſſet. Itaque

A nullos boues in eâ memorat Strabo, ſed oues ſolum quæ mirum in modum pingueſcebant. Τῶν νεμομένων, inquit, αὐτόθι προβάτων τὸ γάλα ὀρὸν οὐ ποιεῖ. τυροποιοῦσι τε πολλῷ ὕδατι μίξαντες διὰ τὴν πιότητα: Ἐν τριάκοντά τε ἡμέραις πνίγεται τὸ ζῶον, εἰ μή τις ἀποσχάζοι τι τοῦ αἵματος: ξηρὰ δέ ἐστιν ἣν νέμονται βοτάνην, ἀλλὰ πιαίνει σφόδρα *Ibi paſcentium ouium lac ſero caret, nec niſi aquâ multâ infuſâ in caſeum cogunt propter pinguedinem; Et trigeſimo die pecus ſuffocatur, niſi aliquid mittatur ſanguinis: Nam quo paſcuntur gramine, licet ſicco, valde pingueſcunt.* Hæc Strabo de ouibus in Erythiâ, dicturus etiam de bobus illis præpinguibus ſi qui fuiſſent, maxime cum ad poëtarum illuſtrationem hoc pertineat, in quâ vbique multus eſt. Proinde Mela in Bæticâ natus
B non putauit prope Gades eſſe Geryonis Erythiam, ſed contra Luſitaniam. In quâ eâdem ſententiâ etiam alios fuiſſe ex Plinio & Solino conſtat. At mihi perſuaſiſſimum Hiſpaniam & Gades Græco Herculi ne famâ quidem fuiſſe notas: Et poëtas quibus

Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas,

ideo ſuum Herculem in Oceanum deduxiſſe, ne Phœnicio Herculi videretur inferior, quem ex longinquis itineribus non vulgarem ſibi gloriam comparaſſe nouerant.

Ab ouium frequentiâ Phœnices videntur Erythiam appellaſſe inſulam
C עשתרות *Aſtaroth*, id eſt ouium; deinde etiam עשתורת *Aſtoreth* vel עשתרהא *Aſtarta* propter alluſionem, tanquam ab Aſtarte Deâ. Quod ab aliis redditum Ἀφροδισιὰς *Aphrodiſias* ſeu *Veneria*, ab aliis Ἥρας νῆσος *Iunonis inſula*: Quia Aſtarte modo pro Venere modo pro Iunone ſumitur, vt ſuô locô docemus. Et Græcorum antiquiſſimi, cum quid eſſent *aſtaroth* vel *Aſtoreth* plane neſcirent, videntur diuulſis vocibus inde feciſſe ἄστυ Ἐρύθης, quaſi ſic diceretur oppidum in inſulâ Ἐρύθη. Nam Ἐρύθην pro Ἐρυθεία occurrere docet Stephanus, quod dici putat κατὰ συναλοιφήν. Quin vt Καλλιόπη & Πηνελόπη prius dictum quam Καλλιόπεια & Πηνελόπεια, ita Ἐρύθη priuſquam Ἐρύθεια. Hæc fortaſſe verboſe nimis de tribus inſulis, Tarteſſô, Gadibus & Erythiâ, quarum nomina veteres tam promiſcue vſurpant vt illas inter ſe diſtingue-
D re non ſit cuiuſuis. Maxime cum hodie de tribus nonniſi vna ſuperſit. Erythiam enim abſorpſit mare. Et è duobus Bætis oſtiis vnô obſtructô Tarteſſus continenti iuncta eſt.

Iam ſi ex inſulis redeamus ad Bætis æſtuaria tria ſe offerent oppida de quibus ita Plinius: *Inter æſtuaria Bætis oppidum Nebriſſa cognomine Veneria, & Colobona, coloniæ Aſta quæ Regia dicitur.* Sed *Colobona* vox eſt nihili; Et niſi fallor Plinius ita ſcripſerat: *Nebriſſa cognomine Veneria col. Onoba colonia* &c. Veneria col. id eſt Veneria colonia. Ita ſcribitur per compendium. Ex *Col.* & *Onoba* factum eſt monſtrum vocis *Colobona*. Ita Plinio conueniet cum Strabone & Ptolemæo, quorum ille ſic habet vbi de
E Bæticæ æſtuariis: Πόλεις ἔκτισαν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἄλλας κατοικίας, καθάπερ ἐπὶ τῶν ποταμῶν. Τούτων δ' ἐστὶν ἥ τε Ἄστα, καὶ Νέβρισσα, καὶ Ὄνοβα *Vrbes ad illa condiderunt & alia domicilia, tanquam ad fluuios: In quô numero ſunt Aſta, & Nebriſſa, & Onoba.* Sic in Ptolemæo *Aſta* & *Nebriſſa* ſunt circa Bætis oſtium Orientale: At *Onoba Liſturia* vicina fuiſſe videtur æſtuariis oſtij

Occidentalis ab illo prætermiſſi, quod ab Orientali diſtabat plus centum ſtadiis, vt ex Strabone ſcimus. Atque inde *Liſturiæ* cognomen. Nam לאסטוריא *Liſturia* Pœnis, id eſt ad æſtuaria. L præfixum reſpondet noſtro *ad:* & אסטוריא *iſturia* deflexum ex Romano *æſtuaria.* A

Nebriſſam hodie à Bæti diſtare ſcribit octo millibus Antonius Nebriſſenſis, quia alterum Bætis oſtium eſt oblimatum. Huius, ſi credimus, conditor fuit Bacchus, quia ad Nebriſſam alludit Νεβρὶς, id eſt pellis hinnuli, Bacchi geſtamen & bacchantium. Silius lib. 3.

Ac Nebriſſa Dionyſæis conſcia ſacris.
Quam Satyri coluere leues, redimitaque ſacra
Nebride. B

Quin *Nebriſſa* eſt נאה פריצה *Nae-pritſa*, habitatio eruptionis, ſupple fluuij aut aquarum. Hæc enim eſt verbi Ebræi vis. Sic Iob. 28. 4. פרץ נחל *erupit torrens.* 2. Sam. 5. 19. כפרץ מים *vt eruptio aquarum.* Et Arabice פראץ אלנהר eſt oſtium fluuij. Nebriſſa ab incolis hodie *Lebrixa* dicitur, id eſt לפריצה *Lepritſa Ad aquarum eruptionem.*

Aſta Pœnis vt putamus fuit אשדה *Aſda* vel *Eſda*, id eſt ἐπίχυσις vel ἀνάχυσις effuſio. Sic Ioh. 5. 2. *Beth-eſda* בית אשדה eſt domus effuſionis, vt docti pridem obſeruarunt. Cur inde dicta ſit Aſta, præter loca quæ iam allata ſunt docebunt hæc Ptolemæi: Ἡ κατὰ Ἄσταν ἐπίχυσις *Quæ ad Aſtam eſt effuſio:* Et Strabonis: Ἡ κατὰ Ἄσται ἀνάχυσις καὶ ἀνάβασις *Quæ ad Aſtam eſt effuſio & æſtuarium.* Et rurſus: Ἐπὶ δὲ τῶν ἀναχύσεων ἡ Ἄστα, εἰς ἣν οἱ Τουρδιτανοὶ συνίασι *Ad effuſiones eſt Aſta ad quam Turditani conueniunt.* Nempe ad Gades traiecturi quarum nauale in oppoſitâ continente à Balbo conditum non niſi centum ſtadiis ab Aſtâ vrbe diſtabat. C

Fuit & æſtuariis ad Aſtam vicinus Meneſthei portus. Ptolemæus: Ἡ κατὰ Ἄσταν ἐπίχυσις, Μενεσθέως λιμὴν *Ad Aſtam æſtuarium, Meneſthei portus.* Et Strabo nuper citatus: Ἑξῆς δ' ἐστὶν ὁ Μενεσθέως καλούμενος λιμὴν, καὶ ἡ κατὰ Ἄσται ἀνάχυσις *Deinde eſt Meneſthei portus, & quod ad Aſtam eſt æſtuarium.* Meneſthei ſcilicet portus Punice dicebatur מין אשדא *Min-Aſda* vel *Eſda* per aphæreſim pro למין אשדא *Lemin-Aſda*, portus Aſtæ. Nam Græca vox λιμὴν pro portu eſt in Ebræorum vſu. Et Talmudici למין *lemin* ſcribunt. Sed Arabes מין *min* vel מינא *mina*, vocabulo decurtato: Ita etiam Pœni olim vt coniectamus. Tale eſt quod *liburnis* Syris eſt בורני *burni.* Hæc Græci cum ignorarint, in *Min-Eſda* latere voluerunt nomen Meneſthei ſui, quem in bello Troiano ducem fuiſſe Athenienſium poëta ſcribit. Proinde Meneſtheum Athenas ex Ilio reuerſum fingunt pulſum à Theſidis in Hiſpaniam ſe contuliſſe. Adeoque non ſolum Meneſthei portum ſed & oraculum circa hæc loca memorat Strabo. Ἐνταῦθα δέ που, inquit, καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Μενεσθέως ἐστί. Et Gaditanos Philoſtratus Μενεσθεῖ τῷ Ἀθηναίων θύειν Meneſtheo Athenienſi ſacrificare ſcribit lib. 5. cap. 1. D E

Meneſthei portum excipit Iunonis promontorium. Ita appellant Plinius & Pomponius. Ratio nominis petenda ex his Ptolemæi: Τὸ ἀκρωτήριον ἀφ' οὗ ὁ πορθμὸς ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας *Promontorium à quo fretum, in quô Iunonis templum.* Iunonis id eſt עשתרתא Aſtartes vt iam diximus. Hoc promontorium

A eſt totius Bæticæ caput & Gaditani freti finis, vnde primum è faucibus anguſtis panditur Oceanus.

In medio freto *Tranſductam*, vel *Iuliam Traductam*, Pomponij Melæ patriam, quam eodem teſte habitabant tranſuecti ex Africâ Phœnices, Strabo vocat Ἰουλίαν Ἰόζαν *Iuliam Iozam*, quia *Ioza* Pœnis id ipſum fuit quod Romanis *Traducta*. Syris enim גוז *guz* eſt traiicere. *Ioza* pro גוזא *Goza* ſcribitur, quomodo paſſim *jeuz* nux pro גוז *ganz* in Arabum interpretibus. Plura vide vbi de Tingi.

Intus non procul à littore eſt Ptolemæi Ἔβορα *Ebora*, quæ Plinio *Ebura Cerealis*, à Cereali fructu ſic dicta. Quô eôdem pertinet *Eburæ* Punicum
B nomen. Ebræis enim & Syris עבור *Jbur* vel עיבורא *Jbura* eſt annona & frugum prouentus. In Chaldæâ paraphraſi ſępe reſpondet Ebræo דגן *dagan* quod frumentum ſonat. Plures in Hiſpaniâ fuere vrbes huius nominis.

Initio freti ſunt columnæ Herculis, id eſt, vt plerique volunt, oppoſiti montes *Calpe* & *Abila*, quorum vterque quidem ſed Calpe magis & pæne totus in mare prominet. Is à Strabone definitur ὄρος τῇ περιοχῇ μὲν οὐ μέγα, τῷ δ' ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, ὥστε πόῤῥωθεν νησοειδὲς φαίνεσθαι *mons ambitu quidem non magnus, ſed in altitudinem magnam erectus, vt eminus videntibus inſulæ ſpeciem obiiciat.* Κάλπη Græcis eſt vrna, vrceus, vt *calpar* in Feſto vaſis genus.
C Heſychius: Κάλπη, στάμνος, ὑδρεία. Inde *Calpe* mons dictus. Auienus in oris maritimis ex magni viri emendatione,

Calpeque rurſum in Græciâ ſpecies caui
Teretiſque viſu nuncupatur vrcei,

quia concauus eſt in vrcei modum. Iuuenalis Scholiaſtes Sat. 14. *Calpe vrnæ ſimilis mons, vnde Calpe in extremâ Spaniâ.* Mela: *Js mirum in modum concauus, ab eâ parte quâ ſpectat occaſum medium fere latus aperit, atque inde egreſſus totus admodum peruius, prope quantum patet ſinus, & ſpecus vltra eſt.* Rurſus κάλπη deductum ex Phœnicio גלפא *galpha*, eiuſdem ſignificationis. Nam Arabice גלף *galph* eſt vas fictile, vel effracti vaſis ima pars: Et גולפא *gulpha* Talmudicis vrceus, vt in tractatu *Nedar* שקל גולפא על כתפיה *tulit*
D *vrceum ſuper humeros ſuos.* Itaque *Calpes* nomen tam Phœnicium fuit quam Græcum.

Ad montem Calpen *Calpe* vrbs deſcribitur in his Strabonis: Πρὸς αὐτῷ Κάλπη πόλις ἐν τετταράκοντα σταδίοις, ἀξιόλογος καὶ παλαιὰ, ναύσταθμόν ποτε γενομένη τῶν Ἰβήρων, ἔνιοι δὲ καὶ Ἡρακλέους κτίσμα λέγουσιν αὐτήν, ὧν ἐστι καὶ Τιμοσθένης, ὥς φησι καὶ Ἡρακλείαν ὀνομάζεσθαι τὸ παλαιὸν, δείκνυσθαί τε μέγαν περίβολον καὶ νεωσοίκους *Ad Calpem montem in quadrageſimo ſtadio eximia vrbs eſt & vetuſta, Hiſpanorum nauibus olim ſtatio. Hanc ab Hercule conditam eſſe nonnulli aſſerunt, inter quos eſt Timoſthenes, qui eam antiquitus Heracleam appellatam fuiſſe refert, oſtendique adhuc magnum murorum ambitum & naualia.* Sed cum de vrbe
E Calpe in illis locis nulla ſit alibi mentio, magnus Caſaubonus recte coniicit pro Κάλπη πόλις reſcribendum Καρτηΐα πόλις, quam ad Calpen montem deſcribunt Mela, Plinius, Ptolemæus & Geographorum alij. Hûc facit quod cum Carteiam toties infra nominet Strabo, nihil tamen de eius ſitu alibi dixiſſe reperitur. Nec fruſtra Heraclea Carteiæ fuiſſe vetus nomen,

tanquam ab Hercule conditore. Herculem enim ſuum Phœnices Μέλκαρθον *Melcarthum* appellabant. Philo Byblius ex Sanchoniathone apud Euſebium l. 1. præpar. Τῷ δὲ Δημαροῦντι γίνεται Μέλκαρθος ὁ καὶ Ἡρακλῆς *Ex Demarunte autem natus eſt Melcarthus qui & Hercules*. Μέλκαρθος id eſt מלך קרתא *Melec Kartha* rex vrbis id eſt Tyri. Idem Græcis *Melicertes* ſiue *Palæmon* maris Deus, quem Cadmi nepotem eſſe fingunt. Hinc Heſychius: Παλαίμων, ὁ Ἡρακλῆς. Et Amathuſiis in Cypro מליך *malic*. Heſychius rurſus: Μάλικα, τὸν Ἡρακλέα, Ἀμαθούσιοι. Omnino igitur ex *Melcartho* vel מלך קרתא *Melec cartha*, vrbs quam ad Calpen condidit Hercules Phœnicius primo *Melcartheia* vocata eſt, hoc eſt מלך קרתיא *Melec-karthija*, quaſi Ἡρακλείαν dixeris; deinde per aphæreſim *Cartheia* vel *Carteia*. Apud Ebræos frequens eſt hęc aphæreſis in nominibus locorum compoſitis. Tale *Sittim* pro *Abelſittim*, *Ataroth* pro *Archiataroth*, *Hermon* pro *Baalhermon*, *Seba* pro *Beerſeba*, *Salem* pro *Ieruſalem*, *Nimrim* pro *Bethnimrim*, *Aſan* pro *Boraſan*. Vide in Phaleg lib. 2. cap. 24.

Carteiam ad Herculis columnas cum Tarteſſo ad Bætim potuiſſe confundi vix cuiquam eſt credibile, quod tamen multi faciunt. Strabo: Ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρτηΐαν προσαγορεύουσι. Mela: *Carteia vt quidam putant aliquando Tarteſſos*. Plinius: *Carteia, Tarteſſos à Græcis dicta*. Pauſanias in Eliacis poſterioribus: Εἰσὶ δὲ οἳ Καρπίαν (lege Καρτηΐαν) Ἰβήρων πόλιν καλεῖσθαι νομίζουσι τὰ ἀρχαιότερα Ταρτησσόν *Sunt etiam qui Carteiam Iberiæ vrbem Tarteſſum olim vocatam exiſtiment*. Silius lib. 3.

Arganthoniacos armat Carteia nepotes.

Ac ſi Tarteſſi rex Arganthonius Carteiæ regnauerit. Appianus in Ibericis: Ταρτησσὸς μοὶ δοκεῖ τότε εἶναι πόλις ἐπὶ θαλάσσης ἣ νῦν Καρπησσὸς ὀνομάζεται *Tarteſſus mihi videtur tum fuiſſe maritima vrbs quæ nunc Carpeſſus appellatur*. Item: Διέδρασαν ἐς Καρπησσὸν, ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν ἣν ἐγὼ νομίζω πρὸς Ἑλλήνων πάλαι Ταρτησσὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ Ἀργανθώνιον αὐτῆς βασιλεῦσαι *Carpeſſum profugerunt, vrbem ad mare ſitam, quam ego arbitror quondam à Græcis Tarteſſum nominatam, & in eâ regnaſſe regem Arganthonium*. Carpeſſum, id eſt Carteiam: Nam binomia fuit vrbs; vnum nomen Carteia, alterum fuit Carpeſſus: Quod ipſum putauerim errori anſam dediſſe, quia ad Tarteſſum alludit Carpeſſi nomen. In ſcripturâ tamen nihil ſimile. *Tarteſſus* enim Phœnicie ſcribebatur תרשיש *Tarſis* vel תרתיש *Tartis*. Et *Carpeſſus* קרפסה *Carpheſa* vel קורפסה *Corpheſa*, id eſt concha. Ita exponit Aruc ex libro *Ielammedenu*. Nempe à conchis dicta Carpeſſus, quæ Carteia veteribus, quia conchas habuit portentoſæ magnitudinis. Strabo: Ἐν δὲ Καρτηΐᾳ κήρυκες δεκακοτύλους καὶ πορφύρας φασὶν *Apud Carteiam buccinæ & purpuræ inueniri dicuntur decem cotylas continentes*. In cotyla ſunt ſex cyathi.

Poſt Carteiam & Calpen eſt Σοῦελ *Suel*. Meminere Mela, Plinius, Ptolemæus, Antoninus, vbi corruptè *Siuel*. A vulpibus dici puto, quia Ebræis שועל *ſual* eſt vulpes, & ex Bætica tam vulpium quam muſtelarum pelles peti ſcribunt recentiores. Sic à vulpibus nomen habent in Mæotide *Alopeciæ*; In Helleſponto *Alopeconneſos*. Contra Smyrnam *Alopece*: In Bœotiâ mons *Alopecos*; In agro Attico *Alopecæ* vicus tribus Antiochidis ex quô

A Socrates oriundas; In Iudæâ *Saalim* vel *Sualim* vt legi mavult Hieronymus 1.Sam.9.4. In Phrygiâ denique Ἐξουανὴν *Exuanum* de quô Stephanus in Ἀζανοί. Inter Calpen & Malacham vbi *Suel* ſyluam deſcribit Strabo auro & aliis metallis valde fœcundam.

Sequuntur apud Strabonem *Malaca* & *Manaca* Phocæorum vrbs quæ Μάνοβα corrupte in Ptolemæo. Has vrbes nonnulli confundunt & promiſcue vſurpant. In quibus Auienus:

Malacha flumen vrbe cum cognomine,
Menace priori quæ vocata eſt ſæculo.

Sed hos erroris arguit Strabo, quia Menaca longius à Calpe diſtat, & eius rudera Græcæ vrbis veſtigia retinent, ἡ δὲ Μαλάκα καὶ πλησίον μᾶλλον, Φοινικικὴ τῷ σχήματι *Malaca autem & propior eſt, & ad Punicæ formã.* Idem à Calpe Malacam tantũ diſtare aſſerit quantũ Gades, id eſt ſtadiis DCCL aut ad ſummũ DCCC. Vt à Strabone Μάλακα, ita Μαλάκη ſcribitur ab Artemidoro, Marciano & Stephano; Sed à Plinio & Auieno *Malacha* cum ſpiritu rectius. A Pœnis enim מלאחה *Malacha* propter ſalſamenta dicta eſt, quia מלח *malach* eſt ταριχεύειν ſale condire. Strabo: ταριχείας δὲ ἔχει μεγάλας *ſalſamenta* ſeu cetaria *habet plurima.*

Altera excipit vrbs ταριχευτική olim *Hexi* dicta. Mela: *Extra Abdera, Suel, Hexi*, Inde *Hexitani*. Strabo: Ἐφεξῆς δ' ἐστὶν ἡ τῶν Ἐξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεται *Sequitur Hexitanorum vrbs, à quâ etiam ſalſamenta cognominantur.* Hodie *Motrel* appellant, vt Florianus author eſt. Nomen à flexu littoris qui eô loco inſignis eſt. Arabice enim עכס *acs* vel *hacs* flexum ſonat. Aſpiratione mutatâ in ſibilum poſteriores pro Hexis *Sex* & *Sexos* dixere. Illud in Ptolemæo legitur, hoc in Plinio. Vnde Athenæus habet Σεξιτανίαν πόλιν, idque tanquam ex Strabone. Et Galenus in ſalſamentis τὰ Σαξάτινα καλούμενα *quæ Saxatina nominantur.* Et *colias*, lacerti marini ſpecies ſcombro ſimilis, ibi frequens, ab aliis *Saxitanus*, ab aliis *Saxetanus* dicitur aut *Saxitanus*. Athenæus vbi de coliâ: Κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς καὶ Ἱσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος. λεπτότερος γὰρ καὶ γλυκύτερος *Præſtantior Amyclanus & Hiſpanus quem Sexitanum vocant, tenuior enim eſt & dulcior.* Plinius lib.32. cap.11. *Colias ſiue Parianus ſiue Saxitanus à patriâ Bæticâ, lacertorum minima.* Martialis lib.7. epigr. 77.

(Margin letters beside the above: B at "dera Græcæ vrbis", C at "Suel, Hexi", D at "myclanus".)

Dum Saxetani ponatur cauda lacerti.

Huius piſcis multa mentio in libris Talmudicis vbi vocatur קולייס האיספנין *colias Hiſpanorum.* Rambam & Bartenora notant piſcem eſſe דק הקליפה *tenues ſquamas habentem*, quod veriſſimum. Nam hoc ipſo colias à ſcombro differt quod ſquamis integitur paruis & tenuibus, vt Rondeletius & alij obſeruant. Sed quod iidem addunt Arabice vocari שבוט *ſabot*, verumne ſit non ſatis ſcio.

E In Ptolemæo ſequitur Σηλάμβινα, id eſt שעלבין *Saalabbin*, cuius nominis oppidum fuit in tribu Dan, de quo Ioſ. 19. 42. Idem mutatis vocalibus *Saalbim* ſcribitur Iud. 1. 35. vbi pro Ebræis בהר חרס באילון ובשעלבים *In monte*

Cheres, in Ajalon, & in Saalbim, LXX habent ἐν τῷ ὄρει τῷ ὀστρακώδει, ἐν ᾧ οἱ ἄρκτοι, καὶ ἐν ᾧ αἱ ἀλώπεκες ἐν τῷ μυρσινῶνι, καὶ ἐν Θαλαβὶν *in monte teſtaceo in quô vrſi, & in quô vulpes, in myrteto, & in Thelabin.* Quæ verba conflata ſunt ex duplici verſione: Quarum vna בהר חרס reddidit *in monte teſtaceo*, quia חרש teſtam ſignificat, altera *in myrteto*, quia alius interpres הדס id eſt myrtum legit pro חרס. Et באילון lectum באילין *in arietibus* aut *in agnis*, & redditum, ἐν ᾧ οἱ ἄρνοι, quod mutatum in ἄρκτοι propter vocis inſolentiam. Denique בשעלבים vterque interpres legit בתעלבים, hinc vnus ἐν Θαλαβὶν alter ἐν ᾧ αἱ ἀλώπεκες, ex Arabicâ linguâ quâ vulpes dicitur תעלב *thalab.* Hæc obiter de loco Græcæ verſionis, in quô doctis hæret calculus. A

Poſt Selambinam in Ptolemæo eſt Ἄβδαρα *Abdara*, hodie cum articulo Arabico *Aladra* pro *Alabdra*, Stephano Ἄβδηρα *Abdera*; & Straboni Ἄυδηρα, Φοινίκων κτίσμα καὶ αὐτή *Audera, etiam ipſa Phœnicum opus.* Proxime accedit *Auzara*, nomen Arabicæ vrbis ad Euphratem infra Thapſacum; Notum enim Z & D in illis linguis ſolere permutari. *Auzar* אוזאר Arabice propugnacula & munimenta ſignificat, & אוזר *auzara* verbum munire, propugnare. B

Inde Χαριδήμου ἀκρωτήριον *Charidemi promontorium*, hodie *Cabo de Gates*, corrupte pro *de Agatas*, ab Achate lapide qui in hoc promontorio effoditur, vt Florianus author eſt in Chronico Hiſpaniæ. Ita *Charidemi* nomen deflexum eſſe putauerim ex Punico כר אדם *Char-odem*, quod *caput ſardij* ſonat. כר *car* vel *char* Pœnis eſſe caput alibi probauimus. Et אדם *odem* rubri lapidis fuiſſe genus in Aaronis rationali ex ipſo nomine conſtat. Veteres *ſardium* explicant, ad cuius naturam vna ſpecies achatis ita accedit, vt inde vocetur *ſardachates.* Vide Plinium & Orpheum περὶ λίθων, vbi inter genera Achatum quædam referunt C

Plin. l. 37. cap. 10.

Σαρδίᾳ θ' αἱματόεντα καὶ αἰγλήεντα μάραγδον.
Sardia ſanguinea & viridi fulgore ſmaragdum.

Eſt & alius achates ibidem μιλτοπάρηος miniacei coloris, qui potuit à Pœnis אדם *odem* dici.

Supereſt Βαρεία *Baria* maritima vrbs in extremâ Bæticâ, ad Tarraconenſis fines, vt ex Plinio & Ptolemæo conſtat; Vnde & בריא *Baria* dicta, id eſt terminus & finis. Sic Pro. 30. 4. Hebræum אפסי ארץ *fines terræ* Chaldæus reddidit בריתא דארעא. *Baria* hodie *Veria* & *Vera* dicitur. D

Notandum eſt totum hoc littus quod modo deſcripſimus tenuiſſe Baſtitanos ſiue Baſtulos. Strabo lib. 3. pag. 139. Ἐνταῦθα δὲ ὄρος ἐστὶ τῶν Ἰβήρων τῶν καλουμένων Βαστητανῶν, οὓς καὶ Βαστούλους καλοῦσιν, ἡ Κάλπη *Ibi mons eſt eorum Hiſpanorum qui Baſtitani vocantur & Baſtuli, Calpe nomine.* Et pag. 141. Βαστητανῶν οἱ μεταξὺ τῆς Κάλπης καὶ τῶν Γαδείρων στενὴν νεμόμενοι παραλίαν *Baſtitanorum qui inter Calpen & Gades anguſtum accolunt littus.* Et pag. 159. Φασὶ δὲ ἀπὸ μὲν Κάλπης τοῦ κατὰ στήλας ὄρους ἐπὶ Καρχηδόνα νέαν, δισχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους. οἰκεῖσθαι δὲ τὴν ἠϊόνα ταύτην ἀπὸ Βαστητανῶν, οὓς καὶ Βαστούλους καλοῦσιν *A Calpe, qui mons eſt ad columnas ad Carthaginem Nouam, numerari aiunt ſtadia bis mille du-* E

centa

A *centa: habitari autem hoc littus à Baſtitanis qui & Baſtuli dicuntur.* Ptolemæus: Βαστουλῶν τῶν καλουμένων Ποινῶν Μενραλία, Τρανσδοῦκτα, Βαρβήσολα, Καρτηΐα, Κάλπη *Baſtulorum qui Pœni dicuntur Menralia* (al. Mellaria) *Tranſducta, Barbeſula, Carteia, Calpe.* Item: Κατέχουσι δὲ τὴν μὲν ἀπὸ Μενραλίας μέχρι Βαρείας πόλεως παραλίαν οἱ εἰρημένοι Βαστοῦλοι *Littus a Menraliâ vſque ad Bariam vrbem obtinent Baſtuli qui dicti ſunt.* Ex *Baſtitanis* aut *Baſtis* facti *Baſtuli* & corruptius. *Blaſturi* apud Marcianum lib. 2. peripli vbi meminit circa Carteiam Βλαστούρων τῶν καλουμένων Ποινῶν *Blaſturorum qui Pœni vocantur.* Nempe reſpectu originis: Nam ad eos maxime pertinent hæc Plinij, vt docet ſermonis ſeries: *Oram eam vniuerſam originis Pœnorum*
B *exiſtimauit M. Agrippa.* Et Auieni ſimilis locus:

-- porro in iſto littore
Stetere crebræ ciuitates antea,
Phœnixque multus habuit hos pridem locos.

Neque obſcura eſt ratio nominis. Littus Arabice שאטי *ſati* dicitur, & שט *ſat*, plur. שטוט *ſetut* & שטאן *ſuttan.* Hinc *Baſtitania* regio, & *Baſti* vel *Baſtitani* populi qui בשט *beſat*, aut בסאטי *beſati*, aut בשסוט *biſtut*, aut בסטאן *beſuttan* in littoribus. Potuit & præfixo L eadem regio לשט *leſat* aut לשאטי *leſati* dici, id eſt ad littus; Et ex vtrôque mixtis, fieri Blaſtorum aut Bla-
C ſtophœnicum nomen in Appiano. Ἐπολιόρκει, inquit, Ῥωμαίων ὑπηκόους τοὺς λεγομένους Βλαστοφοίνικας, οἷς φασὶν Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον ἐποικίσαι τινὰς ἐκ Λιβύης, καὶ παρὰ τοῦτο κληθῆναι Βλαστοφοίνικας *Romanorum ſubditos Blaſtophœnicas appellatos obſedit, ad quos Annibalem Carthaginenſem quoſdam ex Africâ colonos traduxiſſe ferunt, atque inde vocatos eſſe Blaſtophœnices.* Atque eodem pertinet quod in Marciano Blaſturi leguntur pro Baſtulis.

D

E

A

CAPVT TRIGESIMVM-QVINTVM.

Phœnices in reliquâ Hiſpaniâ & Balearibus & Pityuſis inſulis.

Carthago quæ & Cænepolis Punica vrbs in Hiſpania. Eius laudes. Cur dicta Cænepolis. Carthada Punice noua vrbs. Eadem Spartaria à ſparto de quô multa. Cur ſpartum Salaminium dicatur in Oppiano. Interpretes notati. Teucer Salaminius Carthaginem condidiſſe creditur. Fabulæ origo. Græcæ fabulæ de populorum & vrbium in Hiſpaniâ origine. Carthaginis vetus conditor. Appiani næniæ de Sagunto & Carthagine. Deſcriptio Carthaginis ex Polybio, Liuio & Silio. Dij Punici ibi culti. Mercurius Teutates. Aletes vnde dictus. Argenti fodinæ. Spolia ex Carthagine quam multa. Setabis vnde dicta. Telæ & ſudaria Setaba. Saguntum. Maſſilienſium vrbes in Hiſpaniâ. Pœni circa Iberum. Cæſarauguſta olim Salduba. Carthago vetus. Dertoſſa. B
Tarraco טרכון, id eſt regia. Arx Tarracone. Tarraconis laudes, conditor, vina; ara & templum Auguſto ſacrum. Auguſti iocus. Barcino. Iberia quæ pars Hiſpaniæ. Iberi vnde dicti. Sol in Ibero mergitur. Fabulæ de Pyrene ab Hercule vitiatâ & de Pyrenæi ſaltus incendio. Auri puriſſimi fodinæ in Tarbellis. Pyrenes cacumen ſyluis opacum, inde Punice *Purani* dictum. Minius fl. an à minio pigmento. Minium Punice *manin* vel *ſammanin*, vnde Græce ἀμμίνιον. S initiale ſæpe excidit. Durius à Dorienſibus non Græcis ſed Phœnicibus. Tagus à דג *dag* ſeu piſce dictus, quia piſcoſiſſimus. Anas an אנע Ana, id eſt oues? Oues in Bæticâ rutili velleris, ſed prope Bætim. Anas vel חנאס *Hanas* quid ſit Arabice. Diabolus cur *Hanas* dictus. Bæturia metallifera ſed ſterilis vnde nomen. Luſitania non dicitur a *Luſo* Bacchi comite, ſed à Phœnicio לוז *luz*. Amygdalus cur שקד ſaked Ebræis. Probatur id ipſum eſſe *luz*. Κάρυον pro amygdalo. Loca Phœnices dicta ab amygdalis. Ita etiam Luſitania & quorſum. Cur Luſus fingatur eſſe Bacchi comes. Vino cum amygdalis optime conuenire. Spania pro Hiſpania. Spaniam non dici à Pane ſed à cuniculis, multis probatur. Cuniculi quantâ copiâ in Hiſpaniâ & quam noxij. Cuniculus vox Hiſpanorum, λεβηρὶς Maſſilienſium, vnde *laurix*. Gymneſiæ vel Baleares ſeptem eſſe cur creditæ. Baleares nec Rhodiæ nec Bœoticæ originis. Balearium mores barbari. Quam fuerint periti funditores. Edocti nempe à Phœnicibus. Hæc ars in Phœnice pridem in vſu. Κῶλον pro habena fundæ vox Phœnicia. Funda δίκωλος & μακρόκωλος. Suidas emendatus. Baleares nec à Baleo, nec ἀπὸ τοῦ βάλλειν dicti, ſed à Punico בעל ירה. Quorſum iidem Gymnetes. & σισυρνοδῦται. Bochri, Iamno, Saniſera, Mago, Balearium oppida. Portus χοιραδώδης. Animalia. Cur Limneſiæ pro Gymneſiis. Pityuſæ. Ebuſus Arabice *Iabeſa* id eſt arida, fœcunda tamen inſula vitibus, oleis, & ficubus præſtantiſſimis quæ exſiccatæ inde exportabantur. Inde dicta Ebuſos, id eſt inſula יבושות *Iebuſoth* ſiccarum ſup. ficuum. Similes locutiones. Ruſpinæ ficus & nomen. Ebuſus cur Ereſus & Pityuſa. Reſinæ pineæ ex Ebuſo. ארז *erez* pro pinu. Ebuſi & Ophiuſæ ſeu Colubrariæ ſitus. Vna fugat ſerpentes, altera parit. Ebuſi montes è continente videri. Geographi Arabis locus perperam acceptus. C

QVæ ſequitur *Tarraconenſis* licet Bæticâ longe amplior, multo pauciora habuit Phœnicum monimenta. Tamen in vicinia Bæticæ ſtatim ſe D
offert Carthago ſeu Καινὴ πόλις *Cænepolis* (noua vrbs) in cuius laudes veteres maxime profuſi ſunt. Polybius lib. 3. de Hannibale: Παραχειμάζων εἰς Καινὴν πόλιν, ἥ τις ὡσπερεὶ πρόσχημα καὶ βασίλειον ἦν ἐν τοῖς Καρχηδονίων κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόποις *Ad hyberna Cænepolim ſe recipiens, quæ erat quaſi gentis caput & regia in eâ Hiſpaniæ parte quæ Carthaginenſibus parebat.* Et lib. 10. Λιμένας ἔχει στόλῳ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι, μόνη σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἅμα δὲ καὶ διότι πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Λιβύης πλοῦν, καὶ πελάγιον διάρμα λίαν εὐφυῶς κεῖται τοῖς Καρχηδονίοις *urbium Hiſpaniæ vna fere eſt quæ portus claſſi & copiis nauticis commodos habet; Adhæc Carthaginenſibus eſt admodum opportuna ſiue nauigare ex Africâ ſiue mare traiicere volentibus.* Scipio in oratione ad milites apud Liuium E
lib. 26. *In vnâ vrbe vniuerſam cœperitis Hiſpaniam. Hîc ſunt obſides omnium nobilium regum populorumque* &c. *Hîc pecunia omnis hoſtium* &c. *Hîc tormenta, arma, armamenta, & omnis apparatus belli eſt* &c. *Potiemur præterea cum pulcherrimâ opulentiſſimâque vrbe, tum opportuniſſimâ portu egregio,*

A *vnde terra marique quæ belli vſus poſcunt ſuppeditentur &c. Hæc illis arx, hoc horreum, ærarium, armamentarium, hoc omnium rerum receptaculum eſt: Hûc rectus ex Africâ curſus eſt: Hæc vna inter Pyrenæum & Gades ſtatio: Hinc omnis Hiſpania imminet Africæ.* Strabo lib. 3. Κρατίστη πολὺ τῶν ταύτῃ πόλεων. Καὶ γὰρ ἐρυμνοτάτη, καὶ τείχει κατεσκευασμένῳ καλῶς, καὶ λιμέσι καὶ λίμνῃ κεκόσμηται, καὶ τοῖς τῶν ἀργυρείων μετάλλοις. Κἀνταῦθα δὲ καὶ ἐν τοῖς πλησίον τόποις πολλὴ ἡ ταριχεία *Longe præſtantiſſima eſt omnium eius regionis vrbium. Quippe & munitiſſima eſt, & muro præclare extructo, portubuſque & lacu ornata eſt, & argenti fodinis, & cum ibi tum in vicinis locis multum eſt ſalſamentorum.* Et Silius lib. 15.

B

--- terris memorabile Iberis
Hæc caput eſt, non vlla opibus certauerit auri;
Non portu celſoue ſitu, non dotibus arui
Vberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.

Vt Africana Carthago, ita hæc etiam dicta eſt, Καινὴ πόλις *Noua vrbs.* Polybius lib. 2. Ἣν τε παρὰ μέν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην *Quamque alij Carthaginem alij Nouam vrbem nuncupant.* Stephanus: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Καρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας: Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὐτὴ Καινὴ πόλις *Eſt & alia Carthago Hiſpaniæ vrbs, quæ & ipſa Noua vrbs appellata*
C *eſt.* Neque id nouo nomine, ſed ἐπεξηγητικῶς. Nam, vt ex Solino alibi docuimus, Carthaginis Punicum nomen erat *Carthada* ſeu קרת-חדתא *Karth-hadtha*, id eſt noua vrbs. Vnde Καρχηδὼν Siculis, quibus ὄρνιθες erant ὄρνιχες, & *Carthago* Hiſpanis, quibus *dama* eſt *gama*, *delphin golphin*, *teſtudo tortuga.* Σπαρταγένην Appianus & *Spartariam* Antoninus appellant ἐπιθετικῶς, propter τὸ καλούμενον Σπαρτάριον πεδίον *campum Spartarium nomine* vrbi proximum è quô ſpartum legebatur. Fuit id junci ſpecies in arido ſolo naſcens, cuius vſus olim multiplex. Plinius lib. 21. cap. 2. *Sparti quidem vſus multa poſt* (Homerum) *ſæcula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, iuncuſque proprie aridi ſoli.* Inde Spartarium Strabo Σχοινοῦντα id eſt iunca-
D rium interpretatur. Iſidorus fruticem eſſe dicit virgoſum ſine foliis, carici ſimilem è quô funes conficiuntur. Candidum fuiſſe docet Græcum nomen λεύκαμα in Gloſſis, vel λευκέα in Artemidoro & Heſychio, vt obſeruauit vir maximus ad Spartianum. De vſu ſic Plinius: *Hinc ſtrata ruſtica eorum, hinc ignes faceſq; hinc calceamina & paſtorum veſtis: Animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate.* Item: *Complectatur animo qui volet miraculum æſtimare, quanto ſit in vſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliiſque deſideriis vitæ.* De loco idem hæc habet: *In Africâ exiguum & inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, quatenus parit, montes quoque ſparto operit.* Et rurſus: *Ad hos*
E *omnes vſus quæ ſufficiunt, minus* XXXM *paſſ. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minuſque in longitudinem* C *reperientur,* vt ex Apuleio probat vir magnus quem diximus. Strabo inter Setabim & Caſtulonem Spartarium campum deſcribit, & in eô montem Oroſpedam.

Naſſam piſcatoriam alibi σπαρτίοισιν Ἰβηρίοισιν *Spartis Iberis*, alibi σπάρτῳ

Halieut.l.5. v. 342. Cyneget. l. 4. v. 220.

Σαλαμινίδι ſparto Salaminio plecti dicit Oppianus: Atque ibi hærent inter- A
pretes, niſi quod Brodæus & eum ſequutus Rittershuſius, viri in his literis
primarij, legendum coniiciunt Σαλμυκίδι ab Hiſpaniæ vrbe Salmycâ prope
Columnas. Quod ideo haud quaquam probo quia à Columnis longe abeſt
Spartarius campus ſupra fontes fluminis Bætis: Et Salmyca vrbs obſcura
eſt, nec aliunde nota quam ex vno Stephani loco: A Salmyca denique Sal-
mycenum dici notat Stephanus non Salmycidem. Sed nec opus mutare
quicquam, cum Carthaginenſe ſpartum recte dicatur Salaminium, à Teu-
cro Salaminio, qui Carthaginis conditor eſſe narratur. Silius lib.3.

Dat Carthago viros Teucro fundata vetuſto.

Et lib.15. B

Vrbs colitur Teucro quondam fundata vetuſto,
Nomen Carthago, Tyrius tenet incola muros.

Proinde Trogus lib.44. Teucrum ſcribit, *cum ab Euryſace Aiacis filio pa-
triæ Salaminis acceſſu prohiberetur, Hiſpaniæ littoribus appulſum, loca vbi
nunc eſt Carthago noua occupaſſe.* Si diuinare liceat, fuit hæc fabellæ origo.
Carthago Spartaria magnum erat emporium, quod cum alij teſtantur, tum
Strabo diſertiſſime: Καὶ ἔστι τοῦτο μέγιστον ἐμπορεῖον τῶν μὲν ἐκ θαλάττης τοῖς ἐν τῇ
μεσογαίᾳ, τῶν δ' ἐκεῖθεν τοῖς ἔξω πᾶσιν *Et magnum hoc eſt emporium, vbi & me-
diterranei maritimas & maritimi mediterraneas comparant merces.* Inde C
appellatam à Pœnis ſuſpicamur Carthaginem תוגרא *Tugro* id eſt commercij,
vt à mediterraneâ Carthagine diſtingueretur de quâ deinceps. Quod Græci
ſic acceperint, quaſi à Teucro conditore ſortita eſſet id nominis. Nam hu-
iuſmodi fundamentis nituntur pleræque Græcorum fabulæ de populorum
origine. Tale eſt quod ab Aſtyre Memnonis armigero dicti finguntur Aſtu-
res, & his vicini Grauij vel Gruij à Graiis, & Tude vel Tyde oppidum ibi-
dem à Diomede Tydei filio, Vlyſſea item & Vlyſſipon ab Vlyſſe, & à Ly-
ſo vel Luſo Bacchi Lyſij ſocio Luſitania, & à Nebride Nebriſſa, & à Me-
neſtheo Men-Aſta ſeu portus Aſtæ, & à Caſtalio Phocenſi Caſtulo, & ab Ar-
cade Pane Spania quæ & Hiſpania.

Interim nihil eſt certius quam Hiſpanicæ Carthaginis originem Pœnis D
deberi non Græcis. Itaque πόλιν Φοινίσσαν *Punicam vrbem* appellat Polyænus
lib.8. Stratagematum. Et Solinus expreſſe: *Carthaginem apud Iberos, quæ
mox colonia facta eſt, Pœni condiderunt.* Et Strabo: Ἡ Καρχηδὼν ἡ νέα, κτίσμα
Ἀσδρούβα, τοῦ διαδεξαμένου Βάρκαν τὸν Ἀννίβα πατέρα. *Carthago noua ab Aſdruba-
le condita eſt, eo qui Barcæ Hannibalis patri ſucceſſit.* Itaque de eôdem Aſdru-
bale Polybius illorum temporum ſcriptor accuratiſſimus, quique loca ipſe
luſtrauit: Τήν τε παρὰ μέν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην
κατασκευάσας, οὐ μικρὰ μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις εἰς πραγμάτων
λόγον *Cumque vrbem condidiſſet, quam alij Carthaginem alij Nouam vrbem
nuncupant, Carthaginenſibus ad res gerendas non leue momentum attulit.* Fa- E
teor ab Appiano rem referri multo aliter. Neque enim is Carthaginem ab
Aſdrubale, ſed ab Annibale demum conditam fuiſſe ſtatuit poſt Saguntum
exciſam. Quin Carthago, ſi credimus, eadem cum Sagunto fuit. Verba ſic
habent, vbi de Saguntô ab Annibale exciſâ: Τὴν δὲ πόλιν ὁρῶν ἐπιθαλασσίδιόν τε,

A καὶ Καρχηδόνος οὐ μακρὰν, καὶ χώρας ἄρχουσαν ἀγαθῆς, ᾤκισεν αὖθις, καὶ Καρχηδονίων ἄποικον ἀπέφηνεν. Ἣν νῦν οἶμαι Καρχηδόνα καλεῖσθαι τὴν Σπαρταγγένην Saguntum *vrbem* Annibal *cum videret & mari vicinam eſſe, & in loco fertili ſitam, nec procul ab* Africanâ *Carthagine, nouis repletam colonis Carthaginis coloniam eſſe voluit; Quam nunc arbitror Carthaginem vocari Spartaiiam.* Proinde idem alibi: Ἐν τῇ πρότερον μὲν Ζακάνθῃ, τότε δὲ ἤδη Καρχηδόνι *In vrbe quæ prius Saguntum, tunc Carthago erat.* Sed nihil dici potuit magis ἀγεωγράφητον, nihil magis ἀνιστόρητον. Neque enim maritima vrbs ſed mediterranea fuit Saguntum, à Carthagine non parum diſſita, quatuor in Ptolemæo fluminibus intermediis. Neque ab Annibale ſed à Romanis octauo poſt Liu. l. 34. & 25.
B excidium anno inſtaurata eſt & cultoribus antiquis reſtituta, dum circa Tarentum & Brutios bellum gerebat Annibal.

Carthaginis deſcriptionem accuratiſſimam habet Polybius lib. 10. quam ſic in pauca contrahit Liuius lib. 26. *Sinus eſt maris mediâ ferme Hiſpaniæ orâ, maxime Africo vento oppoſitus, & D paſſus introrſus retractus, paululo plus paſſuum in latitudinem patens. Huius in oſtio ſinus parua inſula obiecta ab alto, portum ab omnibus ventis præterquam ab Africo tutum facit. Ab intimo ſinu peninſula excurrit, tumulus is ipſe in quô condita vrbs eſt, ab ortu Solis & à meridie cincta mari. Ab occaſu ſtagnum claudit, paulum*
C *etiam ad Septentrionem fuſum, incertæ altitudinis, vtcunque exæſtuat aut deficit mare, continenti vrbem iugum ducentos fere & quinquaginta paſſus patens coniungit.* Hæc Polybianis ſimillima, niſi quod ſinus qui pro portu eſt in Polybio multo eſt amplior. Patet enim in longitudinem ὡς εἴκοσι σταδίων *viginti fere ſtadia*, & in latitudinem ab ipſo oſtio ὡς δέκα *ſtadia circiter decem.* Viginti porro ſtadia ſunt bis mille quingenti paſſus. Qui idem fuit murorum ambitus, non vt alij volunt quinque millium. Quod ſe non ex auditu pronunciare dicit Polybius, ſed poſtquam loca ipſa luſtrauit & attente conſiderauit. Οὐ γὰρ, inquit, ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς, ἀλλ᾽ αὐτόπται γεγονότες, μετ᾽ ἐπιστάσεως ἀποφαινόμεθα. Vtrumque ſequutus Silius pleraque hæc carmine ita expreſſit lib. 15.

D *Carthago impenſo naturæ adiuta fauore*
Excelſos tollit pelago circumflua muros.
Arctatus ponti fauces modica inſula claudit,
Qua Titan ortu terras aſpergit Eoô.
At quâ proſpectat Phœbi iuga ſera cadentis,
Pigram in planitiem ſtagnantes egerit vndas:
Quas auget veniens refluuſque reciprocat æſtus,
Sed gelidas à fronte ſedet ſublimis ad Arctos
Vrbs impoſta iugo, pronumque excurrit in æquor,
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.

E Falloran ob id ipſum Carthago dicta eſt, quia ſitu ſimillima Libycæ Carthagini, quæ & ipſa in ſinu ſtagnum habuit vicinum, & mare circumfluum, & inſulam ſinui obiectam.

In vicinis collibus ab ortu mari vicina fuit ædes Æſculapij: ab occaſu regia Aſdrubalis magnificum opus, qui ad monarchicum imperium viam

affectabat. Septentrionale latus., trium colliculorum obiectu claudebatur, quorum qui vergit ad Orientem Vulcani, proximus Aletæ, tertius Saturni dictus. Nec procul fuit tumulus quem Mercurium Teutatem appellabant, è quô, vt Liuius author eſt, Scipio Carthaginem oppugnans, aduertit multis partibus nudata defenſoribus mœnia eſſe. Horum numinum quædam fuere Punica, vt *Saturnus* & *Æſculapius* etiam in Africanâ Carthagine plurimum culti. Saturnus אל *el* id eſt Deus appellabatur κατ' ἐξοχὴν, & Æſculapius השמוני *Eſmuni* quia Cabirorum octauus, vt ex Philone & Damaſcio conſtat. Et Vulcanus iiſdem *Chryſaor*, imo חורש אור *Chores-vr* id eſt πυριτεχνίτης. At *Mercurij Teutatis* cultum tam Hiſpani quam Galli videntur ab Ægyptiis accepiſſe, quibus *Thoth* vel *Theuth* erat Mercurius. Philo Byblius Τάαυτον ſcribit. Qui ſolus ſupereſt Ἀλήτης *Aletes* topicus fuit Deus propter inuenta argenti metalla Diis immortalibus pares honores conſequutus. Polybius: δοκεῖ δ' οὗτος εὑρετὴς γενόμενος τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετυχέναι τιμῶν. *Aletes* igitur Pœnis חלד *Haled* id eſt καταδύτης dictus, quia in καταδύσεσιν ſeu ſpecubus ſubterraneis reconditas argenti venas rimabatur & ſcrutabatur. Quod proprie חלד *halad* Syris, vt multis probat Fullerus in Miſcellaneis

Aq. Pſ. 17. 14 & 39.6.& 49.2. lib.3.cap.14. Proinde חלד *heled* paſſim ab Aquilâ redditur κατάδυσις: Et חולד *holed* Ebraice eſt ἰκτὶς, muſtelæ genus maxime καταδυτικὸν & φωλευτικόν. Et verba Pauli 2. Tim. 3.6. οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας Syrus interpres reddidit דמחלדין ביח בחא. Metalla argenti prope Carthaginem Polybius apud Strabonem μέγιστα μὲν εἶναί φησι. διέχειν δὲ τῆς πόλεως ὅσον εἴκοσι (al. ὀκτὼ) σταδίους, περιειληφότα κύκλον τετρακοσίων σταδίων, ὅπου τέτταρας μυριάδας ἀνθρώπων μένειν τῶν ἐργαζομένων, ἀναφέροντας τότε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων καθ' ἑκάστην ἡμέραν δισμυρίας καὶ πεντακισχιλίας δραχμὰς *maxima quidem eſſe dicit, ab vrbe ad viginti* (al. ad octo) *ſtadia diſſita, circulo* CCCC *ſtadiorum contenta, ibi quadraginta hominum millia in labore verſari, qui populo Romano tum temporis in dies reddiderint viginti quinque drachmarum millia.* Videntur hæ fodinæ pertinuiſſe ad montem Oroſpedam, vel Argentarium ſi mauis, cuius portionem Carthagini imminere ex Ptolemæo ſcimus.

Vrbe à Scipione captâ reperta ſunt poſt multas cædes liberorum capitum virilis ſexus decem millia, opificum duo millia. Captæ item catapultæ maximæ ferme CXX, minores CCLXXXI, baliſtæ maiores XXXIII, minores LII. Scorpionum & armorum ingens numerus, ſigna militaria LXXIV, pateræ aureæ CCLXXVI librales ferme omnes pondo; argenti facti ſignatique decem & octo millia & CCC pondo, vaſorum argenteorum magnus numerus, tritici XL millia modiorum, hordei CCLXX: Naues onerariæ CXIII in portu expugnatæ captæque. Hæc enumerare viſum eſt, vt è magnitudine ſpoliorum æſtimetur vrbis opulentia.

Inter Carthaginem & Saguntum fuit *Setabis* in celſo ſitu. Silius lib. 16.

-- excelſo nutritum colle crearat
Setabis.

In Strabone ſcribitur, Σέταβις, in Ptolemæo Σαίταβις, cum amne cognomine, & vicinâ Setabiculâ. Nomen factum eſſe ſuſpicor ex שתי בוץ *ſeti buts* id eſt ſtamine vel telâ byſſi quæ ibi texebatur. Silius lib. 3.

A *Nam ſudaria Setaba ex Iberis*
Miſerunt mihi muneri Fabullus
Et Verannius.

Setabis hodie *Xatiua* & שאטבה *Xatiba* in Nubienſi qui tam venuſtam & munitam eſſe aſſerit vt res ceſſerit in prouerbium. Addit ibidem אלכאגד chartam concinnari, cui ſimilis non reperiatur vſpiam.

Poſt Setabim eſt Saguntum, Polybio & Appiano Ζάκυνθα, paſſus mille ferme à mari, in περιπόδι τῆς ὀρεινῆς, Zacynthiorum opus vt volunt. Inde vſque ad Pyrenæum à Maſſilienſibus conditæ aliquot vrbes, puta Ἀρτεμίσιον ſeu *Dianium*, in qua Diana Epheſia maxime colebatur, & *Emporiæ* & *Rhode*
B linificio celebres. In medio ſpatio eſt Iberus amnis ingens circa quem habitaſſe Pœnos non leues ſunt coniecturæ. Prima eſt quod Hedetanorum vel Sedetanorum vrbs ad Iberum *Cæſarauguſta*, olim vt Plinius author eſt appellabatur *Salduba*, id eſt שלטובעל vt iam ante docuimus. Secundo infra Cæſarauguſtam â Ptolemæo deſcribitur Ilercaonum vrbs Καρχηδὼν παλαιὰ *Carthago vetus*, ad quam hæc Plinij pertinent poſt Iberi deſcriptionem: *Colonia Tarraco Scipionum opus, ſicut Carthago Pænorum.* Tertio *Dertoſſa*, Straboni Δέρτωσα, hodie *Tortoſa* dicta videtur à vicinis petris, quia טרטישא *tartiſa* Syris eſt petra. Quarto *Tarraco* Straboni Ταρακὼν *Taracon* maritima
C vrbs inter Iberum & Rubricatum, à quâ Hiſpania Tarraconenſis, Syrum habet nomen טרכון *Tarcon*, quaſi regiam aut palatium dixeris. Hinc Thargum ſec. Eſther.1.3. טרכונא דמלכא (*tarcona de malca*) *palatium regis*; Et R. Selomo 2.Reg.15.25. כל טרכונין בלשון ארמי פלטין החשובין למלכות *omnes tarconin linguâ Syrâ ſunt ædes regiæ.* Tarraconi igitur nomen ab arce regiâ, de quâ Martialis lib.10. epigr. 104.

Hiſpanæ pete Tarraconis arces.

Et Auſonius in Emeritâ:

Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certant.

Et Prudentius in hymno Fructuoſi epiſcopi, & diaconorum Augurij ac Eulogij qui martyrium paſſi ſunt Tarracone:

D *Fœlix Tarraco, Fructuoſe, veſtris*
Attollit caput ignibus coruſcum,
Leuitis geminis procul relucens.
Hiſpanos Deus aſpicit benignus,
Arcem quandoquidem potens Iberam
Trino martyre Trinitas coronat.

Geographus Arabs cl.4.part.1. להא סור רחאם *ipſi ſunt muri rochã* id eſt marmorei. Beniamin in itinerario היא היתה מבנין ענקים ויונים ולא נמצא כבנין ההוא בכל ארצות ספרד *Tarraco eſt ex Anacæorum & Græcorum ædificiis, nec vlla vrbs ſimilis ſtructuræ reperitur in omnibus Hiſpaniæ terris.* Mela Tarraconē aſſerit eſſe *in*
E *his oris maritimarum opulentiſſimam.* Eadem à Strabone deſcribitur ἀλίμενος μὲν, ἐν κόλπῳ δὲ ἱδρυμένη καὶ κατεσκευασμένη τοῖς ἄλλοις ἱκανῶς, καὶ οὐχ ἧττον εὐανδροῦσα νυνὶ τῆς Καρχηδόνος *portu quidem carens, ſed in ſinu condita, & rebus aliis ſatis inſtructa, neque nunc paucioribus quam Carthago viris frequens.* Tarracoconem Scipiones condidiſſe ſcribit Solinus: Plinius itidem, *Tarraco Sci-*

pionum opus, quia non parum auxerunt. Alioqui enim de Tarracone iam ſcripſerat Eratoſthenes, antequam Scipiones pedem in Hiſpaniâ fixiſſent. Ideo populoſam eſſe vult Strabo, quia περὶ τὰς τῶν ἡγεμόνων ἐπιδημίας εὐφυῶς ἔχει *ad præfectorum in Hiſpaniâ peregrinationes commode ſita eſt.* Accedit ſoli vbertas & vini præſtantia. Plinius lib. 14. cap. 6. *Hiſpaniarum Laletana* (vina) *copiâ nobilitantur, elegantiâ vero Tarraconenſia.* Silius lib. 3.

--- dat Tarraco pubem
Vitifera & Latio tantum ceſſura Lyæo.

Et Martialis lib. 13. epigr. 118. ad hunc ipſum verſum alludens:

Tarraco, Campano tantum ceſſura Lyæo,
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

Auguſto adhuc viuo Tarraconenſes aram erexiſſe docet ipſius iocus apud Quintilianum lib. 6. *Auguſtus nunciantibus Tarraconenſibus palmam in arâ eius enatam; apparet, inquit, quam ſæpe accendatis.* Ita illos ſalſe deridet, tanquam in cultu Cæſaris non ſatis diligentes. Eoſdem tamen inter primos Auguſto templum poſuiſſe docet his verbis Tacitus Annali primo: *Templum vt in coloniâ Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto petentibus Hiſpanis permiſſum, datumque in omnes prouincias exemplum.* Templum hoc vetuſtate collapſum ab Adriano eſt reſtitutum. Spartianus in Adriano: *Tarracone hyemauit vbi ſumptu ſuo ædem Auguſti reſtituit, omnibus Hiſpanis Tarraconem in conuentum vocatis.* Idem in Seuero teſtatur inter omina futuri imperij hoc illi fuiſſe, quod *ad Hiſpaniam miſſus ſomniauit primo ſibi dici vt templum Tarraconenſe Auguſti, quod iam labebatur, reſtitueret.* A. Ch. CCLXIII Germanis Hiſpanias obtinentibus Tarracon expugnata eſt. Ita Euſebius lib. 2. Chron. Germanis, id eſt Francis vt diſcere eſt ex Aur. Victore in Gallieno. Hanc Tarraconis cladem deflet Tarraconenſis ſcriptor non infimæ notæ Paulus Oroſius lib. 7. cap. 22.

Vltra Tarraconem Amilcar Barca pater Annibalis *Barcinonem* condidiſſe dicitur, coniecturâ factâ ex nomine, quod nec probo nec reiicio. Tantum obſeruo Barcinonem Punicam dici in his Auſonij Epiſt. 24. Paulino:

--- me Punica lædit
Barcino, me bimaris iuga ninguida Pyrenæi.

Iberum quod attinet & *Iberos* & *Iberiam*, ex Polybio didici vetuſtiores Iberiæ nomine non totam Hiſpaniam ſignificaſſe, ſed eam ſolum Hiſpaniæ partem quæ ad mare internum obuerſa eſt, à Pyrenæis montibus vſque ad Calpen & columnas. Τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, inquit, ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν τὸ συνάπτον πρός τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλείους στήλας περιέχεται μὲν ὑπό τε τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς ἔξω θαλάσσης: Καλεῖται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς παρῆκον, ἕως Ἡρακλείων στηλῶν, Ἰβηρία. Τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην προσαγορευομένην κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει διὰ τὸ προσφάτως κατωπτεῦσθαι. *Reliqua pars Europæ quæ à montibus quos diximus* (Pyrenæis) *ad occaſum & columnas Herculeas pertinet, partim a noſtro partim ab externo mari ambitur. Quæ porrigitur ſecundum mare noſtrum portio, ad columnas vſque Herculis, Iberia nominatur: Quæ ſecundum mare externum, quod & magnum indigetant, communem appellationem nondum inuenit, quia non diu eſt cum fuit explorata:* Porro cum in Hiſ-

A in Hiſpaniæ parte quæ Oceano obiecta eſt, quinque ſint maiora flumina Bætis, Anas, Tagus, Durius & Minius, iſta nullum habet maiorem amnem præter Iberum, qui ob id ipſum cum terrâ & incolis commune nomen eſt adeptus, quomodo in Ægypto Nilus quem Homerus Ægyptum vocat. Iberi autem à ſitu dicti quem in extremo mari obtinent, quia Syris עברין *ebrin* vel *ibrin* fines ſonant. Vnde in Pſalterio Syro toties עבריה דארעא ſunt fines terræ. Itaque in his Claudiani de Stilichone, Pſ.2.8. & 22. 28. & 59.14. &c.

--in extremos aciem mittebat Iberos,

ab imprudente poëtâ Iberorum nominis ratio tam eſt expreſſa quam Plemmyriæ & Hyadum â Virgilio cum *Plemmyrium vndoſum* dixit & *pluuias* lib. 3. Æneid.
B *Hyadas*. Nec eſt quod quis Iberos extremos dici putet eorum reſpectu duntaxat qui ad Oceanum degunt. Quamuis enim hi ſint magis extremi, veteres tamen certum eſt omnes in genere Hiſpanos pro extremis habuiſſe. Vnde eſt quod Solem occumbentem non in Oceano ſolum ſed & in Ibero flumine mergi poëtæ volunt, ac ſi ibi ſit terræ terminus. Ouidius Metam. fab. 4.

Ter iuga Phœbus equis in Ibero flumine merſis
Dempſerat.

Notandum interim Iberorum nomen ab Auieno plane aliter quam à Poly-
C bio ſumi. Iberi enim Polybij ſunt ad mare internum, vt diximus. At in Auieno Iberi prope oceanum degunt ad alterius Iberi occaſum, qui Bæticæ fluuiolus eſt medius inter Bætim & Anam (hodie *Rio Tinto* vel *de Azeche* vt volunt) De eô Ibero ſic Auienus in oris maritimis:

Hiberus inde manat amnis & locos
Fœcundat vndâ: Plurimi ex ipſo ferunt
Dictos Hiberos, non ab illo flumine
Quod inquietos Vaſconas perlabitur.
Nam quicquid amni gentis huius adiacet
Occiduum ad axem Hiberiam cognominant.
Pars porro Eoa continet Tarteſios
D *Et Celbicenos.*

Itaq; Feſti Iberi verè Iberi id eſt extremi ſũt etiã reliquę Hiſpanię reſpectu.

De Pyrenæis duplex fabula iactatur apud Græcos: Vna de *Pyrenes* nomine dictos, Bebrycis regis filiæ, quæ ab Hercule illâc iter faciente vitiata, cum metu patris aufugiſſet in ſyluas, à feris diſcerpta eſſe creditur. Hanc fabulam multis refert Silius lib. 3. Sed merito reiicit Plinius, cuius verba ſunt lib. 3. cap. 1. *Quæ de Hercule ac Pyrene vel Saturno traduntur, fabuloſa imprimis arbitror.* Alij ex Pyrenæo ſaltu incenſo referunt argenti fluxiſſe riuos, vnde maximas opes contraxerint Phœnices, cum illud vili pretio ab incolis comparaſſent. Huius conflagrationis meminere Ariſtoteles
E in mirabilibus, & Poſidonius apud Strabonem; Et Diodorus lib. 5. qui addit τὰ μὲν ὄρη διὰ τὸ συμβεβηκὸς κληθῆναι Πυρηναῖα *montes propter hunc caſum Pyrenæos eſſe dictos*, tanquam ἀπὸ τοῦ πυρὸς συχνὰς ἡμέρας συνεχῶς ἐπιφλέγοντος *ab igne qui per multos dies continue exarſerit.* Quod vtvt inepte confictum tamen ſuadet iam olim à Phœnicibus hæc loca fuiſſe adita. Vt & de Hercule

prior fabula, quæ, ſi quid habet veri, non poteſt aliô referri quam ad Phœnicium Herculem. Et vero certum eſt non argenti modo ſed & auri puriſſimi fodinas olim fuiſſe in Tarbellis prope Pyrenem, quarum famâ Phœnices, lucri gens auidiſſima, eo potuere pellici. Strabo lib. 4. Ἔχουσι δὲ Ταρβέλλοι τὸν κόλπον, παρ' οἷς ἐστι τὰ χρυσεῖα σπουδαιότατα πάντων *Tarbelli hunc ſinum tenent, apud quos ſunt auri metalla omnium optima.* Addit in foſſis non alte actis ibi inueniri auri laminas χειροπληθεῖς manum implentes, ramenta item & glebas quæ non multa egeant repurgatione. Vnde eſt quod libro tertio, poſtquam Hiſpaniæ metalla pluribus commendauit vt omnium puriſſima, à Gallis aſſeri fatetur τὰ παρ' ἑαυτοῖς εἶναι κρείττω μέταλλα, τά τε ἐν τῷ Κεμμένῳ ὄρει, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῇ κείμενα τῇ Πυρήνῃ *ſua metalla eſſe præſtantiora tam in Cemmeno monte quam ſub ipſam Pyrenem.* Nomen quod attinet *Pyrenes* aut *Pyrenæorum* montium, videtur id poſſe deduci non abſurde ex Phœnicio פארני *purani* pro ramoſo & opaco. Nempe Ebræis פארה *pura* vel *pora* eſt ramus. Sic Eſ.10.33.34. *Deus decerpet* פארה (*pura*) *ramum violenter* &c. *& ſuccidet perplexa ſylua.* Et Ezech.31.5. de cedro, *producti ſunt* פארותיו *rami eius.* Porro vt ex רוחא *rucha* ſpiritus רוחני *ruchani* eſt ſpiritualis, ita ex פארא *pura* ramus פארני *purani* ramoſum ſonat, vel quod idem eſt opacum. Qualem fuiſſe Pyrenæum, ſaltem à parte Hiſpaniæ, veteres diſerte docent. Strabo lib. 3. Αὐτῆς δὲ τῆς Πυρήνης τὸ μὲν Ἰβηρικὸν πλευρὸν εὔδενδρόν ἐστι παντοδαπῆς ὕλης καὶ τῆς ἀειθαλοῦς *Ipſius Pyrenes Hiſpanicum latus ſyluam habet arborum omnis generis, quæque perpetuo viret.* Diodorus lib.5.pag.216. Πολλῶν δὲ ὄντων ἐν αὐτῇ δρυμῶν, καὶ πυκνῶν τοῖς δένδρεσι *Cum inibi ſaltus multi ſint, atque arboribus frequentes.* Silius lib. 3. verſu 415.

Ac Pyrenæi frondoſa cacumina montis.

Et verſu 430. de Pyrene per Pyrenæos montes oberrante, poſtquam ab Hercule compreſſa eſt:

Et promiſſa viri ſyluis narrabat opacis.

Et verſu 442. de Annibale:

Jamque per & colles & denſos abiete lucos
Bebryciæ Pœnus fines tranſcenderet aulæ.

Inde *Pyrenæi ſaltus* in Æmilio Probo, Oroſio & Æthico, qui hodieque nomen retinent.

Quæ ſuperſunt Hiſpaniæ ad Occaſum & Aquilonem minus acceſſa fuere Phœnicibus. Tamen maiores amnes, Minius, Durius, Tagus & Anas, Phœniciarum appellationum veſtigia non pauca ſeruant. Minium amnem à minio rubricæ genere dici vult Trogus: *Regio* (inquit, Gallecia) *cum æris & plumbi vberrima, tum minij, quod etiam vicino flumini nomen dedit.* Ita etiam Iſidorus: *Minius fluuius Gallicia nomen à colore pigmenti ſumpſit, qui in eo plurimus inuenitur.* Contra rubricæ nomen ab amne, ſi his Vitruuij credimus lib.7.cap.9. *Minium & Indicum nominibus ipſis indicant, quibus in locis procreentur.* Facile eſt hanc litem ex Phœniciâ linguâ decidere, quâ minium מנין *manin* dicitur, vel voce compoſitâ סממנין *ſammanin*, id eſt pigmentum minij. Extat סממנין in Chaldæâ paraphraſi Ierem.22.14.& Ezec.23.14. pro Ebræâ voce ששר, quam Græci μίλτον reddunt, vulgatus *ſinopidem*, Iu-

A niusI*ndicum*, Arias *minium*. A minio igitur à Phœnicibus ibi reperto, vel ſimplici voce מנין *Manin* dictus eſt amnis, vel compoſitâ שממנין *Sammanin*, vnde reiectô ſibilo Dioſcoridis ἀμήνιον. Ὑδράργυρος, inquit, σκευάζεται ἀπὸ τοῦ ἀμμίου λεγομένου, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τούτου κινναβάρεως λεγομένου *Argentum viuum fit ex amenio* (minio) *quod perperam dicitur cinnabaris*. Et paulo ante: Κιννάβαρι οἴονταί τινες ταὐτὸν ὑπάρχειν τῷ καλουμένῳ ἀμηνίῳ (ſic lege non ἀμμίῳ) πλανώμενοι. Τὸ μὲν γὰρ ἄμμιον (imo ἀμήνιον) σκευάζεται ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐκ λίθου τινὸς μεμιγμένου τῇ ἀργυρείτιδι ψάμμῳ *Hallucinantur qui cum amenio putant eandem eſſe cinnabarim: Amenium enim in Hiſpaniâ fit ex lapide quodam argentariæ arenæ mixto.* Itaque vt idem ſunt *manin* & *ſammanin*, ita *minium* & *ame-*
B *nium*. Et quomodo pigmenti, ita etiam amnis nomen variaſſe credibile eſt. Nec mirabitur S excidere ex initio vocis, qui ſciet eoſdem eſſe populos in Dionyſio *Satricanos* & *Atricanos*, in Strabone *Sardiæos* & *Ardiæos*, in Ptolemæo *Selgouas* & *Elgouas*; Vt Stephano *Siton* & *Iton*, Antonino *Segelocum* & *Egelocum*, *Saccaſena* item & *Accaſena*, aliis *Segeſta* & *Egeſta* eadem vrbs: Et amnis idem Tzetzæ *Sargentia* & *Argentia*; Et Ouidij *Sagaris* Ptolemæo eſt *Agarus*, & Ptolemæi *Siſar* Plinio *Vſar*: Rurſus in Ptolemæo mons idem *Suſargala* & *Vſargala*, ex quô ſcaturit amnis Bagradas. Ita Phœnicum *Sammanin* mutari potuit in Ἀμήνιον, vnde *minium* per
C alteram aphæreſim.

Si fides Iſidoro, *Durius à Græcis quaſi Doricus cognominatus*. Nempe fama eſt *Dorienſes antiquiorem ſequutos Herculem, Oceani locos inhabitaſſe confines*. Ita Ammianus lib. 15. ex Timagene quem quæ diu ſunt ignorata collegiſſe aſſerit ex multiplicibus libris. Res tamen eſt commentitia; Vel ſi qui Dorienſes antiquiorem Herculem id eſt Phœnicium ad Oceanum vſq; ſequuti ſunt, hi non ſunt Gręci Dorienſes, qui tum temporis nondum erant, ſed è Phœnice Dorienſes, ita dicti ab vrbe Dorâ prope Carmelum, vt deinceps docebo pluribus.

Sequitur *Tagus* Phœnicie dictus amnis דג *Dag*, id eſt piſcis, vel דגי *Dagi*, id eſt piſcoſus. Ea laus à Trogo tribuitur in genere Hiſpaniæ amnibus,
D qui ſunt, vt ait, *lenes*, & *vineis campiſque irrigui*, *æſtuariiſque Oceani affatim piſcoſi*. At alij ſolum Tagum à piſcium vbertate commendant. Strabo: Πολύϊχθυς δὲ ὁ ποταμὸς (Τάγος) καὶ ὀστρέων πλήρης *Fluuius* (*Tagus*) *piſcium & oſtreorum copiâ abundat*. Martialis lib. 10. epigr. 78.

Piſcoſi calamo Tagi notata.

Et in elogio Luſitaniæ quod ex Polybio excerpſit Athenæus initio libri octaui, imprimis extolluntur piſces, non tamen fluuiatiles ſed marini: Τὸ δὲ θαλάττιον ὄψον, inquit, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν χρηστότητα, καὶ κατὰ τὸ κάλλος, μεγάλην ἔχει διαφορὰν, πρὸς γινόμενον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ *Marini piſces copiâ, bonitate & pulchritudine, iis longe præcellunt, quos mare noſtrum ſup-*
E *peditat.*

Iam quæ ad Tagum eſt, Luſitaniæ hodie metropolis, *Oliſippo*, fruſtra ab Vlyſſe deducitur, cum ſit Phœnicium עלין עבא *alis vbbo*, id eſt amœnus ſinus. In ſinu ſitam eſſe Mela obſeruat: *Sinus*, inquit, *interſunt*, & *eſt in proximo Salacia, in altero Vlyſſippo & Tagi oſtium*. Et ſinum illum eſſe

amœniſſimum ſcribunt recentiores. Vide Mercatorem & alios. A

Anas inter Tagum & Bætim medius Luſitaniam à Bæticâ diuidit. *Ana* ענא Syris eſt ouis. Inde dici potuiſſe videbitur Anas fluuius, propter ouium frequentia paſcua in vtroque littore. Maxime cum Bæticæ oues, quam Anas ab Aquilone & occaſu alluit, ſint vellere notabiles. Plinius lib. 8. cap. 48. *Hiſpania nigri velleris* (lanas) *præcipuas habet; Polentia iuxta; Alpes cani: Aſia rutili quas Erythræas vocant, item Bætica.* Hinc Martialis de Erotiô puellâ lib. 5. epigr. 38.

Quæ crine vincit Bætici gregis vellus.

Et lib. 14. epigr. 133. de lacernis Bæticis:

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aheno: B
Sic placeant Tyriæ, me mea tinxit ouis.

Cauſa cur natiuo colore tam eximio lanæ in Bæticâ fulgeant partim in gramine, partim in aquis, partim in conſtitutione aëris. Iuuenalis Sat. 12.

-- generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus; ſed & egregius fons
Viribus occultis & Bæticus adiuuat aër.

Tamen eſt cur à Bæticis ouibus Anam amnem dici non putem. Oues illæ rutili velleris ad Anam non paſcebantur, ſed circa Bætim & Cordubam. Martialis lib. 8. epigr. 28. de Parthenianâ togâ: C

An Tarteſſiacus ſtabuli nutritor Iberi
Bætis in Heſperiâ te quoque lauit aqua?

Et lib. 9. epigr. 62. de platano Cordubenſi:

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris
Quâ diues placidum Corduba Bætin amat:
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Heſperium bractea viua pecus.

Et lib. 12. epigr. 64. ad Cordubam:

Albi quæ ſuperas oues Galeſi,
Nullo murice nec cruore mendax,
Sed tinctis gregibus colore viuo. D

Sed *Anas*, vt quidem reor, Punice חנאס *Hanas* dictus eſt. Significatio vocis ex Arabicâ linguâ petenda, quâ חנס *hanaſa* verbum eſt ſe ſubducere, ſe proripere & occultare: Ita tamen vt denuo te præſentem exhibeas. Arabes de diabolo vſurpant, qui cum quis orat חנס *hanaſa*, id eſt ita ſe ſubducit vt finitâ oratione ſtatim regrediatur. Proinde ab iiſdem dæmon ipſe חנאס *hanas* vocatur. Et eodem pertinet quod חנוס אלנגום *hunuſo-lnugiumi* ſunt ſyderum occaſus, qui non aliter occidunt quam in ſpem ortus ſequuturi. Itaque etiam חנאס *Hanas* appellari potuit amnis qui in terram ita ſe condit vt ex eâ rurſus emergat. Plinius lib. 3. cap. 1. *Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ, & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut* E *in totum cuniculis condens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur.* Quô in Irenico ſuo nuper ita alluſit elegantiſſimi ingenij vir Ægidius Menagius:

Et ſua plus ſolito flumina condit Anas.

A Quibus condatur locis & renaſcatur notant Geographi recentiores.

Circa Anam fuit *Bæturia*. Plinius lib.3.cap.1. *Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit extra prædicta, Bæturia appellatur.* Metallis fœcundam deſcribit Strabo, ſed cætera valde ſterilem: Τὰ μὲν οὖν τὰς μεταλλείας ἔχοντα χωρία, ἀνάγκη τραχέα τε εἶναι καὶ παράλυπρα &c. Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ Βαιτουρία ξηρὰ ἔχουσα πεδία τὰ παρήκοντα τῷ Ἄνᾳ. *Loca in quibus metalla ſint, neceſſe eſt aſpera eſſe & ſterilia. Talis ergo eſt etiam Bæturia, ſiccos habens campos iuxta Anam porrectos.* Itaque Bæturiæ nomen feciſſe videtur בצורת *betſoreth* id eſt ſiccitas, *tſade* expreſſo per t, vt in *Tyro*, *Tani & Bæti.*

Nec minus Phœnicium *Luſitaniæ* vocabulum quam Bæticæ aut Tarraconenſis. Plin.l.1.c.33
B *Luſum enim Liberi patris* filium aut comitem, *ac Lyſam cum eô bacchantem nomen dediſſe Luſitaniæ*, vt poſt Varronem aſſerit Plinius, meræ nugæ ſunt. Quin לוז *luz* Ebræis & Syris, & לוז *lauz* Arabibus eſt amygdalus vel amygdala. Ebræis quidem pro amygdalo notior eſt vox שקד *ſaked* à præcoci maturitate facta. Quia vt à Plinio recte obſeruatum, *floret prima omnium amygdala menſe Ianuario. Martio vero pomum maturat.* Vnde eſt quod amygdalus ab ipſo Deo proponitur pro maturationis ſymbolo Ierem. 1.11.12. Et eidem Theophraſtus tribuit τὸ πρωΐκαρπον. Et quæ ab inſula Thaſo *Thaſia* dicuntur amygdala θάσια dici putauit Etymologus ἀπὸ τοῦ θᾶσσον τὸν καρπὸν προϊέναι, πρώϊμα γὰρ ὑπὲρ τὰ λοιπὰ δένδρα *eô quod citius fructum emittunt, cum præ cæteris præcocia ſint.* Sed & in Ebræo textu Moſis Gen.30.37. לוז *luz* omnino eſt amygdalus. Non capio cur corylum reddiderint recentiores. Cum in Auicennâ ſexcenties occurrat pro amygdalo: In Serapione itidem, & Pandectario Arabe, & barbaris gloſſariis, vbi *lauz* & *leuz* vbique redditur amygdalus. Sed & in paraphraſte Arabe & Chaldæis Ionathane, & Ieroſolymitano interprete לוז *lauz* vel *luz* reſpondet Ebræo שקד *ſaked.* Et ille ipſe Talmudis locus, ex quo לוז *luz* corylum eſſe colligit Lexicographorum doctiſſimus, plane contrarium euincit. Neque enim corylo ſed amygdalo conuenit quod *luz* ibi legitur gallinæ reſpondere, quia gallina excludit oua diebus 21. & *luz* diebus totidem poſt florem fructus ſuos maturat. Itaque in

Plin. lib.16. cap.25.

De cauſ. plãt. l.3.c.19

v. Gen. 43. 10. & Num. 17.8.

C

D loco Geneſeos Hieronymus habet *virgas amygdalinas.* Et in libro quæſtionum; *Comprobatur*, inquit idem, *Bethel Luzam id eſt amygdalon ante vocitatam.* Neque aliter Philo quiſquis eſt in nominibus de Ieſu Naue, *Luza, amygdalon.* Nullis cedet rationibus is cui hæc non perſuadebunt לוז *luz* eſſe amygdalum. Ebræos commentatores fruſtra obieceris, qui de corylo intelligunt. Nam fatentur ipſi à veterum interpretatione ſe diſcedere. Aben Ezra in hunc locum: *Gaon dicit luz eſſe amygdalum, quia ſic vocatur linguâ Arabicâ: Nam hæ duæ linguæ & Syra ſunt ex vnâ familiâ:* Et Kimchius: *Magiſter noſter fauſtæ memoriæ Saadias interpretatur amygdala, quia ſic vocantur linguâ Iſmaëliticâ. Et Ieroſolymitanus interpres* שקדים (*ſakedim*)
E *amygdala* לוזין (*luzin*) *exponit.* Fere eadem in Pomario & Aquinate reperies. At in Græcâ ſeniorum verſione, inquiunt, pro virgâ *luz* ῥάβδον καρυΐνην legas. Fateor: ſed κάρυον non magis auellanam ſonat quam amygdala: Id generale nomen eſt ad πάντα τὰ ἀκρόδρυα, id eſt ad fructus omnes duri & lignoſi corticis. Quin κάρυα vel κάρυον ſæpe ſumitur pro amygdalo. In Athenæo ſal-

tem ita Heracleon Epheſius: Κάρυα ἐκάλουν καὶ τὰς ἀμυγδάλας *etiam amygdalas* κάρυα *vocabant* ſup. veteres. Vnde Heſychius: Καρύαι, τὰς ἀμυγδάλους. Et Græcos interpretes ita hîc vſurpaſſe docet vetus ſcholiaſtes, qui ad vocẽ καρυΐνην habet ἀμυγδαλίνην. Atque id eſſe veriſſimum ex eo conſtat quod & שקדים (*ſakedim*) *amygdala* iidem κάρυα exponunt Gen. 43. 11. & Num. 17. 8. & משקדים (quaſi *amygdalatos* dixeris) ἐκτετυπωμένους καρυΐσκοις non ſemel in Exodo: Cum non ignorauerint שקד *ſaked* eſſe ἀμύγδαλον, quomodo ipſi reddunt Eccl. 12. 5. A

Iam paucis dicam cur putem לוז *luz*, id eſt amygdalum, nomen feciſſe Luſitaniæ. Primo id certum Phœnices à prouentu fructuum ſæpe loca nominaſſe. Sic Iericho vrbs palmarum à palmis, Tapphua à malis, Rimmon à malis Punicis, Batnæ à piſtaciis dictæ. Sed & ab amygdalis dicta *Luza* quæ & Bethel in tribu Beniamin Gen. 28. 19. & altera *Luza* in Hetthæis in tribu Ephraim Iud. 1. 26. Quidni etiam Luſitania: in quâ præſtantiſſima amygdala tantâ copiâ proueniunt, vt hâc in parte cedat nulli terrarum? Mercator in deſcriptione Portugalliæ, quæ eſt veterum Luſitania: *Abundat vino, oleo, malis aureis, citreis, amygdalis.* Ludouicus Roberti in libro cui titulus, *Mappa commercij*, Anglice Londini edito anno 1638. tom. 2. pag. 22. è Luſitaniâ ſcribit tantam ab hinc aliquot annis oliuarum, racemorum, ficuum, & amygdalorum Anglos exportaſſe copiam vt horum inſitores & inſtitores derepente maximas opes comparaſſe ſit obſeruatum. Sed nil quicquam opus teſtibus: Cum amygdala Luſitanica celebret & commendet publicum totius Europæ præconium. Et in Luſitaniâ hodieque multa loca ſint quibus nomen ab amygdalis, vt ad ortum Bracaræ *Calmende* pro *Caſalmende* domus amygdalarum; Et ad Coam fluuiolum qui in Durium influit, *Caſtelmendo* pro *Caſtro almendro* Caſtrum amygdalæ, & pæne in ipſo confluxu *Almendra*, id eſt amygdalum: Alia item *Almendra* non procul ab Anæ oſtiis, quæ quidem eſt in Bæticâ, ſed confinis Luſitaniæ. Qui locorum periti ſunt, plura obſeruabunt huiuſmodi. B C

Interim *Luſum* illum à quô Luſitania dicta, è comitatu Bacchi fuiſſe fabulam eſſe putauerim confictam à Phœnicibus, quâ ſignificauerint vino cum amygdalis optime conuenire. Eupolis apud Athenæum lib. 2. D

Δίδου μασᾶσθαι Ναξίας ἀμυγδάλας,
Οἶνόν τε πίνειν Ναξίων ἀπ' ἀμπέλων.
Mandenda præbe Naxiorum amygdala,
Dein vina fundes Naxiis è vitibus.

Quia amaræ amygdalæ aduerſus ebrietatem ſunt potens antidotum. Ita tradunt magno conſenſu medicorum filij. Dioſcorides lib. 1. cap. *de amygdalis*: Ἔστι δὲ καὶ ἀμέθυσος προλαμβανόμενα ὅσον ε΄ ἢ ζ΄ *Arcent ebrietatem quinque vel ſeptem præſumpta.* Plinius lib. 23. cap. 8. *Aiunt quinis fere præſumptis ebrietatem non ſentire potores.* Auicenna lib. 2. Canonis cap. לוז *lauz*: E
אלמר באלשראב גיד ללשרי: Pro ללשרי *liſſari* lego ללסכר *liſſacri*: *Amara amygdala in vino bona ſunt ad ebrietatem*, ſup. arcendam. Huc facit hiſtoria de Druſi medico in Plutarchi Sympoſiacis lib. 1. quæſt. 6. qui τῶν πικρῶν ἀμυγδάλων πέντε ἢ ἓξ ἑκάστοτε προλαμβάνων, ἕνεκα τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι *amara amygdala quin-*

A *que vel ſex præſumens, quotieſcunque* bibendum erat, *ne in ebrietatem incideret*, compotores quoſlibet longo interuallo ſuperabat: At idem ab hoc φυλακτηρίῳ prohibitus vino ſuccubuit ſtatim. Eam ipſam hiſtoriam legere eſt in Athenæo: qui & hoc habet peculiare, quod ἐπακτικώτατα πρὸς πότον aſſerit eſſe τὰ ἀμύγδαλα προεσθιόμενα, hoc eſt amygdalorum eſu potores non ſolum ab ebrietate defendi, ſed & ad bibendum potenter incitari. Quid quod arbor ipſa cum vite creditur facillime conciliari: Vnde eſt quod amygdalam, vt Theophraſtus author eſt, φυτεύουσί τινες ἐν ταῖς ἀμπέλοις ὡς ἀσινέστατον, τροφῆς τε ἐλαφρᾶς δεομένην, καὶ ἅμα διὰ τὸ πρώϊκαρπον καὶ μὴ πολύσκιον ἥκιστα ἐνοχλοῦσαν *in vitibus quidam conſerunt, vt maxime innoxiam, & leui cibo contentam,*
B *& quod mature fructus edat, nec vmbram late ſpargat, minime grauem.* Phœnices, qui ad fabulas tam fuere procliues quam Græci aut Romani, has cauſas habuiſſe reor cur Bacchi comitibus לוז *luz* ſeu Luſum accenſerent. Vt Græci eundem Syces, & Staphyles, & Ciſſi, & Botri, & Ampeli amore exarſiſſe fingunt, qui poſtmodum mutati fuerint in poma aut arbores ſui nominis.

Vt à Luſo Luſitania, ſic à Pane, qui & ipſe fuit è Bacchi ſociis, *Spania* dici fingitur. Plinius ex Varrone lib. 3. cap. 1. *Luſum enim Liberi patris, ac Lyſam cum eô bacchantem, nomen dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectum*
C *eius vniuerſæ.* Soſthenes de Baccho Ibericorum lib. 13. Νικήσας δὲ καὶ Ἰβηρίαν, Πᾶνα κατέλιπεν ἐπιμελητὴν τῶν τόπων, ὃς τὴν χώραν ἀπ᾽ αὐτοῦ Πανίαν μετωνόμασεν, ἣν οἱ μεταγενέστεροι παραγώγως Σπανίαν προσηγόρευσαν *Deuictâ Iberiâ Panem locorum præſidem reliquit, qui regionem à ſe ipſo Paniam nominauit: Vnde per deriuationem poſteri Spaniam nominarunt.* Nec temere eſt quod pro Hiſpaniâ Spaniam ſcribit. Ita enim Paulus Rom. 15. 24. 28. εἰς τὴν Σπανίαν. Et Theophilus ad Autolycum lib. 2. Τὰς καλουμένας Γαλλίας καὶ Σπανίας. Et Euſebius in Chronico pag. 13. Σπανογαλλία, Ἰβηρία, Σπανία ἡ μεγάλη. Et Epiphanius hæreſi LXVI. §. LXXXIII. ἕως διακατοχῆς τῆς Σπανίας. Et in Ancorato cap. CXV. Λυσιτανοί, Οὐακκαῖοι, &c. Σπάνοι. Et Pæanius de Adriano: Ἰταλικοὺς μὲν φύσεις, τεχθέντα δὲ ἐν Σπανίαις. Et Geographus anonymus ſub Conſtantio: *Deinde ad Gallias*
D *Spania.* Et in ſubſcriptionibus Concilij Conſtantinop. CL Epiſcoporum: *Prouinciæ Spaniæ Agrius Laminitanenſis.* Et vetus Iuuenalis ſcholiaſtes Sat. 14. *Calpe in extrema Spania.* Et de Tago & Pactolo ibidem: *Fluuij, vnus Spaniæ, alter Aſiæ.* Et Gloſſæ: Σπανία, *Hiſpania.* Sic in MSS exemplaribus Curtij, Iuſtini & Capellæ, Spaniam pro Hiſpaniâ crebro occurrere author eſt doctiſſimus Voſſius. Et in Marco Antonino Iulij Capitolini Palatinum MSS habet *Municipio ex Spaniâ.* MSS item Apuleij herbarium: *A littore Carthaginis nouæ vſque in Spaniam.* Vtrumque didici ex Cl. Salmaſiô: Et ex Caſaubonô legi in antiquis Athenæi membranis initio libri octaui: Τῆς Ἰβηρίας ἣν νῦν Ῥωμαῖοι Σπανίαν ὀνομάζουσι. Et Chryſoſtomi MSS
E homiliâ quintâ in Acta: κἂν εἰς Σπανίαν ἔλθῃς. Sic in Eulogij Memoriali non ſemel fuit ſcriptum *Eccleſia Spaniæ*, pro quô perperam *Hiſpaniæ* reſcripſit Ambroſius Moralis. Hinc pullus color Nonio *Spanus*. Et in Galeno ſimplic. lib. 6. τὸ ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας κομιζόμενον ἔλαιον, ὅπερ Σπανὸν ὀνομάζουσιν: Et *Spanicum argentum* pro Hiſpanico apud Anaſtaſium in vitis Pontificum. Sed &

v. Plutarch. de fl. in Nilo.

De Idol. l. 1. cap. 33.

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

Eſpaniæ nomen, quod vernaculæ linguæ vſurpant, ex Spaniâ palam deductum, non autem ex Hiſpaniâ. A

Abſit tamen vt putemus Spaniæ nomen dediſſe Panem Arcadem. Quin quod alibi diximus eſt veriſſimum, è Phœniciâ cuniculi appellatione שפן *ſaphan*, שפניה *Sphanijam* vel *Spanijam* nominaſſe Phœnices, id eſt *cunicu-lariam* vel *cuniculoſam*. Quomodo & Catullus in epigrammate ad contubernales:

> *Tu præter omnes vne de capillatis*
> *Cuniculoſæ Celtiberiæ fili.*

Nempe in leporino genere cuniculus olim Hiſpaniæ fuit prope dixero peculiaris. Varro de re ruſticâ lib. 3. cap. 12. vbi de leporibus: *Tertij generis eſt quod in Hiſpaniâ naſcitur, ſimile noſtro lepori ex quadam parte, ſed humile, quem cuniculum appellant.* Et rurſus: *In Hiſpaniâ annis fuiſti ita multis, vt inde te cuniculos perſecutos credam.* Galenus de alimentis lib. 3. Οὐκοῦν ἔτι δεήσομαι λόγων μακρῶν εἰς τὸ τὰ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἐπιχώρια τῶν ζώων ἅπαντα διέρχεσθαι: Καθάπερ ἐν Ἰβηρίᾳ τὸ τοῖς λαγωοῖς ὅμοιον ζωΰφιον ὃ καλοῦσι κύνικλον. *Non opus erit pluribus animalia omnia exequi quæ apud ſingulas gentes propria ſunt & indigena, quale eſt in Hiſpaniâ leporibus ſimile animalculum, quod cuniculum appellant.* Ælianus de animalibus lib. 13. cap. 15. Πέφυκε δὲ καὶ λαγὼς ἕτερος μικρὸς τὴν φύσιν, οὐδὲ αὔξεταί ποτε, κύνικλος ὄνομα αὐτῷ. Οὐκ εἰμὶ δὲ ποιητὴς ὀνομάτων. ὅθεν καὶ ἐν τῇ συγγραφῇ φυλάττω τὴν ἐπωνυμίαν τὴν ἐξ ἀρχῆς, ἥνπερ οὖν Ἰβηρίαν Ἑσπέριοι (malim Ἴβηρες οἱ Ἑσπέριοι) ἔθεντο, παρ' οἷς καὶ γίνεταί τε καὶ ἔστι πάμπολυ. *Aliud etiam leporis genus, natura paruum, quodque nunquam augetur. Cuniculus ei nomen eſt. Non is ſum qui cudam nomina: Itaque in ſcripturâ illam ſeruo denominationem quam habuit ab initio, ab Iberis Heſperiis impoſitam, apud quos & naſcitur, & maxime abundat.* Plinius lib. 8. cap. 58. *In Ebuſo cuniculi non ſunt, ſcatent in Hiſpaniâ Balearibuſque;* Et lib. 3. cap. 5. *Nec cuniculos Ebuſus gignit, populantes Balearium meſſes.* Rurſus lib. 8. cap. 29. *M. Varro author eſt à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpaniâ oppidum.* Et cap. 55. *Leporum generis ſunt & quos Hiſpania cuniculos appellat, fœcunditatis innumeræ, famemque Balearibus inſulis, populatis meſſibus afferentes.* Et paulo poſt: *Certum eſt Balearicos aduerſus prouentum eorum auxilium militare à D. Auguſto petiſſe.* Strabo lib. 3. pag. 144. Τῶν δ' ὀλεθρίων σπάνις, πλὴν τῶν γεωρύχων λαγιδέων, οὓς ἔνιοι λεβηρίδας προσαγορεύουσι. Λυμαίνονται γὰρ φυτὰ, καὶ σπέρματα ῥιζοφαγοῦντες. Καὶ τοῦτο συμβαίνει καθ' ὅλην τὴν Ἰβηρίαν σχεδόν. Διατείνει δὲ καὶ μέχρι Μασσαλίας: Ὀχλεῖ δὲ καὶ τὰς νήσους. Οἱ δὲ τὰς Γυμνησίας οἰκοῦντες, λέγονται πρεσβεύσασθαί ποτε πρὸς Ῥωμαίους κατὰ χώρας αἴτησιν: Ἐκβάλλεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν ζώων τούτων, ἀντέχειν μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ πλῆθος. *Pernicioſorum* in Hiſpaniâ *animalium eſt* magna *raritas, præter lepuſculos illos terram defodientes, quos quidam leberidas appellant. Ij porro ſeminibus ſtirpibuſque plurimum nocent, illas vorantes radicitus. Idque vſu venit fere per totam Hiſpaniam & ad Maſſyliam vſque. Quin & inſulas infeſtant. Adeoque Balearium incolæ dicuntur à Romanis terram habitandam petiiſſe, queſti à ſuâ ſe ejici per iſta animalia, cum tantæ multitudini non poſſent obſiſtere.* Et pag. 168. poſtquam negauit in Balearibus vllum animal eſſe noxium: Οὐδὲ γὰρ τοὺς λαγιδεῖς ἐπιχωρίους εἶναι φασὶν, ἀλλὰ κομισθέντων

(Margin letters: B beside "culiaris. Varro…", C beside "mucros… / μάτων", D beside "numeræ…", E beside "dicitus…")

A θέντων ἐκ τῆς περαίας, ὑπό τινος ἄῤῥενος καὶ θηλείας φύεσθαι τὴν ἐπιγονήν, ἣ τοσαύτη κατ᾽ ἀρχὰς ὑπῆρχεν, ὥστε καὶ οἴκους ἀναςρέπειν ἐκ τῆς ὑπονομῆς καὶ δένδρα. Καὶ ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους, ὥσπερ εἶπον, ἀναγκασθῆναι καταφυγεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Nam lepuſculos aiunt non eſſe indigenas; ſed maſculo & fœmina ex continente à quodam importatis, ibi fuiſſe procreatos, idque ab initio tanta copia vt actis cuniculis domos etiam atque arbores ſubuerterint; & incolæ vt iam dixi ad* Rom*anos confugere coacti ſint.* Lectori ne ſit moleſtum quod tot loca veterum ἀδολεσχεῖ profero. Ita neceſſe habui, vt id eſſet manifeſtius quod probandum ſuſceperam, iuſtas nimirum Phœnicibus fuiſſe cauſas cur Hiſpaniam à cuniculis denominarent. Res porro iam nulli non patet. Neque enim hoc ani-
B malculum in tam vaſtâ regione vni alicui parti tanquam glebæ fuit addictum, ſed diffuſum per vniuerſam, ad Maſſyliam vſque & vicinas inſulas: Idque agmine tam numeroſo vt non ſolum arbores & domos ſed & oppida integra ſubuerterit. Nec aliter potuerit occurri graſſanti malo quam Romanis legionibus in auxiliũ accitis. Quod videretur eſſe ſupra omnẽ fidem, niſi Plinius rem vt certam proderet, nec multo ante geſtam. Hoc præcipuum quod alibi vix fuit notum animal. Græci ſaltem & Romani non aliunde nouerant quam ex Hiſpaniâ & vicinis locis. Vnde eſt quod vtrique coguntur nomen ab Hiſpanis mutuari, cum Græcum aut Latinum nullum ſuppe-
C tat. Nam in Strabone vox λαγιδεῖς, quam vſurpat pro cuniculis, nil quicquam ſignificat quam fœtus leporum ſeu lepuſculos. Et λεβηρὶς vox fuit Maſſilienſium propria. Erotianus in lexico Hippocratis: Ῥωμαῖοι μὲν κουνίκλους καλοῦσι, Μασσαλιῶται δὲ λεβηρίδας. Alioqui λεβηρὶς, vt σύφαρ & τὸ γῆρας, ſerpentis exuuias ſonat. Plinius *laurices* vocari dicit cuniculorũ fœtus ventre Plin.l 8. exectos, vel vberibus ablatos, non repurgatis interaneis, quod in cibis tum cap. 55. gratiſſimum. Nempe vt *piſtrix* factum ex πρίστις, ita *laurix* ex λεβηρὶς, vt in Solinianis vir maximus recte obſeruat.

Iam pauca de Gymneſiis & Pityuſis quæ inſulæ ſunt Hiſpanicæ à Pœnis iam olim frequentatæ. Gymneſiæ ſeu Baleares duæ ſunt, quarum quæ maior eſt Maiorica, quæ minor Minorica dicitur. Illam Timæus apud Strabo-
D nem lib. 14. & Diodorus lib. 5. maximam eſſe ſcribunt poſt ſeptem magnas. Quod nonnulli perfunctorie legentes ſibi finxerunt ſeptem eſſe Gymneſias. Hinc Euſtathius in Dionyſium: Ἐπλάνα δὲ εἰπόντων τινῶν ζ΄ εἶναι τὰς Γυμνησίας νήσους, ὁ γεωγράφος δύο αὐτὰς ἱστορεῖ. Balearium originem Græci conantur ſibi aſſerere, aliis è Bœotia cum Lycophrone, aliis illos è Rhodo deducentibus. Sunt enim qui à Rhodiis κατὰ τὴν ἐκ Τροίας ἔφοδον τὰς Γυμνησίας νήσους κτισθῆναι λέγουσιν *poſt reditum è Troja Gymneſias inſulas deductis coloniis excultas fuiſſe dicunt.* Ita Strabo lib. 14. Quod in his ſequitur Silius lib. 3.

Iam cui Tlepolemus ſator & cui Lindus origo,
Feruida bella ferens Balearis & alite plumbo.

E Nam in bello Trojano Rhodiorum dux fuit Tlepolemus. Nempe tam Bœotos quam Rhodios ad has inſulas appuliſſe credibile eſt. Baleares tamen à neutris deſcendiſſe palam arguunt lingua & mores plane diſſoni. Gens enim fuit aliena prorſus ab omni cultu. Domus illis antra fuere, veſtes vt quidem aiunt æſtate nullæ, hyeme ex pellibus. Pro vnguentis queis ſe vn-

gerent, oleum lentiſcinum, cum adipe ſuillo. Ignotum argenti pondus & auri. Vini vltra modum auidi, quô tamen carebat regio, & ita mulieroſi vt in nuptiarum ſolemnibus cognati & amici omnes cum ſponſâ concumberent, priuſquam ea viro permitteretur. Itaque in bello pro ſtipendio nihil exigebant quam vinum & mulieres. Et pro mulieris captiuæ λύτρῳ dabantur viri quatuor. Cadauera fuſtibus minutatim concerpta & in vaſis recondita lapidibus obruebant. Vnicum in bello telum fundæ tres è melancræna ſeu melancrani iunci genere, quarum diuerſus vſus. Aliæ enim propius, aliæ eminus feriebant. Vna circa caput aut circa collum, altera circa ventrem & lumbos, tertia in manu fuit. Tam certi ictus & deſtinati vt raro aut nunquam à ſcopo aberrarent, & tam validi vt â baliſta viderentur aut catapultâ miſſi, frangerentque ſcuta & galeas, atque omne genus armorum. Nec quiſquam alterius gentis vnus tantum eâ arte quãtum inter alios omnes Baleares excellunt. Nempe id vnum omnium erat ab infantiâ ſtudium. Et cibum puer à matre non accipiebat, niſi quem ipſa monſtrante percuſſerat. Hinc Virgilius lib. 1. Georg.

Vid. Lycophron. v. 636. & Schol. Diod. l. 5. Strab. l. 3. Liu. l. 28. Flor. l. 3. c. 8

A

B

Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ.

Et Ouidius lib. 1. Metam.

Non ſecus exarſit quàm cum Balearica plumbum
Funda iacit.

C

Dicuntur Phœnices habuiſſe doctores huius artis. Strabo: Σφενδονῆται ἄριστοι λέγονται: καὶ τοῦτ' ἤσκησαν, ὥς φασι, διαφερόντως, ἐξ ὅτου Φοίνικες κατέσχον τὰς νήσους. *Funditores optimi audiunt, & in eo ſe maxime exercuere, vt aiunt, ex quô Phœnices eas inſulas occuparunt.* Quod vero non eſt abſimile. Nam ex Scripturâ planum eſt hanc artem inter Phœnices & Ebræos pridem fuiſſe in vſu. Sic Iud. 20. 16. leguntur DCC Beniamitæ fundis collimaſſe tam ἐπίσκοποι, vt ne à pilo quidem aberrarent. Quod ita eſt hyperbolicum, vt ſummam tamen artis illius peritiam in his fuiſſe oſtendat. Iiſdem armis inſtructus Dauid proſtrauit gigantem Philiſtæum: Et creatus in regem, inter cuſtodes corporis habuit פלתי *Pelethæos*, id eſt קלעיא *funditores*, ſi Chaldæo interpreti credimus. Atque vt à Phœnicibus hanc artem ad Græcos tranſiiſſe ſcias, vt Ebraice קלע *kala* eſt fundâ iacere, קלע *kela* funda, קלע *kalla* & קלע *kolea* funditor; Ita Græce κῶλον eſt fundæ ima pars quâ tortâ & extenſâ lapis tanto impetu excutitur. Ebræi eleganti metaphora כף הקלע *volam fundæ* appellant 1. Sam. 25. 29. Romani *habenam*. Ita Silius lib. 5.

D

-- tortâ Balearis ſæuus habenâ.

Et Statius Thebaid. lib. 10.

-- grauidas fundæ Balearis habenas.

Κῶλον, inquam, id Græce dici videas in his Antipatri Sidonij Anthol. lib. 3. cap. 16.

E

Ῥινοῦ χερμαστῆρος εὔστροφα κῶλα τιταίνων.
Diſtendens tortas fundæ Balearis habenas.

Inde δίκωλοι σφενδόναι ſunt fundæ duplici habenâ. Lycophron de Balearibus:

Τριπλαῖς δικώλοις σφενδόναις ὡπλισμένοι.
Fundis habena duplici armati tribus.

A Et apud Strabonem σφενδόνη μακρόκωλος & βραχύκωλος funda eſt longâ habe-
nâ aut breui; Τὴν μὲν μακρόκωλον, inquit, πρὸς τὰς μακροβολίας, τὴν δὲ βραχύκω-
λον πρὸς τὰς ἐν βραχεῖ βολάς. *Fundam Baleares habent macrocolon ſeu longa ha-*
bena qua eminus feriant, & brachycolon ſeu breui habena alteram ad ferien-
da propiora. Hæc pridem docuiſſet Suidas, ſi per corruptores licuiſſet, qui
eius verba ſic deprauarunt: Κῶλα, τὰ τῆς σφενδόνης ἑκάτερα μέρη, *Cola, fundæ*
vtræque partes. Sed is haud dubie ſcripſerat, κατώτερα μέρη *imæ partes.*

Iam ab hâc arte *Baleares* vel Βαλιαρεῖς cur dicti ſint non ſatis liquet. Con-
ſtat quidem inde appellatos. Nam palam nugatur Iſacius in Lycophronem,
cum Balearidas inſulas dici vult quaſi Βαλερίας ἢ τὰς ὑγιεῖας *Valerias aut ſanas.*
B Et iam pridem exploſa eſt Liuij fabula de Baleo Herculis comite ibi reli-
cto, tunc cum Hercules ad Geryonem nauigaret. Proinde ipſe Liuius: *Ba-*
leares à teli miſſu appellati. Et Polybius lib.3. Βαλιαρεῖς, οὓς κυρίως μὲν καλοῦσι σφεν-
δονήτας. ἀπὸ δὲ τῆς χρείας ταύτης, συνωνύμως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν προσαγορεύουσι καὶ τὴν νῆσον
Baleares, quos proprio nomine funditores appellant: Nam ab hac arte tam ipſa
gens quam inſula Balearium *nomen adepta eſt.* Et Strabo lib. 14. Φασὶ δὲ τὰς
Γυμνῆτας ὑπὸ Φοινίκων Βαλεαρίδας λέγεσθαι, ὅτι τὰς γυμνασίας βαλεαρίδας λεχθῆναι
Aiunt autem Gymnetas à Phœnicibus Balearides dici, quia exercitationes Ba-
learides vocant. Et Diod.l.5. Ὑπὸ δὲ τῶν ἐγχωρίων καὶ τῶν Ῥωμαίων προσαγορεύονται
C Βαλιαρεῖς, ἀπὸ τοῦ βάλλειν τῇ σφενδόναις λίθους μεγάλους κάλλιστα τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων *Ab*
incolis & Romanis Balleares nominantur, quia in magnis lapidibus funda ia-
ciendis mortales omnes longe ſuperant. Et Stephanus: Ἐκλήθησαν δὲ καὶ Βαλιαρίδες,
ἀφ' οὗ Βαλιαρεῖς τὸ ἐθνικόν, ὅ ἐστι σφενδονῆται *Baliarides etiam hæ inſulæ dictæ ſunt,*
vnde Baleares gentilitium, id eſt funditores. Et Euſtathius: Βαλιαρεῖς λέγονται, ὅ
ἐστι σφενδονῆται, κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν *Baleares dicuntur, quod illorum ſermo-*
ne vernaculô funditores ſignificat. Et Iſidorus orig.lib.14.c.6. *In iis primum in-*
ſulis inuenta eſt funda, qua lapides emittuntur, vnde & Baleares dictæ:
Βάλλειν *enim Græce emittere dicitur. Vnde & balliſta, quaſi miſſa & fundi-*
bulum. Vides lector veteres in id conuenire magno conſenſu vt Baleares ab
vſu fundæ velint eſſe nominatos. Quod tamen aliter atque aliter ediſſerunt.
D Nam alij ex Gręcâ linguâ Balearium nomen tanquam fidiculis extorquent,
vt Iſidorus poſt Diodorum, qui Βαλλιαρεῖς ideo ſcribit per duplex L, vt dedu-
cat ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Alij rem nude efferunt, nullâ explicatione additâ, vt Ste-
phanus, & Liuius, & Polybius. Alij denique vt Euſtathius & Strabo vocem
eſſe volunt vernaculæ linguæ vel Phœniciæ, quod veriſſimum. Omnino
enim *Balearis* Βαλιαρὶς eſt בעל ירה *Baal-jaro* magiſter iaculandi ſeu proii-
ciendi lapides. Nam ירה *jara* iacere tam de lapidibus dicitur, quam de iacu-
lis aut ſagittis. Sic 2. Paral. 26.15. לירוא בחצים ובאבנים *Vt mitterent ſagittas*
& lapides; Et Iob.38.6. מי ירה אבן *Quis miſit lapidem?* Et בעל ירה *Baal iare*
vel *iaro* dicitur eleganter, quomodo Geneſ. 49.23. בעלי חצים (*Baale chit-*
E *tſim*) magiſtri ſagittarum, vel vt Græci interpretes κύριοι τοξευμάτων *domini*
ſagittationum. Eôdem pertinet quod Baleares Græce *Gymnetes* dicti ſunt,
& inſulæ *Gymneſiæ*; Siue ad exercitationem cum Strabone referas, aut ad
eorum nuditatem qui in bellum prodeunt ſolis inſtructi fundis, quô refe-
renda hæc Heſychij: Γυμνῆτες, οἱ μὴ ἔχοντες ὅπλα, οἱ δὲ τοὺς σφενδονιστάς, οἱ δὲ τοὺς

γυμνοὺς μαχομένους *Gymnetes, qui ſunt inermes; Alij funditores exponunt; Alij* A
eos qui nudi pugnant, id eſt leuis armaturæ milites. Sunt qui *Gymnetas* dici volunt, quia æſtatem nudi exigunt. Ita Liuius & Diodorus. Tamen à Lycophrone non deſcribuntur omnino nudi, ſed σισυρνοδῦται *ſiſyrnâ induti*, id eſt tunicâ villoſâ ex velleribus ἄχλαινοι *ſine lænâ*, & νήλιποι *diſcalceati*. Verba ſunt:

Σισυρνοδῦται καρκῖνοι πεπλωκότες,
Ἄχλαινον ἀμπρεύσουσι νήλιπον βίον.
Tecti ſiſurnis abſque læna & calceis,
Vitam inquietam in nauibus cancri trahent.

Itaque vereor ne veteres ob id ipſum æſtatem exigere nudos finxerint, B
quia non ſatis conſtabat, quorſum Gymnetes dicerentur. Eiuſdem farinæ eſt fabula de Bœotis naufragio facto ad Gymneſias nudis enatantibus.

Balearis maior apud Plinium lib. 3. cap. 5. *oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam, Latina Cinium & Cunici: Et fœderatorum Bochri fuit*; Alij *Bocchorum fuit*. Quod quam ſit ſecus acceptum à Solino vide apud Salmaſium. *Bochri* ſeu *Bocchorum*, id eſt בכורים *Bachurim*, vt 2. Sam. 17. 18. pro quô in Ioſepho Βοκχύρης Antiq. lib. 7. cap. 9. Sic in Marmari- C
câ fuit Βοκχεὶς, in Luſitaniâ *Boccori*. Nomen à fructu præcoci.

De minore vel Minoricâ idem Plinius: *Ciuitates habet Iamnonem, Saniſeram, Magonem*. Et Mela: *Caſtella ſunt in minoribus Iamno & Mago*. Et Ptolemæus: Ἐν δὲ τῇ ἐλάττονι πόλεις αἵδε, Ἴαμνα, Μαγώ. Et Seuerus eiuſdem inſulæ epiſcopus in literis circularibus quas refert Baronius ad A. Ch. 418. *In hâc itaque inſulâ quæ omnium terrarum paruitate, ariditate, aſperitate poſtrema eſt, duo parua oppida quibus à Pœnis indita nomina, è regione fundata ſunt. Iammona ad occaſum, Magona ad orientem ſpectat.* Iammona igitur à ſitu dicta, quia Phœnicibus ימא *Iamma* eſt occaſus. *Iammona* aliis *Iamna & Jamno*: Sed in Seuero qui diu fuit huius inſulæ epiſcopus, *Iammona* legitur aliquoties: & *Iammonenſis ciuitas*, & *Iammonenſis populus*. *Ma-*
go vel eſt Ebræum מעון *Magon*, quaſi habitationem dixeris, vel ab eô Ma- D
gone nomen habet de quo Liuius lib. 28. *In minorem inde Balearium inſulam traiecerunt* (Mago & Pœnorum claſſis) *fertilem agro, viris armiſque haud æque validam: Itaque egreſſi nauibus ſupra portum loco munito caſtra locant; ac ſine certamine vrbe agroque potiti, duobus millibus auxiliariorum inde conſcriptis, miſſiſque Carthaginem ad hybernandum, naues ſubduxerunt.* Saniſeræ meminit ſolus Plinius, quæ videtur ſita fuiſſe in inſulæ meditullio, vt *Iammona* & *Magona* in extremis. Inde *Saniſeræ* nomen. Nam שני צרח *Sani-ſerach* eſt ſecundum caſtellum. Quia ſiue ab ortu aut ab occaſu inciperet numeratio, ſemper occurrebat ſecundo loco. צרח *ſerach* pro ca- E
ſtello eſt Arabicum. Ebræi & Syri dicunt צריח *ſeriach*. Vide Iud. 9. 46.

Baleares licet εὐλίμενοι, inquit Strabo, tamen χοιραδώδεις εἰσὶ κατὰ τὰ στόματα
Strab. l. 3. Diod. l. 5. Plin. l. 10. c. 48. & 49. & l. 11. c. 37. *portuum aditus habent ſcopulis ſub aquâ latentibus obſitos*. Hos ſcopulos vocat Lycophron Χοιράδας Γυμνασίας. Solum eſt beatum & καρποφόρον. In iumentis muli ſtaturâ & ruditu inſignes. De cuniculis iam diximus. Buteo

A accipitrum generis in honore menſarum eſt. Paluſtres aues plurimæ, vt phalacrocorax, porphyrio, vipio ſeu minor grus, quæ & Balearica, cirros in capite habens. Inde factum vt pro Gymneſiis Λιμνήσιαι ſeu lacuſtres dicerentur. Quomodo in Dionyſio nonnulli ſcribūt: Νῆσοι δ' ἑξείης Λιμνήσιαι, pro Γυμνήσιαι. De Balearium rubricâ vide Plinium & Vitruuium.

Pityuſæ (vel Πιτυώδεις *Pityodes*, vt vocat Alcman apud Stephanum) duæ leguntur in Strabone, Plinio & Ptolemæo. Vna maior quæ Dionyſio Βοῦσος:

Νῆσοι δ' ἑξείης Γυμνήσιαι, ἄγχι δ' Βοῦσος.

Ordine ſuccedunt Balearides, & prope Buſus.

B Sed legendum, ἄγχι δ' Ἔβυσος *& prope Ebuſus.* Vt in Dionyſio, Feſto, Mela, Plinio, Solino, Iſidoro; Sed & in Silio:

Iamque Ebuſus Phœniſſa mouet, mouet Artabrus arma.

Ebuſus hodie *Ibiſſa*, & Arabi Geographo יאבסה *Iabiſa*, quaſi arentem dixeris. Rigua tamen eſt inſula, nec infœcundi ſoli. Mela: *Frumentis tantum non fœcunda, ad alia largior.* Diodorus: Κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν οὖσα μετρία, τὴν μὲν ἀμπελόφυτον χώραν ὀλίγην, τὰς δ' ἐλαίας ἐμπεφυτευμένας ἐν τοῖς κοτίνοις *Fœcunda quantum ſit ſatis, vitiferam regionem paruam habet, & oleas in oleaſtris inſitas.* Ficus laudat Plinius ex Ebuſo inſula *præſtantiſſimas ampliſſimaſque,* Plin. l. 15. c. 19.

C quæ percoctæ & ſiccatæ Romam ferendæ condebantur, non orcis vt in Aſiâ, nec cadis vt in Africâ, ſed capſis, vt incorruptæ ſeruarentur. *Succus,* inquit, *matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, anuſque diſtillant gummi modo lachrymam, ſiccanturque. Honos laudatas ſeruat, Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimaſque, mox in Marrucinis. At vbi copia abundat, implentur orcæ in Aſiâ, cadi autem in Ruſpinâ Africæ vrbe.* Ficus ita exſiccatæ Caricæ & Cauneæ vel Caunæ appellabâtur, quod proprie ficus ſonat è Cauno Cariæ vrbe aduectas, ſed & καταχρηστικῶς ficus ſiccas quaſlibet vndecunque ſint. Itaque in Statij Saturnalibus pro eô quod legebatur nullo ſenſu:

Et quas præcoquit Eboſia cannas,

D mirâ εὐστοχίᾳ reſcribit vir maximus in Solinianis ſuis,

Et quas percoquit Eboſea caunas.

Eboſea factum ex Ἔβυσος vel Ἔβοσος, vt *Cea* ex Κέως & *Coa* ex Κῶς, & *Rhodia* Plinio ex Ῥόδος. Ex his diſcet lector perſpicax vnde dicta ſit *Ebuſus.* Nempe Ἔβυσος eſt inſula יבושה *Iebuſo* vel ἀρχαϊκῶς *Ibuſo,* id eſt exſiccatæ ſupple תאנה ficûs. Nam in huiuſmodi locutionibus ſubſtantiua fere ſupplentur. Sic quia צמק *tſamak* Ebræis & דבל *dabala* Arabibus eſt areſcere, & exſiccare, paſſim in Scripturâ צמוקים *tſimmukim* ſunt σαφίδες vuæ paſſæ, & v. 1. Sam. 25. 18. & 30. 12.
דבלים *debelim* ἰσχάδες ſiccatæ ficus, & דבלה *debela*, maſſa caricarum: Idem 2. Sam. 16. 1.
παλάθη Græcis inuerſâ voce. Sed & צמוקין *tſimmukin* ſunt ſiccæ ficus in Thar- 2. Reg. 20. 7.

E gum Nahumi cap. 3. verſ. 12. Porro id ipſum יבושים *Jebuſim* ſiccatæ vel יבשים 1. Par. 12. 40.
Iabeſim ſiccæ. Hinc Num. 6. 3. in Ionathane צמיקין dicuntur vuæ quæ in Ebræo textu יבשים & in Onkelo יבישין. Itaque à ficubus dicta eſt *Ebuſus*, vt in Africa *Ruſpina* quæ niſi fallor Punice ראשתינה *Roſ-tina* dicebatur, id eſt caput ſeu promontorium ficus. Nam & quô locô ſita eſt, terra in mare mul-

tum prominet: Et de Ruſpinæ ficubus iam modo dixit Plinius: *At vbi copia abundat, implentur orcæ in Aſiâ, cadi autem in Ruſpinâ.* A Ρουσπίνα *Ruſpina* pro *Ros-tina* dictum, quomodo pro Tigri Πίγρης *Pigres*, & Παλμύρα *Palmyra* pro תדמור *Tadmor*, & pro Carteia Καρπία in Pauſaniâ.

Ebuſus *Phœniſſa* dicitur à Silio, quia vrbem habuit à Phœnicibus conditam. Quidam vrbem inſulæ faciunt cognominem. Mela: *Ebuſos eodem nomine vrbem habet.* Alij *Ereſum* vocant. Diodorus: Πόλιν ἔχει τὴν ὀνομαζομένην Ἔρεσον, ἄποικον Καρχηδονίων. Ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἀξιολόγους, καὶ τειχῶν κατασκευὰς εὐμεγέθεις, καὶ οἰκῶν πλῆθος εὖ κατεσκευασμένων. Κατοικοῦσι δ' αὐτὴν βάρβαροι παντοδαποὶ, πλεῖστοι δὲ Φοίνικες. Ὁ δὲ ἀποικισμὸς αὐτῆς γέγονεν ὕστερον ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα τῆς κατὰ τὴν Καρχηδόνα κτίσεως *Vrbem habet Ereſum Carthaginenſium coloniam, portu* B *commodo inſtructam, & mœnibus bene magnis, domibuſque quamplurimis elegantis ſtructuræ. Barbarorum in eâ habitat colluuies, ſed maxima pars Phœnicum: Quorum colonia eô deducta eſt annis* CLXXX *poſt conditam Carthaginem.* Id in Romuli aut Numæ tempus incidit. Pro Ἔρεσον plerique Ἔβουσον reſcribi volunt. Sed rectum eſt Ἔρεσον id eſt ארז *Erez*. Atque id puto fuiſſe tam inſulæ quam vrbis aliud nomen Phœnicium quod Græco *Pityuſæ* nomini reſponderit. Nam è duabus Pityuſis quæ maior, eſt id eſt Ebuſus, *Pityuſa* κατ' ἐξοχὴν vocatur à Liuio, Diodoro, Plutarcho & Dioſcoride. Neque factum eſt nomen *à frutice pineo* id eſt chamæpity, ſed *à ſyluâ pineâ* C vt in Marciano, vel ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων πιτύων *à copia pinorum quæ in eâ naſcuntur*, vt in Diodoro habetur. Res clara ex Dioſcoride, qui de reſinis pineis ita habet in capite de reſinis lib. 1. Κομίζονται δὲ διάφοροι ἐκ Πιτυούσης τῆς νήσου ἥτις κεῖται κατὰ τὴν Ἱσπανίαν *Præſtantiſſimæ autem afferuntur ex inſulâ Pityuſâ quæ Hiſpaniæ obiacet.* Porro id ipſum ſonabat ארז *Erez* apud Phœnices. Proprie quidem ארז *erez* eſt cedrus. Sed & *erez* generale nomen eſt ad omnes arbores reſiniferas. Proinde cum Ebræorum alij ſeptem, alij decem, alij viginti quatuor numerent ſpecies *erez*, in eo cenſu ſemper eſt pinus. Et Arabes ארז *erez* vel *arz* pro cedro frequentius, ſed & pro pinu vſurpant, vt ex Giggeio conſtat. Et in Gemarâ Talmudis tractatu *Auoda Zera* ſeu de Idololatriâ, אסטרובילין *ſtrobylos* ſeu pineas nuces Rab Saphra definit D פירי דארזא *fructus erez*. Pityuſa igitur ſiue pinea inſula pari ratione dicta eſt inſula *Erez*, quod eô locô pinum ſonat; Et vrbs cognominis Ἔρεσος à Diodoro recte appellatur.

Ebuſi inſulæ ambitus eſt CCCC ſtadiorum. A Balearibus ſtadiis DCC, à Columnis trium dierum, à continente proximô diei vnius itinere diſtat, id eſt paſſuũ centum millibus vt exponit Liuius l. 28. Ab alterâ Ophiuſâ XLII M. paſſ. Hanc Græci Ὀφιοῦσαν Romani Colubrariam appellant quia ita ſcatet anguibus vt inde ſit inhabitabilis, & infeſta omnibus, niſi Ebuſi terram inferentibus; quæ ſerpentes tam fugat quam Colubrariæ parit. Balearium terræ Vitruuius eaſdem tribuit vires lib. 8. cap. 4. quia putauit Ebuſum ad E Baleares pertinere. Plinius & Solinus Sucronem verſus Colubrariam deſcribunt. Sucro eſt Hiſpaniæ amnis quem hodie שקר *Xucar* vocant. Huic à meridie *Coliræ* ſeu *Culleræ* caſtri magnũ montem rotũdum קאעון *kaun* nomine imminere ſcribit Nubiẽſis, è cuius vertice apparent גבאל יאבסה *montes Iabeſæ*

A id eſt Ebuſi inſulæ quam deſcribit Diodorus, διειλημμένην πεδίοις ἀξιολόγοις καὶ γεωλόφοις campis egregiis & collibus diſtinctam. Pro Ebuſi montibus doctiſſimus interpres non ſatis recte reddidit *aliquot montes aridos.*

CAPVT TRIGESIMVM-SEXTVM.

Phœnices in Oceano Occidentali.

Silenus Midæ dixit Europam, Aſiam & Libyam ab Oceano circumfluí. Idem alij multi. Plinius rem aſſerit experimentis eſſe cognitam. Eccleſ. 1. 7. Chald. *Oceanus circumdat orbem vt annulus.* Terra vt omicron, & tanquam torno in orbem circinata iuxta veteres. Oceanus Arab. *ma-*
B *re ambiens*, Græcis Amphitrite, Oceanus à Græcis ſero nauigatus. Tamen Homero vtcunque notus, qui & Amphitriten vocat, & Solem fingit ex Orientali Oceano oriri & in Occidentali occumbere, & à Septentrionalis Oceani lauacris vrſam excludi, & ad Auſtralem volare grues vt cum Pygmæis bella gerant. Et in clypeo Achillis terram deſcribit Oceano circumfuſam. De terræ & maris ſitu edoctus à Phœnicibus qui circa Solomonis tempora cœperunt vtriuſque Oceani remotiora frequentare. Oceanus olim *Ogen* dictus. חגג Og Hebr. ambire, verbum Coſmographicum. Quas Oceani partes Phœnices explorauerint. Himilco & Hanno profecti è Gadibus, ille vt Aquilonis, hic vt Auſtri littora exploraret. Gaditani nauigij fragmenta in Orientali Oceano. Phœnices à Necone miſſi totam Africam circumnauigarunt. In Occaſum conuerſi Solem habuere ad dextram. Herodoto res paradoxa, quomodo Taprobanenſib. Romam aduectis Solem a læua oriri. Phœnicum Indicæ nauigationes & in magnam inſulam vltra Gades.

C

NIhil vulgatius apud veteres quam ab Oceano terram ambiri. Theopompus apud Ælianum Var. lib. 3. cap. 18. Ὁ Σιληνὸς ἔλεγε πρὸς τὸν Μίδαν τὴν μὲν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λιβύην νήσους εἶναι ἃς περιρρεῖν κύκλῳ τὸν ὠκεανὸν *Silenus Midæ dixit Europam & Aſiam & Libyam eſſe inſulas quas circumfluit Oceanus.* Orpheus ἐν τῷ περὶ Διὸς καὶ Ἥρας:

Τὸν κύκλον ἀκαμάτου καλλιῤῥόου Ὠκεανοῖο,
Ὃς γαῖαν δίνῃσι πέριξ ἔχει ἀμφιελίξας.
Circulus Oceani pulchriflui & indefeſſi,
Terram perpetuo qui circumuoluitur æſtu.

Nicolaus Damaſcenus cap. 3. libri de mundo, quem Ariſtoteli falſo tri-
D buunt: ἡ σύμπασα (οἰκουμένη) μία νῆσός ἐστιν ὑπὸ τῆς Ἀτλαντικῆς καλουμένης θαλάσσης περιῤῥεομένη. Quod Apuleio interprete ſignificat *terrenam immenſitatem Atlantici maris ambitu coerceri, inſulamque hanc vnam eſſe.* Plutarchus de fortunâ Romanorum: ὁ περιῤῥέων τὴν οἰκουμένην ὠκεανός. Poſidonius apud Strabonem lib. 2. ἡ οἰκουμένη κύκλῳ περιῤῥεῖται τῷ ὠκεανῷ. Cicero in ſomnio Scipionis: *Omnis autem terra quæ colitur à vobis* &c. *circumfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis.* Mela lib. 3. cap. 4. *Præter Phyſicos Homerumque qui vniuerſum orbem mari circumfuſum eſſe dixerant, Cornelius Nepos vt recentior authoritate ſic certior tradit.* Sequitur hiſtoria de Indis vi tempeſtatum in Germaniam abreptis & à rege Sueuorum
E Q. Metello oblatis. Chaldæus interpres Eccleſ. 1. 7. אוקיינוס דמסחר לעלמא כגושפנקא *Oceanus qui circumdat orbem vt annulus.* Hinc è veterum ſcriptis Tzetzes Chiliad. 8. hiſt. 219.

Ὁ τῷ μικρῷ μὲν ἔοικεν ἡ θέσις οἰκουμένης.

Et apud Herodotum lib. 4. illius æui Geographi ὠκεανὸν τε ῥέοντα γράφουσι πέ-

ριξ, τήν τε γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόρνου *& Oceanum circumfluentem deſcribunt, & terram tanquam torno in orbem circinatam.* Quod ſequuti Arabes Oceanum appellarunt אלבחר אלמחיט *mare ambiens.* Vt vetuſtiſſimi Græcorum Ἀμφιτρίτην, παρὰ τὸ ἀμφιτρίβειν *quod circumquâque terram fluctibus ſuis atterat.* Quamuis enim Oceanum nemo Græcorum attigerit ante Colæum Samium, qui in ipſo ingreſſu ſubſtitit, nec nauigauit vltra Tarteſſum. Tamen ex veteri famâ Græcis compertum id fuit terram Oceano circũfundi. Homerum certè qui annis fere quadringentis Colęo fuit vetuſtior, id non latuiſſe docet ipſa vox Amphitrites quam in Odyſſeâ ſæpe vſurpat: Et quod matutinum Solem oriri facit:

Herod.l. 4. c. 152. — Odyſſ. γ. 91. ε. 422. μ. 60. & 97. — Iliad. η. ver. 422.

> Ἐξ ἀκαλαρρείταο βαθυρρόου Ὠκεανοῖο
> *Qui lentè fluit Oceani de gurgite vaſto.*

Et veſpertinum in eôdem occumbere:

Iliad θ. ver. 485.

> Ἐν δ' ἔπεσ' Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠλίοιο.
> *Incidit Oceano rapidi fax fulgida Solis.*

Quod idem eſt ac ſi terram diceret ad primum ortum & extremum occaſum ab Oceano allui. Sic ad Septentrionalem Oceanum pertinet quod de vrſâ ſcribit:

Iliad. σ. 489.

> Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.
> *Dulcibus Oceani ſola eſt excluſa lauacris.*

Et ad Auſtralem, quod grues è Thraciâ volare refert:

Iliad. γ. 5.

> -- ἐπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων
> Ἀνδράσι Πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι
> -- *Oceani prope littora cædem*
> *Pygmæis breuibus funeſtaque fata ferentes.*

Proinde in clypeo Achillis in quo totum orbem finxit Vulcanus:

Iliad. σ. 483.

> Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν
> *Terram in eo, celſoſque polos, atque æquora finxit.*

Depictus fuit Oceanus:

> Ἄντυγα πὰρ πυμάτην σάκεος πύκα ποιητοῖο
> *Nobilis extremam clypei diffuſus ad oram.*

Nempe iam ante Homerum magnam partem habitati orbis circumiuerant Phœnices, à quibus ille nonnulla de Oceano edidicerat & extremis terræ incolis. Strabo de Phœnicibus: τὰ ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἐπῆλθον, καὶ πόλεις ἔκτισαν ἐκεῖ, καὶ περὶ τὰ μέσα τῆς Λιβύης παραλίας, μικρὸν τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον *Extra columnas Herculis progreſſi ſunt, & ibi vrbes condidere, & in mediâ Libyæ orâ maritimâ paulo poſt Troiana tempora.* Sub Dauidis ſcilicet & Solomonis regno, quô æuo natum eſſe Homerum plerique volunt, Phœnices non in occaſum modò, ſed & in ortum per mare Rubrum cœperunt latius ſe diffundere, & longinquis nauigationibus vtriuſque Oceani remotiora frequentare. Et mare illud vaſtiſſimum quô terram circumquaque cingi deprehenderunt mare חוג *og* ſuâ linguâ vocauerunt, id eſt *mare ambitûs.* Quomodo Arabice vocari diximus *mare ambiens.* Vnde Græcis nata vox Ὠγὴν, quod Oceani fuit priſcum nomen. Heſychius: Ὠγὴν, Ὠκεανός. Sic in Alexandra Lycophronis:

lib. 1. p 48.

Γεραιὰν

A Γεραιὰν ξύνευνον Ὠγῆνου τιτηνίδα

Titane natam coniugem annoſam Ogeni.

Et Pherecydes Syrius apud Clementem Alexandrinum lib. 6. Stromat. Ζὰς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν καὶ Ὠγηνὸν καὶ Ὠγηνοῦ δώματα Zas (id eſt Iuppiter) *facit magnum pulchrumque pallium, & varie in eô deſcribit terram & Ogenum, & domos Ogeni*, i. Oceani. Nempe Ὠγηνὸς idem qui Ὠγήν. Hanc doctiſſimi Voſſij obſeruationem ideo maxime probo, quia חוג *og* in Scripturâ video verbum eſſe coſmographicum. Sic Eſ. 40. 22. *qui ſedet ſuper* חוג *circulo terræ*. Pro. 8. 27. *Cum conſtitueret* חוג *circulum ſuper faciem abyſſi*. Iob. 22. 14. וחוג *& circulum cæli perambulabit*. Ita etiam verbum
B חג Iob. 26. 10. חק חג *Statutum circumſcripſit ſuper faciem aquarum*; id eſt decreto circinauit ſuperficiem aquarum, vel mare circumduxit terræ, vt in Iunio rectè habetur.

Interim Phœnices orbem circumnauigaſſe non conſtat. Tantum Oceani littora pleraque per partes explorauerunt. Ad extera Europæ noſcenda miſſus Himilco penetrauit in Britanniam & Caſſiterides inſulas. Et eôdem tempore Hanno à Gadib. in Auſtrum longiſſimè prouectus eſt. Plinio tamen non concesſerim illum ad Arabiæ finem eſſe circumuectum, cum contrarium apertè clamet hiſtoria nauigationis quam ipſemet ſcripto prodidit. Feſt. Auien. in oris marit. pag. 290. Plin. lib. 2. c. 67. Mela l. 3. cap. 10.
C Nec videtur multo verius quod ex Heraclide Pontico refert Strabo lib. 2. Eudoxum è mari Rubro in Indiam nauigantem, à ventis ingruentibus ſupra Æthiopiam delatum in piſcatoriæ nauis fragmenta incidiſſe, quam ex proræ inſignibus Gaditanam eſſe comperit. Neque enim eſt veriſſimile in mari tam aſpero & concitato potuiſſe nauiculam tantum iter emetiri. At in Herodoti Melpomene Phœnices à Necone miſſi, cum è mari Rubro ſoluiſſent, Africâ circumnauigatâ per Gades in Ægyptum regreſſi ſunt anno tertio, *referentes*; inquit Herodotus, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλῳ δὲ δή τεῳ, ὡς περιπλώοντες τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιά *quæ minime quidem apud me, ſed forte apud aliquem alium fidem habebunt, ſe Africam circumeuntes Solem ad dextram habuiſſe*. Neceſſe nimirum id fuit vt Sol ipſis eſſet ad dextram poſt ſupera-
D tum Cancri Tropicum quem Africæ pars Auſtralis excedit multis gradibus. Herodoto tamen res videtur paradoxa; Quomodo legatis Taprobanenſibus ſub Claudio Romam aduectis maxime mirum erat *vmbras ſuas in noſtrum cœlum cadere non in ſuum: Solemque à læua oriri & in dextram occidere potius quam è diuerſo*. Plin. lib. 6. cap. 22. Phœnices etiam in Indiam ab Hiramo & Solomone miſſos ſuo loco probabimus. Vt taceam nauigationes in magnam inſulam trans Gades quam Ariſtoteles in mirabilibus, & Diodorus lib. 5. ita deſcribunt vt multi ſuſpicentur agi de parte Americæ iam illo ſeculo apertâ. Sed de his plura deinceps.

E

 A

CAPVT TRIGESIMVM-SEPTIMVM.

Phœnices in Africæ parte Occidentali ad Oceanum.

De ætate quâ vixit Peripli author Hanno. Agathocli æqualem facit Voſſius pater, multo vetuſtiorem Voſſius filius, quod veriſſimum. Is triginta hominum millibus extra Gades in varia loca diſperſis, Africæ periplum Punicè ſcripſit, cuius extat Græca verſio. Prima vrbs ab illo condita Θυμιατήριον, id eſt thuribulum, quorſum? An verum nomen *Dumathiria*, quaſi *campeſtrem* dixeris. *Dumathir* Arab. terra plana. Nempe Thumiaterio ſuberat magnus campus; Ibid. *Adonis* אדוני & *Lixus* amnes. Lixus ליש *Lix* à leonibus. Inde ventum ad *Soloenta*, cuius Ebræum nomen סלעים, id eſt rupes. Deinceps quinque vrbes ab eodem conditæ. 1. *Karicon tichos*, id eſt קיר חרם *Kir chares* vt Eſ. 16. 11. 2. Gytta à pecu, vt Gitta Philiſtæorum, Hebr. גת. 3. *Acra* חקרא arx, munitio. Sic in Chald. *Acra de Sion* arx Sionis. 4. *Melita*, calicata vrbs Ierem. 43. 9. *melet* cæmenti ſpecies, Arab. *milat*, & *malata* incruſtare. *Arambyn* à ſitu Phœnices vocaſſe הר ענבין *ar anbin* montem vuatum. Vinum & vites ibi plurimæ craſſiſſimi caudicis; Racemi cubitales. *Lixus* alter Oriens ex terrâ θηριώδη, θὴρ pro leone ſæpe. Inter cæteras merces leonum pelles. *Cerne* ex aduerſo Carthaginis. Hanno emendatus ex Cornelio Nepote. Cernes ſitus & ambitus. Graui errore *Cerne* ponitur ad ortum, & cum Menuthiade confunditur. Cerne חרנאה *Chernae* pro *achernae* poſtrema habitatio. א ex hac voce ſæpe excidit. Vltra Cernem non crediderunt quicquam eſſe nauigabile. Tamen Hanno vlterius nauigauit ad Chreten vſque fluuium; Lege Chremetem de quô Ariſtoteles, Baſilius, Heſychius, Nonnus. A vitibus dictus Chremetes. Vlterius *Bambotus*, crocodilis & hippopotamis refertus. Malim *Bamotus*. Amnis *Bamot* ſeu *Behemot*, id eſt belluarum, aut etiam hippopotami. An is Gambræ fl. in quô ſolô hippopotamus. Quæ ſequuntur fabuloſa. Auguſti æuo Phœnices adhuc erant in Emporico ſinu, quem *Saguti* vocat Plinius pro *Saguri* id eſt mercatoris. Cotes promontorium in extremo freto, Græcis Ampeluſia. Nunquid *Cotef* Phœnicibus, id eſt τοῦ τρυγῶντος. Cotes etiam vrbs & ſinus. Ibi *hermata* id eſt ſaxa ſub mari latentia, ab Hercule coniecta vt volunt, vel ad arcenda cete, vel ad ſiſtendum Oceani irruentis impetum. Vocem eſſe Phœniciam, non Græcæ originis vt volunt.

VLtra columnas Herculeas in occidentali Africâ vrbes aliquot ad Oceanum condidiſſe Phœnices ſcimus ex periplo Hannonis. Quem vir ſummus Gerardus Voſſius putat illum ipſum eſſe Hannonem quem Carthaginenſes aduerſus Agathoclem miſere, vt Trogus narrat lib. 22. Quia Carthaginenſium ducem vocat Plinius, & dicit vixiſſe florentiſſimis Carthaginenſium rebus. At claruere illæ, inquit, quam maximè Agathoclis ac Hannonis eius, qui aduerſus Agathoclem mittebatur, temporibus. Sed Iſaacus Voſſius magni patris magnus filius, meritò contendit hunc Hannonem multo eſſe antiquiorem. Quia Scylax, qui floruit ſub Dario Notho, vrbium meminit ab iſto Hannone conditarum. Vide annon ſit is Hanno qui pro Deo haberi voluit apud Ælianum variarum lib. 14. cap. 30. Tantos illi animos facere potuit nauigatio feliciter ſuſcepta in loca remota & nondum cognita.

(De hiſt. Gr. lib. 4.) (In Scylac. præfat.) D

Vtut ſe res habeat, is Carthaginenſis Senatûs decreto iuſſus nauigare extra columnas, καὶ πόλεις κτίζειν Λιβυφοινίκων & *Libyphœnicum vrbes condere*, inſtructâ claſſe nauium ſexaginta triginta hominum millia eô deducta in varia loca diſperſit, vt vrbes à ſe conditas habitarent; Et in patriam redux Africæ periplum Punice ſcripſit, cuius Græcam verſionem Baſileæ edidit Sigiſmundus Gelenius A. 1533. Libet hîc obiter obſeruare quantum lucis huic opuſculo ex Punicâ linguâ poſſit afferri. E

A Dicit Hanno ſe delatum extra columnas Herculis poſt bidui nauigationem primam vrbem condidiſſe, & vocaſſe Θυμιατήριον. In Scylace Θυμιατηρίας, & in Stephano Θυμιατηρία ſcribitur. Notum Græce Θυμιατήριον eſſe acerram vel thuribulum; Quo nomine cur Phœnices vrbem appellauerint nemo facile dixerit. Sed quod à Græcis paſſim fieri iam alibi notauimus, Hannonis Græcus interpres barbaram vocem ita molliuit, ne læderet aures Atticas. Nempe verum vrbis nomen erat דמאתריא *Dumathiria*, quaſi πεδιάδα dixeris, id eſt campeſtrem vrbem. Arabice ſaltem in Giggeio דמאתיר *dumathir* & דמתור *dumthor* eſt *terra plana*; vnde petitum vrbis nomen docent ipſa verba Hannonis: Ἐκτίσαμεν πρώτην πόλιν, ἥντινα ὠνομάσαμεν Θυμιατήριον, πεδίον δ' αὐτῇ μέγα ὑπῆν. *primam vrbem condidimus, quam vocauimus*
B *Thymiaterium; illi quippe ſuberat magnus campus.* Δὲ pro γὰρ hoc loco ſumimus, vt paſſim apud Homerum; quia nulla apparet cauſa cur Hanno addiderit Thymiaterio magnum ſubeſſe campum, niſi vt ſciremus quorſum oppidum ita nominauerit.

Inter fretum Herculis & Thymiaterium oppidũ, in Periplo Scylacis, cẽſetur אדוני Adonis fluuius ποταμὸς Ἀδώνιδος (ita emendat doctiſſimus Salmaſius corruptam vocem Ἄνιδος) Et poſt Adonim alius fluuius magnus Lixus nomine, & Phœnicum vrbs Lixus Eratoſteni *Lixus*, quæ Ptolemæo Λίξα, Plinio
C *Liſſa*, & Λὶγξ Stephano; ex Artemidoro, ni fallor, qui Eraſtothenem reprehendit quod Lizũ pro Lynge dixerit apud Straboně l. 17. Fluuius item à Stephano *Linx* & à Ptolemæo *Lix* appellatur. Nomen Phœniciũ erat ליש *Laix* vel *Lix*. ש per x effero vt Hiſpani ſolent. ליש Ebręis eſt leo: Quod genus in Mauritaniâ frequens. Vide Philoſtratum initio l. 5. & Straboně l. 17. vbi Linga perperam cum Tinge vel Tingi confundit, vnde Mauritania Tingitana.

Inde ventum ad Σολόεντα Libycum promontorium λάσιον δένδρεσι *arboribus opacum*, in quô Neptuni templum ædificarunt. Hinc in Heſychio: Σολοεντίς, ἄκρα τῆς Λιβύης. Et in Ptolemæo: Σολοεντία ἄκρα, & Σολοέντιοι populi, quamuis vtrumque ad meridiem remoueat iuſto longius. Apud Plinium Agrippa corrupte Surrentiam appellat. Verum nomen erat Σολόεις Hebr. סלעים
D rupes. Vide ſupra cap. 27.

Promontorium illud poſt iter ſemidiei excipit lacus ingens, vnde diei nauigatio ad quandam oram, in quâ quinque vrbes ſe condidiſſe refert Hanno, nempe Καρικὸν τεῖχος, καὶ Γύττην, καὶ Ἄκραν, καὶ Μέλιτταν, καὶ Ἀράμβυν. Fallor an Καρικὸν τεῖχος *murus Caricus* Pœnis erat קיר חרס *Kirchares*, murus Solis; cuius nominis vrbem in Moabitis memorat Eſaïas cap. 16. verſ. 11. Quidni enim *Cares* ex חרס fecerit Græcus interpres, quomodo alij *Carrhas* ex חרן *Charan*, & *Malacam* ex מלחא *Malacha*, & *Tapſacum* ex תפסח *Tipſach*, Hebræâ aſpiratione mutatâ in conſonam K. Aut vt ex hoc ipſo חרס factum eſt Perſicum כורש *cores* vel *Cyrus* pro Sole. Plutarchus in Arta-
E xerxe vbi de Cyri nomine: ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί: Κῦρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον.

Gytta nomen habet à pecu, vt Cretæ vrbs Πολύρρην quam ſic appellari ſcribit Stephanus, ἀπὸ τοῦ πολλὰ ῥήνεα, τοῦτ' ἔστι πρόβατα ἔχειν. Nempe Syris גת *geth* eſt pecus, cuius plurale גתין *gitthin*. Sed veteres ſine aſpiratione

Polyb.l.16. Ioſeph.l.5. c.2. & l.6. c.1.2. &c. Plin.l.5.c.9. Iuſtin. Apol.2. Epiphan. hær. 21. Zonar. tom. 2.

ſcripſerunt. Inde Gath Philiſtæorum à Polybio, Ioſepho & Stephano *Gitta* dicitur, & à Plinio *Gettæ*. Eius nominis fuit etiam Samariæ vicus è quo Simon apud Iuſtinum, Epiphanium & Zonaram. A

Acra eſt חקרא *Hakra*, id eſt arx, munitio; Quam vocem, Græcis fruſtra repugnantibus, Syri ſibi vendicant. Hinc in Ionathane קרוין חקרא *vrbes Hakra*, id eſt munitionis, ſiue munitæ Deut. 3.5. & in Chaldæâ paraphraſi lib. 2. Samuelis cap. 2. verſ. 7. חקרא דציון *Hakra de Sion* arx Sionis. Et cap. 7. verſ. 9. *habitauit Dauid* בחקרא *in hacra*, id eſt in arce. Græci *Acran* dixerunt neglectâ adſpiratione. Sic 1. Macchab. 1.35. *Et ædificarunt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta eſt illis* εἰς Ἄκραν *in Acran.* Tamen â ciuitate Dauid Ioſephus Acran ita diſtinguit, vt in illâ τὴν ἄνω πόλιν, in hâc τὴν κάτω πόλιν ſitam fuiſſe afferat. B

Vid. Feſtũ in *Calicata.*

Melitta vel מליטא *Melita* propriè ſignificat calicatam vrbem, ſi verbo datur venia, id eſt in quâ condendâ multum calcis ſit adhibitum vel in ſtructuras, vel etiam in tectoria. Radix מלט *melet* reperitur Ierem. 43. 9. pro cæmento ex arenâ & calce. Sed de hâc voce plura ſupra cap. 26.

Arambyn, quæ ſola ſupereſt, à ſitu puto vocaſſe Phœnices הר-ענבין *har-anbin*, montem vuarum, vel הר-ענבי *har-anbi*, montem racemiferum; *Vites* enim *vberiores ſunt in montibus*, vt ſcribit Seruius in illud magni Poëtæ: C

Bacchus amat colles.

Et vites fuiſſe in illis locis conſtat ex periplo Scylacis, qui de vicinis Æthiopibus ita habet: ὄινον δὲ ποιοῦσι πολὺν ἀπὸ ἀμπέλων *vinum autem ex vitibus multum faciunt.* Quibus conſona hæc Plinij lib. 5. cap. 1. *Ibi fama exiſtere certa veſtigia habitati quondam ſoli, vinearum palmetorumque reliquias.* Sed Strabone nihil expreſſius, qui in Mauritaniâ refert ex aliorum fide, ὅτι ἄμπελος φύεται δυσὶν ἀνδράσι τὸ πάχος δυσπερίληπτος, βότρυν πηχυαῖον πως ἀποδιδοῦσα, *naſci vitem tam craſſi caudicis, vt eam duo homines vix amplectantur, racemos cubitales nonnunquam producentem.*

lib.17.

Poſt Arambyn ſequitur alius à priore Lixus, quem itidem palam eſt nomen habere à leonibus. Eum enim oriri ſcribit Hanno ex Æthiopum terrâ θηριώδη, id eſt feris frequenti, vel leonibus etiam; Nam Θήρ pro leone paſſim occurrit. Heſychius: Θήρ, Θηρίον, ὁ λέων ἀπὸ τοῦ θοῶς ὀρούειν. Item: Θηρὸς, λέοντος, item Θηρὶ, λέοντι. Nempe Iliad. ο. verſ. 586. Et in inſulâ Cerne, quæ à Lixo non multum abeſt, inter cæteras merces etiam δέρματα λεόντων *leonum pelles* à vicinis Æthiopibus comparaſſe Phœnices Scylax in Periplo ſcribit. D

Quod à Lixo diximus parum abeſſe *Cernen* arguunt hæc Hannonis: *Interpretibus ab ipſis*, id eſt à Lixitis, *acceptis deſertam oram ad meridiem biduo prænauigauimus, inde rurſus ad Solem orientem iter diei, vbi in intimo receſſu cuiuſdam ſinûs paruam inſulam inuenimus*, κύκλον ἔχουσαν σταδίων πέντε, ἣν κατῳκήσαμεν Κέρνην ὀνομάσαντες *ambitu ſtadiorum quinque, in quam Coloniam deduximus, impoſito Cernes nomine.* Addit hanc inſulam κατ' εὐθὺ κεῖσθαι Καρχηδόνος *ex aduerſo Carthaginis ſitam eſſe*, quia tantum abeſt à freto Herculis quantum Carthago. Pro σταδίων πέντε in ambitu Cornelius Ne- E

A pos legerat σταδίων δέκα πέντε, vel per literas numerales ιε' pro ε'; Is enim Hannonem exſcribens, vt apparebit legenti locum, apud Plinium lib.6.cap.31. Cernes circuitum definit duobus millibus, id eſt quindecim ſtadiis. Idem à continente abeſſe ſcribit mille paſſus; Et Polybius octo ſtadia, in extremâ Mauritaniâ contra montem Atlantem. Quô fere loco deſcribit Ptolemæus. Nec ab his multum diuerſi Scylax & Dionyſius Periegetes. Quæ plus ſatis ſufficiunt iis refellendis, qui Cernen ponunt ad Orientem Africæ. Imprimis id abſurdum quod νησίδιον, cuius ambitus vel quinque ſtadiorum eſt, vel ad ſummum quindecim, volunt eſſe Menuthiadem, id eſt Madagaſcar vel S. Laurentij inſulam, quæ locum habet inter maximas. Cæterum
B ratio nominis non eſt obſcura. Cerne Phœnicibus erat חרנאה *Chernaa* poſtremum habitationis, id eſt vltima habitatio. Plene ſcriberetur אחרנאה *achernaa* ab Arabico אחר *acher* vel *achir*, quod reſpondet Ebræo אחרון *acharon*. Sed prima radicalis ſæpe excidit. Vnde eſt quod *vltimum* Syre חרתא *charto* dicitur pro אחרתו *acharto*, & ex eâdem radice *alius* חרנא & חורנא pro אחרנא. Nempe Phœnices vltra Cernem nullam deduxere coloniam, vt vel ex Hannone conſtat. Quin & nonnulli vltra Cernem non crediderunt mare poſſe nauigari. Scylax: τῆς Κέρνης δὲ νήσου τὰ ἐπέκεινα οὐκ ἔτι ἐστὶ πλωτὰ διὰ βραχύτητα θαλάττης, καὶ πηλὸν, καὶ φῦκος. *Quæ verò ſunt vltra Cernen non ſunt amplius*
C *nauigabilia propter breuitatem maris, & cænum, & algam.* Inde eſt quod πυμάτην vltimam appellant. Dionyſius Periegetes:

-- πυμάτης παρὰ τέμπεα Κέρνης.

Rufus Feſtus:

-- *Æthiopum populos alit vltima Cerne.*

Eôdem faciunt hæc Priſciani:

-- *Libyes vbi finit littore Cerne*
Oceanum.

Ac ſi ad illam inſulam finis eſſet naturæ rerum, & nautarum meta vltima.

Nempe hic ſolebat eſſe terminus nauigationis Phœnicum meridiem
D verſus, quamuis Hanno doceat ſe vlterius longe progreſſum. Eius verba ſic habent. *Inde in lacum peruenimus*, διά τινος ποταμοῦ μεγάλου διαπλεύσαντες, Χρέτης (legendum puto; ὄνομα Χρεμέτης) *pernauigato magno quôdam flumine Chremete nomine.* Muto Χρέτης in Χρεμέτης, quia *Chretis* vel *Chretes* amnis plane eſt ignotus. At de Chremete Africæ fluuio ad Oceanum hæc Ariſtoteles Meteorologicon lib.1.cap.13. de maximis Libyæ fluuiis agens: ἐκ δὲ μέγιστοι τῶν διωνομασμένων ὅ τε Χρεμέτης καλούμενος, ὃς εἰς τὴν ἔξω ῥεῖ θάλατταν, καὶ τοῦ Νείλου τὸ ῥεῦμα τὸ πρῶτον *Celebrium autem maximi ſunt, & is quem vocant Chremetem, qui in mare exterius*, id eſt in Oceanum, *influit, & primus Nili fluxus* &c. Et eum ſequutus Baſilius in Hexaemeron Homilia 3. ὁ καλούμενος
E Χρεμέτης, καὶ πρός γε ἔτι ὁ Νεῖλος. Et Heſychius: Χρεμετὶς, ὄνομα ποταμοῦ; Et Suidas: Χρεμέτης ὄνομα ποταμοῦ. Et Nonnus Dionyſiac. lib.13. verſ. 374.

Οἵ τε ῥόον Χρεμέταο, καὶ οἳ παρὰ Κίνυφος ὕδωρ.
Ad ripam Chremetis qui ſunt & Cinyphis vndam.

Et lib. 31. verſ. 103.

Αὕτη δὲ Χρεμέταο μετήϊεν ἑσπέριον ὕδωρ
Ἥρη μνηστεύουσα γέρων βαρύς, ὁππόθι κάμνει
Οὐρανίην στεφάλιγγι Λίβυς κυρτούμενος Ἄτλας.
Heſperias Chremetis traiecit fluminis vndas
Magni ſancta Iouis coniux, vbi cælifer Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Fluuius Chremetis Punice dicebatur נהר כרמאת *naar cheremat*, id eſt fluuius vinearum; Nam Arabibus כרמאת *chermath* idem quod Hebræis כרמים *cheramim.* Confirmatur id ex Scylace, qui eos ipſos Æthiopes qui prope Cernen degunt, nempe ad amnem quem diximus, vinum aſſerit è vineis plurimum conficere. Verba ſunt οἶνον δὲ ποιοῦσι πολὺν ἀπὸ ἀμπέλων. A

E Chremete nauigarunt εἰς ἕτερον ποταμὸν μέγαν καὶ πλατὺν, γέμοντα κροκοδείλων καὶ ἵππων ποταμίων *ad alium amnem magnum & latum, crocodilis & hippopotamis refertum.* Huius amnis nomen ab Hannone omiſſum ex Polybio ſupplet Plinius: *Flumen*, inquit, *Bambotum crocodilis & hippopotamis refertum.* Et Solinus Plinij ſimia: *Bambotum crocodilis & hippopotamis refertum.* Sed legendum *Bamothum*, nomine facto ex *Bamoth. Bamoth* ſeu בהמות *behemoth* eſſe hippopotamum Iob. 40. 10. iis argumentis probaui in libro de animalibus, quæ viros vndecunque doctos traxerunt in aſſenſum. Ergo fluuius Bamoth ſeu Behemoth eſt fluuius hippopotami. An intelligitur Gambræ fluuius, vnus ex Nigri brachiis, in quô ſolo Caballinũ piſcem, id eſt hippopotamum reperiri ſcribit Aloyſius Cadamuſtus cap. 44. B

lib. 5. cap. 1.

Quæ ſequuntur de nauigatione ad Ἑσπέρου & Νότου κέρατα, & montem igneũ quem vocat θεῶν ὄχημα, & de crebris ignibus qui ſolum noctu micat, & inſulis tibiarum cantu tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepentibus, conſultò prætereo, quia mere fabuloſa ſunt. C

Fabulis etiam accenſeo quod legitur Strabonis lib. 17. Tyrios infra Lingem itinere dierum triginta, vrbes ad Oceanum trecentas extruxiſſe, quas Nigretes & Pharuſij poſtmodum exciderint. Eratoſthenis commentum hoc fuit, quod merito reiicit Artemidorus, quia illarum vrbium nec memoria vlla nec veſtigium extat. D

Strab. l. 17. p. 826. c. & & 829. a.

Interim Auguſti ætate degebant adhuc Phœnices in Emporico ſinu infra Cotes & Lixum amnem. Strabo: Πρὸς νότον δὲ τῇ Λίξῳ καὶ τῇ Κώτεσι παράκειται κόλπος, Ἐμπορικὸς καλούμενος, ἔχων Φοινικικὰς ἐμπορικὰς κατοικίας *Lixo & Cotibus ad Auſtrum ſinus adiacet Emporicus nomine, mercatoria habens Phœnicũ diuerſoria.* Situs emporici ſinûs accuratius deſcribitur à Ptolemæo. Sinũ Saguti vocat Plinius lib. 5. c. 1. ex Agrippæ commentariis. *Agrippa*, inquit, *Lixum à Gaditano freto* CXIIM *paſſ. abeſſe* (prodidit) *Inde ſinum qui vocatur Saguti.* Legerim libens *Saguri*, id eſt סחור *Sachur* mercatoris, vt ſit idem cum Emporico. Notum enim Ebræum *cheth* nonnunquam efferri per G, vt in Galbano ex חלבנה *chelbena.* E

Cotes Africæ promontorij nomen eſt in extremo freto ſiti, vt conſtat ex his Strabonis, poſtquam de freto actum: Ἐντεῦθεν δὲ πρόποις ἔκκειταί τις ὑπὸ τὰς

A πρὸς δύσιν τῆς Μαυρουσίας, αἱ Κώτεις λεγόμεναι *Inde proceſſus quidam obiacet, Mauritaniæ pars ad Occaſum extrema, Cotes vocant.* Proinde Ptolemæus ibidem habet Κώτης ἄκρον *Cotes promontorium.* Puto Pœnos ſcripſiſſe קוטף *Cotef*, id eſt τοῦ τρυγῶντος *vindemiantis*, quia Mela Ampeluſiam exponit. Verba ſunt: *Caput atque exordium* (Africæ) *eſt promontorium quod Græci Ampeluſiam, Afri aliter, ſed idem ſignificante vocabulo appellant.* Plinio quoque id promontorium Ampeluſia dicitur: ſed Cotes eſt vicinum oppidum. *Promontorium*, ait, *Oceani extimum Ampeluſia nominatur à Græcis. Oppida fuere Lixa, Cotes vltra columnas Herculis* &c. At in Scylace Κώτης eſt ſinus in ipſo freto inter Columnas & Ἑρμαίαν ἄκραν. Sic ille vocat Ampeluſiam propter
B ἕρματα μεγάλα *vaſta ermata*, quæ inde extendi tradit vſque ad Europæ Sacrum promontorium.

Hermata plerique ex Suidâ exponunt λίθοις μεγάλοις *magnos lapides*, aut ex Heſychio ὑφάλους πέτρας *ſaxa ſub mari latentia*, & τὸ πετρῶδες καὶ ἐπικυματιζόμενον, ὥστε μὴ βλέπεσθαι, τόπον τῆς θαλάσσης *locum ad mare ſaxoſum & fluctibus obrutum ita vt non appareat.* Quomodo ſumpſit Lucianus libro de ſcribendâ hiſtoriâ, cum Ægypti Paratoniam tradit eſſe παγχάλεπον καὶ ἄφυκτον, εἴ τις ἐμπέσοι εἰς τὰ ἕρματα *perdifficilem & inextricabilem, ſi quis in hermata incidat.* Id eſt in ſcopulos latentes. Strabo χοιράδας appellat. Sic à Scylace ſumi ἕρματα *Strab. l. 17.*
C ſatis conſtat, cum addit: οὐχ ὑπερέχοντα τῆς θαλάσσης. Ἐπικλύζει δ᾽ ἐπ᾽ αὐτὰ ἐνιαχῇ *ſupra mare extantia non ſunt, ſed à fluctibus vndique obruta.* Herculem his ſaxis in mare iniectis freti fauces ex parte obſtruxiſſe nonnulli volunt vt Oceani cete arceret ab aditu maris interni. Vetus author apud Suidam: Ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἕρματα μεγάλα ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα τοῦ ὠκεανοῦ, ὡς ἂν ἐμπόδια εἴη τοῖς ἐπιφοιτῶσι κήτεσι *Hercules magna hermata in Oceani oſtium coniecit vt belluis accedentibus eſſent impedimento.* Eundem alij fabulantur his ſaxis in mari viam ſtrauiſſe, per quam Geryonis armenta ex Erythiâ abduceret. Auienus:

Aliique rurſus Herculis dicunt viam:
Strauiſſe quippe maria fertur Hercules,
Iter vt pateret facile captiuo gregi.

D At Arabes (qui Alexandro tribuunt hoc operis) aiunt רציף aggerem è lapidibus ex vtrâque parte freti extructum vt irruentis Oceani impetus ſiſteretur. *Nub. cl. 4. p. 1.* Phœnices veriſſimile eſt idem de Hercule ſuo iactaſſe, & locum ideo ערמא *Herma* vocaſſe, vnde vox manarit ad Græcos. Vt enim Ebræis ערם *aram* vel *haram* coaceruare, de aquis vſurpatur Exod. 15. 8. ſic Arabibus ערם *arem* vel *harem* eſt agger quo cohibentur aquæ, vt docuimus in Phaleg lib. 2. cap. 26. Ita proxime acceſſerit Heſychius ad genuinam vocis ſignificationem, cum ἕρματα exponit περιφράγματα, id eſt ſepta & obices: Quo faciunt hæc Auieni:

Eſt herma porro ceſpitum munitio,
E *Interfluum quæ altrinſecus munit locum.*

A

CAPVT TRIGESIMVM-OCTAVVM.

An Phœnices nauigauerint in nouum orbem & habuerint vſum magnetis.

Ex Diodoro & Ariſtotele inſulæ maximæ, vberrimæ & amœniſſimæ deſcriptio multorum dierum nauigatione à Libyâ diſſitæ; cuius ſitum Carthaginenſes ſummo ſtudio celarunt, vt eſſet quô ſecederent ſi vrbi ſuæ quid accidiſſet ſecus. Illam inſulam aut eſſe fabuloſam, aut partem aliquam Noui orbis; Quô tamen nauigaſſe Phœnices pyxide nautica nondum reperta parum eſt veriſſimile. Refellitur Fullerus qui pyxidis vſum antiquiſſimum eſſe aſſerit. Magnes Ἡράκλεια λίθος, non tamen ab Hercule Deo nauigationum propter vim ἡγεμονικήν; Illa enim tum erat prorſus ignota. Sed ab Heracleâ Lydiæ in qua repetitur. Quod non ſolus Eraſmus, ſed & Heſychius affirmat, & author Etymologici. Eodem pertinet quod Magnes dicitur & Lydius lapis. Heraclea enim Magneſiæ, & Magneſia Lydiæ pars. Dicitur etiam Ἡρακλεῶτις quod neceſſario deducitur ab Heracleâ. Dici poſſe Herculeum ab inuentore, vel ob vim ferri domitricem. Verſoria quid ſit in Plauto; Sententia Turnebi & aliorum. Vela vertere. Ptolemæi locus de Heraclio lapide à Fullero planè corruptus. Ἐπὶ ὕβρει ſubſcudes. Secundus Sophiſta cur dictus ἐπίτροπος. Philoſtratus emendatus. B

lib.5.p.207. MVltis deſcribit Diodorus inſulam amœniſſimam & beatiſſimam, in mari Atlantico, à Libyâ diſtantem plurium dierum nauigatione, in quam à tempeſtatibus acti, rem propalare noluerunt, ne aut alij occuparent, aut ſui etiam amœnitate loci allecti Carthagine desertâ eô ſe conferrent. C Denique vt eſſet ignotus locus in quem ſecederent, ſi vrbi ſuæ quid ſecus accidiſſet. Quibus hæc Ariſtotelis in libro Mirabil. ſi quidem is eſt verus author, ſunt ex parte conſona: *In mari quod eſt extra columnas Herculeas, aiunt à Carthaginenſibus inuentam fuiſſe inſulam deſertam, ſyluas habentem omnis generis arborum, & fluuios nauigabiles, & cæteris fructibus mirè fertilem, multorum dierum itinere* à Gadibus *remotam*, in quam *propter vbertatem cum ſæpe commearent Carthaginenſes, adeoque in illa nonnulli pedem figerent, Carthaginenſium præſides ſub pœnâ mortis cauiſſe nequis eo nauigaret, & omnes loci incolas è medio ſuſtuliſſe, ne rem propalarent, & multitudo ad illos ſe conferens inſulæ principatum conſequeretur, & Carthaginenſium fœlicitatem interturbaret.* Hæc veteres de Phœnicum inſula vltra D Gades ad extremum Occidentem; Quæ ideo mihi ſuſpecta, quia nullum noui locum in quem cadat hæc deſcriptio. Neque enim hæc inſula poteſt vna eſſe ex Fortunatis, cum deſcribatur ἀξιόλογος τῷ μεγέθει καὶ διαῤῥεομένη ποταμοῖς πλωτοῖς. Idem eſto iudiciũ de reliquis inſulis quæ Libyæ ad Occaſum obiacent. Itaque vel nuſquam eſt hæc inſula, vel vna eſt ex inſulis Noui orbis, aut pars aliqua Braſiliæ, quam littoribus nondum ſatis peragratis Phœnices acceperunt pro inſulâ.

Sed nauticâ pyxide nondum repertâ parum eſt veriſſimile eô nauigaſſe Phœnices, cum hæ terræ, Libya inquam & Braſilia, tantâ locorum intercapedine ſint abinuicem diſſitæ, vt de Americanis inſulis taceam, Hiſpa- E
Miſcellan. lib.4.c.19. niolâ ſcilicet, Cubâ, Iamaicâ, & aliis quæ multo ſunt remotiores. Fullerum ſcio multa moliri vt Tyrios probet à Solomone edoctos, compertam habuiſſe vim magnetis ἡγεμονικήν. Sed cordato lectori apparet virum doctum in hoc figmento plurimum ſibi indulgere, nec vlla ratione niti quæ

A ſit alicuius momenti. Veriſſimum quidem eſt lapidem illum à Græcis Ἡρά-κλειον appellari; nec opus erat Ptolemæum hîc aduocare teſtem in re omnium notiſſimâ. Nam vtvt Heraclium lapidem Theophraſtus pro coticulâ vſurpet, cuius in probando auro vſus eſt; Tamen præter Ptolemæum, Platoni Comico etiam, & Luciano, & Helladio Biſantinoo, & Galeno, & Aetio, & Piſidæ (apud Suid.) & Heſychio, & Suidæ, & Fauorino Ἡράκλεια λίθος eſt magnes. Et Plinius agnoſcit quoſdam appellaſſe *Heraclion*. Sed non ideo ſequitur, id quod contendit vir doctus, hunc lapidem traxiſſe nomen à Phœnicio Hercule, cuius numen nautæ inuocauerint, propter vim ἡγεμονικὴν quâ pollet. Neque enim ignota virtus potuit lapidi nomen facere.
B Ignotam autem fuiſſe ex eo patet, quod illius in ſcriptis veterum nec vola nec veſtigium eſt. Ait Fullerus Tyrios hoc ſtudioſe cælaſſe, & modis omnibus ἐν ἀποῤῥήτοις quam cautiſſimè cõtinuiſſe. Ac ſi cælari potuerit res quæ ſemel inuenta fuiſſet in omnium vſu promiſcuo. Aut Phœnix nauicularius clauo aſſidens, & ex pyxide curſum dirigens, latere potuerit epibatas, qui ſæpe Græci aut Romani erant. Certe hæc viri docti ſententia ne vmbram quidem habet veritatis. Præterea quis credat rem tam neceſſariam ſemel repertam potuiſſe ſic aboleri, vt ne veſtigiũ quidem illius ſupereſſet. Periit quidem ars plumaria, vt à Fullero notatum, & ars purpuram conficiendi,
C quæ Tyrum olim non parum nobilitauit; ſed hæ artes ad luxum potius quam ad vſum pertinent. Iis ſaltem carere poſſumus ſine vllo inſigni damno. Acu magneticâ non item, cuius adminiculo nobis patuere maria clauſa hactenus, & in remotiſſima terrarum libera fuit nauigatio. Quod videtur beneficium Deus in hâc mundi ſenectâ generi humano conceſſiſſe, vt Euangelij doctrina citius & facilius per totum orbem promulgaretur. Vnde igitur factum vt magnes vocetur lapis Heraclius? Eraſmus in Adagiis deducit ab Heracleâ Lydiȩ vrbe in quâ reperitur. Sed obiicit Fullerus id Grammaticam non poſſe pati, quia ex Heracleâ non fieret Ἡράκλεια λίθος, ſed Ἡρακλεῶτις vel Ἡρακλεωτική. Eraſmus tamen hanc originationem de ſuô non attulit. Quin illi adſtipulantur Grammatici veteres. Heſychius: κέκληται δ' οὕ-
D τως ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως *Sic vocatur ab Heracleâ Lydiæ ciuitate.* Author Etymologici: Ἡράκλεια δὲ, ἢ διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ κρατερὸν τῆς ὁλκῆς, ἢ μᾶλλον διότι περὶ Ἡράκλειαν τὸ πρῶτον ἐφάνη: *Heraclea autem vocatur, aut propter vim & robur tractionis, aut potius quia circa Heracleam primùm apparuit.* Ità magnes lapis & Heraclius plane erunt ſynonyma; Id enim in confeſſo eſt Magnetem dici, quia naſcitur in Magneſia. Lucretius:

Quem Magneta vocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia ſit patriis de finibus ortus.

Etymologus: Μαγνῆτις δὲ, ὅτι (ὥς φασιν) ἄνδρες λιθοφόροι Μάγνητες εὗρον αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν *Magnes autem vocatur, quia illius vim inuenerunt Magnetes qui*
E *lapides ferunt*, nempe in crepidis vt docent ſequentia. Proinde Magnes ab Achille Tatio dicitur Μαγνησία λίθος, & à Callimacho Μάγνησσα. Porro Heraclea ciuitas pars erat Magneſiæ. Suidas: Ἡράκλειαν λίθον τινὲς τὴν Μαγνησίαν ἀπέδιζαν, διὰ τὸ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Μαγνησίας εἶναι *Herculeum lapidem quidam Magneſiam reddiderunt, quia Heraclea pars eſt Magneſiæ.* Eôdem pertinet

XXxx

Ptol. lib. 7. cap. 2.

In jconib. apud Photiũ auth. 279. ad Paternian. c. 161. vid. Heſych. Aet. Tetrab. I. Serm. I. c. 23. Plin. l. 36. c. 16.

quod Lydium vocat Sophocles, quia Lydiæ pars eſt Magneſia, in quâ Heraclea. Heſychius: δὲ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὴν καλεῖ. Et Lydicum vetus poëta: Λυδικὴ λίθος σιδήρου, τηλόθεν προσηγάγου. Itaque tam à patriâ dicitur Heraclius quam Lydius aut Magnes. Et in Theophraſto de lapidibus λίθος Ἡρακλεία καὶ ἡ Λυδὴ pro eodem ſumuntur. Hæc cum tam bene cohæreant, analogia Grammaticæ fruſtra obiicitur, quam deriuata non ſemper ſeruant. Quamuis non deſint qui pro Ἡρακλεία ſcribant Ἡρακλεῶτιν. Heſychius: ἡ δὲ σιδηρῖτις, ἡ δὲ Ἡρακλεῶτιν. Dato tamen non conceſſo Ἡράκλειαν λίθον dici ab Hercule, quorſum Hercules Phœnix potius quam Græcus intelligatur, qui de ſuo nomine potuit appellare lapidem à ſe repertum, dum in Lydiâ degeret apud Omphalem. Vt eos taceam qui Herculeum dici voluere ob vim ferri domitricem. B

Aduerſ. l. 10. c. 4. Sunt qui Plauti *verſoriam* pyxidem nauticam eſſe coniectant, quos Adriani Turnebi verbis refellere malo quam meis. *Verſoria*, inquit, *eſt apud Comicum Plautum funis quo vertitur velum. Nam eos ferre non poſſum qui recentem illam pyxidiculam nauiculatoriam atauorum memoriâ inuentam explicant. Verba ſunt Plauti in Mercatore ſcenâ Diuûm atque hominum:*

Hic ventus nunc ſecundus eſt, cape modo verſoriam.

Et in Trinummo Scena Staſime fac te:

Cape verſoriam, recipe te ad herum. C

Meam confirmat ſententiam quod ab eodem ſcriptum in Epidico Scena, Heus Adoleſcens.

* al. ex imo. *Vtcunque in alto ventus eſt, Epidice, * exin velum vertitur.*

Adde ex Solini cap. 10. *Nunc in Thraciam locus pergere, & ad validiſſimas Europæ gentes vela vertere.* In quem locum conſule magnum Salmaſium. Sunt quibus *capere verſoriam* eſt παλινδρομίαν ἑλεῖν, ἀναστροφῆς εἰς τοὔμπαλιν ἔχεσθαι, vno verbo ἀναστρέφειν vel παλινδρομεῖν: quod aliis verbis Poëta dixit *dare lintea retro* Æn. lib. 3.

Obiter monendus eſt lector Ptolemæi locum de Heracleo lapide prauâ interpretatione & emendatione à Fullero planè corrumpi. Ptolemæi verba ſic habent lib. 7. cap. 2. (poſtquam actum eſt de tribus Satyrorum inſulis) D φέρονται δὲ καὶ ἄλλαι συνεχεῖς δέκα, ἐν αἷς φασι τὰ σιδήρους ἔχοντα ἥλους πλοῖα κατέχεσθαι, μήποτε τῆς Ἡρακλείας λίθου περὶ αὐτὰς γεννωμένης, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιούροις ναυπηγεῖσθαι, quæ ad verbum ſic reddere eſt. *Feruntur & aliæ* eſſe *continuæ decem inſulæ, in quibus detineri aiunt nauigia quæ ferreos habent clauos, fortaſſe quia lapis Heraclius circa ipſas gignitur, atque ea propter* ipſa nauigia *ſubſcudibus compaginari.* Ἐπίουροι ſunt ſubſcudes ſeu ἧλοι ξύλινοι *claui lignei*, vt habetur in Heſychio, δρύοχοι apud Suidam. Vnde eſt quod Secundus ſophiſta Athenienſis ἐπίουρος dictus eſt, quia filius erat fabri (lignarij nimirum) Suidas: Σεκοῦνδος, Ἀθηναῖος σοφιστής, ὃς ἐχρημάτιζε Πλωῖος. Ἐπωνομάζετο δὲ ἐπίουρος, ὡς υἱὸς τέκτονος. Philoſtratus Sophiſt. lib. 1. in Secundo: Μηδὲ Σεκούνδου τοῦ Ἀθηναίου ἀμνημονῶμεν, ὃν ἐκάλουν ἐπίουρόν τινες, ὡς τέκτονος παῖδα. Ἐπίουρον pro ἐπίθουρον lego cum doctiſſimo Meurſio. Pro *epiuris* Romani *epigros* dixerunt, vt *groppionem* Itali pro *vropygio*. Iſidorus in gloſſis: *Epigri, claui lignei ſunt quibus lignum ligno adhæret.* Seneca de Caligulâ qui ſenatori porrexit pedem oſculandum: E

A *niſi in os ſenatoris ingeſſiſſet Imperator epigros ſuos.* Ita docti emendant quod legitur *pigros ſuos.* Huius vocis ignoratione vir doctus quem diximus multum ſe torquet, & pro ἐπιδέσεις ναυπηγεῖσθαι legendum contendit ἐπὶ οὔρεις ναῦς πεδᾶσθαι id eſt *ſecundis à puppi proſequentibus ventis naues veluti compedibus vinctas inhiberi.* Quod vt alia taceam, à mente Ptolemæi plane eſt alienum.

CAPVT TRIGESIMVM-NONVM.

B *Phœnices in Britanniâ & Hiberniâ & Caſſiteridibus inſulis.*

Caſſiterides olim ſolis Phœnicibus notæ. Gentis opes, ſtannum, plumbum, coria. Quis inde plumbum primus apportauerit. E Britanniâ ſtannum ferebatur per Gallias ad Venetos aut Narbonenſes. Caſſiterides eædem cum Britannicis. Βρεταννικὴ quaſi ברת אנך *barat anac*, id eſt *ager ſtanni* vel *plumbi.* אנך *anac* pro vtroque vel alterutro Amos.7.6. & in Auicenna & Giggeio. Stannum veteribus plumbi ſpecies. Vtroque Britannia fœcundiſſima. Britannus & Britannia ex Βρεταννικὴ per apocopen, vt Pœnus ex Punico. Britannia Gr. Βρεττανία, & Britanni Βρεττανοί. אנך Theodotion reddit τηκόμενον fuſum. Plumbum maxime fuſile. Huic proxime accedit ſtannum, Celticum imprimis ſeu Britannicum. אנך Aquila reddit ἀλείφουσιν *ſtagnaturam.* Stagnare, firmare, στεγανῶσαι, *ſtangare* vel *ſtancare.* אנך in ſenioribus ἀδάμας. In Plinio quid *adamas Anachites*, & in Orpheo ἀνακτίτην ἀδάμαντα. Stannum vt Græce κασσίτερος, ita Chaldaice *kaſtira* & *kiſtara* Arab. *kazdir*, Talmud. *kaſtiterion* & *gaſteron.* קוניא pro χωνεία. Inſulæ cuiuſdam Britannicæ incolæ ritus Samothracum à Phœnicibus edocti. Silures ex Iberiâ in Britanniâ. Britanni braccati. שרוול *ſirvval* braccæ. Inde dicti Silures. Silura inſula vel Silurum inſulæ. Eædē Caſſiterides, Heſperides & Oeſtrymnides. Nauclerus Phœnix maluit nauem in vada illidere quam Caſſiterides aperire Romanis. Midacritus qui primus plumbum attulit ex Caſſiteridibus inſulis, potius Melicartus. Caſſiterides ignotæ Herodoto. Heſperidum incolæ Iberi in Dionyſio, Ibid. tres vrbes. Feſtus de Pœnorum & Himilconis nauigationibus ad Oeſtrymnides. Himilconis iter ab ipſo deſcriptum. Non eſſe cur illud iter Camdenus pro fabuloſo habeat, & Britanniam velit ſero fuiſſe cognitam. Camdenus hic non ſibi conſtat. Fruſtra obiici ex Polybio nihil eſſe notum ſupra Narbonem. Multa nota Pœnis, quæ Græcis & Romanis ignota. Ipſi Polybio multa nota ſupra Narbonem, vt Rhodani fontes, Corbilo ad Ligerim, adeoque ipſa Britannia, quam deſcripſit poſt antiquiores Geographos, Eratoſthenem & Dicæarchum Ariſtotelis diſcipulum, & Pytheam qui ab vtroque citatur. Quin ipſe Camdenus Britanniam ab Orpheo deſcribi aſſerit, qui vetſius Onomacritus. Polybius non ſimpliciter ſcripſit ignorari quicquid eſt ſupra Narbonem, ſed an terras ſupra Narbonem & Tanaim ambiat mare. Hannibalem non adiiſſe Britannias, quamuis Hebræi ita aſſerant. Polybij locus explicatus. *Hiberniæ* nomen Phœnicium
D עברנאה *Ibernae*, id eſt vltima habitatio.

IAm ex Auſtralibus plagis in Boreales nauigamus ad Caſſiterides inſulas, olim nemini peruias, præterquam ſolis Phœnicibus. Strabo lib. 3. Πρότερον μὲν οὖν Φοίνικες μόνοι τὴν ἐμπορείαν ἔστελλον ταύτην ἐκ τῶν Γαδείρων, κρύπτοντες ἅπασι τὸν πλοῦν *Primo quidem ſoli Phœnicis eô negotiatum mittebant è Gadibus, celantes alios iſtam nauigationem.* Gentis opes ſtannum, & plumbum, & coria, quæ ſale, & fictilibus, & æramentis permutabant. Strabo: μέταλλα δ' ἔχοντες κασσιτέρου καὶ μολύβδου, κέραμον ἀντὶ τούτων καὶ τὰ δέρματα διαλλάττονται, καὶ ἅλας, καὶ χαλκώματα πρὸς τοὺς ἐμπόρους. Plumbum ex illis inſulis Græcis primum allatū.
E Plinius: *Plumbum ex Caſſiteride inſulâ primus apportauit Midacritus.* Atque indidem ſtannum habuere. Herodotus: οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ *nec Caſſiterides noui inſulas, vnde ad nos venit ſtannum.* Non quod ipſimet Græci ad eas ſe conferrent. Neque enim illarum ſitum ignoraſſet Herodotus. Itaque ſtannum & plumbum comparabant vel à Phœnicibus, vel à Venetis aut Narbonenſibus ad quos per Gallias fereba- lib. 7. c. 56.

pag. 209. tur terreſtri itinere triginta dierum, vt docet Diodorus lib. 5. Iis accedo qui A
Caſſiterides inſulas volunt eſſe Britannicas, quia quô locô deſcribuntur,
id eſt in Oceano trans Artabros ad Aquilonem, nullas alias noui inſulas
ſtanni & plumbi feraces. Quid quod ex ipſo nomine res videtur poſſe col-
cap. 3. ligi. Nam in libello de mundo quem Ariſtoteli tribuunt, νῆσοι Βρεττανικαὶ di-
l. 1. p. 65. l. 3. in fine. Sic Dionyſius verſ. 284. ἔνθα Βρεττανοί. cuntur Albion & Ierne. Et Britanniam Strabo paſſim appellat Βρεττανικὴν, &
vno T Βρετανικὴν. Porro *Bretanica* mihi quidem nihil videtur eſſe aliud
quàm ברת-אנך *Barat-anac*, id eſt *ager*, ſeu terra *ſtanni & plumbi*. ברא *ba-
ra*, & in regimine ברת *barat* Syris agrum eſſe ſciunt omnes, & ex Daniele
abunde notum, in quô חיות ברא eſt *beſtia agri* cap. 2. verſ. 38. & דתאא דברא *her-
ba agri* cap. 4. verſ. 12. Et אנך *anac* ſtannum aut plumbum Hebræi explicant B
in Amos 7. 6. Nempe vtrumque ſignificat. Auicenna lib. 2. cap. 27. definit
אלרצאץ אלאסוד *plumbum nigrum*. Sed Lexicographi Arabes docent vtrique
metallo, ſtanno inquam & plumbo nomen eſſe commune. Giggeius: אלאנך
(*alanac*) *plumbum, plumbum ſubalbum ſeu ſtannum, plumbum purum, plum-
bum nigrum*. Ibidem אלאנכי (*alanaci*) *ſtanneum vel plumbeum*. Et paulo ante;
אונך *Aunac apud Auicennæ interpretes eſt plumbum, ſed ſignificat ſtannum*.
Sic Græcum κασσίτερος, vnde Caſſiterides, quod Græcis proprie ſtannum
l. 3. c. 6. Plin. lib. 4. c. 22. Vid. l. 34. c. 16. & 17. eſt. Mela plumbum reddidit: *quia plumbo abundant vno omnes nomine Caſ-
ſiterides appellant*. Plinius item: *Caſſiterides dictæ à Græcis à fertilitate plum-* C
bi. Nempe ex Plinij ſententiâ ſtannum eſt plumbi ſpecies. Et verò plumbum
& ſtannum ſunt metalla valde vicina. Et vtroque Britannia eſt terrarum om-
Diod. lib. 5. pag. 209. nium fœcundiſſima. De ſtanno res notiſſima ex Diodoro, vt taceam re-
centiores. De plumbo Plinium audi: *Nigro plumbo ad fiſtulas laminaſque
vtimur, laborioſiùs in Hiſpaniâ eruto, totaſque per Gallias: Sed in Britan-
niâ ſummo terræ corio adeo largè, vt lex vltro dicatur, ne plus certo modo fiat*.
Stannum reperitur potiſſimum in Danmoniis (vulgò Cornuvvalliâ) & vi-
cinis inſulis, plumbum in Coritanis, Ordovicibus & Brigantibus. Quâ
arte & quantâ copiâ eruantur videſis apud Camdenum. Mihi docuiſſe ſuf-
ficit ab horum metallorum fœcunditate has inſulas, vt à Græcis Caſſiteri-
das, ita à Phœnicibus dictas fuiſſe ברת-אנך *barat-anac* agrum ſtanni & plum- D
bi: Quod Phœnicium nomen deflexum in Βρεττανικὰς & Βρετανικὰς. Si Βρεττανι-
κὴν dixeris nomen eſſe κτητικὸν & Βρεττανοὺς prius dictos quam Βρεττανικὴν,
eâdem operâ negaueris à Phœnice fieri Punicum & Pœnicum, quia Pœnus
eſt ſimplicius. Res tamen eſt in confeſſo à Phœnice primo Pœnicum, & Pu-
nicum, & puniceum, deinde etiam Pœnum deductum per apocopen. Sed
& *Africa, Marmarica, Meſſabatica* prius dictæ ſunt quam *Afri, Marma-
ridæ, Meſſabatæ*. quę ſingula ſuis locis probauimus: Ita Βρεττανικὴν aſſerimus
prius dictã quã Βρεττανοὺς, & ex ברת-אנך Græcos Βρεττανικὴν primò feciſſe, dein-
de voce decurtatâ Βρεττανοὺς & Βρεττανίαν. T plerunque Græci geminant, vt
Latini N. Tamen ſimplici T Βρεττανοὺς dixit Dionyſius Periegetes, & Βρεττανίας E
Xiphilinus in Pompeio; Et Βρεττανικὴν Strabo lib. 1. & 3. Et νήσους Βρεττανικὰς au-
thor libri de mundo. Quam Scripturam ideo optimam & antiquiſſimam
eſſe iudico, quia ad Phœniciam maximè accedit.

Cur vel plumbum vel ſtannum Hebraicè dicatur אנך non ſatis liquet.

A Theodotion reddidit τηκόμενον *fuſum*; ac ſi verbum אנך metallici veteres in fundendi ſignificatione vſurpauerint; vnde plumbo & ſtanno nomen eſſet aptiſſimum. Nam ex omnibus metallis plumbum eſt maxime fuſile. Et ad plumbi naturam hâc in parte proxime accedit ſtannum, præcipue Celticum ſeu Britannicum, de quo Ariſtoteles in libro Mirabilium: τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαί φασι πολὺ τάχιον μολύβδου· σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας, ὅτι τήκεσθαι δοκεῖ καὶ ἐν τῷ ὕδατι *ſtannum ferunt Celticum multò citius quam plumbum liquefieri; ſignum autem eſſe facilis fuſionis, quod etiam in aquis videtur ſolui.* Cætera ibi vide.

Nec temerè prætereundum eſt quod אנך Aquila reddidit ἀλείφωσιν. Ibi
B enim ἀλείφωσις Hieronymo eſt *ſtagnatura*. Inde in commentariis: *Dominus ſtans ſupra murum ſtagnatum.* Item: *in manu eius ſtagnatio.* Porro à ſtagnando dicitur ſtagnum vel ſtannum. Stagnare eſt firmare à Græco στεγνῶσαι. Iuſtinus de Aſphaltite lib. 36. *Neque ventis mouetur reſiſtente turbinibus bitumine, quô aqua omnis ſtagnatur.* Et lib. 37. de Mithridate: *ſe aduerſus inſidias exquiſitis tutioribus remediis ſtagnauit.* Statius lib. 3. Sylu. in Propemptico Metij Celeris:

Cur vada deſudant, & ripa coerceat vndas
Cecropio ſtagnata luto.

C Recentior Latinitas *ſtangare* & *ſtancare* dixit. Sic apud Sammonicum, *ad ſanguinem ſtancandum*, Gallicè *pour eſtancher le ſang.* Plura de hoc argumento qui volet, legat obſeruationes profundæ eruditionis Cl. Salmaſij in Solinum pag. 577.

Ex eodem verbo אנך *anac* vel *anach* putat vir doctiſſimus LXX ſeniores feciſſe adamantem; quia cenſetur anachites inter ſpecies adamantum. Plinius lib. 37. cap. 4. *Adamas & venena irrita facit & lymphationes abigit, metuſque vanos expellit à mente, & ob id quidam eum anachitem vocauere.* Nempe ἄχος eſt animi dolor, & mœror acerbiſſimus, σύγχυσις ψυχῆς, Λύπη ἐπιπεταμένη. Ita explicat alicubi Apollonij Scholiaſtes. Itaque *anachites* lapis ideo dictus adamas, quia putatur animum liberare his mœroribus, & in
D tranquillo ſtatu ponere. Eſt & Anactites adamas inter genera lapidum apud Orpheum, qui de galactite ſic habet in libro de lapidibus:

Τόνγε παλαιγενέες μὲν ἀνακτίτην ἀδάμαντα
Κλεῖον.
Hunc & anactitem veteres adamanta vocabant.

Nempe παρὰ τὸ ἀνακτίζειν à recreando vel renouando. Sed hæc οὐδὲν πρὸς ἔπος, quia vox אנך *anac* non eſt Græca, ſed Hebraica.

Quin Græcum ſtanni nomen κασσίτερος, vnde dictæ Caſſiterides, poſſit videri Phœniciæ eſſe originis, quia Chaldæi & Arabes ſtannum appellant vocabulis huic ſimillimis. Sic Num. 31. 22. pro Hebræo בדיל & Græco κασσίτε-
E ρου, Ionathan habet קסטירא *kaſtira*, & Ieroſolymitanus interpres קיסטרא *kiſtara*, & Arabs קזדיר *kaſdir*. Et in tractatu Talmudico Sanhedrin קסטיטרין *kaſtiterion* eſt ſtannum. Sed ipſa hæc diuerſitas docet vocem eſſe peregrinam & à Græcis mutuatam. Ita גסטרון *gaſteron*, quod doctiſſimus Buxtorfius poſt Selomonem orichalcum exponit, id ipſum eſt quod κασσίτερον. Et קוניא *konia*

quod alij *plumbum*, alij *vitrum* reddunt, & Selomo חרוך אבר *fuſionem plumbi* A
nihil eſt quam χωνεία, id eſt fornax vel officina in quâ metalla conflantur.
Innumeræ huiuſmodi voces Atticæ originis in Hebræorum libris latent
nondum à quoquam animaduerſæ.

Nunc ne quis niti nos putet ſolis nominum etymologiis, quod Phœnices in Britannicas inſulas nauigaſſe contendimus, etiam aliis argumentis adſtruere conabimur. 1. Apud Strabonem lib. 4. aſſerit Artemidorus (εἶναι νῆσον πρὸς τῇ Βρετανικῇ, καθ᾽ ἣν ὅμοια τοῖς ἐν Σαμοθράκῃ περὶ τὴν Δήμητραν καὶ τὴν Κόρην ἱεροποιεῖσθαι) *inſulam eſſe prope Britanniam in quâ Cereri & Proſerpinæ ſacra fiunt eodem ritu quô in Samothrace.* Nec eſt quod quis incolas putet Græcos habuiſſe doctores. Artemidori ætate, qui ſub Ptolemæo Lathyro ſcripſit, neminem Græcorum in Britanniam nauigaſſe docti ſat ſciunt. Itaque ſupereſt vt iidem Phœnices, à quibus Cabirorum cultum Samothraces edidicerant, etiam hos inſtituerint in eâdem diſciplinâ. B

pag. 198.

2. Inter Britanniæ populos, vt coniectat Tacitus in Agricolâ, *Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & poſitus contra Hiſpaniam, Iberos veteres traieciſſe, eaſque ſedes occupaſſe fidem faciunt.* Iberos nempe Tarteſſios qui Phœnicum erant coloni. His enim ſolis nauigandi & colonias in remota loca deducendi animus & peritia fuit. Et Silurum nomen facile eſt ex Phœniciâ linguâ exſculpere. Britannos æque ac Gallos braccatos fuiſſe docti ſciunt. Vnde illud Martialis lib. 11. Epigr. 22. C

Quam veteres braccæ Britonis pauperis.

Arabice porro bracca eſt סרול *ſirvval.* Talmudici ſcribunt שרול; quod Aruc Aquinas & alij perperam בית יד *chirothecam* interpretãtur. Id enim eſſe quod diximus patet ex vſu Arabum. Sic Num. 6. 10. al. 3. vbi Hebræus habet מכנסי & Græci περισκελῆ; Et vulgatus *feminalia*, & Ionathan & Ieroſolymitanus אורקסין vel אברקסין *braccas*, Arabs reddit סראויל; & alibi fœmininâ terminatione סראוילאת. Neque aliter vſurpat Geographus Nubienſis Et Arabum Lexicographi id ipſum conſtanter aſſerũt. Ergo ex סרול *ſirvval* סרולין *ſirvvaliin* braccatos ſignificat; vnde Romanis per metatheſin *Silures* ij Phœnicum qui in Britanniâ ſedes fixerunt vocati ſunt διακριτικῶς, vt à reliquis Phœnicibus hac appellatione diſtinguerentur. Quomodo pars vna Galliæ à braccarum vſu braccata dicta eſt. D

Exod. 28. 42. & 39. 28. Leuit. 16.4. Vid. Clim. 1. part. 2. &c.

3. Haud dubie ab his Siluribus nomen habet Silura inſula, de quâ Solinus: *Siluram quoque inſulam ab orâ quam gens Britanna Dumnonij tenent, turbidum fretum diſtinguit.* Alij malunt legere *Silurum quoque inſulas*, quæ ſint eædem cum Sillenis, in quas Maximus Auguſtus Priſcilliani ſectarios Inſtantium & Tiberianum deportari iuſſit. Angli hodie *Silly* vocant, & Belgæ *Sorlings.* Camdenus hoc nomine inſigniri dicit inſulas plus minus CXLV in orbem fere digeſtas octo circiter leucis ab extremo Cornvvalliæ promontorio. In his decem eſſe maiores ſtanno maxime fertiles. Sed & quaſdam è minoribus à fodinis traxiſſe nomen. Quæ illecebra Phœnices eo pellexit ex locis tantâ terrarum intercapedine diſſitis. E

cap. 22.

Sulpitius Seuer. lib.

4. Multis probat idem Camdenus has eaſdem eſſe inſulas, quas à ſtanni copiâ Caſſiteridas, & à ſitu Heſperidas, & ab Artabrorum promontorio

A Oeſtrymni, cui ſunt oppoſitæ, Oeſtrymnidas veteres appellarunt. Iam quis in hiſtoriâ tam rudis eſt, vt Phœnices neſciat ex iis inſulis magnam aduexiſſe ſtanni copiam? Strabo de Caſſiteridibus: Πρότερον μὲν οὖν Φοίνικες μόνοι τὴν ἐμπορείαν ἔστελλον ἐκ τῶν Γαδείρων, κρύπτοντες ἅπασι τὸν πλοῦν *Primum quidem ſoli Phœnices eo ex Gadibus negotiatum ibant, celantes alios iſtam nauigationem.* Sequitur hiſtoria ſingularis de Phœnicio nauclero qui ad Caſſiterides nauigans, cum aliquam Romanam nauem ſuam ſequi deprehendiſſet, maluit is naufragium facere, propriâ naue in vada impulſâ, quam rem aperire Romanis. Ex quô naufragio ſuperſtes precium amiſſarum mercium ex Carthaginenſium ærario recepit. lib.3. p.175.

B Plinius lib. 7. cap. 56. *Plumbum ex Caſſiteride inſulâ primus apportauit Midacritus.* Legendum *Melicartus* vel *Melcarthus*, id eſt Phœnicius Hercules apud Sanchoniathonem, ad quem occiduas nauigationes Phœnices referebant. Nam Midacritus Græcum nomen eſt. Græcis porrò de Caſſiteridum inſulis nihil compertum. Quod Herodotus ingenuè agnoſcit: Οὔτε, inquit, νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ *Neque Caſſiterides inſulas noui ex quibus ad nos affertur ſtannum.* Dionyſius Periegetes de Heſperidibus:

Νήσους θ' Ἑσπερίδας, τόθι κασσιτέροιο γενέθλη,
C Ἀφνειοὶ ναίουσιν ἀγαυῶν παῖδες Ἰβήρων.

id eſt Priſciano interprete,

--ſunt ſtanni pondere plenæ
Heſperides, populus tenuit quas fortis Iberi.

Iberorum nomine Silures intellige qui ſedem ibi fixerant, vel Tarteſios, Phœnices & Gaditanos, qui locorum erant domini. Hæc ſolum Dionyſius; Tamen plura citat Tzetzes, qui Heſperidas perperam ſtatuens eſſe ex Orcadum numero, narrationi de triginta Orcadibus, hæc de Heſperidum inſulis attexit:

Ἐκ τούτων τῶν τριάκοντα εἰσὶν αἱ Ἑσπερίδες. hiſt. 218.
Πρὸς μέρη γὰρ Ἑσπέρια κεῖνται τῆς Βρεττανίας.
D Τριῶν δὲ Διονύσιος πόλεων μόνον λέγει.

Feſtum Auienum in oris maritimis Oeſtrymnidum nomine eaſdem inſulas intelligere ex deſcriptione patet:

In quo inſulæ ſeſe exerunt Oeſtrymnides
Latè iacentes, & metallo diuites
Stanni atque plumbi &c.

Idem porro de Phœnicum in eas nauigationibus hæc habet valde expreſſa:

Tarteſiiſque in terminos Oeſtrymnidum
Negotiandi mos erat; Carthaginis
E *Etiam colonis* (lege *coloni*) *& vulgus inter Herculis*
Agitans columnas hæc adibant æquora:
Quæ Himilco Pœnus menſibus vix quattuor,
Vt ipſe ſemet rem probaſſe rettulit,
Enauigantem poſſe tranſmitti aſſerit.

Pœnus ille Himilco quem citat, eô miſſus à Senatu Carthaginenſi vt occidua Europæ littora exploraret, hoc officio defunctus iter ſuum in commentaria retulit. Itaque eundem in occidui deſcriptione Feſtus profitetur ſe ſequi. En ipſa authoris verba:

Hæc olim Himilco Pœnus Oceano ſuper,
Spectaſſe ſemet & probaſſe rettulit.
Hæc nos ab imis Punicorum annalibus
Prolata longo tempore edidimus tibi.

Proinde non poſſum ſatis mirari quorſum Camdenus, vir alioqui impensè doctus, Britanniam ſuam velit non niſi ſerò fuiſſe cognitam, & ſomniaſſe eos qui Himilconem Pœnum eam aperuiſſe fide prodiga crediderunt, *cum nihil de hac nauigatione ſit in literas relatum præter vnum & alterum apud Feſtum Auienum verſiculum.* Imo totam nauigationem ab ipſo Himilcone deſcriptam in Punicorum annalibus, quibus nihil potuit citari certius, ſe legiſſe tradit Feſtus; Et nos hodieque legeremus, niſi hæc antiquitatis monumenta nobis tempus inuidiſſet. Neque vero Phoenices latere potuit Britannia Caſsiteridibus cognitis, quas Britannicas eſſe inſulas ad extremum Cornuvvalliæ promontorium ſitas non modo agnoſcit Camdenus, ſed & neceſſariis demonſtrat rationibus. Quid quod idem Camdenus ex Caſsiteridum inſulis primum plumbum in Græciam allatum eſſe contendit? Vnde ſequatur ante Homerum notas fuiſſe Caſsiterides. Homerus enim plumbi meminit, cum dicit de Iride Iliad. ω. verſ.30.

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν.
In fundum delapſa dea eſt, vt glandula plumbi.

Obiicit Camdenus Polybio Hiſtorico, qui magni Scipionis ſocius magnam Europæ partem circa annum ante Chriſtum natum 370. (lege 170.) perluſtrauit, hanc orbis terrarum plagam minimè innotuiſſe; id conſtare ex his Polybij verbis: *Quod inter Tanaim atque Narbonem ad Septentrionem vergit, vſque in præſentem diem ignoratur, ſomniantque ſi qui de eo vel loquuntur aliquid, vel ſcribunt.* Regeri poſſet Phoenicibus, qui iam inde ab Heroicis temporibus colonias in Oceanum vltra Gades deduxerant, hæc longè notiora fuiſſe quam Græcis. Itaque multa potuiſſe illis eſſe perſpecta de occidentalis oceani inſulis quæ Polybius ignorauerit. Sed nihil opus hûc deſcendere; Neque enim ſcripſit Polybius ſuo æuo ignorari quicquid eſt ſupra Narbonem; & ſomniare qui de eo quicquam loquuntur aut ſcribunt. Quin ipſe Rhodani fontes, & Corbilonem ad Ligerim, & multa alia Galliæ loca ſupra Narbonem accuratè deſcripſit. Et lib.3. pollicetur ſe κατ' ἰδίαν ſcripturum περὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόντων ἰδιωμάτων: Sed &, quod hîc maxime notandum, περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων καὶ τῆς τοῦ κασσιτέρου κατασκευῆς *de Britannicis inſulis & ſtanni confectione.* Cui voto illum ſatisfeciſſe in libris qui perierunt, colligimus ex libro ſecundo Strabonis pag. 104. vbi Πολύβιος τὴν Εὐρώπην χωρογραφῶν *Europæ regiones deſcribens*, & Pytheæ, Dicæarchi & Eratoſthenis de Britanniæ magnitudine ſententias inter ſe conferens & refellens inducitur. Ex quo loco non ſolum Polybium ſed & tres alios Geographos Polybio vetuſtiores de Britanniâ ſcripſiſſe conſtat. Quorum

A rum Ἐρατοσθένη τὸν τελευταῖον πραγματευσάμενον περὶ τῆς γεωγραφίας *Eratoſtenem, qui vltimus Geographiam tractauit*, vt ibidem habetur, natum eſſe ſcribit Suidas Olympiade 126. id eſt ſub Ptolemæo Philadelpho. At Dicæarchus apud Athenæum lib. 11. gloriatur ſe Ariſtotelem habuiſſe magiſtrum. Et vtrumque præceſsiſſe oportet Pytheam qui ab vtroque citatur. Hi tamen præ Orpheo recentes, vetuſtiſſimo Poëta, Argonautarum vno, à quô deſcribi Britanniam aſſerit idem Camdenus: *Solum*, inquit, *ab omni frugum genere ita beatum, vt Cereris ſedem fuiſſe dixerit Orpheus.* *Nam de hâc noſtrâ inſulâ intelligendum illud eſt*,

--- ἰδ' εὐρέα δώματ' ἀνάσσης

B Δήμητρος.

Quâ in parte quidem meum illi ſuffragium non addiderim, vt qui didicerim ex Tatiano & Clemente Alexandrino, poëmatum quæ Orpheo perperam tribuũtur verum authorem eſſe Onomacritum, Poëtam Athenienſem, qui ſub Piſiſtratidis floruit Olympiade, vt illi volunt, quinquageſimâ, malim quinquageſimâ quintâ, annis ante Chriſtum DLX. Vtut ſit, vel inde apparet non ſibi conſtare Camdenum, cum Græcis antiquioribus negat Britannos innotuiſſe. Argonaut. verſ. 1187. Tat. Orat. cont. Græc. Clemens Strom. l. 1.

Iam ad Polybium redeo quem ita ignoraſſe vult quicquid eſt ſupra
C Narbonem, vt & ſomniare dixerit eos, qui de eo quicquam ſcripſerunt. Sed Polybij locus, quem in hanc mentem ex libro tertio citat Camdenus multo aliter explicandus; vt conſtabit totum legenti: Καθάπερ δὲ καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καθὸ συνάπτουσιν ἀλλήλαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται. Τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ μεταξὺ Τανάϊδος καὶ Νάρβωνος εἰς τὰς ἄρκτους ἀνῆκον, ἄγνωστον ἡμῖν ἕως τοῦ νῦν ἐστιν. ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορήσωμεν. Τοὺς δὲ λέγοντάς τι περὶ τούτων ἢ γράφοντας ἀγνοεῖν, καὶ μύθους διατιθέναι νομιστέον, id eſt doctiſſimo Caſaubono interprete: *Porro quemadmodum de Æthiopiâ, in quâ Aſia & Africa ſe contingunt, nemo ad hæc vſque tempora affirmare habet ſit ne continens terra quæ inde verſus Meridiem ſe porrigit* pag. 191.
D *an mari ambiatur: Ita plane, quicquid inter Tanaim & Narbonem ad Septentriones vergit, hactenus nobis eſt ignotum; niſi quid poſthac curioſa inueſtigatione de eô tractu didicerimus. Qui de his locis aliter ſcribunt, pro imperitis & fabularum concinnatoribus ſunt habendi.* Nempe vt illo æuo ignorabatur an Africæ partes Auſtrales ambiret mare, ita ignorari dicit Polybius an partes Europæ Aquilonares quæ ſunt ſupra Narbonam circumfluat Oceanus. Quod hodieque non ſatis ſcimus in tantâ luce. Itaque Camdenus fallitur, dum quod κατά τι à Polybio dicitur, ſumit tanquam ſimpliciter dictum.

Argumentis quæ allata ſunt, addat qui volet hæc Gorjonidis de Hanni-
E bale lib. 3. cap. 15. ויכנע בריטניה היושבים באוקיינוס *Etiam Britannos ſubegit, qui habitant in mari Oceano.* Mihi vanitas ſcriptoris notior eſt quam vt vel iurato credam. Annibal, cuius geſta ex Polybio & Liuio notiſsima ſunt, nunquam acceſsit ad Britanniam; tantum Galliarum partem attigit, quæ inter Pyrenæos & Alpes à Britanniâ remotiſſima eſt. Proinde Camdenus

recte obſeruat in Polybij Eclogis ex lib. 11. mendoſè legi συγκλειομένου τῆς Βρεττανίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους Ἀννίβου, & loco Βρεττανίας reſcribendum Βρεττιανῆς. A
pag. 621. Caſauboni editio habet Βρεττίας, id eſt *clauſo Annibale in angulis agri Brutij*, non *in angulis Britanniæ*. Simile mendum occurrit in his Olympiodori. Ῥήγιον μητρόπολις ἐστὶ τῆς Βρεττανίας, ἐξ οὗ Ἀλάριχος ἐπὶ Σικελίαν βουλόμενος περαιωθῆναι ἐπισχέθη *Rhegium eſt Britanniæ* (imo τῆς Βρεττίας *Brutiæ*) *metropolis, vnde cum vellet Alarichus in Siciliam traiicere cohibitus eſt.*

Verbum addo de Hiberniâ quam Phœnicibus non fuiſſe ignotam etiam ex nomine coniectura eſt quod plane videtur eſſe Phœnicium. Hibernia enim, nonnullis *Ierna*, *Iuuerna*, Βερνία, Οὐερνία, Ἰουερνία, nihil aliud eſt quam עבר נאה *Ibernae* vltima habitatio, quia vltra Hiberniam verſus occaſum veteres nihil nouerant quam vaſtum mare. Vtraque pars nominis eſt notiſſima, & de priore pluribus diximus vbi de Iberia; Poſterioris exempla ſunt in nominibus inſulæ Cernes, & Arnes oppidi Bœotiæ. Auctor actorum S. Patricij lib. 2. apud magnum illum Vsherum pag. 813. vbi de Hiberniâ: *Vltra quam ad occaſum nulla inuenitur habitabilis terra, niſi miranda loca quæ vidit S. Brandanus in Oceano.* De Hiberniâ hæc Orpheus ſeu verius Onomacritus: B

Παρ' δ' ἄρα νῆσον ἄμειβεν Ἰερνίδα.

Nempe edoctus à Phœnicibus. Græcis enim tum temporis hæc loca erant inacceſſa. C

CAPVT QVADRAGESIMVM.

Phœnices in inſula Thule.

Thules deſcriptio triplex, vna conuenit Scandiæ, ſecunda Iſlandiæ, tertia Schetlandiæ. Quemque ſic appellaſſe quod verſus Aquilonem putauit eſſe extremum. Hanc famam à Phœnicibus ad Græcos dimanaſſe colligitur ex nomine. *Thule* טולי *vmbra* ſeu *tenebræ*. Cur huic inſulæ nomen à tenebris. Penetralia Septentrionis vt tenebricoſa deſcribi. Fabula de Cimmeriis. In Homero ζόφος caligo pro Aquilone. Arabibus *mare* מטלם *tenebroſum*, id eſt Septentrionale. Tartarus id eſt aer tenebroſus ſub polis. In Statio, *Vada caligantia Thules. Nigra Thule* & *nigrans*. Ibid. Soles impuri; Noctes per hyemem obſcuræ & perennes. Confuſio quædam pulmoni marino ſimilis. Hîc mentiendi ſeges vberrima. Thulen alij à Sole dici volunt, al. à Thuli Aegypti rege, qui nunquam fuit, al. ἀπὸ τηλοῦ vel Saxonico *tell*. Antonij Diogenis incredibilium de Thule libri 24. Tabulæ Cypariſſinæ de Thule Tyri effoſſæ. Pytheas vaniſſimus ſcriptor. D

lib. 2. Goth. DE Thules inſulæ ſitu tres ſunt veterum ſententiæ, vna Procopij Thulem eſſe Scandiam, quæ inſula non eſt ſed peninſula, & ab iis locis remotiſſima, in quibus alij Thulem deſcribunt. Secunda Pythiæ Maſſilienſis, Thulen ſex dierum nauigatione in Septentrionem à Britanniâ diſtare, habere Tropicum æſtiuum pro circulo Arctico, & ſolſtitio nullas noctes, vt nullos contra per brumam dies; Quæ ad amuſſim Iſlandiæ quadrant. Eodem pertinent hæc Æthici. *Inſula Tilæ* (lege *Thule*) *quæ per infinitum à cæteris patet longius ſecreta, in medio Oceani ſita, vix paucis nota habetur.* Tertia ſententia Marini eſt & Ptolemæi, quibus Thule inſula eſt non magna, ad gradum LXIII, vbi maxima dies eſt horarum viginti, à Britanniâ vix bidui curſu remota; Quæ Schetlandiæ conueniunt vni Orcadum. E

A Ex his tribus ſententiis quarta emergit quæ noſtra eſt; Græcos & Romanos Scriptores cum ex incertâ famâ accepiſſent in vltimo Septentrione aliquam eſſe inſulam huius nominis atque ea nuſquam compareret, tamen quemque ſic appellaſſe quam putauit eſſe extremam. Hanc porrò famam à Phœnicibus ad Græcos dimanaſſe duo videntur perſuadere.

Primò ipſum nomen *Thule* טולי quod plane Phœnicium eſt. *Teth* expreſſo per *theta*, vt in alphabetho Cadmi. טולי *thule* Syris proprie vmbræ ſunt. Hinc טולי רמשא *thule ramſa* vmbræ veſpertinæ Ierem. 6. 4. in Chaldæo paraphraſte. Nec ſolùm in regimine, ſed & in ſtatu abſoluto legas; vt cum Talmudici dicunt in tractatu *Peſach* חמשה טולי קשי הוו *quinque vmbræ ſunt malæ,*
B *vmbra palmæ ſolitariæ, vmbra capparis, vmbra ſorbi* &c. Hinc tranſlatâ ſignificatione טולי *thule* pro tenebris paſſim ſumitur. Sic טולי מותא *thule mota* vmbræ mortis Eſ. 9. 2. in paraphraſi, id eſt tenebræ lethales; Et Iob. 3. 5. חשוכא וטולי מותא *tenebræ & vmbræ mortis*, ponuntur vt ſynonyma. Itaque Phoenicibus גזירת טולי *gezirat Thule* erat *inſula tenebrarum*, vel quod idem eſt *tenebricoſa*. Quod nomen inſulæ ad extremum Septentrionem ſitæ quam congruat nemo non videt. Quamuis enim diuerſa mundi climata ſapientia creatoris ita ordinauerit, vt nulla ſit pars terrarum, quæ non mediâ parte anni lucis vſurâ fruatur, quia ſicubi brumales noctes ſunt longiores, ibidem
C æſtiui dies pari menſurâ rependuntur: Tamen vel ob id ipſum quod in poli viciniâ noctes ſunt longiſſimæ, vel quia in ipſo die lux maligna eſt & aër caliginoſus, quia radij Solis tantum ex obliquô ferientes denſas & opacas nubes, quibus coelum obducitur, non niſi ex parte diſſipant; Penetralia Septentrionis veteres deſcripſerunt tanquam loca tenebricoſa & perpetua nocte damnata. Plinius de regione Scythiæ pterophoro lib. 4. cap. 12. *pars mundi damnata à natura rerum, & denſâ merſa caligine.* Et Solinus cap. 15. *Damnata pars mundi & à rerum natura in nubem æternæ caliginis merſa.* Tibullus de zonâ frigidâ in Panegyrico ad Meſſalam:

Illic & denſâ tellus abſconditur vmbrâ.

Et apud Homerum Odyſſ. ι. verſ. 25. πρὸς ζόφον, *ad caliginem*, idem eſt Strab. l. 1.
D quod πρὸς ἄρκτον *ad Septentrionem.* Ita interpretatur Strabo. Rurſus: οὐ γάρ τ' p. 34. & l. 10.
ἴδμεν ὅπῃ ζόφος, *neque enim ſcimus vbi ſit caligo* Odyſſ. κ, verſu 190. id eſt *neſcimus vbi ſit Septentrio*, eodem Strabone interprete, in quâ interpretatione præeuntem habuit inſignem illum Criticum Ariſtarchum, vt notat vetus Scholiaſtes ad primum verſum Odyſſ. β. Tale eſt quod Arabes mare Septentrionale appellant *mare tenebroſum.* Geographus Nubienſ. clim. 7. part. 1. Tota hæc prima pars climatis ſeptimi eſt בחר מטלם *mare tenebroſum.* Et nonâ parte eiuſdem climatis: *continet hæc pars nona climatis ſeptimi portionem terræ Iagog & Magog interioris* (id eſt intimæ Tartariæ) *& portionem maris* אלזפתי *picei & quod etiam eſt* מטלם tenebroſum. Nec deſunt quibus
E Tartarus nihil aliud eſt quam aër craſſus, frigidus & tenebroſus circa polos. Ita Crates apud Stephanum: Τάρταρος, Κράτης, τὸν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀέρα παχώτε καὶ ψυχρόν τινα, καὶ ἀφώτιστον.

p. 454. & 455.

Iam vt preſſius agamus de ipſâ Thule hæc legere eſt apud Statium lib. 3. Sylu. ad Claudiam vxorem:

Vel ſuper Heſperiæ vada caligantia Thules; A

Et lib. 4. ad Marcellum:

-- aut nigræ littora Thules.

Et lib. 5. in Protreptico ad Criſpinum.

-- quantuſque nigrantem
Fluctibus occiduis feſſoque Hyperione Thulen
Intrarit.

Et apud Strabonem lib. 4. ἡλίοις οὐκ ἔχουσι καθαροὺς *Soles non habent puros*. Et Melæ lib. 3. cap. 6. *noctes per hyemem obſcuræ.* Et Plinij lib. 2. cap. 75. *nulli per brumam dies.* Et Solini cap. 25. al. 22. *brumali ſolſtitio nulla dies, vt ortus iunctus ſit occaſui.* Et Marciani Geomet. lib. 6. *brumali tempore nox perennis exigitur.* Et in veteri Scholiaſte Iuuenalis in Satyr. 15. *brumæ tempore dies nulli;* Et Iſidori originum lib. 14. cap. 6. *nullus vltra eam dies eſt;* Ac ſi ibi eſſet terminus naturæ rerum. Quin Pytheas, Polybio teſte, neſcio quod fatiſcentis naturæ chaos in illis locis ſibi fingit: ἐν οἷς οὔτε γῆ καθ᾽ αὑτὴν ὑπῆρχεν ἔτι, οὔτε θάλαττα, οὔτ᾽ ἀὴρ, ἀλλὰ σύγκριμά τι ἐκ τούτων πλεύμονι θαλαττίῳ ἐοικὸς *in quibus ſecundum illum neque terra erat adhuc, neque mare, neque aër, ſed confuſio quædam ex illis pulmoni marino ſimilis.* Ita Polybius apud Strabonem. Nempe propter diſtantiam, vt recte Syneſius epiſt. 147. ἡ Θούλη δίδωσι τοῖς διαβᾶσιν αὐτὴν, ἀνεύθυνα καὶ ἀνέλεγκτα ψεύδεσθαι *Thule, iis qui ad illam nauigarunt impunè ac citra reprehenſionem mentiendi poteſtatem facit.* Itaque mentiendi ſeges nullibi fuit vberior apud veteres quam in deſcriptione Thules. Vnde eſt quod Euſebius lib. 3. in Hieroclem Philoſtrati de Apollonio nugas cum iis confert quæ de Thyle inſulâ præter fidem narrantur. Sed ad hæc mendacia confugere nihil neceſſe eſt, cum id ſolum quod deſcribitur in extremo Aquilone iuſta fuerit cauſa Phœnicibus cur à tenebris illi nomen inderent. B C

Cuius etymi veritas patebit manifeſtius ex illius collatione, cum reliquis quotquot hactenus ab aliis allata ſunt. Iſidorus Thulen à Sole nomen habere ſcribit, *quia in eâ æſtiuum Solſtitium Sol facit, & nullus vltra eam dies eſt,* quod recitaſſe eſt refutaſſe. Nihilo verius Suidas à Thule Ægypti rege: Θοῦλις, inquit, οὗτος ἐβασίλευσε πάσης Αἰγύπτου, καὶ ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ μίαν τῶν ἐν αὐτῷ νήσων ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὀνόματος ἐκάλεσε Θούλην: Monſtrum fabulæ, cum neque rex Ægyptius vllus legatur huius nominis in Ægypti Regum catalogis quos habemus ex Manethone, & Herodoto, & Diodoro, & Africano; Neque eorum quiſquam imperij fines ad Gades vſque protulerit, multo minus ad Thulen inſulam in extremo Septentrione. Pariter errant qui ἀπὸ τηλοῦ deducunt, vnde diceretur τήλη non Θούλη; Et *Telle* à Saxonico *tell* quod limitem ſonat. Itaque manet quod diximus *Thulen* appellaſſe Phœnices à tenebris quæ illis טולי *thule*. D

Orig. l. 14. cap. 6.

Pergamus. Antiquiſſimus Scriptor Antonius Diogenes qui τῶν ὑπὲρ Θούλην ἀπίστων λόγους κδ *incredibilium de Thule inſulâ, libros viginti quatuor* ſcripſit οὐ λίαν πόρρω τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου *non ita diu poſt Alexandri tempora*, vt teſtatur Photius codice CLXVI, vel fabulam vel hiſtoriam ſuam profitetur ſe deſcripſiſſe ex cypariſſinis tabulis Tyri effoſſis, cum vrbs capta E

A eſt ab Alexandro, è Mantiniæ & Dercyllidis tumulis, qui è Tyro profecti poſt varios errores tandem in Thulen migrarunt, & ibi aliquandiu hęſerunt. Vnde Græcos liquido conſtat à Phœnicibus didiciſſe de Thule inſula quicquid afferunt. Nam Maſſilienſis ille Philoſophus Pytheas, qui gloriatur eò Strab.l.2.& ſe profectum vidiſſe τὸ τῷ πλεύμονι ἐοικὸς, id eſt chaos de quô diximus, va- 3.& 4.& 7. niſſimus fuit ſcriptor quem Polybius & Strabo mendacij in multis adeoque in hoc ipſô accuſant & reum peragunt.

CAPVT QVADRAGESIMVM-PRIMVM.

B *An Phœnices colonias deduxerint in Galliam.*

Herculis iter in Galliam poſt Geryonem victum. Aleſia ab eo condita. Tauriſcus tyrannus occiſus. Nemauſus condita ab vno è Herculis liberis. In Liguriâ, id eſt Galliæ Prouinciâ, pugna Herculis contra Albionem & Bergionem. Lapideus campus *les Craux* inter Arelaten & Maſſyliam. *Craig* petra Britannis. Alpes ab Hercule ſuperatæ. Quæ merè fabuloſa ſi res ſit de Græco Hercule. Geryon circa Ambraciam. Nemo Græcorum Tarteſſum nauigauit ante Colæum Samium a. 600. poſt Herculis apotheoſin. Itaque ad Phœnicium Herculem hæc referenda, qui in Hiſpania notiſſimus fuit, Gallis etiam à quibus *Ogmius* dictus. De eo Lucianus. Aræ in Alpibus Herculi ſacræ. Herculis Monœci portus. Hercules Maguſanus. Phœnix Hercules Tarteſſi cultus. Idem inuaſit Gallias per mare Liguſticum. Ibi prælium acerrimum, cuius monimentum Aſteriſmus hominis ἐν γόνασι qui Firmico *Ingeniculum.* Idem Hercules ad Oceanum *Dorienſes* deduxit. De quâ expeditione Timagenes Syrus: Qui fortaſſe pro Græcis *Dorienſibus Dorienſes* Phœnices intelligit ex vrbe *Dora.* Stephanus emendatus. Eô alludunt amnium Hiſpaniæ & Aquitaniæ nomina *Dorius* vel *Durius*, *Duranus*, *Dordona.* Inter Gallos & Pœnos plurimum commercium. Pœnorum mercenarij milites è Galliâ. Quod prohibuit Scipio. Hannibal Galliæ partem diu tenuit. Priſcum ſermonem Gallicum cum Phœnicio in multis conuenire.

C Onſtans fama eſt Græcum Herculem poſt Geryonem victum ad Gades ex Hiſpaniâ in Galliam, & è Galliâ in Italiam tranſiiſſe per Pyrenæos & Alpes. Totum hoc iter pluribus perſequuntur Diodorus Siculus li- pag. 158 bro quarto Bibliothecæ, & Dionyſius Halicarnaſſeus in primo ἀρχαιολογίας. Quorum iſte Herculem, antequam Alpes tranſmitteret, ſubegiſſe dicit Ἰβηρίαν, καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου *Iberiam & quæcumque ſunt ad Occaſum*
D *Solis.* Alter eundem refert totâ Galliâ peragratâ τὰς ξενοκτονίας ſuſtuliſſe, & quicquid erat barbari moris; & magnam vrbem condidiſſe Aleſiam dictam ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν στρατείαν ἄλης *ab erratione ad expeditiones bellicas*, quæ deinceps Galliæ fuerit regia & metropolis, & ab ætate Herculis ſemper libera manſerit & ἀπόρθητος inuicta, donec Cæſar ſummâ vi expugnatam coegerit Romanum ſubire iugum. *Regionum autem incolæ* (inquit Ammianus lib. 15.) *id magis omnibus adſeuerant, quod etiam nos legimus in monimentis eorum inciſum, Amphitruonis filium Herculem ad Geryonis & Tauriſci ſæuorum tyrannorum perniciem feſtinaſſe, quorum alter Hiſpanias, alter Gallias infeſtabat: Superatiſque ambobus coiiſſe cum generoſis fœminis, ſuſcepiſſeque liberos*
E *plures, & eos partes quibus imperitabant ſuis nominibus appellaſſe.* Nec deſunt qui ab horum vno Nemauſum conditam referant. Stephanus ex Parthenio: Νέμαυσος πόλις Γαλλίας ἀπὸ Νεμαύσου Ἡρακλείδου. Ita etiam Suidas.

Fertur & in Liguriâ (Gallicanâ ſcilicet, de quâ Ariſtoteles in Mirabili-

bus, & Plutarchus in Mario, & Feſtus in locis maritimis, inter Alpes & Rhodani oſtia) cum pugnaret contra Ligures, quorum duces Neptuni filij Albion & Bergion, aliis Alebion & Dercynus, & eum tela defeciſſent, lapidum imbre in Herculis gratiam de cœlo lapſo, lapideos factos eſſe illos campos. Fabulæ meminerunt poſt Æſchylum in Prometheo ſoluto, Strabo, Dionyſius, Hyginus, Apollodorus, Mela, Plinius, Solinus, alij. Huic dedit occaſionem lapideus campus centum circiter ſtadiorum inter Arelate & Maſſiliam, quem Celticâ voce veteri incolæ *La crau* appellant. Celtis enim *craig* erat petra, vt Britannis hodieque. Vide Camdenum. Victis & fugatis hoſtibus Alpes inacceſſas hactenus ſuperauit Hercules. Silius Italicus lib. 3. B

Primus inexpertas adiit Tyrinthius Alpes.

Et de Annibale, cui idem iter fuit peruium lib. 11.

--- vt vicerit Alpes
Herculei ſocius decoris.

Item:

Cui patuère Alpes, ſaxa impellentia cælum
Atque vni calcata Deo.

Et lib. 15.

Miratur domitas Alpes, ac peruia montis C
Ardua & Herculeæ quærit veſtigia plantæ.

Et lib. 2.

---pudet Hercule tritas
Deſperare vias.

Cornelius nepos in Annibale: *Ad Alpes &c. quas nemo vnquam cum exercitu ante eum præter Herculem Graium tranſierat.* Plinius lib. 3. cap. 17. *Graiis* Alpibus *Herculem tranſiiſſe memorant*, & cap. 20. *Lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretationem Græci nominis credunt.* Atque illi (Trogo teſte lib. 24.) *ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit.* Res tamen ſuſpecta Liuio, qui Alpes ſcribit, quô tempore illas tranſmiſere Galli, *nullâ dum viâ (quod quidem continens memoria ſit, niſi de Hercule fabulis credere libet) ſuperatas.* D

Atque vt dicamus quod res eſt, Hercules Græcus nihil vnquam tale præſtitit. Nam ille Geryon, cuius boues abegiſſe legitur, non regnauit in Iberiâ vt volunt nec circa Gades, ſed Ambraciæ in Epiro vt à nobis ſupra probatum. Et ex Herodoto conſtat Græcorum neminem nauigaſſe Tarteſſum ante Colæum Samium, qui annis circiter ſexcentis Hercule fuit iunior. An igitur fabulis eſt accenſendum quicquid veteres tanto conſenſu tradunt de Herculis in Hiſpaniam & Galliam expeditione? Non puto; quia non Græcis ſolum, ſed Gallis etiam & Hiſpanis Hercules fuit notiſſimus, & in maximo cultu. De Hiſpanico Hercule res notior eſt quam vt probatione egeat. De Gallico, quem illi vocabant Ogmium, habemus tractatum inſignem in Luciano. Atque is putatur Aleſiam in Galliâ condidiſſe, & Nemauſum vnus è poſteris, quod iam diximus. Fuerunt & in Graiis E

A Alpibus, quâ tranſiiſſe creditur, aræ illi conſecratæ, de quibus ita Petronius:

Alpibus aëreis vbi Graio nomine celſæ
Aſcendunt rupes & ſe patiuntur adiri,
Eſt locus Herculeis aris ſacer.

Nec procul ab Alpibus in Liguriâ ſupereſt hodieque Herculis Monœci portus, vulgo *Monaco.* Quod oppidum in Gallica iura nuper conceſſit, principe vltro ſe dedente, vt Hiſpanorum iugo ſe eximeret. Ammianus de Hercule lib. 15. *Monœci ſimiliter arcem & portum ad perennem ſui memoriam conſecrauit.*

B Itaque in ea loca Herculem nauigaſſe non negauerim, modò concedatur ille Hercules è Phœniciâ veniſſe, non è Græciâ. Nec obſtat Μονοίκου Græcum cognomen, quod potuit eſſe recentius, & à Græcis nuper additum, vt Ἀστροχίτωνος cognomen Tyrio Herculi. Vide Nonnum in Dionyſiacis lib. 40. verſu 413. &c. Id ſaltem in confeſſo eſt Phœnicem fuiſſe Herculem qui Tarteſſi colebatur. Ita habetur in Strabone, & Appiano, & Arriano, & Diodoro, & aliis quorum loca citauimus in capite de *Tarſis.* Vnde eſt quod Trogus Pompeius, qui cum ſcriptorum vulgo Geryonem in Hiſpaniâ regnaſſe ſentit, ex Aſiâ accerſit Herculem illum qui Geryonis boues abegit.

C *Armenta*, inquit, *Geryonis, quæ illis temporibus ſolæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, vt Herculem ex Aſiâ prædæ magnitudine illexerint.* Et Gadium, Auderæ, Malacæ, Balearium &c. nomina iam probauimus merè eſſe Phœnicia. Proinde Hiſpanis Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis miſerunt Carthaginenſes, inquit ibidem Trogus, vtriſque enim origo à Tyro.

Idem porro Hercules qui in Hiſpaniam pedem fixit, videtur etiam Gallias inuaſiſſe, non quidem per Pyrenæos Hiſpaniâ perdomitâ, quod fuiſſet opus arduum, & maioris abollæ, cuiuſque adeo plura extarent monumenta; Sed per mare Liguſticum, per quod Rhodaniis primùm, deinde Phocæis Gallia fuit peruia. Indicio eſt acerrimum illud prælium inter Herculem &

D Ligures circa Rhodani oſtia geſtum, cuius præter Poëtas & Hiſtoricos quos citauimus, etiam Aſtronomi meminere, nec meminere ſolum, ſed & illius in cœlo voluerunt illuſtre eſſe monumentum. Aiunt enim ſigno hominis ἐνγόνασι (ingeniculum vocat Firmicus) Herculem exhiberi genu præ laſſitudine flectentem in pugnâ contra Ligures. Ita refert Hyginus lib. 2. Aſtronomicon, Herculem cum Liguribus decertantem, *multitudine barbarorum & inopiâ armorum defeſſum ſe ingeniculaſſe, multis iam vulneribus acceptis* &c. *Itaque Iouem in ſimilitudinem pugnantis inter ſidera conſtituiſſe.* In ipſo igitur excenſu veriſſimile eſt pugnam fuiſſe commiſſam, cum ad Rhodani oſtia appuliſſet Hercules, & è nauibus in terram deſcenderet.

E Potuit & è Gadibus Hercules per Oceanum in Galliam nauigare. Atque id ſibi volunt qui apud Timagenem affirmant *Dorienſes, antiquiorem ſequutos Herculem, Oceani locos habitaſſe confines.* Locus eſt in Marcellino, cuius apponam ipſa verba; quia maximè ad rem faciunt: *Ambigentes ſuper*

origine primâ Gallorum ſcriptores veteres, notitiam reliquere ſemiplenam: ſed poſtea Timagenes & diligentiâ Græcus & linguâ, quæ diu ſunt ignorata collegit ex multiplicibus libris: Cuius fidem ſequuti obſcuritate dimotâ, eadem diſtinctè docebimus & apertè. Aborigines primos in his regionibus quidam viſos eſſe firmarunt, Celtas nomine regis amabilis, & matris eius vocabulo Galatas dictos: Ita enim Gallos ſermo Græcus appellat: Alij Dorienſes antiquiorem ſequutos Herculem Oceani locos habitaſſe confines. Timagenem hîc intellige non Mileſium qui ſcripſit de Ponticâ Heracleâ, nec Alexandrinum oratorem qui ſub Pompeio & I. Cæſare Romæ docuit, ſed Syrum quem de rebus Gallicis poſt Calliſthenem Sybaritam ſcripſiſſe teſtatur Plutarchus de fluminibus in Arari. Verba ſunt: καθὼς ἱστορεῖ Καλλισθένης ὁ Συβαρίτης ἐν ιγ' Γαλατικῶν παρ' οὗ τὴν ὑπόθεσιν εἴληφεν Τιμαγένης ὁ Σύρος *vt refert Calliſthenes Sybarites Gallicarum rerum lib. 13. Ex quo argumentum ſumpſit Timagenes Syrus.* Sed ita ſumpſit vt, Marcellino teſte, non pauca de ſuo adderet quæ diu fuerant ignorata, nempe à Romanis & Græcis; quæ illum hauſiſſe veriſſimile eſt ex Phœnicum & Syrorum monumentis, quorum linguam non potuit ignorare, cum genere Syrus eſſet, quamuis cæteroquin ſermone & diligentiâ Græcus. In his potuit illud eſſe quod quidam Gallorum originem ad Dorienſes referunt, quos antiquior Hercules in Galliæ loca Oceano vicina deduxerit. Antiquior ille Hercules non poteſt alius eſſe quam Phœnicius, qui primus, imo ſolus, vſque ad Gades & Oceanum penetrauit. Saltem Græcus Hercules antiquior dici nequit, cum ſit omnium recentiſſimus. Nam & Tyrius & Ægyptius vterque Thebanum multis ſæculis præceſſerunt. At Phœnicius ſi ſit, inquies, quomodo Dorienſes deduxit in Galliam. Sane hæc videntur ἀσύστατα; Græcos enim nemo crediderit voluiſſe ſequi barbarum ducem. Taceo quod Phœnicij Herculis æuo nulli fuere Dorienſes. Nam Dorienſium pater Dorus & Phœnicius ille Hercules pares erant aut ſuppares.

Itaque non puto hæc aliter poſſe conciliari, quam ſi pro Græcis Dorienſibus Dorienſes è Phœniciâ intelligas ex vrbe maritimâ Dorâ vel Dorô quæ fuit prope Carmelum, inter Ptolemaidem & Cæſaream Stratonis. Dorum ex libris Ioſuæ & Iudicum conſtat regiam fuiſſe vrbem, & vnam è Phœniciæ vetuſtiſſimis. Munitiſſimam etiam, vt quam Iſraëlitæ non potuerint occupare, cum in ſortem Manaſſis cecidiſſet. Sed & eandem fruſtra obſedit Antiochus Sidetes habens ſecum peditum CXXM, equitum XIIIM. A Dorâ vel Dorô Gentile eſt Dorites & Dorienſis. Δῶρος, πόλις Φοινίκης, ὡς καὶ Ἰώσηπος καὶ ἄλλοι. τὸ ἐθνικὸν Δωρίτης. Παυσανίας δὲ Δωριεῖς αὐτούς φησιν *Dorus, vrbs Phœnices vt Ioſephus & alij; gentile Dorites. Pauſanias autem Dorienſes illos appellat.* Ita Stephanus, in quibus verbis vel aliquid ſupplendum de Græcis Dorienſibus, ad quos hæc referantur: Παυσανίας δὲ Δωριεῖς αὐτούς φησιν. Neque enim Pauſanias vllos alios Dorienſes recenſet. Vel pro Παυσανίας legendum Πετρώνιος. Huius enim in Ioſepho extat epiſtola, in quâ Doræ vrbis incolæ pro Doritis dicuntur Dorienſes. Ita enim habet inſcriptio: Πούπλιος Πετρώνιος πρεσβεύτης Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ Δωριέων τοῖς

Ioſ. 11. 2. & 12. 23. & 17. 11. Iud. 1. 28. 1. Paral. 7. 29 Ioſephus vocat φρούριον δυσάλωτον. Antiq. l. 13. c. 12. 1. Macchab. 15. 11. 13. 25.

Antiq l. 19. cap. 6.

A *πρώτοις λέγει Publius Petronius legatus Tiberij, Claudij Cæſaris, Auguſti Germanici Dorienſium primariis dicit.* An hi Dorienſes Hiſpaniæ amni Dorio vel Durio, & Aquitaniæ Durano, hodie Dordonæ, nomen fecerint, videant peritiores. Ego de rebus tam vetuſtis malo ἐπέχειν.

Interim hoc certum Gallos, quamdiu Carthago floruit, non parum habuiſſe commercij cum Pœnis; Nam in pleriſque bellis, in Siculo putâ & primo & ſecundo Punico Gallos ſub illis ſtipendia meruiſſe conſtat ex Polybio, Liuio & Appiano. Vnde eſt quod Scipio victor pacem Carthaginenſibus eâ lege conceſſit vt ne liceret illis amplius ξενολογεῖν ἀπὸ Κελτῶν ἢ Λιγύων (Appian. in Libyc. p. 30.)
B *è Galliâ aut Liguriâ mercenarium militem conducere.* Quin & Aquitaniæ & Narbonenſis Galliæ partem à ſe occupatam Hannibal diu tenuit. Pœnos etiam qui è Gadibus in Britanniam commeabant, veriſſimile non eſt intacta præteriiſſe Galliarum littora, quæ tam commodum ſe offerebant. Sed & ex mari Liguſtico, in quô Corſicam aut Sardiniam ſaltem tenebant, breuis fuit in Liguriam traiectus. Et ante tempora Hannibalis potuere etiam alij Pyrenæo ſaltu tranſmiſſo conferre ſe in Aquitaniam.

Hæc fruſtra non obſeruo. De Gallicâ linguâ veteri quæ fuerit & vnde orta docti multa diſputant. Et inter pleroſque conuenit ſermonem Braitnnicum, qui hodieque in vſu eſt apud Cambros in Britanniâ, & in Armori-
C cano tractu Galliæ, illius linguæ eſſe reliquias quâ tam Britanni quam Galli veteres locuti ſunt. In eâ ſententiâ fuere Beatus Rhenanus, Geſnerus, Hottomannus, & nouiſſimè Camdenus, qui rem hactenus dubiam tot confirmauit rationibus, vt videatur litem decidiſſe. Sed Camdenum & alios fugit quod dicturus ſum; nempe hunc ſermonem cum Phœnicio conuenire in tam multis, vt res non poſſit eſſe fortuita. Id me temere non affirmaſſe docebit caput ſequens, quod ſi nonnullis tædioſum eſt, tamen ex doctorum numero ſpero non defuturos quibus hoc antiquitatis κειμήλιον non diſpliceat.

D

E

 A

CAPVT QVADRAGESIMVM-SECVNDVM.

Gallicum ſermonem priſcum Phœnicio in multis fuiſſe ſimilem.

Id probant I. Deorum nomina. *Taramis*, Ζεὺς Βροντα̃ιος, *Taram* à רעם id eſt tonare. *Teutates*,
Mercurius, Τάαυτος Phœnicibus. *Heſus* Mars Syris Α'ζιζος. *Belenus* Apollo, vt Phœnicib. *Bel*
Sol, qui & *Beelſamen. Onuana* Minerua, Phœnicibus *Onga*. Minerua *Beliſama*. Potius Luna vel
Vrania. Hercules *Ogmius*, id eſt Barbarus vel peregrinus. Quia venerat ex Africâ & Gadibus.
Eius habitus peregrinus. Eloquentiæ magiſter. Galli tam eloquentiâ quam fortitudine clari.
Andraſte vel *Adraſte* Britannis Dea Victoria. Forte Aſtarte, id eſt Venus quam vt armatam &
belli præſidem coluere Phœnices. Venus Ε'γχειος, id eſt haſtata Cypriis. Galli à Dite patre nati, B
Ibi Dis Iuppiter vel Deus. *Diuona* fons Deorum. *Diu* Deus. *Vonan* fons Cambris. *Ouy dea*, τοῦ γὰρ
Διὸς Dei genus ſumus omnes. Rupes pro Deo. II. Dignitatum nomina. Brenni duo Gallis cele-
bres. Fortaſſe Brennus imperatorum commune nomen. Camb. *Brenn* rex. Britannis *Barn* iudi-
care, *Barner* iudex, *parnas* Syr. princeps, *farga* immutatio, *partum* ſummus præfectus; Hinc
Aedui Vergobretum vocabant ſummum magiſtratum annuum. *Mar* Syr. Dominus, vnde *Can-
domarus*, *Viridomarus* &c. *Rik* Arab. *raik* primus, vnde *Sinorix*, *Dumnorix* &c. *Vrich fras*
forti brachio. *Chilperichus* adiutor fortis. *Pateræ* ſacerdotes Apollinis à *patar* interpretari, vn-
de Ioſephus *poter*, quia ſomniorum interpres. *Paterius & Delphidius*. *Cohen* ſacerdos, vnde
Coenæ antiſtites nouem in inſulâ *Oſiſmicâ*. *Bardi* Poetæ & cantores, quia *parat* eſt modulari Amos
6.5. Druides ἀπὸ τῆς δρυός. *Deru* quercus Britãnis. III. Militaria vocabula. *Ger*, *VVarr*, *guerre* pro
bello, vnde *Germani*. Hebr. *gera* bellum gerere. *Alauda* legio, Gallice vox ſonabat vt *Alajda*,
Syr. *alafata* millenarius numerus. Caterua Syr. *Cat-erua* turma miſtionis, quia conſtabat ex mi-
litibus omne genus. *Geſſatæ* vel *Geſatæ* Gallorum milites mercenarij. Syr. Arab. *gais* exercitus: C
Vargi latrones in Aruernis, *farka* rapina. *Crupellarij* Gallici gladiatores cataphracti, *cirbel* ami-
cire, *carbela* paludamentum. *Bagaudæ* in Gallia rebelles, Hebr. *boguedim*. *Bagauda* rebellio. Chald.
galiar lixa, calo, *Galiarij* calones è Gallis captis. Scaliger notatus. *Spatha* gladius Gallicus anceps,
quaſi *ſbatha* à שבט id eſt baculus; enſis etiam Pſ. 2.9. *Geſſum* graue iaculum, haſtile *giſa* Chald.
Sparum teli Gallici genus Arab. שפר. *lancea* λόγχη *romcha*. *Cateia* claua quæ impacta in hoſtẽ nihil
non frangit à כתת *catat*, id eſt hoſtiles copias perrumpere. *Matara*, *mataris*, *materis*, *matras*,
matraſſer; Arab. *matara* iaculari. Θυρεὸς Gall. clypeus. Vox ignota Græcis ante Polyb. Chald. *the-
res*, Arab. *thurs* (θύρα Germ. *thur*, Angl. *doore*, Perſ. *dare*, Syr. תרע *thera*, ex Hebr. שער per me-
tathesin) *Cetra*, Καίτρεαι, Κυτείας Gall. clypeos; Ex Phœn. כתרא *cetera* pro כשרא *ceſera* Pro. 6.
11. *mangæ*, *mangana*, *mangonalia*, Chald. *manganon*, Hebr. מחי *mechi*. *Carnon* tuba Gallis, vt Syris
carno. *Benna*, Gallici vehiculi genus, an à rotis, id eſt אפנים *ophannim*, vt *petoritum* (πέτορες
quatuor Camb. *pedvvar*, Britann. *peuar*.) *Carrus char*, *karon* idem Talmud. *karar* auriga. *Cou-
inus* Britan. *Covvain* vehere; Chald. *goſphan*. *Eſſedum*, *haſſedan* idem. *Rheda* Chald. רדא *rheda* idem.
IV. Veſtium nomina. Rheno Gr. ῥινὸς. Aliter in Scaligero. Huc referunt ססרנון *ſaſrhenon* pro
pelliceâ veſte, ſed legendum σίσυρνον. Sagum veſtis mœroris vt Hebr. שק *ſac*, quod *ſaccum* & *cili-
cium* reddunt. Læna & linna quid differant. *Linnæ* ſaga mollia. Arab. לין *lin* mollities. *Gaunacum* D
vel *Gaunace* ſagum maius amphimallon, aliis ἑτερόμαλλον, *gunca* Chald *Gauſapa* idem Talmudicis
guſpac. *Bardiacus*, *Bardocucullus*, Talmud. *bardes*, Arab. *borda*. Quid ſint agni ברודים Gen. 31.12.
cucullus, Britannis *cucul*. Hebr. *cucla*. Vt à *femore femoralia*, & à cruribus σκέλεα, ſic *braccæ* à ge-
nibus, *berec* Hebr. genu. *Maniacum* monile aut torquis מניכא non à *manu*, vt volunt. V. Anima-
lium nomina. *Ramac* equa; Inde *marc* inuerſum. Gall. equus & Britan. Pauſaniæ locus aſſertus.
Μάρκα, τριμαρκίσια *march ſchalc*. *Rhaphius* animal inſatiabile & famelicum, id eſt *rhaaui*. *Abranas*
Gall. Simias, Arabibus *abrama*. *Baracacæ* Gall. hircorum aut caprarum pelles, hircus Talmud.
barcha & *barchakarcha*. *Taxea* pro larido ex דשן *daxen*. *Lug* coruus, Arab. לקחה *lukcha*. *Bardæa* vel
bardala alauda, compoſitum ex בר *bar* vt auium alia nonnulla. *Clupæa* piſcis qui cum luna mu-
tatur, חלף *chalaph* mutari, forte *alauſa*. *Man* homo, *Mannus* Tuitonis filius, *Menas* primus Ae-
gypti rex. Iſis & Aeſtar (quaſi Aſtarte) in Germania cultæ. Paſcha Anglis *Eaſter-time*. *Galba* pin-
guis ex *cheleb* pinguedo, vt galbanum ex *Chelbena*, *Cribel* criſta galli Britan. vt Hebr. *cirbel*. VI.
Herbarum nomina: Hedera *ſubites*, Hebr. *haſub*. Pulegium Gall. *albogon*, Mauris *aluegen*. Meliſ-
ſophyllon Gall. *merimorion*, Arab. *marmahor*. Gnaphalium quo ſedilia inferciuntur, Gall. *gela-* E
ſonem; Arab. *gialaſa* ſedere. *Pempedula*, quinque folium, Britan. *pemp* quinque, *delis* vel *delion*
folium, Cambr. *deilen*, Hebr. *dalioth* folia. *Eith* frumentum, *bara* panis, Hebr. *hitta* & *bar* fru-
mentum. Syr. vinum *chamra* *zythum* Gall. *corma* & *curmi*. *Samolum* herba quam ſiniſtra manu le-
gunt, *ſemol* ſiniſter. *Volema* grandia pyra, Arab. *pheilem* magnus. VII. Geographicæ voces. *Lenca*

A ſonabat vt *leſca*; Id decurtatum ex *elef canim* mille cannæ. quæ fere eſt menſura leucæ. *Allobroges*, ex *al* celſus & *bara* ager, regio, Britan. *bro*. *Broga* Gallis ager. Britannis *pen* vel *penn* caput, cacumen. Punicum iugum. *pinna* Hebr. faſtigium montis. Alpes à niuis albedine, *alben* Phœnic. albeſcere. Indidem Libano nomen. *Gebennæ* vel *Cebennæ*, *Les Ceuennes*, Britann. *Keuen* dorſum montis. Syr. *gebina* ſupercilium montis; Hebr. *gab* dorſum, *gabnunim* gibboſi montes. *Dun* collis, vnde *Laudunum*, *Iuliodunum* &c. Arab. *tun* quod eminet. *Dan* Britan. inferius, vnde *Danmonij*. Angl. *dovvn*, Arab. *douna*. *Nant* Britan. vallis, vnde *Nantuates*, hodie *pais de Vaux*. Hebr. נטה inclinare. *Dole* Britan. planities, vt Arab. *daula*. *Crag* vel *Careg* petra. *Cerigi Drudion* lapides Druidarum. *La Crau* campus lapideus. In Moabitis Petra deſerti nunc *Crac*. in Cilicia Κράγος πέτρα. *Kaled* durus Britan. vnde *Caledonij*. Hebr. *galad* dureſcere; Arab. *geledon* durities. *Maiatæ* campeſtres; *Meath* planities; Arab. *mavvath* terra decliuis vel expanſa. *Camulodunum* regia Cynobellini, ad verbum regis ſeu domini collis; Arab. *Kimâl* dominus gentis. Sariſberia in aridiſſimo colle ſita, inde olim *Sorbiodunum* collis ſiccus Britan. Syr. *ſorba* ſiccitas, vt Hebr. *ſarab* Eſ. 35. 7. *Laith*, vnde *Arelate*, Britan. humiditas vt Hebr. *Lauth*. *Telon* cithara Britan. vnde *Tolonem* dici volunt ad Cithariſtem promontorium. Forte Phœnic. תלין *tilim* pſalterium, vt
B Hebr. תלים Pſalmi. *Aber* vnde *Abrauanus*, *haure*, locus vbi duo fluuij vel fluuius mari iungitur, Hebr. *habar* iungi, ſociari. Diuortium *guet* Chald. *Guith* Britan. inde *Vecta*. *Ara*, vnde *Arar*, lentus, tardus, vt *aharai* Pro. 28. 23. *Garu* vel *garavv* rapidus, vnde *Garumna* *garaph* Arab. idem & Hebr. Iud. 5. 21. *Ryd* vel *rit* vadum, vnde *Auguſtoritum*, *Vagoritum* &c. proprie deſcenſus in aquam ab Hebr. ירד. *Magum*, vnde *Rhotomagum*, *Neomagum* &c. manſio, Hebr. *magon*. Britan. vrbs *Caer* & *Dinas* & *Tre* vnde? Gallis licet multa vocabula communia cum Pœnis, tamen linguæ erant diuerſæ.

GAllicum ſermonem Phœnicio in multis fuiſſe ſimilem probant primò Deorum, ſecundò dignitatum & officiorum nomina, tertiò quæ ad
C bellum pertinent. His addi poſſunt veſtium, animalium, & plantarum appellationes. Geographica denique & chorographica vocabula.

I. Dij Gallorum fuere quantum memini, Taramis, Heſus, Teutates, Belenus qui & Abellio, Onvana & Hogmius. De Tarami Lucanus lib. 1.

Et Taramis Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Taramis eſt Ζεὺς Βροντῖος *Jupiter tonans*, cui templum conſecrauit Auguſtus. Nempe *taram* vel *taran* Cambricâ linguâ, hodieque eſt tonitru; Vt Germanicâ *donner* & veteri Suecicâ *thor*; vnde Iouis dies Germanicè *donnerſdag* & Suecicâ *Thorſdag*, Anglicâ *Thurſday*. Adam Bremenſis de Sueonibus ſiue Suecis: *Thor*, inquiunt, *præſidet in aëre, qui tonitrus & fulmi-* Vid. Camd. pag. 12.
D *na, ventos imbreſque, ſerena & fruges gubernat* &c. Et paulo poſt: *Thor cum ſceptro Iouem exprimere videtur.* Taram porro factum videtur ex Phœnicio תרעם *tarem* ſeruili T præfixo vt in תשבץ. Radix רעם eſt *tonare*. Tarami à Lucano iunguntur

Teutates, horrenſque feris altaribus Heſus.

Quorum illum eſſe Mercurium Liuius docet his verbis lib. 26. *Scipio in tumulum obuerſus quem Mercurium Teutatem appellant.* Teutates igitur Gallis idem qui Phœnicibus Τάαυτος & Ægyptiis *Thouth* vel *Theuth* & *Thoth*. Phylo Byblius ex Sanchoniathone Phœnicio ſcriptore vetuſtiſſimo: Ἀπὸ Μισὼρ Τάαυτος, ὃς εὗρε τὴν τῶν πρώτων στοιχείων γραφήν, ὃν Αἰγύπτιοι μὲν Θωὼρ (le-
E ge Θωὼτ) Ἀλεξανδρεῖς δὲ Θωύθ, Ἕλληνες δὲ Ἑρμῆν ἐκάλεσαν. *E Miſore natus eſt Taautus, qui primorum elementorum ſcripturam inuenit, quem Ægyptij Thoot, & Alexandrini Thouth, & Græci Hermen* (Mercurium) *appellarunt.* Plato in Philæbo: Φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν, εἴτε τίς θεός, εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς

λόγος ἐν Αἰγύπτῳ Θεῦθ τινὰ τοῦτον γενέσθαι *Vocem infinitam excogitauit; ſiue quis Deus, ſiue diuinus vir, quomodo fama eſt in Ægypto Theut talem quendam fuiſſe.* Idem πατὴρ γραμμάτων appellatur in Phædro, vbi rex Ægypti Thamus multis cum illo diſſerit de vſu literarum. In Cicerone legitur *Thoyth* & *Theuth*; In Lactantio *Theutus* & *Thot*, vt in Græco Epigrammate: A

De nat. Deorum l. 3. De falsâ relig. l. 1. c. 6. Anthol. l. 1. c. 91.

Πρῶτος Θὼθ ἐδάη δρεπάνλω ἐπὶ βόθρων ἐγείρειν.

Quomodocunque legas Gallicum Teutatis nomen inde apparet eſſe deflexum.

lib. 1. c. 29. Heſus cur putetur eſſe Mars diſce ex Gallorum veterum hiſtoriâ, quam ante aliquot annos edidit Antonius Goſſelinus ὁ μακαρίτης in hâc ipſâ Academiâ profeſſor eloquentiæ. *Heſus* propriè fortem ſonat, vt Hebræis עזוז *hizzuz*, & Syris, Chaldæis, Arabibus עזיז *haziz*. Sic verſ. 8. Pſ. 24. vbi Deus dicitur eſſe *Dominus fortis & potens*; *Dominus potens in bello*; Dominus fortis Hebraicè eſt יהוה עזוז *Iehoua Hizzuz*, & Arabice אלרב אלעזיז *arabborlhazizo*. Inde Marti factum eſt nomen etiam apud Phœnices. Quod ex Iamblicho docet Iulianus apoſtata oratione in Solem. Verba ſic habent: ἔτι μετειάσαι βούλομαι τῆς Φοινίκων Θεολογίας &c. οἱ τὴν Ἔδεσσαν οἰκοῦντες ἱερὸν ἐξ αἰῶνος ἡλίου χωρίον, Μόνιμον αὐτῷ καὶ Ἄζιζον συγκαθιδρύουσιν· αἰνίττεσθαί φησιν Ἰάμβλιχος &c. ὡς ὁ Μόνιμος μὲν Ἑρμῆς εἴη, Ἄζιζος δὲ Ἄρης *Volo adhuc è Phœnicum theologiâ nonnihil depromere* &c. *Qui Edeſſam habitant locum ab omni æuo Soli ſacrum, Monimum & Hazizum vna cum Sole collocant, quod ſic Iamblichus interpretatur, vt Monimus quidem ſit Mercurius, Hazizus autem Mars.* Idem alibi in eâdem oratione: Ἄρης Ἄζιζος λεγόμενος ὑπὸ τῶν οἰκούντων τὴν Ἔδεσσαν Σύρων, ἡλίου προπομπεύει *Mars Hazizus dictus à Syris, qui Edeſſam incolunt, Solis eſt anteambulo. Hazizus* id eſt עזיז *Haziz*, à quô עזוז *Hizzuz* & *Heſus*, ſolâ flexione differunt; niſi quod z mutatur in ſ literam homogeneam. Itaque nomen Martis Gallicum Phœnicio fuit ſimillimum. B C

Belenum eſſe Apollinem, præter Auſonij carmen vulgatiſſimum de Attio Paterâ in Burdigalenſibus profeſſoribus, docent Aquileienſes inſcriptiones APOLLINI BELENO apud Gruterum; Et hæc Iulij Capitolini in Maximinis: *Dicens etiam Deum Belenum per aruſpices ſpopondiſſe, Maximinũ eſſe vincendum. Vnde etiam poſtea Maximini milites iactaſſe dicuntur Apollinem contra ſe pugnaſſe.* Quibus concinit Herodianus lib. 8. niſi quod Βέλιν habet pro Beleno: Βέλιν δὲ καλοῦσι τοῦτον, σέβουσί τε ὑπερφυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες *Ipſum autem Belin vocant, & eximiè colunt, Apollinem eſſe volentes.* Inde herba ὑοσκύαμος, vt Latinè Apollinaris, ita Gallicè dicebatur *Belinuntia*. Et eandem Hiſpani hodieque *Veleno* appellant. *Belenus* vel *Belin* idem qui *Belus*. Ita Phœnices Solem vocabant. Seruius in primum Æneidos: *Apud Aſſyrios* (id eſt Tyrios) *Bel dicitur quâdam ſacrorum ratione & Saturnus & Sol.* Quandoque compoſito nomine vocabant בעלשמין *Beelſamen*, id eſt Dominum cœlorum. Philo Byblius de Sole ex Sanchoniathonis Theologicis: Τοῦτον γάρ, φησι, θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον, Βεελσάμην καλοῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοίνιξι κύριος οὐρανοῦ *Hunc enim,* inquit, *Deum putabant ſolum eſſe cæli Dominum, Beelſamen vocantes, quod Phœnicum linguâ ſignificat cæli Dominum* D E

Auct. Dioſcor. lib. 4. Apul. de herb. c. 4.

A *num*. An indidem Laconum vox Βέλα pro Sole, & Cretica Ἀβέλιος? Heſychius: Βέλα, ἥλιος καὶ αὐγὴ ὑπὸ Λακώνων. Item: Ἀβέλιον, ἥλιον Κρῆτες. Omnino ita videtur, & cum Beleno Deo idem eſſe *Abellio*, cuius monumenta extant in Conuenis Nouempopulaniæ, vt obſeruat Scaliger Auſonianarum lectionum lib.1.cap.9.

Ibidem Onuanæ meminit Deæ Gallorum, quam viri docti ſuſpicantur eſſe Mineruam. Nempe Minerua Phœnicibus *Onca* & *Onga* dicebatur: Euphorion apud Stephanum: Ὄγκα, ἡ Ἀθηνᾶ κατὰ Φοίνικας. Heſychius: Ὄγγα, Ἀθηνᾶ ἐν Θήβαις. Ex *Onga* factum *Onua* & *Onuana*, G & V permutatis, vt in Vvallis & Vvallonibus pro Gallis; & in Anglicô *vvaue* pro vndâ, cuius vo-
B cis ſecundam ſyllabam Germani, Galli & Belgæ per G ſcribunt.

Tamen in veteri ſaxo apud Conſeranos in Nouempopulaniâ reperto extat inſcriptio vetus MINERVÆ BELISAMÆ, vnde Beliſamam colligunt eſſe Mineruæ Gallicum nomen. At cum *Beliſama* Punicè ſignificet *cœli Dominam*, videtur id potius vel ad Lunam vel ad Vraniam pertinere, quæ in Ieremiâ toties vocatur מלכת השמים *Regina cælorum*. Luna eadem quæ Diana quam Galli plurimum coluerunt. Polyænus lib.8. vbi de Camma: ἦν Ἀρτέμιδος ἱέρεια, ἣν μάλιστα Γαλάται σέβουσι. Quod ſumptum ex Plutarchi libro de virtutibus mulierum.

C Deos quos diximus hactenus à Gallis fuiſſe cultos Cæſar his verbis docet: lib.6.
Deum maxime Mercurium colunt &c. Poſt hunc Apollinem, & Martem, & Iouem, & Mineruam.

Supereſt de Hercule dicamus; quem Galli vocabant, *Ogmion*. Lucianus: In Herc.
τὸν Ἡρακλέα οἱ Κελτοὶ Ὄγμιον ὀνομάζουσι φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ. *Ogmion*, id eſt עגמי *agemion*. Barbaros & peregrinos Arabes ita nominant. Nempe vel ex Phœnicie Hercules, vel ex Africâ aut Gadibus ad Gallos ſe contulerat, poſt multos labores mari & terra exantlatos. Atque id ipſum Herculis pictura referebat. Quippe pingebatur γέρων ἐς τὸ ἔσχατον, ἀναφαλαντίας, πολιὸς ἀκριβῶς, ὅσαι λοιπαὶ Luc. ibid.
τῶν τριχῶν, ῥυσὸς τὸ δέρμα, καὶ διακεκαυμένος ἐς τὸ μελάντατον, οἷοί εἰσιν οἱ θαλαττουργοὶ γέροντες *decrepitus, recaluaſter, reliquis capillis prorſus canus, cute ru-*
D *goſâ & in aterrimum colorem exuſtâ, quales ſunt nautæ ſenes*. Imo quales Pœni & Phœnices quos vicinioris ſideris feruor ita exurit, vt à Gallorum candore plurimum abſint. Interim ſenex ille trahebat hominum ingentem multitudinem, omnes ab auribus reuinctos. Pro vinculis autem erant catenulæ ex auro & electro confectæ, quarum anſæ Dei linguæ ita erant annexæ, vt hâc illos ad ſe traheret. Quod eloquentiæ fuit ſymbolum. Phœnicius enim ſermo, quò vtebatur Hercules, cum Gallico permiſtus, eum ita expoliuit & tantâ verborum & rerum vbertate ditauit, vt Galli vltrò agnoſcerent Phœnicibus magiſtris ſe debere eloquentiam; quam deinceps ſummo ſtudio ſemper excoluerunt. Porcius Cato in ſecundo originum: *Plera-* Apud Chariſium l.2.
E *que Gallia duas res induſtrioſiſſime perſecuta, rem militarem & argute loqui.* Cui loco plane geminus hic Hieronymi ad Vigilantium: *Gallia &c. viris ſemper fortiſſimis & eloquentiſſimis abundauit.*

Iam quia Britannis & Gallis eadem fuiſſe ſacra ex Tacito & Cæſare ſcimus; non erit extra rem hic quærere, quæ fuerit Andraſte Dea, quam Bri- vid. Seld. & Camd. p. 613

tannica Amazon Boodicia vel Bundouica inuocaſſe legitur, antequam A
cum Romanis confligeret. Dion in Nerone: καὶ ἡ Βουνδουΐκα τὴν χεῖρα ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνασα εἶπε, χάριν τε σοὶ ἔχω, ὦ Ἀνδράστη, καὶ προσεπικαλοῦμαί σε γυνὴ γυναῖκα. *Et Bondouica manibus in cælum extenſis dixit, gratias habeo tibi ô Andraſte, teque mulier mulierem inuoco.* Et rurſus: ταῦτα πάντα θύοντές τε ἅμα καὶ ἑστιώμενοι, ὑβρίζοντες, ἔν τε τοῖς ἄλλοις σφῶν ἱεροῖς, καὶ ἐν τῷ τῆς Ἀνδάτης μάλιστα ἄλσει ἐποίουν, οὕτω γὰρ καὶ τὴν νίκην ὠνόμαζον, καὶ ἔσεβον αὐτὴν περιττότατα. *Hæc omnia per contumeliam faciebant, dum ſacrificabant, atque epulabantur cum in aliis templis tum maxime in luco Andatæ. Sic enim victoriam vocabant, & illam impenſe colebant.* Pro Ἀνδάτης reſcribendum vt ſupra Ἀνδράστης, vel etiam Ἀδράστης, quomodo legit Guillelmus Blancus Xiphilini interpres; Sic Adraſte eadem erit quæ Phœnicum *Aſtarte*, literis vt fit traiectis, & permutatis D & T quæ ſunt eiuſdem organi. Nec obſtat quod victoriam interpretatur Dion. Sed & Tacitus, cuius hæc verba lib. 14. ad eandem Deam pertinent: *Inter quæ nullâ palam cauſâ delapſum Camaloduni ſimulacrum victoriæ, ac retro conuerſum, quaſi cederet hoſtibus.* Aſtarte enim Venus quidem B
De nat. Deor. l. 3. eſt, vt Cicero & alij volũt. Sed Venus armata & belli præſes. Quô habitu il-
in Attic. & Lacon. lam coluiſſe Cytheræos à Phœnicibus edoctos tradidit Pauſanias. Sed & iiſdem magiſtris Cyprij Venerem Ἔγχειον, id eſt haſtatam, effinxerant. Heſychius: Ἔγχειος, Ἀφροδίτη: Κύπριοι. Spartæ etiam deſcribit Pauſanias in Laconicis Ἀφροδίτης ξόανον ὡπλισμένης *Veneris armatæ ſtatuam.* Vnde Auſonius epigr. 41. C

Armatam vidit Venerem Lacedæmone Pallas.

verſ. 501. Itaque de Venere hæc habentur in Trachiniis Sophoclis: Μέγα τι σθένος ἁ Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί *Venus pollet magnâ quadam vi, & victorias ſem-*
lib. 8. cap. 7. *per reportat.* Et Romæ templum habuit Venus victrix. Plinius: *Dedicatione templi Veneris victricis, pugnauere in circo elephantes viginti.* Eiuſdem templi meminit Plutarchus in Pompeio, qui, inquit, ſe ſomniauit κοσμεῖν ἱερὸν Ἀφροδίτης νικηφόρου πολλοῖς λαφύροις *Veneris victricis templum multis ornare ſpoliis.* Quæ ideo notanda duxi, ne quis miretur Aſtartem, id eſt Phœniciam Venerem, à Britannis pro victoriâ cultam.

Eſt cur miremur in Diis Gallorum non cenſeri Plutonem, à quô ſe prognatos dicebant, ſiquidem Cæſari credimus: *Galli,* inquit, *ſe omnes ab Dite patre prognatos prædicant, idque ab Druidibus proditum dicunt.* Fallor an *Diſpater* Gallis idem fuit qui *Dieſpiter*, id eſt Iuppiter, ſummus Deorum, nomine facto ex Græco Διὸς vel ex Hebr. די *dai.* Id videtur poſſe probari ex compoſito nomine *Diuona* pro Dei fonte vel Diuino fonte. Ita explicat Auſonius in hoc verſu, D

Diuona Celtarum linguâ fons addite Diuis.

Et hodieque apud Cambros *Diu* Deum ſignificat, & *Vonan* fontem. Quô pertinet vernaculum *ouy dea* cum affirmamus, ſumptum ex Græco νὴ τὸν Δία. E
Hoc ſenſu Dis pater Gallorum, non quô putauit Cæſar. Nempe Διὸς κεχρήμεθα πάντες· τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Quod ex Arato Paulus ita citat vt palam probet Act. 17. 28. ad verum Deum id referens quod de Ioue dixerat Aratus. Tale illud Moſis in Cantico Deut. 32. 18. *Rupem quæ te genuit obliuioni manda-*

A *nisti*, id eſt Θεὸν *Deum*, vt recte reddunt LXX & vulg. int. magis ad ſenſum quam ad verba attendentes. Sic Chaldæi pro rupe habent דחלא תקיפא *Deum fortem*, & Arabs אלהאלק *Creatorem*.

II. Dignitatum & officiorum nomina putantur hæc fuiſſe apud Gallos, Brennus, Vergobretus, Mar, Rix, Pateræ, Cenæ, Bardi, Druidæ, Saronides & Eubages.

Brenni duo celebres fuere apud Gallos, vnus qui Romam, alter iunior qui Delphicum templum expilauit. Ille pro Brenno Βρῶ *Bren* appellatur apud Suidam. Sunt qui imperatorum tum temporis putant commune fuiſſe nomen, quia Cambri hodie regem *Brennin* appellant, teſte Camdeno. Pag. 24.
B Sed & apud noſtrates Britannos *barner* iudicem ſonat, & *barn* eſt iudicare. Accedit Syrum פרנס *parnas* pro principe & gubernatore. Sic Eſ. 3. 4. in Chald. paraphr. *Conſtituam pueros* פרנסיהון (*parnaſehon*) *principes ipſorum*. Pro. 14. 28. *In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis atteritur* פרנסיה (*parnaſeh*) princeps eius. Radix פרנס *parnes* eſt paſcere; Ergo פרנס nomen proprie ſignificat ποιμένα λαῶν.

Vergobretus aut *Vergobretum* magiſtratus erat annuus apud Æduos, vt Romæ conſulatus. Cæſar: *Diuitiacus & Liſcus ſummo magiſtratui præerant quem Vergobretum appellant Ædui, qui creatur annuus, & vitæ ne-*
C *ciſque in ſuos habet poteſtatem*. Vox videtur compoſita ex Syris פרגא *farga* & פרתום *partum* vel פרתון *partun*, quarum illa mutationem, hæc ſummum præfectum & moderatorem ſonat. Inde Galli *Vergobretum* vocant præfectum illum qui quidem ſummus erat, ſed mutationi obnoxius. Vid. Eſth. 1.3. & 6.9. & Dan. 1.3.

Mar, hodie *Maur*, Britannis magnum ſonat. Hinc compoſita Gallorum principum nomina *Condomarus*, *Ciuiſmarus*, *Combolomarus*, *Induciomarus*, *Viridomarus*, *Teutomarus* &c. Syris מר *mar* eſt dominus, vnde מרן אתא μαρὰν ἀθὰ dominus noſter venit 1. Cor. 16. 22.

Rix etiam multo in vſu in magnatum nominibus. Exemplo ſint *Sinorix*, *Dumnorix*, *Orgetorix*, *Ambiorix*, *Vercingetorix*, *Eporedorix*. Puto Gallos ſcripſiſſe *rich*, vt Britones & Germani hodieque. *Rich* id eſt fortis
D & potens. Hinc in libro triadum Britannico, qui vetuſtiſſimus eſt; *Caradauc vrich fras*, id eſt *Caratacus forti brachio*. Neque aliud fuit *rich* apud Germanos veteres. Fortunatus lib. 8. Camd. p. 446.

Chilperiche potens, ſi interpres barbarus adſit;
Adiutor fortis hoc quoque nomen habet.

Rich videtur eſſe ריק *rik* Arabum, in Giggeio ריק *rik* eſt *vis, robur*, & ראיק *raik prior primus*, ריוק idem.

Pateræ ſunt ſacerdotes Apollinis, oraculorum interpretes, à verbo פתר *patar*, id eſt interpretari. Vnde Ioſeph פותר *poter* dicitur, quia interpretabatur ſomnia Gen. 40. & 41. Auſonius in Profeſſoribus Burdigalenſibus, vbi
E de Attio Paterâ vel Pateriô:

Beleni ſacratum ducis è templo genus;
Et inde vobis nomina.
Tibi Pateræ, ſic miniſtros nuncupant
Apollinares myſtici.

Fratri patrique nomen à Phœbo datum, A

Natoque de Delphis tuo.

De his ita Hieronymus epiſt. CL. ad Hedibiam: *Maiores tui Paterius atque Delphidius: quorum alter, antequam ego naſcerer, Rhetoricam Romæ docuit, alter, me iam adoleſcentulo, omnes Gallias proſâ verſuque ſuo illuſtrauit ingenio.*

lib. 3. c. 6. Coenæ quæ ſint Mela docet his verbis: *Sena in Britannico mari Oſiſmicis aduerſa littoribus, Gallici numinis oraculo inſignis eſt, cuius antiſtites perpetuâ virginitate ſanctæ numero nouem eſſe traduntur, Galli Cenas vocant.* Lege *Coenas.* Hebraice כוהן *coen* eſt ſacerdos. Hinc fœmininum כוהנה *coena.* Sena, hodie *Sayne*, inſula eſt ad extremam Aremoricam. B

Apud Athen. l. 6. Strab. l. 4. Diod. l. 5. p. 213. Bardi Gallorum erant poëtæ & cantores. Poſidonius: τὰ δὲ ἀκούσματα αὐτῶν εἰσὶν οἱ καλούμενοι Βάρδοι, ποιηταὶ δὲ οὗτοι τυγχάνουσι μετ᾽ ᾠδῆς ἐπαίνους λέγοντες. Strabo: Βάρδοι μὲν ὑμνηταὶ καὶ ποιηταί. Diodorus: Εἰσὶ δὲ παρ᾽ αὐτοῖς καὶ ποιηταὶ μελῶν οὓς Βάρδους ὀνομάζουσιν. Lucanus:

Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Feſtus: *Bardus Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit.* Heſychius: Βάρδοι, οἱ ὀδοὶ παρὰ Γαλάταις, pro οἱ ὀδοὶ rectè monuit vir doctiſſimus legendum eſſe ἀοιδοὶ cantores vel poëtæ. Bardus eſt ab Hebræo פרט *parat*, mutatis homogeneis: פרט eſt modulari: Sic Amos 6. 5. הפרטים על פי הנבל *modulantes ſuper nablium.* Nablium erat Phœnicium organum lyræ vel ci- C tharæ ſimile.

Antiq. l. 7. cap. 10. כנור *cinyram* citharæ ſpeciem, & נבל *nablium* Ioſephus ita inter ſe confert; ἡ μὲν κινύρα δέκα χορδαῖς ἐξημμένη τύπτεται πλήκτρῳ, ἡ δὲ νάβλα δώδεκα φθόγγους ἔχουσα τοῖς δακτύλοις κρούεται *cinyra quidem decem chordis inſtructa, plectro pulſatur, nablium autem duodecim ſonos continens digitis carpitur.* Ita Bardis aliquod fuit organum lyræ ſimile quod inter canendum pulſabant.

lib. 5. p. 213. Diodorus de Bardis: οὗτοι δὲ μετ᾽ ὀργάνων ταῖς λύραις ὁμοίων ᾄδοντες, οὓς μὲν ὑμνοῦσιν, οὓς δὲ βλασφημοῦσι *Hi cum organis lyræ ſimilibus canentes, alios quidem laudant,*

lib. 15. *alios vero vituperant.* Ammianus lyras vocat: *Bardi*, inquit, *fortia virorum illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.* Nota cantitandi verbo plane exprimi Hebræum פרט *parat*, quod D proprie ſignificat cantiones ſuas vocibus minutim conciſis & ſono vibrante & frequentato canere. Ita Buxtorfius & alij. Quia פרט de iis dicitur quæ diuiduntur in minutas partes. Quo referendum illud Horatij carm. lib. 1. od. 15.

--- grataque fœminis

Imbelli citharâ carmina diuides.

Vt à magno Heinſio pridem eſt obſeruatum.

lib. 16. c. 44. De nomine Druidum Plinio aſſentior qui deducit ἀπὸ τῆς δρυὸς à quercu. *Nihil*, inquit, *habent Druidæ viſco & arbore in quâ gignatur, ſi modo ſit robur, ſacratius. Iam per ſe roborum eligunt lucos: nec vlla ſacra ſine eâ fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græcâ poſſint Druidæ* E *videri.* Nec eſt quod quis miretur cur Druides Græco nomine appellentur,

vid. Camd. pag. 10. cum etiam apud Celtas quercus *deru* dicta ſit. Britanni in Angliâ *dervv* ſcribunt, & noſtrates *deru.*

A Saronides in Diodoro iidem qui Druides. *Philoſophi*, inquit, *& Theologi quidam ſunt in magnâ apud illos veneratione*, οὓς ϗ Σαρωνίδας ὀνομάζουσι *quos & Saronidas appellant*. Nempe eadem ratio nominis, vtroque à quercu ducto, qui Græce olim Σαρὼν vel Σαρώνις. Plinius: *Sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, vnde nomen, ita Græciâ antiquâ appellante quercum*. Callimachus hymno in Iouem: lib. 5. p. 213. lib. 4. c. 5.

> Ἣ πολλὰς ἐφύπερθε Σαρωνίδας ὑγρὸς Ἰάων
> Ἦρεν.
> *Innumeras quercus liquidus producit Iaon*
> *Deſuper.*

B Et ibi ſcholiaſtes Σαρωνίδας, δρῦς *Saronidas id eſt quercus*. Reliqua ibi vide. *Eubages* vel *Euuages*, quorum penſum erat ſcrutari ſumma & ſublimia naturæ, conſulto prætereo, quia vox illa eſt doctis iure merito ſuſpecta, cum nuſquam alibi quam in Marcellino occurrat, qui forte οὐάγεις legerat in Timagene, voce corrupta ex οὐάτεις *vates*. Nam Γ & Τ ſcriptores ſæpe permutant. Tale eſt οὐιγγὸν pro οὐιττὸν in Theophraſto, & in Heſychio ἰσγέον pro ἰστέον. Vide Cl. Salmaſij Plinianas exercitationes pag. 708.

III. Militaria vocabula fuere apud Gallos *ger* vel *guerra* pro bello. Item
C *alauda* & *caterua* pro Gallicis legionibus, & in militum generibus *Gæſatæ*, *Vargi*, *Crupellarij*, *Bagaudæ*, *Galearij*; Et in armis *ſpatha*, *geſſum*, *lancea*, *cateia*, *matara*, *thyreos*, *cetra*, *carnon*; Et in machinis *mangæ*, *mangana*, *mangonalia*, quorum pleraque ſunt Phœnicia. His adde curruum nomina *bennum*, *petoritum*, *carrum*, *couinum*, *eſſedum*, *rhedam*.

Ger pro bello vſurparunt Galli veteres, vt *vvar* Saxones & Angli, & nos *guerram*. Vnde Germanos, id eſt homines belli (gens d'armes) eos dixere qui primi Rhenum tranſgreſſi priſcos incolas è ſedibus ſuis vi armorum pepulerunt. Tacitus: *Germaniæ vocabulum recens eſt & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum tranſgreſſi Gallos expulerint, nunc Tungri, tunc Germani vocati ſunt. Ita nationis nomen non gentis eualuiſſe paulatim;*
D *vt omnes primum victores à victis ob metum, mox à ſeipſis inuento nomine vocarentur*. *Ger* eſt ab Hebræo גרה *gera*, quod Græci interpretes reddunt συνάψαι πόλεμον, Hieronymus *inire prælium, committere prælium, prouocare ad bellum*. Deut. 2. 5. 9. 24. Dan. 11. 25.

Alaudæ nomen à Gallis pro legione ſumptum his verbis docet Plinius: *Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederunt alaudæ*. Inde Gallos legionarios Cicero paſſim alaudas vocat: Sic Philippicâ primâ; *Iudices manipulares ex legione alaudarum*: Et quintâ: *Anteſignanos, & manipulares, & alaudas iudices ſe conſtituiſſe dicebat*. Et decimâ tertiâ: *hunc accedunt alaudæ, ceterique veterani*. Et Suetonius in Iulio Cæſare cap. 24. *Vnam etiam*
E (legionem) *ex tranſalpinis conſcriptam, vocabulo quoque Gallico. Alauda enim appellabatur*. Vt pateat origo vocis, ſciendum *alaſdam* veteres dixiſſe pro alaudâ. Sic *cauneas* idem fere ſonaſſe quod *caſneas* vel *caue ne eas* docent hæc Ciceronis: *Quum M. Craſſus exercitum Brunduſij imponeret, quidam in portu caricas Cauno aduectas cauneas clamitabat: Dicamus, ſi placet, monitum ab eo Craſſum caueret ne iret*. Porrò *alaſda* pro Syro אלפתא Plin. l. 11. cap. 37. De diuinat. l. 2.

alaſata millenarium ſonat; A quo numero Gallicæ legiones primò dictæ, plurimum auctæ deinceps, tamen priſcum nomen retinuerunt. Sic אלוף *alluph* Hebræis proprie eſt chiliarchus; Tamen pro quôuis duce ſumitur, vt אלף *eleph* chilias pro quouis numero, etiam multo maiore. Vide Mich. 5. 2. & Iud. 6. 15. A

Caterua etiam iuxta Vegetium lib. 2. cap. 1. eſt legio Gallorum. *Galli* (inquit) *atq; Celtiberi pluresq; barbaricæ nationes cateruis vtebantur in prælio, in quibus erant ſena millia armatorum. Romani legiones habent, in quibus ſingulis ſena millia, interdum amplius militare conſueuerunt.* Syris propriè כת ערבא *cat-erua* eſt turma mixtionis ſiue miſcellanea. Nempe legio conſtabat ex militibus omne genus. Vegetius: *Legio autem propriis cohortibus plena cum grauem armaturam, hoc eſt principes, haſtatos, triarios, anteſignanos, item leuem armaturam, hoc eſt ferentarios, funditores, baliſtarios, cum proprios & ſibi impoſitos equites legionarios iiſdem matriculis teneat* &c. B

Camb.p.13. Caterua Britannis hodie eſt *caturſa.*

Geſſatæ vel *Gæſatæ*, vt plerique volunt, ſunt Gallorum milites mercenarij. Plutarchus in Marcello: μετεπέμποντο Γαλατῶν τοὺς μισθοῦ στρατευομένους οἳ Γεσσάται καλοῦνται *miſerunt Gallorum milites mercenarios qui Geſſatæ vo-*

lib.4.c.13. *cantur.* Oroſius: *Cum etiam ex vlteriore Galliâ ingens aduentare exercitus nuntiaretur, maxime Geſatorum, quod nomen non gentis, ſed mercenariorum* C

lib. 2. *Galliorum eſt.* Polybius, in quo Γαισάτοι, eos ait ſic eſſe appellatos διὰ τὸ μισθοῦ στρατεύειν, ἡ γὰρ λέξις, inquit, ἀυτὴ τοῦτο σημαίνει κυρίως. Alij ſcribi volunt Γαζάται vel Γαιζῆται, quaſi γῆν ζητοῦντες propter frequentes migrationes, aut verò παρὰ τὴν γάζαν, quia plerique Gallorum erant χρυσοφοροῦντες, quæ eſt Euphorionis ſententia apud Stephanum in Γάζα. Vide etiam Etymolog. in Γαιζῆται, & Fauorinum in Γαιζῆται. Alij à geſis deducunt teli genere. Seruius in 8. Æneid. *Geſa haſtas viriles, nam etiam viros fortes Galli Geſos* (lege *Geſatos*) *vocant.* Strabo putauit eſſe gentem; dicit enim lib. 5. circa Padum habitare Gallos plurimos, *quorum maximæ gentes Boij & Inſubres,*

Suidæ etiã Γεσάται ἐθνικόν. *& qui Romam aliquando ſubitâ incurſione ceperunt* Senones, μετὰ Γαισάτων *cum Gæſatis.* Nempe latuit viros doctos verbum eſſe Phœnicium. Hebræorum magiſtris גיס *gaias*, Syris גיסא *gaiſa*, Arabibus גיש *gais* eſt exercitus. Plurale Hebræum eſt גיסות *gaiaſot*, Arabicum גיויש *guiows*, Syrum גיסין *gaiſin*, vel fœm. termin. גיסתא *gaiſata*. Inde Gallorum copiæ Γαισάται dictæ. Hæc eſt vera origo vocis ignotæ hactenus. D

Vargi apud Aruernos non tam erant milites quam latrones. Sidonius Epiſt. 4. lib. 6. *Aruerni Vargorum nomine indigenas latrunculos nuncupant.* Vargi id eſt Punico ſermone פרקין *farkin*; Nam Hebræum פרק *perek* vel *pherek* quandoque pro rapinâ ſumitur. Sic Nahum. 3. 1. פרק מלאה *rapina plena.* Abdiæ 14. ואל תעמוד על הפרק *& non ſtabis ad rapinam.*

Crupellarij ſunt Gallorum gladiatores κατάφρακτοι. Tacitus lib. 3. Annal. *Adduntur è ſeruitiis gladiaturæ deſtinati quibus more gentico continuum ferri tegimen; Crupellarios vocant.* Nempe ab Hebræo כרבל *cirbel*, amicire, tegere; vnde מכרבל *mecurbal*, *opertus*, pallio *tectus* 1. Par. 15. 27. Græci περιεζωσμένος. Hinc כרבלא *carbela*, Dan. 3. 21. volunt eſſe paludamentum. E

A Bagaudæ dicti ſunt ij Gallorum qui ſub Diocletiano rebellarunt Amando & Æliano ducibus. Euſebius in Chronico *Bagaudas* appellat, & Oroſius *Vacaudas* (ſic legendum, non Vacuadas) Eutropius *Bacaudas*. Sed Saluianus, cui plus fidendum in ſuæ gentis vocabulo, conſtanter ſcribit *Bagaudas*, & palam docet hoc nomine rebelles ſignificari, qui Hebraicè בוגדים *boguedim*. Is enim ita de Bagaudis: *Imputamus nomen quod ipſi fecimus. Et vocamus rebelles, vocamus perditos, quos eſſe compulimus criminoſos. Quibus enim aliis rebus Bagaudæ* (rebelles) *facti ſunt, niſi iniquitatibus noſtris, niſi improbitatibus iudicum* &c. Item: *Quid aliud etiam nunc agitur quam tunc actum eſt, id eſt vt qui adhuc Bagaudæ non ſunt, eſſe cogantur.* Hoc

Ad A. MMCCCIII. Oroſ.lib.7. v.25. Eutrop.lib.9. Saluian. lib.5.

B vult Romanorum iniuriis Gallos in obſequio adhuc perſeuerantes ad rebellionem compelli. Hinc Proſper: *Omnia pæne Galliarum ſeruitia in Bagaudam conſpirauere*, id eſt vno conſenſu rebellarunt. Nam *Bagauda* eſt rebellio. Eumenius Rhetor de Scholis: *Latrocinio Bagaudicæ rebellionis obſeſſa.*

Euſebius in Chronico lib.1. pag. 35. vndecunque id habeat, Galiarios à Romanis appellari dicit Gallicos ſeruos: Ῥωμαῖοι, inquit, Γαλατῶν μυριάδας δ΄ πρὸς τοῖς τριακοσίοις ἀνεῖλον. Τοὺς δὲ αἰχμαλώτους αὐτῶν καταδουλώσαντες, Γαλιαρίους καλοῦντες αὐτούς. *Romani Gallorum quadraginta millia interfecerunt, & trecentos*

C *inſuper; captiuos autem illorum ſeruituti ſubiecerunt, Galiarios illos vocantes.* In quem locum Scaliger: *Hoc nuſpiam legere memini* &c. *Et ſane falſum eſt vllos homines in bello captos & in ſeruitutem redactos à Romanis Galiarios dictos.* At ex Vegetio ſaltem id cõſtat, quod viro magno non ſuccurrit, *Galearios* dictos lixas ſiue calones, id eſt militares ſeruos: *Lixas*, inquit, (*quos Galearios vocant*) *ad natandum exercere percommodum eſt.* Item: *Ex ipſis calonibus* (*quos Galearios vocant*) *idoneos ac peritos vſu legebant.* Quam vocem vt Romanos putem à Gallis mutuatos facit Euſebij locus nuper citatus. Hebræis porrò גליאר *galiar* vel גוליאר *guliar* id ipſum eſt. Exempla profert partim ex Talmude, partim ex Targum ſecundo lib. Eſther. cap. 6. verſ. 12. doctiſſimus Buxtorfius Talmudici Lexici pag. 431.

Veget. de re milit. l. 1.cap.10. Idem lib.3 cap.9.

D Gallorum arma fuere, vt diximus, ſpatha, geſſum, lancea, ſparum, cateia, matara, thyreos & cetrum. *Spatha*, Iſidoro *ſpata*, Italis *ſpada*, Hiſpanis *eſpada*, Hebræis recentioribus אספטי *iſpati*, eſt Gallorum gladius. Diodorus de Gallis lib.5. ἀντὶ δὲ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακρὰς σιδηρᾶς *pro gladiis autem magnas habent ſpathas ferreas.* His Romani vſi deinceps. Vegetius: *Habebant gladios maiores quos ſpathas vocant.* Spatam definit Iſidorus *gladium ex vtraque parte acutum*, id eſt δίστομον ancipitem. Hoc cęſim feriebant non punctim διὰ τὸ μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν *quia mucrone carebat*, vt ſcribit Polybius lib.2. Ita etiam Liuius lib. 32. *Gallis prælongi gladij, ac ſine mucronibus*. Itaque falluntur qui ſpatham dici volunt à ſimilitudine τοῦ שפוד

E *ſphud*. (Chaldæi ſic vocant verutum, vt Itali *ſpedo*, Belgæ *ſpet*, Angli *ſpitte*, Germani, *Spiſſz*.) Nam ex deſcriptione apparuit Gallicum gladium nihil habuiſſe ſimile cum veruto. Sed ſpatæ nomen factum ex Hebræo שבט cuius plurale שבטים *ſbatim*. Chaldæi etiam per P שפטין *ſpatin*, id eſt ſpatas, ſcribunt. שבט eſt baculus quiuis. Sed Pſal.2.9. שבט ברזל baculus ferreus eſt חרב *en-*

ſis, vt recte monent Rabbi Selomo & Aben Ezra. Ita ſpatha vel ſpata Gallis, A
qui nomen generis pro ſpecie vſurparunt.

Geſſum vel Geſum & Gæſum quidam pro haſtâ ſumunt. Seruius: *Pilum proprie eſt haſta Romana, vt geſſa Gallorum, ſariſſæ Macedonum.* Auguſtinus locutionum de Ioſue l.6. *Septuaginta interpretes qui poſuerunt geſon* (Ioſue 8. 18.) *miror ſi & in Græcâ linguâ haſtam vel lanceam Gallicanam intelligi voluerunt: Ea quippe dicuntur geſa.* Suidas: Γαῖσα καὶ γαισὸς, κοντὸς, εἶδος ἀκοντίου ὅπλου δόρατος *Gæſa & gæſus, contus, teli genus vt haſtæ.* Ita etiam in Γέσοι. Ἔστι δὲ ὅπλον ἢ κοντὸς μακρόθεν κεντοῦν *eſt autem telum aut contus eminus pungens.* Gæſum tamen eſt haſtile aut iaculum potius quam haſta. Feſtus: *Geſum graue iaculum.* Heſychius: Γαισὸς, ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον *iaculum totum ex* B
ferro. Proinde ſinguli bina gerebant. Varro apud Nonnum: *cum binis geſſis eſſent.* Claudianus: *binaque geſſa tenens.* Virgilius: *duo quiſque Alpina coruſcant Geſa manu.* Plane vt haſtilia; Idem:

Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.

Ouidius:

--læuâque haſtilia bina gerebat.

Chaldæis idem גיסא *giſa* & גיסםא *giſeſa.* Sic 2. Sam.18.14. *Et accepit* תלתא גססין *tria geſa in manu ſua:* Græci τρία βέλη *tria iacula*, melius quam Hieronymus *tres lanceas.* Alludit & Hebræum חץ *chets* pro ſagitta & iaculo. Mutatur enim *cheth* in g, vt in galbano ex חלבנה. Quod pæne omiſeram, Athenæus Hiſpanis etiam gæſa tribuit, γαίσων geſorum vſum dicens ab iis veniſſe ad Romanos. C

Eſt & *ſparum* Gallici teli genus. Paulus: *Rumex genus teli ſimile ſpari Gallici.* Feſtus à ſpargendo dici vult. Ego *ſparum* ſuſpicor à ferreo acumine dici, quod Arab. dicitur שפר iiſdem literis, ſono tamen diuerſo *ſophron.*

lib. 5. Etiam *laneca* Gallicum vocabulum, ſi Diodoro credimus, qui ſic habet: προβάλλονται λόγχας, ἃς ἐκεῖνοι λαγκίας καλοῦσι. Tamen Varro apud Gellium
lib.15.c.30. lanceam dicit *Hiſpanicum verbum eſſe.* Et apud Nonium Siſenna videtur ad Germanos referre: *Gallia*, inquit, *materibus, Sueui lanceis configunt.* Sed D
authore Feſto, *Lancea à Græco dicta, quam illi λόγχην vocant.* Vnde & Talmudicis לונכא *loncha* dicitur, & Syris לוכויתא *luchoito.* Nos hanc litem noſtram non facimus. Tantùm lanceam monemus Hebraicè dici רומח & Chald. רומחא *romcha.* Huic valde affine λόγχη. E liquidis enim R & L ſunt maxime permutabiles. Sic λείριον *lilium*; κρίβανος *clibanus*; *peregrinus*, Gallice *pelerin* &c.

Cateia Iſidoro *genus eſt Gallici teli ex materia quam maxime lenta, quæ iactu quidem non longe propter grauitatem euolat, ſed quô peruenit vi nimia perfringit.* Proinde ad cateias pertinent hæc Ammiani lib. 31. *Barbari ingentes clauas in noſtros coniicientes ambuſtas, mucroneſque acrius reſiſtentium pectoribus illidentes, ſiniſtrum cornu perrumpunt.* Cateiæ igitur nomen ab Hebræo verbo כתת *catat*, id eſt hoſtiles copias perrumpere & perfringere. E
Ita ſumitur Num.11.45. & Deut.1.44. & 2.Chron.15.6. & Pſ.89.24. & Eſ. 24. 12. & Ierem.46.5. & Zachar.11.6. Ex כתת dicendum eſſet *Catteia* duplici T.

Sed

A Sed huic verbo id proprium eſt vt alterum ת excidat, vt in ואכת Deut. 9. 21. & in ויכתום Num. 14. 45. & in ויכתו Deut. 1. 44. Ideo nonnulli referunt ad defectiua יכת vel נכת.

Pro *matarâ* Cæſaris in libris ad Herennium ſcribitur *mataris*, in Nonno *materis*, in Heſychio μάδαρις, in Strabone μέρις, μαζαρις, μάρις, μάδαρις; Sed legendum docti monent μάταρις vel μάτερις. Hodie Gallis *matras*, vnde *matraſſer*. Teli Gallici genus erat. Siſenna: *Galli materibus, Sueui lanceis configunt.* Author librorum ad Herennium: *Nec tam facile ex Italiâ mataris tranſalpina depulſa eſt.* Strabo definit πάλτου τι εἶδος *palti ſpeciem*; Et paltum Pollux Μηδικὸν ἀκόντιον *Medicum iaculum.* Vocis origo eſt aperta. Nam
B Arabicè מתר *matara* eſt iaculari. Giggeius: מתר באלסלה *telum iecit*; אלמתר *iactus*, imo iaculatio.

Θυρεὸς idem quod ſcutum, hoc eſt clypeus oblongus, ita dictus, vt multi volunt, à ſimilitudine ianuæ. Sed vox videtur eſſe barbara, 1. quia ante Polybium, qui inter Pœnos diu vixit, nemo Græcorum eâ vſus eſt. 2. Addo clypeum Chaldaicè dici תרים *theres*, & Arabice תרס *thurs*. Atque inde verbum התריס Hebræis idem eſſe quod ſcuto ſe munire. 3. Præterea θυρεὸν Græci Barbarorum armis accenſent. Athenæus ſub finem libri ſexti ſcribit Romanos à Samnitibus didiciſſe θυρεοῦ χρῆσιν. Pauſanias in Arcadicis θυρεοὺς *thy-*
C *reos* Gallis tribuit tanquam proprios, vt *gerra* Perſis: *Ferentes*, inquit, *parua haſtilia & ſcuta oblonga* κατὰ τοὺς Κελτικοὺς θυρεοὺς, ἢ τὰ γέρρα τὰ Περσῶν *vt ſunt Celtarum thyrei & Perſarum gerrha.* Idem in Phocicis de Gallis Sperchium amnem traiicientibus Brenno duce; τὰ ὅπλα τοὺς ἐπιχωρίους θυρεοὺς ἐποιεῖτο ἕκαστος ἀντὶ σχεδίας *ſcuta nempe thyreos patrios vnuſquiſque pro rate adhibuit.* 4. Phœnices igitur veriſſimile eſt huius clypei nomen & uſum ex Oriente attuliſſe. 5. Quamuis vtvt concederemus θυρεὸν dici ἀπὸ τῆς θύρας, tamen Phœnicia vox eſſet. Græcum enim θύρα, Germanicum *thur*, Anglicum *doore*, Perſicum *dare*, deflexa ſunt ex Syro תרע *thera*, quod viciſſim per metatheſin factum ab Hebræo שער.

Cetram, breuioris clypei genus, Virgilius Oſcis tribuit, Hiſpanis Plu-
D tarchus & Silius, Iſidorus Afris, Tacitus Britannis. Id ipſum *Catreæ* vel *Cyrtiæ* quas Iberis & Celtis adſcribit Heſychius: Καίτρεαι, inquit, ὅπλα Ἰβηρικά, ἢ κυρτίας. Item, Κυρτίας Κελτοὶ τὰς ἀσπίδας. Puto Phœnices dixiſſe כתירא *cetera* pro כשירא *ceſera*, literis ש & ת de more permutatis, vt in חר & חוב & חום & הבר &c. כשירה pro מגן id eſt clypeo, reperitur in Chaldæâ paraphraſi Prou. 6. 11. Idem erat *citura* Mauris. Vetus ſcholiaſtes ad hæc Iuuenalis Sat. 11. *Et Gætulus Oryx. Oryx animal minus quam bubalus, quem Mauri vnicem vocant: cuius pellis ad cituras proficit, ſcuta Maurorum minora.*

Mangas, mangana, mangonalia (vernacule *mangoneaux*) vt petrarias Gallorum machinas memorat in poliorceticis doctiſſimus Lipſius. Abbo:

E *Mangana quæ proprio vulgi libitu vocitantur,*
Saxa quibus iaciunt ingentia.

Græcum eſſe probant ex veteri gloſſario, in quô balliſtra redditur μάγγανον πολεμικόν. Tamen Græcè μάγγανον non machina, ſed machinatio potius, ſaltem apud vetuſtiores. At מנגנון pro machinâ occurrit in ſecundo Thargum Eſther & paſſim in Arabum ſcriptis. Manga forte & Mangana, & ſynony-

mæ voces *μηχανὴ* & *machina* fiunt ab Hebræo מחי *mechi*, vnde compoſitum A
מחי קבלו pro machina helepoli Ezech. 26. 9.

Carnon pro tubâ Galli vſurparunt. Heſychius: Κάρνον τὴν σάλπιγγα, Γαλάται, Arabes etiam קרן *carnon* dicunt, & Syri קרנא *carno* vel *carna*, vnde & Romani *cornu.*

Curruum vt genera ſic & nomina plura fuere apud Gallos: *benna*, *petoritum*, *carrus vel carrum*, *couinus*, *eſſedum*, *rheda. Benna*, inquit Feſtus, *linguâ Gallicâ genus vehiculi appellatur, vnde vocantur combennones in eâdem bennâ ſedentes.* Benna Germanis hodie *benne*, & noſtratibus *banneau.* Nomen fecere אופנים *ophannim* rotæ, א excidit, quia non eſt radicale. Sic aliud rotæ nomen Hebræum גלגל etiam pro curru ſumitur Ezech. 23. 24. Et plauſtrum עגלה dicitur à rotarum rotunditate. Et aliud genus Gallici currus *petoritum* Feſtus dici exiſtimat *à numero quatuor rotarum.* Nempe Maſſilieſium, à quibus Galli numeros didicerant, dialectus erat Æolica. Nam ex Phoceâ venerant, quæ eſt vrbs Æolidis. Æolibus autem *πίσυρες* & *πίτυρες* & *πέτορες* idem ſunt quod Ionibus *τέσσαρες*. Cambri hodie dicunt *peduvar*, & Britanni Galliæ *peuar.* B

vid. Gell. l. 5. c. 20.

Carri vel carra ſunt currus quibus vehuntur impedimenta exercitus. Cæſar è Gallia creditur hanc vocem in Latium intuliſſe, quamuis ante Cæſarem etiam Varro & Siſenna vſurpauerint. *Carrus* vernaculâ linguâ *char* dicitur, & Talmudicâ קרון *caron.* Sic קרוני מלחמה *carri bellici*, היושב בקרון *qui ſedet in carro*, נבעלה בקרון *adducta eſt in carro.* Radix eſt קרר vnde nomen קרר *karar*, id eſt auriga. R in קרון non geminatur, quia non fert linguæ Hebrææ genius. Sed Arabes ſcribunt קר *karron.* C

Fuit & couinus currûs bellici ſpecies apud Gallos & Britannos, quibus hodieque *Covvain* eſt vehere. Lucanus lib. 1.

Et docilis rector monſtrati Belga couini.

Vel vt corrigendum me monuit vir doctiſſimus Iſaacus Voſſius,

-- *conſtrati Belga couini.*

Mela de Britannis lib. 3. cap. 6. *Dimicant bigis & curribus, Gallice armati. Couinos vocant.* Inde *couinarius* pro aurigâ apud Tacitum in Agricolâ. Couinus Chaldæis eſt גוספן *goſphan.* Sic Eſ. 10. 32. legitur Sennacheribus habuiſſe in exercitu ארבעין אלפין גוספנין *quater mille couinos.* D

Eſſedum etiam eſſe Gallicum vehiculum diſcere eſt ex his Poëtæ:

Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.

In quæ Seruius: *Belgica eſſeda Gallicana vehicula, nam Belgæ ciuitas eſt Galliæ in quâ huiuſcemodi vehiculi vſus repertus eſt.* Et Philargyrius: *Eſſeda autem vehiculi vel currûs genus quô ſoliti ſunt pugnare Galli. Cæſar teſtis eſt libro ad Ciceronem tertio. Multa millia equitum atque Eſſedariorum habet.* Eſſedum Hebræis eſt הסדן *haſſedan*, vt in Hebræorum adagio de rebus præpoſteris ונמשכו הסוסין אחר הסדנים *& trahuntur equi poſt haſſedanim*, id eſt poſt eſſeda. Sic סדנין vel סדניא pro curribus occurrit in Chaldæâ paraphraſi Ionathanis Gen. 45. 19. 27. & 46. 5. Græce Σαπῆναι ſunt plauſtra. Heſychius: Σαπῆναι, αἱ ἅμαξαι. E

Supereſt rheda de quâ Quintilianus lib. 1. cap. 9. *Plurima Gallica valuerunt, vt rheda, petoritum quoque, quorum altero Cicero tamen, altero Hora-*

A *tius vtitur.* Sic & Chaldæis רדא *rheda* eſt currus, cuius plurale רדוות *rhiduvath* legitur in Ionathanis & Ieroſolymitanâ paraphraſi Exod. 14. 25. Agitur de bellicis Ægyptiorum curribus, à ſingul. רדא factum plur. רדוות vt כפות à כפא labium.

IV. In Gallicis veſtibus cenſentur *rheno, ſagum, linna, gaunacum* aut *gauſapa, bardiacus, bardocucullus, braccæ, maniaci.* In his *Rheno* eſt Græcum ῥινός. Scaliger paulò aliter: *Id videntur accepiſſe à Græcis qui* ῥῆνας τὰ μῆλα *vocant.* Abſurdè à quodam hûc refertur סםרנון *ſaſrhenon* ex Bereſith Rabba & Baal Aruc pro כתונת עור *pelliceâ veſte.* Neque enim legendum *ſaſrhenon*, ſed σισυρνον. Libycum eſt vocabulum teſte Heſychio, qui Libyes dicit
B σισυρνον vel σισύρνην appellare τὸ ἐκ τῶν κωδίων ῥαπτόμενον ἀμπεχόνιον *pallium ex villoſis pellibus conſutum.* Hinc & סיסרנה *ſiſyrna* legitur in Talmude Hieroſ. tractatu *Nedarim* cap. 7. vt obſeruatum à Buxtorfio. Videntur idem eſſe σισύρα & σίσυς, quamuis diſtinguant Heſychius & Ariſtophanis Scholiaſtes in Auibus. A Siſyrnâ Baleares vocantur à Lycophrone σισυρνοδῦται.

Sagum Gallicum eſſe veſtimentum teſtatur Varro. *In his*, inquit, *multa peregrina, vt ſagum, rheno, Gallica.* Sagum aliud maius pro ſtragulâ, quod proprie gaunacum, aliud minus pro veſte; quæ rurſus duplex, hyemalis & æſtiua. Diodorus: ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους ῥαβδωτοὺς, ἐν μὲν τοῖς χειμῶσι δασεῖς, κατὰ De ling. Lat. l. 4.
C δὲ τὸ θέρος ψιλούς. Hyemale proprie ſagum, æſtiuum *linna* dicebatur. Illud definio pannum quadratum ex lanâ craſſâ & villoſâ, quod fibulâ nectebatur. Figura ex Afranio nota, qui habet *ſagos quadratos*, & ex his Iſidori: *Sagum Gallicum nomen eſt, dictum autem ſagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum vel quadruplex erat. Quadruplex* id eſt quadrilaterū. De fibulâ ſic Diodorus: ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους; Plutarchus itidem: αὐτοὺς σάγον ἐκπεπορπημένον μέλανα. Et Varro apud Nonium: *Cum neque aptam mollis humeris fibulam ſagus ferret.* Materiam deſcribit Strabo lib. 4. ἡ δὲ ἐρέα τραχεῖα μὲν, ἀκρόμαλλος δὲ, ἀφ' ἧς τοὺς δασεῖς σάγους ἐξυφαίνουσιν *lana autem eſt aſpera & oblongis villis ex quâ denſa ſaga contexunt.* Et lib. 3. vbi de Celtiberis: φοροῦσι δὲ σάγους μέλανας τραχεῖς, καὶ παραπλήσιον ἔχοντας τὸ ἔριον ταῖς αἰγείαις θριξί *ferunt ſaga nigra & aſpe-*
D *ra, quorum lana proxime accedit ad caprinas pelles.* Nec multo aliter Hebræi Scholiaſtæ in Talmudicum tract. Kelim cap. 29. ſagum definiunt בגד צמר עב *veſtem ex lanâ craſſâ.* Baal Aruc in סגוס *ſagus*: ושל צמר היא וכולה ציצית כמו עור בהמה *eſt ex lanâ plane villoſâ vt exuuiæ pecudis.* Sed & in Hieronymo *ſaga cilicina* legas Exod. 26. 7. pro Hebr. יריעות עזים. Vnum addo ſagum olim habitum pro veſte mœroris. Oroſius lib 5. *Cumque ab exercitu imperator appellatus eſſet, Romamque nuncios de victoriâ miſiſſet, Senatus ſagum, hoc eſt veſtem mœroris, quam exorto ſociali bello ſumpſerat, hac ſpe arridente depoſuit.* Ex his locis colligas Gallorum *ſagum* pæne idem fuiſſe quod שק *ſac*, id eſt ſaccum Hebræorum. Pro quô Arabs interpres מסח μέσχος & vulgatus *cili-*
E *cium* habent. Erat enim villoſa veſtis vel cilicina. Hinc Eſaias ſacco veſtitur cap 20. verſ. 2. id eſt veſte villoſâ de more Prophetarum 2. Reg. 1. 8. Et Zachar. 13. 4. Et ad hæc Eſaiæ verba cap. 50. verſ. 3. *Induo calos atrore, velut ſaccum pono operimentum eorum,* Iohannes ita alludit Apoc. 6. 12. *Sol factus eſt niger vt ſaccus cilicinus.* Saccus denique in luctu ſumebatur, quod nemo neſcit.

Iſidorus ſaccum & ſagum vidit eſſe valde affinia, proinde ſtatuit *ſaccum à ſago dici*, cum contra ſagum à ſacco fiat, ſaccus enim eſt antiquior. A

Denſa Gallorum ſaga Strabo λαίνας *lænas* vocari dicit. Nempe *læna* idem quod χλαῖνα ἀπὸ τῦ χλιαίνειν vt volũt. Sed *linna* eſt ſagum mollius. Iſidorus: *Linnæ ſaga quadra & mollia ſunt de quibus Plautus. Linnæ cooperta eſt textrino Gallia.* Linna Diodoro eſt σάγος ψιλὸς, & Varroni *mollis ſagus*. Nomen habet à mollitie. Arabicè ſaltem לין *lein* mollem ſignificat, & לין *lin* vel לינה *lina* mollitiem, nulla eſt vox frequentior.

Gaunacum Varroni eſt *maius ſagum & amphimallon*. Sed Græci pro amphimallo definiunt heteromallon, id eſt vnâ parte villoſum. Heſychius: Καυνάκαι, στρώματα ἢ ἐπιβόλαια ἑτερομαλλῆ. Vocem eſſe Perſicam docent hæc B
Ariſtophanis in Veſpis: οἱ μὲν καλοῦσι Περσίδ', οἱ δὲ Καυνάκην. Eôdem recidit
lib.7 c.13.
quod Pollux Babylonicam eſſe dicit: Βαβυλωνίων δ' ἐστὶν ὁ Καυνάκης. Sic Ælia-
De animal. lib.17. c.17.
nus mures deſcribit circa Teredonem Babyloniæ, quarum pelles in veſtium vſum conſutas ad Perſas ferri dicit, & incolarum ſermone vocari Καύνακας, vt quidem legit Geſnerus. *Caunace* igitur vel *gaunacum* eſt Chaldæorum גונכא *gunca*. Hinc Iudic. 4. 18. Iahel Siſaram decumbentem operuit בגונכא *gaunaco*. Vbi Kimchius: *eſt ſtragulum craſſius ex vtraque parte villoſum*, quæ eſt definitio Varronis. Rurſus 2. Reg. 8. 15. ונסיב גונכא *Et accepit gaunacum, & immerſit aquæ, & expandit ſuper faciem eius, & mortuus eſt.* C
Hebr. eſt מכבר quod exponunt pannum denſum aut cilicium. Et priore loco eſt שמיכה *ſtragulum*, cui nomen à denſitate. Nam Chald. סומכא & Arab. סמכה eſt craſſities, denſitas.

Gaunacum in Iſidori gloſſario exponitur *gauſapa*. Gauſapa Talmudicis eſt גושפק *guſpak*. גושפקין definit Baal Aruc גלופקרין ראויין בימות הגשמים *craſſa & villoſa pallia, quorum vſus eſt pluuiæ tempore.* Id ipſum gauſape & gauſapine. Ideo à Martiali pro paradoxo habetur:

Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas.

Et in apophoretis inde commendatur Gauſapina, quod præ ſolito tam ſit tenuis, vt vel æſtiuis menſibus poſſit eſſe vſui:

Is mihi candor ineſt villorum & gratia tanta D
Vt me vel mediâ ſumere meſſe velis.

Bardiacus eſt Gallicæ lacernæ genus, de quâ Martialis lib. 4. epigr. 4.

Laſſi bardiacus quod euocati,
Malles quam quod oles olere Baſſa.

Fallor aut pro Bardiaco dicebatur etiam *Bardus*. Inde compoſitum *Bardocucullus*, de quo mox. Alludit Talmudicum ברדס *bardes* in plur. ברדסין. Aruc bifariam explicat. 1. גלופקרין שמכסין את המטות *ſtragula ex lana craſſiore quibus teguntur lecti*. 2. בגדי צמר שאינן תפורין *veſtimenta ex lana inconſutilia*, qualis erat Chriſti tunica. Sed error eſt manifeſtus; quia Talmudici multis diſpu-
tant in tract. כלאים an veſtis licita ſit *bardes*, & licitam eſſe concludunt, ſi E
conſuta ſit filis cannabinis; at ſecus ſi laneis; Ergo non fuit ἄρραφος inconſutilis. Eodem alludit Arabum ברד *bord* vel ברדה *borda*, quæ definitur à Giggeio *veſtis variis lineis contexta & variegata: Nigra veſtis flauo colore intexta, quam induunt Arabes.* Nomine vt videtur deducto ab hac ipſa co-

A lorum varietate. Sic Gen. 31. 12. ברדים dicuntur agni & hœdi qui variis coloribus erant interſtincti & interpuncti. Inde lux Auguſtini verbis ep. 68 vbi de Circumcellionum immanitate: *Preſbyterum* &c. *burdâ veſtitum, cum quibuſdam dolendum, quibuſdam ridendum in pompâ facinoris ſui oſtentaſſent.* Et rurſus epiſt. 166. de eodem vt videtur. *Reſtitutus Victorianenſis* &c. *quare raptus eſt ac domô ſuâ, cæſus, in aquâ volutatus, burdâ veſtitus*: Id eſt veſte varia in deriſionem preſbyteratus.

Cucullus putatur aliud fuiſſe Gallis quam vulgo, nempe pallij genus. vt Britannis hodie *cucul*, & Hebræis כבלא *cucla*. Sic in *Ielammedenu* עשו מלובש כבלא ויעקב מלובש ציצית *Eſau veſtitus erat cucullo, & Iacob veſte fimbriata.*
B Ibidem כבלא exponitur כלמים *chlamys*. Inde compoſitum bardocucullus pro pallio breuiore. Martialis:

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo, l. 14. epigr. 128.
Cercopithecorum penula nuper erat.

In Capitolini Pertinace leguntur *cuculli Bardaici*, tanquam à Bardeis vel Bardæis Illyrici populis, qui Ptolemæo Οὐαρδαῖοι vel Οὐάρδεοι. Sed aliis potior lectio, *cuculli Bardiaci*.

Gallos dicit Diodorus vti ἀναξυρίσιν ἃς ἐκεῖνοι βράκας προσαγορεύουσι *femoralibus quas illi bracas vocant*. Inde Heſychius: Βράκεις, ἀναξυρίδες. Et alibi:
C Ἀναξυρίδες, φημινάλια, βρακία βαρβαρικά. Origo vocis ברך *berec* genu; Nempe vt à femore dicuntur femoralia, & à cruribus σκέλεαι, & talaria à talis, & à pedibus πόδια: Sic à genibus *bracæ* vel *braccæ*, quia infra genu & ad crura vſque deſcendunt. Agathias de Francis lib. 2. ἀναξυρίδας ἢ μὲν λινᾶς, ἢ οὖν καὶ σκυτίνας διαζωννυμένοι τοῖς σκέλεσι περιαμπίσχονται. Ex eadem eſt origine ברכייר *braciar*, id eſt corium ſeu ventrale opificum quod genua contegit. ר in fine additum vt in סנדלר *ſandalar* & ſimilibus.

Maniacum definit Polybius lib. 2. Χρυσοῦν ψέλλιον ὃ φοροῦσι περὶ τὰς χεῖρας ἢ τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται *torquis* aut *monile aureum quod ferunt Galli circa collum & manus*. Falluntur qui à manu deducunt. Eſt enim Chaldæum מניכא *menica*, quô pro torque vtitur Daniel cap. 5 verſ. 7. vt & paraphraſtæ paſſim.
D Accedit etiam ad Ebræum, Syrum, & Arabicum purpuræ nomen ארגון *arguan* Gallicum *virgæ*, de quo Seruius in illud Virgilij de Gallis lib. 8. Æn. *Virgatis lucent ſagulis. Bene alluſit ad Gallicam linguam, per quam virgæ purpura dicitur; virgatis ergo ac ſi diceret purpuratis.* Interim abſit à me vt putem Virgilium hoc voluiſſe quod illi imponit Seruius. Quid ſint virgata ſagula multi exponunt: ſed nemo melius Scaligero coniectaneis in Varronem lib. 4.

V. Animalium nomina ſermonis Gallici veteris pauca ſuperſunt. Tamen in iis paucis palam eſt id quod diximus, pleraque eſſe Phœnicia. Hebraicè רמך *ramac* eſt equa Eſt. 8. 10. Inde *marc* equus Gallis per literarum
E traiectionem, vt in *formâ* ex Græcô μόρφη. *Marc* equum fuiſſe ſcimus ex Pauſaniâ, cuius hæc verba in Phocicis: ἵππων δὲ ὄνομα ἴστω τις μάρκαν ὄντα ὑπὸ τῶν Κελτῶν *vnuſquiſque ſciat à Gallis equum vocari marcam.* Μάρραν reponendum ſuſpicantur Camerarius, Sylburgius, Amerbachius, alij, vt propius accedat ad Germanicum *mare*, id eſt equam. Sed vanam eſſe hanc ſuſpi-

cionem multa docent. 1. Quod ex *marca* Pauſanias deducit alteram vocem A
Gallicam τριμαρκισίαν, id eſt equitum agmen. 2. Quod in legibus Boaricis
eodem modo ſcribitur: *Si quis aliquem de equo ſuo depoſuerit, quem marc*
Vid. Lydij Gloſſem. Latino-barb. *Galli vocāt.* Item: *ſi equus eſt quod march dicimus.* 3. Quod *marc* vel *march* pro equô hodieque eſt in vſu apud vtroſque Britannos, Galliæ inquam & Angliæ. 4. Adde voces Germanicas inde conflatas, vt *marckſchalck* pro equorum vel equitum miniſtro, & *marckſtaller* pro equorum ſtabulario, id eſt magiſtro ſtabuli.

lib. 8. c. 19. *Rhaphius* eſt animal quadrupes, de quo Plinius: *Pompeij Magni primum ludi oſtenderunt Chaum quem Galli Rhaphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis.* Lupum ceruarium intelligi docent hæc eiuſdem Plinij: *Sunt* B
Ibid. c. 22. *in luporum genere qui ceruarij vocantur, qualem è Galliâ in Pompeij Magni arena ſpectatum diximus.* Nomen Gallicum, vt puto, erat רעבי *rhaaui*, quaſi
lib. 11. c. 37. famelicum dixeris; quia creditur eſſe animal inſatiabile. Idem Plinius: *inſatiabilia animalium quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt lupis ceruariis.*

Abranas Galli ſimias vocabant. Heſychius: Ἀβράνας, Κελτοὶ τοὺς κερκοπιθήκους. Quomodo Arabes אברמה *abrama* à ſingulari בראם *boram*; ita legitur in Giggeio.

Baracacæ iiſdem erant hircorum aut caprarum pelles. Heſychius: Βαρακάκαι, ἄγιοι (lege αἴγειοι) διφθέραι παρὰ Κελτοῖς. Nempe Chaldæis & Syris C
ברח *berach* vel ברחא *barcha* eſt hircus. A Talmudicis dicitur coniunctis vocibus ברחא-קרחא *barcha-karcha*, ad verbum *hircus caluus*. Sic in tractatu Sanhedrim: Quid eſt *Aſima* 2. Reg. 17. 30. eſt ברחא קרחא *hircus caluus*. Ita etiam exponit Kimchius in notis in hunc locum. Hircus caluus dicitur לפי שאין לו צמר quia non habet lanam. Ex *barcha karcha* Galli fecerunt *baracacas*.

Taxea pro larido fit ex Hebræo דשן *daxen*, id eſt ſaginare. Iſidorus: *Taxea lardum eſt Gallicè dictum, vnde dicit Afranius in roſa, Gallum ſaginatam pingui paſtum taxea.* ש per x effero more Hiſpanorum.

Lug, vnde Lugduno nomen, coruum exponit Clitophon Rhodius hiſtoricus, qui τῶν κτίσεων ſiue originum libros ſcripſit; ex quorum decimo D
tertio hæc citantur apud Plutarchum libro de fluuiis in Arari: *Cum Momorus & Atepomarus à Seſeroneo regno deiecti, in eo colle ex oraculi præcepto vrbem ædificare vellent, iactis iam fundamentis, corui ſubito apparentes, expanſis alis arbores quæ circa erant repleuere. Momorus autem augurij callentiſſimus ciuitatem Lugdunum vocauit,* λοῦγον γὰρ τῇ σφῶν διαλέκτῳ τὸν κόρακα καλοῦσι, δοῦνον δὲ τὸν ἐξέχοντα *lugum enim lingua ſua corvum vocant. Dunum verò locum eminentem.* Lug pro coruo videtur factum ex Arabico לקחה *lukcha* eiuſdem ſignificationis. Vide Giggeium & alios Lexicographos.

Bardæa vel *bardala* Gallice eſt alauda, ſi Turnebo credimus, cuius verba ſunt Aduerſar. lib. 23. cap. 15. *Bardi apud Gallos ſunt cantores, & bardæa vel bardala alauda.* Quod idem in antiquo lexico ſe legiſſe profitetur E
lib. 20. cap. 37. Rationem nominis non capio, niſi quod videtur eſſe vox compoſita ex Syro בר *bar*, id eſt filio, vnde ברגזא *bargeza* eſt halyætus, ברהדיא *bar-*

A *haddaja* ſpecies accipitris, בר יוכנה *bar iucne* auis *magna* Iudæis apponenda in epulo Meſſiæ.

In Arari fluuio piſcem gigni ſcribit Calliſthenes τῶν Γαλατικῶν lib. 13. qui αὐξομένης τῆς σελήνης λευκός ἐστι, μειομένης δὲ μέλας γίνεται παντελῶς *Creſcente lunâ albus eſt, decreſcente autem totus nigr. ſcit*. Piſcis ille ab incolis, eodem autore, Κλυπεία *Clupea* dicitur, nempe ab hâc mutatione; Phœnicibus enim חלף *chalaph* eſt immutare, & חלוף *chaluph* mutatus. Porro Gallos iam ſæpe notauimus mutaſſe *chet* in *kappa*. De hôc eôdem piſce Ennius in Phagiticis apud Apuleium: (Stob. ſerm. 48. de morbis.)

Omnibus vt clupea præſtet muſtela marina.

B Et Plinius vbi de Padi attilo: *Hunc minimus appellatus clupea venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens morſu exanimat*. Minimum appellat præ attilo, qui inertiâ pingueſcens ad mille aliquando libras, catenato capitur hamo, nec niſi boum iugis extrahitur. Alioqui clupea vocatur à Calliſthene μέγας ἰχθὺς, & putatur eſſe alauſa quæ nonnunquam ſuperat cubiti magnitudinem. Huc facit quod alauſam Veneti *chiepam* vocant, voce à clupeâ deflexâ. Addo piſcem eſſe valde ſpinoſum, quod de clupeâ ſcribit Calliſthenes: ὑπεραυξήσας δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀκανθῶν ἀναιρεῖται *cum in extremam magnitudinem creuit à propriis ſpinis interimitur*. Proinde alauſam C Græci recentiores pro θρίσσα φρίσσαι vocant, quaſi ἀπὸ τοῦ φρίσσειν, quod eſt ſpinis inhorreſcere. Et recentiorum quidam ficto nomine ariſtoſum piſcem appellant. Sed hæc ſunt alterius loci.

Man Teutonicâ linguâ eſſe hominem nemo neſcit. Germanis & Gallis commune fuiſſe vocabulum multis aſſerit Cluuerius, & inde dici Germanos, Alemanos, Cenomanos, Marcomanos, Normanos &c. Origo vocis eſt in Tacito, qui de Germanis ſcribit: *Celebrant carminibus antiquis Tuitonem Deum terrâ editum, & filium MANVM originem gentis conditoreſque*. Vtrumque acceptum ab Ægyptiis, à quibus in Diis maxime colitur *Theuth* ſeu Mercurius tanquam artium & ſcientiarum repertor, & in hominibus *Menas* vel *Menes*, quem omnium hominum primum in Ægypto re-D gnaſſe aſſerunt. Herodotus lib. 2. Βασιλεῦσαι δὲ Αἰγύπτου πρῶτον ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνα. Diodorus l. 1. Μετὰ τοὺς θεοὺς τοίνυν πρῶτον φασὶ βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου Μηνᾶν. Africanus ex Manethone: Μετὰ νέκυας τοὺς ἡμιθέους &c. Α Μήνης Θινίτης ἐβασίλευσεν *poſt mortuos ſemideos &c. primus regnauit Menes Thinites*. Tale eſt, quod teſte Tacito, *pars Sueuorum & Iſidi ſacrificat*. Et ad Aſtartes Deæ Phœnicum nomen alludit *Aeſtar* vel *Eaſter*. Ea fuit Dea Saxonũ cui menſe Aprili ſacrificarunt. Vnde Aprilem menſem vocarunt *Eaſter monath*, vt ſcribit Beda in libro de temporibus. Quin hodieque Angli Paſchales ferias appellant *Eaſtertime*. Quid quod Germanos Hebræi volunt Chananæorum eſſe progeniem, vt alibi probauimus ex Aben-Ezra.

E Addo ex Suetonio Galbam imperatorem primum Sulpiciorum cognomen Galbæ tuliſſe, *quod præpinguis fuerit viſus quem galbam Galli vocant*. Nempe Galba factum ex חלב *cheleb*, id eſt pinguedo, vt galbanum ex חלבנא *chelbena*. (in Galba, cap. 3.)

Pro corollario ſit, quod Britanni noſtrates galli criſtam *cribell* appellant,

vt Hebræi כרבל *carbel* & *cirbel*. A

V I. In herbis vix quicquam video, quia Gallica herbarum nomina in Apuleio & auctario Dioſcoridis pleraque ſunt corruptiſſima. Tamen pauca hæc videntur eſſe Phœnicia. Hedera Gall. Σουβίτης, Hebr. חצוב *haſub*. Pulegium Gall. ἄλβογον. Mauris *aluegen* in Pandectario. Male legitur ἄλβολον in auctario, inuerſo γ. Meliſſophyllon ſeu apiaſtrum Gall. μεριμόριον, Arabice מרמאחור *marmahor* Auic. lib. 2. Pro μεριμόριον in Dioſcoride perperam ſcriptum μερισιμόριον. *Gnaphalion* Gallis γελασονέμ ab Arab. גלס *galaſa* quod ſedere eſt, quia ex eius foliis fit tomentum quô ſedilia & culcitæ inferciuntur, vnde & Græcũ nomen eſt Galenus de ſimplic. l. 6. c. 3. §. 11. de gnaphalio, ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ φύλλοις αὐτοῦ μαλακοῖς οὖσιν, ἀντὶ γναφάλων χρῆσθαι *inde nominata eſt, quod foliis eius mollibus pro tomento vtantur.* Male editio nupera *fomneto* pro *tomento*. Dioſcorides: Τούτου τοῖς φύλλοις τινὲς ἀντὶ γναφάλου χρῶνται λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς. Quæ Plinius ita reddidit l. 27. c. 10. *Gnaphalion alij chamæzelon vocãt, cuius foliis albis mollibuſque pro tomento vtuntur.* In *pempedulâ* pro pentaphyllo apud Dioſcoridem & Apuleium, prior pars vocis palam eſt Aeolica, ſed poſterior Phœnicia; Nam דליות *dalioth* f. ôdes reddũt Ezech. 17. 23. Inde igitur Gallis *dula* folium & *pempedula* quinquefolium. Sic Cambris hodieque *deilen* eſt folium, & *pymp* quinque. Armoricani Britones *pemp* dicunt, & *delis* vel *delion* pro *folio*. Iiſdem *eith* eſt frumentum, & *bara* panis, ex Hebræis חטה *hitta* & בר *bar*. Et vt vinum Syri חמרא *chamra*; Ita *zythum*, quod pro vino erat, Galli vocabant *corma*. In Athenæo legebatur καλεῖται δέρχομα. Sed ex epitomâ & membranis corrigit doctiſſimus Caſaubonus: καλεῖται δὲ κόρμα. Dioſcorides habet κοῦρμι, Marcellus itidem *curmi*.

Dioſc. l. 2. Idem l. 3. — Ibid. Dioſcor. — Athen. l. 4. p. 152. — B — C

Plin. l. 24. cap. 11.

Gallorum Druidas dicit Plinius *Samolum* herbam nominaſſe, naſcentem in humidis, quam ſiniſtrâ manu legi à ieiunis oportebat, contra morbos ſuum boumque, nec reſpicere legentes. Quam herbam deſcribat nullus ſcio. Sed *Samolus* dicta videtur à ſuperſtitioſo ritu illam legendi ſiniſtrâ manu. Hebr. שמאל *ſemol* vel *ſamol* eſt ſiniſtra.

Seruius in 2. Georg. vbi de volemis pyris: *Volema*, inquit, *Gallica lingua bona & grandia dicuntur.* Sic Arab. פילם *pheilem* & פילמאני *pheilemani* eſt magnus. D

V I I. Iam pro mantiſſâ libet Geographica quædam & chorographica Gallorum vocabula ex Phœniciâ linguâ interpretari. *Leuca* vel *leuga* fuit olim & eſt hodieque viarum menſura apud Gallos. Heſychius: λεύγη, μέτρον τι γάλακτος *leuca menſura quædam Gallis*. Nam pro γάλακτος legendum eſſe Γαλάταις Meurſius rectè monuit. Iſidorus: *Menſuras viarum nos milliaria dicimus, Græci ſtadia, Galli leucas.* Et paulo poſt: *leuca finitur paſſibus quingentis*. Legendum *mille quingentis*, quomodo apud Iordanem vel Iornandem: *Leuga autem Gallica mille & quingentorum paſſuum quantitate metitur.* Quamuis ne ſic quidem conſtet numerus. Vtut enim leucæ Gallicæ ſint valde inæquales, tamen vbi ſunt breuiſſimæ continent minimum bis mille paſſus. *Leſcam* pro leucâ dicebant veteres, vt *alaſdam* & *caſneas* pro *alauda* & *cauneis*, vt iam ante probauimus. Porro *leſca* factum ex Phœniciis vocibus אלף קנים *eleph-canim* vtrinque decurtatis. *Eleph-canim* ſunt mille

Orig. l. 15. cap. 16. — De reb. Get. c. 61. — E

A cannæ. Canna Phœnicum erat שש אמות וטפח *ſex cubitorum & palmi.* Ita habet Ezechiel cap. 40. verſ. 5. Itaque mille cannæ, ſi cubitus Phœnicius noſtro eſſet æqualis, darent paſſus MDCCCLXVI. Sed cum ſit aliquanto maior; mille cannæ dant circiter bis mille paſſus.

Apud vtroſque Britannos *bro* regionem vel agrum ſonat, vt Syris ברא *baro*; & *hel* vel *vhel excelſum*; vt Hebræis על *hal* vel *al*, & Syris עליא *ellojio*. Inde à Gallis dicti Allobroges qui montanam Sabaudiæ regionem obtinebant. Hoc multo veriſſimilius quam quod ſcribit vetus Iuuenalis Scholiaſtes: *Dicti ſunt Allobrogæ, quoniam brogæ Galli agrum dicunt, allo autem aliud; dicti igitur quia ex alio loco tranſlati.* Allo aliud ſignificat, ſed Græcè, non Gallicè. Interim hoc accipimus quod *brogæ* vult Gallis agrum ſo-
B nare; quod ſermo Britannicus adeoque Syrus confirmant.

Vtriſque Britannis *pen* vel *penn* eſt caput; & montis cacumen ſummum. Inde Pœnninis Alpibus nomen, non à Pœnis, vt volunt. Neque enim per Penninum iugum Annibal in Italiam ingreſſus eſt, ſed per Taurinos, vbi triginta ſex millia hominum, ingentemque numerum equorum & aliorum iumentorum amiſit. *Id cum inter omnes conſtet* (inquit Liuius lib. 21.) *eô magis miror ambigi quânam Alpes tranſierit: & vulgo credere* (leg. *vulgo credi*, vel *vulgus credere*) *Pœnnino, atque inde nomen & iugo Alpium indi-*
C *tum, tranſgreſſum.* Et paulo poſt: *Neque Hercule montibus his* (*ſi quem forte id mouit*) *ab tranſitu Pœnorum vllo Veragri incolæ iuri* (leg. *iugi*) *eius norunt nomen inditum; ſed ab eo quem in ſummo Sacratum vertice Pœnninum montem appellant.* Iouem fuiſſe putant qui Pœnninus ideo dictus ſit, quod aram vel ſacellum habuerit in ſummo *penn*, id eſt vertice Alpiũ. Petitum id ex ſermone Hebræo quô פנה *pinna* proprie angulum ſonat, ſed & faſtigium montis quod in angulum deſinit. Sic Sophon. 1. 16. הפנות הגבהות Chaldæus reddit רמא מנטלתא *colles excelſos*. Aben Ezra etiam פנות dicit idem eſſe quod גבעות *colles*. Vnde ductâ metaphorâ Iud. 20. 2. & 1. Sam. 14. 39. duces populi vocantur פנות *pinnoth*, Chaldæus habet רישי *capita*. Vide & Soph. 3. 6. & Zach. 10. 4. & Eſ. 19. 13.

D Alpes Gallorum linguâ vocari montes altos ſcribunt Iſidorus & Philargyrius. Et Euſtathius in Dionyſium Ἄλπιν dicit idem eſſe quod τὴν κλεισοῦραν clauſuram. Græci recentiores ita nominant τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων. Tamen pleriſque viſum Alpes dici ab albedine niuium. Feſtus: *Album quod nos dicimus à Græco, quod eſt ἄλφον, eſt appellatum. Sabini tamen Alpum dixerant. Vnde credi poteſt nomen Alpium à candore niuium vocitatum.* Etymologus: διὰ τὸ πλῆθος τῆς λευκῆς χιόνος, Ἄλπις ἐκλήθη τὰ ὄρη. Nempe in ſummis Alpibus; Vt recte Silius lib. 3. Orig. l. 14. cap. 8. In Georg. l. 3.

--- vna pruinæ
Canentis quâcunque datur promittere viſus
E *Ingeritur facies.*

Itaque vt alpus & albus, ita Ἄλπεια ὄρη καὶ Ἄλβια dicuntur pro variâ dialecto: Vt poſt Strabonem notant Stephanus & Euſtathius. Neque vox Gallorum fuit propria, cum illam Sabini etiam Græcique vſurpauerint. Debetur tamen Phœnicibus, quibus לבן *laban* erat albus, & אלבן *alben* formâ Syrâ al-

beſcere. Vnde & Libano nomen quem Paraphraſtæ vocant אולבנין *Olbannin* A Cant.4.11. Quippe in Libani vertice niues tam perpetuæ ſunt quam in Alpium iugis. Hieronymus in Ieremiam lib.4. *Nix de Libani ſummitatibus deficere non poteſt, nec vllo vt omnis liqueſcat Solis ardore ſuperatur.* In Cretâ etiam Λευκὰ *Leuca* dicta ſunt Idæ montis vel prope Idam iuga quædam in quibus nix nunquam deficit. Theophraſtus hiſt. plant. lib.4.cap.1. Ἐν Κρήτῃ γοῦν φασὶν, ἐν τοῖς Ἰδαίοις ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς Λευκοῖς καλουμένοις, ἐπὶ τῶν ἄκρων οὐθέποτε ἐπιλείπει χιών. *In Cretâ igitur vt aiunt in Idæis montibus & iis qui Leuci vocantur, vbi nix nunquam deeſt.* Non tamen de nihilo Ἄλπιν alij altum montem explicant, cum & *al* celſum ſonet, & *pen* collem aut verticem montis, vt iam ante monuimus. B

Qui Cemmeni montes dicuntur Straboni & Ptolemæo, rectius Cæſari, & Pomponio, & Plinio, & Auſonio, & Lucano Gebennæ vocantur & Gebennici. Sunt & libri bonæ notæ in quibus Cebennæ ſcriptum, quod proprius accedit ad vernaculum nomen *Les Ceuennes*, & Britannicum *Keuen*, quô vocabulo Cambri montis dorſum appellant teſte Camdeno. Montes porro Gebennici à Strabone definiuntur ῥάχις ὀρεινὴ πρὸς ὀρθὰς τῇ Πυρήνῃ *dorſum montanum ad rectos angulos Pyrenæ incumbens.* Sic גבינא *gebina* Syris eſt ſupercilium montis Luc. 4. 29. Et Hebræis גב *gab* dorſum, & גבנונים *gabnunim* celſi montes Pſ. 68. 17. quod Hebræi deducunt à nomine גבן *gibben*. Id gibboſum ſignificat Leuit. 21. 20. C

lib. 2.

Dun Gallis erat collis, vt hodieque Germanis & Britannis & Anglis. Clitophon: Δοῦνον καλοῦσι τὸ ἐξέχοντα *locum eminentem Dunum vocant.* Inde Lugdunum *corui collis*, vt idem docet apud Plutarchum & Stobæum, quia colli eſt impoſita. Senecæ epiſt. 91. *Ciuitas vni impoſita & huic non altiſſimo monti.* Itaque apud Strabonem, vbi dicitur Λούγδουνον ἐκτισμένον ὑπὸ λόφῳ, legi mauult vir magnus ἐπὶ λόφῳ; Quamuis vtrumque ſit verum. Vrbis enim pars vna in ipſo colle eſt, altera colli adiacet. Sunt & alia Galliæ & Britanniæ oppida triginta minimum in *dunum* deſinentia, vt *Auguſtodunum*, *Axellodunum*, *Iuliodunum*, *Laudunum*, *Melodunum*, *Nouiodunum*, *Sedunum*, *Vellaunodunum* &c. quæ omnia ſunt in collibus & locis editis. Scri- D bitur & per T, vt Lingonum metropolis Andomatunum in Ptolemeo. Atque id accedit propius ad טן *tun* Arabum, טן *tun* propriè eſt quod eminet inter res duas æquales. Vide Giggeium.

At contrariâ ſignificatione *Dan* Britannis eſt inferius, vt Anglicè *dovvn*, & Arabice דון *douna*, quæ ſedulo ſunt diſtinguenda. Hinc Ptolemæo *Danmonij* ſunt qui habitant in valle fodinarum in extremo cornu Vvalliæ.

Aliud vallis nomen *Nant* Britannis eſt notiſſimum. Hinc *Nant badon*, vallis Badonica in Belgis apud Camdenum pag.170. Et *Duff-neint*, id eſt depreſſæ valles, locus in Danmoniis ibid. pag. 144. & *Nantuates* Galliæ populi ad Acronium lacum, Straboni, Cæſari, Plinio &c. hodie *le pais de Vaux*; Nempe Hebr. נטה *nata* eſt inclinare, vnde מטה inferius. E

pag. 241.

Alibi notat Camdenus *Dole* à Britannis appellari *iacentem & aptam ad mare vel flumen planitiem.* Inde legas in Ninnio vetuſto ſcriptore Britannico; *Cæſar ad Dole bellum pugnauit.* Indidem nomen habet *Dole* Armo-

A ricæ vrbs maritima. Gregorio Turonenſi *Dolenſis vicus.* Sic & Arabice apud Gigg. דולע *daula* eſt planities.

Crag vel *Careg* iiſdem petram ſonat. Camdenus in Danmoniis pag. 136. *Mons Michaëlis incolis Careg covvſe, id eſt rupes cana.* Et pag. 137. *In ipſo aditu rupes ardua & prærupta Crag ab incolis vocata ſurgit.* Et pag. 546. locum deſcribit in Ordeuicibus *Cerygi Drudion* dictus, id eſt lapides Druidarum, in quo cernuntur columnulæ peregrinis characteribus inſcriptæ quas Druidum fuiſſe ſuſpicantur. Hinc prope Rhodani oſtia πεδίον λιθώδες campus lapideus, de quo Strabo, Mela, Plinius, Solinus, alij, hodieque vocatur *La Crau.* Videtur etiam in Oriente *crac* pro petrâ vſurpari. Bro-
B chardus in deſcriptione terræ ſanctæ cap. 5. *Tranſibis terram Moab vſque ad petram deſerti quæ nunc Crac dicitur.* In Stephano legitur Χαραχμῶβα & Μωβουχαράξ, cum verum nomen ſit כרך-מואב *crac-moab.* Sic in Ciliciâ rupes eſt Cragus nomine. Strabo lib. 14. εἶτα Κράγος πέτρα περίκρημνος πρὸς θαλάττῃ *Hinc Cragus præceps ad mare petra.* In Lyciâ item alius Cragus octiceps, in quô fuiſſe ſcribunt τὰ τῶν θεῶν ἀγρίων ἄντρα *ruſticorum Deorum antra.* Tamen כרך *crac* Syris non tam rupem quam arcem ſonat aut munitum oppidum. Strab. l. 14. Steph. in Κράγ@. Euſtat. in Dion.

Caledonios Camdenus recte deducit à Britannico *kaled*, quod durum
C ſonat; Duri enim & aſperi erant incolæ; Et terra etiam tota horridis & confragoſis montibus attollitur. Ita Hebræorum magiſtris גלד *galad* eſt dureſcere. Syris item & Arabibus. Vnde גליד *gelid* pro glacie & cryſtallo ſæpe occurrit. Quaſi duramen dixeris cum Lucretio lib. 6.

Et vis magna geli, magnum duramen aquarum.

Sed & pro firmamento ſumitur גליד in Arabicâ paraphraſi Gen. 1. 6. In quem locum Herpenius ὁ μακαρίτης: גלד (*geledon*) *eſt durities, firmitas, robur; vnde* גליד *gelid firmamentum quomodo verterunt* στερέωμα *Græcorum interpretum.* Leui & facili mutatione Britanni noſtrates dicunt *kalet* pro *kaled*, & nos vernacule coclacam *galet* vocamus, id eſt littoreum calculum, quod ſilicis genus eſt duriſſimum.

D Caledoniis opponuntur Maiatæ; Camdenus de Britanniâ Septentrionali pag. 111. *Incolæ olim in Maiatas & Caledonios diſtincti erant, id eſt in campeſtres & montanos.* Idem pag. 501. *Deheu-Meath id eſt planities ad Auſtrum.* Itaque *Meath* fere idem eſt quod Arabiæ מואת *mavvath* terra decliuis: vel *expanſa* à verbo מאו id eſt extendere, expandere.

In eâdem Britanniâ *Camulodunum* erat Cynobellini regia. Dio Caſſius lib. 60. τὸ Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον εἷλε. Ptolemæus ordine literarum præpoſtero legit *Camudolanum.* Sed Antoninus cum Dione *Camulodunum.* Plinius item & Tacitus *Camalodunum.* Id eſt vt cõiectamus *Domini ſeu Regis collem.* Nam Arabice קמעל *kamala* dominari, & קמעאל *kimâl*, ſigni-
E ficat dominum gẽtis ſeu prouinciæ. Ita explicatur in Giggeio. Proinde regia vrbs merito dicta *Camalodunum.* Inde in fabuloſis ſcriptoribus quos Galli Romanos vocant, *Camalot* eſt Arturi regia, vt me monuit vir eximius D. D. Sarraſin, à quô & alia didici momenti multo maioris.

Ibidem duplex fuit Sariſberia, quarum vetuſtior collem occupabat ari-

diſſimum, & prorſus inaquoſum. Id teſtantur diſertis verbis Britannici ſcriptores Guillelmus Malmeſburienſis: *Caſtellum erat* &c. *aquæ penuriâ laborans, adeo vt mirabili commercio aqua ibi vendatur*. Et poëta anonymus eiuſdem æui apud Camdenum pag. 180. A

Eſt ibi defectus lymphæ, ſed copia cretæ.

Et è noſtris Petrus Bleſenſis in epiſtolis: *Erat locus ille ventis expoſitus, ſterilis, aridus deſertus* &c. Proinde vetuſtior illa Sariſberia in itinerario Antonini *Sorbiodunum* dicitur priſco nomine, quod ex Britannicâ linguâ Camdenus *ſiccum collem* interpretatur. Nempe *dunum* eſt collis, vt iam diximus; Et *ſorb* vel *ſorba* tam Syris quam Britannis eſt ſiccitas. Radix שרב *ſerab* eſt ſiccum eſſe: Vnde שריב ſiccus, & שרבא *ſarba*, שרובא *ſeroba*, שורבא *ſorba* vel *ſorbo* ſiccitas. Hebræis etiam nota vox. Vbi enim habet Eſaias cap. 35. verſ. 7. *Erit locus aridus in ſtagnum, & locus ſiticuloſus in fontes aquarum*, pro loco arido in Hebræo textu eſt שרב *ſarab.* B

Contra *laith* Britannis eſt humiditas planè vt Hebræis לחות *laüth*. Vnde Arelates nomen Camdenus ita deducit: *Arelate celeberrima Galliæ vrbs ſolo vliginoſo & humido poſita ab ipſo ſitu nomen ſumpſiſſe videtur. Ar enim Britannis ſuper & laith humidum ſignificat.*

Idem à Britannico *telen*, id eſt citharâ, *Tolonem* vocari obſeruat Maſſiliæ vicinum oppidum ad Cithariſtem promontorium, quomodo appellant Mela, Ptolemæus, Plinius, & Antoninus. Malim *Telonem* ſcribere, cum & propius accedat ad Britannicum *telen*, & in Antonino vocetur oppidum illud *Telo Martius*. Cæterum quia תהלים *tehillim*, id eſt pſalmos Hebræi contractius תלים *tillim* & תלין *tillin* ſcribunt, puto Britannicum vocabulum inde deductum *telen* primò pſalmos ſignificaſſe, deinde ψάλτιγγα vel ψαλτήριον, id eſt ὄργανον ψαλτικὸν inſtrumentum quod pulſat pſaltes, nempe citharam; Id enim proprie ψάλτιγξ. Heſychius: ψάλτιγξ, κιθάρα. Idem: ψαλτὶς κιθαριστής; legendum ψάλτης. Dicitur & compoſitâ voce pſallocithariſtes; vnde *pſallocithariſtæ* in Domitiano Suetonij cap. 4. vbi tamen ab aliis legitur *pſilocithariſtæ*. Sed & ψαλμὸς proprie Græcis citharæ ſonus: Scholiaſtes Ariſtophanis in auibus: ψαλμὸς δὲ κυρίως ὁ τῆς κιθάρας ἦχος. Et in theſauro Stephani ψαλτὸς *qui citharæ aptus eſt.* Ibidem multis probatur ψαλτήριον id eſſe quod nobis *harpam*. C D

Abrauanus in Ptolemæo promontorij nomen eſt in Britanniæ Nouantibus; voce conflata ex duabus, vt rectè docet Camdenus pag. 693. nempe *Aber* & *Ruan*; Itaque Abrauanus eſt oſtium amnis *Ruan* vel *Rian* qui ibi loci exit in mare. *Aber* enim, vnde *Havre*, apud nos vernacula vox, eſt oſtium fluminis. Neque hoc ſolum, ſed & amnium confluentes apud Britannos eâdem voce appellantur. Id me docuit Cambrenſis ſcriptor qui floruit ante annos prope quingentos, Syluester Giraldus; Illius verba ſic habent Itinerarij Cambriæ lib. 2. cap. 1. *Aber linguâ Britannicâ dicitur locus omnis vbi fluuius in fluuium cadit.* Et in deſcriptione Cambriæ cap. 5. *Aber Britannice dicitur locus omnis vbi aqua in aquam cadit.* Itaque ſeu mari fluuij, ſeu duo fluuij iunctis aquis conſocientur; locus in quo fit hæc coniunctio Britannice vocatur *Aber*, voce merè Phœniciâ. Hebræis enim חבר E

A *habar* eſt conſociari, חבר *haber* ſocius, חבר *heber* conſociatio.

Coniunctioni opponitur diuortium quod Britannicè *Guith* dicitur, vt Chaldaice גט *guet*. Inde, ſi Camdeno credimus, Vectæ inſulæ nomen eſt, pag. 197. quæ quodam quaſi terrarum diuortio à vicinâ Britanniâ putatur eſſe auulſa. Diodori ſaltem æuo, cum mare refluxerat, exſiccato Euripo quô à continente diuiditur, Britanni priſci couinis eô ſtannum deuehere ſolebant, Diod. l. 5. pag. 209. quod in Galliam exportaretur.

Ara Britannis lentum ſonat, vt Hebræis אחרי *aharai* Pro. 28. 23. à verbo אחר *ahar* tardare, morari. Inde Arari fluuio nomen, qui, Cæſare teſte, fertur *incredibili lenitate, ita vt oculis in quam partem fluat iudicari non poſſit*. Hinc Clau-
B dianus: *Lentus Arar, Rhodanuſque celer*. Et Seneca in apotheoſi: *Ararque dubitans quô ſuos curſus agat*. Eſt & in Brigantibus fluuius *Arus* quem vix fluere ſcribit Camdenus pag. 565. & Mæandris ita ludere, quaſi dubium fontes an mare petat, vt ſepties ſemihoræ ſpatio recto itinere ſibi traiiciendus fuerit.

Contra *garvv* vel *garavv* rapidum ſonat, etiam Britannis noſtratibus; Vnde ſuſpicatur Camdenus nomen habuiſſe Garumnam. De quô Claudianus in Ruffinum lib. 2.

-- *pernicior vnda Garumnæ.*

C Et Sidonius Apollinaris carm. 22.

Eſt locus irriguâ quâ rupe Garumna rotatus.

Vtvt ſit ad *garavv* alludit Arabicum גרף *garaph* prope eiuſdem ſignificationis. Giggeius סיל גרף (*ſail garaph*) *torrens omnia auehens*, גרפתה אלסיל (*garaphatho-ſſail*) *illud torrens auexit*. Sic & Hebraice torrens Kiſon גרפם (*gerapham*) *auexit eos* Iud. 5. 21. Ita ex Arabiſmo reddenda vox in cuius explicatione multum ſudarunt interpretes, quia vna eſt ἐκ τῶν ἅπαξ λεγομένων.

Ryd Britannis erat vadum. Giraldus Cambrenſis: *Ryd pen carn ſonat Latine vadum ſub capite rupis. Ryd enim Britannice, vadum Latine, pen caput, carn rupes*. Idem alibi: *Ryd-Helic Latine vadum ſalicis*. Alij *rit* efferunt, Itiner. Cambr. l. 1. cap. 6. In deſcript. Cambr. l. 1.
D vnde compoſita *Auguſtoritum, Vagoritum, Darioritum, Camboritum*, quorum illa Galliæ ſunt oppida, hoc Britanniæ. ריד *rid* vel רד *red* Phœnicibus proprie deſcenſum ſonabat, ſiue locum διαβατὸν quô deſcendebatur in flumen. Eſt enim רד verbale nomen formæ דע à verbo ירד *deſcendere*.

Multo plura in *magum* deſinunt, vt *Rhotomagum, Cæſaromagum, Neomagum, Nouiomagum, Druſomagum, Argentomagum*, & alia triginta minimum, fere Gallica, aut Britannica, aut Germaniæ circa Rhenum. Falluntur qui *vadum* explicant, neque enim Rhotomagi Sequana vadoſus eſt, nec Padus Bodincomagi, vbi præcipua Padi altitudo incipit. Vnde eſt quod Ligurum linguâ *Bodincum* ibi vocant, id eſt *fundo carentem*. Ita Pli-
E nius lib. 3. cap. 16. Proinde Rhenanum, & Ortelium, & Camdenum ſequor potius, qui domum aut oppidum interpretantur, tanquam authore Plinio, cui, eo loco quem citauimus, Bodincomagum eſt oppidum ad Bodincum. Hanc interpretationem maxime firmat lingua Phœnicũ, quâ מגון *magon* eſt

habitaculum. Sic ממעון קדשך *ex habitaculo ſanctitatis tuæ*, id eſt è cœlis Deut. A
26.15. מעון ביתך *habitaculum domûs tuæ*, id eſt templum Pſ. 26.8. מעון תנים *habitaculum draconum* Ierem. 9.10. מעון אריות *habitaculum leonum* Nahum 2. 12. Hac voce nil frequentius. Literam ע per g effero, vt in Gazâ, Gomorrhâ, Segor &c. Inde & מעון *Magon* vrbs Iudæ Ioſ. 15.55. Et alia מעון *Magon* Iud. 10. 12. cui ſeruierunt Iſraelitæ; & בעלמעון *Baalmagon* vrbs Moab Ezech. 25.9.

Britannis hodie vrbs eſt *caer*, id eſt קריה *kirja* vel קרתא *kartha*; Et *dinas*, id eſt מדינה *medina*; Et *tre*, id eſt טירה *tira*. Turris & arx *brin*, id eſt בירן *biran*, vnde plurale בירניות *birnaioth* 2. Paral. 17.12. Sed hæc ſunt alterius loci; B
Nam è Gallicis & Britannicis vocibus ea ſolùm hîc explicamus quæ palam eſt eſſe antiqua. Non poſſum tamen non addere ex ampliſſimi doctiſſimiq; Vsheri Armachani in Hiberniâ Archiepiſcopi libro eximiæ eruditionis de Britannicarum Eccleſiarum primordiis locum qui maxime ad hanc rem facit. Verba ſic habent cap. 5. pag. 65. *Joh. Caius ex Geruaſio Tilberienſi Cair linguâ Troiana ciuitatem dici addit, & Cambris murum quoque ſignificare. Vt quemadmodum Ebræi* קיר (*kir*) *murum &* קריה (*kirja*) *vrbem vocant, ita Britannis vox non abſimilis cair & mœnia & vrbem mœnibus cinctam denotet.* Sed & apud Scythas *car* eſt vrbs; & Carpaluc πόλις ἰχθύων. C
Ita explicat Tzetz. Chil. 8. hiſt. 224.

Cũ appareat hactenus ex iis quæ diſputata ſunt, ſermoni Gallico & Punico multa fuiſſe communia: Non eſt tamen quod quiſquam putet Pœnis & Gallis aut eandem fuiſſe linguam aut ſolâ dialectô diuerſam. Saltem id cer-
lib. 1. p. 80. tum Gallos Punicam nonniſi longo vſu addidiciſſe. Ita enim aſſerit Polybius de Autarito Gallo: Πάλαι στρατευόμενος ἤδει διαλέγεσθαι Φοινικιστὶ *Punice*
pag. 81. *loqui didicerat longo militiæ vſu.* Et de aliis eiuſdem gentis: Ταύτῃ δέ πως οἱ πλεῖστοι συνεστάμενοι τῇ διαλέκτῳ, διὰ τὸ μῆκος τῆς προγεγενημένης στρατείας *Plerique cum ſe blandius compellabant hâc linguâ vtebantur, quia diu ſub ſignis fue-*
Polyb. l. 3. *rant.* Alioqui Galli cum Pœnis non agebant ſine interprete. Sic in exercitu
pag. 197. Hannibalis, vnus è Gallorum regulis circa Padum, Magilus nomine, δι' ἑρμηνέως τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις *per interpretem quæ à Gallis de-* D
creta fuerant Pœnorum multitudini declarauit. Conſtat igitur Gallos & Pœnos, etſi propter commercia, vel communia bella, vel, quod ſuſpicamur potius, propter vetuſtam aliquam Phœnicum coloniam in Gallias deductam alij ab aliis multa vocabula mutuati ſint, fuiſſe tamen ἑτερογλώσσους. Quod abunde docent virorum nomina, quæ apud Gallos in vſu erant. Horum enim pleraque à ſacræ linguæ genio prorſus abhorrent: cum Pœnorum nomina ferè omnia merè ſint Hebraica. Nihil opus eſt vt exemplis probemus rem per ſe manifeſtam.

E

A

CAPVT QVADRAGESIMVM-TERTIVM.

An primi Phœnices è mari Rubro venerint.

Ita tradunt Herodotus, & in Strabone nonnulli, & Dionyſius Periegetes, Feſtus, Priſcianus, Plinius, Solinus, Stephanus. Tamen Phœnices αὐτόχθονες. Sed Phœnicum nomine ſæpe Iudæi intelliguntur, qui venerant è locis mari Rubro vicinis. Vir doctus id refert ad Idumæos, quorum ſedes olim ad Rubrum mare. Lacus Aſphaltites, vbi olim Amorrhæi, Rubrum mare nonnullis. Herodotus Phœnices è Rubro mari veniſſe aſſeruit ex Perſarum relatione, qui videntur id ſcripſiſſe ſolum Cuthæorum reſpectu. In Phœnicum annalibus nihil ſimile. Diſſenſum notat Strabo inter authores huius ſententiæ.

B

MVtatâ velificatione ex occaſu in ortum delatis, primò omnium hęc quęſtio ventilanda ſe offert quorſum primi Phœnices veniſſe dicantur è mari Rubro. Ita enim tradunt veteres. Sic apud Herodotum pæne ſtatim initio eximij operis Phœnices legas ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσιν αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσιν ἐπιθέσθαι *à mari quod Rubrum dicitur in hoc noſtrum profectos & poſitis ſedibus in ea regione quam nunc quoque incolunt, longinquis continuo poſt nauigationibus incubuiſſe.* Ita libro primo Strabonis ſunt qui

C τοὺς Φοίνικας καὶ τοὺς Σιδονίους τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀποίκους εἶναι τῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ φασι, προστιθέντες καὶ διὰ τί Φοίνικες ἐκαλοῦντο, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα ἐρυθρά *Phœnices & Sidonios noſtros eorum eſſe colonos referunt qui ſunt in Oceano; Illos addentes à puniceo colore Phœnices appellari, quia mare eſt Rubrum.* Neque aliter de Phœnicibus Dionyſius Periegetes verſ. 906.

Τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν.

Et Feſtus:

-- hi rubro à littore quondam
Mutauere domos.

Et Priſcianus:

-- quos miſit quondam mare Rubrum.

D Hinc Plinius ex emendatione magni Salmaſij: *Erythea dicta eſt, quoniam Tyrij aborigines earum* (id eſt Gadium & Erytheæ conditores) *orti ab Erythræo mari ferebantur.* Et Solinus: *Tyrij à Rubro mari profecti Erytheam* &c. Et Stephanus in Azoto: Ταύτην ἔκτισεν εἷς τῶν ἐπανελθόντων ἀπ' Ἐρυθρᾶς θαλάσσης φυγάδων *Illam condidit exulum vnus è Rubro mari venientium.*

Tamen ex Scripturâ conſtat Phœnices eſſe αὐτόχθονας, & ſtatim à primâ illâ terrarum diuiſione patrem illorum Chanaanem in Chananæam ſe contuliſſe. Sed Iudæos, qui cum in terris mari Rubro vicinis diu erraſſent Phœnices partem inuaſerunt, Phœnicum nomine potuit ſignificare Herodotus. Ita cum idem libro ſecundo Phœnices & Syros ab Ægyptiis didiciſſe referc

E circumciſionis ritum, palam eſt Iudæos innuere, qui Phœnices & Syriæ incolarum ſoli circumcidebantur, quod à Ioſepho pridem obſeruatum libro primo contra Apionem.

Vir quidam impensè doctus maluit referre ad Idumæos qui habitârunt

ad Rubrum littus, & æquè ac Phœnices nomen habent à rubedine. Sed quod eos addit mutaſſe ſedes, & à mari Erythræo profectos in regionem Tyri & vicinam, puto gratis aſſeri & ſine authore idoneo. Idumæos quidem pſeudo-Ioſephus cum Tyriis & Sidoniis collocat circa Libanum, ſed non ferendo errore, quique tam ex Scriptura quam ex vero Ioſepho facile reuincitur. A

Edit. Baſil. l. 1. c. 15.

Quid ſi Amorrhæos intelligamus, qui ante Iudæorum ex Ægypto migrationem dici poſſunt aliquô modô ad mare Rubrum habitaſſe, id eſt ad lacum Aſphaltitem. Ita enim nonnulli vocant. Heſychius: Ἀσφαλτῖτις, Ἐρυθρὰ θάλασσα. Nempe ratione rubri bituminis, quô lacûs illius aquas infici ſuo loco probauimus. B

Ioſ. 12. 2. 3. Phaleg. l. 1. cap. 11.

Vtvt ſe res habeat non temere prætereundum eſt Herodotum, qui Tyri diu vixerat inter Phœnices, illorum originem eſſe à mari Rubro non ab ipſis didiciſſe, ſed ex Perſarum relatione; Περσέων, inquit, οἱ λόγιοι Φοίνικας φασὶ &c. ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀφικομένους &c. *Perſarum hiſtorici Phœnices memorant* &c. *à mari Rubro profectos* &c. Porro Perſas gentem nuperam, quæque ante Cyri tempora ſemper in obſcuro latuerat, certiora de Phœnicum incunabulis attuliſſe quis credat, quam ipſoſmet Phœnicas, quorum hiſtorias heroico æuo ſcriptas hodieque habemus, vbi de hâc è mari Rubro migratione altum ſiletur. Quin ſe credunt Aborigines, & *Chnan*, id eſt Chanaan, qui Phœnicis primus cognomen habuit, in Phœnice eſſe natum. Ita aſſerit Sanchoniathon, qui ante Troiani belli tempora de Phœnicum origine ſcripſit. Itaque vel merum commentum eſt quod tradidere Perſarum hiſtorici, Phœnices è mari Rubro migraſſe; vel id illi ſcripſere reſpectu Cuthæorum, qui è locis ſinui Perſico vicinis à Salmanaſſare tranſlati ſunt in Samaritanorum vrbes 2. Reg. 17. 24. Sinum enim Perſicum partem eſſe maris Rubri nemo eſt qui neſciat. C

Vid. Euſeb. de præpar. l. 1.

Re ita explicatâ, ſi quis inſtet pertinacius, cum Strabone regeram: τῆς δ' ἀπιστίας αἴτιον οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι, τὸ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς λέγοντας. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τοὺς Φοίνικας, καὶ τοὺς Σιδονίους τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀποίκους εἶναι τῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ φασι, προστιθέντες καὶ διὰ τί Φοίνικες ἐκαλοῦντο, ὅτι καὶ ἡ θάλαττα Ἐρυθρά. οἱ δ' ἐκείνους τούτων. *Cauſa cur illis credi non debeat non leuiſſima eſt, quod inuicem contraria dicunt; Alij enim Phœnices & Sidonios noſtros aliorum eſſe colonos aſſerunt qui in Oceano habitant, addentes eos Phœnices* (quaſi puniceos) *ideo vocari, quod mare ſit Rubrum: alij illos noſtrorum colonos eſſe volunt.* D

lib. 1. p. 42.

E

CA-

A

CAPVT QVADRAGESIMVM-QVARTVM.

An Phœnices colonias in mare Rubrum deduxerint, & in quæ loca.

Solomonis & Hirami naualia in *Elath* & *Eſiongaber*, in aditu Rubri maris. *Elath*, *Eloth*, *Aila*, *Ela*, *Elan*, *Ailan* Hebr. Syr. Arab. vnde varia flexio in Gr. & Rom. ſcriptis. Hinc ſinus *Elanites*, *Aelaniticus* &c. Iter ab Aila Meccham. Ptolemæus cum Arabe Geogr. collatus. Iter ab Ailâ Petram & Gazam. *Aila* iam erat tempore Moſis. Sæpe mutauit dominos. (Eupolemus emendatus.) Durabat adhuc Aila quum Nubienſis ſcripſit. Fulleri error Ailam eandem eſſe cum *Leucecome* vel *Albo pago*. Contra diuerſus ſitus. Albus pagus, Arab. *Haura*, Syr. Αὔαρα, in viâ ab Ailâ ad *Algar*, id eſt Argam Medinæ portum. *Auara* quorſum ſic dicta. *Auara* loco alieno deſcribitur à Ptol. Fons erroris. Alius
B error de Albo portu. παρακείμενον pro oppoſito ſumi. Album pagum tria inſigniunt, portus, fictilia & cotes ex monte Radhuâ, in quô viuere creditur Pſeudopropheta. *Eſiongaber* *Aſia* etiam & *Eſſia* Chald. *arx galli*; quaſi גבר ſit gallus. Quin *Eſiongaber* eſt *ſpina viri*, Græce ῥαχὶς vel ῥαχία, id eſt littus ſaxoſum ad quod alliduntur fluctus. De eo Prouerbium. Talibus ῥαχίαις littus illud infame. Claſſis Ioſaphat in ipſo portu confracta. *Eſiongaber* Berenice non eſt, nec Bætogabra, nec Χαβεινχάραξ; Sed Idumææ portus ad mare Rubrum prope Ailam 1. Reg. 9. 26. & *Kades* Num. 33. 36. vbi Chald. & Arab. *Rekam* vel *Rakim*; Quæ aliis *Rocom*, *Recem*, *Receme*, *Areceme*, *Arce*, *Hagiar*, *Petra* Petrææ metropolis. Tamen in Chald. paraph. Gen. 20. 1. & 16. 14. *Rekam* & *Petra* diuerſa loca & oppoſita. Sed pro *Petra* ſcribendum *Eluſa* probatur ex loco ſimili. In ſinu Arabico *Aſtarte* inſula dicta de nomine Aſtartes Deæ Phœnicum, malè Aſtrate Ptol. Ibid. *Cardamene*, vel *Cardamine* à *Cardamomo*, quod Arab. *Cardameni*. Αὐρὴ & Κατακεκαυμένη non ſunt diuerſæ inſulæ. Vtrumque nomen idem ſonat. Tale *Clupea* & *Aſpis*, *Enaria* & *Pithecuſa*. Simiæ enares cur dicti.

C IAm quæ ſequitur quæſtio priori eſt contraria. Neque enim iam quærimus, an è mari Rubro ad Phœnicem, ſed an è Phœnice ad mare Rubrum Phœnices migrauerint. Vtrumque Strabo vel negat, vel in incerto ponit. Nos poſterius illud tam verum eſſe aſſerimus, quam prius falſum. Primò enim in ipſo aditu Rubri maris Idumæorum vrbes vicinæ fuerunt *Elath* & *Eſiongaber*, in quibus naualia habuerunt Solomon Rex Iudæorum & Hiramus Tyriorum; vnde proficiſcerentur claſſes ituræ in Ophir 1. Reg. 9. 26. 27. & 2. Paral. 8. 17. 18.

Elath אילת etiam *Eloth* אילות Hebræis dicitur plurali terminatione. Vtrũque legere eſt 2. Reg. 16. 6. Arabice ſcribitur אילה *Ailah*, Syriace אילא *Ela* vel *Aila* & in plurali אילן *Elan* vel *Ailan*. Inde Græcis & Romanis idem
D nomen variè effertur: *Aila*, *Ailat*, *Elat*, *Elana*, *Aelana*, *Eilane*, *Aelanon*, *Leæna* &c. ſinus ab oppido dictus *Elanites*, *Aelaniticus*, *Elenaticus*, *Aleniticus*, *Læniticus* &c. Quam ſcripturæ inconſtantiam notat Plinius, quamuis veræ cauſæ ignarus. Plin. lib. 6. cap. 28.

Nomen eſt à terebinthis, quæ arbor eſt frequens in locis circa Syriam, vt Theophraſtus & alij obſeruant. Quamuis Idumeæ adſcribant Moſes & libri Regum, & poſteriores Arabiæ, tamen ad Aegyptum pertinuiſſe docent hæc Hieronymi: *Ailat in extremis finibus Palæſtinæ iuncta meridianæ ſolitudini & mari Rubro, vnde ex Ægypto in Indiam & inde ad Ægyptum nauigatur.* Erat nempe ambigui iuris oppidum in vtriuſque confiniis ſitum:
E Vnde Plinius: *Lææniticus ſinus Rubri maris in Ægyptum vergentis.*

Agatharch. c. 45. Diod. lib. 3. p. 123. Ptol. l. 5. c. 17. Strab. l. 16. p. 759. & 776. Plin. l. 6. c. 28. & 29. Steph. in Αἴλανον. Nub. cl. 3. p. 5. Plin. l. 5. cap. 11.

Notat Arabs Geographus ab *Aila* ad Madian vrbem שעיב *Soaib*, id eſt τῦ Iethro ſoceri Moſis, haberi quinque ſtationes, ad *Algar* portum Iathrippæ ſeu Medinæ viginti, ad *Goddam* portum Mecchæ triginta. *Madian*

Ptolemæo eſt *Modiana*, *Algar Arga*; *Iathrippa Lathrippa*, *Gioda Badeo*: *Meccha Macoraba*, id eſt *Meccha magna*. Quæ cum ſint corruptiſſima, ex Arabe Geographo facile erit reſtituere. A

Idem oppidum ab Arabiæ Petrææ metropoli Petrâ diſtare ſcribit Euſebius millia paſſuum decem, à Gazâ Plinius millia CL, Strabo & Marcianus ſtadia MCCLX, id eſt millia CLVIII dimidio minus. Hæc curioſe obſeruant Geographi, quia ex Aelâ Petram aut Gazam deferri ſolebant Æthiopicæ & Indicæ merces. Iam extitiſſe Moſis æuo illud emporium ſcimus ex Deut. 2. 8. Eôdem Solomonem claſſem Indicam conſtructurum ſe contuliſſe legimus 2. Par. 8. 17. Idumæis enim ſub iugum miſſis Dauid imperij fines eô vſque produxerat 2. Sam. 8. 14. Quin & ab ipſo Dauide claſſis Aelanis ædificata eſt, ſi Eupolemo credimus, cuius verba ſunt: ἀκούσαντα δὲ τὸν Δαβὶδ πλοῖα ναυπηγήσασθαι, ἐν Αἰλάνοις (ita legendum pro ἐν Ἀχάνοις) πόλει τῆς Ἀραβίας *Quô audito Dauidem naues fabricauiſſe Aelanis Arabiæ vrbe*. Ita Iudæis & Phœnicibus, quos Iudæi ſibi ſocios adſciuerant, mare Rubrum fuit apertum per annos centum quinquaginta plus minus, vſque ad Iorami regnum; Cuius iugo excuſſo Idumæi ſe in libertatem aſſeruerunt. Ælam tamen illis ademptam recuperauit Azarias & Iothamo reliquit. Sed hæc poſſeſſio Iudæis non fuit diuturna. Quippe non multo poſt ſub Achazo Iothami filio, illos inde eiecit Retſin, & vrbem in multa ſæcula Syris ſuis vindicauit. Donec ſub Ptolemæis & Seleucidis varias experta mutationes, tandem cecidit ſub Romanorum ditione, quos decimam legionem ibi collocaſſe narrat Hieronymus in locis. Magno nimirum præſidio fuit opus, quia portus fuit ἐπὶ τῷ στόματι τῆς Ῥωμανίας διακεκριμένος *in ipſo aditu Romani limitis conſtitutus*; vt habet Epiphanius in hæreſi Manichæorum. Durabat adhuc quô tempore ſcripſit Nubienſis, qui paruam vrbem eſſe tradit, Arabibus frequentem. Siue ij ſint Idumæi qui iam olim obtinuerunt, ſeu Nabatæi de quibus Diodorus: ἐκδέχεται κόλπος Ἀλαινίτης (lege Αἰλανίτης) περιοικούμενος πολλαῖς κώμαις Ἀράβων τῶν προσαγορευομένων Ναβαταίων *excipit ſinus Aelanites multis vicis Arabum circumhabitatus, qui Nabatæi dicuntur*. B C

Apud Euſeb. l. 9. præparat.

2. Reg. 8. 20. 2. Reg. 14. 22. 2. Reg. 16. 6.

lib. 3. p. 123.

Omnem lapidem mouet Fullerus vt Ailam eandem eſſe probet cum *Leucecome* ſeu *Albo pago* Nabatæorum, de quô Strabo & Arrianus. Quod tamen eſt aperte falſum. Nam Aila vel Aelan fuit in intimo ſinu cognomine, quod omnes ſciunt: At Albus pagus multo inferius ex oppoſito Berenices, cuius ſitus eſt notiſſimus ex Ptolemæo & aliis. Id ſibi volunt hæc Arriani: Ἐκ δὲ τῆς εὐωνύμου Βερενίκης ἀπὸ Μυὸς ὅρμου, δυσὶν δρόμοις ἢ τρισὶν, εἰς τὴν ἀνατολὴν διαπλεύσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον, ὅρμος ἐστὶν ἕτερος, καὶ φρούριον ὃ λέγεται Λευκὴ κώμη *A ſiniſtris Berenices, quæ à Myoshormo* (portu Muris) *diſtat duobus aut tribus curſibus* (id eſt ſtadia MDCCC, vt habetur initio libri) *verſus ortum nauiganti ad oppoſitum ſinum portus occurrit alius & caſtrum, quod Albus pagus appellatur*. Proinde apud Strabonem Aelius Gallus ex Ægypti Cleopatride, quæ erat in intimo ſinu, fere quo loco Clyſma Ptolemæi, in Arabiam nauigans πεντεκαιδεκαταῖος ἧκεν εἰς Λευκὴν κώμην τῆς Ναβαταίων γῆς, ἐμπόριον μέγα *decimâ quintâ die demum in Album pagum magnum Nabatæorum emporium appulit*. Quod ſuperaret omnem fidem, ſi Albus D E

Miſcellan. lib. 4. c. 20.

A pagus eſſet Aila, quam Arabici ſinus ſola latitudo à Cleopatride diuidit. Sed nihil opus argumentis, cum Arabs Geographus Album pagum deſcribat in viâ quâ itur ab Aila ad Algar, id eſt Argam portum Medinæ: *Ab Ailâ*, inquit, *itur ad* אלעומד (*Aumed*) *portum aquoſum, cui obiecta eſt inſula* אלנעמאן (*Noman*) *ſtruthionum, à continente diſſita* XM *paſſ. Hinc ad portum* טנא *Tena, vnde ad* אלעטוף *Atuph; Tum ad* חורא *Hauram; oppidum populoſum, cuius incolæ ſunt nobiles* &c. *In quo eſt* ארסא וקצר *portus & acropolis.* *Haura* eadem quæ Λευκὴ κώμη *Albus pagus.* Syris enim & Chaldæis חור *hauar* eſt albeſcere, חור *hiuar* vel *hauar* albus. Et חור *haur* Arabice albedo. Inde igitur
B Albus pagus *Havra* dictus, vel *Hauara* ſi mauis; Vt in Stephano ſcribitur, qui ſimul docet rationem nominis: Αὔαρα, inquit, πόλις Ἀραβίας, ἀπὸ χρησμοῦ δοθέντος Ὀβόδᾳ κληθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀρέτα. Ἐξώρμησε γὰρ Ἀρέτας εἰς ἀναζήτησιν τοῦ χρησμοῦ· ὁ δὲ χρησμὸς ἦν, Αὔαρα τόπον ζητεῖν. Ὅ ἐστι κατὰ Ἄραβας καὶ Σύρους λευκήν. Καὶ φθάσαντι γὰρ Ἀρέτᾳ καὶ λοχῶντι ἐφάνη φάσμα αὐτῷ, λευχειμονῶν ἀνὴρ ἐπὶ λευκῆς δρομάδος προϊών. Ἀφανισθέντος δὲ τοῦ φάσματος, σκόπελος ἀνεφάνη αὐτομάτως κατὰ γῆς ἐρριζομένος, καὶ κεῖ ἔκτισε πόλιν *Hauara vrbs Arabiæ ab oraculo Obodæ* (Nabatæorum regi) *reddito ab eius filio Aretâ ſic nominata. Profectus enim eſt Aretas vt quæreret iuxta oraculum; Oraculo autem iuſſus fuerat*
C (Obodas) *vt locum Hauara quæreret, quod Album ſignificat iuxta Arabes & Syros: Et Aretæ patrem præuertenti, & in inſidiis latenti, vir apparuit albatus albo dromade vectus; Quod ſpectrum cum euanuiſſet, viſus eſt ſcopulus qui per ſe radices terræ fixit; Ad eum igitur Aretas vrbem condidit.* Hauara vel Auara deſcribitur à Ptolemæo loco plane alieno; in mediterraneis ſcilicet inter Elanam & Petram. Nempe tam ex Auara vel Albo pago quam ex Aelanis in Petram vrbem merces deferebantur. Ita habetur in Strabone: l. 16. p. 781
Ἐκ μὲν οὖν τῆς Λευκῆς κώμης εἰς Πέτραν &c. τὰ φορτία κομίζεται. Hinc Arrianus: Λευκὴ κώμη, δι' ἧς ἐστὶν εἰς Πέτραν πρὸς Μαλίχαν βασιλέα Ναβαταίων *Albus pagus per quem iter eſt Petram ad Malicham regem Nabatæorum.* Id Ptolemæus ita accepit ac ſi ex Aelanâ Petram per Album pagum iter eſſe diceretur. Ecce
D alius error de eâdem vrbe non minus grauis. Illam occurrere dicit Arrianus à ſiniſtris Berenices διαπλεύσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον *naviganti ad ſinum oppoſitum.* Res poſtulat vt ſic reddatur, neque id ſine exemplo. At ex ſimili aliquo loco collegit Ptolemæus Album pagum ſeu portum παρακεῖσθαι τῇ Βερενίκῃ *adiacere Berenice.* Inde eſt quod Λευκὸς λιμὴν *Albus portus* ab eô deſcribitur in Africano littore inter Myoſormon & Berenicen.

Hauram ſeu Album vicum tria potiſſimum inſigniunt; Primò portus ſatis commodus, ſed nonniſi paruis nauibus, πλοίοις οὐ μεγάλοις, vt habetur in Arriano. Itaque Romani centurionem eô cum cohorte mittebant, tum vt eſſet præſidio, tum vt quartam partem acciperet mercium quæ importa-
E bantur. Secundò ▭אלברא *alboramo* fictilia vaſa in illis locis tam in pretio quam Samia Græcis, aut Aretina Romæ, & Saguntina Hiſpanis. Tertio אלמסן *cotes* Naxiis haud quaquam inferiores. Hæ effodiuntur ex monte רצוי *Radhuâ* vrbi vicino verſus Auſtrum, in quô ridiculi homines Mahometem viuere credunt, & inde appariturum vt terram repleat iuſtitiâ. Cuiuſdam

Hamiræi verſus in hanc mentem citantur à Georgio Elmacino hiſtoriæ A
Saracenicæ lib. 1. cap. 12.

Alterum Iudæorum & Phœnicum in mari Rubro nauale עציון גבר *Eſion gheber*, ἀρχαϊκῶς *Aſion gaber* & *Gaſion gaber*; Euſebio Ἀσία & Hieronymo *Eſia*; vt illo æuo dicebatur, vocis compoſitæ vltimâ parte neglectâ, & priore Græco vel Romano more inflexâ. Ionathani in Chaldæâ paraphraſi כרך תרנגולא χάραξ τοῦ ἀλεκτρυόνος, quia Hebræis גבר *geber* eſt gallus, ſi Talmudicis credimus. Alioqui enim גבר eſt vir, & עציון גבר *ſpina viri*. Nempe עציון idem quod עצה vel עצי formâ diminutiuâ Itaque *Aſion gaber* eſt ῥαχὶς vel ῥαχία, rupes in ſpinæ ſeu dorſi modum in mare excurrens. Heſychio ῥαχία eſt πᾶς πετρώδης αἰγιαλὸς *omne littus ſaxoſum*. Suidas exponit τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν τόπον αὐτὸν, B
ᾧ προσπαράττει τὸ κῦμα *littus & ipſum locum ad quem alliditur fluctus*; Et prouerbio dici notat in garrulos & obſtreperos ῥαχίας λαλέστερος, quia littus ſcopulis & rupibus aſperum ab aſſiduis fluctibus non ſine fragore tunditur. Huiuſmodi ῥαχίαις infamis eſt locus in quô ſita eſt *Dyrrachium*; ὅθεν καὶ διὰ τὴν ῥαχίαν δύσορμον Δυῤῥάχιον ὠνόμαζον τὸν τόπον *vnde etiam propter impetuoſam ſpinam* ſeu rupem, *locum illum appellarunt Dyrrachium*, Suidâ teſte & ſcriptore Etymologici Magni. Ita & ſinus Arabicus, maxime ἐν τοῖς ἐπάνω *in ſuperiore parte*, hoc eſt intimâ, vbi Aſion gaber. Arrianus in Periplo: τὰ δὲ ἐπάνω κατὰ κώμας καὶ νομαδίας οἰκεῖται *ſuperiora Arabiæ per vicos & paſcua habitantur*. Et paulo poſt: οὕτως Ἀραβικῆς χώρας ὁ παράπλους, ἐστὶν ἐπισφαλὴς καὶ ἀλίμενος ἡ χώρα καὶ δύσορμος, καὶ ἀπρόσφορος, ῬΑΧΙΑΙΣ καὶ σπίλοις ἀπρόσιτος *Hæc Arabiæ continentis præternauigatio periculoſa eſt & importuoſa regio, & inhoſpitalis, & fœda, rupibus & ſcopulis inacceſſa*. A vicinia talis alicuius ῥαχίας dicta eſt Aſion gaber. Proinde claſſis Ioſaphat antequam inde ſolueret in ipſo portu confracta eſt 1. Reg. 22. 49. & 2. Paral. 20. 36. 37. Et Eſion gabere deſertâ poſteriores Aelam magis frequentarunt.

Ioſepho Aſiongaber eadem eſt cum Berenice vrbe Africani littoris è regione Syenes. Becano eadem cum duobus oppidis plane diuerſis; Horum vnum eſt Bætogabra in Iudææ Mediterraneis apud Ptolemæum, alterum ὁ Χαβρίου χάραξ in Ægypto prope Peluſium. Vide Strabonem l. 16. Hæc quam ſint ἀσύστατα nemo non videt. D

Antiq. l. 8. cap. 2.

At ex Scripturâ docemur Aſiongaberem portum Idumææ fuiſſe prope Aelam ad mare Rubrum 1. Reg. 9. 26 nec procul à deſerto צין *Sin*. Iudæi enim ex Aſiongabere profecti caſtra metati ſunt in deſerto *Sin* vel *Kades*. Ita in Moſe legitur Numer. 33. 36. vbi Chaldæa paraphraſis pro *Kades* habet רקם *Rekam*, & Arabica רקים *Rakim*.

Rekam vel *Rakim* eſt Petra vrbs, aliis *Rocom*, *Recem*, *Receme*, & præfixo articulo *Areceme*, & per apocopen *Arce*, Petrææ ſcilicet metropolis חגר *Hagar*, id eſt Petra à ſitu dicta, quia בהא ביות מנקורה פי אלצחר *in eâ domus exciſæ ſunt in petra*. Et *Rekem* à conditore rege Madian de quô Num. 31. 8. Hinc E
Ioſephus Antiq. lib. 4. cap. 4. Arabiæ (Petrææ ſcilicet) metropolim, quæ hodie Petra vocatur, aſſerit πρότερον Ἀρκὴν λεγομένην. Et cap. 7. ita habet de Recemo rege Madian: Ῥεκέμος, οὗ πόλις ἐπώνυμος τὸ πρῶτον ἀξίωμα τῶν Ἀράβων

Vid. Eraſm. Adag. Chil. 2. Cent. 9. adag. 32.

Nub. clim. 3. part. 5.

A ἔχουσα γῆς *Recemus cui cognominis vrbs, in terrâ Arabum primas obtinet.* Et rurſus: Ἀρεκέμη καλεῖται Πέτρα παρ' Ἕλλησι λεγομένη *Areceme vocatur quæ Græcis Petra.* Et Euſebius de locis: Ῥεκὲμ αὕτη ἐστὶ Πέτρα πόλις τῆς Ἀραβίας ἧς ἐβασίλευσε Ῥοκὸμ, quod Hieronymus ita reddidit: *Recem hac eſt Petra ciuitas Arabiæ, in quâ regnauit Rocam.* Quin tota regio indidem *Recem* vel *Rocom* eſt appellata. Epiphanius in hæreſi Melchiſedechianorum: ἐν τῇ Ἀραβίᾳ τῇ Πετραίων Ῥωκώμ τε καὶ Ἐδὼμ καλουμένῃ. Tamen חגרא id eſt Petra, & רקם *Rekam* in Chaldæis paraphraſtis Ionathane & Onkelo, videntur eſſe diuerſa loca. Quippe Gen. 20. 1. pro Hebræis *inter Kades & Sur*, vterque habet בין רקם ובין חגרא *inter Rekam & Petram.* Sed & Gen. 16. 14. hæc verba Moſis, *inter*
B *Cades & Bered*, eodem modo exponit Onkelos; *inter Rekam & Petram.* Vbique ſcribendum cenſeo quod hîc habet Ionathan בין רקם ובין חלוצא *inter Rekam & Eluſam.* Eluſa eſt Idumææ oppidum notiſſimum, de quô egimus in *Phaleg* lib. 4. cap. 37. Nam *inter Rekam & Petram* tam abſurdum quam ſi quis dicat *inter Iebus & Ieruſalem; inter Spartam & Lacedæmonem; inter Lutetiam & Pariſios.*

In ſinu Arabico Aſtarten inſulam Aſtartæ Deæ conſecrarunt Phœnices è regione Prionoti promontorij, à quo incipit Æthiopia quæ ſub Ægypto eſt. Huius inſulæ meminerunt Marcianus in Periplo, & Stephanus, & Ptole-
C mæus in quo mendosé ſcriptum Ἀστέρτη.

A cardamomo quod Arab. dicitur קרדאמני *kardameni*, vel vt barbari efferunt *cordumeni* dicta eſt Arabici ſinûs inſula *Cardamene* Ptolemæo, *Cardamine* Plinio. An inde Cardamomum Arabicum de quo Dioſcorides, Aetius, Auicenna &c.

Prope Cardamenem in Ptolemæo Ἀρὴ & Κατακεκαυμένη perperam diſtingui videntur tanquam diuerſæ inſulæ: Cum tam ערא *Are* combuſtam ſonet quam Κατακεκαυμένη. Itaque duo hæc nomina non puto quicquam differre; niſi quod vnum Phœnicium eſt, alterum Græcum. Tale eſt quod in Africâ *Clupeam* & *Aſpida* idem ſeparatim deſcribit, tanquam diuerſas vrbes, cum Græci vocent Ἀσπίδα quam Latini *Clupeam.* Pari ratione E*naria*
D inſula eadem quæ *Pithecuſa*: Latini enim Πιθήκους id eſt ſimias, *enares* vocabant, quia naribus carent, vnde & dictæ ſunt ſimæ & ſimiæ, vt obſeruat vir magnus in Solinum. Tamen in Ptolemæo Enaria & Pythecuſa ſunt diuerſæ inſulæ.

E

A

CAPVT QVADRAGECIMVM-QVINTVM.

Phœnices in ſinu Perſico.

In ſitu Perſico Tyrus & Aradus inſulæ in quibus Phœnicia templa. Ptolemæus emendatus. Tylus per L à multis ſcribitur. In ſitu Tyri vel Tyli authorum diuidia. Tylus maior & minor, quæ eadem cum Arado. Tyli quanta celebritas. Eô nauigauit Antiochus. Tylus inſula fertiliſſima. De Tylo multa Theophraſtus, & ex eo Plinius cum auctario, quod ex collatione probatur. Quædam alia ex Iubâ. Arbores *goſſampini*. *Lana vitis* Talmudicis *goſſipium*, quia ex arbore decerpitur cuius folium viti ſimile. Quod ex Theophraſto probatur & ex Hebræorum ſcriptis. מוך *much* idem quod *bambace* vernacule. *βάμβαξ βάμπατζι*, *bambagine*, *bombax*, *bombaci*, *bombaſin*, deflexæ voces ex *bombyce* & *bombycino*. B

VT in Phœnice duæ fuerunt inſulæ magni nominis, Tyrus nimirum & Aradus, ita etiam in mari Perſico Tyrum & Aradum inſulas Geographi deſcribunt, atque in iis vetuſta templa in Phœniciorum modum extructa; vnde non immerito colligitur illa condidiſſe Phœnices. Strabo lib. 16. in ſinûs Perſici deſcriptione: Πλεύσαντι δ' ἐπὶ πλέον ἄλλαι νῆσοι, Τύρος καὶ Ἄραδός ἐστιν, ἱερὰ ἔχουσαι τοῖς Φοινικικοῖς ὅμοια *Nauiganti autem vlterius aliæ occurrunt inſulæ Tyrus & Aradus quæ templa habent Phœniciis ſimilia.* Euſtathius in Dionyſium pag. 86. Περσικὸς κόλπος μικρόν τι ἐλάττων Εὐξείνου ἐστὶν, ἐν ᾧ Ἴκαρός τε νῆσος, Τύρος, καὶ Ἄραδος ὁμώνυμοι τῶν Φοινικῶν (lege Φοινικικῶν) *Perſicus ſinus Euxino paulo minor eſt, in quô & Icarus inſula, & Tyrus, & Aradus Phœniciis cognomines.* Stephanus Byzantinus: Τύρος, νῆσος ἐν Φοινίκῃ &c. καὶ νῆσος πρὸς Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ *Tyrus inſula in Phœnice &c. inſula item in Rubro mari.* Idem: Ἄραδος νῆσος Φοινίκης· ἔστι καὶ ἑτέρα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης *Aradus inſula Phœnices; Eſt & alia Rubri maris* (cuius pars eſt ſinus Perſicus) Sic apud Ptolemæum in cenſu inſularum ſinûs Perſici ſunt Τύρος & Ἄραδος. Ita habent vetuſti codices, vt obſeruat Salmaſius ὁ πάνυ. At in noſtris legitur Τύλος, & in tabulis *Arachos* pro Arado. Quorum *Arachos* plane corruptum; At *Tylos* poteſt ferri, cum & alij multi ſic legant. In his Theophraſtus, Artemidorus, Polybius, Arrianus, Stephanus, Suidas. Nempe liquidas R & L omnes ſciunt eſſe maxime permutabiles.

Ptol. l. 6. cap. 7.

Theophr. hiſt. plant. lib. 4. c. 9. & lib. 5. cap. 6. Artemid. apud Steph. in Τύρος. Polyb. apud Suid. in σέκτη. Arrian in Alex. lib. 7. Steph. vbi ſup. Suid. in Τύλος.

C D

Plin. lib. 6. cap. 28. Arrian. vbi ſup. Apud Strabon. lib. 16. Ptol. lib. 6. c. 7. Plin. vbi ſup. & lib. 12. c. 11. Arrian. l. 7.

Tyri vel Tyli ſitus variè definitur. Plinius à Gerraico ſinu diſtare tradit LM paſſibus, Arrianus ab Euphratis oſtio noctis & diei curſu. Contra Eratoſthenes à Teredone circa Euphratem decem dierum, & ab oſtio maris Perſici prope Macas vnius diei nauigatione. Quod fere ſequitur Ptolemæus. In hâc authorum diuidiâ non facile eſt pedem vllibi tutò figere. Plinius ex Iubâ deſcribit duas Tylos, quarum quæ minor eſt ab alterâ diſtat x vel XII M paſſ. Forte minor hæc Tylos eſt aliorum Aradus de quâ Plinius ne gry quidem. In Tylo fuit oppidum eiuſdem cum inſulâ nominis. Hæc primi Græcorum explorauere Archias & Androſthenes ab Alexandro miſſi. Exinde tanta fuit Tyli celebritas, vt illius viſendæ cupidus Antiochus è Gerrhæis eô nauigauerit. Vide Suidam in στύκλη. E

A De Tylo ſobriè Arrianus: *μεγάλη δὲ εἶναι, καὶ οὔτε τραχεῖα ἡ πολλὴ, οὔτε ὑλώδης,*
ἀλλ' οἵα καρπούς τε ἡμέρους ἐκφέρειν καὶ πάντα ὡραῖα *magna eſſe* dicitur, *& in ple-*
riſque locis nec aſpera, nec ſyluoſa, ſed mitibus tempeſtiuiſque fructibus feren-
dis idonea. Alij in eius laudibus modum non ſeruant. Summa eſt, 1. ipſa Theophr.
littora tantâ arborum ſcatere copiâ, vt vbi æſtus receſſerit, locus frequen- hiſt. plant.
tiſſimo vallo munitus relinquatur; his omnibus eſſe fici magnitudinem, lib. 4. c. 9.
florem odore præſtantem, fructum tamen ingrati ſaporis, & viſu lupino ſi-
milem. 2. Eandem inſulam lanigeras ferre arbores, foliis vitigineis, fructu
nullo; id in quo lana continetur verni mali inſtar compreſſum, cum tem-
peſtiuæ maturitatis eſt aperiri, & lanam excipi quâ ſindones texunt: alias
B viles, alias maximi pretij. 3. Eſſe alias arbores flore leucoij, ſed quadruplo
maiore & inodoro. 4. Alias item folij floriſque roſei, quem noctu compri-
mens aperire incipit Solis exortu, meridie expandit, veſperi paulatim col-
ligit, noctu concludit, quo tempore dormire eum inſulani dicunt. 5. Pal-
mas ibidem naſci & vites, & alias arbores frugiferas, & ficos quibus folia
nunquam decidunt. 6. Imbres arboribus & frugibus non prodeſſe, ſed ſo- Theophr. de cauſ.
los fontes eoſque ſalſos quibus omnia rigentur. Ideo ſtatim poſt pluuiam plant. l. 2. c.
incolas inſulam perfundere, quaſi illam abluere atque abſtergere velint. 7. 7. Idem hiſt. plant.
Materiem eſſe ex quâ naues ædificant, quæ plus quam annos ducentos in- l. 5. c. 6. ibid.
C corrupta mari perduret; cum extra aquam ocyus putreſcat. 8. Baculos varij
coloris & tigrium maculis inſignes ex ligno quodam fieri valde pondero-
ſo, ſed id fictilium modo * κατάγνυσθαι frangi, cum in ſolidiora impingitur. *Male legi-
9. Tamaricis materiam ilignæ inſtar ibi eſſe firmam, non vt apud nos im- tur κατηγί-
becillam. 10. Additur margaritis plurimis inſulam eſſe celeberrimam. Vl- νεσθαι. Vid. Plin. l. 6. c.
timum hoc in ſolo Plinio, cætera in Theophraſto, vnde pleraque deſcri- 28. & l. 12. c. 10. & 11.
pſit Plinius, ſed ſuo more cum auctario. Quale illud: *Nulli arborum folia* & l. 16. c. 41.
ibi decidunt. Quod Solinus ita expreſſit: *Terras omnes hoc miraculo ſola vin-*
cit, quod quæcumque in eâ arbos naſcitur nunquam caret folio; cum Theo-
phraſtus id ſcripſerit de ſola ficu. Ita naues quas in mari & aquis ſeruari di-
xerat Theophraſtus ducentis annis, alibi citius corrumpi, Plinius alibi du-
D centis annis durare refert, & ſi mergantur eſſe incorruptas; Alexandri Ma-
gni comites id prodidiſſe. De lanigeris arboribus hoc idem addit ex Iubâ.
Arbores vocant goſampinas, fertiliores etiam Tylo in minore, quæ diſtat XM
paſſ. Iuba circa fruticem lanugines eſſe tradit, linteaque fieri Indicis præſtan-
tiora.

Obiter notâ harum arborum meminiſſe Talmudicos in Kilaim cap. 7.
Ibi enim Rabbi Meir; אף צמר גפן אסור *etiam lana vitis prohibita*, nempe ad
veſtium vſum: Ad quem locum fruſtra referunt quod habet Plinius lib. 14.
cap. 2. vbi de Aminæarum vitium generibus: *Quintum genus lanatæ, ne Se-*
res miremur aut Indos, adeo lanugo eam veſtit. Neque enim hæc vitium ſi-
E ue lana ſiue lanugo in veſtium vſum adhibetur. Aliud igitur צמר גפן *lana vi-*
tis in Talmudicis, nempe lana quæ colligitur ex arboribus goſſampinis;
Ratio enim eſt manifeſta cur ab Hebræis vites vocentur. Earum arborum Plin. l. 12. c.
folia, *ni minora eſſent vitium poterant videri*: Ita Plinius ex Theophraſto, cu- 10. Theophr. hiſt. plant.
ius verba ſunt: *ταύτης δὲ φύλλον μὲν ἔχειν ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, πλὴν μικρόν.* Itaque lib. 4. c. 9.

Hebræi omnes lanam illam volunt eſſe xyli vel goſſipij genus. Ramban A
exponit Arabice קוטון *cotton*. Neque aliter Bartenora, qui addit arborem eius eſſe viti ſimilem. Baal Aruc מוך ובלעז בנבצי *Much Hebraice & vernaculo ſermone Bambace*. מוך in materiâ veſtium eſt mollior omnis lanę linique & goſſipij lanugo. In Achmetis onirocriticis cap. 244. βάμβαξ eſt goſſipium, Græcâ linguâ vulgari βάμπατζι, & Italicâ *bambagine*, in Arabe Pandectario *cotum vel bombax*. Vnde *bombaci* vel *bombaſin* panni genus ex goſſipio; vocibus ex bombyce & bombycino deflexis, vt à magno Salmaſio obſeruatum: Nam & de goſſipio Plinius lib. 19. cap. 1. *ex interiore bombyce lanugo netur*. Proinde goſſampinæ illæ Tyli arbores lanigerę nihil aliud erant quam goſſipium. Quod præter nomen & vſum, etiam ipſa facies arboris palam B
docet, & goſſipij deſcriptio quam exhibent recentiores. Dalechampius: *Frutex eſt humilis, foliis latis, altius inciſis, viti aut alceæ quadamtenus ſimilibus, ſed minoribus* &c. *fructu nucibus Ponticis compreſſis & latis fere ſimili, aut malis exiguis, pullo colore, candidiſſimo vellere pleno* &c. Hæc cum Theophraſti arbore ἐριοφόρῳ ſi conferas, videbis idem deſcribi.

Hiſt. plant. lib. 2. c. 53.

CAPVT QVADRAGESIMVM-SEXTVM. C

Phœnices in inſulâ Ophir: Eam eſſe veterum Taprobanam & Seilan recentiorum.

Solomonis & Hirami claſſis in Ophir miſſa. Ophir duplex. Vna in Arabiâ iam deſcripta. Altera in Indiâ, nempe Taprobana. Ibi aurum, ebur, gemmæ, pauones; Et in proximo continente cercopitheci. Paſi ſinus & Phaſis fl. vnde aurum *Paz* & *Vphaz*. Taprobane, id eſt טף-פרון *taph-Paruan*, littus *Paruan*, vel *Paruain*, vnde aurum Paruaim 2. Par. 3. 6. *Taprobane* à Stephano redditur *hordei inſula*. Sed ibi pro *Taprobane* ſcribendum eſſe *Iabadiu*, id eſt inſulam *Iaba* vel *Iaua*, probatur ex Ptolemæo. Iabadiu pro *Iabaddiu*. *Iabad* vel איבד *aibad* Arab. herba hordeo ſimilis. Taprobanes portus *Hippuri* vel *Hippuros*, id eſt *Ophir*. Taprobane cultus Hercules. Rex Bacchi, cæteri Arabum cultu. Taprobane aliis *Sumatra*, aliis *Seilan* rectius, quod probatur ex veterum cum recentioribus accuratâ collatione. I. Taprobane olim *Salica* & incolæ *Salæ*; Inde Perſ. & Arab. *Salandib* vel *Sarandib*. Hinc Ammiano *Serindiui*. 2. In vicino continenti promontorium *Cory*, hodie *Comorin* & *Colchi* populi hodie *Cochin*. 3. Par à continente diſtantia. 4. Figura eadem. 5. Et amplitudo. 6. Vrbes fere cognomines. 7. Temperies eadem. 8. Vtrobique pars Borealis culta, Auſtralis deſerta. 9. Intus D
ſtagnum ingens ſeu lacus. 10. Inſignis fertilitas. 11. Oryzæ imprimis, mellis, zingiberis, malorum & dactylorum, ſed vinum nullum. 12. Auro item ſcatet, & margaritis, & beryllis, & hyacinthis. 13. Elephantes ibidem maiores & bellicoſiores quam in Indiâ. Tigres olim, hodie nulli. 14. Incolæ longæui admodum. 15. Decori & proceri. 16. Molles, imbelles, delicati. Inde ab Arabibus dicti *Chingari*, id eſt timidi & ignaui. Beniaminus emendatus. Teixera notatus. 17. Iidem ad omnes corporis motus ſunt expeditiſſimi, & hiſtrionicas artes apprimè callent. 18. Sed & diſciplinas excolunt. 17. De religione quædam. אלהותא in Beniamine non eſt diuinitas, vt volunt, ſed vorago. 29. Veſtes goſſampinæ aut ſericeæ. 21. Reges & Senatores. Cl. Salmaſij ſuffragium.

INita ſocietate cum Hiramo Tyri Rege, & nautas ab eo mutuatus Solomon, ſingulis trienniis claſſem Aelanis & Aſiongabere inſtruebat, quæ inde profecta in Ophiram, & tertio demum anno rediens, aurum & argentum aduehebat, & ebur, & ſimias, & pauones, & lapides precioſos, & ligna *almugim* vel *algumin*, quæ thyina interpretantur. Hæc legere eſt 1. Reg. E
9. 26. 27. 28. & 10. 11. 12. 22. & 2. Paral. 8. 19. 20. & 9. 21.

Ophir vbi ſit iam diſquiſiuimus in Phaleg libri ſecundi cap. 27. & docuimus

A cuimus duo fuiſſe loca huius nominis; Vnum in Arabiâ Fœlici iam olim
notum; Alterum æuo Solomonis Phœnicum indicio apertum; Nempe
Taprobanam inſulam, quæ auro, ebore, gemmis & pauonibus ſcatet; Et
habet è continente proximo magni pretij cercopithecos. Ibidem apud Pto-
lemæum *Paſis* ſinus & *Phaſis* amnis, vnde aurum *Paz* vel *Vphaz* Cant. 5. 11.
Dan. 10. 5. Ierem. 10. 9. Quod cum alio nomine vocetur *aurum Paruajim* 2.
Paral. 3. 6. veriſſimile eſt Phœnices Syrâ terminatione hanc inſulã vocaſſe פרון
Paruan, & oram ad quam appellebant טף-פרון *taph-Paruan*, vel *taph-Pro-
uan*, id eſt ἀκτὴν τῆς Παρουαν vel τῆς Προβαν, vnde facta ſit vox *Taprobane*.

Obiiciet aliquis Taprobanæ nomen hordeum vel hordei inſulam à ve-
B teribus exponi; quod ferunt hæc verba Stephani: Ἄργυρα· μητρόπολις ἐν Ἰν-
δικῇ Ταπροβάνῃ νήσῳ, ὃ ἐστὶ κριθῆς νῆσος. Καὶ γὰρ εὐφορωτάτη ἐστί, καὶ πλεῖστον ποιεῖ χρυ-
σὸν *Argyra metropolis in Indicâ inſulâ Taprobanâ, id eſt hordei inſulâ. Eſt
enim fertiliſſima, & multum producit auri.* Sed aio hæc eſſe corrupta & Ἰα-
βαδίου ſcribendum pro Ταπροβάνῃ. Neque enim ad Taprobanes ſed ad Iaba-
diæ inſulæ deſcriptionem hæc pertinent, qualis in Ptolemæo habetur ca-
pite ſecundo lib. 7. Ἰαβαδίου· ὃ σημαίνει κριθῆς νῆσος. Εὐφορωτάτη δὲ λέγεται ἡ νῆσος
εἶναι καὶ ἔτι πλεῖστον χρυσὸν ποιεῖν, ἔχειν τε μητρόπολιν ὄνομα Ἀργυρῆν ἐπὶ τοῖς δυσμικοῖς
πέρασι, *Iabadiu*, id eſt *Iaba diu* ſiue inſula *Iaua*. Perſis enim & Indis *diu*
C inſulam ſonare nemo eſt qui neſciat; Et inde dici inſulas *Maldiuas*, *An-
chediuas*, *Serindiuam* &c. Sed quia hordei inſulam explicari video, putaue-
rim verum nomen olim fuiſſe *Jabaddiu*, & alterum D excidiſſe ad vitan-
dam κακοφωνίαν. Hæc coniectura nititur Arabicâ voce יבד *jabad* vel איבד *ai-
bad*, quâ ſignificatur herba aut ſeges hordeo ſimilis iumentis ſaginandis
deſtinata. Vide Giggeium.

Porro vt vox *Paruain* vel *Paruan* latet in Taprobane, ita priſci nominis
Ophir veſtigia ſuperſunt in Taprobanes portu *Hippuris* vel *Hippuro*, ad
quem appulit Annij Plocami libertus. Plinius: *Carmaniam xv die Hippu-
ros portum eius inuectus*. Solinus: *Appulſus eſt ad hoc littus, portumque in ue-
ctus qui Hippuros nominatur.* In libris Cl. Salmaſio teſte legitur *Hipporus*
D vel *Ipporrus*. Græci Phœnicium *Ophir* in Græcam ſpeciem ſic transforma-
runt. Rationem nominis ſupra explicauimus. Nec leue argumentum eſt
Phœnices & Arabes hanc inſulam frequentaſſe, quod ibi Deus Phœnicum
colebatur Hercules, & rege excepto qui Bacchum habitu æmulabatur, cę-
teris erat Arabica veſtis, vt in Plinio & Solino habetur.

Plin. lib. 6. cap. 22. Solin. c. 4.

Hic docendum ſupereſt vbi gentium ſit Taprobane; Quia de hoc ipſo
certatur, & adhuc ſub iudice lis eſt. Aliis enim Taprobane eſt recentiorum
Sumatra, aliis inſula *Zeilan* vel *Seilan*; Cui ſententiæ nos temere non ad-
hærere (quamuis priorem amplectantur Geographi inſignes Mercator, Iu-
lius Scaliger, Rhamuſius, Oroſius, & Stukius) fatebitur quiſquis con-
E feret quę de *Seilan* recentiores, cum iis quæ de Taprobanâ veteres tradide-
runt. Res patebit plenius ex hoc diagrammate.

 A

DE TAPROBANA inſulâ.

Ex Strabone, Diodoro, Dionyſio Periegete, Plinio, Solino, Æliano, Arriano, Ptolemæo, Marciano, Stephano &c.

DE SEILAN inſulâ.

Ex Geographo Arabe, Beniamino Hebræo, Haithone Armeno, Paulo Veneto, Vartomano, Oſorio, Cypriano Sanchez, Mercatore, Stukio, Teixeira, Odoardo Barboſa &c.

1. Nomen.

1. Inſulæ apud Veteres tria nomina. 1. *Taprobane* vetuſtiſſimum. 2. *Palæſimundi* inſula in Arriano, ab oppido & amne *Palæſimundo*, quorum meminit Plinius. 3. *Salica*, & incolæ *Salæ* apud Ptolemæum, Marcianum & Stephanum.

1. A Salis facto nomine, dicitur inſula *Selan* & *Seilan*, & compoſita voce *Selandiue*, vt ſcribitur apud Teixeiram pag. 184. id eſt *inſula Selan.* Arabes ſcribunt סרנדיב *Serandib* per R, quomodo & quidam veterum. Ammianus Marcellinus lib. 22. *Nationibus Indicis certatim cum donis optimates mittentibus ante tempus abuſque Diuis & Serindiuis.* In codice regio & Florentino ſic legi monet doctiſſimus Valeſius. In libello de proprietatibus elementorum, quem Ariſtoteli falſo tribuunt, malè legitur *Serendid.* In Serapione *Sarandin* & *Sarandis*, & *Surinda* capitibus de camphorâ, & aëtite, & aloë. Sed rectius *Sarandib* cap. de nuce Indica. *Salan* & *Saran* promiſcua ſunt, quomodo *Tylus* & *Tyrus* cap. præcedenti; & in articulo ſequẽte Κώρυ & *Colias*; Et hoc eodem capite *Chingali* pro *Chingaris*. B C

2. Situs.

2. Iuxta Ptolemæum & Marcianum Taprobana obiacet Indiæ promontorio Κώρυ, quod alio nomine Dionyſius *Coliadem* & Plinius *Coliacum* vocat. Ibidem populi *Coniaci* apud Strabonem, vel vt Cl. Salmaſius rectè emendat *Coliaci*, qui poſtea *Colchi* dicti ſunt, atque inde *Colchicus* ſinus & emporiũ *Colchi* vel *Colchos* apud Arrianum & Ptolemęum. An iidem in Æliano de animal. lib. 16. cap. 18. Κάλιγγαι vel Κώλιγγαι quorum regi Taprobanenſes elephantes ſuos vendunt.

2. Promontorium *Cory* hodie vocatur *Comorin*, & *Colchi* vrbs *Cochin.* Vtrique obiecta eſt *Seilan* inſula; Ab vtroq; *Sumatra* plurimum diſtat. *Calingus* ſuſpicor eſſe *Calecutenſes*, qui nec ipſi ab inſula *Seilan* plurimum diſtant. Aloyſius Cadamuſtus cap 59. *Inſula quæ mittit aromata Zellum* (Zeilan) *appellatur: Ea eſt vltra Calecut vrbem ad leucas fere* CLX. Et cap. ſeq. *Quæ omnia* (aromata) *veniunt ex inſula quæ vltra Calecut ad leucas* CL *viſitur, parumque abeſt à continente*; id eſt ex inſulâ Seilan. D

3. Quantum à continente diſtet.

3. Diſtantiam à continente apud Strabonem Oneſicritus viginti, Eratoſthenes ſeptem dierum, Annij Plocami libertus apud Pliniũ quatridui nauigatione definit. Sed eos

3. Oroſius: *Zeilan non ita lato mari à Cory promontorio quod Comorinum appellant, eſt diſiunctum.* Arabs: *inter hanc inſulam & terram Indiæ contiguam paruum intercedit fretum.* E

A

De Taprobana.

omnes multum excedere apparet ex Ptolemæo; qui Boreum Taprobanes promontorium notat ad gradus latitudinis 12. 30. & Cory promontorium Aſiæ ad gradus 13. 20. Itaque non diſtant ab inuicem toto gradu, ſed quinque ſextantibus, id eſt circiter xx leucis. In medio curſu Plinius ſtatuit inſulam Solis Ptolemæus inſulam Cory.

De Seilan.

Item: *ab inſulâ Sarandib ad inſulam Balabac littori maris finitimam eſt iter diei.* (Hæc eſt inſulâ Cory vel Solis.) Vartomanus: *Traiecimus ſinum latitudine circiter viginti leucarum, & appulimus inſulæ Zeylan.*

B

4. Media forma fuit inter rotundam & quadrilateram. Proinde στρογγύλην Diodorus, τετράπλευρον deſſcribit Alexãder Lychnus apud Stephanum. Latitudo ad longitudinem iuxta Plinium ſe habuit vt quinque ad ſeptem.

4. Zeilan ad hanc formam accedere quam Taprobanæ tribuunt veteres, neque multo longiorem eſſe quam latiorem palam clamant tabulæ Geographicæ, cum Sumatra ſit valde anguſta, & in longitudinem tota pateat. 4. Figura.

C

5. De amplitudine nihil certi apud veteres: Britanniæ parem facit Strabo Eratoſthenem ſequutus, qui mẽſuram prodidit longitudinis in VIIM ſtadiorum, latitudinis in VM, vt eſt apud Plinium. Sed in Oneſicrito & Diodoro ex Iambuli relatione ambitus ſolum eſt ſtadiorum VM, id eſt milliarium DCXXV.

5 Zeilæ amplitudo pariter incerta; In Arabe octoginta leucas patet tam in latitudinem quam in longitudinem. In Oroſio longa eſt CCLM paſſ. lata CXLM. In Lopezio magnitudo eſt ccc leucarum. In Garziâ longitudo leucarum tantum triginta, ambitus octoginta. In Vartomano habet in circuitu mille paſſuum millia: In Contio bis mille; In Marco Paulo bis mille quadraginta, qui idem affirmat olim fuiſſe maiorem, nempe millium IIIMDC. Sed Boreæ vi magnam partem montium conuulſam in mare corruiſſe, plurimumque terræ in dies abſorberi. Ne quis miretur ſi hodie minor ſit quam olim fuit. Quamuis pleriſque recentioribus non malè conueniat cum Diodoro & Oneſicrito. 5. Amplitudo.

D

6. Taprobanæ vrbes in Ptolemæo ſunt *Iogana, Sindocande, Nagadiba*, populi *Nagiri, Tarichi* &c. *Ganges* fluuius ad ortum fluens. Legendum ſuſpicor *Gandes.*

E

6. Vrbes Zeilan in Geographo Arabe *Agena*, in Mercatore *Candes, Negumbo, Nagarita, Triqui-lemale*; *Candea* fluuius in Orientem fertur. Hæc veſtigia ſeruant priſcarum appellationum. 6. Loca.

7. Diodorus: *Temperatiſſimus aër quamuis ſub Æquinoctio habitent,*

7. Mercator: *Mira cæli clementia, incredibiliſq; temperies; Hyeme æſta-* 7. Temperies.

De Taprobana.

ita vt neque à calore, neque à frigore infeſtentur. Fructus in vigore ſunt per totum annum.

De Seilan. A

teque nunquam ſæuientibus: Ager fertilis perpetuo viret. Arbores perpetuo floribus aut fructibus onuſtæ ſunt.

8. Deſerta.

8. Arrianus dicit ſolam partem Borealem eſſe cultam. Ptolemæus ad meridiem ponit elephantum paſcua, qui nempe in deſertis vagantur.

8. De Zeilan ita Stukius: *Tota inſula valde populoſa eſt.* Sed fallitur, nam meridiem verſus in tabulâ Cypriani Sanches apud Mercatorem hæc legere eſt: *Reino da Iala deſierto.* Item: B *Deſiertos intratables.* Et rurſus: *Da qui auante todo è deſierto.*

9. Stagnum.

9. Plinius: *Stagnum intus Megiſba* CCLXXVM *paſſ. ambitu, inſulas pabuli tantum fertiles complexum. Ex eô duos amnes erumpere.*

9. Oroſius: *Eſt in mediâ inſulâ mons præcelſus, multis paludibus cinctus. Ex illius ſummo faſtigio collis aſſurgit, è lacu quodam aquæ dulces atque perennes emanant.*

C

10. Fertilitas.

10. Diodorus: *Propter ſoli bonitatem & temperiem aëris alimenti iis plus ſatis ſponte naſcitur.*

10. Oroſius & Stukius: *Eſt admodum fertilis, neque ſolum variis frugibus abundans, verum & herbis, & plantis odore mirifico redolentibus egregie veſtita, quæ quidem ſine vllâ culturâ proueniunt.*

11. Fructus. 1. Oryza.

11. Ptolemæus: γίνεταί τε παρ' αὐτοῖς ὄρυζα, μέλι, ζιγγίβερι *naſcitur apud ipſos* 1. *Oryza*, 2. *Mel*, 3. *Zingiber.* Plinius & Solinus: *Vitem neſciunt, ſed pomis abundant.* Ælianus de animal. lib. 16. cap. 18. ἔχει φοινικῶνας μὲν θαυμαστῶς πεφυτευμένους εἰς στοῖχον *palmeta habet in ordinem mire plantata.*

11. Paulus Venetus. 1. *Nullum habent bladum præter riſum*, id eſt *oryzam.* Mercator: *Victus eorum ex lacte* &c. *ac oryza eſt.* Geographus Arabs: *In* D *ea etiam naſcitur* אלארז *oryza & nux Indica.* Doctiſſimus interpres, & mihi amiciſſimus אלארז *cupreſſum* reddidit, quia cum vocales deſunt,

2. Mel. vox Arabica eſt ambigua. 2. Mel, quam ibi ſit copioſum inde reputâ; Feras quaſcunque venantur ſale non condiunt, ſed melle, qui in arborum truncis quantumuis carioſis in eum finem reconditur: *En los troncos de los arboles mas viejos y carcomidos, que para ello tenen mas capacidad hinchiendoles de la miel, de que por alli ſe halla abundancia.* Cætera vide apud Teixeiram

3. Zingiber. hiſt. Perſic. lib. 1. cap. 35. pag. 187. 3. de Zingibere Aloyſius Cadamuſtus cap. E 59. *Zingiber in mediterraneis oritur ſelectiſſimum.* 4. At vinum ibi deeſſe A-

4. vinum nullum. rabs his verbis docet. *Ad regem Sarandib aſportatur vinum ex* אלעראק *Arac* (id eſt Parthia) *& regionibus Perſidis.* 5. De pomis ita Mercator: *Arbores*

5. Poma. *perpetuò floribus aut fructibus onuſtæ ſunt; vt ſunt mala Aſſyria incredibili*

A *De Taprobana.* | *De Seilan.*

ſuauitate, mala Medica, citria optima, aurantia, limones, aliique fructus nobiliſſimi. Et Oroſius: *Malorum citreorum nemora ſunt denſiſſima, fructus varij tam odore quam ſapore gratiſſimi.* 6. In his palmæ meminit Mercator: *Fert*, inquit, *etiam palmam.* Item: *Potum ex palmarum ſucco colligunt.* 6. Palmæ.

12. Plinius: *Megaſthenes ſcribit auri & margaritarum grandium eſſe fertiliores quam Indos.* Solinus: *Margaritis ſcatet & gemmis.* Arrianus: *In eâ naſcitur pinnicum, lapides pellucidi.* Ptolemæus: *Ibi metalla, beryllus & hyacinthus.*

12. Mercator: *Auri & argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet.* Oroſius: *Multi pretioſiſſimi lapides, gẽmæ incredibili multitudine, ſingulari colore atque fulgore.* Eadem alij omnes. Sed de beryllis & hyacinthis, quorũ meminit Ptolemęus, notâ hæc apud Arabẽ: *Super montem Rahon* (Hiſp. *Pico d'Adam*) *& circa ipſum reperiuntur omnes hyacinthi ſpecies.* Item: *In fluminibus reperitur optimus beryllus & maximus.* Item: *Inde defertur hyacinthus ſecundum omnes colores ſuos, Beryllus, adamas* &c. Vartomanus: *Inueniuntur & innumeri pretioſi lapilli, hyacinthi præſertim.* Haitho Armenus: *Inueniuntur rubini & ſapphiri.* 12. Metalla & lapides.

13. Ptolemæus: *Elephantes gignit & tigres.* Item: *Sub hoc monte* (Maleâ) ἐλεφάντων νομαὶ *elephantorum paſcua.* Plinius: *Oneſicritus elephantos ibi maiores bellicoſioreſq; quam in Indiâ gigni ſcripſit.* Solinus: *Elephantis repleta eſt maioribus multo quam fert India.* Alexander Lychnus apud Stephanum: Θηρονόμων πέπληθεν ὀβρίμων ἐλεφάντων. Ælianus de animal. 16. 18. *Permultorum & valde grandium elephantorum paſcua in eâ inſulâ vigent, qui animi robore, & ingenij indole, & corporis magnitudine eis qui in cõtinenti degunt præſtantiores exiſtimantur.*

13. Oroſius: *Miram elephantorum copiam nutrit.* Vartomanus; *Fert regio imprimis elephantos complures.* Maffeius: *Elefantes gignit egregie bellicoſos ac dociles.* Stukius: *Elephãtos nutrit optimos, maximos, ingenioſiſſimos, quibus reliqui Indiæ elephantes feruntur obedire.* Mercator: *Elephantorum nuſquam maior frequentia & bonitas.* Item: *Sunt verò hi elephanti totius Indiæ orientalis nobiliſſimi, atq; à cæteris (vt veriſſime probatum eſſe memorat Hugo Linſcotanus) eiuſdem generis animantibus ex aliis locis priuata veneratione adorantur.* Tigres, quorum præter Ptolemæum etiam Plinius & Solinus meminere, veriſſimile eſt ab incolis tandem fuiſſe planè deſtructos, vt lupos in Angliâ. Saltem de iis nil quicquam recentiores, vt nec de teſtudinibus tantæ olim celebritatis. 13. Animalia.

14. Plinius: *Artemidorus in Taprobanâ inſulâ longiſſimam vitam ſine vllo languore traduci.* Item: *Vita*

14. Vartomanus: *Gens multo perennior eſt longioriſque æui quam noſtra.* Odoardus Barboſa: *Incolæ longæui* 14. Incolarũ lõgæuitas.

De Taprobana. | *De Seilan.* A

hominum centum annos modicum. Idẽ in Solino & Diodoro qui vitam propagari dicit ad annum CL.

& ſani, quia aër temperatiſſimus.

15. Corporis ſtatura & habitus.

1. Diodorus: *forma decori ſunt, quatuor cubitos excedunt.* Plinius & Solinus: *Excedunt hominum magnitudinem.* Marcianus: *homines ibi corpore grandiores vltra hominum menſuram.*

15. Mercator: *Color illis albus, ſtatura procera, abdomen prominens.* Odoardus Barboſa: *Incolæ magni ſtaturâ, albi, pingues* &c. B

16. Mollities.

16. Diodorus: *Corpore valde delicati ſunt, ſuper cutem lanugo nulla.* Ptolemæus: *Crines muliebriter religant.* Solinus: *Crines fuco imbuunt:* Hæc omnia pertinent ad mollitiem.

16. Vartomanus: *Apprime ſunt imbelles, nulliuſque ferme ſpiritus.* Paulus Venetus: *Non ſunt bello aſſueti, cum belligerandum eſt conducunt ſtipendiarios.* Inde *Chingali* vel *Chingari* potius per contemptum appellantur: Arabice enim חנגר *chingar* ſignificat virum timidum & ignauum. Quin & ipſa inſula כנגר *Chingar* appellata eſt à Beniamino. Sed corruptè legitur כנרג *chinrag* vel *chenerag* pag.108. Teixeira, qui linguæ Arabicæ plane fuit ignarus, *Chingalas* dici ſomniat à Sinis & portu Gale quem è ſuâ Luſitaniâ in *Seilan* inſulam tranſtulit. C

17. Agilitas.

17. Diodorus: *Oſſa aliquantũ curuãtur, & rurſus reſtituuntur, quomodo neruoſa loca. Voces auium imitantur, & nullum non ſonum exprimũt. Duos ſimul alloquuntur, ac ſi bilingues eſſent.*

17. Mercator: *In hiſtrionum artibus excellunt iidem maximè, multaſque venuſtates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magna ſpectantium admiratione.* An hinc Indi illi θαυματόποιοι de quibus Ælianus in variis lib.8.cap.7. D

18. Scientiæ.

18. Diodorus: *Etiam omnis diſciplinæ ſtudioſi ſunt, ſed Aſtrologiæ imprimis.*

18. Arabs: *Conueniunt ad Doctores, & ſub ipſis ſcribunt res geſtas Prophetarum & Regum, & ab iis edocentur leges ſuas.* Ibi etiam Magi, quibus alibi nulli pares. De horum præſtigiis vide Paulum Venetum lib. 3.cap.23. Et Beniaminum pag.108.

19. Religio.

19. Diodorus: *Venerantur vt Deos cælum quod omnia complectitur, & Solem, & in vniuerſum omnia cæleſtia.* Item: *In feſtis & precationibus recitant & canunt hymnos & encomia in Deos: Imprimis verò in Solẽ quem inſularum & ſui ipſorum do-*

19. Beniamin pag. 108. *Ante altare fani ſui vallis magna eſt, in quâ quotidie multum ignem accendunt. Eam vocant Arabice* אלהותא *Alhauta* (id eſt voraginem) *& per eam filios ſuos tranſmittunt.* Hoc videtur pertinere ad ſacra Mithræ ſeu Solis, quibus E

De Taprobana. | *De Seilan.*

minum profitentur. Ptolemæus notat ad ortum portum Solis, & ad Aquilonem inſulam Κώρυ, quæ Plinio eſt inſula Solis. An à decurtato כורש *Cores*, id eſt Cyri nomine, quod Solem interpretantur Plutarchus & alij, Κώρυ dicta ſit ea inſula videant doctiores.

qui initiabantur neceſſe habebant διὰ πυρὸς παρελθεῖν. Vide Eliam Cretenſem, & Nonnum, & Nicetam in Nazianzeni orat. 3 & 39. Beniamini mentem non cœpit interpres vir doctiſſimus, quod illius pace dixero. Neque enim אלהותא eô locô eſt diuinitas, ſed *χάσμα* vorago. Vide Arabicũ & Syrum interpretes Luc. 16. 26. Hoc fefellit virum magnum, quod אל *al* Arabicum articulum putauit ad radicem pertinere.

20. Diodorus : *Veſtes ſibi adornant ex quibuſdam calamis habentibus in medio mollem & ſplendidam lanuginem.* Apparet goſſipium deſcribi, ſed perperam, quia tum minus notũ. Goſſipium non eſt calamus, ſed frutex; nec lanugo eſt in plantæ medullâ, ſed in fructu. Arrianus etiam ibi *ſindones*, id eſt pannos lineos, aut ſericos, aut goſſipinos haberi notat.

20. Vartomanus : *Pannis goſſipinis aut ſericis vtuntur plurimum.* Arabs: *Sericum inde defertur.* Mercator : *Veſtis infra vmbilicum è ſerico aut goſſipio.* Item : *Caput panno ſubtili contegunt.* 20. Veſtes.

21. Plinius : *Eligi regem à populo ſenectâ clementiâque.* Item : *Rectores ei à populo triginta dari, nec niſi plurium ſententiâ quenquam capitis damnari.* Solinus idem.

21. Arabs : *Rex ſtudet multum æquitati, prouidus eſt, defendit eos. Habet ſedecim conſiliarios, & his præſcribit locum in quem congregati lites iudicẽt.* 21. Reges.

Non poſſum non addere in eâdem mecũ eſſe ſententiâ Salmaſium τὸν μέγαν, qui poſtquam monuit *Salas* & *Seilan* eſſe vicina nomina, rem paucis ita conficit. *Situs inſulæ Seilan, elephanti quos gignit maximos, gemmæ & margaritæ grandiores quas illa fert, & multa alia prorſus euincunt eſſe veterum Taprobanam.* Ex his tanti viri verbis mihi nata eſt occaſio vlterius inquirendi. Ad Solinũ pag. 1110.

LIBER SECVNDVS, A

DE LINGVA PHŒNICIA ET PVNICA.

CAPVT PRIMVM.

Phœnicium ſermonem & Punicum Hebræo fuiſſe affinem.

Ratio 1. Locorum nomina in terrâ Chanaan fere ſunt Hebraica. Refellitur Fullerus qui vult Iudæos eâ occupatâ mutauiſſe priſca nomina. 2. Ex Scripturâ conſtat cæteros populos qui Iudæis vicini ſunt, putâ Iudæos, Syros, Babylonios, Ammonitas, Moabitas, Azotios &c. B
fuiſſe ἑτερογλώσσους Ita etiam in Ioſepho Amalekitæ & Madianitæ. Nihil tale de Chananæis. Contrà Chananæa mulier Raab & explora‹t›ores à Ioſuâ miſſi colloquuntur vt ὁμόγλωττοι. 3. Eſ. 19. 18. lingua Chanaan, id eſt Hebræa. Et in Chœrilo Ioſephus γλῶσσαν Φοινίσσαν putauit eſſe Ebræam. Et Herodoto Phœnices qui circumciduntur, iidem qui Hebræi. Et Lucianus promiſcuè ſumit voces Ebræas aut Phœnicias. 4. In Phœnicij ſermonis reliquiis pleraque ſunt mere Ebraica. Quod probatur multis exemplis. Chananæus tamen ſermo non plane idem qui Ebræus. Inter ipſos Iudæos variæ dialecti. Sibboleth & Scibboleth Iud. 12. Leuita ex ſermone notus Iud. 18. 3. Et Petrus pro Galil‹æ›o Mat. 27. 73. Galilæorum ſermo quam inconditus. Vt in Græco & Germanico, ſic in Ebræo ſermone variæ dialecti. Lingua Chananitis iuxta Hieronymum inter Aegyptiam & Ebræam media. De Philiſtæorum dialecto potiſſimum hæc intell‹i›gi. Obiicies 1. Deus confudit linguas conditorum turris Babel, Ergo etiam Chananæorum. Reſp. Chananæos Ebraice loquentes aliis fuiſſe barbaros. Obiic. 2. Quorſum linguæ ſacræ vſum permiſerit Deus C
genti profanæ? Reſp. in Patriarcharum gratiam, vt tolerabilior eſſet illis peregrinatio in terrâ Chanaan. Obiic. 3. Iudæis eiuſdem linguæ cum Chananæis communitas fuiſſ‹e›t periculoſa. Reſp. Tamen ante diluuium communis lingua. Et poſt captiuitatem Babylonicam &c. Obiic. 4. Nehemias maledicit Iudæis quorum liberi Azoticè loquebantur. Reſp. non propter ſermonem corruptum, ſed quia duxerant vxores alienigenas. Obiic. 5. Auguſtinus Punicè doctus neſciebat Ebraice. Reſp. 1. Punicus ſermo non erat prorſus idem cum Phœnicio. 2. Alius ſe‹r›mo Phœnicius æuo Patriarcharum, alius æuo Auguſtini. 3. Putauit Auguſtinus ſe neſcire quod ſciebat magnâ ex parte, quia vires ſuas non tentauerat. *I*dem Auguſtinus alibi docet has linguas non multum in ſe differre, & pæne omnia eſſe conſona. *I*ta etiam Hieronymus & Priſcianus. Obiic. *6.* *I*n Punici ſermonis reliquiis multa ſunt vocabula quæ nihil habent commune cum Hebræa aut Hebrææ vicinis linguis. Reſp. Hæc obiectio refellitur in ſequentibus.

QVod poſui hactenus in totâ hâc tractatione, Phœniciũ ſermonem Hebraico fuiſſe valde affinem videtur poſſe multiplici ratione probari. 1. Prima ducitur ex locorum nominibus in terrâ Chanaan, quæ fere fuerunt D
Hebraica, etiam antequã Iſraëlitæ eô ex Ægypto migraſſent, vt palam eſt ex libris Moſis & Ioſuæ. Fullerus, qui Chananæam linguã ab Hebræâ vult non
Miſcell. l. 4 cap. 4. parum fuiſſe diuerſam, huic argumento ita occurrit. *Vtut nomina illa vniuerſa pure Hebræa ſint, tamen vllum ex iis vel Chananæorum eſſe, vel à Chananæis impoſitum pernegamus. Quin potius vetuſta ab indigenis Chananæis indita nomina ab Hebræis in eaſdem ſedes ſuccedentibus Hebraico more poſtmodum prolata & expoſita* &c. *fuiſſe aſſerimus.* Sed non debuit id aſſeri gratis, maximè cum res ſit ſine exemplo, vt populus ſuccedens in alterius locum priſca nomina ſic aboleat, vt illorum ne tenuis quidem vmbra ſuperſit. Præterea ſi verum illud eſt Iudæos mutauiſſe omnes omnino locorum veteres appellationes; Quorſum Rubenitas obſeruat Moſes oppidis à E
ſe reſtauratis noua nomina impoſuiſſe Num. 31. 38. Nonne hoc ipſo teſtatur in reliquis nihil eſſe mutatum? Hoc potiſſimum quod Hebręis nominibus appella-

A appellabantur etiam illæ vrbes terræ Chanaan, in quas Iudæi nihil habuere iuris, putâ צור צרפתה צידון &c. Itaque non dubito quin Moſes & Ioſue illa ipſa locorum nomina exhibeant, quę apud Chananęos erant in vſu, ſolâ flexione mutatâ, vt fit in diuerſâ dialectô.

2. Addo ex Scripturâ conſtare cæteras gentes, quibus Iudæâ circumfuſa eſt, fuiſſe ἑτερογλώσσους. Sic Ægyptij vocantur *populus* לעז *barbarus* Pſ. 114. 1. Et Iſraëlitæ leguntur in Ægypto ſermonem ignotum audiuiſſe Pſal. 81. 7. Proinde Ioſephus Ægyptium ſe eſſe ſimulans, cum fratribus agit per interpretem: Quâ arte illi deluſi Hebræâ linguâ liberius illo præſente inter ſe colloquuntur, quia non putabant ſe intelligi Gen. 42. 23. Syrorum etiam
B linguam valdè diuerſam fuiſſe ab Hebræâ docet quod Eſ. 36. 11. Ezechiæ ſerui Rabſacen rogant vt Syro ſermone loquatur, ne Iudæi illum intelligant. Atque id iam obtinuiſſe æuo Patriarcharum patet ex eô quod aceruus teſtimonij à Iacobo Hebraicè גלעד *Galaad*, à Labane Syre dicitur יגר שהדותא *Jegar Sahadutha* Gen. 31. 47. Babylonij etiam leguntur peregrino ſermone loqui Eſ. 28. 11. & linguam Iudæis ignotam Ierem. 5. 15. & Nehemias refert Iudæos ex Ammonitis, aut Moabitis, aut Azotiis matribus natos ſermonem Hebræum interpolaſſe admixto maternæ linguæ idiomate Nehem. 13. 23. Rurſus Amalekitas, Madianitas, & reliquos Arabes ſcribit Ioſephus τῇ Antiquit. lib. 5. cap. 8.
C γλώσσῃ διαφωνεῖν *lingua differre*, atque hanc inter illos diſſidij fuiſſe cauſam; cum Gedeone illos inſequente mutuis vulneribus ceciderunt. Sed Chananæorum ſermonem fuiſſe ab Hebræo inſigniter diuerſum, aut Iudæos cum Chananæis egiſſe per interpretem nuſquam legimus. Contra Ierichuntina mulier Raab, & exploratores à Ioſuâ miſſi, mutuo colloquio fruuntur tanquam eiuſdem aut parum diſſimilis linguæ conſortes.

3. Nec leue eſt quod lingua Hebræa vocatur lingua Chanaan Eſ. 19. 18. Nam ſi ab Hebraico valde fuiſſet remotum idioma Chananæorum, qui degebant inter Iudæos Iud. 3. 1. &c. Nemo nomine linguæ Chanaan Hebræam intellexiſſet. Sic Gallicum ſermonem in Britannicâ Aremoricâ nemo appellat Britannicum; Aut ſi quis ſic appellaret, nemo intelligeret ita loquen-
D tem. Tale eſt quod cum Solymos deſcribit poëta Choërilus;

Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες

Ore peregrino Phœnicia verba loquentes.

Ioſephus qui Solymorum nomine Iudæos intelligit, pari ratione γλῶσσαν Ioſ. lib. 1. cont. Apion.
Φοίνισσαν *linguam Phœniciam* voluit eſſe Hebræam. Et in Herodoto Phœnices illi qui Ægyptio more circumciduntur, iidem ſunt qui Hebræi. Nam in Phœnice & Palæſtinâ non fuit in vſu circumciſio, præterquam apud Hebræos. Atque eodem ſenſu Comicus in Auibus tam Phœnices quam Ægyptios ψωλοὺς appellat, id eſt verpas & recutitos. Sic diuerſiſſimas gentes commune nomen includebat propter ὁμοφωνίαν. Sed & Lucianus, qui ge-
E nere Syrus erat è Samoſatis, voces Hebræas & Phœnicias pro eôdem ſumens ſic habet de Alexandro in Pſeudomanti: ὁ δὲ φωνάς τινας ἀσήμους φθεγγόμενος, οἷαι γένοιντ᾽ ἂν Ἑβραίων ἢ Φοινίκων, ἐξέπληττε τοὺς ἀνθρώπους, οὐκ εἰδότας ὅ τι λέγοι *At ille voces quaſdam ignotas proferens, quales ſunt Hebrææ aut Phœniciæ, percellebat homines, qui quod dicebat non intelligebant.*

4. Quarta ratio ſumitur ex Phœnicij ſermonis reliquiis quæ apud veteres paſſim occurrunt. Putâ cum Sanchoniathon ζωφασήμιν explicat *cæli contemplatorem*, Βεεζσάμιν *cæli dominum*, Σαμημρουμὸν ὑψουράνιον, συδὺκ *iuſtum*, ἐλιοῦν ὕψιστον, *Dagon* Σίτωνα vel Δία ἀρότριον, Μοὺθ mortem aut Plutonem. Cum in Heſychio Ἄδωνις redditur *dominus*, Βάκχος *luctus*, Γάδδειρα *ſepes*. In Plutarcho *Thor* & *Alpha* bos. In Stephano *Ber* puteus. In Damaſcio *Eſmunus* octauus. In Etymologo *Suſa* lilia. In Porphyrio Μάλχος *rex*; cum in Athenæo νάβλα, & in Suidâ κινύρα Muſicis Phœnicum organis accenſentur; cum ex Punico ſermone Hieronymus *alma* virginem, Auguſtinus *meſſe* vnge, & *ſalus* tres exponit; cum Liuius & Feſtus docent ſummos Carthaginis Iudices *Suffetes* nominari; nemo eſt Hebraicis literis vel mediocriter tinctus, B
qui non ſtatim animaduertat hæc vel eſſe Hebræa verba, vel Hebraicis proxima.

Non tamen contenderim Chananæorum dialectum in omnibus cum Hebraica conueniſſe, cum inter ipſos Hebræos variæ fuerint dialecti. Ita Ephratæis hoc fuit peculiare quod non poterant pronunciare literam ש *ſchin*, ſed pro eâ ſonabant ש *ſin*, & ex eô dignoſcebantur quod pro *ſchibboleth* blæſô ſonô dicebant *ſibboleth* Iud. 12. 6. Sic in domo Michæ Danitæ Leuitam ex ſermone cognouerunt Iud. 18. 3. Et ætate Ieſu Chriſti, quamuis Iudæi omnes in terrâ Chanaan Syriacè loquerentur, tamen alia fuit Ieroſoly- C
mitana dialectus, alia Galilæorum. Ideo dictum Petro Matth. 27. 73. *Verè & tu ex illis es, nam & loquela tua manifeſtum te facit*; Aut vt habetur Marc. 14. 70. *Galilæus es, & locutio tua ſimilis eſt.* Supple *eorum locutioni*; quod Arabs interpres addidit ὁμοιωτικῶς. Nempe Galilæorum dialectus rudis fuit & incondita. Hinc illud Talmudicum in tractatu עירובים *homines Judææ* שהפקידו על לשונם *quia accurati fuerunt in linguâ ſuâ, confirmata eſt lex in manibus eorum. At homines Galilææ* שלא הפקידו על לשונם *quia accurati non fuerunt in linguâ ſuâ, lex confirmata non eſt in manibus eorum.* Argumento ſit quod iidem eodem loco aſſerunt Galilæos אמר *immar* agnum, עמר *amar* lanam, חמור *hamor* aſinum, חמר *hamar* vinum inter loquendum non diſtinxiſſe. Plura de hoc argumẽto doctiſſimè obſeruata vide in Lexico Bux- D
torfij in voce גליל. Notum etiam in Græco ſermone aliam eſſe Atticam dialectum, aliam Aeolicam & Doricam & Ionicam, & in Germanico Belgicâ dialectum ab Helueticâ multum differre. Sic Phœniciam dialectum ab Hebræâ diſcrepaſſe facile conceſſero; modo ne quis aſſerat plane aliam fuiſſe linguam, aut ab Hebræa tam diuerſam, vt Hebræus & Phœnix ſuâ quiſque linguâ loquentes ſe mutuo non intelligerent. Nam etſi ſermo Phœnicius ſuos habuit idiotiſmos, & Syra quædam admixta, aut Arabica vocabula, tamen hoc certum multo plura habuiſſe merè Hebræa, aut Hebræis tam ſimilia, vt non fugerent vel è plebe Iudæos.

Sunt qui Phœnicium ſermonem colligunt multa habuiſſe ex Ægyptio ex E
his Hieronymi in Eſaiam lib. 7. cap. 19. de linguâ Chananitide: *Inter Ægyptiam & Hebræam media eſt, & Hebrææ magnâ ex parte confinis.* Sed hæc puto intelligenda potiſſimùm de Philiſtæis, qui ab Ægyptiis oriundi erant, & partem terræ Chanaan Ægypto proximam occupabant. Nam quā-

A tum ex vtriuſque ſermonis reliquiis poſſum colligere, Phœnicius ſermo ab
Ægyptio tam diſtabat quam Hebraicus. Vtvt ſit hoc ipſo loco id vltro
agnoſcit Hieronymus, quod probare conati ſumus, nempe linguam Cha-
nanitidem Hebrææ magnâ ex parte eſſe confinem.

Huic noſtræ ſententiæ quicquid hactenus obiectum eſt non difficulter
ſoluitur. 1. Aiunt à confuſionis Babylonicæ pœnâ eximi non potuiſſe quen-
quam eorum qui participes fuerunt impiæ conſpirationis in campo Sen-
naar conflatæ. Itaque Chananæos etiam, quos ex eô numerô nemo fuiſſe
negauerit, veteris linguæ, id eſt Hebrææ, vſu excidiſſe, & aliam à Deo ac-
cepiſſe. Reſpondeo in confuſione Babylonicâ hoc fuiſſe Dei conſilium, vt
B ſingulis familiis aut tribubus propria eſſet lingua, quam nemo alius intelli-
geret, qui non eſſet ex eâdem familiâ aut tribu. Cui conſilio nihil obſtitit,
quod in omni numero vna aliqua familia aut tribus ſeruauit vſum linguæ
veteris. Quia Chananæus Hebraicè loquens, aliis è diuerſâ tribu conditori-
bus tam erat barbarus, quam ſi nouum idioma Deus illi infudiſſet.

2. At probabile non eſt, inquiunt, Deum tanti pretij theſaurum, hoc
eſt primigeniam & ſacram linguam, Chanaani poſterorumque eius fidei
commiſiſſe, genti non profanæ modò, ſed & execrandæ prorſus, & inter-
necioni deuotæ. Sed neque ego id aſſero. Neque enim in illorum ſententiâ
C ſum, qui Abraamum Hebræam linguā volunt à Chananæis addidiciſſe, cum
antea Chaldaicè loqueretur inter Chaldæos. Quin Hebræam dici conten-
do, quia poſt linguarum confuſionem nullibi pura ſeruata eſt, præterquam
inter poſteros Heber, ex quô numerô fuit Abraham. Nam ab Hebraicæ
puritate Phœniciam dialectum non minus deſciuiſſe puto, quàm ab Atticâ
Doricam aut Æolicam. Hæc porrò non ſunt ἀσύστατα, vt quæ gens maledi-
cta erat & internecioni deuota, Hebrææ linguæ dialectum vſurpauerit,
Deo ita volente; non in Chananæorum, ſed in Abrahami gratiam, & alio-
rum ex eius ſtirpe, vt tolerabilior eſſet Patriarcharum peregrinatio in terrâ
Chanaan.

3. Tertia illorum obiectio hæc eſt: *Quis non videt naturalis eiuſdem lin-*
D *guæ communitas cum Chananæis, quantum offendiculum, quam exitioſum in*
idololatriam præcipitium fuiſſet Iſraëlitis? Quanta, non dico, feneſtra ſed
ianua, imo quam immanis porta hâc ratione patuiſſet contagioni gentis male-
dictæ, populum electum iugiter ſeruaſuræ. Ita in hoc argumento paratragoe-
diat vir doctus, cui ſi credimus, quotquot fideles habitant inter idolola-
tras ὁμογλώττοις, debent nouam linguam ſtatim cudere, ne communis lin-
guæ conſortium eos agat præcipites in Idololatriæ barathrum. At non eſt
quod quenquam territet tam inane μορμολύκιον. Nam ſi eiuſdem ſermonis
cum idololatris communitas Eccleſiæ tantum crearet periculum, Deus cu-
ius prouidentia ſuos in iis non deſtituit quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt,
E prouidiſſet fidelibus de ſpeciali aliquâ linguâ quę reliquis hominibus igno-
ta eſſet & inacceſſa. Contra, notum eſt ante diluuium, cum terra eſſet cor-
ruptiſſima, & mores hominum perditiſſimi, fideles non cum vnâ ſolùm
infidelium gente aut tribu, ſed cum omnibus omnino hominibus commu-

nem habuiſſe linguam. Et poſt captiuitatem Babylonicam quamuis Hebraica lingua deſierit eſſe vulgaris, & Iudæorum alij Syriacam, alij Græcam addidicerint, quô æuo Syri & Græci idolis erant maximè addicti; Iudæi tamen ab idololatria nunquam fuerunt remotiores. Iam nihil neceſſe eſt dicere de temporibus quæ Chriſtum ſubſecuta ſunt, quibus tantum abeſt vt Eccleſiam Deus vni alicui linguæ tanquam glebæ addixerit, vt contra omnibus omnium gentium linguis laudari velit & celebrari. *Mihi*, inquit, *curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua.* Item; *Venio vt congregem omnes gentes & linguas.* Et rurſus: *Ex omnibus linguis gentium apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes; Ibimus vobiſcum, quia audiuimus Deum eſſe vobiſcum.* Et *omnis lingua confitebitur Deo.* Et *redemiſti nos ex omni tribu & linguâ.* Et *vidi turbam magnam ex omnibus gentibus & linguis ſtantem ante thronum & in conſpectu Agni.*

Eſ.45.23.& 66.18. Zach.8.23. Rom.14.11. Phil.2.11. Apoc.5.9. & 7.9. Nehem.13. 23.24.25.

A

B

4. Inſtat vir doctus non pro leuiculo eſſe habitum ſanctum Dei populum ſermoni peregrino, ne Moabitarum quidem aut Ammonitarum, quanquam à Lotho Abrahami cõſanguineo oriundorum, quia idololatræ eſſent, conſueſcere. Et Nehemiam tanto zelo tamque mirificè accenſum, cum Iudæos quoſdam Azoticè loquentes deprehenderet, Iudaicè autem neſcientes, vt eis malediceret, percuteret, glabraret. At legenti locum Nehemiam conſtabit non ideo in Iudęos efferbuiſſe quod illorum liberi Azotice loquerentur, ſed quia duxerant vxores alienigenas. Quod crimen non poterat cælari, quia liberi ex talibus coniugiis nati matres ex ſermone prodebant, aliis Azoticè, aliis Ammoniticè aut Moabiticè loquentibus.

C

5. His viri docti obiectionibus duas addimus, quæ ſunt maioris momenti. Prima hæc eſto, conſtare Pœnos, quorum ſermo erat Phœnicius, Hebraicè neſciuiſſe, cum id palam profiteatur & diſertiſſimis verbis illorum vnus, qui non fuit è plebe aliquis, ſed inter doctiſſimos merito primas obtinet, Auguſtinus ſcilicet, cuius verba ſunt confeſſionum lib.11.cap.3. *Si Hebræa voce loqueretur* (Moſes) *fruſtra pulſaret ſenſum meum, nec inde mentem meam quicquam tangeret.* Et epiſt.131. Memorio: *Quibus numeris conſiſtant verſus Dauidici non ſcripſi, quia neſcio. Neque enim ex Hebræâ linguâ, quam ignoro, potuit etiam numeros interpres exprimere* &c. *Certis tamen eos conſtare numeris, credo illis qui eam linguam probè callent.* Et epiſt. 119. Ianuario: *Vocabulum Paſcha non Græcum, ſed Hebræum eſſe dicunt, qui linguam vtramque nouerunt.*

D

Propoſitæ obiectioni, quæ in ſpeciem eſt inuicta, quatuor habeo quæ reſpondeam. 1. Non recte confundi Pœnos cum Chananæis, id eſt Africanos Phœnices cum Phœnicibus terræ Chanaan, qui vt Iudæis erant propiores, ita propius accedebant ad Hebraiſmi puritatem, quem Afri ſermonis mixturâ Pœni non parum infecerant. Teſtem appello Hieronymum, qui in præfatione lib. 2. in epiſtolam ad Galatas, cum Galatas dixiſſet *propriam linguam eandem pæne habere quam Treuiros*, addit *nihil referre ſi aliqua exinde corruperint, cum & Afri Phœnicum linguam nonnulla ex parte mutauerint.*

E

A 2. Addo diſtinguenda eſſe tempora; Potuit enim Phœnicius ſermo alius eſſe Patriarcharum æuo, alius æuo Auguſtini, qui plus bis mille annis poſt mortem Iacobi natus eſt. Si in ipſâ Iudæâ inter Hebræos degenerauerat lingua Hebræa, multo magis inter barbaros, qui nunquam puram habuerant poſt tot mutationes & viciſſitudines temporum.

3. Quid ſi Auguſtinus difficultate lectionis abſterritus (quia illius ætate Hebræa ſcriptura differebat à Punicâ immenſum quantum) nunquam tentauerit vires, & putauerit ſe neſcire quod reuerâ ſciebat magnâ ex parte? Sic quiſquis Hebrææ linguæ cognitionem adeptus eſt, inde ad Syram accedens aut Chaldaicam, miratur ſe iam eſſe doctum antequam didicerit,

B & *notâ fertur regione viarum.*

4. Denique à Philippo ad Philippum prouocamus, id eſt ab Auguſtino ad Auguſtinum, qui alibi teſtatur non ſemel Punico ſermoni cum Hebræo in multis conueniſſe. Ita in quæſtionibus ſuper Iudices lib. 7. cap. 16. *Iſtæ linguæ non multum inter ſe differunt*, Hebræa nempe & Punica de quibus proxime egerat. Et contra literas Petiliani lib. 2. cap. 104. *Hebræi dicunt Meſſiam, quod verbum Punicæ linguæ conſonum eſt, ſicut alia Hebræa permulta, & PÆNE OMNIA*; Et in Ioann. tract. 15. *Cognatæ quippe ſunt linguæ iſtæ & vicinæ, Hebræa, Punica, & Syra.* Et de verbis Do-

C mini ſerm. 35. vbi explicat quid ſit Mammona: *Hebræum verbum eſt cognatum linguæ Punicæ: Iſtæ enim linguæ ſibi ſignificationis quadam vicinitate ſociantur.* Et lib. 1. locutionum: *Locutio eſt quam propterea Hebræam puto, quia & Punicæ linguæ familiariſſima eſt, in quâ multa inuenimus Hebræis verbis conſonantia.*

Neque aliter Hieronymus in Ieremiam lib. 5. cap. 25. *Tyrus & Sidon in Phœnices littore principes ciuitates* &c. *Quarum Carthago colonia. Vnde & Pœni ſermone corrupto quaſi Phœni appellantur. Quorum lingua linguæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt.* Et in Eſaiam lib. 3. cap. 7. *Lingua quoque Punica, quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur* &c. Et quæſtionibus in Geneſim vbi de voce ימם Geneſ. 36. 24. *Nonnulli putant aquas calidas, iux-*

D *ta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt, hoc vocabulo ſignari.* Concinit Priſcianus lib. 5. his verbis: *Maxime cum lingua Pœnorum, quæ Chaldææ vel Hebrææ ſimilis eſt & Syræ, non habeat neutrum genus.* Quod ſi Punica in Africa Hebrææ fuit ſimilis, multo magis Phœnicia in terra Chanaan, vbi Chananæi Hebræis erant permiſti. Neque enim vlla cauſa fuit cur Pœnorum ſermo ad Hebræum accederet quam origo Phœnicia. Porrò barbare quidem dicitur, ſed tamen vere, id per quod quid eſt tale, ipſum eſſe magis tale.

Vltima obiectio ſic habet. In Phœnicij & Punici ſermonis reliquiis plurima ſunt vocabula quæ nec ex Hebræa, nec ex affinibus linguis, Syrâ, Chal-

E dæâ & Arabicâ, poſſe explicari viri vndecunque docti ingenuè fatentur, putâ in Sanchoniathone *Mot* pro limo, *Baau* pro nocte, *Bætylia* pro lapidibus animatis qui Priſciano *Abdir* vel *Abaddir*. In Heſychio *Ada* ſalix, *Aſu* crater, *Gaulos* nauis ſpecies, *Gonata* terminus, *Semiramis* columba montana: In Stephano *Rhabbotir* pro Phœnice, & *Kellararſath* pro malo

nauis *ſamathe* pro *magna*. In Apuleio & Auctario Dioſcoridis herbarum A
Phœnicia & Africana nomina quamplurima. In Seruio *ſar* piſcis genus prope Tyrum, *cæſar* elephas, *byrſa* corium, *Dido* virago; *hel* ſol qui idem Emiſſenis *elagabalus*. In Ioſepho *chabul* id quod diſplicet. In Polybio *Baleares* funditores. In Euſtathio *caccabe* caput equi, & *Aſdrubal* Clitomachus. In Herodoto *zegeries* colles. In Porphyrio *Sanchoniathon* φιλαλήθης; In Quintiliano *mappa* Romana vox quam Pœni ſibi vindicant. In Feſto *Abila* mons altus, *mapalia* caſæ, *mamphula* panis genus, vt in Athenæo *chebrodlapſus*, in Etymologico *galones* ſepes, & *ellotias* virgo. Hæc χύδην & nullo ordine, provt memoriæ ſe obtulerunt, quæ ſingula deinceps ſuis locis examinabo accuratius. Nam vt res plenius intelligatur, B
libet percurrere obiter quicquid vſpiam Phœnicij ſermonis memini me legere.

CAPVT SECVNDVM.

Phœnicia quædam ex Sanchoniathone ſcriptore vetuſtiſſimo.

Sanchoniathon bello Troiano vetuſtior, Græce à Philone verſus. Huius fragmentum in Euſebio. Initio rerum χάος ἐρεβῶδες, id eſt כהות ערב *cahuth ereb* caligo veſpertina ex Gen. 1. 2. 5. C
Μὼτ limus ex quô omnia. Phœn. מוד *mod*. Arab. מארה materia. D finale Græci in T mutant. Ζωφασημὶν צופי שמים οὐρανοῦ κατόπται. Homines facti ex vento Κολπία, id eſt קול פי יה *Kolpijah* voce oris Dei. Βάαυ nox, imo Βάαυτ Hebr. בות *but* vel בית pernoctare. Cur T exciderit è fine vocis. Βεελσάμην, κύριος οὐρανοῦ בעלשמים Plauto *Balſamen*. Hinc herba Balſamene. Σαμημροῦμος שמים רום ὑψουράνιος. Philo emendatus. Χρυσαὼρ Vulcanus חרש־אור πυροτεχνίτης. Vocant Δία μίχιον, id eſt Iouem machinatorem. Hebr. מכי *mechi* machina. Huius filius γήινος, id eſt אדם Adam. Deus Ἀγρότης id eſt שדי. Μισὼρ εὔλυτος משרא. Συδὺκ δίκαιος צדיק ibid. *Sydyk* Iuppiter Hebr. צדק *ſedek*. Κάβειροι כבירם *cabirim* Dij magni. Deus Ἐλιοῦν עליון id eſt ὕψιστος. Vxor Βηροὺθ, id eſt ברית *Berith* Iud. 8. 33. Deus *Eliun* genuit cælum & terram. Sic Gen. 14. 19. 22. קנה etiam generare eſt, quomodo commodè reddi queat Pro. 8. 22. *Dominus genuit me*. Ἶλος vel Ἠλ אל *Saturnus*. Δαγὼν דגון Ζεὺς ἀρότριος. Hebr. דגן *dagan* frumentum. Ἐλωεὶμ אלהים Hebr. Dij vel Angeli, Saturni commilitones. Βαιτύλια lapides animati, Hebr. נשפים *vncti*, ſed lectum נפשים *animati*. Hos mouiſſe dæmonem. Lapis à Iacobo vnctus in Bethel. Inde origo idololatrici Bætyliorum cultus; Etymologus & Phauorinus emendati. Ex Damaſcio locus perperam redditus. *Bætylus* vel *Betelus* lapis Saturno pro Ioue datus. *Idem* vocatur *Abdir* & *Abadir* forte pro *Aban* vel *Ebendir* lapis rotundus. Talis Bætyli forma. Saturni filius Iuppiter Belus בעל Βῆλος, Baal, D
Βεὶλ. Fœmin. Βαάλτις. Sidon ex Ponto nata canora voce virgo hymnum reperit. שדה *Sidda* Muſicæ genus Eccleſ. 2. 8. Hercules Melcarthus, Malica, Melicerta. Vrbs ab Hercule ad columnas condita Carteia dicta pro Melcarteia. Aſtartes inſignia caput Tauri, עשתרות *Aſtaroth* commune nomen ad armenta & greges, vt Chald. עדרי Arab. קטיע Græc. μῆλα. Aſtarte eadem quæ *Io* mutata in bouem; Et mater Phœnicum. Tamen Aſtarte vulgo pro Venere ſumitur. Ridiculum eſt quod ſequitur eam reperiſſe ἀεροπετῆ ἀστέρα ſtellam volantem, quam interfectam in Tyro conſecrauit: Sed legendum ἀστερίαν. Aſterias Aquilæ genus, aliis Chryſaetos. Aquilæ ſanguine conſecrata eſt inſula in quâ Tyrus. Etiam firmandi vim aquilæ ſanguini tribuerunt Phœniciæ fabulæ, quia ad נשרא *niſra*, id eſt aquilæ nomen, alludit verbum נשרר *niſarar* firmare. Μοὺθ mors & *Pluto*. Μωθὼ idem. Saturni inſigne quatuor oculi, duo aperti & duo clauſi. Aeſculapius octauus Cabirorum: *Inde* dictus Χνᾶ primus *Phœnicum*, id eſt כנען *Chanaan*. Etiam Phœnice *Chna* dicta. Saturni aliud nomen *Iſrael*. Huius filius Ἰεοὺδ (Hebr. יחיד, *Iehid*) dictus quia vnicus, à patre immolatus. *Idem* Saturnus cum ſuis circumciditur. Hæc ad Abrahamum pertinent. Vxor *Anobret* חן עוברה id eſt Sara quæ concepit ex gratiâ Hebr. 11. 11. E

IN fine huius tractationis dicemus explicatius quis fuerit Sanchoniathon, quis item ille Ierombalus, ſacerdos Dei Ἰάω ſeu *Jehoua*, quem ſe profitetur conſuluiſſe. Hîc ſolùm lectorem monemus illum ante Troiani

A belli tempora, Phœnicum hiſtoriam inde à primâ origine Phœniciâ linguâ ſcripſiſſe. Eam hiſtoriam Græcè reddidit Philo Byblius, qui ſub Adriano vixit. Verſionis inſigne fragmentum nobis ſeruauit Euſebius, in quô Phœnicia quædam occurrunt noſtra commentatione non indigna.

In ipſo operis exordio legas ſtatim initio rerum fuiſſe πνοὴν ἀέρος ζοφώδους *tenebroſi aëris ſpiritum*, quem appellat Χάος ἐρεβῶδες, id eſt כהות ערב *chaüth ereb* caliginem veſpertinam. Res ſumpta ex verbis Moſis Gen. 1. 2. *Et fuit caligo ſuper faciem abyſſi*, vox erebi ex verſu 5. ויהי ערב *& fuit ereb*, id eſt veſpera. Vnde & Heſiodus:

Ἐκ χάεος δ' ἔρεβός τε, μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο

B Quod Varro ita imitatur, *Erebo creata fuſcis crinibus nox te inuoco*, vt obſeruatum à viro in quô doctrina cum humanitate certat D. D. Sarraſin. Quid quod Græcum ἔρεβος nonnunquam plane id ipſum eſt quod Ebræum ערב *ereb*, nempe occaſus aut veſpera: In his Homeri puta Odyſſ. μ. verſ. 81. πρὸς ζόφον εἰς ἔρεβος τετραμμένον *Ad occaſum in Erebum conuerſum*. Vbi Vetus Scholiaſtes: (εἰς ἔρεβος τετραμμένον) εἰς τὰ πρὸς δύσιν μέρη νεῦον *In Erebum conuerſum, id eſt in partes quæ ſunt ad occaſum inclinans*. Et Euſtathius p. 477. Τὸ δὲ πρὸς ζόφον καὶ τὸ εἰς ἔρεβος ἐκ παραλλήλου μὲν κεῖνται συνωνυμικῶν μέρος δηλοῦσιν *cum* πρὸς ζόφον *&* εἰς ἔρεβος *ponuntur vt ſynonyma, occidentalem partem ſigni-*

C *ficant*.

Sequitur ex conuerſione ſpiritus cum Chao emerſiſſe Μὼτ *Mot*, id eſt limum aut aquoſæ mixtionis putredinem: καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ συμπλοκῆς τοῦ πνεύματος ἐγένετο Μώτ. Τοῦτό τινές φασιν ἰλύν, οἱ δὲ ὑδατώδους μίξεως σῆψιν. *Mot* id eſt מוד *mod*, Phœnices ita ſcribebant. Sed D. finale Phœnicum per T paſſim effertur. Sic ἰῶτα factum ex יוד *iod*, & Ἄζωτος ex אשדוד *Aſdod*, & Ζαρὲτ in Euſebio ex ירד *Zared*; Et occurrit paſſim *Ephot* pro *Ephod*; Et barbitus, Gallice *lut*, Hiſpanice *laud*, & Arabice dicitur אלעוד *alaud* articulo præfixo. Porro מוד *mod* ſermone Phœnicũ materiam ſignificabat ex quâ omnia ſunt facta; vt Arabice מאדה *mada* ex radice מוד. Ideò Sanchoniathō poſtquam dixit *mot* eſſe *limum & aquoſæ mixtionis corruptionem*, addit cōtinuo poſt: καὶ ἐκ ταύτης

D ἐγένετο πᾶσα σπορὰ κτίσεως καὶ γένεσις ὅλων *Et hinc factum eſt omne creaturarum ſeminium, & omnium generatio*, quod idem eſt ac ſi dixiſſet *mot* eſſe materiam primam. Vox in Scriptura etſi non extet, non ſequitur non eſſe Hebræam. Nam Iudæorum Philoſophi propria habuere vocabula quibus ſacri ſcriptores conſulto abſtinuerunt, quia ſcribebant in plebis gratiam.

Subiungit facta fuiſſe ζῶα νοερὰ *animalia intelligibilia*, quæ dicta ſunt ζωφασημίν, τοῦτ' ἔστιν οὐρανοῦ κατόπται. *Zophaſemin id eſt cœlorum ſpeculator*. Hebraice dixeris צופה שמים *tſophe ſamajim*. Sed *tſade* in Z mutatum eſt, vt in *Zor*, *Zoara*, *Zoan* &c. Puto intelligi Angelos, quia eadem animalia deſcribit tanquam οὐκ ἔχοντα αἴσθησιν *ſenſus expertia*.

E Ibidem primi homines facti leguntur ἐκ τοῦ Κολπία ἀνέμου. Ventus ille *Colpia* idem eſt quod קול-פי-יה *col-pi-jah* vox oris Dei, cuius inſpiratione & verbo factus eſt homo.

Sequitur, καὶ γυναικὸς αὐτοῦ Βάαυ, τοῦτο δὲ νύκτα ἑρμηνεύειν *& vxoris eius Baau, hoc autem noctem ſignificare*. Puto legendum Βάαυτ, & τ finale excidiſſe pro-

pter alterum τ ſequens in voce τοῦτο. Βάαυτ בות Phœnicibus noctem fuiſſe puto, quia בות *but* eſt pernoctare ; & בותא *bauta noctua*. Scribitur & בית vt Dan. 6.18. Verbum eſt familiare Chaldæis, Syris & Arabibus. בהו *bohu* quod hûc afferunt aliud eſt, nempe vacuum, inane. A

Paulo poſt ita de Sole : Τοῦτον θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον, Βεελσάμην καλοῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοίνιξι κύριος οὐρανοῦ. *Beelſamen* id eſt בעל שמין *Dominus cælorum*. Plautus Punicè ſcribit *Balſamen*. Ita etiam Auguſtinus quæſt. in Iudices cap. 16. Et Africanâ voce Buphthalmus inde dicitur Balſamenæ in adiectis ad Dioſcoridem.

In Pœnulo Act. 5 Scen. 2.

Aliquanto inferius : Ἐκ τούτων, φησὶν, ἐγεννήθη Σαμημροῦμος ὁ καὶ Ὑψουράνιος. Sine dubio legendum ἐγεννήθη Σαμημροῦμος voce compoſitâ ex שמים *ſamaim* cœli & רום *rum*, id eſt altitudo. B

Et poſt aliquot periodos : ἐξ ὧν γενέσθαι δύο ἀδελφοὺς εὑρετὰς σιδήρου καὶ τῆς τούτου ἐργασίας· ὧν θάτερον τὸν Χρυσὼρ &c. εἶναι δὲ τοῦτον τὸν Ἥφαιστον. Vulcani nomen *Chryſor* Phœnicibus erat חרש אור *choreſ-vr*, id eſt πυριτεχνίτης qui ignis opera metalla fabricat in quaſuis formas. Πυρίτην appellat Lucianus in *de ſacrificiis*. Addit καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν καὶ Διαμίχιον *Iouem machinatorem*, quia מחי *mechi* Hebræis eſt machina. Vide Ezech. 26.9.

Huius filium facit γήϊνον αὐτόχθονα, id eſt אדם Adamum, qui ſolus verè γήϊνος & αὐτόχθων, id eſt ex ipſâ terrâ natus ; quod & Hebræo nomine ſignificatur. Nec mirum Adami formationem alieno loco referri à ſcriptore fabuloſo, qui omnia inuoluit. C

Multo abſurdius eſt quod ex Geino, id eſt Adamo, naſci facit Deum Ἀγρότην. Nam Ἀγρότης ille eſt Deus שדי *Saddai*. Ἀγρότην reddidit Philo quaſi fiat à שדה *ſade*, id eſt ab agro, vt obſeruauit Scaliger. Cum Hebraice שדי *ſaddai* omnipotentem ſonet, vt Arabice שדיד *ſadid* robuſtum. Proinde à Bybliis ἐξαιρέτως vocabatur θεῶν ὁ μέγιστος *Deorum maximus*, & eius ſimulachrum totâ Phoeniciâ erat μάλιστα σεβάσμιον *in ſummâ veneratione*, vt eôdem loco additur.

Non multo poſt : Μισὼρ καὶ Συδὺκ explicat εὔλυτον καὶ δίκαιον *ſolubilem & iuſtum*. *Miſor* Syris eſt משרא *Meſoro* ſolutus. Sydyk Hebr. צדיק *ſaddik*. D

Et ſtatim : ἐκ δὲ τοῦ Συδὺκ Διόσκουροι. Ergo *Sydyk* erat Iuppiter quem Hebræi צדק *ſedek* appellant. Nec ea appellatio heri & hodie nata ; Extat enim in monumentis Hebræorum vetuſtiſſimis, putâ in *Sepher ietſira*, in libro *Zohar*, in *Bereſit Rabba* &c.

Ibid. Διόσκουροι ἢ Κάβειροι, id eſt כבירים *Cabbirim* Dij magni, vel Dij potes, vt iam antea pluribus explicauimus.

Paulo poſt : Κατὰ τούτους γίνεταί τις Ἐλιοῦν καλούμενος Ὕψιστος. *Eliun* id eſt עליון *elion* vnum è Dei nominibus, quod & excelſum ſonat. Dei *Eliun* vxor eſt Βηρούθ, id eſt ברית *Berith Dea* de quâ Iud. 8. 33. Hinc Poeni *Alonim valonuth* Deos & Deas. Vide Plauti Poenulum. Et quod ibidem narratur ille Deus *Eliun* genuiſſe coelum & terram, ſumptum ex verbis Moſis Geneſ. 14.19.22. אל עליון קונה שמים וארץ *Deus Elion genitor cæli & terræ*. Nam קנה etiam generare eſt apud LXX interpretes. Sic Zac. 13.5. הקנני ἐγέννησέ με. Et ſic omnino verti debuit Gen. 4. 1. קניתי *genui virum à Domino*, & Prou. 8.22. *Dominus* E

קנני

A קנני *genuit me in initio viæ ſuæ*, id eſt ab æterno. Agitur enim eô locô de æternâ generatione Filij.

Addit cœli filiorum primum fuiſſe Ἶλον τὸν καὶ Κρόνον. Nempe Ἶλος, id eſt אל *el* Deus fortis, erat Saturnus. Phœnices אל *el* ſcripſiſſe docent hæc Damaſcij apud Phot. authore CCXLII. Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Ἢλ καὶ Βὴλ καὶ Βολάθην ἐπονομάζουσιν *Phœnices & Syri Saturnum El & Bel & Bolathen nominant.*

Sequitur: καὶ Δαγὼν, ὅς ἐστι Σίτων, & infra ὁ δὲ Δαγὼν, ἐπειδὴ εὗρε σῖτον καὶ ἄροτρον, ἐκλήθη Ζεὺς ἀρότριος. Nempe nomine *Dagon* putauit alludi ad דגן *dagan*; id eſt frumentum. Deus ille Dagon ex ſacris ſcriptoribus eſt notiſſimus.

B Ibid. Οἱ δὲ σύμμαχοι Ἴλου τοῦ Κρόνου Ἐλωεὶμ ἐπεκλήθησαν, ὡς ἂν Κρόνιοι *commilitones* אל *el*, vel אלוה *eloah*, id eſt *Saturni* אלהים *elohim dicebantur, quaſi Saturnios dixeris.* Imo Elohim Deum ſonat vel Deos etiam & Angelos & Iudices. Nam terminatio eſt pluralis, adeoque & ſignificatio, niſi cum vni vero Deo tribuitur.

Sequitur: ἐπενόησε θεὸς Οὐρανὸς Βαιτύλια, λίθους ἐμψύχους μηχανησάμενος *Excogitauit Deus Vranus* (id eſt cœlum) *Bætylia, cum fabricaſſet lapides animatos.* Itane vero? *lapides animatos?*

O rem ridiculam Cato & iocoſam!

C Scripſerat, credo, Sanchoniathon אבנים נשפים *lapides vnctos*, à radice נשף in vngendi notione apud Syros vſitata. Sed פ & ש tranſpoſitis pro נשפים ſcriptum נפשים. Vnde factum vt lapides vncti mutarentur in animatos. Quod tamen deinceps creditum, diabolo forte illos mouente, & plebis crudelitati ſuis præſtigiis illudente. Damaſcius ſcriptor Ethnicus valde ſuperſtitioſus Iuſtiniani æuo: εἶδον τὸν Βαίτυλον διὰ τοῦ ἀέρος κινούμενον *vidi Bætylum* lapidem *in aëre motum.* Ibidem dicit Iſidorus Philoſophus εἶναί τινα δαίμονα τὸν κινοῦντα αὐτὸν *aliquem eſſe dæmonem à quô mouetur.* Apud Phot. p. 1062. pag. 1063.

Tamen verum eſt quod dixi à Sanchoniathone *Bætylia* vocari lapides vnctos. Quod factum exemplo Iacobi, qui Gen. 28. 18. lapidem quem habuerat pro ceruicali legitur in titulum erexiſſe, & effudiſſe oleum in ſum- D mitatem eius, & locum vocaſſe *Bethel.* Atque id ſe ratum habere Deus docuit his verbis: *Ego ſum Deus Bethel, vbi vnxiſti lapidem* Gen. 31. 13. Phœnices igitur hoc imitati prauâ quâdam κακοζηλίᾳ, primò illum ipſum lapidem coluerunt quem vnxerat Patriarcha. Iudæi ſaltem ita referunt: אף על פי שהיתה מצבה אהובה לפני המקום בימי האבות אחריכן שנאה מפני שעשוה כנענין לחוק לעבודה זרה. *Quanquam ille cippus amatus fuit à Deo temporibus Patriarcharum, poſtea tamen odit eum, propterea quod Chananæi deduxerunt illum in ritum idololatriæ.* Quin & alios lapides eodem ritu vnxerunt & conſecrarunt, quos Bætylia & Bætylos nominarunt in memoriam lapidis Bethele erecti. Etymologus nullo ſenſu Βαίτυλος: Λίβανον ὃ ὄρος τῆς Ἰλίου πόλεως. Sed ſupplendum ex vid. Scal. in Euſeb. p. 198.

E Phauorino: Βαίτυλος, λίθος γινόμενος κατὰ τὸν Λίβανον &c. Et vtrobique pro Ἰλίου πόλεως ſcribendum Ἡλίου πόλεως. Photius ex Damaſcio: κατὰ τὴν Ἡλιούπολιν Συρίας, εἰς ὄρος τὸ τοῦ Λιβάνου τὸν Ἀσκληπιάδην ἀνελθεῖν φησὶ καὶ ἰδεῖν πολλὰ τῶν λεγομένων Βαιτυλίων ἢ Βαιτύλων, περὶ ὧν μυρία τερατολογεῖ *iuxta Heliopolim Syriæ Aſclepiadem in Libani montem aſcendiſſe, & vidiſſe multa Bætylia vel Bætylos* pag. 1047.

pag.1063. *quos vocant, de quibus multa miracula narrat.* Idem refert τῶν δὲ Βαιτύλων A
ἄλλον ἄλλῳ ἀνακεῖσθαι θεῷ Κρόνῳ, Διΐ, Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις, vbi abſurdè interpres, licet cætera vir doctus, *Bætulorum aliū alij incumbere.* Reddēdum *alium alij Deo conſecratum eſſe, Saturno putâ, Ioui, Soli & aliis.* Quin idem nomen inditum illi lapidi quem Saturnus voraſſe fingitur. Heſychius: Βαίτυλος, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ, ἀντὶ Διὸς *Bætylus, ita vocabatur lapis Saturno pro Ioue datus.* Etymologus: Βαίτυλος δὲ ἐκλήθη ὁ λίθος ὁ ἀντὶ Διὸς ὁ Κρόνος κατέπιεν, εἴρηται δὲ ὅτι ἡ Ῥέα βαίτῃ αἰγὸς σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ δέδωκε. Βαίτη δὲ σημαίνει τὴν διφθέραν, παρὰ τὸ βαίτη βαίτυλος. Summa eſt: Bætylum vel Bætelum dici lapidem quem deglutiit Saturnus, quia Rhea illum pelle obuoluerat quæ Græce dicitur Βαίτη. Ad has ineptias coguntur deſcendere Græcorum B
Grammatici, cum meliora non ſuccurrant. Idem lapis vocatur *Abdir, Abadir, Abaddir.* Priſcianus lib. 1. *Abdir genus lapidis.* Et lib. 5. *Abadir Deus eſt. Dicitur & hoc nomine lapis ille quem Saturnus dicitur deuoraſſe pro Ioue, quem Græci* Βαίτυλον *vocant.* Et lib. 6. *Abdir quoque & Abaddir ὁ βαίτυλος huius Abaddiris.* Abaddir אבאדיר Hebraicè eſt pater magnificus, cuius nominis Punicos Deos memorat Auguſtinus epiſtolâ 44. Sed fallor aut *Abdir* vel *Abaddir*, cum pro lapide ſumitur, corruptum ex Phœnicio אבן דיר *eben dir* vel *aban dir* lapis ſphæricus. Talis enim Bætyli forma. Damaſcius
pag. 1062. vbi ſupra: σφαῖραν δὲ πυρὸς ὑψόθεν καταθοροῦσαν ἐξαίφνης ἰδεῖν *vidiſſe globum ignis* C
cœlitus cum impetu deorſum ruentem. Et paulo poſt: αὐτὸν δὲ ἐπὶ τὴν σφαῖραν δραμεῖν ἤδη τοῦ πυρὸς ἀποσβεννυμένου καὶ καταλαβεῖν αὐτὴν οὖσαν τὸν Βαίτυλον *ipſum autem igne extincto ad globum cucurriſſe, qui Bætylus erat, quem accepit.* Sequitur non multo poſt accurata Bætyli deſcriptio: σφαῖρα μὲν ἀκριβὴς ἐτύγχανεν ὤν, ὑπόλευκος δὲ τὸ χρῶμα, σπιθαμιαία δὲ τὴν διάμετρον κατὰ μέγεθος, ἀλλ' ἐνίοτε μείζων ἐγίνετο καὶ ἐλάττων, καὶ πορφυροειδὴς ἄλλοτε *globus quidem erat exactus & rotundus, colore ſubcandido, diametro longus palmo, ſed interdum maior, interdum minor apparebat, nonnunquam etiam purpureus.* Proinde etiam in cerauniis gemmis bætuli vocantur quæ rotundæ ſunt. Plinius ex Sotaco lib. 37. cap. 9. *Per illas quæ nigræ ſunt & rotundæ vrbes expugnari & claſſes, easque bætulos vocari. Dir* rotundum exponimus, non ſolum ex Arabiſmo, ſed & ex He- D
bræâ linguâ quâ דור *dur* pilam ſignificat, & דר *dor* margaritam, vt alibi probaui multis.

In ſequentibus Saturni filius Ζεὺς Βῆλος *Iupiter Belus* ſeu בעל *Baal*, cuius nominis Dij plures in Phœnicibus. Alibi ſcribitur Βεελ, vt Βεελσάμην Deus cœli. Fœmininum eſt Βααλτὶς Hebr. בעלת: Ἐπὶ τούτοις, inquit idem, ὁ Κρόνος Βύβλον μὲν τὴν πόλιν Θεᾷ Βααλτίδι τῇ καὶ Διώνῃ δίδωσι *Interea Saturnus Byblum vrbem Deæ Baaltidi quæ & Dione donat.* Beltin ſcribunt Megaſthenes & Abydenus in Euſebio. Philo Dionem eſſe vult, quam Poëtæ faciunt matrem Veneris. Tamen iuxta Sanchoniathonem Aſtartes ſeu Veneris ſoror non mater fuit Baaltis. E

Paulo poſt: Ἀπὸ δὲ τοῦ πόντου γίνεται Σιδὼν ἣ καθ' ὑπερβολὴν εὐφωνίας πρώτη ὕμνων ᾠδὴν εὗρε *Ex ponto autem naſcitur Sidon, quæ propter canoræ vocis præſtantiam hymnum odes prima reperit.* An illa Sidonem condidit? Nihil tale memorat Sanchoniathon. Et Sidonis originem aliô refert Moſes Gen. 10. 15.

A Itaque coniicio Sidoniem hoc loco aliter ſcribi, nempe per ש non per צ, & illud muſicæ genus cuius Sidon inuentrix Hebraicè dici שדה *ſidda* & שדות *ſiddoth* Eccl. 2. 8.

Μέλκαρθος ὁ καὶ Ἡρακλῆς *Melcarthus qui & Hercules*, quod ſtatim ſequitur, docet Herculis Phœnicium nomen eſſe *Melcarthum* ſeu מלך קרתא *Melec cartha* regem vrbis ſup. Tyri. Ita etiam Amathuſij, quorum origo erat Phœnicia, Herculem Μάλικα vocabant, id eſt regem, vt author eſt Heſychius. Et eidem Παλαίμων ὁ Ἡρακλῆς *Palæmon eſt Hercules*. Palæmon, inquam, cuius aliud nomen eſt Μελικέρτης *Melicerta*. Et Carteiæ vrbis ad columnas, quam Græci Heracleam appellabant, vt ex Strabone conſtat, nomen con-
B tractum ex Melicarteiâ vt ſupra docuimus. Plura vide de hoc argumento in Fulleri miſcellaneis lib. 3. cap. 17.

Ibidem cœli filia Aſtarte ἐπέθηκε τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ βασιλείας παράσημον κεφαλὴν ταύρου *capiti impoſuit regni inſignia caput tauri*. Aſtarte Syris עשתרתא *Aſtarta*, Hebræis עשתורת *Aſtoret*. 1. Reg. 11. 5. 33. Hinc plurale עשתרות *aſtaroth* greges. Sic Deut. 7. 13 עשתרות צאנך *Greges ouium tuarum*. Ita explicant Hebræi omnes, & volunt idolum Aſtartes habuiſſe figuram ouis. Ego vocem עשתרות *aſtarot* credo patuiſſe latius, & tam armenta boum quam greges ouium ſignificaſſe. Certè Deut. 7. 13. Chaldæus עשתרות reddit עדרי & Arabs
C קטאיע, quæ ad armenta & greges communia ſunt vocabula. Sic Ioël. 1. 18. armenta boum ſunt עדרי בקר & greges ouium עדרי הצאן. Et Geneſ. 31. 16. Arabicum קטעה tam dicitur de camelorum, & aſinorum, & boum armentis quam de ouium & caprarum gregibus. Et μῆλα Græcis non ſolum oues ſonat ſed & quoduis quadrupes, vt ex Homero & Pindaro probat Pindari Scholiaſtes in Pyth. 4. Itaque in nomine *Aſtartes* cum tam lateat bouis quam ouis ſignificatio, intelligis quorſum pro regni inſignibus capiti dicatur impoſuiſſe tauri caput, id eſt genus ſtemmatis in taurinum caput effictum. Quo habitu à Sanchoniathone deſcribitur περινοστοῦσα τὴν οἰκουμένην *terram vniuerſam peragrans*. Vt videatur eſſe Græcorum Io, quæ in bouem mutata fingitur varias luſtraſſe terras. Huc facit quod in Euripidis Phœniſſis Thebani
D & Phœnices Ionem pro communi matre agnoſcunt:

Κοινὸν αἷμα, κοινὰ τέκνα
Τῆς κερασφόρου πέφυκεν Ἰοῦς.

Tamen hic Venerem explicat: τὴν δὲ Ἀστάρτην Φοίνικες τὴν Ἀφροδίτην εἶναι λέγουσι. Quomodo etiam Cicero de natura Deorum lib. 3. *Quarta Venus Syria Tyroque concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.* Et Suidas: Ἀστάρτη ἡ παρ' Ἕλλησιν Ἀφροδίτη λεγομένη.

Ibid de Aſtarte habetur res plane ridicula: εὗρεν ἀεροπετῆ ἀστέρα ὃ καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ ἀφιέρωσε *reperit ſtellam ex aëre delapſam* (alij ἀεροπετῆ in aëre volantem legunt) *quam interfectam in Tyro ſacra inſula conſecrauit.* Quid fin-
E gi poteſt abſurdius quam vt ſtella volans mactetur & conſecretur? Abſit à me vt putem vel febricitantem hunc hiſtoricum tale quicquam ſomniaſſe. Itaque aliter legendum, nimirum: Εὗρεν ἀεροπετῆ vel ἀεροπετῆ ἀστερίαν, ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ, ταύτην ἀφιέρωσε *Inuenit aſteriam* ex aëre delapſam aut *in aëre volantem, quâ mactatâ in Tyro ſacrâ inſulâ eam conſecrauit.*

Aſteriam inter Aquilarum genera recenſet Ælianus tanquam ex Ariſtotele: A
Ἀκούω δὲ, inquit, τι καὶ γένος ἀετῶν, καὶ ὄνομα αὐτῶν χρυσάετον εἶναι, ἄλλοι δὲ ἀστερίαν
τὸν αὐτὸν καλοῦσιν· ὁρᾶται δὲ οὐ πολλάκις: λέγει δὲ Ἀριστοτέλης αὐτὸν θηρᾶν καὶ νεβρούς, καὶ λα-
γωούς, καὶ γεράνους, καὶ χῆνας ἐξ αὐλῆς, μέγιστος δὲ ἀετῶν εἶναι πεπίστευται. *Aquilarum item
genus aliquod eſſe audio, quod alij Chryſaeton, alij* ASTERIAN *appel-
lant, quod rarò apparet: Dicit autem Ariſtoteles aquilam illam venari hin-
nulos, leporeſque & grues, atque anſeres ex corte. Aquilarum autem credi-
tur eſſe maxima.* Aquilæ porro ſanguine conſecratam fuiſſe inſulam in quâ
Tyrus vrbs condita, etiam in Nonno lego, Dionyſiacorum libro quadra-
geſimo, vbi vaticinatur Hercules vrbem in medio mari condendam quô lo-
cô reperietur inter rupes fluctiuagas aquila oleæ ramis inſidens, quam Nep- B
tuno mactare iubet, vt rupes hactenus vagæ (ita enim fabulatur) aquilæ
ſanguine conſecratæ ſiſtantur, & in mari radices figant. Oraculi verba ſic
habent:

Δουρατέῳ κενεῶνι χαράξατε νῶτα θαλάσσης,
Εἰσόκε χῶρον ἵκησθε μεμορμένον, ὁππόθι δισσαὶ
Ἀσταθέες πλώουσιν ἀλήμονες εἰν ἁλὶ πέτραι,
Ἃς φύσις ἀμβροσίας ἐπεφήμισεν, αἷς ἔνι θάλλει
Ἥλικος αὐτόρριζον ὁμόζυγον ἔρνος ἐλαίης
Πέτρης ὑγροπόροιο μεσόμφαλον, ἀκροτάτοις δὲ C
Αἰετὸν ἀθρήσητε παρεδρήσσοντα κορύμβοις.
Æquoris inde vias curuâ ſulcate carinâ,
Dum locus occurrat quem vobis fata reſeruant,
Inſtabili geminæ rupes vbi calle vagantur
Ambroſiæ, naturæ ingens opus; in quibus altis
Arbor Palladiæ radicibus hæret oliuæ,
Fluctiuagæ vmbroſo petræ iuga vertice opacans,
Et ſummis aquila in ramis immota ſedebit.

Et paulo poſt:

Αἰετὸν ὑψιπέτην ἱερεύσατε Κυανοχαίτῃ
Λύθρον ἐπισπένδοντες ἁλιπλανέεσσι κολώναις, D
Καὶ Διῒ, καὶ μακάρεσσι, καὶ ἄστατος οὐκέτι πέτρη
Πλάζεται ὑγροφόρητος.
Cæruleo altiuolam regi mactate volucrem,
Mobilibuſque ſolo effuſum libate cruorem
Rupibus, atque Ioui & Diis omnibus, vt vaga ceſſent
Saxa mari fluitare.

Hactenus oraculum cuius complementum refert his verbis poſt aliquot
verſus:

Αἰετὸν αὐτοκέλευθον ἐδαιτρεύσαντο μαχαίρῃ
Ζηνὶ καὶ Ὑγρομέδοντι· δαϊζομένου δὲ σιδήρῳ E
Ἔμφρονος οἰωνοῖο νεοσφαγέων ἀπὸ λαιμῶν
Θέσκελον ἔρρεεν αἷμα, θαλασσοπόρους δὲ κολώνας,
Δαιμονίαις λιβάδεσσιν ἐπερρίζωσε θαλάσσῃ
Ἄγχι Τύρου.

A *Sponte volantem aquilam mucrone in guttur adacto,*
Neptuno regique Ioui mactare Gigantes
Aggreſſi, ſectæque gulæ de vulnere ſanguis
Purpuream fœdauit humum, ſteteruntque vetuſtæ
Iuncta Tyro, quæ ſaxa ſacri liquor imbuit ater
Sanguinis.

Porrò fabulam hanc niti puto alluſione nominis נשר *neſar* vel נשרא *niſra*, id eſt aquila ad Syrum נשרר *niſarar*, id eſt firmabit, ſtabiliet. Sic 1. Cor. 1. 8. נשררכון *niſararcon* βεβαιώσει ὑμᾶς *firmabit vos*. Ideo inquam aquilæ ſanguini tribuitur virtus firmãdi & ſiſtendi rupes antea in mari vagas. Scio magnum
B Scaligerum ἀεροπέτη ἀστέρα, de quô hic Sanchoniathon, referre ad aſtrum Veneris. Sed eam interpretationem authoris verba haudquaquam ferunt, vt patebit legenti locum.

Sequitur Saturnum vnum è filiis Μοὺθ *Muth* nomine mortuum conſecraſſe, quem θάνατον καὶ Πλούτωνα Φοίνικες ὀνομάζουσι *mortem & Plutonem Phœnices nominant*. Vult מות *Muth*, id eſt mortis nomine, Plutonem intelligi. מות *muth* mortem ſignificat etiam apud Hebræos Pſ. 49. 15. Deducet nos על מות *al muth* ad mortem. Alibi legitur *maueth*, & in regimine *moth*. Idem in Stephano Motho, ſed Arabice ex Vranio *. Μωθώ, κώμη Ἀραβίας, ἐν ᾗ
C ἔθανεν Ἀντίγονος ὁ Μακεδὼν ὑπὸ Ραβίλου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀραβίων, ὡς Οὐράνιος ἐν πέμπτῳ, ὅ ἐστι τῇ Ἀράβων φωνῇ, τόπος θανάτου *Motho pagus Arabiæ in quô obiit Antigonus Macedo* cæſus *à Rabilo rege Arabum, vt Vranius libro quinto, id eſt Arabicâ linguâ locus mortis*. Imo mors. Hodie ſcribitur מותא *mautha*. Hinc igitur *Muth* Plutonis nomen, qui in Cabirorum myſteriis dicebatur Axiokerſes ab imperio mortis, vt ſupra docuimus.

* Vide de hoc loco in Phaleg lib. 2. c. 17. pag. 115. D.

Addit pro regni inſignibus Saturno dediſſe Taautum quatuor oculos, quorum duo aperti & duo clauſi, quia Saturnus κοιμώμενος ἔβλεπε, καὶ ἐγρηγορὼς ἐκοιμᾶτο *dormiens videbat, & vigilans dormiebat*. Ita de ſe ipſo Balaam Num. 24. 4. *Qui cadit* (vt ſomno victus) *& aperto eſt oculo*. Et ſponſa Cantic. 5. 2. *Ego dormio & cor meum vigilat*.

D Paulo infra: *Hæc primi omnium ſcriptis mandarunt Cabiri ſeptem filij Sydec*, id eſt Iouis, καὶ ὄγδοος αὐτῶν ἀδελφὸς Ἀσκληπιὸς *& octauus illorum frater Æſculapius*. Qui hôc nomine à Phœnicibus *Eſmunus*, id eſt octauus, appellabatur. Damaſcius apud Photium: Ὁ ἐν Βηρυτῷ Ἀσκληπιὸς οὐκ ἔστιν Ἕλλην, οὐδὲ Αἰγύπτιος, ἀλλά τις ἐπιχώριος Φοίνιξ. Σαδύκῳ γὰρ ἐγένοντο παῖδες οὓς Διοσκούρους ἑρμηνεύουσι καὶ Καβείρους. Ὄγδοος δὲ ἐγένετο ἐπὶ τούτοις ὁ Ἔσμουνος ὃν Ἀσκληπιὸν ἑρμηνεύουσιν. Et rurſus: Ἔσμουνον ὑπὸ Φοινίκων ὠνομασμένον ἐπὶ τῇ θέρμῃ τῆς ζωῆς. ἢ ὅτι Ἔσμουνον ὄγδοον ἀξιοῦσιν ἑρμηνεύειν. Quæ vera eſt interpretatio: Nam Ἔσμουνος Phœnicibus id ipſum eſt quod Hebræis השמיני *Haſſemini*. Altera, quæ Eſmunum dici vult à calore vitæ eſt prorſus commentitia. In capite de Pu-
E nicis herbarum nominibus docebimus cur ab Eſmuno ſeu Æſculapio ſolanum dicatur ἀστερισμουνί, id eſt חציר השמוני.

Quod ſequitur de Χνᾶ τοῦ πρώτου μετονομασθέντος Φοίνικος, docet nomen כנען *Chanaanis* Phœnicum patris non fuiſſe Ethnicis ignotum. Tale eſt quod in

Stephano *Chna* nomen eſt vetus Phœnices: Χνᾶ, inquit, ὅτως ἡ Φοινίκη ἐκαλεῖτο. Item: τὸ ἐθνικὸν ταύτης Χνᾶοι. Hinc Africani ruſtici circa Carthaginem interrogati quinam eſſent, reſpondebant *Chanani*, teſte Auguſtino. כנעני eſt Chananæus. A

His ex Sanchoniathonis Theologicis ſubiungit Euſebius Porphyrij locum ex libro περὶ Ἰουδαίων, in quo idem ille Saturnus qui poſt obitum in planetam conſecratus eſt, à Phœnicibus vocari dicitur *Iſraël*. Verba ſunt: Κρόνος τοίνυν, ὃν οἱ Φοίνικες Ἰσραὴλ προσαγορεύουσι, βασιλεύων τῆς χώρας, καὶ ὕστερον μετὰ τὴν τοῦ βίου τελευτὴν εἰς τὸν τοῦ Κρόνου ἀστέρα καθιερωθείς.

Saturnus idem ibi narratur ex nymphâ indigenâ Ἀνωβρὲτ nomine filium habuiſſe vnigenitum, ὃν διὰ τοῦτο Ἰεοὺδ ἐκάλουν, τοῦ μονογενοῦς οὕτως ἔτι καὶ νῦν καλουμένου παρὰ τοῖς Φοίνιξι *quem propterea Ieud vocabant, cùm hodieque vnigenitus à Phœnicibus ita appelletur. Jeud* Hebræis eſt יחיד *Iehid*, Iſaaci epithetum Gen. 22. 2. de quô etiam agi apparet. Addit enim Porphyrius vnigenitum à patre fuiſſe immolatum. Et apud Sanchoniathonem idem ille Saturnus qui τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ υἱὸν ὁλοκαρποῖ *filium ſuum vnigenitum in holocauſtum offert* καὶ τὰ αἰδοῖα περιτέμνεται, ταὐτὸ ποιῆσαι καὶ τοὺς ἅμ' αὐτῷ συμμάχους καταναγκάσας *etiam pudenda circumciditur, & commilitones ſuos eô adigit vt idem præſtent.* Proinde Saturnus ille idem qui Abrahamus, quem ex נשיא אלהים *principe Dei* Gen. 23. 6. Chananæi fecerunt principem Deum: Et Iſraëlem appellarunt illius populi nomine, qui ortus eſt ab Abrabamo, & conſecrarunt ei feriam ſeptimam, id eſt diem Sabbathi quæ apud Iudæos erat ſacra, & filios ipſi immolarunt prauâ quâdam κακοζηλίᾳ, qua Abrahamum imitarentur. Proinde cum Deus Abrahami fidem & obſequium abundè expertus, illum à filij mactatione prohibuerit; Saturnum tamen Sanchoniathon & Porphyrius referunt filium ſuum verè mactaſſe. Nempe ita credi voluit Diabolus, vt res cederet in exemplum. *Anobret* vel חן-עוברת *Annoberet*, id eſt *ex gratiâ concipiens*, recte appellatur Sara, quæ *cum eſſet ſterilis, virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui promiſerat* Hebr. 11. 11. B C

D

E

A

CAPVT TERTIVM.

Phœnicia ex Herodoto.

Patæci Dij Phœnicum Herodoto in prorâ, Heſychio in puppi nauium, vbi tutelæ locus. Ἐπίσημον quidem vel παράσημον in prorâ. Sed aliud eſt tutela. Patæcos dici vult Scaliger à פתח *pittheach*, quod ſculpere eſt: quidni potius à בטח *batach* fidere, ſecurum eſſe, B & P vt paſſim permutatis, quia naui credebantur præſtare ſecuritatem. Κιννάμωμον vel κίνναμον potius Phœnicia vox קנמון. Quod de Phœnicibus Herodotus ſcripſerat, Plinius transfert ad Phœnicem auem. Auium nidis decuti fabulantur, quia cinnamum alludit ad קנים *kinnim*, id eſt nidos. *Caſſia* etiam, & *canna*, & *myrrha*, & λίβανος, & χαλβάνη, & *aloe*, & *bdellium*, & *nardus*, & *cy-*
B *prus*, & νέτωπον Phœnicia habent nomina quæ in Scripturâ leguntur. Tria murium genera in Africâ, ex Herodoto, Ariſtotele, Theophraſto & Aeliano. Aelianus ex Ariſtotele correctus, & Ariſtoteles ex Herodoto. Mures πλατυπρόσωποι *zegeries* Libybus, id eſt βουνοὶ colles, inquit Herodotus. Imo βουνῖνοι ex βούνιον. Id herbæ genus quod Punicè dicitur *zigar*, vnde *zegeri* & *zegeries*. Mus buninus vt mus napelli. Bunium aliter ἀρκτικὸν, tãquam ab ἄρκτῳ. Ἄρκτος vel ἀρκτομῦς idem qui mus *zegeris*, Gall. *criquet*, inter muſtelas & mures dubium genus in Palæſtinâ frequens.

HErodotus lib. 3. Vulcani ſtatuam deſcribens quæ erat Memphi: Ἔστι, inquit, τοῦ Ἡφαίστου τ᾽ὤγαλμα τοῖσι Φοινικηΐοισι Παταΐκοισι ἐμφερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν τριήρεων περιάγουσι. Ὃς δὲ τούτους μὴ ὄπωπε, ἐγὼ δέ οἱ σημανέω. πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησίς ἐστι
C *Eſt Vulcani ſtatua Phœniciis Patæcis ſimillima, quos in triremium proris Phœnices circumferunt. Hos autem ſi quis non vidit, ego ſic ei indicabo: Eſt imago viri Pygmæi.* Heſychius: Πάταικοι, θεοὶ Φοίνικες οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν *Patæci, Dij Phœnices quos ſtatuunt ad puppes nauium.* Suidas: Πάτταικοι θεοὶ, οἱ Πάτταικοι Φοινικικοὶ ἐν ταῖς πρύμναις ἱδρυμένοι *Pattæci Dij, Phœnicij Pattæci in puppibus collocati.* In prorâ ſcripſerat Herodotus; Heſychius & Suidas in puppi malunt, quia tutelæ locus apud Græcos & Romanos erat in puppe nauis. Perſius Sat. 6.

Ingentes de puppe Dij.

Vbi Gloſſa vetus: *Nauium tutelam dicit, quam in puppibus habent vel pingunt.* Ideo puppes coronabant, quia ibi erat nauigij lararium & ſacrarium. Virg. Vid. Turneb. lib. 19. cap. 2. Strab. l. 2.
D 1. Georg.

Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.

In Strabone quidem legitur Phœnicias naues circa Gades ἵππους *equos* vocari, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς πρῴραις ἐπισήμων à proræ inſignibus. Sed aliud tutela, aliud ἐπίσημον vel παράσημον, id eſt inſigne nauis, de quo Lucas Act. 28. 11. Illius locus perpetuus in puppe, huius in prorâ fuit. Quod pridem obſeruauit magnus Scaliger; Vt & Patæcos dici à verbo פתח *patach*, quod in *Piel* eſt inſculpere; vnde פתוחים ſculpturæ. Exod. 28. & paſſim. Quid ſi Patæcos Phœnices per B ſcripſerint, voce factâ à בטח *batach* confidere, ſecurum eſſe. Vnde בטח nomen eſt ἀσφάλεια ſecuritas; Et ab Hebræis vt vulgo חיר, ita &
E ſæpe בטחון appellantur literæ ſecuritatis publicæ quæ præſtatur iter facientibus. Barbari vocant *ſaluum conductum*. Itaque tutela nauis non aliunde potuit commodius ſortiri nomen. Nec vllum momentum eſt in permutatione literarum B & P, cum eâ nil ſit frequentius. Ita ferrum dicitur ברזל &

פרזל, Piſtacium בסתק & פסתק, menſis *Epiphi* Hebr. אביב *abib*; ſirupum Arab. eſt שראב *ſerab*. Talia ὥσει κόνις. A

Idem Herodotus eodem libro de cinnamomo ſic habet: Ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα τὰ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλέομεν *magnas aues aiunt has afferre fiſtucas, quas nos à Phœnicibus edocti cinnamomum appellamus*. Melius per duplex N quam per ſimplex in Suidâ & Etymologo, qui hunc ipſum locum citant. At in Plinio, Solino, Statio, aliis maximè probo cinnamum, id eſt κίνναμον. Quæ eſt Phœnicum vox ipſiſſima קנמון *cinnamon* quâ vtuntur Moſes & Solomon. Ridiculè Plinius ad Phœnicem auem id refert quod de populis Phœnicibus ſcripſerat Herodotus: *Cinnamomum*, inquit, *& caſias fabuloſa narrauit antiquitas, princepſque Herodotus, auium nidis, & priuatim Phœnicis, in quo ſitu Liber pater educatus eſt, ex inuiis rupibus arboribuſque decuti*. Interim hoc notandum fabulam de nidis auium, vnde cinnamum decutiatur, quam poſt Herodotum referunt Ariſtoteles, Antigonus Caryſtius, Plinius, Solinus, alij, totam niti alluſione vocum. Phœnicibus, vt iam diximus, קנמון *kinnamon* eſt cinnamomum, & קנים *kinnim* nidi, קנן *kinnen* nidificare. Inde occaſio fabulæ. B

Exod. 30. 23. Cant. 4. 14. Pro. 7. 17. Plin. lib. 12. cap. 19.

Ariſt. hiſt. anim. l. 9. c. 13. Antigon. c. 49.

De cætero non cinnamum ſolùm, ſed & reliqua aromata Phœniciis nominibus appellari notiſſimum eſt. Exemplo ſint C

קציעה *ketſia* κασία caſſia Pſ. 45. 9.

קנה *kane* canna ſeu calamus aromaticus Ezech. 27. 19.

מור *mor* myrrha Cant. 3. 6. σμύρνα Græcè vulgo, ſed μύῤῥα Æolice. Vnde eſt quod in myrrham arborem mutata fuiſſe fingitur Myrrha Cinyræ filia regis Phœnicum.

לבונה *lebona* λίβανος, λιβανωτὸς thus Cant. 4. 14.

חלבנה *chelbena* χαλβάνη galbanum Exod. 30. 34.

אהלות *ahaloth* Cant. 4. 14. ἀλόη *aloe* ἀγάλλοχον.

בדלח *bdeloach* βδέλλιον *bdellium* Geneſ. 2. 1. 12.

נרד *nard* νάρδος, nardus, Cant. 1. 12.

כופר *copher* κύπρος cyprus Cant. 1. 14. D

נטף *nataph* Exod. 30. 34. νέτωπον, aliis μέτωπον & μετώπιον. Hæc ex Scriptura ſolùm; Ex Hebræorum & Arabum libris addi poſſent multo plura.

Rurſus Herodotus lib. 4. refert in Libyâ reperiri tria murium genera, δίποδας, ζεγέριας & ἐχῖνας. Δίποδας ex Theophraſto Ælianus ita graphicè depingit: Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ἀκούω δίποδας εἶναι μῦς, καὶ μεγίστους μεγέθει φύεσθαι, τοῖς γε μὴν ἐμπροσθίοις ποσὶν ὡς χερσὶ χρῆσθαι. εἶναι γὰρ αὐτοὺς τῶν ὄπισθε βραχυτέρους. εἶδον τούτους. Λιβυκοί εἰσι. Βαδίζουσι δὲ ὀρθοὶ ἐπὶ τοῖν ποδοῖν, ὅταν δὲ διώκωνται πηδῶσι *In Ægypto audio bipedes eſſe mures multo maximos, qui pedibus anterioribus tanquam manibus vtuntur. Eos eſſe poſterioribus breuiores. Tales vidi. Libyci ſunt. Recti duobus pedibus nitentes gradiuntur, & aliquo inſequente ſaliunt*. Ibidem *Zegeries* & *Echines* ſic deſcribuntur: φασὶ δὲ καὶ ἐν Κυρήνῃ μυῶν διάφορα φύεσθαι γένη οὐ μόνον τοῖς χρόαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς μορφαῖς, ἐνίους γὰρ αὐτῶν πλατυπροσώπους εἶναι καθάπερ τὰς γαλᾶς, ἐνίους δ' αὖ πάλιν ἄλλους ἐχινώδεις ὀξείας ἀκάνθας ἔχοντας, ὑστρίχων καὶ οἱ ἐπιχώριοι E

Aelian. de animal. l. 15. c. 26. vide verba Theophr. apud Photiũ auth. 278.

A χώειοι καλοῦσιν ἐχινάθας. Hæc ille ex Ariſtotelis mirabilibus, vbi pro ἐχεώδεις legitur recte omnino ἐχινώδεις; Et pro ἐχινάτας ἐχίδνας, ſed reſcribendum ἐχῖνας ex Herodoto. Vt tam Ariſtotelis quã Æliani mens hæc ſit, inter mures Cyrenaicos, qui tam figurâ quam colore differunt, quoſdam eſſe muſtelarum inſtar latâ facie; hi ſunt *zegeries*. Alios in modum echinorum acutas habere ſpinas quos ideo *echines* appellant. Hæc nulli non ſunt obuia; non item cur *zegeries* dicantur mures illi πλατυπρόσωποι. De quô verbo ſic Herodotus: Τὸ δὲ ὄνομα τοῦτό ἐστι μὲν Λιβυκὸν, δύναται δὲ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοί. *Libycum autem eſt hoc nomen, & Græcâ linguâ ſignificat colles.* In quâ interpretatione hoc perabſurdum, quod muris genus vult à collibus nominari. Ecquid B enim mures & colles habent inter ſe commune, niſi credatur fabulæ de mure ex partu montium? Proinde pro βουνοὶ lege βουνῖνοι *bunini* quod formatum ex βουνιὸν. Βουνιὸν *bunium* herbæ genus, quæ Punice dicitur *zigar*, vt ſuo loco docebo ex adiectis ad Dioſcoridem. Porrò ex *zigar* factum *zegeri*, cuius plurale Græcum in Herodoto ζεγέριες. Itaque mus *zegeri* idem eſt quod mus *buninus*, ſi verbo datur venia, vel mus bunij; ſiue illius plantæ eſu aut vmbra delectetur. Vt בישמוש *mus napelli* Auicennæ eſt היואן יסכן פי אצל אלביש מחל אלפארח *animal muris inſtar ad napelli radicem degens.* Coniecturam hanc multum confirmat quod in Galeno bunium alio nomine ἀρκτικὸν dicitur, nempe ab ἄρκτῳ, id eſt ab illo muris genere qui Græce vocatur C ἀρκτόμυς, quia figurâ & colore vrſum refert. Omnino enim ἀρκτόμυς idem qui mus zegeris, quem deſcribi docuimus muſtelæ inſtar πλατυπρόσωπον. Nonnulli hodie *cricetum* appellant. Geſnerus accenſet muribus, Agricola muſtelis, quia inter muſtelam & murem dubium eſt genus. Hieronymus in libro ad Suniam & Fretellam ſcribit illorum copiam magnam eſſe in Palæſtinâ, quâ Libya quibuſdam in locis non multo calidior eſt. Plura vide apud Agricolam & Geſnerum & alios ζωογράφους.

Auic. l. 2. cap. de napello.

D

E

 A

CAPVT QVARTVM.

Phœnicia ex Ioſepho.

Terra *Chabul* 1. Reg. 9. 13. Ioſepho οὐκ ἀρέσκον. Ridicula Ebræorum etyma. כבול idem quod גבול *terminus*, ὅριος vt LXX. reddunt. כ & ג paſſim permutari. Χαβυλὼν, χαβωλὼ χαβαλὼ Ptolemaidis & Galilææ terminus. Malè legitur Ζαβυλῶν in lib. nom. *Chabul* exponitur *quaſi germen* vel *quaſi gramen*. Hieronymus notatus. *I*oſephi error multiplex. Nominis Ieruſalem tres etymologiæ ridiculæ. 1. Ioſephi. 2. Eupolemi. 3. Lyſimachi. Κορβὰν in Theophraſto vnum è peregrinis ſacramentis quæ Tyriorum leges prohibent. Ioſephus emendatus. *Corban* donum. Pro magno habitum hoc ſacramentum Matth. 23. 18. Inde exponi locum Matth. 15. 5. Sacramenta ſimilia in *M*aimonide, & in Decreto. B

1. Reg. 9. 13. QVorſum Tyri rex Hiramus illum Galilææ tractum, quo Solomon eum remuneratus eſt, appellauerit ארץ כבול *terram Chabul*, eſt adhuc in incerto. Græci ὅριον terminum reddunt, ac ſi כבול ſit idem quod גבול.
Antiq l. 8. cap. 2. Ioſephus multo aliter, nempe οὐκ ἀρέσκον *quod non placet*. Verba ſunt: δυσαρεστήσας τῇ δωρεᾷ, πέμψας πρὸς Σολομῶνα μὴ δεῖσθαι τῶν πόλεων ἔλεγεν, καὶ ἐκ τότε προσηγόρευσαν χαβαλὼν (lege χαβυλῶν) γῆ. Μεθερμηνευόμενον γὰρ τὸ * χαβαλὼν κατὰ Φοινίκων γλῶτταν οὐκ ἀρέσκον σημαίνει *cum donum Hiramo diſpliceret, renuntiari iuſſit Solomoni ſibi non opus eſſe iis oppidis. Vnde terra Chabulon eſt appellata.* C *Nam iuxta Phœnicum linguam, Chabulon ſi interpreris, id ſignificat quod minus placet.* כבול *Chabul* Hebræis conſtrictum ſonat, & כבלה *chibbela* talum. Inde Talmudicorum alij tractatu de Sabbatho כבול *Chabul* dici volunt hanc terram, quod in eâ eſſent homines מכובלין בכסף ובזהב *auro & argento conſtricti*. Alij quia pes in eam עד כבלה vſque ad talum immergebatur. Vnde Selomo lutoſam, Kimchius & R. Leui arenoſam fuiſſe terram colligunt, quia tam in arenis quam in luto pes ſubſidit & demergitur quaſi: quæ videntur longe petita. Hoc puto decepiſſe pleroſque interpretes, quod cum legatur 1. Reg. 9. 12. illius tractus oppida Hiramo non placuiſſe, volunt inde petendam rationem nominis כבול *Chabul*: Quod tamen addunt de ſuo, cum nihil tale habeat ſacer textus. D

* lege χαβυλῶν.

Itaque omnibus expenſis, mihi maximè arridet Græcorum interpretatio, quibus כבול *Chabul* idem quod גבול *gebul*, *chaph* & *gimel* permutatis, quod in illis linguis frequens. Hinc ſulphur Hebræis גופרית Syris & Arab. כוברית. Meta frumenti Hebr. גדיש Arab. כדאס: Tiaræ Hebr. מגבעות Chald. כובעין: Littus Chaldæis גיף & כיף: Foſſa גומצא & כומצא: arca גושפא & כושפא. Eadem plane ratio vocum כבול & גבול. Et recte vocatur terminus ille tractus quô verſus Ptolemaidem Galilæa finiebatur. Ioſephus de bello Iud. lib. 3. cap. 2. Τῆς μὲν κάτω καλουμένης Γαλιλαίας ἀπὸ Τιβεριάδος μεχρὶ Χαβυλώνης, ἧς ἐν τοῖς παραλίοις Πτολεμαῒς γείτων, τὸ μῆκος ἐκτείνεται) *Inferioris quidem Galilææ longitudo à Tiberiade vſque ad Chabulonem, cui vicina eſt in locis maritimis Ptolemais, protenditur.* E Latinus interpres perperam habet vſque ad Zabulon. Sed & in Græcum textum irrepſit idem mendum in his è libro primo contra Apionem. Ἀντιδωρήσατο δὲ αὐτὸν ὁ Σολομὼν, ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ γῇ κατὰ χώραν τῆς Γαλιλαίας ἐν

A τῇ Ζαβουλὼν λεγομένῃ. Legendum ἐν τῇ Χαβουλών. Fuit & in illis ipſis locis vicus eiuſdem nominis. Idem Ioſephus in vitâ ſuâ: τὴν πορείαν εἰς Χαβωλὼ κώμην Πτολεμαΐδος μεθόριον οὖσαν ἐποιησάμην *Iter feci in vicum Chabolo ſitum in confiniis Ptolemaidis.* *Chabolo* idem quod *Chabulon.* At pag.ſeq.male ſcribitur *Chabalo*, cum dicit: παραφυλάσσω γὰρ ἐν Χαβαλὼ Πλακίδον εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἀναβῆναι δι' ἐννοίας ἔχοντα *In Chabalo enim obſeruabo Placidum in animo id habentem, vt in Galilæam aſcendat.*

In locis Hebraicis *Chabol* dicitur eſſe *terminus Aſer.* Et quod me pænè fugerat, in libro nominum כבול *Chabul* exponitur *quaſi germen* tanquam voce compoſita; Quia בול *bul* Hebræis eſt germen ſeu terræ prouentus. Alij B *gramen* malunt. Vnde eſt quod Hieronymus in Amos cap. 1. tradit viginti vrbes in Baſan Tyriis à Dauide & Solomone dono datas, Hiramum, *quia graminis plenæ erant*, ſuſcipere noluiſſe. Vbi mirum Dauidi & Solomoni iunctim tribui quod diu poſt patris obitum præſtitit ſolus Solomon; Et in Baſan trans Iordanem poni oppida vicina Ptolemaidi à viro locorum perito, quique in Iudæâ diu hæſerat. Taceo quod valde incommodè כבול redditur *quaſi germen*, aut *quaſi gramen.*

Tamen longè grauius Ioſephi ἁμάρτημα de nomine Hieroſolymorum: ἱεράτευσέ τε τῷ θεῷ πρῶτος, καὶ τὸ ἱερὸν δειμάμενος, Ἱεροσόλυμα τὴν πόλιν προσηγόρευσε Σόλυμα καλουμένην πρότερον *Sacerdotium Deo primus exhibuit* (Melchiſedech) *& cum templum ædificaſſet, Hieroſolyma vocauit, vrbem quæ prius Solyma dicebatur.* Tot σφάλματα quot verba: Melchiſedechum aſſerit hominum omnium primum ſacerdotem egiſſe, cum eum præceſſerit Abel annis circiter bis mille: Et regnaſſe Hieroſolymis, cum ex Scripturâ conſtet vrbem Salem, in quâ regnauit Melchiſedech, fuiſſe in viâ quâ itur è valle Damaſcenâ Sodomam: Et templum extruxiſſe Deo qui ante Solomonem nunquam habitauerat in domo. Sed iſta ſunt alterius loci. id ſolum hoc loco vrgemus, quod Solymorum nomen vult à rege Chananæo in Hieroſolyma mutatum propter τὸ ἱερὸν, id eſt templum ibi extructum: Ac ſi Græca nomina indiderint Chananæi vrbibus à ſe conditis. Errore non abſimili D Eupolemus in Euſebio lib. 9. præpar. ſcribit templum Hieroſolymis à Solomone conditum, cum ἱερὸν Σολομῶνος antea vocaretur, ὕστερον παρεφθαρμένως τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, Ἱερουσαλὴμ ὀνομασθῆναι *tandem etiam ipſam vrbem à templo corruptè Jeruſalem eſſe appellatam.* Et vaniſſimus ſcriptor Lyſimachus Alexandrinus ἱερόσυλα dictam nugatur, eô quod τὰ ἱερὰ συλῶντες καὶ ἐμπρήσαντες *fanis compilatis atque incenſis* illam Iudæi condidiſſent. Quod commentum Ioſephus, cum ex Hebræâ linguâ refellat libro primo contra Apionem, verbum ἱεροσυλεῖν obſeruans οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν φωνὴν Ἰουδαίους τοῖς Ἕλλησιν ὀνομάζειν *à Iudæis quomodo à Græcis non vſurpari*, non debuit idem ſui immemor ad Græcos fontes reuocare nomen Hieroſolymorum. E Merito igitur Hieronymus in epiſtolâ 126. ad Euagrium: *Salem autem, non vt Ioſephus & noſtri omnes arbitrantur, eſſe Hieruſalem nomen ex Græco Hebraicoque compoſitum; quod abſurdum eſſe, peregrinæ linguæ mixtura demonſtrat.*

Idem Ioſephus ex Theophraſto de legibus: λέγει γὰρ ὅτι κωλύουσι ὁ Τυ-

De bello Iud. lib. 7. cap. 18.

lib. 1. cont. Apion.

ἐίων νόμοι ξενικοὺς ὅρκους ὀμνύειν, ἐν οἷς μετά τινων ἄλλων καὶ τὸν καλούμενον ὅρκον Κορ- A
βᾶν καταριθμεῖ dicit enim Tyriorum legibus prohiberi, ne quis iuret peregrina ſacramenta, in quibus cum quibuſdam aliis etiam id iuramentum, quod Corban vocatur, recenſet. Addit hoc iuramentum in vſu eſſe apud Iudæos, & Κορβᾶν קרבן idem eſſe quod δῶρον θεοῦ; Mallem θεῷ, id eſt donum Deo obla-
Antiq.l.4. cap.4. tum; Quomodo idem alibi: οἱ κορβᾶν αὑτοὺς ὀνομάζοντες τῷ θεῷ. Notâ τῷ θεῷ, non τοῦ θεοῦ. Ibidem *Korban* ſimpliciter donum exponit: δῶρον δὲ τοῦτο σημαίνει κατὰ Ἑλλήνων γλῶτταν. Ita etiam Euangeliſtæ Matthæus cap. 15. verſ. 5. Et Marcus cap. 7. verſ. 11. Κορβᾶν, ὅ ἐστι δῶρον. Pro magno habitum hoc ſacramentum conſtat ex Chriſti verbis Matth. 23. 18. quibus hanc Phariſæorum δευτέρωσιν arguit: *Quiſquis iurauerit per altare nihil eſt; qui autem iurauerit* ἐν τῷ δώρῳ B
τῷ ἐπάνω αὐτοῦ *per donum quod eſt ſuper ipſum, debet. Per donum* id eſt *per cor-*
Matth.15.5 *ban.* Sunt qui inde exponunt locum Matthæi πολυθρύλλητον: *Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri aut matri,* δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, *non honorabit patrem ſuum aut matrem ſuam.* Ac ſi Chriſti verborum hæc ſit mens ex doctrinâ Phariſæorum, parentibus benefacere non poſſe vel non teneri, quiſquis per korban iurauerat ſe illis non profuturum. Rectè ne an ſecus iam non quæro. Tantum moneo Iudæis vſitata fuiſſe hæc ſacramenta. Moſes filius Maimonis tract. de iuramento cap. 6. in Miſna: ונשבע ראובן ונדר שלא
יהנה בשמעון או שלא יהנה בו שמעון: *Iurauit Ruben, aut vouit ſe à Simeone aut à ſe* C
Simeonem nullum percepturum emolumentum, ſi pœnitentiâ ductus conſulat ſapientem, non ſoluitur ſacramenti nexu, niſi præſente Simeone, de quô conceptum eſt hoc votum. Sic Decreti ſecundâ parte cauſâ 27. quæſt. 5. *Inter cætera*; mentio fit cuiuſdam Hubaldi, qui iurauerat ſe propriam matrem cum fratribus de domo expulſurum, nihilque eis alimoniæ vnquam impenſurum. Sed excurro extra oleas.

CAPVT QVINTVM.

Phœnicia quædam ex aliis hiſtoricis Polybio, Liuio, Trogo, Strabone, Plutarcho, Solino, Herodiano, Iulio Capitolino & Eunapio. D

Baleares, Suffetes, Sidon, ἄλφα & ὕδωρ, *Carthada*. Sol Emeſæ Heliogabalus vel Ἐλαγάβαλος אלה גבל *ela gabal*, Deus conditor; Solem eſſe viſibilium omnium conditorem perſuaſum erat Phœnicibus. Ita Iamblichus & Iulianus Apoſtata. Sol Aegyptiis δημιουργὸς & κτίστης. *Heliogabalus* non eſt Sol Gabalitarum vt volunt. Vox Phœnicia eſt, non Græca. Arab. Deus אלגאבל *algiabil*, id eſt plaſmator. Ἀστροάρχη in Herodiano pro Ἀστάρτη. In Polybio quid ſit κόσμος ſpecies mundi muliebris inter ſpolia Nouæ Carthaginis. An Hebr. כומז *cumaz* vel *comaz* M & N permutatis vt ſæpe. *Cumaz* Exod. 35. 22. & Num. 31. 50. Chaldæis interpretibus pectoralis faſcia quâ mammæ comprimebantur. Sic Arab. כמז *comz* rei compreſſio vt rotunda fiat. Ibid. *Rhamba* teli genus ex רבה *rhabba*. Ea mutatio frequens. רביו miſſilia eius Iob. 16. 13. רבב iaculari Gen. 49. 23. M & B permutantur. Cur in vulgatâ רבה קשת *iuuenis ſagittarius*. Cur qui *Malchus* Phœnicib. Græcè dicatur Porphyrius. *Malchus* aut *Malcha* rex. Tzetzes notatus: *Naarmalcha* fluuius Regis. *Melich.* Arab. Rex. *Maliche* reges Nabatæorum. Plutarchus emendatus. Malchus & Iamblichus idem quod Malichas. Eiuſdem vocis multæ flexiones. E

IN his vix quicquam habetur quod non fuerit iam explicatum. Ex Polybio, Strabone & Stephano *Baleares* probauimus idem eſſe quod σφενδο-

A νῆτας, factâ voce ex בעל & ירה quaſi dixeris *magiſtros proiectionis*. Quâ eâdem phraſi iaculatores dicuntur בעלי חצים *baale chitſim* magiſtri ſagittarum Geneſ 49. 23.

Ex Liuio, Feſto & Paulo didicimus *ſuffetes* Carthagine fuiſſe ſummos magiſtratus, vt Hebræis שופטים *ſophetim* Iudices, à Moſe vſque ad Saulem.

Ex Trogo piſcem à Phœnicibus צידון *Sidon* vocari, vt piſcationem ציד *Said* à Syris, vnde *Bethſaida* domus piſcationis, nomen oppidi ad lacum Tiberiadis.

Ex Plutarcho bouem iiſdem dici ἄλφα & θὼρ, vt Hebraicè אלוף *allupħ* & שור *ſhor*, & Syriacè תור *thor*.

B Ex Solino & aliis *Carthadam*, vetus nomen Carthaginis, idem eſſe quod *nouam vrbem*. Syris קרתא חדתא *kartha-hadtha*.

At nondum actum de Sole Emeſæ in Phœniciâ culti ſub Heliogabali nomine. Ita plerique ſcribunt; Sed Herodianus Ἐλαιαγάβαλον; Xiphilinus Ἐλιογάβαλον; Inſcriptiones *Alagabalum*; Regia excerpta ex Dione, & ex eodem Zonaras apud Photium Ἐλαγάβαλον: Nummi etiam *Elagabalum*; Quę ſcriptura maxime placet: Neque enim aliud *Elagabalus* quam אלה גבל *elagabal* ὁ θεὸς ὁ πλάστης vel ὁ κτίστης, Hebraice אל היוצר Deus ille qui omnia finxit & condidit, vt à viro docto obſeruatum. Nempe Phœnicum Philoſophis C id fuiſſe perſuaſum Solem eſſe viſibilium omnium conditorem & architectum, diſcere eſt ex Iamblichi libro de myſteriis Ægyptiorum cap. 17. Cuius veſtigiis inſiſtens Iulianus Apoſtata in oratione de Sole, inter cætera hæc habet: Τὰ μὲν γὰρ τελειοῖ τῶν εἰδῶν, τὰ δὲ ἐργάζεται, τὰ δὲ κοσμεῖ, τὰ δὲ ἀνεγείρει, καὶ οὐδέν ἐστιν ὃ δίχα τῆς ἀφ᾽ ἡλίου δημιουργικῆς δυνάμεως εἰς φῶς πρόεισι καὶ γένεσιν *Formarum enim alias perficit Sol, alias efficit, alias ornat, alias excitat; nec quicquam eſt quod citra Solis vim effectricem in lucem prodeat & generetur.* Item: ἄνθρωπον γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπου γεννᾶσθαι φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἡλίου· τοῦτο δὴ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα τῶν μεριστῶν ἐστι φυσέων ἔργα, παρὰ τοῦ βασιλέως ἡλίου προσήκει διανοεῖσθαι *hominem enim ab homine & Sole generari dicit Ariſtoteles. Idem ergo quod ad alia omnia attinet particularia naturarum effecta, de rege Sole* D *debet eſſe iudicium.* Proinde Solem Ægyptij τὸν δημιουργὸν vniuerſi opificem & cōditorem apud Porphyrium appellant, & κτίστην τῆς οἰκουμένης in veteri inſcriptione, cuius mentio Ammiani lib. 17. Qui Heliogabalum ex Græcâ linguâ explicant Solem Gabalitarum, ſciant Emiſſenos, apud quos viguit ille cultus, nihil habuiſſe cōmune cum Gabalitis, & à veteribus expreſsè tradi Heliogabali nomen Phœnicium eſſe, non Græcum. Herodianus lib. 5. τοῦτον γὰρ δὴ ἐπιχώριοι σέβουσι τῇ Φοινίκων φωνῇ Ἐλαιαγάβαλον καλοῦντες *Hunc enim colunt Phœnicum linguâ Elæagabalum vocantes.* Iulius Capitolinus in Macrino: *Heliogabalum Phœnices vocant Solem.* Aurelius Victor iunior: *Fuerat Solis ſacerdos, quem Phœnices vnde erat Heliogabalum nominant.* Addo אלגאבל E *algabil* plaſmatorem vnum eſſe è Dei epithetis inter Arabes.

Herodiani *Aſtroarchen* conſulto prætereo, quia quô locô habetur de Vrania; Φοίνικες δὲ Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι, patet Phœnicium Ἀστάρτην deflexum fuiſſe in Græcum Ἀστροάρχην; ſiue id librarij aut ſcriptoris ipſius imperitiæ tribuatur.

Sed Polybij hiſtoriarum lib.10.voces duæ ſunt prorſus inexplicabiles,niſi ſperetur aliquod è Punicâ linguâ ſubſidium. Ibi narratur Scipio, nouâ Carthagine captâ, vt obſidum animos munuſculis deliniret, dediſſe ταῖς μὲν παισὶ κόνοις καὶ ψέλλια, τοῖς δὲ νεανίσκοις ῥάμβας καὶ μαχαίρας *puellis quidem conos & armillas, adoleſcentibus autem rhambas & gladios.* Κόνοις icunculas explicant, id eſt εἰκόνας. Et ῥάμβας genus pugionis aut enſis propter ſequens μαχαίρας. Alioqui enim hoc vocabulum non occurrit vſpiam. Tantum in Heſychio ῥαμφὴ eſt κοπὶς, μάχαιρα, vt Thracicum verbum ῥομφαία. Sed veriſſimile eſt Polybium de Punicis ſpoliis agentem ipſamet Pœnorum verba vſurpaſſe. Tamen apud Phœnices inter ornamenta muliebria nuſquam occurrit κόνος, niſi forte ſit כומז *comaz* vel *cumaz*, M & N permutatis. Solemnis quippe ac vſitatata hæc mutatio, inquit vir magnus in Solinum. Vt *Ocinum* veteres Latini pro *Ocimo* appellauerunt. Sic Παροπάμισος & Παροπάνισος mons idem. Μετώπιον & νετώπιον vnguentum quoque idem. Recentioribus etiam frequens hæc permutatio *nappam* pro *mappa* dicentibus, *nattam* pro *matta*, *neſpilum* pro *meſpilo*, & ſimilia. Hinc νονὶς apud Palladium pro μονὶς, virgo nempe monialis. Adde in Scriptura *Memphim* ſcribi מוף & נוף, Ægyptiacè ſerpentem μειπ̀ dici pro νάσὶ ex Hebr. נחש *naas*, aduerſarium שטם *ſatam* & שטן *ſatan*. Quô forte exemplo כומז Phœnicibus fuit כונז & Polybio κόνος. Porrò quid ſit כומז valde incertum. Inter ea quæ pertinent ad mundum muliebrem recenſetur à Moſe Exod. 35. 22. & Num. 31. 50. Alibi non reperitur. LXX reddunt ἐμπλόκιον & περιδέξιον. Vulg. *dextralia* & *murænulas*, Aben-Ezra *armillas*, Arabs in genere זינה *ornamentum.* Mihi arrident maxime Chaldææ paraphraſes, quæ reddunt מחוך & מחוכיא vel מעוכא מבית חדיהון. Vnde Elias recte concludit ex mente Chaldæorum fuiſſe pectoralem faſciam quâ mulieres mammas ſuas comprimebant vt viderentur formoſiores. Quod verum eſſe colligo ex Arabibus, quibus כמז *comz* (vnde כומז *cumaz*) eſt rei laxioris collectio & compreſſio vt rotunda fiat. Ita habent Arabum Lexica. Is eſt faſciæ pectoralis vſus, quâ comprimuntur mammæ, vt in orbem colligantur. Martialis lib. 14. epigr. 134. de faſciâ pectorali:

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas,
Vt ſit quod capiat noſtra tegatque manus.

Græci ταινίδιον vocant & στηθόδεσμον vel στηθοδεσμίδα. vide Pollucem lib.7.c.14. & LXX interpretes Ierem.2. 32. & Symmachum Eſ.3.23. & Heſychium in Ταινία. Harum faſciarum vſus à Pœnis, vt docent hæc Auſonij epigr.92.

Punica turgentes redimibat zona papillas.

Rhamba factum ex רבא *rhabba*, vt *ambubaia* ex אבובא *abuba*, & *Ierombalus* ex ירבבעל *Ierubbaal*, & *lampas lampadis* ex לפיד *lappid*, & *tympanum* ex תפא *tuppa.* רבא *Rhabba* Phœnicibus erat miſſilis genus vt Hebræis רב *rhab*; vnde Iob. 16. 13. *Circumdederunt me* רביו (*rhabbau*) *miſſilia eius*; Septuaginta ἐκύκλωσάν με λόγχαις. Vulgata: *circumdedit me lanceis ſuis.* At Chaldæus: *conuerſæ ſunt contra me* גרריו *ſagittæ eius*: Quod ideo magis probo 1. quia ſic cohæret melius cum verbis quæ proxime præcedunt, *ſtatuit me ſibi in ſcopum*, quod proprium ſagittarij. 2. quia רבב verbum eſt iaculari. Sic Gen. 49. 23. ורבו *Et iaculati ſunt, & aduerſati ſunt ipſi ſagittarij.* Pſ. 18. 15. *Et*

A *miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos, & fulgura* רב *iaculatus eſt.* Ierem. 50. 29. *Conuocate contra Babylonem* רבים *iaculatores omnes tendentes arcum.* Nempe רבב idem quod רבה: vt שרר idem quod שרה. Porro רבה idem quod רמה M & B permutatis vt in *Merodach* & *Berodach*, *Meccha* & *Beccha*, βάσανος coticula ex Arabico מסן *maſan* &c. Hinc Gen. 21. 20. de Iſmaële ויהי רבה קשת *& fuit ſagittarius*, vt rectè LXX ἐγένετο δὲ τοξότης. Vt רבה ſit idem quod רמה. Itaque Arabs per M habet ראמיא באלקוס: At Onkelos per B. רבי בקשתא, & Ionathan רבי קשויתא: Vulgata *factus eſt iuuenis ſagittarius*, quia רבי Chaldæis eſt puer vel adoleſcens.

Vnum addo ex Eunapio in vitâ Porphyrij: Μάλχος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα, τοῦτο δὲ δύναται βασιλέα λέγειν
B *Malchus primum appellabatur, quod regem ſonat.* Tyriorum ſcilicet linguâ; Tyrius enim erat Porphyrius. Hinc de eodem Suidas: Πορφύριος, ὁ κατὰ Χριστιανῶν γράψας, κυρίως ἐκαλεῖτο βασιλεὺς; Τύριος φιλόσοφος. Βασιλεὺς id eſt *Malchus*: Id Porphyrij nomine Græci vtcunque expreſſerunt, quia purpura Regum olim erat propria. Ex Tzetzis definitione vox eadem Syra & Hebræa eſt. Verba ſunt Chil. 9. hiſt. 285.

Τῇ Σύρων καὶ Ἑβραίων δὲ κτῖσον διαλέκτῳ
Μαλχὰ δηλοῖ βασίλισσαν, ὁ μάλχος βασιλέα.

Fallitur: *Malcha* Syris tam regem quam reginam ſonat; Regem ſcilicet
C in ſtatu emphatico, reginam in abſoluto. Hinc in Ammiano *Naarmalcha* fluuius regis, Ptolemæo Βασίλειος, & Plinio *Regium flumen*, vnus ex Euphratis alueis. Arabibus rex eſt *melich* vel *malich*, vnde Malichas vocabant reges Nabatæorum. Arrianus in Periplo: λευκὴ κώμη, δι' ἧς ἐστιν εἰς Πέτραν πρὸς Μαλίχαν βασιλέα Ναβαταίων. In Hirtio ſcribitur Malcus, ſtatim initio libri de bello Alexandrino: *Cæſar*, inquit, *equites ab rege Nabatæorum Malco euocat.* In Ioſepho Μάλιχος de bello Iud. lib. 1. cap. 11. & paſſim. In Plutarchi Antonio pro Μάλχος inuerſo λ ſcribitur Μάγχος. Verba ſunt: Μάγχος δὲ Ἀραβίας καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος. Inde Interpretes *Manchus* pro *Malchus*. Reperitur & pro eodem Iamblichus, id eſt ימליך, vt Dionis lib. 54. de Augusto: Ἰαμβλίχῳ τέ τῷ Ἰαμβλίχου τὴν τῶν Ἀραβίων τὴν πατρῴαν δυναστείαν ἔδωκεν v. 1. Paral. 4. 34.
D *Iamblicho etiam Iamblichi filio idem in Arabes quod pater habuerat, imperium attribuit.* Ex huius vocabuli diuerſâ flexione orta *Moloch*, *Melchom*, *Melcarthus*, *Melicerta*, *Adramelech*, *Anamelech*, *Malachbelus*, *Milichus*, *Himilcho*, *Bomilcar*, *Hamilcar* &c. in quibus explicandis immorari non eſt noſtri otij.

E

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD

CAPVT SEXTVM. A

Punica ex Plauto.

In Plauto decem verſus Punici & ſex Libyci explicantur per Latinos vndecim ſequentes. Punicum & Libycum idioma in Africa in vſu; Inde Pœni bilingues, migdilibes, biſulcilinguæ. Diagramma in quo Punici verſus corriguntur & explicantur. *Alon* Punice Deus. Conſtructum pro abſoluto. *Nun* pro *Iod* Syris. *Filius* pro *fratris filio*. *Præda* pro *prædone*. *Ad* pro *in*. כיור tabula picta vel ſculpta. In ſex verſibus Libycis idem haberi quod in Punicis. Carthago *Chadre Anac*. *Auo* ſalue. *Audonis* ſalue domine. Locus Anthologiæ emendatus.

NVllibi plura reperies Punica quam apud Plautum in Pœnulo, quæ ſi quis ad amuſſim intelligeret, haberet is linguæ Punicæ ſpecimen non contemnendum. Sed in iis explicandis multi hactenus fruſtra ſudarunt. A- B
micus noſter ὁ μακαρίτης magno molimine rem aggreſſus doctis non ſatisfecit, qui eum Hannoni Pœno affingere multa dictitant, de quibus nunquã cogitauit. Vir ampliſſimus D. D. Sarrau monuit me per literas virum maximi nominis de Punicis verſibus qui habentur initio Actûs quinti ſic ſtatuere. Bis in iis id ipſum Punicè poni ex duplici ſcripturâ quod ſtatim Latine ſubiicitur. Ego re perpenſâ accuratius, ſentio è ſedecim verſibus decem priores eſſe Punicos, ſex poſteriores Libycos, in vtriſque eadem haberi quę in Latinis vndecim, quibus Scenam poëta claudit. Punice nimirum & Lybice loquens Hanno Pœnus inducitur, quia vtrumque idioma Pœnis erat C
in vſu. Vnde eſt quod vocantur *bilingues* & *migdilibes* & *biſulcilinguæ*. Virgilius lib. 1. Æneid.

Quippe domum timet ambiguam, Tyrioſque bilingues.

Et Silius lib. 2.

Diſcinctos inter Libycos, populoſque bilingues.

Et lib. 16. *-- dimitte bilingues*
Ex animo ſocios.

Et Claudianus de bello Gildonico:

Tollite Maſſylas fraudes, remouete bilingues
Inſidias.

Quin apud Plautum Milphio Hannonem alloquens, D

Qui hûc aduenisti nos captatum migdilibs,
Biſulcilingua, quaſi proſerpens beſtia.

Vt res tota conſtet clarius, operæpretium erit verſus decem quos diximus, craſſioribus mendis repurgatos, explicare ex Hebraiſmo, & conferre cum vndecim Latinis eiuſdem ſcenæ. Rem totam vno intuitu exhibet hoc diagramma, in quô trium columnarum prima bis eoſdem verſus exhibet, ſemel provt corrupte leguntur apud Plautum, & rurſus diſtinctius ſcriptos & à craſſioribus mendis repurgatos. In ſecundâ eoſdem legas Hebraicis & Latinis literis quantum fieri potuit ad Hebrææ linguæ typum expreſſos, vt cõferenti appareat hæ duæ dialecti quam ſint ſimiles aut diſſimiles. In tertiâ E
horum verſuum duplex eſt interpretatio, vna Plauti liberior, qui de verbis parum ſollicitus, ſatis habuit ſenſum explanare: Altera preſſior quæ noſtra eſt, vbi verbum verbo reddidimus. Iam quicquid obſcurum eſt explicabunt notæ ſequentes in ſingulos verſus.

I. Notum

PVNICI VERSVS DECEM proût corruptè ſcribuntur in Plauti editionibus in Pœnulo Act. 5. Scenæ 1.

NY thalonim valon vth ſi corathiſima conſith
Chym lach chunyth mumis tyalmyctibari imiſchi
Lipho canet hyth bymithij ad ædin bynuthij.
Birnarob ſyllo homalonin vby miſyrtoho
Bythlym mothyn noctothij nelechanti daſmachon
Yſſidele brim tyfel yth chylys chon tem liphul
Vth binim yſdibur thinno cuth nu Agoraſtocles
Ythe manet ihy chyrſae lycoch ſith naſo
Bynni id chil luhili gubylim laſibit thym
Body alyt herayn nyn nuys lym moncot luſim

IIDEM QVANTVM LICVIT ad Hebræam aut Syram formam expreſſi.

נא את עליונים ועליונות שכורת יסמכון זות:
כי מלכי יתמו: מצליח מדבריהם עסקי:
לפורקנת את בני את יד עדי ובנותי:
ברוח רוב שלהם עליונים ובמשורתהם:
בטרם מות חנות אותי הלך אנטידמרכון:
איש שידע לי: ברם טפל את חילי שכינתם לאפל:
את בן אמיץ דבור תם נקוט נוה אגורסטוקליס:
חותם חנותי הוא כיור שאלי חוק זאת נושא:
ביני עד כי לו האלה גבולים לשבת תם:
בוא די עלי תרע אנא הנו: אשאל אם מנכר לו שם:

HORVM VERSVVM INTERpretatio Latina liberior qualis in Plauto extat.

Deos deaſque veneror qui hanc vrbem colunt,
Vt quod de meâ re hûc veni ritè venerim:
Meaſque vt gnatas, & mei fratris filium
Reperire me ſiritis, Dij voſtram fidem,
Quæ mihi ſurreptæ ſunt, & fratris filium.
Sed hîc mihi ante hac hoſpes Antidamas fuit.
Eum feciſſe aiunt, ſibi quod faciundum fuit.
Eius filium hîc prædicant eſſe Agoraſtoclem.
Deum hoſpitalem ac teſſeram mecum fero.
In hiſce habitare monſtratu' ſt regionibus.
Hos percontabor qui hûc egrediuntur foras.

Iidem verſus ſcripti diſtinctius, & mendis aliquot craſſioribus repurgati.

N'yth alonim valonuth ſicorath jiſmacôn ſith
Chy-mlachai jythmu mitſlia mittebariim iſchi
Liphorcaneth yth beni ith jad adi vbinuthai
Birua rob ſyllohom alonim vbymiſyrtohom,
Bytlym moth ynot othi helech Antidamarchon
Ys ſideli; Brim tyfel yth chili ſchontem liphul.
Vth bin imys dibur thim nocuth nu' Agoraſtocles
Ythem aneti hy chyr ſaely choc, ſith naſo.
Binni id chi luhilli gubylim laſibit thym
Body aly thera ynn' ynnu yſl' im moncor lu ſim.

Quæ Latinis literis ſcripta ſic ſonant.

Na eth eljonim veeljonoth ſechorath jiſmecun zoth
Chi melachai jitthemu; matſlia middabarehem iski.
Lephurcanath eth beni eth jad adi vbenothai.
Berua rob ſellahem eljonim vbimeſuratehem.
Beterem moth anoth othi helech Antidamarchon,
Is ſejada li: Beram tippel eth chele ſechinatham leophel.
Eth ben amis dibbur tham necot naue Agoraſtocles.
Othem anuthi hu chior ſeeli choc; zoth noſe.
Binni ed chi lo haelle gebulim laſebeth tham.
Bo di ale thera inna; Hinno, eſal im mancar lo ſem.

Eorumdem verſio fere ad verbum.

Rogo deos & deas qui hanc regionem tuentur,
Vt conſilia mea compleantur; Proſperum ſit ex ductu eorum negotium meum.
Ad liberationem filij mei è manu prædonis, & filiarum mearum.
Dij (inquam id præſtent) *per ſpiritum multum qui eſt in ipſis & per prouidentiam ſuam.*
Ante obitum diuerſari apud me ſolebat Antidamarchus
Vir mihi familiaris: ſed is eorum cœtibus iunctus eſt, quorum habitatio eſt in caligine.
Filium eius conſtans fama eſt ibi fixiſſe ſedem, Agoraſtoclem (nomine)
Sigillum hoſpitij mei eſt tabula ſculpta, cuius ſculptura eſt Deus meus: *Id fero.*
Indicauit mihi teſtis eum habitare in his finibus.
Venit aliquis per portam hanc: Ecce eum; rogabo nunquid nouerit nomen (Agoraſtoclis.)

Ad pag. 800.

A I. Notum eſt fabulæ argumentum. Iachon Carthaginenſis, ſeptenni filiô qui illi erat vnicus à prædone ſurreptô, in grauem morbum coniectus ex animi ægritudine, diem ſupremum obiit. Hanno Iachonis frater & bonorum ex aſſe hæres, cum ipſe etiam ſimili caſu duas filias amiſiſſet in ætate infantili, & multas peragraſſet terras, tam filias quam fratris filium vbique gentium quæſiturus, tandem appulſus Calydonem Deos locorum præſides ita compellat:

Nyth alonim valonuth ſicorath jiſmachon ſith

Rogo Deos Deaſque qui hanc regionem tuentur.

Quæ Plautus ita reddidit,

B *Deos Deaſque veneror qui hanc vrbem colunt.*

Nyth] compoſitum ex נא את *na eth*. *Na* particula rogantis, *eth* nota ſequentis accuſatiui. Cur *alonim valonuth* explicemus *Deos & Deas* doceant hæc Scaligeri in append. ad emend. Ἐλιοῦ *Phœnicibus Deus vocabatur, vt docet Philo Byblienſis. Omnino quemuis ſuorum cælitum ita vocabant, vt in Pœnulo Yth alonim valonuth, hoc eſt* את עליונים ועליונות *ſuperos ſuperaſque. Et Siſenna ad illum locum notauerat Alon linguâ Punicâ eſſe Deum. Sic rex Tyri quem expugnauit Alexander vocabatur Abdalonim ſeruus Deorum.* Ibidem כורת *corath* vel *chorath* pro כורא χώρα regio. Conſtructum pro abſoluto. Quæ

C enallage Pœnis quam ſit familiaris, diſce ex Punicis herbarum nominibus quæ habentur in Auctario Dioſcoridis. Ibidem *jiſmachon* יסמכון ad verbum *fulciunt*, id eſt tuentur. Sic Pſal. 3. 6. יהוה סמכני *Dominus fulcit me*, id eſt tuetur me. Nihil frequentius in Pſalmis.

II. Verſus ſecundus ita habet.

Chi melachai nitthemu, matſlia middebareem iſki,

Vt conſilia mea adimpleantur, proſperum ſit ex ductu eorum negotium meum.

Vel Plauto interprete,

Vt quod de mea re hûc veni rite venerim.

Conſilia mea] מלכי Syrorum verbum. *Nitthemu*] נתמו eſt futurum *niphal*, *nun*

D pro *jod* ex Syriſmo. Etiam דבר *dabar* pro ductu Syrum eſt.

III. & IV. Duo verſus ſequentes.

Lephurcanath eth beni eth jad adi vbenuthai

Berua rob ſellahem, alonim, vbimeſurathehem

Vt liberem filium meum à manu prædonis & filias meas.

Dij (inquam id præſtent) per ſpiritum multum qui eſt in ipſis, & per prouidentiam ſuam.

Reſpondent Latinis tribus:

Mea que vt gnatas & mei fratris filium

Reperire me ſiritis, Dij voſtram fidem,

E *Quæ mihi ſurreptæ ſunt, & fratris filium.*

In quibus notum Deorum opem & auxilia implorari hâc exclamatione, *Dij voſtram fidem.* Ita obſeruat Donatus in Andriam Act. 4. Scen. 3. Nec mirum Hannonem Punicè loquentem eum appellaſſe filium ſuum, qui fratris erat filius, vt habet Latina verſio: Cum apud Syros filij nomen ſumatur mul-

to latius. Ne dicam filium vocari à patruo qui illi vero patre mortuo parentis erat loco. Vnde eſt quod repertum ita compellat eiuſdem Actûs Scenâ quartâ. A

Quid eſt fratris mei gnate, mi gnate, quiduis expedi.

Nec ſolum paterna bona ſe reſtiturum pollicetur, ſed & de ſuis additurum:

--- *reſtituentur*, inquit, *omnia*
Suam rem ſibi ſaluam ſiſtam, ſi illo aduenerit.
Quin mea quoque iſte habebit, ſi quid de me fuat.

Vt liberem filium meum] Hebr. לפורקנת את בני *ad liberationem filij mei. A manu prædonis*, ad verbũ *à manu prædæ*. Tale *de manu flãmæ* Eſ. 47.14. *de manibus laquei* Pſ.141.19. *de manu inferi* Pſ.49.16. & 89.49. Oſ.13.14. *de manibus gladij* Iob.5.20. *Mors & vita in manu linguæ* Pro.18.21. *Per ſpiritum*] ברוח id eſt per virtutem, vt Pſ.104.30. *Per ſpiritum multum*] Hebr. ברוח רוב *per ſpiritum copiæ*, id eſt copioſum. *Et per prouidentiam ſuam*] ובמשרתהם à verbo שור *prouidere.* B

V. & VI. Verſum quintum & ſextum,

Beterem moth, anoth othi helech Antidamarchon,
Js ſejada li; Beram tippel eth chele ſchinatam leophel.

Ante obitum diuerſari apud me mos fuerat Antidamarchi, viri mihi familiaris: Sed is iunctus eſt eorum cœtibus quorum habitatio eſt in caligine. C

Sic interpretatur Plautus:

Sed hîc mihi ante hac hoſpes Antidamas fuit.
Eum feciſſe aiunt ſibi quod faciundum fuit.

Antidamarchus idem qui Antidamas, vt palam faciunt verba hæc Agoraſtoclis ſcenâ ſtatim ſequenti,

AG. *Siquidem Antidamarchi quæris adoptatitium;*
Ego ſum ipſus quem tu quæris P. *Hem quid ego audio?*
AG. *Antidamæ gnatum me eſſe.*

Huius ſiue Antidamæ ſiue Antidamarchi hoſpitem fuiſſe Hannonem etiam in prologo habetur: D

Ille qui adoptauit hunc pro filio ſibi
Is illi Pœno huiuſce patri hoſpes fuit.

Et rurſus Act. 5. Scenâ 2.

P. *O mi hoſpes ſalue multum, nam mihi tuus pater*
Pater tuus ergo hoſpes Antidamas fuit.

Et ibidem Agoraſtocles:

AG. *Surreptus ſum illinc* (Carthagine) *hîc me Antidamas hoſpes tuus*
Emit me, & is me ſibi adoptauit filium.

Viri mihi familiaris] Hebr. איש שידע לי *viri qui nouerat me*, ידע לי poëticè pro ידע אותי. Sic Pſ.69.6. ידעת לאולתי *nouiſti ſtultitiam meam*. Et Eſaiæ 47.13. מודיעים לחדשים *qui faciunt cognoſcere*, id eſt qui indicant *menſes. Iunctus eſt eorum cœtibus quorum habitatio eſt in caligine.*] Mortis poëtica deſcriptio, vt Iob. 10.21.22. Latinus interpres multo aliter: *Eum feciſſe aiunt ſibi quod faciundum fuit.* Tamen res eodem recidit. *Tippel* טפל iunctus eſt in *Piel*: vt in *cal* E

A טפל *tephal* iunxit Syrorum dialecto. *Habitatio eſt in caligine*] Hebr. לאפל *ad caliginem.* Sic Pſal. 7.6. לעפר ישכן *ad puluerem habitare faciet*, id eſt in puluere. Gen. 49.13. לחוף ימים ישכן *ad portum maris habitabit*, id eſt in portu.

VII. In ſeptimo verſu ſic habetur,

Eth ben amis dibbur tham necot nau' Agoraſtocles

Filium conſtans fama eſt ibi fixiſſe ſedem Agoraſtoclem nomine.

Quibus gemina hæc interpretis,

Eius filium hîc prædicant eſſe Agoraſtoclem.

Conſtans fama] אמיץ דבור. Propriè אמיץ robuſtum, ſed & conſtantem ſonat. Sic Ruth.1.18. מתאמצת היא ללכת *conſtans fuit illa*, vel quod idem eſt, perſeue-
B rauit *in propoſito eundi*. Ibid. *Fixiſſe ſedem*, Hebr. נקוט נוה *tenere domum*. Vnde נקוטאי Talmudicis coloni nouæ vrbis qui ad eam conuenerunt ad ſedes ibi figendas.

VIII. Verſum octauum,

Othem anuthi hu chior ſeeli choc ; zoth noſe.

Sigillum hoſpitij mei eſt tabella ſculpta, cui Deus meus eſt inſculptus, hoc fero.

Explicant hæc eiuſdem Hannonis ſequente Scenâ,

--- *teſſeram*

C *Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli.*

Et paulo poſt de Antidamâ:

Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.

Sed nihil expreſſius interpretatione Plauti hoc loco:

Deum hoſpitalem & teſſeram mecum fero.

Id eſt Deum hoſpitali teſſeræ inſculptum per figuram ἓν διὰ δυοῖν. Quod ipſum dixerat Hanno *chior ſeeli choc* כיור שאלי חוק *tabella ſculpta, cui Deus meus inſculptus eſt.* כיור *chior* eſt tabula non quæuis, ſed picta vel ſculpta, à radice כייר *chijer* pingere vel ſculpere. Vnde in Chaldæo paraphraſte כיורין *chiorin* paſſim vocantur cedrini aſſeres quibus laqueati fuere parietes templi & domûs Solomonis propter ſculpturam multiplicem. *Cui Deus meus*
D *inſculptus eſt*] שאלי חוק ad verbum *cuius ſculptura Deus meus*. Larem intelligi puto θεὸν κατοικίδιον. Hoc iam ex parte viderat vir eximius, qui videtur in reliquis toto cœlo aberraſſe.

IX. Nonus verſus ſic habet:

Binni ed chi lo haelle gebulim laſebeth tham,

Indicauit mihi teſtis eum habitare in his finibus.

Et Plauti interpretatio,

In hiſce habitare monſtratu' ſt regionibus.

Indicauit mihi] ביני *binni*. Hebraice eſſet הביני *hebineni*: Sed Arabice בין eſt indicare. *Indicauit mihi teſtis*] id eſt, ex idoneis teſtibus mihi compertum
E eſt. *Eum habitare in his finibus*] ad verbum כי לו האלה גבולים לשבת תם *quod ipſi ſunt hi fines ad habitandum ibi*, quam phraſim eſſe Hebraicam ſciunt qui vel primoribus labris hanc linguam attigerunt.

X. Iam qui ſupereſt verſus decimus:

Bo di ale thera inna ; enno ; eſal im mancar lo ſem.

Venit aliquis per portam hanc: Eccum rogabo nunquid nouerit A
nomen (Agoraſtoclis.)

A Plauto ſic explicatur:

Hos percontabor qui hûc egrediuntur foras.

Et ipſe Hanno paulo poſt rogat his verbis quod ſe rogaturum dixerat:

-- *Antidamæ filium*
Quæro, commonſtra ſi nouiſti Agoraſtoclem;
Ecquem adoleſcentem tu hic nouiſti Agoraſtoclem?

די *di*. Syris *qui*, Pœnis *quis*, *aliquis*, vt ex hoc loco apparet. Sic in Trinummo Act. 4. Scen. 2. *Niſi qui illud tractat*, id eſt *niſi quis*. *Portam hanc*] חרע אנא *thera inna*, vtrumque Syrum. *Nunquidnouerit nomen*] אם□מנכר לו שם□ B
an notum ſit ipſi nomen. *Mancar* Hebr. מכר *maccar*, N latente in *Daghes*; Radix enim eſt נכר *nacar*.

Iam in iis qui ſequuntur ſex verſibus longioribus eadem quæ ſupra repeti multa ſuadent. 1. Initium ſimile. Nam à Punicis *Nyth alonim valonuth ſicorath* &c. hæc proximè recedunt *Exanolim volanus ſuccuratim* &c. 2. Quod Antidamaſchi & Agoraſtoclis ſeu Ariſtoclis nomina vtrobique leguntur in paribus prope interuallis. 3. Quod decem verſuum quos explicauimus vltimus palam claudit orationem: *Venit aliquis per has fores; Ecce illum rogabo nunquid* (Agoraſtoclis) *nomen nouerit*. Si quid addidiſſet Han- C
no, illi periiſſet occaſio hominem conueniendi. Itaque ſequentes verſus nihil nouum exhibent. Tantum diuerſâ linguâ idem repetitur. 4. Eodem facit quod Plautus in Latinâ verſione ſolum hos decem verſus exponit, vt ex collatione probauimus, etiam reliquos expoſiturus, ſi quid aliud in iis haberetur. Tamen cum hi ſex verſus à præcedentibus diſtent immenſum quantum, illos non ſcripturâ tantum ſed & totâ dialectô differre puto, atque id ipſum Libycè efferre quod Punicè decem priores. Vt oleum & operam perdant quotquot hos verſus ex Hebrææ linguâ conantur interpretari. Hebraiſmi certè veſtigium in iis nullum agnoſco, niſi quod prima verba *anolim volanus* videntur eſſe corrupta ex Punicis *alonim valonuth*. Sed hæc
ſunt Deorum nomina, quæ Pœni facile potuerunt in Libycam linguam D
transfundere. *Sicorath* item & *ſuccuratim* ſunt voces valde ſimiles ſed è Græco χώρα factæ.

Eiuſdem Actûs Scenâ ſecundâ cur Carthago vocetur *chadre anac* חצרי ענק ἐπαύλεις τῦ Ἀνὰκ iam antea obſeruauimus. Ibidem *Auo doni* ſalutantis decurtatum ex חוה אדוני *viue domine mi*.

P. *Auo*. Mi. *ſalutat*. P. *doni* &c.
AG. *Saluta hunc rurſus Punicè verbis meis*.
MI. *Auo doni, hic mihi tibi inquit verbis ſuis*.

חוה *Auo* fit ex Hebræo חיה, *jod* & *vau* permutatis, vt in חוה *Euæ* nomine, &
tetragrammato יהוה & Syro חיוא pro animali. Hinc pro vulgato Ναίδιος voce E
nihili, Scaliger legit Αὔδονις in epigrammate ad Meleagrum Anthol. lib. 3. cap. 25. epigr. 70.

Ἀλλ' εἰ μὲν Σύρος ἐσσὶ Σαλάμ, εἰ δ' οὖν σύ γε Φοῖνιξ
Αὔδονις, εἰ δ' Ἕλλην χαῖρε, τὸ δ' αὐτὸ φράσον.

A *Si Syrus es, tibi dico Salam; ſi ſanguine Phœnix*
Audoni, ſi Græcus chære, ſonabis idem.

Punica multo plura ſunt in eadem & ſequente Scenâ, ſed ex quibus non video certi quicquam poſſe erui. Itaque vereor ne vir doctus, de quô ſupra egimus, in eorum interpretatione laborauerit in caſſum.

CAPVT SEPTIMVM.

Athenæi Phœnicia.

B *Cottana* & *lepidia* in precio apud Tyrios. Lepidion à ſquamis quas à facie abſtergit. Cottana quaſi קטונות *ketonoth* ficus ſpecies à paruitate. Λαχμὰν libi ſpecies. לחמניות *lackmanijoth* placentę genus; R. Selomoni *des oublies*, id eſt *oblatæ*, vel ἄρτος ὀβελίας. Quid ſit χεβεθδλαψὸν, Tyrij edullij ſpecies. Caſaubonus corrigit χεβεθδαλευόψον. Malim χεβεθλαψὸν, id eſt חברות לחבץ חברות. cópoſitiones, ל nota Genitiui, חבץ *abs* vel חביץ *abis* Hebr. & Arab. panis vel pulmenti genus, in quô farina cum oleo butyro, & melle aut dactylis ſubacta. Fortè melius χεδεθλαψὸν; vt in Aruc tranſpoſitis vocibus חביץ קדרא quia in ollâ ſubigitur. *Mamphula* id eſt מפולא *mapphula* panis Syriaci genus cur dictum à decidendo. *Gingri* vel *Gingrainæ* tibiæ lugubri ſono, in luctu Adonidis qui Phœnicibus *Gingras*, id eſt עיערה *gigra*, vt Arab. ערערה *girgara* Dominus. Cur prius R eliſum. Nabla Sidonium inuentum; Hebr. *nebel*, Syr. *nibla* duodecim ſonis, digitis pulſatur & inter pulſandum vertitur: Eſt inſtar vtris. Dauid primus nablij meminit. Nablium diſſonum; aliis contrà. Sambuca Lyrophœnix סבכא *ſabbeca* Dan. 3. 5. Citharæ ſpecies. Cinyræ etymon ridiculum: Hebr. כנור *cinnor*, etiam Græcè geminato N. κιννύρα, ſed ſæpius κινύρα, vnde κίνυρος
C & κινύρεσθαι, quia lugubris erat ſoni. Tamen Hebræis cinyram pulſare lætitiæ eſt argumentum. Proinde cinyræ in luctu amotæ. Nempe idem inſtrumentum aliter atque aliter afficit provt variè pulſatur. Iude dictus Cinyras vel Cinnyras Cypri rex Muſicæ peritiſſimus, adeo vt certaſſe feratur cum Apolline: Non tamen inuentor cinyræ vt volunt; cum cinyræ meminerit Laban Gen. 31. 27. Vetus author eſt Iubal. Gen. 4. 21.

Athenæi lib. 3. cap. 32. Plutarchus Vlpianum Tyrium ſic alloquitur: πολλῷ ἡδίω ἐστὶ τῶν παρά σοι περισπουδάστων κοττάνων καὶ λεπιδίων *multo iucundiora ſunt cottanis & lepidiis quæ apud te in magno precio habentur.* Vnde magnus Caſaubonus recte colligit Tyriis familiares fuiſſe cibos. Atque id agnoſcit ipſe Vlpianus lib. 9. cap. 8. κόττανα, inquit, καὶ λέπιδιν τὰ πάτρειά μου νόμιμα βρώματα *cottana & lepidion patrij nobis & ordinarij cibi.* Et lepidij quidem no-
D men ἀπὸ τῶν λεπίδων, id eſt à ſquamis factum, quas à facie abſtergit. Columella:

Deiectura quidem fronti data ſigna fucorum,
Vimque ſuam idcirco profitetur nomine Graio.

Græcum igitur eſt lepidij nomen; Cottanorum non item. Quin à paruitate Phœnicià voce ſic dicebantur ficus in Phœnice & Syriâ notæ. Hebręis enim קטון *katon* eſt paruus. Plinius lib. 13. cap. 5. *Syria peculiares habet arbores* &c. *in ficorum genere caricas, & minores eius generis quæ cottana vocant.* Heſychius: Κόττανα, εἶδος συκῶν μικρῶν *cottana ſpecies paruorum ficuum.* Martialis lib. 4. epigr. 89.

E *-- nec quæ cottana parua gerit.*

Et epigr. 52. lib. 7.

*Paruaque cum canis venerunt cottana * prunis*

Et epigr. 28. lib. 13.

Si maiora forent cottana, ficus erat.

*Sic Iuuenal. Sat. 3. *Aduectus Romam quo pruna & cottana vento.* Stat. lib. 4. Syl. *Prunorum globus atq; cottanorum*

Eiuſdem libri cap 28. Athenæus deſcribit panis præſtantiſſimi genus lacte, A
oleo & ſale conditi, quem Græci ἄρτον ἁπαλὸν *panem mollem*, & Καππαδόκιον *Cappadocium* appellant, & Syri λαχμάν. τὸν δὲ τοῦτον ἄρτον, inquit, ὃν Σύροι λαχμὰν προσαγορεύουσι· καὶ ἔστιν οὗτος ἐν Συρίᾳ χρηστότατος γινόμενος· *talem autem panem Syri lachman appellant, & in Syriâ fit optimus.* Syrorum & Syriæ nomine Phœnices intelligit & Phœniciam. Nam paulò ante dixerat ex Archeſtrati ſententiâ piſtores præſtantiſſimos haberi è Phœniciâ. Itaq; Phœnicibus לחמא *lachma* erat panis, vt hodieque Syris; Aut לחמן *lachman*, vox inde deducta, ſignificauit panis aut placentæ genus, vt Hebræum לחמניות *lachmanijoth*, quod in tractatu Talmudico Berachoth R. Selomo Rabbinus Gallus exponit voce Gallicâ *oublies*, id eſt ἄρτον ὀβελίαν, vt Caſaubono viſum; alij *oblatas* malunt. B

Et cap.36 idem edullij genus memorat apud Tyrios recepti *Chebrodlapſi* nomine. Locum integrum adſcribam, vt res per ſe obſcura clarior fiat: Ἐξῆς ἐπεισῆλθε χύτρη πλακοῦς ἐκ γάλακτος, ἰτρίων τε καὶ μέλιτος, ὃν Ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι; Καὶ ὁ Κύνουλκος ἔφη: ἐμπίπλασο Οὐλπιανὲ χεβροδλάψου πατρίου, ὃς παρ᾽ οὐδενὶ τῶν παλαιῶν μὰ τὴν Δήμητρα γέγραπται, πλὴν εἰ μὴ ἄρα τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Σουνιαίθωνι (lege Σαγχωνιάθωνι) καὶ Μώχῳ τοῖς πολίταις *Deinde allata eſt placenta, ex lacte, dulciariis, & melle, quam Romani libum nominant; Et Cynulcus* Vlpiano patriâ Tyrio *dixit: Satia nunc te Vlpiane chebrodlapſô patriô, de* C
quô per Cererem nemo veterum egit, niſi qui Phœnicia ſcripſerunt, Sanchoniathon & Mochus ciues tui. In Chebrodlapſi voce multum laborat doctiſſimus Caſaubonus, nec immeritò: χεβρόδλαψος, inquit, *quodnam edulium in idiomate Syrorum appellaretur, vellem Athenæus explicuiſſet. Vox eſt ex pluribus compoſita. Olim ſcribebam* χεβρόδαλου ὄψου πατρίου, *vt minutalis aut farciminis genus eâ voce ſignificetur. Tale quid Syri intelligunt vocabulo* תכברא *(thachbera) cuius origo eſt à* כבר *(chebar.) Hebræorum magiſtri volunt eſſe* ὑπότριμμα *quoddam ex carnibus & ouis.* דל *(dal) autem* λεπτὸν *ſignificat. Sed hoc diuinare eſt, quô non aſpiramus, neque vnquam pudebit fateri neſcire nos quæ neſcimus.* Hæc ille pro modeſtiâ ſuâ, vt mentem ſuam aperiret in re obſcurâ, non vt cuiquam legem figeret. Itaque non puto quenquam eſſe qui D
mihi det crimini quod multo aliter ſentiam, nempe in hâc voce nihil mutandũ. Niſi quod pro χεβροδλάψου velim ſcribi χεβροθλάψου, quia Græcæ aures vix ferunt vt δ ante λ quicquam ſonet. Iam χεβρόθλαψον Phœnices puto ſcripſiſſe חברית לחבץ *chebroth leabs*: Voce plurali quidem; ſed id hominem Græcum facile potuit latere. חברות *chebroth* ſunt compoſitiones: Huius ſingulare חברה *chebra* pro coniunctione occurrit Iob.34.8. חבץ *abs* cum *lamed* præfixo, notâ Genitiui caſus, eſt panis ſeu farina ſubacta, ſecundum Hebræos, cum oleo aut butyro & melle; Secundum Arabes cum dactylis & pinguedine. Talmudici variè ſcribunt חבצא, חביץ, חיבצא, חיבץ: Arabes חביץ & חביצה, &
magnifaciunt hoc libi vel pulmenti genus. Vide præter Talmudicos Gig- E
geium & Naſrium Arabem ὀψαρτυτικὸν, qui MSS habetur in Oxonienſi bibliothecâ. Is habet multa de חביץ lib. 3. cap. 47. Sect. 23. Radix חבץ eſt premere vel ſubigere. Proprie de lacte dicitur, quod ſubigunt vt butyrum & caſeum exprimant. Sed & ad alia transfertur. Sic myrti foliorum ἔκθλιψις ad

A exprimendum ſuccum Auicennæ eſt חביץ lib. 2. cap de myrto. Sic *chelroth lap* ad verbum erunt compoſitiones ex pulmentô quale diximus. Si quis malit legere χέδεοθ per δ, id eſt קדרות ollas, non repugnabo. Nam in ollâ tundi ſcimus ex Baal Aruc; vnde eſt quod ibi dicitur חביץ קדרה *pulmentum ollæ*.

En tibi Syriaci panis aliud genus ex Feſto: *Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano antequam percoquatur decidit in carbones cineremque.* Merito igitur Mamphula dictus eſt, id eſt מפולא *mapphula* deciduum, quomodo gluma & quiſquiliæ dicuntur Hebraice מפל בר *mappal bar* deciduum frumenti Amos 8. 6. De hoc pane citantur hi
B Lucilij verſus:

Piſtricem validam ſi nummi ſuppeditabunt,
Addas empleuron, mamphulas quæ ſciat omnes.

Iam finitis epulis ſequentur acroamata & muſica organa, in quibus nonnulla ſunt Phœnicia, puta *gingris*, *nabla*, *ſambuca*, *cinyra*. De gingris ita habetur cap. 23. γιγγραΐνοις γὰρ οἱ Φοίνικες, ὥς φησιν ὁ Ξενοφῶν, ἐχρῶντο αὐλοῖς σπιθαμιαίοις τὸ μέγεθος, ὀξὺ καὶ γοερὸν φθεγγομένοις *Gingraïnis enim, vt dicit Xenophon, tibiis vtebantur Phœnices palmam longis, ſtridulum ſonum & lugubrem edentibus.* Et paulo poſt: ὀνομάζονται δὲ οἱ αὐλοὶ γίγγροι ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἀπὸ τῶν περὶ
C Ἄδωνιν θρήνων· τὸν γὰρ Ἄδωνιν Γίγγρην καλεῖτε ὑμεῖς οἱ Φοίνικες, ὡς ἱστορεῖ Δημοκλείδης *Gingri autem nominantur à Phœnicibus ob lamenta quibus Adonim deflent. Vos enim Phœnices Adonim Gingrem appellatis, vt refert Democlides.* Euſtathius itidem: ἡ δὲ χρῆσις τοῖς Γίγγροις ἐκ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων, ὃν Γίγγρων ἐκάλουν οἱ Φοίνικες. Gingras Polluci id ipſum eſt: Γίγγρας, inquit, τις αὐλίσκος γοώδη καὶ θρηνητικὴν φωνὴν ἀφίησι, Φοῖνιξ μὲν ὢν τὴν εὕρεσιν, πρέπων δὲ Μούσῃ τῇ Καρικῇ. ἡ δὲ Φοινίκων γλῶττα Γίγγραν τὸν Ἄδωνιν καλεῖ, καὶ τούτῳ ὁ αὐλὸς ἐπώνομασται. Non igitur à gingriendo, quod anſerum eſt, vt vult Feſtus, hæ tibiæ dictæ ſunt; ſed ab Adonis nomine Gingra, Gingre vel Gingri. Ita varie ſcribunt ij quos citauimus ex Phœnicio עירא *gigara*, niſi fallor; Plenum fuiſſet ערערא *girgara*: Sed prius R eliſum vt prius L in Syro גינלא *giglo* rota pro גלגלא *gilglo*;
D & גגלתא *gogoltha* pro גולגלתא *golgoltha*, & in קיקלתא *kikaltha* pro קלקלתא *kilkaltha*: & prius R in שישורא *ſiſura* pro שרשורא *ſirſura* catena. In illis linguis nil frequentius. Porro עירא vel ערערא eſt idem quod *Adonis*, nempe Dominus. Arabes ſcribunt ערערה *gurgara*. Giggeius אלערערה *illuſtris, nobilis, dominus*. Terminatio eſt fœminina, ſed ſignificatio maſculina, vt in multis aliis.

[Margin: in iliad. 6.]
[Margin: Iul. Poll. lib. 4. c. 10.]

Sequitur apud Athenæum νάβλα Φοινίκων εἶναι εὕρημα *nabla Phœnicum eſſe inuentum.* Quod ex his Sopatri probat:

-- οὔτε τοῦ Σιδωνίου νάβλα
λαρυγγόφωνος ἐκκεχόρδωται τύπος.
-- *nec ſonoræ nablij*
E *Sidoniorum ſunt labefactatæ fides.*

Νάβλα ibi videtur indeclinabile, vt Phœnicium נבלא *nabla*, Hebr. נבל *nebel*, Syris נבלא *nibla*. Strabo agnoſcit barbarum eſſe nomen: τῶν ὀργάνων, ait, ἔνια βαρβάρως ὠνόμασται, νάβλα καὶ σαμβύκη, καὶ βάρβιτος, καὶ μαγάδες, καὶ ἄλλα πλείω *inſtrumenta quædam barbara habent nomina, nabla, & ſambuca, quæ &* Strab. l. 10.

Antiq.l.7. *barbitus*, & *magades*, & *alia plura.* Ioſephus ita deſcribit: ἡ δὲ νάβλα δώ- A
cap. 10. δεκα φθόγγους ἔχουσα τοῖς δακτύλοις κρούεται *nabla autem duodecim ſonos habens digitis pulſatur.* Inter pulſandum vertebatur vtraque manu. Ouidius lib. 3. de arte:

Diſce etiam duplici genialia nablia palmâ
Vertere, conueniunt dulcibus illa modis.

Ab vtris ſimilitudine factum nomen vt vtriculari tibiæ; Nam & נבל *nebel* vtrem ſonat. Cœpit eſſe in vſu circa tempora Dauidis. Id ex eo colligere eſt quod nablij paſſim meminere Dauid in Pſalmis, & illum ſequuti ſacri ſcriptores. At qui præceſſere ne ſemel quidem. Heſychius δύσηχον diſſonum fuiſſe tradit. Tamen alij valde commendant. Quin in Adultero Philemonis B
profitenti ſe neſcire quid eſſet nabla, reſpondet alius:

Οὐκ οἶδα νάβλαν; οὐδὲν οὖν οἶδας ἀγαθόν.
Neſciſne quid ſit nabla? nil noſti boni.

Ibidẽ ex Iubâ refertur Σύρων εὕρημα εἶναι τὴν καλουμένην λυροφοίνικα σαμβύκην *Syrorum inuentum eſſe ſambucam lyrophœnicem dictam.* Σαμβύκην id eſt סבכא *ſabbeca*, quæ vox extat in Daniele c. 3. verſ. 5. Syrorum nomine Phœnices intelligi docet alterum ſambucæ nomen lyrophœnix, quaſi lyra Phœnicia. Citharæ ſpeciem eſſe tradit Heſychius. Scribitur & ſimplex φοῖνιξ. Phyllis Delius in ſecundo de Muſicâ apud Athen. lib. 14. φοίνικες, πηκτίδες, μαγαδίδες, σαμβύκαι &c. Sed eo loco phœnices à ſambucis diſtinguuntur tanquam organa diuerſa. C

Eſt & κινύρα muſicum Phœnicum & Syrorum inſtrumentum. Suidas & alij ridicule deducunt ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰ νεῦρα *à mouendis neruis*, cum ſit Hebræum כנור *cinnor*, Chaldæum כנרא *cinnara*, Arabicum כנארה *cinnâra*; Proinde ge-
Antiq.l.7. minato N κιννύρα legitur apud Ioſephum, qui deſcribit his verbis: ἡ μὲν κιννύρα
cap. 10. δέκα χορδαῖς ἐξημμένη, τύπτεται πλήκτρῳ *cinnyra quidem decem intenſa chordis plectro pulſatur.* Ita etiam ſcribitur Sirach. 39. 19. & 1. Macchab. 3. 46. & 13. 51. in pleriſque editionibus. Tamen ſimplici N ſcripſiſſe Græcos, vt habent LXX ſeniores, docent voces inde deductæ κινυρὸς *querulus* & κινύρεσθαι *lamentari.* Vnde cinyram colligunt fuiſſe ſoni lamentabilis. Proinde ab Heſychio D
definitur κιθάρα οἰκτρά. Græcos nimirum cinyram credibile eſt nonniſi in luctu adhibuiſſe. Cum Hebræis contra cinyram pulſare lætitiæ ſit argumentum. Sic Geneſ. 31. 27. *Vt dimitterem te cum gaudio & canticis, cum tympano* ובכנור *& cum cinyra.* 2. Paral. 20. 27. 28. *Ad redeundum Hieroſolymam cum lætitiâ* &c. *cum nabliis* ובכנורות *& cum cinyris.* Iob. 21. 12. *Vociferantur ad tympanum & cinyram, & exultant ad ſonum organi.* Pſal. 33. 1. 2. *Exultate iuſti in Domino* &c. *celebrate Dominum cinyra.* Et 43. 4. *Introibo* &c. *ad Deum authorem lætiſſimæ exultationis meæ. Celebrabo te cinyra Deus Deus mî.* Et 71. 22. 23. *Pſallam tibi cinyra, ô ſancte Iſraëlis, exultabunt labia mea cum cantauero tibi.* Et Pſ. 92. 2. 3. 4. 5. *Bonum eſt celebrare Dominum* &c. *Et an-* E
nunciare mane benignitatem tuam &c. בכנור *cum cinyra; quia lætitiâ me afficis ô Domine.* Et 149. 2. 3. *Lætetur Iſraël in ſuo factore* &c. *tympano & cinyrâ pſallant ei.* Et Eſ. 5. 12. *In eorum conuiuiis eſt cinyra & nablium.* Hinc Eſ. 24. 8. משוש כנור *gaudium cinyræ*: Et Pſ. 81. 3. כנור נעים *cinyra iucunda.* Indidem

A didem Iobi querela cap. 30. verſ. 13. *Verſa eſt in luctum* כנורי *cinyra mea.* Et Ezechielis minæ in Tyrum cap. 26. verſ. 13. קול כנוריך *vox cinyrarum tuarum non audietur amplius.* Cui ſimile quod de Iudæis habetur 1. Macchab. 3. 4. 5. *Ablata eſt* τέρψις *delectatio ex Iacob, & defecit tibia* καὶ κινύρα *& cinyra.* Proinde cinyras amouent in captiuitate Babylonica, quia tum erant in luctu Pſ. 137. 2. *Fleuimus*, inquiunt, *cum recordaremur Sionis, & ſuper ſalices ſuſpendimus* כנורותינו *cinyras noſtras.* Ex his conſtat plus ſatis cinyram alium habuiſſe vſum apud Hebræos, alium apud Græcos. Vnde tamen non ſequitur diuerſa fuiſſe organa: cum poſſit idem inſtrumentum animos aliter atque aliter afficere, provt varie pulſatur.

B Ab hoc inſtrumento Cinyræ nomen Phœnicum & Cypri regi. Suidas: Κινύρας ἐκλήθη παρωνύμως τῇ κινύρᾳ. Ideoque geminato N, vt in κιννύρᾳ ὀργάνῳ refert Ioſephus, multum fictitij cruoris fuſum fuiſſe περὶ τὸν Κιννύραν *circa Cinnyram*, quô locô agit de fabula Cinyræ coram Caligulâ principe ipſo die necis acta. Quomodo & Heſychius: Κινύρας Ἀπόλλωνος καὶ Φαρνάκης παῖς βασιλεὺς Κυπρίων. Nempe regem illum putant Muſicæ fuiſſe peritiſſimum, & cum Apolline de peritiâ Muſicæ certantem interiiſſe. Vide Suidam voce Κινύραι; Et Euſtathium in Iliad. λ. Non tamen id conceſſerim, quod video doctos aſſerere, Cypri regem Cinyram qui Troiani belli tempore vixit, ci- Antiq. l. 19. cap. 1.
C nyræ fuiſſe inuentorem. Cum Geneſ. 31. 27. cinyræ meminerit Laban Cinyrâ rege antiquior annis fere ſexcentis. Quin & aliis ſexcentis annis Labane antiquior Iubal pater fuiſſe legitur omnium tractantium כנור ועוגב *cinyram & organum* Geneſ. 4. 21. Itaque iam ante diluuium cinyra erat in vſu inter Caini poſteros, nec illius natales aliunde ſunt arceſſendi.

CAPVT OCTAVVM.

Phœnicia quædam ex Quintiliano, Macrobio, Iamblicho, & veteri inſcriptione.

D *Mappa* in Quintiliano Punicum vocabulum. מפה *mappa* in Hebræorum ſcriptis, ſed à Romanis vſurpatum. אפר 1. Reg. 20. 38. 41. alij faſciam, al. ſudarium, al. velum explicant, Chald. מעפרא, Arab. עִפארה ſuppari genus quô ſe inuoluunt mulieres quæ vnguntur. Radix עָפר proprie tegere, tranſlatè peccatum remittere. Talmudicis מעפורת ספרי▭ mappa tonſorum. E Syro מעפר *maapar* primò מפר *mappar* quâ analogiâ factum. Deinde R finale ablatum, vt in *zuta* & *guda*, & *tina*, & *zona*, & *muſa*, & *vacea*, & *zama* pro *zutar*, *gudar* &c. *Adad* in Macrobio *vnus*. Non à geminato חדחד ſed ab הדד *hadad.* Sic Talmudicis הדדי *hadade*, vnâ; Arab. הדאד *hadâd* idem, ſimilis. *Adad* & *Atergatis* in Macrobio iunguntur, vt in Philone *Adodus* & *Aſtarte.* Sol *Aglibelus*, id eſt rotundus Dominus, & *Malachbelus*, Rex Dominus. Edeſſæ *Monimus* & *Azizus* Soli aſſident, id eſt Mercurius & Mars, quorſum? עזיז *aziz*, fortis, robuſtus. Mercurius forte מנעי▭ *Minom* (Gr. Μόνιμος) à ſuauitate ſermonis. Pſ. 140. 16. ἠδυνήθησαν *potuerunt* lectum pro ἡδύνθησαν *dulcuerunt.* Arabice מנע▭ *Munaimon* ſermone blandus ad Μόνιμον proxime accedit.

E DOctiſſimis hæret calculus in loco Quintiliani lib. 1. *Et mappam quoque, vſitatum circo nomen, Pœni ſibi vendicant.* In Hebræorum quidem libris מפה *mappa* vox frequens, vt cum dicunt מקנח ידו במפה *tergit manum ſuam mappa.* Item: פורס עליו מפה *expandit ſuper eum mappam.* Vnde eſt quod מפות *mappoth*, id eſt mappas, appellant, teſte Eliâ in Thiſbi, lintea quibus

inuoluunt libros legis. Res tamen nondum confecta. quippe tam Hebręos A quam Græcos recentiores vocem hanc è Romanâ linguâ vſurpaſſe inde apparet, quia quomodo illi ſcribunt, non poteſt ad vllam Hebrææ linguæ radicem reuocari. Itaque aliud quærendum, & in re obſcurâ & ancipiti afferendum quod vero videtur proximum.

Pro אפר 1. Reg. 20. 38. & 41. Chaldæus habet מעפרא *maaphara* ex eâdẽ radice א & ע permutatis: Seniores τελαμῶνα *faſciam* explicant. R. Selomo סודר *ſudarium.* Kimchius צעיף *velum*, tanquam voce factâ per inuerſionem ex פאר id eſt velum vel faſcia byſſina, quâ mitræ ſacerdotum inuoluebantur Exod. 39. 28. Aliud ſuggerunt Arabes, apud quos etiam עפארה eſt ſuppari genus quô delicatæ mulieres dum vnguntur, ſeſe inuoluunt, ne veſtes vnguento B inficiantur: Radix עפר vulgo remittere & condonare ſignificat, ſed proprie tegere, inde ad remiſſionem tranſlatâ ſignificatione. Sic Hebraice Pſ. 32. 1. כסוי חטאה *cuius peccatum tegitur*, id eſt remittitur. Et Pſ. 85. 3. *Operuiſti* כסית *omnia peccata eorum*, id eſt remiſiſti. Et Nehem. 4. 5. *Et ne operias* ואל תכס *iniquitatem eorum*, id eſt ne remittas. Ita inquam עפר remittere non ſignificat, niſi quô ſenſu peccatum tegere eſt remittere. Giggeius עפרה *illud abdidit, texit, operuit:* אלעפר *cum aliquid tegitur:* עפר אלמתאע *ſuppellectilem texit*, עפר אללה דנבה *Deus peccatum illius texit, id eſt ignouit.* Itaque hinc recte deducitur עפארה ſupparum illud quô veſtes integuntur. Sic apud Talmudicos C מעופרת ספרים vocatur linteum illud quod מגלח מניחו על ברכיו שיפול שם שעריו *qui tondetur ponit ſuper genua ſua, vt in illud pili cadant.* Ita legitur in Baal Aruc. Mappam tonſorum recte verteris. Alij ſudarium vocant ex Martiali lib. 11. epig. 40. in Charidemum:

Jam mihi nigreſcunt tonſâ ſudaria barbâ.

Ex his ſimul collatis apparet Syrum מעפרא *maapara* vel מעפר *maapar* idem eſſe quod *mappa*. Nec mutatio caret analogiâ. Nam ex מעפר vel מאפר primò factum eſt מפר *mappar*, eliſa gutturali, & eius abſentiâ compenſatâ per punctum *Daghes*, ſeu literæ ſequentis geminationem. Tale מסורת *maſſoreth* vinculum pro מאסורת *maaſoreth* Ezech. 20. 37. Et מכולת *maccoleth* cibus pro מאכולת *maacoleth* 1. Regum 5. 11. מברא *mabbera* Talmudicis ponto pro D מעברא *maabara*: Et מבורא *mabbura* naulum pro מעבורא *maabura*. Deinde ex מפר *mappar* ortum מפא *mappa*, reiecto R ex fine per apocopen illis linguis familiarem. Hinc in Talmude זוטא *zuta* paruus pro זוטר *zutar*, גודא *guda* ſepes pro גודר *gudar*, טינע *tina* petra Iob. 29. 6. pro טינר *tinar*. Pari ratione ex Pœno גדיר *Gadir* factum *Gades*; Ex Amilcare & Bomilcare Ἀμίλχας & Βομίλχας; Ex *Bocchor Bocchus*; Ex Ægyptio אסקנקור *iskankur* ſcincus; Ex Chaldæo זונר *zonar* ζώνη zona: Ex Hebræo מוסר *muſar* eruditio μοῦσα *muſa*: Ex בקר *bacar* vacca; Ex Arabico סדר *ſidar*, id eſt malum Punicum, σίδη. Ex זמר *zamar* quod eſt canere, *Zama* fons in Africâ quô fiunt canoræ voces, vt tradunt Plinius & Vitruuius. Hæc ideo pluribus, non tam vt lectorem doceam E vnde dicatur *mappa*, quod noſtra parum intereſt, quam quia multum conferunt ad interpretationem Hebrææ vocis אפר 1. Reg. 20. 38. 41. in quâ ceſpitant interpretes. Vide Hieronymum & Iunium, qui pro linteo vel velo cinerem reddunt: quam commode alij iudicent.

A Iam ſequatur Macrobius, cui ſi credimus, *Adad* Aſſyriis circa Heliopolim, id eſt Phœnicibus eſt vnus: *Aſſyrij*, inquit, *Solem ſub Iouis nomine, quem Dia Heliopolitem cognominant, maximis ceremoniis colebant in ciuitate quæ Heliopolis nuncupatur.* Et paulo poſt: *Accipe quid Aſſyrij de Solis potentiâ opinentur. Deo enim, quem ſummum maximumque venerantur, Adad nomen dederunt. Eius nominis interpretatio ſignificat VNVS.* Chaldæis & Syris חד *had* eſt vnus, & geminatum חדחד *hadhad* vnuſquiſque, quilibet. An hinc ſumptum eſt Adad? Non puto, quia חד *had* vnus per *cheth*, at per *he* ſcribitur הדד *Hadad*, vel etiam per aleph אדד *Adad*: Nomen olim familiare primò Idumæorum, deinde Syrorum regibus: A quo *Adad* Solis co-
B gnomen apud Heliopolitanos non videtur quicquam differre. Macrobij tamen interpretationem vt falſam non reiecerim; quia הדד *hadad* apud Phœnices *vnum* ſignificaſſe vero non eſt abſimile; cum Talmudicis הדדי (*hadade*) aduerbium ſit *vna, ſimul, pariter*; Et Arabibus nomen הדאד (*hadâd*) *idem, ſimilis, tam ſimilis vt pro vno haberi poſſit.* De cætero cum Deo Adad Macrobius ſubiungi dicat *Deam nomine Atergatim* (id eſt Aſtartem) *omnemque poteſtatem cunctarum rerum his duobus attribui*: Macrobij Adad videtur eſſe idem qui Sanchoniathonis Ἄδωδος βασιλεὺς θεῶν *Adodus rex Deorum*, quem in Phœnice regnaſſe ſcribit vnâ cum Aſtarte Deâ.

Saturnal. lib.1.c.31.

Vid. Gen. 36.35.1.Par. 1.46.50. 1. Reg. 11.14. Ioſeph. Antiquit. l.7. cap.6.

C Diximus antea Solem Emeſæ fuiſſe cultum ſub Elagabali nomine. Sed & in aliâ Phœniciæ vrbe Palmyrâ, Hebraicè תדמור *Thadmor* à Solomone condita, marmorea extabat inſcriptio Adriani cuiuſdam Palmyreni: 1.Reg.9.18. 2.Paral.8.4.

ΑΓΛΙΒΩΛΩ. ΚΑΙ. ΜΑΛΑΧ
ΒΗΛΩ. ΠΑΤΡΩΟΙΣ. ΘΕΟΙΣ.

Aglibelo & Malachbelo patriis Diis, id eſt Soli æſtiuo & hyberno, vt ex vtriuſque effigie in eodem marmore ſculptâ docti colligunt. Lego cum Scaligero Aglibelum pro Aglibolo, quomodo per errorem ſculpſerat quadratarius. Aglibelus ſeu עגלי בעל eſt rotundus Dominus quæ Solis eſt figura. Et *Malachbelus* conflata vox ex notiſſimis duabus מלך & בעל. Vide plura in Scaligero lib.5. de emend. temp. & in eruditiſſimo Seldeni tractatu de Diis
D Syris cap. 1. Syntagm. 2.

Dum verſor circa Solem, ἔτι μετειάσαι βούλομαι περὶ τῆς Φοινίκων θεολογίας. Οἱ τὴν Ἔδεσσαν οἰκοῦντες ἱερὸν ἐξ αἰῶνος ἡλίου χωρίον, Μόνιμον αὐτῷ καὶ Ἄζιζον συγκαθιδρύουσιν. Αἰνίττεσθαί φησιν Ἰάμβλιχος, ὡς ὁ Μόνιμος μὲν Ἑρμῆς εἴη: Ἄζιζος δὲ Ἄρης. *Libet adhuc è Phœnicum Theologiâ depromere nonnihil. Qui Edeſſam habitant, locum ab æterno Soli ſacrum, Monimum & Azizum ei aſſeſſores faciunt. Quod ſic interpretatur Iamblichus, vt Monimus quidem ſit Mercurius, Azizus autem Mars.* Verba ſunt Iuliani Apoſtatæ in Oratione de Sole, vbi de Azizo rurſus: Ἄρης Ἄζιζος λεγόμενος ὑπὸ τῶν οἰκούντων τὴν Ἔδεσσαν Σύρων ἡλίου προπομπεύει. *Mars à Syris qui Edeſſam habitant Azizus dictus, Solis eſt ante-*
E *ambulo.* Vt Mars bellorum Deus, ita Mercurius orationis. Phœnices vtrumque Soli, quem habebant pro ſummo Deo, dederunt aſſeſſorem; vt Deum docerent alios obſequentes blande pellicere, alios reluctantes ad officium vi impellere. Marti nomen erat à robore: Syris enim & Arabibus עזיז *aziz*, vnde Ἄζιζος, fortem & robuſtum ſonat: Mercurio à ſuauitate ſermonis,

quam Phœnices מנעום *minom* dixiſſe puto, nomine formæ מזמור. Hebraicum A
enim נעם ad orationis delicias & elegantiam ſæpe pertinet. Sic Pro. 16. 24.
Vt fauus mellis ſunt אמרי נעם *verba ſuauitatis*; Hieronymus *compoſita verba*. Et Pſ. 140. 16. *Audient ſermones meos* כי נעמו *quia ſuaues ſunt*, LXX ὅτι ἡδύνθησαν *quoniam dulcuerunt*; Vulgatus, *quoniam potuerunt*, quia legit ἠδυνήθησαν. Et 2. Sam. 23. 1. Vocatur Dauid נעים זמורות ישראל *ſuauis* (ſupple pſaltes) *canticorum Iſraëlis*. Et Arabicè in Giggeio כלאם מנעם *chelamon munaimon* eſt *ſermo blandus & mollis*, id eſt ſuauis & elegans. Arabicum porro *munaimon* proxime accedit ad Μόνιμον Edeſſenum Mercurij nomen.

CAPVT NONVM. B

Punica quædam ex Feſto & Varrone

Mons Africæ ad Gades Pœnis *Abyla* vel *Abila*, id eſt mons altus: Syr. עב עילאה *ab ilaa*, עבים *abim*, proprie nubes, dein loca celſa inſtar nubium Ierem. 4. 29. Talis Abylæ deſcriptio. Potius עב *ab* ſylua. Sic paſſim in Syrâ paraphraſi. Tremellius notatus. Abyla multis & magnis arboribus opacus. Alyba idem. עב *ab* etiam pro columnâ ſumitur. Vnde columnæ Herculis in eô ipſô locô. Mapalia Pœnorũ ruſticæ caſæ, פלח *palea* ἀρχαϊκῶς *pale* agricola. (Vnde *Pales* ruſtica Dea) מפלה *mapale* agricolæ tugurium. *Attegiæ* ab attegendo, vt καλύβαι ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. *Gadir* גדיר ſeptum. *Gadara* Tzetzes inepte reddit τοὺς λιθοστρώτους, al. γῆς δειρὴν terræ collum. γάδον paruum, Imò גדום *gadum* mutilum. An γάλωνες ſepes Phœnicibus, כרמש *chermes* falcilla, Varroni, & C
Deut. 16. 9.

AD fretum Gaditanum è regione montis Europæi Calpes in Africâ eſt mons *Abila* vel *Abyla*. Nomen ex Punicâ linguâ montem altum Feſtus exponit in oris maritimis:

-- Abilam vocant
Gens Punicorum, mons quod altus Barbaro.

Abila Pœnis erat עב עילאה *ab illaa*. Quod montem altum exponi nequaquam miror; cum עבים *abim* Ierem. 4. 29. Hieronymus interpretetur *ardua*. Et in eum locum ſcribat Kimchius עבים *abim*, id eſt nubes, ὑπερβολικῶς poſſe dici מקומות הגבוהות כעבים *loca celſa inſtar nubium*. Id huic monti apprimè conuenit, qui à Dionyſio deſcribitur: D

Ἠλίβατος πυκινοῖσι καλυπτόμενος νεφέεσσι
Celſus & vmbroſum caput inter nubila condens.

Quod quidem Abilæ tribuitur propter vicinum Atlantem, cuius κορυφὴν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν διὰ τὰ καλύπτοντα νέφη *vertex videri non poteſt propter obtegentes nubes*, vt in eum locum ſcribit Euſtathius. Tamen eôdem teſte etiam Abilæ τὸ ὕψος ὡς μέσον ἑκατὸν ὥς φασιν ὀργυιῶν *altitudo centum minimum orgyiarum eſſe dicitur*, id eſt pedum ſexcentorum. Itaque Hæc Feſti verſio poſſet ferri, niſi alia occurreret aptior, quâ עב *ab* exponitur ſylua. Patet id ex illô ipſô Ieremiæ locô quem indicauimus. Vbi pro עבים Græci τὰ ἄλση *nemora*, Chaldæus habet חורשיא, & Selomo יערות *ſyluas*; Kimchius item ביערים העבים והמסובכים באילנות E
loca ſyluarum inſtar, arboribus conſerta & perplexa. Nempe עב *ab* tam ſyluam quam nubem ſonat. Vtrique nomen à denſitate. Nam עבה *aba* denſum eſſe ſignificat. Ne quis nos niti putet meris coniecturis, en ex Syro pſalterio certiſſimas probationes. Pſ. 29. 9. מעקר עבי *eradicans ſyluas*. Pſal. 80. 14.

A חוירא דעבא *porcus ſyluæ*. Pſ. 83. 15. *Sicut ignem relictum* בעבא *in ſyluâ*. Pſ. 96. 12. אילני דעבי *arbores ſyluæ*. Pſ. 104. 20. חיותא דעבא *feræ ſyluæ*. Sic & Iacob. 3. 5. pro Græco ἡλίκην ὕλην, Syrus habet עבא סביאא *ſyluam multam* non *ramos multos* vt hîc habet Tremellius. Et in peculio Maſij עבא eſt δρυμὸς Ioſ. 17. 15. & ἄλσος 1. Reg. 12. 10. Et apud Talmudicos ע & א permutatis אבא *aba* pro יער ſeu ſylua occurrit aliquoties. Proinde עב עילאא *ab ilaa* inde petitum eſt *ſylua alta*. Abilam enim, vel vt Græci Ἀβύλην montem fuiſſe ſyluoſum conſtat ex his Strabonis lib. 17. ὃ ὑποκείμενον ὄρος ὄνομα Ἀβύλη πολύθηρον καὶ μεγαλόδενδρον *mons ſubiectus Abyla nomine multis feris & magnis arboribus eſt refertus*. Sunt qui pro *Abylâ* tranſpoſitis literis Alybam ſcribunt, vt Euſta-
B thius & Græcorum alij, id eſt על-עבא *al-aba* eodem ſenſu.

vid. Tzet. Chil. 2. ver. 239.

Notandum etiam עב *ab* Hebraice pro columnâ ſumi. Sic Exod. 19. 9. *Venio ad te* בעב הענן Græcè ἐν στύλῳ νεφέλης *in columnâ nubis*. Rectè: Alibi enim habetur בעמוד ענן. Vide Exod. 13. 21. & 14. 19. & 33. 9. 10. & paſſim. Itaque עב idem quod עמוד *columna*. A quâ interpretatione non longe abeunt Hebræi, cum עב *ab* trabem exponunt Ezech. 41. 25. & 1. Reg. 7. 6. vbi Hieronymus *epiſtylia*. Inde origo fabulæ de columnis Herculis: Cum עב עילאא *Abilam* pro *monte celſo* vel *ſylua celſa*, nonnulli *columnam celſam* interpretarentur. Ex quô factum vt primò *Abila*, deinde etiam oppoſita *Calpe* pro
C columnis haberentur. Euſtathius: Ἕτεροι δὲ στήλας ὑπέλαβον τὴν Εὐρωπαίαν Κάλπην καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῇ ὄρος ἐκ Λιβύης τὴν Ἀβύλην ἢ Ἀβύλικα *nonnulli columnas eſſe putarunt Europæam Calpen & Libycum montem illi oppoſitum Abylam aut Abylicem*. Quod habet ex lib. 3. Strabonis. *

Mapalia item à Pœnis Romani acceperunt. Feſtus, & ex eô Paulus: *Mapalia caſæ Pœnicæ appellantur*. Philargyrius in lib. 3. Georg. *Mapalia caſæ Maurorum, qui in eremo habitare dicuntur*. Plinius lib. 5. cap. 3. *Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis, mapalia ſua hoc eſt domus plauſtris circumferentes*. Mela lib. 1. cap. 8. de Cyrenaicâ interiore: *Proximis nullæ quidem vrbes ſtant, tamen domicilia ſunt quæ mapalia appellantur*. מפל *mappal* Hebræis & Syris eſt ruina. An inde *mapalia* dicta primo rudera & ruinoſæ
D domus, deinde ruſticæ caſæ? Obſtat quod *mapalia* ſcribitur per P ſimplex, & habet primam breuem. Virgilius lib. 3. Georg.

* Mela l. 1. cap. 5. *Hunc Abylam, illum Calpen vocant columnas Herculis vtrumq;* Et l. 2. c. 6, *Columnæ Herculis Abyla & Calpe,*

-- *raris habitata mapalia tectis*.

Proinde aliud ſuccurrit; Notum in illis linguis locorum nominibus plerumque præfigi ſeruile M. Sic חבא *chaba* eſt latere מחבא, *machabe* latibulum; חנה *chana* caſtra metari, מחנה *machane* caſtra; ארב *arab* inſidiari, מארב *maarab* locus inſidiarum; חזה *chaza* videre, מחזה *mecheza* locus proſpectus, id eſt feneſtra. An pari ratione à Syro פלח *paleah*, vel ἀγροικῶς *pale* (vnde & Pales ruſtica Dea) ſeruili M præfixo Punicum *mapale* factum, cuius plur. *mapalia* pro ruſticorum tuguriis. מפלח Hebraicè legeretur *miphleah* & Arabicè
E *machlah*; Sed hîc Punicè loquimur; non Hebraicè, nec Arabicè. Et in his linguis nemo neſcit ſolas conſonas alicuius eſſe momenti. פלח *palea* vel *pale* Syris eſt agricola. Itaque hinc מפלח *mapale* deductum proprie erit agricolæ tugurium, vt in illo Claudiani Stilich. paneg. 3. *Agricolæ reſerant iam tuta mapalia Mauri*.

Sunt qui *attegias* putant Punicum vel Mauritanum eſſe vocabulum præcedenti ſynonymum in illo Iuuenalis Satyr. 14. A

Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum.

Sed attegias ab attegendo dici vt καλύβας ἀπὸ τοῦ καλύπτειν docet vir vndecunque doctus in exercitationibus Plinianis.

Gadir Punicum verbum pro ſepto bis occurrit apud Feſtum. Semel in interpretatione Dionyſij Periegetis:

Pœnus namque locum gadir vocat vndique ſeptum.

Et rurſus in oris maritimis:

Nam Punicorum lingua conſeptum locum
Gadir vocabat. B

Sed & eiuſdem vocis alij meminere. Plinius: *Pœni Gadir in Punicâ linguâ ſeptum ſignificante.* Solinus: *Pœni linguâ ſuâ Gadir, id eſt ſepem, nominarunt.* Heſychius: Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Sic גדר *gader* Hebræum ſeniores plerumque φραγμὸν explicant. Aquila περιφράκτισμα; Chaldæus interpres habet גדירא Num. 22. 24. Arabice etiam גדיר *gadir* id ipſum eſt, & גדאר *gidar* pro pariete paſſim occurrit. Hæc cum certa ſint, ineptè Tzetzes:

Chil. 8. c. 216. Φοῖνιξ δὲ γλῶσσα γάδειρα λέγει τοὺς λιθοστρώτους.

Nec verius Stephanus, Euſtathius, Suidas, & alij Γάδειρα deducunt παρὰ τὴν γῆν καὶ τὴν δειρὴν, quaſi ſint terræ collum. Fallitur & Claudius Iulius cum in C

Etymol. in Γάδειρα. Phœniciis ſcribit ὅτι Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος κτίσας πόλιν, ὠνόμασε τῇ Φοινίκων γραφῇ: Γάδον γὰρ παρ᾽ αὐτοῖς τὸ ἐκ μικρῶν ᾠκοδομημένον. גדום *gadum* quidem truncum & mutilum, adeoque & paruum ſonat. Hinc אמה גדומה *cubitus minor*. Sed aliud eſt גדר *gader*, id nimirum quod diximus, φραγμὸς vel περίφραγμα. Huic ſynonymum *galon*, ſi Etymologo fides: Γάλωνες, inquit, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Sed illi non ſatis credo, cum ſine authore loquitur. In eodem Feſto *Billis apud Afros appellatur ſemen humanum humi profuſum.* Sic Arabicè בלל *bulal* eſt ſemen. Radix בל *balla* eſt βρέχειν *rigare* Luc. 7. 38. βάψαι intingere Ioh. 13. 26. Sed & Hebraice בלל *balal* eſt *perfundere* Pſal. 92. 11.

Addo ex Varrone verbulum vnum. Falx vt Hebraicè dicitur חרמש *chermes* Deut. 16. 9. & 23. 6. ita etiam Punicè, ſi Scaligero credimus, qui ad hæc verba Varronis de linguâ Latinâ lib. 4. *Has phancillas Chermoneſicè dicunt*, ita habet: *Fortaſſe legendum, has falcillas chermes Pœnice dicunt. Scio enim chermes falces vocatas olim à Syris & Phœnicibus, quorum coloniæ ſunt Pœni in Africâ. Et fieri poteſt vt hoc dixerit Varro ex Magonis libris, qui Pœnicè ſcripti erant de re ruſticâ.* D

E

A

CAPVT DECIMVM.

Punica ex Seruio.

In Seruio pleraque peſſimæ notæ; vt quod *Sarræ*, id eſt Tyri Latinum nomen, deducit à piſce *ſar*. A *Sarra Sarranum oſtrum*, *Sarrana aulæa*, *Sarrana viola*. Σὼρ vrbs Phœnices, vnde Σωρανός, alludit ad צור *Sor* Hebræum Tyri nomen, vnde tam *Sarra* quàm Tyrus. At *ſar* piſcis ignotus. Sidon à piſce, non Tyrus. Simile παρόραμα in Origene. Ibid. auus Iulij Cæſar dictus ab elephante occiſo. *Cæſar* elephas Pœnorum linguâ. Imò Cæſarum nomen multo antiquius. *Cæſar* Latina vox, vnde *cæſaries*. *Cæſar* pro elephante, Maurorum verbum. Ibid. Carthago à *Cartha* vrbe quæ non extat vſpiam. Quin Cartha vrbs eſt in genere, vt apud Armenos *Certa*. Carthaginis nomen idem ex Liuio longe aliter exponit. *Ibid*. *Byrſa* Punicè corium. Imò munitio. Byrſa enim factum ex בצרה *Boſra*. Ibid. *Hal* & *Hel* Sol, vnde ἥλιος, & addito digamma *Belus*. Meræ nugæ. אל *el* Saturnus, & בעל *Belus* voces planè diuerſæ. Ibid. Dido, id eſt virago. Imo virago eſt אשה *iſſa*, vnde *Eliſſa* nonnullis diuina virago. *Magalia* ἀντίστοιχον. *Magar* villa Pœnis, vt Hebr. מגור *magur*.

B

VIrgilij vetus Scholiaſtes ſcholiis ſuis Punica quædam interſpergit, ſed pleraque peſſimæ notæ. Tale illud in lib. 4. Georg. *Quæ nunc Tyrus dicitur, olim Sarra vocabatur, à piſce quodam qui illic abundat, quem linguâ ſuâ ſar appellant.* Verum quidem eſt Romanos veteres pro Tyro dixiſſe Sarram. Ita in Gellio legitur, & in Feſto, & in Paulo: Et in fragmentis

C Ennij *Pœnos Sarrâ oriundos*. Vnde eſt quod pro Tyrio poëta dixit *Sarranum oſtrum*; Et Iuuenalis *Sarrana aulæa*; Et Silius lib. 6. *Sarranam Iunonem, & Sarranam cædem.* Et lib. 7. *Sarranum nauitam*; Et lib. 8. *Sarrana numina*. Et lib. 9. *Sarranum nomen*, & *Sarranam manum*. Et lib. 11. *Sarrana caſtra*. Et lib. 15. *Sarranum muricem*. Et lib. 3. *Sarranam Leptin*. Et Columella *Sarranam violam*, id eſt purpuream, quia purpura è Tyro. Et forſan apud Stephanum Φοινίκης πόλις Σώρ, vnde gentile Σωρανός, id ipſum erat Græcis quod Romanis *Sarra* & *Sarranus*. Σὼρ ſaltem plurimum accedit ad Hebræum צור *Sor*, quô nomine Tyrum appellant ſacri ſcriptores. Sed piſcis *ſar* vnde Sarra, ſi quidem Seruio fides, non extat vllibi gentium. Et *Sarræ* nomen deduci notum eſt ex Hebræo Tyri nomine צור *Tſor*; in quô

D literam *tſade*, quæ medij eſt ſoni inter T & S Græci in T mutarunt, & Romani in S. Ita factum vt ex eodem צור *Tſor* & Τύρος naſceretur & *Sarra*. Sed Seruium veriſſimile eſt, cum alicubi legiſſet quod in Trogo habetur, Sidonem à piſce dici, titubante memoriâ id de Tyro ſcripſiſſe quod de Sidone legerat. Non diſpari errore Origenes: *Tyrus*, inquit, *apud Hebræos ſonat idem quod nobis venantes*. Imo Tyrus rupem ſonat; ſed Sidon vel à venatione vel à piſcatione dicitur. In Matth. cap. 15.

Nihilo verius quod aſſerit idem Seruius in primum Æneidos, Iulium Cæſarem ideo dictum, *quod auus eius in Africâ manu propriâ occidit elephantem, qui Cæſar dicitur Pœnorum linguâ*. Neque enim ab auo Iulij Cæ-

E ſaris nomen incœpit. Iam ante Samniticum bellum floruiſſe Claudium Cæſarem docti obſeruant. Quô æuô inter Romanos & Pœnos nullum interceſſit commercium. Itaque *Cæſar* Latinum nomen eſt, quô quid ſignificetur abundè docet Romana vox *cæſaries* inde deducta. Cæſar denique pro elephanto Punicum verbum non eſt; ſed ex Maurorũ linguâ, vt in Ælio vero

Spartianus diſertè aſſerit. Tamen Seruio aſſentitur Conſtantinus Manaſſes cuius verba ſunt pag. 71. Καὶ σπεῖρες δὲ ἐλέφαντες τοῖς Φοίνιξι καλοῦνται. A

Sed neque his multum fidei in primum Æn. *Carthago à Cartha*, vt lectum eſt in hiſtoriâ Pœnorum. Et in quartum: *Carthago ante Byrſa, poſt Tyros dicta eſt, poſt Carthago, à Cartha oppido vnde fuit Dido inter Tyrum & Sidonem.* Carthago Tyrus nuſquam dicitur & Byrſa proprie non eſt Carthago, ſed Carthaginis Acropolis, vt Romæ Capitolium, Troiæ Pergama, Cadmea Thebis. Neque vlla fuit *Cartha* inter Tyrum & Sidonem. קרתא *kartha* in genere vrbem ſonat. Parum inflexâ voce Armeni, Medi & Parthi dicebant *Certa*; Vnde *Dadocerta*, *Carcathiocerta*, *Arceſicerta*, *Tigranocerta*. Ad quam vocem Stephanus ex Quadrato: ὃ δ' ἐστὶ τῇ Παρθυαίων φωνῇ Τιγρανούπολις. Itaque multò verius idem Seruius alibi ex Liuio: *Carthago eſt linguâ Pœnorum noua ciuitas*, quod abundè explicauimus. B

Ibidem: *Byrſa & linguâ Græcâ vnde fuit Dido, & Punicâ, id eſt ipſius regionis in quâ res eſt geſta, corium ſignificat.* In locis vnde fuit Dido, id eſt in Phœniciâ, Græca lingua non fuit in vſu ante Alexandrum Didone poſteriorem multis ſæculis. De cætero byrſa pro corio Græcum quidem eſt vocabulum, Punicum non item. Niſi forte Pœni à Græcis mutuati ſint, vt Hebræi & Syri recentiores quibus בורסי *burſi* eſt *coriarius*. Vt vt ſit Byrſæ nomen ex בצרה *Boſra* factum quod munitionem ſonat, non à corio vt fabulantur. C

Ibidem de Belo: *Hoc Regis nomen ratione non caret. Nam omnes in illis partibus Solem colunt, qui ipſorum lingua Hel dicitur, vnde & ἥλιος; Ergo addita digammos & in fine facta deriuatio à Sole regi nomen impoſuit.* Et rurſus: *Lingua Punica Hal dicitur Deus. Apud Aſſyrios autem Hel dicitur quadam ſacrorum ratione Saturnus & Sol.* Vtrobique fallitur. *Hal* & *Hel* nec Syra ſunt vocabula, nec Punica: Et abſurdum quod ſibi fingit digamma Æolicum Phœniciis vocibus præponi. Sed אל *el* Hebræis Deum, Phœnicibus Saturnum ſonat, qui Bel vocatur ab Hebræo בעל *baal*, vel Chald. בל *bel*. Damaſcius: Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Ἦλ καὶ Βὴλ καὶ Βολάθην ἐπονομάζουσιν. Philo Byblius illud *el* in Ἶλον mutat Troianum nomen Græcis & Romanis notiſſimum: D

-- *Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno.*

Idem in quartum Æneidos: *Dido, id eſt Virago, appellata eſt.* Item: *Didonem vocat, vt ſupra diximus, Pœnorum lingua Viraginem: Nam Eliſſa dicta eſt; ſed Virago eſt appellata, cum ſe in ignem præcipitauit.* Nugæ: nomen Didûs vel ab amando, vel à diuagando factum; Sed quia אשה *iſſa* eſt virago (ita reddidit Hieronymus Geneſ. 2. 23.) Dido credita eſt *Eliſſa* dici, voce compoſitâ, quaſi diuina virago, quod præpoſterè accepit Seruius.

Vno verbo in Seruij Punicis hoc ſolùm probo, quod *Magalia* in Virgilio ἀντίστοιχον eſſe ſcribit, quia *magar* non *magal*, *Pœnorum lingua villam ſignificat*. Nempe *magar* & Μέγαρα Pœnis iam docuimus id ipſum eſſe quod Hebræis מגור *magur*. E

CAP.

A

CAPVT VNDECIMVM.

Phœnicia quædam ex Heſychio.

Ἀδὰ Tyriis ſalix. *Adan* vel אירן *Idan* id ipſum Talmudicis. N finale periit, vt in *Chna*, *Suſa*, &c. *Adan* alludit ad ארון *adon*, id eſt *Dominum*, vnde *Adonis*. Sic ἰτέα ſalix ad Ἰταῖον, id eſt Adonim. Ἰταῖαι clypei, quia olim ſaligni. Adonis Κύρις & Κίρις. Ἄδωνις Phœnic. δεσπότης: Gingras idem. Ἀδωνιμάοιδος & Borymus Maryandinorum ruſticum carmen. Adonimacedus initium Phœniciæ cantionis. Hebræi libros nominant à primâ voce; Ita etiam cantiones, vt conſtat ex Pſalmorum titulis, quorum quidam explicantur. Heſychius bis emendatus. Ἄλφα bos, & caput, & nauis; vnde fabula de Europâ à tauro raptâ. Ἀοῦρ crater Phœnic. ab orbiculari formâ. Βάκχον luctum à בכה *bacha* flere. Γάδειρα ſepes. Γαυλοὶ naues Phœniciæ rotundæ. Claſſes Phœni-
B cum partim ex gaulis, partim ex triremibus. גל *gol* vas concauum & rotundum Zach. 4. 2. גולא *gola* cyclas. Γαυλὸς vaſis genus formæ ſimilis. Multæ voces nauigiis cum vaſis communes. Gaulis oppoſitæ naues ארכא *arco* longitudinis ſeu longæ. Hinc *Argo* dicta, quæ prima fuit longa nauis apud Græcos. Argo quam fuerit longa. Vocis fabuloſæ origines. *Phœniciæ* claſſes partim ex longis partim ex rotundis nauibus. Ancæus Cadmi nepos nauclerus in Argo naue. Cur in eadem naue vocale fuiſſe fingitur lignum in puppe, id eſt clauus. Tutelæ nauium in puppibus. Γίνατα, terminus. Exod. 21. 10. עונתה *gonata* referri ad legitimum coniugij vſum certo tempore & modo. Chald. גונתה *goneta* tempus cuique rei præſcriptum. Vocis vera origo. Πάταικοι Dij Phœnicum in puppe. Σεμίραμις, id eſt *columba montana*: Idem probatur ex Cteſiâ. Hoc noſtri ſæculi doctiſſimis ſuſpectum. Quia non cogitarunt veteres pro *Semirami* ſcripſiſſe *Serimamim*. Arab. סראה *Seraa* (Hiſp. *Sierra*) mons & quicquid eminet, vnde שר *ſar* Hebr. princeps. חמאם *hemam* columba, vt ימאם *iemam* turtur. Nomen à calore factum. Amomum inde dictum, vt
C Gr. περιστερεὼν à columbini pedis ſimilitudine. שרחמאם *Serimamis* compoſitio qualis in *Carmiuno* pro columba œnade, & חריונים pro *fimo columbino* vel verius *colocaſia*. Idem nomen potuiſſe etiam aliter ſcribi & explicari. Loci in quo Semiramis expoſita eſt ex deſcriptio Cteſiâ. Similis fabula de *Tilgamo* Aſſyriæ Rege in horto reperto. *Tilgamus* cur ſit dictus. Cur colũbas fingat Homerus ambroſiam Ioui ferre. De hac quæſtione Ariſtoteles ab Alexandro conſultus. Phœnicie columbæ *hemam* & ſacerdotes *imam* dicuntur. Itaque per columbas ſacerdotes intelligendi qui Diis cibos ſubminiſtrant. In Scripturâ oblaiones Dei cibum appellari. *Parma* Punicum ſcutum minus, rotundum, equitum proprium, à verbo פרם, id eſt ab incidendo dictum vt Romanorum ancile.

Ἀδὰ παρὰ Τυρίοις, ἡ ἰτέα *Ada apud Tyrios ſalix*. Imo ארן *adan*. Sed Græci pro more abiecerunt N finale. Tale Χνᾶ ex Chanaan, Σοῦσα ex Suſan, Κόης Cabirorum ſacerdos ex כהן *cohen*. Talmudici ſcribunt אירן *idan*, quomodo ביר *bir* & ריב *rib* pro בר *bar* & רב *rab*. Hinc tractatu de Sabbatho cap. 2. אין
D מדליקין בפתילא האירן *non accendunt* (lucernas) *in die Sabbathi ellychnio ſalicis*, id eſt ex lanugine quæ ſalici adnaſcitur. Alij philyram interpretantur, id eſt librum ſeu membranam tenuiſſimam inter ſalicis corticem & lignum.

Notandum ארן *adan* ſalicem & ארון *adon* dominum, vnde dictus Adonis, eaſdem habere radicales. Inde factum vt אדוני *Adonis* Græce diceretur Ἰταῖος, tanquam ab ἰτέα id eſt ſalice facto nomine. Heſychius: Ἰταῖος, ὁ Ἄδωνις. Ἰταῖος id eſt ſalignus. Sic ſaligni clypei Ἰταῖαι dicebantur. Idem: Ἰταῖαι, αἱ ἀσπίδες, διὰ τὸ πρώτας ἐκ ταύτης τῆς ὕλης κατασκευασθῆναι *Itææ, clypei, quia primi clypei ex hac materia*, id eſt ex ſalice, *fiebant*. Quod verum. Theophraſtus hiſt. plant. lib. 5. cap. 4. γλίσχρα δὲ τά τε ἰτέϊνα καὶ ἀμπέλινα, διὸ καὶ τὰς ἀσπί-
E δας ἐκ τούτων ποιοῦσι *Lenta ſalix vitiſque, qua de cauſa ſcuta ex his faciunt*. Et eiuſdem libri cap. 8. vbi de vſu arborum: ἰτέα δὲ πρὸς τὰς ἀσπίδας; Vnde Plinius lib. 16. cap. 40. *Salix ſcutis vtiliſſima*. Et Theocritus de Syracuſanis Idyll. 16.

Ἀχθόμενοι σακέεσι βραχίονας ἰτείνοισι A

Brachia queis fuerant clypeis adoperta ſalignis.

Adde poëtæ locum, quem mihi indicauit iam aliquoties vocatus ad partes vir ampliſſimus D.D. Sarraſin:

-- flectuntque ſalignas Vmbonum crates.

Adonis igitur Ἰταῖος redditum propter alluſionem. Sed & κύρις pro κύριος ex verâ ſignificatione. Heſychius: Κύρις ὁ Ἄδωνις. Κύρις vel κύριος idem quod אדון *adon*, id eſt Dominus. Quod Heſychium non latuit: Ἄδωνις, inquit, δεσπότης ὑπὸ Φοινίκων. Sed & id ipſum Κίρις Lacedæmone. Heſychius: Κίρις, Ἄδωνις, Λάκωνες. Et Phœnicium aliud Adonidis nomen Gingram idem ſignificaſſe ſupra docuimus. B

Dũ in Adoni ſumus conabor aperire quid ſit Ἀδωνιμαοιδὸς in Iulio Polluce: Ἀδωνιμαοιδὸς, inquit, καὶ βώριμος Μαρυανδυνῶν (malim Μαριανδυνῶν) γεωργῶν ᾆσμα, ὡς Αἰγυπτίων μανέρως, καὶ λιτυέρσας Φρυγῶν *Adonimaoedus & Borymus Mariadynorum ruſticorum carmen, vt Ægyptiorum Maneros, & Lityerſas Phrygum.* Phœnicem in Bithyniæ Mariãdynam Phœnicũ colonias deduxiſſe ſupra docuimus, & Argonautarum æuo ibi regnaſſe Phinea regem à Phœnice ſeptimum. Itaque Phœnicij ſermonis reliquias ibi hæſiſſe veriſſimile eſt. Quô pertinere videtur *Adonimaoedus* nomen ruſticæ cantilenæ, quam ſuſpicor ſic incœpiſſe, aut à ſimilibus verbis: אדוני מודים אנחנו לך *Adoni modim anachnu leca, Adoni laudamus te*; Quæ ſunt ipſiſſima verba hymni Dauidici ad Deum 1. Paral. 29.13. אלהינו מודים אנחנו לך. A tali initio factum vt ipſa cantio diceretur *Adoni-mode* vel *Adonï-modim*, & Græcâ terminatione Ἀδωνιμαοιδὸς. Nempe vt Hebræi libros nominant à primâ voce; Geneſim putâ *Bereſith*, Exodum *veelle ſemoth*, Leuiticum *vajikra*, quæ ſunt voces initiales; ita etiam cantiones: Quod in Pſalmorum titulis paſſim videre eſt. Sic in titulo Pſalmi 22. למנצח על אילת השחר *magiſtro ſymphoniæ*, ſup. traditum vt cantetur, *ſuper aieleth haſſachar*, id eſt ad modos & numeros cantici, cuius initium *aieleth haſſachar* ſeu *cerua matutina*. Alij cantantur *ſuper* שושנים *ſoſanim*, id eſt lilia, vel ſuper שושן עדות *ſoſan eduth* lilium teſtimonij. Alij ſuper אלמות *alamoth* virgines. Alij ſuper מחלת *mahalath*, id eſt mor- D
bum, vel ſuper מחלת לענות *mahalath leannoth*, id eſt morbum ad affligendum, ſeu *morbum cruciabilem*, vt cum Apuleio loquar. Alij ſuper תשחת *thasheth*, id eſt diſperdes. Tot canticorum initia, ad quorum modos hi pſalmi erant decantandi. Quod cur viri vndecunque docti tam ſuperciliosè reiiciant nullus capio. *Cum grauitate & honoſtate Eccleſiæ*, inquiunt, *non conuenit vt adhibeantur ludicri & populares cantus.* Sed neque neceſſe eſt vt hi fuerint cantus ludicri. Quin potuere Iudæi habere aliquot ſacra cantica, ad quorum numeros & modos Dauid partem Pſalmorum compoſuerit. Iam redeo ad Heſychium, cuius verba ſunt.

Ἀλύω, ἀδημονῶ, ἀθυμῶ, Φοίνικες: ſcilicet: Ἀλύω Græca vox eſt notiſſima, E
quæ ad Phœniciarum formam nullo modo accedit. Sed haud dubie illud Φοίνικες loco ſuo motum eſt, & ad vocabulum ſequens pertinet: Ἄλφα, βοὸς κεφαλὴ; vbi rurſus aliud mendum. Legendum enim ἄλφα, βοῦς, κεφαλή. Ne-

A que enim Hebræum אלוף *alluph*, vnde illud *alpha*, bouis caput, ſed & *bouem* & *caput* ſeu ducem ſignificat. Et Phœnicium ἄλφα bouem ſignificaſſe conſtat vel ex hoc Plutarchi de Cadmô: ἐν φασι τὸ ἄλφα πάντων προτάξαι, διὰ τὸ Φοίνικας οὕτω καλεῖν τὸν βοῦν *quem ideo aiunt alpha primum omnium literarum poſuiſſe, quia Phœnices bouem ita nominant.* Quin tota de Europâ fabula, quam Iouem rapuiſſe ferunt falſi ſub imagine tauri nititur, homonymiâ Phœniciæ vocis אלפא *alpha*, quæ & bouem & nauem ſonat, vt iam alij obſeruarunt. Et Heſychio authore ἔλφος Cypriis erat βούτυρον *butyrum*, vtrâque voce à boue factâ.

Ἀσὺρ, κρατὴρ ὑπὸ Φοινίκων; *Aſur* id eſt חזור *hazur*. Phœnices craterem
B ita vocarunt ab orbiculari forma, plane vt Syri globum חזור *hezur* vel *hizzur*.

Βάκχον, κλαυθμὸν, Φοίνικες. Nam בכה *bacha* Hebræis eſt flere. Vnde deducta בכי & בכית & בכות. Septuaginta raro aliter quam κλαυθμὸν vel κλαυθμῶνα reddunt. Quomodo hoc pertineat ad ſacra Bacchi, quæ cum vlulatu & fletu celebrari erant ſolita, vide in doctiſſimi Heinſij Ariſtarchô.

Γάδδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Hoc iam ſupra explicauimus.

Γαῦλοι, τὰ ποιμενικὰ τοῦ γάλακτος ἀγγεῖα, καὶ τὰ Φοινικὰ (lege Φοινικικὰ) πλοῖα. Hinc Ariſtophanes in Auibus: Γαῦλον κτῶμαι καὶ ναυκληρῶ *nauem poſſideo & guberno;*
C In quem locum Scholiaſtes: Γαῦλος, Φοινικικὸν σκάφος. Et Callimachus:

Κύπροθε Σιδόνιός με κατήγαγεν ἐνθάδε γαῦλος
E Cypro me gaulus eô Sidonius egit.

Et Epicharmus in Hebes nuptiis apud Athenæum lib. 7. vbi de ſparo: γαυλοῖς ἐν Φοινικικοῖς *in gaulis Phœniciis.* Gaulos etiam recenſet Gellius inter genera nauium. lib. 10. c. 25 Deſcriptio eſt in Feſto: *Gaulus genus nauigij pene rotundum.* Nempe radix ex גלל in orbem volvere. Ex quâ גל *gol* Zach. 4. 2. eſt vas concauum & rotundum: Et גולא *gola* Chald. cyclas ſeu veſtis genus à rotunditate dictæ. A formæ ſimilitudine Græce γαυλὸς eſt vaſis genus. Sic κάνθαροι, κύμβαι, κυβαῖαι, κέλεβαι, σκάφαι totidem nomina ſunt nauigiis communia cum vaſis rotundæ formæ, vt obſeruat vir magnus ad ius Atticum
D pag. 658.

Gaulis puto Phœnices oppoſuiſſe ספינן ארכא *naues arca* vel *arco*, vt Syri efferunt, id eſt naues longitudinis, ſeu quod idem eſt naues longas. Atque inde factum, literis G & C permutatis vt paſſim *, vt nauis *Argo* appellaretur quæ prima fuit longa nauis apud Græcos. Græci enim vſque ad Iaſonem & Argonautas ſolum rotundis nauibus vtebantur. Hinc Plinius lib. 7. cap. 56. *Longa naue Iaſonem primum nauigaſſe Philoſtephanus author eſt.* Et Apollonij Scholiaſtes lib. 1. de Argo naue: Ταύτην δέ φασι πρώτην ναῦν γενέσθαι μακρὰν *Hanc longam nauem primam fuiſſe referunt.* Et Herodotus circa initia libri primi de Argonautis: Καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηῒ ἐς Αἶάν τε τὴν Κολχίδα, καὶ
E ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν *Cum appuliſſent longa naue in Aeam Colchicā & ad Phaſim fluuiū.* Πεντηκόντορον ναῦν appellat Apollodorus, quaſi habuerit quinquaginta remiges, id eſt viginti quinque ab vnaquaque parte. Vnde ſequatur longam fuiſſe cubitorum minimum quinquaginta, ſi ſingula interſcalmia fuerutn διπηχυαῖα, provt definit Vitruuius lib. 1. cap. 2. Quin longior fuerit de- Apollod. l. 1.

* Caius Γάϊος. Cnæus Γναῖος. אכבר Acbar Ἄγβαρος.

KKkkk ij

cem cubitis, ſi Theocrito credimus, à quô in Hylâ prædicatur τριακοντάζυγος Ἀργὼ *Argo triginta iugorum* ſiue ſcalmorum. Itaque nec à celeritate dicta eſt *Argo* nauis, nec ab *Argo* conditore vt fabulantur, nec ab *Argo* Phryxi filio, nec quia facta eſt *Argis*, nec ab *Argiuis* in eâ vectis, ſed à longitudine, vt *gaulus* à rotunditate. Vtraſque naues in vſu fuiſſe apud Phœnices & Pœnos vel ex Polyæno conſtat, qui de Carthaginenſibus hæc habet lib. 6. Τὰς μὲν στρογγύλας τῶν νεῶν κύκλῳ περιστήσαντες ἑτέραν ἀπὸ τῆς ἑτέρας ἱκανὸν διάστημα, τὰς δὲ τριήρεις ἐς τὸ μέσον αὐτῶν ἀθροίσαντες *Rotundis quidem nauibus in circuitu altera ab altera ſatis magno interuallo conſtitutis, & in harum medio collectis triremibus*. Et aliquanto poſt: Ἐν τῷ λιμένι πολλαὶ τριήρεις καὶ στρογγύλαι νῆες ὥρμουν *Ad portum appulerunt multæ triremes & rotundæ naues.* Triremes A ſunt naues ארכא *arco* vel *argo*, & rotundæ naues ſunt גולין *golin* vel *gauli*. Græci vetuſtiores nauigandi rationem à Phœnicibus edocti, Phœnicia etiam nomina multa vſurparunt. Et in ipſâ Argô Tiphys fato functus ſucceſſorem habuit Ancæum Phœnicis Cadmi fratris ex Aſtypalæâ nepotem, qui naucleri munere diu functus eſt, vt quidem volunt. Proinde ad Phœnices id quoque refero quod à poëtis Argo fingitur nauis fuiſſe loquax, lignô à Pallade in carinam impactô ex Dodonæâ ſyluâ, quod humanas voces funderet. Nempe דבר verbum Ebræis & *loqui* ſignificat, & *regere* ſeu *moderari*: Quia animos ſermone regimus & moderamur: C

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Inde דוברה (*dobera*) *loquentem* ſi participium, ſi nomen eſt *ratem* ſonat quæ regitur & gubernatur. Huius plurale דוברות *doberoth* pro ratibus occurrit 1. Reg. 5. 9. Et Ebrææ voces עץ מדבר tam reddi poſſunt *lignum loquax*, quam *lignum quod* nauem *regit*. Ex hâc homonymiâ nata fabula quâ vel ipſa nauis loqui dicta eſt, vel lignum aliquod in naue. Quo ligno nil quicquam aliud quam clauum intelligo, qui non loquitur ſed regit nauem. In puppi quidem eſt clauus, & vocale lignum in prorâ ponit Apollodorus lib. 1. Κατὰ δὲ τὴν πρῷραν, inquit, ἐνήρμοσεν Ἀθηνᾶ φωνῆ (lege φωνῆεν) φηγοῦ τῆς Δωδωνίδος ξύλον *Ad proram autem Minerua vocale Dodonææ fagi lignum accommodauit*. Sed, vt fabulas taceam non ſibi conſtare in omnibus, Apollodoro D Valerium oppono, qui lib. 1. Argonauticon fingit hanc nauem è tutelâ voces fundere, vt quæ Dodonæam quercum ibi habuerit. Verba ſunt:

Viſa coronatæ fulgens tutela carinæ
Vocibus his inſtare duci: Dodonida quercum
Chaoniique vides famulam Iouis.

Nauium autem tutelæ, quæ Deos habebant adpictos, non erant niſi in puppe. Ouidius in epiſt. Paridis:

Accipit & pictos puppis adunca Deos.

Virgilius Æn. lib. 10.

--aurato fulgebat Apolline puppis. E

Perſius Sat. 6.

Ingentes de puppe Dij.

Ad quæ verba Scholiaſtes: *Nauium tutelam dicit quam in puppibus habent.* Sed alios teſtes fruſtra aduoco, cum ipſe Valerius lib. 8. in puppe nauis Ar-

A gûs pro tutelâ auratum Mineruæ ſimulachrum ita deſcribat:

Puppe procul ſummâ, vigilis poſt terga magiſtri,
Hæſerat auratæ genibus Medea Mineruæ.

Γόνατα, τὸ ὅριον, Φοίνικες: ſumpta vox ex Exod. 21. 10. quo loco vir vxori tria iubetur præſtare, cibum, veſtitum, & עונתה *gonata*. (Ajin per G effero ἀρχαϊκῶς, vt in *Segor*, *Gaza*, *Gomorrhâ* &c.) Ibi *Gonata* Hebræi referunt ad legitimum coniugij vſum certo tempore & modo. Et putatur Apoſtolus eô alluſiſſe 1. Cor. 7. 3. cum virum vxori reddere iubet τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν. De cætero עונתה plerique ad עון referunt, vnde מעון *habitaculum*, quaſi habitationem ſignificet, viri nimirum cum coniuge. Sed Aben-Ezra melius re-
B fert ad ענה vnde עת tempus in plur. עתות & עתים litera *nun* latente in *daghes*. Nam Chaldæi dicunt ענתא Ezræ 4. 10. & paſſim. Inde igitur עונה eſt tempus ſtatutum & determinatum quô fit quæque res. Ita apud Talmudicos עונת המעשרות *tempus decimis dandis lege præſcriptum*. Chaldæis id ipſum גונתא *goneta*. Proinde & Phœnicibus *gonata* erat τὸ ὅριον, id eſt terminus vnicuique rei præſcriptus, vt in tempore & modo fieret, quomodo τὸ ὅριον & τὸ ὅρος paſſim ſumuntur.

Πάταικοι, Θεοὶ Φοίνικες οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν. Hoc iam expoſitum ſupra.

C Cum in Phœnice nata ſit Semiramis, credibile eſt nomen fuiſſe Phœnicium. Cuiuſcunque linguæ fuerit, Heſychius *columbam montanam* exponit: Σεμίραμις, περιστερὰ ὀρεία Ἑλληνιστί. Nec multo aliter Diodorus ex Cteſiâ, vbi de paſtore Simmâ, qui in ſolitudine repertam adoptauit pro filiâ: καὶ τοῦτον μὲν ἄτεκνον ὄντα τὸ παιδίον τρέφειν ὡς θυγατέριον μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὄνομα θέμενον Σεμίραμιν, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον παρωνομασμένον ἀπὸ τῶν περιστερῶν & *hunc cum eſſet illiberis, infantem vt filiam ſummâ curâ enutritam nominaſſe Semiramin, quod Syrorum dialecto ad columbarum nomen alludit*. Id Scaligero ſuſpectum, qui ingenuè fatetur ſibi non ſatis liquere quid hoc nomen ſignificet, & Iacobo Cappello, cui Semiramis non eſt columba, ſed *nomine inclita*, vel *nomen meum eſt altum*. Id enim Hebraice שמירם *Semiram*. Diod. l. 2. pag. 66.

D Sed ne cogamur veteribus falſi dicam ſcribere, aio Phœnices *Semiramin* non ſcripſiſſe, ſed *Serimamin*, conflata voce ex duabus Arabicis שרי *ſera* ſcilicet & חמאם *hemam*, quarum illa *montem*, hæc *columbam* ſonat. Prior etiam סראה ſcribitur, nec montem ſolum ſignificat, ſed & quicquid eminet, principem puta, vt Hebræum שר *ſar*. Itaque hæc ſunt ſynonyma. Ex שרי *ſera* geminato R Hiſpani fecerunt *ſierra*.

Altera pars vocabuli חמאם *hemam* vel חמאמה *hemama* pro columbâ eſt frequens, vt & affinis ימאם *iemam* vel ימאמה *iemama* pro turture. Vtraque in Scripturæ paraphraſtis & in Auicennâ paſſim occurrit. חמם Hebræis & Arabibus eſt caleſcere: Inde origo certa nominis, cum vix vlla ſit auis co-
E lumbâ calidior. A columbini pedis ſimilitudine amomum Arabice חמאמא *hamama* vel *chamama* dicitur, quaſi περιστερεῶν. Et verò χάμαμα redditur περιστερεῶν in Lexico Greco-arabico quem citat magnus Salmaſius in Solinum pag. 1324. Eodem refer hæc Serapionis cap. 76. *Hameme, id eſt pes columbinus, & eſt amomum*. Ita etiam reddit Teixeira in hiſtoriâ Regum Perſiæ fol. 187.

lib. 1. cap. 35. Et Iudæus pharmacopola Hieroſolymis de quo Garcias, qui A
verum amomum in Indiâ ſe vidiſſe addit pedem columbinum egregiè referens. Vide plura Dalechampij lib. 18. cap. 40. Itaque ex שרי & חמאם formari potuit שרחמאם *ſerhemam* pro columbâ montanâ. Quali compoſitione

Tzet. Chil. 6. hiſt. 44. כרמיונא *carmiuno* vſurpatum pro columbâ œnade. Et in Scripturâ דביונים vel

2. Reg. 6. 25. חריונים pro fimo columbino, vt volunt, aut pro colocaſiâ verius, quod alibi pluribus probo. Quin citra compoſitionem potuit Semiramis à loco in quo eſt reperta nuncupari virgo שרי חמאם *ſera hemam* montis columbarum; vel צאר חמאם *ſar hemam* verticis columbarum; vel שער חמאם *ſaar hemam* ſyluæ columbarum, vel צחרא חמאם *ſahara hemam* deſerti columbarum. Vtut
ſit, traiectis literis pro *Sarimami* vel *Serimami* Græci dixerunt *Semiramim*, B
barbarum vocabulum more ſuo emollientes. Locum in quo expoſita eſt & à paſtoribus reperta Semiramis Cteſias ita deſcribit: τὸ δὲ παιδίον εἰς τινας ἐρήμους καὶ πετρώδεις τόπους ἐκθεῖναι, ἐν οἷς πολλοῦ πλήθους περιστερῶν ἐννοσσεύειν εἰωθότος, παραδόξως τροφῆς καὶ σωτηρίας τυχεῖν τὸ βρέφος *Infantem autem expoſuiſſe in locis deſertis & petroſis, in quibus cum columbarum magna copia nidificare ſoleret, illam mirabili modo enutritam eſſe & ſeruatam.* Sic Æliani de anim. lib. 12. cap. 21. Bacchori Babyloniorum regis nepos in horto repertus τίλγαμος eſt appellatus, id eſt טלי-גן *teli-gan* infans horti. Κομίζει, inquit, ἐς κῆπόν τινα καὶ
τίθησι ἐφειμένως εὖ μάλα, ὁ τοίνυν τοῦ χώρου μελεδωνὸς καλὸν παιδίον θεασάμενος, C
ἐρᾷ αὐτοῦ καὶ τρέφει, καὶ καλεῖται τίλγαμος *tulit* (aquila) *in hortum quendam & molliſſimè depoſuit; Loci porro dominus formâ infantis delectatus, eum amauit & aluit, & dictus eſt Tilgamus;* imò Tilganus vel Teliganus.

Ptol. Hephæſt. lib. 1. Euſtath. in Odyſſ. μ. Athenæus l. 11 p. 490. Obiter libet ſoluere quæſtionem à veteribus vltro citroque agitatam, & de quâ regum maximus Ariſtotelem conſuluit & Chironem Amphipolitanum, cur nimirum apud poëtam columbæ ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν *ambroſiam Ioui patri ferunt*, vel quod idem eſt διὰ τί ὁ ποιητὴς πελειάδας ἐποίησε τῆς τροφῆς τῶν θεῶν διακόνους *cur poëta columbas fecerit miniſtras cibi Deorum*, quomodo cõcipitur quæſtio à Ptolemæo Hephæſtione apud Photium. Vno verbo reſpondeo fabulam eſſe Phœniciam vel Arabicam natam ex alluſione vo-
cum חמאם *hemam*, & אמאם *emam* vel *imam*, quarum illa *columbas* hæc *ſa*- D
cerdotem ſignificat. Nempe ſacerdotum erat proprium Diis cibos ſubminiſtrare.

Luc. de ſacrif. Quos proinde Lucianus in ſacrificiis deſcribit epulantes & ἐπικεχηνότας τῷ καπνῷ, καὶ τὸ αἷμα πίνοντας τοῖς βωμοῖς προσχεόμενον, ὥσπερ αἱ μυῖαι *fumo inhiantes, & ſanguinem aris affuſum muſcarum inſtar ebibentes.* Sed & Leuit. 21. 6. 8. 17. familiari ἀνθρωποπαθείᾳ Moſes dicit ſacerdotes cibum offerre Dei ſui: & Ezech. 44. 7. Deus illos ita compellat: *Offertis cibum meum, adipem & ſanguinem.* Quale illud Num. 28. 2. *Oblationem meam, cibum* ſcilicet *meum* &c. *cuſtodietis.*

Vnum addo ex Suidâ: Πάρμαι, inquit, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις
Parmæ, clypei ex pellibus confecti apud Carthaginenſes. Parma ſcutum rotun- E
dum, vulgari clypeo breuius, equitum fere proprium. Parmam dici putat

Var. de ling. Lat. l. 4. Iſid. Orig. l. 1, 8. c. 12. Varro, eô quod à medio ſit in omnes partes par, Iſidorus à paruitate. Sed ex Suidâ colligere eſt vocem fuiſſe Punicam. Radix פרם *param* eſt חתך incidere, vnde פרימא *perima* inciſio חתיכה in Baal Aruc ex Talmudicis. Et פירמא

A *pirma*, minutal aut iſicium ex carne minutatim conciſâ, & פרומאי *peromae* fabri lignarij, qui lignum dedolando incidunt. An indidem פרמא *parma* dicta, quia in orbem inciſa, vt ancile Romanorum, parmæ vel clypei genus, etiam ab anciſu vel inciſu appellatum. Varro de linguâ Latinâ lib. 6. *Ancilia dicta ab anciſu, quod ea arma ab vtraque parte vt peltæ Thracum inciſa.* Ouidius lib. 3. Faſtorum:

Idque ancile vocant, quod ab omni parte reciſum,
Quemque notes oculis angulus omnis abeſt.

Iſidorus Orig. lib. 18. cap. 12. *Ancile dictum ab anciſione, quod ſit ab omni parte veluti anciſum & rotundum.*

B

CAPVT DVODECIMVM.

Phœnicia & Punica ex Stephano Byzantio.

Ἄζωτος ab aza, id eſt capra. Capra עז *ez* Hebr. vnde Phœn. *aza* & Syr. עזא *izza*, & Satyricorum Ἰζάνη. Sed *Azotus*, Hebr. *Aſdod*, eſt à robore, vt Dei nomen שדי *Saddai* παντοκράτωρ. Βὴρ באר puteus. Βηρὺτ robur, id eſt אבירות vnde Berytus. *Gaza* vel *Aza* à munitione, non ab Azone Herculis filio, nec à gaza Iouis ibi ſeruata. De Ioue *Marna* nugæ. Μάρτις virgo Cretenſibus. *Britomartis* Diana, id eſt virgo dulcis. *Marnas* מרנש dominus hominum. Μάραν Syris dominum.
C De Marnâ Hieronymus. *Iſtos* inſula Punicè Κεκαέαρζαθ; Imo Χεβλαέαφζαδ חבל הרפסד malus nauis. Καχχάβη caput equi. Clitomachus Diogneti filius Carthaginenſis Philoſophus olim *Aſdrubal*. Itaque Aſdrubal in veter. inſcript. *Azrubal*, id eſt אזורבעל vel אזרובעל *Dominus* ad pugnam *accinctus*. Id Siculi Doricè mutarunt in Ἀσδρούβαν. Hebr. אזר *cingere* transferri ad robur & virtutem bellicam. Diognetus, id eſt *Maharbal*, à Ioue genitus. הרה Hebr. generare. Laodicea, olim Rhamatha, quia paſtor fulmine ictus dixit רם אתה *rham attha* tu celſus es ô Deus. Originatio falſa Philonis, & à Stephano ſecus accepta. Locus corruptus emendatur. *Rhamatha* vox ſimplex quæ *excelſa* ſonat. Multa Iudææ loca huius nominis, omnia in montibus, vt & Laodicea. Deus à Cabaliſtis את vocatur, quia eſt α & ω. *Magna*, inſula Libyca, quæ *Samatho* Libybus, id eſt magna. Annon Lyciæ potius, vbi Μεγάλη νῆσος, quæ & Μεγίστη *Maxima* dicta. At *Samatho* vox Punica quæ fit ex עצם *aſam*. Gutturalis à Phœnicibus initio vocis ſæpe neglecta. *Niſibin* eſſe columnas vel lapides in aceruum collectos. Vtrumque ſignificat Hebræum נציב *neſib*. Vide Gen. 19. 26. *Onca* vel Ὄγγα *Onga* aut *Ogga* Minerua Phœnicibus (Male Οἴγα in Pauſaniâ) ab אגה *aggah*, id eſt pugnare. Phœnice olim *Rhabbotin* & *Colpitis*. Vtrumque nomen à ſinu. *Rhabbotin* רבחוצן magnus ſinus. Sæpe צ in ט mutari. Id nominis Phœniciæ occidētali circa Carthaginem & Syrtes apprime conuenire. Hanc etiam oram Phœnicem dici. Grandis ſinus etiam
D in Phœnice orientali circa Libanum.

IN Stephano περὶ πόλεων Phœnicia hæc leguntur Ἄζωτος, πόλις Παλαιστίνης, ταύτην ἔκτισεν εἷς τῶν ἐπανελθόντων ἀπ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης φυγάδων, καὶ ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἄζας (Ἄζαν) ὠνόμασεν, ὅ ἐστι χίμαιραν, ἣν Ἄζωτον μετέφρασαν. *Azotus vrbs Palæſtinæ, quam condidit exulum vnus è mari Rubro venientium* (id eſt Phœnicum vnus quos è mari Rubro veniſſe volunt) & *de nomine Azæ vxoris Azam, id eſt capram nominauit, quod mutarunt in Azotum.* Hæc merè ſunt fabuloſa. Neque enim Phœnicum fuit, ſed Philiſtæorum vrbs Azotus: Et capra quidem Phœnicibus עזא *aza* dici potuit vt עז *ez* Hebræis, & ענז
E *anz* Arabib. & עזא *izzo* vel *izza* Syris & Chaldæis, plur. עזין *izzin* & עזין *izzan*; vnde Ἰζάνη veſtis ex caprarum pellibus, quâ vtebantur actores ſatyrici. Sed in Hebraicâ Scripturâ עז *ez* capra, & אשדוד *Aſdod*, id eſt Azotus, nihil quicquam habent ſimile. *Aſdod* proprie robur ſonat. Vox eſt apud Arabes frequens. Inde Dei nomen שדי *Saddai* Græci reddunt παντοκράτωρ. Ibidem

voce Βηρυτός: ἐκλήθη δὲ διὰ τὸ ἐνυδρεῖν Βὴρ γὰρ τὸ φρέαρ παρ' αὐτοῖς. Ἱστορεῖ δ' ἐν πρώτῃ τὴν ἰσχὺν Βηροὺτ (ſic lege non Βηρουτὶ) Φοινικιστὶ ὀνομάζειν, ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν ὡς Ἑλλάδιός φησιν. En Beryti nominis duas origines; vnam ex באר *beer* vel *ber*, id eſt puteo, quod vocabulum Phœnices commune habuere cum Hebræis; alteram ex בירות *beruth*, id eſt robore; nam בירות *beruth* eſt pro אבירות *abiruth* ex אביר *abir* quod validum ſonat. Sic ex eodem אביר excidente *aleph* arx Hebræis dicitur בירה *bira* & Chaldæis בירתא *birtha*. A

Γάζα πόλις Φοινίκης, νῦν δὲ Παλαιστίνης πρὸ τῆς Αἰγύπτου *Gaza vrbs Phœnices, nunc autem Palæſtinæ, quæ ante Ægyptum eſt.* Imo & iam olim Palæſtinæ vrbs fuit, nec ad Phœnicem pertinet, niſi quatenus Phœnice Palæſtinam includit, vt in Strabone & aliis. Sequitur: Ἐκλήθη καὶ Ἄζα, καὶ μέχρι νῦν Σύροι Ἄζαν αὐτὴν καλοῦσιν, ἀπὸ Ἄζονος τοῦ παιδὸς Ἡρακλέους *vocatur etiam Aza, & vſque nunc illam Syri Azam vocant, ab Azone Herculis filio.* Nempe Aza & Gaza idem ſunt. Vtrumque Hebræis eſt עזה, vbi initiale Ajin alij efferunt vt g, alij prorſus negligunt. Inde *Aſiongaber* & *Gaſiongaber*: *Senaar* & *Singara*; *Phegor* & *Phaora*; *Segor* & *Zoara*; *Amorrha* & *Gomorrha*. Gaza porro vel Aza à munitione dici notum eſt. Nam Hebraice עזה munitam ſonat. Qualis reuerâ Gaza; Mela: *In Palæſtinâ eſt ingens & munita admodum Gaza.* Quâ fiduciâ Batis vel Betis Eunuchus vrbi præfectus Alexandro obſiſtere auſus eſt, τῷ χωρίῳ πιστεύων, μήποτε ἂν βίᾳ ἁλῶναι Arrian. lib. 2. Et reuerâ in eius obſidione Alexander laborauit plurimum. Itaque hæc vera origo nominis, & tam commentitium eſt ab Azone filio Herculis Azam dici, quam quod ſequitur de gazâ Iouis ibi ſeruatâ. Cætera non capio: Iouem Cretenſem ibi cultum ἐκάλουν Μαρνᾶν, ἑρμηνευόμενον Κρηταγενῆ, τὰς παρθένους γὰρ οὕτω Κρῆτες προσαγορεύουσι μαρνᾶν. Hæc falſa & ἀμάχανθα: Virgo enim apud Cretenſes non dicebatur *marna*, ſed μάρτις, vt iam viri docti notarunt, fere vt apud Arabes מראה *marath* mulier; vnde Diana dicta *Britomartis* dulcis virgo. Solinus: *Cretes Dianam religioſiſſimè venerantur, Britomartin gentiliter nominantes, quod ſermone noſtro ſonat virginem dulcem.* Dato tamen, non conceſſo, Cretenſes virgines vocari *marnas*, an hinc ſequitur *marnan* Iouis nomen apud Gazæos ſignificare Κρηταγενῆ. Quid potuit dici futilius? Quin Syris מרנש *Marnas* eſt dominus hominum, vt ברנש *barnas* filius hominis: Philo in Flaccum Μάριν ſcribit τὸν κύριον ὀνομάζεσθαι παρὰ Σύροις. Illud μάριν deflexum ex מר *mar*. De Gazæorum Marnâ Hieronymus aliquoties in epiſt. ad Lætam: *Marnas Gazæ luget incluſus, & euerſionem templi iugiter pertimeſcit.* Et in vitâ Hilarionis: *Ingrediatur ſeruus eius Gazam & Marnas corruat.* Et in Eſaiam lib. 7. *Serapium Alexandriæ, & Marnæ templum Gazæ in Eccleſias Domini ſurrexerunt.* B C D

Vid. Curt. lib. 4.

Ἰστός: νῆσος Λιβύης, Ὀυδενὸν λεγομένη ὑπὸ Λιβύων; ὑπὸ δὲ Φοινίκων κελλάεραρος (imo χεβλαεραφσὰδ חבל הרפסד *malus nauis*) ὃ ἑρμηνεύεται Ἱστωνίς, νηὶ γάρ ἐστι παραπλήσιος. Hoc alibi iam expoſitum. Vt & quod voce Καρχηδὼν, vnum è Carthaginis nominibus Κακκάβη explicatur ἵππου κεφαλή. Diximus pro *Caccabe* Pœnos ſcripſiſſe *Carcabe*, voce compoſitâ ex כר *car* & רכבה *recabe*. Vide ſupra. E

At nondum obſeruauimus quod habet ibidem de Clitomacho: Καρχη-

δόνιος

A δόνιος σοφὸς μέγας, καὶ Κλειτόμαχος ὁ Διογνήτου, ὃς ἐκαλεῖτο Ἀσδρούβας. Quod ipſum legere eſt in Euſtathio, vbi de Carthagine: ἐξ αὐτῆς φασι Κλειτόμαχον εἶναι τὸν Ἀκαδημαϊκὸν φιλόσοφον τὸν καὶ Ἀσδρούβαν καλούμενον. Et in Dione Laërtio in fine libri quarti: Κλειτόμαχος Καρχηδόνιος, οὗτος ἐκαλεῖτο μὲν Ἀσδρούβας; Et in Plutarcho lib. 1. de fortuna Alexandri: Κλειτόμαχον, Ἀσδρούβαν καλούμενον πρότερον, καὶ Καρχηδόνιον τὸ γένος. Vnde colligere eſt Aſdrubalem à viris doctis perperam exponi חסד רוב בעל *multæ benignitatis dominum.* Sed neque iam placet quod ſupra ſcripſi Aſdrubalem ſcribi Punice עזרובעל *auxilium eius Belus.* Apparet enim Aſdrubalis nomen aliquid bellicum ſonare ex eo quod mutatum fuit in Græcum *Clitomachum*, id eſt inclitum pugnâ. Quomodo Malchi nomen in
B Porphyrium, quia purpura Regum eſt propria; Et Hebraicum Oniæ in Menelaum, quia vtrumque robur ſonat. Nempe Aſdrubal Phœnicibus erat אזור בעל *Azurbaal*, vel אזרובעל *Azrubaal* Dominus ad pugnam accinctus. Itaque in veteri inſcriptione, quam deſcripſit vir inſignis D. Iſaacus Voſſius legitur

AZRVBAL SVFFES ANNIBALIS F.

Id in Ἀσδρούβαν mutatum à Siculis, qui Doricè διαλύουσι τὸ ζ εἰς τὰ ἐξ ὧν ἦν συγκείμενον στοιχεῖα *zeta reſoluunt in literas ex quibus erat compoſitum*, id eſt S & D. Vide in Athenæo Epicharmi fragmenta, Theocritum & alios. Eo
C exemplo ſeniores pro עזרא *Ezra* Eſdram ſcribunt. אזר propriè eſt zonâ vel balteo cingere. Sed quia is eſt habitus militaris, inde eleganti metaphorâ etiam ad robur transfertur & virtutem bellicam. Seruius in illud Æn. lib. 8. *diſcinctos Mulciber Afros. Diſcinctos dixit inhabiles militiæ. Omnes enim qui militant cincti ſunt, aut certe inefficaces: vt contra præcinctos ſtrenuos dicimus. Horatius, altius ac nos præcinctis vnum; Vnde & Græce* εὔζωνος *appellatur non qui bonam zonam habet, ſed qui eſt ſtrenuus.* Ita etiam Hebraice. Sic 1. Sam. 2. 4. נכשלים אזרו חיל *infirmi accincti ſunt robore.* Pſ. 18. 40. ותאזרני חיל למלחמה *& accinxiſti me robore ad bellum.* Pſ. 65. 7. de Deo. נאזר בגבורה *accinctus eſt virtute.* Proinde veteres interpretes paſſim reddunt ἰσχύειν, ἐνισχύειν, κατισχύειν. Sic 2. Sam. 22. 40. ותאזרני Græce καὶ ἐνισχύσας με. Eſ. 8. 9. התאזרו ἰσχύσατε.
D Eſ. 45. 5. de Cypro אאזרך ἐνίσχυσε. Quæ verſio ex eo firmatur, quod pro his verbis Pſ. 18. 33. האל המאזרני *Deus me a cingit*, habetur in eiuſdem Pſalmi repetitione 2. Sam. 22. 33. האל מעוזי *Deus eſt robur meum.*

De cætero Clitomachus Diogneti, id eſt Mahaibalis, filius fuit, quod nomen Punice ſonat *à Ioue genitum*, vel *ex Iouis proſapiâ.* Nam הרה proprie concipere ſed & generare eſt. Vnde הורה genitor Gen. 49. 26. & הרה גבר *natus eſt vir* Iob. 3. 2. Porro Iouem à Pœnis Baal vocatum ex Auguſtino ſcimus.

Λαοδίκεια, πόλις τῆς Συρίας, ἡ πρότερον Λευκὴ ἀκτὴ λεγομένη, καὶ πρὸ τούτου Ῥάμιθα (lege Ῥάμαθα) κεραυνωθεὶς γάρ τις ποιμὴν ἔλεγε Ῥαμάνθας, τουτέστιν, ἀφ' ὕψους ὁ
E θεός. ῥάμαν (lege ῥὰμ) γὰρ τὸ ὕψος; ἄθας (lege ἀνθᾶς) δὲ ὁ θεός, ὥσπερ Φίλων *Laodicea vrbs Syriæ quæ prius dicta eſt Leuce Acte, & antea rurſus Ramatha: Paſtor enim aliquis fulmine ictus dixit Ramanthas, id eſt ex alto Deus; Ram enim eſt altitudo, & anthas Deus; ita Philo.* Imo רמתא *Ramatha* nil quicquam quam loca excelſa ſignificat, vox eſt ſimplex non compoſita. No-

men factum ex argumento. Monti enim vel promontorio incumbit Laodicea. Pliniuſ lib. 5. cap. 20. *Promontorium in quo Laodicea libera.* Sic Iudæa quotquot habuit oppida huius nominis, in montibus ſita fuere. Mirabere Philonem id latuiſſe, Philonem inquam Byblium (neque enim alium hîc intelligo) quem Phœniciæ linguæ fuiſſe apprimè gnarum probat quod Sanchoniathonem ex Phœnicio ſermone in Græcum tranſtulerat. Sed & doctiſſimi Græcorum in vocum originationibus ſæpe ſolemnia delirant, & ad fabulas confugiunt, etiam in re per ſe obuiâ. Præterea nullus dubito quin Stephanus peruerterit Philonis mentem. Neque enim voluit Philo Deum Ἄθας vel Ἄνθας dici, ſed paſtorem fulmine ictum Deum compellaſſe his verbis, רם אתה *rham attha* vel רם אנת *rham anth*, id eſt *celſus es tu*, B
nempe ô Deus. Quod ſic accepit Stephanus ac ſi à Philone ἄθας vel ἄνθας Deus exponeretur. Cabaliſtis quidem את *ath* Dei nomen eſt conflatum ex Hebræi alphabethi primâ & vltimâ literâ, quô ſignificatur Deus omni principio eſſe prior, & omni fine poſterior, id eſt æternus. Atque eô ſenſu dicit Chriſtus Apoc. 22. 13. ἐγώ τὸ α καὶ τὸ ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος *Ego ſum alpha & omega, principium & finis, primus & nouiſſimus*. Sed Phœnices nemo dixerit de his myſteriis cogitaſſe. Et haud dubie indidem hauſta ſunt hæc Heſychij: Ραμας, ὁ ὕψιστος θεὸς *Ramas altiſſimus Deus*; in quibus non ἄνθας ſed ῥαμας pro Dei nomine recte habetur. C

Μάγνα, νῆσος Λιβυκή, Ἀλέξανδρος ἐν τρίτῳ Λιβυκῶν. ἡ κατὰ τὴν Λιβύων φωνὴν Σαμαθώ, ὅ ἐστι μεγάλη *Magna, inſula Libyca. Alexander* (Polyhiſtor) *lib. 3. Libycorum, quæ Libyum* (Pœnorum) *ſermone Samatho dicitur, id eſt magna.* Eſt cur putetur hæc fuiſſe inſula Lyciæ non Libyæ. Libyæ inſula *Magna* nomine alibi nulla memoratur. At prope Lyciam fuit μεγάλη νῆσος *Magna inſula*, de quâ alibi idem Stephanus: ἔστι καὶ μεγάλη νῆσος, ἡ τῶν Λυκίας. Quæ & μεγίστη *Maxima* dicta. Ptolemæus lib. 5. cap. 2. Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Λυκίᾳ μεγίστη &c. *Inſulæ verò Lyciæ adiacent Maxima* &c. Et rurſus Stephanus: Μεγίστη, πόλις καὶ νῆσος τῆς Λυκίας, ὡς Πολυΐστωρ *Maxima vrbs & inſula Lyciæ, vt tradit Alexander Polyhiſtor*, nempe in Lyciacis vel Lyciæ periplo quem non ſemel citat Stephanus. Sed & Libyca idem ſcripſerat. Et vox *Samatho* D
plane videtur eſſe Libyca, ſeu quod idem eſt Punica. *Samatho* enim fit ex עצמת *aſamath* initiali reiectâ. Tale in Paulo *haudoni* ſalue mi domine, pro *haue adoni*; Et in Hannone *Cerne* pro אחרנאת *achernae* vltima habitatio: Et in Philone βηρὺτ robur pro אבירות ἀβηρὺτ; Et in auctario Dioſcoridis ἀστὴρ χιλλὸς pro חציר אחילם ἀτσὴρ Ἀχίλλος *herba Achillis*, id eſt ſideritis; Et inſula דור *Rhod* pro ירוד *Jarhod*, id eſt draconis. עצמת *aſamath* Hebr. eſſet עצומה & Arab. עטימה. Id Hebræis *multam* ſonat, ſed Arabice *magnam*, tranſlatâ ſignificatione è diſcretâ quantitate ad continuam. Ita etiam apud Phoenices.

Νίσιβις πόλις ἐν τῇ Περαίᾳ τῇ πρὸς τῷ Τίγρητι ποταμῷ. Φίλων ἐν Φοινικικοῖς, Νάσιβις διὰ τοῦ α. Οὐράνιος δὲ διὰ τοῦ ε Νέσιβις. σημαίνει δὲ, ὥς φησι Φίλων, νάσιβις τὰς στήλας, ὡς δὲ Οὐράνιος, νέσιβις φησὶ σημαίνει τῇ Φοινίκων φωνῇ λίθοι συγκείμενοι συμφορητοὶ *Niſibis vrbs in Tranſeuphratenſi regione quæ eſt ad Tigrim amnem. Philo in Phœniciis Naſibin per A ſcribit, Vranius per E Neſibin. Significat autem Naſibis iuxta Philonem columnas, at iuxta Vranium Neſibis lingua Phœnicum* E

A *ſunt lapides collecti & coaceruati.* Syri נציבין *Neſibin* efferunt quod vtrumque ſignificat & columnas & aceruum ſeu tumulum. Hinc Gen. 19. 26. Hebræum נציב *neſib* à Kimchio תל tumulus aut aceruus ab aliis *columna* redditur. Id enim eſt Græcis στήλη. Chaldæis קמא & עמוד & Arabico interpreti דכאנה.

Idem Stephanus in voce Ὀγκαῖαι: Ὄγκα γὰρ ἡ Ἀθηνᾶ κατὰ Φοίνικας *Onca enim Minerua iuxta Phœnices.* Ita etiam Æſchyli ſcholiaſtes in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας; Et Pindari ſcholiaſtes recentior in Olymp. β. ἐστὶν ἐν Θήβαις ἱερὸν Ἀθηνᾶς, Ὄγκας καλουμένης Φοινίκων γλώττῃ *Thebis Mineruæ templum eſt quæ linguâ Phœnicum Onca dicitur.* In Heſychio ſcribitur Ὄγγα, in Pauſaniâ σίγα, ſed reſcri-
B bendum Ὄγγα vel Ὄγκα. Quod alibi monuimus fieri à Syro אגה *aggah*, id eſt pugnare, præliari, quia Minerua bellorum præſes.

Idem verbo Φοινίκη: Ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Ῥαββώθιν καὶ Κολπῖτις. Lege Ῥαββώτιν καὶ Κολπῖτις *Phœnice prius vocabatur Rabbotin & Colpitis*, ſup. γῆ. *Rabbotin & Colpitis* plane idem ſunt. Vtrumque nomen à ſinu factum. Rabbotin enim Hebraice eſſet רבחוצן *rabhotſen*, κόλπος μέγας *magnus ſinus. Tſade mutatum* in τ, vt in טביתא ταβιθὰ ex צבי *tſabi*, & Tyro ex צור *Tſor*, & Tani ex צען *Tſoan.* Hâc permutatione nihil eſt frequentius apud Syros. Sed falli puto Stephanum, qui Phœnice proprie dictæ has tribuit appellationes. Ne-
C que enim Orientalis Phoenice ſed Libyca ſic dicebatur. Notum enim eſt Punicas vrbes præcipuas in magnis ſinubus fuiſſe ſitas. Mela vbi de Africâ minore l. 1. c. 7. *Tria promontoria, Candidum, Apollinis, Mercurij, vaſte proiecta in altum duos grandes ſinus efficiunt; Hipponenſem vocant proximum ab Hippone Diarrhyto, quod littori eius eſt appoſitum. In altero ſunt* &c. *Vtica & Carthago ambæ inclitæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.* Et paulo poſt: *Hadrumentum, Leptis, Clupea, Abrotonum, Taphræ, Neapolis, hinc ad Syrtim adiacent, vt inter ignobilia celeberrimæ: Syrtis ſinus eſt centum fere millia paſſuum quâ mare accipit patens, trecenta quâ cingitur.* Et rurſus: *Tum Leptis altera, & Syrtis nomine atque ingenio par priori, cæterum altero fere ſpatio quâ dehiſcit, quâque flexum agit amplior.* Merito igitur Κολπῖτις &
D רבחוצן vel רבחוטן *Rabbotin* dicta terra quæ tam vaſtis ſinubus patet. Tamen hoc nomine videtur ora Carthaginenſis præcipuè deſignari, de quâ Scylax in Periplo: ἡ δὲ Καρχηδονίων χώρα ἐστὶν ἐν κόλπῳ *Carthaginenſium autem regio eſt in ſinu*; Et Appianus in Libycis: ἦν δὲ ἡ πόλις ἐν μυχῷ κόλπου μεγίστου *ſita autem erat vrbs in receſſu ſinus maximi.* Sinus maximus id eſt רבחוצן *Rabbotin.*

Hæc ora Phoenice vocatur cum ab aliis, tum à Polyæno apertiſſimè, cum lib. 5. de Agathocle ſcribit: στρατιώτας συντεταγμένους ᾔτησε παρὰ Συρακουσίων, ὡς διαβησόμενος εἰς τὴν Φοινίκην *milites in aciem inſtructos petiit à Syracuſanis, vt in Phœnicem traiecturus*, id eſt in Africam prope Carthaginem.

Interim ſi quis ex mente Stephani *Rabbotin* & *Kolpitin* velit epithetum
E eſſe Phoenices proprie dictæ, non vehementer pugnabo; modo pars Phoenices intelligatur circa Libanum de quâ Mela lib. 1. cap. 12. *Inde iam non obliqua pelago ſed aduerſa adiacens, à terrâ grandem ſinum inflexo tractu littoris accipit.*

 A

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Punica ex Euſtathio, & Pindari & Apollonij ſcholiaſtis & Tzetze.

In Euſtathio Dido *ἀνδροφόνος*, imo *Eliſſa*. Carthago primo Cænepolis in Pindari Schol. *Scyphius* primus equus, quia è petra editus. In Apollonij Schol. quatuor Cabirorum nomina. Horum ſacerdos *κόης*, id eſt כוהן. Tzetzis error geminus in expoſitione vocum *Gadara*, & *Gabbatha*. Vera explicatio. *Carminuo* כרמיונא columba œnas. Vox è duabus conflata quas Tzetzes male diuiſit. Arabicè *τάιρα*, id eſt טאיר non eſt columba, ſed auis in genere, vt Syr. *taiora*. *Teiar* augurium.

IN Euſtathio Dido falsò explicatur ἀνδροφόνος; quod ad *Eliſſæ nomen* puto pertinere potius, tanquam ab חלל & איש; Nempe איש virum ſonat, & B
חלל confodere. Sed neque id ſatis probo.

Ibidem Carthago legitur primò vocata fuiſſe Καινὴ πόλις, deinde Καρχηδὼν, abſurde. Nam Καρχηδὼν id ipſum eſt quod καινὴ πόλις. Itaque etiam Hiſpaniæ Carthago vocatur καινὴ πόλις. Stephanus: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Καρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὐτὴ καινὴ πόλις. Cætera de Caccabe, & Clitomacho, & Byrſâ iam explicata.

In Pindari Scholiaſte Σκύφιος *Scyphius* vocari legitur in mythographis primus ille equus qui vel è petrâ erupit, vel è Neptuni ſemine natus eſt in petrâ C
dormientis; *Scyphius* id eſt שקיפי *sciphi* Πετραῖος. Syris enim שקיף *ſciph* eſt petra, quod iam ante monuimus. De eodem illo equo ſic Iſacius in Lycophronem pag. 123. Περὶ τὰς πέτρας τὰς ἐν Ἀθήναις Κολωνοῦ (Ποσειδῶν) καθευδήσας ἀπεσπέρμηνε, καὶ ἵππος Σκύφιος ἐξῆλθεν, ὁ καὶ Ἀκειρωνίτης λεγόμενος *Circa petras Coloni Athenis Neptunus dormiens ſemen emiſit, & exiit equus Scyphius, qui & Acironites dicitur*. Legendum Σκυρωνίτης *Scyronites*, vt recte habetur paulo poſt. Nempe Arabibus צחור *Suchur* ſunt petræ. Itaque tam *Scyronitæ* quam *Scyphij* nomen à petris ductum, vnde volunt equum erupiſſe.

In Apollonij Scholiaſte ſunt Cabirorum nomina quæ ex linguâ Phœniciâ ſuo loco ſic explicauimus: D

Cabiri כבירים *Dij potes.*
Axieros אחזי ארץ *poſſeſſio mea terra*, id eſt Ceres.
Axiokerſa אחזי קרץ *poſſeſſio mea mors*, id eſt Proſerpina.
Axiokerſos Pluto indidem dictus.
Kaſnilus, al. *Kadmilus* הדמאל *miniſter Dei*, id eſt Mercurius.
Horum ſacerdos in Heſychio vocatur Κόης, id eſt כהן *cohen*.

Ioannes Tzetzes Chiliad. 8. hiſt. 216. ita habet:

Φοῖνιξ δὲ γλῶσσα γάδαρα λέγει τοὺς λιθοστρώτους,
Ὡς οἱ Ἑβραῖοι Γαβαθὰ τόπους τοὺς λιθοστρώτους.

Vtrobique fallitur. Verum quidem eſt eundem locum Ioh. 19. 13. Græcè dici λιθόστρωτον, & Hebraicè, id eſt Syriace Γαββαθᾶ, ſed diuerſâ ratione. Neque enim à pauimento nomen *Gabbatha*, ſed ab eminentiâ, vel ſi Syro interpreti credimus, à ſepimento. Is quippe literis B & P permutatis pro *Gabbatha* habet גפיפתא *gephiphatho* peribolum. Quâ voce ſic acceptâ *Ga-* E

A *Batha* & *Gadara* fere idem erunt. Vnde eſt quod Bartenora Talmudici tractatûs Peah cap. 6. גפא *gappa* per *gader* explicat. Sed his nihil commune cum lithoſtroto; quod nobile eſt pauimenti genus incruſtatione ex exiguis lapillis factâ.

Inter columbæ ſpecies vna eſt οἰνὰς vel οἰνίας, cuius poſt Philoſophum meminere Ælianus, Athenæus, Heſychius, Iulius Pollux. Alij à vini colore dictam volunt, alij à vindemiæ tempore quô maxime conſpici ſolet. Illam, ſi Tzetzæ credimus Chiliad. 6. hiſt. 44. *Carmiuno* Syri vocabant, id eſt כרמיונא voce compoſitâ ex כרם *vite* & יונא *columbâ*: Quod his verbis vtcunque expreſſit:

B Κατὰ Ἑβραίων γλῶσσαν τε καὶ τὴν τῶν Σύρων ἅμα
Χαρμὶ δηλοῖ τὴν ἄμπελον, ἰουνὼ περιστερὰν δέ,
Τὴν ἰὼ φασὶ ὡς Ἕλληνες περιστερὰν οἰνάδα.

Rectè, niſi quod Syras voces male diuidit; Neque enim χαρμὶ, ſed כרמא *charma* vel *charmo* vitem ſonat; Et columba non eſt *vno* ſed יונא *iuno* vel *iono*; Vt Hebr. *Iona*. Vnde Ionæ Prophetæ nomen, quod & ipſe Tzetzes agnoſcit Chil. 7. hiſt. 126. Sed multo peccat grauius cum ex Iſmaëliticâ, id eſt Arabicâ linguâ πτάρδην idem columbam exponit; cum Arabicè טאיר *tair* ſit auis quælibet, vt Syriacè טירא *taioro* Pſ. 148. 10. Vnde טיר *teiar* augurium, C מטיר *mitaier* augur, טיר *taier* augurari paſſim in paraphraſtis. Vide Ionathanem Geneſ. 30. 27. & 44. 5. 15. Neque id fugit Hebræos. Baal Aruc בלשון ישמעאל קורין לעוף טיר *linguâ Iſmaëlis auem appellant tair.* Idem ex Kimchio & Iuſto Iehielide obſeruat Druſius in fragmentis in Geneſim cap. 44. verſ. 5.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

Punica & Phœnicia ex Etymologico magno.

Iuppiter Ἄλδος aut Ἀλδήμιος Gazæ. Forte ab *alda* vel *aldim*, id eſt ſæculis. Aliter Græci. *Aphaca* Libani locus prope fl. Adonim Veneris templo à Conſtantino ſubuerſo valde celebris, D Inter Heliopolim & Byblum, remotus ab vrbibus, vt habetur in Euſebio. Tamen ibi Naclim oppidum memorat Chriſtodorus; ſed id potuit eſſe recentius. *Naclis* vt *Nicolaus* Hebr. palmulæ ſpecies. Prope Aphaca *Boeth* ſtagnum in quod decidens filia Veneris in piſcem eſt mutata. Nicephorus & Germanicus emendati. Venus ibi lugubri habitu. Ignis è Libani vertice certa die in ſubiectum amnem cadens. Deæ cultores inibi ſe polluebant omni genere libidinum. *Aphaca* amplexum explicat Etymologus rectè. Syris enim עפק *aphak* amplecti, vt Hebr. חבק *abak*. Ibi ſcilicet credita Venus in Adonis amplexus ruiſſe. Cur eadem Venus Architis in Macrobio. Doctiſſimi viri lectionem receptam ſollicitant. Sed nil mutandum. Architis ab *Arcâ* vel *Archâ* vicina vrbe in Libano. Betagon Saturnus; Imo בי-דגון *be-Dagon* templum Dagonis. *Beth Dagon* 1. Macchab. 10. 83. *Galones* non ſunt Phœnicibus περιφέγματα. Hæc pertinent ad præcedens Γάδιρα. Dido à diuagando dicta. *Hellotia* Europa, Cretica vox potius quam Phœnicia. Al. *Hellotis* Europa. *Hellotia* Europæ feſtum. *Hellotes* Europæ corona. *Hellotis* Gortyna vrbs. *Thèba* bos Syris, ridiculè. *Sindon* à Sidone, vbi repertus Sindonum vſus. Etiam alij Tyriis hoc inuentum tri- E buunt. Tamen צידון *Sidon* & סדין *Sindon* Scripturâ multum differunt. Materia è lino aut byſſo. *Sindon* & *Sadin*. Cur N ante D Græcè inſertum, An olim ſcriptum *Saddin*. *Daghes* in D mutari in N, in B & P mutari in M. *Suſium* vel *ſuſinum vnguentum*, id eſt lilinum. *Suſa* lilium שושן *ſuſan*. Suſa vrbs à copia liliorum, al. ab equis, סוסא *Suſa* equus. Sed Suſan ſcribitur per ש.

IVpiter Ἄλδος aut Ἀλδήμιος Gazæ cultus eſt, quia credebatur ἀλδαίνειν, id eſt augere fructus, vt in Euboeâ ἐπικάρπιος Ζεὺς apud Heſychium. Ita Ety-

mologus ex Methodio. Ego Iouem illum Phœnices linguâ ſuâ vocaſſe puto בעל חלדא *baal-halda* dominum ſæculi, vel בעל חלדים *baal aldim* dominum ſæculorum; quo ſenſu verus Deus appellatur מלך העלם *rex ſæculi*, id eſt mundi. Eiuſdem Iouis aliud nomen מרנש *Marnas* ſupra expoſitum. A

Ἀγὴρ *crater* ex Heſychio iam explicatum.

Aphaca in Libano locus eſt non procul à fluuio Adoni, templo Veneris Aphacitidis inibi ſtructo iam olim, & à Conſtantio ſubuerſo celeberrimus. Euſebius de vitâ Conſtantini lib. 3. Ἄλσος ἦν τοῦτο καὶ τέμενος αἰσχρῷ δαίμονι Ἀφροδίτης ἐν ἀκρωρείας μέρει τοῦ Λιβάνου ἐν Ἀφάκοις ἱδρύμενον. Socrates lib. 1. cap. 18. τὸ ἐν Ἀφάκοις τοῦ Λιβάνου ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης &c. Sozomenus lib. 2. cap. 5. Ὁ ἐν Ἀφάκοις (ναὸς) τῆς Ἀφροδίτης περὶ τὸ Λιβάνιον τὸ ὄρος καὶ Ἄδωνιν τὸν ποταμόν. Historia tripartita lib. 2. cap. 20. *In Aphacis iuxta montem Libanum & Adonim fluuium Veneris domus.* Idem legere eſt in Nicephoro; niſi quod habet perperam ἐν Φαγάκοις pro ἐν Ἀφάκοις. Locus fuit medius inter Heliopolim & Byblum. Zoſimus lib. 1. Ἄφακα χωρίον ἐστὶ μέσον Ἡλιουπόλεώς τε καὶ Βύβλου, καθ' ὃ ναὸς Ἀφροδίτης Ἀφακίτιδος ἵδρυται. Locum deſcribit Euſebius ἔξω πάτου, τριόδων τε καὶ λεωφόρων ἐκτὸς, οὐκ ἐν μέσαις πόλεσιν, οὐδ' ἐν ἀγοραῖς καὶ πλατείαις. Tamen, ſi Suidæ fides, Aphaca erant in vrbe Nacli: Νάκλις, inquit, πόλις περὶ Ἡλιούπολιν, ἐν ᾗ τὰ καλούμενα Ἄφακα. Sed condi potuit vrbs Naclis poſt Conſtantinum & Euſebium: Suidas enim hæc habet ex Chriſtodoro qui diu vixit poſt Euſebium, nempe Anaſtaſij tempore. Ex ipſô nomine apparet locum fuiſſe palmulis illis maioribus fertilem quas à Nicolao Damaſceno Nicolaos appellant Græci & Romani ſcriptores. Id enim Hebræis eſt נקלים *naclis.* Prope Aphaca lacus aut ſtagnum fuit, de quo Zoſimus: τούτου πλησίον λίμνη τις ἐστὶν ἐοικυῖα χειροποιήτῳ δεξαμενῇ *Prope fanum iſtud lacus quidam eſt ciſternæ manufactæ ſimilis.* Et Germanicus in Arati phænomena: *Piſcis magnus* &c. *dicitur in aſtra collocatus, eô quod decidens in Boeth ſtagno, Aphacitidis filia Veneris in piſcem ſit transfigurata, quam Syri Deam nominauerunt. Quidam autem dicunt quod de ſtagno filiam Veneris ſaluauerit. Vnde vſque hodie Syri piſces argenteos in templo conſecrauerunt.* Lego *Aphacitidis* cum doctiſſimo Seldeno pro vulgato *Phacitis.* Ipſa dea dubium an ob filiæ caſum, aut propter Adonim ab apro interemptum, lugenti habitu pingebatur. Macrobius Saturnaliorum lib. 1. cap. 27. *Simulachrum huius Deæ in monte Libano fingitur capite obnupto, ſpecie triſti, faciem manu læuâ intra amictum ſuſtinens, lachrymæ viſione conſpicientium manare creduntur.* Fama refert dæmonum illuſione inibi apparuiſſe quotannis certâ die igniculum in modum ſtellæ, qui è Libani vertice cum impetu ruebat in ſubiectum amnem, & credebatur eſſe Venus. Zoſimus: Κατὰ μὲν οὖν τὸ ἱερὸν καὶ τοὺς πλησιάζοντας τόπους, πῦρ ἐπὶ τοῦ ἀέρος λαμπάδος ἢ σφαίρας φαίνεται δίκην, συνόδων ἐν τῷ τόπῳ χρόνοις τακτοῖς γινομένων, ὅπερ καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐφαίνετο χρόνων *iuxta fanum & vicina loca ignis inſtar lampadis aut globi conſpicitur, quoties ſtatutis temporibus ibi conuentus habentur, qui quidem ad noſtram ætatem vſque conſpectus fuit.* Sozomenus vbi ſupra: Ἐν Ἀφάκοις γὰρ κατ' ἐπίκλησίν τινα καὶ ῥητὴν ἡμέραν τῆς ἀκρωρείας τοῦ Λιβάνου πῦρ διᾴττον καθάπερ ἀστὴρ εἰς τὸν παρακείμενον ποταμὸν ἔδυνεν· ἔλεγον δὲ τοῦτο τὴν Οὐρανίαν εἶναι, ὧδέ πως τὴν Ἀφροδίτην καλοῦντες. In lacum in honorem Deæ

Hiſt. lib. 8. cap. 30.

Vid. Plin. l. 13. cap. 4. Plutarch. Sympoſ l. 8. c. 4. Athen. lib. 14. Buxtorf. Lex. Talm. pag. 1389.

B C D E

A multa coniiciebantur, aurea ſcilicet & argentea donaria, telæ lineæ & byſſinæ aut alterius materiæ precioſioris. Quæ ſi accepta eſſent, grauia ſupernatabant, & leuia demergebantur. Ita habetur in Zoſimo. De cætero eius cultores non aliâ de cauſa in locum illum confluebant, quam vt in honorem Deæ ſcilicet, omni libidinis genere ſe pollucrent. Quod Euſebius ita deſcribit: σχολή τις ἦν αὐτὴ κακοεργίας πᾶσιν ἀκολάστοις πολλῇ τε ῥᾳστώνῃ διεφθορόσι τὸ σῶμα, γύννιδες γοῦν τινὲς ἄνδρες οὐκ ἄνδρες, τὸ σεμνὸν τῆς φύσεως ἀπαρνησάμενοι, θηλείᾳ νόσῳ τὴν δαίμονα ἱλεοῦντο. γυναικῶν τε αὖ παράνομοι ὁμιλίαι, κλεψίγαμοί θ' ὁμιλίαι, ἄρρητοί τε καὶ ἐπίρρητοι πράξεις ὡς ἐν ἀνόμῳ καὶ ἀποστάτῃ χώρῳ κατὰ τὸν τοῦ νεὼν ἐπεχειροῦντο. *Erat ſchola quædam nequitiæ omnibus libidinoſis, & iis qui multâ licentiâ corB rumpunt corpus ſuum. Effæminati enim viri quidam non viri, naturæ ſuæ dignitate abnegatâ, muliebri mollitie Deam placabant. Mulierumque congreſſus illiciti, & furtiui coitus, infandaque & turpia facinora in delubro illo, vt in loco impio & profano admittebantur.* Tam deteſtandæ libidini puto dediſſe occaſionem ipſam loci appellationem. Quippe אפקא *aphaca* Syris, adeoque & Phœnicibus amplexum ſonat: Et אפק *aphak* verbum in amplectendi ſignificatione occurrit in verſione Syrâ Act. 20. 10. 37. & 4. Reg. 4. 16. vt citat Maſius in peculio. Pro quô חבק eſt in Hebræo, vnde factum Syrorum אפק mutatis homogeneis. Aphacis porro ab amplexibus voluerunt
C ideo nomen obtigiſſe, quia in eô ipſô locô accenſa libidine in Adonidis amplexus ruit Venus. Ne quis putet nos diuinare, audi quæ affert Etymologus ex aliquo veterum, quamuis authorem non citet: Ἄφακα Σύρων μέν ἐστιν ἡ λέξις. δύναται δὲ καθ' Ἑλλάδα γλῶσσαν, εἰ δεῖ τὸ δημῶδες εἰπεῖν ῥῆμα, περίλημμα, περιλαβούσης τῆς Ἀφροδίτης ἐκεῖ τὸν Ἄδωνιν ἢ τὴν πρώτην, ἢ τὴν ἐσχάτην περιβολήν. *Aphaca Syrorum eſt dictio, quæ Græce ſignificat, ſi verbo vtendum eſt parum honeſto* περίλημμα *amplexum; quia ibi Venus Adonin aut primo aut vltimo complexu eſt amplexata.* Diſputant eruditi cur hanc eandem Venerem Architidem appellet Macrobius vbi ſupra: *Adonin*, inquit, *Solem eſſe non dubitatur, inſpectâ religione Aſſyriorum, apud quos Veneris Architidis & Adonis maxima olim veneratio viguit: quam nunc Phœnices tenent.* Pleri-
D que ſuſpicantur locum eſſe corruptum. Itaque pro *Architidis* Scaliger in Varronem reſcribit *Dercetidis*. Robertus Cottonus *Adargidis*, Seldenus *Aphacitidis*, quomodo ſcripſiſſe Macrobium *auſus ſim*, inquit, *fere deierare.* At mihi recepta lectio fruſtra videtur ſollicitari, cum in loco Aphacis proximo, nempe ſuper Libanum, ſpatio ferè medio inter Byblum & Heliopolim ſitam fuiſſe Arcam vrbem ex Ptolemæo conſtet, quod docemus alibi pluribus in Gen. 10. 17. Vbi Arca id eſt Arcæus numeratur inter Chanaanis filios; Itaque ab hâc Arcâ Venus dici potuit Arcitis vel Architis additâ aſpiratione, vt fit paſſim in nominibus peregrinis. Ideo maxime culta hæc Venus quod crederetur mulieribus formæ decus conciliare, atque inde eſ-
E ſe quod Libanotides formâ cæteras anteirent. Geographus anonymus ſub Conſtantio: *Heliopolis quæ propinquat Libano monti, mulieres ſpecioſas paſcit, quæ apud omnes nominantur Libanotides; Vbi Venerem magnifice colunt: dicunt eam ibi habitare, & mulieribus gratiam formoſitatis dare.* Hæc natus vt videtur Geographus circa illa loca.

Βαίτυλος, Λίβανον ὄρος τῆς Ἡλίου πόλεως. Locum hunc corruptiſſimum partim A
ex Phauorino, partim ex Damaſcio ſupra emendauimus.

Βηταγων, ὁ Κρόνος ὑπὸ Φοινίκων *Betagon, Saturnus à Phœnicibus*. verba ſunt Etymologi, in quibus illum puto egregiè falli. Neque enim vſpiam vlla mentio Dei cuiuſquam ſic nominati, præter quam in Phauorino, qui ſæpè hunc ſequitur κατὰ πόδα. Et Saturnum אל *el* ſeu *Ilum* appellaſſe iam probauimus ex Sanchoniathone & aliis. Itaque Βηταγων videtur corruptum ex ביתדגון *beth-Dagon*, quomodo templum Dagonis appellabatur non ſolum ab Hebræis & Phœnicibus 1. Sam. 5. 2. 5. & 1. Paral. 10. 10. Sed & à Iudæis Helleniſtis. Sic 1. Macchab. 10. 83. εἰσῆλθον εἰς Βηθδαγὼν τὸ εἴδωλον αὐτῶν. *Beth-Dagon* id eſt τὸ ἱερὸν Δαγὼν, vt ibidem habetur c. 11. verſ. 4. Hæc coniectura ſi B
vera eſt, bis peccant qui *Betagon* volunt eſſe Saturnum; primò in eô quod templi nomen vſurpant pro ipſo Deo; Secundò in eô quod Saturnum & Dagonem promiſcuè ſumunt, cum diſtinguat Sanchoniaton, Saturnum & Dagonem fratres fuiſſe dicens cœli & terræ filios ex Phœnicum theologiâ.

Ibidem Γάλωνες, χρῶμα ἵππων τὸ ὀνομάζεσθαι, τὰ περιφέρματα, Φοίνικες. Prius ex Heſychio confirmatur, in quô mendoſè ſcribitur Γαλωνὶς pro Γάλωνις, quod literarum ordo poſtulat. Sed poſterius pertinet ad Γάδειρα aliquanto ante præcedens; Itaque eo reponendum.

Idem Etymologus in Διδὼ Didonem dicit cum antea Eliſſa vocaretur C
κληθῆναι ὕστερον τῇ Συρίων φωνῇ Διδὼ, διὰ τὸ πολλὰ πλανηθῆναι ἀπὸ Φοινίκης ἀπαίρουσαν ἐπὶ Καρχηδόνα, τῇ γὰρ Φοινίκων φωνῇ τὴν Πλανῆτιν Διδὼ προσαγορεύουσι *appellatam eſſe poſtmodum Tyriorum linguâ Didonem, quia multum eſt diuagata, cum è Phœniciâ Carthaginem proficiſceretur. Phœnicum enim ſermone vagam vel erraticam Didonem appellari*. Hæc vero eſſe conſentanea probaui ſuo loco.

Ibidem: Ἑλλωτία, ἡ Εὐρώπη τὸ πάλαιον ἐκαλεῖτο ἢ ὅτι οἱ Φοίνικες τὴν παρθένον ἑλλωτίδα καλοῦσιν, ἢ παρὰ τὸ ἑλεῖν, ὅτι ὑπὸ ταύρου ἑάλω, κατὰ τὸν μῦθον *Hellotia; Europa ſic olim appellabatur, aut quia Phœnices virginem Hellotiam vocabant, aut ab* ἑλεῖν, *id eſt capere, quia à tauro capta eſt iuxta fabulam*. Mihi vtrumque ſuſpectum. *Hellotia* potius videtur eſſe vox Cretica. In Heſychio ἑλλωτὶς eſt D
Europa: Et ἑλλωτία Europæ feſtum in Cretâ inſulâ. Et ἑλλώτης Europæ corona textilis 20. cubitorum. Et in Stephano auctiore, quem in Solinum citat magnus Salmaſius, Gortyna Cretæ vrbs πρότερον ἐκαλεῖτο Ἑλλωτὶς, οὕτω γὰρ παρὰ Κρησὶν Εὐρώπη *prius vocabatur Hellotis, ita enim Europa apud Cretenſes*. Sed & hæc iam explicata.

Ibid Θῆβα Σύροις λέγεται ἡ βοῦς, ὅθεν ἐκλήθησαν αἱ Θῆβαι ὑπὸ τοῦ Κάδμου κτισθεῖσαι, ὅτι ζητῶν τὴν ἀδελφὴν χρησμὸν ἔλαβε κατοικῆσαι ὅπου ἡ βοῦς ἑαυτὴν κατέθηκε *Theba Syriace bos dicitur, vnde vocatæ ſunt Thebæ à Cadmo cõditæ, quia cum ſororem quæreret oraculo monitus eſt vt vrbem ibi conderet vbi bos cõſiſteret*. Hæc
In Iliad. α. tam vera ſunt quam quod in Euſtathio legitur, dici Thebas ἀπὸ τῆς θεύσεως ἤτοι δρόμου τῆς βοὸς à curſu bouis. Thebas iam docuimus Hebraice ſcribi תבץ *Thebes*, E
deducta voce à בצה id eſt vligine. Nomen eſt formæ תבל.

De Phœnicia voce Κινάμωμον quicquid affert prætereo, quia ſumptum eſt ex Herodoto.

Ibid.

A Ibid. Σινδὼν, ἀπὸ Σιδῶνος τῆς πόλεως. οἱ γὰρ Σιδόνιες ἐφεῦρον πρῶτοι κάμνειν σινδόνας *Sindon ab vrbe Sidone, primi enim Sidones artem inuenerunt elaborandi ſindones.* Fortaſſe id verum ſindones Sidoniorum aut Tyriorum eſſe inuentum. Quô videntur facere hæc Martialis:

Non ſic in Tyria ſindone tutus eris.

Et illud Catulli ad Thallum provt legit magnus Scaliger:

Sudariumque Setabum, Tyrographoſque thynos.

Tamen obſtat quod Ægyptiam ſindonem eſſe ſcribit Iulius Pollux. Rurſus historia Samſonis de 30. ſindonibus Iud. 14. 12. docet in Phœnice tam vetus eſſe quam in Ægypto ſindonum vſum. Vtvt ſit, in Hebræâ ſcripturâ צידון *Sidon* & סדין *ſindon* multum differunt. Illud enim per *tſade* ſcribitur hoc per *ſamech*. Et *nun* finale ſeruile in vno, in altero radicale eſt. Vt palam ſit ad eandem radicem non pertinere. Materiam è lino fuiſſe tradũt è Græcis Pollux qui ſupra, & ex Hebræis Kimchius in Lexico. Nempe ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Nam & σινδόνος βυσσίνης mentio fit in Herodoto. Vnde eſt quod סדינים Græci τὴν βύσσον exponunt Eſ. 2. 23. Sindon Hebræis, Chaldæis, Arabibus eſt סדין *ſadin* vel *ſedin*, Syris *ſedun*; Quod Græci & Romani N inſerunt in voce *ſindon* ſuadet veteres Hebræos ſcripſiſſe סדין *ſaddin* cum *daghes*. Tale eſt מדו *maddo* μανδύη, חדו *Hoddu* Indus & India, עזגדין *azgaddin* ἀσγάνδαι vel ἀσγάνδαι, כד *cad* plur. כדים *caddim* κάνδυ, כלמד *Chelmad* Χαρμάνδη. Nam creſcente voce daghes videtur additum: Sic daghes in B & P mutatur in M. Vt in *ſambuca* ex סבכא *ſabbeca*, *ambubaia* ex אבוב *abbub*, *lampade* ex לפיד *lappid*, *rhamba* ex רבא *rhabba*, *tympano* ex תפא *tuppa*. Tamen ex ספל *ſephel* fit ſimpulum. Quidni etiam ex סדין *ſedin* ſindon.

Ibid. Σούσιον μύρον κρίνινον Ἕλληνες προσαγορεύουσι. τὰ γὰρ λείρια ὑπὸ τῶν Φοινίκων σοῦσα λέγεται *Suſium vnguentum Græci κρίνινον, id eſt lininum, vocant. Lilia enim à Phœnicibus ſuſa dicuntur.* Pro Σούσιον lege σούσινον. Theophraſtus in libello de odoribus: Καὶ τὸ σούσινον, καὶ γὰρ τοῦτο ἐκ τῶν κρίνων. Dioſcorides lib. 3. cap. de lilio: ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρῖσμα κατασκευάζεται ὅ τινες λείρινον, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι. Idem lib. 1. cap. περὶ σουσίνου σκευασίας: τὸ δὲ σούσινον ὅ ἔνιοι κρίνινον καλοῦσιν &c. Plinius de vnguentis lib. 1. cap. 1. *Suſinum tenuiſſimum omnium eſt. Conſtat ex liliis &c. Hoc optimum Sidone mox Ægypto.* Ita etiam Dioſcorides vbi ſupra: δοκεῖ δὲ διαφέρειν τὸ ἐν Φοινίκῃ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ γινόμενον. Inde illi Phœnicium nomen. Suſinum enim Phœnicibus erat שושני *ſuſani*, vt lilium שושן *ſuſan*. Etymologus habet σοῦσα abiecto N, vt Græci ſolent. Tale eſt *Suſa* pro *Suſan* vrbe Perſicâ etiam à liliis dictâ, quod Græcos non latuit. Athenæus lib. 12. Κληθῆναι δὲ τὰ Σοῦσα φησὶν Ἀριστόβουλος καὶ Χάρης διὰ τὴν ὡραιότητα τοῦ τόπου. σοῦσον γὰρ εἶναι τῇ Ἑλλήνων φωνῇ τὸ κρίνον *Suſa autem Ariſtobulus & Chares appellata eſſe tradunt ab amœnitate loci; Suſon enim eſſe Græcorum linguâ τὸ κρίνον lilium.* Stephanus: Σοῦσα &c. κέκληται ἀπὸ τῶν κρίνων, ἃ πολλὰ ἐν τῇ χώρᾳ πεφύκει ἐκείνῃ, σοῦσα δὲ ταῦτα καλοῦσιν οἱ βάρβαροι *Suſa dicuntur à liliis, quorum regio illa eſt admodum ferax. Suſan enim barbari lilium appellant.* Etymologus itidem paulo ante: Σοῦσα ἡ πόλις ἀπὸ τῶν περιπεφυκότων κρίνων. σοῦσα γὰρ τὰ λείρια λέγεται *Suſa vrbs à circumſitis liliis; Suſa enim lilia dicuntur.* Quod multò verius quam quod ibidem alij volunt, Suſa dici ἀπὸ τοῦ ἱππάσιμον αὐτὴν εἶναι, σοῦσαι γὰρ ὑπὸ

Σύρων τὸν ἵππον λέγεσθαι ab eo quod regio eſt equis commoda, Suſiam enim equum à A
Syris appellari. Chaldæis quidem & Syris equus dicitur סוסא *ſuſa* & סוסיא *ſusja*. Sed ſcriptura differt à שושן. Vt taceam Suſa nuſquam ab equitatu commendari.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

Africana ſeu Punica herbarum nomina ex Auctario Dioſcoridis & Apuleio.

Ea eſſe corruptiſſima. Rhamni cur vocentur *atadim*: Linum *zeraphoes*: Plantago *ateircon*: Κορωνόπους *atirſitte*: Ἔυζωμον *aſuric*: Struthium *ſyris*: Cappares *erbiæathun*: Anagallis *aſirriſoe*: B
Μῦς ὦτα *labatholabat*: Eryngium *cherdan*, cui male tribuitur quod de arunco ſcripſerat Philoſophus: Ruta *churma*: Ruta ſylueſtris *churma ſemmaced*: Paſtinaca ſylueſtris *ſicham*: Coriandrum *goed*: Hieracium maius *ſiteleas*: Ἐλαφόβοσκον *aſcaucan* (in Africâ nulli cerui) Lilium *abiblabon*: Anthemis *aſtertiphe*; Parthenium *thamacath*; Buphthalmum *balſamene*; Polygonum *chulum*; Periclymenon *lanath*; Anchuſa *buineſath*; Gramen *jebal*; Sideritis *vdedonin*; Achillea *aſterchillos*; Tragij ſpecies *achoeoſim*; Ὀξύσχοινος *chudua*; Chryſocome *dubath* & *bui chumath*: Papauer corniculare *ſiſimaca*: Pſyllium *vargugum* (Giggeius notatus: γ & τ permutari ſcribarum imperitiâ: Conyza cur Hiſpan. *zargatona*) Solanum *aſtriſmunim* (eius in vaticiniis vſus) Bunium *zigar* & *thepſo*: Bugloſſum *anſanaph*: Sylueſtris cucumer *cuſimezar*: Thapſia *boeden*: Ἄγριος *thorphath ſadoe*: Mercurialis *aſumes*: Cynocrambe *harmas* & *aſumes labon*. Hæc ex Dioſcoride. In Apuleio cur arnogloſſon ſit Afris *artiereon*: Hyoſcyamum *ginga*: Leontopodion *gudabbal* (Luctationes Dei: Deuoti, defixi, obligati, qui ad mulierem non poſſunt affectari) Batrachium
atzicurur: Callitrichon *neſſo eſſe ſade*: Aſterion *derdun*: Periſtereon *zimicum* & *azirgozol* (M & C
B permutari: Braſſica ſyluatica *butzutzim*.

DE liliorum Phœnicio nomine mentio facta nos monet vt Apuleium conſulamus, & authorem, quiſquis eſt, auctarij ad Dioſcoridem; ex iis Africana & Punica plantarum nomina pro viribus exſculpturi, & Hebræis literis exhibituri. Quod viri docti hactenus cur intentatum reliquerint, facile eſt diuinare. Illos haud dubie abſterruit laboris difficultas. Neque enim his nominibus quicquam legi corruptius. Pænè tot monſtra quot verba. Vt vere dici poſſit monſtrorum Africa nuſquam fuiſſe tam ferax. Quibus debellandis vires Herculis vix ſuffecerint. Itaque hoc aggredior potius vt doctiores prouocem ad meliora tentanda, quam quod ſperare audeam
hunc conatum mihi ſucceſſurum. D

Dioſcoridis lib. 1. hoc ſolùm occurrit: *Rhamnus eſt Afris* ἀταδὶμ *atadim*. Id plurale eſt ab אטד *atad*, quod pro rhammo occurrit Gen. 50. 10. Iud. 9. 14. Pſ. 58. 10.

Lib. 2. Linum Afris eſt ζεραφοῖς, legendum ζεραφοιστὰ, id eſt זרע פשתה *zeraphiſta* ſemen lini.

Ibid. Ἀρνόγλωσσον ſeu plantago Afris eſt ἀτειρκὼν, legendum eſt חציר ערקין *Atir-erkin* herba neruorum, id eſt neruoſa, Hebræâ phraſi. Græci enim aliter appellant ἑπτάνευρον & πολύνευρον, quoniam ſeptem craſſioribus fibris quaſi neruis in dorſo per longitudinem folia eius diſtincta ſunt. vide Ori-
baſium & Marcellum Virgilium in Dioſcoridem. *Atir* eſt Hebræum חציר E
hatſir, herbæ generale nomen, quod Afri *Atir* ſcribunt & *aſir*, & *aſter*, & & *aſtr-*, & *azir* vt patebit ex ſequentibus.

Ibid. χορωνόπους, herba cornicis pede, Apuleio *Galli crus*, Afris ἀτιρσίτη. Pro Ἀτὶρ legendum Ἀτὺρ vel ἀτοὺρ veſtigium. Hebræis אשור *aſur* & Arabi-

A bus אתר *atur*. Et σίττη alicuius auis eſt nomen ; Idem forte quod Græcis. Heſychius : Σίττη, ὄρνις ποιός, ἢ ὁ δρυοκολάπτης.

Ibid. εὔζωμον, *eruca*, *Afris* ἀζουεὶκ, lego ἀσιρούκ nomine compoſito ex חציר *aſir* & *ruc* pro Latino *eruca*. Ergo *aſiruc* eſt herba *ruc*, id eſt erucæ.

Ibid. στρούθιον radicula Afris σουεὶς, id eſt שורש *ſores* radix. Plinius lib. 24. cap. 11. *Tingentibus & radicula ramos præparat, quam ſtruthion vocari diximus à Græcis.* In quæ verba Marcellus : *Radicibus in tingendo, vt diximus, vtebantur, oſtenditque Latinum nomen radicum tantum fuiſſe vſum. Neque enim aliam ob cauſam radicula quam ex potiore vſu dicta à Romanis eſt. Quinetiam nihil fere exceptâ radice ſtruthion eſt.*

B Ibidem capparis Afris ἐρβιαμαθουώ. Vox mire deprauata: legendum ἐβιωνὼθ, id eſt אביונות *abionoth*. Hebræi cappares ita appellant, & reliquas minutas baccas.

Ibid. anagallis (Gall. *du mouron*) Afris ἀσιρρίσι חציר רישי *aſir-reſe* herba veneni, id eſt quâ ſuccurritur ἐχιοδήκτοις. Dioſcorides : ὠφελεῖ καὶ ἐχιοδήκτοις μετ' οἴνου πινόμενος *contra viperarum morſus ; ſi ex vino bibatur, prodeſt.* Plinius lib. 25. cap. 15. *Bibitur & contra angues ſucci drachma in vino.* Ita etiam Auicenna lib. 2. cap. אנאגלס (ita ſcribendum, non אבאגלס) *quando bibitur cum vino prodeſt* מן נהש אלאפעי *à morſu viperæ*. Merito igitur *Aſir riſe*, quô nomine C proprie ſignificatur herba quæ ſerpentum veneno medetur. Id enim ראש Hebræis, , & Syris רישי & רישא, quia venenum ſerpentis eſt *in capite* ; aut ſi mauis *in felle*. Nam & ראש Hebræis eſt *fel*. Et ſerpentis venenum aiunt, quoties iratus mordet, è ciſta fellis per anguſtos meatus ferri ad dentium radices, in ſacculos in eum vſum ibi â natura poſitos. Quod ſe in ſerpente diſſecto ex αὐτοψία deprehendiſſe mihi pluribus confirmauit teſtis ἀξιοπιστότατος nobiliſſ. D. de Grentemeſnil.

Ibid. Μυὸς ὦτα *auricula muris* ; Afris λωβαθαλαβάτ. Malim *lobatalapath*, id eſt auricula veſpertilionis, quod eſt animal muri quam ſimillimum. *Lob* factum ex Græco λοβός, id eſt pars auris infima. Etymologus : λοβοὶ λέγονται τὰ κάτω μέρη τῶν ὤτων, vnde ἐλλόβιον inauris. Et *atalapath* pro veſpertilione D ſumptum ex Hebr. עטלף *atalleph*, vel ex Syro עטלפא *atallepha* ; in regimine עטלפת *atallephath*.

Libro tertio eryngium Afris eſt χερδάν. Alludit ad carduum in quo genere eſt eryngium. Tamen aliô videtur hoc nomen pertinere. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. 9. cap. 3. rem refert mirabilem, ſi modo veram : τῶν δ' αἰγῶν ὅταν τις μιᾶς λάβῃ τὸ ἄκρον τοῦ ἠρύγγου (ἐστὶ δ' οἷον θρίξ) αἱ ἄλλαι ἑστᾶσιν ὥσπερ μεμωρωμέναι καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην. Quæ Plinius ita reddidit, quô locô agit de capris lib. 8. cap. 50. *Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant : hoc ſi quis apprehenſum ex grege vnam trahat, cæteræ ſtupentes ſpectant.* In his ἤρυγγον ſiue *aruncum* apparet eſſe villum in caprâ tam ex Plinij quam E ex Philoſophi verbis. Veterum tamen nonnulli minus attentè legentes, ita acceperunt, ac ſi eryngio herbæ id tribueretur quod eryngo ſeu villo capræ. Theophraſtus in fragmento de animalibus quæ inuidere dicuntur : ἡ αἲξ ὅταν λάβῃ τὸ ἠρύγγιον εἰς τὸ στόμα, μένει, καὶ τὰς ἄλλας ἵστασθαι ποιεῖ *capra cum eryngium ore ſumpſit, manet* (immota) *& facit vt & aliæ ſubſiſtant.* Plutarchus

Sympoſ. lib. 7. probl. 2. τὸ ἠρύγγιον μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης, ἅπαν ἐφίσταται τὸ αἰπόλιον *ſi vna capra eryngium ore ſumat, totus grex ſubſiſtit.* Et in libro de ſerâ numinis vindictâ: αἰγὸς τὸ ἠρυγγίον λαβούσης εἰς τὸ στόμα, ὅλον ἐφίσταται τὸ αἰπόλιον, ἄχρις ἂν ἐξέλῃ προσελθὼν ὁ αἰπόλος *ſi capra eryngium ore ſumat, totus grex ſubſiſtit, donec caprarius accedens exemerit.* In eodem errore fuit Nicandri ſcholiaſtes, qui ad ea quæ habet Nicander de herbâ eryngio citat Ariſtotelem de caprarum arunco, ac ſi de eôdem ageretur. Quin Plinius iis quæ nuper citauimus ſubiungit *id etiam euenire cum quandam herbam aliqua ex eis momorderit*; Eos ſequutus qui verba Philoſophi in alium ſenſum detorſerant. Sed & è recentioribus Marcellus Virgilius multa præfatus de abditis rerum cauſis, de eryngio hoc idem miraculum tanquam ex Ariſtotele refert, & miratur Plinium de eryngio ſcribentem rem tantam ſubticuiſſe. Veriſſimile eſt Africanos eâdem ſententiâ imbutos eryngium appellaſſe חרדן *cherdan* ab Hebræo verbo חרד *charad*, quod ſtupere eſt & conſternari, vnde חרד *chared* trepidus, & חרדה *charada* conſternatio. Arabes inuerſis literis dicunt דרדר *chadara*, vnde in Avicennâ paſſim מחדר ſtupefaciens. B

In Theriac verſ. 645. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης διαλεγόμενος περὶ τοῦ ἠρύγγου φησὶ, θέας ἀγέλης αἰγῶν διαπορευομένων. καὶ αὐτὸς ἵσατο καὶ οἱ παρακολουθοῦντες.

Ibidem πήγανον *ruta*, *Afris* χούρμα, & πήγανον ἄγριον *ruta ſylueſtris*; *Afris* χούρμα σεμμακές. Legendum χούρμας & χούρμας ἐμμακές. Pœni & Arabes apud Auicennam & Giggeium ſcribebant חרמל *charmel* vel *charmal*. Inde χούρμας vt Ἀννίβας & Ἀσδρούβας pro Annibale & Aſdrubale. Et χούρμας ἐμμακές eſt חרמל המקדי *churmal hammakedi* ruta Macedonica. Ibi enim naſcebatur. Serapio apud Arabem Pandectarium: *Eſt aliud genus rutæ ſylueſtris naſcens in Macedoniâ & Galliâ Aſiæ* (id eſt Galatiâ) *quam moſy ciues appellant, alij armolam* &c. id eſt חרמל reiectâ aſpiratione. C

Ibid. σταφυλῖνος ἄγριος *paſtinaca ſylueſtris* Afris σιχὰμ שחם à nigredine. Syris enim שחם *ſecham* eſt nigreſcere & שחום *ſechum* vel שחים *ſechim* niger. Porro daucum (quod volunt aut idem eſſe cum agreſti paſtinacâ, aut ſaltem eius ſpeciem) in certis locis radicem habet nigram. Theophraſtus hiſt. plant lib. 9. δαῦκον δὲ περὶ τὴν Σπαρτιακὴν τῆς Ἀχαΐας διαφέρει, θερμαντικὸν φύσει, ῥίζαν δὲ ἔχει μέλαιναν *Daucum autem in Spartenſi agro Achaiæ præſtantiſſimum & naturâ calefacit, & nigram habet radicem.* Daucum cum agreſti paſtinacâ confundi docet quod Auicenna lib. 2. דרקו (legendum דוקו *daucu*) dicit eſſe ſemen גזר *gezar*, id eſt paſtinacæ ſylueſtris. Et quod Galenus de vtroque ſtaphylino agens hæc ſcribit: ὁ μὲν ἥμερος ἀσθενέστερος, ὁ δὲ ἄγριος, ὃν καὶ δαῦκον καλοῦσι &c. *Satiua quidem paſtinaca debilior eſt, ſylueſtris autem, quam & daucum appellant* &c. Ita etiam Paulus Ægineta lib. 6. de ſimplicibus; δαῦκος ὁ καὶ σταφυλῖνος. Et Aetius in tetrabiblo libri primi ſermone primo: *Paſtinaca* &c. *ſylueſtris, quam & daucum appellant.* Et Plinius lib. 19. cap. 5. *Eſt & quartum genus in eâdem ſimilitudine paſtinacæ, quam noſtri Gallicam vocant, Græci verò daucon.* Ita etiam Serapio & alij Arabum. Verene an ſecus, non iam quæro. D

E

Ibid. κόριον *coriandrum*, *Afris* γοίδ, Hebræis גד *gad* Exod. 16. 31. & Num. 11. 7. זרע גד σπέρμα κορίου, Vulg. *ſemen coriandri.* E Chaldæis Onkelos habet גידא *gida*, alij duo כסבר *cuſbar*, & Arabes אלכסבר *alcuſbar*, id eſt coriandrum.

Ἱεράκιον τὸ μέγα *hieracion maius*, Afris σιθλέας. Rationem Græci nominis

A Plinius his verbis docet lib. 20. cap. 7. vbi de lactucâ ſyluaticâ, cuius genus eſt hieracium: *Ex his rotunda folia & breuia habentem ſunt qui hieraciam vocant; quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoque oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant.* Plane eadem eſt ratio Africani nominis; nam Arabibus סחל *ſethel* eſt *aquila* aut *auis aquilæ ſimilis.* Ita eſt in Giggeio: Ergo vt ἱέραξ ſeu accipiter *hieracio*, ita סחל *ſethel* ſeu aquila *ſithelea* nomen fecit. Neque enim ſolus accipiter, ſed & aquila ſcribitur oculos hoc ſucco tingere. Apuleius cap. 30. *Dicunt aquilam, cum in altum volare voluerit, proſpicere rerum naturas, lactucæ ſyluaticæ folium euellere, & ſucco eius ſibi oculos tingere, & maximam inde claritudinem accipere.*

B Ἐλαφόβοσκον quaſi ceruorum pabulum, Afris ἀσκαυκαῦ. Malim ἀσκακκαῦ *Aſcaccau*, Hebr. חשק אקו *ask-acco* capreæ vel ibicis amor, id eſt cibus illi pergratus. *Fama eſt*, inquit Plinius lib. 22. cap. 22. *hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus.* Dioſcorides itidem: ταύτην φασὶ τὴν πόαν τὰς ἐλάφους νεμηθείσας ἀντέχειν τοῖς τῶν ἑρπετῶν δήγμασι. Sed Africani cum in ceruis id obſeruare non poſſent qui in Africâ nulli ſunt, in capreis obſeruarunt, quas in Africâ multas deſcribunt Herodotus lib. 4. & Ælian. de animalibus lib. 14. cap. 16. Vnde eſt quod pro elaphoboſco hanc herbam appellarunt חשק אקו *ask-accau*, quaſi dixeris capreæ cupediam.

Herod. l. 4. Ariſtot. hiſt. anim. li. 8 c. 28. Plin. l. 8. c. 33. Seru. in l. 1. Æneid. Euſtath. in Dionyſ. p. 28. Lucan. lib. 9. v. 924.

C Κρίνον *lilium* Afris ἀβιβλαβόν. Id eſſet Hebræis אבוב לבן *abub laban* calamus albus. Albus dicitur à floris inſigni albedine; Et calamus propter caulis rectitudinem. Sic אבוב רועה *abub roe* calamus paſtoris Talmudicis vel eſt dipſacus, vel vt alij volunt damaſonium, recto vtrumque & alto caule.

Ἄνθεμις *anthemis*, Afris ἀσηρτιφή. Id eſſet Hebr. חציר תפוח *atſir-tiphua* herba mali; Nam & alio nomine Græce dicitur χαμαίμηλον *terreſtre malum*, διὰ τὴν πρὸς τὰ μῆλα ὁμοιότητα τῇ ὀσμῇ *quia malis odore eſt ſimilis*: Vnde officinis corruptè *camomila*; Galli veteres, teſte Apuleio cap. 23. appellabant *Oualidiam*, alij *aualiticam* (ſic legendum, non auliticam) Nempe hodieque Britannis *aual* eſt malum. Alludit Anglum *aple*, Belg. *appel*, Germ. *apfel*. Fallor an idem vocabulum in vſu fuit apud Oſcos in Campania, atque D inde dicta eſt *Abella* vrbs malifera? Virgilius Æn. lib. 7.

Et quos maliferæ deſpectant mœnia Abellæ.

Quô ipſô epithetô videtur eô alluſiſſe. Neque enim Oſci ſermonis poëta fuit ignarus, quem adoleſcentem aluerat

Parthenope ſtudiis florentem ignobilis oci,

vt quidem ipſe teſtatur in fine Georgicon. *Bella* pro *Abella* legi perperam ex Trogo, Silio, Plinio & aliis pridem probauit Cluuerius.

Παρθένιον *Parthenium*, *Afris* θαμακάθ herba eſt amari ſaporis. Dioſcorides: ὀσμὴ ὑπόβρωμον, τῇ δὲ γεύσει πικρίζον. Plinius lib. 21. cap. 30. *Parthenium* &c. *naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali* (al. malo) *ſapore amaro.* E Auicenna: ▭ האדה אלראיה ואלטעם *acris eſt odoris & guſtus.* An idem quod Hebræorum תמכה *thamca* vel תמכתא *thamcetha*, cuius mentio inter herbas amaras, quarum vſus Iudæis fuit in eſu agni paſchalis in Chald. paraphraſi Exod. 12. 8. & Cant. 2. 9. & in tract. Talmud. פסח cap. 2. Conueniunt nomen & ſapor. Nec Hebræos moror, quorum alij תמכה marrubium, alij carduum, alij

l. 2. capite אקחואן vchuen.

armoraceam, alij raphanum maiorem, alij gingidium explicant, alij deni- A
que muſcum qui creſcit circa palmam. Nam hæc ipſa interpretationum diuerſitas abunde docet illos hîc cæcutire. Quid quod vt Afris *thamacath* & Hebræis תמכה *thamaca*, & Chaldæis תמכתא *thamcatha*, ita Romanis *tamnacum* dictum fuiſſe parthenium conſtat ex his Plinij lib. 21. cap. 30. *Parthenium alij leucanthemon, alij tamnacum vocant*; pro quo perperam *amaracum* reſcribi volunt. Et vna parthenij ſpecies hodieque in officinis appellatur *tanacetum*, vnde Gallicum *tanaiſie*, non ex Græco ἀθανασία, cuius nullus profertur author. Tanaceto hodieque condiuntur artolagani, quorum ſapor vt-vt amarus non tamen eſt iniucundus; vt nihil obſtet quominus adhiberi potuerit in eſu agni paſchalis. B

Ibid. Βούφθαλμον, οἱ δὲ κάχλαν, οἱ δὲ βαλσαμένην &c. Ἄφροι ναρὰτ καλοῦσι. Duo hæc buphthalmi nomina ſunt expendenda *balſamene* & *narat*, quia vtrumque eſt Africanum ſeu Phœnicium. *Balſamene* eſt à בעל שמין *ba ſamen*. Sic illi Solem vocabãt quaſi cœli dominum, vt iam ante probauimus. Buphthal-
lib. 25. c. 8. mum dici notat Plinius quia eſt *ſimilis boum oculis*. Dioſcorides, quia habet
lib. 3. ἄνθη ὀφθαλμοειδῆ. Galenus ἀπὸ τῶν ἀνθῶν ἐοικέναι δοκούντων κατὰ τὸ σχῆμα βοὸς ὀφθαλμῷ;
Simpl. l. 6. c. 14. vnde & Perſicè dicitur גאו גשם *gao geſem*, id eſt עין אלבקר *oculus vaccæ*, vt interpretatur Auicenna lib. 2. cap. בהאר *bihar*. Indidem *Balſamene* dicta eſt, quia vt bouis oculum ita & Solis orbem florum ſpecies imitatur. Quæ ſimi- C
litudo eô eſt aptior, quod Solem non formâ tantum, ſed & colore referunt. Sunt enim ἄνθη μήλινα *flores lutei*; Ita Dioſcorides. Galenus: ἐπεὶ τήν γε χροιὰν τοῖς τῆς ἀνθεμίδος ἐστὶν ὁμοιότατα, μείζω δ' ἐστὶν αὐτῶν συχνῷ καὶ δριμύτερα *colore autem* flores *Anthemidis floribus ſunt ſimillimi, ſed multo tum maiores, tum acriores*. Anthemidis autem flores Dioſcorides ita deſcribit: ἔνδοθεν μὲν χρυσίζοντα ἄνθη, ἔξωθεν δὲ περίκειται κυκλοτερῶς λευκὰ ἢ μήλινα, ἢ πορφυρᾶ. Auicenna de בהאר *bihar*, id eſt buphthalmo paulo aliter: *roſa eius* אצפר *flaua folio*, אחמר *rubra in medio*; אסמן *pinguior*, id eſt denſior *folio albabunegi*, id eſt anthemidis. Vt vt ſit rubrum & flauum in intenſo gradu, qui colores buphthalmi floribus tribuuntur, ſunt iidem pæne qui Solis; Neque aliunde deductum nomen alterum נארת *narat*. Nam Arabice נאר *nar* eſt ignis, vt Syris נור *nur*, vnde D
Hebr. נר *ner* lucerna. Ergo buphthalmus *narat* dicebatur ab igneo colore florum.

Libro 4. Polygonum Afris χουλοὺμ, forte חולים *chulim*, quæ vox Pœnis idem fuerit quod Hebræis חוליות *chulioth*, articuli, internodia. Nam חולים & חוליות genere ſolum differunt & terminatione. Notum autem polygonum aliis polygonata & centinodiam dici, quia *multos habet ramuſculos* γόνασι περιπλεγμένους *geniculis cinctos & interſectos*. Ita tradit Dioſcorides. Poteſt & alio referri Punicum nomen. חול *chul* Hebræis eſt parere. Parientibus porro vtiliſſimum eſt polygonon, quia, eodem teſte qui ſupra, ſuccus eius ἵστησι ῥοῦν γυναικεῖον προστεθεὶς *muliebres fluxiones impoſitus ſiſtit*. Vnde eſt quod alio E
nomine vocatur ſanguinaria. Plinius lib. 27. cap. 11. *Polygona Græci vocant quam nos ſanguinariam. Succus eius cuiuſlibet partis profluuium excreationeſque cruentas prohibet.*

Ibidem: Περικλύμενον Afris λαβὰθ, Arabibus לאן *lana* eſt mollem eſſe, &

A in ſecunda coniug. לין *laiana* mollire. An hinc לאנת *lanat* Africanis dictum periclymenon, cuius præcipua virtus, quamque adeò primam memorat Dioſcorides, quod σπλῆνα τήκει *lienem mollit?* Plinius item lib. 27. cap. 12. *ſemen eius* &c. *in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur* &c. *ad lienem.* Potuit & reſpici folij mollities. Ibid. Plinius: *Periclymenos fruticat & ipſa, ex interuallo duo folia habens ſubcandida, mollia.* Tamen aliud ſuſpicor. Clymenus & periclymenus vt habent multa communia, ita & nomina ſæpe permutant, & communicant ſibi inuicem. Hinc eſt quod clymenon nonnulli vocant periclymenon, vt auctarij author obſeruat. Σμίλακα item & ἄγονον, quæ ſunt periclymeni propria; Periclymenus enim folia habet ſmila-

B cis vel κισσοειδῆ *hederæ figurâ*, quæ pota ἀγόνους ἱστορεῖται ποιεῖν *ſterilitatem in viris facere referuntur.* Ita Dioſcorides. Viciſſim periclymenus appellatur καλυκώδεμος, cum clymeni ſit proprium calices ſeu θυλάκια folliculos habere in ſummo caule. Quô errore abreptus Plinius ſcribit clymenô potâ ſterilitatem etiam in viris fieri, id clymeno tribuens quod alij periclymeno. Sic Africanum nomen *lanath* eſt cur clymeno potius putem quam periclymeno conuenire. Theophraſtus veterum in radicum ſectione ſuperſtitiones referens, ait ſecari quaſdam πρὸς ἥλιον ἐπιβάλλειν οἷον καὶ τὸ καλούμενον κλύμενον *priuſquam ſol iis incumbat vt quæ vocatur clymenum.* Proinde auctarij ſcriptor no-

lib. 25. c. 7.

De hiſt. plant. l. 9.

C tat clymenum à nonnullis appellari ἡλιοφυὲς (leg. ἡλιοφαὲς) ἀνατολικὸν item & δυτικὸν, quod ſcilicet poſt occaſum legeretur, vel ſummo mane cum ſol eſſet circa exortum & mox appariturus. Quod tempus cum noctis communi nomine comprehendatur, merito לנה *lana* vel לנת *lanath* (in regimine) dicta eſt herba quæ noctu legebatur. Hebræis quippe לן *lan* eſt pernoctare.

Anchuſa Afris βυϊνετάθ. Legendum βυιενεσάθ *Buieneſath.* Ita maximè accedit ad Anchuſæ nomen Arabicum אבויגלסא *abujeleſa*, quale extat, in Auicennâ libro ſecundo Canonis. Notum enim eſt literam g apud Arabes idem ſonare quod j conſonum: Et n & l eſſe literas homogeneas & facile permutabiles. De cætero in longo nomine & πολυγραμμάτῳ nulla reperitur muta-

D tio quæ ſit alicuius momenti. Alio nomine Arabes vocant שנגאר *ſingiar.*

Ἄγρωστις *gramen*, Afris ἰεβάλ, Hebræis יבול *iebul* & Syris יבל *iebal* in genere ſignificat quemuis terræ prouentum; ſed & ſpeciatim עשבים herbas gramina. Ita explicantur יבלי in gloſſâ Talmudicâ tractatu Ioma fol. 78. 2.

Sideritis, Afris ἀδίδωνιν. Nihil neceſſe eſt monere à ferro Græce dici σιδηρῖτιν, quoniam glutinandis vulneribus ferro illatis eſt aptiſſima, & præcipuum in bello habet vſum. Id ipſum ſignificatur Africano nomine ἀδίδωνιν, quod plurale eſt, quia multæ ſunt ſpecies ſideritis: Singulare ἀδίδων Arabicè eſſet חדידאן *hadidan* ab חדיד *hadid*, id eſt à ferro voce deducta. Radix חדד etiam Hebræis eſt acui. Sic ab acie Gallicè ferri genus dicitur *aciarium.*

E Sideritis ſpecies ἀχίλλειος *Achillea* Afris eſt ἀσὴρ χιλλὸς חציר חילס *herba chillis*, id eſt Achillis. Nominis ratio nota. Auicenna ſcribit אכילס.

Tragij duas ſpecies deſcribunt poſt Dioſcoridem, Plinius, Galenus, Paulus, Oribaſius, alij, quarum vnam aſſerunt in ſolâ Cretâ naſci, alteram multis in locis. Hanc auctarij ſcriptor ignotus dicit ab Afris Ἀχιοσίμ appellari,

aut vt legendũ Ἀχαιοσὶμ. Cum nemo non videat Ἀχαιοσὶμ plurale eſſe Phœ- A
nicium à ſingul. Ἀχαιὸς. Itaq; herba Ἀχαιοσὶμ eſt herba Achiuorum, vel quod
idem eſt Græcorum. Ex quo fit vt credam hoc nomine non ſecundam tragi
ſpeciem, quæ vbique prouenit, ſed priorem intelligi, quæ alibi non repe-
ritur quam in parte Græciæ, hoc eſt in Cretâ inſulâ. Nam late ſumptum Græ-
ciæ vocabulum etiam Cretam complectitur. Ne dicam inter varios Cretæ
incolas etiam Achiuos cenſeri ab Homero Odyſſ. τ.

Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη, ἐν μὲν Ἀχαιοὶ,
Ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες.

Achiuos nimirum Mycenis poſt Troianum bellum profectos aiunt Talthy-
bio duce in Cretam ſe contuliſſe. Ita vetus Scholiaſtes & Euſtathius ad hunc B
locum.

Iunci ſpecies ὀξύσχοινος *oxuſchœnos*, *Afris* χούδουα. Oxyſchœni Dioſcori-
des dicit duas eſſe ſpecies, quarum vna eſt ἄκαρπος ſterilis, altera καρπὸν μέ-
lib. 4. hiſt λαινα ἔχει περιφερῆ *fructum nigrum habet rotundum*. Theophraſtus dicit primum
cap. 13. vocari ἄῤῥενα *marem*, alterum μελαγκράνιν, id eſt *nigricipitem* διὰ τὸ μέλανα τὸν
lib. 21. c. 18. καρπὸν ἔχειν *quia fructum habet nigrum*. Plinius item iunci meminit *fæminini*
ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Heſychio quoque μελάγ-
Salm. ad κρανις eſt ὀξύσχοινος ἢ τὰ ἄκρα μελανίζουσα. Errore manifeſto legitur μελάγκρασις
Solin. pag. non in Heſychio ſolùm, ſed & in Fauorino qui Heſychium pridem exſcri- C
861. pſit. Melancranis oxyſchœnos Afris *chudua*. Ex duabus oxyſchœni ſpecie-
bus ἄκαρπον neglexerunt, οὗ χρῆσις οὐδεμία πρὸς τὰς ἰάσεις *cuius in medicinâ*
nullus vſus eſt, vt Galenus diſertè ſcribit lib. 8. Simplic. Alteram ex argu-
mento vocarunt χούδουα, id eſt iuncum atrum ſeu nigrum. In *chudua* prior
ſyllaba ſumpta ex Hebræo אחו *achu*, aleph reiecto vt in *Cerne* pro אחרנאה, &
Berut robore pro אבירות, & in ſalutationibus *haudoni* pro *haue adoni* ſalue
domine mi. Et nuper *bu* pro אבו *abu* in *buieneſat*; Et in aſterchillos *Chillos*
pro *Achillos* אחילס, quomodo Arabes ſcribunt. אחו *achu* iuncum interpreta-
mur cum Chaldæis interpretibus, qui pro אחו habent גומיא *iuncos* Gen. 41. 2.
& 18. imo & cum ipſo Iobo, qui cap. 8. verſ. 11. גומא *iuncum* & אחו *achu* pro
ſynonymis ita vſurpat, *An creſcet* גומא *iuncus ſine luto, &* אחו *achu ſine aquâ?* D
Græci interpretes ex *achu* fecerunt ἄχι vel ἄχει. Sic Gen. 41. 2. de vaccis Pha-
raonis: ἐβόσκοντο ἐν τῷ ἄχει *paſcebantur in achi*, id eſt באחו. Ita etiã v. 18. Et Eſaiæ
19. 7. τὸ ἄχι τὸ χλωρὸν πᾶν τὸ κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ *achi viride omne quod in circuitu*
fluminis. Vbi tamen Hebraicè non eſt אחו, ſed ערות quod gramineta explicãt.
In quem locum Hieronymus lib. 7. in Eſaiam: *Pro iunco papyrum* LXX *tranſ-*
tulerunt de quo charta fit, addentes de ſuô ἄχυρον (lege ἄχει) τὸ χλωρὸν, *quod in*
Hebraico non habetur. Cumque ab eruditis quærerem quid hic ſermo ſignifica-
ret: audiui ab Ægyptiis hoc nomine linguâ eorum omne quod in palude virens
naſcitur appellari. Sirachides etiam cap. 40. verſ. 10. Ἄχει ἐπὶ παντὸς ὕδατος καὶ
χείλους ποταμοῦ *achi* (id eſt אחו *achu*) *ad omnem aquam & labium fluuij.* E
Quidam hûc afferunt ex Oſeę 13. 15. *cum ille fructicauerit* בין אחים *inter achim*,
ac ſi τὸ אחים □ *achim* eſſet plurale τοῦ אחו. Sed ibì אחים □ ſunt fratres. Nam אחו
in plurali haberet אחוים □ vt bene monet Kimchius. Sed de his alibi plura. Su-
pereſt dicendum cur *dua* in *chudua* nigrum reddamus. Atramentum τὸ μέ-
λαν

A λαν Hebraicè dicitur דיו *dejo*, & Chaldaicè דיותא *dejoutha* quomodo etiam Syris Arabicè id ipſum eſt דויה *duvvia* in Giggeij lexico. Et apud vtroſque Britannos *du* hodieque nigrum ſonat. Quam vocem eſſe priſcam ex eô docet Camdenus quod apud Trinobantes in Ptolemæo *Idumanus* dicitur amnis, qui Anglis hodie *black vvater* id eſt nigræ aquæ. Tale eſt quod Scotiæ fluuium *Duglas* ex Britannicâ linguâ nigrocœruleum explicant, quia *du* nigrum & *glas* glaucum ſignificat. Ex his coniectura eſt etiam Pœnorum lingua *du* vel *dua* nigrum ſignificaſſe, & *chudua* iuncum nigrum. Ier. 36. 18. 2. Cor. 3. 3. & 2. Ioh. 12. & 3. 13. Pag. 324.

De Chryſocome ſic habet author appendicis ad Dioſcoridem: Χρυσοκόμη, οἱ δὲ χρυσῖτις, οἱ δὲ χρυσάνθεμος, οἱ δὲ ἀμάραντος, οἱ δὲ Διὸς πώγων, Ῥωμαῖοι Ἰόβις βάρβα,
B Ἄφροι δουβάθ, οἱ δὲ βουρχουμάθ. Et Galenus: Χρυσοκόμη, καλεῖται δὲ καὶ χρυσίτης. Et Plinius: *Chryſocome ſiue chryſitis non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis.* Hæc vt Græcis *Chryſocome*, *chryſitis* & *chryſanthemos*, ſic Afris דהובת *dehubath* vel *dubath* dicebatur ab aureis corymbis. Aurum enim Hebræis זהב & Syris דהב & Arabibus דהב vnde מדהבה *deaurata* Pſ. 44. (Hebr. 45.) verſ. 11. id ipſum eſſe דהובה *dehuba* vel in regimine דהובת *dehubath* nemo non videt, cum ſit præt. Paül verbi דהב *deaurare.* Aliud nomen *burchumath* videtur id ipſum eſſe quod Arabicè ברעומה *Burghumath*, permutatis radicalibus ע & ח, vt in Arab. עשק amare pro חשק. Simplic. lib. 8. lib. 21. c. 8.

C Nempe Arabes ברעומה *burghumath* & ברעום *burghum* & ברעמה *burghamath* appellant herbam quamuis *vertice rotundo & multis foliis.* Quin & ברעם□ *barghama* verbum ea notione vſurpatur. Sic ברעם□ אלנבת *herbæ vertex rotundus fuit & multis foliis refertus.* Id chryſocome bene conuenit, quam habere dicit Dioſcorides κόμην κορυμβοειδῆ ὁμοίαν ὑσσώπῳ *comam corymbi ſpecie, hyſſopo ſimilem.* Ita & Plinius: *comantibus fulgore auri corymbis.* Κόρυμβος in monte eſt vertex: At in plantis quid ſit *corymbus* docent hæc Theophraſti de quâdam hederæ ſpecie: ἁδρὸν καὶ πυκνὸν καὶ συνεστηκότα τὸν καρπὸν ἔχει καθάπερ εἰς σφαῖραν, ὃν δὴ καλοῦσί τινες κορυμβίαν. Quæ Plinius ita reddidit: *Denſus acinus & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi.* Præter ſimiles corymbos, comas inſuper ſeu denſa foliola & floſculos inſtar hyſſopi hiſt. plant. lib. 3. lib. 16. c. 34.
D ſpicatim confertos in vertice habet chryſocome, vnde & illi nomen.

Μήκων κερατῖτις *papauer corniculare Afris* σισιμάκα, potius ססם□אכ□ *ſimſimacam* ſeſamũ nigrum. Quantum à papauere differat ſeſamum non ignoro. Tamen hoc commune quod ſeſami ſemen *papaueris modo* vaſculis includitur; vt ex Theophraſto probant Matthiolus & Dalechampius. Addo in panificiis apud veteres promiſcuum vtriuſque fuiſſe vſum. Quod his verbis Dioſcorides diſertè docet, quô locô agit de ſpeciebus papaueris: ἡ μέν τις ἐστὶν ἥμερος κηπευτή, ἧς τὸ σπέρμα ἀρτοποιεῖται εἰς τὴν ἐν ὑγιείᾳ χρῆσιν, καὶ σὺν μέλιτι δὲ ἀντὶ σησάμης αὐτῇ χρῶνται *papaueris vna ſpecies eſt ſatiua & hortenſis, cuius ſemen pani compinſitur, qui ſit in ſanorum vſum: Eô cum melle vtuntur pro ſe-*
E *ſamo.* Inde Afris papauer *ſiſim* vel *ſimſim*, id eſt ſeſamum dictum. Et in papaueris ſpeciebus ceratites *ſiſimacam*, id eſt ſeſamum nigrum à colore ſeminis. Quippe cum tam ſeſamum quam papauer hortenſe candido ſint ſemine, iſti ſemen eſſe nigrum tradunt medicorum filij. Dioſcorides: σπέρμα δὲ μικρὸν μέλαν, ὅμοιον δὲ τῷ μήκωνος *ſemen habet paruum, nigrum*, cætera horten-

lib.20.c.19. ſis *papaueris ſemini ſimile.* Plinius: *Syluestrium vnum genus ceratitim vocant, nigrum* &c. Nec ſemen ſolùm ſed & habet ῥίζαν δὲ ἐπιπολῆς φυομένην μέλαιναν *radicem nigram in ſuperficie terræ naſcentem.* A

Pſyllium Afris οὐαργουγοὺμ. Vt pulex Græce ψύλλα, ita ψύλλιον pulicaris herba dicitur, cuius σπέρμα ψύλλοις ὅμοιον: Ita Dioſcorides. Et Plinius: *Pſyllium* lib.25.c.11. *alij cynoides* &c. *foliis canino capiti non diſſimilibus, ſemine autem pulici, vnde & nomen.* Itaque etiam Africanum nomen *vargugum* corruptum videtur ex Arabico ברעות *bargut*, quô non *culex*, vt vult Giggeius, ſed *pulex* ſignificatur, vt Hebraico פרעוש. Vide Auicennam IV.6.3.11.& lib.2.paſſim. c.312. 339. 532.&c. Proinde pro οὐαργουγοὺμ reſcribendum οὐαργουτοὺμ. Neque vero id nouum eſt vt ſcribarum imperitiâ γ & τ permutentur. Magnum Salmaſium audi in Solinum pag. 708. Οὐιγὸν *pro* Οὐιτὸν *perperam ſcriptum apud Theophraſtum. Nam* γ *&* τ *paſſim confundunt antiqui librarij Græci, vt* ἰσγέον *apud Heſychium pro* ἰστέον &c. En errorem his plane geminum in Plutarchi Lyſandro: φασὶν αὐτὸν πολιορκοῦντι τὴν τῶν Ἀφυγαίων πόλιν ἐν Θρᾴκῃ κατὰ τοὺς ὕπνους παραστῆναι τὸν Ἄμμωνα, διὸ καὶ τὴν πολιορκίαν ἀφεὶς, ὡς τοῦ θεοῦ προστάξαντος, ἐκέλευσε τοὺς Ἀφυγαίους Ἄμμωνι θύειν *Ipſum Ammonem aiunt illi Aphutæorum vrbem in Thraciâ obſidenti inſomnis adſtitiſſe. Quocirca cum ab obſidione deſtitiſſet, tanquam Deo ſic imperante, iuſſit Aphutæos Ammoni ſacra facere.* Pro Ἀφυγαίων & Ἀφυγαίους lege Ἀφυταίων & Ἀφυταίους de quibus Pauſanias in Laconicis: Ἀφυταῖοι δὲ τιμῶσιν Ἄμμωνα οὐδὲν ἧσσον ἢ οἱ Ἀμμώνιοι Λιβύων *Aphytæi Ammonem non minus colunt quam in Libya Ammonij.* Eôdem exemplo οὐαργουτοὺμ mutatum in οὐαργουγοὺμ. Et *Vargutum* eſt ipſiſſima vox Phœnicia *bargut* cum Romanâ terminatione; Et B mollius expreſſô per V conſonum. Itaque à formâ ſeminis dicta eſt hæc herba *Bargut* vel חציר ברעות *herba pulicis*; Tum ab inſitâ virtute, φασὶ γὰρ ὅτι κομισθεῖσα ἐν οἴκῳ χλωρὰ οὐκ ἐᾷ ψύλλας γίνεσθαι *aiunt enim, ſi viridis in domum inferatur prohibere quominus in eâ generentur pulices.* Dioſcoridis verba ſunt, ex quibus videtur poſſe colligi eandem eſſe quæ ab Auicennâ capite de expulſione pulicum appellatur חשישה אלברעות *chaſiſath-olbarguti*, id eſt herba pulicis, & בכיכואנה *bacicuana*, quæ in lecto poſita pulices ita inebriat & ſtupefacit vt moriantur. Tamen puto potius conyzam intelligi quæ vera eſt pulicaris. Saltem id certum pſyllium Auicennæ libro ſecundo plane diuerſo nomine appellari בזר קטונא *bazar katuna*, vnde Hiſpanis *zargatona.* B C lib.4.fen.6 tract.3.c.11. D

Στρύχνος *ſolanum Afris* ἀσιρισμουνίμ. Legendũ ἀσιρ ἐσμουνὶ. Ebraice dixeris חציר השמיני *atſir haſſemini* herba octaui, id eſt Æſculapij quem Sanchoniathon & Damaſcius nos ſupra docuerunt ἐσμουνὶ hoc eſt octauum appellari à Phœnicibus, quia Cabirorum octauus fuit. Solanum porro quorſum vocetur herba Æſculapij palam faciunt hæc Apuleij: *Apollo hanc herbam fertur inueniſſe & Aſclepio dediſſe.* Itaque vt ab inuentore Itali, teſte Apuleio, Apollinarem appellarunt; ita Phœnices herbam Æſculapij, in illius gratiam cui ab Apolline data fingitur. Nec immerito Apollini tribuitur herbæ inuentio, cuius vſu conciliatur ὀλιγοχρόνιος μανία vatum & poëtarum enthuſiaſmo ſimilis. Nempe inter ſolani ſpecies eſt halicacabus, Arabice באכנג *kakengi*, quô hauſto vates in mentis extaſin incidiſſe Plinius his verbis do- Apul. de virtut. herb. c.22. E Plin.lib.21. cap.21.

A cet: *Halicacabi radicem bibunt qui ſunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici volunt.* Hinc poëta lib. 3. Æneidos:

Inſanam vatem aſpicies.

In quæ verba Seruius: *Alij magnam dicunt, ſed melius eſt Deo plenam, & vaticinatricem intelligamus, è Græcorum tractum etymologiâ, qui* μάντεις ἀπὸ τῆς μανίας *appellauerunt.* Ita Satan ab omni æuo præſtitit ſe Dei ſimiam. Quippe etiam veri Prophetæ diuino ſpiritu pleni ita extra ſe rapiebantur, vt pro inſanis haberentur. Vide 2. Reg. 9. 11. & in eum locum Kimchium.

Bunium cur Afris dicatur ζιγάρ & θεψώ diuinare non poſſum; niſi putemus vtrumque nomen à locis ſumptum. Nempe Africæ propriæ vrbes ſunt
B *Zugar* & *Thapſus* nô procul à Syrti minore. Illius meminit Ptolemæus. Huius præter Ptolemæum, Strabo, Cæſar, Liuius, Plutarchus, Appianus, Dion, Stephanus & alij. Vtrique nomen eſt Punicum. *Zugar* צוער *zohara* vel *zogara* à ſynonymâ quæ prope Sodomam fuit. *Thapſus* תפסח *Thapſæ* quæ ad Euphratem. Ad harum vrbium nomina tam proximè alludunt duo bunij nomina *zigar* & *thepſo*, vt valde veriſſimile ſit illa inde eſſe tranſlata. 4. Reg. 15 16. & Ioſeph.

Bugloſſum Afris Ἀνζανάφ. Voces mirè deprauatæ, pro quibus legendum Λυζαμαλούφ ad verbum lingua bouis, cuius folium tam aſperitate quam latitudine eſt ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ. Itaque etiam Arabes appellant לסאן אלתור *Liſa-*
C *no-tthaur* linguam tauri ſeu bouis, & Perſæ apud Teixeram pag. 4. גאו זבון *Gao-zabon* vaccæ linguam, & è Romanis M. Cato *linguam bubulam.* De re ruſt. cap. 40.

Σίκυς ἄγριος *ſylueſtris cucumer*, Afris κυσιμεζάρ. Hebraice dicatur קשא מזר *kiſu muzar* ad veibum *cucumer peregrinus.* Arabice vocatur ספידוס *ſephidus* & קתא אלחמאר *kitha elhimari* cucumer aſini; ita etiam in officinis *cucumis aſininus.*

Thapſia Afris βοίδην. Origo Græci nominis ex Dioſcoride nota: ὠνόμασται δὲ θαψία ἀπὸ τοῦ δοκεῖν πρῶτον εὑρῆσθαι ἐν Θάψῳ τῇ νήσῳ τῇ ὁμωνύμῳ. Quamuis alij repertam velint non in Siciliæ inſulâ vel peninſulâ Thapſo, ſed in Thapſo Africæ. Vnde eſt quod thapſiam in Africâ Plinius vehementiſſimam eſſe ait. Alij rurſus thapſiam præferunt ex vrbe Siciliæ Thapſo. Nicander in The- lib.13.c.22.
D riacis:

Θεινακίην δὲ ῥίζαν ἕλοις γυιώδεα θάψου
Μίξας.

Vtri verius noſtrâ nil refert. Solum id quærimus cur Afri βοίδην appellent. Thapſiæ ſuccum è radicibus vimineo qualo iniectis veteres torculari exprimebant. Dioſcorides: χυλίζεται δὲ κοπτομένη ἡ ῥίζα, καὶ διὰ κυρτίδος καὶ ὀργάνου ἐκθλιβεῖσα. Ideo dicta eſt herba βοίδιν vel βοίδδιν id eſt torcularium. Syri בדין *baddin* dicerent; Sed בד *bad* in βοίδ in *boed* mutatum, vt antea גד *gad* in γοίδ *goed* id eſt coriandrum.

Ἄπιος, quæ & ἰσχὰς, radix eſt, cuius extrema pars in pyri vel ficûs for-
E mam turbinatur. A Romanis in auctario dicitur ῥάδιξ σιλβέστρις *radix* ſeu raphanus *ſilueſtris.* Et ab Afris θορφὰθ σαδοὶ eodem plane ſenſu. Nam θορφὰθ eſt raphanus, vt habetur libro ſecūdo. Proinde *torphath ſadoe* eſt raphanus agreſtis, ad verbum raphanus agri. Id enim eſt Hebræis שדה *ſade* vel שדי *ſadai.* De cætero cur raphanus, Ebræis פגל, Punice dicatur *thorphath*, nullus capio, niſi

ſcribatur תחרופת *thaharuphath*, ab acrimoniâ ducto nomine, quæ Syris eſt A
חריפתא.

lib. 25. c. 5. Λινόζωστις *Mercurialis Afris* ἀσύμές. De illâ ſic Plinius: *Linozoſtis ſiue Parthenium Mercurij inuentum eſt, ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem.* Et Dioſcorides: Λινόζωστιν, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ Ἑρμοῦ βοτάνιον καλοῦσι. Idem ſignificatur Punico nomine השומש *aſumes* vel *haſſumes*, quod proprie miniſtrum ſonat. Itaque herba *aſumes* eſt πόα τοῦ διακόνου herba miniſtri, nempe Deorum, id eſt Mercurij; quem & miniſterii ratione Camillum aut Cadmilum appellabant. Plutarchus in Numâ: τὸν Ἑρμῆν ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων Κάμιλλον ἀπὸ τῆς διακονίας προσηγόρευον. Seruius in Æneid. lib. 11. *Mercurius Hetruſcâ linguâ Camillus dicitur, quaſi miniſter Deorum.* Idem in Georg. lib. 1. rationem affert Phyſicam cur dicatur Mercurius Deorum eſſe miniſter. *Sciendum autem de planetis quinque duos eſſe noxios, Martem & Saturnum, duos bonos Iouem & Venerem. Mercurius verò talis eſt qualis ille cui iungitur. Vnde etiam fingitur miniſter eſſe Deorum, quod eorum obtemperat poteſtati.* Sed hæc alibi pluribus. B

Κυνία ἢ κυνοκράμβη, id eſt canina braſſica, Afris ἀρμάς; Item ἀζουμέσλαβον. Apparet ex deſcriptione mercurialis eſſe ſpeciem; habet enim φύλλα ἐμφερῆ λινοζώστιδι *folia mercuriali ſimilia*: Et iuxta folia ſemen exiguum rotundum: Et pota ſoluit aluum, & olerum modo cocta purgat bilem & aquas; C
quæ communia illi ſunt cum mercuriali de quâ ante. Inde eſt quod canina braſſica vocatur à nonnullis λινόζωστις ἀγρία *mercurialis ſylueſtris*, vt habetur in Auctario: Atque eodem pertinent Africana duo nomina: Prius ἀρμάς eſt Mercurii nomen à Græcis mutuatum. Quippe ἀρμάς idem quod ἑρμῆς. Poſterius השומש לבון *aſumes labon* facile eſt intelligere ex iis quę iam dicta ſunt; Nempe, vt linozoſtis, dicebatur herba *harmas* & *aſumes*, id eſt Mercurii. Sed *labon*, id eſt alba, addebatur διακριτικῶς, quia canina braſſica hoc habet peculiare, quod tam folia quam caulis ad albedinem inclinant. Dioſcorides: καυλίον ἀνίησι διασπιθαμιαῖον, τρυφερὸν, ὑπόλευκον *cauliculum binum dodrantum altitudine emittit, tenerum, ſubalbidum.* Item: φύλλα ἐμφερῆ λινοζώστιδι ἢ κισσῷ, ὑπόλευκα *folia mercuriali aut hederæ ſimilia habet, ſubalbida* &c. D

Hæc ſunt Africana herbarum nomina quæ leguntur in Auctario, pauciſſimis exceptis, quæ vel ita corrupta ſunt, vt nulla ſit ſpes poſſe ſanari, vel palam Græca aut Latina vt πολεῖουμ pro pulegio, βέρζια pro praſio, χυρζῆτα pro chryſiti vel chryſanthemo, ῥοδοδάφνη pro nerio, & ſi quæ ſimilia ſunt quæ per ſe ſtatim intelligent vel mediocriter eruditi.

Sunt & in Apuleii libello de virtutibus herbarum Punica quædam vocabula, ſed multo corruptiora quam in Auctario Dioſcoridis. Cap. 1. *arnogloſſon Punici artiereon vocant*. In auctario melius ἀτιρχὸν quod ſupra explicauimus. Interim cum Pœnis tribuitur idem verbum quod Afris in auctario, E
diſcimus Afrorum nomine Pœnos ſignificari.

Cap. 4. Hyoſcyamum Punici *gingam* vocant. Legendum *bingam*, id eſt בנג *bengi*. Ita appellat Auicenna lib. 2. Vnde & בנג *bannaga* verbum in Liggeio eſt hyoſcyamum alteri offerre deguſtandum.

A Cap. 7. Leontopodion, Punice *gudubbal.* Arabice גדב *giadaba* eſt tra- Ioh. 6. 44.
here. In Iohanne & Actis ſæpiuſculè occurit pro Græcis ἕλκειν & ἑλκύσειν. In- & 12. 32. &
de in Auicenna paſſim אלקוי אלגאדב eſt δυνάμις ἑλκτικὴ. Itaque *gudubbal* גדבבעל 21. 11. Act. 16
ad verbum eſt *attractio Beli*, Hebraice dixeris משוכת אלהים *attractionem* 19. & 31. 30.
Dei, id eſt potẽtiſſimam. Tale נפתולי אלהים *luctationes Dei* Gen. 30. 8. pro luctationibus validiſſimis. Item *princeps Dei*, *montes Dei*, *cedri Dei* &c. Et campoſitæ voces אפליה *caligo Dei*, id eſt maxima Ierem. 2. 31 שלהבתיה *flamma Dei*, id eſt vehementiſſima Cant. 8. 6. quæ Hebraicâ phraſi pertinent ad ἄυξησιν.
Ita Punice *gudubbal* ἕλξις vel ἑλκτικὸν τοῦ Βήλου, qui Pœnorum Deus erat. Nem-
pe ea vis leontopodij, vt omnia infixa corpori extrahat. Plinius: *Omnia in-* lib. 26. c. 12.
B *fixa corpori extrahunt folia tuſſilaginis, daucum, ſemen leontopodij.* Et rurſus: ibid. c. 4.
Leontopodij ſemen tritum in aquâ & cum polentâ illitum, ſpicula ſagittarum extrahit. Leontopodij vſum iis præſcribit Apuleius, qui deuotati defixique fuerint in ſuis nuptiis, vt ſatyrij ſi quis ad mulierem non poterit affectari obligatus. Cuius veneficij rara eſt alioqui mentio apud veteres.

Cap. 9. Batrachium Punici *Atzicurur appellant.* Legendum חציר קרה *Atzir curra*, herba ranæ. Arabibus ſaltem קרה *kurra* eſt rana, à quâ nomen inditum batrachio ſeu ranunculo, quoniam illi & ranis in eodem elemento natales & diæta ſunt, aut quod inter eius frutices frequentes inueniantur ranę.
C Sed & Arabice קרה אלעין *zurratho-laini*, id eſt *rana fontis*, aquaticæ herbæ genus eſt. Arabes כרפס apium explicant. Ranunculum intelligo, quem alio nomine σέλινον ἄγριον *apium agreſte* vocari dicit Dioſcorides, aut ranunculi ſpeciem ſceleratam ſeu Sardoniam. Quippe hanc etiam in Apuleio nonnulli σέλινον ἄγριον appellant & σέλινον ὑδατικόν. Proinde Seruius in illud poëtæ: *Et fallax herba veneni; non cicutam dicit, quæ omnibus nota eſt, ſed illam Sardoniam quæ apiaſtri ſimilis homines decipit.*

Cap. 47. Callitrichon ſiue adianton &c. Latini capillum veneris &c. Punici *neſſo eſſe ſade.* Hebræis נצה *niſa* eſt pluma: Sed Arabibus נאציה *naſia*, & geminatâ ſecũdâ נצה *neſſa* eſt coma vel cæſaries ἀναλογικῶς. In homine quippe capilli id ipſum ſunt quod in auibus plumæ. Inde ſumptum illud *neſſo.* Et
D pro *neſſo eſſe ſade*, puto ſcribendum נצת השדה *neſſath haſſade*, capillitium agri. Sic in auctario adiantum Romani vocant τέῤῥαι καπίλλους *terræ capillos.*

Cap. 60. *Aſterion, Punice derdun.* Omnino legendum *cherdun* vel *cherdan*, quomodo eryngium ab Afris appellari ſcribitur in Auctario. Quippe vtvt eryngium & aſterion aut aſter Atticus plantæ ſint diuerſiſſimæ, tamen quia vtriſque id commune eſt, quod foliola habent in modum ſtellæ, Arabes promiſcuè ſumunt; vt in Serapione videre eſt cap. 96. & in Pandectario Matthæi Syluatici verbo *aſtaraticon*, quod ab vtroque redditur *centum capita.* Aſterion alio nomine dicitur βουβώνιον vel inguinalis herba, quia bubo- Vid. Auic.
E num ſiue inguinum præcipuum eſt remedium. Quod non videntur Arabes l. 2. p. 137. &
ſatis intellexiſſe, cum האלבי *halibi* nominarunt, quia ſanat vlcera אלהאלבי 178.
id eſt vberis, ex quo חלב lac mulgetur.
Cap. 65. Periſtereon Punici *zimicum*, alij *azirgozol.* Periſtereon eſt ver- Dioſc. l. 4.
benaca, quæ Græce περιστερεὼν, id eſt columbarium, dicitur ἐκ τοῦ τὰς περιστε- Galen. Simpl. l. 8.

Salmaſ. in Solin. pag. 400.

ρὰς ἡδέως διατελεῖν ἐν αὐτῇ *quia columbæ libenter in eâ verſantur.* Id ipſum à A
Pœnis expreſſum Punico vtroque nomine. Sed prius eſt corruptum, & pro *zimicum* reſcribendum *zibicum.* Hoc errore nil frequentius. Audi virum quo nemo hodie plures veterum euoluit libros: *Norunt omnes,* inquit, *quam frequens ſit Latinis librariis M & B inuicem permutare in ſcribendo. Sic Maſcauda Baſcauda. Apud Arnobium Formas pro Phorbas.* Eodem exemplo in Apuleio haberi aſſero *zimicum* pro *zibicum.* Porro *zibicum* vel *zibic* Pœnis id fuit quod Syris שובך *zubac* vel שובכא *zubca* columbarium. Vide Chaldæum paraphraſtem Eſ. 60. 8. & Ierem. 48. 28. & Oſ. 11. 11. Itaque vt περιστερεὼν Græcis vox eſt æquiuoca, quâ tam herba quam turris columbaria ſignificatur, ita plane Punicum שבך *zibic* ad vtrumque fuit ambiguum. ש hoc B
loco per z effero, vt Græci paſſim. Sic 3. Reg. 4. σιζὰ Hebr. שישא & Græc. recent. ζατρίκιον ſcacchorum ludus, Perſis & Arabibus שטרנג.

Aliud verbenacæ nomen Punicum *azirgozol* nemo non intelligit eſſe Hebræum חציר גוזל *atſirgozel*, quaſi diceres herbam περιστερεῶν, id eſt pulli columbarum. Id enim proprie גוזל *gozel*, vt apparet ex Geneſ. 15. 9. collato cum Leuit. 1. 14.

Cap. 113. cucumer ſyluaticum, *Punice cuſſimezara.* Auctarium habet κυσιμεζάρ, quod ſupra explicatum

Cap. 127. *Braſſicam ſyluaticam Græci cramben, alij cynocharon* (lege *cynomoron*) *alij cynanchen, alij cynocramben nuncupant* &c. *Punici butzutzim.* C
Caue intelligas cynocramben de quâ prius, ſpeciem mercurialis. Nam adiuncta nomina docent agi de apocyno. Nempe apocynon lib. 4. Dioſcoridis οἱ μὲν κυνάγχον, οἱ δὲ κυνόμορον, οἱ δὲ κυνοκράμβην &c. καλοῦσι. Et Paulus Ægineta lib. 6. apocynon ait ideo cynocramben, id eſt caninam braſſicam, & cynomoron, id eſt canum mortem, vocari, quod eos celerrime enecet. Sed & veneni vim ſerpere multo latius Plinius his verbis docet, vbi de apocyno lib. 24. cap. 11. *canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.* Et Dioſcorides: ταύτης τὰ φύλλα σὺν στέατι ἀρτοποιηθέντα καὶ παραβληθέντα κτείνει κύνας, λύκους, ἀλώπεκας, παρδάλεις· παραχρῆμα δὲ παραλύει αὐτῶν τὰ ἰσχία *eius folia cum adipe in panes cocta canes, lupos, vulpes, pardales enecant in cibo data; ſta-* D
tim enim eorum coxendices reſoluunt. Itaque videtur Punicum nomen *butzutzim* ſcribendum eſſe בוץ-זיזים *buts-zizim*, id eſt ferarum mors repentina. זיזים eſſe feras notum ex Pſal. 80. 14. & בוץ *buts* vel *bauts* in Arabum Lexicis exponitur *mors repentina.* Quod mali vim prorſus exprimit; cum eorum quos citauimus alij hoc venenum celerrime enecare dicant; alij membra illico reſolvere, παραχρῆμα παραλύειν. Hæ ſunt Apuleij Punicæ voces, nullâ omiſſâ, quod quidem ſciam.

E

A

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

Punica ex Hieronymo & Auguſtino: Tertulliani locus explicatus.

Gen. 36. 24. ימים Hieronymus tanquam ex linguâ Punicâ reddit *aquas calidas*, id eſt חמים. Aquæ vox hic ſupplenda. חמי דטבריא *calidæ Tiberiadis*, ſup. aquæ. *Emmaus* vel *Ammaus*, id eſt חמאי, quia ibi thermæ. Emmaus vna prope Tiberiadem, altera ſtad. 60. diſtat ab Ieroſolymis. *Triginta* legitur in Ioſepho Latino: Sed in Græco ἑξήκοντα; vt Luc. 24. 13. Etiam illic thermæ. *Alma* Punicè virgo vt עלמה Eſ 7. 14. Punicæ voces quæ miſericordiam, pietatem & fidem ſignificant quomodo ſimiles & diſſimiles. *In ſacerdotibus, Eucaddires, & in numinibus Abaddires. Abaddir* lapis Bætylus de quo ſupra. Vel אב אדיר pater magnificus. אדיר *addir* veri Dei epithe-
B tum etiam falſis tribui. *Eucaddires* potius *Encaddires* vel *Ennucaddires*, חנוכי אדיר id eſt initiatos ſacris *Addiri* Dei. *Namphanio*, imo נעם פעמו *namphamo*, boni pedis homo. *Oſſum* pro oſſe fortè ex Punico עצם. Punica Pſalmorum verſio. *Extendit manum ſuam* phraſis Hebræa & Punica. Hebraiſmus ſimilis in Africanis ſcriptoribus obſeruatus à V. Cl. Deſid. Heraldo. *Baal* Iuppiter & *Aſtarte* Iuno. Nomina Punica ex *Baal* compoſita. *Mammon* lucrum Punicè, Syr. diuitiæ, & lucrum. אמונה Gr. πλοῦτον, Pſ. 36. al. 37. 3. ממון à quâ radice. *Salus* Punicè tres, vt Hebr. שלוש *ſalos*. *Chanani* כנעני Pœnus. *Abeliani* vel *Abeloitæ* hæretici, Pœnis *Abelonij*, qui ab vxoribus abſtinebant, vnde dicti. Fabula vetus Adamum poſt necem Abelis per annos 130. ab Euâ ſe abſtinuiſſe. Inde Arab. תאבל *theabbala* continuit ſe ab vxore. *Meſſias* vnctus, *Meſſe* vnge. Baptiſmus Pœnis *ſalus*, Euchariſtia *vita*. Fœmininum Pœnis pro neutro: *Iar* lignum Pœnis vt יער *jaar* ſylua Hebr. Item *jar* dubitantis & hæſitantis: Sic. יער & הוער Arab. *in ſermone attonitum hærere*. *Edom* ſanguis Pun. vt Hebr. דם *dam*. Cœleſtis ſeu Vrania Dea Carthaginenſium. Ratio nominis.
C Pro. Punicum. *Nummum quærit peſtilentia* &c. λοιμὸς peſtis pro homine nequam & qui turbas concitat. Tertulliani locus emendatus & explicatus. Euhodus Antonini Caracallæ pędagogus, *Torpeion* Afris dictus, id eſt תרבין *turbejan* pædagogus.

DOlendum eſt quod vel Hieronymo defuit Punicæ linguæ peritia, vel Auguſtino Hebraicæ. Nam ſi alteruter, aut Patrum quis alius cætera doctus, linguam vtramque calluiſſet, ex Punicâ in Hebraicam potuiſſet multa transfundere, vnde affulſiſſet magna lux non paucis Veteris Teſtamenti locis quæ nobis ſunt obſcuriſſima: Et grandi aliquo eâ de re conſcripto volumine ſitim noſtram expleuiſſet, quam irritant duntaxat pauculis notis hinc inde ſparſis.

In Geneſ. 36. 24. vbi Ana legitur in deſerto inueniſſe את הימים *eth haje-*
D *mim*, quod Græci reliquerunt ἀνέκδοτον; Onkelos *Gigantes* exponit, id eſt אימים *emim*; Quidam apud Hieronymum *maria*, id eſt ימים *iammim*; Vulgatus *aquas calidas*: Chaldæi, Hebræi & Arabes *mulos*; In eum inquam locum hæc inter cætera habet Hieronymus: *Nonnulli putant aquas calidas, iuxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt, hoc vocabulo ſignari.* Punctis ſcilicet vocabulis nondum adſcriptis pro Hebræo הימים *haiemim* potuit legi חימים *hemim*. Arabice porro חמים *hemim* eodem ſono, niſi quod initio vocis denſior eſt aſpiratio, *aquas calidas ſonat*. Giggeius אלחמים (*alhemim*) *aqua calida*. Vnde verbum אסתחם *calidâ ſe lauit*. Verum quidem eſt vi vocis ſolum *calidam* ſignificare. Sed & Romani cum caldam di-
E cunt vocem aquæ facile ſupplent. Sic apud Talmudicos חמי דטבריא (*hamme de Tiberia*) *calidæ Tiberiadis* ſupple aquæ. Ioſephus de bello Iudaico lib. 2. cap. 26. ἱκέτευε δ' ἐπιστολῆς τὸν Ἰώσηπον ἐπιτρέψαι πρὸς θεραπείαν αὐτῷ χρήσασθαι τοῖς ἐν Τιβεριάδι θερμοῖς ὕδασιν *per epiſtolam à Ioſepho poſtulauit, vt ſibi medicinæ gratia Tiberienſibus aquis calidis vti permitteret.* Loco prope Tiberiadem,

in quo ſunt thermæ, nomen *Emmaus* vel *Ammaus*. Ioſephus Antiquit. lib. A
18. cap. 3. vbi de Tiberiade prope lacum Geneſareth ab Herode conditâ: Θέρμα δὲ οὐκ ἄπωθεν ἔνεστιν ἐν κώμῃ Ἀμμαοὺς ὄνομα αὐτῇ *Thermæ autem non procul ſunt in vico cui nomen Ammaus*. Ammaus id eſt חמאי nomen ex חמי deflexum, quod aquas calidas ſonat. Idem de bello Iud. lib. 4. cap. 1. Μεθερμηνευομένη δὲ Ἀμμαοῦς, θερμὰ λέγοιτ' ἄν, ἔστι γὰρ ἐν αὐτῇ πηγὴ θερμῶν ὑδάτων πρὸς ἄσκησιν (lege ἄκεσιν) ἐπιτήδειος. *Ammaus autem, ſi quis interpretetur, idem erit quod thermæ; ibi enim eſt fons calidarum aquarum ad morborum curam idoneus*. Alius vicus Ammaus vel *Emmaus* quem ab Hieroſolymis diſtare ſcribit Lucas

Luc. 24. 13. ſtadia ſexaginta. Quomodo & Ioſephus de bello Iudaico lib. 7. cap. 26. χωρίον ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν, ὃ καλεῖται μὲν Ἀμμαοῦς, ἀπέχει δὲ τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους B
ἑξήκοντα *locum habitandum dedit qui vocatur Ammaus; diſtat autem ab Hieroſolymis ſexaginta ſtadiis*. Sed Latinus interpres perperam habet *triginta ſtadiis*: Fefellit id doctiſſimum interpretem, cuius verba ſunt in Luc. 24. 13. *Aut hîc peccatum eſt in numero, aut apud Ioſephum non rectè ſcribuntur ſtadia triginta*. De cætero eadem ratio nominis quæ ſupra. Nam & hîc aquæ ſunt θεραπευτικὰ, vt in alterâ Emmaunte prope Tiberiadem. Nicephorus lib. 10. cap. 31. *In Palæſtinâ ciuitas eſt Nicopolis nomine, quæ vicus antiquitus fuit, ſacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emmaus nuncupatur* &c. *Ante ciuitatem iſtam in triuio* &c. *fons quidam eſt morborum hominibus om-* C
nium, atque etiam variorum animantibus ipſis laborum auxilium.

Vide & Vilhelm. Tyr. bel. ſac. lib. 7. c. 24.

Idem Hieronymus in locum Eſaiæ πολυθρύλητον, cap. 7. verſ. 14. *Ecce virgo concipiet* &c. *Linguâ*, inquit, *Punicâ quæ de Hebræorum fontibus dicitur manare proprie virgo ALMA appellatur*. Iudæos nemo neſcit litem mouere de voce עלמה *alma*, quâ puellam, non virginem, ſignificari contendunt. Sed vt reliqua taceam, ſeniorum interpretationem, quam ſequitur Matthæus non parum firmat, quod à Pœnis hoc vocabulo virgo deſignabatur: Atque vtinam id nobis ex aliquo teſte conſtaret, cui Iudæi plus tribuerent. Hæc ſolùm ex Hieronymo. At in Auguſtino qui Pœnum ſe eſſe agnoſcit lib. 3. contra Iulian. cap. 17. aliquanto plura occurrunt, quæ ordine referam prout ſingulis tomis ſe offerunt. D

In libro de magiſtro cap. 13. *Omitto quod multa non bene audimus, & quaſi de auditis diu multumque contendimus: Velut tu nuper verbo quodam Punico, cum ego miſericordiam dixiſſem, & pietatem ſignificari te audiſſe dicebas ab eis quibus hæc lingua magis nota eſſet. Ego autem reſiſtens, quod acceperis tibi omnino excidiſſe aſſerebam. Viſus enim mihi eras non pietatem dixiſſe ſed fidem, cum & coniunctiſſimus mihi aſſideres, & nullo modo hæc duo nomina ſimilitudine ſoni aurem decipiant. Diu te tamen arbitratus ſum neſcire quid tibi dictum ſit, cum ego neſcirem quid dixeris. Nam ſi te bene audiſſem, nequaquam mihi videretur abſurdum pietatem & miſericordiam vno vocabulo Pu-*

Retract. l. 1. cap. 12. & Confeſſ. l. 9. cap. 6. *nice vocari*. Dialogus eſt inter Auguſtinum & Adeodatum filium tum annos E
natum ſedecim, quibus cum linguæ Punica & Latina eſſent ex æquô familiares, vtrâque promiſcuè vtebantur. Auguſtinus ergo Punicè רחמנות *rahmanuth* dixerat, id eſt miſericordiam. Vox eſt in vſu hodieque apud Syros. Simili vocabulo ex eâdem radice dicebatur pietas, fortaſſe *rahamanuth*.

A Sic quæ Latinis erat *pietas*, Italis, Gallis & Anglis eſt miſericordia. Et Ioh.
5.2. pro Syro בית חסרא (*beth-heſdo*) id eſt *domo pietatis*, Arabs habet בית
אלרחמה (*baitho-rrahmathi*) *domum miſericordiæ*. Adeodatus porro cum
רחמנות *rahamanuth*, id eſt pietatem, diceret, patri viſus eſt הימנות *hemanuth*
dixiſſe, id eſt fidem.

Epiſtol.44. Maximo Madaurenſi Pœnos habere dicit *in ſacerdotibus Eu-
caddires, & in numinibus Abaddires*. Lapis Bætylus, vt docuimus, à Phœ-
nicibus impensè cultus alio nomine vocabatur *abaddir*, vt eſt apud Priſ-
cianũ, voce corruptâ ex אבן דיר *eben dir*, quaſi lapidem globoſum dicas, quali
formâ hos lapides deſcribunt Photius, & Damaſcius. An hi ſint Dij Abad-
B dires de quibus Auguſtinus, lectorũ eſto iudicium. Poteſt etiam *Abaddir*
reddi *pater magnificus*, voce conflatâ ex אב *ab* & אדיר *addir*. Hebræis אדיר
addir magnificus, veri Dei eſt epithetum Pſ.8.1.10. & 76.5. & 93.4. & Eſ.33.
21. Proinde etiam à Philiſtæis אדירים *addirim* magnifici Dij vocantur, qui
percuſſerunt Ægyptios 1.Sam.4.8. numero plurali quidẽ, ſed ſenſu ſingulari,
vt in illum locum probat Druſius. Neque enim latebat Philiſtæos vnum
Deum à Iudæis coli. Itaque paulo ante dixerant, *venit Deus in caſtra*. Inde
nomen *addir* tranſlatum ad falſos Deos. Et *Atergatis* vel *Adargatis* Dea Sy-
ra multis videtur eſſe אדיר דג *addir-dag* piſcis magnificus, quia habuit infe-
C riora piſcis, vt ex Luciano conſtat. Ita Pœnis *ab-addir* pater magnificus
potuit eſſe nomen Dei alicuius, cuius ſacerdos *encaddir* dictus pro חנוך אדיר
enuc addir, id eſt initiatus ſacris Addiri Dei. Itaque in Auguſtino pro *eu-
caddires* legi malim *encaddires*, aut etiam *enucaddires*.

Ibidem: *Namphanio quid aliud ſignificat quam boni pedis hominem, id
eſt cuius aduentus afferat aliquid fœlicitatis*. Legendum נעם פעמו *Nam-
phamo*, id eſt pulcher vel bonus eſt pes eius, vt pulchrè obſeruauit ὁ μακαρίτης
Samuel Petit Miſcellaneorum lib.2.cap.3.

Idem de doctrinâ Chriſtianâ lib.3. cap.3. *Mallem cum barbariſmo dici,
non eſt abſconditum à te oſſum meum, quam vt ideo eſſet minus apertum, quia
magis Latinum eſt*. Et lib. 4. cap.10. *cur pietatis doctorem pigeat imperitis lo-
D quentem oſſum potius quam os dicere?* Et in Pſal.138. *Quod vulgo dicitur oſſum,
Latinè os dicitur*. Et rurſus: *Habeo in abſcondito quoddam oſſum. Sic enim
potius loquamur. Melius eſt vt reprehendant nos Grammatici, quam non in-
telligant populi*. Oſſum videtur corruptum ex Punico עצם *etſem* vel *etſum*
eiuſdem ſignificationis. In illo ipſo Pſalmi loco, quem citat Auguſtinus,
oſſum meum Hebraice eſt עצמי *etſmi*. Forte Punica verſio habuit עצומי *etſumi*,
quod ſequuti ſunt qui in Africâ Latinam procurarunt. Punicæ Pſalmorum
verſionis meminit Auguſtinus in Pſal.118. in fine. *Latine*, inquit, *vel Puni-
ce quos abecedarios vocant Pſalmos*.

Idem locutionum lib.1. in illud Gen.8.9. *Et extendit manum ſuam. Locu-
E tio eſt*, inquit, *quam propterea Hebræam puto, quia & Punicæ linguæ fa-
miliariſſima eſt, in qua multa inuenimus Hebræis verbis conſonantia: Nam
vtique ſufficeret, & extendit manum, etſi non adderet ſuam*. Recte coniectat
vir ſummus phraſin eſſe Hebrææ linguæ, quâ pronomen tam eleganter ad-
ditur quam eleganter omittitur Romanâ linguâ. Huic non abſimilem He-

braiſmum in Afris ſcriptoribus obſeruat vir doctus inter paucos Deſiderius Heraldus, mihi tam affinitate quam amicitiâ coniunctiſſimus: Scripſerat, inquit Tertullianus Apologetici cap. 25. *Iupiter Cretam ſuam Romanis faſcibus illam concuti ſineret*, phraſi Hebraica Afris ſcriptoribus non incognita. Apuleius Apologia: *Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe ſanctiſſima eſt eam violet.* Plautus in Aſinaria: A

Riualis amens ob ereptam mulierem,
Is rem vxori per paraſitum nunciat.

Hæc ille commentariis in Tertulliani apologeticum pag. 112.

Idem lib. 7. locutionum, cap. 16. *Solet dici Baal nomen eſſe apud gentes illarum partium Iouis; Aſtarte autem Iunonis; quod lingua Punica putatur oſtendere. Nam Baal Punici videntur dicere Dominum: Vnde Baalſamen quaſi Dominum cæli intelliguntur dicere; Samen quippe apud eos appellantur. Iuno autem ſine dubitatione ab illis Aſtarte vocatur.* Aliis Aſtarte eſt Venus, aliis Vrania & Luna. Sed vt hæc numina nihil erant quam humani cerebri figmenta: Ita nihil tam vagum quam myſtarum deliria de Diis ſuis. Iunonem exponit Auguſtinus ex Romanorum ſententiâ. Sic de Carthaginenſi Aſtarte Horatius Od. 1. lib. 2. B

Iuno & Deorum quiſquis amicior
Afris. C

Et Virgilius lib. 1. Æneid.

Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam
Poſthabitâ coluiſſe Samo.

Vnde Tertullianus Apologet. cap. 25. *Vellet Iuno Punicam vrbem poſthabitâ Samo dilectam ab Æneadarum vtique genere deleri?* Et Cyprianus in libro de Idolorum vanitate: *Iuno vel Argiua, vel Samia, vel Pœna.* Hinc Carthago Iunonia dicta. Solinus cap. 30. al. 27. *A Caio Graccho colonis Italicis data, & Iunonia ab eo dicta.* Iam dictum de *Baalſamen*, pro quo in Philone ſcribitur Βεελσάμην. Sed Baal accedit magis ad Scripturam Hebraicam; Et Pœnos ita loquutos conſtat ex nominibus *Hannibalis, Aſdrubalis, Adherbalis, Maharbalis, Maſtanabalis* &c. quæ ex *Baal* cópoſita ſunt, non ex *Beel* aut *Bel*. Sed & in Plauti Pœnulo legitur *Balſamen*. Atque inde balſamenam dici buphthalmum ſuo loco docuimus. D

Matth. 6. 24. Idem de ſermone Domini in monte lib. 2. exponens hæc Chriſti verba, *non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Mammona*, inquit, *apud Hebræos diuitiæ appellari dicuntur. Congruit & Punicum nomen. Nam lucrum Punice Mammon dicitur.* Et de verbis Domini ſerm. 35. *Hebræum verbum eſt* (Mammona) *cognatum linguæ Punicæ. Iſtæ enim linguæ ſibi ſignificationis quâdam vicinitate ſociantur. Quod Punici dicunt Mammon, Latine lucrum vocatur. Quod Hebræi dicunt Mammona, Latine diuitiæ vocantur.* Hebræi id eſt Chaldæi vel Syri, quorum dialecto ממון *mamon* vel ממונא *mamona* diuitias plerumque ſonat. Inde eſt quod Pſal. 36. (Hebr. 37.) 3. Græci אמונה πλοῦτον reddunt. Nempe legerant ממונה. Radix non eſt אמן vt volunt: Multo minus טמן au כמן; ſed מון inuſitatum, pro quo מול dicunt Arabes N & L quod ſæpe fit permutatis. מול Arabice eſt diteſcere; inde מאל plur. אמואל ſunt diuitiæ. E

A Sed & Pœnorum inſtar Chaldæi ממון *mamon* pro lucro paſſim vſurpant, vt cum in paraphraſtis occurrit pro Hebræo בצע. Exempla vide Geneſ. 37. 26. Exod. 18. 21. Iud. 5. 19. 1. Sam. 8. 3. Iob. 22. 3. &c.

Idem in expoſitione inchoatâ epiſtolæ ad Romanos: *Non arbitror prætereundum quod pater Valerius animaduertit admirans. In quorumdam ruſticanorum collocutione cum alter alteri dixiſſet ſalus, quæſiuit ab eo qui & Latine noſſet & Punice, quid eſſet ſalus, reſponſum eſt tria: Tum ille agnoſcens cum gaudio ſalutem noſtram eſſe Trinitatem, conuenientiam linguarum non fortuitu ſic ſonuiſſe arbitratus eſt.* Summa eſt Punice *ſalus* idem eſſe quod *tria*. Quod ab Hebræo שלוש *ſalos* abeſt multo propius quam vel Chaldæum

B תלתא *thelatha*, vel Arabicum ثلاثة *thſelathſatho*.

Ibidem: *Interrogati ruſtici noſtri quid ſint, reſpondentes Chanani, corruptâ ſcilicet, ſicut in talibus ſolet, vnâ literâ, quid aliud reſpondent quam Chananæi?* Imo Punicum *Chanani* magis accedit ad Hebræum כנעני quàm Romanum *Chananæus*. Interim id notandum Chananæorum nomen in Africâ tandiu ſeruatum, nec ruſticos ipſos latuiſſe gentis originem.

Idem de Hęreſibus ad Quod vult Deum cap. 87. *Eſt quædam hæreſis ruſticana in campo noſtro, id eſt Hipponenſi, vel potius fuit* &c. *Abelonij vocabantur Punicâ declinatione nominis. Hos nonnulli dicunt ex filio Adæ nomi-*

C *natos, qui eſt vocatus Abel: Vnde Abelianos vel Abeloitas eos nos poſſumus dicere. Non miſcebantur vxoribus, & eis tamen ſine vxoribus viuere ſectæ ipſius dogmate non licebat. Mares ergo & fœminæ ſub continentiæ profeſſione ſimul habitantes puerum & puellam ſibi adoptabant in eiuſdem coniunctionis pacto ſucceſſores ſuos futuros.* Quiſquis author eſt Prædeſtinati, quem anno præterito primus edidit doctiſſimus Sirmondus, hos hæreticos pæne omniũ antiquiſſimos eſſe tradit: *In octogeſimâ*, inquit, *& ſeptimâ hæreſi Abeloitas nominamus, qui cum ſint priores omnibus hæreticis, nunc noſtris temporibus finiti.* Nitebantur loco Pauli 1. Cor. 7. 29. ⁊ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. Quod docet idem author: *Noſtros*, inquit, *arguebant ita non in lege noſtrâ exerceri coniugia, vt & qui nubunt tanquam non nubentes ſint.* At cur *Abe-*

D *loitæ* vel Punicâ flexione *Abelonij* dicti? Ab Abele, inquiunt. Ita Auguſtinus cunctanter & ex relatu aliorum. Sed ille alter quem citauimus, affirmatius: *Iſti ex filio Adæ ſibi nominis deriuationem adſumpſerant, id eſt ab Abel Abeloitas ſe nominari voluerunt.* Quod quis intellexerit, cũ his hæreticis non videatur quicquam fuiſſe cõmune cum Abele? Fallor, aut eô penetrauerat fabula, quæ totum Orientem iampridem peruagata eſt, Adamum poſt Abelis necem ab vxore abſtinuiſſe per annos centum & triginta. Ita habetur in vetuſtiſſimo libro Bereſith Rabba, quem citant Rabbi Moſes filius Maimon in more Nebochim lib. 1. cap. 7. & Tanchuma in commentario quod vocant *Jelammedenu*, editionis venetæ pag. 4. & R. Selomo in Geneſ. 4. 25.

E & Elias in Thiſbi voce לילית. Inde Arabicum verbum ex Abele factum תאבל *theabbala* eſt ab vxore continere ſe. Giggeius ◻ תאבל אדם *Adam ab Eua ſe abſtinuit ob necem Abelis.* Item: תאבל ען אמרתה *vir ſe continuit ne cum vxore congrederetur.* Eodem exemplo Abelonij ◻ אבלונים dici potuere המתאבלין id

eſt qui ab vxoribus ſe continebant, quomodo ab Euâ putatur Adam ſe abſtinuiſſe poſt Abelem interemptum. A

Idem contra literas Petiliani lib. 2. cap. 104. *Hunc Hebræi dicunt Meſſiam, quod verbum Punicæ linguæ conſonum eſt.* Et in Ioannem tractatu 15. *Vnctus Græce Chriſtus eſt, Hebraice Meſſias, vnde & Punice meſſe dicitur vnge. Meſſe* id eſt משח, vnde 1. Sam. 16. 12. משחהו *vnge illum.*

Idem de peccatorum meritis & remiſſione lib. 1. cap. 24. *Optimè Punici Chriſtiani baptiſmum ipſum nihil aliud quam ſalutem, & ſacramentum corporis Chriſti nihil aliud quam vitam vocant.* Baptiſmus vocabatur ſalus, quia dicitur Marc. 16. 16. ὁ πιστεύσας καὶ ὁ βαπτισθεὶς σωθήσεται. Et 1. Pet. 3. 21. ὑμᾶς σώζει βάπτισμα. Quô alludens quiſquis ſcripſit tractatum de vtilitate pœnitentiæ, quem Auguſtino tribuunt, Baptiſmum definit *ſalutis aquam.* Verba ſunt: *Baptiſmus id eſt ſalutis aqua non eſt ſalutis, niſi Chriſti nomine conſecrata.* Rurſus Euchariſtiæ vitæ nomen inditum, propter vim viuificam. Recte enim Epiphanius in anacephalæoſi pag. 154. βρῶσις μὲν ὁ ἄρτος, ἡ δὲ δύναμις ἐν αὐτῷ εἰς ζωογόνησιν *Cibus quidem eſt panis, ſed in eo virtus eſt viuifica.* Ea ſe exerit erga fideles. His enim Chriſtus eſt panis vitæ, ex quo ſi quis manducauerit, viuet in æternum. Verba Punica quibus *ſalus* & *vita* dicebantur non ſatis ſcio. Niſi quod Punicum vitæ nomen puto ad Hebræum alluſiſſe, quia ex eo deductum eſt *Auo*, id eſt *viue*, fauſta comprecatio ſeſe mutuo ſalutantium apud Plautum in Pœnulo. B C

Idem in Pſal. 26. *Quomodo ſolemus loquentes dicere, verbi gratiâ duas habes, non dicimus duo: hoc more loquendi vſa eſt Scriptura. Vnam*, inquit, *petij à domino, hanc requiram.* Verbis Latinis exprimit Auguſtinus Pœnorum phraſim, qui cum, vt Priſcianus author eſt, neutro genere carerent vt Hebræi & Syri, pro eo fœmininum vſurpabant. Itaque vt Hebræi dicunt אחת שאלתי *vnam petij*, ita Pœni *duas habes*, cum Latine dicatur *vnum* & *duo.*

Pſ. 26 (al. 27.) 4. in Vulgat.
Priſc. lib. 5.

Idem in Pſal. 123. *Quod Punici dicunt jar non lignum, ſed quando dubitant, hoc Græci ἄρα, Latini poſſunt vel ſolent dicere; putas, cum ita loquuntur; Putas, euaſi hoc?* Ergo Punice *jar* & eſt lignum, & particula dubitantis, vt ἄρα. Vtriuſque ratio patet. יער *ja ar* Hebræis ſylua, Pœnis lignum erat nonnihil tranſlatâ ſignificatione. Sic Græce ὕλη *ſylua* etiam pro ligno ſumitur: Et *boſci* vox vernacula ad vtrumque eſt ambigua. Rurſus *jar* apud Pœnos particula erat hæſitantis & dubitantis. Inde Arabica verba וער & הוער *jod* & *vau* permutatis, quod illis eſt tralatitium Giggeius וערתה פי אלכלאם *in ſermone illum attonitum reddidi.* הוער פי אלכלאם *in ſermone attonitus hæſit.* D

Idem in Pſal. 136. *Interpretatur autem, quantum dicunt qui illam linguam* (id eſt Hebræam) *nouerunt, Edom ſanguis: Nam & Punice Edom ſanguis dicitur.* אדום *Edom* Hebraice rubrum ſignificat, vt teſtatur ipſe Moſes Geneſ. 25. 30. Nec vero eſt abſimile quod hodie docti contendunt, mare Rubrum inde eſſe dictum. Nam à mari Rubro allui terram Edom vel ex Scripturâ compertum. Vide 1. Reg. 9. 26. Sed & à rubedine ſanguinem Syri אדם *adam* & אידם *idam*, Pœni *Edom*, Hebræi & Arabes דם *dam* appellant per aphæreſim. E

A Idem de verbis Domini ſerm. 29. *Carthago in nomine Chriſti manet, & euerſa eſt Cæleſtis, quia non fuit Cæleſtis ſed terreſtris.* Cœleſtis vel Vrania eadem quæ Aſtarte. Herodianus: τῆς Οὐρανίας δὲ ἄγαλμα μετεπέμψατο σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς Καρχηδονίων τε καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων. Et paulo poſt: Λίβυες μὲν οὖν αὐτὴν Οὐρανίαν καλοῦσι, Φοίνικες δὲ Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι. Hæc eſt illa Vrania quam Herodotus primò Aſcalone cultam tradit, deinde in Cypro & Cytheris: Quibus conſona legere eſt in Pauſaniæ Atticis. Cœleſtem pro Vrania nominant Romani ſcriptores. Ammianus Marcellinus lib. 22. de Aſclepiade Philoſopho. *Deæ Cæleſtis argenteum breue figmentum quocunque ibat ſecum ſolitus afferre.* Trebellius Pollio in triginta Tyrannis: *Afri Celſum imperatorem appellarunt peplo Deæ Cæleſtis ornatum.* Iulius Capitolinus in Pertinace: *Multas ſeditiones perpeſſus dicitur vaticinationibus earum quæ de templo Cæleſtis emergunt.* Et in Macrino: *Vates Cæleſtis apud Carthaginem quæ Deo repleta ſolebat vera canere.* Tertullianus Apolog. cap. 24. *Vnicuique etiam prouinciæ & ciuitati ſuus Deus eſt, vt Syriæ Aſtartes, vt Arabicæ Duſares, vt Africæ Cæleſtis.* Ibid. cap. 23. *Illa ipſa virgo Cæleſtis pluuiæ pollicitatrix.* Philaſtrius de hæreſ. cap. 15. *Alia eſt hæreſis in Iudæis, quæ Reginam quam & fortunam cœli nuncupant: quam & Cæleſtem vocant in Africâ.* Saluianus lib. 8. *Cæleſtem illam ſcilicet Afrorum dæmonem dico.* Cœ-

Vid. Pithœi Aduerſ. l. 1. cap. 4.

C leſtis iterum meminit Auguſtinus de ciuitate Dei lib. 2. cap. 4. *Cæleſti*, inquit, *virgini* &c. *talia per publicum cantitabantur à nequiſſimis ſcenicis* &c. Nec vero eſt abſimilis Petri Fabri coniectura in Auguſtini enarratione in Pſal. 9. 8. legendum *Carthagini vbi nunc eſt regnum Cæleſtis?* non cœleſte, vt vulgo. Origo nominis à figurâ. Pingebatur enim vecta leone cœlum commeans. Apuleius lib. 6. Metamorph. *Magni Iouis germana & coniuga, ſiue tu Sami, quæ querulo partu vagituque & alimoniâ tuâ gloriatur; tenes vetuſta delubra; ſiue celſæ Carthaginis, quæ te virginem vecturâ leonis cœlum commeantem percolit, beatas ſedes frequentas.*

Pet. Fab. Semeſt. l. 1. cap. 2.

En ex eôdem Auguſtino Punicum Prouerbium, ſed Latinis verbis expreſſum in ſermone 24. de verbis Apoſtoli: *Prouerbium notum eſt Punicum, quod*
D *quidem Latine vobis dicam, quia Punice non omnes noſtis. Punicum enim Prouerbium antiquum: Nummum quærit peſtilentia, duos illi da vt ducat ſe*; id eſt vt à te abſcedat. Idem prouerbium his verbis repetitur in libro Homiliarum quinquaginta Homil. 10. *Peſtilentia ante oſtium venit, & nummum quærit, duos illi da, & ducat ſe.* Peſtilentiæ nomine contentioſum hominem intelligebant, qui lites ex litibus ſerit. Itaque hæc eſt mens adagij ab homine litigioſo pacem quouis pretio eſſe redimendam. Recte igitur Auguſtinus hoc adagium confert cum Chriſti dicto Matth. 5. 40. *Si quis vult in iudicio tecum contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Phraſi non abſimili λοιμὸς, id eſt peſtis, à Lucâ nominatur qui ſeditiones ex-
E citat Act. 24. 5. & in verſione LXX ſeniorum λοιμὸς dicitur qui Hebræis בליעל *nequam*, לץ *deriſor*, עריץ *violentus*, פריץ *effractor, latro*, רע & רשע *impius.*

Sequitur locus ex Tertulliano ad Scapulam cap. 4. qui multos torſit hactenus: *Ipſe etiam Seuerus pater Antonini, Chriſtianorum memor fuit. Nam & Proculum Chriſtianum, qui Torpacion cognominabatur, Euhodeæ procu-*

ratorem, qui eum per oleum aliquando curauerat, requiſiuit, & in palatiô ſuô habuit vſque ad mortem eius, quem & Antoninus optime nouerat. Hic docti multa quærunt, 1. quid ſit *Torpacion*, 2. quid *Euhodea*. 3. Et quî fieri poſſit vt Seuero imperatore per oleum ſanato, tam illuſtris miraculi fama ſic in obſcuro latuerit, vt nemo alius meminerit. 4. Aut à Seuero tanquam ignotus requirendus fuerit is cui tanto beneficio erat deuinctus. Hæc qualiacunque ſunt non difficulter ſoluentur, ſi pro *Torpacion* ſcribas *Torpaejon* & *Euhodi* pro *Euhodea. Torpæion* lego cum editione Baſilienſi A. 1528. quam magnâ curâ Beatus Rhenanus procurauit. Idem in Gorzienſi codice author eſt *Euhode* haberi, vnde *Euhodi* parum recedit. Euhodus ſub Seuero vir fuit magni nominis, qui poſtquam Seueri filium Antoninum Caracallam ſibi à parente commiſſum ſummo ſtudio educaſſet, ab ipſo interemptus eſt. De eô ſic Dionis epitomaſtes Xiphilinus in Seuero pag. 315. & 316. (ὁ Ἀντωνῖνος) διὰ Εὐόδου τοῦ τροφέως αὐτοῦ *Antoninus per Euhodum nutritium*, vel *præceptorem ſuum* &c. Et pag. 317. Σατορνῖνος μέν τοι καὶ Εὔοδος τότε μὲν ἐτιμήθησαν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἐθανατώθησαν *Saturninus quidem & Euhodus tunc maxime in honore erant, ſed deinceps ab Antonino interfecti ſunt.* Item: Ψηφιζομένων δὲ ἡμῶν ἐπαίνους τινὰς τῷ Εὐόδῳ *cum ſuffragiis* ſenatûs *laudes aliquas Euhodo decreuiſſemus*. Et in Antonino pag. 326. Τοὺς δὲ δὴ οἰκείους, τοὺς μὲν ἀπήλλαξεν, ὧν καὶ Παπινιανὸς ὁ ἔπαρχος ἦν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινεν, ὧν ἦν ὁ Εὔοδος ὁ τροφεὺς αὐτοῦ *Domeſticorum autem alios amouit, in his Papinianum præfectum Prætorio, alios autem interfecit, in quo numero fuit ipſius præceptor Euhodus.* Hic Euhodus ab Afris Punico nomine *Torpeion* appellabatur, id eſt תורבין *turbejan* τροφεὺς *pædagogus, nutricius*, quia imperatoris Seueri popularis ſui filium educauerat, atque inde Procurator ipſius Proculus [illegible] *Proculus Torpeion* id eſt ὁ Πρόκλος τοῦ τροφέως: *Proculus* Cæſarei *pædagogi*. Vox תורבין *turbejan*, à quâ *Torpæion* Chaldæis & Syris eſt in multo vſu. Sic Num. 11. 12. in Onkelo: *Vt portat* תורבינא *turbeiana infantem ſuum. Turbeiana* id eſt ὁ τροφεὺς (Hebraice habetur האמן & in Ionathane פדגוגא *padgoga* pædagogus.) Et 2. Reg. 10. 1. ולתורבניא דאחאב *Et ad nutritios Achabi.* Et Eſ. 49. 23. *Et erunt reges* תורבניך *nutritij tui.* His ita explicatis cætera facilia ſunt: *Seuerus* &c. *Proculum Chriſtianum, qui Torpæion* (תורבין) *cognominabatur, Euhodi procuratorem, qui eum* (Euhodum) *per oleum aliquando curauerat, requiſiuit* (cum hoc miraculum à Proculo fuiſſe editum ex Euhodo comperiſſet) *& in palatio ſuô habuit vſque ad mortem eius: Quem & Antoninus optime nouerat*, vt pote præceptoris ſui procuratorem.

A

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

De Sanchoniathone.

Sanchoniathon id eſt φιλαλήθης iuxta Theodoretum. Huius loci diuerſa lectio. סן *ſan* vel סנה *ſanna* Arab. *ſunna* lex, doctrina &c. *Kirjath-ſepher*, al. *Kirjath-ſanna* & *Kirjath-arche* vrbs Archiuorum. שנן docere Deut. 6. 7. Sanchoniathon סן-קנאתו *Sankineatho* lex zelus eius. *Suniathon* corrupte in Athenæo. Berytius fuit non Tyrius. Abibalo Berytio inſcripſit opus ſuum; Qui fuit antiquior Abibalo Tyri Rege Iromi patre. *Abibalus* Theodoreto perperam *Abelbalus*. Sanchoniathon vir doctus, & apprime verſatus in Aegyptij Taauti libris. Horum catalogus. Phœnicum hiſtoriam nouem libris complexus eſt Phœnicio ſermone ſcriptis. Cur Porphyrius ſolum octo numeret. Huius fragmentum in Euſebio & verſione Philonis Byblij in quo multa inſignia. Hiſtoriam eruit ex vrbium & templorum monumentis ſcriptis Ἀμμουνέων γράμμασιν. חמנים
B *ammanim* fana, delubra, quia pleraque Soli ſacra qui Phœnicibus חמה *amma*. Hinc *Ammuneæ* ſacræ literæ, quæ templis peculiares. Sic Aegyptiis, Aethiopibus, Babyloniis ſacræ literæ, de quibus ſcripſit Democritus. Hebræis etiam vt multi volunt; & Græcis in Theodoreto, qui potuit Græcorum nomine ſignificare Ethnicos quoſuis. Aliud hiſtoriæ ſcribendæ ſubſidium *commentaria ab Ierombalo ſacerdote Dei Iao*. Iao id eſt יהוה. Ierombalus, Ierubbaal, id eſt Gedeon Iud. 7. 1. Gedeon cur *Ierubbaal* dictus & *Ierubbeſeth* 2. Sam. 11. 21. בעל & בשת ſynonyma. Georgius Syncellus notatus. Gedeon pro ſacerdote habitus, quia erexit Ephod; aut quo ſenſu כהנים ſacerdotes dicuntur magnates Iudæorum. *Baalberith* ſtatim à morte Gedeonis cultus, id eſt Beryti idolum, vnde Sanchoniathon. ברית *Berith* eadem Dea quæ *Beroe* de quâ Nonnus lib. 41. 42. 43. *Baal* ſæpe fœmin. *Berith* ſemper. Deus vocatur *Berith* Iud. 8. 33. vt *Aſtarte* 1. Reg. 11. 5. quia Hebræi Deorum ſexus neſciunt. De Sanchoniathonis ætate Porphyrius ſcribit ἀσύστατα. Eum Troiana tempora præceſſiſſe. Fruſtra obiicit Scaliger mentionem de Tyro. In Phœnice quadru-
C plex Tyrus. Palætyrus iam extabat æuo Ioſue. De iſtâ Tyro egiſſe Sanchoniathonem, non de Tyro inſulari. Tyri nomen vnde ſumptum. Sanchoniathonis hiſtoriam Phœnicio ſermone cõtinuarunt Theodotus, Hypſicrates & Mochus, quorum interpres *Lætus* non *Chætus* vt in Tatiano, nec *Aſitus*, vt in Euſebio legitur. Horum Phœnicia nomina. In Luciani locum conjectura. Lætus & Menander Pergamenus de Europæ raptu, & Menelai aduentu in Phœnicem, & Hiramo, & Solomone. Dij & Menandri fragmenta quatuor de Phœnices regibus & iudicibus. Hieronymus Phœnix Tyri rex Tertulliano. Aliis Aegyptius, nec Tyri aut Phœnices rex, ſed præfectus ſub Antiocho. Is Phœnicum antiquitates ſcripſit. Heſtiæus, Philoſtratus, Aſclepiades Cyprius de eodem argumento. Et Claudius Iolaus, al. Iulus & Iulius, valde fabuloſus ſcriptor. Ex eô tres fabulæ. Ptolemais olim *Ace* dicta, nomine facto ex *Accho* עכו Iud. 1. 31. Syr. *Acchu*, Arab. *Accha*, Ioſepho Ἄρχη hodie *Acre*. Alij Phœnicum hiſtorici.

OPeræpretium eſt docere quis fuerit Sanchoniathon, ſcriptor miræ antiquitatis, ex quô non pauca excerpſimus, quæ ad hanc rem multum
D faciunt. Nomen Theodoretus ex Porphyrio ita explicat: Σαγχωνιάθων δὲ, ὃ κατὰ Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθης *Sanchoniathon autem, cuius nomen linguâ Phœnicum id ipſum ſignificat quod Græcâ* φιλαλήθης *amicum veritatis*. Quod ipſum Euſebius lib. 1. & 10. Euang. præpar. multo aliter legit, nimirum: Σαγχουνιάθων δὲ κατὰ τὴν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως &c. συγγράψας *Sanchuniathon autem qui Phœniciâ linguâ verè &c. ſcripſit*. Sed res ipſa confirmat lectionem Theodoreti. Omnino enim Sanchoniatho, vel vt Hebræi ſcripſerint *Sankineatho*, legis ſeu doctrinæ verioris amicum ſignificat. סנקנאתו *Sankineatho* ad verbum *lex zelus eius*. סן *ſan* decurtatum ex סנה *ſanna*. Id Phœnicibus idem fuit quod Arabibus סנה *ſunna*, lex, doctrina, ius canonicum. Hinc Ioſ. 15. 15. 16. Iud. 1. 11. 12.
Phœnicia vrbs eadem, modo appellatur קרית-ספר *Kirjath-ſepher* vrbs litera- Ioſ. 15. 49.
E rum, modo קרית-סנה *Kirjath-ſanna* vrbs doctrinę ſeu legis. Chaldæus reddit קרית-ארבי *kiriath-arche* vrbem archiuorum, & Græci πόλιν γραμμάτων. Radix סנן Arabibus primò eſt acuere, deinde exquiſitè docere, ita vt acutior fiat & perſpicacior is qui docetur. Atque id ipſum eſt Hebræis שנן, vnde

eſt quod de legis mandatis dicitur Deut. 6. 7. שננתם לבניך explanatè *d cebis* A
ea filios tuos: Ionathan תגמרנון & LXX προβιβάσεις αὐτὰ, Vulgatus *narrabis ea.* Itaque Sanchoniathon, nomen aut cognomen potius inde ſortitus, ex quô animum ad ſcribendum appulit, hoc ipſo ſignificabat ſe veritatis eſſe aſſeclam, & exquiſitioris doctrinæ curioſum indagatorem; quod vtinam tam re præſtitiſſet, quam nomine profitebatur. Corrupte Suniæthonem pro Sanchoniathone ſcribi in his Athenæi libro tertio παρὰ τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Σουνιαίθωνι καὶ Μώχῳ pridem monuit doctiſſimus Caſaubonus.

Ibidem Vlpiani Tyrij πολίτης ciuis ſeu conciuis legitur eſſe Suniæthon, aut verius Sanchoniathon, nempe reſpectu gentis, quia vtrique Phœnices erant. Potuit id Suidæ imponere, qui Tyrium eſſe ſcribit, cum Berytium B
appellent Porphyrius, Euſebius, Theodoretus. Et verò rem ita ſe habere vel ex eo colligere eſt quod opus ſuum Abibalo inſcripſit regi Berytio, non Tyrio. Porphyrius: Ἀβιβάλῳ τῷ βασιλεῖ Βηρυτίων τὴν ἱστορίαν ἀναθείς. Eſt quidem Abibalus etiam in Tyri regum ſerie, de quô hæc Dius in hiſtoriâ Phœnicum: Ἀβιβάλου τελευτήσαντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἴρωμος ἐβασίλευσεν *mortuo Abibalo filius eius Iromus regnauit.* Is nempe Iromus ſeu חירם *Hiramus*, qui cum Dauide & Solomone amicitiam coluit, vt patet ex ſequentibus. Itaque Tyrius Abibalus Sauli aut Dauidi fuit σύγχρονος; At Berytium Abybalum, ſub quô vixit Sanchoniathon, multo fuiſſe vetuſtiorem deinceps probabimus. Abi- C
balus אבי־בעל ad verbum ſonat *pater meus eſt Belus*, quod pertinet ad generis nobilitatem. At *Abelbalus*, quomodo legit Theodoretus, eſſet הבלבעל *vanitas Beli*, vel אבלבעל *luctus Beli*, ominoſa vox & regi nomen parum congruum, quodque proinde minus placet.

Contra Chriſt.l.4. v. Ioſeph. contra Apion.l.1.

In Philone legitur Sanchoniathon vir fuiſſe πολυμαθὴς καὶ πολυπράγμων, καὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς, ἀφ᾽ οὗ τὰ πάντα συνέστη, παρὰ πάντων εἰδέναι ποθῶν *doctus & curioſus, & ſupra omnia diſcendi cupidus ex quibus initiis omnia conſtarent.* Neque hiſtoriæ ſolum ſed & Philoſophiæ cognitionem profeſſus, teſte Suidâ, ſcripſit περὶ τῆς Ἑρμοῦ φυσιολογίας, & Αἰγυπτιακὴν θεολογίαν ſumptam haud dubie ex Taauti libris quos ſtudioſè euolverat. Philo: πολυφροντίστως ἐξεμάστευσε τὰ Τααύτου, εἰδὼς ὅτι τῶν ὑφ᾽ ἥλιον γεγονότων, πρῶτός ἐστι Τάαυτος ὁ τῶν γραμμάτων τὴν εὕρησιν ἐπινοήσας *magnâ curâ ſcrutatus eſt Taauti libros, cum ſciret eorum qui* D
ſub Sole fuerunt primum Taautum literarum vſum reperiſſe. Proinde hunc paſſim citat, & ſtatim initio operis quæcunque habet de rerum creatione ſe reperiſſe dicit ἐν τῇ κοσμογονίᾳ Ταάυτου. Taautus porro, qui Græcis Hermes, libros ſcripſerat quadraginta duos de Aſtrologiâ, de Geographiâ, de medicinâ, de politiâ, de Theologiâ, de religione, de politico regimine &c. quorum catalogum accuratè inſtituit Clemens Alexandrinus Stromatum libro ſexto.

Phœnicum hiſtoriam Sanchoniathon patrio ſermone ſcripſit, ſed Græce reddidit Philo Byblius Adriano σύγχρονος. Porphyrius περὶ ἀποχῆς lib. 2. E
eam tradit octo libris fuiſſe comprehenſam: ἡ Φοινικικὴ ἱστορία &c. τὴν Σαγχουνιάθων μὲν τῇ Φοινίκων γλώττῃ συνέγραψεν. Φίλων δὲ ὁ Βύβλιος εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν δι᾽ ὀκτὼ βιβλίων ἡρμήνευσεν. Tamen Euſebius nouem numerat: ὁ δὲ Φίλων, inquit, εἰς ἐννέα βίβλους τὴν πᾶσαν τοῦ Σαγχουνιάθωνος πραγματείαν διελών. Sed Por-

A Porphyrium veriſſimile eſt ex hiſtoricorum numero ptimum librum exemiſſe, qui pertinet potius ad Phœnicum Theologiam.

Huius ἀποσπασμάτιον in Euſebio legere eſt, in quô inter multas fabulas reperitur aliquid veri de mundi creatione, de idololatriæ origine, de abuſu Dei nominum שדי *ſaddai*, כביר *cabir*, עליון *elion*, אל *el*, אלהים *elohim*, de Belo, Dagone, Aſtarte, Berith & aliis pro vero Deo in Phœnice cultis, de fundatione vrbium, de inuentione artium, de *Chna* ſeu Chanaan Phœnicum patre, de circumciſione & ſacrificio Abrahæ, quem Κρόνον *Saturnum* vocat; & Porphyrius *Iſraëlem* & vxorem eius *Anobret* הנעוברת id eſt quæ concepit ex gratiâ, vt ſupra explicatum.

B Hanc hiſtoriam eruit Sanchoniathon, vt habetur in Porphyrio, ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν. *ex ſingularum vrbium commentariis, & templorum monumentis*; Quale eſt quod ſcribit Philo illum hiſtoriam ſuam contuliſſe τοῖς ἀπὸ τῶν ἀδύτων εὑρεθεῖσιν ἀποκρύφοις ἀμμουνέων γράμμασιν συγκειμένοις, ἃ δὴ οὐκ ἦν πᾶσι γνώριμα *cum iis quæ reperta ſunt in adytis repoſita, arcanis Ammoneorum literis; quæ non ſunt omnibus notæ.* Ammoneorum id eſt חמנים *ammanim*; quod alij ſimulachra exponunt, ſed LXX τεμένη Ezech. 6. 4. 6. Hieronymus *fana* 2. Paral. 14. 5. & *delubra* ibid. 34. 7. & Eſ. 17. 8. & 27. 9. Aben Ezra in Leuit. 26. 30. *templa facta*

C *ad cultum Solis*. Quod veriſſimum; Sol enim Hebræis eſt חמה *amma*, vnde חמן *amman* templum Solis, quem ſolum cœli dominum crediderunt priſci Phœnices. Sanchoniathon: τοῦτον γὰρ (τὸν ἥλιον) θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον. Itaque hic præcipue cultus. Tamen creſcente ſuperſtitione, crediderim nomen חמנים etiam ad alia delubra pertinuiſſe. Itaque literæ Ammuneorum ſeu חמנים ſunt literæ templorum, literæ in ſacris receptæ. Sic apud Ægyptios ſcribit Diodorus lib. 3. τὰ μὲν δημώδη προσαγορευόμενα πάντας μανθάνειν, τὰ δὲ ἱερὰ καλούμενα μόνους γινώσκειν τοὺς ἱερεῖς παρὰ τῶν πατέρων ἐν ἀπορρήτοις μανθάνοντας *vulgares quidem* (literas) *omnes addiſcere, eas verò quæ ſacræ dicuntur ſolos ſcire ſacerdotes, à patribus ſecreto edoctos.* Et apud Æthiopes aliæ regiæ literæ ſacris Ægyptiis ſimiles, aliæ vulgares erant. Heliodorus lib. 4.

D ἐπελεγόμην τὴν ταινίαν γράμμασιν Αἰθιοπικοῖς, οὐ δημοτικοῖς ἀλλὰ βασιλικοῖς ἐστιγμένην, ἃ δὴ τοῖς Αἰγυπτίων ἱερατικοῖς καλουμένοις ὡμοίωνται) *faſciam perlegi literis Æthiopicis, non vulgaribus, ſed regiis notatam, quæ Ægyptiis ſacris cognominatis ſunt ſimiles*. In catalogo librorum quos ſcripſit Democritus apud Laërtium lib. 9. ex Thraſyllo vnus eſt περὶ τῶν ἐν Μερόῃ ἱερῶν γραμμάτων *de ſacris Meroe literis*; Alius item argumenti ſimilis: περὶ τῶν ἐν Βαβυλῶνι ἱερῶν γραμμάτων, vnde tam Babylonios quam Ægyptios & Æthiopes colligimus ſacras habuiſſe literas. Hebræis etiam multi putant duplicem fuiſſe literarum characterem, profanum vnum quô Samaritani vtuntur, ſacrum alterum apud nos hodieque receptum, quô libros ſacros exarare, poſteſque & fron-

E talia inſcribere moris erat. Vide doctiſſimum Morinum in Pentateuchum Samaritanum exercitationis ſecundæ c. 4. Græcorum quoque hierophantas peculiarem aliquem habuiſſe characterem videtur poſſe colligi ex his Theodoreti in Geneſ. q. 61. ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ναοῖς ἴδιοι τινὲς ἦσαν χαρακτῆρες γραμμάτων, οὓς ἱερατικοὺς προσηγόρευον *in Græcanicis templis quidam ſunt pecu-*

liares literarum characteres quos ſacros appellant. Tamen nihil eſt neceſſe vt A
id de Græcis accipiatur, quia Græcorum nomine quoſuis Ethnicos deſignant Græci patres.

Porphyr. vbi ſupra. Habuit & aliud hiſtoriæ ſcribendæ ſubſidium Sanchoniathon, τὰ ὑπομνήματα παρὰ Ἰερομβάλου τοῦ ἱερέως τοῦ θεοῦ Ἰαὼ *commentaria ab Ierombalo ſacerdote Dei Jao.* Euſebius habet Ἰευὼ, ſed Theodoretus Ἰαὼ, quod ideo præfero, quia Dei nomen ἀνεκφώνητον Græci vix aliter efferunt. Oraculum Clarij Apollinis apud Macrobium libro primo Saturnalium:

Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν' Ἰάω.

Maximus ille Deûm tibi ſit, cui nomen Jao.

pag. 59. Diodorus lib. 1. Moſem dicit apud Iudæos τὸν Ἰάω ἐπικαλούμενον θεὸν *Deum qui* B
vocatur Iao legibus ſuis authorem inſcripſiſſe. Gnoſtici apud Irenæum lib. 1. cap. 34. ſeptem recenſent Dei nomina, partim ex Scripturâ petita, partim à ſe prauè conficta, quorum ſecundum eſt *Iao*. Horum ſoboles Phibionitæ in Epiphanio hæreſi 26. leguntur habuiſſe CCCLXV principes, quaſi totidem Deos, quorum primum in primo cœlo principem *Iao* eſſe dicebant, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ εἶναι τὸν Ἰάω ἄρχοντα. Proxime accedit Ἰαοὺ Iaü Clementis Alexandrini Stromaton lib. 5. λέγεται δὲ, inquit, Ἰαοὺ ὃ μεθερμηνεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ ἐσόμενος; Et *Iaho* in commentariis in Pſalmos apud S. Hieronymum Pſal. 8. *Prius*
nomen domini apud Hebræos quatuor literarum eſt י *jod,* ה *he,* ו *vau,* ה *he, quod* C
proprie Dei vocabulum ſonat & legi poteſt Iaho. Ita veteres editiones, ſed nouæ perperam *Jehoua.* Sic in poſtremâ editione Theodoreti, in his verbis quæſt. 15. in Exodum, καλοῦσι δὲ αὐτὸ Σαμαρεῖται μὲν Ἰαβὲ, Ἰουδαῖοι δὲ Ἰαὼ ex Ἰαὼ factum eſt Ἀιὰ *Aja* vocabulum nihili. Heſychius: Ἰωαθάμ, Ἰαὼ συντέλεια. Item Ὀζίας, ἰσχὺς Ἰαὼ. Tzetzes Chiliade 7. hiſt. 126. Ἑβραϊκῶς τὸ Ἰαὼ ἀόρατον σημαίνει.

Dei porro *Iao* ſacerdos Ierombalus, ex cuius commentariis profeciſſe legitur Sanchoniathon, mihi videtur eſſe Gedeon. Ierombalus ſcilicet idem qui ירובעל *Ierubbaal*, vt docti pridem obſeruarunt. E duobus B alterum mutatur in M, vt in Sambuca & ambubaia è Syr. סבכא *ſabbeca* & אבובא *abbuba*.
Gedeonis autem cognomen notiſſimum eſt Ierubbaal Iud. 7. 1. *Et mane* D
ſurrexit Ierubbaal (is eſt Gedeon (Et 8. 35. *Neque benigne ſe geſſerunt erga domum Ierubbaalis Gedeonis*, per plonaſmum, vt cum dicitur Simon Petrus.
Ioſeph. Antiq. 7. 3. Suidas: Ἱεροβάαλ, οὕτως ἐκλήθη ὁ Γεδεὼν διὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Βάαλ: Tam verè quam quod volunt dici Ieroſolymam ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ à templo. Nihil hîc diuinandum, cum diſertè legatur Iud. 6. 32. Gedeonis pater Ioas illum vocaſſe Ierubbaal, dicendo ירב בו הבעל (*Iareb bo habbaal*) *litiget in eum Baal, quia diruit eius aram.*

Notandum pro Ierubbaal haberi ירבשת *Ierubbeſeth* 2. Sam. 11. 21. Quia ex Scripturæ phraſi בשת pudor, confuſio, idem quod בעל *Baal*. Sic Ierem. 11.
13. *Poſuiſtis aras* לבשת *confuſioni, aras ad ſuffitum faciendum* לבעל *Baali.* Oſ. 9. E
10. *Ipſi venerunt ad Baal peor, & ſepararunt ſe* לבשת *confuſioni.* Cauſa eſt in promptu: Baal & quoduis idolum confundit & pudore ſuffundit cultores ſuos. Ierem. 48. 13. ובש מואב מכמוש *& confundetur Moab à Chamos* idolo ſuo. Itaque Ierombalus, Ierubbaal, Ierubbeſeth & Gedeon viri vnius di-

A uerſa nomina. Gedeonis quidem eſſe fratrem Ierubbaalem ſcribit Georgius Syncellus, & in libro Iudicum haberi τὸν Ἱερυβάαλ συνοικῆσαι τῷ ἀδελφῷ Γεδεὼν περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ. Sed vt recte Scaliger, hæc eſt inſignis hallucinatio, vel potius deliratio, cum huius rei ne minima quidem ſuſpicio extet in textu Græco; aut ſi extaret, aduerſus veritatem Hebraicam eſſet.

At, inquies, Ierombalus ſacerdos erat Dei *Iao*, Gedeon ne Leuita quidem, ſed è tribu Manaſſis. Fateor; ſed nihil mirum ab Ethnico homine & rerum Iudaicarum non admodum perito eum haberi pro ſacerdote qui ex hoſtium ſpoliis conſtituit Ephod in vrbe ſuâ, quô ad idololatriam abuſi ſunt Iſraëlitæ Iud. 8. 27. Ne dicam Hebræâ phraſi כהנים *ſacerdotes* dici magna-
B tes Iudæorum. Sic 2. Sam. 8. 18. *Et filij Dauid erant* כהנים *ſacerdotes*, id eſt הראשנים ליד המלך *primi ad manum Regis*, vt exponitur 1. Chron. 18. 17. Chaldæus habet רברבין *principes*, Græci αὐλάρχαι. Rurſus 2. Sam. 20. 26. *Etiam Ira Iairites erat ſacerdos Dauid*, Chald. רב לדוד *princeps Dauidis*. Sic *ſacerdos On* Gen. 41. 50. *Sacerdos Madian* Exod. 2. 16. id eſt princeps, præfectus, gubernator. Et Iob. 12. 19. *Deus ducit ſacerdotes ſpoliatos*, Chald. רברביא *principes*. Eô exemplo potuit vocari ſacerdos *Iao*, princeps ſeu præfectus eorum à quibus colitur *Iao* ſeu verus Deus.

Suſpicionem auget quod ſtatim à morte Gedeonis Iſraëlitæ coluerunt
C Baal Berith Iud. 8. 33. *Et cum mortuus eſſet Gedeon, euenit vt filij Iſraël fornicarentur poſt Baalim, & ſibi conſtituerent Baalberith in Deum.* Et cap. 9. 2, 4. *Dederunt ei ſeptuaginta nummos argenteos è fano Baalberith.* Baal Berith id eſt idoli *Berith* ſeu *Beryti* vrbis è quâ oriundus Sanchoniathon, vt ſupra probauimus. Ex quô fit veriſſimile fœdus aliquod initum aut Gedeonis commercium frequens cum Berytio homine magni nominis, occaſionem dediſſe idololatriæ Iudæis alioquin prorſus ignotæ; Neque enim alibi Baalberith nominatur vſpiam. Non ſum neſcius Beryti nomen Hebraicè ſcribendum בארות *beeroth*, id eſt puteos ex Stephani ſententiâ, qui Phœnices ita nominaſſe tradidit διὰ τὸ ἔνυδρον, βὴρ γὰρ τὸ φρέαρ παρ' αὐτοῖς, aut בירות *biruth* pro אבירות *abbiruth*, ſi Heſtiæum ſequimur & Helladium qui aſſerunt τὴν
D ἰχωὼ Βηροῦτ Φοίνικας ὀνομάζειν ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν. Sed poëta Nonnus, qui barbaram vocem emolliens Beroen pro Beryto vocat, docet oppido factum nomen à Beroe Veneris & Adonidis, aut vt alij volunt Thetidis & Oceani filiâ in illis locis pro Deâ cultâ. Hæc Nonni Beroë, quam à Baccho fruſtra petitam tandem Neptuno conceſſam prolixè narrat Dionyſiacorum libris XLI, XLII, & XLIII; eſt vt quidem ſentio, illa ipſa Baalberith, de quâ Iud. lib. 8. Nemini ſit nouum quod *Baal* facio fœmininum. Sic enim Septuaginta paſſim, vt 1. Sam. 17. 4. περιεῖλον τὰς Βααλίμ. Ierem. 2. 28. ἔθυον τῇ Βάαλ; Et 11. 13. θυμιᾶν τῇ Βάαλ; Et 19. 5. ὑψηλὰ τῇ Βάαλ; Et 32. 35. τοὺς βωμοὺς τῇ Βάαλ, Et Oſ. 2. 8. ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἐποίησε τῇ Βάαλ; Sophon. 2. 4. τὰ ὀνόματα τῆς Βάαλ. Sed & Pau-
E lus Rom. 11. 4. οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. Ita hîc τὴν Βααλβερὶθ dicamus res ipſa poſtulat, quia Hebraice ברית *berith* ſemper eſt fœmininum. Proinde Deæ non Dei nomen fuit apud Phœnices, vt Aſtarte & Atergates. Quid quod Sanchoniathon ita aſſerit: κατὰ τούτους γίνεταί τις Ἐλιοῦν καλούμενος ὕψιστος καὶ θήλεια λεγομένη Βηροῦτ, οἳ καὶ κατῴκουν περὶ Βύβλον *iis æqualis fuit quidam* עליון

Dionyſiac. lib. 41.

elion, id eſt *altiſſimus dictus*, & *fæmina dicta Beruth* (id eſt Berith) *qui habitarunt circa Byblum*, nempe Beryti, quæ media eſt inter Byblum & Sidonem. Fruſtra obieceris ex Iudic. 8. 33. Iſraëlitas ſibi conſtituiſſe *Baalberith* לאלהים *in Deum*. Hebræi enim coguntur ita loqui, quia Deorum ſexus neſciunt: Nec eſt vlla vox Hebraica quæ Deam ſonet. Proinde etiam Aſtarte Deus vocatur 1. Reg. 11. 5. vbi ſic habetur ad verbum, *Iuit Salomon poſt Aſtartem* אלהי צידנים *Deum Sidoniorum*. Et rurſus verſu 33. *adorauerunt Aſtartem Deum Sidoniorum*. A

Vnumupereſt diſquirendum an Gedeon & Sanchoniathon potuerint eſſe σύγχρονοι. Hunc Euſebius aſſerit Troiana tempora præceſſiſſe: ἱστορεῖ δὲ ταῦτα, inquit, Σαγχουνιάθων ἀνὴρ παλαίτατος, καὶ τῶν Τρωικῶν χρόνων, ὥς φασι, πρεσβύτερος. Porphyrius item his verbis: ὧν δὲ τούτων χρόνοι καὶ πρὸ τῶν Τρωικῶν πίπτουσι χρόνων, καὶ σχεδὸν τοῖς Μωσέως πλησιάζουσιν, ὡς αἱ τῶν Φοινίκης βασιλέων μηνύουσι διαδοχαὶ *Horum tempora* (Abibali ſcilicet Beryti regis & Sanchoniathonis hiſtorici) *Troianis temporibus priora ſunt*, & *ad Moſis ætatem prope accedunt, vt docent Phæniciæ Regum ſucceſſiones*. Sequitur res perabſurda, quæque Porphyrium arguit rei chronologicæ fuiſſe plane imperitum: ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος, ἣ πρὸ τῶν Ἰλιακῶν, ἢ κατ' αὐτούς γε τοὺς χρόνους γενέσθαι ἀναγέγραπται *Fuit æuo Semiramidis Aſſyriorum reginæ, quæ ante Iliaca tempora aut circa illa vixiſſe ſcribitur*. Quin Iliaca tempora anteceſſit Semiramis annis circiter octingentis. Sed quid de ſuo dixerit Porphyrius nihil moror. Hoc tantùm firmum eſto & inconcuſſum quod Abibalum & Sanchoniathonem aſſerit Troiana tempora præceſſiſſe, quia ſic ferebat ſeries Regum Phœnices, in illorum annalibus, quos docti ſciunt in ſupputatione temporum eſſe incorruptæ fidei. Itaque commode reiicitur in Gedeonis tempora qui ſubduxit Iſraëlitas è iugo Madianitarum annis ante Ilij excidium LXXXIII, & deſiit eſſe in viuis eô fere tempore quô regnum ſuſcepit Priamus. Moſes ante Gedeonis initia obierat annis CLXXXII. B C

Lectorem non celabo aliud ſenſiſſe Scaligerum virum illuſtrem, qui vt Sanchoniathonem probet eſſe recentiorem quam Phœnicum annales ferunt, eum meminiſſe obſeruat temporis quô Tyrus condita eſt, & quidem meminiſſe vt rei iam antiquæ. Cum à Tyrô conditâ vſque ad cladem Troianam breue ſit interuallum, nempe annorum LXV, vt ſupputat vir ſummus, cuique plurimum debeo Iacobus Cappellus affinis meus ὁ μακαρίτης. Quæ obiectio in ſpeciem grauis multos traxit in aſſenſum, eoſque doctiſſimos. Nempe non meminerant in Phœnice Tyri nomen commune fuiſſe multis vrbibus, vt conſtat ex Periplo Scylacis qui hæc habet in deſcriptione Phœnices: ἀπὸ δὲ Θαψάκου ποταμοῦ ἐστὶ Τρίπολις Φοινίκων, Ἄραδος νῆσος καὶ λιμὴν, βασιλεία Τύρου, ὅσον η σταδία, καὶ λιμὴν ἀπὸ τῆς γῆς *Poſt fluuium Tapſacum eſt Tripolis Phœnicum, Aradus inſula* & *portus octo circiter à terrâ ſtadiis*. Et paulo poſt: ὄρος θεοῦ πρόσωπον. (Ita legit Cl. Voſſius pro vulg. Τῆρος) Τύρος καὶ λιμὴν, Βήρυτος *mons Dei facies* (id eſt פנואל *Penuel*) *Tyrus cum portu, Berytus*. Et aliquanto infra: εἶτα ἄλλη πόλις Τύρος λιμένα ἔχουσα ἐντὸς τείχους. Αὕτη δὲ ἡ νῆσος βασίλεια Τυρίων *deinde alia vrbs Tyrus, quæ portum habet intra muros. Hæc autem eſt inſula Tyriorum* & *regia*. Quod ſequitur propter vi- D E

A tium interpunctionis vir quidam doctiſſimus vſque adeo non intellexit, vt è mari fecerit continentem: Καὶ ἀπέχει στάδια τρία ἀπὸ θαλάσσης ἡ Παλαίτυρος πόλις, ἣν ποταμὸς διὰ μέσης ῥεῖ *& ſtadiis tribus à mari diſtat vrbs Palætyrus, quam fluuius mediam perlabitur.* En tibi lector in vnâ Phœnice quatuor vrbes Tyri nomine, nempe duas in continente & inſulares duas: Quarum illa celeberrima quæ fuit in inſulâ vicinâ Palætyro; non tamen antiquiſſima. Eâ quippe vetuſtiorem eſſe Palætyrum vel ex ipſo nomine conſtat. Neque enim aliud Palætyrus quam vetus Tyrus. Itaque Palætyri mentio fit in libro Ioſuæ 19. 29. Ibi enim מבצר צור *ciuitas munita Tyrus* Aſeritarum limes ad mare non procul à Sidone, non poteſt alia eſſe quam Palætyrus. Tum
B igitur extabat Palætyrus, nempe tempore κληρουχίας ſeu diuiſionis terræ Chanaan, annis fere ducentis antequam in vicinâ inſulâ conderetur famoſa illa Tyrus. Porro de Palætyro non de Tyro inſulari actum in his Sanchoniathonis, quibus tota nititur Scaligeri argumentatio: εἶτά φησι τὸν Ὑψουράνιον οἰκῆσαι Τύρον, καλύβας τε ἐπινοῆσαι ἀπὸ καλάμων καὶ θρύων καὶ παπύρων *deinde dicit Hypſuranium* (Phœnicie שמים רום *ſamemrum*) *habitaſſe Tyri, & fabricaſſe caſas ex calamis, iuncis & papyris:* Quod probare mihi eſt obuium, quamuis eô me non adigant leges diſputationum. Sequitur ſtatim ingruente vento, παρατριβέντα τὰ ἐν Τύρῳ δένδρα mutuo alliſu attritas Tyri arbores
C ignem concepiſſe, à quô ſylua conſumpta ſit; Et Hypſuranij fratrem Οὔσωον *Vſoum*, diſſidio inter illos orto, primum auſum εἰς θάλασσαν ἐμβῆναι *mare aggredi* extructâ cymbâ ex trunco reſiduæ arboris. Inde vel cæco appareat de Tyro inſulari non agi, quæ ante nauium vſum non condi modo ſed ne adiri quidem potuit. Alibi quidem Aſtarte dicitur aſtrum, imo aſteriam, id eſt aquilam, mactauiſſe ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ *in Tyrô ſacrâ inſulâ.* Sed ex hoc ipſo colligere eſt Tyrum nondum fuiſſe conditam, quia inſulam, non vrbem, vocat. Nempe antequam vlla in eâ eſſet vrbs, inſulæ priſcum nomen erat Tyrus. Neque id immerito; Quippe צור *tſor*, id eſt Tyrus, Phœnicum ſermone eſt rupes. Rupibus porro illa inſula circumquaque cingitur. De ea Nonnum audi Dionyſiacor. lib. 40.

D --- ἀκινήτοις δὲ θεμέθλοις
Αὐτομάτη ζωστῆρσι συνάπτεται ἄζυγι πέτρῃ.
--- fundamine cincta
Firmo immota manet ſaxis radicitus hærens.

Et de Tyro ibidem conſtruendâ:

Πήξατε δ' ἀμφοτέραις ἐπικείμενον ἄστυ κολώναις
Extruite in mediis fundatam rupibus vrbem.

De Sanchoniathone hactenus, cuius hiſtoriam alij Phœnicio, alij Græco ſermone continuarunt. Phœnicio Theodotus, Hypſicrates & Mochus, quorum libros Chætus Græce tranſtulit. Tatianus Aſſyrius in Orat. contra Græ-
E cos: τὰ Φοινίκων οὕτως ἔχει. γεγόνασι παρ' αὐτοῖς τρεῖς ἄνδρες, Θεόδοτος, Ὑψικράτης, Μῶχος. τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλληνίδα κατέταξεν φωνὴν Χαῖτος *Res Phœnicum ita ſe habent; Fuerunt apud ipſos tres viri, Theodotus, Hypſicrates & Mochus. Horum libros in linguam Græcam tranſtulit Chætus.* Pro Χαῖτος in Euſebio eſt Λαῖτος Euang. præpar. lib. 10. vbi Tatiani locus citatur. Theodoti

lib.1.cont. Phœnicium nomen, niſi fallor, erat *Elnathan* vel *Nathanaël:* Vt Hypſi- A
Apion. cratis [illegible] חסן רום *Aſenrum*, Ioſepho Ἀσέρυμος. *Mochus* id eſt מעכה *Maacha*,
nomen eſt à compreſſione ſumptum. Hic etiam Athenæo notus, cuius hæc
Athen.l.3. verba iam citauimus: Παρὰ τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Συνιαθῶνι καὶ Μώχῳ. Et
Antiq.l.1. Ioſepho qui hiſtoriam de hominum ante diluuium vitâ productiore clau-
cap. 4. dit hoc epiphonemate: Μῶχός τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπτιος Ἱερώνυ-
μος, οἱ τὰ Φοινικικὰ συνταξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις *Mochuſque,
& Heſtiæus, & Hieronymus Ægyptius qui res Phœnicum proſequuti ſunt,
iis quæ dixi concinunt.* Idem lib. 1. contra Apionem Theodotum citat his
verbis: Θεόφιλος καὶ Θεόδοτος &c. οὐ παρέργως ἡμῶν ἐμνημονεύκασιν *Theophilus &
Theodotus non obiter noſtri meminerunt.* At Phœnicij Hypſicratis alibi, quod B
ſciam, nulla mentio, niſi quis pro Ἀμισηνὸς legere malit Ἐμισηνὸς in Lu-
ciani loco de Macrobiis: Ὑψικράτης ὁ Ἀμισηνὸς συγγραφεὺς, διὰ πολλῶν μαθη-
μάτων γενόμενος (βεβίωκε) ἔτη δύο καὶ ἐνενήκοντα *Hypſicrates Amiſenus* (forte
Emiſenus) *hiſtoricus vir in multis diſciplinis verſatus annos duos & nona-
ginta vixit.* Ἔμισα vel Ἔμεσα Arabibus חמץ *Hems* Phœnices eſt vrbs notiſſi-
ma, cuius τὸ ἐθνικὸν Ἐμεσαῖος, Ἐμεσηνὸς & Ἐμισηνός.

Interpretis nomen in Euſebio Ἄσιτος, in Tatiano Χαῖτος vtrobique corru-
ptum: Legendum enim Λαῖτος *Lætus*, vt habet Clemens Alexandrinus
lib. 1. Stromatum: Εἴραμος τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Σολομῶνι δίδωσι καθ' οὓς χρόνους C
μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν Μενελάῳ εἰς Φοινίκην ἄφιξις, ὥς φησι Μένανδρος ὁ Περγαμηνὸς
καὶ Λαῖτος ἐν τοῖς Φοινικοῖς (leg. Φοινικικοῖς) *Iromus filiam ſuam dat Solomoni quô
tempore poſt Trojam captam, venit Menelaus in Phœnicem vt dicit Menander
Pergamenus & Lætus in Phœniciis.* Idem enim citari & ex iiſdem autho-
ribus apparebit hæc conferenti cum Tatiani loco: Τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλ-
ληνίδα κατέταξε φωνὴν Χαῖτος, καὶ ὁ τοὺς βίους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγμα-
τευσάμενος. ἐν δὲ ταῖς τῶν προειρημένων δηλοῦνται ἱστορίαις, κατά τινα τῶν βασιλέων Εὐ-
ρώπης ἁρπαγὴν γεγονέναι, Μενελάου τε εἰς τὴν Φοινίκην ἄφιξιν, καὶ τὰ περὶ Χείραμον,
ὅστις Σολομῶνι τῷ Ἰουδαίων βασιλεῖ πρὸς γάμον δοὺς τὴν θυγατέρα, καὶ ξύλων παντοδα-
πῶν ὕλην εἰς τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν ἐδωρήσατο, καὶ Μένανδρος δὲ ὁ Περγαμηνὸς περὶ
τῶν αὐτῶν τὴν ἀναγραφὴν ἐποιήσατο *Horum libros in Græcam linguam tranſ-* D
*tulit Chætus, qui idem Philoſophorum vitas accuratè conſcripſit. In eorum au-
tem, qui dicti ſunt, hiſtoriis memoratur ſub rege quodam raptum Europæ con-
tigiſſe, & Menelai aduentum in Phœnicem; Quædam etiam de Hiramo re-
feruntur, qui Solomoni Judæorum Regi filiâ in vxorem conceſſâ lignorum om-
ne genus materiam ad templi extructionem illi donauit. Menander etiam Per-
gamenus de iiſdem ſcripſit.* Hæc eô protuli libentius, quia non puto ex iis
authoribus extare quicquam aliud.

Inſignes item fuere in Phœnicum hiſtoricis Dius & Menander Epheſius,
ex quibus illuſtre fragmentum de Solomone & Hiramô citat Ioſephus An-
tiquit. lib. 8. cap. 2. & lib. 1. contra Apionem. Vbi & aliud fragmentum ex E
eodem Menandro extat de Phœnices Regum ſerie ab Hiramo vſque ad
Pygmalionem Didûs fratrem per annos CLVI. Quod ipſum in Theophilo le-
gere eſt lib. 3. ad Autolycum, ſed in multis interpolatum. Huic tertium
addatur Antiquit. lib. 9. cap. 14. de Elulæo Tyri rege, qui Tyrum à Salma-

A naſſare per quinq; annos oppugnatam fortiter propugnauit. Quartum denique ex l. 1. contra Apionem de iis qui Tyrum rexerunt à rege Ithobalo, ſub quô Nabuchodonoſor Tyrum obſedit annis 13. vſque ad Iromum Cyri σύγχρονον. Quæ ſingula notis illuſtrat Scaliger in appendice ad libros de emendatione temporum. Huius hiſtoriæ Menandrum non tam ſcriptorem fuiſſe quam interpretem arguunt hæc Ioſephi: Μένανδρος ὁ μεταφράσας ἀπὸ τῆς Φοινίκων διαλέκτου τὰ Τυρίων ἀρχεῖα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν *Menander qui è Phœnicum linguâ Tyriorum annales in Græcam linguam interpretatus eſt.*

Eundem Tertullianus Apologet. cap. 19. alterius Phœnicum hiſtorici vetuſtioris, Hieronymi nempe Phœnicis, Tyri regis ſectatorem eſſe vult: *Ma-*
B *nethon, inquit, Ægyptius & Beroſus Chaldæus, ſed & Hieronymus Phœnix Tyri rex, ſectatores eorum Mendeſius Ptolemæus, & Menander Epheſius* &c. Quæ commodè ſunt intelligenda; Hieronymus enim rerum Phœniciarum ſcriptor domo Phœnix non fuit ſed Ægyptius, neque Tyri aut Phœnices rex, ſed præfectus ſub Antiocho. Ioſephus lib. 1. contra Apionem: Ἱερώνυμος γὰρ ὁ τὴν περὶ διαδόχων ἱστορίαν συγγεγραφώς, κατὰ τὸν αὐτὸν μὲν ἦν Ἑκαταίῳ χρόνον. Φίλος δ' ὢν Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τὴν Συρίαν ἐπετρόπευεν *Hieronymus enim qui de ſucceſſionibus hiſtoriam ſcripſit, Hecatæo quidem fuit æqualis; cum autem Antiochi regis eſſet amicus Syriæ præſidebat.* Idem Antiquit. lib. 1. cap. 4. de
C diluuiô & arcâ locutus, quam in Armeniâ ſubſtitiſſe refert Beroſus in monte Cordyæorum, addit: Μέμνηται δὲ τούτων καὶ Ἱερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Φοινικὴν (leg. Φοινικικὴν) συγγραψάμενος *Horum etiam meminit Hieronymus Ægyptius qui Phœnicum antiquitates ſcripſit.*

Sub finem eiuſdem capitis cum hoc Hieronymo & Mocho tertius citatur eiuſdem argumenti ſcriptor Heſtiæus. Verba deſcripſi nuper vbi de Mocho. Et capite ſequenti alius profertur locus ex eodem Heſtiæo de Senaar Babyloniæ: περὶ δὲ τοῦ λεγομένου Σενααρ, ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ χώρᾳ μνημονεύει Ἑστιαῖος λέγων οὕτως. Τῶν δὲ ἱερέων τοὺς διασωθέντας, τὰ τοῦ Ἐνυαλίου Διὸς ἱερώματα λαβόντας εἰς Σενααρ τῆς Βαβυλωνίας ἐλθεῖν *De loco autem qui Senaar in Babyloniâ nominatur, meminit Heſtiæus in hæc verba: Aiunt ſacerdotes ſeruatos, Enyelij Iouis ſa-*
D *cra ferentes in Senaar Babyloniæ perueniſſe.*

His addendus Philoſtratus, de quo Ioſephus Antiquit. lib. 10. cap. 11. Μνημονεύει τούτου τοῦ βασιλέως, καὶ Φιλόστρατος ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς αὐτοῦ καὶ Φοινικικαῖς ἱστορίαις, ὅτι οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπολιόρκησε Τύρον ἔτη ιγ', βασιλεύοντος κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Ἰθωβάλου τῆς Τύρου *Eiuſdem etiam regis* (Nabuchodonoſori) *meminit Philoſtratus tam in Indicis quam in Phœniciis hiſtoriis, illum nimirum per tredecim annos Tyrum obſediſſe, quô tempore Tyri regnabat Ithobalus.*

Eſt & in hoc catalogo Aſclepiades Cyprius qui περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης de Cypro & Phœnice ſcripſit, vt Porphyrius author eſt lib. 4. περὶ ἀποχῆς, vbi ex eodem narrat viuente Pygmalione cœpiſſe mortales carne veſci, quamuis
E ſummo ſtudio ipſe nouo huic cibo reſtiterit, vt ſceleri alicui ac nefario facto, vſus atrocibus ſuppliciis in eos qui primi hoc tentarunt: Tamen guſtatâ iam ſuauitate carnis homines nullis pœnis inde abſterreri potuiſſe.

Nec omittendus Claudius Iolaus, aliis Iulus & Iulius, quanquam ex eo nil ſit reliquum præter pura puta mendacia. Tale eſt quod ſcribit Etymolo-

gus dici Gades, ὡς φησὶ Κλαύδιος Ἰούλιος ἐν τῇ Φοινίκης ἱστορίαις, ὅτι Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος, κτίσας πόλιν, ὠνόμασε τῇ Φοινίκων γραφῇ. γάδον γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐκ μικρῶν ᾠκοδομημένον *vt ait Claudius Iulius in Phœnices hiſtoriis, quia Archaleus Phœnicis filius Phœnicum linguâ ſic nominauit; gadon enim ipſis dici quod ex paruis ædificatur.* Nec verius quod in Stephano legitur voce Ἰουδαία nominari Iudæam, ὡς Κλαύδιος Ἰόλαος, ἀπὸ Ἰουδαίου Σπάρτωνος, ἐκ Θήβης μετὰ Διονύσου ἐστρατευκότος *authore Caudio Iolao, à Iudæo Spartone, qui Thebis cum Baccho ad militiam profectus eſt.* Et rurſus voce Ἄκη *Acen* dici Ptolemaidem iuxta Claudium Iulum ἐν τρίτῃ Φοινίκων, quia cum ibi lacteo colocaſiæ ſucco Hercules mortifera vlcera ex venenatis Hydræ morſibus enata ſanauiſſet, eam in ſanitatis reſtitutæ monimentum Ἄκην quaſi medelam nominauerit. Nugæ. Ace deflexum ex עכו *Accho* Hebræo nomine Ptolemaidis Iud. 1. 31. Ioſephus Ben Gorjon Baſil. edit. lib. 4. cap. 15. עכו ה״א תלמידה *Acco eſt Ptolemais.* Et lib. 5. cap. 10. תלמידה היא עכו *Ptolemais eſt Accho.* Hinc Act. 21. 7. Syrus habet לעכו מדינתא *ad Acchu vrbem*, & Arabs אלי מדינה עכא *ad vrbem Accha*, pro Græco εἰς Πτολεμαΐδα. Ἄρκη à Ioſepho ſcribitur, inſerto r capite primo libri quinti ἀρχαιολογίας, quomodo Ἀρχὰδ pro אכד *Acchad* Gen. 10. 10. Et דרמשך *Darmeſec* 1. Paral. 18. 5. pro *Dammeſek.* Neque Ἄρκη vox explodenda, vt contendit Fullerus 2. Miſcell. lib. 8. cap. 2. cum eodem modo ſcribatur lib. 8. c. 2. τὴν δὲ περὶ Ἄρκην παραλίαν εἶχε Βαναχάτης id eſt regionem Aſer vbi Ptolemais. Vid. 1. Reg. 4. 16. *Acre* vocant recentiores, quod notiſſimum. Itaque in Beniamino legendum: *E Tyro diei iter* לאקרי ה״א עכו *ad Acrem quæ eſt Accho*, non לאקדי vt vulgo.

Poſſent his addi non pauca de Thalli Syriacis, & Nicolai Damaſceni hiſtoriâ Aſſyriacâ, & Teucri Cyziceni libris quinque de Tyro; Sed de his plura qui volet conſulat Gerardum Voſſium de hiſtoricis Græcis, opus miræ eruditionis, ex cuius lectione nos profeciſſe non parum ingenuè profitemur.

FINIS.

INDEX
LOCORVM SCRIPTVRÆ
QVÆ CITANTVR VEL EXPLICANTVR
in libris de coloniis & ſermone Phœnicum.

GEn.1.2.p.399.b.
Gen.1.2.5.p.783.a.
Gen.2.12.p.792.c.
Gen.2.23.p.816.d.
Gen.4.1.p.784.e.
Gen.4.21.p.809.c.
Gen.7.11.p.474.c.
Gen.8.2.p.474.c.
Gen.8.9.p.402.a.&849 d.e.
Gen.10.4.p.672.a.
Gen.10.10.p.602.c.& 864.b.
Gen.10.15.p.786.e.
Gen.10.17.p.831.d.
Gen.11.3.p.4 5.d.
Gen.12.6 p.605.c.
Gen.13.10.p.596.d.
Gen.14.10.p.616.d.
Gen.14.18.19.p.370.
Gen.14.19.22.p.784.e.
Gen.14.24.p.460.c.
Gen.15.9.p.846.b.
Gen.15.19.p.486.e.
Gen.16.7.p.465.e.
Gen.16.14.p.765.b.
Gen.16.14 p.465.e.
Gen.19.26.p 827.a.
Gen.20.1.p.765.a.
Gen.21.20.p.799.a.
Gen.21.22.p.460.c.d.
Gen.22.2.p.790 b.
Gen.22.9.p.606.c.
Gen.23.6.p.790.c.
Gen.24.62 p 465.e.
Gen.25.3.p.528.c.
Gen.25.11.p.465.e.
Gen.25.16.p.611.c.
Gen.25.30.p.852 d.e.
Gen.26.12.p.525.a.c.
Gen.28.18.p.785.c.
Gen.28.19.p.698.b.
Gen.30.8.p.845.a.
Gen.30.11.p.646.a.
Gen.30.13.p.476.c.
Gen.30.27.p.82 .c.
Gen.30.35.p.606 b.
Gen.30.37.p.696 c.
Gen.31.12 p.74 .a.
Gen.31.13.p.785.d.
Gen.31.27.p.808.d.& 809.c.
Gen.31.42.53.pag.440. a.
Gen.31.47.p.777.b.
Gen.32.16.p.787.c.
Gen.33.9.p.507.a.
Gen.33.20.p.479.c.
Gen.36.24.p.366.c.& 847.d.
Gen.36.35.p.811.a.b.
Gen.37.26.p.851.a.
Gen.38.5.p.536.b.
Gen.40.p.739.d.
Gen.40.10.p.625.a.
Gen.41.p.739.d.
Gen.41.2.p.534.d.
Gen.41.2..8 p.840.c.d.
Gen.41.8.p.474.b.
Gen.41.50.p.859.b.
Gen.42.4.pag.473.e.& 576.b.
Gen.42.23.p.777.a.
Gen.42.38.p.473.e.& 576.b.
Gen.42.38.p.576.b.
Gen.43.10.p.696.e.
Gen.43.11.p.419.e.420. 421.422.a.&698.a.
Gen.44.5.15.p.829.c.
Gen.45.19.27.pag.746 e.
Gen.46.3.p.479.c.
Gen.46.5.p.746.e.
Gen.46.26.p.481.b.
Gen.46.28.p.362.c.
Gen.46.34.p.374.e.& 375.a.
Gen.49.10.11.12.p.482. b.c.d.e.
Gen.49.11.p.478.c.
Gen.49.23.p.703.d.e. 797.a.& 798.e.
Gen.49.24.p.480.b.
Gen.49.26.p 825.d.
Gen.50.10.p.834.d.
Exod.1.5.p.481.b.
Exod.1.14 p.605.b.
Exod.2.1.p.457.a.
Exod.2.16.p.859.b.
Exod.4.11.p.470.c.
Exod.7.11.22.p.651.b.
Exod.8.7.18.p.651.b.
Exod.12.8.p.837.e.
Exod.13.18.p.487 e.
Exod.13.21.p.813.b.
Exod.14.19.p.813.b.
Exod.14.25.p.747.a.
Exod.15.8.p.604.b.& 715.d.
Exod.16.31.p.836.e.
Exod.17.6.p.501.d.
Exod.17.15.p.479.a.
Exod.18.21.p.851.a.
Exod.20.23.p.440.a.
Exod.21 10.p.821.a.
Ezech.22.22.p.657.e.
Exod.22.29.p.452.d.
Exod.23.p.470.d.
Exod.24.6.p.465.a.
Exod.25.33.p.502.d.
Exod.26.7.p.747.d.
Exod.27.3.p.577.a.
Exod.28.p.791.d.
Exod.28.4.p.428.e.
Exod.28.28.p.562.d.
Exod.28.42 p.722.c.
Exod.30.23.pag.415.a. & 752.a.
Exod.30.34.pag.792.c. d.
Exod.33.9.10.p.813.b.
Exod.34.29.p.485.b.
Exod.35.22.p.798.c.
Exod.35.21.p.562.d.
Exod.39.28.p.722.c.& 810.a.
Leuit 1.14.p.846.b.
Leuit.10.19.p.473.e.& 576.b.
Leuit.16.1.p.542.c.
Leuit.16.4 p.722.c.
Leuit.17.7.p.483.c.
Leuit.18.21.p.582.b.
Leuit.19.10.p.484.d.
Leuit.19.27.p.389.c.& 401.b.
Leuit.20.12.p.4 3.b.
Leuit.21.6.8.17.p.822.d.
Leuit.21.18.p.655.d.
Leuit.21.20.p.754.c.
Leuit 25.25.p.444.c.
Leuit.2 .6.p.631 a.
Leuit.26.30.p.857.b.c.
Leuit.27.30.p.440.e.
Num.5.17.p.589.e.
Num.6.3.p.705.e.& 722.c.
Num.6.10.p.722.c.
Num.11.7.p.836.e.
Num.11.12.p.854.c.
Num.11.45.p.744.e.
Num.13.20.p.590.e.
Num.13.24.p.485.b.& 624.d.
Num.13.28.p.364.b.
Num.13.33.p.364.b.
Num.14.45.p.745.a.
Num.16.22.p.479.c.
Num.17.8.p.696.c.& 698.a.
Num.18.22.p.440.d.
Num.18.27.p.452.d.
Num.20.11.p.468.d.
Num.20.28.p.502.c.
Num.21.29.p.569.a.
Num.22.24.p.814.b.
Num.24.4.p 471.d.& 553.d & 789.c.
Num.24.21.p.600.b.& 601.a.
Num.26.6 p.637.a.
Num.28.2.p.822.d.
Num.31.8.p.764.e.
Num.31.22.p.721.d.
Num 31.38.p.776.e.
Num.31.48.p.473.b.
Num.31.50.p.758.c.
Num.32.9.p.624.d.
Num.33.35.p 473.a.
Num.33.36.p.764.d.
Num 34 4.9 p.543.c.
Num.34.11.pag.468.a. b.d.
Deut.1.7.p.623.e.
Deut.2.24.p.624.d.
Deut 1.44.p.744.c.& 745.a.
Deut.2.8.p.762 a.
Deut.3.4.pag.585.a.& 604.c.d.
Deut.3.5.p.712.a.
Deut.4.21.p.484.d.
Deut.4.24.p.47 .c.
Deut.6.7.p.856.a.
Deut.7.13.p.787.b.& 767.c.
Deut.8.15.p.501.d.
Deut.9.2.p.364.b.
Deut.9.21.p.745.a.
Deut.10.6.p.502.c.
Deut.11 24.p.670.b.
Deut.14 23 p.440.e.
Deut.16.9.p.814.d.
Deut.16.19.p.470.d.
Deut 18.3.4.p.440.d.

Deut.18.10.p.582.b.
Deut.22.29.p.452.d.
Deut.23.6.p.814.d
Deut.23.25.p.536.a.
Deut.24.4.p.562.e.
Deut.26.15.p.758.a.
Deut.28.26.pag.631.a.b.
Deut.28.65.p.402.a.
Deut.32.12.p.373.b.
Deut.32.13.p.402.a.
Deut.32.14.p.478.c.
Deut.32.15.18.pag.440.a.
Deut.33.16.p.452.d.
Ioſ.7.1.p.637.a.
Ioſ.8.18.p.744.a.
Ioſ.11.2.p.732.d.
Ioſ.11.3.p.487.a.
Ioſ.11.13.p.586.a.&615.e.
Ioſ.11.17.p.376.d.
Ioſ.11.22.p.364.c.
Ioſ.12.13.p.673.d.
Ioſ.12.22.p.601.a.
Ioſ.12.23.p.732.d.
Ioſ.12.24.p.578.d.
Ioſ.13.15.16.p.855.e.
Ioſ.15.36.p.673.d.
Ioſ.15.42.p.634.a.
Ioſ.15.44.p.536.b.
Ioſ.15.45.p.855.e.
Ioſ.15.55.p.758.a.
Ioſ.15.58.p.673.d.
Ioſ.16.7.p.634.a.
Ioſ.17.11.p.732.d.
Ioſ.17.15.p.813.a.
Ioſ.19.11.p.601.a.
Ioſ.19.15.p.373.b.
Ioſ.19.25.p.530.d.
Ioſ.19.29.pag.536.b.&585.c.
Ioſ.19.42.p.683.e.
Ioſ.21.13.p.431.d.
Ioſ.21.18.p.472.a.
Ioſ.21.31.p.530.d.&616.a.
Ioſ.21.34.p.601.a.
Ioſ.21.38.p.591.a.
Ioſ.24.30.33.p.502.c.
Iud.1.3.p.638.a.
Iud.1.11.12.p.855.e.
Iud.1.15.p.532.c.
Iud.1.26.p.698.b.
Iud.1.28.p.732.d.
Iud.1.31.p.637.d&864.b.
Iud.1.35.p.683.e.&684.a.
Iud.2.9.p.502.c.
Iud.3.1.p.777.c.
Iud.3.3.p.487.a.
Iud.3.17.p.534.d.
Iud.3.26.p.549.d.
Iud.3.31.p.396.c.&485.d.
Iud.4.4.5.p.471.c.
Iud.4.7.p.362.c.
Iud.4.11.p.465.a.
Iud.4.18.p.748.b.
Iud.5.11.p.569.b.
Iud.5.19.p.851.a.
Iud.5.21.p.465.c.&757.c.
Iud.6.15.p.742.a.
Iud.6.32.p.858.d.
Iud.7.1.p.458.e.&858.d.
Iud.8.10.p.505.d.
Iud.8.27.p.859.a.
Iud.8.33.pag.784.b.&860.a.
Iud.8.35.p.858.d.
Iud.9.2.4.p.859.c.
Iud.9.14.p.834.d.
Iud.9.46.p.704.c.
Iud.9.48.p.392.b.
Iud.9.50.p.463.a.
Iud.9.53.p.443.b.
Iud.10.12.p.758.a.
Iud.12.6.p.778.b.
Iud.12.9.p.476.d.
Iud.14.12.p.833.a.
Iud.14.18.p.402.a.
Iud.18.3.p.778.b.
Iud.19.1.p.481.c.
Iud.20.2.p.753.c.
Iud.20.16.p.702.c.
Iud.20.33.p.634.b.
Ruth.1.20.p.609.d.
Ruth.4.7.p.591.c.
1.Sam.2.31.p.507.d.
1.Sam.2.4.p.825.c.
1.Sam.2.36.p.402.c.
1.Sam.3.14.p.458.a.
1.Sam.3.20.p.553.d.
1.Sam.4.8.p.849.b.
1.Sam.5.2.5.p.832.a.
1.Sam.6.19.p.486.a.
1.Sam.7.49.p.702.c.
1.Sam.8.3.p.851.a.
2.Sam.8.18.p.702.c.
1.Sam.9.4.p.683.a.
1.Sam.9.9.p.471.d.
1.Sam.13.21.p.562.a.
1.Sam.14.26.p.481.d.
1.Sam.14.39.p.753.c.
1.Sam.14.48.p.487.b.
1.Sam.16.12.p.852.a.
1.Sam.17.4.p.859.d.
1.Sam.25.18.p.705.d.
1.Sam.30.12.p.705.d.
1.Sam.31.3.p.458.e.
2.Sam.2.7.p.602.e.&712.a.
2.Sam.2.8.12.pag.591.a.b.
2.Sam.2.18.p.459.a.
2.Sam.5.8.p.600.a.
2.Sam.5.19.p.680.b.
2.Sam.7.9.p.712.a.
2.Sam.8.14.p.762.b.
2.Sam.8.18.p.459.a.&859.b.
2.Sam.11.21.p.463.a.&858.d.
2.Sam.14.13.p.569.a.b.
2.Sam.15.18.p.459.a.
2.Sam.16.1.p.705.d.
2.Sam.17.18.p.704.b.c.
2.Sam.20.7.p.459.a.
2.Sam.20.16.p.859.b.
2.Sam.21.16.p.364.b.
2.Sam.22.33.p.825.d.
2.Sam.22.40.pag.825.c.d.
2.Sam.23.1.p.812.a.
2.Sam.23.20.p.451.b.
1.Reg.1.38.44.p.459.a.
1.Reg.4.p.846.b.
1.Reg.4.16.p.864.b.
1.Reg.5.11.p.810.d.
1.Reg.7.6.p.813.b.
2.Reg.6.25.p.822.a.
1.Reg.8.40.p.549.d.
1.Reg.9.12.13.pag.794.b.c.
1.Reg.9.26.27.p.761.c.
1.Reg.9.27.28.p.768.e.
1.Reg.9.26.p.764.d.
1.Reg.9.18.p.811.c.
1.Reg.9.26.p.852.e.
1.Reg.10.11.12.22.p.768.e.
1.Reg.11.5.33.p.787.b.&860.a.
1.Reg.11.14.p.811.a.b.
1.Reg.12.10.p.813.a.
1.Reg.14.17.p.578.d.
1.Reg.15.13.p.484.d.
1.Reg.15.20.p.450.a.
1.Reg.15.21.p.578.d.
1.Reg.15.33.p.578.d.
1.Reg.16.6.9.15.17.23.&c.p.578.d.
1.Reg.15.31.p.529.a.
1.Reg.20.28.p.404.c.
1.Reg.20.38.41.p.810.a.
1.Reg.22.49.p.764.c.
2.Reg.1.8.p.747.e.
2.Reg.2.21.p.466.a.
2.Reg.5.12.p.377.d.
2.Reg.8.15.p.748.b.
2.Reg.8.20.p.762.b.c.
2.Reg.9.30.p.655.e.
2.Reg.10.1.p.854.c.
2.Reg.10.12.p.606.c.
2.Reg.9.11.p.843.a.
2.Reg.14.22.p.762.b.c.
2.Reg.15.29.p.450.a.
2.Reg.16.6.p.761.d.&762.b.c.
2.Reg.17.6.p.377.d.
2.Reg.17.24.p.760.c.
2.Reg.17.30.p.750.c.
2.Reg.17.31.p.584.d.
2.Reg.18.11.p.377.d.
2.Reg.19.12.p.615.d.e.
2.Reg.19.23.p.481.c.
2.Reg.20.7.p.705.d.
2.Reg.20.9.10.11.pag.446.a.b.
2.Reg.23.10.p.582.b.
1.Par.1.46.50.p.811.a.b.
1.Par.2.48.p.634.a.
1.Par.4.34.p.799.c.d.
1.Par.5.3.p.637.a.
1.Par.6.75.p.530.d.
1.Par.7.28.p.634.a.
1.Par.7.29.p.732.d.
1.Par.10.10.p.832.a.
1.Par.11.22.p.451.b.
1.Par.12.40.p.705.d.
1.Par.15.27.p.742.e.
1.Par.16.32.p.443.a.
1.Par.18.5.p.864.b.
1.Par.18.17.p.459.a.&859.b.
1.Par.20.3.p.402.e.
1.Par.20.4.p.364.b.
1.Par.29.13.p.818.c.
2.Par.1.16.p.404.c.
2.Par.2.16.p.555.d.
2.Par.3.6.p.769.a.
2.Par.8.4.p.811.c.
2.Par.8.17.p.762.a.b.
2.Par.8.17.18.p.761.c.
2.Par.8.19.20.p.768.c.
2.Par.9.21.p.768.c.
2.Par.14.5.p.857.b.
2.Par.15.6.p.744.c.
2.Par.15.16.p.484.d.
2.Par.16.4.p.450.a.
2.Par.17.12.p.758.a.
2.Par.20.27.28.p.808.d.
2.Par.20.36.37.p.764.c.
2.Par.21.10.p.431.d.
2.Par.26.15.p.703.d.
2.Par.28.18.p.673.d.
2.Par.32.28.p.653.d.
2.Par.32.31.p.446.a.b.
2.Par.32.30.p.466.a.
2.Par.34.7.pag.857.b.c.
Eſdr.1.9.p.418.b.c.
Eſdr.2.59.p.615.d.e.
Eſdr.4.10.p.821.b.
Nehem.4.5.p.810.b.
Nehem.8.3.p.655.a.
Nehem.9.11.p.437.a.
Nehem.13.23.p.777.b.
Nehem.13.23.24.25.p.780.b.
Eſther.1.3.p.739.c.

Eſther.2.7.p.602.c.
Eſther.6.9.p.p.739.c.
Eſther.6.12.p.743.c.
Eſther.7.4.p.536.b.
Eſter.8.10.p.749.d.e.
Iob.1.16.19.p.549.d.
Iob.3.2.p.825.d.
Iob.3.5.p.654.b.&727.b.
Iob.6.17.p.390.d.
Iob.7.6.p.404.b.
Iob.8.11.p.463.b.c.
Iob.9.30.p.459.d.
Iob.10.17.p.418.b.
Iob.11.19.p.631.a.b.
Iob.11.10.p.418.b.
Iob.12.19.p.859.b.
Iob.14.14.p.418.b.
Iob.16.13.p.798.d.
Iob.17.6.p.582.b.
Iob.18.19.p.514.b.
Iob.20.24.p.530.e.
Iob.21.12.p.808.d.
Iob.22.3.p.851.a.
Iob.22.14.p.709.a.b.
Iob.22.30.p.549.d.
Iob.26.10.p.709.b.
Iob.27.2.p.609.a.
Iob.28.2.p.531.a.
Iob.28.4.p.680.b.
Iob.29.6.pag.501.d.&810.d
Iob.29.17.p.501.d.
Iob.30.13.p.809.a.
Iob.30.23.p.559.d.
Iob.34.8.p.806.d.
Iob.37.11.p.542.c.c.
Iob.38.5.p.404.b.
Iob.38.6.p.703.d.
Iob.38.8.p.464.a.
Iob.39.21.p.501.d.
Iob.39.27.p.459.d.
Iob.40.10.p.714.b.c.
Iob.40.12.p.481.b.
Iob.40.16.p.504.c.
Iob.41.16.p.463.b.c.
Iob.41.18.p.531.a.
Iob.41.23.p.567.a.
Pſ.2.8.p.693.a.
Pſ.2.9.p.743.c.
Pſ.8.1.10.p.849.b.
Pſ.17.14.p.690.b.
Pſ.17.15.p.448.d.
Pſ.18.1.p.364.b.
Pſ.18.5.p.464.b.
Pſ.18.15.p.798.e.
Pſ.18.33.p.825.d.
Pſ.18.35.p.531.a.
Pſ.18.40.p.825.c.
Pſ.19.11.p.402.a.
Pſ.22.1.p.818.c.
Pſ.22.13.p.480.b.
Pſ.22.28.p.693.a.
Pſ.26.8.p.758.a.
Pſ.27.4.p.852.c.
Pſ.29.9.p.812.e.
Pſ.31.19.p.562.d.&507.d.
Pſ.31.21.p.562.d.
Pſ.32.1.p.810.b.
Pſ.33.1.2.p.808.d.
Pſ.36.7.p.392.a.
Pſ.37.3.p.850.e.
Pſ.37.14.p.486.c.
Pſ.39.6.p.690.b.
Pſ.42.8.p.599.d.
Pſ.43.4.p.808.d.
Pſ.44.14.p.623.d.
Pſ.45.9.p.792.c.
Pſ.45.11.p.841.b.
Pſ.49.2.p.690.b.
Pſ.49.4.p.623.d.
Pſ.49.15.p.559.d.&789.b.
Pſ.50.9.p.561.a.
Pſ.50.13.p.480.b.
Pſ.55.15.p.514.a.b.
Pſ.56.1.p.362.c.
Pſ.58.7.p.501.d.
Pſ.58.9.p.463.b.
Pſ.58.10.p.834.d.
Pſ.59.14.p.693.a.
Pſ.61.4.p.564.b.
Pſ.61.13.p.474.b.
Pſ.65.7.p.825.c.
Pſ.68.15.p.392.b.
Pſ.68.17.p.754.b.c.
Pſ.68.31.p.480.b.
Pſ.68.32.p.504.a.
Pſ.69.16.p.608.d.
Pſ.71.20.p.599.b
Pſ.71.22.23.p.808.d.
Pſ.73.16.p.464.e.
Pſ.74.14.p.398.e.
Pſ.75.6.p.507.d.
Pſ.76.5.p.849.b.
Pſ.76.12.p.440.a.
Pſ.78.15.20.p.501.d.
Pſ.78.20.p.464.b.
Pſ.78.63.p.456.e.
Pſ.79.2.p.450.a.
Pſ.79.12.p.623.d.
Pſ.80.12.p.614.d.
Pſ.80.14.p.812.e.&846.d.
Pſ.81.7.p.777.a.
Pſ.81.13.p.808.e.
Pſ.81.17.p.402.a.
Pſ.83.13.p.487.a.
Pſ.83.14.p.401.a.
Pſ.83.15.p.813.a.
Pſ.84.7.p.532.c.
Pſ.85.3.p.810.c.
Pſ.87.1.p.615.e.
Pſ.88.16.p.483.a.
Pſ.88.40.p.605.c.
Pſ.89.24.p.744.e.
Pſ.92.2.3.4.5.p.808.e.
Pſ.92.11.p.814.c.
Pſ.93.4.p.849.b.
Pſ.94.4.p.507.d.
Pſ.96.11.p.443.a.
Pſ.98.7.p.443.a.
Pſ.103.13.p.432.e.
Pſ.104.20.p.813.a.
Pſ.105.41.p.501.d.
Pſ.107.28.p.505.d.
Pſ.107.33.35.pag.466.a.
Pſ.114.1.p.777.a.
Pſ.114.8.p.501.d.
Pſ.116.7.p.402.a.
Pſ.119.61.p.484.a.
Pſ.125.4.p.464.b.
Pſ.132.2.p.480.b.
Pſ.137.2.p.8[illegible]9.a.
Pſ.140.16.p.812.a.
Pſ.141.5.p.4[illegible]5.a.
Pſ.148.8.p.470.d.
Pſ.148.10.p.829.b.
Pſ.149.2.3.p.808.e.
Pro.1.18.p.448.d.
Pro.2.7.p.448.d.
Pro.5.5.p.632.d.
Pro.6.11.p.745.d.
Pro.7.16.p.404.c.
Pro.7.17.p.792.a.
Pro.8.22.p.784.e.
Pro.8.27.p.709.a.
Pro.12.19.p.536.b.
Pro.13.22.p.448.d.
Pro.14.28.p.739.b.
Pro.15.17.p.435.c.
Pro.16.24.p.812.a.
Pro.19.5.p.549.d.
Pro.23.10.p.401.d.
Pro.23.29.30.p.480.b.&482.d.e.
Pro.23.34.p.555.d.
Pro.24.13.p.465.d.
Pro.27.15.p.654.c.
Pro.28.23.p.757.a.
Pro.30.4.p.684.d.
Pro.30.14.p.501.d.
Pro.30.26.p.500.d.&569.e.
Pro.30.31.p.472.c.
Eccleſ.1.7.p.599.a.&707.e.
Eccleſ.2.8.p.787.a.
Eccleſ.2.14.p.470.d.
Eccleſ.7.26.p.549.d.
Eccleſ.10.17.p.482.a.b.
Eccleſ.12.5.p.603.b.&698.a.
Eccleſ.12.11.pag.562.a.b.
Cant.1.12.p.792.c.
Cant.1.14.pag.373.d.&792.d.
Cant.2.9.p.837.e.
Cant.2.13.p.440.b.
Cant.2.17.p.661.b.
Cant.3.6.p.792.c.
Cant.3.8.p.59[illegible].c.
Cant.3.13.p.457.c.
Cant.4.1.p.561.a.
Cant.4.8.p.376.e.
Cant.4.11.p.754.a.
Cant.4.13.p.373.d.
Cant.4.14.p.378.a.415.a.792.a.
Cant.4.15.p.465.e.
Cant.5.2.p.789.c.
Cant.5.11.p.769.a.
Cant.6.3.p.578.d.
Cant.6.5.p.561.a.
Cant.7.2.p.465.a.
Cant.8.6.p.845.a.
Eſ.2.18.p.418.b.
Eſ.2.20.p.447.c.d.
Eſ.2.23.p.833.b.
Eſ.3.4.p.739.b.
Eſ.3.23.p.798.d.
Eſ.3.24.p.441.a.
Eſ.5.10.p.475.c.
Eſ.12.p.808.e.
Eſ.7.14.p.848.c.
Eſ.8.9.p.825.c.d.
Eſ.9.2.p.727.b.
Eſ.9.18.p.570.a.
Eſ.10.15.p.403.a.
Eſ.10.32.p.746.d.
Eſ.10.33.34.p.694.b.
Eſ.13.2[illegible].p.483.d.
Eſ.16.11.p.711.d.
Eſ.17.2.p.631.b.
Eſ.17.8.p.857.b.c.
Eſ.19.7.pag.634.b.&840.d.
Eſ.19.9.p.404.c.
Eſ.19.13.p.753.c.
Eſ.19.18.p.777.c.
Eſ.20.2.p.747.e.
Eſ.20.6.p.549.d.
Eſ.22.2.p.568.b.
Eſ.23.3.p.506.a.
Eſ.23.7.p.568.b.
Eſ.23.12.p.601.d.
Eſ.24.8.p.808.c.
Eſ.24.12.p.744.e.
Eſ.26.5.p.610.c.d.
Eſ.27.1.p.580.d.
Eſ.27.2.p.615.c.
Eſ.27.9.p.857.b.c.
Eſ.28.11.p.777.b.
Eſ.29.16.p.417.c.
Eſ.30.33.p.582.b.
Eſ.33.21.p.849.b.
Eſ.34.12.p.482.b.
Eſ.35.7.p.398.&504.e.&756.b.
Eſ.35.43.p.398.c.
Eſ.36.11.p.777.b.
Eſ.37.24.p.610.d.
Eſ.38.8.p.446.a.b.

Eſ.38.12.p.404.c.
Eſ.40.4.p.562.d.
Eſ.40.22.p.709.a.
Eſ.41.18.p.466.a.
Eſ.41.19 p.602.d.
Eſ.45.16.p.437.a.
Eſ.45.5.p.825.d.
Eſ.45.23.p.780.a.
Eſ.49.23.p.854.c.d.
Eſ.49.26.p.480.b.
Eſ.50.3.p.747.e.
Eſ.55.13.p.p.602.d.
Eſ.56.5.p.373.b.
Eſ.58.11.p.466.a.
Eſ.59.5.6.p.404.d.
Eſ.60.8.p.846.a.
Eſ.63.2.p.482.d.
Eſ.66.18.p.780.a.
Eſ.69.16.p.480.b.
Ierem.2.4.p.398.e.
Ierem.2.6.p.605.c.
Ierem.2.22.p.455.a.
Ierem.2.28.p.859.d.
Ierem.2.31.p.845.a.
Ierem.2.32.p.798.d.
Ierem.4.29.p.812.c.
Ierem.4.30.p.655.e.
Ierem.5.15.p.777.b.
Ierem.6.27.p.601.d.
Ierem.7.31.32.p.582.b.
Ierem.7.35.p.631.b.
Ierem.9.10.p.758.a.
Ierem.9.11. p. 398. e. & 605.e.
Ierem.9.26.p.389.e.
Ierem.10.9.p.769.a.
Ierem.10.22.p.398.e.
Ierem.11.13.p.858.d.e.& 859.d.
Ierem.13.24.p.401.a.
Ierem.14.6.p.398.e.
Ierem.18.46.p.417.c.
Ierem.19.5. p. 582. b. & 859.d.
Ierem.22.14.p.532. a. & 694.c.
Ierem.22.28.p.415.c.
Ierem.25.16.p.474.c.
Ierem.30.10.p.631.b.
Ierem.30.18.p.615.e.
Ierem.32.4.p.549.d.
Ierem.32.35.p.859.d.
Ierem.33.22.p.463.c.
Ierem.34.3.p.549.d.
Ierem.38.18.p.549.d.
Ierem. 43. 9. p. 550.a.b. & 712.b.
Ierem.46.5.p.744.e.
Ierem.46.20.p.427.c.
Ierem.46.27.p.631.b.
Ierem.47.5.p.364.c.
Ierem.48.13.p.858.e.
Ierem.48.28.p.846.a.
Ierem.48.46.p.569.a.
Ierem.49.7.p.595.a.
Ierem.49.19.p.600.b.
Ierem.50.29.p.799.a.
Ierem.50.44.p.600.b.
Ierem.51.13.p.611.c.
Ierem.51.44.p.478.e.
Lam.1.3.p.616.c.
Lam.2.21.p.486.e.
Lament.4.18.p.632.d.
Ezech.3.3.p.593.b.
Ezech.3.15.p.615.e.
Ezech.6.4.6.p.857.b.
Ezech.8.14.p.484.c.
Ezech.16.12.p.457.c.
Ezech.17.15.p.549.d.
Ezech.17.22.p.401.b.
Ezech.17.23.p.752.b.
Ezech.19.10.p.461.d.
Ezech.20.37.p.810.c.
Ezech.22.22.p.374.a.
Ezech.23.14.p.532. a. & 694.e.
Ezech.23.24.p.746.b.
Ezech.23.40.p.655.e.
Ezech.24.5.p.567.a.
Ezech.25.9.p.758.a.
Ezech.25.16.p.457.d.
Ezech.26.9.p.746.a.& 784.b.
Ezech.26.13.p.809.a.
Ezech.27.6.p.636.c.& 639.c.
Ezech.27.7.p.404.c.
Ezech.27.9.p.362.c.
Ezech.27.12.p.672.a.
Ezech.27.19.p.792.c.
Ezech.27.22.p.415.a.
Ezech.27.23.p.480.d.
Ezech.30.17.p.362.c.
Ezech.31.5.p.694.b.
Ezech.31.15.p.583.d.
Ezech.34.28.p.631.b.
Ezech.39.26.p.631.b.
Ezech.40.5.p.753.a.
Ezech.41.25.p.813.b.
Ezech.44.7.p.822.d.
Ezech.47.11.p.463.c.
Dan.1.3.p.739.c.
Dan.2.27.p.479.a.
Dan.2.38. pag.398.a.& 720.a.
Dan.3.5.p.808.b.
Dan.3.21.p.p.742.e.
Dan.4.12.p.720.b.
Dan.5.7.p.536.b.& 749 c.d.
Dan.6.18.p.784.a.
Dan.10.5.p.769.a.
Dan.10.13.p.552.c.
Oſ.2.8.p.859.d.
Oſ.5.11.p.469.d.
Oſ.9.6.p.362.c.
Oſ.9.10.p.858.c.
Oſ.10.1.p.615.c.
Oſ.11.11.p.846.a.
Oſ.13.15.p.840.d.
Ioel.1.6.p.501.d.
Ioel.1.18.p.787.c.
Amos.3.7.p.593.d.
Amos.6.5.p.740.c.
Amos.7.6.p.720.b
Amos.8.6.p.807.a.
Amos.8.8.pag.398.a.& 503.d.
Abd.2.p.415.c.
Abd.14.p.742.d.
Abd.19.p.668.c.
Mich.1.8.p.399.a.
Mich.2.4.p.401.d.
Mich.3.12.p.450.a.
Mich.4.4.p.631.b.
Mich.5.2.p.742.a.
Nahum.1.10.p.453.d.
Nahum.2.12.p.631.b.& 758.a.
Nahum.3.1.p.742.d.
Nahum.3.12.p.705.e.
Sophon.1.16.p.753.c.
Sophon.2.4.p.859.d.
Sophon.2.5.p.457.d.& 585.a.
Sophon.2.6.p.458.a.
Sophon.2.15.p.568.b.
Sophon.3.6.p.753.c.
Sophon.3.13.p.631.b.
Zachar.4.2.p.819.c.
Zachar.8.23.p.780.a.
Zachar.10.4.p.753.c.
Zachar.11.6.p.744.e.
Zachar.12.10.p.609.d.
Zachar.13.4.p.747.
Zach.13.5.p.784.e.
Sirach.13.1.p.660.b.
Sirach.24.35.p.503.d.
Sirach.39.19.
Sirach. 40.10.p.840.d.
Adiect. ad Daniel.14.2. p.478.e.
1. Macchab.1.35.p.712. a.
1.Macchab.3.45.p.809. a.
1.Macchab.3.46.p.808. c.
1.Macchab.10.83.p.832. a.
1. Macchab.11.4.p. 832. b.
1.Macchab.12.6.7.pag. 499.c.
1.Macchab.12.21.p.498. e. & 499.c.
1.Macchab.15.11.13.25.p. 732.d.
Matth.5.40.p.853.d.
Matth.8.32.p.465.c.
Matth.15.5.p.796.a.
Matth.23.18.p.796.a.
Mat.27.51.p.432.e.
Matth.27.73.p.778.c.
Marc.7.11.p.796.a.
Marc.14.7. .p.778.c.
Marc.16.16.p.852.a.
Luc.1.5.p.428.e.
Luc.4.29.p.754.b.
Luc.6.1.p.536.a.
Luc.6.45.p.425.c.
Luc.7.38.p.814.c.
Luc.8.8.p.525.a.
Luc.12.21.p.425.c.
Luc.24.13.p.848.a.b.
Ioh.1.28.p.529.a.
Ioh.2.1.p.584.a.
Ioh.5.2.pag.680. b. & 849. a.
Ioh.6.44.p.845.a.
Ioh.10.1.16.p.543.b.
Ioh.12.32 p.845.a.
Ioh.13.26.p.814.c.
Ioh.18.1.p.362.c.& 464 b.
Ioh.21.11.p.845.a.
Act.1.14.p.364.b.
Act.9.9.p.371.b.
Act.11.26.p.371.b.
Act.16.19.p.845.a.
Act.17.28.p.738.e.
Act.18.20.p.371.b.
Act.21.1.p.554.a.
Act.21.7.p.864.b.
Act.21.39.& 22.3.p.375 e.
Act.24.5.p.853.e.
Act.27.1.p.605.c.
Act.27.13.14.p.552.a.
Act.27.16.p.554.e.
Act.27.17.p.552.b.
Act.27.27. pag.551. e.& 553. b.
Act.27.37.p.552.d.
Act.27.41.p.552.b.
Act.28.2.4.pag.548.d.& 551.e.
Act.28.11.pag.552.d.e.& 791.d.
Act.28.7.p.552.c.
Act.28.12.13.p 553.a.
Act.31.30.p.845.a.
Rom.2.5.p.425.c.
Rom.9.21.p.417.c.
Rom.11.4.p.859.d.
Rom.14.11.p.780.b.
Rom.15.24.28.p.699.c.
1.Cor.1.8.p.789.a.
1.Cor.7.3.p.821.a.
1.Cor.7.29.p.851.c.
1.Cor.16.22.p.739.c.
2.Cor.6.15.p.582.d.
2.Cor.12.14.p.425.c.
Epheſ.1.8.p.471.b.
Phil.2.11.p.780.b.
2.Tim.3.6.p.690.b.

2.Tim.3.8.p.460.c.	Hebr.12.15.p.425.c.	2.Pet.2.4 p.581.b.	Apoc.7.9.p.780.b.
Hebr.2.14.p.427.d.	Iac.1.27.p.428.e.	Apoc.1.9.p.411.c.	Apoc.10.9.p.609.d.
Hebr.10.1.p.392.b.	Iacob.3.5.p.813.a.	Apoc.5.9.p.780.b.	Apoc.10.9.10.p.402.a.
Heb.11.11.p.79c.c.d.	Iacob.3.11.12.p.610.b.	Apoc.6.12.p.747.e.	Apoc.21.21.p.432.b.
Hebr.11.38.p.447.d.	1.Pet.3.21.p.852.a.b.	Apoc.6.15.16.p.432.e.	Apoc.22.13.p.826.b.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVÆ HABENTVR in libris de coloniis & ſermone Phœnicum.

A

A Ebr. in E, ἀρχαϊκῶς. 432. c

Abacænum à celſo ſitu dictum, oppidum Siciliæ. 570. a

Abacoancini Siciliæ pars. 570. a

Abaddir vel Abdir, id eſt Bætylus. 786. b. c.

Abaddires Punica numina in Auguſtino, 849. a. b.

Abana vel Amana fl. 377. c

Abantes Eubœæ incolæ vnde dicti. 435. b. c.

Abara Phœn. vadum, 528. d. e. Abaræ quædam in Africâ ad aquas ſitæ, *ibid.* Beth-Abara. *ibid.*

Abdara, Abdera & Audera Bæticæ vrbs, quomodo Phœn. 684. b

Abeliani vel Abeloitæ hæretici, Pœnis Abelonii, qui ab vxoribus abſtinebant vnde dicti, 851. b. c. d. Fabula vetus Adamum poſt necem Abelis per annos CXXX ab vxore ſe abſtinuiſſe, vnde Arab. תאבל *theabbela* ſe continuit ab vxore. *ibid.* d. e.

Ἀβέλιος Sol Cretenſibus. 737. a

Abellio Deus in Conuenis. 737. a

Aber & Abrauanus vnde. 756. d. &c.

Abibalus Beryti rex cui Sanchoniathon inſcripſit opus ſuum, antiquior Abibalo Tyri rege Hirami patre, 856. b. Abibalus aliis Abelbalus perperam. *ibid.* c

Abila mons Phœnicii nominis, vna è columnis Herculis. 522. a

Abranas vnde Galli ſimias appellauerint. 75[illegible]. b.

Abrahæ filii cum Hercule profecti aduerſus Antæum. 535. d

Abrotonum herba, Arab. *caiſum.* 528. d

Abrotonum Africæ oppidum vbi ſitum, 528. c. Abrotonum pro Abaritano ex *Abara* ſeu vado ad vicinum lacum. *ibid.* d

Abyla vel Abila, Africæ mons ad Gades, 816. c. Abila, id eſt mons altus, vel ſylua alta. עב *ab* Ebr. denſa nubes; deinde locus celſus inſtar nubium, Syr. ſylua, 812. c. d. 813. a. Abila mons & celſus, & arboribus opacus, *ibid.* עב *ab* etiam pro columna, vnde ibidem columnæ Herculis. 813. b. c.

Acabe fons dictus à ſitu in extrema Africa. 535. a.

Acco, id eſt Ptolemais; vnde dicatur. Fabella ridicula. 377. e

Ace, vide Ptolemais.

Ἀχάνη, menſura quædam Bœotis, Perſis & Ægyptiis, כנה Talmudicis. 475. b

Achates lapis in Achate Siciliæ fl. 606. a. Achates lapis quomodo Phœn. *ibid.* b. *akod* quid proprie, Ebr. *ibid.* b. c. &c. Achates σφίλευκος, *ibid.* c. Achates quam varius lapis. 607. a

Ἄχι vel ἄχι quid Helleniſtis. 840. d

Achillea Pœnis *aſterchillos* herba Chillis, id eſt Achillis. 839. e

Achiman, vide Anakæi.

Acra, Africæ vrbs ab Hannone condita, vbi ſita & vnde dicta. 712. a

Acis Siciliæ fl. à rapiditate dictus. 583. b

Acuendi verba Phœnices ad diſciplinas transferunt. 396. c. d.

Ad pro *in*. 803. a

Ἀδὰ Tyriis ſalix, vt *adan* vel *idan* Talmudicis. 817. c. d.

Adad, in Macrobio vnus, Solis nomen circa Heliopolim, vnde deducatur, 811. a. b. Adad & Atergatis in Macrobio iunguntur, vt in Philone Adodus & Aſtarte. *ibid.* b

Adamas cur anachites & anactites. 721. c. d.

Adamum poſt Abelis necem ab vxore ſe continuiſſe per annos CXXX. 851. d

Addir Dei epithetum, 849. a. Et Pœnis Deus aliquis. *ibid.*

Adodus, v. Adad.

Adoneus Bacchi nomen vnde. 479. c

Ἀδωνιμάσιος Maryandinorum ruſticum carmen, vnde dictum. 818 b. c.

Adonis Phœnicie dominus, 818. a. cur idem Ἰαπετός, 817. d. & Κύεις & Κίεις, 818. a. & Gingras 807. b. c.

Adonis Africæ fl. 711. b

Adramyttium, vide Atramyttium.

Adrano Siciliæ pagus. 614. b

Adranus, Sicil. fl. vbi Adrani Dei fanum, cui ſacri mille canes fures diſcerpunt. Huius Palici filii, 584. a. Falluntur qui Adranum cum Adriano confundunt, *ibid.* d. Adrani nomen Syrum. *ibid.*

Adrianopolis Thraciæ cur olim Oreſtias 378. a

Adriaticum mare in Africam vſque porrigi, 553. b. &c.

Adrumeti Cothon 512. c. d. Adrume vel Adrumetum Phœnicum colonia, 522. b. Byzacij metrop. *ibid.* c. Non habet à morte nomen vt volunt, ſed à centeſimæ frugis incremento. *ibid.* c. &c.

Aea , vide Oea.
Aeæa Circes inſula vbi ſita, 654.c. Ibi Auroræ domus & chori quorſum. *ibid.*
Æduorum Vergobretus. 539.b.c.
Æga , Æolidis promontorium. 436.d
Ægæ inſula prope Eubœam Neptunò ſacra, 436.d. Et EubϾ oppidum. *ibid.*
Ægea Amazonum regina in Ægeo mari periit, 436.d.
Ægeon , idem cum Briareo. 436.e
Ægeum mare vnde dictum, variæ ſententiæ, 436.d. Vera origo nominis, 438.a.b. Ægeum mare nauigatu cur difficile 437.b.c.d. De eo prouerbia, *ibid.* e. &c. Idem mare inſuloſum, 439.a.
Ægeus Theſei pater in mare Ægeum ſe dedit præcipitem, 436.d. Ægeus Neptuni cognomē, *ibid.*
Æguſa inſula Sicula qualis, 560. d. Vnde dicatur Catria , *ibid.* e. &c. Eadem Aponiana , *ibid.* Vide & 620.a.
Ægyptii Iſraelitis barbari. 777. a. In Ægypto Phœnicum paſtorum dynaſtiæ. 374.d. Ægyptii Hycſos vocabant , id eſt reges paſtores, 374.e. Hi fuere immaniſſimi. Inde paſtores Ægyptiis execrandi , *ibid.* & 375. a. Regum nomina explicata. *ibid.*
Ægyptus pro Nilo. 693. a
Ælianus emendatus. 442.b. & 556.d.
Ænaria inſula , vel Enaria potius non dicitur ab Æneâ , ſed ab enaribus , id eſt ſimiis , 655.a.b.c. vide Pithecuſa.
Æneæ & Vlyſſis peregrinationes collatæ , 619. c. d.
Ænos vrbs ab Æneâ condita in Ciconib. 619. d
Æoliæ ſeptem inſulæ. 571.a
Æolus cur rex ventorum. 658. a
Æris vſus olim pro ferro. 487.d.e.
Æs quod vrinando è mari effoditur. 556. c
Aeſar Deus Tuſcis, *Aeſi* Dii. 645.e
Æſculapius Cabirorum octauus, cur Eſmunus Phœnicibus. 789. d
Aeſtar in Germaniâ culta quæ Dea 751. d. Hinc Paſcha Anglis *Eaſter time.* *ibid.*
Æthalia , vide Lemnos.
Ætna , Phœn. *attuna* fornax , vel *atuna* caligo, quorſum. 578.e.&c.
Æx ſcopulus inter Tenedum & Chium. 436.d
Africæ periplus ab Hannone Punice ſcriptus, 710.e.
Africæ nominis falſæ originationes, 535. d.e. vera, 536.a. Africa fit ex *feric* id eſt ſpicâ , mutatione analog. *ibid.* a.b. Africa cur à ſpicis dicta. De eius incredibili fertilitate veterum teſtimonia, 536.c.&c. Africæ ſpicis craſſior culmus, 537.d. Africæ ſymbolum mulier ſpicigera, 537. e. Africa Romam ſuſtentabat, 538.a.b.c. Africæ loca fertiliſſima. 539.a. &c.
Africam à Necone miſſi Phœnices circumnauigarunt. 709.c
Agalletor Tuſcis puer. 645. d
Aganippe vel Enippe Bœot. fons à virore crateris dictus , 465.a.b. Muſis ſacer. 466. c
Agathurium, vel Agathyrnum Siciliæ oppidum vnde dictum. 569.d.e.
Aglibelus Sol dictus Palmyrenis , id eſt rotundus dominus. 811.c
Agrigentum Siciliæ vrbs , olim Acragas , habuit CCM incolarum , 610.d.e. Nomen ab amne Acragante, 611.a. Et amni ab arce vetuſtiſſimâ. *ibid.* b.c.
Ἀγρότης Deus , id eſt שדי, 784. c
Aibad vel Iabad ſeges hordeo ſimilis, vnde Iabadiu dicta. 769.b.c.
Ajin & *koph* Arabes permutare. 661.c
Ajin expreſſum per G. 561.a
Aila , Ailana , Ela , Elan , Elath , Eloth, portus in aditu maris Rubri , 761.c. vnde ſinus Ælanites &c. *ibid.* e. Cur nomen varie flectatur , *ibid.* d. Iter inde Meccham, 761.e. & Petram & Gazam, 762. a. Aila iam erat tempore Moſis, 762.a. Sæpe mutauit dominos , 762. b.c. Durabat adhuc cum Nubienſis ſcripſit , *ibid.* c. Fulleri error Ailam eand. eſſe cum Leuce come. 762.d
Alabus Siciliæ fl. vbi Hybla & mel Hyblæum à dulcedine dictus. 593.a.b.
Alalcomenæ , id eſt inuictæ ; Nomen vrbis Bœoticæ ob Mineruæ reuerētiam ſemper intactæ, 472. c
Alalia vel Aleria & Valeria Phocenſium vrbs in Corſicâ, à Pœnis dicta Calaris vel Calara, 639.a. Forte etiam Aradis. *ibid.* b.c.
Alauda legio Gallica vnde dicta. 741.d.e. &c.
Alauſa Gallis olim clupea. 751. b
Albionis & Bergionis contra Herculem pugna , 730. a.
Albogon , pulegium Gallis vt Mauris *aluegen*, 752. a.
Aldus aut Aldemius Iuppiter Gazæ cultus , forte ab Alda , id eſt ſæculo , 829.e. &c. Aliter Græci ſumunt. *ibid.*
Ἀλείφωσις ſeu ſtagnatura. 721.b
Aleph & *Ajin* permutata. 810.a. 813.a.
Aliſa , Siciliæ fons exultabundus , quod nomen ſonat , 568. c. d. Ibidem Aliſa vrbs & Alæſus fl. 567.d.&c.
Aleſia Galliæ vrbs ab Hercule condita. 729. d
Aletes in Hiſp. Carthagine cultus propter inuenta argenti metalla, vnde dictus. 690. b
Algaur , Arab. Cœleſyria. 365.d.e.
Allobroges vnde dicti. 753.a
Allophyli ex Philiſtæis. 362.c
Alluph , vide *eleph.*
Alma, virgo Pœnis. 456.d.e. 848.c.
Almon Bœot. vrbs , vnde dicta. 472. a
Alon Deus Pœnis , *Alonim* Dij. 645.e. 801. b
Alontium Siciliæ oppidum vetus à ſitu dictum, 569.b.c.
Alpes à quô Hercule ſuperatæ , 730. b.c. &c. Aræ ibi Herculi ſacræ , 731.a. vnde dictæ. 753. b
Ἄλφα bos , & caput, & nauis , vnde fabula de Europa à tauro rapta , 818.e. 819. a. Vide & 797. a
Alphabeti Samaritani ſeu Phœnicii & Ebræi cum Græco collatio. 491.c.&c.
Alpheus è Tenedo fluere cur fingatur. 418. b
Alquitran Hiſp. pix vt Arab. *Kitran* , nobis *goudran.* 661.c.d.
Alumen in Melo nobiliſſimum. 453.e. 454.a

In Amanô multæ feræ vt in Amanâ, 376.e.377. a. b.c. Tamen Amana mons alius pars Libani, vnde Amana vel Abana fl. 377. c. d. Amana & Amanus à firmitate dicti, non ab Oreſte à μανίας liberato. 377.d.e.
Amarum pro falſo ſæpe ſumi, 609. d. &c. quia vicini ſunt ſapores. 610. b
Amathus Phœnicia in Cypro vrbs ab Amath, 371. d. Adonis ibi cultus 371. e. Amathuſa Cinyræ mater, imo Pharnace, 372. a. Amathuſii cur Ceraſtæ, 372.a.b. Horum meminit Chald. paraphraſis. 371.d
Amazonum à Baccho interemptarum oſſa in Samo oſtenſa. 408.b.c.
Ambroſius Moralis notatus. 668.e.&c.
Amenanus vel Amena, Sicil. fl. cuius curſus per interualla cohibetur, vnde dictus, 583.c.d.
Ἀμλώιον, v. minium.
Ameſtratus, vide Mutiſtrata.
Ἄμμας mater, vnde. 400.d
Ammonius emendatus. 496.e 497. a.
Ammuneæ Phœnicum ſacræ literæ quæ templis peculiares. 837.b.c. Sic Ægyptiis, Æthiopibus, Babyloniis ſacræ literæ de quibus ſcripſit Democritus, *ibid.*c.d. Ebræis etiam vt multi volunt, & Græcis in Theodoreto, qui forte ſignificat Ethnicos quoſuis. *ibid.*d.e.
Amomum Gr. περιστερεὼν, vtrumque nomen à columbini pedis ſimilitudine. 821. a
Amorgus, aliis Sporadum, aliis Cycladum vna. Ab Ebr. *argaman*, vt volunt, id eſt purpura, quia ἀμόργη multis purpura; At aliis byſſi ſpecies, quod verius, 449.a. &c. Amorgon à texturæ artificio dici, *ibid.* d. e. Amorge cur pro purpurâ ſumatur. *ibid.*
Ampelos Sami mons. 407.c
Ampeluſia, vide Cotes.
Ἀμφιτρίτη Oceanus & quorſum. 708. a
Ampſaga Numidiæ fl. vnde dictus. 531.c.d.
Amyca cur dicatur Damaſcena vallis. 366.b.c.
Amygdalum cur Ebr. *Saked*, 697.b. Probatur id ipſum eſſe *luz*, *ibid.*c. d. Κάρυον pro amygdalo, *ibid.* e. &c. Loca Phœnices ab amygdalis dicta, 698.b. Ita etiam Luſitania, & quorſum, *ibid.*b.c. Luſus cur Bacchi comes: Vino cum amygdalis belle conuenire, 698. d. &c. Cur in vitibus cõſerantur amygdali, 699.a.b. Amygdala Thaſia. 697.b.c.
Amygdalo piſtacium inſeri. 421. b
Anach אנך Ebr. ſtannum vel plumbum, 720.b.c. Cur Theodotion reddat τηκόμενον, 721.a. & Aquila ἀλφῶσιν. *ibid.* c
Anachites & anactites adamas. 721.c.d.
Anagallis quâ ſuccurritur ἐχιοδήκτοις, cur Pœnis *Aſirriſoe*. 835. b
Anak, vide Anakæi.
Anakæi Phœnicum nobiliſſimi. Horum robur & moles, 363.c. Vrbes præcipuæ Hebron & Debir, *ibid.* Gentis proceres, 363. e. &c. Anakæi Iudæis quam terribiles, *ibid.* Tamen à Ioſuâ victi migrarunt ad Philiſtæos, 364.b. Anakæi gigantes, 364.c. Cur dicantur filii Rapha, *ibid.* Anakæorum vrbes Gath, Gaza & Azotus, *ib.* c. Aſcalon non item, quamuis id ferat Græca verſio, *ibid.* d. Eorum oſſa Hebrone & Damaſci, *ibid.* In Aſteriâ inſulâ gigas cuius pater Anax, id eſt Anakæus, *ibid.* e. Carthago *Chadre-Anak* 363. b. Anakæorum pater Arba vnde dictus, coniecturæ duæ, 363. d. Eius poſteri quatuor valde inſignes, 363.d.e. Anak Arbæ filius vnde dictus, 363. e. Anakis filii tres Achiman, Seſai & Thalmai vnde dicti, 363. e. 364. a.
Anaphe vnde dicta, 461. b. &c. Anaphæ & Delo quæ communia, *ibid.*c. Anaphæi ſacra Apollinis cum conuitiis celebrant 462. b. Iiſdem periculum à perdicibus. *ibid.*
Anapus Siciliæ fl. ab vuis, 596. a. Ibi Cyclopes iuxta Theocritum. *ibid.*b.
Anas Hiſp. fl. an ab ouibus dictus, 696. a. potius Arab. *Hanas*, quia ſe condit in terram & ex eâ rurſus emergit. 696.d.e.
Anax pater Aſterii gigantis in Aſteriâ inſulâ. Inde Miletus Anactori 364.e. Anax nomen ſacrum & auguſtum, 365. a. Dioſcuri Anaces. *ibid.*
Ancæus Argonauta Phœnicis ex Aſtypalæâ nepos Sami regnauit, 406. d. & Lelegibus imperauit. 406.e
Ancæus, Aſtrologiæ peritus, 410. b. De eo dictum, *Multa cadunt* &c. 410.d.e. Idem nauclerus in Argo naue. 820.b
Anchuſa Pœnis *buineſath*, aut bujeneſath, vt Arab. *abugeleſa*. 839.c
Ancile ab anciſu dictum. 823.a
Andas, Boreas Tuſcis. 646. c
Andraſte vel Adraſte, Dea, Victoria Britannis, forte Aſtarte. 737. e.&c.
Anius Deli rex & Apollinis ſacerdos Troiani belli tempore, vnde dictus, 440.c. è Cadmi ſtirpe, *ibid.* Eius filiæ Oenotropæ. *ibid.*c.d.e.
Anna Perenna Romæ culta & ad fontem Numici amnis, credita eſſe ſoror Didus, 642.d.e. Hæc fabula refellitur 644. b. c. Variæ de hâc Annâ ſententiæ. *ibid.* c.d.
Annibal qua parte Alpium ſit ingreſſus in Italiam. 755.b
Annibal Galliæ partem diu tenuit. 733. b
Annibal an Britanniam adierit. 725.e
Annibal quomodo Tyri exceptus. 509. d
Ancbret, vide Sara.
Antæus Tingim condidit, 519.e.520.a. Eius corpus LX cubitorum, *ibid.* Origo fabulæ. *ibid.*
Anthemis vt Gr. χαμαίμηλον ab odore mali dicitur, ita Punice *aſtertiphe* i. herba mali, 837.c. Et Gallis veteribus *onalidia* vel *analitica* eodẽ ſenſu. *ibid.*
Anthologiæ locus emendatus. 804. e
Antiphanes emendatus. 585. e
Antiphani & Eubulo tributus idem locus, 418. b
Antonij Diogenis incredibilium libri de Thule, 728.e.
Antoninus emendatus. 442.c. & 604.c
Ἄορνος, vide Libyſtinus.
Aphaca vnde dicta. 370.e
Aphaca, Libani locus prope fl. Adonim inter Heliopolim & Byblum Veneris templo à Conſtantino ſubuerſo celeberrimus, 830.a. Ibi Naclis oppidum, 830.b. & Boeth ſtagnum vbi filia

Veneris in piſcem mutata 830.c. Et Venus lugubri habitu, 830.d. Ignis ibi certa die è Libani vertice in Adonim cadens, *ibid.* Deæ cultores ibidem omni libidinum genere ſe polluebant. 831.a.b. Aphaca ab amplexu dicta, quia credita Venus in Adonidis amplexus ibi fuiſſe. *ibid.* b.c. Cur ead. Venus Architis, *ibid.* c.d. Mulieribus formam conciliare credita, *ibid.* d.e.
Aphæreſis literæ *jod.* 398.a
Ἄπιος radix formâ piri, *thorphath ſadoe* id eſt raphanus ſylueſtris Pœnis vnde dicatur, 843.c. Apium buſtis ſuperinjici mos vetus, 615.b. Apio coronabantur victores in Iſthmiis, *ibid.* Hinc omen Timoleontis, *ibid.* Crimiſus & Selinus Siciliæ fl. ab apio dicti. 615.a.616.a.
Apollinis Hylatæ templum, vbi? 372.d
Apollonii interpretes notati. 590.a
Ἄππα pater, vnde. 400.d
Appianus notatus. 511.c.518.c.689.a.
In Apuleii herbario herbarum nomina Punica pleraq; corruptiſſima corriguntur & explicantur. 844.d. &c.
Arabes à Cadmo deducti in Eubœam. 435.a
Arabes Bacchi inſtar tonderi in orbem, quod obſeruant Ieremias & Herodotus. 589.e
Arabs Moſis paraphraſtes emendatus. 421.d
Aracos Tuſcis accipiter. 647.a
Aradis vrbs Corſicæ munitiſſima, 639.b.c. vide Alalia.
Aradus Perſici ſinus inſula in quâ Phœnicia templa, in Ptol. tab. *Arachos.* 766.e
Arambys Africæ vrbs ab Hannone condita, vbi ſita & vnde dicta. 712.b.c.
Arar fl. vnde dictus. 757.a.b.
Arator emendatus. 553.a
Aratus emendatus. 451.c
Arba, vide Anakæi.
Arca Bacchi aperta quid Eurypilo acciderit, 486. a.b.
Arce, vide Petra.
Archaleus Phœnicis filius Gades condidit. 375.b. 674.c.
Architis Venus ab Arcâ vel Archâ in Libano. 831. c.d.
Ἄρκτος vel ἀρκτόμυς Pœnis *zegeris*, muris ſpecies, vulgo *criquet*, in Palæſtinâ frequens, 793.c.
Arcus Creticus, 459.d. Cydonius, Gnoſſius, Gortyniacus. *ibid.*e
Are & Catacecaumene ead. inſula. 765.c
Arelate vbi ſita & vnde dicta. 756.c
Areopolis ex Ar Moabitarum. 362.c
Arethuſa Sicil. fons, 596.e. De eâ & Alpheo prodigioſa commenta, *ibid.* & 596.a.b. Origo fabulæ, *ibid.* b.&c. Arethuſa in Ortygiæ littore, *ibid.* c. Arethuſa etiam Cypara dicta, 598. b. Vtrumque nomen Syrum, *ibid.* c. Arethuſa incredibili magnitudine. *ibid.* c
Arganthonius Tarteſſi rex quam longæuus & vnde dictus. 672.c
Argenteus vel Argentarius mons vnde fluit Bætis vnde dictus, & cur aliis Oroſpeda, 665.d.e. &c.
Argenti fodinæ Carthagine Spart. quam fœcundæ. 690.b
Argillæ cryptæ Cimmeriorum. 654.b
Argo nauis vnde dicta, 819.d.e. Prima nauis longa apud Græcos, *ibid.* Quam fuerit longa, *ibid.*c. Vocis fabuloſæ origines, 820.a. Ancæus nauclerus, 820.b. Cur in puppi vocale lignum. 820.b.c.
Argyra metropolis inſula Iabadiu. 769.b
Ariel virorum fortium nomen in Moabitis. 451. a.b.
Arima Homero (non Inarime) quæ inſula Pithecuſa & Enaria aliis, à ſimiis qui enare; ſunt ſeu ſimi, 655.b.c. *Harim* Syris ſimus, & *harum* Ebr. *ibid.* d. Ἄειμος Tuſcis ſimia, *ibid.* Ibi Typhœus vel Iapetus, *ibid.* a. & ignes è monte Epopeo erumpentes. *ibid.*b
Arimi Tuſcis ſimiæ vnde dicti. 647.a.b.
Ariſtæi in Sardiniam fabuloſa migratio quorſum conficta. 632.d.&c.
Ariſtarchus inſignis Criticus. 727.d
Ariſtophanes quando vixerit. 660.a
Ariſtoteles emendatus. 539.c.556.d.
Arne Bœot. vrbs, vnde dicta. 472.a.
Arnogloſſum, vide plantago.
Aromata pleraque vt cinnamomum, caſſia, canna, myrrha, λίβανος, χαλβάνη, aloe, bdellium, nardus, cyprus, νέτωπον. Phœnicia habent nomina quæ in Scripturâ leguntur. 792.a.b. c.d.
Ἄῤῥα arrhabo vnde? 362.d
Arrianus notatus. 671.c
Arſalus, Aryas & Troſibius duces & Dii Solymorum, 392.d. Varia lectio. 393.a.b.
Arſe verſe auerte ignem Tuſcis. 646.e
Arraba menſura Perſica & Ægyptia. 475.c
Aruiſium vel Ariuſium vinum à Chii promontorio 414.d.e. Vox explicatur. 415.a
Arybas in Homero Azrubal. 445.a.b.
Aryus, v. Arſalus.
Aſbamææ aquæ iuxta Tyana Cappadociæ periuris graues, vnde dictæ 589.e. &c. Ibi Iupiter Aſbamæus. 590.b
Aſcalon an Anacæorum vrbs. 364.c.d.
Aſclepiades Cyprius de Cypro & Phœnice, 863. d.e.
Aſcra Bœot. vrbs vnde dicta. 472.b
Aſdrubal vel Azrubal, quomodo idem ſonet quod Gr. Clitomachus. 825.a.b.c.d.
Aſdrubal conditor Spart. Carthaginis, 688.d
Ἀσελγεῖς impudici vnde dicti. 392.a
Aſima. 750.c
Aſinarus, v. Aſſinarus.
Aſines, id eſt frigidus, nomen amnis in Siciliâ frigidiſſimi. 578.c
Aſiongaber, vide Eſiongaber.
Aſleg vel *aſlengi* quid ſit, 455.a. De ea voce nugæ Rabbinicæ. 455.c
Aſſinarus vel Aſinarus, Ebr. הצינור, Siciliæ fl. alti & præcipitis aluei. 599.d
Aſſorus Siciliæ vrbs in colle, vt Aſſor Iudææ. 586. a.b.
Aſta & Meneſthei portus vnde dicti. 680.b.c.d.
Aſtaroth commune nomen ad armenta & greges. 787.b

787.b.
Aſtarte inſula in ſinu Arab. 765.b
Aſtarte Iuno Pœnis 646. a. 850. a. b. vel Venus, *ibid.*
Aſtarte, Venus armata & belli præſes. 738.b
Aſtartes inſignia caput Tauri, 787. b. Aſtarte mater Phœnicum, in bouem mutata, eadem quæ Græce Io, 787.c.d. Tamen ſumitur pro Venere, *ibid.* Quomodo conſecrauit Tyrum, *ibid.* e.
Aſterias, aquilæ genus cuius ſanguine Tyrus conſecrata, 787.e.&c. Firmandi vim eius ſanguini Phœnices cur tribuerint. 789.a.b
Aſterij pro Tenediis, & Aſterium Tenedi promõtorium vbi cancri ſecurigeri, 417.c.d. Inde nõmen, *ibid.* e. vel ab origano. 418.a
Aſterium in Apuleio *derdum*, imo *cherdum* vel *cherdan*, 645.d. Eryngium & aſterion Arabes cur promiſcue ſumant. *ibid.*
Aſterius Europâ raptâ quô appulerit. 456.c
Aſtroarche in Herodiano perperam pro Aſtarte. 797.e.
Aſtures Hiſp. populi vnde dicti. 688.c
Aſtypalæa Sami portio, Item inſula circa Cariam ab Aſtypalæâ dicta Phœnicis filiâ & Ancæi matre. 402.a.b.c.
Aſtypalæa vrbs Coæ inſulæ vnde dicta. 404.d
Aſtypalæa Cycladibus adſcripta. 449.a
Aſumes Mercurius Pœnis, quia miniſter Deorum, 844. a. Vide Cadmilus.
Ἀσῦρ crater Phœnicibus vnde. 819.b
Atabyrius Rhodi mons, Appiano Ταβύριον, id eſt Thabor, 397. d. Vox ex Heſychio explicatur, 398. a. Inde Rhodus Atabyria, 397. d. Ibi templum Iouis Atabyrij, in quo cur mugire dicantur boues, cum calamitas imminet, 377. c. d.
Atæſon Tuſcis vitis arbuſtiua. 647.a
Atergatis, id eſt Aſtarte, vide Adad.
Ath את cur vocetur Deus à Cabaliſtis. 826.b
Athenæus emendatus. 483.a
Athenagoras emendatus. 442.a
Attamyttium vel Adramyttium vrbs, cui vicinæ Thebę Hypoplaciæ; Multi eandem faciunt. Vtrumque nomen à luto. 406.e.407.a
Attegiæ ab attegendo, vt καλύβαι ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. 814.a.
Attes Bacchi nomen vnde. 479.c
Attica quô ſenſu λιπαρή. 534.d
Atymnus Europæ frater cultus à Gortyniis, 456. c. Atymnus, id eſt Theman. *ibid.*
Aucelos aurora Tuſcis. 646.e
Auernus lacus, vide Libyſtinus.
Auguſti iocus de palma Tarracone nata ad ipſius aram. 692.b
Auguſtinus bis emendatus. 849.c
Auicenna emendatus. 698.e
Avo Phœnicie ſalue, *Audoni* ſalue domine. 804. d. e.
Auri fodinæ in Tarbellis. 694.a.b.
Auricula muris cur Phœnicib. *labatholabat.* 835.e
Aurunci vbi ſiti, 651. c. Italiæ populi vetuſtiſſimi, iidem qui Auſones, *ibid.* c.d. Ibi Læſtrygones, *ibid.* e.
Auroræ domus in Acæâ Circe inſulâ quorſum. 654. c. &c.
Auſones, vide Aurunci.
Auza vel Auzate Africæ vrbs ab Ithobalo cõdita. 529. a.
Auzara Arabicæ vrbis nomen quid ſonet. 684. b
Ἄξενος cur mutatum in Εὔξεινον. 397.a
Axieros cur dicatur Ceres. 427.b.828.d.
Axiokerſos cur Pluto dicatur, & Proſerpina Axiokerſa. 427.c.d.646.b.& 828.d.
Axones & Cyrbes, id eſt leges Solonis quomodo ſcriptæ. 494.e.
Aza capra Phœnicibus, 646. d. Inde deduci perperam Azoti nomen. *ibid.*
Azizus & Monimus Edeſſæ Soli aſſidents. 811.d. Azizus, id eſt Mars, *ibid.* Origo vocis. *ibid.* e
Azotus vnde dicta. Nugæ Stephani, vera origo, 623. d. e.

B

B & P permutantur. 791.e
B Ebr. duplex expreſſum per MB. 798.d
B & φ permutabilia. 362.d
B & V Ebr. permutati. 451.a
B finale in P mutatum. 542.c
B in M. 858.c
B & G permutare Æoles. 608.d
Baal Iupiter Pœnis, 850.a.b. Ex Baal nomina Punica compoſita. *ibid.* c.d.
Baalberith idolum ſtatim à morte Gedeonis cultum, id eſt Beryti Dea vnde Sanchoniathon, 859.c. Berith eadem Dea quæ Beroe de quâ Nõnus lib. 41. &c. *ib.* c.d. Baal ſæpe fœmininum Berith ſemper, *ibid.* d.e. Berith vocatur Deus vt & Aſtarte, quia Ebræi Deorum ſexus neſciunt. 860.a
Baalſamen Punice cœli dominus in Auguſtino, 850. b.
Baaltis Saturni vxor. 786.d
Baaltis, id eſt Dione. 426.d.e.
Baau nox. 783.e
Babia Syris Damaſcenis infantes à Deâ Babiâ dicti, *babus* Arab. infans Angl. *babe* vel *babie.* Ital. *bambino* & *bambolo.* 646.d
Babylonica lingua Iudæis ignota. 777.b
Bacchæ Thyades, 478. e. Bacchæ à luctu dictæ, 484. c.
Bacchatum mentio in epitaphio Nini. 478.a
Bacchi comites Silenus, 482. b. Pan ſeu Faunus, 483 a.b. Satyri, 483. b. Cobali, 484. a. Mulieres, 484.b. Bacchæ, *ibid.* c. Thyades, *ibid.* Mimallonides, *ibid.*
Bacra, v. Bagradas.
Bæcula vel Obulcum Bæticæ vrbs. 667.a
Bætis fl. olim Tarteſſus. 665. d. Eius fontes vbi, *ibid.* d. e. Cur cum fragore fluat circa Caſtulonem, 666. c. Duo Bætis oſtia, 669.b.c.d. Circa oſtia lacus, *ibid.* & æſtuaria, *ibid.* e. Bætis Pelagus prope Cordubam, 670.d.e. In Bætis fontibus lacus, 671. a. Bætis etiam *Perca* dictus vel *Perces*, 671. b. corrupte Liuio Certis, *ibid.* Vtrumque nomen à ſtagno, *ibid.* Bætis languenti vado. 670.a

Bætica vbi, 662. e. Tarteſſis olim & Turdetania, 663. a. quam beata regio, *ibid.* a. b. &c. Bæticæ amnes & æſtuaria, *ibid.* d. e. Ibidem campi Elyſii, 664. a. Quot vrbes, *ibid.* b. In Bæticam quando primum Phœnices & Pœni appulerint. 664. c. d. e.

Bætogabra, vide Eſiongaber.

Bæturia Hiſp. regio metallifera circa Anam vnde appellata. 697. a

Bætylia lapides animati quorſum dicantur, 785. b. Hos mouiſſe dæmonem, *ibid.* c. Lapis à Iacobo erectus & vnctus in Bethel. Inde origo cultus, *ibid.* e. Bætylus lapis Saturno pro Ioue datus, 786. a. Cur idem *Abdir* dicatur vel *Abaddir*, 785. b. c. Bætyli rotundi, *ibid.* Bætulis id eſt ceraunijs rotundis quæ vis tribuatur, 786. e.

Bagaudæ, ij Gallorum qui ſub Diocletiano rebellarunt, & *baganda* rebellio, Ebr. *bagad* rebellare. 743. a. b.

Bagradas, al. Bacra & Bragadas fl. dictus à ſtagno prope oſtium. 532. b. &c.

Bahairæ clima circa Bætim. 670. a

Βωδυμλῶ arare Bœotis. 476. d

Balænæ & φαλαίναι ex Syro *baale-nun.* 362. d

Balari in Sardiniâ vnde dicti. 635. c. d.

Baleares vnde dictæ. 796. e

Baleares ſeu Gymneſiæ inſulæ duæ, 701. c. cur ſeptem eſſe creditæ, *ibid.* d. Baleares nec Rhodiæ nec Bœoticæ originis, *ibid.* d. e. Balearium mores inconditi, *ibid.* e. &c. Quam periti funditores, 702. a. b. Edocti nempe à Phœnicibus, *ib.* c. Baleares nec quaſi Valeriæ, nec à Baleo dictæ, nec ἀπὸ τοῦ βάλλειν, ſed à Punico בעל ירה, 703. a. b. c. d. Cur iidem Gymnetes & σισυρνοδύται, 703. e. 704. a. b. Balearium oppida, *ibid.* b. c. d. Portus χοιρεαδ ώδης, 704. e. Animalia & ſolum, *ibid.* &c. Cur Limneſiæ pro Gymneſiis, 705. a

Balſamen vel *Beelſamen* Sol, 784. a

Balſamene herba. 784. a

Βάμβαξ Gr. vulg. & *bambagine* Ital. goſſipium vnde dicatur. 768. a

Bambotus Africæ fl. in quô hippopotami, vbi ſitus & vnde dictus. 714. b. c.

Βάννα cur Bœotis mulier. 476. c

Baptiſmum Pœni ſalutem vocant. 852. a

Bara Britan. panis vnde. 752. c

Baracacæ cur Gallis hircorum aut caprarum pelles. 750. c

Barce non eſt Ptolemais. Vtriuſque ſitus, 545. c. d. Barcæorum nomen quantum pateat, 545. e. &c. Barcæi currus. 546. b. c

Barcino à quo condita & vnde dicta. 692. c. d

Bardæa vel bardala alauda Gall. vnde. 750. e

Bardæi Illyrici populi vnde cuculli Bardaici. 749. b

Bardi Gallorum poetę & cantores vnde dicti 740. b. c. Bardorum organum lyræ ſimile. *ibid.* c

Bardiacus, bardocucullus, Talmud. *bardes*, Arab. *borda*, Auguſtino *burda*, vnde. 748. d. e. &c.

Baria Bæticæ vrbs ad Tarracon. fines vnde dicta. 684. d.

Barjucne auis magna Iudæis apponenda in epulo Meſſiæ. 751. a

Barn, vide Brenni.

Baſſareus Bacchi nomen à vindemiâ vt Περτρύγης. 480. c.

Baſtitani ſeu Baſtuli Bæticæ populi littorei 684. d. &c. vnde dicti, 685. b. cur iidem Blaſti, Blaſturi, Blaſtophœnices. *ibid.* b. c.

Batrachium Punice *atzicurur*, imo *hatſir curra* herba ranæ. 845. b

Bel & Beelſamen Sol Phœnicibus. 736. d. e.

Βέλα Sol Laconibus. 737. a

Belenus vel Belin, Apollo. 736. c. d.

Belinuntia, herba Apollinaris, vulgo hyoſcyamus. 736. d

Beliſama, quæ Dea. 737. b

Bellerophon Cadmo poſterior, 490. d. Literæ illi datæ. *ibid.*

Belo Hiſp. vrbs à Tingi quid diſtet. 522. a

Belum non eſſe Ægyptium. 374. b

Belus Iupiter Saturni filius. 786. d

Belus ſeu Nimrod pro lurcone Deo habitus, 478. e.

Belus Phœnices & Cypri Rex condidit Citium & Lapethum, 369. d. Pygmalionis idem & Didus pater, Methres dictus & Margenus, 370. a. Belus alius antiquior. *ibid.*

Beniamin emendatus, 774. b. c. explicatus, *ibid.* e.

Benna Gallici vehiculi genus vnde dictum. 740. a. b.

Bered Eluſa potius quam Petra. 765. b

Berenice, vide Eſiongaber.

Bergion, vide Albion.

Berith, vide Baalberith.

Beroſus in inſulâ Co primus Aſtrologiæ ſcholam aperuit. 405. c

Beruth vel Berith quæ Dea. 784. d. e.

Beryllus vnde dictus. 451. b

Berytus vnde dicta. 824. a

Βῦζζα ab Ebr. בצע. 596. c

Betagon Saturnus Etymologo, 832. a. b. Imo Bethdagon, templum Dagonis.

Bethabara, vide Abara.

Biblinum vinum, vide Naxus.

Βίκες, ſphinges. 470. c

Bithynia prius Mariandyna, cur à Phœnice Bithynia dicta. 419. c. d.

Blaſti, Blaſturi, Blaſtophœnices, vide Baſtitani.

Βλίζειν quid proprie. 481. c

Bochri vel Bocchorum, Maioricæ oppidum vnde dictum. 704. d

Boeth ſtagnum prope Aphaca, in quod decidens filia Veneris in piſcem eſt mutata. 830. e

Bombycina vbi inuenta. 403. b

Bomo Heſychio Macris, id eſt Eubœa, 434. b. c. d.

Bohmo Arab. pecudes ſonat. *ibid.* e

Boodicia vel Bundouica, Britannica Amazon, 738. a.

Borith herba fullonum pro *aſleg* ſumitur. 455. a

Borymus Maryandinorum ruſticū carmen, 818. b.

Boues Solis quos occidere nefas, fuiſſe boues aratores. 570. e

Βυστροφηδὸν ſcripſiſſe Græcos. 494.c.d
Braccæ vnde dictæ. 749.b.c
Bragadas, vide Bagradas.
Braſſica ſyluatica, vide cynanche. Braſſica canina, vide cynocrambe.
Bre pix Francogallis, & Hiſp. *brear* picare, 660. a.b.
Brenni duo Gallis celebres, 739. a. *Brenn* rex Cambris, *barn* iudicare Britann. vnde, *ibid.* a.b.
Briareus Enceladus vnde dictus. 582.c.d.
Britannicæ inſulæ, vide Caſſiterides. E Britanniâ ſtannum quâ allatũ, 719.e. Βρεττανικὴ vnde dicta, 720. a. b. &c. Britannia iam olim nota contra Camdenum, 724.a.b. &c. A Pythea, Dicæarcho, Eratoſthene & Polybio deſcripta, 724. c. De eâ quid Orpheus, vel Onomacritus verius, 725.a.b. An Britanniam adierit Annibal, *ibidem* e. Britannica inſula in quâ Samothracum ritus, 722. a. b. Britanni braccati, 722.c.
In Britannicô ſermone Gallici veteris reliquiæ, 733. c.
Britomartis Diana, id eſt virgo dulcis. 824.c
Brodæus notatus. 688.a
Broga Gall. ager, vt *bro* Britan. 753.a.b.
In Brutiis Italia olim fere tota, 658. c. &c. Brutia pix nobiliſſima, 659. b.c. &c. Brutiorum origo & nomen, 660. a. Brutiæ picis ſylua ferax, *ib.* c. Brutia quomodo cuti nitorem præſtiterit. 660.b
Bruttare cur inquinare Italis. 660.b
Bryttinum linum. 449.d
Bubaſtus ex Pibeſeth. 362.c
Bucinna ſeu Phorbantia, inſula Sicula, cur *Iabeſa* dicta. 561.d
Bucra, id eſt agger, Syr. Siciliæ promontorium, 604. b.
Budas vel Buddas Manetis præceptor, vide Terebinthus.
Bugia cur Gallis cereus & Mauris ſimia. 539.b
Bugloſſum Pœnis Α᾿νζαναφ imo Αυζαναλφ lingua bouis. 843.b.c.
Bunium Punice zigar, 793.b. cur vocetur ἀρκτικὸν *ibid.* c.
Bunium *Zigar* & *Thepſo* Pœnis, an ab Africæ vrbibus *Zugar* & *Thapſo*. 843.b
Buphthalmum Pœnis *Balſamene* à Solis ſimilitudine, & *narat* à colore igneo. 836.b
Burghumath quid Arab. Vide Chryſocome.
Buſus, v. Ebuſus.
Buteo in Balearibus in honore menſarum, 704.e
Butna piſtacium, & *butma* Syris terebinthus, vicinæ voces, vt arborum tota facies. 421.a
Buthoe vel Butua Illyrici vrbs à Cadmo condita vnde dicta. 503.a
Byblii ex Gebal. 362.c
Byrrhus, cantharus poculi genus Tuſcis, Gallice *bure*. 647.a
Byrſa pro Boſra, 362.c. De eo nugæ Grammaticorum. 816.b
Byrſa pars Carthaginis, 513.b. Eius deſcriptio, *ib.* Fabula de corio &c. exploſa, *ibid.* c. Byrſa *Boſra*. *ibid.*
Byſſus cur pro purpura ſumatur. 449.d
Byzacium Africæ regio vbi Libyphœnices, 539.d. Byzacitis regio duplex, vna interior, altera maritima, 539.e. Huius ambitus, 540.a. In Byzatio Adrumetum, Leptis &c. *ibid.* c.d. Mira ibi fertilitas. *ibid.* Annibalem & Cæſarem eô iuiſſe frumentatum, *ibid.* d.e. &c. Byzacii nomen vnde, 541.a.b. Mamma vrbs in Byzacio, *ib.*
Byzantes & Zygantes vel Gyzantes diuerſi populi in Africâ. 539.a.b.

C

C pro G. 451.a
Caph & *gimel* paſſim permutati. 794.d
Cabalais Solymorum regio vnde dicta. 391.a
Cabarni cur dicti Cereris in Parô ſacerdotes, 447. c. &c. Cabiri Dii Samothracum. Cur eorum myſteriis imbuti plerique heroum, & Alexandri pater Philippus, 426. c. d. Iidem Dii Phœnicum, Beryti culti. *Cabir* magnus, Cabiri Diui potes, 427. a. Cabirorum ſimulachra ridicula, 429. b. Cabirorum ſacerdos κόης. 429. c. d. Cabirorum numerus & nomina, 427.a.&c. Cabiris ſacra Zerynthus, 429. d. & Imbros, 430.d.
Cabiri, Dii potes, 784. d. & 789. d. & 828. d.
Caccabe, id eſt caput equi, 514. d.e. Vocis origo, 515.a. b. Vide Carthago, & 646.c. & 824.e.
Cacitum in Siciliâ, id eſt planities. 596.c.d.
Cacta vel Odyſſeum Siciliæ promontorium, 602. d. e.
Cacyparis Siciliæ fl. in magnum ſinum ſe effundens vnde dictus. 599.c
Cadme, v. Priene.
Cadmei Bœotiâ pulſi ſe conferunt ad Enchelias in Illyrico, 502. c. Cadmelus & Cadmilus, vide Camillus.
Cadmi heroum Spartæ, 498.d. à quibus & cur erectum. 499.b
Cadmi poſterorum longa ſeries. 499.b
Cadmia cur dicatur ærosus lapis. 487.c
À Cadmo ad Herculem decem generationes. 425.c
Cadmum non eſſe Ægyptium. 374.b
Cadmus, cur Bacchi pater eſſe fingitur 477.e. cum ſit Baccho recentior. 478.a
Cadmus æs primus condidit. 657.e.
Cadmus in Leſbo, id eſt Cadmilus. 416.c.d.
Cadmus in Africâ condidit centum vrbes, 510.d. 511. c.
Cadmus regis Tyri filius vel vt alii coquus, id eſt ἀρχιμάγειρος & magiſter ſatellitum, 486. d. *Kadmoni* fuit, id eſt è Cadmonæis circa Hermonem, vnde vxor Hermione vel Harmonia 486.e. & 487.a. Iidem in ſerpentes mutati quia Heuæi, *ibid.* Explicatur fabula de ſerpentis dentibus à Cadmo diſſeminatis, 487.b.c. Cadmus repertor æris, *ibid.* c. Idem literas Græcis dedit, 488.c.&c. vide literæ. Cadmo redditum oraculum. 490.c
Cænepolis, 686.d. vide Carthago
Caer vel *Cair* quid Britannis. 758.a.b.
Cęſar elephas Pœnorum linguâ, imo Maurorum, 815.d. nec inde Cæſarum nomen vt volunt, ſed à cæſarie ſumptum. *ibid.*

Caieta in Auruncis. 651.e
Calab, Ebr. pix vnde *Calabria* quæ & *Peucetia* ἀπὸ τῶν πευκῶν à piceis non à Peucetio heroe. 661.e. &c.
Calami Cretici. 459.d.e.
Calamintha Phœnicum vrbs in colle. 530. b
Calaris Sardiniæ vrbs, vide Caralis. Calaris Corſicæ vrbs, vide Alalia.
Calaſiris vnde dicatur. 451. b
Calduba Bæticæ vrbs vnde dicta. 667.d
Caledonii vnde dicti. 755. e
Calingæ Indiæ populi, hodie *Calicut*. 770.c.d.
Callimachi ſcholiaſtes notatus. 639.c
Callimachus notatus. 526. c
Callipolis Sicil. vrbs, cur Bidus dicta. 578.d
Callitrichos Punice *neſſo eſſe ſade*, imò *neſſath haſſade*, capillitium agri. 845.c.d.
Calpe mons concauus in vicem modum 681. b.c. vnde nomen Phœn. *Galpha*, *ibid.* c. d. Calpe vrbs ibidem Carteia potius. *ibid.*
Calta Bellota in Siciliâ, id eſt arx quercuum, 614. a. b.
Calydnus vel Calicadnus Ciliciæ fl. in Cetide ortus. 376.a
Calymna vel Calydna inſula prope Cariam melle fœcunda, vnde nominata. 401.d.e
Camarina Siciliæ palus vnde eruitur חמר *chomer* id eſt lutum ex quo lateres. 605.a
Camdeni ſententia Britanniam nonniſi ſero fuiſſe cognitam, pluribus refellitur, 724. a.b. &c.
Cametz expreſſum per o Syro more, 566. a. 575. b. c.
Camicum caſtrum in Agrigentinorum agro, Minois fato nobile, 612.b.&c. A Dædalo in rupe conſtructum, *ibid.*d. flexuoſo aditu, vnde nomen, *ibid.*d.e. Per quinquennium fruſtra obſeſſum. 613.a
Camilla ſacrorum præminiſtra. 428.a.b.
Camillus, Caſmillus, Cadmilus, Cadmelus, Phœnicie miniſter Deorum, Mercurii nomẽ. 427. d. &c.
Caſmillus, vide Camillus.
Camillus Tuſcis Mercurius vnde dictus. 647. b.
Camirus Rhodi oppidum vnde dictum. 397.a.
Camulodunum Cynobelini regia vnde dicta, 755.d.
Cana Galilææ quomodo Ebr. 583.e
Canthele, id eſt Saturni vicus, vbi ſita. 530. c
Caphareus vnde dictus, 443 b. Græcorum è Troiano bello redeuntium claſſis ibi diſſipata, *ib.* Vide & 436.d
Capitis muliebre integumentum *clauſtrum pullorum* Ebr. dictum, 473. b. aliud *vrbes* vocatum ab vrbis ſimilitudine. *ibid.*
Cappadocum ſermo impuriſſimus. 590. b
Cappares Pœnis in Dioſcoride ἐρβιωαθὶν, imo אביונות, 835. b
Capra vox Tuſcorum. 646.d
Capſa Numidiæ vrbs, cuius conditor Hercules Phœnix, non eadem cum Capſa Ptol. & Nub. Geogr. 529.c.d.e. Origo vocis. 530.a
Capua à Tuſcis condita. 644.a.b.
Capys falco Tuſcis, vnde Capua, 644. b. 647.a.
vnde dictus. *ibid.* b
Caralis vel Calaris Sardiniæ vrbs, 636.d. Carnalis Pauſan. *ibid.* Vrbs vrbium, 636. e. A Pœnis condita, 637. a. Stephano Charmis, 637.b. vnde dicta. *ibid.* c
Carbas, Chald. *garbith*, quis ventus, 371. a. Boreas Phœnicibus. 646. c
Carchedon, Carthago, 512.a. Vide Zorus, & Carthago.
Carcoma, v. Chalce.
Cardamene inſula in mari Rubro. 765. c
Cares Græca vocabula multa vſurpaſſe, 405. e. Cares βαρβαρόφωνοι. 405.a
Caria & Carum portus inter Boſphorum & Danubium, 424. c
Caria Phœnice dicta 394. d. Caria & Cares vnde dicti. 405.d.e.
Carmiuno, columba œnas. 822.a
Carnon tuba Gallis. 746.a
Carpaſia vel Carbaſia Cypri vrbs ad ventum Carban. 370. e
Carpathus inſula vnde dicta. 400.e
Carpeſſus à conchis dicta 682. d. buccinæ & purpuræ maximæ. *ibid.*
Carrus vnde dictus. 746.b.c.
Carteia vrbs ad Columnas Herculis vnde dicta. 787. a
Carteia olim Heraclea & Melcarteia à Melcarthô vel Melicertâ, id eſt Hercule, 681. d.&c. Carteia cum Tarteſſo perperam confunditur, 682.b.c.d. cur dicatur Carpeſſus. 682.d.e.
Carthada vnde dicta, 797. b. Vetus nomen Carthaginis. 512. a
Carthaginenſium ditio à Philænorum aris ad Gades mille leucarum. 531.a.b
Carthaginis nomen à quâdam vrbe Cartha inepte deducit Seruius. 816.a
Carthago *Chadre Anac*. 804.d
Carthago idem quod Cænepolis. 828. b
Carthago Didone antiquior 511.d. Carthaginem non condidere Zorus & Carchedon, 512.a. Carthada nomen Phœnicium, *ibid.* Καρχηδών & Carthago, quomodo inde deflexa, 512. a. b. Carthaginis tres partes, prima Cothon, 512.b. Secunda Byrſa, 513. b. Tertia Magalia, 513. d. Carthaginis ambitus, latitudo muri, numerus incolarum & ſubditarum vrbium, 514. c. Caccaben id eſt caput equi conditores offendiſſe, 514 d. &c. Carthago ſub Suffetibus. 516.c
Carthago quæ & Cænepolis, Punica vrbs in Hiſp. 686.d. Eius laudes, *ibid.*d.e. &c. Cur dicta Cænepolis, 687.b.c. Carthada Punice noua vrbs, *ibid.* Eadem Spartaria à ſparto, *ibid.* c. Cur Teucer Salaminius putetur hanc condidiſſe, 688.b.c. Verus conditor, *ibid.*d. Appiani næniæ de Saguntho & Carthagine, *ibid.* e. Deſcriptio Carthaginis, 689.b.&c. Dii Punici ibi culti, 690. a. b. Ibidem argenti fodinæ à quô repertæ, *ibid.*b. quam fœcundæ, *ibid.* c. Spolia ex Carthagine quam multa, *ibid.*d. Carthago vetus circa Iberum. 691.b
Caryſtus, Eubœæ vrbs, vbi tela quæ in igne purgabatur, vnde nomen, 436.c. Ægea Caryſtia. *ibid.*

Caſaubonus notatus. 663. d
Caſeus Cythnius. 442.a.b.
Caſmenas Siciliæ vrbem tenuere Gamori pulſi è Syracuſis,603.c. Caſmenæ vnde dictæ. 604.a
Caſſiterides inſulæ olim ſolis Phœnicibus notæ, 719. d.723.a. Gentis opes ſtannum, plumbum, coria, *ib.* & ſeq. Eædem cũ Britannicis,720. a. Heſperides etiam dictæ & Oeſtrymnides, 722. e. &c. Herodoto ignotæ, 723. b. Nauta Phœnix quid fecerit, ne eas Romanis aperiret, *ibid.*a.Plumbum inde quis primus apportauerit. 719.e.723.b
Caſtalia, fons in Phocide dictus à murmure aquarum, in quô aliquid fatidicum, 466.c.d. Caſtalia, fons alius prope Antiochiæ Daphnê, eaſdẽ habet vires, 466.e. &c. Vera origo nominis. Aliæ reiectæ,467.c.Hunc ab Adriano obſtructũ recludere conatus eſt Iulianus, 467.c.d. Caſtalia aliis Daphne vel Daphnis, 468. a. An de eo fonte Moſes egerit. *ibid.*b
Caſtulo Bætica vrbs à Caſtalio Phœ. dicta. 688. c
Caſtulo Oretanorum maxima vrbs ad Bætin, in Bæticæ finibus vnde dicta, 666. c. d. Ibid. argenti fodinæ. 666. e
Caſus inſula prope Rhodum vnde dicta. 401.a
Catada vel Carthada fl. dictus de nomine vrbis Carthadæ ſeu Carthaginis. 533.b.c.
Catana Siciliæ vrbs à paruitate dicta. 583.e
Catarichias vel potius Cata Tarichias inſulæ nomen in Africâ 543. a. vide Meninx.
Cateia, quod teli genus & vnde dictum. 744. d. e.
Catelli Meliten ſes. 551.b
Caterua legio Gallorum vnde dicta, 742.a.b.*Caturfa* idem Britan. *ibid.*
Catria, v. Æguſa.
Caucana Siciliæ portus vnde appellatus. 604. c
Caunace, vide Gaunacum.
Cea vel Ceos, Cycladum vna prope Atticam, 439. c. In quâ imperauit Ariſtæus Cadmi gener, *ib.* Eadem Cos, Cia, Cios, Cianos, 441. a. Ab adustione dicta, *ibid.* Cur Ceos à Sole aduſta, *ibid.* Cur ibi ſacrificia quotannis ad Eteſias impetrandos, 441. a. &c. Cythnius dictus caſeus è Ceo. 442.c
Cebennæ, vide Gebennæ.
Cedrium quid propriè, & vnde nomen 661.d. Aliud cedria. *ibid.*
Celenderis Ciliciæ aſperæ portus, Phœnicib. *geled erets*, i. dura regio. 376. b
Cenæ ſeu Cœnæ antiſtites in inſulâ Oſiſmicâ, 740. a.
Centeſimæ frugis incrementum. 525.a.b.
Centuripæ aratorum vrbs. 585. b
Cepa Samothracia. 418. a
Cephalenia, id eſt Διδύμη, quia bifariam diuiſa, 506.e. Hanc tenuere Taphii ſeu Teleboæ, 507.a
Cephalœdis vel Cephalud, id eſt rupes flexa, Siciliæ vrbs à ſitu dicta. 567.c.d.
Cephiſſus Bœot. fl. vnde dictus. 464.c
Cercina Africana inſula, vbi & vnde dicta, quanta, quam diues &c. 544.c
Cercopes mutati in ſimias, & in Pithecuſam trãſlati. 655. c
Cercurus nauis genus. 506. e
Ceres vna è Cabiris cur dicatur Axieros. 427. b
Cerigi Drudion, lapides Druidarum vbi. 755. a
Cerne ex aduerſo Carthaginis, 712. a. Cernes ſitus & ambitus, 713. a. Cerne non eſt ad ortum Africæ, nec ead. cum Menuthiade, *ibid.* Cerne vnde dicta, 713.b. Nihil eſſe nauigabile vltra Cernen falſo creditum. *ibid.*b.c.d.
Certis, vide Bætis.
Cerui in Africâ nulli, ſed capreæ frequentes, Cerui è monte Amano. 377. a
Cerynia vel Cerinæum Cypri vrbs, forte *Carnaim*.
Cetis Ciliciæ pars, quibuſd. Cethim. 375.e
Cetra, καίτρεαι, κύρτιαι, Gall. clypei vnde dicti, 745. d.
Cheth per c expreſſum. 542.c
Cheth per *kappa* expreſſum, 434.a. & 440.b.c. & 585. b
X & Θ permutata. 512. a
Chabor fl. è monte Chaborâ oritur. 377.d
Χασιὼν χάβερ, vide Eſiongaber.
Chabul Hieronymo quaſi germen, 795.a.b. Ioſepho οὐκ ἀρέσκον, Ebræis conſtrictum, Græcis melius ὅριον, id eſt גבול, *caph* & *gimel* vt paſſim permutatis, 794. b. c. d. Chabulon Ptolemaidis & Galilææ terminus, *ibid.*d.e. Male legi Zabulon.
Chadreanak, Carthago. 363.b
Chalce Phœnicium oppidum inter Iol & Gades, vbi æris fodina, Carcoma Ptol. 530.d.e.
Chalcedon, vide Phœnices.
Chalcia vel Chalce inſula prope Cariam dicta ab agri fœcunditate. 401.c.d.
Chalcis Eubœæ vrbs à diuiſione ibi factâ appellata. 473. c
Chalcis, metropolis Eubœæ, quæ ibi hæſiſſe dicitur Aulidi Bœotiæ, & maris impetu abſciſſa, vnde nomen. 436.a.b.
Χάλιξ, & χάχληξ, v. Cilicia.
Chamæleontes vbi. 544 b
Chananæi in Tripoli. 510. a
Chananæos ſe eſſe agnoſcunt ruſtici Carthaginenſes. 509.e
Chananæi in Tingitanâ. 510.a.520.c.
Chanani Pœnum ſignificat. 851. b
Chaos ἐρεβῶδες initio rerum. 789.a
Charidemi promontorium in Bæticâ, hodie *capo de Gates*, ratio vtriuſque nominis, 684. b.c.
Charmis Sardiniæ vrbs, 636.d. forte eadem quæ Caralis. 637.b
Charybdis vnde dicatur, 576. b. Charybdes plures. *ibid.*c
Chebrodlapſon Tyrii edulii ſpecies in Athenæo, 806. b. De eo Caſauboni coniectura, *ibid.* c. Noſtra. *ibid.*d.e.
Cheklub vbi Cyclopes. 560.c
Chilperichus, adiutor fortis. 739. d
Chimæra quid ſignificauerit. Coniecturæ veterum, authoris ſententia. *ibid.*d.e.
Chingari incolæ inſulæ *Zeilan* vnde dicti. 774. b
Chios non eſt maſtice Syris vt putat Iſidorus, 412. d.e. Fons erroris, 413. b. Chios vel Chia à ſer-

pente dicta qui *chivja* Syris, non à niue, nec à Chione 414. c. vide Pelinas & Atuiſium.
Chna Phœnicum primus, id eſt Chanaan, 789. e.
Chna Phœnice. 790. a
Χίκλαξ, vide Cilicia.
Chonuphis prophetarum Ægyptiorum doctiſſimus conſultus de tabulâ repertâ in Alcumenæ ſepulchro. 495. b
Chremetes, Hannoni Chretes perperam, Africæ fl. circa Atlantem, à vitibus dictus. 713. d. &c.
Chretes, vide Chremetes.
Chryſocolla vbi. 556. b. c.
Chryſocome Pœnis *dubath* ab aureis corymbis & *burchumath*, vt Arab. *burghumath* herba quæuis vertice rotundo & multis foliis, 841. a. b. c.
Chryſor Vulcanus quorſum? 784. b
Chryſoſtomi locus aſſertus. 429. c
Cibyra, Piſidica vrbs ambitus centum ſtadiorum, Phœnicibus *Cebira*, id eſt magna, 391. c. d.
Cicynethus, inſula *chek-ainoth*, id eſt ſinus fontium, quia in Pagaſæo ſinu à fontib. ſic appellato. 434. a
Cijun vel *Cion* Saturnus. 482. a
Ciliciæ nomen primo inditum patri aſperę, 376. c. Ebr. *challekim* lapides, vnde χάλιξ, χάλληξ, χόκλαξ *coclacæ*, & mons *Chelka* id eſt glaber & petroſus. *ibid.*
Cilix à quo Cilices Cadmi frater. 375. e
Cimmerii Homeri circa Cumas & Baias, 654. a. Cur degere fingantur in perpetuis tenebris, *ibid.* b. Cimmerii alii circa Boſphorum. *ibid.* a
Cimolus Cycladib. adſcripta, 451. a. vnde dicta, 455. d. E Cimolo Cimolia cretæ ſpecies, 454. c. Cimolia creta quem vſum habuerit, *ibid.* d. e. Cur nitrum & Cimoliam promiſcue ſumant Talmudici, 455. a. Cimolia ex Siraph, 455. c. De Cimoliâ nugæ Rabbinorum. *ibid.*
Cinctus pro ſtrenuo, vt diſcinctus pro eo qui ad militiam eſt inhabilis. 825. c
Cinnamomum. 832. e
Cinnamomum vel cinnamum Phœnicia vox, 792. a. Cur ex auium nidis decuti credatur, & priuatim phœnicis. 792. a. b.
Cinyphus Africæ fl. dictus ab hyſtricibus, 533. e. &c.
Cinypis agri fœnus tercenteſimum, 541. d. e. Cur Subuentana & Arzugum dicatur hæc regio, 542. a.
Cinyras Cypri Rex quando Adonim ex Mirrhâ genuerit, 369. c. Cinyras Muſicus, *ibid.* Agamemnoni æqualis. *ibid.* c. d.
Cinyræ etymon ridiculum, 808. c. verum, *ibid.*
Cinyra lugubris Phœnicibus, *ibid.* c. d. læta Ebræis, *ibid.* d. e. Cinyras Cypri rex muſicæ peritiſſimus, non tamen inuentor Cinyræ, ſed Iubal Gen. 4. *ibid.* c
Circes inſula, nauigationum Vlyſſis terminus ad occaſum 654. b. cur dicatur ad ortum, *ibid.* c. Ibi Elpenoris tumulus. *ibid.* d
Circe vbi regnauerit 650. b. Latinum ex Vlyſſe genetauit, *ibid.* d. cur dicatur eſſe venefica, *ibid.* d. &c. vbi ſepulta. 51. c
Circeium terminus nauigationum Vlyſſis, 650. b.
Circeium Latii promontorium cur dicatur eſſe inſula, *ibid.* b. c. ambitus. *ibid.* d
Cithæron Bœotiæ mons Penthei & Actæonis clade nobilis à petris dictus. 468. c. d. &c.
Citium an Cethim 370. d. Citium ortu Zenonis celebre & Cimonis obitu, *ibid.* Incolæ Phœnices. *ibid.*
Claudianus notatus. 641. b
Claudius Iolaus, al. Iulus & Iulius Phœnices hiſtoriam ſcripſit, ſed valde fabuloſam, 863. e. Ex eô tres fabellæ. 864. a. b.
Clemens emendatus. 400. c. & 586. a
Clitomachus Carthagin. Philoſophus, Punice Aſdrubal. 825. a
Clupæa Gall. piſcis qui cum Lunâ mutatur, vnde dictus. 751. a
Clupea & Aſpis idem. 765. c
Clypeus Argolicus. 459. d
Co inſula Carica. In Co non in Ceo Atticæ veſtes ſubtiliores à mulieribus texi ſolitæ 403. b. &c. Ibi naſcuntur bombyces ex quibus bombycina, 403. a. b. 404. c. Co vnde dicta, *ib.* b. c. d. Eadem Caris & vnde, 406. a. Hippocrates in eâ natus 404. a. & Beroſus ſcholam aperuit, 405. c. d.
Cobali, Bacchi dæmones impoſtores. 484. a. Κοϐαλία, aſtus, impoſtura, vnde. *ibid.* a. b.
Coclacæ, vide Cilicia.
Cœleſtis ſeu Vrania Dea Carthaginenſium, 853. a. b. Ratio nominis. *ibid.* c
Cœleſyria proprie dicta vbi 366. a. b. Cur dicatur Amyca 366. b. c. & Algaur. 365. d
Cœnæ, vide Cenæ.
Coes, ſacerdos Cabirorum. 828. d
Colæus Samius primus Græcorum nauigauit Tarteſſum, 672. c. 678. e. & 708. a. & 730. d.
Colchi, Indiæ populi, hodie *Cochin.* 770. c. d.
Colias Saxitanus, piſcis de quo Talmudici. 683. c. d. quid à ſcombro differat. *ibid.*
Colocaſiam Ebræi quomodo vocent. 822. a
Colœphryx mons prope Tanagras, id eſt ὀρνιθοϐοσκεῖον, & Colœphryges galli. 472. e. &c.
Colpias ventus ex quô facti homines. 783. e
Colpitis, vide Phœnice.
Colubrariæ ſitus. 706. d
Columbas cur fingat Homerus Ioui ferre ambroſiam, 822. c. d. De hac quæſtione Ariſtoteles & Chiron Amphipol. ab Alexandro conſulti, *ibid.* Columbarum nomine ſacerdotes intelligi, qui Diis cibos ſubminiſtrant, id eſt ſacrificia, *ibid.* d. Scripturam ipſam ſic loqui, *ibid.*
Columbæ Arab. nomen à calore. 821. d
Columnæ in Tingitanâ de Chananæis à Ioſuâ fugatis. 320 c
Conſtructum pro abſoluto. 801. b. c.
Conyza quomodo Arab. 842. c
Corbilo ad Ligerim à Polybio deſcripta. 724. d
Corcyra & Melita prope Illyricum, 5 5. c. Corcyra Epirotica vnde dicta, *ibid.* c. &c. Eadem Scheria & vnde. *ibid.* 506. a. b. c.
Corduba vnde dicta 667. a. b. d. Trapeta & oliuæ circa Cordubam, *ib.* b. Corduba cum Venafro

confertur, *ibid.* d. Arabum regia, *ibid.* e.
Coriandrum Afris *goed* vt Ebr. *gad.* 836. e
Corma & curmi zythum Gall. vnde. 752. c
Corſi in Sardiniâ vnde dicti. 635.c.d.
Corſica Gr. Cyrnus à Cyrno Herculis filio, 631. b. Corſica vel Corſis à Corſâ bubulci ſeruâ de quâ fabula, *ibid.* c. Corſicæ buxus vnde tranſtra nauium in Ezechiele 635. c. Cyrnus Phœniſſa, *ibid.* E Corſicâ Phocenſes Pœni eiecerant, Pœnos Scipio, 639. d. Corſica Κύρν@, Κέρν@, & Κερνεᾶτις Punice quaſi Κερασὶς dicta à frequentibus promontoriis, 640.a.b. Corſis quia ſyluoſa, *ibid.* c.d. &c. De Corſicæ animalibus. 641.b.c.d.
Cory promont. Indiæ, hodie *Comorin*, 770. c.d.
Corycus mons Ciliciæ vbi crocus, vnde dictus, 378.a.
Corymbus in plantis quid proprie. 841.c
Coſyra inſula propre Melitem vel à paruitate vel à ſterilitate dicta. 555.b.c.
Cotes promont. Gr. Ampeluſia, vbi ſitus & vnde dictus, 714. e. &c. Cotes etiam vrbs & ſinus, 715 a.
Cothon Carthaginis vna pars, 512.b.c. Cothon Adrumeti, 512.c. d. Cothon vel cothonum, portus manufactus, *ibid.* d. Origo vocis, *ibid.* d.e. Cothon Carthaginis Tunetem vſq; productus. 513. a.
Cotinuſa, vide Gades.
Cottana in pretio apud Tyrios vnde dicta. 805. c. d. e.
Couinus Belgici currus genus vnde. 746. c
Crag petra vnde, 755.a. In Moabitis Petra deſerti, nunc *Crac*, *ibid.* b. In Ciliciâ Κράγ@ πέτρα, *ib.* *La crau* ad oſtia Rhodani. *ibid.*
Craig petra Britannis, *La crau*, campus Lapideus, 730.a.
Creth, vel Ceritha, vel Cretha, Palæſtinæ regio cuius incolæ Cerethii & Cretes, 457.b. 458.a.b. Hi ſagittis maximi valuere, 458. d.e. 459. a. Quæ eadem arma Cretenſium. *ibid* &c.
Cretéſium arma ſagittæ & arcus, 459.a.b.c. Quod apud illos antiquiſſimum, *ibid.* c. Creticus arcus, *ibid.* d. Cretici calami, *ibid.* d.e. Sagittandi ſtudium ad ſitum regionis referri, 460. a. Inde Cretes dicti vt *Crethim* ſagittarij Palæſtinæ. *ibid.* a.b.
Cribel Britannis criſta galli, vt Ebr. *cirbel*, 751.e.
Crimiſus fl. ab apio dictus vt Selinus proximus 615. a. b. Timoleontis omen ex apio ad Crimiſum, *ibid.* b Vites ibidem vberrimæ, quo fortaſſe pertinet Crimiſi nomen. *ibid.* c
De Crotone & Syracuſis oraculum. 595.d.e.
Crupellarij, Gallorum gladiatores Cataphracti vnde dicti. 742. e
Cuarius Bœot. fl. vnde dictus. 464.c
Cucullus, *cucul*, *cucla*, quæ veſtis. 749.a.b.
Cuniculi in Hiſpaniâ quantâ copiâ & quam noxij, 700. a. b. &c. Hiſpaniam inde dici, *ibid.* Baleares aduerſus cuniculos auxilium militare ab Auguſto petiiſſe, *ibid.* c. Cuniculus, nomen Hiſpanicum, 701. b. c. Λεβηρὶς Maſſilienſium, vnde laurix. 701.c
Curium Cypri oppidum, an à Curieo Cinyræ filio, 372.b.c.
Curmi, vide Corma.
Cyllyrij ſerui Syracuſis. 603. c
Cyamoſorus Sicil. fl. vnde dictus. 585.c
Cyanum vbi. 556.b.c.d.
Cychreus rex Salaminis draconem ibi occidit, 497. c. Ipſe à nonnullis pro dracone habitus, 498.a.
Cyclades omnes inſulæ Ægei maris numero LIII, ſed proprie quæ circa Delum. 439.a.b.c.
Cyclas quomodo Phœnicibus. 455.c
Cyclopes in Hyperiâ. 605. d
Cyclopes in Siciliâ indigenæ, 619. b. Horum ſedes circa Hyperiam 605. d. & Lilybæum & Drepanum 619. c. d. &c. Æguſa iis proxima, *ibid.* Cyclopum ſedes in *chek-lub*, id eſt in ſinu Libyco vnde nomen, 620.c.d.e. Cyclopum oſſa in Siciliâ eruta. 619. b
Cylices Illyrici locus vbi Cadmus & Harmonia verſi in angues, 502.c. cauſa nominis, *ibid.* Fictitium ibi miraculum, *ibid.* d.e. Heroes & viri magni in locis celſis conditi. 502.c.d.
Cynanche quæ canes, lupos, vulpes, pardales ſtatim enecat Pœnis *butzutzim*, imo *butſzizim*, id eſt mors repentina ferarum. 846.c.d.
Cynobellini regia. 755. d
Cynocrambe, Mercurialis ſpecies caule & foliis ſubalbidis, Punice herba *aſumes labon*, id eſt herba Mercurij alba, 844.b.c. Cur eadem dicatur *harmas.* *ibid.*
Cynoſura Phœnice cur dicta. 410.d
Cynthus Deli mons in quo Latona edidit Apollinem, vnde dictus. 440.b
Cypara vetus Arethuſæ nomen, quid ſonet, 598.b.
Cypariſſinæ tabulæ de Thule Tyri effoſſæ, 728.e
Cypra Iuno Tuſcis. 676. a
Cyprus inſula à cypro frutice, non à Cypro Cinyræ filiô vel filiâ, 372.c. d. Ceraſtis cur appellata. 372. b
Cyprus frutex, Ebr. *copher*, Arab. *alhenna*, non eſt liguſtrum. 372.d
Cyprus, muliebre nomen non virile. 372. c
Cyranis Africana inſula quibus fertilis, 555. e. De nomine coniectura. 556.a
Cyrbes, vide Axones.
Cyre fons à quo Cyrene dicta è monte Cyre oritur. 377.d. & 544.e.
Cyrnus, vide Corſica.
Cythera in Laconico ſinu inſulam Phœnices occupant, 500. a. b. Vraniæ ſeu Veneris fanum ibi vetuſtiſſimum 500.b.c. quæ vt in Cypro armata, *ibid.* e. Cythera à petris dicta, 500.d. Eadem Cranae & Porphyruſa, *ibid.* d.e. Ibi Phœnicus portus 501. a. Solum & incolæ quales, *ib.* b. c.
Cythnus vna Cycladum, 439.c. Inde Cythnius caſeus valde celebris, 442.a.b. Inſulæ nomen inde, *ibid.* c. Cythnii, ab Amphitryone multati, vnde prou. 442. d

D

D in G mutant Hiſpani. 512.b. & 687.c
D finale in T mutatum. 783.c
Dædali Colymbethra. 553.b
Dæri Thaſij cur dicti. 425.b.c.
Daghès in D mutati in N, in B & P in M. 833.b.c.
Dagon Gr. Σίτων vel Ζεὺς ἀρότριος, 785.a
Dagon templum Dagonis qui Saturni frater fuit. 832.a.b.
Damaſcij locus perperam redditus. 786.a
Damaſcus pars Syrophœnices. 365.e
Damnus equus Tuſcis. 646.c
Dan Britan. inferius, vnde. 754.d
Danmonij vnde dicti. 754.d
Daphnæ ex Taphnes. 362.c
Daphne vel Daphnis lacus & fons, vide Caſtalia.
Daphnis vbi natus, vide Heræi montes.
Daſcon in Syracuſarum magno portu quid ſit, 596.d.
Datus aurifera, Datus bonorum. 424.d.e.
Dea Rhea Thuſcis. 646.e
Debir, Anakæorum vrbs literarum ſedes, vnde *Kirjath-ſepher*, *Kirjath-Sanna*, & *Kirjath-arche* dicta. 363.c
Dei genus ſumus omnes. 738.e
Dei luctationes, Dei caligo, Dei montes &c. pertinet ad αὔξησιν, vt *gudubbal* Pœnis attractio Beli pro leontopodio cuius mira vis ἑλκτικὴ.
Delli Palicorum lacus periuris graues, vnde dicti, 588.a.&c.
Delo & Anaphæ inſulis quæ communia. 461.c
Delphin cur Tyrrhenus poetis, 644.e. vide Tyrrheni, & Vlyſſes & Turſio.
De delphino hiſtoria. 518.d
Delus in centro Cycladum, 439.c. Nominis origo fabuloſa, 439.e. vera, 440.a. Vide Inopus, Cynthus, & Anius.
Demoneſus inſula non Καρχηδονίων ſed Χαλκηδονίων. Ibi cyanum, chryſocolla & æs. 556.b.c.d.
Dertoſa Hiſp. vrbs, hodie *Tortoſa*, vnde dicta, 691.b.
Deuotati, defixi, obligati in Apuleio qui ad mulierem non poſſunt affectari. 845.b
Deus Syris *Dahal*, id eſt timor. 440.a. Timor pro Deo. 440.a
Dia Michion pro Vulcano, quorſum? 784.b
Diabolus Dei ſimia. 440.d
Dianam Galli plurimum colunt. 737.b
Diarrhytus id eſt irriguus, 518.d. vide Hippo.
Dicæarchus Ariſtotelis diſcipulus Britanniam deſcripſit. 724 e. &c.
Dido ab Euſtathio explicatur ἀνδροφόνος, quod Eliſſæ potius conuenit. 828.b
Dido à diuagando dicta. 832.d
Dido Seruio virago 816.d. Imo virago eſt אשה *iſſa*, quò alludit Eliſſa. *ibid.*
Dido condidit Byrſam. 509.b
Didonis nomen explicatur 515.d.&c. Eliſſa priſcum eius nomen, 515.c. Origo an ſit Didonis nomen. *ibid.*
Didus amor Æneæ pro loco. 619.d
Didus pater, vide Belus.
Dij Gallorum, v. Galli.
Dij Phœnicum hiſtorici fragmenta de Phœnices regibus & iudicibus. 862.d.e.&c.
Dinas quid Britan. 758.a
Diodas, vide Hercules.
Diodorus emendatus. 459.d.& 590.c
Diognetes Punice Maharbal. 825.d
Dione Baaltis. 426.d.e.
Dionyſius emendatus. 705.a.b.
Διόνυσος Bacchi nomen vnde factum. 479.a.b.
Dioſcorides emendatus. 695.a
In Dioſcoridis auctario herbarũ nomina pleraq; corruptiſſima corriguntur & explicantur, 834 d.&c.
Dioſcoridis inſula pro Div-Socotora, j. inſula Socotora. 362.d
Dioſcuri Anaces. 365.a
Dirce fonti prope Thebas nomen ab aquis nitidis & cœruleis. 454.c.d.
Dis quomodo pater Gallorum. 738.d
Dithyrambus, vide Thriambus.
Diuona Gallice fons Diuinus. 738.d
Dole Britann. planities vnde. 754.e
Dora vrbs Phœnices qualis. 732.c.d
Dorienſes habitarunt locos Oceani confines, 731.e. Iidem Herculis comites, Phœnices forte ex vrbe Dorâ, 732.c.d.e. Alludunt Dorius, Duranus, Dordona, &c. 733.a
Drecanum, locus in inſula Cô vnde dictus, 405.b.c.
Drepanum vrbem in Siciliâ nobiliſſimam condidit Amilcar, 561.d. Drepanum nec à falce Ceteris aut Saturni, nec à curuo ſitu dici, ſed ab acumine promontorij. 562.a
Drilon Illyrici fl. vnde dicatur Arion & Oriundes. 503.c.d.e.
Druides vnde dicti. 740.d.e.
Druna principatus Tuſcis. 646.c.
Drymus, Bœot. vrbs vnde dicta. 473.b.c.
Du Britannis niger. 841.a
Dun collis Gall. vnde Laudunum, Iuliodunũ &c 754.c.
Durius, Hiſp. fl. à Dorienſibus non Græcis ſed Phœnicibus. 695.c
Duſares Arab. Bacchus. 482.d

E

E*Aſter*, vide *Aeſtar*.
Ebrææ voces aliquot Græco habitu velatæ, 362.c.
Ebræi libros nominant à prima voce, ita etiam cantiones vt conſtat ex Pſalmorum titulis, 818.c.d.
In Ebræis nominibus propriis ſæpe aliquid elidi. 363.b.
Ebura vel Ebora cur Cerealis, 681.a.b. Eburę plures in Hiſpaniâ. *ibid.*
Ebuſus vel Buſus, Arab. *Iabeſa*, 705.a. Inſula vitibus & oleis fœcunda, & ficubus præſtantiſſimis, quæ exſiccatæ inde exportabantur, 705.b.c.d. Inde dicta Ebuſos, 705.d. Colonia Carthagineſium in eam quando deducta, 706.a.b.

Cur.

Cur eadem Ereſus & Pityuſa dicatur, *ib.* Ebuſi ſitus, *ibid.* d. Ebuſus fugat ſerpentes, *ibid.* Ebuſi montes è continente videri. *ibid.* e
Echetla, Siciliæ vrbs munitiſſima vnde dicta, 607. b. c.
Edeſſa Soli ſacra. 736. b. c.
Ediſſa Siciliæ portus, id eſt myrtetum, 602. c. d. Gr. Ὀδύσσεια ἄκρα tanquam ab Vlyſſe, *ibid.* Cur Hecubam ibi ſepulcam eſſe fabulentur, 603. a. b.
Edom ſanguis Punice vt Ebr. דם *dam.*
Egeſta vel Segeſta Elymorum vrbs in monte, 629. b. c.
Egeſta, Segeſta vel Aceſta vnde dicta, 563. d. &c. Ibi confluunt Xanthus & Simois. 564. a. b.
Eith frumentum Britan. vnde. 752. c
Elaphoboſcon Afris *aſcaucau* vel *aſcacco*, id eſt amor capreæ. 837. b
Elath, Eloth, Ela, Elan, vide Aila.
Elcetium Siciliæ vrbs vnde dicta. 616. a
Eleleus Bacchi nomen vnde. 479. c
Eleph, Ebr. chilias pro quouis numero, & *alluph* chiliarchus pro quouis duce. 742. a
Eleutherus Siciliæ fl. cur Orethus dictus. 565. d
Ἐλιεὺς Iupiter Thebis vnde dictus. 476. a
Elion Phœnicum Deus. Verum Deum hoc nomine coluit Melchiſedech. 370. b
Elion, id eſt ὕψιστος genitor cœli & terræ, 784. d. e.
Eliſſa Didus priſcum nomen quid ſonet, 515. c. &c.
Ellipſis Ebræis frequens. 705. d
Elohim Saturni commilitones. 785. b
Elpenoris tumulus in Circe inſulâ extremâ, 654. d. hominis figuram exprimit, *ibid.* e. Ibi myrtus primum viſa, *ib.* d. Elpenoris nomen alio tranſlatum à Phœnicibus. 655. a
Elulæi expeditio in Citiæos, 370. c. Elulæi nomen Phœnicium. *ib.* d
Eluſa quomodo Ebr. 765. b
Elyma, v. Eryx.
Elymi Phœnicum ſocii, 628. c. Hos è Trojâ multi deducunt, *ibid.* d. &c. Troiani tamen non ſunt, ſed pars Sicanorum quæ cum Phœnicibus iniit fœdus, 629. b. Elymi in montibus degebant, vnde nomen, *ibid.* Horum tres vrbes in montibus, *ibid.* b. c. d. Iidem à ſitu dicti *Phaucanim*, quod Phoceſes interpretati ſunt. 630. a. b. c.
Elyſii campi vbi ſiti, 664. a. vnde dicti, *ibidem* a. b.
Emmaus duplex, vna prope Tiberiadem, altera ſolum LX ſtad. ab Hieroſolymis, 848. a. b. Emmauntis nomen quid ſonet. *ib.* a
Emporia regio fertiliſſima circa Leptim & Cinypem, 528. a. b. c. & 541. c. Alluſio Punica ad Emporia. 528. c
Emporicus Africæ ſinus in quo Phœnices Auguſti æuo, 714. d. Idem Saguti dictus, vel Saguri, *ibid.*
Enaris, id eſt ſimia, quia ſine naribus vnde Enaria inſula, 655. c. vide Ænaria & Pithecuſa & Arima. Vide & 765. c. d.
Enceladus Ætnæ ſuppoſitus, qui draconum ſpiris Iouem implicare conatus eſt, diabolus ſerpens *acalathon* ſeu tortuoſus, 580. a. b. &c. Idem Typhon, 581. b. &c. & Briareus. 582. c. &c.
Enchelees Illyrici populi, quomodo Phœnicie, 503. b.
Engonaſis, v. Ingeniculum.
Enguium Siciliæ, vbi Deæ matres cultæ, à fonte dicta in mediâ vrbe. 617. a. b
Enippe, v. Aganippe.
Enna vrbs in Siciliæ vmbilico Cereri ſacra, 586. b. Ennaam Punice dicta propter fontes amœniſſimos, *ibid.* c. &c. Inde rapta Proſerpina, *ib.* b. c.
Entella vel Atalla Elymorum vrbs à ſitu in monte, 615. d. Vrbes in Iudæa &c. vicini nominis 615. d. e. Vide & 629. c. &c.
Eoa, v. Oea.
Epaminondę tumulo draco inſculptus quid ſignificauerit. 498. d. 499. a. b.
Epigranea Bœotiæ fons vnde dictus. 464. e
Epigri, Gr. ἐπίουροι, claui lignei, ſubſcudes. 718. e
Ἐπίσημον vel παράσημον in prorâ nauis, 791. d. Aliud tutela in puppi. *ibid.*
Ἐπίουροι ſubſcudes, 718. d. Epigri, *ib.* e. Secundus Sophiſta cur dictus Ἐπίουρος. *ib.* d
Epopeus mons in Arimis ſub quô Typhœus, vnde dictus, 656. a. b. ignes inde erumpentes. *ib.* Teleboæ in Capreis à Phœnicibus oriundi. 656. c. d. Capreæ inſula Tiberii ſeceſſu nobilis, 656. c. Incolæ Teleboæ, *ib.* In eâ Pharus. *ib.*
Equi, *Phœniciæ naues Gadibus.* 791. d
Ἐρχὸς manipulus Bœotis vnde. 476. d. e.
Eratoſthenes deſcripſit Britanniam. 724. e. &c.
Ereſus, v. Ebuſus.
Erèz Ebr. pro pinu, & generale nomen ad omnes arbores reſiniferas. 706. c
Erineus Siciliæ fl. al. Orinus. 599. c.
Eruca cur ἀσουεὶχ Pœnis. 835. a
Eryces fl. in Siciliâ oritur ex monte Eryce, 377. d. & 587. d. e.
Eryngium cur Afris *cherdan*, 835. d. an à carduo, quia cardui ſpecies, vel à חרד ſtupere, quia ſi vna capra eryngium in ore ſumat, totus grex ſtupere creditur. Male eryngio tribui quod de eryngo vel arunco ſcripſerat Philoſophus, 835. d. e. 836. a b.
Erythiæ Tyrii conditores, 677. c. Erythiæ ſitus, *ib.* d. e. Ibidem vrbs, 678. a. Fabula de bobus ab Hercule inde abactis. *ib.* a. b. c. An Geryon ibi regnarit, *ib.* c. Oues in Erythiâ, 779. a. Erythia contra Luſitaniam, *ib.* b. De Erythiæ variis nominibus, *ib.* c. Erythiam abſorpſit mare, *ib.* d. Erythia vnde dicta. 759. d
Eryx mons altiſſimus, aliis Elyma, vtrumq; nomen ab altitudine, 562. b. &c. Erycina Venus à Phœnicibus culta, 563. a. b. c. Eryx oppidum, *ib.* c. d. Eryx fabuloſus. *ibid.*
Eryx vel Elyma Elymorum vrbs in monte, 629. b. c.
Eſiongaber, Aſiongaber, Gaſiongaber, Aſia & Eſſia, Chald. *arx galli*, quaſi גבר ſit gallus, 764. a. Quin Eſiongaber eſt ſpina viri, Gr. ἔχις, *ib.*

Cur ſic dicta *ibid.* b.c. Eſiongaber non eſt Berenice, nec Bætogabra, nec Χαβεὶν χάραξ, ſed Idumææ portus ad mare Rubrum, prope Ailam. *ibid.*c.d
Eſmunus, id eſt Æſculapius. 427.a
Eſſedum Gallici currus genus vnde dictum, 746. d.e.
Eſtancher Gall. vide ſtagnare.
Eſther cur Hadaſſa dicta. 602.d
Eteſiæ quomodo & cur impetrati, 441. b. c. d. e.
Etruria & Etruſci, v. Tyrrheni.
Etymologus emendatus, 451. d. 659. e. 784. d.e. 832. b.
Eubages vel Euvages philoſophi Gallorum. De voce coniectura. 741. b
Eubœa cur Macris dicta, 434. b.c.d. & Bomo, *ibid.*e. Et Eubœa, & Ἀργιβεῖος, *ibid.* Et Ocha, 435.c.d.e. Et Chalcis, 436.a. & Abantis vel Abantias, & incolæ Abantes, 435. b. c. Eubœa longa, 434.d. anguſta, 435.d. hærens olim continenti, 436.a.b. Paſcuis & bubus fertilis, albis maxime, 434. e. &c. Arabes habuit incolas à Cadmo deductos. *ibid.*
Eubulus, v. Antiphanes.
Encaddires in Pœnorum ſacerdotibus recenſet Auguſtinus, forte legendum *Ennaddires*, 849. a.b.c.
Eudipne Africana inſula, forte Vdenoe. 555.d
Eudoxi nauigatio è mari Rubro in Indiam, 709.c.
Euhemerus Cous quid de Cadmo. 487.d
Euhodus Antonini Caracallæ pædagogus, *Torpejon* Afris dictus, id eſt טורבין *turbejan* pædagogus. 854.c.d.
Euoe, Euius & Euan in Bacchi ſacris vnde ſumpta, 480.b.
Eupolemus emendatus. 762.b
Euripus inter Eubœam & Bœotiam. 436.a.b.
Europa Cadmi ſoror, id eſt λευκοπρόσωπος, 456. c. Iunonis pigmento peruncta faciem, *ibid.* Cur *Hellotia* dicta, & eius corona *Hellotis* & feſtum *Hellotia*, *ibid.*d. An ab Ebr. *halloth*, id eſt epithalamium canere. *ibid.* e. & 457. a.
Euſebius emendatus. 668.d. & 862.a.b.
Euſtathius emendatus. 498.a. & 544.e.
Euſtathius notatus. 527.a.671.c. & 828.b.
Exael angelus qui docuit ſcilicet metallorum cõflaturam vnde dicatur. 427.b.c
Extremum pro Occidentali. 670.b.c.
Exuanum Phrygiæ locus à vulpibus dictus, 683.a.

F

Facere milites Ebr. id eſt conſcribere. 487.b
Falæ vnde dictæ. 646.c
Falando cœlum Etruſcis. 646.c
Faunus, v. Pan.
Faunus in Bacchi copiis, 643. b. Faunus idem qui Pan Arcadum Deus, perpetuus Bacchi comes, 645.a. Bicornis vterque & capripes, *ibid.* Pinus vtrique ſacra, *ibid.* b. Ab vtroque φάσματα, *ib.* Pan, Syluanus, Inuus & Faunus, *ibid.* c. Fauni id eſt Panis cultum in Latium intulit Euander Arcas. *ibid.*
Femur pro pudendo, 480. b. Femur montis pro latere. *ibid.*
Filius pro fratris filio. 801.e
Fluuij & montes ſæpe cognomines. 377.d
Fœmininum pro neutro Pœni & Ebræi vſurpant, 852. c. quia vtrique neutro carent, 781. c.d.
Formiæ olim Hormiæ Lami regia & Læſtrygonũ, 651.e. &c.
Francos tonderi ὀπίτριχον. 389.d
Fulleri ſententia nauticæ pyxidis vſum eſſe antiquiſſimum pluribus refellitur, 716.b. Ptolemæi locus à Fullero corruptus. 718.c.d.
Fulleri ſententia Phœnicium ſermonem cum Ebræo non conueniſſe pluribus refellitur. 779.a.
Fullerus notatus. 594.d. & 643.b.&c.
Fundæ habena cur Gr. κῶλον, 702. d. quomodo Ebr. *ibid.* Funda δίκωλος & μακρόκωλος, *ibid.* e. &c. Funditores, vide Baleares. Hæc ars in Phœnice pridem in vſu. 702.c

G

G & V permutantur. 737.a
G & Z permutantur. 485.a
Γ & T ſcribarum imperitiâ ſæpe permutari. 842.b
G Arabum ſonat vt j conſonum. 521.c
Gimel & Cappa permutari. 442.c
Gabbatha Tzetzes perperam explicat. 828.d.e.
Gad Fortuna Phœnicibus. 646.a
Gadara Tzetzes perperam explicat. 828.d.e.
Gaddir ſeu Gades inſula vnde dicta, 673.c. Græce cur Cotinuſa, *ibid.*d. Gades extra orbem, *ibid.* e. Gadium ſitus, *ibid.* Vrbs quam vetuſta, 674. a.b. Archaleus eius conditor, *ibid.*c. quam fuerit inſignis, populoſa & opulenta, *ibid.* c. d. Gaditanæ puellæ, 674. d. &c. Gaditani Dij, 675.b. &c. Mors ibi culta, id eſt Pluto, *ibid.* c. Ibidem Herculis templum, *ibid.*c.d. & fons mirus, 677. b. & Geryonis arbores. *ibid.* c
Gadir ſeptum, 814.a.b. Eiuſdem vocis etyma ridicula, *ibid.*b.c. Vide & 819. b
Gaditani nauigij fragmenta in Orientali Oceano. 709. c
Gæſatæ & Gæzatæ, v. Geſatæ.
Gæſum, v. Geſſum.
Galba pinguis vnde. 751.e
Galea Bœotica. 459. d
Galei ſeu Galeotæ vates Siculi, quomodo Pœnis, 593.c. &c.
Galiarij & guliarij *goujars*, id eſt lixæ & calones Gallis. 743. b.c.
Galilæorum ſermo quam inconditus. 778.c
Gallia & Galli. Herculis iter in Galliam, 729. c. Quâ parte Gallias inuaſerit, 731 c.e. Inter Gallos & Pœnos plurimum commercium, 733. a. E Galliâ Pœnorum mercenarij milites, quod prohibuit Scipio, *ibid.* Galliæ partem Annibal diu tenuit, *ib.* b. Gallicum ſermonem cum Phœnicio in multis conueniſſe, *ibid.*c. & 735. b. c. &c.

Gallorum Dij, 735.c. & 737. c. Dianam Galli maxime colunt & Mercurium, 737.b.c. A Dite patre quomodo nati, 738.d. Galli tam eloquentiâ quam fortitudine clari, 737.e. Dignitatum nomina Gallis 739. a. Militaria vocabula, 741.b.c. arma, 743.d. Nomina curruum, 746.a. Veſtium, 747.a. Animalium, 749.d. Herbarum, 752. a. Geographicæ voces, 742.d.&c. Lingua in quibuſdam ſimilis tamen à Punicâ diuerſa, 758. c.
Γέλωνες an ſepes Phœnicibus. 814.c.832.b.
Gamori qui proprie. 603.c.d.e.
Gapus Tuſcis vehiculum. 647.a
Gargaphie, fons ad radices Cithæronis, vbi Dianam vidit Actæon, à præcipiti curſu dictus, 465.b.c.
Garſiæ Toletani obitus. 543. d
Garumna fl. vnde dictus. 757.b
Gath Anacæorum vrbs. 364.c
Gaudos, circa Cretam inſula, quæ & Caudo, & Claudos & Claude. 554. d.e.
Gauli naues Phœniciæ rotundæ. 819.b.c.
Gaulus Phœnicum inſula, 547.c. Eadem Gaudus & Glauconis & Calypſus inſula, 554. b. Situs, forma, nomen, *ibid.* c. De eâ res mira, vel de vicinâ Galatâ, *ibid.* ab hac diuerſa Gaudos prope Cretam. *ibid.* d
Gaunacum vel Caunace, ſagum maius villoſum, *gunca* Chald. 748.a.b
Gauſapa, Talmud. *guſpak.* 748.c.d.
Gaza Palæſtinæ munitiſſima vrbs, à munitione dicta, non ab Azone, nec à gazâ Iouis ibi ſeruatâ. 824.a.b.c.
Gaza Minoa dicta, tanquam à Minoe rege, 458. b. Vera ratio nominis. 613. e
Gaza Anacæorum vrbs. 364.c
Gaza notatus. 453.b
Gaza, v. Geſatæ.
Gebennæ vel Cebennæ vnde dictæ. 754.b
Gela Siciliæ vrbs celebris, à quo & quando condita, 607. Gelâ nec à gelu, nec à Gelone, nec à riſu, ſed à Gelâ fl. dicta, qui Pœnis *Bêla* propter vortices, 607. e. &c. Æoles b & g permutaſſe. *ibid.* d
Γήινος quis. 784.b.c
Gelaſonim, Gall. gnaphalium vnde dictum. 752.a
Geographi Nubienſis locus perperam acceptus. 706.&c. Vide Nubienſis.
Georgius Syncellus notatus. 859. a
Gephyræi Ariſtogiton & Harmodius, 496.b. Gephyræi è Phœnice oriundi Tanagris pulſi Athenas diuerterunt, *ibid.* Horum templa, *ibid.* Gephyræa Ceres, *ib.* Gephyræi vnde dicti, *ib.* c.d. e. Γεφυρεῖς, γεφυρίζειν, γεφυρισταὶ, γεφυρισμοὶ. *ibid.*
Germani qui proprie & vnde dicti. 741. c
Germani ſintne Chananæi, 505.b. In Germaniam penetraſſe coloniam ex Ægypto. *ib.* b.c
Germanicus emendatus. 830.c
Gerra vrbs in inſula Meninge quæ & Thoiar. Explicatur vtrumque nomen. 543.b
Gerthæ, id eſt pudenda pro faſcino, vt in infantium collo, & curru triumphantium, 577.d.e. &c.
Geryon vbi regnauerit, 678.c.d. in Epiro, 730. d.
Geſatæ, Gæſatæ, Gæzatæ, Gazatæ, Gallorum milites mercenarij vnde dicti. 742. b.c.
Geſnerus notatus. 442. b
Geſſum, geſum, & gæſum Gallorum haſtile vnde dicatur. 744.a.b
Gettæ, vide Gitta.
Giggeius notatus.
Gingri vel gingrainæ tibiæ lugubres in luctu Adonidis, qui Phœnicie *Gingras* id eſt dominus. 807.b.c.d
Girba cur dicatur Meninx. 544. b
Gitta vel Gettæ Palæſtinæ vrbs vnde dicta. 712. a
Gnis Tuſcis grus. 647.a
Golgos vel Golgi Cypri vrbs Veneri ſacra à Golgo Adonidis filio, vel à Phœn. *Golgol.* 372. d. Golgis templum Veneris Paphio antiquius, *ib.* Venus Golgia. 373. a
Τόνατα terminus, vnde. 821. a
Gorylle & Gurulis, Sardiniæ vrbs, v. Ogrylle.
Goſſampinæ arbores in Tylo inſulâ. 767. d
Goſſipium cur Talmudicis lana vitis. 767. e
Goudran, vide *Alquitran.*
Goujars guliarij. 743.b.c
Græca verſio explicata, 458. a. b. 683. e. 812. a. 850.
Græci circa Troiam fame tempore ab Oenotropis diu ſuſtentati. 440. d
Gramen Afris *Iebal* & Syris, & *Iebul* Ebr. 839. d.e.
Gratiarum collis Punice Zuchabari. 534. c
Grauij vel *Gruij Hiſp.* populi vnde dicti, 688. c. d.
Grauiſcæ in Etruria, à grauitate aeris dictæ, 595. b.c.
Gregorij Nazian. Gr. Scholiaſtes emendatus, 467. b.
Gutturalis defectum Ebræi compenſant per *daghes*, id eſt per geminationem literæ ſequentis, 810. c.d.
Gutturalis initio vocis à Phœnicibus ſæpe neglecta. 826.c.840.d.
Gyarus ab עכור *acuar*, id eſt à muribus, qui fugatis incolis etiam ferrum rodebant, 450.d.e.
Gyara vel Guara prope Syracuſas regio mediterranea. 599. b.c.
Gymneſiæ & Gymnetes, v. Baleares.
Gytta, Africæ vrbs ab Hannone condita, vbi ſita & vnde dicta. 711.e. &c.
Gyzantes, 559.c.556.a. v. Zygantes.

H

HAgiar, v. Petra.
Hal & *Hel* Punice Sol Seruio, vnde ἥλιος & addito digamma *Belus*, inepte. 816.c
Halycus fl. ſalſus in Siciliâ. 613. a
Halyntium mulſum in Siciliâ. 627. b
Hanas diabolus Arabice quorſum. 696.d
Hanno è Gadibus profectus vt Auſtrales Africæ partes exploraret, 709.b. quando vixerit, 710. c.d. pro Deo haberi voluit, *ib.* Hannonis periplus Punice ſcriptus, *ibid.* e. Hannonis nauigatio percurritur, 711.a.&c. Eiuſdem fabuloſa. 714.c.

Harma Bœot. locus ab execratione dictus, propter Amphiaraum ibi abſorptum. 473.d

Harmoniæ Cadmi vxoris amore incenſi Libyes & Mauruſij. 510.e

Harmonia vel Hermione Cadmi vxor è Samothraciâ. 426.c

Haure vnde. 756.d.&c.

Hebron Anakæorum vrbs, belli arx, 363.c. Ead. *Kirjath-Arba, ibid.* Quam vetus. *ibid.*

Hecatę in antro Samothracię Zeryntho canes immolabantur. 429.d.&c.

Hecubæ cenotaphium in Siciliâ fabuloſum, 563.a.b.

Hedera cur Baccho ſacra. 478.d

Hel, vide *Hal*.

Helbeſus in Siciliâ prope Egeſtam, fons calidarum aquarum, heroum æuo iam notus, vnde dictus. 564.c.d.

Heliadæ ex Rhodo pulſi à Phœnicibus. 395.b

Helicon ab ambulatione vel à celſitudine dictus, 469.b. Helicon Parnaſſo æqualis. *ibid.*

Hellotia Europa, Hellotis eius corona, Hellotia feſtum, Hellotis Gortyna. An ab Ebr. *halloth*, 456.d.&c. & 832.c.d.

Heliogabalus, al. Elæagabalus & Alagabalus, Sol Emeſæ cultus ſub hoc nomine, quaſi Deus cōditor, 797.b.c.d. Male redditur Sol Gabalitarum. 797.d

Heliotropium in Syro non erectum à Pherecyde vt volunt, ſed multo antiquius, 445.c.d. In Heliotropio regis Achaz non receſſit ipſe Sol, ſed vmbra Solis. 446.a.b.

Hendiadys figura. 605.b

Ἥφαιςος quid ſignificet. 432.c

Heraclides emendatus. 613.a

Heræa, vide Hybla.

Heræi montes in Siciliâ, 616.c. Horum vbertas & amœnitas, *ibid.*d. Nympharum ibi lucus, vbi Daphnis natus. *ibid.*

Herbarum nomina Punica & Africana ex Auctario Dioſcoridis & Apuleio. 834.c.d.&c.

Herbeſſus, id eſt mons exciſus, Siciliæ oppidum in monte cauernoſo. 596.d

Herbeſſus Sicanorum vrbs, Polyæno Veſſa, 612.a. Ratio vtriuſque nominis. *ibid.*a.b.

Herbita Siciliæ oppidum munitiſſimum vnde dictum. 616.d.&c.

Hercules vbi ſanatus ab hydræ morſu. 377.e

Hercules Βυζύγης. 585.b.c.

Hercules Diodas cur à procis inuocatus. 516.a.b.

Hercules Maceris in Libyâ Sardi pater, profectus dicitur Delphos. 631.a

Hercules Phœn. Melcarthus & Melicerta ſeu Palæmon. 682.a

Herculis Phœnicij aut Ægyptij non Græci templum Gadibus, 675.c.d.&c. Ligna in eo ἄσηπτα, 676.b. fatales columnæ, *ibid.*c. ſculpturæ, *ib.* d. donaria, *ibid.* oſſa Herculis, *ibid.* Ritus in cultu, *ibid.*e. Simulachra nulla, 677.a. Fœminæ ex fano excluſæ. *ibid.*b

Herculis iter in Galliam, 729.c. Tauriſcus ab eô occiſus, *ibid.*d. & Aleſia condita, *ibid.* Et Nemauſus ab vno è liberis, *ibid.*e. Eiuſdem pugna contra Albionem & Bergionem, 730.a. Alpes ab eo ſuperatæ, *ibid.*b. Hæc ad Phœnicium Herculem pertinere, *ibid.* &c. Hercules Ogmius, 730.e. Aræ in Alpibus Herculi ſacræ, 731.a. Herculis Monœci portus, *ibid.* Hercules Phœnix Tarteſſi cultus, *ibid.*b. Quâ Gallias inuaſerit, *ibid.*c.e. Huius monimentum in cœlis Ingeniculum, *ibid.*d. Dorienſes idem deduxit ad Oceanum. 731.e

Herculi Tyrio decimas ſoluebant Carthaginēſes. 509.c.

Hercyna fons à cataractâ dictus, quâ apertâ ſubito erupit. 474.c

Hermata, id eſt ſaxa ab Hercule in mare coniecta, vel ad arcenda cete, vel ad ſiſtendum maris impetum, 715.b.c. Vox Phœnicia. *ibid.*d

Hermione, vide Harmonia.

Hermon in Oriente terræ Chanaan. 487.a

Heroes vnde dicti. 482.b

Heroum vrbs ex Horæis. 362.e

Heſperidum incolæ Iberi in Dionyſio, 723.c. Ibidem tres vrbes, *ibid.* vide Caſſiterides.

Heſtiæus Phœnicum hiſtoriam ſcripſit. 863.c. Philoſtrati locus de Nabuchodonoſoro ex Phœniciis hiſtoriis. 863.d

Heſus, Mars Gallis, vt Syris Ἀζίζος. 736.b.c.

Heſychius emendatus, 398.b. 401.c. 442.e. 481.c. 505.c. 659.d.e. 740.b. 818.e. 842.b.

Heuæi cur Cadmonim, 487.a. Vbi ſiti, *ibid.* Quid ſignificet nomen. *ibid.*

Hexi Bæticæ oppidum à flexu terræ dictum, al. Sex & Sexi, 683.c. vide Sex.

Hiberniæ nomen quid ſonet, 726.a.b. De eâ locus Orphei. *ibid.*b.c.

Hiera inſula montoſa circa Siciliam, cur Maritima dicta. 561.b.c.

Hieracium maius quo accipitres & aquilæ ab oculis obſcuritatem diſcutiunt *Sitheleas* Afris, quia *ſethel* eſt aquila. 836.e.&c.

Hieronymus emendatus, 370.a. 516.a. notatus, 546.a.b. 795.a.b.

Hieronymus Phœnix Tyri rex Tertulliano, aliis Ægyptius, nec Tyri aut Phœnices rex, ſed præfectus ſub Antiocho, 863.a.b. Is Phœnicum antiquitates ſcripſit. *ibid.*c

Himeræ, fluuij duo in Siciliâ. 566.b

Himeræ duo nō oriūtur ex vno fonte, vt creditū, 609.a. Himera alius à tepore dicitur, alius ab amaritudine, 609.d. Hic vnus è maximis Siciliam diuidit fere mediam. 608.e

Himerâ dirutâ Pœni Therma condidere, 566.b.c. Himera vnde dicatur. *ibid.*e

Himilco Pœnus è Gadibus profectus vt Aquilonarem Oceanum exploraret. 709.b

Himilconis nauigatio ad Oeſtrymnides inſulas, 723.e. 724.a. Iter ab ipſo deſcriptum male à Camdeno haberi pro fabuloſo. *ibid.* & ſeq.

Hipparis, Sicil. fl. ita dictus, quia Camarinam paludem permeat. 605.c

Hippocrene fons Bœotiæ; Nomen & fabula explicantur. 464.e. 465.a.

Hippones duo, 517.d. Hipponem Diarrhytum qui condiderint, 517.d.e. Hippuacram aliqui vocant & Hippagretam, 518.a.b.c. Hipponenſe ſtagnum, 518.d. Hippo Regius, *ibid.*e. Regiæ

in vtroque Hippone, 519. a. Hippo Phœnicie *Vbbo*, id eſt ſinus & ſtagnum, 519. b. Hippuacra in intimâ Syrti, *ibid.* Hippo regius Auguſtini ſedes. 519. c
Hirminius Siciliæ fl. vnde dictus. 604.a.b.
Hiſpal, Hiſpalis & Spalis vrbs Bæticæ, 668.a. quãdo & à quô condita, *ibid.* ſitus, *ibid.* b. puteus mirus, *ibid.* dies ibi maxima, *ibid.* quam inaſſueta ſpectaculis, *ibid.* b.c. ratio nominis. *ib.* c
In Hiſpania Phœnices ἐν τόμ᾽, 602. d. Hiſpaniæ tres partes, *ibid.* e.&c. An Hiſpaniam ſubiecerit Nabuchodonozor, 665.c.d. Græcæ fabulæ de populorum & vrbium in Hiſpaniâ origine, 688.c. Hiſpaniæ vna pars ad Oceanum, vbi maiores quinque amnes, altera ad mare internum Iberia proprie dicta, vbi vnus Iberus, 693. a. Hiſpaniæ amnes piſcoſi. 695.d
Hiſter vel *hiſtrio* Tuſcis ludio. 646.e
Holmius & Permeſſus riui Heliconis, ille à dulcibus, hic ab vberibus aquis dicti, 465.d.e. Muſis ſacri. 466.b
Homerus Italicas fabulas didicit à Phœnicib. 649.e
Homerum præceſſere multi ſcriptores. 690.a.b.
Hyblæ tres, 584. e. 593. c. Hybla, id eſt regio ſeu plaga. Ita Ebræi & Antoninus. *ibid.* & 585.a.
Hybla Heræa, id eſt plaga montana. 604.c.d
Hybla Megaris vnde mel Hyblæum, Siciliæ vrbs ad fl. Alabum, 592. e. Eadem Galeotis à vatibus Galeis ſeu Galeotis. 593.e
Hyccara Siciliæ vnde dicta. 411. b
Hyccara, id eſt ſinus piſcoſus, 565.a.b. non deducitur ab Hycca. *ibid.*
Hyes Bacchi nomen vnde. 479.c
Hyginus emendatus. 441. b
Hyllus Illyrici rex Herculis & Melites filius, 548. d.e.
Hymetthius thymus. 418.a
Hyoſcyamos Punice *ginga* in Apuleio, imo בנג *binga* vt Arab. 844.e.
Hyperia, Siciliæ regio in quâ olim Cyclopes, 605.d.
Hypſæ Siciliæ fl. circa Agrigentum nomen à deliciis. 611.d. Illa regio quam ſit beata, *ibid.* Ibi Lotophagi nonnullis, *ib.* Alius Hypſa cur pueri imagine cultus. 614. b
Hypſicrates Sanchoniathonis hiſtoriam Phœnic. continuauit 861.d. Huius interpres Lætus, 862. b.c. Hypſicrates quomodo Phœnicie. *ib.* a
Hyſtrices in Africâ, 534.a.b. Inde Cinypho nomen, *ibid.*

I

ISyrum in A mutant Phœnices, 446.d. & 597.d.
Iabadiu, hodie Iaua inſula, vnde dicta, 769.b
Iabeſa, vide B.cinna.
Iabiſa, vide Ebuſus.
Iacchus id eſt puer lactens vt recte Suidas, vnde λίκνοι id eſt cunæ in eius myſteriis. 480.d.&c.
Ialyſus, olim Achæa. Vetus nomen à mœrore, recens à lætitiâ. 596.d.e.
Ialyſi Phœnices, & Neptuni templum à Cadmo conditum. 395.a
Iamblichus, Malchus, Ma'ichus &c. idem. 799.d
Iamnia ex Iabne vel Iabneel. 362.c.
Iamno vel Iammona Minoricæ oppidum vbi ſitum & vnde dictum. 704.c
Iapetus in Arimis. 656.a
Ι''αω Bacchi nomen vnde. 479.b
Ι''αω quomodo ex יהוה, 414.c.858.a.b.
Iar יער lignum Pœnis vt ſylua Ebr. 852.c.d. It. m particula dubitantis, quod explicatur ex Arabiſmo. *ib.*
Iberi vnde dicti, 693.a. Iberia, Hiſp. pars ad mare internum, 692. d.e. Iberi alij ad oceanum, 693. c. Phœnices circa Iberum, 691. b. Iberus maiorum Hiſpaniæ amnium vnus ad mare internum, 693. a. Iberus vnde dictus, *ib.* Sol in Ibero mergi dicitur, *ib.* b. Iberus alius ad Oceanum. *ib.* c
Icarius in Atticam à Baccho miſſus vt vitium culturam doceret cur cæſus, & vnde dictus. 441. a.b.
Icarus inſula non ab Icaro, ſed Phœnicio nomine vel à paſcuis dicta, vt Gr. Ichthyuſa, 410.e. &c.
Ichana, Sicil. vrbs, Pœnis *Iocneam*, à ſtructuræ amœnitate appellata. 600.c.&c.
Icos inſula vbi ſita & vnde dicta. 433.b.c.
Idalium Cypri oppidum Veneri ſacrum, 372.a. Origo fabuloſa nominis, *ibid.* a.b. Alia verior, *ib.* b. Idalia Venus. *ibid.*
Iemim ימים Gen. 36. 24. cur aquas calidas tanquam *ex linguâ Punicâ* reddat Hieronymus, 847.d.
Ierombalus ſacerdos Dei *Iao* à Sanchoniathone conſultus. 782.e
Ierombalus ſeu Ierubbaal in Sanchoniathone id eſt Gedeon, 858.c.d. qui & Ierubbeſeth dicitur, 858.d.e. (Nempe בשת & בעל ſunt ſynonyma, *ibid.*) Gedeon cur pro ſacerdote habitus, 859.a.b.
Ieruſalem, vocis etymologiæ tres ineptæ, 795. c.d.
Ietas Siciliæ fl. & vrbs. 564.d.616.e.
Ignetes Rhodi indigenæ, forte iidem qui Telchines. 400.b
Il vel *Ili* quid ſignificet in Ilipâ, Ilipulâ, Iliberi, Iliturgi, Ilerdâ, Ilurone &c. 669.b.
Ilerda Hiſp. Tarracon vrbs vbi ſita & vnde dicta, 669.b.
Ilienſes, Sardiniæ populi, vide Iolaenſes.
Ilipa Bæticæ vrbs vbi ſita, & nomen quid ſonet, 468.d. An eadem cum Italicâ. *ibid.*
Ilipula nomen montis & vrbis in Bæticâ. 669.a
Iliturgis vbi ſita & vnde dicta. 669.a
Illyricus Cadmi filius fabuloſus. 504.a
Illyriorum quæ pars ſit Gallicæ originis. 504.b
Iluro Hiſpaniæ vrbs in Pyrenæis vnde dicta, 669. a.b.
Ilus pro Saturno. 785.a
Imachara vel Emichara Siciliæ vrbs mater agricolarum. 586.a
Imbraſus, Sami fl. vnde Imbraſia Iuno. 406.d
Imbros Cabiris ſacra inſula leporib. ſcatet, 430. d. Inde nomen. *ib.* e
Imilce vxor Annibalis. 582.c

Inarime perperam pro Arimis. 655.b
Indi vi tempeſtatũ in Germaniam abrepti. 707.d
Ineſſa vel Anneſia, vrbs in aſcenſu Ætnæ vnde dicta. 582.d. &c.
Ingeniculum vel Engonaſis quis aſteriſmus, 731. d. e.
Inna fons ad quem Silenus à Midâ captus, vnde dictus. 587.c
Inopus Deli fl. Ebr. *Ain-ob*, j. fons Pythonis, è Nilo deriuari creditus. 440.b
Inſula Carthaginenſium maxima ad occaſum Libyæ, vel fabuloſa, vel pars noui orbis, 716. b. &c.
Inſulæ maiores ſeptem. 415. c. &c.
Inuus, v. Faunus.
Inycus Cocali regia, 614.c. vitifera vrbs, *ibid.* c. vnde dicta. *ib.* d
Iobacchus ex torrente Iabok. 362.c
Iobacchus Bacchi nomen vnde. 479.c
Ionathan emendatus. 765.a
Iolaenſes & Ilienſes in Sardiniâ fruſtra diſtingui, cum ſint idem populus, 634.b. Origo ex Africâ non è Troja, 634.c.d. 635.b. Ratio nominis. 635.b.
Iordanes permeat lacum Tiberiadis. 605.c
Jos al. Sporadum, al. Cycladum vna, 449. a. Ios Ebr. עין à lapidib. 450.a. Homerus ibi in ſaxo ſepultus. *ib.* a. b.
Ioſeph emendatus. 59..a
Ioſephus ter emendatus. 794.d. e. 795. a. Ioſephi error de Chabul, 794. b. & de nomine Ieruſalem. 795.c
Ioſephi verſio emendata. 848.b
Iphiclus quo ſtratagemate Phœnices ex Rhodo eiecerit. 395.c
Irenæi interpres notatus. 493.d
Iſacius emendatus. 828.c
Iſburus Siciliæ fl. vnde dictus. 614. a
Iſidorus emendatus. 525.d
Iſidorus notatus. 404.a. 558.c. 628.a
Iſis in Germaniâ culta. 751.d
Iſlandia, vide Thule.
Iſmeno fl. Bœotiæ vnde nomen, 464.b. Cur idem dicatur Cadmi pes. *ibid.*
Iſtos inſula Punice *Kellararſath*, imo *Chebla-raphſad*, id eſt malus nauis. 824.d.e
Ἰτέαι clypei, quia olim ſaligni, 817.d.e. Ἴτος Adonis quorſum dictus. 817.d
Italia vnde dicatur, veterum ſententiæ, 658. b. Italia olim fere tota in Brutiis *ibid.* c. &c. *Itaria* Phœnicibus, id eſt picearia regio, 661. a. b.c.
Italia Phœnicij generis populos nullos habuit, 643.d.
Italus Tuſcis taurus. 647. a
Itamus עיטס Cretæ vrbs Phœnicia. 457.c
Itanus Cretæ vrbs à Phœnice Itano, j. Ethan. 457. c. d.
Itar, *itra* & *itran* pix Ebr. Inde *Itaria* & poſtmodum Italia, id eſt picearia dicta Brutiorum regio. 661.a.b.c.
Itis, idus. 645.e
Ithaca à ſoli aſperitate dicta. 507.d.e.
Ithobalus, v. Auza.
Ἰτύκη, vide Vtica.
Iudæi & Spartiatæ cur fratres, 499. c. Fabula de Iudæo Spartone in Bacchi copiis. 499.d
Iulia Traducta cur Ioza dicta. 681. a
Iunonis promontorium Bęticæ caput & Gaditani freti finis. 680.e. &c.
Iupiter Icmæus. 441.d
Iuſtinus Martyr emendatus. 482.c
Iuuenalis emendatus. 660.b
Ἰζάνη Satyrica veſtis, 483.e. Vnde dicta. 823.e

K

KAdmilus aut Kaſmilus Mercurius. 828.d
Κὰρ ouis, vox Ionum & Ebræorum. 405.d
Καίτρεα, vide cetra.
Καραιὸς Iupiter Bœotis. 476.b
Karicontichos, Africæ vrbs ab Hannone condita, vbi ſita & vnde dicta. 711.d
Κάρυα pro amygdalis. 420. d
Kedron torrens, Gr. τῶν κέδρων cedrorum, 362. c. d.
Kirjath arba, vide Hebron. Kirjath-arche, Kirjath-ſanna & Kirjath-ſepher, idem eſſe, 855.e.
Kiſon torrens, Gr. τῶν κισσῶν picarum. 362 c
Kitran, vide *Alquitran*.
Κλήρος vnde. 451.b
Κληροῦχοι & γάμοροι. 603.c.d.
Κόης & κοίης Ebr. *cohen* Cabirorum ſacerdos, κοιᾶσθαι, ἱερᾶσθαι. 429.c.d.
Κολία Heſychio bellaria ex melle; forte idem קוליא *Kolja* Chald. 362. b
Κολοβὸς & κολοβόῤῥιν ſimus. 655.d
Κόνος in Polybio muliebris mundi ſp. inter noue Carthaginis ſpolia, forte Ebr. כומז, id eſt faſcia pectoralis, quod probatur ex Arabiſmo, 798.a.b.c.d.
Koph Ebr. expreſſum per γκ. 580.e
Korban in Theophraſto vnum è peregrinis ſacramentis quæ Tyriorum leges prohibẽt, 796. a. Pro magno habitũ hoc ſacramentũ Matth. 23. & 15. p. 796.a.b.c.
Κορωνόπους cur ἀντιποίτην Pœnis. 834.e
Κῶς non eſt ouis, ſed vellus. 405.e
Κειαδέμεν generare Bœotis. 476.d
Κύρτια, v. cetra.

L

L alterum perit in geminatis Ebr. vocibus, 433.b.
E duobus L Syros prius ſæpe omittere. 455.e
L & R ſæpe permutari. 661.a.b.
Laccius, Syracuſarum portus minor, 596 d
Lachman Syriaci libi ſpecies, 806. a. *Lachmanijoth* placentæ genus, Gall. *oublies*, id eſt *oblatæ* vel ὀβελίας ἄρτος. *ibid.*
Lacter promontorium Coæ inſulæ, vnde dicitur. 405.a.
Læna & linna quid differant. 748.a
Laertius emendatus, 410.a.b.&. 610.d
Læſtrygones populi anthropophagi in Auruncis circa Caietam & Formias, 651.e. Cur regio di-

catur eſſe compaſcua, 653.d. Cur ibi breuiſſimæ noctes, *ibid.* Cur eos ponat Crates ſub caudâ draconis. 653.b.c.

Læſtrygones iidem qui Leontini à ferinis moribus dicti, 621.a. Læſtrygon Punice *lais tirian*, id eſt leo mordax, *ibid.*b. Læſtrygonum cum Cyclopibus & Sicanis cognatio. *ibid.*c.d.

Lætus Phœniciæ hiſtoriæ interpres, male in Tatiano Chœtus & in Euſebio Aſitus. 862.b.c.

Lætus & Menander Pergamenus de Europæ raptu, & Menelai aduentu in Phœnicem, & Hiramo & Solomone. 862.c.d.

Lama maſtices vel ſpinæ genus in Arabiâ vnde maſtice, 413. a. *lama* quid Arabice. *ibid.*

Lamia monſtrum humanæ carnis auidum, 652. b. Mulier Africana Beli & Libyæ filia, *ibid.* c. nata in Auromolis, *ibid.* d. vnde dicta. *ibid.*

Lampas, Lopaduſa &c. Africana inſula, Phœn. *Lappid.* Magnitudo & ſitus, 555. a. Ibi turres & portus commodus. *ibid.*

Lamus rex ἀνθρωποφάγος vt Lamia, vnde dictus. 652. b.d.

Lana vitis quid Talmudicis. 767. e

Lanaria herba. 455.b

Lancea vnde dicta. 744. c.d.

Laodicea cur olim Ramatha, 825.e. Multa oppida huius nominis. 826.a

Lapathus vel Lepethis Cypri vrbs, vnde dicta. 371. b.c.

Lapideus campus inter Arelatem & Maſſiliam. 730.a.

Latini boues. 678.d

Latium herbis veneficis cur ſcatere dicatur. 650. d.e. 651.a. Ebr. *latin* incantationes. 651.b

Laurix cuniculi fœtus vnde dicatur. 701.c

Λεβηρὶς, v. cuniculi & Spania.

Lebinthus inſula circa Cariam, vnde dicta. 405. c. d.

Lelegum pleroſq; ponit Homerus in Adramytteno ſinu. 406.e

Λέμνα planta Orchomenii lacus à candore floris ſic dicta, non à ſquamis vt volunt. 431.d. & 475. d. e.

Lemnon adiit Philoctetes à ſerpente morſus propter Lemniam terram, cuius vi labra vulnerum coaleſcunt in venenato morſu; An hinc Arab. *Lem-naas*, 431. a. b. c. Aut Lemnos potius pro *Lebno* à candore terræ Lemniæ, vel ſaxorum, vel ignium, vnde & Æthalia, 431. c.d.e.

Leontini Siciliæ ager fertiliſſimus. 591.e. &c.

Leontopodion Pœnis *gudubbal* attractio Beli, id eſt validiſſima, propter δυνάμιν ἑλκτικὴν, 845. a. Tale luctationes Dei, caligo Dei, montes Dei &c. *ibid.*

Leonum pelles in inſula Cerne vendi ſolitæ, 712. d. e.

Lipara & Liparæ, olim Meligunis vel Melogonis, 571. a. b. Ratio vtriuſque nominis, 571. b. &c. Ignes ibi noctu lucentes, 572. a.b.c. Et tympanorum cymbalorumque ſonus auditur, 572. d. e. Et Cyclopum ictus cum ferrum cudunt, 573.b.c.d.

Lepethis, v. Lapathus.

Lepidin in precio apud Tyrios, vnde dicatur, 805. b. c.

Lepres duæ, parua prope Adrumetum, magna in Tripoli, 525.e.527. a. Leptem magnam alii ad Tyrios, alii ad Sidonios, omnes ad Phœnices referunt, 527. b. Lepti ſermo Punicus & Numidicus, 527.d Leptis, id eſt ſtatio, *ibid.* e. Leptis vectigal diurnum, 528. a. Ibi regio fertilis Emporia. *ibid.*a.b.c

Leptis, v. Tripolis & Neapolis.

Leſbus è ſeptem maioribus inſulis vltima, inde nomen, 415. c. d. 416. a. b. Iſſa olim, *ibid.* c. d. Cadmus ſeu Cadmilus ibi habitauit. *ibid.*

Λέσχαι cœnacula Bœotis vnde. 476. c

Lethes ſeu Obliuionis fl. qui & Limæa vel Limius in quâ parte Hiſpaniæ. 607. e

Leuca Gallica vox vnde nata. 752. d

Λεύκαια & λευκέα, vide Spartum.

Lexicographi Talmudici notati. 767.d.e.

Libanus vnde dictus. 754. a

E Libani vertice ignis certa die in Adonim fl. cadens. 830. d

Liber pro Baccho vnde. 482.a.b.

Libya palus vbi & vnde dicta. 533. c

Libyphœnices qui. 509.b

Libyphœnices in multis Africæ locis, 539. d. 540. b. c.

Libyſtinus lacus ad Bætim, al. Liguſtinus & Libyſticus, 669. c. vnde dictus, 670. a. Ibi vrbs cognominis, *ibid.* Liguſtinam Græci vocant tanquam à Ligurib. *ibid.* a. b. Idem lacus cur Ἄορνος ſeu Auernus appelletur. *ibid.* b

Λίκνοι id eſt cunæ in Bacchi myſteriis. 481. a

Licnophorus Bacchus cur in ſphærâ Lunæ. 481. d. e.

Liguria Gallicana, 729.c. In Liguriâ pugna Herculis & Lapideus campus. *ibid.* &c.

Lilium Punice *abiblabon*, id eſt caulis albus, 837.c

Lilybæus puteus cur dictus. 559.c

Lilybæum Siciliæ promontorium, id eſt ad Libyam. 558.c. d.

Lilybæum Phœnicum vrbs in Siciliâ munitiſſima, quando condita & aucta. 558.e. &c.

Limæa vel Limius fl. v. Lethes.

Limneſiæ inſulæ, v. Baleares.

Lindi lebes Mineruæ à Cadmo conſecratus cum Phœniciâ inſcriptione. 395.a.

Lindus in Auſtrali mucrone Rhodi, vnde *Limda* Phœnicie. Eò appuliſſe Danaum. 396.b.c

Linnæ ſaga mollia vnde. 748.a

Linum Afris ζεραφοῖς, lege ζεραφισά, id eſt ſemen lini. 834.d

Liſſus Leôtinorum fl. quomodo Phœnicie dictus. 621.c.

Lityerſas Phrygum carmen. 818. b

Liuius emendatus. 670.d.& 671.b.

Lixus, Africæ fl. & vrbs, al. Lizus, Lixa, Linx. 711. b. c. Lixus alius. 712.d

Λοβοὶ auris partes infimæ, vnde ἐλλόβιον inauris, 835.c.d.

Loca à prouentu fructuum nominata, 698.a.b.

Loci communes, id eſt ſepulchra. 559.e

Loti vna ſpecies rutilæ zizypho ſimillima, quæ Ebr. *pharid.* vnde Pharidis inſula, ead. quæ Lotophagitis. 544.a
Lotophagitis inſula, v. Meninx.
Lucania late ſumpta etiam Brutios complectitur, 660. a. d.
Lucta Bacchi cum Pallene collata cum lucta Angeli cum Iacobo. 485. e
Lucumo Rex Tuſcis. 646.c
Lug coruus Gallis vnde. 750. d
Lugdunum vnde dictum, 750.d. & quâ occaſione conditum. *ibid.*
Luſitania vbi, 662.e. &c. An à Luſo dicta. 688. c
Luſitania non dicitur à Luſo Bacchi comite, ſed à Phœn. *luz* quod amygdalum ſonat, 698. b.c. Luſitania cur ſic dicatur, *ibid.* Elogium Luſitaniæ. 695. d
Luſus Bacchi comes, 697. b. & quorſum, 698. d. &c.
Lychnadus vel Lychnidus vel Licnidus Illyrici vrbs à Cadmo prope paludem condita vnde dicatur. 504.c.&c.
Lychnites vel Lychneus lapis vbi ſumatur & vnde appelletur. 447.c
Lycophron emendatus. 429.d
Lyſius Bacchus, cur in ſphærâ Veneris. 482.a
Lycurgus armatus vt Samgar ſtimulo boum, 485. c.d.
Lythirambus, v. Thriambus.

M

M & N permutata. 443.a.799.a.
M & N ſeruile tanquam radicale quandoque exprimi. 630. a
M ablatum in fine vocum. 587. a
M & B permutati. 453.c.d.615.a. & 846.a
Macpela ſpelunca etiam Caphelta & Dejotaron, 507. a
Μάδαεις, v. Matara.
Macatæ populi Britanniæ vnde dicti. 755. d
Maceris (Herculis Libyci cognomen) vnde dictus. 631.a.b.
Macris Eubœa dicta, non à Macri Bacchi nutrice, ſed à longitudine. 434. c
Mænoba Bæticæ vrbs vnde dicta. 667.d
Magalia vnde dicantur. 816.e
Magalia, Magaria vel Megara, Pœnis Magar vt Ebr. *magur*, quæ pars Carthaginis. 513.d.&c.
Magnes Ἡρακλεία λίθος, 717.a. non tamen ab Hercule, *ibid.* a. b. ſed ab Heracleâ Magneſiæ quæ Lydiæ pars, *ibid.* c. &c. Indidem Magnes & Lydius lapis & Heracleoticus, *ibid.* d.e. &c. De Heracleo lapide Ptolemęi locus aſſertus. 718.c.d
Mago Minoricæ oppidum vbi ſitum & vnde dictum. 704.d
Magum in nominibus Rhotomagi, Neomagi &c. quid ſonet. 757. d
Maharbal Gr. Diognetus. 825. d
Maiorica ſeu Balearis maior, inſula maxima poſt ſeptem magnas, 701.c. Eius oppida. 704. b
Μάζεις, v. Matara.
Malaca vel Malacha, Bæticæ oppidum à ſalſamentis dictum, cum fl. eiuſdem nominis, 683. b.c.
Malachbelus, id eſt Sol. 811.c
Malaciæ vox cur mutata in *bonaciam.* 397.a
Malchus Rex Phœnicibus. 646. c
Malea Laconicę promontorium, Phœnicie *Matlea*, cur γαμφηλαῖ ὄνυ Lycophroni. 501.b.c
Maleuentum cur mutatum in Beneuentum, 397. a. b.
Malic, v. Melcarthus.
Malica Hercules Amathuſiis. 372.b
Malichæ, reges Nabatæorum. 799.b
Maltha & malthare, quid proprie. 550.b.c.
Mammon lucrum Pœnis & Syris, 850.d.e. & 851.a. Origo vocis. *ibid.*
Mamphula panis Syriaci g. vnde dictum. 807.a
Maneros Ægyptiorum carmen. 818. b
Mangæ, mangana, mangonalia vnde dicta, 745. d. e.
Maniacum, monile aut torquis vnde dictum, 749. c. d.
Mannus Tuitonis filius. 751. c
Mantiſſa Tuſcis additamentum. 647.a
Mantus Pluto Tuſcis vnde Mantua. 646. b
Mapalia Pœnorum caſæ vnde dictæ. 813.c.d.e.
Mappa, Punicum vocabulum, quomodo deductum à Syro מעפר, & hoc rurſus ab Ebr. אפר 1.Reg.20.809.e. & 810.a. &c.
Mar Syr. Dominus, *maur* Britan. magnus, vnde Condomarus, Viridomarus, &c.
Marc Gallis & Britannis equus, vnde μάρκα τριμαρκίσια, *marckſchalk.* 749.d
Marcellus Virgilius notatus. 836.a.b.
Mare Rubrum pro Aſphaltiti. 760.a
Mare tenebroſum Arabibus, id eſt Septentrionale. 727.d.
Mariandyna, v. Bithynia.
Μάρειν Syris dominum. 824. d
Maritima, v. Hiera.
Marium Cypri vrbs, an à Marieo Cinyræ filio, 372. b.c.
Marmarica pro Bar-Barca, id eſt deſerto Barces. 545.b.
Marnas, Gazæ cultus pro Ioue Cretenſi. 458.c
Marnas Iupiter cur dictus. De eô nugæ Stephani 824. c. De eodem Hieronymus. *ibid.* d
Maro Siciliæ mons, quomodo Phœnicie. 610.c
Marpeſſus Pari mons vnde dictus. 447.d
Martis virgo Cretenſibus. 824. c
Maſſicytus vel Maſſicytes cur dicatur mons prope Phaſelidem. 390.c
Maſſilienſium dialectus Æolica. 746. b
Maſſilienſium vrbes in Hiſpaniâ. 691.a.b.
Maſticem fundens lentiſcus, forte *metſik* Phœnicie, 413.a. v. lama.
Matara, mataris, materis, μάδαεις, μάζεις, &c. *matras*, *matraſſer*, vnde. 745.a
In Magnæ Matris ſacris cur ærea cymbala. 488.a
Margenus, v. Belus.
Mauri vnde dicti. 544. d
Mazara Sicil. vrbs & fl. terminus Punicæ ditionis, vnde nomen, 616.a.b.c.
Μάζονες epulæ Bacchi, *mazon* Ebr. obſoniũ, 485.a

Μέγαρα

Μέγαρα vnde dicta. 365. a
Megara, v. Magalia.
Mela emendatus. 520.d.e.
Melcarthus ſeu Melicerta, Hercules Phœnicius, Amathuſiis Malica. 682.a.787.a.
Melicerta ſeu Palæmon Tenedi cultus puerorum victimis. 412.c
Meligunis vel Melogonis Liparæ inſulæ vetus nomen vnde factum. 572.d.e
Melita vnde nobilis, 547. c. Phœnicum ibi colonia & ſermo ſemipunicus aut Arabicus potius, *ib.* c. &c. Et Iunonis fanum & Herculis, & inſcriptiones Punicæ, 548. a. b. Inter Phœnices & Græcos Melitæ imperium diu alternaſſe. 548. b. Melita vnde dicatur. 548. d. &c. Melitenſia lintea id eſt goſſipina. 550.d.&c. Melitenſes catelli. 551. b.c. Melite duplex Illyrica & Africana. 551. d. Ad vtram appulerit Paulus. Pro Illyricâ obiectiones. 551. d. e. Pro Africanâ rationes. 552.a.&c. Obiectiones ſoluuntur. 553.b. &c.
Meliten à melle dici, aut melle fuiſſe fertilem veterum nemo ſcripſit. 549. a. Melita in medio ſpatio inter Tyrum & Gades, & vltro citroq; nauigantibus refugium, 549.c. Melitæ domus ſplendidæ, & albario opere exornatæ, vnde nomen, 550.e. Melites primus, id eſt præfectus. 552. c.
Melite nympha ex quâ Hyllum genuit Hercules, 548. d.
Melitta Africæ vrbs ab Hannone condita, vbi ſita & vnde dicta. 712.b
Melos Sporadum vna Cycladib. adſcripta. 452. a. inſula πολυώνυμος. *ib.* a.b. Nec à mali rotunditate dicitur; nec à Melo Phœnice. 452. b. Sed ab Ebr. *melo* pro repletione. *ib.* Quia terra effoſſa ſtatim repleri credita. *ib.* c. & 453. d. Vel pro vbertate & maturitate, quia ibi fruges vberrimæ quæ ſtatim matureſcunt. 452. d. e. &c. Melos cur Mimallis & Memblis & Byblis dicta, *ib.* c. Et Zephyria, *ib.* e. Ibi ſulphur & alumen nobiliſſimum, *ib.* &c. Iudæi multi. 454. a. b. Melia terra. 454. b. Melinum album, & melinus color luteus. *ib.* d
Membliarus inſula prope Theram quæ & Anaphe. 461.a.b.
Membliarus vel Membriareus, Phœn. *Mambre haros* Cadmi cognatus in Thera inſulâ, 460. b. c.
Memphis ex *Moph.* 362. c
Mena vrbs Africæ in lacu Tritonide circa Syrtes, 511.b.
Menavii Irenicon. 696.e
Menais, Menæ, Menænum, vide Palici.
Menander Pergamenus, v. Lætus.
Menandri Epheſii Phœnicum hiſtorici fragmenta quatuor de Phœnices regibus & iudicibus, 862.d.e. &c.
Menas primus Ægypti rex. 751.c.d.
Meneſthei portus, v. Aſta. Fabula de Meneſtheo in Hiſpaniâ. 680.d
Menois, vrbs Palæſtinæ prope Gazam. 458.c
Menuthias inſula, non Cerne ſed Madagaſcar. 713.a.b.
Mercator notatus. 527.a
Mercurialis Pœnis herba *aſumes* miniſtri ſup. Deorum, id eſt Mercurii qui ob id ipſum appellatur Cadmilus. 844.a.b.
Merimorion Gall. meliſſophyllon, vt Arab. *marmahor.* 752.a
Meſſana, v. Zancle.
Meſſapius mons Bœot. à ſpeculâ dictus. 469.d
Meſſe vnge Pœnis & Meſſias vnctus. 852.a
Metalla plerunque in locis infrugiferis. 663.e
Metatheſis. 452.e.449.a.455.e.456.a
Methres, v. Belus.
Midacritus, aut Melcarthus potius, plumbum ex Caſſiteridum inſulis primus attulit. 719.e.723.b.
Mileſium naſturtium. 418.a
Militaria Gallorum vocabula, v. Galli.
Miltine vel Miniacea vrbs in Africâ. 532.b
Milyæ cur Solymi dicti, *Mulia* tumulus Talmudicis, & *mulae* loca montoſa. 351.d.e.
Mimallonides à loquacitate dictæ, vel à *mamal* id eſt torculari, vt Ληναί. 484. c
Mineruа Beliſama. 737. b
Minium Punice *manin* & *ſammanin*, Gr. ἀμμιον. 694.e. &c.
Minius Hiſp. fl. an à minio pigmento, vel cõtra, 694.d.
Minoa ſeu Heraclea olim Macara, id eſt exciſa dicta. 613. b. c.d.
Minoa, v. Gaza.
Minorica ſeu Balearis minor, 701.c. Eius oppida & vnde dicta. 704. c
Mochus Sanchoniathonis hiſtoriam Phœnicie continuauit. 861.d. Huius interpres Lætus. 862. b.c. Mochus quomodo Phœnicie. *ib.* a
Moloch, idolum in cuius honorem pueri in ignē coniecti. 582. b
Monœcus, v. Hercules.
Monymus & Azizus Edeſſæ Solis aſſeſſores. 811. c. Monimus eſt Mercurius, *ibid.* Origo vocis. 812. a.b.
Mors culta Gadibus, id eſt Pluto. 675.b
Moſis hiſtoria cum Bacchi fabula collata, 485. b.c.
Moſychlus mons in Lemno in quô Vulcani fornax, vnde dictus. 432.a.b.c.
Μὼτ id eſt materia ex quâ omnia. 783.c
Motuca vel Motye Siciliæ vrbs non procul Pachyno. 602.b.603.b.c.
Motychanus Siciliæ fl. 693.b.c
Motye Phœnicum oppidum opulentum in Siciliâ, cuius ſitus qualis Tyri, 560. a. b. Ratio nominis. *ibid.* c
Motho, vide *Muth.*
Much מוך vernacule *bambace.* 768. a
Mugil Symæthius non Hymetthius. 585.e
Muli inſignes in Balearibus. 704. a
Mulieres in bello, ita moris in Oriente, 484. b. c.
Murænæ Tarteſſiæ. 672. d
Mures in Gyaro roſiſſe ferrum. 450.e
Murium in Africâ genera tria. 792.d
Muſtelæ Tarteſſiæ. 672.d
Muth Pluto Phœnicibus. 646. b
Muth mors & Pluto. 789. b. *Motho* idem, *ibid.*

Mutiſtrata vel Ameſtratus Siciliæ vrbs vnde dicta. 568.d.&c.
Myconus, Mucon Phœn. ab inopiâ dicta. De Myconiorum paupertate adagia. 444.b.c.
Mylę vbi boues Solis, ab armentis ita vocatę. 570. b.&c.
Myrtilus Cadmili filius Myrtoo mari nomen dedit. 428.c
Myſor. 784.d

N

N elisum in *bath* & *Bedan*. 363.a
N Ebr. in fine ademptum. 817.c
N latens in puncto Daghes. 534.a
N finale in Ebræis nominibus format Græcos accuſatiuos. 429.d
Nun pro *Iod* Syris. 801.d
N & L permutabilia. 572.c.d.
Naarmalcha, fl. regis. 799.b
Nabla vel nablium, Sidonium inuentum. 807.d. ſonis duodecim, 808.a. pulſatur digitis & inter pulſandum vertitur, *ibid.* inſtar vtris, *ibid.* Dauid primus meminit, *ibid.* Nablium Heſychio diſſonum, aliis contra. *ibid.* a. b.
Nablium Phœnicium organum lyræ vel citharæ ſimile. 740.c
Nabuchodonoſor an Hiſpaniam ſubiecerit. 665. c.d.
De Nabuchodonoſoro Philoſtrati locus inſignis, 863. d.
Naclis oppidum vbi ſitum. 830.b. quando conditum. *ibid.* & vnde dictum. 830.c
Naclis vt Nicolaus Ebr. palmulæ ſpecies. 830.b.c.
Namphanio Punice in Auguſtino boni pedis homo, imo *Namphamo*. 849.c
Nantuates vnde dicti. 754.d.e.
Nanus erro, Vlyſſis nomen apud Tuſcos, 647. a. b.
Naron Illyrici fl. vnde dictus. 503.b
Narycia pix non Neritia vel Nareſia. 660.d. Narycii Locri, *ibid.* Naryx vel Narycus patria Aiacis Oilei. *ibid.*
Naſturtium Mileſium. 418.a
Naues Phœnicum partim rotundæ partim oblongæ. 82[illegible].a. Nauigiis cum vaſis multæ voces communes. 819.c
Naues δελφινόφοροι. 648. b
Νάξαι, νάκτα & ναστὸν quid Gr. 446.c.d.
Naxus vrbs Siciliæ. 577.e
Naxus vna Cycladum, 439.c. Naxi nomen eſſe Phœnicium probatur ex Grammaticis, 446. c. d. Naxus quam opulenta, *ib.* e.&c. Figura qualis. 447.a
Naxus Baccho ſacra, 627. c. d. Biblinum vinum à Bibline Naxi fl. *ib.* Naxium vinum nectar. *ib.* Bacchi & Ariadnes amores Naxi, 628.a. Naxus à Pholo Centauro Baccho data, *ibid.* Naxiarũ partus octimeſtris, *ibid.* Fons vini Naxi, *ibid.* b. Thebanos vitem à Naxiis redemiſſe, *ib.* Naxus Sicilia minor dicta. *ibid.* c
Neæ inſula prope Lemnum vbi morſus Philoctetes, vnde dicta. 432. c
Neapolis & Tripolis vrbs Africæ eadem, Leptis diuerſa. 527.b
Nebriſſam dictam fabulantur à Bacchi nebride, 680.a. vera vocis origo. *ibid.* b
Neapolis cur olim Parthenope. 657. b
Neco, v. Africam & Phœnices.
Neetum Siciliæ vrbs in aſpero ſolo, vnde dicta, 600.a.b.c.
Neides vel Neades feræ in inſulâ Samo, quarum barritu ſolum diffindebatur, 408. a. b. Oſſa earum oſtenſa, eadem forte quæ Amazonum ibi à Baccho interemptarum. 408.b.c. De Neadibus Prouerb. 408.b. Terræ motus intelligi, 408. d.&c. Neides vnde dicantur, 410. a. *Nid* Ebr. commotio, & *nud* verbum de motu terræ. 409.d.e.
Nemauſus à quô condita. 729. e
Nicander notatus. 420.d.e.
Nicandri ſcholiaſtes notatus. 836.a
Nicephorus emendatus. 830. b
Nicolai Damaſceni hiſtoria Aſſyriaca. 864.c
Nimrod, v. Belus.
Niſibis nomen quid ſonet. 826.e
Niſyrus fragmentum inſulæ Coæ. De eâ fabula, 402.c.d. Origo vocis, *ibid.* e. Mons Prion, id eſt ſerra in parte Coæ vnde Niſyrus abrupta. 403.a.
Nitrum, v. Cimolia.
Nola Campaniæ vrbs à Tyriis condita iuxta Solinum, 642. d. potius à Thuriis, vel à Tuſcis vt vicina Capua. 643.e.&c.
Nomen κτητικὸν primitiuum. 720.d
Nonnius notatus. 577.e.578.a.
Nonnus emendatus. 510.b.511.b. & 643.b.
Nora Sardiniæ vrbs quam condidiſſe fertur Norax Hiſpanus, 633. d.e. contra Noræ nomen Punicum. 634.a.b
Nubienſis Geographus emẽdatus. 532.c. Eiuſdem locus perperam acceptus. 706.&c. Idem explicatus. 772 d
Nyrtia Fortuna Tuſcis. 646.a. Dea Volſinenſium & Sutrinorum. *ibid.*
Nyſa mons Arabiæ vnde dictus. 479.b

O

OAnus Siciliæ fl. à carectis dictus. 605.e
Oaſis vel Auaſis vnde dicta. 526.c
Obliuionis fl. vide Lethes.
Oceanum terram cingere probatur ex Sileno, Orpheo &c. & ex Thargum. 707.c.d.e. Inde Arab. *mare ambiens*, & Gr. Ἀμφιλείτη, 708.a. Oceanus à Græcis ſero nauigatus, 708. a. Tamen Homero notus, *ibid.* & ſeq. Edocto nimirum à Phœnicibus qui circa Solomonis tempora cœperunt Oceani remotiora frequentare, 708. a.&c. Oceani quas partes explorauerint. 709. b.&c.
Ocha Eubœa cur dicta. Nugæ Grãmaticorũ. 435.d. e. Ocha Eubœę mons altiſſimus, & vetuſta vrbs, *ibid.*
Oea, Eoa, Æa, &c. Africæ vrbs in Tripoli, Ph. חוא, 526.b.c. Magna vrbs, *ib.* d. De ſitu error. *ib.* c.
Oebalum Laconum Regem perperam confundi cum Obale de quo Moſes. 499.e

Oenas columbæ ſpecies, quæ *Carmiuno* Syris, 829.a.
Oenotropæ tres Anij filiæ, Oeno, Spermo & Elais, quâ vi pollere creditæ, & origo fabulæ, 440.c.d.e.
Oeſtrymnides inſulæ, id eſt Caſſiterides, 723. d. Pœnorum & Himilconis in eas nauigationes, *ibid.* d.e. vide Caſſiterides.
Ὠγλὼ & Ὠγῆνος Oceanus cur dictus. 708.c.&c.
Ogmius Gallis cur Hercules, 737.c. Eius habitus peregrinus, *ib.* Idem eloquentiæ magiſter, *ib.* d.e.
Ogrylle vel Gorylle aut Gurulis, Sardiniæ vrbs, 634.c.637.d.e. Qui conditores, *ibid.* Ratio nominis. 637.e
Olba Solymorum vrbs, non Olbia. 390. e
Olbia Sardiniæ vrbs, à quibus condita & vnde dicta, 634.b.637.b. Quomodo à Romanis capta, 638.a.
Oleum Venafranum. 667.c
Oliarus forte Ariel. 451. a
Oliſippo Luſitaniæ metropolis vbi ſita & vnde dicta. 695.e
Onca Minerua Phœnicie, & Oncææ Thebarum portæ vnde dictæ. 463.d.&c.827.a
Onkelos emendatus. 765.a
Onoba Bæticæ vrbs, vnde dicta. 667. d. vbi ſita, 679.d.e. cur Liſturia cognominata. 680. a
Onobala Siciliæ fl. qui & Tauromenius, 577.d. Ad eius oſtium fanū Veneris, & gerrhæ id eſt pudenda pro faſcino. *ib. Onbola* quid Arab. 578.b
Onomacritus, v. Orpheus.
Onuana Minerua Gallis, vt Onga Phœnicibus, 737.a.
Ophir, eô miſſæ claſſes Solomonis & Hirami. 768. d. e. Ophir duplex, vna in Arabiâ, altera in Indiâ, nempe Taprobana. 769. a. Cuius portus Hippuros eſt Ophir. *ibid.* c. d. Vide Taprobana.
Ophiuchus, v. Rhodus.
Ophiuſa quæ & Colubraria vna è Pityuſis. 706. d. e.
Nouus orbis an Poenis cognitus. 716.b.&c.
Oreſtes vbi à maniâ liberatus. 377. e. &c.
Orethus Siciliæ fl. vide Eleutherus.
Orgia Chald. *arazaia.* 485. a
Oribaſij legatio ad Apollinem. 467.d
Origanum Tenedium. 418. a. Origanum quomodo Syris & Arabib. *ibid.*
Origenes notatus. 815. d
Origo in Euſebio pro virago. 515. c
Orinus in Siciliâ, id eſt albus fons. 599. c
Orion Zanclo Regi Zancles portum extruxit. 576. d. e.
Oroſpeda, male Prol. Ortoſpeda, id eſt mons Argenteus, quorſum. 665.d.e.
Orpheus vel Onomacritus verius quid de Britanniâ, 725. e. Quid idem de Hiberniâ. 726.b.c.
Ortelius notatus. 462.b. & 612.b.
Ortoſpeda, v. Oroſpeda.
Ortygia inſula prope Syracuſas. 594.c.596.e.
Oſſonoba Luſitaniæ vrbs vnde dicta. 667. d
Oſſum pro oſſe in Auguſtino forte ex Punico עגם, 849.c.d.
Oues in Bæticâ prope Bætim rutili velleris. 696.a. b.c.
Oues in Erythiâ. 679.a
Oxyares Perſis Achaſueros, vulgo Aſſuerus. 427.b
Ὀξύσχοινος μελάγκρανις Poenis *chudua* pro *achudua* id eſt iuncus niger. 840.b. &c.

P

P & T permutari. 450.d.706.a.
P Ebr. duplex expreſſum per M P. 798.d
Pachynus Siciliæ promontorium Punice *Bachun* à turri ſpeculatoriâ. 601. d. &c. Pachyni portus, 602.b.c.
Pagaſæus ſinus idem qui Pelaſgicus. 433. c. à Pagaſis vbi largi fontes, vnde nomen, non ab Argo naue ibi compactâ. 433.d.e. In eo ſinu inſula cur Cicynæthus appelletur. 434. a.
Palæmon, v. Melicerta.
Pales ruſtica Dea, vnde. 813. d
Palicorum in Sicilia ædes & lacus Delli periuris graues. 588. a. b. c. Ibi oraculum & aſylus, *ib.* d. Palici Poenis *Palichin*, id eſt σεμνοί, 589.b. Origo vocis fabuloſa. 588.d.&c. Adrani filij, 584.c
Palicorum fons Menais. 590. c. Ibidem vrbs Palice, quæ & Menæ & Menænum. *ibid.*
Palladius emendatus. 421. b
Pamphila Latoi filia veſtes redordiri rurſuſque texere inuenit. 403. b
Pan cur terrores *Panicos* dicatur immittere. 483. a. Faunus itidem. *ibid.* b
Pan, v. Faunus.
Pangæus Thraciæ mons, vbi metalla reperit Cadmus. 424. d
Pannag quid in Ezechiele. 362. b
Panormus Phoenicum in Siciliâ metropolis quomodo Punice. 565. c
Pantagius vel Pantacias, Sicil. fl. qui Cereri filiam quærenti obſtrepuit vnde dictus. 592. b.c.d.
Pantheræ ex Ciliciâ. 377. c
Panyaſis emendatus. 390. e
Papauer corniculare Poenis *ſiſimaca*, id eſt ſeſamum nigrum. Quorſum vocetur ſeſamū, quorſum nigrum? 841.d.e. Papaueris & ſeſami promiſcuus olim vſus in panificiis. *ibid.*
Paphlagonia vnde dicta. 423.e
Paphus Pygmalionis ſucceſſor Paphum cōdidit, 370.b. De Paphiæ Veneris templo multa Tacitus. *ibid.* Paphus, Epaphus & Abib. *ibid.* c
Παρακείμενον pro oppoſito ſumi. 763.d
Παράσημον, vide ἐπίσημον.
Parcarum fabula vnde. 404. c
Parma Punicum ſcutū quale & vnde dictum, 822. d. e.
Παρνάσσος pro magno, 469.d. Parnaſſus & Parnes montes vnde appellati. 470. a
Parthenium Punice *thamacath* vt Ebr. תמכה *thamca*, Syr. תמכתא *thamcatha*, Rom. tamnacum, vulgo *tanacetum*, vernac. *tanaiſie*, 837. d.e. Huius vſus in eſu agni Paſchalis, *ibid.* Ebræi notati. *ibid.*
Parthenope Sirenum vna Neapoli condita. 657.b

Parus Zacynthus dicta, quia montoſa, 447.b. Ibi marmor Lychnites ex terræ cauernis ad lucernas erutũ, 447.c. Paro inde nomen, *ib*.c.d. Cur eadem Cabarnis. 448. a
Paſtinaca ſylueſtris quam volunt eſſe daucum, Punice *ſicham* à nigredine radicis. 836.c
Paſtores cur Ægyptiis execrandi. 374.e
Patæci Dii Phœnicum, Herodoto in prorâ, Heſychio in puppi nauium vbi tutelæ locus, 791. b. c. quâ formâ, *ibid*. vnde dicantur. Scaligeri ſententia, *ibid*. d. noſtra, *ibid*. d.e. vide & 821. b.c.
Pateræ ſacerdotes Apollinis vnde dicti, 739.d. Paterius. *ibid*. e
Patmo inſulæ nomen à terebintho, quæ *bathmo* Syris. 411. c
Pauſanias notatus. 602.b
Pauſaniæ locus aſſertus. 749.c
Pauſanias emendatus. 560.b. & 827.a.b.
Pelagus pars Bætis fl. circa Cordubam. 670.d.e.
Pelinas, Pelinæus & Pelinnæus, mons altiſſimus in Chio, 413.b.c. Mons *peli naas*, id eſt mirandi ſerpentis, à dracone ibi latente, 413.d.e.414. a. Pelinna, vrbs Theſſaliæ. *ibid*.
Pelorum Siciliæ promõtorium, 575.a. Pelori Græcum nomen cur dici putetur à Peloro gubernatore Annibalis ibi ſepulto. *ibid*. b. &c.
Pempedula Gall. quinquefolium vnde. 752. b
Penninum iugum in ſummis Alpibus vnde dictũ, 753. b.c.
Πέντακχ@ Bœot. vaſis genus, quomodo Ebr. 475. d. e.
Peparethus etiam Euoenus, 433. a. Vnde dicatur, *ibid*. b. Quam ferax. *ibid*.
Perca, v. Bætis.
Percus, Pergus, Pergusa, lacus prope Ennam vbi Proſerpina rapta, vnde dictus. 587. c.d.
Pericionius Bacchus cur in Saturni ſphærâ, 482. a. b.
Periclymenon Pœnis *lanath* ab emolliendo, aut quia לן *lan* eſt pernoctare, nam legebatur noctu. 838.e.&c.
Periſtereon ſeu verbenaca Pœnis *azirgozol* herba pulli columbarum, & *zimicum* imo *zibicum* id eſt herba columbarii. 846.a
Permeſſus, v. Holmius.
Πέτορες, πίτυρες, πίσυρες Æol. quatuor, vnd *pedvvar* & *pevar* Britan. 746.b
Petoritum Gallici vehiculi genus vnde dictum. 746.a.
Petra, v. Recam.
Peucetia, v. *calab*.
Φ & β permutabilia. 362.d
Phi & *Theta* permutati. 442.c.d.
Phacas Phœnix, quomodo vocetur Ebr. 395.d
Phæaces, id eſt eminentes quorſum Corcyræi dicti. 506.c.d.
Phala Sidonius dux claſſis Memnoniæ Rhodi ſubſtitit cum ſuis & ibi cæſus eſt. 395.d. e.
Phalacrocorax in Balearibus. 705.a
Φαλαίναι, v. balænæ.
Phalantus Phœnicum dux quomodo Ebr. 395. d
Phallus vnde dictus, 484. d. Phalli in Bacchi honorem quorſum erecti. 486. a
Phanace Bacchi nomen à fremendo, vt Bromius, 480. c
Pharidis inſulæ, v. Meninx.
Pharnace Cinyræ mater. 372.d
Phattaga crocodili ſpecies. 551.b
Phauorinus emendatus. 784.d.e.
Pherecydes terræ motum quomodo præſenſerit, 410.a.
Pherecydes Syrius è reconditi Phœnicum libris Philoſophiam didicit, & apud Græcos primus docuit, 445.b. De eius heliotropio multa, *ibid*. c.d.&c.
Phicius mons Bœot. à Sphinge quam Φίκα Bœoti vocant. 470. a
Philiſtæorum dialectus qualis. 778.e
Philocandrus, v. Pholegandrus.
Philo notatus. 826.a
Philonis error. 461. d
Philoctetes à ſerpente morſus, cur Lemnon iuerit. 431.a
Philoſtratus emendatus. 718.e
Phineus à Phœnice ſeptimus Bithyniæ rex Argonautis æqualis, 422. d. Abeo Phineum & Phinopolis, 423.c. Phineum in Thraciâ regnaſſe quidam volunt. *ibid*.
Φώκαινα turſio delphini ſpecies. 648.a
Phocenſes in Siciliâ, v. Elymi.
Phœnice & Phœnicum ſedes prope Phaſelidem, 390. c.d.
Phœnicem non eſſe Ægyptium. 374. b
Phœnice occidentalis circa Carthaginem & Syrtes, 827. c. d. Orientalis circa Libanum, *ibid* Magni ſinus in vtraque. *ibid*.
Phœnicen quandoque includit Syria, quandoque ab eâ diſtinguitur, 365. d.e. Phœnice licet terrarum anguſtiſſima, tamen colonias emiſit fere per totum orbem, 367. b. c. &c. Variæ cauſæ migrationum, *ibid*. Phœnicum coloniæ quam multæ. *ibid*.
Phœnice pro Cariâ, 394.d. Phœnice prope Rhodum, *ibid*. Phœnix vicus. *ibid*.
Phœnice inſula in ſinu Maryandinorum, 423. d. e.
Phœnice cur Rhabbotin & Colpitis. 827. b.c.d.
Phœnices in Oceano, 708. d. à Necone miſſi totam Africam circumnauigarunt, 709. c. In occaſum conuerſi Solem habuere ad dextram, *ib*. Phœnicum Indicæ nauigationes, & in magnã inſulam vltra Gades. 709. d
Phœnices ex Rhodo pulſi à Caribus. 395.b
Phœnices cum ſuis coloniis Ebraiſmum vbique diſſeminarunt. 361.d.e.
Phœnices è mari Rubro veniſſe multi tradũt, 759. b. Quomodo in Iudæos id quadret, 759.d.e. & Idumæos & Amorrhæos, 760. a. Id à Perſis iactari reſpectu Cuthæorum, 760. b. Nihil tale in Phœnicum annalibus, nec ſibi conſtant qui id referunt. *ibid*.d
An Phœnices tenuerint Byzantium & Chalcedonem. 425.b.c.d
Phœnices metallorum conflatores. 657. e
Phœnicum & Ægyptiorum ſacra diuerſa. 374.c
Phœnices ex ſyderibus nauigationem dirigebant, 410.c.d.

Phœnicum claſſes partim ex gaulis, id eſt rotundis nauibus, partim ex triremibus. 820. a
Phœnices genus quoddam Athenis. 497. b
Phœnices quando extra columnas progreſſi, 511. d. e.
Phœnicum nominis variæ origines, 362. a. Ebraice quam varie ſcribatur, *ibid.* a. b. Deflexum forte ex *bene* vel *phene Ának*, 362. d. Vide Anakæi & Syrophœnices.
Phoenices Aſtronomiæ periti. 446. a
Φοινικὸν ψεῦδος Phoenicium mendacium, Pro. 498. e.
Phoenicia & Punica ex Apollonii ſcholiaſte, 828. d. Apuleio, 834. d. Athenæo, 801. c. Auguſtino, 848. d. Aurelio Victore, 797. d. Dioſcoridis auctario, 834. d. Etymologico magno, 829. d. Eunapio, 799. b. Euſtathio, 828. b. Feſto 797. a. 812. c. 814. a. Herodiano, 797. d. e. Herodoto, 791. b. Heſychio, 817. c. Hieronymo, 847. d. Iamblicho, 811. d. Inſcriptione veteri, 811. c. Ioſepho, 794. a. Iulio Capitolino, 797. d. Liuio, 797. a. Macrobio 811. a. Paulo, 797. a. 813. e. Pindari ſcholiaſte, 828. c. Plauto, 800. a. Plinio, 814. b. Plutarcho, 797. a. Polybio, 796. c. 798. a. Quintiliano, 809. e. Sanchoniathone, 782. e. Seruio, 815. b. Solino, 797. a. 814. b. Stephano, 796. e. 823. d. Strabone, 796. e. Tertulliano, 853. e. Trogo, 797. a. Tzetze, 799. b 828. c. Varrone. 814. d
In Phoeniciæ hiſtoriæ reliquiis latet fere quicquid vſpiam antiquiſſimum. 361. d
Phoenicium & Punicum ſermonem Ebræo fuiſſe affines multis probatur, 770. c. d. &c. Locorum nomina in terrâ Chanaan fere Ebræa, *ib.* Lingua Chanaan & Phoenicia pro Ebræa, 777. c. d. In Phoenicii ſermonis reliquiis pleraque Ebraica, 778. a. b. Tamen Phoenicius ſermo non plane idem qui Ebræus, *ibid.* b. Inter ipſos Ebræos variæ dialecti, *ibid.* Punicus etiam ſermo nonnihil à Phoenicio diuerſus, 780. d. Refelluntur Fulleri obiectiones, 779. a. Auguſtini, Hieronymi & Priſciani de eo teſtimonia, 781. b. &c.
Phoenicus portus Cytheris. 501. a
Phoenix coloniam deduxit in Bithyniam. 419. c
Pholegandrus, ferrea inſula, vnde dicta. 451. b. c.
Phorbas, v. Rhodus.
Phorbantia, v. Bucinna.
Phraſis Ebræa & Punica ab Auguſtino obſeruata, 849. e. Phraſis alia Ebræa non abſimilis in Africanis ſcriptoribus. 850. a
Φρέαρ ex Ebr. *beer.* 362. d
Picati, quorum pedes formati ſunt in ſpeciem ſphingum. 470. c
Pica cur Baccho ſacra. 478. d
Pici oraculum vnde dictum. 471. d. e.
Pictores vetuſtiſſimi hominem quomodo pingebant. 392. a. b.
Pileus Laconicus. 459. d
Pineus frutex, id eſt chamæpytis. 706. c
Pinus & pineæ reſinæ præſtantiſſimæ in Pityuſis. 706. b. c.
Piſces in Luſitaniâ. 695. d
Piſidæ quondam Solymi, 376. c. d. fortiſſimi, 394. a. b.
Piſtacium, Ebr. *boten*, 419. e. In nucibus primas obtinet. *ibid.* Inde biſtacium Perſis qui regem vocant *biſtaca*, 420. e. Piſtacium Syriæ pæne peculiare. *ibid.* b. Loca inde dicta. *ibid.* b. c. A ventre prominulo *boten* Ebr. dicitur. *ibid.* Amygdalis ſimile. *ibid.* d. e. Arbor terebinthoſimilis. 420. e. Inde terebinthus pro piſtacio in Talmude & Græcis. 421. a &c. Piſtacium amygdalo inſeritur. 42 . b. *Boten* quam varie exponitur. 421. d. e. Etiam pro auellanâ ſumi. 422. a. Pontus vnde terra Botno. *ibid.* b
Piſtacium, biſtacium, & phiſtacium. 362. e
Piſtrix ex πρίσις. 701. c
Pithecuſa prope Campaniam inſula non dicitur à doliis ſed à ſimiis vt in Africâ Pithecuſa. 655. b. c. Eadem Enaria ab enaribus. *ibid.* c. & *Arima* quia Syris *harim* eſt enaris ſeu ſimus. *ibid.* d. e.
Pityuſæ vel Pityodes duæ. 705. a
Pix vbi, vide Brutia Calab. & Narycia & Syla.
Plãtago ſeu arnogloſſum Afris Α'τιδρκὸν in Dioſcor. Artiereon in Apul. lege *Atir erkin* herbam neruorum, quia eſt πολύνευρος, 834. d. & 844. d.
Plauti decem verſus Punici & ſex Libyci explicantur per Latinos vndecim ſequentes. 800. a. &c. Diagramma in quô corriguntur & explicantur. *ibid.*
Plinius emendatus. 433. a. 677. c. 679. d.
Plinius notatus. 403. b. 521. a. 655. a. b. 706. c. 792. a. b. 836. a.
In Plinium coniectura. 411. d. 714. d
Πλίνθος later vnde dicatur. 405. d
Plumbum è Caſſiteridibus quis primus apportauerit. 719. e. 723. b. ſtannum veteribus plumbi ſpecies. 720. c. Vtroque fœcunda Britannia, *ib.* Plumbum maxime fuſile. 721. a
Plutarchus emendatus. 377. c. 593. a. b. 799. c. 842. b.
Plutarchus notatus. 836. a
Pluto dicitur *Axiokerſos* propter imperium mortis quod diabolo tribuit Paulus. 427. d. Idem *Muth* Phœnicibus. *ibid.*
Poecilus, id eſt Picol Membliari pater. 460. c
Pœni bilingues, migdi ibes, biſulcilingues dicti, quia Punicum & Libycum idioma in Africâ fuere in vſu. 800. c. d.
Inter Pœnos & Gallos commercium. 733. a. Pœnorum mercenarii milites è Galliâ. *ibid.*
Pollux emendatus. 586. a
Polybii locus à Camdeno perperam acceptus explicatur, 724. c. Multa Galliæ loca, & Britannia ab ipſo deſcripta. *ibid.* d. e.
Polygonum *chulum* Punice, imo *chulim* articuli, internodia, vt Ebr. חוליות, 838. d
Pontus pro Bithynia & mari vicino. 419. d. Pontus Phœnicie terra *botno*, ab vbertate auellanarum quæ inde Ponticæ & Heracleoticæ. Arab. *bondok*, Ebr. *Pondèkin.* 422. b. c.
Poplonium Tuſcis ferrum aut æs ex Æthaliâ vel Ilua Etruſca inſulâ. 647. a
Porphyrio in Balearib. 705. a
Poſidonius emendatus. 420. d
Præda pro *prædone.* 802. b
Prænetum & Prænetum, v. Pronectus.

Prepeſinthus Sporas, tamen Cycladib. adſcripta, 450.c. vnde dicatur. *ibid.*d
Priene Ioniæ vrbs cur Cadme, & Prienenſes Cadmii dicti. 474. d
Primæ literæ geminatio in Ebr.& Gr.nominibus, 465. c
Primus Melitenſium, id eſt præfectus. 552. e
Priſcianus notatus. 588.c
Procopius notatus. 641.c.d.
Pronectus vel Prænetum, Bithyniæ vrbs à Phœnicibus condita & vnde dicta. 423.a.b
Prophetæ pro inſanis habiti. 843.a
Proteus Phœniciæ originis. 495.d
Proſerpina, v. Axiokerſos.
Pſalmorum tituli vnde ſumpti. 818.c.d
Pſalmorum Punica verſio. 849. d
Pſyllium ſeu pulicaris herba *vargugum* Pœnis, imo *vargutum*, quia Arab. *barghuth* eſt pulex, 842.a. Cur Hiſpan. *zargatona.*
Pſyra, Syr. *bſira* deſpecta, in vilitatis prouerbium abiit. 415.b.c. In Pſyram Bacchum aut Spartam agere, Prou. *ibid.*
Pterophoros Scythiæ regio. 727.c
Ptolemais olim *Ace* vt Ebr. *Accho*, Syr. *Acchu*, Arab. *Accha*, Ioſepho Α'κη, hodie *Acre.* 864.b
Ptolemæus notatus. 396.b.& 667.a.
Ptolemæi locus à Fullero corruptus, aſſertus & explicatus. 718.c.d &c.
Ptolemæus multis locis reſtitutus. 762.a. bis notatus. 763.c.d. ter notatus. 765.c. emendatus. 766. c. d.
Pugio Laconicus. 459.d
Punicas voces quæ miſericordiam, pietatem & fidem ſignificant, quorſum ſimiles aut diſſimiles dixerit eſſe Auguſtinus. 848. e
Punicum prouerb. *Nummum quærit peſtilentia* &c. 853. d
Purpuræ petris gaudent. 501.a
Puteus pro fonte. 465. e
Pygmalionis pater, v. Belus.
Pygmalion vnde dictus. 370. b
Pyrenæi à Pyrene Bebrycis filiâ ab Hercule vitiatâ, 693.d. vel à Pyrenæi ſaltus incendio, *ibid.* d. e. potius à Punico *puran*, quaſi ramoſum dixeris, quia cacumen ſyluis opacum, 694. b. c.
Pytheas vaniſſimus ſcriptor. 729. a
Pytheas Britanniam deſcripſit. 724.e.&c.
Pyxis nautica an olim à Phœnicibus reperta, 716. d. e.

R

R & L ſæpe tranſponi. 451. b
R & L ſæpe permutari. 661.a.b. 744.d. 766. d. e.
R finale in Ebr. vocibus ſæpe ablatum, vt in mappa ex *mappar*, muſa ex *muſar*, zona ex *zonar*, vacca ex *bakar* &c. 810. d. Vide & 476.c.
R & S permutari. 651. d
R alterum perit in geminatis Ebr. vocibus, 433. b. c.
Radicula vel radix quæ herba, 455. b. Vide ſtruthium.
Radhua mons in quo viuere creditur Mahometh, 763. e.
Ramatha, v. Laodicæa.
Ranunculus quomodo Arab. 845.b.c.
Rapha pro quouis gigante. 364. c
Raphanus cur Pœnis *thorphath.* 844. a
Recabe equus Phœnicibus. 646.c
Recam, Recem, Arecem, Arce, Hagiar, Petra id. 764.d. Arabiæ Petrææ metrop. à quo condita, *ibid.* c
Rhabbotin, v. Phœnice.
Rhaphius quale animal & vnde dictum. 750. a.b.
Rhaſenæ, v. Tyrrheni.
Rheda Gall. currus genus. 746. e
Rheno Gr. ῥινὸς, 747.a. Aliter in Scaligero. *ibid.*
Rhodani fontes à Polybio deſcripti. 724.d
Rhodus olim Ophiuſa propter ſerpentum copiã, 398. b. Phorbas his deletis & magno dracone occiſo in cœlum trãſlatus ſub Ophiuchi nomine. 398.c.d. Inde Rhodus dicta, quia *Iarod* vel *rod* eſt draco. 398. c
Rhodus τείπολις. 396. a
Rhamba רבא teli genus Phœnicibus. 798. d. &c.
Rhamnus Afris *atadim.* 834. d
Rhene cur Celaduſa dicta. 442. e. Rhene pro Rhegma. 443. a
Ric Arab. vis, & *raic* primus, *ric* Britan. & Germ. fortis, potens; vnde Sinorix, Dumnorix &c. 739.c.
Ritterſhuſius notatus. 688.a
Ritum in nominibus Auguſtoriti, Camboriti, &c. quid ſonet. 757. e
Robertus Cottonus notatus. 831. d
Rubri maris aquæ aſperæ. 437.a.b.
Rubrica fabrilis in Africâ celebris. 531. e
Rubricatus Africæ fl. 531. e
Rupes pro Deo. 738. c
Ruſpina vrbs Africæ fœcunda ficubus, vnde dicta, 705. e.
Ruta Phœnis *churma*, & ruta ſylueſtris *churmas emmaked*, quorſum? 836. b.c.

S

S initiale ſæpe excidit. 695. b
S & T Syri permutant. 671. c
In Sabæis agger viginti orgyiarum. 604. b
Sabazius & Saboe in Bacchi ſacris vnde. 480. b
Sabrata Africæ in Tripoli. 526. c. Nomen Phœn. *ibid.* Vrbs magna. *ibid.* d
Sacerdotes dici magnates Iudæorum. 859.a.b
Sacramentum corporis Chriſti Pœni vitam vocant. 852. a
Sagittæ Cretææ & Cydonææ. 459. e
Sagum quid proprie Gallis, 747. b. c. De eo quid Baal Aruc, *ibid.* d. Sagum mœroris vt Ebr. שק *ſac.* *ibid.*
Saguntum, Gr. Ζάκανθα, ſitus & conditores, 691. a. De Sagunto & Carthagine Oppiani næniæ. 688.e.
Saguti, vel Saguri potius ſinus in Africa, qui aliis Emporicus, vbi Phœnices. 714. d
Salæ incolæ Salicæ id eſt inſ. *Zeilan.* 770.b
Salamis inſula Attica, in quâ Bœoti vel Phœnices. 497. c. *Salam* Arab. ὀφιόδηκτος, *ibid.* c.

Salamis vnde dicta. *ib.* Draco ibi cæſus à rege Cychreo. *ibid.*e. &c.
Salduba Bæticæ vnde dicta. 667. d. Cæſaraugusta etiam Salduba dicta. 691. b
Salganeus cur à Perſis interfectus ad Euripum Chalcidicum. 575.c
Salmon mons vmbroſus. 392. b
Salmyca vrbs Hiſp. prope columnas. 688. a
Saltiatarum texta. 663. b
Salus Punice tres, vt Ebr. *ſalos*, in eâ voce myſterium. 851. a
Samadracos, Ebr. morio, σαμάρδακος, *ſarmadacus*, forte deflexum ex Samothrace. 429.b.c.
Samatho, id eſt Magna inſula Lyciæ vicina potius quam Libyæ. 585.d. & 826.c.
Sambuca lyrophœnix citharæ ſpecies. 808.b
Samemrumos, ſeu Ὑψουράνιος. 784.a
Samen cœlum Phœnicibus, & *Balſamen* Sol, 646. b. c.
Samolum, herba quam Druides ſiniſtrâ manu legebant vnde dicta. 752.c
Samos Elidis ſuper montem. 407.d
Samos prope Ithacam παιπαλόεσσα. 407.c
Samothracia inſula vnde Cadmi vxor Harmonia, 426.c. Ibi myſteria Cabirorum, *ibid.* & ſeq. Samothracum lingua in ſacris peculiaris, forte Phœnicia. 430.c.d.
Samothracia montoſa. 407.b
Samothracia cepa. 418.a
Samothracum ritus in inſulam Britannicam vnde inuecti. 722.a.b.
Samus Ionica inſula Iunoni ſacra. 406.d. *Sama* eminere Pœnis, & *ſamen* cœli. Inde celſa loca σάμοι, 407.b.d.e. Sami quatuor in Græciâ, omnes in celſo ſitu, 407.b.c. Samos tota montoſa, 407.c. Samos diu deſerta propter Neides, 408. a. Amazones à Baccho in Samo interemptæ, 408. b. Sami terræ motum præſenſit Pherecydes. 410. a
San vel *ſanna* Phœnicie, & *ſunna* Arab. doctrinam ſonat, 855.d. Origo vocis Ebr. *ibid.* e
Sanchoniathon Berytius, bello Trojano vetuſtior, Græce à Philone verſus, Phœnicum hiſtoriam ſcripſit Ierombalo conſulto ſacerdote Dei *Iao.* 782.d. Eius fragmentum in Euſebio. 783.a
Sanchoniathon id eſt φιλαλήθης iuxta Theodoretum. 855.d. (Vox explicatur, *ibid.*d e.) Suniathon corrupte in Athenæo, 856.a. Berytius non Tyrius, *ibid.* b. Abibalo Berytio inſcripſit opus ſuum, *ibid.* vir doctus & curioſus, apprime verſatus in Ægyptii Taauti libris. 856.c.d. Phœnicum hiſtoriam octo libris complexus eſt Phœnicio ſermone ſcriptis, *ibid.* e. Cur Euſebius nouem numeret, *ibid.* Huius fragmentum in Euſebio ex verſione Philonis Byblii, in quo multa inſignia. 857.a. Hiſtoria hæc eruta partim ex vrbium & templorum monumẽtis ſcriptis Ἀμμουνέων γράμμασιν, 857. b. &c. partim ex commẽtariis Ierombali ſacerdotis Dei Iao, 858. a.b.&c. De Sanchoniathonis ætate in Porphyrio ἀσύστατα, 860.b. Eum Trojana tempora præceſſiſſe, *ibid.*c. Refellitur obiectio Scaligeri, *ib.* d. &c. Sanchoniathonis hiſtoriam qui ſcriptores continuarint. 861.d.e.
Sanchoniathon emendatus. 735.e. 784.b. & 787.e.
Sandocus Cinyræ pater. 376.a
Sandyx, v. ſory & ſyricum.
Sanguis vuæ pro vino, phraſis Tyria & Ebræa, 478. c.
Saniſera Minoricæ vrbs vbi ſita & vnde dicta, 704. c.d.
Saoces mons Samothraciæ. 407.c
Saponaria terra, id eſt cimolia. 455. d
Sara cur vocetur Anchret. 790.c
Saracenos tonderi in orbem. 390.a
Sardinia, Gr. Σαρδὼ dici putatur à Sardo Herculis filio, 63c. e. Vetus nomen ab humani veſtigii figurâ Ichnuſa & Sandaliotis, 631.d. Sic Ebr. *ſaad* veſtigium, vnde Σαρδὼ inſerto R de more linguæ; quod probatur multis exemplis. 632. a.b.c. Ariſtæus in Sardiniâ. 632.d.e. &c. Et Norax dux Hiſpanorum. 633. d. &c. Et Iolaenſes vel Ilienſes. 634. b. &c. Iidem Balari & Corſi, id eſt feri & ſylueſtres dicti. 635. c. d. Sardiniæ pars ad Aquilonem montoſa quam hi tenebãt, altera cultior vbi Pœni, 635.e. Horum colonia vetuſtiſſima, 636. c. Et vrbes, 636. d. &c. Sardi plerique Carthaginis coloni, 638. a. Sardorum lingua Punica. *ibid.* b. Pœnorum ibi clades, 638. b.c. Fructus extirpati, *ibid.* inſulæ magnitudo, *ibid.* c.d.
Sardoi & Etruſci maris inſulæ omnes penes Phœnices. 639.d.
Sardonia quomodo Arab. 845.b.c.
Sardus Herculis *Maceridis filius* coloniam ex Libyâ *in Sardiniam* dicitur deduxiſſe. 630.e. &c.
Sarmadacus, v. Samadracos.
Σαρὼν vel Σαρωνὶς quercus, vnde Saronicus ſinus, & Saronides, iidem qui Druides. 741.a
Sarra Tyrus dicta à piſce *Sar.* Ita Seruius, ſed inepte, 815.b. Sidon potius à piſcatione, *ibid.*c. Simile mendum in Origene. *ibid.*
Saſo inſula id eſt excidii quia vadoſa. 506.d.e.
Satrachus, v. Seſtrachus.
Saturni falx vbi abſcondita. 576.d
Saturni vicus, v. Canthele. 530.c
Saturnus El & Ilus. 785.a. Eius vxor Baaltis, 786.d. filius Belus, *ibid.* Inſigne quatuor oculi, duo aperti & duo clauſi, quorſum? 789.c. Eius aliud nomen Iſrael, 790. a. Filium *Iehud* immolauit, & cum ſuis circumciſus eſt; Itaque idem qui Abraham, 790. b.
Satyri hircorum ſpecie. 483. b. Dæmon Ebr. hircus, *ibid.*c. Hirci formâ diabolus ſibi placere creditus, *ibid.* c. Zabios ita credere, *ibidem.* Τράγου φάσμα, *ibid.* Satyri cur ſalaces, *ibid.* d. & ὀρχηστῆρες, *ibid.* *Sutra* vel *Saitura*, Ebr. Satyrus, *ibid.* Satyrica veſtis τραγὴ & ἰζάνη. *ibid.* d. e.
Saxatina. 683. c
Scin Ebr. per Z expreſſum. 846.b
Scaliger notatus. 419.c. 517.a. 743.c. & 831.d
Scandaria, promontorium Coæ inſulæ continenti proximum vnde dictum. 404.e
Scandia, v. Thule.
Scaprenſula, v. Thaſus.
Scena Ebr. paſſim tranſit in ſequentis vocalis ſonum. 503.b

Sceua Ebr. expreſſum per A. 613.d
Schetlandia vna Orcadum, v. Thule.
Scholiaſtes Apollonii emendatus. 451.d
Scholiaſtes Ariſtophanis emendatus. 556.e
Scholiaſtes Lycophronis emendatus. 428.c.d. 498. d.e.
Sciathus inſula Macedonica, vnde dicta. 432.e
Sclaui è filiis Chanaan. 504.a
Scolus, vbi Pentheus diſcerptus, vnde dicatur. 473. d.e. σκῶλος quid Græcis. 474.a
Scripſiſſe Græcos ſiniſtrorſum & βυςροφηδὸν. 494. c. verſus inde dicti, 494.d. Solonis leges ſic ſcriptæ, & Olympiæ vetus inſcriptio, *ibid.* d.e.
Scylax geographorum vetuſtiſſimus. 518.a
Scylax emendatus. 543 a. 591.b. & 711.b.
Scylla vnde dicta. 576.b
Scyphius primus equus, quia è petra editus, 828. c. Scyronites cur idem dictus. *ibid.*
Scyrus petroſa inſula vnde dicta. 432.d.e. σκύρος eſt λατύπη. *ibid.*
Securis Tenedia, vide Tenedia.
Segeſta, v. Egeſta.
Selambina Bæticæ oppidum, quomodo Phœn. 683.e.
Seldenus notatus. 831.d
Selem צלם vmbra Ebr. & imago, quorſum, 392. a.b.
Selge & ἀσελγεῖς vnde. 392.a
Semiramis id eſt columba montana. 821.c. quod doctis fruſtra ſuſpectum, *ibid.* c.d Semiramis vbi expoſita. 822.b.
Seneca emendatus. 719.a
Sephela, campeſtris regio. 668.c
Septentrionis penetralia cur tenebroſa. 727.c
Serindiui Ammiani, id eſt Seilan, Perſis & Arabibus hodieque *Sarandib* dicta. 770.b
Seriphus vna Cycladum. 439.c. Inſula viliſſima & aſperrima. 448.d. De ea Stratonici iocus, *ibid.* Tota ſaxum, *ibid.* e. Homines ibi in ſaxa mutati, *ibid.* Origo nominis. 449.a
Serpentis venenum in capite aut in felle, inde ראש Ebræis. 835.b.c.
Serui Punica peſſimæ notæ. 815.b
Seruius emendatus. 655.c
Seſai, v. Anakæi.
Seſami & papaueris promiſcuus vſus in panificiis. 841.d.e.
Seſamus à Phineo condita & Caribus & Phœnicib. 424.a.b. Eadem Amaſtris ab Amaſtri Darii nepte. *ibid.*
Seſtrachus, Satrachus, Setrechus, Cypri fl. vnde dictus, 370.b.c. Ibi lauabatur Venus cum Adonide. *ibid.*
Setabis vbi ſita, 690.c. Vnde dicta, *ibid.* Telæ & ſudaria Setaba, 691.a. Chartæ ibidem eximiæ, *ibid.*
Setrechus, v. Seſtrachus.
Sex & Sexi, vnde Saxatina & colias Sexitanus, vel Saxitanus. 683.c. vide Hexi.
Sibylla Cumæa cur credatur Lilybæi ſepulta. 559. c.d.
Sicani Cyclopum cognati. 621.d. in Siciliâ indigenæ. *ibid.* d.e. Sicanus fl. in Hiſpaniâ nullus, 622.a. Sicanorum origo fabuloſa, *ibid.* b.c. Sicani שכנים id eſt vicini ij dicti qui Phœnicibus propiores, 623.d. Sicanos Lilybæum verſus cum Pœnis habitaſſe, 623.e. &c. Sicanorum pleraque oppida in montib. 629.e.
De Siciliæ priſcis incolis fabulæ Thucydidis &c. 617.d. Cyclopes, Læſtrygones, Sicani, Siculi, Phocenſes, Elymi gens eadem, 618.d. In Siciliâ tres linguæ & tres gentes, *ibid.* d.e. Siculorum quos volunt ex Italiâ tranſuectos origo cõmentitia. 622.d. &c. Sicilia forte Phœn. inſula *Siclul* id eſt perfectionis dicta, quia inſularum optima, 624.c.d. Vel *Segulaja* id eſt botrorum, *ibid.* d.e. E Siciliâ Carthaginenſes vina & vuas comparabant, 625.a.b. Sicilia ab Homero & aliis viribus fœcunda deſcribitur, *ibid.* c.d.e. Vina in plurimis Siciliæ locis. 626.&c.
Siciliæ littora diu tenuere vel è Carthagine Pœni vel è Tyro Phœnices. 557.d.&c.
Sicinus Cycladibus adſcripta, 439.c. 451.b. Inſula pauperrima. Ebr. *ſiccen* indigere, *ibid.* d.e. Olim Oenoe, *ibid.* Vtrumque nomen peti è fabulis. *ibid.*
Siculæ vrbes ab amnibus dictæ. 604.e
Σίδα Bœot. malum Punicum, vt Arab. *ſidra.* 476. b. & 484.e.
Sidda, muſicæ genus. 787.a
Sideritis Pœnis *vdedonin*, quia *hadid* eſt ferrum, 839.d.
Sidon vrbs vnde dicta. 797.a
Sidon ex Ponto nata, canora virgo quæ oden reperit, vnde dicta. 786.e.&c.
Sil pigmenti ſpecies. 444.e
Sila, v. Syla.
Sileni colloquium cum Mida. 707.c
Sileni fabula vnde orta, 482.b. De eô quid Iuſtinus Martyr, 482.c. Sileni nomen vnde, & prophetiæ de Silo horrenda deprauatio. *ibid.*
Silenus Bacchus cur in ſphærâ Mercurii. 481.e
Silius emendatus. 525.a.&c.
Silures Britanniæ populi, vnde dicti. 451.b
Silures ex Iberiâ in Britanniam, 722.b.c. vnde dicti, *ib.* c.d. Silura inſula. *ib.*d
Silurum vel Sillenæ inſulæ, hodie *Silly* vel *Sorlings*, pars Caſſiteridum. 722.d
Simius quia ſimus. 655.c
Simmiæ Rhodii locus emendatus & explicatus, 400.c.
Simois, v. Xantus.
Sinapi Cyprium. 418.a
Sindon à Sidone dici putatur tanq. ibi inuentus, 833.a. Tamen צידון Sidon & סדין ſindon ſcripturâ multum differunt, *ib.*a.b. Materia è lino aut byſſo. *ib.*b
Siphnus vna Cycladum, 439.c. Ibi auri & argenti metalla & opes immenſæ, vnde nomen, 448.a. b.c.
Siraph vrbs Perſidis vbi ſita. 455.c
Sirenes multi ſtatuunt prope Pelorum. 573.d.e. Illis à cantu nomen. 574.b
Sirenes eiuſdem originis cuius Teleboæ. 556.d.e. ad Acheloum & circa Capreas, 656.d.e. Ab iis Surrentum & Sirenuſæ dictæ. *ib.*e. &c.
Sirenum nomen vnde. 482.c

Siſara palus à rubrica dicta. 532.a
Siſoe, ציצית, κρώβυλος, cirrus, πλεξείδιον, &c. 389. d. De ſiſoe Heſychii locus à Caſaubono reſtitutus, 390. a. Vnde hæc vox Phaſelitis·ibid. a.b.
Σισυρνοδύται, v. Baleares.
Σίσυρνον quomodo Ebraice. 747.a
Socrates vnde oriundus. 682.e.&c.
Solanum Punice *Aſtriſmuni* herba Octaui id eſt Æſculapii qui *Eſmuni* ſeu Octauus Punice vocabatur quia octauus Cabirorum 842.d. Apollinem hanc herbam Æſculapio dediſſe, *ibid.* Cur dicatur Apollinaris, *ibid.* Eius in vaticiniis vſus. *ibid.*
Sol an receſſerit æuo Ezechiæ. 446.a.b.
Solem ad dextram qui habuerint in occaſum conuerſi. 709.d
Solinus notatus. 403.b.588.c.609.c
Soloeciſmus vnde dictus. 405.a
Solois Africæ promontorium vnde dictum. 711.c.
Solus vel Solois Siciliæ vrbs in rupe, cui inde nomen. 565.e.566.a
Solymi, iidem qui Piſidæ, 376.c. His ſermo Phœnicius, *ibid.* d. Solymi montes prope lacum, *ib.* d.e. Solymi prope Lycios. 389.a.b. Ad Ieroſolymitanos fruſtra referri quæ in Homero de Solymis, 389.b.c. Solymi τροχοκουράδες, quod Iudæis vetitum, *ib.* c.d.e. Solymorum regio Cabalais. 391.a. Solymis vnde nomen, 392.a.b. Hodie dicuntur Tzelymi, *ibid.* c. Dii Solymorum qui fuerint, 392.c.&c. Cur iidem Lyciis exoſi. 392.d.&c.
Sonoba Bæticæ vrbs, vnde dicta. 667.d
Sora Phœnices vrbs, forte Tyrus. 815.c
Sorbiodunum, hodie Sariſbery, vnde dictum, 756.a.
Sory, ſyricum & ſandyx pro eod. 444.e.445 e.
Spania dicta à Pane. 688.c
Spania pro Hiſpaniâ, 699.c.d.e. Spaniam non à Pane ſed à cuniculis dici multis probatur. *ibid.* b.&c. Cuniculi in Hiſp. quantâ copiâ, & quam noxii. 700.a.&c. Cuniculus nomen Hiſpanicum. 701.b c. Leberis Maſſilienſium, vnde laurix. 701.c
Sparta an dicatur ἀπὸ τῶν σπαρτῶν à viris à Cadmo ſeminatis, 498.c.d.e. Spartæ heroum Cadmi, 498.d. 499.b. Spartiatæ & Iudæi cur dicantur eſſe fratres, 499.c.d. Sparta potius à Sparto Phoronei filio, vel à Spartâ vxore Lacedæmonis, 499.a.b.
Spartonem Iudæũ perperam confundi cum Spartone vel Sparto Spartæ conditore. 499.d
Spartum vnde Carthago Spartaria & Spartarius campus in Hiſpaniâ. 687.c.d. cur Gr. λεύκαια & λευκέα, *ibid.* d. quis vſus, *ibid.* d.e. vbi creuerit, *ibid.* e. Cur Salaminium dicatur in Oppiano. 688.a
Sparum Gallici teli genus vnde dictum. 744.c
Spatha vel ſpata, gladius Gallicus anceps vnde dictus. 743.d.e.
Sphud veru Chald. *ſpedo* Ital. 743.e
Sponſas coronandi mos antiquiſſimus, 457.b. Gortyna Hellotis cur dicta vrbs in vmbilico Cretæ, 457.a. Coronæ Europæ, Ariadnes, Proſerpinæ. 457.b. Coronandi nuptas mos antiquiſſimus, *ibid.* Eius in Scripturâ veſtigia, *ib.* c.
Sporas quomodo Phœnicibus. 455.c
Stadia pro Tſadia id eſt deſolata Rhodus cur dicta, 399.b
Stagnare, στεγανῶσαι, *ſtancare*, Gall. *eſtancher*. 721. b.c.
Stagnum cur dicitur mare in ſinu Carthagin. 596. d.e.
Stancare, v. ſtagnare.
Stannum è Britanniâ quâ allatum, 719.e. ſtannum veteribus plumbi ſpecies. 720.c. Vtroque fœcunda Britannia & inde dicta. *ibid.* &c. ſtannum quomodo Ebr. Arab. & Talmud. 720.b. 721.d. Celticum valde fuſile. 721.a. Stannum vnde dicatur. 721.b.
Staphylus in Aſſyria Bacchi ſucceſſor. 478.d
Statius emendatus. 705.c.d
Stephanus emendatus, 365.a.390.e. 443.c.461.a.b. 555.d.556.d. 590.c.598.d.659.a.&d. 732.d.769.b. 824.d.e. & 825.d.e.
Stephanus notatus. 458.c.826.a.
Stomalimne quid. 405.b
Strabo emendatus. 391.b.498.a.660.c.&681.e.
Strabonis cuiuſdam mira perſpicacitas. 558.d
Struthium quæ herba. 455.b
Struthium ſeu radicula cur σνεὶς Pœnis. 835.a
Subites hedera Gall. vt *haſub* Ebr. 752.a
Subuentana regio, v. Cinypis.
Subulo tibicen Tuſcis. 647.a
Suel Bæticæ oppidum à vulpibus. 682.e
Sueui Iſidi ſacrificant. 505.b
Suffetes Carthagine qui Iudices, & vnde dicti. 516. d.e. Minora etiam oppida habuiſſe ſuos Suffetes. 517.a. Suffetum potentiam quomodo retuderit Annibal. 516.d. Vide & 646.c.&797.a.
Suidas emendatus. 408.b.b.447.e.448.c.499.b.532. c.&703.a.
Suidas notatus. 660.a.
Sulchi Sardiniæ vrbs. 636.d. vbi ſita & vnde dicta, 637.b.c.
Sulphur in Melo nobiliſſimum. 453.d
Supercilia ſtibio illita. 655.e
Suſa vel ſuſan lilium, vnde Suſa vrbs & ſuſinum vnguentum. 833.c.d.e.
Suſia equi. 833.e.834.a.
Suſium vel *ſuſinum vnguentum*, id eſt lilinum. 833.c
Sydyk Iupiter. 784.d.&789.d.
Syla vel Sila, ſylua in Brutiis picis ferax. 660.c
Symæthus Sicil. fl. maximus, vt inſula Samatho, dictus à magnitudine. 585.c.d. Symæthius mugil. *ibid.* e
Syme inſula in angulo Cariæ vnde dicta. 401.b
Syraco palus prope Syracuſas à fœtore dicta, male Tyraca Vibio. 595.a.&c.
Syracuſæ Græcarum vrbium maxima & pulcherrima. 594.c. Syracuſarum conditor, *ibid.* partes quatuor, portus duo, fontes, flumen, ambitus, *ib.* Opulentia, *ib.* d. Syracuſæ vnde dicantur. *ibid.* d.&c. De Syracuſis & Crotone oraculum, 595.d.e.
Syricum è Syro fit ex ſinopide & ſandyce mixtis, Ebr. ſircon. 444.e.445.a.

Syris, quæ herba & vnde dicta. 455. b
Syrophœnices populi mixti vel medii inter Syros & Phœnices. 365. b. Damaſcus pars Syrophœnices. 365. d. Syrophœniſſam Marc. 7. Arabs deducit ex *Algaur*, *ibid.* Syrophœnices, id eſt Phœnices è Syriâ Africanis oppoſiti, 366. c. Syrophœnix pro Tyrio, *ibid.* Syrophœnices pro Cœleſyris. 366. e
Syros Ebræi non intelligebant. 777. b
Syrus, Syra, Syrie vna Cycladum, diues & beata inſula, vnde nomen, 444. c. d. Scyros pro Syro perperam, & Scyricum pro Syrico, Ebr. *Sircon*, *ibid.* d. e. & 445. a. Phœnices in Syro. 445. a. b. Pherecydes Syrius. 445. b. Heliotropium in Syro à Pherecyde erectum vt volunt, imo multo antiquius, 445. c. d. Syri ſitus. *ibid.*
Syrus pagus & Syrorum oppidū in Ægypto vbi, 375. c.

T

Teth & *tſade* permutari. 827. b
Teth per *theta* expreſſum. 440. b
Τάαυτ☉ Mercurius Phœnicibus. 735. d
Taautus Ægyptius, Græcis Hermes, ſcripſit libros XLII, quorum catalogus in Clem. Alex. 856. d.
Tabraca pro *Tavraka*, id eſt Φυνῶς, 519. c. d. Saltus in viciniâ, *ibid. Tavraka* & Tabraca idem, vt Tauris & Tabris, Auranitis & Abranitis &c. 519. b.
Tabyrium, v. Atabyrius.
Tacape quibus fertilis. 542. a. b. Quomodo Punice dicta. *ibid.* b. c.
Tænarus vel Tænar rupes Laconicæ Phœn. nominis, 501. d. Ibi lapidicinæ, purpuræ piſcatio, & via ad Inferos. *ibid.* d. e.
Tagus fl. à *dag* ſeu piſce dictus, quia piſcoſiſſimus, 695 c. d.
Taira non eſt columba Arabice vt vult Tzetzes, ſed auis quælibet, vnde *teiar* Syris augurium, 829. b. c.
Talmudis locus emendatus. 455. a. b.
Talmudis locus explicatus. 767. d. e.
Tamaſſus Cypri vrbs vbi æris fodinæ vnde dicta, 372. e.
Tanagræ Bæot. vrbs, cui nomen à gallis, 472. d. &c.
Taphii ſeu Teleboæ populi Phœniciæ originis à rapinis dicti. 507. a. b. c.
Taprobana Ph. טף פרון *Taph Paruan*, littus Paruan ſeu Paruain, eſt Solomonis Ophir. Ibi aurum ebur, gemmæ, pauones, & in proximo continente cercopitheci, & Paſi ſinus, & Phaſis fl. vnde aurum *Paz* & *Vphaz* Ebr. 769. a. & portus Hippuros, id eſt Ophir, *ibid.* c. d. Iabadiu eſt hordei inſula, non Taprobanæ vt legitur in Stephano, *ibid.* b. In Taprobanâ cultus Hercules; Rex Bacchi, cæteri Arabum cultu, *ibid.* d. Taprobana aliis *Sumatra*, aliis *Ceylan*, quod verius eſſe probatur XXI rationibus, *ib.* e. &c. Taprobane olim Salica & incolæ Salæ, 770. b. hodie *Salandib* & *Sarandib*, & Ammiani *Serindini.* *ibid.*
Taprobanenſes Romæ quid mirati potiſſimum, 709. d.
Taramis, Ζεὺς Βρονταῖ☉. 735. c
In Tarbellis auri puriſſimi fodinæ. 694. a. b.
Tarentinæ nuces. 662. a
Tarichiæ vnde Meninx dicta *cata Tarichias*. 543. a. b.
Tarraco Ebr. regia vel arx, 691. c. Arx Tarracone, *ibid.* c. d. Tarraconis laudes, *ibid.* conditor, *ibid.* vina eximia, 692. a. ara & templum Auguſto ſacra, *ibid.* b. c. Tarraco à Francis expugnata, *ibid.* c. Oroſius è Tarracone, *ibid.*
Tarraconenſis Hiſpaniæ pars vbi, 663. a. In ea pauca Phœnicum monimenta. 686. d
Tarſus quibuſdam Tarſis. 375. e
Tartari nomen quô alludat. 670. c
Tartarus, id eſt aer tenebroſus ſub polis. 727. e
Tarteſſus fl. ſeu Bætis. 665. d. Tarteſſus inſula & vrbs inter duo Bætis oſtia, 669. b. c. d. Ebr. Tarſis, 671. c. Tarteſſus vrbs magna, *ibid.* Tarteſſus triplex, *ibid.* d. e. Tarteſſum proprie dictam Phœnices non condidere, *ibid.* e. ſed Tarſis filius Iauan. 672. a. Tarteſſus omnibus metallis diues, *ibid.* a. b. c. qui Græcorum in Tarteſſum nauigauerint, *ibid.* c. Tarteſſiæ murænæ & muſtelæ, *ib.* d. e. &c. Tarteſſus non eſt Gaddir, 673. a. b. c. Tarteſſi nomen pro Gadibus. 671. c
Tatianus emendatus. 862. a. b.
Tauriſcus Galliæ tyrannus ab Hercule occiſus, 729. d.
Tauromenium Siciliæ oppidum in Tauro monte qui *Tur* Pœnis, 577. b. c. Tauromenius fl. vide Onobala.
Taurus & ταυρόμορφ☉ Bacchus vnde, 479. e. &c.
Taxea laridum Gallis vnde. 750. c
Teixeira notatus. 774. b
Telchines, quando in Rhodum ſeceſſerint. 399. c. d.
Telchines Magi à Phœnicio *Talchis*, 399. c. d. 400. a. Telchin & Telchis, *ib.*
Teleboæ, v. Taphii.
Telephaſſa Europæ mater Thaſi obiit. 425. c
Telmiſſus non Termiſſus, Lyciæ vrbs in ſaxo vnde dicta. 391. b. c.
Telo vel Tolo Gall. vrbs ad Cithariſtem promont. vnde dicta. 756. b. c.
Telus inſula Carica, id eſt תל *tel* tumulus, 401. b. Telinum vnguentum inde dici Plinius falſo aſſerit, *ibid.* Telus etiam Agathuſa. *ib.* c
Temeſa Brutiorum vrbs ære diues vnde dicta, 374. a.
Temeſen in Brutiis de quâ Homerus Phocenſes inuaſerunt circa Troiana tempora, 657. c. Tam Italica quam Cypria Temeſe metallifera. *ib.* d. Vtrique nomen Phœnicium. *ib.*
Temmicus Bœot. mons ab altitudine; Ibi Temmices populi. 469. d. e.
Tenedia ſecuris, 418. c. Tenedius Apollo bipennifer: Securis in nummis Tenediis, *ib.* d
Tenedia vaſa in precio, 417. b. c. Tenedium origanum. 418. a

Tenedos non eſt Τένε ἕδος, vt volunt, ſed inſula *tin-edom*, id eſt luti rubri ad figulinas, 416. d. &c. vide Aſterii, & origanum, & Alpheus.
Tenes Tenedi pro Deo cultus. 416. d. e. Tibicines cur ex eius fano excluſi, & nomen Achillis in eo proferre nefas, 417. a. De Tene nihil poetæ vetuſtiores, nec plerique mythologi. *ibid.*
Tenos inſula, Phœn. *thannoth*, id eſt draconum aut anguium: Indidem Ophiuſa & Hydruſa, 443. d. e. Vnde & vipera Τήνια; *ibid.* Tenus alia Theſſaliæ vbi ſerpens magicis cantibus exanimatus, *ibid.* Tenia allia, *ibid.* Aquæ Teni mirabiles, 444. a. Tenus inſula non magnæ rei, *ibid.*
Terebinthi in Cycladibus, inde nomen multis inſulis. 411. c. d.
Terebinthus pro piſtacio vſurpatur ab Ebræis & Græcis, 421. a. Terebinthi fructus non nux ſed granum. *ibid.*
Terebinthus Manetis præceptor cur Perſis Budas, 587. a. b.
Terias Siciliæ fl. ad Leontinos, à negotiando cur dictus. 591. b. c. d.
Termiſſus, v. Telmiſſus.
Terra vt *omicron* iuxta veteres. 707. e. &c.
Terræ motus terram diffindunt, & omnimodos emittunt ſonos, 408. d. e. Terræ motus μυκήματίαι, χασματίαι, ῥῆκται, 409. a. b. Exempla terræ motuum cum fragore & mugitu, *ibid.* c. d. Tale aliquid Sami, *ibid.* e. Terræ motum Sami futurum præſenſit Pherecydes. 410. a.
Tertulliani locus emendatus & explicatus, 853. e
Teucer Salaminius cur Carthaginem condidiſſe putetur. 688. b. c
Teucri Cyziceni libri quinque de Tyro. 864. c
Teutates, Mercurius, & Τέαυτος, Thouth, Theuth, Thoth, 735. d. e. Vide & 690. a. b.
Θ in χ mutant Siculi. 687. c
Theta & *phi* permutari. 442. c. d.
Thau Ebr. expreſſum per d. 58_. e
Thabor, vide Atabyrius.
Thabor in Occaſu terræ Chanaan. 487. a
Thalli Syriaca. 864. c
Thalmai, v. Anakæi.
Thapſia Pœnis herba *boeden*, id eſt בדין torcularium, quia ſuccus eius torculari exprimebatur, 843. c. *boed* pro *bad* torcular, vt *goed* pro *gad* coriandrum. *ibid.*
Thapſus Siciliæ peninſula pro inſulâ habita & Sporadum vnâ, 594. a. b. Ratio nominis, *ibid.* b. c.
Thaſus olim Chryſe propter auri metalla, 425. b. Thaſus bonorum, 424. e. Thaſi & Scaptenſulæ prouentus annuus, 425. a. *Thas* Syris bractea. Ab auri bracteis Thaſo nomen, non à fabuloſo Thaſo. 425. a. Thaſus cur Odonis olim, & Thaſii Daeri, 425. b. c. vide Telephaſſa.
Theba bos Syris ſcilicet. 832. d. e.
Thebæ Phœnicie *Thebes* à luto dictæ, quia vrbs tota κάθυγρος, 462. e. &c. Eiuſd. vocis vanæ originationes. *ibid.* a. b.
Thebæ Hypoplaciæ. 406. e
Theodotus Sanchoniathonis hiſtoriam Phœnicie continuauit, 861. d. Huius interpres Lætus. 862. b. c. Theodoti nomen Phœnicium. 862. a.
Theophraſtus emendatus. 453. a. b. c. 640. d. 767. a. 842. b.
Theophraſtus notatus. 835. e
Theras à Cadmo octauus Theræ nomē dedit. 460. d. Thera inſula Cretica. 460. b. Ibi Phœnicum colonia duce Membliaro Cadmi cognato, *ib.* b. c. aut vtalii plebeio. *ib.* d
Theras è Cadmi ſtirpe primus migrauit Spartam, 499. c.
Therma cōdidere Pœni ad calidas aquas heroum æuo iam notas. 566. c. d.
Theronis naues Gadibus exuſtæ. 676. d
Theut Mercurius Ægyptiis, v. Thouth.
Thoiar, v. Meninx & Getta.
Thor Phœnicie bos. 797. a
Thor Suecorum Deus, 735. c. Idem qui Iupiter. *ib.*
Thorax Atticus. 459. d
Thouth, Theuth, Thoth, Mercurius Ægyptiis. 735. d. &c.
Thriambus, Lythirambus & Dithyrambus Bacchi nomina idem ſonant. 480. c. d.
Thule vel eſt Scandia, vel Iſlandia, vel Schetlandia vna Orcadum. 726. d. e. vel quod extremum in Aquilone. 727. a. Thule indicata à Phœnicibus, 727. a. *Thule*, id eſt vmbra vel tenebræ, *ib.* ratio nominis, *ib.* b. c. &c. *Vada caligantia Thules*, 727. a. Thule *nigra* & *nigrans*, *ibid.* Soles in eâ impuri, noctes obſcuræ & perennes, confuſio *pulmoni marino ſimilis*, *ibid.* a. b. De eâ mendacia, *ib.* b. c. Nominis falſæ originationes, *ib.* c. d. Incredibilium librorum de Thule, *ib.* e. Thulis Æg. rex à quô Thule dicta, *ib.* d. Cypariſſinæ tabulæ de Thule Tyri effoſſæ. *ibid.* e. &c.
Thumiaterium, Phœnicie Dumathiria, vrbs ab Hannone in Africâ condita, à vicino campo dicta. 711. a. b.
Thurius à boue dictus, qui *thor* Phœnicibus. 469. e. 470. a.
Thyades à diuagando dictæ. 484. c. v. Bacchæ.
Thyæ Babylone. 478. e
Thymbris mare in Theocrito. 598. d. &c.
Thynni cur plurimi circa Tarteſſum. 673. a. quam tepore gaudeant. *ibid.*
Θύϑλα vitis folia aut rami cum fructu appenſo, qui *totla* Syris. 484. d
Tiberiadis aquæ calidæ ad Emmauntem. 847. e
Tigres è monte Amano. 377. b
Tilgamus Aſſyriæ Rex in horto repertus vnde dictus. 822. b. c.
Tilphuſius mons Bœotiæ à feracitate dictus. 469. d. e.
Timæus notatus. 641. c
Timagenes Syrus de rebus Gallicis. 732. a
Timoleontis omen ex apio. 615. b
Tingi ab Antæo conditum. 519. e. Græcos eò eſſe tranſlatos fabuloſum. 520. b. Chananæorum ſeu Phœnicum ſoboles Tingitani, *ib.* c. d. Hi è Tingi in Hiſpaniam tranſlati, *ibid.* Tingis quomodo Phœnicie, *ib.* e. A Belone quid differt. 522. a
Tingis vxor Antæi. 520. b

Tolo, v. Telo.
Tophet Ebr. ignis gehennæ. 580.b
Torus collis prope Agrigentum vnde dictus, 611. e
Traducta, Transducta, Iulia Traducta, vbi ſita, quando condita, cur Iulia Ioza dicta. 520. d. &c.
Trama vnde dicta. 404. c
Tragii ſpecies quæ in ſolâ Cretâ naſcitur Pœnis *Achæoſim*, lege *Achæoſim* id eſt Græcorum: Achiui in Creta apud poetam. 839.e. &c.
Trè quid Britan. 758.a
Tremithus Cypri vrbs à terebinthis dicta. 372. e
Tremellius notatus. 813. a
Τειμαρχία, vide *Marc.*
Tripolis Phœnicum in Africâ colonia, vbi tres vrbes, Oea, Sabrata, Leptis, 525.d. In Synodis è Tripoli vnus Epiſcopus, 525. e. Tripolis vrbs ead. quæ Neapolis, Leptis diuerſa. 526.a
Triton Africæ fl. à paſcuis dictus. 533. c.d.
Trophonii antrum & oraculum à conſulentium conſternatione. 474.a.b
Troſibius, v. Arſalus.
Tſade Ebr. per Z expreſſum. 454 a.b
Tſade Ebræum Græce expreſſum per ST. 399. b
Tſelem Ebræis vmbra & imago, & quorſum. 392. a. b.
Tude vel Tyde Hiſp. oppidum vnde dictum. 688. d. e.
Tuito & Mannus Germanorum conditores qui, 505.c.
Tunis à Carthagine quantum diſtet. 513.a.b.
Turditani ſeu Turduli in Bætica quam diuites. 665. c. Horum φάτναι ἀργυρεαὶ ſunt præſepia non laquearia, *ibid.* c. d. Iidem in Tarteſſide. 665.a. vnde dicti. *ibid.* Docti iam olim, ſed vaniſſimi. 665.b
Turditania, v. Bætica.
Turſio delphini ſpecies, Gr. φώκαινα, 647. e. vide Tyrrheni.
Tuſci, v. Tyrrheni.
Tuſcum ſermonem à Phœnicio multum differre. Vtriuſque linguæ multæ voces inter ſe collatæ. 645.e.
Tutelæ nauium in puppe. 820.d.e.
Tylus vel Tyrus. 766.b.c. Perſici ſinus inſula, in quâ Phœnicia templa, *ibid.* Situs incertus, *ibid.* d. e. Tylus maior & minor quæ eſt Aradus. *ib.* e. quando explorata & quam celebris. *ibid.* De Tylo multa Theophraſtus, & ex eô Plinius cum auctario, 767.a.b.c.d. Quædam alia ex Iubâ. *ibid.*d
Thymus Hymettius. 418. a
Typhœus in Arimis. 656.a
Typhon vel Typhœus Enceladus vnde dictus. 581. b. &c.
Θύρα Syr. *thera* ex Ebr. 745.c
Θυρεὸς, clypeus oblongus vox ignota Græcis ante Polybium, Chald. *theres*, Arab. *thurs*. 745. b. c.
Tyrrheni in Lemno & Imbro &c. iidem cum Pelaſgis. 648. d. &c. Hi cum Tyrrheniam occupaſſent, etiam Etruſci his admixti Tyrrheni dicti. 649.b.c.d
Tyrrhenis imperaſſe legitur Bacchus. 643. a. cum ſolum in Tyrrhenos piratas inciderit. 644. e. Tyrrhenos non eſſe Tyriæ originis vt vult Fullerus. 645. d. Tuſci gens indigena. *ibid.* Sermo Tuſcus à Phœnicio valde diuerſus. 645.e Multæ voces inter ſe collatæ. *ib.* &c. Sacra diuerſa. 647. c. Illis dextra cœli pars quæ his ſiniſtra, *ibid.* Artes in Etruriam vnde inuectæ, *ibid.* Tyrrhenos à Tyro non dici. *ibid.* d. Tyrrheni olim Τυρσηνοὶ, *ibid.* Vocis origo, *ibid.*d.e. Eo alludit turſio delphini ſpecies, *ibid.*e. & 648.a. Hinc fabula de Tyrrhenis ſeu Tyrſenis in delphinos, *ibid.* Tyrrheni Tyro antiquiores. 648. c. Hos Romani Tuſcos & Etruſcos, ipſi ſe Rhaſenas vocabant. *ibid.*c
Tyrſes Τύρσεις Tuſcis ædificia muris clauſa, 647.a
Thyrſus è pinu quæ Ebr. *thirza*. 484.c
Tyrus quid Ebraice. 815.d
Tyrus quomodo conſecrata. 787.e.&c.
Tyrus in Phœnice quadruplex. 860. d.e. quarum Palætyrus iam extabat æuo Ioſuæ. 861. a. De iſta Tyro non de inſulari egiſſe Sanchoniathonem, in loco quem obiicit Scaliger, 861.c. Tyri nomen vnde. *ibid.* c.d.
Tyriorum caſtra circa Memphim. 375.b. Vbi Venus peregrina forte Aſtarte. *ibid.*c
Tyriorum trecentæ vrbes ad Oceanum. 714. c
Tzelymi 392. e. vide. Solymi.
Tzetzes emendatus. 556. d
Tzetzes notatus. 799. b
Tzetzis error geminus. 828. d

V.

V & B permutantur. 519.d.e.
V pro O Phœnicib. 525.c
V in G mutatum. 607.d. 718.e.
Vagedruſa Siciliæ fl. vnde dictus. 607. d
Vargi cur latrunculi Aruernis. 742. d
Varro emendatus. 525.a.814.d.
Varro notatus. 403. b
V in G. 718. e
Vber & οὖθαρ regionis pars fœcundiſſima, 541. b. c.
Vdenoe Africana inſula quæ & Iſtos & *Kellararſath* Stephano; vox emendatur & explicatur. 555. d.
Vecta inſula vnde dicta. 757. a
Venafranum oleum. 667. c
Veneris filia in piſcem vbi mutata. 830. e
Venus armata Cytheræis & Spartanis, & ἔγχειος haſtata Cypriis. 738.b.c. Venus victrix Romæ, *ibid.*
Venus, v. Aphaca & Architis & Boeth.
Venus Zerynthia in antro Samothracum Zerynthō culta. 430. c
Verbenaca, v. Periſtereon.
Vergobretus, magiſtratus annuus apud Æduos vnde dictus.
Verſe ignis Tuſcis. 646.e
Verſoria, quid Plauto. 718.b. Vertere vela, *ibid.* c. d.
Veſtium nomina Gallica, vide Galli.

Vib. Sequeſter emendatus. 465. c
Vibius emendatus. 593. b. notatus. 595. a
Videns pro propheta. 471. d
Vina in Siciliâ Agrigentina. 626. e. Catanenſia, 626. d. Entellana. 627. b. Inycina. 627. a. Mamertina. 626. a. b. Murgentina. 626. d. Potalina vel Potulana. 626. b. c. Syracuſana. 626. c. Tauromintana. 626. c. Tricalina. 626. e
Vinum, frumentum & oleum in decimas & primitias Deo offerri iuſſa. 440. d. Inde nata fab. de tribus Oenotropis. *ibid.*
Vipio, id eſt grus minor ſeu Balearica cirros in capite habens. 705. a
Virgæ Gallis purpura vnde dicta. 749. d
Virgilii anachroniſmus. 511. d
Vitis in Africâ portentoſæ magnitudinis. 712. c
Vlyſſes πλαγιόσημος, 648. b. Vlyſſem naufragum repertum circa Charybdin Phœnices in Cretam deduxerunt. 649. e. Ex horum fide fabulas de Italiâ narrat Vlyſſes. 650. b. Terminus nauigationum Vlyſſis. *ibid.*
Vlyſſis & Æneæ peregrinationes collatæ, 619. c. d.
Volema Gall. grandia pira. 752. c. d.
Vlyſſea & Vlyſſipo Hiſp. oppida an ab Vlyſſe dicta. 688. c.
Vraniæ Cypri vrbis ciues in ſtellas mutati. Inde Vrania dicta. Imo ab Vraniæ cultu. 371. c
Vrotal Arab. Bacchus. 482. a
Vſticæ inſulæ nomen à depreſſione factum, 567. a. b. c.
Vtica Phœnicia vrbs in Africâ maxima & vetuſtiſſima, vbi ſita, quando condita, vnde dicta. 517. b. c. d.
Vulcani ſtatua Memphi qualis. 791. b. c.
Vulcanus vnde dictus. 432. c. Cur idem Græce Ἥφαιστος, *ibid.* Eius ſimulachra ridicula, 429. b. Cur fingatur è cœlo lapſus in Lemnon. 431. d. e.
A vulpibus loca nominata. 682. a
Vzita dicta ab oleis. 529. c

X

Xanthus & Simois confluunt prope Egeſtam Siciliæ. 564. a. b.
Xanthus Lydiæ fl. cur Sirbes & Sirbos. 390. d. c.

Z

Z in ſd reſolui à Siculis. 825. b
Zabij, vide Satyri.
Zacynthus â ſublimi ſitu dicta. 508. a. b.
Zacynthus, v. Parus.
Zamæ fons â cantu dictus. 531. d
Zancle ſeu Meſſana, Siciliæ vrbs vetuſtiſſima, Phœn. *Zalga*, quia littus habet incuruum. 576. c. &c.
Zanclus in fabulis rex Zancles, cui Orion portum extruxit. 576. d
Ζάψ mare vnde dicatur. 400. c
Zaritus pro Diarrhyto. 518. c. d.
Zegeries Libybus mures πλατυπρόσωποι vnde dicti. 792. d. 793. a.
Zerynthus ſacrum Cabiris antrum in Samothraciâ vbi canes Hecatæ immolabantur, 429. d. &c. Ibidem Venus Zerynthia culta, 430. c. Origo vocabuli. *ibid.*
Zigar, vide βυνιόν.
Zingiber vnde dicatur. 599. b
Zizyphus rutila loto ſimilis. 544. a
Zophaſemin, *animalia* νοερὰ in Sanchoniathone, forte Angeli. 783. d
Ζόφος caligo in Homero pro Aquilone, 727. c. d.
Zorus & Carchedon non ſunt virorum nomina ſed vrbium. 511. e. &c. Zorus, Tyrus. 512. a
Zuchabari, id eſt collis Gratiarum. 534. c
Zygantes vel Gyzantes celebres propter ſimias & mel quod ipſi conficiunt. 539. a. b. c.
Zygantes vel Gyzantes rubricâ inficiuntur. 531. a.

FINIS.

INDEX FABVLARVM

QVÆ PASSIM IN HOC OPERE

EXPLICANTVR AVT REFELLVNTVR, EX SCRIPTVRA plerumque vel ex Ebræâ linguâ.

A

ABas Neptuni filius & Arethuſæ Abantum pater. 435.c
Ace quæ & Ptolemais vrbs Phœnices, in quâ Hercules ſanatus eſt ab hydræ morſu. 377.e
Aceſtes Segeſtæ conditor, quem ex Siciliæ fl. Crimiſo in canem mutato genuit Sylvia Egeſta Hipporæ Troiani filia. 563.e
Ægeum mare vel ab Ægeo patre Theſei, vel ab Ægeâ dictum reginâ Amazonum ibi demerſâ, vel ab Ægeone gigante, qui idem cum Briareo. 436.d.e.
Æolus Liparæ rex & vicinarum inſularum, qui luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras imperio premit &c. 658.a.b.
Æoliæ inſulæ in quibus audiri dicuntur Cyclopum ictus ferrum Vulcano cudentium, 573. a. &c. Ibidem ſonitus tympanorum & cymbalorum. 572.d.e.
Ætates quatuor: Ætas aurea quâ regnauit Saturnus aruis nondum diuiſis. 256.c. Ætas argentea quâ cœperunt homines terram colere, & de domibus ſibi proſpicere, *ibid.* c.d. Ætas ænea ſæuior ingeniis & ad horrida promptior arma, quâ laqueis captare feras &c. *ibid.* d. e. Ætas denique ferrea. *ibid.*
Afer Abrahami, Herculis aut Saturni filius à quo Africa dicta. 555.d
Agathyrnus Æoli filius à quo conditum in Siciliâ Agathyrnum. 569.c.d.
Alpheus fl. Elidis ex Tenedo inſulâ ortus. 418.b. Et per occultos terræ meatus in Siciliæ Arethuſam delatus. 597.a
Amanus Ciliciæ mons in quô Oreſtes ab inſaniâ liberatus eſt. 777.e
Amathuſij Ceraſtæ dicti, quia in boues mutati. 372. a. b.
Anaphe inſula quorſum dicatur vt Delus è mari emerſiſſe. 439.e.461.c.d.e.
Andrus Anii frater à quô Andrus inſula, 443. d. e.
Anius in Delo ſacerdos Apollinis, cuius filiæ tres Oenotropæ, Ceno ſcilicet & Spermo & Elais, quotieſcunque volebant vinum ſemina & oleum pro nominum ratione conſequebantur. 440.c.d.
Anna Perenna Didonis ſoror fertur Æneam in Italiâ conueniſſe, & Lauiniæ vxoris inſidiis appeti ſe ſentiens in Numicium amnem ſe conieciſſe. 642. d.e.
Antæus gigas LXX cubitorum, terræ filius, in luctâ ab Hercule proſtratus, quoties terram attigerat, toties redintegratis viribus reſurgebat. 521.d.
Aphaca Libani locus dictus ab amplexibus Veneris & Adonidis. 830.a.&c.
Apollo cur dicatur Pythius, & Libycus, & Hammonis filius, & cecidiſſe draconem. 12.a
Arca Noæ in Sibyllinis verſibus, cur in Phrygiâ ſubſtitiſſe fingatur ad Marſyæ fontes. 18.a
Arethuſa, v. Alpheus.
Argo nauis vnde dicatur, & cur fingatur fuiſſe loquax. 820.b.c
Ariſtæus Ceæ rex, Cadmi gener, Ceorum agris à Sole exuſtis, ſacrificia inſtituit ad Eteſias impetrandos. 441.a.&c. Eiuſdem iter in Sardiniam. 632.d
Arſalus & Atyus, v. Chimæra.
Aſterii gigantis, (cuius pater fuit Anax) cadauer longum decem cubitos in Aſteriâ inſulâ repertum prope Miletum. 364.e
Auernus lacus in Hiſpaniæ Bæticâ. 670.b

B

BAbylonica turris à gigantibus è terrâ editis & θεομάχοις in cœlum vſque erecta, donec totum opus ventis immiſſis confractum fuerit & diſſipatum. 52.d.&c.
Bacchi nomen. 13.a.b. Bacchus cur Iouis filius. *ibid.* Cur tigres habeat in curru, & amictum ex pelle tigridis aut ex nebride, & cur dicatur Nebrodes & Ζαγρεύς, *ibid.* Et in Arabiæ Nyſâ natus, 13.c.& 479.b. & præſidere vitibus, 13.c. Et expeditiones in Indiam ſuſcepiſſe, *ibid.* Cur à Cadmo oriundus. 477.e. Cur pica & hedera Baccho ſacræ, 478.d. Cur Aſſyriæ rex Staphylus illi detur pro ſucceſſore, *ibid.* Cur deſcribatur ταυρόμορφος, 479.e. Cur natus ex femore Iouis, 481.b. Cur in monte Mero, *ibid.* Quorſum in Bacchi copiis mulieres. 484.b. Bacchi fabula collata cum hiſtoriâ Moſis. 485.b.c. Et Samgari & Iacobi, *ibid.* d.e. Et Bethſemitarum & Philiſtæorum. 486.a. An Bacchus Tyrrhenis imperauerit, 643.a.644.d.e.
Bætylia cur voluerint lapides eſſe animatos. 785. b.c.
Baleares à Baleo dictæ comite Herculis ibi relicto, 703.b. Fabula de ſeptem Balearibus. 701.d. Baleares cur nudos æſtatem exigere finxerint, & Bœotos ad Balearium inſulas nudos enataſſe, 704.b.
Belus, Phœnix & Cadmus non ſunt Ægyptij vt volunt. 374.b
Blemyes Æthiopiæ populi cur fingantur eſſe ſine

capite. 317.c.d.
Boues æneos in Rhodo, in templo Iouis Atabyrij, mugiiſſe fabulantur, quoties aliqua calamitas imminebat. 397.c
Boues Solis in Siciliâ circa Mylas mactare nefas erat. 570.e
Briareus idem cum Encelado. 580.c.d.
Briſæ nymphæ quæ primæ docuerunt μελιττουργίαν. 481.c.d.
Buthoe vrbs Illyrici, ad quam Cadmus vectus dicitur iugo boum. 503.a
Byrſa Carthaginis acropolis, à corio dicta, vt volunt, in tenuiſſimas partes diſſecto. 513.c

C

CAbarnus Proſerpinæ raptum Cereri indicauit. 448.a.
Cabiri Samothraciæ. 426.e
Cadmus cur ab aliis filius ab aliis coquus Tyri regis eſſe dicatur. 486.d. Cadmi nomen vnde ſumptum, *ib.* e. Et Harmoniæ vel Hermiones vxoris, 487.a. Cur in ſerpentes mutati fuiſſe fingantur, *ib.* & 345.b.c. & 502.c. Cur Κύλικες dictus locus in quo cōditi. 502.c.d. Cur Cadmus dicatur feciſſe milites ex ſerpentis dentibus, 487.b. Cur quinque ſolum ex iis ſuperſtites. *ib.* c. &c.
Caſtalia metu inſequētis Apollinis in fontem Caſtaliam præcipitem ſe coniecit. 467.c
Caſtalius Caſtulonem in Hiſpaniâ putatur condidiſſe. 666.d.e.
Chalcenor ibi iuſſus vrbem condere vbi vidiſſet Solem orientem, cum vnus è comitibus exclamaſſet, εἶδον τὸ ἅλιον, ibi cōdidit vrbem Idalium. 373.b
Chaos fabuloſum vnde ſumptum. 783.a.
Chii inſulæ draco circa montem Pelinæum. 413.b.c.
Chimæra, monſtrum tricorpor, cuius prima leo, poſtrema draco, mediumque capella, 393.b.c.d.
Cilix Cadmi frater, à quô Cilicia dicta, 375.e.376.c.d.
Cimmerij Campaniæ populi quos in perpetuis tenebris verſari poetæ fingunt. 654.b
Cinnamomum cur fabulentur auium nidis decuti, & priuatim phœnicis. 792.a.b.
Cinyras Cypri rex Adonidis pater cum Apolline de muſicâ certans periiſſe traditur. 369.c
Circe in Latio quorſum fingitur herbarum vi & incantamentis ſuis immutaſſe rerum ſpecies, 651.b. Cur ſepulta dicatur in Pharmacuſis Atticæ inſulis. *ib.* c
Circeium Latii promontorium cur Homerus ad Auroram deſcribat & Solis ortus. 654.c
Columbas Ioui ferre ambroſiam cur fabuletur Homerus. 822.c
Columnæ in Herculis templo Gadibus, quibus conſtare credita mundi compages, & elementorum inter ſe nexus & concordia. 676.c
Columnæ Herculis, quas in freto Gadium illum erexiſſe narrant. 813.b
Corcyra Phæacum inſula, in quâ ſeruabatur falx quâ Iupiter execuit patrem. 9.b
Corſa bubulci ſerua, quæ taurum è Liguriâ in Corſicam natantem nauigio ſecuta, inſulam aperuit prima, & à ſe denominauit. 631.c.640.c
Crimiſus Heſione compreſſa edidit Egeſtum. 614.e. v. Aceſtes.
Curieus Cinyræ filius, Curium in Cypro condidit. 372.b
Cyclopum fabula vnde nata. 820.c.d.
Cyprus Cinyræ filius à quo dicta Cyprus inſula 373.c.
Cyrnus Herculis filius Cyrno ſeu Corſicæ inſ. nomen dedit. 631.b.640.a.
Cytherus Phœnix à quo Cythera inſula, 500.d.

D

DElos Latonâ pariturâ è mari ſubito emerſit, 439.c.
Deucalion ex arcâ dicitur emiſiſſe columbā, 5.b. & Hierapolim condidiſſe. 14.a
Dirce Lyci vxor mutata in fontem Dircem. 464.d.e.
Drepanum Siciliæ vrbs dicta vel à falce Cereris, vel à falce Saturni. 562.a

E

ELymus & Elymi è Troia in Siciliam delati, 628.d.
Elyſii campi in extremô Occidente. 664.a.b
Enceladus Iouis fulmine percuſſus, quia in Deos inſurrexerat, & detruſus in terræ abyſſos vt ſempiternis flammis ardeat. 587.a.b.
Erythia inſ. in Oceano ex quâ Geryonis boues abduxiſſe fertur Hercules, 678.a. Et magnis hermatibus viam in mari ſibi ſtrauiſſe. 715.e
Europa Cadmi ſoror, virgo formæ inſignis, quā Iunonis pigmento faciem perunxiſſe. 456.c. & à Ioue raptam fuiſſe fingunt falſi ſub imagine tauri, 597.d. & 819.a. Europæ corona Hellotis & Hellotia feſtum. 456.d.

F

FAunus terrores immittere quorſum fingatur, 483.a.b. & ſub Baccho militaſſe. 645.a.

G

GAleæ vel Galeotæ Siciliæ vates, quos à Galeote deducunt filio Apollinis & Themiſtus. 593.d.
Gelon Ætnæ & Hymari filius, à quô dictus Gela fl. 608.a
Golgos Veneris & Adonidis filius in Cypro Golgi conditor. 372.c.d.

H

HAleſinus fons in Siciliâ dicitur ad tibiæ cantum exultare. 568.c
Harmonia, v. Cadmus.
Hecubæ cenotaphium cur in Siciliâ oſtenſum,

iuxta Pachynum promont. 603.a.b.
Hercules prope Acen ſanatus ab hydræ morſu, 377.a.
Hercyna Cereris filia à quâ Hercyna fons in antri Trophonii aditu. 474.c
Heſione, v. Crimiſus.
Hippocrene fons è terrâ editus equi vngulâ percuſſâ. 465.a
Hipponem in Africâ quorſum Græci equites condidiſſe dicantur. 517.d.
Holmius Siſyphi filius, à quô Holmius fl. in Helicone. 465.d
Hominem cur procreaſſe dicatur ventus Colpias, 783.a.

I

IAcchus Bacchus ad mammam, in cuius ſacris myſtica vannus. 480.d.e.
Iapetus quis fuerit.167.c.Et decrepiti ſenes cur vocentur Iapeti, *ibid.* c.d. Cur idem Ioui bellum fingatur intentaſſe, *ibid.* e. Et mari præfectus fuerit, & pro Neptuno habitus. 9.d.e.
Idalium, v. Chalcenor.
Ilienſium in Sardiniam profectio. 634.c
Illyrius Cadmi aut Polyphemi filius à quo dictum Illyrium. 504.a.b.
Iolai & Theſpienſium in Sardiniam fabuloſum iter, & Olbia & Ogrylle vrbes ab iis conditæ, 634.c.
Iſmenus Bœotiæ fl. ortus ex Cadmi pede altius in limum defixo. 464.b
Italus rex à quo Italia, aut *italus* taurus Herculis quem ex Italiâ volunt tranaſſe in Siciliam.658, b.&c.
Iudæus Sparton Bacchi commilito, à quo Iudæis & Spartanis, ſi credimus, commune genus.479. c.d.
Iupiter cur vocetur Hammon vel Amon.5.d.&8. b. Amonis nomen pro Ioue in prophetarum ſcriptis, 6.a Cur Ζεὺς à feruore dictus, 8.c.Cur fratrum minimus, *ibid.* & cœli dominus, *ibid.* d. Cur Saturnum patrem dicatur execuiſſe, *ib.* d.e. Cur falx quâ Saturnum execuit in Corcyra quæſita, 9.a.b.&c. Cur Iupiter Caſſius manu extenſâ pictus, & malum Punicum ferens.351.d

L

LÆſtrygones Latii populi circa Caietam & Formias apud quos fabulantur noctes eſſe breuiſſimas. 653.d
Latium, v. Circe.
Lilybæum à puteo dici cur Græci velint. 559.c
Liparis audiri Cyclopum ictus, tympanorumq; ſonitum & cymbalorum. 572.d
Liparus Auſonis filius regnauit in Liparis ante Æolum, vel vt alij poſt Æolum. 571.c
Luſus Bacchi comes, à quô Luſitania dicta. 697.b

M

MAla aurea draco aſſeruabat in Heſperidum hortis circa Zilim in Tingitanâ. 521.d
Marieus Cinyræ filius, Marii vrbis in Cypro conditor. 372.c
Melite inſula à Melite nymphâ Corcyræâ dicta, ex quâ genuit Hercules Hyllum Illyrii regem, 548.d.
Melos Ægei maris inſula, à conditore dicta Melo Phœnice, 452.b. In quâ terram effoſſam ſtatim repleri fabulantur. 453.d
Meneſtheus Athenienſium dux in bello Troiano, quem Athenas ex Ilio reuerſum, & à Theſidis pulſum, in Hiſpaniam vltra Gades ſe contuliſſe dictitant, & Meneſthei portum in Bæticâ condidiſſe. 608.d
Mercurii nomen vnde.12.a.Cur idem Camillus vel Cadmilus & Sumes appelletur à Phœnicibus, *ibid.* c. Cur dicatur Iouis filius, *ibid.* a. Et ſeruilibus miniſteriis addictus, *ibid.* b.c.Cur viis præfectus & furum Deus.12.c. Cur eloquentiæ pater, *ibid.*d. Et Aſtronomiæ repertor, *ib.* Et Iouis Amorum pararius, *ibid.* c. Cur lac & mel illi veteres libauerint.13.a.Cur ſit Deorum miniſter. 844.b
Milye Solymi ſoror & vxor, deinde etiam Cragi, à quâ dicta Milyas Piſidiæ regio. 391.c
Mincs cum fratribus Gazam profectus, vnde Gaza Minoa dicta. 458.b.c.

N

NEæ inſula prope Lemnon, in quâ Philoctetes ab hydrâ morſus. 432.c
Nebriſſa Hiſpaniæ vrbs quam Bacchus condidiſſe narratur. 680.a.b.
Neides feræ in inſulâ Samô quarum barritu terra diffindebatur. 408.&c.
Neptunus cur dicatur maris dominus, 9.d.&Ποσιδῶν, 10.a.b.d.& Neptunus, *ibid.*d.& *Moſele* Ægyptiis, 10.e. Equitandi ars à Neptuno, & primus equus Scyphius nomine ab eô è petrâ eductus. 339.a.b.c.
Niſyrus Ægei maris inſula, olim pars inſulæ Co, quam tridente abſciſſam iecit Neptunus in gigantem Polybotem. 402.c.d.e.
Nola Campaniæ vrbs à Tyriis condita. 642.d
Norax ex Hiſpaniâ in Sardiniam migraſſe fertur, & Noram vrbem condidiſſe. 633.d

O

OCha in Eubœâ mons dictus à congreſſu Iouis & Iunonis. 435.e
Oenotropæ, v. Anius.
Oreſtes in monte Amanô à maniâ liberatus.377.e

P

PAlici Dii Siculorum, dicti ἀπὸ τῦ πάλιν ἱκέσθαι, quia in terram prius merſi denuo inde reuerſi ſunt. 589.a.b.
Pan à quô Panici terrores. 483.a.b
Pantagias Siciliæ fl. cuius decurrentis ſonitus per totam Siciliam audiebatur, donec à Cerere tacere iuſſus eſt. 592.c
Parcæ cur dicantur vitæ filum ſecare vel abrumpere. 404.c
Pelorus, nauclerus Pœnus in freto Siculo ab Annibale interemptus, vnde nomen Peloro prom. 575.&576.
Peucetius heros, à quo Calabria Gr. Peucetia.662.d
Pherecydis heliotropium in Syro inſulâ. 445.c
Phocenſes cum Elymis è Trojâ primum in Libyâ, mox in Siciliam delati. 630.a.b.
Phorbantem in cœlum Aſtronomi ideo tranſtulerunt, quia Rhodum inſulam à ſerpentibus liberauit. 598.a.&c.
Picus rex Aboriginum, qui in picum auem mutatus

tatus oracula fertur edidiſſe. 471. d.e.
Pluto Inferorum Deus, & Ἀΐδης dictus. 11. a.b.
Prometheus Iapeti filius, & Caucaſo affixus, & ignem è cœlo detuliſſe dicitur, & reperiſſe metalla, & cor illius ab aquilâ erodi. 13. d. e.
Pygmæi verſus Nili fontes & Auſtralem Oceanum. 142. a
Pyrenæi montes à ſyluæ conflagratione dicti, vel à Pyrene Bebrycis regis filiâ ibi ab Hercule vitiatâ, & poſtmodum à feris diſcerptâ. 693. d

Q

QVinque viri orti ex draconis dentibus ſatis. 487.d.

R

RHea, vide Saturnus.

S

SAlamin Aſopi filia Cychrei mater à qua dicta Salamin. 497. c. Salaminem inſulam vaſtaſſe fertur draco vel ipſe Cychreus. *ibid.*
Sardus Herculis Maceridis filius, à quô Sardinia dicta. 630.e
Saturnus cur παγγενέτωρ, 1. d. & iuſtiſſimus. 1. e. & 2. a. Cur feros homines dicatur ad compoſitam vitam traduxiſſe. *ibid.* Cur ſub illo ætas aurea, *ibid.* Et homines à labore & dolore immunes. *ibid.* c.d. Et habuiſſe legantur communem cum brutis linguam. *ibid.* e. Cur Tellus Saturni vxor. 3. a. Vnde mos in Saturnalibus mero ſe ingurgitandi, & ſeruos conuiuio excipiẽdi. 3.c.d. Saturni lex quâ cauetur ne quis Deos nudos impunè contempletur. 3.c. Saturnus & Rhea quomodo ex Oceano & Thetide nati. 4.b. Cur nauis Saturni ſymbolum. 4. b. c. d. Cur idem diluuium prædixiſſe dicatur. 4.d.e. Et voraſſe omnes liberos tribus exceptis. 5. c. Quomodo à filiô ex regno eiectus. 257. a
Satyri cur hircorũ ſpecie & ſalaces, & ὀρχηστῆρες. 483. c.d.
Seriphii Gorgone viſâ in lapides mutati, 448. e. &c.
Sibyllæ Cumææ ſepulchrum prope Lilybæum promontorium. 559. d
Sicanorum in Siciliam ex Hiſpaniâ migratio, 622. d.
Sicinus Thoantis & Oenoes filius, à quô inſula Sicinus quæ & Oenoe. 451. d
Siculorum ex Italiâ migratio in Siciliam. 622. d
Silenus quorſum doctus & Bacchi præceptor, 482. c. Et aſino vehi fingitur, & calcare vuas, & ſemper eſſe ebrius, *ibid.* d. Et caſeum & lac habere pro cibo, *ibid.* e. Quô locô fuerit à Midâ captus. 587. c
Sirenes, canora monſtra, Acheloi filiæ, circa Capreas. 656. d. vel circa Pelorum. 573. d.e.
Solani inuentio Apollini cur tribuatur. 842. c
Solus Soluntis vrbis in Siciliâ conditor, in hoſpites vir inhumanus, ab Hercule interẽptus, 565. e
Solymi Piſidiæ à multis veterum cum Iudæis cõfunduntur. 389. b
Sparta dicta ἀπὸ τῶν σπαρτῶν ἀνδρῶν à *viris ſpartis* id eſt ex draconis dentibus ſatis. 498. c
Sphinx in monte Phiceo ſedens per griphos & ænigmata narratur ſui æui ſolertiſſimorum ingenia exercuiſſe. 470. e
Syrus vna Cycladum, in quâ τροπαὶ ἠελίοιο, vt fabulatur Homerus. 445. c.d.

T

TElchines Magi maris filij à Phoroneo Argis pulſi in Rhodum ſeceſſerunt. 599. c
Tenedus inſula in Helleſpõti aditu à Tene dicta, qui arcâ incluſus & in mare deiectus eô delatus eſſe fingitur. 416. d. &c.
Teucer Spartariæ Carthaginis in Hiſpania conditor. 688. b
Thebæ à Thebe Aſopi filiâ dictæ, vel à boue Cadmi duce. 463. b
Thule & alia verſus Septentrionem loca cur finguntur perpetua nocte eſſe damnata. 727. d
Tingim ex Olbiâ & Mycenis Græcos ab Hercule eſſe tranſlatos. 520. b
Triton Africæ fl. ex quô Pallas nata fingitur. 533. c
Typhon Ægyptius gigas quem ex Ægypto voluntad Caucaſum vſque penetraſſe, & fulmine Iouis ibi percuſſum, fugiſſe in Palæſtinam, & ad lacum Serbonidis expiraſſe, 330. e. 331. a. b. c. Cur Typhon Ægyptiace Smy dicatur & Seth & Bebon. 11. b. c. Typhon idem qui Enceladus. 581. b.
Tyri rupes antea vagas cur firmaſſe dicatur aquilę ſanguis. 789. a
Tyrrheni Bacchi numine in delphines mutati, 647. e.

V

VEllus aureum in Colchide à duobus tauris & dracone aſſeruatum. 328 c.d.
Vlyſſes à quô condita ſcilicet Luſitaniæ vrbs Vlyſſipo. 695. e
Vrania Cypri oppidum cuius incolę in ſtellas mutati. 371. c.d.
Vulcanus è cœlo lapſus in Lemnon inſulam. 431. d.e.

X

XIſuthrus Aſſyriæ rex qui ex diluuii aquis per arcam euaſiſſe fertur, & aues ex eâ emiſiſſe. 4. e. & 5. a. b

Z

ZAncle à Zanclo rege dicta, vel à Saturni falce ibi abſconditâ. 576. c
Zorus & Carchedon Carthaginis cõditores. 511. e.

FINIS.

VOCES
PHŒNICIÆ, GRÆCÆ,
ROMANÆ, GALLICÆ, BRITANNICÆ, &c.
QVÆ IN HIS LIBRIS EX EBRÆA LINGVA
& vicinis deducuntur aut explicantur.

A

Abaddir. 786. b
Abaddires. 849.a.b.
Abacænum. 570. a
Abalites ſinus. 140. a
Abantes. 435. c
Abdara vel Abdera, 190. b. & 684. b.
Abdir. 786. b
Ἀβέλιος & Abellio. 737. a
Abelonii. 851. b. c.d.e.
Abibalus. 856. c
Abiblabon. 837. c
Abila vel Abyla. 522. a. 812.c.d.e. 813.a.b.c.
Abirminæa myrrha. 136. b.e.
Abranas. 750. b
Abrauanus. 756. d
Abrotonum. 528. d
Acabe. 535. a
Ace & Arce. 864. b
Aceſta. 564. b
Achæmenes. 322. d
Achæoſim. 839. e
Ἀχάνη. 475. b
Achates. 606. a.b.
Achi. 840. d
Acis. 583. b
Acra. 712. a
Acragas. 611. c
Ἀδὰ. 817. c
Adad. 811.a.b.
Ἅδης pro Platone. 11. a.b.
Adiabene. 273.d.e. & 274. b.
Adodus. 811. b
Adoneus. 479. c
Ἀδονιμαοιδὸς. 818. b
Adonis 369.c.818.a.
Adonis Africæ fl. 711. b
Adramitæ. 113.d. 115.c
Adramyta. 113. d
Adramyttium vel Atramyttiũ, 407.a.
Adranos. 614. b
Adranus. 584. d
Adrapanauta. 224. c
Adrumetum. 522.c.&c.
Æa. 526. b.c
Ægeum mare. 438.a.b.
Æolus. 658. a
Aeſtar. 751. d
Ætna. 578. e
Africa. 536. a.b.

Aganippe. 465. a
Agareni. 255. c
Agathuriũ vel Agathyrnũ. 569. d
Agbatana. 222. d
Ἄγκυλος. 580. e
Aglibelus. 811. c
Ἀγρότης. 784. c
Aila, Elath, Elana, Ælana &c. 761.c.d.
Alabus. 593. a.b.
Alæſus & Alæſa. 568. b
Alagabalus. 797. b
Alalcomenæ. 472. c
Alauda. 741. d. &c.
Albogon. 752. a
Alchymia. 234. a. e.
Aldus & Aldemius. 829. d
Aletes. 690. b.c
Alilæi. 12. c
Alilat Dea. 124. e
Allobroges. 753. a
Allophyli. 362. c
Allumæotæ. 112. e
Alma. 848. c
Almon. 472. a
Aloe. 792. c
Aloni. 278. c
Alontium. 569. b
Alpes. 753. d
Alpha. 797.a.818.e.
Alpheias Arethuſa. 598. a
Ἄλσος. 456. a
Amathus. 371. d
Ambubaja. 833. c
Amenanus. 583. d
Ameſtratus. 569. a
Ἄμμας. 400. d
Ammaus. 848. a
Ammon. 5. e
Ammonis vel Ammonia pro Africâ. 7.d.e.
Ἀμμουνέων γράμματα. 857. b
Amomum. 821. e
Amorgus & Amorginæ veſtes. 177. c.d. 449.a. &c.
Ἀμοῦν. 231. a
Amus vel Amon. 5. e
Ἀμύκη. 89.c. 91.b. 366.c.
Amanitæ. 112. b
Amanus. 377.d.e.
Ampſaga. 531.c.d.
Anaphe. 461. d
Anapus. 596. a

Anas. 696. a.d.e.
Ἄναξ, Ἄνακες, Miletus Anactoria. 364.e. &c.
Andraſte. 737. e.&c.
Andrus. 443. a.b.
Ἀνία. 440. c
Anius. 440. c
Anobret. 790. c
Anſanaph. 843. b.c.
Apamia. 94.a.b.
Aphaca. 830.a.&c.
Ἄππα. 400. d
Aradis. 639. b
Arambys. 712. b
Arar. 757. a
Araxes. 223. d
Arbela. 277. a
Arce. 764. d
Arderica. 268. d
Are. 765. c
Arecca. 267. c.d. Areccæi campi. *ibid.*
Arelate. 756. b
Areopolis. 125.e.362.c.
Arethuſa. 465.b.598.b.
Argades. fl. 269. b.c
Arganthonius. 672. c
Argo. 819. d.
Ἄειμος. 655. d
Arion fl. 503.c.d.
Armenia. 22.d.e.
Arne. 472. a
Arſalus. 393. d
Arraba. 475. c
Artabanus. 253. c
Artaa, Artæi, Artas. 253.c.254. c
Artaxerxes. 253. c.254. c
Artiereon. 844. d.e.
Aruiſium. 415. a
Arus. 757. a
Arybas. 445. b
Aryus. 393. d
Arzuges. 542. a
Aſbamæa aqua. 589. e.&c.
Aſcandæ vel Aſgandæ. 480. d. 833. c.
Aſcania & Aſcanius. 196. c
Aſcaucau. 837. b
Aſcra. 472. b
Aſdrubal. 445. b.825. a
Aſia vel Eſſia. 764. a
Aſia. 337. e. &c.
Aſines. 578. c

Aſſinarus. 599.d
Aſſorus. 586.a.b.
Aſſyria. 273.b
Aſſyrii pro Syris. 341.d
Aſta. 680.b.c.
Aſtarte. 787.b.850.b.
Aſterchillos. 839.e
Aſterium & Aſterii. 417.e.&c.
Aſterriphe. 837.c
Aſtriſmuni. 842.d
Aſtroarche. 125.e
Aſtypalæa. 402.a
Aſumes. 844.a
Aſumes labon. 844.b
Ἀσὼρ. 819.a.b.830.a.
Aſuric. 835.a
Atabyrium, 397.d.456.c.
Atadim, 834.d
Atalla, 615.d
Atergatis, 811.b
Aurunci, 653.d
Athribis, 66.e.294.a
Atiircon, 834.d
Atirſitte, 834.e
Atramitæ, 113.d.115.c. Atramotitæ, *ibid.*
Attes, 479.c
Aturia, 273.b
Atymnus, 456.c
Atzicutur, 845.b
Aualites ſinus, 140.a.&c.
Αὔαρα. 763.b
Αὔασις. 320.d.526.b.
Audera. 190.b.684.b
Auere. 451.a
Auernus lacus. 670.b
Auſaritis myrrha. 131.c
Auzara. 131.c.190.b.684.b
Axenus Pontus. 196.b
Axieros. 427.b.828.d
Axiokerſa & Axiokerſos. 425.c.d.828.d.
Aza. 436.b.823.d. Azotus. 823.d.e.
Ἄζιζος. 736.b.c.811.d.e.
Azirgozol. 846.b
Azrubal. 445.b.525.c.

B

Baal. 850.b
Baal Berith. 859.c
Baalſamen. 850.b
Baaltis. 786.d
Baau. 783.c
Bacchæ. 484.c
Bacchus. 13.a. Βάκχον. 819.b
Bætis. 671.a.b.
Bæturia. 697.a
Bætylia. 785.b.&c.
Bagaudæ. 743.a
Bagradas. 532.b.c.&c.
Βαιδύμην. 476.d
Βαίτυλος. 832.a
Balænæ. 362.d
Balari. 635.d
Baleares. 190.c.d.& 703.d.e.& 796.e.
Balſamene. 838.b
Bambotus, 714.b.c
Βάννα, 475.c
Bara, 752.c
Baracacæ, 750.c
Barbara myrrha, 240.e
Barcino, 692.c
Bardæa vel Bardala, 750.e
Bardi, 740.b
Bardiacus, 748.d
Baris mons, 23.b
Baſſareus, 480.c
Baſti, Baſtitani, Baſtuli, 685.b.c.d.
Batanæa, 114.d.& 273.b
Bdellium, 792.c
Bebon, 11.b.c
Beelſamen, 784.a
Βέλα. 737.a
Belenus. 736.c. Belin, *ibid.*
Beliſema. 737.b
Belus. 264.c.& 786.d.& 816.c.d.
Benna. 746.a
Ber. 824.a
Beruth. 784.d.& 824.a.
Beryllus. 451.b
Berytus. 824.a
Βῦζζα. 596.c
Βυτάγων. 832.a
Bidus. 578.d
Billis. 814.c
Biſtacium. 362.e
Bithynia. 419.c.d.
Blaſti, Blaſtophœnices. 685.b.c.
Bochri, Bocchorum, Bocchyris, Boccori, 704.b.c
Boeden, 843.c
Bomo. 434.e
Braccæ. 749.b.c.
Brachthan. 127.d
Bragadas. 532.b.c.&c.
Βραγός. 532.c
Brennus. 739.a.b.
Briareus, 582.d
Βρικός. 310.c
Brin. 758.a
Bris. 481.c.d.
Briſæus. 481.c.d.
Britannicæ inſulæ. 720.a.b.c.d.
Britomartis. 824.c
Brutii. 660.a
Bubaſtus. 362.c
Bucra. 604.b
Budas vel Buddas. 587.a
Bugia pro ſimia. 539.b. pro cereo faſciculo. *ibid.*
Buineſath. 83[illegible].c
Bumelos fl. 275.b
Burchumath. 841.b
Burda. 749.a
Buthoe vel Butua. 503.a
Butzutzim. 846.c
Byblii. 362.c
Byrſa. 125.e.& 816.b.& 362.c.& 513.b.
Byzacium. 541.a.b.c.

C

Cabalais. 391.a
Cabarnis. 448.a
Cabiri. 427.a.784.d.828.d.
Caccabe. 514.d.&c.
Cacra. 602.d
Cacyparis. 599.c
Cacyrum vel Cacirum. 596.c.d.e.
Cadme & Cadmii. 474.c.d.
Cadmelus & Cadmilus. 428.d.&c.
Cadmus. 486.e
Caer. 758.a
Cair. 758.b
Calabria. 661.e
Calachene. 290.d.e.291.a
Calaminthe. 530.b
Calaris. 637.c
Calaſiris. 451.b
Calduba. 667.d
Caledonii. 755.b.c.
Calpe. 681.c
Calymna. 401.e
Camarina. 605.b
Camicus. 612.d.e.& 397.a.
Camillus, v. Cadmelus.
Camulodunum. 755.d
Canna. 792.c
Canthele. 530.e
Caphareus. 436.d
Capſa. 530.a
Car & Caria. 405.d
Caralis. 637.c.639.b.
Carbas ventus. 371.a
Carbi. 161.b.c.
Carcoma. 530.e.&c.
Cardaces. 253.a
Caris. 406.b
Carmania. 247.a.b
Carmiuno. 822.a.& 829.a.b.
Carna vrbs. 137.b.c.d.
Carnon. 746.a
Carpathus. 400.e
Carpaſia. 370.[illegible]
Carpeſſus. 682.d
Carrum. 745.b.c.
Carteia. 682.a.6.
Cartha. 816.a
Carthada 190.b.c.& 512.a.& 797.b.
Carthago. 512.b.& 816.b.

Carthago Hiſp. 687. c
Caryſtus. 436. c
Caſmenæ. 604. a
Caſmillus, v. Cadmelus.
Caſſanitæ. 157. b. 161. c
Caſſia. 792. c
Caſſius mons. 331. d
Caſſiotæ. 333. a
Caſtalia. 466. c
Caſtulo. 666. d
Caſus. 401. a
Catabani. 132. b. c. d.
Catada. 533. b. c.
Catana. 583. c
Catanitæ. 111. a
Cateia. 744. e
Caterua. 742. a. b.
Catria. 560. c
Caucana. 604. c
Caucaſus. 213. a. b.
Cea, Ceos, Cos. 441. a
Cedrium. 661. d
Celenderis. 376. b
Celtæ. 188. b
Cemainum. 19. e
Cenæ vel Cœnæ. 740. a
Centuripæ. 585. b
Cephalenia. 506. e
Cephalœdis. 567. c
Cephiſſus. 464. c
Cerbani. 162. b. c
Cercina. 544. c
Cerne. 713. b. & 826. d.
Cerpathon, aroma. 123. c. d.
Certa. 816. a
Cerygi Drudion. 755. a
Cerynia. 371. a
Cetis. 375. e
Cetra. 745. c. d.
Χαλβάνη. 792. c
Chalbaſij. 255. b
Chalce. 530. d. 531. a.
Chalcia. 401. d
Chalcis. 436. a. b. c. 473. c. d.
Chalonitis. 271. e
Chamia pro Ægypto vel Chemia. 8. a. & 23. a. d
Chaos. 783. a
Charidemi promontoriũ. 684. c
Charmande. 480. d. 833. c
Charmis. 637. a. b.
Charmiuno. 637. b
Charybdis. 576. b. c.
Chatramis, Chatramitis, Chatramotæ, Chatramotitæ, Chattimmitæ, Chattimmititæ. 113. d. 115. c.
Chaulaſij. 255. b
Chaulotæi. 255. b
Chebrodlapſon. 806. b
Chemmis. 230. d
Chenoſiris. 67. a
Cherdan. 835. d
Chermes. 814. d
Chios. 414. c
Chna. 789. e
Chorſaci 254. d
Chremetes. 714. a
Chryſaor pro Vulcano. 690. a
Chryſor. 784. b
Chudua. 840. b
Chulum. 838. d
Churma & Churmas Emmaked. 836. b. c.
Cia, Cios, Cianos. 441. a
Cibyra. 391. c. d.
Cicynethus. 433. d. e.
Cidaris. 580. e
Cilicia. 376. c
Cimmerij. 654. b
Cimolia. 455. d
Cinnamomum. 792. a. & 832. c.
Cinyphus. 533. e. &c.
Cinyra. 808. c
Cinyras. 369. c. 809. b.
Cirtha. 531. d
Cithæron. 468. c
Citij. 178. d
Citium. 370. d
Claſſitæ. 278. d
Clibana & Clibanarij equites, 217. 218.
Clupea. 751. a
Cœleſtis ſeu Vrania. 853. c
Colchi. 327. e
Coloephryx. 473. a
Colpias. 783. e
Condy. 833. c
Coni. 798. a. b. c. d.
Corcyra. 505. c. d. e.
Corduba. 667. a. d
Corodamum. 129. b
Corma & curmi. 752. c
Corſi. 635. d
Corſica ſeu Corſis. 640. c
Corycus. 378. a
Cos vel Coa. 404. b. c. d
Coſyra. 555. b
Cotes. 715. a
Cothon. 512. d
Cottana. 805. c. d. e.
Couinum. 746. c. d.
Crac. 755. b
Crag, 755. a. Cragus. 755. b
La Crau. 755. a
Creta pro Palæſtina & Ceres pro Philiſtæis. 457. d. &c.
Creta inſula. 460. a. b.
Cribell, 751. e
Crimiſus. 615. a. c.
Crupellarij. 742. e
Cuarius. 464. c
Cucullus. 749. a. b.
Curium. 372. c
Curmi. 752. c
Cuſimezar, 843. c. Cuſſi mezara. 845. b.
Cyamoſorus. 585. c
Cyclas. 455. e
Cyclopes. 560. c. 620. d.
Cylices. 502. c. d.
Cynthus. 440. b
Cypara. 598. b. c.
Cyprus. 792. c. d.
Cyprus inſula, & cyprus frutex. 373. c. d.
Cyranis. 556. a
Cyrene. 545. a
Cyrnus. 640. a
Cythera. 468. c. 500. d
Cythnus. 442. a. &c.

D

DÆri vel Dairi. 425. b
Dagon. 785. a
Dan. 754. d
Danmonii. 754. d
Daphnæ. 362. c
Daſcon. 596. d
Debæ. 160. a
Delli. 589. c. d.
Delus. 440. a. b
Derdun. 845. d
Dertoſſa. 691. b
Diamichion. 784. b
Dido. 515. e. &c. 816. d. 828. b. 832. c
Dinas. 758. a
Διόνυσος. 479. a
Dioſcoridis inſula. 362. c
Dirce. 464. c
Dis pater Gallorum. 738. d
Dithyrambus. 480. c
Diuona. 738. d
Dovvn. 754. d
Doſareni. 126. a
Drecanum. 405. b
Drepanum. 562. a
Duris & Dyris. 101. c
Dubath. 841. b
Δυνλαπτης. 542. b
Dunum. 754. c
Durius. 695. c
Duſares. 126. b. c. d.
Duſaritis myrrha. 126. a

E

E*Aſter.* 751. d
Ebora vel Ebura. 681. a. b.
Ebuſus. 705. d
Ecbatana. 222. d
Echetla. 607. c
Ediſſa. 602. c
Edom. 852. d. e.
Egeſta. 564. b
Eith. 752. c
El. 785. a. 816. c.
Elæagabalus. 797. b
Elcethium. 616. a
Eleleus. 479. c
Ἐλελεύς. 476. a
Elion Deus Phœnicum. 370. b. 784. d.
Eliſſa. 515. d. e. 816. d.
Eloim. 785. b

Elpenor. 655.a
Eiulæus. 370.c.d.
Elyma vel Elymus. 562.c
Elymas. 79.d
Elymi. 629.b.c.
Elyſii campi. 664.a
Emmaus. 848.a
Emporia. 528.c
Enna. 586.c.d.e.
Enceladus. 580.e
Enchelees. 503.b
Enguium. 617.b
Enippe. 465.b
Entella. 615.d
Eoa. 526.b.c.
Epigranea. 464.e
Epopos vel Epopeus. 656.b.c.
Ἐρεχθός. 476.d
Er ixathun. 835.b
Erebus. 783.a
Ereſus. 706.b
Eryces mons. 588.a
Erythia. 679.c
Eryx. 562.d
Eſm nus. 789.d
Eſſia. 764.a
Eſſedum. 746.d.e.
Eucaddires. 849.a.c.
Euoe. 480.b
Europa. 337.d.e.
Europa Cadmi ſoror. 456.c
Exacl. 427.b.c.

G

Gabbara. 257.d
Gabbatha. 828.d.e.
Gabirea myrrha. 135.e
Gadara. 828.d.829.a.
Gades. 673.b.c.d.
Gadira. 190.a.814.d.819.b.
Gæſatæ, & Gæzatæ. 742.b.c.
Galatæ. 188.b
Galba. 751.e
Galbanum. 751.e.& 792.e
Galearii. 743.c
Galei & Galeotæ. 593 d.e.
Galet. 755.c
Garamantes. 322.d
Gargaphie. 465.b.c.
Garumna. 757.b
Gaugamela. 277.a.b.c.
Γαῦλος gaulus. 819.b.c.
Gaulos inſula. 554.c
Gaunacum. 748.a.b.
Gauſapa. 748.c.d.
Gaza. 824.a.b.
Gazatæ. 742.c
Γείνος. 784.b.c
Gebala, Idumæa. 144.b
Gebanitæ. 132.b.c.d.
Gebennæ montes. 754.b
Gela. 608.c.d.
Gelaſanem. 752.a
Germani. 741.c
Geſatæ & Geſſatæ. 742.b.c
Geſſum. 744.a
Ginga. 844.e
Gingris. 807.b
Girba. 544.b
Goed. 836.e
Gogarene. 213.a.b.
Golgos. 372.c.d.
Γόνατα. 821.a
Gorylle. 637.e &c.
Goudran. 661.c.d.
Gudubbal. 845.a
Guerra. 741.c
Gutulis. 637.e.&c.
Gyara. 599.c
Gytta. 712.a
Gyzantes. 539.c.556.a.

H

Hadiaba. 275.c
Halæſus & Halæſa. 568.b
Hammanientes. 322.d
Hammon. 5.e
Harma. 473.d
Harmas. 844.b
Harmonia. 487.a
Haudoni. 826.d
Helicon. 469.b
Helloria & Hellotis. 456.d.&c. & 832.c.d.
Helbeſus. 564.c
Heliogabalus. 797.b
Ἥφαιστος. 432.c
Heræa, vide Hybla.
Heræi montes. 616.c.d.
Herbeſſus. 596.c. Herbeſſus alia. 612.a.
Herbita. 616.d.e.
Hercyna. 474.c
Ἕρματα 715.d
Hermione. 487.a
Hermochymius. 230.d
Heroes. 482.b
Heroum vrbs. 362.c
Heſus. 736.a
Hexi vel Sexi. 683.c
Hibernia. 726.a.b.
Hieraconneſos. 125.d
Himera vrbs & fl. 566.c
Himera fl. alius. 609.d.e.
Hipparis vel Hiporus. 605.c
Hippo. 519.b
Hippocrene. 465.a
Hipparos Taprob. portus. 769.c
Hirminium. 604.a.b.
Hiſpania. 700.a.&c.
Hiſpal vel Hiſpalis. 668.c
Holmius. 465.d
Homeritæ. 112.a.151.b.
Hybla. 585.a
Hybla Galeotis. 593.c
Hybla Heræa. 604.c.d.
Hyccara. 565.a
Hycſos. 156.a
Hyes. 479.c
Hyela. 162.e
Hyperia. 605.c
Hypſa fl. 611.d. Hypſa fl. alius. 614.b.
Hyſſopus. 542.c

I

Iabadiu. 769.b
Iabeſa. 561.d
Iacchus. 480.d.&c.
Ialyſſus. 397.a
Iamnia. 362.c
Iamno vel Iammona. 704.c
Iao. 479.b. & 858.a.b.c.
Iapetus. 10.d.167.c.
Iar. 852.c.d.
Iathrippa. 112.b. & 242.d
Iberia. 191.a.&c. & 693.a.b.
Icarius. 441.a
Icarus vel Icaria. 410.e. &c.
Ichana. 587.a. & 601.a
Icus. 433.a
Idalium. 373.a.b.
Idumanus. 841.a
Iebal. 839.d
Ietas. 616.a
Ieud. 790.b
Ilerda. 669.b
Iliberis. 669.a.b.
Ilienſes Sardiniæ. 635.b
Ilipa. 668.d
Ilipula. 669.a.b.
Iluro. 669.b
Ilus. 785.a
Imachara. 586.a
Imbros. 430.d.e.
India & Indus. 480.d. & 833.c
Ineſſum vel Inneſa. 583.a
Inna. 587.c
Inopus. 440.b
Inycus. 614.d
Iobacchus. 479.c
Iobacchus torrens. 362.c
Iobaritæ vel Iobabitæ. 163.b.c.
Iolaenſes Sardiniæ. 635.b
Iopas. 542.c
Ios. 450.a
Ioſa, v. Iulia Ioza.
Iſburus. 614.a
Iſmenus. 464.b
Ἰπαῖος pro Adoni. 817.d
Italia. 661.a.&c.
Itamus, vel Itanus. 457.d
Ithaca. 507.d.e.
Iulia Ioza. 521.c. & 681.a.
Ἰζάνη. 483.e

K

Ἀβαρνοι. 447.e
Kadmilus vel Kaſmilus, 828.c.
Καρασὸς Ζεύς. 476.b
Καρχηδών. 512.a.& 828.b
Kariconrichos. 711.d
Κελαφαράθ. 555.d.& 824.d.e.
Κέρνος & Κερνεάτης. 640.a.b.
Κίδαρις. 10.b

Κίνυρα. 369.c. & 740.c.
Κίτιεις. 10.b
Κλήρος. 451.b
Κόβαλοι. 484.a.b.
Κόης vel κοίης. 429.c.d. & 828.d.
Κολία. 362.b
Κῶλον, ima pars fundæ. 702.d
Κορβᾶν. 796.a
Κορσὶς ſeu Corſica. 640.c
Κύκλος. *ibid.*
Cyrnus. 640.a.b.

L

Labatholabat. 835.e
Lachman. 806.a
Lacter. 405.a
Læna. 748.a
Læſtrygones. 621.b
Lama. 413.a
Lampas. 833.c
Lampas inſ. 555.a
Lamus & Lamia. 653.b.c.d.
Lanath. 838.e
Lancea. 744.d
Lapethus. 371.b
Latini. 651.b
Latium. 181.c
Lebinthus. 405.c
Λέμνα. 476.a
Lemnos. 431.b.&c.
Leperhis. 371.b
Leptis. 527.e
Leſbus. 416.b.c.
Λέσχαι. 476.c. 572.c.
Leuca. 752.d
Λίβανος. 792.c
Libya. 336.b.c.d.
Libyes. 316.d.e. 336.b.&c.
Libyſtinus lacus. 670.a
Licnidus. 504.d.e.
Lilybæum. 337.c.d. & 558.c
Lindus. 396.c
Linna. 748.a
Liparæ. 572.a
Liſſus. 621.c
Liſturia. 680.a
Lixus vrbs & fl. Idem Lizus, Lixa, Linx. 711.b.c. 712.d.
Lugus & Lugdunum. 750.d
Luſitania. 698.a.b.c.
Lut, Hiſp. *laud.* 783.c
Lychnidus vel Licnidus, 504.d.e
Lydia & Lydi. 95.d.e.

M

Macara. 613.d
Maceris. 631.a.b.
Machæus. 638.b
Macoraba. 242.d
Mænoba. 667.d
Mæones & Mæonia 97.b.c.
Magalia. 815.e
Magalia vel Magaria. 513.d.
Magar. *ibid.*
Magum in Rhotomagum, Cæſaromagum, &c. 757.d
Maharbal. 825.d
Malaca vel Malacha. 190.a.b. 683.b.
Malachbelus. 811.c
Malea. 501.b.c.
Mali Arab. locus. 144.d
Malica. 372.b. & 787.a
Maltha, malthare, malthatio, 550.b.c.
Mammona. 850.d
Mamphula. 807.a
Man & Manus. 751.c
Μανδύας. 480.d. 833.c.
Mangæ, mangana, mangonalia. 745.d.e.
Μανιάκης. 536.b. & 749.c
Manitæ. 145.c
Mannus. 505.c
Mapalia. 813.c.d.e.
Mappa. 809.e
Mar. 739.c
Marca pro equô. 743.e
Mariaba. 112.a. 149.a.b.
Maritima inſ. 561.b.c.
Marium. 372.c
Marmarica. 545.b
Marnas. 458.c. 824.c.d.
Maro. 610.c
Marpeſſa vel Marpeſſus. 447.d.
Maſicytus vel Maſſicytes. 390.c
Maſtiche. 413.a
Matara. 745.a
Margenus. 370.a
Mauri. 544.d
Mazara. 616.b.c.
Μέγαρα. 365.e. 513.d.e.
Melcarthus. 787.a
Melicerta. 787.a
Meligunis vel Melogonis. 572.d
Melita. 549.c.&c.
Melitta. 712.b
Melos. 452.c.&c.
Membliarus vel Membriareus, 460.c.
Memphis. 362.c
Menæ & Menænum. 590.d.e.
Meneſthei portus. 680.d
Meninx vel Menix. 543.d
Meones, v. Mæones.
Mercurius. 12.a
Merimorion. 752.a
Merus mons. 481.b.c.
Meſſapius. 469.d
Meſſe & Meſſias. 852.a
Μέτωπον aut μετώπιον. 792.d
Milyas. 391.d.e.
Mimallonides. 484.c
Minæi. 137.e.&c.
Minius fl. & minium pigmentum. 694.d.e. 695.a.b.
Minoa. 613.d
Minyas. 22.c.d.
Mochus. 634.a
Monimus. 812.a
Moſchi. 205.a
Moſcouitæ. 214.d
Moſele. 10.e
Moſychlus. 432.b
Mot. 783.c
Motho. 113.c
Motuca vrbs & Motychanus fl. 603.b.c.
Motye. 560.c
Muſa. 810.d
Muſa vel Muza portus Arab. 163.d.e.&c.
Muth. 789.b
Myconus. 444.c
Mylæ. 570.d
Myrrha. 369.c. 792.c.
Myſor. 784.c
Mytiſtratum. 569.a

N

Nabatæi. 255.c
Nabla. 807.d
Nablium. 446.d. 740.c.
Naclis. 830.b
Namphanio. 849.c
Nanruates. 754.d
Narat. 838.b
Nardus. 792.c
Naron. 503.b.c.
Naſamones. 322.c.d.
Naxus. 446.c.d.e.
Neæ. 432.c
Nebriſſa. 680.b
Nebrodes. 13.b
Neetum. 600.b
Neides. 409.e.&c.
Neith. 154.1
Νέφθυς. 10.d
Neptunus. 1[illegible].d
Neſſo eſſe ſade. 845.c.d.
Νέτωπον. 792.d
Nicolaus. 830.c
Niſibis. 826.c. 827.a.
Niſyrus. 402.c
Nitocris. 154.d
Nitrum. 455.a
Nobæ, Pygmæi. 142.a
Nomus. 295.d
Nora. 634.a
Nyſa. 479.b

O

Oanus. 609.e
Oaſis. 321.a. 526.c.
Ocha. 435.d.e
Odonis. 425.b
Oea, Eoa, Aea, Opha. 526.b.c.
Ὠγὴν & Ὠγηνός. 708.e.&c.
Ogmius. 737.c
Ogrylle. 637.e
Olba. 391.a
Olbia Sardiniæ. 637.d
Oliarus. 451.a.b.
Oliſippo. 695.e
Onca & Oncææ portæ. 463.d.e. 827.a.

Onoba. 667.d
Onobalas. 578.b
Onuana. 737.a
Opha. 526.b.c.
Ophir. 156.d
Orethus. 565.d
Orinus. 599.c
Oriundes fl. 503.c.d.
Oroſpeda. 665.d.e.&c.
Oſſon aromatis ſpecies. 123.c
Oſſoncba. 667.d
Oſſum. 849.d

P

Pachynus. 601.d.e.
Pales. 813.d
Palici. 589.b
Paliurus. 334.d
Pan. 483.a.b.
Pantagias. 592.d
Paphlagonia. 423.c
Paphus. 370.b
Parma. 822.e
Parnaſſus. 470.a
Parnes. 470.a
Parus. 447.c.d.
Paſargadæ. 253.d
Paſi ſinus Taprobanæ. 769.a
Paſis. 161.a
Patæci. 791.d.821.b
Pateræ. 739.d.e.
Patmus. 411.c
Pelinæus vel Pelinas. 414.a
Pelorus. 575.e
Pempedula. 752.b
Penninæ Alpes. 753.b
Πένταχ☉. 475.d
Peparethus. 433.a.b.
Perca. 671.b
Percus, Pergus, Perguſa. 587.c.d
Periclonius. 482.a
Permeſſus. 465.d.e.
Perſæ. 253.d.e.
Phæaces. 506.c.d.
Φαλαίναι. 362.d
Phalga. 105.e.106.a.b.
Phanace. 480.c
Pharao. 156.c
Pharidis inſula. 543.e.&c.
Pharnace. 372.a
Phaſis Colchidis. 327.e
Phaſis Taprob. fl. 161.a.&769.a
Phicion vel Phiceon. 470.a
Philæ. 305.b
Philocandrus. 451.b.c.
Phiſtacium. 362.e
Phix vel Sphinx. 470.c.&c.
Phocenſes. 630.b.c.
Phœnices. 362.d
Pholegandrus. 451.b.c.
Φρέαρ. 362.d
Phrygia. 195.c.d.
Phyſcus. 275.b
Picus. 471.d.e.
Piſtacium. 362.e
Pœcilus. 460.c.d.
Pœnninæ, v. Penninæ.
Pontus. 419.d.e.&c.
Ποσιδῶν. 10.a.b.c.
Prepeſinthus. 450.d
Pſittachemmis. 230.d
Pſochemmis. 230.d
Pſyra. 415.b.c.
Pygmalion. 370.b
Pyrenæi. 694.b.c.
Pythius. 12.a

R

Ramatha. 825.d.e
Rephan. 67.d
Rhabbothin. 827.b
Rhamba. 833.c
Rhambæ. 798.a.d.e.&c.
Rhaphius. 750.a.b.
Rhebas. 199.a.&c.
Rheda. 746.e &c.
Rhegma. 247.d
Rhene. 442.e.&c.
Ritum in Auguſtoritum, Vagoritum &c. 757.c
Rix. 739.c.d.
Rhodanus, Rhodanuſia. 186.c
Rhodus. 398.a.&c.
Rhos & Ruſſi. 214.d
Ruſpina. 705.e

S

Sabæi. 149.c.150.c
Sabis Deus. 114.c
Saboe, Sabazia, Sabazius. 480.b.c.
Sabrata. 526.c
Sacea vel Saccatum feſtum. 129.b.c.
Sachalitæ. 122.d
Sagarii. 253.a.b
Sagum. 747 b.c.d
Salapeni. 113.d
Salduba. 667.&691.b
Salus. 851.e
Σαμάρδακ☉. 429.b.c.
Samatho. 826.c
Sambuca. 808.b.833 c.
Samemrumos. 784.b
Samen. 850.b
Samolus. 752.c
Sanchoniathon. 855.d.e.
Saniſera. 704.d.e
Saphar & Sapharitæ. 164.d.&c.
Saraballum. 451.a
Saraceni. 241.d
Σαρδὼ, Sardinia. 632.d
Σαργάνη. 253.b
Sarmadacus. 429.b.c.
Sarra. 815.b.c.d.
Saſo. 506.d.e.
Σατῖναι. 746.e
Satyri. 485.d.e.
Scandaria. 404.c
Scheria. 566.a
Sciathus. 432.e
Scincus. 810.d
Scolus. 473.d.e
Scylla. 576.b
Scyphius equus. 339.b.c.&828.c
Scyron & Scyronites. 828.c
Scyrus. 432.e
Sela. 104.b
Selambina. 683.e
Selga. 392.a
Semiramis. 821.c.d.&c.
Seriphus. 449.a
Seſamum & Seſamus vrbs. 424.a.b.
Seſtrachus, Cypri fl. 370.c
Seth pro Typhone. 11.b.c.
Sethron & Sethroites nomus. 333.a.
Sexi & Hexi. 683.c
Sicani. 623.d
Sicham. 836.c
Sicilia minor. 628.b.c.
Sicilia & Siculi. 624.c.&c.
Σίδα. 476.b.c.
Sicinus. 451.e
Σίδη. 810.d
Side & Sideni. 330.a.b.c.
Sidon vrbs. 797.a
Sidon puella canora. 786.e
Sierra. 821.d
Silenus. 482.c
Silices. 278.d
Silures & Silura. 722.c
Simpulum. 833.c
Sindon. 833.a.b.
Siphnus. 448.c.d.
Sippara vel Sipphara. 25.a
Sirbe vel Sirbus. 390.d.e
Sirenes. 482.c.574.b.656.d.
Siſara. 532.a
Siſimaka. 841.d
Σίσυρνον. 747.a.b.
Sitheleas. 836.e
Siton. 785.a
Smaragdus. 114.d
Smy. 11.b.c.
Solois vel Solus. 566.a.711.c
Solymi. 392.a.b.
Sonoba. 667.d
Sorbiodunum. 756.a
Spalis. 668.c
Spania. 190.d.e.700.a &c.
Spartum. 744.c
Spatha. 743.d
Spedo, ſpet. ſpitte, ſpiſſz. 743.e
Sphinx vel Phix. 470.c &c.
Sporas. 455.e
Srabæi. 252.e
Stadia. 399.b
Subites. 752.a
Sue. 278.d
Suel. 682.e
Sufferes. 516.e.&c.797.a
Sukhi. 637.b

Symæthus. 585.c.d
Syraco & Syracuſæ. 595.
Syri & Aſſyrii. 341.d
Συρὶς. 455.b.835.a.
Syrus, Syra, Syrie. 444.c.d.
Tabraca. 519.c
Tacape. 542.b.c.d.
Τάφρα. 829.b
Tænarus. 501.d
Tagus. 695.c.d.
Tamaſſus. 373.e
Tamnacum. 838.a
Tanacetum. 838.a
Tanaiſie. 838.a
Tanagra. 473.a
Taphii. 507.b.c.
Taprobane. 161.a. & 769.a
Taramis. 735.c
Tarraco. 691.c
Tarſus. 375.e
Tarteſſis. 663.a.671.c.
Taurus Sicil. m. 577.b
Taxea. 750.c
Telchines. 400.a
Telmeſſus. 391.b.c.
Telo Martius. 756.c
Telus. 401.b
Temeſa. 374.a
Temmicus & Temmices. 469.d.e.
Tenedos. 417.b.c.
Tenos. 443.d
Terias. 591.c
Teutates. 690.b.735.d.
Thamacath. 837.d
Thamanorum pagus. 21.a
Thapſus. 594.b
Thaſus. 425.a
Thebæ Bœoticæ. 462.e. &c.832.d.e.
Thepſo. 843.a.b.
Thor. 797.a
Thorphat.843.e.Thorphath fadoe. *ibid.*
Thriambus. 480.c
Thule. 727.a.&c.
Thurius. 469.e.470.a.
Thyades. 484.c
Thymbris. 599.a
Thymiaterium. 711.a
Thyreos. 745.b
Thyrſus. 484.c.d.
Tibareni. 205.a
Tibia pro Phrygia, & Tibius mons Paphlag. 198.d.e.
Tilgamus. 822.b.c.
Tilphuſius. 469.d
Tingis. 521.e
Tiſſa. 578.c
Tobata vrbs Paphlag. 198.d
Tolo. 756.c
Torpæion. 854.a.b.c.
Torus. 611.e
Tre. 758.a
Τελμαρκίσια. 750.a
Triton. 533.c.d.
Trocmi, Trogmi, Trocmades. 203.a.b.c.
Trophonij antrum. 474.b
Troſibis. 393.d
Tuito. 505.c
Turduli. 665.a
Tympanum. 833.c
Typhon & τύφειν. 582.a.b.
Tyrus. 815.d. & 861.c.d.

V

VAcca. 810.d
Vagedruſa. 607.d
Vargi. 742 d
Vargugum. 842 a
Vdedcnin. 839.d
Vecta. 757.a
Vergobretus. 739.b.c.
Veſſa. 612.a.b
Vezires. 253.c
Virgæ pro purpurâ. 749.d
Volema. 752.c
Vrania. 371.e
Vrotal. 126.d
Vrphe. 156.e.161.c.
Vſtica. 567.b.c.
Vtica. 517.d
Vulcanus. 208.a
Vzita. 529.e

Z

ZAba. 276.b
Zabatos fl. 274.c
Zacynthus. 447.b.508.a.b
Ζαγρεὺς. 13.b
Zama. 810.d
Zancle. 576.d. &c.
Ζὰψ. 400.d
Zargatona. 842.d
Ζατρείκιον. 129.d
Zegeries. 793.a
Zephyria. 453.e
Zeraphœs. 834.d
Zerbis. 278.c
Zetynthus. 430.b.c.
Ζεύς. 8.c
Zigar. 793.b. 843.a.b.
Zimicum. 846 a
Zona. 810.d
Zophaſemin. 783.d
Zoroaſtres. 233.c.d.e.
Zorus. 512.a
Zuchabari. 534.c

FINIS.

VOCES EBRÆÆ, SYRÆ,

CHALDÆÆ ET ARABICÆ

QVÆ IN HOC OPERE EXPLICANTVR, aut cum aliis conferuntur.

א eliſum & per Daghès compenſatum, 810.c
א vel ה initio reiectum, 840.c
א vel ע initiale omiſſum, 826.d
אבאדיר pater magnificus, *Abaddires* Punica numina, 849.a.b
אב אשתא Ἄφαιςος pater ignis, id eſt Vulcanus, 432.c
אבא pater, ἄππα idem, 400.d
אבוב לבן *abub laban* calamus albus, Afr. ἀβὶβ λαβὸν lilium, 837.c
אבוב רועה calamus paſtoris Talmud. id eſt dipſacus vel damaſonium, *ibid.*
אבובא ambubaja, 798.d
אביב ſpica recens, 536.a
אביב Epaphus, 370.e
אבה & אוה auere, 451.a
אבוי *Euoe* in Bacchi ſacris, 480.b
אבויגלסה *abuigeleſa* Arab. anchuſa, Afr. βυϊνεπὰθ, 839.c
אביונות *abjonoth* cappares, vnde detortum ἐρβιαμαθουὼ, 835.b
אבך extollere, Abacænum Siciliæ vrbs in edito monte, 570.a
אבל Abel, תאבל Arab. ab vxore continere ſe, quomodo ſcilicet Adam ob necem Abelis, vnde Abelonij hæretici qui non miſcebantur vxoribus, 851.c.d.e.
אבס *abas* pecudum ſaginator, inde Eubœenſes Abâtes dicti, 435.b.c
אביר *abbir* potens, Dei epithetum, etiam taurum ſonat. Inde Ταῦρος pro Baccho, 480.a.b.
אביר *abbir* robuſtus, אבירות *abbiruth* robur, Ph. *beruth* per aphær. vt Ebr. בירה *bira* arx pro אבירה, 824.a
אורקסין & אברקסין braccæ, 451.a
אגן *agan* vas crater, אגן אבא *Agan-ibba* crater viroris, Gr. *Aganippe*, 465.d
אגור lateres, 44.d
ארם ▭ γηΐνου ἀλόγου Phœn. 784.b.c.
אדם *odem* Sardius lapis כר אדם *char-odē* caput ſeu promontorium Sardij, Gr. *Charidemi prom.* Hiſp. *Capo de Gates* pro de *Agatas*, 684.b.c.
אדן *idan* vel *adan* Talmudicis ſalix, *ada* Tyriis idem in Heſychio, 817.c. Alludit אדוני *Adonis* qui ideo Gr. Ἰτυῖος, *ibid.*d
אדון dominus, inde Adonis qui & Gingras eod. ſenſu, & Gr. Κύρις vel Κιρὶς, 818.a
אדוני *Adonai* veri Dei, *Adoneus* Bacchi nomen, 479.c
אדוני Adonis, 369.c
אדוני מודה *Adoni mode* Phœniciæ cantionis initium, quæ Gr. Ἀδωνιμαοιδὸς, 818.b.c.
אדיר magnificus, Perſ. ארד, 253.b.c. vnde ἀρταῖς Perſis magnus, & ἀρταῖοι heroes, *ibid.*
אדיר magnificus, veri Dei epithetũ, 849.b
אדרגזריא drungarij, 69.b
אדריס *Idris* Enoch Arab. 101.c. is fuit Græcorum Atlas qui Pœnis *Dyris*, *ibid.*b.c.
אהל ſmegmatis genus, hinc גומ▭אהל *gum ohal* foſſa ſmegmatis id eſt Cimolus inſ. vbi γῆ σμηκτὶς, 455.d
אהלות *ahaloth* aloe, agallochon, 792.c
אוב *ob* Pytho, Apollo, עין אוב *ain-ob*, fōs Apollinis *Inopus* Deli riuus, 440.b

*

אול primus, Arab. אאל præficere, prouinciam regere, 552.d
און Heliopolis, 332.b
אור lux, item aurora, 655.a. הלבין אור *hilbin or* albeſcit aurora; Auroræ domus in Circeio vbi tumulus Elpenoris, quorſum, 654.c.&c.
אור vallis, 83.c
אורות pro varietate punctorum vel caulas gregũ vel armentorũ præſepia ſonat. Fabulæ inde natæ, 653.d
אזוב hyſſopus, 542.c
אזר proprie cingere, inde eleganti metaphorâ trãsfertur ad robur & virtutem bellicam, 825.c
אזור בעל *azurbaal* vel אזרובעל *azrubaal* dominus accinctus, nẽpe ad pugnã; Ita Phœn. *Aſdrubal*, proinde redditum Καλζώμαχος, 825.a
אוזר *Auzar* Arab. propugnacula, vnde *Auzara* vrbs ad Euphratem. Et Phœn. אודרא *Audera* Hiſp. vrbs, 190.b. & 684.b
אחו *achu* iuncus paluſtris, Gr. ἄχι & ἄχει, Afr. χούδουα eſt ὀξύσχοινος, cuius vna ſpecies dicitur μελάγκρανις, quia ſemen habet nigrum; Hæc eſt Afrorum *chudua*, id eſt iuncus niger, 840.b.&c. Vide דיו.
אחו אמון paſcuum Amon, vbi Achæmenes, 322.d
אחו carectum, אחוונא Oanus Siciliæ fl. à carectis, 605.e
אחזי ארץ *Axieros* Cereris nomen in Samothrace, id eſt *poſſeſſio mea terra*, 427.b
אחזיקרץ poſſeſſio mea mors, inde in Samothrace Pluto *Axiokerſos*, & Proſerpina *Axiokerſa*, 427.c
אחימן Achæmenes, 363.e. Vnde dictus, *ibid.* & 364.a
אחמתא ſcrinium, 223.a
אחר tardare morari, אחרי *aharai* lentus, *ara* Britan. idem, vnde *Arar* fl. 757.a.b
אחרון *aharon* extremus & occidentalis, inde Ἄορνος lacus prope Tarteſſum, 670.b.c
אחרין in Chald. perperam pro שחרין, 211.a
אחור poſtremum & occidens, מוחרין Mauri quia poſtremi ad occaſum, 544.d
אחרנאה *achernae* vel per aphæreſim הרנאה *chernae* Punice vltima habitatio. Cerne inſula inde dicta, 713.b
אחשדרפניא Satrapæ, 69.b
אחשתרנים muli Perſis olim, vt hodie אסתרהא, 69.c
אטדים *atadim* rhamni Ebr. & Afris, 834.d
איבד *aibad* ſeges hordeo ſimilis iumentis ſaginandis, Γαβαδίου veterib. κριθῆς νῆσος hordei inſula, 769.b.
איוב *Iob* Virgilio Iopas, 542.c
אילות *Eloth* vrbs ad mare Rubrũ, Syr. אילא *Ela* vel *Aila* plur אילן *Elan* vel *Ailan*, inde Gr. & Lat. *Aila*, *Elat*, *Elana* &c. 761.c.d. Nomen à terebinthis, *ibid.*
איש האדמה vir terræ, id eſt agricola, ſimiles locutiones, 3.a. Fabula inde nata, *ibid.*
איתן *ethan* robur, vnde fluuij *ethan* torrentes *ethan* &c. 353.c
איתן aſper, horridus, נוה איתן *neue etan* Ierem. 49. *habitatio aſpera.* Inde Νέητον Siciliæ vrbs in loco ſaxoſo & aſpero, 600.b
איתן Gr. Itanus Phœnix à quô cõdita in Cretâ Itanus, 457.c
אכל edere, vnde מכולת cibus pro מאכולת, 810.c
אל *el* Deus, Phœn. *el* & *Ilus* Saturnus 785.a
אל אלוה *El*-*eloah* nomina duo veri Dei. An hinc *Eleleus*, 479.c

לאלהים *Deô* ἀυξητικῷ, 284.b.c
אלמוני *almoni* cur κρυφιὸν & τὸν δεῖνα Græci reddant; Ἀμμῶ idem Ægyptiis, 231.a.b
אלף ἄλφα, 491.a.b
אלוף bos & dux, vt Phœn. ἄλφα, 818.e
אלף, vide קנה.
אלף chilias pro quôuis numerô; & אלוף chiliarchus pro quôuis duce, 742.a
אלפא *alpha* taurus & nauis: Inde eſt quod Europa fingitur à tauro rapta, 597.e
אלפי *alphe* aut אלפיא *alphaja* naues; An inde Arethuſa dicta, fons in Ortygiæ littore ad quem nautas adaquari moris erat, quod Græci deinceps ad Alpheum tranſtulerint? 597.c.d. vide חלפי.
אלפתא *alaphata* millenarium; Ab eo numero *alauda* vel *alafda* (ita enim vox ſonabat) Gallorum legio dicta, 741.d.&c.
אלוף מנחש *doctor augur*, item *bos ex ære*, ex quâ æquiuocatione fabula nata, 397.c
אלקום *Alcum* inuictus, אלה אלקומה Pallas inuicta Dea, vnde Alalcomenæ vrbs ſemper ἀπόρθητος ob Deæ reuerentiam, 472.c
אם אכרים mater agricolarum, *Imachara* Siciliæ vrbs in agro frumẽtario, 586.a
אמא mater, ἀμμά & ἀμμάς idem, & Rhea mater Deorum, 400.d
אמיינטון amiantum, 32.b
אמנה Amanus Ciliciæ m. à firmitate, & mons alius Libani pars, vnde Damaſci fl. *Amana* qui & *Abana*, 377.d.e
אמון Amon pro Ioue, נא אמון Dioſpolis, 6.a. & 313.c
אמיץ robuſtus, item conſtans, 803.a
אמר, אמרא & אמרן agnus, 661.c
אנך *anac*, ſtannum aut plumbum. ברת אנך *barat-anac* ager ſtanni; Inde Britannicæ inſulæ dictæ quæ & Caſſiterides, 720.a.b.d. Cur אנך Theodotion τηκόμενον, & Aquila ἀλείφοντα reddat, & LXX adamantem, 721.a.b.c. De adamante anachite vel anactite, *ibid.*
אניך initiatus; *Enucaddires* Pœnis ſacerdotes, quaſi initiati ſacris Addiri Dei in Auguſtino *Eucaddires*, 849.c
אנשי מדה viri menſuræ, id eſt proceri, בית מדות domus menſurarum, id eſt magna, 250.c.d
אנתוסאי Amathuſij, 346.a
אסקנקור *iſcancur*, ſcincus, 810.d
אסר vincire, vnde מסורת vinculũ pro מאסורת, 810.c
אסתרהא muli, 69.c
אפף circumdare de aquis, vnde Apamia dicta, 94.b
אפליה caligo Dei, id eſt maxima, 845.a
אפנים *ophannim* rotæ; an inde *benna* Gallicum, hodie *banneau*, 746.a. Sic גלגל rota & currus, *ibid.* & petoritum à quatuor rotis, *ibid.*
אפסר ψάλιον frænum, 309.d
אפיקירוס Epicæros, id eſt Maacha, 89.c
אפר Chald. מעפרא, literis א & ע permutatis, al. faſciam explicant, al. ſudarium, al. velum, tanquam ex פאר inuerſa voce, vide עפר.
אפיר *Ophir*, Gr. *Hippuros*, 769.c
אקו *acco*, Ibex, caprea, rupicapra. Ἐλαφόβοσκον Afr. ἀσκαυκαῦ, id eſt השק אקו Ibicis amor ſeu cupediæ, 837.b
ארג texere, אם אורגין mater textorũ, Amorgus in qua texuntur Amorgina, 449.d.e
ארגון purpura, Gall. *virga*, 749.d
ארגמן purpura, quô alludere quidam volũt Amorgon & Amorgina pro purpureis, 77.c
ארוד Aradus, 346.b

ארז *erez* non ſolum cedrus, ſed & arbor quæuis reſinifera, inde *Ereſus* vrbs Pityuſæ, 706.a.b.c.

ארז oryza non cupreſſus, vt volunt, in loco quodam Geographi Nub. 772. d

אורזיל *vrzil* hinnulus capræ, vnde *Arſalus* dux Solymorum; vnum è capitibus Chimeræ, 393.d

ארי *ari* leo, Hinc Aryus dux Solymorum, vnum è chimeræ capitibus, 393. d

אריאל *Ariel* virorum fortium cognomen apud Moabitas; An inde dicta Oliarus? 451.a.b.

אריון Arion vel Oriundes Illyrici fl. ad Macedoniæ fines; id eſt *fl. Iauan.* 503.d

ארך Erech, id eſt Arecca Suſianę vrbs, 267. c. Arderica & Anderica idē, *ibid.* e. Incolæ ארכוי, 268. d

ארך ענתא *Arcantho*, vel *Arganthonius* Rex, id eſt Πολυχρόνιος, per quot annos vixerit, 672.c.d.

ארכא *arco* longitudo. Inde Argo dicta quæ prima fuit longa nauis apud Græcos. 819. d

ארם Syria & Syri qui Gr. Arimi, Arami & Aramæi, 84. c. Loca ſex inde dicta, 85. e. Aramæus pro gentili, 84.e.85.a

ארנבת & ארנב lepus, vnde *Imbros* inſula leporibus fœcundiſſima, 430. d

ארית *arith* riuus ſtagnum, inde Arethuſa, 465.b.598. b

אש ignis. De vero Deo dictum הו אש *Hu-es* is eſt ignis, & אתה אש *Atta es* tu es ignis; Inde ſumptum *Hyes*, *Attes* in Bacchi ſacris, 479.c

אישבורא *Iſbura* Talmudicis locus profundus in quo congregantur aquæ, Iſburus Siciliæ fl. inde dictus, 614. a

אשדה *Eſda* vel *Aſda* ἔκχυσις, *Aſta* Hiſp. vrbs cur Punice ſic dicta, 680. c

אשכנז *Aſcenaz*, Phrygia minor & Bithynia, vbi Aſcanius ſinus, lacus & fl. Aſcania regio & vrbs, Aſcaniæ inſulæ, & in vicinia Pontus Euxinus olim Axenus, 196. b. c. &c.

אשכרוע buxus, 243.c

אשלג *aſleg*, Perſis *aſlengi*, Arab. כנדם Gr. στρούθιον, Ebr. ברית, Ph. שורש *ſyris*, Lat. *radicula*, 455.b

אשור Arab. אתר veſtigium, Pœn. ἀτιρσίτη eſt χηρωνόπους, 834.e

אשרה lucus, inde *Aſcra*, 472.c

את *ath* Dei nomen cabaliſticum, cōflatum ex primâ & vltimâ literâ alphabethi, q. d. α & ω, 826.b

אתל Athel fl. id eſt Rha ſeu Volga, 355. b

אתונא *attuna* fornax, אתונא *ætuna* caligo, vnde Ætnæ nomen, 578. e. &c.

ב

ב & ו permutabiles, 451. a

ב & פ permutantur, 791.e

ב Ebr. expreſſum per φ, 362. d

ב & מ literæ promiſcuæ, 114. d. 246. c. d.

ב dagheſſatū ſæpe exprimi per MB, 858. c

ב ante ר Græci in μ mutant, 431.d

ב finale in P mutatum, 542. c

ב ſeruile ſumptum pro radicali, 93. a

באב אלמנדב *Bab-almandab* (vulgo *Beb-almandel*) id eſt oſtium funeſtum, freti nomen in ſinu Arabico, 143. c

באבוס *babus* Arab. infans, Syr. βάβια infantes recens nati, commiſſi Babiæ Deæ. Sic Angl. *babe* & Ital. *bambino* infans, 646.d

באר φρέαρ, 362. d. Phœn. *ber*, 824. a

באר puteus etiam pro fonte ſumitur, 465.e. באר מוצא puteus proceſſûs ſup. מים aquarum, Ebr. phraſi, id eſt fons vberrimus, inde *Permeſſus* fons Heliconis, 465. d. e. &c.

בלבל pro בבל, 69. e

ברגד & בגד veſtis, 632. c

בגד *bagad* rebellare: Hinc Gallis *Bagaudæ* rebelles, & *bagauda* rebellio, 743.a.b.

בד *bad* torcular, בדין *baddin* torcularia, Thapſia Afr. herba βοίδην torcularium, quia ſuccum eius veteres torculari exprimebant, 843. c.d.

בדלח *bdeloach* bdellium, 792.c

בהמות *behemoth* pecudes, Arab. בהם *bohmo*, inde *Bomo* Eubœa dicta ab Arabibus quos eo deduxit Cadmus, 434.b.&c.

בהמות *behemoth* hippopotamus Iob. 40. 10. Inde fl. Africæ *Bamotus* (corrupte Bambotus) hippopotamis refertus, 714.b.c.

בהאר buphthalmus, 838.b.c.

בול germen, terræ prouentus, gramẽ, 795.a.b.

בוץ ſincero colore fuit, 177.d.e. Inde בוץ byſſus, *ibid.*

בוץ *buts* vel *bauts* Arab. mors repentina, Cynocrãbe quæ lupos, vulpes, pardales &c. ſtatim enecat, Punice in Apul. *butzutzim*, id eſt בוץ זיזים *buts zizim* mors repentina ferarum, 846.c.d.

בוש erubeſcere, בשת pudor confuſio, idem quod בעל *Baal*, 858.d.e.

בות vel בית pernoctare, inde Βάαυτ nox Phœnic. 784.a

ביזר, בזרא & בזרן ſemen, 661.c

בזר קטונא *bazar Katuna*, Hiſp. *zargatona* pſyllium, 841. d

בחון *bachun* turris ſpeculatoria; Ab huiuſmodi turri dici *Pachynum* Siciliæ promont. 601.d.e.

בטח confidere, בטחון literæ ſecuritatis publicæ quæ præſtatur iter facientibus. An inde *Patæci* Dii Phœnicum tutelæ nauis appicti? 791.d.e.

בטח ſecuritas, הרבטח *Herbita* (Siciliæ oppidum in monte munitiſſimũ) id eſt mons tutus, 616.

בטוחה *Buthoe* vrbs Illyrici à Cadmo condita id eſt ſecura, 503. a

בטמא *batmo* terebinthus, inde *Patmus* inſ. 411. c

בוטם *butam* terebinthus; Inde Manetis ſeruus Terebinthus *Budan* in Perſide ſe nominauit, 587.a.b.

בטן *beten* venter, באטן *batin* Arab. interior, an inde *Bithynia* quæ interior fuit? 419.c.d.

בטנים *botnim* Gen. 43. 11. eſſe piſtacia, 419.e. &c. בטן *boten* proprie vẽtrioſum ſonat, cuiuſmodi ſunt piſtacia, 420. c. Loca inde dicta, *ibib.* b. בטנים etiam pro Ponticis nucibus, 422. a. Inde Pontus pro בטנא *Botno* dictus, propter Ponticas ſiue Heracleoticas nuces, *ibid.* b.c.

ביזא *biza* vber, Βύζας & *Byzacium* inde, fertilis vbere campus, 541.b

בישמוש mus napelli, 793.b

בית βῆτα, 491.a

בירה arx, vide אביר.

ביתאל *Bethel* locus in quo lapidem vnxit Iacob, inde *Bætylia* & *Bætyli* Phœnicibus lapides vncti, & *Bætylus* lapis Saturno pro Ioue datus, 785.c.&c.

בית דגון *Beth Dagon* Templum Dagonis, inde corruptum Βητάγων quod Saturnum abſurde explicant, 832.a

בית עדן Damaſcena vallis. 89.c

בית עקב *beth-hakeb* ſuprema domus, id eſt ſepulchrum. Huiuſmodi inſcriptionem in Siciliâ Græci ad

Hecubam retulerunt, 603.b
ביתן al. palatium, al. interius, 222. e
ביתן *bithan* interior, an hinc *Bithynia*: 419.d
בכה Meccha, vnde, 242.d
בכה *bacha* lugere, vnde Phœn.luctus βάκχος, 819.b. מבכות Bacchæ, 484.c
בכיכואנה *baciccana* conyza, 842.c
בליעל *Belial*, Heſychio Βελίαρ, alludit Briareus, 582.d
בלע abſorbere, בלע *bela* vertex aquæ quô naues abſorbentur; Inde *Bela* Phœnicie *Gela* fl. Siciliæ vorticoſus, B in G mutarunt Aeoles, 608.d
בלקיס *Belkis* regina Sabæorum vxor Solomonis, 151.c
בלור *belur* beryllus, 451.b
בנג *bengi* Arab. hyoſcyamum, Pœni *bingam* vocant, non *gingam* vt Apuleius, 844.e. בנג *bannaga* hyoſcyamum alteri præbere deguſtandum, *ibid.*
בנות *banoth* filiæ propriæ, ſed & in genere mulieres, Βάννα Bœot. mulier, 476.c.d.
בסט vide פשט.
בסירא *bſira* deſpecta, vilis. Hinc *Pſyra* viliſſima prope Chium inſula, quæque adeo in vilitatis prouerbium abiit, 415.b
בעל vel בל Sol, vt Βέλα Laconibus, Αβέλιος Cretenſib. & Apollo Gallis *Belenus*, 736.d.e.737.a.
בעל *Baal*, inde compoſita *Corduba, Calduba, Salduba, Sonoba, Onoba, Mænoba, Oſſonoba*, nomina Hiſpanicarum vrbium, L finali ablato, 667.d. Ratio compoſitionis, *ibid.*
בעל *Baal* quandoque fœmin. gen. 859.d
בעל ברית *Baalberith* Dea *Berith* à quâ dicta *Berith* vel *Berytus* vrbs, Gr. Beroe, 859.c.d.
בעל שמין *Baalſamen, Beelſamen, Balſamen*, cœli Dominus, Phœn. Sol, 784.a. Inde Balſamene buphthalmus, 838.b.850.b
בעלת *Baalath* Phœn. *Baaltis* Dione, 786.d
בץ & בצה cœnum lutum, בתץ *Thebes* Gr. Thebæ vrbs à luto appellata, quia πηλὸν ἔχει πολύν, 463 b.c
ביצי *Bitſi* paludoſus, vt Tyrus factum ex *Tſor*, ita *Bætis* ex *bitſi*, propter paludes quas interfluit, 671.a b. Eodem pertinet Bætis alterum nomen *Perca*: id eſt ברכה *berca* ſtagnum, 671.b. Indidem Libyſtina vrbs ad Libyſtinum Hiſpan. lacum, q.d. לביצין *lebiſtin* ad paludes, 670.a
בצע ſcindere, בצע *betſa* fractura terræ, fouea, lacunæ; *Herbeſſus* הר בצע mons foueæ; Siciliæ vrbs in mõte cui ſubſunt altiſſimi ſpecus, 596.c
בצר *baſſar* ſυλᾶν, *Baſſareus*, Περσεύς, 480.c
בצרה *Byrſa* Carthaginis acropolis, 513.b.c.816.b
בצורת ſiccitas, inde *Bæturia* Bæticæ regio ſterilis & aſpera, 697.a
בקעת און, Damaſcena vallis, 89.c
בקר *bacar* vacca, 810.d
בוקרא *bucra* agger, *Bucra* inde Siciliæ prom. 604.b
בר *bar* frumentum, *bara* panis Britan. 752.c
ברא *baro* Syr. ager, Britan. *bro* regio, *brogæ* Gallis, *Allobroges* ab על & ברא quorum celſa eſt regio, 753.a
בראם *boram* fictilia, 763.d
בראם *boram* Arab. ſimia, plur. אברמה *abrama* Gallis ἀβράνας, 750.b
בררי *barari* Arab. ſolitudo, ברי *barri* ferus, *Balari* pro Bararis in Sardiniâ à feritate dicti, 655.d
ברגזא halyætus, 750.e

ברהדיא ſpecies accipitris, 750.e
בר יוכנה auis magna Iudæis apponenda in epulo Meſſiæ, 751.a
ברדה *borda* Arab. veſtis variis lineis contexta 748.e. *burda* in Auguſt. 749.a.Sic Gen.31.agni ברדים id eſt variis coloribus interſtincti, *ibid.*
ברדס *bardes* ſtragulum, & veſtis incōſutilis in Aruc: At aliter Talmudici, 748. d. An huc alludit *Bardiacus* & *bardocucullus*.
בר׳ת *Berith* Dea Phœnicia quæ & Beroe à quâ condita Berythus, Sanchoniathoni Βηρὺτ, Iud.8. *Baalberith*, 859.c.d.e.
ברחא *barcha* hircus, ברחא קרחא *barcha karcha* hircus caluus, *Baracacæ* Gall. caprinæ pelles, 750.c
ברחת *birhat* fuga. Βρέττιοι Sabinorum linguâ δραπέται fugitiui, 660.a
בריז ἀποβατήριον, ברז exire foras, 23.c
בריז דובשא lacus mellis, inde Briſæus Bacchus, quod volunt eſſe à mellis vſu, & Briſæ nymphæ quæ docuerunt μελιτουργίαν, 481.c
בריא *barja* terminus finis, *Baria* maritima vrbs in extremâ Bæticâ, 684.d
ברך *berec* genu, inde *braccæ* quæ infra genu deſcendunt, 749.c
ברכא *braca* vel ברכתא *bracta* ſtagnum, inde *Bragadas* Africæ fl. ſtagnante vado, 532.d
ברכה *berca* ſtagnum Arab. vnde *Perca*, id eſt Bætis fl. ſtagnans, 671.b. & Percuſa Siciliæ lacus, 587.c.d.
בירן *biran* & ברנה *birna* arx, turris, vt *brin* Britan. 758.a
בירנתא caſtrum, palatium, inde *Prænetum* vrbs Bithyniæ, 423.b
בורני pro לבורני liburnis, 680.d
בורסיף *Borſippa* Babyloniæ vrbs vnde dicta, 41.b.c
ברעומה *burghumath* Arab. herba quęvis vertice rotundo & multis foliis; Hinc Afr. *burchumath* chryſocome, 841.c
ברקא Barce, בר ברקא *bar-barca*, ager Barcæ ſeu circa Barcen, Gr. *Marmarica*, B & M permutatis, 545. b.c.
ברקה *Brachthan*, lapis diſcolor in Alcahabâ Mecchenſi, quem Saraceni colunt, 127.d
ברית *borith* στρούθιον, herba fullonum, ſaponaria, 31.b. 455.a

ג

ג & כ literæ promiſcuæ, 269.c. 794.d
ג in K, 213.b
גב *gab* dorſum, גבן *gibben* gibboſum, גבינא *gebina* ſupercilium montis, גבנונים *gabnunim* celſi montes, *Gebennæ* montes vulgo *les Ceuennes*, 754.b
גב גמלא *Gab-gamela*, cameli tributa, *Gaugamela* in Aſſyria ab alterutro dicta, 277.a.b
גבא *geba* tributum exigere, vnde Gebanitæ, 132.b
גבתא *Gabbatha* eminentia, non λιθόστρωτος vt nugatur Tzetzes, 828.d
גבל Syr. & Arab. fingere, formare, אלה גבל *Ela gabal* ὁ θεὸς ὁ πλάστης, inde *Elagali* vel *Heliogabali* nomen, 797.b
אלגבאל Mediæ pars montana, 220.a
גבול terminus Phœn. כבול, 794.b.d
גבליה *Cabalais* Solymorum montana regio, 391.a
גבינות בית אונייקי caſei domus Vniacorum, 204.e
גב, גבנונים, גבינה, גבן, vide.
גובנא *gubno* vel *guphno* caſeus, inde *Cyphnus* vel *Cythnus* inſ. caſeis præſtātiſſimis fœcūda, 442.a b.c.d
גבעים κώλικες aut colles potius Illyrici in quo Cadmi cenotaphium, 502.c. מגבעות tiaræ, Chald. כובעין, 794.d.

גבר gallus, 764.a

גיגלא rota pro גלגלא, 807.d

גד gad Ebr. coriandrum, גידא gida Chald. goed Afr. 836.e

גד Fortuna, 646.a

גדד excidere de carne, 8.e

גדוד eminentia, 563.a. גדאד collis, גדד viæ montium, *ibid.*

גדב *giadaba* Arab. trahere; Leontopodion cuius ſemen omnia corpori infixa extrahit, Punice *gudubbal* גדובבעל *attractio Beli*, id eſt potentiſſima, vt Ebr. *luctatio Dei* &c. 845.a

גדבריא quæſtores, 69.b

גדול magnus, מגדלות turres ab amplitudine dictæ, 42.b

גדום *gadum* truncus, mutilus, paruus, 814.c. Pœnis *gadon* idem, 814.c

גדר & גדיר ſeptum, inde Γάδειρα dicta & Gades, 190.a.675.c.d.814.a.b.

גדיש meta frumenti, Arab. כדאס, 794.d

גוג Gog & מגוג Magog, id eſt Scythæ circa Caucaſum, 213.a. גוג חסן *Gog-haſan* Gogi munimentum, inde Caucaſo nomen, 213.b. vide מגוג.

גוגלתא caluaria pro גלגלתא, 807.d

גודא ſepes pro גודר, 810.d

גוז trajicere, inde Iulia *Joza* Hiſp. vrbs Straboni quæ aliis Traducta, 521.b.c.681.a.

גול (vnde *Gaulos* inſula & *gaulus* nauigij genus pæne rotundum) Phœnicib. rotundum ſonat, 554.c. Vide גלל.

גומא *guma* foſſa, גומא צרא *guma ſara* foſſa anguſta; *Cyamoſorus* in Sicilia fl. anguſti aluei, 585.c. גום אהל *Cimolus* foſſa ſaponis, 455.d

גור habitare, diuerſari, מגור vel מגאר habitatio, inde *Megara* vel *Magaria*, vel *Magalia* pars Carthaginis circa Byrſam, 513.d.e.514.a.b.

גזא vellus, & *gaza* ſeu theſaurus. Hinc fab. de vellere aureo, 328.c

גזין *gazin* apes, vnde Gyzantes populi qui mel conficiũt inſtar apum, ſi credimus, 539.c.556.a.

גוזל *gozel* Ebr. pullus columbarum; Verbenaca, quæ Gr. περιστερεὼν, quia columbæ libenter in eâ verſantur, Punice in Apul. *azirgozol* חצירגוזל herba pulli columbarum, 846.b.

גזן Gauzania, 220.c. al. Gaza, 224.e

גזם & גרדם locuſta, 632.c

גזר Arab. paſtinaca ſylueſtris, 836.d

גט *get* diuortium, Britan. *Guith*, vnde *Vecta* inſ. dicta, 757.a

גיסא *giſa* & גיססא *giſeſa*, *geſum*, 744.b.c.

גיס *gais* Syr. (Arab. גיש) exercitus, pl. גיסתא *gaiſata*. Inde *Gæſatæ* Gallorum milites, 742.d

גיף & כיף littus, 794.d

גלבא ſquama, 217.d. Inde גלבנא *gilbana* ſeu lorica ex ſquamis, & גלבנר *gilbanar clibanarius* ſeu cataphractus eques apud Perſas, 217.d

גלאב *juleppum*, 542.c

גלד *galad* dureſcere, גלד *geled* Arab. durities גליד *gelid* firmamentum, & Syr. glacies, gelu quod Lucretio *duramen aquarũ*, *caled* Britan. durus, vnde *Caledonij*, 755.c

גלד ארץ *geled erets*, terra dura. Hinc *Celenderis* Ciliciæ vrbs. 376.b

גליד στερέωμα, 376.b. Item cryſtallum, glacies, *ibid.*

גלה *gala* reuelare, propheticum verbum; Inde *Galei* vel *Galeotæ* vates Siculi, 593.c.d.e.

גלוי עינים apertus oculis, i. propheta, 471.d.

גלייר *galiar* vel גולייר *guliar*, Gallis *galearius*, lixa, calo, hodie *goujar*, 743.b.c.

גלל in orbem voluere, גל *gol* vas concauum & rotundum, גולא *gola* cyclas, *gaulus* nauigij genus pæne rotundum; 819. c. גיגלא Cyclas. 455. e.
גלגל *Golgos* Cypri vrbs Veneri ſacra, 372. d.
גלמיתא collis, *Calaminthe* Libyæ vrbs in colle ſita, 530. b
גלס ſedere, *gelaſanem* Gall. gnaphalium quô ſedilia inferciuntur, 752. a.
גולפא *gulpha* vrceus, גלף *galph* Arab. vas fictile, *Calpe* m. Hiſp. concauus in vrcei modum, 681. c
גרמיד & גמר cubitus, 632. b
גמאעה vniuerſitas Arab. 559. d
גומצא & כומצא foſſa, 794. d
גמר conſumere, & גמרא carbo. 195. c.d. Inde גומר *Gomer* Phrygia dicta, vt Gr. ἀπὸ τοῦ φρύγειν, quia pars eius κατακεκαυμένη, 195. b. c.d
גונדרי lapidoſus, פלך גונדרי *Pholegandrus*, lapidoſa inſula, 451. b
גנזי *gazæ*, 69. c
גונכא *gunca* κανάκη, *gaunacum*, 748. b
גסטרון orichalcum, potius κασσίτερον, 721. e.
גוספן *goſphan* couinus, 746. d
געתה *Goata* Ierem. 31. 39. regio compaſcua à boum mugitu dicta; An indidem Γόαζα Syracuſani agri regio fertilis, vel גותא *gauata*, quia μεσόγειος, 599. b. c
גפיפתא peribolus, 828. e. גפא ſepes, 829. a.
גופר cupreſſus, 25. b. &c.
גופרית ſulphur, Syr. & Arab. כוברית, 794. d.
גרביה *Carbas* ventus, vnde Carbaſia vel Carpaſia Cypri vrbs, 371. a.
גרגיר ירוק granum viride, Arab. חב חצרא, terebinthi fructus, 421. a.
גרגש *gargès* argilla; An inde Gergeſæi & Circeſium? 345. e
גרה *gera* miſcere bellum; Inde *vvar* & *guerra* & *Germani* dicti, 741. c.
גריאמון Garamantes, 322. d
גורל κλῆρος, 451. b
גורל *goral* ſors, agri portio; Inde *Gurulis* al. Ogrylle vel Gorylle Sardiniæ vrbs, 637. e
גרמק *Giormok*, regio muſcho fœcunda circa Sinas, 93. b
גרסן & גירסא, גירס ſtudium, 661. c
גרף *garaph* de torrente rapido, omnia ſecum auehere, *garavv* rapidus Britan. vnde *Garumna*, 757. b. c. *Gargaphie* Boeot. fons 465. b. c.
גושפא & כושפא arca, 794. d
גושפק *guſpak* gauſapa, gauſapina, 748. e.
גת *geth* pecus, plur. גתין *gitthin*; Inde *Gytta* vrbs in Africâ, 711. e

ד

ד geminatum ſæpe reſoluitur in N D, 833. c
ד & ל permutari, 559. c
ד finale expreſſum per T 783. c
דביונים 2. Reg. 6. 25. non ſignificat fimum columbinum, vt volunt, ſed colocaſiam, 821. a
דבל Arab. areſcere, דבלה Ebr. maſſa caricarum, דבלים, ἰσχάδες, 705. d
דבר loqui & regere ſeu moderari, עץ מדבר *lignum loquax*, vel *lignum quod nauem regit*. Inde nata fabula de ligno loquente in Argo naue, 820. e
דבר ductus Syr. 801. d
דג *dag* piſcis, inde דגי *Dagi* piſcoſus dictus *Tagus* fl. 695. c. d
דגון *Dagon*, Σίτων & Ζεὺς ἀρότριος, 785. a.
דה *dec* Perſis decem, 129. b

✱✱

דהב aurum ; Chryſocome Afris δυϐα'ϑ דהובת *dehubath* inaurata, ab aureis corymbis, 841.b
דונעם *Dunaam* Chariſius, 150.d
דו אלשרי quoddam idolum Arabibus, id eſt *Duſares* ſeu Bacchus, 126.c d. Ratio nominis, *ibid.*
דוד amicus, amor. Hinc Hercules דיודא *Diodas* in Phœnice cultus, quem proci inuocabant, 516.a
דין vnde מדינה vrbs, Britan. *dinas*, 758.a.
דון *douna* Arab. inferius, Angl. *dovvn*, Britann. *dan*, vnde *Danmonij*, 754.d.
דור *dur* pila, דור *dor* margarita, דור Arab. rotundum eſſe, *Abdir* vel *Abaddir* pro אבן דור *Eben dir* lapis rotundus, 786.b.c.d
דחל *dahal* αρ'χαιχῶς *deel* timor & Deus, Delus inde à Deo Apolline ibi culto, 440.c
דחירה theſaurus, inde Δαῖϱοι Thaſij, 425.b.
דיו *dejo* Ebr. atramentum, Chald. דיותא *deioutha*, Arab. דויה *duuia*; Hinc *du* nigrum Britan. & Pœnis *chudua* iuncus niger, 841.a. Vide אחו.
דיוטרון ſpelunca Macpela, quaſi duplex antrum, 507.a
דיראגם *dir agam* habitatio ad lacum, Gr. *Drecanon*, Coæ inſ. locus, 405.b
דל *dalla* Arab. indicare, דליל *delil* indicium, *Delli* Palicorum crateres periuriorum indices, 589.c.d.
דולאב δυλαϐ́πτις nentium rotula, 542.c Item rota putei, 559.c
דליות *dalioth* frondes, pempedula Gall. quinquefolium, 752.b
דולע *daula* Arab. planicies, *Dole* id. Britan. 754.e. &c.
דלת δέλτα, 491.a.
דם *dam* ſanguis Ebr. אדם *adam* vel *idam* Syr. & *edom Pœnis*, 832.d.e.
דם ענבים *ſanguis vuarum* pro vino, phraſis Ebræa & Phœnicia, 478.c.
דמל de vulnere agglutinare, conſolidare, 431.b
דמשק & דרמשק Damaſcus, 632.b
דמתר *dumthor* & דמאתיר *dumathir* terra plana. Inde *Thymiaterion* vrbs Africæ ab Hannone in magno campo condita, 711.a
דסק *daſcon* ſtagnum, piſcina Arab. *Daſcon* Siculis intima pars portus Syracuſarum ſtagni inſtar fere vndiquaque clauſi, 596.d
דק tenue, דקדוק acuta diſſertatio, 396.c. vide למד
דקלה palma, 134.c
דרב acutum eſſe, דרבן *darban* aculeus, *Drepanum* inde dictum, quia promont. Drepanitanum in acumen deſinit, 562.a
דרדק & דעדק paruus vel puer, 632.b
דרום meridies, *Drymus* Bœot. vrbs ad Auſtrum, 473.b
דרמוך *darmuch* veſtis genus, vnde Adyrmachidæ, 321.c
דרוש Perſ. ἔρξις coercitio, vnde דריוש *Darius* ἑρξείης, 69.c
דשן ſaginare, *taxea* Gall. laridum, 750.c.
דתבריא conſiliarij, 69.b

ה

ה Perſæ & Carmani fortius efferunt, quaſi eſſet χ vel k, 129.b
הבהוב *hibhub* vel *ibub* aſſatio & exuſtio: Inde *Epopeus* mons in Ariſmis quem torrent ignes ſubinde erumpentes, 656.b.c
הגרים Agareni, 275.c
הדב properare, fluere, 275.c

הדדי *hadade* Talmudicis vna, ſimul, pariter, הדאד *hadad* Arab. idem; ſimilis. An hinc *Adad* Solis nomen Macrobio *vnus*, 811. a. b. Et rex Deorum Adodus, *ibid.*

הדו India, 480.d

הדייב *Hadiab*, id eſt Adiabene vnde dicta, 82. a. 273. d. 274. b. 275. c Male ſcribitur חדייב & הרייב: 273.e & 274. a. b.

הדסה Edeſſa Syriæ 93. d. & *Ediſſa* Siciliæ à vicinis myrtetis, 602.c. Idem cognomẽ Eſtherę *ibid.* Ediſſam Græci mutarunt in Ὀδύσσειαν, 602. d.

אלהותא χάσμα vorago, non diuinitas in Benjamini loco, 775.a.b

היה fuit, יהוה Deus, Gr. Ἰαω 858.a.&c.

הליכה *halica* ambulatio; Inde *Helicon* Caſaubono, 469. b. Vide הלק

הלאל *hilal* plur. אהליל *ahalil*, noua luna Arab. olim *Alilat*, vnde Alilæi, 124. c. &c.

הלל laudare תהלים pſalmi, contracte תלים & תלין *tillin*, Britan. *telen* cithara ὄργανον ψαλτικὸν, Gr. ψάλτιγξ & ψαλτήριον, vnde *Tolonem* vel *Telonem* Galli dixerunt vrbẽ Maſſilienſis agri ad Cithariſtem prom. 756.c

הלות *halloth* laudare, & ὑμεναιοῦν epithalamium canere, הלול epithalamium; *Hellotia* in Creta feſta Europæ epithalamia, Ἑλλώτης στέφανος corona nuptialis, 456. e 457. a.

המון Hamon Iupiter vt אמון Amon, vnde המון נא Dioſpolis, 6. a. b

הזבים ὄζοι, aromatis genus, 123.c

הר *har* mons; Inde in Sicilia Hybla *Heræa* in edito colle ſita, 604.d Herbeſſus, 596. c. Herbita 616. d. e. Heræi montes, 616.c.d

הרא *Hara* Ebr. Media, vt Gr. *Aria* & *Ariana*, 220. c. Thamnerij, id eſt Arij ſeu Medi meridionales, 220.e

הריב, vide הדייב,

הרמני Armenia, 22. e. הרמונה forte idem, *ibid.*

הרנאה *har-nae* mons amoenus; Inde *Arne* Bœot. vrbs in monte, 472. a.

הר ענבין (*har anbin*) mons vuarum. Inde Africæ oppidum *Arambys*, 712. b. c.

ו

ו & ב permutantur, 519.d

ו & י ſæpe permutari, 305. c

ו *cholem* Ebræorum Poeni per V exprimunt, 525. c

וו ἐπισημον βαῦ, 491.a

ועד & הועד Arab. in ſermone hærere vel attonitum reddi, *jar* Pœnis particula dubitantis, 852.c.d

ופר abundare, אופר locuples, vnde *Ophir*, 156.d

ופרי *Vphre* opulenta ſup. terra, Gr. *Vrphe*, id eſt Ophir, 157. a. & 161. c.

ורק folium, חורקא *Tabraca* Φυλλοῦς, Africæ vrbs in regione ſyluis opacâ, 519.d

ז

ז mutatum in ד, 95. d. e

ז & ר apud Arabes ſæpe permutantur, quia vno puncto differunt, 116. a.

זבול גמאעה habitatio vniuerſitatis, id eſt ſepulchrum, 559. d. Fabula de Sibylla Cumæa in Siciliâ ſepulta inde nata, *ibid.*

זמרגד & זברגד ſmaragdus, 114. b

זהרה Venus Arab. Zerynthi culta, 430.c.

זיהרתא Luna à ſplendore, vnde Zerynthon antrum Hecatæ ſacrum, 430. b. c.

זוחא בריא *Zuchabari* tumulus opimus. Gr. λόφ☉ χαείτων collis Gratiarũ, 534. c. d. e.
זוח vel זחח attolli; inde זחות *Zachuth* ſublimitas, & *Zacynthus* 447. b. & 508. b.
זוטא paruus pro זוטר, 810.d
זור vnde מזור *muzar* alienus, peregrinus, Punice *mezar* vel *mezara*; Vide קשא
זחאלף muſcæ, 116. a
זיזים *zizim* feræ, Punice *zutzim*: Vide בוץ.
זית oliua; Inde *Vzita* Africæ vrbs, 520. b. c.
זלג, Inde מזלג vncinus recuruatus, quô caro ex ollâ trahitur, & Arab. זלאג vncinus quô fores claudunt, & per metath. זגלא Ζάγκλη Siciliæ vrbs à loci curuitate dicta, 577.a.b
זלג Syr. ſplendere, מזלגא ſplendens, an inde dictus *Moſychlus* Lemni m.ardens, 432.a.b. vel à זליק ſcintillâ, *ibid.*
זמר zamar in *Piel* canere; *Zamæ* fons in Africâ canoras faciens voces, 531. d. 810. d.
זמרגד & זברגד ſmaragdus, 114. b
זנגבל zingiber, 599. b
זנוק & זרנוק fluxus, riuus, 632. c
זונר *zonar* ζώνη zona, 810.d
זערור meſpilum aronium ſiue τρίκοκκον, 158. b
זרב fluere, זרב *zirb* decurſus aquæ, inde *Zerbis* Aſſyr. fl. & *Sirbes* vel *Sirbos* Lyciæ, 278.c. & 390.d
זרקא cœrula & ἀγαφόρης, *Dirce* fons inde dictus, 464.c.d

ח

ח omiſſum, 5. d. e. expreſſum per χ, 8. a. ח & כ & ק permutari, 291. a. ח in ע mutari 831. b. 841. b
ח in c vel k mutatum, 397. a 440. b. c 542. c. 711. d.
חב, vide גרגיר.
חבאב ſerpens & diabolus, 11. c. vt *Bebon* Ægypt. pro Typhone, *ibid.*
חבל funis, deinde portio hæreditatis, tractus ſeu regio, 584. e. Sic חבלא *Hybla* Pœnis. Cuius nominis in Sicilia tres vrbes. Antoninus *plagam* explicat, 585. a 595. c 604. c.
חבל funis & techna, dolus quô tanquam fune implicamur, חאבל magus, quaſi pedicas injiciat, חבל *choblon* diabolus, Κόβαλοι dæmones impoſtores Bacchi comites, 484. a.
חבלהרפסד *Cheblaraphſad* Punice malum nauis, inſula quæ Gr. Ι'σὸς vel Ιϛωνὶς, 555. d. 824. e
חובל הרוש *hobel haros* nauclerus ducis; Alludit Pelori promont. Grçcum nomen ὁ Πέλωρ☉. Inde perſuaſum Pœnis Pelorum dictum à ducis ſuis Annibalis nauclero, 575. e.
חבץ & חביץ, Arab. חביץ panis ſeu farina ſubacta cum oleo aut butyro & melle aut dactylis. Radix חבץ premere, ſubigere, proprie de lacte quod ſubigunt vt butyrum & caſeũ exprimant. An compoſitiones huiuſmodi Phœn. חברות לחבץ *chebroth leabs* Athen. χεϐεὸς λαψον, 806. b. &c.
חבק amplecti, Syr. עפק mutatis homog. 831. b
חבר *habar* conſociari, *Aber* Britan. *Haure* vulgo, locus vbi mari fluuij, vel duo fluuij ſimul iunctis aquis conſociantur, vnde *Abrauanus* in Nouantibus, id eſt *Aber Ruan*, 756. d.e
חבור Chaboras, 220.c
חברות compoſitiones, vide חבץ.
חגאב חאגו velum diuidens, id eſt clia-

phragma, 242. a
חגאז *Hegiaz* cur dicatur Arabia Saracenica, 242. a
חגל Arab. compedes, periſcelides, pedicæ, vincula pedum, albedo in pede, חגלא ouis talo albo, תחגיל alba ſigna in equi pedibus; Inde Iacobi greges Ebr. עקודים, Arab. מחגלה, 606. c.d. חגלי perdices quia pictæ, חגאל aulæa, 607.b
הדייב vide הדייב.
חדיד *hadid* Arab. ferrum, *vdedon* Afr. ſideritis, 839. d
חדם διακονεῖν miniſtrare, inde חדמאל *Chadmel* miniſter Dei Mercurius, Gr. Cadmelus, Cadmilus, Caſmilus, Camillus &c.
חדרך, Damaſcena vallis, 89.c
חוא habitatio, 320. d. חות צי habitatio deſerti, Ægypt. Αὔασις Oaſis, 320. d. e. 335. e.
חוי Arab. colligere, circumdare, חוא oppidum vel plura tentoria quæ in pagi vel oppidi formam coeunt, Ebr. חוות Num. 32. 41. *Oea* vnde & *Oaſis* vel *Auaſis*, 526. b. c
חובה, Damaſcena vallis, 89.c
חוג *hog* verbum in Scripturâ coſmographicum de circuitu cœli, terræ & maris vſurpatum; Inde Pœnis חוגן & Gr. Ὠγὴν Oceanus qui terram ambit, 708. e. 709. a
חויא ſerpens, inde Chios inſula, 414.c
חויא Heuæus & ſerpens, vnde Cadmus & Harmonia in ſerpentes, quia Heuæi, 502. c. ראש חויא caput ſerpentis; Hinc Roſibis vel Troſibis dux Solymorum, vnum é capitibus chimæræ, 393. d
חוה אדוני Punice *Auo doni* ſalue domine, Αὔδονις idem in Epigr. Gr. 804. d. e.
חוילה Chauila, hodie חולן Chaulan, 161. e. Ptol. Ταύαλα, 162. e
חול dulcis, vt חלי, Holmius Heliconis fl. quaſi חול מיא *hol-maja* dulcis aquis, 465. d
חוליות *chulioth* articuli, *chulum* Afris polygonum ſiue centinodia, 831. d.
חום niger, vnde Χημία Ægyptus quia μελάγγειος, & quod in oculo nigrum eſt, 8. a. 231. c
חוף קנה *chof-cane* vel Caucana in Siciliâ, portus arundinoſus, 604. c
חור liber & princeps, vnde Baccho Liberi nomen, 482. a
חורתא Orethus & Eleutherus, idem amnis prope Siciliæ Panormum, quia vtrumque nomen liberum ſonat, 565. d
חור אובדן *chor-obdan*, foramen perditionis. Ita Charybdin Græci definiunt, 576.c
חורא *Haura* Arab. Leuce come, Albus pagus, in Steph. Αὔαρα, 763. a. b.
חור אפא Europa tertia pars orbis, id eſt terra λευκοπρόσωπος, 337. e. Et Europa Cadmi ſoror inſignis formæ virgo, 456. c
חוש in *Aphel* אחיש *achis* feſtinare. *Acis* Siciliæ fl. rapidiſſimus, 583.b
חוזה videns, id eſt vates, 583. d
חזור hezur vel hizzur, orbis, Syr. Ἀσὺρ crater Phœn. à rotundâ formâ, 819.b.
חטה *hitta* frumentum, Britan. *eith*, 752. c.
חטיתא mollities inceſſus, חטי Arab. molli inceſſu progredi, *ibid.*
חיק עינות ſinus fontium, id eſt Pagaſæus, vnde dicta Cicynethus inſ. in medio ſinu, 434. a.
חית ἦτα, 491. a
חלב pinguedo, *Galba* præpinguis Gall. 751. e
חלב *Aleppum*, 542. c
חלבא *Olba* Solymorum vrbs, 391. a
חלבנה *chelbena* χαλβάνη galbanum,

792.c.

חלד vel חלדא ſæculum, בעל חלדא *baal halda* dominus ſæculi vel חלדים *haldim* ſæculorum; Inde Iuppiter *Aldus* vel *Aldemius* Gazæ cultus, 829.e

חלד ἐνδύνειν, חולד muſtela, animal καταδυτικὸν & φωλευτικὸν, חלד *heled* Aquilæ καταδύτης, חלד *haled* Poenis & *Aletes* Gr. dictus is qui prope Carthaginem Spartariam argenti metalla reperit, quia in καταδύσεσι reconditas argenti venas rimabatur & ſcrutabatur, 690.b.c

חלח Calachena, 220.c

חלי *choli* dulcis de melle. Hinc חלי מנח dulcis ſedes *C*alymna inſ. vbi mel præſtantiſſimum, 401.e.&c.

חלי dulceſcere, חלאוח Arab. dulcedo; Inde Alabus Siciliæ fl. ad quem Hyblæi colles mellificio celebres, 592.e.&c.

חלל lauare, *Helbeſus* fons feruidus apud Segeſtanos, id eſt חל פשור *Hal-paſur* lauacrũ tepidum, 564.c.d.

חלמיש rupes, תחלמיש *Telmiſſus* Piſidica vrbs in loco prærupto, 391.c

חילון vallis, vnde Aloni dicti, Aſſyriæ populi, 278.c

חלף mutari; *Clupea* piſcis Gall. qui creſcente lunâ albus eſt decreſcente nigreſcit, 751.a

חלף amputare, חלף ſecuris; Alpheus è Tenedo fluere creditus, quia ibi fl. חלפי *halphe* ſecurium, vbi cancri ſecurigeri, 417.d.418.b.c

חלפי *halphe* vel חלפיא *halphaja* ſalices. An inde Arethuſam Pœni vocarunt à ſalicibus ambientibus, vnde nata ſit fabula de Alpheo in eam influente, quaſi ab Alpheo diceretur *Alpheias*, 597.b.c

חלוצה Eluſa, 350.b.c

חלק טהיר pars meridion. Coæ inſ. Gr. *Lacter*, 405.a

חלקא aruum, *Chalcia* inſ. aruis lætiſſima, 401.c.d

חלקים, χάλικες, coclacæ, Cilicia inde dicta, 376.c.d

חלקין diuiſiones, *Chalcis* Euboeæ vrbs in loco à continente abſciſſo, 436.a. 473.c

חלקת Elcethium Siciliæ vrbs, 616.a

חאלק *halic* Arab. mons ſublimis, inde *Helicon*, 469.c

חלת crocus. Inde Galatæ & Celtæ dicti, 188.b

חמם feruere, חם *Cham* feruidus vt Gr. Ζεὺς, 8.b.c

חמים aquæ calidæ, 847.d. חמאי id. vnde *Emmaus*. 848.a

חמאם *hemam* columbæ & אמאם *emam* vel *imam* ſacerdos vicinæ voces: Inde fabula de columbis Diis cibos ſubminiſtrãtibus 821.c

חמאם columba. שרי חמאם *ſera hemam* mons columbarum, vt צאר *ſar* vertex, שער *ſaar* ſylua, צחרא *ſahara* deſertum; Itaque vox Semiramis, quam ad columbas alludere ſcribit Cteſias, & Heſychius columbam montanam explicat, ſcribebatur *ſer hemam* vel *ſar-hemam* &c. 821.c.&c.

חמאמא *hamama* amomum, Gr. περιστερεὼν à columbini pedis ſimilitudine, 821.e

חמן *Omanus* Deus, id eſt Sol, 277.e

חמנים *hammanim* τεμένη fana, delubra, ἀμμωνέων γράμματα literæ templorum ſiue in ſacris vſurpatæ, 857.b. חמן *hamman* proprie templum Solis, quia Sol חמה *hamma*, *ibid*.c

חמס iniquitas, חרמים impius, 632.c

חמצאי Emiſſeni, 359.a

חמר *chamar* lutoſum eſſe, חומר *chomer* lutum ex quô fiunt lateres; *Camarina* inde dicta in quâ terra

lateraria, 605.a.b
חמר rubere, 46.b. חמר *chemar* bitumen, 44.e.&c. חומר *chomer* cæmentum, argilla, 45.d. & *Camirus* Rhodi vrbs argilloſa, 397.a
חמר *hamar* incaleſcere; Inde *Himera* dicta propter vicinas thermas, 566.d.e.
חמרא *chamra* vinum, *corma* Gall. zythum, 752.c
חמש vel quinque ſonat, vel eum qui ad bellum eſt accinctus. Ex ambiguâ voce nata fabula, 487.d
חמת Epiphania, 348.a
חמת Amathus, 371.d
חנגר *chingar* Arab. vir timidus & ignauus, Inde *Chingari* & *Chingali* dicti Zeilanenſes, 774.b.c
חנט in lucem edere חנטא *chinta* Cynthus Deli mons in quô Latona edidit Apollinem, 440.b
חנס *hanas* ita ſe proripere & occultare vt denuo te præſentem exhibeas. Inde diabolus חנאס, & ſyderum occaſus חנוס, & *Anas* Bæticæ fl. qui poſtquam cuniculis ſe condidit iterum naſci gaudet, 696.d.e.
חנוץ & חרנוץ porcellus, 632.b
חסן recondere, vnde gaza, *magazin*, Gazandæ & Caſſanitæ, 157.b
חסן רום Ἀσέρυμος, id eſt Hypſicrates, 862.a.
חוסרה Coſyra inſula ab inopiâ dicta, 555.c.
חפיז *chaphiz* profundus, *Cephiſſus* fl. inde dictus, 464.b
חפץ deliciæ, Inde *Hypſa* fl. Agrigenti, agrum amœniſſimum alluens, 611.c.d. & alius cum Crimiſo confluens, 614.b
חצוב *haſub* hedera, Gall. συβίτης, 752.a
חציה *Aſia* id eſt media, quod primo de minori dictum, quæ inter Europam & Africam media eſt, 337.e.338.a
חוצן *hotſen* ſinus, רב חוצן *rab hotſen* magnus ſinus. Inde Phœnice *Rabbotin* & Κολπῖτις, 827.b
הצרומאח *Adrume*, vel הצרומאתן *Adrumetum*, id eſt *ager eius centum* vel *centeſimum* ſupp. reddit, 525.b.c
חצרא מודי *Atramyttium*, id eſt regio lutoſa, 407.a
חצרי ענק, ἐπαύλεις τῦ Ἀνάκ, 804.d
חציר herba, *aſiruc* Pœnis eruca, id eſt חציר רוק *aſir ruc*, herba *ruc* ſeu eruca, 835.a. Vide גזול, & ערקין, & חפוח, & קרח, & ראש, & שמן.
חציר חילס herba *chillis* Afr. id eſt Achillis ſeu Achillea, 839.e
אחצר fuſcus color Arabum, 244.b
חצרם in ſermone errauit, extremas vocales vocibus male appoſuit, 114.b.
חצרמות atrium aut regio mortis; Cur inde nomen Atramotitis, 116.b c.d.e.
חק lex, מחוקק legiſlator & rex, *Hyc* Ægyptiis, 15.a.b
חקליין Enchelij Illyrici populi, id eſt ruſtici, 503.b
חקרא ἄκρα, 712.a
חקרא *chacra* vel *Cacra* Siciliæ, id eſt arx, 602.d.e
חר שתי ardens tela, inde *Caryſtus*, 436.c.
חרא *Are* inſ. ead. quæ Catacecaumene, 765.c
חרבא *chirba* chamæleon, An inde *Girba* inſula in quâ chamæleontes, 544.b.
חרג egreſſus eſt, ſupp. ad bellum, 260.c. vide יצא
חרד *charad* ſtupere, conſternari, *cherdan* Pœnis eryngium, quod capra cum ore ſumpſit, ſtupere dicitur & immota manere cum toto grege, 835.d. &c. Aſterion in Apul. Punice *derdun*, lege

eherdan, quia cum eryngio confunditur. 845.d. חרמל *charmel* ruta, Afris χέρμας, ruta ſylueſtris χέρμας ἐμμακέδ, id eſt Macedonica, 836.b.c

חרד tremere, in *Hiphil* terrere, מחריד *macharid* terribilis; Pœnos inde Herculem *Maceridem* cognominaſſe, 631.a

חריונים colocaſia, non fimus columbinus vt volunt, 821.a

חרך cataracta, Hercyna inde quorſum, 474.c

חריף acutus diſputator, 396.c. vide למד.

חריפתא acrimonia, inde תחרפת θορφαθ raphanus Pœnis; Et ἄπιος quæ & ἴσχας תחרפת שדי θορφαθ σαδι raphanus agri, 843.e

חרמה anathema, execratio. Hinc *Harma* Boeotiæ locus execrandus, in quô abſorptus Amphiaraus, 473.d

חרום *harum* vel חרים *harim* fimus, 647.b.& 655.d. חרם Arab. ſimitas. Inde Ἄριμοι ſimiæ Tuſcis, & Ἄριμα Pithecuſæ, 655.d

חרמני, vide הרמני

חרמש *chermes* Ebr. & Pœn. falx, 814.d

חרס Sol, חורש arator; Ex hâc homonymiâ factum vt lex quæ bouem aratorem occidere vetabat transferretur ad boues Solis, 570.e

חורש ſylua, חורשי *chorſi* ſyluoſus. Inde Κορσὶς vel Corſica inſula maxime ſyluoſa, 640.c.&c.

חורש אור *Chryſor* Vulcani nomen, id eſt πυριτεχνίτης, 784.b

חשבן & חרשב procerus 632.c

חשמנים *chaſmanim* nobiles, magnates. An hinc *Caſmenæ* dicta Punice Siciliæ vrbs in quam ſeceſſerunt viri Syracuſarum primarij, 604.a.

חתים id eſt Hetthæos & כתים Citthæos à Ioſepho promiſcue ſumi, 178.c.d.344.d

חתף *hataph* rapere, inde *Taphij* latrones per Phœniciam aphæreſim, 507.b.c.

ט

ט expreſſum per θ, 440.b

ט & p permutabiles, 450.d

ט Arab. pro צ Ebr. 165.e

טאס ולאית πεδιάδης ἐπαρχία Cilicia, 376.d.

טבח coquere & occidere, 486.e. שר טבחים ἀρχιμάγειρος, id eſt magiſter ſatellitum, Cadmus eô ſenſu μάγειρος regis Tyri, 486.d

טבלא & דרבלא τάβαλα tympani Parthici genus, 632.c

טולי *tule* vmbræ, tenebræ; *Thule* inſ. cur inde dicta, 727.a.&c.

טור *tur* mons, Torus mons prope Agrigentum, 611.d.e.

טור mons vnde Taurus, 577.b

טוטלא *totla* racemus, vua, θώτλα folia aut rami vitis cum appenſo fructu in Bacchi ſacris, 484.d

טחב *tachab* locus humidus & irriguus, *Tacape* inde dicta, 542.c

טטפות frontalia, 67.c

טין אדום *tin edom* lutum rubrum ad figulina vaſa. Inde Tenedos inſ. in quâ celebres figulinæ, 417.b.c

טירה *tira* arx, *tre* vrbs Britan. 758.a

טאיר non eſt columba vt vult Tzetzes, ſed auis quælibet, vnde טיר augurari, מטיר augur &c. 829.b.c

טירא *toiro* Syr. ſeptum; *Thoiar* vrbs in Meninge inſulâ, quæ Gr. Γέρρα 543.b.

טית θῆτα, 491.a

טלטול *tiltul* migratio, populi deportatio in oras longe diſſitas. *Turtuli* vel *Turduli* Hiſpaniæ populi inde dicti, 665.a

טלם Arab tenebræ, בחר מטלם mare tenebroſum,

tenebroſum, id eſt Septentrionale, 727.d
טלית pallium, 31.b
טאמח *tamich* Arab. celſus, *Temmicus* m. Bœotiæ 469.d.e
טן tun Arab. quod eminet, *Dun* Gall. collis, vnde *Lugdunum Laudunum* &c. 754.c
טינא petra pro טינר, 810.d
טינר Ταίναρ vel *Tænarus* Laconicæ promont. id eſt rupes, 501.d. Ibi lapidicinæ, *ibid.*
טס *tas* bractea, inde Thaſus propter auri bracteas, 425.a
טף *taph* & טפטף *taphtaph* littus, ora maritima: Inde טף פרון Taprobana, quaſi *taph Paruan* littus Paruan, 161.a.b.769.a
טפוף de molli & tenero inceſſu vnde ſumptum, 279.c
טפל Syr. iungere, 803.a
טרי dare, item negotiari, טרון dator, id eſt mercator, טרייא *terija* datio, commercium; Inde *Terias* Siciliæ fl. ad quem Leontinorum eſt frumenti emporium, 591.c.d
טרכון *tarcon* regia, palatium; Inde *Tarraco* dicta, 691.c
טרטישא *tartiſa* petra, vnde Δέρτιωσα Hiſp. vrbs, 691.b. & טרטישית *Prepeſinthus*, 450.d
טרף turbari, conſternari, טורפא conſternatio. An hinc *Trophonij* antrum, in quod quiſquis deſcenderat multo terrore attonitus redibat, 474.a.b
טרפסא & טרמסא tenebræ; 615.a

י

י initiale Arabes in ו mutant, 852.d.
יבאב deſertum, vnde Iobabitæ dicti, 163.b.
יבול *jebul* Ebr. & Syr. יבל *jebal* gramen, Afr. item *jebal*, 839.d
יבשה *Iabeſa* arida, inſula vna ex Æguſis quæ aquâ prorſus caret, Arab. אליאבסה *Aljabiſa* Ital. *Leuenzo.* 561.c.d.
יבושה *Iebuſa* exſiccata ſup. ficus; *Ebuſos* inſula cur inde dicta, 705.c.d
יגר שהדותא *Iegar ſahadutha* Syris idẽ quod Ebr. גלעד *Galaad*, nempe aceruus teſtimonij, 777.b
יד manus, id eſt poteſtas, 802.b
ידאלה *Idala* id eſt *Idalium* Cypri vrbs Veneri ſacra, 373.b
ידעלי *nouit me* poëtice pro ידע אותי, 802.e.
יהוה *Iehoua*, inde *Iobacchus* formatum vt quidam volunt, 479.c vide היה.
יוד ἰῶτα, 491.a
יון *Iauan* vrbs intimæ Arabiæ, 132.a
יונא columba, כרמיונא *carmiuno* columba oenas, 821.b. & 829.a.b
יחיד *Iehid* vnicus, vnigenitus, Phœn. ἰεῦδ, 790.b
ים כוזר mare *Chozar* id eſt Caſpium, 355.b.
ימא *Iamma* occaſus, *Iammona* Minoricæ vrbs verſus occaſum, 704.c.
ימאם turtur Arab. 821.d
הימים Gen. 36. Hieronymus ex Punicâ linguâ explicat aquas calidas, quaſi legerit חמים, 847.d Eiuſdem vocis variæ expoſitiones, *ibid.*
ימין vel ימן Auſter: Item Sabæorum regio: Inde regina Auſtri Chriſto eſt regina Sabæorum, 152.b.357.b
ינקא *Ianko* vel יקא *Iacco* נ latente in *Daghes*, puer lactens; Hinc *Iacchus* Suidæ Διόνυσος ὁ ἐπὶ τῷ μαστῷ 480.d.e.
יניקות *Ienikoth* propagines; *Inycus* inde Siciliæ vrbs in quâ vites præſtantiſſimæ, 614.d
יסר erudire מוסר *muſar* eruditio,

* * *

inde μῦθος 810. d
יער *Jaar* Ebr. ſylua, Iar Poenis lignum, 652. c.d.
יצק fundere, Inde מציק dici potuit arbor quæ fundit maſtichem, 413.a
יצא egredi Ebr. nempe ad bellum, vt Arab. חרג, 260.c
יקנעם *Ichana* Siciliæ vrbs ab amœnitate dicta, 599. e &c.
ירד deſcendere, ריד Phœn. deſcenſus, *ryd* Britan. vadum, vt *rit* Gall. vnde *Auguſtoritum*, *Vagoritum*, &c. 757.c.d
ירוד *Iarod* draco, *Rhodus* cur inde dicta, 398.
ירה proiicere (lapides) Inde ראה proiectio, & בעלי ראה *Baleares* ſeu funditores; Ad verbum magiſtri proiectionis (lapidum) 190. c. d & 703. d.
ירחים *Alilæi*, 124. b. &c.
ירך femur pro verendis, 481. b. vt פחד
ירכתי femora montis, inde fab. de Baccho nato in monte Mero, 481. c.
ישראל *Iſraël* Saturnus Phœnicibus, 790.a.
יתר in *Hophal* abundare, ווחרא *vauthra* abundans, affluens, inde Siciliæ fl. *Vagedruſa*, 607.d
יתרב *Iathreb* Medina, Gr. Ι'άθριππα, 242. b. c. id eſt terrea, quia muri & aggeres terrei, *ibid*.d

כ

ב & כ literæ promiſcuæ, 269.c
כבלה talus, 794.c
כבול Ebr. conſtrictus, Phœn. terminus, 794. b. c.d. Aliæ eiuſdem vocis interpretationes, *ibid*. & 795. a. b.
כבן oues circumligare vel integere pellibus, ne lana inquinetur, 30.d
כבר vnde הכברא ὑπότριμμα quoddam ex carnibus & ouis, 806.c
כביר *cabir* magnus, vnde *Cabiri*, Dij potes, 125. a. 427. a. 784.d
כבירה magna, Cybira Piſidica vrbs maxima, 391.c.d.
כבירה *cabira* magna, Inde Arethuſa fons incredibili magnitudine *Cypara* dicta, 598. b.c.d
כבאר *Cubar* quæ Dea, 125.a
כהות ערב *chahuth ereb* caligo veſpertina, redditum Gr. Χαὸς ἐρεβῶδες, 783.a.
כהן *cohen* ſacerdos, vnde κόης Cabirorum ſacerdos, 429.c.d
כהן *cohen* ſacerdos, Foem. כוהנה *cohena*. Hinc in Aremoricæ inſulâ Senâ *Coenę* vel *Cenæ* dicebantur antiſtites Gallici cuiuſdam numinis, 740. c
כהנים ſacerdotes, & magnates, 859.b
כוב *Chub* Paliurus oppidum Marmaricæ, 334. d
כוה exurere, כי vel כויה exuſtio, inde *Ceos*, *Cea* vel *Cia*, Attica inſula ſub Ariſtæo à Sole aduſta 441.a &c.
כור *caur* piſcis, איכורי *Jcaure* inſula piſcium, *Icarus* quæ ob id ipſum Gr. dicta eſt Ι'χθυόεσσα, 411. a b. חיקכורי *Hec caure*, Gr. *Hyccara* id eſt ſinus piſcoſus in Siciliâ, *ibid*. & 565. a. b
כורי *Curium* Cypri vrbs, à piſcibus, 372. c.
כורי piſcoſus, inde *Cuario* nomen fl. Bœot. 464.c
כורא χώρα regio 801.b
כוש & כות idem, 257. b. c. Chuzeſtan & Ciſſia idem, 257. b
כוש *Chus* vel כושן *Chuſan*, Scenitarum ſeu Saracenorum regio, 241.a
כשכשה conuerſio ad Saracenis mũ, migratio ad Arabiſmum, 243. c
כושי Chuſæus ſeu Ciſſius fuit Bacchus, inde κίσσα & κισσὸς illi ſacra, 478. d.

כייר pingere vel ſculpere, כיור *chior* tabula picta vel ſculpta, 803.c
כיון *Cijun* Saturnus 67. d. Inde Bacchus *Pericionius* qui præeſt octauæ Sphæræ, 482.a
כבלא *cucla* cucullus, 749.a
ככר *cicar* planities, *Cacirum* Siciliæ campeſtris vrbs, 596.c.d
כלל cõplere, מכלל perfectio, לבושי מכלל de equis cataphracti, 216.d.e
כלנה *Chalne* Cteſiphon, vnde Chalonitis, 270.d. & 271.b.c.&c.
כומז *cumaz* faſcia pectoralis quâ mulieres mammas ſuas comprimebant, 798.c. כמז *comz* Arabibus rei laxioris collectio & compreſſio vt rotunda fiat, *ibid.* Huiuſmodi faſciæ vſus à Pœnis, quibus fortaſſe כונו vt Polyb. κόνος *ibid.* b.d
כמי *chema* Arab. occultare, vnde אלכימיה *alchemia* ars occulta, p. 234.e.235.a.
כמס *camas* recondere, inde Latium olim *Cameſene*, 185.b
כמר *camar* vel *cimmer* nigreſcere,
כמריר *cimrir* tenebrarum atror, Cimmerij inde dicti, 654.b
כנא menſura quædam, medimnus, Bœotis ἀχάνη, 475.b
כנדם σρύδιον, 455.b
כנדר *chonder* thus Arab. vnde dicatur 118.a χόνδρος Gr. de thure, *ibid.*
כנה *channa* planta Pſ. 80. 16. vox Ægyptia, vnde χενόσιρις planta Oſiridis, 67.a
כניז gaza, 69.c
כנען mercator & Mercurius, 12.a.b
כנען *Chanaan* Χνᾶ Græcis, 340.e 789.e.
כנעני *Chanaani* Chananæus; Punice *Chanani*, 851.b
כנענים *Chananęi*, iidẽ qui Phœnices, 340.c.
כנור *cinnor* κινύρα vel κιννύρα 740.c.d decem intenſa chordis plectro pulſatur, 808.c. apud Gręcos queruli & lamentabilis ſoni, Ebræis contra, *ibid.* d.e. Cinyræ Cypri regi cur inde nomen, 809.b
כנור Cinyras, 369.c
כסא & כורסי thronus, 632.b
כסבר coriandrum, 836.e
כסלוחים Colchi, 523.c.&c.
אלכעבה *Alchaaba* Mecchæ templũ à quadratâ formâ, 127.c
כף κάππα, 491.a
כיפא לוד *cepha lud* rupes flexa, *Cephalædiũ* inde (*Cephalud* hodie) Siciliæ oppidũ in flexu rupis, 567.c
כיפא רוץ *Cepha Ruts*, Scopulus *Ruts* ſeu contritor, id eſt Caphareus naufragiis infamis, 436.d.443.a.c
עד רוץ *Ad-ruts*, id eſt Andrus inſula ad illum ſcopulum obiecta, 443.b.c.
כפל *cephal* duplicare, *Cephalenia* inſula bifariam diuiſa, 506.e.507.a. *Macpela*, duplex antrum, *ibid.*
כופר *copher* cyprus, arbor odorata, Arab. אלחנא *alhenna*, vnde nomen Cypro inſulæ, 373.d. 792.d
כפתור *Caphthor* Side vel Sidene Cappadociæ pars littorea Colchidi vicina, כפתור mâlum Punicum Ebr. vt σίδη Gr. 330.a.b
כר *car* dux & caput, vt Gr. κάρ, *Caccabe* caput equi pro כר רכבה *Car recabe*, 515.a.b
כר *car* paſcuum, אי כר *Icar* inſula paſcui, Icarus prope Samum inſula tota compaſcua, 410.e
כר *car* agnus, aries, inde *Caria* & *Cares*, & κάρα Ionibus τὰ πρόβατα, 405.d.e
כראי arietinus, Καραιὸς Iouis epith. Bœot. 446.b
כרבל *cirbel* amicire, כרבלא *carbela* paludamentum; *Crupellarij* Gallorum gladiatores cataphracti, 742.e.

כרבל *cirbel* criſta galli, Britan. *cribell*, 751. e.
כרה excidere, inde מכרה *Macara* id eſt exciſa dicta Heraclea Siciliæ 613. a.d.
כרך *crac*, arx, munitio, ſed & Petra vt videtur, כרך מאב *Crac Moab*, id eſt petra Moab. Et in Strab. Κράγος πέτρα, *Crag* vel *careg* idem Britann. Et verſus oſtia Rhodani *La crau* Lapidoſus campus, 755. a.
כרך *crac* arx; Inde Acragas fl. הכרך *haccrac* propter arcem antiquiſſimam ibi conditam, 611.b.c
כרכין *ceracin* ὁ χρώματα. An inde Cercinæ inſ. nomen, 544.c
אלכרך *Alcorc* Arabum prope Bagdad, an ſit Eutropij *Corche*, 38.a.b
כרכו▭ crocus, & *Corycus* Siliciæ m. 379.a.
כרכומא *carcoma* æs, Chalce Africæ vrbs, *Carcoma* forte Ptol. 530.d.e
כרמאת *Chermath* Arab. vineæ, *Chremetes* fl. inde dictus, 714.a
כרמל ſpica, 536.a
כרפס *carpes* apium, forte כרמס *carmes* Phœnicie מ & פ permutatis quod perſæpe fit, & inde Crimiſus Siciliæ fl. ab apij vbertate, 615. a.b
כורש Cyrus, Sol Perſis olim, vt hodie כרשד 69. c.711. d.e
כרית *Creth* Palæſtinæ pars, cuius incolæ כרתי▭ Gr. Κρῆτες, Chald. קשתיא ſagittarij, propter ſagittandi peritiam; Creta inſula & Cretes appellati eod. nomine, quia & ipſi ſagittis maxime valent, 457. d. &c.
כשירא *cetra, citura*, 745.d
כת ערבא *cat-erua* turma miſcellanea, qualis Gallorum legio *caterua* dicta, 742.a
כתבן *catban* ſcriba, vnde *Catabani* populi, 132.d
כתי▭ Cuthæi ſeu Suſij, 182. d.&c.
כת▭ Arab. abſcondere, & Ebr. Ierem. 2. 22. Alludit vox כתי▭, vt ad latendi verbum Latij nomen, 181.b. &c. כתי▭ id eſt Latini & Itali, 179. c. Item *Citium* Cypri vrbs, 370.d
כתרא κίταρις & κίδαρις, 10.b
כתת *catat* hoſtiles copias perrumpere & perfringere, inde *cateia*, telum quod quô peruenit vi nimiâ perfringit, 244. d.e

ל

ל *ad* pro *in*, 803.a
ל præpoſitiuum ſumptum pro radicali, 292.c
ל & ר permutari, 559.c
ל præpoſitio quandoque ſuppletur, 260. c.
ל in geminatis excidit, 658. a.b
ל mutatum in R, 205.b
ל in fine reiectum, 473.a
ל extritum, 69. e. & 70. a. 807.d
לאב vnde תלאובות ſiticuloſa loca, 336. vide לוב.
לא▭ *lama* Arab. agglutinare, inde *lama* in Arabiâ herba ἰξίνη dicta teſte Plinio, 413. a
לא▭ Arab. de vulnere conſolidare, agglutinare; An inde dicta *Lemnos* אל▭ נחס *lam nahs* propter terram Lemniam, q. d. συνουλωτικὸν φάρμακον τῆς δήξεως, 431. b. c
לבן candefacere quomodo in igne metalla, 432. a. Lemnos inde, לבנה, *ibid.*
לבן albus, אלבן *alben* formâ Syrâ albeſcere, inde Alpes à candore niuium dicti vt volunt, 753. d.e
לבונה *lebona*, λίβανος, thus à candore, 117.d. 792.c
לבנה *Libna* Gr. ſcribitur *Lemna*, Lemnos Phœn. *Libna* quorſum, 431. c. d.

לבנא Phœ. λέμνα Bœot. herba ſic dicta à candore floris, 476.a
לבנתא *lebentha* later. Inde *Lebinthus* inſ. & πλίνθος, 405.c.d
לבת ſtare, morari: Hinc *Lapethus* Cypri, & *Leptis* Africę vrbs à ſtatione nauium, 371. b. 527. c. &c.
להב & להט tam ignis acies quam gladij, 32. c
להבה *lehaba* æſtus, להבאן idem, vnde להבים *Lehabim* Libyægyptij, 316. d.e.
להט, vide להב
להם *lahama* Arab. vorare, vnde *Lamus* & *Lamia*, 653. d
לוב *lub* ſitis, inde לוב *Lub* proprie Xerolibye 336. d. Vide לאב
חיק ללוב vel חיק לוב ſinus Lilybitanus in quô *Cyclopes* qui inde dicti, 560. c. 620. c. d.
לובדקים aſinus vel onager Æthiopicus, 309. d. Quam varie ſcribatur hæc vox, & de eâ coniecturę, 310. c. d.
לובי *lubi* cur dicatur faba Ægyptia cum eſt recens, 336. c
לוד *Lud* Mæander à flexibus dictus, & Nili pars ſupra Ægyptum, vnde *Ludim* Ebræis Lydi & Æthiopes, 95. & 97. & 300. a
לודיות *ludioth* cadorum ſpecies à Lydis qui primi cauponariam exercuerunt, Item Lydia fercula, vt Gr. καρύκη & κάνδαυλος, 98. a
לוז *luz* amygdalus, non corylus vt volunt, 697. b. c. d. e. Inde nomen Luſitaniæ, 698. b. c. Luſus cur Bacchi comes, *ibid.* d. e. &c.
לוט vnde לטין *latin* incantationes; Inde Latium ſcatere veneficiis, & Circe ſaga credita, 651.b
לון vel לן *lan* pernoctare; An inde *lanath* Afr. clymenum, quod noctu legebatur, 839.b
לאזורד *lazurd* Gr. hodie λαζούριον, cœrulum pigmentum, Gall. *azur.*
ללובאי Lilybæum, Siciliæ promont. ad Libes maxime obuerſum, vnde nomen, 337. d. 558.c
לולאב rota putei, pro דולאב, 559. c. Fabula inde nata.
לח humidus, לחות *lauth* humiditas, *laith* Britan. humidus, vnde *Arelate*, 756.b
לחמא *lachma* panis, לחמניות *lachmanioth* vulgo *des oublies*, λαχμάμ Syris panis genus, 806. a
לחש incantare, תלחיש *Telchis* vel *Telchin* incantator, 400. a
לילית *Lilith* regina Zmargad, 153.a
לין mollis Arab. 748.a
לין mollire, vt לאן *lana* mollem eſſe, an inde periclymenon Afr. *lanath*, quia lienem mollit, 839. a
ליש leo, *Lixus* fl. vbi leones, 711.b.c
למד λάμβδα, 491.a
למד docere & acuere; Eadem in aliis verbis metaphora, מלמד ſtimulus, למדא Lindus vrbs in mucrone Rhodi, 396. c
למין & מין λιμήν, 680. c.d
לעז barbarus, 777.a
לונכא λόγχη lancea, 744.c.d
לעמוט *laamudh* helluo, vnde *Lamus* & *Lamia*, 653. d.e
לפיד *lappid* lampas. 798. d. Lampas vel Lampidoſa inſ. cur inde dicta, 555.a
לקחה *luccha* coruus, *lug* Gall. vnde Lugdunum, 750. d
לקנות *licnoth* ad arundines ſeu paludes arundinoſas, Gr. *Lychnitus*, Illyrici vrbs à Cadmo paludoſis locis condita, 504. d. e
ליש טרקן *lais tircan* leo mordax; Inde Læſtrygones dicti qui iidem cum Leontinis, 621. b
לשכה conclaue, cubiculum, vnde λέσχαι Bœot. 476. c
לשון אלוף lingua bouis, Afr. לסאן אלף

Α'υζώμυφ, in Dioſc.corrupte Α'υζαιάφ, 843.b
לשע Callirhoe, 349.d. Lyſa, 350.b
לתע vnde מתלעה & מלתעה matlea maxilla; Inde *Malea*, promontorium, quod alio nomine maxillas aſini vocant, 501.b.c

מ

ם in fine ablatum, 587.a
מ & ב Arabibus literæ promiſcuæ 114.d. 246.c.d.
מ & נ permutari, 314.b. 798.b
מ & פ permutari, 615.a
מאהאת Media, 219.e
מאל plur. אמואל armenta Arab. An inde *Mylæ* vbi boues Solis 570.d
מאל *malon* opes Arab. Aurea mala quæ in Africâ draco aſſeruabat opes erant ibi congeſtæ, 521.e
מאו Arab. extendere expandere, מאות *mavvath* terra decliuis, planities, *meath* Britannis idem, & *Maiatæ* campeſtres Caledoniis oppoſiti qui montes incolebant, 755.d.
מגוג *Magog* Scythę circa Caucaſum, 212.c. &c. vide גוג. Hierapolis מגוג *Magog* Syris, 219.b
מגדול Magdolus, 314.a
מנאר in Benjamine pro מנאר, id eſt Pharus, 296.d.e
מדי terminus. An inde dicta Media, 220.a.
מהרבעל *Maharbal* Diognetus, 825.d
מוג vel מגג (vnde Magog) diſſolui, contabeſcere, de corde, vnde fab. de corde Promethei, 13.a
מוד vnde מאדה plur. מואד Arab. materia, מוד *mod* idem Phœnicie, quod Gr. μῶτ ſcribitur, 783.c
מוך ad paupertatem redigi, inde מוכון Mycone inſula omnium inops, 444.b.c
מוך *much*, mollior omnis lanæ linique & goſſipij lanugo, 768.a
מוליא *mulia* tumulus, מולאי *mulae* loca montoſa. Hinc *Mylias* Solymorum montoſa regio, 391.d.e
מון inuſitatum ex quo ממון *mamon* Chald. diuitiæ & lucrum, vt Poenis *mammon*. מול Arab. diteſcere, 850.d.e.
מוף vel נוף Memphis, 314.a
מור Myrrha Cinyræ filia, 369.c
מור *mor* myrrha, Æolice μύῤῥα, 792.e
מות *muth* mors, Phœn. Pluto, 789.b c. *Motho* pagus Arabiæ inde dictus, *ibid.* & 115.d
מחזין *machazin* Arab. nobis *magazin.* 157.b.
מחי mechi machina 746.a. Μίχος Phœn. Vulcani cognomen, quaſi machinatoris. 784.b
מחי קבלו helepolis, 746.a
מחנין caſtra, inde Menæ vel Menænum vrbs Siciliæ, 590.d
מטלן vide מסע, in נסע.
מין *min* vel מינה *mina* Arab. portus, מין אשדה *min-Aſda* portus Aſdæ vel Aſtæ, Gr. Meneſthei portus, 680.c.d.
מכבר pannus denſus aut cilicium, 748.c.
מלא *melo* vel מלאה *melea* plenitudo, & plena maturitas, *Melos* inſ. inde dicta, in quâ xxx die fruges plene matureſcunt, 452.d. &c. Eadē Mimallis (ממלא *memalle*) & Mēblis (ממליא *mamli*) dicta, id eſt fruges perficiens & ad plenā maturitatem ſtatim perducens, 453.c
מלחא *Malacha* vel *Malaca* Hiſp. vrbs à ſalſamentis dicta, 190.b. & 683.b.
מלט & פלט liberare, 615.a
מליטא *melita* καταφυγὴ vel *calicata* inſula; Vtrumque in Melitam inſulam mire quadrare, 549.b.&c.
מלט Ebr. מלאט Arab. cæmentum ex

ex arenâ & calce, 550.a. מלטא incruſtatio, *ibid.* Maltha & malthare quid proprie. Melita inſula inde dicta, *ibid.* b.c.d
מלך conſilium Syr. 801.d
מלכבעל *Malachbelus* Palmyræ cultus pro Sole, 811.c
מלך Syr. מלכא rex, Μάλχος Phœn. ימליך *Iamlech* 1. Par. 4. 34. id eſt Iamblichus, נהר מלכא *Naarmalcha* Regius fl. Babylone, 799.b.c
מלך קרתא *melech kartha* rex vrbis, ſup. Sidonis; vnde Hercules *Melcarthus* vel *Melicertes*, 787.a. Et per aphæreſin Calpe *Carteia* dicta, vt Gr. Heraclea, 681.e.&c.
ממלכת Ægypti nomus, 294.d
מלל fricare, inde מלילות ſpicæ recentes, quæ facile manibus confricantur, 536.a
ממללן *memallelā* Mimallonides, quaſi loquaculæ dictæ, vel à ממל *mamal* ſeu torculari, vt Ληναί. 484.c
מילתא *Milata* lana Mileſia, vel quæuis lana purior & mollior, non Melote vt volunt, 29.b.&c.
מם μῶ, 491.a
ממרא הראש *Mamre haros*, Dux Mãre, Gr. *Membriareus*, & Membliarus, 460.c
מן quid, 67.d
מנא *mono* portio; *Nomus* inde, 295.d
מנגנין μάγγανον machina, 745.e
מני *Minni* Minyas, 22.d
מניכה *menica* torquis Gallis *maniacum*, 749.c
סממנין מנין *manin* vel voce compoſitâ *ſammanin* pigmentum *minij*. Inde nomen amni *Minio*, 694.e
מנע *mana* cohibere de aquis, *Amenas* vel Amenanus, Siciliæ flumen cuius aquæ certis temporibus cohibentur & deficiunt, 583. d.
מסח μέσχος, cilicium, 747.d.e
מסס liquefacere de metallis, *temes* liquefactio, vnde *Tamaſſus* vel *Temeſa* Cypri vrbs, 373. e. &c. & Italiæ 657. d. In vtraque enim æ rariæ officinæ, *ibid.*
מסתק mendoſe pro פסתק id eſt piſtacio in pentat. Arab. 421.d
מעונים Minæi, 138. c. pro quo עמונים 2. Par. 20. 1. *ibid.* e. Minæi Arabiæ inde cur dicti, 139. b
מעכה *Maacha* in Græcâ verſione Μωχά; Inde *Mochus* nomen Punicum, 634.a
מפה mappa, 809.e
מציצה Mopſueſtia, 176.c
מצר *matſar* limes, inde *Mazara* vel *Mazarus* Siciliæ fl. terminus Punicæ ditionis, 616.b.c
מצור pro Ægypto, 293. a. Ratio nominis, 293.b.c. מצרים cur in Duali, *ibid.*d
מר *mar* Syr. dominus; Hinc compoſita Gallorum nomina *Condomarus*, *Teutomarus* &c. 739.c
מרי Marium Cypri vrbs à dominiô, 372.c.
מראה *marath* mulier Arab. An inde μάρπις & Βελτομάρπις, 824.c
מרב *Mareb* veterib. Mariaba 112. a. Cur Plinius dominos omnium interpretetur. *ibid* V. & 148.d.e. 149.a.&c.
מרד rebellare, vnde Nimrodi nomen, 257.b
מרחל, vide נסע in מסע
מריוטאי Mareotæ in Chald. paraphraſi, mendoſe pro מרויטאי Meroitis, 308. a. b. In Lucano ſimile mendum, *ibid.*
מרמאהור *marmahor* Arab. meliſſophyllon ſeu apiaſtrum Gall. μελιμέλιον, 752.a
מרוניטי Maronitæ in Eliâ mendoſe pro מרויטי Meroitis, 308.c.d
מרנש Gazitarum idolum *Marnas*, id

eſt Dominus hominum 63.e. 458. c. 824. c. d.
מרר amarum eſſe, חמר *hemar* amarum reddere, inde dictus *Himera* Siciliæ fl. ſalſus & amari ſaporis, 609. d. e. &c.
משה educere ex aquis, vnde Moſis nomen, 67.c
משיח *Meſſias* vnctus Syr. & Pœn. 652. a.
משך trahere, protrahere, differre, 209. e. 210. a. משך diu, 209. d. Item tractus, 211. c. גוי ממשך gens protracta Ægyptij, id eſt in longum extenſa, 211. d. Inde explicatur locus Pſ. 120. 5. 209. d. &c. Moſchi cur inde dicti, 211. d. A Moſchis Moſcouitæ, 214. d
משך μέσχος, pellis, 210.c
משכי קשת trahentes arcum, Ludæorum epithetum, 301. b. Inde Niſicaſtæ dicti, 303.a
מחא vrbs, מת-עשתרתא Mutiſtratum, vrbs Aſtartes in Siciliâ, 569.a
מתוחה protenſa; *Motye* Siciliæ vrbs cur inde dicta, 560. c
מתר *matara* Arab. iaculari, inde *matara*, *mataris* &c. hodie *matras*, 745. a.

נ

נ per ſyncopem vel apocopem ablatum, 363. a
נ ſæpe latet in puncto Daghes, 480.d
ן finale abiectum, 817. c
נ & ל permutari, 572.c. 850.e
נאקה dromas, 309. d
נבל, Syr. נבלא nablium 740. c. d. νάβλα Phœn. 807. e. eius deſcriptio, 808. a.
נברשא *nebreſa* Syr. נבראס *nibras* Arab. lucerna, Inde *Liparis* nomen Punicum, quia facis inſtar noctu lucent. Græci *nibras* in *Liparas* mutarunt, 572. a
נגד nunciauit, vnde ויגד *vajagged* & nunciauit Gen. 9. 22. pro quo lectum ויגד *vejagod* à mythologis. Fabula inde nata, 8. d.e
נגח cornupetere, *Aphel* אגח mouere bellum, inde Ὄγγα vel Ὄγκα Pallas Phœn. 464.a. 827. a. b
נגן vnde מנגנין *menaggenin*, qui pulſant inſtrumenta muſica; Liparis inde nomen, vbi ſonitus tympanorum & cymbalorum audiebatur, 572. d e. Id mutatum in *Melogonin* & *Meligunin*. *ibid.*
נדד vagari, דיד *did* vagatio, *Dido* Πλανῆτις, 516. b. c. 832. c
נהר און *Naron*, Illyrici fl. ad quem Onæi regio & vrbs, 503.b
נון νῦς, 491.a
נוד de terrâ, moueri, ניד *nid* & נידה *nida* motio, inde *Neides* in Samo feræ ſcilicet quarum mugitu terra diffindebatur, quod de motu terræ intelligendum, 409. e
נון piſcis, בעלי נון *baale nun* domini piſcium ſeu maxime eximij, id eſt balænæ, 362. d
נור *nur* Syr. נאר *nar* Arab. ignis, Afr. *narat* buphthalmus ab igneo colore florum, 838. d
נוף *Noph* vel מוף *Moph* Memphis, 314. a.
נחש æs & ſerpentem ſonat. Inde fabula Colchica de dracone cuſtode velleris aurei, 328.d
נחש *nahas* ſerpens, inde *Neas* vocarunt inſulam in quâ Philoctetes ab hydrâ morſus, 432.c
נחושת æs & chalybs, 207. d. נחוש chalybeus, *ibid.*
נטה *nata* inclinare, vnde מטה inferius, *Nant* Britān. vallis, *Nātuates* hodie *pais de Vaux*, 754. d e
נטף *nataph* νέτωπον, al. μέτωπον & μετώπιον, 792. d
נכס immolare, נכסא ſacrificium, Naxus

xus inde, vt volunt, ταῦτα ὃ νάξαι ὁ ἐπὶ θύσαι, 446. c. נכסא item cenſus & opes, *ibid.* e

נכץ recedere, מי נכץ *Menix* inſula ſic ab aquis recedentibus appellata, vel מי נקץ, vide נקץ.

נס vexillum, יהוה נסי *Iehoua niſſi* dominus vexillum meum; Altare in Arabiæ monte erexit Moſes cum hâc inſcriptione. Inde Nyſæ nomen & Διονύσου, 479. a. b

נסע proficiſci, מסע Ebr. σαθμὸς, manſio, Chald. מטלן Arab. מרחל, 285.e

נעם ſuauis de ſermone, Inde מנעם Μόνιμος Edeſſæ pro Mercurio cultus, 811. d. &c.

נערת Nora Sardiniæ vrbs vbi & vnde dicta, 634. b

נפל ..ere, מפל בר *mappal bar* deciduum frumenti, *Mamphula* panis Syriaci genus, quod in clibano antequam percoquatur decidit in carbones, 807. a

נפתות νέφθυς, id eſt ora maritima montibus interciſa, 317. d. Neptunus inde, 321. d

נפתוחים Naphtuchæi, 317. d. & 321. b. c. Aphtuchus Deus ibi fanum habuit, *ibid.*

נציב *neſib* tumulus, aceruus, columna, ϛήλη; plur. נציבין Niſibis vrbs, 826. e. &c, & 93. d.

נצת pluma Ebr. נאציה *naſia* & נצה *neſſa* Arab. coma, cæſaries ἀναλογικῶς. Callitrichon ſiue adianton, Lat. capillum Veneris Poeni in Apul. appellant *neſſo eſſe ſade*, lego נצת השדה *neſſath haſſade* capillitium agri, 845. c. d

נקוט נוה tenere domum, נקוטאי coloni nouæ vrbis, 803. b

נקליס *naklis*, dactylis ſeu palmulis maioribus id nominis inditum à Nicolao Damaſceno, 830. c. Indidem *Naclis* dicta vrbs in Libano prope Heliopolim, *ibid.* b. c

נקץ deficere, מי נקץ *me-nics* aquæ defectus ſeu deficientes. *Menix* inſula & vrbs ita vocatur, quia vadum quô ab Africa diſiungitur certo tempore mare deſerit aquis recedentibus, 543. d

נרד *nerd* nardus, 792. c

נשא tollere, הנשאה *hanniſſaa* elata: Inde *Inneſa* vrbs in Ætna m, 583. a.

נשי אמון Naſamones, 322. c. d

נשל extrahere, vnde משלייתא vncini quibus caro ex ollâ extrahitur, Arab. מנאשל, 577. b

נשר vel נסר πέλιξ, *Niſyrus* inſ. cur inde dicta, 403. a

נתר nitrum, 455. a

ס

ס & צ literæ promiſcuæ, 165. e

סאבורקאן *ſaburcan* chalybs naturalis, vt פולאד *phulad* artificialis, 211. d. e.

סבא *ſaba* inebriari, vnde *Saboe*, *Sabazia*, *Sabazius*, 480. b

סבכא *ſabbeca* σαμβύκη ſambuca, 808. b.

סגול *ſegol* & אשכול *eſcol* botrus 624. d e. Sicilia inſula סגוליא *ſegulaja* botrorum, quia vina ibi eximia quæ Carthaginem deportabantur, 625. a. b. &c. Indidem Naxos dicta Sicilia minor, 628. c

סגום ſagum, 747. d

סדין *ſedin* Ebr. *Sadin* Arab. סדון *ſedun* Syr. *ſindon*, 833. b

סדנין σατῖναι, הסדן eſſedum, 746. d. e.

סדרא *ſidra* Arab. malum Punicum, σίδη Bœot. 476. c. 484. e

סהר *carcer*, 67. b

סוס *ſus* vel סוסיא *ſusja* equus, σοσία Etymologo, 833. e

סוף alga vnde mare Rubrũ Ebr. ים סוף

****

mare algoſum, quorſum, 320. c
סוק &c צוק platea, 166. a
סדרא ſchara negotiatio, *Scheria* inde Corcyra dicta, 506. a
סטר & צטר latus, 166. a
סין lutum πηλὸς, item Peluſium, 311. d. e. 332. b. Inde סינים Sinæi, id eſt Peluſiotæ, 312. a
סכה *ſuccha* non ſolum tabernaculum, ſed & ſpelunca, vnde *Succhæi* dicti Troglodytæ, 239. d. 318. a. b
סכות *Succoth* id eſt Σκηναὶ, 210. d
סכן indigere, inde *Sicinus* miſera inſula, 451. e
סלם Arab. de ſerpente mordere, סלאם ὀφιόδηκτος: Hinc inſula סלאמין *Salamin*, id eſt τῶν ὀφιοδήκτων, 497. c.
סלע *Sela*, Ebr. Petra vrbs, vt Arab. חגר *Hagiar*, 312. c
סלעים rupes, inde *Solois* Siciliæ vrbs in rupe editâ, 566. a. & Solois Africæ promont. 711. c
סלעם deglutire, 653. e
סלק aſcendere, inde *Silices* montani populi in Aſſyriâ, 278. d.
סמו Arab celſum eſſe, eminere, סמא cœlum, vt Eb. שמים, Hinc Σάμοι Gr. τὰ ὕψη & *Samos* Ionica, Thracia &c. 407. b
סמדרקום Σαμάρδακος, *ſarmadacus* pro morione, vnde ſumptum, 429. b. c.
סנה *ſunna* Arab. lex, doctrina, ius canonicum, סנה *ſanna* Phœn. idem, vnde קרית סנה *kirjath ſanna* vrbs doctrinæ: quæ & קרית ספר *kirjath ſepher* vrbs literarum, & קרית ארכי *kirjath-arche* vrbs archiuorum. Ebr. שנן & Arab. סנן acuere & docere. Sāchoniathō Phœn. סן קנאתו doctrina (vera) zelus eius, Græci φιλαλήθην reddunt. 855. d. &c.
סנן Arab. acuere, vt Ebr. שנן, inde מסן *maſan* cos, Gr. βάσανος, 799. a
סטרנון σίσυρνον, 747. a. b
סעוט & צעוט pharmacum quô prouocatur ſternutatio, 165. e
סעל & צעל negotium, 165. e
סעפה & סרעפה ramus, 632. b
סעתר origanum, vt צעתר, 165. e
ספירוס *ſephidus* cucumer ſylueſtris, 843. c.
ספסרא Chald. שמשר Perſ. σαμψήρα, ſpathæ barbaricæ genus, 615. a
סקול *ſcol* lethale infortunium, vt אסון; Inde *Scolus* Bœot. locus pro infauſto habitus, in quô diſcerptus Pentheus, 473. d. e. *Scylla* in freto Siculo indidē dicta, 576. b
סקרא minium, vel ſyricum potius, 445. a.
סקאב & צקאב vitta ſanguinea quam in capite geſtant Arabum mulieres, cum inciderunt in graue aliquod infortunium, 166. a
סרבל amicire סרבל, ſaraballum, id eſt femorale, item pallium. סרבלא דרציפא ſaraballum aluminatum vel ex lapide amianto, 31. a. d
סרבל & סרול ſaraballum, 451. a
סרג implicare vnde σαργάνη rete, & *Sagartij*, 253. a. b
סרח *ſarach* fœtere, *Syraco* Siciliæ palus fœtens a quâ Syracuſæ dictæ, 595. a. b
סרטן *ſartan* cancer, Aſterion Tenedi locus in quô cancri, 417. e
סרול vel שרול *ſirual* bracca, *Silures* Britanniæ populi cur inde dicti, 722. c. & 451. b.
סרן *Saran* Philiſtæorum princeps, 69, a.
סרנדיב *Serandib* Arab. *Selandib* Perſis inſula *Seilan*, à Salis qui Ptolemæo ſunt incolæ Taprobanæ, 770. b.
סרק latrocinari, vnde סרקיין Saraceni, 241. d.
סירקון Syricum, 445. a

סתל *ſethel* Arab aquila, Afr. στιϑελέας hieracium maius, quô accipitres & aquilæ obſcuritatem ab oculis diſcutiunt, 837.a

ע

ע quandoque negligi, quandoque per G exprimi, 136.d.561.a
ע eliſum & per *Daghes* compenſatum, 810.c
ע vel א initiale omiſſum, 826.d
ע quandoque ſonat vt G, 90.d
עבד colere (terram) Bœot. Βαιδυμῆν, 476.d.
עבה denſum eſſe, עב *ab.* nubes, locus altus inſtar nubium, item ſylua, אבא idem Talmudicis. *Abila* vel Abyla Pœnis mons altus vel ſylua alta, עב עילאה 812.c.&c. עב columna; Inde origo fabulæ de columnis Herculis ad Abilam & Calpen, 813.b
עובל Abalitarum conditor, 139.e.&c.
עבר trajicere, vnde מבורא naulum pro מעבורא, & מברא ponto pro מעברא 810.d.
עבר tranſitus, עברין fines termini. Inde Iberis nomen, 191.a.693.a. Et Hiberniæ, 726.a.b
עבר concipere, חן עוברת *hannobereth*, gratuito ſeu ex gratiâ concipiens, Inde *Anobret* Sara Phœnicibus, 790.c
עברא *abara* vadum, traiectus: Inde in Iudæâ Bethabara, in Africâ *Abara*, *Abaradira*, *Abrotonum*, 528.d.e.529.a
עיבור Hiporus fl. qui mediam Camarinam perfluit, 605.c
עבורא *Jbura* annona, frugum prouētus. Inde Ebora Cerealis Hiſp. vrbs, 681.a.b
עובר *ober* Hebr. עאבר *abir* Arab. de myrrha, & de pecuniâ. 136.b.c.d e. Inde abirminæa & gabirea myrrha, *ibid.* id eſt myrrha lachrymans, quia עבר eſt flere, עברי lachrymoſus, עבר anatomicis angulus oculi lachrymalis, 137.a
אעבת *agbatha* vario colore diſtinctus fuit, *Agbatana* vel *Ecbatana* cur inde dicta, 222.d
עגל & ערגל voluere, 632.b
עגליבעל *Aglibaal* vel *Aglibelus*, rotundus dominus, id eſt Sol Palmyrenis, 811.c
עגמי *agemi* barbarus & peregrinus; An hinc *Ogmius* Gallis Hercules è Phœnice aduena, 737.c
עדן vnde מעדן fodina, & Odonis pro Thaſo, 425.b
עדריא greges ouium aut caprarum; Vnde Æguſis nomen עדריא, quod *Catria* ſcribit Stephanus, 561.a.b.
עובא *Vbo* vel עבא *Vbbo* ſinus, ſtagnum: *Hippo* Africæ vrbs in ſinu, ſtagno vicina, 519.b
אלעוטה Damaſcena vallis, 89.c. vide עוץ
עון vnde מעון *maon* vel *magon* habitaculum, vt Gall. *magum* in Rothomago, *Neomago* &c. 757.d
אלעור *Algaur* Cœleſyria, 363.d. pro Syrophœnice, Marc. 7. *ibid.*
עור Arab concauum eſſe, מעארה Ebr. מערה ſpelunca, מערבצע *Marpeſſa* ſeu *Marpeſſus* cauerna exciſionis, in Paro inſ. vnde marmor effoditur, 447.d. מעאראת *megarath* cauernæ μέγαρα, 363.d.e
עוץ *Vts* vel *Guts* Damaſci conditor, vnde Damaſcena vallis Arab. עוטה *Gauta*, perperam עוותא & אלגוותא in paraphraſtis, 91.a
עוק coarctare, עיקא *Icos* anguſta inſula & βραχύδωλος, 455.b.c. Et *Ocha* Euboea dicta ab anguſtiis, 435.d.
עז *az* validus, durus, aſper, inde עז

ez capra ab aſperis pilis, & mare עז Ægeum, quia aſperum, 437. & 438.

עז *ez* Ebr. capra עזא *izza* Syr. *aza* Phœn. 823. e

עזא *izza* capra, ἰζάνη pellis hinnuli caprini, Satyrica veſtis in ludis, 583. e.

עזוז *izzuz* & עזיז *aziz* fortis, potens. Inde Mars Gallis *Heſus* & Syris Ἄζιζος. 736. b. c. 811. d. e

עזה Gaza munitam ſonat, qualis re vera fuit, 824. a. b. c. De eâ Gr. fabulæ, *ibid.*

עטלף veſpertilio; *Lobatalapath* Punice auricula veſpertilionis, herba quæ Gr. Μυὸς ὦτα auriculæ muris, 835. c

עיטם *Itamus* Cretæ vrbs, 457. c

עיטר & עיטרא & עיטרן pix; Inde עיטריא *Jtaria* pro Italiâ, id eſt picearia regio. Nam Italiæ nomine veteres Brutium agrum intelligebant picis nomine celeberrimum, 658. c. &c. & 661. c.

עי pl. עיים aceruus lapidum, עיין *Ios* ſaxoſa inſula, in quâ Homerus ſaxo conditus, 450. a

עין גואי *ain gavai* fons medius; Inde *Enguium*, dictum Siciliæ oppidum in cuius medio fons fuit, 617. b.

עין נעם *Ennaam* fons amœnitatis, *Enna* Siciliæ inde dicta, 586. b. c. d. e. Et *Inna* Macedoniæ, 587. a.

עכבר mus, Phœn. עכור *acuar*, vnde Γύαρος per aphær. Inſula in quâ mures ferrum roſiſſe leguntur & incolas fugaſſe, 450. e

עכו *Accho*, *Ace*, *Arce*, Ptolemais, 864. a. b.

עכס *acs* vel *hacs* flexus; *Hexi* Bæticæ vrbs à terræ flexu appellata, 683. c

עלאי *Ilae* alti, id eſt montani; Inde Ilienſes dicti montani Sardiniæ populi, 635. b. c

עלות loca celſa, Alontium inde vrbs Siciliæ in celſo ſitu, 569. b

עליון Ἐλιοῦν Phœn. ὕψιστος, 784. d. vnde Poenis *Alonim valonuth* Dij & Deæ, *ibid.* & 801. b

עליון *Elion* Phœn. Deus, *Elieus* Iupiter Thebis, 476. a

עלים *alim* vel *elim* ἀρχαϊκῶς; Inde *Elyma* pro Eryce, & *Elymi* qui Sicanorum montes occupauerant, 629. b. c.

עילית פאה *Ilith pea* celſa plaga. Inde *Ilipa* Hiſpaniæ vrbs in montoſâ regione; 668. d. Sic compoſita *Ilipula*, *Iliberis*, *Jliturgis*, *Iluro*, *Ilerda*, omnes in montibus ſitæ; 669. a. b

עלז, עלם & עלץ lætari & exultare, vnde *Elyſius* dictus vbi lęta arua, 664. a

עלז *alaz* exultare, עליזה *aliza* exultabunda. An hinc Alæſa Siciliæ fons quem exultabundum aiunt ad cantus eleuari: 568 d

עלכום validus, Arab vt אלקום Ebr. 472. c.

עלם Elamitæ vel Elymæi, 78. e. &c.

עלמא virgo, vt *alma* Phœnicibus, 456. d. 848. c.

עלס exultare, vnde יעליס *Ialyſus* Rhodi vrbs κατ' εὐφημισμὸν, quæ olim à mœrore *Achæa*, 397. a

עלעול *alol* vel עעול *aol* turbo, tempeſtas, Æoli nomen inde, 658. a

עליץ עבא *Alits vbbo* vel *Oliſippo* amœnus ſinus, Luſitaniæ metrop. in amœniſſimo ſinu ſita, 695. e

עם כמוש populus Chamos pro Moabitis, 569. a

עמיקא *Amica* Damaſcena vallis 89. c. Amyce Polybio, 91. b. 366. b. c

ענב *anab* vua, *Anapus* Siciliæ fl. inde dictus, 596. a. b

ענבלה *onbola* Arab. νύμφη vel κλεῖτορὶς

& μύρτον, *Onobala* Siciliæ fl. inde dictus, 578.b
עני *ani* mœror., inde ἀνία & *Anius* Deli rex, 440.c
ענפה *Anaphe* inſ. id eſt ramoſa & opaca, 461. d
ענק *Anac* Anacæorum pater à quo Phœnices בני ענק, 362. d. &c. Et Carthago חדרי ענק *Chadre anac.* ענק Torquatus, 363. e
ענת tempus עונתא *gonetha* tempus ſtatutum & determinatum quô fit quæque res. Inde γόνατα Phœn. terminus, 821. a. Idem verbum de legitimo coniugij vſu, *ibid.*
עסיס muſtum, 615. c
עפק *abhak* amplecti pro Ebr. חבק: Inde עפקא Ἄφακα Libani locus in quô Venus Adonim amplexata eſt Etymologus recte reddit περίλημμα, 831. b. c
עפר Arab. primo tegere, dein peccata remittere, vt Ebr. כסה, 810. b. Vnde עפארה ſuppari genus, quô delicatæ mulieres dum vnguntur ſe inuoluunt, *ibid.* Ebr. idem אפר & Chald. מעפרה, *ibid.* *Mappa* Punicum verbum quomodo inde deductum, *ibid.*
עציון גבר *Eſiongaber* Chald. כרך תרנגולא *arx galli*, quaſi גבר ſit gallus; Quin *Eſion gaber* eſt ſpina viri, 764. a. ratio huius nominis *ibid.*
עצם Ebr. numeroſum eſſe, Arab. עטם magnum eſſe. Inde per aphær. Phœnicibus *Samatho* Magna inſula, & *Symæthus* fl. Siciliæ maximus, 585. c. d. & 826. c. d.
עצום & ערצם robuſtus, fortis, 632.c
עצם os, *oſſum* Afris, 849.c.d
עקב & ערקוב talus, 632. c
עקב *akeb* extremum; *Acabe* fons in extremis Africæ, 535.a
עקוד *akod* vel *akud* varius, maculoſus; proprie in gregibus עקודים ij dicuntur quorum crura ambiunt & quaſi deuinciunt intercurſantes lineæ, eæque albæ in Oriente vbi oues ſæpe nigræ. 606. b. c. d. An inde עקד *acad* Achates περίλευκος, propter albos circulos quibus diſtinguitur, & Siciliæ fl. Achates in quô reperitur, *ibid.* e &c.
עקל & ערקל peruertere, 632.c
עקלתון *akalathon* tortuoſus, ſerpentis imo diaboli epithetum in Eſaïâ: Græcos Ἐγκέλαδον inde appellaſſe, 580.d.e
עקיק ſapphirus, fl. prope Meccham, 242. d.
עקום *acum* & gemin. radic. עקמקם *acamcum* tortuoſus, obliquus, vnde Phœnices *Camicum* appellarunt caſtrum in Sicilia aditu valde flexuoſo, 612.c.d.e
ערב vide קדם.
ערב עארבה genuini Arabes, 166. c. ערב מתערבה vel מסתערבה Arabes facti, *ibid.*
ערבלא *arbela* populorum colluuies, 277.a.
ערה & מערה graminetum, 634.b
ערגל voluere pro עגל, 269 b
ערטל obeſus, ערטיל nudus, ערטויל iuuenis decorus, inde Bacchus priſcis Arabibus *Vrotal*, 126. e
ערם *Arem*, agger vrbis Marab ſeu Saba, vnde dictus, 151. a
ערם de aquis coaceruare, ערם *harem* agger: An ἕρματα inde dicta? 715. d.
ערמן aggeres cohibendis aquis; An hinc Siciliæ fl. Hirminius 604.a.b
ערערה *gurgara*, illuſtris, nobilis, dominus; An inde Phœn. עיערא *Gigra* vel *Gingras* id eſt Adonis, & *gingri* Phœniciæ quædam tibiæ quibus defletur Adonis, 807.b.c

ערקא *Arca* vrbs in Libano, cuius populi *Arcæi* Gen. 10. 17. vnde Venus *Architis*, 831. c. d
ערק עגמי *Irak Agemi* id eſt barbara, pro Perſide, 220.a
ערקין nerui, ἀπιάρκιον plantago, l. חציר ערקין herba neruorum, id eſt neruoſa, vt Gr. ἑπτάνευρον & πολύνευρον. 834. d. In Apul. legitur *artiereon*, 844. d
עשה חיל fecit copias, id eſt conſcripſit, 487.b
עשתרתא *Aſtarte* Dea Phœnicum, an ead. *Andraſte* in Britanniâ culta, 738.a.b
עשתרתא *Aſtarte* Pœnis Iuno; 850. b Cœleſtis, 853.a
עשתרות *aſtaroth* commune nomen ad armẽta & greges; Inde עשתורת *Aſtoreth* vel עשתרתא *Aſtarte* Dea Phœnicum capiti pro inſignibus tauri caput impoſuit; hæc eſt Gr. *Io*, 787.b.c.d
עתתרות *Aſtaroth* oues; Inde dicta Erythia inſula ouibus frequens: vel ab עשתרתא *Aſtarte* id eſt Venere aut Iunone; Nam & Aphrodiſias & Iunonis inſula dicitur. Ex *Aſtaroth* vel *Aſtoreth* Græci diuulſis vocibus fecerunt ἄστυ Ἐρύθης, 679. c
עתק, durus & aſper, עיתקא *Ithaca* inſula ab aſperitate dicta, 507. d. e &c.
עתיק *attic* antiquus, *Vtica* inde Punicarum in Africâ vrbium vetuſtiſſima, Gr. Ἰτύκη, 517. b. c.d

פ

פ cum per Daghes geminatur, prius ſępe mutatur in M. vide ב gemin.
פ & מ permutari, 615. a
פא πῖ, 491.a
פאה Syr. פאתא latus, ora, plaga, regio, כרפאתא *Carpathus*, quia ad oram Cariæ, 400.e
פאקו Phacuſa Æg. vrbs vnde dicta, 245. d. e.
פארא *pura* ramus, פארני *purani* ramoſus, opacus; *Pyrene* inde & Pyrenæi ſaltus, 694. b
פאת פלג Paphlagonia, 423.c
פגר Arab. 1. 2. & 4. coniug. fontem aperire, 5. & 7. coniug. fontem erumpere, hinc פגרן Gr. *Epigranea* & Hippocrene Bœotiæ fontes, 464.e.465.a
פדן *paddan* ager ſatiuus vel compaſcuus, vnde *Paddan Aram* Meſopotamiæ pars cultior, 86. b. c.
פדאר agricola, 86. c
פרשה פרסטגאני *Padeſça Preſtigiani*, id eſt rex Apoſtolicus, 308. d
פוג & מוג diſſolui, 615.a
פוגה quies, 370. b. פוגמעליון Pygmalion, id eſt Παυσίθεος, 370. b
פוט Apollo Pythius, 12. a
פוט *Put* vel *Phut* ſparſus vt פוץ, 335. c Libya cur ita dicta, *ibid.* d
פול *Philæ* vrbs in Æthiopiæ & Ægypti confiniis, 304. b. &c.
פון ſtupere, פן *pan* attonitus; Inde terrores Pan creditur immittere, 483. a.
פוק *phauc* Arab. ſurſum, פוקני *phaucani* celſus, ſublimis. Ii Sicanorum qui montes occupauerant à Phœnicibus ita dicti. Græci *Phocenſes* interpretantur, 630. b.c
פאיק *phaic* opibus vel dignitate eminens, Phæaces inde dicti, 506. c. d.
פור ſors, 69. c
פוריה אם *emporja* mater fertilis; Alludit ad *Emporia* loci nomen totius Africæ longe fertiliſſimi, 528. c.
פז & אופז *Paz* & *Vphaz* in auri ſpeciebus, an à *Paſi* ſinu vel à *Phaſi* fl. Taprobanæ, 161.a

פזר ſpargere , פזורה *Pzura* Sporas , 455. e.

פחד femur Arab. פחד verenda Ebr. 481. b. vide ירך.

פחז præcipitem eſſe de aquis , 275.b

פטדת כוש Arabica topazius ex Chiti vel Topizo Rubri maris inſula, 239. a.

פטיסה & פרטיסה roſtrum , 632. b

פיבשת Bubaſtus , 332.b

פיל *phil* elephas , inde Philæ , 305. b

פיכל *Picol* Membriarei pater, Gr. Pœcilus , 460.c

פולד *phulad* , chalybs artificialis , 211. d. e.

פלח *palea* vel *pale* agricola ; Inde *Pales* ruſtica Dea,& מפלח *mapale* ruſticum tugurium , 813. d

פלי remouere , amouere , in exilium agere : Inde dicta *Pola* vrbs ab exulibus Colchis condita , 328. b

פלט vide מלט.

רמס vide רפס.

פליא נחש *peli nahas* terribilis ſerpens. Inde *Pelinas* dictus Chij mons in quô latebat draco portentoſæ magnitudinis , 414. a

פליחין venerabiles ; Inde *Palici* Dij in Siciliâ , 589.b

פילם *pheilem* Arab. magnus ; *Volema* pyra grandia Gall. 752. d

פלפל *pilpel* piper , מפלפל acutus diſputator , vide למד

פלצות terror , inde מפלצת & *phallus* , 484. e.

פנג al. caſia , al. balſamum , Chaldæo interpreti קוליא id eſt dulciaria ex melle ; Hinc Zohar לחם פנג , 362. b. c.

לפני coram , id eſt , contra , 52. d

פנה *pinna* angulus & faſtigium montis , vt *penn* Britannis & Gallis olim , vnde Penninæ Alpes , 753. b.c.

פנחס *Phineus* Bithyniæ rex , 422.d

פנטסכינאי Pentaſchoenitæ populi in Ægypto , inter Caſium & Peluſium , 298.a.317. d. 333.d

פנך *phanac* βρέμειν, *Phanace* Bromius, 480. c.

פנק & פרנק oblectare ſe, 632.b

פעם *paam* vel *phaam* inceſſus greſſus , pedes : נעם-פעמו *Namphamo* nomen Punicum, ſignificans boni pedis hominem , 849.c

פסח latum eſſe , אפסח latus , amplus, *Ampſaga* fl. inde , 531.c.d

פץ *phed* vel פצה *phidda* Arab. argentum : Hinc *Oroſpeda* mons Argenteus in Hiſpaniâ ex quo Bætis profluit 665. d. e

פציר & פרציר riuus , 632. b

פציד *phaſid* riuus vel amnis , inde Phaſidi nomen , 327. e

פקה Arab. ſcire , פקה *phikh* φρόνησις , פקיה *phakih* Iuriſperitus , vt Ebr. פקה Iudex , 471. b

פקח *pikea* vel *phika* ἀρχαϊκῶς apertus , item videns , item ſapiens , ſagax, 470. c. d. Inde Sphingem Bœoti Φίκα dixerunt , *ibid.* e. & *Picum* Aborigines vatem inſignem , 471. d. vide פקה.

פרבר & פרור loci pars exterior , 451. a

פרנא vide פרחום.

פריד *pharid* zizyphus , lotus. Vnde in Theophr. *Pharidis* nomen inſulæ Lotophagiti , 544. a

פרדס *pardes* paradiſus , 69.b

פרה fructuoſum eſſe , inde geminatis radicalibus פרפרת vel פיפרת *Peparethus* , inſula fructuoſa εὔοινος καὶ εὔδενδρος , 433 a

פרות *peroth* foueæ , *Parus* inde propter marmor effoſſum è monte Marpeſſo , 447. c

אפרוחים pulli , כלוא אפרוחים *Colæphryx*, id eſt clauſtrum pullorum, mons Tanagræus in quô nobile ὀρνιθοβοσκεῖον , 473. a

כלוא פרוחי claustrum pullorum, muliebre capitis integumentum, 473. b.

פרוין *Paruajin* vnde aurum, Phœn. פרון *Paruan* vel *Prouan* & compoſ. voce טף פרון *Taph-Paruan* littus Paruan, vnde Gr. *Taprobane* 161.b

פרזות pagi; Inde פרזים *Pherezæi*, id eſt pagani, 348.b.c

פרט *parat* cantitare, vocibus minutim conciſis canere, *Bardi* inde dicti, 740. b. c. d. Id Horatio *diuidere* eſt, *ibid.*

פרך fricare, פרוך vel פריך ſpica recens quæ manibus facile confricatur, vt Ebr. מלילות. Ex פריך *feric* factum אפריכה *Africa*, vt ex כזיב *Cezib* אכזיבה *Acziba*, ex מניך *menic* torque אמניכה *amnica*, ex נזיק *nezic* damno אנזיקא *anzica*: Ergo terra *Africa* eſt γῆ εὔςαχυς, 536.c

אלפרך pro אלכרך in Beniamine, 38. a

פרכה *peracha* manipulus, Bœot. ἔραχος, 476. d.

פרם *param* incidere, פרימה *perima* inciſio, Inde *parma* vt ancile ab anciſu, 823. a

פרמקוס φαρμακεὺς veneficus, 232.e

פרומביא φορβεία capiſtrum, 309.d

פרנס *parnes* paſcere, פרנוס *pirnus* paſcuum, inde *Parnaſſus*, & Atticæ m. *Parnes*, 470.a

פרנס *parnes* paſcere, פרנס *parnas* princeps gubernator, an inde *Brennus* & *brennin* rex apud Cambros, & *barn* iudicare Britannis, 739. a. b

פרנק oblectare pro פנק, 269. b

פרס גד Perſicus exercitus, vnde *Paſargadæ*, 253.d

פרסך *paraſanga*, 69.c

פרעא cauerna, cuniculus, *Parus* inde, 447. d. Vide פרות.

פרעה *Pharao*, id eſt crocodilus, 67. b. & 156. b.

פרעוש pulex, Arab. ברעות *barguth*, hinc pſyllium pulicaris herba Afr. οὐαργουτοὺμ *vargutum*, ſic leg. in Dioſc. non οὐαργουγοὺμ, 841. a

פרץ de aquis, erumpere, נאה פריצה *Nae pritſa*, habitatio eruptionis, ſup. aquarum; Nebriſſa vrbs ad æſtuaria Bætis ita dicta Punice, 660.a.b

פרציר riuus pro פצרי, 269. b

פרק rapina; Inde *Vargi*, id eſt פרקין *farkin* in Aruerniâ latrunculi, 742. d.

פרתום *partum* vel פרתון *partun*, ſummus præfectus & moderator, & פרגא *pharga* mutatio. An inde *Vergobretum* Ædui vocarunt magiſtratum annuum, ſeu præfectum illum qui quidem ſummus erat, ſed mutationi obnoxius. 739. c

פשור tepidum vide חלל.

פשח abſcindere, תפשיחא *thaphſiha* abſciſſio, *Tapſus* Siciliæ vrbs in peninſulâ, quæ tam anguſto collo cohæret vt putetur eſſe abſciſſa, & pro inſulâ habeatur, 594. a. b.

פשט & פרשט extendere, 632.c

פשט dilatare, expandere, vt Arab. בסט 10. b. פשיטן *Peſitan* Ποσειδῶν Neptunus vnde 10. a. פשיטנא *peſitana* herba quædam latiſſima, *ibid.* b.

פשתה linum, Afris ζεραφοιστὰ, id eſt פשתה זרע ſemen lini. 834.d

פתה in *cal* pellici, in *piel* pellicere, in *hiphil* dilatare, vnde יפת Gen. 9. 27. *dilatet* non *alliciat*, aut *condecoret*, 169. a. b. c. d

פתיות ימא latitudo maris, 10.b

פתוחים ſculpturæ. An inde *Patæci* dicti Dij Phœnicum in prorâ vel puppe nauis inſculpti, 791. d. Vide

Vide כשת,
פיתום Patumos, 314. a
פתך jaculari, projicere, cum impetu propellere, Inde *Pantachas*, *Pantacias* vel *Pantagias* Siciliæ fl. qui magno murmure ſaxa rotans in mare præceps deuoluitur, 592.c.d
פקחא vaſis g. πένταχος Bœot. 475.d
פתר Arab. tepeſcere pro פשר, 564.d
פתר *patar* interpretari, *Pateræ* Gallis ſacerdotes Apollinis oraculorum interpretes, 739.d.c
פתרום *Pathros* vel *Phatures* Thebais, vbi *Pathyris* vrbs, & *Phanturites* nomus, p. 311. &c.

צ

ץ in ס mutatur, 90.d. 335.c
צ & ס literæ promiſcuæ, 165.e
צאר vertex, vide חמאם,
צבר colligere, congregare, צבור ſynagoga; hinc *Sabrata* vrbs in Africæ Tripoli, 516.c
צדיא deſolata, hinc *Stadia* Rhodi nomen, 399.b
צדוק Sandocus Cinyræ pater, 376.a
צדק *Sedek* Jupiter Ebr. vt *Sydik* Pœn. 784.c.d.
צוק, vide per ס.
צוק arctari, מצוקות *meſucoth* anguſtiæ, vnde *Maſſicytes* m. prope Phaſelidem, 390.c
צור *Sor* vel *Sur* Tyrus, Syri & Aſſyrij inde dicti, 341.c.d
צור rupes, inde Tyrus צור Ebr. quia in mediis rupibus ſita, 788. b. & 861. c. d.
צור *ſur* rupes, צור *Sor* Tyrus quæ & *Sora* & *Sarra* vnde *Sarranus* pro Tyrio, 813. b.c.d
צחור *ſuchur* Arab. petræ, an inde *Scyrus* petricoſa inſula, 432.d
צהרא deſertum, vide חמאם.
צטר, vide per ס.
ציים Ichthyophagi, 318.e. Et qui in deſertis degunt, 320.c.d
צידון *Sidon* ab vbertate piſcium dicta, 342.d
ציצית *ſiſoe*, 380.d
צירים imagines, 240.d
צולבן & צולגאן harpago ligneus, 577. b.
צלם vmbra, hinc *Salmon* & *Solymi* ab vmbrâ ſyluarum quæ circumiacent, 392.a.b
צלצל כנפים cymbalum orarum, id eſt ſiſtrum, 240.a
צולקא vel שולקא *ſulka* exuſtio; Inde *Sulchi* Sardiniæ vrbs in parte maxime Auſtrali, 637.b
צמק areſcere, צמוקים vuæ paſſæ, 765. d.
צמר נפן lana vitis Talmudicis non eſt lanugo vitis de quâ Plinius, ſed goſſipium, 767.d.e.
צן *ſin* frigus, inde *Aſines* Siciliæ fl. frigidiſſimus, 578.c
צינור *ſinor* tubus, emiſſarius, per quem aqua in decliue fertur: Inde הצינור *Aſſinarus* Siciliæ fl. qui profundo alueo tanquam tubo incluſus deuoluitur in præceps, 599.d.
צעד *ſaad* Phœnicie צרעד *ſarad* ἴχνος greſſus, veſtigium, vnde Σαρδὼ vel *Sardinia* vt Gr. Ἰχνοῦσα à ſimilitudine veſtigij, 631. d. e. 632. a. Literæ ר ita inſertæ multa exempla, *ibid.* b. c
צעוט, vide per ס.
צעל vide per ס.
צען Tanis, 332.b
צעתר, vide per ס.
צפרע rana Arab. pro Ebr. צפרדע, 632. b.
צפה ſpeculari, מצפה *Mitſpa* al. *Maſſepha* ſpecula, inde *Meſſapius* Bœot. m. 469.d
צופה שמים ζαφασημὶν, οὐρανοῦ κατόπτης

*****

785. d.
צפן recōdere, צפונים theſauri, *Siphnus* inſ. in quâ auri fodinæ, 148.b.c.d
צפנת פענח occultorum interpres, 67.b
צלצלא Syris cymbalū, pro צלצלא, 658.a.b
צקאב, vide per ס.
צרח caſtellum, שנישרח *Saniſera*, ſecundum caſtellum, Minoricæ vrbs, 704. d
צריח, Arab. צרח, צרוח, צרואח, arx, palatium, 151.c
צריפיא *Tſeriphja* aluminoſa Melos Phœnicibus dicta & Gr. *Zephiria* 453. e.
צותרא *ſutra* fœdus, deformis, Satyrus, 483.e
צעתרי Ebr. origanū vt צעתר Arab. An inde Aſterium in Tenedo vbi origanum præſtantiſſimum, 418.a

ק

קדם in Aſſyriorum imperio quicquid trans Tigrim, vt ערב quicquid cis Tigrim, 35. e. &c. מקדם ab ortu, itē ab initio, itē verſus ortū, p.37.
קדר *kadar* nigrorem à Sole contrahere, *Kedar* & *Kedareni* inde dicti, 244.c.
קרדה virtus, Perſis *carda*, vnde *Cardaces* militum genus, 253. a
קהר vincere, קהר victoria, inde vrbi *Cairo* Arab. nomē אלקאהרה *Alcahira*, id eſt victrix, quorsū, 154.d.e. Et *Nitocris* eſt Minerua victrix, *ibid.*
קו *kau* tenue filum, תקוה funiculus, מקוה netum vel opus ſubtiliſſimum, קוין fila (aranearum) Inde *Coa* inſ. vbi bombycina texta, 404. b. c. d.
קולפייה *colpija* vox oris Dei; Inde vētus *Colpias* quô factus homo, 783.e
קוליא Gr. κοιλία, τὰ ἐκ μέλιτος τρωγάλια, 362.c
קוליים האספנין *kolias* Hiſpanorum, id eſt Saxetanus, 683. c. d
קוניא χωνεία fornax in quâ metalla conflantur, 721.e.722.a
קוף, ἐπίσημον κόππα 491.a
קור *kur* in *Hiphil*, manare, ſcaturire, *Cyre* fons Africæ a quo *Cyrene* dicta, 544. e
קוריא ornamenta capitis ad vrbis ſimilitudinem, 473.b
קחתאן *Kahtan*, idem qui *Iectan*, 110.d
קוטבא *koteba* trapetū ſeu mola olearia; An inde inſerto ר *Corduba* vel *Corteba* vt Arabes ſcribūt propter frequentia trapeta, 667.a.b.c
קטם incidere, קטום *catum* inciſus, inde *Cothō* Carthaginis & Adrumeti portus, & quiuis alius non naturalis ſed arte humanâ inciſus, 512. d. e.
קטון *katon* pro כתום *cathum* in Talmude mendoſe, 455.b
קטנא *Catna* vel *Cotne* id eſt *Cana* Galilææ vrbs & *Catana* Siciliæ, 583. e. &c.
קטון *caton* paruus: Inde paruæ ficus Syris *cottana*, 805.d.e
קטף vindemiare, קוטף *cotef* vindemiās. Ampeluſia ſeu Cotes Africę promont. Pœnis fortaſſe *cotef* 715. a. b.
קטיפה & קרטיפה ſtragulum Catiphenſe, 632.b
קטרוב *katrob* boum arantium iugum. An inde Centuripini aratores, quaſi βουζύγεις, 585.b
קטרן Hiſp. *Alquitran*, Gall. *goudran*, cedrium Plinij, 661.c.d
קיר & קרני forte Cyrus fl. qui & Cyrnus, 332. b
קירחרס *kirchares* (murus Solis) vrbs in Africâ, Græci reddunt Καρκὼν τεῖχος, 711.d
קיר *kir* murus, Britan. *caer*, 758. b
קלב *calab* pix; inde *Calabria* quæ & *Peucetia* ἀπὸ τῶν πεύκων à piceis arboribus, 662.a
קלזם *Calzem* (Gr. Κλύσμα vel Κλίσμα)

vrbs in Ægyptô à qua ſinus Arabicus denominatus, 122.a
קלט refugium vnde Calduba, 667.d
קלע fundâ iacere, קלע *kela* funda, קולע *kolea* funditor, & Gr. κώλον habena fundæ, 702.d
קמט & קרמט contrahere, 632.c
קמוליא Cimolia, 455.a
קמעל *kamala* dominari, קמעאל *kimâl*, dominus gentis, *Camulodunum* in Britannis Cynobellini regia, 755.d
קמץ & קרמש colligere, 632.c
קומץ & קרמץ fouea, 632.c
קנה poſſidere & generare, *Elion* genitor cœli & terræ, id eſt קונה ex Gen. 14. p. 784.e
קנתאל *Canthele*, Saturni vicus, 530.c
קנה *cane* canna ſeu calamus aromaticus, 792.c
קנה *cane* canna, menſura ſex cubitorum & palmi, 753.a. *Leuca* vel *leſca* Gallis (ita enim ſonabat) אלף קנים *elef canim* mille cannæ, 752.e.
קנן *kinnen* nidificare, קנים *kinnim* nidi; Alludit קנמון κίνναμον *cinnamum* vel cinnamomum; Phœnicia fabula inde nata de cinnamomo in nidis auium, 792.b
קסטלה *caſtala* Arab. fluminis aut fontis murmur; Inde *Caſtalia* fons cuius murmur erat fatidicum, 466.c. & Caſtulo Hiſp. vrbs, 666.c.d
קסטירא & קיסטרא Chald. קזדיר Arab. κασσίτερος ſtannum, 721.e
קיסום *kaiſum* Arab abrotonum, 528.d.
קפוד vel קנפוד hericius & hyſtrix: Inde *Cinyphus* fl. ad quem hyſtrices, 533.e. &c.
קפוז Arab. קפאזה acontias ſerpẽs, 116.c
קפע & קרפע contrahere, 632.e
קפץ comprimere, conſtringere, קפצה *Capſa* Africæ vrbs quam premunt & in arctum cogunt vaſtæ ſolitudines, 530.a
קצב & קרצב amputare, 632.c
קצי *Caſſius* mons ſeu Terminalis, quia Ægyptum Syriamque diſterminat, 331.d
קציעה *Ketſia* caſſia, 792.c
קציעה *Kotſera* breuis. An hinc *Coſyra* parua inſula prope Meliten, 555.b. Vide חסר.
אלקצר Hiſp. *Alcaçar*, Acropolis, 42.a
קצוצי פאה circumtonſi angulis qui dicantur, 389.e
קיקלתא ſtercus pro קלקלתא, 807.d
קרב *karab* offerre, קרבן *korban* oblatio, *Cabarni* Cereris ſacerdotes apud Parios, 447.e
קרבן *korban*, peregrinum ſacramentum Tyriis & lege prohibitum, 796.a. Iudæis vſitatum, *ibid.*
קרוד & קרדון, קרדו Gordyęorum montes, 20.c
קרדאמני *cardameni* cardamomum, vnde Cardamene inſula, 765.c
קרי Cora fl. Arabiæ, Herodoto Corys, 312.d
קריה vrbs, Britan. *caer* Scythis *car*, 758.a.b.
קרית ארבע Kirjath *arbe* vnde dicta, 339.e.363.d.
קרן cornu, Gall. *carnon*, 746.a
קרן cornu pro angulo & biuio, 137.d Cur inde *Carna* dicta Minæorum metrop. *ibid.*b.c.d
קרן cornu, promontorium: Inde *Cyrnus* inſula multis promontoriis anguloſa, 640.a
קרון *caron* carrus, קרר auriga, 746.e
קרנים Cerynia al. Corynæum Cypri vrbs, 371.a
קרסל *carſol* talus, inde *calaſiris* Ægypt. talaris toga, 451.b
קרפה κάρπαθον, aromatis genus, 123.c
קרפסה *carpheſa* cõcha, *Carpeſſus* inde

dicta à concharum magnitudine, 682. d
קרקפה caput, קרקפן capitoſus, an hinc *Caccabe* vetus nomen Carthaginis quod caput equi explicant. 514. d. e. 515. a. b.
קרה *kurra* Arab. rana ; Batrachium Punice in Apuleio *Atzicurur* חציר קרה herba ranæ, 845. b
קר Arab. quieſcere, in tuto eſſe, קרקרה *Carcora* terra in quâ tuto & pacate viuitur, *Corcyra* cur inde dicta, 505. d. e
קרקור *cercurus*, nauis prælonga, 20. b. f.
קררין *Caralis* vel *Calaris* Sardiniæ vrbs à refrigeratione dicta (vt Sulchi ab exuſtione) quia vicinus collis illam ab Auſtro defendit, 637. c
קרתא *cartha* vrbs, *certa* Parthis, Medis, Armenis, 816. a. b
קרתא חדתא *Cartha hadtha*, Solino *Carthada*, id eſt noua vrbs, Carthaginis Punicum nomen, 190. c. d. 512. a. b.
קריתא Arab. Palæſtinæ regio, 457. d. vide כרית,
קש *kas* ſtipula, inde *Caſus* inſula, quæ & Ἄχνη id eſt ſtipula dicebatur, 401. a
קשא מוזר *kiſu muzar* cucumer peregrinus Ebr. vt Afris κυσιμεζαρ in Dioſc. 843. c. & in Apul. *cuſſi mezara*, 846. b
קשייתא *Sciathus*, dura & aſpera inſula, 432. e
קושתא turris, munitio, inde *Aceſta* Siciliæ vrbs, 564. b
קשקשים ſquamæ, שריון קשקשים θώραξ ἀλυσιδωτὸς, 217. d
קתא אלחמאר cucumer aſini, id eſt ſylueſtris, 843. c
קתרי *kethare* petræ *Cithæron* mons ſaxoſus & confragoſus, 468. c
&c. *Cythera* inſ. Laconica circa quam plures ſcopuli, 500. d. Agathurium Siciliæ vrbs in rupe 569. d.

ר

ר eliſum, 807. d
ר finale abiectum, 531. d. 818. d
ר vltimæ ſyllabæ abiectum, 476. c
ר finale quandoque pertinet ad formam nominis, 217. d
ר poſt ſecundam radicalem pro *Daghes*, 269. b
ר & ז in Arab. ſcripturâ ſæpe permutantur, quia vno ſolum puncto differunt, 116. a
ר & ל tranſpoſita, 451. b
רואה videns, id eſt vates, 471. d
ראש caput, dux, princeps, & ראשון primus coniugata, 552. d
ראש caput & initium, 212. d. e. Item *Rhos* id eſt Araxes fl. & regio Araxene in Armeniâ, vbi Rhoſſi populi, 213. e. Ex ראש *Rho*s & משך *Meſech* Ezech. 38. 2. Ruſſi & Moſcouitæ 214. d. *Rhos* Græcis recentioribus Taurica Cherſoneſus, *ibid.*
ראש מר caput myrrhæ, id eſt myrrha præſtantiſſima. Tale ראש בשמים caput aromatum, ראש יין caput vini, vnde הר ראש יין Gr. Ἀρούσιον, Lat. *Aruiſium*, Chij mons in quô vinum præſtantiſſimum, 414. d. e. 415. a.
ראש caput & fel & venenum, Syr. רישי, quia venenum ſerpentis eſt in capite & in felle. Punice חציר רישי ἀσιρρσι *herba veneni* eſt anagallis, 835. b
ראש תינא *Ros tina* caput ficus, *Ruſpina* vrbs Africæ ſic à ſitu dicta, 705. e.
רבא Syr. in *Pael* educare, תורבין *turbejan* educator, nutritius, pæda-

dagogus, *Torpæion* Afr. 854. a. &c.
רבה jaculari vt רמה 799. a. רבה & רבב idem, vt שרה & שרר, *ibid.*
רבב iaculari, רב *rab* miſſilis genus, רבא *rabba* Phœn. ῥάμβα Polybio, 798. d.
רביל latro, 116. a. b
רבלה Daphne, 468. c
רגג agitari in cunis, 30. a
רגל pes, רגוליא oues pedibus maculoſis, 606. b
רגלא & pedem & amnem ſonat; Fabula inde nata, 464. b
רדא rheda, 747. a
רודנים *Rhodanim* proprie Rhodani accolæ, 184. d. &c.
ראדין crocus, ראדני flauus, croceus. Galli cur inde dicti *Rhodanim*, 186. d. e. &c.
רהב *Rahab* Ægypti Delta quorſum, 68. d. 294. a. b.
רוץ *ruts* conterere vt רצץ, inde *Caphareus & Andrus*, vide כיפא.
רזא & ארזא pl. ארזיא *arazaja* orgia, myſteria, 485. a
רום celſum eſſe, מתרימא *mitrima* elata, ſublimis, Punicum nomen Hieronneſi inſulæ vnius ex Ægusis, altis rupibus erectæ, quod mutatum in *Maritimam*, 561. c.
רום celſum eſſe, מרום *marom* locus ſublimis, *Maro* Siciliæ m. 610. c
רמתא *Ramatha* loca excelſa, Laodicea cur ſic dicta; 825. e. &c De eâ voce nugæ Stephani, *ibid.*
רחמנות miſericordia etiam pro pietate ſumitur, 848. e
מרחוק è longinquo, id eſt ex Oriente, 312. b
ריק *rik* Arab. vis, robur, ראיק *raik* prior, *rich* Britann. potens. Inde *Sinorix*, *Dumnorix* &c. & German. *Chilperichus* &c.
רכס *reces* & הרכס *hareces* vel הרוכס *harucas* ſublimis locus, vnde *Eryx* Siciliæ mons perarduus, 562. d.
רמס & רפס conculcare, 615. a
רומחא *romcha* λόγχη, 744. d
רמך *ramac* equa, Gallis *marc*, 749. d. e.
רמצא ſtylus, 455. c
רעב fames, רעבי *raaui* famelicus, *Rhaphius* Gall. lupus ceruarius, cui à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, 750. b.
רעה paſcere, תרעית *tarit* νομὴ paſcuum, inde *Triton* fl. ad quem Nomadum paſcua, 533. d
רעם tonare, תרעם *Taram* ſeu *Taramis* Gallis, id eſt Ζεὺς Βροντῶν, 735. d.
רעם de mari perſtrepere, κελαδεῖν, inde רעמה *Rhene* inſ. quæ & *Celadusa*, 443. a
כעמה Rhegma, 247. c. d
רפסדות σχεδίαι rates, 555. d
רצף lapidibus ſternere, רציפא *Reſipha* per metath. *Seriphus*, inſula petricoſa, cuius incolas fingunt in lapides eſſe mutatos, 449. a
רציף alumen, 31. b. vel amiantum, 31. d. & 32. b. & 454. a. Vide סרבל.
רקם Petra vrbs, 764. d. e

ש

ש Ebr. Chaldæi in ת mutant, 273. b. 564. d.
שאה Arab. bubalus, taurus ſylueſtris, 129. e.
שאה *ſchac* rex Perſis, vnde Σακέα feſtum Cteſiæ, in quô rex perſonatus, 129. b. c. Et in ſchaccorum ludo שאה מאת *ſchac mat*, 129. b. c. d.
שבא vel שבו eminere; Sabæis an inde nomen 149. c. d. aut à שבה cap-

tiuum dueere, *ibid.* & 150. c

שבט Chald. שבטא virga, baculus: inde *ſpata*, 743. e

שבט & שרביט ſceptrum, 632. b

שובך *ſubac* vel *zubac* columbarium. Verbenaca, quæ Gr. περιστερεὼν quia columbis gratiſſima, Punice *zibicum* à columbariis dicitur. Male legitur *zimicum* in Apul. 846. a.

שבע *ſeba* iuramentum, מי השבע *me haſſeba* aquæ iuramenti. Inuerſum Ἀσβαμαῖον ὕδωρ Aſbamæa aqua periuris infeſta, 590. a. b.

שבע ſeptem, שביעי ſeptimus, Leſbus cur inde dicatur vide p. 413. c. &c.

שגל coire: σελγαίνειν: Hinc *Selga* Piſidica vrbs cuius incolæ impuriſſimi, vnde ἀσελγεῖς, 392. a

שדי Ἀγρότης, 784. c

שדי *Saddai* Gr. παντοκράτωρ. שדיד Arab. validus, שד corroboratio, confirmatio, 823. e

שדה *ſidda* Muſicæ g. Σιδὼν puella Phœnicia vocis canoræ admodum, quæ hymnum odes prima reperit, 786. e. &c.

שהרונים μήνισκοι, 125. b

שדה pro פדן, 86. d

שומא angulus, inde *Syme* inſ. in angulo Cariæ, 401. b

שועא rupes, inde *Sue* Aſſyriæ oppidum in rupibus, 278. d

שוף vngere, אבנים נשפים lapides vncti, lectum נפשים animati, 783. c.

שור contemplari, שורואסתר *Zoroaſtres* id eſt ἀστροθεάτης pro quô ἀστροθύτης perperam in Laertio, 235. d. e.

שור & murum & taurum ſonat. Hinc fab. de tauris velleris aurei cuſtodibus, 328. d

שורה pro אשורה beata, vel שירה pro

עשירה diues, Syri insulæ Phœnicium nomen, 444. d. e

שחח deprimere, ex coniug. *Ethpael* אשתחה *Vſtica* inſula dicitur, quia valde depreſſa, 567. b. c

שחם *ſecham* nigreſcere, Af. σχάμ paſtinaca ſylueſtris, id eſt daucum à nigredine ſeminis, 836. c.

שט *ſat* & שאטי *ſati* littus Arab. plur. שטוט *ſetut* & שטאן *ſuttan*: Hinc in littore Bæticæ Baſti vel Baſtitani, quia *beſati* in littore, aut *biſetut* &c. in littoribus, 685. b.

שטים ſpinæ Arabicæ, 26. e

שטרנג *ſhatrang* Gr. ζατρίκιον, Hiſp. *axadrez* ſchaccorum ludus, 129. d.

שילה *Silo*, Silenus inde dictus, vt *Siren* ex שיר *ſir*, 482. e

שין σῖν, 491. a

שיר *ſir* canticum, inde Sirenes, 574. b.

שיש marmor Parium, 375. a

שכלול *ſiclul* perfectio: An hinc *Sicilia* dicta, 624. c. d

שכם mane ſurgere, vnde משכים matutinus, vel mane ſurgens, 210. e.

שכן דארעא *Scandaria* Coæ inſ. promont. continenti vicinū, 404. e

שכנים *ſekenim* vicini; Inde Sicani Phœnicie dicti ij Siculorum qui Phœnicibus erant vicini, 623. d

שלהבתיה flamma Dei, id eſt, maxima, 845. a

שולקא vide צולקא.

שלוש *ſalos* Ebr. tres, Punice *ſalus*, 851. a.

שמיכה ſtragulū à denſitate quæ סומכא Chald. & Arab. סמכה, 748. c

שמאל *ſemol* ſiniſtra, Gall. *ſamolus* herba quam ſiniſtra manu legi oportebat, 752. c

שמם vnde Semi nomen, ἀφανίζειν, 11. a. b. Inde *Sem* pro Plutone: Et *Smy* Typhon, Ægyptiis, *ibid.*
שמים רום Σαμημρούμος ὁ καὶ ὑψουράνιος, 784. a. b.
שמן vnde השמין *hiſmin* impinguare, & Iſmenus fl. Bœot. 464. b. Cadmi pes cur idem dictus, *ibid.*
שמן octo, השמיני *haſſemini* octauus Ebr. *eſmuni* Afr. vnde ἀστεισμηνὶ ſolanum; ad verbum חציר השמוני *herba octaui* id eſt Æſculapij, qui *Eſmuni* Phœn. dictus eſt quia octauus Cabirorum; Et Solanum herba Æſculapij, quia Apollo hanc herbam fertur inueniſſe & Æſculapio dediſſe, 840. d. Vide & 289. d
שמש miniſtrare, שומש *Sumes* Pœnis Mercurius, quia miniſter Deorum, & Mercurialis herba השומש *Aſumes* id eſt Mercurij, 844. a. Et cynocrambe ſeu Mercurialis ſylueſtris, cuius folia & caulis ad albedinem inclinant השומש לבן *aſumes labon* herba Mercurij alba *ibid.* b. c.
שמשם ſeſamum, vnde Seſamum vrbs Paphlagoniæ, 424. a
שמשם ſeſamum, שמשם אכם *ſumſem acam* ſeſamum nigrum, id eſt papauer corniculare Afr. σησαμάγκα; Papauer vocatur, quia vaſculis vtrumque includitur, & in panificiis promiſcuus fuit vtriuſque vſus, 841. d
שמשר, vide ספסר.
שנן acuere & accurate docere ita vt qui docetur fiat acutior; Vide סנה.
שני נחש dentes ſerpentis ſonat & æreas cuſpides: Ex hac æquiuocatione fabula nata. 487.
שנער Babylonia, 27. c. &c. Vide אדרת.
אדרת שנער pallium Babylonicum, 28. d. &c.
שנק & שרנק ſtrangulare, 632. b
שעיב *Soaib* id eſt Iethro, 761. e
שועל *ſual* vulpes. Inde *Suel* Bæticæ vrbs, 682. e. vt Ioſ. 19. 3. חצר שועל
שעלבין Selambina Hiſpan. oppidum, 683. e.
שער ſylua, vide חמאם.
שעירים hirci & dæmones, 483. c
שפוד *ſphud*, veru, Belg. *ſpet*; Angl. *ſpitte*, Ital. *ſpedo*, 743. e
שופטים *Suffetes* Iudices Carthagine, 516. e. &c.
שפל humilem eſſe, אשתפל ſe demittere; Inde *Aſtypalæa* Phœnicis filia, 402. c
שפלה planities, *Spalis* inde vel *Hiſpalis*, 668. c
שפם Apamia, 468. c
שפן cuniculus: Inde שפניה *Spania* cuniculoſa regio, 190. d. 700. a. &c.
שפר acumen ferreum; An inde *ſparum*, 744. c
שצי perdere, שצאה excidium, *Saſo* vadoſa inſula & difficillimi appulſus, 506. d. e
שק ſagum, 747. d
שקד maturauit, שקד *ſaked* amygdalus quæ floret omnium prima; Ideo maturationis ſymbolum, 697. b
שקיל וטרי accepit & dedit, id eſt negotiatus eſt, 591. c
שקיף *ſciph* petra, vnde *Scyphius* dictus equus è petra editus, 339. b. c. 828. c.
שר *ſar* Ebr. princeps, שרי vel סראה *ſera* Arab. mons & quicquid eminet, Hiſp. *ſierra*, 821. d. Vide חמאם.
שרא Syr. ſoluere, משרא *meſoro* ſolutus, *Miſor* Phœn. λυτός,

784. c. d.
שרה & שרר id. vt רבה & רבב, 799. a
שרב *ſarab* areſcere, שורבא *ſorba* ſiccitas, *Sorbiodunum* ſiccus collis, 756. a. b.
שרוב *ſirupus*, 542. c
שרח *ethpael* אשתרח *eſtarach* ardere libidine, inde *Seſtrachus* Paphi fl. in quo Venus cum Adonide lauabatur, 370. c
שרול Talmudice vt Arab. סרול non eſt chirotheca ſed bracca, 722. c.
שרנק ſtrangulare pro שנק, 269. b
שרר firmare, נשרר firmabit; Alludit נשרא aquila. Ideo ſanguis aquilæ firmaſſe fingitur Tyri rupes antea vagas, 789. a. b
שורש radix, συρὶς Pœnis radicula, 455. b.
רושן *ſoſan* lilium, Phœn. Σοῦσα, vnde σούσιον & σούσινον, id eſt λείριον: Et *Suſa* vrbs pro *Suſan*. Athenæus σοῦσον ſcribit. 833. c. d. e
ששר *ſaſar* rubrica, inde *Siſara* palus Africæ, 532. a
שישורא catena pro שרשורא, 807. d.
שתי בוץ *ſeti buts* tela byſſi, vnde dicta *Setabis* vrbs Hiſp. 690. e

ת

ת & ב Arabum ſolis punctis differunt, 337. c
תאשור buxus, 180. a
תובל *Tubal* Tibaris regio vbi Tibareni populi, 105. a
תובל *thubal*, ſquama ferri vel æris, 211. d.
אלתבע Atthobo cur dicatur rex Chatramitidis & Homeritidis, 114. e. &c.
תבור *Thabor* Phœnices m. & Rhodi, qui Græc. *Atabyris*, & *Tabyrius*, 397. b. &c. Vox explicatur, 398. a
תגר negotiari; An hinc *Tingi* hodie *Tangar* celebre olim emporium, 521. e.
תוגרא *tugro* Poenis commercium, vnde cognomẽ Carthagini Spartariæ maximo Hiſp. emporio: Id Græci ad Teucrum referunt, 688. c.
תוגרמה *Thogarma*, Cappadocia vbi Trogmi vel Trogmades, 203. a. b. &c.
תהום בחרין *thehom baharin* Phœnicie abyſſus marium, Gr. θύμβρεις, 598. d. e &c.
תו τῶ, 491. a
תור *thor* bos, *Thurium* inde vt vult Plutarchus, 470. a
תיור literæ ſecuritatis publicæ, vulgo *ſaluus conductus*, 791. e.
תחפנס *Taphnes* Daphnæ Peluſiæ, 314. a. 332. b.
תכיים pro pauonibus cur Æthiopes exponat Ioſephus, 318. c
תל *tel* tumulus, *Telus* inſ. tumuloſa, 401. b.
תל *tel* tumulus, vnde *Atalla* vel *Entella* Siciliæ vrbs, 615. d
תלפוש *Tel phus* tumulus ferax, inde Bœot. m. Tilphuſius, 469. d
תמוד Thamudeni ſeu Thamyditæ in Arabiâ, 312. d
תמכה *thamca*, herba amara Talmudicis cuius vſus in eſu agni Paſchalis, id eſt parthenium, Afr. *thamacath*, Romanis *tamnacum* vulgo *tanacetum*, vernac. *tanaiſie*, 837. d. &c.
תימן Gr. *Atymnus*, 456. c
תמנין Thamanorum pagus, ab octo illis conditus qui ex arca exiue-

runt, 20.d.e
תנות *tannoth* dracones, ſerpentes, inde Tenos inſ. quæ Ophiuſa, 443. d.
תסבר & תסור theſaurus, 451.a
תעה vagari, oberrare, vnde Thyades, 484.c.
תעל & תרעל vulpes, 632. c
תפוח *tiphuah* malum, Arab תפאחה *tiphaha* Afr. ἀστηρτιφὴ חציר תפאח herba mali, χαμαίμηλον, 837.c
תפא tympanum, 798. d
תופת *Topheth* gehennæ ignis, & תופיני *tuphine*, coctiones, 582. a.b. Alludit Typhonis nomen, *ibid.*
תפתיא exactores tributorum, 69.b
תרזה *thirza* pinus vnde θύρσος 484. d.
תרי אבהן *there abhan* διπάτωρ. Inde *Thriambus* Bacchi epithetum, vt *Dithyrambus* ex דתרי אבהן *dithere abhan*, & *Lythirambus* ex לתרי אבהן *lithere abhan*, 480.c
אלתרך Turcæ in Auicennâ pro אלכרך Barcæis, 337.c
תרנגל *tarnegol* gallus; Inde *Tanagra* Bœotiæ vrbs in quâ galli pugnaciſſimi, 473. a. b. כרך תרנגלא arx galli, id eſt Eſion gaber, *ibid.*
תירס *Thiras* Thracia cum vicinis regionibus, vbi *Thraſus*, *Trauſi*, *Tyras*, *Athyras*, &c. 172. b. &c.
תריס *theres* Chald. תרס *thurs* Arab. θυρεὸς ſcutum, 745. b
תרע *thera* Syr. (pro Ebr. שער) θύρα, Perſ. *dare*, Angl. *doore*, German. *thur*, 745.c
תרצה *Thirſa* vrbs in terra Chanaan; An hinc *Tiſſa* Siciliæ, 578. c.
תרשיש *Tarteſſus* & Hiſpani, 189. a &c. Et *Tarſeium* & *Therſitæ*, 194.a. b. c. 671. c.

FINIS.

ERRATA OPERVM GRAVIORA
in libris de linguâ & ſermone Phœnicum.

PAg. 361. c. *cadauer Aſterij longum*. p. 362. l. 10. פנחם. p. 365. l. 8. *virtutis elogio.* p. 369. l. 8. dele, *Ital. garbino.* p. 370. c. 9. ἔτη. & l. 11. הלול. p. 371. b. *cognominis*. ibid. d. 2. *fabulæ veſtigia*, p. 373. b. ὅπε. p. 374. e. 2. βαπλεῖς ποιμένας, p. 375. b. 2. *Phœnicio.* & d. CAPVT QVINTVM. p. 376. l. 10. *celebris, de quo*, l. vlt. *quod mons*, p. 377. b. *haud aliter*. p. 378. l. 2. ἰάϑη, & c. 9. *ros hiuia*, p. 389. 9. ▭ראשיב, p. 403. l. 10. *in Cei deſcriptione*. ibid. b. 4. *non fraudanda gloriâ*. p. 406. d. l. 6. & 8. *Sami* pro *in Samo*. p. 409. b. 6. *terræ motuum*. l. vlt כמלונה, p. 417. d. 6. διηρϑρωμένα, p. 420. d. l. 8. *ſolo fructu eſt ſimile, non etiam arbore vt vult*. p. 424. l. 5. *Seſamum vrbs*, p. 430. c. lin. 5. Arabibus זהרה. p. 433. b. l. 5. שולשילתא *ſolſiltha*, ibid. e. l. 2. *largique fluunt*, p. 436. c. 2. חלקין *chalakin*. & l. 10. *ſti telam*. p. 438. d. l. 9. רציפה *Reſipha*. p. 440. b. 8. חנטא *chinta*. p. 443. l. 7. *Geræſtus*. p. 447. c. 7. Λίϑον λυχνέα p. 450. l. vlt. כור *cuar*. p. 451. b. 2. גורל *goral*. p. 456. l. 5. *Quo appulerit*. p. 457. c. Cant. 3. 11. p. 462. l. 1. *ratione luci*. p. 467. b. 4. ἐφορβῷ. p. 470. l. 8. *circa Oncheſtum, aut circa Anthedonem*. p. 471. c. ▭פקחי. p. 476. c. 2. מוסרא *muſra*. p. 480. e. *Jacchus. Suidas*: Ἴακχος, Διόνυσος. p. 488. d. 3. εὐεργον. p. 505. e. 2. ἐπιμίσγεται. p. 506. c. l. 8. dele *Drepane*. p. 508. c. 9. *anachroniſmus*. p. 509. l. 7. *pro A. ari. ano*. p. 510. a. in marg. *Vandal*. l. 2. p. 513. l. 9. *Hæc ille. In*. p. 517. c. l. 7, λέγεται αὐτῆς. p. 521. b. 8. *Strabo*. p. 532. c. 11. ברכא *Braca* vel ברכתא. p. 542. e. 2. *Menix vel Meninx*. p. 543. l. 4. *legendum*. p. 548. d. 6. *indicauit*. p. 557. l. 5. *Demoneſium*, ibid. b. 7. *Nec à Cereris*. p. 560. b. 4. *legitur vrbs*. p. 565. d. l. 5. חורתא, & l. 6. *Sicilia*. p. 569. l. 3. & ▭ע. p. 576. b. l. 6. *appelletur*, & l. 7. *obdan. ibid*. d. l. 8. Σικελοὶ, p. 577. b. l. 4. & *ze & tſad*. p. 581. d. 6. σέλας ἑῴης. p. 582. b. תופת *Thopheth*. ibid. b l. 6. *Tantum relligio*. p. 584. d. 10. *maior, de quâ*. p. 588 c. *peierantes*. p. 591. b. 7. *vt emendat*. p. 592. l. penult. *Hymettia naſci*. p. 596. l. 10. *fertiles*, p. 601. b. 8. *xx orgyiarum*. ibid. c. 8. *olim Acragas habuit*, & d. 4. *Nympharum lucus*. p. 604. d. 9. *amnem Oanum*. p 605. b. 3. *à verbo* חמר. p. 606 d. 10. *vocis* עקור. p. 607. b. 8. *munitiſſima*, ibid. c. *Stephanum*. p. 608. d. 8. γλήχων, *pro* βλήχων. p. 610. l. 8. χολὴ. p. 611. l. 6. *Ariſtarchus*, ibid. d. חפצא *Hiphſa*. p. 612. d. 10. *vocaſſe* ▭עקמק. p. 614. b. 2. *Poſt Iſburum*. p. 615. e. 7. *Crimiſus*. p. 617. c. 4. *incolis* p. 619. c. 9. *per quæ Homerus*. p. 621. l. 10. τὸ Λεοντῖνον. p 623. d. 5. שכן *ſaken cuius plur.* ▭שכני. p. 627. l. 8. *Inycinum vinum ab*. p. 628. d. l. 2. *patrem habuiſſe*. & l. 3. ἁλισκομένου. p 631. l. antepenult. Ἰχθύων ἐκάλεσαν. p. 637. c. πηγνύμενοι, καὶ ὁ νότος βαρὺς καὶ βίαιος ἐγκείμενος. p. 639. l. 5. *Diodorus lib. 5. de Corſicâ*. p. 640. l. 10. *ſinus. Quô eodem*, ibid. d. l. 2. *Indigenæ patrio*. p. 641. c. 4. βοῦς ἀγέλης. p. 648. b. l. 8. *nouum emergit argumentum*. p. 655. l. 9. *Capreæ & Sirenuſæ*. p. 661. b. *In Pamphyliâ Telmeſſus & Termeſſus*. p. 663. a. *Bæticam nominarunt*. p. 664. b. 8. οὕτως. p. 667. l. 6. קוטבה *Corteba pro Coteba* p. 672. c. 10. *Arganthonio*. p. 674. l. 2. *centum ſtadiorum: Latitudo in illo* IIIM. *in hoc vbi minima vnius ſtadii. Merito*

igitur. Ibid. c. *Phænicis filium*. p. 679. b. 7. *ex longinquis*. p. 683. 1. *Socrates oriundus*. Ibid. 2. *mus* 1. *Sam*. 9. 4. *Et* חצרשועל *Hatſerſual atrium vulpis Joſ*. 19. 3. p. 685. 7. *corruptius Blaſturi*. p. 690. l. vlt. *Silius lib*. 3. *Setabis & telas Arabum ſpreuiſſe ſuperbas, Et Peluſiaco filum componere Nilo. Catullus in Aſinium*: p. 691. l. 4. שאטבה *Xatiba*. p. 694. d. *tranſcenderat aulæ*. p. 700. c. l. 6. *quam habuit*. p. 705. c. 4. *Honor laudatas ſeruat in capſis*. p. 706. c. *id eſt chamæpety, vt in Plinio*. p. 709. d. *Capricorni tropicum*. p. 711. c. 2. *pro Linge*. p. 719. d. 5. *ſoli Phænices*. p. 733. b. l. 8. *ſermonem Britan*. p. 735. 3. *Pæninum jugum*. ibid. d. 9. *Philo*. p. 736. b. 4. *arrabbo*. p. 743. d. l. 10. *Itaque minus proprie Apuleius lib*. 1. *aſini dixit ſpatham præacutam mucrone infeſto. Et falluntur*. p. 745. d. 5. *pro* מגן *id eſt clypeo*. p. 747. b. 7. *pro ſtragulô*. p. 750. l. vlt. ברגזא *bargeza*. p. 752. b. 2. *fomento pro tomento*. p. 753. initio, *mille cannæ*. p. 765. l. 10. ובין חגרא. Ibid. c. 7. חרא *Are*. & l. penult. *Pithecuſa*. p. 769. l. 5. *Paſi ſinus*. p. 776. c. l. 9. *multum inter ſe differre*. p. 782. initio, *nauis, Samatho*. p. 784. l. 8. *Balſamene*. p. 785. c. 4. *credulitati*. p. 788. 3. νεβρούς. p. 792. c. l. 10. *bdellium Gen*. 2. 12. & l. 11. נרד *nerd*. p. 797. d. δημιουργόν. p. 806. c. 9. ἀπότειμμα. Ibid. d. 5. חברות לחבץ. p. 811. l. 9. הדד *Hadad*. Ibid. ארד *Adad*. p. 812. c. חרמם *chermes*. p. 817. b. l. 8. עונתא, ibid. Πάταικοι. Ibid. c. 7. *oblationes*. p. 818. d. 6. *honeſtate*. p. 819. l. penult. *interſcalmia fuerunt*. p. 821. b. 4. עונתא *goneta*. p. 826. d. 3. *Tale in Plauto*. p. 827. b. 4. Κολπῖτις. p. 828. 3. *Cænepolis. In*. p. 829. טיר *tajer*. p. 832. c. 8. Ἑλλωτίδω. p. 834. d. 3. *rhamno*. p. 835. c. 8. *auriculæ muris*. p. 841. l. 2. דויה *duuia*. Ibid. d. 2. שמש▭אכ▭. p. 847. b. 8. *ab Euâ abſtinuiſſe*. p. 855. d. 5. *Sanchuniathon*. p. 856. b. 9. Abibalum. p. 860. d. l. 9. βασίλεια, ibid. l. 10. *inſula & portus, regia Tyri*. p. 864. l. 7. *Claudio Jolao*.

SVMMA REGII PRIVILEGII.

AVthoritate regia cautum eſt ne quis in regno Galliæ Geographiæ ſacræ librum typis Petri Cardonelli cudendum toto poſt publicationem decennio abſque ipſius permiſſu imprimat aut diuendat. Si quis ſecus fecerit, confiſcatione exemplarium & mulcta ſex mille librarum damnas eſto, prout in ipſo diplomate latius continetur dato Lutetiæ Pariſiorum x Maij A. MDCXLIV.

Jus ſuum Petrus Cardonellus Samuëli Bocharto libri authori ceſſit.

SVMMA PRIVILEGII D. D. ORDINVM *fœderatarum Belgij prouinciarum.*

ILluſtrium & præpotentium D. D. Ordinum fœderatarum Belgij prouinciarum decreto cautum eſt Samuëli Bocharto, ne quis vndecim annis proximis præter illius voluntatem his in regionibus excudat, aut alibi extra prouincias excuſum inferat vendatue librum cui titulus, *Geographiæ ſacræ duæ partes : prior Phaleg* &c. *poſterior Chanaan* &c. *authore Samuële Bocharto.* Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librum hunc totum, vel partem eius, hoc ſiue alio modo, extra dictum temporis interuallum typis mandare, vel alibi impreſſum in has oras inferre & vendere præſumpſerit, confiſcatione exemplarium, & mulctâ ſexcentorum florenorum damnas eſto, vti latius patet in ipſo priuilegio dato Hagæ in conuentu D. D. ordinum generalium VII Septemb. A. MDCXLVI.

G. VAN HOOLK.

Ad mandatum præpotentium D. D. Ordinum General. S.

CORN MVSCH.

FINIS.

HAVERFIELD LIBRARY
OF ANCIENT HISTORY
OXFORD